BIBLIA
SACRA
sive
Testamentum vet.
ab Im. Tremellio
& Fr. Iunio ex
Hebraeo Latine
redditum
et
TESTAMENTI
novi a Theod. Beza
Graece in Latinum ver.
LONDINI
Typis
E. T. & R.
cIↃ bc lxii.

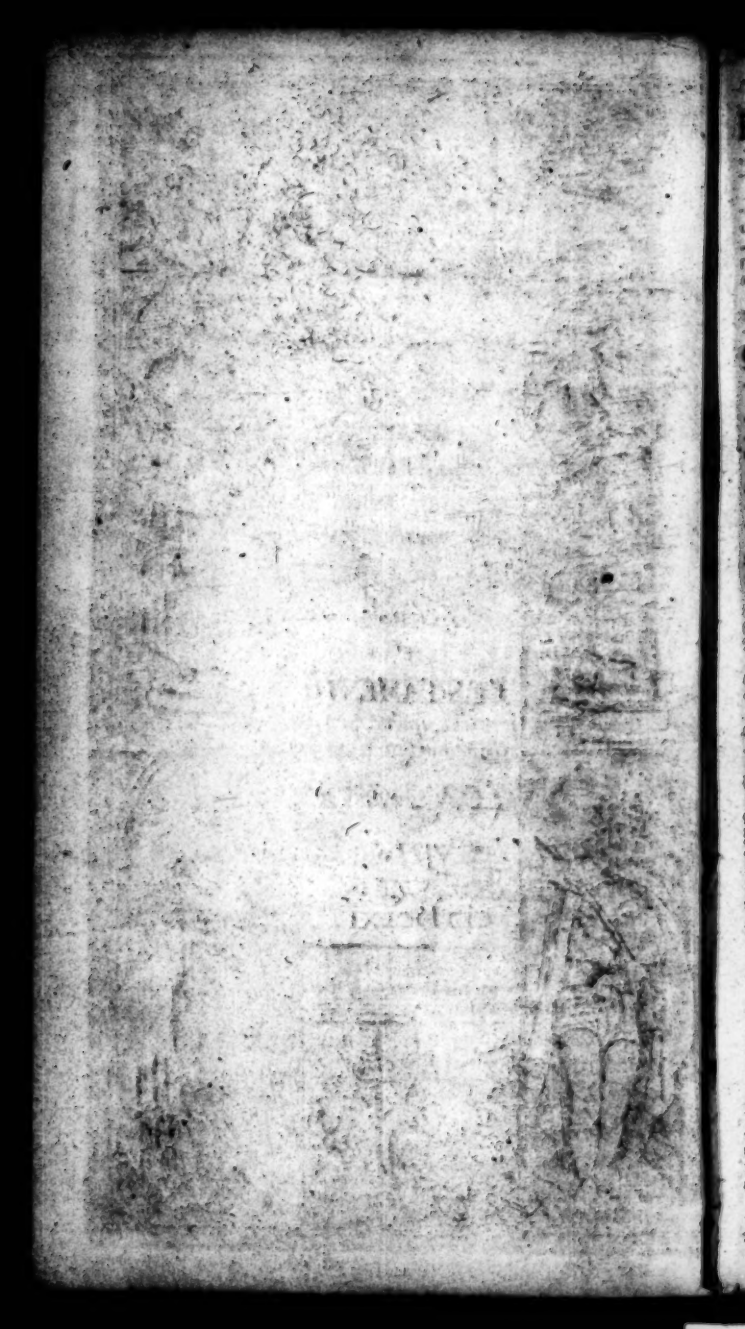

PRIMUS LIBER *MOSCHIS* SIVE GENESIS.

CAPUT I.

Creatio totius mundi sex diebus absoluta.

1 IN principio creavit Deus cœlum & terram.

2 Terra autem erat res informis & inanis, tenebræque *erant* in superficie abyssi, & Spiritus Dei incubabat superficiei aquarum.

3 Tum dixit Deus, Esto lux: & fuit lux,

4 Vidítque Deus lucem hanc esse bonam: & distinctionem fecit Deus inter hanc lucem & tenebras.

5 Lucemque Deus vocavit diem, tenebras vero vocavit noctem; sic fuit vespera, & fuit mane diei primi.

6 Deinde dixit Deus, Esto expansum inter aquas; ut sit distinguens inter aquas imas & alteras.

7 Fecit ergo Deus hoc expansum; quod distinguit inter has aquas, quæ *sunt* ab infera expansi istius, & aquas illas quæ *sunt* à regione supera expansi: & fuit ita.

8 Expansum autem hoc Deus vocavit cœlum: sic fuit vespera, & fuit mane diei secundi.

9 Postea dixit Deus, Congregentur aquæ istæ quæ sub hoc cœlo *sunt* in locum unum, & conspicua fit Arida: & fuit ita.

10 Aridam autem vocavit Deus Terram, congregationes vero aquarum congregata illa vocavit Maria: & vidit Deus id *esse* bonum.

11 Iterum dixit Deus, Herbascat terra herbulas herbas fementantes semen, arbores fructiferas edentes fructum in species suas, in quibus sit semen super terram: & fuit ita.

12 Nam produxit terra herbulas, herbas fementantes semen in species suas, & arbores edentes fructum in species suas, in quibus *est* in speciebus suis: & vidit Deus id esse bonum.

13 Sic fuit vespera, & fuit mane diei tertii.

14 Post dixit Deus, Sunto luminaria in expanso cœli ad distinctionem faciendam inter diem & noctem: ut sint in signa & tempestatibus, tum dierum & annorum

15 Sintque in luminaria in expanso cœli, ad afferendum lucem super terram: & fuit ita.

16 Fecit enim Deus duo illa luminaria magna: luminare majus ad præsidendum diei, & luminare minus ad præsidendum noctis; atque stellas.

17 Et collocavit ea Deus in expanso cœli, ad afferendum lucem super terram,

18 Et ad præsidendum diei ac nocti, & ad distinctionem faciendam inter lucem hanc & tenebras: vidítque Deus id esse bonum.

19 Sic fuit vespera, & fuit mane diei quarti.

20 Postea dixit Deus, Abunde progignunto aquæ reptilia animantia, & volucres volanto supra terram, superficiem versus expansi cœlorum.

21 Et creavit Deus cetos maximos, & animantia omnia repentia, quæ abunde progenuerunt aquæ in species ipsorum, omnesque volucres alatas in species suas: vidítque Deus id esse bonum.

22 Et benedixit eis Deus, dicendo: Fœcificate, ac augescite, & implete aquas per maria, & volucres augescunto in terra.

23 Sic fuit vespera, & fuit mane diei quinti.

24 Deinde dixit Deus, Producat terra animantia in species ipsorum, pecudes & reptilia, bestiasque terrenas in species suas: & fuit ita.

25 Fecit enim Deus bestias terrenas in species suas, & pecudes in species suas, omniaque reptilia terræ in species suas: & vidit Deus id esse bonum.

26 Postea dixit Deus, Faciamus hominem ad imaginem nostram, secundum simulitudinem nostram: qui dominentur in pisces maris, & in volucres cœli, & in pecudes, & in universam terram, atque in omnia reptilia repentia super terram.

27 Itaque creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem, *inquam*, Dei creavit eum: marem & fœminam creavit eos.

28 Deinde benedixit eis Deus: & dixit eis Deus, Fœcificate, ac augescite, & implete terram, eamque subjugate: & dominamini in pisces maris, & in volucres

cœli, & in omnes bestias reptantes super terram.

29 Præterea dixit Deus, Ecce dedi vobis omnia herbas sementantes semen quæ *sunt* in superficie totius terræ; omnesque arbores, in quibus *est* fructus arborum, sementantes semen: vestræ ad comedendum erunt.

30 Omnibus autem bestiis terræ, & omnibus volucribus cœli, omnibusque reptantibus super terram, in quibus *est* anima vivens, *dedi* omnes herbas virides ad comedendum: & fuit ita.

31 Tum inspexit Deus quicquid fecerat, ecce autem bonum *erat* valde: fuit vespera, & fuit mane diei sexti.

CAPUT II.

Dies septimus consecratur. Conjugium constituitur.

ITaque perfecti sunt cœli & terra, omnisque exercitus illorum.

2 Quum autem perfecisset Deus die septimo opus suum quod fecerat, quievit ipso die septimo ab omni opere suo quod fecerat:

3 Et benedixit Deus diei septimo, & sanctificavit ipsum: quum in eo quievisset ab omni opere suo, quod creaverat Deus, faciendo.

4 ISTÆ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt: qui die Jehova Deus fecit terram & cœlum:

5 Et omnem stirpem agri, *qui* nondum fuisset futurus in terra, omnemque herbam agri, *quæ* nondum fuisset oritura: quum non demisisset Jehova Deus pluviam super terram, & nullus homo *fuisset* ad colendum terram,

6 At vapor ascendens è terra qui irrigaret universam superficiem terræ.

7 Finxit vero Jehova Deus hominem *de* pulvere terræ, inspiravitque in nares ipsius halitum vitæ: sic factus est homo animus vivens.

8 Ornaverat autem plantis Jehova Deus hortum in Hedene ab Oriente: ubi collocavit hominem illum quem finxerat:

9 Fecerabque Jehova Deus ut germinaret è terra illa quævis arbor desiderabilis ad adspectum, & bona ad cibum: arbor quoque vitæ in medio illo, & arbor scientiæ boni & mali.

10 Fluvius autem proveniebat ex Hedene ad irrigandum hunc hortum: & inde fiebat dividitque in quatuor capita.

11 Primi nomen *est* Pischon: hic *est* qui altuit totam regionem Chavilæ, ubi *est* aurum.

12 Et aurum illius regionis præstans: ibidem *est* Bdellium, & lapis Sardonyx.

13 Nomen vero fluvii secundi *est* Gichon: hic *est* qui altuit totam regionem Chusæi.

14 Et nomen fluvii tertii, Chiddekel: hic *est* qui incedit ad Orientem Assyriæ versus: fluvius autem quartus est Euphrates.

15 Accipiens itaque Jehova Deus hominem, collocavit ipsum in horto Hedenis, ad colendum eum & ad custodiendum eum:

16 Interdixitque Jehova Deus homini, dicendo, De fructu quidem omnis arboris hujus horti libere comedes:

17 De fructu vero arboris scientiæ boni & mali, de isto ne comedas: nam quo die comederis de eo, utique morituris es.

18 Dixerat autem Jehovah Deus, Non *est* bonum esse hominem solum: faciam ei auxilium commodum ipsi.

19 Nam quum formavisset Jehova Deus è terra omnes bestias agri, omnesque volucres cœli, & adduxisset ad Adamum ut videret qui vocaret singulas (etenim quocunq; nomine vocavit illas Adam, animantem quamque; id nomen *ejus est*)

20 Vocavitque Adam nominibus pecudem quamlibet, & volucrem cœli, omnemque bestiam agri; non ederat Adamo auxilium commodum.

21 Quapropter injecit Jehova Deus soporem altum in Adamum quo obdormivit: & desumpta una de costis ejus, inclusit carnem pro illa:

22 Exstruxitque Jehova Deus ex costa illa, quam sumpserat de Adamo, mulierem: eamque adduxit ad Adamum.

23 Tum dixit Adam, Hæc *demum* vice adest os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: Hæc vocabitur vira, eo quod hæc ex viro desumpta est.

24 Idcirco relinquetur vir patrem suum & matrem suam? & adhærebit uxori suæ, eruntque in carnem unam.

25 Erant autem illi ambo nudi, Adam & uxor ejus: ac non erubescebant.

CAPUT III.

Lapsus hominis, & promissio restaurationis per Semen mulieris.

SErpens autem erat astutus, *astutior* quavis bestia agri quam fecerat Jehova Deus: Ille dixit mulieri, Etiamne edixisse Deum, ne comederis ex omni fructu arborum hujus horti?

2 Tum dixit mulier serpenti illi, De fructu *quidem* arborum hujus horti comedemus:

3 At de fructu arboris istius quæ *est* in horto hoc dixit Deus, Ne comedatis ex isto, neve attingatis eum: ne moriamini.

4 Dixit vero serpens ille mulieri, Non utique morieminī:

5 Novit enim Deus, quo die comederitis ex eo, aperturos se oculos vestros: & vos fore ficut Deos, scientes boni & mali.

6 Quum ergo videretur mulieri bonum esse fructum arboris illius in cibum, & gratissimum *esse* illum oculis, ac desiderabilem esse arboris fructum ad habendam intelligentiam, accepit de fructu ejus & comedit: eriamque dedit *suo marito* viro suo secum, qui comedit.

7 Tunc aperuerunt sibi oculi amborum noverunque

poverunt que se nudos esse: & consutis foliis ficulneis fecerunt sibi subligacula.

8 Deinde audiverunt vocem Jehovæ Dei irantem per hortum ipsum ad ventum illius diei: quare abscondit se Adam & uxor ejus à facie Jehovæ Dei, inter arbores illius horti.

9 Inclamavit autem Jehova Deus Adamum; & dixit ei, Ubi es?

10 Qui dixit, Vocem tuam audiebam in hoc horto: extimui autem, eo quod nudus sim; & abscondi me.

11 Dixit vero *Deus*, Quis indicavit tibi nudum esse te? An de fructu illius arboris, de quo interdixeram tibi ne comedas ex eo, comederis?

12 Cui dixit Adam: Mulier ista quam posuisti mecum, ipsa dedit mihi de fructu illius arboris, & comedi.

13 Tum dixit Jehova Deus mulieri, Quid hoc *est quod* fecisti? Dixit autē mulier, Serpens iste seduxit me, & comedi.

14 Quapropter dixit Jehova Deus Serpenti illi: Cum feceris istud, maledictus esto præ omni jumento, & præ omni bestia agri: super ventrē tuum ito, & pulverem comedito omnibus diebus vitæ tuæ.

15 Præterea, inimicitiam ponō inter te & mulierem hanc, similiterque inter semen tuum & semen hujus: hoc conteret tibi caput, tu autem conteres huic calcaneum.

16 Mulieri dixit, Admodum multiplicō dolorem tuum, etiam conceptus tui; in dolore paries liberos: quin erga virum tuum appetitus tuus *esto*, & ipse præsto tibi.

17 Adamo vero dixit, Quia auscultavisti voci uxoris tuæ; & comedisti de fructu arboris illius quo interdixeram tibi, dicendo, Ne comedas ex isto: maledicta *esto* terra propter te; cum dolore comedito proventum ejus omnibus diebus vitæ tuæ:

18 Eaque spinam & carduum prosperto tibi, tu vero comedito herbam agri.

19 In sudore vultus tui vescitor cibo, donec reverteris in humum, cum ex ea desumptus fueris: nam pulvis es, & in pulverem reverteris.

20 Vocavit autem Adam nomen uxoris suæ Chavvam: eo quod ipsa mater *sit* omnium *hominum* viventium.

21 Fecitque Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pellicias, quibus vestivit eos.

22 Et dixit Jehova Deus, Ecce, homo *ista* sicut unus ex nobis, cognoscendo bonum & malum? nunc igitur *videndum* ne extendens manum suam accipiat etiam de fructu arboris vitæ, ut comedat victurus in seculum;

23 Emisit itaque eum Jehova Deus ex horto Hedenis, ad colendum terram illam ex qua desumptus fuerat.

24 Quumque expulisset hominem; instituit à parte anteriori horti Hedenis Cherubos, flammamq; gladii sese vibrantis, ad custodiendum viam *quæ ferebat* ad arborem vitæ.

CAPUT IV.

Nativitas Kajini & Hebeli. Diversa fratrum studia. Fratricidium. Fratricida progenies. Propagatio Sanctorum.

Deinde Adam cognovit Chavvam uxorem suam: quæ ubi concepit & peperit Kajinum, dixit, Acquisivi virum à Jehova.

2 Postea pergens parere, *peperit* fratrem ipsius, Hebelum: fuitque Hebel pastor gregis, & Kajin fuit agricola.

3 Fuit autē post dies multos, quō obtulit Kajin de fructu terræ munus Jehovæ:

4 Et ipse quoq; Hebel obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipe eorum: respexitque Jehova ad Hebelum & ad munus ejus.

5 Ad Kajinum vero & ad munus ejus non respexit: quapropter accensa est *ira* Kajini valde, & cecidit vultus ejus.

6 Tum dixit Jehova Kajino, Quare accensa est *ira* tua? & quare cecidit vultus tuus.

7 Nonne si bene egeris, remissio; si vero non bene egeris, præ foribus *est* peccatum excubans? at erga te *est* appetitus illius, & tu præes illi.

8 Post, colloquebatur Kajin cum Hebelo fratre suo: evenit autem quum essent in agro, ut insurgens Kajin in Hebelum fratrem suum interficeret eum.

9 Quamobrem dixit Jehova Kajino, Ubi *est* Hebel frater tuus? qui dixit, Non novi: An custos ego *sum* fratris mei?

10 Dixit vero *Deus*, Quid fecisti? *esto* vocem sanguinum fratris tui, me ab ipsa humo inclamantium.

11 Nunc itaque su maledictus *esto*: exsul ab ista terra, quæ aperuit os suum ad excipiendum sanguinem fratris tui à manu tua.

12 Quum humum ipsam colueris ne pergito edere vim suam tibi: vagus & infestus agitationibus esto in terra.

13 Tum Kajin dixit Jehovæ, Major est pœna mea quā ut sustinere *possim*.

14 En expellis me hodie à superficie istius terræ, ut à facie tua abscondam me: cumque vagus sim & infestus agitationibus in terra, si ullus fuerit qui me inveniat, interficiet me.

15 Dixit vero Jehova illi, Propterea quisquis interfecerit Kajinum, septuplo vindicator: & imposuit Jehova Kajino signum, ne eum caderet ullus qui foret inventurus eum.

16 Egressus itaque est Kajin à facie Jehovæ: & consedit in terra Nodi, ad Orientem Hedenem versus:

17 Et cognovit Kajin uxorem suam, quæ concepit & peperit Chanochum: quumque rem studebat ædificare civitatem, & vo-

cavit nomen civitatis illius de nomine filii sui Chanoc.

18 Deinde Chanaco natus est Hirad, & Hirad genuit Mechujaelem: Mechujael vero genuit Methuschaelem, & Methuschael genuit Lemecum.

19 Assumpsit autem sibi Lemec uxores duas: prioris nomen fuit Hada, & nomen secundæ Tzilla.

20 Peperitque Hada Jabalum: hic fuit autor habitantium in tentoriis & pecuariæ.

21 Nomenque fratris ejus *fuit* Jubal: hic fuit autor omnium tractantium citharam & organon.

22 Tzilla vero ipsa quoque peperit Thubal-Kajinum, qui erudivit omnem fabrum æraium & ferrarium: sororemque Thubal Kajini, Nahamam.

23 Tum dixit Lemec suis uxoribus, & Hada & Tzilla audite vocem meam, uxores Lemeci auribus percipite sermonem meum: nam virum interfecero ad vulnus meum, etiam adolescentem ad tumorem meum.

24 Cum septuplo sit vindicandus Kajin, utique Lemec septuagies septies *tanto*.

25 Cognovit autem denuo Adam uxorem suam, quæ peperit filium, & vocavit nomen ejus Schetham: tum reposuit mihi Deus, *inquit*, semen alterum pro Hebelo, quem ipsum interfecit Kajin.

26 Sed & ipsi Schetho genitus est filius, cujus nomen vocavit Enoschum: tunc cœptum est invocari nomen Jehova.

CAPUT V.

Vitæ Patrum ante Diluvium. Enochi in cœlum ascensus.

Hic sibet *est* generationum Adami: quo die creavit Deus hominem, ad similitudinem suam fecit ipsum.

2 Marem & sæminam creavit eos: ac benedixit eis, vocavitque nomen eorum Hominem, quo die creati sunt.

3 Adam autem vixerat triginta & centum annos, quum genuit *filium* ad similitudinem suam, ad imaginem suam, vocavitque nomen illius Schetham.

4 Fuerunt quoque dies Adami, postquam genuit Schetham, octingentorum annorum: quibus genuit filios & filias.

5 Sic fuerunt omnes dies Adami, quibus vixit, nongentorum triginta annorum, ac mortuus est.

6 Schech autem vixerat centum quinque annos, quum genuit Enoschum.

7 Vixit vero Schech, postquam genuit Enoschum, octingentis septem annis: quibus genuit filios & filias.

8 Sic fuerunt omnes dies Schechi, nongentorum duodecim annorum: ac mortuus est.

9 Vixerat autem Enosch nonaginta annos, quum genuit Kenanem.

10 Vixit vero Enosch, postquam genuit Kenanem, octingentis quindecim annis: quibus genuit filios & filias.

11 Sic fuerunt omnes dies Enoschi, nongentorum quinque annorum: ac mortuus est.

12 Vixerat autem Kenan septuaginta annos, quum genuit Mahalaleelem.

13 Vixit vero Kenan, postquam genuit Mahalaleelem, octingentis quadraginta annis: quibus genuit filios & filias.

14 Sic fuerunt omnes dies Kenanis, nongentorum decem annorum: ac mortuus est.

15 Vixerat autem Mahalaleel sexaginta quinque annos, quum genuit Jeredum.

16 Vixit vero Mahalaleel, postquam genuit Jeredum, octingentis triginta annis: quibus genuit filios & filias.

17 Sic fuerunt omnes dies Mahalaelis, octingentorum nonaginta quinque annorum: ac mortuus est.

18 Vixerat autem Jered centum sexaginta duos annos, quum genuit Chanocum.

19 Vixit vero Jered, postquam genuit Chanocum, octingentis annis: quibus genuit filios & filias.

20 Sic fuerunt omnes dies Jeredi, nongentorum sexaginta duorum annorum: ac mortuus est.

21 Vixerat autem Chanoc sexaginta quinque annos, quum genuit Methuschelachum:

22 Ambulavitque indefinenter Chanoc secundum Deum postquam genuit Methuschelachum, trecentis annis: quibus genuit filios & filias.

23 Sic fuerunt omnes dies Chanoci, trecentorum sexaginta quinque annorum:

24 Quamque indefinenter ambulavisset Chanoc secundum Deum, non exstitit *amplius*, quia assumpsit eum Deus.

25 Vixerat autem Methuschelach centum octoginta septem annos, quum genuit Lemecum:

26 Vixit vero Methuschelach, postquam genuit Lemecum, septingentis octoginta duobus annis: quibus genuit filios & filias.

27 Sic fuerunt omnes dies Methuschelachi, nongentorum sexaginta novem annorum: ac mortuus est.

28 Vixerat autem Lemec centum octoginta duos annos, quum genuit filium:

29 Vocavitque nomen ejus Noachum, dicendo, Hic consolabitur nos de labore nostro, & de dolore manuum nostrarum de maledictione qua maledixit Jehova terræ.

30 Vixit vero Lemec, postquam genuit Noachum, quingentis nonaginta quinque annis: quibus genuit filios & filias.

31 Sic fuerunt omnes dies Lemeci septingentorum septuaginta septem annorum: ac mortuus est.

32 Quum autem fuisset Noach natus quingentos annos, genuit Noach Schemum, Chamum, & Japhetum.

CAPUT

CAPUT VI.

Defectio hominum. Diluvii prædictio. Mandatum de fabricanda Arca.

1 Venit autem quum cœpissent homines multiplicari in superficie terræ, filiæque genitæ essent illis:

2 Ut videntes filii Dei filias hominum bonæ formæ esse, acciperent sibi à quibusvis mulieres quas eligebant.

3 Quapropter dixit Jehova, Non disceptabit Spiritus meus pro hominibus istis in seculum, eo quod etiam isti caro sint: itaque dies hominis futuri sunt, centum viginti annorum.

4 Gigantes erant in terra *diebus* illis; ac etiam *fuerunt* postea, quibus diebus congrediebantur filii Dei cum filiabus hominum, quæ *liberos* pariebant illis: ii *sunt* potentissimi illi, qui *fuerunt* jam olim viri celebertimi.

5 Quum itaque videret Jehova augescere malitiam hominis in terra; & omne figmentum *ac* cogitationes cordis ejus, tantummodo malum esse omni tempore:

6 Pœnituit Jehovam quod fecisset hominem in terra, & doluit apud animum suum:

7 Dixitque Jehova, Delebo hominem quē creavi, de superficie terræ, tum hominem, cum jumenta reptiliaque & volucres cœli: nam pœnitet me quod fecerim eas.

8 Sed Noach invenit gratiam in oculis Jehovæ.

9 Hæ sunt generationes Noachi; *qui* Noach, vir justus, integer erat in ætatibus suis, secundum Deum indesinenter ambulabat Noach:

10 Genuit igitur Noach tres filios, Schemum, Chamum, & Japhetum.

11 Quumq; terra corrupta esset coram Deo ipso, & impleta esset terra violentia:

12 Aspiciens Deus terram, ut ecce corrupta erat; quia corruperat omnis caro viam suam super terram:

13 Dixit Deus Noacho, Finis universæ carnis adventat coram me, quia plena est terra violencia ab istis: quamobrem ecce ego perdituras su istos cum *reliqua* terra.

14 Fac tibi Arcam è lignis Gopher, mansionum *multarum* facito Arcam: & picato eam intrinsecus & extrinsecus pice.

15 Atque hæc *forma* qua facies eam: trecentorum cubitorum *esto* longitudo Arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo ejus, & triginta cubitorum altitudo ejus.

16 Clarum lumen efficito Arcæ, & in cubiti longitudinem consummato ejus tectum superne, ostiumque Arcæ in latere ipsius ponito; infimarum, secundarum, & tertiarum *mansionum* facito eam.

17 *De* me enim, ecce ego adducturus sum aquas diluvio super terram, ad perdendum omnem carnem in qua *est* spiritus vitalis sub cœlo; quicquid *est* in terra, exspirabit.

18 Stabilio autem fœdus meum tecum; ut ingrediaris in Arcam, tu, & filii tui, cum uxore tua, uxoribusque filiorum tuorum tecum.

19 Præterea de omnibus viventibus, de omni carne, de omnibus, *inquam* bina introducas in Arcam, quæ in vita conserves tecum: mas & fœmina futura sint.

20 Ex volucribus in species suas, & ex jumentis in species suas, ex omnibus reptilibus humi in species suas; ex omnibus bina ventura sunt ad te, ut in vita conserves *ipsa*.

21 Tu ergo accipe tibi de omni cibo qui comeditur, recrepumq; asserva penes te; ut sit tibi & illis ad comedendum.

22 Quod fecit Noach: secundum omnia quæ præceperat ipsi Deus, sic fecit.

CAPUT VII.

Immisso diluvii, & consecratio reliquiarum mundi.

1 Postea dixit Jehova Noacho, Ingredere tu & universa familia tua in Arcam hanc: te enim perspexi justum coram me in ætate hac.

2 Ex omnibus pecudibus mundis accipito septenas tibi, marem & fœminam ejus: ex iis vero bestiis quæ non *sunt* mundæ binas, marem & fœminam ejus.

3 Similiter ex volucribus cœli septenas, marem & fœminam ejus; ad conservandum in vita semen *eorum* in superficie rosius terræ.

4 Nam ante dies adhuc septem, ego pluviam demittam sum super terram, quadraginta dies & quadraginta noctes: ut deleam omne corpus vivens quod feci, è superficie terræ.

5 Quod fecit Noach secundum omnia quæ præceperat ei Jehova.

6 Noach autem natus *erat* sexcentos annos, quum diluvium illud fuit, aquæ *exundantibus* super terram.

7 Et ingressus est Noach, & filii ejus & uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in Arcam, propter aquas diluvii.

8 Ex pecudibus mundis, & ex bestiis quæ non *sunt* mundæ, & ex volucribus, deniq; omnibus quæ reptant super terra,

9 Bina ingressa sunt ad Noachum in Arcam, mas & fœmina: quemadmodum præceperat Deus Noacho.

10 Evenit autem ipso die septimo, ut aquæ diluvii exsisterent super terram.

11 Anno sexcentesimo vitæ Noachi, mense secundo, decimo septimo die hujus mensis; hoc ipso die dissiluerunt se omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli se aperuerunt:

12 Ut esset imber ille super terram, quadraginta dies, & quadraginta noctes.

13 Eodem ipso die, *quum* ingressus esset Noach, & Schem & Chamus, Japhet filii Noachi; matrque Noachi, & tres uxores filiorum ejus cum ipsis in Arcam:

14 Ipsi & quævis bestiæ in species suas,

ſuum, & quævis pecudes in ſpeciem ſuam, & quævis reptilia reptantia ſuper terram in ſpeciem ſuam; & volucres quævis in ſpeciem ſuam, omnes aves cujuſcunque alæ.

15 (Venerant enim ad Noachum in Arcam, bina ex omni carne, in qua *erat* ſpiraculo vitæ.

16 Et quæ venerunt, mas, & fœmina ex omni carne ingreſſi erant: ſicut præceperat ipſi *Noacho* Deus) occluſit Jehova pro eo.

17 Sic fuit diluvium hoc quadraginta dies ſuper terram: *quo* primum ita creverunt aquæ, ut ſuſtulerint Arcam, & elevaverint è terra.

18 Deinde invaleſcentibus aquis & creſcentibus admodum ſuper terram, ambulavit Arca in ſuperficie aquarum.

19 Tandem invaleſcentibus aquis quâ plurimum ſuper terram, operti ſunt omnes montes altiſſimi qui *ſunt* ſub universo cœlo.

20 Quindecim cubitis ſurſum verſus invaluerunt aquæ; poſtquam operti fuerunt montes illi.

21 Exſpiravit itaque omnis caro quæ reptabat ſuper terram, volucrium, pecudumque & beſtiarum, & omnium reptilium quæ repunt ſuper terram; & omnis homo.

22 Omne cujus in naribus halitus *erat* ſpirationis vitæ, ex univerſis quæ *degunt* in ſicco, mortuum eſt.

23 Et deletum eſt omne corpus vivens quod *erat* in ſuperficie terræ, tum homines, tum pecudes, reptilia, & volucres cœli, deleta inquam ſunt è terra: ſed ſuperſtes relictus eſt tantummodo Noach, & quæ cum eo *fuerunt*: in Arca.

24 Prævaluerunt autem aquæ illæ ſuper terram, centum quinquaginta diebus.

CAPUT. VIII.

Remiſſio diluvii, & Noachi gratiarum actio.

REcordatus autem Deus eſt Noachi, & omnium beſtiarum, omniumq; pecudum quæ *erant* cum ipſo in Arca: & transmiſit Deus ventum ſuper terram, ut ſedarentur aquæ.

2 Occluſis fontibus abyſſi & cataractis cœli, cohibitoque imbre è cœlo.

3 Sic recedentibus aquis è ſuperficie terræ, & *quidem* indies recedentibus; defecerunt aquæ exactis centum quinquaginta diebus.

4 Adeo ut requieverit Arca menſe ſeptimo, decimo ſeptimo die ejus menſis, ſuper *uno* montium Armeni.

5 Deinde cum pergerent aquæ deficere ad menſem uſque decimum; ipſo menſe decimo, primo die illius menſis conſpecti ſunt vertices montium.

6 Fuit autem exactis quadraginta diebus, cum aperuit Noach feneſtram Arcæ quam fecerat.

7 Et emiſit coryum: qui indefinenter ibat & redibat, uſque dum exaruiſſent aquæ ex ſuperficie terræ.

8 Quamobrem emiſit columbam à ſe ut videret an eſſet levata aquis ſuperficies terræ.

9 Sed quum non inveniret columba hæc quietis locum plantæ pedis ſui, reverſa eſt ad eum in Arcam, quia erant aquæ in ſuperficie totius terræ illius: *Noach* vero emiſſa manu ſua recepit eam, & intromiſit eam ad ſe in Arcam.

10 Itaque exſpectavit adhuc ſeptem dies alios; iterumque emiſit columbam illam ex Arca.

11 Et venit ad eum columba illa tempore veſpertino, ecce autem folium olivæ decerptum in ore ipſius: ſic cognovit Noach levatam eſſe aquis ſuperficiem terræ.

12 Deinde quum expectaviſſet adhuc ſeptem dies alios; emiſit columbam illam, quæ non eſt denuo reverſa amplius.

13 Fuitque uno & ſexcenteſimo anno, *menſe* primo, *die* primo menſis, ſiccatis aquis illis è ſuperficie terræ; quû removens Noach operculum Arcæ circumſpiceret, ecce autem ſiccata erat ſuperficies terræ.

14 Menſe autem ſecundo, vicesimo ſeptimo die illius menſis; exaruerat terra.

15 Tunc edixit Deus Noacho, dicendo.

16 Egredere ex Arca hac, tu, & uxor tua, & filii tui, uxoreſque filiorum tuorum tecum.

17 Omnes beſtias quæ *ſunt* tecum ex omni carnis genere, ex volucribus, & ex jumentis, & ex omnibus reptilibus quæ reptant ſuper terram, tecum educito: ut abunde progignant in terra & ſint fœcunque, & augeſcant ſuper terram.

18 Egreſſus itaque eſt Noach, & filii ejus et uxor ejus; uxoreſque filiorum ejus cum eo.

19 Omnes beſtiæ, omnia reptilia, omneſque volucres, quæcunque reptant ſuper terram; per genera ſua ex Arca egreſſa ſunt.

20 Poſtea exſtruxit Noach altare Jehovæ: & accipiens ex omnibus mundis pecudibus, & ex omnibus volucribus mundis obtulit holocauſta in altari illo:

21 Quumque odoratus eſſet Jehova odorem illum gratum; dixit Jehova cum animo ſuo, Non iterum maledicturus ſum amplius terræ propter hominem, eo quod figmentum cordis hominis *ſit* malum à puericia ipſius: iterumque non percuriam amplius omnia vivencia, quemadmodum feci.

22 Deinceps quamdiu erit terra; ſementis & meſſis, frigusque & æſtus, & æſtas & hyems, dieſq; & nox, non ceſſabunt.

CAPVT. IX.

Benedictione Deus Noachum conſolatus. Irim ſtatuis faderis ſignum. Chami improbitas & maledictio.

PRæterea benedixit Deus Noacho & filiis ejus: & dixit eis, Fœtificate, & augeſcite

augescite; ac replete terram.

2 Et timor vestri terrorq; vestri insto omnibus bestiis terræ, omnibusque volucribus cœli: cum omnia quæ calcant humus, cum omnes pisces maris in manum vestram traditi sunt.

3 Omne reptile, quod *quidem* vivum est, vobis ad comedendum erunt: viridē herbā *illis*, sic illa omnia dedi vobis

4 Verumtamen carnem cum sanguine ipsius, qui anima *est* ipsius, ne comeditote.

5 Quineciam sanguinem vestrum, animarum vestrarū, reposcam; ab omni bestia reposcam illum, adeoq; de manu ipsius hominis, de manu cujusq; fratris ipsius reposcam animam hominis.

6 Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effundetur, quoniam ad imaginē suā hominem fecit Deus.

7 Vos ergo sœtificate & augescite: progignite abunde in terra, atque in ea augescite.

8 Deinde allocutus est Deus Noachum & filios ejus cum eo, dicendo,

9 *De* me autem, ecce ego stabilio fœdus meum vobiscum, & cum semine vestro sequuturo vos,

10 Et cum omnibus animantibus quæ vobiscum *sunt*, de genere volucrium, pecudum, & omnium bestiarum terræ vobiscum: cum omnibus egressis ex Arca, cum omnibus bestiis terræ.

11 Stabilio igitur fœdus meum vobiscum, quod non excidenter amplius omnis caro ab aquis diluvii; neq; futurum est amplius diluvium ad perdendā terrā.

12 Dixitq; Deus, Hoc *est* signum illius fœderis quod ego dispono inter me & vos, omnemque animantem quæ *est* vobiscum, in *omnes* ætates seculi.

13 Arcum meum dispono in nube, qui sit in signum fœderis inter me & terram.

14 Ita futurum est, quum nube terram obnubilavero, ut conspicuus sit arcus ille in nube.

15 Et recordabor fœderis mei, quod *est* inter me & vos, omnemq; animantē ex omni carne: & non erunt deinceps aquæ in diluviū ad perdendum omnem carnē.

16 Nam quum erit arcus ille in nube, aspiciam ad illum, recordaturus fœderis perpetui inter Deum & omnem animantem *ituri*, ex omni carne quæ *fuerit* super terram.

17 Denique dixit Noacho Deus, Hoc illud *est* signum fœderis quod statui inter me & omnem carnem quæ *est* super terram.

18 Erant autem filii Noachi qui egressi sunt ex Arca, Schem, & Cham, & Japheth: Cham vero is pater *est* Canahanis.

19 Tres isti *erant* filii Noachi; & ab istis respersa est *incolis* universa terra.

20 Quum autem cœpisset Noach vir agriculturæ deditus, plantavit vineam:

21 Et bibens de vino illius inebriatus est, retexitq; se in medio tentorii sui.

22 Respiciens vero Cham pater Canahanis nuditatem patris sui, indicavit duobus fratribus suis foris.

23 Tum accepit Schem cum Japheth pallium ejus, quod imposuerunt suo amborum humero, & accedentes retrorsum texerunt eo nuditatem patris sui: faciesq; sua, inquam, retrorsum adeo ut nuditatem patris sui non respexerint.

24 Sed cum evigilasset Noach è vino suo, resciviq; quid fecisset ipsi filius suus minimus:

25 Et dixit, Maledictus *erit* Canahan; servus servorum erit fratribus suis.

26 Præterea dixit, Benedictus Jehova Deus Schemi; eritq; Canahan servus illius.

27 Allicitet Deus Japherum, ut habiter in tentoriis Schemi: eritq; Canahan servus eius.

28 Vixit autem Noach post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29 Sic fuerunt omnes dies Noachi, nongentorum quinquaginta annorum; postea mortuus est.

CAPHT. X.

Trium filiorum Noachi posteritas, & gentium origo.

1 Sunt autem generationes filiorum Noachi, Schemi, Chami, & Japheti: quibus filii post illud diluvium nati sunt.

2 Filii Japheti, Gomer, & Magog, & Madai, Javanque, & Thubal, & Mesechec, & Thiras.

3 Filii autem Gomeri, Aschenaz, & Riphat, & Thogarma.

4 Filii vero Javanis, Elischa, & Tharschiich, Citthim, & Dodanim.

5 Ab his divisæ sunt *postea* regiones gentium per terras earum, cuiq; secundum linguam suam, secundum familias ipsarum in gentibus suis.

6 Filii autem Chami; Cusch, & Mitzraijm, & Put, & Canahan.

7 Et filii Cuschi; Seba, & Chavila, & Sabbetha, & Rahma, & Sabtheca. filii vero Rahmæ; Scheba, & Dedan.

8 Præterea Cusch genuit Nimrodum: iste cœpit potens esse in terra.

9 Iste fuit potens venatione coram Jehova: propterea dici solet, tanquam Nimrod potens venatione coram Jehova.

10 Erat enim principium regni ejus Babel, & Erec, & Accad, & Carne; in terra Schinharis.

11 Et terra hac processit *in* Assyriam: ubi ædificavit Nineven, & Rechoboth urbem, & Celachum.

12 Et Resenum inter Nineven & Celachum: illa est urbs illa maxima.

13 Mitzraijm autem genuit Ludæos, & Hanamæos, & Lehabæos, & Naphthuchæos.

14 Pathrosæos quoque, & Casluchæos, unde egressi sunt Pelischthæi; & Caphthoræos.

15 Canaan vero genuit Tsidonem

genitum suum, & Cherubim:
16 Jebusæum quoque, & Emorræum, & Gergæsæum,
17 Et Chivæum, & Harchæum, Sinæum,
18 Et Aradæum, & Tzemaræum, & Chamathæum: postea que sparsæ sunt familiæ Cenaanæorum.
19 Fuitque terminus Cenaanæorum à Sidone, qua venis Gerarum Hazzam usque, & Hazza qua venis Sedomum & Hamorræ, Admamque & Tzeboïm, Lesæhaum usque.
20 Isti sunt filii Chami in familiis suis secundum linguas suas; in terris ipsorum per gentes suas.
21 Denique ipsi quoque Schemo editi sunt *proles*; patri omnium filiorum Heberi, fratri Jepheth *natu* maximi.
22 Filii Schem, Helam, & Asthur, & Arpaschad, & Lud, & Aram.
23 Filii autem Aramæi; Hurz, & Chul, & Gether, & Mesch.
24 Arpaschad vero genuit Schelachum, & Schelach genuit Heberum.
25 At Hebero editi sunt duo filii: quorum unius nomen est Peleg, quia diebus hujus fuit divisa terra, nomen vero fratris hujus Jokran.
26 Jokran autem genuit Almodadum, & Schelephum; & Chatzar-maveth um, & Jerachum.
27 Et Hadoramum, Uzalemque, & Diklam.
28 Et Hobalem, & Abimaëlem, & Schebam,
29 Et Ophirum, & Chavilam, & Jobabum: hi *fuerunt* omnes filii Jokranis.
30 Fuitque horum habitatio à Mesch; qua venis Sepharum, *ad* montes Orientis usque.
31 Isti sunt filii Schemi in familiis suis secundum linguas suas: in terris ipsorum per gentes suas.
32 Hæ familiæ filiorum Noachi, secundum generationes ipsorum in gentes suas: atque ex his sese divisérunt gentes in terra post diluvium illud.

CAPUT XI.

Turris Babylonica. Linguarum confusio. Schem; posteri ad Abrahamum usque.

Erat autem universa terra sermone uno, & verbis eisdem *usa*.
2 Evenit autem, quum ab Oriente profecti essent, ut invenientes convallem in terra Schinaris considerent illic.
3 Dixeruntque alter alteri, Agedum, formemus lateres, & excoquamus optime: sic fuerunt eis lateres pro lapidibus, & bitumen illius fuit eis pro incrito.
4 Nam dixerant, Agedum, ædificemus nobis urbem & turrim, cujus fastigium *attingat* in cœlum; ut nobis faciamus nomen: *videamus* ne dispergamur in superficiem totius terræ.
5 Descendit vero Jehova ad videndum urbem illam & turrim, quam ædificabant filii hominum.
6 Dixitque Jehova, En populum unum quibus omnibus sermo *est* unicus, atque hoc *est quod* isti cœperunt facere: jam autem non præcideretur istis quicquam eorum quæ cogitaverunt facere?
7 Agedum, descendamus, & confundamus ibi sermonem eorum: ut non intelligant alter sermonem alterius.
8 Sic dispersit illos Jehova inde in superficiem totius terræ: & desierunt exstruere urbem illam.
9 Propterea vocavit *quisq;* nomen illius Babel, quod ibi confudisset Jehova sermonem totius terræ: & inde Jehova dispersit eos in superficiem totius terræ.
10 Hæ *sunt* generationes Schemi. Schem natus *erat* centum annos, quum genuit Arpaschadum; biennio post diluvium.
11 Vixitque Schem, postquam genuit Arpaschadum quingentis annis; quibus genuit filios & filias.
12 Arpaschad autem vixerat triginta quinque annis, quum genuit Schelachum.
13 Vixitque Arpaschad, postquam genuit Schelachum, quadringentis tribus annis; quibus genuit filios & filias.
14 Schelach autem vixerat triginta annis, quum genuit Heberum.
15 Vixitque Schelach, postquam genuit Heberum, quadringentis tribus annis: quibus genuit filios & filias.
16 Heber autem vixerat triginta quatuor annis, quum genuit Pelegum.
17 Vixitque Heber, postquam genuit Pelegum, quadringentis triginta annis; quibus genuit filios & filias.
18 Peleg autem vixerat triginta annis, quum genuit Rehu.
19 Vixitque Peleg, postquam genuit Rehu, ducentis novem annis; quibus genuit filios & filias.
20 Rehu autem vixerat triginta duobus annis, quum genuit Serugum.
21 Vixitque Rehu, postquam genuit Serugum ducentis septem annis: quibus genuit filios & filias.
22 Serug autem vixerat triginta annis quum genuit Nachorem.
23 Vixitque Serug, postquam genuit Nachorem, ducentis annis; quibus genuit filios & filias.
24 Nachor autem vixerat viginti novem annis, quum genuit Therachum.
25 Vixitque Nachor, postquam genuit Therachum, centum novendecim annis; quibus genuit filios & filias.
26 Therach autem vixerat septuaginta annis, quum genuit Abramum, Nachorem, & Haranem.
27 Atq; hæ generationes Therachi. Therach genuit Abramum, Nachorem, & Haranem: Haran vero genuit Lotum.
28 Postea mortuus est Haran in conspectu Therachi patris sui in solo nativi sui,

suo, ubi Chaldæorum oppidum.

29 Duxerunt quoque Abram & Nachor uxores sibi: nomenque uxoris Abrami, *fuit* Sarai: nomen vero uxoris Nachoris, Milca, filia Haranii patris Milcæ & patris Jiscæ.

30 Erat que Sarai sterilis: *ideoque* nulla *erat* ipsi proles.

31 Assumsit autem Therach Abramum filium suum, & Lotum filium Haranii nepotem suum, & Saraï nurum suam uxorem Abrami filii sui: & egressi um oppido Chaldæorum ut ad proficiscendum in regionem Cenahanis, pervenerunt Charanem usque, & consederunt illic.

32 Quumq; fuissent dies Therachi ducentorum quinque annorum, mortuus est Therach Charanæ. *Caput* XII.

33 Dixerat enim Jehova Abramo, Abi à terra tua, & à cognatione tua, atque à familia patris tui, in eam terram quam ostendam tibi.

34 Et efficiam te patrem gentis magnæ, ac benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum: Adeoque *sis* eris benedictioni.

35 Nam benedicam iis qui benedicent tibi, & qui maledixerit tibi eum exsecrabor: & benedictæ erunt in te omnes familiæ terræ.

CAPUT XII.

Abram vocatur, & ex Cananæa migrat in Ægyptum. Uxor ejus amittitur ad tempus, & recipitur.

DIxit proinde profectus est Abram *Charanæ*, sicut edixerat ei Jehova, & Lot cum eo profectus est: *erat* autem Abram natus septuaginta quinque annos, quum proficisceretur Charanæ.

2 Assumsit enim Abram Sarain uxorem suam, & Lotum filium fratris sui, cum universis facultatibus suis quas comparaverant, & animis quas acquisiverant Charanæ; & proficisci ut abirent in regionem Cenahanis, tandem pervenerunt in eam.

3 Et transiit Abraham per regionem illam ad locum usque Shecemi ad planiciem usque Moræ: *erat* autem Cenahanæus tunc in regione illa.

4 Quamobrem apparuit Jehova Abramo & dixit, Semini tuo daturus sum regionem hanc: *Abram* vero exstruxit ibi altare Jehovæ qui apparuerat ipsi.

5 Postea refugens inde ad montana profectus est, versus Orientalem tractum Bethelis, & tetendit tentorium suum: Bethel ab Occidente, & Hai ab Oriente *erat ipsi*, quum illic Jehovæ ædificaret altare, & invocaret nomen Jehovæ.

6 Deinde profectus est Abra indesinenter pergendo in meridianum tractum.

7 Erat autem fames in regione illa: quapropter descendit Abraham in Ægyptum, ut peregrinaretur illic, quia gravis *erat* fames in regione illa.

8 Fuitque quum prope esset ut ingrederetur Ægyptum, ut diceret Saraï uxori suæ; Ecce nunc novi mulierem pulcram aspectu esse te:

9 Itaque eventurum est, quum te viderint Ægyptii dicentesque, Hæc uxor *est* illius, ut me interficiant, te vero in vita servent.

10 Die quæso sororem meam *esse* te, ut bene sit mihi propter te, & vivam ego causa tua.

11 Sic autem evenit, ingresso Abramo in Ægyptum, quum viderent Ægyptii mulierem illam pulcram esse valde;

12 Nam viderunt Principes Pharaonis laudaverunt eam apud Pharaonem: & capta mulier illa in Pharaonis domum *perducta* est.

13 Qui Abramo benefecit propter illam: adeo ut fuerint ei oves, boves, & asini, servi quoque & ancillæ, asinæ, & cameli.

14 Sed affecit Jehova plagis magnis Pharaonem, & familiam ejus; propter Sarain uxorem Abrami.

15 Quamobrem accersivit Pharao Abramum & dixit, Quid hoc *est quod* fecisti mihi? quare non indicaveras mihi uxorem tuam *esse* hanc?

16 Quare dixisti, Soror mea est? adeo ut ducturus eam mihi fuerim uxorem: jam itaque ecce uxorem tuam, recipe *eam* & abi.

17 Tunc dedit mandata de eo Pharao *certis* hominibus: qui dimiserunt cum & uxorem ejus, & quicquid *erat* ei.

CAPUT XIII.

Secunda Abrami vocatio, ejusque à Lotho separatio. Promissio semini ejus innumerabilis.

ASceendit itaq; Abram ex Ægypto ipse & uxor ipsius, & quicquid *erat* ipsi; Lot quoq; cum ipso in meridianum tractu

2 (Erat autem Abram gravis valde; pecore, argento, & auro.)

3 Et ivit suis itineribus à Meridiano tractu Bethelem usque, ad locum usque illum, ubi fuerat tentorium ipsius ante, inter Bethelem & Haium:

4 Ad locum illius altaris quod fecerat illic prius: & ibi invocavit Abram nomen Jehovæ.

5 Quinetiam Loto, qui ibat cum Abramo, erant greges & armenta & tentoria.

6 Itaque non ferebat eos terra illa ut habitarent simul: nam erant facultates eorum multæ, adeo ut non possent habitare simul.

7 Itaque contendo inter pecuarios Abrami & pecuarios Loti: Cenahanæus enim atque Perizzæus tunc habitabant in terra illa.

8 Dixit ergo Abram Loto, Ne quæso sit contendo inter me & te, aut inter pastores meos & pastores tuos; nam viri fratres sumus.

9 Nonne universa hæc terra tibi est exposita? separa te quæso à me: quod si tu

nistrum *versus dissertis* dexteram petit; sin aut dexteram *versus*, sinistram petam.

10 Quum itaq; Lot sublatis oculis suis aspiceret totam planitiem Jardenis, totam irrigum esse: similem horto Jehovæ, similem terræ Ægypti *esse totam*, qua venis Tzohrem, antequam perdidisset Jehova Sedomum & Hamoram:

11 Elegit sibi Lot totam illam planitiem Jardenis, & profectus est Lot Orientem versus: & separaverunt se alter ab altero.

12 Abram habitavit in regione Cenahanis; Lot vero habitavit in civitatibus planitiei illius, movens tentoria Sedomum usque:

13 Quamvis Sedomitæ *essent* mali & peccatores in Jehovam valde.

14 Jehova autem edixit Abramo, postquam sese Lot separavisset ab eo, Attolle nunc oculos tuos, & circumspice ab isto loco ubi es, ad Septentrionem, & ad Meridiem, & ad Orientem, & ad occidentem versus,

15 Nam totam hanc regionem quam vides, tibi daturus sum; & semini tuo usque in seculum.

16 Et disponam semen tuum, *ut sit numerosum* sicut pulvis terræ: quem si poterit quispiam numerare, pulverem, *inquam*, terræ; etiam numerari poterit semen tuum.

17 Surge, perambula regionem hanc in longitudinem ipsius, & in latitudinem ipsius: nam tibi daturus sum eam.

18 Movit ergo Abram tentoria, venitque habitavit in planitie Mamræ, quæ *est* ad Chebronem: & ibi extruxit altare Jehovæ.

CAPUT XIV.

Lot captivus abducitur, & liberatur. Abram victor, benedictionem à Melchisedeco accipit.

1 Illis autem temporibus Amraphelı rex Schinharis, Arioci regis Ellasaris, Cedor-lahomeri regis Helami, & Tidhalis regis Gencium,

2 Quum gererent *isti* bellum contra Berrhum regem Sedomi, & contra Birsthabum regem Hamoræ, Schineabum regem Admæ, & Schemeeberum regem Tzebojimorum, regemque Belahi, quæ Jam *dicitur* Tzohar.

3 Omnes hi junxerunt *copias* ad vallem Siddimorum, quæ *jam est* mare fallum.

4 Duodecim annos servierant Cedor-lahomero, tertio decimo autem anno rebellarunt.

5 Quapropter decimoquarto anno veniens Cedor-lahomer, & reges qui *erant* cum ipso, percusserant Raphaa *eos* Hasthcrothis Karnajimorum, & Zuzæos Hami, & Emæos in planitie *ad* Kiriathajima:

6 Chorræos quoque in monte suo Seire, usque ad planitiem Paranis quæ est juxta desertum *est*.

7 Inde reversi venerant Hemmischpatam (ipsum *jam dicitur* Kadesch) & cæciderant omnes incolas agri, *qui erant ejus* Hamalekitarum, etiamque Emoræum illum qui habitabat Chatzatzone-thamaris:

8 Quum procederet rex Sedomi, & rex Hamoræ, & rex Admæ, & rex Tzebojimorum, & rex Belahi, quæ *est* Tzohar, instructi inierunt contra eos prælium in valle Siddimorum.

9 *Nempe* contra Cedor-lahomerum regem Helami, & Tidhalem regem Gentium, & Amraphelum regem Schinharis, & Arioeum regem Ellasaris; quatuor hi reges *universum* prælium contra illos quinque.

10 Vallis autem Siddimorum referta erat puteis bituminis; itaque fugientes rex Sedomi & Hamoræ se dejecerunt illuc: reliqui vero profugerunt in montanum tractum.

11 Et accipientes illi omnes facultates Sedomi & Hamoræ, omnemque commeatum horum ut abirent,

12 Ceperunt quoque Lotum filium fratris Abrami cum facultatibus ejus, & abierunt: nam ipse habitabat Sedomi.

13 Venit autem quidam qui evaserat ut nunciaret Abramo Hebræo habitanti in planitie Mamræ Emoræi fratris Eschcolis & fratris Haneri, qui erant fœderati Abrami.

14 Quum itaque audisset Abram captivum abduci agnatum suum, armavit vernas suos instructos à se trecentos octodecim, & persequutus est *reges illos* Danem usque.

15 Ubi distribuens se invasit eos nocte, ipse cum servis suis, ac cæcidit eos: & persequutus est eos Chobam usque, quæ à sinistra Dameschekæ *sita est*.

16 Sic reduxerat omnes facultates illas: etiamque Lotum agnatum suum cum facultatibus ejus reduxerat, & mulieres quoque ac populum.

17 Quare egressus est rex Sedomi obviam Abramo, postquam rediit à cæde Cedor-lahomeri & eorum regum qui fuerunt cum eo ad vallem Schave quæ *jam dicitur* vallis Regis.

18 Malchi-tzedek autem rex Schalemi prosterens panem & vinum: erat hic erat Sacerdos Deo fortí excelso,

19 Benedixerat illi, dicens: Benedictus Abram Deo fortí excelso, possessori cœli & terræ.

20 Et benedictus *Deus* fortis excelsus, qui tradidit hostes tuos in manum tuam: dedisque ei *Abram* decimam de *rebus* omnibus.

21 Quapropter dixit rex Sedomi Abramo, Da mihi animas, facultates vero tibi accipe.

22 Dixit vero Abram Sedomi regi; Juravi elata manu mea ad Jehovam Deum fortem excelsum, possessorem cœli & terræ,

23 *Ne*

23 *Dira mihi imprecaris*, si vel filum, vel corrigiam calceamenti *accepero*, si iniquum accepero de re ulla quæ *sit* tua: ut non dicas, Ego ditavi Abramum.

24 Penes me nihil furtivum est; tantum, quod isti pueri comederunt, & partis horum virorum qui profecti sunt mecum, *ipsorum esto*: Haver, Eschol, & Mamre, isti accipiunto partem suam.

CAPUT XV.

Deus fœdus init cum Abrahamo & promittentis de numerosa prole confirmat.

His rebus transactis, fuit sermo Jehovæ cum Abramo, per visionem, dicendo, Ne timeas Abram, ego clypeus *sum* tibi, merces tua ampla *est* valde.

2 Cui dixit Abram, Domine Jehovi, quid dares mihi, cum ego incedam liberis carens: & is cui relinquetur domus mea *&* Dammasconus Eliezer iste?

3 Amplius dixit Abram, En mihi non dedisti semen: ecce inquam, verna meus, is hæres meus futurus est.

4 Ecce autem sermonem Jehovæ ad illum, dicendo, Iste non erit tuus hæres: sed qui prodibit è visceribus tuis, is hæres tuus futurus est.

5 Deinde quum eduxisset eum, dixit, Intuere nunc cœlum versus, & numera ipsas stellas, si poteris numerare eas: sic, inquit ei, futurum est semen tuum.

6 Tunc credidit Abraham Jehovæ, qui imputavit ei illud in justitiam.

7 Dixerat etiam ei: Ego *sum* Jehova, qui eduxi te Ure Chaldæorum, ut dem tibi terram hanc quam possideas jure hæreditario.

8 Quamque dixisset Abram; Domine Jehovi, quo agnoscam me hæreditario jure possessurum eam?

9 Ediderat ei, Sumens offer mihi vitulam triennem, & capram triennem, & arietem triennem; & turturemque cum pullo columbarum.

10 Abram itaque sumpta offerens ei omnia hæc, quum dissecuisset ea per medium, posuerat dimidiatam cujusque partem è regione suæ alterius; aves vero non dissecuerat.

11 Descendentibus autem volueribus in cadavera hæc, arcuerat eas Abram:

12 Donec fuit, inclinante sole, quum altus sopor Abramum occuparet: ecce autem terror & tenebræ magnæ occupaverunt eum:

13 Dixit; Jehova Abramo, Scito certo peregrinos fore posteros tuos in terra aliena, & ejus *incolis* servituros, qui affligent ipsos: idqs quadringentos annos:

14 Atque etiam in gentem illam cui servierint, me judicia exercturum esse; & posthea egressuros ipsos cum facultatibus magnis:

15 Ac te quidem, abiturum ad patres tuos cum pace, sepultum iri in canitie bona.

16 *Ipsos* vero quarta hac reversuros: non enim completa est iniquitas Emorsi adhuc.

17 Fuit autem, condito jam sole, quum cœca nox esset: & ecce fumarium furnum, & ardentem lampada, transfumasse inter segmenta illa.

18 Hoc die pepigit Jehova cum Abramo fœdus, dicendo, Semini tuo dedi terram hanc, à flumine Ægypti ad flumen illud usq; magnum flumen Euphratis:

19 *Terram* Kenæorum, Kenizæorumque, & Kadmonæorum:

20 Et Cithæorum, & Perizæorum, Raphaorumque,

21 Et Emoræorum, & Cenaanæorum, Girgaschæorumq; & Jebusæorum.

CAPUT XVI.

Hagar post conceptionem superbit, ejicitur, humiliatur, & parit Ismaelem.

SArai autem uxor Abrami non pariebat ei *liberos*: (sed erat ipsi ancilla Ægyptia, cujus nomen Hagar.)

2 Dixit ergo Sarai Abramo, Ecce nunc, occlusit me Jehova ne parerem; nunc congredere cum ancilla mea, fortassis liberos consequar ex ea: & auscultavit Abram voci Sarai.

3 Accipiens enim Sarai uxor Abrami Hagaram Ægyptiam ancillam suam, exactis decem annis ex quo habitabat Abram in regione Cenaanis, quum tradidisset eam Abramo viro suo, *ut esset* ei pro uxore:

4 Congressus est Abram cum Hagara, quæ concepit: quamq; videret se concepisse, levis habita est hera ejus in oculis ejus.

5 Quapropter dixit Sarai Abramo, Injuria *quæ sit* mihi, in te *recidat*; ego posui ancillæ meam in sinum tuum, quæ quum vidit se concepisse, levis habita sum in oculis ejus: judicabit Jehova inter me & te.

6 Dixit autem Abram uxori suæ Sarai, Ecce ancilla tua in manu tua, fac ei quod *videtur* bonum in oculis tuis: itaque afflixit eam Sarai, adeo ut profugeret à conspectu ipsius.

7 Sed invenientes eam Angelus Jehovæ ad fontem aquarum in deserto, ad fontem illum *qui est* in via Schurem *versus*.

8 Dixit, Hagar ancilla Sarai, unde advenis, & quo ivura es? quæ dixit, A conspectu Sarai hera mea fugio.

9 Tum dixit ei Angelus Jehovæ, Revertere ad heram tuam, & te pateré affligi sub manibus ejus.

10 Iterum dixit ei Angelus Jehovæ, Valde multiplicabo semen tuum: adeo ut non possit numerari præ multitudine.

11 Præterea dixit ei Angelus Jehovæ, Ecce en prægnans es, & propediem paries filium: nomen vero illius vocabis Jischmaelem, eò quod audierit Jehova afflictionem tuam.

12 Ipse autem erit ferus homo, cujus manus ferentur contra omnes, & manus omnium contra eum: & coram omnibus fratribus suis habitabit.

13 Tum vocavit Hagar nomen Jehovæ alloquentis ipsum, Tu es forte *Deus* visionis: dixerat enim, Etiamne jam video post videntem me?

14 Idcirco vocat *quisque* puteum illum, puteum Lachai-roi: ecce *est* inter Kadeschem & Beneschem.

15 Peperit itaque Hagar Abramo filium; vocavitque Abram nomen filii sui, quem peperit Hagar, Jischmaelem.

16 Erat autem Abram natus octogenta ses annos, quum pareret Hagar ipsi Jischmaelem.

CAPUT XVII.

Mutatio nominibus Abram & Sarai instituitur circumcisio, & filius ex Sara Abrahamo promittitur.

QUum autem Abram natus esset nonagenta novem annos, apparuit Jehova Abramo, & dixit ei, Ego *sum* *Deus* fortis omnipotens; indefinenter ambula coram me, & esto integer.

2 Et ordinabo fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te quamplurimum.

3 Tum procidebit Abramo super faciem suam, loquutus est cum ipso Deus, dicendo:

4 De me, ecce fœdus meum tecum: quod pater futurus es multitudinis gentium.

5 Itaque non vocabitur amplius nomen tuum Abram: sed erit nomen tuum Abraham, quia patrem multitudinis gentium constituti te:

6 Fœcundabo enim te quamplurimum, efficiamque tibi gentes multas; & Reges prodibunt ex te.

7 Stabilio autem fœdus meum inter me & te, ac semen tuum post te, per urates suas, ut fœdus sit perpetuū: me esse tibi Deum & semini tuo post te:

8 Daturumque tibi & semini tuo post te terram peregrinationum tuarum, universam terram Canaanis, in possessionem perpetuam; ut sim illis Deus.

9 Deinde Abrahamo dixit Deus, Tu ergo fœdus meum servato; tu, *inquam* & semen tuum post te per urates suas.

10 Hoc *est* fœdus meum inter me, & vos & semen tuum post te, quod servabitis, ut circumcidatur vobis omnis mas.

11 Circumcideris igitur carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos.

12 Natus autem dies octo vobis circumcidetur omnis mas per urates vestras natus domi, & emptus pecunia de quibuscunque alienigenis, qui non *erit* ex semine eius.

13 Domino circumcidetur natus domi tuæ, & emptus pecunia tua: sic erit fœdus meum in carne vestra, in fœdus perpetuū.

14 Præputiatus autem mas qui non circumcidetur carnem præputii sui, utique exscindetur homo ille è populis suis: nam irritum fecit fœdus meum.

15 Præterea dixit Deus Abrahão, Quod ad Sarai uxorem tuam, ne voces nomen ejus Sarai: nam Sara nomen eius *est*.

16 Nam ita benedicam ei, ut etiam dem tibi ex ea filium; ita, inquam, benedicam ei ut maneat sit multarum gentium, Reges populorum ex ea fatori sint.

17 Tum procidens Abraham super faciem suam risit: dixitque in animo suo, An nato centum annos nascetur *proles*? an etiam Sara? ut nata nonaginta annos pariet?

18 Post dixit Abraham Deo, Utinam Jischmahel vivat coram te.

19 Cui dixit Deus, Imo Sara uxor tua partura est tibi filium, cujus vocabis nomen Jitzchakum: stabilimque fœdus meum cum eo ut sit fœdus perpetuum semini ejus post eum.

20 De Jischmahele quidem exaudivi te; ecce, benedixi ei, ut fœcundem eum, augeamque eum quamplurimum: duodecim principes generabit, & efficiam eum patrem gentis magnæ.

21 Fœdus vero meum stabiliam cum Jitzchako: quem pariet tibi Sara hoc eodem tempore, anno altero.

22 Quum autem absolvisset colloqui cum eo, ascendit ab Abrahamo Deus.

23 Tunc accepit Abraham Jischmahelem filium suum, omnesque natos domi sua, & quemcunque emerat pecunia sua, unumquemque marem è domesticis suis: & circumcidit carnem præputii illorum eo ipso die, quemadmodum loquutus fuerat cum ipso Deus.

24 Erat autem Abraham natus nonagenta novem annos, quum circumcideretur carne præputii sui:

25 Jischmahel vero filius ejus natus tredecim annos, quum circumcideretur carne præputii sui.

26 Eodem ipso die circumcisus est Abraham, & Jischmahel filius ejus:

27 Omnesq; domestici ejus, natus domi, & emptus pecunia ex alienigenis; & circumcisi sunt cum eo.

CAPUT XVIII.

Abraham Angelos excipit: monitur de exitio urbium, quod deprecatur.

APparuit porro ei Jehova in planitie Mamre, quum sederet ipse ad ostium tentorii sui, æstuante die.

2 Quum enim sublatis oculis suis aspexisset, ecce tres viros sistentes se coram eo: quos videns accurrit obviam eis ex ostio tentorii sui, & incurvavit se in terram *honores exhibens*.

3 Et dixit, Domini mei, si nunc inveni gratiam in oculis tuis, ne quæso præteras à servo tuo.

4 Sumetur jam parum aquæ, inde lavare pedes vestros; atque innitimini sub ista arbore.

5 Inferam accipiens *aliquam* fruſtum panis, & reficite animum vestrum, postea progredieminī, quandoquidem transistis

præter

gratus servum vestrum. Qui dixerunt, Ita facito ut loquitur ex.

6 Itaque festinavit Abraham in tentorium ad Saram; & dixit, Festina, tria sata, farinam similagineam depsi, & fac placentas.

7 Ad armentum vero cucurrit Abraham; & accepisem lactentem *vitulum* teneru & bonum, dedit *ferendum* ad puerum, qui festinavit apparare eum.

8 Deinde accepto butyro & lacte vitulo, quem apparaverat, appositi illa coram eis: & ipse adstabat eis sub illa arbore comedentibus.

9 Dicentibus autem, Ubi *est* Sara uxor tua? dixit *Abraham*, Ecce in tentorio illo *est*.

10 Et dixit *Jehova*, Certe revertar ad te quum vigebit hoc ipsum tempus, ecce autem filius erit Sarae uxori tuae: Sara vero audiebat *ab* ostio tentorii sui, quod *erat* post tentorium illius.

11 Abraham autem & Sara senes *erant*, vergentes *erate*: desierat *esse* Sarae secundum consuetudinem mulierum.

12 Quapropter ridebat Sara, apud se dicendo, Postquam vetula facta sum, foret mihi voluptas? deinde dominus meus senex est.

13 Tum dixit Jehova Abrahamo, Quid ita risit Sara, dicendo, An etiam vere paritura essem, quum ego consenui?

14 An potest occultari à Jehova quicquam? hac tempestate revertar ad te, quum hoc tempus vigebit, & Sarae *erit* filius.

15 Mentiens vero Sara quum negaret, dicendo, Non risi, quia timebat: *Jehova* dixit, Neque quum *ita est*. nam risisti.

16 Postea surgentes inde viri illi prospectabant Sodomum versus: Abraham vero ibat cum eis, dimissurus eos.

17 Dixit autem Jehova, Occultemne ego ab Abrahamo, quod sum facturus?

18 Cum Abraham profsus futurus sit gentis magnae ac potentis parer; & in eo benedicendas sint omnes gentes terrae?

19 Nam agnovi eum, ut quum praecepere filiis suis & familiae suae post se, etiam observent viam Jehovae exercendo justitiam & jus: utque praester Jehova Abrahamo id quod promisit ei.

20 Dixit ergo Jehova, Clamor Sodomi & Humorae cum multus sit, & peccatum illorum cum grave sit valde:

21 Descendam nunc, & videbo, an secundum clamorem ipsius qui pervenit ad me, omnino faciant: sin autem minus, cognoscam.

22 Inaque respicientes aliorsum inde viri illi abibant Sodomum versus: ipse vero Abraham stetit adhuc coram Jehova.

23 Et accedens Abraham dixit, An etiam perimes justum cum impio?

24 Sunt fortasis quinquaginta justi in civitate ista: an etiam perimes, ac non parces ibi loco propter illos quinquaginta justos qui *fuerint* in ea?

25 Absit tibi ut facias rem quippiam, morti tradendo justum cum impio, ut ita sit justo sicut impio: absit tibi: An judex totius terrae non exerceret jus?

26 Cui dixit Jehova, Si invenirem Sodomi quinquaginta justos in civitate ipsa, parcerem etiam toti illi loco propter eos.

27 Abraham vero subjecit, dicens, Ecce nunc cuperem alloqui Dominum, tametsi ego *sim* pulvis & cinis.

28 Fortasis quinquaginta illos justos deficient quinque, an perditurus es propter hos quinque totam civitatem istam? dixit, Non perderem, si invenirem ibi quadraginta quinque.

29 Deinde pergenti denuo alloqui eum ac dicenti, Fortasis invententur ibi quadraginta: dixit, Non etiam facturus propter hos quadraginta.

30 Postea dicenti, Ne quaeso accendatur *ira* Domini si loquar, Fortasis invententur ibi triginta: dixit *Jehova*, Non etiam facturus, si invenirem ibi triginta.

31 Rursus dicenti, Ecce nunc cuperem alloqui Dominum, Fortasis invententur ibi viginti: dixit, Non etiam perditurus propter illos viginti.

32 Postremo dicenti, Ne quaeso accendatur *ira* Domini, si loquar tantū hac vice, Fortasis invententur ibi decem: dixit, Non *ebo* perditurus propter illos decem.

33 Tunc abiit Jehova, postquam absolvisset alloqui Abrahamum: Abraham vero reversus est in locum suum.

CAPUT XIX.

Evertitur Sodomum cum finitimis. Lot eripitur. Nascuntur Moab & Ammon.

PErvenientibus autem duobus illis Angelis Sodomum vesperi, Lot sedebat ad portam Sodomi: quos quum videret, Lot, surgens *eis* eis obviam, & incurvavit se vultu *demisso*, in terram *honorem exhibens*:

2 Et dixit, Ecce nunc domini mei, divertite quaeso in domum servi vestri, atque pernoctate, & lavate pedes vestros; deinde surgentes mane abibitis viam vestram: *ibi* autem dixerunt, Non *faciemus*, nam in platea ipsa *nostra* pernoctabimus.

3 Sed quum institisset apud eos valde, diverterunt ad eum ingressi sunt domum eius: qui fecit eis convivium, & fermentatos panes coxit, atque comederunt.

4 Nondum cubaverant, quum cives illi Sodomitae obsederunt domum illam, tam pueri atque senes: universus populus ab extremitate *civitatis usque ad alteram*.

5 Et inclamaverunt Lotam, dicentes ei, Ubi sunt viri illi qui ingressi sunt ad te hac nocte? fac prodeant illi ad nos, ut cognoscamus eos.

6 Ad quos egressus Lot ad ostium, quum januam claussisset post se,

7 Dixit

7 Dixit, Ne quæso, fratres mei, faciatis malum.

8 Ecce sunt duæ filiæ meæ quæ non cognoverunt virum, jam producam illas ad vos, & facite illis prout bonum *videbitur* in oculis vestris: tantummodo viris istis ne faciatis quicquam, quandoquidem venerunt in umbram tabuli mei.

9 Tum dixerunt illi, Secede illuc, deinde dixerunt, Hic unus venit ad hospitandum, & judicem indefinenter agit: nunc pejus tibi quam illis faciemus mali: institerunt que in virum illum, in Lotum valde, & accesserunt ut effringerent januam.

10 Quapropter emittentes viri illi illi manum suam introduxerunt Lotum ad se domum; & januam occluserunt.

11 Viros vero illos qui erant ad ostium domus percusserunt subito scotomate cum minimum, tum etiam maximum: adeo ut defessi sint *laborando* ad inveniendum ostium.

12 Tum ediderunt viri illi Loto, Quis præterea hic tibi est? *vel* gener, vel filii tui, vel filiæ tuæ, denique quicunque tibi *juncti sunt* in hac civitate: cura exeant ex isto loco.

13 Nos enim perdituri mox sumus locum hunc: eo quod magnus est clamor istorum in conspectu Jehovæ, misitque nos Jehova ad perdendum *civitatem* istam.

14 Egressus itaque Lot alloquutus est generos suos qui brevi fuerant ducturi filias suas, dixitque, Surgite, egredimini è loco isto, quia mox perditurus est Jehova civitatem istam: sed fuit *habitus* tanquam jocabundus in oculis generorum suorum.

15 Quum autem ascenderet aurora, urgebant Angeli ipsi Lotum, dicendo, Surge, assumens uxorem tuam & duas filias tuas quæ adsunt; *abi*, ne perimaris in pœna civitatis istius.

16 Cunctabatur autem; quapropter prehenderunt viri illi manum ejus, & manum uxoris ejus, manusque duarum filiarum ejus, propterea quod Jehova clementer ampleteretur eum: ut educerent eum & collocarent eum extra civitatem ipsum.

17 Fuit que dum educerent eos foras, ut *Jehova* diceret, Eripe te ad vitam tuam *attendens*, ne intuere post te, neque consistas in tota hac planitie: ad montem illum *fuga* eripe te, ne perimaris.

18 Lot vero dicebat eis, Ne quæso Domine.

19 Ecce nunc invenit gratiam servus tuus in oculis tuis; quam amplificasti benignitatem tuam quam exercuisti erga me, incolumem servando vitam meam: ego autem non possum *fuga* me eripere ad montem illum, nequod me assequatur malum, & moriar.

20 Ecce nunc civitatem istam propinquiorem sita commodam ad fugiendum illuc, quæ est *vel* parvigena: *fuga* eripiam me quæso illuc (nonne res parvigena est?) & vivam.

21 Cui dixit ille, Ecce rationem habeo tui etiam in hac re: ut non subverram civitatem istam quam dixisti.

22 Festina, *fuga* te eripe illuc, non enim potero facere quicquam usque dum perveneris illuc: propterea vocavit *quisque* nomen illius civitatis Tzoharem.

23 Sole prodeunte super terram, quum Lot ingrederetur Tzoharem:

24 Jehova demisit super Sodomum & super Hamoram, pluviam sulphuris & ignis, à Jehova è cælis:

25 Subvertitque civitates ipsas & planitiem illam totam, omnesque incolas illarum civitatum, & fœtum terræ:

26 Sed quum intueretur uxor ejus ulterius post eum, statua salis effecta est.

27 Mane surgens autem Abrahamus eodem maturino, *abiit* in locum illum, ubi steterat coram Jehova;

28 Prospectansque Sodomum & Hamoram versus, & totam regionem versus illius planitiei: vidit quum ecce ascenderet fumus illius regionis tanquam fumus fornacis calcariæ.

29 Fuit itaque quum perderet Deus civitates illius planitiei, ut recordaretur Deus Abrahami: ideoque emisit Lotum è medio illius subversionis, quum subverteret civitates illas apud quas habitaverat Lot.

30 Lot vero ascendens Tzohare, consedit in monte illo, & duæ filiæ ejus cum eo, (quia metuebat habitare Tzohare) & consedit in spelunca quadam ipse cum duabus filiabus suis.

31 Dixit autem primogenita minori *nata*, Pater noster senex *est*: nec quisquam *superest* in hac terra qui congrediatur nobiscum, secundum consuetudinem totius terræ.

32 Agedum, demus bibendum patri nostro vinum, & cubemus cum eo; ut in vita servemus ex patre nostro semen.

33 Quum itaque dedissent bibendum patri suo vinum in nocte illa; accedens primogenita cubavit cum patre suo, qui non agnovit dum cubaret illa, aut dum exsurgeret.

34 Postridie vero evenit ut diceret primogenita minori *nata*, Ecce cubavi prætorita nocte cum patre meo: demus ei bibendum vinum etiam hac nocte, deinde veni, concumbo cum eo, ut servemus ex patre nostro semen.

35 Quamque dedissent bibendum etiam in nocte illa patri suo vinum; surgens minor *nata* cubavit cum eo, qui non agnovit dum cubaret illa, aut dum exsurgeret.

36 Ita conceperunt duæ filiæ Loti ex patre suo.

37 Peperitque primogenita filium, & vocavit

vocavit nomen ejus Moabum, is est pater Moabitarum in hunc usque diem.

38 Et ipsa quoque minor nam peperit filium, & vocavit nomen ejus Ben-hammi: ipse est pater Hammonitarum in hunc usque diem.

CAPUT XX.

Sara Abrahamo ablata, restituitur inviolata. Abimelech curatur precibus Abrahami.

PRofectus autem inde Abraham ad regionem meridianam, ut habitaret inter Kadesthum & Schurem, hospitatus est Gerari:

2 Ubi quum dixisset Abraham de Sara uxore sua, Soror mea est; mittens Abimelec rex Gerari homines, accepit Saram.

3 Sed venit Deus ad Abimelecum in somnio nocturno: & dixit ei, Ecce tu illico morituras es propter hanc mulierem quam accepisti, cum sit marito juncta.

4 Abimelec autem non accesserat ad eam: quapropter dixit, Domine, an gentem eriam justam interficeres?

5 Nonne ipse dixit mihi, Soror mea est? & illa ipsa quoque dixit, Frater meus est? cum integritate cordis mei, & munditie manuum mearum feceram istud.

6 Tum dixit ei Deus in somnio, Tum ego sciebam cum integritate cordis tui te feciste istud, rum eriam cohibui ego te ne peccares in me: idcirco non sivi te attingere eam.

7 Nunc itaque restitue uxorem illius viri, prophetes enim est, quumq; oraverit pro te, vivito: quod si non restitueris, scito te omnino moriturum, te, inquam, & eos omnes qui tui sunt.

8 Mane itaque surgens Abimelec matutino ipso, quum vocavisset omnes servos suos, proloquutus est omnia verba hæc ipsis audientibus: timuerunrque viri illi valde.

9 Deinde vocans Abimelec Abrahamum dixit ei, Quid fecisti nobis? aut quid peccavi in te, quod induxisti super me & super regnū meum noxam magnam? opera quæ non sunt facienda fecisti adversū me.

10 Præterea dixit Abimelec Abrahamo, Quid videbatur tibi, quum faceres rem hanc?

11 Cui dixit Abraham, Veri quia dicebam, duntaxat vacuitas reverentiæ Dei est in loco isto: quare occident me causa uxoris meæ.

12 Sed eriam revera soror mea est, filia patris mei, non autem filia matris meæ: mihi vero nupta est.

13 Fuit autem quum facerer Deus ut errare è domo patris mei, ut dicerē ei, Hæc esto benignitas tua quam exercebas erga me: ad quemcunque locum perveneri-mus, dicito de me, Frater meus est.

14 Tunc accipiens Abimelec greges & armenta & servos & ancillas, dedit Abrahamo; & restituit ei Saram uxorem ejus.

15 Dixitque Abimelech Abrahamo, Ecce, regio mea tibi exposita est: in loco qui tibi videbitur commodus habita.

16 Saræ vero dixit, Ecce dedi mille sicles argenteos fratri tuo, ecce is tibi est operimentum oculorum apud omnes qui tecum futuri sunt: atque hæc omnia, ut erudita sis.

17 Quum itaque oraffet Abraham Deum, curavit Deus Abimelecum, & uxorem ejus & ancillas ejus, ut parerent.

18 Nam plane occluserat Jehova omnem vulvam familiæ Abimeleci, causa Saræ uxoris Abrahami.

CAPUT XXI.

Nascitur Jitschak ex Sara, circumciditur, ablactatur. Hagar cum Jitschmaele ablegatur.

POstea visitavit Jehova Saram quemadmodum dixerat, fecitque Jehova Saræ quemadmodum loquutus fuerat.

2 Concepit enim & peperit Sara Abrahamo filium senectutis ejus ex ipsa tempestate quam dixerat Deus.

3 Vocavitque Abraham nomen filii sui qui natus est ipsi, quem peperit ipsi Sara, Jitzchakum.

4 Et circumcidit Abraham Jitzchakum filium suum natum octo dies; sicut præceperat ei Deus.

5 Erat autem Abraham natus centum annos, quum nasceretur ei Jitzchak filius ejus.

6 Dixit vero Sara, Risum fecit mihi Deus: quisquis audiet, arridebit mihi.

7 Præterea dixit, Quis fuisset dicturus Abrahamo, certo lactabit filios Sara: cum tamen peperierim filium senectutis ejus.

8 Quum autem crevisset infans ut depelleretur à lacte: fecit Abraham convivium magnum, quo die à lacte pellebatur Jitzchak.

9 Et videns Sara filium Hagaræ Ægyptiæ, quem pepererat Abrahamo, Hagar, irridentem,

10 Dixit Abrahamo, Ejice ancillam istam & filium ejus: non enim futurus est hæres filius ancillæ istius cum filio meo, cum Jitzchako.

11 Mala autem videbatur hæc res valde in oculis Abrahami, propter filium suum.

12 Sed edixit Deus Abrahamo, Ne malum videatur in oculis tuis de puero hoc & de ancilla tua; quicquid indixerit tibi Sara, auscultra voci ejus: nam in Jitzchako vocabitur tibi semen.

13 Attamen etiam filium ancillæ hujus efficiam patrem gentis magnæ, quia semen tuum est.

14 Quum ergo mane surrexisset Abraham eodem matutino, accipiens panem & utrem aquæ allatum ad Hagaram tradidit, imponens humero ejus, puerumque ipsum, ac dimisit eam: itaque profecta vagabatur per desertum quod dicitur Beer-schebah.

15 Sed deficiente aqua ex utre, abjecit puerum

CAPUT XXII.

Immolatio Jitzchaki imperatur. Obedit Abraham. Jitzchak liberatur.

EVenit autem, his rebus transactis, ut Deus ipse tentaret Abrahamum: nam dixit ei, *Hem* Abraham: cui *ille*, Ecce me, inquit.

2 Et dixit *Deus*, Assume nunc filium tuum, unicum tuum, quem diligis, Jitzchakum, & abi in regionem Moriæ, & offer eum ibi in holocaustum, super uno illorum montium quem dixero tibi.

3 Mane itaque surgens Abraham eodem mantino, instravit asinum suum, & assumpsit duos pueros suos secum, & Jitzchakum filium suum: & fissis lignis ad holocaustum, surrexit abiturus in locum illum quem dixerat ei Deus.

4 Tertio die attollens Abraham oculos suos, vidit locum illum è longinquo:

5 Edixitque Abraham pueris suis, Vos consistite hic cum asino; ego vero & hic puer ibimus eousque, quumque adoraverimus, revertemur ad vos.

6 Et accipiens Abraham ligna ad holocaustum, imposuit Jitzchako filio suo; accepit vero in manum suam ignem & culcrum: sic abibant ambo simul.

7 Alloquens autem Jitzchak Abrahamum patrem suum, dicebat, Mi pater: qui dixit, Ecce me, fili mi: rum dixit *Jitzchak*, Ecce ignem & ligna, at ubi *est* parva pecus ad holocaustum?

8 Cui dixit Abraham, Deus ipse prospicet sibi de parva pecude ad holocaustum, fili mi: quam abirent ambo simul.

9 Ut autem pervenerunt ad locu illum quem dixerat ei Deus, exstruxit ibi altari Abraham disposuit ligna: posten colligans arrabus Jitzchakum filium suum, imposuit eum altari supra ipsa ligna:

10 Et immittens Abraham manum suam accepit culcrum ad jugulandum filium suum.

11 Inclamans vero eum Angelus Jehovæ è cælo, dixit, Abraham Abraham: qui dixit, Ecce me.

12 Tum dixit *Angelus*, Ne immittas manum tuam in puerum hunc; nec facias ei quicquam: nunc enim expertus sum timentem Dei esse te, cum non subtraxeris filium tuum, unicum tuum, à me.

13 Quum autem Abraham sublatis oculis suis aspiceret, ecce arietem qui retrorsum detinebatur in perplexitate *virgultum* cornibus suis: abiens itaque Abraham accepit arietem illum, obtulitq; eum in holocaustum loco filii sui.

14 Propterea vocavit Abraham nomen loci illius, Jehova providebit: ex quo dici solet hodie, in monte Jehova providebitur.

15 Inclamavit porro Angelus Jehovæ Abrahamum secundo, è cælo:

16 Ac dixit, Per meipsum juro, dictum Jehovæ: quandoquidem fecisti rem hanc, &

...spectum sub unum arborum:

13 Abiitque Sidesecit è regione, procul discedendo ut qui jaculantur arcu: dicebat enim, Ne videam quum morietur puer: sidesidensque è regione, voce sublata flebat.

17 Audivit autem Deus vocem ipsius pueri: quapropter inclamans Angelus Dei Hagaram è cælo, dixit ei, Quid tibi *est* Hagar? ne timeas; attendit enim Deus ad vocem ipsius pueri in *loco* ubi est.

18 Surge, tolle puerum illum, & appreliende manu tua ipsum: nam patrem gentis magnæ efficiam ipsum.

19 Tum aperuit Deus oculos illius, ut videret puteum aquæ: & abiens *illa* implevit utrem suum aqua, & dedit bibendum puero.

20 Deinde adfuit Deus isti puero ita ut creverit: habitabat autem in deserto, eratque jaculator arcitenens.

21 Et habitanti in deserto Paranis, assumpsit ei mater ejus uxorem è terra Ægypti.

22 Evenit autem illo tempore, ut alloqueretur Abimelec & Picol princeps militiæ ejus, Abrahamum, dicendo; Deus vocum *est* in omnibus quæ facis:

23 Nunc itaque jura mihi per Deū hic, *dira tibi imprecans*, si mendacius fueris mihi aut filio meo, aut nepoti meo, sed ut ea benignitate parem huic, quam exercui erga te, exercens erga me, & erga regionem hanc in qua peregrinaris.

24 Cui dixit Abraham, Ego jurabo.

25 Reprehendit vero Abraham Abimelecum, propter puteum aquæ illum, quem ei occupaverant servi Abimeleci:

26 Cui Abimelec, Nescio quis fecerit rem hanc, inquit: quineriam ne que tu indiceveras mihi, neque etiam ego audiveram præterquam hodie.

27 Ille accipiens Abraham greges & armenta dedit Abimelecō: pepigerantque ambo ipsi fœdus.

28 Separavit autem Abraham septem agnas gregis seorsum.

29 Quumobrem Abimelec Abrahamo dixit, Quorsum istæ septem agnæ istæ, quas separasti seorsum?

30 Et ille, Quia, inquit, has septem agnas accipiens es è manu mea: quo sit mihi *illud* in testimonium me fodisse puteum hunc.

31 Idcirco vocavit *quisque* locum illum Beer-schebah; quia ibi juraverunt ambo.

32 Quumque pepigissent fœdus ad Beer-schebah, surgens Abimelec & Picol princeps militiæ ejus, reversi sunt in regionem Philistæorum.

33 Plantavit vero *Abraham* nemus ad Beer-schebah, & invocavit illic nomen Jehovæ Dei fortis æterni.

34 Peregrinatus enim est Abraham in regione Philistæorum diebus multis.

& non subtraxisti filium tuum, unicum tuum:

17 Me prolixe benedicturum tibi, & cumulatissime multiplicaturum semen tuum, *ut sit numero* sicut stellæ cœli, & sicut arena quæ est in litore maris: & hæreditario jure possessurum semen tuum portam inimicorum suorum.

18 Et benedictas fore in semine tuo omnes gentes terræ: quandoquidem auscultasti voci meæ.

19 Deinde reverso Abrahamo ad pueros suos, surgentes abierunt simul in Beer-sthebah: habitabatque Abraham in Beer-sthebah.

20 Evenitque, his rebus transactis, ut nunciaretur Abrahamo, dicendo: Ecce peperit ipsa quoque Milca filios Nachori fratri tuo:

21 Huzzum primogenitum ipsius, & Buzum fratrem ejus, & Kemuelem patrem Arami,

22 Cesedumque, & Chazonem, & Pildaschum, & Jidlaphum, eriamque Bethuelem:

23 Bethuel autem genuit Ribkam: octo istos peperit Milca Nachori fratri Abrahami.

24 Concubina vero illius uxor, cui nomen *est* Reuma, peperit igitur illa quoque Thebachum, & Gachamum, & Thachaschum, & Maliacam.

CAPUT XXIII.

Sara obitus & sepultura.

FUit autem vita Saræ centum viginti septem annorum; *hi* anni vitæ Saræ.

2 Post mortua est Sara in urbe Arbah (*ea jam dicitur* Chebron) in regione Cenahanis: & ingressus est Abraham ad lugendum propter Sarã, & ad deflendum eam.

3 Surgens vero Abraham *quam abivisset* à facie mortui sui, alloquutus est filios Chethi, dicendo,

4 Peregrinus & inquilinus sum apud vos: date mihi possessionem sepulchri apud vos, ut sepeliam mortuum meum *sublatum* è conspectu meo.

5 Respondentes autem filii Chethi Abrahamo, dicendo ei,

6 Audi nos domine mi, princeps Dei tu inter nos, in lectissimo sepulcrorum nostrorum sepeli mortuum tuum: nemo ex nobis sepulcrum suum occludet tibi, quo minus tuum mortuum sepelias.

7 Tum assurgens Abraham incurvavit se coram populo ejus regionis, *honorem exhibens* coram filiis Chethi:

8 Et loquutus est cum eis, dicendo, Si est in animo vobis ut sepeliam mortuum meum *sublatum* à conspectu meo; auscultate mihi, & intercedite pro me apud Hephronem filium Tzocharis:

9 Ut det mihi speluncam Macpelæ *lori* sui, quæ *est* in extremitate agri ipsius; justa pecunia det illam mihi inter vos, in possessionem sepulcri.

10 Hephron autem sedebat inter filios Chethi: respondit vero Hephron Cithæus Abrahamo, audientibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis suæ, dicendo,

11 Nequaquam, domine mi; audi me: agrum illum dederim tibi, & speluncam quæ in eo *est*, ipsam tibi, dederim: præsentibus popularibus meis dederim eam tibi, sepeli mortuum tuum.

12 Tunc incurvavit se Abraham coram populo regionis illius *honorem habens*:

13 Et alloquutus est Hephronem audiente populo regionis illius, dicendo, Sed si tu *is es*, quæso audi me: Do pretium agri illius, accipe à me: tum sepeliam mortuum meum illic.

14 Respondit autem Hephron Abrahamo, dicendo ei,

15 Domine mi, audi me: terra quadringentorum *siclorum* argenti, inter me & te, quid est? tuum ergo mortuum sepeli.

16 Auscultavit itaque Abraham Hephroni; & appendit Abraham Hephroni argentum illud, quod indicaverat auditibus filiis Chethi: quadringentos *siclos* argenti communis ad mercatorem quemvis.

17 Ita cessit ager Hephronis qui *est* Macpelæ, qui *est* è regione Mamræ, ager cum spelunca ipsi quæ in eo *est*, omnique arbore quæ in agro *erat*, quod *denique* erat in toto termino ejus circumquaque,

18 Abrahamo in possessionem præsentibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis ejus.

19 Postea denuò sepelivit Abraham Saram uxorem suam, *elatam* in spelunca agri Macpelæ è regione Mamræ, ea *jam dicitur* Chebron, in regione Cenahanis,

20 Quam cessisset ager ille & spelunca quæ *est* in eo, Abrahamo in possessionem sepulcri; à filiis Chethi *emptus*.

CAPUT XXIV.

Ribkam ex Mesopotamia ab Eliezero adductam Jitzchak uxorem accipit.

ABraham autem erat senex vergens ætate: benedixeratque Jehova Abrahamo in *rebus* omnibus:

2 Quum edixit Abraham servo suo veruſtissimo domesticorum suorum, qui præerat omnibus, quæ *erant* ipsius, Pone nunc manum tuam sub femore meo:

3 Ut jurejurando obstringam te per Jehovam Deum cœli, Deumque terræ, ut non accepturum uxorem filio meo ex filiabus istorum Cenahanæorum, inter quos habito:

4 Sed te in regionem meam & ad cognationem meam profecturum, & accepturum uxorem filio meo Jitzchako.

5 Dixit autem ille servus ei, Fortasse nolet mulier illa sequi me in regionem hanc: an vero reducam filium tuum in regionem illam ex qua egressus es?

6 Cui edixit Abraham, Cave tibi ne reducas filium meum illuc.

7 Jehova Deus cæli, qui assumpsit me è domo patris mei & è terra cognationis meæ; quique loquutus est mihi, & qui juravit mihi, dicendo, Semini tuo dabo regionem hanc: is mittet Angelum suum ante te, ut accipias uxorem filio meo inde.

8 Quod si nolit mulier illa sequi te, tum insons eris ab adjuratione hac mea: tantummodo filium meum ne reducas illuc.

9 Ponens itaque servus ille manum suam sub femore Abrahami domini sui, juravit ei super hac re.

10 Deinde accepit servus ille decem camelos è camelis domini sui, profecturus, ut qui omnes opes domini sui *habebat* in manu sua: surgensq; profectus est in Syriam inter amnem ad civitatem Nachoris.

11 Tunc curavit ut fleterent genua cameli extra civitatem ipsam juxta puteum aquæ, tempore vespertino; quo tempore *mulieres aquam* haurientes exire solent:

12 Et dixit, ô Jehova Deus Abrahami Domini mei, fac quæso ut obveniat mihi hodie; & exerce benignitatem *hanc* erga dominum meum Abrahamum.

13 Ecce ego confisto juxta fontem hunc aquæ, dum filiæ virorum civitatis istius egredientur ad hauriendum aquam.

14 Si qua puella erit, quam dixero ipsi, Inclina quæso hydriam tuam, ut bibam, quæ dicat, Bibe, etiamque camelis tuis bibendum dabo: hanc præstiteris servo tuo Jizchako, & in hac experiar te exercere benignitatem erga dominum meum.

15 Evenit autè idipsum, antequam absolviset loqui; ecce enim Ribkam egrediebatur, quæ nata fuerat Bethueli filio Milcæ uxoris Nachoris fratris Abrahami: cum hydria sua humero suo impositâ.

16 (Puella autem ista erat forma bona valde, virgo quam vir non cognoverat) quæ descendit ad fontem illum, & implera hydria sua ascendebat.

17 Accurrit ergo servus ille obviam ei, & dixit, Sine me sorbere quæso parum aquæ ex hydria tua.

18 Et illa, Bibe, inquit, domine mi: festinanterque dimittens hydriam suam super manum suam, bibendum dedit ei.

19 Quumq; absolviset dare bibendum ei, dixit, Etiam camelis tuis hauriam, usque dum absolverint bibere.

20 Festinans itaq; deplevit hydriam suam, *funditus* in aqualiculum, & cucurrit denuo ad puteum ut hauriret; hausitque omnibus camelis ejus.

21 Interea vir ille stupebat super ea, tacitus *observans* ut cognosceret, utrum secundasset Deus viam suam necne.

22 Factum est autem quum absolvissent cameli bibere, ut accipiens vir ille *impoueret naso ejus* monile aureum, cujus pondus *erat* dimidii sicli, & duas armillas imponeret manibus ejus, quarum pondus *erat* aut eorum decem.

23 Postquam dixisset, Cujus filia es tu? indica quæso mihi: estne in domo patris tui nobis ad pernoctandum locus?

24 Et illa dixisset ei, Filia sum Bethuelis, filii Milcæ, quem peperit *hæc* Nachori.

25 Dixisset quoque, tum stramina, tum pabuli multum *est* penes nos; tum ad pernoctandum locus.

26 Tum inclinans verticem vir ille *adoravit*, se incurvans Jehovæ.

27 Dixitque, Benedictus *sit* Jehova Deus Domini mei Abrahami, qui non dereliquit benignitatem suam & fidem suam, quin *exerceret eam* erga dominum meum: me, me *inquam* hac eadem via deduxit Jehova in domum agnatorum domini mei.

28 Itaque currens puella nunciavit in domo matris suæ, ut *se* habebant ista.

29 Ribkæ autem *erat* frater, cui nomen Laban: cucurrit ergo Laban ad virum illum foras ad fontem.

30 Hoc vero factum est, quum vidisset monile illud, & armillas impositas manibus sororis suæ, & quum audiisset verba Ribkæ sororis suæ, dicentis, Ita alloquutus est me vir ille: igitur venit ad virum illum: qui ecce adstabat camelis prope fontem.

31 Et dixit *Laban*, Ingredere benedicte à Jehova: quare maneres foris? nam ego expedivi domum, & locus *est* pro camelis istis.

32 Et ingresso viro illo domum, solvit camelos: dedit que stramen & pabulum camelis, & aquam ad lavandum pedes illius, pedesque virorum qui *erant* cum illo.

33 Sed quum apponerentur illi ut comederet, dixit, Non comedam usque dum eloquutus fuero res meas: cui dixit *Laban*, Loquere.

34 Tum dixit, Servus Abrahami ego *sum*.

35 Jehova autem benedixit Domino meo valde, adeo ut magnus effectus sit: dedit enim ei greges & armenta & argentum & aurum, servosque & ancillas, & camelos & asinos.

36 Præterea peperit Sara uxor domini mei filium domino meo, postquam senuit ipsa: dedit q; *dominus meus* illi quicquid habet.

37 Jurejurando autem obstrinxit me dominus meus, dicendo, Ne accipias filio meo uxorem è filiabus Cenaanæorum, in quorum ego regione habito.

38 *Diræ tibi imprecare*, nisi ad domum patris mei proficiscaris & ad familiam meam, ut accipias uxorem filio meo.

39 Quum autem dixissem domino meo, Forsitan mulier illa non est sequutura me:

40 Dixit *ille* mihi, Jehova, in cujus conspectu indesinenter ambulavi, mittet Angelum suum tecum: & secundabit viam tuam, ut accipias uxorem filio meo è familia mea, & è domo patris mei.

41 Tunc insons eris ab exsecratione mea, quum veneris ad familiam meam:

etiã non dabunt tibi, tamen eris insons ab exec rationc mea.

42 Veniens ergo hodie ad fontem istum, dixi, Jehova Deus domini mei Abrahami, si tu nunc secundare pergis viam meam per quam ego ambulo:

43 Ecce, ego consisto juxta fontem hunc aquæ: siqua virgo erit mox egressura ad hauriendum *aquam*, quæ ubi dixero ipsi, Da mihi quæso bibendum parum aquæ ex hydria tua,

44 Respondeat mihi, Cum tu bibe, tum etiam camelis tuis hauriam; ea ipsa *sit* uxor, quam præstituit Jehova filio domini mei.

45 Ego nondum absolveram loqui cum animo meo, quum ecce Ribka egressa est, *habens* hydriam suam super humerum suum, descendensque ad fontem hausit: dixi autem ei, Da mihi bibendum quæso.

46 Illa vero festinanter demittens hydriam suam à se, dixit, Bibe, etiamque camelis tuis bibendum dabo: & postquam biberam, etiam camelis meis bibendum dedit.

47 Quare rogavi eam, dicens, Filia cujus es? & illa, Filia, inquit, Bethuelis filii Nachoris, quem peperit ei Milca: & imposui monile istud naso ejus, & armillas manibus ejus.

48 Et inclinato vertice *adoravi* incurvans me Jehovæ; ac benedixi Jehovæ Deo domini mei Abrahami, quod duxisset me per viam veram, ad accipiendum filiam fratris domini mei pro filio ipsius.

49 Nunc igitur si estis porro exercituri benignitatem & fidem erga dominum meum, indicate mihi: sin autem minus, indicate mihi, ut convertam me ad dexteram vel ad sinistram.

50 Cui respondens Laban & Bethuel, dixerunt, A Jehova profecta est hæc res: non possumus eloqui tibi malum aut bonum.

51 Ecce, Ribka tibi exposita *est*, accipe & abi; sitq; uxor filio domini tui, quemadmodum loquutus est Jehova.

52 Itaque factum est, quum audivisset servus Abrahami verba eorum, ut *adorans* incurvaret se Jehovæ ad terram *usque*:

53 Et depromens servus ille instrumenta argentea & instrumenta aurea ac vestes, traderet Ribkæ; similiter res pretiosas daret fratri ejus & matri ejus.

54 Deinde comederunt & biberunt ipse & viri illi qui cum ipso *erant*, ac pernoctaverunt: quum autem *postero* mane surrexissent, dixit *servus ille*, Dimittite me ad dominum meum.

55 Dicente vero fratre ipsius *Ribka* & matre ipsius, Resideat hæc puella nobiscum *aliquot* dies, saltem decem, postea abitura est:

56 *Ille* dixit eis, Ne remoremini me, quū Jehova secundaverit viam meã: dimittite me ut abeam ad dominum meum.

57 Tunc dixerunt, Advocemus puellam ipsam; & interrogemus os ejus:

58 Et advocantes Ribkam dixerunt ei, Visne proficisci cum hoc viro? quæ dixit, Proficiscar.

59 Dimittentes Iraq; Ribkam sororem suam & nutricem ejus, cum servo Abrahami ac viris ejus:

60 Benedixerunt Ribkæ, dicentes ei, Tu soror nostra mater esto mille myriadum, & hæreditario jure possideat semen tuum portam inimicorum suorum.

61 Surgens vero Ribka & puellæ ejus insederunt camelis ut sequerentur virum illum: acceptaq; servus ille Ribka abiit.

62 Jitzchak autem veniebat ex ambulatione ad puteum Lachairoi: (nam ipse habitabat in regione meridiana *Cenahanea:*)

63 Quo egressus erat Jitzchak ad meditandum in agro, appetente vespera: quumque subtatis oculis suis respiceret, ecce camelos venientes.

64 Ribka vero sublatis oculis suis quum videret Jitzchakum, dejecit se de camelo.

65 Quum illa dixisset servo, Quisnam est vir ille qui ambulat in agro obviam nobis? servusq; dixisset, Is *est* dominus meus: & accepto peplo operuit se.

66 Tunc enarravit servus ille Jitzchako omnes res quas fecerat.

67 Et introducens eam Jitzchak in tentorium illud *quod fuerat* Saræ matris suæ, accepit Ribkam ut esset sibi uxor, & amavit eam: sic consolatus est se Jitzchac post *obitum* matris suæ.

CAPUT XXV.

Liberi Abrahami ex Ketura. Ejus mors. Nascitur Jitzchako Esau & Jahakob.

PErgens vero Abraham accepit uxorem, cujus nomen Ketura,

2 Quæ peperit ei Zimranem, & Jokschanem, & Medanem, & Midianem, Jischbakam quoque & Schuachum.

3 Jokschan autem genuit Schebam & Dedanem: filii vero Dejanis fuerunt Aschurim, & Leuschim, & Leummim.

4 Filii autem Midianis, Hepha, & Hepher, & Chanoc, & Abidah, & Edaha: omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.

5 Dederat autem Abraham quicquid *erat* sibi, Jitzchako:

6 Filiis vero concubinarum uxorum quas habuit dedit Abraham dona: ac dimisit eos à Jitzchako filio suo, dum adhuc viveret, Orientem versus, ad regionem Orientalem *incolendam*.

7 Hoc autem *est* tempus annorum vitæ Abrahami, quibus vixit, centum septuaginta quinque anni.

8 Postea exspirans mortuus est Abraham in canitie bona, senio satur: & aggregatus est ad populares suos.

9 Nam sepeliverunt eum Jitzchak & Jischmahel filii ejus, *alatum* in speluncam Macpelæ, in agrum Hephronis filii Tzocharis

juris Chittæi, qui *est* è regione Mamre.

20 Agrum, inquam, illum quem emerat Abraham à filiis Chethi : ibi sepultus est Abraham cum Sara uxore sua.

21 Fuitque post mortem Abrahami, ut benediceret Deus Jitzchako filio ejus : habitabat autem Jitzchak juxta puteum Lachai-roi.

12 Atq; hæ *sunt* generationes Jischmahelis, filii Abrahami ; quem peperit Hagar Ægyptia ancilla Saræ Abrahamo.

13 Hæc, inquam, nomina filiorum Jischmahelis de nominibus ipsorum *qua imposita sunt* generationibus ipsorum : primogenitus Jischmahelis Nebajoth, tum Kedar, & Adbeel, & Mibsam,

14 Et Mischmah, & Duma, & Massa,

15 Chadar, & Thema, Jethur, Naphisch, & Kedma.

16 Hi fuerunt filii Jischmahelis, & hæc nomina eorum indita villis & castellis ipsorum, duodecim principes per nationes suas.

17 Hi autem sunt anni vitæ Jischmahelis centum triginta septem annî : deinde exspirans mortuus est, & aggregatus ad populares suos :

18 Qui habitaverunt à Chaviso Schusem usque, quod *desertum est* è regione Ægypti, *& inde* usque qua venis in Assyriam : ex adverso omnium fratrum suorum accidit ei *habitatio*.

19 Hæ vero *sunt* generationes Jitzchaki, filii Abrahami : Abraham genuit Jitzchakum.

20 Erat autem Jitzchak natus quadraginta annos, quum acciperet Ribkam filiam Bethuelis Syri, ex Padane Syriæ, sororem Labanis Syri, uxorem sibi.

21 Postea supplex Jitzchak oravit Jehovam ob uxorem suam, eo quod sterilis *esset* : & exoratus est illi Jehova, ita ut conceperit Ribka uxor ejus.

22 Quumque inter se conquassarent filii ejus in ea, dixit, Si sic *est*, quare *hæc conditione sum* ego ? itaque abiit ad consulendum Jehovam.

23 Jehova autem dixit ei, Duæ gentes *sunt* in ventre tuo, & duæ nationes *editæ* ex visceribus tuis separabuntur, quarum unius una robustior erit altera, & major serviet minori.

24 Completis itaque diebus ejus ad pariendum, ecce geminos in ventre ejus.

25 Prodiit autem prior rufus totus ficutilis rogæ villosæ : ideo vocarunt *omnes* nomen ejus Hesaum.

26 Postea vero prodiit frater ejus, cujus manus tenebat calcaneum Hesaui, ideo vocat *quisque* nomen ejus Jahakobum. Erat autem Jitzchak natus sexaginta annos, quum *Ribka* pareret eos.

27 Deinde quum crevissent isti pueri, fuit Hesau vir peritus venationis, vir agrestis : Jahakob vero, vir integer, habitabat in tentoriis.

28 Amabat itaque Jitzchak Hesaum, quia venatio *grata erat* in ore ipsius : Ribka vero amabat Jahakobum.

29 Coquente autem Jahakobo jusculum ; veniebat Hesau ex agro, ut erat fessus :

30 Et dixit Hesau Jahakobo, Sine me haurire quæso de isto *edulio* admodum rufo, nam fessus sum : idcirco vocavit *quisque* nomen ejus Edomum.

31 Dicenti vero Jahakobo, Vende jam hodie tuum jus primogenitorum mihi.

32 Dixit Hesau, Ecce ego propero ad mortem : quorsum ergo jus primogenitorum mihi ?

33 Et dicente Jahakobo, Jura mihi jam hodie. Juravit ei : sic vendidit jus suum primogenitorum Jahakobo.

34 Jahakob vero dedit Hesauo panem & jusculum è lentibus, qui comedit ac bibit, deinde surgens abiit : sic contempsit Hesau jus ipsum primogenitorum.

CAPUT XXVI.

Jitzchakus peregrinatur inter Pelischthæos. Berſabeam fecerit, & benedictionis confirmationem accipit.

FUit autem fames in ea regione, præter famem illam priorem quæ fuerat tempore Abrahami : quapropter profectus est Jitzchak ad Abimelecum regem Pelischthæorum Gerarum.

2 Apparuit autem ei Jehova, & dixit, Ne descendas in Ægyptum, sed habita in ea regione quam dixero tibi.

3 Peregrinare in hac regione, & ero tecum ac benedicam tibi : nam tibi & semini tuo dabo omnes regiones istas, & præstabo juramentum illud quod juravi Abrahamo patri tuo.

4 Multiplicabo enim semen tuum, *ut sit numero* sicut stella cœli, & dabo semini tuo omnes regiones istas : & benedictas se reputabunt in semine tuo omnes gentes terræ.

5 Propterea quod auscultavit Abraham voci meæ : & observavit observationes meas, præcepta mea, statuta mea, & leges meas.

6 Consedit itaque Jitzchak Gerari.

7 Ubi rogantibus viris loci illius de uxore ipsius, dicebat, Soror mea est : nam metuebat dicere, Uxor mea *est*, ne occidant me (*inquiens*) viri hujus loci propter Ribkam, quod bona forma sit.

8 Fuit autem quum multos dies ibi transegisset, ut prospectaret Abimelec Rex Pelischthæorum per fenestram : quumque respiceret, ecce Jitzchakum colludentem cum Ribka uxore sua.

9 Quapropter vocans Abimelec Jitzchakum, dixit, Omnino ecce uxor tua est hæc ; & quomodo dixisti, Soror mea est ? Cui dixit Jitzchak, *Feci*, quia dicebam, *Cavendum* ne moriar propter eam.

10 Tum dixit Abimelec. Quid hoc *est quod* fecisti nobis ? parùm *abfuit* quin concubuerit unus ex hoc populo cum uxore tua, & nos in reatum induxeris.

11 Præce-

11 Præcepitq; Abimelec toti populo
suo, edicendo, Qui tetigerit hunc virum
aut uxorē ejus, omnino morte plectetur.
12 Serens autem Jitzchak in terra illa,
adeptus est eodem anno centuplas mensuras: adeo benedicebat ei Jehova.
13 Sic crescebat vir ille; & progrediebatur indefinenter crescendo, usque
dum crevisset valde.
14 Fuit enim ipsi possessio gregum &
possessio armentorum & familitium
magnum: quamobrem Pelischthæi invidērunt ei.
15 Et omnes puteos quos foderant servi patris ejus, tempore Abrahami patris
ejus, occluserunt Pelischthæi, implentes eos pulvere.
16 Et Abimelec indixit Jitzchako, Discede à nobis, nam multo potentior nobis factus es.
17 Itaque discessit inde Jitzchak, & castris positis in valle Gerari, consedit illic.
18 Refodit autem Jitzchak puteos aquarum quos foderant *servi* tempore Abrahami patris sui, quosque occluserant
Pelischthæi post mortem Abrahami: &
indidit eis nomina, secundum nomina
quæ indiderat eis pater ipsius.
19 Et fodientes servi Jitzchaki in ea
valle invenerunt ibi puteū viventis aquæ
20 Sed contenderunt pastores Gerari
cum pastoribus Jitzchaki, dicendo, Nostra *est* aqua hæc: quamobrem vocavit
nomen putei illius, Hesek, quia sponte
litem moverant cum ipso.
21 Deinde quum fodissent puteum
alterum, contenderunt etiam propter
illum: quamobrem vocavit nomen ejus
Sitnam.
22 Refigens vero inde tentorium quum
effodisset puteum alium, non contenderunt propter illum: quapropter vocavit
nomen ejus Rechobothas: jam enim, inquit, dilatavit Jehova nobis *terminos*, ut
fructuosi simus in hac regione.
23 Postea inde ascendit in Beer-schebah.
24 Ubi apparuit ei Jehova illa ipsa nocte,
& dixit, Ego sum Deus Abrahami patris
tui: ne timeas; nam ego *sum* tecum, &
benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter Abrahamum servum meum.
25 Extructo itaque illic altari invocavit nomen Jehovæ, tetenditque ibi tentorium suum: & foderunt ibi servi Jitzchaki puteum.
26 Abimelec autem profectus est ad
eum Gerara, cum Achuzatho amico suo
& Picole principe exercitus sui:
27 Et dixit eis Jitzchak, Cur venistis
ad me, cum vos oderitis me, & dimiseritis me à vobis?
28 Qui dixerunt, Certo perspeximus
esse Jehovam tecum: ideo diximus, Sit
nunc jusjurandū inter nos, hoc *est*, inter
nos & te pangamus itaque fœdus cum
29 *Ora tibi ingruere* si non adjecceris
malo, quemadmodum non tetigimus te,
& quemadmodum te duntaxat bono affecimus, dimisimusque te cum pace, ut
tu nunc à Jehova benedictus es.
30 Quum itaque fecisset eis convivium
comedissentque & bibissent;
31 Surgentes mane juraverunt alter alteri: deduxitque eos Jitzchak, & abierunt ab eo cum pace.
32 Fuit autem eo ipso die, ut venientes servi Jitzchaki nunciarent ei de puteo
illo quem foderant; dicerentque ei, Invenimus aquam.
33 Et vocavit illum Schibham: ideirco
nomen civitatis illius est Beer-schebah
ad hunc usque diem.

CAPUT XXVII.

Jahakob matris consilio usus patrem, & Javo benedictionem: inde odium Hesavi, ad fratrem. Consilium de eo abigendo.

QUum autem esset Hesau natus quadraginta annos, duxit uxorem Jehuditham filiam Beeri Chitthæi, & Basmatham filiam Elonis Chitthæi:
2 Quæ fuerunt amaritiæ animis Jitzchachi & Ribkæ. *Caput 27.*
3 Deinde fuit cum senuisset Jitzchak,
& caligarunt oculi ejus adeo ut non videret; ut vocans Hesaum filium suum majorem dixerit ei, Fili mi: atque *his* illi, Ecce me, inquit:
4 Tum dixit *ille*, Ecce nunc senui
nam novi diem mortis meæ.
5 Jam itaque sume quælo instrumentum tuum pharetram tuam, & arcum tuum; exiens tu in agrum, venatre mihi venationem.
6 Et para mihi cupedias quemadmodum diligo, & affer ad me ut comedam: & benedicet tibi anima mea antequam moriar.
7 (Ribka vero audiebat quum alloqueretur Jitzchak Hesaum filium suum) abiit ergo Hesau in agrum, ad venandum venationem quam afferret.
8 Interea Ribka alloquuta est Jahakobum filium suum, dicendo, Ecce audivi patrem tuum loquentem cum Hesavo fratre tuo, dicendo:
9 Affer mihi venationem & para mihi cupedias, quas comedam; post benedicam tibi coram Jehova, priusquam moriar.
10 Nunc itaque fili mei, audscultā vocī meæ; rei quam ego præcipio tibi.
11 Abi nunc ad gregem, & accipe os inde affer mihi, duos hœdos lactentes optimos, ut ex eis parem cupedias patri tuo, quemadmodum diligit.
12 Sic affer ad patrem tuum, & comede: ut benedicat tibi antequam moriatur.
13 Sed dixit Jahakobus matri suæ, Ecce Hesau frater meus vir pilosus est, ego vero *sum* vir glaber.
14 Forsitan palpabit me pater meus
& videbor in oculis ejus quasi illusisse
ideoque adducam super me maledictionem,
non autem benedictionem.

15 Cui dixit mater ejus, Super me *adveniat* maledictio tua, fili mi: tamen audi vocem meam, & abi, accipe, *adfer* ad me.

16 Abiens ergo accepit, & attulit matri suæ: paravitq; mater ejus cupedias, quemadmodum diligebat pater ejus.

17 Deinde accepit Ribka vestimenta Hesau filii sui majoris desideratissimi, quæ *erant* apud se domi, induit Jahakobum filium suum minorem,

18 Pellibusq; hœdorum lasciviens induit manus ejus, & glabritiem colli ejus.

19 Et posuit cupedias illas quas paraverat, cum pane, in manu Jahakobi filii sui.

20 Sic veniens ad patrem suum, dixit, Pater mi: quo dicente, Ecce me, quis *es* tu, fili mi?

21 Dixit Jahakob patri suo, Ego *sum* Hesau primogenitus tuus, feci quemadmodum edixisti mihi: surge nunc, ísede & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

22 Dixit vero Jitzchak filio suo, Quam jam cito invenisti, fili mi? *Ecille, Certe*, inquit, quia fecit Jehova Deus tuus ut obveniret mihi.

23 Tum dixit Jitzchak Jahakobo, Accede nunc ut palpem te, fili mi, tune is *es* filius meus Hesau, necne?

24 Accessit ergo Jahakob ad Jitzchakum patrem suum, qui palpavit eum, & dixit, Hæc vox vox *est* Jahakobi, at hæ manus *sunt* manus Hesaui.

25 Non tamen agnovit eum, eo quod essent manus ejus similes manibus Hesavi fratris ejus pilosæ: quare benedixit ei.

26 Quum enim dicenti Tu is es? filius meus Hesau? respondisset Jahakob, Sum;

27 Dixit, Admove mihi, & comedam de venatione filii mei, ut benedicat tibi anima mea; & admovente eo *cibum* comedit, vinumque afferente bibit.

28 Postea edixit ei Jitzchak pater ejus, Accede nunc, & osculare me, fili mi.

29 Accedente igitur eo & osculante illum; odoratus *Jitzchak* odorem vestimentorum ejus benedixit ei: ac dixit, Vide, odor filii mei, cui benedixit Jehova, *est* sicut odor agri.

30 Det itaque Deus ipse tibi de rore cœli, variaque pinguedine terræ, & copiam frumenti ac musti.

31 Serviant tibi populi, & incurvent se tibi nationes honorem exhibentes: esto herus fratribus tuis, & incurvent se tibi filii matris tuæ: maledicentium tibi quisque maledictus *esto*, & qui benedixit tibi *esto* benedictus.

32 Fuit autem quum absolvisset Jitzchak benedicere Jahakobo; fuit, inquam, vixdum egresso prorsus Jahakobo, à facie Jitzchaki patris sui; ut Hesau rediret à venatione sua.

33 Itaque paravit ipse quoq; cupedias, & attulit patri suo: dixitque patri suo, Surgat pater meus, & comedat de venatione filii sui, ut benedicat mihi anima tua.

34 Dicente vero ei Jitzchako patre ejus, Quis *es* tu? dixit, Ego *sum* filius tuus, primogenitus tuus, Hesau.

35 Tunc contremuit Jitzchak tremore magno admodū & dixit, Quis? ubinā ille *est*, qui venatum venationem attulit mihi, de qua tota comedi antequam venires, &, cui benedixi? etiam benedictus erit.

36 Audiens autem Hesau verba patris sui, exclamavit clamore magno & amaro admodum: dixitq; patri suo, Benedic mihi, mihi quoque, pater mi.

37 Qui dixit, Venit frater tuus per fraudem & abstulit benedictionem tuam.

38 Quapropter dixit *Hesau*, An quia vocatum est nomen ejus Jahakob, supplantaverit me jam secundo? primogeniti jus meum abstulerat, & ecce modo abstulit benedictionem meam: deinde dixit, An non penes te reservasti mihi benedictionem?

39 Respondens autem Jitzchak dixit Hesavo, En, herum constitui eum tibi, & omnes fratres ejus tradidi ei servos; frumento quoque ac musto sulcivi eum: tibi igitur jam quid facerem, fili mi?

40 Dicebat vero Hesau patri suo, An benedictio unica tibi est, pater mi? benedic mihi, mihi quoque, pater mi: & sublata Hesau voce sua flebat.

41 Respondens itaque Jitzchak pater ejus dixit ei, Ecce, præpinguis soli *erit* habitatio tua, & rore cœli perfusa superne.

42 Sed gladio tuo vives, & fratri tuo servies: erit tamen quum planxeris, ut rumpendo excutias jugum ejus è collo tuo.

43 Interfinio autem odio prosequutus est Hesau Jahakobum propter ipsam benedictionem qua benedixerat ei pater ejus: & dixit Hesau cum animo suo, Appropinquant dies luctus patris mei, tunc occidam Jahakobum fratrem meum.

44 Cumque nunciata essent Ribkæ verba Hesavi filii sui majoris; mittens vocavit Jahakobum, filium suum minorem, dixitq; ei, Ecce Hesau frater tuus se mox consolaturus est de te, occidendo te.

45 Nunc itaque, fili mi, auscultа voci meæ: & surgens fuga te cripe ad Labanem fratrem meum Charanem:

46 Ut habites cum eo dies pauculos, usque dum avertatur excandescentia fratris sui,

47 Dum aversa ira fratris sui à te, oblitus fuerit ejus quod fecisti ipsi, postea mittens recipiam te inde: quare orbarer etiam utroque vestrum die uno?

48 Jitzchako vero dixit Ribka: Tædet me vitæ meæ propter Chitthæas: si accipiet Jahakob uxorem de Chitthæis quales istæ *sunt*, de filiabus regionis istius, quorsum mihi vita?

CAPUT

CAPUT XXVIII.

Jahakobi peregrinatio in Mesopotamiã. Visio scalæ; alestis in via, in qua confirmatur divinis promissionibus.

VOcans itaque Jitzchak Jahakobum ut benediceret ei, præcepit ei ac dixit ei, Ne accipito uxorem de filiabus Cenaanæorum.

2 Surge, abi in Padanem Syriæ in domum Bethuelis avi materni tui, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Labanis avunculi tui.

3 *Deus* autem fortis omnipotens benedicat tibi, fructuosum; te reddat ac multiplicet, ut *pater* fis cœtui populorum.

4 Detque tibi benedictionem Abrahami, tibi *inquam* & semini tuo tecum; ut hæreditario jure possideas terram peregrinationum tuarum, quam Deus dedit Abrahamo.

5 Sic dimisit Jitzchak Jahakobum ut iret in Padanem Syriæ ad Labanem filium Bethuelis Syrum, fratrem Ribkæ, matris Jahakobi, & Hesaui.

6 Videns autem Hesau Jitzchakum benedixisse Jahakobo; & dimisisse eum in Padanem Syriæ ad accipiendum sibi inde uxorem, quumque ei benediceret interdixisse ei, dicendo; Ne accipias uxorem de filiabus Cenaanæorum:

7 Jahakobum vero auscultantem patri suo ac matri suæ, abisse in Padanē Syriæ

8 Videns quoque Hesau malas videri filias Cenaanæorum in oculis Jitzchaki patris sui,

9 Abivit Hesau ad Jischmahelitas, & accepit Machalatham filiam Jischmahelis filii Abrahami, sororem Nebajothi, præter *superiores* uxores suas, uxorem sibi.

10 Verum Jahakob profectus è Beerschebah ut iret Charanem,

11. Incidit in quendam locum, ubi pernoctavit quia occiderat Sol, & accipiens de lapidibus illius loci disposuit cervical sibi: ita cubavit in eo loco.

12 Eoque somniante, ecce scalam constitutam in terra, cujus summitas pertingebat ad cœlum: & ecce Angelos Dei ascendentes & descendentes per eam.

13 Ecce autem Jehovam stantem supra eam, qui dixit, Ego *sum* Jehova Deus Abrahami patris tui, & Deus Jitzchaki: hanc ipsam terram in qua tu cubas, tibi dabo & semini tuo.

14 Eritque semen tuum *numero* sicut pulvis terræ, adeo ut erumpas *multitudine* in Occidentem, & in Orientem, & in Septentrionem, & in Meridiem: benedicentur in te omnes familiæ terræ, id est, in semine tuo.

15 Ecce autem ego *sum* tecum, ut servem te quocunque iveris, & reducam te in hanc ipsam terram: non enim deseram te usque dum perfecero quæ eloquutus sum tibi.

16 Quum itaque evigilaret Jahakob à somno suo; dixit, Certe *est* Jehova in hoc loco: attamen ego nesciveram.

17 Posuit dixitque reverentia dixit, Quã reverendus *est* hic locus! nihil *est* hic *nisi* nisi domus Dei, & hæc porta cœli *est*.

18 Et mane surgens Jahakob eodem mane, accepit illos lapides quos disposuerat pro cervicali sibi, & deposuit eos *in* staruam, & effudit oleum in summitatem ejus.

19 Vocavitque nomen loci illius Bethelem: siquidem Luz *erat* nomen civitatis illius ante.

20 Præterea vovit Jahakob votum, dicendo, Quum fuerit Deus mecum, & servaverit me in via ista qua ego profecturus sum, dederitque mihi panem ad comedendum, & vestimentum ad induendum,

21 Reversusque fuero prospere ad domum patris mei, denique fuerit mihi Jehowa Deus;

22 Tum hæc structes lapidum quam disposui in staruam, erit domus Dei: & quicquid dederis mihi, ejus decimas omnino tum dabo tibi.

CAPUT XXIX.

Jahakob servit Labano pro Rachele. Substituitur Lea; hæc fœcunda, illa sterilis.

DEinde sublatis Jahakob pedibus suis perrexit in regionem Orientalem.

2 Quum autem circumspiceret, ecce puteum in quodam agro; & ecce ibidem tres greges pecudum recubantes juxta illum, quia de illo puteo adaquabantur greges; & lapidem magnum super os illius putei.

3 Congregari enim solebant illuc omnes greges, & devolventes *pastores* lapidem illum ab ore illius putei adaquabant pecudes: posita reponebat eumdem lapidem super os putei in locum suum.

4 Tum dicenti illis Jahakobo, Fratres mei, unde estis? dixerunt, Ex Charane sumus.

5 Et ille eis, Nostine, inquit, Labanem filium Nachoris? qui dixerunt, Novimus.

6 Deinde dixit eis, An ei recte *est*? qui dixerunt. Recte, & ecce Rachelam filiam ejus advenientem cum pecudibus.

7 Tunc dixit, En adhuc dies multus *est*, nec tempus congregandi pecoris: adaquate has pecudes, & abeuntes pascite.

8 Illi autem dixerunt, Non possumus, usque dum congregati fuerint omnes greges, & devolverint *pastores* illum lapidem ab ore putei: tum adaquabimus pecudes.

9 Ipso adhuc loquente cum illis, advenit Rachel cum pecudibus quæ *erant* patris sui; nam pascebat illas.

10 Fuitque quum videret Jahakob Rachelam filiam Labanis avunculi sui & pecudes Labanis avunculi sui *advenisse*, ut accedens Jahakob devolveret lapidem illum ab ore putei, & adaquaret pecudes Labanis avunculi sui.

11 Quumque osculatus Jahakob Rachelam, sublata voce sua flevisset,

12 Indicavit

32 Intuitusque Jahakob Rachelis se ege-
rentem vitæ pauperis ipsius, & se esse Riblæ
filium: illa vero cucurrit, ut nunciaret
patri suo.

33 Fuit itaque, quum audiret Laban
nunciata de Jahakobo filio sororis suæ, ut
occurreret obviam ei amplexaretur atque
oscularetur eum, introduxitque eum
in domum suam: nunc enarravit Laba-
ni res istas.

34 Dixitque ei Laban, Profecto os me-
um [illegible] es: sic manebis apud eum
[illegible].

35 Deinde dixit Laban Jahakobo, An
quia cognatus meus es, ideo gratis mihi
servitutus esses? indica mihi quæ merces
tua [illegible].

36 Erant autem Labani duæ filiæ:
nomen majoris Lea, & nomen minoris
Rachel.

37 Erantque oculi Leæ teneri: Ra-
chel vero pulera forma & pulcra aspectu.

38 Amavit itaque Jahakob Rachelam,
& dixit, Serviam tibi septem annos, pro Ra-
chele tua filia quæ minore.

39 Cui dixit Laban, Melius fuerit me
tradere eam tibi, quam ut tradam eam
alteri viro: Mane apud me.

40 Servivit Jahakob pro Rachela se-
ptem annis, quibus fuere in oculis ejus
dies paucissimi, a propter ea
[illegible].

41 Dixitque Laban Jahakobo, Da
uxorem meam quoniam com-
pleti sunt dies mei: ut concrediar eam ei.

42 Convocavit Laban omnibus viris
loci, fecitque convivium.

43 Fuit vespere, ut acciperet Le-
am filiam suam, introduceret eam ad
eum: concrediturque est cum ea.

44 Dedit autem illi Laban Zilpam
ancillam suam Leæ filiæ suæ an-
cillam.

45 Fuitque mane, quum ecce
[illegible] Lea: ut dixerit Jaha-
kob, Quid hoc est quod fecisti
mihi? nonne pro Rachela servio apud te? cur
ergo fefellisti me?

46 Cui dixit Laban, Non ita fieri solet
in loco nostro, ut detur minor nata an-
te primogenitam.

47 Complе septenarium hujus: tum
dabitur etiam illam pro servitute
[illegible] apud me adhuc septem annos
[illegible].

48 Quum itaque fecisset Jahakob com-
pletum septenarium hujus: dedit Laban
ei Rachelam filiam suam ut esset ei uxor.

49 Deditque Laban Rachelæ filiæ suæ
Bilham ancillam suam, ut esset ei ancilla.

50 Itaque & congressus est Jahakob cum
Rachele, & amavit Rachelam pra Lea:
servivitque apud illum, septem annis
[illegible] alteris.

51 Videns autem Jehova exosum esse
[illegible] uterum ejus: at Rachel
[illegible].

52 Nam concepit Lea & peperit filium;
cujus vocavit nomen Reubenum: dicebat enim se *miseriam esse*, eo quod re-
spexit Jehova ad afflictionem meam: nunc
enim amabit me vir meus.

53 Postea iterum concepit peperitque fi-
lium, & dixit, Quia audivit Jehova me
esse exosam, idcirco dedit mihi etiam hunc:
vocavit nomen ejus Schimeonem.

54 Deinde concepit rursus, peperitque
filium, & dixit, Nunc demum, o mi vir,
manger mihi vir meus, cum filios tres ipsi pe-
perierim: idcirco *hic* vocavit nomen ejus
Levin.

55 Post concepit denuo, parieniq; filium,
dixit, Celebrabo hac vice Jehovam,
idcirco vocavit ejus nomen Jehudam:
tum vero desiitit parere.

CAPUT XXX.

Rebellatio sororum; varia Jahakobi cum Rachele pactiones; ex quibus Jahakob dominatur Labanem.

QUum autem videret Rachel se non
parere Jahakobo, zemulata est Ra-
chel sororem suam, dixitq; Jahakobo, Da
mihi liberos; sin minus, morior.

2 Sed accensa est ira Jahakobi in Rache-
lam: adeo ut diceret, An loco Dei sum
ego, qui prohibuit te fructum concipi?

3 Quapropter dixit *Rachel*, Ecce ancil-
lam meam Bilham, accredere eam illi,
ut pariat super genua mea, & ego pro-
conflemur ego quoque ex ea.

4 Dedit itaque ei Bilham ancillam suam
pro uxore; & congressus est cum ea Ja-
hakob.

5 Ita concepit Bilha, & peperit Jaha-
kobo filium.

6 Tunc dixit Rachel, Condemnavit
me Deus, etiamque exaudivit vocem
meam, dans mihi filium: idcirco vocavit
nomen ejus Danem.

7 Deinde concepit iterum, peperitque
Bilha ancilla Rachelis, filium secundum
Jahakobo.

8 Et dixit Rachel, Luctationibus divi-
nis luctata sum cum sorore mea, etiamq;
valui; quapropter vocavit nomen ejus
Naphthalim.

9 Videns autem Lea se desiitisse pare-
re, similiter accepit Zilpam ancillam
suam, & dedit eam Jahakobo pro uxore.

10 Peperitque Zilpa ancilla Leæ, Jaha-
kobo filium.

11 Ideoque dixit Lea, Venit turma: & vocavit nomen ejus Gadem.

12 Iterum pariente Zilpa ancilla Leæ,
filium secundum Jahakobo.

13 Dixit Lea, Beate *est* mihi, nam be-
atam prædicabunt me mulieres: idcirco
vocavit nomen ejus Aschereum.

14 Quum autem abiens Ruben tempo-
ribus messis triticeæ, invenisset mandrag-
goras agro, erasq; gemiliæ ad Leæ ma-
trem suam, dixit Rachel Lea, Da quæ-
so mihi de *mandragoris* [illegible] tui.

15 Illaq;

ctine autem illi, An parum videtur, in-
, te recepisse virum meum? an etiam
tias filios filii mei amabiles? cui dixit
chel, Propereus cubet ille tecum hac
te pro amabilibus *floribus* filii tui.

16 Redeunte itaq; Jahakobo ex agro
ppere, egrediens Lea obviā ei, dixit, Con-
ndendus es mecum, nam omnino mercede
conduxi te, pro amabilibus *floribus* fi-
i mei: cubavitque cum ea nocte illa.

17 Deus vero exaudivit Leam: concep-
que enim peperit q; Jahakobo filium quin-
um:

18 Et dixit Lea, Deus reddidit mercē-
em meam, postquam dedi ancillam me-
viro meo: ideoque vocavit nomen
jus Jisacharem.

19 Deinde concepit rursus Lea, pepe-
itque filium sextum Jahakobo:

20 Et dixit Lea, Donavit me Deus, me
quam donatione bona; nunc tandem
habitabit mecum vir meus, quia pepe-
i ei sex filios: idcirco vocavit nomen
lius Zebulonem.

21 Postremo vero peperit filiam, & vo-
avit nomen ejus Dinam.

22 Recordatus autem est Rachelæ Deus
exaudiens eam Deus aperuit vulvā ejus.

23 Concepit enim peperitque filium:
dixit, Recepit Deus opprobrium meum.

24 Vocavitque nomen illius Josephum,
icendo, Addat mihi Jehova filium al-
erum.

25 Fuit autem cum peperisset Rachel
Josephum, ut diceret Jahakobo Labani, Di-
mitte me, ut abeam in locum meum, & ad
regionem meam.

26 Da uxores meas pro quibus servivi
tibi, et natos meos, ut abeam; tu enim
nosti quo ferviverim servivi tibi.

27 Dixit vero ei Laban, Si nunc inveni
gratiam in oculis tuis (experimento didi-
ci, me benedixerit mihi Jehova tua causa.)

28 Dixit igitur, definiam mercedem
tuam impone mihi, & dabo.

29 Cui *Jahakob*, Tu novisti, inquit,
quomodo servierim tibi; & quale fuerit
pecus tuum apud me.

30 Nam exiguum quod erat tibi ante
advenum meum, ad crupit in multitudi-
nē, quia benedixit Jehova tibi ad *illātum*
pedem meū: jam vero quando rem fabri-
cus sum ego familiæ pro familia mea?

31 Dicenti vero *Labani*, Quid dabo ti-
i? dixit Jahakob, Ne dederis mihi quic-
quam, si faciam ea mihi rem hanc, iterū
pascam gregem tuum *atque* custodiam.

32 Transeunte me per universum gre-
em tuum hodie, remove inde omnem
varium pecudem punctulis respersam,
& latis maculis interstinctam, omnemque
varvam pecudem fuscam inter oves, & la-
tis maculis interstinctam, ac punctulis re-
spersam inter capras: ut *talium posthac*
ut merces ea.

33 Sic arguetabitur mihi justitia mea in
posterum coram te, qui accedes ad *inspiciendum* mercedem meam: quicquid
non punctulis respersis & latis maculis in-
terstinctum aut *pratoria* fuscum inter o-
ves fuerit apud me, id furtivum *esto*.

34 Cui dixit Laban, En: O utinam
sit quemadmodum dixisti.

35 Quum itaq; removisset *Laban* eo-
dē die hircos varios cruribus & latis macu-
is interstinctos, omnesq; capras punctulis re-
spersas & latis maculis interstinctas, omne in quo *erat* alba nota; præterea omne fuscum inter oves, tradidit ea in manum filiorum suorum.

36 Interposuitque iter eorum dierum inter se & Jahakobum: pavitque Jahakob pecudes Labanis reliquas.

37 Accepit autem sibi Jahakob baculos ex alba populo virentes, coryloque, & platano: & decorticavit in eis specia decorticationis alba, denudando albarium quod *erat* in baculis illis.

38 Postea baculos illos *quos ita* decorticaverat collocabat in canalibus & in aquaticulis, quā venirent pecudes ad bibendum, & regione pecudū *collocabat*, ut incalescerent venientes ad bibendum.

39 Ita incalescebant pecudes ad baculos illos: pariebantq; pecudes *partus* varios cruribus, punctulis respersos, & latis maculis interstinctos.

40 Deinde hos agnos separabat Jahakob, obvertebatq; ora pecudum, pecudum *in-quam* Labanis, ad varias cruribus & ad omnes fuscas: sibi autem collocabat greges seorsim, nec obvertebat eas versus pecudes Labanis.

41 Evenit autem quandocunq; incalescebant pecudes compactus corporis, ut poneret Jahakob virgas illas ante oculos illarum pecudum in canalibus: ut incalescerent ipsis ad baculos illos;

42 Sed quum sero coibant pecudes, non ponerei: sic erant (seroria Labanis, compacta vero *serpent* Jahakobi.

43 Itaque erupit vir ille *in multitudinem* quam plurimum: fuerunque ei greges multi, ancillæque & servi & cameli & asini.

CAPUT XXXI.

Jahakob de rebus cogitat, quum persequitur Laban: qui tandem sinere pacis inito, discedit.

SEd quum audivisset Jahakob verba filiorum Labanis, dicentium, Accepit Jahakob quicquid *erat* patris nostri: & ex eo quod *erat* patris nostri, acquisivit omnem istam gloriam.

2 Videbat q; Jahakob vultum Labanis, quod ecce non erat erga ipsū sicut antea.

3 Denique edixit ei Jehova Jahakobo Revertere in regionem patrum tuorum & ad cognationem tuam, & ero tecum:

4 Mittens Jahakob accersivit & ad Leam, in agrum ad gregem suum:

5 Et dixit ei, Video ego vultum patris

vestri non esse ergà me sicut antea: tum Deus patris mei fuit apud me.

6 Atqui vos nostis, omni facultate mea me serviisse patri vestro:

9 Patrem autem vestrum illusisse mihi & mutasse mercedem meâ decies; quamvis non permiserit ei Deus ut damno afficeret me:

8 Quum ita diceret, Punctulis respersorum *esto* merces tua, tum peperisse pecudes omnes punctulis respersos fœtus: quum vero sic diceret, Variorum cruribus *esto* merces tua, cum peperisse omnes pecudes varios cruribus:

9 Ita eripuisse Deum pecus patris vestri, & eradidisse mihi.

16 Fuit enim quo tempore incalescunt pecudes, ut attolleni oculos meos videre per somnium, ecce autem hircos istos qui pecudes ineunt varios cruribus, punctulis respersos, & *quasi* grandine guttatos.

11 Dixit autem mihi Angelus Dei ipsius per somnium; Jahakob, cui Dixi, Ecce me.

12 *Et ille*, Attolle nunc, inquit, oculos tuos, & respice hircos omnes istos qui ineunt pecudes; *sunt* cruribus varii, punctulis respersi, & *quasi* grandine guttati: nam vidi quicquid Laban facit tibi.

13 Ego *sum Deus* ille fortis, *Deus* Bethelis, ubi unxisti statuam, ubi vovisti mihi votum: nunc surge, exi è regione hac, & redi in regionem cognationis tuæ.

14 Tunc respondens Rachel & Lea, dixerunt ei, An adhuc nobis *est ullus* pars, & hæreditas in domo patris nostri?

15 Nonne extraneæ reputatæ fuimus ab ipso, quum venderet nos? etiamne exederit indesinenter pecuniâ nostram?

16 Nam omnes hæ divitiæ quas eripuit Deus *transferens* à patre nostro, nostræ *sunt*, & filiorum nostrorum: quare nunc quicquid Deus edixit tibi, fac.

17 Surgens itaque Jahakob, sublatos filios suos uxores suas imposuit camelis:

18 Et abduxit universum pecus suum, omnesq; facultates suas quas comparaverat, pecus acquisitionis suæ quæ comparaverat in Padane Syræ, ut proficisceretur ad Jitzchakum patrem suum in regionem Cenahanis.

19 Laban autem abierat ad tondendas oves suas; itaque furata est Rachel imagines quæ *erant* patris sui.

20 Jahakob vero surripiens se furtim fefellit animũ Labanis Syri, eo quod non indicasset ei *quidquam* ipsum aufugere.

21 Sic fugit ipse cum omnibus quæ habebat, & surgens trajecit flumen ipsũ: obversaq; facie contendit ad montem Gilhadis.

22 Sed quum renuntiatum esset Labani die tertio, fugere Jahakobum,

23 Assumens cognatos suos secũ, persecutus est eum itinere septem dierum, & assequutus est eum in monte Gilhadis:

24 Veniens autem Deus ad Labanem Syrum in somnio nocturno, dixerat ei, Cave tibi ne loquaris cum Jahakobo sive bonum sive malum.

25 Itaq; assequutus Laban Jahakobum, prout Jahakob fixerat tentorium suum in monte illo, sic Laban fixit cum cognatis suis in monte Gilhadis.

26 Tum dixit Laban Jahakobo, Quid fecisti quod surripiens te fefellisti animum meum; & abduxisti filias meas quasi manciparas armis?

27 Cur clam fugisti, & furtim surripuisti te à me? neq; indicasti mihi, ut dimitterem te cum lætitia, & cum cantico, instructus tympano & cithara?

28 Neque permisisti mihi ut oscularer filios meos & filias meas? nunc *vero* stulte fecisti.

29 Esset in potestate manus meæ malo vos afficere: sed Deus patris vestri hesterna nocte alloquutus est me, dicendo, Cave tibi ne loquaris cum Jahakobo sive bonum sive malum.

30 Nunc autem *esto*, omnino abieris, quia summo desiderio tenebaris *eundi* in domum patris tui, quare furatus es Deos meos?

31 Respondens vero Jahakob, dixit Labani, *Clam fugi* quia timui; dicebam enim, *videndum esse mihi*, ne vi abriperes filias tuas à me.

32 Apud quem inveneris Deos tuos, non est victurus; coram cognatis nostris recognosce quid tuum *sit* apud me, & recipe tibi: non enim sciebat Jahakob Rachelam furatam esse illos.

33 Ingressus itaque Laban in tentorium Jahakob, & in tentorium Leæ, & in tentorium duarum ancillarum, non invenit eos: egrediens autem è tentorio Lehæ, venit in tentorium Rachelæ.

34 (Rachel vero acceptas imagines illas posuerat in clitellis cameli sui, sedebatq; super illas *imagines*) & contrectavit Laban totũ tentorii illius, ac non invenit.

35 Dixit eum patri suo Rachel, Ne displiceat in oculis domini mei, quod non possum à te surgere tibi, quia *secundũ* consuetudinem mulierum *est* mihi: perscrutatus itaque non invenit imagines suas.

35 Tunc accensa est *ira* Jahakobi, adeo ut jurgaretur cum Labane. loquutus enim Jahakob Labani dixit, Quid *est*, quod ego amoverim? quod peccatum meum, quod insectatus es me fervide?

37 Quandoquidem contrectasti omnia supellectilia mea, quid invenisti ex omnibus supellectilibus domus tuæ? pone hic coram cognatis meis & cognatis tuis, ut dijudicent inter utrumque nostrum.

38 Hic *est* vigesimus annus *ex quo* fui tecum; oves tuæ, & capræ tuæ non abortiverunt; & arietes gregis tui non comedi.

39 Discerpeam *pecudem* non retuli ad te

te, ego illud luebam, de manu mea reposcebas illam; furto mihi sublatam interdiu, furtoque mihi sublatam noctu.

40 Fui quum interdiu absumerer me æstus, & gelu noctu, profugeretque somnus meus ab oculis meis.

41 Hic *fuit* mihi vigesimus annus in domo tua; servivi tibi quatuordecim annos pro duabus filiabus tuis, & sex annos pro grege tuo: immutasti autem mercedem meam decies.

42 Nisi Deus patris mei, Deus Abrahami & pavor Jitzchaki adfuisset mihi, quia nunc vacuum fuisses dimissurus me: *nisi* afflictionem meam, & laborem manuum mearum respexisset Deus quum reprehendit *te* hesterna nocte.

43 Respondens vero Laban, dixit Jahakobo, Hæ filiæ *sunt* filiæ meæ, & hi filii *sunt* filii mei, & hoc pecus pecus meum, denique quicquid vides meum est: filiabus autem meis istis quid facturus essem hodie, aut filiis earum quos pepererunt?

44 Nunc itaque age, pangamus fœdus ego & tu: quod sit testimonio inter me & te.

45 Accepit ergo Jahakob lapides, ut erigeret ex eis statuam:

46 Et dixit Jahakob cognatis suis, Colligite lapides, & illi acceptis lapidibus fecerunt cumulum; postea comederunt super illum cumulum:

47 Quem appellavit Laban Jegarem sahadutha, Jahakob vero appellavit Galhedem.

48 Dixerat enim Laban, Hic cumulus *sit* testis inter me & te hodie: idcirco vocavit *Jahakob* nomen ejus Galhedem:

49 Etiamq; Mitzpam, quia dixerat Laban, Speculetur Jehova inter me & te, quando absconditi erimus alter ab altero

50 Si afflixeris filias meas, & si adsumseris mulieres præter filias meas, nemo homo *futurus est* inter nos, vide, Deus testis inter me & te *futurus est*.

51 Præterea dixit Laban Jahakobo, Ecce cumulum hunc, & ecce statuam istam quam jeci inter me & te.

52 Testis cumulus iste, & testis statua illa est: sive ego *pratergrediar*, me non prætergressurum ad te cumulum hunc; sive tu *pratergrediaris*, te non prætergressurum ad me cumulum hunc & statuam illam, ad malum.

53 Deus Abrahami & Dii Nachoris judicent inter nos, Dii patris eorum: sed juravit Jahakob per pavorem patris sui Jitzchaki.

54 Tunc mactavit Jahakob animalia in monte illo, & invitavit cognatos suos ad comedendum cibum: qui ubi comederunt cibum, pernoctaverunt in eodem monte.

55 Deinde mane surrexit Laban postero manurino, & osculatus filios suos ac filias suas benedixit eis: abiensque reversus est Laban in locum suum.

CAPUT XXXII.

Jahakob obviam habet Angelos fratrem metuit, laudatur cum Deo, & à malo liberatur.

JAhakob vero abiit itinere suo, venerunteque ei obviam Angeli Dei.

2 Dixitque Jahakob quum videret eos, Acies Dei hæc *est*: quapropter vocavit nomen loci illius Machanajima.

3 Postea Jahakob misit nuncios ante se ad Hesauum fratrem suum in regionem Sehiris, agrum Edomæorum.

4 Mandavitque eis, dicendo, Sic dicetis domino meo Hesauo, Sic ait servus tuus Jahakob, Apud Labanem peregrinus fui, & moratus sum usque adhuc.

5 Sunt autem mihi boves, & asini, greges, servique & ancillæ: itaque misi nunciatum *tibi* domino meo, ut inveniam gratiam in oculis tuis.

6 Sed quum reverti nuncii illi ad Jahakobum essent, dicendo, Venimus ad fratrem tuum, ad Hesauum, qui etiam procedit obviam tibi, & quadringenti viri cum eo:

7 Timuit Jahakob valde, & fuit anxius: quamobrem distribuit populum illum qui *erat* secum, & greges & armenta, & camelos in duas acies:

8 (Dicebat enim, Si invaserit Hesau aciem unam, & cæciderit eam, erit salvum acies illa quæ relicta fuerit, salva.)

9 Et dixit Jahakob, O Deus patris mei Abrahami, & Deus patris mei Jitzchaki, Jehova qui edixisti mihi, Revertere in regionem tuam, & ad cognationem tuam, & beneficus tum futurus erga te:

10 Imper sum omnibus his beneficiis, cotiqui illi fidei quam præstitisti servo tuo: etenim cum baculo meo solum cranseveram Jardanem istum, nunc autem in duas acies dominus effectus sum.

11 Eripe me quæso *è* manu fratris mei, è manu Hesaui: nam timeo ab ipso ne veniens cædat me *& matrem* cum liberis:

12 Tu autem dixisti, Omnino beneficus sum futurus erga te, reddamq; semen tuum *numerosum* ut arenam maris, quæ numerari non potest præ multitudine.

13 Deinde pernoctans ibi nocte illa, accepit ex eo quod veniebat sibi ad manum, munus offerendũ Hesauo fratri suo,

14 Capras ducentas, cum hircis viginti, oves ducentas cum arietibus viginti,

15 Camelos *fœminas* lactantes cum pullis earum triginta, vaccas quadraginta cum juvencis decem, asinas viginti cum asellis decem.

16 Quumque traderet in manum servorum suorum quemq; gregem seorsim, edixit servis suis, Transite *torrentem* ante me, & spatium interponite inter gregem unum & alterum.

17 Præcepitque primo, dicendo, Quum occurrerit tibi Hesau frater meus, & interrogaverit te, dicendo, Cujus es? & quo

nibis? & cujus *sunt* ista quæ antecedunt te?

18 Tum dices, *Sum* servi tui Jahakobi, hoc *est* præmissum munus domino meo Hesauo; ecce autem ipsum quoque subsequentem nos.

19 Item præcepit tum secundo, tum tertio, tum omnibus *aliis* prosequentibus greges illos, dicendo, In hanc sententiam alloquimini Hesaum, quum inveneritis eum:

20 Sed dicetis etiam, Ecce Jahakobum servum tuum subsequentem nos: dicebat enim *Jahakob*, Placabo vultum ejus hoc munere quod procedit ante me, ut postea aspiciam vultum ejus; forsasis suscipiet vultum meum.

21 Sic transivit *torrentem* munus illud ante ipsum: & ipse pernoctavit ea nocte in acie sua.

22 Deinde surgens ea ipsa nocte, accepit duas uxores suas, cum duabus ancillis suis, & undecim natos suos, & trajecit vadum Jabboki.

23 Iisque acceptis & transmisis trans torrentem illum, transmisit etiam quicquid erat ipsi.

24 Sed quum reliquus esset Jahakob solus, quidam luctatus est cum eo, donec aurora ascenderet.

25 Qui quum videret se non prævalere ei, luxit acetabulum femoris ejus: ita pendebat acetabulum femoris Jahakobi, quando luctabatur cum eo.

26 Deinde dixit, Dimitte me, nam ascendit aurora: cui Jahakob, Non dimittã, inquit te, quum quum benedixeris mihi.

27 Quamobrem dixit ei, Quod est nomen tuum? qui dixit, Jahakob.

28 Tum dixit *Angelus*, Non Jahakob *solum* dicetur amplius nomen tuum, sed Jisrael; nam ut princeps te geris apud Angelos & apud homines, & potentia vales.

29 Rogavit Jahakobo & dicenti, Indica quæso nomen tuum, dixit quorsum vero rogas de nomine meo? & illic benedixit ei.

30 Quapropter vocavit Jahakob nomen illius loci Penuelem: nam Deum, *inquit*, vidi hisce oculis in os, & erepta est anima mea.

31 Exoriebatur autem sol ipsi, quando pertergresus est Penuelem: & ipse claudi cabat super femur suum.

32 Idcirco non comedunt filii Jisraelis nervos musculos, qui *sunt* ad acetabulum femoris, in diem usque hunc; quia luxetat *Angelus* musculos nervos ad acetabulum femoris Jahakobi.

CAPUT XXXIII.

Jahakob cum Hesau reconciliatur. Schecemum venit, ubi agrum emit.

QUum autē Jahakob, sublatis oculis suis respicerer, ecce Hesaum venientem & quadringentos viros cum eo: quamobrem distribuit natos juxta Leã & juxta Rachelã & juxta duas ancillas suas.

2 Collocavitq; ancillas & natos earum primo loco, deinde Leam & natos ejus posteriores, Rachelam vero & Josephum postremos.

3 Ipse autem transivit ante eos, & incurvavit se in terram septies, donec accederet ad fratrem usque suum.

4 Sed accurrens Hesau obviam ei, amplexatus est eum; & ruens in collum ejus, deosculatus est eum: ita fleverunt.

5 Deinde Hesau sublatis oculis suis videns mulieres illas, & natos illos, dixit, Qui *sunt* isti tibi? dixit vero *Jahakob*, Hi *sunt* nati, quos largitus est servo tuo gratiosè Deus.

6 Tum accedentes ancillæ, ipsæ cũ natis suis, incurvaverunt se *honoré exhibentes*.

7 Deinde accedens etiam Lea & nati ejus incurvaverunt se: postremo vero Josephus & Rachel incurvaverunt se.

8 Dixit autem *Hesau*, Quæ tibi *est* tota acies illa cui occurrit *tibi*, *Missi*, inquit, inventurus gratiã in oculis domini mei.

9 Dicenti vero Hesauo, Est mihi satis, mi frater; esto tibi quod tuum *est*.

10 Dixit Jahakob, Ne quæso, si nunc iuveni gratiam in oculis tuis, jam accepturus es munus meum de manu mea: quandoquidem aspexi faciem tuam, ac si faciem Dei aspexissem, adeo placide excepisti me, *ut quaso recusses*.

11 Accipe quæso donum meum quod adductum est ad te, cum gratiosè mihi fit largitus Deus, cumque *sit* mihi ex omnibus: & ita institit apud eum, ut tandem acceperit.

12 Postea dicente Hesauo, Proficiscamur & pergamus; nam ego præibo tibi:

13 Dixit *Jahakob*, Dominus meus novit hos natos esse teneros, & gregis atque armenti lactantes *fœminas* incumbere mihi; quas si pulsaverint *agentes pecuarii vel* diem unum, morituram totum gregem.

14 Transeat quæso dominus meus ante servum suum: ego autem præbebo me ducé jenirer pro commoditate mea ducendis rebus istis quæ antecedunt me, & ducendis his natis, usquedum venero ad dominum meum in Schirem.

15 Tandem dixit Hesau, Constituam quæso tecum *aliquot* è populo hoc qui mecum *est*: & *ille*, Quorsum hoc? inquit, inveniam gratiam in oculis domini mei, *ne constituat quemquam*.

16 Reverrit itaq; eodem ipso die Hesau itinere suo, Schirem versus.

17 Jahakob vero profectus est Succothas ubi exstruxit sibi domum: pecori autem suo fecit tuguria, idcirco, vocavit nomen illius loci Succoth.

18 Deinde venit Jahakob incolumis ad civitatem Schecemã, quæ *est* in regione Cenahanis, quum veniret ex Padane Syriæ, & castra posuit ad aspectũ civitatis illius.

19 Emitq; portionem illius agri in quo tetenderat

extenderent tentorium suum, à filiis Chamoris patris Schecemi, centum numis.

20 Et stantes ibi altare, quod appellavit *altare Dei* fortis Dei Israelis.

CAPUT. XXXIV.

Dina violatur. Schecemita à Jahakobi filiis circumventi, facinus morte luunt.

EGressa autem est Dina filia Lea, quã pepererat Jahakobo, ut spectaret puellas regionis illius:

2 Sed quum vidisset eam Schecem filius Chamoris Chivvæi principis in regione illa, rapuit eam, & concumbens cum ea compressit eam:

3 Adhæsitq; animus ejus ad Dinam filiam Jahakobi: adeo ut deamaret puellã, & loqueretur *qua erant* puellæ cordi.

4 Et alloquitur est Schecem Chamorem patrem suum, dicendo, Accipe mihi puellam hanc in uxorem.

5 Interea Jahakob audiverat Dinam filiam suam ab illo violatam esse, dum ipsius filii in agro *essent* cum pecore suo: siluit tamen Jahakob donec advenissent.

6 Prodiit vero Chamor pater Schecemi ad Jahakobum, ut alloqueretur eum.

7 Veneruntque filii Jahakobi ex agro quum audivissent, & dolore affecti sunt homines illi: adeo ut accensa fuerit *ira* ipsorum valde, quod flagitium fecisset, concumbendo cum filia Jahakobi, cujusmodi non fit faciendum.

8 Itaq; colloquutus est cum eis Chamor, dicendo; Schecemi: filii illius mei animus amore prondet in filiã vestrã; date ipsam quæso uxorem illi:

9 Et affinitatem inite nobiscum; filias vestras date nobis, & filias nostras accipite vobis:

10 Deinde nobiscum manete: nam hæc regio exposita vobis futura est, inhabitate & negotiamini in ea, et possessores vos ipsi in ea constituite.

11 Præterea dixit Schecē patri puellæ & fratribus ejus, Inveniã gratiã in oculis vestris: & quod mihi indixeritis dabo.

12 *Quamvis* magnam valde imponite mihi dotem *solvendam*, & donum, & dabo prout indixeritis mihi; tantum date mihi puellam ipsam in uxorem:

13 Respondentur vero filii Jahakobi per fraudem Schecemo & Chamori patri ejus, quum alloquerentur eos; quod vitiavisset Dinam sororem ipsorum.

14 Et dixerunt eis, Non possumus facere rem istam, dare sororem nostram viro *cui est* præputium: nam ipsum *præputium est* probrosum nobis.

15 Verumtamen hac lege acquiescemus vobis, si ericis sicut nos, & circumcisus fuerit vobis omnis mas;

16 Tunc dabimus filias nostras vobis, & filias vestras accipiemus nobis; habitabimusq; vobiscum, & convenimus in populum unum:

17 Quod si non auscultabitis nobis ut circumcidamini, recipientes puellam nostram abibimus.

18 Quum itaq; bona *viderentur* verba eorum in oculis Chamoris & in oculis Schecemi filii Chamoris,

19 Non distulit ipse adolescens rem istam facere, quia deamabat filiam Jahakobi (*erat* autem hic honoratissimus omnium domesticorum patris sui.)

20 Sed abiit Chamor & Schecem filius ejus ad portam civitatis suæ; & alloquuti sunt cives suos, dicendo;

21 Homines isti pacis colentes sunt apud nos, ut habitent in hac regione, & negotientur in ea, atque hæc regio (ecce ampla spatiis est) exposita est eis; filias eorum accipiemus nobis uxores, & filias nostras dabimus eis.

22 Verumtamen hac *lege* acquiescent nobis homines isti, ut habitent nobiscum, ut conveniamus in populum unum; si circumcisus fuerit nobis omnis mas, quemadmodum ipsi circumcisi sunt.

23 Pecus eorum & possessio eorum, & omnia jumenta eorum nonne nostra *futura* sunt; tantum acquiescamus eis, ut nobiscum habitent.

24 Auscultaverunt itaque Chamori & Schecemo filio ejus omnes egredientes porta civitatis ejus; & circumcisi sunt omnes mares, omnes egredientes porta civitatis ejus.

25 Evenit autem die tertio, quum essent in dolore illi, ut accipientes duo filii Jahakobi Schimhon & Levi, fratres Dinæ, quisq; gladiũ suũ, invaderent civitatẽ illã, secure: ubi marem quemq; occiderunt.

26 Chamorem quoq; & Schecemum filium ejus occiderunt acie gladii, & acceptã Dina è domo Schecemi, abiverunt.

27 *Deinde* filii Jahakobi supervenientes confossis, depræda sunt civitatem ipsam, eo quod vitium inde fuisset oblatum sorori ipsorum.

28 Greges eorum & armenta eorum, asinosq; eorum: tam quod *erat* in civitate quã quod *erat* in agro, acceperunt.

29 Universas quoq; opes eorũ, & omnes parvulos eorum, uxores q; eorum captivas abduxerunt. & depræda sunt; denique quicquid *erat* in domo qualibet.

30 Quamobrem dixit Jahakob Schimhoni & Levi, Perturbastis me, qui fecistis ut fœtem apud incolas regionis hujus, apud Cenahanæum & apud Perizzæum: nam cum ego *sim* hominibus paucis *instructus*, si congregaverint se adversum me, cæsuri sunt me, & excindar ego & familia mea.

31 Illi vero dixerunt, An tanquam cum scorto agetur *quisquam* cũ sorore nostra?

CAPUT XXXV.

Jahakob Beth-elem venit. Benjamino nascenti moritur Rachel. Jizzehakum patrem sepelit.

EDixit autem Deus Jahakobo, Surge, ascende Beth-elem, & conside ibi: & fac ibi

ibi altare *Deo* illi forti qui apparuit tibi quum fugeres metu Hesaui fratris tui.

2 Quapropter edixit Jahakob familiæ suæ & omnibus qui *erant* secũ, Removete Deos alieni *populi* qui *sunt* inter vos, & mundate vos ac mutate vestimenta vestra

3 Postea surgentes ascendemus Beth-elem: ut faciam ibi altare *Deo* illi forti qui exaudiit me in die angustiæ meæ, & adfuit mihi in via illa qua profectus sum

4 Afferentes itaque dederunt Jahakobo omnes Deos alieni *populi*, qui *erant* in manu sua, & inaures quæ *erant* in auribus suis, abscondit q; ea Jahakob sub illa quercu, quæ prope Schechemum *est*.

5 Deinde profecti sunt (nam inerat terror Dei circumstibus illis quæ circumstabant ipsos, adeo ut non prosequerentur abeuntes filios Jahakobi.)

6 Pervenitque Jahakob Luzum (quæ *civitas est* in regione Cenahanis, eaque *jam dicitur* Beth-el) ipse & cunctus populus qui *erat* cum ipso.

7 Et exstruxit ibi altare *Deo* forti Bethelis, prout vocaverat locum illum: eo quod illic se ipsi revelavisset Deus quum fugeret metu fratris sui.

8 Mortua autem est Debora nutrix Ribkæ, ac sepulta infra Beth-elem sub quadam quercu; ideo vocavit *Jahakob* nomen illius Allon bacuth.

9 Tum apparuit Deus Jahakobo rursus in reditu ejus ex Padane Syriæ, & benedixit ei.

10 Nam dixit ei Deus, Nomen tuum *est* Jahakob: non vocabitur deinceps nomen tuum *solum* Jahakob; sed Jisrael *quoque* erit nomen tuum: ideo vocavit Jahakob nomen suum Jisraelem.

11 Præterea dixit ei Deus, Ego *sum Deus* fortis, omnipotens: fructuosus esto & multiplicator, gens imo cœtus gentium esto ex te; etiam reges è lumbis tuis prodeunto.

12 Regionem vero hanc quam dedi Abrahamo & Jitzchako, tibi dabo rursus; id est, semini tuo post te dabo regionem hanc.

13 Postea ascendit ab illo Deus in ipso loco ubi loquutus fuerat cum illo.

14 Statuit autem Jahakob statuam in eodem loco ubi loquutus est *Deus* cum ipso, statuam lapideam; insperserit q; eam liquore, & perfudit eam oleo.

15 Quamobrem vocavit Jahakob Bethelem, nomen illius loci ubi loquutus est cum ipso Deus.

16 Deinde quum profectis Beth-ele superesset adhuc exiguũ spatiũ itineris *conficiendum* ut pervenirent Ephratam; parit Rachel difficiliore partu utebatur.

17 Fuit vero quum difficili amplius partu uteretur, ut diceret ei obstetrix, Ne timeas, nam etiam hic tibi filius *est*.

18 Exeunte itaque anima illius, quum moreretur, accidit ut vocaret nomen ejus Benoni: sed pater ejus vocavit eum Binjaminem.

19 Sic mortua est Rachel, sepultaq; in via *spectante* Ephratam, ea *jam est* Bethlechem:

20 Statuitque Jahakob statuam super sepulcrum ejus: ea *dicitur* statua sepulcri Rachelæ in hunc usque diem.

21 Deinde profectus Jisrael, tetendit tentorium suum ultra turrim Hederis.

22 Evenit autem quum habitaret Jisrael in regione illa, ut abiens Reuben concumberet cum Bilha concubina uxore patris sui: quod audivit Israel: erant autem filii Jahakobi duodecim.

23 Filii Leæ, primogenitus Jahakobi, Reuben, posteæ Schimhon, & Levi, & Jehuda, & Jissacar, & Zebulun.

24 Filii Rachelæ, Joseph, & Binjamin,

25 Filii autem Bilhæ, quæ ancilla fuit Rachelæ, Dan, & Naphtali.

26 Filii vero Zilpæ, quæ fuit ancilla Leæ, Gad, & Ascher: hi filii Jahakobi, qui editi sunt ei in Padane Syriæ.

27 Tandem pervenit Jahakob ad Jitzchakum patrem suum Mamrem, in urbem Arbah; ea *jam est* Chebron: ubi peregrinus fuerat Abram & Jitzchak:

28 Fuerunt autem dies Jitzchaki, centum octoginta annorum.

29 Quum itaq; exspirans Jitzchak mortuus esset, aggregatus q; ad populos suos senex & satur diebus, sepelierunt eum Hesau & Jahakob filii ejus.

CAPUT XXXVI.

Hesaui conjugia, à quo Gens Idumæorum, cujus Reges enumerantur.

HÆ autem *sunt* generationes Hesaui, idem *est* Edom,

2 Hesau acceperat uxores suas è filiabus Cenahanæorum, Hadam filiam Helonis Chitthæi, & Aholibamam filiam Hanæ, filiam Tzibbonis Chivvæi:

3 Deinde Basematham filiam Jischmehelis, sororem Nabajothi:

4 Peperit autem Hada Hesauo Eliphazum, Basematha vero peperit Rehuelem:

5 Et Aholibama peperit Jehuschum, Jahlamum, & Korachum: isti *sunt* filii Hesaui, qui editi sunt ei in regione Cenahanis.

6 Assumserat autem Hesau uxores suas & filios suos & filias suas, omnesque domesticos suos, pecus quoq; suum & omnia jumenta sua, deniq; omnem possessionem suam quam acquisiverat in regione Cenahanis: & abierat in regionem *Sehirh* ante adventum Jahakobi fratris sui.

7 Erant enim eorum facultates ampliores quam ut habitarent simul, neq; poterat terra peregrinationum eorum ferre eos propter pecora eorum.

8 Habitabat ergo Hesau in monte Schiris: Hesau is *est* Edom.

9 Hæ autem *sunt* generationes Hesaui, patris Edomæorum in monte Sehiris.

10 Hæc

10 Hæc nomina posterorum Esaui; Eliphaz filius Adæ uxoris Esaui, Rehuel filius Basemathæ uxoris Esaui.

11 Filii autem Eliphazi *sunt*; Theman, Omar, Tzepho, & Gahetham, & Kenaz.

12 Thimnah vero *fuit* concubina uxor Eliphazi filii Esaui, quæ peperit Eliphazo Hamalecum: hi filii Adæ uxoris Esaui.

13 Hi vero filii Rehuelis; Nachath, & Zerach, Schamma, & Mizza: hi *sunt* filii Basemathæ uxoris Esaui.

14 Hi dénique filii Aholibamæ filiæ Hanæ, filiæ Tzibbonis, uxoris Esaui: peperit enim Esaui Iehuschum, & Jahlam, & Korachum.

15 Hi *sunt* duces filiorum Esaui; filiorum Eliphazi, qui fuit Esaui primogenitus, dux Theman, dux Omar, dux Tzepho, dux Kenaz,

16 Dux Korach, dux Gahetham, dux Hamalek; hi duces Eliphazi in regione Edomæ, hi filii Hadæ.

17 Hi autem *duces* filiorum Rehuelis filii Esaui, dux Nachath, dux Zerach, dux Schamma, dux Mizza; hi duces Rehuelis orti in regione Edomæ, hi filii Basemathæ uxoris Esaui.

18 Hi deniq; *duces* filiorum Aholibamæ uxoris Esaui; dux Iehusch, dux Jahlam, dux Korach: hi duces nati Aholibamæ filiæ Hanæ, uxoris Esaui.

19 Isti *sunt* filii Esaui, & isti duces ex eis; is *est* Edom.

20 Hi *sunt* filii Schiris Choræi, incolentes eam regionem; Lotan, & Schobal, & Tzibbona, & Hana,

21 Et Dischon, & Ezzer, & Dischan: hi duces Choræorum filii Schiris in regione Edomæa.

22 Fuerunt autem filii Lotanis, Chori, & Heman; sororque Lotanis Thimnah.

23 Hi vero filii Schobalis, Halvan, & Manachath & Hebal, Scepho, & Onam.

24 Et hi filii Tzibbonis, cum Aja, tum Hana: is *est* Hana qui invenit mulos in deserto, quum pasceret asinos Tzibboni patri suo.

25 Hi autem filii Hanæ, Dischon, Aholibama quoque filia Hanæ.

26 Et hi filii Dischanis; Chemdan, & Eschban, & Jithran, & Ceran.

27 Hi *quoque* filii Ezeris; Bilhan, & Zahavan, & Hakan.

28 Item hi filii Dischanis, Hurz, & Aran,

29 Hi duces Choræorum, dux Lotan, dux Schobal, dux Tzibbon, dux Hana:

30 Dux Dischon, dux Ezzer, dux Dischan; hi duces Choræorum per ducatus eorum, in regione Schiris.

31 Hi autem *sunt* Reges qui regnaverunt in regione Edomæa, antequam regnaret Rex filiis Israelis.

32 Primum regnavit in Edomæa Belah filius Behoris, cujus civitas *fuit* nomine Dinhaba.

33 Mortuo autem Belah, regnavit pro eo Jobab filius Zerachi è Bozra.

34 Item mortuo Jobabo, regnavit pro eo Chusham ex regione Themanæorum.

35 Item mortuo Chusshamo, regnavit pro eo Hadad filius Bedadi, qui cæcidit Midjanitas in agro Moabitarum: cujus civitas nomine *erat* Havith.

36 Item mortuo Hadado, regnavit pro eo Samla è Masreka.

37 Item mortuo Samla, regnavit pro eo Schaul ex Rechobothis ad flumen sita.

38 Item mortuo Schaule, regnavit pro eo Bahal-chanan filius Hachoris.

39 Item mortuo Bahal-chanane filio Hachoris, regnavit pro eo Hadar, cujus civitas nomine *erat* Pahu: nomen vero uxoris ejus Mehetabeel, *quæ erat* filia Matredis & Mezahabensis.

40 Atque hæc *sunt* nomina ducum Esaui secundum familias suas per loca sua, de nominibus illorum; dux Thimnah, dux Halva, dux Jetheth,

41 Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon,

42 Dux Kenaz, dux Theman, dux Mibzar,

43 Dux Magdiel, dux Hiram: hi *fuerunt* duces Edomo nati secundū habitationes suas in regione possessionis suæ, hic *fuit* Esau auctor Edomæorum.

CAPUT XXXVII.

Iosephi somnia. Fratrum æmulatio, ejus venditio, & in Ægyptum abductio.

ITaque habitavit Jahakob in regione peregrinationum patris sui, in regione Chanahanis:

2 Illæ *sunt* generationes Jahakobi; Joseph natus septemdecim annos degebat pascens cū fratribus suis gregē (erat enim puer) cum filiis Bilhæ & cum filiis Zilpæ uxorum patris sui; referebatq; Joseph famam eorum malam ad patrem ipsorum.

3 Israel autem diligebat Josephum præ omnibus filiis suis, eo quod filius esset ipsi in senectute natus, fecerat que ei tunicam versicolorem:

4 Videntes vero fratres ejus à patre suo diligi eum præ omnibus fratribus ipsius, oderant eum; adeo ut non possent alloqui eum placide.

5 Præterea quum somniaverat Joseph *aliquod* somnium, narrabat *illud* fratribus suis: quamobrē magis adhuc oderant eum.

6 Nam dixit eis, Audite nunc somnium hoc, quod somniavi:

7 Ecce ergo nobis colligantibus segetum fasces in quodā agro, ecce inquā surgebat fascis meus, ejiamq; stabat: ecce autem circuibant fasces vestri, & incurvabant se fasci meo *honorem exhibentes*.

8 Tum dixerunt ei fratres ejus, Ergone plane regnaturus es super nos, aut plane dominaturus nobis? quare adhuc magis oderunt eum propter somnia ejus, & propter verba ejus.

9 Deinde quum somniasset adhuc somni-

gum alterum, narravit illud fratribus suis, & dixit, Ecce somniavi adhuc somnium, ecce autem ipse Sol & Luna stellaque undecim incurvabant se, *honorem habentes* mihi.

10 Narrabat autē patri suo, & fratribus suis: sed increpans eum pater ejus dicebat ei, Quodnam *est* hoc somnium quod somniasti? an omnino venturi sumus ego & mater tua & fratres tui, ut incurvemus nos in terram, *habituri honorem* tibi?

11 Invidebant itaque ei fratres ejus: pater vero ejus observabat rem ipsam.

12 Quum autem abiissent fratres ejus ad pascendum gregem patris sui apud Schecemum,

13 Dixit Jisrael Josepho, Nonne fratres tui pascunt apud Schecemum? adesdum ut mittam te ad eos: qui dixit ei, Ecce me.

14 Deinde dixit ei *Jahakob*, I nunc, cognosce de incolumitate fratrum tuorum, & de incolumitate gregis, & refer ad me aliquid: sic quum dimisisset eum è valle Chebronis, abiit *in* Schecemum versus.

15 Invenit autē eum vir quidam, quum ecce erraret per agrum; & interrogavit eum vir ille, dicendo, Quid quæris?

16 Qui dixit, Fratres meos quæro; indica quæso mihi, ubinam illi pascant.

17 Dixit vero vir ille, Profecti sunt hinc, nam audivi dicentes, Eamus Dothajina: insequutus igitur Joseph fratres suos invenit eos Dothanis:

18 Isti autem viderunt eum è longinquo; quumq; nondum accessisset ad ipsos, machinati fuerunt contra eum ut morti traderent eum.

19 Dixerunt enim alter alteri, Ecce dominus somniorum iste advenit.

20 Nunc igitur agite, interficiamus eum, & injiciamus eum in unum ex cisternis istis, postea dicemus, Bestia mala devoravit eum: tandem videbimus quid futura sint somnia ejus.

21 Sed quum audiret Reuben, eripuit eum è manibus illorum, dicens, Non percutiemus eum lethaliter.

22 Nam dixit eis Reuben, Ne effundite sanguinem; injicite eum in cisternā istam quæ *est* in hoc deserto, & manum ne immittite in eum: ut eriperet eum è manu illorum, eumq; reduceret ad patrē suum.

23 Itaq; accidit quum advenisset Joseph ad fratres suos, ut Josephum tunicam suam, tunicam illam verticolorem, qua erat indutus, juberent exuere:

24 Et assumentes eum projicerent in cisternam illam: cisterna autem illa vacua *erat*, non *erat* aqua in ea.

25 Deinde sedebant ad comedendum cibum, quum sublatis oculis suis viderunt, ecce autem cœtum commeantium Jischmahelitarum venientem ex Gilhade: quorum cameli ferebant myxaria, & opobalsamum, & ladanum, pergentes ut deportarent *ea* in Ægyptum.

26 Dixitque Jehuda fratribus suis, Quid lucri futurum est, quum interfecerimus fratrem nostrum, & occultaverimus sanguinem ejus?

27 Agite vendamus eum Jischmahelitis istis, & manus nostra ne sit infesta ei, quia frater noster caro nostra est: cui auscultaverunt fratres ejus.

28 Itaq; transeuntibus quibusdam Midjanitis mercatoribus extrahentes susstulerunt Josephum ex ipsa cisterna, vendiderunt que Josephum Jischmahelitis viginti *siclis* argenteis: qui deduxerunt Josephum in Ægyptum.

29 Reverso autem Reubene ad ipsam cisternam, ecce non *erat* Joseph in ea cisterna: & laceravit vestimenta sua.

30 Quumobrem reversus ad fratres suos dixit; Puer ille non adest, ego vero quorsum iturus sum ego?

31 Tum acceperunt tunicam Josephi; & jugulantes hircum lacerarunt intimerunt tunicam illam sanguine ejus.

32 Postea miserunt tunicam illā versicolorē, & curantes ut ferretur ad patrem suum, dixerunt, Hanc invenimus: agnoscene nunc utrum hæc tunica filii tui *sit*, necne?

33 Ille vero agnoscens eam, dixit; Tunica filii mei *est*, bestia mala devoravit eum: omnino discerptus est Joseph.

34 Lacerans[q]; Jahakob vestimenta sua, imposuit cilicium lumbis suis: luxitque propter filium suum diebus multis.

35 Et quamvis surrexissent omnes filii ejus, omnesque filiæ ejus ad consolandum eum, renuit consolationem admittere dicens, *Non faciam*, nam descensurus sum ad filium meum lugens in sepulcrum: flevit etiam illum pater ejus.

36 Medanæi autem vendiderunt illum *abdallum* in Ægyptum, Potiphari aulico Pharonis, præfecto satellitum.

CAPUT XXXVIII.

Jehuda filii ex uxore Cenahanæa, eorum mali mores: Incestus cum Thamara; & liberi ex ea nati.

EVenit autem per illud tempus, quum descendissiet Jehuda *profectus* à fratribus suis; ut diverteret ad quendam Hadullamæum, cujus nomen *erat* Chira.

2 Et videns ibi Jehuda filiam cujusdam Cenahanæi cui nomen *erat* Schuah, duceret eam *uxorem*, & congrederetur cum ea.

3 Itaque concipiens illa peperit filium, cujus nomen *Jehuda* vocavit Herum.

4 Deinde concipiens iterum peperit *illa* filium, cujus nomen vocavit Onamem.

5 Post rursus peperit præterea filiū, cujus nomen *illa* vocavit Schelam: erat autem Jehuda Cezibi, quū hunc illa pareret.

6 Accipit autē Jehuda uxorē Hero primogenito suo, cujus nomen *fuit* Thamar.

7 Sed factum est, quum Her primogenitus Jehodæ malus *visus* esset in oculis Jehovæ, ut morti traderet eum Jehova.

8 Tum edixit Jehuda Onani, Congredere

dere cũ uxore fratris sui, & fratris nomine duc eam: sic ex suscita semen fratri tuo.

9 Sciebat autem Onan non sore suum semen illud: ideo evenit, si quando congrediebatur cum uxore fratris sui, ut corrumperet *semen effundens* in terram, ne supponeretur semen fratri suo.

10 Sed malum visum est in oculis Jehovæ quod faciebat iste; & morti tradidit etiam istum.

11 Quamobrem dixit Judah Thamar nurui suæ, Mane vidua in domo patris tui, donec adolescat Schela filius meus; dicebat enim, *Videndum* ne moriatur hic quoque sicut fratres ejus: sic abiens Thamar manebat in domo patris sui.

12 Quum autẽ dies multi elapsi essent, mortua est filia Schuhæ, uxor Judæ: & Judah se consolatus ascendit ad tonsores gregis sui, ipse cum Chira amico suo Hadullamæo Thimnam.

13 Quod ut renunciatum est Thamar, dicendo, Ecce socer tuus ascendit Thimnam ad tondendum gregem suum:

14 Deponens *illa* vestes viduitatis suæ à se, operuit se peplo & obtexit se, consediq; in bivio quod *est* in via, Thimnam versus: videbat enim adoleviſſe Schelam, se vero non fuiſſe datam ei uxorem.

15 Videns autem eam Judah existimavit eam esse scortum; operuerat enim faciem suam.

16 Divertens itaq; ad eam in viam illam dixit, Age, quæso, congrediar tecum, non enim noverat nurum suam esse: quæ dixit, Quid dabis mihi ut congrediaris mecum?

17 Et ille, Ego, inquit, missurus sum hœdum lactentem è grege: cui dixit illa, *Acquiesco* si des pignus donec miseris illum.

18 Tum dixit *ille*, Quodnam *est* pignus quod dem tibi? & illa, Sigillũ tuum, inquit, sudarium ruum, & scipio tuus qui *est* in manu tua: itaq; dans ei congressus est cum ea, & concepit ea ex illo.

19 Deinde surgens *Thamar* abiit, depositoque peplum suum à se; ac induit vestes viduitatis suæ.

20 Misit autem Judah hœdũ lactentem illum per amicum suum Hadullamæum illum, ut reciperet pignus suum è manu ipſius mulieris, sed non invenit eam:

21 Quumq; rogaret viros loci ubi illa fuerat, dicendo, Ubinam *est* meretrix illa *quæ* erat in isto bivio ad hanc viam? dixerunt, Non fuit hic *ulla* meretrix.

22 Quamobrem reversus ad Jehudam dixit, Non inveni eam: quin etiam homines illius loci diserunt, Non fuit hic *ulla* meretrix.

23 Et dixit Judas, Accepti retineat sibi, ne simus contemtui: ecce misi eam hœdum istum, tu autẽ non inveniſti eam.

24 Accidit vero, quum menſis quaſi tertius ageretur, ut nunciaretur Judæ, dicendo, Scortata est Thamar nurus tua, etiamque ecce gravida *est* ex scortatione: quare dicebat Judah, Educite eam ut comburatur.

25 Educebatur illa, quum *homines* misit ipsa ad socerum suum qui diceret, Ex viro cujus hæc *sunt*, ego sum gravida: dicebatque, Recognosce, quæso, cujus *sint* ista, sigillum, sudarium que, & scipio iste.

26 Quæ agnoscens Judah dixit, Justior est me, quandoquidem *uxorem* non dedi eam Schelæ filio meo: neque amplius dignoscere cognovit eam.

27 Fuit demum quo tempore pareret illa (ecce autem gemelli in ventre ejus)

28 Fuit, inquam, quum illa pareret, ut *eorum unus* exereret ex manum: & accepto obstetrix coccineum *filum* dibaphum alligavit manui ejus, dicendo, Hic prodierit primum.

29 Sed fuit quum *hic* retraxisset manum suam, & ecce prodiret frater ejus, ut diceret illa, Quam perrupisti! tua *est* eruptio? ideo vocavit *quisque* nomen ejus Peretzum.

30 Postea vero prodivit frater ejus, ad cujus manum *erat* illud dibaphum: & vocavit *quisque* Zerachum nomen ejus.

CAPUT XXXIX.

Josephi servitus, castitas, incarceratio, & in vinctos præfectura.

JOseph igitur deductus fuerat in Ægyptum: emeratque eum Potiphar pulicus Parhonis, præfectus satellicum, vir Ægyptius, è manu Ischmahelitarum illorum qui deduxerant eum illuc.

2 Adfuit autem Jehova Josepho, ut rebus secundis uteretur dum fuit in domo domini sui Ægyptii.

3 Quum itaque videret dominus ejus Jehovam adesse ei, & omnia quæ ipse faciebat Jehovam secundare in manu ejus:

4 Invenit Joseph gratiam in oculis ejus adeo ut ministraret ei: postremo præfecit eum domui suæ; & quicquid *erat* sibi, tradidit in manum ejus.

5 Fuitq; ex quo præfecerat eum domui suæ & omnibus quæ *erant* sibi, ut benediceret Jehova domui illius Ægyptii propter Josephum: inerat enim benedictio Jehovæ omnibus quæ *erant* ei, domi & rure.

6 Quapropter relinquebat omnia quæ *erant* sibi in manu Josephi, neq; cognoscebat cum eo de re ulla præterquam de cibo quo vescebatur ipse: erat autem Joseph pulcer forma & pulcer aspectu.

7 Accidit itaq; his rebus gestis, ut attolleret uxor domini ejus oculos suos in Josephum, & diceret, Concumbe mecum.

8 Qui renuens dicebat uxori domini sui, En dominus meus non cognoscit mecum quid *sit* in hac domo, sed quicquid *est* ipsi, tradidit in manum meam:

9 Ne ipse quidem *est* me major in hac domo: non enim subtraxit à me quicquam præter te, quatenus uxor ejus es: quo-

modo ergo facerem malum hoc maximum, & peccarem in Deum.

10 Sic erat, quum alloqueretur ipsa Josephum quotidie, non acquiescebat ei ut cubaret juxta eam, *aut* ut esset cum ea.

11 Evenit autem die quodam ejusmodi, quum venisset *Joseph* domum ad faciendum opus suum, ut non esset quisquam ex domesticis ibi intus.

12 Tum illa prehendit eum veste ejus, dicendo, Concumbe mecum : sed *is* relicta veste sua in manu ejus, fugiens egressus est foras.

13 Fuit ergo quum illa videret eum reliquisse vestem suam in manu ipsius, & fugisse foras ;

14 Ut inclamaret domesticos suos, & loqueretur eis, dicendo, Videte, adduxit nobis virum Hebræum ad illodendum nobis : accesserat ad me ut concumberet mecum, sed inclamavi voce magna.

15 Itaque accidit quum audiret ille me sublata voce mea inclamantem, ut relicta veste sua juxta me, fugerit & foras discesserit.

15 Deposuit autem vestem illius penes se, donec veniret dominus illius domum suam.

17 Tunc alloquuta *est* eum hujusmodi verbis, dicendo, Accesserat ad me servus iste, Hebræus iste quem adduxisti nobis, ut illuderet mihi :

18 Accidit autem, quum sublata voce mea inclamarem, ut relinquens vestem suam juxta me, profugerit foras.

19 Fuit vero, quum audiret dominus illius verba uxoris suæ, quibus alloquebatur ipsum, dicendo, Omnino hæc fecit mihi servus tuus, ut accenderetur ira ejus.

20 Quamobrem rapiens dominus Josephi eum, tradidit ipsum *abducendum* in rotundam turrim, in locum ubi vincti regis captivi *erant* : ut esset ibi Joseph in rotunda turri.

21 Sed adfuit Jehova Josepho, exteriens in eum benignitatem, & effecit eum gratiosum in oculis præfecti turri.

22 Itaq; præfectus turri credidit Josepho omnes vinctos qui *erant* in turri : & quicquid facere solent ibi, id faciebat ipse.

23 Præfectus turri non inspiciebat in rem ullam plane quæ *esset* in manu Josephi, eo quod Jehova adesset ipsi : nam quæ faciebat ipse Jehova secundabat.

CAPUT XL.

Somnia servorum Pharaonis interpretatur Josephus, qua via fuit ad libertatem.

Fuit autem his rebus gestis, quum peccaverunt à poculis regis & coquus, in dominum suum, in regem Ægypti,

2 Efferveſcens itaq; Parho contra duos malicos suos, contra præfectum à poculis, & contra præfectum coquis.

3 Tradidit eos in custodiam *abducendos* in domum præfecti satellitum, in rotundam turrim, in locum ubi Joseph vinctus erat.

4 Et commisit præfectus satellitum Josephum cum eis, qui ministraret eis : fuerunt que in custodia *per multos* dies.

5 Somniaverunt autem somnium uterq; illorum, quisque somnium suum nocte eadem, conveniens interpretationi somnii quod somniavit quisque ; à poculis ille & coquus qui *fuerant* regis Ægypti, qui vincti *erant* in rotunda illa turri.

6 Quum itaque venisset ad eos Joseph mane, respiciens eos animadvertit quod ecce mœsti essent.

7 Et interrogavit satrapas Parhonis qui, secum *erant* in custodia, *in* domo domini sui, dicendo, Quare vultus vestri afflicti, *sunt* hodie ?

8 Qui dixerunt ei, Somnium somniavimus quisque, sed nemo *est* qui interpreteretur illud : dixit vero eis Joseph, An non Deo *sunt* interpretationes ? narrate quæso mihi *illa*.

9. Narravit ergo præfectus à poculis somnium suum Josepho, & dixit ei, In somnio meo, quum ecce vitis coram me *esset* :

10 Qua in vite tres *erant* palmites : ea cum quasi germinavit, erupit flos ejus, maturas botri ejus produxerunt uvas.

11 Erat autem poculum Parhonis in manu mea, accipiens itaq; illas maturas uvas exprimebam eas in poculum Parhonis, & porrigebam poculum ipsum in Parhonis manum.

12 Cui dixit Joseph, Hæc *est* interpretatio ejus : Tres illi palmites tres *dies* sunt.

13 Quum adhuc tertius futurus est dies, recensebit te Parho, idque restituendo te in statum tuum, porrigesque poculum Parhonis in manum ejus : secundum rationem priſtinam, quum esses à poculis ejus.

14 Quod si memor eris mei apud te quum bene erit tibi, tunc exerceas quæso erga me benignitatem, aut mentionem facias mei apud Parhonem, & facias ut exeam ex ista domo.

15 Etenim omnino per plagium surreptus sum è terra Hebræorum : quineriam hic non feci quicquam cur ponerer in ista fovea.

16 Quum autem videret præfectus coquis eum bonam interpretationem attulisse ; dixit Josepho, Mihi quoq; in somnio meo quum ecce tria canistra crebris foraminibus super caput meum *essent* :

17 In canistro autē supremo strues esset è quolibet cibo Parhonis, opere coquinario ; tum volucres comedebant ea è canistro illo *quod erat* supra caput meum.

18 Cui respondens Joseph, dixit, Hæc *est* interpretatio ejus : tria canistra illa tres dies sunt.

19 Quum adhuc tertius *futurus est* dies, recensens Parho te, faciet ne fit *desinens*, *recensio* tui, & suspendet te de ligno : comedentque

comederintque volucres carnem tuam *ablatam* ex te.

20 Id autem factum est ipso die tertio, quo die editus fuerat Parho, quum faceret convivium omnibus servis suis: recensuit enim præfectum à poculis & præfectum coquis inter servos suos.

21 Et restituit præfectum à poculis in suum poculi ministrandi munus; ut porrigeret poculum in manum Parhonis:

22 Præfectum vero coquis suspendit, quemadmodum interpretatus fuerat eis Joseph.

23 Non est autem præfectus à poculis recordatus Josephi; sed oblivioni tradidit eum.

CAPUT XLI.

Somnia Parhonis, quod interpretatur Joseph: regno præfectus, Ægypto providet.

Illic autem exacto justo biennii tempore; quum Parho somniaret, quod ecce stabat juxta rivum quemdam:

2 Ecce autem ex illo rivo ascendentes septem vaccas pulcras specie, & pingues carne quæ pascebant in ulva:

3 Deinde ecce septem vaccas alias ascendentes post eas ex illo rivo, deformes specie & tenues carne; quæ stabant juxta vaccas illas ad ripam ipsius rivi:

4 Sed devorarunt istæ vaccæ deformes specie & tenues carne septem illas vaccas pulcras specie & pingues: tunc evigilavit Parho.

5 Redormiscens vero somniavit secunda: ecce autem septem spicas assurgentes culmio uno, pingues & bonæ *formæ*:

6 Deinde ecce septem spicas tenues & adustas Euro, provenientes post eas.

7 Sed degluti verunt istæ spicæ tenues, septem illas spicas pingues & plenas: quamq; evigilavit Parho, ecce somnium.

8 Quamobrem factum est ipso mane, quum consternatus esset animus ejus, ut mittens accerseret omnes magos Ægypti, & omnes sapientes ejus: quibus enarravit Parho somnium suũ *utrumque*, sed nemo *fuit* qui interpretaretur ea Parhoni.

9 Tunc alloquutus est præfectus à poculis Parhonem, dicendo, Peccata mea ego recordaturus sum hodie.

10 Parho effervescens contra servos suos, tradiderat me in custodiam in domo præfecti satellitum, me & præfectum coquis.

11 Somniaveramus autem somnium nocte eadem ego & ille; convenienter interpretationi somnii quod habuit quisque somniaveramus.

12 Erat autem ibi nobiscum puer Hebræus servus præfecti satellitum, cui ut narravimus somnia nostra, interpretatus est nobis: cuique convenienter somnio suo interpretatus est.

13 Evenit enim, ut sicut interpretatus est nobis ita esset: me restituit *Parho* in statum meum, illum vero suspendit.

14 Mittens itaque Parho accersivit Josephum, qui celeriter eductus est ex illa fovea: postea quam abrasisset caput, & mutasset vestes suas venit ad Parhonem.

15 Tunc Parho dixit Josepho, Somnium somniavi, & nemo *est* qui interpretetur illud; ego autem audivi de te dicentem, te *esse* intelligentem somnii ut interpreteris illud.

16 Respondit vero Joseph Parhoni, dicendo, Non *est* penes me: Deus respondendo enunciabit prosperitatẽ Parhonis.

17 Dixit igitur Parho Josepho, In somnio meo, ecce me adstante ripæ cujusdam rivi.

18 Ecce, inquam, ex illo rivo ascendentes septem vaccæ pingues carne & pulcras forma, quæ pascebant in ulva.

19 Deinde ecce septem vaccas alias ascendentes post eas, macilentas, & malæ forma admodum, & exhaustas carne: non vidi illis deformitate similes in tota terra Ægypti.

20 Sed devorarunt hæ vaccæ exhaustæ & malæ forma, septem illas vaccas priores pingues:

21 Et quamvis pervenissent in ventrem istarum, nõ animadvertebatur illas venisse in ventrem istarum; adeo *manebat* species istarum malæ sicut antea: tum evigilavi.

22 Iterum videbam in somnio meo: Ecce autem spicas septem quæ assurgebant culmio uno, plenas & bonæ *formæ*:

23 Deinde ecce septem spicas graciles, tenues, adustas Euro, provenientes post eas.

24 Sed degluti verunt spicæ illæ tenues septem illas spicas bonæ *formæ*, atque hæc dixi Magis, sed nemo *fuit* qui exponeret mihi.

25 Tunc dixit Joseph Parhoni, Somnium Parhonis unum est: id quod Deus illefacturus est, exponit Parhoni.

26 Septem illæ vaccæ bonæ *formæ*, septem anni sunt, & septem illæ spicæ bona forma, septem anni sunt: somnium unum est.

27 Septem vero vaccæ istæ exhaustæ & malæ *formæ* ascendentes post illas, septem anni erunt, & septem spicæ exhaustæ, adustæ Euro: *hi* erunt septem anni famis.

28 Hoc *est* verbum quo alloquebar Parhonem: quod Deus ipse facturus est, ostendit Parhoni.

29 Ecce septem anni venturi sunt, fœcunditatis magnæ in tota terra Ægypti.

30 Sed exsurgent septem anni famis post illos, quibus oblivioni tradetur tota ista saturitas in terra Ægypti: consumet enim fames ista hanc terram.

31 Neque animadvertetur saturitas illa in hac terra propter ipsam famem *eventuram* postea: eo quod gravis futura sit valde.

32 Quod autem iteratum est somnium apud

apud Pharaonem bis; *factum est*, quia firma est hæc res à Deo ipso, & festinanter faciurus est illam Deus.

33 Nunc ergo provideat Pharo *de* viro prudente & sapiente; quem constituat super terram Ægypti.

34 Incumbat in hanc rem Pharo, & præficiat præfectos huic terræ: ut recipiat quintam *proventuum* terræ Ægypti septem illis annis fœcunditatis:

35 Qui colligant omne cibarium istorum annorum bonorum qui adveniunt; & congerant commeatum sub manu Pharonis; omne cibarium per civitates singulas, & asservent:

36 Ut sit illud cibarium in depositum pro incolis hujus terræ ad septem annos illos famis, qui futuri sunt in terra Ægypti; ac non exscindatur terra hæc fame illa.

37 Quum autem bona *videretur* hæc res in oculis Pharonis, & in oculis omnium servorum ejus.

38 Dixit Pharo servis suis, An invenire possimus huic parem virum, in quo spiritus Dei sit?

39 Deinde Pharo dixit Josepho, Quandoquidè nota fecit Deus tibi omnia hæc; nemo *est* prudens & sapiens sicut tu.

40 Tu præeris domui meæ, & ad os tc osculabitur universus populus meus: tantùmodo hoc solio major te futurus sum.

41 Amplius Josepho dixit Pharo, Vide, constituo te super universam terram Ægypti;

42 Detrahensq; Pharo annulum suum è manu sua, indidit illum in manu Josephi: fusitque ipsum induere vestes xylinas, & apposuit torquem aureum collo ejus.

43 Et insuit eum insidere currui secundo, qui *secundus* à se futurus esset, ut proclamarent *præcones* ante eum hestendæ esse genua; constituisse enim eum super universam terram Ægypti.

44 Denique Pharo Josepho dixit, Ego *sum* Pharo: attamen sine te non attollet quisquam manum suam ac pedem suum in universa terra Ægypti.

45 Vocavit autem Pharo nomen Josephi Tzophnathpahaneach, dedítque ei Asenthum, filiam Potipherahi Præsidis Oniorum uxorem: quando egressus est Joseph ad *obeundam* terram Ægypti.

46 Erat q; Joseph natus triginta annos, quum stetit coram Pharone rege Ægypti, egressusque Joseph à conspectu Pharonis, obivit universam terram Ægypti.

47 Produxit vero terra septem illis annis fœcunditatis, manipulatim.

48 Collegit itaque septem annis omne cibarium, quæcunque *erant* in terra Ægypti, reposuitque per civitates cibarium: cibarium agri cujusque civitatis, qui circumstat ipsam, reposuit in ea.

49 Sic congessit Joseph cõmeatum multum valde, instar arenæ maris; adeo ut desierit numerare, eo quod *esset* innumerus.

50 Josepho autem nati sunt duo filii, quum nondum advenisset *alius* annus famis, quos peperit ei Asenath filia Potipherahi Præsidis Oniorum.

51 Vocavitq; Joseph nomen primogeniti Menaschen: nam fecit Deus, *inquit*, ut obliviscar omnem laborem meum, etiam *illum qui fuit* à tota familia patris mei.

52 Nomen autẽ secundi vocavit Ephraim, quia me, *inquit*, fructuosum reddidit Deus in terra afflictionis meæ.

53 Sed absolutis septem illis annis fœcunditatis, quæ fuit in terra Ægypti,

54 Ubi cœperunt septem illi anni famis venire, quemadmodum prædixerat Joseph, fuit fames in omnibus regionibus *finitimis*, in tota vero terra Ægypti erat cibus.

55 Tandem vero quum tota terra Ægypti ex fame laboraret, inclamavit populus Pharonem cibi causa: sed dixit Pharo omnibus Ægyptiis, Ite ad Josephum, quod indixerit vobis facite.

56 Et quia fames illa erat in universa superficie illius terræ, aperuit Joseph omnia *promptuaria* in quibus commeatus erat, vendiditque Ægyptiis, quum invaluisset fames in terra Ægypti.

57 Præterea cujusque regionis *populi* veniebant in Ægyptum ad Josephum, ut emerent; eo quod invaluisset fames in unaquaque regione.

CAPUT XLII.

Fratres Josephi in Ægyptum adventus. Josephi in eos inquisitio, & mixta rigore humanitas.

QUum itaque videret Jahakob esse annonam in Ægypto, dixit Jahakob filiis suis, Quare aspicitis alter in alterum?

2 Ecce, inquit, audivi esse annonam in Ægypto: descendite illuc, & comparantes *apportate* nobis inde, ut vivamus ac non moriamur.

3 Descenderunt itaque fratres Josephi decem, ad comparandum commeatum *& apportandum* ex Ægypto.

4 (Benjaminem autem fratrem Josephi non miserat Jahakob cum fratribus ejus; quia dicebat, *Videndum* ne obveniat ei exitium.)

5 Et venerunt filii Israelis ad comparandum *annonam* inter alios advenientes; quia erat eadem fames in terra Canaanis.

6 Joseph autem is qui imperium habebat in ea regione, idem *erat* qui curabat vendi *annonam* toti populo terræ: advenientes itaque fratres Josephi incurvaverunt se vultu *demisso* in terram, *ei honorem exhibentes*.

7 Ac Joseph *quidem* videns fratres suos, agnovit eos; sed alienum se fingens eis, alloquutus est eos duriter, & dixit eis. Unde adventitis? cui dixerunt, E regione Canaanis ad comparandum cibarium.

8 Agnovit ergo Joseph fratres suos, licet ipsi non agnoscerent eum.

9 Et recordatus Joseph illorum somnio-

rum

rum quæ somniaverat de eis; dixit eis, Exploratores estis, ad inspiciendum nudas partes hujus terræ venistis.

10 Qui dixerunt ei, Non, domine mi: & servi tui venerunt ad comparandum cibarium.

11 Nos omnes filii unius viri sumus: probi sumus, nunquam fuerunt servi tui exploratores.

12 Hic autem dixit illis, Nequaquam: nam ad inspiciendum nudas partes hujus terræ venistis.

13 Tandem dicentibus, Duodecim fratres fuimus servi tui, filii viri unius in regione Cenahanis: quorum ecce minimus *est* cum patre nostro hodie, unus vero non superest:

14 Dixit illis Joseph, Hoc illud *est* quo alloquutus sum vos, dicendo, Exploratores estis.

15 Hac re probabimini: ita vivat Parho ut exibitis hinc, nisi quum advenerit huc frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis unum qui recipiens *adducat* fratrem vestrum; vos autem vinculo estote, ut probentur verba vestra, an veritas *sit* penes vos: sin autem minus, ita vivat Parho, *ut probatum fuerit* vos exploratores esse.

17 Itaque contraxit eos in custodiam tribus diebus.

18 Postea dixit eis Joseph die illorum tertio, Hoc facite & vivite, Deum illum ego timeo:

19 Si probi estis, frater unus ex vobis vinctus maneat in loco custodiæ vestræ: vos autem abite, exportate annonam, & si cujus rei fame tenentur familiæ vestræ.

20 Deinde fratrem vestrum minimum adducite ad me, ut vera probentur verba vestra, & non moriamini: & illi fecerunt ita.

21 Tum dicebant alter alteri; Imo rei sumus de fratre nostro, qui videbamus angustiam animæ ejus, quum deprecaretur nos, nec tamen auscultavimus: idcirco angustia hæc obvenit nobis.

22 Et respondebat eis Reuben, dicendo, Nonne alloquebar vos, dicendo, Ne peccetis in istum adolescentem? sed non auscultastis: ideo etiam sanguis ejus ecce reposcitur.

23 Ipsi autem nesciebant Josephum intelligere, eo quod interpres *fuerat* inter eos.

24 Sed divertens *Joseph* ab illis, flevit: deinde reversus ad eos alloquutus est eos, & accipiens ex eis Schimhonem, vinxit eum ante oculos ipsorum.

25 Et præcepit Joseph ut implerent *missori* instrumenta eorum commeatu, restituendo insuper pecuniam eorum cuique in saccum suum, & dando illis viaticum ad iter: curavit denique agi cum illis recte.

26 Imponentes itaque annonam suam asinis suis, abierunt inde.

27 Aperiens autem illorum unus saccum suum, ut daret pabulum asino suo in quodam diversorio; quum videret pecuniam suam quæ ecce *erat* in ore manicæ suæ:

28 Dixit fratribus suis, Restituta est pecunia mea, etiamq; ecce *illam* in manica mea: quamobrem defecit animus illorum, & exterriti sunt, dicendo alter alteri, Quid hoc *est quod* fecit nobis Deus?

29 Sed ubi venerunt ad Jahakobum patrem suum in regionē Cenahanis, enunciaverunt ei omnia quæ accideranr sibi, dicendo:

30 Loquutus est vir ille, dominus ejus terræ, nobiscum duriter; & excepit nos tanquam exploratores illius terræ.

31 Quum vero dixissemus ei, Probi sumus, nunquam fuimus exploratores:

32 Duodecim fratres fuimus filii patris nostri; unus non superest, & minimus hodie *est* cum patre nostro in regione Genahanis:

33 Dixit nobis vir ille, dominus ejus terræ, Hac re cognoscam vos esse probos: fratrem ex vobis unum relinquite apud me, & id cujus fame tenentur familiæ vestræ accipite atque abite.

34 Postea adducite fratrem vestrum minimum ad me, ut cognoscam vos non exploratores, sed probos esse: fratrem vestrum reddam vobis, & hac terra negotiari poteritis.

35 Accidit autem, ipsis evacuantibus saccos suos, ut ecce cuique fasciculus pecuniæ suæ in sacco suo *esset*: quumobrem videntes fasciculos pecuniæ suæ, ipsi & pater ipsorum timuerunt.

36 Dixitque illis Jahakob pater ipsorum, Me orbatis; Joseph non superest, & Schimhon non superest, & Binjaminem intercipere is? contra me sunt hæc omnia.

37 Sed alloquutus est Reuben patrem suum, dicendo, Hos duos filios meos morti tradito, si non reduxero eum ad te: trade illum in manum meam, & ego reducam illum ad te.

38 Et ille, Non descender, inquit, filius meus vobiscum: nam hujus frater mortuus est, atque hic solus est relictus, cui si obvenerit exitium in hoc itinere quod ēstis obituri, sic demiseritis canitiem meam mœrore in sepulcrum.

CAPUT XLIII.

Reditus fratrum cum Binjamine, quod Joseph convivio excipit.

INterea fames illa ingravescebat interra

2 Fuit ergo, absolventibus ipsis comedere annonam illam quam attulerant ex Ægypto, ut ediceret eis pater ipsorum, Redite, comparate nobis paulum cibarii.

3 Jehuda vero alloquutus est eum, dicendo, Serio contestatus est nos vir ille dicendo, Non ēstis visuri faciem meam nisi frater vester adfuerit vobiscum.

4 Si missurus es fratrem nostrum nobiscum, descendemus & comparabimus tibi cibarium.

5 Quod

5 Quod ſi non miſeris eos, non deſcendemus: nam vir ille dixit nobis, Non eritis viſuri faciem meam, niſi frater veſter adfuerit vobiſcum.

6 Tum dixit Iſrael, Quare malo affecistis me? quod indicastis viro illi an vobis adhuc *eſſet* frater?

7 Qui dixerunt, Diligenter percunctatus eſt vir ille de nobis & de cognatione noſtra, dicendo, An adhuc pater veſter vivit? an *eſt* vobis frater? & indicavimus ei pro ratione verborum iſtorum: poteramusne ullo pacto cognoſcere dicturum illum fuiſſe, Facite ut deſcendat frater veſter?

8 Poſtea dixit Jehuda Iſraeli patri ſuo, Mitte puerum hunc mecum, & ſurgentes abibimus: ut vivamus, ac non moriamur, & nos, & tu, & parvuli noſtri.

9 Ego ſpondeo pro eo, de manu mea repoſcito eum: ſi non reduxero eum ad te, & ſtiterо eum coram te, omnino peccavero in te omnibus diebus.

10 Etenim niſi cunctati fuiſſemus, jam reverſi fuiſſemus bis *in* hoc *tempore*.

11 Dixit ergo eis Iſrael pater ipſorum, ſi ita jam *faciendum eſt*, id facite; accipite de laudatiſſimis rebus hujus regionis in vaſis veſtris, & deferte ad virum illum munus: parum opobalſami & parum mellis, myxaria & ladanum, nuces terebinthinas, & amygdalas.

12 Pecuniæ quoque duplum accipite in manu veſtra: pecuniam vero illam quæ reſtituta fuit in ore manticarum veſtrarum acceptam referte in manu veſtra; fortaſſis error eſt.

13 Fratrem quoque veſtrum accipite; & ſurgite, redite ad virum illum.

14 *Deus* autem fortis omnipotens det vobis *conſequi* miſericordiam coram viro illo, ut dimittat vobis fratrem veſtrum alterum & Binjaminem: ego vero quum orbatus fuero, orbatus fuero.

15 Tunc homines iſti accepto munere illo, duploque pecuniæ accepto in manu ſua cum Binjamine; ſurgentes deſcenderunt in Ægyptum, ſteteruntque in conſpectu Joſephi.

16 Videns autem Joſeph cum eis Binjaminem, dixit ei qui præerat domui ſuæ, Duc homines iſtos intro, & macta animalia & para, mecum enim comedent homines iſti meridie.

17 Fecit; vir ille ſicut edixerat Joſeph: & introduxit vir ille homines iſtos in domum Joſephi.

18 Sed timuerunt homines iſti, quum ducerentur in Joſephi domum; quia dicebant, De cauſa illius pecuniæ quæ repoſita fuit in manticis noſtris prius, nos introducimur: ut volutetur ſupra nos, & irruat in nos, manciperque nos *ſibi* ſervos & aſinos noſtros.

19 Et accedentes ad virum illum qui præerat domui Joſephi, alloquuti ſunt eum in oſtio domus ipſius,

20 Dixeruntque, *Audiendo* ad me, domine mi: tantummodo deſcenderamus antea ad comparandum cibarium.

21 Accidit autem quum veniſſemus in diverſorium quoddam, ut aperientibus nobis manticas noſtras, ecce pecunia cujuſque *eſſet* in ore manticæ ſuæ, pecunia noſtra ſecundum pondus ſuum: eam itaque retulimus in manibus noſtris.

22 Præterea pecuniam alteram deſcendentes attulimus in manibus noſtris ad comparandum cibarium: neſcimus quis repoſuerit pecuniam noſtram in manticis noſtris.

23 Et *ille*, Pax, inquit, *ſit* vobis, ne timeatis; Deus veſter & Deus patris veſtri dedit vobis theſaurum in manticis veſtris, pecunia veſtra pervenit ad me: & eduxit ad eos Schimhonem.

24 Introduxit igitur vir ille homines iſtos in domum Joſephi: quumque dediſſet aquam ut lavarent pedes ſuos, dedit quoque pabulum aſinis ipſorum.

25 Interea parabant munus ſuum, dum veniret Joſeph ſub meridiem; ut audierunt ſe ibi ſumpturos cibum.

26 Quum vero Joſeph adveniſſet domum, attulerunt ad eum munus illud quod *habebant* in manu ſua intro: & *honorem exhibuerunt* illi incurvantes ſe in terram.

27 Et ille rogans eos de proſperitate, dixit, An proſpere eſt patri veſtro, ſeni illi quem dicebatis? An adhuc vivit?

28 Qui dixerunt, Proſpere eſt ſervo tuo patri noſtro, is adhuc vivit: & inclinato vertice incurvaverunt ſe *honorem exhibentes*.

29 Poſtea ſublatis oculis ſuis contemplatus Binjaminem fratrem ſuum filium matris ſuæ, dixit, Hiccine *eſt* frater ille veſter minimus, quem dixeratis mihi? & dixit, Deus gratioſus eſto tibi, fili mi.

30 Joſeph autem, quia æſtuabant viſcera miſericordiæ ipſius erga fratrem ſuum, feſtinavit quærere ubi fleret; & ingreſſus cubiculum fievit in eo.

31 Poſtea lota facie ſua egreſſus, continebat ſe, & dixit, Apponite cibum.

32 Itaque apposuerunt ei ſeorſim, & illis ſeorſim: Ægyptiis vero comedentibus apud eum ſeorſim; non enim poterant Ægyptii ſumere eum Hebræis cibum, quia abominationi id *eſt* in Ægypto.

33 Sederunt autem coram eo, primogenitus ſecundum primogenita ſua, & qui minor *erat* ſecundum minorem ætatem ſuam; adeo ut mirabundi *reſpicerent* homines illi alter ad alterum.

34 Et accipiens fercula de eo quod *erat appoſitum* in conſpectu ſuo, *mittebat* Joſeph ad eos, majuſque fuit ferculum Binjaminis quam fercula ſingulorum illorum quintuplo: ſic convivati ſunt & affatim biberunt cum eo.

CAPUT

CAPUT XLIV.

Joseph cum fratribus astute agit, eosque variis exagitat.

DEinde præcepit *Joseph* ei qui præerat domui suæ, dicendo, Imple manticas hominum istorum cibario, quantum poterunt ferre: & repone pecuniam cujusq; in ore manticæ suæ.

2 Scyphum vero meum, scyphum argenteum ponito in ore manticæ minimi, & pecuniam annonæ ejus: itaq; fecit secundum verbum Josephi quod loquutus fuerat.

3 *Postera* mane illuxerat, quando homines isti dimissi sunt, ipsi cũ asinis suis.

4 Ipsi egressi civitate illa non longe abfuerant, quum Joseph dixit ei, qui præerat domui suæ, Surge, persequere homines istos: & ubi assequutus fueris eos, dices eis, Cur rependitis malũ pro bono?

5 Nonne ille est in quo solet dominus meus bibere? & nonne ipse experimento certo didicerit per illum *quales sitis*? male egistis quod feceritis *illud*.

6 Assequutus itaque est eos, & alloquutus verbis ejusmodi.

7 Ii vero dixerunt illi, Quare loquitur dominus meus talia verba? absit servis tuis, ut faciant rem ejusmodi.

8 En pecuniam quam inveneramus in ore manticarum nostrarum retulimus ad te è regione Canahanis: quomodo ergo furari essemus è domo domini tui argentum vel aurum?

9 Apud quem ex servis tuis reperitur, is moriturus est: quinetiam nos erimus domino meo servi.

10 Qui dixit, Jam etiam prout loquuti estis, sic esto: apud quem reperietur, is esto mihi servus, vos autem estote innoxii.

11 Itaque festinaverunt dimittere quisque manticam suam in terram; & aperuerunt quisque manticam suam.

12 Et ille scrutatus est, à maximo incipiens & in minimo desinens: inventus autẽ est scyphus ille in mantica Benjaminis.

13 Tunc lacerarunt vestimenta sua; quumque imposuissent onus quisque asino suo, reverti sunt in civitatem illam.

14 Venit itaque Jehuda cum fratribus suis in domum Josephi, quum ipse adhuc esset illic: & procidерunt ante faciem ejus in terram.

15 Dixit autem eis Joseph, Quodnam est facinus istud quod fecistis? an ignorabatis virum cujusmodi ego *sum* certo posse experimento discere?

16 Tum dixit Jehuda, Quid diceremus domino meo? quid eloqueremur? aut quo purgaremus nos? Deus ipse deprehendit iniquitatem servorum tuorum, ecce nos servi domino meo, tam nos quam eum in cujus manu inventus est scyphus ille.

17 *Et ille*, Absit mihi, inquit, ut faciam hoc: vir ille in cujus manu inventus est scyphus, is *esto* mihi servus: vos autem ascendite cum pace ad patrem vestrum.

18 Sed accedens ad eum Jehuda, dixit, *Attende* an me, domine mi: loquatur quæso servus tuus verbum audiente domino meo, nec accendatur ira tua in servum tuum: nam tu *es* perinde ac Pharao.

19 Dominus meus interrogaverat servos suos, dicendo, Est ne vobis pater aut frater?

20 Diximus vero domino meo, Est nobis pater senex & natus senectutis *frater* minimus: frater autem ejus mortuus est, & relictus est ipse solus ex matre sua, ideo pater ejus diligunt ipsum.

21 Dixisti servis tuis, Facite ut descendat ad me; & oculis meis invueat illum.

22 Et quamvis diceremus domino meo, Non poterit puer ille relinquere patrem suum: simul ac reliquerit patrem suum, morietur pater:

23 Dixisti servis tuis, Nisi descenderit frater vester minimus vobiscum, non amplius deinceps videbitis faciem meam.

24 Fuitq; quum ascendissemus ad servum tuum, patrem meum; ut nunciaremus ei verba domini mei.

25 Postea dicente patre nostro; Revertimini, comparate nobis parum cibarii:

26 Diximus, Non possumus descendere, sed si fuerit frater noster minimus nobiscum, descendemus; quia non possumus videre faciem illius viri, si frater hic noster minimus non fuerit nobiscum.

27 Dixit autem servus tuus pater meus nobis, Vos noviſtis duos peperisse mihi uxorem meam:

28 Digressio autem priore à me, dixisse me, Profecto omnino discerptus fuerit: nec vidisse eum hactenus.

29 Quod si abduxeritis hunc quoque à facie mea, & obvenerit ei exitium; deduxeritis canitiẽ meam in sepulcrum malo.

30 Nunc igitur quum venero ad servum tuum patrem meum, si hic puer non fuerit nobiscum; prout anima illius animæ hujus devincta est:

31. Accidet ut moriatur, quum puerum hunc non adesse viderit: sic deduxerint servi tui canitiem servi tui patris nostri mœrore in sepulcrum.

32 Cũ servus tuus sponderit pro hoc puero *abduxturum* à patre meo, dicendo, Nisi reduxero eum ad te, utique peccavero in patrem meum omnibus diebus:

33 Ideo nunc maneat quæso servus tuus loco hujus pueri, servus domino meo: hic autem puer ascendat cum fratribus suis,

34 (Nam quomodo ascenderem ad patrem meum, cum hic puer non erit mecum?) ne videam illud malum quod deprehensurum est patrem meum.

CAPUT XLV.

Joseph se fratribus patefacit, eosq; solatur, & patrem accersit.

QUare quum non posset Joseph se continere coram omnibus adstantibus

sibi, exclamavit, Facite ut exeat quisq; à me: sic non remansit quisquam cum eo, quando se cognoscendum præbuit Joseph fratribus suis.

2 Tunc edidit vocem suam cum fletu; adeo ut audierint Ægyptii, audierit etiam familia Pharonis:

3 Et dixit Joseph fratribus suis, Ego *sum* Joseph, an adhuc pater meus vivit? sed non poterant fratres ejus respondere ei, quia perturbati erant ex conspectu ejus.

4 Quapropter dixit Joseph fratribus suis, Accedite quæso ad me. & accesserunt: rum dixit, Ego *sum* Joseph frater vester, quem vendidistis *deducendū* in Ægyptū.

5 Sed nunc ne vos dolore crucietis, neque displiceat in oculis vestris, quod vendidistis me *adducendum* huc: nam victus causa misit me Deus ante vos.

6 Jam enim biennium fames *est* in terra; *superfunt* autem adhuc quinq; anni, quibus non erit aratio aut messis.

7 Misit itaque me Deus ante vos, ut efficiat vos superstites in hac terra, & ut in vita conservet vos, liberatione maxima.

8 Nunc itaq; nequaquam vos *estis*, *qui* misistis me huc, sed Deus ipse: qui constituit me patrem apud Pharonem & dominum toti familiæ ejus, præfectumque in universa terra Ægypti.

9 Festinate, & ascendite ad patrem meum: & dicite ei, Sic ait filius tuus Joseph Constituit me Deus dominum toti Ægypto: descende ad me, ne subsistito:

10 Ut habites in terra Goschenis, & sis vicinus mihi, tu & filii tui, & filii filiorum meorum; gregesque tui & armenta tua & omnia quæ *sunt* tibi:

11 Et te sustentem ibi, quia adhuc quinque annos *futura est* fames; ne pauperare consumaris tu, & familia tua, & omnia quæ *sunt* tibi.

12 Ecce autem oculi vestri vident; & oculi fratris mei Benjaminis; os meum *ipsum esse* quod alloquitur vos.

13 Nunciabitis igitur patri meo omnem gloriam meam in Ægypto, & quæcunque vidistis: ac festinantes deducetis huc patrem meum.

14 Tum ruens in collum Binjaminis fratris sui flebat: Binjamin quoq; flebat ad collum ejus.

15 Osculatusque omnes fratres suos flebat super eos: postea demum loquuti sunt fratres ejus cum eo.

16 Quum itaq; rumor iste audiun esset in domo Pharonis, dicendo, Venerunt fratres Josephi; bonum visum est in oculis Pharonis, & in oculis servorum ejus.

17 Edixitq; Pharo Josepho, Dic fratribus tuis, Hoc facite: onerate jumenta vestra, & abeuntes redite in regionem Cenahanis.

18 Inde assumite patrem vestrum, & familias vestras, & redite ad me: & dabuntur vobis quod est præstantissimum *in terra* Ægypti, ita velcimini pinguedine hujus terræ.

19 Tu autem Joseph mandato instructus es, hoc facite: sumite vobis è terra Ægypti plaustra pro parvulis vestris, & pro uxoribus vestris, & deportantes patrem vestrum redite.

20 Ac oculum vestrum ne radeat propter supellectilia vestra: nam quod est præstantissimum in universa terra Ægypti vestrum est.

21 Facientibus ergo sic filiis Jisraelis, dedit eis Joseph plaustra ex mandato Pharonis; dedit etiam eis viaticum ad iter:

22 Ac eis quidem omnibus donavit viricim murandas vestes; Benjamini vero dedit trecentos *siclos* argenteos, & quinque vestes murandas:

23 Patri autem suo misit consimiliter, decem asinos portantes de rebus præstantissimis Ægypti; & decem asinas portantes commeatum, panis & opsonii patri suo ad iter illud.

24 Tandem vero quam dimitteret fratres suos ut abiretur; edixit eis, Ne commoveamini in hoc itinere.

25 Sic ascendentes ex Ægypto venerunt in regionem Cenahanis ad Jahakobum patrem suum.

26 Cui cum renunciarent, dicendo, Adhuc Joseph vivit, & ipsum præcise universæ terræ Ægypti: delicit animus ejus, quia non credebat eis.

27 Sed quum eloquuti essent apud eum omnia verba Josephi quibus erat alloquus ipsos, vidissetq; plaustra quæ miserat Joseph ad deportandum ipsum, revixit spiritus Jahakobi patris eorum:

28 Et dixit Israel, Sufficit; adhuc Joseph filius meus vivit: ibo & videbo eum antequam moriar.

CAPUT XLVI.

Jahakob in Ægyptum venit, quem Joseph recreat, & universa ejus familia prospicit.

PRofectus itaque Jisrael cum omnibus quæ *erant* ipsi venit in Beer-schebah; ubi macturit victimas Deo patris sui Jitzchaki.

2 Et alloquem Deus Jisraelem in visionibus nocturnis, dixit; Jahakob, Jahakob: quo dicente, Ecce me.

3 Dixit, Ego *sum* Deus ille fortis, Deus patris tui: ne timeas à descensu in Ægyptum: nam patrem gentis magnæ eum te ibi.

4 Ego descendam tecum in Ægyptum, & ego faciam ut ascendas, similiter ascendendo *tecum*: & Joseph imponet manum suam oculis tuis.

5 Surrexit ergo Jahakob *profecturus* è Beer-schebah: deportaverunt q; filii Jisraelis Jahakobum patrem suum, parvulosque suos & uxores suas plaustris, quæ miserat Pharo ad deportandum eum.

6 Assumpserunt quoque pecora sua, & facultates suas quas comparaverant in regione

regione Cenahanis, & perveneruntin Ægyptum, Jahakob & universum semen ejus cum eo:

7 Filios suos & filios filiorum suorum secum, filias suas & filias filiorum suorum, deniq; totum semen suum deduxit secum in Ægyptum.

8 Hæc autem *sunt* nomina Jisraelitarũ venientium in Ægyptum, Jahakob & filii ejus: primogenitus Jahakobi Reuben.

9 Filii autem Reubenis, Chanoc, & Pallu, & Chezron, & Carmi.

10 Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jacin, & Tzochar; Schaul quoq; filius cujusdam Cenahanitidis.

11 Et filii Levi, Gerschon, Kehath, & Merari.

12 Et filii Jehudæ, Her, & Onan, & Schela, & Peretz cũ Zerachone: erũ mortuus erat Ner & Onan in regione Cenahanis, sed erant filii Peretzi, Chezron, & Chamul

13 Et filii Jisacharis, Tbolah, & Puva, & Job, & Schimron.

14 Et filii Zebulunis, Sered, & Elon, & Jachleel.

15 Hi *sunt* filii Leæ, quos pepererat Jahakobo in Padane Syriæ, & una Dina filia ejus: omnes animæ, *ipse*, filii ejus, filiæque ejus, triginta tres.

16 Et filii Gadis, Tziphion, & Chaggi, Schuni, & Etzbon, Heri & Arodi, & Areeli.

17 Et filii Aschetis, Jimna, & Jischvah, & Jischvi, & Beriha, & Serach soror eorum: filii autem Berihæ, Cheber, & Malciel.

18 Hi sunt filii Zilpæ, quam dederat Laban Leæ filiæ suæ: & illa peperit istos Jahakobo, sexdecim animas.

19 Filii Rachelæ uxoris Jahakobi, Joseph, & Benjamin.

20 Nati autem sunt Josepho in terra Ægypti, quos peperit ei Asenath filia Potipherahi Præsidis Oniorum, Menasche & Ephrajim.

21 Et filii Benjaminis, Belah, & Becer, & Aschbel, Gera, & Naaman, Echi, & Rosch, Muppim, & Chuppim, & Ard.

22 Hi *sunt* filii Rachelæ, qui editi sunt Jahakobo, omnes animæ quatuordecim.

23 Filii autem Danis, Chuschim.

24 Et filii Naphthali, Jachtzeel, & Guni, & Jezer, & Schillem.

25 Hi *sunt* filij Bilhæ quam dederat Laban Rachelæ filiæ suæ: & *illa* peperit istos Jahakobo, omnes animæ septem.

26 Omnes animæ quæ ingressæ sunt *cum* Jahakobo in Ægyptum, egressi è femore ejus, exceptis uxoribus filiorũ Jahakobi, omnes animæ sexaginta sex *erant*.

27 Filii autem Josephi qui editi sunt ei in Ægypto *sunt* animæ duæ: sic omnes animæ familiæ Jahakobi, quæ venit in Ægyptum, *sunt* septuaginta.

28 Jehudam autem miserat ante se ad Josephum, qui præmoneret *eum* ut veniret obviam sibi in Goschenem: ut cum venirent in terram Goschenis.

29 Jungens itaque Joseph currum suum ascendit obviam Jisraeli patri suo in Goschenem: quumq; *Joseph* se afficiendum obtulisset ei, ruit *Jahakob* in collum ejus, flevitque ad collum ejus diu.

30 Et dixit Jisrael Josepho, Moriar hac vice: quandoquidem vidi faciem tuam, quum tu adhuc vivis.

31 Deinde dixit Joseph fratribus suis & familiæ patris sui, Ascendam ut renunciem Pharoni: sed dicam ei, Fratres mei & familia patris mei quæ *erat* in regione Cenahanis venerunt ad me:

32 *Sunt* autem homines isti pastores gregis, nam homines pecuarii *semper* fuerunt: gregesque suos, & armenta sua, & quæcumque *erant* eis adduxerunt.

33 Erit autem quum vocaverit vos Pharo, ut dicat, Quæ sunt opera vestra?

34 Tunc dicetis, Homines pecuarii fuerunt servi tui ab adolescentia nostra; tum nos, tum majores nostri; ut habiteris in terra Goschenis, quia abominationi *est* Ægypto omnis pastor gregis.

CAPUT XLVII.

Josephfratres primum, deinde patrem suum ad regem adducit, eisq; commodam habitationem obtinet.

VEniens ergo Joseph nunciavit Pharoni: ac dixit, Pater meus & fratres mei cum gregibus suis, & armentis suis, & omnibus quæ *sunt* ipsorum advenerunt ex regione Cenahanis: ecce autem, ipsos in terra Goschenis.

2 Et partem fratrum suorum assumens, quinque *videlicet* homines, stitit eos coram Pharone.

3 Tunc dixit Pharo fratribus ejus, Quæ *sunt* opera vestra? qui dixerunt Pharoni, pastor gregis *est quisq;* servorum tuorum, tum nos, tum majores nostri.

4 Dixerunt insuper Pharoni, Ad hospitandum in hac terra venimus; eo quod non *esset* pascuum gregibus quos *habent* servi tui, gravis enim *est* hac fames in regione Cenahanis: nunc itaque habitent quæsumus servi tui in terra Goschenis.

5 Quamobrem alloquutus est Pharo Josephum, dicendo; Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6 Terra Ægypti exposita est tibi, in optimo *loco* hujus terræ colloca patrem tuũ & fratres tuos, habitent in terra Goschenis: quod si noveris, & sint inter eos homines strenui, hos constitues magistros pecuariæ super *illos* qui *sunt* mihi.

7 Adducens quoque Joseph Jahakobum patrem suum, statuit eum coram Pharone; & benedixit Jahakob Pharoni.

8 Tum dixit Pharo Jahakobo; Quot *sunt* dies annorum vitæ tuæ?

9 Dixit vero Jahakob Pharoni, Dies annorum peregrinationum mearũ *sunt* centum triginta annorum, pauci & mali fuerunt dies annorum vitæ meæ, neque attigerunt

gerunt dies omnorum vitæ patrum meorum, quibus diebus illi peregrinati sunt.

10 Quamque benedixisset Jahakob Parhoni, egressus est à conspectu Parhonis.

11 Collocans itaque Joseph patrem suum & fratres suos, dedit eis possessionem in terra Ægypti in optimo *loco* ejus terræ in regione Rahmesesi: quemadmodum præceperat Parho.

12 Sustentavitque Joseph patrem suum, & fratres suos, & universam familiam patris sui, cibo *quasi* in os parvulorū *indito*.

13 Quum autem cibus non esset in tota terra, eo quod gravis *erat* fames illa valde, furebat terra Ægypti & regio Cenahanis propter famem illam.

14 Et collegit Joseph totam pecuniam quæ inveniebatur in terra Ægypti & in regione Cenahanis pro annona quam illi comparaverant: intulitque Joseph pecuniam illam in domum Parhonis.

15 Absumpta itaque pecunia sua è terra Ægypti & è regione Cenahanis; conveniebant omnes Ægyptii ad Josephum, dicendo, Date nobis cibum; cur enim moreremur coram te? *dato*, nam defecit pecunia.

16 Dixit vero Joseph, Date pecora vestra, & dabo vobis cibum pro pecoribus vestris, si defecit pecunia.

17 Adducentibus itaque pecora sua ad Josephum, dedit eis Joseph cibum pro equis, & pro possessio grege, & pro possessio armento, & pro asinis: ita fecit ut transigerent cum cibo isto pro omnibus pecoribus suis annum illum.

18 Sed quum absolutus esset annus ille, redeuntes ad eum anno altero, dixerunt ei, Celare non possumus dominum meum, sed *necesse habemus dicere*, absumptam esse pecuniam, & possessum pecus ad dominum meum *pervenisse*: non est reliquum quod exponamus domino meo, præter corpora nostra & agros nostros.

19 Quare moreremur ante oculos tuos? tum nos, tum agros nostros *exponimus*, eme nos & agros nostros pro cibo: & simus nos cum agris nostris servi Parhoni & dato semen, ut vivamus ac non moriamur, & agri ipsi non desolentur.

20 Emit itaq; Joseph totum agrum Aegypti Parhoni, quum venderent Aegyptii quisq; agrum suum, eo quod invalesset supra eos hæc fames: sic cessit terra ipsa Parhoni.

21 Ipsum vero populum transtulit in certas civitates: ab *una* extremitate limitis Aegypti, usque ad *alteram* extremitatem ejus.

22 Tantummodo agros Præsidum non emit: nam portio attributa erat Præsidibus à Parhone, comedebantq; portionem suam quam attribuerat ipsis Parho, idcirco non vendiderunt agros suos.

23 Edixit autem Joseph populo, *En*, emi hodie vos & agros vestros Parhoni, ecce vobis sementem, ut seratis agros:

24 Sed quod erit in proventibus, *ejus* dabitis quintam Parhoni: quatuor autē partes erunt vestræ ad sementem agri, & ad cibum vestrum, & eorum, quæ *pertinent* ad familias vestras, & ad cibum parvulorum vestrorum.

25 Qui dixerunt, Conservasti nobis vitam, inveniamus gratiam in oculis domini mei, ut simus servi Parhoni.

26 Itaque sanciviit Joseph illud in fatorum ad diem usque hunc de agris Aegypti, ut Parhoni tenerentur de quinta: tantummodo agri Præsidum solum non cesserunt Parhoni.

27 Habitantes vero Israelitæ in terra Aegypti in regione Goschenis, constituerunt se possessores in ea, fructificaruntque & aucti sunt valde.

28 Vixitque Jahakob in terra Aegypti septemdecim annos: ita fuerunt dies Jahakobi anni vitæ ejus, centum quadraginta septem anni.

29 Quum autem prope essent dies Israelis ut moreretur; accersens filium suum Josephum, dixit ei, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis, pone quæso manum tuam sub femore meo: prous exercuisti erga me benignitatem & fidem, ne quæso sepelito me in Aegypto.

30 Sed ubi occubuero cum patribus meis, reportabis me ex Aegypto, & sepelies me in sepulcro eorum: qui dixit, Ego faciam secundum verbum tuum.

31 Dicente vero *Israele* Jura mihi, juravit ei; tunc incurvavit se Jisrael ad cervical lecti sui.

CAPUT XLVII.

Jahakobi morbus, filiorum Josephi adoptio, & benedictio.

ACcidit autem his rebus gestis, quum dixisset *quispiam* Josepho, Ecce pater tuus ægrotat, ut assumptis duobus filiis suis secum, Menasche & Ephrajimo, *adveniret*.

2 Quod quum renunciasset *illi* Jahakobo, dicens, Ecce filius tuus Joseph venit ad te, confirmavit se Jisrael ut sederet super lectum suum.

3 Et dixit Jahakob Josepho. *Deus* fortis omnipotens apparuit mihi Luzi in regione Cenahanis, & benedixit mihi:

4 Dicens mihi, Ecce ego fœcundabo te, & augebo te, patremque efficiam te cœtus populorum: & dabo terram hanc semini tuo post te, possessionem perpetuam.

5 Nunc itaque duo filii tui qui nati sunt tibi in terra Aegypti ante adventum meum ad te in Aegyptum, mei sunt: Ephrajim & Menasche, tanquam Reuben & Schimbon, sunto mei.

6 Progenies autem tua, *si* quos genueris post eos, tui sunto: de nomine fratrum suorum vocantur, in possessione ipsorum.

7 Ego vero quum rediremex Padane, mortua est apud me Rachel in regio-

Cenahanis

Cenahanis in itinere, quum adhuc *superesset* exiguum spatium terræ ad perveniendū Ephratham: & sepelivi eam in via ad Ephratham, ea *jam est* Beth-lechem.

8 Sed videns Jisrael filios Josephi, dixit: Qui *sunt* isti?

9 Dicente vero Josepho patri suo, Filii mei sunt, quos dedit mihi Deus hic: dixit, Assumens quæso *admove* eos mihi, & benedicam eis.

10 Oculi enim Jisraelis graves erant præ senio; non poterat cernere: sic postquam eos admovisset illi, osculatus est eos & amplexatus eos.

11 Tum dixit Jisrael Josepho, Me visorum faciem tuam non judicaveram sed ecce, fecit Deus ut viderem etiam semen tuum.

12 Deinde abducens illos Joseph à genibus ejus, incurvavit se in faciem suam ad terram usque *honorem exhibens*.

13 Et assumptos *disposuit* Joseph illos ambos, Ephrajimum ad dexteram suam à sinistra Jisraelis, Menaschen vero ad sinistram suam à dextera Jisraelis: sic *illos* admovit ei.

14 Sed extendens Jisrael dexteram suam, ut imponeret capiti Ephrajimi (quamvis esset *natu* minor) & sinistram suam capiti Menaschis; cognoscebat *palpando* manibus suis Menaschē esse primogenitū.

15 Benedicebatq; Josepho, dicens, Deus ille, ante cujus conspectum indefinenter ambularunt patres mei Abraham & Jitzchak, Deus ille qui pascit me ex quo *die* sum, usque in diem hunc,

16 Angelus ille qui vindicat me ab omni malo, benedicat pueris istis, & vocetur in eis nomen meum, & nomen patrū meorum Abrahami & Jitzchaki: & tanquam pisces multiplicentur in hac terra.

17 Quum autem videret Joseph patrem suum imposituruum esse manum dexteram suam capiti Ephrajimi, malum visum est illud in oculis ejus: quare sustinuit manum patris sui, ut averteret eam à capite Ephrajimi ad caput Menaschis.

18 Dixitque Joseph patri suo, Non ita pater mi: quum iste *sit* primogenitus, impone dexteram tuam capiti istius.

19 Renuit vero pater ejus, dicens, Novi, fili mi, novi; tum pater *unius* populi iste, tum etiam magnus futurus est: verumtamen frater ejus *natu* minor major erit isto, & semen illius erit magna multitudo gentium.

20 Itaque benedixit eis die illo, dicendo, *Propositio* benedicent Jisraelitæ dicendo, Constituat te Deus sicut Ephrajimum & sicut Menaschen: sic posuit Ephrajimum ante Menaschen.

21 Deinde Jisrael dixit Josepho, Ecce ego brevi moriturus sum: eritq; Deus vobiscum, & reducet vos in regionem patrum vestrorum.

22 Ego itaq; do tibi partem unam supra fratres tuos; quam cepi è manu Emorzi gladio meo & arcu meo.

CAPUT XLIX.

Jahakobi testamentum, continens varias prophetias; præceptū de sepultura sua.

DEinde convocavit Jahakob filios suos, & dixit, Colligimini, ut prænunciem vobis id quod eventurum est vobis, sequentibus temporibus:

2 Congregamini & audite filii Jahakobi, Attendite, inquam, ad Jisraelem patrem vestrum.

3 Tu Reuben, primogenitus meus *fuisti*, vis mea, & principiu potentiæ meæ, excellentia dignitatis, & excellentia roboris:

4 Rapiditate, aquarum instar *fluens*, ne excellas, quia ascendisti cubilia patris tui: tunc Prophanasti *ea*; stratum meum ascendit.

5 Schimhon & Levi, fratres: instrumenta violentiæ, conventionibus ipsorum.

6 In arcanum eorum ne ingreditor anima mea, in cœtū eorum ne adunator gloria mea: quia pro ira sua occiderunt viros, & pro arbitrio suo avulserunt boves.

7 Maledicta ira eorum, quia vehemens, & furor eorum, quia sævus fuit: dispertio eos per Jahakobi, & dispergo eos per Jisraelis *posteros*.

8 Jehuda, te, te, *inquam*, celebrabunt fratres tui, manu tua imposita cervici hostium tuorum: incurvabunt se tibi *honorem exhibentes* filii patris tui.

9 Catule leonis Jehuda; à præda fili mi ascendisti: in crura se demiserit, cubuerit tanquam leo, & tanquam immanis leo, quis illum suscitet?

30 Non desiliet tribus à Jehuda, neq; Legislator è medio pedum ejus, usquedum venturus erit filius ejus, & *erit* ei obedientia populorum.

11 Ligans ad vitem asellum suum, & ad generosam vitem pullum asinæ suæ; lavat in vino vestimentum suum, & in succo uvarum operimentum suum.

12 Rubicundus oculis ex vino, & albus dentibus ex lacte.

13 Zebulun ad portum marium habitabit; ipse, *inquam*, ad portum navium, latusque ejus versus Tridonem *erit*.

14 Jissacar asinus ossibus valens, cubans inter duas sarcinas.

15 Quum videns quietem *rem* bonam esse & terram suam esse amœnam; inclinaverit humerum suum ad bajulandum, & factus fuerit tributarius.

16 Dan judicabit populum suum, tanquam una tribuum Jisraelis.

17 Erit Dan *ut* serpens juxta viam, acontias juxta semitam: qui mordet calces equi, & *per quem* decidit sessor ejus retrorsum.

18 In salutem tuam exspecto Jehovam.

19 Gad, turma turmatim populabitur eum: sed ipse populabitur *alios* eandem.

20 Ex

20 Ex Ascharo pinguis *exsthabit* cibus ejus, & ipse præbebit delicias regias.

21 Naphtali *est* cerva emissa: qui profert verba elegantia.

22 Ramus fœcundus Joseph, ramus fœcundus secus fontem: *duobus* ramis *suis* procedit ultra murum.

23 Quamvis amaritudine affecerint eum & jaculati sint, quamvis infestino odio prosequati sint eum sagittarii:

24 Tamen permansit in robore arcus ejus, roborataq; sunt brachia manuū ejus; à manibus robusti Dei Jahakobi, unde *fuit* pastor & lapis Jisraelis:

25 A forti *Deo* patris tui qui adjuvabit te, & ab omnipotente, qui benedicturus est tibi benedictionibus cœlorum superne, benedictionibus abyssi subjacentis, benedictionibus uberum & vulvæ,

26 Benedictionibus patris tui, validæ sunt cum benedictionibus progenitorum meorum usque ad finem collium sæculi, *hæ* adsunto capiti Josephi, & vertici separati inter fratres suos.

27 Benjamin, lupus qui discerpit, mane comedit prædam, & ad vesperam dividit spolium.

28 Omnes istæ *sunt* tribus Jisraelis duodecim, & hoc *est* quod eloquutus est eis pater earum quum benediceret eis, earum cuique prout benedictioni ipsius convenit, benedicens.

29 Deinde præcepit eis ac edixit eis, Me aggregato ad populum meum, sepelite me cum patribus meis, *efferentes* in speluncam illam quæ *est* in agro Hephronis Chitthæi,

30 In agam speluncam quæ *est* in agro Macpelæ, qui *est* è regione Mamræ in terra Cenahanis, quam emit Abraham cum ipso agro ab Hephrone Chitthæo in possessionem sepulcri.

31 Ibi sepelierunt *majores* Abrahamum & Saram uxorem ejus, ibi sepelierunt Jitzchakum & Ribkam uxorem ejus, ibique sepelivi Leam.

32 In possessione agri illius, & speluncæ quæ *est* in eo *empta* à filiis Chethi.

33 Quumq; absolvisset Jakakob præcipere filiis suis, recepit pedes suos in lectum suum: ita exspiravit, & aggregatus est ad populos suos.

CAPUT L.

Jahakobi mors & corporis conditura. Joseph fratres solatur & post præcipitat de ossibus suis transferendis, moritur.

TUnc ruens Joseph super faciem patris sui, flevit super eū, & osculatus est eū.

2 Quumque præcepisset Joseph servis suis medicis, ut aromatibus condirent patrem suum; aromatibus condierunt medici Jisraelem.

3 Et impleris ei quadraginta diebus (nam ita impleri solent dies eorum qui aromatibus condiuntur) fleverunt eum Ægyptii septuaginta diebus.

4 Postquam autem præterissent dies fletus ejus, alloquutus est Joseph familiam Parhonis, dicendo, Si nunc inveni gratiam in oculis vestris, loquimini quæso apud Parhonem, dicendo:

5 Pater meus adjuravit me, dicēdo, Ecce ego brevi moriturus sū; in sepulcro meo quod fodi mihi in regione Cenahanis, ibi sepelito me: nunc itaq; ascendā quæso, ut sepeliam patrem meum, deinde revertar.

6 Cui dixit Parho, Ascende & sepeli patrem tuum, quemadmodum adjuravit te.

7 Ascendit itaq; Joseph ad sepeliendum patrem suum: ascenderuntq; cum eo omnes servi Parhonis, Seniores familiæ ejus, & Seniores omnes terræ Ægyptii:

8 Præterea tota familia Josephi, & fratres ejus, ac familia patris ejus: tantummodo parvulos suos & greges suos & armenta sua reliquerunt in terra Goschenis

9 Denique ascenderunt cum eo rum currus, rum equites; adeo ut esset exercitus ille numerosus valde.

10 Quum autem venissent usque ad aream quandam septam cynosbatis, quæ *est* ad vadū Jardenis, planxerunt ibi planctu magno & gravi valde: instituit enim patri suo lustum septem diebus.

11 Quapropter videns incola ejus regionis *populus* Cenahanæus luctum illum in area illa septa cynosbatis, dicebant, Luctus gravis hic *est* Ægypto: idcirco vocavit nomen illius *areæ*, *aream* lugentis Ægyptii: quæ *est* ad vadum Jardenis.

12 Facientes ergo filii ejus ei, præcisē: quemadmodum præceperat eis.

13 Extulerunt eum filii ejus in regionem Cenahanis, & sepeliverunt eū in spelunca agri Macpelæ; quem agrum emerat Abraham in possessionem sepulcri ab Hephrone Chitthæo, è regione Mamræ.

14 Dende reversus est Joseph in Ægyptum, ipse & fratres ejus, & omnes qui ascenderant cum eo ad sepeliendū patrē ejus; postquam sepelivisset patrem suum.

15 Videntes autem fratres Josephi mortuum esse patrem suū, dicebant, Fortasis interstino odio prosequetur nos Joseph, & omnino rependet nobis totum illud malum quod intulimus ipsi.

16 Ideoque amandarunt aliquos ad Josephum, qui dicerent, Pater tuus præcepit ante mortem suam, dicendo,

17 Ita dicetis Josepho, Obsecro, condona nunc defectionem fratrum tuorum & peccatum eorum, quod malum intulerunt tibi, nunc inquam condona quæso defectionē servorum Dei patris tui: sed flebat Joseph quum illi alloquerentur se.

18 Deinde adeuntes etiam fratres ejus prociderunt ante faciem ejus; ac dixerunt, Ecce nos tibi servos.

19 Dixit vero eis Joseph, Ne timeatis; nam an loco Dei *sum* ego?

20 Vos quidem cogitaveratis contra me malum: *sed* Deus cogitavit illud in bonū

convertere,

convertere, ut faceret, sicut *est* die hoc, conservando in vita populum multum.

21 Nunc itaq; ne timeatis, ego sustentabo vos & parvulos vestros; ita consolatus est eos, & loquutus quæ *erant* eis cordi.

22 Sic habitavit Joseph in Ægypto, ipse cum familia patris sui; vixitque Joseph centum decem annos.

23 Et vidit Joseph ab Ephraimo *natos* abnepotes: etiam filii Maciris filii Manasses nati sunt, *& educati* super genua Josephi.

24 Tum dixit Joseph fratribus suis, Ego brevi moriturus sum: Deus autem omnino visitabit vos, & faciet ut ascendatis ex hac terra in regionem illam quam juramento dedit Abrahamo, Jizchako, & Jahakobo.

25 Adjuravitq; Joseph filios Jisraelis, dicendo, Omnino visitabit Deus vos: *adjuro* ut deportetis ossa mea hinc.

26 Deinde mortuus est Joseph natus centum decem annos; & postquam eum condivisent *medici* aromatibus, in quadam arca repositus est in Ægypto.

Liber secundus Moschis.

SIVE EXODUS.

CAPUT I.

Pharao imperat infanticidium ob multitudinem Jisraelitarum.

ATque hæc *quidem sunt* nomina filiorum Jisraelis qui venerant in Ægyptum (venerant *autem* cum Jahakobo, quisque cum familia sua)

2 Reuben, Schimhon, Levi, & Jehuda,

3 Jissacar, Zebulun, & Binjamin,

4 Dan, & Naphthali, Gad, & Ascher.

5 Eranteq; omnes animæ, egressi è femore Jahakobi, septuaginta animæ, cum Josepho *qui* erat in Ægypto.

6 Mortuus autem est Joseph, omnesque fratres ejus, & tota ætas illa:

7 Et filii Jisraelis fœtificaverunt, & abunde progenerarunt, atque adaucti sunt & corroborati quam plurimum; adeo ut terra illa implerentur ipsis.

8 Quapropter existens Rex novus super Ægyptum, qui non agnoscebat Josephum

9 Dixit populo suo, Ecce populus Jisraelitarum numerosior, & potentior *sit* nobis.

10 Agedum, sapienter nos geramus adversus illum; ne augescat, eveniatq; si quando inciderint *occasiones* belli, ut adjungat se ipse quoq; inimicis nostris, vel pugnet contra nos, vel ascendat ex hac terra.

11 Constituerunt itaq; super eum præfectos angariis, qui affligerent eum oneribus suis: & ædificavit *populus Jisraelis* urbes armamentariorum Pharaoni, Pithomum, & Rahamsesum.

12 Sed prout affligebant eum, ita augescebat & ita erumpebat *in multitudinem*: adeo ut distraderent *Ægyptios* propter filios Jisraelis.

13 Coegerunt itaq; Ægyptii filios Jisraelis servire per sævitiam.

14 Et amaram effecerunt vitam eorum servitute dura, *occupantes* in luto, & in lateribus, & in omni servitute rustica; præter omnem servitutem ipsorum quam exigebant ab iis per sævitiam *domi*.

15 Præterea alloquens Rex Ægypti illas quæ obstetricabantur Hebræis, quarum uni nomen *erat* Schiphra, nomen vero alteri Puha.

16 Edixit, Obstetricando *mulieribus* Hebræis, quum inspicietis in sellas parturientium, si filius fuerit, *edico* ut enecetis illum; sin filia fuerit, ut vivat.

17 Sed timuerunt obstetrices illæ Deum ipsum, neq; fecerunt quemadmodum ediderat eis Rex Ægypti: nam vivos conservabant natos.

18 Vocatæ autem Rege Ægypti obstetrices illas, & dicente eis, Quare fecistis rem hanc? nam vivos conservastis natos:

19 Dixerunt obstetrices illæ Pharaoni, Quia Hebrææ nō *sunt* sicut mulieres Ægyptiæ; sunt enim vividæ, quū nondū venit ad ipsas ulla obstetrix jam pepererūt.

20 Idcirco benefecit Deus obstetricibus illis; quum augeretur populus ille, & corroborarentur valde.

21 Deinde factum est, quia timebant illæ obstetrices Deum, & domos *natis* illis straebat Deus:

22 Ut præciperet Pharao toti populo suo, edicendo, Omnem horum filium qui nascetur in rivum ipsum projicite, omnem vero horum filiam vivam conservate.

CAPUT II.

Moschis educatio regia; zelus heroicus, fuga, & conjugium.

ABiens autem quidam ex familia Levi, duxerat filiam Levi,

2 Concepitq; mulier illa & peperit filium: & videns eum esse bona *forma*, abscondit eum tribus mensibus.

3 Sed quum non posset amplius efficere ut esset absconditus, accipiens ei arcam scirpeam oblivit illam bitumine & pice: & positum in ea puerulum exposuit in alga juxta ripam cujusdam rivi:

4 Steterat autem sese illius soror procul, cognitura quid fieret illo:

5 Quum descendit filia Pharaonis ut lavaret se ad rivum illum, puellis ejus deambulantibus secundum rivum: & videns arcam illam in media alga, misit ancillam suam quæ acceperit eam.

6 Aperiens itaque vidit ipsum puerulum, ecce autem puer flebat: & misertæ illius dixit, Ex natis Hebræorum illorum *est* hic.

7 Tunc dixit soror illius filiæ Pharaonis, An ibo vocatum tibi mulierē nutricē ex Hebræis,

Hebræis, quæ lactet tibi hunc puerulum?
9 Dicente vero filia Parhonis illi, labella illa adolescentula vocavit matrem ipsius pueruli.
9 Cui dixit filia Parhonis, Abduc puerulum hunc & lactato eum mihi, & ego dabo mercedem tuam: sic accipiens mulier illa puerulum, lactavit eum.
10 Quum autem crevisset ille puerulus, adduxit eum ad filiam Parhonis, cui erat filii loco; vocavitq; nomen ejus Moschen, dicens, Ex aquis enim extraxi eum.
11 Fuit autem diebus illis, quum crevisset Mosche, ut exiret ad fratres suos & aspiceret onera eorum: & videret quendam Ægyptium, percutientem virum Hebræum è fratribus suis;
12 Quapropter ut respiciens huc illuc vidit neminem adesse, cucidit Ægyptium illum, & abscondit eum in arena:
13 Deinde exiens die postero, quum ecce duo viri Hebræi contenderent, dixit iniquo, Cur cædis proximum tuum?
14 Qui dixit, Quis constituit te virum principem & judicem super nos? an me interfecturus loqueris, ut interfecisti illum Ægyptium? idcirco timuit Mosche, & dixit, Profecto innotuit res ista,
15 Audiens vero Parho rem istam, quærebat ut interficeret Moschen: sed fugit Mosche metu Parhonis, ut habitaret in terra Midianis & sedit ad quendam puteum
16 Præsidi autem Midianitarú septem *erant* filiæ: quæ advenientes hauriebant *aquam*, & implebant aquaticulos illius *putei*, ut adaquarent greges patris sui.
17 Supervenientibus vero pastoribus quibusdam, & abigentibus eos; surgens Mosche defendit eas, & adaquavit greges earum.
18 Quum itaque rediissent ad Rehuelem patrem suum, dixit, Quare tam cito rediistis hodie?
19 Quæ dixerunt, Quidam Ægyptius eripuit nos è manu pastorum: etiamque abunde hausit nobis, & adaquavit greges.
20 Tum dixit filiabus suis, At ubi ille est? quamobrem jam reliquistis virum illum? vocate eum ut sumat cibum.
21 Acquievit tandem Mosche ut maneret cum hoc viro: qui dedit Tziporam filiam suam Moschi *uxorem*.
22 Quumque peperisset filium, vocavit *Mosche* nomen ejus Gerschomũ: dicebat enim, Peregrinus fũ in terrâ alienâ *pulsus*.
23 Fuit autẽ diebus illis, qui multi *fuerunt*, quum mortuus esset rex Ægypti, ut suspirarent filii Israelis præ servitute illa & vociferarentur: & eorum clamor de servitute illa ascendit ad Deum ipsum.
24 Quamobrem ut audivit Deus gemitum eorum; recordatus est Deus fœderis sui cum Abrahamo, cum Jitzchako & cum Jahakobo.
25 Respexitque Deus filios Israelis, & cognovit Deus.

CAPUT III.

Rubus ardens non consumptus. Vocatio, investitura & institutio Moschis.

Mosche enim pascebat gregem Jichronis soceri sui Præsidis Midjanitarum; quum abduxto grege illo post quoddam desertum, venit ad montem ipsum Dei in Chorebum.
2 Tunc apparuit Angelus Jehovæ ei in flamma ignis è medio cujusdam rubi: quumq; aspicerem, ecce rubus ille ardebat igne, nec tamen rubus consumebatur.
3 Itaq; dicebat Mosche, Divertam nunc ut videam visionem istam magnam, quare non comburatur rubus iste.
4 Videns autem Jehova ipsum diverrere ad aspiciendum, inclamavit eum Deus è medio illius rubi dicens, Mosche, Mosche, qui dixit, Ecce me.
5 Tum dixit *Deus*, Ne appropinques huc: extrahe calceamenta tua à pedibus tuis, nam locus in quo stas, terra sancta est.
6 Deinde dixit, Ego *sum* Deus patris tui, Deus Abrahami, Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi: abscondit vero Mosche faciem suam, quia timebat, ne intueretur Deum.
7 Et dixit Jehova, Probe vidi afflictionem populi mei qui *est* in Ægypto, & clamorem eorum ab exactoribus ejus audivi, quia cognovi dolores ei *allatos*.
8 Ideo descendi ut liberem eum è manu Ægyptiorum, & educam eum è terra illa; in regionem bonam & amplam, in regionem affluentem lacte & melle: in locum Cenahanæi, & Citthæi, & Emoræi, & Perizzæi, & Chiwæi, & Jebusæi.
9 Nunc itaque, ecce clamor filiorum Jisraelis pervenit ad me; atq; etiam vidi oppressionem, qua Ægyptii opprimunt eos.
10 Nunc inquam adesdum, ut mittam te ad Pharhonem: deinde educito populum meum, filios Jisraelis ex Ægypto.
11 Sed dixit Mosche Deo, Quis *sum* ego, ut eam ad Parhonem; & ut educam filios Jisraelis ex Ægypto?
12 *Cui ille*, *Fac*, inquit, nam ero tecum, & hoc ipsum *esto* tibi signum, quod ego miserim te: quum eduxeris populum illum ex Ægypto, servietis Deo juxta hunc montem.
13 Dixit autem Mosche Deo, Ecce, me veniente ad filios Jisraelis; quum dixero eis, Deus patrum vestrorum misit me ad vos: si dicerent mihi, Quod *est* nomen ejus, quid dicerem illis?
14 Dixit itaque Jehova Moschi, Eheje, qui sum: dixitque, Ita dices filiis Jisraelis, Eheje misit me ad vos.
15 Edixitque iterum Deus Moschi, Sic dicito filiis Jisraelis, Jehova Deus patrum vestrorum, Deus Abrahami, Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi misit me ad vos: hoc *est* nomen meum in seculum, & hoc memoriale meum, in omnem ætatem.
16 I, & congregatis Senioribus Jisraelis, dices eis, Jehova Deus patrum vestrorum

nem apparuit mihi, Deus Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, dicendo, Omnino ratiocinem habeo vestri, & ejus quod fit vobis in Ægypto.

17 Quapropter dico, Deducam vos ex afflictione Ægypti; in regionem Cenaanæi, & Chitthæi, & Emorræi, & Perizzæi, & Chivvæi, & Jebusæi: in regionem affluentem lacte & melle.

18 Sic auscultabunt voci tuæ: deinde accedens tu & Seniores Jisraelis ad regem Ægypti, dicetis ei, Jehova Deus Hebræorum obviam factus est nobis, nunc itaque ibire nobis liceat, quæsumus, itinere trium dierum in illud desertum, ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro.

19 Ego autem novi non esse vobis permissurum regem Ægypti ut abeatis, re quidem manu forti *pressum*.

20 Sed quum extendens manum meam percussero Ægyptum omnibus mirabilibus meis quæ facturus sum in ea; postea demum dimittet vos.

21 Reddam vero gratiosum populum illum in oculis Ægyptiorum: sic fiet quum abibitis, *ut* non abeatis vacui:

22 Petet enim unaquæque à vicina sua, & ab hospita domus suæ instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestimenta: quæ imponentes filiis vestris, & filiabus vestris spoliabitis Ægyptum.

CAPUT IV.

Mosches tandē aliquando votationē divinam suscipit, & fit cancellarius Dei. Ipse & Aharon sunt imago concordiæ inter magistratum & Pastores Ecclesiæ.

TUnc respondens Mosche, dixit, At ecce non crediturí sunt mihi, neque auscultaturi voci meæ: nam dicent, Non apparuit tibi Jehova.

2 Dixit autem ei Jehova, Quidnam est in manu tua? eoque dicente, Baculus;

3 Dixit, Abjice eum in terram; quumq; abjecisset eum in terram, conversus est in serpentem: fugiebatq; Mosches metu ejus.

4 Postea dixit Jehova Moschi, Extendens manum tuam prehende caudam ejus: quumq; extensa manu sua prehendisset eum, conversus est in baculū in manu ejus.

5 Ut credant, *inquit*, apparuisse tibi Jehovam Deum patrū suorum; Deum Abrahami, Deum Jitzchaki, & Deum Jahakobi.

6 Deinde rursus dicente Jehova ei, Inser nunc manum tuam in sinum tuum, intulit manum suam in sinum suum: quumque eduxisset eam, ecce manus ejus leprosa, *erat alba* sicut nix.

7 Dicente vero, Refer manum tuam in sinum tuum, retulit manū suam in sinum suum: quumque eduxit eam è sinu suo, ecce restituta est ut *reliqua* caro ejus.

8 Hoc fiet, *inquit*, si non crediderint tibi, neque auscultaverint voci & signo priori; ut credant voci & signo alteri.

9 Erit quoque, si non crediderint etiam duobus signis illis, & non auscultaverint voci tuæ, si accipiens de aquis alicujus rivi effundas *in* aridam; ut convertantur aquæ illæ quas acceperis è rivo, convertantur, inquam, in sanguinem in ipsa aridā.

10 Dixit vero Mosche Jehovæ, *Attende* ad me Domine; non sum vir facundus, neque unquam antea fui, ne quidem ex quo loquutus es cum servo tuo: sed impedito ore & impedita lingua sum.

11 Tunc dixit Jehova illi, Quis statuit os homini? aut quis statuere potest mutum aut surdū, aut sensibus valentem, aut cæcum? nonne ego *qui sum* Jehova?

12 Nunc itaque i; & ego adero ori tuo, & docebo te quæ loquuturus es.

13 Dicente autem *illo*, *Attende* ad me Domine, mitte quæso per eum *quem* missurus es:

14 Accensus ira Jehova contra Moschen, dixit, An non Aharonem Levitam fratrem tuum, hunc scio omnino valere eloquio? adeoque ecce ipse prodit obviam tibi, & quando videbit te, lætabitur cum animo suo.

15 Quando alloquutus fueris eum, & inserueris hæc verba in ore ejus; tum ego adero ori tuo & ori ejus, & docebo vos quæ facturi estis.

16 Nam alloquetur ipse pro te populum: ipseque ut ipse sit tibi vice oris, tu vero sis ei vice Dei.

17 Baculum autem istum accipito in manu tua; quo edas signa illa.

18 Abiens igitur Mosche reversus est ad Jetherum socerum suum, dixitque ei, Eam quæso, & revertar ad fratres meos qui *sunt* in Ægypto, ut videam an adhuc vivant: & dixit Jithro Moschi, Abi cum pace.

19 Edixitq; Jehova Moschi apud Midjanitas, I, revertere in Ægyptum; mortui enim sunt omnes homines illi qui quærebant animam tuam:

20 Itaque accipiens Mosche uxorem suam & filios suos, imposuit eos asino, ut reverteretur in terram Ægypti: acceptique Mosche baculum Dei in manu sua.

21 Tum edixit Jehova Moschi, Quandoquidem proficisceris ut revertaris in Ægyptum, vide ut omnia illa prodigia quæ posuero in manu tua, facias coram Parhone: sed ego obstirmabo cor ejus, ut nolit dimittere populum illum.

22 Tandem dices Parhoni, Sic dicit Jehova, Filius meus, primogenitus meus est Jisrael.

23 Sed quum edicerem tibi, Dimitte filium meum ut serviat mihi, renuisti dimittere eum: ecce ego interficiam tuum filium tuum, primogenitum tuum.

24 (Evenit autem in illo itinere, in diversorio quodam; ut occurreret ipsi *Moschi* Jehova *velut* quærens morte afficere eum.

25 Sed accipiens Tzippora *cultrum* acutum, amputavit præputium filii sui, & admovit

admoſit pedibus illius: nam inquit illa, Sponſus ſanguinum es mihi:

26 Sic deſtitit Jehova ab illo: dixerat autem tunc ſponſum ſanguinum, propter circumciſionem.)

27 Edixit item Jehova Aharoni, Abi obviam Moſchi in deſertum: qui abiens occurrit ei juxta montem Dei, & oſculatus eſt eum.

28 Tum retulit Moſche Aharoni omnia negocia Jehovæ *ad* quæ miſerat ſe; & omnia ſigna illa quæ præceperat ſibi.

29 Abiens itaque Moſche & Aharon; congregaverunt omnes Seniores filiorum Jiſraelis.

30 Proloquente autem Aharone omnia verba illa quæ eloquutus fuerat Jehova Moſchi, & edente *Moſche* ſigna illa ante oculos ipſius populi:

31 Credidit populus: & poſtquam audiverunt Jehovam viſitaſſe filios Jiſraelis, & vidiſſe afflictionem ipſorum, vertice inclinato incurvaverunt ſe *adoraſſe eum.*

CAPUT V.

Pharo, admonitus à Moſche & Aharone, multiplicabat preſſuram.

POſtea vero accedentes Moſche & Aharon dixerunt Pharoni, Ita ait Jehova Deus Jiſraelis, Dimitte populum meum ut feſtum celebrent mihi in deſerto.

2 Dicenti autem Pharoni, Quis *eſt* Jehova, cujus voci auſcultem dimittendo Jiſraelem? non novi Jehovam, ideo etiam Jiſraelem non dimittam:

3 Dixerunt, Deus ipſe Hebræorum obviam factus eſt nobis: liceat quæſumus nobis abire itinere trium in illud deſertum, ut ſacrificemus Jehova Deo noſtro, ne occurrens nos *cadat* peſte aut gladio.

4 Tunc dixit eis Rex Ægypti, Moſche & Aharon, quare abſtrahitis populi hunc ab operibus ſuis? abite ad onera veſtra.

5 Dicebat enim Pharo, En multus nunc eſt populus hujus terræ: & ceſſare facere-tis eos ab operibus ſuis?

6 Deinde præcepit Pharo eodem die, illis qui exactores agebant in populum, & moderatoribus ejus, dicendo,

7 Ne pergatis dare huic populo ſtramen ad faciendos lateres ſicut antea; ipſi eant ut conquirant ſibi ſtramen:

8 Summam vero laterum quã ipſi faciebant antea, imponite eis, ne minuite ex eo: nam deſides ſunt, idcirco clamãt ipſi, dicendo, Abeamus, ſacrificemus Deo noſtro.

9 Aggraveturque hæc ſervitus ſuper homines iſtos, & operentur in ea; neq; attendant verbis falſis.

10 Egreſſi itaque exactores ipſi populi & moderatores ejus alloquuti ſunt populum ipſum, dicendo, Ita ait Pharo, Ego non ſum daturus vobis ſtramen.

11 Vos ite, accipite vobis ſtramen undecunq; inveneritis: etſi non diminutum eſt de ſervitute veſtra quicquam.

12 Ita diſperſus eſt populus ipſe per totam terram Ægypti, ad conquirendum ſtipulum pro ſtramine.

13 Exactores autem urgebant, dicendo, Perficite opera veſtra, penſum dici die ſuo, ut quum adeſſet ſtramen:

14 Et cædebantur moderatores filiorum Jiſraelis, quos illis præfecerant exactores Pharonis, dicendo, Quare non perfeciſtis demenſum veſtrum faciendo lateres ſicut antea, nec heri, nec hodie?

15 Quamobrem accedentes moderatores filiorum Jiſraelis, clamaverunt ad Pharonem, dicendo, Quare facis ita ſervis tuis?

16 Stramen non datur ſervis tuis, lateres autem, inquiunt nobis, perficite: ecce itaque cædimur ſervi tui, culpa vero *eſt* populi tui.

17 Qui dixit, Deſides eſtis, deſides: idcirco vos dicitis, Abeamus, ſacrificemus Jehovæ.

18 Nunc itaque abite, ſervite, ſtramen autem non dabitur vobis: ſummam tamen laterum dabitis.

19 Quum autem moderatores filiorum Jiſraelis viderent ſe *loco* malo eſſe, dicente *rege*, Ne diminuite de lateribus veſtris, demenſum diei die ſuo *date*:

20 Incidentes in Moſchen & Aharonem qui ſtabant è regione ipſorum, quum exirent à Pharone:

21 Dixerunt illis, Cognoſcat Jehova de vobis & judicet: qui feciſtis ut foetaret odor noſter ante oculos Pharonis & ante oculos ſervorum ejus, tradendo gladium in manum eorum ad interficiendum nos.

22 Reverſus itaque Moſche ad Jehovam dixit, Domine, quare malo afflexiſti populum hunc? quamobrem jam miſiſti me?

23 Nam ex quo veni ad Pharonem & loquutus ſum nomine tuo, malo affecit populum hunc: & liberaſti non liberaſti populum tuum. *Caput 6.*

24 Dixit vero Jehova Moſchi, Nunc videbis quid facturus ſim Pharoni: nam per manum fortẽ *coactus* dimittet eos, & per manum fortem expellet eos è terra ſua.

CAPUT VI.

Nomen Jehova manifeſtatur ipſe Moſchi verecunda excuſatio; & metamorphoſis baculi Moſchi.

ALloquutus autem Deus Moſchen, dixit ei, Ego *ſum* Jehova.

2 Apparueram quidem Abrahamo, Jizchako, & Jahakobo nomine *Dei* forteis omnipotentis: at nomine meo Jehova non cognitus ſum illis.

3 Itaq; etiam pepigi ſtabiliveram fœdus meum cum illis, me daturum illis terram Cenahanis; terram peregrinationum ipſorum, in qua peregrinabantur:

4 Etiam ego audivi gemitum filiorum Jiſraelis quos Ægypti ſervire cogunt: & recordor fœderis mei.

5 Idcirco dic filiis Jiſraelis, Ego *ſum* Jehova: itaq; eximam vos, ne ſubjecti ſitis cæteris Ægyptiorum, & eripiam vos à ſervitute

6 servitute eorum: redimamque vos brachio exserto & judiciis magnis.
7 Et assumens vos mihi in populum, ero vobis Deus: scietis experimini me esse Jehovam Deum vestrum, eximentem vos ne sub jugo Ægyptiorum.
7 Denique introducam vos in eam terram quam sublata manu mea *juravi* me daturum Abrahamo, Jitzchako, & Jahkobo: & dabo eam vobis *in* hæreditatem; ego *sum* Jehova.
8 Hæc ita eloquutus est Mosche filiis Jisraelis: sed non attenderunt ad Moschē præ angustia spiritus, & præ servitute dura.
9 Alloquutus item est Jehova Moschen, dicendo,
10 I, alloquere Parhonem regem Ægypti: ut dimittat filios Jisraelis è terra sua.
11 Sed loquutus est Mosche coram Jehova, dicendo, Ecce filii Jisraelis non attenderunt ad me, quomodo ergo attenderet ad me Parho; qui sum præputiatus labiis?
12 Tamen alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem; & mandata dedit eis ad filios Jisraelis, & ad Parhonem regem Ægypti: ad educendum filios Jisraelis è terra Ægypti.
13 Hi *sunt* primarii familiarum paternarum ipsorum: filii Reubenis, primogeniti Jisraelis, Chanoc, & Pallu, Chetzron, & Carmi: hæ *sunt* familiæ Reubenis.
14 Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jacin, & Tzochar, & Schaul filius cujusdam Canahanitidis: hæ *sunt* familiæ Schimhonis.
15 Hæc autem *sunt* nomina filiorum Levi per generationes suas, Gerschon, & Kehath, & Merari: anni vero vitæ Levi *fuerunt* centum trigenta septem anni.
16 Filii Gerschonis, Libini & Schimi per familias suas.
17 Filii vero Kehathi; Hamram, & Jitzehar, & Chebron, & Huzziel: anni autē vitæ Kehathi *fuerunt* centū triginta anni
18 Filii vero Merari, Machli, & Muschi: hæ *sunt* familiæ Leviticæ *tribus* per generationes suas.
19 Accepit autem Hamram Jocebedam amitam suam sibi in uxorem, quæ peperit ei Aharonem & Moschen: anni vero vitæ Hamrami *fuerunt* centum triginta septem anni.
20 Filii vero Jitzeharis, Korach, & Nepheg, & Zicri.
21 Et filii Huzzielis, Misciael, & Elzaphan, & Sithri.
22 Postea accepit Aharon Elischebah filiam Hamminadabi sororē Nachaschonis sibi in uxorem quæ peperit ei Nadabum, & Abihu, & Elhazerem, & Ithamarem.
23 Filii autem Korachi, Assir, & Elkana, & Abiasaph: hæ *sunt* familiæ *gentis* Korachææ.
24 Elhazar quoq; filius Aharonis accepit sibi uxorem de filiabus Putielis *ut esset* sibi uxor; quæ peperit ei Pinchasum: hi *sunt* primarii patres Levitarum per familias suas.
25 Hic ille Aharon & Mosche; quibus edixit Jehova, Educite filios Jisraelis è terra Ægypti per exercitus suos.
26 Ipsi iidem *sunt* qui alloquuti sunt Parhonem regem Ægypti; ad educendum filios Jisraelis ex Ægypto: *his* ille *est* Mosche & Aharon.

CAPUT VII.

Prima plaga Ægypti.

Fuit ergo, qua die alloquutus est Jehova Moschen in terra Ægypti,
2 Quum alloqueretur Jehova Moschen, dicendo, Ego *sum* Jehova; eloquere apud Parhonem regem Ægypti omnia quæ *sum* eloquuturus tibi:
3 Et dicerem Mosche coram Jehova, Ecce, ego *sum* præputiatus labiis, quomodo ergo attenderet ad me Parho? *Caput* 7.
4 Tum dixit Jehova Moschi, Videsne, constitueram te vice Dei Parhoni; Aharonē vero fratrem tuū, ut esset interpres tuus.
5 Tu loquitor quæcunque præcepero tibi: Aharon vero frater tuus alloquitor Parhonem, ut dimittat filios Jisraelis è terra sua.
6 Ego vero obdurabo cor Parhonis; ut multiplicem signa mea & prodigia mea in terra Aegypti:
7 Neque auscultabit vobis Parho, quum apposuero manum meam ad Aegyptum; sed educam exercitus meos, populum meum, filios Jisraelis è terra Aegypti judiciis magnis.
8 Et experientur Aegyptii me esse Jehovam, quum extenderō manum meam adversus Aegyptum: nam educam filios Jisraelis è medio ipsorum.
9 Fecit ergo Mosche & Aharon quemadmodum præceperat Jehova eis, sic fecerunt.
10 Mosche autem natus *erat* octoginta annos, & Aharon natus octoginta tres annos; quum alloquerentur Parhonem.
11 Alloquutus enim est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:
12 Quum alloqueatur vos Parho, dicendo, Edite vobis prodigium; tibi edixeris Aharoni, Accipe baculum tuum & projice coram Parhone, vertetur in draconē.
13 Veniens itaque Mosche & Aharon ad Parhonem, fecerunt ita ut præceperat Jehova: projecit enim Aharon baculum suum coram Parhone & coram servis ejus, & conversus est in draconem.
14 Tum vocavit etiam Parho sapientes & præstigiatores; ut facerent ipsi quoque Magi Aegyptii suis incantationibus similiter.
15 Et projecerunt quisque baculum suum, & conversi sunt *baculi* in dracones: sed deglutivit baculus Aharonis baculos eorum.
16 Attamen obfirmatum est cor Parhonis, ita ut non auscultaret illis, quemadmodum

modum prædixerat Jehova.

17 Deinde edixit Jehova Moschi, Aggravatum est cor Parhonis; renuit dimittere populum hunc:

18 I ad Parhonem hoc mane, ecce egreditur ad aquã, ut confistas è regione ejus ad ripam ipsius rivi: baculũ vero qui versus fuerat in serpentẽ accipe in manu tua

19 Et dices ei, Jehova Deus Hebræorum miserat me ad te ut dicerem, Dimitte populum meum ut serviat mihi in deserto: sed ecce non auscultavisti adhuc,

20 Ita ait Jehova, Hac re experieris me esse Jehovam: ecce ego percussurus sum baculo hoc qui *est* in manu mea superficiem aquæ quæ *est* in hoc rivo, & converterur in sanguinem.

21 Et pisces qui *sunt* in quovis rivo morientur, adeo ut fœteat rivus quisque: & defetiscentur Ægyptii, aquam ex rivo quovis bibituri.

22 Dixit ergo Jehova Moschi, Edic Aharoni, Accipe baculum tuum, & extende manum tuam *operaturam* in aquas Ægyptiorum, in flumina earum, in rivos earum, & in stagna earum, deniq; in omnem congregationem aquarum illorum, ut convertantur in sanguinem: eritq; sanguis in tota terra Ægyptiorum, etiam in *vasis* ligneis & in lapideis.

23 Fecerunt itaque sic Moschæ & Aharon, ut præceperat Jehova, & sublato baculo suo *Aharon* percussit aquam quæ *erat* in eo rivo ante oculos Parhonis, & ante oculos servorum ejus: & conversæ sunt omnes aquæ quæ *erant* in unoquoq; rivo in sanguinem:

24 Et pisc ibus qui erant in unoquoque rivo mortuis, fœtuit unusquisque rivus, adeo ut non potuerint Ægyptii bibere aquam ex ullo rivo: erat enim sanguis ille per universam terram Ægyptiorum.

25 Sed fecerunt similiter Magi Ægyptii incantationibus suis: quapropter obdurmarum est cor Parhonis, adeo ut non auscultaret eis, quemadmodũ prædixerat Jehova.

26 Avertens enim se Parho rediit domum suam; nec adjecit animum suum etiam ad istud,

27 Tum effodientes omnes Aegyptii *quærebant* circa rivum quemq; aquam ad bibendum: quia non poterant bibere ex aqua ullius rivi.

28 Ita completum est septiduum, postquam percussit Jehova rivum illum.

CAPUT VIII.

Secunda, tertia, & quarta plaga Ægypti.

DEinde edixit Jehova Moschi, I ad Parhonẽ: & dices ei, Ita ait Jehova, Dimitte populum meũ, ut serviant mihi.

2 Quod si tu renues dimittere; ecce ego verberaturus sum totam oram tuã ranis.

3 Nam abunde producet rivus quisque ranas; quæ ascendentes ingredientur domum tuam, & conclave cubilis tui, & in lectum tuum; in domos quoq; servorum tuorum, & in *domos* populi tui, etiam in furnos tuos & in mactras tuas.

4 Sic contra te, & contra populum tuum, & contra omnes servos tuos; hæ ranæ adscensuræ sunt.

5 Dixitque Jehova Moschi, Edic Aharoni, Extende manum tuam cum baculo tuo *operaturam* in ipsa flumina, in rivos, & in stagna: ita fac ut ascendant ranæ super terram Ægyptiorum.

6 Itaq; extendit Aharon manũ suã *operaturã* in aquas Ægyptiorũ, & ascenderunt ranæ operueruntq; terram Ægyptiorũ.

7 Sed fecerunt similiter Magi ipsi incantationibus suis: fecerunt enim ut ascenderent ranæ super terram Ægyptiorum.

8 Accersens autem Parho Moschen & Aharonem, dixit, Supplices orate Jehovam, ut amoveat ranas istas à me & à populo meo: & dimittam hunc populum ut sacrificent Jehovæ.

9 Dixit vero Moschæ Parhoni, Gloriam adsume supra me: intra quod *tempus* supplex orabo ipsum pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut excindat ranas istas à te & à domibus tuis? tantum in unoquoque rivo relinquantur?

10 Quo dicente, Iterã crastinum: dixit *Moschæ*, Secundum verbum tuum *fiet*, ut experiaris neminem esse parem Jehovæ Deo nostro.

11 Tunc recedent istæ ranæ à te, & à domibus tuis, & à servis tuis, & à populo tuo: tantum in unoquoque rivo relinquentur.

12 Sic exivit Moschæ & Aharon à Parhone: inclamavitq; Moschæ Jehovã propter illas ranas quas imposuerat Parhoni.

13 Fecit autem Jehova secundum sermonem Moschis; nã mortuæ sunt ranæ è domibus, & ex vivariis, & ex agris ipsis.

14 Quas colligebant *Ægyptii* acervatim, adeo ut fœteret ipsa terra.

15 Sed ubi vidit Parho aliquam esse respirationem, aggravans cor suum non auscultavit eis; quemadmodum prædixerat Jehova.

16 Quamobrem dixit Jehova Moschi, Edic Aharoni, Extende baculũ tuum, & percute pulverem terræ, ut convertatur in pediculos per totam terram Aegyptiorũ.

17 *Ita* sic facientibus, quum extendens Aharon manum suam cum baculo suo percussisset pulverẽ terræ, exstitit pediculorum copia in hominibus & in jumentis: totus pulvis terræ erant pediculi in universa terra Aegyptiorum,

18 Laborantes vero similiter Magi incantationibus suis ut producerent pediculos non potuerunt: sic fuit illa pediculorum multitudo in hominibus & in jumentis.

19 Et quamvis dicerent Magi Parhoni Digitus Dei hic *est*, obdurmatum tamen est cor Parhonis ut non auscultaret illis quemadmodum prædixerat Jehova.

20 Deinde edixit Jehova Moschi, Mane sur-

surge hoc mane, & te siste coram Pharaone, ecce egreditur ad aquam: ut dicas ei, Ita ait Jehova, Dimitte populum meum ut serviant mihi.

21 Nam nisi dimittas populum meum, ecce ego immissurus sum in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, quandò colluviem *animalium*: adeo ut impleantur domus Aegyptiorum illa colluvie *animalium*, atq; etiam tellus ipsa super quam illi sunt.

22 Sed accipiam in die illo terram Gosthenis in qua populus meus moratur, ut non sit ibi colluvies *animalium*: quo cognoscas me Jehovam esse in medio hujus terræ.

23 Sic ponam redemptionis indicium inter populum meum & populum tuum: in crastinum futurum est signum hoc.

24 Sic igitur faciente Jehova, advenit colluvies *animalium* gravis in domum Pharaonis & domum servorum ejus; adeo ut in tota regione Aegyptiorum corrumperetur terra ab illa colluvie *animalium*.

25 Tunc accersens Pharao Moschen & Aharonem, dixit, Ite, sacrificate Deo vestro in hac terra,

26 Dixit vero Mosche, Non convenit sic facere, quia quod abominationi est Ægyptiis *fortasse* sacrificaturi sumus Jehovæ Deo nostro: ecce *si* sacrificaremus id quod est abominationi Aegyptiis ante oculos eorū, nonne lapidaturi essent nos?

27 Itinere triduī iiceat nobis ire in desertum, ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro, quemadmodum edixerit nobis.

28 Dicenti autem Pharaoni, Ego dimittam vos ut sacrificetis Jehovæ Deo vestro in deserto, tantummodo ullo pacto ne longius abeatis: supplices orate pro me.

29 Dixit Mosche, Ecce ego mox egressus abs te supplex orabo Jehovam ut recedat hæc colluvies *animalium* à Pharaone, à servis ejus, & à populo ejus cras: tantummodo ne pergat Pharao illudere, non dimittendo populum istum ad sacrificandum Jehovæ.

30 Egressus ergo Mosche à Pharaone, supplex pravit Jehovam:

31 Feceruntque Jehova secundum verbum Moschis, ut recederet colluvies ista *animalium* à Pharaone, à servis ejus, & à populo ejus: ne unum quidem relictum est.

32 Attamen aggravavit Pharao cor suum etiam hac vice, neque dimisit populum hunc.

CAPUT IX.

Quinta, sexta & septima plaga Ægypti.

DIxit deinde edixit Jehova Moschi, Vade ad Pharaonem, ut dicas ei, Ita ait Jehova Deus Hebræorum, Dimitte populum meum ut serviant mihi.

2 Nam si tu renues dimittere, & adhuc vi detinebis eos;

3 Ecce, manus Jehovæ futura est in pecus tuum quod *erit* in agro, in equos, in asinos, in camelos, in armenta, & in greges, peste gravi valde.

4 Discrimen autem ponet Jehova inter pecus Israelitarum & pecus Aegyptiorum: non enim morietur ex omnibus *quæ sunt* filiorum Israelis quicquam.

5 Constituitq; Jehova certum tempus, dicendo, Cras facturus est Jehova rem istam in hac terra.

6 Fecit itaque Jehova rem illam postero die, adeo ut moreretur omne pecus Aegyptiorum: de pecore vero filiorum Israelis ne unum quidem moriebatur.

7 Et quamvis mittens Pharao *observaret* quod ecce non moriebatur è pecore Israelitarum vel unum, tamen aggravatum est cor Pharonis, neque dimisit populum.

8 Quapropter edixit Jehova Moschi & Aharoni, Sumite vobis plenos pugnos vestros favilla fornacis: quam spargat Mosche cœlum versus ante oculos Pharonis.

9 Et erit in pulvisculum *spargentem se* per omnem terram Aegypti: fietq; super homines & super jumenta ulcus erumpens *multis* pustulis in tota terra Aegyptiorum.

10 Acceptā itaq; favilla cujusdam fornacis steterunt coram Pharaone, sparsitq; illam Mosche versus cœlum: fic fuit ulcus, pustulæ multæ, *quibus* erumpebat in hominibus & jumentis.

11 Adeo ut non possent ipsi Magi consistere coram Mosche propter illud ulcus: erat enim ulcus illud in ipsis Magis, ut in omnibus Aegyptiis.

12 Sed obdurravit Jehova cor Pharonis ut non auscultaret eis; quemadmodum prædixerat Jehova Moschi.

13 Deinde edixit Jehova Moschi, Mature surgens hoc mane te siste coram Pharaone, ut dicas ei, Ita ait Jehova Deus Hebræorum, Dimitte populum meum ut serviant mihi.

14 Quoniam hac vice ego immissurus sum omnes plagas meas in cor tuum, & in servos tuos, & in populum tuum, ut experiaris non esse parem mihi in universa terra.

15 Modo enim *quum* extendi manum meam, percussissem te etiam & populum tuū peste illa: sic fuisses excisus de terra.

16 Verumtamen propterea feci ut restares, ut ostendam *in* te virtutem meam: & ut enarretur nomen meū in tota terra.

17 Adhuc tu teipsum extollis in populum meum, ut non dimittas eos?

18 Ecce ego dimittam pluviam sub hoc tempus cras, & grandinem gravem valde; cui par non fuit in Aegypto ex quo die fundata fuit usque adhuc.

19 Nunc itaque mitte congregatum pecus tuum, & quicquid *est* tibi in agro: quicunque homo aut jumentum invenietur in agro, neque recepsus fuerit in domum, simul ac descenderit super eos hæ grando, morientur.

20 Quisquis ex servis Parhonis timuit verbum Jehovæ; fecit ut confugerent servi sui, & pecus suum in domos:

21 Quisquis vero non adjecit animum suum ad verbum Jehovæ; reliquit quoq; servos suos & pecus suum in agro.

22 Edixit ergo Jehova Moschi, Extende manum tuam versus cœlum, ut fit grando in tota terra Aegyptiorum, super homines, & super jumenta, & super omnes herbas agri *quæ sunt* in terra Aegyptiorum.

23 Itaq; extendit Mosche baculum suum versus cœlum; & Jehova edidit sonos & grandinem, adeo ut obiret ignis per terram: & dimisit Jehova Deus pluviam cum grandine super terram Aegyptiorũ.

24 Fuitq; grando, in qua permistus ignis sese accendebat; *grando* gravis admodum, cui par non extitit in tota ultra Aegypti, ex quo fuit gentis *illius*:

25 Cæcidirque illa grando in tota terra Aegyptiorum, quicquid *exstabat* in agro, tam homines quam jumenta: omnem quoq; herbam agri læsit illa grando, & omnem arborem agri fregit.

26 Tantummodo in terra Goschenis, ubi *erant* filii Jisraelis, non fuit grando.

27 Quapropter quum misisset Parho *qui observarent*, accersivit Moschen & Aharonem, & dixit eis, Peccavi hac vice: Jehova justissimus, ego vero & populus meus improbissimi *sumus*.

28 Supplices orate Jehovam (nam satis *est*) ne pergant esse soni Dei & grando: tum dimittã vos, & non ultra manebitis.

29 Dixit vero ei Mosche, Quum egressus hac civitate expandero manus meas ad Jehovam; soni illi cessabunt, & grando non erit amplius, ut experiaris Jehovæ esse terram hanc.

30 Tu autẽ & servi tui; novi quod nondum timebitis ob præsentiã Jehovæ Dei.

31 Linum autem & hordeum læsum erat, quia hordeo spica *erat* mutica, & lino culmus.

32 Triticum vero & zea non erant læsa, eo quod latentia erant *sub terra*.

33 Itaque Mosche à Parhone egressus urbe, expandit manus suas ad Jehovam: cessaverunt{que} soni illi & grando, & pluvia non est effusa in terram.

34 Parho autem videns cessasse pluviam illam, & grandinem, & sonos, perrexit peccare: aggravavit enim cor suum, ipse & servi ejus.

35 Adeo ut obfirmatus suo corde Parho non dimiserit filios Jisraelis: quemadmodum prædixerat Jehova per Moschen.

CAPUT X.

Octava & nona plaga Aegypti.

DEinde edixit Jehova Moschi, I ad Parhonem: nam ego aggravavi cor ejus & cor servorum ejus, ut edam signa mea hæc in medio Aegypti.

2 Et ut enarres audiente filio tuo & filio filii tui, quæ præclare gessi in Aegyptios, & signa mea quæ edidero in eis: ita cognoscatis me esse Jehovam.

3 Itaque venit Mosche & Aharon ad Parhonem; & dixerunt ei, Sic ait Jehova Deus Hebræorum, Quousq; renuis abjicere te ob præsentiam meam? dimitte populum meum, ut serviant mihi.

4 Nam si tu renues dimittere populum meum, ecce ego inducturus sum cras locustas in oram tuam:

5 Quæ operient superficiem terræ, ita ut non possit *quisquam* videre terram: absumentq; reliquum quod evasit, quod relictum est vobis à grandine, & absument omnem arborem, quicquid oritur vobis ex agro:

6 Præterea implebunt domos tuas, domosque omnium servorum tuorum, deniq: domos omnium Aegyptiorum; quales non viderunt patres tui, aut patres patrum tuorum, à die quo exstiterunt per terram usque in diem hunc: dejecit avertens se exibat à Parhone.

7 Tum dixerunt servi Parhonis ei, Quousque erit itte nobis in laqueum? dimitte homines istos ut serviant Jehovæ Deo suo: an nondum cognoscis perisse Aegyptum?

8 Itaq; reductus est Mosche & Aharon ad Parhonem, qui dixit eis, Ite servitum Jehovæ Dei vestro: quinam *sunt* illi qui abituri sunt?

9 Dicente vero Mosche, Cum pueris nostris, & cum senibus nostris abeundum est nobis; cum filiis nostris, & cum filiabus nostris, cum gregibus nostris, & cum armentis nostris abeundum est nobis, quia festum Jehovæ nobis *indictum est*.

10 Dixit eis, Ita fit Jehova vobiscum ut sum dimissurus vos & parvulos vestros: videte *versari* malũ ante faciem vestram.

11 Non ita *fiet*, Ite nunc qui viri *estis* & servite Jehovæ, nam id vos postulastis: sic expulit eos Parho à facie sua.

12 Tunc edixit Jehova Moschi, Extende manum tuam contra terram Aegyptiorũ pro locustis, ut ascendant super terrã Aegyptiorum, & absumant omnẽ herbã ejus terræ, quicquid grando illa reliqui fecit.

13 Extendente ergo Mosche baculum suum contra terram Aegyptiorum Jehova adduxit Eurum in eam terram toto die illo & tota illa nocte; mane erat, quum Eurus ille apportavit locustas.

14 Et ascendentes locustæ illæ super universam terram Aegyptiorũ resederunt in ora tota Aegyptiorũ: numerosæ valde: ante quas non fuerant sic locustæ paterfilis, & post quas non sunt futuræ sic.

15 Operiebant enim superficiem totius terræ illorum, ita ut obscuraretur terra: absumebantq; mnem herbam terræ illorum, & omnem fructum cujusvis arboris quicquid residuum fecerat grando illa: neque residua facta est ulla viriditas in illa arbore, aut in herba agri per totam terram Aegyptiorum.

16 Quapropter

16 Quapropter festinavit Pharo accersere Moschen & Aharonem, dixitq;, Peccavi in Jehovam Deum vestrum, & in vos.
17 Sed nunc, condona quæso peccatum meum tantum hac vice, & supplices orate Jehovam Deum vestrum, ut amoveat à me tantummodo mortem istam.
18 Quamobrem *ille* egressus à Pharone quum supplex oraret Jehovam,
19 Immisit ex adverso Jehova ventum occidentalem vehementem valde, qui exportans locustas illas defixit eas in mare algosum: non relicta est locusta una in ora tota Aegyptiorum.
20 Sed obfirmavit Jehova cor Pharonis, ita ut non dimitteret filios Jisraelis.
21 Deinde edixit Jehova Moschi, Extende manum tuam versus cælum, ut sint tenebræ super terram Aegyptiorum, & *quivis* palpet tenebras.
22 Extendentere itaque Mosche manum suam versus cælum; exstiterunt tenebræ caliginosæ in terra tota Aegyptiorum tribus diebus:
23 Non videbant alter alterum, neque surgebant ullus à loco suo tribus diebus: at omnibus filiis Jisraelis erat lux in habitationibus ipsorum.
24 Deinde accersivit Pharo Moschen, ac dixit, Abite, servite Jehovæ, tantum greges vestri & armenta vestra stantur: etiam parvuli vestri abeunto vobiscum.
25 Sed dixit Mosche, Cum tu permissurus es in manu nostra victimas & holocausta, quæ faciamus Jehovæ Deo nostro:
26 Tum etiam pecora nostra eant oportet nobiscum; non relinquetur *vel* ungula, quia ex eis accepturi sumus ut serviamus Jehovæ Deo nostro: nos autem ignoramus quo cogere nos oporteat Jehovam, donec pervenerimus illuc.
27 Obfirmavit vero Jehova cor Pharonis, adeo ut nolle dimittere eos.
28 Nam dixit ei Pharo, Apage à me: cave tibi, ne deinceps intuetor faciem meam: nam quo die intuitus fueris faciem meam, morieris.
29 Cui dixit Mosche, Recte loquutus es: non amplius deinceps intuebor faciē tuā.

CAPUT XI.

Decima plaga denunciatur Pharoni.

1 DIxerat enim Jehova Moschi, Adhuc plagam unam inducam super Pharonem & super Aegyptios, postmodum dimittet vos hinc: quum dimittet, ad unum celeriter expellet vos hinc.
2 Loquere nunc, audiente hoc populo, ut petant quisque ab amico suo, & quæq; ab amica sua, instrumenta argentea, & instrumenta aurea.
3 Redditeratq; Jehova gratiosum populum illum in oculis Aegyptiorum: etiam virū illum Moschen, magnum valde in terra Aegypti ante oculos servorum Pharonis, & ante oculos ipsius populi.)
4 Fratres dixit Mosche, Ita ait Jehova, Circiter medium hujus noctis ego egressurus sum per medium Aegyptiorum:
5 Et morietur omne primogenitum in terra Aegyptiorum, tum primogenitus Pharonis qui sessurus erat super thronum ejus, tum primogenitus ancillæ quæ *est* post molas: etiam omne primogenitum jumenti.
6 Itaque erit clamor magnus in tota terra Aegyptiorum, cujusmodi non fuit *editus*, & cujusmodi non deinceps erit.
7 At contra omnes filios Jisraelis non movebit canis linguam suam contra ullum hominem aut jumentum: ut cognoscatis quantum discrimen ponat Jehova inter Aegyptios & Jisraelitas.
8 Tunc descendent omnes servi tui isti ad me, & incurvantes se *honorē habebunt* mihi, dicendo, Exi tu & totus iste populus qui tua vestigia sequitur, & postea exibo: sic exivit à Pharone, accensus ira.
9 Dixerat autem Jehova Moschi, Non auscultabit vobis Pharo, ut multiplicent prodigia mea in terra Aegypti:
10 Itaq; Mosche & Aharone edentibus illa ipsa prodigia omnia coram Pharone, obduravit Jehova cor Pharonis, adeo ut non dimiserit filios Jisraelis è terra sua.

CAPUT XII.

Pascha instituitur. Decima plaga immittitur. Sexcentiesmille viri exeunt ex Aegypto.

1 ALloquutus autem fuerat Jehova Moschen & Aharonem, in terra Aegypti, dicendo,
2 Hic mensis vobis principium *est* mensium; primus ille *esto* vobis inter menses cujusque anni.
3 Alloquimini totam congregationem Jisraelis, dicendo, In ipso decimo *die* mensis hujus; ut accipiant sibi quisque parvam pecudem pro familia paterna, parvam pecudem pro quaque familia.
4 Si vero minor fuerit aliqua familia, quam ut sit par edendæ parvæ pecudi; accipiet ipse *paterfamilias* & vicinus ejus qui proximus *est* domui ejus *parvam pecudem* pro numero animarum: quisq; pro ratione cibi sui numerabitis ad ipsam parvam pecudem *comedendam*.
5 Parva pecus integra, mascula, annicula esto vobis: *eam* ex ovibus aut ex capris accipiotote.
6 Sitque apud vos in custodia, usque ad decimum quartum diem hujus mensis: quo jugulabunt eum totus cœtus congregationis Jisraelis inter duas vesperas.
7 Deindē accipientes ex ipsius sanguine, imponent duobus postibus & superliminari, in domibus illis in quibus esturi sunt ipsum.
8 Comedent vero carnem illius ea ipsa nocte: eam assam igne, & azymos panes cum *herbis* amaris comedunto.
9 Ne comedatis ex ea crudum *quicquam* aut coctile coctum in aqua; sed assum

assum igne, caput ejus cum cruribus eius, & cum intestinis eius.

10 Neque reliquum faciatis ex ea *quicquam* in mane usque: quod autem reliquum fuerit ex ea usque mane, igne comburitote.

11 Ita vero comedite eam; lumbis vestris succinctis, calceamentis vestris ad pedes vestros, & baculo vestro in manu vestra: sed comedetis eam cum festinatione, Pascha est Jehovæ.

12 Transiturus enim sum per terram Ægypti ea ipsa nocte, & percussuru omne primogenitum in terra Aegypti, tum homines tum etiam jumenta: & in omnes Deos Aegyptiorum exercituru judicia; ego Jehova.

13 Erit autem sanguis ille pro vobis in signum super illas domos ubi eritis, ut videns sanguinem illum transeam præter vos: sic non erit in vobis plaga exitialis, quum cædā *primogenita* in terra Aegypti.

14 Quamobrem erit dies iste vobis in monimentum, ut celebretis ipsum *diem* festum Jehovæ: per ætates vestras statuto perpetuo celebrate ipsum.

15 Septem dies panes azymos comeditote, verumtamen ipso die primo *jam* amoveritis vetus fermentum è domibus vestris: nam quisquis comederit fermentatum à die illorum primo usque ad septimum diem, utique excinderur illa ipsa anima ex Jisraele.

16 In primo autem illorum die convocatio sancta, similiter die septimo convocatio sancta esto vobis: nullum opus fiat in eis, verumtamen quod comedendum erit unicuique animæ illud solum parabitur vobis.

17 Observabitis *igitur diem* ipsum azymorum; quum eodem ipso die eduxero exercitus vestros è terra Aegypti: observabitis inquam illum ipsum diem per ætates vestras statuto perpetuo.

18 Primo ipso *mense*, quartodecimo eius mensis, vespere comeditote azymos; usque ad diem vigesimum primum eiusdem mensis vespere,

19 Septem dies verus fermentum ne reperitor in domibus vestris: nam quisquis comederit fermentatum, utiq; excinderur illa ipsa anima ex congregatione Jisraelis, tam peregrini, quam indigenæ ipsius regionis.

20 Nihil fermentati comeditote: in omnibus habitationibus vestris comeditote *panes* azymos.

21 Convocatis itaq; Moſche omnibus Senioribus Jisraelis, edixit eis, Extrahite, & accipite vobis parvam pecudem per familias vestras, deinde jugulate ipsum Pascha.

22 Tum acceptum fasciculum hyssopi intingetis in sanguine ipsius qui *erit* in pelvi, & admovebitis superliminari, duobusque postibus de sanguine illo qui *erit* in pelvi; vos autem ne exitote ullus è porta domus suæ ad matutinum usque.

23 Procedens enim Jehova ad percutiendum Aegyptum; quum viderit sanguinem illum in superliminari & in duobus postibus; transibit Jehova præter portam illam, nec finet interfectorem ipsum ingredi domos vestras ad percutiendum.

24 Observate autem rem hanc, pro statuto tibi & filiis tuis usque in seculum.

25 Erit itaque cum veneritis in terram illam quam daturus est Jehova vobis, quemadmodum dixit; Ut observetis hunc ipsum cultum.

26 Et erit, quando dicent filii vestri vobis, Quid hic cultus vobis *designat*?

27 Ut dicatis, Victima Paschatis est Jehovæ; qui transiens præter domos filiorum Jisraelis in Aegypto quum cæderet Aegyptios, familias nostras eripuit: tunc vertice inclinavit populus ipse & incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

28 Abeuntes igitur id fecerunt filii Jisraelis; quemadmodum præceperat Jehova per Moſchen & Aharonem, sic fecerunt.

29 Fuit autem sub mediam noctem, ut Jehova cæderet omnem primogenitum in terra Aegypti, tam primogenitum Pharonis qui sessurus erat super thronum ejus, quam primogenitum captivi qui *erat* in ergastulo: & omne primogenitum jumentorum.

30 Quapropter surrexit Pharo nocte, ipse & omnes servi ejus, omnes denique Aegyptii & exitii clamor magnus in Aegypto; eo quod nulla *erat* domus ubi non *esset* mortuus.

31 Inclamabatq; Moſchen & Aharonem nocte, dicens, Surgite, exite è medio populi mei, tum vos, tum filii Jisraelis; & abite, servite Jehovæ, sicut loquuti estis.

32 Greges quoque vestros, & armenta vestra accipite, quemadmodum loquuti estis; ac abite, ut benedicatis etiā mihi.

33 Etiam Aegyptii vehementer instabant apud populum festinando dimittere eos è sua regione; dicebant enim, Nos omnes jam jam morituri sumus.

34 Itaq; accepit ipse populus massam suam, nondum fermentatam; mactris suis super humerum suum *quisque* circumligatis ad vestes suas.

35 Filli autem Jisraelis fecerant secundum edictum Moſchis: petierant enim ab Aegyptiis instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestes.

36 Et Jehova reddiderat gratiosum populum hunc ante oculos Aegyptiorum, adeo ut dederint eis petentibus; ita spoliaverunt Aegyptios.

37 Profectiq; sunt filii Jisraelis Rhamesseo Succothas; ad sexcenta millia pedestrium, virorum, præter parvulos.

38 Quinetiam miscellanea turba multa ascendit cum eis; greges quoque & armenta, possessio gravis valde.

39 Tunc coxerunt è massa illa, quam exulcerant

ssulerant ex Aegypto, placentas azymas, quia nondū fermentata esset: nam expulsi ab Aegyptiis, non potuerant cunctari, etiamq; viaticum non comparaverant sibi.

20 Incolatus autem Israelitarum, quo commorati sunt in Aegypto, *fuit* quadringentorum triginta annorum.

41 Fuit vero, exactis quadringentis triginta annis; fuit, inquam, eodem ipso die, *ut* egrederentur omnes exercitus Jehovæ, è terra Aegypti.

42 Nox plurimum observanda est Jehovæ, qua eduxit eos è terra Aegypti: hæc est illa nox Jehovæ, plurimum observanda omnibus Israelitis per ætates suas.

43 Quamobrem edixit Jehova Moschi & Aharoni, Hoc *esto* statutum ipsius Paschatis: nullus alienigena vescitor illo.

44 Omnis vero servus cujusque, emptus pecunia; quum circumcideris eum, tum vescitor illo.

45 Inquilinus, aut mercenarius, ne vescitor illo.

46 In eadem domo editor, ne efferto ex ulla domo de carne illius foras: & os ne confringaris in illo.

47 Tota congregatio Israelis faciunto illud.

48 Quod si peregrinabitur apud te peregrinus, qui facere voluerit Pascha Jehovæ; circumciditor ei omnis mas, cum demum accedito ad faciendum ipsum, & esto sicut ipse indigena terræ: at nullus præputiarus vescitur illo.

49 Lex eadem esto indigenæ ipsi, & peregrino huic, qui peregrinatur inter vos.

50 Quod fecerunt omnes filii Israelis: quemadmodum præceperat Jehova per Moschen & per Aharonem, sic fecerunt.

51 Fuit autem hoc eodem ipso die, *quo* eduxit Jehova filios Israelis è terra Aegypti per exercitus suos.

CAPUT XIII.

Obligatio populi per varias leges, ejusq; directio & protectio per columnam nubis & ignis.

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

2 Consecra mihi omne primogenitum, quicquid aperit vulvam suam apud Israelitas, ex hominibus & ex jumentis: meum *enim* est.

3 Edixit itaq; Moschе populo, Memento diei huius, quo egressi estis ex Aegypto, è domo servorum, quod robusta manu eduxerit vos Jehova illinc: ne ergo comeditor fermentarum.

4 Hodie vos exitis; in mense Abib.

5 Idcirco futurum est, quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanæi, & Chittæi, & Emoræi, & Chivvæi, & Jebusæi, quam juravit majoribus tuis se daturum tibi, terram affluentem lacte & melle: ut obeas cultum istum hoc mense.

6 Septem diebus comedito panes azymos: etiã die septimo, *dis* festo Jehovæ.

7 *Panes* azymi comeduntor septem illis diebus: neq; conspicitor apud te fermentatum *quicquam*, neq; conspicitor apud te vetus fermentum in toto termino tuo.

8 Et annunciabis filio tuo die illo, dicendo, Propter hoc fecit *ista* Jehova mihi, quum exirem ex Aegypto:

9 Ut sit tibi in signum ad manum tuam, & in monimentum inter oculos tuos, *ut* sic doctrina Jehovæ in ore tuo: quia manu forti eduxit te Jehova ex Aegypto.

10 observabis itaque statutum hoc, constituto tempore suo; quotannis.

11 Item erit quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanæi, quemadmodum juravit tibi ac majoribus tuis; dederitque eam tibi:

12 Ut emancipes quicquid aperit vulvam Jehovæ; etiam quicunque aperuerit *vulvam* fœtus jumentorum eorum quæ tua erunt, masculos, Jehovæ.

13 Sed omnem asinũ aperientẽ *vulvam*, parva pecude redimito; quod si non redimes, decollabis ipsum; omnẽ vero primogenitum humanum ex filiis tuis, redimito.

14 Eritque quum interrogaverit te filius tuus in posterũ dicendo, Quid hoc *sibi vult?* ut dices ei, Robusta manu eduxit nos Jehova ex Aegypto è domo servorum.

15 Fuit enim quum durum se præbuisset Pharho in dimittendis nobis, ut occiderit Jehova omne primogenitũ in terra Aegypti, cum primogenitum hominum, tum primogenitum jumentorum: idcirco ego macto Jehovæ ex omni *bestia* aperiente vulvam masculos; omnem vero primogenitum filiorum meorum redimo.

16 Quod erit pro signo ad manum tuã, & pro frontalibus inter oculos tuos; manu robusta eduxisse nos Jehovam ex Aegypto.

17 Fuit autem, quum dimisisset Pharho populum, ut non duceret eos Deus viã regionis Pelischthæorum, quod propinqua esset: dicebat enim Deus, *Videndum* ne pœniteat hunc populum, quum viderint bellum, & reverterantur in Aegyptum.

18 Sed circumduceret Deus populum via ipsa deserti, *ad* mare algosum: militari autem ordine ascendebant filii Israelis è terra Aegypti.

19 Acceperat vero Moschе ossa Josephi secum: nam jurejurando obstrinxerat filios Israelis, dicendo, Omnino visitabit Deus vos, *adjuro* ut *hinc* deportetis ossa mea hinc vobiscum:

20 Profecti itaq; Succothis, castra metati sunt Echami, in fine ipsius deserti.

21 Jehova vero antecedebat eos interdiu in columna nubis, ad deducendum eos via illa, & nocte in columna ignis, ad asferendum eis lucem, ut progrederentur interdiu ac nocte:

22 Non amovit columnam illam nubis interdiu, aut columnam illam ignis nocte à conspectu ipsius populi.

CAPUT XIV.

Pharo, persequens Israelitas per mare rubrum transeuntes, submergitur.

1 ALloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere filios Israelis; ut divertant, & castrametentur ante fauces *montium* Chirothamum, inter Migdolum & mare mare: ante Baal-tzephonem, è regione ejus castrametamini ad mare.

3 Dicet autem Pharo de filiis Israelis, Perplexi *sunt* illi in hac regione, conclusit eos desertum illud.

4 Et obdurabo cor Pharonis, ut persequatur eos, sic glorificer in Pharone & in omnibus copiis ejus, experianturq; Aegyptii me esse Jehovam: & fecerunt ita.

5 Nam quum nunciarum esset regi Ægypti fugere populum hunc; mutatus est animus Pharonis & servorum ejus erga populum hunc, adeo ut dicerent, Quid hoc *est quod* fecimus? quod dimisimus Israelitas ne servirent nobis?

6 Junxit itaque currum suum, & populum suum adjunxit secum,

7 Assumpsit seu ento currus delecti *militis*, & omnes currus Aegypti; quibus omnibus præerant duces.

8 Obstirmaverat enim Jehova cor Pharonis regis Aegyptii, ut persequeretur filios Israelis: quum filii Israelis procederent sublata manu.

9 Ira persequentes eos Aegyptii assequuti sunt eos castra habentes ad mare omnes equites cisarii Pharonis, & equites ejus, & copiæ ejus, ad fauces *montium* Chirotharum ante Baal-tzephonem.

10 Et admovit *castra* Pharo; sublatis vero filii Israelis oculis suis *aspicientes*, ecce autem Aegyptium profectum post ipsos: timuerunt valde, & clamaverunt filii Israelis ad Jehovam:

11 Dixeruntque Moschi, An propterea quod nulla prorsus *sint* sepulcra in Aegypto, abduxisti nos ut moreremur in hoc deserto? quid hoc *est quod* fecisti nobis, educendo nos ex Aegypto?

12 An non hic ille sermo *est*, quo alloquebamur te in Aegypto, dicendo, Desine à nobis, ut serviamus Aegyptiis? nam melius fuisset nobis servire Aegyptiis, quam nos mori in hoc deserto.

13 Edixit autem Mosche ipsi populo, Ne timeatis; consistite & spectate salutem Jehovæ, quam eder vobis hodie: nã quos vidistis Aegyptios hodie, non pergetis videre eos posthac usque in seculum.

14 Jehova pugnabit pro vobis; vos ergo quiescite.

15 Dixit vero Jehova Moschi, Quid clamas ad me? alloquere filios Israelis, ut proficiscantur.

16 Sed tu attolle baculum tuum, & extende manu tua versus ipsum mare finde ipsum, ut ingrediantur filii Israelis per medium maris in ipsa arida.

17 De me autem, ecce ego obfirmo cor Aegyptiorum ut ingrediantur post illos: & glorificabor in Pharone, & in omnibus copiis ejus, in curribus ejus, & in equitibus ejus.

18 Et experientur Aegyptii me esse Jehovam, quum glorificabor in Pharone, in curribus ejus, & in equitibus ejus.

19 Tum profectus Angelus ipse Dei, qui antecedebat castra Israelitarum, ivit à tergo eorum: & profecta columna illa nubis à conspectu eorum stabat à tergo eorum:

20 Procedensque inter castra Aegyptiorum, & castra Israelitarum *erat* quidem fuit tenebræ nubes illa, *hæ* vero illustravit noctem ipsam, adeo ut non appropinquaverit alter ad alterum tota illa nocte.

21 Quum autem extendisset Mosche manum suam versus illud mare, abigens Jehova mare ipsum Euro vehemente totæ illa nocte, redegit mare in siccum: & dissidit se aqua illius.

22 Sic procedebant filii Israelis in medio maris per ipsam aridam, quum aquæ essent eis murus à dextera eorum, & à sinistra eorum.

23 Persequentes quoq; Aegyptii procedebant post eos, totus equitat. Pharonis, cisarii ejus, & equites ejus: in medium illius maris.

24 Fuit autem in vigilia matutina, quum prospectaret Jehova ad castra Aegyptii in columna ignis & nubis, ut funderet castra Aegyptiorum.

25 Ablatisq; rotis currum ejus duceret eum tarde: quamobrẽ dicebat Aegyptius, Fugiam à conspectu Israelitarum, nam Jehova pugnat pro eis contra Aegyptium.

26 Tum dixit Jehova Moschi, Extende manum tuam versus ipsum mare, ut revertantur aquæ ipsius super Aegyptium, super currus ejus, & super equites ejus.

27 Extendente itaque Mosche manum suã versus ipsum mare, reversum est mare ipsum appetente mane ad vim suã. Aegyptii autem fugerunt obviam mari: Sic excussit Jehova Aegyptium in medio maris.

28 Nam revertentibus aquis illis, & operientibus illi rum currus & equites cum omnibus copiis Pharonis, qui processerant post eos in ipsum mare, non est relictus ex eis vel unus.

29 Interea filii Israelis ibant per aridam in medio ipsius maris, & erant aquæ illæ eis murus à dextera eorum, & à sinistra eorum.

30 Ita servavit Jehova in die illo Israelitas è manu Aegyptiorum, viderunt que Israelitæ Aegyptios morientes, in littore maris.

31 Quum autem vidissent Israelitæ opus illud maximum, quod edidit Jehova contra Aegyptios; timuerunt populus ipse Jehovam, crediderunt q; Jehovæ, & Moschi servo ejus.

CAPUT

CAPUT XV.

Epinicium Moſaïcum, Iſraelis, & Mariæ: primaque populi murmuratio ad aquas Maræ.

1 TUnc canens Moſes & filii Iſraelis canticum iſtud Jehovæ, loquuti ſunt, dicendo, Cantabo Jehovæ, eo quod admodum excelluit, equum & ſeſſorem ejus dejecit in mare.

2 Robur meum & carmen Jah, qui fuit mihi ſaluti: hic *eſt* Deus fortis meus, cui habitaculum decorum ponam, Deus patris mei quem exaltabo.

3 Jehova *eſt* bellicoſiſſimus, nomen ejus eſt Jehova.

4 Currus Parhonis & copias ejus præcipitavit in mare, deleſtique præfectorum ejus demerſi ſunt in mare algoſum.

5 Abyſſi operuerunt eos, deſcenderunt in profunda velut lapis.

6 Dextera tua, ô Jehova, magnificar ſe mihi virtute illa: dextera tua, Jehova, conſtringis hoſtem:

7 Et magnitudine excellentiæ tuæ ſubvertis inſurgentes *contra* te: furorem tuum immittis, conſumit eos tanquam *ignis* ſtipulam.

8 Cum flatu narium tuarum coacervatæ ſunt aquæ, conſtiterunt velut cumulus fluida: concreverunt abyſſi in intima parte maris:

9 Dixerat hoſtis, Perſequar, aſſequar, dividam prædam: explebitur eis anima mea, exſeram gladium meum, aſſeret eos in hæreditatem manus mea.

10 Flaviſti vento tuo, operuit eos mare: profunda petierunt tamquam plumbum in aquis validis.

11 Quis *eſt* ſicut tu inter fortiſſimos, Jehova, ? quis *eſt* ſicut tu, magnificus ſanctitate? reverendus laudibus? mirificus?

12 Extendiſti dexteram tuam, deglutivit eos terra.

13 Deducis benignitate tua populum quē redemiſti: cōmode ducis robore tuo ad decorum habitaculum ſanctitatis tuæ.

14 Ut audierint populi, commovebuntur: dolor corripiet incolas Peliſchthæa.

15 Tunc turbabuntur duces Edomæorū, fortiſſimi Moabitarum, corripiet eos tremor: diffluent omnes incolæ Cenahanæa.

16 Irruet ſuper eos formido magna & pavor, magnitudine brachii tui conticeſcent *immoti* tanquam lapis; donec pertranſierit populus tuus Jehova, donec pertranſierit populus quem acquiſiviſti.

17 Introduces eos, & plantabis eos in monte poſſeſſionis tuæ, loco *quem* ad habitationem tuam operatus es Jehova ſanctuario, ô Domine, *quod* ſtabiliverunt manus tuæ.

18 Jehova regnabit in omnia ſecula.

19 Quum procederet equitatus Parhonis in curribus ejus & equitibus ejus per ipſum mare, reduxit Jehova ſuper eos aquas illas maris; filii autem Iſraelis iverunt in arida per mediū ejuſdem maris.

20 Accepit quoq; Prophetiſſa Mirjam ſoror Aharonis tympanum in manu ſua; & egreſſæ ſunt omnes fœminæ poſt eam cum tympanis & cum ſiſtulis.

21 Sic illis autem reſpondebat Mirjam: Cantate Jehovæ, eo quod admodum excelluit, equum & ſeſſorem ejus dejecit in mare.

22 Deinde proficiſci jubſit Moſes Iſraelitas à mari algoſo, ut progrederentur in deſertum Schuris: euntesq; triduo per illud deſertum, non inveniebant aquam.

23 Inde pervenientes Maram, non potuerunt bibere aquas è Mara, eo quod amaræ eſſent: idcirco *quiſque* vocat nomen ejus *locī* Maram.

24 Tunc murmuravit populus contra Moſchen, dicendo, Quid bibemus?

25 Sed quum inclamaſſet *Moſche* Jehovam, oſtendit Jehova ei lignum, quo injecto in aquas illas, dulces factæ ſunt aquæ: ibi impoſuit ei ſtatutum & judicium, poſtquam ibi tentavit ipſum *Deus*.

26 Dixit enim, Si ſedulo attendens ad vocem Jehovæ Dei tui, quod rectum videtur in oculis ejus feceris; & ſi aurem accommodans ad præcepta ejus, obſervaveris omnia ſtatuta ejus; nullum morbum quem impoſui Aegypto, imponam tibi, ſed ego Jehova ero curator tuus.

CAPUT XVI.

Secunda populi murmuratio, ejuſque cibatio per Coturnī et Mannā.

DEinde venerunt Elima, ubi *erant* duodecim fontes aquarum & ſeptuaginta palmæ: & caſtrametati ſunt ibi ad aquas illas. *Caput 16.*

2 Profecti vero Elimis, venerunt tota congregatio filiorum Iſraelis in deſertum Sinis, quod *eſt* inter Elima & inter Sinai, quintodecimo die menſis ſecundi ab exitu eorum ex Aegypto.

3 Tunc murmuraverunt tota congregatio filiorum Iſraelis contra Moſchen & contra Aharonem, in deſerto illo:

4 Dixeruntq; eis filii Iſraelis, Utinam mortui fuiſſemus manu Jehovæ in terra Aegypti, quum ſederemus olla carnis comederemus panem ad ſaturitatem: nam eduxiſtis nos in deſertum iſtud, ut mortem afferretis toti huic cœtui fame.

5 Dixit vero Jehova Moſchi, Ecce ego faciam ut pluat vobis panis ex ipſo cœlo: quare egredietur hic populus, & colligent ſunt demenſum cujuſque diei quotidie, ut tentem enim, utrum ambulaturus ſit in lege mea, necne.

6 Erit autem unoquoq; die ſexto, ut parent quod intulerint: *hoc* vero ſuturū eſt duplum ſupra quam collegerint quotidie

7 Dixit ergo Moſes & Aharon omnibus filiis Iſraelis; Veſpere, jam cum cognoſcetis Jehovam eduxiſſe vos è terra Aegypti:

8 Mane quoq;, quum videritis gloriam Jehovæ, quandoquidem audit murmura-

tiones veſtras contra Jehovam: nos enim quid *ſumus*, ut murmuretis contra nos?

9 Dixitque Moſche, *Cognoſcetis*, quum dederit vobis Jehova hoc veſpere carnem ad edendum, & panem ipſo mane ut ſaturemini quandoquidem audit Jehova murmurationes veſtras, quibus murmuratis contra ſe: nos enim quid *ſumus*? non *ſunt* contra nos murmurationes veſtræ, ſed contra Jehovam.

10 Deinde dixit Moſche Aharoni, Edic tori congregationi filiorum Iſraelis, Appropinquate ante conſpectum Jehovæ: nam audivit murmurationes veſtras.

11 Fuitque, alloquuto Aharone totam congregationem filiorum Iſraelis, quum ſe converti ſſent ad ipſum deſertū, ut ecce gloria Jehovæ appareret in ipſa nube.

12 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

13 Audivi murmurationes filiorum Iſraelis; alloquere eos dicendo, Inter has duas veſperas comedetis carnem, & ipſo mane ſaturabimini pane, ita cognoſcetis me eſſe Jehovam Deum veſtrum.

14 Fuit itaque eodem veſpere, ut aſcendentes coturnices tegerent caſtra; mane vero, fuit ſtratus ros circa ipſa caſtra.

15 Quumque ſe elevaſſet ſtratus ille ros, ecce in ſuperficie ipſius deſerti tenue *quiddam* rotundum; tenue, *inquam*, ſicut ipſa pruina ſuper terram.

16 Quod videntes filii Iſraelis dicebant alter alteri, Man eſt; non enim ſciebant quid eſſet: dixit vero Moſche eis, Hic *eſt* panis ille quem dat vobis Jehova ad comedendum.

17 Hoc eſt verbū quod præcepit Jehova, Colligite ex eo quiſq; pro ratione cibi ſui *menſuram* Homer in ſingula capita, *pro* numero animarum veſtrarum, quiſq; pro iis qui *ſunt* in tentorio ſuo accipite.

18 Et fecerunt ſic filii Iſraelis: collegerunt enim alii plus, alii minus.

19 Poſt metiebantur menſura Homer, ita ut non abundaret qui plus collegerat; & qui minus, non laboraret penuria: quiſq; pro ratione cibi ſui colligebant.

20 Sed quidā Moſche edixiſſet eis, Ne quis reliquum faciat ex eo uſq; in craſtinū:

21 Non auſcultarunt Moſchi, reliquum fecerunt quidā ex eo in craſtinum, quod produxit vermes, fœtuitq; : quapropter iratus eſt contra eos Moſche.

22 Sic colligebant illum quovis mane, quiſque pro ratione cibi ſui; nam incalefcente ſole, liquefcebat.

23 Fuit autem ipſo die ſexto, quum colligerent cibum duplum, binas menſuras Homer in unumquemque; & venientes omnes duces congregationis renunciarunt Moſchi;

24 Qui dixit eis, Illud *eſt* quod edixit Jehova, Quies ſabbathum ſanctum *eſt* Jehovæ cras, quod coturi eſteris, coquite *hodie*, & quod elixaturi eſteris, elixate; quicquid autem abundat, deponite vobis aſſervandum uſque in craſtinum.

25 Quum itaque depoſuiſſent uſque in craſtinum, ſicut præceperat Moſche, non fœtuit nec *ullus* vermis in eo fuit.

26 Dixitq; Moſche, Comedite illud hodie, nam ſabbathum hujus dei *eſt* Jehovæ: hodie non invenietis illi *cibum* in agro.

27 Sex diebus colligetis eum, die vero ſeptimo, ſabbatho, non erit.

28 Fuit autem ipſo die ſeptimo, quum exiviſſent *aliqui* de populo ad colligendum; ſed non invenerunt.

29 Quamobrem dixit Jehova Moſchi, Quouſque renuiſti obſervare mandata mea, & leges meas?

30 Conſideratote, quia Jehova dedit vobis ipſum ſabbathum, idcirco idem dat vobis quovis die ſexto cibum biduī: manete quiſq; in loco ſuo, ne exeat ullus è loco ſuo die ſeptimo.

31 Sic quieſcebant populus die ſeptimo.

32 Vocavit autem domus Iſraelis nomen ejus Man: quod erat quaſi ſemen coriandri album, & ejus ſapor velut epichyri ex melle.

33 Dixit etiam Moſche, Hoc *eſt* verbū quod præcepit Jehova, Plena *menſura* Homer aſſervanda eſt ex eo per ætates veſtras: ut videant panem illum, quo vos cibaverim in hoc deſerto poſtquam eduxi vos è terra Ægypti.

34 Quare edixit Moſche Aharoni, Accipe urnam unam, & repone illic plenā *menſuram* Homer Man; & colloca ipſa ante conſpectum Jehovæ aſſervandam per ætates veſtras.

35 Quemadmodum præcepit Jehova Moſchi, ſic collocavit eam Aharon coram teſtimonio ipſo aſſervandam.

36 Filii autem Iſraelis veſcebantur Man iſto quadraginta annis, donec venirent in regionē habitabilem: hoc, *inquam* Man veſcebantur, donec pervenirent ad extremitatem regionis Genahanæ.

37 Homer autem, decima eſt Ephæ.

CAPUT XVII.

Tertia populi murmuratio: Petra fundens aquas. Preces Moſchis victrices contra Hamalekum.

DEinde profecti ſunt tota congregatio filiorum Iſraelis à deſerto Sinis itineribus ſuis ex præſtituto Jehovæ, & caſtramerati ſunt Rephidimis, ubi non erat aqua quam populus biberet.

2 Quapropter contendens populus cū Moſche, dicebant, Date nobis aquam ut bibamus: quibus dixit Moſche, Quid contenditis mecum? quid tentatis Jehovam?

3 Sed quum ſitiens ibi populus eſſet aquæ, & murmuraret populus ipſe contra Moſchen, dixit, Quare jā feciſti ut aſcenderemus ex Ægypto? ad mortē afferendū mihi, filiis meis, & pecori meo ſiti.

4 Quamobrem inclamavit Moſche Jehovam.

vum, dicendo: Quid faciam populo huic? adhuc pauliſper, & eſſent lapidaturi me.

5 Edixit vero Jehova Moſchi, Tranſi ante populum hunc, & accipe tecum de Senioribus Iſraelis: baculumque tuum, quo percuſſeras rivum illum, accipe in manum tuam, quum eris abiturus.

6 Ecce me ſtante coram te ibi ſuper illam rupem in Chorebo: ubi percuſſeris rupem ipſam; procedent ex ea aquæ ut bibat hic populus: fecitque ſic Moſche ante oculos Seniorum Iſraelis.

7 Vocavit autem nomen illius loci Maſſam & Meribam; propterea quod contenderant filii Iſraelis, & propterea quod tentaverant Jehovam, dicendo, Eſtne Jehova inter nos, an non?

8 Sed venientibus Hamalekitis, ut pugnarent contra Iſraelitas, Raphidima,

9 Edixit Moſche Jehoſchuæ, Delige nobis homines, & proceede pugnatum contra Hamalekitas: cras, me conſiſtente in vertice iſtius collis cum baculo Dei in manu mea.

10 Fecit itaq; Jehoſchuah quemadmodum dixerat ei Moſche, pugnando contra Hamalekitas: Moſche vero, Aharon, & Chur, aſcenderunt verticem illius collis.

11 Eratque quum attolleret Moſche manum ſuam, ut prævalerent Iſraelitæ; quum vero quieti dabant manum ſuam, prævalerent Hamalekitæ.

12. Quamobrem *quum* manus Moſchis graves *eſſent*, acceptum lapidem ſuppoſuerunt ei, ut inſideret illi: Aharon vero & Chur ſubſtentabant manus ejus, hinc unus & illinc alter, fuitq; utraque manus ejus firma uſque ad occaſum Solis.

13 Sic fregit Jehoſchuah Hamalekum, & populum ejus acie gladii.

14 Poſtea edixit Jehova Moſchi, Inſcribe hoc monimentum libro, & inſere ipſum in aures Jehoſchuæ: me omnino deleturum eſſe memoriam Hamalekitarum è terra ſub cœlo.

15 Tunc exſtruxit Moſche altare, cui us vocavit nomen, Jehovæ vexilli mei;

16 Et dixit, Quia manus *Hamalekis fuit* contra ſolium Jah, bellum Jehovæ in Hamalekum *erit* de ætate *in* ætatem.

CAPUT XVIII.

Jithro invitat Moſaben, & dat ipſi conſilium ſalutare.

Audiens autem Jithro Præſes Midianitarum ſocer Moſchis quæcunq; fecerat Deus Moſchi & Iſraeli populo ſuo, eduxiſſe Jehovam Iſraelem ex Ægypto:

2 Aſſumpſit Jithro ſocer Moſchis Tziporam uxorem Moſchis, poſtquam remiſit eam *Moſche*.

3 Duoſq; filios ejus: quorum unius nomen *erat* Gerſchom, quia dixerat *Moſche* Peregrinus ſum, in terram alienâ *pulſus*.

4 Nomen vero alterius Eliezer, *quia dixerat*, Nam Deus patris mei auxilio *fuit* mihi, qui eripuit me è gladio Parhonis

5 Et venit Jithro ſocer Moſchis cum filiis ejus & cum uxore ejus ad Moſchen, in deſertum illud ubi is caſtra habebat, *ad montem Dei*:

6 Dixitque Moſchi, Ego ſocer tuus Jithro venio ad te, uxor quoque tua & duo filii ejus cum ea.

7 Tunc proceſſit Moſche obviam ſocero ſuo, & incurvans ſe oſculatus eſt eum, rogarunt q; alter alterum de proſperitate: poſtea ingreſſi ſunt in tentorium ipſius.

8 Ubi enarravit Moſche ſocero ſuo quæcunque fecerat Jehova Parhoni & Ægyptiis propter Iſraelem, omnemque moleſtias quæ obvenerant ipſis in via illa, unde eripuerat eos Jehova.

9 Et lætatus Jithro ſuper omnibus illis beneficiis quibus fecerat Jehova Iſraelem, quod eripuiſſet eum è manu Ægyptiorum;

10 Dixit Jithro, Benedictus *ſit* Jehova qui eripuit vos è manu Ægyptiorum & è manu Parhonis qui eripuit hunc populum ne ſubjectus eſſet manui Ægyptiorum.

11 Nunc agnoſco magnum eſſe Jehovam præ omnibus diis, ea ipſa re qua ſuperbiunt ſuperiorem *eſſe* illis.

12 Acceptumque *obtulit* Jithro ſocer Moſchis holocauſtum & victimas Deo: & venit Aharon & omnes Seniores Iſraelis ad comedendum cibum cum ſocero Moſchis coram Deo ipſo.

13 Fuit autem poſtero die, ſedente Moſche ad judicandum populum; quum adſtaret populus ipſe Moſchi à mane illius *diei* uſque ad veſperam;

14 Ut aſpiciens ſocer Moſchis quicquid ipſi faciebant populo; diceret, Quid hoc *eſt quod* facis huic populo? cur ſedes tu ſolus, & totus hic populus ſiſtit ſe coram te à mane uſque ad veſperam?

15 Tum dixit Moſche ſocero ſuo, Nam venit ad me hic populus ad conſulendum Deum.

16 Quum eſt inter illos negotium, venit *quiſque* ad me, ut judicem inter utrumq; & nota facio ſtatuta Dei & leges ejus.

17 Dixit vero ſocer Moſchis ei, Non *eſt* bona hæc res qualem tu facis.

18 Omnino decides cum tu, tum populus hic qui *eſt* tecum; nam gravis *eſt* hæc res ſupra te, non poteris eâ præſtare ſolus

19 *At* nunc auſculta voci *meæ*, conſulam tibi, & erit Deus tecum: Eſto tu pro hoc populo erga Deum ipſum, ut tu referas eorum res ad Deum;

20 Et commonefaciens eos de ſtatutis ac legibus ejus, notam facias eis viam ipſam per quam ambulaturi ſunt, & opus ipſum quod ſunt facturi.

21 Tu autem provideto ex toto hoc populo & *curato eligi* viros ſtrenuos, timentes Dei, viros veraces, odores turpis lucri: quos conſtituas ſuper eos, præfectos millenis, præfectos centenis præfectos quinquagenis, & decurionem.

22 Ut judicent populum hunc omni tempore; sitque ut omnem rem quæ magna *erit* referant ad te, omnem vero rem quæ parva *erit* judicent ipsi: sic alleva te *onere* ut ferant tecum.

23 Quumque feceris hanc rem, & præceperit tibi Deus, poteris consistere; et iisque totus populus hic ad locum suum rediibit cum pace.

24 Auscultavit itaque Moyse voci soceri sui: fecit quicquid dixerat.

25 Eligens enim Moyse viros strenuos ex toto Israele, constituit eos primores in populo, præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones:

26 Qui judicarunt populum ipsum omni tempore: rem quæ difficilis *erat* referebant ad Moysen, rem vero quæ parva *erat* judicabant ipsi.

27 Postea deduxit Moyse socerum suum, qui rediit in regionem suam.

CAPUT XIX.

Deus apparet in monte Sinai, & Moysi mandat ut sanctificet populum ad Iehovam percipiendum.

IN novilunio tertio ex quo exiverunt filii Israelis è terra Ægypti; eo ipso die pervenerunt in desertum Sinai.

2 Quum itaque profecti Rephidimis venissent in desertum Sinai, & castra habuerunt in illo deserto (castra autem fecerant ibi Israelitæ è regione ipsius montis)

3 Moyse ascendit ad Deum: clamavitque ad eum Jehova ex ipso monte, dicendo, Sic dicito familiæ Jahakobi, & enunciato filiis Israelis:

4 Vos vidistis quæ fecerim Ægyptiis; ut sustulerim vos *quasi* alis aquilarum, & adduxerim vos ad me.

5 Nunc itaque, si sedulo attenderis voci meæ, & servabitis fœdus meum, utique eritis mihi peculium præ omnibus aliis populis, nam mea *est* tota terra.

6 Vosque eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta: hæc *sunt* verba illa quibus alloqueris filios Israelis.

7 Veniens itaque Moyse vocavit seniores populi; & proposuit eis omnia hæc verba quæ præceperat ei Jehova:

8 Cui respondentes totus ipse populus una, dixerunt, Quicquid dixerit Jehova faciemus: retulitque Moyse verba populi ad Jehovam:

9 Tunc dixit Jehova Moyse, Ecce ego venturus sum ad te in densa hac nube, ut audiat hic populus quum alloquar te, et in æternitatem fidant in seculâ: postquâ renunciasset Moyse Jehovæ verba illa populi.

10 Et edixit Jehova Moyse, Ito ad ipsum populum, ut sanctifices eos hodie & cras, & lavent vestimenta sua:

11 Ut sint parati in die tertio, nam ipso die tertio descensurus est Jehova ante oculos totius populi hujus super montē Sinai.

12 Pones autem terminum huic populo circumquaque, dicendo, Cavete vobis ne ascendatis in hanc montem, attingativve finem ejus: quicquid tetigerit hunc montem omnino morte afficitor.

13 Ne attingito illud ulla manu, sed lapidibus obruitor, aut jaculando confictor, sive jumentum, sive homo *fuerit*, ne vivito: quum tractim sonuerit cornu, ei ascendere poterunt in ipsum montem.

14 Descendit ergo Moyse ex monte illo ad populum: sanctificavitque populum, ut lavarent vestimenta sua:

15 Edicens populo, Estote parati in die ipsum tertio, ne accedite *ullus* ad uxorē.

16 Fuit vero die illo tertio, quum cœpisset mane, ut essent soni, & fulgura, & nubes densæ super illum montē, sonitusq; tubæ vehemens valde: adeo ut trepidaret totus ipse populus qui *erat* in castris.

17 Eduxit Moyse populum obviam Deo ipsi è castris suis; qui constiterunt ad imum illius montis.

18 Mons autem Sinai fumabat totus, propterea quod descendebat super eum Jehova in ipso igne, emittensque fumum suum tanquam fumum fornacis, tremebat totus ille mons valde.

19 Quumque sonus ille tubæ pergeret & invalesceret valde; Moyse loquebatur, Deus vero ipsi respondebat voce:

20 Tunc descendit Jehova super montem Sinai ad ipsum verticem montis: vocavitque Jehova Moyse ad ipsum verticem montis; & ascendit Moyse.

21 Edixitque Jehova Moyse, Descende, contestare hunc populum: ne perrumpant *terminum, ascendendo* ad Jehovam videndi animo, ut *non* cadant ex eo multi.

22 Etiamq; ipsi sacrorum administri, qui ad Jehovam appropinquant seipsos sanctificanto: ut non irrumpat in eos Jehova.

23 Dixit autem Moyse Jehovæ, Non poterit *quisquam* hujus populi ascendere montem Sinai; quod tu contestatus es nos dicendo, Terminum pone huic monti, ut sanctifices illum.

24 Et respondit ei Jehova, Abi, descende, ut ascendas tu & Aharon tecum: ipsi vero sacrorum administri & populus ne perrumpunto *terminum* ascendendo ad Jehovam, ut non irrumpat in eos.

25 Descendit ergo Moyse ad populum, atque *hæc* retulit eis.

CAPUT XX.

Promulgatio legis solenniter & terribiliter facta.

TUm eloquutus est Deus omnia hæc verba, dicendo,

2 Ego *sum* Jehova Deus tuus, qui edixi te è terra Ægypti, è domo servorum:

3 Ne esto tibi *ullus* deorum alienorum ante faciem meam.

4 Ne facito tibi sculptile, aut ullam imaginem *eorum* quæ *sunt* in cœlis supra, aut quæ in terra infra, aut quæ in aquis infra terram.

5 Ne

5 Ne incurvans te *honorem exhibeto* eis, neque colito ea: nam ego, Jehova Deus tuus *Deus* fortis zelotes *sum*, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos qui odio prosequuntur me;

6 Exercens vero benignitatem in mille Jesumos, *à patribus*, qui diligunt me, & qui observant mandata mea.

7 Ne assumito nomen Jehovæ Dei tui in vanū: nam non reliquet impunè Jehova eū qui assumpserit nomē suū in vanū.

8 Recordare diei sabbathi, ut sanctifices illum:

9 Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:

10 Dies vero septimus sabbathū *est* Jehovæ Deo tuo: ne facito ullum opus, tu aut filius tuus, aut filia tua, servus tuus, aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus qui *est* intra portas tuas.

11 Nam sex diebus perfecit Jehova cœlum ipsum, & terram, mare, & quicquid *est* in eis, quievit vero die illo septimo: idcirco benedixit Jehova diei sabbathi, & sanctificavit illum.

12 Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut prolongent dies tuos super terram illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

13 Ne occidito.

14 Ne scortator.

15 Ne furator.

16 Ne proferto contra proximum tuum testimonium falsum.

17 Ne concupiscito domum proximi tui: ne concupiscito uxorem proximi tui, aut servum ejus, aut ancillam ejus, aut bovem ejus, aut asinum ejus, denique quicquid *est* proximi tui.

18 Ipse autem populus totus percipiebant illos sonos, & fulgetra, & sonum tubæ, montemque ipsum fumantem: percipiensque populus, commoti sunt *loco*, & steterunt procul.

19 Dixerunt itaque Moschi, Loquere tu nobiscum, & audiemus: sed ne loquatur nobiscum Deus, ut non moriamur.

20 Edixit vero Mosche populo ipsi, Ne timeatis, nam ut tentaret vos venit Deus ipse, & ut sit timor ejus ante faciem vestram, ne peccetis.

21 Stabat ergo populus ipse procul, Mosche vero accessit ad illam caliginem ubi erat Deus.

22 Tunc edixit Jehova Moschi, Sic dicito filiis Israelis; Vos vidistis, ex cœlis me loquutum esse vobiscum.

23 Ne facite *deos*, mecum: deos argenteos, aut deos aureos ne facite vobis.

24 Altare terreum facito mihi, ut sacrifices super ipsum holocausta tua, eucharisteria tua, greges tuos, & armenta tua: quotcunque in loco jubebo celebrari memoriam nominis mei, & veniens ad te, benedicam tibi.

25 Quod si altare ex lapidibus facies mihi, ne extruito *ex eis cæsis*: nam quum primum rebus tuum exuleris super ipsos, profanaveris ipsos.

26 Neque ascendito per gradus ad altare meum; ut non detegantur pudenda tua ad illud.

CAPUT. XXI.

Leges forenses sive judiciales, incipiunt.

HÆc autem *sunt* judicia illa, quæ propones eis.

2 Quum emeris servum Hebræum, sex annis serviet: septimo autem exibit in libertatem gratis.

3 Si *solus* corpore suo venit, corpore suo exibit: si maritus uxoris est, exibit quoque uxor ejus cum eo.

4 Si dominus ejus dederit ei uxorem, peperitque illi filios aut filias; uxor ipsa cum naris suis erit domini ipsius, ille vero exibit *solus* corpore suo.

5 Quod si ingenue dixerit ille servus, Amo dominum meum, uxorem meam, & filios meos, nolo exire liber:

6 Tum sistens eum dominus ejus coram magistratibus ipsis, sistet eum ad januam suam, aut ad alterutrum postem: ubi perforabit dominus ejus aurem ejus subula, sic serviet ei in seculum.

7 Quū autē vendiderit quis filiā suam ut sit ancilla; ne exito ut hi servi exeant.

8 Si mala videbitur in oculis domini sui, ita ut non desponset eā sibi, nec curet eam redimi: *alicui* è populo extero ne jus habeto vendendi eā, perfide agendo cum ea.

9 Quod si filio suo desponset eam, secundum jus ipsum puellarum facito ei.

10 Si alteram acceperis sibi, alimentum ejus, operimentum ejus, & habitationem ejus ne diminuito.

11 Quod si tria ista non fecerit ei, tum exito gratis absque pecunia.

12 Qui percutit quemquam ita ut moriatur, omnino morte plectitor.

13 Si quis tamen non quæsiverit, sed Deus ipse objecerit manui ejus, constituam tibi locum quo ille confugiat.

14 Quum autē quis arrogaverit contra proximum suum occidere eum astu, *etiam* ab altari meo rapito eum ad mortem.

15 Item qui percutit patrem suum aut matrem suam, omnino morte plectitor.

16 Item plagiarius, sive vendiderit hominem, sive deprehensus fuerit in manu ejus, omnino morte plectitor.

17 Item qui maledicit patri suo aut matri suæ, omnino morte plectitor.

18 Item quum altercantibus hominibus percusserit unus alterum lapide aut pugno, ita ut non mortuus sit, sed decumbat in lecto:

19 Si surgens ambulaverit foras nixus scipione suo, tum impunis erit percussor: tantummodo cessationem ejus reddito, & plenam curationem ejus præstato.

20 Item quum percusserit quispiā servum suum aut ancillam suam virga, ita ut moriatur

moriatur sub manu ipsius, omnino vindicator.

21 Sed si diem unũ aut biduũ superstes fuerit, ne vindicator, nam pecunia ejus est.

22 Item cærrantibus hominibus, si percusserit *unus* illorũ mulierem gravidã, ita ut ejiciatur fœtus ejus, non tamen sit exitium: omino mulctator prout imposuerit ei marius ipse mulieris, & per judices dato.

23 Sin autem exitium sit, tum rédes vitam pro vita;

24 Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede;

25. Ustionem pro ustione, vulnus pro vulnere, tumicem pro tumice.

26 Item quum percusserit quis oculum servi sui, aut oculum ancillæ suæ, ita ut corruperit eum; in libertatem dimittito eum pro oculo ejus.

27 Et si dentem servi sui, aut dentem ancillæ suæ excusserit; in libertatem dimittito eum pro dente ejus.

28 Item quum cornu ferierit bos alicujus virum aut mulierẽ, ita ut moriatur: omnino lapidator bos ille, neque comeditor caro ejus, dominus vero bovis illius *erit* innocens.

29 Quod si bos perulcus fuerit antea, & quamvis denunciatum fuerit testibus adhibitis domino ejus, non aservaverit eum, itaque interfecerit virum aut mulierem: bos ille lapidator, etiamque dominus ejus morte plectetur.

30 Si redemptionis pretium impositum fuerit ei, tũ dato pretiũ redemptionis vitæ suæ, omnino prout impositũ fuerit ei.

31 Sive filiũ cornu petierit, sive filiam cornu petierit, secundum hoc jus fiat eo.

32 Si servũ cornu petierit bos ille aut ancillam, triginta argenteos siclos dato domino ejus, & bos ille lapidator.

33 Item quum reseverit quis foveam, aut quum foderit quis foveam, deinde non operuerit illam; itaque ceciderit illuc bos aut asinus:

34 Dominus ille fovea rependito, pecuniam restituito domino illius; quod autem mortuum fuerit, ejus esto.

35 Item si ferierit bos unius bovem alterius, ita ut moriatur; tum, vendito eo qui vivit, partientur pecuniam pretii ejus, & similiter mortuum partientur.

36 At *si* indicatum est bovem perulcum fuisse antea, nec tamen aservaverit eum dominus ejus: omnino rependito bovem pro illo bove; qui autem mortuus fuerit, ejus esto.

CAPUT XXII.

Leges forenses continuantur.

SI quis furatus bovem, aut parvã pecudem mactaverit, aut vendiderit eam; quinq; boves rependito pro uno bove, & quatuor *pecudes* gregis pro una pecude.

2 Si in effossione deprehendatur fur *de nocte*, & percussus moriatur, reus cædis ne esto *percussor*.

3 Si sol ortus fuerit ei, cædis reus esto: *fur vero* omnino rependito, si non *est* ei vendendus pro furto suo.

4 Sin autem eorum furtum deprehensum fuerit in manu ejus; sive bos, sive asinus, sive parva pecus, viventes; duplam rependito.

5 Si quis depascens agrum aut vineam immiserit pecus suum quod pascat in agro alterius; optimo agri sui, & optimo vineæ suæ rependito.

6 Si egressus ignis invenerit spinas, absumaturque mea frumenti aut ipsa seges, aut aliquis ager; omnino rependito is qui fecit ut incendium esset.

7 Si quis dederit proximo pecuniam aut supellectilia ad servandum, & id furto ablatum fuerit è domo illius; si deprehenderur fur ipse, rependito duplum:

8 Si non deprehenderat fur ille, tunc fisterur dominus illius domus coram ipsis magistratibus, *jure jurando se purgaturus*, si non extendit manum suam in rem proximi sui.

9 De omni negocio rerum amorarum, de bove, de asino, de parva pecude, de vestimento, de omni re amissa, quã dixerit *ejus dominus* illud ipsum esse, ad ipsos magistratus veniro negocium amborum: quem condemnabunt magistratus, rependito duplum proximo suo.

10 Si dederit quispiam proximo suo *ex conducto* asinum, aut bovem, aut parvam pecudem, aut ullum jumentum ad servandum; mortuum autem, vel fractum *aliquid* vel vi abductum fuerit, nemine videnre:

11 Juramentũ Jehovæ esto inter utrosque, *quo se purget redemptor*, si non extendit manũ suã in rẽ proximi: quod ubi acceperit dominus rei, ille ne rependito.

12 Quod si furto ablatum fuerit illi, rependito domino ejus.

13 Si omnino diserprum est, afferto illius *aliquid*, in testimonium: quod diserptum est, ne rependito.

14 Item quum quis quid à proximo suo acceperit *commodato*, quod corrumparur aut moriatur, *si* dominus ejus *rei* non adfuerit ei, omnino rependito:

15 Si dominus ejus adfuerit ei, ne rependito: Si mercede conductum est, venerit pro mercede sua.

16 Item si quis pellexerit virginem quæ non est desponsata, & cubaverit cum ea, omnino constituens ei dotem *accipias eam* in uxorem.

17 Si plane renuet pater ejus eam dare illi, pecuniam pendito, prout *est* dos virginum.

18 Præstigiatricem ne finito vivere.

19 Quisquis cubat cum jumento, omnino morte plectitor.

20 Qui sacrificat diis aliis ut anathema perditor: præterquam *qui sacrificat* Jehovæ soli.

21 Item peregrino vim ne facito, nec opprimito

opprimito eum: nam peregrini fuistis in terra Ægypti.

22 Nullam viduam aut orphanum affligitote.

23 Siqua afflictione afflixeris eum (nam si cantillum clamet ad me, utique exauditurus sum clamorem ejus.)

24 Tum accensa ira mea occidam vos gladio: sic erunt uxores vestræ viduæ, & liberi vestri orphani.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo, pauperi ipsi qui est tecum, ne esto ei tamquam fœnerator, ne imponito ei usuram.

26 Si pignore ullo acceperis vestem proximi tui; dum inclinat Sol, restituito illam ei.

27 Nam id solum operimentum ejus est, illud est vestimentum ejus ad cutem ejus tegendam: in quo cubaret? alioquin erit quum inclamabit me, ut exaudiam, quia clemens sum.

28 Magistratus ne execrator: & principi in populo tuo ne maledicito.

29 Frugum tuarū maturarum, & liquoris tui primitias ne differto dare: primogenitum filiorum tuorum dato mihi.

30 Sic facito bove tuo & pecore tuo: septem dies esto cum matre sua, die autem octavo dato illud mihi.

31 Item homines sancti eritis mihi: Ideoque carnem in agro discerptam ne comeditote, cani projicite illam.

CAPUT XXIII.

Leges forenses absolvuntur, addito auditorio legū ceremonialis & moralis.

NE effecto rumorem mendacii, ne apponito manum tuam cum improbo, agendo testem injurium.

2 Ne insistito vestigiis potentiorum ad mala: neque loquitor de lite, declinando post potentiores ad pervertendum eam.

3 Attamen pauperem ne honorato in lite ejus.

4 Si offenderis bovem inimici tui, aut asinum ejus errantem; omnino reducito eum ad illum.

5 Si videris asinum osoris tui succumbentem oneri suo dum abstines à deponendo onere illius; omnino deponito cum eo onus.

6 Ne pervertito judicium egentis tui, in lite ejus:

7 A verbo mendacii procul abesto, & innocentem ac justum ne occidito, quia non absolvam improbum:

8 Et munus ne accipito: nam munus ipsum excæcat oculatos, & pervertit verba justorum:

9 Et peregrinum ne opprimito: vos enim experti estis affectum peregrini, quum peregrini fuistis in terra Ægypti.

10 Item sex annis conseres terram tuam, & colliges proventum ejus:

11 Septimo autem quoq; intermittito eam, & relinquito eam incultam, ut edant egentes è populo tuo, residuum vero eorum comedant bestiæ agrestes: sic facito vineæ tuæ & olivēto tuo.

12 Sex diebus facies opera tua, die autem ipso septimo cessato, ut quiescat bos tuus, & asinus tuus, & recreetur filius ancillæ tuæ & peregrinus.

13 Et in omnibus quæ edixero vobis continetote vos: nomen autem deorum alienorum ne recordamini, ne auditor in ore tuo.

14 Tribus vicibus feriator mihi quotannis.

15 Festum azymorum observato; septem dies comedito azymos, quēadmodū præcepi tibi, constituto tempore, ipso mense Abib, quia in eo egressus es ex Ægypto: & ut nihil comparento coram me vacui:

16 Item festum *anniversarium* messis, primiciarum laborum tuorum quas severis in agro tuo: festumq; collectionis in exitu cujusque anni, quum collegeris labores tuos ex agro.

17 Tribus vicibus quotannis compareto omnis mas tuus in conspectu domini Jehovæ.

18 Ne machando *fundito* sanguinem sacrificii mei cum fermentato: neq; pernoctato adeps sacrificii festi mei usq; mane.

19 Prima *quoque*, primitias terræ tuæ asserto *in* domum Jehovæ Dei tui: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.

20 Ecce, ego mitto angelum ante te ad servandum te in hac via, & ad introducendum te in locum illum quem præparavi.

21 Cave tibi ob præsentiam ejus, & ausculta voci ejus, ne exacerbes eum: quia non feret defectionem vestram; quia nomen meum est in eo.

22 Nam si sedulo auscultaveris voci ejus, & feceris omnia quæ edicam, plane inimicabor inimicos tuos, & hostiliter agam cum hostibus tuis.

23 Quum iverit angelus meus ante te, & introduxerit te in terrā Emorai, & Chitthæi, & Perizzæi, & Cenahanæi, & Chivvæi, & Jebusæi; & excidero eum:

24 Ne incurvando te *honorē habito* diis eorum, neq; colito eos, neq; facito secundum opera eorum: sed omnino demolitor eos, & omnino perfringito statuas eorum:

25 Sic coletis Jehovam Deum vestrum qui benedicet pani tuo & aquæ tuæ: & amovebo *quævis* morbum è medio tui.

26 Non erit abortiens, aut sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum complebo.

27 Terrorem mei præmittam ante faciem tuam, & fundam quemlibet populum, in quos venies: & omnium inimicorum tuorum exponam tibi cervicem.

28 Mittam inquam *terrorem mei tamquam* crabronem ante te; qui expellet Chivvæum, Cenahanæum, & Chitthæum à conspectu tuo.

29 Non expellam eum à conspectu tuo anno,

anno uno; ne fit terra ipsa desolata, & potentior fit bestia agrestis te:

30 Paulatim expellam eum à conspectu tuo, usque dum fœtaveris, ut possideas terram illam.

31 Et ponam terminum tuum à mari algoso usq; ad mare Philisthinorum, & à deserto usque ad illud flumen *Euphratis*: nam dabo in manum vestram habitatores illius terræ, ut expellas eos à facie tua.

32 Ne pangito cum iis, & cum diis eorum, fœdus.

33 Ne habitanto in terra tua, ut non inducant te ad peccandum in me: nam serviturus estes diis illorum, nam *id* esset tibi in scandalum.

CAPUT. XXIV.

Moschis contio, devotio, & vocatio in montem. & Quadragesima ejusdem.

1 Dixit autem Moschi, Ascende versus Jehovam tu & Aharon, Nadab & Abihu, & septuaginta è Senioribus Jisraelis: & incurvantes vos è longinquo honorem exhibete.

2 Deinde accedet Moses solus ad Jehovam, isti vero ne accedunto: populus quoque ne ascendunto cum eo.

3 Veniens ergo Moses quum enarrasset populo omnia verba Jehovæ & omnia illa jura: respondit populus una voce, dixeruntque, Omnia hæc verba quæ edixit Jehova faciemus:

4 Itaque scripsit Moses omnia verba Jehovæ, & surgens mane exstruxit altare sub ipso monte, & duodecim statuas pro duodecim tribubus Jisraelis.

5 Postea misit pueros filiorum Jisraelis, qui obtulerunt holocausta; & sacrificaverunt sacrificia eucharistica Jehovæ, juvencos.

6 Et accipiens Moses dimidium sanguinis illorum, posuit in crateribus: dimidium vero sanguinis sparsit super altare illud.

7 Quumque acceptum librum illum fœderis legisset audiente populo; & dixisset *illi*, Quicquid edixerit Jehova, faciemus & auscultabimus:

8 Accipiens Moses reliquum sanguinem, sparsit super ipsum populum: ac dixit, Ecce sanguis illius fœderis quod pepigit Jehova vobiscum, secundum omnia verba hæc.

9 Deinde ascendit Moses & Aharon; Nadab & Abihu, & septuaginta è Senioribus Jisraelis,

10 Aspexeruntq; Deum Jisraelis; & sub pedibus ejus velut opus pavimentatum sapphiro, & velut corpus ipsum cœli nitore.

11 Tamen in selectos filiorum Jisraelis non extendit manum suam: sed postquam intuiti essent Deum ipsum, comederunt & biberunt.

12 Tum edixit Jehova Mosche, Ascende ad me in hunc montem, & esto ibi; & dabo tibi tabulas lapideas, id est, legem ac præcepta quæ scripsi ad docendum eos.

13 Quare surrexit Moses cum Jehoschua ministro suo, & ascendit Moses ad montem Dei:

14 Senioribus autem illis edixit, Sedentes nos *exspectate* hic, usque dum reverteramur ad vos: ecce autem Aharon & Chur vobiscum; qui habebit aliquid dicendum, accedat eos.

15 Et ascendit Moses montem illum (operiebat autem nubes montem illum,

16 Habitabat enim gloria Jehovæ in monte Sinai;) & operuit eum nubes illa sex diebus: postea inclamavit Moschen die septimo è medio ipsius nubis.

17 Species autē gloriæ Jehovæ *erat* tanquam ignis consumens in summitate illius montis, ante oculos filiorum Jisraelis.

18 Ita ingressus Moses in medium ipsius nubis ascendit montem: fuitque Moses in ipso monte quadraginta dies & quadraginta noctes.

CAPVT. XXV.

Spontanea oblatio ad structuram tabernaculi divinitus imperata: itemque sciagraphia arcæ, propitiatorii, &c.

1 Illum alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Edic filiis Jisraelis, ut accipientes *offerant* mihi oblationem: ab omni viro cujus animus sponte moverit eum, accipite oblationem mihi.

3 Hæc autē *est* oblatio illa, quam accipietis ab eis: aurū, & argentum, & æs;

4 Et hyacinthina, & purpura, & coccinea dibapha, & linum xylinum, & *lana* caprarum;

5 Pelles etiā arietū rubefactæ, & pelles melium, & ligna cedrorum lectissimarum.

6 Oleum ad luminare, odoramenta ad oleum unctionis, & ad suffitum aromata.

7 Lapides sardonyches, & lapides insitivi; pro amiculo, & pro pectorali sacro:

8 Ut faciant mihi Sacrarium, & habitem inter eos.

9 Omnino prout ostendo tibi structuram ipsius tabernaculi, & structuram omnium instrumentorum ejus; sic ergo curate fieri.

10 Primum facturi sunt arcam è lignis cedrorum lectissimarum, longitudine sua duum cubitorum cum dimidio, & sesquicubiti latitudine sua, similiterque sesquicubiti altitudine sua.

11 Et obducens eam auro puro, intrinsecus & extrinsecus obduces eam: facies; super eam limbum aureū circumquaque.

12 Et fundens ei quatuor annulos aureos, indes *eos* quatuor impagibus ejus: ut duo annuli sint in latere ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.

13 Facies quoque vectes è lignis cedrorum lectissimarum, & obduces eos auro:

14 Et induces vectes illos in annulos ad latera illius arcæ, ad ferendum eis arcam illam.

15 In annulis illius arcæ sunto vectes illi: ne amoveantur inde.

16 Deinde collocabis in ea arca, testimonium ipsum quod daturus sum tibi.

17 Faciesque operculum propitiatorii, um

c+

eo auro puro, duorum cubitorum cum dimidio longitudine sua, & sesquicubiti latitudine sua.

18 Et facies duos Cerubinos aureos: continente opere faciro ex, è duabus extremitatibus operculi ipsius propitiatorii.

19 Fac autem Cerubinum unum ex extremitate *una* hinc, & Cerubinum alterum ex *altera* extremitate inde: ex operculo propitiatorio facitote Cerubinos in duabus extremitatibus ejus.

20 Sintque Cerubini illi pastis alis suis sursum versus, obregentes alis suis operculum illud propitiatorium, & faciebus suis obversis unius ad alterum: versus ipsum operculum propitiatorium sunto facies Cerubinorum.

21 Imponesque autem operculum hoc propitiatorium arcæ ipsi superne, postquam in arca posueris testimonium illud quod daturus sum tibi:

22 Ubi conveniã te ib. & loquar tecum è superiore parte operculi propitiatorii, è medio duorum Cerubinorum qui *erunt* super arcam illam testimonii: quæcunq; præcepero tibi *referenda* filiis Israelis.

23 Item facies mensam è liguis cedrorum lectissimarum, duum cubitorum longitudine sua, & unius cubiti latitudine sua, & sesquicubiti altitudine sua.

24 Et obduces eam auro puro, faciesque ei limbum aureum circumquaque.

25 Facies quoq; ei tæniam palmarem circumquaque; & facies limbum aureum ad tæniam ejus circumquaque.

26 Tum facies ei quatuor annulos aureos; quos indes quatuor ejus angulis, qui *erunt* in quatuor pedibus ejus.

27 E regione illius tæniæ sunto ipsi annuli, ut sint sedes vectibus ad portandum mensam.

28 Facies autem vectes illos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduces auro, ut porterur eis hæc mensa.

29 Præterea facies scutulas ejus, & acerras ejus, & scutellas ejus, & scopulas ejus, quibus tegetur; ex auro, *inquam*, puro facies illas.

30 Et impones huic mensæ panem faciei, ante faciem meam jugiter.

31 Item facies lychnuchum *ex* auro puro: opere continente fiat lychnuchus ille, scapus ejus, & rami ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus ex eo sunto.

32 Sex autem rami egredientes *sunto* è lateribus ejus, tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero.

33 Tres lances, speciem amygdalæ referentia in uno ramo *sunto* mali oblongum & calyculus; & tres lances, speciem amygdalæ referentia in uno ramo malum oblongum & calyculus: sic *esto* sex illis ramis prodituris è lychnucho ipso.

34 In ipso vero lychnucho quatuor *sunto* lances, amygdalæ speciem referentibus malis oblongis ejus, & calyculis ejus.

35 Malum autem oblongũ sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malũ oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongũ sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, *similiter* sub sex illis ramis prodituris ex lychnucho ipso.

36 Mala oblonga ramorum, & rami eorum ex eo sunto: totus *esto* continentia operis ejusdem, ex auro puro.

37 Facies item lucernas ejus septem, ut accendat *sacerdos* lucernas ejus, ad lucem præbendum ab omni parte ejus:

38 Et forcipes ejus, & crallas ejus *ex* auro puro.

39 Talento auri puri faciat illum, cum omnibus instrumentis istis.

40 Vide igitur, & fac: ex structura istorum, quæ tibi exhibita est videnda in hoc monte.

CAPUT XXVI.

Sciagraphia tabernaculi & veli.

IPsum vero tabernaculum facito decem aulæorum, è xylino intexto, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho; Cerubinis *referta* opere artificiosissimo facito ea.

2 Longitudo aulæi uniuscujusque vicenum octonum cubitorum, & latitudo quaternum cubitorum, cujusque aulæi: mensura eadem omnibus his aulæis *esto*.

3 Quinq; aulæa sunto conjuncta unum ad alterum, & quinq; aulæa conjuncta unum ad alterum.

4 Facies itaq; loramenta hyacinthina in ora aulæi primi ad extremitatem in commissura: & similiter facies in ora cujusvis aulæi ulteriore in commissura secunda.

5 Quinquaginta loramenta facito in aulæo primo; & quinquagena loramenta facito in extremitate cujusq; aulæi, quæ *est* in commissura secunda: continentia hæc loramenta unum *aulæum* cum altero.

6 Et facies quinquaginta ansulas aureas: ut conjungas aulæa illa alterum alteri *inditis loramentis* in ansulas illorum, & fit ipsum tabernaculum unum.

7 Deinde facies aulæa *è lana* caprina; *ut sint* pro tentorio super tabernaculum: undecim aulæa facito ista.

8 Longitudo aulæi uniuscujusque tricenum cubitorum, & latitudo quaternum cubitorum: aulæi uniuscujusque mensura eadem *esto* undecim aulæis.

9 Et conjunges quinq; horum aulæorum seorsim, & sex horum aulæorum seorsim: conduplicabisq; aulæum sextum è regione anterioris partis ipsius tentorii.

10 Facies itaque quinquaginta loramenta ad oram aulæi primi ulteriorem in ipsa commissura: & quinquagena loramenta ad oram cujusvis aulæi commissuræ secundæ.

11 Facies quoq; ansulas æreas quinquagenas; ut inseras ansulas in loramenta conjun-

conjungasq; ipsum tentorio, ut fit unum.

12 Redundans autem, quod superfluum erit in aulæis tentorii: dimidium illud aulæi quod superfluum erit, redundato versus posteriorem partem tabernaculi:

13 Cubitus quoq; unus hinc, & cubitus unus inde, ex eo quod superfluum erit in longitudinem aulæorum ipsius tentorii, esto redundans ad latera, ipsa tabernaculi hinc & inde ad tegendum ipsum.

14 Facies præterea tegmen ipsi tentorio è pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium superne.

15 Item facies asseres ipsi tabernaculo, è lignis lectissimarum cedrorū arrectarios.

16 Decem cubitorum *esto* longitudo cujusque asseris, sesquicubiti vero latitudo asseris uniuscujusque.

17 Duo cardines *sunto* asseri unicuique, scalari forma compositi, unus cum altero sic facito omnibus asseribus istis tabernaculi.

18 Facies autem asseres istos huic tabernaculo, viginti asseres ad plagam Austrā lem dextrorsum;

19 Quadraginta vero stylobatas argenteos facies sub viginti asseribus illis *ponendos*; duos stylobatas sub asse one ad duos cardines ejus, & duos stylobatas sub asse altero ad duos cardines ejus.

20 Item lateri tabernaculi secundo ad plagam Aquilonalem, viginti asseres,

21 Cum quadraginta stylobatis eorū argenteis; duobus stylobatis sub asse re uno, & duobus stylobatis sub asse altero;

22 Angulis vero ipsis tabernaculi ad Occidentem, facies sex asseres;

23 Præterea duos asseres facito in antis ipsis angulares tabernaculi, in utroque angulo:

24 Qui sint gemelliparæ inferne; pariterq; sint gemelliparæ ad verticem illius, inditi annulo uno: sic esto duobus illis *qui* pro duabus antis angularibus futuri sunt.

25 Sic erunt octo asseres cum stylobatis suis argenteis, sexdecim stylobatis; duobus stylobatis sub asse re uno, & duobus stylobatis sub asse altero.

26 Facies etiam transtilla è lignis cedrorum lectissimarum quinque pro asseribus unius lateris ipsius tabernaculi

27 Et quinque transtilla pro asseribus secundi lateris ipsius tabernaculi; & quinque transtilla pro asseribus lateris ipsius tabernaculi ad utrumque angulum *pertingentia* Occidentem versus:

28 Ita ut transtillum medianum *sit* in medio ipso asserum, transcurrens ab uno extremo ad alterum.

29 Illos vero asseres obducito auro annulosque eorum facito ex auro, *ut sint* sedes transtillis ipsis: obduces quoque ipsa transtilla auro.

30 Sic eriges tabernaculum illud; secundum justam constitutionem ejus, quæ tibi exhibita est videnda in hoc monte.

31 Deinde facies velum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino intermexo, opere artificiosissimo faciet illud Cherubinis *refertum artifex*.

32 Et appendes hoc ad quatuor columnas è cedris lectissimis obductas auro, uncis earum aureis; impositas quatuor stylobatis argenteis:

33 Et collocato hoc velo illarum ansularum loco; inseres illuc intra hoc velum arcam testimonii, ut distinctionem faciat vobis illud velum inter sanctum & sanctum sanctorum.

34 Sedes autē operculi propitiatorii ipsi arcæ testimonii, in sancto sanctorum.

35 Et pones mensā extra illud velum, & lychnuchū è regione ipsius mensæ, ad latus unū tabernaculi versus meridiē, mensam autem collocabis ad latus Aquilonale.

36 Facies quoq; tegumentum portæ hujus tentorii *ex* hyacinthino, & purpureo & coccineo dibapho, & xylino intermexo; opere Phrygiano.

37 Et facies pro hoc tegumento quinq; columnas è cedris lectissimis, quas obduces auro, uncis earum aureis: & fundes illis quinque stylobatas æreos.

CAPUT XXVII.

Sciagraphia altaris & supellectilis ejus.

ITem facies altare è lignis cedrorum lectissimarum, quinq; cubitorum longitudine, & quinq; cubitorum latitudine, quadratum sit altare illud, & trium cubitorum altitudine sua.

2 Facies autem illi cornua super quatuor angulis ejus, ex ipso sancto cornua ejus, & obduces illud ære.

3 Facies etiam lebetes ejus ad excipiendos cineres ejus, & pala ejus, & crateres ejus, & fuscinulas ejus, & forcipes ejus: omnia instrumenta ejus facito ex ære.

4 Et facies ei cribrum opus reticulatum æreum: faciesq; secundum illud reticulum quatuor annulos æreos, in quatuor extremitatibus ipsius altaris.

5 Et pones illud sub ambitu ipso altaris inferne, ita ut sit reticulum ad medium illius altaris.

6 Facies etiam vectes huic altari, vectes è lignis cedrorum lectissimarum: & obduces eos ære:

7 Inducenturq; vectes hujus *altaris* in annulos: ut sint vectes isti in duobus lateribus illius altaris, quum portabitur.

8 Cavum è tabulis facito illud: quemadmodum ostendit tibi *Dominus* in hoc monte, sic faciunto.

9 Item facies aream istius tabernaculi: ad plagam meridianā dextrorsum, tapetes ocellatos atrii è xylino intermexo, centum cubitorum longitudine, in latus unum;

10 Columnasq; ejus viginti, & stylobatas earum viginti æreos, uncos columnarum & fascias illarum argenteas:

11 Similiter ad plagam Aquilonalem in longitudinem, tapetes ocellatos, centū *cubitorum*

ciorum longitudine; columnas ejus viginti, & stylobatas earū viginti æreos, uncos columnarum, & fascias illarum argenteas.

12 Latitudinis vero ipsius atrii ad plagam occidentalem, taperes ocellatos quinquaginta cubitorum, columnas eorum decem, & stylobatas earum decem.

13 Similiter latitudo ejusdem atrii ad plagam anteriorem Orientem versus, *erit quidem* quinquaginta cubitorum:

14 Sed in quindecim cubitos taperes ocellari in uno latere *funto*, columnæ eorum tres, & stylobatæ illarum tres:

15 Similiter in latere altero *in* quindecim *cubitos* taperes ocellati *funto*, columnæ eorum tres, & stylobatæ illarum tres.

16 Deniq; in porta ipsa atrii regumentum *esto* viginti cubitorum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino intertexo opere Phrygiano: columnæ eorum quatuor, & stylobatæ illarum quatuor.

17 Omnes columnæ istæ atrii circumquaque redimitæ fasciis argenteis, uncī eorum argentei, *illa vero* & stylobatæ illarum æneī.

18 Longitudo istius atrii centum cubitorum, & latitudo quinquaginta ex omni parte, altitudo vero quinq; cubitorum, è xylino intertexo: *columnæ vero*, & stylobatæ illarum æneī.

19 Omnia instrumenta ipsius tabernaculi ad eorum ministerium ejus; tum omnes paxilli ejus, tum omnes paxilli ipsius atrii ex ære *funto*.

20 Item tu præcipito filiis Israelis, ut accipientes *afferant* ad te oleum olivæ purum, tusum, pro luminari, ad accendendam lucernam quotidie.

21 In tentorio conventus extra illud velum, quod *erit* versus ipsum testimonium, aptato illam Aharon aut filii ejus, *ut luceat* à vespera usq; mane coram Jehova: statutum perpetuum *esto* generationibus eorum, à filiis Israelis *observandum*.

CAPUT XXVIII.

Habitus Aharonis, seu pontificalia ipsius præscripta.

TU autem jube accedere ad te Aharonem fratrem tuum cum filiis suis secum, è medio filiorum Israelis, ut sacerdotio fungatur mihi, Aharongem, Nadabum, & Abihu, Elhazarem, & Ithamarem filios Aharonis:

2 Ut facias vestes sacras Aharoni fratri tuo, ad gloriam & ad ornatum.

3 Quapropter tu edicito omnibus industriis, cujuscunque replevero animum spiritu sapientiæ, ut faciant vestes Aharonis, ad consecrandum eum, quo sacerdotio fungatur mihi.

4 Hæ autē *sunt* illæ vestes quas facturi sunt, pectorale sacrum, & amiculū, & pallium, & tunica reticellata, cidaris, & baltheus: facturi sunt inquam *has* vestes sacras Aharoni fratri tuo & filiis ejus, ut *quisq; eorum* sacerdotio fungatur mihi,

5 Ideoque illi accipiunto aurum illud; & hyacinthinū, & purpureū, & coccineū, dibapha, & *nativum* illud xylinum.

6 PRIMUM facturi sunt amiculum illud; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino intertexo, opere artificiosissimo.

7 Duo humeralia conjungentia sunto illi in duabus extremitatibus, quibus conjungatur.

8 Cingula quoque amictus ejus quæ in ipso *erit*, prout opus ejus fuerit, ex ipso esto: ex auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino intertexo.

9 Tunc accipiens duos lapides Sardonyches, insculpes eis nomina filiorū Israelis.

10 Sex è nominibus eorum uno istorum lapidum; & nomina illa sex quæ supererint, istorum lapidum altero, prout illi nati sunt.

11 Opere artificis lapidarii, sculpturis *tanquam* sigilli insculpes duobus istis lapidibus nomina filiorum Israelis: circumclusos fundis aureis aptato illos.

12 Et impones duos istos lapides humeralibus illius amiculi, lapides monimenti pro filiis Israelis; ut portet Aharon nomina eorum coram Jehova super duos humeros suos in monimentum.

13 Facies itaque fundas ex auro;

14 Et duas catenas auri puri æquabiles facere curabis illas opere tortili: apponesque illas catenas torciles ad fundas.

15 ITEM facies sacrum pectorale judicii opere artificiosissimo, sicut opus amiculi facito illud; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, xylino intertexto facito illud.

16 Quadratum esto, duplicatum: spithamæ unius longitudine sua, & spithamæ unius latitudine sua.

17 Et inseres ei infitivos lapides, lapides ordinibus quatuor: ORDO, pyropus, topazius, & smaragdus, hic ordo primus.

18 Hic autem ordo secundus, chrysoprasus, sapphirus, & adamas.

19 Et hic ordo tertius, cyanus, & achates, & amethystus:

20 Hic denique quartus ordo, beryllus chalasius, & sardius, & jaspis impacti fundis aureis sunto infitionibus suis.

21 Hi autem lapides sunto cum nominibus filiorum Israelis duodecim, secundum nomina eorum: sculpturis *tanquam* sigilli secundum cujusque nomen sunto pro duodecim tribubus.

22 Et aptabis ad illud pectorale sacrum catenas æquabiles, opere torcili; *ex* auro puro.

23 Factisque pro illo sacro pectorali duobus annulis aureis; pones duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius sacri.

24 Tunc indes duas illas *catenas* torciles aureas duobus istis annulis, in extremitatibus

tremitatibus pectoralis illius sacri.

25 Duas vero alias extremitates illarum duarū tortiliū *catenarum* indes duabus illis fundis, apponesq; humeralibus ipsius amiculi, versus anteriorem partem ejus.

26 Facies quoq; duos annulos aureos, & indes eos duabus extremitatibus illius sacri pectoralis; intrinsecus, in ora ejus quæ *erit* secus amiculum.

27 Similiter facies duos angulos aureos; quos indes duobus humeralibus ipsius amiculi inferne, versus anteriorē partem ejus è regione *alterius* commissuræ ejus: à superiore parte cingulæ ipsius amiculi.

28 Jta arcoibunto pectorale illud sacrum annulis suis ad annulos illos amiculi vitta hyacinthina, ut incumbat ipsi cingulæ amiculi; neque separator pectorale hoc sacrum ab illo amiculo:

29 Ut portet Aharon nomina filiorū Jisraelis in sacro illo pectorali juris supra cor suum, quum ingredietur in sanctum, in monimentum coram Jehova jugiter.

30 Deinde ponens in sacro illo pectorali juris Urim & Thummim, quæ sint supra cor Aharonis quum ingredietur coram Jehova: sic portabit Aharon jus filiorū Jisraelis supra cor suum corā Jehova jugiter

31 Item facies pallium ipsius amiculi totum hyacinthinum:

32 *In* cujus medio sit os *transmittendo* capiti ejus: limbus esto ori illius circumquaque opere texili, veluti os loricæ esto illi, ne laceretur.

33 Et facies in fimbriis ejus malogranata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, in fimbriis ejus circumquaq; & tintinnabula aurea inter illa circumquaque.

34 Tintinnabulum aureum, deinde malogranatum; tintinnabulum aureum, deinde malogranatum; in fimbriis illius pallii circumquaque.

35 Hoc erit super Aharonem quum ministrabit: ut audiatur sonus ejus, quum ingredietur ipsum sanctum coram Jehova: & quum egredietur, neque moriatur.

36 Item facies bracteam ex auro puro: & insculpes ei sculpturis *tanquam* sigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

37 Quam appones cum vitta hyacinthina, ita ut sit super ipsam cidarin: è regione anterioris partis ipsius cidaris esto.

38 Sic erit super frontem Aharonis; ut auferat Aharon iniquitatem rerum sacrarum quas consecraverint filii Jisraelis omnium donorum, rerum consecratarum ab illis: erit inquam super frontem illius jugiter, ut sit benevolentia erga illos coram Jehova.

39 Item texalatam facies runicam illam è xylino, faciesq; cidarin è xylino: baltheum vero facito opere Phrygiano.

40 Filiis autem Aharonis facies runicas, & facies eis baltheos: tiaras quoque facies eis ad gloriam & ad ornatum.

41 Deinde induet illis Aharonē fratrem suum & filios ejus cum eo: & ungens eos consecrabis ministerium eorum, ac sanctificabis eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42 Fac quoque eis femoralia linea ad tegendum carnem nudam: à lumbis usq; ad *ima* femina sunto.

43 Hæc erunt super Aharonem & super filios ejus, quum ingredientur tentorium conventus, aut quum accedent ipsum altare ad ministrandum in sancto, ne ferentes iniquitatis pœnā moriantur, statuto perpetuo ei & semini ejus post eum.

CAPUT XXIX.

Sanctificatio seu consecratio Sacerdotii.

HOc autem illud *est* quod facies eis, sanctificando eos ut sacerdotio fungantur mihi: Accipe juvencum unum subrubrum & arietes duos integros:

2 Et panes azymos collyraſque azymas miſtas oleo, & lagana azyma unſta oleo; è ſimila tritici facito ea.

3 Poſitiſq; iis in canistro uno admovebis ea in ipso canistro, cum juvenco illo & duobus arietibus.

4 Tum jubebis Aharonem & filios ejus accedere ad portam tentorii conventus, & lavabis eos aqua.

5 Deinde accipiens veſtimenta illa, indues Aharonem tunica, & pallio amiculi, amiculoq; ac pectorali sacro; quæ accinges per cingulam amiculi.

6 Et impoſita cidari capiti ejus aptabis coronamentum ſanctum ſuper illam cidarin:

7 Acceptumq; oleum unctionis fundes ſuper caput ejus: ſic unxeris eum.

8 Poſtea filios ejus jubens accedere, indues eos tunicis;

9 Et cingens eos baltheo, Aharonem & filios eius, alligabis eis tiaras, ut ſit eis ſacerdotium decreto perpetuo: ſic conſecraveris miniſterium Aharonis & miniſterium filiorum ejus.

10 Tum admovebis juvencum illum ante tentorium conventus, nitente Aharone & filiis ejus manibus ſuis ſuper caput illius juvenci:

11 Et jugulabis juvencum illum coram Jehova, *ad* oſtium tentorii conventus.

12 Deinde accipiens de ſanguine illius juvenci, impones cornibus altaris digito tuo: totum autem reliquum ſanguinem effundito verſus fundamentum altaris.

13 Accipiens quoque totum adipem qui operit intestina, & reticulum *quod eſt* ſuper jecur; amboſq; renes ejus, & adipem qui *erit* ſuper illos, adolebis ſuper illud altare.

14 Carnem vero illius juvenci, & pellem ejus, ſimumq; ejus igne comburito extra caſtra: ob'ario eſt pro peccato.

15 Poſtea arietem illorum unum accipito, ſuper caput cujus arietis nitentur Aharon & filii ejus manibus ſuis:

16 Jugulatoq; ariete iſto, accipiens ſanguinē ejus inſperges altari circumquaque.

17 Arietem

17 Arietē vero ipsum dividēs in membra
sua, quumq; laveris intestina ejus & crura
ejus, ponēs membris ejus & capiti ejus.
18 Sic adolebis arietem istum rorum in
ipso altari, holocaustum est Jehovæ; odor
gratus, igne absumendum, sacrificium
Jehovæ est.

19 Accipies quoque arietem illorum
alterum, nitente Aharone & filiis ejus
manibus suis super caput illius arietis:
20 Jugulatoq; ariete isto accipiens
sanguinem ejus impones in fimæ auricu-
læ Aharonis, & in fimæ auriculæ filiorum
ejus dextēræ, & pollici manus eorum
dexteræ, pollicisq; pedis eorum dexteri:
insperges vero reliquum sanguinem ahari
ipsi circumquaque.

21 Tum accipiens de illo sanguine qui
erit super altare & de oleo illo unctionis
insperges Aharonem & vestimenta ejus,
filiosq; ejus & vestimenta filiorum ejus
cum eo: ita sanctus erit ipse vestimentaq;
ejus, atque filii ejus, & vestimenta filio-
rum ejus cum eo,

22 Deinde accipiens ex isto ariete adipē
cum cauda, adipem quoque tegentem in-
testina, & reticulū jecoris amboſq; renes,
& adipem qui *erit* super eos, & armū dex-
terum (nam aries consecrationum est)
23 Tradam quoque panis unam, &
collyram panis oleoti unam, laganumque
unum, ex canistro illo azymorum quod
erit coram Jehova.

24 Impones hæc omnia manibus Aha-
ronis, manibusque filiorum eius; & agi-
tabis illa agitatione coram Jehova:
25 Postea accipiens illa è manu eorum,
adolebis in ipso altari super holocaustū,
in odorem gratum coram Jehova, sacrifi-
cium est igne absumendum Jehovæ.
26 Accipiens vero pectus ipsum ex ari-
ete consecrationum qui *erit* pro Aharone
quum agitaveris illud agitatione coram
Jehova, tibi in partem cedsurum est.
27 Sic ubi sanctificaveris pectus illud
agitationis, armumq; elationis quod
agitatur, & qui elevatur ex ariete conse-
crationum, ex eo qui *fuerit* pro Aharone
& ex *iis* qui *fuerint* pro filiis eius.
28 *Utrumque* futurum est Aharonis, &
filiorum eius statuto perpetuo à filiis Isi-
raelis, quia est elatio: quum erit elatio à
filiis Jisraelis ex sacrificiis eucharisticis
eorum, elatio eorum Jehovæ *erit*,
29 Vestes autem sacræ quæ *fuerint* A-
haronis, sunto filiorum eius post eum,
ad ungendum indutos eis, & ad conse-
crandum in eis ministerium illorum.
30 Septem dies induito eas qui sacer-
dos *fuerit* pro eo ex filiis ejus, qui in-
gressurus erit in tentorium conventus ad
ministrandum in sancto.

31 Arietem autem istum consecrationum
accipiens, coques carnem eius in loco
sancto.

32 Et comedito Aharon & filii eius car-
nem isti ius arietis, & panem illum qui *erit*
in canistro *ad* portam tentorii conventus
33 Comedunto, *inquam*, ista ii pro
quibus expiatio facta fuerit, ad conse-
crandum ministerium eorum, ad sanctifi-
candum eos: extraneus autem ne comedi-
to, nam res sancta sunt.

34 Quod si reliquum fuerit de ista carne
consecrationum, aut de pane isto usque
mane; tum combures quod reliquum
factum fuerit igne; ne comeditor, nam
res sancta est.

35 Faciens itaq; Aharoni & filiis eius sic,
secundum omnia quæ præcepi tibi, sep-
tem diebus consecrato ministerium eorū.
36 Juvencum vero pro peccato parabis
quolibet die ad expiationes & pro pecca-
to insperges altare expiationem faciendo
in eo postquam unxeris illud ad sanctifi-
candum illud,

37 Septem diebus expiaro super illo al-
tari, ut sanctifices illud: sic erit illud al-
tare res sancta sanctarum, quicquid tetri-
gerit altrare illud, sanctum esto.

38 Hoc quoque *est* quod offeres in isto
altari, agni anniculi bini unoquoque die
jugiter.

39 Horum agnum unum offerto mane, &
agnum alterū offerto inter duas vesperas:
40 Fraterea decimam Ephæ similæ, mi-
stæ quarta hinis olei rusi, & libamen
quartam hinis vini, in priorem agnum.

41 Agnum vero alterum offerto inter
duas vesperas, secundum oblationem ma-
tutinam, & secundum libamen eius facito
ei, in odorem gratum, sacrificium igne
absumendum Jehovæ.

42 Holocaustum juge *esto* generationi-
bus vestris, intra portam tentorii conven-
tus coram Jehova ubi conveniam vobis-
cum alloquendo te ibi.

43 Conveniam autem ibine cum filiis
Jisraelis, ut sanctificetur gloria mea.

44 Et sanctificabo tentorium conven-
tus & altare ipsum, Aharonem etiam &
filios eius sanctificabo, ut sacerdotio fun-
gantur mihi:

45 Et habitabo inter filios Jisraelis, ac
ero illis Deus,

46 Experienturque me esse Jehovam
Deum suum, qui eduxi ipsos è terra Aegy-
pti: ut habitem inter ipsos: ego *sum*
Jehova Deus ipsorum.

CAPUT XXX.

Capitatio Jisraelitarum.

1 FAcies item altare, thymiaterium suffi-
tus, è lignis cedrorum lectissimarum
facito illud.

2 *Unius* cubiti longitudine sua, & cu-
biti latitudine sua, quadratum esto, & de
duorum cubitorum altitudine sua: ex
ipso cornua eius *sunto*.

3 Et obduces illud auro puro, tectum
eius, & latera structuræ eius circumquaq;
& cornua eius: facies que ei limbum au-
reum circumquaque.

4 Deinde

4 Deinde binos annulos aureos facies ei, infra limbum ejus juxta binos angulos ejus, aparo eos ad duo latera ejus, quod erit in sedes vectibus, ad portandum illud eis.

5 Facies autem ipsos vectes è lignis cedrorum lectissimarū, & obduces eos auro.

6 Et pones illud ante velum quod *erit* ante arcam testimonii, è regione operculi propitiatorii illius quod *erit* supra testimonium, quo conventurus sum tecum.

7 Ut adoleat super illud Aharon suffitum aromatum; unoquoq; mane, quum aparaverit lucernas, adoleat illum:

8 Similiter quum accenderit Aharon lucernas inter duas vesperas, adoleat illum: suffitus jugis coram Jehova per generationes vestras *esto*.

9 Ne offeratis in eo suffitum exterum, aut holocaustum, aut oblationem: neq; libamen libatote super illud.

10 Tantum expiationem faciet Aharon super cornua ejus semel quotannis: è sanguine sacrificii pro peccato *diei* expiationum semel quotannis expiationem faciet in eo per generationes vestras: res sancta sanctarum est Jehovæ.

11 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

12 Quum recensebis summam filiorum Jisraelis per numerandos eorum, tum dabunt quisq; redemturam vitæ suæ Jehovæ, numerando eos: ut non sit in eis plaga quum numerabis eos.

13 Hoc dato quisquis tranfit in numeratos, dimidium sicli proqt est siclus sacer (viginti obolorum *est* hic siclus) dimidium sicli oblationem Jehovæ.

14 Quisquis tranfit in numeratos à nato viginti annos & supra, dato oblationem Jehovæ.

15 Qui dives est ne augeto, & qui tenuis est, ne diminuito de dimidio sicli, dando oblationem Jehovæ ad expiandum animas vestras.

16 Accipies autem pecuniam istam expiationum à filiis Jisraelis, repones eā ad ministerium tentorii conventus: eritq; pro filiis Jisraelis in monimentum coram Jehova, ad expiandum animas vestras.

17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

18 Facies etiam labrum æneum, & scapam ejus æneam ad lavandum: & pones illud inter tentorium conventus & ipsum altare, ac pones ibi aquam:

19 Ut lavent Aharon & filii ejus ex eo manus suas & pedes suos.

20 Quum erunt ingressuri tentorium conventus, lavanto aqua ut non moriantur; aut quum erunt accessuri ad ipsum altare ad ministrandum, ut adoleant sacrificium igne absumendum Jehovæ:

21 Lavabunt, inquam, manus suas & pedes suos, ut non moriantur: hoc esto illis statutum perpetuum, ipsi *Aharoni* & semini ejus per generationes eorum.

22 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

23 Tu autem accipe tibi aromatum præstantissimum; myrrhæ ingenuæ quingenta *pondo*, & cinnamomi odorati dimidium ejus, ducenta quinquaginta: & calami odorati ducenta quinquaginta:

24 Et casiæ quingenta prout est pondus sacrum, & olei olivæ hinem:

25 Et parabis ex illo oleum unctionis sacræ unguentum unguentariæ opere unguentarii: oleum unctionis sacræ esto.

26 Eoque unges tentorium conventus & arcam ipsam testimonii.

27 Mensamq; illam cum omnibus instrumentis ejus, & lychnuchum ac instrumenta ejus, & altare ipsum suffitus:

28 Altare quoque holocausti, & omnia instrumenta ejus, labrumq; & scapum eius:

29 Ut sanctifices illa, sintq; res sancta sanctarum: quicquid tetigerit illa, sanctum esto.

30 Aharonem quoque & filios eius ungito: ita sanctificaveris eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31 Filios vero Jisraelis alloquitor, dicendo, Oleum unctionis sanctæ esto hoc mihi per generationes vestras.

32 Carnem hominis ne *quisquam* eo ungito, aut secundum confecturam eius ne facitote simile ei: res sancta est, res sancta esto vobis.

33 Quisquis conficiet simile ei, aut quisquis imponet ex eo rei exteræ; proterea excindetur è populis suis.

34 Item edixit Jehova Moschi, Accipe tibi aromata, stacten & onychen & galbanō nardi folia cum spicis & thus purum, *unumquodq;* solum cum *altero* solo esto.

35 Et parabis ex eo suffitū, pigmentum opus pigmentarii, salitū, purum, sanctum.

36 Contundensq; ex eo minutim pones ex eo coram ipso testimonio in tentorio conventus quo conventurus sum tecum: res sancta sanctarum esto vobis.

37 At secundum huius suffitus quem feceris confecturam ne facitote vobis: res sancta esto tibi, Jehovæ *est*.

38 Quisquis fecerit ei similem ad adorandum eam, utiq; excindetur è populis suis.

CAPUT XXXI.

Bezaleel princeps architectus, & eius collega.

DEinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo.

2 Vide, nominatim vocavi Bezaleelem filium Uri filii Churis è tribu Jehudæ:

3 Quem implevi spiritu Dei, peritia, & intelligentia, notitiaque, & omni arte:

4 Excogitandi res industriè inventas, & operandi in auro & in argento & in ære:

5 Et artificio gemmario inserendi, & artificio lignario, operandi opus quodlibet.

6 Præterea ego ecce addidi ei Aholiabum

bum filium Aohiſamaci è tribu Dani, & animo cujuſq; induſtrii indidi periciam: ut faciant quæcunque præcepi tibi.

7 Tentorium conventus, & arcam pro teſtimonio ipſo, & operculum propitiatorium quod *erit* ſuper eam, & omnia inſtrumenta ipſa tentorii;

8 Menſamque cum inſtrumentis ejus, & lychnuchum purum cum omnibus; inſtrumentis ejus; & altare ſuffitus:

9 Et altare holocauſti cum omnibus inſtrumentis ejus, labrumq; & ſcapum ejus:

10 Et veſtes miniſterii, & veſtes ſacras Aharonis ſacerdotis, ac veſtes filiorum ejus ad fungendum ſacerdotio:

11 Deniq; oleum unctionis, & ſuffirum aromarum pro ſanctuario, ſecundum omnia quæ præcepi tibi faciunto.

12 Præterea edixit Jehova Moſchi, dicendo,

13 Tu autem alloquere filios Iſraelis dicendo, Verumtamen ſabbatha mea ſervatote: nam ſignum eſt inter me & vos per generationes veſtras, ad cognoſcendum me Jehovam eſſe qui ſanctifico vos.

14 Obſervabitis ergo ſabbathum, quia res ſancta eſt vobis: profanantium illud *quiſque* omnino morti traditor, nam quicumq; fecerit in eo opus, utique exſcindetur anima illa è medio populorũ ſuorum.

15 Sex diebus fiet opus; at die quovis ſeptimo ſabbathum requies *eſt*, res ſancta Jehovæ: quiſquis fecerit opus die ullo ſabbathi, omnino morti traditor.

16 Obſervabunt itaq; filii Iſraelis ſabbathum ipſum; celebrando ſabbathum per generationes ſuas, fœdere perpetuo.

17 Inter me & filios Iſraelis ſignum eſt in perpetuum; quia ſex diebus fecit Jehova cœlum & terram, die autem ſeptimo quievit & recreavit ſe.

18 Tandem quum abſolveret alloqui eum in monte Sinai, dedit Moſchi duas illas tabulas teſtimonii: tabulas lapideas ſcriptas digito Dei.

CAPUT XXXII.

Vituli aurei tragadia.

QUum autem videret populus admodum differre Moſchen deſcendere ex ipſo monte, congregarus populus ad Aharonem, dixerunt ei, Age, fac nobis deos, qui anteeant nobis: jam enim Moſche viro illo, qui eduxit nos è terra Ægypti, quid factum ſit ignoramus:

2 Et dixit eis Aharon Rumpentes detrahite inaures aureas, quæ *ſunt* in auribus uxorum veſtrarum, filiorum veſtrorum, filiarumque veſtrarum, & afferte ad me.

3 Rumpentes ergo detraxerunt ſibi totus ille populus inaures aureas, quæ *erant* in auribus ſuis, & attulerunt ad Aharonem.

4 Qui acceptum è manu eorum formavit illud cælo, quum feciſſet ex eo vitulum fuſiliem: tum dixerunt, Hi *ſunt* dii tui Iſrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

5 Quod videns Aharon, exſtruxit altare coram eo, Proclamavitque Aharon, dicendo, Feſtum Jehovæ eras *eſto*.

6 Surgentes itaq; poſtridie mane, obtulerunt holocauſta, & applicarunt euchariſteria: ſedirq; populus ad edendum & bibendũ, deinde ſurrexerunt ad ludendum.

7 Edixit vero Jehova Moſchi, Abi, deſcende, nam corrupit *ſe* populus tuus, quem eduxiſti è terra Ægypti.

8 Receſſerunt celeriter ab ea via quam præcepi illis: fecerunt ſibi vitulum fuſilem: & incurvantes ſe ſacrificaverunt ei, ac dixerunt, Hi *ſunt* dii tui Iſrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

9 Dixit etiam Jehova Moſchi, Vidi populum iſtum, quod ecce populus dura cervice eſt.

10 Nunc igitur ſine me ut accenſa ira conſumam eos: efficiam vero te in gentem magnam.

11 Quamobrem deprecatus eſt Moſche faciem *ſtratam* Jehovæ Dei ſui, & dixit, Quare Jehova accenderetur ira tua in populum tuum, quẽ eduxiſti è terra Ægypti, virtute magna & manu forti?

12 Quare loquerentur Ægyptii, dicendo, Malo *animo* eduxit eos, ut occideret eos in iſtis montibus, & conſumeret eos è ſuperficie terræ? converte te ne accendatur ira tua, & pœniteat te iſtius mali *quod propoſuiſti* contra populũ tuum.

13 Recordare Abrahami, Jitzchaki, & Iſraelis, ſervorum tuorum, te juraviſſe eis per te; & promiſiſſe eis, Multiplicabo ſemen veſtrum tamquam ſtellas cœli: & totam hanc terram quam promiſi dabo ſemini veſtro, ut poſſideant in ſeculum.

14 Tum pœnituit Jehovam iſtius mali quod facturum ſe dixerat populo ſuo.

15 Et Moſche revertens deſcendit de monte illo cum duabus tabulis teſtimonii in manu ſua; tabulis ſcriptis à binis paginis ſuis, hinc & inde ſcriptis.

16 Eranrq; tabulæ iſtæ opus Dei; & ſcriptura ſcriptura Dei erat, inſculpta tabulis.

17 Audiens autem Jehoſchuah ſonum ipſum populi dum vociferaretur, dicebat Moſchi, Sonum bellicum in caſtris *audio*.

18 Qui dixit, Non *eſt* ſonus quo ſtrenui clamant, neque *eſt* ſonus quo debiles clamant: ſonum cantantium ego audio.

19 Fuitq; quum appropinquans ad caſtra videret vitulum illum & choros, ut accenderetur ira Moſchis, & abjiciens è manibus ſuis tabulas frangeret eas ſub ipſo monte.

20 Deinde accipiens vitulum illum quem fecerant exuſſit igne, commoluitq; donec minutus eſſet: diſpergensq; in ſuperficiem aquarum, juſſit bibere filios Iſraelis.

21 Dixitque Moſche Aharoni, Quid fecit tibi populus iſte, quod induxeris ſuper eum peccatum maximum?

22 Cui dixit Aharon, Ne accendatur ira

ira domini mei, tu noli populum hunc in malo jacere.

23 Nam dixerunt mihi: Fac nobis deos qui anteeant nobis: jam enim Moſche viro illo, qui eduxit nos è terra Ægypti quid factum ſit, ignoramus:

24 Et dixit eis, Cui *eſt* aurum rumpentes iraque derraxerunt ſibi, & dederunt mihi: quod ubi conjeci in ignem, prodiit vitulus iſte.

25 Quum ergo videret Moſche populum eſſe nudatum; quòd nudaſſet eum Aaron ad ignominiam ſubeundam ab *inimicis* qui inſurrecturi fuiſſent in eos:

26 Subſiſtens Moſche in porta caſtrorum, edixit, Quiſquis *eſt* Jehovæ, ad me *aggregator*: ſic aggregati ſunt ad eum omnes filii Levi.

27 Dixitq; illis, Sic ait Jehova Deus Iſraelis, Apponite quiſque gladium ſuum femori ſuo: tranſite & redite per caſtra de porta in portam, & occidite quiſque fratrem ſuum, & quiſque amicum ſuum, & quiſque propinquum ſuum.

28 Quod fecerunt filii Levi ſecundum edictum Moſchis, & ceciderunt de populo illo, eo ipſo die, ad tria millia virorum:

29 Dicebat enim Moſche, Conſecrate miniſterium veſtrum hodie Jehovæ, quum quis filio ſuo, aut fratri ſuo aderit: & indicirus eſt vobis hodie benedictionem.

30 Fuit autem poſtridie quum dixiſſet Moſche populo, Vos peccaſtis peccato maximo: nunc itaque aſcendam ad Jehovam, forte expiationem faciam pro peccato veſtro:

31 Ut reverſus Moſche ad Jehovam dicerer, Ob'ecro, peccavit populus iſte peccato maximo quod fecerunt ſibi deos aureos.

32 Attamen nunc an condonaturus es peccatum eorum? nam ſi non *ita eſt*, dele me nunc de libro tuo quem ſcripſiſti.

33 Dixit vero Jehova Moſchi, Eum qui peccaverit mihi, delerem de libro meo.

34 Sed nunc abi, deduc populũ iſtũ quo dixi tibi: ecce angelus meus præibit tibi: & quo die viſitaturus ſum; utique viſitaturus ſum adverſus eos peccatũ ipſorum.

35 Itaq; percuſſit Jehova populum iſtum propter *id* quod fecerat illi vitulo quem fecit Aharon.

CAPUT XXXIII.

Reſipiſcentia Iſraelitarum, Deique indulgentia.

1 Dixit igitur Jehova Moſchi, Abi aſcende hinc tu & populus iſte quem eduxiſti è terra Ægypti in terram quã juramento promiſi Abrahamo, Jizchako, & Jahakobo, dicendo, Semini tuo dabo illã.

2 Et mittam ante te Angelum: quo expellam Cenahanæum, Emoræum, & Chittheum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebuſæum:

3 In terram affluentem lacte & melle: nam non aſcendam in medio tui, quia populus durus cervice es, ne conſumam te in hoc itinere.

4 Et audiens populus verbum malum iſtud luctui ſe dederunt, & non impoſuerunt ullus ſuum ornamentum ſibi:

5 Quia edixerat Jehova Moſchi, Edic filiis Iſraelis, Vos *eſtis* populus durus cervice, uno momento, ſi aſcendero in medio tui, conſumam te: nunc itaque depone ornamentum tuum à te, & cognoſcam quid ſim faciurus te:

6 Sed ſpoliaverunt ſe filii Iſraelis quiſque ornamento ſuo, *procul* à monte Chorebo.

7 Moſche vero acceptum tentorium ſuum tetendit ſibi extra caſtra procul recedendo à caſtris, vocavitq; illud tentorium conventus. erat enim ut quiſquis conſulturus erat Jehovam, exiret verſus tentorium conventus, quod *erat* extra caſtra.

8 Fuit autem quum prodibat Moſche in tentorium illud, ut ſurgentes totus populus ſtaret quiſq; ad oſtium tentorii ſui, ſic intuebantur tergum Moſchis donec ingrederetur in tentorium illud.

9 Fuit vero quum ingrederetur Moſche in tentorium illud, ut deſcendens columna illa nubis conſiſteret *ad* oſtium illius tentorii, ſic loqueretur cum Moſche.

10 Quamobrem videns totus populus columnam illam nubis conſiſtentem *ad* oſtium illius tentorii, ſurgebat totus populus ut incurvantes ſe *ad* oſtium tentorii ſui *honorem exhiberent*.

11 Alloquebatur autẽ Jehova Moſchen facie ad faciem, quemadmodum alloqui ſoler quis amicum ſuum: redeunte vero ad caſtra *Moſche* cum miniſtro ſuo Jehoſchuha filio Nunis puero, non recedebat è medio illius tentorii.

12 Tum dixit Moſche Jehovæ, Vide tu edicis mihi, Deduc populum hunc, interea tu non indicaſti mihi quem miſſurus fuiſti mecum: tu tamen dixiſti, Agnoſco te nominatim, atque etiam invenisti gratiam in oculis meis.

13 Nunc ergo, ſi modo inveni gratiam in oculis tuis, indica mihi quæſo vias tuas, & agnoſcam te ut inveniam gratiam in oculis tuis: conſidera etiam gentem hanc populum tuum eſſe.

14 Quo dicente, Facies mea præcederet, ut quietem darem tibi?

15 Dixit ei *Moſche*, Si facies tua non præcedet, ne jubeto nos hinc diſcedere:

16 Nam quamam re cognoſcetur jam inveniſſe gratiam in oculis tuis me & populum tuum? nonne quum ibis mobiſcum? ira ſeparabimur ego & populus tuus ab omni populo qui *eſt* in ſuperficie terræ.

17 Dixit itaque Jehova Moſchi, Etiam hanc rem quam dixiſti faciam, quia gratiam inveniſti in oculis meis, & agnovi te nominatim.

18 Amplius dicenti *Moſchi*, Fac quæſo videam gloriam tuam:

19 Dixit, Ego faciam ut tranſeat tota bonitas mea ante faciẽ tuam, & inclama-

bo

ne prohibeam Jehova ante faciem tuam: fiat gratiosus ero cui fuero gratiosus, & misericor cujus misertus fuero:

20 At non poteris, inquit, videre faciem meam; quia non poterit me homo videre, & vivere.

21 Rursus dixit Jehova, Ecce locum apud me, consistito igitur super illa rupem.

22 Erit autem quum transibit gloria mea, ut ponā te in cavitate ipsius rupis, & obumbrem te manu mea donec transivero:

23 Sed quum amovero manum meam, videbis posteriora mea; facies autem mea videri non poterit.

CAPUT XXXIV.

Duæ tabulæ novæ: confessio & precatio Mosis: legis variæ: quadragesima, & velamen Mosis.

DIxit autem Jehova Moſchi, Dola tibi duas tabulas lapideas similes illis prioribus, ut inscribam illis tabulis eadem verba quæ fuerant in tabulis illis prioribus quas fregisti.

2 Et esto paratus in crastinum mane, ut ascendas ipso mane in montem Sinai, & ſistaris mihi illic in vertice illius montis.

3 Sed ne quisquā ascendito tecum, etiamsi ne quidquam conspiciatur in toto illo monte; etiam pecudes aut armenta ne pascuno è regione illius montis.

4 Quum igitur dolasset duas tabulas lapideas similes illis prioribus, surgens Moſche ipso mane ascendit in montem Sinai, quemadmodū præceperat Jehova ipsi: acceptis in manu sua duabus tabulis lapideis.

5 Tum descendens Jehova in ipsa nube constitit cum eo ibi; inclamavitque nomine Jehova.

6 Transiens enim Jehova ante faciem ejus, inclamavit, Jehova Jehova, *Deus* fortis, misericors, & gratiosus, longanimis & multus benignitate ac fide;

7 Custodiens benignitatem millibus, condonans iniquitatem & defectionem & peccatum; *& qui* nullo pacto non absolvit *noxæ*, visitans iniquitatem patrum in filios, & in filios filiorum, in nepotes & in abnepotes.

8 Festinans autem Moſche, inclinato vultu in terram, incurvavit *se honorem habitum ei*:

9 Et dixit, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis, Domine, est quæſo Dominus in medio nostri: quia populus durus cervice est, ideo condones iniquitatem nostram & peccatum nostrum, & comparabis nos in hæreditatem.

10 Qui dixit, Ecce ego pango fœdus; coram toto populo tuo facturus sum mirabilia, quæ non fuerunt parata in tota terra & in omnibus gentibus: adeo ut videat totus hic populus (in cujus medio es) opus Jehovæ reverendum esse, quod ego facturus sum tecum.

11 Observa id quod ego præcipio tibi hodie: ecce ego expulsurus sum à facie tua Emoræum, & Cenaanæum, & Chitæum, & Perizzæum & Chivvæum & Jebuſæum.

12 Cave tibi, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ ad quā venturus es; ut non sit in laqueum, in medio tui:

13 Sed altaria eorum demolieminī, & ſtatuas eorum frangitote; ac lucos eorum succidetote.

14 Nam non convenit te incurvare honore exhibere deo alieno; Jehova enim nomen *est* Zelotes, Deus fortis zelotes est.

15 *Cave tibi ne quam*, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ: *ne* quum scortabitur sectando deos suos & sacrificabis diis suis, inviter te, & comedas de sacrificio ejus:

16 Et accipias de filiabus ejus pro filiis tuis; scortantesque filiæ ejus sectando deos suos, efficiant ut scortentur filii tui sectando deos ipsarum.

17 Deos fusiles ne facito tibi.

18 Festum azymorum observato; septem dies vescitor azymis, quemadmodū præcepi tibi, constituto tempore, ipso mense Abib: quia ipso mense Abib egressus es ex Ægypto.

19 Omne *masculum* aperiens vulvam, meum *est*: quare tocius pecoris tui masculum separatur, aperiens vulvam bovis aut parvæ pecudis.

20 Asini autem aperientē vulvam redimes parva pecude; quod si non redimes ipsum, decollabis: omnem primogenitum filiorum tuorum redimito, neque comparento *illi* coram me vacui.

21 Sex diebus operaberis, die autem septimo cessato: in ipso aratione, & in messe cessato.

22 Etiam festum septimanarum feriatote tibi *festum* primitiarum messis tritici: & festum collectionis, revolutionem cujusque anni.

23 Tribus vicibus quotannis comparebit omnis mas tuus ante conspectum Domini Jehovæ Dei Iſraelis.

24 Nam ejiciam gentes à conspectu tuo, & dilatabo terminum tuum: neque concupiscet quisquam terram tuam, quum ascendes comparitурus ante conspectum Jehovæ Dei tui, tertiis vicibus quotannis.

25 Ne jugulando *fundito* cum fermentato sanguinem sacrificii mei: nec pernoctato usq; mane sacrificium festi Phaschatis.

26 Prima quæque primitias terræ tuæ afferto in domum Jehovæ Dei tui: ne coquito hœdum in lacte matris sui.

27 Tum edixit Jehova Moſchi, Scribe tibi verba hæc; quia ex præscripto horum verborum pango tecum fœdus, & cum Iſraele.

28 Fuit; fuit ibi cum Jehova quadraginta dies & quadraginta noctes; cibum non comedit, & aquam non bibit: inscripsit; Jehova tabulis verba fœderis hujus decem illa verba.

29 Fuit vero, descendente Moyse de monte Sinai, quum de-scenderet duas illas tabulas testimonii in manu Moyſi, descendendo ex monte illo; ne ignoraret Moyses splendidam esse factam cutem faciei suæ, quum ille loqueretur secum.

30 Videns autem Aharon & omnes filii Israelis Moſhen, quod ecce splendida facta esset cutis faciei ejus; timebant accedere ad eum:

31 Sed revocante eos Moyse, reversi sunt ad illis Aharon & omnes principes in eo cœtu: & allocutus est eos Moyses.

32 Postea demum accesserunt omnes filii Israelis, quibus præcepit omnia quæ locutus fuerat Jehova secum in monte Sinai.

33 Donec vero absolviſſet Moyses loqui eum eis, imposuit faciei suæ velamen.

34 Quum autem veniret Moyses in conspectum Jehovæ ad loquendum cum eo, amovebat illud velamen donec exiret: egressus vero *sic* eloquebatur filiis Israelis id quod mandatum erat sibi.

35 Respiciebant enim filii Israelis in faciem Moyſis, quod splendida facta esset cutis faciei Moyſis: quapropter reponebat Moyses velamen illud super faciem suam, donec rediret loquaturus cum eo.

CAPUT XXXV.

Recapitulatio legum tertio mandatarum, & promanans populi oblatio.

CONgregavit ergo Moyses totum cœtum filiorum Israelis, & dixit eis, *Hæc sunt* illa res quas præcepit Jehova ut faciatis.

2 Sex diebus fiet opus; die autem septimo, esto vobis *dies* sanctus, sabbathum quietis Jehovæ: quisquis fecerit in eo opus, morte plectetur.

3 Ne accendatis ignem in ullis habitationibus vestris, die sabbathi.

4 Præterea alloquutus est Moyses totum cœtum filiorum Israelis, dicendo, Hæc est illa res quã præcepit Jehova, dicendo:

5 Accipite ex *sit quæ* penes vos *sunt* oblationem Jehovæ, cujuscunq; animus sponte moverit eum, afferto hanc oblationem Jehovæ; aurum, & argentum, & æs:

6 Et hyacinthinum, & purpureum, & coccineum dibaphum, & linum xylinum, & *lanam* caprarum:

7 Et pelles arietum rubefactas, pelles q; suillas, & ligna cedrorum lectissimarum:

8 Et oleum ad luminare, aromamenta que ad oleum unctionis, & ad suffitum aromatis illi:

9 Et lapides sardonychas, & lapides infixivos, pro ipso amiculo, & pectorali sacro.

10 Industrius autem ex vobis quisque, veniatq; ac faciat quicquid præcepit Jehova:

11 Tabernaculum, tentorium ejus, & ejus tegmen ejus, annulos ejus, & asseres ejus, vectilla ejus, columnas ejus, & stylobatas ejus.

12 Arcam ipsam, vectesq; ejus, & operculo propitiatorio, & velum tegumenti.

13 Mensam, et vectes ejus, & omnia instrumenta ejus, & panis faciei *instrumenta*.

14 Lychnuchumq; luminaris, & instrumenta ejus, ac lucernas ejus, & oleum luminaris:

15 Item altare suffitus & vectes ejus, & oleum unctionis & suffitum aromaticũ: & tegmentũ portæ ad portã tabernaculi:

16 Altare holocausti, & cribrum æneum quod illi *erit*, vectes ejus, & omnia instrumenta ejus; labrũ & scapum ejus:

17 Taperes ocellatos atrii, columnas ejus, & stylobatas ejus, & tegmentum portæ atrii:

18 Paxillos tabernaculi, & paxillos atrii, cum funibus suis:

19 Vestes ministerii ad ministrandum in sancto: vestes sanctas Aharonis sacerdotis & vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio.

20 Postea egressi sunt totus cœtus filiorum Israelis, à conspectu Moyſis:

21 Et venerit sint quisq; quem extulit animus ejus, & quemcunq; spiritus ejus sponte movit, attulerunt oblationẽ Jehovæ ad opus tentorii conventus, & ad totũ ministerium ejus, & ad vestes sanctas.

22 Venerunt itaque viri cum mulieribus: quicunque sponte movit animus afferebant fibulas, & monilia, & annulos cingulaq; pendulos, omnia instrumenta aurea, & quisquis obtulit, *offerebat* oblationem auri Jehovæ.

23 Item unusquisq; quicquid præsto fuit penes se; hyacinthinũ, aut purpureũ, aut coccineum dibaphum, & linum xylinum, & *lanam* caprarum, pelleſque arietũ rubefactas, & pelles meliũ afferebant.

24 Quisquis offerebat, oblationẽ argenti aut æris attulerunt *in* oblationem Jehovæ: & penes quoscunq; præsto *erant* ligna cedrorum lectissimarum pro toto opere illius ministerii, attulerunt.

25 Præterea singulæ mulieres industriæ nevenerunt manibus suis, attulerunt quæ nerum hyacinthinum, & purpureum, & coccineum dibaphum, & xylinum.

26 Omnes etiam mulieres quas extulit animus earum *ad sensum* industriæ, neverunt *lanam* caprarum.

27 Principes vero attulerunt lapides sardonychas & lapides infixivos, pro amicaulo & pectorali sacro:

28 Et odoramentum & oleum, pro luminaris pro oleo unctionis, & pro suffitu aromatis.

29 Omnes viri & mulieres, quos sponte movit animus ipsorum, ad afferendũ pro toto illo opere quod præceperat Jehova fieri per Moyſhen; attulerunt filii Israelis voluntariam oblationem Jehovæ.

30 Tum dixit Moyses filiis Israelis, Videte, vocavit Jehova nominatim, Bezaleelem filium Uri filii Churi, è tribu Jehudæ:

31 (Quem

31 (Quem implevit spiritu Dei, peritia, intelligentia, & notitia, & omni arte;
32 Tum ut excogitet res industrie inventas, & operetur in auro, & in argento, & in ære:
33 Et in artificio gemmario ad insculpendum, & in artificio lignario: operando opus quodlibet ingeniosissimum:
34 Tum animo ejus indidit ut docere possit) *vocavit, inquam,* ipsis & Aholiab filium Achisamach è tribu Dan.
35 Implevit eos industria animi, ad faciendum omne opus fabri, & opificis artificiosissimi, purpurarii, & texturis, hyacinthinis, & purpureis, & coccineis dibaphis, & xylino, facturos omne opus & excogitaturos res industrie inventas. Cap. 36
36 Faciet itaque totum opus *ad* ministerium sanctuarii Bezaleel & Aholiab, & omnis vir industrius, quibus indidit Jehova peritiam, & intelligentiam ut sciant facere; secundum omnia quæ præcepit Jehova.

CAPUT. XXXVI.

Architectura tabernaculi inchoatur.

VOcavit ergo Moses Bezaleelem & Aholiabum, & omnem virum industrium, cujus animo indiderat Jehova peritiam: quemcunq; exculeras animus ipsius, ut accederet ad opus illud, ad faciendum illud.
2 Quæ quum accepisset à conspectu Mosis cuncta illum oblationem, quam attulerant filii Israelis pro opere ministrationis sanctuarii ad faciendum illud; tamen adhuc *illi* offerebant ad eum voluntarium oblationem quotquotidiana mane.
3 Quapropter venientes periti illi omnes qui faciebant totum opus sanctuarii; quisq; ab opere suo, quod ipsi faciebant:
4 Alloquuti sunt Mosen, dicendo, Excedunt populus allatendo: plus satis ejus bajuli administrationis, pro illo opere quod præcepit Jehova faciendum.
5 Tum præcepit Mosi (he ut proclamarent in castris dicendo, Ullus nec ulla ne faciunto deinceps opus ad oblationem sanctuario: sic cohibitus est populus ne afferret.
6 Nam illius rei erat satis illis pro toto hoc opere ad faciendum illud; adeoq; supererant.
7 Peregerunt itaq; industrius quisq; inter faciendum hoc opus, tabernaculum illud è decem aulæis; xylino interneso, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho cernabilis *operis*, opere artificiosissimo fecit ea.
8 Longitudo aulæi uniuscujusque viginti octo cubitorum, & latitudo quatuor cubitorum cujusq; aulæi; mensura eadem *fuit* omnibus illis aulæis.
9 Et conjunxit quinque aulæa unum ad alterum; & quinque aulæa conjunxit unum ad alterum.
10 Nam fecit lorameata hyacinthina in ora aulæi primi ad extremitatē in commissura: similiter fecit in ora cujusq; aulæi ulterioris, in commissura secunda.
11 Quinquaginta loramenta fecit in aulæo primo, & quinquaginta loramenta fecit in extremitate cujusq; aulæi quæ *erat* in commissura secunda: continuerunt hæc loramenta *aulæa* unum cum altero.
12 Factisque quinquaginta aulæis aureis; conjunxit ita aulæa alterum alteri *aulæis loramentis* in ipsis aulæis, ut esset tabernaculum unum.
13 Item fecit aulæa *d'ana* caprina ad tentorium super ipsum tabernaculum, undecim aulæa fecit illa.
14 Longitudo aulæi unius triginta cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo aulæi uniusquisq; quæ mensura eadem *fuit* undecim aulæis.
15 Conjunxitq; hora aulæorum quinq; seorsim, & sex horum aulæorū seorsim.
16 Faciens enim loramenta quinquaginta *aperitoria* aulæi ulterioris in commissura secunda, & quinquaginta lorenta aperivit ora aulæi cujusq; commissura secunda
17 Similiter fecit aulæis æreis quinquaginta, ad conjungendum ipsum tentorium, ut esset unum.
18 Præterea fecit tegmen ipsi tentorio è pellibus arietum rubefactis, & tegmen è pellibus mullum superne.
19 Item fecit asseres huic tabernaculo è lignis cedrorū lecti simorum arrectarios.
20 Denum cubitorum longitudo asseris, sesquiulnabri vero latitudo asseris unius cujusque.
21 Binos cardines aseri uniuscuiq; scalari forma compositos unum ad alterum: sic fecit omnibus asseribus ipsius tabernaculi
22 Fecit autem asseres istos huic tabernaculo: viginti asseres ad plagam Austrum dextrorsum:
23 Et quadraginta stylobatas argenteos fecit sub viginti illis asseribus, duos stylobatas sub asseres uno ad duos cardines ejus: & duos stylobatas sub asseres altero ad duos cardines ejus.
24 Similiter in latere tabernaculi secundo ad plagam Aquilonalem fecit viginti asseres.
25 Et quadraginta stylobatas eorum argenteos, duos stylobatas sub asseres uno, & duos stylobatas sub asseres altero.
26 Angulis autem ipsius tabernaculi ad Occidentem, fecit sex asseres.
27 Duos præterea asseres fecit ad duos angulares ipsi tabernaculo, lo utroque angulo:
28 Qui erant gemelli parte inferne, pariterq; erant gemelli parte ad verticem sub anulari unico: sic fecit utriq; illorum pro duobus angulis illis angularibus.
29 Sic erant octo asseres, & stylobatæ eorum argentei, sedecim stylobatæ, bina stylobata sub asseres unoquoque.
30 Fecit etiam transtilla è lignis arcitis;

rum lectissimarum, quinque pro sinistra parte lateris ipsius tabernaculi.

31 Et quinque transtilla pro sinistribus secundi lateris tabernaculi, & quinque transtilla pro sinistribus tabernaculi, ad tertiam angulum *Occidentis* versus.

32 Fecit autem transtillum hoste medium, quod transiret per in medio ipsorum sinistrum, ab uno extremo ad alterum.

33 Sinistra vero ipsos obduxit auro, & annulos eorum fecit ex auro, *qui essent* sedes ipsis transtillis, obduxit quoque ipsa transtilla auro.

34 Ite fecit velum illud ex hyacintho, & purpureo, & coccineo bibapto, & xylino intexto, opere artificiosissimo fecit illum Cerubinis *referens*.

35 Et fecit ei quatuor columnas è cedris lectissimis obduxit eos auro, uncis earum aureis, fusilique eis quatuor stylobatas argenteas.

36 Item fecit tegumentum portæ ipsi tabernaculi ex hyacintho, & purpureo, & coccineo bibapto, & xylino intexto, opere plumario.

37 Et columnas ejus quinq; & uncos earum (obduxit namen earum capitula, thoracaq; fascias auro) & stylobatas earum quinque ex ære.

CAPUT XXXVII.

Continuatur architectura Tabernaculi.

1 Item fecit Bezaleel arcā *Dei* & ligna lectissima, cedrina duo cubitorum & dimidii longitudine sua, & sesquicubiti latitudine sua, & sesquicubiti altitudine sua.

2 Et obduxit eam auro puro, fecitq; ei limbum aureum circumquaque.

3 Et fudit ei quatuor annulos aureos ad quatuor angulos ejus; ita ut duo annuli *essent* in latere ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.

4 Fecit quoque vectes è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit auro.

5 Et induxit vectes illos in annulos ad latera illius arcæ, ad ferendum arcam illam.

6 Deinde fecit operculum propitiatorium ex auro puro duum cubitorum cum dimidio longitudine ipsa & sesquicubiti latitudine sua.

7 Fecit etiam duos Cerubinos aureos, ductiliter opere fecit eos, è duobus extremitatibus ipsius operculi propitiatorii.

8 Cerubinum quoque ab extremitate una hinc, & Cerubinum alterum ab extremitate altera inde: ex operculo propitiatorio fecit Cerubinos *ipsos* in duabus extremitatibus ejus.

9 Erant autem Cerubini expandentes alas sursū, obumbrantes alis suis operculum propitiatorium, & facie sua *versa* ad invicem facies Cerubinorum erant: ad ipsum facies earum illum, è lignis cedrorum lectissimarum; duum cubitorum longitudine sua, & unius cubiti latitudine sua, & sesquicubiti altitudine sua:

11 Et obduxit eam auro puro, fecitq; ei limbum aureum circumquaque.

12 Facta quoque ei canna palmari circumquaque, fecit limbum aureum canæ ejus circumquaque.

13 Et fudit ei quatuor annulos aureos; inditque annulos ipsos in quatuor angulos qui *erant* in quatuor pedibus ejus.

14 E regione ipsius canæ fuerunt illi annuli, sedes vectibus ad portandā mensā.

15 Fecit; vectes ipsos è lignis cedrorum lectissimarum, & obduxit eos auro, ad portandum mensam.

16 Fecit quoque instrumenta illa quæ imponerentur mensæ, scrutulas ejus, & acerras ejus & scopulas ejus, & fiatellas quibus regeretur ex auro puro.

17 Item fecit lychnuchum illum ex auro puro; continenter opere fecit lychnuchum illum, scapus ejus & *quisque* ramus ejus, lances ejus, malæ oblongæ ejus, & calyculi ejus ex ipso erant.

18 Sex autem rami egredientes è lateribus ejus; tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero:

19 Tres lances, fuerunt amygdalæ referentia in uno ramo malum oblongum, & calyculus, & tres lances fuerunt amygdalæ referentes in uno ramo malum oblongum, & calyculus, similiter de tribus ramis qui egrediebantur è lychnucho.

20 In ipso vero lychnucho quatuor lances; amygdalæ referentes malum oblongum suis & calyculi ejus.

21 Nempe malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*; & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*: sic in tribus ramos prodeuntes ex ipso.

22 Mala oblonga eorum & rami eorum ex ipso erant, opus illic ductissimum opere uno *fuit* ex auro puro.

23 Et fecit lucernas ejus septentia & forcipes ejus, & trullas ejus ex auro puro.

24 Talento auri puri fecit illud, & omnia instrumenta illius.

25 Item fecit altare ipsum suffitus è lignis cedrorum lectissimarum: cubitus unius & dimidii longitudine sua, & unius cubiti latitudine sua, quadratum, & cubitum duo altitudine sua, ex ipso erant cornua ejus.

26 Et obduxit illud auro puro: tectum ejus, latera ejus circumquaque, & cornua ejus; fecitque ei limbum aureum circumquaque.

27 Et duos annulos aureos fecit ei infra limbum ejus aureum, binos angulos ejus in duobus lateribus ejus ex ei *adjunctos* sedes vectibus ad portandum illud ex eis.

28 Fecit autem vectes ipsos è lignis cedrorum lectissimarum, & obduxit auro.

28 Fecit

29 Fecit quoque oleum ipsum unctionis sanctum, & suffitum aromaticum purum, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Confummatur architectura Tabernaculi.

ITem fecit altare holocausti è lignis cedrorum lectissimarum: quinque cubitorum longitudine sua, & quinque cubitorum latitudine sua, quadratum, & trium cubitorum altitudine sua.

2 Factisque cornibus ejus, super quatuor angulos ejus (ex ipso fuerunt cornua ejus) obduxit illud ære.

3 Fecit etiam omnia instrumenta ipsius altaris, lebetes, & palas, & crateras, & fuscinulas, & forcipes; omnia instrumenta ipsius fecit ex ære.

4 Et fecit illi altari cribrum opere reticulato æreo: sub ambitu illius ab ima parte usque ad medium illius.

5 Et fundens quatuor annulos indidit quatuor extremitatibus illius ad cribrum, *ut essent* sedes vectibus illius.

6 Fecitq; vectes illos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit ære.

7 Et induxit illos vectes in annulos ipsos ut latéribus illius altaris ad portandū illud eis: cavum ex tabulis fecit illud.

8 Item fecit labrum illud chalybeum, lectapum ejus chalybeum; è speculis mulierum turmatim convenientium, quæ turmatim convenichant *ad* portam tentorii conventus.

9 Item fecit illud atrium: ad plagam meridianam dextrorsum, tapetes ocellatos illius atrii è xylino intorto, centum cubitorum.

10 Columnas eorum viginti, & stylobatas earum viginti æneos; uncos illarum columnarum fasciasq; illarum argenteas.

11 Similiter ad plagā aquilonalē, centum cubitorum, columnas eorum viginti & stylobatas earum viginti æneos, uncos columnarum fasciasq; illarum argenteas.

12 Ad plagam vero occidentalem, tapetes ocellatos *in* quinquaginta cubitos, columnas eorum decem, & stylobatas illarum decem, uncos columnarum fasciasq; illarum argenteas:

13 Et ad plagam anteriorem orientem versus, quinquaginta cubitorum.

14 Tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos ab uno latere, columnas eorum tres, & stylobatas illarum tres.

15 Et à latere altero, hinc & inde ad portam ipsius atrii, tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos, columnas eorum tres, & stylobatas illarum tres.

16 Omnes tapetes ocellatos ipsius atrii circumquaque è xylino intorto;

17 Et stylobatas ad ipsas columnas æneas, uncos columnarum, cum fasciis earū argenteis, & obductione epistylii earum argentea: erant enim omnes columnæ atrii vestitæ fasciis argenteis.

18 Tegumentū autem portæ ipsius atrii opere Phrygiano, ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino intorto, cujus longitudo viginti cubitorum, altitudo vero in latitudine tegumenti quinque cubitorum, è regione tapetis ocellatorum cujusq; atrii:

19 Et columnas eorum quatuor cum stylobatis earū quatuor æneis; uncos earū argenteos, & obductionem epistylii eorum earum cum fasciis earum ex argento:

20 Omnes autem paxillos ad tabernaculum & ad atrium circumquaq; æneos.

21 Ista *sunt* numerata ipsius tabernaculi, tabernaculi testimonii, quæ numerata sunt ex præcepto Moschis, *ad* ministerium Levitarum, opera Ithamaris filii Aaronis Sacerdotis.

22 E quibus Bezaleel filius Uri filii Churis è tribu Judæ, fecit omnia quæ præceperat Jehova Moschi:

23 Et cum eo Aholiab filius Achisamaci de tribu Danis, faberæ ingeniosus artifex, Phrygioq; in hyacinthino, & in purpureo & in coccineo dibapho, & in xylino.

24 Totum illud aurū quod factum est ad illud opus in toto opere sanctuarii: fuit, inquam, aurum oblationis, viginti novem talenta, septingenti triginta sicli, prout *est* sicha sacer.

25 Item argentum numeratorum è cœtu, centum talenta, cum mille septingentis septuaginta quinque siclis, prout *est* sicha sacer.

26 Didrachma in singula capita dimidium sicli prout *est* sicha sacer, in quēque transeuntem ad numeratos à natō viginti annos & deinceps, in sexcentos ter mille quingentos quinquaginta.

27 Cujus argenti fuerunt centū talenta, ad fundendum stylobatas sanctuarii & stylobatas veli; centum stylobatas in centū talenta, talentum in stylobatam:

28 *Ex* mille vero septingentis septuaginta quinque *siclis*, fecit uncos *singulis* columnis, & obduxit epistylia earum, reddimivitque eas fasciis.

29 Item *ex* oblationis septuaginta talentorum, & bis mille quadringentorum siclorum *pondere*.

30 Ex quo fecit stylobatas portæ tentorii conventus, & altare æneum, & cribrum æneum quod ei *est*, & omnia instrumenta illius altaris:

31 Stylobatas quoq; ipsius atrii circumquaque, & stylobatas portæ ipsius atrii: omnes præterea paxillos tabernaculi, & omnes paxillos atrii circumquaque.

CAPUT XXXIX.

Habitus pontificalis perficitur.

ITem ex illis hyacinthinis & purpureis & coccineis dibaphis fecerunt vestes ministeriii, ad ministrandū in sancto: fecerunt quoque vestes sacras quæ *sunt* Aaronis, sicut præceperat Jehova Moschi.

2 Fecit itaque amiculum illud; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo

dibapho, & xylino interneto.

3 Duxitq; enim bracteas illius auri, scidérunt *aurifices* filamenta ad inferendum inter hyacinthinū ipsū, & inter purpuream & inter coccineā dibaphū, & inter illud xylinum opere artificiosissimo.

4 Humeralia fecerunt ei conjungentia; *ut* duabus extremitatibus ejus conjungerētur.

5 Et cingula amictus ejus quæ in eo *erant*, erant *ex* opus ejus, ex ipso fuit; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino interneto; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

6 Quinq; aptati sunt lapides illos fardonychi circumclusos fundis aureis, insculpti sculpturis *tanquam* sigilli, de nominibus filiorum Jisraelis:

7 Imposuit eos humeralibus huius amicti, *ut essent* lapides monimenti pro filiis Jisraelis, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

8 Item fecit sacrum illud pectorale opere artificiosissimo, sicut opus amicti; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino interneto.

9 Quadratum fuit duplicatum, & fecerunt pectorale illud sacrum, spithamæ longitudine sua, & spithamæ latitudine sua, duplicatum.

10 Inseruerunt q; ei quatuor ordines lapidum. ORDO. pyropum, ropazium, & smaragdum, hunc ordinem primum

11 Et hunc ordinem secundum, chrysoprasium, sapphyrum, & adamantem.

12 Hunc quoque ordinem tertium, cyanum, achatem, & amethystum.

13 Hunc deniq; quartū ordinem, beryllum thalsium, fardium, & jaspidem circumclusos fundis aureis inclusionibus suis

14 Hi ergo lapides cum nominibus filiorū Jisraelis erant duodecim de nominibus eorum, & sculpturæ *tanquam* sigilli pro duodecim tribubus, unaquæque de nomine ipsius.

15 Et fecerunt in isto pectorali sacro, catenas *quibiles*, opere tortili, *ex* auro puro

16 Factisq; duabus fundis aureis, & duobus annulis aureis, posuerunt duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius sacri.

17 Indiderunt q; duas illas *catenas* tortiles aureas duobus illis annulis in extremitatibus illius pectoralis sacri:

18 Duas vero *alias* extremitates istarū duarum tortilū catenarum apponentes duabus illis fundis indiderunt humeralibus ipsius amicti, *ut essent* ante faciē ejus.

19 Fecerunt quoq; duos annulos aureos, quos apposuerunt duabus extremitatibus pectoralis illius sacri, *in* fasciscus, in ere eius quæ *est* ad latus ipsius amicti.

20 Similiter fecerunt duos annulos aureos quos apposuerunt duobus humeralibus illius amicti inferne ante faciem ejus è regione *alterius* commissuræ ejus; à superiore parte cingulæ ipsius amicti.

21 Ita suffulserunt pectorale illud sacrū annulis suis ad annulos illius amicti *vitta* hyacinthina, *ut* esset super cingulam ipsius amicti, neq; separaretur pectorale illud sacrum ad ipso amicto: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

22 Item fecit pallium illud amicti, opere texili; totum hyacinthinum:

23 Os vero illius pallii in medio ejus velut os loricæ, limbum ori eius circumquaque, ne lacerarentur.

24 Et fecerunt in fimbriis illius pallii malogranata hyacinthina & purpurea, & coccinea dibapha; *filis* interneis.

25 Factisq; tintinnabulis ex auro puro, posuerunt tintinnabula hæc inter malogranata, in fimbriis ipsius pallii circumquaque inter malogranata:

26 Tintinnabulum deinde malogranati, tintinnabulum deinde malogranatum, in fimbriis illius pallii circumquaque ad ministrandum, quemadmodum præceperat Jehova Moschi

27 Item fecerunt tunicas illas è xylino, opere texili, Aharoni & filiis eius:

28 Et cidarin illam è xylino, & ornamenta illas ornamentorum è xylino, & femoralia linea è xylino interneto.

29 Et balteum illum è xylino interneto, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, opere Phrygiano: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30 Item fecerunt hanc laminam coronamenti sanctī ex auro puro, & inscripserunt in scriptionem sculpturis *tanquam* sigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

31 Et indiderunt ei vittā hyacinthinā, imponendo eā cidari ipsi superne: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

32 Absolutum itaq; fuit opus tabernaculi, tentorii conventus; quam faciebant filii Jisraelis secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi, & fecerunt:

33 Attulerunt tabernaculum illud ad Moschen, tentorium ipsum, & omnia instrumenta eius, ansulas eius, asseres eius, trastilla eius, columnas eius, & stylobatas eius:

34 Et operimentum è pellibus arietū rubefactis, & operimentum è pellibus melium, & velum tegumenti.

35 Arcam ip am testimonii & sectes ejus, & operculum illius propitiatorium:

36 Mensam cum omnibus instrumentis eius, & panis faciei *instrumenta*;

37 Lychnuchum illum purum, lucernas ejus lucernas aprandas, & omnia instrumenta eius, & oleum in unctionis:

38 Et altare aureum, & oleum unctionis & suffitum aromaticum, & tegumentum portæ ipsius tentorii.

39 Altare æneum, & cribrum æneum quod ei *est*, vectes eius, & omnia instrumenta eius, labrum & scapum eius:

40 Tapetes ocellatos atrii, columnas ejus

&

& stylobatis ejus, & regumentum ad portam atrii, funes ejus & paxillos ejus; de omnibus omnia instrumenta ministeriorii ipsius tabernaculi, pro tentorio conventus:

41 Vestes ministerii ad ministrandum in sanctuario, vestes sacras pro Aarone sacerdote, & vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio:

42 Secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecerant filii Israel totum illud opus.

43 Quumque videret Mosche totum illud opus, ecce fecerant illud, & quemadmodum præceperat Jehova sic fecerant: quapropter benedixit eis Mosche.

CAPUT XL.

Tabernaculum erigitur & majestate Dei replentur.

ALoquutus autem fuerat Jehova Moschen, dicendo,

2 Tempore mensis primi, primo die ejus mensis, erigito tabernaculum, tentorium conventus.

3 Et pones ibi Arcam ipsam testimonii, & obteges eam arcam illo velo.

4 Deinde inferes mensam, & ordinabis quæ ordinari oportet in ea: inferes quoque lychnuchum illum, & accendes lucernas ejus:

5 Et pones altare illud aureum ad suffitum, coram arca ipsa testimonii: tunc apponet tegumentum portæ ipsi tabernaculo.

6 Postea pones altare holocausti, ante portam tabernaculi tentorii conventus,

7 Pones vero labrum inter tentorium conventus & altare illud, ubi ponas aquam.

8 Postremo pones atrium circumquaq; & appones tegumentum portæ ipsi atrii.

9 Tunc accepto oleo unctionis unges tabernaculum ipsum & quicquid *eris* in eo; sic sanctificabis ipsum & omnia instrumenta ejus, ut sit res sancta:

10 Unges quoq; altare holocausti & omnia instrumenta ejus: sic sanctificabis ipsum altare, ut sit altare illud res sancta sanctarum:

11 Unges etiam labrum ipsum, & scpum ejus; sic sanctificabis ipsum.

12 Deinde jubens accedere Aaronem & filios ejus ad portam tentorii conventus, lavabis eos aqua:

13 Et induto Aarone vestibus sacris, ungens eum sanctificabis eum, ut sacerdotio fungatur mihi:

14 Filios vero ejus jubebis accedere, induesque eos tunicis,

15 Et unges eos quemadmodum unxeris patrem eorum, ut sacerdotio fungantur mihi: sic fiet ut sit illis hæc unctio eorum in sacerdotium perpetuum, per generationes eorum.

16 Quod fecit Mosche, secundum omnia quæ præceperat ei Jehova, sic fecit.

17 Fuit enim ipso mense primo, anno secundo, primo die mensis, ut erigeretur tabernaculum.

18 Natr erexit Mosche tabernaculum, posuitque stylobatis ejus, imposuit asseres ejus, & apposuit transtilla ejus, ac erexit columnas ejus.

19 Deinde expandit tentorium in tabernaculo ipso, cui imposuit tegumen ipsius tentorii superne, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

20 Acceptumq; ponens testimonium in arca illa, apposuit vectes arcæ, & imposuit operculi propriatorii arcæ, illi superne:

21 Postea intulit arcā in tabernaculum, & apposuit velum tegumenti, ut obtegeret arcam ipsam testimonii: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

22 Item posuit mensam in tentorio conventus, in latere tabernaculi Aquilonem versus, extra velum illud:

23 Eamque instruxit instructione panis coram Jehova quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

24 Similiter posuit lychnuchū in tentorio conventus e regione illius mensæ, in latere altero tabernaculi Meridiem versus:

25 Et accendit lucernas ejus coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

26 Posuit etiam altare aureum in tentorio conventus, ante velum ipsum:

27 Et adolevit in eo suffitum aromaticum, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

28 Appositque tegumentum portæ, ipsi tabernaculo:

29 Item altare holocausti posuit, *ad* portam tabernaculi tentorii conventus: & obtulit in eo holocaustum & munus; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30 Et posuit labrum inter tentorium conventus & altare illud, ubi posuit aquam ad lavandam:

31 Laveruntque ex eo Mosche, deinde Aharon & filii ejus, manus suas & pedes suos.

32 Quum ingrediuntur erant in tentorium conventus, & quum accessuri erant ad ipsum altare, lavabant erant: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

33 Deniq; erecto atrio ipso circa tabernaculum & altare illud, apposuit tegumentum portæ ipsius atrii: sic absolvit Mosche opus illud.

34 Tunc operuit nubes illa tentorium conventus; & gloria Jehovæ implevit tabernaculum:

35 Adeo ut non posset Mosche ingredi in tentorium conventus, quum incubuisset illi nubes: nam gloria Jehovæ implebat ipsum tabernaculum.

36 Quum autē susto llebatur nubes illa è tabernaculo, proficiscebantur filii Israelis; in omnibus profectionibus suis.

37 Sin autem non susto llebatur nubes illa, neque ipsi proficiscebantur, usque ad diem quo susto llebatur illa.

38 Nubes enim Jehovæ *erat* super ipsum tabernaculum

tabernaculum interdiu, ignis vero in eo nostu, in oculis totius domus Israelis, omnibus profectionibus eorum.

Tertius Liber Moschis, SIVE LEVITICUS.

CAPUT I.

Lex holocausti.

INclamavit autem Moschen; deinde alloquutus est Jehova eum è tentorio conventus, dicendo;

2 Alloquere filios Israelis & edicito eis, Quisquis quum offeret è vobis oblationem Jehovæ; ex jumentis, *hoc est*, ex bobus aut ex ovibus sive capris offerte oblationem vestram.

3 Si holocaustum *erit* oblatio ejus è bobus, maris integri offerto illam: ad portam tentorii conventus offerto illam, pro voluntate sua coram Jehova.

4 Et niteatur manu sua super caput holocausti sui, ut sit acceptum pro ipso ad expiandum ipsum:

5 Quando jugulabit *Sacerdos* fuburnum illum *juvencum* coram Jehova, & offerentes filii Aharonis Sacerdotes sanguinem illius, spargent sanguinem illum circumquaque super illud altare quod *est ad* portam tentorii conventus.

6 Deinde nudans *pelle* illud holocaustum, dividet illud in membra sua.

7 Tunc componentes filii Aharonis Sacerdotes ignem super altare, struent ligna super ignem illum.

8 Postea disponent filii Aharonis Sacerdotes membra illa cum capite & intestinis, super illa ligna quæ *fuerint* apposita igni, qui *est* super altare illud:

9 Quum exta ejus & crura ejus laverit aqua: sic adolebit Sacerdos ea omnia in illo altari, holocaustum, sacrificium igne absumtum, odoris grati Jehovæ.

10 Quod si è grege oblationem suam, ex ovibus aut ex capris *offeret* in holocaustum; maris integri offerto eam.

11 Jugulabitq; illam ad latus illius altaris versus aquilonem coram Jehova: & spargent filii Aharonis Sacerdotes sanguinem ejus super altare illud circumquaque.

12 Dividetque illa in membra sua cum capite ejus, & intestinis ejus, & disponet ea Sacerdos super illa ligna quæ *fuerint* apposita igni, qui *est* super illud altare:

13 Quum exta cruraq; laverit aqua: sic offerens Sacerdos ea omnia adolebit in ipso altari; holocaustum est, sacrificium igne absumtum, odoris grati Jehovæ.

14 Sin autem ex aliqua volucri holocaustum oblationem suam *offerat* Jehovæ; tum offeret è turturibus, aut è pullis columbis oblationem suam:

15 Quam admovens Sacerdos ad ipsum altare, ungue secabit caput ejus, adolebitq; in illo altari; quum expressus fuerit sanguis ejus ad parietem ipsius altaris.

16 Deinde amovens ingluviem ejus, cum sordibus ejus; projiciet eam juxta altare illud orientem versus, ad locum cineris.

17 Findet autē ipsum cum alis, non separabit *eas*; sic adolebit eam Sacerdos in ipso altari super ea ligna quæ *fuerint* apposita igni: holocaustum est, sacrificium igne absumtum, odoris grati Jehovæ.

CAPUT II.

Lex muneris voluntarii.

Ubi vero autem anima, quum offeret oblationem muneris Jehovæ, è simila esto oblatio; cui superfundet oleum & imponet thus.

2 Sic afferet illud ad *aliquem* filiorum Aharonis, Sacerdotum, qui accipiet inde plenum pugillum suum è simila ejus *muneris* & ex oleo ejus cum toto thure ejus: adolebitque Sacerdos suffimentum memoriale ejus in ipso altari, munus igne absumtum odoris grati Jehovæ,

3 Quod autem remanserit ex isto munere, *esto* Aharonis & filiorū ejus: res sancta sanctarum *est* ex igne absumptis Jehovæ.

4 Quod si offeres oblationem muneris, coctum *aliquid* furno; *sunto* è simila collyræ azymæ mixtæ oleo, aut lagana azyma unsta oleo.

5 Quod si munus ad sartaginem coctum *sit* oblatio tua, è simila azyma mixta oleo esto,

6 Frangendo illam in frusta, postquam effuderis super eam oleum: munus est.

7 Sin autem munus cacabi sit oblatio tua, è simila cum oleo conficietur.

8 Tum afferes munus ipsū quod fuerit confactum ex istis Jehovæ: eoq; oblato sacerdoti admovebit *sacerdos* illud ad altare

9 Et tollens Sacerdos de munere isto suffimentum memoriale ejus, adolebit in altari illo, igne absumtum munus odoris grati Jehovæ.

10 Quod autem remanserit ex isto munere *esto* Aharonis aut filiorum ejus: res sancta sanctarū ex igne absumtis Jehovæ.

11 Nullum munus quod offeretis Jehovæ conficitur fermentatum: nam ex nullo fermento, & ex nullo melle adolebitis, igne absumendum munus Jehovæ.

12 *In* oblatione *quidem* primitiarū offeretis ea *fermentata* Jehovæ: sed ad hoc altare ne offeruntor in odorem gratum.

13 Omnem autem oblationem muneris tui sale salito; neque cessare finito salem fœderis Dei tui à munere tuo: cum omni oblatione tua offerto salem.

14 Quod si offeras munus primiciarum Jehovæ, aristas recentes tostas igne, quod contusum fuerit è spicis vireatibus, offerto munus primiciarum tuarum;

15 Cui addes oleum, & impones thus: munus est.

16 Sic

10 Sic adolebit Sacerdos memoriale
ſuffimentum ejus ex eo conſurſu, & ex oleo
ejus cum toto thure ejus: munus igne
abſumtum *eſt* Jehovæ.

CAPUT III.

Lex ſacrificii eucharistici.

QUod ſi ſacrificium eucharisticum ob-
lacio ejus *erit*, quam ex bobus offeret
ſive marem ſive fœminam, integram of-
ferto eam coram Jehova.

2 Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput
oblationis ſuæ, macta bit eam *Sacerdos ad*
portam tentorii conventus: ſinderuntque
filii Aharonis Sacerdotes ſanguinem illius
ſuper ipſum altare circumquaque.

3 Poſtea offeret *Sacerdos* de ſacrificio
hoc eucharistico igne abſumendum Jeho-
væ, adipem illum qui operit exta; & to-
tum illum adipem qui adhæret extis:

4 Præterea ambos renes ejus & adipem
qui *erit* ſuper illos & qui ad ilia, & reti-
culum quod *erit* ſuper jecur, cum renibus
auferet illud.

5 Et adolebunt filii Aharonis in eo al-
tari ſuper ratione holocauſti, quum *erit* ſu-
per illa ligna quæ *fuerint* impoſita ignī:
igne abſumtum odoris grati Jehovæ.

6 Quod ſi è grege *erit* oblatio ejus in
ſacrificium eucharisticum Jehovæ; marem
aut fœminam, integram offerto eam.

7 Si ovem offert hic oblationem ſuam,
tum offeret illam coram Jehova;

8 Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput
oblationis ſuæ; jugulabit eam coram ten-
torio conventus; ſpargentque filii Aha-
ronis ſanguinem ejus ſuper ipſum altare
circumquaque.

9 Poſtea offeret de ſacrificio hoc eucha-
ristico igne abſumendum Jehovæ, adipem
ejus, caudam ipſam integram, quam ad or-
thopygium offeret: & adipem illum qui
operit exta: & totum illum adipem qui
adhæret extis:

10 Præterea ambos renes ejus, & adi-
pem qui *erit* ſuper illos & qui ad ilia, & re-
ticulum *quod erit* ſuper jecur, cum re-
nibus auferet illud:

11 Et adolebit Sacerdos in eo altari:
cibus *eſt* igne abſumtus Jehovæ.

12 Sin autem capra *erit* oblatio ejus,
tum offeret illam coram Jehova.

13 Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput
ejus jugulabit eam coram tentorio con-
ventus; ſpargentq; filii Aharonis ſangui-
nem ejus ſuper ipſum altare circumquaque.

14 Poſtea offeret de ea oblationem ſu-
am, igne abſumendum Jehovæ, adipem il-
lum qui operit inteſtina, & totum adipem
qui adhæret inteſtinis:

15 Præterea ambos renes ejus, & adipem
qui *erit* ſuper illos & qui ad ilia, & reti-
culum *quod erit* ſuper jecur, cum renibus
auferet illud:

16 Et adolebit Sacerdos in eo altari:
cibus igne abſumtus in odorem gratum;
omnis adeps Jehovæ *eſt*.

17 Statuto perpetuo per generationes
veſtras in omnibus habitationibus veſtris,
nullum adipem, & nullum ſanguinem
comedetote.

CAPUT IV.

Lex ſacrificii pro peccato per ignorantiam commiſſo.

1 DIxit alloquutus eſt Jehova Moſchen,
dicendo,

2 Alloquere filios Iſraelis dicendo,
Quiſque quis peccaverit per errorē præter
omnia mandata Dei *peccatis* quæ nō ſunt
facienda: & decerit præter unū ex illis:

3 Si Sacerdos ille qui unctus eſt, peccavi-
nit in reatum populi, tum offeret propter
peccatum ſuum quo peccavit, juvencum
ſubrumū integrum Jehovæ, in peccatum.

4 Adducetq; juvenco illo ad portā ten-
torii conventus coram Jehova, nitentq; ma-
nu ſua ſuper caput ipſius juvenci, & jugu-
labit juvencum illud coram Jehova:

5 Deinde accipiens ipſe Sacerdos unctus
de ſanguine illius *juvenci*, inferet eum
in tentorium conventus:

6 Et intinget Sacerdos ipſe digitum ſu-
um ſanguine illius: aſpergetque de ſangu-
ine illo ſeptem vicibus coram Jehova,
ante velum ſanctuarii.

7 Ponet quoque Sacerdos de ſanguine
illo ſuper cornua altaris ſuffitus aromati-
ci coram Jehova, quod *eſt* in tentorio
conventus; ſanguinem vero *reliquum* ſangui-
nem juvenci effundet verſus fundamen-
tum altaris holocauſti, quod *eſt ad* por-
tam tentorii conventus:

8 Præterea totum adipem illius juven-
ci pro peccato auferet ab eo, adipem qui
operit exta, & totum adipem qui adhæret
extis,

9 Amboſq; renes, & adipem qui *erit* ſu-
per illos & qui ad ilia, & reticulum *quod*
erit ſuper jecur, cū renibus auferet illud.

10 Sicut auferrur ex bove ſacrificii eu-
charistici: & adolebit Sacerdos in altari
holocauſti.

11 Pellem vero juvenci illius, & totum
carnem ejus cum capite ejus & cum cru-
ribus ejus, exraque ejus & ſtercore ejus.

12 Denique totum illum juvencum eſſet
extra caſtra ad locum mundum, ad
locum ubi effunditur cinis, & combaret
eum ſuper ligna igne: in loco ubi effun-
ditur cinis comburetur.

13 Quod ſi totus cœtus filiorum Iſrae-
lis erraverint, & abdita ſit res ab oculis
ipſius eccleſiæ; feceritq; aliquid præter
ullum præceptorum Jehovæ, eorum quæ
non ſunt facienda; ita ut rei ſint:

14 Quum innotuerit peccatum quo
peccaverint contra *mandatum* illud; tunc
offerent Eccleſia juvencum ſubrumum in
peccatum, adducentque eum ante tentori-
um conventus:

15 Nitentibuſq; Senioribus ipſius cœtus
manibus ſuis ſuper caput illius juvenci co-
ram Jehova, & jugulabit *Sacerdos* juven-

cum illius coram Jehova;

16 Deinde inferet Sacerdos ipse unctus de sanguine illius juvenci, in tentorium conventus:

17 Et intinguendo Sacerdos ipse digitum suum *accipiet* de illo sanguine; aspergetq; septem vicibus coram Jehova ante velum ipsum:

18 De eodem vero sanguine ponet super cornua illius altaris quod *est* coram Jehova, quod *est* in tentorio conventus; totum vero reliquum sanguinem effundet versus fundamentum altaris holocausti quod *est ad* portam tentorii conventus:

19 Præterea totum adipem illius auferens ex illo adolebit in ipso altari.

20 Denique faciet juvenco illo quemadmodum facit juvenco pro peccato suo, sic facito eo: ita expiabit eos Sacerdos ille, & remittetur eis.

21 Efferet vero juvencum illum extra castra, & comburet illum quemadmodum comburit juvencum illum priorem: peccatum Ecclesiæ est.

22 Quum princeps peccaverit, & fecerit aliquid præter ullum mandatorum Jehovæ Dei sui, eorum quæ non sunt faciendæ per errorem ita ut reus sit:

23 Ubi notum factum fuerit peccatum eius quo peccavit contra illud; tunc adducet oblationem suam, hircum lactentem marem integrum:

24 Et nitente *illo* manu sua super caput illius hirci, jugulabit *Sacerdos* illum in loco ubi jugular holocaustum ipsum coram Jehova: peccatum est.

25 Deinde accipiens Sacerdos ipse de sanguine ipsius peccati digito suo, ponet super cornua altaris holocausti: *reliquum* vero sanguinem effundet versus fundamentum altaris holocausti.

26 Præterea totum adipem ejus adolebit in ipso altari, sicut adipem sacrificii eucharistici: ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus, & remittetur ei.

27 Quod si unus quispiam peccaverit per errorem ex vulgo, faciendo aliquid præter mandata Jehovæ eorum quæ non sunt faciendæ, ita ut sit reus:

28 Quum notum factum fuerit ei peccatum suum quo peccavit; tunc adducet oblationem suam capram lactentem integram, fœminam, pro peccato suo quo peccavit:

29 Et nitente *illo* manu sua super caput ipsius peccati, jugulabit *Sacerdos* peccatum istud in loco holocausti.

30 Deinde accipiens Sacerdos de sanguine eius digito suo, ponet super cornua altaris holocausti; totum vero sanguinem *reliquum* effundet versus fundamentum ipsius altaris.

31 Præterea totú eius adipem auferens, sicut auferetur è sacrificio eucharistico adeps; adolebit eum Sacerdos in ipso altari, in odorem gratum Jehovæ; sic expiabit eum Sacerdos, & remittetur ei.

32 Sin autem ovem adducet oblationem suam pro peccato, fœminam integram adducito eam:

33 Et nitente *illo* manu sua super caput illius peccati; jugulabit illam pro peccato in loco ubi jugular Sacerdos holocaustum ipsum.

34 Deinde accipiens Sacerdos de sanguine illius peccati digito suo, ponet super cornua altaris holocausti; totum vero sanguinem *reliquum* effundet versus fundamentum illius altaris.

35 Præterea totú eius adipem auferens, sicut auferetur adeps ovis è sacrificio eucharistico; adolebit eos Sacerdos in altari illo, prout ignè consumenda adolentur Jehovæ: ita expiabit eum Sacerdos à peccato eius quo peccavit, & remittetur ei.

CAPUT V.

Casus variæ peccatorum, & modus illa expiandi.

1 Item quum peccaverit quispiam & audierit vocem blasphemiæ, cujus ipse testis sit, sive viderit, sive cognoverit, si non indicet, utique feret iniquitatem ejus.

2 Aut quum quispiam tetigerit rem ullam immundam, aut cadaver feræ immundæ, aut cadaver jumenti immundi, aut cadaver reptilis immundi; etsi abditum fuit ab eo, ipse tamen immundus est & reus.

3 Aut quum tetigerit immunditiam hominis, secundùm omnem immunditiã ejus qua fit immundus: sive abditum fuerit ab eo, sive ipse noverit, reus tamen est.

4 Aut quo quispiam juraverit effluendo labiis suis se male aut bene facturum, secundum omnia quæ efflare solet homo juramento, & abditum fuerit ab eo; deinde cognoverit se reum esse unius ex istis:

5 Tum erit, quia reus est unius ex istis; ut id confiteatur in quo peccavit.

6 Et adducet reatum suum Jehovæ propter peccatum suum quo peccavit, fœminam lactentem ovem, aut capram lactentem, in reatum; ita expiabit eum Sacerdos à peccato suo.

7 Quod si non adipiscatur manus ejus quod satis erit pro pecude *comparanda*, tunc adferet reatum suum quo peccavit, duos turtures aut duos pullos columbæ Jehovæ: unum in peccatum, & alterum in holocaustum.

8 Et adferet eos ad Sacerdotem qui offeret eum qui *est* in peccatum primus, & unguis secabit caput ejus à regione cervicis ejus, ita ut non separet.

9 Et aspergret de sanguine illius peccati super parietem altaris, quod vero remanserit de illo sanguine exprimetur versus fundamentú illius altaris: peccatum est.

10 Et alterum autẽ conficies holocaustum pro more: ita expiabit eum Sacerdos à peccato eius quo peccavit, & remittetur ei.

11 Quod si non assequatur manus ejus duos turtures aut duos pullos columbæ; tunc adferet oblationem suam qui peccavit, decimam

decimam Ephæ similæ in peccatum : ne addito ei oleum, neque imponito ei thus, quia peccatum est.

12 Quam ubi attulerit ad Sacerdotem, accipiet ex ea Sacerdos plenum pugillum suum *in* suffimentum memoriale ejus, & adolebit in ipso altari pro ratione igne absumendorum Jehovæ : peccatum est.

13 Ita expiabit eum Sacerdos à peccato suo quo peccavit de aliquo ex istis, & remittetur ei : erit autem *reliquum* Sacerdotis; sicut munera *reliquum*.

14 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo :

15 Quum quispiam fefellerit falsitate aliqua, & peccaverit per errorem *minuens* è rebus sacris Jehovæ ; tunc afferet reatum suum Jehovæ, arietem integrum laudentem cum æstimatione tua, siclis argenteis prout est siclus sacer, pro reatu.

16 Sic quod peccavit *minuens* è re sacra rependito, & quintam partem ejus superaddito ei quam det Sacerdoti : ita Sacerdos expiabit eum per arietem illum reatus, & remittetur ei.

17 Quod si quispiam quando peccavit, fecit præter ullum mandatorum Jehovæ eorum quæ non sunt facienda ; & nescivit se reum fieri, laturumq; iniquitatē suam:

18 Adducet arietem integrum laudentem cum æstimatione tua pro reatu ad Sacerdotem : ita expiabit eum Sacerdos ab errore suo quo erravit quum ipse nesciret, & remittetur ei.

19 Reatus est, omnino reum se fecit Jehovæ. *Caput 6.*

20 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

21 Quum quispiam peccaverit & fefellerit falsitate contra Jehovam ; mentitus contra proximum suum de deposito, aut de societate, aut de rapto, aut *de dolo quo* fraudavit proximum suum :

22 Sive inventa re illa mentitus erit de illa : aut juraverit de mendacio ; de aliqua re ex omnibus quas facere poterit homo peccando in eis :

23 Tum erit, quia peccavit & reus est ; ut restituat rapinam ipsam quam rapuit; aut ipsum rem dolo interversam, aut depositum ipsum quod apud se depositum fuerat, aut ipsa rem amissam quā invenit:

24 Aut de quocunque juraverit mendacier, rependat illud quanti fuerit, & quintam ejus superaddito ei : ei cujus est dato illud quo die reus peractus est.

25 Deinde reatum suum afferto Jehovæ, arietem integrum laudentem cum æstimatione tua, in reatum, ad Sacerdotem.

26 Ita expiabit eum Sacerdos coram Jehova, & remittetur ei, pro aliquo ex omnibus quæ fecerit, reatum obeundo in eo.

CAPUT VI.

Leges & ritus sacrificiorū repetuntur.

Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Præcipe Aharoni & filiis ejus, dicendo, Hæc *esto* lex holocausti : ipsum offertur in adustionem *quæ sit* in altari tota nocte usque mane, ubi ignis ipse altaris alendus est.

3 Induitus vero Sacerdos vestimento suo lineo, & femoralibus lineis superinduitus carni suæ; tollet cinerem ubi consumpserit ignis holocaustum in ipso altari ; & ponet illum secus ipsum altare :

4 Deinde mutans se vestibus suis induet vestes alias ; efferetq; cinerem ipsum extra castra in locum mundum.

5 Ignis autem *qui est* super altare alitor in eo, ne extinguitur, sed facio Sacerdos ut ardeant ligna super illud quolibet mane : ut disponat super illud holocaustum, & holocaustum, & adolebit super illud adipes eucharisticorum.

6 Ignis jugiter alitor in eo altari, ne extinguitor.

7 Hæc autem *esto* lex ipsius muneris: Offerto illud *aliquis* filiorum Aharonis coram Jehova ante idem altare ;

8 Et tolletur ex eo pugillo suo, de simila illius muneris & de oleo ejus, totumq; thus illud quod *erit* in eo munere, adolebit *in* altari; odor gratus est, suffimentum memoriale ejus Jehovæ.

9 Quod autem remanserit ex eo comedent Aharon & filii ejus : azymis *edētur* comeditor in loco sancto, in atrio tentorii conventus comedunto illud.

10 Ne coquitor fermentatum, dedi illud *ne sit* pars eorum ex meis igne absumptis : res sancta sanctarum est, sicut peccatum, & sicut reatus ipse.

11 Omnis mas ex filiis Aharonis comedet illud, statuto perpetuo per generationes vestras de igne absumptis Jehovæ ; quicquid tetigerit eis sacrum esto.

12 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

13 Hæc *esto* oblatio Aharonis & filiorum eius, quam offerent Jehovæ semper, quo tempore ungetur eorum aliquis, decima Ephæ similæ munus ; dimidium ejus mane, & dimidium ejus vespere.

14 In sartagine cum oleo parator, bullatum afferto illud ; cocta munera frusta, offerto odorem gratum Jehovæ.

15 Similiter Sacerdos ille è filiis ejus, qui unctus fuerit pro eo, facito idem, statuto perpetuo, Jehovæ prorsus adolebitor.

16 Sic esto omni munere integro Sacerdotis; ne comeditor.

17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

18 Alloquere Aharonem & filios ejus, dicendo, Hæc *esto* lex peccati : in loco ubi jugulari solet holocaustū, jugulator peccatum coram Jehova, res sancta sancta est.

19 Sacerdos ille qui offert peccatum illud comedet ipsum : in loco sacro comeditor, in atrio tentorii conventus.

20 Quicquid tetigerit carnem illius, sanctum

sanctum esto: & quum quis asperserit de sanguine illius super ullum vestimentum, illud vestimentum super quod asperserit lavato in loco sancto.

21 Et vas testaceum in quo coctum fuerit frangitor: quod si in vase æneo coctum fuerit, tum detricabitur & immergetur in aquam.

22 Omnis mas in Sacerdotibus comedere poterit illud: res sancta sanctat u est.

23 Sed omne peccatum de cujus sanguine aliquid illatum fuerit in tentorium conventus ad expiandum in sancto, ne comeditor, igne comburitor. *Caput* 7.

24 Item hæc *est* lex ipsius reatus, res sancta sanctarum est.

25 In loco in quo jugulare solent holocaustum ipsum, jugulanto reatum: sanguinem autem ejus spargito super altare circumquaque.

26 Totum vero adipem ejus offerto ex eo, caudæ & adipem illi qui operit exta.

27 Amboso: renes & adipe qui *erit* super illos, & qui ad ilia, & reticulum *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud:

28 Et adolebit illa Sacerdos in ipso altari, igne absumendum Jehovæ, reatus est.

29 Omnis mas e Sacerdotibus comedere potest illum: in loco sancto comedetor, res sancta sanctarum est.

30 Prorsus sicut peccato, sic reatui, lex eadem *esto*, utrique: Sacerdotis illius qui eo expiationem fecerit, ipsius esto.

31 Sacerdos autem quum offert holocaustum alicujus; pellis holocausti quod obtulerit, illius Sacerdotis esto.

32 Item omne munus quod coquitur in furno, & quicquid paratur in cacabo aut in sartagine; Sacerdotis qui offert illud, illius esto.

33 Similiter omne munus mixtum oleo, vel siccum omnium filiorum Aharonis esto unius sicut alterius.

CAPUT VII.

Tria genera sacrificii eucharistici; gratulatorii, votivum, & voluntarium.

1 Item hæc *esto* lex sacrificii eucharistici quod *quis* offerret Jehovæ.

2 Si pro gratiarum actione offeret ipsum tunc offeret cum ipso sacrificio gratiarum actionis collyras azymas mistas oleo, & lagenas azymas unctas oleo: *fusto* autem duo collyras mistas oleo, e simila bullatæ.

3 Præter collyras panem fermentatum offerto in oblationem suam; cum sacrificio gratiarum actionis eucharistico suo.

4 Et offeret ex ea panem *unum* ex tota oblatione Jehovæ in elationem: sacerdotis qui spargit sanguinem eucharisticorum, ipsius esto.

5 Caro autem sacrificii gratiarum actionis, eucharistici ejus, die oblationis ejus comeditor; nemo relinquito ex illa quicquam usque mane.

6 Si vero votivum, aut voluntarium *erit* sacrificium oblationis ejus, quo die offeret sacrificium suum comeditor: & postero die similiter quod remanserit ex eo comeditor.

7 Quod autem *diutius* remanebit è carne illius sacrificii, ipso die tertio igne comburitor.

8 Nam si quicquam comederit de carne sacrificii eucharistici ejus die tertio, non erit acceptum; ei qui obtulit illud, non imputabitur, res abominabilis esto: quamobrem is qui comederit ex ea, iniquitatem suam ferto.

9 Et horum caro quæ tetigerit ullam rem immundam ne comeditor, igne comburitor: quod autem *ad* carnē *reliqui*, quisquis mundus est comedere poterit illam.

10 Quisquis autem comederit carnem è sacrificio eucharistico quod *est* Jehovæ, cum immunditia sua in se, utique exscinderetur homo ille è populis suis.

11 Quum autem quis tetigerit ullam rem immundam, sive immundum hominem, sive jumentum immundum, sive quicquid *est* abominatio immunda, deinde comederit de carne sacrificii eucharistici quod *est* Jehovæ, utique exscinderetur homo ille è populis suis.

12 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

13 Alloquere filios Jistaelis, dicendo, Nullum adipem bovis, aut ovis aut capræ comeditote.

14 Adeps quidem cadaveris, & adeps discerpti adhiberi potentit ad omne opus, sed omnino ne comeditote eum.

15 Nam quisquis comederit adipem ex iis jumentis è quibus offeret *homo* igne absumendum, utique exscinderur homo ille qui comederit è populis suis.

16 Similiter nullum sanguinem comedite in ullis habitationibus vestris, ullius volucris, aut ullius bestiæ.

17 Quisquis homo comederit ullum sanguinem, utique exscinderur homo ille è populis suis.

18 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

19 Alloquere filios Jistaelis, dicendo, Qui offert sacrificium suum eucharisticum Jehovæ, afferto oblationem suam Jehovæ de sacrificio suo eucharistico.

20 Manus ejus adferunto igne absumenda Jehovæ: ipsum adipem impositum pectori adferto, & pectus ad agitandum ipsum agitatione coram Jehova.

21 Tum adolebit Sacerdos adipem illum in ipso altari; pectus vero ipsum erit Aharonis & filiorum ejus.

22 Armum etiam dextrum date *in* elationem Sacerdori, ex victimis sacrificiis eucharisticis.

23 Illius è filiis Aharonis qui obtulerit sanguinem & adipem illum eucharisticorum; ipsius esto armus hic dexter in portem.

24 Nam pectus ipsum agitationis, armumque

munque clarionis excepi à filiis Israelis è sacrificiis eucharisticis eorum, & dedi ei Aharoni Sacerdoti & filiis ejus statuto perpetuo, à filiis Israelis *accipienda in partem.*

25 Hæc *est pars* unctionis Aharonis & unctionis filiorum ejus ex igni absumendis Jehovæ; qua die jussit eos accedere ad sacerdotio fungendum Jehovæ:

26 Quam præcepit Jehova dari eis, quo die unxit eos, à filiis Israelis, statuto perpetuo per generationes eorum.

27 Hæc *est* lex de holocausto ipso, de munere, & de peccato, & de reatu: item de consecrationibus ac de sacrificio eucharistico:

28 Quam præcepit Jehova Moschi in monte Sinai, quo die præcepit ipse *Jehova* filiis Israelis ut offerant sacrificia sua ipsi in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Consecratio rerum & personarum ecclesiasticarum.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Accipe Aharonem & filios ejus cum eo, vestesque illas, & oleum ipsum unctionis, juvencum quoque ipsum peccari, ac duos arietes, canistrumque illud azymorum:

3 Et totum hunc cœtum convoca ad portam tentorii conventus.

4 Quæ facit Mosche sicut præceperat Jehova ei, & congregatus est cœtus ipse ad portam tentorii conventus.

5 Tunc dixit Mosche cœtui, Hæc *est* res illa quam præcepit Jehova facere.

6 Jubens ergo Mosche accedere Aharonem & filios ejus; lavit eos aqua.

7 Deinde imponens ei tunicam accinxit eum balthæo, induxitque ei pallio imposuit ei amiculum: & accingens illud cingula amiculi, eum amicivit illo:

8 Et apposuit ei pectorale sacrum: indiditq; pectorali sacro Urim & Thummim:

9 Postea imposita cidari capiti ejus; imposuit cidari è regione faciei ejus bracteam auream, coronamentum sacrum, sicut præceperat Jehova Moschi.

10 Quumque accipiens Mosche oleum unctionis unxisset taberoculum ipsum, & quicquid in eo erat, ut sanctificaret illa:

11 Et aspergens eo altare ipsum septem vicibus, unxisset ipsum altare, & omnia instrumenta ejus, & labrum, & scapum ejus, ad sanctificandum ea.

12 Effundens de illo oleo unctionis super caput Aharonis, unxit eum ad sanctificandum eum.

13 Similiter jussit Mosche accedere filios Aharonis, & induens eos tunicis cinxit eos balthæo, alligavitq; eis tiaras, sicut præceperat Jehova Moschi.

14 Deinde admovit juvencā illum peccati, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius juvenci peccati:

15 Quem quum jugulasset; acceptum Mosche sanguinem illius posuit super cornua altaris circumquaque digito suo, & expiavit altare: *reliquum* vero sanguinem effudit versus fundamentum altaris, & sanctificavit ipsum ad expiandum in eo.

16 Postea accipiens totum illum adipem qui *est* super exta & reticulum jecoris, ambosq; renes & adipem eorum, adolevit Mosche in ipso altari:

17 *Reliquum* vero juvenum id est, pellem ejus, & carnem ejus, & fimum ejus combussit igne extra castra, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

18 Deinde admovit arietem holocausti nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

19 Quem quum jugulasset, sparsit Mosche sanguinem ejus super altare circumquaque:

20 Et diviso ariete in membra sua, adolevit Mosche caput, & membra, & intestina:

21 Postquam exta & crura ejus lavisset aquatile adolevit Mosche totum arietem hunc in eo altari, holocaustum fuit in odorem gratum igne absumptum Jehovæ, quemadmodum præcepit Jehova Moschi.

22 Deinde admovit arietem illorum alterum arietem consecrationum; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

23 Quem quum jugulasset, accipiens Mosche de sanguine ejus imposuit infimæ auriculæ Aharonis dexteræ; & pollici manus ejus dexteræ; & pollici pedis ejus dexteri:

24 Similiter jubens accedere filios Aharonis imposuit Mosche de illo sanguine in fimæ auriculæ eorum dexteræ, & pollici manus eorum dexteræ, ac pollici pedis eorum dexteri; deinde sparsit Mosche *reliquum* sanguinem super illud altare circumquaque:

25 Quumq; accepisset illius adipem & caudam, totumque adipem qui *erat* super exta, & reticulum jecoris, ambosque renes & adipem eorum, armumque dexterum;

26 De canistro vero illo azymorum quod *erat* coram Jehova, accepisset collyram unam azymam, & collyra panis cum oleo unam, & laganum unum; apposuit adipibus illis armoque dextero:

27 Et imponens hæc omnia manibus Aharonis, & manibus filiorum ejus, agitavit illa agitatione coram Jehova.

28 Postea accepta Mosche illa è manibus eorum, adolevit in illo altari super ipsum holocaustum: consecrationes fuerunt in odorem gratum, igne absumptæ fuerunt Jehovæ.

29 Accepit autem Mosche pectus illius, quod agitavit agitatione coram Jehova: ex illo ariete, consecrationum Moschæ cessis in partem, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30 Tum accipiens Mosche de illo oleo unctionis, & de sanguine illo qui *erat* super

per altare; aspersit Aharonem, vestes ejus, & filios ejus, & vestes filiorum ejus cum eo: sic sanctificavit Aharonem & vestes ejus, filiosque ejus, & vestes filiorum ejus cum eo.

31 Postea edidit Mosche Aharoni & filiis ejus, Coquite ipsum carnem *ad* portam tentorii conventus; & ibi comedite eas, panemq; ipsum qui *est* in canistro consecrationum: quemadmodum præcepi, dicendo, Aharon & filii ejus comedunto illud:

32 Quod autem reliquum fuer de ista carne, aut de isto pane; igne comburite.

33 Sed extra portam tentorii conventus ne exite septem diebus, usque ad diem complementi, diebus consecrationum vestrarum: nam septem diebus consecrabit Jehova ministerium vestrum.

34 Sicut facit die hoc, præceperat Jehova facere ad expiandum vos.

35 Quapropter *ad* portã tentorii conventus manete interdiu & nocte septem diebus, ut observeris observationem Jehovæ; ac non moriamini: sic enim justus sum.

36 Quod fecit Aharon & filii ejus se cundum omnia verba quæ præceperat Jehova per Moschen.

CAPUT IX.

Ministerium stellaticum introhitur, & divinitus approbatur.

FUit autem die octavo, quo convocavit Mosche Aharonem & filios ejus, ac seniores Israelis:

2 Ut ediceret Aharoni, Accipe tibi vitulum subrumum in peccatum, & arietem in holocaustum integros; & offer coram Jehova.

3 Filios vero Israelis alloquitor, dicendo, Accipite hircum hastentem in peccatum, vitulumque & agnum annicolos integros in holocaustum:

4 Et bovem, & arietem in eucharisticia, ad sacrificandum coram Jehova, munusq; mistum oleo: nam hodie Jehova apparitus est vobis.

5 Accipientes ergo quæ præceperat Mosche *adduxerunt* ante tentorium conventus, & accedentes totus cœtus steterunt coram Jehova.

6 Tum dixit Mosche, Hanc rem, quam præcepit Jehova, facitote, & apparebit vobis gloria Jehovæ.

7 Et dixit Mosche Aharoni, Accede ad hoc altare, & para peccatitium, & holocaustum tuum, expiationem factumus pro te & pro populo hoc: deinde para oblationem ipsius populi, & expiationem fac pro eis, quemadmodum præcepit Jehova.

8 Accedens itaque Aharon ad altare jugulavit illius vitulum qui *erat* pro se.

9 Et admoventibus filiis Aharonis sanguinem illius ad eum, intingens digitum suum in illo sanguine, posuit super cornua illius altaris: *reliquum* vero sanguinis effudit versus fundamentum altaris.

10 Adipem autem, & renes, & reticulum jecoris ex peccato ipso adolevit in eo altari; quemadmodum præceperat Jehova Moschi:

11 Carnem vero, & pellem ejus combussit igne extra castra.

12 Deinde jugulavit suum holocaustum: cui porrigentibus filiis Aharonis sanguinem illius, sparsit eum in illo altari circumquaque:

13 Similiter holocaustum porrigentibus ei per membra illius; & capus illius quæ adoleret in ipso altari:

14 Postquam lavit exta, & ambo crura illius; adolevit *ea* cum *reliquo* holocausto in illo altari:

15 Postea obtulit oblationem populi: primum accepit hircum peccari qui *erat* pro populo, quo jugulato paravit eum pro peccato, ritu sui prioris.

16 Deinde obtulit holocaustum ipsum; & paravit illud pro ritu:

17 Obtulit quo que munus illius; & implens manum suam illo, adolevit in ipso altari: præter holocaustum matutinum.

18 Quinq; jugulasset bovem, & arietem *in* sacrificium eucharisticum quod *erat* pro populo: porrigentibus ei filiis Aharonis sanguinem illorum sparsit eum in ipso altari circumquaque.

19 *Porrigentes* deinde adipes ex illo bove; & ex illo ariete caudam, & *adipem* operientem exta & renes, & reticulum jecoris.

20 Imposuerunt illos adipes ad ipsa pectora: & adolevit adipes in ipso altari

21 Pectora vero ipsa, & armum illorum dexterum agitavit Aharon agitatione coram Jehova, quemadmodum præceperat Mosche.

22 Tum attollens Aharon manus suas versus populum benedixit eis; ac descendit parato illo peccato; holocaustoque, & eucharistico.

23 Postea venit Mosche cum Aharone in tentorium conventus, egressiq; benedixerunt populo, quum apparuisset gloria Jehovæ cœti populo.

24 Exiens enim ignis à conspectu Jehovæ, consumpsit in illo altari holocaustum ipsum, & adipes: quod videns totus populus, acclamaverunt, & procidertunt super faciem suam.

CAPUT X.

Ignis peregrinus in sanctuarium Mansi accessit vanam ignis.

SEd accipientes filii Aharonis Nadab & Abihu quisque thuribulum suum, indito eis igni imposuerunt suffitum eis: ut offerrent coram Jehova ignem alienum, quod non præceperat eis:

2 Quapropter exiens ignis à conspectu Jehovæ, exanimavit eos: ita mortui sunt coram Jehova.

3 Tum dixit Mosche Aharoni, Illud est quod loquutus erat Jehova, dicendo; In propinquis

propinquis meis sanctificabor, & ante conspectum totius populi glorificabor: sed conticuit Aharon.

4 Et vocans Moyses Misahelem & Elizaphanem filios Huzielis patrui Aaronis; edixitque eis, Accedite, sublatos deportate fratres vestros à conspectu sanctuarii extra castra.

5 Qui accesserunt, sublatosque tunicis eorum deportaverunt eos extra castra, sicut ediderat Moyses.

6 Edixit vero Moyses Aharoni, & Eliazari, & Ithamari filiis ejus, Capita vestra ne nudate, neq; vestimenta vestra dissindite, ut non moriamini, & contra totum hunc cœtum efferveſcat Jehova: sed fratres vestri, cora familia Israelis deflebunt hoc incendium quod incendit Jehova.

7 Neque à porta tentorii conventus exite, ne moriamini, nam oleum unctionis Jehovæ super vos est: qui fecerunt secundum verbum Moysis.

8 Et alloquutus est Jehova Aharonem, dicendo.

9 Vinum aut potum inebriantem ne bibito tu aut filii tui tecum, quando ingressuri estis tentorium conventus, ut non moriamini, statuto perpetuo per generationes vestras.

10 Cum addiscernendum inter sacrum & profanum, atque inter mundum & immundum,

11 Tum ad docendum filios Israelis omnia illa statuta, quæ edixerat Jehova eis per Moysen.

12 Edixit autem Moyses Aharoni, & Eliazari & Ithamari filiis ejus qui reliqui erant, Accipite munus situd quod reliquum est ex igne absumptis Jehovæ, & comedite illud *cum* azymis prope hoc altare; quia res sancta sanctarum est.

13 Ideo comedetis illud in loco sacro, quia demensum cum & demensum filiorum tuorum est ex igne absumendis Jehovæ: sic enim justus sum,

14 Pectus autem agitationis & armum elationis comedetis in loco mundo, tu & filii tui, & filiæ tuæ tecum: quia in demensum tuum, & demensum filiorum tuorum data sunt ex sacrificiis eucharisticis filiorum Israelis.

15 Armum elationis & pectus agitationis, cum igne absumendis adipibus afferent ad agitandum agitatione coram Jehova: erit; sibi & filiis tuis tecum in demensum perpetuum, quemadmodum præcepit Jehova.

16 Hircum autem illum peccati accurate perquisivit Moyses, sed ecce exustus erat: quapropter efferbuit contra Eliazarem, & contra Ithamarem filios Aharonis qui reliqui erant, dicendo.

17 Quamobrem non comedistis peccatum hoc in loco sancto? nam res sancta sanctarum est: at illud dederat vobis Jehova ad ferendum iniquitatem hujus cœtus, expiationem faciendo pro eis coram Jehova.

18 En, non est illatus sanguis ejus in sanctuarium intrinsecus: omnino comedere illud tenemini in *loco* sancto, sicut præceperam.

19 Tum dixit Aharon Moschi, Ecce, hodie ob tulerunt peccatum suum & holocaustum suum coram Jehova, accidereunt autem mihi res ejusmodi: si comedissem peccatum hodie, an bonum videretur in oculis Jehovæ?

20 Quod quum audivit Moyses, bonum visum est in oculis ejus.

CAPUT XI.

Delectus animalium mundorum & immundorum.

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, edicendo eis:

2 Alloquimini filios Israelis, dicendo, Hæc *sunt* animalia quæ vos comederis, ex omnibus bestiis quæ *sunt* super terram.

3 Quicquid habet ungulam scissam, & bisidatum est fissura ungularum, revocans ruminis *cibum* ex quavis bestia; illud comedetis.

4 Verumtamen hoc ne comeditote, ex revocantibus *cibum* ruminis; aut ex habentibus scissam ungulam solum; camelum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, sed scissam ungulam non habet, immundus est vobis.

5 Et murem montanum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, sed ungulam scissam non habet, immundus est vobis:

6 Et leporem, quia revocat quidem *cibum* ruminis, sed ungulam scissam non habet, immundus est vobis:

7 Et suem, quia habet quidem scissam ungulam, & bisidata est fissura ungulæ, sed ruminatis *cibum* non ruminat, immunda est vobis.

8 De carne istorum ne comedite, & cadaver eorum ne tangite, immunda *sunt* vobis.

9 Hoc comedetis ex omnibus quæ *sunt* in aquis: omne quod habet pinnas & squamas in aquis, tum per maria, tum in fluminibus, illa comedetis.

10 Quicquid vero non habet pinnas, aut squamas tum per maria, tum in fluminibus, ex omni reptili aquatico, deniq; ex omni animante quæ *sit* in aquis, abominationi sunt vobis.

11 Itaque abominationi sunto vobis: de carne eorum ne comedatis, sed cadaver eorum abominemini.

12 Quicquid non habet pinnas aut squamas in aquis, abominationi esto vobis.

13 Ista autem abominamini ex volatilibus, ne comedantur, abominationi sunt: aquilam, & ossifragam, & haliætum:

14 Et milvum, & picum secundum speciem suam:

15 Omnem corvum secundum speciem suam:

16 Et ululam, & hirundinem, & æsalonem, & acci-

& accipitrem secundum speciem suam:
17 Eubonem, & mergum, & nocticoram:
18 Et monedulam, & phœnicopterum, & mergopem.
19 Et ciconiam, ardeam secundùm speciē suam: & attagenem, & vespertilionem.
20 Omne reptile volucre ambulans quatuor *pedibus*, abominationi esto vobis.
21 Verumtamen hoc comedetis ex omni reptili volucri quod ambulat quatuor *pedibus*; quod non habet crura supra pedes suos, quibus saliat super terram.
22 Ex illis comedetis ista, locustam secundum speciem suam, & bombycem secundum speciem suam, & cantharum secundum speciem suam, & cicadam secundùm speciem suam.
23 Omne vero reptile volatile quatuor habens pedes, abominationi esto vobis.
24 His autem polluemini: quisquis tetigerit cadaver horum, immundus erit usque ad vesperam:
25 Et quisquis portaverit de cadavere horum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam.
26 *Cadavera* omnis bestiæ quæ scissam quidem habet ungulam, sed fissura non *est* bifidata, aut *ejus* ruminis non revocat, immunda sunt vobis: quicunq; tetigerit ea, immundus erit:
27 Similiter omnis incedentis super marculos suos ex omni animante quadrupede, immunda sunt vobis: quisquis tetigerit cadaver eorum, immundus erit usque ad vesperam.
28 Quare qui portaverit cadavera eorū lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam: immunda sunt vobis.
29 Item hoc vobis immundū *est* ex reptilibus quæ reptant super terrā: mustella, & mus, & testudo secundum speciē suam.
30 Et ariciabus, & lacerta, & stellio, & chamæleon, & gliis.
31 Ista immunda sunt vobis ex omnibus reptilibus: quisquis tetigerit ista post mortem illorum, immundus erit usque ad vesperam.
32 Et res omnis super quā *aliquod* eorum post mortem suā ceciderit, immunda erit, ex quocunq; *fit genere* instrumentorum, ligno aut veste, aut pelle, aut sacco, denique instrumento quolibet eorum quibus fit aliquod opus: in aquam inferetur, & immundum erit usq; ad vesperam, deinde mundum fiet rursum est.
33 In quodcunq; autem vas testaceum aliquid illorum ceciderit, omne quod intra ipsum fuerit, immundum erit, ipsum vero frangite.
34 Cuicunq; cibo qui comeditur superenerit aqua, immundus esto: & omnis potus qui bibi solet, in quocunq; e vase, immundus esto.
35 Similiter super quodcunque ceciderit de cadavere illorum immundum esto: furnus & ollus minutior, immundi sunt: ideo immundi sunto vobis.
36 Verumtamen fons aut cisterna, congregatio aquarum erit munda: sed quod tetigit cadaver eorum, immundum esto.
37 Quod si ceciderit de cadavere eorum super aliquod semen sativum quod seminari solet, mundum erit.
38 Sed si imposita aqua semini, ceciderit de cadavere illorum super ipsum; immundum esto vobis.
39 Item si moriatur ex bestiis *aliquis* quæ vobis *est* cibo, qui tetigerit cadaver ejus, immundus esto usque ad vesperam.
40 Qui autem comederit de cadavere ejus, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usq; ad vesperam: similiter qui asportaverit cadaver ejus, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam.
41 Item omne reptile quod repsit super terram, abominationi esto: non comedetur.
42 Quicquid ir super ventrem, & quicquid ir quatuor *pedibus*, & quicquid numerosius *est* pedibus ex omni reptili quod reptat super terram, ne comedite ea, nam abominationi sunt.
43 Ne abominabiles redditote vosipsos ullo reptili quod reptat; neque polluitote vos illis, ut sitis polluti illis.
44 Nam ego Jehova *sum* Deus vester; ut sanctificetis vos, & sitis sancti, quia ego sanctus sum: ne ergo polluite vosipsos ullo reptili, quod reptat super terram.
45 Nam ego *sum* Jehova qui educo vos è terra Ægypti, ut sim vobis Deus: ut sitis sancti, quia sanctus ego sum.
46 Hæc *est* lex *de* bestiis, & volatilibus, & omni animāte quæ repit in aquis; deniq; de omni anima quæ repeat super terram:
47 Ad discernendum inter immundum & mundum; & inter animal quod comeditur, & animal quod non comeditur.

CAPUT XII.

Agenda puerperalia.

ALloquutus etiam est Jehova Mosheen, dicendo:
2 Alloquere filios Israelis, dicendo, Mulier quum edit semensi pepererit masculum, ut immunda esse soleat septem dies, secundum dies quibus separatur sanguore suo, immunda esto.
3 Die autem octavo, circumciditor caro præputii ejus.
4 Deinde restringat trey dies manere in sanguine purgatione: nullum rem sacram tangito, & ad sanctuarium ne venito, donec cōpleri fuerint dies purgationis suæ.
5 Quod si fœminam pepererit, tunc immura erit duabus hebdomadibus, secundum *separationis* separationis suæ: deinde sexaginta sex dies manebo in purgatione sanguinis.
6 Quum autem impleti fuerint dies purgationis ejus, à filio aut à filia, offerto agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ aut turturem in peccatum ad portam tentorii conventus, sacerdoti:

7 Qui-

7 Qui offerens illum coram Iehova expiationem faciet pro eo, sic purgata erit à profluvio sanguinis sui: hæc ergo lex puerpęræ, à mare aut à fœmina.

8 Quod si non assequatur manus ejus quantum facis est pro parva pecude, tum accipiet duos turtures, aut duos pullos columbæ, unum in holocaustum, & alterum in peccatum; & expiationem faciet pro ea Saecrdos, sic munda erit.

CAPUT XIII.

Lex & cognitio leprę.

Rursus alloquutus est Iehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2 Homo quum erit in cute carnis ejus tumor, aut abscessus, aut papula, quorum aliquid erit in cute carnis ejus *vergens* ad plagam leprę: tum adducetur ad Aharonem Sacerdotem, aut ad unum è filiis ejus Sacerdotibus.

3 Quumque inspexerit Sacerdos ipse plagam illam in cute carnis ejus, si pilus in plaga illa mutatus fuerit *in* album; & species illius plagæ profundior fuerit cute carnis ejus, plaga leprę est: quum ergo eam *esse* viderit Sacerdos, immundum illum pronunciabit.

4 Quod si papula alba erit in cute carnis illius, & profundior non erit species ejus ipsa cute, neq; pilus ejus mutatus erit *in* album: tum recludet Sacerdos plaga illa *asservatum*, septem diebus:

5 Postea inspiciet eam idem Sacerdos die septimo; si ecce plaga illa constiterit judicio ejus, nec diffuderit se plaga illa in ipsam cutem: tunc recludet eum ipse Sacerdos septem diebus secundo.

6 Deinde inspiciet eam idem Sacerdos septimo die, secundo: si ecce contracta est plaga illa, neque diffudit se plaga illa in ipsa cute; tum mundum pronunciabit eum Sacerdos, absolutus est, lavabit vestimenta sua, & mundus erit.

7 Sin autem omnino diffuderit se absolutus ille in cute ejus, postquã ostensus fuerit Sacerdoti ipsi ad purgationem sui, & ostensus fuerit secundo Sacerdoti:

8 Si videbit Sacerdos, quod ecce diffudit se absolutus ille in cute ejus; tunc pronunciabit illum immundum Sacerdos ipse, lepra est.

9 Plaga leprę si erit in homine, adducetur ille ad Sacerdotem:

10 Si autem videbit Sacerdos ille, quod ecce tumor albus *est* in cute, & ipsa mutavit pilum in album; etiamsi si *aliqua* sanies carnis viva *sit* in tumore illo:

11 Lepra inveterata est in cute carnis ejus, ideo immundum pronunciabit eum Sacerdos ille: ne igitur recludito eum, immundus enim est.

12 Quod si omnino efflorescet illa lepra in cute ejus, tegetq; illa lepra totam cutem plagæ *asservati* à capite ejus usq; ad pedes ejus; quacunque inspicient oculi Sacerdotis.

13 Si viderit Sacerdos ipse quod ecce texit lepra illa totam carnem ejus, tum mundũ declarabit plaga illa *asservatum*: ota mutata est *in* albã, mundus est *ipse*.

14 Sed qua die apparebis in ea caro viva, immunda erit.

15 Quum itaque inspexerit ille Sacerdos carnem illam vivam, immundum pronunciabit illum: caro illa viva immunda est, lepra est.

16 Aut quum versa fuerit caro illa viva, & mutata *in* album, tum veniet ad Sacerdotem:

17 Si autem inspiciens eum Sacerdos ille videbit, quod ecce versa fuerit plaga illa in album: tum pronunciabit mundum Sacerdos illic plaga *asservatum*; mundus est.

18 Item caro, cum fuerit in ipsa cute ejus ulcus; si sanata est,

19 Deinde oboritur in loco ipsius ulceris tumor albus, aut papula alba subrubida: tum ostenderur Sacerdoti.

20 Si autem viderit Sacerdos ille, quod ecce species ejus *est* depressior ipsa cute, & pilus ejus mutatus *in* album: tum immundum pronunciabit eum Sacerdos, plaga leprę est, ulcere effloruit.

21 Quod si quã inspiciet eam Sacerdos, ecce non *est* in ea pilus albus, neq; depressior est ipsa cute, sed est contracta; tunc recludet eum Sacerdos septem diebus.

22 Postea si omnino diffuderit se per ipsam cutem: tum Sacerdos pronunciabit eum immundum, plaga est.

23 Sin autem in loco suo constiterit papula illa, nec se diffuderit, cicatrix illius ulceris est: ideo mundum pronunciabit eum Sacerdos.

24 Item caro, quam fuerit in cute eius adustio ignis, si erit pars sanata ab illo adustione, papula alba, subrubida, aut alba *tantum*:

25 Quum inspiciet eam Sacerdos, si ecce mutatus est pilus *in* album in ipsa papula & species eius est profundior ipsa cute, lepra est; in adustione effloruit: quapropter immundum pronunciabit eum Sacerdos, plaga leprę est.

26 Quod si quum aspicier eam Sacerdos, ecce non erit in papula pilus albus, neque depressior erit ipsa cute, sed ipsa contracta *erit*, tunc recludet eum Sacerdos septem diebus.

27 Deinde aspicier eam Sacerdos die septimo: si omnino se diffuderit per cutem, tum Sacerdos pronunciabit eum immundum, plaga leprę est.

28 Sin autem in loco suo constiterit papula illa, nec diffuderit se per cutem sed contracta fuerit, rumor illius adustionis est: quapropter mundum pronunciabit eum Sacerdos, nam cicatrix illius adustionis est.

29 Item quum in viro aut muliere erit plaga *in* capite, vel in barba;

30 Inspiciente Sacerdote plagam illam, si ecce

si ecce species ejus profundior *est* ipsa cute, & in ea *est* pilus fulvus tenuis: tum immundum pronunciabit eum Sacerdos, porrigo est, lepra capitis aut barbæ est.

31 Inspiciente vero Sacerdote plagam illam porriginis, si ecce species ejus profundior non *erit* ipsa cute, & pilus nigricans non *eris* in ea: tum recludet Sacerdos *affectum* plaga porriginis septem diebus.

32 Deinde inspiciet Sacerdos plagam illam die septimo; si ecce non diffudit se porrigo illa, neque factus est in ea pilus fulvus; neque species ipsa porriginis profundior *est* ipsa cute:

33 Tunc radet ille se, porriginem vero ipsam ne radito: & recludet Sacerdos porrigine illa *affectum* septem diebus secundo.

34 Inspiciente autem Sacerdote porriginem illam die septimo, si ecce non diffudit se porrigo illa per cutem, & species ejus non *est* profundior ipsa cute: tunc mundum pronunciabit eum Sacerdos, & quam laverit vestimenta sua mundus erit.

35 Sin omnino diffudit se porrigo illa per ipsam cutem, post mundationem ejus:

36 Tunc inspiciente eum Sacerdote, si ecce diffudit se porrigo illa per ipsam cutem; ne inquirito Sacerdos de pilo illo fulvo, immundus est.

37 Quod si judicio eius constiterit porrigo illa, & pilus nigricans effloruit in ea, sanata est porrigo illa, mundus est: quapropter mundum pronunciabit eum Sacerdos.

38 Item quum erunt in cute carnis viri aut mulieris papulæ, papulæ albæ;

39 Tunc inspiciet Sacerdos, si ecce in cute carnis eorum papulæ erunt contractæ albæ, phlyzacium est, *quod* effloruit in cute, mundus est.

40 Item quum alicujus caput glabrum fiet, calvus est; mundus est.

41 Et si *tantum* ex parte faciei ejus glabrescet caput ejus, recalvaster est; mundus est.

42 Quum autem erit in ipso loco calvo aut in recalvo plaga alba subrubida, lepra efflorescens est in loco calvo aut recalvo ejus:

43 Quare inspiciente eum Sacerdote, si ecce rumor illius plagæ albus subrubidus *erit* in loco calvo aut recalvo ejus; secundum speciem lepræ in cute carnis:

44 Homo leprosus est, immundus est: omnino immundum pronunciabit eum Sacerdos, in capite ejus *est* lepra ejus.

45 Leprosi autem in quo plaga ista est, vestimenta sunto scissa, & caput ejus esto retectum, & mystacem obvelato; & Immundus, immundus clamato.

46 Omnibus diebus quibus ea plaga in ipso fuerit, immundus habetor, immundus est; solus habitato, extra castra habitatio ejus esto.

47 Item quum erit in aliqua veste plaga lepræ, in veste lanea, aut in veste linea:

48 Aut in trama, aut in licio, linteis laneisve; aut in pelle, aut in quovis opere pelliceo:

49 Erit que plaga illa subviridis aut subrubida in aliqua veste, aut in pelle, aut in trama, aut in licio, aut in ullo instrumento pelliceo, plaga lepræ est: ostenderur itaque Sacerdoti.

50 Quumq; inspexerit Sacerdos plagam illam; recludet illud *affectum* plaga septem diebus.

51 Deinde inspiciente *eo* plagam illam die septimo, quum diffuderit se plaga illa in ea veste, aut in trama aut in licio, aut in pelle, ad quodcunque opus apta fit pellis illa; lepra dolorifica *est* plaga illa, res immunda est.

52 Quamobrem comburet vestem illam, aut tramam, aut licium è lana sive è lino, aut omne illud instrumentum pelliceum in quo erit plaga ista: nam lepra dolorifica est, igne comburitor.

53 Quod si inspiciente Sacerdote; ecce non diffudit se plaga illa in ea veste, aut in trama, aut in licio, aut in ullo instrumento pelliceo:

54 Tunc præcipiet Sacerdos ut lavent id in quo *est* plaga illa, deinde recludet id septem diebus secundo.

55 Inspiciente autem Sacerdote ubi ablutum fuerit illud plaga *affectum*, si ecce non mutaverit plaga illa colorem suum, etiamsi plaga illa non diffudit se, res immunda est, igne comburito eam: res est diminuens, exteriore aut interiore parte ejus.

56 Quod si inspiciente Sacerdote, ecce contracta est plaga illa postquam id lavatum est, tum rumpet illud ab ea veste, aut ab ea pelle, aut a trama, aut a licio.

57 Sin apparebit adhuc in ea veste, aut in trama, aut in licio, aut in quocunq; instrumento pelliceo, reflorescens est *lepra*: igne comburito illud, in quocunq; *est* plaga ista.

58 Illa autem vestis, aut trama, aut licium, aut quodcunq; instrumenti pelliceti, quum laverit, si recesserit ab eis plaga ista: tunc lavabitur secundo, & mundum erit.

59 Hæc *sho* lex plagæ lepræ, vestis laneæ, aut lineæ, aut tramæ, aut licii, aut cujuscunq; instrumenti pelliceti: ad pronunciandum illud mundum aut immundum.

CAPUT XIV.

Expiatio lepræ.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Hæc *esto* lex leprosi, die purgationis ejus; ut adducatur Sacerdotem versus.

3 Exibit autem Sacerdos ipse extra castra; inspicietque Sacerdos, si ecce sanata est plaga illa lepræ à leproso:

4 Tunc præcipiet Sacerdos ut accipiat *quispiam* pro eo qui purgandus erit duas

viculas vivas mundas, & lignũ cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum.

5 Deinde præcipiet Sacerdos ut jugulet aviculam unam; *sanguinem fundens* in vas testaceum super aquam vivam.

6 Aviculam *vero* vivam accipiet, lignumq; cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum: & intinget illa simul cum avicula viva in aviculæ sanguinem jugulatæ super aquam vivam.

7 Et asperget eum qui purgandus erit à lepra septem vicibus: & pronunciabit eum mundum, dimittet aviculam vivam in superficiem agri.

8 Tum qui purgandus est abluens vestimenta sua, & radens totum pilum suum, lavabitur aqua: ut mundus sit, & postea veniet in castra: sed emanebit extra tentorium suum septem dies.

9 Et rursus die septimo *ut* radat totum pilum suum, caput suum, & barbam suam, supercilia q; oculorum suorum, denique totum pilum suum abradat: & abluta vestimentis suis lavabit carnem suam aqua, ut sit mundus.

10 Die autem octavo accipiet duos agnos integros, & agnam unam anniculam integram; & tres decimas *Ephæ* similæ *in* munus mistæ oleo, & sextarium unum olei.

11 Sacerdos autem ille qui purgat, statuet virum istum qui purgatur, una cum illis; coram Jehova, *ad* ostium tentorii conventus.

12 Et accepto um Sacerdos ille agnum unum offeret in reatum simul cum illo sextario olei, & agitabit illa agitatione coram Jehova.

13 Deinde jugulabit agnum illum in loco ubi jugulare solet peccatum & holocaustum, in loco sancto; nam sicut peccatum, *ita* reatus ipse *est* Sacerdotis: res sancta sanctarum est.

14 Tum accipiens Sacerdos de illo sanguine reatus, imponet Sacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur; & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

15 Similiter accipiens Sacerdos de sextario illo olei, infundet *manu* Sacerdotis manui sinistræ alterius:

16 Et intinget Sacerdos digito suo dextero *accipiens* de oleo illo quod *erit* in manu sua sinistra; asperget de illo oleo digito suo septem vicibus coram Jehova.

17 De residuo autem illius olei quod *erit* in manu sua, imponet Sacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur, & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri, super ipsum sanguinẽ reatus.

18 Quod autem remanserit de illo oleo quod *erit* super manum Sacerdotis, imponet capiti ejus qui purgatur: sic expiationem faciet pro eo Sacerdos coram Jehova.

19 Tum parans Sacerdos peccatum expiationem faciet pro eo qui purgatur ab immunditia sua; postremo autem jugulabit holocaustum.

20 Et offeret Sacerdos holocaustum illud & munus ejus in altari: sic quum expiationem fecerit pro eo Sacerdos, mundus erit.

21 Quod si tenuis sit, nec; assequatur *ista* manus ejus, cum accipiet agnum unũ *in* reatum ad agitationem, quo expiationem faciat *Sacerdos* pro eo: & decimam *Ephæ* unam similæ mistæ oleo in munus, atque sextarium olei:

22 Et duos turtures, aut duos pullos columbæ, quos assequi poterit manus ejus, ut sit unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum.

23 Quæ afferet die octavo purgationis suæ Sacerdoti, ad portam tentorii conventus, coram Jehova.

24 Tunc accipiet Sacerdos agnum reatus, & sextarium olei, agitabitque illa Sacerdos agitatione coram Jehova.

25 Deinde jugulabit agnum reatus, & accipiens Sacerdos de sanguine illius reatus imponet infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur: & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

26 De oleo quoque effundet Sacerdos, super manum suam sinistram:

27 Et asperget Sacerdos digito suo dextero de illo oleo quod *erit* in manu sua sinistra; septem vicibus coram Jehova.

28 Postea imponet Sacerdos de illo oleo quod *erit* in manu sua, infimæ auriculæ eius qui purgatur dexteræ, & pollici manus eius dexteræ, & pollici pedis eius dexteri; in loco sanguinis reatus ipsius.

29 Quod autem remanserit ex illo oleo quod *erit* in manu Sacerdotis, imponet capiti eius qui purgatur; ad expiationem faciendam pro eo coram Jehova.

30 Deinde parabit unum ex turturibus illis, aut è pullis columbæ, ex *eis* quæ assequi poterit manus eius.

31 Prout assequuta fuerit manus eius, unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum, cum suo munere: sic expiationem faciet Sacerdos pro eo qui purgatur coram Jehova.

32 Ista *esto* lex *ejus* in quo *erit* plaga lepræ; cujus manus assequi *illa* non potuerit in purgatione sua.

33 Alloquutus quoque est Jehova Mosehen & Aharonem, dicendo:

34 Quum perveneritis in terram Canaanis, quã ego daturus sum vobis in possessionem; & indidero plagam lepræ *alicui* domui regionis quam possidebitis:

35 Tunc veniens is cujus *est* domus illa, indicabit Sacerdoti, dicendo, Velut plaga *esse* mihi videtur domi.

36 Et præcipiet Sacerdos ut expediant domum illam, antequam veniat Sacerdos ad aspiciendum plagam illam, ut non polluatur quicquid *est* in ea domo: postmodum vero adveniet Sacerdos ad aspiciendam domum illam.

37 Inspiciens autem plagam illam, si ecce

plaga

plaga ille in parietibus illius domus *concaui* fossulis subuiridibus aut subrubidis, quarum species *sit* depressior ipso pariete

38 Egredietur Sacerdos illa domo ad januam ipsius domus, & recludet eam septem diebus.

39 Postea redibit Sacerdos die septimo: si autem viderit, quod ecce diffudit se plaga illa per parietes illius domus,

40 Tunc præcipiet Sacerdos, ut eruant lapides illos in quibus *erit* plaga ista: & projicient eos extra ciuitatem in locum immundum.

41 Domum autem radabit tectorio intrinsecus circumquaque: & effundet pulverem illum, quem detraxerunt, extra ciuitatem in locum immundum.

42 Deinde accepto lapides alios inducet in locum illorum lapidum; similiter pulvere alio accepto ipsam domum inducturus est.

43 Quod si rediens eadem plaga efflorescet in ista domo, postquam eruit lapides illius, & postquam detraxit *pulverem* ex ea domo, & postquam induxit:

44 Tunc adueniens Sacerdos, si viderit quod ecce diffuderit se plaga hæc per domum illam; lepra dolorifica est in ea domo, immunda est.

45 Quapropter destruet domum illam, lapides ejus, & ligna ejus, omnemque pulverem illius domus, & educet extra ipsam ciuitatem in locum immundum.

46 Qui autem ingressus fuerit domum illam ullo dierum *quibus* recluſit eam, immundus erit usque ad vesperam,

47 Et qui cubauerit in ea domo, lauato vestimenta sua: similiter qui comederit in ea domo, lauato vestimenta sua.

48 Sin autem omnino ingressus Sacerdos viderit, quod ecce non diffudit se plaga illa per domũ, postquã inducta est domus ista: tunc mundam pronunciabit Sacerdos domum illam, quia sanata est plaga.

49 Itaq; accipiet ad expurgandã domũ illam, duas aviculas; item lignum cedrinum, & dibaphũ coccineum, & hyssopum.

50 Et jugulans aviculam unam *sanguine uiuæ* infundet in vasi fictili super aquam viuam,

51 Accipiet lignum illud cedrinum, & hyssopum, & dibaphum coccineũ, aviculamq; alteram vivam, & intinget in sanguine aviculæ jugulatæ, & in aqua viva: aspergetq; domum illam septem vicibus.

52 Sic quum mundaverit domum illam sanguine illius aviculæ, & aqua viva, avicula quoq; altera viva, ligneque cedrino, & hyssopo, & dibapho coccineo:

53 Dimittet alterum aviculã vivã extra civitatem in superficiẽ agri: sic expiationẽ fecerit pro domo illa, & erit munda.

54 Ista *est* lex, de omni plaga lepræ, & de porrigine.

55 De lepra quoque vestimenti, & de *lepra* domũs.

56 Item de tumore, & de abscessu, & de pupula:

57 Ad docendum qua die quis immundus sit, & qua die quis sit mundus: ista *est* lex lepræ.

CAPUT XV.

Immundities seminis & sanguinis mulieris.

1 Item alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2 Alloquimini filios Jisraelis, edicentes eis, Unusquisq; quum est gonorrhœa affectus à carne sua, profluvio suo immundus est.

3 Hæc autem esto immunditia ejus in profluvio ejus: *si* salivaverit caro ejus profluvio ejus, aut obstruxerit se caro ejus à profluvio ejus, immunditia eius est.

4 Omne cubile cui incubuerit gonorrhœa affectus, immundũ esto: & omne instrumentum cui insederit, immundũ esto.

5 Et quisquis tetigerit cubile eius; abluet vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus *erit* usque ad vesperam.

6 Item qui insederit instrumento ulli cui insedit gonorrhœa affectus; abluet vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus *erit* usque ad vesperam.

7 Ac qui tetigerit carnẽ gonorrhœæ affecti; abluet vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus *erit* usq; ad vesperam.

8 Item quum despuerit gonorrhœa affectus in *aliquem* mundum; is abluet vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus *erit* usque ad vesperam.

9 Item omne sedile cui insidens vehetur gonorrhœa affectus, immundum esto.

10 Item qui quis tetigerit rem ullam quæ subtrahta fuerit ei, immundus esto usq; ad vesperam: qui ferat, portaverit illa, abluet vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus *erit* usq; ad vesperam.

11 Item quemcunque tetigerit gonorrhœa affectus, manibus suis non immersis in aquam; is abluet vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus *erit* usque ad vesperam.

12 Item vas testaceum quod tetigerit affectus gonorrhœa, frangitur: omne vero vas ligneum immergitur in aquam.

13 Quum autem mundabitur affectus gonorrhœa à profluvio suo, primum numerabit sibi septem dies ad purgationem sui, & abluet vestimenta sua deinde lavabit carnem suã aqua viva, ut fit mundus:

14 Deinde die octavo accipiet sibi duos turtures, aut duos pullos columbæ: veniensq; coram Jehova ad portam tentorii conventus, dabit illos Sacerdoti.

15 Quorum parabit Sacerdos unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum: sic expiationem faciet pro eo Sacerdos coram Jehova à profluvio eius.

16 Item quisque quum exibit ex eo concubitus semen; is lavabit aqua totam carnem suam, & immundus *erit* usque ad vesperam:

17 Et

17 Et super quodcunque panno, aut quacunque pelle fuerit concubitus semen; id abluetur aqua, & immundum *erit* usque ad vesperam:

18 Mulier etiam, quum vir concubuerit cum ea concubitus semine, *ambo* lavabunt aqua, & immundi erunt usque ad vesperam.

19 Mulier autem quum erit affecta profluvio, *quum* profluvium sanguinis ejus erit in carne ejus; septem dies esto in separatione sua, & quisquis tetigerit eam, immundus esto usque ad vesperam.

20 Et super quodcunque cubaverit tempore separationis suæ, immundi esto: similiter cuicunque insederit, immundi esto.

21 Et quisquis tetigerit cubile ejus, abluis vestimentis suis lavabitur aqua, ac immundus erit usque ad vesperam.

22 Quisquis etiam tanget ullum instrumentum cui illa insederit, abluis vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus erit usque ad vesperam.

23 Etsi in illud *quod quis tanget* erit super cubile, aut super instrumentum illud cui illa insidebat quum is tangeret illud; immundus esto usque ad vesperam.

24 Quod si omnino concubuerit quis cum ea, ita ut id cujus causa separatur ea sit super ipsum, is immundus erit septem diebus: similiter omne cubile in quo cubuerit, immundum esto.

25 Item mulier quæ profluet profluvio sanguinis diebus multis præter tempus separationis suæ, aut quum profluet ultra separationem suam: omnibus diebus profluvii immunditiæ suæ, sicut diebus separationis suæ, immunda ipsa futura est.

26 Omne cubile in quo cubaverit omnibus diebus profluvii sui, ut cubile separationis suæ esto ei: & omne instrumentum cui insederit immundum esto, secundum immunditiam separationis ejus.

27 Et quisquis tetigerit illa, immundus erit; quapropter abluis vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus erit usque ad vesperam.

28 Quum autem mundabitur a profluvio suo; numerabit sibi septem diebus postea mundabitur.

29 Itaque die octavo accipiet sibi duos turtures, aut duos pullos columbæ; quos afferet Sacerdoti ad portam tentorii conventus.

30 Et faciet Sacerdos unum *ex* peccatum, & alterum *in* holocaustum; & expiabuntur faciet pro ea Sacerdos coram Jehova a profluvio immunditiæ ejus.

31 Sic cohibebis ac se separent filii Israelis ab immunditiis suis, ut non moriantur in immunditia sua, quum impuraverint tabernaculum meum quod *est* inter ipsos.

32 Ista *est* lex affecti gonorrhæa, ejusque ex quo exit concubitus semen quo fit immundus,

33 Item languentis *mulieris* in separatione sua, & *cujusq;* profluentis profluvio suo, tam maris quam fœminæ: de viro quoque qui concubuerit cum immunda.

CAPUT. XVI.

Anniversaria expiatio.

QUamobrem alloquutus est Jehova Moschen, postquam mortui sunt duo filii Aharonis: (mortui autem sunt quum appropinquassent ante conspectum Jehovæ.)

2 Edixitq; Jehova Moschi, Alloquere Aharonem fratrem tuum; ut ne ingrediatur quovis tempore in *locum* sanctum intra velum: ante illud operculū propitiatorium, quod *est* super arcam *conspectus*, ut non moriatur, quia in nube appareo super operculum illud propitiatorium.

3 Cum hoc ingrediatur Aharon locum hunc sanctum; cum juvenco filiorum in peccatum, & ariete in holocaustum:

4 Tunicam lineam sanctam induito, & femoralia linea sunto super carnem ejus; & balteoque lineo accingitor, & cidari linea tegitor: vestes sacræ sunt, ideo lavabit aqua carnem suam quum induet eas.

5 A cœtu vero filiorum Israelis, accipiet duos hircos è capris in peccatum; & arietem unum in holocaustum.

6 Et offeret Aharon juvencum illum peccati qui *fuerit* pro se; & expiationem faciet pro se & pro familia sua:

7 Deinde accipiens duos illos hircos, sistet illos coram Jehova *ad* portam tentorii conventus.

8 Et imponet Aharon his duobus hircis sortes; sortem unam Jehovæ, sortem vero alteram Hazazelis.

9 Tunc offerens Aharon hircum cui obvenerit sors pro Jehova, parabit illum *in* peccatum:

10 Hircus vero ille cui obvenerit sors Hazazelis, sistitur vivus coram Jehova *ad* faciendum expiationem super eum; ut dimittant eum *qui* Hazazelis *est* in desertū.

11 Quum autē offerens Aharon juvencum illum peccati qui *erit* pro se, expiationem faciet pro se & familia sua: jugulabit juvencum illum peccati qui *erit* pro se.

12 Et accipiens plenum thuribulum prunis ardentibus ex ipso altari à conspectu Jehovæ, plenosque pugillos suos suffitu aromatum comminuto, inferet *ea* intra velum ipsum:

13 Et imponet suffitum illum igni coram Jehova; ut tegat nubes illa suffitus ipsum operculum propitiatorium quod *est* super testimonium, & non moriatur.

14 Postea accipiens de sanguine illius juvenci insperget digito suo superficiem ipsius operculi propitiatorii Orientem versus: ante illud autem operculum propitiatorium insp̃ergito septem vicibus de illo sanguine digito suo.

15 Jugulato vero hirco illo peccati qui *erit* pro populo, inferet sanguinem ejus intra ipsum velum, & faciet sanguine ejus sicut

sicut fecit sanguine illius juvenci, insperget eo ipsum operculum propitiatorium, & ante operculum propitiatorium.

16 Sic expiationem faciet pro loco sancto ab immunditiis filiorum Israelis, & à defectionibus eorum, ex quibuslibet peccatis eorum : similiterque faciet tentorio conventus, manenti apud eos inter immunditias eorum.

17 (Nullus autem homo esto in tentorio conventus cum ille ingredietur ad expiationem faciendam in loco sancto, usq; dum egrediatur : quum expiationem faciet pro se, & pro familia sua, & pro tota congregatione Israelis.)

18 Postea exibit ad ipsum altare quod *est* coram Jehova, ut expiationem faciat pro eo, accipiensq; de sanguine illius juvenci, & de sanguine illius hirci, imponet cornibus ipsis altaris circumquaque.

19 Et insperget ipsum ex illo sanguine digito suo septem vicibus : sic mundabit ipsum, & sanctificabit ipsum ab immunditiis filiorum Israelis.

20 Quumque finem fecerit expiandi *locum* sanctum, & tentorium conventus, atque altare ipsum ; admovebit hircum illum qui vivus erit.

21 Nitentique Aaron ambabus manibus suis super caput illius hirci qui vivus *erit* confitebitur super ipsum omnes iniquitates filiorum Israelis, & omnes defectiones eorum ex quibusque peccatis eorum, & postquam imposuerit illa capiti illius hirci, emittet *eum* per hominem commodum in desertum.

22 Nam portabit hircus ille super se omnes iniquitates eorum in regionem inhabitabilem : quamobrem dimittet hircum illum in desertum.

23 Postea veniens Aaron in tentorium conventus exuet vestes lineas, quas induerat quum veniebat ad *locum* sanctum : & relinquet eas ibi.

24 Deinde ubi laverit carnem suam aqua in *loco* sancto, & induerit vestimenta sua ; exiens parabit holocaustum suum & holocaustum populi, & expiationem faciet pro se & pro populo.

25 Adipem vero cujusque peccati adolebit in ipso altari.

26 Qui autem dimiserit hircum illum Hazazelis, ablutis vestimentis suis lavabit carnem suam aqua, & postea ingredi poterit in castra.

27 Juvencum vero illum peccati & hircum peccati, quorum sanguis illatus fuit ad expiationem faciendam in sancto, efferet extra castra : & comburent igne pelles eorum, & carnē eorum, fimumq; eorum.

28 Qui autem combuserit ista, ablutis vestimentis suis lavabit carnē suam aqua, postea demum ingredi poterit in castra.

29 Atque *hoc* erit vobis in statutum perpetuum : mense septimo, *die* decimo illius mensis affligitote animas vestras, & nullum opus facietes, indigena, aut peregrinus qui peregrinatur inter vos :

30 Quia illo die expiationem faciet pro vobis, ad mundandū vos : ab omnibus peccatis vestris, coram Jehova mundabimini.

31 Cessatio, requies erit vobis, qua affligatis animas vestras, statuto perpetuo.

32 Expiabit autem Sacerdos ille quem *Dominus* unxerit, & cujus consecraverit ministeriam ad fungendum sacerdotio loco patris sui, quum induerit vestimenta linea, vestimenta sacra :

33 Expiabit, inquam, sanctuarium sacrū, tentorium quoq; conventus, & altare expiabit : etiam Sacerdotes ipsos, & totum populum hujus congregationis expiabit.

34 Est itaque futurum hoc vobis in statutum perpetuum, ad expiationem faciendam pro filiis Israelis ab omnibus peccatis eorum, semel quolibet anno : quod fecit *Aaron* quemadmodum præceperat Jehova Mosi.

CAPUT XVII.

Sanguis non comedendus.

Præcepit alloquutus est Jehova Mosi, dicendo,

2 Alloquere Aaronē & filios ejus, omnesq; filios Israelis, adiens eis. Hoc illud *est* verbū quod præcepit Jehova, dicendo,

3 Quicunq; è familia Israelis jugulaverit bovem, aut agnum, aut caprā in castris ; aut quisquis jugulaverit extra castra

4 Si ad portam tentorii conventus non adduxerit illam, obturans oblationem Jehovæ, ante tabernaculum Jehovæ : sanguis imputator viro illi, sanguinem effudit, quapropter excidendus *est* vir ille è medio populi sui :

5 Ut quum adducent filii Israelis sacrificia sua, quæ sacrificant in superficie cujusvis agri ; adducant illa Jehovæ versus portam tentorii conventus, ad Sacerdotem ; & sacrificent sacrificia ipsa eucharistica Jehovæ.

6 Et asperget Sacerdos ipse sanguinem illorum super altare Jehovæ, *ad* portam tentorii conventus ; adolebitque illorum adipem in odorem gratum Jehovæ.

7 Neq; sacrificabit deinceps sacrificia sua dæmonibus, quos sectantur ibi scorrando : statutum perpetuum hoc esto eis per generationes eorum.

8 Quapropter eis edicito, Quicunq; è familia Israelis, aut è peregrina *gente* qui peregrinatur inter eos ; offeret holocaustum aut *aliud* sacrificium :

9 Ac ad portam tentorii conventus non adduxerit illud ut faciat illud Jehovæ ; omnino excidendus *est* ille è populis suis :

10 Et quicunq; è familia Israelis, aut è peregrina *gente* qui habitat inter eos, vescetur ullo sanguine ; utique illi ipsi opponam iram faciem meam qui comederit ullum sanguinem ; & excidam illum è medio populi mei.

11 Nam anima, cujusq; carnis in sanguine

anima est; ego vero destinavi eum vobis habitari ad expiationem faciendam pro animabus vestris: nam sanguis est qui pro anima expiationem facit.

12 Idcirco edico filiis Israelis, Nulla anima ex vobis comedito sanguinem: etiam peregrinus qui peregrinatur inter eos ne comedito sanguinem.

13 Et quicunque è filiis Israelis, aut è peregrina *gente* qui peregrinatur inter eos, venando ceperit capturam bestiæ aut avis quæ comeditur; primum effunder sanguinem eius, & teget eum pulvere.

14 Est enim anima cujusque carnis, sanguis eius pro anima eius est; ideo edico filiis Israelis, Sanguinem ullius carnis ne comeditote, nam cuiusque carnis anima sanguis eius est; comedentium eum quisque excindetur.

15 Quicunque autem comederit morticinum, aut discerptum, sive indigena, sive peregrinus; is abluetis vestimentis suis lavabitur aqua, & immundus erit usque ad vesperam: post mundus erit.

16 Quod si non abluerit illa, & carnem suam non laverit; feret iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii prohibiti.

1 Tem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere filios Israelis, edicens eis, Ego *sum* Jehova deus vester.

3 Secundum opera terræ Ægypti in qua habitastis, ne facitote; similiter secundum opera terræ Cenahanæi, in quam duco vos, ne facitote; & in statutis eorum ne ambulatote.

4 Sed judicia mea exercetote; & statuta mea observatote ambulando in eis: ego *sum* Jehova Deus vester.

5 Si observabitis statuta mea & judicia mea, homo qui fecerit ea vivet in eis, ego *sum* Jehova.

6 Nemo homo ad ullum propinquum carnis suæ accedito, ad retegendum nuditatem: ego *sum* Jehova.

7 Nuditatem patris tui, aut nuditatem matris tuæ ne retegito: mater tua est, ne retegito nuditatem eius.

8 Nuditatem noverca tuæ ne retegito: nuditas patris tui est.

9 Nuditatem sororis tuæ, filiæ patris tui aut filiæ matris tuæ, cognationis domesticæ aut *exteræ* cognationis; harum ne retegito nuditatem.

10 Nuditatem neptis tuæ ex filio filiave, harum ne retegito nuditatem: nam nuditas tua sunt.

11 Nuditatem filiæ *uxoris* ex noverca tua, cognata patris tui, soror tua est: huius ne retegito nuditatem.

12 Nuditatem amitæ tuæ ne retegito, propinqua patris tui est.

13 Nuditatem materteræ tuæ ne retegito, nam propinqua matris tuæ est.

14 Nuditatem patrui tui ne retegito: ad uxorem eius ne appropinquato, amita tua est.

15 Nuditatē nurus tuæ ne retegito: uxor filii tui est, ne retegito nuditatem ejus.

16 Nuditatem fratris tuæ ne retegito, nuditas fratris tui est.

17 Nuditatem mulieris & filiæ ejus ne retegito; filiam filii ejus, aut filiam filiæ eius ne accipito ad retegendam nuditatem ejus, proximæ ejus sunt, scelus est.

18 Item mulierem *uxorem* ad alteram ne assumito; angustia affecturus *hanc*, retegendo turpitudinem illius *duæ* super hanc in vita ipsius.

19 Item ad mulierem in separatione immunditiei suæ, ne accedito, ut retegas nuditatem eius.

20 Item cum uxore proximi tui ne commixtio ut concumbas ad semen; polluendo *te* cum ea:

21 Item de semine tuo ne permittito traducendum Moleco: neque profanato nomen Dei tui; ego *sum* Jehova.

22 Cum mare ne concumbito concubitu mulierbri, abominati o est.

23 Item cum ulla bestia ne commixtio ut concumbas, polluendo *te* cum ea: mulier quoque ne consistito coram bestia ut incubet sibi; confusio est.

24 Ne polluitote vos ullo horum: quia omnibus his polluta sunt gentes istæ quas ego dimitto à facie vestra:

25 Nam quia polluta est terra, in ipsius iniquitatem animadverto in ea: evomitq; terra habitatores suos.

26 Sed vos observaturi estis statuta mea & judicia mea, neq; facturi *ullam* ex omnibus istis abominationibus, indigena aut peregrinus qui peregrinatur inter vos.

27 (Nam omnes abominationes istas fecerunt homines istius terræ, quæ vobis expolita est; unde polluta est ipsa terra.)

28 Ut non evomat eadem terra vos quū polluveritis eam, quemadmodum evomuerit gentem illam quæ vobis est expolita.

29 Nam quisquis fecerit *aliquam* ex omnibus abominationibus istis, utiq; excindentur animæ quæ *illud* fecerint è medio populi sui.

30 Observabitis igitur observationem meam, ut non faciatis ex istis institutis abominandis quæ facta fuerunt inter vos, neq; polluatis vos illis: ego *sum* Jehova Deus vester.

CAPUT XIX.

Explicatio Decalogi divinissima.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere totum cœtum filiorum Israelis, edicens eis, Sancti estote: quia sanctus *sum*, ego Jehova Deus vester.

3 Quisque matrem suam & patrem suum timetote, & sabbatha mea servatote: ego *sum* Jehova Deus vester.

4 Ne convertatis vos ad idola, & deos fusiles

fabiles ne faciatis vobis : ego *sum* Jehova Deus vester.

5 Quum autem sacrificabitis sacrificium eucharisticum Jehovæ : pro voluntate quidem vestra sacrificabitis illud :

6 *Sed* quo die sacrificabitis illud, comedetur, & postridie; quod autem remanserit usque ad diem tertium, igne comburetur.

7 Quod si ejus quicquam comederetur die tertio ; res abominanda est, non erit acceptum.

8 Ideo comedentium illud *quisque* iniquitatem suam ferto, quia *rem* sanctam Jehovæ profanavit : ideo exscindetur anima illa é populis suis.

9 Item quum meteris messem terræ vestræ, ne prorsus demetito latus agri tui : neque spicilegium messis tuæ facito.

10 Similiter vineam tuam ne racemato, & deciduos acinos vineæ tuæ ne relegito : ipsi pauperi & peregrino relinquito ista : ego *sum* Jehova Deus vester.

11 Ne furaminí ; & ne mentimini, neq; fallacia utimini ullus in proximi sui.

12 Neque jurate per nomen meum ad fallaciam ullam : sic profanaveris nomen Dei tui : ego *sum* Jehova.

13 Ne fraudem facito proximo tuo, neq; rapito : ne pernoctare finito mercedem mercenarii apud te ad matutinum usque.

14 Ne maledicito surdo, & ante cœcum ne ponito offendiculum : sed timebis à Deo tuo : ego *sum* Jehova.

15 Ne exercetote perversitatem in judicio, ne accipito personam tenuis, neq; honorem exhibito personæ Magni ; juste judicato proximum tuum.

16 Ne ambulato *cum* detractione per populares tuos, ne insurgito contra sanguinem proximi tui : ego *sum* Jehova.

17 Ne odio habeto fratrem tuum in corde tuo : libere corripito proximum tuum, neque ferto in eo peccatum.

18 Ne ulciscitor, neque *iram* asservato in populares tuos, sed diliges proximum tuum sicut te : ego *sum* Jehova.

19 Statuta mea observabitis ; jumentorum tuorum ne finito coire duo genera, in agro tuo ne ferito duo seminum genera, & vestimentum duorum generum variæ commixtum ne obtegito te.

20 Item quum quis cubaverit cum ulla seminis concubitu, quæ sit ancilla desponsata cuiq; ac quæ omnino non redimitur, aut libertas non datur ei ; flagellatio ad hiberit : ne morte afficiuntor, quia non fuit libertate donata :

21 Pofica afferet *vir* xeatum suum Jehovæ, ad portam tentorii conventus ; arietem reatus :

22 Et expiationem faciet pro eo Sacerdos illo ariete reatus coram Jehova, propter eo ejus quo peccavit, & condonabitur ei *Hbiando ei* à peccato ejus quo peccavit

23 Item quum veneritis in istam terram, & plantaveritis quamvis arborem esculenti *fructus*, omnino putabitis præputium ejus, *præputium* fructus ejus : tribus annis sunto *singula* vobis præputia ; nihil *earum* comedetur.

24 Anno vero quarto esto omnis fructus ejus, sancta res laudationum Jehovæ.

25 Anno demum quinto comedetis fructum ejus, & augebit vobis provectum ejus : ego *sum* Jehova Deus vester.

26 Ne comedito *quicquam* cum sanguine ; ne utimini conjecturationibus, neque præstigiis.

27 Ne circumcidite *pilos ad* latus capitis vestri : neq; corrumpito latus barbæ tuæ :

28 Neq; casurâ pro mortuo inditote carni vestræ, & inscriptione stigmatis ne imponitote vobis : ego *sum* Jehova.

29 Ne profanato filiam tuam prostituendo eam : ut non scorteretur terra illa, & impleatur illa terra scelere.

30 Sabbatha mea observatote, & sanctuarium meum reverentini : ego *sum* Jehova.

31 Ne vos convertite ad pythones, & ariolos ne consulitote, postulando vos ea : ego *sum* Jehova Deus vester.

32 Coram canitie assurgito, ut honorem habeas faciei senis ; & timebis à Deo tuo : ego *sum* Jehova.

33 Si peregrinator apud te peregrinus in terra vestra, ne injuria afficitote illum.

34 Tanquam indigena ex vobis ; esto vobis peregrinus qui peregrinatur apud vos, & diliges eum sicut te, quia peregrini fuistis in terra Ægypti : ego *sum* Jehova Deus vester.

35 Ne exercetote perversitatem in ullo munere, in dimensione, in pondere, aut in mensura.

36 Trutinæ justæ, pondera justa, Epha justum, & Hin justus esto vobis : ego *sum* Jehova Deus vester, qui eduxi vos è terra Ægypti.

37 Observabitis itaque omnia statuta mea, omniaq; judicia mea, facientes ea : ego *sum* Jehova.

CAPUT XX.

Sanctio Decalogi per varia puncta.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo :

2 Item filiis Israelis edicito, Quisquis è filiis Israelis, aut è peregrina gente qui peregrinatur in Israele, dederit de semine suo Moleco, is certo morte afficitor : populus ipse terræ obruunto eum lapidibus.

3 Aut ego opponam iratum faciem meam viro illi exscindamq; illum è medio populi sui ; quia de semine suo dedit Moleco, ut polluerer sanctuarium meum, & ut profanarer nomen sanctum meum.

4 Quodsi omnino occulaverint populus illius terræ oculos suos à viro illo, quum dedidit de semine suo Moleco ; ut non afficerent eum morte :

5 Tunc opponam ego iratam faciem meam viro illi & familiæ ejus ; & exscindam eum, omnesque qui scorrando fatuantur ipsum,

ipsum, ut scorteantur sectantes Molecum, è medio populi sui.

6 Animam item quæ converterit se ad pythones & ad ariolos, ut scortando sectetur eos; utiq; opponens iratam faciē meam animæ illi, exscindam illam è medio populi sui:

7 Ut sanctificetis vos; & sitis sancti, quia ego Jehova *sum* Deus vester:

8 Et observetis statuta mea, & faciatis illa: ego Jehova *sum* sanctificator.

9 Nam quicunque maledixerit patri suo aut matri suæ, omnino morte afficiendus est: patri suo aut matri suæ maledixit; cædis suæ causa *est* in ipso.

10 Similiter vir qui adulterabit cum uxore alicujus, qui adulteravit uxorem proximi sui; omnino morte plectitor adulter ipse & adultera.

11 Item is qui cubaverit cum uxore patris sui; nuditatem patris sui retexerit; omnino morte afficiuntor ambo: cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

12 Item is qui cubaverit cum nuru sua, omnino morte afficiuntor ambo: confusionem fecerunt; cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

13 Item is qui cubaverit cum mare concubitu muliebri, rem abominandam fecerunt ambo: omnino morte afficiuntor; cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

14 Item is qui duxerit mulierem, & matrem ejus, scelus est: igne comburunto tale ea, ut non sit scelus in medio vestri.

15 Item is qui sibi arrogaverit cubare cum jumento, omnino morte afficitor: jumentum quoque ipsum occidito.

16 Item mulier cum accesserit ad ullum jumentum ut iocubet sibi; occides mulierem jumentū ipsum: omnino morte afficiuntor; cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

17 Item is qui accipiens sororem suam filiam patris sui, aut filiā matris suæ, viderit nuditatem ejus vicissim: illa videt nuditatē ipsius: probrum est, quapropter exscindentur in oculis populorum suorum: nuditatem sororis suæ retexit, iniquitatem suam ferto.

18 Item is qui cubaverit cum muliere laguente è *fluxu*, & retegens nuditatē ejus profluvium ejus nudaverit, ipsaque retexerit profluvium sanguinis sui: exscindentur ambo è medio populi sui.

19 Item nuditatem materteræ tuæ, aut amitæ tuæ ne retegito: quia proximum sui nudaverit, iniquitatē suam ferunto.

20 Item qui quis cubaverit cum amita sua, nuditatem patrui sui retexit: peccatū suum ferunto, sine liberis morientur.

21 Item qui quis acceperit uxorem fratris sui, res exterminanda est: nuditatem fratris sui retexit, sine liberis sunto.

22 Denique observabitis omnia statuta mea & omnia judicia mea, & facietis illa, ut non evomat vos terra illa, ad quam ego deduco vos ut habitetis in ea.

23 Neque ambuletis in statutis istius gentis quam ego ejecturus sum à facie vestra: quia omnia ista fecerunt, ideo tædiut me eorum:

24 Et dixi vobis, Vos hæreditario jure possidebitis terram istorum: & ego daturus sum illam vobis ut hæreditario jure possidentis eam, terram affluentem lacte & melle: ego *sum* Jehova Deus vester, qui discrevi vos à *reliquis* populis.

25 Vos igitur discernetis inter bestiam mundam & immundam, & inter avē immundam & mundam: neque abominandas efficietis animas vestras ulla bestia, aut ulla ave, aut ullo quod premit terrā, quæ discrevi vobis ut immunda habeatis:

26 Sed eritis mihi sancti, quia sanctus ego *sum* Jehova qui discrevi vos à *reliquis* populis, ut sitis mei.

27 Viri autem aut mulieres, si erit ex eis pytho aut ariolus, omnino morte afficiuntor, lapidibus obruuntor; cædis eorum causa *est* in eis.

CAPUT XXI.

Idea boni Sacerdotis.

Præterea edixit Jehova Mosi: Alloquere Sacerdotes, filios Aharonis, et dices eis, Pro mortuo ne polluito se *Sacerdos* in populis suis:

2 Nisi pro proximo suo propinquo sibi pro matre sua, aut pro patre suo, aut pro filio suo, aut pro filia sua, aut pro fratre suo

3 Aut pro sorore sua virgine propinqua sibi, quæ non est *juncta* viro, pro ea polluet se.

4 Ne polluito se maritus *pro socrore ducta* in populis suis; ita ut profanet se.

5 Ne capillos evellendo (a) vitium capiti suo inducunto, neq; latos barbæ suæ radunto: neq; in carne sua cæsuram *ullam* inciduntо.

6 Sancti sunto Deo suo, neque profananto nomen Dei sui: quia igne aburmenda Jehovæ, cibum Dei sui ipsi offerunt, ideoq; sancti futuri sunt.

7 Mulierem meretricem aut profanatam ne accipiunto, & mulierem repudiatam à viro suo ne accipiunto; nam sanctus est eorum *quisque* Deo suo.

8 Itaque sanctificabit illū, quia cibum Dei sui ipse offert: sanctus esto tibi, quia sanctus *est* ego Jehova *sum* sanctificator vester.

9 Filia autem alicujus Sacerdotis quum profanaverit se scortando; patrem suū profanat, igne comburitor.

10 Sacerdos autem ille qui maximus est fratrum suorum, cujus capiti infusum est oleum illud unctionis, & consecravit ministerium suum ut induat vestes illas; caput suum ne retegito, & vestimenta sua ne discindito:

11 Neque ad ulla cadavera mortui venito: ne pro patre quidem suo, aut pro matre sua se polluito:

12 Neque è loco sancto exito, ut non

profanet sanctuarium Dei sui: nam corona unctionis & oleum unctionis Dei sui super ipsum *est*: ego *sum* Jehova.

13 Hic autem, uxorem in virginitate ejus ducito.

14 Viduam, aut repudiatam, aut profanatâ meretricê, ijsmodi ne ducito: sed virginem è populis suis ducito uxorem.

15 Neque profanato semen suum in populis suis, quia ego Jehova *sum* sanctificator ejus.

16 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

17 Alloquere Aharonem dicendo, In quocunq; è semine tuo per generationes eorum fuerit corporis vitium, ne accedito ad offerendum cibum Dei sui.

18 Nam nullus vir in quo *est* corporis vitium, accessurus est: vir cæcus, aut claudus, aut curtus, aut prælongus membra:

19 Aut vir in quo est fractura pedis, vel fractura manus:

20 Aut gibbosus, aut gracilis, aut in cujus oculo *est* suffusio: aut *in quo est* psora, aut saniosa scabies, aut thlibias tefte.

21 In quocunq; fuerit aliquod corporis vitium è semine Aharonis Sacerdotis, ne appropinquato ad offerendum igne absumenda Jehovæ: corporis vitium *est* in eo, cibû Dei sui ut offerat ne appropinquato.

22 Cibum *quidem* Dei sui è rebus sanctis sanctarû, & è rebus sanctis comedet:

23 Verumtamen ad ipsum velum ne veniro, & ad altare ne appropinquato, quia corporis vitium *est* in eo: non profanabit ergo loca mea, nam ego Jehova *sum* sanctificator eorum.

24 Quæ retulit Mosche ad Aharonem filiosq; ejus, & ad omnes filios Jisraelis.

CAPUT. XXII.

Qualitates rerum Deo offerendarum.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere Aharonem & filios ejus, ut separent se *ineptè* à rebus sanctis filiorum Jisraelis, ut non profanent nomen sanctum meum; *rebus* quas illi sanctificant mihi: ego *sum* Jehova.

3 Dic eis, Quicunque è toto semine vestro per generationes vestras accesserit ad res illas sacras, quas sanctificaverint filii Jisraelis Jehovæ, dum immunditia ejus in ipso est; utiq; exscinderur ille ipse à facie mea: ego *sum* Jehova.

4 Quisquis è semine Aharonis est leprosus, aut gonorrhæa laborans, de rebus sacris ne comedito usq; dû mundus fuerit: similiter qui tangit ullû immundû à mortuo, aut ex eo quo exiit concubitus semen

5 Aut quicunq; tetigerit ullum reptile quo quis inquinatur; aut hominem quo quis inquinatur, secundum omnem immunditiam ejus:

6 Anima quæ tetigerit illud, immunda quoq; erit usq; ad vesperam: ne itaque comedito de illis rebus sacris, nisi laverit carnem suam aqua:

7 Postquâ autem occubuerit Sol, mundus erit, & postea comedere poterit de rebus illis sanctis, quia cibus ejus est.

8 Morticinum aut discerptû ne comedito, ut inquinetur eo: ego *sum* Jehova.

9 Sic observabunt observationem meam, ut non importent in illam *rem sanctam* peccatum, ac moriantur in eo, quia profanaverint illam: ego Jehova *sum* sanctificator earum.

10 Nullus quoque alienus comedito rê sanctam: inquilinus Sacerdotis, & mercenarius ne comedito rem sanctam.

11 Quum autê Sacerdos emerit quempiam emptione pecuniæ suæ, is comedet eam: similiter verna ejus, isti comedent de cibo ejus.

12 Sed filia Sacerdotis quum fuerit *nupta* viro alieno, ipsa de oblatione illarum rerum sanctarum ne comedito:

13 Filia vero sacerdotis quû erit vidua aut repudiata, si semen non sit ei, reverteturq; ad domum patris sui sicut *erat* in adolescentia sua, de cibo patris sui comedet: at nullus alienus comedito de illo.

14 Quod si quis comederit rem sanctam per errorem; is addet ei quintam ejus, redderq; Sacerdoti rem sanctam:

15 Ut non profanent res sanctas filiorû Jisraelis quas obtulerunt Jehovæ:

16 Neque sinant eos ferre pœnam reatus, comedendo res sanctas ipsorum; quia ego Jehova *sum* sanctificator illarû.

17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

18 Alloquere Aharonem filiosq; ejus, & omnes filios Jisraelis, ediceus eis. Quicunque è domo Jisraelis aut ex peregrino *qui erit* in Jisraele, oblaturus erit oblationem suam secundum omnia vota sua, & secundum omnia voluntaria munera sua, quæ offerunt Jehovæ in holocaustum:

19 Pro voluntate vestra integrum marem ex bobus, ex agnis, aut ex capris.

20 Nullum in quo *sit* corporis vitium, offertote: non enim acceptum esset pro vobis.

21 Etiam quum quis oblaturus erit sacrificiû eucharisticum Jehovæ, segregando votivum aut voluntariû munus ex bubili aut ex grege; integrû esto ut sit acceptum, nullum corporis vitium esto in eo.

22 Cæcum, aut fractum, aut mutilum; aut fluxu, aut psora, aut saniosa scabie *affectum*, ne offerte hujusmodi Jehovæ: & igne absumendum ne imponite ex iftis altari Jehovæ.

23 Sed bovem aut pecudem præ longam curtamve membra; in voluntarium *quidem* munus parabis eam, pro voto autê non erit accepta.

24 Compressum vero, aut concussum aut avulsum, aut excisum ne offerapse Jehovæ, & in regione vestra ne fieri sinatis istud:

25 Ne quidê è manu alienigenæ offertote cibû Dei, vestri ex ullis hujusmodi:

quia

quia corrupcio eorum in eis, in his corporis vitium *est*, non erunt accepta vobis.

26 Præterea alloquutus est Jehova Mosheu, dicendo:

27 Bos aut agnus, aut capra quum nata fuerit, erit septem dies sub matre sua, postmodum à die octavo, & deinceps accepta erit in oblationem igne absumendam Jehovæ.

28 Bovem vero, aut pecudem; ipsum cum fœtu suo ne jugulate eodem die.

29 Quumq; sacrificabitis sacrificium laudis Jehovæ, pro voluntate vestra sacrificate.

30 Die eodem comeditor, ne reliquum facite ex eo *quicquam* usq; mane: ego *sum* Jehova.

31 Observabitis itaq; mandata mea, & facietis illa: ego *sum* Jehova.

32 Neque profanabitis nomen sanctum meum, ut sanctificē me inter filios Jisraelis: ego Jehova *sum* sanctificator vester:

33 Qui deduco vos è terra Ægypti, ut sim vobis Deus: ego *sum* Jehova.

CAPUT XXIII.

Leges festales.

1 Tem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere filios Jisraelis ut indicas eis solennitates Jehovæ quibus estis convocaturi eos, convocationes sanctas: hæ sunto solennitates meæ.

3 Sex diebus fiet opus: die vero septimo sabbathū est sabbathū, convocatio sancta *est*, nullū opus facite, Sabbathū *est* Jehovæ in omnibus habitationibus vestris.

4 Hæ *sunt* solennitates Jehovæ, convocationes sanctæ; quibus convocabitis eos statuto tempore suo.

5 Primo mense, *die* quartodecimo illius mensis, inter duas vesperas, Pascha *est* Jehovæ.

6 Quintodecimo autē die ejusdē mensis, festum azymorum *est* Jehovæ: septem diebus panes azymos comeditote.

7 Die horum primo convocatio sancta esto vobis: nullum opus servile facitote.

8 Offeretis autem igne absumenda Jehovæ septem diebus: die illorum septimo convocatio sancta *esto*, nullum opus servile facitote:

9 Item alloquutus est Jehova Moschen dicendo,

10 Alloquere filios Jisraelis edicens eis Quum, ingressi in terrā illam quam ego daturus sum vobis, messuri eritis messē eius; tunc afferetis manipulum frugum, primitias messis vestræ ad Sacerdotem:

11 Qui agitabit manipulum istum frugū coram Jehova ad acceptionem vestri: postridie illius cessationis agitabit eum Sacerdos.

12 Parabitis autem, quo die agitabiti manipulū illum *frugum*, agnum annicul um integrum in holocaustum Jehovæ:

13 Et munus ejus, duas decimas *Ephi* similam mistam oleo, igne absumenda Jehovæ *in* odorem gratum: libamenq; ejus vinum, quartam hini.

14 Panem autem, rostasve aristas, aut spicas virentes ne comeditote usq; ad id lum ipsum diem, usq; dum attuleritis oblationem Dei vestri: statuto perpetuo per generationes vestras, in omnibus habitationi bus vestris.

15 Deinde numerabitis vobis à posterō die istius cessationis, ex quo attuleritis manipulum istum *frugum* agitationis: septem septimanæ integræ sunto.

16 Usq; ad posterum diem septimanæ septimæ, numerabitote quinquaginta dies: tunc offeretis munus novum Jehovæ.

17 Ex habitationibus vestris afferetote panes agitationis duos, duarum decimarum *Ephæ* è similā sunto, fermentati coquuntor: primitiæ sunt Jehovæ.

18 Offeretis autem cum illo pane septem agnos anniculos integros, & juvencum unum (subrumum, aq; arietes duos: sunt holocaustum pro Jehova cū munere suo, & libaminibus suis igne absumenda odoris grati Jehovæ.

19 Parabitis quoq; hircum caprarum unum in peccatum, & duos agnos anniculos in sacrificium eucharisticum:

20 Quæ agitabit Sacerdos cum pane primitiarum agitatione coram Jehova cū duobus agnis: res sancta sunto Jehovæ pro Sacerdote.

21 Et convocabitis *omnes* eo ipso die, convocatio sancta esto vobis, nullū opus servile facitote: statuto perpetuo in omnibus habitationibus vestris per generationes vestras.

22 Quum autem messueris messē terræ vestræ, ne prorsus demetito latus agri tui, & spicilegium messis tuæ ne facito: ipsi pauperi & peregrino relinquito ista: ego *sum* Jehova Deus vester.

23 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

24 Alloquere filios Jisraelis dicendo, Mense quoque septimo, primo *die* ejus mensis esto vobis cessatio, monimentum clangoris, convocatio sancta.

25 Nullum opus servile facitote; sed offeretis igne absumenda Jehovæ.

26 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

27 Sed *die* decimo mensis hujus septimi dies expiationum est; convocatio sancta esto vobis, ut affligatis animas vestras: tum offeretis igne absumenda Jehovæ.

28 Quare nullum opus servile facitote illo ipso die: quia dies expiationum est ad expiationem faciendam pro vobis coram Jehova Deo vestro.

29 Omnis enim anima quæ non fuerit afflicta eo ipso die, omnino exscindetur è populis suis:

30 Et omnem animam quæ fecerit ullum opus eo ipso die, omnino perdam

animam istam è medio populi sui.

31 Nullum opus facitote, statuto perpetuo per generationes vestras in omnibus habitationibus vestris.

32 Sabbatum cessationis esto vobis quo affligatis animas vestras: quum nonus dies ejus mensis fuerit vespere, à vespera usq; ad vesperam celebratote cessationē vestrā.

33 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

34 Alloquere filios Jisraelis, dicendo Decimo quinto die mensis hujus septimi festum tabernaculorum septem diebus *est* Jehovæ.

35 Die primo convocatio sancta *esto*, nullum opus servile facitote.

36 Septem dietus offertote igne absumenda Jehovæ: die octavo convocatio sancta esto vobis, quo offeretis igne absumendā Jehovæ; *dies* interdicti est, nullum opus servile facitote.

37 Istæ *sunt* solennitates Jehovæ quibus convocabitis *eas*, convocationes sanctæ: ad offerendum igne absumenda Jehovæ, holocaustum & munus sacrificium & libamina, rem diei *cujusque* die suo.

38 Præter Sabbatha Jehovæ, & præter dona vestra, & præter omnia vota vestra, & præter omnes voluntarias oblationes vestras, quas dabitis Jehovæ.

39 Verumtamen quinto decimo die hujus mensis septimi quū collegeritis proventū terræ; celebratote festum Jehovæ septem diebus: horum dierū primo cessatio, itemq; die octavo cessatio *esto*.

40 Sumpsis itaq; pro vobis ipso die primo terminibus arborum speciosarū, spathis palmarū & ramis arborum densarū cum salicibus torrentis; lætabimini coram Jehova Deo vestro septem diebus.

41 Et celebrabitis illud festum Jehovæ septem dies unoquoque annō; statuto perpetuo per generationes vestras, quolibet mense septimo celebratote illud.

42 In illis tabernaculis manebitis septē diebus; quisquis indigena est in Jisraele, manebit in tabernaculis:

43 Ut cognoscant generationes vestræ; me fecisse ut in tabernaculis habitarent filii Jisraelis, quū educerem eos è terra Ægypti: ego *sum* Jehova Deus vester.

44 Ita edixit Moschē solennitates Jehovæ filiis Jisraelis.

CAPUT XXIV.

Leges miscellæ, & historia blasphematoris.

ITem alloquutus est Jehova Moschen dicendo:

2 Præcipe filiis Jisraelis, ut accipientes *adferant* ad te oleum olivæ purum rusū pro luminariis ad accendendum lucernas quotidie.

3 Extra velum ipsum testimonii in tentorio conventus aptabit unamquamque illarum Aharon *ut luceant* à vespere usque mane coram Jehova quotidie; statutō perpetuo per generationes vestras.

4 Super ipsum lychnuchum purū aptabit lucernas illas; coram Jehova quotidie.

5 Item accipiens similam coques ex ea duodecim collyras, duarum decimarum *Ephæ* esto unaquæque collyra:

6 Quas dispones duobus ordinibus, senas *in* ordinem quemque, super mensam puram coram Jehova.

7 Et impones cuique ordini thus purum; ut sit unicuiq; pani in memoriale suffimentum, igne absumendum Jehovæ.

8 Quolibet die Sabbathi aptato eum *Sacerdos* coram Jehova jugiter, *acceptum* à filiis Jisraelis fœdere perpetuo:

9 Pustea erit Aharonis & filiorum ejus, qui comedent illū in loco sancto, quia res sancta sanctarum est pro eo, ex absumptis igne Jehovæ, statuto perpetuo *eximenda*.

10 Egressus autem est filius cujusdam Jisraelitidis; qui erat filius viri Ægytii, inter filios Jisraelis: & concerraverunt in castris filius hic Jisraelitidis, & Jisraelita quidam.

11 Tum exsecrans filius ille Jisraelitidis mulieris nomen illud *Dei* blasphemavit, quapropter adduxerunt illū *judices* ad Moschen (nomen autē matris ejus *erat* Schelomith filii Dibri de tribu Danis.)

12 Posuerunteq; illum in custodia, ut exponeret ei *Mosche quid faciendum* ex præstituto Jehovæ.

13 Alloquutus itaque est Jehova Moschen, dicendo:

14 Educito blasphemum istum extra castra ut nitantur quicunque audiverunt manibus suis super caput ejus, deinde lapidabunt eum totus cœtus.

15 Filios vero Jisraelis alloquitor, dicendo, Ullus quū blasphemaverit Deū suū, omnino laturus est peccatum suum.

16 Insq; qui exsecratur nomen Jehovæ; omnino afficitor morte, omnino lapides conjiciunto in eū totus cœtus: tam peregrinus quam indigena; cum exsecrans fuerit nomen *Dei*, morte afficitor.

17 Item quū quis percusserit ullam animam hominis, omnino morte afficitor.

18 Qui autem percusserit animā jumenti, reprendito illā; animam pro anima.

19 Quod si quis intulerit corporis vitiū proximo suo; quemadmodū fecit, sic fiat ei.

20 Fractura *ebo* pro fractura, oculus pro oculo, dens pro dente: prout intulerit corporis vitium homini, ita inferret ei.

21 Deniq; qui occiderit jumentū, reprendito illud; sed qui occiderit hominem, morte afficitor.

22 Jus idem esto vobis, tam peregrini, tū indigenæ *jus* esto: nam ego Jehova *sum* Deus vester.

23 Quæ eloquutus est Moschē filiis Jisraelis; eduxerunt itaq; blasphemū illum extra castra & obruerunt eū lapidibus: sic filii Jisraelis fecerunt quemadmodū præceperat Jehova Moschi.

CAPUT

CAPUT XXV.

Sabbatismus annorum.

1 Tem alloquitus est Jehova Moschen ad montem Sinai, dicendo:

2 Alloquere filiis Israelis, edicens eis, Quum ingressi fueritis in eam terram quam ego do vobis; tum quiescet terra, sabbatho Jehovæ.

3 Sex annis seminabis agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, & colliges proventum illius:

4 Anno vero septimo Sabbathum cessationis esto ipsi terræ, Sabbathum Jehovæ: agrum tuum ne seminaveris, & vineam tuam ne putato.

5 Sponte natum ex messe tua ne metito, & uvas intermissæ tuæ *vineæ* ne vindemiato: annus cessationis esto ipsi terræ.

6 Sed erit *fructus* Sabbathi ipsius terræ vobis ad comedendum tibi, & servo tuo, & ancillæ tuæ; mercenario eriam tuo, & inquilino tuo, qui peregrinantur apud te.

7 Jumenti etiam tui, & cujusq; bestiæ quæ *est* in terra tua, esto totus proventus ipsius ad comedendum.

8 Præterea numerabis tibi septem sepimanas annorum, septem annos septem vicibus, ita ut tempus septem septimanarum annorum fiat tibi quadraginta novem anni.

9 Tunc facies ut ubiq; personet clangor tubæ mense septimo die decimo ejus mensis; die expiationum facitote ut personet tuba in tota terra vestra:

10 Ut sanctificeris annum quinquagesimum, & proclametis libertatem in ipsa terra omnibus habitatoribus ejus: Jubilæi *annus* ille esto vobis, ut revertamini quisque ad possessionem suam, & quisque ad familiam suam revertamini.

11 Jubilæus hic est, annus quinquagesimus esto vobis: ne seminate neq; metite sponte nascentia ejus *anni*, neque vindemiate uvas intermissarum *vinearum* ejus *vobis*.

12 Quia jubilæus est, sanctus esto vobis ex quovis agro comedetis proventu ejus.

13 Anno jubilæi isto quisq; redibitis in possessionem suam.

14 Quare quum rem venalem venditeris quisque proximo tuo, aut emeris è manu proximi tui; ne fraudem facitote alter alteri.

15 Secundum numerum annorum à jubilæo emito à proximo tuo: secundum numerum annorum proventuum vendito ille tibi.

16 Pro multitudine annorum augebis pretium emptionis ejus, & pro paucitate annorum minues pretium emptionis ejus: nam numerum proventuũ ille vendit tibi.

17 Ne igitur fraudem facitote alter alteri, sed timebis à Deo tuo: quia ego Jehova *sum* Deus vester.

18 Quod si feceritis statuta mea, & judicia mea observaveritis facientes ea; habitabitis in ea terra secure:

19 Et terra illa edet fructum suum, quem comedetis ad saturitatem: ut habiteris secure in ea.

20 Si autem dicatis, Quid comederemus anno illo septimo? ecce non sumus seminaturi, neque collecturi proventum nostrum.

21 Ar *mandabo* benedictionem meam vobis anno sexto; ita ut proferat in annos ternos proventum suum.

22 Nam seminabitis anno octavo, & comedetis de illo proventu veterem *fructum*; usq; ad nonum annum, usque dum proverint proventus ejus, comedetis veterem.

23 Terra autem ne venditor lege mancipii, mea enim *est* illa terra: nam peregrini & inquilini vos *estis* apud me.

24 Itaq; in tota terra possessionis vestræ, redemptura *legem* relinquite ipsi terræ.

25 Quum facultatibus attenuatus erit frater tuus, ita ut vendat de possessione sua tunc accedens vindex ejus qui propinquus *est* ei, redimet rem venditam à fratre suo.

26 Quod si cui non erit vindex; sed consequuta fuerit manus ejus, & aderit ei quantum satis est redemptura sua.

27 Tunc supputatis annis venditionis suæ restituet quod supererit viro cui vendiderat: sic reverterur in possessionẽ suã.

28 Sin vero non adest manui ejus quantum satis erit ad restituendum ei; tunc erit res ejus vendita in manu illius qui emit ipsam, usq; ad annum jubilæi: deinde discedet *emptor* in ipso jubilæo, & reverterur *venditor* in possessionem suam.

29 Item quum quis vender domum habitabilem *in* civitate muro *cincta*: tum erit jus redempturæ ejus usq; ad complementum anni venditionis ejus: anno pleno esto jus redempturæ ejus.

30 Quod si non fuerit redempta interea dum completur ei annus integer; tunc cedet domus illa quæ *est* in civitate muro *cincta* in mancipium illi qui emit eam per generationes illius: non discedet in ipso jubilæo.

31 Domorum autem in villis quibus non *sunt* muri circumquaque, secundum agrum terræ fiat suppurario: redempturæ *jus* esto ipsi *venditori*, aut in jubilæo *emptor* discedito.

32 Quod autem ad civitates Levitarum domos civitarum possessionis eorum *jus* perpetuum redempturæ esto Levitis.

33 Sed qui redimit *esto* ex Levitis, aut discedet *emptor* à vendita domo & civitate possessionis illius in jubilæo: nam domus civitarum Levitarum *suus* possessio eorum inter filios Israelis.

34 Ager vero suburbanus civitatum illorum ne venditor: quia possessio perpetua est eis.

35 Item si *facultatibus* attenuato fratre tuo apud te, vacillabit manus ejus; tunc confirmabis illum, *etiam* peregrinum aut

inquilinum, ut vivat tecum:

36 Non accipias ab eo usuram aut fœnus, sed timebis à Deo tuo; ut vivat frater tuus tecum.

37 Pecuniam tuã ne dato ei in usurã; nec in fœnus dato cibum tuum.

38 Ego *sum* Jehova Deus vester qui eduxi vos è terra Ægypti, ut dem vobis regionẽ Cenahanæi, & sim vobis Deus.

39 Item, cum *facultatibus* attenuatus frater tuus se vendiderit tibi; ne exercето eum servitute servili.

40 Tamquam mercenarius tamquam inquilinus erit apud te, usque ad annum jubilæi serviet apud te.

41 Tunc egredietur à te ipse, & filii ejus cum eo; ut revertantur ad familiam suam, & in possessionem patrum suorum revertantur.

42 Quia servi mei sunt quos eduxi è terra Ægypti; ne venduntor venditione servili.

43 Ne dominium exercero in eum per saviciam: sed timebis à Deo tuo.

44 Servum autem tuum aut ancillam tuam qui *sunt* tui, ex illis gentibus quæ *erunt* circa vos, ex illis acquiretis servũ & ancillam.

45 E filiis quoque inquilinorum qui peregrinantur apud vos ex eis acquiretis & ex familiis eorum qui *erunt* apud vos, quos gignent in terra vestra; cedentque vobis in possessionem:

46 Itaq; constituetis vos possessores illorum cum filiis vestris post vos, obtinendo hæreditario jure possessionem *eorum*, in perpetuum eorum servitute utemini: at in fratres vestros, filios Jisraelis, nemo in fratrem suum dominator per saviciam.

47 Imo qui adequata facultates manu peregrini aut inquilini apud te, iis attenuatus erit frater tuus apud eum; adeo ut vendiderit se peregrino habitanti apud te; aut indigenæ è familia peregrini:

48 Postquam vendidit se, redemptura jus esto ei, unus è fratribus ejus redimet eum:

49 Aut patruus ejus, aut filius patrui ejus redimet eum, aut aliquis è propinquis carnis ejus ex familia ejus redimet eum; aut si adequata erit *facultates* manus ejus, redimet sese.

50 Supputabit autem cum emptore suo ab anno quo vendidit se ei usq; ad annũ jubilæi, ut fit pecunia venditionis ejus pro numero annorum, sit, *inquam*, penes eum tanquã *pecunia* diei mercenarii.

51 Si adhuc multi *supersunt* ex iftis annis *ante jubilæum*, pro numero illorũ restituito redempturam suam de pecunia emptionis sui:

52 Sin autem parum supereſt ex illis annis usq; ad annũ jubilæi, ubi supputaverit cum eo, pro numero annorum ipsius *jubilæi* restituito redempturam suam.

53 Tamquam mercenarius annuus esto apud eum; ne dominator in eum per saviciam *emptor* ante oculos tuos;

54 Quod si non redemptus fuerit anno ex his; attamen discedet anno jubilæi, ipsi & filii ejus cum eo.

55 Nam mihi *sunt* filii Jisraelis servi, servi mei sunt quos eduxi è terra Ægypti: ego *sum* Jehova Deus vester.

CAPUT XXVI.

Obsignatio sive sanctio Legis Dei, adroq; prognosticum sacrum de felicitate & infelicitate hominis.

NE facite vobis idola; & sculptile, aut statuam ne erigitote vobis, neque lapidem figuratum ponite in terra vestra ut incurvetis vos ante eum: nam ego Jehova *sum* Deus vester.

2 Sabbatha mea observavrote & sanctuarium meum reveremini: ego *sum* Jehova.

3 Si ambulaveritis in statutis meis, & mandata mea servantes feceritis ea:

4 Uriq; dabo pluvias vestras tempore suo; ederque terra provenum suum, & arbor agri ederet fructum suum:

5 Et attinget vobis tritura vindemiam, & vindemia attinget sementem: comedetisq; cibum vestrum ad saturitatem, & habitabitis secure in terra vestra.

6 Dabo enim pacem in illa terra, ita ut cubetis & non *sit* qui exterreat: & faciam ut cesset bestia mala ex illa terra, & gladius non transibit per terram vestram.

7 Sed persequemini inimicos vestros, & cadent ante vos gladio:

8 Et quini ex vobis persequentur centenos, & centeni ex vobis persequentur myriadas; ita cadent inimici vestri ante vos gladio.

9 Respiciensq; ad vos faciam ut fœlicetis, atque augebo vos; & stabiliam fœdus meum vobiscum:

10 Et comedetis *cibarium* vetus, valde vetus, & vetus propter novũ deprometis.

11 Et ponam tabernaculum meum inter vos; neq; fastidiet anima mea vos:

12 Denique indefinenter ambulabo inter vos, ac ero vobis Deus, vos quoque eritis mihi populus.

13 Ego sum Jehova Deus vester, qui eduxi vos è terra Ægyptiorum ne esletis illis servi; & frangens temones jugi vestri feci ut ambuletis erecti.

14 Quod si non auscultaveritis mihi, neque facietis omnia mandata ista:

15 Si, inquam, statuta mea spreveritis, & si judicia mea fastidiet anima vestra; ut non faciatis omnia mandata mea *sed* faciatis irritum fœdus meum:

16 Etiam ego hoc faciam vobis, præficiam vobis terrorem cum tabe, & cum æstuante morbo, conficientes oculos, & cruciantes animum: & seminabitis frustra semen vestrum, comedentque illud inimici vestri.

17 Et opponam faciem meam fratam vobis, ut cadamini coram inimicis vestris, dominumq; exerceant in vos osores vestri.

ſtri, & fugiatis nemine perſequente vos.

18 Quod ſi adhuc non auſcultaveritis mihi, tunc addam caſtigando vos ſeptuplum propter peccata veſtra.

19 Frangam enim excellentiam roboris veſtri, & reddam cœlum veſtrum tanquam ferrum, terramq; veſtram ſicut æs:

20 Deficietq; fruſtra virtus veſtra, non enim edet terra veſtra proventum ſuũ. & arbores ipſæ terræ non edent fructũ ſuũ.

21 Quod ſi ambulaveritis mecum temere, & non acquieveritis ut auſcultetis mihi, tunc addam contra vos plagam ſeptuplam ſecundum peccata veſtra:

22 Nam immittam in vos beſtias agri, ut orbent vos exſcindentes jumenta veſtra, & diminuentes vos; adeo ut deſolatæ reddantur viæ veſtræ.

23 Quod ſi iſti non erudiemini *ut redeatis* ad me; ſed ambulabitis mecum temere:

24 Utique ambulabo etiam ego vobiſcum temere: & percutiam ego vos quoque ſeptuplo propter peccata veſtra.

25 Nam inducam contra vos gladium ulciſcentem ultionem fœderis, ita ut congregetis vos in civitates veſtras: tum immittam peſtem inter vos, & trademini in manum inimici:

26 Quum fregero vobis ſcipionem panis; & coquentes decem mulieres panem veſtrum in furno uno retulerint panem veſtrum *diſtribuendum certo* pondere: ſi comederitis, non tamen ſaturabimini.

27 Quod ſi hac *ratione* non auſcultaveritis mihi; ſed ambulaveritis mecũ temere:

28 Utique ambulabo vobiſcum excandeſcens, temere; & caſtigabo vos ego quoque ſeptuplo propter peccata veſtra:

29 Nam comedetis carnem filiorum veſtrorum, & carnem filiarum veſtrarum comedetis:

30 Et perdam excelſa veſtra, & ſuccidam ſubdiales ſtatuas veſtras, ponamque cadavera veſtra cum cadaveribus ſtercoreorum deorum veſtrorum: adeo faſtidiet anima mea vos:

31 Et rediguns civitates veſtras in vaſtitatem deſolabo ſanctuaria veſtra; neque odorabo odorem gratum à vobis.

32 Deſolabo, inquam, ego iſtam terram, adeo ut obſtupeſcant de ea inimici veſtri qui habitabunt in ea.

33 Vos autem ventilans diſpergam in gentes, faciamque ut perſequantur vos gladio ſtricto: ut ſit terra veſtra deſolata, & civitates veſtræ ſint ipſa vaſtitas.

34 Tum in Sabbathis ſuis acquieſcet terra omnibus diebus quibus deſolata manebit, quum eritis in terra inimicorum veſtrorum; tum quieſcens terra ipſa in Sabbathis ſuis acquieſcet.

35 Omnibus diebus quieſcet quibus deſolata manebit; quia non quieverit ſeptimanis veſtris, quum habitaretis in ea.

36 Quod autẽ ad eos qui remanſerint è vobis, inducam mollitiem in animis eorum in regionibus inimicorum ipſorum; ita ut perſequente eos ſtrepitu folii agitati fugiant fuga *tanquam* à gladio, cadantque nemine perſequente.

37 Et impingent alter in alterum tanquam à gladio, nemine perſequente: nec erit vobis conſiſtendi facultas adverſus inimicos veſtros:

38 Sed peribitis in ipſis gentibus; & abſumet vos terra inimicorum veſtrorum.

39 Qui autem reliqui fuerint è vobis, tabeſcent propter iniquitatem ſuam in regionibus inimicorum veſtrorum: eriamque propter iniquitates patrum ſuorum cum ipſis tabeſcent.

40 Sin autẽ confitebuntur iniquitatem ſuam, & iniquitatem patrum ſuorum, cum prævaricatione ſua quapravaricati ſunt in me: & rum ſe ambulaſſe mecum temere:

41 Tum me quoque ambulantem cum ipſis, temere, induciſſe ipſos in terram inimicorum ſuorum: ſi tunc abjiciatur cor ſtud eorum præputiatum, & tunc acquieſcant in pœna iniquitatis ſuæ:

42 Utiq; recordabor fœderis mei *cum* Jahakobo, adeoq; fœderis mei *cum* Jitzchako, atque fœderis mei *cum* Abrahamo recordabor, ac terræ ipſius recordabor:

43 Quum terra deſerta ab illis acquieverit in ſabbathis ſuis dum eſſet deſolata illis, & illi acquieverint in pœna iniquitatis ſuæ: quia multis modis judicia mea ſpreverunt, & ſtatuta mea faſtidivit animus eorum:

44 Sed inſuper hujus etiam *recordabor*, quum erunt in terra inimicorum ſuorum, me non ſpreviſſe eos, neque faſtidiviſſe eos ad conſumendum eos, irritum faciendo fœdus meum cum eis: quia ego Jehova *ſum* Deus ipſorum:

45 Recordabor, inquam, erga illos fœderis priſcorum quos eduxerim è terra Ægypti ante oculos gentium, ut eſſem ipſis Deus, ego Jehova.

46 Ita *ſunt* ſtatuta illa, judicia que, & leges, quas dedit Jehova inter ipſũ & filios Iſraelis, ad montem Sinai per Moſchen.

CAPUT XXVII.

Vota & Decima.

ALloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Alloquere filios Iſraelis edicens eis, Quum quis nuncupaverit vorum, pro æſtimatione tua perſonæ *ſunto* Jehovæ.

3 Erit autem æſtimatio tua maris, à nato viginti annos uſque ad ſexagenarium; erit, inquam, æſtimatio tua quinquaginta ſicli argentei, prout *eſt* ſiclus ſacer.

4 Quod ſi fœmina erit, tunc erit tua æſtimatio triginta ſicli.

5 Sin autem à nato quinque annos uſque ad natum viginti annos, tunc erit æſtimatio tua *in* marem viginti ſicli, in fœminam autem decem ſicli.

6 Quod ſi *erit* à nato uno menſe uſque

ad naturam quinq; annos, tunc erit æstimatio tua *in* marem quinq; siclorum argenti: in fœminam vero erit æstimatio tua tres sicli argentei.

7 Quòd autẽ à sexagenario & deinceps, si *erit* mas, tunc erit æstimatio tua quindecim sicli: in fœminam vero decem sicli.

8 Quod si tenuior sit *facultatibus* quam pro æstimatione tua, tunc sistet eum coram Sacerdote, ut æstimet eum Sacerdos: prout alleuerit manus illius qui vovit, æstimabo eum Sacerdos.

9 Sed si bestiam *vovit* ex cujus genere oblationem offerre solent Jehovæ; quicquid ex eo dederit Jehovæ, esto sanctum.

10 Ne aliam sufficiro pro ea, neque commutato illam, *substituens* bonum pro malo, aut malum pro bono: quod si ullo pacto commutet bestiam bestia, tunc erit illa & quæ subjecta est pro illa, erit inquam sancta.

11 Si autem ullam bestiam immundam *vovit*, ex cujus genere *Israelita* non possiunt offerre oblationem Jehovæ; tunc sistet bestiam illam coram Sacerdote.

12 Et æstimabit Sacerdos eam sive bonam sive malam: prout æstimaveris, ô Sacerdos, sic esto.

13 At si plane voler redimere illã; addet quintã ejus supra æstimationẽ tuam.

14 Quum autem quis sanctificaverit domum suam *ut sit* sancta Jehovæ, & æstimaverit eam Sacerdos, sive bonam, sive malam: prout æstimabit eam Sacerdos sic stabit.

15 Quod si qui sanctificavit, redimere voler domum suam; similiter addita quinta pecuniæ æstimationis tuæ supra eam, erit illius.

16 Sin vero de agro possessionis suæ sanctificaverit quis Jehovæ, tunc erit æstimatio tua secundum sementem ejus: Corus sementis hordeaceæ quinquaginta siclis argenteis.

17 Si ab anno jubilæi sanctificaverit agrum suum, secundum æstimationem tuam statum esto.

18 Sin post jubilæum sanctificaverit agrum suum; tunc supputabit ei Sacerdos pecuniam illius pro numero annorum qui reliqui *sunt* usq; ad annum jubilæi, & diminuetur de æstimatione tua.

19 At si plane voler redimere agrum il lum is qui sanctificavit eum; similiter addita quinta pecunia æstimationis tuæ supra eam, cedet illi.

20 Quod si non redimet agrum illum, aut si vender agrum illum viro alteri, ne redimitor amplius.

21 Est enim ager ille postquam exit à *jure eius*, in jubilæo, res sancta Jehovæ, sicut ager devotus: penes Sacerdotem esto possessio illius.

22 Si autem agrum emptum sibi, qui non *est* ex agris possessionis suæ; sanctificavit Jehovæ:

23 Tunc supputabit illi Sacerdos summam ipsam æstimationis tuæ usque ad annum jubilæi; & dabit illã æstimationem tuam eo die, rem sanctam, pro Jehovæ.

24 Anno jubilæi reverterur ager ille ad eum à quo emerat illum; ad eum cujus *est* possessio ipsius fundi.

25 Omnis autẽ æstimatio tua esto per siclum sacrum: viginti oboleũ erit siclus.

26 Verumtamen primogenitum quod primum gignitur Jehovæ ex bestiis, ne quis sanctificaro illud: sive bos, sive parva pecus, Jehovæ est.

27 Sed si ex bestiis immundis *erit*, tunc redimet pro æstimatione tua, addens quintam ejus supra eam: quod si non redimetur, vendetur pro æstimatione tua.

28 Ulla autem res devota quam devoverit quis Jehovæ, ex omnibus quæ *sunt* ei, ex hominibus aut bestiis, aut ex agris possessionis suæ, ne venditor neq; redimitor: omnis res devota sancta sanctarum est Jehovæ.

29 Omnis *bestia* devota quæ devoverit ab homine, ne redimitor: omnino morte afficitor.

30 Omnes quoq; decimæ illius terræ, ex semine terræ, ex fructu arborum, Jehovæ sunt: res sancta Jehovæ.

31 Quod si plane redimere volet quis de decimis suis; quintam illarum superaddito illis.

32 Et omnium decimarũ boum aut gregum, eorum quæ transeunt sub virgam; decimum quodq; esto sanctum Jehovæ.

33 Ne disquirat inter bonum & malum, neq; commutet ipsum: quod si ullo pacto commutabit ipsum, tum erit illud & quod suffectum est pro eo, res sancta erit, ne redimitor.

34 Ista *sunt* mandata illa, quæ mandavit Jehova Moschi ad filios Israelis referenda; ad montem Sinai.

Quartus Liber Moschis, SIVE NUMERI.

CAPUT I.

Recensio populi; videl. virorum qui ex Ægypto exierunt, numero 603550. exceptis Levitis.

ALloquutus autem est Jehova Moschen in deserto Sinai in tentorio conventus, primo *die* mensis secundi, anno secundo ab egressu eorum è terra Ægypti, dicendo,

2 Recensete capita universi cœtus filiorum Israelis per familias ipsorum secundum domos paternas eorum; per enumerationem nomium, omnem marem in singula capita eorum:

3 A nato viginti annos & deinceps, omnes aptos ad egrediendum in militiam in Israele:

Numerus Israelitarum ex

Israele: recensebitis eos per exercitus ipsorum, tu & Aharon.

4 Sunto autem vobiscum viri unus ex singulis tribu: vir primarius in domo majorum suorum esto.

5 Hæc itaq; *sunt* nomina virorum illorum qui adstabunt vobis: ex Reubene, Elizur filius Schedeuris:

6 Ex Schimbone, Schelummiel filius Turischaddai:

7 Ex Jehuda Nachschon filius Hammindabi:

8 Ex Issacare, Nethaneel filius Tzuharis:

9 Ex Zebulune, Eliab filius Chelonis:

10 De filiis Josephi, ex Ephraimo Elischamach filius Hammihudis: ex Menasche, Gamliel filius Pedah-tzuris:

11 Ex Binjamine, Abidan filius Gidhoni:

12 Ex Dane, Achihezer filius Hammischaddai:

13 Ex Aschere Paghiel filius Hocrani:

14 Ex Gade, Eliasaph filius Dehuelis:

15 Ex Naphthali, Achirah filius Henanis.

16 Hi *sunt* convocati è cœtu, principes tribuum paternarum suarum, primarii ducum Israelis sunto.

17 Assumpsit itaq; Mosche & Aharon viros istos, qui expressi nominatim fuerant.

18 Et totum cœtū congregaverunt primo *die* mensis secundi; qui professi sunt natales suos per familias suas secundum domum majorū suorum, per enumerationem nominum suorum à nato viginti annos & deinceps, in singula capita ipsorum.

19 Sicut præceperat Jehova Moschi; sic recensuit eos in deserto Sinai.

20 Fuerunt itaq; filii Reubenis primogeniti Israelis, generationes eorū per familias eorum secundum domū majorum ipsorum; in enumeratione nominum *falta* per *singula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

21 Numerati eorum ex tribu Reubenis, quadragies sexies mille quingenti.

22 Ex filiis Schimbonis, generationes eorum per familias eorum secundum domum majorum ipsorum, numerati ejus in enumeratione nominum *falta* per *singula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

23 Numerati eorum ex tribu Schimbonis, quinquagies novies mille trecenti.

24 Ex filiis Gadis, generationes eorum per familias eorum secundum domū majorū ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

25 Numerati eorum ex tribu Gadis quadragies quinquies mille sexcenti quinquaginta.

26 Ex filiis Jehudæ generationes eorum per familias eorū secundum domum majorum ipsorū in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

27 Numerati eorum ex tribu Jehudæ, septuagies quater mille sexcenti.

28 Ex filiis Issacaris generationes eorū per familias eorum secundum domū majorum ipsorū; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

29 Numerati eorum ex tribu Issacaris, quinquagies quater mille quadringenti.

30 Ex filiis Zebulunis generationes eorū per familias eorum secundū domum majorum ipsorū; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

31 Numerati eorū ex tribu Zebulunis, quinquagies septies mille quadringenti.

32 De filiis Josephi ex filiis Ephraimi, generationes eorum per familias eorum secundum domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

33 Numerati eorum ex tribu Ephraimi, quadragies mille quingenti.

34 Ex filiis Menaschis generationes eorū per familias eorum secundū domum majorū ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

35 Numerati eorum ex tribu Menaschis, tricies bis mille ducenti.

36 Ex filiis Binjaminis, generationes eorum per familias eorum secundum domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti anno & deinceps quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

37 Numerati eorum ex tribu Binjaminis, tricies quinquies mille quadringenti.

38 Ex filiis Danis generationes eorum per familias eorū secundum domum majorum ipsorū; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

39 Numerati eorum ex tribu Danis, sexagies bis mille septingenti.

40 Ex filiis Ascheris, generationes eorū per familias eorū secundum domum majorum ipsorū; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps quisquis *erat* aptus ad egrediendum in militiam:

41 Numerati eorum ex tribu Ascheris, semel & quadragies mille quingenti.

42 Filiorum Naphthali generationes per familias eorum secundum domum majorum ipsorū; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad ingrediendum in militiam:

43 Numerati eorum ex tribu Naphthali, quinquagies ter mille quadringenti.

44 Isti *sunt* numerati illi, quos recensuit Mosche & Aharon cum ducibus Israelis duodecim viris: vir unus pro unaquaque domo majorum suorum erant.

45 Ita fuerunt omnes numerati filiorum

Israelis secundum domum majorum suorum, à mense viginti annos & desuper, quisquis in Israele aptus erat ad egrediendum in militiam.

46 Fuerunt, inquam, omnes isti numerati, sexcentæ ter mille; cum quingentis quinquaginta.

47 At Levitæ per tribus majorum suorum, non fuerunt recensiti inter illos.

48 Alloquutus enim fuerat Jehova Mosi, dicendo,

49 Verumtamen tribum Levi ne numerato, & capita eorum ne recenseto, inter filios Israelis:

50 Sed tu præfice Levitas tabernaculo testimonii, & omnibus instrumentis ejus, ac omnibus quæ sunt ejus; ipsi ferunto tabernaculum & omnia instrumenta ejus, & ipsi ministranto ei: ac circa tabernaculum castra habento.

51 Ut quum proficiscetur erit tabernaculum, deponent illud Levitæ, & quum castrametaturum erit tabernaculum, erigent ipsum Levitæ; sed quicunque extraneus accesserit, afficietur morte.

52 Quare castra habebunt filii Israelis, quisque in castris suis, & quisque ad vexillum suum per exercitus suos:

53 Levitæ autem castra habebunt circa tabernaculum testimonii, ut non sit ira fervens contra cœtum filiorum Israelis; & observabunt Levitæ observationem tabernaculi testimonii.

54 Quod fecerunt filii Israelis; secundum omnia quæ præceperat Jehova Mosi, sic fecerunt.

CAPUT II.

Ordo Castrorum.

DIxit alloquutus est Jehova Mosi & Aharonem, dicendo,

2 Filii Israelis, quisque juxta vexillum suum cum signis, secundum domum majorum suorum, castra habento: ex adverso procul circa tentorium conventus castra habento.

3 Castra habentium autem ab anteriori parte Orientem versus, vexillum esto castrorum Jehudæ per exercitus suos; cum principe filiorum Jehudæ Nachschone filio Hammisadabi:

4 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, septuagies quater mille sexcenti.

5 Qui autem castra habebunt juxta eum, sunto tribus Issacaris, cum principe filiorum Issacaris Nathaneele filio Tzuharis;

6 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quinquagies quater mille quadringenti:

7 Et tribus Zebulonis, cum principe filiorum Zebulonis, Eliabo filio Chelonis:

8 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quinquagies septies mille quadringenti:

9 Omnes numerati in castris Jehudæ, centies octogies sexies mille quadringenti per exercitus suos: in prima acie proficiscentur.

10 Vexillum castrorum Reubenis esto Meridiem versus per exercitus suos; cum principe filiorum Reubenis Elitzure filio Schedeuris:

11 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quadragies sexies mille quingenti.

12 Qui autem castra habebunt juxta eum, sunto tribus Schimhonis, cum principe filiorum Schimhonis Schelumiele filio Tzurischaddai:

13 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quinquagies novies mille trecenti:

14 Et tribus Gadi, cum principe filiorum Gadis Eliasapho filio Reheuelis:

15 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quadragies quinquies mille sexcenti quinquaginta.

16 Omnes numerati in castris Reubenis, centies quinquagies semel mille quadringenti quinquaginta per exercitus suos: atque hi secundani proficiscentur.

17 Tum proficiscetur tentorium conventus cum castris Levitarum in medio reliquorum castrorum: sicut solent castrametari sic proficiscentur, quisque ad locum illum ad vexilla sua.

18 Vexillum castrorum Ephrajimi per exercitus suos esto Occidentem versus; cum principe filiorum Ephrajimi Elischamahe filio Hammihudis:

19 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quadragies mille quingenti:

20 Et juxta eum tribus Menaschis, cum principe filiorum Menaschis Gamliele filio Pedahtzuris:

21 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, tricies bis mille ducenti:

22 Et tribus Binjaminis, cum principe filiorum Binjaminis Abidane filio Gidhoni:

23 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, tricies quinquies mille quadringenti.

24 Omnes numerati in castris Ephrajimi, centies octies mille ducenti per exercitus suos: atque hi tertiani proficiscentur.

25 Vexillum castrorum Danis esto Aquilonem versus per exercitus suos; cum principe filiorum Danis Achiezere filio Hammischaddai:

26 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, sexagies bis mille septingenti.

27 Qui autem castra habebunt juxta eum, sunto tribus Aschæris, cum principe filiorum Aschæris Paghiele filio Hocranis:

28 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, semel & quadragies mille quingenti.

29 Et tribus Naphthali, cum principe filiorum Naphthali Achirahe filio Henanis:

30 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quinquagies ter mille quadringenti.

31 Omnes numerati in castris Dani, centies quinquagies septies mille sexcenti; in postrema acie proficiscentur per vexilla sua.

32 Isti sunt numerati filiorum Israelis secundum domum majorum suorum: omnes

ges numerati castrorum per exercitus suos, sexcenties ter mille quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israelis, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

34 Quod fecerunt filii Israelis: secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi, ita castrametabantur per vexilla sua, & ita proficiscebantur, quisque per familias suas, secundum domũ majorum suorum.

CAPUT III.

Retensio Levitarum, numero 22000. & primogenitorum, numero 22273.

HEc autem *sunt* generationum Aharonis & Moschis, quo die loquutus est Jehova cum Mosche ad montem Sinai.

2 Et hæc nomina filiorum Aharonis, primogenitus Nadab, deinde Abihu, Elhazar, & Ithamar:

3 Hæc, *inquam*, nomina filiorum Aharonis Sacerdotum qui uncti fuerunt: quorum consecraverat ministerium *Moschi* ad fungendum sacerdotio.

4 Sed mortuus est Nadab & Abihu coram Jehova, quum offerrent ignem extraneum coram Jehova, in deserto Sinai, & filii non essent illis: quapropter sacerdotio functus est Elhazar & Ithamar in conspectu Aharonis patris sui.

5 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo,

6 Jube appropinquare tribum Levi, ut sistas eam coram Aharone Sacerdote, ac ministrent ei;

7 Observentque observationem ejus, & observationem totius cœtus coram tentorio conventus, exercendo ministerium tabernaculi.

8 Et custodiant omnia instrumenta tentorii conventus, *nempe* custodiam filiorum Israelis; exercendo ministerium tabernaculi.

9 Dabis itaque Levitas Aharoni ac filiis ejus: hi omnino donati sunt ei è filiis Israelis;

10 Aharonem vero & filios ejus præficito, ut observent sacerdotium suum: nam quicunque extraneus accesserit, morte plectetur:

11 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

12 Ego enim, ecce assumpsi Levitas è medio filiorum Israelis loco omnis primogeniti aperientis vulvam ex filiis Israelis; ut sint mei Levitæ.

13 Nam meum *est* omne primogenitum; quo die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi mihi omne primogenitum in Israele tam hominũ quam jumentorum: mea sunto, ego Jehova.

14 Præterea alloquutus est Jehova Moschen in deserto Sinai, dicendo,

15 Recensero filios Levi secundum domum majorum suorum per familias suas: omnes marem à mense uno & deinceps numerato:

16 Numeravit ergo eos Mosche ex præcepto Jehovæ, quemadmodum præceptum fuerat ipsi.

17 Erant autem hi filii Levi nominibus suis, Gerschon, & Kohath, & Merari.

18 Et hæc nomina filiorum Gerschonis per familias eorum; Libni, & Schimhi:

19 Filii vero Kohathi per familias ipsorum: Hamram, & Jizrear, Chebron, & Huzziel.

20 Filii autem Merari per familias eorum, Machli & Muschi: istæ *sunt* familiæ Levitarum, secundum domum majorum ipsorum.

21 Gerschoni *est* familia Libnitica & familia Schimhitica; hæ familiæ Gerschonitarum.

22 Numerati eorum in enumeratione cujusque maris à uno mense & deinceps; numerati inquam eorum, septies mille quingenti.

23 Familiæ Gerschonitarum post tabernaculum castrametabantur, Occidentem versus:

24 Princeps autem paternæ domus Gerschonitarum, Eljasaph, filius Laëlis.

25 Custodia vero filiorum Gerschonis in tentorio conventus *est* tabernaculi, & ipsius tentorii; operimenti ejus cum tegumento portæ tentorii conventus.

26 Et tapetum atrii, & tegumentum portæ ipsius atrii, qui *sunt* ante ipsum tabernaculum & ante altare circumquaque, & funium illius pro toto ministerio ejus.

27 Kohathi autem familia Hamramæa, & familia Jizhearitarum, & familia Chebronitica, & familia Huzzielitica: istæ *sunt* familiæ Kohathitarum.

28 In enumeratione cujusque maris à uno mense & deinceps, *erant* octies mille sexcenti, custodientes custodiam sanctuarii.

29 Familiæ filiorum Kohathi castrametabantur; ad latus tabernaculi, Meridiem versus:

30 Princeps autem domus paternæ in familiis Kohathitarum; Elizaphan filius Huzzielis.

31 Custodia vero horum *est* arca, & mensa, & lychnuchi, & altarium, instrumentorumque sanctuarii, quibus ministrant, & ipsum tegumentum, totumque ministerium ejus.

32 At princeps principum ærdinis Levitici Elhazar filius Aharonis Sacerdotis, hæc præfectura custodientium custodiam sanctuarii.

33 Merari est familia Machlitica & familia Muschitica: istæ *sunt* familiæ Meraritarum.

34 Et numerati eorum in enumeratione cujusque maris, à uno mense & deinceps, *erant* sexies mille ducenti.

35 Princeps autem domus paternæ familiæ Merari, Tauriel filius Abichajilis;

ad latus tabernaculi castrametabatur Aquilonem versus.

36 Præfectura vero custodiæ filiorum Merari, *est* asseres ipsorum tabernaculi, & cranti illorum ejus, & columnarum ejus, ac stylobatarum ejus: & omnium instrumentorum ejus, ac totius ministerii ejus:

37 Item columnarum ipsius atrii circumquaque, & stylobatarum illarum; & paxillorum, funiumque illarum.

38 Qui autem castrametantur ante tabernaculum ab anteriore parte ante tentorium conventus Orientem versus, *sunt* Moyses & Aaron cum filiis ipsius, custodientes custodiam sanctuarii pro custodia Israëlitarum: extraneus vero qui accesserit, morte plectendus est.

39 Omnes numerati Levitarum, quos recensuit Moyses & Aaron ex præcepto Jehova per familias ipsorum; omnes mares à nato *uno* mense & deinceps, vicies bis mille.

40 Deinde ait Jehova Moysi, Recensero omnem primogenitū marem ex filiis Israelis, à nato *uno* mense & deinceps, & collige numerum nominum illorum:

41 Et accipies Levitas mihi (ego *sum* Jehova) loco omnis primogeniti in filiis Israelis; & jumenta Levitarum loco omnis primogeniti in jumentis filiorum Israelis.

42 Recensente itaque Moyse, quemadmodum præceperat ei Jehova, omnem primogenitum in filiis Israelis:

43 Fuerunt omnes primogeniti mares; in enumeratione nominum à nato *uno* mense & deinceps per numerato illorum; vicies bis mille ducenti septuaginta tres.

44 Quapropter alloquutus est Jehova Moysen, dicendo,

45 Accipe Levitas istos loco omnium primogenitorum in filiis Israelis, & jumenta Levitarum loco jumentorum illorum, ut sint mei Levitæ: ego *sum* Jehova.

46 Quod autem ad redimendos illos, ducentos septuaginta tres; qui redundant supra Levitas ex primogenitis filiorum Israelis:

47 Accipies quinos siclos pro quoque capite, prout *est* siclus sacer accipies, viginti obolorum *est* siclus ille:

48 Et dabis pecuniam illam Aaroni & filiis ejus, pecuniam redemptorum qui redundant ex inter illos.

49 Accepit itaque Moyses pecuniam illam redemptionis, ab iis qui redundabant, præter redemptos per Levitas.

50 Accepitque à primogenitis filiorum Israelis hac pecunia; mille trecenti sexaginta quinque sicli, prout *est* siclus sacer.

51 Dedit Moyses pecuniam redemptorum illorum Aaroni & filiis ejus ex præcepto Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moysi.

CAPUT IV.
Ministerium Leviticum.

ALloquutus etiam est Jehova Moysen & Aaronem, dicendo,

2 Recensero capita filiorum Kohathi inter filios Levi, secundum familias eorum per domum majorum ipsorum,

3 A nato triginta annos & deinceps usque ad natū quinquaginta annos, omnem apum ad obeundum hanc militiam, ad faciendum opus in tentorio conventus.

4 Hoc *erit* ministerium filiorum Kohathi in tentorio conventus: res sancta sanctarum.

5 Prius acceder Aaron & filii eius quum profectura sunt castra, & deponent velum tegumenti, quo obtegent arcā testimonii.

6 Deinde imponentes ei tegumen è pellibus melium, postquam expanderint vestem totam hyacinthinam superne, apponent demum vectes eius.

7 Similiter super mensam *panum* facient expanduntq; vestem hyacinthinam; impositis ei scutulis ejus, & acetis, scopulisque & scutellis regumenti; & panis jugis super eam esto,

8 Deinde expandentes super hæc vestem coccineam dibapham, tegent illam tegumento è pellibus melium: apponentque demum vectes ejus.

9 Accipientes quoque vestem hyacinthinam tegent lychnuchum luminaris, & lucernas ejus, & forcipes ejus, & trullas ejus, & omnia vasa olearia ejus quibus ministrare solent in eo:

10 Eoque repositio, & omnibus instrumentis ejus in tegumento è pellibus melium, imponent eum palanga.

11 Item super altare aureum expansa veste hyacinthina; tegent illud tegumento è pellibus melium; deinde apponent vectes eius.

12 Accipient quoque omnia instrumenta ministerii quibus ministrare solent in sanctuario, ponentque in veste hyacinthina tegent illa tegumento è pellibus melium: ac imponent palangæ.

13 Præterea acceptis cineribus ex altari expandent super illud vestem purpuream:

14 Et imponent ei omnia instrumenta ejus quibus ministrare solent in eo, forcipes, fuscinulas, & palas, & crateras; omnia instrumenta altaris: expansoque super illud tegumento è pellibus melium, apponent vectes eius.

15 Denique quum absolverit Aaron & filii eius tegere sanctuarium & omnia instrumenta sanctua il, quando profectura erunt castra; postmodum accedunto filii Kohathi ad deportandum ea, sed ne attingunto ullam rem sanctam ne moriantur; ista *sunto* onus filiorum Kohathi in tentorio conventus.

16 Præfectura autem Eleazaris filii Aaronis Sacerdotis *esto* oleum luminaris & suffitus aromaticus, & munus jugis;

fugis *sacrificii*, oleumq; unctionis: *hæc* præfectura totius tabernaculi & omnium quæ *sunt* in eo, tum sanctuarii, tum instrumentorum ejus.

17 Alloquutus vero est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo,

18 Ne committite ut exscindatur tribus, *aut una* familiarum Kohathitarum, è medio Levitarum.

19 Sed hoc facite eis, ut vivant ac non moriantur quum accedent ad tres sanctas sanctarum; Aharon & filii ejus adventantes collocent eos, quemque in ministerio suo & in onere suo:

20 Ut non inspiciant veniendo, quū tegunt *Sacerdotes* rem sanctā, & moriantur.

21 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

22 Recense capita etiam ipsorum filiorum Gerschonis; per domum majorum ipsorum secundum familias ipsorum:

23 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos recensebis illos: omnem aptum ad obeundum militiam, ad exercendum ministerium in tentorio conventus.

24 Hoc *esto* ministerium familiarum Gerschonitarum, ministrandi, & onus *portandi*:

25 Ut portent sulcra tabernaculi & tentorii conventus, tegumentū ejus, & tegumentum melius quod imponitur ei superne; & tegmen portæ tentorii conventus:

26 Et tapetes ocellatos atrii, & tegumentum *in* janua portæ atrii quod *est* ante tabernaculum, & ante altare circumquaq; & funes eorum, & omnia instrumenta ministerii eorum; & quæcunque fiunt ad illa ut subserviant *illis*.

27 Ex præstituto Aharonis & filiorum ejus esto ministerium eorum filiorū Gerschonitarum in toto eorū onere, & in toto ministerio eorum; committetis autem eis in custodiam omnia onera ipsorum.

28 Hoc *est* ministerium familiarum filiorum Gerschonitarum in tentorio conventus: quorum observatio *esto* in manu Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

29 Filios Merari, secundum familias ipsorum, per domum majorum ipsorum recensebis.

30 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos recensebis eos, quemque aptum ad obeundum hanc militiam, ad exercendum ministerium tentorii conventus.

31 Hæc autem *esto* observatio oneris eorum, præter omne ministerium eorum in tentorio conventus; *ut portent* asseres tabernaculi, & transtilla ejus, columnasque ejus, & stylobatas ejus:

32 Columnas quoq; atrii circumquaque & stylobatas earum & paxillos earum, ac funes earum, cum omnibus instrumentis illorum, & cum omni ministerio eorum: nominatim autem recensebitis omnia instrumenta observationis oneris eorum.

33 Hoc ministerium familiarum filiorum Merari, præter omne ministerium eorum in tentorio conventus: *esto* in manu Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

34 Recensuit itaque Mosche cum Aharone & principibus cœtus filios Kohathitarum; secundum familias ipsorum, per domum majorum ipsorum;

35 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos; quemque ad obeundum illam militiam, ad ministerium in tentorio conventus.

36 Fuerantque numerati eorum secundum familias eorū; bis mille septingenti quinquaginta.

37 Hi *sunt* numerati familiarum Kohathitarum, quisque aptus ad ministrandum in tentorio conventus: quos recensuit Mosche cum Aharone ex præstituto Jehovæ per Moschen.

38 Numerati autem filiorum Gerschonis, secundum familias suas per domum majorum suorum:

39 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos, quisq; aptus ad obeundum illam militiam, ad ministerium in tentorio conventus:

40 Numerati, inquam, eorū secundū familias suas per domum majorum suorum fuerunt; bis mille sexcenti triginta.

41 Hi *sunt* numerati familiarū filiorum Gerschonis, quisq; aptus ad ministrandum in tentorio conventus: quos recensuit Mosche & Aharon ex præstituto Jehovæ.

42 Numerati vero familiarum filiorum Merari, secundum familias suas per domum majorum suorum:

43 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos; quisque aptus ad obeundum militiam illam, ad ministerium in tentorio conventus:

44 Numerati, inquam, eorū secundum familias suas fuerunt ter mille ducenti.

45 Hi *sunt* numerati familiarū filiorum Merari, quos recensuit Mosche & Aharon, ex præstituto Jehovæ per Moschen.

46 Levitæ omnes numerati, quos recensuit Mosche cum Aharone & principibus Jisraelis, secundum familias suas, & per domum majorum suorum:

47 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundū militiam *illam*, ad exercendum ministerium cultus, & ministerium oneris in tentorio conventus:

48 Numerati, inquam, eorum fuerunt 3 octies mille quingenti octoginta.

49 Ex præstituto Jehovæ per Moschen recensuit eos, unumquemq; ad ministerii suum, & ad onus suum: & numerati ab eo *fuerunt* quos præceperat Jehova Moschi.

CAPUT V.

Immundorum è castris ejectio.

ALoquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

2 Præcipe

2 Præcipe filiis Iisraëlis, ut ejiciant è castris omnem lepr[osum], & omnem gonorrhœa laborantem, & omnem immundum ex cadavere.

3 Sive marem sive fœminam ejicite, extra castra ejicite eos, ut non polluant castra sua, in quorum medio ego habito.

4 Facientes ergo sic filii Iisraelis ejecerunt eos extra castra: quèadmodùm dixerat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Iisraelis.

5 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

6 Edic filiis Iisraelis, Quum vir aut mulier fecerint ullum ex peccatis humanis fallendo fallitare, contra Jehovam, ita ut rea sit anima illa:

7 Primò confitebuntur quisq; peccatum suum quod fecerunt, deinde restituens reatum suum quanti est quintam eius superadder ei, dabisque illi in quem reus est.

8 Quod si non erit isti viro vindex ad restituendum ei reatum, restitui qui restituitur Jehovæ, Sacerdotis *esto*, præter arietem expiationum, quo expiationem faciet pro eo.

9 Similiter omnis oblatio omnium rerum sanctificatarũ à filiis Iisraelis, quas attulerint ad *aliquem* Sacerdotẽ, illius esto.

10 Et cujusque res sanctificatæ, illius sunto: quod quis ulli Sacerdoti dederit, illius esto.

11 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

12 Alloquere filios Iisraelis ut dicas eis, Quum ullius uxor declinans *ab* eo omnino fefellerit in eum *peccatum*,

13 Et concumbente aliquo cũ ea concubitu seminis; abscondetur sit ab oculis mariti ejus, eaque difsimulaverit se, quum tamen immunda facta sit; & nemo testis fuerit contra eam, neq; fuerit deprehensa:

14 Si invaserit eum affectus zelotypiæ, ita ut sit zelotypus uxoris suæ, quæ immunda facta sit; aut invaserit eum affectus zelotypiæ, ita ut zelotypus sit uxoris suæ, quamvis ipsa non sit facta immunda:

15 Tunc adducet vir ille uxorem suam ad Sacerdotem: & afferet oblationem ejus pro ea decimam Ephæ farinæ hordeaceæ: ne superfundito ei oleum, neque imponito ei thus, quia oblatio zelotypiarum est, munus monimenti revocans in memoriam iniquitatem.

16 Eamque jubens accedere Sacerdos, sistet eum coram Jehova.

17 Et accipiet Sacerdos aquam sanctam in vase fictili; & de pulvere qui *erit* in solo tabernaculi accipiens Sacerdos indet in aquam illam:

18 Sistensque Sacerdos mulierem illam coram Jehova, retegetcaput illius mulieris, & imponet manibus illius munus monimenti, *quod* munus zelotypiarum est: in manu vero Sacerdotis esto aqua illa amaritudinis quæ maledictionem importat.

19 Et adjurans eam Sacerdos dicet mulieri, Si non concubuit ullus tecum, & si non declinasti *ad eum* immunditiæ loco mariti tui: insons esto ab aqua ista amaritudinis quæ maledictionem importat.

20 Sin autem tu *ste* declinasti loco mariti tui & immunda facta es; si indiderit in te aliquis *semen* concubitus sui præter maritum tuum:

21 Adjurans inquã Sacerdos mulierem illam adjuratione ditarum, dicet Sacerdos mulieri illi, Ponas te Jehova in *formulam* ditarum & juramenti in medio populi tui: quum reddiderit Jehova femur tuum cadivum, & ventrem tuum tumidum.

22 Ingredietur itaque hæc ipsa aqua maledictionem importatura in viscera tua, ad tumidum reddendum ventrem, & ad efficiendum femur cadivum: & dicet mulier ipsa, Amen, Amen.

23 Deinde scribet Sacerdos diras istas in quodam libro, & delebit eas aqua illa amaritudinis:

24 Curabitq; ut bibat mulier illa aquam istam amaritudinis quæ maledictionem importat: ut ingrediatur in eam aqua ista quæ maledictionem importat, ad amaritudinem.

25 Accipiens autem Sacerdos è manu mulieris illius munus zelotypiarum jugi, tabit munus illud coram Jehova, & offeret illud super altare;

26 Et pugillo acceptum Sacerdos de munere illo suffimentum memoriale tuis adolebit in altari; & postea curabit ut mulier illa bibat aquam istam.

27 Quum enim curaverit eam bibere aquam istam, erit si immunda facta fuerit, *fideq;* omnino fefellerit in virum suum, ut intrante in eam aqua illa quæ maledictionem importat in amaritudinem, intumescat venter ejus, & cadat femur ejus: sic erit mulier illa in diratum *formam* apud populares suos.

28 Quod si non immunda facta fuerit mulier illa, sed fuerit munda; tum insons erit, & consequetur semen.

29 Hæc *est* lex zelotypiarum: Quum declinaverit mulier *ad* ullam loco viri sui, ita ut immunda facta sit:

30 Aut quum invaserit aliquem affectus zelotypiæ, ita ut zelotypus sit uxoris suæ, ut sistat mulierem ipsam coram Jehova, & exsequatur erga eam Sacerdos totam legem hanc.

31 Sic insons erit vir ille ab iniquitate; mulier vero illa feret iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Lex de Nazirætu. Forma benedicendi populum.

1 Item alloquutus est Jehova Moschen dicendo,

2 Alloquere filios Iisraelis & edices eis, Quum vir aut mulier nuncupaverit *votum vovendo* votum Naziræi, ut Naziræum sore Jehovæ:

3 A vino aut alio potu inebriante abstinebit,

sinceræ, acetum vini & acetum ullius potus inebriantis ne bibito : & nullum potum è maceratis uvis bibito, nec ullas uvas recentes aut siccas comedito.

4 Omnibus diebus Nazirætus sui, de nulla re quæ fit ex vite vinifera, vel *ipsis* nucleis acinorum & cute comedito.

5 Omnibus diebus voti Nazirætus sui novacula ne trãsito super caput ejus, usq; dum complentur dies illi quibus voverit Jehovæ Naziræum fore, sanctus erit, sinendo crescere comã capillos capitis sui.

6 Omnibus diebus quibus se Jehovæ Naziræum fore voverit, ad cadaver mortui ne accedito.

7 Propter patrem suum aut propter matrem suam, propter fratrem suum aut propter sororem suã, ne se polluito propter illos, quum mortui sunt : quia Nazirætus Dei sui *gestat* in capite suo.

8 Omnibus diebus Nazirætus sui, sanctus est Jehovæ.

9 Quod si is qui morcum est, mortuus fuerit juxta eum repentino casu ; itaque polluerit Nazirætus capitis ejus ; tunc radet caput suum die purgationis suæ, die septimo radito illud :

10 Die autem octavo afferet duos turtures aut duos pullos columbæ sacerdoti, ad portam tentorii conventus :

11 Quorum parans Sacerdos unum in peccatum & alterum in holocaustum, expiationem faciet pro eo, ab eo quod peccavit circa illud cadaver : sic sanctificabit caput illius eo die.

12 Deinde separans Jehovæ dies Nazirætus sui adducet agnum anniculum in reatum : dies autem illi priores irriti sunto, quia pollutus fuit Nazirætus ejus.

13 Hæc autem *esto* lex Naziræi, quo tempore complentur dies Nazirætus ejus, afferto illud ad portam tentorii conventus.

14 Offeret ergo oblationem suam Jehovæ, agnum anniculum integrum unum in holocaustum, & agnam unam anniculã integram in peccatum ; arietemq; unum integrum in *sacrificium* eucharisticum,

15 Præterea canistrum azymorum, collyras è similæ mistas oleo, & lagana azyma uncta oleo ; cum munere eorum, & libaminibus eorum :

16 Quæ offeret Sacerdos coram Jehova, parabit peccatum ejus & holocaustũ ejus.

17 Arietem autem ipsum parabit in sacrificium eucharisticum Jehovæ cum canistro azymorum : similiter parabit Sacerdos munus ejus & libamen ejus.

18 Tunc radet Nazirætus in porta tentorii conventus Nazirætum capitis sui, & acceptos capillos Nazirætus sui imponet igni, qui subest sacrificio eucharistico.

19 Deinde accipiens Sacerdos armum coctum ex illo ariete, & collyrã azymam unam ex illo canistro cum lagano azymo unõ : imponet ea manibus Naziræi, postquam fuit rasitus Nazirætum suum :

20 Et agitabit ea Sacerdos agitatione coram Jehova ; res sancta est pro Sacerdote, præter pectus agitationis & armum elationis : & postmodum bibet Nazirætus ille vinum.

21 Hæc *est* lex Naziræi qui voverit ; oblatio Jehovæ pro Nazirætu suo præter id quod assequetur manus ejus ; prout fuerit votum ejus quod vovit, sic faciet, præter legem Nazirætus sui.

22 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

23. Alloquere Aharonem & filios ejus, dicendo, Sic benedicitote filiis Jisraelis, dicendo eis,

24 Benedicat tibi Jehova, & custodiat te :

25 Faciat Jehova, ut luceat facies sua tibi, & gratiam faciat tibi.

26 Attollat Jehova faciem suam erga te, & apponat tibi pacem.

27 Et imponentes manus filiis Jisraelis invocabunt nomen meum : & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum Jisraelis.

Fuit autem quo die absolverat Mosche erigere tabernaculum, & ungens illud sanctificaverat illud cum omnibus instrumentis ejus, & altare cum omnibus instrumentis ejus ; quum inquam unxisset ista & sanctificasset ista :

2 Ut offerrent principes Jisraelis primarii domus majorum suorũ, hi *erant* principes tribuum, qui iidem præerant numeratis.)

3 Et adduxerent oblationem suam coram Jehova, sex plaustra camerata & duodecim boves, plaustrum unum in binos principes, & bovem unam in unumquemq; & offerrent illa ante tabernaculum.

4 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo,

5 Accipe *ista* ab illis, ut sint ad exercendum ministerium tentorii conventus ; & dabis ea Levitis, cuiq; prout est ministerium ejus.

6 Accipiens itaque Mosche plaustra illa & boves, dedit ea Levitis.

7 Duo plaustra & quatuor boves dedit filiis Gerschonis, prout erat ministerium eorum :

8 Quatuor vero reliqua plaustra & octo boves dedit filiis Merari : prout erat ministerium eorum, per manum Ithamaræ filium Aharonis Sacerdotem.

9 Sed filiis Kohathi non dedit quia ministerium rei sanctæ incumbebat illis, humero laturi erant.

10 Afferebant ergo principes illi cum dedicatione altaris, quo die illud unctum erat ; afferebant inquam principes illi oblationem suam ante ipsum altare.

11 Edixit autem Jehova Moschi, Principes singuli in singulos dies oblationem suam afferunto, in dedicationem altaris.

12 Itaq; fuit qui obtulit die primo oblationem

Iudæorum suam, Nachshon filius Hamminadabi pro tribu Iehudæ.

13 Oblatio autem ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta ſiclorum prout est siclus sacer; ambo pleni similæ mista oleo in munus.

14 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

15 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

16 Hircus è capris unus in peccatum:

17 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Nachshonis filii Hamminadabi.

18 Die secundo obtulit Nethaneel filius Tzuhari, princeps Iissacharis.

19 Obtulit oblationem suam, scutulam argenteam unam centum triginta *siclorum* ponderis, craterem unum argenteum septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambos plenos similæ mista oleo in munus.

20 Acerram unam decem *siclorum* aureorum plenam suffitu:

21 Juvencum unum subrumum, arietem unum, agnum unum anniculum in holocaustum:

22 Hircum è capris unum in peccatum:

23 In sacrificium vero eucharisticum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc *fuit* oblatio Nethaneelis filii Tzuhari.

24 Die tertio princeps filiorum Zebulunis, Eliab filius Chelonis.

25 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis: crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer; ambo pleni similæ mista oleo in munus.

26 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

27 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

28 Hircus è capris unus in peccatum:

29 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eliabi filii Chelonis.

30 Die quarto princeps filiorum Reubenis, Elizur filius Schede-uris.

31 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni similæ mista oleo in munus:

32 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

33 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

34 Hircus è capris unus in peccatum:

35 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Elizuris filii Schedeuris.

36 Die quinto princeps filiorum Schimeonis, Schelumiel filius Tzurischaddai.

37 Oblatio ejus, scutula una argentea centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni similæ mista oleo in munus;

38 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu.

39 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

40 Hircus è capris unus in peccatum:

41 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Schelumielis filii Tzurischaddai.

42 Die sexto princeps filiorum Gadis, Eliasaph filius Dehuelis.

43 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis, crater argenteus unus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni similæ mista oleo in munus.

44 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu.

45 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum.

46 Hircus è capris unus in peccatum:

47 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eliasaphi filii Dehuelis.

48 Die septimo princeps filiorum Ephraimi, Elischamah filius Hammihudis.

49 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni similæ mista oleo in munus;

50 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu.

51 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum;

52 Hircus è capris unus in peccatum:

53 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Elischamahi filii Hammihudis.

54 Die octavo princeps filiorum Menasschis, Gamliel filius Pedah-tzuris.

55 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer, ambo pleni similæ mista oleo in munus.

56 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

57 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

58 Hircus è capris unus in peccatum:

59 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Gamlielis filii Pedah-tzuris.

60 Die nono princeps filiorum Binjamini, Abidan filius Gidhoni.

61 Oblatio ejus, scutula argentea una, cen-

tum

centum triginta *ſiclorum* ponderis, crater argenteus unus ſeptuaginta ſiclorum prout eſt ſiclus ſacri; ambo pleni ſimila miſta oleo in munus:

62 Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu.

63 Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocauſtum:

64 Hircus è capris unus in peccatum:

65 In ſacrificium vero euchariſticum boves duo, arietes quinq; hirci quinq; agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Abidanis filii Gidhoni.

66 Die decimo princeps filiorum Dani, Achihezer filius Hamiſchaddai.

67 Oblatio ejus, ſcutula argentea una centum triginta *ſiclorum* ponderis, crater argenteus unus ſeptuaginta ſiclorum prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimila miſta oleo in munus.

68 Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu.

69 Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

70 Hircus è capris unus in peccatum:

71 In ſacrificium vero euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Achihezeris filii Hammiſchaddai.

72 Die undecimo princeps filiorum Aſcheris Paghiel filius Hocranis.

73 Oblatio ejus, ſcutula argentea una centum triginta *ſiclorum* ponderis; crater unus argenteus ſeptuaginta ſiclorum prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimila miſta oleo in munus.

74 Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu.

75 Juvencus unus ſubrumus, aries unus agnus unus anniculus in holocauſtum:

76 Hircus è capris unus in peccatum:

77 In ſacrificium vero euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Paghielis filii Hocranis.

78 Die duodecimo princeps filiorum Naphthali, Achirah filius Henanis.

79 Oblatio ejus, ſcutula argentea una centum triginta *ſiclorum* ponderis; crater argenteus unus ſeptuaginta ſiclorum prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimila miſta oleo in munus:

80 Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:

81 Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocauſtum:

82 Hircus è capris unus in peccatum:

83 In ſacrificium vero euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Achirahi filii Henanis.

84 Hæc *eſt oblatio* dedicationis altaris, poſt diem quo illud unctum fuit *oblata* à principibus Iſraelis: ſcutulæ argenteæ duodecim, crateres argentei duodecim, acerræ aureæ duodecim.

85 Centenum tricenum *ſiclorum* ſcutula argentea unaquæque, & ſeptuagenum crater unuſquiſque; totum argentum horum vaſorum, bis mille quadringenti *ſicli* prout eſt ſiclus ſacer:

86 Acerræ aureæ duodecim plenæ ſuffitu denum *ſiclorum* unaquæq; acerra prout eſt ſiclus ſacer; totum aurum illarum acerrarum, centum viginti *ſicli*.

87 Omnium boum in holocauſtum *numerus*, duodecim juvenci, arietes duodecim, agni anniculi duodecim cum munere ſuo; & hirci è capris duodecim in peccatum:

88 Omnium vero boum ſacrificii euchariſtici *numerus* viginti quatuor juvenci, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta: hæc *fuit oblatio* dedicationis altaris poſtquã illud unctũ fuerat.

89 Deinde quum ingrederetur Moſche in tentorium conventus, ut loqueretur cum *Deo* ipſo, tunc audiebat vocẽ ſermocinantem ſecum è ſuperiore parte illius operculi propitiatorii, quod *erat* ſuper arcam teſtimonii, è medio duorum Cerubinorum: ſic alloquebatur eum.

CAPUT VIII.

Conſecratio Levitarum.

ALloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Alloquere Aharonem ut edicas ei, Quando accendes lucernas, è regione faciei lychnuchi lucem præbento ſeptem illæ lucernæ.

3 Fecitque ſic Aharon, è regione faciei lychnuchi *lucem præbuerat* accendit lucernas ejus: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

4 Hoc autem opus lychnuchi *erat* contineus ex auro uſque ad ſcapum ejus, uſque ad calyculum ejus opus *erat* continens: ſecundum ſpeciem illam quam oſtenderat Jehova Moſchi, ſic fecerat lychnuchum illum.

5 Alloquutus et iam eſt Jehova Moſchen, dicendo,

6 Aſſume Levitas è medio filiorum Iſraelis; ut purifices eos.

7 Sic autem facito eis ad purificandum eos, Sparge ſuper eos aquam expiationis: & novaculam ducentes ſuper totam carnem ſuam lavabunt veſtimenta ſua, & purificabunt ſe.

8 Poſtea accipient juvencum ſubrumum cum munere ejus, ſimila miſta oleo: & juvencum alterum ſubrumum accipito in peccatum.

9 Jubenſque Levitas accedere ante tentorium conventus, & congregari totum cœtum filiorum Iſraelis:

10 Admovebis Levitas coram Jehovam, & nitentur filii Iſraelis manibus ſuis ſuper ipſos Levitas.

11 Ita offeret Aharon Levitas oblatione corã Jehova *oblatos* è filiis Iſraelis; ut ſint ad exercendum miniſterium Jehovæ.

12 Quum autem Levitæ nixi fuerint manibus

manibus suis super caput illorum juvencorum ? para eorum unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum Jehovæ, ad expiationem faciendam pro ipsis Levitis.

13 Sic stabis Levitas coram Aharone & coram filiis eius ; offerens eos oblatione Jehovæ :

14 Et separabis Levitas ipsos è medio filiorum Israelis, ut sint mei Levitæ.

15 Postmodum vero veniunto Levitæ ad ministrandum tentorio conventus ; quum purgaveris eos & obtuleris eos oblatione.

16 Nam omnino donati *sunt* mihi è medio filiorum Israelis ; pro omni aperiente vulvam, primogenito cujusq; è filiis Israelis, assumsi eos mihi :

17 Meum enim *est* omne primogenitum *in* filiis Israelis ex homine & jumento ; quo die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi illa mihi :

18 Assumsi autem Levitas, pro omni primogenito in filiis Israelis.

19 Et dedi Levitas ipsos dono Aharoni & filiis ejus è medio filiorum Israelis, ut exerceant ministerium filiorum Israelis in tentorio conventus, & ut *sint* pretium redemtionis pro filiis Israelis : sic non erit in filiis Israelis plaga, quum accedent filii Israelis ad sanctuarium.

20 Quod fecit Mosche, & Aharon, & totus cætus filiorum Israelis Levitis : secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi *fieri* Levitis, sic fecerunt eis filii Israelis.

21 Purificantes enim se Levitæ quum lavissent vestimenta sua, obtulit eos Aharon oblatione coram Jehova ; & expiationem fecit pro eis Aharon, ad purgandum eos.

22 Postea demum accesserunt Levitæ ad exercendum ministerium suum in tentorio conventus coram Aharone & coram filiis eius : quemadmodum præceperat Jehova Moschi de Levitis, sic fecerunt eis.

23 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

24 Hoc *est* quod ad Levitas *pertinet* : à nato viginti quinq; annos & deinceps, venito *Levita* ad militandum militiam in ministerio tentorii conventus.

25 Ex quo vero natus fuerit quinquaginta annos, reverterur à militia hujus ministerii ; ut non ministret amplius.

26 Attamen servito fratribus suis *observantibus militiam* in tentorio conventus observando observationem, quamvis ministerium ipsi non exerceant : sic facito Levitis in observationibus eorum.

CAPUT IX.

Paschæ celebratio.

ALloquutus autem fuerat Jehova Moschen in deserto Sinai, anno secundo ab exitu eorum è terra Ægypti, mense primo, edicendo,

2 Ut celebrarent filii Israelis Pascha ipsum statu suo tempore.

3 Quartodecimo die mensis isto, inter duas vesperas, eu celebrate statu tempore suo ; secundum omnia statuta ejus, & secundu omnes rationes eius celebrate eum.

4 Edixit itaq; Mosche filiis Israelis, ut celebrarent Pascha :

5 Et celebrarunt Pascha primo *mense*, quartrodecimo die ejus mensis, inter duas vesperas in deserto Sinai ; secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecerant filii Israelis.

6 Fuerunt autem quidam qui quum immundi essent ex cadavere hominis, non poterant celebrare Pascha die illo : quapropter appropinquarunt ante Moschen & ante Aharonem eo ipso die.

7 Dixerunq; homines illi ei, Nos immundi *sumus* ex cadavere hominis, quare subtraheremur ne offeramus oblationem Jehovæ statuto tempore suo inter filios Israelis ?

8 Quibus dixit Mosche, Consistite, dum audiã quid præceperus sit Jehova vobis.

9 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo,

10 Alloquere filios Israelis, dicendo, Si ullus è vobis erit immundus propter cadaver, aut *ullus* è vobis aut ex generationibus vestris ; in via remota fuerit ; tamen celebrabit Jehovæ Pascha.

11 Mense secundo, decimoquarto die inter duas vesperas celebranto illud ; cum azymis & herbis amaris comedunto illud.

12 Ne relinquunto *quicquã* ex eo usq; mane, & os ne frangunto in eo : secundum totum statutũ Paschatis celebranto illud.

13 Sed vir ille qui *est* mundus, aut in itinere non est, si desierit celebrare Pascha omnino exscinderur anima illa è populis suis : quia oblationem Jehovæ non obtulit statu tempore ejus ; pœnam peccati sui ferro vir ille.

14 Et si habiter vobiscum peregrinus, qui celebret pascha Jehovæ, secundum statutum ipsius Paschatis & secundum rationem ejus sic celebrato : statutum idem esto vobis, tam peregrino quam indigenæ ipsi regionis.

15 Quo autem die erectum est tabernaculum, operuit nubes ipsa tabernaculũ *interdiu*, versus tentorium testimonii : vespere autem erat super tabernaculum quasi species ignis usque mane.

16 Sic erat jugiter, nubes tegebat illud ; sed specie ignis nocte.

17 Prout autem offerens se nubes illa supra tentorium illud *proficiscebatur*, ita postmodum proficiscebantur filii Israelis : & in loco ubi residebat eadem nubes, ibi castrametabantur filii Israelis.

18 Ex præstituto Jehovæ proficiscebantur filii Israelis, & ex præstituto Jehovæ castrametabantur : omnibus diebus quibus residebat illa nubes super tabernaculum, castra habebant.

19 Quumq; continuabat nubes illa residere super tabernaculum diebus multis tum observabant filii Israelis observationem

nem Jehovæ, & non proficiscebantur :
28 Sive accideret ut esset illa nubes diebus paucis super tabernaculum ; ex præstituto Jehovæ castra habebant, & ex præstituto Jehovæ proficiscebantur :
21 Sive accideret ut esset illa nubes à vespere usq; mane, postea efferens se proficisceretur nubes illa mane, tum proficiscebantur : sive per diem & noctem, quum efferens se proficiscebatur nubes illa, tum proficiscebantur.
22 Sive biduo, sive mense, sive anno, prout continuabat nubes illa residere super ipsum tabernaculum, castra habebant filii Israelis & non proficiscebantur : & prout efferens se proficiscebatur illa, proficiscebantur :
23 Ex præstituto Jehovæ castra habebant, & ex præstituto Jehovæ proficiscebantur : observationem Jehovæ observabant ex præstituto Jehovæ per Moschen.

CAPUT X.

Usus tubarum. Castrorum ordo, & quo voto deponeretur & elevaretur Arca.

Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,
2 Fac tibi duas tubas argenteas, opere continente factro illas ; ut sint tibi ad convocandum cœtum, & ad imperandum profectionem castrorum.
3 Quum clangent *Sacerdotes* illis tunc congregabunt se ad te universus cœtus ad portam tentorii conventus :
4 Quum autem una clamerint, tunc congregabunt se ad te principes, primarii millium Israelis.
5 Quum autem clangeris fracto sono, tunc proficiscentur castra illa quæ metantur versus orientem.
6 Quumq; fracto sono clangeris secundo, tunc proficiscentur castra quæ metantur meridiem versus : fracto sono clangunto in profectionibus eorum.
7 Quum vero congregabiris congregationem ; clangeris quidem, sed non edetis fractum sonum.
8 Et filii Aharonis Sacerdotes clangunto tubis ; hæc erunt vobis in statutum perpetuum per generationes vestras.
9 Quum autem procedetis *ad* bellum in regione vestra, contra oppugnatorem oppugnantem vos, similiter fracto sono clangetis tubis : & fiet vestri memoria coram Jehova Deo vestro, ac servabimini ab hostibus vestris.
10 In die quoque lætitiæ vestræ, & in solenniatibus vestris, & in principiis mensium vestrorum ; similiter clangetis tubis illis ad holocausta vestra, & ad sacrificia eucharistica vestra : eruntq; vobis in monimentum coram Deo vestro : ego *sum* Jehova Deus vester.
11 Fuit autem anno secundo, mense secundo, vigesimo *die* mensis, *ut* efferens se nubes illa à tabernaculo testimonii *proficisceretur.*
12 Iraq; profecti sunt filii Israelis profectionibus suis à deserto Sinai ; residitque nubes illa in deserto Paranis.
13 Sic profecti sunt primum, ex præstituto Jehovæ per Moschen :
14 Nam profectum est vexillum castrorum filiorum Jehudæ primum per exercitus suos : cujus exercitui præerat Nachschon filius Hammindabi.
15 Et exercitui tribui filiorum Jissaris, Nethaneel filius Tzuharis :
16 Exercitui vero tribui filiorum Zebulunis, Eliab filius Chelonis.
17 Tum deposito tabernaculo, profecti sunt filii Gerschonis & filii Merari ferentes tabernaculum.
18 Postea profectum est vexillum castrorum filiorum Reubenis per exercitus suos ; cujus exercitui præerat Elizur filius Schedeuris.
19 Et exercitui tribui filiorum Schimonis Scheluminiel filius Tzurischaddai.
20 Exercitui vero tribui filiorum Gadis, Eljasaph filius Dehuelis.
21 Tunc profecti sunt Kohathitæ ferentes sanctuarium : ut erigerent *illi* tabernaculum, dum hi veniebant.
22 Postea profectum est vexillum castrorum filiorum Ephraimi per exercitus suos ; cujus exercitui præerat Elischama filius Hammihudi.
23 Et exercitui tribui filiorum Menaschis, Gamliel filius Peda-tzuris ;
24 Exercitui vero tribui filiorum Binjaminis, Abidam filius Gidhoni.
25 Postremo profectum est vexillum castrorum filiorum Danis, extrema acie omnium illorum castrorum per exercitus suos ; cujus exercitui præerat Achiezer filius Hammischaddai :
26 Et exercitui tribui filiorum Aschæris, Paghiel filius Hocranis :
27 Exercitui vero tribui filiorum Naphthali, Achirah filius Henanis :
28 Hæ *erant* profectiones filiorum Israelis per exercitus eorum, quando proficiscebantur.
29 Dixerat autem Mosche Chobabo filio Rehuelis Midianitæ socero Moschis, Profecturi sumus ad locum de quo dixerat Jehova, Illum dabo vobis, veni nobiscum, & benefaciemus tibi, quia Jehova promisit bona Israeli.
30 Qui dixit ei, Non *jam* ibo, sed quum ad terram meam & ad cognationem meam ivero.
31 Dixit vero Mosche, Ne quæso deseras nos ; quandoquidem novisti mercationes nostras in hoc deserto, erisque nobis oculorum loco.
32 Eritque si iveris nobiscum, quum fuerit bonum illud quo benefacturus est nobis Jehova, ut beneficiamus tibi.
33 Profecti itaque sunt à monte Jehovæ, itinere tridui : & arca fœderis Jehovæ profecta est in conspectu illorum itinere tridui

nidui explorando eis locum quieris :
34 Et nubes Jehovæ supra eos fuit quotidie, quum proficiscerentur ex castris.
35 Erat autem, quum profectura esset arca, ut diceret Mosche, Surge Jehova ; & dispergantur inimici tui, fugiantq; osores tui à facie tua.
36 Quum vero consisteret illa, diceret, Da quietem Jehova myriadibus, millibus Jisraelis.

CAPUT XI.

Murmurh pœna plexi Jehudai coturnicū carnes impetrant. Sanhedrin instituitur, sive collegium 70. virorum.

QUum autem populus plane queribundi essent, malum visum est audiente Jehova : quapropter audiens Jehova accensus est ira, & exardescens in eos ignis Jehovæ consumebat eos *qui erant* in extremitate castrorum :
2 Seri clamarunt populo ad Moschen ; supplicavit Mosche Jehovam, & compressus est ignis ille.
3 Idcirco vocavit *quisque* nomen illius loci Thabberam, quia exarserat in eos ignis Jehovæ.
4 Convenarum quoq; turba quæ in medio ejus *erat* graviter concupiverunt : quare rursus fleverunt etiam filii Jisraelis dicentes : *O si* quis daret nobis comedendam carnem !
5 Recordamur piscium quos edebamus in Ægypto gratis, cucumeris, & peponis, & porrorum, & caparum, & alliorum.
6 Et nunc anima nostra arida *est*, nihil quicquam *est*, tantum Man ob oculos nostros.
7 (Man autem ut semen coriandri erat, & color ejus ut color bdellii,
8 Irantes populus colligebant ac molebant molis, aut rundebant tudicula, coquebantq; in cacabo, aut efficiebāt ex eo placentas subcinericias : eratq; sapor ejus tanquā suppar humoris præstantissimi ex oleo.
9 Et quum descenderet ros super castra noctu descendebat Man cum eo.)
10 Audivit ergo Mosche populū ipsum flentem per familias suas, quemq; ad portam tentorii ipsius : quare accensa est ira Jehovæ valde, & in oculis Moschis malum visum est.
11 Dixit itaq; Mosche Jehovæ, Quare malo afficisti servum tuum ? & quare non inveni gratiam in oculis tuis ? quod imposuisti onus hujus populi totius mihi ?
12 An ego concepi totum populū hunc ? an ego peperi illū ? quod dicis mihi, Exporta eum in sinu tuo, quemadmodū portat nutricius lactentem, ad illam terram quā juramento promisisti majoribus ejus.
13 Unde mihi *esset* caro quā dem toti populo huic ? nam flent adversum me, dicendo, Da nobis carnem ut comedamus.
14 Non possum ego solus ferre *onus* totius populi hujus, nam grave hoc *est* supra me.
15 Quod si tu sic facturus es mihi, occide me jam, occide, si inveni gratiam in oculis tuis : & ne videam malum meum.
16 Dixit ergo Jehova Moschi, Congrega mihi septuaginta viros è Senioribus Jisraelis, quos nosti esse seniores populi & moderatores ejus : & assumtos *adducito* eos ad tentorium conventus, ut fistant se ibi tecum.
17 Tum descendens loquar tecum ibi ; & seponam de spiritu qui *est* super te, ponamq; in eis : sic portabunt tecum onus populi, neque portabis tu solus.
18 Populo autem edicito, Parate vos in crastinum, ut comedatis carnem ; quia flevistis audiente Jehova, dicendo, *O si* quis daret nobis comedendam carnem, nam bene *erat* nobis in Ægypto ! dabit igitur vobis Jehova carnem & comedetis.
19 Non uno die comedetis, neque biduo ; imo non quinque diebus, neque decem diebus, neque viginti diebus.
20 Usq; ad plenum mensem *comedetis*, usq; dum exeat è naso vestro, & fit vobis in ejectamentum : propterea quod sprevistis Jehovam, qui *est* in medio vestri, & flevistis coram illo, dicendo, Quare jam eximus ex Ægypto ?
21 Dicente vero Mosche, Sexcentes mille peditū *est* populus hic in cujus medio ego *sum* : & tu dicis, Carnē daturus sum eis ut comedant mensem plenum :
22 An greges & armenta jugulabuntur eis, ut satis sit eis ? an omnes pisces maris congregabuntur eis ut *satis* sit eis ?
23 Dixit Jehova Moschi, An manus Jehovæ curta esset ? jam videbis utrum eventurum sit tibi verbum meum, necne.
24 Egressus itaq; Mosche eloquutus est ad populum verba Jehovæ ; & congregavit septuaginta viros è Senioribus populi, quos stare circa tentorium *convenit*.
25 Tum descendens Jehova in nube illa alloquutus est eum ; & seponens de illo spiritu qui *erat* super eum, indidit septuaginta illis viris senioribus : fuitq; quum requiesceret super illos spiritus ille, ut *eum* prophetarent, & non amplius.
26 Remanserant autem duo viri in castris quorum uni nomen erat Eldad ; nomen vero alteri Medad, super quos requiescebat quoque spiritus ille, quia ipsi *erant* inter conscriptos, quamvis non prodiissent ad tentorium : sic prophetarunt in castris.
27 Quare cucurrit puer & renunciavit Moschi, dicens, Eldad & Medad prophetant in castris.
28 Respondens vero Jehoschuah, filius Nunis minister Moschis à juventute sua, dixit, Domine mi Mosche, cohibe eos.
29 Cui dixit Mosche, An invides tu meæ causæ ? Atqui utinam totus populus Jehovæ *essent* prophetæ, indente Jehova spiritum suum illis.
30 Postea recepit se Mosche ad castra, cum Senioribus Jisraelis.

31 Tum

31 Tum ventus profectus à Jehova abripuit coturnices à mari; & dissevit ad castra quasi itinere unius diei hinc, & quasi itinere unius diei illinc circa castra: idq; ad duos cubitos in superficie terræ.

32 Surgensq; populus toto die illo, & tota nocte illa, & toto die postero collegerunt coturnices; qui minimum, decem acervos collegit: & composite expandenunt eas sibi circa castra.

33 Earum caro erat adhuc inter dentes illorum, nondum exesa erat; quum ira Jehovæ accensa est in populum, & percussit Jehova populi plaga magna valde.

34 Quamobrem vocavit quisq; nomen loci illius Kibrothai-thaavæ; quia ibi sepeliverunt populi, eos qui concupierant.

35 Kibrothai-thaava profecti sunt populus Chatzerothas, & subtiterunt Chatzerothis.

CAPUT XII.

Mirjami lepra sanatur.

NAm obloquuta est Mirjam cum Aharone contra Moschen propter uxorem illam Cuschidem quam duxerat; quod uxorem Chuschidem duxisset:

2 Ac dixerunt: An tantummodo per Moschen loquutus est Jehova? nonne etiã per nos loquutus est? quod audivit Jehova.

3 Vir autem ille Mosche mansuetus erat valde; præ omnibus hominibus qui *erant* in superficie terræ.

4 Quapropter edixit Jehova repente Moschi, & Aharoni, & Mirjamo, Prodite vos tres ad tentorium conventus; & prodierunt ipsi tres.

5 Tum descendens Jehova in columna nubis, subtitit *ad* portam ipsius tentorii: Quumq; vocasset Aharonem & Mirjamum, prodierunt ambo.

6 Quibus dixit, Audite nunc verba mea, si *est* Propheta *ex* vobis, per visionem meipsum Jehovam notum facio ei, aut per somnium alloquor eum:

7 Non sic servus meus Mosche, qui *est* in tota domo mea fidelis:

8 In os alloquor eum, adeo ut speciem, similitudinemq; Jehovæ intueatur, ac non per ænigmata: quare igitur non timuistis obloqui contra servum meum, contra Moschen?

9 Accensa itaque est in eos ira Jehovæ, & abiit.

10 Simul ac vero nubes illa recessit à superiore parte tentorii, ecce Mirjam leprosa *erat, alba* ficut nix: quumq; respexisset Aharon ad Mirjamum, ecce leprosa *erat*,

11 Quamobrem dixit Aharon Moschi, *Attende* ad me domine mi, ne quæso imponas nobis peccati pœnam, quo stulte egimus & quo peccavimus.

12 Ne quæso sit *Mirjam* similis mortuo; cujus dimidiata caro exesa est quum egreditur ex utero matris suæ.

13 Inclamante ergo Mosche Jehovam, dicendo, Deus sortis quæso sana nunc eam.

14 Edixit Jehova Moschi, Si pater ejus spurum inspuisset in faciem ejus, annon rubore suffusa esset septem dies? sechuditor septem dies extra castra, & postmodum aggregabitur.

15 Secluſa est itaq; Mirjam extra castra septem dies, ideo populus non est profectus donec aggregaretur Mirjam. (*Cap.* 13.

16 Postea vero profecti populus Chatzerothis, castramerati sunt in deserto Paranis.

CAPUT XIII.

Exploratores mittuntur in terram promissam.

POstea allocutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Mitte tibi viros qui explorent terram Cenahanis, quam ego daturus sum filiis Jisraelis, virum unum pro unaquaq; tribu majorum suorum mittite, quemque principem inter eos,

3 Misit itaque illos Mosche à deserto Paranis ex præsticuto Jehovæ: omnes viri illi, primarii filiorum Jisraelis erant.

4 Hæc autem *sunt* nomina illorum: pro tribu Reubenis, Schammuah, filius Zaccuris:

5 Pro tribu Schimbonis, Schaphat filius Chori:

6 Pro tribu Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:

7 Pro tribu Jisacaris, Jigeal filius Josephi:

8 Pro tribu Ephraïmi, Hoscheah filius Nunis:

9 Pro tribu Binjaminis, Palti filius Raphu:

10 Pro tribu Zebulunis, Gaddiel filius Sodi:

11 De tribu Josephi, pro tribu Menaschis, Gaddi filius Susi:

12 Pro tribu Danis, Hammiel filius Gemalli:

13 Pro tribu Ascheris, Sethur filius Micaelis:

14 Pro tribu Naphthali, Nachbi filius Vophsi:

15 Pro tribu Gadis, Geul filius Maci.

16 Hæc *sunt* nomina virorum illorum quos misit Mosche ad explorandum terram illam: appellabat autem Mosche Hoscheham filium Nunis, Jehoschuham.

17 Mittens ergo eos Mosche ad explorandum terram Cenahanis, edixit eis, Ascendite hac meridiana plaga, & conscendetis istum montem:

18 Ut consideretis terram illam qualis sit: tum populum qui habitat in ea, utrum fortis sit, an debilis, utrum paucus sit, an multus:

19 Tum qualis sit ea terra in qua habitat, utrum bona sit, an mala: id est, quales civitates illæ in quibus habitat, utrum in castris, an in munitionibus:

20 Rursus qualis *sit* ipsa terra, utrum pinguis sit an macilenta, utrum sint in ea arbores

arbore, necnec confirmerisque vos ut accipiatis de fructu illius terræ: dies autem illi dies erant præcocium uvarum.

21 Ascendentes igitur exploraverunt terram illam, à deserto Sinis Rechobum usque, qua venis Chamatham.

22 Ascenderunt enim per meridianā plagam, & venit *Caleb* Chebronem usque, ubi erant Achiman, Scheschai, & Thalmai nati ex Hanako: Chebron autem extructa fuerat septem annis ante Tzohanem Ægypti.

23 Deinde pervenerunt usque ad vallem Eschelis, unde excīso uno palmite cum botro uvarum, deportaverunt eum palanga duobus *hominibus*: similiter ex malogranatis & ficubus ejus *terra*.

24 Locum illum vocavit *quisq;* vallem Eschelis; propter botrum illum quem exciderunt inde filii Israelis.

25 Reverti autem sunt ab exploratione illius terræ, exactis quadraginta diebus.

26 Et abeuntes pervenerunt ad Moschen, & ad Aharonem, & ad totum cœtū filiorum Israelis, versus desertum Paranis in Kadesthū: & relato illis ac toti cœtui negotio ostenderunt eis fructū illius terræ.

27 Narrantes itaque ei dixerunt, Pervenimus ad terram illam quo miseras nos: & certe affluens est lacte & melle, atque hic est fructus ejus.

28 Nisi quod robustus *est* populus qui habitat in ea terra; & civitates ipsas munitas magnas valde, et iamq; natos ex Hanako vidimus ibi.

29 Hamalek habitat in regione australi, Chitthæus vero & Jebusæus & Emoræus habitat in ipso monte, & Cenahanæus habitat ad mare & ad ripā Jardenis.

30 Et quamvis compesceret Caleb populum *venientem* ad Moschen (dicebat enim, Imo ascendamus ut hæreditario jure possideamus eam; nam omnino prævalebimus adversus eam.)

31 Tamen alii viri qui ascenderant cum eo dicebant, Non prævalebimus ascendendo ad istū populū; nam fortior est nobis

32 Et induxerunt famā malam de terra illa quam exploraverant, in filios Israelis dicendo, Terra illa per quam transivimus ad explorandū eam, terra est quæ consumit habitatores suos, & totus ille populus quē vidimus in ea, homines *sunt* proceri.

33 Præterea ibi vidimus gigantes filios Hanaki: qui superant reliquos gigantes, ita ut *videremur* in oculis nostris *esse* ut cicadæ, & sic eßemus in oculis eorum.

CAPUT XIV.

Populo murmurante Jehoschuah & Caleb perstans in pietate, ferunt quæ illius premium amplissimum.

QUa *fama* accepta totus cœtus edidērunt vocem suam, fleveruntq; populus nocte illa.

2 Et murmurarunt contra Moschen & contra Aharonem omnes filii Israelis, dicebant enim eis totus cœtus, Utinam mortui essemus in terra Ægypti, aut in deserto hoc utinam moreremur.

3 Nam quorsum Jehova adducit nos in terram istam? ut cadamus gladio? *quorsum* uxores nostræ & parvuli nostri sint præda? an non melius esset nobis redire in Ægyptum?

4 Dicebantq; alter alteri, Constituamus ducem, & revertamur in Ægyptum?

5 Tum procidērunt Mosche & Aharon super faciem suam coram tota congregatione cœtus filiorum Israelis.

6 Jehoschuah vero filius Nunis & Caleb filius Jephunnæ, ex illis qui exploraverant terram; laceraverunt vestimenta sua:

7 Et alloquuti sunt totum cœtum filiorum Jisraelis, dicendo, Terra per quam transivimus ad explorandum eam, terra *est* perquam optima.

8 Si delectatur nobis Jehova, introducet quoq; nos in terram istā & dabit eam nobis; terrā quæ *est* affluens lacte & melle.

9 Tantummodo contra Jehovam ne rebellate; præterea vos ne timete populum istius terræ, nam cibus noster sunt: recessit umbraculum eorum ab eis, & Jehova *est* nobiscum, ne timete eos.

10 Tunc colloquebantur totus cœtus, ut obruerent eos lapidibus: sed gloria Jehovæ apparuit in tentorio conventus omnibus filiis Jisraelis.

11 Dixitq; Jehova Moschi, Quousque contemtim provocabunt me populus hic? & quousque non credent in me ad omnia illa signa quæ feci in medio ejus?

12 Percutiam eum pestē & dispellam eum; te autem efficiam in gentem magnam & robustiorem hac.

13 Dixit vero Moses he Jehovæ, Atqui audirent Ægyptii è quorum medio fecisti virtute tua ut ascenderet hic populus;

14 Ac dicerent, cum habitatore istius terræ (audiverunt *enim* te Jehovam *esse* in medio populi hujus, quia tu Jehova oculo conspiciendus apparet, quod nubes tua resident super eos, ac in columna nubis antecedis eos interdiu, & in columna ignis noctu.)

15 Si inquam morte afficeres populum hunc, omnes ad unum loquerentur gentes istæ quæ audiverunt famā tuam, dicendo,

16 Propterea quod non poterat Jehova introducere populum hunc in terram illam, quam juramento promiserat eis, ideo jugulavit eos in hoc deserto.

17 Nunc igitur magnificetur quæso virtus Domini, quemadmodum pronunciasti, dicendo,

18 Jehova *est* longanimis & multus benignitate, condonans iniquitatem & defectionem; qui prorsus non absolvit *sontem*, visitans iniquitatem patrū in filios; in nepotes, & in abnepotes.

19 Condona quæso iniquitatem populi hujus pro magnitudine benignitatis tuæ, & prout condonasti populo huic

ab

ab Ægypto huc usque.

20 Cui dixit Jehova, Condono secundum verbum tuum.

21 Veruntamen *ne* vivam ego, aut impleatur gloria Jehovæ tota terra:

22 Quia omnes isti homines qui viderunt gloriam meã & signa mea quæ feci in Ægypto & in deserto hoc tentarũt me jam decies, & non auscultarunt voci meæ:

23 Si viderint terram illam quã juramento promisi patribus eorum: nulli inquã qui provocaverunt me videbunt eam.

24 At servum meum Calebum, quia fuit spiritus alius cum eo, & plene secutus est me; ideo inducam ipsum in terram in quam venerat, & semen ejus hæreditario jure possidebit eam.

25 Sed Hamalekita & Cenahanæus consistit in ista valle: cras revertimini, & vestro bono proficiscimini in desertum: via ad mare algosum.

26 Deinde alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo,

27 Quousq; cœtum istum malum eorum qui *sunt* murmuratores adversum me; obmurmurationes filiorum Jisraelis, quibus murmurant contra me, audivero?

28 Dicito eis, *Ne* vivam ego, dictum Jehovæ, nisi quemadmodum loquuti estis audiente me, ita fecero vobis:

29 *Nisi* in deserto hoc ceciderint cadavera vestra, & omnes numerati vestri in toto numero vestro à nato viginti annos & deinceps, qui murmuratis adversũ me:

30 Si vos ingrediturus estis in terram, in qua *juravi* tollens manum meã me collocaturum vos; præter Calebum filium Jephunnæ, & Jehoschuam filium Nunis.

31 Parvulos autem vestros, de quibus dixistis, Prædæ erunt, utiq; introducam ipsos ut fruantur ea terra quam spreveritis.

32 Cadavera ergo vestra, vestra inquam, cadent in hoc deserto:

33 Filii vero vestri pascentes in deserto quadraginta annos, ferent pœnam scortationum vestrarum, donec deficiant cadavera vestra in deserto.

34 Pro numero dierum quibus explorastis terrã quadraginta dierum, unoquoque die in annum *verso*, feretis pœnam iniquitatum vestrarum quadraginta annos: ut cognoscatis abruptionem meam.

35 Ego Jehova loquutus sum; *mentior* nisi hoc fecero toti cœtui malo isti, qui congregati fuerunt contra me; in deserto isto deficient, & ibidem morientur.

36 Quamobrem viri illi quos miserat Moshe ad explorandum terram, propterea quod reversi, ad murmurandum incitarunt contra eum totum cœtum, inducendo famam malam de terra illa,

37 Viri inquam illi qui induxerunt famam de terra illa malam, mortui sunt plaga illa coram Jehova.

38 Jehoschuah vero filius Nunis & Caleb filius Jephunnæ, vivi remanserunt ex viris illis, qui iverant ad explorandum terram illam.

39 Quum itaque loqueretur Mosche omnia verba illa apud omnes filios Jisraelis, luxerunt populus valde.

40 Deinde mane surrexerunt ut ascenderent vertícem illius montis, dicendo, Præsto sumus ut ascendamus in locum illum de quo dixerat Jehova; nam peccavimus.

41 Sed dixit Mosche, Quare jam transgredimini vos præceptum Jehovæ? atqui hoc non succedet.

42 Ne ascenditote, nam non *erit* Jehova in medio vestri, ut non afficiamini plaga coram hostibus vestris.

43 Hamalekita enim & Cenahanæus ibi *est* ante vos, cujus gladio cadetis, quandoquidem averti estis à sequendo Jehova, neque futurus est Jehova vobiscum.

44 Nihilominus contenderunt in altum ut ascenderent vertícem illius montis; sed arca fœderis Jehovæ & Mosche, non discesserunt è medio castrorum.

45 Quapropter descendit Hamalekita & Cenahanæus qui consistebat in monte illo, & percutientes eos contuderunt eos Chormam usque.

CAPUT XV.

Ingressis terrã qua sacrificia offerenda. Lapidatur qui sabbathũ prophanarat.

Postea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere filios Jisraelis edicens eis, Quũ perveneritis in terram habitationum vestrarum, quam ego daturus sum vobis:

3 Si facietis igne absumendum Jehovæ holocaustum, aut sacrificium, nuncupando votum, aut in voluntaria oblatione, aut in solennitatibus vestris, parando odorem gratum Jehovæ ex armento aut ex grege:

4 Tunc qui offert oblationem suam afferet Jehovæ; *in* munus decimam *Ephæ* similæ commistam olei quarta hinis:

5 Et vini in libamen quartam hinis, parabis in holocaustũ aut in sacrificio, pro unoquoque agno.

6 Aut pro ariete parabis munus similæ duas decimas, mistæ olei tertia hinis;

7 Et vini in libamen tertiam hinis, offeres odorem gratum Jehovæ.

8 Quod si parabis juvencum subrumum *in* holocaustum aut sacrificium: nuncupando votum aut eucharisticum Jehovæ,

9 Tunc offeret cum *juvenco* subrumo munus, tres decimæ *Ephæ* similæ, mistæ olei dimidio hini:

10 Et vini offeres in libamen dimidium hinem: igne absumendum odoris grati Jehovæ.

11 Sic fiat in bovem unumquemque, aut in arietem unumquemque, aut in parvum pecudem ex ovibus aut ex capris.

12 Pro numero quem parabaris, sic facitote in unumquemq; pro numero eorum.

13 Omnis indigena sic parato ista, offerendo igne absumendi odoris grati Jehovæ.

14 Similiter

14 Similiter ſi peregrinetur apud vos peregrinus aut inquilinus in generationibus veſtris, qui paret igne abſumendum odoris grati Jehovæ, quemadmodum facturi eſtis, ita facito.

15 O congregatio, vobis & peregrino qui peregrinatur *apud vos*, ſtatuti idem *eſto*: ſtatuto perpetuo per generationes veſtras, ut vos, ita peregrinus erit coram Jehova.

16 Lex eadem & ritio eadem eſto vobis & peregrino qui peregrinatur apud vos.

17 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

18 Alloquere filios Iſraelis, edicens eis, Quum perveneritis in terram illam, quo ego ſum introducturus vos:

19 Tum erit comedentibus vobis de pane illius terræ, ut offeratis oblationem Jehovæ.

20 Primitias cujuſq; maſſæ veſtræ collyram offerte *in* oblationem: ſicut oblationem ex area, ſic offerte illam.

21 Ex primitiis cujuſque maſſæ veſtræ date oblationem Jehovæ: per generationes veſtras.

22 Quum autem errabitis, non facientes omnia mandata iſta, quæ eloquutus eſt Jehova Moſchi:

23 Omnia *inquam*, quæ præcepit vobis Jehova per Moſchen; ex quo die præcepit *illa* Jehova & deinceps per generationes veſtras:

24 Tum erit ſi, non animadvertente ip'o cœtu, commiſſum eſt *illud* per errorem; ut parent totus ille cœtus juvencú ſuburnum unum in holocauſtum, odorẽ gratum Jehovæ, & munus libamenq; ejus pro ratione ejus: præterea hircum lacticrem unum in peccatum.

25 Et expiationem faciet Sacerdos pro univoquoq; cœtu filiorum Iſraelis, ut condonetur eis: quia error eſt, & ipſi oblationem ſuam igne abſumendum Jehovæ; peccatumque ſuum adduxerunt coram Jehova pro errore ſuo:

26 Hoc condonabitur cuique cœtui filiorum Iſraelis, & peregrino qui peregrinatur inter eos: quia toti illi populo *accidit* per errorem.

27 Quod ſi anima una peccaverit per errorem, ea offeret capram anniculam in peccatum.

28 Et expiationem faciet Sacerdos pro anima quæ erravit peccato per errorem, coram Jehova; expiando pro ea, ſic condonabitur ei.

29 Indigenæ ex filiis Iſraelis, & peregrino qui peregrinatur inter eos: lex eadem eſto vobis pro committente *peccatum* per errorem.

30 Anima vero illa quæ cõmiſerit elata manu, *ſive* ex indigenis ſive ex peregrinis, Jehovã afficit itte probro: omnino exſcinderur anima illa è medio populi ſui.

31 Quia verbum Jehovæ ſprevit, & mandatum ejus irritũ fecit; omnino exſcindendo exscindetur anima illa, inquirat ejus iniq. eſt.

32 Quum autem eſſent filii Iſraelis in deſerto illo; invenerunt quendam colligentem ligna in die Sabbathi:

33 Quem adducentes ii qui invenerant illum colligentem ligna, ad Moſchen, & ad Aharonem, & ad totum cœtum:

34 Poſuerunt eum in cuſtodia; quia non fuerat declaratũ quid faciendum eſſet ei.

35 Edixit autem Jehova Moſchi, Omnino morte afficitor vir ille: obruito eum lapidibus totus cœtus extra caſtra.

36 Educentes itaque totus cœtus illum extra caſtra, obruerunt illum lapidibus ita ut moreretur, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

37 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

38 Alloquere filios Iſraelis & edicas eis, ut faciant ſibi penicillamentum in oris veſtimentorum ſuorum per generationes ſuas; & adhibeant penicillamento ipſius oræ filum hyacinthinum,

39 Erit autem vobis penicillamentum, ut videatis illud recordemini omnium mandatorum Jehovæ & faciatis ea; ac non accenta obſervatione ſequamini animum veſtrum, & oculos veſtros, quæ vos ſequentes ſcortamini.

40 Ut, *inquam*, recordemini & faciatis omnia mandata mea; & ſitis ſancti Deo veſtro.

41 Ego Jehova Deus veſter qui eduxi vos è terra Ægypti, ut ſim vobis Deus; ſum Jehova Deus veſter.

CAPUT XVI.

Seditio Korach, Dathan, & Abiram; aliorumq; 14700. murmur, divinitus puniuntur.

ASſumpſit autem *homines* Korach filius Jizeharis filii Kohathi filii Levi, ſimiliter Dathan & Abiram filii Eliabi, & On filius Pelethi filii Reubenis,

2 Et inſurgentes ſtiterunt ſeſe coram Moſche *Korach* & homines ex filiis Iſraelis ducenti quinquaginta, principes cœtus, convocati è cœtu, homines celebres.

3 Et congregantes ſe adverſus Moſchen & adverſus Aharonẽ, dixerunt eis, Satis eſto vobis; nã totus hic cœtus, hi omnes ſunt ſancti, & inter eos *eſt* Jehova: quare ergo efferetis vos ſuper congregationẽ Jehovæ?

4 Quo audito Moſche procidit in faciem ſuam:

5 Deinde alloquutus eſt Korachum & totum cœtum ejus, dicendo, Mane, *quum ſibi xerit*, plane notum faciet Jehova eum qui ipſius *eſt*, & qui ſanctus *eſt*, & quem admovit ad ſe: nam eum quem elegerit, admovebit ad ſe.

6 Hoc facite, ſumite vobis thuribula, Korach cum toto cœtu ſuo.

7 Et indite eis igoem, & imponite eis ehus coram Jehova cras; erĩque is quem elegerit Jehova ille ipſe ſanctus: Satis eſto, vobis, filii Levi.

8 Dixit

8 Dixit vero Moyses Koracho, Audite nunc filii Levi:

9 An parva res est pro vobis, quod separavit Deus Israelis vos à cœtu Israelitarum admovendo vos ad se, ut exerceatis ministerium tabernaculi Jehovæ, & stetis coram hoc cœtu, ut ministretis eorum?

10 Postquam admovit te & omnes fratres tuos filios Levi tecum, & quæritis etiam sacerdotium?

11 Idcirco tu & totus cœtus tuus congregati estis contra Jehovam: Aharon vero quid est quod murmuratis contra eum?

12 Quum autem misisset Moyses vocare Dathan & Abiramum filios Eliab, dixerunt, Non ascendemus:

13 An parum est quod fecisti ut ascenderemus è terra affluente lacte & melle, ad mortem afficiendum nos in isto deserto, quod & indefinenter imperium tibi assumis in nos?

14 Et non introduxisti nos in terram affluentem lacte & melle, nec dedisti nobis possessionem agri aut vineæ? an oculos istorum hominum todies? Non ascendemus.

15 Tum accensus ira Moyses valde, dixit Jehovæ, Ne respicito ad munus eorum: ne asinum quidem ullius ex eis usurpavi, neque malo à eis ullum ex eis.

16 Dixitque Moyses Koracho, Tu & totus cœtus tuus este coram Jehova, tu inquam, & illi cum Aharone cras:

17 Et accipite quisque thuribulum suum, ut indito illis sufficu admoveatis coram Jehova quisq; thuribulum suum, ducenta quinquaginta thuribula: tu quoq; & Aharon quisque thuribulum suum.

18 Acceperunt igitur quisq; thuribulū suum, & indito eis igne imposuerunt eis sufficum: constiterunt q; ad portā tecti conventus cum Moyse & Aharone.

19 Ut autem congregavit contra eos Korach totum cœtum suum ad portā tentorii conventus: apparuit gloria Jehovæ toti cœtui.

20 Et alloquutus est Jehova Moysen & Aharonem, dicendo,

21 Separate vos è medio cœtus hujus, ut consumam eos momento.

22 Qui procidentes in faciem suā dixerunt, Deus fortis, Deus spirituū, Deus omnis carnis: hic vir unus peccaverit, & contra totū hunc cœtum efferveſces?

23 Iterum alloquutus est Jehova Moysen, dicendo,

24 Alloquere cœtum dicendo, Recedite à circuitu tabernaculi Korachi, Dathanis & Abirami.

25 Surgens itaq; Moyses iit Dathanem & Abiramum, versus: sequentibus eum Senioribus Israelis.

26 Et alloquutus est cœtum dicendo, Recedite nunc à tentoriis istorum improborum hominum & ne attingite quicquā quod illorum sit, ne consumamini in omnibus peccatis eorum.

27 Itaque receperunt se è circuitu Korachi, Dathan & Abiramo circumquaque; Dathan vero & Abiram egressi stabant quisq; in ostio tentorii sui cum uxoribus suis, filiisq; suis & parvulis suis.

28 Quibus dixit Moyses, Hac re cognoscetis Jehovam misisse me ad faciendū omnia opera ista: non autē ex me ipso.

29 Si ut ceteri omnes homines moriantur isti, & animadversione omnium reliquorum hominum animadverterur in eos, ne Jehova miserit me:

30 Sin autem aliquid novi patrabit Jehova, & aperiens humus os suum absorbebit eos cum omnibus quæ eorum sunt, descendentq; vivi in sepulcrum tunc cognoscetis homines istos contemsim provocasse Jehovam.

31 Fuit ergo quum absolveret eloqui omnia verba hæc, ut findereturhumus quæ subierat illis.

32 Et aperiens terra os suum absorbuit eos & domos eorum, omnes etiam homines qui erant Korachi, & omnes facultates ejus.

33 Ita descenderunt illi cum omnibus quæ ipsorum erant, vivi in sepulcrum: & operiente os terra perierunt è medio congregationis.

34 Omnes vero Israelitæ qui erant circa illos, fugerunt ad vocem illorum dicebant enim, Videndane absorbeat nos terra.

35 Præterea ignis egressus est à Jehova, & absumpsit ducentos quinquaginta illos viros qui offerebant sufficum.

CAPUT XVII.

Virga Aharoni florens.

1 Tunc alloquutus est Jehova Moysen, dicendo,

2 Edic Eliazari filio Aharonis Sacerdotis, ut tollat thuribula ista è medio incendii, ignem vero eorum disperge illuc; sancta enim sunt.

3 Ex thuribulis istorum qui peccatores fuerunt in animas suas, ut faciant ductiles laminas obducendas altari, quia admoverunt illa coram Jehova ut sancta essent, & sunto Israelitis signo.

4 Assumsit itaq; Eliazar Sacerdos thuribula illa ærea quæ admoverant ii qui fuerunt exusti; deduxeruntque ea ob ducenda altari,

5 In monimentum filiis Israelis, ne accedat quispiam extraneus qui ex semine Aharonis non est, ad adolendum sufficium coram Jehova: ut non sit sicut Korach & sicut cœtus ejus quemadmodum edixerat Jehova ipsi per Moysen.

6 Sed murmurarunt toti cœtus filiorum Israelis postridie contra Moysen & contra Aharonem, dicendo, Vos morte effecistis populum Jehovæ.

7 Fuitq; congregato cœtu contra Moysen & contra Aharonem, respicientes

bus ad tentorium conventus, ut ecce operiret illud nubes ipsa, apparebat enim gloria Jehovæ.

8 Venit ergo Moſche & Aharon ante tentorium conventus.

9 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

10 Recedite è medio hujus cœtus, ut abſumam eos momento: *hi* vero procidérunt in faciem ſuam.

11 Edixitq; Moſche Aaroni, Accipe thuribulum, inditoq; ei igne ex altari & impoſito thure, fac ut celeri percurrat cœtum, & expiationem fac pro eis: exivit enim fervens ira à facie Jehovæ, *jam* incepit ipſa plaga.

12 Quo accepto Aharon, quemadmodū edixerat Moſche, quum accurreret in medium cœtus, ecce inceperat plaga illa in populo: quamobrem indidit *Aharon* ſuffitum, & expiationem fecit pro populo.

13 Stetitq; inter mortuos & vivos: ſic cohibita eſt plaga illa.

14 Fuerunt autem qui mortui ſunt iſta plaga, quatuordecies millē ſeptingenti, præter mortuos ob negotium Korachi.

15 Deinde reverſo Aharone ad Moſchen verſus portam tentorii conventus, quum plaga jam cohibita eſſet: *Caput 17*

16 Alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

17 Alloquere filios Iſraelis, & accipe ab eis ſingulas virgas pro paterna familia, ab omnibus ducibus eorum ſecundum paternam familiam ſuam, duodecim virgas; cujuſque nomen inſcribito virgæ ejus.

18 Nomen vero Aharonis inſcribito virgæ Levi: nam virga una *eſt* in quemq; primarium familiæ paternæ ſuæ.

19 Et reliquetes illas in tentorio conventus, coram teſtimonio ubi conveniſe ſoleo vobis.

20 Erit q; *ut* ejus quem elegero, virga floreat: ne ſecundo *averſum* à me murmura filiorum Iſraelis, quibus murmurant contra vos.

21 Quæ quum eloquutus eſſet Moſche filiis Iſraelis, dederunt ei omnes duces eorum virgas ſingulas in duces ſingulos domus paternæ ſuæ, duodecim virgas: *erant* q; virga Aharonis inter virgas illorū.

22 Reliquit autem Moſche virgas illas coram Jehova, in tentorio teſtimonii.

23 Et fuit poſtridie, ingreſſo Moſche in tentorium teſtimonii, ut ecce floruiſſet virga Aharonis pro familia Levi; produxerat enim germen emiſerat florem, & edocerat amygdala.

24 Protuliq; Moſche omnes virgas illas à conſpectu Jehovæ ad omnes filios Iſraelis; quas inſpexerunt, & receperunt quique virgam ſuam.

25 Edixit autem Jehova Moſchi, Refer virgam Aharonis ante teſtimonium, obſervandam in ſignum contra deditos rebellionis: ut à me murmura eorū, & non moriantur.

26 Quod fecit Moſche, quemadmodū præceperat ipſi Jehova, ſic fecit.

27 Tunc alloquuti ſunt filii Iſraelis Moſchen, dicendo, En exſpiramus, perimus, omnes perimus.

28 Quicunq; ſe tenere ingerit accedens ad tabernaculū Jehovæ moritur: eſt: an vero omnes ad unum exſpirabimus?

CAPUT XVIII.

Officia, & beneficia, ſeu Præbenda Levitæ.

QUa propter tu & filii tui, & familia patris tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in ſanctuarium; tuq; & filii tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in ſacerdotio veſtro *commiſſa*.

2 Idcirco etiam fratres tuos tribum Levi, tribum paternam tuam admove tecū, ut adjuncti tibi miniſtrent tibi: tu autē & filii tui tecum miniſtrabitis ante tentorium teſtimonii.

3 Ita obſervent obſervationē tui & obſervationem totius tentorii: verūtamen ad vaſa ſanctuarii, & ad altare ne accedunto, ut non moriantur tum ipſi tū vos.

4 Adjungentur ergo tibi, ut obſervent obſervationem tentorii conventus in toto miniſterio tentorii: at nullus extraneus accedito vobiſcum.

5 *Vos* autem obſervabitis obſervationē ſanctuarii & obſervationem altaris: ſic non erit deinceps fervens ira contra filios Iſraelis.

6 Et enim ego, ecce, de ſumpſi fratres veſtros Levitas è medio filiorum Iſraelis: vobis dono dantur pro Jehova, ad miniſtrandum miniſterio tentorii conventus.

7 Tu vero & filii tui tecum obſervate ſacerdotium veſtrum in omni negotio altaris, & *eorum* quæ *ſunt* intra ipſum velum: ut miniſtretis: dativo miniſterio dono ſacerdotium veſtrum, ideo extraneus qui prope accederit, morte plectetur.

8 Præterea dixit Jehova Aaroni, Ecce, ipſe ego do tibi *ad* obſervationē oblationes meas: ex omnibus rebus ſanctis filiorū Iſraelis tibi do eas propter unctionē, & filiis tuis in ſtatutum perpetuum.

9 Hoc erit tuum, è rebus ſanctis ſanctarum *ſervatis* ab igne: omnis oblatio eorū ex omni munere eorum, & ex omni peccato eorum, & ex omni re tu eorum quæ reſtituent mihi, res ſancta ſanctarum, tua eſto & filiorum tuorum.

10 In ſanctiore loco comedito illud: omnis mas comedet illud; res ſancta eſto tibi.

11 Hoc quoq; tuum eſto, elatio doni eorū cum omnibus *donis* filiorum Iſraelis: quæ agitantur, tibi do illa & filiis tuis, & filiabus tuis tecum ſtatuto perpetuo: quiſquis mundus *erit* in familia tua, comedet illud.

12 Quodvis optimū oleum, & quodvis optimum mūti ac frumenti, primitias eorum quas dederint Jehovæ, de tibi.

13 Primitiæ omnium quæ ibrint in ter-

terra illorum, quas attulerint Jehovæ, sunto tuæ: qui suis mundus erit in familia tua, comedet ex eis.

14 Omne devotum in Israele, tuũ esto.

15 Quicquid aperit vulvam ex omni carne quam oblaturi sunt Jehovæ, tam ex homine quam ex jumentis, tuum esto: sed omnino redimi jubeto primogenitũ hominis, primogenitum quoq; jumenti immundi redimi jubeto.

16 Redimendos autem illorũ à nato uno mense redimi jubeto secundũ æstimationem tuam argenti quinque sicles prout est siclus sanctuarii: viginti obolorũ est.

17 Primogenitum vero bovis, aut primogenitum ovis, aut primogenitũ capræ ne iunito redimi, res sanctæ sunt: sanguinem eorum spargito super altare: & adipem illorum adoleto, *ut sit* igne absumptus in odorem gratum Jehovæ:

18 Et caro eorum tua esto; sicut pectus agitationis, & sicut armus dexter, tua esto.

19 Omnes oblationes rerum sanctarum quas offerent filii Israelis Jehovæ, do tibi, & filiis tuis, ac filiabus tuis tecum in statutum perpetuum: fœdus salis, perpetuum est coram Jehova, pro te & pro semine tuo tecum.

20 Edixit etenim Jehova Aharoni, In terra illorum ne habeto possessionem, & pars ne esto tibi inter eos: ego *sum* pars tua & possessio tua inter filios Israelis.

21 Filiis autem Levi ecce do omnes decimas ex Israele in possessionem; pro ministerio ipsorum quo ipsi ministrant, muisterio tentorii conventus.

22 Ut non accedant deinceps filii Israelis ad tentorium conventus, portaturi peccatum *atque* morituri:

23 Sed ministrent Levitæ ipsi ministerium tentorii conventus, & ipsi ferent iniquitatem suam: statuto perpetuo per generationes vestras, ut inter filios Israelis non possideant possessionem.

24 Nam decimas filiorum Israelis quas afferent Jehovæ in oblationem, do Levitis in possessionẽ: idcirco edico de illis, Inter filios Israelis ne possidento possessionẽ.

25 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

26 Levitas item alloquere & edicas eis, Quum acceperitis à filiis Israelis decimas quas do vobis ab illis pro possessione vestra: tunc offeretis ex eis oblationem Jehovæ decimas ex illis decimis.

27 Ut imputetur vobis oblatio vestra sicut frumentum ex area, & sicut maturus liquor ex torcularis lacu.

28 Sic offertote vos quoque oblationẽ Jehovæ de omnibus decimis vestris quas acceperitis à filiis Israelis: ut detis ex illis, singulis oblationem Jehovæ, Aharoni Sacerdoti.

29 Ex singulis quæ dabuntur vobis offertote omnem oblationem Jehovæ ex singulorum opimo, ex *eo* *offerte* sacram partem ejus.

30 Dices etiam eis, Quum offeretis ex eo opimũ ejus, tum imputabitur Levitis tanquam proventus ex area, & tanquam proventus è lacu torcularis.

31 Tum comedetis ipsas *decimas* quovis in loco, vos & familiæ vestræ: nam merces est vobis pro ministerio vestro in tentorio conventus.

32 Sic non portabitis illarum nomine peccatum, offerentes ex eis opimum earum, & res sacras filiorum Israelis non profanabitis, neque morietis.

CAPUT. XIX.

De expiatione per Juniecem rufam.

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo,

2 Hoc *est* statutum legale, quod præcepit Jehova; dicendo, Edic filios Israelis ut accipientes *adducant* ad te junicem, rufam, in tegrum, in qua non *sit* vitium, cui jugum nondum impositum sit:

3 Et dabitis eam Eliazari Sacerdoti, qui julebit eam educi extra castra, ut jugulet eam *quis* coram ipso.

4 Tum accipiens Eliazar de sanguine ejus digito suo; asperget versus anteriorem partem tentorii conventus de sanguine ejus septies.

5 Et jubebit comburi junicẽ illã ante oculos suos; pellem ejus, & carnẽ ejus, & sanguinem ejus cum fimo ejus comburet.

6 Assumens q; Sacerdos lignũ cedrinum, & hyssopum, & dithaphum coccineum; projiciet ea intra rogum illius junicis.

7 Deinde lotis vestimentis suis Sacerdos abluet carnem suã aqua, ac postmodum veniet in castra; & immundus erit Sacerdos usq; ad vesperam.

8 Et similiter qui combuserit eã, lavabit vestimenta sua aqua; & abluet carnẽ suã aqua & immundus erit usq; ad vesperam:

9 Tum colliget quispiam mundus cinerem ipsius junicis, & relinquet extra castra in loco mundo; ut sortui filiorum Israelis asservetur in aquam separationis, *aqua* peccati est.

10 Deinde lavabit qui collegit cinerẽ illius junicis vestimenta sua & immundus erit usq; ad vesperam: hoc erit filiis Israelis & peregrino peregrinanti inter eos statutum perpetuum.

11 Qui tetigerit mortuũ, quodcunque cadaver hominis, is erit immundus septẽ dies.

12 Ubi autem purgaverit se *aqua* ipsa die tertio & die septimo, mundus erit: quod si non purgabit se die tertio & die septimo, non erit mundus.

13 Qui suis tacto mortuo cadavere hominis qui mortuus est, non purgaverit se, tabernaculum Jehovæ polluit, ideo excidetur anima illa à Israele: quia aqua separationis non fuerit aspersa super eo, immundus est, deinceps immundus ira ejus in eo *est*.

14 Hæc *esto* lex, quum homo mortuus

fuerit in tentorio: quisquis accedit ad tentorium ipsum, & quisquis *est* in ipso tentorio, immundus erit septem dies.

15 Etiam omne vas apertum super quo non fuerit pannus circumtortus, immundum *est*.

16 Et quicunq; tetigerit in superficie agri confossum gladio, aut mortuum, aut os hominis, aut sepulcrum; immundus erit septem dies.

17 Accipient itaque pro illo immundo de pulvere ignis exustæ *juncis* peccati: cui imponet aquam vivam in vase.

18 Et accipiens hyssopum intinget aqua illa vir mundus, & asperget ea tentorium illud, & omnia illa vasa, & animas quæ ibi fuerint: similiter eum qui tetigerit aliquod os aut confossum aut mortuum, aut sepulcrum ullum:

19 Asperget, inquam, mundus ille immundum itium die tertio & die septimo: quumque purgaverit eum die septimo, lotis vestimentis suis abluet *illa* se aqua, sic mundus erit vespere.

20 Quisquis autem immundus fuerit & non purgaverit se, omnino exscinderur anima illa è medio hujus congregationis, eam sanctuarium Jehovæ polluit, aqua separationis non fuit inspersa illi, immundus est.

21 Hoc erit illis in statutum perpetuum: cum qui spargit aquam separationis lavato vestimenta sua, tum qui tangit aquam separationis, immundus erit usque ad vesperam.

22 Quicquid autem tetigerit is qui immundus *est*, immundum esto: & anima quæ tetigerit *illud*, immunda esto usque ad vesperam.

CAPUT XX.

Murmur ad aquas contentionis.

VEnientibus autem filiis Israelis, toto cœtu illorum in desertum Tziis, noviluniio primo, consedit populus ad Kadeschum: ubi mortua est Mirjam, & sepulta ibi.

2 Quumque non esset aqua illi cœtui, congregati sunt adversus Moschen & adversus Aharonem.

3 Et contendit populus cum Mosche: loquebantur enim, dicendo, At utinam exspiralissemus quum exspirarent fratres nostri coram Jehova.

4 Nam cur adduxistis congregationem Jehovæ in desertum istud, ut moriamur ibi, nos & jumenta nostra?

5 Et quare fecistis ut ascenderemus ex Ægypto? ad adducendum nos in locum malum istum? non *est* locus sementis, aut ficuum, aut vitium, aut malogranatorum, nec aqua *quidem* adest ad bibendū.

6 Veniens itaq; Mosche & Aharon me-ea illius congregationis ad portam tentorii conventus, prociderunt in faciem suam: & apparuit eis gloria Jehovæ.

7 Et alloquutus est Jehova Moschen dicendo,

8 Accipe virgam hanc, & congregate cœtum hunc tu & Aharon frater tuus, ut alloquamini petrā istam ante oculos eorum, & edat aquam suam; ita proferens eis aquam ex ista petra, dabis bibendum isti cœtui & jumentis eorum.

9 Quum itaq; accepisset Mosche virgam illam à conspectu Jehovæ, quemadmodum præceperat ei:

10 Congregaverunt Mosche & Aharon congregationem istam versus petram illam; dixitq; eis, Audite nunc, ô rebelles, an ex petra hac proferemus vobis aquam?

11 Deinde Mosche attollens manum suam percussit petram illā virga sua bis: tunc prodiit aqua multa, & bibit cœtus ille & jumenta illorum:

12 Quamobrem dixit Jehova Moschi & Aharoni, Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me ante oculos filiorum Israelis, idcirco non introducetis congregationem istam in terram quam ego do eis.

13 Illa *est* aqua contentionis, ubi contenderunt filii Israelis contra Jehovam; & sanctificavit sese inter illos.

14 Tum misit Mosche nuncios à Kadescho ad regē Edomæorū *qui dicerent*, Sic ait frater tuus Israel, Tu nosti omnes molestias quæ obvenerunt nobis:

15 Ut descenderunt Patres nostri in Ægyptum, mansimusq; in Ægypto temporibus multis; ac malo affecerunt nos Ægyptii, ficut patres nostros:

16 Quumq; clamavissemus ad Jehovā ut exaudivit Jehova vocem nostram misitque angelum qui eduxit nos ex Ægypto: & ecce *jam* sumus ad Kadeschum, civitatem ad finem termini tui *sitam*.

17 Transeamus quæsumus per terram tuam, non transibimus per agrum aut per vineā *ullius*, neq; bibemus aquā *ullius* putei: via regia ibimus, non declinabimus ad dextram aut sinistram, usque dum transiverimus terminum tuum.

18 Cui respondit Edomæus, Ne transito per regionem meam: ut non prodeā cum gladio obviam tibi.

19 Rursus dicentibus ei filiis Israelis, Trita via ascendamus; & si aquam tuam bibemus ego & pecora mea, tunc dabo pretium venditionis ejus: tantummodo *istud*, nihil *aliud*, pedibus meis transeā,

20 Respondit, Non transibis; prodiitq; Edomæus obviam ei cum populo numeroso & manu forti.

21 Renuente itaque Edomæo permittere Israeli ut transiret per terminum suum: deflexit Israel ab eo.

22 Profecti sunt enim à Kadescho, & venerunt filii Israelis, totus cœtus illorum ad Horem montem.

23 Tum alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem ad montem Horem, juxta terminum terræ Edomæorum, dicendo,

24 Aggregandus est Aharon ad populos suos,

suos, non enim ingredietur in terram quam do filiis Israelis: eo quod rebellantis contra præceptum meum ad aquã contentionis.

25 Assume Aharonem & Elhazarem filium ejus; eosq; jube ascendere in montem ipsum Horem.

26 Et exue Aharonem vestibus suis ut induas eis Elhazarem filium ejus: deinde Aharon aggregabitur,& morietur ibi.

27 Fecit ergo Moïche quemadmodum præceperat Jehova: nam ascenderunt in montem Horē ante oculos totius cœtus:

28 Et exuens Moïche Aharonem vestibus ipsius, induit eis Elhazarem filium ipsius, & mortuus est Aharon ibi in vertice montis: postea descendit Moïche cum Elhazare de monte illo.

29 Quumq; viderent totus ille cœtus exspirasse Aharonem, fleverunt Aharonem triginta diebus tota domus Israelis.

CAPUT XXI.

Vincuntur rex Cenahanæus, rex Hog, & rex Sichon. Serpens æneus erigitur.

QUum autē audivisset Cenahanæus rex Haradi inhabitans Australem partem adventare Israelitas via ipsis exploratorū: pugnavit contra Israelem, & captivam fecit ex eo captivorum multitudinem.

2 Quapropter vovens Israel votum Jehovæ, dixit, Quum omnino tradideris populum istum in manum meam, tunc devotus efficiam civitates eorum.

3 Auscultans ergo Jehova voci Israelis tradidit Cenahanæum *illi*, qui devotos effecit eos & civitates eorum: quamobrē vocavit nomen illius loci Chormam.

4 Deinde profecti sunt ex illo monte Hore via *ad* mare algosū, ut circumirent terram Edomæorum: sed imminutus est animus populi propter viam illam.

5 Dicebat enim populus contra Deū & contra Moschen, Quare fecistis ut ascenderemus ex Ægypto? ad moriendū in hoc deserto? nam non adest panis nec adest aqua, & animam nostram tædet hujus panis vilissimi.

6 Tum immisit Jehova in populum illum serpentes pestiferes qui morderent populum: ita moriebatur populus multus ex Israele.

7 Veniens itaq; populus ad Moschen, dixerunt, Peccavimus, quod loquuti sumus contra Jehovam & contra tesora Jehovam ut amoveat à nobis hos serpentes: oravitq; Moïche pro populo.

8 Edixit vero Jehova Moschi, Fac tibi pestiferem, & impone eum perticæ: eritq; *ut* quisquis morsus fuerit, quum aspexerit eum, sanitatem recipiat.

9 Et faciens Moïche serpentē æneū imposuit eum perticæ: eratq; quū momordisset serpens aliquem, ut intuens in serpentē illum æneum sanitatem reciperet.

10 Profecti autem filii Israelis, castramerati sunt Obothis.

11 Deinde profecti Obothis: castramerati sunt ad cumulos *montium* Haberimorum in illo deserto quod *est* ante conspectum Moabitarum ab Ortu Solis.

12 Inde profecti, castramerati sunt in valle Zeredi.

13 Inde profecti, castramerari sunt ad vadum Arnonis, quod *est* in ipso deserto procedens à termino Emorai: nam Arnon terminus Moabitarum inter Moabitas & Emoræos *est*.

14 Id-circo dici soler in recensione bellorū Iehovæ, contra Vahebum in regione Suph & contra flumina *fluminæ* Arnonis.

15 Decursus enim ittorum fluminum qui divertit ad situm Haræ; is nititur termino Moabitarum.

16 Et inde *profecti sunt* Berrum: is *est* ille puteus de quo edixerat Jehova Moschi, Congrega populū & dabo eis aquam.

17 Tum cecinit Israel canticū hoc, Ascende puteе, acclamate ei:

18 Putee quem fodiunt principes, quē effodiunt ingenui è populo, cum Legislatore scipionibus suis: à deserto vero Matthanam *sunt profecti*.

19 Et Matthana Nahalielem, & Nahaliele Bamothas:

20 Bamothis vero ad illā vallem quæ *est* in agro Moabitarum ad initium colliū, & respicit versus ipsam solitudinem.

21 Tum misit Israeli nuncios ad Sichonem regem Emoræorum, qui dicerent,

22 Transeā per terram tuam, non divertemus in *ullum* agrū aut vineam, neque bibemus aquam *ullius* putei via regia ibimus usque dum transiverimus terminum tuum.

23 Non permisit autem Sichon Israeli transire per terminū suū: sed congregato Sichon toto populo suo processit obviā Israeli in ipsū desertum, & venit ad Jaharzam: ubi pugnavit contra Israelem.

24 Percussit vero eū Israel acie gladii: & hæreditario jure acquisivit terram ejus ab Arnone Jabbokum usque, usq; ad Hammonitas: nā munitus erat terminus Hammonitarum.

25 Occupavit ergo Israel omnes civitates illas: ideo habitat Israel in omnibus civitatibus Emorai, Cheschbone, & in omnibus oppidis ejus,

26 Cheschbon enim civitas erat Sichonis regis Emorai, qui pugnans contrā regem Moabitarū priorem ademerat totā regionem ejus è manu ejus, Arnonem usque.

27 Idcirco dicere solent qui proverbiis utuntur, Adite Cheschbonem: ædificetur & firmetur civitas Sichonis.

28 Quum ignis egressus est Cheschbone, flāma ex civitate Sichonis, absumsit Haræ Moabitarū, incolas excelsorum Arnonis.

29 Væ tibi Moab, periisti populo Cemoschi: tradidit filios ejus qui evadebant & filias ejus in captivitatem, regi Emoræo Sichoni.

30 Sed iaculis conserimus eos pereunte Cheshbone. Diximus usque: & desolavimus Nophachum usque, *desolatione* perdente Medeban usque.

31 Itaque habitavit Israel in terra Emoræi.

32 Deinde misit Mosche ad explorandum Jazeerem, quã ceperunt *eum* oppidis ejus: sic expulit Emoræum qui *erat* illic.

33 Postea conversũ quum ascenderent via *ad* Baschanem; processit Hog rex Baschanis obviam eis, ipse cum toto populo suo in prælium Edrehin.

34 Edixit autem Jehova Moschi, Ne timeto eum, nam in manum tuam trado eum totumq; populum ejus, ac regionem ejus: sed sicies eo quemadmodum siecisti Sichone rege Emorzorum qui habitabat Cheschbone:

35 Percuserunt itaq; eum, filiosque ejus, & totum populum ejus, adeo ut non relinquerent ei superstitem: sic hæreditario jure consequuti sunt terram ejus.

CAPUT XXII.

Absa loquitur.

POstea profecti sunt filii Israelis; & castra posuerunt in campestribus Moabitarũ cis vadũ Jerichuntinum Jardenis.

2 Quod videns Balak filius Tzipporis; eum omnibus quæ fecerat Israel Emorzo ipsi:

3 Timuit Moabita à præsentia istius populi valde, eo quod multus esset: vadutq; Moabitã ob præsentiam filiorũ Israelis.

4 Quapropter dixit Moabita Senioribus Midianis, Nunc delingent hæc congregatio omnia quæ circum nos *sunt*, sicut delingit bos viridem herbam agri (erat autem Balak filius Tzipporis rex Moabitarum tempore illo.)

5 Et misit nuncios ad Bilhamum filium Behoris Peteorã, quæ *est* imposita ipsi flumini, in regione popularium eius, accersitũ eum, dicendo, Ecce populus egressus est ex Ægypto, ecce operit aspectũ hujus terræ, & ipse considet è regione mei:

6 Nunc itaq; veni quæso, maledic mihi eusit populo huic, quia robustior est me, forsitle prævalebo, percutiemus eum, aut expellam eũ ex hac terra: novi enim benedictum sore eum cui benedixeris, & cui maledixeris fore maledictum.

7 Iverunt ergo Seniores Moabitarum & Seniores Midianitarum cum divinationum honorariis in manibus suis: quumq; pervenissent ad Bilhamum, retulerunt ei verba Balaki.

8 Qui dixit eis, Pernoctate hic nocte ista, & reddam vobis responsũ quemadmodũ edixerit Jehova mihi: sic manserunt principes Moabitarum cum Bilhamo.

9 Venit autem Deus ad Bilhamum, & dixit, Qui *sunt* viri isti apud te?

10 Et dixit Bilham Deo, Balak filius Tzipporis rex Moabitarũ misit *eos* ad me,

11 *Dicens*, Ecce populus egressus ex Ægypto tegit jam aspectum hujus terræ; mane veni, exsecrare mihi causã illum, fortasse prævalebo pugnando adversus eum, aut expellam eum.

12 Sed dixit Deus Bilhamo, Ne ito cum illis: ne maledicito populo illi, nam benedictus est.

13 Quare surgens Bilham, eo mane dixit principibus Balaki, Redite in terram vestram; quia renuit permittere Jehova ut eam vobiscum.

14 Et surgentes principes Moabitarum venerunt ad Balakum; dixeruntq; *ei*, renuit Bilham ire nobiscum.

15 Sed perrexit ulterius Balak, mittendo principes plures & honoratiores istis.

16 Qui quum venissent ad Bilhamum, dixerunt ei, Sic ait Balak filius Tzipporis, Ne quæso excuses te interdicto, quo minus venias ad me:

17 Nam valde cumulabo te honore, & quicquid edixeris mihi efficiam: quare veni quæso, exsecrare populum hunc mea causa.

18 Respondens autem Bilham, dixit servis Balaki, Si daret mihi Balak domum suam plenam argento & auro, non possem transgredi præceptum Jehovæ Dei mei, faciendo *aliquid* parvum aut magnum.

19 Nunc tamen manete quæso hic vos quoque hac nocte; ut cognoscam quid perrecturus sit Jehova loqui mecum.

20 Veniens autem Deus ad Bilhamum nocte, dixit ei, Quandoquidem accersitũ te venerunt viri isti, surge, abi cum eis: verumtamen rem quam edixero tibi, illam facies.

21 Surgens itaque Bilham ipso mane strauit asinam suam, abiitque cum principibus Moabitarum.

22 Sed accensa est ira Dei quod ipse abiret: & appositus se Angelus Jehovæ in via ut esset adversarius ei: is autẽ insidebat asinæ suæ, habens duos pueros suos secũ.

23 Quum autem videret asina illa Angelum Jehovæ stantem in via illa, & gladiũ ejus eductum in manu ejus, declinavit asina ab illa via ut iret in agrum: sed percussit eam Bilham ut cogeret eam reflectere *ad* viam illam.

24 Tum steterit Angelus Jehovæ in tramite quodam vineārum macerium utrinque habente.

25 Quumq; videns asina Angelum Jehovæ *stantem* comprimeret se ad alterã maceriem, compressit pedẽ Bilhami ad maceriem illam: quare denuo percussit eam.

26 Postea Angelus Jehovæ perrexit transire: steteritque in loco angusto, ubi nulla erat via ad declinandum dextrorsum aut sinistrorsum.

27 Itaque videns asina *stantem* Angelum Jehovæ, succubuit sub Bilhamo: & accensus ira Bilham percutiebat asinam baculo suo.

28 Aperuit autem Jehova os asinæ, quæ dixit

dixi Bilhamo, Quid fecit tibi, quod percussisti me jam ter?

29 Dicente vero Bilhamo asinæ, Quia ludificata es me: utinam esset gladius in manu mea jam enim occiderem te:

30 Dixit asina Bilhamo, Nonne asina tua sum, qua vehi soles ex quo tui fui usque in diem hunc? an soliti fui unquam tibi ita facere? qui dixit, Non.

31 Tum detexit Jehova oculos Bilhami, qui vidit Angelum Jehovæ consistentem in ipsa via, & gladium ejus eductum in manu ejus: quare inclinans verticē incurvavit se in faciem sua *honorem exhibens*.

32 Et dixit ei Angelus Jehovæ, Quamobrem percussisti asinam tuā jā ter? ecce ego egressus sum ut sim adversarius, quia declinat hæc via in con pectu meo.

33 Quam vidit me asina, cum divertit à conspectu meo jam ter: fortasse divertit à conspectu meo, quia jam etiam te occidissem, & illam vivam conservassem.

34 Dicenti itaq; Bilhamo ad Angelum Jehovæ, Peccavi, quia nesciebam te consistere obviā mihi in hac via: quare nunc si malum videtur in oculis tuis revertar.

35 Dixit Angelus Jehovæ Bilhamio, Abi cum istis viris, sed tantum verbum quod dixero tibi illud loquitor: ivitq; Bilham cum principibus Balaki.

36 Quibus autē audiret Balak advenisse Bilhamum; processit obviam ei ad urbem Moabitarum, quæ *erat* in termino Arnonis, qui *est* in extremitate ipsius termini.

37 Et dixit Balak Bilhamo, Annon sedulo misi tam ad te ad accersendum te? quare non venisti ad me? an vero non possum honore afficere te?

CAPUT. XXIII.

Bilham semel atque iterum benedicit Israeli.

DIxit vero Bilham Balako, Ecce veni ad te: Jam possumne ullo pacto aliquid loqui? illud ipsum verbum quod indiderit Jehova ori meo eloquar.

2 Ivitq; Bilham cum Balako, & venerunt in urbem, finibus *adjacentem*:

3 Ubi mactans Balak boves & pecudes misit ad Bilhamum, & ad principes qui cum eo *erant*.

4 Fuit autem ipso mane, ut assumens Balak Bilhamum deduceret eum ad excelsa Bahalis: unde videbat extremam partem populi. *Caput* 23.

5 Tum dixit Bilham Balako, Exstrue mihi hic septem altaria; & præpara hic mihi septem juvencos, & septem arietes.

6 Et fecit Balak quemadmodū loquutus erat Bilhā, obtuliteq; Balak cum Bilhamo juvencum & arietem in unoquoq; altari.

7 Dixit autem Bilham Balako, Confite juxta holocaustum tuum; dum abeo, fortasse obviam fiet Jehova mihi, & quamcunque rem ostender it mihi indicabo tibi: & abiit in clivum.

8 Quumque obviam factus esset Deus Bilhamo, dixit ei *Bilham*, Septem altaria disposui, & obtuli juvencum atque arietem in unoquoque altari.

9 Indens vero Jehova verbum ori Bilhami, dixit, & revertere ad Balakum, & sic loquitor.

10 Fit itaq; reversus ad illū, quum ecce consisterit juxta holocaustum suum: ipse cum omnibus principibus Moabitarum.

11 Protulitq; sententiam suam, dicens, E Syria jussit me adducī Balak rex Moabitarum à montibus Orientalibus, *dicendo*, Veni, maledic mea causa Jahakobo, veni, detestare Israelem.

12 Quid exsecrarer? non exsecrarer *Deus* fortis illum: aut quid detestarer? non detestatur Jehova.

13 Quum è summitate rupium illum aspicio, & è collibus contemplor illum: en populus *qui* solus habitat, & à nullis gentibus seipsum non annumerat.

14 Quis numeret pulverem Jahakobi? & *quis* numerum? *quis* quartam partem Israelis? Moriar ego morte justorum, & fit finis meus sicut illius.

15 Tum dixit Balak Bilhamo, Quid facis mihi? ad exsecrandū inimicos meos assumpsi te, ecce autē indetenter benedicis.

16 Qui respondens dixit, Annon quod indidit Jehova ori meo, ipsum cum observantia eloquer?

17 Deinde dixit ei Balak, Veni, quæso mecum ad locum alterum ex quo videas eum; tantum extremitatem ejus videbis, eum vero totum non vides: & exsecrare eum mea causa inde.

18 Sic assumens eum *deduxit* in agrum Tzophim ad initium collium; ubi exstructis septem altaribus obtulit juvencum & arietem in unoquoque altari:

19 Dixitq; Balako, Consiste hic juxta holocaustum tuum: ego vero obviam fiam illic *Jehovæ*.

20 Obviam itaq; factus Jehova Bilhamo indidit verbum ori ejus; ac dixit, Revertere ad Balakum, & sic loquitor.

21 Venit itaque ad illum; ecce autem consistebat juxta holocaustum suum & principes Moabitarum cum eo: & dixit Balak, Quid loquutus est Jehova?

22 Tum protulit sententiam suam, dicens, Surge Balak & audi, aures arrecte ad me Bli Tzipporis.

23 *Deus* fortis non *est* homo qui mentiatur, aut filius hominis quem pœnitet: an ipse dixerit & non faciet? an loquutus fuerit, & non præstabit illud?

24 Ecce recepi benedicendi onus: benedixit enim, nec revocabo illud?

25 Non iniquitatem iniquitatem in Jahakobo, nec aspicit perversitatem in Israele: Jehova Deus ejus cum eo *est*, & clangor regius *est* in eo.

26 *Deus* fortis eduxit eorum ex Ægypto, *est* ei ut vires Monoceroticis.

27 Nam non est incantatio contra Jaha-

hobum, nec divinatio contra Israelem: jam hoc tempore dicendum est de Jahakobo & de Israele, Quid operetur Deus sortis:

9 Ecce populus *qui* tanquam immanis leo allargetur & tanquam leo suspiam attollet: non cubabit donec comederit prædam, & sanguinem confossorum biberit.

10 Tum dixit Balak Bilhamo, Nec ulla exsecratione exsecrator eum, nec benedictione benedicito ei.

11 Respondens vero Bilham, dixit Balako, An non alloquutus eram tecum dicendo, Quicquid loquutus fuerit Jehova, illud faciam?

12 Deinde dixit Balak Bilhamo, Age quæso, adjungam te *huc* in loco alium; fortasse rectum videbitur in oculis Dei Bilhami, ut illum inde mea causa exsecrerit.

13 Et assumens Balak Bilhamum, *duxit* in verticem Pehoris, qui respicit solitudinem versus.

14 Ubi dixit Bilham Balako, Extrue mihi hic septem juvencos, & septem arietes.

15 Et fecit Balak quemadmodum dixerat Bilham; obtulitque juvencum & arietem in singulos altari.

CAPUT XXIV.

Bilham tertium benedicit Israeli, & vaticinatur de Christo.

VIdens autem Bilham bonum videri in oculis Jehovæ ut benediceret Israeli, hac vice ut antea non ivit ad captandas incantationes: sed convertit faciem suam versus desertum.

2 Quumque sublatis oculis suis videret Bilham Israelem commorantem per tribus suas, adfuit ei spiritus Jehovæ:

3 Et protulit sententiam suam dicens, Dictum Bilhami filii Behoris, & dictum viri aperti oculis:

4 Dictum audientis sermones *Dei* fortis; qui visionem omnipotentis videt, excidens, sed erectus oculis.

5 Quam sunt bona tentoria tua, ô Jahakob! tabernacula tua, ô Israel!

6 Ut valles extendantur, ut horti juxta flumen; ut tentoria plantavit *eos* Jehova, ut cedros juxta aquas.

7 Fundet aquam è situlis suis, ut semen *ejus sit* in aquis multis: sic allargetur super Agagum rex *ejus*, & attollet se regnum *ejus*.

8 *Deus* fortis eduxit ejus ex Ægypto, ut virtus monoceratis *erit ei*: consument gentes inimicas sibi, & ossa eorum detrahent, aut sagittis suis frangent.

9 Incurvavit se, jacet tanquam leo & tanquam immanis leo; quis excitet eum? benedicentium tibi *quisque est* benedictus, & maledicentium maledictus.

10 Tunc accensus ira Balak adversus Bilhamum com-fossit manibus suis: dixitque Balak Bilhamo, Ad exsecrandum inimicos meos vocaveram te, & ecce benedixisti indesinenter tribus jam vicibus.

11 Nunc ergo effuge in locum tuum; dixeram, Honore cumulabo te, sed ecce avertit te Jehova ab honore.

12 Sed dixit Bilham Balako, Nonne etiam nuncios tuos quos mihi eras ad me, alloquutus eram, dicendo?

13 Si daret mihi Balak plenam domum suam argento & auro, non possem transgredi præfinitum Jehovæ, faciendo rem bonam aut malam ex me: quod loquutus Jehova, illud eloquar.

14 Nunc itaque ecce ego abiturus sum ad populum meum: age, consulam tibi *res quas* facturus est hic populus populo tuo extremis temporibus.

15 Deinde protulens sententiam suam dixit, Dictum Bilhami filii Behoris, dictum viri aperti oculis:

16 Dictum audientis sermones *Dei* fortis, & noscentis notionem excelsi, *qui* visionem omnipotentis videt, excidens, sed erectus oculis:

17 Video illud, non tamen nunc; contemplor illud, sed non propinquum: procedit stella ex Jahakobo, & exsurgit sceptrum ex Israele, quod franget latera Moabitarum, & destruet omnes eos qui pone sunt.

18 Et erit Edom possessio erit, inquam, Sehir possessio hostium suis; sum Israel facies strenue:

19 Dominumque obtinebit ex Jahakobo *natus*, qui perdet superstitem è civitate *quaque*.

20 Quumque aspiceret Hamalekum, proferens sententiam suam dixit: *Is* principio gentium Hamalek, ira fine suo ad pereuntem *pertinet*.

21 Quum vero aspiceret Kenæum, proferens sententiam suam dixit: Forte *est* habitaculum tuum, & ponere in petra nidum tuum:

22 Attamen erit quum depasceretur Kajin, tantisper dum Assyrius captivum tenebit te.

23 Denique proferens sententiam suam dixit. Eheu, quis vivet ex quo disposuerit hoc *Deus* fortis?

24 Sed quum navis à litore Cittæorum *solvantur* afflixerint Assyrios, & afflixerint Hebræos, cum etiam *populus* ille in perpetuum peribit.

25 Postea surgens Bilham abiit ut reverteretur in locum suum; atque etiam Balak abiit iter suum.

CAPUT XXV.

Scortatio carnalis & spiritualis Israelitarum, & zelus Pinchæ ob illud factum.

TUm manebat Israel Schittimis; ubi cœpit populus scortari cum filiabus Moabitarum.

2 Nam invitaverunt populum ad sacrificia deorum suorum; comedebatque populus, ac incurvabat se diis illarum *honorem exhibens*.

3 Sic copulato Israele cum idolo Pehoris, accensa est ira Jehovæ in Israelem.

4 Et

4 Et edixit Jehova Moschi, Sume omnes primarios istius populi, & suspende eos Jehovæ coram isto Sole: ut averta tur furor iræ Jehovæ ab Israele.

5 Deinde edixit Mosche judicibus Israelis, Occidite quisq; homines suos qui copulaverunt se idolo Peboris.

6 Ecce autem quidam è filiis Israelis veniens adduxit versus fratres suos Midianitidem quandam, ante oculos Moschi, & ante oculos totius cœtus filiorum Israelis; ipsis flentibus *ad* portam tentorii conventus.

7 Quod quum videret Pinchas filius Eltazaris filii Aharonis Sacerdotis, surgens è medio illius cœtus arripuit spiculum manu sua:

8 Veniensque post illum Israelitam in lupanar ipsum, transfixit ipsos ambos, virum Israelitam & mulierem illam in lupanari illius: cum coërcita est plaga illa *ne pergeret* in filios Israelis.

9 Fuerunt autem qui mortui sunt plaga illa, vicies quater mille.

10 Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

11 Pinchas filius Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis avertit excandescentiam meam à filiis Israelis, quum ageret zelotypia mei inter eos, ita ut non consumpserim filios Israelis zelotypia mea.

12 Idcirco dicito, Ecce do ei meum fœdus, *fadus* pacis.

13 Erit enim ei ac semini ejus post eum fœdere Sacerdotium perpetuum; eo quod zelotypus fuit pro Deo suo, & expiationem fecit pro filiis Israelis.

14 Nomen autem viri Israelitæ illius percussi, qui percussus *fuit* cum illa Midianitide, *erat* Zimri filius Sallu; princeps paternæ familiæ ex Schimhonitis:

15 Nomen vero illius mulieris Midianitidis percussæ, Cozbi filia Tzuris, *qui* primarius nationum paternæ familiæ inter Midianitas erat.

16 Deinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

17 Hostiliter agite cum Midianitis istis, ut cædatis eos.

18 Nam ipsi hostiliter agunt contra vos machinationibus suis, quas machinati sunt contra vos in negotio Peboris, & in negotio Cozbi filiæ principis Midianitarum gentilis suæ, quæ percussa fuit die ipso plagæ ob negotium Peboris *impositæ*.

CAPUT XXVI.

Secunda recensio populi numero 601730. *exceptis Levitis numero* 22000.

Fuit autem post illam plagam, ut ederet Jehova Moschi & Elhazari filio Aharonis Sacerdoti, dicendo,

2 Recensete capita totius cœtus filiorum Israelis à nato vicinti annos & deinceps, per familias paternas eorum: omnem virum ad egrediendum in militiam inter Israelitas.

3 Itaque alloquutus est eos Mosche & Elhazar Sacerdos in campestribus Moabitarum, secundum Jardenem *ex adverso* Jerichuntis, dicendo,

4 *Recensete* à nato vicinti annos & deinceps: quemadmodum præceperat Jehova Moschi & filiis Israelis, qui egressi fuerant è terra Ægypti.

5 Reuben, primogenitus Israelis filiorum Reubenis; Chanoci familia Chanocæa; Pallu familia Palluitis:

6 Chetzronis familia Chetzronici; Carmi familia Carmitis.

7 Hi *sunt* è familiis Reubenitarum, quorum fuerunt numerati quadragies tercentum septingenti triginta.

8 Nati autem Pallu, Eliab:

9 Et filii Eliabi, Nemuel & Dathan, & Abiram; hi *sunt* Dathan & Abiram convocati è cœtu, qui moverunt rixas contra Moschen & contra Aharonem per cœtum Korachi, quando mota sunt rixa contra Jehovam.

10 Quare aperiens terra os suum absorpsit eos, & *qui erant* Korachi, moriente cœtu illo: quum absumpsit ignis ducentos quinquaginta viros, fuerunque *omnes* in signum.

11 Filii vero Korachi non sunt mortui.

12 Filiorum Schimhonis per familias suas; Nemuelis familia Nemuelitica; Jaminis familia Jaminitica; Jachinis familia Jachinitica:

13 Zerachi familia Zerachæa; Schaulis familia Schaulitica:

14 Hi *sunt* è familiis Schimhoniarum, vicies bis mille ducenti.

15 Filiorum Gadis per familias suas; Tzephonis familia Tzephonitis; Chaggi familia Chaggitica; Schuni familia Schunitica:

16 Ozni familia Oznitica; Heri familia Heritica:

17 Arodis familia Aroditica; Areeli familia Areelitis:

18 Hi *sunt* è familiis filiorum Gadis per numeratos eorum, quadragies mille quingenti.

19 Filii Jehudæ *fuerant* Her & Onan, sed mortuus est Her, & Onan in terra Cenahanis.

20 Fuerunt autem filiorum Jehudæ per familias suas; Schelæ familia Schelanitis; Perezzi familia Perezzæa; Zerachi familia Zerachæa.

21 Fuerunque filiorum Perezzi, Chetzronis familia Chetzronitis; Chamulis familia Chamulitis.

22 Hi *sunt* è familiis Jehudæ per numeratos eorum, septuagies sexies mille quingenti.

23 Filiorum Jissacharis per familias suas; Tholahæa; Puva familia Puvæa:

24 Jaschubi familia Jaschubæa; Schimronis familia Schimronitis.

25 Hi *sunt* è familiis Jissacaris per numeratos eorũ, sexagies quater mille trecenti.

26 Filiorũ Zebulunis per familias suas; Seredi familia Seredæa, & Elonis familia Elonitis, Jachleelis familia Jachleeliris.

27 Hi *sunt* è familiis Zebulunitarum per numeratos eorum, sexagies mille quingenti.

28 Filii Josephi per familias suas; Menasche, & Ephrajim.

29 Filiorum Menaschis, Maciris familia Maciritis, Macir autem genuit Gilhadem: Gilhadis familia Gilhaditis:

30 Hi filii Gilhadis, Jhezeris familia Jhezeritis: Cheleki familia Chelekæa:

31 Et Asrielis familia Asrielitis, & Sechemi familia Schecemæa:

32 Et Schemidahi familia Schemidahæa, & Chepheris familia Chepheritis.

33 Tzelophchado autem ipli filio Chepheris non fuerunt filii, sed filiæ: & nomen filiarum Tzelophchadi *fuit* Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirtza.

34 Hi *sunt* è familiis Menaschis, quorum numerati quinquagies bis mille septingenti.

35 Hi *sunt* filii Ephrajimi per familias suas; Schutelachi familia Schutelachæa: Becri familia Becræa: Tacanis familia Tacaniris:

36 Atque hi *sunt* filii Schutelachi; Heranis familia Heranitis.

37 Hi *sunt* è familiis filiorum Ephrajimi per numeratos eorum tricies bis mille quingenti: hi *sunt* filii Josephi per familias suas.

38 Filiorum Binjaminis per familias suas; Belahi familia Belahæa, Aschbelis familia Aschbelitis: Achirami familia Achiramæa:

39 Schephuphami familia Schephuphamæa, Chuphami familia Chuphamæa:

40 Fuerunteque filiis Belahi, Ardi & Nahami; *ex* familia Arditis, Nahami familia Nahamitis.

41 Hi *sunt* filii Binjaminis per familias suas, quorum numerati quadragies quinquies mille trecenti.

42 Hi *sunt* filii Danis per familias suas; Schuchami familia Schuchamæa; hi *sunt* è familia Danis per familias suas.

43 Omnes familiæ Schuchamæorum per numeratos eorum; sexagies quater mille quadringenti.

44 Filiorum Ascheris per familias suas; Jimnæ familia Jimnæa, Jischvi familia Jischvitis: Berithæ familia Berihæa:

45 Filiorum Berihæ, Cheberi familia Cheberæa, Malcielis familia Malcielitis:

46 Nomen vero filiæ Ascheris; Serach.

47 Hi *sunt* è familiis filiorum Ascheris per numeratos eorum, quinquagies ter mille quadringenti.

48 Filiorum Naphthali per familias suas; Jachtzeelis familia Jachtzeelitis: Guni familia Gunitis:

49 Jetzeris familia Jetzeritis; Schillemi familia Schillemæa.

50 Hi *sunt* è familiis Naphthalitarum per familias eorum, quorũ numerati quadragies quinquies mille quadringenti.

51 Hi *sunt* numerati filiorum Jisraelis, sexcenties mille cum mille uno, & septingenti triginta:

52 Tum alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

53 Istis dividitor terra in possessionem, pro numero nominum.

54 Ei qui multus est multiplicato possessionem suam, ei vero qui paucus est pauciorem assignato possessionem suam: cuique secundum numeratos suos attribuitor possessio sua.

55 Verumtamen sorte dividitor terra: pro nominibus tribuum paternarum suarum possidento.

56 Per sortem dividitor possessio ejus, inter multum & paucum.

57 Hi autem *sunt* numerati Levitarum per familias suas; Gerschonis familia Gerschunnitis, Kehathi familia Kehathæa, Merari familia Meraritis.

58 Hæ *sunt* familiæ Levi, familia Libnitis, familia Chebronitis: familia Machlitis, familia Muschitis, familia Korachæa: Kehath autem genuit Hamramum.

59 Et nomen uxoris Hamrami Jochebed filia Levi, quam peperit *uxor* Levi in Ægypto: peperitque Hamramo Aharonem, & Moschen, atq; Mirjam sororem eorum.

60 Natus autem est Aharoni Nadab, & Abihu, Eliazar & Ithamar.

61 Sed mortuus est Nadab & Abihu, quum admoverunt ignem extraneum coram Jehova.

62 Fuerunt; numerati illorum vicies ter mille, omnis mas à nato uno mense & deinceps: non enim recensiti sunt inter filios Jisraelis, quia non dabatur illis possessio inter filios Jisraelis.

63 Hi *sunt* numerati à Moschе & Eliazare Sacerdote, quũ numeraverunt filios Jisraelis in campestribus Moabitarum, secundum Jardenẽ *ex adverso* Jerichuntis.

64 In istis autem non erat quisquam ex numeratis à Moschе & Aharone Sacerdote, quum numerarent filios Jisraelis in deserto Sinai.

65 (Dixerat enim Jehova de illis, Omnino morientur in isto deserto) neq; reliquus erat ex illis quisquam, nisi tantum Caleb filius Jephunnæ, & Jehoschuah filius Nunis.

CAPUT XXVII.

Prærogativa filiarum Tzelophchadi: Moschen moriturus jubet in locum suum Jehoschuam subrogari.

ACcesserunt etiam filiæ Tzelophchadi filii Chepheris, filii Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis ad familias Menaschis filii Josephi; cujus filiarum hæc *sunt* nomina; Machla, Noha, & Chogla,

Chogla, & Milca, & Thirza:

2 Steteruntque coram Moſche & coram Eliazare Sacerdote, & coram principibus ac toto cœtu, *ad* portam tentorii conventus, dicentes,

3 Pater noſter mortuus eſt in deſerto; ipſe tamen non fuit inter eorum cœtum qui convenerant contra Jehovam in cœtu Korachi: ſed in peccato ſuo mortuus eſt, quum filii non eſſent *ei*.

4 Quare ſubtraheretur nomen patris noſtri *è* medio familiæ ſuæ, eo quod non *ſit ei* filius? da nobis jus poſſeſſionis inter fratres patris noſtri.

5 Retulit itaque Moſche cauſam earum coram Jehova:

6 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

7 Recte filiæ Tzelophchadi loquuntur; omnino dato illis jus poſſeſſionis hæreditariæ inter fratres patris earum, ut transferas poſſeſſionem patris earum in ipſas.

8 Ad filios autem Iſraelis loquere, dicendo, Quum quis morietur, ſi filius non erit ei, tunc transferetis poſſeſſionem ejus ad filiam ejus:

9 Quod ſi filia non erit ei, tunc trades poſſeſſionem ejus fratribus ejus.

10 Quod ſi non erunt ei fratres, tunc trades poſſeſſionem ejus fratribus patris ejus.

11 Sin autem non *ſupererunt* fratres patris ejus, tunc trades poſſeſſionem ejus neceſſario ejus, propioquiori ei ex familia ejus, ut hæreditario jure poſſideat eam: atque hoc erit filiis Iſraelis in ſtatutum judiciale, quemadmodum præcepit Jehova Moſchi.

12 Deinde edixit Jehova Moſchi, Aſcende iſtum montem Habarimorum; & aſpice terram quam do filiis Iſraelis:

13 Ut quum aſpexeris eam, aggregeris ad populos tuos ru quoque, quemadmodum aggregatus eſt Aharon frater tuus:

14 Quandoquidem rebellaſtis in deſerto Tzinis in contentione cœtus contra præſtitutum meum, *quod erat* ut ſanctificaretis me ad aquas illas ante oculos eorum: iſtæ ſunt aquæ contentionis Kadeſchi, *in* deſerto Tzinis.

15 Alloquutus autem eſt Moſche Jehovam, dicendo,

16 Præficiat Jehova Deus ſpirituum, *Deus* omnis carnis, virum huic cœtui:

17 Qui procedat ante eos, & qui veniat ante eos, quiq; educat eos, & qui reducat eos: ut non ſit cœtus Jehovæ ſicut pecudes quibus non *eſt* paſtor.

18 Edixit vero Jehova Moſchi, Sume tecum Jehoſchuham filium Nunis, virum *in* quo *eſt* ſpiritus *meus*: ut imponas manum ruam illi.

19 Siſtenſque illum coram Eliazare Sacerdote & coram toto cœtu; mandaris iſtruas illum ante oculos eorum:

20 Et impartiaris ei de gloria tua: ut auſcultent *ei* totus cœtus filiorum Iſraelis.

21 Is coram Eliazare Sacerdote ſtabit, cum conſulat de judicio Urim coram Jehova: ad ejus præſtituti exitum, & ad ejus præſtituti redeuntis, ipſe & omnes filii Iſraelis cum eo, denique totus cœtus.

22 Fecit ergo Moſche quemadmodum præceperat Jehova ipſi: aſſumens enim Jehoſchuham, ſtitit eum coram Eliazare Sacerdote, & coram toto cœtu:

23 Et imponens manus ſuas illi mandatis inſtruxit illum; quemadmodum locutus erat Jehova *fieri* per Moſchen.

CAPUT XXVIII.

Leges ſacrificiorum repetuntur.

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Præcipe filiis Iſraelis, edicens eis, Oblationem meam cibi mei, in igne abſumenda mihi odorem gratum meum, obſervatote ut offeratis mihi, ſtato tempore ſuo.

3 Itaque dices illis, Hoc *eſt* igne abſumendum quod offeretis Jehovæ: agni anniculi integri bini unoquoque die *in* holocauſtum jugiter.

4 Agnum illorum unum parato mane, agnumq; alterum parato inter duas veſperas:

5 Et decimam Ephæ ſimilæ in munus, miſtæ olei contuſi quarta hinis.

6 Holocauſtum juge, quod paratum fuerat in monte Sinai in odorem gratum igne abſumendum Jehovæ:

7 Et libamen ejus quartam hinis in agnum unumquemque in loco ſancto libato libamen generoſi vini Jehovæ:

8 Agnum vero alterum parato inter duas veſperas, ut munus matutinum, & ut libamen ejus parato, igne abſumendum odorem gratum Jehovæ.

9 Die autem Sabbathi bini agni anniculi integri; & binæ decimæ ſimilæ *in* munus miſtæ oleo cum libamine ſuo.

10 Holocauſtum Sabbathi *eſto* Sabbatho ſuo, præter ipſum holocauſtum juge cum libamine ſuo.

11 Item in initiis menſium veſtrorum offerte holocauſtum Jehovæ; juvencos ſubrumos binos, & arietem unum, agnos anniculos ſeptenos integros:

12 Et ternas decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo, in juvencum unumquemque: binaſque decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo; in arietem unumquemque:

13 Singulas vero decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo in arietem unumquemque: holocauſtum, odorem gratum, igne abſumendum Jehovæ.

14 De libaminibus autem eorum, dimidium hinis eſto in juvencum, tertius hinis in arietem, & quarta hinis vini in agnum: hoc holocauſtum menſis ſecundis *eſto* in initio ſuo, per ſingulos menſes anni.

15 Præterea hircus *è* capris unus in peccatum Jehovæ præter holocauſtum juge, paratur cum libamine ſuo.

16 Item menſe primo, decimoquarto die

die illius mensis; Pascha *est* Jehovæ.

35 Quintodecimo autem die ejus mensis, festum: septem diebus azyma comedentur.

36 Horum dierū primo convocatio sancta *sit*; nullum opus servile facitote:

37 Sed offeretis igne absumendum holocaustum Jehovæ, juvencos subrumos binos & arietem unum: præterea septenos agnos anniculos, integri sunto vobis:

38 Munus vero illorum, similam mistam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem paratote:

39 Singulas decimas parato in unumquemque agnum ex septem illis agnis:

40 Præterea hircum peccati unum, ad expiationem faciendam pro vobis:

41 Præter holocaustū illud matutinum quod *est* pro holocausto jugi paratote ista.

42 Quælia hæc *sunt* facitote in quemq; diem septem diebus, *in* cibum igne absumendū, odoris grati Jehovæ: præter holocaustum juge parator cum libamine suo.

43 At die horum septimo convocatio sancta *esto* vobis: opus servile nullum facitote.

44 Item die primitiarum, quum offeretis munus novum Jehovæ post septimanas vestras; convocatio sancta *esto* vobis, nullum servile opus facitote.

45 Sed offeretis holocaustum, odorē gratū Jehovæ, juvencos subrumos binos, arietem unum, septenos agnos anniculos:

46 Et munus illorum similam mistam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, binas decimas in arietem.

47 Singulas decimas in agnum unumquemque, ex septem illis agnis:

48 Hircum lactentem unum, ad expiationem faciendam pro vobis:

49 Præter holocaustum juge & munus ejus facitote *ista*; integra sunto vobis cum libaminibus suis.

CAPUT XXIX.

Leges sacrificiorum continuantur.

MEnse vero septimo, primo *die* mensis, convocatio sancta *esto* vobis, opus servile nullum facitote: dies clangoris *esto* vobis:

2 Quo parabitis holocaustum in odorem gratum Jehovæ, juvencum subrumum unum, arietem unum, agnos anniculos septenos integros:

3 Munus vero eorum similam mistam oleo; ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem,

4 Et decimam unam in agnum unumquemque, ex septem illis agnis:

5 Præterea hircum lactentem unum *in* peccatum, ad faciendam expiationem pro vobis:

6 Præter holocaustum mensis illius novilunii cum munere suo, & holocaustum juge cum munere suo, & libaminibus suis pro ratione eorum; in odorem gratum igne absumendum Jehovæ.

7 Item decimo *die* mensis hujus septimi convocatio sancta *esto* vobis, ut afligatis animas vestras: nullum opus facitote.

8 Sed offeretis holocaustum Jehovæ *in* odorem gratum, juvencum subrumum unum, arietem unum, agnos anniculos septenos, integri sunto vobis:

9 Et munus eorum similam mistam oleo; ternas decimas in juvencum, binas decimas in arietem unumquemque:

10 Singulas decimas in agnum unumquemque, ex septem illis agnis:

11 Hircum lactentem unum *in* peccatum præter peccatum expiationum, & holocaustum juge cum munere suo ac libaminibus suis.

12 Item decimo quinto die hujus mensis septimi convocatio sancta *esto* vobis, opus servile nullum facitote: ut celebretis festum Jehovæ septem diebus.

13 Offeretis igitur holocaustum igne absumendum odorem gratum Jehovæ, juvencos subrumos ternos denos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos, integri sunto:

14 Et munus eorum similam mistam oleo; ternas decimas in juvencum unumquemque ex tredecim juvencis, binas decimas in arietem unumquemque ex duobus illis arietibus.

15 Et singulas decimas in agnū unumquemque ex quatuordecim agnis:

16 Præterea hircum lactentem unum, peccati: præter holocaustum juge, munus ejus & libamen ejus.

17 Deinde die illorum secundo juvencos subrumos duodenos, arietes binos, agnos anniculos quatuordenos integros:

18 Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos, in arietes & in agnos quosque ex numero eorum, pro eadem ratione:

19 Præterea hircum lactentem unum peccati: præter holocaustum juge, & munus ejus, ac libamina eorum.

20 Die autem illorum tertio juvencos undenos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros:

21 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quosq; ex numero eorum, pro eadem ratione:

22 Præterea hircum peccati unum, præter holocaustum juge & munus ejus ac libamen ejus.

23 Die autem illorum quarto juvencos denos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros:

24 Munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quosque, ex numero eorum, pro eadem ratione:

25 Præterea hircum lactentem unum peccati: præter holocaustum juge, munus ejus, & libamen ejus.

26 Die autem illorum quinto juvencos novenos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros:

27 Et munus eorum, ac libamina eorum in

ex iuvencis, in arietes, & in agnos quosque ex numero eorum, pro eadem ratione.

28 Præterea hircum peccati unum; præter holocaustum iuge, & munus ejus ac libamen ejus.

29 Die autem illorum sexto iuvencos octonos, arietes binos; agnos anniculos quinquedenos integros:

30 Et munus eorum ac libamina eorum in iuvencis, in arietes, & in agnos quosque ex numero eorum, pro eadem ratione:

31 Præterea hircum peccati unum; præter holocaustum ejus, munus ejus, ac libamen ejus.

32 Die autem illorum septimo iuvencos septenos arietes binos; agnos anniculos quinquedenos integros:

33 Et munus eorum ac libamina eorum in iuvencis, in arietes, & in agnos quosque ex numero eorum pro ratione eorum.

34 Præterea hircum peccati unum; præter holocaustum iuge, munus ejus, ac libamen ejus.

35 Die ipso octavo, interdicti *dies* esto vobis: opus nullum servile facitote.

36 Sed offeretis holocaustum igne absumendum odorem gratum Jehovæ, iuvencum unum, arietem unum; agnos anniculos septenos integros:

37 Munus eorum cum libaminibus eorum in iuvencum, in arietem, & in agnos quosque, ex numero eorum pro eadem ratione.

38 Præterea hircum peccati unum; præter holocaustum iuge, & munus ejus ac libamen ejus.

39 Hæc paratote Jehovæ in solemnitatibus vestris præter votiva vestra & voluntarias oblationes vestras, cum holocaustis vestris, & cum muneribus vestris, & cum libaminibus vestris, & cum eucharisteriis vestris. *Caput* 30.

40 Quæ retulit Moscheh ad filios Israelis, secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi.

CAPUT. XXX.

Lex voti & juris-jurandi.

ITem alloquutus est Moscheh primatibus tribuum, ut filiis Israelis dicerent: Hoc est verbum quod præcepit Jehova:

2 Vir quum voverit votum Jehovæ, aut juraverit juramento, obligatione obligando seipsum, ne profanato verbum suum; secundum omne verbum quod prodierit ex ore suo, facito.

3 Fœmina vero quum vovit votum Jehovæ; aut obligavit se obligatione, domi patris sui in adolescentia sua:

4 Si, quum audierit pater ejus votum ejus aut obligationem qua obligavit seipsam, tacebit apud eam pater ejus; tunc stata erunt omnia vota ejus, & omnis obligatio qua obligavit seipsam stata erit.

5 Sin autem efficiet pater ejus ut ea infringat *illud* quo die audiverit; nullum ex votis ejus aut obligationibus ejus quibus obligavit seipsam, statum esto; & Jehova condonabit ei, quia pater ejus efficiet ut ea infringeret illud.

6 Sed si omnino nuber viro vovis ei incumbentibus; aut pronunciato labiorum suorum quo obligavit seipsam;

7 Audiensq; maritus ejus, quo die audiverit illud tacebit apud eam: tum stabunt vota ejus, & obligationes ejus quibus obligavit seipsam; stabunt futura sunt.

8 Sin quo die audivit maritus ejus, efficit ut ea infringeret; irritumq; fecit votum ejus, quod incumbebat ei, aut pronunciatum labiorum ejus quo obligaverat seipsam: similiter Jehova condonabit illi.

9 *Quod* autem ad votum vidus aut repudiatæ; quicquid *erit* quo obligaverit seipsam, statum incumbet ei.

10 Sed si *in* domo viri sui vovit; aut obligavit obligatione seipsam per juramentum;

11 Audiensque maritus ejus tacuerit apud eam; nec fecerit ut ea infringeret *illud*: tunc stata erunt omnia vota ejus, omnisque obligatio qua obligavit seipsam, stata futura est.

12 Sin vero omnino irrita fecerit illa vir ejus quo die audiverit; nihil prolatum labiis ejus, ex votis ejus, aut ex obligatione sui ipsius, statum esto: vir ejus irrita fecit illa quapropter Jehova condonabit illi.

13 Omne votum, & omnem obligationem juramento confirmatam de seipsa affligenda; vir ejus stabilito illam, aut vir ejus irritam facito illam.

14 Quod si omnino taceat apud eam vir ejus de die in diē; tunc stabilierit omnia vota ejus, aut ōnes obligationes ejus quæ incumbunt ei: stabilierit, *quoniam*, ea cum tacuerit apud eam quo die audivit illud.

15 Sin omnino irrita fecit illa postquam audiverit, tunc ipsa sustulerit iniquitatem ejus.

16 Hæc *sunt* statuta quæ præcepit Jehova Moschi inter virū & uxorem ejus *servanda*; inter patrē & filiū ejus in adolescentia ipsius, dum *est* in domo patris sui.

CAPUT XXXI.

Spolia ex Midianitis.

ALloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo,

2 Sume ultionem Israelitarum de Midianitis istis; postmodum aggregaberis ad populos tuos.

3 Alloquutus itaque est Moschē populum, dicendo, Expedite ex vobis aliquos ad hanc militiam: ut sint contra Midianitas, ad edendum ultionem Jehovæ contra Midianitas.

4 Millenos in singulas tribus; ex omnibus tribubus Israelis mittite ad hanc militiam.

5 Traditis itaque millenis è millibus Israelis in singulas tribus; duodecim mille expeditis ad militiam:

6 Misit Moschē hos millenos in singulas tribus *duodecim* ad hanc militiam, eos, *in-*

quam, & Finchasum filium Eleazaris Sacerdotis in hanc militiam cum vasis sacris tubisque clangoris in manu ejus.

7 Qui militantes contra Midjanitas, quemadmodum præceperat Jehova Moschi, occiderunt omnes mares.

8 Reges quoque Midjanitarum occiderunt præter confossas *copias* eorum, Evim, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebabum, quinque reges Midjanitarum: etiam Bilhamum filium Behoris occiderunt gladio:

9 Et captivas fecerunt filii Jisraelis mulieres Midjanitarum ac parvulos eorum, omnia etiam jumenta eorum, & omnia pecora eorum, omnesq; facultates eorum prædati sunt.

10 Omnes vero civitates eorum per habitationes eorum, & omnes arces eorum; combusserunt igne.

11 Deinde acceptis omnibus illis spoliis & omni captura, tam hominum quam jumentorum:

12 Adducebant ad Moschen, & ad Eleazarem Sacerdotem, & ad cœtum Jisraelitarum, captivos, & reliquam capturam, spoliaque ad castra, in campestria Moabitarum quæ *sunt* secundum Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

13 Sed egressi sunt Mosche, & Eleazar Sacerdos, omnesque principes cœtus obviam eis extra castra.

14 Efferveseensq; Mosche contra præfectos illarum copiarum; chiliarchos & centuriones qui redibant ab illo militari prælio:

15 Dixit eis Mosche, An conservastis vivas omnes fœminas?

16 En ipsæ fuerunt filiis Jisraelis ex sermone Bilhami, quæ supplicarunt prævaricationem contra Jehovam in negotio Pehoris: unde fuit plaga illa in cœtu Jehovæ:

17 Nunc iraq; occidite omnes mares ex parvulis, omnem quoque mulierem quæ cognovit virum concubitu maris occidite.

18 Omnes vero parvulos ex fœminis quæ non cognoverunt concubitum maris, vivos conservate vobis.

19 Vos autē castrametamini extra hæc castra septem dies, *etiam* quisquis occidit *horum* aliquē, & quisquis tetigit cæsum, purgatore vos die illorum tertio & die septimo, vos, *inquam*, & captivos vestros.

20 Cum omni vestimento, & omni instrumento pelliceo, omniq; opere *è pellibus* caprarum, & omni instrumento ligneo, purgatore vos.

21 Edixit quoq; Eleazar Sacerdos omnibus viris illis militaribus, qui iverant in illud prælium, Hoc *est* illud statutum legale, quod præcepit Jehova Moschi.

22 Tantummodo aurum & argentum, æs, ferrum, stannum, & plumbum:

23 Quicquid sert ignem, transmittite per ignem ut mundum fit; veruntamen aqua separationis purgator: quicquid autem non sert ignem, transmittite per aquam.

24 Et lavabitis vestimenta die horum septimo, ut mundi sitis; ac postmodum venieris in castra.

25 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

26 Recense capita capturæ captivorum, tam hominum quam jumentorum; tu & Eleazar Sacerdos, & primarii paternarum *familiarum* cœtus:

27 Ut dividas capturam ipsam inter gestores hujus prælii, qui egressi sunt in militiam, & totum cœtum:

28 Deinde auferes portionem pro Jehova ab illis præliatoribus qui egressi sunt in hanc militiam, animam unam è quingentenis; ex hominibus, & ex bobus, & ex asinis, & ex gregibus.

29 E media parte ad illos *pertinente* accipitote, ut des Eleazari Sacerdoti oblationem Jehovæ.

30 At è media parte ad filios Jisraelis *pertinente*, accipe unum captum è quinquagenis, ex hominibus, ex bobus, ex asinis, & ex gregibus, ex quibuscunque jumentis, quos des Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ.

31 Quod fecit Mosche & Eleazar Sacerdos, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

32 Fuit autem caprura illa, residuum prædæ quam prædati erant populus ille militaris; pecudum sexcenta septuaginta quinque millia:

33 Item boum septuaginta duo millia:

34 Item asinorum unum & sexaginta millia:

35 Item animæ humanæ ex fœminis quæ non cognoverant concubitum maris; universæ animæ trigesies bis mille:

36 Fuit autem hujus dimidium, pars eorum qui prodierant in hanc militiam: numerus pecudum, trecenties tricies septies mille quingentæ.

37 Fuitque portio pro Jehova ex pecudibus, sexcentæ septuaginta quinque:

38 Item boum trigesies sexies mille, portio eorum pro Jehova septuaginta duo:

39 Item asinorum tricies mille quingentorum, portio eorum pro Jehova sexaginta unus:

40 Item animarum humanarum sexdecies mille, portio earum pro Jehova triginta duæ animæ.

41 Quam dedit Mosche portionem oblationis Jehovæ, Eleazari Sacerdoti: sicut præceperat Jehova Moschi.

42 De dimidio autem ad filios Jisraelis *pertinente*, quod partitus Mosche *receperat* ab hominibus illis qui militaverant:

43 (Erat autem dimidium ad cœtum *pertinens*, ex pecudibus, trecenties tricies septies mille quingentæ:

44 Et ex bobus tricies sexies mille:

45 Et ex asinis tricies mille quingenti:

46 Et

46 Et ex animis humanis sexdecies mille)

47 Sumens, inquam, Mosche de dimidio ad filios Jisraelis *pertinente* unũ caprum ex quinquagenis quibusq; ex hominibus & ex jumentis, dedit ea Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ, sicut præceperat Jehova Moschi.

48 Tum accedentes ad Moschen ii qui præfecti *erant* millibus illius militiæ; chiliarchi & centuriones,

49 Dixerunt Moschi, Servi tui recensuerunt capita virorum hujus prælii qui fuerunt in manu nostra: & non deest ex nobis quisquam.

50 Quapropter offerimus oblationem Jehovæ quisque quod nactus est, instrumentum aureum, periscelidem, aut armillam, annulum, inaurem, aut cingulum pendulum, ad faciendum expiationem pro animis nostris coram Jehova.

51 Accepit ergo Mosche & Elhazar Sacerdos aurum ab illis, totum in instrumentis affabrè factis.

52 (Erat autem totum illud aurum oblationis quod obtulerunt Jehovæ, sedecies mille septingentorum quinquaginta siclorum) à chiliarchis & centurionibus.

53 *Quod ad* viros militares, prædam habuerunt quisque sibi.

54 Quumque accepisset Mosche & Elhazar Sacerdos aurum illud à chiliarchis & centurionibus, intulerunt illud in tentorium conventus, monimentum pro filiis Jisraelis coram Jehova.

CAPUT XXXII.

Filiis Reubenis & Gadi portio datur trans Jardenẽ modo fratres in terram promissionis armati præcedant.

ERat autem filiis Reubenis & filiis Gadis pecus multum, numerosum admodum: ecce autem videbant terram Jahzeris & terram Gilhadis, locum illum esse locum pecuariæ.

2 Quapropter accesserunt filii Gadis & filii Reubenis; & alloquuti sunt Moschen, Elhazaremque Sacerdotem, ac principes cœtus, dicendo,

3 Hatarothæ, & Dibon, & Jahzer, & Nimra & Cheschbon, & Elhale, cum Schebamo, & Nebunte, & Behone:

4 Horum regio quam percussit Jehova coram cœtu Jisraelis, regio pecuariæ est: & servis tuis *sunt* pecora.

5 Si invenimus, aiebant illi, gratiam in oculis tuis, detur regio ista servis tuis in possessionem: ne nos ducas trans Jardenẽ.

6 Sed dixit Mosche filiis Gadis & filiis Reubenis, An fratres vestri procederent in bellum, & vos consideretis hic?

7 Imo quare rumpitis animum filiorum Jisraelis, ne transeant in terram illam quam dat eis Jehova?

8 Sic fecerunt patres vestri, quum misissem eos Kadesch-barnheæ ad considerandum illam terram.

9 Nam quum ascendissent ad vallem Eschcolis considerantes illam terrã, ruperunt animum filiorum Jisraelis, ne venirent in eam terram quã dabat eis Jehova.

10 Idcirco accensus ira Jehova die illo, juravit, dicendo,

11 *Ne vivam*, si viderint homines isti qui ascenderunt ex Ægypto à nato viginti annos & deinceps, terrã illã quã juramento promisi Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: eo quod non sunt plene sequuti me;

12 Præter Calebum filium Jephunnæ Kenizzæum, & Jehoschuham filium Nunis: quia plene sequuti sunt Jehovam.

13 Et accensus ira Jehova in Jisraelem, agitavit eos per hoc desertum quadraginta annos, donec consumeretur tota illa ætas quæ fecerat malũ istud in oculis Jehovæ.

14 Ecce autem surrexistis loco patrum vestrorum, turba hominum peccatis deditorum, ut addatis adhuc ad æstum iræ Jehovæ contra Jisraelem.

15 Si vos averteretis ab obsequio ejus; omnino perget adhuc relinquere eum in hoc deserto, sic perderetis totum populũ hunc.

16 Accedentes autẽ rursus ad eum dixerunt, Septa gregũ struemus hic pro pecore nostro, & civitates pro parvulis nostris:

17 Nos autem expediti erimus, celeres *ad procedendum* ante filios Jisraelis, usque dum introduxerimus eos in locum suum: interea manebunt parvuli nostri in civitatibus istis munitis, metu habitatorum istius terræ:

18 Non redibimus in domos nostras donec adierint filii Jisraelis quisque possessionem suam.

19 Quin non erimus possessores cum illis trans vadum Jardenis, quum obvenerit possessio nostra nobis eis vadum Jardenis Orientem versus.

20 Tum dixit eis Mosche, Si feceritis rem hanc; si expediti eritis ante Jehovam ad bellum:

21 Si transibit quisque expeditus è vobis Jardenem istum coram Jehova; donec expulerit inimicos suos à facie sua.

22 Quum domita fuerit terra illa coram Jehova, postea demum revertimini, eritisque insontes apud Jehovam & apud Jisraelem: sic cedet terra hæc vobis in possessionem coram Jehova.

23 Quod si non sic facietis, ecce peccaveritis Jehovæ: agnoscite jam peccatum vestrum, quod *est* obventurum vobis.

24 Ædificate vobis civitates pro parvulis vestris, & septa pro gregibus vestris: sed quod prodiit ex ore vestro facitote.

25 Tum alloquuta est *tribus* filiorum Gadis & filiorum Reubenis Moschen, dicendo, Servi tui facient, quemadmodum dominus meus præcipit.

26 Parvuli nostri, uxores nostræ, pecus nostrum, & omnia jumenta nostra; ibi erunt in civitatibus Gilhadis:

27 Servi autem tui transibunt quisque expeditus

expeditus ad militiam coram Jehova in bellum, quemadmodum dominus meus loquitur.

28 Quapropter præcipiens Moſche de eis Eleazari ſacerdoti, & Jehoſchuæ filio Nunis, & primariis etiam paternarum familiarum in filiis Iſraelis.

29 Edixit Moſche illis, Si tranſierint filii Gadis & filii Reubenis vobiſcum Jardenem, quiſque expeditus ad bellum coram Jehova, & domita fuerit terra illa coram vobis: tum dabitis illis hanc terram Gilhadis in poſſeſſionem.

30 Sin autem non tranſierint expediti vobiſcum; tunc poſſeſſores fiant inter vos in terra Cenahanis.

31 Reſponderuntque filii Gadis & filii Reubenis, dicendo, Quod edixit Jehova ſervis tuis, ſic faciemus.

32 Nos tranſibimus expediti coràm Jehova *in* terram Cenahanis, & penes nos manebit jus poſſeſſionis noſtræ cis Jardenem.

33 Dedit itaq; eis Moſche, filiis Gadis, & filiis Reubenis, ac dimidiatæ tribui Menaſchis filii Joſephi, regnum Sichonis regis Emoræorum, & regnum Hogi regis Baſchanis: regionem ipſam cum civitatibus per terminos ejus, civitates illius terræ circumquaque.

34 Et ædificarunt filii Gadis Dibonem, & Ararothas, & Haroberem:

35 Item Hattrothas, Scophanis, & Jahzerem, & Jogbetham.

36 Et Beth-nimram, & Beth-haranem, civitates munitas cum ſepti gregum.

37 Filii vero Reubenis ædificarunt Cheſchbonem, & Elhalen, & Kirjathajima:

38 Item Nebuntem, & Baalmehonem mutatis nominibus, atq; Sibmam; quibus indiderunt nomina *mutata* nominibus illis civitatum quas ædificarunt.

39 Profecti autem filii Maciris filii Menaſchis in Gilhadem quum cepiſſent illum, expuliſſentq; Emoræos qui habitabant in eo:

40 Dedit Moſche Gilhadem Maciri filio Menaſchis, qui inhabitavit eum.

41 Jair enim filius Menaſchis profectus ceperat villas ipſorum *Gilhadiarum*, quas vocavit villas Jairis:

42 Similiter Nobach profectus ceperat Kenatham cum pagis ejus, quam vocavit Nobachum de nomine ſuo.

CAPUT XXXIII.

Recenſentur manſiones Iſraelitarum in deſerto 42. Omnes Cenahanæi jubentur expelli.

HÆ *ſunt* profectiones filiorum Iſraelis, quum egreſſi ſunt è terra Ægypti per exercitus ſuos, miniſterio Moſchis & Ahironis.

2 Scripſit autem Moſche progreſſus eorum in profectiones eorum ex præſtituto Jehovæ: hæ igitur ſunt profectiones eorum in progreſſibus eorum.

3 Primum proficiſcentes Rahmeſſe, menſe primo, decimoquinto die menſis ipſius primi, poſtridie ipſo Paſcharis egreſſi ſunt Iſraelitæ manu ſublata ante oculos omnium Ægyptiorum.

4 Ægyptiis ſepelientibus omnes primogenitos, quos percuſſerat Jehova in eis, quum in deos etiam illorum exercuiſſet Jehova judicia.

5 Profecti autem filii Iſraelis Rahmeſſe, caſtra poſuerunt Succothis:

6 Deinde profecti Succothis, caſtrametati ſunt in Ethamo quod *eſt* in extremitate deſerti.

7 Deinde profecti ex Ethamo reverſi ſunt ad fauces Chirotharum quæ *ſunt* ante Bahal-tzephonem, & caſtrametati ſunt ante Migdolum.

8 Deinde profecti e adverſo Chirotharum tranſiverunt per medium ipſius maris in deſertum: pergentesq; itinere tridui per deſertum Ethami, caſtrametati ſunt Maræ.

9 Deinde profecti Mara pervenerunt Elimam: erant autem Elimis duodecim fontes aquæ, & ſeptuaginta palmæ, & caſtrametati ſunt ibi.

10 Deinde profecti Elimis, caſtrametati ſunt ad mare alguſum.

11 Deinde profecti à mari alguſo, caſtrametati ſunt in deſerto Sinis.

12 Deinde profecti à deſerto Sinis, caſtrametati ſunt Dophkæ.

13 Deinde profecti Dophka, caſtrametati ſunt Aluſchi.

14 Deinde profecti Aluſcho, caſtrametati ſunt Rephidimis, ubi non erat aqua populo quam biberet.

15 Deinde profecti Rephidimis, caſtrametati ſunt in deſerto Sinai.

16 Deinde profecti à deſerto Sinai, caſtrametati ſunt Kibrothis-thaavæ.

17 Deinde profecti Kibrothis-thaava, caſtrametati ſunt Carzerothis.

18 Deinde profecti Chazerothis, caſtrametati ſunt Rithmæ.

19 Deinde profecti Rithma, caſtrametati ſunt Rimmone-peretzi.

20 Deinde profecti Rimmone-peretzi, caſtrametati ſunt Libnæ.

21 Deinde profecti Libna, caſtrametati ſunt Riſſæ.

22 Deinde profecti Riſſa, caſtrametati ſunt ad Kehelam.

23 Deinde profecti à Kehela, caſtrametati ſunt ad montem Schepheris.

24 Deinde profecti à monte Schepheris caſtrametati ſunt Charadæ.

25 Deinde profecti Charada, caſtrametati ſunt Makhelothis.

26 Deinde profecti Makhelothis, caſtrametati ſunt Thatharhi.

27 Deinde profecti Thachatho, caſtrametati ſunt Therachi.

28 Deinde profecti Theracho, caſtrametati ſunt Mithkæ.

29 Deinde profecti Mithka, caſtrametati ſunt Chaſchmonæ.

30 Deinde

30 Deinde profecti Chaschmona, castrametati sunt Moserothis.

31 Deinde profecti Moserothis, castrametati sunt apud filios Jahakanis.

32 Deinde profecti à filiis Jahakanis, castrametati sunt Chore-gidgadis.

33 Deinde profecti Chore-gidgadis, castrametati sunt ad Jotbatham.

34 Deinde profecti à Jotbatha, castrametati sunt Habronæ.

35 Deinde profecti Habrona, castrametati sunt Herzione-geberi.

36 Deinde profecti Herzione-geberi, castrametati sunt in deserto Tzinis, quod *est* Kadesch.

37 Deinde profecti Kadescho, castrametati sunt ad Horem montem juxta fines terræ Edomæorum.

38 Ascendit que Aharon Sacerdos Horem montem ex præcepto Jehovæ, & mortuus est ibi; anno quadragesimo ab exitu Jisraelitarum è terra Ægypti, mense quinto, primo die illius mensis.

39 *Erat* autem Aharon natus centum viginti tres annos, quum moreretur in Hore monte.

40 Tunc audivit Cenahanæus rex Haradi, qui inhabitabat Australem partem in regione Cenahanis, quum adventarent filii Jisraelis.

41 Deinde profecti ab Hore monte, castrametati sunt Tzalmonæ.

42 Deinde profecti Tzalmona, castrametati sunt Punone.

43 Deinde profecti Punone, castrametati sunt Obothis.

44 Deinde profecti Obothis, castrametati sunt ad cumulos Habarimorum *montium* ad terminum Moabitarum.

45 Deinde profecti è cumulis, castrametati sunt Dibone-Gadis.

46 Deinde profecti Dibone Gadis, castrametati sunt Halmone ad Diblathajima.

47 Deinde profecti Halmone ad Diblathajima, castrametati sunt ad montes Habarimorum ante Nebuncem.

48 Deinde profecti à montibus Habarimorum, castrametati sunt in campestribus Moabitarum secundum Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

49 Et castra habuerunt secundum Jardenem à Beth Jeschimothis usq; Abel-schittimos, in campestribus Moabitarum.

50 Alloquutus autem est Jehova Moschen, in campestribus Moabitarum, secundum Jardenem *ex adverso* Jerichuntis dicendo,

51 Alloquere filios Jisraelis, edicens eis, Quandoquidem vos *mox* transituri estis Jardenem in terram Cenahanis:

52 Ejicietis igitur omnes habitatores ejus terræ à facie vestra, & perdetis omnes effigies eorum, & omnes imagines fusas eorum perdetis, omniaque excelsa eorum destruetis,

53 Quumq; expulsis *eis* è terra illa habitabitis in ea (nam vobis trado terram illam ut hæreditario jure possideatis eam.)

54 Tunc adibitis possessionem illius terræ sorte per familias vestras: ei qui multus est multiplicatore possessionem ejus, et vero qui paucus est pauciorem assignato possessionem ejus; in quemcunque locum exierit cuiq; sors sua, is illius esto: per tribus paternas vestras possessiones adibitote.

55 Quod si non expuleritis habitatores istius terræ à facie vestra, utiq; erit quicquid reliquum feceritis ex eis in spinas oculis vestris, & in aculeos lateribus vestris: & hostiliter agent vobiscum in illa terra in qua habitaturi estis;

56 Eritque *ut* quemadmodum cogitavi facere illis, faciam vobis.

CAPUT XXXIV.

Geodæsia terræ Cenahanis.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Præcipe filiis Jisraelis edicens eis, Quandoquidem vos mox adituri estis terram quæ *est* Cenahanis: hæc *esto* terra quæ accidet vobis in possessionem, terra Cenahanis per termipos suos.

3 Primum erit vobis plaga Australis à deserto Tzinis secundum sedes Edomæorum; eritque vobis terminus Australis extremitas maris salsi ad Orientem.

4 Et divertens vobis terminus hic ab Austro ad ascensum Hakrabbimorum pertranfibit Tzinem, eruntque exitus ejus ab Australi plaga per Kadeschum-barneæ: unde procedet Chazar Adarem, & transibit Hatzmonem.

5 Postea divertet hic terminus Hatzmone ad vallem Ægypti, ubi sunt ejus exitus ad ipsum Occidentem.

6 Terminus vero Occidentalis ut est vobis ipsum mare magnū: iste terminus *esto*: hic esto vobis terminus Occidentalis.

7 Hic vero esto vobis terminus Aquilonalis: à mari magno definitore vobis Horem montem.

8 Ab Hore monte definitore qua itur Chamettham; eruntque exitus illius termini Tzedadi.

9 Et procedente eodē termino Ziphronem erunt exitus ejus Chazer-benanis: hic esto vobis terminus Aquilonalis.

10 Item definietis vobis in terminū Orientalē: à Chazer-benane Schephamum:

11 Et descendens hic terminus Schephamo Riblam versus ab Oriente Hajini, descendere perget terminus, donec attingat litus maris Cinnereth Orientem versus.

12 Et descendente termino ad ipsum Jardenem, erunt exitus ejus ad mare salsum: ista esto vobis terra per terminos suos circumquaque.

13 Quæ præcepit Mosche filiis Jisraelis, dicendo, Hæc *esto* terra, cujus possessioni adibitis per sortem, quam præcepit Jehova dare novem tribubus & dimidiatæ tribui.

14 Nam acceperunt tribus filiorū Reubenitarum per familias paternas suas, & tribus

ribus filiorum Gaditarum per familias paternas suas, dimidiataque tribus Manasshis acceperunt possessionem suam.

15 Duæ ha tribus cum dimidiata tribu, acceperunt possessionem suam eis vadum Jardenis Jerichuncinum ab anteriore parte Orientem versus.

16 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

17 Hæc *sunt* nomina virorũ qui possidendam vobis distribuent istam terrã; Eleazar Sacerdos, & Jehoschuah filius Nunis.

18 Et principem unum ex unaquaque tribu, adhiberoce ad distribuendam possessionem illius terræ.

19 Hæc autẽ nomina horum virorũ *sunt*; tribus Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:

20 Et tribus filiorum Schimbonis, Schemuel filius Hammihudis:

21 Tribus Binjaminis, Elidad filius Cisloni:

22 Et tribus filiorum Danis princeps, Bukki filius Jogli:

23 E filiis Josephi, tribus filiorũ Manasshis princeps, Channiel filius Ephodis:

24 Et tribus filiorum Ephrajimi princeps, Kemuel filius Schipthanis:

25 Et tribus filiorum Zebulunis princeps, Elizaphan filius Parnaci:

26 Et tribus filiorum Jissacaris princeps, Paltiel filius Hazzanis:

27 Et tribus filiorum Astheris princeps, Achihud filius Schelomi.

28 Denique tribus filiorum Naphthali princeps, Pedah-el filius Hammihudis.

29 Hi *sunt* quibus præcepit Jehova, ut possessionem distribuerent filiis Jisraelis, in terra Cenahanis.

CAPUT XXXV.

Civitates Levitarum 48. pro refugiis in homicidio non voluntario: item lex homicidii.

ITem alloquutus est Jehova Moschen in campestribus Moabitarum; secundum Jardenẽ *ex adverso* Jerichuntis, dicendo,

2 Præcipe filiis Jisraelis ut dent Levitis de possessione juris sui civitates ad habitandum: suburbanis quoq; prædium in singulas civitates circa ipsas datore Levitis:

3 Ut sint illis civitates ad habitandum, suburbana vero prædia illarum sint pro jumentis eorum, & pro facultatibus eorum, & pro omnibus animalibus eorum.

4 Suburbana autem prædia illarum civitarum quæ daturi estis Levitis, sunto à muro civitatis cujusq; extrinsecus mille cubitorum circumquaque.

5 Ideoque metimini extra civitatem quamque, ad plagam Orientalem bis mille cubitos, & ad plagam Austtralem bis mille cubitos, & ad plagam Occidentalem bis mille cubitos, & ad plagam Aquilonalem bis mille cubitos, ita ut quæque civitas sit in medio eorum: hæc esto illis *mensura* prædiorum suburbanorum singularum civitarum.

6 Civitatibus autẽ quas dabitis Levitis sex civitatibus receptus, quas dabitis ut confugiat illuc qui *hominem* occidit, his igitur addivote quadraginta duas civitates.

7 Omnes civitates quas dabitis Levitis, *sunto* quadraginta octo civitates: ipsæ cum prædiis suburbanis suis.

8 Istæ autem civitates quas dabitis de possessione filiorum Jisraelis, de ejus *possessione* qui multus est multas datote, de ejus vero *possessione* qui paucus est datore pauciores: quisque prout erit possessio sua quam possessuri sunt, dato de suis civitatibus Levitis.

9 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

10 Alloquere filios Jisraelis, edicens eis, Quandoquidem mox tanturi estis Jardenem, *& venturi* in terram Cenahanis:

11 Postquam sorteti eritis civitates obventuras vobis, civitates receptus sunto vobis, ut confugiat illuc occisor qui aliquem percusit per errorem.

12 Erunt autem vobis civitates istæ in receptum à vindice *occisi*; ut non moriatur qui occidit, tantisper dum stet coram cœtu in judicium.

13 Civitates autem illæ quas dabitis, sex civitates receptus sunto vobis.

14 Tres harum civitatum datote cis Jardenem, & tres reliquas civitates datore in terra Cenahanis: civitates receptus sunto.

15 Filiis Jisraelis peregrinoque & inquilino inter eos sunto sex civitates istæ in receptum, ut fugiat illuc quisquis percusit aliquem per errorem.

16 Sed si instrumento ferreo percussit eum ita ut mortuus sit, occisor est; omnino morti traditor occisor ille.

17 Similiter si lapide manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita ut mortuus sit, occisor est; omnino morti traditor occisor ille:

18 Aut *si* ligneo instrumento manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita ut mortuus sit, occisor est; omnino morti traditor occisor ille.

19 Vindex ipse illius sanguinis morti tradet occisorem illum, quum incidet in eum, ipse morti tradet eum.

20 Quod si ex simultate depulerit eum, aut projecerit *aliquid* in eum de industria, ita ut mortuus sit:

21 Aut per inimiciam percusserit eum manu sua ita ut mortuus sit, omnino morti traditor percussor ille, occisor est: vindex ipse sanguinis morti tradet occisorem illum quum incidet in eum.

22 Quod si derepente sine inimicitia depulit eum, aut projecit in eum ullum instrumentum non de industria,

23 Aut *percussit eum* inconsiderate ullo lapide, quo *quis* mori potest, faciens ut decidat in eum ita ut moriatur, quum ipse nõ *sit* inimicus ei, nec quærat malũ ejus:

24 Tunc judicent cœtus inter ipsum percussorem

percussorem & vindicem illius sanguinis, secundum judicia ista.

25 Sic eripientes cœtus occisorem istum è manu vindicis illius sanguinis, remittent eum cœtus ad civitatem receptus sui quo confugerat, in qua manebit usque ad mortem Sacerdotis maximi, quem unxit *Deus* oleo sacro.

26 Quod si ullo pacto exibit occisor iste, termino civitatis receptus sui, quo confugerat:

27 Et inveniet eum vindex ille sanguinis extra terminum civitatis receptus ejus, quum occiderit vindex ille sanguinis occisorem istum, non est reus sanguinis.

28 Nam in civitate receptus sui manere debet usq; ad mortem Sacerdotis maximi: post mortem vero Sacerdotis maximi reverterur occisor in terrâ possessionis suæ.

29 Erunt autem hæc vobis in statutum judiciale per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.

30 Quicunque percussurus est aliquem, ex sermone testium occidet occisorem: sed testis unus non poterit testari contra aliquem, ut moriatur.

31 Ac ne accipitote redemptionis pretium pro ullo occisore qui sons sit dignus morte: sed omnino morti traditor.

32 Ne quidem accipitote pretium redemptionis ab eo qui effugit in civitatem receptus sui, ut revertatur ad habitandum in suam terram, donec mortuus fuerit Sacerdos ille:

33 Ut non contaminetis terram ipsam in qua eritis, quia sanguis iste contaminaturus esset hanc terram: pro ea autem terra fieri non posset expiatio à sanguine qui effusus esset in ea, nisi per sanguinem effundentis eum:

34 Neque polluito terram ipsam in qua residebitis, in cujus medio habitaturus sum; nam ego Jehova habito in medio filiorum Jisraelis.

CAPUT XXXVI.

Lex connubialis politia Mosaica.

TUnc accedentes primores patrum ex familiis filiorum Josephi, cum familia filiorum Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis, loquuti sunt coram Mosche, & coram principibus primoribus patrum inter filios Jisraelis:

2 Ac dixerunt, Domino meo præcepit Jehova, ut det istam terram in possessionem sorte filiis Jisraelis. & Dominus meus præceptū habet à Jehova, ut det possessionem Tzelophchadi fratris nostri filiabus ejus.

3 Si nubent alicui è tribubus *aliis* filiorum Jisraelis, tum detrahetur possessio earum de possessione paterna nostra, & adjicietur ad possessionem tribus eorum quibus nupserint: utique de sorte possessionis nostræ detrahetur.

4 Etiã quũ erit jubilæus filiis Jisraelis, tamen adjecta manebit possessio earũ ad possessionẽ tribus *illorũ* quibus nupturæ sunt; ita ut de possessione tribus paternæ nostræ detracta maneat possessio earum.

5 Præcepit itaq; Mosche filiis Jisraelis ex præstituto Jehovæ, dicendo, Recte tribules filiorum Josephi loquuntur.

6 Hoc *est* verbum quod præcipit Jehova de filiabus Tzelophchadi, dicendo, Cui bonum videbitur in oculis suis nubent; verumtamen in familia tribus paternæ suæ nubunto.

7 Nam non averterur possessio in filiis Jisraelis à tribu in tribum: quum filii Jisraelis adhærebunt quisque possessioni tribus paternæ suæ.

8 Qua propter quæcunq; filia è tribubus filiorum Jisraelis hæres est possessionis; alicui è familiis tribus paternæ suæ nubito, ut filii Jisraelis hæreditario jure possideant quisque possessionẽ paternam suam:

9 Sic non averterur possessio à tribu *una* in tribum alteram; quando quisque possessioni suæ adhærebunt tribulium filiorum Jisraelis.

10 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filiæ Tzelophchadi:

11 Nupserunt enim Machla, Thirtza, & Chogla, & Milca, & Noha filiæ Tzelophchadi, filiis patruorum suorum:

12 *Viris* è familiis filiorum Menaschis filii Josephi nupserunt: fuitque possessio earum conjuncta tribui *ac* familiæ paternæ.

13 Hæc *sunt* illa præcepta & judicia quæ præcepit Jehova per Moschen filiis Jisraelis, in campestribus Moabitarum secundum Jardenẽ *ex adverso* Jerichuntis.

Quintus Liber Moschis, sive DEUTERONOMIUM.

CAPUT I.

Repetitio eorum quæ Jisraeli in deserto contigerunt, panaque infideli populo inflicta.

ISta *sunt* verba quæ eloquutus est Mosche universo Jisraeli cis Jardenem; in deserto, in campestribus *quæ sunt* è regione Suph, inter Paranem & Thophelem, & Labanum, & Chatzerothas, ac Dizahabum:

2 *Distantia* undecim dierum à Chorebo, *facto* itinere *per* montana Schiris, ad Chadeschum-barnechæ usque.

3 Fuit igitur quadragesimo anno, undecimo mense, primo *die* mensis, ut alloqueretur Mosche filios Jisraelis secundum omnia quæ præceperat ei Jehova *referenda* ad illos:

4 Postquam percussit Sichonem regem Emoræorum, qui habitabat Cheschbone: & Hogum regem Baschanis qui habitabat Haschtheroth, Edrei *percussit* in Edrehi.

5 Cis Jardenẽ in terra Moabitarũ, placuit Moschi declarare legẽ istam, dicendo,

6 Jehova

6 Jehova Deus noster alloquutus erat nos in Chorebo, dicendo, Satis habitastis in monte isto.

7 Convertite vos & proficiscentes ingredimini in montem Emoræorum & in omnia vicina ejus, in campestria, in montana, & in humilia loca, & in Australem plagam, & in portus maris, in terrâ Cenahanæi & Libanum usque ad flumen maximum, flumen Euphratis.

8 Vide, expono vobis terram illâ: ingredimini & hæreditario jure possidete illam terram, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo daturum se illis, id est, semini eorum post eos.

9 Et alloquutus fuerâ vos tempore illo, dicendo, Non posse solus ferre onus vestri

10 Jehova Deus vester auxit vos, & ecce vos hodie sicut stellas cœli multitudine.

11 Jehova Deus majorum vestrorum augeat vos supra quam estis millecuplo, & benedicat vobis, quêadmodû dixit vobis.

12 Quomodo ferrem ego solus molestias à vobis, onera à vobis, & contentiones vestras?

13 Exhibete homines sapientes & prudentes, & cognitos per tribus vestras, ut constituam illos primores vestros.

14 Tum respondistis mihi, dicentes, Bonum est eam rê de qua dixisti facere.

16 Accepiens itaque primores tribuum vestrarum, homines sapientes & cognitos, constitui istos primores vobis; chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones, & moderatores per tribus vestras.

16 Et præcepi judicibus vestris tempore illo, dicendo, Audiendo causas inter fratres vestros, judicate juste inter virum & fratrem ejus; etiamq; peregrinum ei.

17 Ne suscipite personam in judicio, æque parvum ac magnû auditote, ne metuitote à quoquam, nam judicium ipsum Dei est: rem autem quæ difficilis erit præ vobis, referrote ad me ut audiam eam.

18 Præcepi etiam vobis illo tempore, res illas omnes quas facturi estis.

19 Deinde cum profecti Chorebo obiissemus totum illud desertum magnum & formidabile quod vidistis, via ad montem Emoræorum, quemadmodum præceperat Jehova Deus noster nobis, & venissemus Kadeschum-barneæ usque:

20 Edixi vobis, Venistis usque ad montem Emoræorum quem Jehova Deus noster dat nobis:

21 Vide, exponit Jehova Deus tuus istâ terram tibi: ascendens hæreditario jure possidete, quemadmodum dixit Jehova Deus patrû vestrorum tibi; ne timero, neque consternator.

22 Accedentes vero ad me vos omnes, dixistis, Mittamus homines ante nos qui nobis perscrutigent illâ terrâ: & referant nobis aliquid de via per quâ ascensuri sius, & civitatibus in quas perventuri sumus.

23 Quæ res quû bona videretur in oculis meis, accepi è vobis duodecim homines, hominem unum in quamque tribû:

24 Qui convertentes se & ascendentes montem istum, venerunt usque ad vallem Escholis: ita exploraverunt illam;

25 Et accipientes in manu sua de fructu illius terræ deportarunt ad nos: retulerunt que nobis aliquid, dicentes, Bona est illa terra quâ Jehova Deus noster dat nobis.

26 Noluistis tamen ascendere, sed maximo opere rebellavistis præstituto Jehovæ Dei vestri.

27 Murmuratis enim in tentoriis vestris dicentes, Eo quod Jehova odio prosequitur nos, eduxit nos è terra Ægypti: ut tradat nos in manum Emoræorum ad perdendum nos.

28 Quo ascenderemus è fratres nostri disolverunt animum nostrum, dicendo, Populus est major & excelsior nobis, civitates magnæ & munitæ *assurgentes* in cœlum usque: quinetiam filios Hanakitarum vidimus illic.

29 Me autem dicente vobis, Ne expaveseite, neque timete ab illis:

30 Jehova Deus vester qui antelit vos, is pugnaturus est pro vobis, secundû omnia quæ exercuit pro vobis contra Ægyptios ante oculos vestros:

31 Et quæ vidisti deserto, Jehovam Deum tuum portasse te, quemadmodum portat quis filiû suû, in tota via per quâ venistis donec pervenireris ad locum hunc:

32 Tamen propter hunc sermonem, non credidistis Jehovæ Deo vestro,

33 Qui ante it vobis in hac via ad explorandum vobis locum pro castrorum metatione vestra; igne nocte, ut lucem vobis præbeat in via per quam iturî estis, & nube interdiu.

34 Quamobrem quum audisset Jehova vocem sermonum vestrorum, efferveseens juravit, dicendo,

35 Ne virum, siquis ex hominibus istis, si generatio prava ista visura est terram illam optimam, quam juramento promisi me daturum patribus vestris:

36 Schammuodo Caleb filius Jephunnæ, ipse videbit eam, & ei tradam illam terram quam calcavit, ac filiis ejus, eo quod plene sequutus est Jehovam.

37 (Etiam contra me ira percitus est Jehova occasione vestri, dicendo, Neque tu ingredieris illuc:

38 Sed Jehoschuah filius Nunis, qui adstat in conspectu tuo, ipse ingredietur illuc: eum confirma, quia ipse possidendam dividet eam Israelitis.)

39 Parvuli autê vestri de quibus dixistis, Præda erunt, & filii vestri, qui non cognoscunt hodie bonû aut malum, ipsi ingredientur illuc: eam eis tradam eam, & ipsi hæreditario jure possidebunt eam.

40 Vos igitur revertimini: & proficisci-mini

miam in deserto ipsũ, via *ad* mare algosũ.
41 Tum respondentes dixistis mihi, Peccavimus Jehovæ; nos ascendemus, & pugnabimus secundũ omnia quæ præceperat nobis Jehova Deus noster. & accingentes vos quisq; armis bellicis, suis obtulistis vos ad ascendendum montem illum.
42 Edixit autem Jehova mihi. Dicito eis. Ne ascendite, neq; pugnatote; quia non sum in medio vestri. ut non afficiamini plaga coram inimicis vestris:
43 Et quamvis edixissem vobis, Tamen non auscultastis: sed maximo opere rebellavistis præstitum Jehovæ, quum arroganter ascendereris ipsum montem.
44 Egressi enim Emoræi qui inhabitant montem illum, obviam vobis, persequuti sunt vos ut facere solent apes & contriverunt vos in Sehire, Chormam usque.
45 Reversi itaq; flevistis coram Jehova: at non auscultavit Jehova voci vestræ, nec aurem præbuit vobis:
46 Sed consedistis Kadesthi dies multos, ut *multi fuerunt* dies quibus consedistis ibi.

CAPUT II.

Quam terram in deserto non licebat invadere; & quam licebat.

DEinde convertimus nos & profecti sumus in ipsum desertum via *ad* mare algosum, quemadmodum ediderat Jehova mihi: & circumvimus montana Sehiris, diebus multis.
2 Tandem alloquutus est me Jehova, dicendo,
3 Satis circumsistis montem istum: convertite vos Aquilonem versus.
4 Item populo præcipe, dicendo, Vos mox pertranseuntes estis terminum fratrũ vestrorum, filiorum Hesau inhabitantium Sehirem: quanquam metuant à vobis, tamen cavete vobis valde.
5 Ne bellum miscete cum illis, non enim daturus sum vobis de terra eorum vel vestigium plantæ pedis: nam hæreditatem dedi Hesavo montem Sehiris.
6 Cibum comparate ab eis pecunia quẽ comedatis; & similiter aquam emitote ab eis pecunia quam bibatis.
7 Nam Jehova Deus tuus benedixit tibi in omni opere manus tuæ, agnovit iter tuum in deserto maximo isto: jam quadraginta annos Jehova Deus tuus tecum *fuit*; non eguisti *ulla* re.
8 Prætergressi itaq; fratres nostros, filios Hesau inhabitantes Sehirem à via campestri, *quæ fuit* ab Elatha & à Hetzjone geber, convertimus nos ut transiremus via deserti Moabitarum.
9 Tum edixit Jehova mihi: Ne hostiliter age cum Moabitis, neq; misceto cum eis bellum: quia non sum daturus tibi de terra ejus hæreditatem, nam filiis Loti dedi Haram in hæreditatem.
10 (Emæi antea inhabitabant eam; populus magnus, multusque, & excelsus ut Hanakitæ:
11 Gigantei reputabantur etiam illi, sicut Hanakitæ; sed Moabitæ vocant eos Emæos.
12 Sehirem inhabitabant quoq; Chorræi antea; in quorũ hæreditatem filii Hesau successerunt: quum perdidissent eos à facie sua, & inhabitabant loco eorum: quemadmodum faciunt Jisraelitæ terra hæreditatis suæ quã dedit Jehova eis.)
13 Nunc surgentes transite vallẽ Zeredi: quare transivimus vallem Zeredi.
14 Dies autẽ quibus iter fecimus *consumpti* à Kadesthe-barnecha usq; dum transivimus vallẽ Zeredi, fuerunt triginta octo annorũ: donec consecta esset tota ætas illa, viri illi militares è medio castrorum, sicut juraverat Jehova de eis.
15 Nam etiam manus Jehovæ erat contra eos ad quassandũ eos è medio castrorum donec conficerentur.
16 Fuit itaque, quũ omnes viri illi militares moriendo confecti essent è medio populi:
17 Ut alloqueretur me Jehova, dicendo,
18 Tu transiturus es hodie terminum Moabitarum, Harem,
19 Et appropinquaturus è regione Hammonitarum, ne hostiliter agito adversus eos, neq; bellum misceto cum eis, quia non sum daturus tibi de terra Hammonitarum hæreditatem; nam filiis Loti dedi eam in hæreditatem.
20 (Terra gigantum reputatur ipsa quoque: gigantes inhabitabant eã antea, quos Hammonitæ vocabant Zamzummæos:
21 Populus magnus multusq; & excelsus, sicut Hanakitæ: sed perdidit eos Jehova à facie istorum, ut succedentes in hæreditatẽ eorum inhabitarent *ibi* loco eorum:
22 Quemadmodum fecit filiis Hesau inhabitantibus Sehirem; à quorum facie perdidit Chorræos, ut succedentes in hæditatẽ eorum inhabitarent loco illorum usque in hunc diem:
23 Havvæos quoq; qui inhabitabant Chatzerima Hazzam usque, Caphthorai qui prodierunt è Caphthore perdiderunt illos, & inhabitabant loco illorum.)
24 Surgite proficiscimini & transite flumen Arnon: ecce tradio in manum tuã Sichonem regem Cheschbonis Emoræum & terram ejus: incipe adire hæreditatem, & misce cum eo bellum.
25 Die hoc incipiam imponere pavorẽ tui & timorem tui populis sub universo cœlo, qui audierint famam tuam; ii trepidabunt, & languescent à facie tua.
26 Itaq; misi nuncios è deserto Kedemothum, ad Sichonem regem Cheschboni ad dicendum, verbis pacis:
27 Transeam per terrã tuam, indesinenter procedam eadem via; non recedã dextrorsum aut sinistrorsum.
28 Sine me comparare cibũ pecunia ut comedam, & aquã pecunia dato mihi ut bibam, tantũ transibo pedibus meis:
29 Quemad-

29 Quemadmodum fecerunt mihi filii Esau inhabitantes Schirem, aut Moabitæ inhabitantes Harem; usque dum transiens Jardenem, *veniam* in eam terram quam Jehova Deus noster dat nobis.

30 Sed noluit Sichon rex Cheschbonis finere ut transiremus per agrum suum: quia obduravit Jehova Deus tuus spiritum ejus, & obstirmavit animum ejus, ut traderet illū in manum tuā sicut *est* hoc tempore.

31 Et dixit Jehova mihi, Vide, cœpi exponere tibi Sichonem & terram ejus: incipe adire hæreditatem, ut hæreditario jure possideas terram ejus?

32 Quum egressus est Sichon obviam nobis, ipse cum toto populo suo in prælium ad Jahatzam,

33 Et exposuit eum Jehova Deus noster nobis: itaque percussimus eum & filios ejus, & totum populum ejus.

34 Et cepimus omnes civitates ejus eodem tempore, devovimusque internecioni homines cujusque civitatis, etiam fœminas & parvulos; non reliquum fecimus superstitem:

35 Tantummodo jumenta prædati sumus nobis; & spolia civitatum illarum quas cepimus.

36 A Harobere quæ *est* in ripa fluminis Arnonis & civitate ipsa quæ *est* in flumine usque ad Gilhadem, nulla fuit urbs quæ superior esset nobis: omnia hæc expoluit Jehova Deus noster nobis.

37 Cæterum ad terram Hammonitarum non accessisti: totum tractum torrentis Jabboki, & civitates ipsius montis, denique omnia quibus interdixerat Jehova Deus noster.

CAPUT III.

Subjugatur Hog rex Baschanis. Portio filiorum Reubenis & Gadis. Mosches non intrat terram.

INde nos convertentes ascendebamus via ad Baschanem quum processit Hog rex Baschanis obviam nobis, ipse cum toto populo suo in prælium *ad* Edrehin.

2 Et edixit Jehova mihi Ne timeto eum, nam in manum tuam tradi eum, cum toto populo ejus, ac terra ejus: ut facias eo, quemadmodum feceristi Sichone regi Emorræorum qui habitabat Cheschbone.

3 Tradidit itaque Jehova Deus noster in manum nostram Hogum quoque regem Baschanis cum toto populo ejus; quem percussimus, adeo ut non fecerimus ei reliquum superstitem.

4 Et cepimus omnes civitates illius tempore eodē; nulla *est* urbs quam non ceperimus ab eis; sexaginta civitates, totum tractum Argobi, regni Hogi in Baschane:

5 Omnes istas civitates munitas muro alto, portis, & vectibus, præter civitates pagorum multas admodum:

6 Devovimusq; internecioni eos quemadmodum feceramus Sichone regi Cheschbonis: devovendo internecioni cujusque civitatis homines, fœminas, & parvulos:

7 Omnia vero jumenta & spolia singularum civitatum prædati sumus nobis.

8 Ita cepimus tempore illo terram hanc è manu duorum regum Emorræorum, quæ *est* cis Jardenem: à flumine Arnonis usque ad montem Chermonis:

9 (Tzidonii Chermonem vocant Schirjonem, Emoræi vero illum vocant Schenirem.)

10 Omnes civitates planiriei totumque Gilhadem & totum Baschanem, Salcam & Edrehin usque; civitates regni Hogi in Baschane.

11 Nam tantum Hog rex Baschanis reliquum servavit ex residuo Gigantum; ecce sponda ejus, sponda ferrea, nonne est Rabbathæ Hammonitarum? novem cubitorum *est* longitudo ejus, & quatuor cubitorum latitudo ejus cubito virili.

12 Quum itaque terram hanc hæreditario jure consequuti essemus tempore illo à Harobere quæ *est* ad fluvium Arnonis, & dimidium montis Gilhadii cum civitatibus ejus, dedi Reubenitis & Gadiitis.

13 Residuum autem Gilhadis cum toto Baschane, regnum Hogi, dedi dimidiatæ tribui Menachis (totus tractus Argobi per totum Baschanem, is ipse vocari solebat terra gigantum.

14 Jair filius Menaschis ceperat totum tractum Argobi usque ad terminum Geschuritarum & Mabacharhitarum: ideo vocavit eas cum Baschane de nomine suo, villas Jairis, usque in diem hunc.)

15 Machiri autem dedi *reliquum* illud Gilhadis.

16 Sed Reubenitis & Gadiitis dedi à Gilhade usque ad fluvium Arnonis, interamnem *agrum* cum termino: ad Jabbokum torrentem usque, qui terminus *est* Hammonitarum:

17 Præterea campestria hæc & Jardenem cum termino; à Cinnereth usque ad mare campestrium, mare salsum, sub decursibus ipsius collis versus Orientem.

18 Quamobrem præcepi vobis tempore illo, dicendo, Jehova Deus vester dat vobis terram hanc quam hæreditario jure possideatis, expediti transite ante fratres vestros filios Jisraelis, viri mili ares omnes.

19 Sed fœminæ vestræ, parvulique vestri, & pecora vestra (novi pecora multa esse vobis) manebunt in civitatibus vestris quas dedi vobis.

20 *Transite igitur*, usq; dum quiete largiatur Jehova fratribus vestris ut vobis, & possideant hæreditario jure ipsi quoq; terram illam quam Jehova Deus vester dat eis trans Jardenem: tunc revertimini quisque ad hæreditatem suam quam dedi vobis.

21 Jehoschuhæ autem præcepi tempore illo, dicendo, Oculi tui *sunt*, qui vident omnia quæ fecit Jehova Deus vester duobus regibus istis; sic facturus est Jehova omnibus regnis quo tu transiturus es.

21 Ne

22 Ne timeatis illos: nam Jehova Deus veſter, is eſt qui pugnabit pro vobis.

23 Quumque deprecarer Jehovam tempore illo, dicendo,

24 Domine Jehovi, tu cœpiſti oſtendere ſervo tuo magnitudinem tuam, & manum tuam robuſtiſſimã, qua quis eſt Deus ſortis in cœlo aut in terra, ut faciat ſecundum opera tua, & ſecundũ virtutes tuas?

25 Tranſeam, quæſo, ut videam terram iſtam optimam, quæ eſt trans Jardenem, montem iſtum optimum, & Libanum.

26 Prout excanduerat Jehova contra me propter vos, ſic non auſcultavit mihi; ſed edixit Jehova mihi, Satis eſto tibi, ne ultra deinceps alloquitor me de hac re.

27 Aſcende verticem iſtius collis, & attollens oculos tuos Occidentem, Aquilonem, & Auſtrum, & Orientem verſus, proſpice oculis tuis; quia non ex tranſiturus Jardenem hunc.

28 Mandaris vero inſtrue Jehoſchuam, & confirma eum atque corrobora eum: is enim tranſiturus eſt ante populum hunc, & idem poſſidendam diſtributurus eſt eis terram, quam proſpexeris.

29 Sic conſedimus in hac valle, è regione Beth-pehoris.

CAPUT IV.

Exhortatur Moſches ad obſervationem mandatorum Dei: ab omni imagine deterret: ſuam prædicit mortem, treſque urbes refugii ſeparat.

NUnc ergo Iſrael, attende ad ſtatuta & judiciaq; illa quæ ego doceo vos facere, ut vivatis & ingreſſi hæreditario jure poſſideatis terram iſtam quam Jehova Deus majorum veſtrorum dat vobis.

2 Ne addite ad verbum illud quod ego præcipio vobis, neque detrahite de eo, ut ſerveris præcepta Jehovæ Dei veſtri quæ ego præcipio vobis.

3 Oculi veſtri *ſunt*, qui viderunt quæ fecit Jehova propter Bahal-pehorem: nam omnem virum qui equitavit eſt Bahal-pehorem perdidit Jehova Deus tuus è medio tui.

4 Vos autem qui adhæſiſtis Jehovæ Deo veſtro, vos *inquam*, omnes vivitis hodie.

5 Vide, docui vos ſtatuta & judicia, quemadmodum præcepit mihi Jehova Deus meus: ut ſic faciatis in medio illius terræ quo mox ingreſſuri eſtis ad poſſidendum eam jure hæreditario.

6 Obſervabitis ergo atq; facietis; nam hæc *eſt* ſapientia veſtra & prudentia veſtra ante oculos populorũ qui audientes omnia ſtatuta iſta dicent, Tantum gens iſta maxima populus ſapiens eſt & prudens.

7 Nam quæ gens maxima *futura eſt* cui *ſit* Deus prope nobis ſicut Jehova Deus noſter *eſt* quotieſcunque invocamus eum.

8 aut us quæ gens maxima *futura eſt* cui *ſint* ſtatuta atque judicia juſta ſicut *eſt* tota hæc lex quã ego propono vobis hodie.

9 Tantum cave tibi & ſerva animam tuam valde, ne obliviſcaris rerum illarum quæ viderunt oculi tui, neque recedant ab animo tuo ullo dierum vitæ tuæ, ut notas eas faciasfiliis tuis & nepotibus tuis:

10 Die *nimirum* quo ſtetiſti coram Jehova Deo tuo in Chorebo quum edixiſſet Jehova mihi, Congrega mihi iſtum populum, ut audienda proponam eis verba mea: quibus diſcant timere me quibuſcunque diebus victuri ſunt ſuper terram, & filios ſuos doceant.

11 Quo accedentes ſtabaris ſub illo monte, quum mons ille arderet igne uſque ad ſummum cœlum, cum tenebris, nube, & caligine;

12 Tum alloquutum eſſe vos Jehovam è medio illius ignis: vocem verborum vos audivi ſe; at ſimilitudinem nullam vos animadvertiſſe præter vocem:

13 Et ipſam indicaſſe vobis fœdus ſuum, quo præcipiebat vos obſervare decem illa verba, & inſcripſiſſe ea duabus tabulis lapideis.

14 Me autem præcepit Jehova tempore illo docere vos ſtatuta & judicia, ut exerceatis ea in iſta terra, quo mox tranſituri eſtis ad poſſidendã eam jure hæreditario.

15 Quamobrem cavebitis vobiſipſis valde nam non animadvertiſtis ullam ſimilitudinem, quo die alloquutus eſt Jehova vos in Choreb è medio illius ignis:

16 Ut non corrumpatis vos, & faciatis vobis ſculptile, ſimilitudinem ullius ſimulacri, formam maris aut fœminæ,

17 Formam ullius animalis quod *ſit* in terra, formã ullius avis alatæ quæ volat verſus cœlum;

18 Formam ullius repentis in terra, formã ullius piſcis qui *ſit* in aqua ſub terra:

19 Et ne ſublatis oculis tuis verſus cœlum, quum aſpexeris ſolem aut lunam, aut ſtellas, ullam rem exercitus cœleſtis, tum impellaris & incurvans te eis colas ea, quæ impertitus eſt Jehova Deus tuus reliquis omnibus populis ſub univerſo cœlo.

20 Vos enim aſſumpſit Jehova, & eduxit vos è catino ferri ex Ægypto, ut eſſetis ei populus hæreditarius, ſicut *eſtis* hodierno die.

21 Ac Jehova quidem percitus fuit ira contra me propter verba veſtra & juravit me non tranſiturũ Jardenem, nec ingreſſurum terram illam optimam quam Jehova Deus tuus dat tibi in poſſeſſionem:

22 Itaq; moriturus ſum in hac terra, non ſum tranſiturus Jardenem vos autem eſtis tranſituri & poſſeſſuri terram illam optimam jure hæreditario.

23 Cavete vobis, ne obliviſcamini fœderis Jehovæ Dei veſtri, quod pepigit vobiſcum aut faciatis vobis ſculptile, ſimilitudinem ullius rei, quia interdixit tibi Jehova Deus tuus:

24 Nam Jehova Deus tuus ignis conſumens eſt, *Deus* ſortis, zelotes.

25 Quum genueris filios & nepotes, & habitatore-

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

23 Vt habeamus honorem exhibitum illis, atque colas eos: nam ego Jehova Deus tuus *sum* Deus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrũ in filios in nepotes, & in abnepotes, in eos qui odio prosequuntur me:

10 & faciens vero beneficentiam in millenos, *à quotibus, eos* qui diligunt me, id est, qui observant mandata eius.

11 Ne assumas nomen Jehova Dei tui in vanum: non relinquet impunè Jehova eũ qui assumpserit nomen ipsius in vanũ.

12 Observa diem sabbathi, ut sanctifices illum, quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus.

13 Sex dietus operaberis, & facies omne opus tuum:

14 Dies vero septimus sabbathum *est* Jehova Deo tuo: ne facias ullum opus tu, aut filius tuus, aut filia tua, aut servus tuus, aut ancilla tua, aut bos tuus, aut asinus tuus, aut ullum jumentũ tuum, aut peregrinus tuus qui *est* intra portas tuas, ut quiescat servus tuus & ancilla tua, sicut tu:

15 & memineris te servum fuisse in terra Ægypti, Jehovam vero Deum tuum eduxisse te inde manu forti & brachio extento: idcirco præcepit tibi Jehova Deus tuus ut observes diem ipsum sabbathi.

16 Honora patrem tuum, & matrem tuam, quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus ut prolongentur dies tui, & bene sit tibi super illum terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

17 Ne occidas:

18 Neque fornicabis:

19 Neque furabere:

20 Neque proferes contra proximum tuum testimonium falsum.

21 Neq; concupiscas uxorem proximi tui, neq; expetes domum proximi tui, agrum ejus, aut servum ejus, aut ancillam ejus, aut bovem ejus, aut asinum ejus, denique rem ullam quæ *sit* proximi tui.

22 Hæc verba edixit Jehova toti congregationi vestræ in ipso monte, è medio ignis nubis & caliginis, voce magna; neq; *ulterius* perrexit: sed inscripsit illa duabus tabulis lapideis, quas dedit mihi.

23 Fuit autem quum audiisses vocem illam è medio tenebrarum illarum & montis ardentis igne, ut accederetis ad me omnes primores tribuum vestrarum & seniores vestri:

24 Et dixistis: En, ostendit nobis Jehova Deus noster gloriam suam & magnificentiam suam & vocem ejus audivimus è medio ignis: hodierno die vidimus quando Deus cum homine locutus est, *homines* etiam vivere.

25 Nunc itaq; quare moreremur? nam absumeret nos ignis ille maximus, si perseveraremus deinceps audire vocem Dei nostri, utique moreremur.

26 Nam quis *est* ullus caro, qui audiit vocem Dei viventis loquentis è medio ignis sicut nos, deinde viveret?

27 Accede tu & audi quæcunq; dixerit Jehova Deus noster: deinde tu loquitor nobis quæcunq; edixerit Jehova Deus noster tibi, ut audiamus faciamusque.

28 Audiens itaq; Jehova vocem verborum vestrorum quum alloqueremini me, dixit Jehova mihi, Audivi vocem verborũ populi hujus quibus alloquuti sunt te, quæcunq; oquuti sunt bene sunt loquuti.

29 O si ederet hic eorum animus illis ad timendum me, & observandum omnia præcepta mea omnibus dictus, ut benesset eis & filiis eorum in seculum.

30 I, edic illis, revertimini ad tentoria vestra.

31 Tu autem hic consiste apud me, & edicam tibi omnia præcepta eorumque, & judicia illa quæ docebis eos, ut exerceant *illa* in ea terra quam ego do eis possidendam hæreditario jure.

32 Observabitis igitur ut faciatis quemadmodum præcepit Jehova Deus vester vobis: ne recedatis dextrorsum aut sinistrorsum.

33 Tota illa via quam præcepit Jehova Deus vester vobis incedite, ut vivatis, & bene sit vobis, & prolongetis dies in ea terra quam hæreditario jure possidebitis.

CAPUT VI.

Ulterior explicatio Decalogi.

Hoc autem *est* præceptum, statuta, judicia quæ illa, quæ præcepit Jehova Deus vester ut docerem vos, ut exerceatis *ea* in ea terra, quo nos transituri estis ad possidendum eam, jure hæreditario:

2 Ut timeres Jehovam Deum tuum, observando omnia statuta ejus & præcepta ejus quæ ego præcipio tibi, tu & filius tuus, & nepos tuus omnibus diebus vitæ tuæ: & ut prolongent dies tui.

3 Quare audies, ô Israel, & observans facies *id* quo bene erit tibi, & quo augescetis valde, quemadmodum dixit Jehova Deus patrum eorum tibi, *in* terra affluente lacte & melle.

4 Audi Israel: Jehova Deus noster Jehova unus *est*.

5 Itaque diliges Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo, & ex totis viribus tuis:

6 Et erunt verba ista quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo.

7 Eaque acute ingeres filiis tuis, & loqueris de eis quum sedes domi tuæ, & quum ambulas per viam, quum cubas, & quum surgis:

8 Etiã alligabis ea in signum manui tuæ & erunt pro frontalibus inter oculos tuos

9 Denique inscribes ea postibus domus tuæ, & portis tuis:

10 Quum autem *hoc* evenerit, quum introduxerit te Jehova Deus tuus in *terram* quam juramento promisit majoribus tuis, Abrahamo, Izchako, & Jakobo: & daturum tibi, *in* civitates maximas & optimas quas non ædificasti:

11 Et in domos plenas omni bono quas non implevisti, & cisternas effossas quas non effodisti, ad vineas & oliveta quæ non plantasti, & comederis saturatus fueris:
12 Cave tibi, ne obliviscaris Jehovæ, qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorũ.
13 Jehovam Deum tuum timeto, & ipsum colito, ac per nomen ejus jurato.
14 Ne sequimini deos alienos, è dijs populorum qui circumstant vos:
15 (Nam *Deus* fortis zelotes Jehova Deus tuus *est* in medio tui) ne accensus ira Jehova Deus tuus in te, perdat te è superficie terræ.
16 Ne tentatote Jehovam Deum vestrum quemadmodum tentastis Massæ.
17 Diligenter observatote præcepta Jehovæ Dei vestri, & testimonia ejus, statutaque ejus quæ præcepit tibi:
18 Ut facias quod rectum & quod bonum videtur in oculis Jehovæ (ut bene sit tibi, & ingressus hæreditario jure possideas optimam illam terram quã juramento promisit Jehova majoribus tuis)
19 Expellendo omnes inimicos tuos à facie tua quemadmodũ loquutus est Jehova.
20 Quum autem interrogaverit te filius tuus posthac, dicendo, Quid *sibi volunt* testimonia, statutaque, & judicia illa quæ præcepit Jehova Deus noster vobis?
21 Dices filio tuo, Servi eramus Pharaoni in Ægypto: sed eduxit nos Jehova ex Ægypto manu forti.
22 Ediditq; Jehova signa prodigiaque maxima & pessima contra Ægyptios, contra Pharaonem, & contra totam familiam ejus ante oculos nostros.
23 Eduxit autẽ nos inde, ut introduceret nos, & daret nobis terram hanc quam juramento promiserat majoribus nostris.
24 Et præcepit nos Jehova exercere omnia statuta ista timendo Jehovam Deum nostrum, ut bene sit nobis omnibus diebus, ut nos conserver in vita sicut hodie?
25 Et justitia sit nobis, si observantes fecerimus omnia hæc præcepta coram Jehova Deo nostro, quemadmodũ præcepit nobis.

CAPUT VII.

Cum gentibus non ineundum fœdus, quia à sibi Deus redemit Israelem, ibique omnia omne malum conservabit.

QUum introduxerit te Jehova Deus tuus in eam terram, quo tu nunc ingrediturus ad possidendum eam jure hæreditario, & dejecerit gentes magnas à facie tua, Chitthæam, & Girgasæam, & Emoræam, Cenahanæam, & Perizzæam, & Chivvæam, & Jebusæam, septem gentes majores & robustiores te:
2 Expostuerit; eas Jehova Deus tuus tibi ut percutias eas: omnino internecioni devovero eas; ne pangito cum eis fœdus, neque gratiam facito eis;
3 Neq; conjungito re affinitate cum eis; filiam tuam ne dato filio ullius earum, & filiam ullius ne accipito pro filio tuo:
4 Abdúcerer enim filiã tuum à sequendo me, & colerent deos alienos, quamobrem accensus ira Jehova in vos, perderet vos celeriter:
5 Quin potius sic facitote eis, altaria eorum diruitote, & statuas earum frangito, teq; etiam lucos eorum succidito, & sculptilia earum comburito igne.
6 Nam populus sanctus es Jehovæ Deo tuo: te elegit Jehova Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris præ omnibus populis qui *sunt* sub universo cœlo.
7 Non eo quod plures essetis omnibus reliquis populis, amore propendit Jehova in vos, ac delegit vos: vos enim *eratis populus* pauciffimus omnium populorum:
8 Sed eo quod diligit Jehova vos, & eo quod servat juramentum illud quod juraverat majoribus vestris, eduxit vos Jehova manu forti: ac redemit te è domo servorũ, è manu Pharaonis regis Ægypti.
9 Ut agnoscas Jehovam Deum tuum esse Deum ipsum, *Deum* fortissimum, fidelissimum, observantem fœderis sui & benignitatis suæ erga diligentes se & observantes mandata sua, in mille generationes
10 Et rependentem odio habentibus se *cuique* in faciem ejus perdendo eum; qui non dilaturus est od io habenti se, in faciem ejus rependet ei:
11 Et observes mandatum, statutaque, & judicia illa, quæ ego præcipio tibi hodie ut facias ea.
12 Eritq; propterea quod audientes judicia ista ob servaveritis ac feceritis ea; ut observet Jehova Deus tuus tibi fœdus illud & benignitatem, quam juramento promiserat majoribus tuis.
13 Diliget enim te & benedicet tibi, atq; augebit te; benedicet, insuper, fructui ventris tui & fructui terræ tuæ, frumento tuo, mustoq; tuo, & oleo tuo, fœtui boum tuarum, & gregibus pecudum tuarum, in ea terra quam juramento promiserat majoribus tuis se daturum tibi.
14 Benedictus eris præ omnibus populis: non erit in te ullus ullave sterilis, etiam in jumentis tuis.
15 Et amovebit à te Jehova omnem morbum: & nullos languores Ægyptiorum pessimos quos nosti, imponet tibi, sed indet eos omnibus odio habentibus te.
16 Quum autem absumpturus es omnes illos populos quos Jehova Deus tuus dat tibi, ne parcito oculus tuus illis: neque colito deos eorum, quia tendicula il *esset* tibi.
17 Si dicas in animo tuo, Majores *sunt* istæ gentes me quomodo possim expellere eas?
18 Ne timeto ab eis, fideliter recordas eorum quæ fecit Jehova Deus tuus contra Pharaonem & totam Ægyptum:
19 Probationũ illarum maximarũ quas viderunt oculi tui, & signorum, prodigiorumque, & manus illius fortis, & brachii extẽ-

exterri quibus eduxit te Iehova Deus tuus: sic faciurus est Iehova Deus tuus omnibus illis populis à quorũ facie times.

20 Sed etiam *tamquam* crabronem immittet Iehova Deus tuus in eos, donec pereant qui reliqui fuerint, quique absconderint se à facie tua.

21 Ne consternator meru illorum: nam Iehova Deus tuus in medio tui est, *Deus* fortis, magnus, & formidabilis.

22 Et quamquam dejiciet Iehova Deus tuus gentes illas à facie tua paulatim, non poteris consumere eas celeriter, ne numero superent te bestiæ agri.

23 Exponet tamen eos Iehova Deus tuus tibi, & divexabit eas vexatione maxima donec perdantur.

24 Et tradet reges earum in manum tuam, ut perdas nomen eorum sub cœlis; non consistet quisquam coram te donec perdideris eos.

25 Sculptiles deos earũ comburite igne; ne concupiscas argentum vel aurum *quod* sit in eis, ut accipias tibi, ne illaqueeris eo; nam abominationi est Iehovæ Deo tuo

26 Ut ne inferens rem abominabilem domum tuam sis anathema, sicut ea *est*: omnino detestatur eam, & prorsus abominator eam, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia Dei in deserto præstita, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

1 UNumquodq; præceptum quod ego præcipio tibi hodie observantes facitote, ut vivatis & augeamini, ac ingressi possideatis hæreditario jure terram illam quam juramento promisit Iehova majoribus vestris.

2 Ideoq; recordaberis totius itineris viæ quæ deduxit te Iehova Deus tuus jam quadraginta annos per ipsum desertum; ut affligeret te tentando te, ad cognoscendum id quod *erat* in animo tuo, utrum observares præcepta ejus necne.

3 Affligit enim te, & fecit ut esurires; sed cibavit te Man, quod non cognoveras, neq; cognoverant majores tui: ut notum faceret tibi, non solo pane vivere hominem, sed omni eo quod prodit ex ore Iehovæ vivere hominem.

4 Vestimentum tuum non vetteravit quin tegumento sit tibi, & pes tuus non intumuit, ipsos quadraginta annos:

5 Ut agnoscas cum animo tuo, sicut erudit quis filium suum, Iehovam Deum tuum erudire te:

6 Et observes præcepta Iehovæ Dei tui, ambulando per vias ejus, & timendo eum.

7 Quandoquidẽ Jehova Deus tuus mox introducturus est te in terram optimam, terram *irriguam* fluminibus aquarum, fontibus & voraginibus prodeuntibus in convallibus, & in montes singulos:

8 Terram *feracem* tritici, & hordei, & vitis, & ficus, & malogranati; terram *feracem* olei olearis, & mellis;

9 Terram in qua non comedes cum penuria panem nec; egeris quoquam in ea; terram è cujus lapidibus ferrum, & è cujus montibus excides æs:

10 Quum comederis & saturatus fueris, benedices quoque Iehovæ Deo tuo in illa terra optima quam dederit tibi.

11 Cave tibi ne oblivi caris Iehovæ Dei tui, non observando præcepta ejus, judicia; ejus, & statuta ejus quæ ego præcipio tibi hodie:

12 Ne, quum comedens saturatus fueris; & domos bonas exstruxeris ac inhabiteveris

13 Armentaque tua & greges tui auxerint, ac argentum & aurum auctum fuerint, ac argentum & aurum auctum fuerint ribidemq; quicquid *est* tibi auctum fuerit:

14 Efferat se animus tuus, & obliviscaris Iehovæ Dei tui qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorum:

15 Qui duxit te per desertum illud maximum & formidabile: *abundans* anguibus, pestteribus, & scorpionibus, ac siticulosi ubi non *sunt* aquæ, qui produxit tibi aquam è rupe ipsa adamantina:

16 Qui in eo deserto cibavit te Man, quod non noverant majores tui; ut affligeret te, & ut tentaret te ad benefaciendum tibi ad extremum:

17 Neq; dicas cum animo tuo, Virtus mea, & robur manus meæ paravit mihi opulentiam hanc:

18 Sed recordaberis Jehovæ Dei tui, quia ipse *est* qui dat tibi virtutem ad comparandum opulentiam; ut præstet fœdus suum quod juramento sanciverat majoribus tuis, sicut *est* hodie.

19 Erit enim si omnino oblitus Jehovæ Dei tui sequutus fueris deos alienos, & colens eos incurraveris *te* eis: contestor contra vos diem hunc, *fore* ut omnino pereatis:

20 Sicut hæ gentes quas Jehova perdiderit à facie vestra, ita pereatis; propterea quod non auscultaveritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi asscribant, quum semper Deo adversati fuerint.

1 AUdi Israel, Tu transcurrus es die hac Jardenem, ut ingressus hæreditario jure possideas gentes majores & robustiores te, civitates magnas & munitas *assurgentes* in cœlum usque:

2 Populum magnum & excelsum, filios Hanakitarum, quos tu novisti, & *de quibus* tu audivisti, Quis consisteret coram filiis Hanaki?

3 Scias ergo hodie Jehovam Deum tuum ipsum qui transit ante te ignem *esse* consumentem, ipsum perdicurum eos, & ipsum prostraturum eos ante te, ut expellas eos & perdas eos celeriter quemadmodum Jehova dixit tibi.

4 Ne loquitor cum animo tuo quum ex-
pulerit Jehova Deus tuus eos à facie tua,
dicendo. Propter justitiam meam introdu-
xit me Jehova ad hæreditario jure pos-
sidendum terrâ hanc, ut propter improbi-
tatem gentium istarum Jehova expellit
eas à facie tua.

5 Neq; quoquam propter justitiam tuam,
aut propter rectum animum tuum ingre-
ſsurus es ad possidendum hæreditario jure
terram earum. sed propter improbitatem
gentium istarum Jehova Deus tuus expel-
lit eas à facie tua, & ut præstet verbum
quod juramento promisit majoribus tuis
Abrahamo, Jitzchako & Jahakobo.

6 Ut *autem* cognoscas non propter ju-
stiam tuam Jehovam Deum tuum dare ti-
bi terram istam optimam ad hæreditario
jure possidendum eam, sed populum du-
rum cervicis *esse* te.

7 Recordare, ne obliviscaris eorum qui-
bus effecisti ut ira efferveſceret Jehova
Deus tuus in ipso deserto, inde ab ipso
die quo exiviſti è terra Ægypti usq; dum
veniſtis in hunc locum, rebelles maximo
opere fuiſtis contra Jehovam.

8 Etiam in Chorebo fecistis ut efferve-
sceret ira Jehova: nam perditus fuit ira
Jehova contra vos ad perdendum vos:

9 Quum ascendissem montem ipsum ac-
cepturus tabulas lapideas, tabulas ipsius
fœderis, quod pepigerat Jehova vobiscū,
& consedissem in ipso monte quadragin-
ta dies & quadraginta noctes, cibum non
comedi: nec aquam bibiſſem:

10 Et dabat mihi Jehova duas illas tabu-
las lapideas ſcriptas digito Dei, quibus
inerat ſecundū omnia illa verba quæ lo-
quutus fuerat Jehova vobiscum in ipso
monte è medio ignis, die congregationis.

11 Fuit enim exactis quadraginta die-
bus, & quadraginta noctibus quum daret
mihi Jehova duas illas tabulas lapideas,
tabulas ipsius fœderis:

12 Ut ediceret Jehova mihi, Surge, de-
ſcende celeriter hinc. nam corrupit *ſe* po-
pulus tuus quem eduxiſti ex Ægypto:
receſſerunt citò ab ea via quam præſtitui
ipſis; fecerunt ſibi fuſile.

13 Præterea alloquutus eſt Jehova me,
dicendo, Conſideravi populum hunc, ecce
autem populus durus cervicis eſt:

14 Deſiſte à me, ut perdam eos, & deleam
nomen eorum ſub cœlis, efficiam autem
te in gentem robuſtiorem & majorem ea.

15 Quamobrem converſus me deſcendi
ex ipſo monte (mons autem ille ardebat
igne) cum duabus tabulis ipſis fœderis in
ambabus manibus meis.

16 Quumq; inſpicerem, quod ecce pec-
caveratis Jehovæ Deo veſtro facientes vo-
bis vitulum fuſi'em receſſeratis celeriter
ab ea via quam præſtituerat Jehova vobis

17 Apprehendens duas illas tabulas, ab-
jeci eas ab ambabus manibus meis, &
confregi eas ante oculos veſtros.

18 Deinde prorui coram Jehova ſicut
prius, quadraginta dies & quadraginta
noctes. cibum non comedi, & aquam non
bibi propter omnia peccata veſtra quibus
peccaveratis, faciendo quod malum *vide-
batur* in oculis Jehovæ, provocando eum:

19 Metuebam enim ab ira illa & ex-
candeſcentia, qua efferbuerat Jehova
contra vos ad perdendum vos: & auſcul-
tavit Jehova mihi etiam vice illa.

20 In Aharonem quoq; ira percitus eſt
Jehova valde ad perdendū eū: ſed ſuppli-
oravi etiā pro Aharone eodem tempore.

21 Peccatum autem veſtrum, ipſum quem
fecistis vitulum accipiens, combuſſi igne,
& contrivi eum molendo optime, do-
nec comminutus eſſet in pulverem: & pro-
jeci pulverem ejus in torrentem, qui de-
ſcendit ex illo monte.

22 Etiam Tabberæ, & Maſſæ, & Kibro-
thi-thaavæ, feciſtis ut Jehova efferveſce-
ret ira.

23 Itē quum mitteret vos Jehova Kade-
ſcho-barnea dicendo, Aſcendite & hæ-
reditario jure poſſidete terram iſtam quam
dedi vobis, rurſus maximo opere rebella-
viſtis in præſtitutū Jehovæ Dei veſtri, non
credentes ei, neq; auſcultantes voci ejus.

24 Rebelles fuiſtis maximo opere in Je-
hovam, ex quo die cognovi vos.

25 Ideoq; prorui coram Jehova quadra-
ginta illos dies, & quadraginta noctes
quibus dixi me prorupiſſe, eo quòd dixe-
rat Jehova ſe perditurum vos:

26 Et ſupplex oravi Jehovam, dicens,
Domine Jehova, ne perdito populum tu-
um, & *quidem* poſſeſſionis tuæ, quem re-
demiſti magnitudine tua: quem eduxiſti
ex Ægypto manu forti.

27 Recordare ſervorum tuorum Abra-
hami, Jitzchaki, & Jahakobi, ne reſpicito
ad duritiem populi hujus, & ad improbi-
tatem ejus, & ad peccatum ejus:

28 Ut non dicant *incolæ* illius terræ un-
de eduxiſti nos. Propterea quod non po-
terat Jehova introducere eos in illam ter-
ram quam promiſerat eis, & quia oderat
eos, eduxit eos ad mortē afficiendum eos
in deſerto illo.

29 Sunt enim populus tuus, & *quidem*
poſſeſſionis tuæ, quem eduxiſti virtute tua
maxima, & brachio tuo extento.

CAPUT X.

*Instauratur nova tabula, & earum ob-
servantia spiritualis commendatur.*

TEmpore illo edixerat Jehova mihi,
Dola tibi duas tabulas lapideas ſi-
cut illæ priores *erant*, & aſcende ad me in
montem, faciesq; tibi arcam lignearn.

2 Ut inſcribam iſtis tabulis eadem verba,
quæ fuerant in tabulis illis prioribus quas
fregiſti, deindè pones eas in arca illa.

3 Arcam itaq; curavi fieri è lignis cedro-
rum leviſſimarum, & dolavi duas tabulas
lapideas ſicut illæ priores *fuerant*, & aſ-
cendi montem cum duabus iſtis tabulis
in manu mea.

4 Ip-

4 Inſcripſitque tabulis illis ſecundum ſcripturam priorem, eadem decem verba, quæ ederat vobis Jehova in monte è medio ignis, die congregationis: & dedit eas Jehova mihi.

5 Tunc converſus me deſcendi è monte, & poſui tabulas illas in arca quam feceram, quæ ſunt ibi quemadmodum præcepit mihi Jehova.

6 Filii autem Iſraelis cum eo progredientes à puteis filiorum Jahakanis & Moſera, ubi mortuus eſt, & ubi ſepultus Aharon, functuſque ſacerdotio Elhazar filius eius in loco ejus:

7 Inde Gudgodam, & Gudgodo Iorbatham regioneм fluminibus aquarum *irriguam* progreſſi ſuiſſent *Horam uſque*:

8 Tempore illo ſeparavit Jehova tribum Leviticam ad portandum arcam fœderis Jehovæ ad ſtandum coram Jehova ut miniſtaret ipſi, & ad benedicendum in nomine ipſius, uſque in diem hunc.

9 Idcirco non *eſt* Levitæ pars aut poſſeſſio cum fratribus ſuis: Jehova *eſt* poſſeſſio ejus, quemadmodum loquutus eſt Jehova Deus tuus ei.)

10 Ego igitur ego ſtetiſſe in illo monte ſicut diebus prioribus, quadraginta dies & quadraginta noctes, exaudivit me Jehova etiam vice illa; noluit Jehova perdere te:

11 Sed edixit Jehova mihi, Surge, ſuſcipe profectionem ante populum hunc, ut ingreſſi poſſideant hæreditario jure terram, quam juramento promiſi majoribus eorum me daturum eis:

12 Nunc itaq; Iiſrael, quid Jehova Deus tuus petit abs te? niſi ut timeas Jehovam Deum tuum, ambules in omnibus viis ejus, & diligas eam, & colas Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo:

13 Obſervando præcepta Jehovæ, & ſtatuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie ut bene ſit tibi;

14 En Jehovæ Dei tui *ſunt* cœli & cœli cœlo um, terra & quicquid eſt in ea:

15 Tantum in majores tuos propenſus fuit amore Jehova diligendo eos, unde ſelegit ſemen eorum poſt eos, vos *inquam* præ omnibus populis, ſicut eſt hodie.

16 Circumcidetis ergo præputium cordis veſtri, & cervicem veſtram ne obduretis amplius.

17 Nam Jehova Deus veſter, is *eſt* Deus deorum & Dominus dominorum, *Deus* fortiſſimus, maximus, potentiſſimus, ſummeq; formidabilis, qui non accipit perſonam, neq; recipit munus:

18 Agit cauſam pupilli & viduæ: & amat peregrinum dando ei cibum & veſtimentum.

19 Itaque amabitis peregrinum, quia peregrini fuiſtis in terra Ægypti.

20 Jehovam Deum tuum timeto, eum colito, & ei adhæreto, ac per nomen ejus jurato.

21 Ipſe *eſt* laus tua, ideoq; Deus tuus qui fecit apud te *res* magnas & formidabiles iſtas, quas viderunt oculi tui.

22 Ad ſeptuaginta animas deſcenderunt patres tui in Ægyptum: nunc autem diſpoſuit te Jehova Deus tuus, *ut ſis* ſicut ſtellæ cœli, multitudine.

CAPUT XI.

Commentarius ad primum præceptum.

1 Taq; diliges Jehovam Deum tuum, & obſervabis obſervationem ejus, & ſtatuta ejus, judiciaq; ejus, & præcepta ejus omnibus diebus:

2 Et agnoſcetis hodie, non filios veſtros, qui non noverunt neque ſunt experti eruditionem Jehovæ Dei veſtri, *videlicet* magnitudinem ejus, manum ejus fortem, & brachium ejus extentum:

3 Et ſigna ejus, & facta ejus quæ fecit in medio Ægypti, adverſus Pharaonem regem Ægypti, & adverſus totam terram ejus,

4 Quæq; fecit exercitui Ægyptiorum, equis ejus, & curribus ejus, quod fecit ut aquæ maris algoſi inundarent ſuper faciem eorū quū perſequerentur vos, ita ut perderit eos Jehova uſq; in diem hunc;

5 Et quæ fecit vobis in deſerto, donec pervenireris ad locum hunc;

6 Et quod fecit Dathani & Abiramo filiis Eliabi filii Reubenis, quum aperiens terra os ſuum abſorbuit eos, & domos eorum, & tentoria eorum, & omnia corpora viventia quæ ſequebantur eos in medio totius Iiſraelis:

7 Sed oculi veſtri *fuiſſe*, qui viderunt quodque opus Iehovæ maximum quod fecit:

8 Ut obſervetis quodq; præceptum quod ego præcipio tibi hodie, ut roborémini & ingreſſi hæreditario jure poſſideatis terram quo mox tranſituri eſtis ad poſſidendū eam jure hæreditario:

9 Et ut prolongetis dies ſuper illā terram, quā juramento promiſit Jehova majoribus veſtris ſe daturū eis, id eſt ſemini eorū: terram affluentem lacte & melle.

10 Terra enim quo mox ingreſſurus es ad poſſidendum eam jure hæreditario, non eſt ut terra Ægypti unde exiviſtis, ubi ſemines ſemen tuum, deinde irrigas *laborē* pedis tui ſicut hortum olitorium:

11 Sed terra illa quo mox tranſituri eſtis ad poſſidendum eam jure hæreditario, terra montium & convallium *eſt*, ad pluviam cœli imbibit aquam:

12 *Eſt* terra quam Jehova Deus tuus curat: jugiter oculi Jehovæ Dei tui *intenti ſunt* in eam, à principio anni uſque ad finem ejus.

13 Erit itaq; ſi ſedulo auſcultaveritis præceptis meis quæ ego præcipio vobis hodie, diligendo Jehovam Deum veſtrum & colendo eum ex toto corde veſtro, & toto animo veſtro:

14 Ut dem pluviam terræ veſtræ tempore ſuo, tempeſtivam & ſerotinam, ſic colli-

Tigus frumenti tui, & musti tui, & olei tui:

15 Etiam dem herbam in agro tuo pro jumentis tuis: ut comedas & satureris;

16 Cavete vobis ne seducatur animus vester, ut recedentes colatis deos alienos, & incurvantes vos *honorem habeatis* illis.

17 Unde accensus ira Jehova in vos ita obsudat cœlos ut non sit pluvia, & terra non edat proventum suum: sic pereatis celeriter à terra illa optima quam Jehova daturus est vobis:

18 Sed reponetis hæc verba mea in corde vestro, & in animo vestro, & alligabitis ea in signum manui vestræ, eruntque pro frontalibus inter oculos vestros:

19 Præterea docebitis ea filios vestros loquendo de eis, quum sedes domi tuæ, & quum incedis per viam, & quum jaces, & quum surgis.

20 Etiam inscribes ea postibus domus tuæ, & portis tuis:

21 Ut eam multiplicentur dies vestri & dies filiorum vestrorum super terram illam, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris se daturum eis, quam *multi sunt* dies cœli super terram.

22 Nam si diligenter observaveritis totum hoc præceptum quod ego præcipio vobis faciendum, diligendo Jehovam Deum vestrum, incedendo per omnes vias ejus, & adhærendo ei:

23 Utique expellet Jehova omnes gentes istas à facie vestra, & hæreditario jure possidebitis gentes majores & robustiores vobis.

24 Omnis locus quem calcaverit planta pedis vestri, vester erit: à deserto ad Libanum usque, ab ipso flumine, flumine Euphrates, usque ad mare posterum erit terminus vester.

25 Non consister quisquam ante faciem vestram: pavorem vestri timoremque vestri inget Jehova Deus vester super faciem totius terræ quam calcabitis sicut loquutus est vobis.

26. Vide, ego propono vobis hodie benedictionem aut maledictionem:

27 Benedictionem, si auscultabitis præceptis Jehovæ Dei vestri quæ ego præcipio vobis hodie:

28 Maledictionem vero, si non auscultabitis præceptis Jehovæ Dei vestri, sed recedetis ab hac via quam ego præcipio vobis hodie, sequendo deos alienos quos non nostis.

29 Erit autem quum introduxerit te Jehova Deus tuus in terram illam quo tu nunc ingrediturus es ad possidendam eam jure hæreditario, ut edas benedictionem hanc in monte Gerizim orum, & maledictionem illam in monte Hebal's:

30 Nonne sunt trans Jardenem secundum viam ad occasum Solis, in terra illius Cenaanæi qui habitat campestria è regione Gilgal juxta planitiem Morè?

31 Nam vos transituri estis Jardenem, ut ingrediendo hæreditario jure possideatis terram quam Jehova Deus vester dat vobis: & hæreditario jure possessuri estis eam, ac habituri in ea.

32 Itaque observantes facietis omnia hæc statuta, & judicia, quæ ego propono vobis hodie.

CAPUT XII.

Commentarius ad secundi præceptum.

HÆc *sunt* illa statuta & judicia quæ observantes facturi estis, in ea terra, quam dat Deus majorum tuorum tibi, ut hæreditario jure possideas eam: omnibus diebus quibus victuri estis super terram.

2 Omnino perdite omnia illa loca, ubi gentes quas hæreditario jure possessuri estis, coluerunt deos suos: in singulis montibus excelsis, & in singulis collibus, & sub quaque arbore virente.

3 Diruetis igitur altaria eorum, & confringetis statuas eorum, & lucos eorum comburetis igne, ac sculptiles deos illarum succidetis: sic perdetis nomen eorum è loco illo.

4 Ne facitote sic Jehovæ Deo vestro:

5 Sed in loco quem elegerit Jehova Deus vester ex omnibus tribubus vestris, ad collocandum nomen suum ibi, in habitatione ejus exquiritote eum, quum veneris illuc.

6 Igitur adducetis eo holocausta vestra, & sacrificia vestra; decimas quoque vestras, & oblationem manus vestræ; item votiva vestra, & voluntarias oblationes vestras, & primogenita armenti vestri, ac gregis vestri:

7 Ut comedatis ibi coram Jehova Deo vestro, & lætemini vos & familia vestra *comedentes* ex omni re ad quam admoveritis manum; qua benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

8 Ne facitote secundum omnia quæ nos hic facimus hodie; quisque quicquid rectum videtur in oculis ejus.

9 Non enim adhuc ingressi estis, ad locum illum quietis, & ad possessionem illam quam Jehova Deus tuus dat tibi.

10 Sed ubi trajecto Jardene, habitabitis terram quam Jehova Deus vester possidendam dat vobis, & quietem dederit vobis ab omnibus inimicis vestris circumquaque, ita ut habitetis secure:

11 Erit *ut* eo loci quem elegerit Jehova Deus vester ad collocandum nomen suum ibi, adducatis quæcunque ego præcipio vobis; holocausta vestra, & sacrificia vestra, decimas vestras, & oblationem manus vestræ, & selectum quodque votum vestrum quod voveritis Jehovæ:

12 Ut lætemini coram Jehova Deo vestro, vos, & filii vestri, filiæque vestræ, & servi vestri, ancillæque vestræ; Levita etiam qui intra portas vestras *erit*, quia non *est* ei pars aut possessio vobiscum.

13 Cave tibi, ne offeras holocausta tua, in

in omni loco qui videbitur tibi:
14 Sed in eo loco quem elegerit Jehova, in aliqua tribuum tuarum. ibi offerto holocauſta tua; & ibi facito quæcunque ego præcipio tibi.
15 Verumtamen omnino prout deſiderat animus tuus mactare poteris, & comedere carnem in omnibus portis tuis, ſecundum benedictionem Jehovæ Dei tui, quam largitus fuerit tibi: immundus & mundus comedere poterit ex ea, ut capreæ & ut cervi *carne*.
16 Tantum horum ſanguinem ne comedito, ſuper terram effunditote illum ſicut aquam.
17 Non poteris comedere intra portas tuas decimas frumenti tui, aut musti tui, aut olei tui, vel primogenita armenti tui, aut gregis tui: neq; ullà votiva tua quæ voveris, aut voluntarias oblationes tuas, denique *ullam* oblationem manus tuæ.
18 Sed coram Jehova Deo tuo comedito illum in loco quem elegerit Jehova, Deus tuus: tu & filius tuus, filiaque tua & ſervus tuus ancillaque tua, & Levita qui *eſt* intra portas tuas: ſic lætaberis coram Jehova Deo tuo *comedens* ex omni re ad quam admoveris manum.
19 Cave tibi ne deſeras Leviram, ullo dierum tuorum in terra tua.
20 Quum dilataverit Jehova Deus tuus terminum tuum, quemadmodum promiſit tibi, ſi dixeris, Comedam carnem meo quod deſideret animus tuus comedere carnem, omnino prout deſiderabit animus tuus, comedes carnem:
21 Si procul aberit abs te locus ille, quem electurus eſt Jehova Deus tuus ad collocandũ nomen ſuum illic: & mactabis de armento tuo, aut de grege tuo quem dederit Jehova tibi, quemadmodum præcepi tibi: tum comedes intra portas tuas omnino prout deſiderabit animus tuus:
22 Verum quemadmodum comeditur aliqua caprea aut cervus, ſic comedes eã: mundus, ſimul & immundus comedẽt eam
23 Tantummodo perſta ut non comedas ullum ſanguinem, quia ſanguis cujuſque eſt ejus anima: ideo ne comedito ullius animam cum ipſius carne.
24 Ne comedito illum; ſuper terram effundito illum, ſicut aquam.
25 Ne comedito illum, ut bene ſit tibi & filiis tuis poſt te, quum feceris quod rectum videtur in oculis Jehovæ.
26 Sed res ſacras tuas quæ tuæ *erunt* & votiva tua; ſumito ut venias ad locum quem elegerit Jehova:
27 Et paratis holocauſtis tuis, carnem cum ſanguine eorum *adoleto* in altari Jehovæ Dei tui; ſacrificiorum vero tuorum *aliorum* ſanguis effunditor in altari Jehovæ Dei tui, & carnem comedito.
28 Obſerva ut auſcultes omnibus verbis iſtis quæ ego præcipio tibi, ut bene ſit tibi & filiis tuis poſt te uſque in ſæculum, quum feceris quod bonum & rectum videtur in oculis Jehovæ Dei tui.
29 Quum exciderit Jehova Deus tuus à facie tua gentes illas quo mox ingreſſurus es ad poſſidendum eas jure hæreditario, & hæredirario jure poſſidens eas habitabis in terra earum:
30 Cave tibi ne ſequendo eas illaqueeris, poſtquam perditæ fuerint à facie tua, & ne exquiras de diis earum, dicendo, Quomodo coluerunt gentes iſtæ deos ſuos? ut ſic faciam ego quoque.
31 Ne facito ſic Jehovæ Deo tuo: nam quicquid abominationi eſt Jehovæ, quicquid odit, fecerunt diis ſuis, cum etiam filios ſuos & filias ſuas comburant igne, *offerentes* diis ſuis.
32 Unamquamque rem quam ego præcipio vobis, eam obſervantes facite: ne addito ei, neque detrahito ex ea.

CAPUT XIII.

Spiritus Apoſtaſiæ quomodo plectendus.

QUum ſurgens in medio tui Propheta, aut ſomnians ſomnium, ediderit tibi ſignum aut prodigium;
2 Quamvis eveniat ſignum illud aut prodigium quod prædixerat tibi dicendo Sequamur deos alienos quos non noveras, & colamus eos:
3 Ne auſcultato verbis Prophetæ illius, aut iſti ſomnianti ſomnium: quia tentat Jehova Deus veſter vos, ad cognoſcendum an ſitis amantes Dei veſtri ex toto corde veſtro, & ex toto animo veſtro.
4 Jehovam Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete: & mandata ejus obſervate, ac voci ejus auſcultate, eumq; colite, & adhæretе ei,
5 Prophetа autem iſte, aut ſomnians ſomnium iſte plectitor morte, quia ſuaſit apoſtaſiam contra Jehovam Deum veſtrum qui eduxit vos è terra Ægypti, & qui redemit vos è domo ſervorum, depulſurus te à via quam præſtituit tibi Jehova Deus tuus ut ambules in ea; ita ſuſtuleris illud malum è medio tui.
6 Si clam incitet te frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor chariſſima tibi, aut amicus tuus qui *eſt* ficut tu ipſe, dicendo, Eamus & colamus deos alienos, quos non noverãs tu aut majores tui;
7 E diis populorum qui ſunt circa vos, propinquorum tibi aut longinquorum abs te; ab *una* extremitate terræ uſque ad *alteram* extremitatem ejus:
8 Ne acquieſcito illi, neque auſcultato illi, neq; parcito oculus tuus illi, neque clementia utitor, neque celato illum:
9 Sed omnino occidito illum, manus tua primum eſto contra illũ ut morte afficias illum, poſtea vero manus totius populi:
10 Et obrues eum lapidibus ita ut moriatur, quia quæſivit te deyellere à Jehova Deo tuo, qui eduxit te è terra Ægypti è domo ſervorum.

21 Ut audiant omnes Israëlitæ & timeant : nec pergant ullo facere secundum malum hanc in medio tui.

12 Si audieris de aliqua civitatum tuarum, quas Jehova Deus tuus dat tibi ad habitandum illic, dicentes :

13 Egressi homines nequissimi è medio tui depulerunt habitatores civitatis suæ, dicendo, Eamus & colamus deos alienos quos non noveratis ;

14 Ubi inquisieris, & percontatus fueris bene, si ecce vera est res illa, si commissa fuerit abominatio hæc in medio tui,

15 Omnino percutito habitatores civitatis illius, acie gladii ; interfecioni devoveto eam, & omnes qui erunt in ea, jumentaque ejus acie gladii.

16 Omnem vero prædam ejus comportato in medium plateæ ejus, & combures igne civitatem ipsam, omnemque prædam ejus prorsus Jehovæ Deo tuo : ut sit tumulus perpetuus, ne ædificetur deinceps.

17 Neq; adhæserit manui tuæ quicquam de *illo* anathemate : ut convertat se Jehova, & ne accendatur ira ejus, & ut conferat tibi misericordiam, & misereatur tui, atq; augeat te, sicut *se facturum* juramento promisit majoribus tuis :

18 Quum auscultabis voci Jehovæ Dei tui observando omnia præcepta quæ ego præcipio tibi hodie faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei tui.

CAPUT XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus animalium mundorum & immundorum delectus, & decimarum modus & usus.

Filii estis Jehovæ Dei vestri : ne incidite vos, neque inducite calvitium inter oculos vestros propter mortuum :

2 Quia populus sanctus es Jehovæ Deo tuo, & te elegit Jehova ut sis ei populus peculiaris præ omnibus populis qui *sunt* in superficie terræ.

3 Ne comedite ullâ rem abominandâ.

4 Hæ *sunt* bestiæ quas comedetis, boves, ex pecudibus oves & capræ :

5 Cervi & capreæ & damæ, & rupicapreæ & strepsicerotes, & jubali, & camelopardalides :

6 Deniq; omnem bestiam habentem ungulam scissam, & bifidatam fissuram in binas ungulas, revocantem ruminis *cibum* inter bestias, ipsam comedetis.

7 Verumtamen hæc ne comeditote ex revocantibus ruminis *cibum*, & ex habentibus ungulam scissam bifidatam solum : camelos, & leporem, & montanos murem, quia revocant *quidem cibum* ruminis : sed ungulam scissam non habent, immundi sunto vobis.

8 Similiter suem, quia ungulam *quidem* scissam habet, sed non *revocat cibum* ruminis, immunda esto vobis : de carne eorum ne comeditote, & cadaver eorum ne tangite.

9 Hæc comederis ex omnibus quæ *sunt* in aquis : quicunque habent pinnas & squamas comedetis :

10 Quicunque vero non habent pinnas aut squamas, ne comeditote : immunda sunto vobis.

11 Omnem avem mundam comederis :

12 Hæc autem *sunt* ex quibus non comederis : aquilam, & ossifragum, & haliæeti :

13 Et cornicem, & picam, & milvi secundum speciem suam ;

14 Et omnes corvi secundum speciem suam :

15 Et ululam, & hirundinem, & asiones ; & accipitres secundum speciem suam ;

16 Et bubonem, & nocturam, & monedulam ;

17 Et plateam, & meropem, & mergi ;

18 Et ciconiam, & ardeam secundum speciem suam, & attagenes, & vespertiliones.

19 At omne reptile volucre immundum esto vobis : ne comeduntor.

20 Omne volucre mundum comedetis.

21 Ne comedito ex ullum cadaver (peregrino qui *erit* intra portas tuas dabis illud, ut comedat illud ; aut vendes alieno) nam populus sanctus es Jehovæ Deo tuo : ne coquito hœdum in lacte matris suæ.

22 Fideliter decimato omnem proventum sementis tuæ, qui provenit in agro, quotannis :

23 Et comedes coram Jehova Deo tuo, in loco quem elegerit ad collocandi nomen suum ibi decimas frumenti tui, musti tui, & olei tui, & primogenita armenti tui gregisq; tui : ut discas timere Jehovam Deum tuum omnibus diebus.

24 Quod si magnum fuerit præter facultatem tuam iter ipsum, ut non possis ferre illas *decimas* ; si distet præter facultatem tuam locus quem elegerit Jehova Deus tuus ad collocandum nomen suum ibi ; eo quod benedixit tibi Jehova Deus tuus :

25 Tum commutabis pecunia, & colligatam pecuniam *habens* in manu tua, ibis ad locum quem elegerit Jehova Deus tuus :

26 Expendesq; pecunia illa in omnia quæ desideraverit animus tuus, in boves, aut in pecudes, & in vinum, aut in alium potum inebriantem, deniq; in omnia quæ expetierit ab te animus tuus ; comedes ibi coram Jehova Deo tuo, ac lætaberis tu cum familia tua :

27 Sed Leviram qui *erit* intra portas tuas ne derelinquito : non enim *est* ei pars aut possessio tecum.

28 A fine trium annorum depromito omnes decimas proventus tui *proventûs* illo anno, & relinques *eum* intra portas tuas :

29 Quem venientes Levitæ (quia non *est* ei pars aut possessio tecum) & peregrini, pupillique, & viduæ, qui *sunt* intra portas tuas, comedant & saturentur, ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manus tuæ quod facies.

CAPUT

CAPUT XV.

Sabbatismus annorum & jus servorum.

A Fine septem annorum facito intermissionem.

2 Hoc autem erit jus intermissionis; Intermittito omnis creditor, jus habens vindicandi manu sua, id quod vindicaturus esset à proximo suo: ne exigito à proximo suo, & à fratre suo, quum indicta fuerit intermissio Jehovæ.

3 Ab alienigena exiges; sed ab eo quod erit tibi apud fratrem tuum intermittito manum tuam:

4 Tantum quia per te non debet esse egens; cum omnino benedicturus sit tibi Jehova in ea terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem, ut hæreditario jure possideas eam:

5 Si tamen diligenter auscultaveris voci Jehovæ Dei tui; observans ut facias totum præceptum hoc quod ego præcipio tibi hodie.

6 Nam Jehova Deus tuus benedicit tibi, quemadmodum loquutus fuerat tibi: adeo ut potueris mutuare gentibus multis, & tu non habebis opus mutuari, & poteris dominari in gentes multas, neque in te dominabuntur.

7 Si fuerit apud te egens quispiam è fratribus tuis intra aliquam è portis tuis in terra tua quam Jehova Deus tuus dat tibi; ne obdurato animum tuum, neq; occludito manum tuam adversus fratrem tuum, qui egens sit:

8 Sed liberaliter aperito manum tuam ei, & liberaliter mutuato ei quantum satis est indigentiæ ejus id cujus indiget.

9 Cave tibi ne sit quicquid in animo tuo nequam ut dicas, appropinquat annus ille septimus, annus remissionis; & malignus sit oculus tuus in fratrem tuum qui egens est, ita ut non des ei: idcirco inclamet contra te Jehovam, & sit in te peccatum.

10 Liberaliter dato ei, neque malignus esto animus tuus quum das ei: nam hujus rei causa benedicit tibi Jehova Deus tuus in omni opere tuo, & in omni re ad quam admoveris manum tuam:

11 Quia non desinet egens è medio hujus terræ: idcirco ego præcipio tibi, dicendo, Liberaliter aperito manum tuam ergà fratrem tuum, ergà pauperem tuum, & ergà egenum tuum in terra tua.

12 Si vendatur tibi frater tuus Hebræus aut Hebræa, is servier tibi sex annis: anno vero illo septimo dimittito eum liberum abs te.

13 Quum autem dimittes eum liberum abs te, ne dimittito eum vacuum.

14 Liberaliter imponito collo ejus de grege tuo, & de area tua, & de torculari tuo; quo benedixerit Jehova Deus tuus, dato ei:

15 Et recordare te servum fuisse in terra Ægypti, ac redemisse te Jehovam Deus tuus: idcirco ego præcipio tibi rem hanc hodie.

16 Sed erit si dicat tibi, Nolo exire à te; eo quod diligat te & familiam tuam quia bene est ei apud te:

17 Ut acceptum subulam tuam, & perfora auriculam ejus in ostio, & ipse juvenis, sic erit tibi servus in seculum: & etiam ancillæ tuæ facito similiter.

18 Ne durum videatur in oculis tuis quum dimittes eum liberum abs te (nam duplò est mercede mercenarii, quæ servivit tibi sex annis) ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omnibus quæ facies.

19 Omne primogenitum quod nascetur in armento tuo & in grege tuo, quod mas erit, sanctificato Jehovæ Deo tuo: ne utitor primogenito bovis tui, neque tondeto primogenitum gregis tui.

20 Coram Jehova Deo tuo comedito illud quotannis in loco quem elegerit Jehova; tu & familia tua.

21 Sin autem erit in eo vitium, si claudum aut cæcum, vitium *si erit ex* vitiis malis; ne mactato illud Jehovæ Deo tuo:

22 Intra portas tuas comedito illud; immundus & mundus pariter, tanquam capream & tanquam cervum.

23 Tantummodo sanguinem ejus ne comedito: super terram effundito eum sicut aquam.

CAPUT XVI.

De tribus festis cardinalibus, & de judicibus constituendis, vitandaq; omni Idololatria occasione.

OBserva mensem Abib, ut celebres Pascha Jehovæ Deo tuo: quia in mense ipso Abib eduxit te Jehova Deus tuus ex Ægypto, nocte.

2 Tum mactabis Pascha pecudem & bovem Jehovæ Deo tuo; in loco quem elegerit Jehova ad collocandum nomen suum ibi.

3 Ne comedito cum illo fermentum, septem diebus comedito cum illo azyma, panem paupertatis: cum festinatione enim exiviſti è terra Ægypti, ut recorderis diei exitus tui è terra Ægypti omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Neque conspicitor apud te verus fermentum in toto termino tuo septem dies: neque pernoctato quicquam de ea carne quam mactaveris vespere die primo, in matutinum usque.

5 Non poteris mactare Paschi, intra aliquam è portis tuis quas Jehova Deus tuus dat tibi:

6 Sed ad locum illum quem Jehova Deus tuus elegerit ad collocandum nomen suum *profectus* ibi mactato Pascha vespere; quum occidit Sol, Rato tempore exitus tui ex Ægypto.

7 Tum coques, comedesq; illud in loco quem elegerit Jehova Deus tuus: deinde revertens mane ibis ad tentoria tua.

8 Sex diebus comedito azyma: die autem septimo *qui dies est* interdictii Jehovæ Deo tuo, ne facito ullum opus.

9 Septem septimanas numerato tibi, ex quo cœperit falx *insistiri* in segetem, in-

cipito numerare septem septimanas.

10 Tum celebrabis festum septem septimanarum Jehovæ Deo tuo, tributo & voluntaria oblatione manus tuæ quã dabis prout benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

11 Et lætaberis coram Jehova Deo tuo, tu, & filius tuus, & filia tua, & servus tuus, & ancilla tua, & Levita qui *erit* intra portas tuas; peregrinus quoque, & pupillus, & vidua qui *erunt* in medio tui: in loco quem elegerit Jehova Deus tuus ad collocandum nomen suum ibi.

12 Ita recordaberis te servum fuisse in Ægypto, quum observabis & facies statuta ista.

13 Festum tabernaculorum celebrato septem diebus; quum collegeris ex area tua, & ex torcular tuo.

14 Lætaberis autem celebrando festum; tu, & filius tuus, & filia tua, & servus tuus, & ancilla tua; Levita quoque & peregrinus, pupillusque & vidua, qui *erunt* intra portas tuas.

15 Septem diebus festũ celebrato Jehovæ Deo tuo in loco quem elegerit Jehova; quum benedixerit tibi Jehova Deus tuus in toto proventu tuo, & in omni opere manuum tuarũ, eritq; tantummodo lætus.

16 Tribus vicibus compareto quotannis omnis mas tuus ante conspectum Jehovæ Dei tui in loco quem elegerit, in festo azymorum, & in festo septimanarum, & in festo tabernaculorum: sed ne comparetо ante conspectum Jehovæ vacuus.

17 Quisque prout donarum est manui suæ; pro benedictione Jehovæ Dei tui, qua donavit te, *afferto*.

18 Judices & moderatores constituito tibi in singulis portis tuis quas Jehova Deus tuus dat tibi, per tribus tuas; qui judicent populum judicio justo.

19 Ne pervertito judicium, ne accipito personam; neque suscipito munus, quia munus excæcat oculos sapientum, & pervertit verba justorum.

20 Justissimam justitiam sectare; ut vivas, & hæredi-ario jure possideas terram quam Jehova Deus tuus dat tibi.

21 Ne consecrito tibi lucum ullis arboribus, secundum altare Jehovæ Dei tui, quod fecer is tibi:

22 Neque erigito tibi statuam: quæ odit Jehova Deus tuus.

CAPUT XVII.

Leges de integritate sacrificiorum, de interficiendis idololatris, & de consulendis sacerdotibus: de summo judice, & jure regio.

NE immolato Jehovæ Deo tuo bovem aut pecudem in qua *sit* vitium, res ulla mala; nam abominationi Jehovæ Deo tuo est.

2 Si inventa fuer in medio tui, in aliqua e portis tuis quas Jehova Deus tuus dat tibi ullus ullave qui fecerit quod malum videtur in oculis Jehovæ Dei tui, transgrediendo fœdus ejus;

3 Et abierit colueritq; deos alienos se incurvans illis, aut Soli, aut Lunæ, aut omni exercitui cœlorum quod non præcepi;

4 Renunciatumq; fuerit tibi atque audiveris: quum inquisiveris bene, si ecce vera certaque res illa *erit*, & commissa fuerit abominatio ista in Israele:

5 Omnino produces virum illum, aut mulierem illam, qui commiserint rem pessimam hanc, ad portas tuas; virum, *inquam*, illum, & mulierem illam; ut obruas eos lapidibus, ac moriantur.

6 Ex sermone duorum testium aut trium testium, morte afficitor is qui moritur: ne afficitor morte ex sermone testis unius.

7 Manus testium primum esto contra eum, ut more afficiant eum; postea vero manus totius populi: sic tolleris illud malum è medio tui.

8 Si occulta erit res tibi in judicio *ferendo* inter cædem & cædem, inter litem & litem, aut inter plagam & plagam, è rebus controversis intra portas tuas; tunc surgens ascendes ad locum quem elegerit Jehova Deus tuus:

9 Et adibis Sacerdotes Levitici generis, vel ad summum judicem qui erit diebus illis: ac consulas eos, & indicent tibi rlarum illius judicii.

10 Deinde facies ex præstituto illius sententiæ quam indicaverint tibi, *professus* à loco illo quem elegerit Jehova: & observabis, ut facias secundum omnia quæ docuerint te.

11 Ex præstituto legis quam docuerint te; & secundum judicium illud quod dixerint tibi, facito: ne recedito ab ea sententia quam indicaverint tibi, dextrorsum aut sinistrorsum.

12 Vir autem ille qui commiserit superbe, ut non auscultet Sacerdoti constanter ministranti ibi Jehovæ Deo tuo, aut *summo* judici; utique morietur vir ille, & tolles malum illud è Israele:

13 Ut omnis populus audiat & timeant; neque superbiant deinceps.

14 Quum ingressus fueris in terrã quam Jehova Deus tuus dat tibi, ut hæreditario jure possideas illam, & habitabis in illa; si dixeris, Statuam super me regem, sicut omnes gentes quæ *sunt* circa me:

15 Tantum statuito super te regem quem elegerit Jehova Deus tuus: è medio fratrum tuorum statuito super te regem, non poteris tibi præficere virum extraneum qui non frater tuus sit.

16 Verumtamen ne multiplicato sibi equos; neq; facito ut hic populus revertatur in Ægyptum ad multiplicandum equos: quum Jehova edixerit vobis, ne deinceps redeatis per viam hanc amplius.

17 Neq; multiplicato sibi uxores, ut non recedat animus ejus à *me*: argentũ quoq; & aurum ne multiplicato sibi admodum.

18 Sed erit quum insidebit solio regni sui; ut describat sibi exemplum hujus legis

in

gis in libro, ex *eo qui erit* in conspectu Sacerdotum Leviticorum;

10 Et ritq; penes eum, & leget in eo omnibus diebus vitæ suæ; ut discat timere Jehovam Deum suũ, observare omnia verba hujus legis, & statuta ista faciendo ea:

20 Ne efferatur animus ejus præ fratribus suis, & ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum: ut prolonget dies in regno suo, ipse & filii ejus, in medio Israelis.

CAPUT XVIII.

De jure tribus Levitica in oblationes, decimas, & primitias. D Prophetis mediatore, & pseudoprophetis.

NEc esto Sacerdotibus Leviticis, totitribui Leviticæ, pars & possessio cum *reliquo* Israele: *ex* igne absumendis Jehovæ, & *de* possessione ejus comedunto.

2 Quamobrem ne esto possessio ipsi inter fratres suos: Jehova *est* possessio ejus, quemadmodum dixit ei.

3 Hoc autem esto jus Sacerdotum à populo, à sacrificantibus aliquod sacrificium, sive bovem, sive pecudem; ut det *populus* sacerdoti armum, & ambas maxillas, & ventriculum.

4 Primitias frumenti tui, musti tui, & olei tui, & primitias velleris ovium tuarum dato ei:

5 Quia eum selegit Jehova Deus tuus ex omnibus tribubus tuis; ut constanter ministret in nomine Jehovæ, ipse & filii ejus, omnibus diebus.

6 Item si adveniat Levita quispiam ab aliqua è portis tuis ex universo Israele, ubi habitabat; adveniat, inquam, omnino prout desiderabit animus ejus ad locum quem elegerit Jehova:

7 Is ministrabit in nomine Jehovæ Dei sui, sicut omnes ejus fratres Levitæ, qui stant ibi coram Jehova.

8 Partem ex æquo comedent præter pretium rerum quas quisq; eorum vendiderit, secundum paternas familias.

9 Quum ingressus fueris in terram quam Jehova Deus tuus dat tibi; ne discito facere secundum abominationem gentium istarum:

10 Ne inveniatur in te qui traducat filium suum, aut filiam suam per ignem utens divinationibus, planetarius, aut conjector, aut præstigiator:

11 Item utens incantatione, aut requirens pythonẽ, aut ariolus, aut necromãtis.

12 Nam abominationi *est* Jehovæ quisquis facit ista: & propter abominationes istas Jehova Deus tuus expellit istas *gentes* à facie tui.

13 Integer esto cum Jehova Deo tuo.

14 Nam gentes istæ quarum tu hæres futurus es, planetariis & divinis auscultant; *de* te autem non ita *sunt quod* dat tibi Jehova Deus tuus.

15 Propheram è medio tui è fratribus tuis, sicut ego *sum*, suscitabit tibi Jehova Deus tuus; ei auscultabis.

16 Secundum omnia quæ petiisti à Jehova Deo tuo in Choreb, die congregationis, dicendo, Ne pergam audire vocem Jehovæ Dei, & ignem maximum istum ne videam amplius, ut non moriar.

17 Quamobrem dixit Jehova mihi, Bene loquuti sunt quod loquuti sunt.

18 Propheram suscitabo eis è medio fratrum ipsorum, sicut tu *es*: & indam verba mea ori ejus, ut eloquatur eis quicquid præcepero ipsi.

19 Erit autem, ut quisquis non auscultaverit verbis meis quæ loquuturus est in nomine meo, ego reposcam ab illo.

20 Verumtamen Propheta ille, qui sibi arrogarit eloqui aliquid in nomine meo quod non præcepero ei eloqui, aut qui eloquetur in nomine deorum alienorum, omnino morietur Propheta ille.

21 Quod si dicas cum animo tuo, Quomodo cognoscemus verbum illud quod non eloquutus fuerit Jehova?

22 Quod fuerit loquutus ille Propheta in nomine Jehovæ, si non erit illud verbum, neq; evenerit; hoc illud *est* verbi quod non eloquutus est Jehova: superbe eloquutus illud est Propheta ille, ne timere ab eo.

CAPUT XIX.

De iure Asyli. De non movendo termino. De jure testium, & de pœna falsis testibus irrogandæ.

QUum exciderit Jehova Deus tuus gentes istas, quarum terram Jehova Deus tuus dat tibi; ita ut hæres fis earum, habitesque in civitatibus earum, & in domibus earum:

2 Tres civitates separato tibi, in medio terræ tuæ quam Jehova Deus tuus dat tibi ad possidendum eam jure hæreditario.

3 Parato tibi viam ad eas; quum tripertitus fueris terminum terræ tuæ quã possidendam tradiderit tibi Jehova Deus tuus: eritq; ut fugiat illuc omnis occisor.

4 Hoc autem esto jus occisoris qui fugerit illuc, ut vivat: qui percusserit proximum suum imprudenter, quum ipse non oderit eum antea;

5 Ut qui iverit cum proximo suo in sylvã ad cædendũ ligna, si vibrante se manu ejus cum securi ad cædendũ lignum, dejecerit ferrũ è manubrio ejus, quod offendat proximũ ejus ita ut moriatur: is ad unam harum civitatum fugito, ut vivat:

6 Ne persequens vindex illius sanguinis occidrem, quum incalnit animus ipsius, assequatur eum si major erit via ad eas, & percutiat eum lethaliter; cum non sit in eum judicium mortis, quia non oderat illum antea.

7 Idcirco ego præcipi tibi, dicendo, Tres civitates separato tibi.

8 Quum vero dilaxaverit Jehova Deus tuus terminum tuum quemadmodum juramento promisit majoribus tuis; & dederit tibi totam illam terram quam promisit se datorum majoribus tuis:

9 Siquidem

9 Sed tu observes totum præceptum hoc faciendo illud quod ego præcipio tibi hodie, diligendo Jehovam Deum tuum, & ambulando per vias ejus omnibus diebus; tum adjicies tibi amplius tres civitates ad tres istas:

10 Ut non effundatur sanguis innoxii, in medio terræ tuæ quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem: neve sit in te culpa cædis.

11 At si fuerit quispiam odio habens proximum suum, qui insidiatus fuerit ei, & insurgens in eum, percusserit eum letaliter ita ut moriatur; deinde fugerit in aliquam harum civitatum:

12 Tunc mittentes seniores civitatis illius accipient eum inde; & tradent eum in manu vindicis illius sanguinis, ut moriatur.

13 Ne parcito oculus tuus ei: sed tolles reatum sanguinis innoxii ex Israele, ut bene sit tibi.

14 Ne movejo terminum proximi tui, quem determinaverint prisci in possessione tua quam possidebis in ea terra quam Jehova Deus tuus dat tibi ad possidendum eam jure hereditario.

15 Ne surgito testis unicus in quemquam, pro ulla iniquitate, aut pro ullo peccato ex omnibus peccatis quibus quis peccat: ex sermone duorum testium, aut ex sermone trium testium stata res esto.

16 Si surrexerit testis injurius in aliquem, ad testificandū in eum apostasiam:

17 Tum sistent se duo viri quorū *fuerit* controversia ista corā Jehova; ante sacerdotes aut judices qui erunt in diebus illis:

18 Quumque inquisiverint judices illi bene, si ecce testis falsus *est* testis ille, falsum testatus est contra fratrem suum:

19 Omnino facietis ei, quemadmodum molitus fuerat facere fratri suo: ut tollas malum è medio tui:

20 Et qui reliqui sunt, audientes timebunt, neque pergent deinceps facere simile quicquam huic rei malæ in medio tui.

21 Ne igitur parcito oculus tuus: vita pro vita, oculus pro oculo, dens pro dente, manus pro manu, pes pro pede *esto*.

CAPUT XX.

Leges militares.

QUum prodiens in prælium contra hostem tuum, videbis equos & currus, populum majorem te, ne timeto ab eis: nam Jehova Deus tuus tecum *est*, qui fecit te ascendere è terra Ægypti.

2 Quapropter erit quum procederis in prælium, ut accedens Sacerdos alloquatur populum:

3 Et dicat eis, Audi Israel vos procedis hodie in prælia contra hostes vestros: ne mollescat cor vestrū, ne timete, neque trepidate, neq; expavescite metu eorum:

4 Nam Jehova Deus vester ambulat vobiscum; præliando pro vobis contra hostes vestros ad servandum vos;

5 Deinde alloquantur moderatores populum, dicendo, Quis *est* ille vir qui ædificavit domum novam, & nondum consecravit eam? abiens revertatur domum suam: ne moriatur in hoc prælio, & vir alius eam consecret.

6 Item quis *est* ille vir qui plantavit vineam, necdum ex sacris jam soluta usus est? abiens revertatur domum suam: ne moriatur in hoc prælio, & vir alius illa sacris soluta utatur.

7 Item quis *est* ille vir qui desponsavit uxorem, necdum duxit eam? abiens revertatur domum suam: ne moriatur in hoc prælio, & vir alius ducat eam:

8 Et pergent moderatores illi alloqui populum, dicendo, Quis *est* ille vir, qui timidus & mollis corde est? abiens revertatur domum suam: ut non liquescat cor fratrum ejus, sicut cor ejus.

9 Tum erit, desinentibus moderatoribus alloqui populum, ut præficiant principes ordinum militarium in principiis populi.

10 Quum accedes ad aliquam civitatem ad belligerandum contra eam; primum invitabis eam ad pacem.

11 Erit autem si pacem tuam responso probet, aperiatque tibi: erit, inquam, *ut* populus totus qui aderit in ea sint tibi tributarii, & serviant tibi.

12 Quod si non ineat pacem tecum, sed gerat contra te bellū: tum obsidebis eam.

13 Quumque tradiderit eam Jehova Deus tuus in manum tuam, percuties omnem marem ejus acie gladii:

14 Tantum fœminas, parvulosque, & jumenta, & quicquid erit in ea civitate, omnia spolia ejus diripies tibi: fruerisque præda hostium tuorum quam dederit Jehova Deus tuus tibi.

15 Sic facito omnibus civitatibus longinquis à re valde quæ è civitatibus gentium istarum non sunt:

16 Sed è civitatibus populorum istorum, quas Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem; ne finito vivere ullam rem halitu præditam.

17 Quin potius internecione devovero eos, Chiththæum, & Emoræū, Cenaanū, & Perizzæum, Chivvæū & Jebusæū quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus:

18 Ut non doceant vos facere secundum omnes abominationes suas, quas exercuerunt erga deos suos: neque peccetis Jehovæ Deo vestro.

19 Quum obsidebis aliquam civitatem diebus multis, oppugnando eam ut capias eam, ne perdito arbores ejus vibrando in eas securim, si ex eis comedere poteris, easq; ne excidito: num agrestes arbores cujusvis *expolitæ sunt*, ut procedant ante te ad propugnaculum.

20 Verumtamen arbores quas nosti non esse esculenti *fructus* arbores eas perdes & excindes, ut ædifices propugnaculum contra civitatem quæ gerit in te bellum, donec ea corruat.

CAPUT

CAPUT XXI.

De expiatione cædis incerto auctore. De ducente uxorē captivā. De primogenitio. De filio contumace. De suspendio.

SI quis inveniatur confossus in terra quā Jehova Deus tuus dat tibi ut hæreditario jure possideas eam, jacens in agro; nec notum sit quis percusserit eum:

2 Tunc egressi Seniores tui & judices tui; metientur *spatium inde* usque ad civitates quæ *sunt* circa confossum illum.

3 Eritq; ut civitatis illius quæ proxima *erit* isti confosso; civitatis ergo illius accipiant Seniores vitulam de armento quæ non sit ad usum adhibita, quæ non traxerit jugum:

4 Et deducentes Seniores illius civitatis vitulam illam in vallem horridam, in qua nihil colitur, neque seminatur, decollābunt ibi vitulam in illa valle.

5 Deinde accedentes sacerdotes filii Levi; eos enim elegit Jehova Deus tuus ad ministrandum sibi, & benedicendum in nomine Jehovæ: & ex eorum præscripto agetur omnis controversia, & omnis plaga:

6 Omnes quoque Seniores civitatis illius qui sunt proximi ad confossum illum, lavabunt manus suas super vitulam decollatam in ea valle:

7 Et protestantes dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, & oculi nostri *effundentem* non viderunt.

8 Expia populum tuū Israelē, quem redemisti Jehova, & ne impone reatū sanguinis innoxii in medio populi tui Israelis: sic expiabitur illi reatus illius sanguinis.

9 Tu ergo tollito reatū sanguinis innoxii è medio tui: nam facturus es quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.

10 Quum egressus fueris in prælium contra hostes tuos; si dante eos Jehova Deo tuo in manum tuam, captivam feceris ex eis captivorum multitudinem:

11 Et videns in ea captivorū multitudine mulierē pulcrā forma; amore propenderis in eam, ita ut accipias tibi in uxorē:

12 Ideoque introduxeris eam domum tuam: prius radet caput suum, & alet ungues suos:

13 Depositoq; vestimento captivitatis suæ à se, sedebit domi tuæ, & deflebit patrem suum & matrem suam mense pleno: postea vero congrediens cum ea maritus eris ejus, eritque illa tibi in uxorem.

14 Erit tamen si non delectaberis ea, ut dimittas eam arbitrio suo: at nequaquam pecunia vendito eā, ne utitor ea ad quæstum, quandoquidem compressisti eam.

15 Si fuerint alicui duæ uxores, una dilecta, & altera exosa; pepeperintq; ei filios dilecta & exosa: fuerit autem filius primogenitus ejus quæ exosa est.

16 Tunc erit *ut* quo die possessore instituet filios suos eorum quæ *sunt* ipsi; non possit primogenitum efficere filium dilectæ, in conspectu filii exosæ qui primogenitus est:

17 Sed eum qui primogenitus *est* filium exosæ agnoscito, dando ei portionem duorum ex omnibus quæ præsto sunt ei: nam is *est* principium potentiæ ejus, ipsius *est* jus primogenitorum.

18 Si cui fuerit filius contumax & rebellis, qui non auscultet voci patris sui & voci matris suæ; quamvis castigarint eum tamen non auscultet illis:

19 Ideoq; prehendentes eum pater ejus & mater ejus; producerint eum ad Seniores civitatis suæ, & ad portam loci sui:

20 Dicentes Senioribus civitatis suæ, Filius noster iste contumax & rebellis non auscultat voci nostræ: comessator & ebriosus est:

21 Tunc obruent eum omnes cives ejus lapidibus ita ut moriatur, & tolles malum illud è medio tui; ut omnes Israelitæ audiant & timeant.

22 Quum autem erit in aliquo peccatum adjudicandum morti, & tradetur morti; si suspenderis eum de ligno:

23 Ne pernoctato cadaver ejus in ipso ligno, sed omnino sepelito eum eodem die, nam suspensus execrationi est Deo: ut non pollues terram tuam quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem.

CAPUT XXII.

Leges charitatis & honestatis in vestitu: item de casibus matrimonialibus.

VIdens bovem fratris tui, aut pecudem ejus devios, nō occultabis te ab illis: *sed* omnino reducito eos ad fratrē tuum.

2 Quod si frater tuus non erit propinquus tibi, aut non noscs eum: tum recipies illum intra domum tuam, ut sit apud te donec quærat frater tuus illum, & illum restituas ei.

3 Et sic facito asino ejus, sic eriā vestimento ejus; & sic facito omni re amissa fratris tui, quum perierit ei & inveneris illam: non poteris tēipsum occultare.

4 Videns asinum fratris tui aut bovem ejus jacentes in aliqua via, non occultabis te ab eis, omnino erigito cum illo.

5 Ne esto instrumentum virile super fœminam, neque induito vir vestem fœminæ: nam abominationi *est* Jehovæ Deo tuo quisquis facit ista.

6 Si obviam fuer tibi nidus avium in via, in ulla arbore aut humi, *nidus* pullorum aut ovorum, ubi mater incubet pullis aut ovis; ne accipito matrem cum pullis.

7 Prorsus dimittito matrem, pullos vero accipies tibi; ut bene fit tibi, & prolonges dies *tuos*.

8 Quum ædificas domum novam, tum facies loricam ad tectum tuum; ut non imponas reatum sanguinis domui tuæ, si decidat aliquis ex eo.

9 Ne conserito vineam tuam duobus generibus; ne sanctus fit illius fructus maturus, *utriusvis* semen ipsum quod severis, & proventus vineæ.

10 Ne aratro bove & asino simul.

11 Ne

11 Ne habeto vestimentum varie commixtum, lana & lino pariter.

12 Instita facito tibi; in quatuor oris vestimenti, quo tegis te.

13 Quum duxerit quis uxorem; & post-quam congressus est cum ea, odit eam;

14 Ideoq; dedit occasiones *habendorum* sermonum de ea, proferens de ea famam malam; puta dixit, *N* ulierem hanc duxeram, sed cor gressus cum ea non inveni in ea virginitatem:

15 Tunc accipiet pater puellæ, aut mater ejus eam, & proferent *signa* virginitatis puellæ apud Seniores civitatis hujus ad portam:

16 Dicetq; pater puellæ Senioribus, Filiam hanc meam dederam viro huic in uxorem, qui odit eam;

17 Unde ecce ipse dedit occasiones *habendorum* sermonū, dicendo, Non inveni in filia tua virginitatem, cum hæc *sint* signa virginitatis filiæ meæ: & expandent pannum ejus coram Senioribus civitatis.

18 Tunc accipientes Seniores civitatis illius virum ejus; castigabunt eum;

19 Et mulctabunt eum centum *siclis* argenteis, quos dabunt patri puellæ, eo quod protulit famam malam contra virginem Israelis: & erit ei in uxorem, ne potesto dimittere eam omnibus diebus suis.

20 Sed si vera fuerit res ista; *si* non in venta fuerit virginitas in puella:

21 Tunc educent puellam ad portā patris ejus, & obruent eam cives ejus lapidibus ita ut moriatur, eo quod commisit flagitium in Israele, scortando domi patris sui: sic suffuleris malum è medio tui.

22 Si quis deprehendatur cubans cum muliere maritata marito, omnino morientur pariter ambo, vir qui cubavit cum muliere, & mulier ipsa: sic suffuleris malum è medio tui.

23 Si puella virgo desponsata est viro, quam inveniens quis in civitate, concubuerit cum ea:

24 Omnino producetis eis ambobus ad portā ipsam civitatis, obruetis eos lapidibus ita ut moriantur; puellam, propterea quod non clamavit in civitate; virū autē, propterea quod compressit uxorē proximi sui: sic suffuleris malum è medio tui.

25 Sed si in agro invenerit vir ille puellam desponsatam, & vim faciens ei vir ille concubuerit cum ea; tunc morietur vir ille qui concubuerit cum ea solus:

26 Puellæ autem ne facito quicquam, non *est* in puella peccatum capitale; nam quemadmodum surgit quis in proximum suum, & occidens *adimit* ei vitam, sic *ita habet* hæc res.

27 Quum in agro invenerit eam; clamaverit puella desponsata, nec fuerit qui servaret eam.

28 Si inveniat quis puellā virginē quæ non est desponsata, & prehendens eam concubuerit cum ea; & manifesti fiant:

29 Tunc dabit vir ille qui concubuit cum ea, patri puellæ quinquaginta *siclos* argenteos: & esto illi in uxorem, quod compressit eam; ne potesto dimittere eam omnibus diebus suis.

30 Ne ducito quisquā uxorē patris sui, neq; retegito oram *vestimenti* patris sui.

CAPUT XXIII.

Disciplina militaris & civilis.

NEc vulneratus teste, neq; exsectus virilitate, venito in congregatione Jehovæ:

2 Spurius ne venito in congregatione Jehovæ; etiam decima ejus generatio ne venito in congregatione Jehovæ.

3 Ne venito Hammonites aut Moabita in congregatione Jehovæ; etiam decima generatio illorum, ne venito in congregatione Jehovæ usq; in seculum:

4 Propterea quod nō occurrerunt vobis cum pane & aqua in ista via, quū exiretis ex Ægypto; & quia mercede conduxit contra te Bilhamū, filiū Beboris è Pethore Mesopotamiæ, ad maledicendum tibi:

5 Quanquam noluit Jehova Deus tuus audīre Bilhamo, sed convertit tibi Jehova Deus tuus maledictionem illam in benedictionem: eo quod dilexerit te Jehova Deus tuus.

6 Ne quæritio pacem illorū, & bonum illorum, ullis diebus tuis unquam.

7 Ne abominare Edomæum, nam frater tuus est: ne abominare Ægyptium, nam peregrinus fuisti in terra ejus.

8 Filiorum, qui nascentur ex illis, generatio terria; venito ex illis in congregatione Jehovæ.

9 Quū exibit exercitus contra hostes tuos, tum cavebis tibi ab omni re mala.

10 Si fuerit in te quispiam qui non eerit mundus casu nocturno; is exibit extra castra, ne ingrediatur intra castra.

11 Sed erit appetente vespera *ut* lavet se aqua, deinde quum occidit Sol, veniet intra castra.

12 Item spatium esto tibi extra castra, ut egrediaris illuc foras:

13 Et paxillus esto tibi præter arma tua: eritq; quū sessurus eris foris, ut eo fodias, & rursus tegas excrementum ruum:

14 Nam Jehova Deus tuus indefinenter ambulat in medio castrorum tuorum cripiendo te, & exponendo inimicos tuos tibi, ut sancta sint castra tua: ideoq; non ett viturus in te turpitudinem ullius rei, quamobrem avertat se à te.

15 Ne tradito servū domino suo, qui *confugiens* ad te eripuerit se à domino suo.

16 Tecū maneto in medio tui, in loco quem elegerit, in aliqua portarū tuarum, ubi bonū videbitur ei: ne opprimito eum.

17 Ne esto meretrix è filiabus Israelis: neq; esto meritorius è filiis Israelis.

18 Ne inferto mercedem scorti aut pretiū canis in domū Jehovæ Dei tui pro ullo voto: nam abominationi Jehovæ

Deo

Deo tuo *sint* pariter ambo ista.

19 Ne dato in usuram fratri tuo, usuram pecuniæ, usuram cibi, usuram illius rei quæ in usuram datur.

20 Extraneo istis datis in usuram, fratri autem tuo ne dato in usuram: ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni re ad quam admoveris manum tuam; super terram quo tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario.

21 Si voveris votum Jehovæ Deo tuo, ne differto solvere illud: nam omnino requireret illud Jehova Deus tuus abs te; & esset in te peccatum:

22 Quod si abstinueris à vovendo, non erit in te peccatum:

23 Quod prodiit è labiis tuis observato ut facias quemadmodum voveris Jehovæ Deo tuo voluntariam oblationem, quod dixeris ore tuo.

24 Si ingrediaris vineam proximi tui, comedes quidem uvas pro desiderio tuo ad saturitatem tuam: at instrumento tuo ne indito.

25 Si ingrediaris segetem proximi tui, decerpes quidem spicas manu tua: at falcem ne agitato in segetem proximi tui.

CAPUT XXIV

Libellus repudii, & praxis charitatis erga proximum.

QUum duxit quis uxore maritus fuerit ejus; fuerit autem si non invenit gratiam in oculis ipsius (quia invenit in ea turpem rem aliquam) ut scribens ei libellum repudii, tradensque in manum ejus, dimiserit eam è domo sua:

2 Itaque egressa domo ejus, abierit, & nupserit alteri viro:

3 Deinde odio habens eam hic vir posterior; scripserumq; ei libellum repudii tradens in manum ejus, dimiserit eam è domo sua: aut si moriatur vir ille posterior qui acceperat eam sibi in uxorem:

4 Ne potesto maritus ejus prior qui dimiserat eam rursus ducere eam, ut sibi sit in uxorem, posteaquam *per eum* factum est ut pollueretur, quia res abominanda *est* coram Jehova: ne itaque permittito ut pecces *populus* terræ, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem.

5 Quum acceperit quis uxorem novam, non exibit in militiam, neque imponitor ei *onus* ullius rei: immunis esto domi suæ annum unum, ut exhilaret uxorem suam quam duxit.

6 Ne pignori accipito *quisquam* molam aut catillum: nam is vitam acciperet.

7 Si inventus fuerit quis plagiarius alicujus è fratribus suis è filiis Israelis, & ad quæstum abusus fuerit eo, aut vendiderit eum: omnino morietur plagiarius ille, sic tolletur illud malum è medio tui.

8 Cave tibi in plaga lepræ, ut observes valde, & ut facias secundum omnia quæ docuerint vos sacerdotes Levitici, quemadmodum præcepi eis, observare faciendo.

9 Recordare eorum quæ fecit Jehova Deus tuus Mirjamæ, in itinere quum exiteris ex Ægypto.

10 Quum mutuaveris proximo tuo ullius rei mutuum; ne ingrediitor domum ejus ad pignorandum pignus ejus.

11 Foris subsistito; ut vir ille, cui tu mutuas, proferat ad te pignus suum foras:

12 Quod si vir pauper est, ne cubato habens pignus ejus:

13 Omnino restituito ei pignus ejus quum occidit Sol, ut cubans in veste sua benedicat tibi; quod tibi erit justitia coram Jehova Deo tuo.

14 Ne fraudem facito mercenario, pauperi, & egeno; è fratribus tuis, aut è peregrinis apud te, qui *est* in terra tua intra portas tuas.

15 Die suo dato mercedem ejus, neque occumbito super eam Sol, nam pauper est, quare ad eam ipse attollit animam suam: ut non invocet contra te Jehovam, & sit in te peccatum.

16 Ne morte afficiuntor patres pro filiis, nec filii morte afficiuntor pro patribus: quisque propter peccatum suum afficiantor morte.

17 Ne pervertito judicium peregrini, & pupilli; neque pignori accipito vestem viduæ:

18 Sed recordaberis te servum fuisse in Ægypto, redemisse autem te Jehovam Deum tuum inde: idcirco ego præcipio tibi ut facias rem hanc.

19 Quum meses messem tuam in agro tuo, si obliteris manipuli in agro ipso, ne revertitor ad accipiendum illum peregrini, pupilli, & viduæ esto: ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni operemanuum tuarum.

20 Quum excuties olivas tuas, ne ramos gillarim recognoscito postquam excussæris: peregrini, pupilli, & viduæ esto.

21 Quum vindemiabis vineam tuam, ne racemato postquam vindemiaveris: peregrini, pupilli, & viduæ esto.

22 Recordaberis igitur te servum fuisse in terra Ægypti; idcirco ego præcipio tibi ut facias rem hanc.

CAPUT XXV.

Modus puniendi socium; fratri frustrasuscitandum: injustitia fugienda: Amalekita detendi.

SI fuerit controversia inter aliquos, idque accesserint ad judicium ut judices sententiam de eis ferant; tum justum pronunciaturi sunt eum qui justus est, & improbaturi eum qui improbus est.

2 Erit autem, si dignus est flagris improbus ille, ut dejiciendum curet eum judex & cædendum coram se, pro improbitate ejus, certo numero.

3 Quadragenis *plagis* cædendum curabit eum, ne addito: *vide* ne pergat plaga numerosiore his cædere eum, & fiat tuus vilescat in oculis tui.

4 Ne capiātur boves fratrum tuorum,
5 Si habitaverint fratres simul, & alter
eorum mortuus fuerit, & filium non habuerit,
filius mortui non ducet uxorem alienam
foras, sed accipiet eam frater viri defuncti,
& suscitabit semen fratris sui.
6 Primogenitum quem pepererit, succedet
in nomen fratris sui defuncti, ne delea-
tur nomen ejus de Israel.
7 Quod si noluerit homo ducere uxorem
fratris sui, ascendet mulier ejus ad portam
ad seniores, & dicet, Renuit levir suus
suscitare fratri suo nomen in Israel, nec
voluit mihi copulari.
8 Vocabunt eum seniores civitatis ejus,
& loquentur ei: quod si perstiterit in
sententia, dicens, Nolo eam ducere uxorem,
9 Accedet mulier ejus ad eum coram
oculis seniorum, & tollet calceamentum
ejus de pede ejus, & conspuet in faciem
ejus, & respondens dicet, Sic fieri debet
homini qui non vult instruere domum
fratris sui.
10 Et vocabitur nomen ejus in Israel,
domus calcei.
11 Si rixati fuerint viri simul, & unus
coeperit uxorem suam eruere de manu
percutientis eum, & extenderit manum
suam, & apprehenderit pudenda ejus:
12 Amputabis manum illius, nec
parcet oculus tuus.
13 Non habebis in sacculo tuo pondus
grande & parvum.
14 Non habebis in domo tua modium
majus & minus.
15 Pondus habebis justum & verum,
modium habebis justum & verum, ut
multo tempore vivas super terram, quam
Dominus Deus tuus dabit tibi.
16 Abominatur enim Dominus Deus
tuus eum qui facit talia, & cunctos qui
operantur injustitiam.
17 Memento quæ fecerit tibi Amalec
in via, quando egressi estis de Ægypto:
18 Quomodo occurrerit tibi in itinere,
& percusserit in novissimis omnes qui
lassi sequebantur te, cum tu esses fame
& labore confectus, nec timuerit Deum.
19 Quando ergo fecerit Dominus Deus
tuus tibi requiem ab omnibus inimicis
tuis per circuitum in terra quam Dominus
Deus tuus dat tibi in possessionem
ad possidendum eam, delebis nomen
Amalec de memoria sub cœlo: noli
oblivisci.

CAPUT XXVI.

Primitiarum & decimarum lex.

1 Cum autem introieris terram quam
Dominus Deus tuus dat tibi in
possessionem, & hæres ejus habitaveris
in ea:
2 Tolles de primitivis cunctorum fructuum
tuorum quos in terra tua quam Dominus
Deus tuus dat tibi, congregaveris,
& pones in cophino, & ibis ad locum
quem elegerit Dominus Deus tuus ad
habitandum nomen suum ibi.
3 Et venies ad sacerdotem qui erit in
diebus illis, & dices ei, Profiteor hodie
Domino Deo tuo me ingressum esse terram,
pro qua juravit Dominus patribus
nostris ut traderet eam nobis.
4 Tollet sacerdos cophinum de manu
tua, & ponet eum ante altare Domini
Dei tui.
5 Et loqueris coram Domino Deo tuo,
Syrus persequutus est patrem meum, qui
descendit in Ægyptum paucis hominibus
ad habitandum, & ibi factus est
populus magnus, robustus, & infinitæ
multitudinis.
6 Afflixerunt nos Ægyptii, & humiliaverunt,
& imposuerunt nobis
servitutem durissimam.
7 Clamavimus ad Dominum Deum
patrum nostrorum, & exaudivit Dominus
vocem nostram, & respexit afflictionem
nostram, & humilitatem, & opus
nostrum.
8 Et eduxit nos Dominus de Ægypto
in manu forti, & brachio extento, in
timore magno, in signis & in portentis.
9 Introduxitque nos in locum istum,
& dedit nobis terram hanc, terram fluentem
lacte & melle.
10 Nunc igitur ecce primitias fructuum
terræ, quam dedisti mihi Domine:
& projicies eas in conspectu Domini Dei
tui, & adorabis coram Domino Deo tuo,
11 Et lætaberis in omni bono quod
dederit tibi Dominus Deus tuus, & domui
tuæ, tu & Levites & peregrinus qui
est apud te.
12 Cum complueris decimas alterius
anni, quæ sunt decimæ tertiæ, dabis
Levitæ, peregrino, pupillo, & viduæ, ut
comedant in portis tuis, & saturentur:
13 Et dices coram Domino Deo tuo,
Abstuli sanctificationem de domo mea,
dedi eam Levitæ & peregrino, pupillo,
& viduæ, juxta omnia quæ præcepisti
mihi: non transgressus sum mandata tua,
nec oblitus sum eorum.
14 Non comedi in luctu meo ex eis,
nec abstuli ex eis ad rem immundam,
nec dedi ex eis mortuo: obedivi voci
Domini Dei mei, feci omnia sicut præcepisti
mihi.
15 Respice de habitaculo sanctificationis
tuæ de cœlo, & benedic populo tuo Israel,
& terræ quam dedisti nobis, sicut
juravi patribus nostris, terræ fluenti lacte
& melle.
16 Hodie præcepit tibi Dominus Deus
tuus ut facias mandata hæc & judicia
hæc: custodies ergo & facies ea ex
toto corde tuo, & ex tota anima tua.
17 Elegisti Dominum hodie ut sit Deus
tuus, & ambules in viis ejus, & custodias
cæremonias ejus,

præceptaque

præceptaque ejus, & judicia ejus; & auscultes voci ejus:

18 Jehova vero stipulatus est sponsionem à te hodie, te fore ei populum peculiarem, quemadmodum edixit tibi, & observaturum omnia præcepta ejus.

19 Tum ut efficiat te sublimem supra omnes gentes quas fecit, laude, & nomine, & gloria; tum ut tu populus sanctus Jehovæ Deo tuo, quemadmodum loquutus est.

CAPUT XXVII.

Decalogus inscribitur lapidibus.

PRæcepit autem Moschæ cum Senioribus Israelis populo, dicendo, Observate unumquodque præceptum quod ego præcipio vobis hodie.

2 Erit autem qua die transieritis Jardenem; ingresi terram quam Jehova Deus vuus dat tibi: ut erigas tibi lapides magnos, & linias eos calce:

3 Et inscribas eis omnia verba Legis hujus, quum transieris: ut pervenias in illam terram quam Jehova Deus tuus dat tibi, terram affluentem lacte & melle; quemadmodum loquutus est Jehova Deus majorum tuorum tibi.

4 *Hoc* ergo ubi fuerit, quum trajeceritis Jardenem, erigitote lapides istos, de quibus ego præcipio vobis hodie, in monte Hebalis; & oblines eos calce:

5 Et exstrues ibi altare Jehovæ Deo tuo altare è lapidibus, ne agitato super illos ferrum.

6 Lapidibus integris ædificato altare Jehovæ Dei tui, ut offeras in eo holocaustia Jehovæ Deo tuo.

7 Mactabis etiam eucharistica, quæ comedas ibi: & lætaberis coram Jehova Deo tuo.

8 Et inscribes istis lapidibus omnia verba hujus Legis bene perspicue.

9 Tum alloquutus est Mosche & Sacerdotes Levitici totum Jisraelem, dicendo, Attende & audi Jisrael, hodierno die effectus es populus Jehovæ Deo tuo.

10 Auscultabis igitur voci Jehovæ Dei tui: & facies præcepta ejus ac statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie.

11 Præcepitque Mosche in die illo populo, dicendo:

12 Hi stanto ad benedicendum populo in monte Gerizzimorum, quum transieritis Jardenem, Schimhon, & Levi, & Jehuda, & Jisacar, & Joseph, & Binjamin:

13 Hi vero stanto ad maledictionem in monte Hebalis, Reuben, Gad, & Ascher, & Zebulun, Dan, & Naphthali.

14 Protestantesque Levitæ dicent omnibus Jisraelitis, voce alta:

15 Maledictus *est* vir ille qui fecerit sculptile aut fusile, rem abominandam Jehovæ, opus manuum artificis, qui etiam posuerit in abdito: & respondentes totus populus dicent, Amen.

16 Maledictus qui vilipendit parrem suum aut matrem suam: & dicet totus populus, Amen.

17 Maledictus qui movit terminum proximi sui; & dicet totus populus, Amen.

18 Maledictus qui facit ut cæcus erret in via; & dicet totus populus, Amen.

19 Maledictus qui pervertit jus peregrini, pupilli, aut viduæ: & dicet totus populus, Amen.

20 Maledictus qui cubat cum uxore patris sui, quia retexit oram *vestimenti* patris sui: & dicet totus populus, Amen.

21 Maledictus qui cubat cum ulla bestia: & dicet totus populus, Amen.

22 Maledictus qui cubat cum sorore sua, filia patris sui aut filia matris sua, & dicet totus populus, Amen.

23 Maledictus qui cubat cum socru sua: & dicet totus populus, Amen.

24 Maledictus qui cædit proximum suum clam: & dicet totus populus, Amen.

25 Maledictus qui accipit munus ad percutiendum quemquam cæde innocentis: & dicet totus populus, Amen.

26 Maledictus qui non præstiterit verba Legis hujus faciendo ea: & dicet totus populus, Amen.

CAPUT XXVIII.

Prognosticum sortium de felicitate & infelicitate hominis.

ERit autem si fideliter auscultaveris voci Jehovæ Dei tui cum observantia faciendo omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie; ut disponat te Jehova Deus tuus sublimem supra omnes gentes terræ:

2 Et obvenientes tibi omnes benedictiones istæ assequantur te, quum auscultabis voci Jehovæ Dei tui.

3 Benedictus eris in civitate, & benedictus eris ruri.

4 Benedictus *eris* fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, & fructus jumentorum tuorum; fœtus boum tuorum, & greges pecudum tuarum:

5 Benedictus corbis tuus & mactra tua.

6 Benedictus eris in ingressu tuo, & benedictus eris in egressu tuo.

7 Exponet Jehova tibi inimicos tuos cæsos, qui insurgent adversum te: quum via una processerint contra te, septem viis fugient coram te.

8 Amandabit Jehova penes te benedictionem in horrea tua, & in quo jcunque admovebis manum tuam: benedicetque tibi in terra quam Jehova Deus tuus dat tibi.

9 Stabilier te Jehova sibi in populum sanctum, quemadmodum juramento promisit tibi: quum observabis præcepta Jehovæ Dei tui, & ambulabis in viis ejus,

10 Unde videntes omnes populi terræ, nomen Jehovæ invocari in te, timebunt abs te.

11 Quum faciet Jehova ut excellas bonis in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, & in fructu terræ tuæ; super terram quam juramento promiserat Jehova majoribus tuis se daturum tibi.

12 Aperiet tibi Jehova thesaurum suum optimum è cœlis, dando pluviam terræ tuæ tempore suo, & benedicendo cuique operi manus tuæ: tu autem mutuare posses gentibus multis, tu autem opus non habeas mutuari.

13 Statuetque te Jehova in caput, non autem in caudam, ut sis tantummodo superior, non autem sis inferior: quum auscultabis præceptis Jehovæ Dei tui; quæ ego præcipio tibi hodie, ut observes & facias;

14 Et non recedes ab ullis verbis quæ ego præcipio vobis hodie, dextrorsum aut sinistrorsum, sequendo deos alienos ad colendum eos.

15 Sed erit si non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, ut observantia faciendo omnia præcepta ejus & statuta ejus quæ ego præcipio tibi hodie; ut obvenientes tibi omnes maledictiones istæ assequantur te.

16 Maledictus eris in civitate, & maledictus eris rure.

17 Maledictus corbis tuis, & mactra tua.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fœtus boum tuorum, & greges pecudum tuarum.

19 Maledictus eris in ingressu tuo, & maledictus eris in egressu tuo.

20 Immittet in te Jehova ipsam maledictionem, vexationem, & exitium, in omnem rem ad quam admovebis manum tuam, quam facies: donec exscindaris, & donec pereas citò, propter malignitatem actionum tuarum, quia deseruerit me.

21 Faciet Jehova ut adhæreat tibi pestis; donec consumserit te ex ea terra quo tu venturus es ad possidendam eam jure hæreditario.

22 Percutiet te Jehova tabe, calidaque & æstuante ac adurente febre, & siccitate, & uredine, & morbo regio, quæ persequentur te donec pereas.

23 Præterea erunt cœli tui qui *sunt* super caput tuum, ænei; & terra quæ subest tibi, ferrea.

24 Efficiet Jehova ut pluvia terræ tuæ fit pulvisculus aut pulvis, è cœlis descendet super te, donec exscindaris.

25 Faciet Jehova ut cadaris coram hostibus tuis; via una procedes contra exercitum eorum, ac septem viis fugies à facie ejus; erisque in commotionem omnibus regnis terræ:

26 Et erit cadaver tuum in cibum omnibus volatilibus cœli & jumentis terræ: nec erit qui deterreat.

27 Percutiet te Jehova ulcere Ægypti, & hæmorrhoidibus, & scabie, & pruriginе; quibus non potesis sanari.

28 Percutiet te Jehova amentia, & cæcitate, & stupore cordis:

29 Adeo ut palpes in meridie, quemadmodum palpat cæcus in caligine, neque prosperaberis viis tuis: erisque tantummodo infestus fraudi & rapinæ omnibus diebus: neque erit qui servet *te*.

30 Uxorem desponsabis, sed vir alius cubabit cum ea: domum ædificabis, sed non inhabitabis eam: vineam conseres, sed ea sacris solum non uteris.

31 Bove tuo mactato ante oculos tuos, nec tamen comedes ex eo; asinus tuus abreptus à conspectu tuo non tamen redibit ad te: pecudes tuæ tradentur inimicis tuis, nec erit tibi qui servet.

32 Filii tui filiæque tradentur populo extraneo, oculis tuis aspicientibus, & deficientibus *attentione* ad eos tota die: tamen nihil erit in potestate manus tuæ.

33 Fructum terræ tuæ & omnem laborem tuum absumet populus, quem non novisti: eritque tantummodo infestus fraudi & quassationi omnibus diebus:

34 Et hes amens; propter visum oculorum tuorum, quod videbis.

35 Percutiet te Jehova ulcere maligno in genibus & in cruribus; quo non poteris sanari à planta pedis tui usque ad verticem tuum.

36 Abducet Jehova te & regem tuum quem præfeceris tibi, ad gentem quã non novisti tu, aut majores tui; coleisque ibi deos alienos, ligna, aut lapides:

37 Erisque in stuporem, in parabolam, & in dicterium; apud omnes populos quo abduxerit te Jehova.

38 Semen multum deferes ad; sed parum colliges, quia absumet illud locusta.

39 Vineas conseres & colas, sed vinum non bibes neque comportabis, quia absument illas vermes.

40 Oliveæ erunt tibi in toto termino tuo: sed oleo non unges te, quia dejicient *oleas* oliva tua.

41 Filios filiasque gignes; non tamen erunt tui, sed abibunt in captivitatem.

42 Omnes arbores tuas & fructus terræ tuæ hæreditario jure obtinebit sideratio.

43 Peregrinus qui in medio tui *erit*, ascendet supra te perquam superne; tu autem descendes perquam infime.

44 Ipse mutuabit tibi, tu vero non mutuabis ei: ipse evadet in caput, tu vero evades in caudam.

45 Venientes autem super te omnes maledictiones istæ persequentur te, & assequentur te, donec exscindaris; quum non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, observando præcepta ejus & statuta ejus quæ præcepit tibi:

46 Eruntque in te pro signo & pro prodigio; atque in semine tuo usque in æculum:

47 Propterea quod non servieris Jehovæ Deo tuo in lætitia, & in hilaritate cordis, præ copia *rerum* omnium:

48 Propterea servies inimico tuo quem misit

mitteret Jehova contra te, in fame, & in siti, & in nuditate, & in inopia *rerum* omnium; imponetque jugum ferreum collo tuo, donec exscinderit te.

49 Efferet Jehova contra te gentem è longinquo ab extremitate terræ, *involantem* quemadmodum volare solet aquila; gentem cujus linguam non intelliges.

50 Gentem impudentem: quæ *quidem* senis personam suscipiet, neque puero gratiam faciet;

51 Quæ absumet fœtum jumenti tui, & fructum terræ tuæ, donec exscindaris; quæ non reliquum faciet tibi frumentum, mustum, aut oleum, fœtum boum tuorũ, aut greges pecudũ tuarũ, donec perdiderit te.

52 Quæ premet te in omnibus portis tuis, donec corruerint mœnia tua alta ista & munitissima quibus tu confideris, in tota terra tua; premet, inquam, te in omnibus portis tuis, in tota terra tua quam dederit Jehova Deus tuus tibi;

53 Adeo ut comedas fructum ventris tui, carnem filiorum tuorum, filiarumque tuarum, quas dederit tibi Jehova Deus tuus; in oppressione & in angustia, qua anget te inimicus tuus.

54 Vir illius qui mollis *fuerat* in te, & qui *fuerat* delicatus valde; malignus erit oculus in fratrem suum, & in uxorem sibi charissimam, atque in residuum filiorum suorum quos reliquos fecerit:

55 Adeo ut non det ulli ex eis de carne filiorum suorum quam comedet, adeo ut non reliquum faciat illi quicquam; in oppressione & angustia, qua anget te inimicus tuus in omnibus portis tuis.

56 Mollis in te, & delicata, quæ non tentarat plantã pedis sui figere super terram præ deliciis, & præ mollitie; oculus malignus erit in virum charissimum ipsi, & in filium ipsius, ac in filiam ipsius;

57 Etiam in secundas ipsius quæ prodeunt inter pedes ejus, & in filios ipsius quos pariet: nam comedet eos clam præ inopia *rerum* omnium, in oppressione & in angustia, qua anget te inimicus tuus in portis tuis.

58 Nisi observans feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in libro hoc; timendo nomen gloriosissimum & summe reverendum istud, *nempe*, Jehovam Deum tuum:

59 Omnino mirabiles efficiet Jehova plagas tuas, & plagas semiuis tui; plagas magnas & constantes, morbosque malignos & constantes:

60 Et revocabit in te omnes languores Ægyptiorum, à quibus metuebas; ut adhærent tibi:

61 Omnem etiam morbum, & omnem plagam quæ scripta non *est* in libro legis hujus; inducet Jehova in te, donec exscindaris.

62 Sic reliqui fietis hominibus pauris, pro eo quod fuistis sicut stellæ cœli multitudine; eo quod non auscultaveris vocì Jehovæ Dei tui.

63 Ericq; ut quemadmodum lætabatur Jehova de vobis, benefaciendo vobis, & augendo vos: sic lætetur Jehova de vobis, perdendo vos, & exscindendo vos: quum convellemini è terra, quo tu ingrederis eas ad possidendum eam jure hæreditario.

64 Nam dispergere te Jehova in omnes populos ab extremitate terræ, *usque* ad *alteram* extremitatem ejus: ubi servies diis alienis quos non noveras tu aut majores tui, ligno & lapidibus.

65 In gentibus vero illis non requiesces, neque erit quies plantæ pedis tui; sed dabit Jehova tibi illic cor trepidum, & hebetationem oculorum, & mœrorem animi:

66 Eritque vita tua suspensa tibi è regione; pavebisque nocte & interdiu, nec eris certus de vita tua.

67 Unoquoq; mane dices, O si esset vespera! & unaquaque vespera dices, O si esset mane: præ pavore cordis tui quo pavebis, & præ visu oculorũ tuorum quod videbis!

68 Et reducet te Jehova *in* Ægyptum navibus; via ad eam *terram* de qua diseram tibi, Non deinceps amplius videbis eam: exponetisque vos ibi venales inimicis tuis in servos, & in ancillas, sed non *erit* ullus emptor.

CAPUT XXIX.

Prærogativa populi Dei, fadusque Dei renovatum.

HÆ *sunt* verba fœderis quod præcepit Jehova Moschi, ut pangeret cum filiis Israelis, in terra Moabitarum; præter fœdus illud quod pepigerat cum illis in Chorebo.

2 Convocans igitur Mosche omnes Israelitas, dixit eis; Vos vidistis omnia quæ fecit Jehova ante oculos vestros in terra Ægypti, Pharaoni, & omnibus servis ejus, totique regioni ejus:

3 Probationes illas *maximas* quas viderunt oculi tui; signa & prodigia illa maxima.

4 Sed non *dum* dederat vobis Jehova mentem ad cognoscendum, & oculos ad videndum, & aures ad audiendum: usque in diem hunc.

5 Deduxi autem vos quadraginta annos per desertum: non inveteraverunt vestimenta vestra quin regumento essent vobis; neque calceus tuus inveteravit, quin regumento esset pedi tuo.

6 Panem non comedebatis, nec vini aut potum inebriantem bibebatis; ut cognoscereris me Jehovam esse Deum vestrum.

7 Tandem pervenientibus vobis ad locum hunc; processit Sichon rex Chesbonis, & Hog rex Baschani: obviam nobis in prælium, & percussimus eos:

8 Occupavimque terra eorum, dedimus eam in possessionem Reubenitica, Gaditicaque, & dimidiæ tribui Menaschææ.

9 Quapropter observabitis verba fœderis

tis hujus, & facieris ea, ut secunderis quicquid facturi estis.

10 Vos statis hodie omnes coram Jehova Deo vestro; primores vestri tribuum vestrarum, seniores vestri, & moderatores vestri, omnes viri Israelitæ:

11 Parvuli vestri, fœminæ vestræ, & peregrinus qui *est* in medio castrorum tuorum: cum is qui putat ligna tua; tum qui haurit aquam tuam.

12 Ad ineundum fœdus Jehovæ Dei tui cum adjuratione ejus; quod Jehova Deus tuus pangit tecum hodie:

13 Ut statuat te hodie tibi in populum & ipse sit tibi Deus, quemadmodum dixit tibi; & quemadmodum juramento promisit majoribus tuis Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

14 Neque vobiscum solis ego pango fœdus meum hoc, cum adjuratione hac:

15 Sed cum eo qui adstat hic nobiscum hodie, coram Jehova Deo nostro; & cum eo qui non *est* hic nobiscum hodie.

16 (Quandoquidem vos noviſtis quomodo nos habitaverimus in terra Ægypti; & quomodo transiverimus per illas gentes, quas pertransiſtis:

17 Et vidiſtis abominandos & stercoreos deos illorum; ligna & lapides, argentum & aurum, quæ *sunt* apud eos.)

18 Ne sit in vobis vir, aut mulier, aut familia, aut tribus, cujus animus averlat se hodie à Jehova Deo nostro, ut eat ad colendâ deos gentiũ istarum: ne sit in vobis radix proferens cicutam, aut absinthium:

19 Neve sit, quum audiverit verba adjurationis hujus, ut benedicat sibi cum animo suo, dicendo, Pax erit mihi, quum ex sententia animi mei ambulabo; quo addat ebriam sitienti.

20 Non acquiescet Jehova ut condonet ei; sed tunc fumabit ira Jehovæ & zelo ejus contra virũ illum, incumbet ei omnis adjuratio quæ scripta est in libro hoc: delebitque Jehova nomen ejus sub cœlis.

21 Et separabit eum Jehova ad malum, ex omnibus tribubus Israelis, secundum omnes adjurationes fœderis, quod scriptum est in libro hoc Legis:

22 Adeo ut dicat generatio sequens, Filii vestri qui exsurgent post vos, & extraneus qui adveniet è terra longinqua (quũ videbunt plagas istius terræ, & morbos ejus, quibus afficerit Jehova eam:

23 Sulphure & salsilagine exustã totam terram ejus, non seri, neque pullulare, neque provenire in ea ullam herbam: cujusmodi *fuit* subversio Sedomi, & Hamoræ, Admæ, & Tzeboimorum, quas subvertit Jehova ira sua & excandescentia sua.)

24 Deniq; dicant omnes gentes, Quamobrem affecit Jehova sic terram istam? quid *sibi vult* æstus iræ istius maximus?

25 Deinde dicant, Quia deseruerunt fœdus Jehovæ Dei majorum suorum; quod pepigerat cum ipsis quando educebat eos è terra Ægypti:

26 Abeuntes enim coluerunt deos alienos, & incurvaverunt se *eorum habenteis* eis: deos quos non noverant, neque imperitus fuerat eis *Deus*.

27 Ideo accensa est ira Jehovæ in terram illam: ut inferret in eam totã maledictionem istam, quæ scripta est in libro hoc:

28 Exstirpavitque eos Jehova è terra ipsorum, ira & excandescentia, ac fervore magno: & dijecit eos in terram aliam, sicut *est* hodie.

29 Quæ occulta sunt, penes Jehovam Deum nostrum *sunto*: at quæ revelata, nobis & filiis nostris usque in seculum *revelata sunt*, ut faciamus omnia verba hujus Legis.

CAPUT XXX.

Pœnitentia cordis fuit conversionem, & prope nos esse quod exigit Deus.

ERit tamen quum obvenerint tibi omnes res istæ, benedictio & maledictio hæc, quam proposui tibi: si revocabis *ea* in animum tuum apud omnes gentes, quo depulerit te Jehova Deus tuus:

2 Et conversus u/q; ad Jehovam Deum tuum auscultabis voci ejus secundum omnia quæ ego præcipio tibi hodie; tu & filii tui ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo:

3 Ut reducat Jehova Deus tuus multitudinem captivorũ tuorũ misertus tui; & se convertens colligat te ex omnibus populis quo disperserat te Jehova Deus tuus.

4 Etiamsi quis ex tuis depulsus esset ad extremitatem cœli, inde colliget te Jehova Deus tuus, & inde recipiet te;

5 Reducetque te Jehova Deus tuus in eam terram quam hæreditario jure possiderant majores tui, ut hæreditario jure possideas eam: & benefaciet tibi, & augebit te supra quam majores tuos.

6 Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum, & animũ seminis tui; ad diligendum Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, ut vivas.

7 Indet autem Jehova Deus tuus omnes adjurationes istas, inimicis tuis & osoribus tuis, qui persequuti fuerint te.

8 Tu vero conversus ejum auscultabis voci Jehovæ, & facies omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie;

9 Excellentem efficiet te bonis Jehova Deus tuus in omni opere manus tuæ, in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, ac in fructu terræ tuæ: nam rursus Jehova lætabitur de te benefaciendo *tibi*: quemadmodum lætatus fuerat de majoribus tuis:

10 Si auscultaveris voci Jehovæ Dei tui observando præcepta ejus & statuta ejus; *quicquid* scriptum *est* in libro hoc Legis; si conversus fueris ad Jehovã Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

11 Nam præceptum hoc quod ego præcipio tibi hodie, occultum non *est* à te, neque longinquum,

12 Non

12 Non est in cœlis, ut dicas, Quis ascendet nobis in cœlum, qui sumens *asserat* illud nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud?

13 Neque est ultra mare, ut dicas, Quis transibit nobis trans mare, qui sumens illud *asserat* nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud?

14 Sed propinquum *est* tibi verbum hoc valde; in ore tuo & in animo tuo, ad faciendum illud.

15 Vide, propono tibi hodie vitam, & bonum; item mortem, ac malum:

16 Qui præcipio tibi hodie, ut diligas Jehovam Deum tuum ambulando in viis ejus, & observando præcepta ejus, statuta que ejus, & judicia ejus, ut vivas & augearis; ac benedicat tibi Jehova Deus tuus in terra, quo tu venturus es ad possidendum eam jure hæreditario.

17 Quod si avertente se animo tuo non auscultabis; sed impulsus incurvabis te *honorem exhibens* diis alienis, & coles eos:

18 Denuncio vobis hodie vos omnino perituros: non prolongabitis dies super terrâ, quo ut venias ad possidendâ eâ jure hæreditario tu transiturus es Jardenem.

19 Contestor hodie contra vos cœlum & terram; me vitam ac mortem proposuisse tibi, benedictionem ac maledictionem: quare vitam electurus es, ut vivas tu cum semine tuo.

20 Diligendo Jehovâ Deum tuum, auscultando voci ejus, & adhærendo ei: nam ipse *est* vita tua, & longitudo dierum tuorum, ut habites super terram, quam juramento promiserat Jehova majoribus tuis Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo se daturum eis.

CAPUT XXXI.

Valedictio Moschis.

DEinde veniens Mosche, quum eloquutus esset verba ista apud omnes Israelitas,

2 Dixit eis, Natus sum hodie centum viginti annos, non possum deinceps procedere & venire: præterea Jehova dixit mihi, Non es transiturus Jardenem hanc.

3 Jehova Deus tuus, is qui transit ante te, ipse exscindet gentes istas à conspectu tuo, ut hæreditario jure possideas eas: Jehoschuah is transiturus est ante te, quemadmodum dixit Jehova.

4 Facietq; Jehova illis quemadmodum fecit Sichoni & Hogo regibus Emoræi, terræque illorum: qui excidit eos.

5 Dum exponet eas Jehova vobis, ut faciatis eis secundum quodque præceptum quod præcepi vobis.

6 Confirmamini, & fortes estote, ne timete, neque expavescite meu eorum: nam Jehova Deus tuus, is qui ambulat tecum, non deseret te, neque derelinquet te.

7 Postea evocans Mosche Jehoschuham, edixit ei ante oculos omnium Israelitarum, Confirmare, & fortis esto: nam tu ingredieris cum populo hoc in terram quam juramento promiserat Jehova majoribus eorum se daturum eis: & tu eam possidendam divides eis.

8 Jehova autem, is qui antecedit te, ipse erit tecum, non deseret te, neque derelinquet te: ne timeto, neque consternator,

9 Quumque Mosche scripta hac Lege, dedisset eam sacerdotibus filiis Levi qui portant arcam fœderis Jehovæ, & omnibus senioribus Israelis:

10 Præcepit eis Mosche, dicendo, A fine cujusque temporum, statoque tempore, anno intermissionis, in festo tabernaculorum,

11 Quum veniens totus Israel comparebit ante faciem Jehovæ Dei tui in loco quem elegerit: legito tu legem hanc coram toto Israele, illis audientibus:

12 Congregando populum, viros, fœminasque, & parvulos, & peregrinum tuum qui *erit* in portis tuis: ut audiant, & ut discant, timeantque Jehovam Deum vestrum, & observantes faciant omnia verba Legis hujus.

13 Filii quoq; ipsorum qui experti non fuerint, audientes discant timere Jehovam Deum vestrum: quibuscunq; diebus viveris in terra, quo ut *venias* hæreditario jure possessuri eam, mox transituri estis Jardenem.

14 Edixit vero Jehova Moschi, Ecce prope sunt dies tui, quum moriendi es; voca Jehoschuham, & sistite vos ad tentorium conventus, ut mandatis instruam eum: quapropter ierunt Mosche & Jehoschuah steterunt se ad tentorium conventus.

15 Apparuitque Jehova in tentorio per columnam nubis; stante columna nubis super portam ipsum tentorii.

16 Dixit quoq; Jehova Moschi, Ecce tu cubaturus es cum majoribus tuis: surgens vero populus iste scortabitur sequendo deos alienigenarum illius terræ in quam venturus est, & derelinquet me, irritumq; faciet fœdus meum quod pepigi cum eo.

17 Quamobrem, accensa ira mea contra eum die illa, derelinquam eos, & abscondam faciem meam ab eis, ut sit esui, & obveniant ei mala multa atque angustiæ: adeo ut dicant die illa, Nonne eo quod Deus meus non *est* in medio mei, obvenerunt mihi mala hæc?

18 Ego vero prorsus abscondero faciem meam die illa; propter omne malum quod commiserit, quod averterit se ad deos alienos.

19 Nunc itaq; scribite vobis canticum istud, quod doceas filios Israelis indendo illud ori ipsorum; ut sit mihi hoc ipsum canticum loco testis contra filios Israelis.

20 Nam introducam eum in terram quam juramento promiseram majoribus eius, affluentem lacte & melle, ubi comedens saturabitur, ac saginabitur; sed averret se ad deos alienos & colent eos: me autem contemtim irritabunt, idque irritum

irritum faciendo fœdus meum.

21 Erit igitur, quum obvenerint ei mala multa atque angustiæ; ut testetur canticum hoc in faciem ejus loco testis (non enim oblivioni tradendum est, quin versetur in ore seminis ejus,) me cognovisse figmentum ejus, quid is sit facturus jam hodie, antequam introducam eum in terram quam juramento promisi.

22 Scripsit igitur Moschè canticum istud die illo, quod docuit filios Israelis.

23 Et mandatis instruxit Jehoschuham filium Nunis, dicens. Confirmator & fortis esto; nam tu introduces filios Israelis in terram quam juramento promisi eis: & ego ero tecum.

24 Fuit autem quum absolvisset Moschè scribere verba legis hujus in libro, usque ad finem illorum;

25 Ut præciperet Moschè Levitis portantibus arcam fœderis Jehovæ, dicendo:

26 Accipientes librum hunc legis, ponite eum à latere arcæ fœderis Jehovæ Dei vestri; ut sit ibi contra te loco testis.

27 Nam ego novi rebellionem tuam, & cervicem tuam duriſſimam: en, dum adhuc ego vivo vobiscum hodie, rebelles fuistis contra Jehovam, quanto igitur magis post mortem meam?

28 Congregate ad me omnes Seniores tribuum vestrarum, & moderatores vestros; ut eloquar audientibus ipsis verba hæc, & contestet contra eos cœlos & terram.

29 Novi enim fore post mortem meam, ut omnino corrumpatis & recedatis ab hac via quam præstitui vobis: unde obveniet vobis hoc malum extremis temporibus, quum feceritis quod malum videtur in oculis Jehovæ, provocando eum opere manuum vestrarum.

30 Eloquutus itaq; est Moschè audiente tota congregatione Israelis verba cantici hujus, usque ad finem eorum.

CAPUT XXXII.

Canticum Moschis.

Præbete aures cœli, & eloquar, & audiro terra sermones oris mei.

2 Stillet tamquam pluvia disciplina mea, fluat tamquam ros sermo meus; ut genues pluviæ super teneram herbam, & sicut imbres super adultam herbam.

3 Quandoquidem nomen Jehovæ prædicaturus sum, tribuite magnitudinem Deo nostro.

4 Rupis illius opus *est* perfectum; omnes enim viæ illius *sunt* jus: *Deus* fortis, fidelis, & expers iniquitatis, justus, & rectus est.

5 Corrupit se, vitium ipsius non est filiorum ejus; generatio perversa & contorta *est*.

6 An istis Jehovæ repensuri istud, populo stulte & insipiens? nonne ipse *est* pater tuus redemtor tuus? nonne ipse fecit te, & confirmavit te?

7 Recordare dierum seculi, animadverte annos cujusque generationis: interroga patrem tuum ut annuncies tibi, seniores tuos ut dicant tibi.

8 Quum possessionem distribueret excelsus gentibus, quum dispararet filios Adami, statuit terminos populorum pro numero filiorum Israelis:

9 Quia pars Jehovæ *est* populus ejus, Jahakob funiculus possessionis ejus.

10 Invenit eum in terra deserti, ac in inanitatis & ejulatus solitudine: circumduxit eum, erudivit eum, custodivit eum tanquam pupillam oculi sui.

11 Ut aquila excitat nidum suum, pullis suis incubat, pandit alas suas, assumit eum, portat eum super alas suas:

12 *Sic* Jehova solus duxit eum, nec fuit cum eo *Deus* fortis alienigena.

13 Vexit eum super excelsa terræ, adeo ut comedat redditus agrorum: daretq; ei sugendum mel *etiam* è petra, & oleum è rupe adamantina:

14 Butyrum ex armento, & lac è grege, cum adipe agnorum & ducum inter oves Baschanæorum, & hircorum, cum adipe renum tritici: etiam sanguinem uvarum bibisti merum.

15 Sed saginatus Jeschurun recalcitravit, saginatus es, obesatus es, adipe obduxisti: deseruit enim Deum qui magnificaverat ipsum, & vilipendit rupem salutis suæ.

16 Ad zelotypiam commoverunt eum propter extraneos; propter abominationes provocarunt eum.

17 Sacrificaverunt dæmonibus, non Deo, diis quos non noverant: novis *qui* è propinquo advenerant, quorum *patres* non horruerant majores vestri.

18 Rupis *quæ* genuit te oblitus es: & oblivioni tradidisti Deum fortem formatorem tuum.

19 Quod quum vidit Jehova, sprevit eos: præ indignatione à filiis suis, & filiabus suis *commota*:

20 Et dixit, Abscondam faciem meam ab illis, videam quis *erit* finis illorum: sunt enim generatio perversitatibus dedita, filii in quibus non *est* fides.

21 Ipsi commoverunt me ad zelotypiam per ea quæ non *sunt* Deus fortis, provocaverunt me vanitatibus suis: ego quoque ad zelotypiam commovebo eos per eum qui non *est* populus, per gentem stultam provocabo eos.

22 Nam ignis accensus *est* ira mea, qui ardebit usque ad imum sepulcrum: absumetque terram & proventum ejus, & inflammabit fundamenta montium.

23 Impendam in eos mala, sagittas meas consumam in eos:

24 *Ita* exhaustos fame, & esesos anthrace, ac lue amarissima: dentes etiam bestiarum immittam, cum veneno serpentum terrestrium.

25 Foris orbabit gladius, & *inde* à conclavibus terror: tam adolescentulo quam virgini,

virginem, lactentem cum viro suo.

26 Dixissem, Angulatim profligem eos: faciam ut cesset è mortalibus memoria eorum:

27 Nisi indignationem ab inimico metuissem, ne ignorent hostes illorum; ne dicant, Excelsa manus nostra fuit, nec Jehova operatus est omnia hæc.

28 Nam gens perdita consiliis sunt; & nulla *est* in eis intelligentia.

29 Utinam saperent, intelligerent ista: animum adverterent ad finem suum.

30 Quomodo prosequeretur unus mille, & duo fugarent myriadem? si non, *fieri* quia rupes eorum dedidit eos, & Jehova tradidit eos.

31 Non enim ut rupes nostra rupes illorum *est*, ac inimici nostri *sunt* judices.

32 Nam superat vitem Sedomi vitis eorum, & superat vites Hamoræ: uvæ eorum *sunt* uvæ venenosæ, botri amari sunt eis.

33 Venenum draconum vinum eorum *est*, ac venenum aspidum sævum.

34 Nonne illud reconditum est penes me? obsignatum in thesauris meis?

35 Mea *est* ultio & retributio, tempore *suo* vacillabit pes eorum: nam propinqua *est* dies calamitatis eorum, & festina *dies* eventurorum illis.

36 Quum judicaverit Jehova populum suum, tunc propter servos suos pœnitebit ipsum; quum videbit abiisse vires, & conclusum cum derelicto nihil *esse*:

37 Et dicet, Ubi *sunt* dii eorum? rupes ad quam recipiebant se?

38 Qui victimarum adipe vescebantur, & qui bibebant vinum libaminis, surgant & opitulentur vobis, sit vobis latebra *rupes illa*.

39 Videte nunc me, meipsum *esse*, & nullum *esse* Deum mecum: me morte afficere, & vitæ restituere, frangere me & sanare, nec *esse* qui è manu mea eripiat.

40 Nam attollo ad cœlos manum meam, & dico, Vivo ego in seculum:

41 Quum acuero coruscantem gladium meum, & arripuerit manus mea *arma* judicii; reddam ultionem hostibus meis, & osoribus meis rependam.

42 Inebriabo sagittas meas sanguine. & gladius meus absumet carnem; *inebriabo* sanguine consodorum & captivorum, inde à principio ulciones inimici *futura sunt*.

43 Cantate gentes, & populus ejus, nam sanguinem servorum suorũ ulciscitur: & ultionem reddit hostibus suis, ac terram suam, populumque suum expiat.

44 Venit Iraq; Mosche ut eloqueretur omnia verba cantici hujus, audiente populo; ipse & Hoscheah filius Nunis.

45 Quumq; absolvisset Mosche eloqui omnia hæc verba omnibus Jisraelitis;

46 Edixit eis, Adjicite animum vestrum ad omnia hæc verba quæ ego testificor contra vos hodie: quæ præcipitote filiis vestris, ut observantes faciant omnia verba legis hujus.

47 Nam non est res inanior quam ut suscipiatis illam, sed est vita vestra: & hac re prolongabitis dies super terram, quo *ut* veniatis possessuri eam jure hæreditario, mox transituri estis. Jardenem;

48 Postea alloquutus est Jehova Moschen eo ipso die. dicendo:

49 Ascende montẽ hunc Habarimorum, montem Nebuntis, qui *est* in terra Moabitarũ, qui *est* in conspectu Jerichuntis: & prospice terram Cenahanis, quam ego do filiis Jisraelis in jus possessionis.

50 Deinde morere in eo monte quo tu adscensurus es, & aggregare ad populos tuos: quemadmodum mortuus est Aharon frater tuus in Hore monte, & aggregatus est ad populos suos:

51 Eo quod prævaricati estis contra me in medio filiorum Jisraelis, ad aquas contentionis Kadeschi, in deserto Tzinis: eo quod non sanctificastis me in medio filiorum Jisraelis.

52 Nam ex adverso prospicere poteris terram illam; ac illuc non ea ventorus, in terram illam quam ego do filiis Jisraelis.

CAPUT XXXIII.

Testamentum Moschis.

HÆc autem benedictio *est*, qua benedixit Mosche vir Dei filii Jisraelis, ante mortem suam.

2 Dixit ergo Jehova è Sinai prodiens quum oriretur è Schire illis, illuxitque et è monte Paranis, & adveniret *turba* è myriadibus sanctorum: à dextera ejus ignis edictalis *fuit* ipsis.

3 Etiam valde diligis populos, omnes sanctos hujus *habes* in manu tua: vicissim ipsi mediis inserantur pedibus tuis, suscipiat *quisque* è verbis tuis, *dicens*:

4 Legem præcepit nobis Mosche; hæreditariam congregationi Jahakobi.

5 Fuit enim in Jeschurune rex quum se congregarent primores populi, simul tribus Jisraelis.

6 Vivat Reuben, & non moriatur; imo *non* sit hominibus ejus numerus:

7 Idem quoq; Jehudæ *precatus* amplius dixit; Exaudi Jehova vocem Jehudæ, & ad populum suum reduc eum: manibus ejus satis *sit* ei & auxiliũ ab hostibus ejus tuis.

8 De Levi autẽ dixit, Thummim tui & Urim tui penes virum tuũ quem benesicio prosequeris, quem probasti probatione, cum quo contendisti ad aquas Meribæ.

9 Dicentem de patre suo & de matre sua, non respi io eum, qui fratres suos non agnoscit, & filios suos non recognoscit quia observant sermonem tuum, & fœdus tuum custodiunt:

10 Docent judicia tua Jahakobum, & legem tuam Jisraelem, apponunt suffitum ad faciem tuam, & prorsus consumendum ad altare tuum.

11 Benedic Jehova copiis ejus, & opus manuum ejus grato animo suscipe: frange lumbos insurgentibus in eum & osoribus

tuis à

bus ejus, ex quo insurrexerint.

14 De Benjamine dixit, Dilectus Jehovæ habitet secure cum eo; protegente eum quotidie, & inter humeros ejus habitante.

13 Et de Josepho dixit, Benedicta Jehovæ sit terra ejus: à rebus pretiosis cœli, à rore, & ab abysso subjacente:

14 Item à rebus pretiosis, proventibus Solis, & à rebus pretiosis, quæ quoque Luna protrudit:

15 Item à præstantissimis rebus montium antiquissimorum; & à pretiosis rebus collium æternorum:

16 Denique, à pretiosis rebus terræ cum plenitudine ejus, & beneplacito *Dei* mei inhabitantis rubum: veniant abundanter ad caput Josephi, & ad verticem separati à fratribus suis.

17 Primogeniti, bovis illius decor *est* ei, & *velut* cornua monocerotis duo cornua ejus *sunt*, quibus populos feriet pariterque *pulos* finium terræ: *sunt* autem hæc myriades Ephrajimi, & sunt millia Menaschis.

18 De Zebulune autem dixit, Lætare Zebulun de exitu tuo: & Jissacar de tentoriis tuis.

19 Populos *ad* montem invitent, ibi sacrificent sacrificia justa: quia affluentiam marium sugent, & occulta, *id est*, thesauros arenæ.

20 De Gade autem dixit, Benedictus *est* qui dilatat Gadem: ramquam leo habitat, ut rapiat brachium & verticem:

21 Qui prospexit de principiis ei, quia ibi in portione legislatoris protectus est: ideo veniens *cum* primoribus populi; justitiam Jehovæ facit, & judicia ejus cum *reliquo* Jisraele.

22 De Dane autem dixit; Dan *ut* catulus leonis *sit*, qui exsiliet ex Baschane.

23 De Naphthali quoque dixit, O Naphthali, satur beneplacito, & plene benedictione Jehovæ: ad Occidentem & Meridiem hæreditatem obtine.

24 Denique de Aschere dixit, Benedictus à *reliquis* filiis Aschere sit acceptus fratribus suis, intingat in pinguedine pedem suum.

25 Ferrum & æs sub calceo tuo: & quamdiu *durabunt* dies tui, sermones *habebuntur* de te.

26 Nullus *est* similis huic *Deo* forti ô Jeschurum: qui cœlis insidet in auxilium tuum, & magnificentia sua superioribus nubibus.

27 Protectio ut Deus sempiternus, & inferne brachia æterna, expellat à facie tua inimicum, aut dicat, Perde:

28 Ut habitet Jisrael secure solus, fonte Jakobi, in terra frumenti & musti *feracè*; etiam cœli ejus stillantibus rorem.

29 Beatus es Jisrael, quis *est* ficut tu, populus servatus per Jehovam, clypeum auxilium tuum; & cujus gladius *est* excellentia tua? Sic reddentur abjecti inimici tui tibi, tu autem excelsa eorum conculcabis.

CAPUT XXXIV.

Moschè mortuum sepelivit à Deo, & declarat à Jisraelitis.

1 Postea ascendit Moschè è campestribus Moabitarum in montem Nebuntis; in verticem illius collis qui *est* in conspectu Jerichuntis: ubi ostendit ei Jehova totam terram à Gilhade, Danem usque:

2 Nempe totam *terram* Naphthali, terramque Ephrajimi & Menaschis; & totam terram Jehudæ, usque ad mare posterum:

3 Meridianam quoque, & planitiem ipsam, convallem Jerichuntis civitatis palmiferæ Tzoharem usque.

4 Dixitq; Jehova ei, Hæc *est* illa terra, quam juramento promiseram Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, dicendo, Semini tuo dabo eam: ostendo eam tibi videndam oculis tuis, sed eo nò ex transiturus:

5 Mortuus itaque est ibi Moschè servus Jehovæ in terra Moabitarum, ex præstituto Jehovæ:

6 Qui sepelivit eum in eadem valle in terra Moabitarum, è regione Beth-pehoris: neque novit quisquam sepulcrum ejus usque in diem hunc.

7 Erat autem Moschè natus centû viginti annos, quû moreretur: non caligaverat oculus ejus, neque fugerat viriditas ejus.

8 Et defleverunt filii Jisraelis Moschen in campestribus Moabitarum triginta diebus: quibus absoluti sunt dies fletus, *id est*, luctus Moschis.

9 Erat autem Jehoschuah filius Nunis plenus spiritu sapientiæ, quam imposuisset Moschè manus suas ei: quapropter auscultantes ei filii Jisraelis, fecerunt quemadmodum præceperat Jehova per Moschen.

10 Sed non surrexit Propheta præterea in Jisraele par Moschi, quem cognoverit Jehova in os:

11 Tum omnibus signis & prodigiis, quæ miserat eum Jehova facturum in terra Ægypti, contra Pharaonem, & contra omnes servos ejus, totamque terram ejus:

12 Tum omnibus *operibus* manus fortis, & omnibus *operibus* terribilibus maximis; quæ fecit Moschè ante oculos totius Jisraelis.

JEHOSCHUHÆ LIBER UNUS.

CAPUT I.

Inauguratio, investitura, & institutio Jehoschuhæ.

1 Fuit autem post mortem Moschis servi Jehovæ; ut ederet Jehova Jehoschuhæ filio Nunis ministro Moschis, dicendo:

2 Moschè servus meus mortuus est: jam itaque surge, transi Jardenem hunc tu, & totus populus hic *venturus* in terram quam ego do ipsis, filiis Jisraelis.

3 Omnem

3 Omnem locum quem calcaverit planta pedis vestri dedi vobis; quemadmodum alloquutus sum Moschen.

4 A deserto illo & Libano isto usq; ad fluvium maximum, flumen Euphratis, totam terram Chitthæorum usq; ad mare magnum ad occasum Solis, erit terminus vester.

5 Non poterit consistere quisquam ante faciem tuã, ullis diebus vitæ tuæ: quemadmodum fui cum Moschi, ero tecum, non deseram te, neq; derelinquam te.

6 Confirmare & fortis esto: tu enim possidendam trades populo huic terram illam quam juramento promiseram majoribus eorum, me daturum eis.

7 Tantummodo confirmare & fortis esto valde ut cum observantia facias præoptatis secundum legem illam, quam præcepit tibi Moschi servus meus; ne recede ab eo dextrorsum aut sinistrorsum ut secunderis quocunque iveris.

8 Ne discedito liber iste legis ex ore tuo, sed meditaberis de eo interdiu ac nocti, ut cum observantia facias omnino prout scriptũ est in eo: nunc enim prosperabitis in viis tuis, & nunc secunderis.

9 Nonne præcepi tibi? Confirmare & fortis esto, ne expaveritis neq; consternemini: quia tecum est Jehova Deus tuus quocunque iveris.

10 Præcepit itaq; Jehoschuah moderatoribus populi, dicendo:

11 Transite per castra, & præcipite populo, dicendo, Parate vobis viaticum: nã intra tres dies vos transituri estis, Jardenem hunc, ut ingrediamini ad possidendum jure hereditario terram, quam Jehova Deus vester dat vobis possidendam jure hereditario.

12 Rubenitico autem, & Gaditico, ac dimidiæ tribui Menaschitico etiam Jehoschuah, dicendo:

13 Recordamini pri illius quam præcepit vobis Moschi servus Jehovæ, dicendo, Jehova Deus vester quietem largitur vobis, quæ dedit vobis terram hanc.

14 Fœmine vestræ, parvuli vestri, & pecora vestra manebunt in hac terra, quam dedit vobis Moschi cis Jardenem: at vos transite militari ordine ante fratres vestros, quotquot estis valentes robore, & adjuvate eos,

15 Usq; dũ quietem largitus sit Jehova fratribus vestris, ut vobis, & jure hereditario possidenæ etiam ipsi terram, quam Jehova Deus vester dat eis: tunc reverteminí in terram hæreditatis vestræ, quam dedit vobis Moschi servus Jehovæ cis Jardenem ad ortum Solis & hæreditario jure possidebitis eam.

16 Qui responderunt Jehoschuah, dicendo, Quicquid præcepisti nobis faciemus, & quocunque miseris nos ibimus.

17 Omnino secundũ ea quibus auscultavimus Moschi, sic auscultabimus tibi: tantummodo sit Jehova Deus tuus tecum quemadmodum fuit cum Mosche.

18 Quisquis rebellaverit præceptis tuis, & non auscultaverit verbis tuis in omnibus quæ præceperis ei, morte plectitor: tantummodo confirmare & fortis esto.

CAPUT II.

Rahab meretrix Rachab de exploratoribus in urbem Jericho missis.

Miserat autem *prius* Jehoschuah filius Nunis Schittimis duos viros exploratores clam dicendo, Ite, inspicite terram istam, adeoq; Jerichuntem: qui abeuntes venerunt in domum cujusdam meretricis cujus nomen erat Rachab, ut cubarent ibi.

2 Sed quum renunciatum fuisset regi Jerichuntis, dicendo, Ecce quidam venerunt hu: per noctem è filiis Jisraelis ad perveſtigandum hanc terram;

3 Misit rex Jerichuntis ad Rachabam, qui ediceret, Produc viros illos venientes ad te, qui ingressi sunt domum tuam nam ad perveſtigandã totã hanc terrã venerunt.

4 Assumens autem mulier illa duos viros illos, abscondebat utrumque: & ita respondit, Venerant quidem ad me viri, nec sciebam unde essent:

5 Sed quum claudenda esset porta in ipsa tenebris, viri illi exierunt: non nov, quo abierint viri illi: persequimini eos, celeriter, nam assequemini eos.

6 Illa autem jusserat ipsos consendere tecti sui: & abscondebat eos in stipulis lini, quæ erant ipsi disposita super tecto.)

7 Quamobrem viri illorum *illi* persequuti fuerunt eos via ad Jardenẽ per da singula, *ultra* quæ portæ insuper apposita quã exirẽ essent qui persequebantur illos.

8 Illi autem nondum cubaverant, quum ipse ascendit ad illos super tectum.

9 Dixitq; viris illis, Nov, Jehovam dedisse vobis terrã hanc: eam quia irruit terror vester super nos, tum quidem horum omnes habitatores istius terræ remeru vestri

10 Audivimus enim quomodo arefecerit Jehova aquas maris algoſi propter vos, quum exiretis ex Ægypto: & quæ fecistis duobus regibus Emorsorum, qui erant trans Jardenem, Sichoni & Hogo, quos interfecistis devovistis.

11 Quod audientibus nobis liquefactum est cor nostrum; neque constat animo quisquam amplius metu vestri: nam Jehova, Deus vester, est Deus in cœlis supra, & in terra infra.

12 Nunc itaq; jurate mihi, quæso, per Jehovam, quia exercui benignitatem erga vos; sic exercituros vos quoque erga familiam paternam meam benignitatem, & date mihi signum certum,

13 Fore ut vivos conserveri patrem meum & matrem meam, & fratres meos & sorores meas, & quicquid illorum est, eripiatisq; animas nostras à morte.

14 Responderuntque ei viri illi, Animã

nostra loco vestri ad moriendum *esto expiatus*; si non enunciaveritis sermonem nostrum hunc: id futurum esse, quum dederit nobis Jehova terram hanc, ut exercemus erga te benignitatem & fidem.

15 Tunc illa demisit eos hac per fenestram (nam domus ejus erat imposita parieti mœnium, ita ut in ipsis mœnibus habitaret illa.)

16 Dixerunt ipsis, Ad iftum montem ite, ne occurrant vobis qui persequitur; & latitate illic tribus diebus, donec revertantur persequentes, deinde ibitis via vestra.

17 Ei vero dixerunt viri isti, Insontes erimus ab adjuratione tua hac, qua adjuravisti nos:

18 Ecce nobis intrantibus in hanc terram hanc funiculum fili dibaphi ligato in hac fenestra per quam nos demisisti, separatum tuum cum matre tua, ac fratribus tuis, demoq; totam familiam patris tui jubebo convenire ad te in hanc domum.

19 Erit enim ut cujusq; qui egressus fuerit è foribus domus tuæ, cædis causa in caput ejus *recidat*, & nos simus insontes: cujusque vero qui erit tecum in hac domo, cædis causa *recidat* in caput nostrum, si manus fuerit in eum *infesta*.

20 Sed si enunciaveris sermonem nostrum hunc, tunc erimus insontes ab adjuratione tua, qua adjuravisti nos.

21 Qua dicente, Secundum verba vestra sic esto, & dimittente eos, abierunt: postea alligavit *illa* funiculum dibaphum fe. fenestræ illi.

22 Abeuntes ergo venerunt in montem illum ac manserunt ibi tribus diebus donec rediissent qui persequebantur *ipsos*: quæ fuerant enim eos qui persequebantur tota illa via, sed non invenerant.

23 Deinde reverentes duo viri isti quum descendissent è monte, trajecto *Jardene*, pervenerunt ad Jehoschuhā filiū Nunis: & enarrarunt ei quæcunque obtenerāt sibi.

24 Diserunt; Jehoschuha, Eamus, nam gradet Jehova in manum nostram totam terram istam, atq; etiam diffluent omnes habitatores istius terræ metu nostri.

CAPUT III.

Transitus per Jardenem miraculosa divisione.

1 Tum; primo surrexit Jehoschuah mane, profecti Shittimis, pervenerunt usq; ad Jardenem, ipse & omnes filii Israelis, per noctarunt que ibi; nondum trajecerant.

2 Fuit que tertio post die, ut transirent moderatores per castra:

3 Et præciperent populo, dicendo, Quum videbitis arcam fœderis Jehovæ Dei vestri, & Sacerdotes Leviticos portantes eam *profectos*: vos quoque proficiscimini è loco vestro, & sequimini eam.

4 Verumtamen longinquum *spatium* esto inter vos & eam, quasi bis mille cubitorum *vara* mensuræ: ne *propius* accedite ad eā, ut cognoscatis viam per quam iturí estis, non enim transivistis per viā hanc antea.

5 Edixitq; Jehoschuah populo, Sanctificate vos: nam cras faciurus est Jehova in medio vestri mirabilia.

6 Deinde edixit Jehoschuah Sacerdotibus, dicendo, Portate arcam fœderis, & transite ante populum: qui portantes arcam fœderis, iverunt ante populum.

7 Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, Isto die incipiam magnificare te ante oculos totius Israelis, ut agnoscant, quemadmodum fui cum Mosche, me futurum pecum.

8 Tu autem præcipito sacerdotibus portantibus arcam fœderis, dicendo, Quum perveneritis usq; ad extremitatem aquarum Jardenis, in ipsis Jardene constitite.

9 Edixit itaque Jehoschuah filiis Israelis, Accedite huc, & audite verba Jehovæ Dei vestri.

10 Deinde dixit Jehoschuah, Hac re cognoscetis *Deum* fortem, vivum esse in medio vestri, & omnino expulsurum à facie vestra Cenaanæum, & Chittheum, & Chivvæum, & Perizzæum, & Girgaschæum & Emoræum, & Jebusæum.

11 Ecce arca fœderis, *arca* Domini totius terræ, transit ante vos per Jardenem:

12 Nunc itaque sumite vobis duodecim viros è tribubus Israelis, virum unum in unamquamque tribum.

13 Erit enim, quum primum quiescent plantæ pedum Sacerdotum portantium arcam Jehovæ, Domini totius terræ, in aquis Jardenis, ut aquæ Jardenis discindantur, aquæ descendentes superne: quæ consistent ac vno uno;

14 Fuitq; quum proficisceretur populus è tentoriis suis ad trajiciendum Jardenem; & Sacerdotes portantes arcam fœderis ante populum:

15 Dum pervenerunt portantes arcam usque ad Jardenem, & pedes Sacerdotum portantium arcam cuperunt inclagi in extremitate aquarum ejus: (est autem Jarden plenus, superans omnes ripas suas omnibus diebus messis.)

16 Ut consistentes aquæ, quæ descendebant superne, consurgerent in acervum unum, procul valde ab Adamo civitate quæ *est* à latere Tzarthanis; quæ autem descendebant ad mare campestre, mare salsum prorsus exhauriebantur; itaq; transierunt populus è regione Jerichuntis.

17 Stabant autem Sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ in ipso ficco, in medio Jardenis firmi: dum omnes Israelitæ transirent per siccum, usq; dum absolvissent tota gens illa trajicere Jardenem.

CAPUT IV.

Monumentum beneficii Dei erigitur.

1 Fuit autem quum absolvisset tota gens hanc trajicere Jardenem (quia dixerat Jehova Jehoschuhæ, dicendo:

2 Sumite vobis è populo duodecim viros, virum unum ex unaquaque tribu:

3 Et præcipite eis, dicendo, Tollite vo-

bis hinc ex medio Jardene, ex ipso loco ubi stant Sacerdotum pedes firmi, duodecim lapides: & transportantes eos vobiscum, collocabitis eos in statione in qua pernoctaturi estis hac nocte.)

4 Ut vocaret Jehoschuah duodecim illos viros, quos statuerat è filiis Jisraelis; virum unum è quaque tribu:

5 Quibus edixit Jehoschuah, Transite in conspectum arcæ Jehovæ Dei vestri, in medio Jardene: & tollentes vobis quisq; lapidem unum *imponito* humero suo, pro numero tribuum filiorum Jisraelis:

6 Ut sit hoc signum in medio vestri: ut quum interrogabunt filii vestri posthac, dicendo, Quid lapides isti vobis *designant*?

7 Dicatis eis Discissas fuisse aquas Jardenis à præsentia arcæ fœderis Jehovæ quū transiret per Jardenē, discissas mansisse aquas Jardenis: ideoq; sunt lapides isti monimento filiis Jisraelis usq; in seculum.

8 Itaq; facientes sic filii Jisraelis, quemadmodum præceperat Jehoschuah, sustulerunt duodecim lapides è medio Jardene, quemadmodum edixerat Jehova Jehoschuhæ, pro numero tribuum filiorum Jisraelis: quos transportarunt secum ad illam stationem, & collocarunt eos ibi.

9 Præterea duodecim lapides erexit Jehoschuah in medio Jardene, *in* loco ubi stabant pedes Sacerdotū portantiū arcā fœderis; fuerunq; ibi usq; in diem hunc.

10 Interea sacerdotes portantes arcā stabant in medio Jardene; donec absolutum esset id totum quod præceperat Jehova Jehoschuhæ ut diceret populo, secundum omnia quæ præceperat Mosche Jehoschuhæ: dum festinantes populus trajicerent.

11 Fuitque quum absolvisset totus populus trajicere, ut trajiceret arca Jehovæ, & Sacerdotes in conspectu populi.

12 Trajecerunt autem Reubenitæ & Gaditæ, & dimidiata tribus Menaschis militari ordine ante filios Jisraelis: quemadmodum edixerat eis Mosche:

13 Quasi quadragies mille expediti ad militiam; trajecerunt ante Jehovam in bellum, in campestria Jerichuntis.

14 Die isto magnificavit Jehova Jehoschuham ante oculos omnium Jisraelitarū, ut revererentur eum, quemadmodū erant reveriti Moschen, omnibus diebus vitæ ejus.

15 Edixit ergo Jehova Jehoschuhæ, dicendo:

16 Præcipe Sacerdotibus portantibus arcam testimonii, ut ascendant è Jardene.

17 Præcepitque Jehoschuah Sacerdotibus, dicendo, Ascendite è Jardene.

18 Fuit autem quum ascenderent Sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ è medio Jardene in siccum, *tantum* vel lebantur plantæ pedum Sacerdotum: ut reverterīs aquæ Jardenis in locum suum, iterent ut antea, supra omnes ripas ejus.

19 Populus itaque ascenderunt è Jardene decimo die mensis primi, & castra posuerunt Gilgale, in extremitate, *ad* Orientem Jerichuntis.

20 Illos autē duodecim lapides quos acceperāt è Jardene, erexit Jehoschuah Gilgale.

21 Edixitq; filiis Jisraelis, dicendo, Quū interrogabūt posthac filii vestri patres suos dicendo, Quid *sibi volunt* lapides isti?

22 Tunc instrueris filios vestros, dicendo Per aridum trajecit Jisrael Jardenē istum:

23 Nam arefecit Jehova Deus vester aquas Jardenis propter vos, donec transissetis: quemadmodum fecerat Jehova Deus vester mari algoso, quod arefecit propter nos donec transiremus.

24 Ut cognoscant omnes populi terræ manū Jehovæ robustum esse ut timeatis Jehovā Deū vestrū omnibus diebus. *Cap.* 5.

25 Sic fuit quum audirent omnes reges Emoræorum, qui erant in latere Jardenis versus Occidentem; & omnes reges Cenāhanæorum, qui accolebant mare, arefecisse Jehovam aquas Jardenis propter filios Jisraelis, donec trajecissemus; ut liqueferet cor illorum; nec esset amplius in iis animus metu filiorum Jisraelis.

CAPUT V.

Circumcisionis restauratio, & Pascha celebratio.

TEmpore illo edixit Jehova Jehoschuhæ; Para tibi gladios acutos, & secundo repetens circumcide filios Jisraelis:

2 Paravit itaque Jehoschuah sibi gladios acutos: quibus circumcidit filios Jisraelis ad collem præputiorum.

3 Hæc autem est ratio cur circumcidit Jehoschuah: totus populus ille qui exierat ex Ægypto mares, omnes viri ad bellum apti mortui erant in deserto, in ipso itinere, postquam existissent ex Ægypto:

4 Quum autem circumcisi fuissent totus iste populus qui exierat; totum populum hunc tamen qui nati fuerant in deserto in ipso itinere, postquam existissent ex Ægypto, non circumciderant.

5 Quadraginta enim annis iverant filii Jisraelis per desertum, donec consumeretur tota gens illa, viri apti ad bellum egressi ex Ægypto, qui non auscultaverunt voci Jehovæ: eo quod juraßet Jehova eis, se non permissurum eis ut viderent terram, quam juramento promiserat Jehova majoribus eorum se daturum nobis terram affluentem lacte & melle.

6 Illorum ergo filios statuens loco ipsorum, hos circumcidit Jehoschuah: quia præputiati erant, ac non circumciderant eos in ipso itinere.

7 Fuitq; quum omnino tota hæc gens circumcisa esset; ut considerent loco suo in castris, donec sanitatem recepissent.

8 Tum dixit Jehova Jehoschuhæ, Hodie devolvi opprobrium Ægypti à vobis: vocavitque nomen loci illius Gilgalem, usq; in diem hunc.

9 Quumque filii Jisraelis castra haberent Gilgale, celebraruntque Pascha quarto-

decimo die illius mensis vespere in campestribus Jerichuntis :

10 Comederunteque ex annona ipsius terræ postridie Pascharis, azymos panes, & tostum igne, eo ipso die.

11 Quam ob rem cessavit Man postridie illius, quum comederent de annona illius terræ, neq; fuit deinceps filiis Israelis Man : sed comederunt de proventu terræ Chanaanis anno illo.

CAPUT VI.

Princeps militiæ apparet Jehoschuhæ, & Jericho expugnatur miraculose.

FIlii autem quum esset Jehoschuah ad Jerichuntem, ut attollens oculos suos videret, quod, ecce vir *quidam* staret ex adverso ejus cum gladio suo strictio in manu sua : hunc itaq; adiens Jehoschuah, dicebat ei, Utrũ noster es, an hostiũ nostrorũ ?

2 Qui dixit, Neutrum, nã ego *sum* princeps militiæ Jehovæ, modo veni : quamobrem procidens Jehoschuah super faciẽ suã in terrã, incurvavit se, dixitq; ei, Quid Dominus meus edicit servo suo ?

3 Tum edixit princeps militiæ Jehovæ Jehoschuhæ, Extrahe calceamentum tuum à pedibus tuis, nã locus in quo stas sanctus est : fecitq; sic Jehoschuah. *Cap. 6.*

4 (Cives autem Jerichuntis occlusérant *eam*, & occlusam continebant metu filiorum Jisraelis : non *erat* quĩ exiret, nec qui ingrederet.)

5 Dixit deinde Jehova Jehoschuhæ ; Vide, trado in manum tuam Jerichuntem & regem ejus ; valentes robore.

6 Circumibitis itaq; civitatem ipsam omnes viri apti ad bellum, circumdando civitatem semel : sic facito sex diebus.

7 Et septem Sacerdotes portanto septẽ buccinas arietinas ante arcã ; die vero septimo circuibitis civitatem septies : Sacerdotes vero clangunto buccinis illis.

8 Erit autem quum tractim sonabitur cornu arietinum, quũ primum audieris vocem buccinæ, ut vociferentur totus populus vociferatione magna : sic concidet murus civitatis in loco suo, ut ascendant populus quisq; ex adverso sui.

9 Vocavit itaq; Jehoschuah filius Nunis Sacerdotes & edixit eis, Portate arcã fœderis : septem vero Sacerdotes portanto septẽ buccinas arietinas ante arcã Jehovæ.

10 Populo autem ediderunt, Transite & circuite civitatem istam : & expeditus *quisque* transito ante arcam Jehovæ.

11 Fuit ergo, quum *hoc* edixisset Jehoschuah populo, ut septem Sacerdotes portarent septẽ buccinas arietinas ante Jehovã, transirentq; & clangerent buccinis illis : arca vero fœderis Jehovæ sequeretur eos.

12 Expeditus autem *quisque* ibat ante Sacerdotes illos clangentes buccinis : denique, extrema acies sequebatur arcam, pergentibus *Sacerdotibus* & clangentibus buccinis illis.

13 Populo autem præceperat Jehoschuah dicendo, Ne vociferemini, neq; facite ut audiatur vox vestra, nec prodeat ex ore vestro ullũ verbum usq; in diẽ quo edicã vobis, Vociferamini, tunc vociferabimini.

14 Sic, cum circũ duxisset arcam Jehovæ, circũ civitatem ipsam circumeundo semel ; reversũ in castra, pernoctarunt in castris.

15 Deinde quum surrexisset Jehoschuah mane, rursus portaverunt Sacerdotes arcam Jehovæ.

16 Et septem alii Sacerdotes portantes septem buccinas arietinas ante arcã Jehovæ, ire pergebant & clangebant buccinis illis : expeditus autem *quisque* ibat ante eos, & extrema acies sequebatur arcam Jehovæ, pergentibus *Sacerdotibus* & clangentibus buccinis illis.

17 Sic circuierunt civitatem die secundo semel ; ac reversũ sunt in castra : ita fecerunt sex diebus.

18 Fuit autem die septimo ut surgerent quum aurora ascendebat, & circumirent civitatem hac eadem ratione septies : tantum die illo circumiverunt civitatem illam septies.

19 Fuit vero vice septima, buccinaturis Sacerdotibus, ut ediceret Jehoschuah populo, Vociferamini, nam dedit Jehova vobis civitatem istam.

20 Erit autem civitas ista anathema ipsa & quicquid est in ea, Jehovæ : tantum Rachab meretrix caupona vivat ipsa, & quicquid *est* cum ea domi ejus, quia fideliter abscondit legatos illos quos miseramus.

21 Verumtamen vos tantum servate *vos* ab anathemate, ne efficiatis *vos* anathema accipientes de isto anathemate : & subjicientes castra Jisraelis anathemati perturberis ea.

22 Nam totum argentum, & aurum, & instrumenta ærea, aut ferrea, res sanctæ sunt Jehovæ : *in* thesaurũ Jehovæ venito.

23 Vociferatus itaq; est populus, quum *illi* clangerent buccinis : fuitq; quum populus audiret sonũ buccinæ, & vociferarentur populus voce magna, ut corrueret murus loco suo, ita ut ascenderet populus in civitatem, quisq; ex adverso sui, caperentq; civitatem illam.

24 Devoverunt autẽ internecioni quicquid erat in ea civitate, tam fœminas quam viros, tam pueros quam senes, & boves, & pecudes, & asinos, q; acie gladii.

25 Duobus autem viris illis qui exploraverant illam terram, edixit Jehoschuah, Ite in domum mulieris illius meretricis cauponæ ; & educite inde ipsam mulierem, & quicquid ejus *est*, quemadmodum juramento promisistis ei.

26 Quum itaq; ingressi pueri illi exploratores eduxissent Rachabam, & patrem ejus, ac matrem ejus, atque fratres ejus, & quicquid *erat* ei, etiam omnes familias eius, eduxissent ; collocarunt eos extra castra Jisraelis.

27 Ipse

27 Ipsam autem civitatem combusserunt igni, & quicquid erat in ea: tantummodo argentum & aurum, instrumentaque aerea & ferrea, posuerunt *in* thesauro domus Jehovæ.

28 Sed Rachabam meretricem cauponam, & familiam paternam ejus, cum omnibus quæ erant ei, vivam conservavit Jehoschuah, quæ habitavit inter Israelitas usq; in diem hunc: eo quod abscondisset legatos illos, quos miserat Jehoschuah ad explorandum Jerichuntem.

29 Præterea adjuratione exsecrarus est Jehoschuah tempore illo, dicendo. Maledictus *esto* vir ille coram Jehova, qui surget ut ædificet civitatem hanc Jerichuntem; pretio primogeniti sui fundet eam, & pretio minimi sui statuat fores ejus.

30 Erat autem Jehova cum Jehoschuah adeo ut esset fama ejus in tota illa terra.

CAPUT VII.

Abusus anathematis punitur in Hacane.

SEd prævaricati sunt Israelitæ prævaricatione in anathemate: accepit enim Hacan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi, è tribu Jehudæ, de illo anathemate: quapropter accensa est ira Jehovæ in filios Israelis.

2 Quum itaq; mitteret Jehoschuah quosdam Jerichunte Hajum, quod erat prope Beth-Avenem ab Oriente Beth-Elis, edixisset eis, dicendo, Ascendite & explorate terram istam; ascenderuntq; homines illi explorassent Hajum:

3 Reverti ad Jehoschuham, dixerunt ei, Ne ascendat totus hic populus: quasi bis mille viri, aut quasi ter mille viri ascendant ut percutiant Hajum: ne fatigetis *ducendo* illuc totum populum hunc, quum pauci sint isti.

4 Ascenderunt ergo de populo illuc quasi ter mille viri, & fugerunt à facie virorum Haji.

5 Cæciderunt; ex eis viri Haji ad triginta sex viros, persequentes eos à *loco qui* erat ante portam usque ad Schebarimos; cæciderunt, inquam, eos in declivi illius: quamobrem liquefactum est cor populi, adeo ut in aquam abiret.

6 Jehoschuah autem lacerans vestimenta sua procidit super faciem suam in terram, ante arcam Jehovæ usque ad vesperam, ipse & Seniores Israelis: imposueruntque pulverem quisque capiti suo.

7 Dixitque Jehoschuah, Aha Domine Jehovi, quare unquã traduxisti populum hunc trans Jardenem ut deras nos in manum Emoræi ad perdendum nos? ac utinam voluissemus morari trans Jardenem.

8 *Attende* ad me, Domine: Quid dicam, postquam obvertit Israel cervicem ante hostes suos?

9 Nam audientes Cenahanæi & omnes habitatores istius terræ circumvenient nos, & exscindent nomen nostrum ex hac terra. & quid facies nomini tuo maximo?

10 Dixit autem Jehova Jehoschuhæ, Surge, quorsum hoc te manere dejectum in facie tuam?

11 Peccavit Israel, atque etiam transgressi sunt fœdus meum quod præceperam eis: nam & acceperunt de anathemate, & furati sunt, & mentiti sunt, & reposuerunt deniq; illud inter instrumenta sua.

12 Ideo non poterunt consistere filii Israelis ante hostes suos, cervicem vertent ante hostes suos, quia sunt rei anathematis: non pergam esse vobiscum, nisi perdatis hoc anathema è medio vestri.

13 Surge, sanctifica populum hunc, dicens, Sanctificate vos in crastinum: hæc enim ait Jehova Deus Israelis, Anathema *est* in medio tui, Israel; non poteris consistere ante hostes tuos, donec amoveritis anathema istud è medio vestri.

14 Appropinquabitis ergo mane per tribus vestras: eritq; ut tribus illa quam prehenderit Jehova, appropinquet per familias suas; & familia illa quam prehenderit Jehova, appropinquet per domos suas, & domus quam prehenderit Jehova, appropinquet per viros suos.

15 Tum erit, ut deprehensus cum hoc anathemate comburatur igni, ipse & quicquid *est* ei: quia trãsgressus est fœdus Jehovæ & quia cõmisit flagitium in Israele.

16 Quum itaq; surgens Jehoschuah mane, jussisset Israelem appropinquare per tribus suas, prehensa est tribus Jehudæ.

17 Deinde quum jussisset appropinquare *quamque* familiam Jehudæ, prehendit familiam Zerachæam: postea jussit appropinquare familiam Zerachæam per viros suos, & prehensus est Zabdi:

18 Demiq; jussit appropinquare familiam ejus per viros ejus, & prehensus est Hacan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi è tribu Jehudæ:

19 Tum dixit Jehoschuah Hacani; Fili mi, tribue nunc gloriam Jehovæ Deo Israelis, & cede ei confessionem: & enuncia nunc mihi quid fecerio, ne celes me.

20 Respondit itaque Hacan Jehoschuhæ, dicens, Verum *est*, ego peccavi Jehovæ, Deo Israelis; & hoc & illud commisi.

21 Quum enim viderem inter illa spolia regam Babylonicum unam præstantem, & ducentos siclos argenti, & lingulam auream unam quinquaginta siclorum ponderis concupiscens accepi ea: ecce autem sunt abscondita in terra in medio istius tentorii mei, argentum autem *est* sub ipsa *lingula*.

22 Tunc misit Jehoschuah legatos, qui cucurrerunt in illud tentorium: & ecce *lingula* abscondita *erat* in tentorio ejus, & argentum illud sub ea.

23 Hi vero accipientes ea è medio illius tentorii, attulerunt ea ad Jehoschuham & ad omnes filios Israelis: statueruntq; ea coram Jehova.

24 Tunc Jehoschuah & totus Israel cum eo, assumto Hacane filio Zerachi, & argen-

ro. & boves, & oues, & asinos, & camelos, & tentoria eorum, & omnem substantiam, & filios eius, ac filiabus eius & bobus eius, asinisque eius, & gregibus eius. & tentorio eius, denique omnibus quæ erant ei: deduxerunt ea in conuallem Hacoris.

25 Ubi dixit Iehoschuah, Quam perturbasti nos? perturbabit te Iehova hoc die: obruerunto; eum totus Israel lapidibus & combusserunt eos igni, quum obtruissent eos lapidibus.

26 Postremo erexerunt super eum acervum lapidum magnum *exstantem* usque in hunc diem, ex aversus est Iehova à furore iræ suæ; idcirco vocavit *quisque* nomen loci illius convallem Hacoris, usque in hunc diem.

CAPUT VIII.

Strategia Iehoschuha divinitus præscripta, & Decalogus lapidibus insculptus.

TUm dixit Iehova Iehoschuhæ, Ne timero, neq; consternaror; sume tecum totum populum aptum ad bellum & surgens ascende versus Hajum: vide, trado in manum tuam regem Haji, & populum ejus, civitatemque ejus, & terram ejus.

2 Ut facias Hajo & regi ejus, sicut fecisti Jerichunti & regi ejus; tantum spolia ejus, & jumenta eius diripietis vobis: dispone tibi insidias contra civitatem istam à posteriore parte ejus.

3 Surrexit itaque Iehoschuah & totus populus aptus ad bellum, ut ascenderet versus Hajum, & delegit Iehoschuah triginta millia virorum valentium robore, ut præmitteret eos nocu:

4 Præcepitq; eis, dicendo, Videte vos qui insidiaturi estis huic civitati à posterior e parte ipsius civitatis, ne procul colloceris vos ab ipsa civitate valde, ut sitis vos omnes parati.

5 Ego autem totusque hic populus qui mecum *erit*, appropinquabimus ad istam civitatem: eritq; quum procedent obviam nobis, quemadmodum prius, ut fugiamus ante eos.

6 Itaque exibunt post nos, donec avellerimus eos ab ipsa civitate; dicent enim, Fugiunt ante nos quemadmodum prius: quando fugiemus aute eos:

7 Tum vos surgitote ex insidiis, ut expellatis reliquias ipsius civitatis: tradet enim Jehova Deus vester eam in manum vestram.

8 Erit autem quum occupabitis ipsam civitatem, *ut* incendatis ipsam civitatem igni, secundum verbum Jehovæ facitote: videte, præcepi vobis.

9 Sic præmisit eos Iehoschuah, qui abeuntes ad locum insidiarum, consederunt inter Beth-Elem & inter Hajum, ab occasu Hajo: pernoctavit autem Iehoschuah nocte illa in medio populi.

10 Deinde surgens Iehoschuah mane, recensuit populum: ascendebatque ipse cum Senioribus Israelis ante populum, Hajum versus.

11 Totus quoque populus, acies quæ erat cum eo, ascendentes appropinquarunt donec venirent è regione ipsius civitatis: posuerunt que castra ab Aquilone Hajo, valle quadam inter eos & Hajum *sita*.

12 Præterea sumsit quasi quinquies mille virorum: quos disposuit in insidiis inter Beth-Elem & Hajum, ab occasu civitatis Haji.

13 Admovente itaque populo tota castra, quæ *erant* ab Aquilone civitati illi, & extremam partem eorum ab occasu ipsius civitatis, perrexit Jehoschuah ea nocte in medium illius convallis;

14 Unde fuit quum *id* vidisset rex Haji, ut mane, festinans et surgentes properarent viri illius civitatis obviam Israeli in prælium, ipse cum toto populo suo, eo ipso tempore ante planitiem Illam: nesciebat autem ille sibi insidias esse à parte posteriore civitatis.

15 Tunc finxerunt se plaga affici Jehoschuah & totus Israel ante eos, fugerunt que via ad desertum.

16 Quapropter conclamati sunt totus populus, qui remanserat in civitate Haji ad persequendū eos: qui persecuti sunt Jehoschuam, ita ut avellerentur à civitate sua.

17 Neq; remansit quispiā Haji aut Beth-Ele qui non exiret ad persequendum Israelem: reliquerunt que civitatem suam apertam, dum persequebantur Israelem.

18 Postea quum edixisset Iehova Jehoschuhæ, Extende vexillum istud quod *est* in manu tua versus Hajum, quia in manum tuam tradam ipsum: extendit Iehoschuah vexillum illud quod *erat* in manu sua versus ipsum civitatem.

19 Tunc ille insidiæ surgentes citò è loco suo, accurrerunt, quum extendisset manum suam; & ingressæ civitatem ipsam, ceperunt eam; & festinanter incenderunt civitatem igni.

20 Quumq; respicerent viri Haji post se, viderunt quod ecce, ascenderet fumus ipsius civitatis versus cœlum. non erant eis vires ad fugiendum huc & illuc: populus vero qui fugiebat ad desertum, convertit se contra eum qui persequutus fuerat *ipsum*

21 Etenim Iehoschuah & totus Israel videntes suas insidias cepisse civitatem, & ascendere fumum ipsius civitatis; reversi percusserunt viros Haji:

22 Ipsæ vero *insidiæ* exierunt ex ipsa civitate obviam illis, ita ut essent Israelitis in medio, isti hinc, & illis inde: & percusserunt illos adeo, ut non relinqueret illis superstitem aut effugientem.

23 Sed regem Haji ceperunt vivum, quem obtulerunt Iehoschuhæ.

24 Fuit autem quum absolvissent Israelitæ occidere omnes habitatores Haji in agro, in eo deserto ubi persequuti fuerant ipsos, & cecidissent omnes illi acie gladii, donec consumerentur: ut reverti omnes Israelitæ Hajum, percuterent *reliquias* ejus acie gladii.

25 Fuerunt que

25 Fueruntque omnes qui ceciderunt die illo, cum viri cum fœmina, duodecies mille; omnes viri Haji.

26 Nam Jehoschuah non retraxit manum suam, quam extenderat cum vexillo usque dum internecioni devoviset omnes habitatores Haji.

27 Tantum jumenta & spolia civitatis illius diripuerunt sibi Israelitæ, secundum verbum Jehovæ, quod præceperat per Jehoschuham.

28 Deinde combussit Jehoschuah Hajum: & disposuit ipsum *in* tumulum perpetuum, *in* solitudinem usque in diem hunc.

29 Deniq; regem Haji suspendit è ligno usq; ad tempus vespertinum: quum autem occideret sol, præcepit Jehoschuah ut cadaver ejus dimitterent *Israelita* è ligno, quod projecerunt ad ostii portæ civitatis ipsius, & statuerunt super ipsum acervum lapidum magnum usque in diem hunc.

30 Tunc exstruxit Jehoschuah altare Jehovæ Deo Israelis, in monte Hebalis.

31 Quemadmodum præceperat Moschi servus Jehovæ filiis Israelis, sicut scriptum *est* in libro legis Moschis, altare è lapidibus integris, super quos non agitaverat ferrum: in quo obtulerunt holocausta Jehovæ, & sacrificaverunt eucharistica.

32 Præterea inscripsit ibi *aliis* lapidibus, exemplum legis Moschis quam præscripserat filiis Israelis.

33 Quumq; cætus Israel, & Seniores ejus, moderatoresque, & judices ejus adstarent arcæ utrinque, coram Sacerdotibus Leviticis portantibus arcam fœderis Jehovæ, peregrinus atque ac indigena, dimidium ejus è regione montis Gerizzimorum, alterum vero dimidium ejus è regione montis Hebalis: quemadmodum prius præceperat Moschi servus Jehovæ populo ipsi Israeli:

34 Postmodum pronunciavit omnia verba ipsius legis, benedictionem ac maledictionem prorsus ut scriptum *erat* in ipso libro legis.

35 Nullum fuit verbum ex omnibus quæ præceperat Moschi, quod non pronunciaverit Jehoschuah coram tota congregatione Israelis, & fœminis, & parvulis; peregrino etiam qui ibat inter eos.

CAPUT IX.

De Gibbonitarum.

Ut autem quum *ista* audivissent omnes reges illi, qui erant eis Jardenem in montanis, & in planitie, & in omnibus portubus maris magni usq; ad *regionem* subjectam Libano: Chitthæus & Emorræus, Cenahanæus, Perizzæus, Chivvæus & Jebusæus:

2 Ut congregarent se pariter ad pugnandum contra Jehoschuham & contra Israelem, animo uno.

3 Habitatores autem Gibbonis quum audivissent quæ fecerat Jehoschuah Jerichunti & Haji:

4 Ipsi quoque fieri curaverunt astu, ut *sui* abeuntes fingerent se legatos venisse è *longinquo*: sumentes enim saccos tritos *impositorum* asinis suis, & utres vini tritos, ruptosque, & colligatos:

5 Et calceamenta trita & resuta pedibus suis, ac vestimenta trita sibi induta: omnisque panis viatici eorum siccus, & abiectus in micas.

6 Sic adeuntes Jehoschuham in castra Gilgalem, dixerunt ei, & *primoribus* viris Israelis, E terra longinqua advenimus, nunc ergo pangite nobiscum fœdus.

7 Dixerunt autem *primores* viri Israelis Chivvæo, Fortassis in medio mei habitas, & quomodo pangerem tecum fœdus?

8 Qui dixerunt Jehoschuæ, Servi tui sumus: dixitq; eis Jehoschuah, Qui estis? & unde venitis?

9 Tunc dixerunt ei, E terra longinqua valde, venerunt servi tui ad nomen Jehovæ Dei tui: nam audivimus famam ejus, & omnia quæ fecit in Ægypto:

10 Omnia etiam quæ fecit duobus regibus Emorrorum, qui *erant* trans Jardenem, Sichoni regi Chesbhonis, & Hogo regi Baschanis, qui *erat* Haschtharothis.

11 Quapropter edixerunt nobis Seniores nostri & omnes habitatores terræ nostræ, dicendo, Sumite in manu vestra viaticum ad ipsum iter, & abite obviam eis: dicetis autem eis, Servi vestri sumus, nunc ergo pangite nobiscum fœdus.

12 Hic panis noster *est*, calidum in viaticum accepimus illum è domibus nostris, quo die exivimus ut veniremus ad vos: nunc autem ecce aruit, & abiit in micas.

13 Et hi *sunt* utres vini, quos implevramus novos, jam ecce, rupti sunt: similiter hæc vestimenta nostra, & calceamenta nostra detrita sunt, quia magnum est iter hoc valde.

14 Hæc quum accepissent viri illi *primores* ex viatico eorum, & os Jehovæ non consuluissent.

15 Fecit cum eis Jehoschuah pacem, pepigitque cum eis fœdus de illis in vita servandis: quod juramento promiserunt eis principes cœtus.

16 Fuit autem tertio post die quum pepigissent cum eis fœdus, ut audirent eos propinquos esse sibi, & in medio sui eos habitare.

17 Profecti itaq; filii Israelis venerunt ad civitates eorum tertio die: *erant* autem civitates eorum Gibbon, & Cephira, & Beerothæ, & Kiriath-Jcharim.

18 Sed non percusserunt eos filii Israelis, eo quod juramento promississent eis duces cœtus per Jehovam Deum Israelis: quapropter murmuraverunt totus cœtus contra ipsos duces.

19 Dixerunt autem omnes duces toti cœtui, Nos juramento promisimus eis per Jehovam Deum Israelis: ideo nunc non possumus tangere eos.

20 Hoc faciamus eis, ut serventes in vita eos: ut non sit super nos indignatio, propter illud juramentum quod juravimus eis.

21 Quam ergo dixissent eis duces illis: Sinuntor vivere, fuerint putatores lignorum, & haurientes aquam pro toto cœtu, quemadmodum dixerint ipsis duces.

22 Vocavit enim ipsos Jehoschuah, & alloquutus est eos, dicendo; Quare decepistis nos, dicentes, Longinqui sumus à vobis valde, cum vos in medio nostri habitetis?

23 Nunc autem maledicti estis: quapropter ne deficiat ex vobis servus, & qui putent ligna, ac hauriant aquam pro domo Dei mei.

24 Qui respondentes Jehoschuah dixerunt, Quia certo nunciatum fuerat servis tuis, id quod præcepit Jehova Deus tuus Mosi servo suo, ut daret vobis totam hanc terram, & ut perderet omnes habitatores hujus terræ à facie vestra: ideirco meruimus valde vitæ nostræ à vobis, & fecimus rem hanc.

25 Nunc autem, ecce nos in manu tua: ut bonum & ut rectum videtur in oculis tuis facere nobis, fac.

26 Fecit ergo eis sic, & eripuit eos è manu filiorum Israelis, ut non occiderent eos:

27 Constituitque eos Jehoschuah die illo putatores lignorum, & haurientes aquam pro cœtu, ideoque pro altari Jehovæ usque in diem hunc, *usquedum* in eum locum quem delecturus esset.

CAPUT X.

Insurgunt à Jehoschuha Sol & Luna ad persequendum quinque reges.

FUit ergo, quum audivisset Adoni-Tzedek rex Jeruschalaimorum cepisse Jehoschuham Hajum, & extitio devovisse ipsum; quemadmodum fecerat Jerichunte, & rege ejus, sic fecisse Hajo & rege ejus: præterea pacem fecisse habitatores Gibhonis cum Israelitis, & *Israelitas* esse in medio ipsorum:

2 Ut timerent valde, eo quod civitas magna esset Gibhon, sicut una ex civitatibus regis: imo quod etiam major esset Hajo, & omnes cives ejus essent strenui.

3 Quapropter misit Adoni-Tzedek rex Jeruschalaimorum, ad Hohamum regem Chebronis, & ad Piramum regem Jarmuthi, & ad Japhiham regem Lachischi, & ad Debirh regem Hegloni, qui dicerent:

4 Ascendite ad me, & auxiliamini mihi, ut percutiamus Gibhonem: nã pacem fecit cum Jehoschuha, & cũ filiis Israelis.

5 Congregati itaque, ascenderunt quinq; reges Emorsorum, rex Jeruschalaimorum, rex Chebronis, rex Jarmuthi, rex Lachischi, rex Hegloni, ipsi cum omnibus copiis suis, & castra ponentes contra Gibhonem, bellum gerebant adversus eam.

6 Sed miserant cives Gibhonis ad Jehoschuham in castra Gilgal, qui dicerent, Ne remittas manum tuam à servis tuis: ascende ad nos celeriter, & salva nos auxiliare nobis: nam congregantur contra nos omnes reges Emorsorum habitantes in montanis.

7 Ascendit itaque Jehoschuah Gilgale, ipse & totus populus apud ad bellum cum ipso, & omnes valentes robore.

8 (Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, Ne timeto ab eis, nam in manum tuam tradidi eos: non consistet ex eis quisquam in conspectu tuo.)

9 Pervenitq; ad illos Jehoschuah repente: tota ipsa nocte ascenderat Gilgale.

10 Et fudit illos Jehova coram Israele, qui percussit eos cæde magna apud Gibhonem: deinde persecutus eos via qua ascendunt Bethchoronem, percussit eos Hazekam & Makkedam usque.

11 Fuit autem quum fugerent à facie Israelis ipsis *versantibus* in declivi Bethchoronis, ut dejiceret Jehova in eos lapides magnos è cœlis Hazekam usque, quibus moriebantur: plures fuerunt qui moriebantur lapidibus illis grandinis, quam quos occiderunt filii Israelis gladio.

12 Tunc alloquutus est Jehoschuah Jehovam; quo die exposuit Jehova hunc Emorsorum filiis Israelis: & dixit ante oculos Israelis; Sol in Gibhone subsiste, & Luna in convalle Ajalonis.

13 Subsitit ergo Sol, & Luna stetit, donec vindicata esset gens *Israelitica ab* hostibus suis: nonne hoc scriptum est in libro recti? stabat autem Sol in medio cœlo, neque festinabat ad occasum quasi diem totum.

14 Nec fuit similis dies illi ante eum, vel post eum, auscultante Jehova voci cujusquam: nam Jehova pugnabat pro Israele.

15 Tandem reversus est Jehoschuah, & totus Israel cum eo ad castra Gilgalem.

16 Quum autem fugientes quinque reges illi, abscondissent se in quadam spelunca Makkedæ:

17 Nunciatumq; fuisset Jehoschuhæ, dicendo, Inventi sunt quinque illi reges absconditi in quadam spelunca Makkedæ:

18 Dixit Jehoschuah, Olvolvite lapides magnos ori illius spelunæ; & præficite ei viros ad custodiendum illos.

19 Vos autem ne consistite, persequimini hostes vestros, & postremos quosq; eorum cædite: ne permittite eos ingredi in civitates suas, quandoquidem tradidit eos Jehova Deus vester in manum vestram.

20 Fuitq; quum absolvissent Jehoschuah & filii Israelis percutere eos cæde magna valde, donec consumerentur; superstites vero qui supererant ex eis ingressi essent in civitates munitas:

21 Et reverterentur totus populus in castra ad Jehoschuham Makkedam incolumes: non moverat in filios Israelis *quisquam* in ullum linguam suam:

22 Tum dixit Jehoschuah, Aperite os illius spelunæ: & producite ad me quinque reges istos ex ipsa spelunca.

23 Qui facientes sic, produxerunt quinq; reges

reges istos ad eum ex ipsa spelunca, regem Jerusalaimorum, regem Chebronis, regē Jarmuthi, regem Lacischi, regē Hegloni.

23 Deinde fuit quum produxissent reges istos ad Jehoschuam; ut vocaret Jehoschuah omnes viros Israelis, & ediceret ductoribus virorum militantium, qui venerant cum ipso, Appropinquate, imponite pedes vestros cervicibus istorum regum: qui appropinquantes imposuerunt pedes suos cervicibus eorum.

25 Tunc dixit eis Jehoschuah, Ne timete, neq; conterreamini, confirmamini, & fortes estote: nam sic facturus est Jehova omnibus hostibus vestris quibuscum vos pugnaturi estis.

26 Percussitque eos Jehoschuah postea, & morte affecit eos, suspendens eos è quinque lignis: qui manserunt suspensi è lignis illis usque ad vesperam.

27 Fuit vero tempore occasus Solis, ut præcipiente Jehoschuha, dimitterent eos ex lignis, ac projicerent eos in speluncam illam ubi absconderant se: & imposuerunt lapides magnos ori illius speluncæ usque in hunc ipsum diem.

28 Makkedam autem cepit Jehoschuah eodem die, cujus *incolas* percussit acie gladii, & cum rege ejus internecioni devovit, ipsos, id est, omnem animam quæ *erat* in illa, non reliquum fecit superstitem: Sed fecit regi Makkedæ quemadmodum fecerat regi Jerichuntis.

29 Deinde progressus Jehoschuah, & totus Israel cum eo Makkeda Libnam, oppugnavit Libnam.

30 Quumque tradidisset ipsam quoque Jehova in manum Israelis & regem ejus, percussit eam acie gladii, id est, omnem animam quæ *erat* in ea, non reliquū fecit in ea superstitem, sed fecit regi ejus, quemadmodum fecerat regi Jerichuntis.

31 Deinde progressus est Jehoschuah & totus Israel cum eo Libna Lacischum: & castris positis obsidebat eam oppugnavit eam.

32 Tradiditque Jehova Lacischum in manum Israelis, qui cepit eam die secundo, & percussit eam acie gladii, id est, omnem animam quæ *erat* in ea, secundum omnia quæ fecerat Libnæ.

33 Tunc ascendit Horam rex Gezeris ad auxiliandum Laischo: sed percussit eum Jehoschuah; & populum ejus, adeo ut non faceret ei reliquum superstitem.

34 Deinde progressus est Jehoschuah & totus Israel cum eo Laischo Heglonem: & castris positis obsidentes eam oppugnaverunt eam:

35 Quam ceperunt eodem die, & percusserunt eam acie gladii, id est, omnem animam quæ *erat* in ea eodem die internecioni devovit: secundum omnia quæ fecerat Laischo.

36 Deinde ascendit Jehoschuah & totus Israel cum eo Heglone Chebronem, & oppugnaverunt eam,

37 Quam capientes percusserunt acie gladii, & regem ejus, & omnes civitates ejus, id est, omnem animam quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit superstitem, secundum omnia quæ fecerat Heglonī: internecioni enim devovit eam, id est, omnem animam quæ *erat* in ea.

38 Deinde reversus Jehoschuah & totus Israel cum eo Debirum venit, & oppugnavit eam.

39 Quumq; cepisset eam & regem ejus, & omnes civitates ejus, percusserunt eos acie gladii, & internecioni devoverunt omnem animam quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit superstitem: quemadmodum fecerat Chebronī, sic fecit Debirn & regi ejus, & quemadmodum fecerat Libnæ & regi ejus.

40 Denique percussit Jehoschuah totam regionem, montanam, & australem, & planam, & decursibus *irriguam*, & omnes reges earum: non reliquum fecit superstitem: sed omnem animam humanam internecioni devovit, quemadmodum præceperat Jehova Deus Israelis.

41 Sic percussit eos Jehoschuah inde à Kadesso-Barneæ Hazzam usque: totam etiam terram Goschenis Gibhonem usque.

42 Omnes autem istos reges & terram eorum cepit Jehoschuah una expeditione: nam Jehova Deus Israelis pugnabat pro Israele.

43 Tum demum reversus est Jehoschuah & totus Israel cum eo ad castra Gilgalē.

CAPUT XI.

Bellū imponitur finis, & populus in terram promissam immittitur.

FUitq; quum audivisset *ista* Jabin rex Chazoris, ut mitteret ad Jobabum regem Madonis, & ad regem Schimronis, & ad regem Aciphaphi.

2 Ad reges quoq; qui *erant* ab Aquilone *regionis*, in montanis, & in campestribus, in Australibus partibus Ginnerothanis, & in planitie & in cratibus Dori versus mare.

3 *Ad* Cenahanæum ab Oriente & Occidente, & Emoræum, & Chittheum, Perizzæumque, & Jebuæum, in montanis: Chivæum etiam subjacentem Chermoni, in regione Mizpæ.

4 Qui prodierunt ipsi, & omnes copiæ eorum cum eis: populus multus, sicut arena quæ *est* in littore maris, multitudine: & equi ac currus multi admodum.

5 Et ex condicto eo venerunt omnes reges illi, deinde venientes castra posuerunt simul ad aquas Meromi, ut pugnarent contra Israelem.

6 Dixit autem Jehova Jehoschuhæ: Ne time à facie eorum, nam cras hoc eodem tempore traditurus sum omnes illos confosso coram Israele: equis eorum subfagines succidito, & currus eorum comburito igni.

7 Venit itaque Jehoschuah & totus populus militaris cum eo contra illos ad a-

vas Meromi repente, & irruerunt in eos.

8 Quos tradidit Jehova in manum Israelis, ita ut percuterent eos, & persequenti sunt eos usque ad magnam Tzidonem, & usq; ad fornaces vitrarias, ac usq; ad convallem Mitzpæ versus Orientem: percusserunt autem eos adeo, ut non reliquum fecerent eis superstitem.

9 Fecitq; Jehoschuha quemadmodum ipsi ediserat Jehova: equis eorum suffragines succidit, & currus eorum combussit igni.

10 Reversus inde Jehoschuah, tempore illo cepit Chatzorem, cujus regem percussit gladio: Chatzor enim antea erat caput omnium regnorum istorum.

11 Percusserunt autem omnem animam quæ *erat* in ea, acie gladii, internecioni devoventes, non reliqua fuit ulla anima *humana*; Chatzorem vero combussit igni.

12 Similiter omnes civitates regum istorum, & omnes reges earum cepit Jehoschuah, percussitq; eos acie gladii, internecioni devovendo eos: quemadmodum præceperat Mosche servus Jehovæ.

13 Verumtamen nullam earum civitatum quæ manserunt cũ aggere suo combusit Israel: præter Chatzorem solam, *quam* combussit Jehoschuah.

14 Omnia autem spolia istarũ civitatum, & jumenta diripuerunt sibi filii Israelis: tantum omnes homines percusserunt acie gladii adeo ut perderent eos, non fecerunt reliquam ullam animam *humanam*.

15 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi servo suo, sic præceperat Moschen Jehoschuhæ: & sic fecit Jehoschuah, nihil detraxit ex omnibus quæ præceperat Jehova Moschi.

16 Cepit ergo Jehoschuah totam regionem istam, montanam, & totam Australem, & totam terram Goschenis, & planitiem, atque campestria, id est, montanas Israelis, & planitiem ejus.

17 A monte glabro quo ascenditur Seirem, usq; Bahal Gadæ in convalle Libani sub monte Chermonis, quorũ omnes reges cepit, & percussit eos morti tradidit eos.

18 Diebus multis gessit Jehoschuah contra omnes reges istos bellum.

19 Nulla fuit civitas quæ pacem fecerit cum filiis Israelis, præter Chivvæos habitatores Gibbonis: omnia ista ceperunt bello.

20 A Jehova enim fuit quod obstinabant cor suum, ad occurrendum bello Israeli, ut internecioni devoveret illas, nec fieret illis gratia; sed ut perderent eas quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

21 Tempore autem illo venens Jehoschuah excidit Hanakæos è montanis, è Chebrone, è Debiro, è Hanabo, & ab omnibus montanis Jehudæ, & ab omnibus montanis Israelis: cum civitatibus illorum interfecit eos Jehoschuah.

22 Nullus Hanakæorum reliquus fuit in terra filiorum Israelis: tantum Hazzæ, Gathi, & Asdodi superfuerunt.

23 Sic cepit Jehoschuah totam illam terram, quemadmodum ediserat Jehova Mochi; dedituq; eam Jehoschuah in possessionem Israelitis, secundum partitiones eorum per tribus eorum: quum terra quieta fuit à bello.

CAPUT XII.

Reges XXXIII. victi: à Mosche duo, à Jehoschuha reliqui.

HI autem *sunt* reges istius terræ, quos percusserunt filii Israelis & hæreditario jure possederunt terram eorũ, trans Jardenem ad ortum Solis: à flumine Arnonis usque ad montem Chermonis, & omnia campestria ad Orientem.

2 Sichon rex Emoræorum habitans Cheschbone: qui dominabatur à Haroere, quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, & interamni ipsius fluminis, ac dimidio Gilhad, usq; ad Jabbokum torrentem, terminum Hammonitarum:

3 Et à campestribus usque ad mare Cinereth ab Oriente, & usque ad mare campestrium, mare salsum ad Orientem, *ubi est* via Beth-jeschimothis: & ab Austro sub ipsis decurribus collis.

4 Et conterminus Hog rex Baschanis, è reliquis Raphæorum: qui habitaverat Haschtharothis & Edrehi:

5 Dominabaturque in monte Chermonis, & Salcæ, & in toto Baschane, usq; ad terminum Gescuræorũ, & Mahachathæorum, & in dimidio Gilhadis, conterminio Sichoni regi Cheschbonis.

6 Hos Mosche servus Jehovæ & filii Israelis, percusserunt: dedituque illam Mosche servus Jehovæ hæreditariam possessionem Reubenitis & Gaditicis, ac dimidiæ tribui Menaschiticæ.

7 Hi vero *sunt* reges istius terræ, quos percussit Jehoschuah cum filiis Israelis cis Jardenem ad Occidentem, à Bahalgade in convalle Libani usq; ad montem glabrum, qua ascenditur Seirem: dedituq; eam Jehoschuah tribubus Israelis hæreditariam possessionem secundũ partitiones eorum:

8 In montanis, ac in planitie, & in campestribus, & in desurribus, & in deserto, ac in Australi plaga: *terram* Chitthæi, Emoræi, & Cenahanæi, Perizzæi, Chivvæi, & Jebusæi.

9 Rex Jericho unus: rex Haji, quæ à latere *erat* Beth-Elis, unus.

10 Rex Jeruschalaimorum unus: rex Chebronis unus,

11 Rex Jarmuthi unus: rex Lachischi unus.

12 Rex Eglonis unus: rex Gezer unus.

13 Rex Debiri unus: rex Gederis unus.

14 Rex Chormæ unus: rex Haradi unus

15 Rex Libnæ unus: rex Hadullami unus

16 Rex Makkedæ unus: rex Beth-Elis unus.

17 Rex Thappuachi unus: rex Chepheris unus.

18 Rex Aphechi unus: rex Scharonis unus.

19 Rex

12 rex Madonis unus: rex Chanonis unus.
20 rex Schiamhonis Meronis unus: rex Aeschaphi unus.
21 Rex Thahanachi unus: rex Megiddonis unus.
22 Rex Kedeschi unus: rex Jokneham cum Carmelo unus.
23 Rex Doti cum tractu Dori unus: rex gentium ad Gilgal e unus.
24 Rex Thirzæ unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Sors Reubenis, Gadis, & dimidiæ tribus Menasches.

IEhoschuah autem cum senex esset, & vergens ætate; dixit Jehova ei, Tu senuisti, vergens ætate es, & terra relinquitur multa admodum, possidenda jure hereditario.

2 Hæc terra est quæ relinquitur, omnes limites Philisthæorum, & tota Gesuræa.
3 A Schichore, qui est unse, Ægyptum, usq; ad terminum Ekronis versus Aquilonem, Cenaanæis accensetur: regio quinque satrapatuum Philisthæorum, Hazathæa, & Asdodæa, & Echelonitica, Gathæa, & Ecronitica, & quæ Havvæorum est.
4 Ab Austro tota terra Cenaanæi, & Mara quod est Tzidoniorum Aphekum usque, usque ad terminum Emoræi.
5 Terra etiam Giblæa, & totus Libanus ad ortum Solis, a Baal-Gade sub monte Chermonis, usq; ad ingressum Chamathæ.
6 Omnes habitatores illius montis, a Libano usque ad fornaces vitrarias, omnes Tzidonios ego expellam a conspectu filiorum Israelis: tantum sac ut *sortiendo* accidat Israeli in possessionem, quemadmodum præcepi tibi.
7 Nunc itaq; divide terram istam in possessionem novem his tribubus, & dimidiæ tribui Menaschitæ.
8 Cum *altera dimidia* ejus Reubenitica & Gaditica acceperunt possessionem suam, quam dederat eis Mosche trans Jardenem ad Orientem, quemadmodum dedit eis Mosche servus Jehovæ:
9 A Harohere quod est ad ripam fluminis Arnonis, & civitate quæ est interamnis, & totam planitiem Medebæ Dibonē usque,
10 Id est, omnes civitates Sichonis regis Emoræi, qui regnabat Cheschbone: usque ad terminum Hammonitarum.
11 Tum Gilhadem & terminum Gesuræum & Mahechathæum: totumque montem Chermonem ac totum Baschanem, Salcam usque.
12 Totum regnum Hogi in Baschane, qui regnabat Haschtharothis & Edrehi: hic reliquus erat è reliquiis Raphæorum, quum percussit eos Mosche & expulit eos.
13 Quamvis non expulerint filii Israelis Gesuræum & Mahachathæum, sed inhabitarunt Gesuræus & Malachathæus in medio Israelis usque in diem hunc.
14 Tantum tribui Levitica non dedit possessionem, igne consumenda Jehovæ Dei Israelis sunt possessio ejus, quemadmodum dixit ei.
15 Dederat autem Mosche tribui filiorum Reubenis per familias eorum *in possessionem*.
16 Fuitque eis terminus a Harohere, quod est ad ripam fluminis Arnonis, tum civitas quæ est interamnis, tum tota planities usque Medebam:
17 Cheschbonem cum omnibus civitatibus ejus quæ sunt in illa planitie, Dibonem, & Bamoth-Baalem, & Beth-baalmehonem:
18 Item Jahatram, & Kedemothas, & Mephaatham:
19 Item Kirjathajima, & Sibmam, & Tzereth-Schacharam in monticulis illius convallis:
20 Item Beth-peoriem, & Asdothas Pisgæ, & Beth-jeschimothas:
21 Denique omnes civitates illius planitiei, & totum regnum Sichonis regis Emoræorum, qui regnarat Cheschbone quē percussit Mosche cum & principes Midjanitarum Evim, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, Toparchas Sichonis, inhabitantes eam terram.
22 Bilhamum quoq; filium Behorii divinum, occidissent filii Israelis gladio ca as copias eorum.
23 Fuitque terminus filiorum Reubenis; Jarden cum termino *ejus*: hæc *est* possessio filiorum Reubenis per familias eorum, civitates cum villis earum.
24 Item dederat Mosche tribui Gadis, pro filiis Gadis per familias eorum *in possessionem*.
25 Fuitque illis terminus Jazer cum omnibus civitatibus Gilhadis, & dimidia terra Hammonitarum Haroherem usque, quæ est ante conspectum Rabbæ.
26 Item a Cheschbone usq; Ramatham Mizpæ, & Betonimos, & a Machanajimis usque ad terminum Debiri.
27 In convalle autem Beth-haramim, & Beth-Nimram, & succothas, & Aquilonalem tractum residuum regni Sichonis regis Cheschbonis, Jardenem cum termino *ejus* usque ad extremitatem maris Cinnereth, trans Jardenem ad Orientem.
28 Hæc *est* possessio filiorum Gadis per familias eorum civitates eum villis earū.
29 Denique dederat Mosche dimidiæ tribui Menaschis *in possessionem*, fuitque dimidiæ tribus filiorum Menaschis per familias eorum.
30 Fuit, inquam, terminus eorū a Machanajimis totus Baschan, totū regnum Hogi regis Baschanis, & omnes villæ Jairis, quæ *erant* in Baschane, sexaginta civitates.
31 Item dimidium Gilhadis cum Haschtharothis, & Edrehi civitatibus regni Hogi in Baschane: *fuit* filiorum Machir

ras accendit, pro dandis parte filiæ suæ Achsæ in matrimonium.

19 Ille fecit, quæ postulanda tradidit: rigat Mosche in campestribus Moabitarum; trans Jardenem à regione Jerichuntis Orientem versus:

733 Tribui autem Levitica non dederat Mosche possessionē: Jehova Deus Israelis, est possessio eorū, quemadmodū dixit eis.

CAPUT XIV.

Sors Caleb.

Hos vero fuere quos possidendos accepere filii Israelis in terra Chanaan: & quos possidenda tradiderunt Eleazar Sacerdos, & Jehosuah filius Nunis, ac priores patrum familiarum per singulas tribus filiis Israelis.

2 Sortitione possessionis sua (quemadmodum præceperat Jehova per Moschen) novem tribubus & dimidiæ tribui:

3 Quum dedisset Mosche possessionem duabus illis tribubus, & dimidiæ tribui trans Jardenem: Levitis autem non dedisset possessionem inter eos.

4 Erant enim filiorum Josephi duæ tribus, Menasithe & Ephraim; Levitis vero non dederunt partem in ipsa terra, sed civitates ad habitandum, & suburbana prædia eorum, pro pecoribus eorum: & pro facultatibus eorum.

5 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Israelis, & partiti sunt terram.

6 Accedentibus autem filiis Jehudæ ad Jehoschuam Gilgalem, dixerat ei Caleb filius Jephunnæ Kenizzæus, Tu novisti verbum quod edixit Jehova Moschi viro illi Dei, mei causa, & tui causa Kadeschi-Barnethe:

7 Quadraginta annos natum fuisse me quum mitteret Mosche servus Jehovæ me Kadeschu-Barnethe ad explorandum hanc terram, & retulisse ei responsum, quemadmodum erat in animo meo.

8 Fratres quidem meos, qui ascenderant mecū liquefecisse animū populi: me vero plene sequutū esse Jehovam Deum meum.

9 Idcoq; juravit Moschen die illo, dicendo, *Veruntamen* nisi terra illa per quā incessit pes tuus tibi cedat in possessionem, filiisq; tuis usq; in sæculum: eo quod plene sequutus es Jehovam Deum meum.

10 Nunc autem ecce vivum conservavit Jehova me, quemadmodū dixerat; iā quadragesimus quintus annus est, ex quo edixit Jehova edictū hoc Moschi, quum rediret Israel in desertum: nunc ergo, ecce, ego hodie, annos sum octoginta quinq; annorū.

11 Adhuc hodie robustus sum, ut quo die misit me Mosches, ut vires meæ tunc fuerunt, sic etiā vires meæ nunc sunt ad bellandum, & ad procedendum, atq; veniendum.

12 Quapropter nunc da mihi montem istum, id quod edixerat Jehova die illo: quod tu audivisti illo die Hanakæos esse ibi, civitates esse maximas & munitissimas: forsitan fuerit Jehova mecum ut expellam eos, quemadmodum prædixit Jehova.

13 Benedixit ergo ei Jehosuah, deditque Chebronem Calebo filio Jephunnæ in possessionem.

14 Idcirco fuit Chebron Calebo filio Jephunnæ Kenizzæi in possessionem, usq; in diem hunc: propterea quod plene sequutus esset Jehovam Deum Israelis.

15 Nomen autem Chebronis antea fuerat urbs Arbuhi; is homo fuit maximus inter Hanakæos fuit: tum terra quieta fuit à bello.

CAPUT XV.

Sors tribus filiorum Jehudæ, & civitates à Calebo filio Hetsia datæ.

Fuit autem sors pro tribu filiorum Jehudæ per familias eorum ipsa: ad terminum Edomæorum, desertum Tzinis meridiem versus erat extremitas Australis ab *Occidente*:

2 Fuitq; eis terminus *ab Oriente* mediterraneus, extremitas maris Salis, ab eo finu qui spectat Meridiem versus.

3 Unde procedens in *australem* secundū meridiē ad ascensum Hakkakrabbim, pertransit Tzinam, & ascendit à meridie Kadeschum-Barnethe, ac transiens Chezronem, ascendit Adaram, & divertit ad Karkahum.

4 Inde transiens Hatzmonæ, procedit ad vallē Ægypti, cujus termini exitus fuit in mare: hic esto vobis terminus meridianus.

5 Terminus autem *orientalis* Orientem versus, est mare Salsum, usq; ad extremitatem Jardenis. terminus vero ad latus Aquilonare, à fine illius maris, pars Jardenis.

6 Unde ascendens hic terminus Beth-Choglam, transit ab Aquilone Beth-Harabæ; deinde ascendit idem terminus ad lapidem Bohanis Reubenitæ.

7 Unde ascendit idem terminus Debiram à convalle Hacoria, & Aquilonem versus spectat Gilgalem, qui est à regione ascensus Adummim eorum, qui ipsi valli à Meridie sunt est: tum transit terminus ipse ad aquas Hen-Schemeschi, sunтque progressus ejus ad fontem Rogelis.

8 Inde ascendit idem terminus per vallem filiorum Hinnomi ad latus urbis Jebusæorum à Meridie, ipsa est Jerusalaim: unde ascendit idem terminus ad verticē montis qui est in cruspectu vallis Hinnomi versus Occidentem, quique est in extremitate convallis Raphaæorum versus Aquilonem.

9 Post definit terminum istum mons à vertice suo ad fontem aquarum Nephthoachi, & procedit ad civitates montis Hephronis: definit etiam terminum istum Baalah, ista est Kirjath-Jeharim.

10 Deinde divertens terminus ipse à Baalah Occidentem versus ad montē Seirim, transit ad latus montis Jehorimorum ab Aquilone, hoc *jam est* Cesalon: tū descendens Beth-Schemeschum transit Thimnam.

21 Postea procedit iste terminus ad latus Hebron ad Aquilonem versus, & desinit ipsum terminum ad Schicceronem, & transiens montem Baalæ, procedit Jabneelem, & sunt exitus istius termini in mare.

12 Denique terminus Occidentalis *est* quod *est* ad mare magnum & terminus *ipsius*: hic *est* terminus filiorum Jehudæ circumquaque per familias eorum.

13 Caleb autem filio Jephunnæ dedit partem Jehoschuah inter filios Jehudæ ex præstituto Jehovæ sibi *indicto*, urbem Arbahi, *quæ fuit* pater Hanakitarum, ea *est* Chebron.

14 Expulseratque inde Caleb tres Hanakitas, Scheschajam, & Achimanem, & Thalmajum, Hanakitas.

15 Postea ascendens inde ad habitatores Debiri (nomen autem Debiri antea *fuerat* urbs Sepheri)

16 Dixerat Caleb, Qui percusserit urbem Sepheri & ceperit eam, vicissim dabo ei Hacsam filiam meam in uxorem.

17 Quumque cepisset eam Hothniel filius Kenazi agnatus Calebi, dedit ei Hacsam filiam suam in uxorem.

18 Fuitque dum conventura esset ut *ea* persuaderet illi de petendo à patre suo agro, desiliitque de asino: cui dixit Caleb, Quid tibi *est*?

19 Tum dixit illa, Da mihi munus, quandoquidem terram siccam dedisti mihi, da mihi quoq; scaturigines aquarum: dedit itaque ei scaturigines superiores, & scaturigines inferiores.

20 Hæc *est* possessio tribus filiorum Jehudæ per familias eorum.

21 Suntque civitates ultæ, extremitatis *pertinentis* ad tribum filiorum Jehudæ, contermina Edomæis, ad Meridiem: Kabzeel, & Heder, & Jagur.

22 Et Kina, & Dimona, & Hadhada.

23 Et Kedesch, & Chatzor, & Jithnan.

24 Ziph, & Telem, & Behaloth.

25 Et Chatzor, Chadattha, & Kerijoth (Chetzron ea *est* Chatzor.)

26 Amam, & Schemah, & Molada.

27 Et Chatzar-Gadda, & Cheschmon, & Beth-Pelet.

28 Et Chatzar-Schubal, & Beer-Scheba, & Biziothja.

29 Bahala, & Hijima, & Herzem:

30 Et Eltholad, & Cesil, & Chorma:

31 Et Tziklag, & Madmanna: & Sansanna.

32 Et Lebaoth, & Schilchim, & Hajin, & Rimmon: omnes civitates viginti novem, & villæ earum.

33 In humili loco, Eschthaol, & Tzorha, & Aschna.

34 Et Zanoach, & Hen-Gannima, Thappuach, & Henam,

35 Jarmuth, & Hadullam, Soco, & Hazeka.

36 Et Schaharajim. & Hadithajim, & Gedera sive Gederothajim: civitates quatuordecim, & villæ earum.

37 Tzenam, & Chadascha, & Migdal-Gadia.

38 Et Dilhan, & Mitzpe, & Jokteel,

39 Lachisch, & Bozkath, & Hegion.

40 Et Chabbon, & Lachmas, & Cithlisch.

41 Et Gederothæ, Beth-Dagon, & Naham, & Makheda, civitates sexdecim & villæ earum:

42 Libna, & Ether, & Haschan,

43 Et Jiphthach, & Aschna, & Nezib,

44 Et Kehila, & Achzib, & Mareschæ: civitates novem & villæ earum.

45 Hekron cum pagis ejus & villis ejus.

46 Ab Hekrone usque ad mare, omnes *civitates* quæ sunt juxta Aschdodum, & villæ earum.

47 Aschdod pagi ejus & villæ ejus, Hazza pagi ejus & villæ ejus, usq; ad vallem Ægypti, & mare magnum, ac terminus *ejus*.

48 In montanis autem Schamir, & Jatthir, & Soco.

49 Et Danna, & urbs Sannæ, ea *est* Debir.

50 Et Hanab, & Eschthemo, & Hanim.

51 Et Goschen, & Cholon, & Gilo: civitates undecim & villæ earum.

52 Arab & Duma, & Eschchan,

53 Et Janum, & Beth-Thappuach, & Aphekæa.

54 Et Chumta, & urbs Arbahi, ea *est* Chebron, & Tzihor, civitates novem & villæ earum.

55 Mahon, Carmel, & Ziph, & Juta.

56 Et Jizreel, & Jokdeham, & Zanoach.

57 Kajin, Gibea, & Thimna: civitates decem & villæ earum.

58 Chalchul, Beth-Tzur, & Gedor.

59 Et Maharath, & Beth-Hanoth, & Eltheken: civitates sex & villæ earum.

60 Kirjath-Bahal, ea *est* Kirjath-Iearim, & Rabba: civitates duæ & villæ earum.

61 In deserto, Beth-Harabæ, Middin, & Secaca,

62 Et Nibschan, & civitates salis, & Hen Gedi: civitates sex & villæ earum.

63 Iebusæos autem habitantes Jeruschalaim, non potuerunt filii Jehudæ expellere: sed habitabat Iebusæus cum filiis Jehudæ Jeruschalaimis usq; in diem hanc.

CAPUT XVI.

Sors filiorum Ephrajimi, inter quos Genahanæus tributarius.

DEinde prodiit sors pro filiis Josephi, à Jardene *è regione* Jerichuntis, inde ab aquis Jerichuntis ad Orientem: desertum illud, quod ascendit Jerichunte per montana Beth-Elem.

2 Inde progreditur Beth-El: & Luzum, & transit ad terminum Arcæi Hatarothæ:

3 Postea descendit Occidentem versus per terminum Japhletæi usque ad terminum Beth-Choronis inferioris & Gezerum usque: suntque exitus ejus in mare.

4 Itaque possessionem acceperunt filii Josephi, Menasche & Ephraim.

5 Fuit autem terminus filiorum Ephrajimi per familias eorum; fuit, inquit, terminus possessionis

poſſeſſionem eorum Oriente verſus, Ataroth-Adarin Beth-Choronem ſuperiorem uſque.

6 Et procedit terminus iſte Occidentem verſus Michmethathum ab Aquilone, unde divertit terminus Orientem verſus Thanathum-Schilunris; quem pertranſit ab Oriente ad Janoachum.

7 Tum deſcendit à Janoacho Hazarothis & Nabatam: & incurrens in Jericho, exit ad Jardenem.

8 A Thappuacho procedit terminus verſus Occidentem ad flumen Kanæ, finemq; extrus ejus in ipſum mare: hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Ephraimi per familias eorum.

9 Hæ autem civitates, limitares *fuerunt* pro filiis Ephraimi inter poſſeſſionem Manaſſitarum; omnes civitates cum villis earum.

10 Sed non expulerunt Cenahanæum qui habitabat Gezere: quapropter habitavit Cenahanæus inter Ephraimitas uſque in diem iſtum, fuitque tributo ſervicns.

CAPUT XVII.

Sors dimidiæ tribus Manaſſitæ, & filiorum Zelophchadi.

FUit vero ſors tribui Manaſſitis, quia ipſe primogenitus erat Joſephi: Machiri quidem primogenito Manaſſitis, principi Gilhaditidos, eo quod ipſe *erat* vir bellicoſus, ideo fuit ejus Gilhaditis & Baſchan.

2 Filiis vero Manaſſitis reliquis fuit *ſors* per familias ſuas, filiis Abiezeritis, & filiis Chelekitis, & filiis Aſrielitis, & filiis Schecremitis, & filiis Chepheritis, & filiis Schemidahitis: *nam* hi *fuerunt* filii Manaſſitis, filii Joſephi, mares per familias ſuas.

3 Tzelophchado autem filio Chepheritis, filii Gilhadis, filii Machiritis, filii Manaſſitis, non fuerunt filii ſed filiæ: atq; hæc *ſunt* nomina filiarum ejus, Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirza.

4 Quæ acceſſerunt coram Eliazare ſacerdote, & coram Jehoſchaha filio Nunis, & coram principibus, dicendo, Jehova præcepit Moſchi dari nobis poſſeſſionem inter fratres noſtros: quapropter dedit eis *Jehoſchuah* ad præceptum Jehovæ poſſeſſionem inter fratres patris earum.

5 Acciderunt igitur partes Manaſſitis decem: præter terram Gilhaditicam & Baſchanem, quæ *ſunt* trans Jardenem.

6 Nam filii Manaſſitis *illæ* poſſederunt poſſeſſionem inter filios ejus: terra autem Gilhaditica fuit filiorum Manaſſitis reliquorum.

7 Fuit vero terminus Manaſſitis verſus Aſcher Michmethatha, quæ eſt in conſpectu Schecemi: procedit q; terminus dexteram verſus ad habitatores Hen-Thappuachi.

8 Manaſſitis *quidem eſt* regio Thappuach: ſed Thappuach in termino Manaſſitis *eſt* filiorum Ephraimi.

9 Unde *deſcendit* terminus ad Fumen Kanæ ad, Meridiem ipſius fluminis civitates iſtæ Ephraimi *ſunt* inter civitates Manaſſitis: terminus autem Manaſſitis *eſt* ab Aquilone ipſius fluminis, fuitque exitus ejus in mare.

10 Quæ ad Auſtrum, Ephraimi *ſunt*; ad Aquilonem vero, Manaſſitis; eſtq; mare terminus ejus: & in Aſcherem incidunt ab Aquilone; in Iſſacarem vero ab Oriente.

11 Eſt enim Manaſſitis in Iſſacare & in Aſchere, Beth-Schean cum pagis ejus & Ibleam cum pagis ejus, & habitatores Dori cum pagis ejus, & habitatores Endori cum pagis ejus, & habitatores Thanaci cum pagis ejus, & habitatores Megiddonis cum pagis ejus: tres illi tractus.

12 Sed non potuerunt filii Manaſſitis expellere à civitatibus iſtis *Cenahanæum*; nam voluit habitare Cenahanæus in terra iſta.

13 Fuit quidem, quum fortes evaſiſſent filii Iſraelis, ut redderent Cenahanæum tributarium: ſed omnino non expulerunt eum.

14 Quapropter alloquuti ſunt filii Joſephi Jehoſchuham, dicendo, Quare dediſti mihi in poſſeſſionem ſortem unicam & partem unicam, cum ego ſim populus multus, adeo ut hucuſque benedixerit mihi Jehova?

15 Sed dixit eis Jehoſchuah, Quandoquidem populus multus es, aſcende in ſylvam, & præcide tibi illic, & in terram Perizæi & Raphaitarum: ſiquidem anguſtus eſt tibi mons Ephraimi.

16 Dixerunt autem filii Joſephi, Non eſt ſatis nobis iſte mons: præterea currus ferrati ſunt apud omnes Cenahanæos, qui habitant in terra convallis illius apud eos qui ſunt Beth-Schæane, & in pagis ejus, & apud eos qui ſunt in convalle Jizreelis.

17 Rurſus alloquutus eſt Jehoſchuah domum Joſephi, Ephraimum, & Manaſſitem, dicendo, Populus multus es, & robur magnum eſt tibi, ne ſit tibi ſors unica.

18 Quia mons tuus eſt, ſi ſylva eſt, at præcides eam, ut ſint tui exitus ejus: nam expelles Cenahanæum, quamvis currus ferrati ſint ei, quamvis robuſtus ſit.

CAPUT XVIII.

Comitia in Schilo: tabula geographica terræ Cenahanis: Sors Benjaminis in Jeruſchalaimam.

COngregati autem ſunt totus cœtus filiorum Iſraelis Schilonem, collocaveruntq; ibi tentorium conventus: poſtquam terra domita fuit coram eis.

2 Quumque reliquæ eſſent è filiis Iſraelis, quarum poſſeſſionem non diviſerant, ſeptem tribus:

3 Dixit Jehoſchuah filiis Iſraelis, Quouſque vos remiſſi eritis, quo minus progrediamini ad hæreditandi jure poſſidendum terram, quam dedit vobis Jehova Deus majorum veſtrorum?

4 Date ex vobis ternos viros ex quaq; tribu, ut mittā eos, & ſurgentes obambu-

len-

ſent terram, ac deſcribant eam ſecundum poſſeſſionem ſuam deinde redeant ad me.

5 Sic partientur eam ſibi in ſeptem partes: Iehuda manebit in termino ſuo ab Auſtro, & domus Ioſephi manebunt in termino ſuo ab Aquilone.

6 Vos autem quam deſcripſeritis terram ſeptem partibus, adferetis ad me huc: ut jaciam pro tribubus veſtris ſortem, hic coram Jehova Deo noſtro.

7 Nam non *eſt* pars Levitis inter vos, quia miniſterium Jehovæ *eſt* poſſeſſio ejus: Gad vero & Reuben, ac dimidia tribus Menaſſchis, acceperunt poſſeſſionem ſuam trans Jardenem ab Oriente, quam dedit eis Moſche ſervus Jehovæ.

8 Surrexerunt itaque viri illi ut abirent: præcepitq; Jehoſchuah abituris, ut deſcriberent ipſam terram, dicendo, Ite & obambulate iſtam terram, ac deſcribite eam, deinde revertimini ad me, ut hic jaciam pro tribubus veſtris ſortem coram Jehova Schilunæ.

9 Abeuntesq; viri iſti tranſiverunt per ipſam terram & deſcripſerunt eam oppidatim in ſeptē partes in libro: deinde venerunt ad Jeboſchuhā in caſtra Schilunē.

10 Jeritq; pro tribubus illorum Jehoſchuah ſortem Schilunæ coram Jehova: ſic partitus eſt ibi Jehoſchuah terram iſtam filiis Iſraelis ſecundū partitiones illorū.

11 Eduxit enim ſortem tribus filiorum Binjaminis per familias eorum: & prodiit terminus ſortis illorum inter filios Jehudæ & filios Joſephi.

12 Fuit autem illis terminus in angulo verſus Aquilonem à Jardene: & aſcendit terminus ipſe ad latus Jerichuntis ab Aquilone, deinde aſcendit per montem Occidentem verſus, ſuntque exitus ejus in deſertum Beth-Avenis.

13 Unde tranſit terminus Luzum, ad latus Luzi verſus Meridiem, illa eſt Beth-El: poſtea deſcendit terminus Hataroth-Adaris, ſecundum montem qui *eſt* ab Auſtro Bethchoroni inferiori.

14 Unde definiens terminus ille, divertit in angulo Occidentali Meridiem verſus, à monte qui *eſt* in conſpectu Beth-Choronis ad Meridiem: & ſunt exitus ejus ad Kirjath-Bahalem, (ea eſt Kiriath-jeharima,) civitatem filiorum Jehudæ: hoc *eſt* latus Occidentale.

15 Latus autem verſus Meridiem ab extremitate Kirjath-jeharimorum: hoc exiens à termino Occidentali progreditur ad fontem aquarum Nephthouchi.

16 Tum deſcendit iſdem terminus ad extremitatem montis qui *eſt* in conſpectu vallis filii Hinnomi quique *eſt* in convalle Raphæorum in Aquilonali parte *ejus*: deſcenditq; per vallem Hinnomi ad latus Jebuſæi Meridiem verſus; deſcendit, *inquam*, ad fontem Rogelis.

17 Et definiens verſus Aquilonem procedit Ben-Schemeſchum, inde procedit Gelilothas, quæ *ſunt* è regione aſcenſus Adummimorum: ac deſcendit *ad* lapidem Bohanis Reubenitæ.

18 Inde tranſiens ad latus *quod eſt* è regione Harabæ Aquilonem verſus, deſcendit Harabam.

19 Poſtea tranſit terminus ad latus Beth-Choglæ verſus Aquilonem, ſuntq; exitus ipſius termini in finum maris ſalſi Aquilonarem: in extremitatem Jardenis Meridianam: hic *eſt* terminus Meridianus.

20 Denique Jarden terminat ipſum in latere Orientem verſus: hæc *eſt* poſſeſſio filiorum Binjaminis per terminos ejus circumquaque, pro familiis eorum.

21 Sunt autem civitates pro tribu filiorum Binjaminis, per familias eorum, Jericho, & Beth-Choglæ, & Hemek Kezriz.

22 Item Beth-Haraba, & Tzemarajim, & Beth-El.

23 Et Havvim, & Para, & Hophra.

24 Item Gephar-Hammonai, & Hophni, & Gebah, civitates duodecim & villæ earum.

25 Gibbon, & Ramá, & Beerothæ,

26 Et Mizpe, & Cephira, & Morza,

27 Et Rekem, & Jirpeel, ac Tharala,

28 Et Tzelah, Eleph, & Jebuſæi *civitas* (ea *eſt* Jeruſchalaima,) Gibbath, & Kirjath: civitates quatuordecim & villæ earum: hæc *eſt* poſſeſſio filiorum Binjaminis per familias eorum.

CAPUT XIX.

Sors Schimhonis, Zebulonis, Iſſacharis, Aſcheris, Naphthali, & Danis. Item hæreditas Jehoſchuhæ.

DEinde prodiit ſors ſecunda Schimhonitarum per familias eorum: fuitque poſſeſſio eorum intra poſſeſſionem filiorum Jehudæ.

2 Fuit enim eis in poſſeſſione illorum, Beer-Schebah, & Schebarh, & Molada,

3 Item Chatzar-Schuhal, & Bala, & Hetzem,

4 Et Eltholad, & Bethul, & Chorma,

5 Et Tziklag, & Beth-Marcaboth, & Chatzar-Suſa.

6 Et Beth-Lebaothæ, & Scharuchen: civitates tredecim & villæ earum,

7 Haijin, Rimmon, &Ether, & Haſchen: civitates quatuor & villæ earum.

8 Omneſque villæ quæ *erant* circa civitates iſtas, uſque ad Bahalath-Beerem, *ſive* Ramathum Meridianam: hæc *eſt* poſſeſſio tribus filiorum Schimhonis per familias ſuas.

9 Ex portione filiorū Jehudæ, *eſt* poſſeſſio filiorum Schimhonis: quia fuit major pars filiorum Jehudæ quam eis conveniret, ideo poſſeſſionem acceperunt filii Schimhonis intra poſſeſſionem eorum.

10 Poſtea aſcendit ſors tertia pro filiis Zebulunis per familias eorum: eſtque terminus poſſeſſionis eorum Sarium uſque.

11 Unde aſcendit terminus eorū ſecundum mare, etiam Malhalam, & incurrit in Dabbeſche-

Thabbaschemeth: porro incurrit eriam in orientem, qui est in conspectu Jokeachami.

12 Convertitur autem Sarido antrorsum, versus ortum Solis ad terminum Cisloth-Thaboris: & procedit Dabratham, ac ascendit Japhithon.

13 Indeque transit antrorsum, Orientem versus, Gittham-Gepheris, *alias* Hittam-Kattsmis: procedituque Rimmonem-Methoarum, *alias* Nehan.

14 Unde divertit terminus ille Aquilonem versus, Cannathonem: sunteque exitus eius *in* vallem Jiphthae-Elis.

15 Cum Kattatha, & Nahalale, & Schimrone, & Jidcala, & Beth-Lechemo: civitates sunt duodecim & villæ earum.

16 Hæc *est* possessio filiorum Zebulunis per familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

17 Jissacari prodiit sors quarta, pro filiis Jissacaris per familias eorum.

18 Estque termini eorum, ad Jizrehelem & Cesullothas, & Schunem.

19 Et Caphrarajim, & Schion, & Anacharatha:

20 Præterea Rabbith, & Kischion, & Ebetz.

21 Et Remeth, & Hen-Gannim, & Hen-Chadda, & Beth-Pazzez.

22 Unde incurrit terminus in Thabor, & Schacharzima, & Beth-Schemeschum, sunteque exitus termini eorum *in* Jardenem, civitates sexdecim & villæ earum.

23 Hæc *est* possessio tribus filiorum Jissacaris per familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

24 Tum prodiit sors quinta pro tribu filiorum Ascheris per familias eorum.

25 Estque termini eorum, Chelkath & Chali, & Beten, & Aschaph,

26 Et Alammelec, & Hamhad, & Mischeal: incurritq; in Carmelum in Occidente, & in Schichorem *ad* Libnatham.

27 Inde convertitur versus Orientem Solis Beth-Dagonem, & incurrit in Zebulunem, & *in* vallem Jiphthach-Elis, ad Aquilonem Beth-Hemeki & Neïelis: procediteque ad Cabulum sinistrorsum.

28 Item Hebron, & Rechob, & Chammon, & Kana, usq; ad Tzidonem magnam.

29 Unde convertitur terminus Ramam, usq; ad civitatem munitam Tzor; convertitur quoq; terminus Chosam, sunteque exitus ejus in mare à tractu ad Aczibum *pertinente*.

30 Præterea Humma, & Aphek, & Rechob: civitates viginti duæ & villæ earum.

31 Hæc *est* possessio tribus filiorum Ascheris per familias eorum: civitates istæ & villæ earum.

32 Filiis Naphthali prodiit sors sexta, pro filiis Naphthali per familias eorum:

33 Estq; termini eorum à Chelepo, *& ab* quercereto in Tzahannaimmis, & ab Adami-Necob, & Jabneele, Lakkumam usque; sunteque exitus ejus *in* Jardenem.

34 Unde convertitur terminus versus Occidentem Aznothas-Thaboris; & procedit inde Chukkokum versus: incurritq; in Zebulunem à Meridie; in Ascherem vero incurrit ab Occidente, & in Jehudam *ad* Jardenem ab ortu Solis.

35 Urbes autem munitæ, *sunt* Taddim-Tzer, & Chammath, Rakkath, & Cinnereth,

36 Et Adama, & Rama, & Charzor,

37 Et Kedesch, & Edrehi, & Hen-Chatzor,

38 Et Jireon, & Migdal-El, Chorem & Beth-Hanath, ac Beth-Schemesch: civitates novemdecim & villæ earum.

39 Ista *est* possessio tribus filiorum Naphthali *per* familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

40 Pro tribu filiorum Danis per familias eorum, prodiit sors septima.

41 Estq; terminus possessionis eorum Tzorha & Eschthaol, & Hir-Schemesch

42 Et Schatha-Jabbin, & Ajalon, & Jithla,

43 Et Elon, & Thimnatha, & Hekron,

44 Et Eltheke, & Gibbethon, & Baha-lath

45 Et Jehud, & Bene-Berak, & Gath-Rimmon.

46 Et Me-Jarkon, & Rakkon: cum termino suo regione Japhuntis.

47 Prodierat autem terminus filiorum Danis minor quam illis sufficeret: quapropter ascendentes filii Danis pugnaverunt contra Leschemum, & capientes eam percusserunt eam acie gladii, & hæreditario jure possidentes eam habitaverunt in ea, vocaverunteque Leschemum Danem de nomine Danis patris sui:

48 Ista *est* possessio tribus filiorum Danis per familias eorum, hæ ipsæ civitates & villæ earum.

49 Quumq; absolvissent possessionem accipere ipsius terræ per terminos ejus; dederunt filii Israelis possessionem Jehoschuhæ filio Nunis in medio sui,

50 Ex præstituto Jehovæ dederunt ei civitatem quam petierat, Thimnath-Seracham in monte Ephraïmi: exstruxit deinde ipsam civitatem, & habitavit in ea.

51 Istæ *sunt* possessiones quas possidendas dederunt Elhazar Sacerdos, & Jehoschuah filius Nunis, ac primores paternarum familiarum tribuum filiorum Israelis per sortem, Schilhunte, coram Jehova *ad* portam tentorii convencus: sic absolverunt partiri terram.

CAPUT XX.

Sex civitates refugii, earumque jus.

DIxit alloquutus est Jehova Jehoschuham, dicendo:

2 Alloquere filios Israelis, dicendo; Date *ex* vobis civitates illas receptus, de quibus edixi vobis per Moschen:

3 Ut confugiat illuc occisor, qui *per*cussit

ferit

ferit quempiam errore, per imprudentiam: ut sint vobis receptui à vindice sanguinis Illius.

4 Is, ubi confugiens ad unam ex civitatibus istis, steterit *ad ostium* portæ civitatis illius, & exposuerit audientibus Senioribus illius civitatis rationes suas: tum recipient illum in eam civitatem ad se, & dabunt ei locum, ut habitet cum ipsis.

5 Et quum persequetur illum vindex Illius sanguinis, tum non tradent occisorem in manum ejus, quia per imprudentiam percussit proximum suum, cum non oderet hic illum antea:

6 Sed manebit in civitate illa, donec stet coram cœtu ad judicium suum, usque ad mortem Sacerdotis maximi, qui erit in diebus illis: tunc revertens occisor ille veniet in civitatem suam & in domum suam, *etiam* in civitatem unde fugerat.

7 Quapropter sanctificaverunt Kedeschũ in Galilæa, in monte Naphthali; & Schecemum in monte Ephrajimi; & urbem Arbahi, ea *est* Chebron, in monte Jehudæ.

8 Trans Jardenem autẽ è regione Jerichuntis Orientẽ versus, dederunt Bezerũ in deserto, in planitie, è tribu Reubenis; & Ramothas in Gilhade, è tribu Gadis; & Golanem in Baschane, è tribu Menaschis.

9 Hæ *sunt* civitates conventus omnibus filiis Israelis, & peregrino peregrinanti inter eos *assignatæ*, ut confugiat illuc quisquis percusserit quempiam per errorem: & non moriatur manu vindicis illius sanguinis, donec steterit coram cœtu.

CAPUT XXI.

Assignantur Levitis civitates 48. & completa Dei promissione, pax datur & requies Israeli.

TUm accesserunt primores paternarum *familiarum* è Levitis ad Elhazarem Sacerdotem, & ad Jehoschuham filium Nunis, & ad primores paternarum *familiarum* tribuum è filiis Israelis:

2 Et alloquuti sunt eos Schilunte in terra Genahanis, dicendo; Jehova præceperat per Moschen dari nobis civitates ad habitandum, & prædia suburbana earum pro jumentis nostris.

3 Dederunt itaq; filii Israelis Levitis de possessione sua, ex præstituto Jehovæ, civitates istas & suburbana prædia earum.

4 Quum enim prodiret sors pro familiis Kehathitharum, fuerunt filiis Aharonis Sacerdotis è Levitis à tribu Jehudæ, & à tribu Schimhonitica, & à tribu Binjaminis sorte, civitates tredecim.

5 Filiis autem Kehathi reliquis, ex familiis tribus Ephrajimi, & ex tribu Danis, & ex dimidia tribu Menaschis sorte, civitates decem.

6 Filiis autem Gerschonis, ex familiis tribus Jissacharis, & ex tribu Ascheris, & ex tribu Naphthali, ac ex dimidia tribu Menaschis in Baschane, sorte, civitates tredecim.

7 Filiis Merari per familias eorum, ex tribu Reubenis, & ex tribu Gadis; & ex tribu Zebulunis, civitates duodecim.

8 Dederunt, inquam, filii Israelis Levitis civitates istas, & suburbana prædia earum, quemadmodum præceperat Jehova per Moschen, sorte.

9 Dederunt itaq; ex tribu filiorum Jehudæ & ex tribu filiorum Schimhonis, civitates istas, quas legere poterit *lector* nominatim.

10 Ut essent filiorum Aharonis è familiis Kehathitharum de filiis Levi; nam illis fuit sors primum.

11 Dederunt, inquam, eis urbem Arbahi patris Hanokitarum, ea *est* Chebron, in monte Jehudæ, & suburbana prædia ejus circa eam.

12 Agrum vero ejus civitatis, & villas ejus, dederunt Calebo filio Jephunnæ, in possessionem ejus.

13 Filiis ergo Aharonis Sacerdotis dederunt civitatem receptus occisoris, Chebronem cum suburbanis prædiis ejus, & Libnam cum suburbanis ejus:

14 Et Jatthirem cum suburbanis ejus: & Eschtemoham cum suburbanis ejus.

15 Et Cholonem cum suburbanis ejus; & Debirum cum suburbanis ejus.

16 Et Hajinem cum suburbanis ejus, & Jutham cum suburbanis ejus, Beth-Schemeschum cum suburbanis ejus: civitates novem ex duabus tribubus istis.

17 Ex tribu autem Binjaminis, Gibbonem cum suburbanis ejus: Gebahum cum suburbanis ejus:

18 Hanathothas cum suburbanis ejus & Halmonem cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

19 Omnes civitates filiorum Aharonis Sacerdotum, tredecim civitates cum suburbanis earum.

20 Familiis autem filiorum Kehathi, Levitarum, qui reliqui erant à filiis Kehathi, fuerunt quoq; civitates sortis eorum ex tribu Ephrajimi.

21 Nam dederunt eis civitatem receptus occisoris Schecemum cum suburbanis ejus in monte Ephrajimi, & Gezerum cum suburbanis ejus.

22 Item Kibtzajimam cum suburbanis ejus, & Beth-Choronem cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

23 Ex tribu autem Danis, Eltheken cum suburbanis ejus, Gibbethonem cum suburbanis ejus.

24 Ajalonem cum suburbanis ejus, Gath-Rimmonem cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

25 A dimidia autem tribu Menaschis, Thanaacum cum suburbanis ejus, & Gath-Rimmonem cum suburbanis ejus, civitates duas.

26 Omnes civitates decem cum suburbanis earum, pro familiis filiorum Kehathi reliquorum.

27 At filiis Gerschonis ex familiis Levitarum,

tarum à dimidia tribu Menasschis, civitatem receptus occisoris, Golanem in Basschane cum suburbanis ejus, & Beseschueram cum suburbanis ejus, civitates duas.

28 Item ex tribu Jissacaris Kisschionem cum suburbanis ejus, Daberotham cum suburbanis ejus.

29 Jarmuthum cum suburbanis ejus, Hen-Gannimam cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

30 Et ex tribu Ascheris; Misschealem cum suburbanis ejus, Habdonem cum suburbanis ejus.

31 Che'karham cum suburbanis ejus, & Rechobum cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

32 Et ex tribu Naphthali, civitatem receptus occisoris, Kedeschem in Galilæa cum suburbanis ejus, & Commothas-Dori cum suburbanis ejus, & Karthanem cum suburbanis ejus, civitates tres.

33 Omnes civitates Gerschonitarum per familias eorum, tredecim civitates cum suburbanis earum.

34 Denique familiis filiorum Merari, Levitarum reliquorum, ex tribu Zebulunis Jokneamum cum suburbanis ejus, Kartham cum suburbanis ejus.

35 Dimnâ cum suburbanis ejus, Nahalalê cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

36 Ex tribu autem Reubenis, Bezerum cum suburbanis ejus, & Jahatzam cum suburbanis ejus.

37 Kedemothas cum suburbanis ejus, Mephaatham cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

38 Ex tribu autem Gadis, civitatem receptus occisoris, Ramothas in Gilhade cum suburbanis ejus, & Machanajima cum suburbanis ejus.

39 Cheschbonem cum suburbanis ejus: Jahzerem cum suburbanis ejus, omnes civitates quatuor.

40 Omnes civitates istas *dederunt* filiis Merari per familias eorum, reliquis ex familiis Levitarum: fueruntq; sortis eorum civitates duodecim.

41 Omnes civitates Levitarum intra possessionem filiorum Jisraelis civitates quadraginta octo cum suburbanis earum.

42 Sunt autem civitates istæ unaquæq; cum suburbanis suis circa ipsam: sic de singulis civitatibus istis.

CAPUT XXII.

Dimissio honorificâ tribuum Reubenis, Gadi, & dimidiæ tribus Menasschis: posita altare, symbolum communionis, sit ponum ☞ ☉ ☜.

QUum autem dedisset Jehova Jisraelitis totam terram, quam juramento promiserat se daturum majoribus eorum; & hereditario jure possidentes eam, habitarent in ea:

2 Et quietem largitus esset Jehova illis undequaq; secundum omnia quæ juramento promiserat majoribus eorum: neq; consisteret quisquam ante faciem eorum ex omnibus hostibus eorum, omnes hostes eorum tradidisset Jehova in manus eorum.

3 Non excidisset quicquam ex ullis rebus bonis, quas eloquutus fuerat Jehova domui Jisraelis, cuncta evenissent. *Cap.* 21.

4 Tunc Jehoschuah convocavit Reubenitas, & Gaditas, ac dimidiam tribum Menasschis:

5 Dixitq; eis, Vos observastis omnia quæ præcepit vobis Mosche servus Jehovæ, & auscultastis voci meæ in omnibus quæ præcepi vobis.

6 Non destituistis fratres vestros jam diebus multis, usq; in diem hunc, & observastis observationem; & præceptum Jehova Dei vestri.

7 Nunc autem quietem largitus est Jehova Deus vester fratribus vestris, quemadmodum dixerat eis: nunc igitur conversi abite in tentoria vestra, in terram possessionis vestræ, quam dedit vobis Mosche servus Jehovæ trans Jardenem.

8 Tantum observantes admodum facite præceptum & legem illam, quam præcepit vobis Mosche servus Jehovæ, diligentes Jehovam Deum vestrum, & ambulantes in omnibus viis ejus & observantes præcepta ejus, & adhærentes ei, deniq; colentes eum ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro.

9 Benedixitq; Jehoschuah eis, ac dimisit eos, ut abirent in tentoria sua.

10 Nam dimidiæ tribui Menasschiticæ dederat Mosche *possessionem* in Basschane; alteri vero dimidiæ ejus dedit Jehoschuah cum fratribus ipsorum cis Jardenem ad Occidentem: insuper etiam quum dimitteret eos Jehoschuah in tentoria eorum, muneratus est eos:

11 Et alloquutus est eos, dicendo, Cum opibus multis redite in tentoria vestra, nimirum cum pecore numeroso admodum, cum argento, & auro, & ære, & ferro, & vestimentis multis admodum: participes estote prædæ hostium vestrorum cum fratribus vestris.

12 Revertentes itaq; abierunt Reubenitæ, & Gaditæ, & dimidia tribus Menasschitica à *filiis* Jisraelis Schilunte, quæ *est* in terra Cenaanis; ut venirent in terram Gilhadis in terram possessionis suæ, in qua constituti fuerant possessores ex præcepto Jehovæ per Moschen.

13 Quumq; pervenissent ad limites Jardenis, qui *sunt* in terra Cenaanis; extruxerunt Reubenitæ cum Gaditis, & dimidia tribu Menasschitica, illic altare prope Jardenem, altare magnum ad aspectum.

14 Quare audientes filii Jisraelis dicentem, Ecce, extruxerunt Reubenitæ cum Gaditis & dimidia tribu Menasschitica altare illud è regione terræ Cenaanis in limitibus Jardenis in latere filiorum Jisraelis.

15 Audientes, inquam, filii Jisraelis; congregati sunt totus cœtus filiorum Jisraelis,

raelis Schilunte, ut ascenderent contra eos in militiam.

13 Interim miserunt filii Jisraelis ad Reubenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaschis in terram Gilhadis, Pinchasi filium Elhazaris Sacerdotis:

14 Ac decem principes cum eo, principem unum ex unaquaque domo paterna, ex singulis tribubus Jisraelis: *erat* autem eorum quisque primarius domus paternæ suæ in millibus Jisraelis.

15 Qui venerunt ad Reubenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaschis, in terram Gilhadi, & alloquuti sunt eos, dicendo:

16 Sic dicunt totus cœtus Jehovæ, Quæ *est* prævaricatio hæc, qua prævari sti etis in Deum Jisraelis, avertendo vos hodie à Jehova? quum exstruxistis vobis altare, ut rebelleris hodie contra Jehovam?

17 An parum est nobis, quod nondum purificavimus nosipsos ab iniquitate Peoris usque in diem hunc? unde fuit illa plaga in cœtu Jehovæ.

18 Et vos avertamini hodie à Jehova? unde futurum est vobis, rebellantibus hodie contra Jehovam, ut cras adversus totum cœtum Jisraelis efferveſcat.

19 Quod si immunda *videtur* terra possessionis vestræ, transite in terram possessionis Jehovæ, in qua habitat tabernaculū Jehovæ, & possessores constituimini inter nos: modo contra Jehovā ne rebelletis, & contra nosne fitis rebelles, exstruentes vobis altare præter altare Jehovæ Dei nostri.

20 An non Hacan filius Zerachi prævaricatus est prævaricatione in anathemate, unde in totum cœtum filiorum Jisraelis fuit ira fervens? ipse autem vir unicus non exspiravit propter iniquitatē suam.

21 Respondentes autē Reubenitæ cum Gaditis, & dimidia tribu Menaschitica, sic alloquuti sunt primores milliū Jisraelis:

22 Fortis, Deus, Jehova, *Deus* fortis, Deus, Jehova, ipse scit, & Jisrael ipse sciat; si rebellione, sive prævaricatione in Jehovam, ne servaro nos hodierno die.

23 *Si* ut exstrueremus nobis altare, aversuri nos à Jehova, sive ut offerremus in eo holocaustum cum munere, sive ut parare mus in eo sacrificia eucharistica, Jehova ipse requirat.

24 Imo si non ex solicitudine de *hac* re fecimus istud, dicentes; In posterum alloquuturi essent filii vestri filios nostros, dicendo, Quid vobis cum Jehova Deo Jisraelis?

25 Et, Terminum posuit Jehova inter nos & vos Reubenitæ & Gaditæ, Jardenem hunc, non *est* vobis portio in Jehova: & effecturi essent filii vestri, ut filii nostri cessarent, quo minus timerent Jehovam.

26 Quapropter diximus, Exstruentes faciamus jam nobis altare istud, non ad holocaustum, neque ad sacrificium:

27 Sed testis sit inter nos & vos, & generationes nostras post nos, de exercendo cultu Jehovæ coram eo holocaustis nostris, sacrificiis nostris, eucharisticis nostris: ut non dicant filii vestri in posterum filiis nostris, Non *est* vobis portio in Jehova.

28 Diximus enim, Sic erit quum alloquentur nos aut generationes nostræ in posterum; ut dicamus, Respicite similitudinem altaris Jehovæ quam fecerunt patres nostri, non ad holocaustum, neque ad sacrificium, sed *ut* testimonium sit inter nos & vos.

29 Absit nobis istud ut rebellemus contra Jehovam, & ut averramus nos hodie à Jehova, ædificando altare ad holocaustum, ad munus, aut ad sacrificium: excepto altari Jehovæ Dei nostri, quod *est* ante tabernaculum ejus.

30 Quumque audivisset Pinchas Sacerdos, & principes cœtus, id est, primores millium Jisraelis qui *erant* cum eo, verba ista quæ loquuti fuerunt Reubenitæ cum Gaditis & Menaschitis, visum est bonum in oculis eorum.

31 Quapropter dixit Pinchas filius Elhazaris sacerdotis Reubenitis, & Gaditis, & Menaschitis, Hodie novimus in medio nostri esse Jehovam, ut qui non fitis prævaricati contra Jehovam prævaricatione ista tunc eripuistis filios Jisraelis è manu Jehovæ.

32 Reversus itaque est Pinchas filius Elhazaris sacerdotis cum ipsis principibus à Reubenitis & à Gaditis, è terra Gilhadis in terram Genahanis ad filios Jisraelis, & retulerunt eis rem.

33 Quumque bona videretur res illa in oculis filiorum Jisraelis, benedixerunt Deo filii Jisraelis: nec amplius loquuti sunt ut ascenderent contra illos in militiam, ad perdendum terram illam in qua Reubenitæ & Gaditæ habitabant.

34 Sic indiderunt Reubenitæ & Gaditæ altari illi nomen *testis dicentes*, Nā testis est inter nos, Jehovam esse *nobis* Deum.

CAPUT XXIII.

Jehoschuah senex hortatur ad servanda Dei præcepta, & cavendam societatem cum gentibus.

Fuit autem exactis diebus multis, postquam dedit Jehova quietem Jisraelitis ab omnibus hostibus eorum circumquaque; quum Jehoschuah senex esset, vergens ætate:

2 Ut vocaret Jehoschuah totum Jisraelem, seniores ejus & primores ejus, judices que ejus, ac moderatores ejus, dixitque eis, Ego senui, vergo ætate.

3 Vos autem vidistis quæcunque fecit Jehova Deus vester omnibus istis gentibus propter vos: Jehova enim Deus vester is *est* qui pugnat pro vobis.

4 Videte, jactis sortibus attribui vobis gentes istas reliquas in possessionem per tribus vestras: à Jardene, cum omnes gen-

tes

ges quas excidi, cum *gentes* maris magni ad occasum Solis.

5 Nam Jehova Deus vester ipse dispelleret eas à facie vestra, & expelleret eas à facie vestra: ut hæreditario jure possideatis terram earum, quemadmodum loquutus est Jehova Deus vester vobis.

6 Confirmabimini igitur valde, ut observetis & faciatis quicquid scriptum est in libro legis Moschis: ne recedatis ab eo dextrorsum aut sinistrorsum.

7 Ne conveniatis cum gentibus istis, istis quæ reliquæ sunt vobiscum: & nomen deorum earum ne recordemini, neque adjuretis, neque colatis eos, neque incurvetis vos *honorem habentes* eis.

8 Nam si adhæretis Jehovæ Deo vestro, quemadmodum fecistis in hunc usque diem;

9 Ut expulit à facie vestra Jehova gentes magnas & robustas (nam *quod ad* vos, non constitit quisquam in conspectu vestro in diem usque hunc.)

10 *Is* vir ex vobis persequetur mille, quia Jehova Deus vester is *est* qui pugnat pro vobis: quêadmodû loquutus est vobis.

11 Attendetis igitur valde animis vestris, ut ameris Jehovam Deum vestrum;

12 Quod si omnino avertemini vos, & adhæseritis reliquo gentium istarum, istarum quæ reliquæ sunt vobiscum, & affinitatem contrahentes cum eis, conveneritis cum eis, eaque vobiscum:

13 Certo scitote non perrecturum Jehovam Deum vestrum, expellere omnes gentes istas à facie vestra; sed *eas* fore vobis in laqueum, & in tendiculam, & in flagellum lateribus vestris, ac in spinas in oculis vestris, donec pereatis è terra optima hac quam dedit vobis Jehova Deus vester:

14 (Ecce autè ego decessurus sum brevi pro consuetudine totius terræ; postquam cognovistis toto corde vestro, & toto animo vestro, non excidisse rem ullam ex omnibus rebus bonis quas promiserat Jehova Deus vester vobis, omnia evenisse vobis, non excidisse ex eis rem ullam.)

15 Et fore, ut quemadmodû evenit vobis unaquæq; res bona, quam promiserat Jehova Deus vester vobis; sic inducat contra vos Jehova unumquemq; rem malam, donec perdiderit vos è terra optima hac, quam dedit vobis Jehova Deus vester:

16 Quandoquidem transgressi fueritis fœdus Jehovæ Dei vestri quod præcepit vobis, & abeuntes coluerit is deos alienos; & incurvaveritis vos eis: ideo accensa ira Jehovæ in vos, peritutos vos esse celeriter è terra hac optima quam dedit vobis.

CAPUT XXIV.

Comitia Jehoschuæ, ejusque mors: ossium Josephi sepultura: mors Eleazari Sacerdotis.

DEinde congregavit Jehoschuah omnes tribus Israelis in agrum Schecemitarum; postquã convocatis Senioribus Israelis & primoribus ejus, & judicibus ejus, & moderatoribus ejus, ut sisterent se coram Deo.

2 Tum dixit Jehoschuah ecce populo, Sic dicit Jehova Deus Israelis, Ultra flumen *Euphraten* habitat ab ore majores vestri olim, *utpote* Therach pater Abrahami & pater Nachoris: colebantq; deos alienos.

3 Sed assumsi patrem vestrum Abrahamum, è *regione quæ est* trans illud flumen, & deduxi eum per totam terram Cenahanis; auxiq; semen ejus, quum dedissem ei Jitzchakum.

4 Dedi enim Jitzchako Jahakobum & Hesaum: dedi autem Hesaio montem Schiris, ut hæreditario jure possideret eum. Sed Jahakob & filii ejus descenderunt in Ægyptum.

5 Quo misi Moschen & Aharonem, plagis affeci Ægyptum, prout feci in medio ejus: & postea eduxi vos.

6 Deducente autem me patres vestros ex Ægypto, advenerunt ad mare, & persequuti sunt Ægyptii patres vestros curribus & equitibus *ad* mare rubrum.

7 Quumq; clamarent *illi* ad Jehovam, posuit caliginem inter vos & Ægyptios, deinde induxit super eos mare illud quod operuit eos, viderunt; oculi vestri id quod feci contra Ægyptios: postea mansistis in ipso deserto diebus multis.

8 Tandem adduxi vos in terram Emoræorum habitantium trans Jardenem, qui pugnaverunt contra vos: tradidi autem eos in manum vestram, ita ut hæreditario jure possideatis terram eorum, & perdidi eos à facie vestra.

9 Surrexit quoq; Balak filius Tzipporis rex Moabitarum, ut certaret contra Israelem: ideoq; misit vocavitq; Bilhamum filiũ Behoris, ut malediceret vobis.

10 Sed nolui auscultare Bilhamo: quin potius indefinenter benedixi vobis, & eripui vos è manu ejus.

11 Quumque trajecissetis Jardenem, & venissetis ad Jerichuntem, pugnaverunt contra vos Jerichuntini, Emoræi, & Perizzæi; & Cenahanæi, & Chitthæi, & Girgaschæi, & Chivvæi, & Jebusæi, quos tradidi in manum vestram.

12 Mittebam enim ante vos crabronem, qui expellebat eos à facie vestra, *ut* duo reges Emoræi: non gladio tuo, neque arcu tuo *expulisti eos*.

13 Dedi itaq; vobis terram in qua non laborastis, & civitates quas non exstruxeratis, in quibus habitatis: vineis & olivetis, quæ non plantaveratis, fruimini.

14 Quare nunc timete Jehovam & colite eum integre & fideliter: & amovete deos, quos coluerunt majores vestri in *regione* trans flumen illud, & in Ægypto; & colite Jehovam.

15 Quod si malũ *videtur* in oculis vestris colere Jehovam, eligite vobis hodie quê colatis, sive deos quos coluerunt majores vestri qui habitabant trans flumen illud,

illud, five deos Emorræorum in quorum terra habitatis; ego vero & familia mea colemus Jehovam.

16 Cui respondens populus dixit, Absit à nobis ut relinquamus Jehovam ad colendum deos alienos:

17 Nam Jehova Deus noster, is *est* qui eduxit nos & patres nostros è terra Ægypti è domo servorum: & qui edidit ante oculos nostros signa maxima ista, conservavitq; nos tota illa via per quam ivimus, & in omnibus populis per quorum medium transivimus.

18 Expulit etiam Jehova omnes populos istos, & Emoræum inhabitantem illam terram à facie nostra: nos quoq; colemus Jehovam, quia est Deus noster.

19 Dixit autem Jehoschuah populo, Non poteritis colere Jehovâ, quia Deus sanctissimus est: Deus fortis zelotes est, non feret defectionem vestram & peccata vestra.

20 Quum deseretis Jehovam, & coletis deos alienigenarum; tum conversus malo afficiet vos, & consumet vos, postquam benefecerit vobis.

21 Tum dixit populus Jehoschuæ; Nequaquam, sed Jehovam colemus.

22 Dixit itaq; Jehoschuah populo, Testes estis ipsi de vobis, vos elegisse vobis Jehovam ad colendum eum; qui dixerunt, Testes sumus.

23 Nunc igitur, *inquit*, Amovete deos alienigenarum qui *sunt* in medio vestri, & inclinate animum vestrum ad Jehovam Deum Jisraelis.

24 Tum dixerunt populus Jehoschuæ, Jehovam Deum nostrum colemus, & voci ejus auscultabimus.

25 Sic pepigit Jehoschuah fœdus cum populo die illo, proposuitque ei statuta & judicia in Schecemo.

26 Deinde scripsit Jehoschuah verba ista in libro legis Dei: & accipiens lapidem magnum erexit illum ibi sub quercu illa, quæ erat in sanctuario Jehovæ;

27 Dixitq; Jehoschuah toti populo, Ecce lapis iste esto inter nos testimonium, quia ipse interfuit, contestando omnes sermones Jehovæ quibus loquutus est nobiscum: ut sit vobis in testimonium, ne menciamini in Deum vestrum.

28 Tum dimisit Jehoschuah populum quemq; in possessionem suam.

29 Fuit autem post res istas, ut moreretur Jehoschuah filius Nunis servus Jehovæ: natus centum decem annos:

30 Sepeliverunt que eum *Jisraelita* in termino possessionis ejus Thimnath Serachi, quæ *est* in monte Ephrajimi, ab Aquilone monti Gahasch.

31 Coluit autem Jisrael Jehovam omnibus diebus Jehoschuhæ, omnibus etiam diebus Seniorum, qui prolongarunt dies post Jehoschuham quiq; experti erant omne opus Jehovæ quod fecit Jisraeli.

32 Tum ossa Josephi, quæ deportaverant filii Jisraelis ex Ægypto, sepelierunt in Schecemo, in illa portione agri, quam emerat Jahakob à filiis Chamoris patris Schecemi centum numis: ita fuerunt apud filios Josephi in possessione *eorum*.

33 Eliazar quoq; filius Aharonis quum esset mortuus, eum sepelierunt in colle Pinchasi filii ejus, qui datus fuerat ei in monte Ephrajimi.

JUDICUM LIBER UNUS.

CAPUT I.

Tribus Iehuda & Schimhonis prærogativa & victoria.

FUit autem post mortē Jehoschuhæ, ut consulerent filii Jisraelis Jehovā dicendo, Quis ascendet ex nobis contra *reliquum* Cenahanæum in principio, ad pugnandum contra eum?

2 Quibus dixit Jehova, Jehuda ascendito; ecce tradidi ista terrā in manu ejus.

3 Dixit autem Jehuda Schimhoni fratri suo, Ascende mecum in sortem meam, ut pugnemus contra Cenahanæum istum, vicissim ibo ego quoq; tecum in sortem tuam: ivitque cum eo Schimhon.

4 Sic ascendit Jehuda, tradiditq; Jehova Cenahanæum & Perizzæum illum in manum eorum: qui percusserunt eorum in Bezeko decies mille viros:

5 Invenientes enim Adoni-Bezekum in Bezeko, pugnaverunt contra eum: & percusserunt Cenahanæū & Perizzæū illum.

6 Quum autem fugeret Adoni-Bezek, persequuti sunt eum: & prehendentes eum, amputarunt pollices manuum ejus, ac pedum ejus.

7 Tum dixit Adoni-Bezek, Septuaginta reges, pollicibus manuum suarum & pedum suorum mutilati, colligebant sub mensa mea: quemadmodum feci, sic reppendit mihi Deus: & adduxerunt eum Jeruschalaima, ubi mortuus est.

8 Expugnaverant enim filii Iehudæ Jeruschalaima, & capientes eam percusserant *incolas* ejus acie gladii: civitati vero ipsi immiserant ignem.

9 Deinde autem descenderant filii Iehudæ ad pugnandum contra Cenahanæum, habitarantem montana & Australem plagam, & humilem regionem.

10 Processerat enim Iehuda ad Cenahanæum inhabitantem Chebronem, nomen autem Chebronis antea *erat* urbs Arbahi: percusseruntque Schascheajum, & Achimanem, & Thalmajum.

11 Ac inde processerat adversus incolas Debiri: nomen autem Debiri antea *erat* urbs Sepheri.

12 Ubi quum dixisset Caleb, Qui percutiens urbem Sepheri ceperit eam, utique dabo ei Hacsam filiam meam in uxorem.

13 Cepit

13 Cepit eam Hothniel filius Kenazi agnatus Calebi minimus ex illo : quamobrẽ dedit ei Hachsam filiam suam in uxorem.

14 Fuit autem quum conventura esset, ut persuaderet illi de petendo à patre suo agro quodam, quare *ea* desiliit de asino : cui dixit Caleb, Quid tibi *est* ?

15 Tum dixit ei illa, Cedo mihi munus, quandoquidem terram siccam dedisti mihi, des mihi quoq; scaturigines aquarum : dedit itaque ei scaturigines superioris, & scaturigines inferioris *tradibus*.

16 Filii quoque Kenæi soceri Moschi ascenderant è civitate palmarũ, cum filiis Judæ in desertum Judæ, quod *est* ad Australem plagam Haradi : profectus enim fuerat ut habitaret cum populo.

17 Vicissim procedente Judæ cum Schimhone fratre suo, percussierunt Cenahanæum inhabitantem Tzephatham : quod quum devovissent ; vocavit *Schimhon* nomen civitatis illius Chormam.

18 Deinde cepit Judas Hazzam cum termino ejus, & Aschkelonẽ cum termino ejus, atque Hekronem cum termino ejus.

19 Aderat enim Jehova Judæ, ita ut expelleret montanæ regionis *incolas* : sed non *potuit* expellere habitatores ipsius cõvallis, eo quod currus ferrati essẽt illis.

20 Dederunt autẽ Calebo Chebronem, quemadmodum ediserat Mosche : qui expulit inde tres illos filios Hanaki.

21 Jebusæum quoq; habitantem Jeruschalaimis non expulerunt filii Binjaminis : sed inhabitabat Jebusæus cum filiis Binjaminis Jeruschalaima usque in diem hunc.

22 Ascenderant etiam familia Josephi ipsi quoque Beth-Elem : & Jehova *fuerat* cum eis.

23 Curaverant enim familia Josephi explorari Beth-Elem : nomen autem illius civitatis antea *erat* Luz.

24 Videntes autẽ obsidatores illi quendam exeuntem è civitate illa, dixerant ei, Ostende nobis jam ingressum illius civitatis, & exercebimus erga te benignitatem.

25 Sic quum ostendisset ipsis ingressum ipsius civitatis, percusserant civitatem acie gladii : virum autem illum cum tota familia ejus dimiserant.

26 Abiit que vir ille in terram Citthaorum : ubi ædificavit civitatem, & vocavit nomen ejus Luzum ; id *est* nomen ejus usque in diem hunc.

27 Sed non expulerat Menasche *incolas* Beth-Scheanis, & pagorum ejus, & Thahanaci pagorumque ejus, & incolas Dori ac pagorum ejus, & incolas Jibleami pagorumque ejus, & incolas Megiddunis pagorumque ejus : & incolas Megiddunis pagorumque ejus : placebat enim Cenahanæo habitare in terra ista.

28 Fuit autem quum fortis evaderet Jisrael, ut redderet Cenahanæum tributarium : sed omnino non expulit eum.

29 Similiter Ephraijim non expulit Cenahanæum illum, qui habitabat Gezeri : sed habitabat Cenahanæus in medio ejus Gezeri.

30 Zebulun non expulit habitatores Kirronis & habitatores Nahalolis ; sed habitabat Cenahanæus in medio ejus, & erant tributarii.

31 Ascher non expulit habitatores Haccunis, & habitatores Tzidonis, item Achlabi, & Aczibi, & Chelbæ, & Aphiki, & Rechobi :

32 Sed habitavit Ascherita in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ : quia non expellebat eum.

33 Naphthali non expulit habitatores Beth-Schemeschi, & habitatores Beth-Hanathæ, sed habitabat in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ ; & habitatores Beth-Schameschi, & Beth-Hanathæ erant eis tributarii.

34 Comprimebant autẽ Emoræi filios Danis intra montana : nam non permittebant ei descendere in ipsam convallem.

35 Placebat enim Emoræo habitare Har-Cheresi, Aialone, & Schahalbimi : sed quum ingraveſceret manus familiæ Josephi, facti sunt tributarii.

36 Terminus itaque Emoræi *erat* ab ascensu Hakrabbimorum ; ab ipsa petra quod supra *situm est*.

CAPUT II.

Perfidia populi ab Angelo exprobrata declaratur : post mortem tamen Jehoschuha aliquoties iteratur.

ASCenderat autem nuntius Jehovæ Gilgale Bocimos : dixeratque, Fecero ut vos ascenderetis ex Ægypto, & introduxero vos in hunc terram, quam juramento promiseram majoribus vestris, ac dixero ; Non irritum faciam fœdus meum vobiscum in seculum :

2 Vicissim vos ne pangitote fœdus cum habitatoribus terræ hujus, altaria eorum demolimini : & non auscultastis voci meæ ? quid est hoc *quod* fecistis ?

3 Quamobrem etiam dico, Non expellam eos à facie vestra : sed erunt vobis ad latera ; & dii eorum vobis in tendiculam fururi sunt.

4 Fueratque quum eloquerentur nuncius Jehovæ verba hæc apud omnes filios Jisraelis ; ut attollentes populus vocem suam, fleerent.

5 (Quare vocarunt nomen loci illius Bocimos) & sacrificarent ibi Jehovæ.

6 Postea dimiserat Jehoschuah populum : & abierant filii Jisraelis quisque in possessionem suam, ad possidendum ipsorum terram jure hæreditario.

7 Coluerant quidem populus Jehovam omnibus diebus Jehoschuhæ, omnibus etiam diebus Seniorum, qui prolongarunt dies post Jehoschuham, qui viderant totum opus Jehovæ maximum quod fecerat Jisrael.

8 Sed quum mortuus esset Jehoschuah filius

filius Nunis servus Jehovæ, natus centum decem annos:

9 Et sepelivisent eum *Jisraelita* in termino possessionis suæ Thimnath-Cheresi, in monte Ephrajimi, ab Aquilone monti Gahascho:

10 Præterea tota etiam illa ætas aggregati essent ad majores suos, & surrexisset ætas altera post illos., qui non agnoscebant Jehovam, nec etiam opus illud quod fecerat Jisraeli.

11 Fecerunt filii Jisraelis quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, coluerunteque Bahalimos.

12 Et relinquentes Jehovam Deum majorum suorum, qui eduxerat ipsos è terra Ægypti, sequuti sunt deos alienos è diis populorum qui erant circa eos, & incurvantes se *honorem habuerunt* illis: sic provocaverunt Jehovam.

13 Quapropter quum dereliquissent Jehovam, & servirent Bahali & Hasththarothis:

14 Accensa est ira Jehovæ in Jisraelem, ut traderet eos in manum diripientium, qui diripuerunt eos: dediitq; eos in manu inimicorum eorum circumquaque, adeo ut non possent amplius consistere ante inimicos suos.

15 Quocunque egrediebantur, manus Jehovæ erat contra eos in malum, quemadmodú loquutus fuerat Jehova, & quemadmodum juraverat Jehova illis, & angustiis afficiebat eos valde.

16 Postea excitabat *quidem* Jehova vindices, qui servabant eos è manu diripientium eos.

17 At neq; vindicibus suis auscultabant, sed scortabantur sequentes deos alienos, & incurvabant se *honorem exhibentes* illis: recedebant celeriter ab ea via, qua ambularant majores eorum auscultando præceptis Jehovæ, non sic faciebant.

18 Nam quum excitaverat illis Jehova vindices, fuerat quidem Jehova cum unoquoque vindice, & servabat eos è manu inimicorum eorum omnibus diebus cujusque vindicis: quia pœnitebat Jehovam propter gemitum eorum, ab opprimentibus eos, & depellentibus eos.

19 Sed erat, mortuo vindice, ut reversi corrumperent se supra patresuos, sequendo deos alienos ad colendum eos, & incurvandum se illis, non remitterent de actionibus suis, & de via sua obdurati *quicquam*.

20 Quapropter accensa est ira Jehovæ in Jisraelem, & dixit, Propterea quod transgressi sunt gens ista fœdus meũ, quod præceperam majoribus eorum, neque auscultarunt voci meæ:

21 Etiam ego non pergam expellere quemquam à facie eorũ, ex gentibus quas reliquit Jehoschuah quum moreretur:

22 Ad probandum per eas Jisraelem, an observaturi sint viam *mandatorum* Jehovæ ambulando in eis, quemadmodum observarunt majores eorum, necne.

23 Itaq; fecit Jehova ut manerent gentes istæ, ne expellerent eas celeriter: quum non tradidisset eas in manũ Jehoschuhæ.

CAPUT III.

Triplex populi defectio, oppressio, & liberatio.

Istæ autem *sunt* gentes, quas ut manerent fecit Jehova, ad probandum eis Jisraelitas, eos omnes qui ignorabant omnia bella Canahanææ:

2 Saltem ut noscerent ætates filiorum Jisraelis docere eos bellum, saltem *eos* qui res ante gestas ignorabant.

3 *Nempe* quinq; Satrapæ Philisthæorum, & totus Canahanæus, Tzidonius que, & Chivvæus inhabitantes montem Libanum: à monte Bahal-Chermone usque ad ingressum Chamathæ:

4 Fueruntque ad probandum per ipsos Jisraelem, ad cognoscendum an auscultaturi essent præceptis Jehovæ, quæ præceperat majoribus eorum per Moschen.

5 Filii autem Jisraelis habitabant in medio Canahanæi, Cithæi, & Emoræi, ac Perizzæi, Chivvæique, ac Jebusæi.

6 Et accipiebant filias eorum sibi in uxores, & filias suas dabant filiis eorum, denique colebant deos eorum.

7 Quum itaque facerent filii Jisraelis, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, obliti Jehovæ Dei sui, colerentque Bahalimos, & *idola* lucorum:

8 Accensa est ira Jehovæ in Jisraelitas, & dedidit eos in manum Cuschanis Rischhathajimorum regis Syriæ interamnis: serviverunteque filii Jisraelis Cuschani Rischhathajimorum, octo annis.

9 Deinde clamaverunt filii Jisraelis ad Jehovam; quare excitavit Jehova servatorem filiis Jisraelis, ut servaret eos: Hothnielem filium Kenazi, ignarum Calebi, minimum ex illo.

10 Cui quum insideret spiritus Jehovæ, vindicavit Jisraelem; nam egressus est ad bellum, tradidit q; Jehova in manum ejus Cuschanem Rischhathajimorum: regem Syriæ: & robusta fuit manus ejus supra Cuschanem Rischhathajimorum.

11 Ita quiescebat terra *ad* annum quadragesimum *usque*, quum mortuus est Hothniel filius Kenazi.

12 Denuo autem filii Jisraelis fecerunt quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: & fortiorem reddidit Jehova Heglonem regem Moabitarum supra Jisraelitas, eo quod facerent quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

13 Congregavit enim ad se Hammonitas & Hamalekitas; & abiens percussit Jisraelem, possederuntq; civitatem palmarum.

14 Servierunt autem filii Jisraelis Heglonì regi Moabitarum octodecim annis.

15 Deinde clamantibus filiis Jisraelis ad Jehovam; excitavit eis Jehova servato-

rem

rem, Ehudem filium Gera Benjaminitam, virum perculsum manu dextera sua: per quem miserunt filii Israelis munus Eglon regi Moabitarum.

16 Paraverat autem sibi Ehud gladium bipennem cubitalem longitudine sua: quo accinctus erat se sub vestibus suis, ad femur dextrum suum.

17 Obtulit itaq; ipsum munus Eglon regi Moabitarum (Eglon autem vir erat pinguis valde.)

18 Fuitque quum absolvisset offerre munus illud; ut deduceret populum illum qui attulerant munus.

19 Ipse vero reversus à lapicidinis, quæ sunt prope Gilgalem, dicebat, Aliquid arcani habeo ad te, ô rex: qui dixit, Sile, & exierunt ab eo quicunque adstabant ei.

20 Ehud ergo accessit ad eum: is autem sedebat in cœnaculo æstivo suo (solus) dixitque Ehud, Aliquid divini habeo ad te: quapropter surrexit è solio.

21 Extendens autem Ehud manum sinistram suam, accepit gladium illum à femore suo dextro, & infixit eum ventri illius:

22 Ita ut ingrederetur etiam capulus ipse post mucronem suum, & occluderet adeps mucronem ipsum (non enim extraxit gladium suum è ventre ejus) & exiret ad podicem ejus.

23 Postea exivit Ehud ad ipsum porticum: quam occlusisset fores cœnaculi circa illum, & pessulo obseravisset.

24 Ipso autem exeunte, servi illius venerunt, & aspexerunt quod ecce fores ipsius cœnaculi *essent* obseratæ; quare dixerunt, Profecto purgat virum in conclavi æstivi *cœnaculi*.

25 Quumq; expectassent diutius, & ecce non aperiret fores ipsius cœnaculi accepta clave aperuerunt, ecce autem dominus eorum ceciderat in terram mortuus.

26 Interea Ehud sese recipiebat, dum cunctarentur illi: & ipse prætergrediens lapicidinas illas sese recepit Sehiram.

27 Fuitque quum advenisset clamasset buccina in monte Ephraimi; ut descenderent cum eo filii Israelis ex eo monte, ipso præeunte eis.

28 Nam dicebat eis, Sequimini me, nam tradidit Jehova inimicos vestros Moabitas in manum vestram: quapropter descenderunt post eum, & præoccupantes vada Jordanis Moabitis, non siverunt quemquam transire:

29 Sed percusserunt Moabitarum tempore illo quasi decies mille viros, quemq; opulentum & quemque virum strenuum: neque recepit se quisquam.

30 Sic depressi sunt Moabitæ die illo sub manu Israelitarum, & quievit terra *ad annum octogesimum septimum*.

31 Post eum vero fuit Schamgar filius Hanathi, qui percussit Philisthæos sexcentos viros stimulo bovis; servavitque ipse quoque Israelem.

CAPUT IV.

Alia populi defectio, egressio, & liberatio.

1 Deinde rursus filii Israelis fecerunt quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, Ehude mortuo.

2 Et dedit eos Jehova in manum Jabinis regis Canaanitæ, qui regnabat in Chazore: cujus militiæ princeps erat Sisera, qui habitabat Charoschethæ gentium.

3 Quapropter clamaverunt filii Israelis ad Jehovam: nongenti enim currus ferrati erant ei, & ipse oppresserat filios Israelis violentia, viginti annis.

4 Debora autem fœmina prophetissa Lappidothæa; hæc judicabat Israelem tempore illo.

5 Atq; hæc *quidem* habitabat sub palma Deboræ; inter Ramam & Beth-Elem in monte Ephraimi: ascendebantq; ad eam filii Israelis in judicium.

6 Mittens vero ille advocavit Barakum filium Abinohami Kedeschi Naphtalitæ, dixitq; ei, Nonne præcepit Jehova Deus Israelis? I, & trahens in montem Thaboris, sumtos secum decies mille viros è filiis Naphtali & è filiis Zebulonis.

7 Nam trahens ad te ad torrentem Kisch honis Siseram principem militiæ Jabinis, currusq; ejus, & multitudinem ejus: quem tradam in manum tuam.

8 Dixit vero ei Barak, Si iveris mecum, utique ibimus: sin autem non iveris mecum, non ibo.

9 Quæ dixit, Omnino ibimus tecum: verum, quod non erit gloria tua, secundum hanc viam qua tu ambulas, in manu enim mulieris dedet Jehova Siseram. Et surgens Debora ivit cum Barako Kedeschum.

10 Quum itaq; accersivisset Barak Zebulonitas & Naphtalitas Kedeschum, deduxit ad vestigia sua decem millia virorum: ibatque cum eo Debora.

11 (Heber autem Kenæus separaverat se à Kenæa gente, de filiis Chobab soceri Mosis: tetenderatq; tentorium suum usque ad quercetum in Tzaanannim, quod *est* prope Kedeschum.)

12 Ut autem fuit renunciatum Sisera, ascendisse Barakum filium Abinohami montem Thaboris,

13 Accersivit Sisera omnes currus suos, nongentos currus ferratos, & agmen illum populum qui *erat* cum ipso: Charoschetha gentium ad torrentem Kischonis.

14 Tum edixit Debora Barako, Surge, nam hic ille dies est quo tradit Jehova Siseram in manu tua. nonne Jehova procedit ante te? quare descendis Barak è monte Thaboris, & decies mille viri post eum.

15 Fuditque Jehova Siseram, & omnes illos currus, cumque illum exercitum *ferrandum* acie gladii ante Barakum: itaque descendens Sisera de suo curru, fugit pedibus:

16 Barak vero persequutus est currus &

lon-

los, & exercitum usq; Charoscheram gentium cecidit; totus exercitus Siseræ acie gladii, non relictus est ne unus quidem.

17 Sisera autem fugit pedibus ad tentorium Jahelæ uxoris Cheberi Kenæi: erat enim pax inter Jabinem regem Chasorij & familiam Cheberi Kenæi.

18 Et prodiens Jahel obviam Siseræ dixit ei, Diverte domine mi, diverte ad me, ne timeto. sic diverdit ad eam in tentorium, quæ texit eum stragula amphitapa.

19 Dixerat autem illi, Da mihi, quæso, bibendum parum aquæ; nam sitio, & illa aperiens utrem lactis, dederat ipsi bibendum, amrequum regeret eum.

20 Iosit dixit illi, Sta in porta tentorii & erit, si quis adveniens interroget te, & dicat, Estne istic aliquis? ut dicas, Nemo est.

21 Deinde Jahel uxor Cheberi accipiens paxillum tentorii, & apponens manū suam ad malleum quemdā, accessit ad eum sensim, ac infixit paxillum in tempora eius, ita ut permearet in terrā (nam ipse fessus & somno opimus erat): ita mortuus est.

22 Ecce autem Baraki persequente Siseram prodiit Jahel obviam ei dixitq; ei, Veni ut ostendam tibi virum illum quem tu quæris: qui ingressus est ad eam, ecce mortē Siseram prostratum mortuum, cum paxillo in temporibus suis.

23 Sic depressit Deus die illo Jabinem regem Cenahanæum, ante filios Israelis.

24 Et pertexit manus filiorum Israelis indesinenter durior esse contra Jabinem regem Cenahanæum, usquedum exscidissent Jabinem regem Cenahanæum.

CAPUT. V.

Epinicium Deboræ & Baraki.

CEcinit autem Debora, & Barak filius Abinoami, die illo, dicendo:

2 Quandoquidem sumit ultiones per Israelem sponte se offerente populo, benedicite Jehovæ.

3 Audite reges, aurem præbete dominatores; Ego ego Jehovæ canam: psallam Jehovæ Deo Israelis.

4 Jehova quum procederes à Sehire, quum gradieteris ab agro Edomæorum, terra mota est; etiam cœli stillaverunt: etiam densæ nubes stillaverunt aquas.

5 Montes distillarunt à præsentia Jehovæ: Ipse Sinai à præsentia Jehovæ Dei Israelis.

6 Diebus Schamgaris filii Anathi, diebus Jahelis desierant *vehicula* itinera & ambulantes semitis, ibant itineribus tortuosis.

7 Desierant pagani in Israele, desierant; usquedum surrexi Debora, donec surrexi mater in Israele.

8 *Quum* elegit deos novos, tunc debellator *fuit in* portis: clypeus an conspicieba tur, aut spiculum in quadraginta millibus, in Israele?

9 Animus meus *provocat eos* qui mandata habent in Israele, qui se sponte offerunt in populo: benedicite Jehovæ.

10 Equitantes, asinas albidas, residentes in judicio, & qui proficiscimini per viam, confabulamini.

11 *Liberati* à strepitu sagittariorum inter haustra, ibi confabulentur de justis operibus Jehovæ, justis operibus erga paganos suos in Israele, ex quo descenderunt ad portas populus Jehovæ.

12 Expergiscere, expergiscere, Debora, expergiscere, expergiscere, eloquere cantilenam; surge, Barak, & cape vā tuā multitudinem captivorū suorum, fili Abinoamini

13 Ex quo dominium resedit tradit magnificis in populo, Jehova dominium mihi in fortissimos tradit.

14 Ex Ephraimo, ex iis *quorum* radix ad Hamalekitas *protenditur*: ex sequentibus te Binjaminitis inter populos tuos; è Macire legislatoris, & è Zebulune convocantes stylo scribæ, descenderunt.

15 Etiam principes in Issacare cū Debora *futuri sunt*, ut Issacar Barak, & *qui* in convallē missus est ad vestigia ipsius: magni instituris animi in partibus Reubenis.

16 Cur desideres inter duas sarcinas audiendo sibila gregum, ô magni profundis cogitationibus animi ad partes Reubenis?

17 Gilhad ultra Jardenem habitans, & Dan quare degeret *apud* naves? Ascher *quare* desideret ad portum marium, & in præruptis suis habitaret?

18 Zebulun & Naphthali populus *est qui* abjecit sepsum ad moriendum in editis locis agri.

19 Venerunt reges, pugnaverunt: nunc pugnaverunt reges Cenahanæi Thahanaci ad aquas Megiddantis: ne frustulum *quidem* argenti acceperunt.

20 E cœlis pugnarunt, sidera ipsa è suis aggeribus pugnaverunt contra Siseram.

21 Torrens Kischonis everit eos, torrens occursuum, torrens Kischonis: *dixi*; Proculcato anima mea robur.

22 Tunc obtuderunt calces equorum, præ citatis cursibus *suis* fortes illorum.

23 Maledicite Meroze, inquit angelus Jehovæ indesinenter maledicite habitatoribus ejus: quia non advenerunt ad auxilia Jehovæ, ad auxilium Jehovæ inter fortes.

24 Benedicitor præ fœminis Jahel uxor Cheberi Kenæi: præ fœminis in tentorio *degentibus* benedicitor.

25 Aquam petierat *ille*: lac *ipsa* dedit: simpulo magnificorū obtulit lac pingue.

26 Manus sinistra ejus ad paxillum, dextera aurē ejus ad tudiculam laborantium *sese* extenderunt: & mulcit Siseram, abrasit caput ejus, & fregit ac transverberavit tempora ejus.

27 Inter pedes ejus incurvavit se, cecidit, jacuit: inter pedes ipsius incurvavit se, cecidit, ubi incurvaverat se ibidem cecidit *vita* spoliatus.

28 Per fenestram prospectabat & mugiebat mater Siseræ per feneſtellam: Cur tardat currus ejus redire? cur differunt

incessu currum ejus?
29 Sapientes principum fœminarum ejus respondebant: etiam ipsa referebat sermones suos sibi.
30 An non assequuti sunt? partiuntur prædam? puellam unam, puellas duas in capitum quemque? præda versicolorium est Siseræ, præda versicolorium, phrygionicum opus: versicolor operis phrygionici utrinq; ad colla prædantium.
31 Sic pereant omnes inimici tui, Jehova, at diligentes eum sint, ut quum procedit Sol in robore suo: Si: quievit terra ad annum quadragesimum.

CAPUT VI.

Nova populi defectio, oppressio sub Midianitis & liberatio.

DEinde quum facerent filii Jisraelis quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, tradidit eos Jehova in manum Midjanitarum septem annis.
2 Quum itaque roborata esset manus Midjanitarum super Jisraelem; metu Midjanitarum faciebant sibi filii Jisraelis specus illas quæ *sunt* in montibus, & speluncas, ac munitiones.
3 Erat enim quum severet Jisrael, ut ascenderent Midjan, & Hamalek, Orientalesque ascenderent adversus illum:
4 Et castra ponentes contra eos perdebant provenu terræ, usquequo venis Hazzamneq; reliquii faciebant victum in Jisraele, aut parvã pecudem aut bovem, aut asinã.
5 Nã ipsi & pecora eorũ ascendebant & tentoriis suis, & veniebant quasi locusta multitudine, ipsi & cameli eorũ innumeri: veniebantq; in eã terrã ad perdendũ eam.
6 Quum ergo depauperatus esset valde Jisrael ob præsentiam Midjanitarum; clamaverunt filii Jisraelis ad Jehovam.
7 Fuitq; quum inclamassent filii Jisraelis Jehovam, propter Midjanitas;
8 Ut emitteret Jehova virum propheram ad filios Jisraelis: qui dixit eis, Sic ait Jehova Deus Jisraelis Ego feceram ut ascenderetis ex Ægypto, & eduxeram vos è domo servorum;
9 Et eripueram vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium opprimentium vos; expulseramq; eos à facie vestra, & dederam vobis terram eorum;
10 Denique dixeram vobis, Ego *sum* Jehova Deus vester, ne timete deos Emoræorum, in quorum terra habitatis: at non audistis voci meæ.
11 Postea veniens angelus Jehovæ consedit sub quercu illa quæ *est* Ophræ, pertinente ad Joaschum Abi-Hezeritam, cujus filius Gidhon decutiebat triticum in quadam areola, ut fugiens deportaret à conspectu Midjanitarum.
12 Quumque appareret ei angelus Jehovæ, dixit ei; Jehova *est* tecum, valentissime robore.
13 Cui dixit Gidhon, *Ausculta* ad me, Domine, si est Jehova nobiscum, at quare obvenit nobis totum hoc? & ubi sunt omnia mirabilia ejus quæ enarrabant nobis patres nostri dicendo, Nonne fecit ut ex Ægypto ascenderemus Jehova? nunc autem deseruit nos Jehova, ac tradidit nos in manum Midjanitarum.
14 Tum respiciens ad eum Jehova dixit, I virtute ista tua, & servabis Jisraelem è manu Midjanitarum: nonne mitto te?
15 Cui ille dixit, *Ausculta* ad me. Domine: quanam re servabo Jisraelem? ecce dux meus pauperrimus *est* inter Menaschitas, & ego minimus in domo patris mei.
16 Tum dixit ei Jehova, *Facies*, nam ero tecum: ideo percuties Midjanitas tamquam virum unum.
17 Dixit autẽ *Gidhon* ei, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis, edes igitur mihi signum tei illum esse qui loqueris mecũ:
18 Ne, quæso, moveas te hinc donec redeam ad te, & prolatũ munus meum collocem ante te: qui dixit, Ego consedebo donec revertaris.
19 Deit de Gidhon rediit, quum pararet hœdum lactentem, & ex epha farinæ azymos panes, carne posita in canistro, & jure posito in cratero; protulitque ad eum sub quercum illam, & admovit.
20 Edixit autẽ ei angelus ille Dei, Accipe istã carnẽ & azymos panes, & colloca in petra illa, jus autem effunde: qui fecit sic.
21 Tum extendens angelus Jehovæ extremitatẽ scipionis illius qui *erat* in manu ipsius, tetigit illam carnem & panes azymos: ascendit q; ignis è rupe illa, qui ab umpsit carnem & azymos panes illos, & angelus Jehovæ abiit à conspectu ejus.
22 Quapropter animadvertit Gidhon angelum Jehovæ eum esse: & dixit Gidhon, Aha, Domine Jehovi, quandoquidem vidi angelum Jehovæ in os.
23 Dixit vero ei Jehova, Pax *est* tibi ne time: non morieris.
24 Exstruxit autem ibi Gidhon altare Jehovæ; quum proclamavisset ipsi Jehova pacem (usque in diem hunc adhuc extat Ophræ Abi-Hezeritarum).
25 Fuitq; hoc ea ipsa nocte, quũ dixisset ei Jehova, Accipe juvencum adultiorem qui *est* patri tui, nempe juvencum illum septennẽ: & postquam destruxeris altare illud Bahalis, quod *est* patri tuo, & lucũ qui *est* juxta illud succideris,
26 Exstrues altare Jehovæ Deo tuo in summitate illius ipsius arcis cum structura; tunc accipiens juvencum illum secundum offeres holocaustum in lignis illius lucũ quem excideris.
27 Accipiens enim Gidhon decem viros è servis suis, fecit quemadmodũ edixerat ei Jehova: fuit autẽ, quia timebat à familia patris sui & hominibus civitatis illius si faceret interdiu, ut faceret nocte.
28 Quum autem surrexissent homines illius civitatis mane, ecce dirutũ erat altare Bahalis, & lucus qui *fuerat* juxta] ut excisus

excisus: juvencus autem secundus ille oblatus in holocaustum *erat* super illud altare quod *erat* exstructum.

29 Quamobrem dixerunt alter alteri, Quis fecit rem hanc? quumque inquisivissent & percunctati essent, dixerunt, Gidhon filius Joachi fecit rem hanc.

30 Dixerunt autem homines illius civitatis Jobascho, Produc filium tuum, ut moriatur: quia diruit altare Bahalis, & quia succidit lucum qui *erat* juxta illud.

31 Dixit vero Joasch omnibus qui instabant apud ipsum, Vosne contenditis pro Bahale? an vos servabitis eum? qui contenderit pro eo, hoc ipso mane morti tradetur: si Deus est, contendet in eum, quia diruit altare ipsius.

32 Vocavit itaq; illum die illo Jerubbahalem: eo quod dixisset, Contendet contra eum ipse Bahal, quia diruit altare ipsius.

33 Omnes autem Midjanitæ & Hamalekitæ, ac Orientales, erant congregati simul, & trajecto *Jardene* castrametati erant in convalle Jizrehelis.

34 Sed Spiritus Jehovæ induit Gidhonē: qui ubi clanxisset buccina, convocati Abi-Hezeritæ eum sequuti sunt.

35 Præterea nuntios misit per totum Menaschen qui convocatus ipse quoque *sequutus* est eum: nuncios etiam misit ad Aicherem, & ad Zebulunem, & ad Naphthalin, qui ascenderunt obviam illis.

36 Dixerat autem Gidhon Deo; Si tu servaturus es manu mea Jisraelem, quemadmodum loquutus es;

37 Ecce ego stamo vellus lanæ in hac area: si ros fuerit in ipso vellere solo, & in tota terra siccitas, sic novero te servaturum manu mea Jisraelem, quemadmodum loquutus es.

38 Et fuit ita; nam quum surrexisset postero mane, asperserat *Jehova* vellus: & expressit rorem ex illo vellere, plenum simpulum aquæ.

39 Rursus dixit Gidhon Deo, Ne accendatur ira tua in me, & loquar tantum hac vice: probem, quæso, etiammodo hac vice hoc vellere, Sit quæso siccitas in hoc vellere solo; & super totam terrā sit ros.

40 Fecit itaque Deus sic nocte illa: erat enim siccitas in illo vellere solo, ac in tota terra erat ros.

CAPUT VII.

Gidhon lustrat milites, & stratagemate terret & fugat inimicos.

SUrgens itaq; mane Jerubbahal (is est Gidhon) tota q; populus qui erat cum eo, castrametati sunt ad fontē Charodi: castra autem Midjan citrā *erant* ei ab Aquilone ex collem More in ipsa convalle.

2 Sed dixit Jehova Gidhoni, Numerosior est hic populus quam ut tradam Midjanitas in manum eorum: ne gloriam assumat sibi Jisrael super me dicendo, Manus mea salutem attulit mihi.

3 Nunc itaque proclama jam audiente hoc populo, dicendo; Is qui timidus est & terrepidus, revertens evolato versus montem Gilhadi: sic reversa sunt ex eo populo viginti duo millia, decies autem mille remanserunt.

4 Iterum dixit Jehova Gidhoni, Populus iste adhuc est numerosior; deduc eos ad istas aquas, & disparabo tibi eum illic: cum futurum est ut de quocunq; dixero tibi, Hic ito tecum, is ear tecum: de quocunque autem dixero tibi, Hic ne ito tecum, is ne eat.

5 Deduxit itaq; populo ad istas aquas edixit Jehova Gidhoni, Quicunq; lambet lingua sua ex ista aqua, quemadmodum lambere solet canis, statuito eum seorsim; similiter quicunq; incurvavit se in genua sua ad bibendum.

6 Fuit q; numerus eorum qui lamberunt sua manu ad os suum *injicientes aquam*, trecentorum virorum: eorum autem reliquum illius populi incurvaverunt se in genua sua ad bibendum aquam.

7 Tum dixit Jehova Gidhoni, Trecentis istis viris lambentibus servabo vos, & tradam Midjanitas in manū tuam: quam ob rem totus iste populus abeunto quisque in locum suum.

8 Quum itaq; accepisset hic populus commeatū in manu sua, & buccinas illorum, & omnes viros Jisraelitas illos dimisisset quemq; in tentoria sua, trecentos istos viros retinuit: castra vero Midjanitarū infra eum *erant* in illa convalle.

9 Fuit autem illa ipsa nocte ut diceret ei Jehova, Surge, descende ad ista castra, nam trado ea in manum tuam.

10 Quod si times descendere, descende tu, & Pura puer tuus, ad ipsa castra:

11 Et audies quid loquantur, ut postea confirmentur manus tuæ, ac descendas contra ista castra: descendit itaq; ipse & Pura puer ejus ad extremitatem militarium ordinum, qui *erant* in castris.

12 Midjanitæ autem & Hamalekitæ cum omnibus Orientalibus diffusi erant in ea convalle tanquam locustæ multitudine: camelis sine eorum non erat numerus, *erant* sicut arenæ quæ *est* in littore maris multitudine.

13 Quumque adveniisset Gidhon, ecce quidam narrabat proximo suo somnium: & dicebat, Ecce somnium somniavi, quod ecce torrus panis hordaceus obvertebat se in castris Midjanitarum, & perveniens in tentoria, concutiebat ipsa ita ut caderent, subvertebatq; ita, ita ut lapsa jacerent tentoria.

14 Respondens autem proximus ejus dicebat, Non *est* hoc *aliud* nisi gladius Gidhonis filii Joachi viri Jisraelitæ: tradidit Deus in manum ejus Midjanitas, & totā hanc castra.

15 Fuit ergo quum audisset Gidhon narrationem illius somnii & explicationem ejus, ut incurvaret sese *honorem Deo ex-*

bens; & reversus ad castra Jisraelitarum dicerer, Surgite, tradit enim Jehova in manum vestram castra Midjanitarum:

16 Tum distribuit trecentos illos viros *in* tria agmina, tradiditq; buccinas in manum cujusq; eorum, & hydrias vacuas, facessq; in medio illarum hydriarum:

17 Et dixit eis, Me versus respicitote. & sic facitote: quum ecce ego veniam ad extremitatem illorum castrorum, erit ut quemadmodum faciam, sic faciatis.

18 Clangam enim buccina ego, & quicunq; *erunt* mecum; quare clangetis vos quoq; buccinis circum tota ista castra, & dicetis, Jehovæ & Gidhonis *gladius*.

19 Advenientes itaq; Gidhon & centum viri qui *erant* cum ipso ad extremitatem illorum castrorum principio vigiliæ mediæ (tantummodo demum statuebant custodes) clanxerunt buccinis simul comminuendo hydrias, quæ *erant* in manu ipsorum:

20 Clanxerunt itaq; tria illa agmina buccinis, & fregerunt hydrias; nam tenebant manu sinistra sua faces, manu vero dextera sua buccinas ad clangendum: deinde clamarunt, Gladius Jehovæ & Gidhonis.

21 Subsistebant autem quisq; in loco suo circum castra ipsa: discurrentia vero tota illa castra vociferabantur & fugiebant.

22 Rursus clanxerunt trecentis illis buccinis, & obvertit Jehova gladium unius in alterum, idq; per tota illa castra; adeo ut fugerit exercitus ille usq; Beth-Schittam per Tzereram usq; ad ripam Abel-Mecholæam supra Tabbatham.

23 Quapropter convocati sunt viri Jisraelitæ è Naphthali, & ex Aschere, atq; ex toto Menasche; qui persequuti sunt Midjanitas.

24 Præterea nuntios misit Gidhon per totum montem Ephrajimi, qui ederent, Descendite obviam Midjanitis, & præoccupate illis aquas Beth-Baram usq; nempe Jardenis *aquas*: itaq; convocati omnes viri Ephrajimi præoccupaverunt aquas illas Beth-Baram usque, id est, Jardenis *aquas*.

25 Ceperuntq; duos principes Midjanitarum, Horebum & Zeebum, & occiderunt Horebum in rupe Horebi; Zeebum vero occiderunt in torculari Zeebi, quum persequerentur Midjanitas: caput autem Horebi & Zeebi attulerunt ad Gidhonem trans Jardenem.

CAPUT VIII.

Ephrajim insurgit contra Gidhonem, & monimentum quod posuerat victoriæ evadit in Idolum. Gidhon moritur.

Sed dixerunt ei viri Ephrajimitæ, Quæ est hæc res *quam* fecisti nobis, non vocando nos quum proficisceretis ad pugnam contra Midjanitas? contenderuntq; cum eo valide.

2 Qui dixit eis, Quid feci nunc cujusmodi vos? nonne meliores sunt racemationes Ephrajimitarum vindemia Abiezeritarum?

3 In manum vestram tradidit Deus principes Midjanitarum, Horebum & Zeebum, quid ergo potui facere cujusmodi vos? tunc destitit iratus illorum animus ab eo, quum eloquutus esset verbum hoc.

4 Quum autem venisset Gidhon ad Jardenem; trajiciens ipse cum trecentis viris qui erant cum eo essi persequentes tamen:

5 Dixit viris Succothani, Date, quæso, tractus panis huic populo qui sequitur vestigia mea: essi enim sunt, & consectans persequor Zebachum & Tzalmunahum reges Midjanitarum.

6 Dixit vero principum Succothanorum *ordo*, An manus Zebachi & Tzalmunahi nunc est in manu tua, ut tradamus exercitui tuo panem?

7 Quibus dixit Gidhon: Propterea quum tradiderit Jehova Zebachum & Tzalmunahum in manum meam, utiq; triturando eadem carnem vestram spinis istius deserti & oxyacanthis.

8 Et ascendens inde Penuelem alloquutus est eos in eamdem sententiam: sed respondentes ei viri Penuelitæ quemadmodum responderant viri Succothani.

9 Quare etiam alloquutus est viros Penuelitas dicendo; Quum revertar incolumis, destruam turrim istam.

10 Zebach autem & Tzalmunah *erant* Karkora, & exercitus eorum cum ipsis quasi quindecim millium, quicunque rel dui *erant* è toto exercitu Orientalium: qui autem ceciderant, centum viginti millia virorum *erant* stringentium gladium.

11 Ascendit itaq; Gidhon via degentiu in tentoriis ab Oriente Nobacho & Jogbeha: percussitq; exercitum illum, dum exercitus ille degebat secure.

12 Sed fugientes Zebachum & Tzalmunahum persequutus est: cepitq; duos reges Midjanitarum Zebachum & Tzalmunahum, & eorum exercitum illum perculit.

13 Postea revertens Gidhon filius Joachi ab illo prælio, ante ascensum Solis;

14 Cepit puerum è viris Succothani: & percunctatus est eum: qui descripsit ei principes Succothanos & seniores ejus, septuaginta septem viros.

15 Quumque ingressus esset ad viros Succothanos dixit, Ecce Zebach & Tzalmunah: de quibus exprobrastis mihi dicendo, An palma Zebachi & Tzalmunahi *est* nunc in manu tua, ut tradamus viris tuis essis panem?

16 Et assumptis senioribus civitatis illius, spinisq; deserti, & oxyacanthis docvimentum io eis dedit viris Succothanis.

17 Deinde turrim Penuelis destruxit, & interfecit viros illius civitatis.

18 Postea dixit Zebacho & Tzalmunaho, Quales *erant* viri quos i. terfecistis in Thabore? qui dixerunt, Qualis tu, tales illi *erant*, idem *erant*, forma quasi filii regis.

19 Tunc dixit, Fratres mei, filii matris mea erant: *sita ut* vivit Jehova, si vos servassetis eos, non fueram occisurus vos.

20 Itaq;

20 Itaq; dixit Jethero primogenito suo
Surge, occide istos: sed non strinxit puer
gladium suum, eo quod timeret; nam
adhuc puer erat.

21 Tum dixit Zebach cum Tzalmunaho,
Surge tu & incurre in nos, nam qualis est
vir tale est robur eius. quapropter surgens
Gidhon interfecit Zebachum & Tzalmu-
nahu n accepitq; lunulas illas quæ erant
ad colla camelorum ipsorum.

22 Postea dixerunt Israelitæ singuli
Gidhoni, Dominium habe in nos tum tu
tum filius tuus, tum nepos tuus, quia ser-
vasti nos è manu Midianitarum.

23 Sed dixit eis Gidhon, Non habebo
ego dominium in vos, neq; filius meus
habebit dominium in vos: Jehova habitu-
rus est dominium in vos.

24 Præterea dixit eis Gidhon, Petam à
vobis petitionem, ut detis mihi quisque
monile prædæ suæ: monilia enim aurea
fuerant illis, quia Ismahelitæ erant.

25 Et illi dixerunt, Lubentissime dabi-
mus; explicantes q; pannũ quem in eum con-
jecerunt illuc quisq; monile prædæ suæ.

26 Fuit autem pondus monilium aureo-
rum quæ petierat, mille septingentorum
siclorum auri præter lunulas, & myrothe-
cida, & vestes purpureas, quibus induti
erant reges Midianitarum, & præter tor-
ques qui erant ad colla camelorũ illorũ.

27 Aptavitq; Gidhon illud aurum in
amicuium, fecitq; ipsum in sua civitate
Hophræ, ubi fœdati sunt omnes Israeli-
tæ post mortem ipsius: fuitque Gidhoni
ideri, familiæ ejus, in tentaculum.

28 Tum devicti Midianitæ ante filios
Israelis, non pertexerunt attollere caput
suum: hc quierit per a diebus Gidhonis,
in annum usque quadragesimum.

29 Et abiens Jerubbahal filius Joaschi,
mansit domi suæ.

30 Fuerunt autem Gidhoni septuaginta
filii, egressi è semore ejus: nam uxores
multæ erant ei.

31 Concubina vero ejus quæ erat Sche-
cemi, peperit ei ipsa quoq; e filium; cui
nomen indidit Abimeleco.

32 Sed quum mortuus Gidhon filius
Joaschi in canitie bona, sepultus esset in
sepulchro Joaschi patris sui Abihezeritæ
Hophræ:

33 Quum, inquam, mortuus esset Gi-
dhon, fuit ut denuo filii Israelis fœdarent
se sequerentur Bahalimos, proponerentq;
sibi Bahal-berithum in deum.

34 Ita non sunt recordati filii Israelis Je
hovæ Dei sui, qui eripuerat ipsos è manu
omnium inimicorũ ipsorũ circumquaque:

35 Neque exercuerunt benignitatem
erga familiam Jerubbahalis, Gidhonis,
secundum omne illud bonum quo affece-
rat Israelem.

CAPUT IX.

Parabola arborum crudelitã regem denunciantur Abimeleco, & Schecemitis sua perfidia in Jerubbahalem puna.

A Biens enim Abimelec filius Jerubba-
halis Schecemum ad cognatos matris
suæ, alloquutus est eos, & coram familiã
paternæ domus matris suæ, dicendo:

2 Eloquimini, quæso, auditionibus om-
nibus Schecemitis, Utrũ melius est vobis?
an ut dominiũ habeant in vos septuaginta
viri, omnes filii Jerubbahalis, an vero ut
dominium habeat in vos vir unus? re-
cordemini autem me esse os vestrum, & car-
nem vestram.

3 Eloquuti sunt igitur cognati matris
ejus pro eo, audi entibus omnibus Schece-
mitis, omnia verba ista; inclinavitq; ani-
mus eorum ad sequendum Abimelecum,
eo quod dicerent, Cognatus noster est.

4 Quapropter dederunt ei septuaginta
siclos argenti ex ade Bahal-berithi, qui-
bus conduxit Abimelec viros inanes & in-
stabiles, qui sequuti sunt ipsum.

5 Ita venit in domum patris sui Hoph-
ram, & interfecit fratres suos filios Jer-
ubbahalis, qui erant septuaginti viri, su-
per lapidem unum sed superstes relictus
est Jothan filius Jerubbahalis minimus,
quia absconderet sese.

6 Tum congregarunt se, omnes Schece-
mitæ, & omnes incolæ munitionis, abeun-
teq; constituerunt Abimelecum in re-
gem, apud planitiem statuæ, quæ est in
agro Sichemitarum.

7 Quod quum nunciassent Jothamoquidã,
abiit & constitit in vertice montis
Gerizzimorum, & sublata voce sua, cla-
mavit, dicens illis, Audite me Schecemi-
tæ, ita audiat vos Deus.

8 Aliquando iverunt arbores ut crea-
rent sibi regem; dixeruntq; oliva, rege
nos super nos.

9 Sed dixit eis oliva, Cogererne desiste-
re cum pinguedine mea ego, per quam ho-
norantur Deus & homines, ut irem vaga-
rum propter alias arbores?

10 Deinde dixerunt arbores ficui, Veni
tu, regna super nos.

11 Sed dixit eis ficus, Cogererne desi-
stere cum dulcedine mea, & cum reditu
meo optimo, ut irem vagatum propter
alias arbores?

12 Tum dixerunt arbores viti, Veni tu,
regna super nos.

13 Sed dixit eis vitis, Cogererne desi-
stere cum musto meo, quod lætificat Deũ
& homines, ut irem vagatum propter
alias arbores?

14 Denique dixerunt omnes arbores
cynosbato, Veni tu, regna super nos.

15 Tum cynosbatus dixit arboribus,
Si serio vos creatis me in regem super
vos, venite, obtegite vos umbra mea: sin
minus, exeat ignis ex cynosbato, & absu-
mat cedros Libani.

16 Similiter nunc, si serio & integre fe-
cistis, quod regem constituistis Abimele-
cum: & si bonum exercuistis erga Jerubba-

halé & erga familiam ejus, & si secundùm beneficium manuum ejus affecistis eum :

17 (Pugnavit enim pater meus pro vobis, & abjiciens animam suam procul, eripuit vos è manu Midjanitarum.

18 Vos autem insurrexistis contra familiã patrimei hoc tempore, & interfecistis filios ejus, *qui erant* septuaginta viri, super lapidẽ unũ : regemq; constituistis Abimelecum filium ancillæ ejus super Schecemitas, eo quod cognatus vester est.)

19 Si, inquam, serio & integre fecistis erga Jerubbahalem, & erga familiam ejus hoc tempore. Iætamini de Abimeleco, & lætetur ipse etiam de vobis :

20 Sin vero minus, exeat ignis ex Abimeleco, & absumat Schecemitas, & incolas munitionis : & exeat ignis ex Schecemitis & incolis munitionis, qui absumat Abimelecum.

21 Tum aufugit Jotham, & fugiens abiit Beerum . manſitq; ibi metu Abimeleci fratris sui.

22 Tenuit erga Abimelec principatum super Jisraelem tribus annis.

23 Immisit autem Deus affectum malũ inter Abimelecum & Schecemitas, adeo ut prævaricarentur Schecemitæ contra Abimelecum :

24 Ut rediret injuria septuaginta filiis Jerubbahalj *illatæ*, id est, cædes eorũ reponeretur Abimeleco frater eorũ, qui interfecerat eos, & Schecemitis qui confirmaverant manus ejus, ut interficeret fratres suos.

25 Ponebant enim adversum eum Schecemitæ insidiatores in verticibus illorum montium, rapiebantq; quicquid transibat secundum eos via illa : quod renunciatum est Abimeleco.

26 Deinde veniens Gahal filius Hebedi & fratres ejus, cum pervenissent Schecemum, confisi sunt ei Schecemitæ :

27 Adeo ut exeuntes in agrum vindemiarent vineas suas, & calcarent *uvas*, facerentq; laudativa carmina; deinde ingressi ædem dei sui comederent ac biberent, ac maledicerent Abimeleco.

28 Quare dixit Gahal filius Hebedi, Quis *est* Abimelec, & quæ Schecem, ut serviamus isti? nonne filius *est* Jerubbahalis? aut *quis* Zebul præfectus ejus? servite viris *patris* Chamore principe Schecemi, cur enim serviremus isti nos?

29 Ar utinam populus hic esset in manu mea ut tollerem Abimelecum: postea dixit Abimeleco, Multiplica exercitum tuum & prodi.

30 Audiens itaq; Zebul præfectus ipsius civitatis verba Gahalis filii Hebedi, quibus accensa est ira ejus ;

31 Misit nuncios ad Abimelecum Thormã, qui dicerent, Ecce Gahal filius Hebedi & fratres ejus ingressi sunt Schecemã, qui ecce cũ civitate oppugnanti sunt te.

32 Nunc igitur surge de nocte tu & populus qui *est* tecum, & insidiare in agro :

33 Erit autem ipso mane quum orietur Sol, ut surgas irruiturus in civitatem : nam ecce ipse & populus qui *est* cum eo exituri sunt ad te, sic facies ei prout obvenerit manui tuæ.

34 Surrexit itaq; Abimelec & totus populus qui *erat* cum eo nocte, insidiatiq; sunt in Schecemitas quatuor agminibus.

35 Gahal vero filius Hebedi quum exiviset, subsitit *in* foribus portæ civitatis : surgebat enim Abimelec & populus qui *erat* cum eo ex insidiis.

36 Videns autem Gahal populum illum dicebat Zebuli, Ecce populus descendens à verticibus montium : . sed respondit ei Zebul, Umbra ipsorum montium vides quasi homines.

37 Deinde iterum loquutus Gahal, amplius dixit, Ecce populus, descendentes ex editiore loco terræ : nam agmen unũ veniebat à via planitiei Mehonenimorum.

38 Cui dixit Zebul, Ubi nunc *est* os tuum, quo dicebas, Quis *est* Abimelec ut serviamus ei? an non iste *est* populus ille quẽ sprevisti? egredere, quæso, nunc, & pugna contra eum.

39 Sic egressus Gahal ante Schecemitas, pugnavit contra Abimelecum :

40 Sed persecutus est eum Abimelec fugientem à facie sua : cecideruntq; confossi multi, usq; ad fores ipsius portæ.

41 Recidebat autem Abimelec Arumæ : expulitq; Zebul Gahalem cum fratribus ejus ne habitarent Schecemi.

42 Fuit etiam postridie, quum exiret populus in agrum; ac renunciarent *quidam* Abimeleco :

43 Qui assumens populũ suũ partitus est eos in tria agmina, & insidiatus est in agro : quumq; videret quod ecce populus exibat è civitate, insurgens in eos percussit eos.

44 Nam Abimelec & agminum *illud* quod *erat* cum ipso irruentes initabant *ad* fores portæ ipsius civitatis : deo vero *reliqua* agmina irruentia in omnes qui erant in agro percutiebant eos.

45 Itaq; Abimelec oppugnans ipsam civitatem, toto illo die cepit civitatem & populum qui *erat* in ea interfecit : destruitq; civitate consevit eam sale.

46 Quæ quum audirent omnes cives arcis Schecemitarum, ingressi sunt propugnaculum, ædem dei Berithi.

47 Sed ubi nunciatum est Abimeleco, se congregasse omnes cives arcis Schecemitarum :

48 Ascendit Abimelec montẽ Tzalmonis ipse & totus populus qui *erat* cum eo : ubi accipiens Abimelec securim bipennem in manu sua, amputavit ramos arborum, quos sublatos imposuit humero suo : edixitque populo qui *erat* secum, Quod vidistis me facere, festinanter facite sicut ego.

49 Quapropter amputarunt totus quoq; populus quisq; ramos suos, & sequuti Abimelecũ, circumposuerunt propugnaculo, & incenderunt

incenderunt illis propugnaculum igni, sic mortui sunt etiam omnes cives arcis Schecemitarum, quasi mille viri & mulieres.

50 Deinde profectus Abimelec Thebetzum; castra posuit contra Thebetzum, & cepit illud.

51 Arx autem munita erat intrà civitatem illam; quo confugientes omnes viri & mulieres, deniq; omnes cives illius civitatis, occluserant circa se, & ascenderant ad tectum arcis.

52 Sed veniens Abimelec usq; ad arcem ut pugnaret contra eam; quum accederet usque ad portam arcis, ad comburendum eam igni;

53 Dejecit mulier quædam fragmen molæ super caput Abimeleci; & confregit cranium ejus.

54 Quare inclamans celeriter puerum armigerum suum, edixit ei, Stringe gladium tuum, & morti trade me, ne dicant de me, Mulier interfecit eum: tum confodit eum puer ejus, ita ut mortuus sit.

55 Videntes autem Israelitæ, mortuum esse Abimelecum, abiverunt quisq; in locum suum.

56 Sic fecit Deus ut rediret maleficium Abimeleci; quo affecerat patrem suum, interficiendo fratres suos, *qui erant* septuaginta;

57 Et totum maleficium Schecemitarum fecit Deus ut rediret in caput illorum: evenitque illis maledictio Jothami filii Jerubbahalit.

CAPUT X.

Thola succedit Jair, quo mortuo fit populus idololatricus, & punitur.

SUrrexit autem post Abimelecum ad conservandum Israelem, Thola filius Puæ, filii Dodonis, Issacharita: qui residebat Schamire in monte Ephrajimi.

2 Is judicavit Israelem viginti tribus annis; & moriens sepultus est Schamire.

3 Deinde surrexit post eum Jair Gilhadita, qui judicavit Israelem viginti duobus annis.

4 Erant autem ei triginta filii equitantes triginta asellos, ac triginta civitates erant eis; quas vocant villas Jairis usq; in diem istum, quæ *sunt* in terra Gilhadis.

5 Deinde mortuus Jair, sepultus est Kamone.

6 Tum rursus faciebant filii Israelis quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, colebant enim Baalimos & Haschtharothas: deosque Syriæ, & deos Tzidonis, & deos Moabitarum, deosque Hammonitarum, & deos Philisthæorum: deniq; derelinquerant Jehovam, nec colebant eum.

7 Quapropter accensa est ira Jehovæ contra Israelitas: adeo ut dederet eos in manum Philisthæorum, & in manum Hammonitarum.

8 Hi autè confregerant & conquassaverant Israelitas anno hoc, anno, *inquit*, decimo octavo omnes Israelitas qui *erant* ultra Jardenem in terra Emoræi, quæ *est* in Gilhade:

9 Et trajiciebant Hammonitæ Jardenem ad pugnandum etiam contra Jehudam, & contra Biniaminem, & contra familiam Ephrajimi, adeo ut angustia *esset* Israeliris valde:

10 Clamaverunt itaque Israelitæ ad Jehovam, dicendo, Peccavimus tibi, tum quia dereliquimus Deum nostrum, tum *quia* coluimus Baalimos.

11 Sed dixit Jehova Israelitis; An non ex Ægyptiis, & ex Emoræis, & ex Hammonitis, & ex Philisthæis,

12 Tzidoniis quoq; & Hamalekitis, & indigenis opprimentibus vos; quos clamaretis ad me, rum servavi vos è manu eorum?

13 Attamè relinquentes me coluistis deos alienos idcirco non pergà servare vos.

14 Abite, & inclamate deos istos, quos elegistis: ipsi servent vos tempore angustiæ vestræ.

15 Dixerunt autem Israelitæ Jehovæ, Peccavimus, fac tu nobis omnino prout bonum *videtur* in oculis tuis: veruntamen liberanos quæsumus hoc tempore:

16 Et removentes deos alienigenarum è médio sui, coluerunt Jehovam: ita imminutus est animus ejus propter laborem Israelitarum.

CAPUT XI.

Jiphthachi victoria & votum.

COnvocati igitur Hammonitæ castra habebant in Gilhade: & congregati Israelitæ castra fecerunt in Mzipa;

2 Dixerunt autem populus, principes Gilhadis alter alteri, Quis ille vir *est* qui incipiet pugnare contra Hammonitas? *is* erit primarius omnibus habitatoribus Gilhadis. *Caput 11.*

3 (Jiphthach vero Gilhadites erat valens robore, erat q; filius mulieris meretricis, ex qua genuerat Gilhad Jiphthachum.

4 Pepererat etiam uxor Gilhadis ei filios: & quum adolevissent filii ipsius uxoris, expulerunt Jiphthachum, dicentes ei, Non es habiturus possessionem in domo patris nostri, quia filius mulieris exteræ es.

5 Aufugiens itaque Jiph hach metu fratrum suorum, considebat in terra Tobi: ubi colligerunt se ad Jiphthachum homines inanes, & exierunt cum illo.)

6 Fuit autè post annos *illos* cum bellum gererent Hammonitæ contra Israelitas;

7 Fuit, inquam, pugnaturis Hammonitis contra Israelitas; ut abirent Seniores Gilhadis ad asumendum Jiphthachum è terra Tobi:

8 Et dicerent Jiphthacho, Veni & fis nobis ductor; ut pugnemus contra Hammonitas,

9 Dixit vero Jiphthach Senioribus Gilhadis, Nonne vos odistis me, & expulistis me è domo patris mei? cur ergo venitis ad me nunc, qui manguntia est vobis?

10 Dixerunt vero Seniores Gilhadis Jiphthacho,

Jephthacho, Idcireo nunc reverti sumus ad te, ut venias nobiscum pugnes contra Hammonitas: fie eris nobis primarius, omnibus habitatoribus Gilhadis.

11 Dixit ergo Jephthach Senioribus Gilhadii, Quandoquidem reduxistis me ad pugnandum contra Hammonitas, si exposuerit eos Jehova mihi, ego futurus sum vobis primarius.

12 Tum dixerunt Seniores Gilhadis Jephthacho, Jehova cognoscet inter nos, nisi secundum verbum tuum sic fecerimus.

13 Ita profectus est Jephthach cum Senioribus Gilhadis, constituerunt que populus ipsum super se primarium & ductorem: & eloquutus est Jephthach omnia verba sua coram Jehova in Mizpa.

14 Deinde misit Jephthach nuncios ad regem Hammonitarum qui dicerent, Quid mihi tecum, quod venisti ad me ut pugnes in terra mea?

15 Dixit autem rex Hammonitarum nunciis Jephthachi, Quia cepit Jisrael terram meam, quū ascenderet ex Ægypto, ab Arnone usq; ad Jabbokū, & ad Jardenē usque: nunc ergo restitue illa loca cum pace.

16 Quapropter perrexit rursus Jephthach; misitq; nuncios ad regē Hammonitarum:

17 Et dixit ei, Sic ait Jephthach: Non cepit Jisrael terram Moabitarum, aut terram Hammonitarum.

18 Nam ascendentibus illis ex Ægypto, quum perrexisset Jisrael per desertum usque ad mare algosum, & pervenisset Kadeschum:

19 Misit Jisrael nuncios ad regem Edomaorum, dicendo, Transeam, quæso, per terram tuam, sed non auscultavit rex Edomaorum: etiamq; ad regem Moabitarum misit, qui non acquievit: sic consedit Jisrael Kadeschi.

20 Postea pergens per desertum illud, & circumiens terram Edomaorum & terram Moabitarum, venit versus ortum Solis terræ Moabitarum, castrauq; metati sunt trans Arnonem; sed non ingressi sunt terminum Moabitarum, Arnon enim terminus Moabitarum erat.

21 Inde misit Jisrael nuncios ad Sichonem regem Emoræorum, regem Chesbonis, dixitq; eis Jisrael; Liceat nobis, quæso, transire per terram tuam usque ad locum meum:

22 Sed non fidens Sichon Jisraeli ut transiret per terminū suū, congregavit Sichon eorum populum suum, & castrametati sunt ad Jehazam; pugnavitq; contra Jisraelem.

23 Tradidit autē Jehova Deus Jisraelis Sichonem & totum populum ejus in manum Jisraelitarum, qui percusserunt eos: sic hæreditario jure possedit Jisrael totā terram Emoræi habitatoris terræ illius.

24 Hæreditario, inquam, jure possiderunt totum terminum Emoræorum; ab Arnone usque ad Jabbokum, & à deserto usque ad Jardenem.

25 Nunc autem Jehova Deus Jisraelis ejecit Emoræorum à facie populi sui Jisraelis; & tu hæres illius esses?

26 Nonne cujus hæredem instituerat te Chemosch deus tuus, illius hæres esses? sic quemcunque expulit Jehova Deus noster à facie nostra, illius hæreditatem obtinebimus.

27 Jam vero an ullo pacto melior es Balato filio Tzipporis rege Moabitarum? an unquam contendit cum Jisraele? num pugnavit unquam contra nos?

28 Dum habitavit Jisrael Chesthbone & in villis ejus, & Harhore, & in villis ejus, atque in omnibus civitatibus quæ sunt secundum Arnonem, trecentos annos: & quare non eripuistis eas tempore illo?

29 Quum ob rem ego non peccavi in te, sed tu afficis me malo, pugnando contra me: Jehova qui judex est, judicet hoc tempore inter Jisraelitas & Hammonitas.

30 Attamen non auscultavit rex Hammonitarum verbis Jephthachi, quum misisset ad eum.

31 Itaque adfuit spiritus Jehovæ Jephthacho, ut pertransiret Gilhadem & Menaschen: Pertransivit enim Mizpen Gilhadis, & Mizpe Gilhadis transivit ad Hammonitas.

32 Vovens autem Jephthach votum Jehovæ, dixit, Quum omnino tradideris Hammonitas in manum meam;

33 Utiq; erit, quodcunque primum egredietur foribus domus meæ obviam mihi, quando reverter cum pace ab Hammonitis; erit, inquam, Jehovæ ut offeram illud holocaustum.

34 Quumque transiviſſet Jephthach ad Hammonitas ut pugnaret contra eos; tradidit eos Jehova in manum illius.

35 Percussit enim eorum à Harohere, usquequa venis Minnitham viginti civitates, & usque ad Abelum vinearum, plaga magna admodum: sic depressi sunt Hammonitæ à facie Jisraelitarum.

36 Deinde redeunte Jephthacho Mizpam in domum suam; ecce filia ejus exibat obviam ei cum tympanis & cum choris: & tantum ipsa unica erat, non erat illi ex se alius filius aut filia.

37 Quum ob rem fuit quū videret eam, ut laceraret vestes suas, diceret; Ah, ah filia mea, omnino depressisti me, quia es inter turbatores meos: ego enim pandi os meum Jehovæ, ita ut non possim repetere.

38 Quæ dixit ei; Pater mi, pandisti os tuū Jehovæ? fac mihi quemadmodū exivit ex ore tuo: postquā præstitit tibi Jehova ultiones de hostibus tuis de Hammonitis.

39 Deinde dixit patri suo, Fiat mihi hæc res: desiste à me duobus mensibus, ut abeam descendens in istos montes, & deflcam virginitatem meam, ego cum puellis amicis meis.

40 Qui dicens, Abi, dimisit eam duobus mensibus; sic abiens illa cū puellis amicis suis,

suis, defevit virginitatem suam per illos montes.

41 Fuit vero exactis duobus mensibus quum reversa esset ad patrem suum, ut exsequeretur in ea votum suum quod voverat; nam ipsa non novit virum: fuitque ritus in Israele.

42 De anno in annum ibant filiæ Israelitarū ad consabulandum cum filia Jephthachi Gilhaditæ quatuor diebus quotannis.

CAPUT XII.

Ephrajimita insurgunt contra Jephthachum, & caduntur quotquot Schibboleth *pronunciare non poterant.*

ITaque convocati Ephrajimitæ transiverunt Aquilonem versus; dixeruntque Jephthacho, Quare transivisti ad pugnandum contra Hammonitas nobis non vocatis, ut iremus tecum? domum tuam comburemus tecum igne.

2 Dixit autem Jephthach eis, In contro, versa eram ego & populus meus contra Hammonitas, gravi: quumq; inclamarem vos, non servastis me è manu eorum.

3 Itaque videns te non servare, exposui vitam meam in manu mea, transiviq; ad Hammonitas, quos tradidit Jehova in manum meam: & quare ascendistis ad me hoc tempore ad pugnandum contra me?

4 Tum contrahens Jephthach omnes Gilhaditas, pugnavit contra Ephrajimitas: deinde percusserunt viri Gilhaditæ Ephrajimitas, dicebant enim Gilhaditæ medii inter Ephrajimitas & Menaschen, Perfugæ Ephrajimitarum estis.

5 Occupaverunt namq; Gilhaditæ vada Jardenis contra Ephrajimitas: sic erat quū dicerent perfugæ Ephrajimitarum, Transeam, ut dicerent illorum cuiq; Gilhadita, Esne Ephraithæus? qui dicebat, Non.

6 Tum *illi* dicentibus huic, Dic jam Schibboleth, si *hic* diceret, Siboleth; nec compararet se ad loquendum recte, apprehensum eum jugulabant ad vada Jardenis: sic ceciderunt tempore illo ex Ephrajimitis quadraginta duo millia.

7 Judicavit autem Jephthach Israelem sex annis: deinde mortuus Jephthach Gilhadita, sepultus est in *aliqua* civitatum Gilhaditarum.

8 Post eum vero judicavit Israelem Ibzan è Beth-Lechemo,

9 Erantq; ei triginta filii, ac triginta quidem filias locavit foras, triginta vero filias introduxit pro filiis suis foris: judicavitque Israelem septem annis.

10 Deinde mortuus Ibzan sepultus est Beth Lechemi.

11 Et post hunc judicavit Israelem Elon Zebulonita: qui judicavit Israelem decem annis.

12 Postea mortuus Elon Zebulonita, sepultus est Ajalone in terra Zebulonitarū.

13 Et post eum judicavit Israelē Habdon filius Hillelis Pirhathonites,

14 Erant autem ei quadraginta filii & triginta nepotes equitantes septuaginta asellos: judicavitque Israelem octo annis.

15 Deinde mortuus Habdon filius Hillelis Pirhathonites, sepultus est Pirhathone in terra Ephrajimi in monte Hamalekitarum.

CAPUT XIII.

Israelitis à Philisthæis oppressis, Schimschon promittitur & mittitur.

QUum autem rursus filii Israelis fecissent quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, tradidit eos Jehova in manum Philisthæorum quadraginta annis.

2 Fuit autem vir quidam è Tzorha, è familia Danitarum, nomine suo Manoach; cujus uxor sterilis erat, ut quæ non peperisset.

3 Huic mulieri apparuit Angelus Jehovæ: & dixit ei, Ecce nunc sterilis es, ut quæ nondum pepereris, sed concipies ea & paritura filium.

4 Jam ergo cave tibi nunc, & ne bibito vinum aut potum inebriantem; neque comedito quicquam immundi.

5 Nam ecce tu concipies, & brevi paritura es filium, ad cujus caput *nemo* admoveto novaculam, quia Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero: & ipse incipiet servare Israelem è manu Philisthæorum.

6 Tunc veniens mulier illa alloquuta est virum suum, dicendo, Vir quidam Dei venit ad me, cujus aspectus *erat* velut aspectus Angeli Dei, reverendus valde: sed non interrogavi eum undenam esset, & nomen suum non indicavit mihi:

7 Dixit autem mihi, Ecce tu concipies & brevi paritura es filium; jam ergo ne bibito vinum aut potum inebriantem, neque comedito quicquam immundi: quia Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero, usque ad tempus mortis sui.

8 Quapropter supplex orans Manoach Jehovam dixit; *Attende* ad me, Domine, vir ille Dei quem misisti, veniat, quæso rursus ad nos, doceatque nos quid faciamus puero illi qui natus fuerit.

9 Et auscultavit Deus voci Manoachi: venit enim ille Angelus Dei rursus ad mulierem, quum sederet ipsa in quodā agro, & Manoach vir ejus non esset cum ea.

10 Quare festinans mulier illa cucurrit, ut indicaret viro suo: dixitq; ei, Ecce apparuit mihi vir ille idē qui venerat die illo ad me.

11 Quapropter surgens Manoach sequutus est uxorē suam veniensq; ad virū illum dixit ei, Tune vir ille *es*, qui alloquutus fueras istam mulierem? qui dixit, Sum.

12 Tum dixit Manoach, Nunc veniet unumquodq; verborum tuorum: quæ ratio erga puerum illum, & opera *præstanda* erit ei?

13 Edixit autem Angelus Jehovæ Manoacho; Ab omni re quam indicavi mulieri huic, *ipsa* caveto sibi.

14 De nulla re quæ exit è vite vinifera

comedito *illa*, & vinum aut potum inebriantem ne bibito, neque immunditiæ quicquam comedito: quicquid præcepi ei, observato.

15 Postea dixit Manoach Angelo Jehovæ: Detineamus quæso te, ut parantes *apponamus* tibi hædum lactentem:

16 Sed dixit angelus Jehovæ Manoacho, Si detineres me, non comederem de cibo tuo; sin autem parare vis holocaustum, Jehovæ offeres illud; non enim sciebat Manoach, eum esse Angelum Jehovæ.

17 Rursus dixit Manoach Angelo Jehovæ, Quis *es de* nomine tuo, ut quum evenerit quodque verborum tuorum, honore afficiamus te?

18 Cui dixit Angelus Jehovæ, Ecquid interrogas de nomine meo? fuitq; mirificus.

19 Nam quū Manoach assumens hædum lactentem & ejus munus, offerret in rupe quadam Jehovæ, rum is mirabiliter egit, Manoacho & uxore ejus videntibus.

20 Fuit enim quum ascenderet flamma ab altari cœlum versus, ut ascenderet Angelus Jehovæ in flamma illa altaris: quod Manoach & uxor ejus videntes, procidebant super faciem suam in terram;

21 Neq; deinceps amplius Angelus Jehovæ apparebat Manoacho & uxori ejus: tunc novit Manoach, eum Angelū Jehovæ esse.

22 Quapropter dixit Manoach uxori suæ, Omnino morituri sumus; nam Deum vidimus.

23 Sed dixit ei uxor ejus, Si delectaret Jehova morte afficiendo nos, non accepisset è manu nostra holocaustum cum munere, neq; ostendisset nobis omnia hæc; quinetiam hoc tempore non fecisset ut audiremus *rem* hujusmodi.

24 Peperit itaq; mulier illa filium, cujus nomen vocavit Schimschonem: adoleviteque puer ille, & benedixit ei Jehova.

CAPUT XIV.

Schimschon leonem dissecpit, deque ea parabolam proponit; quæ occasio fuit Philisthæos impugnandi.

1 Egit autem spiritus Jehovæ agere eum in castris Danis; inter Tzorham & Eschthaolem. *Capus 14.*

2 Quum enim descendisset Schimschon Thimnathem, & vidisset fœminam Thimnathæ è filiabus Peli schtha orum:

3 Ascendens indicavit patri suo & matri suæ, ac dixit, A Ispexi fœminam Thimnathæ è filiabus Pelischthæorum; quino itaque accipite eam mihi in uxorem.

4 Dicente autem ei patre & matre ejus, Annon est inter filias agnatorum tuorum, aut in toto populo meo uxor, quod tu abis ad accipiendum uxorem è Pelischthæis, istis præputiatis? respondit Schimschon patri suo, Istam accipe mihi, ea enim recta videtur in oculis meis.

5 Pater autem & mater ejus ignorabant à Jehova id esse, occasionem ipsum quærere à Pelischthæis: nam tempore illo Pelischthæi dominū habebant in Israelitas.

6 Quum ergo descenderet Schimschon cum patre & matre sua Thimnatham, pervenientibus usque ad vineas Thimnathæ, ecce adultus Leo rugiens occurrebat ei.

7 Tum incessit eum spiritus Jehovæ, adeo ut dissecaret illum, ac si dissecasset aliquem hædum, quamvis nihil *esset* in manu ejus: non autem indicavit patri aut matri suæ *id* quod fecerat.

8 Interea descendit *pater* & alloquutus est fœminam illam, quæ recta videbatur in oculis Schimschonis.

9 Revertens autem post aliquot dies *Schimschon* ut duceret eam, secessit ad videndum cadaver illius Leonis; ecce autem examen apum in corpore Leonis illius cum melle.

10 Quod quum edulisset in manus suas, pergebat ire comedendo, & perveniens ad patrem suum & matrem suam dedit eis, qui comederunt: sed non indicavit eis se è corpore Leonis edulisse mel illud.

11 Itaque descendit pater ejus ad illam fœminam; feciq; ibi Schimschon convivium; sic enim solebant facere juvenes.

12 Fuit autem quum *Pelischthæi* viderent eum; ut assumerent triginta sodales, qui essent cum eo.

13 Et dixit eis Schimschon, Proponam vobis nunc ænigma: quod si plane explicaveritis mihi *intra* septē dies hujus convivii, & invenerit is; utique dabo vobis triginta sindones, & triginta mutandas vestes.

14 Sed si non potueritis explicare mihi; vicissim vos dabitis mihi triginta sindones, & triginta mutandas vestes: qui dixerunt ei, Propone ænigma tuum, & intelligemus illud.

15 Tum dixit eis, Ab edente prodiit edulium, & ab acri prodiit dulce: qui non potuerunt explicare ænigma illud tribus diebus.

16 Fuit autem die illorum septimo, ut dicerent uxori Schimschonis, Pellice virum tuum ut explicet nobis hoc ænigma, ne comburamus te & familiam patris tui igne: an ad hæreditatem nostram consequendam invitasti nos, necne?

17 Ac fleverat quidem uxor Schimschonis apud eum, & dixerat, Tantum odisti me ac non amas me, istud ænigma proposuisti populoribus meis, & mihi non explicasti: qui dicebat ei, Ecce patri aut matri meæ non explicavi; & tibi explicarem?

18 Sic fleverat apud eum septem illis diebus, quibus fuit illis convivium: sed fuit die illorum septimo ut explicaret ei, quia premebat ipsum, & illa explicaret ænigma istud populatibus suis.

19 Dixerunt ergo ei cives illius civitatis die septimo, quum nondū occumberet Sol, Quid dulcius *est* melle, & quid acrius Leone? qui dixit eis, Nisi arassetis vitula mea, non invenissetis ænigma meum.

20 Tum incessit eum spiritus Jehovæ, & descendens

descendens ad Aschkelonitas, percussit ex eis triginta viros, & acceptis exuviis eorum dedit illas mutandas vestes eis qui explicaverant ænigma illud: postmodum accensa ira sua ascendit in domum patris sui.

21 Quapropter misit uxor Schimschonis, sodali ejus quem sibi in sodalem asciverat.

CAPUT XV.

Schimschon vulpes ut in segetem immittit, & mille Philisthæos asini maxilla prosligat.

FUit autem post aliquot dies tempore messis triticeæ, ut visitaturus Schimschon uxorem suam cum hædo lactente, diceret, Ingrediar ad uxorem meam in ipsum conclave; sed non permisit ei pater illius ingredi.

2 Dixit enim pater illius, Plane cogitavi te prorsus odisse eam: ideo tradidi eam sodali tuo: nonne soror ejus minor, elegantior est ea? nubat nunc tibi loco ejus.

3 Quamobrem dixit de eis Schimschon, Insons fuero hac vice à Philisthæis, quum ego affecero eos malo.

4 Et abiens Schimschon cepit trecentas vulpes: acceptis; facibus obvertit caudam unam ad alteram, & posuit facem unamquamque mediam inter binas caudas.

5 Sic accendens ignem in facibus, immisit eas in segetes Philisthæorum: qui succendit cum metas tum segetes, vineasque & olivetas.

6 Interrogantibus autem Philisthæis, Quis fecit istud? quum dixissent, Schimschon gener illius Thimnæi: eo quod acceperit uxorem ejus dederit sodali ejus: ascenderunt Philisthæi & eam cum patre ejus combusserunt igni.

7 Sed dixit eis Schimschon, Siccine facturi estis? at quum ultionem sumsero de vobis: postmodum desistam!

8 Percussitque eos crure *vibrato* in femora *eorum* plaga magna: & descendens consedit in scopulo petræ Hethami.

9 Quam ob rem ascendentes Philisthæi; castra posuerunt contra Jehudam: fuderuntque se in *loco* Lechi.

10 Dixerunt autem viri Jehudæ: Cur ascendistis contra nos? qui dixerunt, Ad vinciendum Schimschonem ascendimus, ut faciamus ei quemadmodum fecit nobis.

11 Tum descendentes tre mille viri ex Jehuda ad scopulum petræ Hethami, dixerunt Schimschoni, An nescitas Philisthæos dominium habere in nos? quid ergo est, *quod* feceris nobis? qui dixit eis, Quemadmodum fecerant mihi, sic feci eis.

12 Qui dixerunt ei, Ad vinciendum te descendimus, ut tradamus te in manum Philisthæorum: quibus dixit Schimschon, Jurate mihi: *nam vos* ne incurratis vos in me.

13 Tum alloquuti sunt eum, dicendo, Nequaquam *incurremus*, sed bene vinciendo te, ut tradamus te in manum eorum, ac nullo modo morte afficiemus te: vinxerunt autem eum duobus funibus novis, & deduxerunt eum ab illa petra.

14 Ipse perveniebat usque ad *locum* Lechi, & Philisthæi vociferabantur *præ gaudio* ad occursum ejus: quum incessit eum spiritus Jehovæ, fueruntque funes illi qui *erant* ad brachia ejus tanquam filum lineum quæ arserunt igni, & dissoluta sunt vincula ejus è manibus ejus.

15 Quumque invenisset maxillam asini humentem: extensa manu sua accepit eam, & mille viros percussit ea.

16 Quapropter dicebat Schimschon, Ista maxilla asini acervum, acervos duos: ista maxilla asini percussi mille viros.

17 Fuitque quum absolvisset loqui, & projecisset maxillam è manu sua, ut vocaret locum illum Ramath-Lechi.

18 Sitiebat autem valde, ideoque invocavit Jehovam, ac dixit, Tu effecisti per manum servi tui salutem hanc maximam: nunc autem morieremne fame, aut inciderem in manum istorum præputiatorum?

19 Quapropter fidit Deus cavam quod dicitur quod *est* in *loco* illo Lechi, ita ut prodirent ex eo aquæ de quibus bibit; sic restituto animo ejus revixit: idcirco vocavit nomen ejus *fontem* Invocantis, qui *est* in loco Lechi, usque in hunc diem.

20 Vindicavit autem Israelem temporibus Philisthæorum viginti annis.

CAPUT XVI.

Schimschon portas urbis transferens evadit: postea ab uxore hostili traditur: tandem moriens, mortui sui aliquot millia hostium involvit.

VEnit enim Schimschon Hazzam, ubi vidit ibi quandam meretricem, congressus est cum ea.

2 Hazzæis qui dicerentur, Venit Schimschon huc, circumeuntes insidiati sunt ei tota illa nocte in porta civitatis suæ: conticuerunt tota illa nocte, dicendo, *Conticescamus* usque ad lucem matutinam, tum interficiemus eum.

3 Sed quum cubasset Schimschon usque ad medium noctis, surgens ipso medio noctis arripuit fores portæ civitatis una cum duobus postibus earum, postesque *cum* eis *conjunctis* vectæ, imponens humeris suis: ac deportavit in verticem montis illius, qui *est* in conspectu Chebronis.

4 Quapropter fuit postea, quum adamaret mulierem in valle Sorek, cujus nomen Delila;

5 Ut ascenderent ad eam Satrapæ Philisthæorum, dixerunque ei, Pellice eum, & cognosce in quo *consistat* vis ejus magna, & quo pacto prævalamus ei, ut vinciamus eum, ad affligendum eum: nos autem dabimus tibi quisque; mille sexcentenos *siclos* argenti.

6 Dixit ergo Delila Schimschoni, Indica mihi, quæso, in quo *consistat* vis tua magna, & quo vinciri possis ad affligendum te.

7 Qui

7 Cui dixit Schimschon, Si vincirer septem restibus virentibus quæ nondum exsiccatæ fuerint, eram infirmarer, & essem sicut unus *aliquis* homo.

8 Cū averunt ergo ei adferri Satrapæ Pelischthæorum septem restes virentes, quæ nondum fuerant exsiccatæ: quibus illa vinxivit eum;

9 Et insidiis manentibus apud ipsam in conclavi, dixit ei, Pelischthæi invadunt te, Schimschon: qui disrupit restes illas, quemadmodū disrumpitur filū stupeum quum sentit ignem, sic non est agnita vis ejus.

10 Postea dixit Delila Schimschoni, Ecce delusisti me, nam eloquutus es mihi mendacia: nunc indica mihi, quæso, quo vinciri possis.

11 Qui dixit ei, Si valide vinciter funibus densis recentibus, quibus cum nullum opus esset factum, tum infirmarer & essem sicut unus *aliquis* homo.

12 Sed quum accipiens Delila funes densos recentes vinxisset eum illis, dixissetque ei, Pelischthæi invadunt te Schimschon (manebant autem insidiæ in quodam conclavi) disrupit illos à brachiis suis tamquam filum.

13 Quapropter dixit Delila Schimschoni, Hactenus delusisti me, & eloquutus es mihi mendacia, indica mihi quo vinciri possis: qui dixit ei, Si attexueris septem cincinnos capitis mei ad jugum textoris.

14 *Illa* itaque impegit paxillo dixit ei, Pelischthæi invadunt te, Schimschon: qui expergefactus à somno suo, profectus est cum paxillo ipso textura, & cū ipso jugo.

15 Deinde dixit ei, Quomodo dicis, Amo te, cum animus tuus non sit penes me? jam tribus vicibus illusisti mihi, & non indicasti mihi in quo *consistat* vis tua magna.

16 Fuit itaque quum premeret eum verbis suis quotidie, & arctioribus urgeret eum; deniq; immineretur animus ejus, ac si moriturus esset;

17 Ut indicaret ei totum animū suum, & diceret ei, Novacula nunquam fuit admota ad caput meum, eo quod Neziræus Dei sum inde ab utero matris meæ: quod si raderer, recederet à me vis mea, & infirmarer, ac essem ut quivis homo.

18 Quum ergo animadverteret Delila eum indicasse sibi totum animum suum; misit, & accersivit Satrapas Pelischthæorū, dicendo, Ascendite hac vice, nam indicavit mihi totum animū suum: fic ascenderunt ad eam Satrapæ Pelischthæorum, asferentes ipsam pecuniam in manu sua.

19 Illa autem qui somnum ei indersisset super genua sua, accersivit quendam, earuitq; ut raderet septem cincinnos capitis ejus: deinde cepit affligere eum, quum recessisset vis ejus ab eo.

20 Dixit enim, Pelischthæi invadunt te, Schimschon: qui expergefactus à somno suo dicebat, Hac vice ut antea exibo, quum quæsiero me; nam ipse ignorabat Jehovam recessisse à se.

21 *Itaq;* apprehendentes eum Pelischthæi effoderunt oculos ejus; & eum deducturi Azzam vinxerunt duobus vinculis chalybeis, ubi erat molens in carcere.

22 Inceperant autem capilli capitis ejus resloreſcere, ut quum abraderetur:

23 Quando Satrapæ Pelischthæorū congregati sunt ad celebrandū sacrificiū magnum Dagoni deo suo, & ad lætitiam: dicebant enim, Tradidit deus noster in manus nostras Schimschonē inimicū nostrū.

24 Videntes enim quoque populus laudabant deum suum: dicebant enim, Tradidit deus noster in manus nostras inimicum nostrum, & vastatorem terræ nostræ, quique multos è nobis consodit.

25 Fuitq; quum hilaris esset animus illorum, ut dicerent, Vocate Schimschonem, & ludat coram nobis: fic evocaverunt Schimschonem è carcere ut ludteret coram ipsis, statuerunt eum inter columnas:

26 Et dixit Schimschon puero illo qui tenebat manum ejus, Sine me, tantum tac palpem illas columnas quibus hæc domus sustentatur: & innitar illis.

27 Erat autem ea domus plena viris & mulieribus, & ibi erant omnes Satrapæ Pelischthæorum: super tecto autem quasi tria millia virorum ac mulierum qui spectabant quando ludteret Schimschon.

28 Invocans vero Schimschon Jehovam, dicebat; Domine Jehovi, recordare mei obsecro, & confirma me obsecro tantum hac vice, ô Deus, ut sumā de Pelischthæis ultionē semel propter ambos oculos meos.

29 Tum complexus Schimschon duas columnas medianas quibus domus illa sustentabatur, nixus est eis; uni dextera sua, alteri vero sinistra sua.

30 Deinde dicens Schimschon, Moriar ego cum Pelischthæis, inclinavit se vi, decidit q; domus illa super ipsos Satrapas, & super eorum populum qui erat in ea: ita fuerunt mortui illi, quos morti tradidit quum moreretur, plures quam quos morti tradiderat in vita sua.

31 Postea descendentes cognati ejus & tota familia paterna ejus, deportaverunt eam: & ascendentes sepeliverunt eum inter Tzoram & Eschthaolem in sepulchro Manoachi patris ejus: vindicaverat autem Jisraelem viginti annis.

CAPUT XVII.

Historia Micæ turbato Ecclesiæ statu.

FUerat autem quidam è monte Ephraimi, cujus nomen erat Micajehu.

2 Qui dixit matri suæ, Argentum illud mille centum *selorum* quod captum fuerat tibi, quia tu exsecrata es, ficut etiam dixisti me audiente, ecce argentum illud penes me *est*, ego eperam illud: & dixit mater ejus, Benedictus sit filius meus Jehovæ.

3 Deinde restituit argentum illud mille centū *selorum* matri suæ, sed dixit mater ejus, Omnino sanctificavi illud argentum Jehovæ *domifera* à manu mea filio meo ad

ad fabricandum sculptile & fusile, quapropter jam restituam tibi.

4 Restituit ramen argentum illud matri suæ: unde accipiens mater ejus ducentos *ficlos* argenti dedit illud fusori, qui fecit ex eo sculptile & fusile, quod fuit in domo Micajehu.

5 Huic igitur viro Micæ erat ædes deorum: quamobrem facto amiculo & imaginibus consecravit ministerium unius è filiis suis, ut esset ipsi in Sacerdotem.

6 Temporibus illis non erat rex in Jisrael: quisque quod rectum *videbatur* in oculis suis faciebat.

7 Fuit autem puer è Beth-Lechemo Jehudæ, è familia Jehudæ *oriundus*, qui erat quidem Levita, sed fuerat peregrinatus illic.

8 Discedens ergo vir ille ab ea civitate Beth-Lechemo Jehudæ, ad peregrinandum ubicumque inveniret *commodum*; pervenit in montem Ephrajimi usque ad domum Micæ conficiendo iter suum.

9 Cui dicente Mica, Unde venis? dixit ei, Levita sum, *venio* Beth-Lechemo Jehudæ: ego autem vado ad peregrinandum ubicunque *commodum* invenero.

10 Tum dixit ei Mica, Mane apud me, & esto mihi in patrem & in Sacerdotem, & ego dabo tibi denos ficlos argenti quotannis, & synthesin vestium, & victum tuum: sic ivit Levita.

11 Et dum placuit Levitæ isti manere apud virum illum, fuit iste puer ei quasi unus è filiis ejus.

12 Consecravit enim Mica ministerium istius Levitæ, ut esset sibi puer ipse in Sacerdotem: sic erat in domo Micæ.

13 Dicebat enim Mica, Nunc novi Jehovam benefacturum esse mihi: eo quod est mihi hic Levita in Sacerdotem.

CAPUT XVIII.

Idololatria tribus Danis.

TEmporibus illis non erat rex in Jisrael: quibus temporibus Danitica tribus quærebat sibi possessionem ubi habitaret, quia *satis* ipsi non acciderat usque in diem illum inter tribus Jisraelis in possessione *ejus*.

2 Quapropter miserunt filii Dani ex familia sua, quinque viros è finibus suis; homines strenuos Tzorha & Eschthaole ad explorandum terram quandam, & ad pervestigandum eam, dicentes eis, Ite, pervestigate illam terram: qui pervenientes in montem Ephrajimi ad domum usque Micæ, pernoctarunt ibi.

3 Ipsi erant apud domum Micæ, quam agnoverunt vocem illius pueri Levitæ: quapropter diverstentes illuc dixerunt ei, Quis adduxit te huc? & quid agis hic? quidve tibi hic *est*?

4 Qui dixit eis, Hæc & talia fecit mihi Mica, & mercede conduxit me, ut sim ei in Sacerdotem:

5 Tum dixerunt ei, Consule Deum, quæsumus, ut sciamus an secundum erit iter nostrum, cujus causa imus.

6 Quibus dixit Sacerdos ille, Ite cum pace, coram Jehova *est* iter vestrum quo ituri estis.

7 Abeuntes ergo quinq; viri illi pervenerunt Lajischum: ubi animadverterunt populum qui *erat* in ea (*ut erat* sita in tuto secundum rationem Tzidoniorum) quietum & securum *esse*, nec *esse* quemquam qui *de re ulla* pudore afficeret in ea terra hæredem imperii; præterea eos remotos *esse* à Tzidoniis, & rem non esse eis cum quoquam.

8 Redeuntibus itaque ipsis ad fratres suos Tzorham & Eschthaolem, dixerunt fratres ipsorum, Quid vos?

9 Qui dixerunt, Surgite ut ascendamus contra illos, nam consideravimus terrā illam quod ecce bona *sit* valde, & vos silebitis? ne pigramini properare eundo ad possidendā illam terrā jure hæreditario.

10 Quum advenietis, advenietis ad populum securum, & *in* terram *qua est* ampla spatiis, nam tradidit Deus eam in manum vestram, locus *est* ubi nulla *est* penuria ullius rei quæ *sit* in terra.

11 Itaque profecti inde ex familia Danitica Tzorha & Eschthaole, sexcenti viri accincti armis bellicis;

12 Ascendentes castra fecerunt ad urbem Jcharimorum in Jehuda: idcirco vocarunt locum illum, Castra Danis usque in hunc diem; ecce *est* post urbem Jcharimorum.

13 Deinde transeuntes illuc *ad* montem Ephrajimi, pervenerunt usque ad domum Micæ.

14 Ubi loquentes quinq; viri illi qui iverant ad explorandum Lajischum cum terra ejus; dixerunt fratribus suis, Nostisne in domibus istis esse amiculum & imagines, & sculptile, & fusile? nunc igitur cognoscite quid facturi sitis.

15 Qui divertentes illuc venerunt in domum illius pueri Levitæ, domū Micæ, & interrogaverunt illum de prosperitate.

16 Sexcenti autem viri accincti armis bellicis sui, substiterant *ad* fores portæ; qui *erant* è filiis Danis.

17 Interea ascendentes quinq; viri illi, qui iverant ad explorandum illam terram, ingressi illuc, acceperunt sculptile, & amiculum, & imagines, & fusile ipsum, dum ipse Sacerdos substitisset *ad* fores portæ cum sexcentis viris illis, qui accincti erant armis bellicis.

18 Quumque isti *qui* ingressi fuerant domum Micæ acciperent *asportarent* sculptile, amiculum, & imagines, ac ipsum fusile, dixit eis Sacerdos ille, Quid facitis?

19 Qui dixerunt ei, Sile, impone manum tuam ori tuo, & veni nobiscum, & esto nobis in patrem & in Sacerdotem: utrum melius est te esse Sacerdotem domui unius viri, an te esse Sacerdotem tribui & familiæ in Jisrael?

20 Tum

20 Tum laetatus est animus ipsius Sa-
cerdotis, & recepit amiculum ipsum, &
imaginem, & sculptile: & profectus est in
medio illius populi.

21 Ira converti abibant: posuit parvu-
li, & pecoribus & impedimentis ante se,

22 Ipsi procul aberant à domo Micæ;
quum viri illi qui habitabant domos,
quæ *erant* juxtæ domui Micæ, convocati
sunt & adsequuti filios Danis.

23 Nam inclamantes filios Danis fece-
runt ut converterent faciem suam: qui
dixerunt Micæ, Quid tibi *est*, quod con-
vocatis comitatus es?

24 Qui dixit, Deos meos quos feceram
accepistis, & Sacerdotem ipsum, & abiis.
& quid mihi amplius *est*? quid igitur *est*
tur dicatis mihi, Quid tibi *est*?

25 Sed dixerunt ei filii Danis, Ne faci-
to ut audiatur vox tua apud nos, ne si in-
currant in vos viri amarulenti animo, per-
das vitam tuam & vitam familiæ tuæ.

26 Deinde perrexerunt filii Danis itinere
suo; Mica vero quum videret eos fortiores
esse se, conversus rediit domum suam.

27 Sic isti, acceptis quæ fecerat Mica, &
Sacerdote qui *fuerat* ei, supervenerunt
Lajischo, populo quieto & securo, quos
percusserunt acie gladii: postquam incen-
derunt civitatem ipsam igne.

28 Nemo autem *fuit* qui eriperet, quia
remota erat à Tzidone, & res non *erat* illis
cum quoquam, est enim in illa convalle
quæ *adjacet* regioni Rechobi: postea ex-
truentes civitatem habitarunt in ea.

29 Vocarunt autem nomen illius civi-
tatis Danem, de nomine Danis patris sui
qui natus fuerat Israeli: siquidem Lajisch
nomen erat civitatis illius primo.

30 Tum statuerunt sibi filii Danis illud
sculptile; Jehonathan vero filius Gersche-
mi, filii Menaschis, ipse & filii ejus fue-
runt Sacerdotes tribui Danitici, usque ad
tempus quo migravit è terra.

31 Et constituerunt sibi sculptile quod fecerat Mica, omnibus diebus quibus fuit domus Dei Schilunte.

CAPUT XIX.

Scortatio Binjaminitarum horrenda.

In ipsis quoque temporibus illis, quum rex non esset in Israele, fuit inquam, *ut* quidam Levita peregrinatus per latera montis Ephraimi, acciperet sibi mulierem concubinam è Beth-Lechemo Jehudæ.

2 Quæ concubina ejus scortata cum eo, abiit discessitque ab eo in domum patris ejus Beth-Lechemum Jehudæ, ubi fuit plenis quatuor mensibus.

3 Quapropter surgens vir ejus abiit post eam ad loquendum quæ illi esset cordi, ut reduceret eam, cum puero suo & pari asinorum: *ea* vero introduxit eum *in* domum patris sui, & ipse pater puellæ videns eum, lætatus est de occursu ejus:

4 Sic retinente eum socero ejus parte ipsa puella, mansit apud illum tribus diebus: ubi comederunt & biberunt, & pernoctarunt.

5 Fuit autem die quarto, ut surgentibus illis mane ob surgerent ad proficiscendi: sed dixit pater ipsius puellæ genero suo; Fulci animum tuum frustulo cibi, deinde abibis.

6 Itaque sedentes comederunt ambo una & biberunt: dixitque puer puellæ viro ipsi, Acquiesce, quæso, & pernocta, ut bene ut animo tuo.

7 Sed surrexit vir ille ad proficiscendum; institente vero apud eum socero ejus, rursus pernoctavit ibi.

8 Postea surrexit mane die quinto ut abiret, dicente autem patre puellæ, Fulci, quæso, animum tuum, cunctari sunt donec declinaret dies: nam comedebant ambo.

9 Tandem surrexit vir ille ad proficiscendum, ipse, & concubina ejus, & puer ejus: quum qui dicteret ei socer ejus pater puellæ, Ecce nunc remissus est dies ad eo ut advesperascat, pernocta, quæso ecce hospitium hodiernum; pernocta hic ut bene sit animo tuo, deinde surgentibus vobis eras ad iter vestrum, perges ad tentorium tuum.

10 Noluit vir ille pernoctare, sed surgens abivit & pervenit ex adverso Jebus, *id* est, Jerusalaimorum: & cum eo par asinorum institatorum, concubina quoque ejus cum eo *erat*.

11 Ipsi *erant* prope Jebusi, quo dies declinasset valde: quapropter dicebat puer domino suo. Propera, quæso, ut divertamus in ista civitate Jebusæi, & pernoctemus in ea.

12 Cui dixit dominus ejus, Non diverte-
mus in *illam* civitatem alienigenæ, *ex*
eis quæ non sunt filiorum Israelis, sed
transibimus Gibham usque.

13 Præterea dixit puero suo, Perge ut appropinquemus ad alterum istorum locorum, & pernoctemus Gibhæ aut Ramæ:

14 Præterierunt igitur properabant: sed occubuit illis Sol prope Gibham quæ *est* Binjaminis.

15 Quapropter diverterunt illuc, ingredientes ad pernoctandum Gibhæ: & ingressus consedit in platea civitatis, quia non *fuit* quisquam qui reciperet eos in domum suam ad pernoctandum.

16 Ecce autem vir senex venens ab opere suo ex agro vespere (erat autem vir ille è monte Ephraimi, qui peregrinabatur Gibhæ; viri autem loci illius, Binjaminitæ.)

17 Qui qui subitis oculis suis videret virum illum viatorem in platea civitatis; dixit vir ipse senex, Quo abis? & unde venis?

18 Qui dixit ei, Transimus Beth Lechemo Jehudæ usque ad latera montis Ephraimi; inde ego *veneram*, & iveram usque Beth-Lechemum Jehudæ: *ad* domum autem Jehovæ abeo, & non *est* quisquam qui recipiat me in domum suam:

19 Quamvis tum stramen, tum pabulum sit penes servos meos pro asinis nostris, tum etiam panis & vinum sit pro me & pro ancilla tua, & hoc puero *qui est* cum servis tuis: nullius rei *est* penuria

20 Sed

20 Sed dixit vir ille senex, Pax *esto* tibi, quicquid deficit te, incumbat cunctum mihi, tantummodo in hac platea ne pernoctaro;

21 Eumque introducens in domum suam, pabulum dedit asinis: deinde lotis pedibus suis comederunt & biberunt.

22 Ipsi exhilaratabant animos suos; quum ecce viri civitatis illius, viri nequam circumsteterunt domum illam, pulsantes ad ejus januam: & alloquuti sunt virum illum dominum ejus domus, senem illum, dicendo, Produc virum illum qui ingressus est domum tuam, ut cognoscamus eum.

23 Ad quos egressus vir ille dominus domus illius, dixit eis; Ne, fratres mei, ne malefaciatis, quæso: postquam ingressus est vir iste domum meam, ne faciatis flagitium istud.

24 Ecce filiam meam quæ virgo *est*, & concubinam illius, producam nunc eas, & comprimite eas, aut facite eis quod bonum *videtur* in oculis vestris: viro autem isti ne faciatis quicquam hujus flagitii.

25 Sed nolentibus viris illis auscultare ei; prehendens ipse vir concubinam suam produxit ad eos foras: qui cognoscentes eam quum indesinenter abusi essent ea tota nocte usque mane, dimiserunt eam quum ascenderet aurora.

26 Tum rediit mulier illa apperente mane, & collapsa *jacebat ad* portam domus illius viri, ubi dominus ipsius *erat* ad lucem usque.

27 Quum autem surgens dominus eius mane, apertis januis domus exiret ad pergendum itinere suo: ecce, mulier illa concubina ejus jacens *ad* portam domus, cum manibus suis in limine.

28 Et quum dixit ei, Surge ut abeamus, nec *erat* qui responderet, acceptam eam *imposuit* asino, & surgens vir ille abiit in locum suum.

29 Deinde ingressus domum suam accipiensque gladium prehendit concubinam suam, quam divisit per ossa ejus in duodecim membra, misitque eam per totum terminum Jisraelis.

30 Eratque ut quisquis videbat, diceret, Non fuit factum neq; fuit visum, *quicquam* hujusmodi inde à tempore *quo* ascenderunt filii Jisraelis è terra Ægypti usq; in diem hunc: adhibete vos ad istud, consilium inite, & colloquimini.

CAPUT XX.

Binjaminita bis victores tandem vincuntur.

ITaque exiverunt omnes Jisraelitæ: congregatusq; est totus cœtus unanimis à Dane Beer-schebahum & terram Gilhadis usque; ad Jehovam Mitzpam:

2 Ubi constiterunt *usq;* *ab* extremitatibus totius populi, omnis tribus Jisraelis, in congregatione populi Dei; quadringenta millia virorum pedità stringentiũ gladium.

3 Audiverunt autem Binjaminitæ ascendere Jisraelitas Mitzpam: dixerunt etiam Jisraelitæ, Eloquimini, quomodo factum *est* malum istud?

4 Tum professans vir ille Levites, vir mulieris illius occisæ, dixit; Gibham illam quæ *est* Binjaminis veni ego & concubina mea ad pernoctandum;

5 Insurrexerunt autem in me Gibhani, & circumdederant contra me ipsam domum nocte: sibi proposuerant me occidere, & concubinam meam ita compressérunt ut mortua sit.

6 Quapropter prehendens concubinam meam membratim divisi eam ac misi eam per totum agrũ possessionis Jisraelitarũ, eo quod fecissent scelus & flagitiũ in Jisrael.

7 Ecce vos omnes Jisraelitæ *estis*, communicate inter vos sermonẽ & consiliũ hic.

8 Surrexit ergo totus populus unanimis, dicendo; Non sumpsi juri ullus in tentoriũ suum, neq; secessuri in domum suam:

9 Sed nunc *esto* hæc res quam facturi sumus contra Gibham: oppugnabimus eam sorte.

10 Accipiemus enim denos viros è centenis per omnes tribus Jisraelis, & centenos è millenis, ac millenos è decies millenis ad comparandum commeatum populo hoc populo, ut invadendo Gibham Binjaminitarum faciant omnino prout meritus est flagitium illud quod fecit in Jisrael.

11 Sic congregati sunt omnes Jisraelitæ, *venturi* contra illam civitatem unanimes conjuncti.

12 Tunc miserunt tribus Jisraelis viros ad omnes tribus Binjaminis, qui dicerent, Quod *est* malum istud, quod factum est in vobis?

13 Nunc igitur date istos viros nequam, qui *sunt* istic Gibhæ, ut morti tradamus eos, & tollamus malum à Jisrael: sed noluerunt auscultare Binjaminitæ voci fratrum suorum Jisraelitarum.

14 Congregaverunt enim se Binjaminitæ è suis civitatibus Gibham: ut prodirent in prælium contra Jisraelitas.

15 Numeraverunt q; ex se Binjaminitæ tempore illo è suis civitatibus viginti sex millia virorum stringentiũ gladium, præter habitatores Gibhæ, *qui* numeraverunt se septingentos viros lectissimos.

16 E toto populo isto erant septingenti viri lectissimi præcludentes manũ dexteram suã; istorum quisq; funda mittens lapidem ad capillũ, sine erratione mittebat.

17 Jisraelitæ quoque numeraverunt ex se præter Binjaminitas, quadringenta millia virorum stringentium gladium: quorum quisque, vir erat bellicosus.

18 Deinde surgentes ascenderunt in domum Dei sortiri, ut consulerent Deum, dixerunq; Jisraelitæ, Quis ex nobis primum ascendet ad hanc pugnã contra Binjaminitas? quibus dixit Jehovah, Jehuda primus.

19 Surgentes itaq; Jisraelitæ, manè castra posuerunt contra Gibham:

20 Et exeuntes Jisraelitæ in prælium contra Binjaminitas, instruxerunt contra eos Jisraelitæ aciem apud Gibham.

21 Exeruntq;

21 Exeuntes vero Binjaminitæ Gibæ; prostraverunt ex Israelitis die illo viginti duo millia virorum humi.

22 Confirmavit tamen se populus Israelitæ; ita ut iterū instruerent aciem in eodē loco ubi instruxerant die illo priore.

23 Quum autem ascendentes Israelitæ flevissent coram Jehova usq; ad vesperam, consuluissentq; Jehovam, dicendo, An iterum accedam in prælium, contra filios Binjaminis, fratris mei? dixissetque Jehova, Ascendite contra illum.

24 Appropinquaverunt itaq; Israelitæ ad Binjaminitas die isto secundo:

25 Exeuntes quoq; Binjaminitæ obviam eis Gibhæ eo ipso secundo die, prostraverunt ex Israelitis iterū octodecim millia virorū humi: omnes hos stringētes gladiū.

26 Quapropter ascendentes omnes Israelitæ, totus, inquā, populus ille venerunt ad domum Dei fortis, & flentes consederunt ibi corā Jehova, ac jejunaverunt die illo usque ad vesperam: obtulerunt; holocausta & eucharistica coram Jehova:

27 Et consuluerunt Israelitæ Jehovam (nam ibi erat arca fœderis Dei temporibus illis.)

28 Ipsi & Pinchas filius Eleazaris filii Aharonis, qui stabat coram eo temporibus illis, dicendo: Iterum pergam adhuc exire in prælium contra filios Binjaminis fratris mei, an desistam? quibus dixit Jehova: Ascendite, cras enim traditurus sum eum in manum tuam.

29 Disposuit autem Israel insidias apud Gibham circumquaque.

30 Deinde ascendentes Israelitæ contra Binjaminitas die tertio, instruxerunt *aciem* apud Gibham sicut antea:

31 Unde exeuntes Binjaminitæ obviam isti populo avellebantur ab ipsa civitate: cœperant enim percutiendo confodere ex isto populo ut antea per vias illas tritas, quarum altera ascendit ad domum Dei fortis, altera vero Gibham in agro *suam*, quasi triginta viros ex Israelæ.

32 Quapropter dicebant Binjaminitæ, Cadumtur isti ante nos ut prius: at Israelitæ dixerunt, Fugiemus, ut avellamus eum à sua civitate ad istas vias tritas.

33 Tunc omnes Israelitæ surgentes quisque è loco suo, instruxerunt aciem Baal-Thamare: insidiæ quoque Israelitarum eruperunt è loco suo post deinditationem Gibhæ.

34 Venerunt; Gibhæ ex adverso deciles mille viri lectissimi ex toto Israele, quum prælium ingravesceret; illis ignorantibus ad se pertingere malum illud.

35 Sic afficit Jehova Binjaminem plagā coram Israele; adeo ut prostraverint Israelitæ ex Binjamine die illo vicies quinquies mille centum viros: hos omnes stringentes gladium.

36 Viderunt autem Binjaminitæ se plagā affici; quum Israelitæ cessissent loco Binjaminitis, quia confidebant insidiis quas posuerant contra Gibham;

37 Postquā insidiæ illæ festinantes irruerant in Gibhā, & signo dato insidiæ percusserant totam civitatē illam acie gladii.

38 Fuerat enim constitutum tempus Israelitis cum insidiis istis; quando excitaturæ essent illæ multam elationem fumi è civitate illa.

39 Tum converterunt se Israelitæ ad prælium: quū Binjaminitæ inceperant percutiendo confodere quasi triginta virōs, eo quod dicerent, Utique plaga omnino afficitur coram nobis, sicut bello priore.

40 Elatio illa, colūm *ignium*, fumi cœperat ascēdere è civitate, quū respicientes Binjaminitæ terrorē, *viderunt* quod ecce ascenderet incendium civitatis in cœlum.

41 Quum autem Israelitæ *conversum* se obverterunt, turbati sunt Binjaminitæ, videbant enim perringere se malum illud.

42 Averterunt itaq; se ante Israelitas in viam *ad* desertū; sed præliatores assequuti sunt eos, *sequi prodibant* è civitatibus aliis, prosternebant eos in medio sui.

43 Circuierunt Binjaminitas, persequendum curaverunt quemque, procuraverunt quemq; sine *magno* labore; usque ex adverso Gibhæ ab ortu Solis.

44 Nam ceciderunt è Binjaminitis octo decies mille viri; hi omnes viri strenui.

45 Deinde *eorum* qui averti fugiebant versus desertum ad petram Rimmonis racemarunt quemque per trias illas vias quinquies mille viros: postea assequuti eos à tergo Gidhomum usque; persuserunt ex eis bis mille viros.

46 Ita fuerunt omnes qui ceciderunt è Binjaminitis, vicies quinquies mille viri stringentes gladium eodem die; omnes isti viri strenui.

47 *Eorum* autem qui averti erant, effugerunt versus desertum ad petrā Rimmonis sexcenti viri: qui consederunt in petra Rimmonis quatuor mensibus.

48 Israelitæ autem reversi ad Binjaminitas, percusserunt eos acie gladii cum homines civitatis cujusque, quam jumenta, deniq; quicquid inventum est: etiam omnibus civitatibus illis, quas supererant, immiserunt ignem.

CAPUT XXI.

Tribus Binjamin instauratur.

1 Israelitæ autem juramento se obstrinxerunt Mizpæ dicendo, Quisquam nostrum non dabit filiam suam Binjaminitæ in uxorem.

2 Quam ob rem populus ingressi domum Dei fortis consederunt ibi usque ad vesperam coram Deo, & sublata voce sua fleverunt fletu magno:

3 Ac dixerunt, Quare, O Jehova Deus Israelis, fieret istud in Israele; ut deficeret hodie ex Israele tribus una?

4 Factq; postridie, quum mane surgentes populus exstruxissent illic altare; ut offerrent

offerrent holocaustã & eucharisticã.

5 Et dixerunt Israelitæ, Quis *est* qui non ascendit cum hac congregatione ex omnibus tribubus Israelis ad Jehovã? nam juramentum maximũ intercesserat contra eum qui non ascenderet Mitzpam ad Jehovam, dicendo, Omnino morti tradetur.

6 Quum itaq; pœniteret Israelitas de Binjamine fratre suo; & dicerent, Excindetemusne hodie tribũ unam ex Israele?

7 Quid facturi sumus istis, reliquis istis quod ad uxores? nos enim juramento obstrinximus per Jehovam ut non damus illis de filiabus nostris in uxores.

8 Dixerunt, Quis ullus *est* è tribu Israelis qui non ascendit Mitzpam ad Jehovam? ecce autem non venerat quisquã in castra, Jabesch Gilhadis ad congregationem.

9 Numeravit enim se populus, & ecce non *erat* ibi quisquam ex habitatoribus Jabeschi Gilhadis.

10 Quapropter miserunt illuc cœtus duodecies mille viros è strenuissimis: & mandatis instruxerũt eos, dicendo, Ite ut percutiatis habitatores Jabeschi Gilhadis acie gladii, etiam mulieres & parvulos.

11 Hoc enim illud *est* quod facturi estis: omnem marem & omnem fœminam expertam concubitum maris interneciõi devovebitis.

12 Hi autem invenerunt ex habitatoribus Jabeschi Gilhadis quadringentas puellas virgines, quæ non fuerant expertæ virum concubitu maris: adduxeruntq; eas Schiluntem ad castra, quæ *manserant* in terra Canahanis.

13 Tum miserunt totus ille cœtus, qui alloquerentur Binjaminitas qui *erant* in petra Rimmonis, promulgaverunt illis pacem.

14 Sic reversi sunt Binjaminitæ tempore illo, quibus dederunt fœminas illas, quas vivas conservarant è fœminis Jabeschi Gilhadis: sed *sic* non fuerunt satis illis.

15 Quumque *adhuc* populum pœniteret de Binjamine, eò quod fecisset Jehova rupturam in tribubus Israelis;

16 Dixerunt Seniores cœtus ipsius, Quid faciemus reliquis istis quod ad mulieres; cum perditæ sunt è Binjamine fœminæ?

17 Amplius dixerunt, Hæreditaria horum qui evaserunt possessio pro Binjamine *futura est*: non enim delenda est tribus ex Israele.

18 Nos autẽ non possumus dare eis uxores è filiabus nostris obstrinxerunt enim se juramento Israelitæ, dicendo, Maledictus *sit* qui dederit uxorem Binjaminitis.

19 Tandem dixerunt, Ecce festum Jehovæ *est* Shilumte de anno in annum, quod *celebratur* ab Aquilone domus *Dei* fortis, versus ortum Solis, ad triam viam, quæ ascendit à domo *Dei* fortis Schecemum; & à Meridie Lebonæ.

20 Et præceperunt Binjaminitis, dicendo, Ite ut insidiemini in vineis:

21 Et animadverteritis, ut ecce quum exibunt puellæ Schiluntinæ ad saltandum choreis; prodeuntes è vineis illis rapite istarum vobis quisque uxorem suam, è puellis Schiluntinis: deinde abibitis in terram Binjaminitarum.

22 Erit autem quum venient parentes earum aut agnati earum ad litigandum apud vos, ut dicamus eis, Gratificamini nobis illas qui non accepimus cuiq; uxorem suam in isto bello: nam vos non dedistis illis, *negue* jam rei estis.

23 Facientes itaq; sic Binjaminitæ perduxerunt uxores pro numero suo, è saltãtibus illis quas rapuerant: abeuntesq; reversi sunt ad possessiones suas, & instaurarunt civitates suas in quibus habitarũt.

24 Receperunt quoq; se inde Israelitæ tempore illo quisq; ad tribum suam: & ad familiam suam: unde exiverunt quisque in possessionem suam.

25 Temporibus illis non *erat* rex in Israele: quisque quod rectum *videbatur* in oculis suis faciebat.

RUTH.

LIBER UNUS.

CAPUT I.

Ruthæ necessitudo cum Socru.

FUit autem quo tempore judicabant judices, quum esset fames in terra, ut abiret quidam Beth-Lechemo Judæ ad peregrinandum in agris Moabitarum, ipse cum uxore sua & duobus filiis suis.

2 Hujus viri nomen *erat* Elimelec, nomen vero uxoris ejus Nahomi, & nomina duorum filiorum ejus Machlon, & Ciljon Euphrathæi è Beth Lechemo Judæ: perveneruntque in agros Moabitarum subsisterunt ibi:

3 Mortuo autẽ Elimeleco viro Nahomi, superstes relicta est ipsa cũ duobus filiis suis.

4 Hi duxerunt sibi uxores Moabitidas: nomen unius *erat* Horpa, & nomen alterius Ruth; consideruntque ibi quasi decem annos.

5 Deinde mortuis quoq; utrisque Machlone & Ciljone; superstes relicta mulier illa à duobus natis suis & à viro suo;

6 Surrexit ipsa cum nuribus suis, ut reverteretur ex agris Moabitarum: quia audierat in agro Moabitarum Jehovam visitasse populum suum dando eis panem.

7 Et egressa est è loco illo ubi fuerat, & duæ nurus ejus cum ea, ingressæq; sunt iter ad revertendũ in terram Judæ.

8 Sed dicebat Nahomi duabus nuribus suis; Abite, revertimini quæq; in domum matris suæ, exerceat erga vos Jehova benignitatem, quemadmodum exercuistis erga mortuos & erga me.

9 Det Jehova vobis ut inveniatis requiẽ quæque

quæque in domo viri sui : quumq; oscularetur eas, sublata sua voce flebant ;

10 Dicebantq; ei, *Non abibimus* ; nam tecum revertemur ad populum tuum.

11 Sed dicebat Nahomi, Revertimini filiæ meæ, cur venireris mecum ; num adhuc *sunt* mihi filii in visceribus meis, qui vobis viri futuri sint ?

12 Revertimini filiæ meæ, abite, nam senior sum quam ut nubam ; si dicerem, Est mihi spes, essem etiam hac nocte cum viro, aut etiam parerem filios ;

13 An propter hæc exspectareris, usq; dum adolescerent ? an propter hæc differreris, ira ut non nubereris cuiquam ? nequaquam filiæ meæ, nam mihi multo amarius est quam vobis ; verum exiuit se contra me manus Jehovæ.

14 Tum sublata voce sua fleverunt iterum : & Horpa osculata socrum suam *abiit*, Ruth autem adhærebat ei.

15 Quamobrem dixit *socrus* Ecce reversa est fratria tua ad populum suum, & ad deos suos ; revertere post frartriam tuam.

16 Sed dixit Ruth, Ne adversa esto mihi, ut derelinquam te recedendo à te : nam quocunque iveris ibo, & ubicunque diversata fueris diversabor: populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus *est*.

17 Ubicunq; morieris, moriar, & ibidem sepeliar; ita faciat Jehova mihi, & ita pergat, *sola* mors separatura est inter me & te.

18 Itaq; videns illam fortiter insistere, ut pergeret secum: destitit *ea* alloqui eam.

19 Ita profectæ sunt ambæ donec pervenirent Beth-Lechemum : fuit autem quum ingrederentur Beth-Lechemum, ut fusæ omnes cives *accurrerent* ad eas, ac dicerent, Hæccine *est* Nahomi ?

20 Qui dicebat eis, Ne vocare me Nahomin, vocate me Maram, eo quod amaritudine affecit me Omnipotens valde.

21 Ego plena abieram, ac vacuum reduxit me Jehova : cur vocaretis me Nahomin, cum Jehova testificatus sit contra me, & Omnipotens malis affecerit me ?

22 Sic quū reversa esset Nahomi, & Ruth Moabitis nurus ejus cum ea, rediens ex agris Moabitarum ; ingressæ sunt Beth-Lechemum in principio messis hordeaceæ.

CAPUT II.

Spicilegium Ruthæ.

ERat autē Nahomi *huic* affinis à marito ejus, vir valens facultatibus, è familia Elimeleci : cujus nomen *erat* Bohaz.

2 Quum ergo dicente Rutha Moabitide *socrui* Nahomi, Eam quæso *in* agrū, ut legam spicas post eum in cujus oculis invenero gratiā ; dixit ei *illa* ei, Abi filia mea :

3 Et abiens venit ut legeret in agro post messores, accidit casu ei possessio agri *pertinentis* ad Bohazum, qui *erat* è familia Elimeleci.

4 Ecce autem Boaz veniens Beth-Lechemo, dixit messoribus, Jehova *sit* vobiscum : cui dixerunt, Benedicat tibi Jehova.

5 Tum dixit Bohaz puero suo, qui præerat illis messoribus, Cujus *est* puella hæc ?

6 Cui respondens puer qui præerat illis messoribus, dixit, Puella Moabitis est, quæ rediit cum Nahomi ex agris Moabitarum :

7 Dixit autem, Legam, quæso, & colligam inter manipulos post messores : sic accedens perstitit ex quo *fuit* mane usq; adhuc ; modo sedit paulisper domūi suæ.

8 Tum dixit Bohaz Ruthæ, Nonne audis filia mea ? ne abito ad legendum in agrum alterum, neque etiam discedito hinc : sed hic harrero cum puellis meis.

9 Oculi tui *intenti sunto* in agrum illum quem metent, ut sequaris eas, annon præcepi pueris istis ne attingant te ? quum autem sities, ito ad ista vasa, & bibito ex eo quod pueri isti hauserint.

10 Quare procidens in faciem suam, *honorumq; exhibens* incurvavit se in terrā ; ac dixit ei, Quare invent gratiā in oculis tuis ut agnoscas me quum sim alienigena ?

11 Sed respondens Bohaz dixit ei, Plane indicatum est mihi quicquid egisti cum socru tua, post mortem viri tui : ut deseruisti patrem tuum, & matrem tuam, & solum natale tuum, & venisti ad populum quem non cognoveras antea.

12 Rependet Jehova opus tuum, & erit merces tua perfecta à Jehova Deo Israelis, quod sub ejus alas venisti ut te obtegeres.

13 Quæ dixit, Invenio gratiam in oculis tuis, domine mi, quod consolaris eas me, & quod loquaris ea quæ sunt cordi ancillæ tuæ : at ego non sum futura ut una ancillarum tuarum.

14 Dixit vero ei Bohaz tempore cibi, Accede ut comedas ex hoc cibo, & intinges bucceam tuam in aceum istud : & sedenti ei à latere messorum porrexit *arista* tostas, adeo ut comedens satiaretur, & reliquum faceret.

15 Deinde surrexit ad legendum *spicas* præcepit autem Bohaz pueris suis, dicendo, Etiam inter manipulos legentem ipsam ne pudefacite :

16 Atque etiam de industria omittite ei ex fasciculis suam alibus, sinetisque *eos* ut legat, nec increpate eam.

17 Legit itaque in eo agro usq; ad vesperam : adeo ut quum excussisset quod legerat, esset quasi Epha hordei.

18 Quumq; deferens ipsū veniſſet in civitatem, & vidisset socrus ejus quod legerat, præterea proferens dedisset ei quod reliquum fecerat ex quo saturata fuerat :

19 Dixit ei socrus ejus, Ubi legisti hodie, & ubi fecisti *opus* ? sit qui agnovit te benedictus : indicavitq; socrui suæ apud quem *opus* fecerat, dicens, Nomen viri illius apud quem *opus* feci hodie *est* Bohaz.

20 Tum dixit Nahomi nurui suæ, Benedictus sit à Jehova, ut qui non destitit *exercere* benignitatem suam erga vivos & erga mortuos : deinde dixit ei Nahomi, Propinquus noster vir ille, ex vindicibus nostris est.

21 Dixit

11 Dixit vero Ruth Moabitis. Etiam *benedicta*, quia edixit mihi, Cum istis pueris qui mei sunt hæreto, donec absolvetur totam messem quæ mea est.

22 Quapropter dixit Nahomi Ruthæ nurui suæ; Bonum est, filia mea, ut eas cum puellis ejus, ac non adversi sint tibi *messores* in agro altero.

23 Itaque hærebat cum puellis Bohazi legendo, donec absoluta esset messis hordei, & messis tritici: deinde mansit apud socrum suam.

CAPUT III.

Conjugium Ruthæ cum Bohazo procuratur.

POstea dixit ei Nahomi socrus ejus; Filia mea, an non quærerem tibi requiem, ena bene sit tibi?

2 Jam vero annon Bohaz *est* affinis noster, cum cujus puellis fuisti? ecce ipse ventilatorius est hordeum *in* area nocte hac.

3 Lavans itaq; te unges te, & impositis tibi vestibus tuis descendes in aream ejus: ne innotescito ipsi viro, donec absolverit comedere & bibere.

4 Sed esto quum cubabit, ut cognoscas locum ubi cubaturus est, deinde accedens, retegas pedales stragulas ejus & cubes: & ipse indicabit tibi quid sis facturæ.

5 Quæ dixit ei, Quicquid edixeris mihi faciam.

6 Descendit itaq; *in* aream, & fecit omnino prout præceperat sibi socrus ipsius:

7 Quum enim comedisset Bohaz, ac bibisset, & hilaris animo iviisset cubitum in extremam partem cujusdam acervi; venit illa clam, & retectis stragulis pedalibus ejus cubavit.

8 Fuit autem ipsa media nocte, ut contremisceret vir ille, & huc illuc se verteret quum ecce mulier cubaret *ad* stragulas pedales ejus.

9 Cui dixit, Quæ *es* tu? & *illa*, Sum Ruth, inquit, ancilla tua, ut expandas alam tuam super ancillam tuam, quia vindex es.

10 Qui dixit, Benedicta esto filia mea Jehovæ; meliorem præstas benignitatem tuam hanc posteriorem illa priore, non sequendo ullum juvenum, sive pauperem, sive divitem.

11 Nunc ergo filia mea, ne timeto, quicquid dicis efficiam tibi: novit enim quisque intra portas populi mei, te fœminam esse strenuam.

12 Nunc, inquam, quia verum est, etsi vindex ego *sum*; tamen præterea esse vindicem propinquiorem me:

13 Pernocta hac nocte; eritque mane, si vendicabit te, bene, vendicet; sin autem noluerit vendicare te, tum vendicabo te ego, *ut* vivit Jehova: cuba usque mane.

14 Itaq; cubavit ad stragulas pedales ejus usque mane, deinde surrexit quum nondum agnoscerent alter alterum: dicebat enim Bohaz, Ne innotescat ingressam esse *ullam* mulierem in hanc aream.

15 Quumq; dixisset, Cedo ventrale quo regeris, & tene illud, eaque tenuisset illud; tunc demensus sex *mensuras* hordei imposuit ei; deinde ingressus est civitatem.

16 Illa vero venit ad socrum suam, quæ dicebat, Quæ es filia mea? Indicavitque ei quidquid fecerat sibi vir ille.

17 Dixit etiam, Sex *mensuras* hordei istas dedit mihi: dicebat enim mihi, Ne venito vacua ad socrum tuam.

18 Tum dixit *illa*, Confide, filia mea, usque dum resci cas quomodo casura sit res: non enim quieturus est vir ille, nisi absolverit hanc rem hodie.

CAPUT IV.

Conjugium Ruthæ consummatur, & exinde nascitur Hobed avus Davidis.

BOhaz autem ascendens ad portam confidebat ibi, quum ecce vindex ille transiret de quo loquutus fuerat Bohaz: cui dixit, Adesdum, sede hic, heus tu, N; qui accedens sedit.

2 Tum assumens Bohaz decem viros è Senioribus civitatis dixit, Sedete hic; qui sederunt.

3 Postea dixit vindici illi, Partem agri, qui *fuerat* cognati nostri Elimeleci, alienavit Nahomi, quæ reversa est ex agro Moabitarum.

4 Quam ob rem ego statui revelare te audiente, dicendo, Compara coram his assidentibus, & coram Senioribus populi mei; si vendicaturus es, vendica; quod si non vendicaturus es, indica mihi ut cognoscam, nam nullus *est* præter te qui vendicet: & ego *secundus* sum à te: qui dixit, Ego vendicaturus sum.

5 Sed dixit Bohaz, Quo die comparabis agrum illum *alienatum* à manu Nahomi; omnino à Ruthæ Moabitide uxore demortui comparaveris, ut excites nomen demortui in possessionem ejus.

6 Tum dixit vindex ille, Non possum vendicare mihi, ne perdam possessionem meam: vendica tu tibi id cujus meæ erat vindiciæ; nam non possum vendicare.

7 (Hoc autem antiquitus in Israele *obtinebat* in vindiciis, & in permutatione ad stabiliendam unamquamq; rem; detrahebat vir *ille* calceum suum, & dabat proximo suo: & hoc *erat* ejus *rei* testimonium in Israele.)

8 Quum ergo dixisset vindex ille Bohazo; Compara tibi, extraxit calceum suum.

9 Tum dixit Bohaz Senioribus illis & toti populo, Testes *estis* hodie me comparare quæcunq; *fuerunt* Elimeleci, & quæcunq; fuerunt Chilyonis & Machlonis: *alienata* à manu Nahomi:

10 Præterea etiam Ruthum Moabitidem uxorem Machlonis comparo mihi in uxorem, ad excitandum nomen demortui in possessionem ejus, ut non excidatur nomen demortui à fratribus suis, & à porta loci sui: testes estis hodie.

11 Cui dixerunt omnes populus qui *erat* in porta, & Seniores, Testes *sumus*: reddat Jehova

Jehova hanc mulierem quæ ventura est domum tuam similem Rachelæ & Leæ, quæ exstruxerunt ambæ domum Israelis, & compara opes Ephratha, & fac prædicetur nomen Beth-Lechemi:

12 Sitque domus tua ut domus Pereæ, quem peperit Thamar Jehudæ; ex illo semine quod daturus est tibi Jehova de puella hac.

13 Accepit itaq; Boaz Ruthem nubentem sibi & congressus est cum ea, dedit q; ei Jehova ut conciperet & pareret filium.

14 Tum dicebant mulieres *sorori* Nahomi, Benedictus *sit* Jehova qui non destituit te vindice hodie, ut celebretur nomen ejus in Israele.

15 Hic erit tibi instaurator vitæ, idque sustentando canitiem tuam: quia nurus tua quæ diligit te, peperit eum, quæque est melior tibi septem filiis.

16 Accipiensque Nahomi natum illum apposuit eum sinui suo: fuitque ei vice nutricis.

17 Indiderunt autem ei vicini nomen dicentes, Natus est filius Nahomi: vocaverunt enim nomen ejus Hobedum, is *est* pater Jischai, patris Davidis.

18 Atque hæ *sunt* generationes Pereæ. Pharez genuit Chezronem.

19 Chezron autem genuit Ramum: & Ram genuit Hamminadabum.

20 Hamminadab autem genuit Nachshonem: & Nachson genuit Salmonem.

21 Salmon autem genuit Bohazum: & Boaz genuit Hobedum.

22 Hobed autem genuit Jischaium: & Jischai genuit Davidem.

SCHEMUELIS
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Channa sterilitati commutatur cum fœcunditate, & Schemuel nascitur.

FRat autem vir quidam è duplici Rama Zophæorum, è monte Ephrajimi, cujus nomen Elkana filius Jerochami, filii Elihu, filii Thohu filii Tzuphi, Ephrathæus:

2 Et *erant* ei duæ uxores, nomen unius Channa, nomen vero alterius Peninna: *erantq;* Peninnæ nati; Channæ vero non *erant* nati.

3 Ascendebat autē vir ille è civitate sua de anno in annum, ad incurvandum se, & ad sacrificandum Jehovæ exercituū, Schiluntem: ubi duo filii Heli, Chophni & Finchas, sacerdotio fungebantur Jehovæ.

4 Eratque quo die sacrificabat Elkana, ut daret Peninnæ uxori suæ & omnibus filiis ejus ac filiabus ejus partes:

5 Channæ vero daret partem unam duplam; eo quod Channam diligeret, & Jehova occlusisset vulvam ejus.

6 Nam ipsam valde provocabat æmula ejus, ut commoveret eam; quia occluserat Jehova vulvam ejus.

7 Sic autem faciente eo quotannis quum illa ascenderet in domum Jehovæ, ita *æmula* provocabat eam; ut fleret ac non comederet.

8 Quamvis diceret ei Elkana vir ejus, Channa, quare fles. ? & quare non comedis ? & quare male se habet animus tuus? annon melior sum tibi quam decē filii ?

9 Surrexit itaque Channa, postquam comedisset il'e Schiluntæ, & postquam bibisset; quum Heli Sacerdos sederet in solio ad postem templi Jehovæ:

10 Quumque esset amaro animo; supplicavit Jehovæ, & vehementer flevit:

11 Vovitq; vovum, dicens, Jehova exercituum, si omnino respiciens ad afflictionem ancil'æ tuæ recordaberis mei, & non obliviscēris ancillæ tuæ, sed dabis ancillæ tuæ semen masculum; utiq; dabo ipsum Jehovæ omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non admovebitur capiti ejus.

12 Erat autē, quū illa multis supplicaret coram Jehova, ut Heli observaret os ejus:

13 Nam Channa loquebatur cum animo suo; tantum labia ejus movebantur, vox autem ejus non audiebatur; quapropter reputabat eam Heli ebriam:

14 Eique dixit Heli, Quousque ages ebriam? amove vinum tuum à te.

15 Sed respondens Channa dixit, Nequaquam domine mi, mulier ægra animo sum & vinum aut potum inebriantem non bibi: sed effundo desiderium animi mei coram Jehova.

16 Ne comparēs ancillam tuam cum ulla fœmina nequam: nam præ magnitudine meditationis meæ & indignationis meæ *sic* loquutus sum hactenus.

17 Tum respondens Heli dixit, Abi cum pace: Deus autem Israelis det petitionem tuam quam petiisti ab eo.

18 Quæ dixit, Inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis: sic abiens mulier illa itinere suo comedit, & facies non erat amplius ei *tristis*.

19 Quumque surgentes mane incurvavissent se coram Jehova, & revertentes pervenissent domum suam Ramam; cognovit Elkana Channam uxorem suam, & Jehova recordatus est ejus.

20 Fuit enim post revolutiones temporis ex quo concepit Channa, ut pareret filium: vocavitq; nomen ejus Schemuelem; nam, *inquit*, A Jehova petivi illum.

21 Deinde ascendente ipso viro Elkana cum tota familia sua, ad sacrificandum Jehovæ sacrificium illud anniversarium, & votum suum *persolvendum*,

22 Channa non ascendit: dicebat enim viro suo, *Non ascendam*, donec educatus fuerit puer ille, tunc adducam eum ut comparet in conspectu Jehovæ, maneatq; ibi usque in seculum.

23 Cui

23 Cui dixit Elkana vir ejus, Fac quod bonũ *videtur* in oculis tuis, mane donec educaveris eum, tantummodo præster Jehova verbum suũ: Sic mansit mulier illa ut lactaret filium suum, donec educasset eum.

24 Deinde abduxit eum secum, postquam educavit eum, cum juvencis tribus, & Epha uno farinæ, & ucre vini; introduxitque eum *in* domum Jehovæ Schilunæ (puer autem *erat admodum* puer.)

25 Macta verunt que juvencum, quum adduceret eum puerum ad Helin.

26 Cui dixit *Channa, Attende* ad me domine mi, *ut* vivit anima tua domine mi; ſum mulier illa quæ ſtabat tecum hic ſupplicando Jehovam.

27 Pro puero ito ſupplicabam; præſtititque mihi Jehova petitionem meam, quam petebam ab eo.

28 Quamobrem ego quoque precario datum ſiſto eum Jehovæ omnibus diebus quibus fuerit, ipſe rogatus precario *eſt* Jehovæ: incurvavitq; ſe *Schemuel* ibi Jehovæ *honorem exhibens.*

CAPUT II.

Canticum Annæ, qua iterum parit. Heli indulgentia in filios puniendo.

1 TUnc orans Channa dixit, Exultat animus meus in Jehova, elevatur cornu meum in Jehova: dilatatur os meum contra hoſtes meos, nam lætor de ſalute tua.

2 Nullus *eſt* ſanctus ut Jehova, nam nullus *eſt* præter te: & nulla *eſt* rupes ut Deus noſter.

3 Ne multis loquimini admodũ elatè, ne prodeat ſuperbũ *quicquam* ex ore veſtro: nam Deus ſortis, omni notitia præditus *eſt* Jehova, & non diſponuntur actiones.

4 Arcu valentes conteruntur; & collapſi accinguntur robore.

5 Saturi ob panem operam ſuam locant, famelici autem deſinunt: adeo ut ſterilis ſeptẽ pariat, & abundans filiis elanguerit.

6 Jehova morte afficit, & in vitam reſtituit; dimittit in ſepulcrum, & educit.

7 Jehova depauperat, & ditat; deprimit, etiam extollit.

8 Erigit è pulvere tenuem, è ſterquilinio extollit egenum; collocandũ cum ingenuis, & facit ut ſolium gloriæ poſſideant: nam Jehovæ *ſunt* cardines terræ, quibus impoſuit orbem habitabilem.

9 Pedes eorum quos benigne accepit conſervabit, impretii vero in tenebris conticeſcent: quia viribus *ſuis* non obtinebit quiſquam.

10 *Singuli* contendentes in Jehovam conterentur, contra quemq; in cœlis intonabit; Jehova judicabit fines terræ: nam dabit fortitudinem regi ſuo, & extolet cornu Uncti ſui.

11 Deinde abiit Elkana Ramam in domum ſuam; puer autem miniſtrabat Jehovæ in conſpectu Heli Sacerdotis:

12 Quinvis filii Heli nequam eſſent, nec agnoſcerent Jehovam.

13 Ratio enim Sacerdotum iſtorum cum populo *hæc erat*: quum ullus quiſpiam ſacrificabat ſacrificium, veniebat puer Sacerdotis dum coqueret carnes, habens fuſcinam tridentem in manu ſua:

14 Incutiensq; in labrum, aut in lebetem, aut in ahenum, aut in cacabũ, quicquid depromebat fuſcina illa, accipiebat Sacerdos ex eo: ſic faciebant Schilunæ, omnibus Iſraelitis venientibus illuc.

15 Etiam quũ nondum adoleviſſent illius adipem, veniens puer Sacerdotis dicebat viro qui ſacrificabat, Da carnem aſſandam pro Sacerdote: non enim accepturus eſt abs te carnem coctam, ſed crudã.

16 Quod ſi dicebat ei vir ille, Potius jam adoleant ipſum adipem, tum accipe tibi prout deſiderabit animus tuus: dicebat hic illi, Imo jam nunc dabis; ſin autem minus, accepturus ſum vi.

17 Sic erat peccatum iſtorum puerorum magnum valde in conſpectu Jehovæ; quia ſpernebant homines munus Jehovæ.

18 At Schemuel, miniſtrabat in conſpectu Jehovæ, puer cinctus amiculo lineo:

19 Pallium autem parvum faciebat ei mater ejus, quod adferebat ei de anno in annum, quum aſcenderet cum viro ſuo ad ſacrificandum ſacrificium anniverſarium.

20 Benedixit autem Heli Elkanæ & uxori ejus, dicendo, Reponat tibi Jehova ſemen ex muliere hac pro *ſemine* illo precario, quod exoratum *reſtituerat* Jehovæ; quum abiiſſent in locum ſuum.

21 Nam viſitavit Jehova Channam, concipiensq; peperit tres filios & duas filias, dũ puer Schemuel creſceret apud Jehovam.

22 Heli autem ſenex erat valde, qui audiens quæcunque faciebant filii ſui toti Iſraeli, & ut concumbebant cum mulieribus quæ turmatim conveniebant ad portam tentorii conventus:

23 Dicebat eis, Quare faciatis res hujuſmodi? ut ego audiam ſermones malos de vobis, à toto populo, *ſermones* iſtos.

24 Nequaquam filii mei: non enim bona eſt iſta fama quam ego audio, vos avertere populum Jehovæ.

25 Si peccaverit ullus in alterum, judicabit eum magiſtratus; ſed ſi in Jehovam ullus peccet, quis oret illum? non tamen auſculturunt voci patris ſui, quia volebat Jehova morte afficere eos.

26 Interea puer Schemuel pergebat creſcere & gratus eſſe, tum apud Jehovam, tum etiam apud homines.

27 Venit autem vir Dei, ad Helin: dixitque ei, Sic ait Jehova, An *ideo* plane me ipſum revelavi domui patris tui, quũ eſſent in Ægypto *ſubditi* domui Pharonis?

28 Deinde elegendo illum ex omnibus tribubus Iſraelis mihi in Sacerdotem, ad offerendum ſuper altare meum, ad adolendum ſuffitũ, ad geſtandum amiculum coram me, etiam dedi familiæ patris tui *reliquias* omnium igne abſumendorum à filiis Iſraelis.

29 Cur

29 Cur recalcitratis in sacrificium meum, & in munus meum quod præcepi *in* hoc habitaculo: & honorasti filios tuos supra me, ut saginaretis vos è primario cujusq; muneris Israelis, populi *mei*?

30 Idcirco dictum Jehova Dei Israelis; diveram quidem, Domus tua, ut domus patris tui, indefinenter ibunt coram me usq; in seculum: at nunc, dictum Jehova, Absit mihi, nam honorantes me honorabo, contemnores autem mei leves sient.

31 Ecce dies venturi sunt, quum amputabo brachium tuum, & brachium domus patris tui; ne sit senex è domo tua.

32 Nam postquam fueris intuitus angustiâ habitaculi, pro omni eo quo beneficaturus fuisset *Deus* Israeli, non est futurus senex in familia tua omnibus diebus his.

33 Is autem *quem* non excidam tibi ab altari meo, *esset* ad consumendum oculos tuos, & ad cruciandum animum tuum; nam tota soboles domus tuæ *reliqua* morientur virili ætate.

34 Atq; hoc tibi *esto* signum, quod eventurum est duobus filiis tuis, Cophni & Pinchaso: die uno morientur ambo.

35 Statuam vero mihi Sacerdotē firmū, *qui* quemadmodum *est* in corde meo & in animo meo faciet: & ædificabo ei domum firmam, ut indefinenter ambulet coram unctō meo omnibus temporibus.

36 Eritq; *ut* quicunque reliquus fuerit in familia tua veniat incurvatum *& honorem exhibendo* illi pro nummulo argenteo, & segmento panis, ac dicat, Ce opta me, quæso, in unam è functionibus sacerdotalibus, ut comedam fructum panis.

CAPUT III.

Schemuel quater à Domino vocatur, & revelationem contra Helia refert.

PUlm enim puer Schemuel ministrabat Jehova coram Heli, sermo Jehova fuerat rarus temporibus illis, nec *fuerat* visio aperta.

2 Sed fuit die illa, Heli cubante in loco suo (oculi autem ejus cœperant caligare; non poterat videre.)

3 Schemuele quoq; cubante, quum nondum lucerna Dei extingueretur, in templo Jehova ubi *erat* arca Dei;

4 Ut vocaret Jehova Schemuelem, qui dixit, Ecce me:

5 Et accurrens ad Helin dixit, Ecce me, vocasti enim me: sed dixit, Non vocavi, revertere cubitum; qui abiens cubavit.

6 Iterum autem Jehova amplius vocavit Schemuelem; quare surgens Schemuel abiit ad Helin, ac dixit, Ecce me, nam vocasti me: qui dixit, Non vocavi, fili mi, revertere cubitum.

7 At Schemuel nondum agnoscebat Jehovam, necdum revelatus fuerat ei sermo Jehova.

8 Deinde Jehova vocavit amplius Schemuelem tertio, qui surgens abiit ad Helin, ac dixit, Ecce me, nam vocasti me. tum intellexit Heli, Jehova *esse* qui vocaverat puerum.

9 Quapropter dixit Heli Schemueli, Abi cubitum: erit autē si vocaverit te ut dicas, Loquere Jehova, quia audit servus tuus: sic abiens Schemuel cubavit in loco suo.

10 Veniens autem Jehova subsitit, quum vocasset ut antea, Schemuel, Schemuel; ille respondit; Schemuel, Loquere, quia audit servus tuus:

11 Ac dixit Jehova Schemueli, Ecce ego facturus sum rem in Israelem, quam quisquis audiverit, tinnient ambæ aures ejus.

12 Die illa præstabo Heli quicquid loquor contra familiam ejus, incipiendo & perficiendo.

13 Indico enim ei me vindicaturum esse familiam ejus usq; in seculum: propter iniquitatem quam novit, quia maledictionem inferentibus sibi filiis suis, non tamen repressit eos.

14 Ideoq; juro familiæ Heli, *Ne vivam* si expiabitur iniquitas familiæ Heli *ullo* sacrificio & munere usque in seculum.

15 Quum itaque cubuisset Schemuel usque mane, aperiebat valvas domus Jehova; Schemuel enim timebat indicare Heli istam visionem.

16 Sed vocavit Heli Schemuelem, dicens, Schemuel fili mi: qui dixit, Ecce me.

17 Et dixit, Quis *est* sermo ille quo alloquutus est te? ne quæso celes me: ita faciat tibi Deus & ita pergat, si celaveris me quicquam ex toto sermone quo alloquutus est te.

18 Itaq; indicavit ei Schemuel omnes illos sermones, nec celavit eum: qui dixit, Jehova est, quod bonum *videatur* in oculis suis faciat.

19 Quum autem crevisset Schemuel, Jehova erat cum eo, adeo ut non fineret decidere ullum ex omnibus sermonibus ejus in terram:

20 Unde cognovit totus Israel à Dane usque Beersebahum, Schemuelem habitum esse Prophetam Jehova.

21 Nam pergebat Jehova apparere Schiloæ, postquam revelasset se Jehova Schemueli Shilonæ in sermone Jehova.

CAPUT IV.

Arca amittitur, & filii Heli occidunturin prælio: quibus auditis, Heli & uxor concidunt.

EVenit autem sermo Schemuelis toti Israeli, quum egressi Israelitæ obviam Philisthæis in bellū, castrametarentur ad illū *locum* qui *dicitur* Eben Hezer, & Philisthæi castra haberent Aphekis.

2 Nam quum acie instructa Philisthæi *irent* obviā Israeli, & consererentur prælium, plaga affectus est Israel coram Philisthæis: & percusserunt ipso conflictu in eodē agro quasi quatuor millia virorum.

3 Quamobrem veniente populo in castra, dixerunt Seniores Israelis, Quare plaga affecit nos hodie Jehova coram, Philisthæis?

thuis? alumamus ad nos Schilunæ arcam fœderis Jehovæ, ut procedens in medio nostri, servet nos è manu inimicorum nostrorum.

4 Misit itaque populus Schiluntem, ut deportarent inde arcam fœderis Jehovæ exercituum, insidentis Cherubinis: *erant* autem ibi cum arca fœderis Dei duo filii Heli, Cophni & Pinchas.

5 Fuit autem quum veniret arca fœderis Jehovæ in castra, ut vociferarentur omnes Jisraelitæ vociferatione magna, adeo ut perstreperet terra.

6 Audientes autem Philisthæi sonum istius vociferationis dicebant, Quid *sibi vult* sonus vociferationis maximæ istius in castris Hebræorum? & intellexerunt arcam Jehovæ venisse in castra eorum.

7 Quapropter timentes Philisthæi, quòd diceretur Deus venisse in castra eorum, dicebant, Væ nobis, quia non fuit tale quidpiam ante hac.

8 Væ nobis, quis nos eripiet è manu istorum deorum magnificentissimorum? hi sunt illi dii qui percusserunt Ægyptios omnibus plagis, in deserto.

9 Confirmate vos, & estote viri, O Philisthæi, ne serviatis Hebræis quemadmodum servierunt vobis: estis igitur viri & pugnetis.

10 Pugnantibus itaq; Philisthæis, iterum plaga affecti Jisraelitæ fugerunt quisque ad tentoria sua, fuitq; plaga illa magna valde: nam ceciderunt ex Jisraele triginta millia peditum.

11 Et arca Dei capta est, duoque filii Heli mortui sunt, Cophni & Pinchas.

12 Tum currens quidam Binjaminita ex ipsa acie, venit Schilungem eodem die, vestibus suis laceris, & terra aspersi suo insperso.

13 Quo ingrediente, ecce, Heli sedebat in solio, latus viæ observans, erat enim animus ejus trepidus propter arcam Dei: quumque vir ille ingressus est nunciando per civitatem, exclamavit tota civitas.

14 Audiens vero Heli sonum istius clamoris dixit, Quid *sibi vult* sonus ipsius multitudinis? tum vir ille festinans venit, ut nunciaret Heli.

15 (Heli autem natus *erat* nonaginta octo annos, & oculorum ejus *acies* caligaverat ita ut non posset videre)

16 Dixitq; vir ille *Sacerdoti* Heli, Ego *sum* qui venio ab ipsa acie, nam ego ex ipsa acie effugi hodie: cui dixit, Quid fuit rei, fili mi?

17 Tum respondens nuncius ille dixit, Fugit Jisrael coram Philisthæis, & etiam magna plaga fuit in populo: quinetiam duo filii tui mortui sunt, Cophni & Pinchas, & arca Dei capta est.

18 Fuit ergo quum mentionem faceret ille arcæ Dei, ut caderet Heli è solio retrorsum secus latus portæ, ita ut fracta vertebra cervicis suæ compage moreretur: senex enim *erat* vir ille & gravis; judicaverat autem Jisraelem quadraginta annis.

19 Præterea nurus ejus, uxor Pinchasi, prægnans proxima partui, quum audiret hanc famam de capta arca Dei, & mortuo socero suo ac viro suo, incurvavit se ut pareret, quia irruerant in eam dolores ejus:

20 Quumq; quo tempore moriebatur, dicerent quæ adstabant ei, Ne timeto, nam filium peperisti, non tamen respondit, neque apposuit animum suum.

21 Indiderat autem nomen puero ipsi I-Cabodem, dicendo, Emigravit gloria ab Jisraele, *audiens* de capta arca Dei, & de mortuo socero suo ac viro suo.

22 Dicebat enim, Emigravit gloria ab Jisraele, propterea quod capta esset arca Dei.

CAPUT V.

Dagon conculitur, & Philisthæi percutiuntur morbis.

PHilisthæi autem ceperunt arcam Dei, abduxeruntq; Eben-Hezere, Aschdodum:

2 Ubi Philisthæi acceptam arcam Dei induxerunt *in* ædem Dagonis, collocaverunteque eam prope Dagonem.

3 Sed quum surrexissent Aschdodæi postridie mane, ecce, Dagon collapsus *jacebat* facie sua in terram coram arca Jehovæ; & accipientes Dagonem, restituerunt eum in locum suum.

4 Surgentibus vero mane postridie, rursus ecce Dagon collapsus *jacebat* facie sua in terram coram arca Jehovæ: caput autē Dagonis & ambæ palmæ manuum ejus abscisæ *erant* in ipso limine insero, tantum quod reliquæ piscem remanserat in eo.

5 Idcirco non calcant Sacerdotes Dagonis, aut ulli ingredientes in ædem Dagonis, limen insum Dagonis Aschdodi usque in diem hunc.

6 Præterea ingravescens manus Jehovæ contra Aschdodæos de olabat eos: percutiebat enim eos hæmorrhoidibus, Aschdodum & terminos ejus.

7 Videntes autem Aschdodæi sic *res habere*, dicebant; Non manebit arca Dei Jisraelis apud nos, nā dura est manus ejus contra nos & contra Dagonē deū nostrū.

8 Mittentes itaq; congregaverunt omnes satrapas Philisthæorum ad se, quibus dixerunt, Quid faciuri sumus arca Dei Jisraelis? dixerunt vero illi, Gathum circumducipot arca Dei Jisraelis: & circumduxerunt illuc arcam Dei Jisraelis.

9 Sed fuit postquam circumduxissent eam, ut esset manus Jehovæ contra civitatem illam vexatione magna valde, qua percussit cives illius civitatis à minimo usque ad maximum: nam occultæ invalescebant in eos hæmorrhoides.

10 Quapropter miserunt arcā Dei Hekronem: fuitq; quum intraret arca Dei Hekronē, ut clamarent Hekronitæ, dicendo, Circumduxerunt ad me arcam Dei Jisraelis ad morte afficiendū me & populū meum:

11 Proinde

11 Prolide mittentes congregaverunt
omnes ſatrapas Philiſthæorum, quibus
dixerunt, Dimittite arcam Dei Iſraelis,
ut reverta tur in locum ſuum, neq; nos
atq; populum meum: erat enim
vexatio lethalis in tota ea civitate, gravis
erat ibi valde manus Dei.

12 Homines enim qui ſupervivebant,
mactabantur affecti hæmorrhoidibus; ita ut
ascenderet exclamatio civitatis in cœlum.

CAPUT VI.

Philiſthæi arcam remittunt.

FUerat autem arca Jehovæ in agro Philiſthæorum ſeptem menſes:

2 Quam vocantes Philiſthæi ſuos ſacerdotes & divinos, dicebant eis, Quid factu ſi eſt nobis arca Jehovæ? inſtruite nos qua ratione remittamus eam in locum ſuum.

3 Qui dixerunt, Si remittitis arcam Dei Iſraelis, ne remittite eam *donis* vacantem, ſed omnino reddite ei reatum: tunc ſanabimini, aut innoteſcet vobis quare non recedat à vobis manus ejus.

4 Dicentibus autem *Philiſthæis*, Quis eſt ille reatus quem reddemus ei? dixerunt, *de* numero ſatrapatuum Philiſthæorum, quinque hæmorrhoides aureæ, & quinque mures aurei, quia plaga eadem *eſt* omnibus illis & ſatrapis veſtris.

5 Nam quum feceritis imagines hæmorrhoidum veſtrarum, & imagines murium veſtrorum qui corrumpunt hanc terram, & dederitis Deo Iſraelis gloriam; forſitan allevabit manum ſuam à vobis, & à diis veſtris, & à terra veſtra.

6 Et quare aggravaretis cor veſtrum, quemadmodum aggravarunt Ægyptii & Pharo cor ſuum? nonne poſtquam præclara geſſit in eos, tandem dimiſerunt iſtos ira ut abierint?

7 Nunc itaque facite unum plauſtrum novum, *& accipite* duas vaccas fœtas, quibus nunquam eſt impoſitus jugum ut junctis eas vaccas illi plauſtro, pullos vero earum reducetis domum, ne eas ſequantur.

8 Tunc accipientes arcam Jehovæ imponetis eam plauſtro, & inſtrumenta iſta aurea quæ reddideritis ei *in* reatum ponetis in capſula à latere illius: ſic dimittetis eam ut abeat.

9 Conſiderabitis autem, ſi via *ferente ad* terminum ejus, aſcenderet Beth-Schemeſchum, ipſe affecerit nos hoc malo maximo: ſin autem minus, atque cognoſcemus nequaquam manum ejus attigiſſe nos, caſum eſſe *qui* accidit nobis.

10 Fecerunt itaq; viri illi ſic: nam accipientes duas vaccas fœtas junxerunt eas illi plauſtro; quum pullos earum recluſiſſent domi:

11 Impoſuerunt q; arcam Jehovæ plauſtro illi; & capſulam ſuam una cum muribus aureis, & cum imaginibus mariſcarum ſuarum.

12 Ita recta contendentes vaccæ per viã illam, per viã Beth-Schemeſchi, ſtrata via unita ibant indeflexibiles mugientes, neq; declinabant ad dexteram vel ſiniſtram: ſatrapæ vero Philiſthæorum ſequebantur eas uſq; ad terminum Beth-Schemeſchi.

13 Beth-Schemeſchitæ autem metebant meſſem triticeam in convalle: qui ubi oculis ſuis videntes arcam gaviſi ſunt inſpiciendo.

14 Quumque perveniens plauſtrum in agrum Joſuchuhæ Beth Schemeſchitæ ſubſtitiſſet ibi, ubi *erat* lapis magnus; fiderunt ligna plauſtri, & ipſas vaccas obtuleruntholocauſtum Jehovæ.

15 Leviræ enim depoſuerunt arcam Jehovæ, & capſulam illam quæ *erat* prope eam, in qua *erant* inſtrumenta aurea, & impoſuerunt lapidi illi magno: Beth-Schemeſchitæ autē obtulerunt holocauſta, & ſacrificarunt ſacrificia die illo Jehovæ.

16 Quod quum viderent ſatrapæ Philiſthæorum quinq; viri illi, reverſi ſunt Hekronem eodem die.

17 Hæ autem *ſunt* mariſcæ aureæ quas reddiderunt Philiſthæi Jehovæ in reatum, pro Aſchdodo una, pro Hazza una, pro Aſchkelone una, pro Gatho una, pro Hekrone una.

18 Et mures aurei *de* numero omnium civitatum Philiſthæorum per quinq; ſatrapias illas *nomine* tam civitatum munitarum, quam vicorum paganorum, uſque ad lapidem illum magnum ſuper quem collocarant arcam Jehovæ, *& eſt* uſque in diem hanc in agro Joſuchuhæ Beth-Schemeſchitæ.

19 Percuſſit autem ex Beth-Schemeſchitis, quia inſpeserant arcam Jehovæ, & percuſſit ex populo quinquagies mille ſeptuaginta homines: quapropter luxerunt populus, eo quod percuſſiſſet Jehova populum plaga magna:

20 Dixeruntq; Beth-Schemeſchitæ, Quis poſſet conſiſtere coram Jehova Deo ſanctiſſimo iſto? & ad quem aſcendet à nobis?

21 Miſerunt ergo nuncios ad habitatores urbis Jearimorum qui dicerent; Reduxerunt Philiſthæi arcam Jehovæ, deſcendite, abducite eam ad vos. *Cap.* 7.

22 Venerunt itaq; cives urbis Jearimorum, & abduxerunt arcam Jehovæ, intuleruntq; eam in domũ Abinadabi in ipſo colle: Eliazarem autem filium ejus ſanctificaverunt ad obſervandum arcam Jehovæ.

CAPUT VII.

Schemuel concionatur populo, & reformat eum fructu.

FIlii autē ex quo tempore reſedit arca in urbe Jearimorum, multis diebus elapſis, quum jam eſſet vigeſimus annus, ut lamentantes tota familia Iſraelis *inclamarent* Jehovam.

2 Edixit autem Schemuel tori familiæ Iſraelis, dicentes; Si ex toto animo veſtro vos convertimini ad Jehovã, auferte deos alienigenas *geniæ* è medio veſtri, & Aſcharothas: & comparantes animũ veſtrum

ad

ad Jehovam, collige eos ſolum, & eripiet eos è manu Philiſthæorum.

3 Et amoverunt filii Iſraelis Babalimos & Haſchtharothas, & coluerunt Jehovam ſolum.

4 Deinde ait ei Schemuel, Congregate vos cum Iſraele Mitzpam, ut ſupplicem pro vobis Jehovam.

5 Congregaverunt ergo ſe Mitzpam, ubi hauſerunt aquam effuderunt coram Jehova jejunaverſq; illo die dixerunt illic, Peccavimus Jehovæ: ita judicavit Schemuel filios Iſraelis Mitzpæ.

6 Poſt vero audierunt Philiſthæi Iſraelitas congregaſſe ſe Mitzpæ, ut aſcenderent ſatrapæ Philiſthæorum verſus Iſraelem: quod cùm audirent Iſraelitæ, timuerunt ab adventu Philiſthæorum.

7 Quapropter dicebant Iſraelitæ Schemueli, Ne ſilentio pro nobis, quin inclames Jehovam Deum noſtrum, ut ſerver nos è manu Philiſthæorum.

8 Et accipiens Schemuel agnum lacteum unum, obtulit eum holocauſtum totum Jehovæ inclamavitq; Schemuel Jehovam pro Iſraele, & exaudivit eum Jehova.

9 Fuit enim Schemuel offerens holocauſtum, quum Philiſthæi appropinquaſſent ad prælium contra Iſraelem, ut intonaret Jehova ſono magno eodem die contra Philiſthæos, & ſunderet eos, ita ut plagæ afficerentur coram Iſraele.

10 Egreſſi autem Iſraelitæ Mitzpa, perſequuti ſunt Philiſthæos: quosque cæciderunt uſq; ad locum ſubjacentem Beth Cari.

11 Tunc accipiens Schemuel lapidem quendam collocavit eum inter Mitzpam & ſcopulum illum, cujus nomen vocavit Ebenhezer, dicebat enim, Uſque huc adjuvit nos Jehova.

12 Sic depreſſi ſunt Philiſthæi, neq; perrexerunt deinceps invadere terminos Iſraelitarum: erat enim manus Jehovæ contra Philiſthæos omnibus diebus Schemuelis.

13 Et reducta ſunt civitates illæ ad Iſraelem, quas ceperant Philiſthæi ab Iſraele, inde à Hekrone Gathum uſq; & territorium earum eripuit Iſrael è manu Philiſthæorum: fuitq; pax inter Iſraelitas, & Emoræos.

14 Judicavit autem Schemuel Iſraelē, omnibus diebus vitæ ſuæ:

15 Profectus enim de anno in annum obibat domum Dei ſortis, & Gilgalem, & Mitzpam: ita judicarat Iſraelem in omnibus locis illis.

16 (Erat vero egreſſio ejus Ramā, quia ibi erat domus ejus, & ibidē judicabat Iſraelem) & extruxit illic altare Jehovæ.

CAPUT VIII.

Filii Schemuelis ad avaritiam declinantibus, petitur rex; cujus jus à Schemuele prædicitur.

Sed fuit quum ſenuiſſet Schemuel, ut ſuos poneret filios judices Iſraeli.

2 (Erat autem nomen primogeniti filii ejus Joel, & nomen ſecundi ab eo Abija) judices Beerſchebæ.

3 At non ambulabant filii ejus in viis ejus, ſed ſectabantur lucrum: & accipe-rebant munus perverterantq; judicium.

4 Quamobrem congregantes ſe omnes Seniores Iſraelis, venerunt ad Schemuelem Ramam.

5 Et dixerunt ei, Ecce tu ſenuiſti & filii tui non ambulant in viis tuis: nunc præpone nobis regem ad vindicandum nos, ut habent omnes iſtæ gentes.

6 Malum autem viſum eſt iſtud verbum in oculis Schemuelis, quum dixerent, Da nobis regem ad vindicandum nos: quapropter ſupplicavit Schemuel Jehovam.

7 Sed dixit Jehova Schemueli, Auſcultā voci populi hujus in omnibus quæ inclamant tibi: non enim te ſpreverunt, ſolum, ſed me ſpreverunt, ne regnē ſuper ipſos.

8 Secundum omnia illa facta quæ fecerunt à die quo deduxi eos ex Ægypto uſque in hunc diem, quibus dereliquerunt me & coluerunt deos alienos, ſic ipſi faciunt etiam tibi.

9 Nunc itaq; auſcultā voci illorū, verumtamen quū ſedulo conteſtatus fueris contra eos & indicaveris eis rationem iſtam regis qui regnaturus eſt ſuper eos.

10 Itaq; indixit Schemuel omnia verba Jehovæ populo, petentibus à ſe regem:

11 Ac dixit: Hæc erit ratio ipſi regis qui regnabit ſuper vos; filios veſtros accipiet ut ſibi diſponat in curribus ſuis & in equitibus ſuis, & currant ante currū ſuum.

12 Et ad diſponendū ſibi chiliarchos, & præfectos quinquagenis, & ad arandum arva ſua, & ad meſſendum meſſem ſuam, & ad faciendum inſtrumenta bellica ſua, & inſtrumenta currum ſuorum.

13 Similiter, filias veſtras accipiet; in unguentarias, in coquas, & in piſtrices:

14 Etiam agros veſtros, & vineas veſtras ac oliveta veſtra optima accipiet & dabit ſervis ſuis.

15 Semina quoq; veſtra, & vineas veſtras decimabit, & dabit aulicis primoribus ſuis & ſervis ſuis.

16 Servosq; veſtros & ancillas veſtras ac juvenes veſtros præſtantiſſimos, & aſinos veſtros accipiet, adhibebitq; ad opus ſuum.

17 Greges veſtros decimabit, deniq; vos eritis ei ſervi:

18 Adeo ut clamaturi ſitis die illa propter regem veſtrum, quem elegeritis vobis, ſed non exaudiet vos Jehova die illa.

19 Renuerunt tamen populus auſcultare voci Schemuelis, & dixerunt, Nequaquā, ed rex præerit nobis:

20 Ut ſimus nos quoq; ſicut omnes iſtæ gentes, & vindicet nos rex noſter, & procedens ante nos gerat bella noſtra.

21 Audiens itaq; Schemuel omnia verba populi, eloquutus eſt ea apud Jehovam,

22 Et edixit Jehova Schemueli, Ausculta voci eorum, ut præficias eis regem: quapropter edixit Schemuel Jisraelitis, Ite quisque in civitatem suam.

CAPUT IX.

Schaulis genealogia, physiognomia, & designatio in regem.

ERat autem quidam è Binjaminæ cujus nomen Kisch, filius Abielis, filii Tzeroris, filii Becoraths, filii Aphiaci, filii viri Binjaminitæ, valens robore:

2 huic vero erat filius nomine suo Schaul, juvenis & elegans adeo ut nemo esset è filiis Jisraelis elegantior eo: ab humero suo sursùm versus altior erat toto populo.

3 Quumque amissæ essent asinæ Kischo patri Schaulis, edixit Kischo filio suo; Accipe nunc tecum unum existis pueris, & surge, & abi, asinas istas quærere.

4 Iraq; transivit in montè Ephraimi; quum pertransivisset terram Schalischæ, neq; invenissent; pertransivissentq; etiam terram Schabalim eorum, neq; illic essent; denique pertransivissent terram Binjaminitarum, neque invenissent.

5 Ipsis venientibus in terram Tzuphi, Schaul dicebat puero suo qui cum ipso erat: Agedum revertamur; ne ceßans pater meus de asinis istis, solicitus sit de nobis.

6 Qui dixit ei, Ecce jam vir Dei est in civitate ista, & quidè vir honoratissimus; quicquid prædicit, omnino evenit: eamus nunc illuc; forte indicabit nobis viâ nostram ad id cujus causa profecti sumus.

7 Dixit vero Schaul puero suo, Ecce ergo eamus, sed quid adferemus viro isti? nam panis defecit ex instrumentis nostris, & donarium nullum est quod adferamus ad virum hunc Dei: quid est penes nos?

8 Tum pergens puer ille respondere Schauli, dixit; Ecce pro sente in manu mea quadrans sicli argenti est; hunc ergo dabo viro isti Dei, ut indicet nobis viâ nostrâ.

9 Antiquitus in Jisrael sic dicebat quisq; quum profecturus esset ad consulendum Deum, Agite eamus ad Videntem: nam qui Propheta hodie, antiquitus vocabatur Videns.

10 Quum iraq; dixisset Schaul puero suo, Bonus est sermo tuus, agedum eamus: iverunt illi civitatè versus, ubi erat vir ille Dei.

11 Ipsi ascendebant per clivum civitatis, quum invenerunt puellas egredientes ad hauriendum aquam, & dixerunt illis, Estne illic Videns?

12 Quæ respondentes eis dixerunt, Est; ecce ante te, festina jam, nam hodie venit in civitatem, quia convivium est huic populo in loco excelso.

13 Simulac ingressi essetis civitatem, invenietis eum, quam nondùm ascenderit excelsum ipsud ad comedendum; nam non comedet populus usq; dum advenerit, quia ipse benedixerit convivio, postmodum comedent ii vocati: nunc ergo ascendite, nam hoc ipso momento invenietis eum.

14 Ascenderunt itaque in civitatem; ipsis pervenientibus in medium civitatis, ecce Schemuel prodibat obviam illis, deducturus ad excelsum illud.

15 (Jehova enim revelarat in aurem Schemueli, die uno antequam adveniret Schaul, dicendo:

16 Hoc ipso tempore eras missurus sum ad te quendà è terra Binjaminis, ut ungas eû in antecessorè super populû meum Jisraelê, & servet populum meum è manu Philisthæorum: nam respexi populum meum, quia pervenit clamor eius ad me.)

17 Quumq; Schemuel videret Schaulem, Jehova dixit ei, Ecce hic est vir quem dixeram tibi, Hic imperium obtinebit in populo meo.

18 Quapropter Schauli accedenti ad Schemuelê intra portâ, & dicenti, Indica quæso mihi ubinam sit domus Videntis?

19 Respondit Schemuel Schauli, dicens; Ego sum ille Videns, ascende ante me in illud excelsum, ut comedatis mecum hodie: dedimittam te mane, quicquid autem est in animo tuo sum indico tibi.

20 Nempe quod ad asinas, quæ amissæ erant tibi ab hinc tertio die, ne adhibeto animum tuum ad illas, nam inventæ sunt: erga quem autem est totum desiderium Jisraelis? nonne erga te, & erga totam familiam patris tui?

21 Respondens autem Schaul dixit, An non Binjaminita sum, minimus è tribubus Jisraelis? & familia mea infima est omnium familiarum in tribubus Binjaminis? & quamobrè alloquutus es me (sermone hujusmodi?

22 Assumpsit tamen Schemuel Schaulê & puerum ejus, quos introduxit in cœnaculum; deditq; eis locum in summo invitatorum, qui erant quasi triginta viri.

23 Tum dixit Schemuel coquo, Cedo partem illam quam dederam tibi, de qua dixeram tibi, Repone eam apud te.

24 Quumq; deprompsisset coquus armû quendam & quæ hærebant ei, appositit *Schemuel* ante Schaulê, dicens; Ecce quod reliquum factum fuerat ponens ante te, comede; nam in hoc tempus servatum fuit tibi ex quo dixi, Populum invitavi: sic comedit Schaul cum Schemuele illo die.

25 Postea descenderunt ex illo excelso in civitatem; ubi loquutus est *Schemuel* cum Schaule, tectum tamen versus.

26 Illis autem mane surgentibus, fuit, quum ascenderet aurora, ut vocaret Schemuel Schaulem versus tectum suum, dicens, Surge ut dimittam te: quumq; surrexisset Schaul, egressi sunt ambo, ipse & Schemuel foras.

27 Ipsi descendentibus ad extremum civitatis, quum Schemuel edixit Schauli, Dic huic puero ut transeat ante nos, (transivit itaque) tu autem sta jam, & enunciabo tibi sermonem Dei.

CAPUT

CAPUT X.

Schaulis inauguratio & confirmatio publica; quæ à bonis bene, à malis male interpretantur.

TUm accepta Schemuel lenicula olei, perfundens caput ejus osculatus est eum, & dixit, Annon *factum est*, quòd unxit te Jehova in antecessorem super possessionem tuam.

2 Quum abieris hodie à me, invenies duos viros apud sepulcrum Rachelis, in termino Binjaminis Tzelzachi, qui dicent tibi, Inventæ sunt asinæ quas quæsitum abieras; & ecce omissis pater tuus rebus istis asinarum, sollicitus est, de vobis dicendo, Quod faciam filio meo?

3 Et inde progressus ulterius, quum veneris usq; ad planitiem Thaboris invenient te illic tres viri ascendentes ad Deum in domum Dei sortis; unus ferens tres hœdos, & alter ferens tres tractas panis & alius ferens utrem vini:

4 Qui interrogabunt te de prosperitate, dabuntque tibi duas *tractas* panis quas accipies è manu eorum.

5 Postmodum pervenies ad collem ipsum Dei, ubi *sunt* stationarii *militis* Philisthæorum erit; ibi quum ingressus fueris civitatem, ut occurras turbæ Prophetarum descendentium de illo excelso, cū nablio, & cum tympano, & tibia, & cithara ante se, qui prophetabunt:

6 Irruetq; super te spiritus Jehovæ, ut prophetes cum eis, & mutaberis in virum alium.

7 Quod quum erit, quum venerint signa ista tibi, fac quod obvenerit manui tuæ, quia Deus ipse tecum erit.

8 Postea descendes ante me Gilgalem, quo ecce ego descendam ad te, ad offerendum holocausta, & ad sacrificandum sacrificia eucharistica: septem diebus expectato usq; dum venero ad te, & notum faciam tibi id quod faciurus es.

9 Itaq; fuit quum avertisset humerum suum abeundo à Schemuele, ut mutaret ei Deus cor *in* aliud: & evenerunt omnia ista signa die eodem.

10 Quum autem venisset illuc ad collem illum; ubi ecce turba Prophetarum obviam *facta est* ei, irruente super eum spiritu Dei, prophetabat inter eos:

11 Fuitq; quum omnes qui noverant eū ante, viderent quod ecce cum Prophetis prophetaret; ut dicerent populus alter alteri, Quid hoc *est quod* accidit filio Kischi? an etiam Schaul *est* inter Prophetas?

12 Respondens autem quidam ex eo loco dixit, At quis *est* pater iforum? idcirco abiit in proverbium, An etiam Schaul est inter Prophetas?

13 Quum autem absolvisset prophetare, ingressus est ipsum excelsum.

14 Dixit autem patruus Schaulis ei & puero ejus, Quo abieratis? qui dixit, Ad quærendum asinas; quum autē videremus nusquam esse, venimus ad Schemuelem.

15 Dicente vero patruo Schaulis, Indica quæso mihi quid dixerit vobis Schemuel?

16 Dixit Schaul patruo suo? Certo indicavit nobis inventas esse asinas: sed negotium regni non indicavit ei, quod cognoverat Schemuel.

17 Schemuel autem, convocato populo Mirzpam ad Jehovam,

18 Dixit filiis Jisraelis, Sic ait Jehova Deus Jisraelis, Ego deduxi Jisraelem ex Ægypto, & eripui vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium regnorum, *ab* oppriment ibus vos.

19 Vos vero hodie sprevistis Deum vestrum, qui ipse servat vos ab omnibus malis vestris & angustiis vestris, quum dixistis ei, Regem præpone nobis: nunc ergo sistite vos coram Jehova per tribus vestras & per duces vestros.

20 Fecitq; Schemuel ut accederent omnes tribus Jisraelis, & deprehensa est tribus Binjaminis.

21 Deinde quum faceret ut tribus Binjaminis accederet per familias suas, deprehensa est familia Mitzra *genus* denūq; deprehensus est Schaul filius Kischi: quæ perquirentibus *illis* non invenichantur.

22 Quam ob rem quum rogarent iterū Jehovam, An adhuc adventurus est huc ille? dixit Jehova, Ecce ipse latitat ad impedimenta.

23 Tum accurrentes asportarunt eum inde, qui stetit se in medio populi: erat autem altior toto populo ab humero suo sursum versus.

24 Tum dixit Schemuel toti populo, Videtisne quem elegit Jehova? non est ei similem in toto populo? tunc vociferantes totus populus dixerunt, Vivat rex!

25 Quumq; eloquutus esset Schemuel apud populum jus regni, & descripsisset in quodam libro, collocavit eum coram Jehova, dimisitq; Schemuel totum populum quemque domum suam.

26 Et etiam Schaul abiit domum suam Gibham, comitantibus eum copiis, quorū tetigerat Deus animos.

27 At homines nequam dicebant, Quid servaret nos iste? contemnentes eum ut ne afferrent quidem ei munus: tamen plane conticuit.

CAPUT XI.

Exercitus Schaulis ter centies millenus & victoria contra Hammonitas.

NAm quum ascendens Nachasch Hammonita castra haberet contra Jabeschum Gilhadis; eandem diverant omnes cives Jabeschi Nachascho, Pange nobiscum fœdus ut serviamus tibi.

2 Quibus dicebat Nachasch Hammonita Hac *lege* pangam vobiscum, effodiendo vobis oculum dexterum cujusq; ut imponam hoc ipsum probrum toti Jisraeli.

3 Dixerunt autem ei seniores Jabeschi, Desiste à nobis septem dies ut mittamus

nuncios per totum terminum Israelis: quod si nemo fuerit qui servet nos, tum exibimus ad te.

4 Quum itaq; venissent isti nuncii Gibbham Schaulis, & eloquuti essent verba illa audiente populo: totus populus sublata voce sua flebant.

5 Ecce autem Schaul sequebatur armentum suum ex agro: dixitq; Schaul, Quid est huic populo quod flent? qui narrarunt ei verba civium Jabeschi.

6 Tum irruente spiritu Dei super Schaulem, dum audiret verba ista, accensa est ira ejus valde.

7 Et acceptum par boū membratim divisit illud, & transmisit in totum terminum Israelis per eosdem nuncios dicendo, Qui quis non exibit post Schaulem & post Schemuelem, sic fiet armento ejus: illude incidit pavor Jehovæ in populum, ita ut exirent unanimes:

8 Quos quum recensuerat in Bezeko, fuerunt Israelitarum trecenta millia, virorum autem Jehudæ triginta millia.

9 Tunc dixerunt nunciis illis qui venerant, Sic dicetis civibus Jabeschi Gilhadi, Cras aderit vobis salus quū incalescet sol: quod redeuntes nuncii illi quum indicarent civibus Jabeschi, lætati sunt.

10 Itaq; dixerunt cives Jabeschi *Hammonitis*, Cras exibimus ad vos, ut faciatis nobis omnino prout bonum *videbitur* in oculis vestris.

11 Fuit autem postridie, ut disponeret Schaul populum tribus agminibus, & pervadentes media castra in vigilia matutina percusserent Hammonitas usq; adæstū diei: fuitq; ut qui reliqui erant dispergerentur, neq; relinquerentur ex eis duo simul.

12 Tum dixit populus Schemueli, Quis est qui dicebat, Schaulne regnaret super nos? date istos homines, ut mortui tradamus eos.

13 Sed dixit Schaul, Non tradetur mortui quisquam die hoc, quandoquidem hodie effecit Jehova salutem in Israele.

CAPUT XII.

Omnia Schemuelis, ejusq; protestatio.

1 Dixit deinde Schemuel populo, Agite, eamus Gilgalem, ut renovemus ibi regnum hoc.

2 Abeuntes itaq; totus ille populus Gilgalem, regem constituerunt ibi Schaulem coram Jehova Gilgale, & sacrificarunt ibi sacrificia eucharistica coram Jehova: quā-obrem lætatus est ibi Schaul & omnes Israelitæ pervalde. *Caput 12.*

3 Præterea dixit Schemuel toti Israeli, Ecce auscultavi voci vestræ in omnibus quæ dixeratis mihi, & constitui super vos regem.

4 Nunc autem ecce regem ipsum pergentem ante vos, quum ego senui & incanui, & filii mei ecce sunt inter vos: ego vero continenter ambulavi coram vobis a puericia mea in diem hunc.

5 Ecce me, testificamini contra me coram Jehova & coram unctо ejus, cujus bovem acceperim aut cujus asinum acceperim, aut quem fraudaverim, aut quem concuserim aut è cujus manu acceperim redemtionis pretium, ut abderem oculos meos propter illud & reddam vobis.

6 Qui dixerunt, Non fraudasti nos: neque concussisti nos, neq; accepisti quicquam è manu ullius.

7 Tum dixit ei, Testis *est* Jehova contra vos, & testis *est* unctus ejus hodie, vos non invenisse in manu mea quicquam; dixitq; *populus*, Testis est.

8 Postea dixit Schemuel populo, Jehova *testis est*, qui magnificavit Mosehen & Aharonem, & qui deduxit majores vestros è terra Ægypti.

9 Nunc itaq; sistite vos, & contendam vobiscum coram Jehova de omnibus justis factis Jehovæ quæ fecit vobiscum & cum majoribus vestris.

10 Postquam venissent Jahakob in Ægyptum, clamantibus majoribus vestris ad Jehovam misit Jehova Moschen & Aharonē, qui educerent majores vestros ex Ægypto & collocaverunt eos in loco isto.

11 Deinde quum oblivisceretur Jehova Dei sui, dedidit eos in manum Siseræ principis militiæ Chazoris, & in manum Pelischthæorum, & in manum regis Moabitarum, qui oppugnaverunt eos.

12 Sed quum clamarent ad Jehovam dicentes, Peccavimus quod deserentes Jehovam colimus Babalimos & Baschecharothas; at nunc eripe nos è manu hostium nostrorum, ut serviamus tibi:

13 Misit Jehova Jerubbabalem & Bedanem, & Jiphthachem, & Schemuelem, eripuitque vos è manu hostium vestrorum circumquaque, ita ut habitaretis secure.

14 Deniq; videntes Nachoschum regem Hammonitarum invasisse vos, dixistis mihi, Nequaquā, sed rex regnabit super nos: quū Jehova Deus vester, *sit* rex vester.

15 Nunc igitur ecce regem illum quem elegistis, quem petistis, ecce, inquā præfecit vobis Jehova regem.

16 Si timentes Jehovam colueritis eū, & auscultaveritis voci ejus, neq; rebellaveritis præceptis Jehovæ itaq; permanebitis rum vos, tam etiā rex ipse qui regnat super vos, sequentes Jehovam Deū vestrum.

17 Sed si non auscultaveritis voci Jehovæ, sed rebellaveritis præceptis Jehovæ: utiq; erit manus Jehovæ contra vos, ut contra patres vestros.

18 Etiam nunc consistite; & respicite hanc rem maximam quam facturus *est* Jehova ante oculos vestros.

19 Nonne *dies* messis tritici *est* hodie? ubi invocavero Jehovam, edet sonos & pluviam: itaq; agnoscite, & videte malum vestrum quod fecistis magnū esse in oculis Jehovæ, petendo vobis regem.

20 Quumq; clamaret Schemuel ad Jehovam, edidit Jehova sonos & pluviam eo-

dem diei timuit populus valde Jehovam & Schemuelem.

21 Quamobrem dixerunt reno populus Schemueli, Supplica pro ſervis tuis apud Jehovam Deum tuum, & ne moriamur: adjecimus enim ad omnia peccata noſtra malum; petendo nobis regem.

22 Tum dixit Schemuel populo, Ne timete, vos feciſtis eorum malum hoc, verũ tamen ne recedite averſi à Jehova quin colatis Jehovam ex toto animo veſtro.

23 Ne inquam deredite: nam ſequeremini ipſam inanitatem, quæ non proſunt, neque eripiunt, quia ſunt inanitas.

24 Non enim deſeret Jehova populum ſuum propter nomen ſuum maximũ quia placuit Jehovæ vos ſibi efficere populum.

25 Etiam quod ad me, abſit mihi ut peccem Jehovæ, ut deſinam ſupplicare pro vobis, imo inſtituam vos in via optima & rectiſſima.

26 Verumtamen timete Jehovam, ut colatis eũ vere ex toto animo veſtro: nam conſiderate reimagnas quas fecit erga vos

27 Quod ſi ultro malefeceritis, tum vos, tum rex veſter conſumemini.

CAPUT XIII.

Peliſchthæorum copiæ, ob quas Schaul terretur ultra commiſſa præſumit; ob quod rejicitur.

AGens primum annum Schaul in regno ſuo (duobus autem annis regnavit ſuper Iſraelem)

2 Elegit ſibi Schaul tria millia ex Iſraelitis; ut eſſent cum Schaule bis mille in Micmaſcho, & monte Beth-elis, mille autem eſſent cum Jonathane Gibhæ Binjaminis: reliquum autem populi dimiſerat, quemque in tentoria ſua.

3 Percuſſit autem Jonathan ſtationarios milites Peliſchthæorum, qui erant Gebahi, quod audiverunt Peliſchthæi: quapropter Schaul clamit buccina per totam eam terram, dicendo, Audiant Hebræi.

4 Omnes itaque Iſraelitæ audiverunt dicentes, Percuſſit Schaul ſtationarios milites Peliſchthæorum; unde etiam fœtidus factus eſt Iſrael inter Peliſchthæos. & convocati ſunt populus ad ſequendum Schaulem Gilgalem.

5 Peliſchthæi vero congregaverunt ſe ut bellarent contra Iſraelẽ; triginta millibus curruum, & ſex millibus equitũ, ac populo in multitudinem ſicut arena quæ eſt littore maris: & aſcendentes caſtrametati ſunt in Micmaſcho ad Orientem Beth-Avenis.

6 Itaque Iſraelitæ videntes anguſtiam eſſe ſibi, eo quod coarctaretur populus; abſcondebant ſeſe populus *alii* in ſpeluncis, & in ſpinetis, & in petris: & in arcibus, & in ciſternis:

7 Et Hebræi *alii* trajiciebant Jardenẽ in terram Gadis, & Gilhadis; Schaule vero hærente adhuc Gilgale, totus ille populus trepidi accurrerunt poſt eum.

8 Quamdiu ſpectaſſet ſeptem dies, ſecundum illud conditum tempus quod *prædixerat* Schemuel, neq; veniret Schemuel Gilgalem, diſpergebatur populus ab eo.

9 Quapropter dixit Schaul, Admovete mihi illud holocauſtum & euchariſtica: & obtulit holocauſtum.

10 Sed fuit eum abſolveret offerre holocauſtum illud, ut ecce Schemuel adveniret: & exivit Schaul obviam ei ad benedicendum ei.

11 Cui dixit Schemuel, Quid feciſti? Dixit autem Schaul, Quum viderem diſpergi populum à me & te non adveniſſe condicto tempore dierum, Peliſchthæos vero congregatos eſſe *in* Micmaſcho:

12 Dicebam, Jam deſcendent Peliſchthæi contra me Gilgalem, quum faciem Jehovæ nondum deprecatus fuero: quamq; coactus fuiſſem me tandem obtuli holocauſtum.

13 Tum dixit Schemuel Schauli, Stulte geſiſti te: non obſervaſti mandatum Jehovæ Dei tui quod mandavit tibi; jam certe ſtabiliviſſet Jehova regnum tuum apud Iſraelitas uſq; in ſeculum.

14 Nunc autem regnum tuum non ſtabit: quæſivit ſibi Jehova virum ſecundum animum ſuum, qué mandavit Jehova eſſe antecedorem in populo ſuo, quia non obſervaſti id quod præceperat tibi Jehova.

15 Deinde ſurgens Schemuel aſcendit Gilgale Gibham Binjaminitarum, ubi recenſuit Schaul populum qui præſto erant ſecum, quaſi ſexcentos viros.

16 Schaule itaq; & Jonathane filio ejus, & populo qui præſto aderat ejus conſidentibus Gebahi Binjaminitarum; Peliſchthæis vero caſtra habentibus in Micmaſcho:

17 Egreſſi eſt *miles* populi ater à caſtris Peliſchthæorum tribus agminibus; agmen unum verſens ſe ad viam *verſus* Hophram, in terram Schualis:

18 Et agmen unum obverrens ſe via Beth-Choronem *ſpectans*: & agmen unum obverrens ſe via eius termini qui ſpectat verſus vallẽ Tzeboimorum in deſertũ.

19 Faber autem non aderat in tota terra Iſraelitarum: dixerant enim Peliſchthæi, *Cavemus* ne faciant Hebræi gladium aut haſtam:

20 Adeo ut deſcenderent omnes Iſraelitæ ad Peliſchthæos; ad polienda qui q vomerem ſuum, aut ligoem ſuum, aut ſecurim ſuam, & rurrum ſuum.

21 Alioquin adhibebatur lima pro rutris & pro ligonibus, & pro tridente, & pro ſecuribus; etiam ad aptandum ſtimulum.

22 Ita fuit tempore belli, ut non adeſſet gladius aut haſta penes totum Populũ qui *erat* cũ Schaule & Jonathane: tantũ aderat penes Schaulem & Jonathanẽ filium ejus.

CAPUT XIV.

Jonathan cum armigero Peliſchthæos diſpergit: eorum poſt victoriam, objuratum patris, vix mortem evadit.

PRogreſſi autem ſtatione Peliſchthæorum ad anguſtias Migmaſchi, *Cap.* 14.

2 Fuit quodam die ut ediceret Jonathan filius Schaulis puero armigero suo, Agedum transeamus ad stationem Philischthæorum, quæ *est* à latere illo; quum patri suo non indicavisset.

3 Schaul vero considebat in extremitate collis sub malo punica quæ *est* in Migrone; & populus qui aderat ei quasi sexcenti viri:

4 Et Achija filius Achitobi frater Icabodis filii Pinchasi, filii Heli Sacerdotis Jehovæ Schilunte gestans amiculum: populus autem ignorabat abiisse Jonathanē.

5 (Inter angustias autē illas quibus quærebat Jonathan transire adstationē Philischthæorū, scopulus *erat* ab uno latere hinc, & scopulus ab altero latere inde: nomenq; unius Botzetz, & nomen alterius Sene.

6 Scopulus illorum unus *erat* situs ab Aquilone contra Micmaschum, alter vero à meridie contra Gebahum.)

7 Quum ergo dixisset Jonathan puero armigero suo, Agedum transeamus ad stationem præputiatorū istorum, forte faciet Jehova pro nobis: non enim *est* Jehova impedimentum, quin servet multis aut paucis.

8 Dixit ipsi armiger ejus, Fac quicquid *est* in animo tuo: diverte, ecce me tecum *facturum ex sententia* animi tui.

9 Et dixit Jonathan, Ecce nos transituri sumus ad viros istos, & retegemus nos eis.

10 Si dicent ita nobis, Subsistite donec perveniamus ad vos; tum stabimus in loco nostro, & non ascendemus ad eos:

11 Sin autem ita dicent, Ascendite ad nos, utique ascendemus, nam tradiderit eos Jehova in manum nostram: hoc igitur *esto* nobis signum.

12 Itaq; retegentibus se ambobus stationi Philischthæorum, dicebant Philischthæi; Ecce Hebræi prodeunt è foraminibus ubi sese absconderant.

13 Dixitq; alloquentes homines istius stationis Jonathanem & armigerum ejus, dixerunt, Ascendite ad nos, ut noram faciamus vobis rem: quamobrem dixit Jonathan armigero suo, Ascende post me, nam tradidit eos Jehova in manum Israelis.

14 Quum itaq; ascendisset Jonathan nixus manibus & pedibus suis, & armiger ejus post eū: cadebant ante Jonathanem armiger quoq; ejus morte afficiebat post eum.

15 Fuitq; plaga illa prior, qua percussit Jonathan & armiger ejus, quasi viginti viros, ferme in dimidio jugero, *id est*, bovum jugatorum actu.

16 Quapropter fuit trepidatio in illis castris, in agro, & in toto illo populo, stationarii & populatores *milites* trepidaverūt ibi quoque: adeo ut cōmoveret se ipsa terra, & evaderet in trepidationem maximam.

17 Videntes autem speculatores ubiretu *levenit* ad Schaulem Gibham Binjaminitarum; quod ecce multitudo illa colliquescebat, & pergeret indefinenter tundere se:

18 Dixit Schaul populo, qui *erat* secū, Recensete jam, & videte quis abiit à nobis: qui quum recensuissent, ecce non aderat Jonathan & armiger ejus.

19 Dixit ergo Schaul Achijæ, Admove arcam Dei: (nam erat arca Dei illa die cum filiis Israelis.)

20 Sed fuit, adhuc alloquente Schaule Sacerdotem illum, quum multitudo illa quæ *erat* in castris Philischthæorū pergeret indefinenter conflictari; ut diceret Schaul ipse Sacerdoti, Recipe manum tuam.

21 Et congregati Schaul totusq; populus ille qui *erat* cum eo, venerunt ad pugnam illam; ubi ecce erat, gladio cujusque *fratri* suo in alterum, strepitus magnus valde.

22 Hebræi autem quidam *erant* istis Philischthæis ut antea, qui ascenderant cum ipsis ad ea castra circumquaque: isti etiam fuerunt ab Israelitis, qui Schauli & Jonathani aderant.

23 Præterea omnes Israelitæ qui absconderant sese in monte Ephraim irrarum, audientes fugere Philischthæos; assequuti sunt ipsi quoque eos à tergo in prælio.

24 Sic servavit Jehova die illo Israelem: & exercitus transivit Beth-Avenem.

25 Ubi Israelitæ pressi sunt eodem die, quia exsecratione obstrinxit Schaul populum, dicendo, Maledictus *esto* vir ille qui comederit cibum usq; advesperam, usquedum ultionem sumsero de inimicis meis, neque gustavit totus ille populus cibum.

26 Et quamvis totius regionis populus venisset in quandam sylvam, ubi erat mel in superficie agri:

27 Tamen adveniente populo ad eam sylvam, ubi ecce fluxus mellis *erat*, nemo fuit qui admoveret manum suam ad os suum, timebat enim populus illā adjurationem.

28 Sed Jonathan non audiverat quum adjuraret pater suus populum; hic extendens extremitatē baculi, qui *erat* in manu ipsius, intinxit eam in illum favum mellis: & quum advertisset manum suam ad os suum, lumen receperunt oculi ejus.

29 Resp. ondenti autem cuidam de populo & dicenti, Omnino adjuravit pater tuus populum, dicendo, Maledictus *esto* vir ille qui comederit cibum hodie, ita fatigatus *est* populus:

30 Dixit Jonathan, Turbavit pater meus terram: videte quæso ut illuminati sint oculi mei, quòd gustavi parum mellis hujus:

31 Etiam quòd utinam libere comedisset hodie populus de præda hostium suorum quod sufficisset) quia, *inquam*, jam non infertur in Philischthæos plaga amplior.

32 Percusserunt itaq; die illo Philischthæos à Micmascho Ajalonem usque: ubi fatigatus erat populus valde.

33 Quamobrem contendens populus ad prædam, accipiebant quidem pecudes, & boves, & *juvenes* subrunos, quos jugulantes *fundebant sanguinem* humi: sed comedebat populus cum ipso sanguine.

34 Quod quum nunciatum esset Schauli dicendo,

dicendo. Ecce hic populus peccans Jehovæ comedendo cum sanguine; dixit. Perfide egistis, devolvite ad me hodie lapidem magnum.

35 Deinde dixit Schaul, Discurrite per populum edicentes eis, Admovete ad me quisque bovem suum, & quisque parvam pecudem suam, & jugulate hic, ut comedatis, & non peccetis Jehovæ comedendo *quicquam* cū sanguine: admoventes ergo totus populus quisq; bovem suū, *qui erat* in manu sua, illa nocte, jugulaverunt ibi.

36 Ita exstruxit Schaul altare Jehovæ; hoc primum exstruxit altare Jehovæ.

37 Postea dixit Schaul, Descendentes persequamur Philisthæos nocte, & prædemur eos usq; ad lucem matutinam, ut non reliquum faciamus ex eis quemquam: qui dixerunt, Quicquid bonum *videtur* in oculis tuis fac: sed dixit Sacerdos, Accedamus hic ad Deum.

38 Consulente itaq; Schaule Deum, An descendens persequar Philisthæos? an traditurus es eos in manum Israelis? non respondit ei die illo.

39 Quapropter dixit Schaul, Accedite huc, *usque ab* omnibus extremitatibus populi, & cognoscite ac videte qua in re fuerit peccatum hoc hodierno die.

40 Nam *ut* vivit Jehova, qui servat Israelem, etiamsi illud fuerit in Jonathane filio meo, omnino morietur: nec *erat* qui responderet ei ex toto populo.

41 Tum edixit tori Israeli, Vos estote à latere uno, ego autem & Jonathan filius meus erimus à latere altero: dixerunt que populus Schauli, Quod bonum *videtur* in oculis tuis fac.

42 Quum itaque diviſſet Schaul Jehovæ Deo Israelis, Cedo integrum, & deprehensus esset Jonathan cum Schaule, populus autem absoluti essent:

43 Dixit Schaul, Sortimini inter me & Jonathanem filium meum: deprehensus est Jonathan.

44 Quare edixit Schaul Jonathani, Indica mihi quid feciſti? quod indicans ei Jonathan, dixit, Tantummodo gustavi extremitate baculi qui *est* in manu mea, parum mellis, ecce me, *an* moriturus sum?

45 Cui dixit Schaul, Ita faciat *mihi* Deus, & ita pergat; nam omnino morieris, Jonathan.

46 Sed dixit populus Schauli, An Jonathan moretur, qui comparavit salutem hanc maximam in Israele? absit. *ut* vivit Jehova, an cadere debet ullus è capillis capitis ejus, quandoquidem Deo duce operatus est hoc hodie? sic redemerunt populus Jonathanem ut non moreretur.

47 Deinde ascendit Schaul à persequendis Philisthæis: Philisthæi vero abierunt in locum suum.

48 Schaul autem accepto obtinuit regnum super Israelem: & bellavit circumquaq; contra omnes inimicos suos, contra Moabitas, & contra Hammonitas, & contra Edomæos, & contra reges Tzobæ, & contra Philisthæos, & in quoscumq; se vertebat, inquietabat *eos*.

49 Comparavit etiam copias quibus percussit Hamalekum: deniq; ex Israele Jisraelem è manu diripientium eum.

50 Erant autem filii Schaulis, Jonathan, & Jischui, & Malchischuah: nomina vero duarum filiarū ejus, nomen *quidem* primogenitæ Merab, nomenq; minoris Mical.

51 Et nomen uxoris Schaulis, Achinoham filia Achimahatzi: nomen vero principis exercitus ejus, Abner filius Neri patrui Schaulis.

52 Nam Kisch pater Schaulis, & Ner pater Abneri filius *erat* Abi-Elis.

53 Sed quia erat validum bellum contra Philisthæos omnibus diebus Schaulis; prospiciebat *sibi* Schaul de omni viro forti, & omni strenuo, quem recipiebat ad se.

CAPUT XV.

Schaulis inobedientia, ob quam reprobatur à Deo.

1 Dixit autem Schemuel Schauli, Me misserat Jehova ad ungendum te in regem super populum suum, *nempe*, super Israelem: idcirco nunc auscultа voci, verbisque Jehovæ.

2 Sic ait Jehova exercituum, Visitavi id quod fecit Hamalek Israeli; qui opposuit ei *actum* in itinere quum ascenderet ex Ægypto.

3 Nunc abi ut percutias Hamalekum, & anathemati devoveatis quicquid *est* ei, neque clementia utaris erga eū. sed occidas cū virum tū mulierem, cum puerum tum lactentem, cum bovem cum parvam pecudem, cum camelum cum asinum quemque.

4 Hoc promulgato Schaul apud populū, recensuit eos in Telaimis, ducenta millia, peditum, & decem millia virorum Jehudæ.

5 Quumq; Schaul pervenisset usque ad civitates Hamalcki, ut contenderet *cum eo* in vallem ejus:

6 Edixit Schaul Kenæis, Abite, recedite, descendite è medio Hamalekitæ ne faciam ut tollaris cum eo; tu enim exercisti benignitatem erga omnes Israelitas, quum ascenderent ex Ægypto: recessit itaque Kenæus è medio Hamalcki.

7 Et percussit Schaul Hamalekum inde à Chavila *usque* qua venis Schurem, qui *est* è regione Ægypti.

8 Sed cepit Agagum regem Hamalekī vivum: & totum ejus populum interiecioni devovit acie gladii.

9 Itaq; clementia usus Schaul cum populo erga Agagum, & erga optimos gregum & armentorum etiam secundarios, & erga ovium duces, & erga quicquid bonum erat, noluerunt internecioni devovere ea: rantum omne rem contemtibilem & tabescentem, eam internecioni devoverunt.

10 Quapropter fuit verbum Jehovæ ad Schemuelem, dicendo:

31 Pulsatus ergo est Schaulem regem: quia averſus eſt à ſequendo me, & verba mea non præſtitit: quod difficile Schemuel adeo ut clamares ad Jehovam vota ſua nocte.

32 Deinde ſurgente Schemuele *ut iret* obviam Schauli mane; nunciatū eſt Schemuelī, dicendo, Venerat Schaul Carmelum, ubi ecce conſtituerat ſibi ſtationem, ſed deflectens tranſivit ac deſcendit Gilgalem.

33 Quo veniente Schemuele ad Schaulem; dixit ei Schaul, Benedictus eſto Jehovæ, præſtiti verbum Jehovæ.

14 Cui dixit Schemuel, Quid ergo *ſibi vult vox* pecudum iſtarum *perſonans* aures meas? & vox iſta armentorum quam ego audio?

15 Dixit vero Schaul, Ab Hamalekitis adduxerunt ea, quia clementia uſus eſt populus ergo opimos gregis & armenti, ad ſacrificandum Jehovæ Deo tuo, reſiduum autem internecioni devovimus.

16 Tum dixit Schemuel Schaulī, Deſine, ut renunciem tibi quod eloquutus eſt mihi Jehova hac nocte: qui dixit ei, Loquere.

17 Dixit ergo Schemuel, Nonne quum parvulus *videbaris* in oculis tuis, caput tribuum Iſraelis fuiſti, & unxit te Jehova in regem ſuper Iſraelem?

18 Et quum mitteret te Jehova in expeditionem hanc, dixit; Abi, ut internecioni devoveas peccatores iſtos Hamalekum, & oppugnes eum, uſque adeo ut *ini* iſti conſumant eos.

19 Quare ergo non auſcultaſti voci Jehovæ; ſed contendens ad prædam, feciſti quod malum *videtur* in oculis Jehovæ?

20 Dixit vero Schaul Schemuelī, Imo auſcultavi voci Jehovæ, & ambulavi in via quo miſit me Jehova: adduxi quidem Agagum regem Hamalekī, ſed Hamalekum internecioni devovi.

21 Accepit vero populus de præda illorum greges & armenta, præſtantiſſimum illius anathematis, ad ſacrificandum Jehovæ Deo tuo Gilgale.

22 At dixit Schemuel, An delectatur Jehova holocauſtis & ſacrificiis, ut quū auſcultatur voci Jehovæ? ecce, auſcultare *eſt* melius ſacrificio; attendere, adipe arietum.

23 Quia *ſicut* peccatum divinationis *eſt* rebellio, & *ſicut* ſuperſtitio & idola *eſt* repugnantia: quia ſprevīſti verbum Jehovæ, ſprevit ſimiliter te te ſis rex.

24 Tum dixit Schaul Schemuelī, Peccavi quod tranſgreſſus ſum præceptum Jehovæ & verba tua: quia timui populum, ideo auſcultavi voci eorum.

25 Nunc autem, condona, quæſo, peccatum meum, & revertere mecum, ut incurvem me Jehovæ *honorem habiturus*.

26 Dixit vero Schemuel Schaulī, Non revertar tecum: nam ſprevīſti verbum Jehovæ, ideo ſprevit te Jehova, ne ſis rex ſuper Iſraelem.

27 Iraq; divertit Schemuel ut abiret: ſed apprehendit *Schaul* oram pallii ejus, ſicut ut laceraretur.

28 Tum dixit ei Schemuel, Laceravit Jehova regnum Iſraelis à te hodie, ut detur ipſum proximo tuo, qui melior *eſt* te.

29 Quin etiam cui eſt eternitas Iſraelis non commutet neq; deſiciet: neq; pœnitebit eum: non enim homo *eſt ut* pœniteat eum.

30 Tūdem ei dicente, Peccavi, jam honora quæſo me coram ſenioribus populī mei & coram Iſraele, & revertere mecum, ut incurvem me Jehova Deo tuo *honoris habiturus*.

31 Reverſus Schemuel ſequutus eſt Schaulem, & incurvavit ſe Schaul Jehovæ *honorem exhibens*.

32 Deinde dicente Schemuele, Admovete ad me Agagum regem Hamalekī, ivit ad eum Agag delicate *cultus*: dicebat enim Agag, Certe receſſit amaritudo mortis.

33 Sed dixit Schemuel, Quemadmodum orbavit mulieres gladius tuus, ſic orbabitur inter mulieres mater tua; dilaniavitq; Schemuel Agagum coram Jehova Gilgale.

34 Tum abiit Schemuel ramam: Schaul vero aſcendit in domum ſuam Gibeæ Schaulis.

CAPUT XVI.

David rex deſignatur: & ad Schaulem adducitur, cithara pulſu fugat ab eo malignum ſpiritum.

POſtea non perrexit Schemuel invifere Schaulem uſque ad diem mortis ſuæ quum luxiſſet Schemuel de Schaule: quia Jehovam pœnitebat regem conſtituiſſe Schaulem ſuper Iſraelem. *Caput 16.*

2 Num dixit Jehova Schemuelī, Quouſque lugeres de Schaule, cum ego ſpreverim eum ne regnet ſuper Iſraelem? impleque cornū tuum oleo, & abi *quo* mitto te, ad Iſchajum Beth-Lechemitam: nam proſpexi inter filios ejus mihi *de* rege.

3 Cui dicente Schemuele, Quomodo item? audiens enim Schaul occideret me: dixit Jehova, Vitulam armenti accipito in manu tua, & dicer, Ad ſacrificandum convivium Jehovæ venī.

4 Et invitabis Iſchajum ad illud convivium: ego autē oſtendam tibi id quod facturus es, ut ungas mihi quem dixero tibi.

5 Quum itaque Schemuel faciens quod ediverat Jehova, adveniret Beth-Lechemum; trepidi accurrerunt ſeniores civitatis obviam ei, & dicebat *quiſque*, Proſperene adveniſ?

6 Qui dixit, Proſpere; ad celebrandum convivium Jehovæ veni, comparate vos ut veniatis mecum ad illud convivium: ſimiliter juſſit comparare ſe Iſchajum & filios ejus, & invitavit illos ad illud convivium.

7 Fuit autem ingredientibus illis quum videret Eliabum: ut diceret, Utique coram Jehova *eſt* unctus ejus.

8 Ydixit vero Jehova Schemuelī, Ne reſpicito ad ſpeciem ejus; aut ad altitudinem ſtaturæ ejus, nam reſpui eum: non enim

enim *spectio* quod spectare solet homo; nam homo spectat *quod est* ob oculos, sed Jehova spectat *quod est* in animo.

9 Deinde vocans Jischai Abinadabum, jussit eum transire ante Schemuelem: qui dixit, Neque hunc elegit Jehova.

10 Tunc jussit Jischai transire Schammam: qui dixit, Neq; hunc elegit Jehova.

11 Sic jussit Jischai transire septem filios suos coram Schemuele, sed dicebat Schemuel Jischajo, Non elegit Jehova istos.

12 Denique dixit Schemuel Jischajo, An absolverunt *transire* pueri? qui dixit, Adhuc reliquus est minimus qui ecce pascit gregem: dixit ergo Jischajo Schemuel, Mitte & assume eum, non enim desistemus donec venerit huc.

13 Mittens itaque adduxit eum (erat autem rufus cum pulchritudine oculorum & decoro aspectu) & dixit Jehova, Surge, unge eum, quia hic ille est.

14 Schemuel itaq; accepto cornu olei, unxit eum in medio fratrum ejus, & irruens spiritus Jehovæ in Davidem, *egit eum* à die illo & deinceps: postea surgens Schemuel abiit Ramam.

15 Nam spiritus Jehovæ recesserat à Schaule; perturbabatq; eum spiritus malus à Jehova.

16 Quapropter dicentibus servis Schaulis ei, Ecce jã spiritus Dei malus perturbat te

17 Edicat, quæsumus, dominus noster servis tuis adstantibus tibi, *ut* perquirant aliquem scientem pulsare citharam: eritque quum incerit tibi spiritus Dei malus, ut eo pulsante manu sua bene sit tibi:

18 Edixit Schaul servis suis; Prospicite mihi jam de aliquo bene pulsante, quem adducatis ad me.

19 Tum respondens unus ex ejus pueris dixit, Ecce prospexi filium *est* Jischai Beth-Lechemitæ, sciens pulsare, & valès robore, & vir bellicosus, rerumq; inte ligens, ac vir formosus: deniq; Jehova *est* cum eo.

20 Quapropter Schaul misit nuncios ad Jischajum; edixit, Mitte ad me Davidem filium tuum, qui *est* cum grege.

21 Accipiens vero Jischai asinum *cum* pane, & utrem vini, hœdumq; laxitentem unum; misit per Davidem filium suum ad Schaulem.

22 Quumque venisset David ad Schaulem, stabat coram eo: dilexitq; eum valde, adeo ut esset ei armiger.

23 Mittitq; Schaul ad Jischajum, qui diceret, Stet, quæso, David coram me, nam invenit gratiam in oculis meis.

24 Erat enim quum inesset spiritus Dei Schauli, ut David accipiens citharam pulsaret manu sua; unde respirabat Schaul, & bene erat ei, recedebat ab eo spiritus illo ma-

CAPUT XVII.

David Goliathum devincit, & parta victoria ad Schaulem deducitur.

Quum enim congregarident Philisthæi castra sua ad bellum, congregaverunt se ad Socuttenos, quæ *est* Judææ & metati sunt inter Socutten & Azekam in termino Dammæorum.

2 Schaul vero & Israelitæ congregati castris positis ad convallem quercus, instruxerunt aciem contra Philisthæos.

3 Consistentibus itaque Philisthæis in monte hinc, Israelitis vero consistentibus in monte inde; uti vallis *erat* inter eos:

4 Egressus erat quidam duellator è castris Philisthæorum, Goljath nomine, Gatho *oriundus*: cujus altitudo *erat* sex cubitorum cum spithama.

5 Galea autem chalybea super caput ejus, & lorica squammata erat induitus; cujus loricæ pondus *erat* quinquies mille siclorum, è chalybe:

6 Et tibialia chalybea *erant* super pedes ejus, & humerale chalybeum inter humeros ejus:

7 Hastile autem hastæ ejus simile *erat* jugo rectorum, & mucro ferreus hastæ ejus sexcentorum siclorum *erat*: & qui scutum ferebat antecedebat eum.

8 Is subsistens clamabat ad acies Israelitarum, & dicebat eis, Quare prodistis instruendo aciem? an non ego sum Philisthæus unus? vos ergo, servi Schaulis, eligite vobis virum qui descendat ad me.

9 Si prævalebit pugnando contra me ita ut percutiat me, utique erimus vobis servi: sin autem ego prævaluero ei ita ut percutiam eum, vicissim eritis nobis servi, omnino servietis nobis.

10 Dicebat præterea Philisthæus ille, Ego probro affecero acies Israelitarum hodie: date mihi virum ut pugnemus simul.

11 Quumque audisset Schaul & totus Israel verba illa Philisthæi; consternati timebant valde.

12 David autem, ille filius viri Ephrathæi, è Beth-Lechemo Judææ: (huic nomen Jischai, eratq; ei octo filii: & vir ille temporibus Schaulis senuerat, provectus inter homines *senes*.

13 Abeuntes; tres filii Jischai maximi sequebantur Schaulem in isto bello: nomenque trium filiorũ ejus qui iverant in istud bellum *erat* Eliab primogeniti, secundi autem ab eo Abinadab, & tertii Schammæ.

14 David autem erat minimus: tres vero maximi sequebantur Schaulem.)

15 David, inquam, ibat & redibat à comitatu Schaulis; ad pascendum gregem patris sui, Beth-Lechemum.

16 Appropinquaverat autem Philisthæus ille, mane & vespere; & steterat se quadraginta diebus.

17 Quum dixit Jischai Davidi filio suo, Accipe nunc pro fratribus tuis ephi hunc arsitarn tostarũ, & decem panes, & celeriter defer eo tanto in castra ad fratres tuos

18 Decem vero caseos istos lacteos deferto ad Chiliarchum *eorum*: & fratres tuos visitans *cognoscito* de prosperitate *eorum*, & annulum ab eis accipito.

19 Saul autem cum ipsis, & omnes Israelitæ in convalle quercus erant, bellantes contra Philisthæos.

20 Itaque surgens David mane, deserto grege penes custodem, assumsit ea, & abiit quemadmodum præceperat ei Isai: pervenitque ad plaustrorum ambitum, quum exercitus prodiret in aciem, & vociferarentur ad prælium.

21 Nam instruxerat se Israel contra Philisthæum: acies altera adversus alteram.

22 Quapropter David deseruit impedimenta à se in manu custodis impedimentorum, cucurrit in ipsam aciem, & adveniens interrogavit fratres suos de prosperitate.

23 Ipso autem loquente cum eis, ecce vir ille duellator ascendebat, Goliath Philisthæus nomine, oriundus Gath, ex aciebus Philisthæorum, & loquebatur hujusmodi verba: quæ audivit David.

24 Singuli autem Israelitæ quum viderent illum virum, fugiebant à facie ejus; adeo mercuriati valde:

25 Et dicebat quisq; Israelita, Nonne vidistis hunc virum qui ascendit ad probrum afficiendum Israelem ascendere? erit etenim vir qui percusserit eum, ditet rex divitiis magnis, & filiam suam det ei, & domum patrem ejus efficiat immunem in Israele.

26 Tunc alloquutus est David homines qui adstabant sic dicendo, Quid fieret viro qui percuteret Philisthæum illum, & auferret opprobrium ab Israele? quis etenim est Philisthæus præputiatus iste, qui probro afficit acies Dei viventis?

27 Cui loquutus est populus ille in eandem sententiam, dicendo; Ita fiet viro illi qui percusserit eum.

28 Audietur autem Eliab frater ejus maximus, quum alloqueretur viros illos: quare Eliab accensus ira in Davidem, dixit, Quorsum descendisti? aut penes quem deseruisti pusillas illas pecudes in deserto? ego novi arrogantiam tuam & nequitiam animi tui, re ad inspiciendum hoc bellum descendisse.

29 Dixit vero David, Quid feci nunc? nonne negotium fuit?

30 Deinde defleetens ab eo versus alium loquutus est in eandē sententiam: responderuntq; populus in sententiam priorem.

31 Quumque audiri fuissent sermones quos loquebatur David; indicati sunt præsentes Sauli, qui accivit eum.

32 Dixit vero David Sauli, Ne concidat animus ullius propter illum: servus tuus ibit & pugnabit contra Philisthæum illum.

33 Sed dixit Saul Davidi, Non prævaleres eundo ad Philisthæum illum, ut pugnes contra eum: puer enim es, ipse vero vir bellicosus à pueritia sua.

34 Tum dixit David Sauli, Pascente servo meo patri suo gregem, quum accedens leo aut ursus, auferret parvum pecudem è grege;

35 Egressus persequebar illum, ut percuterem eum, aut eriperem ex ore ejus; insurgentē vero in me prehendebā eū barba, & percutiens morte afficiebam eum.

36 Tum leonem, tum ursum percussit servus tuus: & Philisthæus præputiatus iste ut unus ex eis futurus est, cum probro afficerit acies Dei viventis.

37 Dixitque David, Jehova qui eripuit me à leone, & ab urso, idem eripiet me è manu Philisthæi istius: cum dixit Saul Davidi, Abi & Jehova sit tecum.

38 Jusserat autem Saul Davidē indui armis suis, & imposuerat galeā chalybeam capiti ejus, jusserarque eum indui lorica.

39 Quum itaq; David accinctus gladio suo super arma sua vellet incedere, qui non expertus esset, dixit David Sauli, Non possum incedere cum istis, quia non sum expertus: amovitq; ea David à se:

40 Et accepto baculo suo in manu sua, elegit sibi quinque lapides ex valle, quos imposuit instrumento pastorali quod habebat, id est, pera; funda autem ejus erat in manu ejus: sic appropinquabat ad Philisthæum.

41 Similiter Philisthæus indesinenter pergebat appropinquare ad Davidem, virum illo, qui ferebat scutum, præcedente eum.

42 Quumq; intuitus Philisthæus videret Davidem, spernebat eum, eo quod esset puer & rufus cum pulchritudine aspectus.

43 Quamobrem dicebat Philisthæus ille Davidi, An canis sum quod venis contra me cum baculis? maledicebatq; Philisthæus ille Davidi per deos suos.

44 Deinde quum dixisset Philisthæus Davidi: Accede ad me, ut tradam carnem tuam volatilibus cœli & bestiis agri.

45 Dixit David illi Philisthæo, Tu venis ad me cum gladio, & cum hasta, & cum humerali: ego vero venio ad te in nomine Jehovæ exercituum, Dei aciei Israelitarum, quem probro afficisti.

46 Hoc ipso die dedet te Jehova in manū meam, ut percutiens te amoveā caput tuum à re, & tradā cadavera exercitus Philisthæorum hoc ipso die volatilibus cœli & bestiis terræ: ita cognoscent incolæ totius terræ Deum esse pro Israele:

47 Et cognoscet tota congregatio hæc, non gladio aut hasta Jehovam servare; nam Jehova est hoc bellum, ideo tradet vos in manus nostras.

48 Fuit autem quum surgens Philisthæus pergeret appropinquare obviam Davidi, & festinans David procurreret in aciem obviam Philisthæo:

49 Ut extendens David manum suam ad suū instrumentum, acceptum inde lapidem intorqueret funda, & percuteret Philisthæum in fronte ejus: sic ut, immersio lapide in fronte ejus, caderet pronus in terram.

50 Quum

50 Quum iraq; robustior fuisset David Philisthæo funda & lapide, & percussisset Philisthæum mortè traditurus eum; quia gladius non esset in manu Davidis:

51 Accurrens David stetit super Philisthæum, deinde arrepto gladio ejus quem eduxit è vagina sua ut morte afficeret eum, amputavit illo caput ejus: quapropter videntes Philisthæi mortuum esse fortissimum suum, aufugerunt.

52 Surgentes vero viri Israelis & Judæ, vociferando persequuti sunt Philisthæos usquequa is per vallem, & usque ad portas Hekronis: ceciderunt; confossi Philisthæorum per viam ad Schaaraijm, Gathum & Hekronem usque.

53 Deinde reversi Israelitæ ab insectando Philisthæo, diripuerunt castra eorum.

54 Postea accipiens David caput Philisthæi, detulit ipsum Jerusalem: arma vero ejus deposuit in tentorio suo.

55 Quum autè videret Schaul Davidem obviam procedentem Philisthæo illi, dicebat Abnero principi militiæ, Cujus filius est iste puer, Abner? cui dicebat Abner, As vivit anima tua, rex, non novi.

56 Dicebat vero rex, Interroga tu, cujus filius sit iste adolescens.

57 Quapropter quum revertereturDavid à cæde Philisthæi, assumens eum Abner adduxit eum in aspectum Schaulis, caput Philisthæi habentem in manu sua.

58 Cui dicente Schaule, Cujus filius es, ô puer? dixit David, Filius servi tui Jischai Beth-Lechemitæ. *Caput* 18.

59 Fuisque quum absolveret alloqui Schaulem, ut anima Jonathanis devinciretur cum anima Davidis; adeo ut amaret eum Jonathan tanquam seipsum.

CAPUT XVIII.

Jonathan cum Davide amicitiam init: Schaul autè fit ei invidus & iniquus.

1 Taq; assumsit eum Schaul die illa: nec permittebat ei redire domû, patris sui.

2 Deinde pepigit Jonathan cum Davide fœdus; eo quod amaret eum tanquam seipsum:

3 Et exuens se Jonathan pallio quo erat indutus, tradidit illud Davidi, & vestes suas, & cum gladium suum, cum arcum suum, tum denique zonam suam.

4 Quumq; prodiens David ad quæcunque mitteret eum Schaul, secundaretur, præposuit eum Schaul viris militaribus, bonusq; videbatur in oculis totius populi: etiamq; in oculis servorum Schaulis.

5 Sed fuit redeuntibus illis quum revertereturque David à cæde Philisthæorum ut prodirent fœminæ ex omnibus civitatibus Israelis ad canendum, & earum choreis obviam Schauli regi, cum tympanis prælitiis, & cum panduris.

6 Respondebant autem fœminæ ludentes, & dicebant, Percussit Schaul millia sua; ac David myriadas suas.

7 Quapropter accensa est ira Schaulis valde, mala enim videbatur in oculis ejus hæc res, ac dicebat, Tribuerunt Davidi myriadas, mihi vero tribuerunt millia: & amplius ei regnû tantûmodo ipsum *accessurum*.

8 Et configebat Schaul oculos in Davidem ab eo die & deinceps.

9 Fuit enim postridie, quum irruente spiritu Dei malo in Schaulem prophetico more ageret domi suæ, & David pulsaret manu sua eo die ut anteà (erat autem hasta in manu Schaulis);

10 Ut jacularetur Schaul hastam, dicens; Percutiam Davidem usque ad parietem: sed deflexit David meru illius bis.

11 Deinde metuens Schaul propter Davidem, eo quod esset Jehova cum illo, & à Schaule recessisset;

12 Amovit eum Schaul à se, constituitque eum sibi Chiliarchum; ut procederet & veniret ante populum.

13 David autem in omnibus viis ipsis secundabatur; quia Jehova erat cum eo.

14 Quumque videret Schaul eum fore secundari valde; formidabat ab eo.

15 Totus vero Israel & Jehuda amabat Davidem; quia ipse procedebat & veniebat ante eos.

16 Itaque dixit Schaul Davidi, Ecce filia mea major Merab, ipsam dabitur tibi uxorem, tantum esto mihi strenuus, & gere bella Jehovæ: Schaul enim dicebat, Ne fit manus mea contra eum, sed fit contra eum manus Philisthæorum.

17 Dixit vero David Schaulo, Quis *sobo* ego, aut quis *author* vitæ meæ? aut familia patris mei in Israele, quod futurus sim gener regi?

18 Fuit autem, quo tempore daturus erat Merabam filiam Schaulis Davidi, ut ipsa daretur Hadrieli Mecholathæo in uxorem.

19 Sed amabat Mical filia Schaulis David: quod quum nunciatum esset Schauli, rectum visum est in oculis ejus.

20 Dicebat enim Schaul, Dem eam illi ut fit ei in tendiculum, & fit contra eum manus Philisthæorum: dixitque Schaul Davidi, Per alteram tu affinitate conjunge mecum ista die.

21 Præceperat autem Schaul servis suis, Alloquimini Davidem clam, dicendo, Ecce delectatur te rex, & omnes servi ejus amant te: nunc ergo junge te affinitate cû rege.

22 Ut autem eloquuti sunt servi Schaulis in aures Davidis sermones istos; dixit David, An videntur vobis facilia oculis vestris affinitate jungi cum rege, cum ego sim vir pauper & vilis?

23 Quod quum renunciassent servi Schaulis ei, dicendo, Hujusmodi sermonibus loquutus est David:

24 Edixit Schaul, Sic dicite Davidi, Non delectatur rex dote, nisi ut certi præputii Philisthæorum, ut ultio sumatur de inimicis regis: Schaul autè cogitabat efficere ut David caderet manu Philisthæorum.

25 Renunciantibus igitur servis ejus Da-

vid

vidi sermones istos, vera *visa* est res in oculis Davidis, ut affinitate conjungeret se regi : nec dum impleti erant dies illi ;

26 Quam ergo nuncio David ablis ipse cum viris suis, & percussit è Philisthæis ducentos viros ; quorū præputia attulit David, plenèq; exhibuerunt ea regi, quo affinitate se jungeret regi : quapropter dedit ei Schaul Micalem suā filiam in uxorem.

27 Videns autem Schaul & cognoscens Jehovam esse cum Davide ; & Micalem filiam Schaulis amare illum ,

28 Perrexit Schaul metuere à Davide amplius : sic fuit Schaul infestus Davidi omnibus diebus suis.

29 Prudentibus enim præfectis Philisthæorum, erat quoties exirent, prodibant, ut secundaretur David præ omnibus servis Schaulis, & in pretio esset nomē ejus valde

CAPUT XIX.

Schaulis erga Davidem odium & occidendi animus : & hujus auxilium.

1 TUnc alloquutus est Schaul Jonathanem filium suum, & omnes servos suos, de morte affidendo Davide : sed Jonathan filius Schaulis delectabatur Davide valde.

2 Quapropter indicavit Jehonathā Davidi, dicendo, Quærit Schaul pater meus morte afficere te : nunc ergo cave tibi, quæso, mane, & confidens in occulto abscondete.

3 Ego autem exiens consistam ad latus patris mei, in eadem agro tibi ru eris, & ipse alloquar de te patrem meum, & ubi percepero aliquid, nunciabo tibi.

4 Alloquens ergo Jehonathan de Davide bonis verbis Schaulem patrem suum ; dicebat ei, Ne peccet rex in servū suum, in Davidem, quia non peccavit in te, quinimo ejus opera tua sunt tibi valde.

5 Nam quum exponeret vitam suam in manu sua, percussit Philisthæos, & compararit Jehova salutem magnam toti Israeli, vidisti & lætatus es ; & quare peccares contra sanguinem innoxium, morte afficiendo Davidem immerito ?

6 Tum audivit Schaul voci Jehonathanis ; ita ut juraret Schaul, *Ut* vivit Jehova non afficietur morte.

7 Quapropter vocavit Jehonathan Davidem, & indicavit ei Jehonathan omnia verba ista : & reduxit Jehonathan Davidem ad Schaulem, ut esset coram eo sicut antea.

8 Perrexit autem bellum esse : & prodiens David ad pugnandum contra Philisthæos, percussit eos plaga magna, & fugerunt à facie ejus.

9 Deinde quum inesset spiritus Jehovæ malus S. hauli, (erat autem domi suæ desidens, tenens hastam suam manu sua,) pulsante Davide manu ;

10 Quæsivit Schaul percutere hasta Davidem *usque* ad parietem, sed eo abstrecente à facie Schaulis, percussit hasta perietem : sic David aufugiens eripuit se nocte illa.

11 Misit autē Schaul legatos versus domum Davidis ad observandū eum, ut mane afficeret eū mane : quod nunciavit Davidi Mical uxor ejus, dicendo, Si non eripis tetipsum hac nocte, cras morte afficieris.

12 Quamquidimisisset Mical Davidē per fenestram ; abiens aufugit, & eripuit se.

13 Mical vero sumsit quandam imaginem imposuit lecto, & pulvinar caprinum cervicali ejus : quam texit veste *sragula*.

14 Mittente vero Schaule legatos ad capiendū Davidē, dicebat illa, Ægrotus est.

15 Tum remisit Schaul legatos illos ad invisendū Davidē, dicens ; Adducite eum in lecto ad me, ut morte afficiam eum.

16 Sed quum ingressi essent legati, ecce quædam imago *erat* in lecto, & pulvinar caprinum in cervicali ejus.

17 Dixitq; Schaul Micali, Quare ita decepisti me, & dimisisti inimicum meum, ut eriperet se ? & dixit Mical Schaul, Ipse dixerat mihi, Dimitte me, quamobrem occiderem te ?

18 David ergo fuga eripiens se venit ad Schemuelem Ramam, indicavitq; ei quicquid fecisset sibi Schaul ; & abiit ipse cum Schemuele ut considerent Najothis.

19 Quumq ; nunciarent Schauli, dicendo, Ecce David *est* Najothis in Rama.

20 Misit Schaul legatos ad capiendum Davidem, & vidit *quasq;* congregationem Prophetarum prophetantium, & Schemuelem stantem, qui præerat illis : tunc invasit legatos Schaulis spiritus Dei, ut more prophetico agerent ipsi quoque.

21 Quod quod nunciatū esset Schaulī, misit legatos alteros qui more prophetico egerunt ipsi quoque : ideo remisit Schaul legatos tertios, qui more prophetico egerunt ipsi quoque.

22 Tandem abiens etiam ipse Ramam quum pervenisset usq; ad cisternam magnam quæ *est* in Schecu, interrogabat, dicens, Ubi *est* Schemuel & David ? cui dixit *quidpiam*, Ecce Najothis in Rama.

23 Tum abiebat illuc Najothis in Rama : sed invasit eum quoq; ipsum spiritus Dei, ita ut indesinenter pergens prophetico more ageret, usq; dum perveniret Najothis in Rama.

24 Ubi exuens etiam ipse vestes suas, prophetico more egebat ipse quoq; coram Schemuele, ita excidit undans toto die illo & tota nocte : ideo dicere solent, An etiam Schaul *est* inter Prophetas ?

CAPUT XX.

Amicitia Jonathanis & Davidis confirmatur, & facta probatur.

1 NOtetes fugit David Najothis in Rama : & veniens dixit coram Jonathane, Quid feci ? quæ est iniquitas mea ? & quod *est* peccatum meum coram patre tuo, quod quærit vitam meam ?

2 Qui dixit ei Absit, non morieris ; ecce non faciet pater meus facere quicquam magnum aut quicquam parvum, quin revelet auribi in aurem : cur ergo celaret me pater meus rem hanc ? non *est* hoc.

3 Deinde

3 Deinde vero juravit David, dicens, Certo novit pater tuus me invenisse gratiam in oculis tuis, ideo dixit, Ne cognoscat hoc Jehonathan, ut non afficiatur dolore: at certe *ut* vivit Jehova & vivit anima tua, quasi passus inter me & mortem *est*.

4 Dixit vero Jehonathan Davidi: Eloquere quod sit desiderium tuum, & efficiam tibi.

5 Tum dixit David Jehonathani, Ecce novilunium *est* cras, quo ego omnino sedere soleo cum rege ad comedendum: dimittas ergo me, & abscondam me in isto agro dum erit vespera tertiana.

6 Si recensendo desideraverit me pater tuus: tum dices, Obnixe excusavit se apud me David ut percurreret Beth-Lechemum in civitatem suam; nã convivium ibi *esse* anniversarium totis ejus familiæ.

7 Si ita dixerit, Bene; pax *erit* servo tuo: sin autem plane accenderur ei *ira*, scito definitum esse malum hoc ab eo.

8 Hanc exercebis benignitatem erga servum tuum, quandoquidē in fœdus Jehovæ induxisti servum tuum, tecum: quod si *est* in me iniquitas, tu me affice morte, nam usq; ad patrem tuum quare adduceres me?

9 Cui dixit Jehonathan, Absit tibi, nam si plane novero definitum esse hoc malum à patre meo, ut obveniat tibi, annon illud indicarem tibi?

10 Dixit autem David Jehonathani, Quis indicabit mihi; si quid responderit tibi pater tuus duri?

11 Dixit vero Jehonathan Davidi, Age exeamus in istum agrum: egressique sunt ambo in agrum illum.

12 Tum dixit Jehonathan Davidi, ô Jehova, Deus Israelis, quum pervestigavero à patre meo secundum hoc tempus cras *aut* postridie, si ecce bonus fuerit erga Davidem, annon tunc mitterem ad te, & revelarem tibi in aurem?

13 Ita faciat Jehova Jehonathani, & ita pergat, si bonum videbitur patri meo hoc malum inferre tibi, ut revelarrus sum tibi in aurem, & dimissurus sum te ut abeas cum pace; quo sit Jehova tecum, sicut fuit cum patre meo.

14 Et *nonne* tantisper dum vixero? *nonne iniquam*, tu vicissim exercituras es erga *me* benignitatem Jehovæ *hanc*, quod non moriturus sum?

15 Neq; præcisuras es benignitatem tuam à familia mea usq; in seculum? ne tunc quidem quum excidit Jehova inimicos Davidis quemq; à superficie terræ.

16 Sic pepigit Jehonathan cum familia Davidis fœdus; ut requireret Jehova de manu inimicorum Davidis.

17 Similiter de integro adjuravit Jehonathan Davidem pro amore suo erga eum: nam amore sui ipsius amabat eum.

18 Postea dixit ei Jehonathan, Cras *est* novilunium, & desiderabere, quum vacabit sedes tua.

19 Quinq; ad triduum abfueris, descendito diligenter, ut venias ad locum illum ubi absconderas te, quo die illud negotium *gestum est*: & considebis juxta specum hanc lapideam.

20 Ego autem tres sagittas *ad latus* ejus jaculabor; emittendo ad scopum.

21 Ecce sanè mittam puerum quendam *dicendo*; Abi, inveni sagittas; si plane dixero puero, Ecce sagittæ sunt præter te citer jus, assume eum ut venias, nam pax tibi *erit*, & non *erit* quicquã *ut* vivit Jehova:

22 Sed si ita dixero adolescenti, Ecce sagittæ *sunt* præter te ultrò ius; abi, quoniam emisit te Jehova.

23 Hujus autem verbi quod loquuti sumus ego & tu, ecce Jehova *testis* inter me & te *esto* usque in seculum.

24 Itaq; abscondit se David in illo agro: fuitque in novilunio; quo sessurus erat rex ad cibum, ut comederet;

25 Ut sessuro rege in sede sua, sicut antea, in sede ad parietem, assurgeret Jehonathan, sederetq; Abner à latere Schaulis, & vacaret locus Davidis.

26 Attamen non est loquutus quicquam Schaul illo die: dicebat enim, Casus est, non est mundus, quia non est mundus *non venerit*.

27 Sed fuit postridie à novilunio, quum vacaret locus Davidis, ut diceret Schaul Jehonathani filio suo, Quare nõ venit filius Jischai, tum heri tum hodie, ad cibum?

28 Respondit autem Jehonathan Schauli, Obnixe excusavit se David apud me, *ut percurreret* Beth-Lechemum usque:

29 Et dixit, Dimitte me quæso, quia convivium familiæ nobis est in ea civitate, & ipse frater meus præcepit mihi; nunc itaq; si inveni gratiam in oculis tuis, proripiam quæso me, & invisam fratres meos: idcirco non venit ad mensam regis.

30 Tum accensa est ira Schaulis in Jonathanem, adeo ut diceret ei, Fili perversissime, contumaciissime; nonne novi te fœdigere filium Jischai ad pudorem tuum, & ad pudorem nuditatis matris tuæ?

31 Nam quibuscunq; dictus filius Jischai vixerit super terram, non stabiliberis tu & regnum tuum: quare nunc *mitte*, & capta *adduc* eum ad me, quia reus mortis est.

32 Respondens vero Jehonathan Schauli patri suo, dixit ei, Quare morte afficeretur? quid fecit?

33 Tum jaculatus est Schaul hastam suam in eum, ut percuteret eum: unde cognovit Jehonathan definitum hoc esse à patre suo, ut morte afficeret Davidem.

34 Quapropter surrexit Jehonathan à mensa, accensus ira, neq; comedit in die novilunii secundo cibum; dolore enim afficiebatur propter Davidem, quum ignominiis affecisset ipsum pater ipsius.

35 Fuitq; ipso mane, ut exiens Jehonathan in agrum illum ad tempus constitutum Davidi, cum puero parvo secum;

36 Diceret puero suo, Curre, jacta jam sagittas

sagittas, quas ego jaculaturus sum: leva; everte puero ipsi jaculando sagittam ulterius transmisit.

37 Quum autem venisset puer usque ad locum ad quem jaculabatur Jehonathan, inclamavit Jehonathan post puerum, dicens, Nonne sagitta prætet te ulterius est?

38 Præterea inclamavit Jehonathan post puerum, Cito, festina, ne consistito: quare collectis puer Jehonathanis sagittis, rediit ad dominum suum.

39 Ipse autem puer nesciebat quicquam; tantum Jehonathan & David conscii erant hujus rei.

40 Et dedit Jehonathan arma sua puero illi, qui erat secum, dixitq; ei, Abi, refer in civitatem.

41 Puer ille abiit, quum David surgens ab latere meridiano, procidit pronus in terram, incurvans se tribus vicibus: & osculati sunt alter alterum, fleveruntque alter cum altero; donec Davidem exercisset.

42 Dixerat que Jehonathan Davidi, Abi cum pace: *ejus* quod juravimus nos ambo in nomine Jehova, dicendo, Jehova esto inter me & te, atque inter semen meum & semen tuum, *testis* usque in seculum.

CAPUT XXI.

David comedit panes propositionis: idemque exul simulat amentiam.

ITaque surgens abiit; quum Jehonathan rediret in civitatem. *Caput 21.*

2 Adveniente autem Davide Nobum ad Achimelecum, Sacerdotem; crepidus occurrens Achimelec obviam Davidi dicebat ei, Quare tu solus *es*? & an nemo *est* tecum?

3 Dixit vero David Achimeleco Sacerdoti, Rex præcepit mihi aliquid, edixitque mihi, Nequis sciat quicquam de hac re ad quam mitto te, & qui præcipio tibi: ipsis autem pueris condixi locum cujusdam N.

4 Nunc igitur quid est penes te? quinq; panes tradito in manum meam; aut quod præsto est.

5 Respondit vero Sacerdos Davidi, dicens, Non *adest* panis communis penes me: sed panis sacer adest, si caverint sibi pueri ipsi, utique à muliere.

6 Tum respondem David Sacerdoti dixit ei, Imo vero mulier intercepta est nobis, ut heri nudiustertius, quum egrederer, jam erant instrumenta ipsa puerorum sancta: est autem ratione communis *panes Sacerdotes*, præsertim quum eo die sanctificatus *alius* in vase suo.

7 Itaque dedit ei Sacerdos sanctum: eo quod non *esset* ibi panis nisi panes faciei amoti à conspectu Jehovæ, ad apponendum panem calidum, quo die ille tollitur.

(8 *Erat* autem ibi quidam è servis Schaulis eo die, nomine Doeg Adomæus strenuus coram Jehova: amplissimus pastorum qui *erant* Schauli.)

9 Præterea dixit David Achimeleco, An non est hic penes te hasta, aut gladius? nã nec gladium meum, nec arma mea accepi in manum meã, quia *erat* verbũ regis urgens.

10 Cui dixit Sacerdos postquam applicuisset amiculum, Gladius Goliathi Philisthæi, quem percussisti in convalle querceti, ecce is *est* involutus panno; si illum acceperis ex tibi, accipe, nam non *est* alius præter ipsum hic: cui dixit David, Non *est* ei similis, da eum mihi.

11 Itaque surgens David aufugit die illo à facie Schaulis; & venit ad Achisthum regem Gathi.

12 Dicentibus autem servis Achisthi ei, Nonne hic *est* David rex istius terræ? annon de hoc respondebant in choreis, dicendo, Percussit Schaul mille sua, David autem suas myriadas?

13 Reposuit David verba ista in animo suo; timebatque valde ab Achistho rege Gathi.

14 Quapropter mutavit sibi speciẽ suam in oculis eorum, & agebat insanum in manu eorum: & signabat valvas portæ, demittebatque salivam suam in barbam suam.

15 Et dixit Achisth servis suis: Ecce videtis hominem amentem, quare adduxistis eum ad me?

16 Careone amentibus ego, quod adduxistis hunc ut amentem agat apud me? huccine ingrederetur domum meam?

CAPUT XXII.

David profugus, monitu Prophetæ, redit in Judæam. Schaul cædit Davidis fuvit erga Sacerdotes Dei.

ITaque abiens David inde, profugit se ad speluncam Hadullami: quo audito fratres ejus & tota familia patris ejus descenderunt ad eum illuc.

2 Congregaverunt quoque se ad eum quilibet pressus angustia, & quicunque *erat* exactor, & quisquis amaro erat animo, ut esset ipsis præsectus: ita fuerunt cum ipso quasi quadringenti viri.

3 Postea abiens David inde Mizpam Moabitarum, dixit regi Moabitarum; Egredi, quæso, *mecum* pater meus & mater mea vobiscum, tandiuper dum cognoscam quid facturus sit me Deus.

4 Et deduxit eos in conspectum regis Moabitarum: manseruntque apud eum omnibus diebus quibus fuit David in eo propugnaculo.

5 Edixit autem Prophera Gad Davidi, Ne maneto in isto propugnaculo, abi ut recteas in terram Judææ: abiens itaque David venit in sylvam Chereth.

6 Tum audiens Schaul recognitum esse Davidem & homines qui *erant* cum eo: Schaul, inquam, sedentem Gibæa sub nemore in excelso, cum hasta sua in manu sua, omnibus servis ejus adstantibus ei:

7 Dixit Schaul servis suis qui adstabant sibi, Audite jam Binjaminitæ: *etiamne* vobis omnibus dabitur est filius Jischai agros & vineas? omnesne vos dispositurus est chiliarchos & centuriones?

8 Quod conjuratis vos omnes contra me, neque

neque est qui revelaverit mihi in aurem, quòd pangeret *fœdus* filius meus cum filio Jischai, neq; est è vobis qui ægre tulerit mea causa, & revelaverit mihi in aurem, quòd excitaverit filius meus servum meũ contra me in insidiatorem, sicut *est* hodie.

9 Respondit autem Doeg Adomæus, qui adstabat cum servis Schaulis, dicens, Vidi filium Jischai venientem Nobum ad Achimelecum filium Achitubi.

10 Qui consuluit pro eo Jehovam, & victicum dedit ei: etiam gladium Goljathi Philisthæi dedit ei.

11 Tum misit rex vocarum Achimelecum filium Achitubi Sacerdotẽ & totam familiam paternam ejus, Sacerdotes qui *erant* Nobi: venerunt{que} omnes ad regem.

12 Et dixit Schaul, Audi jam fili Achitubi: quo dicente, Ecce me, domine mi:

13 Dixit ei Schaul, Quare conjurastis contra me, tu & filius Jischai? cum dederis ei panem & gladium, & consulueris pro eo Deum, ut insurgeret contra me insidiator, sicut *est* hodie.

14 Respondens vero Achimelec regi dixit, At quis *est* inter omnes servos tuos sicut David fidus, & gener regis, & incedens in tui obedientia, ac honorabilis in domo tua?

15 *An* eo die cœpi consulere pro illo Deum? absit mihi: ne imponat rex servo suo quicquam, *aut* ulli è familia patris mei; nam non fuit consicius servus tuus in toto hoc negotio rei parvæ aut magnæ.

16 Attamen dixit rex, Omnino morieris, Achimelec, tu & tota familia patris tui.

17 Dixitq; rex cursoribus qui adstabant sibi, Divertite & morte afficite Sacerdotes Jehovæ, quia etiam manus eorũ adjuncta est Davidi, & quia scientes eum fugere, non revelarunt mihi in aurem: sed noluerunt servi regis extendendo manum suam irruere in Sacerdotes Jehovæ.

18 Quapropter dixit rex Doegi, Deverte tu & irrue in Sacerdotes istos: divertẽs ergo Doeg Adomæus irruit ipse in Sacerdotes, & morte affecit eodem die octoginta quinq; viros, gestantes amiculum lineum.

19 Nobum quoque civitatem istorum Sacerdotum percussit acie gladii, tam viros quam fœminas, tam pueros quam lactantes: etiam boves, & asinos, ac parvas pecudes acie gladii.

20 Tamen profugit se filius unus Achimeleci filii Achitubi, nomine Ebjathar: & fugit post Davidem.

21 Tum nunciante Ebjathare Davidi, Schaulem occidisse Sacerdotes Jehovæ:

22 Dixit David Ebjathari, Sciebam eo die, quam ibi esset Doeg Adomæus, omnino indicaturum esse Schauli; ego in causa fui, *cur fuerit ur* in omnes animas familiæ patris tui.

23 Mane mecum, ne time, nam qui quærit vitam meam quærit vitam tuam: sed *in* custodia tu *es* apud me.

CAPUT XXIII.

David à persecutore Schaule divinitus liberatur.

OLim autem indicarum esse Davidi dicendo, Ecce Philisthæi bellum gerunt contra Kehilam, & ipsi diripiunt areas *filiæ*:

2 Consuluit David Jehovam, dicendo, An iturus sum & percussurus Philisthæos illos? & dixit Jehova Davidi, I, & percutiens Philisthæos illos servato Kehilam.

3 Dicentibus vero hominibus Davidis ei, Ecce nos hic in Jehuda timemus: quanto igitur magis euntes Kehilam in acies Philisthæorum?

4 Amplius iterum consuluit David Jehovam, respondituq; ei Jehova, dicens; Surge, descende Kehilam, quia ego illico traditurus sum Philisthæos in manũ tuã.

5 Iraq; ibidem David cum viris suis Kehilam, debellavit Philisthæos & abegit pecora eorũ, quæ percussisset eos plaga magna: sic servavit David habitatores Kehilæ.

6 Fuit autem, quando, fugit Ebjathar filius Achimeleci ad Davidem Kehilam, *ut* descenderet *cum* amiculo in manu sua.

7 Tum nunciatum est Schauli, Davidem venisse Kehilam: quare dicebat Schaul, Conclusit eum Deus in manu mea, quandoquidem venit inclusum se in civitatem *munita* foribus & vecte.

8 Et promulgavit Schaul toti populo bellum, ut descenderet Kehilam, obsideret Davidem & homines ejus.

9 Sed rescisens David Schaulem fabricari contra se hoc malum, edixit Ebjathari Sacerdoti, Applica amiculum.

10 Dixitque David, O Jehova Deus Jisraelis, certo audivit servus tuus Schaulem quærere ut invadat Kehilam, ad perdendum civitatem mea causa.

11 An dedituri essent me Kehilæi in manum ejus? an descensurus est Schaul, quemadmodum audivit servus tuus? O Jehova Deus Jisraelis, indica quæso servo tuo: cui dixit Jehova, Descensurus est.

12 Deinde dixit David, An dedituri essent Kehilæi me & homines meos in manum Schaulis? cui dixit Jehova, Dedituri essent.

13 Quapropter surgens David cum hominibus suis, quasi sescentis viris, egressi sunt Kehila, ut indefinenter itarent, quo itare possent: quod quum nunciatum est Schauli, Davidem se protripuisse Kehila, destitit procedere.

14 Considens autem David per desertum in propugnaculis, tandem considit in monte, in deserto Ziphi: & quamvis quæreret eum Schaul omnibus illis diebus, non tradidit eum Deus in manum illius.

15 Percipiebat enim David, quòd Schaul procederet ad quærendum vitam suam; quando erat David in deserto Ziphi, silvestri loco.

16 Et surgens Jehonathan, filius Schaulis, adivit Davidem in silvestrem locum, & confirmavit

confitemur manum ejus in Deo.

17 Dixit enim ei, Ne timeto, quia non est inventura te manus Schaulis patris mei, sed tu regnaturus es super Jisraelem, & ego futurus sum secundus à te: quinetiam Schaul pater meus novit in *fore*.

18 Pepigerunt que ambo sædus coram Jehova: & considente Davide in silvestri loco, Jonathan abiit domum suam.

19 Tum ascenderunt Ziphæi ad Schaulem Gibbam ejus, dicentes. Annon David latitat apud nos in propugnaculis, silvestri loco, in colle Chacila, qui est à meridie solitudinis?

20 Nunc ergo prout desiderat omnino animus tuus descendere, descende: nostrum autem erit, dedere eum in manum regis.

21 Quibus dixit Schaul; Benedicti estote Jehovæ, quod clementia utimini erga me.

22 Ite jam, informate *vos* certius adhuc, & cognoscite ac discipite locum ejus, ubi erit pes ejus, quis viderit eum ibi: nam dicebar mihi ipse, Se astu admodum solere uti.

23 Discipite ergo & recognoscite ex omnibus illius latebris ubi *sese* latiter, & revertemini ad me cum certitudine ut eâ vobiscum: eritque si ipse fuerit in hac terra, ut perseruter eum in omnibus millibus Jehudæ.

24 Itaq; surgentes redierunt Ziphum ante Schaulem: quum David & homines ejus *essent* in deserto Mahonis, in campestribus, ad meridiem illius solitudinis.

25 Nam adveniente Schaule & viris ejus ad quærendum; quum indicassent Davidi *quidam*, descendit è petra illa, & consedit in deserto Mahonis: quod audiens Schaul persequutus est Davidem in deserto Mahonis.

26 Ibatque Schaul à latere montis hinc, David autem cum hominibus suis à latere montis inde: sed fuit, Davide accelerante abitum mem Schaulis, ut Schaul & homines ejus circumcluderent Davidem & homines ejus ad deprehendendum eos.

27 Sed nuncius venit ad Schaulem, dicens: Festina & abi, quia irruerunt Pelischthæi in hanc terram.

28 Quapropter reversus Schaul à persequendo Davide, abiit obviam Pelischthæis: idcirco vocaverunt locum illum, Petram diremtionum.

CAPUT XXIV.

David in spelunca persecutoris sui animum pietatis sua evidentia devincit.

1 Postea ascendens David inde, confidebat in propugnaculis ad Hen-Gedin.

2 Fuit autem quum, reverso Schaule à persequendis Pelischthæis, *quidam* nunciarent ei dicendo, Ecce David in deserto Hen-Gedi:

3 Ut accipiens Schaul tria millia virorum delectorum è toto Jisraele; iret ad quærendum Davidem & homines ejus versus rupes rupicaprarum.

4 Quumq; pervenisset ad caulas ovium prope viam, ubi *erat* spelunca, ingredereturque Schaul ad purgandum alvum; David & hominibus ejus confidentibus ad latera illius spelunca:

5 Dicebant homines Davidis ei, Ecce hic dies *est* quo dicit Jehova tibi, Ecce ego trado inimicum tuum in manum tuam ut facias ei quemadmodū bonū *videbitur* in oculis tuis: quare surgens David abscidit alam pallii quod *erat* Schauli, clam.

6 Sed fuit postmodum, ut afficeret animus Davidis ipsum; eo quod abscidisset alam *pallii* quod *erat* Schauli.

7 Quamobrem dixit hominibus suis Absit mihi à Jehova! an facerem rem hanc domino meo, uncto *Jehovæ*, extendendo manum meam contra eum? nam unctus Jehovæ est:

8 Et dispescuit homines suos David verbis, nec sivit eos insurgere in Schaulem: sic Schaul surgens ex ea spelunca, ibat itinere suo.

9 Postea demum David surgens egressus est è spelunca, & clamavit post Schaulem, dicendo, Domine mi rex: quumq; inspiceretur Schaul post se, verticem inclinans David facie in terram *demissa*, incurvavit se *honorem exhibens*.

10 Dixitque David Schauli, Quare auscultas verbis cujusquam dicentis; Ecce David quærit malum tuum?

11 Ecce hoc die viderunt oculi tui Jehovam tradidisse te hodie in manum meam in ista spelunca, ac si dixisset ut occiderem te; ac pepercit *oculus meus* tibi, dixi enim, Non extendam manum meam in dominum meum; nam unctus Jehovæ est.

12 Imo, pater mi, etiam atque etiam vide alam pallii tui in manu mea: ex eo quod excindendo alam pallii tui non interfeci te, agnoscе & vide non esse in manu mea malum aut defectionem, neq; peccasse me in te; quamvis tu venerii vitam meam, ut intercipias eam.

13 Judicabit Jehova inter me & te, & ulciscetur me Jehova de te; at manus mea non erit contra te.

14 Quemadmodum dicitur sententia illa antiquorū, Ab improbis prodeat improbitas: at manus mea non erit contra te.

15 Post quem processit rex Jisraelis? quem tu persequeris? persequeris canem mortuum, persequeris pulicem unum.

16 Sed erit Jehova judex, & jus dicet inter me & te: cognoscet, inquam agetq; causam meā & vindicabit me è manu tua.

17 Fuit autem quum absolviset David alloqui verbis istis Schaulem, ut diceret Schaul, An vox tua hæc *est* fili mi David? & sublata Schaul voce sua fleret.

18 Dicebat Davidi, Justior es me: nam tu rependis mihi bonum, quum ego afficerim te malo.

19 Tu enim indicasti hodie te afficere me bono; *qui* quamvis dederet me Jehova in manum tuam, tamen non occidisti me.

20 Quum autem quis invenit inimicum suum

sum, ne dissipetur eum tuum beneficio? Itaque Jehova rependat tibi beneficium, pro eo quod feceris mihi hodie.

28 Sed nunc, ecce novi redemptor regnaturum; & stabile fore in manu tua regnum Israelis.

29 Nunc, inquam, jura mihi per Jehovam, *dira tibi imprecans*, si exciderit semen meum post me; & si perdideris nomen meum è familia patris mei:

30 Quod juravit David Schauli: tum ubiit Schaul domum suam, David vero & homines ejus ascenderunt ad propugnaculum quoddam.

CAPUT XXV.

Schemuelis mors & exequiæ: Abigajil inhibet Davidem à cæde, ad quam maxime ejus eum irritaverat.

TUm mortuo Schemuele, quum se congregarent omnes Israelitæ, ut plangerent eum, & sepelirent eum in domo ejus Ramæ, surgens David descendit versus desertum Paranis.

2 Quidam autem Mahone agebat, cujus opus erat Carmeli, & quidem vir magnus valde; nam erant ei ovium tria millia & mille capræ: erat, quum tonderentur oves suæ, Carmeli.

3 Hujus viri nomen Nabal, & uxoris ejus nomen Abigajil: mulier quidem ipsa præstante mente & pulcra forma, sed vir illius durus, & malis actionibus dedicus, eratque Calebita.

4 Quum ergo audivisset David in deserto illo, Nabalem rondere oves suas:

5 Misit David decem pueros, edixitque David pueris illis, Ascendite Carmelum, & ingredi ad Nabalem, interrogabitis eum nomine meo de prosperitate:

6 Ac ita dicetis *ei* si incolumis est; Et tu pace, & domus tua pace, & quicquid est tibi pace *frustor*.

7 Nunc autem audivi tibi esse ovium tonsores: jam pastores tuos cum essent nobiscum non affecimus injuria, neque desideratum est illis quicquam omnibus diebus quibus fuerunt in Carmelo.

8 Interroga pueros tuos qui indicabunt tibi, ut inveniant pueri isti gratiam in oculis tuis, quandoquidem die læto venimus: da quæso quod obvenerit manui tuæ servis tuis, & filio tuo Davidi.

9 Advenientes itaq; pueri Davidis alloquuti sunt Nabalem omnibus verbis istis nomine Davidis, & quiete se continuerunt.

10 Sed respondens Nabal servis Davidis dixit, Quis *est* David? aut quis *est* filius Jischai? hodie multi sunt servi qui erumpentes deficiunt quisque à domino suo.

11 Sciliceť acciperem panem meum, & aquas meas, & mactatas carnes meas, quas mactavi pro tonsoribus *ovium* mearum, & darem hominibus quos non novi undenam sint?

12 Et converterunt se pueri Davidis in viam suam: reversi venerunt, & nunciaverunt ei secundum omnia verba ista.

13 Quapropter dixit David hominibus suis, Accingite quisque gladium suum; quibus accinctis accinxit quoque David gladium suum: ira ascenderunt post Davidem quasi quadringenti viri, ducenti vero consederunt ad impedimenta.

14 Interea Abigajilæ uxori Nabalis indicaverat puer unus è suis pueris, dicendo; Ecce misit David nuncios à deserto ad benedicendū domino nostro; & abegit eos:

15 Cum tamen homines illi boni *fuerint* erga nos valde: neq; fuerimus injuriæ affecti, nec desideraverimus quicquam quibuscunq; diebus iravimus cum eis, dum essemus in agro.

16 Muri loco fuerunt nobis, cum nostris cum interdiu; quibuscunque diebus fuimus cum eis pascentes gregem.

17 Nunc ergo cognosce & dispice quid facturus sis, nam definitum est malum contra dominum nostrum, & contra totam familiam ejus: ipse autem nequior est, quam ut alloquat eum.

18 Ideo festinans Abigajil accepit ducentos panes, & duos utres vini, & quinque pecudes paratas, & quinque sata misti tostæ, & centum uvas passas, & ducentas pastachas ficuum, quæ imposuit asinis.

19 Dixitque pueris suis, Transite antea me, ecce post vos venturus sum: viro autem suo Nabali non indicaverat.

20 Fuit vero, ea insidente asino, & descendente per abditum montis, ut ecce David & homines ejus descenderent obviam illi; & illa occurreret eis.

21 Dixerat enim David, Uriq; frustra conservavero quicquid *erat* isti in deserto, ita ut non desideretur ex omnibus quæ sunt ei quicquam: reddidit enim mihi malum pro bono.

22 Ira faciat Deus hostibus Davidis, & ira pergat, *si* non reliquum faciam ex omnibus quæ *sunt* ei usque ad lucem crastinam, mingentem ad parietem.

23 Itaq; quum videret Abigajil Davidem, festinans descendit de asino; & procidens ante Davidem in faciem suam, incurvavit se terrā *versus*, *honorē exhibens*.

24 Quumq; procidisset ad pedes ejus dixit, In me, me inquam, domine mi, *sit* hæc iniquitas: sed loquatur, quæso, ancilla tua ad aures tuas, & audi verba ancillæ tuæ.

25 Ne, quæso, apponat dominus meus animū suum ad virū istum nequissimum ad Nabalem; nam prout *est* nomen ejus, ita est; Nabal *est* nomen ejus, & pene eum *est* stultitia: ego vero ancilla tua non vidēram pueros domini mei quos misisti.

26 Nunc ergo, domine mi, *per* viventem Jehovam, & *per* vitam tuam, quandoquidem cohibet te Jehova ne locus cædi, vindicet manus tua te; nunc, inquam, sint sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt malum contra dominum meum.

27 Jam vero hoc donum illud *est*, quod obtulerit ancilla tua domino meo; ut detur pueris istis qui irant ad vestigia domini mei:

28 Condona, quæso, defectionem ancillæ tuæ: nam plane parabit Jehova domino meo domum firmam, si bella Jehovæ domini mei gerat, & malum non inveniatur in te in diebus tuis.

29 Ut surgat homo ad persequendum te, & ad quærendum vitam tuam; erit tamen vita domini mei ligata in fasciculo viventium apud Jehovam Deum tuum, at vitam inimicorum tuorum ejaculabit è medio cavo fundæ.

30 Sic erit quum faciet Jehova domino meo bonum illud, secundum omnia quæ promisit tibi; & mandato instituet te ad successorem super Israelem;

31 Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animi domino meo, qua effundas sanguinē immerito, aut vindicet dominus meus se: quumq; benefecerit Jehova domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32 Tum dixit David Abigajili, Benedictus sit Jehova Deus Israelis, qui misit te hoc ipso die obviam mihi:

33 Et benedictum consilium tuum, benedictaq; tu ipsa; quæ continuisti me hoc ipso die ne inirem cædes, & vindicarem me manu mea.

34 Nam certe *ut* vivit Jehova Deus Israelis, qui cohibuit me ne malo afficerem te; nisi festinans venisses obviam mihi, certe non relictus fuisset Nabali usq; ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35 Ita accepit David è manu ejus id quod adduxerat tibi & dixit ei, Ascende cum pace domum tuam; vide, auscultavi voci tuæ, & suscipio vultum tuum.

36 Quum autem veniret Abigajil ad Nabalem, ecce ei convivium *erat* domi suæ, quasi convivium regium, in quo animus Nabalis lætus erat, adeo ut pervalde ebrius esset: quamobrem illa non indicavit ei quicquam parvi aut magni usq; ad lucem matutinam.

37 Sed fuit mane, quum abiisset crapula à Nabale, & indicaret ei uxor ejus res istas, ut obstupuerit animus ejus in eo, & ipse fuerit veluti lapis.

38 Quumq; fuissent quasi decē dies, plaga affecit Jehova Nabalem, & mortuus est.

39 Audiens autem David Nabalem esse mortuū, dixit; Benedictus Jehova, qui egit causam opprobrii mei à Nabale, & servū suum subtraxit à re mala, malum autem Nabalis convertit Jehova in caput ejus: misitq; David per quos alloqueretur Abigajillam ad ducendum eam uxorem sibi.

40 Venientes itaque servi Davidis ad Abigajillam Carmelum, alloquuti sunt eam dicendo; David misit nos ad te, ut ducat te uxorem sibi.

41 Tum surgens illa incurvavit se facie *demissa* ad terram, & dixit, Ecce ancilla tua in famulum, ad lavandum pedes servorum domini mei.

42 Deinde festinanter surgens Abigajil insedit asino, & quinq; puellæ ejus, quæ ibant ad vestigia ejus: &, sequuta legatos Davidis, fuit ei uxor.

43 Quamvis Achinoahamam duxisset David è Jizrehele: fuerunt q; etiam hæ ambæ uxores ei.

44 Nam Schaul dederat Michalem filiam suam uxorem Davidis, Palti filio Lajischi, qui *erat* è Gallimia.

CAPUT XXVI.

David secundo pietatis & innocentiæ suæ experimento Schaulem convincit.

RUrsus venerunt Ziphæi ad Schaulem Gibham, dicendo; Nonne David latitat in eodem colle Chacilæ ex adverso solitudinis?

2 Et surgens Schaul descendit versus desertum Ziphi, & cum eo ter mille viri delecti Israelitæ, ad quærendum Davidem in deserto Ziphi.

3 Iraq; castra posuit Schaul in colle ipso Chacilæ, qui *est* ex adverso solitudinis prope viam: David autem confidens in deserto, animadvertit venire Schaulem post se in desertum.

4 Miserat enim David exploratores, per quos cognovit pro certo adventare Schaulē.

5 Quare surgens David venit in locum ubi castra habebat Schaul; ut inspiceret David locum ubi cubabat Schaul, & Abner filius Neri princeps militiæ ejus: Schaul autem cubabat in ambitu plaustrorū; populus vero castra habebat circa eum.

6 Quod referens David alloquutus est Achimelecum Chitthæum, & Abischajum filium Tzeruja fratrem Joabi, dicendo, Quis descensurus est mecum ad Schaulem in ipsius castra? cui dixit Abischai; Ego descendam tecum.

7 Veniensq; ergo David & Abischajo ad populum illū nocte, ecce Schaul cubabat dormiens in p'austrorum ambitu, & hasta ejus infixa erat humi *versus* cervical ejus: Abner vero & populus cubabant circa eū.

8 Tū dixit Abischai Davidi, Dedit hodie Deus inimicū tuum in manū tuam: quare nunc percutiam quæso eum hasta usq; in terram ictu uno, utiq; non iterabo ei.

9 Sed dixit David Abischajo, Ne perimito eum: quis enim immisit manū suā in unctum Jehovæ impune esset?

10 Præterea dixit David, Ut vivit Jehova *non finam*, sed Jehova plaga afficiet eum: aut dies ejus advenient ut moriatur, aut in bellum descendet ut consumatur.

11 Absit mihi à Jehova, ut extendam manum meam in unctum Jehovæ: sed nunc, quæso, accipe hastam quæ *est* versus cervical ejus, & ampullam istam aquæ, deinde abeamus.

12 Accepit ira q; David hastam & ampullam illam aquæ à cervicali Schaulis, & abierunt: nec fuit qui videret, neq; qui noſſet,

nosset, neque qui vigilaret; omnes enim dormiebant, quia altus sopor Jehovæ irruerat super eos.

13 Quumq; transiisset David ipsorum adversus, stabatque in vertice cujusdammontis è longinquo, *interjecto* amplo spacio inter eos:

14 Unde inclamavit David populum & Abnerum filium Neri dicendo, Annon respondes Abner? tandem respondens Abner dixit, Quis *es qui* inclamas regem?

15 Tum dixit David Abnero, Annon vir egregius es? & quis *est* tibi similis in Jisraele? quare ergo non observasti *ad stans* domino tuo regi? nam venit unus è populo ad perimendum regem dominum tuum.

16 Non est bona hæc res quam fecisti; ac vivit Jehova, rei mortis estis, qui non observastis circa dominum vestrum, circa unctum Jehovæ: nunc enim aspice, ubi *est* hasta regis, & ampulla aquæ quæ *erat ad* cervical ejus?

17 Tum agnoscens Schaul vocē Davidis dixit, An vox tua hæc *est*, fili mi David? cui dixit David, Vox mea *est*, domine mi rex.

18 Ad hæc dixit, Quamobrem persequitur dominus meus servū suum? quid enim feci? & quid mali *est* in manu mea?

19 Nunc ergo audiat, quæso, dominus meus rex verba servi sui: si Jehova incitavit te contra me, odoretur munus; sin autem homines, maledicti *sunt* coram Jehova, quia expellunt me hodie ne cooperatus hæream possessioni Jehovæ, dicentes; Abi, cole deos alienos.

20 At nunc, ne cadat sanguis meus in terram procul à conspectu Jehovæ: nam procedit rex Jisraelis ad quærendum pulicem unum, ac si persequeretur perdicem in montibus.

21 Dixit vero Schaul, Peccavi; revertere fili mi David, non enim malefaciam tibi amplius, propterea quòd pretiosa visa est vita mea in oculis tuis hoc ipso die: ecce fluite egi, & erravi quam plurimum.

22 Cui respondens David dixit; Ecce hasta regis: transeat jam unus ex istis pueris qui accipiat eam.

23 Jehova autem reddet unicuiq; justitiam suam, & fidem suam: quandoquidem tradiderat te Jehova hodie *mihi* in manum, sed nolui immittere manum meam in unctum Jehovæ.

24 Ideoq; ecce, quemadmodum vita tua magni fuit in oculis meis; ita magni erit vita mea in oculis Jehovæ, & eripiet me ab omni angustia.

25 Tum dixit Schaul Davidi, Benedictus es, fili mi David, & conficies plane & omnino prævalebis: sic abeunte Davide iterato, Schaul reversus est in locum suum.

CAPUT XXVII.

David judicatur regem Achisho.

TAndem dixit David cum animo suo, Jā consumar aliquo die manu Schaulis: nihil mihi melius est, quam ut omnino propriam me in terram Philisthæorum; ut spem abjiciat Schaul mei *perlustrandi*, quærendo me amplius in ullo termino Jisraelis, quam eripuero me è manu ejus.

2 Itaq; surgens David transiit ipse & sexcenti viri qui *erant* cum eo, ad Achischum filium Mahuci, regem Gathi:

3 Manseruntque David cum Achischo Gathi, ipse & viri ejus, quisq; cum familia sua; David cum duabus uxoribus suis, Achinoham Jizrheliticle, & Abigajila uxore Nabalis Carmeliticle.

4 Sic quum enunciatum esset Schauli Davidem fugisse Gathum; non pertexit amplius quærere eum.

5 Dixit autem David Achischo, Quæso, si jam inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in aliqua civitatum hujus agri, & resideam ibi: nam cur resideret servus tuus in civitate regia tecum?

6 Quamobrem dedit ei Achisch die illa Tziklagum: hoc pacto fuit Tziklag regum Jehudæ usque in hunc diem.

7 Fuit autem numerus dierum quibus mansit David in agro Philischthæorum; anni *unius* & quatuor mensium.

8 Et ascendebant David & viri ejus, irruentes in Geschuraum, & Girzæum, & Amalekitam: illæ enim *sunt gentes* quæ olim habitaverant ipsam terram, qua venis Schurem usque ad terram Ægypti.

9 Et percutiens David regionem istam, non conservabat vivum marem aut fœminam: sed accepris gregibus & armentis, & asinis, & camelis, & vestibus, reverebatur & veniebat ad Achischum.

10 Quumq; diceret Achisch, In quem irruistis hoc tempore? dicebat David, In meridianum tractum Jehudæ, aut in meridianum tractum Jerachmeelis, aut in meridianum tractum Kenzi.

11 Marem autem vel fœminā non conservabat vivum David, *quem* adduceret Gathum, dicens, *Capiendum* ne indicent nos dicendo, Sic fecit David & ita est ratio ejus; omnibus diebus quibus mansit in agro Philischthæorum.

12 Credensq; Achisch Davidi dicebat; Plane fœtidum se reddidit populo suo Jisraeli, ideo erit mihi servus perpetuus.

CAPUT XXVIII.

Schaul deperabundus Pythonissā consulit.

FIlit autē diebus illis, quòd congregarent Philischthæi castra sua ad militiam ad bellandū contra Jisrael, ut ediceret Achisch Davidi, Omnino scito te mecum proditurum in castra, te cum hominibus tuis.

2 Dixit vero David Achischo, Hoc pacto tu experieris id quod facturus est servus tuus; & Achisch David, Propterea, inquit, custodē capiti mei ponā te omnibus diebus.

3 Schemuel autē mortuus erat, & planxerant eū omnes Jisraelitæ, quū sepelivissent eum Ramæ, id est, in civitate sua: & Schaul amoverat Pythones & ariolos è terra.

4 Quum ergo congregarent se Philischthæi.

thus vouiſſent & caſtra haberent Schunemi, congregavit Schaul omnes Iſraelitas ut caſtra haberent Gilboha.

5 Videns ig; Schaul caſtra Peliſchthæorũ, timuit trepidavitque animus ejus valde.

6 Et conſuluit Schaul Jehovam, ſed non reſpondebat ei Jehova; nec per ſomnia, nec per Urimos, nec per Propheras.

7 Quare dixit Schaul ſervis ſuis, Quærite mihi mulierem prædituam Pythonæ, ut adeam eam, conſulturus per eam: cui ſervi ejus dixerunt, Ecce mulier prædita Pythone *eſt* Hen Dori.

8 Quam itaque ſe diſſimulaſſet Schaul indutus veſtibus aliis, ivit ipſe & duo viri cum eo, & venerunt ad iſtam mulierẽ noctu: cui dixit, Divina, quæſo, mihi per Pythonẽ, & evoca mihi eum quẽ dixero tibi.

9 Sed dicente muliere ei, Ecce tu noſti quid fecerit Schaul, ut excidit Pythones & ariolos ex hac terra: cur ergo te ponis in ſcrupulum vitæ meæ ad mortẽ afficiendum me?

10 Juravit ei Schaul per Jehovam dicendo; *Ita* vivit Jehova, non obveniet tibi pœna propter hanc rem.

11 Tum dixit mulier, Quem evocabo tibi? qui dixit, Schemuelem evoca mihi.

12 Quum autem videret mulier Schemuelem, clamavit voce magna: & alloquuta eſt mulier Schaulem, dicendo, Quare decepiſti me, quum tu ſis Schaul?

13 Dixit vero ei rex, Ne timeto, namquid vidiſti? & dixit mulier Schauli, Deos vidi aſcendentes è terra.

14 Tum dicente ei *rege*, Quæ *eſt* forma hujus? dixit illi, Vir ſenex aſcendit, qui *eſt* amictus pallio: tunc agnoſcens Schaul Schemuelem eſſe, verticem inclinavit facie *demiſſa* in terram, & incurvavit ſe *honorem exhibens* ei.

15 Dixit autem Schemuel Schauli, Quare commoviſti me evocando me? cui dixit Schaul, Anguſtia *eſt* mihi valde, nam Peliſchthæi bellum gerunt contra me, Deus autem receſſit à me, nec exaudit me amplius, ſive per Propheras, ſive per ſomnia; quapropter inclamavi te ut doceas me quid ſim facturus.

16 Cui dixit Schemuel, Quare ergo conſulis me, cum Jehova receſſerit à te, & ſit inimicus tuus?

17 Fecit enim Jehova ſibi quemadmodum loquutus eſt per me: quia laceravit Jehova regnum iſtud è manu tua, ut tradat illud proximo tuo Davidi.

18 Cum non audiveris voci Jehovæ, neque exſequutus ſis iram ejus accenſam in Hamalekum; idcirco rem hanc facit tibi Jehova hoc die.

19 Præterea traditurus eſt Jehova Iſraelem quoq; tecũ in manũ Peliſchthæorum, ita ut eras tu & filii tui *futuri ſint* mecum; etiam caſtra Iſraelitarũ traditurus eſt Jehova in manum Peliſchthæorum.

20 Tum Schaul confeſtim cecidit tota ſtatura ſua in terram, adeo etiam valde à verbis Schemuelis: vis etiam non inerat ei, quia non comederat cibum toto die & tota nocte illa.

21 Quapropter accedens mulier illa ad Schaulem, quum videret eum turbatum eſſe valde; dixit ei, Ecce auſultavit ancilla tua voci tuæ, & expoſui vitam meam in manu mea, ut auſultarem verbis tuis quæ edixiſti mihi.

22 Nunc itaq; auſcultа tu quoq; voci ancillæ tuæ, & quam appoſuero tibi frustum panis, comede: ut inſit tibi vis, quum proficiſceris in viam.

23 Renuente vero ac dicente eo, Non comedam, inſtiterunt apud eum ſervi ejus, etiamq; mulier, ita ut auſcultaret voci eorum, & ſurgens è terra recubuit in lecto.

24 Mulieri autem illi *erat* vitulus ſagimatus domi, quem feſtinanter macavit, & accipiens farinam depſit, & ex ea coxit azymos panes.

25 Deinde admovit ad Schaulem & ad ſervos ejus qui comederunt: & ſurgentes abiverunt nocte illa.

CAPUT XXIX.

Peliſchthæi aggreſſuri Schaulem abdicant Davidem.

QUum itaque congregaſſent Peliſchthæi omnes copias ſuas Aphekum: Iſraelitis caſtra habentibus ad fontem qui *eſt* in Jizrehele:

2 Satrapæ Peliſchthæorum tranſibant cum centenis & millenis; David vero & homines ejus tranſibant in extrema *acie* cum Aciſcho.

3 Quamobrem dixerunt principes Peliſchthæorũ, Quid *ſibi volunt* Hebræi iſti? dixit vero Aciſch principibus Peliſchthæorum, Annon hic *eſt* David ſervus Schaulis regis Iſraelitarum, qui fuit apud me jam aliquot diebus, imo jam aliquot annis, neque deprehendi in eo quicquam ex quo die defecit uſque in hunc diem?

4 Sed efferbuerunt contra eum principes Peliſchthæorum, diverunt; ei principes Peliſchthæorum, Remitte virũ iſtum, ut revertatur in locum ſuum ubi præfeciſti eum, ut non deſcendat nobiſcum in hoc prælium, neq; fit nobis adverſarius in hoc præſio: qua enim re benevolentiam ſibi conciliabit apud dominum ſuum? an non capitibus iſtorum hominum?

5 Annon hic *eſt* David de quo reſpondebatur in choreis, dicendo, Percuſſit Schaul millia ſua, David vero myriadas ſuas?

6 Quapropter Aciſch advocans Davidẽ edixit ei, *Ita* vivit Jehova, tu rectus es, & bonum *videtur* in oculis meis egredi te & ingredi te mecum in caſtra, quia non deprehendi in te malum ex quo die venisti ad me uſq; in diem hunc: ſed in oculis iſtorum Satrapарum non *videris* bonus.

7 Nunc ergo revertere & abi cum pace: ut non facias *quod videtur* malum in oculis Satrapарum Peliſchthæorum.

8 Dixit

8 Dixit vero David Achi ho, At quid feci? quidve deprehendisti in servo tuo, ex quo die fui coram te usque in diem hanc? quod non iturus sum ut pugnem contra hostes domini mei regis?

9 Respondens vero Aciſch dixit Davidi, Scio, certe bonus *videris* in oculis meis sicut Angelus Dei: verumtamen principes Pelischthæorum dixerunt, Non est ascensurus tobiscum in hoc prælium.

10 Quare nunc mane surge cum servis domini tui, quia advenerunt te cum quamq; surrexeritis mane, & illuxerit vobis, abite.

11 Itaq; surgens mane David ipse cum hominibus suis, abiit matutino illo, ut revererentur in terram Pelischthæorum, quum Pelischthæi ascenderent in Jizrehelem.

CAPUT XXX.

Hamalekitæ deprædantur Tziklagum: David autem eis prædam eripit, & inter suos dividit.

ET erat vero, quando venit David cum hominibus suis Tziklagum, tertius dies; Hamalekitæ autem irruentes in meridianum *prælium* & in Tziklagum, percusserant Tziklagum, & combusserant illud igne:

2 Et captis fœminis quæ erant in eo à minimo ad maximũ, neminẽ morte affecerant sed abducebant abeuntes itinere suo.

3 Itaq; veniente Davide cum hominibus suis in civitatem, quum ecce combusta esset igne; & uxores eorum, filiiq; eorum, ac filiæ eorum captæ essent:

4 Sustulit David & populus qui *erat* cum eo vocem suam, & flevérunt: usquedum non superesset ipsis vis flendi.

5 Et quamvis duæ uxores Davidis captivæ essent; Achinoham Jizrehelitis, & Abigajil uxor Nabalis Carmelitæ:

6 Et angustia esset Davidi valde; quod loquerentur populus de ipso lapidando (erat enim amarus animus totius populi, cujusq; propter filios suos vel propter filias suas) tamen confirmavit se David in Jehova Deo suo;

7 Edixitq; David Ebjathari Sacerdoti filio Achimeleci; Applica, quæso, mea crura ad me: applicavitq; Ebjathar amiculum, Davidis causa.

8 Tum consulente Davide Jehovam dicendo, Persequar turmã hanc? assequarne eam? dixit ei, Persequere, nam omnino assequendo assequeris es, & omnino eripiendo eripies.

9 Quapropter abiens David ipse & sexcenti viri qui *erant* cum ipso, venerunt usq; ad torrentem Besorh: ubi reliqui istiterunt.

10 Inde persequutus est David ipse cum quadringentis viris, subsistentibus ducentis viris, qui ita defecti erant viribus, ut non possent trajicere torrentem Besoris.

11 Illi inventum virum Ægyptium in agro capientes, *duxerunt* ad Davidem; quum dedissent ei panem ut comederet, & bibendam dedissent ei aquam;

12 Dedidentq; ei fragmen palathæ, & duas uvas passas ut comederet, itaq; refectus esset ei animus (non enim comederat cibum, neq; biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus.

13 Tum dixit ei David, Cujus *es* tu? & undenam es? qui dixit, Puer Ægyptius sum servus viri Hamalekitæ, derelinquit autem me dominus meus, eo quod ægrotarem, *abhinc* die tertio.

14 Nos irrueramus ad meridianũ tractum Cerethæi, & in eum qui *est* Jehudæ, & in meridianum Calebi: deniq; Tziklagum combussimus igne.

15 Quamobrem dixit ei David, Possesne deducere me ad turmam istam? qui dixit, Jura mihi per Deum, te non affecturũ me morte, neq; deditur̃ me in manum domini mei, & deducã te ad turmam istam.

16 Quumq; deduxisset eum, ecce dissiti erant in tota superficie illius terræ; comedentes & bibentes, & tripudiantes de tota præda illa magna quã ceperant è terra Pelischthæorum, & è terra Jehudæ.

17 Tum percussit eos David à crepusculo usq; ad vesperã postridie *expeditionis* in eos: nec profugit se ex eis quisquam, nisi quadringenti homines pueri, qui insidentes camelis aufugerunt.

18 Sic eripuit David quicquid ceperat Hamalekitæ: etiam duas uxores suas eripuit David.

19 Neque defuit eis quicquam parvum aut magnum, tum è filiis aut filiabus, tum è præda, deniq; quicquam quod accepissent eis: hæc omnia reduxit David.

20 Præterea cepit David totum reliquum gregem & armentum; *quod* abducentes ante pecora sua dicebant, Hæc *est* præda Davidis.

21 Reducente itaq; David ad ducentos illos homines, qui defecti viribus non potuerant sequi Davidem, quosq; fuisserat residere ad torrentem Besoris, egressi sunt obviam Davidi & obviã populo, qui *erat* cum eo: & accedens David ad illũ populum, interrogabat eos de prosperitate.

22 Deinde respondens quisq; pravus & nequam ex hominibus illis qui iverant cum Davide, dicebãt, Propterea quod non sunt profecti mecum, ne demus eis de hac præda quam eripuimus, sed cuiq; uxorem suam & filios suos, ut abducentes abeant.

23 Dixit vero David, Ne facitote sic fratres mei, præterquam quod tradidit nobis Jehova *hos*, servans nos & tradens turmã quæ veserat contra nos in manũ nostram:

24 Præterea quis auscultet vobis in re hac? nam prout *est* pars descendentis in prælium, ita etiam *est* pars residentis ad impedimenta; pariter partiuntor.

25 Quod fuit à die illo & deinceps: nam imposuit illud statutum & judicium Israeli usque in hunc diem.

26 Deinde quum venisset David Tziklagum, misit de ea præda Senioribus Jehudæ amicis suis, dicendo; Ecce vobis donum

dentum de præda hostium Jehovæ :

27 Nempe iis qui *erant* in domo Dei, & iis qui *erant* Ramothis meridianis, & iis qui *erant* Jatthire.

28 Et iis qui *erant* Haroberi, & iis qui *erant* Siphmothi, & iis qui *erant* Eschchemothæ.

29 Et iis qui *erant* Racali, & iis qui *erant* in civitatibus Jerachmeelitæ, & iis qui *erant* in civitatibus Kenæi.

30 Item iis qui *erant* Chormæ, & iis qui *erant* Cor-Haschanæ, & iis qui *erant* Hatachi.

31 Deniq; iis qui *erant* Chebronæ ; & omnibus locis quo itaverat David, ipse cum hominibus suis.

CAPUT XXXI.

Schaul vibus sibi ipsi manus infert: corpus ejus de muro Beth-Schanis suspensum, à Jabeschitis abrepti septimur.

PHilischthæis autem præliantibus contra Israelem ; fugerunt Israelitæ à conspectu Philischthæorum, ceciderunt q; confossi in monte Gilboæ.

2 Ubi assequuti sunt Philischthæi Schaulem cum filiis ejus ; & percusserunt Philischthæi Jehonathanem, & Abinadabum, ac Malci-Schuham filios Schaulis.

3 Ingravescente vero prælio in Schaule, invenerunt eum homines arcu jaculantes; eumq; valde ab ipsis jaculatoribus.

4 Quapropter dixit Schaul armigero suo; Stringe gladium tuum, & transfode me illo, ne venientes præputiati isti transfodiant me, & illudant mihi, sed noluit armiger ejus, reverebatur enim valde eum : & abrepto Schaul gladio suo irruit in eum.

5 Tum videns armiger ejus mortuum esse Schaulem ; irruit ipse quoq; in gladium suum ac moreretur cum ipso.

6 Sic mortuo Schaule cum tribus filiis suis & armigero suo, & etiam omnibus hominibus suis eo die pariter :

7 Videntes Israelitæ qui *habitabant* circa convallem illam, & qui *habitabant* circa Jardenem, fugisse Israelitas, & mortuos esse Schaulem ac filios ejus, derelictis civitatibus suis fugerunt, & venientes Philischthæi habitarunt in eis.

8 Fuit autem postridie, quum venissent Philischthæi ad spoliandum confossos ; ut invenirent Schaulem & tres filios ejus prostratos in monte Gilboæ.

9 Cujus caput abscideruntq; & detraxerunt arma ejus : miseruntq; in terram Philischthæorum, circumquaque, ad nunciandum in ade terriculorum suorum, & populo

10 Et deposuerunt arma ejus in ade Haschtharothæorum ; corpus vero ejus affixerunt ad murum Beth-schanis.

11 Sed audientes de eo habitatores Jabeschi Gilhadis, quod fecerant Philischthæi Schauli :

12 Surgentes omnes viri strenui, abierunt tota nocte ; & assumserunt corpus Schaulis & corpora filiorum ejus à muro Beth-schanis : redeuntesque Jabeschum combusserunt ea ibi.

13 Deinde accipientes ossa eorum sepeliverunt sub nemore ad Jabeschum, & jejunaverunt septem diebus.

SCHEMUELIS LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Epitedium Schaulis & Jehonathanis dictum à David.

FActum autem post mortem Schaulis, quum David reversus esset à cæde Hamalekitarum, & constitisset David Tziklagi duobus diebus :

2 Fuit, inquam, die tertio, ut ecce quidam veniret è castris à Schaule, vestibus suis laceris & terra impositâ capiti suo: factumque eo veniente ad Davidem, quum procidens in terram incurvaret se ;

3 Ut diceret ei David. Undenâ venis? qui dixit ei, E castris Israelitarum profugi me.

4 Dixit vero ei David, Quid fuit res? dic quæso mihi : qui dixit, Nempe fugit populus à prælio, ubi cæ multi è populo ceciderunt & mortui sunt, cæ etiam Schaul & Jehonathan filius ejus mortui sunt.

5 Dicente autem Davide puero qui nunciabat ei, Qui scis mortuum esse Schaulem & Jehonathanem filium ejus ?

6 Dixit puer qui nunciabat ei, Casu incidi in montem Gilboæ, quum ecce Schaul incumberet hastæ suæ : ecce autem currus & magistri equitum assequebantur eum :

7 Quumq; respiciens à tergo suo videret me, inclamavit me, & dixi ei, Ecce me.

8 Eo autem dicente mihi, Quis es? quum dixissem ei, Hamalekitica sum ;

9 Dixit mihi, Insta, quæso, in me, & morte affice me, quia detinuit me hæc ocellata chlamys : nam adhuc tota vita mea in me *est*.

10 Instans itaq; in eum morte affeci eum, quia sciebam eum non victurum, postquam ceciderat, & accepi coronamentum quod *erat* in capite ejus, & armillam quæ *erat* in brachio ejus, ut afferrem ea ad dominum meum huc.

11 Tum David corripiens vestimenta sua laceravit ea, similiter etiam omnes homines qui *erant* cum eo :

12 Et plangentes fleverunt, jejunaruntq; usq; ad vesperam : propter Schaulem, & propter Jehonathanem filium ejus, & propter populum Jehovæ, deniq; propter familiam Israelis, quod cecidissent gladio.

13 Et dixit David puero qui nunciabat ei, Undenam es ? quo dicente, Filius cujusdam peregrini Hamalekitæ sum ;

14 Dixit ei David, Quo modo non timuisti extendere manum tuam ad perimendum unctum Jehovæ ?

15 Vocansq; David unum è pueris suis dixit, Accede, incurre in eum : qui percussit eum ita ut moreretur :

Quum

16 Quam dixisset ei David, Cadis tua *ausa* est super caput tuum: nam os tuum testatum est contra te dicendo, Ego mortem affeci unctum Jehovæ.

17 Lamentatus autem est David lamentatione hac, de Saule, & de Jehonathane filio ejus:

18 Quam protulit ad docendum filios Jehudæ *arcuare* arcum: ecce scripta est in libro Recti.

19 O decus Jisraelis, in excelsis tuis confossi: quomodo ceciderunt robusti!

20 Ne indicetis Gathi, neq; annuncietis in plateis Aschkelonis: ut non lætentur filiæ Pelischthæorum, ut non exsultent filiæ præputiatorum.

21 O montes Gilboæ, ne ros, neve pluvia *descidat* super vos, O agri editi; quia illic fœtidio fuit clypeus robustorum, clypeus Saulis *per* consumtionem ejus qui unctus erat oleo.

22 A sanguine confossorum, ab adipe fortium arcus Jehonathanis non retrocedebat; & gladius Saulis non revertebatur vacuus.

23 Saul & Jehonathan dilectissimi & jucundissimi in vita sua, in morte quoque sua non separati sunt: aquilis leviores, leonibus robustiores erant.

24 Filiæ Jisraelis de Saule flete; qui vestiebat vos dibapho cum deliciis, qui induebat ornamenta aurea super vestimenta vestra.

25 Quomodo ceciderunt robusti in isto prælio; Jehonathan in excelsis tuis confossus!

26 Angustia est mihi propter te, frater mi, Jehonathan: jucundus fuisti mihi valde: admirabilior fuit amor tuus mihi amore fœminarum.

27 Quomodo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica!

CAPUT II.

David rex eligitur, & contra eum Ischboschethus.

Fuit autem posthæc, ut David consuleret Jehovam, dicendo Sumne ascensurus in aliquam civitatem Jehudæ? cui dixit Jehova, Ascende: Et dicenti Davidi, Quo ascensurus sum? dixit, Chebronem.

2 Itaq; ascendit illuc David etiamq; duæ uxores ejus Achinoham Jizreheltis, & Abigajil antea uxor Nabalis Carmelitæ:

3 Homines quoq; suos, qui secum *erant* deduxit David, quemq; cum familia sua, & habitaverunt in civitatibus Chebronis;

4 Quo advenientes homines Jehudæ, unxerunt ibi Davidem in regem super familiam Jehudæ: & indicaverunt Davidi dicendo, Homines Jabeschi Gilhadis *fuit* qui sepelierunt Saulem.

5 Quamobrem David misit legatis ad homines Jabeschi Gilhadis, dixit eis, Benedicti estis Jehovæ: qui exercuistis benignitatem hanc erga dominum vestrum, erga Saulem, quod sepelivistis eum.

6 Propterea nunc exercitetur est Jehova erga vos benignitatem & fidem: & ego quoque reponam vobis beneficium hoc, qui fecistis rem hanc.

7 Nunc itaq; confirmentur manus vestræ, & estote strenui, quia mortuus est dominus vester Saul: nam similiter unxerunt me domus Jehudæ in regē super se.

8 Abner autem filius Neri princeps militiæ, quæ *fuerat* Saulis, assumsum Ischboschethum filium Saulis, eraduxit Machanajimam:

9 Constituitq; eum regem super Gilhadem, super Aschuræos, & Jizreheltem, & Ephraimum, & Binjaminem, denig; super Jisraelem totum.

10 Quadraginta annos natus *erat* Ischboscheth filius Saulis, quum regnare cœpit super Jisraelem, & duobus annis regnaverat (tantum domus Jehudæ erant qui sequebantur Davidem.

11 Fuit autem numerus dierū, quibus erat David rex Chebrone super domū Jehudæ, septem annorum & sex mensium.)

12 Quando egressus est Abner filius Neri, & servi Ischboschethi filii Saulis, Machanajimis Gibbonem.

13 Joab quoque filius Tzerujæ, & servi Davidis egressi occurrerunt eis apud piscinam Gibbonis simul: consederunt; hi secundum piscinam hinc, illi vero secundum piscinam inde.

14 Ubi dixerat Abner Joabo, Surgant jam pueri isti ut ludant coram nobis; & dixit Joab, Surgant.

15 Surgentes itaque transiverunt *pari* numero; duodecim à Binjamine & ab Ischboschetho filio Saulis, & duodecim à servis Davidis.

16 Quorum quisq; apprehenso capite proximi sui, gladium suum *infixit* lateri proximi sui, sic ceciderunt simul: quapropter vocat *quisque* locum illum, portionem fortium quæ *est* Gibbone.

17 Deinde fuit prælium durum admodum die illo: & plaga affectus est Abner & homines Jisraelis ante servos Davidis.

18 Erant autem ibi tres filii Tzerujæ, Joab, & Abischai, & Hasa-El: eratq; Hasa-El celer pedibus suis, ut caprearum aliqua quæ *degit* in agro.

19 Quapropter persequebatur Hasa-El Abnerū, nec declinabat eundo ad dexteră aut ad sinistram, à persequendo Abnerō.

20 Respiciens vero post se Abner dixit, Esne tu Hasa-El? qui dixit, Sum.

21 Dixitq; vero ei Abnero, Declina tu ad dexteram tuam, aut ad sinistram tuam, & prehendens tibi unum ex istis pueris, accipe tibi exuvias ejus; noluit Hasa-El diverrere ab eo persequendo.

22 Quare rursus adhuc dixit Abner Hasa-Eli, Diverte tu à me persequendo: quare percutiens *terrerem* te in terram? & quomodo sublaturus essem faciem meam apud Joabum, fratrem tuum?

23 Quum

23 Quum itaq; rursum averterent, percussit eum Abner stylo posteriore hasta ad quintum costam, ita ut exiret hasta à tergo ejus: caderet ibi, & moreretur in loco suo: erantq; ut quisquis veniebat ad locum illum ubi cadem Hasa-El mortuus erat, subsisteret.

24 Sed persequuti sunt Joab & Abisthai Abnerum: qui qui sol occumberet veniunt ad collem Amma, qui est in conspectu Giachi, via ad desertum Gibbonis.

25 Tunc congregarunt se Binjaminitæ sequentes Abnerum, ita ut essent cuneus unus; subsisterunq; in vertice collis unius.

26 Unde inclamans Abner Joabo dixit, An in æternum consumet gladius? an nescis amaritudinem fore in fine? quousq; ergo non edicas populo isti, ut avertantur à persequendis fratribus suis?

27 Cui dixit Joab, Ut vivit Deus ipse, nisi loquutus fuisses, *nihil feciffemus*: nā inde à matutino tempore abductus fuisset populus, quisq; à persequendo fratre suo.

28 Tum clangente Joabo buccina ut subsisteret totus populus, neque amplius persequerentur Israelitas; non perrexerunt amplius bellum gerere.

29 Ita Abner & homines ejus abierunt per campestria tota nocte illa: & trajecto Jardene obeuntes totum tractum separatum *Jardene* pervenerunt Machanaimam.

30 Joab vero reversus à persequendo Abnero congregavit totum populum: defideratiq; sunt è servis Davidis novemdecim viri & Hasa-El.

31 Servi autem Davidis percusserant è Binjaminitis, id est ex hominibus Abneri *trecenti* sexaginta viri mortui sunt.

32 Tulerunt autem Hasa-Elem sepelierunt eum in sepulcro patris sui, quod *erat* Beth-Lechemi: quum pergentibus tota nocte Joabo & hominibus ejus, illuxisset ipsis Chebrone.

CAPUT III.

Abner partes Schaulis deserens, ad Davidem transfugit, adducto secum Micale: sed perfide occiditur à Joabo, & defletur à Davide.

DEinde fuit bellum diuturnum inter domum Schaulis, & domū Davidis; sed Davidis pergens in æscebat, domus vero Schaulis pergentes arrenuabantur.

2 Nati enim sunt Davidi filii Chebrone: fuitq; primogenitus ejus Amnon ex Achinohama Jizrehelitide:

3 Et secundus ab eo Cileab ex Abigaja uxore *antea* Nabalis Carmelitæ; & tertius Absthalom filius Mahacæ filiæ Thalmai regi Gesthuris:

4 Et quartus Adonia filius Chaggithæ; & quintus Schephatja filius Abitalæ:

5 Denicq; sextus Ithream ex Hegla, *quæque* uxore Davidis: hi nati sunt Davidi Chebrone.

6 Fuit autem quum esset bellum inter domum Schaulis & domum Davidis, & Abner iste confirmabat in domo Schaulis

7 (Fuerat autem Schaul concubitus nomine Ritzpa filia Ajas) ut dixerat *Ischbosthebeth* Abnero, Quare congressus es cum concubitu patris mei?

8 Tū accensus *ira* Abner valde propter verba Ischbosthethi dixit, An persona canina sum? qui fecerim Jehudæ hodie et exercuero benignitatem erga dominum Schaulis patris sui, erga cognatos ejus, & erga proximos ejus, quod non exhibuerim te in manum Davidis: & imputes mihi iniquitatem illius mulieris hodierno die?

9 Ita faciat Deus Abnero, & ita pergat *facere* ei; ut quemadmodū juravit Jehova Davidi, ut *inquam* sic facturus sum ei:

10 Transferendo hoc regnum à domo Schaulis, & stabliendo solium Davidis super Israelem & super Jehudam, à Dane Beer-schebaham usque.

11 Qui nō potuit amplius respondere Abnero quicquā, pra *timore* quo timebat eū.

12 Itaq; misit Abner legatos ad Davidem propter hoc, qui dicerent, Cujus est regio? & dicerent, Pange fœdus tuum mecum, & ecce manus mea assistura est tibi ad avertendum ad te totum Israelem.

13 Qui dixit, Bene sit, ego pacturus sum tecum fœdus: verumtamen rem unam ego peto abs te, dicendo, Non visurus es faciem meam, nisi antequam introducant te, cum Micale filia Schaulis adveneris ad videndum faciem meam.

14 Misitq; David nuncios ad Ischboschethum filium Schaulis, qui dicerent; Da uxorem meam Micalem, quam desponsi mihi centum præputiis Philischæorum.

15 Itaq; misit Ischboschech assumsit eam à viro, à Palthiele filio Laisthi.

16 Pergente autem cum ea viro ejus indefinenter flendo post eam Bachurima usque; edixit ei Abner, Abi, revertere, & reversus est.

17 Sermo autem Abnero fuerat cum Senioribus Israelis, dicendo, Antea plane quærebatis Davidem in regem super vos.

18 Nunc ergo efficite: nam Jehova loquutus est de Davide dicendo, Per Davidē servum meum servaturus sum populum meum Israelem è manu Philischæorum, & è manu omnium hostium ipsorum.

19 Præterea loquutus erat similiter Abner audientibus Binjaminitis: quum abiit etiam Abner ad eloquendum in aures Davidis Chebronem, omnia quæ bona *videbantur* in oculis Israelitarum, & in oculis tocius familiæ Binjaminis.

20 Quum autē venisset Abner ad Davidem Chebronem comitatus viginti hominibus, fecit David Abnero & hominibus qui *erant* cum eo convivium.

21 Deinde dixerat Abnero David, Surgens abeam, ut congregem ad dominum meum regem omnes Israelitas, qui pangant tecū fœdus, ut regnes prorsus prout desiderabit animus tuus; dimisit David Abnerum,

Abnerum, ut abiret cum pace.
22 Ecce autem servi Davidis cum Joabo, venientes à *persequendo* aliqua turma, prædâ magnâ secũ abducebant: sed Abner non *erat* amplius cũ Davide Chebronæ, eò quòd dimisisset eum ut abiret cum pace:
23 Joabo itaq; & toto exercitu qui *erat* cum eo ingressis, postquam nunciatum est Joabo dicendo, Venit Abner filius Neri ad regẽ, qui dimisit eum ut abiret cum pace;
24 Veniens Joab ad regem dixit, Quid fecisti? ecce veniens Abner ad te, quare dimisisti eum ut abeat libere?
25 Nostine Abnerum filium Neri? non ad pellicendũ te venit, tum ad cognoscendam egressum tuum, & regressum tuum, tum ad cognoscendum quæcunque facis.
26 Tum egressi Joab à Davide, misit legatos post Abnerũ, qui revocaverunt eum à cisternâ Sirræ; sed David non erat conscius.
27 Reversoque Abnero Chebronem, secessũ duxit eum Joab intra portam ac loquebatur cum eo imprudenter: percussitque eum ibi quinta costa, adeo ut moreretur, propter sanguinem Hasa-Elis fratris ejus.
28 Quod quum postea audisset David, dixit; nationes ego *sum*, & regnum meum apud Jehovam usque in seculum à sanguinibus Abneri filii Neri:
29 Maneant super caput Joabi, & super *caput* totius domus patrum ejus: neque deficiat è domo Joabi fluxum patiens, aut leprosus, aut qui nitatur scipione, aut cadens gladio, aut carens cibo.
30 Joab enim & Abishai frater ejus occiderunt Abnerum; eo quod morte afficisset Hasa-Elem fratrem ipsorum Gibeone in illo prælio.
31 Postea edixit David Joabo & toti populo qui *erat* cum eo, Lacerate vestimenta vestra, & accingite vos ciliciis, ac plangite ante Abnerum: & rex ipse David sequebatur feretrum illius.
32 Ipsis autẽ sepelientibus Abnerum Chebronæ, rex sublata voce sua flebat ad sepulcrum Abneri, flebantque totus populus.
33 Et lamentatus rex Abnerum dixit, Regine ut moritur stultus, & mortuus fuerit Abner?
34 Manus tuæ non *fuissent* ligatæ & pedes tui arctis compedibus non fuissent admodũm: cadit *quis* ante iniquissimos, cecidisti: pergebantque totus populus deflere eum.
35 Veniente autem toto populo ut referret David cibo, quum adhuc *erat* dies, juravit David dicens, Ita faciat mihi Deus, & ita pergat, ut non ante occasũ solis gustaturus sum panem aut prorsus quicquam.
36 Quod quum totus populus cognovisset, bonum *visum est* in oculis eorum: omnino prout fecerat rex, *videbatur* in oculis totius populi bonum.
37 Agnoscebant enim totus populus eius & totus Israel die illo non *profectũ* fuisse à rege, ut *quis* morte afficeret Abnerum filium Neri.
38 Nam dixerat rex servis suis, An scitis principem, & quidem magnum, cecidisse die hoc in Israele?
39 Ego autem hoc tempore infirmus sum, utpote unctus rex; homines vero illi filii Tzeruiæ firmiores sunt me: reponedet Jehova ei qui fecit hoc malum secundum malefic̃ium ejus.

CAPUT IV.

David plaudit interfectori Ischboscheth.

AUdiente vero filio Saulis mortuum esse Abnerum Chebronæ, remisit manus ejus: & omnes Israelitæ conturbati sunt.
2 Duo autẽ homines principes turmarum erant filio Saulis, nomen unius Bahana, nomen vero alterius Recab filii Rimmonis Beerothæi è Benjamiticis: nam Beerothæi quoque annumerabantur Benjamitæ.
3 Fugerantq; Beerothitæ Gittaimam, ubi fuerunt peregrini in diem usque hunc.
4 Quumque Jehonathanæ filio Saulis filius esset affectus pedibus (natus quinquennis erat, quum perveniret fama de Saule & de Jehonathane è Jizreele, quo assumto nutrix eius fugit, fuitque, ea accelerante fugam, ut cadens claudus redderetur) cujus nomen *erat* Mephiboscheth;
5 Iverunt filii Rimmonis Beerothæi Rechab & Bahana, introveruntq; astu diei in domum Ischboscheth; ipse meridiante.
6 Pervenerunt autem illuc usq; ad intimum domus, hajulantes triticum, & percusserunt eum quinta costa; deinde Recab & Bahana frater ejus profugerunt se.
7 Itaq; ingressi domum illa ipso cubante in lecto suo, in cubiculo suo, quum percutientes morte afficissent eum, amoverunt caput ejus: & assumto capite ejus abiverunt via campestrium tota illa nocte.
8 Et afferentes caput Ischboscheth ad Davidem Chebronem, dixerunt regi, Ecce caput Ischboscheth filii Saulis, inimici tui, qui quærebat vitam tuam: sic edidit Jehova pro domino meo rege ultiones hodie de Saule & de semine ejus.
9 Sed respondens David Recabo & Bahanæ fratri ejus, filiis Rimmonis Beerothæi, dixit eis; Vivit Jehova, qui redimit me ab omni angustia:
10 Cum qui nunciabat mihi dicendo, Ecce mortuus est Saul, qui tamen *videbatur* in oculis suis quasi læta nuncians; apprehensum occidi in Tziklagi; quod *oportebat* me ei præstare præmium nunciij:
11 Quanto magis *oportet* homines impios, *qui* occiderunt virum justum, domi ejus, in cubili ejus: jam ergo an non reposcerem sanguinem ejus è manu vestra, & tollerem vos è terra?
12 Præcepit itaq; David pueris suis, qui occiderunt eos, amputarunt que manus eorum & pedes eorum, & suspenderunt ad piscinam Chebronæ: caput vero Ischboscheth assumentes, sepeliverunt in sepulcro Abneri Chebronæ.

CAPUT V.

David assertus Israelitarum & victoriarum augetur & stabilitur in regno.

TUnc venientes omnes tribus Israelis ad Davidem Chebronem loquutæ sunt dicendo, & ce nos os tuum sumus
2 Plane aut etiam quum Schaul nobis præesset rex, tu eras qui educebas & reducebas Israelem: dehinc dixit Jehova tibi, Tu pasturus es populum meum Israelem, & tu præfuturus es antecessor Israelis.
3 Venerunt quoque omnes Seniores Israelis ad regem Chebronem: quibuscum pepigit rex David fœdus Chebrone coram Jehova; & unxerunt Davidem in regem super Israelem:
4 Natus triginta annos David quum regnare cœpit, quadraginta annis regnavit.
5 Chebrone regnavit super Jehudam septem annis & sex mensibus; Jeruschalaim vero regnavit triginta tribus annis super totum Israelem & Jehudam.
6 Profecto aut rex cum hominibus suis Jeruschalaimum contra Jebusæum inhabitantem eam terræ alloquutus est *ille* Davidi dicendo, Non ex *vivum* huc venturus. sed quin *quæ* submoverit te, ceu is ipse, & claudis dicentibus, Non ex venturus David huc.
7 Attamen cepit David propugnaculum Tziyoth; ex *jam* est civitas Davidis.
8 Dixerat enim David die illo, Quisquis pertingens ad illud emissarium percusserit Jebusæum, & istos cæcos & claudos exosos animo Davidi *spirituarium & principi fuorum* est. Idcirco dici solet, Cæcus & claudus non introgredietur in hanc domum.
9 Et habitans David in eo propugnaculo, vocavit illud civitatem Davidis; quia ædificavit David circumquaque à munitione ipsa introrsum.
10 Sic pergebat David indesinenter crescere, quia Jehova Deus exercituum erat cum eo.
11 Misit enim Chiram rex Tyri legatos ad Davidem; lignaque cedrina, & fabros lignarios & latomos: qui exstruxerunt domum Davidis:
12 Et expertus est David Jehovam stabilivisse se in regem super Israelem, & exornasse regnum suum propter populum ipsius Israelem.
13 Accepit aut & David adhuc concubinas & uxores è Jeruschalaimis, postquam venit Chebrone; natique; sunt Davidi filii & filiæ.
14 Atque hæc *sunt* nomina eorum qui nati sunt ei Jeruschalaimis: Schammuach, & Schobab, & Nathan, & Schelomo:
15 Item Jibchar, & Elischuah, & Nepheg, & Japhiah:
16 Et Elischamah, & Eljadah, & Eliphelet.
17 Audientes autem Philisthæi *Israelitas* unxisse Davidem in regem super se, ascenderunt omnes Philisthæi, ad quærendum Davidem: quod audiens David descendit ad propugnaculum.
18 Quum enim Philisthæi venissent, & diffusi essent per convallem Raphaimorum:
19 Consuluerat David Jehovam dicendo, An ascensurus sum contra Philisthæos? & traditurus es eos in manu mea? & dixerat Jehova David: Ascende, nam omnino traditurus sum Philisthæos ipsos in manu tua.
20 Veniens itaque David Baal-Perazim, percussit eos ibi David, ac dixit, Rupit Jehova inimicos meos coram me, tanquam irruptione aquarum: idcirco vocavit *quisque* nomen loci illius Baal-Perazim.
21 Nam dereliquerunt ibi terricula sua quæ sustulit David & viri ejus.
22 Iterum autem adhuc, Philisthæi ascendentes, diffusi erant in convalle Raphaimorum:
23 Quum consuleret David Jehovam dixit, Ne ascendito: diverte à pergendo eis ut aggrediaris eos ex adversum moreæ.
24 Et cito quum audieris sonum incessus in cacuminibus moreæ, *eo* tunc movetur tentum eorum: prodiverit Jehova ante te ad percutiendum castra Philisthæorum.
25 Itaque David sic fecit quemadmodum præcepérat ei Jehova, & percussit Philisthæos à Gebaho usq; quo venis Gezerum.

CAPUT VI.

Zelus Davidis, & Huzza error in deportatione arcæ Mical, Davidis zelum contemnens, sterilitate plectitur.

POstea congregavit iterum David quosq; de lectis ex Israele, triginta millia.
2 Surgente aut & David & eorum illo populo qui *erat* cum eo, ut abiret Bahalibus Jehudæ; ad deducendum inde arcam Dei, ad quam invocabatur nomen, nomen Jehovæ exercituum insidentis Cherubinis:
3 Imposuerunt arcam Dei plaustro novo, ut deportarent eã è domo Abinadabi quæ *erat* in ipso colle: Huzza & Achio filiis Abinadabi ducentibus plaustrũ illud novũ.
4 Deportaverunt itaque eam è domo Abinadabi quæ *erat* in ipso colle Dei, comitantes arcam Dei: Achio autem ibat ante arcam.
5 David vero & tota domus Israelis gestiebant *pro lætitia* coram Jehova, cum quovis *instrumento* è lignis abiegnis; nempe cum citharis, & cum nabliis, & cũ tympanis, & cum sistris, & cũ cymbalis.
6 Sed quum venissent usq; ad aream Nachonis; Huzza extensa ad arcam Dei *manu*, prehendit eam, quia dimoverant eã boves.
7 Quamobrem accensus ira Jehova in Huzzam, percussit ibi Deus eum propter hoc imprudens factum; ita ut moreretur ibi, prope arcam Dei.
8 Displicuit autem Davidi, eo quod irrupliset Jehova irruptione in Huzzam: quapropter vocat *quisque* locum illum Rupturam Huzzæ usque in diem hunc.
9 Et timens David Jehovã die illo, dixit, Quomodo ingrederet ad me arca Jehovæ?
10 Noluitque abducere David ad se arcam Jehovæ in civitatem Davidis; sed curavit

cavit David ut ea divertaret in domum Hobed Edomi Gittæi.

11 Confidente autem arca Jehovæ in domo Hobed-Edomi Gittæi tres menses, quum benedixerat Jehova Hobed-Edomo & toti domui ejus:

12 Et nunciaretur regi Davidi, dicendo, Benedixit Jehova domui Hobed-Edomi, & omnibus quæ ei *sunt* propter arcam Dei: abiens David deduxit arcam Dei e domo Hobed-Edomi in civitatem Davidis cum lætitia.

13 Erat autem quum progressi essent portantes arcam Jehovæ sex gressibus, ut sacrificaret boves & pinguia *sacrificia*.

14 David vero saltabat omnibus viribus coram Jehova; eratque David accinctus amicto lineo.

15 Ita David & tota domus Jisraelis adduxerunt arcam Jehovæ; cum clangore & cum sono tubæ.

16 Fuit autem arca Jehovæ intrante in civitatem Davidis, quum Michal filia Schaulis prospiciens per fenestram videret regem Davidem coram Jehova saltantem coram Jehova, ut spernaret eum cum animo suo.

17 Quumque introducta arca Jehovæ starent eam in loco suo, intra tentorium quod extenderat ei David; obtulit David holocausta coram Jehova & eucharistica.

18 Deinde ut absolvit David offerre holocaustum & eucharistica, benedixit populo in nomine Jehovæ exercituum:

19 Et impertitus est toti illi populo, toti multitudini Jisraelitarum, tam viris quam mulieribus; cuique crastam panis unam, & frustum unum carnis, & lagenam *vini* unam: posthæa abiit totus populus ille quisque domum suam.

20 Tum revertente Davide ad benedicendum domui suæ; egressa Mical filia Schaulis obviam Davidi, dixit, Quam gloriosus fuit hodie rex Jisraelis; qui retexit se hodie ante oculos ancillarum servorum suorum, prorsus ut retegit se unusquispiam è vanissimis *hominibus*!

21 Dixit vero David Micali, Coram Jehova, qui elegit me præ patre tuo, & præ tota domo ejus, præcepto instituens me advecturum populum Jehovæ, super Jisraelem *gentem* & gentium coram Jehova.

22 Quo autem abjecero me adhuc amplius & fuero humilior ante oculos meos; eo apud istas ancillas, de quibus loquuta es, & apud illos gloriosior ero. *Caput 7.*

23 Itaque Micali filiæ Schaulis ipsi non fuit prolis; in diem usque mortis suæ.

CAPUT VII.

Exstructio Templi à Davide proposita defertur ad filium ejus.

1 Illi autem quum desideret rex domi suæ, & Jehova dedisset ei quietem circumquaque ab omnibus inimicis ejus:

2 Ut diceret rex Nathani Prophetæ, Vide, quæso, ego habito in domo cedrina, dum arca ipsa Dei habitat inter aulæa.

3 Dixit vero Nathan regi, Quicquid est in animo tuo, abi, fac: nam Jehova tecum *est*.

4 Sed fuit nocte illa, ut ederetur verbum Jehovæ ad Nathanem dicendo:

5 Abi, ut dicas servo meo Davidi. Ita ait Jehova; Tune ædificares mihi domum quam inhabitem?

6 Quum non habitarem in æde ulla, inde à tempore quo deduxi filios Jisraelis ex Ægypto usque in diem hunc; sed itarem cum tentorio & cum tabernaculo:

7 Quocunq; itarem cum filiis Jisraelis, loquutusne sum quicquam ulli moderatorii Jisraelis, quibus præceperam ut pascerent populum meum Jisraelem, dicendo: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam?

8 Nunc ergo, sic dicito servo meo Davidi, Ita ait Jehova exercituum, Ego assumsi te ex ipsa caula, à sequendo grege, ut antecederes prælles populo meo Jisraeli:

9 Et fui tecum quocunq; iyisti, exscidique omnes inimicos tuos à facie tua; ut compararem tibi nomen magnum, par nomini maximorum qui *sunt* in terra:

10 Disponens locum populo meo Jisraeli, & plantans eum, ut habiret in loco suo, & non commoveretur amplius; neque pergant iniquitati dediti affligere eum, quemadmodum prius.

11 Verum ex quo die mandatis instituti judices super populum meum Jisraelem, & quietem dedi tibi ab omnibus inimicis tuis: jam indicavit tibi Jehova, domum paraturum esse tibi Jehovam:

12 Quando completis diebus tuis, occubueris cum patribus tuis, me excitaturum esse semen post te, quod prodierit è visceribus tuis; & stabiliturum regnum ejus.

13 Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam solium regni ejus usque in sæculum.

14 Ego ero illi pater, & ipse erit mihi filius: qui quum perverse egerit, corripiam eum virga hominum, & plagis humanis;

15 At benignitas mea non amovebitur ab eo, quemadmodum amovi à Schaule, quem amovi à facie tua:

16 Sed firma *erit* domus tua, & regnum tuum usq; in sæculum, tibi erit expositum: solium tuum erit stabile usq; in sæculum.

17 Secundum omnia verba hæc, & secundum totam visionem hanc, sic alloquutus est Nathan Davidem.

18 Itaque ingressus rex David, restitit coram Jehova; ac dixit, Quis *sum* ego, Domine Jehovi, & quæ *est* familia mea quod deduxis me eousque?

19 Et parum adhuc visum est hoc in oculis tuis, Domine Jehovi, adeo ut loquutus sis etiã de familia servi tui in longinquũ: idque ratione humana, Domine Jehovi.

20 Sed quid pergat adhuc David ad te? tu enim nosti servum tuum, Domine Jehovi.

21 Propter sermonem tuum, & secundum animũ tuum, præstitis hæc omnia ut

maximus, notas faciendo servo tuo.

22 Propterea magnus exsistis, O Jehova Deus: quin non *es* par tibi, imo non *est* Deus præter te, omnino prout audivimus auribus nostris.

23 Quis enim *est* sicut populus tuus, sicut Israel, gens ulla in terra? ad quam redimendam tibi in populum sverit Deus; & ad comparandum sibi nomen, & ad præstandū nobis has res maximas, & reverenter suspiciendas terræ tuæ, *expellendo* à facie populi tui, quem redemeras tibi ex Ægypto, gentes & deos earum.

24 Nam stabilivisti tibi populum tuum Israelem, ut tibi *sit* populus usque in seculum; & tu Jehova Deus es eis.

25 Nunc ergo Jehova Deus, verbum illud quod promisisti servo tuo & familiæ ejus, præsta in seculum: & fac quemadmodum dixisti.

26 Ut magnificetur nomen tuum usque in seculum, dicendo, Jehova exercituum Deus *est* super Israelem; & domus servi tui Davidis stabilis sit coram te.

27 Tu enim Jehova exercituum Deus Israelis revelasti in aurem servi tui dicendo, Domum ædificaturus sum tibi: idcirco judicavit servus tuus cum animo suo orandum te esse oratione hac.

28 Quapropter nunc, Domine Jehovi, tu Deus ille *es*, & verba tua sunt veritas: quum promiseris servo tuo bonum istud:

29 Nunc, inquam, placeat tibi benedicere domui servi tui, ut sit in seculum coram te: quia tu Domine Jehovi dixisti. Benedictione ergo tua benedicatur domus servi tui in seculum.

CAPUT VIII.

Victoria Davidis: exterorum ad eum congratulationes, & confectationes ad Jehovam retenfentur.

FUit enim post hæc, ut David percutiens Philischæos deprimeret eos; & acciperet David frænum Amgatis è manu Philischæorum.

2 Percussit etiam Moabitas, quumque metiretur eos funiculo dejiciendo eos in terram, metiebatur duobus funiculis quos morte afficeret; integro autem funiculo quos in vita conservaret: fueruntque Moabitæ Davidi servi, afferentes munus.

3 Percussit quoque David Hadad-Hezerem filium Rechobi regem Tzobæ: quum proficisceretur *David* ad repellendam manum ejus versus flumen Euphratem.

4 Cepitque David ex eis mille *currus*, & septingentos equites, & viginti millia virorum peditum: & succidis David suffraginibus omnium curulium equorum, reliquum fecit ex eis *ad* centum currus.

5 Venerant autem Syri Damasceni ad juvandum Hadad-Hezerem regem Tzobæ: quapropter percussit David è Syris viginti duo millia virorum:

6 Imposuitque David stationarios Syriæ Damascenæ, & fuerunt Syri Davidi servi asferentes munus: servabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

7 David autem accepros umbones aureos qui *erant* penes servos Hadad-Hazeris, attulit Jerusalaimam:

8 E Beracho quoque, & Berathai civitatibus Hadad-Hezeris, accepit rex David æris quamplurimum.

9 Quumque audiret Tohi rex Chamathæ Davidem percussisse totas copias Hadad-Hezeris,

10 Misit Tohi Joramum filium suum ad regem Davidem ad rogandū eum de prosperitate, & ad benedicendum ei, eo quod prælians contra Hadad-Hezerem percussisset eum, nam Hadad-Hezer bella gerebat contra Tohin: erantque in manu illius instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & instrumenta ænea.

11 Hæc quoque consecravit rex David Jehovæ, cum argento & auro quod consecraverat, *ab omni* ab omnibus gentibus quas subegerat:

12 A Syris, & à Moabitis, & ab Hammonitis, & à Philischæis, & ab Hamalekitis: etiam de præda Hadad-Hezeris filii Rechobi regis Tzobæ.

13 Comparavit etiam David nomen, quum reverteretur à cæde Syrorum, in valle salis, *percutiens* octodecim millia:

14 Adeo ut disponeret in Edomæa stationarios, in tota Edomæa poneret stationarios, & essent omnes Edomæi servi Davidis: servabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

CAPUT IX.

Officiarii Davidis, ejusque pietas erga Mephiboshethum.

REgnabat itaque David super totum Israelem; erantque David exercens judicium & justitiam in toto populo.

2 Joab autem filius Tzeruiæ præerat militiæ, & Jehosaphat filius Achiludis à memoria *erat*.

3 Et Tzadok filius Achitubi, ac Achimelec filius Ebjatharis Sacerdotes, Seraia autem Scriba:

4 Et Benaja filius Jehojadahi præerat Carethæis & Pelethæis, filii denique Davidis, præsides erant. *Caput 9.*

5 Dixit vero David, An nullus est adhuc qui relictus sit de familia Schaulis, ut exerceam erga eum benignitatem propter Jehonathanem?

6 Erat autem servus familiæ Schaulis nomine Tziba, quem vocarunt *ministri* ad Davidem: cui dicente rege, Tune es Tziba? dixit, *Sum* servus tuus.

7 Dicente vero rege, An nullus amplius *superest* familiæ Schaulis, erga quem exerceam benignitatem Dei? Dixit Tziba regi, *Superest* adhuc filius Jehonathanis, affectus pedis.

8 Tum dixit ei rex, Ubinam est? dixit Tziba regi, Ecce est in domo Maciris, filii Hammielis, Lodebari.

6 Misit

ghlitens ergo rex David, assumsit eum è domo Maciris filii Hammielis Lodebaro.

10 Quumque ingressus esset Mephiboscheth filius Jehonathanis filius Schaulis ad Davidem, procidens in faciem suam incurvavit se, & dicenti Davidi, Mephiboscheth, dixit. Ecce servum tuum.

11 Tum dixit ei David, Ne timeto; nam omnino exercturus sum erga te benignitatem propter Jehonathanem patrem tuum, & restituam tibi rorsũ agrum Schaulis patris tui: tu vero sumtubus es cibum in mensa mea semper.

12 Qui incurvans se dixit, Quid est servus tuus, ut respexeris ad canem mortuum, qualis *sum* ego?

13 Quum ergo vocasset rex Tribam puerũ Schaulis, edixit ei, Quicquid *erat* Schauli & toti familiæ ejus, do filio domini tui.

14 Quapropter coles ei terrã, tu & filii tui & servi tui, deinde asseres, ut sit filio domini tui cibus quem comedat, sed Mephiboscheth filius domini tui, sumpturus est semper cibũ in mensa mea: Tribæ autem quindecim *erat* filii & viginti servi.

15 Dixitque Triba regi, Omnino prout præceperit dominus meus rex servo suo sic facturus est servus tuus: quamquam Mephiboscheth comedens in mensa mea, *sicut* ut unus è filiis regũ.

16 *Erat* autẽ Mephiboschetho filius parvus, nomine Mica; & quotquot habitabant domi Tribæ, servi erant Mephiboschetho.

17 Ita Mephiboscheth residebat Jerusehalaimis, quia in mensa regis semper comedebat; quamvis esset claudus utroq; pede.

CAPUT X.

Hammonita jus gentium circa legatos Davidis violantes, ejusque pœnam luunt.

FIlii quoque postea, mortuo rege Hammonitarum, ut regnaret Chanun filius ejus pro eo.

2 Quapropter dixit David, Exercebam benignitatem erga Chananem filium Nachaschi, quemadmodum exercuit pater ejus erga me benignitatem; & misit David consolatum eum per servos suos de patre ejus: veneruntque servi Davidis *in* regionem Hammonitarum.

3 Dicentibus autẽ principibus Hammonitarum Chanuni domino suo, Davidne honore afficere patrem tuum in oculis tuis *videtur*, quia misit tibi consolatores? annon ut perscrutetur hanc civitatem, & ad explorandum eam, deniq; ad everten dum eam misit David servos suos ad te?

4 Accipiens Chanun servos Davidis, abrasit dimidium barbæ eorum, & præcidit vestes eorum per medium, usque ad nates eorum: hc remisit eos.

5 Quod quum indicassent Davidi misit obviam eis, erant enim homines illi rubore suffusi valde; edixitque rex, Conducte Jerichunte, donec reflorescat barba vestra, ut revertamini.

6 Videntes itaque Hammonitæ se feri-

dos factos Davidi: miserunt Hammonitæ qui mercede conducerent è Syris Rechobæis, & è Syris Tzobæis viginti millia pedituum, & à rege Mahacæ mille viros, & è viris Tobi, duodecim millia virorum.

7 Quod audiens David, misit Joabũ cum toto exercitu suo, robustissimos quosque.

8 Egressi itaque Hammonitæ instruxerunt aciem ad ostium portæ: Syri vero Tzobæ, & Rechobi, & viri Tobi, ac Mahacæ seorsim *erant* in agro.

9 Quamobrem videns Joab, obversam esse contra se aciem à fronte & à tergo, selectos ex omnibus lectissimis Israelis instruxit adversus Syros:

10 Residuum autem populi tradidit in manum Abischai fratris sui, quod instrueret adversus Hammonitas:

11 Ac dixit, Si Syri robustiores fuerint me, ut sis mihi auxilio; quod si Hammonitæ robustiores fuerint te, vicissim ibo, ut auxilio sim tibi.

12 Confirmare, imo confirmemus nos pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri: Jehova autem faciet quod bonum *videbitur* in oculis suis.

13 Tum accedente Joabo & populo qui *erat* cum eo, in prælium contra Syros, fugerunt à facie ejus.

14 Hammonitæ vero videntes fugisse Syros, fugerunt à facie Abischai, & ingressi sunt civitatem suam; deinde revertens Joab ab *expeditione* in Hammonitas, ingressus est Jerusehalaimã.

15 Sed videntes Syri se plagã affectos fuisse coram Israele; rursus congregaverunt se simul:

16 Et mittens Hadarhezer, eduxit Syros qui *degunt* trans flumen, veneruntq; Chelamum; Schobachi princeps militiæ Hadarhezeris præerat illis.

17 Quod quum nunciaretur Davidi, congregato toto Israele, trajecit Jardenem, venitque ad Chelamum, ubi Syri instruentes *autem* adversus Davidem præliati sunt contra eum.

18 Sed fugerunt Syri à facie Israelis, & occidit David è Syris septingentorum curruum *equites*, & quadraginta *peditum* millia: Schobachum quoq; principem militiæ illius percussit, ita ut moreretur ibi.

19 Quamobrem ut viderunt omnes reges servi Hadarhezeris se plagã affectos esse ante Israelitas, pacem ineuntes cum Israelitis servierunt eis: metuebant enim Syri amplius auxilio esse Hammonitis.

CAPUT XI.

David se polluit adulterio & homicidio.

SEd fuit vertente anno, quo tempore producunt reges, quum misisset David Joabum & servos suos cum eo, ac totum Israelem, qui perderent Hammonitas & obsiderent Rabbam; ut David desideret Jerusehalaimis.

2 Fuit autem vespertino tempore, quum surrexisset David à cubili suo & obambu-

lam in tecto domus regiæ, mulierem lavantem se vidisset ex ipso tecto; quæ quidem mulier pulchra aspectu erat valde:

3 Ut mitteret David sciscitatum de ipsa muliere, (dixerat enim *quidpiam*, An non hæc Bath-Schebah filia Eliham, uxor Uriæ Chitthæi?)

4 Misereri, inquit, David nuncios ut assumeret eam; eaq; ingressa ad ipsum cubavit cum eo: (ipsa autem purgabat sese ab immunditia (ua) postea reversa est domum suam.

5 Concepit autem mulier, quapropter mittens indicavit David, dicens, Gravida sum.

6 Tunc mittens David *edixit* Joabo, Mitte ad me Urijam Chitthæum: misitque Joab Urijam ad Davidem.

7 Ingressu autem Urijam ad se, interrogavit David de prosperitate Joabi, & de prosperitate populi, & de prosperitate belli.

8 Deinde dixit David Urijæ, Descende domum tuam, & lava pedes tuos: sic egresso Urija è domo regia, egrediebatur post eum ferculum regium.

9 Sed cubavit Urija *ad* ostium domus regiæ, cum omnibus servis domini sui; neque descendit domum suam.

10 Quod quum nunciatum esset Davidi, dicendo, Non descendit Urija domū suā: dixit David Urijæ, Nonne ex itinere advenisti? quare non descendisti domū tuam?

11 Dixit vero Urija David, Arca ipsa, & Israel, ac Jehuda, manent in tuguriis, & Joab dominus meus, ac servi domini mei in superficie agri castra habent, & ego ingrederer domum meam ad comedendum, & ad bibendum, & ad cubandum cum uxore mea? ut vivis, & ut vivit anima tua, non sum facturus rem hanc.

12 Tum edixit David Uriæ, Subside hic etiā hodie, & cras dimittā te: sic subsedit Urija Jerusalem in die illo & postridie.

13 Accersivit autem eum David ut comederet ante se & biberet, & inebriaret eum: attamen egressus est vespere ad cubandum in cubili suo cum servis domini sui, neque domum suam descendit.

14 Fuit itaque mane, ut David scriberet epistolam ad Joabum; mitteretque per Urijam.

15 Scribebat autem in ea epistola, dicendo, Adhibete Urijam ex adverso prælliatorum fortissimorum, deinde avertite vos ab eo, ut percussus moriatur.

16 Fuit ergo, Joabo observante civitatem, ut poneret Urijam versus locum illum, ubi sciebat esse viros strenuos.

17 Egressisque viris civitatis, & pugnantibus contra Jehudam, ceciderunt è populo, è servis David: & mortuus est etiam Urija Chitthæus.

18 Quare mittens Joab, qui indicaret Davidi singulas res hujus prælii;

19 Præcepit nuncio, dicendo, Quum absolveris singulas res hujus prælii eloqui ad regem:

20 Tum erit, si augeatur exc andescentia regis, ita ut dicat tibi, Quare accessistis ad civitatem expugnanti? an non sciebatis quam eiculentur è muris *ab hasti*?

21 Quis percussit Abimelech cum filium Jerubbeschethi? an non mulier dejecit super eum fragmen molæ è muro, itaque mortuus fit Thebetzi? quare accessistis ad murum? *erit iraçundus* ut dicat, Etiam servus tuus Urija Chitthæus mortuus est.

22 Sic abivit nuncius ille: qui veniens indicavit Davidi omnia *ad* quæ miserat eum Joab.

23 Dixitque nuncius ille Davidi, Quum fortiter serjentes contra nos homines illi prodirent ad nos in agrum; & instaremus illis usque ad ostium portæ:

24 Jaculati sint jaculatores contra servos tuos è muro, & mortui sunt è servis regis: ac etiam servus tuus Urija Chitthæus mortuus est.

25 Edixit vero David nuncio, Sic dicito Joabo, Ne mala videatur in oculis tuis hæc res: nam hujusmodi *ratione* & hujusmodi *homines* consumere solet gladius: confirma militiam tuam contra illam civitatem, ut destruas eam; sic confirma ipsum.

26 Audiens vero uxor Uriæ mortuū esse Urijam virū suum, plausit de marito suo.

27 Sed quum transisset luctus, misitque David recepit eam in domum suam, & fuit ei uxor, & peperit ei filium: mala autem visa est hæc res quam fecit David in oculis Jehovæ.

CAPUT XII.

Nathan Davidem peccati redarguit, & humiliato peccati remissionem & scandali panam denunciat.

QUapropter misit Jehova Nathanem ad Davidem: qui ingressus ad eum dixit ei, Duo homines erant in civitate quadam, unus dives, alter vero pauper.

2 Diviti erant greges & armenta multa admodum:

3 Pauperi autem nihil quicquā, nisi agna una parva quam emerat, quam alebat, ut educaretur secū & cum filiis suis pariter de suſto *panis* ejus comedebat, & de poculo ejus bibebat, & in sinu ejus cubabat; denique erat ei tanquam filia.

4 Sed advenienti viatore ad virum illum divitem, pepercit accipere de grege suo, aut de armento suo, quod pararet viatori qui venerat ad se: accipiens vero agnam viri illius pauperis, paravit eam illi viro qui venerat ad se.

5 Tunc David accensus ira in virum illum valde, dixit Nathani, Ut vivit Jehova reus mortis *est* vir ille qui fecit hoc.

6 Agnam quoque ipsam rependito quadruplam, eo quod fecit rem hanc, & eo quod non pepercit.

7 Tum dixit Nathan Davidi, Tu vir ille *es*: sic ait Jehova Deus Israelis, Ego unxi te in regem super Israelem, & ego te eripui è manu Schaulis:

8 Præterea tradidi tibi domum domino-

rum

pum eorum: etiam uxores dominorum meorum ad eorum cum iſdem dabo tibi dominum Iſraelis & Iehudæ: & ſi parum eſt, adderem ſui tibi hæc & talia.

9 Quare deſpexiſti verbum Iehovæ faciendo quod malum *videtur* in oculis ejus? Uriam Chitthæum percuſſiſti gladio, ut uxorem ejus aſſumeres tibi in uxorem: eum occidiſti ea gladio Ammonitarum.

10 Nunc itaq; non amoverebitur gladius à domo tua, uſque in ſeculum: eo quod deſpexiſti me, ut acciperes uxorem Uriæ Chitthæi, quæ eſſet tibi uxor.

11 Sic ait Jehova, Ecce ego ſuſcitaturus ſum contra te malum è domo tua, & accipiens uxores tuas, ante oculos tuos tradam proximo tuo: qui cubabit cum uxoribus tuis coram ipſo ſole.

12 Quia tu feciſti clam, etiam ego faciam rem hanc coram toto Iſraele, & coram ſole.

13 Tum dixit David Nathani, Peccavi Jehovæ: quapropter dixit Nathan David, etiam Jehova tranſtulit peccatum tuum, non ea morieris.

14 Tantummodo quia plane occaſionem dediſti irritandi contemtim Jehovam inimicis ejus in hac re; ſimiliter iſte filius, qui natus eſt tibi, omnino morietur.

15 Deinde abiit Nathan domum ſuam: & Jehova plaga affecit infantem illum, quem pepererat uxor Uriæ Davidi, adeo ut conficeretur morbo.

16 Quamobrem requiſivit David Deum propter puerum; & utens David jejunio, quã rediit, & pernoctavit, & cubavit humi.

17 Et quamvis ſeniores domus ejus inſtarent apud eum, ut erigeretur eum à terra; noluit tamen, neq; refecit ſe cum eis cibo.

18 Fuit autem die ſeptimo, ut morerentur infantes: quapropter timuerunt ſervi Davidis nunciare ei mortuũ eſſe infantẽ; dicebant enim, Ecce quũ eſſet infans vivus alloquebamur eũ, ſed non auſcultabat voci noſtræ, quomodo ergo dicentibus nobis ei, Mortuus eſt infans, idafficiet *eum* malo?

19 Sed videns David ſervos ſuos inter ſe muſſitantes, intellexit David mortuum eſſe infantem: dixitq; David ſervis ſuis, Mortuuſne eſt infans? qui dixerunt, Mortuus eſt.

20 Tum ſurgens David è terra lavit ſe, ac unxit ſe, & mutavit veſtimenta ſua, ingreſſuſq; domũ Jehovæ incurvavit ſe *hono rem habens*: poſtea rediens domũ ſuã, petiit ut apponerent ipſi cibum & comedit.

21 Dicebant autem ſervi ejus ei, Quæ *eſt* hæc res quam feciſti? propter infum infantem viventem jejunans flebas; poſtquam vero mortuus eſt infans, ſurgens comediſti cibum.

22 Qui dixit. Dum infans viveret, jejunans flebam: quia dicebã, Quis ſcit gratiam eſt facturus mihi Jehova, ut vivat infans.

23 At nunc mortuus eſt, quorſum ego jejunarem? poſſemne revocare eum denuo? Ego ſum abiturus ad ipſum, at ipſe non eſt reverſurus ad me.

24 Itaq; Davidconſolatus Bath-Schebham uxorem ſuam, & accedens ad eam, cubavit cum ea: pepereritq; filium, cujus nomen vocavit David Schelomonem, & Jehova dilexit eum.

25 Ideoq; mittens *Jehova* per Nathanem Prophetam, vocavit eum nomen ejus Jedidiam, propter Jehovam.

26 Bellum autem geſſit Joab contra Rabbam Ammonitarum, capiebat ipſam civitatem regiam.

27 Sed mittens Joab legatos ad Davidem, dixit, Oppugnavi Rabbam, etiam intercepi à civitate aquam.

28 Quare nunc congrega reſiduum populi, & caſtrametare contra hanc civitatem ut capias eam: ne ſi cepero civitatem, prædicetur nomen meum de ea.

29 Itaq; David congregato toto populo, profectus eſt Rabbam; quam expugnavit & cepit:

30 Et aſſumſit coronam regis eorum à capite ejus, cujus pondus erat talenti auri cum lapidibus pretioſis, impoſitaq; fuit capiti Davidis: & prædam civitatis detulit multa valde.

31 Populum vero, qui erat in ea eduxit ſubjecit ſerræ, & tribulis ferreis ac ferularibus ferreis: tradixitq; eos in formacem Moleci, & ſic fecit omnibus civitatibus Hammonitarum: deinde reverſus eſt David cum toto populo Jeruſchalaimam.

CAPUT XIII.

Abſchalom inceſtum ſororis vindicans Ammonem occidit, & ab irato patre fit profugus.

FUit autem poſt hæc, quum Abſchalomo filio Davidis ſoror pulcra *eſſet* nomine Thamar, ut deamaret eam Amnon filius Davidis:

2 Adeo ut præ angustia Amnon conficeretur morbo, propter Thamaram ſororem ſuam, quia virgo erat: unde occulta videbatur *ratio* in oculis Amnonis faciendi ei quicquam.

3 *Erat* autem Amnoni amicus nomine Jonadab filius Schimhæ fratris Davidis; *eratque* Jonadab vir aſtutus valde.

4 Qui dixit ei, Quare ſic attenuatus es, fili regis, ſingulo quoq; mane? an non indicabis mihi? cui dixit Amnon, Thamaram ſororem Abſchalomi fratris mei ego deamo.

5 Dixit vero ei Jonadab, Coba in cubili tuo, & age ægrotum: ut veniente patre tuo ad inviſendũ te dicas ei, Veniat, quæſo, Thamar ſoror mea ut teſtiatur me cibo, & paret ante oculos meos cibum, quem quum videro comedam è manu ejus.

6 Decumbens itaq; Amnon, egebat ægrotum: quumq; veniſſet rex ad inviſendum eũ, dixit Amnon regi, Veniat, quæſo, Thamar ſoror mea, ut paret ante oculos meos duas mattyas, & reſciat de manu ejus.

7 Quapropter miſit David ad Thamaram

mentum, qui dicerat, Ibi in domum Amnon fratris mei, & fac ei cibum illum.

7 Misit ergo David in domum Ammon, ut fratris filia, ipse dormiente, pulmentum faceret. Quæ cum ingressa fuisset, parari sibi in ipsius ante oculos illius, & coxit illa tetrapus.

8 Postea accipiens farraginem effudit eorum eo, quod venerit comedere, dixerat autem Ammon, Facite ut exeat quisquis a me, & exierunt quisq; ab eo.

9 Thamar vero dixit Ammon, Affero cibum ipsum in cœnaculum, ut reficiar è manibus tuis: & accipiens Thamar matrya illas quas paraverat, attulit ad Ammonem fratrem suum in ipsum cœnaculum.

10 Quum autem admoverat sibi ut comederet, prehendens eam dixit ei; Accede, cubа mecum, soror mea.

11 Quæ dixit ei, Ne, frater mi, ne comprimito me, nam non est ita faciendum in Israele: ne committito flagitium hoc.

12 Ego enim quo derivarem opprobrium meum? tu autē esses ut unus è flagitiosissimis in Israele: nunc itaque, alloquere, quæso, regem ut non interdicat me tibi.

13 Qui renuit auscultare voci ejus: & quum robustior esset ea, compressit eam cubando cum ea.

14 Deinde odit eam Amnon odio magno valde; majus enim erat odium quo odit eam, quam amor quo dilexerat eam: dixitq; ei Amnon, Surge, abi.

15 Illa vero dicente ei, Non est occasio mali maximi hujus, majoris altero quo afflicisti me, quod pellis me: noluit auscultare ei.

16 Sed inclamans puerum ministrum suum, dixit, Emitte jam istam à me foras, & obde pessulum foribus post eam.

17 Erat autē induta tunica versicolore, sic enim vestiebantur filiæ regis virgines pallii, quando emisit eam minister illius foras, & pessulū obdidit foribus post eam.

18 Tum Thamar assumtum cinerem imposuit capiti suo, tunicamq; versicolorem qua erat indura laceravit: & imposita manu su capiti suo abiens indefinenter vociferabatur.

19 Cui dixit Absalom frater ejus, An Ammon frater tuus fuit apud te? sed nunc, soror mea, tace, frater tuus est, ne apponas animum tuum ad hanc rem: itaq; consedit Thamar, idq; desolata, in domo Absalomi fratris sui.

20 Rex quoq; David audivit omnes res has, & displicuit ei valde.

21 Sed non loquebatur Absalom cum Ammone sive malum, sive bonum: quamvis odisset Absalom Ammonem, propterea quod compressisset Thamaram sororem suam.

22 Deinde fuit post biennium integrum, quum ei esset tonsor ovium Absalomo in planicie Chazoris, quæ est contermina Ephraimo, & invitavit Absalom omnes filios regis.

24 Nam ingressus Absalom ad regem dixerat, Ecce jam sunt tonsores ovium servo tuo: veniat, quæso, rex & servi ejus cum servo tuo.

25 Dixit autem rex Absalomo, Ne fili mi, ne nunc veniamus omnes, ut non præmaveamus te: & quamvis urgente eo, noluit tamen ire, sed benedixit ei.

26 Cui dixit Absalom, Saltem veniat, quæso, nobiscum Amnon frater meus: dixit vero ei rex, Quorsum iret tecum?

27 Sed urgente ipsū Absalomo, dimisit cum eo Amnonē, & omnes filios regis.

28 Præceperat autem Absalom pueris suis dicendo, Videte, quæso, quum lætus fuerit animus Amnonis vino, & edixero vobis, Percutite Amnonem, ut morte afficiatis eum; ne timeatote: nonne quia ego præcepero vobis? confirmamini & strenui estote.

29 Itaq; fecerunt pueri Absalomi Amnoni, quemadmodum præceperat Absalom: quapropter surrexerunt omnes filii regis, & insidentes quisq; mulo suo aufugerunt.

30 Fuit autē dum adhuc essent in via, ut rumor quidam perveniret ad Davidem, dicendo, Percussit Absalom omnes filios regis, neq; relictus est ex eis unus.

31 Quapropter surgens rex laceravit vestimenta sua, & cubabat humi ei omnibus servis suis adstantibus, laceratis vestibus.

32 Cui loquutus Jonadab filius Schimeæ fratris Davidis, dixit, Ne dicat dominus meus, Omnes pueri filii regis occisi sunt morte, cum Amnon solus mortuus sit: nam ex præstituto Absalomi factum est id quod proposuerat, ex quo die compressit ille Thamaram sororem ipsius.

33 Nunc ergo ne statuat dominus meus rex apud animum suum quicquam, dicendo, Omnes filios regis mortuos esse: non omnes, sed Amnon solus mortuus est.

34 Interea fugiebat Absalom: puer autem speculator sublatis oculis suis, vidit quod ecce populus multus veniebant à via ad illum, via à latere montis:

35 Et dixit Jonadab regi Ecce filii regis veniunt: secundum verbum servi tui hic factum est.

36 Fuitq; quum absolvisset eloqui, ut ecce filii regis advenirent, & sublata voce sua flerent: tum rex quoq; & omnes servi ejus fleverunt fletu magno valde.

37 Absalom autem fugit, & profectus est ad Thalmajum filium Hammichuris regem Gesthuris: luxitq; David de filio suo omnibus diebus illis.

38 Quumq; Absalom venisset Gesthurem, fuit ibi tribus annis.

CAPUT XIV.

Absalom mulieris sollertia revocatur, sed facium patris non videt, donec missum Joabi instandi jusserit.

QUum autem consumeret Davidem regem *desiderium* exeundi ad Absalo-

Iosuam (consolationem enim ceperat de Amnone, quia mortuus esset.) *Cap. 14.*

2 Cognoscens Joab filius Tzeruiæ, animum regis hærere Abschalomo:

3 Misit Joab Thekoham, & assumsit inde mulierem astutam, dixitq; ei, Age, quæso lugentem, & indue te jam vestibus lugubribus, neq; ungitor o'eo, sed esto sicut mulier jam dies multos lugens de mortuo.

4 Ita veniens ad regem alloqueris eum in hanc sententiam; indidit q; Joab ipsi verba ori ejus.

5 Itaq; alloquuta est mulier illa Thekoha regem, quum procidens super faciem suum in terram incurvasset se, dixitque, Serva, O rex.

6 Cui dicente rege, Quid tibi est? dixit illa: At mulier vidua sum, & mortuus est vir meus.

7 Ancillæ autem tuæ duo erant filii, qui dū rixarentur ambo in agro, nec esset dirimens inter eos, percussit alter hunc, qui unicus est: hic vero morte affecit illum.

8 Tum ecce surgens tota familia contra ancillā tuam, dixerunt, Da percussorē fratris sui, ut morte afficiamus eum pro vita fratris sui quem interfecit, & perdamus etiam ipsū hæredem: ita extinxerint prunā meā quæ remansit, non relinquendo viro meo nominis superstitem in superficie terræ.

9 Dixit vero rex mulieri illi, Abi domum tuam: & ego mandabo de te.

10 Sed dixit mulier illa Thekoha rex, In me, domine mi rex, *sit* hæc iniquitas, & in familiam patris mei; nam rex cum solio suo erit innocuus.

11 Cui dixit rex, Eum qui loquitur contra te, adducito ad me, ut non pergat amplius attingere te.

12 Iterum dicente, Recordetur, quæso, rex Jehovæ Dei tui, ne plus vindex sanguinis perimat, neq; perdant filium meum: dixit *rex*, *Ita* vivit Jehova, non cadet è capillis filii tui in terram.

13 Tum dixit mulier illa, Eloquatur quæso ancilla tua apud dominum meum regem aliquid: quo dicente, Eloquere:

14 Dixit mulier, Ex quare cogitasti rem hujusmodi contra populum Dei? ex eo enim quod loquatur rex hanc rem ipsam, quasi reus *est*, dum non revocat rex dejectum illius.

15 Nā omnino morituri sumus, & *futuri* veluti aquæ diffluentes in terrā, quæ non recipiuntur: quia non sustulit Deus vitam illius, etiā inivit cogitationes, ut non maneat dejectus ab illo is qui dejectus est:

16 Nunc sanè quod veni alloquutā domino meo regem de hac re, *veni* quia metuum mihi incusserunt populus: quapropter dixit ancilla tua, Alloquar jam regem, fortassis faciturus est rex verbum ancillæ suæ:

17 Quia auscultaverit rex eripiendo ancillam suam è manu viri, perdituri me & filium meum pariter è possessione Dei.

18 Dixit ergo ancilla tua, Jam erit verbum domini mei regis ad quietem: nam ut Angelus Dei, ita *est* dominus meus rex quum audit bonum aut malum: & Jehova Deus tuus erit tecum.

19 Respondens vero rex, dixit mulieri illi, Ne quæso celato me rem, de qua interrogaturus sum te: cui dixit mulier illa, Loquatur jam dominus meus rex.

20 Itaq; dicenti regi, An opera Joabi adfuit tibi in tota hac re? respondens mulier dixit, *Ita* vivit anima tua, domine mi rex, non est flectendum ad dexteram vel ad sinistram ab omnibus quæ loquutus est dominus meus rex: nam ipse servus tuus Joab præcepit mihi, & ipse indidit ori ancillæ tuæ omnia verbi hæc.

21 Ut circumduceret speciem hujus sermonis, fecit servus tuus Joab rem hanc: dominus autem meus sapiens est, quasi sapientia Angeli Dei, ad cognoscendum quicquid sit in hac terra.

22 Quamobrem dixit rex Joabo, Ecce fecisti jam rem hanc: abi ergo, reduc puerum illum Abschalomum.

23 Tum procidens Joab in faciem suam vertus terram, incurvavit se, & benedixit regi: dixitq; Joab, Hodie experitur servus tuus, me invenisse gratiam in oculis tuis, domine mi rex; quod effecit rex verbum servi sui.

24 Deinde surgens Joab abiit Gesuram, reduxitq; Abschalomum Jeruschalaimam.

25 Dicente vero rege, Divertito domum suam, & faciem meam ne videto; divertit Abschalom domum suam, & faciem regis non vidit.

26 Non erat autem vir pulcher ut Abschalom in toto Israele, laudabilis valde: à planta pedis ejus, usque ad verticem ejus, non erat in eo vitium.

27 Et quum tondebat *capillos* capitis sui (fiebat autem exactis singulis annis ut conderet, quia prægravabant eum, tondebat eos) ut penderent capilli eos capitis sui ducentis ficlis ponderе regio.

28 Et nati sunt Abschalomo tres filii, & filia una nomine Thamar: hæc erat fœmina pulcra specie.

29 Itaq; mansit Abschalom Jeruschalaimis biennium integrum, quum faciem regis nondum vidisset.

30 Quapropter mittente Abschalomo ad Joabum, ut mitteret eum ad regem, quum nollet venire ad ipsum: & mittente adhuc secundo, iterum nollet venire:

31 Edixit servis suis, Videte possessionem Joabi adjacentē meæ, ubi ei *est* hordeum, ite & succendite eam igni: succenderunt q; servi Abschalomi possessionē illam igne.

32 Tum surgens Joab venit ad Abschalomum in domum ejus; dixitq; ei, Quare succenderunt servi tui possessionem istam, quæ mea *est*, igne?

33 Dixit Abschalom Joabo, Ecce misi ad te, dicens, Veni huc & mittam te ad regē ut dicas, Quare veni Gesthure? melius

Abs. nihil me adhuc illi esse; quamobrem nunc videam faciem regis; quod si rei in me iniquitas, morte afficiat me.

34 Veniens itaq; Joab ad regem indicavit ei, qui vocavit Abschalomum: isque veniens ad regem incurvavit se super faciem suam in terram coram rege: & osculatus est rex Abschalomum.

CAPUT XV.

Abschalom rebellionis regnum affectat, quem pater pauca fugit.

1 Ubi autem aliquanto post, ut pararet sibi Abschalom currum cum equis, & quinquaginta viros præcurrentes sibi.

2 Præterea mane surgens Abschalom, stabat secundum viam ipsius portæ: eratq; ut cuicunq; esset lis veniendi ad regem in jus, inclamans Abschalom eum, diceret, Ex quanam civitate es? quo dicente, Ex aliqua tribuum Jisraelis *sum* servus tuus:

3 Diceret ei Abschalom, Considera rationes tuas, bonæ *sunt* & rectæ: sed qui audiat nemo *est* tibi à rege.

4 Et dicebat Abschalom, Utinam ponerer me judicem in hac terra, ut ad me veniret cuicunq; est lis aut causa, & justum pronunciarem ipsum.

5 Erat etiam quum quis appropinquaret qui incurvando se honorem exhiberet ei, ut, extensa manu sua, eum apprehensum deoscularetur.

6 Quumq; faceret Abschalom omnibus Jisraelitis hac ratione, qui veniebant in jus ad regem, furabatur Abschalom animos Jisraelitarum.

7 Tandem fuit exactis quadraginta annis, ut diceret Abschalom regi; Abeam, quæso, ut persolvam votum meum quod voti Jehovæ, Chebronem.

8 Nam votum vovit servus tuus, quum resiederem Geschure in Syria, dicendo, Si omnino reduxerit me Jehova Jeruschalaim, ita colam Jehovam.

9 Cui dicente rege, Abi cum pace, surrexit abiitq; Chebronem.

10 Miserat autem Abschalom exploratores per omnes tribus Jisraelis, qui dicerent, Quum audieris sonum buccinæ, Chebrone, tum dicetis, Regnat Abschalom.

11 Cum Abschalomo vero abierant ducenti viri Jeruschalaimis, vocati *quidem*, sed cuntes integro animo: non enim conscii erant ullius rei.

12 Miserat etiam Abschalom *accersitum* Achithophelem Gilonitam, consiliarium Davidis, à civitate ejus Gilunte, quum mactaturus esset animalia: fuitq; conjuratio fixa, populo indesinenter augescente cum Abschalomo.

13 Tum venit nuncius quidam ad Davidem, dicens, Animum Jisraelitarum sectatur Abschalomum.

14 Quamobrem dixit David omnibus servis suis, qui cum ipso *erant* Jeruschalaimis, Surgite & fugiamus ante adventum Abschalomi, alioquin poterit nobis effugium; festinanter properate, ne celeriùs assequatur nos, & impellat in nos malum, aut percutiat hanc civitatem acie gladii.

15 Dicentibus ergo regi servis regis, Omnino prout elegerit dominus meus rex, ecce servos tuos.

16 Egressus est rex cum tota familia sua sequente vestigia ipsius: tantum reliquit rex decem fœminas concubinas, ad custodiendum domum suam.

17 Egressus autem rex & totus populus sequens vestigia ejus, subsiterunt in quodam loco remoto.

18 Quumq; omnes servi ejus transirent ad latus ejus, cum omnibus Cerethæis & omnibus Pelethæis: omnes quoq; Gittæi sexcenti viri, qui Getho ad vestigia ipsius venerant, transirent ante faciem regis:

19 Dixit rex Ithajo Gittæo Quare ires tu quoq; nobiscum? revertere & mane cum rege, nam extraneus es, & etiam remigraturus es in locum tuum.

20 Nuperrime venisti, & hodie abducere te ad vagandum nobiscum, quum ego abeam, quo me ire contigerit? revertere, & redde fratribus tuis recum benignitatē & fidem.

21 Respondens vero Ithai regi dixit, *Ut* vivit Jehova, & vivit dominus meus rex tantummodo in loco ubi erit dominus meus rex, sive ad mortem, sive ad vitam, ibi famulus est servus tuus.

22 Dixit itaq; David Ithajo, Veni & transi; transiviit; Ithai Gittæus cum omnibus viris suis, & cunctibus parvulis qui *erant* secum.

23 Et omnes incolæ terræ flebant voce magna, dum populus totus transiret: rex itaq; pertransivit torrentem Kidronem, totusq; populus transibant versus viam *ad* desertum.

24 Quum autem ecce Tzadok quoq; & omnes Levitæ cum eo ferentes arcam fœderis Dei, collocassent arcam Dei, ascendente etiam Ebjathare; donec absolveret totus populus ille transire è civitate:

25 Edixit rex Tzadoko, Revoc arcam Dei in civitatem: si invenero gratiam in oculis Jehovæ, utiq; reducet me, & faciet ut revisam sē & habitaculum suum.

26 Quod si ita dixerit, Non delector te; ecce me, faciat mihi prout bonum *videtur* in oculis suis.

27 Præterea dixit rex Tzadoko Sacerdoti, Ipse es videns revertere in civitatem cum pace; Achimahatz filius tuus, & Jehonathan filius Ebjatharis, duo filii vestri vobiscum.

28 Videte, ego cunctabundus sum in campestribus istius deserti, donec veneris à vobis qui annuncies mihi aliquid.

29 Itaq; reduxit Tzadok cum Ebjathare arcam Dei Jeruschalaimæ; & consederunt ibi.

30 David autem ascendebat ad clivum montis olivarum indesinenter flens & operta

perens capite suo, & pergens discrucietur: similiter totius populi qui *erant* cum eo oppressarant quisque caput suum, & ascendebant indesinenter flendo.

31 Quumq; Dan nunciaret, dicendo, Achithophel *est* inter conjuratos cum Absalomo, dixit David, Stultum vertede quæso, consilium Achithophelis, o Jehova.

32 Deinde fuit quum David pervenisset usque ad illius verticem, ubi incurvando *se erat honori habiturus* Deojus ecce Chusai Arcates occurrit ei lacerata unica tua, & terra imposita capiti suo.

33 Cui dixit David, si transieris mecum, utique eris mihi oneri:

34 Sin autem in civitatem reversus, dixeris Absalomo, Servus tuus, O rex, fuerus fum, servus equidem patris tui fui jamdiu, nunc autem similiter sum servus tuus; utique irritum facies mea causa consilium Achithophelis.

35 Et annon tecum *erunt* ibi Tzadok & Ebiathar Sacerdotes ederic igitur, ut quamcunq; rem audiveris è domo regis, indices Tzadoko & Ebiathari Sacerdotibus.

36 Ecce ibi cum eis *sunt* duo filii eorum, Achimohatz Tzadoki, Jehonathan autem Ebiathar; per quos mittentes ad me *indicetis* quamcunque rem audiveris.

37 Itaque venit Chusai amicus David in civitatem: quum Absalom venturus esset Jerusalaima.

CAPUT XVI.

Ziba confert David bona Mephiboscthi. Absalom palam cum patris concubinis congreditur.

DAvid autem transierat paululo præter verticem *montis*, quum ecce Tziba puer Mephiboscherhi *venit* obviam ei, & par asinorum instractorum, quibus imposita *erant* ducenti panes, & centum uvæ passæ, centumque poma, & uter vini.

2 Dixit ergo rex ipsi, Quid *tibi volunt* hæc tua? cui dixit Tziba, Hi asini pro familia regis *sunt* ad insidendo: hi vero panes & poma *sunt* ad comedant pueri, & vinum, ut bibant qui fessus fuerit in deserto.

3 Tum dicente rege, Et ubi *est* filius domini tui? dixit Tziba regi, Ecce resi der Jerusalaimis; dicit enim, Hodie reddituri sunt mihi domus Israelis regnum patris mei.

4 Quamobrem dixit rex Tzibæ. Ecce tuum *esto* quicquid *erat* Mephiboscherhi. cui dixit Tziba, Incurvans me *honorem habeas* benevolum gratiam in oculis tuis, domine mi rex.

5 Deinde progredicbatur rex David Bachurima versus: ecce autè inde quidam prodiens è familia domestica Schaulis, nomine Schimbi filius Gera procedebat indesinenter maledicens.

6 Et apperebat lapidibus Davidem, & omnes servos regis David: quamvis totus populus & robustissimi quique, à dextera ejus, & à sinistra ejus *erant*.

7 Sic autem dicebat Schimbi maledicendo ei, Exi, exi, vir sanguinarie, & vir nequissime.

8 Converti in te Jehova omnes cædes familiæ Schaulis, cujus loco regnasti, tradirque Jehova regnum ipsum in manum Absalomi filii tui: jam ecce te in malo tuo, quia vir sanguinarius es.

9 Tum dicenti Abisthai filio Tzeruiæ regi, Quare maledicret canis iste mortuus domino meo regi? Transeam, quæso, ut auferam caput ejus.

10 Dixit rex, Quid mihi vobiscum, filii Tzeruiæ? si maledicit, atque si Jehova dixit ei, Maledic Davidi, ecquis dicat, Quare sic facis?

11 Deinde dixit David Abisthajo & omnibus servis suis, Ecce filius meus, qui prodiit è visceribus meis quærit vitam meam: quanto igitur magis nunc Benjamiuita iste? finite eum ut maledicat, quia edixit ei Jehova.

12 Forsane respiciet Jehova ad afflictionem meam, & reddet Jehova mihi bonum loco maledictionis ejus, hodierno die.

13 Itaque progrediebantur David cum hominibus suis, iterque suo: quamvis Schimbi pergens in latere montis exadverso ejus inde iremer maledicebat, & appetebat lapidibus ex adverso ejus, & inspicebat pulverem.

14 Sic advenit rex & totus populus qui *erat* cum eo fessi; & recreavit se ibi.

15 Absalom verò & totus populus ejus Israelitæ ingressi sunt Jerusalaimam, & Achithophel cum eo.

16 Fuit autem quum venisset Chusai Arcates amicus David ad Absalomum, & dixisset Chusai Absalomo, Vivat rex, vivat rex.

17 Ut dixerat Absalom Chusaio, Hæccine *est* lenignitas tua erga amicum tuum? quare non iristi cum amico tuo?

18 Dixit item Chusai Absalomo, Nequaquam: quem enim elegit Jehova ac populus hic, ac omnes Israelitæ, non ero *ejus*, ac cum eo manebo.

19 Secundo, Cui ego ser vierò? nonne coram filio ejus? quemadmodum servivi coram patre tuo, sic futurus sum coram te.

20 Dixit autem Absalom ad Achithophelem, Da consilium quid faciamus.

21 Dixit verò Achithophel ei Absalomo, Congredere cum concubinis patris tui, quas reliquit ad servandum domum tuam: ut audiente toto Israele fortidem te redditum esse patri tuo, confirmentur manus omnium qui tecum *sunt*.

22 Quapropter quum tetendissent Absalomo tentorium super tectum Iliæ, congressus est Absalom cum concubinis patris sui ante oculos totius Israelis.

23 Consilium enim Achithophelis, quod consulebat diebus illis, *erat*, ac si quis consuluisset verbum ipsum Dei ita erat quodque

quidque consilium Achitophelis cum Davidi cum Absalomo.

CAPUT XVII.

Achitophelis consilium a Chusai.

1 Dixit præterea Achitophel Absalomo, Deligam, quæso, duodecim millia virorum ut surgens persequar Davidem hac nocte;

2 Et invadens eum, dum est lassus & remissis manibus, ita perterrefaciam eum, ut fugiat totus populus qui cum eo *est*; sic percutiam regem ipsum solum.

3 Tum reducam totam illum populum ad te; quasi restituto rerum omnium *est* is, quem tu quæris; tuti populo erit pax.

4 Et recta videbatur res illa in oculis Absalomi, & in oculis omnium seniorum Israelis.

5 Sed dixit Absalom, Voca jam etiam Chusaijum Arachæum, ut audiamus quid sit in ore etiam ipsi.

6 Quum ergo venisset Chusai ad Absalomum alloquutus est eum Absalom, dicendo, In hunc sententiam loquutus est Achitophel. An factum *sumus* verbum ejus? si non *facturi sumus*, tu loquere.

7 Dixit vero Chusai Absalomo, Non *est* bonum consilium istud quod consuluit Achitophel hac vice.

8 Deinde dixit Chusai, Tu novisti patrem tuum & homines ejus esse robustos; præterea amaro animo sunt, raptis ursis catulis in agro: quumque pater tuus bellicosus sit, non pernoctabit cum populo.

9 Ecce nunc ipse delituit in aliqua è fossis, aut in aliquo è locis *suis*: erit autem quum ceciderint ex istis *aliquot* in principio, ut audiens quisq; dicat, Fuit plaga in populo qui sequitur Absalomum:

10 Et ipsi etiam strenui, quorum animus *est* ut animus leonis, omnino colliquescet: nosse enim totus Israel robustum esse patrem tuum, & strenuos qui *sunt* cum eo.

11 Sed consulo, ut prorsus congregato ad te toto Israele à Dane Beer-schebam usque, sicut arena quæ *est* ad mare in multitudine; & te ipso procedente in medio eorum;

12 Aggrediamur eum ubicunque locorum repertus fuerit, & compode ingruamus ei, quemadmodum cadit ros super terram: sic non relinquetur ex eo, id est, ex hominibus qui *sunt* cum eo, vel unus.

13 Quod si in civitatem se receperit, circumstent omnes Israelitæ funibus illam funemq; illam funem, & trahemus illam usque ad torrentem, adeo ut ne lapillus quidem inveniatur ibi.

14 Tum dixit Absalom & omnes Israelitæ, melius *est* consilium Chusai Arachæi quam consilium Achitophelis. Jehova autem præordinaverat irritum facere consilium Achitophelis optimum, ut induceret Jehova in Absalomum malum *suum*.

15 Deinde dixit Chusai Tsadoco & Abiathari sacerdotibus, Ista & talia consuluit Achitophel Absalomo & senioribus Israelis: hæc vero & talia consului ego.

16 Nunc itaq; mittite festinanter, & indicate Davidi, dicendo, Ne pernoctato hac nocte in campestribus istius deserti, quinimo omnino trajicito: ne absorbeatur rex & totus populus, qui cum eo *est*.

17 Jehonathan autem & Achimahatz constiterant ad fontem Rogelis, ad quos profecta quædam ancilla indicavit eisdem ipsi (erant enim indicantes regi Davidi: non enim poterant cõparere *aut* ingredi in civitatem)

18 Videns tamen eos puer, indicavit Absalomum: quapropter abeuntes ambo festinanter venerunt in domum cujusdam Bachurimæ, cui puteus *erat* in atrio ipsius, quo descenderunt.

19 Quumque accipiens mulier ipsi expli-asset tegumentum in superficie illius putei, & expandisset super illud molam; non innotuit res.

20 Venientibus enim servis Absalomi ad eam mulierē domūs ejus, & dicentibus, Ubi *est* Achimahatz & Jehonathan? dixit eis ipsa mulier, Transiverunt rivulū istum aquæ. Quapropter quum quæsivissent, ac non invenissent, reverti sunt Jerusalaima.

21 Fuit autē postquam abiissent illi, ut hi ascendentes è puteo pergerent nunciaturi regi Davidi: dixerunt q; Davidi, Surgite & transite festinanter hanc aquam, sic enim consuluit contra vos Achitophel.

22 Surgens itaq; David & totus populus qui *erat* cum eo, trajecerunt Jardenem: dum illucesceret mane, ne unus quidem deerat, qui non transiisset Jardenem.

23 Achitophel autem videns non fieri consilium suum, instravit asinū suo & surgens abiit domum suam, & præcepit domui suæ in familiam suam, strangulavit se: & mortuus est & sepultus in sepulcro patris sui.

24 David vero venerat Machanaimam, quum Absalom trajiceret Jardenem, ipse & omnes Israelitæ cum eo.

25 Tum constituerat Absalom loco Joabi qui præest exercitui. Hamasa autē filius *erat* cujusdā nomine Jithræ Israelitæ, qui congressus fuerat cum Abigale filia Nachaschæ sorore Tsarujæ matris Joabi.

26 Et castra posuit Israel cum Absalomo *in* terra Gilhadis.

27 Fuit autem quum venisset David Machanaimam, ut Schobi filius Nachaschi è Rabba Hammonitarum; & Machir filius Hammielis è Lodebaro; ac Barzillai Gilhadita è Rogelimis;

28 Cubilia, & pelves, & vasa fictilia, & triticum, & hordeum, & farinam, etiam spicam tostam, & fabas, & lentes etiam tostas;

29 Et mel, & butyrum, & pecora pecudes, & caseum armentalis attulerunt ad Davidem & ad populum qui *erat* cum eo, ut comederent: dicebant enim, Populus iste famelicus, & lassus, & sitibundus *est* in deserto.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Abschalom vitam, & per eandem ab arbore dependens à Joabo transfoditur.

QUum autem David lustrato populo qui *erat* secum præposuisset chiliarchos & centuriones eis:

2 Et commisisset David populū tertiam manū Joabi, & tertiā manū Abischai filii Tseruiæ fratris Joabi, & tertiā manū Ithai Gittæi; dicebat rex populo. Omnino proceduru⁹ sum ego quoq; vobiscū.

3 Sed dixit populus, Non ex proceduru⁹, nam sive plaue fugerimus, non apponet ad nos animum, sive moreremur dimidiū nostrūm non apponerent ad nos animū, jam ut sumus, decies mille *essemus*: quare nunc melius erit, si fueris nostra causa pervigil ad ferendum opem.

4 Dicens itaque eis rex, Quod bonum visum fuerit in oculis vestris faciam; substitit rex in spatio ipsius portæ; dum totus iste populus procederent per centenos & millenos.

5 Præcepit autem rex Joabo, & Abischajo, & Ithajo, dicendo, Leniter propter me erga puerū istum, erga Abschalomum: & totus populus audiverat, quū præciperet res omnibus præfectis de Abschalomo.

6 Egressio itaque populo in agrum obviam Israeli, fuit prælium ad sylvam Ephrajimitarum:

7 Ubi cæsi sunt populus Israelis ante servos Davidis, adeo ut esset ibi plaga magna in die illo, viginti millium.

8 Nam quum esset ibi sparsum prælium in superficiem totius terræ, plures consumsit sylva ista de populo, quam consumserit gladius die illo.

9 Obviam autem factus est Abschalom servis Davidis: & Abschalomo insidente mulo, venit mulus subter perplexā quercum magnam, cui quercui ita hæsit caput ejus ut penderet inter cœlū & terram, & mulus qui sub eo *erat* prætergrederetur.

10 Quod videns quidam nunciavit Joabo, & dixit, Ecce vidi Abschalomum suspensum de quercu.

11 Dixit vero Joab viro illi qui nunciabat sibi, Quum ecce videris, quare ergo non percussisti eum ibi *deficiens* in terram? nam penes me *erat* dare tibi decem *ficos* argenteos & cingulum unum.

12 Sed dixit vir ille Joabo, Etiamsi ego appenderem manibus meis mille *ficos* argenteos, non extenderem manum meam in filium regis: nam nobis audientibus, præcepit rex tibi, & Abischajo, & Ithajo, dicendo, Observate quicunque *estis* de puero isto, de Abschalomo.

13 Aut si commisissem ex me ipso falsitatem, cum nulla res celari possit à rege, an tu staturus es te ex adverso?

14 Dixit vero Joab, Non ita morabor coram te: & assumens tria tela in manū *suam*, infixit ea in cor Abschalomi adhuc viventis, per medium quercum.

15 Deinde circumdederunt decem pueri armigeri Joabi, percusserunt Abschalomum ita ut morte affecerint eum.

16 Tum tubā insonare Joabo buccina, reversus est populus ejus à persequendo Israelitis, quia subtraxit Joab populum.

17 Assumserunt q; Abschalom um, & projicientes eum in ea sylva in quandam foscam magnā, struxerunt super eum cumulū lapidum magnū valde: omnes vero Israelitæ fugerunt quisque ad tentoria sua.

18 Abschalom autem assumsā statuerat sibi in vita sua titulum in convallē regis (dicebat enim, Non *est* mihi filius) ut monimentum staturum nominis mei: quapropter vocavit statuam filium de nomine suo, quæ vocatur, Locus Abschalomi usque in diem hanc.

19 Quumque Achimahatz filius Tzadoki diceret, Excurram quæso & nunciem regi, Jehovam vindicasse eum è manu hostium ejus:

20 Dixit ei Joab, Tu non is es, qui *perferas* nunciam hoc die, sed nunciabis die alio, hodie autē non es nunciaturus, quandoquidem filius regis mortuus est.

21 Dixit vero Joab cuidam Æthopi, Abi, nuncia regi quod vidisti: qui Æthops incurvans se *coram* Joabo, cucurrit.

22 Pergens autem adhuc Achimahatz filius Tzadoki, dicebat Joabo, Quicquid tandem fit, excurram ego quæso & post ipsū Æthopē: ut ut diceret Joab, Quamobrem tu curreris esto, fili mi, cum tibi non sit nuncius convenies?

23 Quicquid fit, *inquit*, excurram; cui dixit *Joab*, Excurre: excurrens itaque Achimahatz via planicie, prægressus est Æthopem illum.

24 Consederat autem David inter duas portas: & iverat speculator in tectū portæ ad ipsū muri, qui sublevans oculis suis vidit quod ecce quidam accurrebat solus.

25 Quamobrem inclamante speculatore & indicante regi, dixit rex, Si solus est, nuncius est in ore suo: ita veniendo indefinenter appropinquabat.

26 Deinde vidit speculator quendam alium accurrentem, & inclamans speculatore janitorem, dixit, Ecce quidam accurrit solus: tum dixit rex, Nuncium allaturus est etiam hic.

27 Dicente vero speculatore, Ego video cursum prioris quasi cursum Achimahatz filii Tzadoki; dixit rex, Vir bonus est, & propter nuncium bonum venit.

28 Tandem exclamans Achimahatz regi dixit, Pax, & regi *honorem habuit* sese in curvans faciē sua versus terram: dixitque, Benedictus Jehova Deus tuus, qui dedidit homines illos, qui extulerant manum suam contra dominum meum regem.

29 Dixerit autem rex, *Pax* *est* puero Abschalomo? dixit Achimahatz, Vidi multitudinem aliquam magnam quum mitteret Joab servum regis, & me ser-

vum

ſum nemo, ſed mihi novi quid eſſet.
Sed dixit mihi: Diverte, conſiſte iſthic: qui diverterat ſteti.
31 Tum ecce Æthiops ille venit: dixitq; Æthiops, Nuncium accipiat dominus meus rex: quod vindicaverit te Jehova hodie è manu omnium inſurgentium contra te.
32 Dixit itaque rex Æthiopi, An pax eſt puero Abſalom? cui dixit Æthiops, Sint ſicut puer iſte inimici domini mei regis, & quicunq; inſurgunt contra te ad malū.

CAPUT XIX.

David deplorat Abſalomum, ignoſcit ſuis fugitivis, & amicis benefacta offendit animos.

1 Tum commotus rex, aſcendens in cenaculum illius portæ flebat: & ita dicebat eundo, Fili mi Abſalom, fili mi, fili mi Abſalom, utinam mortuus eſſem ego, *utinam* eſſem loco tuo, Abſalom fili mi, fili mi. *Caput 19.*
2 Quum autem nunciarum eſſet Joabo, Ecce rex flet ac luget de Abſalomo:
3 Fuit illa ſalus eo die *conuerſa* in luctum toti populo, quod audiret populus eo die dicentes, Dolore afficitur rex de filio ſuo.
4 Et furtim populus ille eo die veniebat in civitatem, quemadmodum furtim ſe ſurripiunt populi fugientes populus rubore ſuffuſus, ſi fugiſſent in prælio.
5 Rex vero obvolverat faciem ſuam, & clamabat rex voce magna, Fili mi Abſalom, Abſalom fili mi, fili mi.
6 Quum veniem Joab ad regem intro, dixit, Pudefeciſti hodie vultum omnium ſervorum tuorum, qui eripuerunt vitam tuam hodie, & vitam filiorum tuorum filiarumq; tuarum, & vitam uxorum tuarum, & vitam concubinarum tuarum:
7 Amando odores tuos, & odio proſequendo amantes tui: ut qui indicaſti hodie non eſſe tibi principes aut ſervos *nullo omnino*, cum experiar hodie ſi Abſalom viveret, & nos omnes hodie mortui eſſemus: nunc rectum *fore* in oculis tuis.
8 Nunc ergo ſurge, exi, & loquere quæ fiunt cordi ſervis tuis: nam per Jehovam juro, ſi non exieris, non permanebit quiſquam apud te hac nocte, & pejus tibi futurum hoc omni malo quod obvenit tibi ab adoleſcentia tua uſque nunc.
9 Surgens itaque rex conſedit in porta: quod quum toti populo nunciaſſent dicendo, Ecce rex conſedet in porta, venit totus populus ante regem. Iſraelitæ vero fugerant quiſque in tentoria ſua.
10 Erat autem totus populus lite diſceptans apud ſe in omnibus tribubus Iſraelis, dicendo, Ille rex eripuerat nos è manu omnis inimicorū noſtrorum, & idem liberaverat nos è manu Philiſthæorum, modo autē fugit ex hac terra ab Abſalomo.
11 Abſalom vero quem unxeramus *regnaturum* ſuper nos, mortuus eſt in hoc prælio: nunc ergo quare quieſcitis à revocando rege?
12 Quapropter rex David miſit ad Tzadokum & ad Abiathareum ſacerdotes qui dicerent, Alloquimini ſeniores Jehudæ, dicendo, Quare eſtis poſtremi ad reducendum regem domum ſuum: cum ſermo totius Iſraelis pervenerit ad regem *de reducendo eo* domum ſuam?
13 Fratres mei estis, os meum & caro mea eſtis: quare ergo poſtremi eſtetis ad reducendum regem?
14 Hamaſæ quoque dicite, An non os meū & caro mea es? ita faciat mihi Deus, & ita pergat, ſi non princeps militum ſis tu coram me omnibus diebus loco Joabi
15 Sic quum inflexiſſet animum omnium virorum Jehudæ, quaſi viri unius: miſerunt ad regem, *qui dicerent*, Revertere tu & omnes ſervi tui.
16 Revertens igitur rex venit uſque ad Jardenem: Jehuda autem venit Gilgalem, ut iret obviam regi, ad traducendum regem cis Jardenem,
17 Quum feſtinans Schimhi filius Gera Binjaminita qui *erat* è Bacharimis, deſcendit cum viris Jehudæ obviam regi Davidi:
18 Et mille viri cum eo è Binjamine, Tziba quoque miniſter familiæ Schaulis, & quindecim filii ejus, & viginti ſervi ejus cum eo: qui tranſmiſerunt Jardenem ante regem.
19 Quum ergo tranſviſſet pontem ille ad tranſvehendum familiā regis, & ad faciendū quod bonū *videretur* in oculis ejus: Schimhi filius Gera procidit coram rege, quando tranſiecturus erat per Jardenem:
20 Et dixit regi, Ne imputet mihi dominus meus iniquitatem, neque recorderis quæ iniquè egit ſervus tuus, quo die egreſſus eſt dominus meus rex Jeruſchalaimis: ut rex reponat in animo ſuo.
21 Agnoſcit enim ſervus tuus, ego enim peccavi: ſed ecce veni hodie prior tota domo Joſephi, ut deſcenderem obviam domino meo regi.
22 Reſpondente vero Abiſchajo filio Tzerujæ ac dicente, An propterea morte non afficietur Schimhi, quia maledixit unctio Jehovæ?
23 Dixit David, Quid mihi & vobiſcum filii Tzerujæ, quod eſtis mihi hodie adverſarii? hodiene afficietur morte quiſquam in Iſraele? nam nonne agnoſco hodie me eſſe regem ſuper Iſraelem?
24 Dixitque rex Schimhi *ipſi*, Non es moriturus: & juravit ei rex.
25 Mephiboſcheth quoque nepos Schaulis deſcenderat obviam regi: non curaverat autem pedes ſuos, neque curaverat myſtacem ſuum, & veſtes ſuas non laverat ex quo die abierat rex, uſque ad diem quo venit cum pace.
26 Fuitq; obvius regi quum rediret rex Jeruſchalaima: qui dixit rex, Quare non proſecutus es mecum, Mephiboſcheth?
27 Qui dixit, Domine mi rex, ſervus meus

decepit

quæpiã me; nam dixerat servus tuus, Insternam mihi asinam ut ins[illegible]dens vel abeã cum rege, quia claudus *est* servus tuus.

28 Et traduxit servum tuum apud dominum meum regem: dominus autẽ meus rex *est* sicut Angelus Dei, quare fac quod bonum *videtur* in oculis tuis.

29 Nam, non erant omnes domus patris mei nisi rei mortis apud dominum meũ regẽ, quum posuisti servum tuum inter comedentes *cibum* mensæ tuæ: & quid *est* mihi amplius juris *postulandum*, aut expostulandum amplius apud regem?

30 Cui dixit rex, Quare eloqueris ultra verba tua? ediximus ut tu & Tziba partiamini agrum.

31 Dixit vero Mephibosheth regi, Vel omnia accipiat: postquam venit dominus meus rex cum pace domum suam.

32 Barzillai quoq; Gilleadita descenderat à Galeimis, quare traduxit eum rege Jardenem prosequendo eum per Jardenem.

33 (Erat autem Barzillai senex valde, natus octoginta annos, qui sustentaverat regem dum resedit Machanaimis, nam vir magnus erat valde.)

34 Dixit itaq; rex Barzillajo, Tu progredere mecum, & sustentabo te apud me Jeruschalaimis.

35 Sed dixit Barzillai regi, Quantum *est* tempus annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege Jeruschalaima?

36 Natus sum octoginta annos hodie: an dignoscere possum inter bonum & malum? num gustare poterit servus tuus quod comedam & bibam? num audire potero amplius vocem cantorum & cantatricum? & quare esset servus tuus amplius oneri domino meo regi?

37 Perparum transierit servus tuus Jardenem cum rege: quare ergo retribueret mihi rex retributionem hanc?

38 Revertatur, quæso, servus tuus, ut moriar in civitate mea, apud sepulcrum patris mei & matris meæ: Sed ecce servus tuus Cimeham transiturus est cum domino meo rege, cui fac quod bonum *videtur* in oculis tuis.

39 Quamobrem dixit rex, Mecum transeat Cimeham, cui ego faciam quod bonũ *videtur* in oculis tuis: præterea quicquid optaveris à me efficiam tibi.

40 Quumq; trajecisset totus populus Jardenem, & rex quoq; trajecisset: osculatus rex Barzillajum benedixit ei, qui reversus est in locum suum.

41 Deinde progresso rege Gilgalem, & Cimehane progrediente cum eo, quum totus populus Jehudæ pro equerentur regem, ac etiam pars populi Israelis:

42 Ecce omnes Israelitæ venientes ad regem: & dixerunt regi, Quare furtim abduxerunt te fratres nostri viri Jehudæ, traducentes regem cum familia ejus cis Jardenem, & omnes homines Davidis cum eo?

43 Respondentes autem omnes viri Jehudæ contra viros Israelis, Cum *sit* res propinqua mihi, cur ergo accensa est ira tibi de hac re? an quicquam comedimus à rege? an donativum donavit nobis?

44 Respondentes vero viri Israelis viris Jehudæ dixerunt; Decem partes mihi *sunt* in rege, ac ideo pro David portior sum re? quare ergo vilipendisti me? an non fuit sermo meus prior apud me de reducendo rege meo? sed durior fuit sermo virorũ Jehudæ sermone virorũ Israelis.

CAPUT XX.

Schebah seditionem movet contra Davidem. Hamasa fraudulenter perimitur à Joabo. Schibah capite mulctatur.

1 Ibi autem casu aderat vir nequam, nomine Schebah filius Bicri Binjamitæ: qui clangens buccina dicebat, Non *est* nobis pars cum Davide, neq; *est* nobis possessio cum filio Jischai; quisq; ad tentoria sua, O Israelitæ.

2 Sic ascendens à Davide quisq; Israelita sequutus est Schebahum filium Bicri: homines vero Jehudæ adhæserunt regi suo, à Jardene usque Jeruschalaima.

3 Ingressus autem ut fuit David domum suam Jeruschalaimis, assumtas rex decem feminas concubinas, quas reliquerat ad custodiendum domum suam, tradidit eas in custodiam, ubi fusterabat eas, & cum eis non congrediebatur: sed fuerunt vinctæ usq; ad diem mortis ipsarum, viduitate in vitam.

4 Edixit autem rex Hamasæ, Convoca mihi viros Jehudæ, in diem tertium, & tu hic te siste.

5 Itaque abiit Hamasa ad convocandũ Jehodam, sed fivit *ipse* ut cunctarent ultra tempus illud quod constituerat eratipsi.

6 Quapropter dixit David Abischaio Nunc magis nobis nocituros esset Schebah filius Bicri quam Abschalom: tu assume servos domini sui, & persequere eum ne inveniat sibi civitates munitas, & eripiat se *ex* oculis nostris.

7 Itaq; prodeunt post eum homines Joabi, & Cerethæi, ac Pelethæi, & robustissimi quique; prodierunt Jeruschalaimis ad persequendum Schebahum filium Bicri.

8 Ipsis *ad* saxum *quod* lapidẽ illũ magnũ qui *est* in Gibbone, Hamasa obvenit eis, Joab autem *erat* accinctus chlamyde sua vestimenti sui super quam *erat* zona cum gladio copulato lumbis ejus in vagina sua, ut ipso eunte caderet *gladius*.

9 Tum dixit Joab Hamasæ, Tune prospere agis frater mei? apprehendit q; manus dextera Joabi barbam Hamasæ ut oscularetur eum.

10 Quumq; Hamasa non caveret sibi à gladio qui *erat* in manu Joabi, percussit eum ille in quinta costa, & effudit viscera ejus in terrã, adeo ut non iterato ei *ictu* moreretur: deinde Joab cum Abischaio fratre suo persequutus est Schebah filium Bicri.

11 Quidam autem stabat juxta illum è pueris

partis Israël, qui dicebat, Quisquis est bene affectus erga Joabum, & quisquis est pro David, sequatur Joabum.

12 Interea Hamasa volutabat se in suo sanguine in medio eriæ viæ; quamobrē videns vir ille substitere eorum populū, avertit Hamasam ab ipsa eriæ via in agrū, & conjecit super eum pannum quo vidisset quemvis venientē ad illum consistere.

13 Quum autem esset ab eriæ via, progrediebatur unusquisque post Joabum ad persequendum Schebanum filium Bicri.

14 Erat autem progressus per omnes tribus Israëlis Abelum, nimirum Beth-Maacham, cum omnibus Bicraïs, qui congregabantur & eriam sequebantur eum.

15 Venientes igitur illi, obsederunt eū Abeli Beth-Maacha, & struxerunt aggerē ad civitatem, adeo ut staret *sole* instructa muro: & totus populus, qui *erat* cum Joabo, perdebant dejicientes murum.

16 Tum exclamavit mulier sapiens de civitate, Audite, audite, dicite quæso Joabo, Appropinquet huc usq; ut alloquar te.

17 Quumq; appropinquasset ad eam, dixit mulier, Tune es Joabi qui dixi, Sum: & ea dicente, Audi verba ancillæ tuæ; dixit, Ego audio.

18 Itaq; locuta est dicendo, Omnino loquebantur principio, dicendo, Haud dubie interrogabunt Abelitas, & ita absolverint.

19 Ego ex pacē colentibus, & fidelibus Israëlis *sum*: tu quæris morte afficere inclytas civitatis, & quidē metropolin in Israële, quare absorbebis possessionē Jehovæ?

20 Respondit vero Joab, dicens, Absit, absit mihi ut absorbeam, & ut perdam.

21 Non ita se habet res, sed quidam è monte Ephraimi Schebah filius Bicri nomine suo, extulit manum suam contra regem Davidem, trade ipsum solum, & abibo ab obsidione hujus civitatis: quapropter dixit mulier illa Joabo, Ecce caput ejus mox projicietur ad te per murum.

22 Et ita incessit mulier illa apud populum sapientia sua, ac amputantes caput Schebahi filii Bicri, projecerunt ad Joabum qui quō clamides tuctinq; dispersi sunt ab obsidione civitatis quisque in tentoria sua: Joab vero reversus est Jerusalemam ad regem.

23 Sic Joab præerat cori militiæ in Israële. Benaja autem filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis.

24 Et Adoram præerat tributo: & Jehoschaphat filius Achiludis *erat* à memoria.

25 Scheja autem, scriba: Traduk vero & Ebiathar, sacerdotes:

26 Et etiam Hira Jairites erat præfectus pro Davide.

CAPUT XXI.

Fames triennalis, ejusque causa & remedium. Quatuor bella Davidis in Philisthæos.

FUerat autem fames temporibus Davidis tribus annis continuis; deinde requisivit David faciem Jehovæ: cui dixit Jehova, Propter Schaulem & domum illius sanguinarium est, eo quod morte affecit Gibeonitas.

2 Itaq; rex accersivit Gibeonitas alloquutus est eos: Gibeonitæ autem non è filiis Israëlis erant, sed è reliquo Emorai, quibus etsi filii Israëlis juramento caverant, tamen quæsiverat Schaul percutere eos, ob fletus zelo pro filiis Israëlis & Jehudæ.

3 Et dixit David Gibeonitis, Quid faciam vobis? & quonam re expiabo, ut benedicant possessioni Jehovæ?

4 Cui dixerunt Gibeonitæ, Non *agitur* mihi de argento aut de auro cum Schaule & cum familia ejus, neq; *agitur* nobis de ullo morte afficiendo in Israële: quibus dixit, Id quod vos dicetis faturus sū vobis.

5 Tum dixerunt regi, Vir illius qui absumsit nos, & qui cogitavit contra nos; *per quem* exterminati fuimus, ne consisteremus in ullo termino Israëlis:

6 Ex illius *ergo* filiis dentur nobis septem homines quos suspendamus Jehovæ apud Gibeam Schaulis, O electe Jehovæ: quibus dixit rex, Ego dabo eos.

7 Sed clementia usus est rex erga Mephiboschethum filium Jehonathanis filii Schaulis, propter jusjurandum Jehovæ quod *fuerat* inter ipsos, inter Davidem, & Jehonathanem filium Schaulis.

8 Et accepit rex duos filios Rizpæ filiæ Aæ, quos pepererat Schauli, Armonim & Mephiboscherum; & quinq; filios *sororis* Michalæ filiæ Schaulis, quos pepererat Hadrieli filio Barzillai Mecholano:

9 Tradidit eos in manum Gibeonitarum, qui suspenderunt eos in monte coram Jehova, sic ceciderunt hi septem sīmul: sunt autē affecti morte, ipsis primis diebus messis in principio messis hordeaceæ.

10 Accepit autem Rizpa filia Aæ quoddam cilicium, quod tenderet sibi ad rupem illam à principio messis, donec effunderetur aqua super eos è cœlis: & non sineret volatilia cœli quiescere super eos interdiu, aut bestias agri noctu.

11 Et renunciarunt eī Davidi, quod fecerat Rizpa filia Aæ concubina Schaulis.

12 Et abiens David accepit ossa Schaulis & ossa Jehonathanis filii ejus à civibus Jabeschi Gilhadis: qui furtim rapuerant ea è platea Bath-Schanis, ubi suspenderant eos Philisthæi, quo tempore percusserant Philisthæi Schaulem in Gilboha.

13 Quumq; deportasset inde ossa Schaulis & ossa Jehonathanis filii ejus; collegerunt ossa *eorum* qui suspensi fuerant:

14 Sepelierunt q; cum ossibus Schaulis & Jehonathanis filii ejus in terra Binjaminitarum Tzelahi, in sepulcro Kischi patris illius, fecerunq; omnino prout præceperat rex: sic exoratus est Deus ipsi terræ post illud.

15 Quum autem adhuc esset bellum Philisthæis contra Israëlitas, descendens David

David & servi ejus cum eo, pugnaverunt contra Pelischthæos, ita ut defecti esset David.

16 Tum Jischbi Benob, qui erat è natis cujusdam gigantis cujus mucronis pondus erat trecentorum siclorum ponderis, ex chalybe novato, accinctus novo gladio, cogitabat percutere Davidem:

17 Sed opem tulit ei Abischai filius Tzeruiæ, & percutiens Pelischthæum mortem affecit eum: tunc juraverunt homines Davidis ei, dicendo, Non ex proditurus ultra nobiscum in prælium, ut non extinguas lucernam Israelis.

18 Fuit quoq; postea quum adhuc esset præliū Gobi contra Pelischthæos, ut tunc percuteret Sibcai Chuschathæus Saphum qui erat è natis ejusdem gigantis.

19 Item fuit adhuc prælium Gobi cum Pelischthæis, ubi percussit Elchanan filius Jahare-Oregim Beth-Lechemita, Goliathi Gitthæi *fratrem*, cujus hastile erat ut jugum textorum.

20 Fuit item adhuc bellum ad Gabum: eratque quidam procerus, cujus manuum & pedum digiti erant seni, viginti quatuor numero, & ipse quoque natus erat eidem giganti.

21 Quem, quum probro afficeret Israelem, percussit Jehonathan filius Schimhai fratris Davidis.

22 Quatuor isti editi sunt eidem gigantі Gathi, qui ceciderunt manu Davidis, & manu servorum ejus.

CAPUT XXII.

Psalmus Davidis XVIII. constans epinicio, eucharistia, & prophetia.

ELoquutus autem est David Jehovæ verba cantici hujus, qua die eripuerat eum Jehova è manu inimicorum ipsius, ut è manu Schaulis:

2 Et dixit, Jehova petra mea, & propugnaculū meū, & liberator meus, à me *est*.

3 Deus rupis meæ, in quem me recipiam: clypeus meus & cornu salutis meæ editus locus meus, & perfugium meum, servator meus, à violentia servas me.

4 Laudatum invoco Jehovam, & ab inimicis meis servor.

5 Quum circumdant me irrumpentes fluctus mortis, torrentes *hominum* nequam perterrent me:

6 Dolores sepulcri circumeunt me, occurrunt mihi tendiculæ mortis:

7 In ipsa angustia mea invoco Jehovam, & Deum meum inclamo, qui exaudit è templo suo vocem meam, & clamorem meum auribus suis.

8 Et concutitur ac movetur terra, fundamenta cœlorum commovētur: concutiuntur autem quum ira accenditur ei.

9 Quum ascendit fumus per nasum ejus, & ignis ex ore ejus consumit; prunæ ardent ab eo:

10 Et demittens cœlum descendit cum caligine sub pedibus suis:

11 Et insidet Cerubhis & volat, ac conspicuus est super alas venti:

12 Et circumponit sibi tenebrarum latibula: atrorem aquarum, densitates interpretum cælorum.

13 Splendore qui *est* ante eum, ardent prunæ ignes.

14 Tonat è cœlis Jehova, & excelsus edit vocem suam:

15 Et emittit sagittas, *quibus* dispergit illos; fulgur, quo fundit illos.

16 Conspicientur etiam ima alvei maris, revelabuntur fundamenta orbis habitabilis; increpatione Jehovæ, à flatu spiritus nasi ejus.

17 Mittens ex edito allatus me, extrahit me ex aquis multis.

18 Eripit me ab inimico meo valentiore: ab osoribus meis, quum robustiores sunt me.

19 Occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ: est autem Jehova scipio mihi;

20 Et educit in latum me: liberat me, quia delectatur me.

21 Tribuit mihi Jehova secundum justitiam meam: secundum puritatem manuum meārum restituit mihi.

22 Quum observo vias Jehovæ, neque improbe averto me à Deo meo:

23 Sed omnia judicia ejus in conspectu meo sunt; & ab ullo statutorum ejus non recedo:

24 Den que quum sum integer illi, & cavco mihi ne iniquè agam:

25 Restituit mihi Jehova secundum justitiam meam, secundum puritatem meam coram oculis suis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cū *viro* forti integrū te exhibes:

27 Cum puro purum te præbes; at cum perverso eluctaris.

28 Populum autem afflictum servas; & oculos tuos contra elatos dejicis.

29 Quinimo tu *es* lucerna mea, O Jehova; & Jehova illustrat tenebras meas:

30 Per te enim transcurro turmam: per Deum meum transilio murum.

31 Hujus Dei sortis integra *est* via: sermo Jehovæ purgatissimus *est*, clypeus est omnibus qui se recipiunt ad eum.

32 Nam quis *est* Deus sortis præter Jehovā? & quis rupes præter Deū nostrū?

33 Hic *Deus fortis*, robur *est* meum, *mea* fretus: & expeditam reddit integre viam meam.

34 Disponit pedes meos, ut cervarum; ut in excelsis meis statuat me.

35 Docens manus meas prælia; adeo ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36 Nam das mihi clypeum salutis tuæ; & mansuetudo tua adauget me.

37 Dilatas gressui meo locum sub me; neque vacillant malleoli pedum meorum.

38 Persequor inimicos meos, ut perimā eos; neq; revertor donec eos ad unam ede:

39 Et consumo eos ac frango eos adeo ut non

non exsurgant, sed cadant sub pedes meos.
40 Accingis enim me robore ad bellum: prosternis sub me insurgentes in me:
41 Et tales eorum adversus me exponis mihi cervicem; odio habentibus me, ut exscindam eos.
42 Circumspectant, sed non est qui servet; ad Jehovam, sed non exaudit eos.
43 Contundo itaque eos pulverem terræ: ut lutum plateārum comminuo eos, dilapidando eos.
44 Sic liberas me ab iis qui contendunt in populum meum: conservas me in caput gentium; populus quem non noveram serviunt mihi.
45 Alienigenæ mendaciter se dedunt mihi; ad auditionem auris obediunt mihi.
46 Alienigenæ deficiunt; & horrescunt è conclavibus suis.
47 Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus rupis salutaris meæ:
48 Deus ille fortis, qui præstat ultiones mihi; & dejurbat populos subter me:
49 Qui exitum dedisti mihi ab inimicis meis; & supra insurgentes in me exaltasti me, à viro violentissimo eripuisti me.
50 Ideireo celebrabo te, Jehova, in gentibus; & nomine tuo psallam.
51 Dicens ipsum esse turrim, omnimodam salutem regis sui; & exercere benignitatem erga unctum suum, Davidem & semen ejus usque in seculum.

CAPUT XXIII.

Verba novissima Davidis, & catalogus virorum ipsius illustrium.

Denique hæc sunt verba Davidis postrema: Dictum Davidis filii Jishai, dictum, inquam, viri qui constitutus est excelsus, unctus Dei Jahakobi, & amœnus Psalmis Jisraelitarum.
2 Spiritus Jehovæ locutus est in me, & sermo ejus per linguam meam.
3 Dixit Deus Jisraelis, Mihi locuta est rupes Jisraelis; qui dominatur hominibus justus esto, dominans in timore Dei.
4 Et erunt, ut quum in ente mane oritur sol: ut mane non nubilo herba tenera è terra exsistit à splendore post pluviam.
5 Quamvis non sic ita domus mea erga Deum sortem quandoquidem sædus perpetuum disposuit mihi, ordinatum *perfectum in rebus* omnibus: atque conservatum, quum tota salus mea, totumque desiderium sit, quando non faciet ut pullulet.
6 At *homines* nequam ut spinæ removentur omnes; quia non capiuntur manu:
7 Sed qui attrectaturus est eas munitur ferro & hastili: ut igne prorsus comburantur in eadem sede.
8 Ista *sunt* nomina robustissimorum qui *erant* Davidi: Joscheb Bashebeth Tachemonita primarius tribunorum: huic unicum *suis* hasta ad tria vice invadere ad ingentes occidendos.
9 Post hunc Eliazar filius Dodonis Achochaei: inter hos tres robustissimos comitem Davidis *suis* quum exponerent vitam suam contra Pelischthæos congregatos illuc ad bellum, abscendentibus Jisraelitis.
10 Is surgens percussit Pelischthæos, usque dum defatigata esset manus ipsius, & adhæresceret manus ipsius gladio suo, præstante Jehova salutem magnam illo die; postquam reversus est populus tantum ad spoliandum.
11 Post hunc autem Schamma filius Agæ Hararites: quum congregarentur Pelischthæi in catervam, ubi erat portio agri plena lentibus, & populus fugeret à facie Pelischthæorum;
12 Stetit se in medio illius portionis ut liberaret eam, percussitque Pelischthæos: ita præstitit Jehova salutem magnam.
13 Præterea descendentes tres illi supra triginta primarii convenerunt in messe ad Davidem, ad speluncam Adullami; quum caterva Pelischthæorum castra haberent in convalle Rapharaorum.
14 (Nam David tunc *agebat* in suo propugnaculo, & statio Pelischthæorum tunc erat *ad* Beth-Lechemum.)
15 Et desiderio motus dixit David, O *si* quis bibendam daret mihi aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam.
16 Quapropter perruperunt tres illi potentissimi per castra Pelischthæorum, & hausiam aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam, deportantes attulerunt ad Davidem: qui noluit bibere eam, sed effudit eam Jehovæ.
17 Dicebat enim, Absit mihi, Jehova, ut faciam hoc, an sanguinem istorum hominum, qui iniverunt periculum vitæ suæ, *biberem*? sic noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentissimi.
18 Deinde Abishai frater Joabi filius Tzeruiæ erat primarius horum trium, qui vibravit hastam suam in trecentos, quos confodit: *eraque* nominatissimus inter hos tres.
19 Horum trium, nonne quia honoratissimus *erat*, fuit illis princeps? attamen usque ad illos tres non pervenit.
20 Et Benaja filius Jehojadahi filius viri strenui, magnus rebus gestis, è Kebzeele: is percussit duos valentissimos Moabitas, & idem descendens percussit quendam in medio cisternæ tempore nivis.
21 Idem quoque percussit quendam Ægyptium spectabilem *magnitudinis*, quum *esset* in manu Ægyptii hasta, descendit ad eum baculo, & arripiens hastam è manu Ægyptii, interfecit eum hasta ipsius.
22 Hæc fecit Benaja filius Jehojadahi: qui *erat* nominatus inter hos tres potentes;
23 Honoratus supra triginta, quamvis ad tres illos non pervenerit: quamobrem præposuit eum David satellitio suo.
24 Hasael frater Joabi supra triginta ista: Elchanaem filium Dodonis Beth-Lechemitam;
25 Schammam

25 Schammam Charoditam : Elikam Charoditam :

26 Chelesmum Pelitam : Hiram filium Hikeschi Tekohæum :

27 Abiezerem Hanathothæum ; Mehunnajum Chusathæum :

28 Tzalmonem Achochæum: Maharjum Nerophathæum :

29 Chelebum filium Baanæ Nerophathæum : Ithajum filium Ribbai è Gibba Binjaminitarum :

30 Benajam Pirhathonæum: Hiddajum ex rivis vallium Gahaschi :

31 Abi-Halbonem Harbathæum : Hazmavechum Barchumæum :

32 Eliachbam Schahalbonæum : è filiis Jaschenis Jehonathanem :

33 Schammam Hararitam : Achiamum filium Sacharis Araricam :

34 Eliphelerum filium Achasbai Maachathai : Elihamum filium Achithophelis Giluntinum :

35 Chezrajum Carmelitam : Paharajum Arbæum :

36 Jigaelem filium Nathanis è Tzoba : Banin Gaditam :

37 Tzelekum Hammonitam: Nacharajum Beerothitam armigerum Joabi filii Tzerojæ :

38 Hiram Jithrajum: Garebum Jithrajum :

39 Uriam Chittæum : omnes sunt triginta septem.

CAPUT XXIV.

Pestis triduana, ejusque causa & remedia.

Rursum iratus est furor Jehovæ accendit in Jisraelitas ; quum incitasset *adversus eos* Davidem in eos, dicendo ; Age, numera Jisraelem & Jehudam.

2 Dixit enim rex Joabo principi copiarum suarum, Discurre jam per omnes tribus Jisraelis à Dane Beerschebahum usque, & recensete populum : ut sciam numerum populi.

3 Et quamvis diceret Joab regi, At adjiciat Jehova Deus tuus ad populum quotquot sunt, centuplum ; idque oculis domini mei regis videntibus : dominus autem meus rex quare delectatur re hac ?

4 Tamen confirmatum est verbum regis apud Joabum, & apud præfectos copiarum ; quapropter egressus est Joab, & præfecti copiarum à conspectu regis ad recensendum populum Jisraelem.

5 Et transeuntes Jardenem, castra posuerunt ad Haroberem, à dextera civitatis, quæ *est* in medio torrentis Gaditarum, Jahzerem usque.

6 Deinde venerunt Gilhadem, & in terram inferiorem recens compararam : postea venerunt Dan Jahjumam, & circa Tzidonem.

7 Et venientes ad urbem munitam Tyri, & omnes civitates Chivvæi, & Cenaanæi, processerunt ad meridianum tractum Jehudæ Beerschebahum.

8 Denique quum discurrissent per totam terram, venerunt, exactis novem mensibus & viginti diebus, Jeruschalaimam :

9 Ubi dedit Joab numerum census populi regi : erat autem Jisraelitarum octingenta millia virorum strenuorum strictorum gladium, virorum autem Jehudæ, quinquaginta millia :

10 Tum animus Davidis affecit eum, postquam numeraisset populum ; quapropter dixit David Jehovæ, Peccavi valde in eo quod feci ; sed nunc, Jehova, transfer quæso iniquitatem servi tui, nam stulte egi valde.

11 Quumque surrexit David mane, verbum Jehovæ fuit ad Gadem Prophetam, Videntem Davidis dicendo :

12 Abi ut alloquaris Davidem, Ita ait Jehova ; Tria ego propono tibi : delige unum ex his quod faciam tibi.

13 Veniens ergo Gad ad Davidem renunciavit ei : dixit enim ei, An veniet tibi septem annorum fames in terra tua ? an vero ut fugias tribus mensibus à facie opprimentium te, ita ipse persequetur te in terra tua ? nunc cognosce, & vide quid rei responsurus sim ei qui misit me.

14 Dixit vero David Gadi, Angustia est mihi valde : incidamus quæso in manum Jehovæ, nam magnæ sunt miserationes ejus ; in manum autem hominis ne cadam.

15 Itaque posuit Jehova pestem in Jisraele ab eo mane usque ad tempus constitutum : qua mortui sunt de populo à Dane usque Beerschebahum septuaginta millia virorum.

16 Extenderatque manum suam Angelus *contra* Jeruschalaimam ad perdendam eam ; sed pœnitens Jehova ictus mali, dixit Angelo qui perdebat de populo, Satis *est*, jam remitte manum tuam (Angelus autem Jehovæ erat juxta aream Araunæ Jebusæi.)

17 Quum alloquutus David Jehovam, videndo Angelum qui percutiebat populum dixit, Ecce ego peccavi, & ego iniquè feci ; hi autem, hæ oves quid fecerunt ? sit, quæso, manus tua contra me, & contra domum paternam meam

18 Deinde rediit Gad ad Davidem die illo, & dixit ei, Ascende, statue Jehovæ altare in area Araunæ Jebusæi.

19 Et, ascendente Davide secundum verbum Gadis, quemadmodum præceperat Jehova :

20 Quum prospectans Araunæ videret regem & servos ejus transeuntes ad se ; egressus Araunæ incurvavit se, *habens honorem* regi facie sua *demissa* in terram.

21 Dixitque Araunæ, Quare venit dominus meus rex ad servum suum ? cui dicente Davide, Empturus à te istam aream, ad ædificandum altare Jehovæ, ut cohibeatur hæc plaga à populo.

22 Dixit Araunæ Davidi, Accipiat & offerat dominus meus rex quod bonum *videtur* in oculis ejus : vide hos boves pro holocausto, & tua tribulia & instrumenta boum in ligna.

23 Hæc

23 Hæc omnia dabat Arauna regulus regi, dicebatque Arauna regi, Jehova Deus tuus acceptum te habeat.

24 Dixit vero rex Araunæ, Nequaquam, sed omnino emam abs te pretio: nec offeram Jehovæ Deo meo holocausta gratis: quapropter emit David aream illam, & illos boves argenti siclis quinquaginta.

25 Deinde extruens ibi David altare Jehovæ, obtulit holocausta & eucharistica: sic exoratus est Jehova terræ, & cohibita plaga hac ab Israele.

REGUM LIBER PRIOR.

CAPUT I.

Adonia regnum affectans frustratur, & Schelomo inauguratur.

REx autem David senuerat, vergebat ætate: & quamvis operirent eum pannis, non ramen calefiebat.

2 Quapropter dixerunt ei servi ejus, Quæratur domino meo regi puella virgo, quæ stet coram rege, & sit ei adjutrix, ut cubante ea in sinu suo, calefiat dominus meus rex.

3 Quærentes itaque puellam pulcram in toto termino Israelitarum, invenerunt Abischagam Schunammitidem, quam adduxerunt ad regem.

4 *Erat* autem puella hæc pulcra admodum: erat que regi adjutrix, & ministrabat ei; rex vero non cognovit eam.

5 Adonija porro filius Chaggithæ, efferens se, dicendo, Ego regnaturus sum; paraverat sibi currum, & equites, & quinquaginta viros præcurrentes sibi.

6 Quem pater ejus nunquam dolore afficiebat, dicendo, Quare ita facis? & ipse quoque bona forma *erat* valde: peperaterat que eum *Chaggithæ* post Abichalomum *natum*.

7 Tandem fuerunt ei sermones cum Joabo filio Tzeruiæ, & cum Ebjathare Sacerdote: qui Adonijam sequuti adjuverunt.

8 Tzadok vero Sacerdos, & Benaja filius Jehojadahi, & Nathan Propheta, & Schumi ac Rehi, & *reliqui* potentes qui *erant* Davidi, non aderant Adonijæ.

9 Quumque Adonija mactatis pecudibus, ac bobus, iisque pinguibus apud lapidem Zocheleth, qui *est* juxta fontem Rogelis: invitasset omnes fratres suos filios regis, & omnes homines Jehudæ servos regis:

10 Nathanem vero Propheram, & Benajam, & reliquos potentes, ac Schelomonem fratrem suum non invitasset:

11 Alloquutus est Nathan Bath-Schebaham matrem Schelomonis, dicendo, An non audivisti regnare Adonijam filium Chaggithæ, domino nostro Davide ignorante?

12 Nunc ergo age, dabo tibi nunc consilium; & libera vitam tuam, & vitam filii tui Schelomonis.

13 Abi & ingredere ad regem Davidem dicturaque ei, Nonne tu, domine mi rex, juraſti ancillæ tuæ, dicens, Schelomo filius tuus regnaturus est post me, & ipse sessurus est super solium meum? cur ergo regnat Adonija?

14 Ecce te adhuc loquente ibi cum rege, ego quoque ingrediar post te, & confirmabo verba tua.

15 Itaque ingressa est Bath-Schebah ad regem in conclave, (rex enim *erat* senex valde) ubi Abischag Schunammitis ministrabat regi.

16 Et inclinato vertice Bath-Schebah, incurvavit se *honorem habens* regi: & dicente rege, Quid tibi *est*?

17 Dixit ei, Domine mi, tu juraſti per Jehovam Deum tuum ancillæ tuæ, Schelomo filius tuus regnaturus est post me, & ipse sessurus est in solio meo.

18 Nunc autem, ecce Adonija regnat; te domine mi rex, ignorante.

19 Mactatis enim bobus, ifiq; pinguibus, & pecudibus multis, invitavit omnes filios regis, etiam Ebjatharem Sacerdotem & Joabum principem militiæ; Schelomonem vero servum tuum non invitavit.

20 At jam, domine mi rex, oculi omnium Israelitarum in te conversi sunt, ut indices eis, quis sessurus sit in solio domini mei regis post ipsum.

21 Alioquin erit, quum occubuerit dominus meus rex cum patribus suis, ut sim ego & filius meus Schelomo peccatores.

22 Ecce autem ipsa adhuc loquebatur cum rege, quando Nathan Propheta venit.

23 Quumque nunciassent regi, dicendo, Ecce Nathan Propheta; ingressus in conspectum regis, incurvavit se *honorem habens* regi facie sua *demissa* versus terram.

24 Dixitque Nathan, Domine mi rex, *tune* dixisti, Adonija regnaturus est post me: & ipse sessurus est in solio meo?

25 Nam descendit hodie, & mactatis bobus, iisque pinguibus, & pecudibus multis, invitavit omnes filios regis, & principes militiæ, & Ebjatharem Sacerdotem, qui ecce comedunt & bibunt coram eo: & dixerunt, Vivat rex Adonija.

26 Me vero, me servum tuum, & Tzadokum Sacerdotem, & Benajam filium Jehojadahi, ac Schelomonem servum tuum non invitavit.

27 An à domino meo rege facta est hæc res? quod non notum feciſti servo tuo, quis sessurus sit in solio domini mei regis post ipsum.

28 Cui quum respondisset rex David, dixit, Vocate mihi Bath-Schebaham: quæ ingressa in conspectu regis, stabat coram rege.

29 Juravitque rex dicens, *Ita vivit* Jehova, qui redemit animam meam de tuni angustia:

30 Quemadmodum juraveram tibi per Jehovam

Jehovam Deum Jisraelis, dicendo, Schelomonem filium tuum regnaturum post me, eumque sessurum in solio meo pro me; ita factum sum hoc die.

31 Tum inclinans vertiem Bath-Schebah, facie *demissa* in terram, incurvavit se *habens honorem* regi, ac dixit, Vivat dominus meus rex David in seculum.

32 Deinde dixit rex David, Vocate mihi Tzadokum Sacerdotem, & Nathanem Propheram, & Benajam filium Jehojadahi: veneruntque in conspectum regis.

33 Quibus dixit rex, Sumite vobiscum servos dominorum vestrorum, & facite ut Schelomo filius meus insideat mulæ meæ: ita deducite eum ad Gichonem,

34 Ut ungat eum Tzadok Sacerdos, & Nathan Prophera in regem super Jisraelem; & clangentes buccina dicatis, Vivat rex Schelomo.

35 Deinde ascendetis post eum, & ingressus sedebit in solio meo, & ipse regnabit pro me: nam præcepi eum esse antecessorem in Jisraele & in Jehuda.

36 Tum respondens Benaja filius Jehojadahi regi, dixit, Amen: ita dixerit Jehova Deus domini mei regis.

37 Quemadmodum fuit Jehova cum domino meo rege, ita sit cum Schelomone: amplificetque solium ejus, supra solium domini mei regis Davidis.

38 Descendens ergo Tzadok Sacerdos, & Nathan Prophera, & Benaja filius Jehojadahi, Cerethæusque, & Pelethæus, quam fecissent ut insiderent Schelomo mulæ regis Davidis, deduxerunt eum ad Gichonem.

39 Et Tzadok Sacerdos accepto cornu olei è tentorio unxit Schelomonem: & clangentes buccina dicebant totus populus, Vivat rex Schelomo.

40 Ascendebant autè totus populus post eum, & ipse populus canebant tibiis, lætabantque lætitia magna: adeo ut findereur terra præ voce eorum.

41 Et audivit Adonija, & omnes invitati qui *erant* cum eo, quum ipsi absolverent comedere: audiensque Joab sonum buccinæ edixit, Quare vox istà urbis perstrepentis *editur*?

42 Quum adhuc ipse loqueretur, Ecce Jonathan filius Ebjatharis Sacerdotis advenit; qui dicente Adonija. Accede, vir enim strenuus es, & bonum nuncia affers:

43 Respondens Jonathan dixit Adonijæ, At dominus noster rex David regem constituit Schelomonem.

44 Misit enim cum eo rex Tzadokum Sacerdotem, & Nathanem Propheram, ac Benajam filium Jehojadahi, Cerethæumque, & Pelethæum, qui fecerunt ut ipse insideret mulæ regis:

45 Et ut xerunt eum Tzadok Sacerdos, & Nathan Prophera regem apud Gichonē, & ascenderunt inde læti, adeo ut perstreperet urbs: hæc illa *est* vox quam audivistis.

46 Quin etiam insidet Schelomo ipsi solio regni:

47 Et etiam ingressi sunt servi regis ad benedicendum eum domino nostro rege Davide, dicendo, Præstantius reddat Deus tuus nomen Schelomonis nomine tuo, & amplificet solium ejus supra solium tuum: ac incurvavit se rex in suo cubili:

48 Atque adeo ita dixit rex: Benedictus Jehova Deus Jisraelis, qui dedit hodie sedentem in solio meo, idque oculis meis videntibus.

49 Quare crepidantes surrexerunt omnes illi invitati, qui *aderant* Adonijæ, & abiverunt quisque in iter e suo.

50 Adonija vero metuebat à Schelomone: quare surgens abiit, & prehendit cornua altaris.

51 Quumq; nunciaretur Schelomoni, dicendo, Ecce Adonija timet regem Schelomonem: ideoq; ecce prehendit cornua altaris, dicendo, juret mihi rex Schelomo se non affecturum morte servū suum gladio:

52 Dixit Schelomo, Si futurus est strenuus, non cadet *ullus* è capillis ejus in terram: sed si malum deprehendetur in eo, atque morietur.

53 Itaque misit rex Schelomo qui deducerent eum ab altari, unde veniens incurvavit se *honorem habens* regi Schelomoni: cui dixit Schelomo, Abi domum tuam.

CAPUT II.

Ultima voluntas Davidis, ejusque executio, & confirmatio Schelomonis in regno, mortesque Adonijæ.

1 QUumque prope essent dies Davidis ut moreretur, præcepit Schelomoni filio suo dicendo,

2 Ego decessurus sum brevi pro consuetudine totius terræ; tu vero confirmaberis & vir futurus es:

3 Et observabis observationem Jehovæ Dei tui, ambulando in viis ejus, servando statuta ejus, & præcepta ejus, judiciaque ejus, & testimonia ejus, sicut scriptum est in lege Moschis, ut secundes quicquid feceris, & quocunque te verteris.

4 Ut præstet Jehova verbum suum quod promisit mihi, dicendo, Si observabunt filii tui viam suam, ambulando coram me in fide ex toto corde suo, & ex toto animo suo: dicendo, *inquam*, non exsiinderur tibi vir à solio Jisraelis.

5 Adhæc, tu nosti quid fecerit mihi Joab filius Tzerujæ, quid fecerit duobus principibus exercituum Jisraelis, Abnero filio Neri, & Hamasæ filio Jetheri, quos occidit, defignans cædem belli cam in pace: ut reposuit sanguinem belli cæ *cadis* in zona sua, qua *adhærebat* lumbis ipsius, & in calceamento suo quod *habebat* ad pedes suos.

6 Quamobrem facies pro sapientia tua: ne ergo finito descendere canitiem ejus cum pace *in* sepulcrum.

7 Erga filios vero Barzillai Gilhadita exercebo benignitatem, ut sint inter comedentes *cibum* mensæ tuæ: quia similiter appropinquarunt ad me quum fugerem

propter

propter Abſchalomum fratrem tuum.

8 Denique ecce apud te Schimhi filius Gera Benjaminita è Bachurimis *eſt*, qui quidem maledixit mihi maledictione acerrima, quo die ſtam Machanajimum: quo deſcendente obviam mihi ad Jardenem juravi ei per Jehovam, dicendo, Morte non afficiam te gladio.

9 Nunc autem eum ſontem ne abſolvito, cum vir ſapiens ſis: ſed cognoſce quid ſit faciendum eo, ut deduces canitiem ejus cum ſanguine in ſepulcrum.

10 Poſtea occubuit David cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in civitate Davidis.

11 Dies autem quibus regnavit David ſuper Iſrael *fuerunt* quadraginta annorum: Chebrone regnavit ſeptem annos, Jeruſchalaimis vero regnavit triginta tres annos.

12 Quum itaque Schelomo ſederet in ſolio Davidis patris ſui, & confirmaretur regnum ejus valde:

13 Venit Adonija filius Choggithæ ad Bath-Schebaham matrem Schelomonis: quæ dixit, An cum pace advenis? & *ille*, Cum pace, inquit.

14 Et dixit, Aliquid mihi eſt *dicendum* tibi: qua dicente, Loquere:

15 Dixit, Tu noſti meum fuiſſe hoc regnum, & in me convertiſſe omnes Iſraelitas faciem ſuam ut regnarem: ſed devolutum eſſe ipſum regnum ut eſſet fratris mei, eo quod à Jehova ejus ſit.

16 Nunc autem ego petitionem unam peto abs te, Ne avertito faciem meam quæ dixit ei, Loquere:

17 Dic quæſo, *inquit*, Schelomoni regi (non enim avertetur eſt faciem tuam) ut det mihi Abiſchagam Schunammitidem in uxorem.

18 Cui dixit Bathſchebah, Bene, ego pro te alloquar regem.

19 Itaq; quum veniſſet Bathſchebah ad regem Schelomonem ut loqueretur ei pro Adonija; aſurgens rex obviam ei, incurvavit ſe *honorem habens* ei, & ſedem in ſolio ſuo apponi juſſit ſolium matri regis, quæ ſedit ad dexteram ejus.

20 Et dixit, Petitionem unam parvam ego peto abs te, Ne avertito faciem meam: cui dicente rege, Pete mater mea, non enim avertam faciem tuam:

21 Dixit illa, Detur Abiſchag Schunammitis Adonijæ fratri tuo in uxorem.

22 Reſpondens vero rex Schelomo dixit matri ſuæ, Et quare tu petis Abiſchagam Schunammitidem pro Adonijah? imo pete pro eo regnum ipſum, cum ipſe ſit frater meus major me: ar illius, & Ebjatharis Sacerdotis, ac Joabi filii Tzerujæ *partitio eſt*.

23 Et juravit rex Schelomo per Jehovam, dicendo, Ita faciat mihi Deus: & ita pergat ut contra vitam ſuam locutus eſt Adonijah verbum iſtud.

24 Quapropter nunc *ut* vivit Jehova qui ſtabilivit me, & collocavit me in ſolio Davidis patris mei, quiq; patravit mihi domum, quemadmodum loquutus eſt; hodie morte afficietur Adonija.

25 Mittens igitur rex Schelomo *ſupra eum occidit* per Benajam filium Jehojadahi, qui irruit in ipſum ita ut moreretur.

26 Ebjathari autem ſacerdoti edixit rex: Hanathothas abi ad agrum tuum, nam reus mortis es: attamen hoc die non afficiam te morte, quia portaſti arcam Domini Jehovæ coram Davide patre meo, & quia afflixiſti te in omnibus quibus afflictus eſt pater meus.

27 Sic ejecit Schelomo Ebjatharem, ne eſſet Sacerdos Jehovæ, ut impleret verbum Jehovæ, quod locutus fuerat contra domum Heli, Schilunte.

28 Rumore autem hoc pervenerat uſq; ad Joabum (Joab enim declinabat poſt Adonijam quamvis poſt Abſchalomum non declinaſſet) fugiens Joab ad tentorium Jehovæ, prehendit cornua altaris:

29 Quumque nunciaretur regi Schelomoni, fugiſſe Joab ad tentorium Jehovæ, & ecce eſſe prope altare: miſit Schelomo Benajam filium Jehojadahi, dicens, Abi, irrue in eum:

30 Nam poſtquam venienti Benajæ ad tentorium Jehovæ, & dicenti ei, Sic edixit rex, Egredere; dixiſſet, Nequaquam, ſed hic moriar, & retuliſſet Benaja regi rem, dicens; Ita loquutus eſt Joab, & ita reſpondit mihi:

31 Dixit ei rex, Fac quemadmodum loquutus eſt, & irrue in eum, poſt ſupelies eum: ut amoveas culpam ſanguinis immeritiq; quem effudit Joab, à me & à domo patris mei.

32 Et retorquebit Jehova ſanguinem ejus in caput ejus qui irruit in duos homines juſtiores & meliores ſe, & occidit eos gladio, patre meo Davide ignorante; Abnerum filium Neri principem militiæ Iſraelis, & Hamaſam filium Jetheri principem militiæ Jehudæ.

33 Sic reverſis cædibus eorum in caput Joabi, & in caput ſeminis ejus in ſeculum; Davidi, id eſt, ſemini ejus, & domui ejus, ac ſolio ejus erit pax uſque in ſeculum à Jehova:

34 Itaq; aſcendens Benaja filius Jehojadahi irruit in eum, & morte affecit eum: deinde ſepultus eſt domi ſuæ in deſerto.

35 Tum præpoſuit rex Benajam filium Jehojadahi loco ejus exercitui: Tzadokū vero poſuit rex loco Ebjatharis.

36 Deinde mittens rex accerſivit Schimhin; & dixit ei, Exſtrue tibi domum Jeruſchalaimis ut habites ibi: neque egredietur inde huc aut illuc.

37 Erit enim quo die egreſſus tranſieris torrentem Kidronem, certo ſcito te omnino moriturum: & cruſi cædis tuæ erit in capite tuo.

38 Dixitq; autem Schimhi regi, Bona *eſt* res iſta, quemadmodum locutus eſt dominus

eum magna rex: ipse fastuosus est servus tuus: & confedit Schimhi Jeruschalaimis diebus multis.

39 Fuit autem exactis tribus annis, quis fugiebant duo servi Schimhi ad Aciscum filium Mahacæ regem Gathi; & indicassent Schimhi *quidam*, dicendo, Ecce servi tui *sunt* Gathi;

40 Ut surgens Schimhi strato asino suo abiret Gathum ad Aciscum, quæsitum servos suos: rediensque Schimhi reduxit servos suos Gathe.

41 Quumque insuper nunciarum esset Schelomoni, abiviste Schimhin Jeruschalaimis Gathum, & reversum esse:

42 Misit eos rex, & testificavit Schimhin, & dixit ei, Nonne juramento astrinxi te per Jehovam, & contestatus sum te, dicendo, Quo die exieris absconsus huc aut illuc, certo scito te omnino moriturum: dixistique mihi, Bona est hæc res quam audivi?

43 Quare ergo non observasti juramentum Jehovæ, & præceptum quod præceperam tibi?

44 Deinde dixit rex ipsi Schimhi, Tu noveris totum illud malum cujus conscius est animus tuus, quo affecisti Davidem patrem meum: retorquet ergo Jehova malum tuum in caput tuum:

45 Rex vero Schelomo benedictus; & solium Davidis erit stabile coram Jehova usque in seculum.

46 Tum præcepit rege Benajæ filio Jehojadahi, egressus iruit in eum, ita ut moreretur: sic regnum stabilitum est in manu Schelomonis.

CAPUT III.

Schelomo petit à Deo Sapientiam pra divitiis & honoribus, eamq; obtinet, & hæc insuper.

Junxit autem se affinitate Schelomo Jeum Parhone rege Ægypti, & accepiens filiam Parhonis duxit eam in civitatem Davidis, donec absolvisset ædificare domum suam, & domum Jehovæ ac murum Jeruschalaimorum circumquaque.

2 Tantummodo populus sacrificabant in excelsis: quia nondum ædificata fuerat domus nomini Jehovæ, ad hos usq; dies.

3 Amabat enim Schelomo Jehovam, ambulando in statutis Davidis patris sui: tantummodo in istis excelsis ipse sacrificabat & adolebat.

4 Quum itaque abiens rex Gibhonem ad sacrificandum ibi, eo quod esset excelsum magnum, mille holocausta obtulit Schelomo in altari illo:

5 Gibhone apparuit Jehova Schelomoni per somnium eadem nocte: dixitque Deus, Pete quid daturus sum tibi?

6 Cui dixit Schelomo, Tu exercuisti erga servum tuum Davidem patrem meum beneficentiam magnam, quum ambularet coram te fideliter, ac juste, & recto corde erga te: servastique ei beneficentiam hanc maximam, quod dederis ei filium sedentem in solio ejus, ut est hodierno die.

7 Nunc enim, Jehova Deus mi, tu constituisti me servum tuum regem loco Davidis patris mei: quamvis ego puer parvus nescium quo egredere & redire:

8 Servum, i. quum, tum in medio populi tui quem elegisti, populi multi, qui neque numerari neque computari potest præ multitudine.

9 Des igitur servo tuo animum intellegentem ad judicandum populum tuum, discernendo inter bonum & malum: quis enim posset judicare hunc populum tuum numerosissimum?

10 Qui sermo quum bonus videretur in oculis Jehovæ, quod petisset Schelomo rem hanc;

11 Dixit Deus illi, Eo quod petisti rem istam, & non petisti tibi dies multos, neque petisti tibi divitias, neq; petisti vitam inimicorum tuo rum, sed petisti tibi discretionem ad intellegendum judicium:

12 Ecce facio secundum sermonem tuum: ecce do tibi animum sapientem & intelligentem, adeo ut par non fuerit tibi ante te, & post te non surrecturus sit par tibi:

13 Insuper etiam, quod non petisti do tibi, tum divitias, tum gloriam; adeo ut non *sit* par tibi ullus inter reges omnibus diebus tuis.

14 Quod si ambulaveris per vias meas, observando statuta mea & præcepta mea, quemadmodum ambulavit David pater tuus, etiam prolongabo dies tuos.

15 Deinde expergefacto Schelomone, quum ecce *adesset* somnium, venit Jeruschalaimam: ubi stans coram arca fœderis Jehovæ obtulit holocausta, & fecit eucharistica, deinde fecit convivium omnibus servis suis.

16 Tum venientes duæ mulieres meretrices ad regem, steterunt coram eo:

17 Dixitque mulier illarum una, *Ascende* ad me, domine mi, ego & mulier hæc habitamus in domo eadem: & peperi apud eam in eadem domo.

18 Fuit autem die tertio à partu meo, quum peperisset etiam mulier hæc; & essemus una, nullus extraneus *esset* nobiscum in eadem domo, præterquam duæ in eadem domo;

19 Ut moreretur filius mulieris hujus noctu, eo quod incubuisset ei.

20 Quæ propter surgens media nocte accepit filium meum à latere meo ancillæ tuæ dormitantis, & collocavit eum in sinu suo: filium autem suum mortuum collocavit in sinu meo.

21 Quumque surgerem mane ad lactandum filium meum, ecce mortuus erat: sed animadverti de eo mane, quod ecce non *esset* filius meus quem pepereram.

22 Dixit vero mulier illarum altera, Non ita, sed filius meus *est* qui vivit, filius vero tuus qui mortuus est: illa vero dicebat, Quinimo filius *est* suus qui mortuus

illius

mum est, & filius meus qui vivit: de hoc quæritur coram rege.

23 Tum dixit rex. Hic dicit, Hic est filius meus qui vivit, filius autem tuus qui mortuus est: sed illa dicit, Quamvis est filius tuus qui mortuus est, filius autem meus qui vivit.

24 Dixit itaque rex. Accipite mihi gladium: allatus est gladius coram rege.

25 Et ait: Dividite puerum vivum in duas partes, & date dimidium unum mulieri illi, & dimidium alteri.

26 Sed mulier illa, cujus *erat* filius qui vivebat, eloquuta est regem, quia æstuabant viscera ejus erga filium suum, ac dixit: *Quæso* ad me, domine mi, date huic infanti filium qui vivit, & minime afficite eum morte: illa vero dicebat, Neque mihi, neque tibi sit, sed dividite.

27 Tunc respondens rex, dixit: Date huic infanti filium qui vivit, & minime eum morte afficite: illa mater ejus *est*.

28 Quumque audirent omnes Israelitæ judicium hoc quod judicaverat rex, timuerunt à facie regis: videbant enim sapientiam Dei in eo esse ad exercendi judicium.

CAPUT IV.

Polisia & sapientia Scholomonis.

1 Erat autem rex Scholomo rex super omnem Israelem.

2 Et hi *sunt* principes qui erant ei: Hasarias filius Tsadoc princeps.

3 Elihoreph & Achija filii Scheschæ, scribæ: Jehoschaphat filius Achiludis à memoria.

4 Benaja filius Jehojadæ præfectus militiæ; Tsadoc vero & Ebiathar Sacerdotes.

5 Et Hazaria filius Nathanis præfectus satrapis: & Zabud filius Nathanis præfectus, amicus regis:

6 Et Achisthar præfectus domui: & Adoniram filius Abdæ præfectus delectûs.

7 Erantque Scholomoni duodecim satrapæ super omnem Israelem, qui sustentabant regem & suos: unus mensem quotannis erat unicuique ex eis præstare *cibos*.

8 Quorum hæc sunt nomina: filius Churæ in monte Ephraim:

9 Filius Deceri in Makatzo, & Schabalbimi: & Bethschemeschio: Elone quoque, Bethchanane.

10 Filius Chesedi in Arubbothis: ipsius erat Socho & tota terra Chepheri.

11 Filii Abinadabi, totus tractus Dori: Tapharh filia Scholomonis erat ei uxor.

12 Baanæ filii Achiludis *erat* Thanase & Megiddo, & tota Beth-Schean quæ *est* prope Tzarthanam infra Jizrehelem à Beth-Schean usque Abel-Mecholam, usque ultra Jokmeham.

13 Filii Geberi in Ramothis Gilhadis *erant*: ville Jairis filii Menaschis quæ *sunt* in Gilhade; ejus *erant* tractus Argobi qui *est* in Hischane sexaginta civitates magnæ, *muris* æreo & vecte chalybeo.

14 Achinadabi filius Haddonis *erat* in Machanaimis:

15 Achimahaz in Naphthali: ipse quoque accepera Basmathe filiam Scholomonis in uxorem.

16 Baanæ filius Chuschi in Aschere & in superioribus *partibus*.

17 Jehoschaphat filius Paruachi in Issachare.

18 Simhi filius Ela in Benjamine.

19 Geber filius Uri in terra Gilhadi: terra Sichonis regis Emorræi, & Ogi regis Basthanis, *ibi* sacerdos unus qui præerat *illi* terræ.

20 Jehuda & Israel multi, ut arena quæ *est* ad mare in multitudine; comedebant, & bibebant, & lætabantur.

21 Scholomo autem erat dominans in omnia regna ab ipso flumine *ad* terram Pelischthæorum & usque ad terminum Ægyptiorum: offerentia munus & servientia Scholomoni omnibus diebus vitæ ejus.

22 Erantque cibarium Scholomonis in diem unum, triceni Cori similæ, & sexageni Cori farinæ:

23 Decem boves pingues, & viginti boves pascuales & centum pecudes: præter cervos & capreas, & damas, denique lectissima quæque alilis.

24 Nam ipse dominabatur in tota citeriore parte fluminis à Thiphsacho ad Hazzam, in omnes reges qui *erant* citra ipsum flumen: & pax erat ei ab omnibus interfinibus circumquaque.

25 Adeo ut considerent Jehuda & Israel secure quisque sub vite sua & sub ficu sua, à Dane Beerschebahimi usque, omnibus diebus Scholomonis.

26 Eratque Scholomoni quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitarum ejus: & ad duodecies mille equites.

27 Sustentabantque satrapæ illi regem Scholomonem, & omnes qui appropinquabant ad mensam regis Scholomonis, quisque mense suo: non sinebant deficere quicquam.

28 Hordeum autem & stramen in equos, & in angarios, afferebant ad locum ubi erant, quisque pro ratione sua.

29 Præterea indidit Deus sapientiam Scholomoni, & intelligentiæ multum admodum; & amplitudinem animi, secundum *amplitudinem* arenæ quæ *est* in littore maris.

30 Erat enim sapientia Scholomonis major quam sapientia omnium Orientalium; & quam omnis sapientia Ægyptiorum.

31 Sapientior etiam fuit omnibus hominibus, Ethane Ezrachæo, & Hemane, & Calcole, & Dardabo filiis Machol: pervasitque nomen ejus in omnes gentes circumquaque.

32 Et eloquutus est tres mille sententias; fuerunque cantica ejus quinque supra mille.

33 Eloquutus etiam est de plantis, à cedro

dro, quæ *est* in Libano usq; ad hyssopum quæ prodit è pariete : denique de quorum est de jumentis, & de volucribus, & de reptilibus, & de piscibus.

34 Quamobrem *homines* veniebant ex omnibus populis ad audiendum sapientiam Schelomonis, ab omnibus regibus terræ qui audierant de sapientia ejus.

CAPUT V.

Fœdus Schelomonis cum Chiramo, qui ligna & operarios ei concessit ad extructionem Templi.

Misserat autem Chiram rex Tyri servos suos ad Schelomonẽ, quum audiret *Israelitas* unxisse eum in regem loco patris ejus: amicus enim fuerat Chiram David omnibus diebus ejus.

2 Quapropter misit Schelomo ad Chiramum, qui diceret :

3 Tu nosti Davidem patrem meum non potuisse ædificare domum nomini Jehovæ Deisui propter bella quibus circumdederunt eum *hostes* donec ; ponret Jehova illos sub plantis pedum ejus.

4 At nunc quietem dedit Jehova Deus meus mihi circumquaque : non *est* adversarius, neque *est* occursus mali.

5 Quamobrem ecce cogito ædificare domum nomini Jehovæ Dei mei quemadmodum prædixit Jehova Davidi patri meo, dicendo, Filius tuus quem ponam pro te in solio tuo, ipse ædificaturus est istam domum nomini meo.

6 Nunc ergo præcipe ut succidant mihi cedros è Libano, & servi mei erunt cum servis tuis, mercedem autem servorum tuorum dabo tibi prorsus ut dixeris : tu enim nosti non esse inter nos quemquam peritum ad cædendum ligna ut *sunt* Tzidonii.

7 Fuit autem quum audiret Chiram verba Schelomonis, ut lætaretur valde : & diceret, Benedictus Jehova hoc tempore, qui præfecit pro Davide filium sapientem populo multo isti.

8 Et misit Chiram ad Schelomonem qui dicerent, Audivi quorum causa misisti ad me : ego effecturus sum omnem voluntatem tuam, quod ad ligna cedrina, & quod ad ligna abiegna.

9 Servi mei deducent à Libano ad mare, & ego disponens ea ratibus per mare *mittam* usq; ad locum quem miseris *significatum* mihi, ut ibi disparem ea, & tu auferas, tu vicissim facito voluntatem meam dando cibum familiæ meæ.

10 Itaque dabat Chiram Schelomoni ligna cedrina & ligna abiegna, prorsus ut volebat :

11 Schelomo autem dabat Chiramo vicies millenos coros tritici *in* cibũ pro familia ejus & vicies coros olei ruſi : ita dabat Schelomo Chiramo de anno in annum.

12 Quum ergo dedisset Jehova sapientiam Schelomoni quemadmodum promiserat ei ; & esset pax inter Chiramum & Schelomonem, ita ut percutierentur fœdus ambo ipsi :

13 Indixit rex Schelomo delectum in toto Israele ; fuitque delectus triginta millium virorum :

14 Quorum mittebat ad Libanum denos millenos in mensem alternis ; mensem erant in Libano, duos autem menses *quisque* domi suæ : Adoniram autem præerat isti delectui.

15 Erant quoque Schelomoni septuagies mille bajuli, & octuagies mille cæsores in illo monte :

16 Præter principes curatorum Schelomonis qui præerant illi operi, ter mille trecentos : qui dominabantur populo, faicientibus opus illud.

17 Et præcipiente rege deveherunt lapides magnos, lapides pretiosos, ad fundandum domum illam, lapides cæsos :

18 Dolabantque structores Schelomonis, & structores Chirami, atque Giblæi ; sic præparabant ligna & lapides ad ædificandum domum.

CAPUT VI.

Figura & fabrica Templi.

Deinde fuit quadringentesimo octogesimo anno ab egressu Israelitarum è terra Ægypti, anno quarto, mense Zivo (is mensis *est* secundus) regni Schelomonis super Israelem, ut ædificare inciperet domum Jehovæ.

2 Domus autẽ quã ædificavit rex Schelomo Jehovæ, *fuit* longitudine sua sexaginta cubitorum, & viginti latitudine sua triginta vero cubitorum altitudine sua.

3 Et porticus erat ante templum domus, viginti cubitorum longitudine sua secundum frontem latitudinis domus, decem cubitorum latitudine sua ante domũ.

4 Fecit autem domui fenestras prospectui accommodas clausas.

5 Et ædificavit ad murum domus substructionem circumquaque, ad muros ipsius domus circumquaque, templo & adyto ; fecitque alas circumquaque.

6 Substructio ima *erat* quinq; cubitorũ latitudine sua, & mediana sex cubitorum latitudine sua, tertiana vero septem cubitorum latitudine sua : nam contractura indiderat domui circumquaque extrinsecus, ne hærerent muris domus.

7 Domus autem quum ædificabatur, lapide integro, ut fuerat advectus, ædificabatur : neque malleus audiebatur, aut ullum instrumentum ferreum audiebatur in illa domo quum ædificaretur.

8 Porta *ad* alæ mediumum erat in latere domus dextero ; qua per cochleas ascendebant ad mediamum, & à mediano ad tertiana *cubicula*.

9 Ædificata itaque domo illa atque absoluta ; obtexit domum ipsam cedrinis & coarctationibus cedrinis.

10 Ædificavit autem substructionem quam quæ circa totam domum, quinis cu-

bitis altitudine sua, quam adsecit domui lignis cedrinis.

11 Tum fuit verbum Jehovæ ad Schelomonem, dicendo:

12 Hæc quam tu ædificas, domus illa est; si ambulaveris in statutis meis, & judicia mea exequeris, ac observaveris omnia præcepta mea ambulando in eis; utique præstabo verbum meum erga te, quod eloquutus sum Davidi patri tuo:

13 Et habitabo inter Israelitas, neque deseram quum populum meum Israelem.

14 Quum itaque ædificasset Schelomo domum istam & absolvisset eam;

15 Contabulavit muros ipsius domus intrinsecus tabulis cedrinis, à solo domus usque ad tegmen murorum obduxit ligno intrinsecus: obduxit etiam solum ipsum domus tabulis abiegnis.

16 Contabulavit vero viginti cubitos ad latera ipsius domus tabulis cedrinis, à solo usque ad ipsos muros; contabulavit, inquâ ipsi intra adytû in sancto sanctorû.

17 Quadraginta autem cubitorum erat domus illa; illud templum anterius.

18 Et ad cedros domus intrinsecus erant incisæ colocynthides & aperti flores; omnia erant cedrina, nullus lapis conspiciebatur.

19 Sic adytum intra domum intrinsecus paravit, ad collocandum ibi arcam fœderis Jehovæ.

20 Quod autem ad anteriorem partem adyti, viginti cubitorum *erat* longitudo, & viginti cubitorum latitudo, ac viginti cubitorum altitudo ejus, quam obduxit auro affervato: obduxit etiam altare cedrinum.

21 Quumque obduxisset Schelomo hanc domum intrinsecus auro affervato: fecit interjectum *parietem* præter funes aureos ante adytû, quem similiter obduxit auro.

22 Ita totam domum ipsam obduxit auro donec absolveretur tota domus: similiter totum altare illud quod erat ad adytum obduxit auro.

23 Fecit autem in ipso adyto duos Cerubinos è lignis oleosis: decem cubitorum altitudo utriusque *eorum*.

24 Et quinque cubitorum *erat* ala Cerubini una, similiter quinque cubitorum ala Cerubini altera: decem cubiti *erant* ab extremitate alæ cujusque, usque ad extremitatem alæ suæ *alterius*.

25 Sic decem cubitorum Cerubinus alter *erat*: mensura eadem & proportio eadem amborum Cerubinis.

26 Altitudo Cerubini unius decem cubitorum & similiter Cerubini alterius.

27 Disposuit autem istos Cerubinos intra domum interiorem, ita ut expanderent alas Cerubini; & attingeret ala unius murum unum, & ala Cerubini alterius attingeret murum alterum: alæ vero eorum versus mediû domus attingerent altera alteram.

28 Et obduxit istos Cerubinos auro.

29 Omnes autem muros ipsius domus circuitu inciso, sculpturis luci instarum Cerubinorum & palmarum & aperturarum florum; intrinsecus & extrinsecus.

30 Solum quoque domus obduxit auro intus & extra.

31 Et *in* porta adyti fecit fores è lignis oleosis: superliminare *cum* postibus quinta *parietis*.

32 *In* his autem binis foribus è lignis oleosis, incidit cæsuras Cerubinorum, & palmarum, & apertos flores, quos obduxit auro; diduxit etiam super Cerubinos & super palmas aurum.

33 Et similiter fecit portæ templi postes è lignis oleosis: è quarta *parietis*.

34 Et binas fores è lignis abiegnis: duæ valvæ foribus unis versatiles, ac duæ valvæ incisæ foribus alteris versatiles *erant*.

35 Incidit etiam Cerubinos & palmas, ac apertos flores: quæ obduxit auro, adaptato ad earum sculpturam.

36 Postea ædificavit atrium interius tribus ordinibus *lapidum* cæsorum; & ordine sectarum cedrorum.

37 Anno quarto cœpta est fundari domus Jehovæ, mense Zivo:

38 Anno vero undecimo, mense Bule (is mensis *est* octavus) absolvit domum hanc cum omnibus rebus ejus, & secundum omnes rationes ejus: ita ædificavit eam septem annis.

CAPUT VII.

Regia Schelomonis, & ornamenta templi.

POstea domum suam ædificavit Schelomo tredecim annis: quibus absolvit totam domum suam.

2 Deinde ædificavit domum saltus Libani centum cubitorum longitudine, & quinquaginta cubitorum latitudine, & triginta cubitorum altitudine: super quatuor ordines columnarum cedrinarum, & trabes cedrinas impositas columnis.

3 Et tectum cedrinû superne supra contabulationes, quod *erat* supra columnas, quadraginta quinque; quindenas ordine:

4 Et prospectuum tres ordines, quorum a pectus ad aspectum *dirigebantur* triplici serie:

5 Et omnes portas cum postibus quadratas jugumento: & directuram aspectus ad aspectum triplici serie:

6 Præterea porticum columnarum fecit, quinquaginta cubitorum longitudine, & triginta cubitorum latitudine: ita ut porticus *esset* secundum aspectum illarum, id est, columnæ & columen secundum aspectum illarum.

7 Item porticum tribunalis ubi judicabat, porticû judicii fecit: quod obtectum *erat* cedro à soli parte una ad alteram.

8 Postea domui suæ ubi habitabat, atrium alterum interius ista porticu, opere huic simile erat: domum quoque hiis Parhonis fecit quam duxerat Schelomo, similem porticui isti.

9 Omnia

20 Omnia hæc *erant* è lapidibus pretioſis, ſecundum dimenſiones *unius* cæſi lapidis, ſedis ſerra intrinſecus & extrinſecus: idq; à fundamento uſq; ad præcinctiones, etiam extrinſecus uſq; ad atrium magnum.

10 Fundatio quoque *erat* è lapidibus pretioſis, lapidibus magnis, lapidibus decem cubitorum, & lapidibus octonum cubitorum:

11 Similiter ſuperne è lapidibus pretioſis, ſecundum dimenſiones *unius* lapidis cæſi, & cedro.

12 Deniq; atrio magno circumquaque, tres *erant* ordines lapidis cæſi, & ordo trabium cedrinarum: ſimiliter atrio domus Jehovæ interioris, & porticui ejuſdem domus.

13 Miſit quoque rex Schelomo, ut aſſumeret Chiramum è Tyro.

14 Ille *erat* filius mulieris viduæ è tribu Naphthali, cujus pater vir Tyrius fuerat (faber ærarius) eo quod plenus eſſet peritia, & intelligentia, ac notitia ad faciendū omne opus ex ære qui veniens ad regem Schelomonem fecit totum opus ejus.

15 Formavit enim duas columnas æreas: octodecim cubitorū erat altitudo columnæ unius, quam filum duodecim cubitorum cingebat, ut columnam ſecundam,

16 Et duo coronamenta fecit ad imponendum ſummitatibus columnarum è fuſo ære: quinque cubitorum altitudo coronamenti unius, & quinque cubitorum altitudo coronamenti alterius.

17 Encarpi opere implexo, faſciæ opere earenato ipſis coronamentis, quæ *erant* in ſummitate columnarū: ſeptē coronamento rum *erant*, & ſeptem coronamento alterius.

18 Quæ aptavit ad ipſas columnas: deinde duos ordines circumquaque ſuper encarpam unum; ad tegendum coronas quæ imponendæ erant ſummitati malogranatorum; ut eriā fecit coronæ alterius.

19 Ita ut coronæ, quæ *erant* ſuper capitulum columnarū opere liliaceo, *vallarandæ* in porticu, quatuor cubitorū *eſſent*.

20 Coronæ autem impoſitæ duabus ſitis columnis, etiam ſurſum verſus *ſita erant* è regione projecturæ, quæ *erat* in latere encarpi: & malogranata ducentena *bina* ordinibus circumquaque, *etiam* ad coronamentum alterum.

21 Deinde erexit columnas ipſas in porticu templi: erectamque columnam dexteram vocavit nomine ejus Jachin; poſtea erectam columnam ſiniſtram vocavit nomine ejus Boaz.

22 Quum itaque impoſitum eſſet capitulo columnarum opus liliaceum, abſolutum eſt opificium columnarum.

23 Item fecit ipſum lacum fuſum: decem cubitorū erat à labri parte una ad alteram, rotundum, circumquaque, cujus altitudo quinq; *erat* cubitorum, & filum triginta cubitorum cingebat eum circumquaque.

24 Coloquintides autem ſubter labium ejus circumquaq; ejus ebant ipſum, decem in cubitum ambiebant lacum circumquaque. duobus ordinibus colocynthidum fuſæ in fuſura ejus.

25 Stabat impoſitus duodecim bobus, tribus reſpicientibus ad Aquilonem, & tribus reſpicientibus ad Occidentem, & tribus reſpicientibus ad Meridiem, ac tribus reſpicientibus ad Orientem; quibus lacus *erat* impoſitus ſuperne: ita eorum omnium poſteriora intus *latebant*.

26 Craſſitudo autem ejus palmaris erat, & labiū ejus ſimile operi labii calicis, *aut* boricus lilii: bis mille bathos continebat.

27 Item fecit baſes decem æreas quaternum cubitorum longitudo baſis unius cujuſque; & quaternum cubitorum latitudo ejus ternorumq; cubitorum altitudo ejus.

28 Erat autem hujuſmodi opus baſium cujuſque baſis, zophori *erant* eis; erantque zophori inter denticulatos toros,

29 Ipſis autem zophoris qui *erant* inter denticulatos toros, inerant leones, boves, & Cerubini, & ſuper denticulatos toros ſurſum ſuperne: infra leones vero & boves adjectiones opere ducto.

30 Erantq; quaternæ rotæ æreæ baſi unicuique, & tabulæ æreæ, quibus *erant* ſcapulæ in quaternis compagibus ſuis: fuberet labrum quodque ſcapulæ illæ *erant* ſuæ è regione adjectionum cujuſque *labri*.

31 Deinde illius *labri* os ab interiore parte ambitus coronarii ſurſum verſus *extabat* uno cubito, cujus *ambitus* os rotundum *erat* opere ſulcri ſeſquicubitale: circa cujus os ſimiliter *inerant* cæſuræ, & zophori earum quadrati, non rotundi.

32 Quaternæ autem rotæ illæ ſubter zophoros illos, & axes rotarum *affixi erant* baſi: & altitudo rotæ unius cujuſque erat ſeſquicubiti.

33 *Eratque* opus rotarum iſtarum ſimile operi rotæ currus: axes earum, & modioli earum, & canthi earum, & radii earum, omnia fuſa.

34 Similiter quaternæ ſcapulæ ad quaternos angulos baſis uniuſcujuſque: ex ipſa baſi *erant* ſcapulæ ejus:

35 Ita ut in ſummo ipſius baſis, dimidii cubiti altitudo rotunda *exſtaret* circumquaque: nam in ſummo baſis manus illius, ut zophori illius, ex ipſa erant.

36 Inſculpſit autem tabulis illius, manibus illius, & zophoris illius Cerubinos, leones, & palmas, prout exſtaturis cujuſq; & adjectionibus circumquaq; *convenibat*.

37 In hanc *formam* fecit decem baſes: fuſura eadem, menſura eadem, proportio eadem *erat* ipſis omnibus.

38 Item fecit decem labra ærea: quadragenos bathos continebat labrū unumquodque, quatuor cubitorum *erat* labrū unumquodque, labrum unum impoſitum baſi ſuæ unā, in decem baſes.

39 Et diſpoſuit harum baſium quidque ad latus ipſius domus dextrorſum & quidque ad latus ipſius domus ſiniſtrorſum: lacum

verò posuit versus latus domus dexterum ad Orientem è regione meridiei.

40 Quum itaque Chiram fecisset labra, & hamas ac crateras eorum; absolvit Chiram facere totum opus, quod fecit regi Schelomoni *pro* domo Jehovæ.

41 Columnas duas, & orbes coronarios qui erant impositi capitulo columnarum duos: & encarpos duos ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* impositi capitulo columnarum:

42 Et malogranata quadringenta pro duobus encarpis: duobus ordinibus malogranata pro encarpo utroque, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in superficie columnarum:

43 Item bases decem, & labra decem imposita basibus:

44 Item lacum unum, & boves duodecim sub ipso lacu:

45 Item ollas, & hamas, & crateras: denique omnia vasa illa quæ fecit Chiram regi Schelomoni *pro* domo Jehovæ ex ære purgato:

46 In planitie Jardenis fudit ea rex in terra argillosa, inter Succothas, & Tzarthanem.

47 Et omisit Schelomo *pondere* omnia vasa ista præ multitudine quam plurima: non pervestigatum est æris eorum pondus.

48 Fecit vero Schelomo omnia instrumenta ista, quæ *erant* domui Jehovæ; nempe altare aureum, & mensam; super quam erant panes faciei, aureum:

49 Item lychnuchos, quinque à dextera & quinque à sinistra ante ipsum adytum, *ex* auro afferuato: flores etiam, & lucernas, & forcipes aureos.

50 Item pelves, & instrumenta musica, & crateras, & accerras, & trullas *ex* auro afferuato: etiam cardines fominas cum foribus domus interioris sancti sanctorum, *et* cum foribus domus templi ipsius, aureis.

51 Perfecto demum toto opere illo, quod fecit rex Schelomo *pro* domo Jehovæ: intulereos rex Schelomo res consecratas à David patre suo, argentum & aurum, & vasa, posuit in thesauris domus Jehovæ.

CAPUT VIII.

Dedicatio Templi.

TUnc congregari jussit Schelomo Seniores Israelis, & omnes primarios tribuum, principes paternarum familiarum filiis Israelitis ad regem Schelomonem Jerusalem ut adducerent arcam fœderis Jehovæ è civitate Davidis; ea *est* Trijon.

2 Congregatis itaque ad regem Schelomonem omnibus Israelitis mense horridorum *agrorum*, in ipso festo (is *est* mensis septimus.)

3 Et convenientibus omnibus Senioribus Israelis deportarunt Sacerdotes arcam.

4 Et deduxerunt arcam Jehovæ & tentorium conventus, & omnia vasa sacra, quæ *erant* in tentorio; deduxerunt, inquam, ea Sacerdotes & Leviæ,

5 Rex autem Schelomo & totus cœtus Israelitarum qui convenerant ad eum, cum ipso *essent* coram arca; sacrificabant pecudes & boves, quæ nec numerabantur nec supputabantur præ multitudine.

6 Invexerunt autem Sacerdotes arcam fœderis Jehovæ in locum ipsius, in adytum domus, in sanctum sanctorum, sub alas Cherubinorum.

7 Nam Cherubini pandebant alas super locum arcæ; & obtegebant Cherubini arcam & vectes ejus superne.

8 Deinde protenderunt ejus vectes; ita ut conspicerentur summitates vectium è sancto versus partem anteriorem ipsius adyti, non autem conspicerentur foris. fuerunt quæ ibi usque in diem hunc.

9 Nihil *erat* in arca præter duas tabulas lapideas, quas collocaverat ibi Moseh in Chorebo; quando pepigit *fœdus* Jehova cum filiis Israelis egredientibus ipsis è terra Ægypti.

10 Fuit autem quum exirent Sacerdotes è sancto ipso, ut nubes impleret domum Jehovæ:

11 Adeo ut non possent Sacerdotes consistere ad ministrandum propter ipsam nubem, quum implevisset gloria Jehova domum Jehovæ.

12 Tum dixit Schelomo, Jehova dixit se habitare in caligine.

13 Plane ædificavi tibi domum habitaculi stationem, in qua resideas *in* secula.

14 Postea rex conversa facie sua benedixit cum tota congregatione Israelis; tota congregatione Israelis stante:

15 Ac dixit, Benedictus Jehova Deus Israelis, qui alloquutus est ore suo Davidem patrem meum; prout manu sua implevit, dicendo:

16 Ex quo die eduxi populum meum Israelem ex Ægypto, non elegeram civitatem ex ullis tribubus Israelis, ad ædificandum domum ubi esset nomen meum: sed elegi Davidem ut præesset populo meo Israeli.

17 Quamobrem fuit in animo Davidis patris mei, ædificare domum nomini Jehovæ Dei Israelis.

18 Sed dixit Jehova Davidi patri meo, Eo quod fuit tibi in animo ædificandi domum nomini meo, bene feceris quod fuisti eo animo.

19 Verumtamen tu non es ædificaturus istam domum: sed filius tuus qui egredietur est è lumbis tuis, is ædificabit domum istam nomini meo.

20 Itaque præstitit Jehova verbum suum quod loquutus fuerat: surrexi enim loco Davidis patris mei, & sedens in solio Israelis, quemadmodum loquutus est Jehova, ædificavi domum hanc nomini Jehovæ Dei Israelis:

21 Ubi disposui locum pro arca, in qua *est* fœdus Jehovæ, quod pepigit cum patribus nostris, quòd educeret eos è terra Ægypti.

22 Deinde

22 Deinde subsitit Schelomo ante altare Jehovæ coram tota congregatione Jisraelis : & expandit manus suas versus cœlum :

23 Ac dixit, Jehova, Deus Jisraelis, nullus *est* similis tibi Deus, in cœlis superne, aut in terra inferne, servans fœdus & benignitatem servis tuis, qui ambulant coram te ex toto animo suo :

24 Qui servasti Davidi patri meo servo tuo id quod eloquutus fueras ei : ut eloquutus fueras ore tuo, ita manu tua impleviisti, ficut *est* hoc die.

25 Nunc ergo Jehova Deus Jisraelis, serva Davidi servo tuo patri meo, id quod eloquutus fueras ei, dicendo, Non excindetur tibi vir à conspectu meo sedens in solio Jisraelis : si tamen observabunt filii tui viam suam ambulando coram me quemadmodum ambulasti coram me.

26 Nunc etiam, Deus Jisraelis, confirmentur, quæso, verbum tuum quod eloquutus es servo tuo Davidi patri meo :

27 Etenim an revera habitaret Deus in terra ? ecce cœli ipsi & cœli cœlorum non capiunt te, quanto minus domus hæc quam ædificavi ?

28 Respicias igitur ad orationem servi tui, & ad deprecationem ejus, Jehova Deus mi, auscultando clamori & orationi qua servus tuus orat coram te hodie :

29 Ut sint oculi tui aperti erga domum hanc noctu & interdiu, erga locum illum de quo dixisti, Futurum est nomen meum ibi, auscultando orationi qua orabit servus tuus versus locum hunc :

30 Et auscultes deprecationi servi tui, & populi tui Jisraelis, quæ orabunt versus locum hunc : tu, inquam, auscultes in loco habitationis tuæ in cœlis, & auscultans condones.

31 Quum peccaverit ullus in proximum suum, qui detulerit ei juramentum exsecrationis, exsecrationæ adjurando eum ; (nam venerit exsecratio ante altare tuum in domum hanc :)

32 Tunc tu audito è cœlis, & conficiens judicato servos tuos, improbando improbum, reddendo viam ejus in caput ejus ; & justificando justum, reddendo ei secundum justitiam ejus.

33 Quum plaga affectus fuerit populus tuus Jisrael coram hoste, eo quod peccaverint in te : si converti ad te celebrabunt nomen tuum & orabunt ac deprecabuntur te versus domum hanc :

34 Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum populi tui Jisraelis : ut reducas eos in terram hanc quam tradidisti majoribus eorum.

35 Quum clausum fuerit cœlum ita ut non sit pluvia, eo quod peccaverint in te : si orantes versus locum hunc celebrabunt nomen tuum, & à peccato suo revertentur, quia afflixeris *eos* :

36 Tunc tu exaudito è cœlis, condonans peccatum servorum tuorum, & populi tui Jisraelis, quum docueris eos viam optimam per quam ambulent : ut des pluviam super terram tuam quam dediti populo tuo in possessionem.

37 Fames quum erit in hac terra, pestis quum erit, inedo, rubigo, locusta, bruchus quum erit, quum anget eum inimicus ejus in terra ditionis ejus ; quæcunque plaga, quæcunque ægritudo :

38 Omnem orationem, omnem deprecationem quæ erit à quocunque homine, aut à toto populo tuo Jisraele ; quum agnoscentes quisque plagam animi sui, expandet manus suas versus domum hanc :

39 Tum tu exaudito è cœlis, statione habitationis tuæ, ut condonans facias aut des unicuique secundum omnes vias ejus, quas agnosces apud animum ejus : tu enim nosti solus animum omnium filiorum hominis :

40 Ut revereantur te omnibus diebus quibus sunt viventi in superficie hujus terræ, quam dediti majoribus nostris.

41 Quin etiam extraneo ipsi, qui non è populo tuo Jisraele *fuerit*, sed venerit è terra longinqua propter nomen tuum :

42 (Audient enim de nomine tuo magno, & manu tua robusta, ac brachio tuo extento) quum adveniens orabit versus domum hanc :

43 Tu auscultato è cœlis, statione habitationis tuæ, ut facias omnino prout clamaverit ad te extraneus ipse : ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum, ad reverendum te, ficut populus tuus Jisrael, & ad cognoscendum nomen tuum invocari super domum hanc quam ædificavi.

44 Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicum suum via qua mittes eos : si orabunt Jehovam via civitatis hujus quam elegisti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo :

45 Tum exaudies è cœlis orationem eorum & deprecationem eorum, ut peragas causam eorum.

46 Quum peccaverint in te (nam nemo *est* qui non peccet,) & iratus contra eos expolueris eos inimico ; ita ut captivos abduxerint eos *illi* à quibus capti sunt, in terram inimici, longinquam aut propinquam :

47 Si redugent in animum suum in ea terra ubi captivi detinebuntur ut converti deprecentur te in terra eorum quorum sunt captivi, dicendo, Peccavimus, & perverse egimus, improbe fecimus :

48 Et revertentur ad te ex toto corde suo, & ex toto animo suo, in terra inimicorum suorum qui eos vivos detinebunt eos : & orabunt te via terræ suæ quam dediti majoribus ipsorum, hujus civitatis quam elegisti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo :

49 Tum exaudies è cœlis, statione habitationis tuæ, orationem eorum & deprecationem

tionem eorum, ut peragas causam eorum:
50 Ut condones populo tuo quæ peccaverint contra te, & omnes defectiones eorum quibus defecerint à te: & concilies eis misericordiam coram captivos detinentibus eos, ut misereantur eorum.
51 (Populus enim tuus & possessio tua sunt quos eduxisti ex Ægypto, è medio camino ferri.)
52 Oculi tui apertis existentibus ad deprecationem servi tui, & ad deprecationem populi tui Israelis, auscultando eis quandocunque invocabunt te.
53 Tu enim distinxisti eos tibi in possessionem ab omnibus populis terræ: quemadmodum loquutus es per Moschen servum tuum, quum educeres majores nostros ex Ægypto, Domine Jehovi.
54 Deinde fuit quū absolvisset Scholomo orare Jehovā tota oratione & deprecatione ista; *ut* surgens ab anteriore parte altaris Jehovæ, ab inflexione sua in genua, manibusque suis passis versus cœlum,
55 Staret ac benediceret *Deo* cum tota congregatione Israelis, voce magna dicendo:
56 Benedictus Jehova qui dedit quietem populo suo Israel, prorsus ut loquutus fuerat: non excidit res ulla ex omnibus bonis sermonibus ejus, quos loquutus fuerat per Moschen servum suum.
57 Sit Jehova Deus noster nobiscum, quemadmodū fuit cum majoribus nostris: ne derelinquat nos, neque deserat nos:
58 Inclinando animum nostrum ad se, ut ambulemus in omnibus viis ejus, ut observemus præcepta ejus, & statuta ejus, ac judicia ejus quæ præcepit majoribus nostris.
59 Et sint verba mea ista, quibus deprecatus sum coram Jehova, propinqua Deo nostro interdiu & nocu; ut peragat causam servi sui & causam populi sui Israelis, cujusque temporis tempore suo:
60 Ut cognoscant omnes populi terræ Jehovam esse Deum ipsum, neminem *esse* amplius.
61 Quum erit cor vestrum integrum erga Jehovam Deum nostrum, ambulando in statutis ejus, & observando præcepta ejus, sicut hodierno die.
62 Deinde rex & omnes Israelitæ cum eo, sacrificarunt sacrificia coram Jehova.
63 Sacrificavit enim Scholomo in sacrificium eucharisticum quod sacrificavit Jehovæ; boves vicies bis mille, & pecudes centies vicies mille: quō dedicarent dominum Jehovæ rex & omnes filii Israelis.
64 Eo ipso die consecravit rex interuam partem atrii quæ *erat* ante domū Jehovæ, eo quod parasset ibi holocaustā, & munera, ac adipes eucharisticorum: nam altare æreum, quod *erat* coram Jehova, minus erat quam ut caperet holocaustā, & munera, ac adipes eucharisticorum.
65 Celebravit etiam Scholomo tempori illo illud festum, & totus Israel cum eo, congregatio magna, inde ab ingressu Chamathæ usq; ad torrentem Ægypti coram Jehova Deo nostro septem diebus, deinde septem diebus: *hoc est*, quatuordecim diebus.
66 Die octavo dimisit populum, & benedixerunt regi: ita abierunt ad tentoria sua, læti & hilares animo de toto illo bono, quo affecerat Jehova Davidem servum suum, & Israelem populum suum.

CAPUT IX.

Deus secundo apparet Scholomoni. Scholomo plures civitates ædificat, & classem Ophirum ablegat.

Fuit autem quum absolvisset Scholomo ædificare domum Jehovæ, & domum regis, idq; pro toto desiderio Scholomonis quo delectatus fuerat faciendo:
2 (Apparuerat enim Jehova Scholomoni secundo, quemadmodum apparuerat ei Gibbone;
3 Et dixerat Jehova ei, Exaudivi orationem tuam, & deprecationē tuam, qua deprecatus es coram me; consecravi domum istam quam ædificasti, ut collocē nomen meum ibi usq; in seculum, eruntq; oculi mei & animus meus ibi omnibus diebus.
4 Tu autem si ambulaveris coram me sicut ambulavit David pater tuus, integro animo & recto, faciendo omnino prout præcepi tibi, statuta mea & judicia mea observaveris:
5 Utiq; stabiliā solium regni tui super Israelem in seculum: quēadmodum eloquutus fueram Davidi patri tuo, dicendo, Non excidetur tibi vir à solio Israelis.
6 Si omnino averti fueritis vos & filii vestri à sequendo me, & non observaveritis præcepta mea & statuta mea quæ proposui vobis: sed abeuntes colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos *honoris habentes* eis:
7 Utiq; excidam Israelem à superficie hujus terræ quam dederam eis, & istam domum quam consecravi nomini meo dimittam à facie meā; eritq; Israel in parabolā & dicterium inter omnes populos.
8 Et domus ista *sua* fuerit excelsa, quisquis transibit juxta eam obstupescet aut fibilabit: dicent enim, Quamobrem fecit Jehova ita terræ isti, & domui isti?
9 Ac dicent, Eo quod dereliquerunt Jehovam Deum suum, qui eduxerat majores ipsorum è terra Ægypti, & prehenderunt deos alienos, & incurvantes se eis coluerunt eos, idcirco induxit Jehova in eos totum malum istud.)
10 Fuit, inquam, exactis viginti annis quibus ædificavit Scholomo duas illas domos; domum Jehovæ, & domum regis:
11 *Quia* Chiram rex Tyri donaverat Scholomonem lignis cedrinis, & lignis abiegnis, ac auro, pro toto desiderio ejus: *ut* tunc daret rex Scholomo Chirano viginti civitates ad regionis limitem.
12 Iraque

12 Itaque egressus Chiram Tyro ad visendas civitates illas quas dabat ipsi Schelomo, quum non placerent in oculis ejus;
13 Dixit. Quid *sunt* civitates istæ, quas dedisti mihi, frater mi? ideo vocat eas *quisq;* terræ Cabul *civitates* usq; in diem hunc.
14 Misérat enim Chiram regi, centum viginti talenta auri.
15 Hæc porro causa *est* delectus quē indixerat rex Schelomo, ut ædificaret domū Jehovæ; & domum suam, & munitionem ipsam, murumq; Jeruschalaimorum: item Chazorem, & Megiddūntem, & Gezerum.
16 (Parbo rex Ægypti ascendens ceperat Gezerum, & combusserat eam ignī; Cenahanæum autem qui inhabitabat civitatem interfecerat; dederatq; eam in munus filiæ suæ uxori Schelomonis.
17 Ædificavit autem Schelomo Gezerum) & Bethchoronem inferiorem:
18 Item Bahalatham, & Thadmorem in deserto, in illa terra:
19 Omnes quoq; civitates armamentariorum, quæ *erant* Schelomoni, & civitates currūum, & civitates equitum; deniq; prodesiderio Schelomonis *id* quod desiderarat ædificare Jeruschalaimis, & in Libano, & in tota terra dominatus sui:
20 Totius populi qui reliquus fuerat ex Emoræo, Citthæo, Perizzæo, Chivvæo, & Jebusæo, qui non *erant* è filiis Israelis:
21 Horum filios qui relicti fuerant post eos in ipsa terra, quos non potuerant Israelitæ internecioni devovere, adegit eos Schelomo in tributum servile usque in hodiernum diem.
22 Ex Israelitis vero neminē reddidit Schelomo servīs: sed erant viri militares, & servi ejus, & principes ejus, & tribuni ejus, & præfecti currūum ac equitum ejus.
23 Et his erant principes curatorum, qui præfecti erant operi pro Schelomone quingenti quinquaginta: qui dominabantur populo, facientibus opus illud.
24 Verumtamen filia Parbonis ascenderat è civitate Davidis ad domum suam quam ædificaverat ei *Schelomo:* tunc ædificavit munitionem ipsam.
25 Et offerebat Schelomo ter quotannis holocausta & eucharistica super altare quod exstruxerat Jehovæ: & suffirum adoleri curabat in eo quod *erat* coram Jehova, quum perfecisset domum.
26 Præterea classē paravit rex Schelomo Herzione Geberi, quæ *est* prope Elothas ad littus maris a'goīs in terra Edomæ rū.
27 Misit vero Chiram in ea classe servos suos, nautas, peritos maris, cum servis Schelomonis:
28 Qui profecti Ophirum, acceperunt inde auri quadringenta viginti talenta, quæ attulerunt ad regem Schelomonem.

CAPUT X.

Regina Schebæ Schelomonem invisit.

AUdiens autem regina Schebæ famam Schelomonis, & nominis Jehovæ, venit ad probandum eum ænigmatibus:
2 Et ingressa Jeruschalaima cum exercitu numeroso admodum; camelis ferentibus aromata, & aurum multum admodum, ac lapides pretiosos; accessit ad Schelomonem, & ejoquuta est ei quicquid erat in animo suo.
3 Cui indicavit Schelomo omnia verba ejus: non fuit absconditum quicquam regi, quin indicaverit ei.
4 Quapropter quum videret regina Schebæ omnem sapientiam Schelomonis, & de quamque domum quam ædificaverat;
5 Cibum etiam mensæ ejus, & consessum servorum ejus, & statum ministrorum eius, & vestitum eorum, similiter & pocula ejus, & ascensum ejus quo ascendebat in domum Jehovæ: non *erat* amplius in ea spiritus.
6 Tandem dixit regi, Verum *est* verbum illud quod audiveram in terra mea, de rebus tuis & de sapientia tua.
7 Tamen non credidi verbis illis usquedum venirem, & viderent oculi mei, sed ecce non indicatum fuerat mihi ejus dimidium; superas sapientia & bonitate famam illam quam audiveram.
8 Beati homines tui, beati servi tui isti qui stantes coram te jugiter audiunt sapientiam tuam.
9 Sit Jehova Deus tuus benedictus, qui delectatus est te, ut collocaret te in solio Israelis; eo quod diligit Jehova Israelem in seculum, ideo imposuit te regem, ut exerceres judicium & justitiam.
10 Et dedit regi centum viginti talenta auri, & aromata multa valde, ac lapides pretiosos: non sunt advecta hujusmodi aromata amplius tanta multitudine, quanta dedit regina Schebæ regi Schelomoni.
11 (Nam etiam classis Chirami quæ asferebat aurum ex Ophiro, advexerat ex Ophiro ligna thyina multa admodum & lapides pretiosos:
12 Et paraverat rex ex illis lignis thyinis repagulum ad domum Jehovæ, & ad domum regis, & citharas, & nablia pro cantoribus: non fuerant advecta talia ligna thyina, neque visa usque in diem illum.
13 Rex vero Schelomo dedit reginæ Schebæ pro toto desiderio ejus quicquid petivit, præter id quod rependit ei pro facultate regis Schelomonis: ita reversa abiit in terram suam, ipsa cum servis suis.
14 Erat autem pondus auri quod obvenichat Schelomoni quolibet anno, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:
15 Præter *id quod obveniebat* à publicanis negotiatorum, & mercatura aromatariorum: & omnibus regibus Arabiæ, & proceribus ejus regionis.
16 Itaque fecerat rex Schelomo ducentos clypeos ex auro malleato: sexcentos aureos imponebat clypeo unicuique.
17 Item trecentos scuta ex auro malleato, tria pondo auri imponebat scuto unicuique:

quæ: quæ posuit rex in domo saltus Libani.

18 Fecerat præterea rex solium eburneum magnum; & obduxerat illud auro purissimo.

19 Sex gradus erant huic solio, & fastigium rotundum: ipsi solio à posteriore parte ejus, & sulcra manuaria hinc & inde ad locum sessionis; ac duo leones stantes juxta ipsa sulcra manuaria:

20 Duodecim quoque leones stantes ibi ad sex gradus ejus, hinc & inde: non fuerat factum tale in ullis regnis.

21 Insuper omnia vasa potoria regis Schelomonis erant aurea, & omnia vasa domus saltus Libani ex auro obrizato: nihil *eorum* argenti, non æstimabant temporibus Schelomonis ullius *pretii*.

22 Nam classis Oceani pro rege, cum classe Chirami *erat*: semel ternis annis veniebat classis ex Oceano asferens aurum & argentum, ebora, & simias, & pavones.

23 Sic major erat rex Schelomo omnibus regibus terræ, divitiis & sapientia.

24 Et totius terræ *reges* quærebant aspectum Schelomonis ut audirent sapientiam ejus quam indiderat Deus animo ejus.

25 Illi quoque asferebant quisque munus suum, instrumenta argentea & instrumenta aurea, & vestimenta, & arma, & aromata, equos & mulos, rem annuam quotannis:

26 Ita ut congregarer Schelomo currus & equites; essentque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites: quos abduci jussit in civitates curruum, & apud regem Jeruschalaim.

27 Et reddidit rex argentum Jeruschalaim ut lapides: cedros autem reddidit ut sicomoros quæ *erescunt* in loco depressio, multitudine.

28 Et vectigal equorum ex Ægypto quod *erat* Schelomoni, id est, *vectigal* veri, mercatores regis accipiebant retinui pro precio.

29 Nam ascendens ex Ægypto exibat currus sexcentis sic'is argenti, & equus centenis quinquagenis; & ita pro omnibus regibus Chitthæorum, & pro regibus Syriæ, in manu sua educebant.

CAPUT XI.

Polygamia & Idololatria Schelomonis; atque inde subsequens pœna.

POstea rex Schelomo adamavit mulieres alienigenas multas, idq; præter filiam Parhonis; Moabitidas, Hammonitidas, Edomæas, Tzidonias, & Chitthæas:

2 E gentibus de quibus edixerat Jehova filiis Jisraelis, Ne conveniatote cum eis, nec ipsi conveniunto vobiscum, profecto inclinarent animum vestrum post deos suos; istidem adhæsit rex Schelomo amore:

3 Adeo ut esset ei fœminæ principes septingentæ, & concubinæ trecentæ: quapropter inclinarunt fœminæ ejus animum ejus.

4 Fuit ergo tempore senectutis Schelomonis, fœminæ inclinarunt animum ejus post deos alienos, quum non esset animus ejus integer erga Jehovâ Deum suum, sicut *fuerat* animus Davidis patris ejus:

5 Ut sequeretur Schelomo Hascthoroth deam Tzidoniorum, & Milcomum abominationem Hammonitarum.

6 Sic faciebat Schelomo quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: neq; plenè sequebatur Jehovam, sicut David pater ejus.

7 Tunc ædificavit Schelomo excelsum Gemoscho abominationi Moabitarum, in eo monte qui *est* in conspectu Jeruschalaimorum; & Molecho abominationi Hammonitarum.

8 Itidem fecit omnibus suis fœminis alienigenis, adolentibus & sacrificantibus diis suis.

9 Itaque ira percitus est Jehova in Schelomonem, eo quod declinasset animus ejus à Jehova Deo Jisraelis, qui apparuerat ei bis:

10 Et interdixerat ei hanc ipsam rem, ne sequeretur deos alienos: nec tamen observasset id quod præceperat Jehova.

11 Et dixit Jehova Schelomoni, Eo quod fuit hoc apud te, quod non observasti fœdus meum & statuta mea quæ præcepi tibi: omnino lacerabo hoc regnum à te, & tradam servo tuo.

12 Verumtamen diebus tuis non faciam hoc propter Davidem patrem tuum; è manu filii tui lacerabo illud.

13 Sed totum hoc regnum non lacerabo; tribum unam dabo filio tuo, propter Davidem servum meum, & propter Jeruschalaima quæ elegi.

14 Itaq; suscitavit Jehova adversarium Schelomoni Hadadû Edomæum: is *erat* è semine regis *qui regnaverat* in Edomæa.

15 Fuerat enim, quum esset David contra Edomæos, ascendente Joabo principe militiæ ad sepeliendum confossos, ut percuteret omnes mares in Edomæa.

16 Nam sex menses mansit ibi Joab cum toto Jisraele, donec excidisset omnes mares in Edomæa.

17 Fugerat vero Hadad ipse, & homines Edomæi è servis patris ejus cum eo, ad proficiscendum in Ægyptum: *erat* autem Hadad puer parvus.

18 Quumque surgentes è Midiane venissent Paranem, adsumserunt secum homines Paranes, & venerunt in Ægyptum ad Parhonem regem Ægypti, qui dedit ei domum, & cibum condixit ei, terram quoque dedit ei.

19 Ubi invenit Hadad gratiam in oculis Parhonis permagnam, adeo ut daret ei uxorem sororem uxoris suæ, sororem Tachpenesæ Augustæ.

20 Peperit autem ei soror Tachpenesæ Genubathum filium ejus, quem educavit Tachpenes intra domum Parhonis: sic ut esset Genubath domi Parhonis inter filios Parhonis.

21 Audiens

21 Audiens autem Hadad in Ægypto occubuisse Davidem cum patribus suis, & mortuum esse Joabum principem militiæ, dixit Hadad Pharaoni, Dimitte me, ut eam in terram meam.

22 Dicentre vero ei Pharaone. *Mane*, nam quid deficit te apud me, quod ecce quæris abire in terram tuam? dixit, Non, sed omnino dimitte me.

23 Suscitavit præterea Deus illi adversarium Rezonem filium Eliadahi, qui fugerat ab Hadar-Hezere rege Tzobæ domino suo:

24 Et congregatis ad se hominibus, factus fuerat princeps turmæ, quum occideret David illos: deinde euntes Damascum habitarunt in ea, & regnarunt Damasci.

25 Fuitq; adversarius Israeli omnibus diebus Schelomonis; idq; præter malum illud quod *inferebat* Hadad: nã rædebat eum Israelis, quum regnaret in Syria.

26 Jarobhamum quoque *extulit* filium Nebati Ephrathæum è Tzereda (cujus matri nomen Tzeruhæ fœminæ viduæ) servum Schelomonis; ita ut attolleret manum suam contra regem.

27 Hæc autem occasio *est*, qua sustulit manum contra regem: Schelomo ædificabat munitionem, & obstruebat rupturam civitatis Davidis patris sui.

28 Vir autem iste Jarobhom valentissimus *erat* robore: quare videns Schelomo puerũ ipsum negotio esse intentum, præfecit eum toti oneri familiæ Josephi.

29 Fuit autem, eodem tempore, Jarobhamo egresso Jeruschalaimis, ut inveniret eum Achija Schilonites Propheta in via, quum is pallio novo vestimentum novum, & erant duo soli in agro.

30 Ubi prehendens Achija vestimentum novum quo tegebatur, laceravit illud in duodecim fragmenta:

31 Ac dixit Jarobhamo, Accipe tibi decem fragmenta: nam sic ait Jehova Deus Israelis, Ecce ego laceraturus sum regnum hoc è manu Schelomonis, & daturus tibi decem tribus.

32 Tribus autem una erit ejus propter servum meum Davidem & propter Jerusalaim ita civitatem quam delegi ex omnibus tribubus Israelis.

33 Eo quod dereliquerunt me, & incurvarunt se *honorem habentes* Haschdarothæ deæ Tzidonitarum, & Cemoschæo deo Moabitarum, ac Milcomo deo Hammonitarum: nec ambularunt in viis meis faciendo quod rectum videretur in oculis meis, videlicet, statuta mea & judicia mea, sicut David pater hujus.

34 Non tamen auferam quicquam illius regni de manu hujus; sed principẽ disponam eum omnibus diebus vitæ ejus propter Davidem servum meum quem elegi, qui observavit præcepta mea & statuta mea:

35 Sed accipiam illud regnum è manu filii ejus, daboq; tibi ex illo decem tribus:

36 Filio vero ejus dabo tribum unam, ut sit lucerna Davidi servo meo omnibus diebus coram me Jeruschalaimis, in civitate quam delegi mihi ad ponendum nomen meum ibi.

37 Te itaque assumam ut regnes secundum omnia quæ desiderabit animus tuus; & eris rex super Israelem.

38 Erit autem si auscultaveris omnibus quæ præcepero tibi; & ambulaveris in viis meis, ac feceris quod rectum *videtur* in oculis meis, observando statuta mea & præcepta mea, quemadmodũ fecit David servus meus: ut adsim tibi & ædificẽ tibi domum firmam, quemadmodum ædificavi Davidi, ac tradam tibi Israelem.

39 Afflictã quidem semen Davidis propter hoc; verumtamẽ non omnibus diebus.

40 Quumobrem quærebat Schelomo morte afficere Jarobhamum: sed surgens Jarobham fugit in Ægyptum ad Schischakum regem Ægypti, hicq; in Ægypto donec mortuus esset Schelomo.

41 Reliquæ autem res Schelomonis, & quicquid fecit, ac sapientia ejus; nonne sunt scripta in libro rerum Schelomonis?

42 Dies autem quibus regnavit Schelomo Jeruschalaimis super totum Israelem, *fuerunt* quadraginta annorum.

43 Dein de occubuit Schelomo cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis patris sui: regnavitque Rechabham filius ejus, loco ejus.

CAPUT XII.

Regni divisio inter Rechabhamum & Jarobhamum.

1 Ibi abiit Rechabham Schecemum; nam Schecemum convenerat totus Israel ad constituendum eum regem.

2 Fuit autẽ quum audivisset Jarobham filius Nebati qui *erat* adhuc in Ægypto, quo fugerat metu regis Schelomonis, ut desideret Jarobham in Ægypto.

3 Sed mittentes *Israelitæ* accerseverunt eum, venerunt que Jarobham & tota congregatio Israeli; & alloquuti sunt Rechabhamum, dicendo:

4 Pater tuus durum imposuit jugum nobis: tu ergo nunc leva *nos* servitute patris tui dura, & jugo ejus gravi quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

5 Qui dixit eis, Abite usque ad diem tertium, tum revertimini ad me: fic abierunt populus.

6 Interea iniit consilium rex Rechabham cum senioribus qui steterant ante Schelomonem patrẽ ipsius quum esset in vivis, dicendo, Quomodo vos consilium inferatis ad respondendum populo huic aliquid?

7 Qui alloquuti sunt eum dicendo, Si hodie fueris servus populo huic & servies eis, id est, respondens eis alloquutus fueris eos verbis bonis; utique erunt tibi servi omnibus diebus.

8 Sed reliquit consilium seniorum quo consuluerant ei; & iniit consilium cum

eis qui à pueris educati fuerant ſecum, & qui ſtabant coram ipſo:

9 Dixitq; eis, Quod vos conſilium inieritis, ut reſpondeamus aliquid populo huic qui alloquuti ſunt me, dicendo, Leva nos jugo illo quod impoſuerat pater tuus nobis?

10 Tum alloquuti ſunt eum iſti qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo, Sic dices populo iſti qui alloquuti ſunt te, dicendo, Pater tuus grave effecit jugum noſtrum, tu ergo leva *illud* nobis: ſic alloqueris eos, *Minimus digitus* meus craſſior eſt lumbis patris mei.

11 Jam vero pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem ſuperaddam jugo veſtro: pater meus caſtigavit vos ſcuticis, ego autem caſtigabo vos flagellis aculeatis.

12 Quum ergo venifſet Jarobhamus & totus populus ad Rechabhamum die tertio, quemadmodum ediverat rex, dicendo, Revertimini ad me die tertio:

13 Reſpondit rex populo duriter, deſerto conſilio ſeniorum quo conſuluerant eû.

14 Alloquutus eſt enim eos ex conſilio puerorum ſuorum, dicendo, Pater meus grave reddidit jugum veſtrum; ego autem ſuperaddam jugo veſtro: pater meus caſtigavit vos ſcuticis; ego autem caſtigabo vos flagellis aculeatis.

15 Quum itaque non auſcultaſſet rex populo (erat enim cauſa à Jehova, ut præſtaret verbum ſuum quo alloquutus fuerat Jehova per Achijam Schilonitem ad Jarobhamum filium Nebati.)

16 Videns totus Iſrael regem non auſcultaſſe ſibi, rettulerunt populo regi reſponſum dicendo, Quæ nobis portio *eſt* in David? utiq; non *eſt nobis* poſſeſſio cum filio Iiſchai; ad tentoria tua Iſrael, jam vide domui tuæ David; ſic abiit Iſrael ad tentoria ſua.

17 Tantum ſuper filios Iſraelis qui habitabant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabhâm.

18 Quumq; miſiſſet rex Rechabham Adoramu qui præerat tributo, obruerunt omnes Iſraelitæ eû lapidibus, ita ut moreretur: rex vero Rechabhâ totis viribus conſcendo curru fugit Jeruſchalaima.

19 Sic defecerunt Iſraelitæ à domo Davidis, uſque in hunc diem.

20 Fuitque quum audiſſent omnes Iſraelitæ reverſum eſſe Jarobhamum (quem mittentes accerſiverant ad cœtû) ut conſtituerent eum regem ſuper totum Iſraelem: nemo ſtquatus eſt domum Davidis, præter tribum Jehudæ ſolam.

21 Quum autem Rechabham venifſet Jeruſchalaima, congregavit ex tota domo Jehudæ & tribu Binjaminis c. m. octoginta millia electorum b. *militum* gerentium bellum pugnaturos contra domum Iſraelis, ut reducerent regnum illud ad Rechabhamum filium Schelomonis.

22 Sed fuit verbum Dei ad Schemahiam virum Dei, dicendo:

23 Edic Rechabhamo filio Schelomonis regi Jehudæ, & toti domui Jehudæ & Binjaminis, & reliquo populi, dicendo:

24 Sic ait Jehova, Ne aſcendite, neve pugnate contra fratres veſtros filios Iſraelis, revertimini quiſq; domum ſuum, nam à me facta eſt res iſta: qui auſcultarunt verbo Jehovæ, & reverſi abierunt ſecundum verbum Jehovæ.

25 Ædificavit autem Jarobhâm Schecemû in monte Ephrajimi, & habitavit in eo: & procedens inde ædificavit Penuelem.

26 Dixitque autem Jarobhâm cum animo ſuo, nunc reverſurum eſſe regnum hoc ad domum Davidis:

27 Si aſcenderet populus iſte ad parandû ſacrificia in domû Jehovæ Jeruſchalaima, & rediret animus popu'i iſtius ad dominum ſuum, ad Rechabhamû regem Jehudæ: utiq; occiderent me, & reverterentur ad Rechabhamum regem Jehudæ.

28 Quapropter inito conſilio rex fecit duos vitulos aureos: & edixit Iſraelitis, Satis *ſint* vobis, ut non aſcendatis Jeruſchalaima. Ecce dii tui, O Iſrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

29 Horum unum poſuit Beth-Elæ, alterum vero collocavit Dane.

30 Sic fuit res iſta in *cauſa* peccati, cui irent populus coram hoc Danem uſque.

31 Paravit enim domum excelſorum; & fecit Sacerdotes è populo, qui non erant è filiis Levi.

32 Et conſtituit Jarobham feſtum menſe octavo, quintodecimo diei menſis, ſimile feſto quod *celebrabatur* in Jehuda, *& ſacrificia* obtulit [illegible] ſimiliter; fecit Beth-Elæ ſacrificando vitulis quos fecerat: etiam Beth Elæ conſtituit Sacerdotes excelſorum quæ fecerat.

CAPUT XIII.

Manus Jarobhami extenſa contra Prophetã exarefcit, & reſtituitur: ipſeque Prophetæ ſedulitas devoratur à leone.

QUum autem offerret in altari quod fecerat Beth-Elæ, quintodecimo die menſe octavo, menſe illo quem commentus fuerat animo ſuo; & celebrans feſtum cum filiis Iſraelis offerret in ſtllo altari adolendo: *Caput 13.*

2 Ecce vir Dei veniens è Jehuda cum verbo Jehovæ Beth-Elem; Jarobhamo adſtante altari ad adolendum:

3 Clamavit contra altare illud per verbum Jehovæ, dicens, Altare, altare ſic ait Jehova, Ecce filius naſcitur eſt domui Davidis, nomine Joſchija, qui mactabit ſuper te Sacerdotes excelſorum adolentes ſuper te, & oſſa hominum comburent ſuper te:

4 Et edidit illo ipſo die prodigium, dicendo, Hoc *eſt* prodigium è ut qi od dixit Jehova: ecce altare hoc findetur, & effundetur cinis, qui *eſt* ſuper ipſum.

5 Fuit

5 Fuit autem, quum audito rex verbo viri Dei, quo clamabat contra altare Beth-Ele, extendisset Jarobham manum suam ab altari, dicendo, Prehendite eum; ut exaresceret manus ejus quã extenderat contra illũ, ita ut non posset retrahere eam ad se.

6 Altare autem fissum est, & effusus cinis ab altari: secundum prodigium quod ediderat vir Dei ex verbo Jehovæ.

7 Tunc loquutus rex dixit illi viro Dei, Deprecare, quæso, iram faciem Jehovæ Dei tui, & ora pro me, ut redeat *restituta* manus mea ad me: quumq; deprecatus esset vir ille Dei iram faciem Jehovæ, *restituta* manus regis rediit ad ipsum, & fuit sicut antea.

8 Quapropter dixit rex illi viro Dei, Veni mecum domum, & refice te: deinde dabo tibi donum.

9 Dixit vero vir ille Dei regi, Si dares mihi dimidiam domum tuam, non irem tecum; neque comederem panem, neque biberem aquam in hoc loco.

10 Sic enim præcepit mihi verbo suo Jehova, dicendo, Ne comedito panem, neque bibito aquam; neque revertitor per eam viam qua iveris.

11 Itaq; abiit via alia: ac non est reversus via illa qua venerat Beth-Elem.

12 Prophera autem quidam senex habitabat Beth-Ele: cui veniens filius ejus enarravit totum hoc factum quod fecerat vir Dei illo die Beth-Ele, cum verbis quibus alloquutus fuerat regem, quæ enarraverunt *filii* patri suo.

13 Quibus dicente patre eorum, Quanam via abiit? considerarunt filii ejus viam qua ibat vir ille Dei, qui venerat è Jehuda.

14 Deinde edixit filiis suis, Insternite mihi asinum: qui instraverunt ei asinum, & insedit ei.

15 Sequutus itaq; virum illum Dei, invenit eum sedentem sub quadam querco: & dixit ei, Esne vir ille Dei qui veneras è Jehuda? qui dixit, Sum.

16 Tum dixit ei, Veni mecum domum, & comede panem.

17 Qui dixit, Non possum reverti tecum, aut ingredi tecum: neq; comedam panem, neq; bibam tecum aquam in isto loco:

18 Verbum enim *edixit* mihi ex verbo Jehovæ, Ne comedito panem, neq; bibito ibi aquam, neq; redito via qua iveris.

19 Sed eo dicente illi, Etiam ego Prophera *sum* ut tu; & Angelus alloquutus est me ex verbo Jehovæ dicendo, Reduc eum tecum domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam (mentiebatur *autem* ei.)

20 Reversus est cum eo, & comedit panem domi ejus, & bibit aquam.

21 Fuit vero illis assidentibus mensæ; fuit, inquam, verbum Jehovæ ad Prophetam illum quem reduxerat.

22 Inclamavit enim virum Dei qui venerat è Jehuda, dicendo, Sic ait Jehova Propterea quod rebellasti contra præceptum Jehovæ, neq; observasti præceptum illud quod præceperat tibi Jehova Deus tuus:

23 Sed reversus es & comedisti panem, & bibisti aquam in loco in quo ediderat tibi, Ne comedito panem neq; bibito aquam: non est venturum cadaver tuum in sepulcrum majorum tuorum.

24 Fuit q; postquam comedisset panem, & postquam bibisset, instravisset ei asinum, *nimirum* ei Prophera quem reduxerat;

25 Ut cum abeuntem inveniret leo in via, & morte afficeret eum: sic erat cadaver ejus abjectum in via, & adstabat asinus juxta ipsum, leo quoq; adstabat juxta cadaver ipsum.

26 Tum ecce quidam transeuntes viderunt cadaver illud abjectum in via, & leonem adstantem juxta cadaver: qui venientes retulerunt in ea civitate in qua Prophera ille senex habitabat.

27 Quod quum audiret Prophera ille qui reduxerat eum de via, dixit, Vir ille Dei *est*, qui rebellavit contra præceptum Jehovæ: ideo tradidit Jehova eum leoni isti, ut frangens eum morte afficeret eum, secundum verbum Jehovæ quo loquutus fuerat ei.

28 Deinde edixit filiis suis, dicendo, Insternite mihi asinum, qui instraverunt.

29 Tum abiens invenit cadaver illius abjectum in via, & asinum ac leonem adstantes juxta cadaver: non comederat leo cadaver, neque fregerat asinum.

30 Sustulit itaque hic Prophera cadaver viri Dei, & imposuit in asino redituri illuc & ingressus est civitatem Prophera ille senex ad plangendum & sepeliendũ illum.

31 Et collocante eo cadaver illius in sepulcro suo, plangebat super eum, Eheu frater mi.

32 Fuit vero postquam sepeliviſſet eum, ut ediceret filiis suis, dicendo, Quum moriuus fuero, simillter sepelite me in hoc sepulcro, in quo vir ille Dei sepultus est: juxta ossa ejus collocate ossa mea:

33 Nam omnino futura est res quam prædicavit ex verbo Jehovæ, contra altare quod *est* Beth-Ele; & contra omnes domos excelsorum, quæ *sunt* in civitatibus Schomronis.

34 Hoc facto non est reversus Jarobham à via sua mala; sed rursus fecit è populo Sacerdotes excelsorum: ejus qui volebat consecrabat ministerium, ut essent sacerdotes excelsorum.

35 Fuitque hæc re in *causa* peccati domui Jarobhami; & ut exciderent ac perderet *eam Deus* à superficie terræ.

CAPUT XIV.

Achija prædicit uxori Jarobhami, assidenti ægro, & mortem filii: Et Rehabham affligitur à rege Ægypti.

IN tempore illo ægrotabat Abija filius Jarobhami.

2 Quapropter

2 Quapropter dixit Jarobham uxori suæ, Surge jam & dissimula te, ut non agnoscant te esse uxorem Jarobhami: sic hura es Schiluntem, ecce ibi *est* Achija Propheta, qui promiserat mihi me fore regem super populum hunc.

3 Accipiens autem in manu tua decem panes, & buccellata, & lagenam mellis abibis eum: is indicabit tibi quid futurum sit isto puero.

4 Et faciens ita uxor Jarobhami surrexit, & abiens Schiluntem ingressa est domum Achijæ: Achija autem non poterat videre, nam oculi ejus caligaverant præ senio ejus.

5 Sed Jehova indixerat Achijæ, Ecce uxor Jarobhami venturæ est, ut requirat aliquid abs te de filio suo, quia ægrotus est; his & talibus alloquitor eam: futurum autem est quum ingrediatur, ut ipsa agat extraneam.

6 Fuit itaq; quum audiret Achija strepitum pedum ejus ingredientis januam, ut diceret, Ingredere uxor Jarobhami: ecquid tu agis extraneam? ego vero missus sum ad te *ad indicandum* durum.

7 I, dic Jarobhamo, Sic ait Jehova Deus Jisraelis, Propterea quod te extuli è medio hujus populi, & imposui te annectissem populo meo Jisraeli:

8 Et laceratum regnum à domo Davidis tradidi tibi, neq; fuisti sicut servus meus David, qui observavit præcepta mea, & qui sequutus est me ex toto animo suo, faciendo tantummodo, quod rectum *videtur* in oculis meis:

9 Sed pejus egisti omnibus qui fuerunt ante te; & abiens fecisti tibi deos alienos, etiam fusiles ad provocandum me, deniq; abjecisti me post tergum tuum;

10 Idcirco ecce ego inducturus sum malum in domum Jarobhami, & excisurus ejus Jarobhamo mingentem ad parietem, conclusumq; & derelictum in Jisraele: & asportabo asseclas domus Jarobhami, quemadmodum tollit quis stercus, donec defecerit.

11 Morientem Jarobhamo in civitate comedent canes, morientem vero in agro comedent volatilia cæli: nam Jehova locutus est.

12 Tu autem surge, abi domum tuam: quum ingrabunt pedes tui in civitate *do-mum*, illico morietur infans:

13 Quem plangent omnes Jisraelitæ sepelientes eum, is enim solus perveniet Jarobhamo in sepulcrum; eo quod inesset huic *soli* è domo Jarobhami aliquid boni erga Jehovam Deum Jisraelis.

14 Itaq; suscitabit sibi Jehova regem super Jisraelem, qui excidet domum Jarobhami eadem die: quid autem? etiam nunc *suscitavit*.

15 Præterea percutiet Jehova Jisraelem *agitatus* quemadmodum agitatur arundo in aqua, & convellet Jisraelem à terra hac optima quam dederat majoribus eorum, dispergetq; eos procul ultra ipsum flumen; eo quod fecerunt lucos suos, provocantes Jehovam.

16 Deniq; exponet Jisraelem, propter peccata Jarobhami quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Jisraelem.

17 Tum surgens uxor Jarobhami abiit, & pervenit Thirtzam: qua venisente ad limen domus suæ, puer mortuus est.

18 Et sepelientes eum planxerunt eum omnes Jisraelitæ, secundum verbum Jehovæ quod locutus fuerat per servum suum Achijam Propheta.

19 Reliqua autē res Jarobhami, ut bellavit & ut regnavit; ecce scripta sunt in libro Chronicorum regum Jisraelis.

20 Dies autem quibus regnavit Jarobham *fuerunt* viginti duorum annorum: & postquam occubuit cum patribus suis, regnavit Nadab filius ejus pro eo.

21 Rechabham vero filius Schelomonis regnavit in Jehuda: natus annum & quadraginta annos Rechabham quum iniret regnum, septendecim annos regnavit Jerusche'aimis, in civitate quam elegerat Jehova ad ponendum nomen suum ibi ex omnibus tribubus Jisraelis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.

22 Fecit etiam Jehuda quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: & ad zelotypiam moverunt eum peccatis suis quibus peccarunt, supra quam omnia quæ fecerant majores eorum.

23 Nam exstruxerunt etiā sibi excelsa, & statuas, ac lucos; super omnem collem altum, & sub omni arbore virente.

24 Insuper etiam meretorii erant in terra ipsa: faciebant secundum omnes abominationes gentium, quas ejecerat Jehova à facie Jisraelitarum.

25 Quapropter fuit anno quinto regis Rechabhami, ut ascendens Schischak rex Ægypti contra Jerusche'alaima,

26 Acciperet thesauros domus Jehovæ, & thesauros domus regis; illa, inquam, omnia acciperet: acciperet etiam omnia scuta aurea quæ fecerat Schelomo.

27 Pro quibus fecit rex Rechabham scuta ærea: quæ deposuit in manum præfectorum cursoribus qui observabant portam domus regis.

28 Erat q; ex quo veniebat rex in domum Jehovæ, ut afferrent ea cursores; postea referrent ea ad procuratorem curforū.

29 Reliqua autem res Rechabhami, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

30 Etiam bellum *quod* fuit inter Rechabhamum & Jarobhamum omnibus diebus eorum.

31 Quumq; occubuisset Rechabhom cum patribus suis, sepultus est cum patribus suis in civitate Davidis, cujus matri nomen Nahama Hammonitis; & regnavit Abijam filius ejus pro eo.

CAPUT

CAPUT XV.

Abija impio succedit Asa pius in regno Jehuda: Bahascha evasa domo Jarobhami regnat in Jisraele, & contra Asam præliatur.

ANno autem decimo octavo regis Jarobhami filii Nebati, regnavit Abijam super Jehudam.

2 Tribus annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Mahaca filia Abischalomi:

3 Et ambulavit in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat coram ipso; nec fuit animus ejus integer erga Jehovam Deum suum, ut animus Davidis patris sui.

4 Sed propter Davidem dedit Jehova Deus illius illi lucernam Jeruschalaimis, suscitando filium ejus post eum, & stabiliendo Jeruschalaima:

5 Eo quod fecisset David quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; neq; recessisset ab omnibus quæ præceperat ei omnibus diebus vitæ suæ, præterquam in re Uriæ Chittæi.

6 Bellum autem fuerat inter Rechabhamum & Jarobhamum omnibus diebus vitæ ejus.

7 Sed cum reliquæ res Abijami, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro chronicorum regum Jehudæ? tum bellum consectum inter Abijamum & Jarobhamum?

8 Postea occubuit Abijam cum patribus suis, quem sepeliverunt in civitate Davidis: & regnavit Asa filius ejus pro eo.

9 Anno itaq; vigesimo *completo* Jarobhami regis Jisraelis, regnavit Asa super Jehudam.

10 Uno & quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis, cujus aviæ nomen Mahaca filia Abischalomi.

11 Et fecit Asa quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut David pater ipsius.

12 Nam abstulit meritorios è terra, & amovit omnes deos stercoreos quos fecerant majores sui.

13 Quin etiam ipsam Mahacam aviam suam amovit ne esset Augusta, eo quod fecerat horrendam statuam cum luco: & succisam Asa horrendam statuam ejus, combussit ad torrentem Kidronem.

14 Excelsa quidem non amota sunt: sed animus Asæ fuit integer erga Jehovam omnibus diebus ejus:

15 Et retulit res consecratas patris sui, & res consecratas à *se*, in domum Jehovæ; argentum, & aurum, & instrumenta.

16 Quamobrem bellum fuit inter Asam & Bahascham regem Jisraelis omnibus diebus eorum.

17 Nam ascendens Bahascha rex Jisraelis contra Jehudam, ædificabat Ramam: ne sineret ad Asam regem Jehudæ egredi aut regredi *quempiam*.

18 Sed accipiens Asa totum argentum & aurum quæ reliqua erant in thesauris Jehovæ, etiam thesauros domus regiæ, tradidit in manum servorum suorum: quos misit rex Asa ad Ben-Hadadum filium Tabrimmonis filii Chezionis regem Syriæ, qui habitabat Damasci, ut diceret:

19 Fœdus *est* inter me & te, inter patrem tuum & patrem meum: ecce misi tibi munus argentum & aurum, age fac irritum fœdus tuum cum Bahascha rege Jisraelis, ut abscedat à me.

20 Et auscultans Ben-Hadad regi Asæ, misit principes copiarum suarum contra civitates Jisraelis, & percussit Hijonem, & Danem, & Abelum Beth-Mahacæ, & totum tractum Cinnereth, & totam terram Naphthali.

21 Unde fuit, audiente Bahascha, ut desisteret ab ædificanda Rama; & resideret Thirtzæ.

22 Tunc rege Asa promulgante in toto Jehuda (nemo erat immunis) deportarunt lapides Ramæ, & ligna ejus quibus ædificabat Bahascha; & ædificavit ex illis rex Asa Gebahum Binjaministarum & Mitzpam.

23 Reliquæ autem omnes res Asæ, & omnis fortitudo ejus, & quæcumq; fecit, & civitates quas ædificavit; nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ? verumtamen tempore senectutis suæ ægrotavit ex pedibus suis.

24 Postea quum occubuisset Asa cum patribus suis sepultus est cum patribus suis in civitate Davidis patris sui; & regnavit Jehoschaphat filius ejus pro eo.

25 Nadab vero filius Jarobhami regnare cœpit super Jisraelem anno secundo Asæ regis Jehudæ; ac regnavit super Jisraelem biennio.

26 Feciq; quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in via patris sui, & in peccato ejus quo ad peccandum induxit Jisraelem.

27 Quapropter conspirationem fecit contra eum Bahascha filius Achijæ è domo Jissacharis, & percussit eum Bahascha ad Gibberthonem, qui Philisthæorum *erat*: quum Nadab & omnes Jisraelitæ obsiderent Gibberthonem.

28 Itaque morte afficiens eum Bahascha anno tertio Asæ regis Jehudæ, regnavit pro eo.

29 Fuitq; quum cœpit regnare, ut percuteret totam domum Jarobhami donec perdidisset eam, non reliquam faceret ullam animam Jarobhamo, secundum verbum Jehovæ quod loquutus fuerat per servum suum Achijam Schilonitem:

30 Propter peccata Jarobhami quibus peccavit, & quibus alios peccandum induxit Jisraelem, propter indignationem ejus qua provocavit Jehovam Deum Jisraelis.

31 Reliquæ autem res Nadabi & omnia quæ fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jisraelis?

32 Erat; bellum erat inter Asam & Bahascham.

Baasham regem Israelis omnibus diebus illorum.

CAPUT XVI.

Jehu contra Baasham prophetia, ejus executio, & schisma in Israele.

ANno tertio Asæ regis Judæ, regnavit Basha'cha filius Achiæ super totum Israelem Thirtzæ viginti quatuor annis.

2 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in via Jarobhami, & in peccato ejus, quo ad peccandum induxerat Israelem. *Caput 16.*

3 Quamobrem fuit verbum Jehovæ ad Jehu filium Chanani contra Baasham, ut diceret:

4 Quia quum exaltavi te ex ipso pulvere, & posui te antecessorem in populo meo Israele, ambulasti in viis Jarobhami, & ad peccandum induxisti populum meum Israelem, ut provocarent me peccatis suis:

5 Ecce ego meus sublaturus sum assectas Baashæ, & assectas domus ejus; & reddituras domum tuam sicut domum Jarobhami filii Nebati.

6 Morientem Baashæ in civitate comedent canes & morientem ei in agro comedent volatilia cœli.

7 Reliqua autem res Baashæ, & quæ fecit, fortitudo ejus, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Israelis?

8 Postea occumbens Baasha cum patribus suis, sepultus est Thirtzæ, & regnavit Ela filius ejus pro eo.

9 Quemadmodum etiam per Jehu filium Chanani Prophetam, verbum Jehovæ fuerat contra Baasham & contra domum ejus: idque propter totum malum illud quod fecerat in oculis Jehovæ, quod provocasset eum operibus manuum suarum, quod esset similis domui Jarobhami: & eo quod percussisset eum.

10 Anno vigesimo sexto Asæ regis Judæ *completo*, regnabat Ela filius Baashæ super Israelem Thirtzæ secundo anno,

11 Quum fecit conspirationem in eum servus ejus Zimri princeps dimidiæ partis currus: dum is Thirtzæ biberet ad ebrietatem in domo Artzæ, qui præerat domui ipsius Thirtzæ:

12 Et veniens Zimri percussit eum, & interfecit eum anno vigesimo septimo Asæ regis Judæ; ac regnavit pro eo.

13 Fuit autem quod primum ista regnaret, dum insedit solio suo, *ut* percuteret totam familiam Baashæ, nō reliquū faceret ei mingentem ad parietem: etiam vindices ejus & amici ejus percussit.

14 Itaque perdidit Zimri totam familiam Baashæ, secundum verbum Jehovæ quod locutus est contra Baasham, per Jehu Prophetam:

15 Propter omnia peccata Baashæ & peccata Elæ filii ejus, quibus peccaverunt & quibus ad peccandum induxerunt Israelem, provocando Jehovam Deum Israelis vanitatibus suis.

16 Reliquæ autem res Elæ, & quæcunque fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Israelis?

17 Anno vigesimo septimo Asæ regis Judæ regnavit Zimri septem diebus Thirtzæ: quum populus castra haberent contra Gibbethonem qui *erat* Philischæorum.

18 Sed qui castra habebant, populus ille audiens dicentes, Conspiravit Zimri, & etiam percussit regem; constituerunt omnes Israelitæ regem Homrin principem militiæ super Israelem eodem die, in ipsis castris.

19 Postea ascendens Homri, & omnes Israelitæ cum eo Gibbethone; obsederunt Thirtzam.

20 Fuit au em quum videret Zimri captam esse civitatem, ut ingrederetur palatium domus regiæ; & combusta secum domo regis igne, moreretur:

21 Propter peccata sua quibus peccaverat, faciendo quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulando in via Jarobhami, & in peccato ejus quod fecerat inducendo Israelem ad peccandum.

22 Reliquæ autem res Zimri, & conspiratio ejus quæ conspiravit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Israelis?

23 Tunc divisus est populus ille Israel in partes: pars una populi sequebatur Thibnin filii Ginathi, ut constitueret eū regē; pars vero altera sequebatur Homrin.

24 Quumque firmior esset populus qui sequebatur Homrin populo qui sequebatur Thibnin filium Ginathi, mortuo Thibni regnavit Homri.

25 Anno trigesimo primo *completo* Asæ regis Judæ (regnavit *enim* Homri super Israelem duodecim annis) Thirtzæ regnabat sexto anno:

26 Quum emit montem Schomronis à Schemero duobus talentis argenti: & ornato ædificio monte, vocavit nomen civitatis illius quā ædificavit de nomine Schemeri domini illius montis Schomronem.

27 Et fecit Homri quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ac pejus fecit quam ullus qui *fuerat* ante eum:

28 Nam ambulavit in tota via Jarobhami filii Nebati, & in singulis peccatis ejus, quibus ad peccandum induxerat Israelem, ut provocaret Jehovam Deum Israelis vanitatibus sui orum.

29 Reliquæ autem res Homri quas fecit, & fortitudo ejus qua fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Israelis?

30 Postea occubuit Homri cum patribus suis, & sepultus est Schomronæ: regnavitque Achab filius ejus pro eo.

31 Achab autem filius Homri regnare cœpit super Israelem anno trigesimo octavo Asæ regis Judæ: regnavitque Achab filius Homri super Israelem Schomronæ

Schomroae viginti duobus annis.

32 Fecitque Achab filius Homri quod malum *videatur* in oculis Jehovæ, plus quam omnes qui fuerant ante ipsum.

33 Fuit enim (nonne leve habebatur ei ambulare in peccatis Jarobbami filii Nebati?) ut acciperet uxorem Jezebelem filiam Ech-Bahalis regis Tridonioram; & ipsam coleret Bahalem illorum, ac incurvans se *honorem haberet* ei:

34 Et statueret altare Bahali ifti in æde illa Bahalis, quam extruxerat Schomrone.

35 Præterea consevit Achab lucos; denique amplius Achab fecit ad provocandum Jehovam Deum Jisraelis, quam omnes reges Jisraelis qui *fuerant* ante ipsum.

36 Diebus ejus ædificavit Chiel Beth-Elita Jerichuntē: pretio Abirami primogeniti sui fundavit eam, & pretio Segubi nati minimi sui statuit fores ejus, secundum verbum Jehovæ quod loquutus erat per Jehoschuham filium Nunis.

CAPUT XVII.

Elija triennio cælum claudit; à vidua nutritus miraculose expensa restituit, & mortuum excitat.

DIxit autem Elija Thischbites ex incolis Gilhadis, Achabo; *Ut* vivit Jehova Deus Jisraelis ante quem adsto, non est futurus annis istis ros aut pluvia: nisi ex verbo meo.

2 Postea fuit ad eum verbum Jehovæ, dicendo:

3 Abi hinc, ut convertas te Orientem versus; & abscondes te ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis.

4 Eritq; *ut* ex illo torrente bibas: corvis au em præcepi, ut te sustentent ibi.

5 Qui abiens fecit secundū verbum Jehovæ: veniens enim consedit ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis:

6 Quo corvi afferebant ei panem & carnem quolibet mane, similiter panem & carnem quolibet vespere: & è torrente bibebat.

7 Sed fuit, exacto anno, quum exsiccatus esset torrens ille; quia non fuerat pluvia in illa terra:

8 Ut esset verbum Jehovæ ad eum dicendo:

9 Surge, abi Tzarphatham quæ *est* Tzidonis, ut consideres ibi: ecce præcepi ibi mulieri viduæ ut sustentet te.

10 Tunc surgens abiit Tzarphatham; quumque perveniisset ad portam civitatis, ecce mulier vidua colligebat ligna: itaq; advocavit eam & dixit, Accipiens, da, quæso, mihi paululum aquæ in hoc vase ut bibam.

11 Abiit ergo ut acceptam daret: postea advocans eam dixit, Accipiens, da, quæso, mihi fructum panis *prout est* in manu tua.

12 Quæ dixit, *Ut* vivit Jehova Deus tuus, non *est* mihi placenta, sed plena volam farinæ in cado, & paululum olei in ampulla. & ecce colligo duo ligna, ut veniens parem illam mihi & filio meo, ut comedamus illud, deinde moriemur.

13 Dixit vero ei Elija, Ne timero, abi, para secundum verbū tuum: verumtamen fac mihi de ea placentam parvam primo, quam afferas mihi, tibi vero & filio tuo facito postea.

14 Nam sic ait Jehova Deus Jisraelis, Cadi ifticis farina non consumetur, & ampullæ ifticus oleum non deficiet; usque ad diem quo daturus est Jehova pluviam in superficie terræ.

15 Abiens ergo illa fecit secundum verbum Elijæ; ita comedit ipsa & ipse: idq; domi ejus per annum.

16 Cadi farina illa non consumebatur, & ampullæ illius oleum non deficiebat, secundum verbum Jehovæ quod loquutus fuerat per Elijam.

17 Fuit autem his rebus gestis, *ut* ægrotaret filius mulieris illius dominæ domus: quumque esset ægritudo ejus valida admodum, adeo ut non reliqua esset in eo respiratio;

18 Dixit illa Elijæ, Quid mihi tecum, vir Dei? veneris ad me ad recordandum iniquitatem meam, & afficiendum morte filium meum?

19 Qui dixit ei, Da mihi filium tuum: & acceptum eum è sinu ejus, detulit eum in cœnaculum ubi ipse habitabat, depositque eum super lectum suum.

20 Tum inclamans Jehovam dixit; O Jehova, Deus mi, etiamne viduam hanc apud quam ego hospitor malo affeceris, mortem afferendo filio ejus?

21 Et admensus se super puero ter, inclamavit Jehovam, dicens; Jehova Deus mi, reverta ur, quæso, anima pueri hujus in medium eius.

22 Et auscultavit Jehova voci Elijæ, ita ut reversa anima pueri in medium ejus, revixerit.

23 Tum acceptum Elija puerum deduxit è suo cœnaculo domum, & reddidit eum matri ejus: dixitque Elija, Vide, vivit filius tuus.

24 Dixit vero mulier Elijæ, Jam hoc experior virum Dei te esse; & verbum Jehovæ in ore tuo verum.

CAPUT XVIII.

Elija Achabo se sistit, & proponit solennem probam inter se & Bahalitas, quis à Deo sit.

POstea elapsis diebus multis post annum tertium hunc, fuit verbum Jehovæ ad Elijam, dicendo, I. ostende te Achabo, & dabo pluviam in superficie terræ.

2 Itaque abiit Elija ut ostenderet se Achabo: erat autem fames valida in Schomrone:

3 Quapropter advocaverat Achab Hobadjam qui præerat domui ipsius (erat autem Hobadia timens Jehovæ valde;

4 Nam fuit quum exscinderet Jezebel Prophetas Jehovæ, ut accipiens Hobadia centum

centum Prophetas absconderet eos, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentaret eos pane & aqua)

5 Et ediverat Achab Hobadiæ, Perambula hanc terram ad fontes aquarum, & ad omnes torrentes: si forte inveniamus fœnum, ut vivos conservemus equos & mulos, & non finamus exscindi nobis jumenta.

6 Itaque partiti terram inter se quam obirent, Achab profectus est una via ipse seorsum, & Hobadja profectus est via altera seorsum.

7 Fuit autem, Hobadja *versante* in itinere, quum ecce Elija obvius ei *fieret*; ut agnoscens eum procideret in faciem suam ac diceret, Tune ille *es* dominus meus Elija?

8 Qui dixit ei, Sum: i, dic domino tuo, Ecce Elijam.

9 Dixit vero *Hobadja*, Quid peccavi, quod tradis servum tuum in manum Achabi ut morte afficiat me?

10 Ut vivit Jehova Deus tuus, non *est* gentis aut regni *locus* quo non miserit dominus meus ad quærendum te, qui dixerunt, Non *adest*: etiam adjuravit regnum & gentem, quia non potest invenire te.

11 Et nunc tu dicis, I, dic domino tuo, Ecce Elijam.

12 Atqui erit, me abeunte abs te, ut spiritus Jehovæ deferat te nescio quo; quumque venero ut indicarim Achabo, si non inveniat te, occidet me: tamen servus tuus timet Jehovam ab adolescentia mea.

13 Nonne indicatum est domino meo quid fecerim, quum occideret Izebel Prophetas Jehovæ? ut occultavi è prophetis Jehovæ centum viros, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentavi eos pane & aqua?

14 Nunc autem tu dicis; I, dic domino tuo, Ecce Elijam: atqui occideret me.

15 Dixit vero Elija, *Ut* vivit Jehova exercituum coram quo adito, hodie ostendam me ei.

16 Abiens itaque Hobadja obviam Achabo indicavit ei: quapropter ivit Achab obviam Elijæ:

17 Fuitque quum videret Achab Elijam ut diceret Achab ei, Tune ille es perturbator Israelis?

18 Qui dixit, Non perturbo Israelem, sed tu & domus patris tui dum derelinquitis præcepta Jehovæ, & sequeris Bahalimos.

19 Sed nunc mitte, congrega ad me totum Israelem in montem Carmelum: & Prophetas Bahalis quadringentos quinquaginta; Prophetas quoque lucri illius quadringentos comedentes è mensa Izebelæ.

20 Itaque misit Achabad omnes Israelitas, congregavit Prophetas illos in montem Carmeli.

21 Tum accedens Elija ad totum populum illum dixit, Quousque claudicatis ex his in duabus istis cogitationibus? Si Jehova *est* Deus ipse, sequimini eum; sin autem Baal, ite post istorum Baal, sequimini eum: sed non respondebunt ei populus ille quicquam.

22 Præterea dixit Elija populo illi, Ego relictus sum Propheta Jehovæ solus; Prophetæ autem isti Bahalis quadringenti quinquaginta viri.

23 Itaque dentur nobis duo juvenci, & eligentes sibi juvencum unum, in membra dividant eum, ac imponant lignis, sed ignem ne apponunto: ego quoque parabo juvencum alterum, quem imponam lignis (sed ignem non apponam.

24 Tum invocabitis nomen deorum vestrorum, ego vero invocabo nomen Jehovæ; eritque Deus ille qui exstiterit igne, ipse Deus: cui respondens totus populus ille dixerunt, Bona *est* hæc res.

25 Deinde dicente Elija Prophetis Bahalis, Eligite vobis juvencum unum, & parate primum, nam *istic* plures: & invocate nomen deorum vestrorum, sed ignem ne apponite.

26 Acceperunt juvencum quem concesserat ei, & paraverunt eum; quumque invocassent nomen Bahalis à mane usque ad meridiem, dicendo, O Bahal, exaudi nos, & nulla *esset* vox, & nullus exaudiens: insiliarunt in altare quod fecerat *Elija*.

27 Fuit enim ipso meridie, ut ludificans eos Elija diceret, Clamate voce magna quandoquidem deus est; nam colloquium, aut nam intestatio *est* ei, aut nam iter *est faciendi* ei: fortassis dormit, ut evigilet.

28 Qui clamabant voce magna, & incidebant sese pro ratione ipsorum gladiis & spiculis; usque adeo ut perfunderent se sanguine.

29 Fuit vero quum præteriisset meridies, ut Prophetas agerent usque dum offertur munus: sed nulla *erat* vox, & nullus exaudiens, nullaque attentio.

30 Elija autem edixit toto populo illi, Accedite ad me, & accessit totus populus ad eum: tum curavit altare Jehovæ quod dirutum erat.

31 Nam accepit Elija duodecim lapides pro numero tribuum filiorum Jahakobi; ad quem fuerat verbum Jehovæ, dicendo, Israel ésto nomen tuum.

32 Quumque extruxisset lapidibus istis altare in nomine Jehovæ, paravit aquæ ductum *capientem* quasi duo sata sementis circa illud altare.

33 Deinde disposuit ligna, & divisum in membra juvencum imposuit lignis.

34 Tum edixit, Implete quatuor cados aqua, & effundunto super ipsum holocaustum & super ligna: iterum edicente secundo, Facite, secundo fecerunt; rursus edicente tertio, Facite, tertio fecerunt:

35 Adeo ut fuerent aquæ circa altare, atque etiam aquæ ductum impleret aqua.

36 Fuit autem quum offerret munus, ut accedens Elija Propheta diceret, O Jehova Deus Abrahami, Jizchaki, & Israelis, hodie innotescat te Deum esse in Israele, &

me

me servum tuum: qui ex verbo tuo feci omnes res istas.

37 Exaudi me, Jehova, exaudi me, ut noverint populus hic te Jehovam Deum illum esse: quum tu averteris animum eorum retrorsum.

38 Tunc ignis Jehovæ decidens, consumsit holocaustum, & ligna & lapides, & pulverem ipsum: etiam aquam quæ erat in aquæductu delinxit.

39 Quod quum viderent totus ille populus, procidernnt in faciem suam: & dixerunt, Jehova ipse Deus est, Jehova ipse Deus est.

40 Deinde dicente Elija eis, Prehendite Propheras istos Bahalis, nemo sit prorsus ex eis, prehenderunt eos: quos deducens Elija ad torrentem Kischoni, ibi jugulavit eos.

41 Et dixit Elija Achabo, Ascende, comede, & bibe: nam *ecce* strepitum multitudinis pluviæ.

42 Sic ascendit Achab ad comedendum & bibendum: Elija autem ascendit in verticem Carmeli, & pronum se abjecit in terram, deinde posuit faciem suam inter genua sua.

43 Edixerat autem puero suo, Ascende jam, intuere via maris; qui ascendens intuitus est, ac dixit, Non *est* quicquam: & septies edixit, Revertere.

44 Fuitq; septimo *vice* ut diceret, Ecce, nubes parva sicut vola hominis ascendit à mari: cum dixit, Ascende, dic Achabo, Junge equos & descende, ne intercludat te pluvia.

45 Itaque fuit interea, quum cœli obscurarentur nubibus, & vento, unde fuit pluvia magna, ut equitans Achab abiret Jizrehelem.

46 Manus autem Jehovæ adfuit Elijæ: ut confirmaret lumbos ejus: ita præcurrit Achabo usquequa venis Jizrehelem.

CAPUT XIX.

Elija fugiens ab Izebela pascitur à Deo in deserto, & consolatur de Ecclesia statu.

1 Nædixit autem Achab Izebelæ quicquid fecerat Elija; & eum occidisse prorsus omnes Propheras ejus gladio.

2 Quapropter misit Izebel nuncium ad Elijam qui diceret, Sic faciant dii, & sic pergant, ut hoc ipso tempore cras reddidera sum vitam tuam, ut *est* vita unius cujusque illorum.

3 Quod quum intelligeret, surgens abiit, consulens vitæ suæ, pervenitq; Beer-Schebahum quod *est* Jehudæ; ubi reliquit puerum suum.

4 Ipse vero perrexit in illud desertum itinere unius diei, & veniens consedit sub junipero quadam: ubi experebat apud se mori, ac dicebat, Satis *est*, nunc Jehova accipe animam meam, non enim sum melior majoribus meis.

5 Ita recumbens obdormivit sub junipero quadam: quum ecce quidam Angelus tangens eum, dixit ei, Surge, comede.

6 Eo intuente, ecce *ad* locum capitis ejus placenta carbonibus *tosta*, & ampulla aquæ: ut de comedit ac bibit, postea rursus recubuit.

7 Reversus autem Angelus Jehovæ secundo, tetigit eum, dicens; Surge, comede: nam maius esset hoc iter quam ut conficeres.

8 Surgens ergo comedit ac bibit: deinde progressus est vi cibi illius quadraginta dies & quadraginta noctes *sustentante eum*, usque ad montem Dei Chorebum.

9 Ubi quum ingressus quandam speluncam permoraret ibi, ecce verbum Jehovæ ad eum; quo dixit ei, Quid tibi *rei* hic est, Elija?

10 Qui dicente, Plane zelo affectus sum pro Jehova Deo exercituum, eo quod dereliquerunt fœdus tuum Jisraelitæ, altaria tua destruxerunt, & Propheras tuos occiderunt gladio: eumque ego relictus sum solus, etiam quærunt vitam meam: ut auferant eam:

11 Edixit *Deus*, Exi, & consiste in isto monte coram Jehova; ecce autem Jehova transibat, & ventus magnus ac vehemens perstringens montes, ac perrumpens petras ante Jehovam, non *erat* in eo vento Jehova: post ventum autem illum concussio, non *erat* in concussione illa Jehova:

12 Et post concussionem illam, ignis non *erat* in eo igne Jehova: denique post ignem illum vox silentio tenuis.

13 Fuitq; ut audiens Elija obvolveret faciem suam toga sua, & exiens consisteret in porta ipsius speluncæ: quum ecce ad eum *fuit* vox, quæ dixit, Quid *rei* tibi hic est, Elija?

14 Cui dixit ille, Plane zelo affectus sum pro Jehova Deo exercituum, eo quod dereliquerunt Jisraelitæ fœdus tuum, altaria tua destruxerunt, & Propheras tuos occiderunt gladio: cumque ego relictus sim solus, etiam quærunt vitam meam ut auferant eam.

15 Tum edixit ei Jehova, Abi, revertere itinere tuo versus desertum Damasci, & veniens ungito Chazaelem in regem super Syriam:

16 Jehu autem filium Nhmschi ungito in regem super Jisraelem: denique Elischahum filium Schaphati Abel-Mecholanum ungito in Propheram loco tuo.

17 Erit enim ut qui prorumpuerit se à gladio Chazaelis, eum morte afficiat Jehu: eum vero qui prorumpuerit se à gladio Jehu, morte curabit affici Elischah.

18 Reliquos autem feci ex Jisraele septies mille: quorum omnium genua non curvaverunt se Bahali, & *quorum* omnium os non osculatum est illum.

19 Itaque abiens inde quum invenisset Elischahum filium Schaphati, qui arabat duodecim jugis antecedentibus eum, & ipse *erat* cum duodecimo; transivit Elija ad

ad eum, & iecit contra eum munitiones.

20 Tum relictis bobus accurrens post Elijam dixit. Osculer, quaeso, patrem meum & matrem meam ut sequar te: cui dixit. Abi, revertere, nam quid feci tibi?

21 Itaque divertit ab eo, & acceptum par boum macta vit, & instrumento boum coxit illorum carnem, quam dedit populo suo, & comederunt: postea surgens sequutus est Elijam, & ministravit ei.

CAPUT XX.

Syri ab Achabo semel iterumque caeduntur: sed mala Benhadadi vita parcitur.

BEn-hadad autem rex Syriae congregatus omnibus copiis suis, & triginta duobus regulis secum, cum equis & curribus; ascendens obsedit Schomronem, ut oppugnaret eam.

2 Et misit nuncios ad Achabum regem Israelis in civitatem:

3 Per quos dixerat, Sic ait Ben-hadad, Argentum tuum & aurum tuum meum est: etiam foeminae tuae & filii tui praestantissimi mei sunt.

4 Respondens autem rex Israelis dixit, Secundum verbum tuum, domine mi rex, tuus sum, & quaecunque *sunt* mihi.

5 Rursus autem redeuntes nuncii dixerunt, Sic ait Ben-hadad, dicens, Quia misseram ad te qui dicerent, Argentum tuum, & aurum tuum, & foeminas tuas, & filios tuos mihi dato, *amplius non dicam.*

6 Sed hoc ipso tempore cras mittam servos meos ad te, ut scrutentur domum tuam, & domos servorum tuorum: eritque ut quicquid desiderabile *est* oculis tuis, positum in manu sua accipiant.

7 Itaque rex Israelis vocatis omnibus senioribus regionis dixit, Agnoscite, quaeso, & videte istum quaerere malum: misseras enim ad me pro foeminis meis, & pro filiis meis, & pro argento meo, ac pro auro meo; neque denegaveram ei.

8 Dixerunt vero omnes illi seniores & totus populus ei, Ne auscultato, neque acquiescito.

9 Dixit ergo nuncijs Ben-hadadi, Dicite domino meo regi, Quicquid mandabas servo tuo primum, faciurus sum; rem vero hanc non possum facere: sic abeuntes nuncii retulerunt ei rem.

10 Quapropter mittens ad eum Ben-hadad dixit, Sic faciant mihi dii, & sic pergant: non sufficeret pulvis Schomronis pugillis, toti populo huic qui sequitur vestigia mea.

11 Sed respondens rex Israelis dixit, Eloquimini: ne jactet se qui accingit se ut qui discingit.

12 Fuit autem, audito verbo hoc, quum biberet ipse & reges illi in tugurijs, ut ei diceret servis suis, Admovete: qui admoverunt contra civitatem.

13 Tum ecce Propheta quidam accedens ad Achabum regem Israelis, dixit, Sic ait Jehova, Videsne totam multitudinem maximam istam? ecce ego traditurus sum eam in manum tuam hodie, ut cognoscas me esse Jehovam.

14 Dicenti vero Achabo, Per quos? dixit, Sic ait Jehova, Per pueros praefectorum provinciis: iterum dicenti, Quis componet aciem? dixit, Tu.

15 Itaque recensuit pueros praefectorum provinciis, qui *erant* ducenti triginta duo; & post hos recensuit totum populum, omnes Israelitas septies mille.

16 Et egressi sunt ipso meridie: quum Ben-hadad biberet ad ebrietatem in tugurijs, ipse cum regulis illis triginta duobus auxiliaribus ejus.

17 Egressis autem pueris praefectorum provinciis primum, misit Ben-hadad quum renunciassent ei *quidam* dicendo, Homines egressi sunt Schomronae.

18 Ac dixit, Sive ad pacem egressi sint, prehendite eos vivos, sive ad bellum egressi sint, vivos prehendite eos.

19 Isti autem egressi è civitate, pueri praefectorum provinciis; & copiae quae sequebantur eos:

20 Percusserunt quisque virum suum, adeo ut fugientes Syros persequerentur Israelitae: prorupit autem se Ben-hadad rex Syriae in equo cum equitibus.

21 Tum egressus rex Israelitarum percussit equos & currus; denique percussit Syros plaga magna.

22 Accedens autem Propheta ille ad regem Israelis dixit ei, Abi, confirma te, & cognosce ac vide quid tibi faciendum: nam revertente anno rex Syriae ascensurus est contra te.

23 Servi vero regis Syriae dicebant ei, Dii montium *sunt* dii eorum: ideirco fortiores fuerunt nobis: at certe pugnemus contra eos in ipsa planitie, si non fortiores erimus eis.

24 Itaque rem hanc facito: amove regulos istos quemque à loco suo, & substituite proceres loco eorum.

25 Tu tamen numerato tibi copias ex tuis, prout *erant* copiae illae quae ceciderunt & equos prout *erant* illi equi, & currus prout illi currus *erant*; sic pugnemus contra illos in ipsa planitie, si non fortiores erimus eis: qui auscultans voci eorum sic fecit.

26 Fuit enim, reverterente anno, quum recensuisset Syros Ben-hadad, ut ascenderet Aphekum in bellum contra Israelitas.

27 Israelitae quoque recensiti & omnibus instructi processerunt obviam eis: & castra habentes Israelitae è regione eorum, similes *erant* duobus parvis gregibus caprarum; Syri autem replebant illam terram.

28 Quapropter accedens vir ille Dei alloquutus est regem Israelis, ac dixit, Sic ait Jehova; Eo quod dixerunt Syri, Deum montium Jehovam, ac non Deum convallium esse: idcirco traditurus sum tot multitudinem

tudinem maximam istam in manum tuam, ut cognoscatis me esse Jehovam.

29 Itaque castra habebant hi ex adverso illorum septem dies: fuit vero die septimo, ut appropinquante acie, percuterent Israelitæ è Syris centum millia peditum uno die.

30 Fugientibus deinde reliquis Aphekum in ipsam civitatem; corruit ejus murus super viginti septem millia virorum qui reliqui erant: sed Ben-hadad fugiens ingressus est civitatem in intimum conclave.

31 Ubi dixerunt ei servi ejus, Ecce jam audivimus reges domus Israelis, reges benignos esse; imponamus, quæso, cilicia lumbis nostris, & funes indumus capitibus nostris, & exeamus ad regem Israelis, fortassis vitam tuam servabit.

32 Itaque accingentes ciliciis lumbos suos, & funes indentes capitibus suis, venerunt ad regem Israelis, dicentes, Servus tuus Ben-hadad dicit, Vivat quæso, anima mea: qui dixit, Estne adhuc vivus? frater meus est.

33 Homines autem isti experimento discere festinabant, & præcise cognoscere an ex ipso *esset*; dixerunt itaque, Frater tuus *ergo est* Ben-hadad? qui dixit, Redite, assumentes *adduxit* eum: egressus itaque est ad ipsum Ben-hadad; quem jussit ascendere in currum suum.

34 Ei autem dicente *Ben-hadado*, Civitates illas quas acceperat pater meus à patre tuo restituam, & limitanea constitues tibi in Damasco, quemadmodum constituerat pater meus in Schomrone, *dixit*, Et ego cum hoc fœdere dimittam te: sic pacto cum eo fœdere dimisit eum.

35 Vir autem quidam è filiis Prophetarum dixit proximo suo ex verbo Jehovæ, Percute me, quæso: sed renuit vir ille percutere eum.

36 Ideoq; dixit ei, Propterea quod non auscultasti voci Jehovæ, ecce abeuntem te à me percussurus est leo; quumq; abiisset ab eo, inveniens eum leo percussit eum.

37 Iterum invento viro alteri dixit, Percute me, quæso; quare percutiebat vir ille indefinenter, ac vulnerabat.

38 Tum abiens Propheta ille steterit *coram* rege in via; dissimulaverat autem se cinere insperso oculis suis.

39 Fuitq; rege transeunte, ut ipse inclamaret regem, ac diceret; Servus tuus processerat in medium prælii, quum ecce quidam accedens adduxit ad me virum & dixit; Serva virum hunc, si ullo pacto desiderabitur, utique erit vita tua pro vita ejus, vel talentum argenti pendes.

40 Fuit autē, servo tuo agente hic & illic, ut ille non *adesset*: tum dixit ei rex Israelis, Rectum *est* judicium tuum, tu decidisti.

41 Tum festinans amovit cinerem ab oculis suis, ut agnosceret ipsum rex Israelis è Prophetis esse:

42 Et dixit illi, Sic ait Jehova, Eo quod virum à me anathemati devotum dimisisti è manu: ideo erit vita tua pro vita ejus, & populus tuus pro populo ejus.

43 Quamobrem abiit rex Israelis domum suam fastidiosus & indignabundus, & ingressus est Schomronem.

CAPUT XXI.

Achabi erga Nabothum impietas.

FUit autem his rebus gestis, quum vinea Nabotho Jizrehelitæ agenti Jisrehele esset, juxta palatium Achabi regis Schomronis:

2 Ut alloqueretur Achab Nabothum, dicens, Cedo mihi vineam tuam, ut fiat mihi in hortum olitorium; nam propinqua est juxta domum meam, & dabo tibi pro ea vineam meliorem ea: si *melius videtur* in oculis tuis, dabo tibi pecuniam pretium hujus.

3 Dixit vero Naboth Achabo, Absit mihi à Jehova, ut cedam possessionem majorum meorum tibi.

4 Quamobrem venit Achab domum suam fastidiosus & indignabundus, propter verbum quo alloquutus fuerat ipsum Naboth Jizrehelita, dicens, Non cedam tibi possessionem majorum meorum: & jacens in lecto suo, avertebat faciem suam, ne comederet cibum.

5 Sed veniente ad ipsum Izebela uxore ipsius; & dicente ipsi, Ecquid spiritus tuus fastidiosus est, ut non comedas cibum?

6 Dixit ei, Quia alloquutus Nabothum Jizrehelitam dixeram ei, Cedo mihi vineam tuam pecunia, aut si mavis dabo tibi vineam pro ea: sed dixit, Non dabo tibi vineam meam.

7 Tum dixit ei Izebel uxor ejus, Tune nunc exercebis regnum super Israelem? Surge, comede cibum, & bono animo esto, ego dabo tibi vineam Nabothi Jizrehelitæ.

8 Itaq; scribens illa literas nomine Achabi, obsignavit sigillo ejus: & misit literas ad seniores & ad clarissimos qui erant in civitate illius, cives Nabothi.

9 Scripserat autem in illis literis edicens; Indicite jejunium, & collocate Nabothum in principiis populi.

10 Et collocate duos homines nequam ex adverso ejus, qui testificentur contra eum, dicendo, Maledixisti Deo & regi: deinde educentes eum lapidatore eum, ita ut moriatur.

11 Fecerunt; homines civitatis illius, ipsi seniores & clarissimi, qui iidem cives *erant* in civitate illius, quemadmodum mandaverat eis Izebel: quemadmodum scriptum *erat* in literis quas miserat ad eos.

12 Indicto jejunio, collocaverunt Nabothum in principiis populi.

13 Tum venientes duo illi homines nequam, consederunt ex adverso ejus; testatique sunt contra eum homines isti nequam, contra Nabothum, coram populo, dicentes,

centes. Maledixit Naboth Deo ac regi: sic eduxerunt eum extra civitatem suam, & lapidibus obruerunt eum, ita ut moreretur.

14 Deinde miserunt ad Izebelam qui dicerent, Lapidatus est Naboth, & mortuus.

15 Fuit autem quum audivisset Izebel lapidatum Nabothum ac mortuum esse, ut dicerat Izebel Achabo, Surge hæreditario jure posside vineam Nabothi Jizrhelitæ, quam renuerat dare tibi pecunia, non enim vivus est Naboth sed mortuus.

16 Sic fuit audiente Achabo mortuum esse Nabothum, ut surgeret Achab descensurus ad vineam Nabothi Jizrhelitæ, ut hæreditario jure possideret eam.

17 Fuit autem verbum Jehovæ ad Elijam Thischbitem, dicendo:

18 Surge, descende obviam Achabo regi Israelitarum habitanti Schomronæ: ecce in vinea Nabothi est, quo descendit ut hæreditario jure possideat eam:

19 Et alloqueris eum, dicens, Sic ait Jehova, An occideris, ac etiam hæreditario jure possideas? Alloqueris etiam eum, dicendo, Sic ait Jehova, Pro eo quod linxerunt canes sanguinem Nabothi, lincturi sunt canes tuum sanguinem etiam tibi.

20 Dixit vero Achab Elijæ, Tene invenire me, inimice mi? qui dixit, Inveni, eo quod dedisti te ad faciendum quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

21 Ecce inducturus sum in te malum, & tollam posteros tuos; & excisurus sum Achabo mingentem ad parietem, & concisum ac derelictum in Israele:

22 Et reddam domum tuam sicut domum Jarobhami filii Nebati, & sicut domum Bahaschæ filii Achijæ, propter indignationem qua provocasti *me*, quod ad peccandum induxisti Israelem.

23 Atq; etiam contra Izebelam loquutus est Jehova, dicendo, Canes comedent Izebelam ad præmunitionem Jizrhelis.

24 Morientem Achabo in civitate comedent canes, & morientem in agro comedent volatilia cœli.

25 Enimvero non fuit similis Achabo, qui dedit se ad faciendum quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: quia seduxerat eum Izebel uxor ipsius.

26 Nam commisit res valde abominandas, sequendo stercoreos deos, prorsus ut fecerant Emoræi quos expulit Jehova à facie Israelitarum.

27 Fuit vero quum audisset Achab verba ista, ut lacerari vestibus suis, & imposito cilicio carni suæ jejunaret; cubaret etiam cum cilicio, & ambularet lente.

28 Quapropter fuit verbum Jehovæ ad Elijam Thischbitem, dicendo,

29 Vidistne Achabum se abjecisse ante faciem meam? eo quod abjecit se ante faciem meam, non inducam malum illud diebus ejus, diebus filii ejus inducam malum illud super domum ejus.

CAPUT XXII.

Achabo impio succedit pius F. Jehosaphas, & huic impius F. Jehoram.

QUum autem manssissent tres annos, sine bello inter Syriam & Israelem.

2 Fuit anno tertio *completo*, ut descenderet Jehoschaphat rex Jehudæ ad regem Israelis.

3 Dixerat vero rex Israelis servis suis, Noviistine nostras esse Ramothas Gilhadis? & nos quiescimus à recipiendis illis è manu regis Syriæ?

4 Itaq; dixit Jehoschaphato, Iturusne es mecum in istud bellum Ramothæ Gilhadis? & dixit Jehoschaphat regi Israelis, Sicut ego sic tu, sicut populus meus sic populus tuus, sicut equi mei sic equi tui *sint*.

5 Dixit præterea Jehoschaphat regi Israelis, Consule quæso hoc ipso die verbum Jehovæ.

6 Tunc congregatis rex Israelis Prophetis fuis quasi quadringentis viris, dixit eis, Utrum iturus sum contra Ramothas Gilhadis in bellum, an desisturus? qui dicebant, Ascende, tradituras enim est dominus in manum regis.

7 Dicente vero Jehoschaphato, An non *est* hic Propheta Jehovæ amplius, ut consulamus ex eo?

8 Dixit rex Israelis Jehoschaphato, Amplius vir quidam *est* ex quo consulas Jehovam; sed ego odi eum, quia non prophetat de me bonum, sed malum. Micajehu filius Jimlæ: dixit vero Jehoschaphat, Ne loquatur rex ita.

9 Itaque advocato rex Israelis sulico uno, edixit, Festinanter adduc Micajehu filium Jimlæ.

10 Interea rex Israelis & Jehoschaphat rex Jehudæ sedebant quisque in solio suo, induti vestibus *regiis* in area *ad* ostium portæ Schomronis: & omnes Prophetæ illius prophetabant coram eis.

11 Fecerat enim sibi Tzidkija filius Cenahanæ cornua ferrea; & dicebat, Sic ait Jehova, His feries Syros, adeo ut consumas eos.

12 Omnes quoque Prophetæ illi prophetabant similiter, dicendo, Ascende Ramothas Gilhadis & prosperare, tradituras enim est Jehova in manum regis.

13 Nuncius autem ille qui iverat vocatum Micajehu alloquebatur eum, dicendo, Ecce nunc verba istorum Prophetarum uno ore bonum *prophetant* regi: sit quæso verbum tuum ut verbum unius illorum, ut eloquaris bonum.

14 Cui dixit Micajehu, *Ut vivit* Jehova, quod edixerit mihi Jehova id eloquar.

15 Quum ergo ingressus esset ad regem, dixit rex ei, Micajehu, utrum ituri sumus in bellum contra Ramothas Gilhadis, an desisturi? qui dixit ei, Ascende & prosperare, fecilices, tradet Jehova in manu regis.

16 Dicente vero ei rege, Quoties eundem ego adjuraturus sum te, ut non eloquaris mihi,

mihi nisi veritatem in nomine Jehovæ?

17 Dixit, Videō omnes Jisraelitas dispersum iri per illos montes, ut oves quibus non *est* pastor: nam dixit Jehova, Non *erit* dominus istis, reverterantur quisque domum suam cum pace.

18 Tum dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, Nonne dixeram tibi fore ut non prophetaret de me bonum, sed malum?

19 Qui dixit, Propterea audi verbum Jehovæ: vidi Jehovam insidentem solio suo, & totum exercitum cœli adstantem ei, à dextera ejus, & à sinistra ejus.

20 Ubi dicente Jehova, Quis pelliciet Achabum, ut ascendat & corruat apud Ramothas Gilhadis? hic dixit hoc modo, & ille dixit illo modo.

21 Tandem prodiit quidam spiritus, qui consistens coram Jehova dixit, Ego pelliciam eum: dicente vero Jehova ei Quo pacto?

22 Dixit, Egressus ero spiritus mendacii in ore omnium Prophetarum ejus: tum dixit *Jehova*, Pelliciēs, etiamq; prævalebis; exi, & fac ita.

23 Quare nunc, ecce, indidit Jehova spiritum mendacii ori omnium istorum Prophetarum tuorum: interea loquutus est Jehova contra te malum.

24 Tunc accedens Tzidkija filius Cenahanæ percussit Micajehu in maxillam, dicens, Quanam tranſivit spiritus Jehovæ à me, ut alloqueretur te?

25 Cui dixit Micaiehu, Ecce tu videris illo ipso die, quum ingredieris intimum conclave ad abscondendum te.

26 Dixit vero rex Jisraelis, Prehende Micajehu, & reduc eū ad Amonē præfectū civitatis, & ad Joaschum filium regis.

27 Quibus dices, Sic edicit rex, Ponite istū in carcere, & alite eum pane angusto, & aqua angusta, donec rediero cum pace.

28 Dixit vero Micajehu, Si plane reversus fueris cum pace, non loquutus fuerit Jehova per me: dixitque, Audite populi quotquot sunt.

29 Itaq; ascendit rex Jisraelis cum Jehoschaphato, rege Jehudæ *contra* Ramothas Gilhadis:

30 Ubi dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, quum dissimularet se proceſturus in prælium, Tu vero induere vestimentis tuis: sic dissimulans se rex Jisraelis processit in prælium.

31 Rex autem Syriæ præceperat suis curruum præfectis triginta duobus, dicendo, Ne pugnate contra parvum aut contra magnum; sed contra regem Jisraelis solum.

32 Fuit itaque quum videntes præfecti curruum Jehoschaphatum ipſi dicerent, Utiq; rex Jisraelis est, ut accederent contra eum ad pugnandum; & exclamaret Jehoschaphat.

33 Quamobrē fuit quum vidērent præfecti curruum regem Jisraelis non esse, ut reverterentur à persequendo eo.

34 Sed quidem jaculans arcu simplici animo, percussit regem Jisraelis inter communituras & loricæ *partes*: quapropter dixit aurigæ suo, Deflecte manū tuā, & educ me ex castris, quia ægrotus factus sum.

35 Quoniam autem invalescebat prælium eo die, rex distinebatur propter currus suos contra Syros: quare mortuus est vespere, quum effluxisset sanguis è plaga ejus in capsum currus.

36 Quapropter transivit præco per castra occumbente sole, dicens, Quisque in civitatem suam, & quisque in regionem suam *redito*.

37 Rex vero mortuus pervenit Schomronem, & sepelierunt *Jisraelita* regem Schomronē.

38 Quumq; immergeret *aurīga* illius currum in piscina Schomronis, lingebant canes sanguinem ejus, quando ipsius arma lavarunt; secundum verbum Jehovæ quod locutus fuerat.

39 Reliquæ autem rei Achabi, & omnia quæ fecit domus ejus; eburnea quam ædificavit, omnes item civitates quas ædificavit; nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jisraelis?

40 Deinde quum occubuisset Achab cum patribus suis, regnavit Achazia filius ejus pro eo.

41 Jehoschaphat porro filius Asæ regnare cœpit super Jehudam, anno quarto Achabi regis Jisraelis.

42 Jehoschaphat natus triginta quinq; annos quum regnare inciperet, viginti-quinque annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen *erat* Azuba filia Schilchi.

43 Et ambulavit prorsus in via Asæ patris sui; non recessit ab ea faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.

44 Verumtamen excelsa non deſiebant; adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis.

45 Et pacem inivit Jehoschaphat cum rege Jisraelis.

46 Reliquæ autem rei Jehoschaphati, & fortitudo ejus qua fecit, & qua pugnavit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ?

47 Is reliquos meretricios, qui relicti fuerant temporibus Asæ patris sui, sustulit è sua terra.

48 In Edomæa tunc non erat rex, *sed* prorex.

49 Jehoschaphato decem *fuerunt* naves Oceani quæ proficiscerentur Ophirum auri causa, sed non ivit: quia fracta est classis Hetziongeberi.

50 Tunc dixerat Achazja filius Achabi ad Jehoschaphatum, Eant servi mei cum servis tuis in ista classe: sed non acquieverat Jehoschaphat.

51 Postea quum occubuisset Jehoschaphat cum patribus suis, & se, ultus esset cum

cum maioribus suis in civitate Davidis patris sui, regnavit Jehoram filius ejus pro eo.

52 Achazja filius Achabi regnare cœpit super Jisraelem Schomrone, anno decimo septimo Jehoschaphati regis Jehudæ *completo*, & regnavit super Jisraelem biennio.

53 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: nam ambulavit in via patris sui, & in via matris suæ, ac in via Jarobhami filii Nebati, qui ad peccandum induxit Jisraelem:

54 Et colens Bahalem incurvabat se ei: sic provocavit Jehovam Deum Jisraelis, prorsus ut fecerat pater ipsius.

REGUM
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Elija Achazja mortem denunciat persecutores ejus igne cœlestis consumit.

DEfecit autem Moab ab Jisraele post mortem Achabi.

2 Quumque cecidisset Achazja per quemdam clathrũ in cœnaculo suo quod *erat* Schomrone, ægrotavit: quamobrem mittens nuncios edixit eis, Ite, consulite Bahal-Zebubum deum Hekronis, an sanitatem recepturus sim ex morbo hoc.

3 Interea Angelus Jehovæ alloquutus est Elijam Thisthbitem, Surge, ascende obviam nunciis regis Schomronis, & eloquere eis, An propterea quod non *est* Deus in Jisraele, vos itis consulturi Bahal-Zebubum deum Hekronis?

4 At propterea sic ait Jehova, Ex illo lecto quo ascendisti non es descensurus, sed omnino moriturus: deinde abiit Elija.

5 Reversis itaque nunciis istis ad illum, dixit eis, Quid jam revertimini?

6 Qui dixerunt ei, Quidam ascendit obviam nobis, qui edixit nobis, Abite, revertimini ad regem qui misit vos; & eloquimini ei, Sic ait Jehova, An propterea quod non *est* Deus in Jisraele tu mittis consulturum Bahal Zebubum deum Hekronis? propterea ex illo lecto quo ascendisti non es descensurus, sed omnino moriturus.

7 Rursus dixit eis, Quis habitus *est* viri illius qui ascendit obviam vobis, & eloquutus est vobis verba ista?

8 Quibus direntibus ei, Vir est pilosus, & cingulo pelliceo accinctus lumbos suos, dixit; Elija Thisthbites est.

9 Tum misit ad eum præfectum quinquaginta *hominibus* cum quinquaginta suis: qui ascendens ad eum (ecce enim considebat in vertice cujusdam montis) dixit ei, O vir Dei, rex edixit, Descende.

10 Respondens vero Elija alloquutus est illum præfectum quinquaginta, Si quidem vir Dei sum, descendat ignis è cœlo, & consumat te & quinquaginta tuos: illico descendens ignis è cœlo consumsit eum cum quinquaginta ejus.

11 Rursus itaque *vero* misit ad eum præfectum quinquagenarium alterum, cum quinquaginta suis: qui clamans dicebat ei, O vir Dei, sic edixit rex, Cito descende.

12 Respondens vero Elija eloquutus est ei; Si vir Dei sum, de cendat ignis è cœlo, & consumat te cum quinquaginta tuis: illico descendens ignis Dei è cœlo consumsit illum cum suis quinquaginta.

13 Itaque rex rursus misit præfectum quinquaginta tertianis cum suis quinquaginta: ascendensque venit præfectus quinquagenarius iste tertius, & procidens in genua sua coram Elija deprecabatur eum, ac dicebat ei, O vir Dei, pretiosa habeatur, quæso, vita mea, & vita servorum tuorum quinquaginta horum in oculis tuis.

14 Ecce descendens ignis è cœlo consumsit duos præfectos quinquagenis priores cum quinquagenis eorum: sed nunc pretiosa habeatur vita mea in oculis tuis.

15 Edixerat autem Angelus Jehovæ Elijæ, Descende cum illo, ne timeto à facie ejus: quapropter surgens descendit cum eo ad regem.

16 Dixitque ei, Sic ait Jehova, Eo quod misisti nuncios consulturum Bahal-Zebubum deum Hekronis, an propterea quod non *est* Deus in Jisraele ad consulendum verbum ejus? idcirco è lecto illo quo ascendisti non es descensurus, sed omnino moriturus.

17 Mortuus itaque est secundum verbum Jehovæ quod loquutus fuerat Elija; ac regnavit Jehoram pro eo, anno secundo Jehorami filii Jehoschaphati regis Jehudæ: quia non erat illi filius.

18 Reliquæ autem res Achazjæ quas fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jisraelis?

CAPUT II.

Elija in cælum sublatus, Elischaho regam & spiritum suum dimisit.

DEinde fuit quum sublaturus esset Jehova Elijam turbine in cœlum, & proficisceretur Elija cum Elischaho Gilgale:

2 Ut diceret Elija Elischaho, Confide quæso hic, quia Jehova mittit me Bethelem usque: cui dixit Elischah, *Ita* vivit Jehova & vivit anima tua, non derelinquam te: ita descenderunt Beth-Elem.

3 Tunc egressi filii Propheterarum qui *agebant* Beth-Ele ad Elischahum, dixerunt ei, Nostine hodie Jehovam assumturum dominum tuum à te? qui dixit, Etiam ego novi, silete.

4 Rursus dicente ei Elija, Confide quæso hic Elischah, nam Jehova mittit me Jerichuntem, dixit, *Ita* vivit Jehova & vivit anima tua, non derelinquam te: ita venerunt Jerichuntem.

5 Accedentes autem filii Propheterarum qui

qui *agebant* Jerichunte ad Elischahum, dixerunt ei, Nostine hodie Jehovam assumturum dominum tuum à te? qui dixit, Etiam ego novi, silete.

6 Amplius dicente ei Elija, Confide quæso hic, nam Jehova mittit me ad Jardenem, dixit, *Ut* vivit Jehova & vivit anima tua, non derelinquam te: ita abibant ambo.

7 Quinquaginta quoque viri è filiis Prophetarum, euntes constiterunt è regione procul, illis ambobus consistentibus ad Jardenem:

8 Quum Elija assumta roga sua, & convoluta percuteret aquas illas, & divisæ *cederent* huc & illuc: ita transierunt ipsi ambo per siccum.

9 Fuit tamen ipsis transeuntibus, ut Elija diceret Elischaho, Pete, quid faciam tibi, quum nondum assumor abs te? cui dixit Elischah, Sit ergo, quæso, portio dupla de tuo spiritu penes me.

10 Cui dixit, Rem difficilem petiisti: si videris me adumi à te, futurum est tibi ficsin vero minus, non est futurum.

11 Fuit itaque ipsis pergentibus ambulando colloqui, ut ecce currus igneus & equi ignei separationem facerent inter utrosque: sic ascendit Elija turbine in cœlum.

12 Quo Elischah videns ipse clamavit, Pater mi, pater mi, currus Israelis & equites ejus, donec non viderem eum amplius: postea accipiens vestes suas laceravit eas in duo fragmenta:

13 Sublataque roga Elijæ quæ ceciderat ab eo, reversus constitit ad ripam Jardenis.

14 Ubi quum accipiens rogam Elijæ quæ ceciderat ab eo percussisset aquas illas, dicens, Ubi es Jehova Deus Elijæ? etiam ipse quum percussisset aquas, divisæ *cesserunt* huc & illuc, & transivit Elischah.

15 Quod ex adverso videntes filii Prophetarum qui *agebant* Jerichunte dixerunt, Quievit spiritus Elijæ super Elichaham: quare venientes obviam ei, incurvaverunt se in terram usque, *honorem exhibentes* ei.

16 Et dixerunt ei, Ecce jam *sunt* cum servis tuis quinquaginta homines strenui, eant, quæso, ut quærant dominum tuum: *videndum* ne forte sustulerit eum spiritus Jehovæ, & conjecerit eum in aliquem montium aut in aliquam vallium: qui dixit, Non eftis missuri.

17 Tandem instantibus apud eum dum differebat, dixit, Mittite: miserunt itaq; quinquaginta viros, qui quærentes tribus diebus non invenerunt eum.

18 Itaque, reversis ad eum, quum ipse consideret Jerichunte, dixit eis, Nonne edixeram vobis, Ne eatis?

19 Tum dicentibus hominibus illius civitatis Elischaho, ecce jam habitatio hujus civitatis bona *est*, quemadmodum dominus meus videt: sed aquæ malæ sunt, quapropter regio facit abortum.

20 Dixit, Sumite mihi paropsidem novam, & ponite ibi salem: qui sumtam *attulerunt* ei.

21 Tum egressus ad scaturiginem illius aquæ, injecit illuc salem; ac dixit, Sic ait Jehova, Sano aquam hanc ut non fit inde deinceps mors, aut abortus.

22 Sic sanata est illa aqua usq; in hodiernum diem, secundum verbum Elischahi quod loquutus fuerat.

23 Postea ascendebat inde Beth-Elem: ipso autē ascendente via illa, pueri parvi egressi è civitate illa illudebant ei, dicentes ei, Ascende calve, ascende calve.

24 Qui quum retrospiciens videret eos, maledixit eis in nomine Jehovæ: quapropter egressæ duæ ursæ è sylva illius, discinderunt ex eis quadraginta duos pueros.

25 Unde abiit ad montem Carmeli, & inde reversus est Schomronem.

CAPUT III.

Elischah regibus Israelis, Jehudæ & Edomæorum descendentibus contra Moabitas miraculum & victoriam prædicit.

[Taque Jehoram filius Achabi regnare cœpit super Israelem Schomronæ, anno decimo octavo Josaphati regis Jehudæ: regnavitque duodecim annis.

2 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, sed non sicut pater ipsius & sicut mater ipsius: nam abstulit statuam Bahalis quam fecerat pater ipsius.

3 Verumtamen peccatis Jerobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Israelem, adhæsit: non recessit ab illo eorum.

4 Mescha autem rex Moabitarum erat pecuarius: pendebatque regi Israelis centena millia agnorum, & centena millia arietum lanatorum.

5 Sed fuerat quum moreretur Achab, ut defeceret rex Moabitarū à rege Israelis.

6 Quapropter egressus rex Jehoram die illa Schomrone, recensuit totum Israelem:

7 Et abiens misit ad Jehoschaphatum regem Jehudæ qui dicerent, Rex Moabitarum defecit à me, profecturusne es mecum contra Moabitas in prælium? qui dixit, Ascendam: cut ego sic tu sicut populus meus sic populus tuus, sicut equi mei sic equi tui *sunt*.

8 Dicenti vero, Quanam via ascensuri sumus? dixit, Via deserti Edomæorum.

9 Profecto itaq; rege Israelis cum rege Jehudæ & rege Edomæorum, circumverunt itinere septem dierum: deinde non erat aqua pro exercitu, & pro jumentis quæ sequebantur vestigia eorum.

10 Quapropter dixit rex Israelis, Eheu, quod vocavit Jehova tres hos reges, ut traderet eos in manum Moabitarum.

11 Dixit vero Jehoschaphat, An non *est* hic

hic Propheta Jehovæ, ut consulamus Jehovam ex eo? cui respondens unus ex servis regis Israelis dixit, Est hic Elischa filius Schaphati qui infundebat aquam manibus Eliæ.

12 Dicente vero Jehoschaphato, Est apud eum verbum Jehovæ: descenderunt ad eum rex Israelis, & Jehoschaphat, ac rex Edomæorum.

13 Sed dixit Elischa regi Israelis, Quid mihi tecum est? abi ad Prophetas patris tui & ad Prophetas matris tuæ: cui dixit rex Israelis, Ne ista dixeris, quandoquidem vocavit Jehova tres reges hos, ut tradat eos in manum Moabitarum.

14 Tum dixit Elischa Ut vivit Jehova exercituum ante quem adsto, nisi personam Jehoschaphati regis Judæ suspicerem; non intuerterer, neque aspicerem te.

15 Sed nunc assumentes *adducite* mihi fidicinem: tic fuit quum pulsaret fidicen, ut adesset ei manus Jehovæ:

16 Et dixit, Sic ait Jehova, Faciendæ *sunt* in valle hac mulæ fossæ.

17 Nam sic ait Jehova, Non sensuri estis ventum neq; visuri estis pluviam, tamen vallis ista implebitur aqua, unde bibatis vos, pecoraque vestra, & jumenta vestra.

18 Et leve hoc *visum est* in oculis Jehovæ; nam tradituras est Moabitas in manum vestram:

19 Quorum percutietis omnem civitatem munitam, & omnem civitatem lectam, omnemq; arborem bonam dejicietis, & omnes fontes aquæ obthurabitis: omnem denique possessionem bonam afficietis lapidibus.

20 Fuit autem mane, quum tempus esset offerendi munus, ut ecce aqua veniret à via Edomæa; & impleretur terra illa aqua.

21 Moabitæ vero omnes audierant ascendere istos reges ad pugnandum contra se: quapropter convocati fuerant ab omni accingente se *primum* cingulo & desuper, stabantque in termino suo.

22 Itaq; surgentes mane, sole jam orto super aquam illam, quum viderent Moabitæ ex adverso illam aquam rubemem ut sanguinem;

23 Dixerunt, Sanguis est: omnino desuerunt se reges isti, & percusserunt alter alterum: quapropter nunc ad prædam, O Moabitæ,

24 Quumque pervenissent ad castra Israelis, surgentes Israelitæ percusserunt Moabitas, ita ut fugerent à facie ipsorum: & perrexerunt percutere Moabitas etiam in ipsa *regione eorum*.

25 Nam civitates eorum destruxerunt & quamque possessionem bonam injectis quisque lapidibus suis impleverunt, & quemque aquæ fontem obthurarunt, ac quamque arborem bonã dejecerunt, donec Kir-Chareseth a reliquos fecerent *Moabita* lapides ejus: quapropter diverterent funditores quaquaversum eam.

26 Videns autem rex Moabitarum prævalere sibi hos bellatores, accepit secum septingentos viros stringentes gladium, ut perrumperent per regem Edomæorum, neque potuerunt.

27 Sed cepit filium ejus primogenitum qui regnaturus erat pro eo, & obtulit eum in holocaustum super murum ipsum, unde exstitit fervor magnus contra Israelitas: quare profecti ab eo reversi sunt in regionem suam.

CAPUT IV.

Quinque insignia miracula Elischæi.

Mulier autem quædam ex uxoribus filiorum Prophetarum clamabat ad Elischabum, dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, tu vero nosti servum tuum timuisse Jehovam: creditor autem venit ad rapiendum duos natos meos sibi in servos.

2 Cui dixit Elischa, Quid faciam tibi? dic mihi, quid *est* tibi domi tuæ? dixit non *est* ancillæ tuæ quicquam domi, nisi lecythus olei.

3 Qui dixit, Abi, pete tibi vasa foris ab omnibus vicinis tuis; vasa vacua, ne pauca petito.

4 Tum ingressa occludes fores tibi & filiis suis, deinde infundes in omnia vasa illa, & quod plenum fuerit amoveri jubeto.

5 Itaq; abiens ab eo, quum occlusisset fores sibi & filiis suis: ipsis admoventibus ad illam, infundebat illa.

6 Fuitq; quum plena essent vasa illa. & edicente ea filio suo, Admove mihi adhuc vas, dixisset ei, Nullum præterea: *est* vas, ut constiterit oleum.

7 Tunc illa veniens indicavit viro Dei, qui dixit, Abi, vende istud oleum, & repende creditori tuo: tu vero cum filiis tuis, vivito è reliquo.

8 Præterea fuit quodam die, quum pertransiret Elisch hab Schunemitam, ut ibi mulier *quædam* magna prehenderet eum *invitans* ad sumendum cibum: unde fuit quoties transibat, *ut* diverteret eodem ad sumendum cibum.

9 Dixit enim illa viro suo, Ecce jam novi virum Dei sanctum hunc esse, qui transit per nos jugiter.

10 Faciamus, quæso, cœnaculum parvum muro, ubi ponamus illi lectum & mensam, sellam quoque & incernamiculum: eritque quum venerit ad nos ut diverrat eo.

11 Fuit deinde quodam die, quo venerat illuc, quum divertens ad cœnaculum illud cubasset ibi;

12 Ut ediceret Gechazi puero suo, Voca Schunammitidem istam, quam ille vocavit, ut sisteret se coram illo.

13 Edixerat autem illi, Dic jam ei, Ecce sollicita fuisti erga nos tota sollicitudine ista, quid faciendum est tua causa? estne loquendum tua causa ad regem, aut ad

ad præfectum militiæ: quæ dixerat, In medio populi mei ego habito.

14 Dixerat vero *Elischahbo*, Quid ergo faciendum est ejus causa? dixerat Gechazi, Attamen non est ei, & vir ejus est senex.

15 Jussit ergo, Advoca eam: quam vocasset eam, stetit illa se ad portam illius.

16 Et dixit ille, Hac ipsa tempestate, quum hoc tempus vigebit, tu amplexatura es filium: quæ dixit, Ne domine mi vir Dei, ne mentiaris ancillæ tuæ.

17 Itaque concepit mulier illa, ac peperit filium ea ipsa tempestate: quum vigeret illud tempus quo alloquutus fuerat eam Elischah.

18 Deinde crevit infans ille: fuitque quodam die quum egressus esset ad patrem suum apud messores,

19 Ut diceret patri suo, Caput meum, caput meum! qui edixit puero, Refer illum ad matrem suam.

20 Is referens eum, adduxit ad matrem suos: super cujus genua quum sedisset usque ad meridiem, mortuus est.

21 Tunc ascendens deportam illa, collocavit eum super lectum viri Dei, & includens eum egressa est.

22 Deinde accersivit virum suum, dicens, Mitte mihi q. æ. o unum è pueris, & unam asinarum; ut cursum usq. ad virum Dei, & revertar.

23 Qui dixit, Quare itura es ad eum hodie, cum non sit novilunium, neque sabbathum? quæ dixit, Quiero a. ino esto.

24 Deinde instrata asina edixit puero suo, Duc, & abi: ne quitando ne inhibero ejus causa, nisi edixero tibi.

25 Sic abiens illa pervenit ad virum Dei in montem Carmeli: fuit autem quum videret eam vir Dei procul, ut ediceret Gechazi puero suo, Ecce Schunammitis illa.

26 Nunc curre qu. eso obviam ei & dic ei, *Est* ne pax tibi? est ne pax viro tuo? est ne pax puero? quæ dixit, Quieto animo *esto*.

27 Quumque pervenisset ad virum Dei in montem, prehendit pedes ejus: accedens autem Gechazi ad depellendum eam e dixit vir Dei, Sine eam, nam animus ejus amaritudine affectus est in ea q. Jehova celavit me, neque indicavit mihi.

28 Dicente vero illa, An petieram filium à domino meo? an non dixeram, Ne fallas me?

29 Edixit Elischah Gechazi, Accinge lumbos tuos, & sumpto scipione meo in manum tuam abi; si quem inveneris, ne salutato eum, & si quis te salutaverit, ne respondeto ei: & ponito scipionem meum super faciem pueri.

30 Sed dixit mater pueri, Ut vivit Jehova & vivit anima tua, non derelinquam te: quare surgens sequutus est eam.

31 Gechazi autem antecesserat eos, & posuit scipionem super faciem pueri, nulla vox neque ulla attentio: qua, propter revertens obviam illi, indicavit illi, dicens, Non evigilavit puer.

32 Tum ingressus est Elischah domum illius: ecce autem puer mortuus, collocatus erat super lectum ipsius.

33 Quo ingressus occlusit fores post utrumque: & supplicavit Jehovam.

34 Deinde conscendens *lectum* incubuit puero, & imponens os suum ori ejus, & oculos suos oculis ejus, & volas suas volis ejus, extendit se super eum: ut incalesceret caro pueri.

35 Postea rursus ibat per domum modo hinc modo illuc, & conscendens extendebat se super illum: tandem sternutavit puer usque septies, & aperuit puer oculos suos.

36 Tum inclamans Gechazin edixit, Advoca Schunammitidis istam, quo quum advocasset eam, venit ad illum: & dixit *Elischah*, Defer filium tuum.

37 Itaque ingressa est, & procidens ad pedes ejus in curvavit se versus terram; sicque deferens filium suum exivit.

38 Elischahbo autem reverso Gilgalem, quum fames esset in ea terra, & filii Prophetarum sederent coram eo, edixit puero suo, Dispone ollam istam magnam, & coque pultem pro filiis Prophetarum.

39 Egressus vero quidam in agrum ad colligendum olera, invenit vitem agrestem, collegitque ex ea colocynthidum agrestium plenam vestem suam: & venientes conscidit, posuit in olla pultis, non enim noverant.

40 Postea infuderunt hominibus ut comederent: sed fuit, comedentibus illis ex ea pulte, ut clamantes ipsi dicerent, Mors *est* in olla ista, vir Dei, & non possunt comedere.

41 Qui dixit, At sumentes *afferte* farinam, projecit eam in ollam: postea dixit, Effunde huic populo & comedant: nec fuit quicquam malum in olla.

42 Interea quidam veniens è planitie Schalischa attulit ad virum Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & spicas recentes cum gluma sua, itaque edixit, Appone huic populo ut comedant.

43 Dixit vero Minister ejus, Quid apponerem hoc centum viris? rursus edixit, Appone huic populo ut comedant (hæc enim edixit Jehova) abunde, & reliquum faciant.

44 Quo apposito eis comederunt, & reliquum fecerunt, secundum verbum Jehovæ.

CAPUT V.

Elischah sanat lepram Nahamanis.

1 NAhaman autem præfectus militiæ regis Syriæ erat vir magnus apud dominum suum, & honoratus: quia per eum ediderat Jehova salutem Syriæ: sed vir iste valens robore erat leprosus.

2 Quumq; Syri cursuales egressi captivam abduxissent è terra Israelis: puella quæ, quæ fuit administrans uxori Nahamanis,

3 Dixit illa heræ suæ, Utinam dominus meus *esset* coram Propheta illo qui *habitat* in Schomrone; tum restitueret eum à lepra ejus.

4 Itaque veniens *quidam* indicavit domino suo, dicendo, Hæc & talia loquuta est puella ista, quæ *est* è terra Israelis.

5 Cui dicente rege Syriæ, Age, abi, & mittam literas ad regem Israelis; abiens accepit in manu sua decem talenta argenti, & sex millia aureorum, ac decem mutandas vestes:

6 Et attulit literas ad regem Israelis, quibus dicebat, Nunc ergo, quum pervenerint hæ literæ ad te, ecce mitto ad te Nahamanem servum meum, ut restituas eum à lepra ejus.

7 Fuit vero quum legisset rex Israelis illas literas, ut lacerans vestimenta sua, diceret, An Deus sum ad mortem afficiendum, & ad restituendum vitæ, quod iste mittit ad me ut restituam virum à lepra sua? at proinde cognoscite, quæso, ac videte, ipsum fabricari sibi occasionem contra me.

8 Sed factum ubi audivit Elischah vir Dei regem Israelis lacerasse vestimenta sua, ut mitteret indictum regi, Quare laceraſti vestimenta tua? veniat jam ad me, & experiatur Prophetam esse in Israele.

9 Venit itaque Naaman cum equis suis & cum curru suo: ac substitit ad portam domus casæ Elischahi.

10 Sed misit ad eum Elischah nuncium, dicentem; Abi & lavato te septies in Jardene, & restituetur caro tua tibi, & mundus eris.

11 Tum effervescens Naaman abibat: dicebat enim; Ecce dicebam, Proculdubio exiturus est ad me, & consistens invocaturus nomen Jehovæ Dei sui, & agitaturus manum suam in ipso loco, ut restituat leprosum.

12 An non melior *est* Abana & Pharphar, flumina Damasci, omnibus aquis Israelis? an non possem lavare me illis ut mundus essem? sic conversus abibat cum mutante ira.

13 Accedentes vero servi ejus alloquuti sunt eum, ac dixerunt; Domine mi, si rem magnam ipse Propheta edixisset tibi, an non facturus fuisses? quanto igitur magis quum edicit tibi, Lava te & mundus esto?

14 Itaque descendens immersit se in Jardenem septies, secundum verbum viri Dei: & restituta est caro ejus, ut caro pueri parvi, & mundus factus est.

15 Tum reversus ad virum Dei, ipse cum omnibus copiis suis venit & stitit se coram eo, dicens. Ecce jam novi, nullum esse Deum in tota terra nisi in Israele quare nunc accipe quæso munus à servo tuo.

16 Dixit vero *Elischah*, Me vivit Jehova ante quem sto, non sum accepturus: & quamvis instaret apud eum ut acciperet, renuit.

17 Cui dixit Naaman, Saltem detur quæso servo tuo duorum mulorum onus è terra: non enim est facturus amplius servus tuus holocaustum aut sacrificium, diis alienis, sed Jehovæ.

18 Hac in re condonet Jehova servo tuo quum ingreditur dominus meus ædes Rimmonis ut incurvet se ibi (nam is nititur manu mea) si incurvavero me in ade Rimmonis, Hoc incurvare meum in ade Rimmonis condonet quæso Jehova servo tuo in hac re.

19 Sed dixit ei Elischah, Abi cum pace; ita abiit ab eo exiguum spatium terræ.

20 Dixit vero Gechazi minister Elischahi viri Dei. Ecce cohibuit se dominus meus apud Nahamanem Syrum istum, ne acciperet è manu ejus id quod adduxerat: sed, *ut* vivit Jehova, curram post eum ut accipiam ab eo aliquid.

21 Itaque persequutus est Gechazi Nahamanem, quem videns Naaman accurrentem post se, desiliit è curru suo obviam ei, ac dixit, Prosperene?

22 Qui dixit, Prospere: dominus meus misit me ad dicendum, Ecce jam modo venerunt ad me duo pueri à monte Ephraimi è filiis Prophetarum: da quæso proeis talentum argenti, & duas mutandas vestes.

23 Cui dixit Naaman, Age quiesce, cape duo talenta: inflictisque apud eum ut ligaret duo talenta argenti in duobus loculis, & duas mutandas vestes, quæ tradidit duobus pueris suis ut ferrent ante illum.

24 Sed quum pervenit ad clivum, accipiens è manu eorum deposuit in quadam domo; postquam dimisisset homines illos & abivissent.

25 Deinde ipse ingressus ut stitit se domino suo dixit ei Elischah, Undenam Gechazi? qui dixit, Non ivit servus tuus huc aut illuc.

26 Dixit vero ei *Elischah*, Non abierat animus meus, quum converteret se vir à curru suo obviam tibi? an tempus *erat* accipiendi argentum, aut accipiendi vestes, aut oleas, aut vineas, aut greges, aut armenta, aut servos, aut ancillas?

27 Idcirco lepra Nahamanis adhæret tibi, & semini tuo in seculum: sic egressus est à conspectu ejus, affectus lepra *alba* sicut nix.

CAPUT VI.

Syri Elischahū insequentes, ab eo in manus hostium traduntur: postea & Elischah à rege Israelis occidi jubetur.

DIxerunt autem filii Prophetarum Elisæo, Ecce jam hic locus, ubi nos confidemus coram te, angustior est, quam ut nobis sit satis.

2 Abeamus quæso usque ad Jardenem, ut accipientes inde quisque trigum unum, paremus nobis illic locum ubi habitemus: qui dixit, Abite.

3 Dicente vero uno illorum, Acquiesce quæso & i cum servis tuis; dixit, Ego, iturus tum

4 Itaque,

6 Itaque ivit cum eis: & cum venissent ad Jardenem, cædebant ligna.

5 Fuit autem, illorum uno dejiciente tignum, ut tignum cum ferro caderet in aquam: quapropter exclamabat, dicens, Eheu, domine mi; est enim commodatum.

6 Cui dixit vir Dei, Quo cecidit quæso? ostendisset ei locum, præcidit a lignum injecit illuc, ita fecit ut enataret ferrum.

7 Deinde dixit, Tolle tibi: ita extendens manum suam recepit illud.

8 Præterea quum rex Syriæ gereret bellum contra Israelitas, & consilium iniret cum servis suis, dicendo, Apud locum cujusdam N. erit metatio mea:

9 Misit eius vir Dei ad regem Israelis, dicendo, Cave tibi ne transeas per locum illum; nam ibi Syri insidiantur.

10 Quare misebat rex Israelis ad locum de quo dixerat ipsi vir Dei, & monuerat ipsum ut caveret sibi illic; non semel neque bis.

11 Perturbato itaque animo regis Syriæ super re hac, inclamans servos suos dixit eis, Num non indicaretis mihi, quis ex nostris ad regem Israelis *reiulit*.

12 Cui dixit unus è servis ejus, Non *Jaa allow*, domine mi rex: nam Elischah Prophera ille qui *est* in Israele, indicat regi Israelis verba ipsa quæ loqueris in cubiculi cubilis tui.

13 Tum dixit, Ite & videte ubinam est, ut mittam capiam eum. nunciatumque est ei, dicendo, Ecce *est* Dothane.

14 Misit itaque illuc equos & currus, ac copias numerosas, quæ venientes nocte, circumdederunt obsidione civitatem illam.

15 Mane autem, minister viri Dei surgens, quum exiret, ecce copiæ circumdabant civitatem, & equi & currus: dixitque ei puer ejus, Eheu, domine mi, quomodo faciemus?

16 Cui dixit, Ne metuito; nam plures *sunt* qui nobiscum, quam qui cum illis *sunt*.

17 Et orans Elischah dixit, O Jehova, aperi quæso oculos ejus ut videat. & aperiens Jehova oculos pueri illius, vidit quod ecce mons ille plenus *erat* equis & curribus ignicis circa Elischahum.

18 Quumque descenderent ad eum, oravit Elischah Jehovam ac dixit, Percute quæso gentem istam subito scoromate: qui percussit eos subito scoromate, secundum verbum Elischahi.

19 Tum dixit eis Elischah, Non *est* hæc via, neque hæc est civitas illa; sequimini me, & ducam vos ad virum illum quem quæritis; sic duxit eos Schomronem.

20 Fuit autem quum ingressi essent Schomronem, dicente Elischaho, O Jehova, aperi oculos istorum, ut videant; ut aperiret Jehova oculos eorum, & viderent quod ecce essent in medio Schomronis.

21 Dicebat vero rex Israelis Elischaho quum videret eos, Pericutiamne? pericutiam, pater mi?

22 Qui dixit, Ne pericutito: an quos captivos eduxeres gladio tuo & arcu tuo *non* percuteres? propone panem & aquam illis ut comedant & bibant, deinde abeant ad dominum suum.

23 Itaque apparavit eis apparatum magnum, quumque comedissent & bibissent, dimisit eos, & abierunt ad dominum suum, neque perrexerunt deinceps turmæ Syrorum invadere terram Israelis.

24 Sed fuit postea ut congregaret Benhadad rex Syriæ totum exercitum suum, ascenderet & obsideret Schomronem.

25 Idcirco exstitit fames magna Schomrone, dum ecce obsidebant eam: adeo ut esset caput asini octogenum *siclorum* argenti, & quarta pars, venter ipse *qui est* in cavo columbarum, quinum *siclorum* argenti.

26 Fuitque, rege Israelis transeunte secundum murum, ut mulier *quædam* clamaret ad eum dicens, Serva, domine mi rex.

27 Qui dixit, Ne serves te Jehova, unde servarem te? an ex area? aut ex torcular?

28 Dixit præterea ei rex, Quid tibi *est* quæ dixit, Mulier ista hæc dixerat mihi, Da filium tuum ut comedamus eum hodie, filium autem meum comedemus cras.

29 Coximus itaque filium meum, & comedimus eum: sed quum dicerem ei die alio, Da filium tuum ut comedamus eum, abscondit filium suum.

30 Fuit vero quum audisset rex verba mulieris illius, ut lacerares vestimenta sua, dum transiret secundum murum: quod quum vidit populus intra *cilicium* *imposuit* carni suæ.

31 Quapropter dixit *rex*, Ita faciat mihi Deus, & ita pergat; si manserit caput Elischahi filii Schaphati in eo hodie.

32 Elischah autem sedebat domi suæ, & seniores sedebant cum eo: & mittens *rege* quemdam ex iis qui adibant sibi, quum nuncius ad eum nondum pervenisset, ipse jam dixerat senioribus, Perviderisne ut mittit filius occisoris ille qui auferat caput meum? videte quum ingredietur nuncius ille, occludite fores, & comprimite eum in ipsis foribus: an non strepitus pedum domini ejus sequitur eum.

33 Adhuc ipso loquente cum illis, ecce nuncius ille descendit versus eum: & dixit, Ecce hoc malum *est* à Jehova, quid considerem Jehovam amplius? *Caput* 7.

34 Dixit vero Elischah, Audite verbum Jehovæ, Sic ait Jehova, Hoc tempore cras sarum simila siclo, & bina hordei vasa *sicli* coli, in porta Schomronis.

35 Respondit autem vir Dei tribunus ille cujus manu rex nitebatur, ac dixit, Ecce si Jehova faceret cataractas in cœlis, an posset esse res ista qui dixit *Elischah*? Ecce tu id videres es oculis tuis, sed ex eo non es esurus.

CAPUT VII.

Syri castrum ab obsidione Schomronis fugantur.

ERant autem quatuor homines leprosi *ad* ad ianuam portæ *Schomronis*, qui dicebant alter ad alterum, Quid desidemus hic donec moriamur?

2 Si dicamus, Ingrediamur civitatem, ut fames est in civitate, ideo moriemur ibi: sive desidemus hic, itidem morientur: nunc itaque agite, deficiamus ad castra Syrorum: si nos vivere fecerint vivemus, sin vero nostre affecerint, nos etiam morietur.

3 Quare surgentes ipso crepusculo ut venirent in castra Syrorum, venerunt usq; ad finem castrorum Syrorum, ubi ecce nemo erat.

4 Nam Dominus effecerat ut audirent castra Syrorum strepitum curruum, & strepitum equorum, strepitum copiarum magnarum: adeo ut dicerent alter alteri, Ecce mercede conduxit rex Israelis contra nos reges Chitthæorum, & reges Ægypti, ut invadant nos.

5 Itaque surgentes aufugerant ipso crepusculo; & derelinquerant tentoria sua, & equos suos, & asinos suos, ipsa castra quemadmodum erant: denique fugi constituerant vitæ suæ.

6 Quum ergo venirent leprosi illi usq; ad finem castrorum, & ingressi in tentorium unum comedissent & bibissent, deportarunt inde argentum aurumque, & vestes, quas abeuntes absconderunt; rursus venientes in tentorium aliud, similiter deportarunt inde, & abeuntes abscondebant.

7 Tum dixerunt alter alteri, Non recte facimus. dies iste dies boni nuncii est, & nos morremur? si expectaverimus usque ad lucem matutinam, atque obventura est nobis culpa: quare nunc agite, & euntes indicemus domui regis.

8 Venientes itaque inclamaverunt ianitorem civitatis; & indicaverunt illis, dicendo, Ingressi sumus castra Syrorum, ubi ecce nemo est, ne vox quidem hominis audiatur; sed equi ligati & asini ligati, & tentoria, quemadmodum erant.

9 Hoc inclamante reliquos ianitores, indicarunt illi domui regis intus.

10 Surgens itaque rex nocte dicebat servis suis, Indicabo jam vobis id quod faciunt nobis Syri: sciunt famelicos nos esse, ideo exierunt ex castris, ut abscondentes se in agro, dicentes, Quum egressi fuerint è civitate, capiemus eos vivos, & civitatem ingrademur.

11 Respondens autem unus è servis ejus dixit: Ergo accipiantur quæso quinque ex equis reliquis, qui relicti sunt in ea; ecce ista sunt *equi* totius multitudinis Israelitarum qui reliqui sunt in ea; ecce, *inquam* sunt ut *equi* totius multitudinis Israelitarum, qui defecerunt: & mittentes videamus.

12 Itaque acceperunt duos equos: vesta-

rios, quos misit rex post castra Syrorum, dicendo, Ite & videte.

13 Ita persequuti sunt eos usque ad Jardenam; ecce autem tota illa via plena erat vestibus, & instrumentis quæ projecerant Syri inter festinandum: quod reversi nuncii indicarunt regi.

14 Quare egressus populus diripuerunt castra Syrorum. Fuitque farum similis *vnde* sicli, & bina sata hordei sicli *vna* sicli, secundum verbum Jehovæ.

15 Rex autem præfecerat portæ tribunum illum cujus manu innitebatur, quem procul verunt populus in porta, ita ut moreretur: quemadmodum loquutus fuerat vir Dei, quum loqueretur descendente rege ad ipsum.

16 Fuerat enim quum alloqueretur vir Dei regem, dicendo, Bini sata hordei sicli, & satum similis sicli *erunt* cras hoc tempore eras in porta Schomronis:

17 Ut responderet tribunus iste viro Dei, dicens, Ecce si faceret Jehova cataractas in cœlis, an esse posset secundum verbum hoc? dicereque *Elischah*, Tu id videbis oculis tuis, sed ex eo non edes.

18 Fuit ergo illi sic: nam procularunt eum populus in porta, ita ut moreretur.

CAPUT VIII.

Variis casibus Elischah prædicentem finem, mortem Benhadadi, & Chazaelis in regem adoptionem.

ELischah autem loquutus erat mulieri illi cujus filium vivificaverat, dicendo, Surge & abi tu cum tua familia tua, & peregrinare ubicunque peregrinari poteris: nam vocavit Jehova famem, quæ etiam advenit in hanc terram ad septennium.

2 Surgens itaque mulier illa fecerat secundum verbum viri Dei: abierat enim ipsa cum familia sua, & peregrinata fuerat in terra Pelischthæorum septem annos.

3 Fuit vero cum septem annis quum reversa esset mulier è terra Pelischthæorum, ut prodiret ad implorandum regem pro domo sua, & pro agro suo.

4 Interea rex alloquebatur Gechazi puerum viri Dei, dicendo, Narra mihi, obsecro, omnes res magnas quas fecit Elischah.

5 Itaque fuit illo narrante regi quomodo vitæ restituisset mortuum, ecce mulier illa cujus filium restituerat vitæ, implorabat regem pro domo sua & pro agro suo: quapropter dixit Gechazi, Domine mi rex, hæc illa est mulier, & hic filius ejus, quem vitæ restituit Elischah.

6 Interrogante autem rege mulierem illam quum enarraret ipsi; dedit illi rex aulicum unum, dicens, Cura restitui quidquid est illius, etiam omnes proventus agri, ex quo die deseruit hanc terram ad hoc usque tempus.

7 Postea venit Elischah in Damascum, quum Benhadad rex Syriæ ægrotaret: indicatumque est ei, dicendo, Venit vir Dei huc usque.

8 Itaque

8 Itaque edixit rex ille Chazaeli, Accipe in manu tua munus, & i obviam viro Dei, ac consulta Jehovam ex eo, dicendo, An evadeiscam ex morbo hoc?

9 Tum abiit rus Chazael obviam ei, accepit munus in manu sua, & ex quovis re pectante Damasci, onus quadraginta camelorum: & veniens substitit coram eo, ac dixit, Filius tuus Benhadad rex Syriæ misit me ad te, dicendo, An evadeiscam ex morbo hoc?

10 Cui dixit Elischah, Abi, dic, Non omnino revale ex: nam ostendit mihi Jehova, quin omnino moriturum.

11 Et quamvis componeret vultus suum ac componeret diutius, tandem fleyit vir Dei.

12 Dixitque Chazael, Quare dominus meus fleit? dixit, Quia novi illud malum quod allecturus es filiis Israelis; munitiones eorum comburendo igni, & juvenes eorum gladio occides & infantes illorum allides, ac pregnantes eorum dissindes.

13 Dixit vero Chazael, *Non faciam*: nam quid est servus tuus hic canis ut faciat rem magnam hanc? & ait Elischah, Ostendit mihi Jehova te *fore* regem super Syriam.

14 Tum abiens ab Elischabo venit ad dominum suum, qui dixit ei, Quid dixit Elischah dixit mihi, inquit, Omnino revalescens.

15 Sed fuit postridie quum acceptam stragulam intingens in aquam extenderet super faciem illius, ut moreretur ille; ita regnavit Chazael pro illo.

16 Anno autem quinto Jorami filii Achabi regis Israelis, quum Jehoschaphat adhuc rex Jehudæ regnaret coepit Jehoram filius Jehoschaphati, rex Jehudæ.

17 Natus triginta duos annos erat quum regnare incepit, & octo annis regnavit Jerusalemi.

18 Ambulavitque in via regum Israelis, quemadmodum faciebant domus Achabi, nam filia Achabi erat ei uxor, & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ:

19 Tamen noluit Jehova perdere Jehudam propter Davidem servum suum quemadmodum dixerat de eo, se daturum illi lucernam in filiis ejus omnibus diebus.

20 Diebus hujus defecit Edom ne ubjectus esset Jehudæ, & constituerunt super se regem.

21 Quapropter profectus est Joram Tzairam, & omnes currus cum eo: quibus ipse surgente nocte, ut perveteret Edomæos circumjacentes sibi, & præfectos currum; fugerunque populus in tentoria sua.

22 Attamen perstitit in ne esse Edom, ne subjectus esset Jehudæ, in hunc usque diem: tunc defecit Libna eodem tempore.

23 Reliqua autem rei Jorami & quicquid fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

24 Quumque requiesceret Joram cum patribus suis, & sepultus esset cum patribus suis, in civitate Davidis, regnavit Achazia filius ejus pro eo.

25 Anno duodecimo *insuper* Jorami filii Achabi regis Israelis, regnare cepit Achazia filius Jehorami, rex Jehudæ.

26 Natus viginti duos annos Achazia quum regnare inciperet, anno uno regnavit Jerusalemi: cujus matri nomen Athalia nata Homri regis Israelis.

27 Et ambulavit in via domus Achabi, fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ sicut domus Achabi; quia gener domus Achabi erat.

28 Quapropter iyit cum Joramo filio Achabi in bellum contra Chazaelem regem Syriæ ad Ramothas Gilleadis, ubi percussere Syri Joramum.

29 Et reversus est Joram rex ut curaret se Jizreheele a plagis quibus percusserant eum Syri Ramæ inter præliandum cum Chazaele rege Syriæ: Achazia vero filius Jehorami rex Jehudæ descendit ad invisendum Joramum filium Achabi Jizreheelem, eo quod ægrotus esset.

CAPUT IX.

Jehu mallem & flagellum impietatis Achabi.

ELischah autem Prophetæ, vocato uno e filiis Prophetarum, edixit ei, Accinge lumbos tuos, & accipias lenticulam olei hanc in manu tua, abi Ramothas Gilleadis.

2 Et ubi pervenieris illuc, dispicias *quære* illic Jehu filium Jehoschaphati filii Nimschi, & ingressus facies ut surgat e medio fratrum suorum, & introduces eum in intimum conclave.

3 Tunc accepta lenticula olei infundes capiti ejus, ac dices, Ita ait Jehova, Ungo te in regem super Israelem: deinde aperiens fores fugies, neque cunctabere.

4 Itaque abiit puer ille, puer Prophetæ ille, Ramothas Gilleadis.

5 Qui ingressus, quum ecce principes copiarum consedissent, dixit Verbum mihi est ad te, o princeps: cui dicente Jehu, Ad quem ex omnibus nobis? dixit, Ad te, o princeps.

6 Quum ergo surgens ingressus esset intro, infudit oleum capiti ejus: ac dixit ei, Ita ait Jehova Deus Israelis Ungo te in regem super populum Jehovæ, super Israelem:

7 Ut percutias dominum Achabi domini tui, sic ulciscar eadem servorum meorum prophetarum, & eadem omnium servorum Jehovæ a manu Izebelæ;

8 Pereuntque tota familia Achabi, quum exsci dam Achabo pingentem ad parietem, conclusumque & derelictum in Israele.

9 Et reddam domum Achabi, sicut domum Jarobeami filii Nebati, & sicut domum Baascha filii Achiæ.

10 Etiam Izebelam comedent canes in portione Jizreheelitana, nec *erit* qui sepeliat: deinde aperiens fores fugit.

11 Jehu vero regressus ad servos domini sui dicebat, *quisque*, Prosperene? quare venit demens iste ad te? tu nosti illum & ejus

nuntium & sermonem ejus.

12 Tandem dicentibus: Falsum *est*, indica quæso nobis, dixit. His & talibus alloquutus est me dicendo: Ita sit Jehova, tuum te in regem super Israelem.

13 Tunc festi[n]anter accipientes quisque vestem suam, supposuerunt ei in gradibus gradum; & clangentes buccina dicebant, regnat Jehu.

14 Deinde conjuravit Jehu filius Jehosaphati filii Nimshi contra Joramum (Joram autem custodiam posuerat Ramothis Gilhadis ipse cum toto Israele, adversus Chazaelem regem Syriæ:

15 Et reversus erat Jehoram rex, ut curaretur Jizrehelæ a plagis quibus percussus fuerat eum Syri, quum pugnaret contra Chazaelem regem Syriæ) & dixit Jehu, Si est votis in animo, ne exiro *quisquam* propiens[is] se ex hac civitate, ut abeat renunciatum Jizrehelem.

16 Tum equitans Jehu ivit Jizrehelem, quia Joram decumbebat ibi: Achazja vero rex Jehudæ descenderat ad invisendum Joramum.

17 Speculator autem stans in turri Jizrehelæ, quum videret agmen Jehu inter veniendum dixit, Aliquod agmen video. tum dixit Joram, Accipe equitem & mitte illis obviam qui dicat, Prosperene?

18 Abiens itaque eques obviam ei dixit, Ita sit rex, Prosperene? cui dixit Jehu, Quid tua, de prosperitate? diverte ad sellam meos: quamobrem indicavit speculator, dicendo, Pervenit nuncius ille ad eos usque, sed non revertitur.

19 Et misit equitem alterum, qui venit ad eos dixit, Ita sit rex, Prosperene? cui dixit Jehu, Quid tua, de prosperitate? diverte ad sellam meos.

20 Quod indicavit speculator, dicendo, Pervenit usque ad eos, sed non revertitur: & quidem ite, *est* quasi ductus Jehu filii Nimshi nam præcipuo ductu e[st] solebat.

21 Tum dixit Jehoramo, Junge, junxit *auriga* currum ejus: sic egressus Joram rex Israelis, & Achazja rex Jehudæ quisque in curru suo, processerunt obviam Jehu, quem invenerunt in portione Nabothi Jizrehelitæ.

22 Fuit autem quum videret Joram Jehu, ac dixerat, Prosperene Jehu? ut is diceret, Quid ut d prospere, dum scortationes Izebelis matris tuæ, & præstigiæ ejus quam plurimæ *durant*?

23 Itaque avertens Joram manus illius, fugiebat, dicens Achazjæ; Dolus *est*, Achazja:

24 Sed Jehu vehementissime adducto manu sua arcu percussit Joramum inter scapulo ejus, ita ut exiret sagitta ex corde ejus: sic corruit in curru ejus.

25 Deinde dixit Bidkari tribuno suo, Tolle projice eum in portionem agri Nabothi Jizrehelitæ: nam recordare, me & te pariter equitantibus bini post Achabum patrem ipsius, Jehovam protulisse adversus eum onus hoc:

26 Nempe, *ne vivam* nisi eadem Nabothi, & eadem filiorum ejus videram hesterna vespera, dictum Jehovæ: & reponendo tibi in hac ipsa portione, dictum Jehovæ: quare nunc tolle, projice eum in hanc portionem, secundum verbum Jehovæ.

27 Quod Achazja rex Jehudæ videns, fugit via domus hortensis: sed persecutus eum Jehu, etiam dixit, Etiam ipsum percutite in fuo curru: *fu perveniverunt eum* in ascensu Guris, qui *est* ad Jibleamum, unde fugit Megriddonem, ubi mortuus est.

28 Postea curru[m] impositum eum servi ejus *ad Jerusalem* Jerusalem, & sepelierunt eum in sepulcro ejus cum patribus ejus in civitate Davidis.

29 Anno autem undecimo *regnante* Joramo filio Achabi, regnare cœperat Achazja super Jehudam.

30 Præterea adveniente Jehu Jizrehelem, audiens Izebel oppo[si]to fuco oculis suis, & aptato capite suo, prospicie bat per fenestram.

31 Quumque Jehu ingrederetur portam, dixit illi, Prosperene, O Zimri, occisor domini sui?

32 Ille vero sublata facie sua ad fenestram illam, dixit, Quis *facit* mecum? quis? & respicientibus ad eum duobus *vel* tribus eunuchis;

33 Dixit. Deturbate eam, qui deturbarunt eam: & aspersa est pars sanguinis ejus parieti, & equis: & conculcavit eam *Jehu*.

34 Deinde ingressus comedit & bibit: dixitque, Revisite jam maledictam illam, & sepelite eam, nam filia regis est.

35 Abierunt ergo ad sepeliendum eam: sed non invenerunt ex ea, nisi calvariam, & pedes, ac volas manuum.

36 Quod quum reversi nunciassent ei, dixit, Verbum Jehovæ est quod locutus fuerat per servum suum Eliam Thischbitem, dicendo, In portione Jizrehelitica comedent canes ipsi carnem Izebelæ.

37 Itaque sit cadaver Izebelæ tamquam stercus in superficie agri, in portione Jizrehelis, ut non dicant hinc *est* Izebel.

CAPUT X.

Jehu pergit in suo zelo; quia tamen non recessit à peccatis Jarobeami cadit ab Israele à Chazaele.

ERant autem Achabo septuaginta filii Schomronæ: quamobrem scripsit Jehu literas quas misit Schomronem ad principes Jizrehelis, seniore, & nutricios Achabi, edicendo,

2 Nunc ergo, quum pervenerint literæ iste ad vos, quandoquidem apud vos *sunt* filii domini vestri, & penes vos currus & equi, civitas quoque munita & arma:

3 Dispicietis optimum & rectissimum e filiis domini vestri quem collegeris in solio patris sui: & pugnabitis pro domo domini vestri.

4 Qui-

4 Qui timentes vehementissime dicebant, Ecce duo isti reges non subsistiterunt coram eo; & quomodo subsisteremus nos?

5 Quapropter misit præfectus domus & præfectus civitatis, seniores etiam & nutricii ad Jehu, dicendo, Servi tui sumus, ideoque quicquid edixeris nobis faciemus: non præficimus ullum regem, quod bonum videtur in oculis tuis facito.

6 Tum scripsit ad eos literas secundo, dicens; Si mei estis, & voci meæ auscultatis, allum is capitibus singulorum filiorū domini vestri, venite ad me hoc ipso tempore eras Jizrehelem: filii autem regis, septuaginta viri *erant* apud magnates illius civitatis, qui educabant eos.

7 Fuit itaque quum pervenissent ista literæ ad ipsos, ut accipientes filios regis jugularent septuaginta viros: & imponentes capita eorum sportis, mitterent ad eum Jizrehelem.

8 Tum veniens, nuncios indicavit ei, dicendo; Attulerunt capita filiorum regis. qui dixit, Componite illa duobus acervis ad januam portæ usque mane.

9 Fuit deinde mane quum egressus substitisset, ut diceret toti populo, Justi estis: ecce ego conspiravi contra dominum meum, & occidi eum, & quis percussisset omnes istos?

10 Agnoscite jam non oportere ut excidat *quicquam* in terram de verbo Jehovæ, quod loquutus est Jehova contra domum Achabi: sed Jehovam efficere quod loquutus erat per servum suum Elijam.

11 Deinde percussit Jehu omnes qui reliqui erant de domo Achabi Jizrehele, & omnes magnates ejus, & necessarios ejus, & sacerdotes ejus; donec non relinqueret ei superstitem.

12 Nam surgens abivit, præfecturus Schomronem: quumque esset Beth-Hekedi pastorum in itinere;

13 Jehu inventis agnatis Achazjæ regis Jehudæ dixit, Qui estis? qui dixerunt, Agnati Achazjæ sumus, & descendimus ad salutandum filios regis & filios Augustæ.

14 Quamobrem edixit Jehu, Prehendite illos vivos, qui prehenderunt eos vivos: & jugularunt eos apud cisternam Beth-Hekedi, quadraginta duos viros, ita ut non reliquum faceret quemquam ex eis.

15 Postea abiens inde quum invenisset Jehonadabum filium Rechabi, occurrentē sibi, & bene precantem sibi dixit illi; An ineat animo tuo rectum *erga me*, quemadmodum animo meo erga animū tuū? cui dicente Jehonadabo, Est: si est, *saquis*, Cedo manū tuam; & ubi dedisset manū suā, jussit eum concendere ad se in currum:

16 Dicens, Veni mecum, & vide zelum meum pro Jehova: sic imposuerunt eum curru illius.

17 Quumque venisset Schomronem, percussit omnes qui relicti fuerant Achabo Schomronī, donec perderet eum, secundum verbum Jehovæ quo alloquutus fuerat Elijam.

18 Postea Jehu congregato toto populo dixit eis, Achab coluit Bahalem parum; Jehu colet eum multum.

19 Quare nunc omnes Prophetas Bahalis, omnes servos ejus, & omnes sacerdotes ejus vocate ad me, ullus ne desideretur. nam sacrificium magnum mihi *sacrificandum est* Bahali, qui quis desiderabitur, ne vivito: Jehu autem faciebat fraude, ut perderet servos Bahalis.

20 Et dixit Jehu, Sanctificate diem interdicti Bahali, eum proclamaverunt.

21 Misit enim Jehu per totum Jisraelem, ut venirent omnes servi Bahalis, neq; relinqueretur quisquam qui non veniret: quibus ingressis in ædem Bahalis, plena erat ædes Bahalis confertim.

22 Tum edixit ei qui præerat vestiario, Prome vestimentum in quo que servos Bahalis, qui prompsit eis vestimentum.

23 Et ingressus Jehu cum Jehonadabo filio Rechabi in ædem Bahalis, edixit servis Bahalis, Pervestigate & videte ne sit hic vobiscum è servis Jehovæ *quisquam*, sed servi Bahalis soli.

24 Quum itaq; venissent ad faciendum sacrificia & holocausta: Jehu disposuit sibi foris octoginta viris dixit, Ejus viri anima à quo præripueritis *quis* ex hominibus istis quos ego committo manibus vestris, pro anima illius futura est.

25 Deinde fuit quum absolveret *sacerdos* facere holocaustum, ut ediceret Jehu ejus foribus & tribunis, Ingredimini, percutite eos, ne exiro qui quam, qui percusserunt eos acie gladii: tum abjecerunt cursores & tribuni eos, deinde perrexerunt in ædem Bahalis *per* civitatem quamque.

26 Et educentes statuas ædis Bahalis comburebant eam:

27 Destruebantque statuam Bahalis: & destruēa æde Bahalis disponebant eam in latrinas usque in hodiernum diem.

28 Sic perdidit Jehu Bahalem ex Jisrael.

29 Verumtamen à sequendis peccatis Jarobhami filii Nebati, qui Lus ad peccandū induxit Jisraelē, non recessit Jehu à vitulis aureis qui Beth-Elæ & qui Dane *erant*.

30 Quamobrem dixit Jehova Jehu, Eo quod bene feceris, quod rectum *videtur* in oculis meis omnino quod *erat* in animo meo fecisti domui Achabi; abnepotes tui sedebunt in solio Jisraelis.

31 Sed Jehu non observavit ut ambularet in lege Jehovæ Dei Jisraelis ex toto animo suo: non recessit à peccatis Jarobhami, quibus ad peccandum induxit Jisraelem.

32 Temporibus illis cœpit Jehova truncare Jisraelem, percutiente eos Chazaële in toto termino Jisraelis:

33 A Jardene ad ortum solis, totam terram Gilhadis, Gaditarum, & Reubenitarum, & Menaschitarum; à Harobhere quæ *est* ad torrentem Arnonis,

tem Elisabeth, tum Baschanem.

34 Reliquæ autē res Jehu, & quicquid fecit, & eo a fortitudo ejus, an non sunt scriptæ in libro Chronicorū regum Israelis?

35 Denique quum occubuisset Jehu cum patribus suis, & sepelivissent eum *Jisraelitæ* Schomrone; regnavit Jehoachas filius ejus pro eo.

36 Dies autem quibus regnavit Jehu super Israelem Schomrone, fuerunt viginti octo anni.

CAPUT XI.

Athalja regnum usurpans à Jehojadah occiditur, & restituitur stirps regia.

HAthalja autem mater Achaziæ, quum videret mortuum esse filium suum, surgens perdidit totum semen regium.

2 Sed accipiens Jehoschebah filia regis Jorami soror Achaziæ Joachum filium Achaziæ, & furtim surripiens è medio filiorum regis qui affiebantur morte, ipsum & nutricē ejus *abdidit* in cubiculo lectorum: deinde abscondit eum metu Athaliæ, ita ut non afficeretur morte.

3 Ita fuit cum illa *in* domo Jehovæ latitans sex annos: quibus Athalja regnavit super eam terram.

4 Anno autem septimo mittens Jehojadah assumtis centuriones, primores, & cursores, ac ingredi jussit eos ad se *in* domū Jehovæ: quibuscum pepigit fœdus, ac juramento obstringens eos in domo Jehovæ ostendit eis filium regis:

5 Præcepitque eis, dicendo, Hæc *est* res quam facturi estis: tertia pars vestrum ingredientium sabbatho, & observantium observationem, *ædifio* domui regis.

6 Et tertia altera in porta Suris, reliqua vero tertia in porta post cursores: ut observetis observationem domus hujus *ab* irruptione.

7 Ex vobis vero omnibus eximatis sabbatho binæ laterales custodiæ, quum observaverint observationem domus Jehovæ, ad sanctō regi.

8 Ita cingetis regem circumquaque quisque cum armis suis in manu sua, ut qui ingressus fuerit hos ordines, morte afficiatur: & exibit cum rege quando exibit, & quando ingredietur.

9 Itaq; fecerunt centuriones omnino prout præceperat Jehojadah sacerdos; assumserunt enim quisq; homines suos ingredientes sabbatho cum egredientibus sabbatho: venerunt que ad Jehojadahum sacerdotem.

10 Dedit que sacerdos centurionibus hastas & umbones qui *fuerant* regis Davidis, qui *erant* in domo Jehovæ.

11 Quumque adstarent cursores quisque cum armis suis in manu sua; à latere domus dextero usque ad latus domus sinistrum versus altare, & versus domum; apud regem circumquaque:

12 Produxit *Jehojadah* filiū regis, & imposito ei coronamento, idq; cum testimonio, constituerunt eum regē, ungentes eū, & complodentes volis dicentes, Vivat rex.

13 Quum autem audiret Athalja strepitum concursantium populi, ingressa est ad populum *in* domum Jehovæ.

14 Ubi vidēs quod ecce rex stabat in columna sua pro more, & principes, & tubæ aderant regi: totusq; populus terræ lætus clangebat tubis: laceravit Athalja vestimenta sua, clamās, Conjuratio, conjuratio.

15 Præcepit autem Jehojadah sacerdos centurionibus illis præfectis copiarum, & edixit eis, Sinite illā exire intra ordines, etiam eum qui sequetur illam morte afficientes gladio: dixerat enim sacerdos, Ne morte afficiatur *in* domo Jehovæ.

16 Quum itaq; ei ponerent ei custodias laterales, abiit via adituī equorum *versus* domum regis; ubi morte affecta est.

17 Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter Jehovā, & regē, ac populū, ipsos fore populum Jehovæ, & inter regē & populum.

18 Portea ingressus est totus populus regionis ædem Babalis, & demolisti sunt eā, altaria eius & imagines ejus fregerunt bene: Matthanem vero sacerdotem Babalis occiderunt ante ipsa altaria: & reposuit sacerdos præfecturas in domo Jehovæ.

19 Quumque assumsisset centuriones, & primores, cursoresque & totum populum terræ, deduxerunt regem è domo Jehovæ, ingressique sunt via portæ cursorum in domum regis; ubi sedit *Jehoasch* super solium regum.

20 Et lætatus est totus populus terræ, ac civitas conquievit; postquam Hathaljam morti tradidissent gladio, *in* domo regis.

CAPUT XII.

Jehoasch degenerat à sua pietate, & tri-gi Syriæ vel sacras mittit.

NAtus annos septem Jehoasch quum regnare inciperet: *Caput 12.*

2 Anno septimo Jehu regnare cœpit Jehoasch, & quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Tzibja è Beer-Schebaho:

3 Feciq; Jehoasch quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ omnibus diebus suis; quibus docebat eum sacerdos Jehojadah.

4 Veruntamen excelsa non amota sunt: adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis.

5 Edixit autem Jehoasch sacerdotibus, Omnē pecuniam sacrorum quæ inferetur in domum Jehovæ, pecuniam cujus transit, pecuniam æstimationis animarum cujusq; omnem pecuniam quam venerit in animū cuiusque offerendi *in* domo Jehovæ:

6 Sumunto apud se sacerdotes quisque à noto sibi; & ipsi curanto labem ipsius domus, ubicunque inventa fuerit labes.

7 Deinde fuit anno vigesimotertio regis Jehoaschi, nondum curatibus sacerdotibus labem domus;

8 Ut rex Jehoasch vocato Jehojadaho sacerdote, & reliquis sacerdotibus diceret eis, Quare non curatis labem domus? nunc ergo

ergo ne accipitote pecuniam ab his qui noti sunt vestri, sed ad labem domus eorum reparandam reddatote illam.

9 Qui acquieverunt sacerdotes, ne acciperent pecuniam à populo, neque curarent labem domus.

10 Quare accepit Iehoiadah sacerdos arcam unam, & perforauit foramen in operculo eius, & posuit eam iuxta altare dexterorsum, quo ingrediebatur q. ingrediebatur domum Iehovah: & collocarunt ibi sacerdotes obseruantes limen, omnem pecuniam quæ inferebatur in domum Iehovah.

11 Eratque, videntibus illis multum esse pecuniæ in arca, ut ascenderet scriba regis & sacerdotis maximi, & ligarent quam quæ inuenitur pecuniam inuentam in domo Iehovah.

12 Porro tradebant pecuniam istam exactoribus compositis ad manus eorum, illius operis, & impendebant eam super domum Iehovah, qui expendebant illam fabris lignorum, & structoribus, reficientibus domum Iehovah.

13 Mercenariis & in lapidicinas, & ad comparandum ligna, & lapides excisiles, ut curarent labem domus Iehovah: & ad omnia quæ impendebantur in domum ad reficiendum eam.

14 Verumtamen non fiebant in domum Iehovah pelues argenteæ, fuscenæ, cyathi, tubæ, ullum vas aureum, & vas argenteum, ex pecunia quæ inferebatur in domum Iehovah.

15 Nam curatoribus operis tradebant illam, ut curarent ea domum Iehovah, & impendebant eam fabris qui erant in opere domus Iehovah.

16 Et rationes non deputabant cum viris quibus tradebant pecuniam, ut impenderent eam curatoribus operis: nam fide illi agebant.

17 Pecunia pro delicto, & pecunia pro peccato non inferebantur in domum Iehovah: sacerdotum erant.

18 Tunc ascendit Chazael rex Syriæ & expugnauit Gath, & cepit eam: & direxit Chazael faciem suam, ut ascenderet contra Ierusalem.

19 Sed Iehoas rex Iehudah sustulit omnia sacra quæ consecrauerant Iehoschaphat, & Iehoram, & Achazias patres eius, reges Iehudah, & quæ consecrauerat ipse, & aurum quod inuentum est in thesauris domus Iehovah & domus regis, & misit ea Chazaeli regi Syriæ: tunc abiit ab Ierusalem.

20 Reliqua autem rerum Ioathæ, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro annalium regum Iehudah?

21 Surrexerunt autem serui eius, & coniurationem fecerunt, percusseruntque Ioas in domo Mello, quæ descendit Silla.

22 Iozachar enim filius Schimeath, & Iehozabad filius Schomeri serui eius percusserunt eum, & mortuus est: sepelieruntque eum cum patribus suis in urbe Dauid, & regnauit Amazia filius eius pro eo.

CAPUT XIV.

Iehoahas à hyrsi affligitur liberatur. eius filius rex Syros deuincit. Ofa Elischæi consilia amotorum reflectuntur.

1 Anno tricesimo septimo Ioaschi filii Achazias regis Iehudæ, regnauit Iehoachaz filius Iehu super Israelem in Schomron per septendecim annos.

2 Et fecit quod malum est in oculis Iehovæ: sequutus est enim ea peccata Iarobeam filii Nebat, qui fecit peccatum Israelem facere: non recessit ab illo ea re.

3 Quapropter accensa est Iehova in Israelem, tradebatque eos in manum Chazaelis regis Syriæ, & in manum benhadad filii Chazaelis omnibus illis diebus.

4 Sed deprecauit Iehoachaz faciem Iehovæ, auscultauit ei Iehova: quia vidit oppressionem Israelis quod opprimeret eos rex Syriæ.

5 Itaque dedit Iehova Israeli seruatorem, ut exirent de manu Syrorum: & habitarunt filii Israelis in tentoriis suis sicut antea.

6 Verumtamen non recesserunt à peccatis domus Iarobeam, quibus ad peccandum induxit Israelem: in eisdem in quibusque eorum ambulauit: quinetiam lucus stetit Samariæ.

7 Quippe non reliquit populum Iehoahaz nisi quinquaginta equites & decem currus, & decem millia peditum, perdiderat enim eos rex Syriæ, & redegerat eos quasi in puluerem triturandos.

8 Reliqua autem rerum Iehoahaz & omnia quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta in libro Annalium regum Israel?

9 Dormiuit Iehoahaz cum patribus suis, & sepelierunt eum Samariæ: regnauit Ioas filius eius pro eo.

10 Anno tricesimo septimo Ioaschi regis Iehudæ, regnauit Ioas filius Iehoahaz super Israelem in Schomron septendecim annis.

11 Et fecit quod malum est in oculis Iehovæ: non recessit ab omnibus peccatis Iarobeam filii Nebat, qui fecit peccatum Israelem facere: sed in illis ambulauit.

12 Reliqua autem rerum Ioas, & quæcunque fecit, & fortitudo eius, quod pugnauit contra Amazian regem Iehudæ, nonne hæc scripta in libro Annalium regum Israel?

13 Dormiuit Ioas cum patribus suis, & Iarobeam sedit in solio eius: sepultusque est Ioas de Schomron cum regibus Israelis.

14 Quum enim Elischah ægrotaret morbo suo, quo mortuus est, descendit ad eum Ioas rex Israelis, & flebat coram eo, dicebatque, Pater mi, pater mi, currus Israelis & equites eius.

15 Dixit ei Elischah, Sume arcum & sagittas. Sumpsit ei arcum & sagittas.

16 Dixit regi Israelis, Impone manum tuam super arcum. Imposuit manu sua, & manus suas Elischah super manus regis.

16 Tum dixit regi Israelis, Appone manum tuam ad arcum, qui apposuit manum suam: imposuitque vero Elisæus manus suas manibus regis:

17 Ac dixit, Aperi fenestrã istam orientem versus: quam cum aperuisset, dixerat Elisæus, Iaculare, iaculatus est: cui ait Elisæus, Sagitta salutis Iehovæ, sagitta salutis contra Syros: percutiesque Syriam Aphec ad consumptionem.

18 Deinde ait, Accipe reliquas sagittas: quas cum accepisset, dixit regi Israelis, Percutiendo percute terram: quam percutiens ter, desiit.

19 Quamobrem excanduit contra eũ vir Dei, dixitq; Percutiendum fuisset quinquies aut sexies, tunc percussisses Syros usque ad consumptionem: nunc vero tribus vicibus percutiens Syros, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[

fuit rex cum patribus suis.

23 Ab anno quintodecimo Amatziæ filii Jehoaschi regis Jehudæ regnavit Jarobham filius Jehoaschi rex Israelis Schomrone, uno & quadraginta annis.

24 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit ab omnibus peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Israelem.

25 Hic recuperavit terminum Israelis, ab aditu Chamathæ usque ad mare campestrium: secundum verbum Jehovæ Dei Israelis, quo loquutus fuerat per servum suum Jonam filium Amitthai Prophetam, qui *erat* è Gatho-Cepheris.

26 Nam viderat Jehova afflictionem Israelis jactari valde: & nihil esse conclusum, nihilq; esse derelictum, denique neminem *esse* adjutorem Israeli.

27 Et nondum dixerat Jehova se deleturum nomen Israelitarum sub cœlo: servavit itaq; eos per Jarobhamū, filiū Jehoaschi.

28 Reliquæ autē res Jarobhami, & quicquid fecit fortitudoq; ejus quæ pugnavit, utque recuperavit Damascum & Chamathā Jehudæ pro Israele, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Israelis?

29 Postea occubuerunt Jarobhamo cum patribus suis, cum regibus Israelis, regnavit Zecarja filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Hazarja Jotham successit in regno Jehudæ, Zacarja vero in regno Israelis Schallum, huic Menachem, huic Pekachja, huic Pekach, huic Hoschea.

ANno vigesimo septimo Jarobhami regis Israelis, regnabat Hazarja filius Amatziæ, rex Jehudæ.

2 (Natus fuerat annos sexdecim quum regnare inciperet, & quinquaginta duobus annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Jecolja è Jeruschalaimis.

3 Feceratque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Amatzia pater ejus:

4 Sed excelsa non amota fuerant; adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis.)

5 Quum plaga affecit Jehova regem, qua fuit leprosus usque ad diem mortis sui, ideoque habitabat in domo sensota; Jotham vero filius regis præerat domui, jus dicens populo regionis.

6 Reliquæ autem res Hazarjæ & omnia quæ fecit, nonne scripta sunt in libro Chronicorum regum Jehudæ?

7 Postea quum occubuisset Hazarja cum patribus suis, sepelivissentque eum cum patribus ejus in civitate Davidis; regnavit Jotham filius ejus pro eo.

8 Anno trigesimo octavo Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Zecarja filiu Jarobhami super Israelem Schomrone sex mensibus:

9 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerant majores ejus: non recessit à peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Israelem.

10 Contra hunc conspirans Schallū filius Jabeschi, & percutiens eum coram populo, morte afficit eum, & regnavit pro eo.

11 Reliquæ autem res Zecarjæ, ecce sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Israelis.

12 Illud *est* verbū Jehovæ quo alloquutus fuerat Jehu, dicendo. Abnepotes tui sedebunt super solium Israelis: & ita accidit.

13 Schallum filius Jabeschi regnat it anno trigesimo nono Huzziæ regis Jehudæ: regnavit autē mensem integrum Schomrone.

14 Ascendens enim Menachē filius Gadi è Thirtza, & ingressus Schomronem, percussit Schallumū filium Jabeschi Schomrone, & eo morte affecto regnavit pro eo.

15 Reliquæ autem res Schallumi, & conspiratio ejus qua conspiravit, ecce sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Israelis.

16 Tunc percussit Menachem Thiphsachum, id est, quicquid in ea erat, & omnes terminos ejus à Thirtza; quia non aperuerat ideo percussit: ipsas prægnantes ejus dissidit omnes.

17 Ab anno trigesimonono Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Menachem filius Gadi super Israelem decem annis Schomrone.

18 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, non recessit à peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Israelem, omnibus diebus suis.

19 Iravdente autem Pule rege Assyriæ regionem illam dedit Menachem Puli mille talenta argenti ut esset adjumento ei, ad confirmandum regnū in manu ipsius.

20 Exegit vero Menachem istam pecuniam à Israele, ab omnibus qui valebant facultatibus; quam daret regi Assyriorum; quinquagenos siclos argenti in virum unumquemque: deinde reversus est rex Assyriorum, nec subsistit ibi in ea regione.

21 Reliquæ autem res Menachemi, & quæcunque fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Israelis?

22 Postea occubuit Menachem cum majoribus suis, & regnavit Pekachja filius ejus pro eo.

23 Ab anno quinquagesimo Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Pekachja filius Menachemi super Israelem Schomrone biennio:

24 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit à peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Israelem.

25 Conspirans autem contra eum Pekach filius Remaljæ tribunus ejus cum Argobo & cum eo qui *dicebatur* Leo, percussit eum Schomrone in palatio domus regiæ, habens secum quinquaginta viros è Gilbaditis; quumque morte afficisset eum, regnavit pro eo.

26 Reliquæ autem res Pekachjæ, & quæcunque fecit, ecce sunt scriptæ in libro

libro Chronicorum regum Israelis.

27 Ab anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Judæ, regnavit Pekach filius Remaliæ super Israelem Samariæ, viginti annis:

28 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit à peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Israelem.

29 Diebus Pekachi regis Israelis, invadens Tiglath-Pileser rex Assyriorum, cepit Hijonem, & Abelam domus Maachæ, & Janoachum, & Kedec chum, & Charzorem, & Gilhadem, denique Galilæam totam, totam terram Naphthali: ac harum *incolas* deportavit in Assyriam.

30 Pactus autem conjuratione contra Pekachum filium Remaliæ, Hoschea filius Elæ iit percussit eum ut morte afficeret eum, regnavitque pro eo, anno vigesimo à *regno capto* Jothami filii Huzziæ.

31 Reliqua autem res Pekachi, & quæcunque fecit, ecce sunt scripta in libro Chronicorum regum Israelis.

32 Ab anno secundo Pekachi filii Remaliæ, regis Israelis, regnare cepit Jotham filius Huzziæ, rex Judæ.

33 Natus viginti quinque annos erat quum regnare inciperet, & sexdecim annis regnavit Jerusalemi: cujus matri nomen Jerusch balumi, cujus matri nomen Jerusch a filia Tzadoki:

34 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ: omnino prout fecerat Huzziæ pater ejus, fecit.

35 Verumtamen excelsa non sunt amota, adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis: hic ædificavit portam domus Jehovæ supremam.

36 Reliqua autem res Jothami, & quæcunque fecit, nonne scripta sunt in libro Chronicorum regum Judæ?

37 Diebus illis cœpit Jehova immittere in Judam Rezinem regem Syriæ, & Pekachum filium Remaliæ.

38 Quumque accubuisset Jotham cum patribus suis, & sepultus esset cum patribus suis in civitate Davidis patris sui; regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XVI.

Achaz rex Judæ à rege Syriæ obsessus liberatur ab Assyrio, & diis Assyriorum litat.

ANno decimo septimo Pekachi filii Remaliæ, regnare cepit Achaz filius Jothami, rex Judæ.

2 Natus viginti annos erat Achaz, quum ille regnare inciperet, & sexdecim annis regnavit Jerusch balumi: sed non fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui, sicut David pater ejus.

3 Ambulavit enim in via regum Israelis: atque etiam filium transmisit per ignem, secundum abominationes gentium quas expulerat Jehova à facie Israelitarum.

4 Et sacrificabat studiose, adolebatque in excelsis, & in collibus, & sub omni arbore virente.

5 Tunc ascendit Rezin rex Syriæ, & Pekach filius Remaliæ rex Israelis Jerusch balumam in bellum: qui obsederunt Achazum, sed non potuerunt debellare.

6 (Tempore illo averterat Rezin rex Syriæ Elatham ad Syros, & exciderat Judæos ex Elotho: Syri vero venientes Elatham habitaverunt ibi usq; in diem hanc.)

7 Misit enim Achaz nuntios ad Tiglath-Peleserum regem Assyriæ, dicendo: Servus tuus & filius tuus sum: ascende & serva me è manu regis Syriæ, & è manu regis Israelis, qui insurrexerunt contra me.

8 Et accipiens Achaz aurum & argentum quod inveniebatur *in* domo Jehovæ, & in thesauris domus regiæ, misit ad regem Assyriæ munus.

9 Qui auscultavit rex Assyriæ, & ascendens rex Assyriæ Damascum cepit eam, & deportavit *incolas* ejus in Kirum: Rezinem vero morte affecit.

10 Profectus autem rex Achaz obviam Tiglath-Peleserо regi Assyriæ Damasci, quum vidisset altare quod *erat* Damasci; misit rex ad Urijam sacerdotem similitudinem illius altaris, & struxit ram ejus secundum totum artificium ejus:

11 Et exstruxit Urija sacerdos altare: omnino prout miserat rex Achaz Damasco, ita fecit Urija sacerdos, donec rediret rex Achaz Damasco.

12 Deinde quum rediisset rex Damasco, & vidisset rex illud altare; accedens rex ad ipsum altare obtulit in eo:

13 Et adolevit holocaustum suum, munusque suum, & libavit libamen suum: insperxitque sanguinem eucharisticorum suorum altari.

14 Altare vero æneum quod fuerat coram Jehova, longius amovit ab a facie parte ipsius domus, ac esset inter suum altare, & domum Jehovæ: posuitque illud ad latus sui altaris, Aquilonem versus.

15 Præcepitque rex Achaz Urijæ sacerdoti, dicendo, In hoc altari magno adole holocaustum matutinum, & munus vespertinum, holocaustumque regis & munus ejus, etiam holocaustum totius populi terræ, munusque eorum, & libamina eorum, ac sanguinem holocausti omnemq; sanguinem sacrificii ei aspergito: altare vero æneum erit penes me inquirere.

16 Quod fecit Urija sacerdos, omnino prout præceperat rex Achaz.

17 Præterea truncavit rex Achaz zophoros & bases, & amovit ab illis labrum suum labrum, lacum quoque deposuit à bobus æreis qui suberant ei: ac imposuit illum pavimento lapideo.

18 Tegmen quoque sabbathi, quod ædificaverant in ipsa domo, & accessum regis extimum, amovit à domo Jehovæ, metu regis Assyriæ.

19 Reliqua autem rei Achazi, quas fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Judæ?

20 Dormi-

20 Denique occubuit Achaz cum patribus suis, sepultusque est cum patribus suis in civitate Davidis: & regnavit Chizkija filius ejus pro eo.

CAPUT XVII.

Israel in Assyriam transfertur: & Assyrii terram Israelis incolunt, & qua ratione Israelitarum cultum sibi Dei instituunt.

A Nno duodecimo Achazi regis Judæ, regnabat Hoschea filius Elæ Schomronæ, super Israelem nono anno:

2 Et faciebat quod malum *videbatur* in oculis Jehovæ; sed non sicut reges Israelis qui fuerant ante eum.

3 Contra eum ascendit Schalmanesar rex Assyriæ, factusque est illi Hoscheæ servus, & pendebat ei munus.

4 Postea invenit rex Assyriæ in Hoscheæ conspirationem, eum misisse nuncios ad Soum regem Ægypti, & non obtulisse munus regi Assyriæ ut quotannis: quare coercuit eum rex Assyriæ, & vinctum eum in carcere.

5 Nam pervasit rex Assyriæ totam ejus regionem, & ascendens Schomronem obsedit eam tribus annis.

6 Anno nono Hoscheæ cepit rex Assyriæ Schomronem, & deportavit Israelem in Assyriam: collocavitque eos in Chalacho, & in Chabore, Nehargozane, & in civitatibus Medis.

7 Sic fuit, eo quod peccaverant filii Israelis contra Jehovam Deum suum, qui eduxerat eos è terra Ægypti, ne subessent manui Pharonis regis Ægypti; & reveriti fuerant deos alienos.

8 Ambulaveranteq; in statutis gentium, quas expulerat Jehova à facie filiorum Israelis & quæ fecerant reges Israelis.

9 Et mussantes filii Israelis res quæ recte non *erant* contra Jehovam Deum suum; ædificaverant sibi excelsa in omnibus civitatibus suis, à turri custodum usq; ad civitatem munitam:

10 Sicq; erigentesque sibi statuas ac lucos, in omni colle excelso, & sub omni arbore virente:

11 Et adolerant ibi in omnibus excelsis, sicut gentes quas deportaverat Jehova à facie eorum, feceruntque res malas provocando Jehovam:

12 Et coluerant stercorea dea, de quibus eloquerat Jehova eis, Ne facitote rem istam:

13 Quumque contestaverat Jehova in Israele & in Jehuda per omnes Prophetas cujuscunque visionis, dicendo, Revertimini à viis vestris pessimis, & observate præcepta mea & statuta mea, omnino secundum legem illam quam præcepi majoribus vestris, quæque commisi vobis per servos meos Prophetas:

14 Non auscultaverant, sed obduraverant cervices suas, ut majores cervices suas, qui non crediderant Jehovæ Deo suo:

15 Et spernentes statuta ejus, ac fœdus ejus, quod pepigerat cum majoribus ipsorum; & testimonia ejus, quibus contestatus est eos: secuti fuerant ipsum vanitatem, adeo ut vani effecti fuerint, & *sequuti* fuerint eas res circumstantes ipsos, de quibus præceperat Jehova eis, Ne facerent sicut illæ:

16 Et derelictis omnibus præceptis Jehovæ Dei sui, fecerant sibi fusile, duos vitulos, fecerantque ærum lucum, & inclinaverant se exhibentes honorem toti exercitui cœlorum; coluerant quoque Babalem:

17 Præterea transmiserant filios suos & filias suas per ignem, & usi erant divinationibus, & conjectores fuerant: dedeque se ipsos dediderant ad faciendum quod malum *videbatur* in oculis Jehovæ provocando eum:

18 *Fuit iniquum*, ut ira percitus Jehova valde in Israelem amoveret eos à facie sua: non reliqua fuit nisi tribus Judæ sola.

19 Etiam Jehuda non observabat præcepta Jehovæ Dei sui; sed ambulabant in statutis Israelitarum quæ fecerant.

20 Ideo sprevit eos Jehova totum semen Israelis, & affligens eos, tradiderat eos in manum diripientium: donec abjecerat eos à facie sua:

21 (Postquam laceravit Israelitas à domo Davidis, quum regem constituissent Jerobhamum filium Nebati; depulit enim Jerobhã Israelitas à sequendo Jehovam, & induxit eos ad peccandũ peccato magno:

22 Et ambulaverunt filii Israelis in omnibus peccatis Jarobhami quæ fecerat: non recesserunt ab illis eorum.)

23 Donec amoveret Jehova Israelem à facie sua, quemadmodum loquutus fuerat per omnes servos suos Prophetas: ita demigravit Israel à terra sua in Assyriam usque in hunc diem.

24 Deinde adduxit rex Assyriæ è Babele, & è Cuthe, & è Hava, & è Camatha, & Sepharvaimi, *colonos* quos collocaverat in civitatibus Schomronis loco Israelitarum: & hereditario jure possidentes Schomronem habitabant in civitatibus ejus.

25 Fuit autem quum principio habitarent ibi non reverebantur Jehovam, ut immitteret Jehova in illos leones, qui interficiebant eos.

26 Itaque alloquuti sunt regem Assyriæ, dicendo, Gentes istæ quas deportasti collocatis in civitatibus Schomronis, ignorant ritum Dei regionis illius: idcirco immisit in eos leones, qui ecce occidunt eos, quandoquidem ignorant ritum Dei illius regionis.

27 Præcepit vero rex Assyriæ, dicendo, Ducite illuc unum ex istis sacerdotibus quos deportastis inde, & abeunto resideato ibi, ut doceat eos ritum Dei illius regionis.

28 Venitque itaque unus ex illis sacerdotibus quos deportaverant à Schomrone; consedit Beth-Ele; & docebat eos

quo modo reverturi essent Jehovam.

29 Attamen faciebant quæq; gens deos suos: quos collocabant in æde excelsorum, quæ fecerant Schomronitæ, quæque gens in civitatibus suis ubi habitabant.

30 Nam homines Babelis fecerunt Succoth-benoth, & homines Cuthi fecerunt Nergalem: homines vero Chamathi fecerunt Aschimam;

31 Hævæi autem fecerunt Nibchanem & Tharthakum: & Sepharvæi comburebant filios suos igne Adrammeleco & Hanammeleco diis Sepharvaimorum.

32 Sic reverebantur Jehovæ & faciebant sibi è numero suo sacerdotes excelsorum, qui *sacra* facientes eis in æde excelsorū.

33 Jehovam reverebantur, & deos suos colebant ex ritu gentium quas deportaverant inde.

34 Usq; in hunc ipsum diem isti faciunt ex ritibus priscis: non reverentur Jehovam, neq; faciunt secundum statuta ipsorum, & secundum ritum ipsorum, id est, secundum legem, & secundum præceptum quod præceperat Jehova filiis Jahakobi, cui imposuit nomen Jisraelis:

35 Et quibuscum pepigerat Jehova fœdus, præceperatq; eis, dicendo, Ne reveremini deos alienos; neque incurvate vos *honorem habentes* eis, neque colite eos neque sacrificate eis;

36 Sed Jehovam, qui eduxit vos è terra Ægypti virtute magna & brachio extento, ipsum reveremini; eique incurvate vos, ac sacrificate ei:

37 Et statuta ac judicia, legemque & præceptum, quæ scripsit vobis, observantes facite omnibus diebus; ac ne reveremini deos alienos.

38 Et fœderis quod pepigi vobiscum ne obliviscamini, ut non reveremini deos alienos:

39 Sed Jehovam Deum vestrum reverentini: & ipse eripiet vos è manu omnium inimicorum vestrorum.

40 Non tamen auscultarunt; sed secundum priscum ritum suum faciunt.

41 Quamvis gentes istæ reverita sint Jehovam; & eum idolis suis coluerint: etiam filii eorum & nepotes eorum, ut fecerunt majores eorum, sic faciunt usque in diem hunc.

CAPUT XVIII.

Chizkija reformat Dei cultū: ab Assyrio Jerusalem obsidetur. Rabschakes proverbialis blasphemia eum insectantur.

Fuit autem anno tertio Hoschehæ filii Elæ regis Jisraelis, ut regnaret Chizkija filius Achazi, rex Jehudæ.

2 Nam vigintiquinque annos erat, quum regnare inciperet, & viginti novem annis regnavit Jerusalaimæ, cujus matri nomen Abi filia Zecarjæ:

3 Et fecit quod rectum videretur in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat David pater ejus.

4 Ipse amovit excelsa, fregitq; statuas, & excidit lucum: contudit etiam serpentem æneum quem fecerat Mosche, eo quod usque ad dies illos Jisraelitæ adolerent ei, quem vocavit Nechuschthanem.

5 In Jehova Deo Jisraelis fiduciam habuit; & non fuit ei similis inter omnes reges Jehudæ qui post eum, aut qui ante eum *fuerunt*.

6 Adhæsit enim Jehovæ, non recessit ab eo sequendo: sed observavit præcepta ejus, quæ præceperat Jehova Moschi.

7 Et aderat Jehova ei, quocunque prodibat secundabatur; rebellavitque in regem Assyriæ ut non serviret ei.

8 Ipse percussit Pelischthæos usq; Hazzam, & terminos ejus: à turri custodum usque ad civitatem munitam.

9 Fuit autem anno quarto regis Chizkijæ, is *est* annus septimus Hoschehæ filii Elæ regis Jisraelis; *ut* ascendens Schalmaneser rex Assyriæ contra Schomronem, obsideret eam.

10 Deinde cepit eam sub finem tertii anni, anno sexto Chizkijæ, is annus *erat* nonus Hoschehæ regis Jisraelis, *quo* capta fuit Schomron.

11 Et deportavit rex Assyriæ Jisraelitas in Assyriam, quos collocavit in Chalacho; & in Chabore Nehar-gozane, & in civitatibus Mediæ;

12 Propterea quod non auscultaverant voci Jehovæ Dei sui, & transgressi fuerant fœdus ejus, quicquid præceperat Mosche servus Jehovæ: neque auscultaverant, neque fecerant.

13 Deinde decimo quarto anno regis Chizkijæ ascendit Sancherib rex Assyriæ contra omnes civitates Jehudæ munitas, & occupavit eas.

14 Quamobrē misit Chizkija rex Jehudæ ad regē Assyriæ Lachischi qui dicē et: Peccavi, diverte à me, id quod imposueris mihi, feram: imposuit autem rex Assyriæ Chizkijæ regi Jehudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri, *quæ penderet*.

15 Quam omnem pecuniam dedit rex Chizkija, quæ *est* inventa in domo Jehovæ, & in thesauris domus regiæ.

16 Tempore illo truncavit Chizkija fores templi Jehovæ, & antas quas obduxerat Chizkija rex Jehudæ; tradiditque *eas* illarum regi Assyriæ.

17 Sed misit rex Assyriæ Tharthanem, & Rabsarisum, & Rabschakē Lachischo ad regē Chizkijā, cum copiis numerosis Jerusalaimæ: qui ascendentes quū proficiscerentur Jerusalaimæ, ascendentes ve erantē substiterunt ad aquæ ductūspiscinæ superioris, qui *est* in agere agri fullonis.

18 Quumq; inclamarent regem, egressus est ad eos Eljakim filius Chilkijæ, qui præerat domui; & Schebna scriba, & Joach filius Asaphi à memoria.

19 Quibus dixit Rabschakes: Dicite jam Chizkijæ, Sic ait rex maximus, rex Assyriæ,

ria, quæ eſt fiducia iſta qua confidis?
30 Ut certe (verum tamen verba ſtrilia) Abſit conſilii & fortitudinis ad bellum: nunc cui cõfidis, quod rebellas contra mei?
31 Nunc, ecce fiducium tuam habueris in ſcipione arundinis iſtius quaſſatæ, in Ægyptio, quo ſi quis innixus fuerit, in latus ejus ibit, & perforabit eam: ita eſt Pharao rex Ægypti omnibus fiducium habentibus in ipſo.
32 Quod ſi dixeris mihi, In Jehova Deo noſtro fiduciã habemus: annon is eſt cujus abſtulit Chizkija excelſa & altaria, dixitque Jehudæ & Jeruſchalaimis, Coram altari hoc adorabitis incuratè vos Jeruſchalaimis?
33 Sed nunc mitte bellum cum domino meo rege Aſſyriæ; & dabo tibi bis mille equos, ſi poteris ſuppeditare qui equitent eis pro te.
34 Quomodo ergo averteres faciem ducis unius è ſervis domini mei minimis? & confidisne tuum tibi in Ægyptio propter currus & propter equites.
35 Nunquid ex abſque Jehova aſcendi contra locum iſtum, ad perdendum eum? Jehova dixit mihi, Aſcende contra regionem iſtam, & perde eam.
36 Dixit vero Eljakim filius Chilkijæ, & Schebnas & Joach Rabſchakis, Alloquere quæſo ſervos tuos Syre, intelligimus enim: & neque alloquaris nos Judaice, audiente populo hoc qui eſt ſuper muros.
37 Quibus dixit Rabſchakes, An ad dominum tuum & ad te miſit me dominus meus ut loquerer verba hæc? nonne ad homines hos qui ſedent ſuper muros, ut comedant ſtercoramenta ſua, & bibant lotium ſuum vobiſcum?

CAP. XVIII.

1 Ergo ſubſtitens Rabſchakes exclamavit voce magna Judaice, & locutus eſt dicens, Audite verba regis magni, regis Aſſyriæ:
2 Hæc dicit rex, Ne ſeducat vos Chizkijas; non enim poterit vos eripere manu ejus.
3 Neque adducat vos Chizkijas ut fiducias habeatis in Jehova, dicendo, Certo eripiendo eripiet nos Jehova; neque tradetur civitas hæc in manum regis Aſſyriæ.
4 Ne auſcultate Chizkijæ: nam hæc dicit rex Aſſyriæ, Tranſigite mecum munere, & prodite ad me; ſic comedet quiſque fructum vitis ſuæ, & quiſque fructum ficus ſuæ, & bibet quiſque aquas ciſternæ ſuæ:
5 donec ſuſtulerim veniens aſſumtus vos ad terram inſtar terræ frumenti & mustifluentis, terram olivæ olei & mellis; & vivite, ac non moriamini: ergo auſcultate Chizkijæ quia ſeducit vos, dicendo, Jehova eripiendo nos eripiet.
6 An ullo modo ex dijs terræ illius quiſque eripuit ſuam? & manu regis Aſſyriæ liberavit eripiendo?
7 Ubi ſunt dij Chamathi & Arpadi? ubi ſunt dij Sephar vajim, Henahi & Ivvæ? quin eripuerunt Schomronem manu mea?
8 Quinam ſunt inter omnes deos terrarum illarum qui eripuerint regionem ſuam è manu mea; ut eripiat Jehova Jeruſchalaim è manu mea?
9 Obticuerunt itaque populus, nec, reſpondere ei quicquam: præceptum enim regis fuerat edicendo, Ne reſpondeatis ei.
10 Venit itaque Eljakim filius Chilkijæ qui præerat domui, & Schebnas ſcriba, & Joach filius Aſaphi à memoria ad Chizkiam lacerti veſtibus: & indicaverunt ei verba Rabſchakis.

CAPUT XIX.

Jeſchabja conſolatur Chizkijã, & Angelus una nocte cædit 185000. *Aſſyrios.*

1 Factum autem quum audivit rex Chizkija, ut laceraret veſtimenta ſua; & regimine cilicio ingrederetur domum Jehovæ;
2 Et mitteret Eljakimum qui præerat domui, & Schebnam ſcribam, ac ſeniores ſacerdotum veſtes cilicii, ad Jeſchajam Propheram filium Amozi:
3 Qui dixerunt ei, Sic dixit Chizkija, Dies angustiæ, & increpationis, & irritationis dies hic; quum venerint filii uſque ad os matricis, & vis non adſit ad partum.
4 Fortaſſe audiverit Jehova Deus tuus omnia verba Rabſchakis, quem miſit rex Aſſyriæ dominus ejus ad afficiendum probro Deum viventem, & arguet verba iſta quæ audierit Jehova Deus tuus: quum extuleris precationem tuam pro hoc reliquo quod perſtitit eſt.
5 Quum itaque veniſſent ſervi regis Chizkijæ ad Jeſchajam:
6 Dixit eis Jeſchajas, Sic dicite domino veſtro, Sic dixit Jehova, Ne timeto propter verba iſta quæ audiviſti, quibus blaſphemarunt pueri regis Aſſyriæ me.
7 Ecce ego inſtituam ei ſpiritum, ut audito rumore revertatur in terrã ſuam, eumque dejiciam cum gladio in terra ejus.
8 Itaque reverſus Rabſchakes invenit regem Aſſyriæ oppugnantem Libnam: audiverat enim eum ſuum proficiſci ex Lachis.
9 Audiens autem de Thirhaka rege Cuſchi, dicentes, Ecce egreditur, ut pugnet contra te; rursus miſit nuncios ad Chizkiam, edicendo,
10 Sic alloquimini Chizkiam regem Jehudæ dicendo, Ne decipiat te Deus tuus in quo tu fiduciam habes, dicendo, Non tradetur Jeruſchalaim in manum regis Aſſyriæ.
11 Ecce tu audiviſti id quod fecerint reges Aſſyriæ omnibus aliis regionibus interficiendo eas, vovendo exterminium: & tu eripieris?
12 An dij gentium quas perdiderunt majores mei eripuerunt eas? Gozanem & Charanem, & Retzephum, & Hedenitas qui ſunt in Telaſſar?
13 Ubi eſt rex Chamathis & rex Arpadi, & rex civitatis illius Sepharvaimi, Henahi & Ivvæ?
14 Quumque accepiſſet Chizkija literas è manu nunciorum, & legiſſet illas: aſcendit

rem quam loquimur est: abeatne illa umbra decem gradibus, an retrocedat decem gradibus?

10 Cui dixit Chizkija, Levius est umbram declinare decem gradibus: non hoc, sed retrocedat umbra ista decem gradibus.

11 Quapropter quum invocasset Jeschahja Propheta Jehovam, reduxit umbram illam iisdem gradibus, quibus descenderat in solario Achazi decem gradibus.

12 Tempore illo misit Berodac Baladan filius Baladanis rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam: audierat enim ægrotasse Chizkijam.

13 Ad quos intentus Chizkija, ostendit eis totum gazophylacium suum, argentum, & aurum, & aromata, ac oleum præstantissimum, & domum vasorum suorum, denique quidquid invenietur in thesauris suis: non fuit quicquam quod non ostenderet eis Chizkija in domo sua, & in tota ditione sua.

14 Quapropter ingressus Jeschahja Propheta ad regem Chizkijam, dixit ei, Quid dixerunt homines illi, & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, E terra longinqua venerunt Babylone.

15 Iterum dixerit, Quid viderunt domus tua? dixit Chizkija, Quicquid est domi meæ viderunt: non fuit quicquam quod non ostenderim eis in thesauris meis.

16 Tum dixit Jeschahja Chizkijæ, Audi verbum Jehovæ.

17 Ecce dies venturi sunt, quibus deportabitur quidquid est domi tuæ, & quod reconditerunt majores tui usq; in hunc diem, in Babyloniam: Non relinquetur quicquam, ait Jehova.

18 De filiis etiam tuis qui prodibunt ex te, quos genitura es, abducent: ut fiat ut illi in palatio regis Babyloniæ.

19 Dixit vero Chizkija Jeschahjæ, Bonum est verbum Jehovæ quod loquutus es: præterea dicit, Nonne? quandoquidem pax & stabilitas futura est diebus meis.

20 Reliquæ autem res Chizkiæ & tota fortitudo ejus, atque fecit piscinam, & aquæductum, quo induxit aquam in civitatem: nonne sunt scripta in libro Chronicarum regum Jehudæ?

21 Tandem quum occubuisset Chizkija cum patribus suis, regnavit Menasche filius ejus pro eo.

CAPUT XXI.

Menasche impie regnat, ut & Amon: quo per conspirationem sublato, regnat Jeschija.

NAtus duodecim annos Menasche quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chepherzi Ba.

2 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ secundum abominationes illarum gentium quas expulerat Jehova a conspectu Jisraelitarum.

3 Nam rursus ædificavit excelsa quæ perdiderat Chizkija pater ipsius, erexitq; altaria Babali, ac fecit lucum quemadmodum fecerat Achabus rex Jisraelis, & incurvans se toti exercitui cœlorum coluit ea.

4 Etiam ædificavit altaria in domo Jehovæ: de qua dixerat Jehova Jeruschalaimis collocabo nomen meum.

5 Ædificavit, inquã, altaria toti exercitui cœlorum, in duobus atriis domus Jehovæ.

6 Præterea traduxit filium suum per ignem, præstititque & eo jactationibus usus est, & ie fecit pythonem & arioles: plurimum fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ provocando eum.

7 Et collocavit sculptile luci quod paraverat; in domo de qua dixerat Jehova Davidi & Schelomoni filio ejus, In domo hac & Jeruschalaimis quam elegi præ omnibus *locis* tribuum Jisraelis, collocabo nomen meum in seculum.

8 Neque deficere faciam ut errent pes Jisraelitarum ab hac terra quam tradidi majoribus eorum; si modo observantes fecerint omnino prout præcepero eis, & secundum totam legem quam præcepit eis servus meus Mosche.

9 At non auscultarunt; nam fecit Menasche ut aberrarent & faciendo quod malum est, amplius quam gentes quas perdiderat Jehova à conspectu Jisraelitarum.

10 Quamvis loquerentur Jehova per servos suos Prophetas, dicendo:

11 Propterea quod fecit Menasche rex Jehudæ abominationes istas, pejora ejus omnibus quæ fecerunt Emorai qui antecesserunt eum: & ad peccandum adduxit etiam Jehudam in stercoreis dii sui:

12 Idcirco hæc ait Jehova Deus Jisraelis, Ecce ego inducturus sum malum super Jeruschalaimam & Jehudam: quod qui quis audierit, ejus tinnient ambæ aures ejus.

13 Extensurus etiam sum super Jeruschalaimam regulam Schomronis, & perpendiculam domus Achabi: & abstersurus eam Jeruschalaimam, ut qui abstergere solet gabatam; abstergit, deinde subvertit eam in eo:

14 Et deseram residuum possessionis meæ, tradamq; eos in manum hostium eorum, ut sint præda & conculcationi omnibus hostibus suis.

15 Quandoquidem fecerunt quod malum *videtur* in oculis meis, & provocarunt me, inde à die quo egressi sunt majores eorum ex Ægypto usque in diem hanc.

16 Insuper etiam sanguinem innoxium fudit Menasche quam plurimum, usq; adeo ut impleret Jeruschalaimis confertim præter peccatum suum quo ad peccandum induxit Jehudam, ut faceret quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

17 Reliquæ autem res Menasthis, & quicquid fecit, peccatumq; ejus quo peccavit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

18 Tandem quum occubuisset Menasche cum patribus suis, sepultus est in horto domus

nus filius, in horto Huzæ: regnavitque Amon filius ejus pro eo.

19 Viginti quinque annos Amon quum regnare inciperet, duobus annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Mesullemeth filia Charuzi è Jotba.

20 Hic fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerat Menasche pater ejus.

21 Ambulavit enim in tota illa via, qua ambulaverat pater ejus; & colens stercoreos deos quos coluerat pater ipsius, incurvavit se *honorem habens* eis:

22 Et dereliquerat Jehovam Deum patrum suorum, non ambulavit in via Jehovæ.

23 Conspiraverunt autem servi Amonis contra eum, & morte afficerunt regem suum in domo ejus.

24 Percussit vero populus regionis omnes qui conspiraverant contra regem Amonem: & regem constituerunt populus regionis Joschijam filium ejus pro eo.

25 Reliqua autem res Amonis quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

26 Quem sepelivit in sepulchro illius in horto Huzæ; & regnavit Joschija filius ejus pro eo.

CAPUT XXII.

Joschija incipit reformare cultum Dei.

NAtus octo annos Joschija quum regnare inciperet, uno & triginta annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Jedida filia Hadaiæ Boztzkathæa.

2 Hic fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans omnino in via Davidis patris sui, neq; recedens dextrorsum aut sinistrorsum.

3 Fuit autem anno decimo octavo regis Joschijæ, ut mitteret rex Schaphanem filium Azaliæ filii Mischullami scribam, in domum Jehovæ, dicendo;

4 Ascende ad Chilkijam sacerdotem summum, ut absolvat *atque* pecuniam inferendam *in* domum Jehovæ, quam collegerunt custodes liminis ejus, à populo.

5 Et tradant eam in manum curatorum operis, qui præfecti sunt in domo Jehovæ, ut tradant eam opificibus qui *sunt* in domo Jehovæ, ad curandam labem domus:

6 Fabris, & structoribus, & cæmentariis, item ad comparandum ligna, & lapides cæduos, ad curandum domum.

7 Verumtamen non subducebatur cum illis ratio pecuniæ traditæ in manum illorum: nam fide illi agebant.

8 Tum dixit Chilkija sacerdos summus Schaphani scribæ, Librum legis inveni in domo Jehovæ: tradiditque Chilkija librum ipsum Schaphani, qui legit illum.

9 Quumque veniens Schaphan scriba ad regem, retulisset regi rem, ac dixisset, Conflarunt servi tui pecuniam illi quæ inventa fuit in domo, & tradiderunt eam in manum curatorum operis, qui præfecti sunt *in* domo Jehovæ.

10 Indicavit Schaphan scriba regi, dicendo, Librum tradidit mihi Chilkija sacerdos: legit; eum Schaphan coram rege.

11 Fuit autem quum audiret rex verba libri legis, ut laceraret vestimenta sua:

12 Et præciperet rex Chilkijæ sacerdoti, & Achikamo filio Schaphanis, & Hachtori filio Mikajæ, & Schaphani scribæ, ac Hasajæ servo regis, dicendo:

13 Ite, consulite Jehovam pro me & pro populo, nempe pro toto Jehuda, super verbis libri hujus qui inventus est: nã magna *ejus* excandescentia iræ Jehovæ quæ accensa est in nos, eo quod non auscultarunt Patres nostri verbis legis hujus, ut facerent omnino prout præscriptum est nobis.

14 Iraq; abiit Chilkija sacerdos, & Achikam, & Hachtor, & Schaphan, & Hasajæ, ad Chuldam Prophetissam, uxorem Schallumi filii Thikvæ, filii Charchasi vestiarii, ea enim habitabat Jeruschalaimis in parte secunda ab eo: & alloquuti sunt eam.

15 Quibus dixit. Sic ait Jehova Deus Israelis, Dicite viro qui misit vos ad me:

16 Sic ait Jehova, Ecce inducturus sum malum contra locum hunc, & contra habitatores ejus; omnia verba illius libri, quem legit rex Jehudæ:

17 Propterea quod dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, ut irritarent me omni opere manuum suarum: idea accensa manebit æstuans ira mea in locum hunc, & non exstinguetur.

18 De rege vero Jehudæ, qui misit vos ad consulendum Jehovam, sic dicitote ei, Sic ait Jehova Deus Israelis, Quod audivisti verba ista:

19 Quia mollitum est animus tuus, & demisisti te à facie Jehovæ, quum audivisses ea quæ loquutus sum contra locum hunc, & contra habitatores ejus, fore in desolationem & in maledictionem, & laceras vestimenta tua flevisti coram me, ideo etiam ego audivi, dictum Jehovæ.

20 Propterea ecce ego faciam ut aggregeris ad patres tuos, & aggregeris ad sepulcra tua in pace, ut non videant oculi tui totum istud malum quod ego inducturus sum contra locum hunc: qui retulerunt regi rem.

CAPUT XXIII.

Joschija pergit reformare.

QUum itaque misisset rex, qui congregarent ad se omnes seniores Jehudæ & Jeruschalaimorum:

2 Ascendit rex *in* domum Jehovæ, & omnes viri Jehudæ, omnesque habitatores Jeruschalaimorum cum eo, cum sacerdotes, tum prophetæ, ac totus populus à minimo usque ad maximum: & legit ipsis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat in domo Jehovæ.

3 Deinde stans rex ad columnam suam pepigit fœdus coram Jehova, se sequuturos Jehovam, & observaturos præcepta ejus, & testimonia ejus, ac statuta ejus ex

toto

Deo suo, & ex toto animo, & ex tota virtute, secundum legem Moysi: & post eum similis ei non surrexit.

4 Tum præcepit rex Chilkijæ sacerdoti summo, & sacerdotibus secundarijs ac custodibus liminis, ut efferrent è templo Jehovæ omnia illa instrumenta quæ parata fuerant Baali, & luco, totique exercitui cœlorum: quæ combussit extra Jerusalaim in agris Kidronis, quorum pulverem deportari curavit Beth-Elem.

5 Præterea abolevit arraces, quos constituerat reges Jehudæ *ut eorum quisque* adoleret in excelsis per civitates Jehudæ & circuitum Jerusalaimorum: simul item eos qui adolebant Baali, Soli, & Lunæ, ac planetis, denique toti exercitui cœlorum.

6 Exportavit etiam lucum à domo Jehovæ extra Jerusalaima ad torrentem Kidronem, quem combussit ad torrentem Kidronem comminuit in pulverem: & projecit pulverem ejus super sepulcrum illorum popularium.

7 Et destruxit lupanaria quæ *erant* in domo Jehovæ, ubi mulieres texebant tentoria ad lucum.

8 Insuper adductis omnibus sacerdotibus è civitatibus Jehudæ, polluit excelsa ubi adolebarunt sacerdotes illi à Gebaho Beerschebaham usque, & destruxit etiam excelsa portarum, *etiam* quod *erat ad* solium portæ Jehoschuhæ præfecti urbis, quod *erat* ad sinistram cujusq; *introitus* portarum civitatis.

9 Verumtamen non offerunt sacerdotes illi excelsorum in altari Jehovæ Jerusalaimis: sed comedunt azymos panes inter fratres suos.

10 Polluit etiam Thopetheum quod est in valle filiorum Hinnomi: ne traduceret quisquam filium suum aut filiam suam per ignem Moleco.

11 Abolevit quoque equos illos quos posuerant reges Jehudæ Soli ab introitu in domum Jehovæ ad domum Nethan-Melech aulici, qui *erat* in ipsis suburbiis: currus autem Solis combussit igni.

12 Et altaria quæ *erant* super tectum cœnaculi Achazi quæ fecerant reges Jehudæ, etiam altaria quæ fecerat Menasche in duobus atriis domus Jehovæ, destruxit rex: quibus abruptis inde, projecit pulverem eorum in torrentem Kidronem.

13 Item excelsa quæ *erant* in conspectu Jerusalaimorum quæ *erant* ad dexteram montis corruptionis, quæ ædificaverat Schelomo rex Jisraelis Hascheburethæ abominationi Tsidoniorum, & Cemoscho abominationi Moabitarum, & Milcomo abominationi Hammonitarum, polluit rex.

14 Et confregit statuas, ac succidit lucos earum, implevit loca earum ossibus hominum.

15 Quinetiam altare illud quod *erat* Beth-Elæ, excelsum illud quod fecerat Jerobbam filius Nebati, qui ad peccandum induxit Jisraelem, etiam altare illud & excelsum illud destruxit: & combussa excelsum illud comminuit in pulverem, & combussit lucum.

16 Quum adspiceret Joschija vidisset sepulcra illa quæ *ibi erant* in monte, & missens accepisset ossa ex ipsis sepulcris, & combussem in altari polluisset ipsum, secundum verbum Jehovæ quod proclamaverat vir ille Dei, qui prædixerat res istas.

17 Dixerat autem, Quid *sibi vult* monumentum hoc quod ego video? dixerunt ei homines illius civitatis, Hoc sepulcrum *est* illius viri Dei, qui venerat è Jehuda prædixerat res istas quas fecisti contra hoc altare Beth-Elæ.

18 Qui dixit, Sinite illud, ne quis commoverit ossa ejus: sic eripuerunt ossa ejus, cum ossibus illius Prophetæ qui venerat è Schomronæ.

19 Atq; adeo omnes domos excelsorum quæ *erant* in civitatibus Schomronis, quas fecerant reges Jisraelis irritando *Jehovam* amovit Joschija: ac fecit illis secundum omnia facta quæ fecerat Beth-Elæ.

20 Et mactavit omnes sacerdotes excelsorum qui *erant* ibi, super ipsis altaris, combussitque ossa hominum in eis: deinde reversus est Jerusalaimæ.

21 Tum præcepit rex toti populo, dicendo, Celebrate Paschа Jehovæ Deo vestro, prout scriptumest in libro fœderis hujus.

22 Quum nullo non celebratum fuerit par huic Paschari à diebus Judicum qui judicarunt Jisraelem, & ullo diebus; regum Jisraelis aut regum Jehudæ:

23 Ut decimo octavo anno regis Joschijæ, celebratum est Pascha illud Jehovæ Jerusalaimis.

24 Atque etiam pythones, & ariolos, & imagines, ac stercoreos deos, & omnes abominationes quæ conspiciebantur in terra Jehudæ, & Jerusalaimis sustulisset Joschija, ut præstaret verba legis scripta in libro quem invenerat Chilkija sacerdos *in* domo Jehovæ:

25 Et par ei non fuisset ante ipsum rex, qui reverteretur ad Jehovam ex toto corde suo, & ex toto animo suo totisq; viribus suis, omnino secundum legem Moschis; nec post eum exstiterit par ei:

26 Attamen non est reversus Jehova à furore iræ suæ maximo, quo accensa erat ira ejus in Jehudam propter omnia irritamenta quibus irritaverat eum Menasche.

27 Sed dixit Jehova, Etiam Jehudam amovebo à facie mea, quem admodum amovi Jisraelem, & ejeciam civitatem hanc quam elegeram, Jerusalaimam, etiam domum hanc de qua dixeram, Erit nomen meum ibi.

28 Reliqua autem res Joschijæ & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

29 Diebus

29 Dixitque eius ad eum Iehoas Pharao Necho rex Ægypti contra regem Assyriæ ad fluvium Euphratis: quamque processisset rex Iosiahu obviam illi, occidit eum Megiddone, quando vidit ipsum.

30 Eumque mortuum imponentes curru servi eius, Megiddone; abduxerunt eum Jeruschalaim, & sepelierunt eum in sepulcro ipsius. Accipiensque populus terræ Iehoachazum filium Iosiahu unxerunt eum, constituentes eum regem loco patris sui.

31 Natus viginti tres annos Iehoachaz quum regnare inciperet, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis: nomen matris eius Chamutal filia Jirmejæ è Libna.

32 Fecit quod malum videretur in oculis Jehova, omnino prout fecerant majores eius.

33 Quem vinctum jussit Pharao Necho in Riblae in regione Chamathæ, ne regnaret Jeruschalaimis: & imposuit mulctam regio ei: centenarium talentorum argenti, & talentum auri.

34 Et regem constituit Pharao Necho Eliakimum filium Iosiahu pro Ioschia patre ejus, immutatoque nomine eius Iehoiakim: Iehoachazo vero fratrum ejus in Ægyptum, ubi mortuus est.

35 Itaque illud argentum & aurum dabat Jehoiakim Pharaoni, sed taxabat habitatores terræ, ut daret pecuniam iussum ex præstitutio Pharaonis: ab unoquoque pro æstimatione sua exigebat argentum illud & aurum à populo *impium* terræ, ut daret Pharaoni Neconi.

CAPUT XXIV.

Præludium captivitatis Babylonicæ.

1 Annis viginti quinque annos Jehoiakim, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cuius matri nomen Zebudda filia Pedaja è Ruma.

2 Quum autem fieret quod malum videret in oculis Jehova, omnino prout fecerant majores ipsius: *caput 24.*

3 Dixitque eius ad eum Nebucadnezar rex Babylonis: cui quum fuisset Jehoiakim servus tribus annis, posita averso rebellione contra eum.

4 Quumque immisit Jehova contra eum turmas Chaldæorum, turmas Syrorum, turmasque Moabitarum, ac turmas Hammonitarum; immisit eum, eas contra eum ad perdendum eum: secundum verbum Jehova quod loquutus fuerat per servos suos Prophetas.

5 Enimvero ex præstituto Jehova id fiebat contra Jehudam, ut amoveret eum à facie sua, propter peccata similia omnino iis quæ fecerat Menasche.

6 Insuper etiam sanguinem innocuum effundebat, adeo ut impleret Jeruschalaim sanguine innocuo: ideo noluit Jehova condonare.

7 Aciique sum rex Jehoiakim, & omnia quæ fecit, nonne illa scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

8 Tandem occumbente Jehoiakimo cum patribus suis, regnavit Jehoiachin filius eius pro eo.

9 Postea non perrexit ultra rex Ægypti procedere è regione sua; quum cepisset rex Babylonis à flumine Ægypti, usque ad fluvium Euphratis, quicquid fuerat regis Ægypti.

10 Annus octodecimus annos Jehoiachin quum regnaret, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis (cui nomen Nechuschta filia Elnathanis è Jeruschalaim).

11 Et fecerat quod malum videretur in oculis Jehova, omnino prout fecerat pater ejus.

12 Quo tempore ascenderunt servi Nebucadnezari regis Babylonis Jeruschalaimum ut venirent civitas in obsidionem.

13 Quumque venisset Nebucadnezar rex Babylonis ad ipsam civitatem; servi eius obsidebantur eam.

14 Prodiit Jehoiachin rex Jehudæ ad regem Babylonis ipse cum matre sua servi quoque eius, & præfecti ejus cum aulicis ejus: quem cepit rex Babylonis anno octavo regni sui.

15 Et deportavit inde omnium thesauris domus Jehova, & thesauris domus regiæ: deceptis omnia instrumenta aurea quæ fecerat Schelomo rex Israelis pro templo Jehova, quemadmodum prædixerat Jehova:

16 Et deportavit rex è toris Jeruschalaimis cum omnes præfectos, tum omnes valentes robore, denos mille captivos, omnesque fabros lignarios, & fabros ferrarios: nihil relictum est præter pauperem populum terræ.

17 Deportavit enim Jehoiachinem in Babylonem; & matrem regis, & fœminas regis, & aulicos eius, & potentiores regiones, relegavit Jeruschalaimis in Babylonem:

18 Omnes quoque viros strenuos septem mille, & fabros lignarios, ac fervatos mille omnes robustos bellatores, deduxit rex Babylonis captivos in Babylonem:

19 Constituitque rex Babylonis Matthaniam patruum illius regem loco illius; cuius nomen immutavit Tzidkijam.

CAPUT XXV.

Captivitas Babylonica LXX. annorum.

1 Annus unum & viginti annos Tzidkija quum regnare inciperet, in decimo annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Chamutal filia Jirmejæ è Libna.

2 Qui fecit quod malum videretur in oculis Jehova, omnino prout fecerat Jehoiakim:

3 Nam ferendum iræ Jehova fiebat Jeruschalaimis & in Jehuda, adeo ut ejiceret eos à facie sua: & rebellavit Tzidkija contra regem Babylonis. *Caput 25.*

4 Quapropter

1 Quapropter fuit anno nono regni ill[ius], mense decimo, die decimo mensis, [ve]nit Nebucadnetzar rex Babylo[nis], ipse cum omnibus copiis suis contra Jerusalaima, castra facerent juxta ea: extruentes contra ea propugnacula circumquaque.

2 Sic venit civitas in obsidionem, usq; ad undecimum annum regis Tzidkijæ.

3 Cujus anno die quarti mensis, quum invalesceret fames in civitate, adeo ut non esset panis populo regionis:

4 Et perrupta esset civitas, omnibus bellatoribus abeuntibus ac fugientibus illa, via portæ inter duplicem murum, quæ erat juxta hortum regis, Chaldæis contra obsidentibus civitatem circumquaque: abiit etiam rex via campestrium.

5 Sed persequutæ copiæ Chaldæorum regem, assequutæ sunt eum in campestribus Jerichuntis; quum omnes copiæ ejus dispersi essent ab eo.

6 Et prehendentes regem, deduxerunt eum ad regem Babyloniæ Riblam; ubi tulerunt de eo sententiam.

7 Ex quo filios Tzidkijæ jugularunt ante oculos ejus, deinde oculos Tzidkijæ extraxerit, & vinctum nunciis duabus chalybeis deduxerunt in Babyloniam.

8 Deinde mense quinto, eprimo die mensis, ipso decimonono anno regis Nebucadnetzaris regis Babyloniæ, ingressus Nebuzaradan præfectus satellitii servus regis Babyloniæ Jerusalaimam:

9 Combussit domum Jehovæ & domum regis, etiam omnes domos Jerusalaimorum, & omnes domos magnatum combussit igne:

10 Et muros Jerusalaimorum circumquaque destruxerunt omnes copiæ Chaldæorum; quæ erant cum præfecto satellitum.

11 Reliquum autem populum, eos qui relicti fuerunt in civitate, & defectores qui defecerant ad regem Babyloniæ, & reliquum vulgi, deportavit Nebuzaradan præfectus satellitum.

12 Tantum è tenui populo terræ reliquos fecit præfectus satellitum ut essent vinitores & fossores.

13 Præterea columnas æreas quæ erant in domo Jehovæ, & Bases, & lacum æreum qui erat in domo Jehovæ, fregerunt Chaldæi deferentes æs eorum in Babyloniam.

14 Item ollas, & hamas, & instrumenta musices, & æreas, & omnia instrumenta ærea quibus ministraverant, acceperunt.

15 Item trullas & crateras, quæ cunq; aureæ, & quæcunque argenteæ; accepit præfectus satellitum.

16 Columnas duas, lacum unum, & bases quas fecerat Schelomo pro domo Jehovæ: non fuit pondus æris omnium vasorum istorum.

17 Octodecim cubitorum erat altitudo columnæ unius, cui imposita erat capitulum æreum, & altitudo ipsius capitulis erat tribus cubitorum: reticulum & malogranata ad capitulum circumquaque, omnia ex ære: & his similia erant columnæ alteri cum reticulo.

18 Item cepit præfectus satellitum Serajam Sacerdotem primarium, & Tzephanjam sacerdotem secundarium; ac tres custodes limini:

19 E civitate vero cepit eunuchum unum qui erat præfectus bellatoribus, & quinq; homines ex intimis regis qui inventi sunt in civitate, & scribam principalem exercitus, qui exercitum conscribebat, & populo terræ: ac sexaginta viros è populo terræ qui inventi sunt in civitate.

20 Hos captos Nebuzar Adan præfectus satellitum, deduxit ad regem Babyloniæ Riblam.

21 Quos percutiens rex Babyloniæ, interfecit eos Riblæ in terra Chamathæ: sic migravit Jehuda è terra sua.

22 Populo autem illi qui relictus fuerat in terra Jehudæ, quem reliquerat Nebucadnetzar rex Babyloniæ; illis præfecit Gedaljam filium Achikami, filii Schaphanis.

23 Quumque audivissent omnes præfecti copiarum ipsi & homines ipsorum, regem Babyloniæ præfecisse Gedaljam, venerunt ad Gedaljam Mitzpam: nempe Jischmahel filius Nethanjæ, & Jochanan filius Kareachi, & Serajа filius Thancumethi Nechophathithæ, & Jaazanja filius Mahachathithæ ipse cum hominibus suis.

24 Quibus juravit Gedalja & hominibus eorum, dixit eis, Ne timeatis ut fitis servi Chaldæorum; residete in hac terra, & servite regi Babyloniorum; & bene erit vobis.

25 Fuit vero, mense septimo, ut accederet Jischmahel filius Nethanjæ, filii Elischamahi è semine regio, & decem homines cum eo, percutierent Gedaljam ita ut moreretur una cum Jehudæis & Chaldæis qui erant cum eo Mitzpæ.

26 Tum surgentes totus populus à minimo usque ad maximum, etiam præfecti copiarum, abierunt in Ægyptum: metuebant enim à Chaldæis.

27 Postea fuit regnationis Jehojachinis regis Jehudæ, duodecimo mense, vigesimo septimo die mensis, ut efferret Evil-Merodach rex Babyloniæ, quo anno regnare cœpit, aput Jehojachinis regis Jehudæ è carcere.

28 Cum quo locutus est bonis verbis & posuit solium ejus supra solio reliquorum regum qui erant secum in Babylonia.

29 Et mutatis vestimentis carceris sui, comedebat cibum jugiter coram illo, omnibus diebus vitæ suæ.

30 Nam cibarium ejus, cibarium jugi dispositum fuit ei à rege demensum diei cujusque in diem quemque, omnibus diebus vitæ ejus.

FINIS.

CHRONICORUM LIBER PRIOR.

CAPUT I.

Genealogia ab Adamo uſque ad Iehabeam inclusive.

1 ADam, Scheth, Enoſch,
2 Kenan, Mahalaleel, Jered,
3 Canoc, Mathuſchelach, Lemec
4 Noach, Schem, Cham & Jepheth.
5 Filii Jephethi, Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Meſchec, & Thiras.
6 Filii autem Gomeri Aſchenaz, & Diphath, & Thogarma.
7 Filio vero Javanis, Eliſcha, & Tharſiſcha, Cittheim & Rodanim.
8 Filii Chami, Cuſch, & Mizraim, Phut, & Canaan.
9 Et filii Cuſchi, Seba, & Chavila, & Sabatha, & Rahema, & Sabechecha; filii vero Rahemæ, Scheba & Dedan.
10 Præterea Cuſch genuit Nimrodum: is cœpit eſſe potens in terra.
11 Mizraim autē genuit Ludæos & Hanamæos, & Lehabæos, & Naphthuchæos?
12 Patruſæos quoq; & Caſluchæos unde egressi ſunt Peliſchthæi; & Caphthoræos.
13 Canaan vero genuit Tridonem primogenitum ſuum, & Cherhum.
14 Jebuſæum quoque, & Emorræum, & Girgaſchæum,
15 Et Chivvæum, & Harkæum, & Sinæum.
16 Et Arvadæum, & Tzemaræum, & Chamathæum.
17 Filii Schemi, Helam, & Aſchur, & Arpaſchad, & Lud, & Aram: *huius filii* Huz, & Chul & Gether, & Meſchec.
18 At Arpaſchad genuit Schelachum: Schelach vero genuit Heberum:
19 Hebero autem editi ſunt duo filii: quorum unius nomen Peleg, quia temporibus ejus diviſa fuit terra, nomen vero fratris ejus Jokran.
20 Qui Jokran genuit Almodadum, & Schelephum & Chatzar-maverhum, & Jerachum,
21 Et Hadoramum, & Uzalē, & Diklam,
22 Et Hebalem, & Abimaelem, & Schebam,
23 Et Ophirem, & Chavilam, & Jobabū, hi omnes *fuerunt* filii Jokranis.
24 Schem, Arpaſchad, Schelach,
25 Heber, Peleg, Rehu,
26 Segur, Nachor, Therach,
27 Abram, is eſt Abraham.
28 Filii Abrahami, Jitzchak, & Jiſchmael.
29 Hæ *ſunt* generationes eorum. primogenitus Jiſchmahelis Nebajoth, deinde Kedar, & Adbeel & Mibſam,
30 Miſchmah, & Duma, Maſſa, Chadad, & Thema,
31 Ietur, Naphiſch, & Kedmā: hi *ſunt* filii Iiſchmahelis:
32 Filii autem Keturæ concubinæ uxoris Abrahami, ea peperit, Zimraneū, & Jokſchanem, & Medanem, & Midianem, & Iſchbakum, & Schuachum: filii autem Jokſchanis, Scheba & Dedan.
33 Filii vero Midianis, Epha, & Epher, & Chanoc, & Abidah, & Eldaa: omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.
34 Genuit ergo Abrahamus Jitzchakum: filii vero Jitzchaki, Heſau & Jiſrael.
35 Filii Heſaui, Eliphaz, Rehuel, & Jehuſch, & Jahlam, & Korach.
36 Filii Eliphazi, Theman, & Omar, Tzephi & Gahatham, Kenaz, & Timnah: *alias* nempe Hamakk.
37 Filii Rehuelis, Nachath, Zerach, Schamma & Mizza.
38 Filii autem Seiiris, Lotan & Schobal, & Tzibeon, & Hana, & Diſchon, & Etzer, & Diſchan.
39 Filii autem Lotanis Chori & Homam: ſoror vero Lotanis Thimnah.
40 Filii Schobalis, Haljan, & Manachath, & Hebal, Schephi, & Onam: Filii vero Tzibeonis, Aja, & Hana.
41 Filii Hanæ, Diſchon, & filii Diſchonis Chamran, & Eſchban, & Jithran, & Keran.
42 Filii Etzeris, Bilhan, & Zaavvan, Jahakan: Filii Diſchanis, Hutz, & Aran.
43 Hi autem *ſunt* reges qui regnaverunt in Edomæa antequam regnaret rex è filiis Iiſraelis: Belah filius Beorris, cujus civitas nomine *erat* Dinhaba.
44 Quumq; mortuus eſſet Belah, regnavit loco ejus Jobab filius Zerachi è Botzra.
45 Quumq; mortuus eſſet Jobab, regnavit loco ejus Chuſchum è regione Themanæi.
46 Quumq; mortuus eſſet Chuſham, regnavit loco ejus Hadar filius Bedadi, qui percuſſit Midianæos in agro Moabitarum, cujus civitas nomine *erat* Hajith.
47 Quumque mortuus eſſet Hadad, regnavit loco ejus Samla è Maſreka.
48 Quumque mortuus eſſet Samla, regnavit loco ejus Schaul è Rechobothis fluminis.
49 Quumque mortuus eſſet Schaul, regnavit loco ejus Bahal-Chanan filius Hacboris.
50 Quumq; mortuus eſſet Bahal-Chanan, regnavit loco ejus Hadad, cujus civitas nominata fuit nomen vero uxoris ejus Mehetabeel filii Matredi, filii Me-Zahabi.
51 Quumque mortuus eſſet Hadad, fuerunt duces Edomæorum, dux Thimnah, dux Halja, dux Jetheth.
52 Dux Aholibamæ, dux Ela, dux Pinon.
53 Dux Penaz, dux Theman, dux Mibzar.
54 Dux Magdiel, dux Hiram. hi *fuerunt* duces Edomæorum.

CAPUT

CAPUT II.

Genealogia Iehuda uſque ad Iiſchajum patrem Davidis.

HI *ſunt* filii Iſraelis, Reuben, Schimhon, Levi, & Iehuda, Iſſacar & Zebulun,

2 Dan. Joſeph, & Binjamin, Naphthali, Gad, & Aſcher.

3 Filii Iehudæ, Her, & Onan, & Schela, tres, editi ſunt ei à filia Schuhæ Cenahanitidæ: quumque *viſus* eſſet Her primogenitus Iehudæ malus in oculis Jehovæ, morte affecit eum.

4 Thamar vero nurus illius peperit illi Pererem & Zerachum: omnes filii Iehudæ quinque.

5 Filii Pererſi, Chetzron, & Chamul.

6 Filii autem Zerachi, Zimri, & Ethan, & Heman & Calcol, & Derach: hi omnes quinque.

7 Ex Filii *Zimri* Carmi: *nepos* Hacar turbator Iſraelis, qui prævaricatus fuit in anathemate.

8 Filii autem Ethanis, Hazarja.

9 Filii vero Chetzronis, qui editi ſunt ei, Jerachmeel, & Ram, & Celubai.

10 Ram vero genuit Hamminadabum, & Hamminadab genuit Nachſchonem principem filiorum Iehudæ:

11 Nachſchon autem genuit Salman, & Salma genuit Bohazum.

12 Et Bohaz genuit Hobedum, & Hobed genuit Iiſchajum.

13 Iiſchai autem genuit primogenitum ſuum Eliabum, & Abinadabum ſecundum, & Schimhaam tertium,

14 Nethaneelem quartum, Raddajum quintum,

15 Otzemum ſextũ, Davidem ſeptimũ:

16 Et ſorores eorum, Tzeruiam & Abigailam: filii autem Tzeruiæ *fuerunt* Abſchai, & Joab, & Haſa-El, tres.

17 Abigajil vero peperit Hamaſam: pater autem Hamaſæ fuit Jether Iiſchmahelita.

18 Caleb autem filius Chetzronis genuerat ex Hazuba uxore & ex Jerihotha: ac hujus filii *erant* Jeſcher, & Schobab, & Ardon.

19 Mortua vero Hazuba, accepit ſibi Caleb Ephratham, quæ peperit ei Churem.

20 Et Chur genuit Urim, & Uri genuit Bezaleelem.

21 Poſtmodum congreſſus eſt Chetzron cum filia Maciris patris Gilhadis, quam ipſe duxit quum eſſet natus ſexaginta annos; quæ peperit ei Segubum.

22 Segub autẽ genuit Jairem, cui fuerunt viginti tres civitates in terra Gilhadis:

23 Nam accepit ab ipſis Geſchuræis & Syris villas Jairis cum Kenatha & villis ejus ſexaginta civitates. Hæc omnia *ceperunt* filii Maciris patris Gilhadis.

24 Etiam poſt mortem Chetzronis quum duxiſſet Caleb Ephrathum uxor Chetzronis Abija peperit ei quoque Aſchehurem patrem Thekohæorum.

25 Fuerunt autem filii Jerachmeelis primogeniti Chetzronis, primogenitus Ram, deinde Buna & Oren & Otzem ex Achija.

26 Fuit quoque uxor altera Jerachmeelis, nomine Hanara: ea *eſt* mater Onami.

27 Fuerunt vero filii Rami primogeniti Jerachmeelis, Maharz & Jamin & Heker.

28 Item fuerunt filii Onami, Schammai, & Jadah: filiique Schammai, Nadab, & Abiſchur.

29 Nomen vero uxoris Abiſchuris Abihajil, quæ peperit ei Achbanem, & Molidum.

30 Ex filii Nadabi, Seled, & Appajim: ſed mortuus eſt Seled ſine liberis.

31 Filii vero Appajimi, Iiſchehi: & filii Iiſchehi Scheſcham, & filia Scheſchanis Aſchlai.

32 Filii autem Jadahi fratris Schammai, Jether, & Jonathan: ſed mortuus eſt Jether ſine liberis.

33 Filii vero Jonathanis, Peleth & Zaza: iſti fuerunt filii Jerachmeelis.

34 Non fuerunt autem Scheſchani filii, ſed filiæ: eratque Scheſchani ſervus Ægyptius nomine Jarchah.

35 Quamobrem dedit Scheſchan filiam ſuam Jarchaho ſervo ſuo in uxorem, quæ peperit ei Hatthajum.

36 Hatthai autem genuit Nathanem, & Nathan genuit Zabadum:

37 Zabad autem genuit Ephlalem, & Ephlal genuit Hobedum:

38 Hobed autem genuit Jehu, & Jehu genuit Hazarjam:

39 Hazarja autem genuit Chelezrum, & Chelezr genuit Elhaſam:

40 Elhaſa autem genuit Siſmajum, & Siſmai genuit Schallumum:

41 Schallum autem genuit Jekamjam: & Jekamja genuit Eliſchamuhum.

42 Item filii Calebi fratris Jerachmeelis, Meſchah primogenitus ejus, ipſe pater *fuit* Ziphæorum: & poſteri Mareſchæ patris Chebronis.

43 Filii autem Chebronis, Korach & Thappuach, & Rekem, & Schemah.

44 Schemah vero genuit Rachamum patrem Jorkeami: & Rekem genuit Schammajum.

45 Filius autem Schammai Mahon: qui Mahon pater *fuit* Beth-Tzuricarum.

46 Hepha quoque uxor concubina Calebi peperit Charanem, & Motzam, & Gazezum: Charan enim genuit Gazezum.

47 Filii vero Motzæ Jobedai: *ex quo* Regem, & Jotham, & Geſcham & Pelet, & Hepha, & Schahaphi.

48 *Ex* uxore concubina Mahoci, Caleb genuit Scheberum & Thirchanam.

49 Peperit autem uxor Schahaphi patris Madmannæorum Schevam patrem Machenæorum, & patrem Gibbæorum: denique filia Calebi Haſa.

50 Iſti fuerunt filii Calebi, filii Churis primogeniti

[illegible] Zebadiah patet Kirjath-Jearim, [illegible]

50 Filii autem Hur primogeniti Ephratæ; Sobal pater Kirjath-Jearim,

51 Salma pater Bethlehem, Hareph pater Beth-Gader.

52 Porro filii Sobal patris Kirjath-Jearim, Haroeh dimidium Menuhothæorum:

53 Et familiæ Kirjath-Jearimenses, Jethræi, Puthitæi, Sumathitæi, Mesraitæi: ex his prodierunt Tsorathitæ & Eshtaolitæ.

54 Filii Salmæ, Beth-Lehemites, & Netophathitæ, Atroth-Beth-Joab & dimidium Manahathitæ, Tsorithi qui vocabantur parte Menuhothæorum.

55 Et familiæ scribarum habitantium Jabetzum, Thirathæorum, Simeathæorum, Sucathæorum: hi sunt Kinæi advenæ, orti Chamatho, patre familiæ Rechabi.

CAPUT III.

Genealogia Davidis & posterorum ejus.

HI autem fuerunt filii Davidis, qui ei nati sunt in Chebronæ; primogenitus Amnon, Achinoamæa Jizreelitidis: secundus Daniel Abigailis Carmelitidis:

2 Tertius Absalom filius Maachæ filiæ Thalmai regis Gesthuth: quartus Adonija filius Chaggithæ:

3 Quintus Shephatja Abitalis: sextus Jithream Eglæ, *uxoris* ejus.

4 Sex ergo filii ei nati sunt in Chebronæ, ubi regnavit septem annos & sex menses: triginta vero tribus regnavit Jerusalemi annis.

5 Hi autem editi sunt ei Jerusalemi: Shimeah & Shobab & Nathan, & Shelomo, quatuor Bathshuæ filiæ Ammiel:

6 Item Jibchar, & Elishamah, & Eliphelet,

7 Et Nogah & Nepheg, & Japhiah,

8 Et Elishamah, & Eljadathah & Eliphelet, novem:

9 Omnes filii Davidis, præter filios unius concubinarum, & Thamaram sororem illorum.

10 Filius vero Shelomonis Rechabham: Abija filius ejus, Asa filius ejus, Jehoshaphat filius ejus,

11 Jorem filius ejus, Achazja filius ejus, Jehoash filius ejus,

12 Amatzja filius ejus, Hazarja filius ejus, Jotham filius ejus,

13 Achaz filius ejus, Chizkija filius ejus, Menasche filius ejus,

14 Amon filius ejus, Joschija filius ejus.

15 Filii autem Joschijæ, primogenitus Jochanan, secundus Jehojakim, tertius Tzidkija quartus Schallum.

16 Filii vero Jehojakimi, Jeconja filius ejus, Tzidkija filius ejus.

17 Filii autem Jeconiæ vinculi, Shealthiel filius ejus,

18 Malchiram autem, & Pedaja, & Shenazzar, Jakonja Hoshamah, & Nedabja.

19 Filii vero Padaiæ, Zerubbabel, & Shimi: & filii Zerubbabel, Meshullam & Chananja, & Shelomith soror eorum.

20 *Illius* vero Chashubas & Ohel, & Berechia, & Chasadja, Jushab Chesed, quinque.

21 Filius vero Chananjæ Pelatja, & Jeshaijas: filii Rephajæ, filii Arnanæ, filii Hobadjæ, filii Shechanjæ.

22 Filii, inquam Shechanjæ Shemajas: & filii Shemajæ, Chattush & Igeal, & Bariach, & Neharja, & Shaphat, sex.

23 Et filii Neharjæ Eljoenai & Chizkija, & Hazrikam, tres.

24 Denique filii Eljoenai Hodaviæ, & Eliashib & Pelaja, & Hakkatz, & Jochanan, & Delaja, & Hanani, septem.

CAPUT IV.

Genealogia Jehudæ nova, & genealogia Shimeonis.

I filii Jehudæ, Perez, Chetzron, & Carmi, & Chur, & Shobal.

2 Reaja autem filius Shobalis, genuit Jachathum: & Jachath genuit Achumajum, & Lahadam: horum sunt familiæ Tzoreathorum.

3 Item hi ex patre Hetzronorum Jizreabel, Jischma, & Jidbaschgoreorum fratri nomen Hazzilelponi.

4 Et Penuel pater Gedoræorum, & Ezer pater Chushæ: hi *sunt* filii Churi primogeniti Ephrathæ patris Beth-Lehemitarum.

5 Aschhuri vero patris Tekoæorum habuit duas uxores, Chalæ & Naharam.

6 Peperitque ei Nahara Achuzzamum, & Chepherum, & Themenim, & Haahaschtharim: hi *sunt* filii Naharæ.

7 Filii autem Chelæ, Tzereth, Jezoar, & Ethnan. *& Koz.*

8 Koz autem genuit Hanubum, & Hazobebam; & familias Acharchelis filii Harumi.

9 Sed fuit Jabbez honoratior fratribus suis: cui mater Jushebat nomen Jabbez, dicendo, Eo quod peperi eum dolore, *ita vocandus est.*

10 Nam ipse exulit Jabbez Deum Jisraelis, dicendo, Si plane benedicens mihi ampliaveris terminum meum, & aderit manus tua mihi, denique feceris ut malo non afficiat me dolore: fecitque Deus ut eveniret quod petierat.

11 Celub autem frater Shuhæ genuit Mechirum (*is fuit* pater Eshtonis.)

12 Et Bethrhon genuit familiam Rapha, & Paseachi, & Techinnæ patris Hir-Nachaschi: hi *fuerunt* homines (*recæ.*)

13 Item posteros Kenazi, Hothnielem & Seraiam (filii autem Hothnielis Chathath, *& Meheonothai.*

14 Mehonothai vero genuit Hophram: & Seraja genuit Joabum patrem *degentium* in valle fabrorum, nam fabri erant.)

15 Et filios Calebi filii Jephunnæ, Hiru, Elam, & Naharam (filii autem Elæ, secundus Kenaz.)

16 Et

26 & filios Jehaleleel, Ziphum & Ziphaam, Thiriam & Asareel.

27 Et filios Hezron, qui nati sunt ei in terra Galaad: Jeherum, & Mereemoth, & Jabesum: (contigerat autem mater Merebi puerili filii Jesum, & Schammajem, & Jischbachum patrem Eschemohaorum.

28 Uxor vero eius Jehudis peperit Jeremum patrem Godoreorum, & Cheberum patrem Socoreorum, & Jesuthielem patrem Zanoachiarum: filii quidem filii Bithiæ filiæ Pharaonis, quam duxerat Merebi.

29 Uxoris vero filii nacoris Judææ sororis Hosamæi patris Kehilæorum: & Michaeorum Machacathæi.

30 Item filios Schimonis Aminoadem, & Kiseum, Beer-Chanaeum, & Thilonem: filiique quoque Jisiæi, Zocheritum, & Benzocheitum.

31 Filii Schefæ filii Jehudæ Hier patri Lemnoarum, & Lindi patri Marechimothæi, & Amminadab artifici in bysso, patris Achisuhæ.

32 Idem Joabus nomine Gaddæ & Jonathæ, qui Kosil sum habuerunt Hebræi nec Jischadi Ercheum, sed res alia est quæstionis.

33 Hi sunt ergo filii delineantes ad plantandum & macerandum: cum rege in opere eius manserunt illic.

34 Filii Schimhonis; Nemuel, & Jamin, Jarib, Zerach, Schaul.

35 Sellumus filius eius, Mibsam filius eius, Mischma filius eius.

36 Et filii Mischmæi; Chamuel filius eius, Zacchur filius eius, Schimei filius eius.

37 Zacchur autem Schimhi filii sexdecim, & filiæ sex, quum fratribus eius non essent filii multi: itaque tota familia eius non fuerunt tam multi, ut filii Jehudæ.

38 Habitaverunt que Beer-Schebah, & Moladæ & Chazar Schualæ.

39 Et Bilha, & Herezel, & Thilaldi,

40 Et Besbaele, & Chomri, & Tarchæi.

41 Et Beth-Marcabothi, & Chazer Susim, & Beth Birei, & Schaaraim: hæ fuerunt civitates eorum, quamdiu regnavit David.

42 Pagi autem eorum Etam, & Hain, Rimmon, & Thochen, & Haschan: civitates quinque.

43 Atque omnes pagi eorum qui erant circa civitates illas Baalam usque: hæ habitationes eorum fuerunt, prout per generes distribuendo adlegit illas.

44 Melchiahus autem, & Jaalec, & Jeschi filius Amasiæ:

45 Et Joel, & Jehu filius Josibiæ, filii Serai, filii Esrielis:

46 Et Eliohenai, & Jaakoba, & Jeschohaia, & Hasaja, & Hadiel, & Jesimiel, & Benaja.

47 Et Ziza filius Schiphi filii Alloni, filii Jedaja, filii Schimri, filii Schemaiæ:

48 hi eorum adducti duo nomina principes in familiis suis; quorum paterna familia eorum crupuerat in multitudine ingenti.

49 Abiverunt in adlitum Gedoris usque ad orientalem tractum ipsius vallis; ad quærendum pascuum gregi suo.

50 Quumque invenissent pascuum pingue & bonum, & terram amplam, quietam, & quæ rem ad tranquillum, quia ex Chamitis erat qui habitabant ibi antea:

51 Venissent filii Serapti de semaibitis, temporibus Jechiziæ regis Jehudæ, percussissent tentoria eorum & habitacula quæ inventa sunt ibi, & interfectionis devovissent eos usque in diem illum, habitaverunt que loco eorum eo quod pascuum esset gregi suo ibi.

52 Fratres ex illis, nempe e filiis Schimhonis profecti ad montem Seiris homines quingenti: Pelatja, & Nehatja, & Rephaja, & Huzziele filius Jischi præerant eis:

53 per centenum fetidorum quod erat ex hamis dictarum: qui habitaverunt usque in diem illum.

CAPUT V.

Genealogia Reubenitarum, Gadiorum & partis Menasschitarum.

1 Filii autem Reubenis primogeniti Jisraelis, erat enim primogenitus; sed quum profanasset stirpa patris sui, tradita sunt primogenita ejus filiis Josephi filii Israelis: non autem ut sibi attribuatur genealogia per primogenitorum:

2 Nam Jehuda prævalum fratribus suis, & princeps est ex eo: *reliqua* vero primogenita *sacrum* Josephi.

3 Filii *inquam* Reubenis primogeniti Jisraelis; Chanoc, & Pallu, Chezron, & Carmi.

4 Filii Joelis: Schemaija filius ejus, Gog filius ejus, Schimhi filius ejus:

5 Micha filius ejus, Reaja filius ejus, Baal filius ejus:

6 Beera filius ejus, quem deportavit Thilgath-Pilneeser rex Assyriæ: is princeps erat Reubenitarum:

7 Fratrum autem illius per familias suas quisque quum distribuerent se per generationes suas; primarius Jehiel, deinde Zecarja:

8 Et Bela filius Hazzai filii Schemahi, filii Joelis; hic habitabat à Haroheve Nebonem, & Baal Mehonem usque.

9 Deinde orientem habitavit usque ad aditum in desertum inde à flumine Euphrate; nam pecora eorum multiplicata erant in terra Galiadis.

10 Quapropter temporibus Schaulis bellum gesserunt contra Hagarenos, qui ceciderunt manu eorum; ita habitaverunt in tentoriis eorum, in toto tractu anteriore qui est ad orientem Galiadi.

11 Filii vero Gadis ex adverso eorum habitabant, in terra Bachanis Salcam usque.

12 Joel

12 Joel eorum primarius & Sachapham secundus *abeo*; deinde Jahenai & Sethubal in Baschane *manserunt*.

13 Fratres vero eorum per paternas familias suas, Micael, & Meschullam, & Schebah, & Jorai, & Jahecan, & Zjah, & Heber, septem.

14 (*Hi erant* filii Abichaillis filii Churi filii Jaroachi, filii Gilhadis, filii Micaelis, filii Jeschischai, filii Jachdonis, filii Buzi.)

15 Achi filio Abdielis filii Guni principio per paternas familias eorum.

16 Quum habitarent in Gilhade, in Baschane, & in villis ejus: & in omnibus municipiis Saharonis, secundum fines suos.

17 Hi omnes per genera distributendo se, temporibus Jothami regis Jehudæ; & temporibus Jarobeami regis Israelis:

18 E filiis Reubenis & Gaditis, & dimidiata tribu Menaschi: strenui homines ferentes scutu & gladiu, & tendentes arcum ac periti belli, quadragies quater mille septingenti sexaginta, prodeuntes in militiã.

19 Gesserunt bellum contra Hagarenos, Itumiram, Jeturem, & Nayhischum, & Nodabum.

20 Quumque adjuvarentur contra illos, traditi sunt in manu eorum ipsi Hagareni & quæcunq; *erant* penes illos: nã ad Deũ clamaverant in prælio & exoratus fuerat eis quia fiduciam collocaverant in eo.

21 Itaque ceperunt pecora eorum, camelos eorum quinquaginta mille, & pecudum ducenta quinquaginta mille, & asinorum duo millia; animarum autem humanarum centum millia:

22 Porquam confossi multi cecidissent, nam à Deo ipso *confectum est* hoc prælium; sed habitaverunt loco illorum usque ad deportationem suam.

23 Filii enim dimidiæ tribus Menaschis habitantes in ea terra; à Baschane Baal-Chermonem & Senirem, id est, montem Chermonem usque, ipsi *quoque* aucti fuerant.

24 Quorum primores paternarũ familiarum hi *sunt*: Hepher, & Jischbi, & Eliel, & Hazriel, & Jirmeja, & Hodavja, & Jachdiel viri valentes robore, viri nominati, primores per paternas familias suas.

25 Sed quum prævaricati essent in Deum majorum suorum, & scortati essent sectando Deos populorum ejus regionis, quos perdiderat Deus à facie eorum:

26 Suscitavit Deus Israelis animũ Pulis regis Assyriæ, & animum Thilgath-Pilneseris regis Assyriæ, ut deportaret ipsos Reubenæos, & Gaditas, ac dimidiam tribum Menaschis: itque abduxit eos in Chelachum, & Chaborem, & Haram, & ad chan-gozanem, usque in diem hunc.

CAPUT VI.

Genealogia & politia tribus Levi.

1 Filii Levi, Gerschon, Kehath, & Merari.

2 Filii autem Kehathi; Hamram, Jizehar, & Chebron, & Huzziel.

3 Filii vero Hamrami, Aharon & Mosche, & Mirjam: ac filii Aharonis, Nadab, & Abihu, Eleazar, & Ithamar.

4 Eleazar genuit Finehasium; Finehas genuit Abischuham.

5 Abischuah autem genuit Bukkin, & Bukki genuit Huzzain.

6 Et Huzzi genuit Zerachjam; & Zerachia genuit Merajothum.

7 Merajoth genuit Amarjam, & Amarja genuit Achitubum.

8 Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Achimaharzum.

9 Et Achimahatz genuit Hazarjam; & Hazarja genuit Jochananem.

10 Et Jochanan genuit Hazarjam; is *est* qui egit sacerdotem in domo illa quam ædificaverat Schelomo Jeruschalaimis.

11 Genuit autem Hazarja Amarjam; & Amarja genuit Achitubum.

12 Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Schallumum.

13 Et Schallum genuit Chilkijam; & Chilkija genuit Hazarjam.

14 Et Hazarja genuit Seraiam; & Seraja genuit Jehozadakum.

15 Qui Jehozadak abiit, quum efferret Jehova ut deportarentur Jehudæi & Jerosolymitani, per Nebuchad-Nezarem.

16 Filii Levi, Gerschom, Kehath, & Merari.

17 Hæc autem *sunt* nomina filiorum Gerschomi; Libni & Schimhi:

18 Et filiorum Kehathi; Hamram, & Jizehar, & Chebron, & Huzziel:

19 Filiorum Merari Machli & Muschi: *a quibus familiæ* Levitarũ per majores suos.

20 Gerschomo Libni filius ejus, Jachath filius ejus, Zimma filius ejus;

21 Joach filius ejus, Hiddo filius ejus, Zerach filius ejus, Jeatherai filius ejus.

22 Filii Kehathi, Hamminadab filius ejus, Korach filius ejus, Assir filius ejus.

23 Elkana filius ejusdem, & Ebjasaph filius ejusdem, Assir filius hujus.

24 Tachath filius ejus, Uriel filius ejus, Hirzaja filius ejus, & Schaul filius ejus. *Et Elkana filius ejus.*

25 Et filii Elkanæ, Hamasai & Achimoth.

26 *Filius Hamasai* Elkana: filius hujus Elkanæ, Tzophai filius ejus, & Nachath filius ejus.

27 Eliab filius ejus, Jerocham filius ejus, Elkana filius ejus, *Schemuel filius ejus.*

28 Filii vero Schemuelis, primogenitus Vaschni deinde Abija.

29 Filii Merari, Machli: Libni filius ejus, Schimhi filius ejus, Huzza filius ejus:

30 Schimha filius ejus, Chaggija filius ejus, Hasaja filius ejus.

31 Hi autem *sunt* quos constituit David ad ministerium musicum in domo Jehovæ; ex quo quievit arca:

32 Ut essent administrii coram tabernaculo tentorii conventus musica, donec ædificaret Schelomo domum Jehovæ Jeruschalaimis

schalemis ; ubi perstiterunt pro munere suo in ministerio suo :

33 Hi, inquam, qui perstiterunt cum filiis suis, è Kehathitarum posteris, Heman musicus filius Joelis, filii Schemuelis,

34 Filii Elkanæ, filii Jerochami, filii Ebelis, filii Thoachi,

35 Filii Tzuphi, filii Elkanæ, filii Machathi, filii Hamasai,

36 Filii Elkanæ, filii Joelis, filii Hazarjæ, filii Tzephanjæ,

37 Filii Thachathi, filii Assiris, filii Ebiasaphi, filii Korachi,

38 Filii Jitzeharis, filii Kehathi, filii Levi, filii Israelis.

39 Et cognatus ejus Asaph, qui stabat ad dexteram ejus : Asaph filius Berechjæ, filii Schimhæ,

40 Filii Micaelis, filii Baasejæ, filii Malchijæ,

41 Filii Ethni, filii Zerachi, filii Hadajæ,

42 Filii Ethanis, filii Zimmæ, filii Schimhi,

43 Filii Jachathi, filii Gerschomi, filii Levi.

44 Filii vero Merari cognati eorum ad sinistram illius : Ethan filius Kischi, filii Habdi, filii Malluci,

45 Filii Chaschabjæ, filii Amarjæ, filii Chilkijæ,

45 Filii Amzi, filii Bani, filii Schemeris,

47 Filii Mahli, filii Muschi, filii Merari, filii Levi.

48 Cognati autem eorum *reliqui* Levitæ ; instituti ad totum ministerium tabernaculi domus Dei.

49 Aharon vero & filii ejus, adolebant in altari holocausti, & in altari suffitus, præter omne opus sancti sanctorum, idque ad expiationem faciendâ pro Israele, omnino prout præceperat Mosche servus Dei.

50 Atque hi sunt filii Aharonis : Elhazar filius ejus, Pinchas filius ejus, Abischuah filius ejus.

51 Bukki filius ejus, Huzzi filius ejus, Zerachja filius ejus,

52 Meraioth filius ejus, Amarja filius ejus, Achitub filius ejus,

53 Tzadok filius ejus, Achimahatz filius ejus.

54 Hæ autem *sunt* habitationes eorum, per castella eorum, in termino eorum : filius Aharonis è familia Kehathitarum, quia illorum *fuit* hæc sors :

55 Ideo dederunt illis Chebronem in terra Jehudæ, & suburbana prædia ejus circa eam :

56 Agrum vero civitatis & pagos ejus; dederunt Calebo filio Jephunnæ.

57 Filiis ergo Aharonis dederunt civitates Jehudæ, *civitatem* receptus Chebronem, præterea Libnam & suburbana prædia ejus, & Jathirum cum Eschthemoha & suburbana ejus :

58 Item Chilenem & suburbana ejus Debirem & suburbana ejus,

59 Et Haschanem ac suburbana ejus, & Beth-Schemeschum ac suburbana ejus.

60 E tribu autem Binjaminis, Gebahum & suburbana ejus ; & Halemetham ac suburbana ejus, & Hanathotas ac suburbana earum : horum omnes civitates tredecim per familias eorum.

61 Item filius Kehathi reliquis à familia unius tribus & à dimidia tribu, dimidio Menaschis, sorte civitates decem :

62 Et filiis Gerschomi per familias eorum, à tribu Jissacharis, & à tribu Aschеris, & à tribu Naphtali, & à tribu Menaschis in Baschane civitates tredecim :

63 Filiis Merari per familias eorum à tribu Reubenis, & à tribu Gadis, & à tribu Zebulunis sorte civitates duodecim.

64 Dederunt, inquam, filii Israelis ipsis Levitis, istas civitates & suburbana p. ædia earum

65 Quum *sacerdotibus* dedissent sorte à tribu filiorū Jehudæ ; & à tribu Schimhonitarum, ac à tribu Binjaminitarum : *dederunt* civitates istæ quas lecturi sunt nominatim *Lectores*.

66 Primum reliquis è familiis Kehathitarum ; quorum termini civitates à tribu Ephrajimi :

67 Dederunt, inquam, ipsis è civitatibus receptus, Schecemum cum suburbanis prædiis ejus in monte Ephrajimi ; & Gezerum ac suburbana ejus :

68 Et Jokmeham ac suburbana ejus, & Bethchoronem & suburbana ejus,

69 Similiter Ajalonem ac suburbana ejus, & Gath Rimmonē ac suburbana ejus.

70 Item à dimidia tribu Menaschis Hanerem, ac suburbana ejus ; Bilhamumque ac suburbana ejus : familiæ Kehathitarum reliquorum.

71 Filiis Gerschomi ; à familia dimidiæ tribus Menaschis Golanem in Baschane & suburbana ejus ; & Haschtharothas ac suburbana ejus.

72 Item à tribu Jissacaris Kedeschum ac suburbana ejus : Dobratham ac suburbana ejus.

73 Et Ramothas ac suburbana earum, & Hanemum ac suburbana ejus :

74 Item à tribu Aschеris, Maschalum : ac suburbana ejus : & Habdonem ac suburbana ejus :

75 Et Chukkokum ac suburbana ejus & Rechobum ac suburbana ejus.

76 Item à tribu Naphthali, Kedeschum in Galilæa ac suburbana ejus, & Chammonem ac suburbana ejus, & Kirjathajimam ac suburbana eorum.

77 Filiis Merari qui reliqui erant, à tribu Zebulunis, Rimmonum ac suburbana ejus, Thaborem ac suburbana ejus.

78 Trans Jaroenem autem Jerichuntis ab oriente Jardenis, à tribu Rubenis, Bezerum in deserto ac suburbana ejus : ac Jahetzam ac suburbana ejus :

79 Et Kedemothes ac suburbana earū, & Mephahathum ac suburbana ejus.

80 Item à tribu Gadis, Ramothas in Gilhade ac suburbana earum: & Machanajima ac suburbana eorum.

81 Et Cheschbonem ac suburbana ejus, & Jahzerum ac suburbana ejus.

CAPUT VII.

Genealogia Iissacaris, Binjaminis, Naphthali, Menaschis & Ephraimi.

ET filii Iissacaris, Tholah, & Pua, & Jasehub, & Schimeon, quatuor.

2 Filii vero Tholahi, Huzzi, & Rephaja, & Jeriel, & Jachmai, & Jibsam, & Schemuel, primores paternæ familiæ suæ Tholahitidis, valentes robore per generationes suas: quorum numerus temporibus Davidis, viginti duorum millium fecerunt.

3 Et filii Huzzi Jizrachia; cum filiis Jizrachiæ, Micaele, & Hobadja, & Joele, & Jischja, quinque primores omnes:

4 Quibus cum per generationes suas, per paternas familias suas, turmarii militiæ bellicæ triries sexies mille: nam multas habuerunt uxores atque liberos:

5 Cum reliquis fratribus eorum; per omnes familias Iissacaris valentissimi robore; cenagies septies mille, censu omnium ipsorum.

6 Binjamin, is, Belah, & Becer, & Jedihael, tres.

7 Ac filii Belahi, Ezbon, & Huzzi, & Huzziel, & Jerimoth, & Hiri quinque primores paternarum familiarum valentissimi robore: quorum census viginti duorum millium triginta quatuor.

8 Filii autem Becheri, Zemira & Johasch, & Eliezer, & Eljoenai, & Hom Jeremoth, & Abija, & Hanathoth, & Halemeth, omnes hi filii Bezeri:

9 Quorum census per generationes eorum, per primores paternæ familiæ suæ, valentiū robore; vicies mille ducentorum.

10 Filii vero Jedihaelis, Bilhan; & filii Bilhanis, Jehusch, & Binjamin, & Ehud, & Cenahana, & Zethan, & Tharschisch, & Achisthachar.

11 Omnes hi filii Jedihaelis per primores paternarum *familiarum* valentissimi robore decies septies mille ducenti; apti ad procedendum in militiam bellicam.

12 Præter Schuppæos & Chuppæos cives urbis, & Chusithæos natos in *agro* exteri.

13 Filii Naphthali, Jachtziel, & Guni, & Jezer, & Schallum, *eum* natis Bilhæ.

14 Filii Menaschis *Gilhad*, Asriel, quem peperit *uxor Gilhadis* (concubina uxor illius Syra pepererat Machirem patrem Gilhadis:

15 Machir autem acceperat uxorem nomine Hhaçam sororem Chuppimi & Schuppimi) & nomen secundi Tzelophchad; fueruntque Tzelophchado filiæ.

16 Peperit autem Maaca uxor Machiris filium, quæ vocavit eum nomine Pereschum, fratrem vero ejus nomine Schereschum, cujus filii Ulam & Rekem.

17 Et filii Ulami, Bedanchi *sunt* in filiis Gilhadis, filii Machiris, filii Menaschis.

18 Soror autem ejus Hammoleceth, peperit Jischhodum, & Abiezerum, & Machlam, *& Schemidahum.*

19 Deniq; fuerūt filii Schemidahi; Achjan & Schecem, & Likchi, & Anitham.

20 Filii autem Ephraimi, Schuthelach & Bered filius ejus, & Thachath filius ejus, & Elhada filius ejus, & Thachath filius ejus:

21 Et Zabad filius ejus, & Schuthelach filius ejus, & Hezer & Elhad: quos occiderunt homines Gathi indigenæ illius terræ, quum descendissent ut caperent pecora illorum.

22 Quapropter luctu afflixit se Ephraim pater illorum diebus multis: sed venerunt fratres ejus ad consolandum eum.

23 Tum congressus est cum uxore sua, quæ concipiens peperit filium: & vocavit nomen ejus Beriha, quod in afflictione fuisset propter familiam suam:

24 Et filiam ejus Scheeram, quæ ædificavit Beth-Choronem inferiorem & superiorem; & Uzzen Scheeram.

25 Item Rephachum filium ejus, & Reschephum & Thelachum filius ejus, & Thahanum filium ejus.

26 Illius filio Hadani, Hammihud filius ejus, Elischamah filius ejus,

27 Non filius ejus, Jehoschuah filius ejus.

28 Horum autem possessio & habitationes *fuit*: Bethel & villæ ejus: & ab oriente Naharan, ab occasu vero Gezer & villæ ejus, & Schecem cum villis ejus, usque ad Hazzam & villas ejus.

29 In locis vero Menaschitarum *erant* Beth-Schean & villæ ejus, Thahanac & villæ eius, Megiddo & villæ ejus. Dor & villæ ejus in istis habitabant filii Josephi filii Israelis.

30 Filii Asheris, Jimna & Jischva, & Jischvi, & Beriha, ac Serach soror horum.

31 Filii autem Berihæ, Cheber & Malchiel, hic pater *fuit* Birzavithæ.

32 Et Cheber genuit Japhletum, & Schomerum & Chothamum, & Schuham ororem horum.

33 Filii autem Japhleti, Pasach, & Bimhal, & Hasvath: hi *fuerunt* filii Japhleti.

34 Et filii Schameri; Achi, & Rohega, Jechubba & Aram, & *Heleni*.

35 Filius autem Helemi fratris hujus; Tzophach, & Jimnah, & Schelesch, & Hamal.

36 Filii Trophachi: Suach, & Charnepher & Schuhal, & Beri & Jimra:

37 Bezer, & Hod, & Schamma, & Schilscha, & Jithran & Beera.

38 Filii autem Jetheri: Jephunne, & Pispa, & Ara, *& Hulla.*

39 Filii

39 Filii denique Ulæ, Arach, & Chaniel, & Rizia.

40 Omnes hi filii Ascheris primores familiarum paternarum lectissimi, valentissimi robore, primores principum: quorum census ad militiam bellicam, numerus virorum iftorum vicies sexies mille.

CAPUT VIII.

Genealogia Binjaminis continuatur.

1 Binjamin autem genuit Belahum primogenitum suum; Aschbelem secundum, & Achrachum tertium:

2 Nochum quartum, & Rapham quintum.

3 (Fuerunt que filii Belaho; Addar, & Gera, & Abihud.

4 Et Abiichuah, & Nahemã, & Achoach)

5 Et Gera, & Schephuphan & Churam.

6 Atque hi filii Echudis: hi *sunt* primores paternarum *familiarum* habitatoribus Gebahi, qui curaverunt istos migrare in Manachatham.

7 Nam Mahamanem & Achijam & Geram migrare jussit; quum genuisset Huzzam & Achichudem & *Schacharajimum*.

8 Qui Scha harajim genuit in agro Moabitarum ex *quo* is dimisit illos; *ex* Chuschim & Baharа uxoribus suis:

9 Genuit, in quam *ex* Chodeschа uxore sua, Jobum, & Tzibjam & Meschum, & Malcamum.

10 Et Jehutzum, & Schobjam & Mirmam: hi filii ejus, primores paternarum *familiarum* erant.

11 Ex Chuschima autem genuit Abitubum & Elpahalem.

12 Filii vero Elpahalis, Heber, & Mischeham, & Schemedjis ædificavit Onum, & Lodum, ac villas ejus.

13 Item Beriha & Schemah fuerunt primores paternarum *familiarum* habitatoribus Ajalonis: hi fugaverunt habitatores Gathi.

14 Achjo autem, & Schaschak & Jeremoth;

15 Et Zebadja, & Harad, & Heder;

16 Et Michael, & Jischpa, & Jocha filii Berihæ:

17 Item Zebadja, & Meschullam, & Chizki, & Cheber:

18 Et Jischmerai, & Jizlija, & Jobab, filii Elpahalis:

19 Item Jakim, & Zicri, & Zabdi:

20 Et Elihenai, & Tzilthai, & Eliel,

21 Et Hadaja, & Beraja, & Schimhrath filii Schimhi:

22 Item Jischpan, & Heber, & Eliel:

23 Et Habdon, & Zicri, & Chanan:

24 Et Chananja, & Helam, & Hanthothija:

25 Et Jiphdeja, & Penuel, filii Schaschaki:

26 Et Schamscherai, & Schecharja, & Hathalja.

27 Et Jaha eschia, & Elija, & Zicri filii Jerochami:

28 Hi primores paternarum *familiarum* per generationes suas primores, hi *inquam* habitabant Jeruschalaimis.

29 Gibbone autem habitabant pater Gibbonis, cujus uxori nomen Mahaca:

30 Et filius ejus primogenitus Habdon, deinde Zur, & Kisch, & Baal, & Nadab,

31 Et Gedor, & Achjo, & Zeker,

32 Et Mikloth *qui* genuit Schimeam: hi etiam ex adverso fratrum suorum habitarunt Jerusalaimis cum fratribus suis.

33 Ner autem genuerat Kischũ, & Kisch genuit Schaulem; & Schaul genuit Jehonathanem, & Malki-Schuhum, & Abinadabum, & Eschbahalem.

34 Filius autem Jehonathanis, Meribbahal; & Merib-Baal genuit Micham.

35 Et filii Micæ, Pithon, & Melec, & Thaarea, & Achaz.

36 Achaz autem genuit Jehohaddam, & Jehohadda genuit Halemethum, & Azzmaverhum, & Zimrith: Zimri vero genuit Motzam:

37 Et Motza genuit Binham, cujus filius Rapha, cujus filius El-Hasa, cujus filius Azzel.

38 Azzeli autem *fuerunt* sex filii quorum hæc nomina, Hazrikam, Bocru, & Jischmahel, & Schenarja, & Hobadja, & Chanan, omnes hi filii Azzelis.

39 Filii vero Eschekei fratris ejus: Ulam primogenitus ipsius, Jehusch secundus, & Eli, helez tertius.

40 Erant autem filii Ulam viri valentes robore, tendentes arcum, & abundantes filiis & nepotibus centum quinquaginta; omnes hi ex filiis Binjaminis.

CAPUT IX.

Officia Sacerdotum & Levitarum recensentur, & ad Schaulis genus redditur.

1 Omnes quidem Israelitæ recensiti sunt, ut ecce scripti erant in libro regum Israel's. Jehudzi vero *ut quum* deportati sunt in Babyloniam, propter prævaricationem suam.

2 Habitatores autem primi, *qui habitabant* possessionem suam, per civitates suas Israelitæ, Sacerdotes, Levitæ, & Nethinzi;

3 Jeruschalaimis ioquam habitarunt è filiis Jehudæ, & è filiis Binjaminis, & è filiis Ephraimi, ac Menaschis;

4 Huthai filius Hammihudis, filii Homri, filii Imri, filii Bani è filiis Perezzi filii Jehudæ:

5 Et ex *familia* Schelanæa Hasaja primogenitus & filii ejus:

6 Et è filiis Zerachi, Jehuel; quorum agnati sexcenti noraginta.

7 E filiis vero Binjaminis, Sallu filius Meschullami filii Hodaviæ filii Hassenuæ.

8 Et Jibneja filius Jerochami, ac Ela filius Huzzi filii Micri; & Meschullam filius Schephatjæ, filii Rehuelis, filii Jibnijæ.

9 Quorum agnati per generationes suas

nongenti quinquaginta sex: omnes hi viri primores patrum *familiarum* per familias paternas suas.

10 Item ex sacerdotibus; Jedahja, & Jehojarib, & Jachin:

11 Et Hazaria filius Chilkiæ, filii Meschullami, filii Tzadoki, filii Meraioth, filii Achitubi, antecessor in domo Dei.

12 Et Hadaja filius Jerochami, filii Paschchuris, filii Malchijæ, & Mahsai, filius Hadielis, filii Jachzeræ, filii Meschullami, filii Meschillemithi, filii Immeris:

13 Quorum agnati primores familiarum paternarum suarum, mille septingenti sexaginta: valentes robore *ad* opus ministerii domus Dei.

14 Item ex Levitis; Schemanja filius Chaschubi, filii Hazrikami, filii Chaschabiæ, è filiis Merari.

15 Et Bakbakkar, Chereseh, & Galal: & Matthanja filius Micæ, filii Zicri, filii Asaphi:

16 Et Hobadia filius Schemahjæ filii Galalis, filii Jeduthunis: & Berechia filius Asæ, filii Elkanæ qui habitabat in villis Netopharæorum.

17 Et janitores, Schallum, & Hakkub, & Talmon, & Achiman: in quorum agmaris Schallum primarius *erat*:

18 (Is hactenus in porta regis versus orientem *stationem* habet) illi sunt Janitores secundum castra Levitarum.

19 Schallum vero filius Koræ filii Ebjasaphi filii Korachi, & agnati ejus è familia patris ejus Korachitæ in opere ministerii, observant limina ad tentorium: ut patres eorum juxta castra Jehovæ observaverant adytum;

20 Quum Pinchas filius Elhazaris antecedor præfuit olim eis, cui Jehova adfuerat.

21 Zecarja filius Meschelemiæ, janitor *ad* ostii ad tentorium conventus.

22 Hi omnes qui electi fuerant in janitores per limina, ducenti duodecim; istos per villas suas recensitos, istos *ordines inquam* statuerat David & Schemuel videns, in stato munere ipsorum:

23 Ut ipsi & filii eorum adstantes portis ad domum Jehovæ, ad domum tentorii per custodias,

24 In quatuor plagas essent janitores; orientem, occidentem, aquilonem, & austrum versus:

25 Et agnati eorum per villas suas *habitantes* venirent septimo quoque die in sua tempora cum illis.

26 Nam in statu munere sunt, quatuor potentissimi janitorū illi Levitæ; & præsunt cubiculis ac thesauris domus Dei:

27 Et circa domum Dei pernoctant: nā illis incumbit custodia, & præsunt aperturæ; & quidem singulo quoque mane.

28 Ex his quoque præsunt instrumentis ministerii: nam *certo* numero inferunt ea, ut *certo* numero depromunt ea.

29 Nam ex illis *aliis* constituti sunt super instrumenta illa, etiam super omnia instrumenta sacra: alii super similam, & vinum, & oleum, & thus, & aromata.

30 (Quamvis ex filiis sacerdotum sint artifices unguenti ex ipsis aromatibus.)

31 Et Matthithia ex Levitis, is est primogenitus Schallumi Korachæi: ex statu munere præsett operi rerum ex cacabo.

32 Item è filiis Kehathitis agnatis ipsorum præsunt panibus dispositionis; ad præparandum unoquoque sabbatho.

33 Porum quoque ipsi sunt musici, primores paternarum *familiarum* inter Levitas in cubiculis *degentes* immunes: qui interdiu & noctu illorum *est versari* in suo opere.

34 Isti primores paternarum *familiarum* inter Levitas, per generationes suas primores; isti *inquam* habitant Jerusalaimis.

35 Gibbone ergo habitaverant pater Gibbonitarum Jehiel, cujus uxori nomen Mahaca:

36 Et filius ejus primogenitus Habdi, deinde Tzur, & Kisch & Baal, & Ner, & Nadab.

37 Et Gedor, & Achio, & Zecharja, & Mikloth,

38 (Qui Mikloth genuit Schimamū) hi erigā ipsi ex adverso fratrum suorum habitaverunt Jerusalaimis cum fratribus suis.

39 Ner autem genuerat Kischum, & Kisch genuit Schaulem. & Schaul genuit Jehonathanem: & Malki-Schuham, & Abinadabum, & Eschbahalem.

40 Filius autem Jehonathanis Merib-Baal: & Merib-Baal genuit Micam.

41 Et filii Micæ, Pithon, & Melec, & Tachreah, & Achaz.

42 Achaz autem genuit Jahram, & Jahra genuit Halemethum, & Hazmavethum, & Zimrin: Zimri autem genuit Moezam.

43 Et Moza genuit Binhā, cujus filius Rephaja, cujus filius Elhasa, cujus filius Azzel.

44 Azzeli autem *fuerunt* sex filii, quorum hæc nomina, Hazrikam, Bocru, & Jschmahel, & Schebarja, & Hobadja, & Chanan: hi filii Azzelis.

CAPUT X.

Schaul propria manu occiditur, & caput ejus ex ade Dagonis ereptum à Jabeschitis sepelitur.

PElischthæi autem præliantibus contra Israelem; fugerunt Israelitæ metu Pelischthæorum, cecideruntque confossi in monte Gilboæ.

2 Ubi assequuti Pelischthæi Schaulem & filios ejus; percusserunt Pelischthæi Jonatharem, & Abinadabum, & Malchischuham filios Schaulis.

3 Ingravescente vero prælio in Schaulem, invenerunt eum jaculantes arcu, timuitque à jaculatoribus.

4 Quapropter quum edixisset Schaul armigero suo, stringe gladium tuum, & transfode

fede me illo, ne veniamet præpudari isti Idolatræ mihi, & noluisset amniger ejus (reverebatur enim vi de eum) accepto scbuli gladio suo irruit in eum.

5 Quod videns armiger ejus mori Schaulem; irruit ipse quoque in suum gladium & mortuus est.

6 Sic mortuo Schaule et tribus filiis ejus, et omnibus domesticis ejus pariter mortuis:

7 Videntes omnes Israelitæ qui *habitabant* circa convallem illam fugisse *Israelitas*, et mortuos esse Schaulem ac filios ejus, derelictis civitatibus suis fugerunt, et venerunt Philisthæi habitarunt in eis.

8 Fuit autem postridie, quum venissent Philisthæi ad spoliandum cadavera; ut invenirent Schaulem et filios ejus prostratos in monte Gilboa.

9 Quæ ubi spoliassent, deportarunt caput ejus et arma ejus: miserunq; in terrâ Philisthæorum circumquaque, ad nunciandum apud terricula sua, et apud populum.

10 Et deposuerunt arma ejus *in* æde deorum suorum; caput vero ejus affixerunt *in* æde Dagonis.

11 Sed audientes omnes *habitatores* Jabeschi Gilhadi, quicquid fecerant Philisthæi Schauli:

12 Surrexerunt omnes viri strenui: et sustulerunt corpus Schaulis et corpora filiorum ejus, intulerunt Jabeschum: et sepelierunt ossa eorum sub quadam quercu Jabeschi, jejunarunt septem diebus:

13 Itaque mortuus est Schaul propter prævaricationem suam qua prævaricatus est contra Jehovam, eo quod non observasset verbum Jehovæ; atque etiam quod consulere Pythonem quæsisset.

14 Quod non requisivisset Jehovam, ideo morte affecit eum, et avertit regnum ipsum ad Davidem, filium Jischai.

CAPUT XI.

Inauguratio & heroes Davidis, ejusque abstinentia.

NAm congregati sunt omnes Israelitæ, ad Davidem Chebronem ut dicerent, Ecce os tuum et caro tua sumus.

2 Etiam antehac etiã quum esset Schaul rex, tu *eras* qui educebas et reducebas Israelem: denique dixit Jehova Deus tuus tibi, Tu pasturus es populum meum Israelem, et tu præfuturus es antecessor populo meo Israeli.

3 Venerunt quoque omnes seniores Israelis ad regem Chebronem quibus cum pepegit David fœdus Chebrone coram Jehova: & unxerunt Davidem in regem super Israelem, secundum verbum Jehovæ per Schemuelem.

4 Profecto autem David cum toto Israele Jeruschalaima, ea *erat* Jebus (nam ibi Jebusæi *erant ex* habitatoribus terræ.)

5 Dixerunt habitatores Jebusi Davidi, Non ex venturus huc: sed cepit David arcem Tzijonis, ea *est* civitas Davidis.

6 Dixerat enim David, Quisquis percusserit Jebusæum primũ, futurus est primarius & princeps: quare cum ascendisset primus Joab filius Tzeruiæ, factus est primarius.

7 Postea habitabat David in ea arce Adcirco vocarunt eam, Civitatem Davidis.

8 Nam exstruxit civitatem ipsam circumquaque: tam munitionem quam circuitum ejus: Joab vero instauravit reliquum civitatis.

9 Ille pergebat David continenter crescere, quia Jehova exercituum erat cum eo.

10 Hi autẽ *sunt* primores robustissimorũ qui *fuerunt* Davidi, qui fortiter se gesserunt cum eo pro regno ejus, & cum toto Israele ad efficiendũ ut regnaret secundũ verbum Jehovæ quod promiserat Israeli.

11 Et *ex* his numerus robustissimorum, qui *erant* Davidi: Jaschobham filius Chachmonitæ primarius tribunorum: hic vibravit hastam suam in trecentos quos confodit, vice una.

12 Post hunc vero Eliazar filius Dodonis Achochitæ: hic *erat* inter hos tres robustissimus.

13 Ipse erat cum Davide Pas-Dammim, quũ essent Philisthæi congregati illuc ad bellũ, ubi *erat* portio agri plena hordei, & populus fugerat a facie Philisthæorum.

14 Stiterunt autem se in medio illius portionis ut liberarent eam, ac percusserunt Philisthæos: sic servavit Jehova conservatione magna.

15 Præterea descendentes tres isti fuere rigintæ primarii è quadam rupe ad Davidem ad speluncam Hadullami: quum castra Philisthæorum metarentur in convalle Raphaorum.

16 Nam David tunc *agebat* in suo propugnaculo: statio autem Philisthæorum tunc ad Beth-Lechemum.

17 Quumque desiderio motus David diceret: ô si quis bibendum daret mihi aquam, è cisterna Beth-Lechemi quæ *est* ad portam!

18 Perruperunt tres isti per castra Philisthæorum, & hausta aquam è cisterna Beth-Lechemi quæ *est* in porta, deportantes attulerunt ad Davidem: quam noluit bibere David, sed effudit eã Jehovæ:

19 Dicebat enim Absit mihi à Deo meo ut faciam hoc an sanguinem virorum istorum bibere in eorum periculum vitæ suæ? nam periculo vitæ suæ attulerunt eam, ideo noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentissimi.

20 Dein de Abischai frater Joabi ipse erat primarius horum trium; hic quoque vibravit hastam suam contra trecentos quos confodit: sed non *fuit ei* nomen inter illos tres.

21 Horum trium supra alios duos honoratissimus; ideo fuit illis princeps: at usque ad illos tres non pervenit.

22 Benaja filius Jehojadæi, filius viri strenui, magnus rebus gestis è Kabtzeele:

hic percussit duos; rubentissimos Moabitarum. Et ipse descendens percussit quendam leonem in medio lacus, tempore nivis.

23 Ipse quoque percussit virum aspectus Ægyptium, virum procerum quinque cubitorum. Cumque in manu ipsius Ægyptii esset hasta, par jugo texentium; descendit ad eum baculo, & arripiens hastam è manu Ægyptii, interfecit eum hasta ipsius.

24 Hæc fecit Benaja filius Jehojadahi: qui erat nominatus inter hos tres robustissimos.

25 Supra triginta eccè honoratus erat, quàm ad illos tres non pervenerit: quàbet & præposuit eum David satellitio suo.

26 Item è robustissimis copiarum; Hasael frater Joabi, Elchanan filius Dodonis è Beth-Lechemo.

27 Schammoth Haroritæ, Chelez Pelonæus.

28 Hira filius Hikkeschi Tekuæus, Abihezer Hanathothæus,

29 Sibcai Chuschathæus, Bilai Achochæus,

30 Maharai Netophatæus, Cheled filius Baanæ Netophatæus.

31 Ithai filius Ribai è Gibba Benjaminitarum: Benaja Pirathonites,

32 Churai ex rivo vallium Gahaschi, Abiel Harbæus,

33 Hazmaveth Bachurimæus, Eljachba Schabalbonites,

34 E filiis Haschemi Gizonitæ Jonathan, filius Schagæ Hararitæ,

35 Achajam filius Sacari Hararita, Eliphal filius Uris,

36 Chepher Mecherathæus, Achija Pelonæus,

37 Chezro Carmelita, Naharai filius Ezbai.

38 Joel frater Nathanis, Mibchar filius Hagri.

39 Trelek Hammonita, Nachrai Berothita armiger Joabi filii Tzeruiæ,

40 Hira Jithræus, Gareb Jithræus,

41 Uria Chitthæus, Zabad filius Achlai.

42 Hadina filius Schizæ Reubenita, principalis Reubenitarum: attamen superiores eo triginta.

43 Chanan filius Maacæ, & Joschaphat Mithnæus.

44 Huzzija Hascharaæus: Schimah & Jehiel filii Chothami Haroheritæ.

45 Jediahael filius Schimri, & Jocha frater ejus Thitzæus.

46 Eliel Hammachavim, & Jeribai, & Joschavia filii Elnahami: & Jithma Moabita:

47 Eliel, & Hobed, & Jahasiel Merzobajani.

CAPUT XII.

Copiæ Davidem sequuntur.

Hi vero *sunt* qui venerant Tziklagum ad Davidem, adhuc exclusum meu Schaulis filii Kischi: qui cum illis robustissimis *fuerunt* adjutores bellorum ejus

2 Armati arcu, dextrorsum & sinistrorsum *promptissimi* fundis *jaculandis* lapidibus arcu: ex agnatis Schaulis è Benjaminitis.

3 Principatus Achiezer, deinde Joasch filii Schemaæ Gibbaæi; & Jeziel & Peleth filii Hazmavethi; & Beraha, & Jehu Hanathothæus.

4 (Ismaeja vero Gibbonita robustissimus inter hos triginta erat, ideoque præerat his triginta) & Jirmeja & Jachaziel, & Jochanan, & Jozabad Gederæus.

5 Eluzai, & Jerimoth, & Bahalja, & Schemarja, & Schephatja Charuphæus:

6 Elkana, & Jischija, & Azareel, & Joëzer, & Jaschobham Korachitæ:

7 Et Jobela, & Zebadja filii Jerochami è Gedore.

8 Etiam è Gaditis secesserunt ad Davidem ad propugnaculum illud in desertum valentes robore, viri militares ad bella ejus, instructi clypeo & cuspide; quorum facies ut facies leonis *erant*, & similes erant capreis in montibus pernicitate.

9 Hezer primus, Obadja secundus, Eliab tertius.

10 Mischmanna quartus, Jirmeja quintus,

11 Hatthai sextus, Eliel septimus,

12 Jochanan octavus, Elzabad nonus;

13 Jirmeja decimus, Machmannai undecimus.

14 Hi è Gaditis primores militiæ, unusquisque in centenos qui minimus, & qui maximus in millenos:

15 Hi *itaque* sunt qui trajecerunt Jardenem mense primo, quamvis exundaret *supra* omnes ripas suas; & fugaverunt omnes *incolas* convallium ad orientem & ad occidentem.

16 Quum autem venirent è Filiis Benjamitis & Jehudæ usque ad illam munitionem ad Davidem:

17 Egressus est David obviam eis; & loquutus dixit eis: Si pacis animo venitis ad me ut juveris me, erit mihi vobiscum animus agnatitis: sed si ad decipiendum, *ne prodituri* hostibus meis, quum non sit iniuria in manibus meis, respiciat Deus majorum nostrorum & reprehendat.

18 Tunc spiritus induit Hamasjam primarium horum tribunorum, *ut diceret*; Tibi David, & comitibus tuis filii Jischai *sit* pax, pax tibi & pax adjuvantibus te, adjuvat enim te Deus tuus: sic suscepit eos David, & constituit eos inter primores turmarios.

19 E Menaschitis autem defecerunt ad Davidem, quando venit cum Pelischthæis contra Schaulem ad prælium, sed non juverunt illos: nam de consilio dimiserunt eum Sarrapæ Pelischthæorum dicendo, Periculo capitum nostrorum deficeret ad dominum suum Schaulem.

20 Quum rediisset Tziklagum, defecerunt ad eum è Menaschitis Hadnach, & Jozabad, & Jediahael, & Michael, & Jozabad,

bad, & Eliihu, & Tzilléchai, qui erant Chiliarchi apud Menaschitas.

21 Hi quoque fuerunt adjumento Davidi adjuncti turmæ ejus, nam valentes robore erant omnes: quapropter fuerunt præfecti in ejus militia.

22 Quin etiam oppotuno quoq; die veniebant ad Davidem ut juvarent eum: donec exercitus *redderetur* magnus ut exercitus Dei.

23 Hi vero numeri primariorum inter expeditos ad militiã venerunt ad Davidẽ Chebronẽs; ut averterent regnum Schaulis ad eum, secundum præfinitum Jehovæ.

24 Filii Jehudæ ferentes clypeum & spiculum; sexies mille octingenti, expediti ad militiam:

25 E filiis Schimhonis valentes robore ad militiam; septies mille centum.

26 E Levitis, quater mille sexcenti:

27 Et Jehojadah qui antecessit erat Aharonitis; & cum eo ter mille septingenti:

28 Et Tzadok adolescens valens robore; & familiæ paternæ ejus principes viginti duo:

29 Item è Binjaminitis agnatis Schauli ter mille: nam adhuc multi illorũ observabant observationem domus Schaulis:

30 Et ex Ephraimitis, vicies mille octingenti, valentes robore, viri nominati per familias paternas suas.

31 Et è dimidia tribu Menaschis, octodecies mille qui expressi erãt nominibus, ut venirent ad constituendũ regẽ Davidem.

32 Et è filiis Jissacaris noscentes scitere tempora, ut nossent Israelitæ quid *sibi* faciendum esset; primores illorum ducenti, quorum omnium fratres ex præscripturo erum *agebant*.

33 E Zebulunitis prodeuntes in militiam, instructi ad bellum omnibus armis bellicis, qui quagies mille: etiam ordinibus servandis *exercitui* integro animo.

34 Et è Naphtalitis præfecti mille: quibuscum clypeati & hastati triccies septies mille.

35 Et è Danicis instructi ad bellum, vicies octies mille sexcenti.

36 Et ex Aschieritis prodeuntes in militiam, ordinem servando bellicum, quadragies mille.

37 Et ex transjardenanis, ex Reubenitis, & Gaditis, atque ex dimidia tribu Menaschis, cum omnibus armis militiæ bellicæ centies vicies mille.

38 Omnes hi viri bellatores ordines agiri servantes, animo integro venerunt Chebronem ad regem præficiendum Davidem toti Israeli: quoniam totius resti Israelitarum animus unus *erat* ad regem constituendum Davidem.

39 *Hi* fuerunt ibi cum Davide diebus tribus, comedentes & bibentes: quia præparaverunt eis fratres eorum.

40 Atque etiam propinqui illorum usq; ab Issacare, & Zebulune, & Naphthali advehebant panes asinis, & camelis, & mulis & bobus, cibum farinam gallatas, & uvapassas, vinum q; & oleum, boves pecudesq; copiose: quia lætitia *erat* in Israele.

CAPUT XIII.

Deportatio arcæ partim felix, partim infelix.

DEinde iniit consilium David cum chiliarchis & centurionibus, omnibusque antecessoribus:

2 Et dixit David toti congregationi Israelis, si vobis bonum & à Jehova Deo nostro *videtur esse*, passim dimittamus ad fratres nostros qui reliqui sunt per omnes regiones Israelitarum, & cum eis *ad* sacerdotes & Levitas per civitates & suburbana eorum; ut congregentur ad nos.

3 Ita divertamus arcã Dei nostri ad nos: nã non requisivimus eã Diebus Schaulis.

4 Dixerunt autem tota congregatio illa, faciendum esse ita: nam recte *videbatur* res illa in oculis totius populi.

5 Co gregavit ergo David ex toto Israele à Schichore Ægypti, usq; qua venis Chamathum; ad deducendum arcam Dei è Kirjath-Jearimis.

6 Quamque ascendisset David cum toto Israele Bahalem *sive* Kirjath-Jearimæ quæ *sunt* Jehudæ, ad deducendum inde arcam Dei Jehovæ insidentis Cerubinis, cujus invocatur nomen:

7 Imposuerunt arcam Dei plaustro novo *deportandam* è domo Abinadabi: Huzza & Achjo ducentibus plaustrum.

8 David autem, & omnes Israelitæ prælætitia gestiebant coram Deo totis viribus, ram canticis quam citharis, & nablis & tympanis, & cymbalis atque tubis.

9 Sed quum venissent ad aream Cidonis usque; exendit Huzza manum suam ad prehendendum arcam, quia dimoverant *eam* boves,

10 Quam ob rem accensus ira Jehova in Huzzam, percussit eum, eo quod extenderet manum suam ad arcam; ita ut moreretur ibi coram Deo.

11 Displicuit autem Davidi, quod irrupisset Jehova irruptione in Huzzam: quapropter vocatus *est* locum illum Ruptura Huzzæ, usque in hunc diem.

12 Et timuit *sibi* David à Deo die illo, dicens; Quomodo introducerem ad me arcam Dei?

13 Neq; abduxit David aream ad se in civitatẽ Davidis; sed curavit ut ea divertaret in domum Hobed-Edomi Gittheï.

14 Confidente aurem arca Dei apud familiam Hobed-Edomi in domo ejus tres menses: benedixit Jehova familiæ Hobed-Edomi, & omnibus quæ *erant* ei.

CAPUT XIV.

Amicitia Davidis cum Chirama, ejus filii & victoria contra Philisthæos.

MIsit autem Chiram rex Tyri legatos ad Davidem; lignaque cedrina, & lectomos, ac fabros lignarios, ad exstruendum ipsi domum.

2 Quum expertus esset David à Jehova stabiliri se in regem super Israelem: quia sursum extollebatur regnum ejus, propter populum ipsius Israelem.

3 Accepit deinde David adhuc uxores Jeruschalaimis; genuitque David adhuc filios & filias.

4 Atque hæc *sunt* nomina eorum qui nati sunt ei Jeruschalaimis; Schammuah, & Schobab, Nathan, & Schelomo;

5 Item Jibchar, & Elischua, & Elpelet,

6 Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah,

7 Et Elischamah, & Beheljadah, & Elpheletum.

8 Audientes autem Philisthæi unctum esse Davidem in regem super omnem Israelem, ascenderunt omnes Philisthæi ad quærendum Davidem: quod audiens David processit ante eos.

9 Quum enim Philisthæi venissent, & diffusi essent per convallem Raphaæorum:

10 Consuluerat David Deum dicendo, An ascensurus sim contra Philisthæos; & tradituras eas eos in manum meam? & ediderat ei Jehova, Ascende, nam tradituras tuas eos in manum tuam.

11 Ascendentibus itaque illis Baal-Peratzimæ, percussit eos ibi David, ac dixit David; Rupit Deus inimicos meos manu mea, ut eruptione aquarum: idcirco vocant nomen loci illius Baal-Peratzim.

12 Nam dereliquerant ibi deos suos: qui, edicente Davide, exusti sunt igne.

13 Pergentes autem iterum Philisthæi, diffusi erant in ea convalle.

14 Quum consuleret iterum David Deum, edixit ei Deus, Ne ascendito post eos: divertе ab eis, postea aggredieris eos ex adverso mororum.

15 Et cum audieris sonum quendam incessus in cacuminibus mororum, tunc prodeas in prælium: prodierit enim Deus ante te ad percutiendum castra Philisthæorum.

16 Itaque fecit David quemadmodum præceperat ei Deus: & percusserunt castra Philisthæorum inde à Gibbone Gezerum usque.

17 Ita ablit fama Davidis per omnes regiones; & Jehova indidit merum ejus omnibus gentibus.

CAPUT XV.

David exstructo domo arcam comitatur, & à Michala contemnitur.

QUum sibi fecisset ædes David domo in civitate sua; & parato loco arcæ Dei, retendidit ei tentorium:

2 Tum dixit David, Non sunt levari arcam Dei nisi Levitæ: quia ipsos elegit Jehova ad ferendum arcam Dei, & ministrandum ei usque in seculum.

3 Itaque congregans David omnes Israelitas Jeruschalaimæ: ad deducendum arcam Jehovæ, in locum ejus quem paraverat ei:

4 Collegit David filios Aharonis & Levitas istos.

5 E filiis Kehathi; Urielem principem, & agnatos ejus centum viginti:

6 E filiis Merari; Hasajam principem, & agnatos ejus ducentos viginti:

7 E filiis Gerschomi; Joëlem principem & agnatos ejus centum triginta:

8 E filiis Elizaphanis; Schemahjam principem, & agnatos ejus ducentos:

9 E filiis Chebronis; Elielem principem, & agnatos ejus octoginta.

10 E filiis Huzzielis: Hammindabum principem, & agnatos ejus centum duodecim.

11 Tunc vocavit David Tzadokum & Ebjatharem Sacerdotes; ac Levitas istos Urielem, Hasajam, & Joëlem, & Schemahjam, & Elielem, & Hammindabum:

12 Et edixit eis, Vos primarii paternarum familiarum inter Levitas, sanctificate vos ipsos & agnatos vestros, ut deportetis arcam Jehovæ Dei Israelis in *locum quem* præparavi ei.

13 Quia principio vos non *fecistis hoc*, irrupit Jehova Deus noster in nos, quum non requireremus eum rite.

14 Itaque sanctificaverunt se Sacerdotes ac Levitæ, ad deportandum arcam Jehovæ Dei Israelis:

15 Et tulerunt Levitæ arcam Dei, quemadmodum præceperat Mosche ex verbo Jehovæ, humero suo vectibus sibi impositam.

16 Edixit quoque David principibus Levitarum; ut instituerent agnatos ipsorum muficos cum instrumentis muficis, nablis, citharisque ac cymbalis: resonaturos extollendo vocem cum lætitia:

17 Instituerunt ergo Levitæ illi Hemanem filium Joëlis, & ex cognatis ejus Asaphum filii Berechjæ, & è Meraritis cognatis suis Ethanem filium Kuschajæ:

18 Et cum ipsis cognatos ipsorum secundanos; Zecarjam, Benem, & Jahaz'elem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Hunnam, Eliabum, & Benajam, & Maasejam, & Mattithjam, & Eliphelem, & Miknejam, & Hobed-Edomum, ac Jehielem janitores.

19 Ac musici quidem isti, Heman, Asaph & Ethan, cymbalis chalybeis resonabant:

20 Et Zecharja, & Hazziel, & Schemiramoth, & Jechiel, & Hunni, & Eliab, & Maasejа, & Benaja, cum nablis acutæ symphoniæ:

21 Matthithja vero, & Eliphele, & Miknejа, & Hobed-Edom, & Jehiel, & Asazja; cum citharis gravi symphoniæ præerant.

22 At Cenanja princeps Levitarum quibus *incumbebat* munus portandi, erudiebat de munere portandi, quia peritus erat.

23 Berechja autem, & Elkana janitores adstantes arcæ:

24 Et Schebanja, & Josaphat, & Nethaneel, & Hamasai, & Zecarja, & Benaja, & Eliezer Sacerdotes clangentes tubis anteibant arcæ Dei: postea Hobed-Edom, & Jechiæ janitores *sequebantur* arcam.

25 Deinde erat David cum senioribus Jisraelis & Chiliarchis; procedentibus ad deducendum arcam fœderis Jehovæ è domo Hobed-Edomi cum lætitia.

26 Erat autem, cum levaret Deus Levitas gestantes arcam fœderis Jehovæ; ut sacrificarent septenos juvencos & septenos arietes.

27 Ita David paludatus pallio byssino, & omnes Levitæ gestantes arcam, & musici atq; Cenanja qui princeps erat muneris portandi, musicam exercentes (David autem impositum *erat* amictuum lineum)

28 Denique omnes Jisraelitæ deducebant arcam fœderis Jehovæ cum clangore & sono buccinæ, tubisque, ac cymbalis: resonantes nablis & citharis.

29 Fuit autem, arca fœderis Jehovæ ingrante in civitatem Davidis, quum Michal filia Schaulis prospectans per quandam senestram videret regem Davidem saltantem & gestientem, ut spernaret eum eum animo suo.

CAPUT XVI.

Arca in Tabernaculo sedaris constituta, canitur Psalmus CXV. & Ps. LXIX.

QUum itaque intulissent arcam Dei, & statuissent eam intra tentorium illud, quod tetenderat ei David; obtulerunt holocausta & eucharistica coram Deo.

2 Deinde postquam absolvisset David offerre holocaustum & eucharistica; benedixit populo in nomine Jehovæ.

3 Et impertitus est unicuiq; Jisraelitæ, tam viris quã mulieribus; viritim tractã panis unã, & frustũ carnis, & lagenã *vini*.

4 Tunc disposuit coram arca Jehovæ è Levitis ministros; tam ad prædicandum quam ad celebrandum & laudandum Jehovam Deum Jisraelis:

5 Asaphum primarium & secundum ab eo Zecarjam; Jehielem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Matthithiam, & Eliabum, & Benajam, & Hobed-Edomum & Jehielem cum instrumentis nabliorum & cum citharis (Asaph autem cymbalis resonabat.)

6 Benajam vero & Jachazielem Sacerdotes; cum tubis jugiter coram arca fœderis Dei.

7 Tunc eodem die tradidit David primum *hunc psalmum* ad celebrandũ Jehovam; in manũ Asaphi & cognatorũ eius.

8 Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus.

9 Canite ei, psallite ei, confabulamini de omnibus mirabilibus ejus.

10 Laudibus vos efferte in nomine sancto ejus, lætetur animus quærentium Jehovam.

11 Requirite Jehovam & robur ejus: quærite faciem ejus jugiter.

12 Recordamini mirabilium ejus quæ fecit, prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.

13 O semen Jisraelis servi ejus: filii Jakobi electi ejus.

14 Hic *est* Jehova Deus noster: in tota terra judicia ejus *sunt*.

15 Recordamini in seculum fœderis ejus; in mille ætates verbi quod præcepit:

16 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti ejus *cum* Jitzchako:

17 Quod stabilivit etiam Jakobo in statutum, Jisraeli in fœdus perpetuum;

18 Dicens, Tibi dabitur sors terram Cenaanis: funiculum possessionis vestræ:

19 Quum eletis homines pauci, plane pauci, & inquilini in ea.

20 Nam ibatur à gente in gentem, & à regno in populum alium.

21 Non permisit cuiquã opprimere eos: etiã reprehendit propter eos reges, *dicens*:

22 Ne attingitote unctos meos, & prophetas meos ne afflicitote malo.

23 Canite Jehovæ tota hæc terra: annunciate de die in diem salutem ejus:

24 Narrate in gentibus gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus:

25 Nam magnus Jehova, & laudandus valde, & reverendus *est* supra omnes deos.

26 Quia omnes dii populorum sunt idola: Jehova vero cœlos fecit;

27 Decor & majestas coram eo, robur & gaudium in loco ejus.

28 Cedite Jehovæ familiæ populorum: cedite Jehovæ gloriam & robur:

29 Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus: afferte munus & venite in conspectum ejus: incurvate vos *honorem habentes* Jehovæ in decore sanctitatis.

30 Formidate à conspectu ejus tota terra: Etiam stabilietur orbis habitabilis ne dimoveatur.

31 Lætabuntur cœli & exsultabit terra; ac dicent in gentibus, Jehova regnat.

32 Perstrepet mare & quod ipsum implet, exsultabit ager & quicquid in eo *est*.

33 Tunc cantabunt arbores sylvæ; ob præsentiam Jehovæ, quum adveneris ad judicandam terram.

34 Celebrate Jehovam, quoniam bonus *est*; quoniam in seculum benignitas ejus:

35 Et dicite, Serva nos Deus salutis nostræ, & congrega nos, & libera à gentibus, ad celebrandum nomen sanctum tuum, & laudationibus tuis mendandum nos in laude tua:

36 Benedictus Jehova Deus Jisraelis à seculo usque in seculum: tum dixerunt omnis populus, Amen, & laudem Jehovæ.

37 Reliquit autem ibi *David* coram arca fœderis Jehovæ Asaphum & cognatos ejus; ad ministrandum coram arca jugiter, prout opus erat in diem quotidie;

38 Et Hobed-Edomum & *Chosam* cum tribus

familibus ipsorum sanctificata sint, Hobed-Edom, inquam, filium Jeduthunis & Chosam in janitores.

39 Tradolum vero Sacerdotem, & cognatos ejus Sacerdotes coram tabernaculo Jehovæ, in excelso quod erat Gibeone:

40 Ad offerendum holocausta Jehovæ in altari holocausti jugiter quolibet mane & vespere: & ad *præstandum* quicquid scriptum est in lege Jehovæ quod imperavit Israeli:

41 Et cum eis Hemanem, & Jeduthunem, & reliquos selectos qui expressi sunt nominibus; ad celebrandum Jehovam, quoniam in seculum *est* benignitas ejus;

42 Penes ipsos autem Hemanem, & Jeduthunem, tubas & cymbala pro resonantibus, & instrumenta musica Dei: filios vero Jeduthunis ad januam.

43 Deinde abierunt totus populus quisque domum suam: reversus autem est David ad benedicendum domui suæ.

CAPUT XVII.

Cogitanti Davidi ædificare domum Domino promittitur filius qui illam ædificabit, unde gratias agit.

Fuit autem, quum desideret David domui suæ; ut diceret David Nathani prophetæ, Ecce ego habito in domo cedrina, dum arca fœderis *habitat* sub pellibus.

2 Dixit vero Nathan Davidi, Quicquid *est* in animo tuo fac; nam Deus ipse tecum *est*.

3 Sed fuit nocte illa, ut ederetur verbum Dei ad Nathanem, dicendo:

4 Abi ut dicas Davidi servo meo Hæc ait Jehova: Tu non ædificaturus es mihi domum illam quam inhabitem.

5 Quum non habitarē in ædē ulla, inde à tempore quo adduxi Israelem usq; in diem hunc, sed eram de tentorio in tentorium *transi*, eramq; extra tabernaculum.

6 Quocunq; ivissem in toto Israele; an quicquam loquutus sum ullī judicum Israelis, quibus præceperam ut pascerent populum meum dicendo; Quare non ædificasti mihi domum cedrinam?

7 Nunc ergo sic dicito servo meo Davidi, Hæc ait Jehova exercituum, Ego assumsi te ex ipsa caula, à sequendo grege, ut gubernares populo meo Israeli:

8 Et fui tecum quocunque ivisti, exscidique omnes inimicos tuos à facie tua: ut comparatum tibi nomen par nomini magnorum qui *fuerint* in terra;

9 Disponam locum populo meo Israeli, & plantans eum, ut habitet in loco suo, ac non commoveatur amplius: neque pergant iniquitati deciti terere eum quemadmodum prius.

10 Verum ex quo tempore mandaris instituxi judices super populum meum Israelem, & depressi omnes inimicos tuos; prodicavi tibi, domum ædificaturum tibi Jehovam;

11 Et fore, compleris diebus tuis ad abeundum cum patribus tuis; ut excitem semen tuum post te, quod erit è filiis tuis, & stabiliturum regnum ejus.

12 Ipse ædificabit mihi domum & stabiliam solium ejus usque in seculum.

13 Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium: benignitatem vero meam non amovebo ab illo, quemadmodum amovi ab eo qui fuit ante te:

14 Sed constituam eum in domo mea & in regno meo usque in seculum; & solium ejus erit stabile usque in seculum.

15 Secundum omnia verba hæc, & secundum totam visionem hanc: sic alloquutus est Nathan Davidem.

16 Itaque ingressus rex David restitit coram Jehova, ac dixit, Quis *sum* ego, Jehova Deus, & quæ *est* familia mea, quod deduxis me eo usque?

17 Et parum visum est hoc in oculis tuis, Deus, adeo ut loquutus sis de familia servi tui in longinquum: & prospexeris mihi secundum ratiocinium humanum de hac excellentia; Jehova Deus.

18 Quid perget adhuc David *loqui* apud te de honore *quo honoras* servum tuum; cum tu servum tuum cognoscas?

19 Jehova propter Servum tuum; & secundum animum tuum præstas totam hanc rem maximam; notas faciendo omnes res istas magnas.

20 (Jehova, non *est* par tibi, imo non *est* Deus præter te) omnino prout audiverimus auribus nostris.

21 Quæ ergo *est*, sicut populus tuus Israel, gens ulla in terra; ad quam redimendum sibi in populum iverit Deus, ad comparandum nomen tibi rerum maximarum, & reverendarum suspiciendarum, expellendo à facie populi tui, quem redemisti ex Ægypto, gentes?

22 Nam reddidisti populum tuum Israelem tibi populum usque in seculum; & tu Jehova *es* illis in Deum.

23 Nunc ergo, Jehova, verbum illud quod promisisti servo tuo & familiæ ejus, statum sit usque in seculum: & fac quemadmodum dixisti;

24 Ut quum stabitum erit, magnificetur nomen tuum usque in seculum, dicendo, Jehova exercituum Deus Israelis *est* Deus Israeli; & domus Davidis servi tui stabilis *sit* coram te.

25 Tu enim, Deus mi, revelasti in aurem servi tui, te ædificaturū ipsi domū: ideirco judicavit servus tuus orandū esse coram te.

26 Quapropter nunc, Jehova, tu ipse *es* Deus & promisisti servo tuo boni istud:

27 Et nunc, inquam, *quum* placuerit tibi benedicere domui servi tui, ut sit in seculum coram te; quia tu Jehova benedixisti, *sit* igitur benedicta in seculum.

CAPUT XVIII.

Regalia Davidis & tributa gentibus imposita, ejusque officiarii.

Fuit autem posthæc, ut percuteret David Philistæos deprimeretq; eos; & acciperet

acciperet Gathum & villas ejus è manu Philistæorum.

2 Percussit etiam Moabitas; fueruntque Moabitæ Davidi servi, afferentes munus.

3 Percussit quoque David Hadar-Hezerem regem Tzobæ in Chamath: quum proficisceretur *David* ad injiciendam manum suam versus flumen Euphratem:

4 Cepitque David ab eo mille currus, septies mille equites, & vicies mille viros pedites: & succidit David suffragines omnium curulium equorum, reliquum fecit ex eis ad centum currus.

5 Venerant autem Syri Damasceni ad juvandum Hadar-Hezerem regem Tzobæ: quapropter percussit David è Syris viginti duo millia virorum.

6 Imposuitque David *stationarios* Syriæ Damascenæ, & fuerunt Syri Davidi servi, afferentes munus: servabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

7 David autem accepit umbones aureos, qui *erant* penes servos Hadar-Hezeris; & attulit Jerusalaimam.

8 Et Tibchatha quoq; & è Cune civitatibus Hadar-Hezeris accepit David æris quamplurimi; ex quo fecit Schelomo lacum æneum & columnas cum instrumentis æneis:

9 Quumque audiret Tohu rex Chamathæ, Davidem percussisse totas copias Hadar-Hezeris regis Tzobæ:

10 Misit Hadoramum filium suum ad regem Davidem, ad rogandum eum de prosperitate, & ad benedicendum ei, eo quod præliatus contra Hadar-Hezerem percussisset eum (nam Hadar-Hezer bella gerebat contra Tohu) cum quibuslibet instrumentis aureis, argenteisque, ac æreis.

11 Etiam hæc consecravit rex David Jehovæ, cum argento & auro quod abstulerat ab omnibus gentibus illis; ab Edomæis, & à Moabitis, & à Hammonitis, & à Philistæis, & à Hamalekitis.

12 Abischai etiam filius Tzeruiæ percussit Edomæos, in valle Salis, octodecim millia.

13 Adeo ut disponeret in Edomæa stationarios, & essent omnes Edomæi servi Davidi: servabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

14 Regnabat itaque David super totum Israelem, eratque exercens judicium & justitiam in toto populo suo.

15 Joab autem filius Tzeruiæ præerat militiæ; & Jehoschaphat filius Achiludi à memoria:

16 Et Tzadok filius Achitubi atq; Abimelec filius Ebiathari Sacerdotes; Schavscha autem scriba:

17 Et Benaja filius Jehoiadahi præerat Cerethæis & Pelethæis: filii denique David primarii, ad manum regis.

CAPUT XIX.

David ultiscitur injuriam sibi illatam à rege Hammonitarum.

Evenit quoque postea, mortuo Nahascheneque Hammonitarum, quum regnaret filius ejus pro eo:

2 Ut diceret David, Exercebam benignitatem erga Chanunem filium Nachaschi, quia exercuit pater ejus erga me benignitatem; & misit ret David legatos ad consolandum eum de patre ejus: venitque; servi Davidis in regionem Hammonitarum ad Chanunem, ut consolaturus eum.

3 Dicentibus autem principibus Hammonitarum Chanuni, An honore afficere *videtur* David patrem tuum in oculis tuis: quia misit tibi consolatores? an non ad perscrutandum, & ad evertendum, & ad explorandum terram hanc venerunt servi illius ad te?

4 Accipiens Chanun servos Davidis, rasit eos & præcidit vestes eorum per medium usque ad summas coxendices: & remisit eos.

5 Quod quum abeuntes *quidam* indicassent Davidi de hominibus illis, misit obviam eis, erant enim homines illi valde pudore suffusi: ediditq; rex, Considete Jerichunte, donec reflorescat barba vestra ut revertamini.

6 Videntibus itaq; Hammonitis ipsos se fœtidos reddidisse apud Davidem: misit Chanun cum Hammonitis mille talenta argenti ad mercede conducendum sibi è Syria Interramni, & è Syria Mahachæ, & è Tzoba, currus & equites.

7 Itaq; mercede conduxerunt sibi triginta duo millia *peditum*, currus & regem Mahaæ cum populo suo, qui venientes castrametati sunt in conspectu Medebæ: Hammonitæ quoque congregati è civitatibus suis, venerunt in bellum.

8 Quod audiens David, misit Joabum cum toto exercitu, robustissimos quosque.

9 Egressi autem Hammonitæ instruxerant aciem *ad* portam civitatis illius: reges vero qui venerant, erant seorsim in agro.

10 Quamobrem videns Joab obversum esse contra se aciem à fronte & à tergo; selectos ex omnibus lectissimis in Israele instruxit adversus Syros.

11 Residuum vero populi tradidit in manum Abischai fratris sui, quod instruxerunt adversus Hammonitas:

12 Ac dixit, Si robustiores erunt me Syri, ut sis mihi auxilio: quod si Hammonitæ robustiores erunt te, veniam auxilio tibi.

13 Confirmate, imo confirmemus nos pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri: Jehova autem quod bonum *videtur* in oculis suis faciet.

14 Tum accedente Joabo & populo qui erat cum eo contra Syros in prælium; fugerunt à facie ejus:

15 Hammonitæ vero videntes fugisse Syros, fugerunt ipsi quoque à facie Abischai fratris illius, & ingressi sunt civitatem illam: dein de venit Joab Jerusalaimam.

16 Sed videntes Syri se plaga affectos fuisse coram Israele; misisse legatos: eduxerunt Syros qui degunt trans flumen; Schophach

Schophaco principe militiæ Hadar-Hezeris præeunte illis.

17 Quod quũ nunciaretur Davidi, congregato toto Israele, trajecit Jardenem, veniitq; ad eos, ut instrueret contra eos *aciem*: & postquã instruxisset David contra Syros aciem, pugnabant sunt contra eum,

18 Sed fugerunt Syri à facie Israelis; & occidit David è Syris septies mille equites curules, & quadragies mille viros pedites: Schophacum quoque principem militiæ illius affecit morte.

19 Quo proprer ut viderunt servi Hadar-Hezeris se plaga affectos esse ante Israel, ut, pacem incuntes cum Davide servierunt ei: neque voluerunt Syri auxilio esse Hammonitis amplius.

CAPUT XX.

David cædit Hammonitas, Philistheos & gigantẽ quendã famos habentẽ digitos.

DEinde fuit, tempore vertentis anni, quo tempore prodeunt reges; ut duceret Joab copias militares, & perderet regionem Hammonitarum, venientesque obtideret Rabbam, desidente Davide Jerusalaimi: tandem percussit Joab Rabbam, & destruxit eam.

2 Et ablumsit David coronam regis eorum à capite ejus, quam invenit *esse* ponderc talenti auttei, & lapides pretiosos in ea, quæ imposita fuit capiti Davidis; prædamq; civitatis detulit multam valde:

3 Populum vero qui in ea *erat* eductum direcuit serra, & tribulis ferreis, ac securibus; & sic fecit David omnibus civitatibus Hammonitarũ: deinde reversus est David cum toto populo Jerusalaimam.

4 Fuit quoq; postea quum perstaret prælium ad Gezerem contra Philisthæos: *ut* tunc percuteret Sibœai Chusthathæus Sippaium è nati cujusdam gigantis, & deprimerentur *illi*.

5 Ibidem fuit adhuc prælium cõtra Philisthæos, ubi percussit Elchanan filius Jabiris Lachmin fratrem Goliathi Gittæi, cujus hastile *erat* par jugo texrorum.

6 Item fuit adhuc bellum ad Gathum: erarque quidam procerus, cujus digiti seni erant viginti quatuor, & ipse quoque natus erat eidem giganti,

7 Quem, quum probro afficeret Israelem, percussit Jehonathan filius Schimeæ fratris Davidis.

8 Isti edi; sunt gigarti eidem Gathi: qui ceciderunt manu Davidis, & manu servorum ejus.

CAPUT XXI.

David, authore diabolo, numerant populum, punitur divinitus peste triduana, quam pro gladio & fame fulegerat.

INstans autem adversarius contra Israelem; incitavit Davidem ad numerandum Israelem.

2 Quamobrem edixit David Joabo & præfectis populi; Ite, numerate Israelitas à Beerschebaeo Dan usque, deinde afferte ad me ut cognoscam numerum eorum.

3 Et quamvis diceret Joab, Adjiciat Jehova populo suo quotquot sunt, centuplũ; an nõ, domine mi rex, omnes *sunt* domino meo servi? cur quæreret istud dominus meus? cur esset ad dandã reatum Israeli?

4 Tamen verbum regis prævaluit apud Joabũ: quare egressus Joab obivit rotum Israelem, deinde venit Jerusalaima.

5 Ubi dedit Joab numerum census populi Davidi; erant autem omnium Israelitarum undecies centies mille viri stringentes gladium; Jehudæ vero quadringenties septuagies mille viri, stringentes gladium.

6 Levin autem & Binjaminem non numeravit inter illos; quod abominandum videretur verbum regis Joabo.

7 Quum ob causam qui videretur malum in oculis Dei, percussit Israelem.

8 Et dixit David Deo, Peccavi valde quod feci rem istam: sed nunc aufer quæso iniquitatẽ servi tui, nam stulte egi valde.

9 Alloquutus autem est Jehova Gadem videntem Davidis, dicendo:

10 Abi ut alloquaris Davidem dicendo, Ita ait Jehova; Tria ego propono tibi: delige tibi unum ex eis quod faciam tibi.

11 Veniens ergo Gad ad Davidem; dixit ei, Sic ait Jehova, Accipe tibi:

12 An triennii famem; aut trimestre quo consumaris ob præsentiã hostis tuorum, gladio inimicorum adsequente; aut triduum, quo gladius Jehovæ ac pestis in terra hac & angelus Jehovæ perdat in toto termino Israelis. *accipe*: nunc itaque vide quid rei sim respoosurus ei qui misit me.

13 Dixit vero David Gadi, Angustia *est* mihi valde: incidam quæso in manũ Jehovæ, nam magnæ *sunt* miserationes ejus valde, in manum autem hominis ne incidam.

14 Itaque posuit Jehova pestem in Israele; qua ceciderunt ex Israelitis septuagies mille viri.

15 Miserat autem Deus angelum Jerusalaimam ad perdendum eã; sed quum eo perdente respiceret Jehova, & pœniteret eum istius mali, edixit angelo perdenti, Satis *est* jam remitte manum tuam: angelus vero Jehovæ stabat apud aream Ornanis Jebusæi.

16 Tum David sublatis oculis suis vidit angelum Jehovæ stantem inter terram & cœlum, cum gladio suo stricto in manu sua, extenso contra Jerusalaimam: ideoq; procidit David, & Seniores, tecti cilicio in faciem suam:

17 Et dixit David Deo, An non edixi numerari populum, & ego is sum qui peccavi & omnino male feci? hæ autem oves quid fecerunt? Jehova, Deus mi, fit quæso manus tua contra me, & contra domum patris mei mearum; at contra populum tuum ne *sit* ad *affligendum* plaga.

18 Tum angelus Jehovæ edixit Gadi, dicendũ Davidi; ut ascenderet David ad stationẽ altaris Jehovæ in area Ornanis Jebusæi.

19 Ascendit

19 Ascendit itaq; David secundũ verbũ Gadi, quod ediderat nomine Jehovæ.

20 Quumque aversus Ornan viso angelo, & quatuor filii ejus cum eo se continerent abditos (Ornan autem triturabat triticum)

21 Venit David usque ad Ornanem: sed intuitus Ornan ubi vidit Dauidem, egressus ex area sua incurvavit se *habens honorem* Davidi facie in terram *demissa*.

22 Dixit vero David Ornani, Da mihi locum huius areæ, ut exstruam in eo altare Jehovæ: pecunia justa da illum mihi ut cohibeatur plaga hæc à populo.

23 Dixerũt vero Ornane Davidi, Accipe tibi, & faciat dominus meus rex quod bonum *videtur* in oculis suis: vide, dono hos boves ad holocaustũ, & has tribulas ad ligna, & triticum hoc ad munus, & hoc totum dono;

24 Dixit rex David Ornani, Nequaquam, nam omnino emturus sum justa pecunia: quia non offeram quod tuum *est* Jehovæ, aut offeram holocaustum gratis.

25 Appendit itaque David Ornani pro loco illo, siclos aureos pondere *justo* sexcentos.

26 Deinde exstruens ibi David altare Jehovæ, obtulit holocaustũ & eucharistiæ, & invocato Jehova, exaudivit eũ igne cœlitus *demisso* super altare holocaustũ.

27 Edixitq; Jehova angelo; qui reposuit gladium suum in vaginam ejus.

CAPUT XXII.

David instruit Schelomonẽ & proceres

TEmpore illo videns David Jehovam exaudivisse ipsum in area Ornanis Jebusæi, quum sacrificasset ibi:

2 (Tabernaculũ autẽ Jehovæ quod fecerat Moscheen in deserto, & altare holocausti tempore illo *erat* in excelso Gibhone:

3 Neq; poterat David ire ante ipsum ad requirendum Deum; eo quod territus esset meru gladii angeli Jehovæ)

Cap. 22.

4 Dixit David, Hic *est* locus Jehovæ Dei & hic *locus* altaris ad holocaustum pro Israele.

5 Quapropter edixit David ut cõgregarẽt peregrinos qui *erant* in terra Israelis; quos constituit latomos, ut caderent lapides cæduos, ad ædificandum domum Dei.

6 Ferrum quoque copiose in clavos, in valvas portarum, & in catenationes paravit David: atque *eas* copiose *adeo ut* non *esset* pondus:

7 Demiq; ligna cedrina adeo ut non *esset* numerus: nam adduxerant Tzidonii & Tyrii ligna cedrina copiose ad Davidem.

8 Dicebat enim David, Schelomo filius meus puer *est* ac tener; domus vero illa ædificanda Jehovæ & magna facienda est summe ad nomen & quidẽ ornatissimum *obtinendum* apud omnes terras; comparabo iam ei: comparavit itaque David copiose *illa* ante mortem suam.

9 Deinde vocavit filium suum Schelomonem; ut præciperet ei de ædificanda domo Jehovæ Deo Israelis:

10 Dixitq; David Schelomoni, Fili mi, *quod ad* me, erat mihi in animo ædificandi domum nomini Jehovæ Dei mei:

11 Sed editum est mihi verbum Jehovæ, dicendo, Sanguinem copiosum effundis, & bella magna geris; non ex ædificaturus domum nomini meo, quia sanguinem multum effundis in terram coram me.

12 Ecce filius editus tibi, is futurus est quietus, quum quietem dedero ei ab omnibus inimicis ejus circumquaque: nam Schelomo erit nomen ejus, etiam pacem & tranquillitatem disponam in Israele diebus ejus.

13 Is ædificaturus est domum nomini meo, idemq; mihi futurus in filium, & ego ei in patrem; & firmabo solium regni ejus super Israelem usque in seculum.

14 Nunc, fili mi, futurus est Jehova tecum: quandoquidem prosperaberis ut ædifices domum Jehovæ Dei tui, quemadmodum loquutus est de te.

15 Verumtamen det tibi Jehova intellectum & prudentiam, quum mandatis instruet te super Israelem: idque ut observes legem Jehovæ Dei tui.

16 Tunc prosperaberis, si observando facies statuta & judicia quæ præcepit Jehova Moschi de Israele: confirmare & fortis esto, ne timeto, neq; consternator.

17 Ecce autem in afflictione mea paravi ad domum Jehovæ auri talenta centies mille, & argenti decies centies mille talenta; æri autem & ferro non *est* pondus, quia copiosum est; ligna etiam & lapides paravi, supra quæ adjecturus es.

18 Penes te vero sunt copiosi opifices, cæsores & artifices ex lapide & ligno, & quidem omnes periti in unaquaque arte.

19 Auro, argento, & æri, ac ferro non *est* numerus: agedum fac, nam futurus est Jehova tecum.

20 Deinde præcepit David omnibus principibus Israelis, ut juvarent Schelomonem filium suum, *dicens*;

21 An non Jehova Deus vester vobiscum *est*, qui dedit vobis quietem circumquaque? nam tradidit in manum meam habitatores hujus terræ; & subjectimus ipsam terram coram Jehova, & coram populo ejus.

22 Nunc adhibete cor vestrum & animum vestrum ad requirendum Jehovam Deum vestrum: ideoq; agite ædificate sanctuarium Jehovæ Dei, ad inferendum arcam fœderis Jehovæ, & instrumenta sacra Dei in domum quæ ædificata fuerit nomini Jehovæ.

Cap. 23.

23 Nam quum David senuisset, & satur esset dierum; constituit regem Schelomonem filium suum super Israelem.

CAPUT

CAPUT XXIII.

David senex, designato in regem Salomone, numerationem Levitarum officia designat.

QUum autem congregasset *David* omnes principes Israelitarum, & Sacerdotes ac Levitas:

2 Numerati sunt Levitæ à nato triginta annos & deinceps: quorum fuit numerus per capita eorum, triginta octo millia virorum.

3 Ex his, qui præessent operi domus Jehovæ vicies quater mille *erant* & moderatores ac judices series mille.

4 Et quater mille janitores; ac quater mille laudantes Jehovam, instrumentis quæ feci, *inquit*, ad laudandum.

5 Distribuit autem eos David distributionibus, secundum filios Levi, in Gerschonitas, Kehachitas, & Meraritas.

6 & Gerschonicis erat Lahdã & Schimhi.

7 Posterorum Lahdanis, quæsque primarius Jechiel, & Zethams, & Joel, tres:

8 Et posterorum Schimhi, Schelamith, & Chaziel, & Haram, tres: hi erant primores patrum familiarum Lahdanis.

9 Posteri autem Schimhi, Jachad, Ziza, & Jehusch, ac Beriha: hi quatuor *erant* posteri Schimhi.

10 Erat vero Jachad primarius, & Ziza secundanus: ac Jehusch, & Beriha, quia non multos habebant liberos, fuerunt in familia paterna recensionis unius.

11 Filii Kehathi, Hamram, Jitzchar, Chebron & Huzziel quatuor.

12 Filii Hamrami, Aharon & Mosche: separatus autem fuit Aharon ad sanctificandum rem sanctam sanctarũ, ipse & filii ejus usq; in seculum, ad adolendũ coram Jehova ad ministrandum ei, & ad benedicendum in nomine ejus usq; in seculum.

13 Ipsius vero Moschis viri Dei, filii accensentur tribui Leviticæ.

14 Filii Moschis, Gerschõ, & Eliezer.

15 Filiorũ Gerschõi, Schebuel primarius.

16 Fuerunt autem posteri Eliezeri *sub* Rechabja primario: neq; erant Eliezeri filii alii, sed posteri Rechabiæ multiplicati sunt summe.

17 Filii Jitzcharis, Schelomith primarius.

18 Filiorum Chebronis; Jerija primarius, Amarja secundanus, Jachaziel tertianus, & Jekamham quartanus.

19 Filii rum Huzzielis Mica primarius, & Jischia secundanus.

20 Filii Merari, Machli & Muschi: posteri Machli, Eleazar & Kisch.

21 Quum autem mortuus esset Eliazari non esset filii, sed filiæ; duxerunt eas filii Kischi cognati earum.

22 Filiorum Muschi; Machli, & Heder, & Jeremoth, tres *primarii*.

23 Hi sunt Levitæ per familias paternas suas, primarii paternarũ familiarum cum numeratis ipsorũ, pro numero nõminum virorum, operantes in ministerio domus Jehovæ à nato viginti annos & deinceps.

24 Quum dixisset David, Quietem dedit Jehova Deus Israelis populo suo, ut habiter jerusalaimis usque in seculum:

25 Atque etiam Levitis; non est portandum tabernaculum & ulla instrumenta ejus in ministerium ejus.

26 Nam in actis Davidis posterioribus numerus Levitarum fuit horum *nempe* à nato viginti annos & deinceps.

27 Constitutio autem eorum erat, ut *essent* ad manum filiorũ Aharonis in ministerio domus Jehovæ, præsecti atriis & apothecis, & purgationi cujusque rei sanctæ, ac operi ministerii domus Dei:

28 Id est, panis dispositionis, & similæ in munus, & in lagana azyma, & in ea quæ sunt cacabo; & in bullata: item cuique mensuræ, & dimensioni.

29 Item ut starent unicuiq; mane ad celebrandum & ad laudandum Jehovam: & similiter vespere:

30 Item omni oblationi holocaustorum Jehovæ, in singula sabbatha, in novilunia, & in statas tempora numero *certo* prout ratio incumbebat illis jugiter coram Jehova:

31 Denique, observarent observationem tentorii conventus, & observationem rei sanctæ, observationemq; filiorum Aharonis cognatorum suorum; in ministerio domus Jehovæ.

CAPUT XXIV.

Classes Sacerdotum numero XXIIII. recensentur.

FIliorum vero Aharonis distributiones: filii Aharonis *fuerunt* Nadab & Abihu, Elhazar, & Ithamar;

2 Sed mortuo Nadabo & Abihu coram patre ipsorum, quũ filii non essent ipsis: sacerdotio fungebantur Elhazar & Ithamar.

3 Distribuit igitur eos David, & Tzadok è filiis Elhazaris, atque Achimelec è filiis Ithamaris; in præfecturam suam ad ministrium suum.

4 Et inventi sunt posteri Elhazaris plures, quod ad primarios virorum, quã posteri Ithamaris, quum distribuerent eos: posteris Elhazaris primores in paternas familias *erãt* sexdecim, posteris vero Ithamaris in familias paternas ipsorum octo.

5 Distribuerunt autem eos sortibus alios cum aliis: quamvis essent principes sacrorum, & principes Dei & posteris Elhazaris, eriam in filios Ithamaris.

6 Et descripsit eos Schemahia filius Nethaneelis scriba è Levitis, coram rege, & principibus ipsis, & Tzadok sacerdote, atque Achimeleco filio Ebjatharis, primoribusq; paternarum *familiarum* inter sacerdotes & inter Levitas: familiam paternam unam *quamque* captam ex Elhazare, & similiter captam quamq; ex Ithamare.

7 Et exiit prodiit sors prima Jehojaribo, Jehadjæ secunda:

8 Charimo tertia, Schorimo quarta:

9 Malchijæ

9 Malchijæ quinta, Mijamini sexta:
10 Hoccos septima, Abijæ octava:
11 Jesuæ nona, Schecanjæ decima:
12 Eliaschibo undecima, Jakimo duodecima:
13 Choppæ decimatertia, Jeschebeabo decimaquarta:
14 Bilgæ decimaquinta, Immeri decimasexta:
15 Cheziri decimaseptima, Pizzetzo decimaoctava:
16 Petachiæ decimanona, Jechezkeli vigesima:
17 Jachini vigesimaprima, Gamuli vigesimasecunda:
18 Delajæ vigesimatertia, Maharjæ vigesima quarta.
19 Horum *fuit* præfectura illorum in ministerio suo, ut ingrederentur in domum Jehovæ secundùm ordinem illorum, sub manu Aharonis patris illorum quemadmodum præceperat ei Jehova Deus Israelis.
20 Quod autem ad filios Levi reliquos: è filiis Hamrami Schubael, filiorum Schubaelis Jechdeja.
21 De Rechabja *vero*; filiorum Rechabjæ primarius Jischija:
22 E Jizcharitis Schelomoth: filiorum Schelomothi Jachath:
23 E *Chebronitis Ferija* & filii Jerijæ; Amarja secundanus, Jachaziel tertiarius, Jecamham quartanus:
24 Filiorum Huzzielis, Mica, ex filiis Micæ Schamir:
25 *Ex* frater Micæ Jischija, è filiis Jischijæ Zecarja:
26 Filii Merari, Machli, & Muschi: filii Jaharijæ filii illius, *primarii erant.*
27 Filii Merari ex Jaharija filio ejus, tum Schohama & Zaccur, tum Hibri:
28 Ex Machli Eliazar, cui non *erat* filius:
29 Ex Kischo, filiorum Kischi, Jerachmeeli:
30 Filiorum vero Mushi, Machli, & Eder, & Jerimoth: hi Levitæ *primores* per domos paternas ipsorum.
31 Quos conjecerunt etiam sortibus ex adverso fratrum suorum Aharonitarum coram Davide rege, & Tzadoko cum Achimelecho, & primoribus paternarum familiarum ex sacerdotibus & Levitis; paternarum familiarū primariis quemq; *cum* cognatis suis minoribus ex adverso *illorum*

CAPUT XXV.

Cantores socii recensentur.

DIxerunt quoq; David cum principibus militiæ, ad ministerium in filios Asaphi & Hemanis & Jeduthunis, eos qui prophetabant citharis, nablijs, & cymbalis: fuerunt que de numero illorum viri functionis *hujus* ad ministerium suum.
2 In filios Asaphi; Zaccur, & Joseph, & Nethanja, & Ascharela filii Asaphi: ad manum Asaphi, qui prophetabat ex præscripto regis.
3 In Jeduthunem: filii Jeduthunis, Gedalja, & Tzeri, & Jeschahja Chaschabja, & Matthithja, *& Schimschi* sex ad manus patris sui Jeduthunis cum cithara, qui prophetabat de celebrãdo & laudando Jehova.
4 In Hemanem: filii Hemanis, Bukkija, Matthanja, Huzziel, Schebuel, & Jerimoth, Chananja, & Chanani, Eliathi, Giddalthi, & Romamthi-Hezer, Joschbekascha, Mallothi, Hothir & Machazioth.
5 Omnes hi filii Hemanis, *qui erat* videns regis, in verbis Dei de extollendo cornu: dederat enim Deus Hemani, filios quatuordecim, & filias tres.
6 Omnes isti ad manus patris ipsorum in cumbebãt musicæ *in* domo Jehovæ, cum cymbalis, nablijs & citharis ad ministerium domus Dei: ex præscripto regis, Asaph & Jeduthun, & Heman *suum ordinem.*
7 Fuerunt q; numero illi cum cognatis suis edocti in *canendum* Jehovæ: omnes doctores ducenti octoginta octo.
8 Quorũ conjecerunt sortes *ad* observationem ex adverso illorum æque parvi atque magni, doctorum cum discipulis.
9 Ec prodiit sors prima in Asaphum Joseph: Gedaljæ secunda, qui cum cognatis suis & filijs suis *erant* duodeni.
10 Tertia Zaccuri, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
11 Quarta Jizri, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
12 Quinta Nethanjæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
13 Sexta Bukkijæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
14 Septima Jescharelæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
15 Octava Jeschahjæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
16 Nona Matthanjæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
17 Decima Schimhi, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
18 Undecima Azarelæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
19 Duodecima Chaschabjæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
20 In decimatertia Schubaeli, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
21 In decimaquarta Matthithjæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
22 In decimaquinta Jeremotho, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
23 In decimasexta Chananjæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
24 In decimaseptima, Joschbekaschæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
25 In decimaoctava, Chanani, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
26 In decimanona, Mallothi, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
27 In vigesima Hothiæ, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
28 In vigesimaprima Hothiri, filijs ejus & cognatis ejus duodecim.
29 In vigesimasecunda Giddalthi, filijs ejus

ejus & cognati ejus duodecim.

30 In vigesimatertia Machazioth, filii ejus & cognati ejus duodecim.

31 In vigesimoquarta Romamthi-Hezri, filii ejus & cognati ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Janitores & thesaurarii sacri.

QUod ad distributiones in janitores: ex Korachæis, Meschelemja filius Korz ex filiis Asaph.

2 Meschelemjæ autem filii *erant*; Zecarja primogenitus, Jedihael secundus, Zebadia tertius, Jathniel quartus:

3 Helam quintus, Jehochanan sextus, Elhjehoenai septimus.

4 Hobed-Edomo quoque *erant* filii: Schemahja primogenitus, Jehozabad secundus, Joa h tertius, & Sacar quartus, & Nethaneel quintus:

5 Ham miel sextus, Jissacar septimus, Pehullethai octavus: nam benedixerat ei Deus.

6 Et filii Schemahjæ filio ejus editi erant filii, qui præsidebant in familia paterna ipsorum: eo quod valentes robore essent.

7 Filii Schemahjæ, Hothni cum Raphaele & Hobedo, Elzabado fratribus ipsius strenuis: Elihu & Semacja.

8 Isti omnes è filiis Hobed Edomi *erant* cum filiis suis ac fratribus, quisque strenui ad ministerium; *erant* sexaginta duo Hobed-Edomo:

9 Meschelemjæ vero filii, ac cognati strenui erant octodecim.

10 Item Chosæ è Merarites filii: Schimri horum primarius, quamvis non esset primogenitus, tamen constituit eum pater ejus primarium.

11 Chilkija secundus, Tebalja tertius, Zecarja quartus: omnes filii & cognati Chosæ tredecim.

12 In hos *facta sunt* distributiones janitorum per primarios viros, *ad* custodias ex adverso fratrum ipsorum, ad ministrandum in domo Jehovæ.

13 Nam conjecerunt sortes æque parvi atque magni, in domus paternas ipsorum, ad unamquamque portam.

14 Accidit autem sors versus orientem Schelemjæ: Zecarjæ vero filii ejus consiliarii prudentis, quum jacerent sortes, prodit sors ad septemtrionem:

15 Obed-Edomo ad meridiem; filiis vero ejus *obvenit* armarium,

16 Schuppimo & Chosæ ad occidentem, cum porta injectus in aggestu ascensu; custodia ex adverso custodiæ *agentes*.

17 Ad orientem Levitæ erant seni; ad septemtrionem in diem quaterni; ad meridiem in diem quaterni: & ad armarium bini.

18 In parte exteriore *&* ad occidentem: quaterni ad aggerem, bini ad partem exteriorem.

19 Hæ distributiones janitorum, in orachæos & Merarites.

20 Hi quoque Levitæ; Achija præerat, thesauris domus Dei, thesauris, inquam, rerum sacrarum.

21 In Ladanimis & in Gersonitis, è Laddane (principes paternarum familiarum *erant* è Laddane Gerschonitæ) Jechieli:

22 Filii Jechieli; Zethami & Joel frater ejus, præerant thesauris domus Jehovæ.

23 In Hamramitas, in Jizcharitas, in Chebronitas, in Hozzielitas.

24 Similiter Schebuel filius Gerschomi filii Mosis, antecessor præerat thesauris eorum.

25 Cognati autem eorum ex Eliezere; Rechabja filius ejus: cujus filius Jesaja, cujus filius Joram, cujus filius Zicri, cujus filius Schelomith.

26 Hic Schelomith, cum fratribus suis, præerat omnibus thesauris rerum sacrarum, quas consecravit David rex, & primores paternarum familiarum cum chiliarchis & centurionibus ac præfectis militiæ.

27 Ex bellis & ex præda consecrarunt; ad curandum domum Jehovæ.

28 Item omnibus quæ consecravit Schemuel videns, & Schaul filius Kischi, ac Abner filius Neri, & Joab filius Tzeruja: quicquid consecrabat, *deponebat* in manum Schelomithi ac fratrum ejus.

29 Ex Jizcharitis, Cenanja, & filii ejus operi externo *præerant* apud Israelitas, moderatores & judices.

30 E Chebronitis, Gaschabia & cognati ejus strenui, mille septingenti in præfectura Israelitarum, secundum Jordenem occidentem versus; omni operi Jehovæ & ministerio *imperato* à rege.

31 E Chebronitis, Jerija primarius in Chebronitarum generationibus In paternis *familiis* (anno quadragesimo regni Davidis quæsiti sunt, ita inventi in eis, valentes robore in Jahzere Giltheaditarum.)

32 Ex cognati ejus strenui, bis mille septingenti primores paternarum familiarum: quos præfecit David rex apud Reubenitas & Gaditas & dimidiæ tribui Menaschitarum, omni negotio Dei, & negotio regio.

CAPUT XXVII.

Principes & Præfecti in thesauris tribuum regiaque substantia.

FIliorum autem Israelis secundum numerum ipsorum, in primores paternarum familiarum & chiliarchos, centurionesque, & moderatores eorum, ministrantes regi in omni negotio suarum distributionum, quarum quæq; procedebat & redibat *de* mense in mensem omnibus mensibus anni: distributio unaquæq; *erat* vicenum quaternum millium.

2 Distributioni primæ in mensem primum, præerat Jaschobham filius Zabdielis, in cujus distributione *erat* viginti quatuor.

3 E filiis Perezi primarius omnibus præfectis exercituum, in mensem primum

4 In distributione autem mensis secundi

erat

erat Dodai Achochæus, & distributio ejus, deinde Minloth antecessor: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

5 Præfectus militiæ tertius in mensem tertium Benaja filius Jehojadahi sacerdotis primarius: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

6 Hic Benaja potens inter triginta, præerat etiam ipsis triginta: & distributioni eius Hammizabad filius ejus.

7 Quartus in mensem quartum Hasael frater Joabi, & Zebadja filius eius post eum: in cuj⁹ distributione *erant* viginti quatuor millia.

8 Quintus in mensem quintum princeps Schamhuth Zerachæus: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

9 Sextus in mensem sextum Hira filius Hikkeschi Tekhæus: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

10 Septimus in mense septimo Chelez Pelonita è posteris Ephrajimi: in cujus distributione *erãt* viginti quatuor millia.

11 Octavus in mensem octavum Sibcai Chusthæus è Zerachæis: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

12 Nonus in mensem nonum Abibezer Hanathothæus è Binjaminitis: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

13 Decimus in mensem decimũ Maherai Nethophathita è Zerachæis: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

14 Undecimus in undecimum mensem Benaja Pirhathonita è posteris Ephrajimi: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

15 Duodecimus in duodecimum mensem Cheldai Netophathita ex Hothniele: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

16 In tribubus autẽ Jisraelis, Reubenitica antecessor erat Eliezer filius Zicri: Schimhonitica Schephatja filius Maacæ:

17 Levitica Chaschabja filius Kemuẽlis; Aharonitis Tzadok:

18 Jehudæ Elihu è fratribus Davidis, Jisaceris Homri filius Micaelis:

19 Zebulunis Jischmahia filius Hobadjæ: Naphthali Jeremoth filius Hazrielis:

20 Filiis Ephrajimi Hosceheah filius Hazaziæ: dimidiæ tribui Menaschis, Joel filius Pedajæ.

21 Dimidio Menaschis ad Gi'hadem Iddo filius Zecarjæ: Binjamini Jahasiel filius Abneri:

22 Dani Hazareel filius Jerochami: hi *erant* principes tribuum Jisraelis.

23 Non recensuit autem David numerum eorum infra natum viginti annos: eo quod dixisset Jehova se multiplicaturum Jisraelitas tamquam stellas cœli:

24 Joab filius Tzerujæ cœperat numerare, sed non absolvit, quod esset ob hanc causam ira fervens contra Jisraelem: neq; relatus est eorum numerus, in Numerum Chronicorum regis Davidis.

25 Thesauris vero regis præerat Hazmaveth filius Hadielis: & thesauris qui *erãt* in agro, in reliquis civitatibus, & in pagis ac in turribus, Jehonathan filius Huzziæ:

26 Item exercentibus opus rusticum in agricultura, Hezri filius Celubi.

27 Item vinitoribus Schimhi Ramathæus: sed provenui vinearum, thesauris vini, Zabdi Schiphmæus.

28 Item cultoribus olearum, sycomororum quæ *erãt* in humili loco, Bahal-Chanan Gederita: thesauris autẽ olei Joasch.

29 Item armẽtis pascentibus in Schirone, Schitrai Scharonita armẽtis autẽ *pascentibus* per cõvalles, Schaphat filius Hadlai.

30 Item camelis Obil Jischmahelita: & asinis, Jechdeja Meronothæus.

31 Item pecoribus Jaziz Hagareus: omnes hi præfecti facultatum quæ *erant* regi Davidi.

32 Jehonathan vero patruus Davidis, consiliarius, vir prudens, & juris peritus erat: & Jechiel filius Chachmonni erat cum filiis regis.

33 Achithophel quoq; consiliarius *erat* regi; & Chuschai Arcita amicus regis.

34 Post Achithophelem vero Jehojadah filius Benajæ & Ebjathar, denique princeps militiæ regis *erat* Joab.

CAPUT XXVIII.

Comitia Davidis, in quibus ad obedientiam mandatorum hortatur, & præscribit ideam templi ædificandi.

COngregavit itaq; David omnes præfectos Jisraelis, præfectos tribuum, & præfectos distributionibus ministrantes regi, & chiliarchos centurionesque, atque præfectos omnibus facultatibus & pecoribus regis, filios quoque suos cum aulicis & robustissimis, deniq; quemque valentem robore, Jeruschalaimam:

2 Et surgens David rex in pedes suos, dixit, Audite me fratres mei & populus mi: ego, *quum esset* mihi in animo ædificandi locum quietis pro arca fœderis Jehovæ, & pro scabello pedum Dei nostri, comparaveram quibus ædificarem.

3 Sed Deus dixit mihi, Non ædificabis domum nomini meo; quia vir belli es *occupatus* es & sanguinem fudisti.

4 Elegit autem Jehova Deus Jisraelis me ex tota familia paterna mea, ut essem rex super Jisraelem in seculum: nam Jehudam elegerat in antecessorem, & è familia Jehudæ familiam patris mei; inter filios vero patris mei, me voluit quem constitueret regem super totum Jisraelem.

5 Similiter autẽ ex omnibus filiis meis (multos enim filios dedit mihi Jehova) elegit Schelomonem filium meum, ut insideret solio regni Jehovæ super Jisraelem.

6 Nam dixit mihi, Schelomo filius tuus ipse ædificaturus est domum meam & atria mea: nam elegi ipsum mihi in filium, & ego futurus sum ei in patrem:

7 Et stabiliturus sum regnum ejus usque

que in seculum, si firmus fuerit in exercendis præceptis meis, & judiciis meis, sicut hoc tempore.

8 Nunc ergo ante oculos totius Israelis congregationis Jehovæ, & audiente Deo nostro, observate & exquirite omnia præcepta Jehovæ Dei vestri, ut hæreditario jure possideatis terram hanc optimam & possidendam tradatis filiis vestris post vos usque in seculum.

9 Tu quoque Schelomo fili mi, agnosce Deum patris tui. & cole eum corde integro, & animo studioso, quia omnia corda exquirit Jehova, & quodq; figmentum cogitationum intelligit: si exquiveris eum, præsto erit tibi, sed si dereliqueris eum, rejicies te in perpetuum.

10 Vide jam, quandoquidem Jehova elegit te ad ædificandum domum pro sanctuario: confirmare & fac.

11 Tunc tradidit David Schelomoni filio suo structuram porticus, & domicilliorum ejus, & gazophylaciorum ejus, cœnaculorumq; ejus, ac cubiculorum ejus interiorum, eriam loci operculi propitiatorii.

12 Deniq; structuram omnium quæ *erant* penes eum *informata* per spiritū, de atriis domus Jehovæ, & de omnibus domibus circumquaquepro thesauris domus Dei, & pro thesauris rerum sacrarum:

13 Item pro distributionibus Sacerdotum & Levitarum, & pro omni opere ad ministerium domus Jehovæ, ac pro omnibus instrumentis ad ministerium domus Jehovæ *pertinentibus*.

14 Aurum certo pondere ad aurea; ad singula instrumenta cujusque ministerii: *argentum* ad omnia instrumenta argentea *certo* pondere, ac singula instrumenta cujusque ministerii:

15 Id est, pondus pro lychnuchis aureis, & lucernis eorum aureis, ex pondere cujusque lychnuchi & lucernarum ejus, & pro lychnuchis argenti ex pondere lychnuchi & lucernarum ejus, secundum ministerium cujusque lychnuchi:

16 Et aurum pondere pro mensis dispositionis in quamque mensam; similiter argentum pro mensis argenteis:

17 Item pro fuscinulis, & crateribus, & scutellis aurum purum: & pro pelvibus aureis certo pondere in quamque pelvim, & pro pelvibus argenteis argentum *certo* pondere in quamque pelvim:

18 Item pro altari suffitus aurum purificatum *certo* pondere & ad structuram sedilis, *id est* cherubinorum aurum, ut pandentes *alas* tegerent arcā fœderis Jehovæ.

19 Hæc omnia de scripto à manu Jehovæ incumbere mihi instruxit me; omnia opera hujus instructuræ.

20 Itaq; dixit David Schelomoni filio suo, Confirmare, eſtoq; fortis, & fac ne timeas, neq; conterreatur: nam Jehova Deus, Deus meus tecū erit, non deseret te, neq; derelinquet te, donec absolveris totum opus ad ministerium domus Jehovæ.

21 Ecce autem distributiones Sacerdotum & Levitarum & ad unumquodq; ministerii domus Dei: & penes te *fuit* ad omne opus omnes voluntarii, *instructi* peritia ad omne ministerium, deniq; principes & totus populus *parati* ad omnia verba tua.

CAPUT XXIX.

Donaria Davidis ad templi exstructionem, ejusque novissima verba.

PRæterea dixit David rex toti illi congregationi, Schelomonē filium meum unum elegit Deus, puerū & tenellum: opus autē hoc magnū *est*, non enim homini istud palatium, sed Jehovæ Deo *paratur*.

2 Atque omnibus *quidem* viribus meis præparavi pro domo Dei mei, aurum ad aurea, & argentum ad argentea, & æs ad area, ferrum ad ferrea, & ligna ad ligna: lapides sardonychas & insitivos, lapides ad ornatum & ad opus pœcilmatum, denique quosvis lapides pretiosos, & lapides marmoreos copiose.

3 Et amplius quandoquidem propendeo voluntate erga domum Dei mei, *quod* est mihi peculium, aurum, & argentum: trado pro domo Dei mei, supra quam omnia quæ præparavi in domum sanctam:

4 Ter mille talenta auri ex auro Ophiris & septies mille talenta argenti purgatissimi ad obducendū parietes domorum.

5 Aurum pro aureis, & argentū pro argenteis, & pro omni opificio manu artificum: quis ergo sponte se offert, ut consecret ministerium suum hodie Jehovæ?

6 Itaque sponte obtulerunt principes paternarum *familiarum*, & principes tribuum Israelis, & chiliarchi, centuriones, & præfecti operi regis:

7 Dederunt; ad opus domus Dei auri talenta quinquies mille, & drachmarum myriadem; & argenti talenta decies mille, ærisque octodecies mille talenta: & ferri centies mille talenta:

8 Denique lapidum quicquid erat præsto penes unumquemq; dederunt in thesaurum domus Jehovæ in manum Jechielis Gerschonitæ.

9 Et lætabatur populus quum sponte offerrent, nam animo integro offerebant Jehovæ; etiamque David rex lætabatur lætitia magna:

10 Quam ob rem benedixit David Jehovæ ante oculos totius cōgregationis: & dixit David, Benedictus es Jehova Deus Israelis patris nostri à seculo usq; in seculū.

11 Tuus *est*, ô Jehova, magnitudo, & potentia, & gloria, & æternitas, ac majestas, imo omnia in cœlo & in terra: tuum *est* Jehova regnum, ut qui te extollis supra omnia in caput.

12 Nam divitiæ & gloria à facie tua *sunt*, & tu dominium habes in omnia; in manu tua vis & potentia: in manu, inquam, tua magnificandi & confirmandi rem quālibet

13 Itaq; nunc Deus noster, celebramus te:

te: & laudamus nomen tuum gloriosum.

14 Etenim quis sum ego, aut quis populus meus, ut obtinearnus vim sponte offerendi hujusmodi? nam ex te *sunt* omnia, & quæ manu tua *accepimus* reddimus tibi.

15 Peregrini enim sumus coram te, & inquilini, sicuti omnes majores nostri: velut umbra *sunt* dies nostri super terram, quæ non consistit.

16 Jehova Deus noster, tota hæc rerum multitudo quam paravimus ad ædificandum tibi domum pro nomine sancto tuo, è manu tua *est*, & tua *sunt* hæc omnia.

17 Sed novi, Deus mi, te esse scrutatorem cordis, & quæ recta sunt velle: ego recto corde meo sponte obtuli omnia ista, nunc quoq; populum tuum qui præsentes sunt hic, vide cum lætitia sponte offerentem tibi.

18 Jehova Deus Abrahami, Jitzchaki & Jisraelis majorum nostrorum, serva hoc in æternum, figmentum cogitationum cordis populi tui: & constitue animum eorum erga te.

19 Schelomoni quoque filio meo, da animum integrum ad observandum præcepta tua, testimonia tua, & statuta tua: tum faciendo omnia illa, rum ædificando palatium istud quod præparavi.

20 Deinde edixit David toti congregationi, Benedicite nunc Jehovæ Deo vestro: & benedixerunt tota illa congregatio Jehovæ Deo majorum suorum, & inclinato vertice incurvaverunt se *honorem habentes* Jehovæ ac regi.

21 Ac sacrificaverunt Jehovæ sacrificia, obtulerunt q; Jehovæ holocausta postridie diei illius: juvencos mille, arietes mille, agnos mille & libamina eorum & sacrificia ex pleto pro toto Jisraele:

22 Et comederunt ac biberunt coram Jehova die illo cum lætitia magna regem, secundo instituerunt Schelomonem filium Davidis, quem unxerunt Jehovæ in antecessorem, & Tzadokum in sacerdotem.

23 Insidens autem Schelomo solio Jehovæ in regem pro David patre suo prosperabatur: nam auscultabant ei omnes Jisraelitæ.

24 Omne q; principes & robusti, ac etiam omnes filii regis Davidis; dederunt manum *se fore* subditos regi Schelomoni.

25 Magnificabat enim Jehova Schelomonem summe ante oculos totius Jisraelis, indens ei majestatem regiam, qualis non fuerat in ullo rege ante ipsum, super Jisrael.

26 David au em filius Jischai, quum regnasset super eorum Jisraelem,

27 (Dies ve o quibus regnavit super Jisraelem fuerunt quadraginta annorum, Chebrone regnaverat super eos annis; deinde Jerusch alaimis regnavit triginta tribus)

28 Mortuus est in canitie bona, satur dierum, divitiarum, & gloriæ: & regnavit Schelomo filius ejus pro eo.

29 Res au em Davidis regis, priores & posteriores, ecce hæ sunt scriptæ in verbis Schemuelis videntis, & in verbis Nathanis prophetæ, & in verbis Gadis videntis:

30 Cum tota regni ejus gubernatione & potentia ejus: ac temporibus quæ inciderunt ei & Jisraeli, ac omnibus regnis *finitimarum* regionum.

CHRONICORUM LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Schelomo donatur divinitus sapientia, divitiis, & honore.

QUum autem se confirmasset Schelomo filius Davidis in regno suo; & Jehova Deus ejus adsistens ei magnificaret eum summe:

2 Indixit Schelomo toti Jisraeli, chiliarchis & centurionibus, judicibusq; & unicuique duci in toto Jisraele, primoribus paternarum familiarum:

3 Abieruntq; Schelomo & tota illa congregatio cum eo in excelsum quod *erat* Gibhone; quia ibi erat tentorium conventus Dei, quod fecerat Mosbe servus Jehovæ in deserto.

4 (Sed arcam Dei deduxerat David ex urbe Jehurimorum, in *locum* quem paraverat ei David: quum tetendisset ei tentorium Jerusch alaimis)

5 Altare quoq; æreum quod fecerat Bezaleel filius Uri filii Chuis, ibi *erat* coram tabernaculo Jehovæ. ubi requisivit eum Schelomo & ipsa congregatio.

6 Obtulitq; ibi Schelomo in altari æreo coram Jehova, quod aderat (tentorio conventus) obtulit, inquam in eo holocausta mille.

7 Eadē nocte apparuit Deus Schelomoni, dixitq; ei, Pete quid darum tibi.

8 Dixit autem Schelomo Deo, Tu exercuisti erga David patrem meū benignitatem magnam, & fecisti me regnem loco ejus.

9 Nunc Jehova Deus (fiatum erit verbum tuum, *habitum* cum David patre meo) quum tu feceris me regnem super populum multum, ut pulvis terræ:

10 Nunc, *inquam*, sapientiam & notitiam da mihi qua procedam ante populū hunc & redeam: quis enim posset judicare populum tuum hunc maximum?

11 Tum dixit Deus Schelomoni, Eo quod fuit hoc in animo tibi, & non petisti divitias, opes, aut honorem, aut vitam dorum tuorum, etiam q; dies multos non petisti: sed petisti tibi sapientiam & notitiam quæ judices populum meum cui regem te præfeci:

12 Sapientia illa & notitia datur tibi: divitias insuper ac opes, honorem q; dabo rum sum tibi cujusmodi non fuerint regibus qui *fuerunt* ante te, & cujusmodi post te non erit.

13 Quum itaq; rediret Schelomo Jerusch alaimā à *professione* ad excelsū quod *erat* Gibhone, à conspectu tentorii conventus, sic regnabat super Jisraelem.

14 Congre-

14 Congregavit etiam Schelomo currus & equites, erantque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites : quos collocavit in civitatibus curruum, & apud regem Jeruschalaimis.

15 Et reddidit rex Jeruschalaimis argentum & aurum, ut lapides : cedros autem reddidit ut sycomoros, quæ in depresso loco *erant*, multitudi-

16 Et vectigal equorum ex Ægypto quod *erat* Schelomonis; id est, neti mercatores regis netum ace piebant pro pretio.

17 Nam deducebant & exportabant ex Ægypto currum sexcentenis *siclis* argenti, equum vero centenis q̃ quinquagenis & ita pro omnibus regibus Chitthæorum & regibus Syriæ in manu sua educebant;

CAPUT II.

Præparatoria ad structuram templi Schelomonis.

COgitans autem Schelomo ædificare domum nomini Jehovæ, & domum regiam suam :

2 Numeravit Schelomo septuagies mille viros bajulos, & octuagies mille viros putatores in illo monte: & q̃ præsent illis ter mille sexcentos.

3 Miserat enim Schelomo ad Churamũ regem Tyri, dicendo. quemadmodum fecisti cum Davide patre meo, cui misisti cedros ad ædificandum sibi domum in qua habitaret:

4 Ecce ego ædificaturus sum domũ nomini Jehovæ Dei mei, ad sanctificandum eum, ad adolendũ coram eo suffitum aromatum, *ad* dispositionẽ *panum* jugem, holocaustaq; in matutinum quodq; & vespertinum tempus, in quæq; sabbatha & novilunia, & in festa tempora Jehovæ Dei nostri : in sedu'um hoc incumbit Israeli.

5 Domus autem illa quam ædificaturus sum, magna *erit* : nam major *est* Deus noster omnibus diis.

6 Sed quis obtinear vim ædificãdi ei domum, quum cœli ipsi & cœli cœlorũ non capiant eum? & quis *sum* ego ut ædificem ei domum, nisi ut adoleatur coram eo?

7 Ita nunc mitte mihi virum peritum operandi ex auro, & ex argento, & ex ære, & ex ferro, & ex purpureo, & ex coccineo, & ex hyacinthino, & scientem sculpere sculpturas : *operaturum* cum peritis qui penes me *sunt* in Jehuda & Jeruschalaimis, quos comparavit David pater meus.

8 Mitte etiã mihi ligna cedrina, abiegna, & thyina è Libano ; novi enim servos tuos scientes esse cædendi arbores Libani : ecce autẽ servi mei *erunt* cum servis tuis:

9 Idque ad comparandum mihi ligna cedrina quam plurima : nam domus illa quam ædificaturus sum, magna *futura est*, & quidem mirifice.

10 Vicissim ecce, putatoribus illis, cæsoribus arborũ, do tritici excussi servis tuis coros vicies mille, & hordei coros vicies mille; & vini bathos vicies mille, ac olei bathos vicies mille.

11 Dixit vero Churam rex Tyri scripto, quod misit ad Schelomonem; Præ amore Jehovæ erga populum suum, constituit te super eos regem.

12 Deinde dicebat Churam; Benedictus Jehova Deus Jisraelis, qui fecit cœlum & terram quod dedit Davidi regi filium sapientem, scientem, prudentemque & intelligentem, qui ædificaturus est domũ Jehovæ, & domum regiam suam.

13 Nunc itaque mitto virum peritum, scientem & intelligentem, *qui erat* Churamo patri meo :

14 Filium mulieris è posteris Danis, & patrem ejus virũ Tyrium, scientẽ operari ex auro & ex argento, ex ære, ex ferro, ex lapidibus, & ex lignis & ex purpureo, ex hyacinthino & ex byssino, & ex coccineo, & sculpere quamlibet sculpturam, & excogitare q̃ modovis industrie inventũ quicquid proponetur ei cum peritis tuis, & peritis domini mei Davidis patris tui.

15 Vicissim nunc triticum illud & hordeum, oleum & vinum quod dixit dominus meus, mittat servis suis.

16 Nos vero cædemus arbores ex Libano ad omnem necessitatem tuam, quas devehemus tibi ratibus per mare Japhunem; unde tu deportabis eas Jeruschalaima.

17 Numeravit itaque Schelomo omnes homines pergrinos qui *erant* in terra Jisraelis, post numerationem qua numeraverat eos David pater ipsius, inventiq; sunt centies q̃ quinquagies ter mille sexcenti.

18 E quibus effecit sup.uagies mille bajulos, & octuagies mille putatores in monte illo : ter vero mille sexcentos ut præsent adigendo huic populo.

CAPUT III.

Structura templi.

DEinde i cepit Schelomo ædificare domum Jehovæ Jeruschalaimis in monte Morijæ, ubi apparuerat *Jehova* Davidi patri ipsius : in loco q̃ em paraverat David in area Ornanis Jebusæi.

2 Incepit autem ædificare mense secundo, *die* secundo, anno quarto regni sui.

3 Atque harum *dimensionum erat* fundatio Schelomonis in ædificanda domo Dei : longitudo cubitorum ex mensura primaria cubitorum sexaginta, & latitudo cubitorum viginti.

4 Porticus autem quæ *erat* ante longitudinem, secundum frontem latitudinis p us domus, cubitorum viginti, altitudo vero centum viginti : quam obduxit intrinsecus auro puro.

5 Domum quoq; magnam obtexit lignis abiegnis, deinde obtexit eam auro præstantes, ubi fecerat ut eminerent in ea palmæ & catenæ.

6 Et obduxit ipsam domum lapidibus pretiosis ad ornatum : aurum autem ipsum *erat* aurum Parvaimorum.

7 Obtexit vero domus trabes, postes & parietes ejus, & valvas ejus, auro ; quum insculpsisset

insculpsisset Cherubinos per singulas.

8 Fecit etiam domum sancti sanctorum, longitudine secundum latitudinem domus cubitos viginti, & latitudine cubitorum viginti: quam obtexit auro præstante ad talentorum sexcentorum *pondus*.

9 Pondus vero in clavos ferreos quinquaginta auri denarios: cœnacula obtexit auro.

10 Fecit quoque in domo sancti sanctorum Cherubinos duos opere exemptili quos obduxit auro.

11 Quorum Cherubinorum ala longitudine sua in cubitos viginti *protendebatur*: ala una cujusq; in cubitos quinque pertingens parietem domus, ala similiter altera cubitorum quinq; pertingens alam Cherubini alterius.

12 Sic ala Cherubini una cubitorū quinque pertingebat parietem domus; & ala ejus altera cubitorum quinque hærebat alæ Cherubini alterius.

13 Alæ Cherubinorū istorū expandebant se in cubitos viginti: ipsi autem stabant pedibus suis, facie sua introrsum *versa*.

14 Fecit quoq; velum hyacinthinum, & purpureum, & coccineum, & byssinum: in quo expressit Cherubinos.

15 Item fecit ante domum ipsam columnas duas, cubitorū tricenum quinū longitudine, & coronamentum quod *erat* in summitate cujusq; cubitorum quinum.

16 Et fecerat catenas in adyto, ita posuit in summitate columnarum: fecitque malogranata centum, quæ interposuit catenis illis.

17 Deinde erexit columnas ante templum, unam à dextera, & alteram à sinistra ejus vocavitque nomen dextera Jachin, & nomen sinistræ Boaz.

CAPUT IV.

Ornamenta & vasa templi.

FEcit præterea altare æreum, viginti cubitorum longitudine, & viginti cubitorum latitudine, decem autem cubitorum altitudine.

2 Item fecit lacum fusum; decem cubitorum à labii parte una ad alteram, rotundum circumquaque, & quinq; cubitorum altitudine, quem filum triginta cubitorum cingebat circumquaque.

3 (Similitudo autem boum sub eo undequaq; circumstant um eum in decē cubitos cingentium lacum ipsum circumquaque *erat*: qui boves *per* duos ordines *erant* fusi in fusura ejus)

4 Stantem super duodecim boves, tres respicientes ad aquilonem, & tres respicientes ad occasum, & tres respicientes ad meridiem, & tres respicientes ad orientē ita ut eis esset impositus *erat* superne: quorum omnium posteriora intus *latebant*.

5 Crassitudo vero ejus palmaris *erat* & labium ejus simile operi labii calicis auroris lilii: quod capax erat bathorum *mille*, ter mille continebat.

6 Item fecit labra decem; quorū distribuit quinq; à dextra, & quinq; à sinistra ad lavandum ex eis, opus holocausti abluebant ex eis; sed lacus *erat* sacerdotibus ad lavandum se ex eo.

7 Item fecit lychnuchos aureos decē eadem ratione inter se, posuitq; in templo quinq; à dextera, & quinque à sinistra.

8 Et fecit mensas decē, quas collocavit in templo, quinq; à dextera & quinq; à sinistra: fecitq; crateras aureos centum.

9 Item fecit atrium sacerdotum, & atrium maximum: & valvas atrio cuique, quorum valvas obduxit ære.

10 Lacum vero posuit versus latus dextrum ad orientem, è regione meridiei.

11 Item fecit Churam olas, & hamas, & crateras: ita absolvit Churam facere opus, istud, quod faciebat regi Schelomoni pro domo Dei:

12 Columnas duas; & orbes cum coronis in summitate columnarum duos; & encarpos duos ad tegendū duos orbes coronarios qui *erant* in summitate columnarū

13 Et malogranata quadringenta ad duos encarpos: binis ordinibus malogranata in encarpo unoquoque ad tegendum duos orbes coronarios qui *erant* in superficie columnarum.

14 Bases quoque fecit; & labra fecit imposita basibus:

15 Lacū unū, & duodecim boves sub eo.

16 Item ollas, & hamas, & fuscinas: & omnia instrumenta illorum fecit Churam pater ejus, regi Schelomoni pro domo Jehovæ; ex ære terso.

17 In planitie Jardenit fudit ea rex in terra argillosa: inter Succothas & Tzereda-thum *agrum*.

18 Itaq; fecit Schelomo omnia ista instrumenta numerosa valde: non enim pervestigatum est pondus æris eorum.

19 Fecit enim Schelomo omnia instrumenta illa quæ *erant* domus Dei: & altare aureum, & mensas quibus imponebantur panes faciei:

20 Et lychnuchos cum lucernis eorum, ut arderent pro ritu suo ante adytum, ex auro à servato:

21 Flores etiam & lucernas, & forcipes ex auro: quod *erat* perfectissimum aurum:

22 Instrumenta item; musica & crateras, & acerras, & trullas ex auro asservato: & portæ domus valvas interiores sancti sanctorum, valvasq; domus *valvasque* ejus ex auro

CAPUT V.

Solennis donariorum sacrorū & æris in templū introductio. Deiq; sanctificatio.

PErfecto autem toto opere quod fecit Schelomo pro domo Jehovæ; inferens Schelomo res consecratas à David patre suo, & argentum, & aurum, & omnia instrumenta posuit in thesauris domus Dei.

2 Tunc congregari iussit Schelomo Senores Israelis, & omnes primarios tribuū, principes patrum *familiarum* filiorū Israelis ad Jerusalaim, ut deducerēt arcā fœderis

rio Iebuzæi: ipse ædificatus est Hierusalem in monte Moria, ubi apparuerat David patri ejus, in loco quem præparaverat in area Ornan Iebuzæi.

2 Cœpit ædificare in secundo die mensis secundi, in quarto regni sui.

3 Hæc sunt fundamenta quæ jecit Salomon ad ædificandum templum Dei. Longitudo cubitorum, in mensura veteri, sexaginta cubitorum: latitudo viginti cubitorum.

4 Porticus contra templum habebat longitudinem viginti cubitorum, juxta latitudinem templi: altitudo centum et viginti cubitorum. Deauravit autem eam intrinsecus auro purissimo.

5 Templum quoque grandius tabulatis ligneis texit, quæ operuit auro optimo, et ornavit palmis et catenulis.

6 Lapides pretiosos circumposuit templo in ornamentum: aurum autem erat Parvaim.

7 Deauravit ergo templum, trabes, et limina, et parietes ejus, et ostia: et sculpsit cherubim in parietibus.

8 Fecit quoque domum sanctorum sanctorum, cujus longitudo contra latitudinem templi habebat cubitos viginti, et latitudo ejus viginti cubitos: et deauravit eam auri purissimi talentis sexcentis.

9 Pondus clavorum quinquaginta siclorum auri fuit. Deauravit quoque cœnacula.

10 Fecit et in domo sanctorum sanctorum duos cherubim opere statuario, et deauravit eos.

11 Alæ cherubim viginti cubitorum: ala una cubitorum quinque, tangens parietem templi: et ala altera cubitorum quinque, tangens alam cherubim alterius.

12 Ala quoque cherubim alterius cubitorum quinque, tangens parietem templi: et ala ejus altera cubitorum quinque, juncta alæ cherubim alterius.

13 Alæ cherubim istius expansæ habebant viginti cubitos: ipsi autem stabant pedibus suis, et facies eorum erat ad templum.

14 Fecit et velum de hyacintho, et purpura, et coccino, et bysso, et intexuit cherubim.

15 Ante templum quoque fecit duas columnas triginta quinque cubitorum altitudinis: capitella autem quæ erant in capitibus earum, quinque cubitorum.

16 Fecit et catenulas quasi in oraculo, et misit in capitibus columnarum: fecitque centum malogranata, et inseruit catenulis.

17 Erexit columnas contra templum, unam ad dexteram, et alteram ad sinistram: vocavitque nomen dextræ Jachin, et nomen sinistræ Booz.

CAPUT V.

Dedicatio templi facta.

Igitur dixit Salomo: Jehova dixit se habitare in caligine.

2 Ac ego ædificavi domum habitaculi tibi, et stationem in qua resideas *in* seculis.

3 Vertit rex faciem suam, et benedixit cœtui totius congregationis Israelis, (cum congregatione Israelis stante.

4 Ac dixit, Benedictus Jehova Deus Israelis, qui alloquutus est ore suo Davidem patrem meum, et manibus suis implevit, dicendo:

5 Ex quo die eduxi populum meum e terra Ægyptiorum, non elegeram civitatem ex ullis tribubus Israelis, ut ædificandum domum, ubi esset nomen meum: neque elegeram virum qui præfuturus esset super populo meo Israeli.

6 Sed elegi Jerusalem, ut sit nomen meum illic: et elegi Davidem, ut præsit populo meo Israeli.

7 Quamobrem cum esset in animo Davidis patris mei, ædificandi domum nomini Jehovæ Dei Israelis:

8 Dixit Jehova Davidi patri meo, quandoquidem fuit tibi in animo ædificandi domum nomini meo, bene fecisti quod fuerit in animo tuo.

9 Verumtamen tu non ædificabis illam domum: sed filius tuus qui egredietur e lumbis tuis, is ædificabit domum illam nomini meo.

10 Itaque præstitit Jehova verbum suum quod locutus fuerat: surrexi enim loco Davidis patris mei, et insedi solio Israelis quemadmodum loquutus est Jehova, ædificavi hanc domum nomini Jehovæ Dei Israelis.

11 Illi dispositi arcæ in qua *est* fœdus Jehovæ, quod pepigit cum filiis Israelis.

12 Deinde stabat ante *Salomo* ante altare Jehovæ coram tota congregatione Israelis: & expandit manus suas.

13 (Nam fecerat Salomo suggestum æreum, posuerat(que) ipsum in medio atrii: quinq(ue) cubitorum longitudine, & quinq(ue) cubitorum latitudine, trium(que) cubitorum altitudine) substitit igitur in eo & flexus in genua sua coram congregatione Israelis expandit manus suas versus cœlum:

14 Ac dixit, Jehova Deus Israelis, nullus *est* similis tibi Deus in cœlo aut in terra: Servans fœdus & benignitatem illam servis tuis, qui ambulant coram te ex toto animo suo:

15 Qui servasti servo tuo Davidi patri meo, id quod eloquutus fuerat ei: ut eloquutus fueras ore tuo, ita manu tua implevisti, sicut *est* hodie.

16 Nunc ergo Jehova, Deus Israelis, serva servo tuo Davidi patri meo id quod eloquutus fueras ei dicendo: Non exhindetur tibi vir à conspectu meo sedens in solio Israelis: si tamen observabunt filii tui viam suam, ambulando in lege mea, quemadmodum ambulasti coram me.

17 Nunc etiam, Jehova Deus Israelis, confirmetur verbum tuum, quod eloquutus es servo tuo Davidi.

18 (Quamvis an revera habitaret Deus cum homine in terra? ecce cœli, & cœli cœlorum ipsi non capiunt te, quanto minus domus hæc quam ædificavi?)

19 Ut respicias ad orationem servi tui & ad deprecationem ejus, Jehova Deus mi; auscultando clamori & orationi qua servus tuus orat coram te:

20 Ut sint oculi tui aperti erga domum hanc

hanc interdiu ac noctu, erga locum hunc ubi *te* dixisti posituum nomen tuum; auscultando orationi quã orabit servus tuus versus locum hunc.

31 Et auscultes deprecationibus servi tui, & populi tui Israelis, quibus orabunt versus locum hunc: tu, inquam, auscultes è loco habitationis tuæ è cœlis, & auscultans condones.

32 Quum peccaverit ullus in proximum suum & deferuerit ei juramentum exsecrationis, exsecratione adjurando eum, (eam venire exsecratio ante altare tuum in domum hanc)

33 Tunc tu audito è cœlis, ut confitiens judi e servos tuos, rependendo improbo, reddendo viam ejus in caput ejus: & justificando justum, reddendo ei secundum justitiam ejus.

34 Item quum plaga affectus fuerit populus tuus Israel coram hoste, eo quod peccaverint in te; si conversi celebrabunt nomen tuum, orabuntque & deprecabuntur coram te versus domum hanc:

35 Tum tu exaudito è cœlis, condonans peccatum populi tui Israelis, ut reducas eos in terram hanc quam tradidisti eis, ut majoribus eorum.

36 Quum claudum fuerit cœlum, ita ut non sit pluvia, eo quod peccaverint in te; si orantes versus locum hunc celebrabunt nomen tuum, & à peccato suo reverterentur quia testatus fueris contra eos:

37 Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum servorum tuorum, & populi tui Israelis, quum docueris eos viam qua ipsam per quam ambulentur: det pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

38 Fames quum erit in hac terra, pestis quum erit, uredo aut rubigo, locusta aut bruchus quum erit, quum anget eum inimicorum ejus *quisque* in terra ditionis ejus; quæcunque plaga aut quæcunque ægritudo:

39 Omnem orationem, omnem deprecationem quæ erit à quocunque homine, aut à toto populo tuo Israele: quum agnoscentes qui quæ plagam suam & dolorem suum expandet manus suas versus hunc hanc:

30 Tunc tu exaudito è cœlis, stationis habitationis tuæ, condonans, & dans unicuique secundum vias ejus, quod agnoveris apud animum ejus (tu enim solus nosti animum filiorum hominum)

31 Ut reverentur te ambulando in viis tuis, omnibus diebus quibus victuri sunt in superficie humi terræ, quam dedisti majoribus nostris.

32 Quia etiam extraneo ipsi, qui non è populo tuo Israele fuerit, sed venerit è terra longinqua propter nomen tuum magnum, manumque tuam robustam, & brachium tuum extentum: quum adveniendo orabunt versus domum hanc:

33 Etiam tu auscultato è cœlis, è stratione habitationis tuæ; ut facias omnino prout clamaverit ad te extraneus ipse: ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum; tum ad reverendum te, sicut populus tuus Israel, tum ad cognoscendum nomen tuum invocari si per domum hanc quam ædificavi.

34 Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicos suos, via qua mittes eos: si orabunt via civitatis hujus quam elegisti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo:

35 Tunc exaudias è cœlis orationem eorum & deprecationem eorum: ut peragas causam eorum.

36 Quum peccaverint in te (nam nemo est qui non peccet) & iratus contra eos exposueris eos inimico; ita ut captivos abduxerint eos illi à quibus captivi sunt, in terram longinquam aut propinquam:

37 Si reducent in animum suum in ea terra ubi detinebuntur captivi ut convertã deprecentur te in terra captivitatis suæ dicendo, peccavimus, perverse egimus, & improbi fuimus:

38 Et reverentur ad te ex toto corde suo & ex toto animo suo in terra captivitatis suæ, ubi captivos detinebût eos, & orabunt via terræ suæ quã dediti majoribus ipsorum, hujusti, civitatis quam elegisti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo:

39 Tum exaudias è cœlis, è stratione habitationis tuæ, orationem eorum & deprecationes eorum, ut peragas causam eorum: & condones populo tuo qui peccaverint contra te.

40 Nunc Deus mi, sint quæso oculi tui aperti, & aures tuæ intentæ ad orationem, *quæ orabitur versus* locum hunc.

41 Nunc, inquam, surge Jehova Deus ad requiem tuam, tu & arca roboris tui: Sacerdotes tui, Jehova Deus, induantur salute, & quos benigne accipis lætentur de eodem bono.

42 Jehova Deus, ne avertas faciem unctui tui: recordare benignitatum *erga* Davidem servum tuum.

CAPUT VII.

Dedicatio templi divinitus approbata.

QUumque absolvisset Schelomo orare, illico ignis descendens è cœlis absumsit holocaustum & sacrificia, gloria Jehovæ implente domum illam:

2 Adeo ut non possent Sacerdotes ingredi domum Jehovæ: quum implevisset gloria Jehovæ domum Jehovæ.

3 Omnes autẽ Israelitæ videntes quum descenderet ignis ille, & gloria Jehovæ in domum; inflexerunt se facie in terrã versus pavimentum, & incurvaverunt se, celebraverunt que Jehovam, quoniam bonus *est*, quoniam in seculum benignitas ejus.

4 Rex vero & totus populus sacrificarunt sacrificia coram Jehova.

5 Sacrificavit enim rex Schelomo sacrificium

ficium horum: vicies bis mille, ex peculiaribus eorum vicies mille: quum dedicarent domum Dei Rex et totus populus.

6 In eres Sacerdotes in officiationibus suis obsistebant, et Levitæ cum instrumentis musicis Jehovæ, quæ fecerat David rex ad celebrandum Jehovam quoniam in sempiternum benignitas ejus, per hymnum Davidis *laudationis* in manu ipsorum: Sacerdotes vero alii classicabant tubis è regione eorum, omnibus Israelitis adstantibus.

7 Consecraverat autem Schelomo interiorem partem atrii quæ erat ante domum Jehovæ, eo quod pararet ibi holocausta & adipes eu: harificorum: nam altare æreum quod fecerat Schelomo non poterat capere holocausta illa, munera q; & adipes illorum.

8 Celebravit etiam Schelomo festum illud tempore illo septem diebus, & totus Israel cum eo congregatio magna valde: inde ab ingressu Chamathæ usque ad torrentem Ægypti.

9 Celebrarunt q; die octavo interdictæ dedicationi altaris celebrassent septem diebus, & festum illud septem diebus.

10 Die autem vigesimo tertio mensis septimi dimisit populum in tentoria ipsorum: lætum & hilares animo de illo bono, quæ in effecerat Jehova Davidem & Schelomonemque, ac Israelem populum suum.

CAPUT VIII.

Politia & œconomia Schelomonis.

POstquam autem ædificavit Schelomo domum Jehovæ & domum regiam: & quicquid venerat in animum Schelomoni, faciendi in domo Jehovæ & in domo sua, ea ratione prosperata est:

2 Apparuit Jehova Schelomoni nocte illa: & dixit ei, Exaudivi orationem tuam, & elegi locum hunc mihi pro domo sacrificiorum.

3 Si clauserò cœlos ita ut non sit pluvia, aut si præcepero locustis ut edant terram: aut si immisero pestem in populum meum.

4 Et deprimentes se populus meus super quos invocatus est nomen meum, oraverint & requisiverint faciem meam, reverentes à viis suis malis: vicissim ego exaudiam è cœlis condonabo peccatum eorum & curabo terram eorum.

5 Jam nunc oculi mei futuri sunt aperti, & aures meæ intentæ ad orationem *quæ orabitur in isto* locum hunc.

6 Jam enim elegi & consecravi domum istam, ut sit nomen meum ibi usque in seculum: erunque oculi mei & animus meus ibi omnibus diebus.

7 Tu autem si ambulaveris coram me sicut ambulavit David pater tuus, idque faciendo omnino pro ut præcepi tibi, natis que mea & judicia observaveris:

8 Usque stabilium solium regni tui: quemadmodum pactus sum Davidi patri tuo dicendo, Non excidetur tibi vir dominans in Israele;

9 Sin autem averti fueritis vos & derelinqueritis statuta mea, & præcepta mea quæ proposui vobis: & abeuntes coluerintis deos alienos, & incurvaveritis vos *eorum habentes* eis:

10 Utique exstirpabo istos è terra mea quam dederam eis: & istam domum quam consecravi nomini meo projiciam à facie mea: & efficiam eam in parabolam & in dicterium inter omnes populos:

11 Et de domo ista quæ fuerit excelsa, omni transeunti juxta eam stupor obvenier: dicet enim, Quamobrem fecit Jehova sic terræ isti, domuique isti?

12 Ac dicent, Eo quod dereliquerunt Jehovam Deum patrum suorum, qui educerat eos è terra Ægypti: prehenderuntque deos alienos, & incurvarunt se eis coluerunt eos: idcirco induxit in eos totum malum istud. *Caput* 8.

13 Fuit vero exactis viginti annis quibus ædificavit Schelomo domum Jehovæ & domum suam:

14 Ut civitates illas quas reddiderat Churam Schelomoni, ædificaret Schelomo, & habitatores collocaret ibi Israelitas.

15 Perrexit quoq; Schelomo in Chamathum Trobæ: quum fortior fuisset ea.

16 Ædificavit Thadmorum in deserto: & omnes civitates armamentariorum, quas ædificavit in Chamathi:

17 Ædificavit etiam Beth Choronem superiorem & Beth-Choronem inferiorem, civitates munitas, *instructas* muris, portis, & vectibus:

18 Item Baalathum & omnes civitates armamentariorum quæ erant Schelomoni, & omnes civitates currumm, ac civitates equitum: denique quo cunq; desiderio Schelomonis *id* quod desiderarat ædificare Jerusalem, in Libano, & in tota terra dominatus sui.

19 Totius populi qui reliquus fuerat ex Chittæo, & Emoræo, & Perizzæo, Chivæoq; & Jebuzæo, qui non *erant* è Israele:

20 Ex horum filiis, eos qui reliqui erant post hos in ipsa terra, quos non consumserant filii Israelis: eos adegit Schelomo in tributum usque in diem istum.

21 Ex Israelitis autem, quos non redidit Schelomo servos in opus suum: (nam erant viri militares & principes tribunorum ejus, præfecti; currum & equitum ejus)

22 Ex illis, inquam, *erant* principes curatorum, qui pro rege Schelomone *curabant*, dirigentes quinquageni, qui dominabantur illi populo.

23 Filiam vero Farhoni deduxit Schelomo è civitate Davidis in illi domum quam ædificaverat ei: dixerat enim, Non potest habitare uxor mea in domo David regis Israelis, nam sancta sunt ista, in quæ ingressa est arca Jehovæ.

24 Tunc obtulerat Schelomo holocausta Jehovæ, super altare Jehovæ quod exstruxerat ante porticum:

25 Idque

25 Itaque rem dici quotidie offerendo secundum præceptum Moysi, quibusque sibbathis & neomeniis, festisque temporibus ter quotannis, in festo azymorum, & in festo ebdomadarum, ac in festo tabernaculorum.

26 Et constituit secundum rationē Davidis patris sui, distributiones sacerdotū in ministeriis eorum, & Levitarū in custodiis suis, ad laudandū & ministrandum coram sacerdotibus, ad quas quæ officiis diurnum dus suo, ianuarios quoque distributiones eorū in unum iuxtaq; portarum: nam sic præceperat *Dauid* vir Dei.

27 Neque recesserunt à præcepto regis ipso, to Sacerdotes & Levitæ in omni officio & thesauris *administrandis*.

28 Sic consummatum est totum opus Salomonis, usque in illum diem, *unde* à fundatione domus Jehovæ usq; eodem absolvit eam; perfecta domo Jehovæ.

29 Tunc profectus est Salomo Hezionem Geberis & prope Elothas ad litus maris, in terram Edomæorum.

30 Misit vero ei Churam per servos suos naves, & servos peritos maris; qui abierunt cum servis Salomonis Ophirum, acceperunt inde quadraginta quinquagenta talenta auri: & attulerunt ea ad regem Salomonem.

CAPUT IX.

Regina Sabæ invisit Salomonem.

REgina autem Sabæa audiens famam Salomonis, venit ad probandum Salomonem ænigmatibus Jerusalem in multo exercitu numeroso admodum, & camelis ferentibus aromata, aurumque plurimum, & lapides pretiosos: & accedens ad Salomonem, eloquuta est apud eum quicquid erat in animo suo.

2 Cui indicavit Salomo omnia verba eius: neque fuit absconditum quicquam Salomoni, quin indicaret ei:

3 Quapropter quum videret regina Sabæa sapientiam Salomonis: & quamque domum quam ædificaverat:

4 Cibum etiam mensæ eius, & consessum servorum eius, statumq; ministrorum eius, & vestimenta eorum, similiter à poculis ejus cum vestimentis eorum, & ascensum eius quo ascendebat in domum Jehovæ: non erat in ea amplius spiritus.

5 Tandem dixit regi. Verum *est* verbum illud quod audiveram in terra mea, de rebus tuis & de sapientia tua:

6 Tamen non credidi verbis illorum usquedum venirem, & viderent oculi mei, sed ecce non indicatum fuerat mihi dimidium amplitudinis sapientiæ tuæ: superas famam illam quam audiveram.

7 Beati homines tui, & beati servi tui isti; qui stant coram te jugiter, & audiunt sapientiam tuam.

8 Sit Jehova Deus tuus benedictus qui delectatus est te ut collocaret te in solio suo regem pro Jehova Deo tuo: eo quod diligit Deus tuus Israelem quem statuat in seculum, ideo imposuit te illis regem, ut exerceres judicium & justitiam.

9 Et dedit regi centum viginti talenta auri, aromataque multa valde & lapides pretiosos: nam non fuit *adventa* amplius aromata hujusmodi, quanta dedit regina Sabæa regi Salomoni.

10 (Nam etiam servi Churami, & servi Salomonis qui attulerant aurum ex Ophiro, advexerant ligna thyina, & lapides pretiosos:

11 Et paravetat rex è lignis illis thyinis aggestam viam in domum Jehovæ & in domum regis, citharasque & psalteria cantoribus: non fuerunt visa talia ante in terra Jehudæ.)

12 Rex vero Salomo dedit reginæ Sabææ pro toto dulcedine ejus quod petivit, præter *compensationem eorum* quæ attulerat ad regem: tum reversa abiit in terram suam ipsa cum servis suis.

13 Erat autem pondus auri quod obvenerat Salomoni, anno uno quoque, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri.

14 Præter *id quod* publicani negotiatorum mercatorumq; afferebant etiam omnes reges Arabiæ & proceres ejus regionis afferebant aurum & argentum Salomoni.

15 Itaque fecerat rex Salomo ducentos clypeos ex auro malleato; sexcentorum *siclorum* aurum malleatum, imponebat clypeo unicuique.

16 Item trecentos scuta ex auro malleato, trecentos *sicli* aurei imponebat scuto unicuique: quæ posuit rex in domo silvæ Libani.

17 Fecerat præterea rex solium eburneum magnum: & obduxerat illud auro purissimo.

18 Sex autem gradus erant huic solio cum escabello ex auro, huic solio connexum, & sulcra manuaria hinc & inde ad locum sessionis: & duo leones stantes juxta sulcra hinc manuaria.

19 Duodecim quoque leones stantes ibi ad sex gradus ejus hinc et inde: non fuit factum tale in ullo regno.

20 Insuper omnia vasa potoria regis Salomonis erant aurea, et omnia vasa domus saltus Libani ex auro affabre: nihil *erat* ex argento; æstimabatur temporibus Salomonis nullius pretii.

21 Nam naves regis obibant Oceanum cum servis Churami: semel tertio annis veniebant naves Oceani afferentes aurum et argentum, ebora, et simias, et pavones.

22 Sic major erat rex Salomo omnibus regibus terræ; divitiis et sapientia.

23 Et omnes reges terræ quærebant aspectum Salomonis; ut audirent sapientiam ejus quam indiderat Deus animo ejus.

24 Isti quoque afferebant quisq; munus suum, instrumenta argentea, et instrumenta aurea, vestimentaque arma et aromata, equos et mulos: rem annuam quoque.

25 Ita ut esset Salomoni quadringenta

prasepia equorum, & currus, & duodecim millia equites quos collocavit in civitatibus currum & apud regē Jerusalem.

26 Eratque dominium habens in omnes alios reges, inde à flumine *Euphrate* usq; ad terram Philisthinorum, & usque ad terminum Ægypti.

27 Et reddidit res argentum Jerusalem, & lapides; cedros autem reddidit ut sycomoros, quæ in loco depresso *crescunt*, multitudine.

28 Ferebantur enim vectigal equorum ex Ægypto *mercatores*: Schelomoni, & ex omnibus aliis regionibus.

29 Reliqua autē res Schelomonis priores & posteriores; nonne sunt scriptæ in verbis Nathanis Prophetæ, & in prophetia Achiæ Silhunitæ, & in visione Jehdonī videntis de Jarobhamo filio Nebati?

30 Regnavit vero Schelomo Jerusalem super totū Israelē quadraginta annis;

31 Quumque occubuisset Schelomo cum patribus suis, & sepelivissent eum in civitate Davidis patris ejus; regnavit Rechabham filius ejus pro eo.

CAPUT X.

Rechabham juvenile potius quam senile consilium secutus, scidit regnum in 2. partes, quarū maximam obtinet Jarobham.

Tunc abiit Rechabham Schecemum: nam Schecemum convenichant omnes Israelitæ ad constituendum eum regem.

2 Fuerat autem, quum audivisset Jarobham filius Nebati, qui erat *adhuc* in Ægypto, quo fugerat metu Schelomonis regis, ut reverteretur Jarobham ex Ægypto.

3 Nam *Israelita* miserant accersitum: venitque Jarobham & totus Israel, & alloquuti sunt Rechabhamum, dicendo:

4 Pater tuus durum imposuit jugum nobis: nunc ergo leva *nos* servitute ista patris tui dura, & jugo ejus gravi quod imposuit nobis; & serviemus tibi.

5 Qui dixit eis. Adhuc triduum *differte*: tum revertimini ad me: fecit abiit populus.

6 Interea iniit consilium rex Rechabham cum senioribus qui steterant ante Schelomonem patrem ipsius, dum esset in vivis, dicendo, Quomodo vos consilium initretis ad respondendum populo huic aliquid?

7 Qui alloquuti sunt eum, dicendo, Si fueris facilis populo huic gratificando eis & alloquutus fueris eos verbis bonis: utique erunt tibi servi cunctis diebus.

8 Sed reliquit consilium seniorum quo consuluerant ei: & iniit consilium cum iis qui à pueris educati fuerant secum stantibus coram ipso:

9 Dixitq; eis, Quod vos consilii initetis, ut responderemus aliquid populo huic quod alloquuti sunt me, dicendo, Leva *nos* jugo isto quod imposuit pater tuus nobis?

10 Tum alloquuti sunt eum iti, qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo: Sic dices populo isti qui alloquuti sunt te dicendo: Pater tuus grave effecit jugum nostrum, tu ergo leva illud à nobis: sic alloqueris eos, Minimus *digitus* meus densior est lumbis patris mei.

11 Jam vero pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem superaddā jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem flagellis aculeatis.

12 Quum ergo venisset Jarobham & totus populus ad Rechabham in die tertio; quemadmodum edixerat rex dicendo, Revertimini ad me die tertio:

13 Respondit eis rex duriter: nam derelinquerat rex Rechabhā consilia seniorum.

14 Et alloquutus est eos ex consilio puerorum suorum dicendo, Pater meus grave effecit jugum vestrum, ego autem superaddam illi: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem flagellis aculeatis.

15 Quum itaque non auscultasset rex populo (erat enim causa à Deo ut præstaret Jehova verbum suum quo alloquutus fuerat per Achiam Schiluntinum Jarobhamum filium Nebati)

16 Omnes Israelitæ quū non auscultaverat rex ipsis; responderunt populus regi dicendo, Quæ nobis portio *est* cum Davide? utique non *est nobis* possessio cum filio Jischai, quisq; ad tentoria tua, ô Israel, jam prospice domui tuæ, David: sic abiit totus Israel in tentoria sua.

17 Tantum super filios Israelis qui habitabant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabham.

18 Quumque misisset rex Rechabham Hadoramū qui præerat tributo, obruerunt eum Israelitæ lapidibus, ita ut moreretur: quam ob rem Rex Rechabā rotis viribus ascensō curru fugit Jerusalaimam.

19 Sic defecerunt Israelitæ à domo Davidis usque in hunc diem.

CAPUT XI.

Rechabham divertimus ab oppugnandis Israelitis, urbes extruit, Levitarum & piorum accursu fortificatur.

Quum autem venisset Rechabham Jerusalaimam, congregavit ex domo Jehudæ & Binjaminis centū octoginta millia delectorum *hominum* gerentium bellum: ad pugnandum contra Israelem ut reduceret regnum illud ad Rechabhamum.

2 Sed fuit verbum Jehovæ ad Schemaiham virum Dei, dicendo:

3 Edic Rechabhamo filio Schelomonis regi Jehudæ; & omnibus Israelitis in Jehuda & Binjamine, dicendo:

4 Sic ait Jehova, Ne ascendite, neque pugnate contra fratres vestros, revertimini quisque domum suam, nam à me facta est res ista: qui auscultantes verbis Jehovæ, aversi sunt ne proficiscerentur contra Jarobhamum.

5 Itaque resedit Rechabham Jerusalaimis; & ædificavit civitates ad munitionem in Jehuda:

6 Ædificavit, inquam, Beth-Lechemum, & Heramum, & Thekoham:

7 Item

7 Item Beth-Tzurem, & Socuntem, & Hadullamum :
8 Gathum quoque, & Mareschem, & Zipham.
9 Et Adoraijma, & Lachischum, & Hazekam :
10 Et Tzoreham, & Ajalonem, & Chebronem quæ *sunt* in Jehuda & in Binjamine : civitates munitionum.
11 Confirmavit que has munitiones; disponens in eis antecessores, & apothecas cibi ; & olei, & vini.
12 Et in unaquaque civitate clypeos & hastas; denique confirmavit eas quam plurimum: ita fuit ejus Jehuda & Biniamin.
13 Sacerdotes quoque & Levitæ, qui *erant* in toto Jisrael; stiterunt se ei è toto termino suo.
14 Nam derelinquentes Levitæ prædia suburbana sua & possessionem suam, abierunt ad Jehudam et Jeruschalaima : quum rejiceret eos Jerobham et filii ejus, ne sacerdotio fungerentur Jehovæ ;
15 Statueretque sibi sacerdotes pro excelsis et pro dæmonibus ; et pro vitulis quos fecerat.
16 Et sequuti ipsos ex omnibus tribubus Israelis, qui dederant animum suum ad quærendum Jehovam Deum Israelis ; venerunt Jeruschalaima ad sacrificandum Jehovæ Deo majorum suorum.
17 Qui confirmarunt regnum Jehudæ, et fortificarunt Rechabhamum filium Schelomonis, ad triennium : nam ambulaverunt in via Davidis et Schelomonis, triennio.
18 Acceperat autem sibi Rechabham uxorem præter Machalathum filiam Jerimothi filii Davidis ; Abihajilam filiam Eliabi filii Jischaji.
19 Quæ peperit ei filios; Jehoschum, et Schemarjam et Zahamum.
20 Post hanc vero duxit Mahacham filiam Abschalomi; quæ peperit ei Abijum, et Hatthajum et Zizam, et Schelomithum.
21 Amabat autem Rechabham Mahacam filiam Abschalomi præ omnibus uxoribus suis, et concubinis suis; nam uxores octodecim duxerat et co cubinas sexaginta : unde genuit viginti octo filios, et sexaginta filias.
22 Ideoque Rechabham constituit principium Abijam filium Mahacæ antecessorum inter fratres ipsius : quia *erat* constituturus eum regem.
23 Et prudenter adhibens, dispersit de omnibus filiis suis per singulas regiones Jehudæ et Binjaminis, in omnes civitates munitionum quibus indebat commeatum copiosum : et procuravit *eis* multitudiem uxorum.

CAPUT XII.

Rechabham ejusque Subditi peccant & puniti resipiscunt.

Fuit autem quum stabiliviset Rechabham regnum, quum que confirmatus esset, *ut* relinqueret legem Jehovæ; et totus Jisrael cum eo,
2 Unde fuit anno quinto regis Rechabhami *ut* ascenderet Schischak rex Ægypti contra Jeruschalaima; quia prævaricati erant contra Jehovam :
3 Cum mille ducentis curribus, et cum sexaginta millibus equitum : innumerosque populo qui veniebant cum ipso ex Ægypto, Lubæis, Succæis, et Æthiopibus.
4 Capereque civitates ipsius munitionum quæ *erant* Jehudæ, et venisset Jeruschalaima usque.
5 Schemahja vero prophera ille veniens ad Rechabhamum ac principes Jehudæ, qui congregati erant Jeruschalaimis metu Schischaki, dixit eis ; Sic ait Jehova, vos dereliquistis me, ideo ego quoq; dereliquo vos *tradendo* in manum Schischaki.
6 Tum deprimentes se principes Israelis et rex, dixerunt; Justus *est* Jehova.
7 Quos quum vidisset Jehova se ipsos deprimisse, fuit verbum Jehovæ ad Schemahjam dicendo : Deprimerunt se ipsos, non perdam eos : sed præstabo eis mox liberationem, neq; effundetur exardescentia mea super Jeruschalaima per Schischakum :
8 Sed erunt ei servi, ut experiantur servitutem mei, et servitutem regnorum regionum.
9 Ascendens itaq; Schischak rex Ægypti Jeruschalaima ; accepit thesauros domus Jehovæ, et thesauros domus regis, omnia, inquam, illa accepit : accepit etiam scuta aurea quæ fecerat Schelomo.
10 Pro quibus fecit rex Rechabham scutaærea; quæ deposuit in manum præfectorum cursoribus, qui observabant portam domus regis.
11 Eratque ex quo veniebat rex in domum Jehovæ ; *ut* venientes cursores asserrent ea, deinde referrent ea ad procœtonem cursorum.
12 Quum itaque *se* deprimisset, aversa est ab eo ira Jehovæ, ut non perderet omnino ; etiamque erga Jehudam *usus* est verbi bonis.
13 Confirmavit ergo se rex Rechabham Jeruschalaimis, et regnavit : nam natus unum et quadraginta annos Rechabham quum regnare incipiret, septendecim annis regnavit Jeruschalaimis, civitate quam elegerat Jehova ad collocandum nomen suum ibi ex omnibus *civitatibus* tribuum Israelis, et nomen matris ejus Nahama Hammonitis.
14 Fecit autem malum ; nam non comparavit animum suum ad quærendum Jehovam.
15 Res vero Rechabhami priores et posteriores, an non sunt scriptæ in verbis Schemahjæ prophetæ et Hiddonis videntis in genealogiis ? etiam bella Rechabhami contra Jarobhamum omnibus eorum diebus.
16 Denique quum occubuisset Rechabham cum patribus suis, et sepultus esset in civitate Davidis; regnavit Abija filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Abija Deo confisus fortiter pugnat contra Jarobhamum.

ANno decimo octavo regis Jarobhami, Abiam regnare cepit Abija super Jehudam.

2 Tribus annis regnavit Jerusalaimis. cujus matri nomen Micaja filia Uhielis, è Gibea; bellumque fuit inter Abijam & Jarobhamum.

3 Quam ob rem junxit Abija copias, robore valentes bellatores, quadringentes mille viros delectos; Jarobham vero instruxit contra eum aciem cū octingentis mille viris delectis valentibus robore.

4 Tum surgens Abija è jugo monte Tzemaraimiorum, qui est in montibus Ephraimi; dixit, Audite me Jarobham, & totus Israel.

5 An non vestrum *erat* agnoscere Jehovam Deum Israelis tradidisse regnum Davidi super Israelem in seculum; ipsi & filiis ejus fœdere salis?

6 Attamen surrexit Jarobham filius Nebati servus Schelomonis filii Davidis; & rebellavit contra dominum suum.

7 Deinde congregati sunt ad eum homines vani, nequissimi qui fortificarunt se contra Rechabhamum filium Schelomonis: quum Rechabham esset puer ac mollis animo, neq; confirmatus se adversus illos.

8 Et nunc vos cogitatis confirmare vos adversus regnū Jehovæ, *quod est* in manu filiorum Davidis, quamvis filii multitudo magna, tamen penes vos vituli aurei *sunt*, quos fecit vobis Jarobham in deos.

9 An non dejecistis Sacerdotes Jehovæ filios Aharonis & Levitas? & fecistis vobis Sacerdotes, ut populi reliquarum regionum, quicunque venierit ad consecrandum ministerium suum juvenco fabrumo & arietibus septem; estque Sacerdos iis qui non *sunt* dii?

10 Nos autem *habemus* Jehovam Deum nostrum, quem non dereliquimus: Sacerdotes autem ministrantes Jehovæ *sunt* filii Aharonis, & Levitæ *suni* in opere suo:

11 Et adolent Jehovæ holocausta quolibet mane & quolibet vespere, suffitum quoque aromatum: & dispositionem panis super mensam munditiæ, & lychnuchum aureum cum lucernis ejus *curandi* accendendo quolibet vespere: observamus enim observationem Jehovæ Dei nostri: vos autem dereliquistis eum.

12 Quare ecce nobiscum *est* in principiis Deus ipse; & Sacerdotes ejus cum tubis clangoris ad clangendum contra vos: filii Israelis, ne pugnetis contra Jehovam Deum majorum vestrorum, non enim secundabitur vobis.

13 Interea Jarobham *fuerat* divertere insidias ut lavaderent eos à tergo: ita erant *insidiæ* à fronte Jehudæ, insidiæ vero à tergo eorum.

14 Aspiciens autem Jehudæi quod esset sibi instabat bellum à fronte & à tergo, inclamarunt Jehovam; Sacerdotes vero clangebant tubis.

15 Clamaverunt etiam viri Jehudæ: fuitque clangentibus viris Jehudæ, ut Deus plagā afficeret Jarobhamum, & totum Israelem coram Abija & Jehuda.

16 Quare ab rem fugerunt filii Israelis à facie Jehudæ: tradiditque illos Deus in manum horum.

17 Percusserunt enim eos Abija & populus ejus percussione magna: ita ut ceciderint confossi ex Israelitis quingenti mille viri delecti.

18 Ita depressi sunt Israelitæ tempore illo; & fortificati filii Jehudæ, quia nitebantur Jehova Deo majorum suorum.

19 Nam persecutus Abiam Jarobhamus, cepit ab eo civitates, Beth-El cum villis ejus, & Jeschanam cum villis ejus: Hephraim quoque cum villis ejus.

20 Neque obstitit vim Jarobham amplius diebus Abijæ: sed quum plaga affecisset eum Jehova, mortuus est.

21 Confirmatus ergo est Abija qui duxerat sibi uxores quatuordecim, unde genuit viginti duos filios & sexdecim filias.

22 Reliqua autem rei Abijæ, & viæ ejus ac verba ejus; scripta sunt in commentario prophetæ Hiddonis.

CAPUT XIV.

Asa exhortatur Deos reliquos, ut libet Jehudæ, adoptet, & Æthiopes profligat.

QUum autem dormisset Abija cum patribus suis, & sepelissent eum in civitate Davidis, regnavit Asa filius ejus pro eo: diebus ejus quievit terra decem annis.

2 Et fecit Asa quod bonum & rectum *videbatur* in oculis Jehovæ Dei sui.

3 Amovit enim altaria alienigenarum, atque excelsa, & confregit statuas eorum, succiditque lucos eorum:

4 Et dixit Jehudæis, ut requirerent Jehovam Deum majorum suorum; & ut facerent legem & præceptum ejus:

5 Amovit ab omnibus civitatibus Jehudæ excelsa & subsidiales statuas: quum quiesceret regnum coram eo.

6 Ædificavit quoque civitates munitionis in Jehuda, quum quiesceret ea terra, & nullum gereretur secum bellum annis illis, tum quietem dederat Jehova ei.

7 Dixerat enim Jehudæis, Ædificemus civitates has, & circumdemus muro, & turribus, valvis & vectibus: tanquam per dum sit terra nobis exposita est: quandoquidem requisivimus Jehovam Deum nostrum, requisivimus: ideo dedit quietem nobis ex omnique: quapropter ædificarunt & prosperati sunt.

8 Fuerunt autē Asæ copiæ ferentes clypeum & spiculum è Jehuda trecentorū millium: & Binjamine ferentes scutum & tendentium arcum ducentorū octoginta millium: omnes hi valentes robore.

9 Quum prodisset contra eos Zerach Æthiops cum copiis decies centies mil-

lium,

um, & cunibus ter centies: veniensque Maresham usque.

10 Quo procedenti Asa adversus eum; instructus acieibus in valle Tzephatæ ad Maresham:

11 Invocavit Asa Jehovam Deum suum, dicens: *O* Jehova, nihil *est* apud te opem ferre deficiente viribus intercedendo adjuvandi *viribus*; opem fer nobis, Jehova Deus noster, nam tibi innitimur, & in nomine tuo venimus contra multitudinem istam: ô Jehova, Deus noster *es*, ne obtineat *vires* contra te mortalis.

12 Tum plaga affecit Jehova Æthiopes illos coram Asa & coram Jehuda, fugerunque Æthiopes.

13 Quos persequutus est Asa, & populus qui cum eo erat ad Geraram usque; cecidereuntque ex Æthiopibus *eo* ut non esset illis instauratio, quia confecti erant coram Jehova & coram exercitu ejus. Ita deportarunt isti prædam multam valde.

14 Percusserunt etiam omnes civitatum *circulas* circa Gerarum, nam invaserat eos metus Jehovæ: spoliarunt quoque omnes civitates illas in quibus spolia multa erant:

15 Atq; etiam *habitatores* tentoriorum pecuariorum percusserunt; & captivos abducendo greges quam plurimos & camelos, reverti sunt Jerusalem ad ima.

CAPUT XV.

Hazarja concione motus, removet Asa reliquas abominationes, & populum solemni juramento obedientiæ Deo vovet.

1 Tum Hazarjam filium Hodeil incessit spiritus Dei:

2 Quo procedens ante Asam dixit ei Audite me Asa, omnis Jehuda & Binjamin: Jehova fuit vobi cum dum fuistis cum eo, & si requiretis eum, præsto erit vobis; sin derelinquetis eum, derelinquet vos.

3 Dies enim multi agentur Israelitis, sine Deo vero, & sine Sacerdote docente, & sine lege.

4 Quod si conversus fuisset, quum angustia esset sibi, ad Jehovam Deum Israelis; requirentibus ipsum præsto fuisset illis.

5 Sed temporibus istis non *est* pax exeunti & redeunti; verùm vexationes magnæ super omnes habitatores regionum illarum:

6 Adeo ut conturbentur gens gentem, & civitas civitatem: quia Deus vexat eos omni angustia.

7 Vos ergo confirmamini, neque sint remissæ manus vestræ: est enim merces operi vestro.

8 Quare quum audisset Asa verba ista, & prophetiam illam *scripsam* Hodedo prophetæ, confirmavit se abstulitq; religuo abominandos deos è tota terra Jehudæ & Binjaminis, atque ex illis civitatibus quas ceperat de montanis Ephraimi: renovavitque altare Jehovæ, quod *erat* ante porticum Jehovæ.

9 Et congregavit totum Jehudam & Binjaminem, & illos qui peregrinabantur apud eos ex Ephraimo & Menasse & etiam è Schimhone: nimi desciverant ad eum ex Israelitis plurimi, quum viderent Jehovam Deum ejus esse cum eo.

10 Itaq; congregati Jerusalemam mensè tertio; anno quintæ decimo regni Asæ.

11 Sacrificaverunt Jehovæ die illa, *quæ* de prædis attulerant; boves septingentos, & pecudum septem millia:

12 Iniveruntque fœdus de requirendo Jehova Deo majorum suorum; ex toto corde suo, & ex toto animo suo:

13 Adeo ut qui quis non requisiturus esset Jehovam Deum Israelis morte afficiendus esset: sive parvus sive magnus, sive vir sive fœmina.

14 Et juraverunt Jehovæ, cum sano animo & clamore, cubisque ac buccinis.

15 Lætabantur enim omnes Jehudæi de isto juramento (erat ex toto animo suo juraverant,) quod quis toto studio suo requisivissent eum præsto fuisset ipsis: dederatque eum Jehova quietem per circumquaque.

16 Quinetiam Mahaceam aviam Asæ regis amovit ne esset Augusta, eo quod terrat cum Jeco horrenda statuam; & succidam Asa horrendâ statuâ ejus eam contudisset, ac combussit ad torrentem Kidronem.

17 Excelsa quidem non amota sunt ex Israele; fuit animus Asæ fuit integer omnibus diebus ejus.

18 Et retulit res consecratas à patre suo & res consecratas à se in domum Dei argentum, & aurum & instrumenta.

19 Bellum enim non fuerat usq; ad annum trigesimum quintum regni Asæ.

CAPUT XVI.

Asa pactum & pactum cum Syro Chananæi in vinculo conjecit: tandem in pedibus ægrotans moritur.

1 Anno trigesimosexto regni Asæ ascendens Baaescha rex Israelis contra Jehudam, ædificavit Ramam: ut neminem egredi aut regredi *quemquam* ad Asam regem Jehudæ.

2 Sed depromens Asa argentum & aurum ex thesauris domus Jehovæ & domus regis; misit ad Ben-Hadadum regem Syriæ qui habitabat Damasci, dicendo:

3 Fœdus *est* inter me & te, et inter patrem meum & patrem tuum: ecce misi tibi ad te argentum & aurum, age irrumpe fœdus tuum cum Baaescha rege Israelis, ut abscedat à me.

4 Et auscultans Ben Hadad regi Asæ misit principes copiarum suarum contra civitates Israelis, quæ percusserunt Ijjonem & Danem & Abel-Majima: omnesque civitates armamentarii eorum Naphtalis.

5 Unde fuit, audiente Baaescha, ut desisteret ab ædificanda rama, quia fecit ut *Syrus* ut cessaret ab opere suo.

6 Tunc Asa rege assumente totum Jehudam deportarunt ja, ides Ramæ & ligna ejus, quibus ædificabat Baaescha: & ædificavit ex illis Gebahum & Mizpam.

7 Quem ob rem illo tempore venit Chanani Videns ad Asam regem Iehudæ : & dixit ei, Quandoquidem innixus es regi Syriæ, ac non innixus es Jehova Deo tuo, ideireo proripiunt se copiæ regis Syriæ, ne hæc ad manum tuam.

8 An non Æthiopum illorum & Lybiũ erant copiæ numerosæ curribus & equitibus quã plurimum? tamen quum innixeris Jehova, tradidit eas in manũ tuam.

9 Quum Jehovæ oculi discurrant per totam terram ut firmum se exhibeat erga eos *quorum* animus integer *est* erga ipsum, fuisti egisti in hac re : nam porro futura sunt contra te bella.

10 Tunc indignatus Asa contra Videntem illum, tradidit eum in carcerẽ Cippi, quia indignatione *percitus erat* contra eum de hac re: & conquassabat Asa *quosdam* ex populo tempore illo.

11 Sed ecce res Asæ priores & posteriores ; ecce sunt scriptæ in libro regum Jehudæ & Jisraelis.

12 Ægrotavit autem Asa anno trigesimonono regni sui ex pedibus suis, usque eo ut morbus eius summe *invalesceret*: tamen ne in morbo quidem suo requisivit Jehovam, sed hæsit medicis.

13 Denique occumbens Asa cum patribus suis, mortuus est anno quadragesimo primo ex quo regnare cœpit.

14 Quem sepeliverunt in sepulcris ejus, quæ foderat sibi in civitate Dividis; deponentes eum in cubili quod impleverant aromaticis speciebus paratis unguentario opere : & combusserunt ei unctionem *odorum* perquam maximam.

CAPUT XVII.

Iehoschaphat reformat ecclesiam & politiam.

REgnavit itaque Iehoschaphat filius ejus pro eo; & confirmavit se super Jisraelem.

2 Nam disposuit copias per omnes civitates Jehudæ quæ munitæ erant; & disposuit stationatios per regionem Jehudæ, & per civitates Ephraimi quas ceperat Asa pater ejus.

3 Erat quidem Jehova cum Iehoschaphato; quia ambulabat in viis Davidis patris sui priotibus & non requirebat Babalimos:

4 Quia Deum patris sui requirebat, & in præceptis ejus ambulabat: ac non imitabatur factum Jisrae israelum.

5 Ideo confirmavit Jehova istud regnum in manu ejus, ita ut darent omnes Jehudæi munus Iehoschaphato: hæ fuerunt ei divitiæ & gloria copiosæ.

6 Elato itaque animo suo ad vias Jehovæ; amplius adhuc amovit excelsa & lucos ex Jehuda.

7 Et anno tertio ex quo regnare cœpit, misit cum præfectis suis, cum Ben-Chajile, & cum Obadja, & cum Zecharja, & cum Neshaneele, & cum Micaja, ad docendum per civitates Jehudæ :

8 Cum illis i-quoque, hos Levitas, Schemajiam, & Nethanjam, Zebadjam, & Hasaelem, & Schemiramothum, & Jehonathanem, & Adonijam, & Tobijam, & Tob-Adonijam Levitas: quibuscum *erant* Elischamah & Jehoram sacerdotes :

9 Qui docuerunt in Jehuda habentes secum librum legis Jehovæ, & obiverunt ones civitates Jehudæ docentes populum.

10 Pervaserat autem metus Jehovæ omnia regna regionum quæ *erant* circa Jehudam ; ut non gererent bellum contra Iehoschaphatum.

11 Quinimo à Philisthæis adferebant ad Iehoschaphatum munus, & pecuniã indicionis: etiã Arabes adducebant ei greges, arietes septies millenos septingentenos, & hircos septies millenos septingentenos.

12 Ita Iehoschaphat pergebat crescere usque ad summum; & ædificavit in Jehuda arces, & civitates armamentariorum:

13 Et res multæ erant ei per civitates Jehudæ; ac homines bellatores, valentes robore Jerusalaimis.

14 Quorum numeratio per paternas familias eorum : ex Jehuda chiliarchorum Hadna princeps, quicum *erant* valentium robore trecenti millia ;

15 Et secundum hunc Jehochanan princeps; quicũ *erant* ducẽta octoginta millia.

16 Et secundum hunc Hamasja filius Zicri sponte se offerens Jehovæ; quicum *erant* ducenta millia valentium robore :

17 Ex Binjamine vero valens robore Eljadah ; quicum *erant* armati arcu aut scuto ducenties mille :

18 Et secundum hunc Jehozabad; quicum *erant* centum octoginta millia expeditorum ad militiam.

19 Hi erant qui ministrabant regi, præter eos, quos disposuerat rex per civitates munitas, in toto Jehuda.

CAPUT XVIII.

Iehoschaphat impie & infeliciter se conjungit Achabo.

QUum autem essent Iehoschaphato divitiæ & gloria copiosæ ; affinitate se junxit Achabo.

2 Deinde descendit exactis *aliquot* annis ad Achabum Schomronem. cui mactavit Achab pecudes & boves copiosè, populoque qui *erat* cum eo: & incitavit eum ut adscenderet contra Ramothas Gilhadis.

3 Dixit enim Achab rex Jisrae'is Iehoschaphato regi Jehudæ, Iturusne es mecum Ramothas Gilhadis ? qui dixit ei, Sicut ego sic tu, & sicut populus tuus populus meus, ut tecum *simus* in isto bello.

4 Dixit præterea Iehoschaphat regi Jisraelis; Consule, quæso, hoc ipsodie, verbum Jehovæ.

5 Tunc congregatis rex Jisraelis prophetis suis, quadringentis viris, dixit eis; Utrum ituri sumus contra Ramothas Gilhadis in bellum istud, an desituri sum? qui dicebant, Ascende, traditurus enim est Deus in manum regis.

6 Di-

4 Dixeruntque Jehoschaphato. An non est hic propheta Jehovæ amplius, ut consulamus ex eo?

7 Dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, Amplius vir quidam est ex quo consulas Jehovam, at ego odi eum quia non prophetat de me bonum, sed omnibus diebus suis malum, is est Micajehu filius Jimlæ: dixitque Jehoschaphat, Ne dicat quartur rex ita.

8 Itaque advocans rex Jisraelis aulicum unum, edixit. Festinanter adduc Micajehu filium Jimlæ.

9 Interea rex Jisraelis & Jehoschaphat rex Jehudæ sedentes quisq; in solio suo, induti vestibus regiis considebant in area ad ostium portæ Schomronis; & omnes prophetæ illius prophetabant coram eis.

10 Fecerat enim sibi Tzidkija filius Cenahanæ cornua ferrea: & dicebat, Sic ait Jehova, His feries Syros adeo ut consumas eos.

11 Omnes quoque prophetæ illi prophetabant similiter dicendo: Ascende Ramothas Gilhadis & prosperare, tradituras enim est Jehova in manum regis.

12 Nuncius autem ille qui iverat vocatum Micajehu, alic quebatur eum dicendo, Ecce verba prophetarum istorum ore uno bonum *prophetant* regi: fit, quæso, verbi tuum ut unius illorum, ut eloquaris bonū.

13 Cui dixit Micajehu, *ut* vivit Jehova, quod edixerit Deus meus Id eloquar.

14 Quum ergo ingressus esset ad regem; dixit rex ei, Mica, utrū ituri sumus contra Ramothas Gilhadis in bellum, an desistemus. Cui qui dixit, Ascendite & prosperamini, sed licet tradentur in manū vestrā.

15 Dicente autem ei rege, Quoties ego tandē adjurabo te, ut non loquaris mihi nisi veritatem in nomine Jehovæ?

16 Dixit, Vidi omnes Jisraelitas dispersum iri per montes illos, ut oves quibus non est pastor: nam dixit Jehova; non est dominus istis, revertantur quisque domum suam cum pace.

17 Tum dicente rege Jisraelis Jehoschaphato, Nonne dixeram tibi, fore ut non prophetaret de me bonum, sed malum?

18 Dixit, propterea audite verbum Jehovæ: Vidi Jehovam sedentē in solio suo, & totum exercitum cœlorum adstantes à dextera ejus & sinistra ejus.

19 Ubi dicente Jehova, Quis pelliciet Achabum regem Jisraelis, ut ascendat & corruat apud Ramothas Gilhadis? præterea dicente, Hic dicit hoc modo, & ille dicit illo modo:

20 Tandem prodiit quidam spiritus, qui consistens coram Jehova dixit, Ego pelliciā eum: dixitque Jehova ei, Quo pacto?

21 Dixit, Egressus ero spiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus: cui dixit; Pelliciēs, etiamque prævalebis, exi & fac ita.

22 Quare, nunc ecce indidit Jehova spiritum mendacii ori eorum prophetarum istorum: interea Jehova loquutus est contra te malum.

23 Tunc accedens Tzidkija filius Cenahanæ percussit Micajehu in maxillam, & dixit, Quanam via transivit spiritus Jehovæ à me, ut alle queretur te?

24 Cui dixit Micajehu, Ecce tu videris illo ipso die, quo ingrederis intimum conclave ad abscondendum te.

25 Dixit vero rex Jisraelis, Prehendite Micajehu, & reducite eum ad Amonem præfectum civitati; & ad Joasēum filium regis:

26 Quibus dicetis, Sic edicit rex, Ponite istum *in* carcere, & alite eū pane angustiæ & aqua angustiæ, donec rediero cum pace.

27 Dixit vero Micajehu, Si plane reversus fueris cum pace, non locutus fuerit Jehova per me: præterea dixit, Audite populi quotquot sunt.

28 Itaque ascendit rex Jisraelis cum Jehoschaphato rege Jehudæ contra Ramothas Gilhadis.

29 Ubi dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, quum dissimularet se processurus in prælium, Tu vero indue vestimentis tuis: Ille dissimulante se rege Jisraelis processerunt in prælium.

30 Rex autem Syriæ præceperat præfectis curruum suorum dicendo, Ne pugnatote contra parvum *aut* contra magnum, sed contra regem Jisraelis solum.

31 Fuit itaque quum videntes præfecti curruum Jehoschaphatum, ut ipsi dicerent. Rex Jisraelis est; & divertrent contra eum ad pugnandum: sed exclamavit Jehoschaphato Jehova auxiliatus est, & avertit illos Deus ab eo.

32 Nam fuit quum viderent præfecti curruum eum non esse regem Jisraelis, ut reverterentur à persequendo eum.

33 Sed quidam jaculatus arcu simplici animo, percussit regē Jisraelis inter commissuras & loricæ *partes*: quapropter dixit aurigæ suo, Deflecte manu tua ut educas me è castris quia ægrotus factus sum.

34 Quonium autem invalescebat prælium eo die, rex Jisraelis stetit in curru suo adversus Syros usque ad vesperam: quam ob rem mortuus est *quo* tempore occidit sol.

CAPUT XIX.

Jehoschaphat à prophetæ correptus respiscit.

REvertente autem Jehoschaphato rege Jehudæ domum suum, cum pace Jerusalaimam:

2 Prodiens in conspectum ejus Jehu filius Chanani videns; dixit regi Jehoschaphato, An improbo auxiliari & odores Jehovæ diligere te? ac propterea hac tibi incumbit fervens ira à Jehova.

3 Verūtamen res bonæ inventæ sunt apud te: quod removisti lucos è terra, & constituisti animū tuum ad quærendū Deum.

4 Deinde resedit Jehoschaphat Jerusalaimis postquam convenisset obvisset per populum, à Beer-schebaho usque ad mon-

rum Ephraim, & revocasset eos ad Jehovam Deum majorum ipsorum:

5 Constituitque Judices in ea regione per omnes civitates Judæ munitas, cuique civitati:

6 Edicens Judicibus; Videte quid facturi estis, non enim pro homine judicatis, sed pro Jehova: qui vobiscum *fuerunt* in rebus judicandis.

7 Quare nunc sit pavor Jehovæ vobis: observate & facite, non enim est apud Jehovam Deum nostrum iniquitas, aut acceptio personarum, aut sumtûs muneris.

8 Atque etiam Jerusalaimis constituit Josaphat è Levitis & sacerdotibus, & ex primoribus patrum Israelis, ad judicia Jehovæ, & ad lites; quum reverterentur *illi* Jerusalaimum.

9 Et præcepit eis dicendo. Sic facietis cum timore Jehovæ, cum fide, & cum animo integro:

10 De quacunque lis pervenerit ad vos, à fratribus vestris relictis in civitatibus *suis*, *de discriminibus* inter cædem & cædem, inter legem & præceptum, statum & judicia; admonebitis eos, ne rei sint Jehovæ, & sic ambæ fervens ira vobis & fratribus vestris: sic facietis ut non sitis rei.

11 Ecce autem Amarja Sacerdos primarius inter vos in omni negotio Jehovæ, Zebadja vero filius Jischmaelis, antecessor in domo Judæ in omni negotio regio, cum moderatoribus & Levitis coram vobis: confirmate vos & facite, & Jehova aderit æquo.

CAPUT XX.

Triumphus Josaphati super Syros: sed ab fiducia impia Achazja corripitur.

Vlic autem postea, venientibus Moabitis & Hammonitis, & *aliis qui* cum Hammonitis *habitabant*, cum eis, contra Josaphatham in bellum:

2 Venerunt qui indicarent Josaphato, dicendo, Invadit te multitudo magna à transmarina *regione*, ex Syria; qui ecce sunt ad Charrationem Thamaris, ea *est* Hen-Gedi.

3 Timens vero composuit Josaphat faciem suam ad quærendum Jehovam; & indixit jejunium toti Judæ:

4 Itaque congregati sunt Judæi ad requirendum *opem* à Jehova: etiam ex omnibus civitatibus Judæ convenerunt ad requirendum Jehovam.

5 Tunc stans Josaphat in congregatione Judæ & Jerusalaimorum, apud domum Jehovæ, ante atrium novum.

6 Dixit, Jehova Deus majorum nostrorum nonne tu *es* Deus in cœlis, & tu dominaris in omnia regna gentium; in manu tua *sit* vis & potentia, ac nemo tibi possit obsistere?

7 Nonne tu, Deus noster, expulisti habitatores terræ hujus à conspectu populi mei Israelis; & tradidisti eam semini Abrahami diligentis te, in seculum?

8 In qua habitarunt, ædificaverunt tibi in ea sanctuarii pro nomine tuo, dicendo:

9 Si obvenerit nobis malum, pœna gladii, judicium, aut pestis, sive fames; consistemus ante domum hanc & coram te, (est nomen tuum *in* in domo hac) & clamabimus ad te ex angustia nostra, exaudies & servabis.

10 Nunc autem ecce filii Ammonitæ & Moabitæ, & montani Seïrii, in quos non permisisti Israëlitis ingredi quum venirent è terra Ægypti, quamvis recesserint ab illis, & non perdiderint eos:

11 Tamen ecce ipsi rependunt nobis, adveniendo ut expellant nos ab hæreditate tua quam hæreditario jure possidendam tradidisti nobis.

12 Deus noster, an non judicia exercebitur eos? nam non *est* in nobis vis obsistendi multitudini magnæ isti: & vadent nos; & non scimus quid facturi simus, sed in te *dirigi* *fixus* oculi nostri.

13 Interea omnes Judæi stabant coram Jehova; etiam parvuli eorum, uxores eorum, & filii eorum.

14 Tunc Jachaziel filium Zecarjæ, filii Benajæ, filii Jehiela, filii Mattanjæ, Levitam è posteris Asaphi, incessit spiritus Jehovæ in medio cœtus congregationis:

15 Et dixit, Attendite omnes Judæi, & habitatores Jerusalaimorum, & rex Josaphat: sic ait Jehova vobis, Vos ne timueritis, neque consternamini metu multitudinis magnæ istius, nam non vestrum *erit* hoc prælium, sed Dei.

16 Cras descendite contra eos, ecce ascensuri sunt per clivum Tsitsi, & invenietis eos in extremitate vallis, in fronte deserti Jeruelis.

17 Non *eris* vestri pugnare in hoc prælio: sistite vos, consistite & videte salutem Jehovæ erga vos Judæi & Jerusalaimitæ; ne timueritis, neque consternamini, cras exite ante eos, nam Jehova aderit vobis.

18 Tunc inclinavit Josaphat verticem faciei *demissa* in terram: omnes quoque Judæi & habitatores Jerusalaimorum procidentes coram Jehova, incurvando se *honoremque exhibentes* Jehovæ.

19 Et surrexerunt Levitæ è posteris Kehathæorum, & è posteris Korachæorum; ad laudandum Jehovam Deum Israelis voce magna summe.

20 Deinde surgentes mane, exiverunt in desertum Thekoæ: quibus exeuntibus, consistens Josaphat dixit. Audite me Judæi & habitatores Jerusalaimo: fidem firmæ credite Jehovæ Deo vestro & confirmabimini, fidem credite prophetis ejus, & prosperabimini.

21 Ita consilio habito cum populo, constituit musicos Jehovæ, & laudatores decorum sanctitatis: qui procedendo ante expeditos exercitûs dicerent, Celebrate Jehovâ, quoniam in seculum benignitas ejus *est*.

22 Quando autem inceperunt cantum & laudes, disposuit Jehova insidiatores con-

tra

rum Hammonitas, Mosthitas, & montanos Seirhin procedentes in Jehudam, ita ut assererentur plagis.

21 Nam insurrexit Hamonites & Mosthites contra habitatores montis Seirhin, ad internecionem devoverantque & perdendum eos: & quum absolvissent contra habitatores Seirhin, hiverunt inter se ut aiter eller alteri perditor.

24 Interea Jehuda venerat ad ipsum speculum versus desertum illud: quumque respicerent ad multitudinem illam, ecce erant cadavera prostrata humi, nec evasit superstes.

25 Quapropter advenit Jehoschaphat cum populo suo ad dirripiendam praedam eorum; invenerunque inter eos copiose tum facultates cum cadaveribus, tum instrumenta desiderabilia, quae spoliverunt sibi adeo ut non esset serendo: fuerunque per triduum dirripiendo praedam illam, magna enim erat.

26 Die autem quarto congregaverunt se in convallem benedictionis, ubi benedixerunt Jehovae: idcirco vocarunt nomen loci illius, Convallem benedictionis, usque in hunc diem.

27 Postea reversi omnes viri Jehudae & Jeruschalaim rum cum Jehoschaphato in principiis ipsorum, ut revertererentur Jeruschalaim cum laetitia: nam laetitia afferebat eos Jehova ab hostibus eorum:

28 Venerunt Jeruschalaim cum nablis & cum citharis, & cum tubis ad domum Jehovae.

29 Et incessit favor Dei omnia regna illarum regionum, quum audirent pugnasse Jehovam contra hostes Israelis.

30 Ita quievit regnum Jehoschaphati: quietem largiente illi circumquaque Deo illius.

31 Regnavit igitur Jehoschaphat super Jehudam: natus triginta quinque annos quum regnare inciperet, viginti quinque annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Hazuba filia Schilchi.

32 Et ambulavit in via patris sui Asae, neque recessit ab ea: faciendo quod rectum videtur in oculis Jehovae.

33 Verumtamen excelsa non amota sunt: nam adhuc populus nondum praeparaverat animum suum erga Deum majorum suorum.

34 Reliquum autem rei Jehoschaphati priores & posteriores; ecce sunt scripta in verbis Jehu filii Chanani, qui justus est relatus in libros regum Israelis.

35 Postmodum vero consociavit se Jehoschaphat rex Jehudae cum Achazia rege Israelis: is autem improbissime agebat.

36 Et maxime eo sociavit se, ad faciendum naves quibus obirent Oceanum, fecerunque naves Hetzione Geberis.

37 Quapropter prophetavit Eliezer filius Dodavae Mareschanus contra Jehoschaphatum dicendo; Quandoquidem consociasti te cum Achazia, disrumpit Jehova opera tua. Ita confracta sunt naves neque obtinuerunt viam obeundi Oceanum.

CAPUT XXI.

Jehoramo sequazaris praedicitur ab Elija. & eventi mors ex morbo fedissimo.

QUum autem occubuisset Jehoschaphat cum patribus suis, sepultusque esset cum patribus suis in civitate Davidis; regnavit Jehoram filius ejus pro eo.

2 Huic erant fratres filii Jehoschaphati, Hazarja, & Jechiel, & Zecharja, & Hazarja, & Michael, & Schephatja: omnes hi filii Jehoschaphati regis Israelis.

3 Quibus dederat pater eorum dona multa argenti & auri & rerum pretiosarum, cum civitatibus munitis in Jehuda: regnum vero dedit Jehoramo, quia erat primogenitus.

4 Surgens autem Jehoram in confirmatione se in regno patris sui, interfecit omnes fratres suos gladio: etiamque aliquos de principibus Israelis.

5 Natus triginta duos annos Jehoram, quum regnare inciperet, octo annos regnavit Jeruschalaimis.

6 Quibus ambulavit in via regis Israelis, quemadmodum faciebant familia Achabi, nam filia Achabi erat ei uxor: faciebatque quod malum videtur in oculis Jehovae.

7 Noluit tamen Jehova perdere domum Davidis propter illud foedus quod pepigerat cum Davide; & quemadmodum dixerat se daturum luceramen ei & filiis ejus omnibus diebus.

8 Tem. quibus huius deficit Edom, ne subjectus esset Jehudae, & constituerunt super se regem.

9 Quapropter profectus est Jehoram cum praefectis filii & omnibus curribus suis secum: surgensque ipso surgente nocte, ut perveniret Edomaeum circumjacentem sibi & praefectos curruum ejus.

10 Persistente autem Edomo in defectione, ne subjectus esset Jehudae usque in diem istum, tunc defecit Libna, eodem tempore ne subjecta esset ei: quia dereliquerat Jehovam Deum majorum suorum.

11 Etiam ipse fecit excelsa in montibus Jehudae: effecitque ut scorterentur habitatores Jeruschalaim rum, imo impulit eum Jehuda.

12 Quum ob rem pervenit ad eum scriptum ab Elija propheta, dicente; Sic ait Jehova Deus Davidis, patris sui, propterea quod non ambulasti in viis Jehoschaphati patris mi, & in viis Asae regis Jehudae:

13 Sed ambulasti in via Regum Israelis, & effecisti ut scorterentur Jehuda & habitatores Jeruschalaim rum, sicut effecit domus Achabi: tu scortatus es *Jehovae* a principibus Israelis.

14 Ecce Jehova effecit te plaga magna in populo tuo, & in filiis tuis, & in uxoribus tuis, atque omnibus facultatibus tuis.

15 Tu quoque *aegrotabis* morbo magno, morbo intestinorum tuorum; per dies

non

ma continuo, donec exeant intestina tua per morbo illo.

16 Excitavit itaque Jehova contra Jehoramum animum Philischæorum & Arabum, qui *sunt* finitimi Æthiopum:

17 Qui ascendentes contra Jehudam, irruperunt in *regionem* ejus, & abduxerunt captivas omnes facultates quas invenerant *ibi* in domo regis, etiamq; filios ejus, & uxores ejus, ita ut non relinqueretur ei filius nisi Jehoachaz minimus filiorū ejus.

18 Deinde post omnia hæc, affecit eum Jehova in intestinis ejus morbo illo, adeo ut nulla *esset* medicina.

19 Perrexit enim de anno in annum, adeo ut quo tempore exibat terminus ille, completis annis duobus, exirent intestina ejus, cum morbo ejus, & moreretur morbis gravissimis: neq; fecerunt ei populus ejus ustionem *odorum* similem ustioni majorum suorum.

20 Natus triginta duos *annos* erat quum regnare incœpisset, & octo annis regnavit Jeruschalaimis: quos transegit sine voluptate, & sepelierunt eum in civitate Davidis, sed non in sepulcris Regum.

CAPUT XXII.

Achazjam regem Jehudæ & Jehoramum regem Israelis occidit Jehu: occidentes Hathaljæ semen regium, reservatum fuit Joasch.

Constituerunt autem habitatores Jeruschalaimorum regem Achazjam filium ejus minimum pro eo, nam omnes priores interfecerat turma quædam quæ venerat cum Atabibus in castra ita regnavit Achazja filius Jehoramī rex Jehudæ.

2 Cujus matri nomen Hathalja nata Omri, agenesis quadragesimum secundum annum quum Achazja regnaret, qui anno uno regnavit Jeruschalaimis.

3 Hic etiam ambulavit in viis domus Achabb; nam mater ejus erat consiliaria ei ad improbe agendum.

4 Itaque fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut domus Achabi: ipsi enim erant ei consiliarii post mortem patris ejus, adeo ut perdiderint eum.

5 Etiam in consilio eorum ambulavit; profectus cum Jehoramo filio Achabi rege Israelis in bellum contra Chazaelem regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis; ubi percusserunt Syri Joramum.

6 Quum autem reversus esset ut se curaret Jizrechele, quia *affecerant eum* plagæ quibus percusserant eum apud Ramam; quando prælubatur cum Chazaele rege Syriæ: Hazazja filius Jehoramī rex Jehudæ descendit ad invisendum Jehoramum filium Achabi Jizrechelem, eo quod ægrotus esset.

7 Sed à Deo fuit procuratio Achazjæ veniendo ad Joramum: nam profectus cum Jehoramo ad Jehu filium Nimschi venientem quem unxerat Jehova ad exscindendum domum Achabi.

8 Fuit enim, quum judicia exerceret Jehu contra domum Achabi; ut invenerit principes Jehudæ, & filios cognatorum Achazjæ ministrantes Achazjæ, interfecerat eos.

9 Deinde quæsivit Achazjam, ceperuntq; eum (is autem se absconderat in Schomroone) & adductum eum ad Jehu morte afficerunt eum; ac sepelierunt eū, quia dicebant, Filius est Jehoschaphati, qui quæsivit Jehovam ex toto animo suo: ita non *erat* domui Achazjæ, qui obtineret vires ad regnandum.

10 Quapropter Hathalja mater Achazjæ, quum videret mortuum esse filium suum; surgens perdidit totum semen regium domus Jehudæ.

11 Sed accipiens Jehoschabhath filia regis Jouschum filium Achazjæ, furtim surreptum eum è medio filiorum regis qui afficiebantur morte, abstulit ipsum & nutricem ejus in conclave lectorum: absconditque autem eum Jehoschabhath filia regis Jehoramī uxor Jehojadæ Sacerdotis, quia ipsa erat soror Achazjæ, metu Hathaljæ, ut eo non afficeret eum mortē.

12 Ita fuit cum ipsis in domo Dei latitans sex annis, dum Hathalja regnaret super terram.

CAPUT XXIII.

Jehojadah constituit regē Joaschū; Hathaljā curat occidi & reformat Ecclesiā.

Anno autem septimo confirmans se Jehojadah assumsit centuriones, Hazarjam filium Jerochami, & Jischmahelem filium Jehochananis, & Hazarjam filium Hobedi, & Mahasejam filium Hadajæ, ac Elischaphatum filiū Zichri, fœdi in fœdus:

2 Qui circumeuntes per Jehudam congregaverunt Levitas ex omnibus civitatibus Jehudæ, & primarios paternarū *familiarū* Israelis: qui venerunt Jeruschalaimā.

3 Tum pepigit cum illa congregatio fœdus in domo Dei cum rege: quum dixisset ei *Jehojadah*, Ecce filius regis regnaturus est, quemadmodum promisit Jehova posteris Davidis.

4 Hæc *est* res quam facturi estis: tertia pars vestrum ingredientium sabbatho ex Sacerdotibus & Levitis, *sunto* janitores limiuum:

5 Et tertia altera adesto domui regis, reliqua vero tertia in porta pra: ipsa: totus autem populus in atriis domus Jehovæ.

6 Sed ne ingrediatur domum Jehovæ; nisi Sacerdotes & qui ministrāt ex Levitis, ipsi ingressuri sunt, quia sancti sunt: at totus populus observanto observationem Jehovæ.

7 Sed cingent Levitæ regem circumquaque quisque cum armis suis in manu sua, ut quisquis venerit est in domum istam, morte afficiatur: adeste igitur regi quum ingredietur & quum egredietur.

8 Itaque fecerunt Levitæ & totus Jehuda, omnino prout præceperat Jehojadah Sacerdos: assumserunt enim quisque homines

mines suos ingredientes sabbatho cum egredientibus sabbatho: non enim exemerat Jehojadah Sacerdos ullas distributiones.

9 Dedítque Jehojadah Sacerdos centurionibus hastas, & scuta, & umbones, qui fuerant regis Davidis; qui erant in domo Dei.

10 Quumq; constituisset eorum populum cum missili cuiusque in manu ipsius, à latere domus dextero usq; ad latus domus sinistrum, versus altare & versus domum; apud regem circumquaque.

11 Produxerunt filium regis, & imposito ei coronamento idque cum testimonio, constituerunt eum regem: & unxerunt eum Jehojadah & filii ejus dicebant, Vivat rex.

12 Quum autem Hathalja audiret strepitum populi concurrentium & faventium regi; ingressa est ad populum in domum Jehovæ,

13 Ubi videns quod ecce rex stabat in suo columna in ingressu, & principes ac tubæ adstarent regi, totusq; populus terræ lætus clangebat tubis, & musici instrumentis musicis, qui exemplo præibant ad favendum regi: laceravit Hathalja vestimenta sua, dicens, Conjuratio, conjuratio.

14 Jussit autem Jehojadah Sacerdos exire centuriones, præfectos copiarum, edicens eis. Jubete iftam exire intra ordines, & qui sequetur iftam, morti trahitor gladio: dicebat enim sacerdos, Ne afficiatur ea morte in domo Jehovæ.

15 Itaque disposuerunt ei custodias laterales, & abiit per aditum portæ equorum versus domum regis; ubi morte affecerunt eam.

16 Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter illum & totum populum ac regem; ipsius fore populum Jehovæ.

17 Postea ingressi totus populus ædem Bahalis demoliti sunt eam, & altaria ejus, imagines que ejus perfregerunt: Matthanem vero Sacerdotem Bahalis occiderunt ante ipsa altaria.

18 Et reposuit Jehojadah præfecturas in domo Jehovæ commissas Sacerdotibus Levitis quos distribuerat David in domo Jehovæ; ad offerendum holocausta Jehovæ sicut scriptum est in lege Moschis, cum lætitia & cum musica: secundum dispositionem Davidis.

19 Reste tuit quoque janitores in portis domus Jehovæ; ut non ingrederetur immundus ulla re.

20 Quumque assumsisset centuriones & magnificos, dominantesque in populo, ac totum populum terræ, deduxit regem è domo Jehovæ, ingressique sunt per portam summam domum regis; & collocarunt regem in solio regni.

21 Et lætati sunt totus populus terræ, ac civitas conquievit; postquam Hathaljam morti tradiderant gladio.

CAPUT XXIV.

Joasch vivente Jehojadah bonus, postea degenerat & punitur.

1 Annus septem annos Joasch quum regnare inciperet, quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Tzibja è Beer-Schebaho.

2 Fecitque Joasch quod rectum videtur in oculis Jehovæ; omnibus diebus Jehojadahi sacerdotis.

3 Quum autem accepisset ei Jehojadah uxores duas; genuit filios & filias.

4 Fuitque postea, quum esset Joasch in animo instaurare domum Jehovæ:

5 Ut congregaret sacerdotibus ac Levitis, ediceret eis; Exite per civitates Jehudæ, & congregate à toto Jisraele pecuniam ad curandum domũ Dei vestri de anno in annum, vos itaque festinate in hoc negotio: sed non festinarunt Levitæ.

6 Quapropter vocans rex Jehojadahum primarium; dixit ei, Quare non habuisti quæstionem de Levitis, ut afferrent è Jehuda & Jeruschalaimis collectam Moschis servi Dei, & congregationis Jisraelis; ad tentorium conventus?

7 Hathalja enim improbissime se gerente, filii ejus perfuerant in domũ Dei: etiamque omnes res consecratas domui Jehovæ, apraverant Babalimis.

8 Itaque edicente rege, apraverunt arcam alicujus; posuerunteque eam in porta domus Jehovæ foris.

9 Promulgaverunteque in Jehuda & Jeruschalaimis, ut afferrent Jehovæ collectam Moschis servi Dei, impositam Jisraeli in deserto.

10 Tunc lætantes omnes principes & totus populus; attulerunt & injecerunt in arcam, donec absolvissent *inflaurare*.

11 Eratque quo tempore exportaturus erat arcam ad delegatos regis per Levitas, ut quum viderent multam esse pecuniam, conventes scriba regis cum delegato sacerdotis primarii, & evacuassent arcam illam, postea deportantes reponerent eam in loco suo: sic facientes de die in diem, colligebant pecuniam copiosè.

12 Quam tradebat rex & Jehojadah curatori operis ministerii domus Jehovæ, qui mercede conducebant putatores & fabros ad instaurandum domum Jehovæ; etiamque fabros ferrarios & æraarios ad curandum domum Jehovæ;

13 Sic facientibus curatoribus operi, assurrexit in justã constitutione opus illud per manũ eorũ; sic ut restituerent domum Dei in formam ipsius, confirmantes eam.

14 Quumq; absolvissent, attulerunt coram rege & Jehojadaho reliquum pecuniæ, unde fecit instrumenta ad domum Jehovæ, instrumenta ministrandi & offerendi cum acerris; & quidem instrumenta aurea, & argentea: sic fuerunt offerentes holocausta in domo Jehovæ jugiter omnibus diebus Jehojadahi.

15 Senio

23 Sed & ipse fœdus contulit in Jehoiadah & super filiorum ejus erat; narrat etiam triginta annos quum moreretur.

24 Quæ fecerunt in viribus Davidis cum regibus, eo quod exercuisset bonum in Israele, tum erga Deum, tum erga domum illius.

25 Post mortem vero Jehoiadah venerunt principes Jehudah, incurvaverunt se coram rege; tunc auscultavit rex eis.

26 Et dereliquerunt domum Jehovæ Dei majorum suorum, colueruntque lucos & idola; fuitq; furor ira contra Jehudam & Jerusalemitas propter reatum filiorum suorum:

27 Quum mitteret ad eos Prophetas, ad revocandi eos ad Jehovam, illi contestantibus contra eos non prævaluerunt autem.

28 Quibus quia Spiritu Dei induerat Zacharjam filium Jehoiadah sacerdotis ipsius, constitisset ex editiori loco in populo: dixitque eis, Sic ait Deus, Quare transgredimini præcepta Jehovæ, ut non prosperemini? quia dereliquistis Jehovam, vicissim dereliquit vos:

21 Conjurarunt contra eum, obruerunt eum lapidibus ex præcepto regis, in atrio domus Jehovæ.

22 (Non enim recordabatur Joasch rex illius benignitatis quam exercuerat Jehoiadah pater ejus erga se, quum interficeret filium ejus) qui quum moreretur dixit, Videbit Jehova, & requiret.

23 Fuit ergo, vertente anno, ascendentibus contra eum copiis Syriæ; aut invadentes Jehudam & Jerusalem perderent omnes populi principes de populo; & omnem prædam eorum mitterent ad regem Damasci.

24 Quamvis pauci hominibus veniissent copiæ Syriæ, tamen Jehova tradidit in manum eorum copias numerosas valde, quia dereliquerant Jehovam Deum majorum suorum: ita in Joaschi exercuerunt judicia.

25 Quum autem discessissent ab eo, nam reliquerant eum in morbis gravissimis *vexarunt*; conjurarunt inter se contra eum servi ejus propter cædes filiorum Jehoiadah sacerdotis, & interfecerunt eum in lecto ejus, sic mortuus est: sepelierunt quoque eum in civitate Davidis, sed non sepelierunt eum in sepulcris regum.

26 Atque hi *sunt* qui conjurarunt inter se contra eum; Zabad filius Schimhathæ Hammonitidis: & Jehozabad filius Schimrithæ Moabitidis.

27 Filii autem ejus, & magnitudo onerii impositi ei, & fundatio domus Dei, ecce sunt scripta in commentario libri regum: regnavitque Amatzia filius ejus pro eo.

CAPUT XXV.

Amatzia ex bono fit pessimus.

Annus viginti quinque annos regnare cœpit Amatzia, & viginti novem annis regnavit Jerusalemi: cujus matri nomen Jehoaddan è Jerusalemi.

2 Fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; sed non animo integro.

3 Fuit autem quia confirmatus esset regnum penes ipsum, ut interficeret servos suos, qui percusserant regem patrem suum:

4 Filiis vero eorum non affecit morte: sed *fecit* sicut scriptum est in lege, in libro Moschis, præcepitque Jehovam, dicendo, Ne morientur patres pro filiis, & filii ne morientur pro patribus, sed quisq; propter peccatum suum morietur.

5 Præterea Amatzia congregatis Jehudæis, constituit eos per familias patrum suorum chiliarchos, & centurriones in toto Jehuda & Binjamine: & recensus eos à vigesimi annos & desiosq;, invenit eorum trecentas millia delectorum, *aptorum* ad prodeundum in militiam, prehendentium lanceam & clypeum.

6 Insuper mercede conduxit ex Israelitis, centum mille valentes robore, centum talentis argenti.

7 Quare vir Dei venit ad eum dicendo, ô rex, ne venito tecum exercitus Israelitarum; non enim *est* Jehova cum Israelitis, ullo Ephraimitarum.

8 Sed procede tu, age, confirma te ad hoc bellum: factum esset Deus ut impingas coram hoste, nam est vis in Deo ad auxiliandum, & ad faciendum ut impingas.

9 Dixerat vero Amatzia viro Dei, Quid ergo faciendum centum talentis, quæ dedi turmæ Israelitarum? dixit vir Dei, Est Jehovæ dare tibi amplius eo.

10 Separavit itaque eos Amatzia, ut irent turmæ illum quæ venerat ad ipsum ex Ephraimo, ut abirent in locum suum: quapropter accensa est ira ipsorum valde contra Jehudam, & revertebantur in locum suum accensi ira.

11 Interea Amatzia cõfirmans se deduxit populi suum, & abiit in vallem salis, ubi percussit filiorum Schiria decem millia.

12 Et decem millia virorum captivos abduxerunt Jehudæi, duxerunt ad fastigium Petræ, ita ut omnes dirumperentur.

13 Turmarii vero illi quos remiserat Amatzia ne proficiscerentur secum in bellum, tunc irruerunt in civitates Jehudæ à Schomrone Beth-Choronem usque: & percusserunt ex eis tria millia, diripuerunt diripiscente magno.

14 Fuit autem postquam rediisset Amatzia à percutiendo Edomæos, ut adduceret deos filiorum Schiris, constituerit illos sibi deos; & coram illis incurvaret se, atque adoleret illis.

15 Quam ob rem accensus ira Jehova in Amatziam misit ad eum prophetæ qui diceret ei, Cur quæris deos istius populi, qui non eripuerunt populo suo è manu tua?

16 Fuit autem quia alloqueretur ipsum, ut diceret illi *rex*, An consiliarium regi tradiderunt te? desiste, quare percuteretur? itaque desiit propheta, dixitq; ei, Ag-

no-

misso Deum fuisse consilium de perdendo te, quamobrem cessas facis hoc, ac non audias consilio meo.

17 Tunc inito consilio Amazija rex Iehudæ misit ad Joachum filium Jehoachasi filii Jehu regem Israelis, qui diceret; Age, videamus alter faciem alterius.

18 Misit vero Joasch rex Israelis ad Amaziam regem Iehudæ, qui diceret; Quadam spina quæ in Libano erat, misit ad cedrum quæ erat in Libano ad dicendo, Da filiam tuam filio meo in uxorem: interea præterierunt bestia agrestis quæ in Libano erat, conculcavit spinam illam.

19 Cogitasti, ecce percussisti Edomæos; idco exaltat te animus tuus ut tibi arrogeris gloriam: nunc confide domi tuæ, quare misceres bellum malo tuo, ut cadas tu & Iehudah tecum?

20 Sed non audivit Amaziah, quia à Deo id erat, ut traderet eos in manu hostis, eò quod quæsissent deos Edomæorum.

21 Et ascendente Joachio rege Israelis, viderunt alter faciem alterius, ipse & Amaziah rex Iehudæ, apud Beth-Schemeschum quod est Iehudæ.

22 Plaga autem affecta est Iehudæ coram Israele; & fugerunt quisque in tentoria sua.

23 Amaziam vero regem Iehudæ filium Joaschi filii Jehoachazi prehendit Joasch rex Israelis apud Beth-Schemeschum: deinde adduxerunt eum Jerusalemam, perrupit in muro Jerusalemorum à porta Ephraim usque ad portam angularem, quadringentos cubitos.

24 Denique totum aurum & argentum omnibusque vasis quæ inventa sunt in domo Dei penes Obed-Edomæum, & thesauris domus regiæ obsidibus quoque acceptis; reversus est Samariam.

25 Vixit vero Amaziah filius Joaschi rex Iehudæ, post mortem Joaschi filii Jehoachazi regis Israelis, quindecim annis.

26 Reliqui autem res Amaziæ priores & posteriores; nonne ecce sunt scriptæ in libro regum Iehudæ & Israelis?

27 Nam ex quo tempore recessit Amazia à sequendo Jehova, quum fecissent contra eum coniurationem Jerusalemitæ, fugit Lachisch: quæ ob rem miserunt post eum Lachisch, ubi mortuus affecerunt eum.

28 Inde deportaverunt eum equis; & sepelierunt eum cum patribus ejus in civitate Iehudæ.

CAPUT XXVI.

Huzzija pius prosperatus est, sed cum se efferret lepra percussus est.

1 Tum assumentes totus populus Iehudæ Huzzijam, qui erat natus sexdecim annos, constituerunt eum regem pro patre ejus Amazja.

2 Ipse ædificavit Elothum, quum recuperaverat Iehudæ; postquam occubuisset rex cum patribus suis.

3 Natus sexdecim annos Huzzija quum regnare inciperet, quinquaginta duobus annis regnavit Jerusalemi: nomen matri nomen Jecolia è Jerusalemitis.

4 Fecitque quod rectum videtur in oculis Jehova, omnino prout fecerat Amazia pater ejus.

5 Fuit enim *intentus* quærendo Deo diebus Zecarjæ, intelligentis in rebus perceptionibus ad timorem Dei: & quibus diebus quæsivit Jehovam, secundavit eum Deus.

6 Nam progressus oppugnavit Philisthæos, & perrupit murum Gathi, & murum Jabnei, & murum Aschedodi; ædificavitque civitates in Aschdodæa, & in Philisthæorum *regione*;

7 Et auxiliatus est ei Deus contra Philisthæos, et contra Arabas qui habitabant in Gurbaalitide, et Ammonæos.

8 Dederunt quoque Ammonitæ munera Huzzijæ, adeo ut abiret nomen ejus usque ad ingressum Ægypti, quia efferebatur se insuper.

9 Nam ædificavit Huzzija turres Jerusalemi ad portam anguli, et ad portam vallis, et ad Mikrambam, et firmavit eas.

10 Ædificavit etiam turres in deserto, et fodit cisternas multas tum in depresso loco quum in planitie, erat quod pecoris multum esset ipsi: et agricolæ ac vinitores in montibus, et in arvis, nam amator agriculturæ erat.

11 Erant autem Huzzijæ copiæ gerentium bellum, aptorum ad procedendum in militiam turmatim pro numero recensionis eorum *facta* per Jehielem scribam et Maasejam magistratorem; commissis manui Chananjæ ex principibus regis.

12 Totus numerus principum patrum *familiarum* inter valentes robore bis mille sexcentorum:

13 Quorum manui commissi copiarum militarium ter centies septies mille quingenti, gerentes bellum virtute militari; ad auxiliandum regi contra hostem.

14 Quibus paravit Huzzija pro toto exercitu scuta et hastas, et galeas, et loricas, et arcus; ut et lapides fundarum.

15 Fecit præterea Jerusalemi machinas ingeniosissime excogitatas, ut essent super turres et super angulos, ad jaculandū sagittis et lapidibus magnis: exivitque fama ejus usque longinque, quia mirifice adjuvabatur, usquedum confirmatus esset.

16 Sed ubi confirmatus est, extulit se animus ejus usq; adeo ut se corrumperet, et prævaricaretur contra Jehovam Deum suum: ingressus enim est in templum Jehovæ, ut adoleret super altare suffitus.

17 Ingressus vero post eum Hazarja sacerdos, et cum eo sacerdotes Jehovæ, octoginta robusti:

18 Obstiterunt Huzzijæ regi dicentes ei, Non *est* tuum, ô Huzzija, adolere Jehovæ, sed sacerdotum filiorum Aharonis qui consecrati sunt ad adolendum: exi è sanctuario, nam prævaricatus es, neque futurum est tibi gloriæ à Jehova Deo.

19 Tum.

19 Tum transgressus est Hiuzijas, habens in manu sua incensorium ad adolendum: quumq; indignaretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte ejus coram ipsis sacerdotibus in domo Jehovæ ab altari suffitus.

20 Respiciens itaque ad eum Hazarja sacerdos primarius cum omnibus reliquis sacerdotibus, quod ecce esset leprosus in fronte sua, deturbaverunt eum inde: etiamque ipse impellebatur ad exeundum, quia plaga afficiebat eum Jehova.

21 Sic fuit Huzzija rex leprosus usque ad diem mortis sue, habitans in domo seorsum leprosus, quum abscisus esset à domo Jehovæ: interea Jothâ, filius ejus præerat domui regis, judicans populû terræ.

22 Reliquus autem res Huzzijæ priores & posteriores, scripsit Jeschaja filius Amotzi prophetæ.

23 Tandem occumbente Huzzija cum patribus suis, sepelierunt eum cum patribus ejus in agro sepulcrali qui erat regum; dicebant enim, Leprosus est: & regnavit Jotham filius ejus pro eo.

CAPUT XXVII.

Jothæ pietas regnat, ejusq; successus. Achaz.

ACtus viginti quinque annos Jotham quum regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jeruscha filia Tzadoki.

2 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Huzzija pater ipsius, tantummodo non est ingressus templum Jehovæ: sed adhuc populus corrumpebant *se*.

3 Hic ædificavit portam domus Jehovæ supremam; & in muro Ophel ædificavit plurimum.

4 Civitates etiam ædificavit in montanis Jehudæ; & in saltibus ædificavit palatia & turres.

5 Hic etiam pugnans contra regem Hammonitarum prævaluit eis; ita ut darent ei Hammonitæ anno illo centum talenta argenti, & decies mille coros tritici, similiter hordei decies mille: hoc reponderunt ei Hammonitæ etiam anno secundo & tertio.

6 Itaq; confirmavit se Jotham; quia comparaverat vias suas coram Jehova Deo suo.

7 Reliqua autem res Jothami, & omnia bella ejus, viæque ejus; ecce sunt scripta in libro regum Jisraelis & Jehudæ.

8 Natus viginti quinq; annos erat quum regnare inciperet: & sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis:

9 Quando occubuit Jotham cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Davidis: ita regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII.

Achaz impius rex varie affligitur, & insuper auget impietatem.

VIgintiquatuor annos Achaz quum ille regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: sed non fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut David pater ipsius.

2 Ambulavit enim in viis regum Jisraelis, atque etiam fusiles *imagines* fecit Babalimis.

3 Præterea ipse adolevit in valle filii Hinnomi: & arsit filios suos igne, secundum abominationes gentium quas expulerat Jehova à facie Jisraelitarum.

4 Et sacrificabat studiose, adolebatque in excelsis, & in collibus, & sub omni arbore viridante.

5 Quam ob rem tradidit eum Jehova Deus ejus in manum regis Syrorum; qui percutientes eum captivam abduxerunt ab eo multitudinem magnam, quam deduxerunt in Damascum: etiamq; in manum regis Jisraelitarum traditus est, ita ut percuteret eum percussione magna.

6 Interfecit enim Pekach filius Remaljæ ex Jehudæis centies viciès mille die uno, omnes robustos; eo quod dereliquissent Jehovam Deum majorum suorum.

7 Interfecit quoq; Zicri potens Ephraimita Mahasejam filium regis, & Hazrikamum antecessorem domus ejus, atque Elkanam secundum à rege.

8 Itaq; captivos ducebant Jisraelitæ è cognatis suis ducenta millia mulierum, puerorum & puellarum, ac etiam prædam multam diripuerant ex eis: deducebantque ista spolia in Schomronem:

9 Quum ibi esset Prophetæ Jehovæ, Hoded nomine; prodiit ante exercitum illum qui veniebat in Schomronem, ac dixit eis, Ecce propter iram Jehovæ Dei majorum vestrorum adversus Jehudæos, tradidit eos in manum vestram: & interfecistis ex eis cum indignatione *quæ* ad cœlos usque pertigit.

10 Et nunc filios Jehudæ & Jeruschalaimorum cogitatis subjicere ut sint servi & ancillæ vobis: An non penes vos, vos *tantum sunt* dumtaxat reatus contra Jehovam Deum vestrum?

11 Quare nunc auscultate mihi, & restituite hanc captivorum multitudinem quam abduxistis captivam è fratribus vestris: nam ardus iræ Jehovæ *exundavit* in vos.

12 Tunc surgentes homines è primoribus Ephraimitarum, Hazarja filius Jehochananis, Berecja filius Meschillemothi, & Jechizkija filius Schalluni, & Hamasa filius Chadlai, adversus venientes ab illa militia.

13 Dixerunt eis, Non estis adducturi hanc captivorum multitudinem huc, quia in reatum gravissimum cederet nobis *quod* vos dicitis, superaddendo peccatis nostris & reatui nostro: quia magnus reatus incumbit nobis, & ardus iræ contra Jisraelem.

14 Ita dereliquit expeditus quisq; multitudinem illam captivam & prædam ante istos principes & totam congregationem.

15 Et

19 Et surgentes homines quidam qui expressi fuerant nominatim, prehenderunt multitudinem illam captivam, & omnes nudos eorum induerunt ex ipsa præda; quumque induissent & calceassent, cibumq; & potum dedissent atque unxissent eos, deduxerunt asinis quemque labantem eorum, adduxeruntque eos Jerichuntem, ad civitatem palmarum, juxta fratres eorum; deinde reversi sunt in Schomeronem.

16 Tempore illo misit rex Achaz ad reges Assyriæ, ut auxiliarentur sibi.

17 Nam adhuc Edomæi venientes, percusserant Jehudã, & abduxerant captivos.

18 Philisthæi quoq; irruerant in civitates depressi agri & meridianas Jehudæ; & asportarunt Beth-Schemeschum, & Ajalonem, & Gederothas, & Socuntem ac villas ejus, Thimnamq; & villas ejus, Gimzonem ac villas ejus, & habitabant ibi illic.

19 Deprimebat enim Jehova Jehudam propter Achazum regem Jisraelis: quia abstraxerat Jehudam, ut omnino prævaricaretur contra Jehovam.

20 Venitq; itaque ad eum Thilgath Pilneeser rex Assyriæ; angustia affecit eum, non autem confirmavit eum.

21 Nam accipiens Achaz partẽ ex domo Jehovæ et domo regis ac principum; dedit regi Assyriæ nec tamẽ fuit auxilio ei.

22 Quocunq; autẽ tempore angustia afficiebat ipsum *Jehova*, pergebat prævaricari cõtra Jehovam: idem *erat* rex Achaz.

23 Sacrificavit enim diis Darmascenorum percutientibus ipsum: dicens, Quia dii regum Syriæ sunt auxilio eis, illis sacrificaturus sum ut auxilientur mihi: at illi fuerunt *obices* in quos impingeret, ipsi et toti Jisraeli.

24 Adeo ut congregans Achaz instrumenta domus Dei, truncaret instrumenta domus Dei, et occluderet fores domus Jehovæ; faceretq; sibi altaria in unoquoque angulo Jeruschalaimis:

25 Etiam in singulis civitatibus Jehudæ faceret excelsa ad adolendum diis alienis: ira provocavit Jehovam Deum majorum suorum.

26 Reliquæ autẽ res ejus, et omnes viæ ejus priores et posteriores, ecce sunt scriptæ in libro regum Jehudæ et Jisraelis.

27 Denique quum occubuisset Achaz cum patribus suis, sepeliverunt eum in ipsa civitate, Jeruschalaimis: non enim intulerunt eum in sepulcra regum Jisraelis: regnavitq; Jechizkija filius ejus pro eo.

CAPUT XXIX.

Jechizkija incipit reformationem.

1 Jechizkija regnare cœpit natus viginti quinq; annos, et viginti novem annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matris nomen Abija filii Zecarjæ.

2 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerat David pater ejus.

3 Hic ipso anno primo regni sui, mense primo, aperuit fores domus Jehovæ, & confirmavit ipsos *Sacerdotes*:

4 Jussit enim convenire Sacerdotes & Levitas, & congregavit eos in plateam orientalem:

5 Ac dixit eis, Auscultate mihi, ô Levitæ: jam sanctificate vos, & sanctificate domũ Jehovæ Dei majorum vestrorum, & efferte quod separandum est è sancto.

6 Nam prævaricati sunt patres nostri; & facientes quod malum *videtur* in oculis Dei nostri dereliquerunt eum; & avertentes faciem suam à tabernaculo Jehovæ opposuerunt cervicem:

7 Etiam occluserunt fores porticus, extinxerunt que lucernas, & suffitum non adoleverunt: denique holocaustum non obtulerunt in Sancto, Deo Jisraelis.

8 Quamobrem fuit fervens ira Jehovæ contra Jehudam & Jeruschalaim; adeo ut tradiderit eos commotioni, desolationi & sibilo, quemadmodum videtis oculis vestris.

9 Nam ecce ceciderunt patres nostri gladio; & filii nostri, filiæq; nostræ, ac uxores nostræ in captivitate *fuerũt* propter illud.

10 Nunc *est* mihi in animo pangendi fœdus cum Jehova Deo Jisraelis; ut avertat se à nobis æstus iræ ejus.

11 Filii mei, nunc ne erretis; vos enim elegit Jehova, ut stantes coram ipso ministretis ipsi, & ut sitis ipsi ministrantes & adolentes.

12 Tum surgentes hi Levitæ, Machath filius Hamasai, & Joel filius Hazarjæ è posteris Kehathitarum; ex Meraritis vero Kisch filius Habdi; & Hazarja filius Jehallelelis: atque è Gerschonitis Joath filius Zimmæ, & Heden filius Joachi:

13 Et è filiis Elizaphanis, Schimri & Jehiel, ac è filiis Asaphi Zecarja, & Matthanja:

14 E filiis quinque Hemanis Jechiel & Schimhi; & è filiis Jeduthunis Schemahja & Huzziel:

15 Congregarunt fratres suos & sanctificaverunt se, venerunteque secundum præceptum regis ex verbis Jehovæ, à purgandum domum Jehovæ.

16 Nam ingressi Sacerdotes in interiorẽ partem domus Jehovæ ad purgandum, extulerunt omnem immunditiem, quam invenerant in templo Jehovæ, in atrium domus Jehovæ: recipiebant vero Levitæ exportandum in torrentem Kidronis foras.

17 Cœperant autem primo *die* mensis primi sanctificare; & die octavo ejusdem mensis ingressi porticum Jehovæ, sanctificaverunt domũ Jehovæ diebus octo: ira ut die sextodecimo mẽsis primi absolverint.

18 Tum venientes intro ad Jechizkijam regem, dixerunt, Purgavimus totam domum Jehovæ & altare holocausti, cum omnibus instrumentis ejus, & mensam dispositionis cum omnibus instrumentis ejus:

19 Deniq; omnia instrumenta illa quæ abjecerat

abjecerat rex Achaz quum regnaret prævaricatione sua, eo paravimus et sanctificavimus eos: ecce sunt ante altare Jehovæ.

20 Itaque mane surgens Jechizkija rex congregavit præfectos civitati; et ascendit in domum Jehovæ.

21 Quumque adduxissent juvencos septem, et arietes septem, agnosq; septem, et hircos hostiales septem in peccatum pro regno, et pro sanctuario ac pro Jehuda: ejusq; filiis Aharonis sacerdotibus, ut offerrent in altari Jehovæ.

22 Tum jugulaverunt boves, et acceperunt sacerdotes illorum sanguinem, insperserunt in ipsum altare: similiter jugulantes arietes insperserunt illorum sanguinem in altare, et jugulantes agnos insperserunt illorum sanguinem in altare.

23 Postremo adduxerunt hircos peccati ante regem, et congregationem, qui manibus suis nixi sunt eis.

24 Jugulantesq; eos sacerdotes expiaverunt sanguine eorum in altari, ad expiationem faciendam pro toto Israele: quia pro Israel indixerat rex holocaustum et peccatum illud.

25 Et statuerat autem Levitas in domo Jehovæ cum cymbalis, cum nablis, et cum citharis, ex præcepto Davidis, et Gadi videntis regii, et Nathanis prophetæ: nam a Jehova præceptum illud erat per prophetas ejus.

26 Itaque astitissent Levitæ cum instrumentis Davidis, et sacerdotibus vero cum tubis.

27 Edixit Chizkija ut offerrent holocaustum in altari: et quo tempore cœpit holocaustum, cœpit musica Jehovæ cum tubis, atque cum canticis traditis per instrumenta Davidis regis Israelis.

28 Interea tota congregatio incurvabatur: fuit, quum musici canerent, et tubicines tubis clangerent: omnia hæc, usq; dum absolutum esset holocaustum.

29 Quum autem absolvissent offerre: procidentes rex, et omnes qui præsentes erant ei, incurvaverunt se *adorantes*.

30 Edixitq; Jechizkija rex et principes Levitis, ut laudarent Jehovam verbis Davidis et Asaphi videntis: qui cum laudassent, dum agitarentur lætitia illa, inclinato vertice incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

31 Tunc loquutus Jechizkija dixit. Jam consecrastis ministerium vestrum Jehovæ, accedite et adducite sacrificia et eucharistica in domum Jehovæ: adduxerunt itaq; congregatio illa sacrificia et eucharistica, et omnis voluntarius animo holocausta:

32 Adeo ut esset numerus holocaustorum quæ adduxerunt congregatio; bovum septuaginta, arietum centum, agnorum ducentorum: ad holocaustum Jehovæ omnia hæc:

33 Aliorum autem consecratorum; bovum sexcentorum, & pecudum tercmille.

34 Verumtamen sacerdotes eorum pauciores, neq; poterant mactare pelles cunctis illis holocaustis: quare cognatorum eorum Levitæ, donec absolutum esset illud opus, et donec sanctificassent se reliqui sacerdotes, nam Levitæ rectiores fuerant animo ad sanctificandum se sacerdotibus.

35 Nam etiam imponendum erat complole de adipibus eucharisticorum, & de libaminibus pretes illa holocausta: in constituto est cultus domus Jehovæ.

36 Lætatusque est Jechizkija rexusque populus, de eo quod rectificarat Deus populum: nam repente fuerat hæc res.

CAPUT XXX.

Jechizkija confirmat reformationem.

Dixit deinde misit Jechizkija per totum Jisraelem & Jehudam, et etiam rescriptos literarum scripsit ad Ephraimitas & Menaschitas, ut venirent in domum Jehovæ Jeruschalaimæ: ut celebrarent ibi Pascha Jehovæ Deo Jisraelis.

2 Nam inierat consilium rex & principes ejus: cum tota congregatione Jeruschalaimis de celebrando Pascha secundo:

3 Non enim poterant celebrare illud tempore eodem: quum sacerdotes non sanctificassent se ad sufficientem numerum, & populus non congregatus fuisset Jeruschalaimæ.

4 Quumque recta videretur hæc res in oculis regis & in oculis totius congregationis illius:

5 Constituerunt rem hanc ut pronunciaretur per totum Jisraelem à Beer-Schebaho Dani usque, ut venirent celebraturi Pascha Jehovæ Deo Jisraelis Jeruschalaimæ; nam non diu non celebraverant ex præscripto.

6 Abierunt itaq; cursores cum fasciculis literarum à rege & principibus per totum Jisraelem, & Jehudam, & ex præcepto regis dicentes, Filii Jisraelis, convertimini ad Jehovam Deum Abrahami, Jitzchaki & Jisraelis, ut convertat se ad reliquias, quæ reliquæ sitis fuit vobis è manu regum Assyriæ.

7 Neq; estote ut patres vestri, & ut fratres vestri, qui prævaricati sunt contra Jehovam Deum majorum suorum: quos tradidit desolationi, quemadmodum videtis.

8 Nunc ne obdurate cervices vestras, ut patres vestri: cedite manum Jehovæ & ingredi sanctuarium ejus, quod sanctificavit in seculum, colite Jehovam Deum vestrum, ut avertat se à vobis ardor iræ ejus.

9 Nam conversi vos ad Jehovam fratres vestri & filii vestri consequentur misericordiam coram illis, qui captivos dederint ipsos, adeo ut reverantur in terram hanc: nam gratiosus & misericors est Jehova Deus vester; neque avertet faciem à vobis, si convertamini ad illum.

10 Quum autem cursores illi transirent de civitate in civitatem per regionem Ephraimi, et Menaschis, ac Zebulunem usque, deridebant eos ac subsannabant eos.

11 Verumtamen

11 Verumtamen quidam ex Ascher, et Manasse, et ex Zebulune: deprimentes se, venerunt Jerusalem ma.

12 Etiam in Judæa erat manus Dei, indens eis animum unum, ad faciendū præceptum regis, et principū ex verbo Jehovæ.

13 Ex congregati sunt Jerusalem populus multus ad celebrandum festum azymorum mense secundo, congregatio quamplurima.

14 Qui surgentes amoverunt altaria quæ erant Jerusalem: et omnes aras thuriferas amoventes, projecerunt in torrentem Kidron.

15 Deinde jugularunt Paschā quarto decimo die mensis secundi: quum religiosi sacerdotes et Levitæ rubore suffusi sanctificarent se, et obtulerunt holocausta in domo Jehovæ.

16 Ita steterunt in statione sua secundum officium suum ex lege Moschi viri Dei: sacerdotes spargentes sanguinem accepta è manu Levitarum.

17 Quia multitudo in eo cœtu erat qui non sanctificaverat se: ideo Levitæ immolabant jugulationi Pascharum pro omni immundo, ad sanctificandum eis Jehovæ.

18 Nam magna pars illius populi, multitudo ex Ephraim et Menasse, Issacare et Zebulune non mundaverant se quum comederent Pascha, secus quā præscripsit eis: sed dixit Ezechias pro eis dicendo, Jehova bonus expiatione faciat pro eo;

19 Quicunque animum suum comparavit ad quærendum Deum Jehovam, Deum majorum suorum: quamvis non sit prout mundities sacra postulat.

20 Et auscultavit Jehova Jechizkiju, curavit populum.

21 Itaq; celebrarunt Israelitæ qui præsentes erant Jerusalem, festum azymorum septem dierum cum lætitia magna: laudabantq; Jehovam de die in diem Levitæ ac sacerdotes instrumentis sonoris robur Jehovæ.

22 Loquutus enim fuerat Jechizkiju qui erat ex corde omnibus Levitis, intuentibus in intelligentiæ ejus quod videbatur bonum Jehovæ: ideo comederunt festo illo tempore septem dierum, sacrificantes sacrificia eucharistica et confitentes Jehovæ Deo majorum suorum.

23 Quinq; fecerunt universæ totæ congregationi ut de celebrandis septem diebus alijs: celebrarunt septem dies cum lætitia.

24 Nam Chizkiju rex Jehudæ obtulit congregationi mille juvencos, et septem mille pecudes; et principes obtulerunt congregationi juvencos mille, pecudesq; decem mille: se vero sanctificaverant sacerdotes copiosè.

25 Ita lætati sunt tota congregatio Jehovæ et sacerdotes ac Levitæ, nempe congregatio eorum qui venerant ex Israele, tam peregrini qui venerant è terra Israelis, quam habitantes in Jehudā.

26 Fuitque lætitia magna Jerusalem: quia inde à diebus Schelomonis filii Davidis regis Israelis, hujusmodi non fuerat Jerusalemi.

27 Deniq; surgentes sacerdotes Leviticī benedixerunt populo, et exaudita est vox eorum: pervenit enim oratio eorum in habitaculum sanctum illius, in cœlum.

CAPUT XXXI.

Jechizkija abolevit reformavitque.

QUum autem absolvissent omnia ita egressi sunt omnes Israelitæ qui præsentes fuerant, per civitates Jehudæ, et fregerunt statuas, et succiderunt lucos: destruxerunt, excelsa ac altaria è toto Jehuda et Binjamine, etiam per Ephraimum et Menasseh usq; donec absolverunt: deinde reversi sunt omnes Israelitæ quisq; in possessionem suam per civitates suas.

2 Restituit vero Jechizkija distributiones sacerdotum ac Levitarum per distributiones eorum, quemq; secundum ministerium ipsius, sacerdotes et Levitas, in holocausta et in eucharistica; ad ministrandum, et ad celebrandum, atque ad laudandum in portis castrorum Jehovæ:

3 Portionem quoque regis è facultatibus suis ad quæque holocausta, ad holocausta matutina et vespertina, et holocausta pro sabbathis, ac pro novilunijs, et pro solemnitatibus: ut præscriptum est lege Jehovæ.

4 Similiter edixit populo, habitatoribus Jerusalem, ut darent portionem sacerdotum et Levitarum; ut confirmarent se in lege Jehovæ.

5 Tum simulac erupit hoc verbum, plurimas contulerunt Israelitæ primitias frumenti, musti, olei, ac mellis, demumq; omnis provenientis agri: decimas quoque omnium copiosè attulerunt.

6 Filij quoque Israelis et Jehudæ qui habitabant in civitatibus Jehudæ: ipsi etiam decimas attulerunt gregis, et decimas sacras, quæ sacratæ Jehovæ Deo ipsorū afferentes, deposuerunt acervatim.

7 Mense tertio cœperunt acervorum illorum fundamenta ponere: mense vero septimo absolverunt.

8 Quodq; venientes Jechizkija et principes, viderent acervos illos; benedixerunt Jehovæ et populo ejus Israeli.

9 Percontatusque est Jechizkija sacerdotes et Levitas de illis acervis.

10 Asseq; eum Azaria princeps sacerdos primarius in familia Tsadoki, edixit, ex quo cœptum est illum obtulerunt afferre in domum Jehovæ, comedimus et saturati sumus, ac superest quam plurimum: quia Jehova benedixit populo suo, ita ut quod superest sit multitudo hæc.

11 Quapropter edixit Jechizkija, ut compararent cellas in domo Jehovæ; et comparaverunt.

12 Quo inferebant oblationem ipsum, et decimas, et res consecratas constanter: pro-

præerunt: illis antecessor Conanja Levi-
ta, & Schimhi frater ejus secundus ab eo:
13 Jechiel vero & Hazazja, & Nachath
& Hasael, & Jerimoth, & Jozabad & Eli-
el, & Jsmachia, & Machath, ac Benaja; præ-
fecti erant sub manu Conanjæ & Schimhi
fratris ejus, ad institutionem Jechizkijæ regis,
& Azarjæ antecessoris domus Dei.

14 Hore vero filius Jimnæ Levita janitor
versus orientem, præerat voluntariis
oblationibus Dei, ut distribueret oblatio-
nem Jehovæ, & res sanctas sanctarum.

15 Ad manum autem ejus, Heden, & Mi-
jamin, & Jeschuah, ac Schemahia, Amarja,
& Schecanja per civitates sacerdotum in
fido muneris, dando cognatis suis per di-
stributiones tum magno quam parvo.

16 (Præter generis ipsorum mares, à tri-
to tres anno & deinceps) omni ingredien-
ti demum Jehovæ ad officium diurnum,
pro ministerio eorum in observationibus
eorum, secundum distributiones eorum:

17 Et cum recensione generis sacerdo-
tum per familias paternas eorum, etiam
Levitis à tricesimo viginti annos, & deinceps,
in observationibus eorum per distributi-
ones eorum:

18 Etiam generi ipsorum in omnes par-
vulos eorum, uxores eorum, filios q; eo-
rum ac filias eorum toti congregationi
quum in fido muneris sui sanctarum
sanctificassent se.

19 Tum posteris Aharonis sacerdotibus
per agros suburbanos civitatum eorum in
una quaq; civitate præerant homines, qui
expressi sunt nominibus; ad dandas portio-
nes cuiq; mari inter sacerdotes, familiter
in gula recensitis genere inter Levitas.

20 Itaq; fecit talia Jechizkija in toto Je-
huda: fecit q; quod bonum, & rectum, fi-
dumque *videtur* cum Jehova Deo suo.

21 In omni vero opere quod cœperat in
ministerio domus Dei, & in lege ac in
præcepto quærendo Deum suum; ex toto
animo suo exercuit se, & secundatus est.

CAPUT XXXII.

*Jechizkija ægrotat, & sanationem impe-
rat: pacem & refocillatur.*

POst res istas & firmam constitutionem
earum venit Sancherib rex Assyriæ;
& invadens Jehudam castra posuit con-
tra civitates ejus munitas, cogitans illas
discindendo sibi adjungere.

2 Videns autem Jechizkija advenisse
Sancheribum; & faciem ejus *obversam
esse* ad oppugnandum Jeruschalaima:

3 Iniit consilium cum principibus suis
& dynastis suis, de obturandis aquis fon-
tium qui *erant* extra civitatem: & auxi-
lio fuerunt ei.

4 Nam congregantes se populus mul-
tus obturarunt omnes illos fontes, & tor-
rentem inundantem per medium terræ o-
nis, dicendo, Cur venientes reges Assyriæ
inveniant aquas multas?

5 Præterea confirmans se, extruxit totū
murum illum perruptum, quem perduxit
usq; ad turres, foris vero murum alterū,
et confirmavit munitiones civitatum Da-
vidis: paravitq; missilia copiosè et scuta.

6 Et imposuit præfectos militares po-
pulo: congregatisq; eis ad se in plateam
portæ civitatis, loquutus est quæ erant
eis cordi, dicendo:

7 Confirmamini et fortes estote: ne ti-
metote, neque consternamini metu regis
Assyriæ, et metu totius multitudinis quæ
est cum eo: nam nobiscum major est,
quam cum eo.

8 Cum eo est brachium carneum, nobis-
cum vero Jehova Deus noster ad auxilian-
dum nobis et ad gerendum bella nostra:
sic hucusi sunt populus verbis Jechizkijæ
regis Jehudæ.

9 Postea misit Sancherib rex Assyriæ
servos suos Jeruschalaima, dum ipse obsi-
deret Lachischum et totus dominatus ejus
cum ipso, ad Jechizkijam regem Jehudæ,
et ad omnes Jehudæos qui *erant* Jerusche-
lalimis, ut dicerent:

10 Sic ait Sancherib rex Assyriæ; Cui
rei confidatis, quod desideris in munitione,
je uschalaimis?

11 Annon Jechizkija incitat vos, ut ex-
ponat vos morti per famem et per sitim,
dicendo; Jehova Deus noster eripiet nos
è manu regis Assyriæ?

12 Annon ipse Jechizkijas abstulit excel-
sa ejus et altaria ejus? et dixit q; Jehudæ et
Jeruschalaimis dicendo, Coram altari uni-
co incurvabitis vos, et in eo adolebitis?

13 An nescitis quid fecerim ego et ma-
jores mei omnibus populis terrarum? an
ullo modo potuerunt dii gentium terra-
rum eripere terram suam è manu mea?

14 Quis fuit inter omnes deos gentium
illarum quos interfecerunt devoratum ma-
jores mei, qui potuerit eripere populum
suum è manu mea? ut possit Deus vester
eripere vos è manu mea?

15 Nunc itaque ne seducat vos Chizki-
ja, neque incitet vos *instigatione* hujus-
modi, neq; credite ei; nam non potest ul-
lus Deus ullius gentis aut regni eripere
populum suum è manu mea, ut è manu
majorum eorum: quanto minus dii vestri
eripient vos è manu mea?

16 Amplius etiam loquuti sunt servi
illius contra Jehovam Deum ipsum; et
contra Jechizkijam servum ejus.

17 Etiā literas scripserat ad probro af-
ficiendum Jehovam Deum Israelis, et ad
obloquendū ei dicendo Sicut dii gentium
terrarum, qui non eripuerūt populū suum
è manu mea, sic non eripiet Deus
Jechizkijæ populum suum è manu mea.

18 Quæ proclamabant voce magna Ju-
daice populo Jeruschalaimorum qui *erat*
super murum, ad metum incutiendum
eis, et ad turbandum eos; ut caperent
civitatem.

19 Ita loquuti sunt de Deo Jeruschalai-
morum,

morum, ut de diis populorum terræ, opere manuum hominis.

20 Oravit vero Jechizkija rex, & Jesaias filius Amozi prophetæ propter istud, & clamaverunt cœlum versus.

21 Quapropter misit Jehova angelū, exstitit omnem valentem robore & anteces-sorem ac principem in castris regis Assyriæ: qui reversus est cum pudore vultus in terram suam; ubi ingressus ædem Dei sui, egressi e visceribus ejus filii, prostraverunt eum gladio.

22 Ita servavit Jehova Jechizkiją & habitatores Jeruschalaimorum è manu Sancheribi regis Assyriæ, & è manu omnium: deducebatq; eos liberatos undequaque.

23 Adeo ut multi afferrent munus Jehovæ Jeruschalaimis, & res pretiosas Jechizkiæ regi Jehudæ: nam elatus erat ante oculos omnium gentium postea.

24 Diebus illis ægrotavit Jechizkija lethaliter: quapropter oravit Jehovam, qui alloquens eum prodigium edidit ei.

25 At non pro beneficio erga se rependit Jechizkija; nam extulit se animus ejus: quapropter fuit contra eum fervens ira, & contra Jehudam ac Jeruschalaimam.

26 Sed cum se depressisset Jechizkija pro elatione animi sui, ipse & habitatores Jeruschalaimorum; non obvenit eis fervens ira Jehovæ diebus Jechizkiæ.

27 Erat enim Jechizkija divitiarum & honoris quamplurimum: thesaurosque comparaverat sibi ad argentum & ad aurum & ad lapides pretiosos, & ad aromata, & ad scuta, ac ad omnia instrumenta desiderabilia.

28 Apothecas quoque ad proventum, musti ac olei; & stabula ad omnia jumenta, & greges per stabula.

29 Civitates etiam curaverat sibi, & possessionem gregum ac armentorum copiosę; dederat enim ei Deus facultates multas valde.

30 Et ipse Jechizkija obturaverat alveum aquæ Gichonis superiorem, quam recta deduxerat inferne ad occidentem civitati Davidis: deniq; secundatus fuerat Jechizkija in toto opere suo.

31 Itaq; legatum cum oratoribus principum Babyloniæ, qui miserant ad eum ut inquirerent de prodigio illo quod fuerat in terra, dereliquit eum Deus: tentando eum, ut experiretur quicquid erat ei in animo.

32 Reliqua autem res Jechizkiæ & benignitates ejus, ecce sunt scripta in visione Jesaiahu filii Amotzi prophetæ, prater librum regum Jehudæ & Jisraelis.

33 Tandem quum occubuisset Jechizkija cum patribus suis, sepelientes eum in superiore parte sepulcrorum posterorum Davidis, honore affecerunt eum in morte ejus totus Jehuda & habitatores Jeruschalaimorum: regnavitq; Menasche filius ejus pro eo.

CAPUT XXXIII.

Menasches speculum peccatoris magnifi-cum resipiscentis.

NAnus duodecim annos Menasche, quū regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruschalaimis.

2 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; secundum abominationes illarum gentium, quas expulerat Jehova a conspectu Jisraelitarum.

3 Nam rursus ædificavit excelsa quæ demolitus fuerat Jechizkija pater ipsius; & erexit altaria Babalimis, fecitq; lucos, & incurvans se toti exercitui cœlorum coluit eos.

4 Etiam exstruxit altaria in domo Jehovæ; de qua dixerat Jehova, Jeruschalaimis erit nomen meum in seculum:

5 Exstruxit, inquā, altaria toti exercitui cœlorum in duobus atriis domus Jehovæ.

6 Præterea idē traduxit filios suos per ignem in valle filii Hinnomi, & divinatoribus, & conjectationibus, & præstigiis usus est, instituitq; Pythonem & ariolos: plurimum fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando eum.

7 Et collocavit sculptile, simulacrum quod paraverat, in domo Dei de qua dixerat Deus Davidi & Schelomoni filio ejus, In domo hac & Jeruschalaimis, quæ elegi præ omnibus *locis* tribus Jisraelis, collocabo nomen meum in seculum:

8 Neq; deinceps amovebo pedem Jisraelis amplius ab hac terra, quam constituerunt majoribus vestris: si modo observantes fecerint quæcunq; præcepero eis, secundum totam legem, & statuta ac judicia *edita* per Moschen.

9 Itaq; fecit Menasche ut aberrarent Jehuda & habitatores Jeruschalaimorum; faciendo malum amplius quam gentes quas perdiderat Jehova a conspectu Jisraelitarum.

10 Et quamvis alloquerentur Jehova Menaschem & populum ejus, non tamen attenderunt.

11 Quā ob rem adduxit Jehova contra eos principes exercitus qui *erat* regi Assyriæ & ceperunt Manaschem in spinis quibusdam: quem vinctentes chalybæis duobus vinculis deduxerunt Babylonem.

12 Ubi quum angustia afficeret eum, deprecatus est faciē Jehovæ Dei sui, deprestusq; se valde coram Deo majorum suorum.

13 Postquam autē oraſſet eum, exoratus ei exaudivit deprecationē ejus, deduxitque eum Jeruschalaimam in regnum ipsius: ita agnovit Menasche Jehovam esse Deum.

14 Postea autem ædificavit murum exteriorem civitati Davidis *ad* occidentem Gichonis, ab ipso torrente usq; ad ingressum per portam piscium, quem circumduxit clivo, extollens eum valde: ac præposuit præfectos copiarum omnibus civitatibus munitis in Jehuda.

15 Et amovens Deus alienigenarum, & simulacrum

simulacrum illud à domo Jehovæ omnia quæ altaria quæsierunt in monte domus Jehovæ et Jeruschalaim; projecitq; extra civitatem.

16 Conquassavit vero altare Jehovæ, sacrificavitq; in eo sacrificia eucharistica et laudis; ac edixit Jehudæ ut coleret Jehovam Deum Israelis.

17 Sed adhuc populus sacrificabant in excelsis: verumtamen Jehovæ Deo suo.

18 Reliqua autem res Menasthis, atque ad orationem ejus ad Deum suum; verba quoq; videntium qui alloquuti sunt eum in nomine Jehovæ Dei Israelis: ecce sunt inter verba regum Israelis.

19 Oratio autem ejus, quum exoratus est illi Deus, et totum peccatum ejus, ac prævaricatio ejus, et loca in quibus exstruxit excelsa, ac constituit lucos, et sculptilia, antequam se deprimeret: ecce sunt scripta inter verba Chozai.

20 Tandem occubuit Menasthe cum patribus suis, et sepelierunt eum in domo ejus: regnavitq; Amon filius ejus pro eo.

21 Nam viginti duos annos Amon, quum regnare inciperet; duobus annis regnavit Jeruschalaimis.

22 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerat Menasthe pater ipsius: nam omnibus sculptilibus quæ fecerat Menasthe pater ipsius, sacrificabat Amon et colebat ea.

23 Sed non deprecatus est coram Jehova, sicut deprecatus est Menasthe pater ipsius: quin ipse Amon auxit reatum.

24 Conspiraverunt autem contra eum servi ejus, et morte affecerunt eum in domo ejus.

25 Percusserunt vero populus regionis, omnes qui conspiraverant contra regem Amonem: et regē constituerunt populus regionis Joschiam filium ejus pro eo.

CAPUT XXXIV.

Joschiæ aurea boni principis.

OCtavus octo annos Joschia, quum regnare inciperet; uno et triginta annis regnavit Jeruschalaimis.

2 Qui fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in viis Davidis patris sui, neq; ne recedens dextrorsum aut sinistrorsum.

3 Nam octavo anno regni sui q um esset adhuc puer, cœpit quærere Deum Davidis patris sui: duodecimo autem anno cœpit mundare Jehudam et Jeruschalaim ab excelsis, et lucis, sculptilibusq; ac fusilibus.

4 Destruebant enim coram eo altaria Bahalimorum, et subdiales status, quæ imposita erant eis, succidit: et lucos sculptiliaq; ac fusilia perringens et comminuens, sparsit in superficiem sepulcrorum *hominum* qui sacrificaverant in eis.

5 Ossa vero Sacerdotum combussit super altaria illorum; sic mundavit Jehudam et Jeruschalaim.

6 Etiam in civitatibus Menasschæ et Ephraimi ac Schimhonis usque ad Naphthali, cuncta in locorum circumquaque.

7 Quumq; se demolitum esset altaria illa, et lucos sculptiliaque contudisset comminuendo, omnesque subditas status succidisset per tota q terram Israelis; reversus est Jeruschalaimam.

8 Anno autem decimo octavo quo regnabat, purgando regionem et domum; misit Schaphanem filium Azaliæ, et Maasciam præfectum civitati, et Joachum filium Joachasi à memoria, ad confirmandum domum Jehovæ Dei sui.

9 Qui quum venissent ad Chilkijam Sacerd tem summum, tradiderunt pecuniam illatam eandem in domum Dei, quam collegerant à manu Menasschitarum et Ephraimitarum, et à toto residuo Israelis, atque à toto Jehuda et Binjamine, *tradiderunt* Levitæ custodes limina: quando fecerant reversi Jeruschalaimam.

10 Tradiderunt autem in manum curatorum operis, qui præpositi erant in domo Jehovæ, hi vero tradebant illis opificibus, qui operabantur in domo Jehovæ ad curandum labem et ad confirmandam domum.

11 Tradiderunt enim fabris et structoribus ad comparandū lapides cæduos et ligna ad catenationes: etiam ad contabulandū domos quas perdiderant reges Judæ.

12 Homines vero illi agebant fide in illo opere, nempe præpositi illis *opificibus* Jachath et Hobadia Levitæ ex Merarithis, et Zecarja ac Meschullam è posteris Kehathitarum ad dum præsidēt, q orum Levitarum quilibet doctor erat in instrumentorum mu..Oqum *tradizione*:

13 At hujulis (nam præerant *Levitæ* omnibus opificibus utrique ministerio) ex Levitis quicque ii q e janitoribus præterant scribæ et moderatores.

14 Q umque proferrent pecuniam illam illatam *in* domum Jehovæ, invenit Chilkija Sacerdos librum legis Jehovæ, *traditum* per Moschen.

15 Et loquutus Chilkija dixit Schaphani scribæ. Librum hunc legis invent in domo Jehovæ: tradidit quæ Chilkija ipsum librum Schaphani.

16 Itaque afferens Schaphan librum illum ad regem, q um adhuc referret regi verbum, dicendo; Quicquid traditum est in manum servorum tuorum faciunt.

17 Nam conflantes pecuniam inventam in domo Jehovæ, tradiderunt eam in manu præpositorum, et in manum opificum.

18 Indicavit Schaphan scriba regi, dicendo; Librum dedit mihi Chilkija Sacerdos: legitq; ex eo Schaphan coram rege.

19 Quum ob rem fuit audiente rege verba illa legis; ut laceraret vestimenta sua:

20 Præcepitq; rex Chilkijæ, et Achikamo filio Schaphanis, ac Habdoni filio Micæ, et Schaphani scribæ, atque Hasajæ servo regis, dicendo:

21 Ite

21 Ira consilium Jehovæ pro me, & pro residuo in Israele & Jehuda super verbis libri hujus qui inventus est: nam magnus est furor Jehovæ, qui effusus est in nos eo quod non observarunt patres nostri verbum Jehovæ, ut facerent omnino prout prascriptum est in libro hoc.

22 Itaque abiit Chilkija & qui erant, rex, ad Chuldam prophetissam uxorem Schallum filii Thokehathi filii Chasrevetharii, ea enim habitabat Jerusalaim in parte secunda, & eo locuti sunt cum verbis ejusmodi.

23 Quæ dixit ea, Sic ait Jehova Deus Israelis, dicite viro illi qui misit vos ad me:

24 Sic ait Jehova, Ecce ego inducturus sum malum contra locum hunc & contra habitatores ejus; omnes execrationes scriptas in libro illo, quem legerunt coram rege Jehudæ:

25 Propterea quod dereliquerunt me, et idolo erunt diis alienis, ut irritarent me omnibus operibus manuum suarum: ideo effusa manebit ira mea in locum hunc, et non extinguetur.

26 De rege vero Jehudæ qui misit vos ad consulendum Jehovam, sic dicitote ei: Sic ait Jehova Deus Israelis, de qui audivisti verba ista:

27 Quia mollitus est animus tuus, et depressisti te a facie Dei, quum audivisses verba ejus contra locum hunc et contra habitatores ejus, & depressus es coram me, lacerasti vestimenta tua, ac flevisti coram me; ideo etiã ego exaudivi, dicit Jehova.

28 Ecce ego faciam ut aggregeris ad patres tuos, et aggregeris ad sepulcra tua in pace, ut non videant oculi tui totum illud malum quod ego inducturus sum contra locum hunc, et contra habitatores ejus qui retulerunt regi rem.

29 Quum itaque misissent rex, et congregassent omnes seniores Jehudæ et Jerusalaimorum:

30 Ascendit rex in domum Jehovæ; omnesque viri Jehudæ, et habitatores Jerusalaimorum, cum eo: et sacerdos et Levitæ, cum totus populus a maximo usque ad minimum: et legit ipsis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat in domo Jehovæ.

31 Deinde stans rex in statione sua, pepigit fœdus ipsum coram Jehova, se sequuturum Jehovam, et observaturum præcepta ejus et testimonia ejus et statuta ejus ex toto corde suo, et ex toto animo suo, præstando verba fœderis illius, quæ scripta sunt in libro illo.

32 Stetitque autem quemquis qui inventus est Jerusalaimis, et in Binjamin: ac fecerunt habitatores Jerusalaimorum secundum fœdus Dei, Dei majorum suorum.

33 Tunc amovit Jo chija omnes abominationes ex omnibus regionibus quæ erant Israelitarum, et adduxit quotquot inventi sunt in Israele, ad colendum Jehovam Deum ipsorum: omnibus diebus ejus non recesserunt a sequendo Jehova Deo majorum suorum.

CAPUT XXXV.

Joschija exorbitat, & ideo punitur divinitus.

1 Celebravit autem Joschija Jerusalaimis Pascha Jehovæ: jugulaverunt Pascha quartodie imo die mensis primi.

2 Et constituens sacerdotes in custodiis suis confirmavit eos in ministerio domus Jehovæ;

3 Edixit vero Levitis præparantibus pro toto Israele *res* sanctas Jehovæ, Ponite *eas* coram arca sancta in ista domo, quam ædificavit Schelomo filius Davidis rex Israelis; non incumbit vobis onus deportandi humero: nunc servite Jehovæ Deo vestro, & populo ejus Israeli.

4 Et præparate per familias paternas vestras, secundum distributiones vestras, ex præscripto Davidis regis Israelis, & ex scripto Schelomonis filii ejus:

5 Et astitite in sancto classibus familiarum paternarum, fratribus vestris populi, & prout *est* partitio *cujusq;* familiæ paternæ Levitarum.

6 Ira jugulate Pascha: quumq; sanctificaveritis vos, præparate pro fratribus vestris, facientes secundum verbum Jehovæ per Moschen.

7 Obtulit autem Joschija populoribus ex grege agnorum & hœdorum lactentium quoslibet, in sacrificia Paschalia, secundum omnia quæ præsto erant, ad numerum triceies mille, & armentalia ter mille: hæc de facultatibus regis.

8 Similiter principes ejus pro liberalitate populo suo, Sacerdotibus, & Levitis obtulerunt: Chilkija *quidem* & Zecarja, & Jechiel antecessores domus Dei Sacerdotibus dederunt in sacrificia Paschalia bis mille sex centa *pecudes* & armentalia trecenta.

9 Conanja vero cum fratribus suis, Chaschabja quoque, & Jehiel, ac Jozabad principes Levitarum obtulerunt Levitis in sacrificia Paschalia, quinquies mille *pecudes*, & armentalia quingenta.

10 Itaq; præparato hoc cultu, steterunt sacerdotes in statione sua, & Levitæ per distributiones suas, secundum præceptum regis.

11 Jugulantibus autem illis Pascha, sacerdotes spargebant *sanguinem ejus*, manu illorũ, & Levitæ nudabant *pelles*.

12 Et amovebant quod abundeandum erat oblaturi Jehovæ, ut redderent illa classibus familiæ paternæ *cujusq;* populoribus suis, sicut præscriptum est in libro Moschis: similiter quoq; de bobus.

13 Tum coquebant Pascha igne pro ritu: reliqua vero sacra coquebant in ollis, & in lebetibus, & in gabatis, quam celeriter transmittebant ad omnes populares *sacrificia ipsorum*.

14 Postmodum

14 Postmodum præparaverunt sibi & sacerdotibus; quum sacerdotes posteri Aharonis *numerarent* offerendo ei quod abundaverat, & adjicerent, ad noctem usque; ideo Levitæ parabant sibi & sacerdotibus posteris Aharonis.

15 Similiter mu ci posteri Asaphi in *statione sua* ara secundum præceptum Davidis, cum Asapho, tum Hemani & Jeduthun, ut videret regis *dominus* Jasitorum quoque ad unamquamq; portam: non *erat* illis recedendum à ministerio suo, sed cognati eorum reliqui Levitæ parabant ei.

16 Ita constituta est totius cultus Jehovæ die illo, celebrando Pascha, & offerendo ignes absumenda in altari Jehovæ; secundum præceptum regis Joschijæ;

17 Celebrarunt; filii Israelis, qui præsentes erant. Pascha tempore illo; & festum azymorum, septem diebus.

18 Neq; celebratum fuit Pascha par huic in Israele à diebus Schemuelis prophetæ: nec ulli regum Israel in celebrarunt pascha par ei quod celebravit Joschija cum sacerdotibus & Levitis, totoque Jehuda & Israele præsente, & habitatoribus Jeruschalaimorum.

19 Decimo octavo anno, regnante Joschija; celebratum fuit Pascha istud.

20 Post omnia hæc, quæ Joschija constituisset domui, ascendebat Necho rex Ægypti ad oppugnandū Carcemischim ad Euphratem: cui prodiebat obviā Joschija.

21 Et quamvis mitteret ad ipsum legatos, dicendo, Quid mihi tecum, rex Jehudæ? non contra te *hostis* hac die, sed contra domum belligerantem adversum me, ego Deus edixit accelerare me: abstine te à Deo qui mihi adest, ne ne perdat te:

22 Tamen non avertit Joschija faciem suam ab illo, sed ut pugnaret contra eum, dissimulavit se, neq; auscultavit verbis Nechonis ex verbo Dei: venit autem ad *pugnandum*, in convallem Megiddonitis.

23 Ubi quum jaculati essent jaculatores in regem Joschijam; edixit rex servis suis, Devehite me, quia ægrotus factus sum valde.

24 Devehentes itaq; servi ejus, à curru ejus *demissum* imposuerunt currui secundario quem habebat: et deduxerunt eum Jeruschalaimam, ubi mortuus est, et sepultus in sepulcris majorum suorum: tum Jehuda et Jeruschalaimis lugentibus propter Joschijam.

25 Lamentatus est etiam Jirmeja propter Joschijam, dixerunt que omnes musici & musicæ in lamentationibus suis de Joschija *dicta*, usq; in hanc diem, quæ dederunt pro statuto in Israele: & ecce scripta *sunt* in lamentationibus.

26 Reliqua autē rea Joschijæ, & benignitates ejus; sicut scriptū est in lege Jehovæ:

27 Res, inquam, ejus priores & posteriores ecce sunt scriptæ in libro regum Israelis & Jehudæ.

CAPUT XXXVI.

Jehoachaz abducitur in Ægyptum & Jehojakim in regem constituitur ejus loco: hic similiter in Babylonem abducitur, & Tzidkijas ejus loco constituitur: ille autem rebellante, omnis Jehuda in Babylonem deducitur.

ACcipientes itaque populus terræ Jehoachazum filium Joschijæ constituerunt eum regem loco patris ipsius Jeruschalaimis.

2 Natus viginti tres annos Jehoachaz quum regnaret, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis.

3 Quem amovit rex Ægypti Jeruschalaimi; & imposuit mulctam regioni ejus, centenum talentorum argenti, & talenti auri:

4 Constituit q; regem rex Ægypti Eljakimum fratrem ejus super Jehudam & Jeruschalaimam, invertitq; nomen ejus Jehojakimum: Joachazum vero fratrem ejus assumens Necho deduxit in Ægyptum.

5 Natus viginti quinq; annos Jehojakim, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui.

6 *Ad quem* ascendit contra eum Nebuchadnetzar rex Babylonis, & vincivit eum catenis duabus chalybeis, ut abduceret eum in Babylonem.

7 Etiam ex instrumentis domus Jehovæ deportavit Nebu adnetzar Babylonem: quæ indidit templo suo in Babylonia.

8 Reliquum autem rei Jehojakimi, & abominationes ejus, quas fecit, & quod deprehensum est in eo: ecce sunt scripta in libro regum Israelis & Jehudæ: regnavitque Jehojacin filius ejus pro eo.

9 Natus octo annos Jehojacin quum ille regnare inciperet, tribus mensibus & decem diebus *Posita* regnavit Jeruschalaimis: & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

10 Itaque vertente anno, mittens rex Nebucadnetzar deportavit eum in Babylonem, cum instrumentis desiderabilibus domus Jehovæ, constituitque regem Tzidkijam cognatum ejus super Jehudam & Jeruschalaimam.

11 Natus unum & viginti annos Tzidkija, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis.

12 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui; non deprecatus se à facie Jirmejæ prophetæ ex verbo Jehovæ.

13 Contra etiam in regem Nebucadnetzarem rebellavit, qui adjuraverat ipsum per Deum: & obduravit cervicem suam, obfirmavit animum suum, ne converteretur ad Jehovam Deum Israelis.

14 Etiam omnes principes sacerdotii & populi quāplurima prævaricati sunt prævaricatione, secundum omnes abominationes gentium; polluentes domum Jehovæ quam sanctificaverat Jeruschalaimis.

15 Quumque

15 Quumque mitteret Jehova Deus majorum ipsorum ad ipsos per nuncios suos, prole à diluculo continenter ejecto quod clementer amplecterentur populum suum & habitaculum suum :

16 Subsannabant nuncios Dei, & spernebant verba ejus, dicebant se circumduci per prophetas ejus : donec accensus est ardor Jehovæ in populum suum, adeo ut non *esset* curatio.

17 Itaque induxit contra eos regem Chaldæorum qui interfecit juvenes eorum gladio in loco sanctuarii eorum, neque clementia ullus est erga juvenem aut virginem, senem aut decrepitum; omnes tradidit in manum ejus.

18 Et omnia instrumenta domus Dei, majora & minora, thesauros; domus Jehovæ, & thesauros regis ac principum ejus; hæc omnia deportavit in Babylonem.

19 Et combusserunt domum Dei, ac demolliti sunt muri Jerusalaim, omnes quoque domus palatia combusserunt igne, & omnia instrumenta desiderabilia perdiderunt.

20 Et deportavit qui relicti erant à gladio, in Babyloniam, ubi fuerunt ipsi & filii illius servi, usquedum obtineret Regnum Persidis :

21 Ad implendum verbum Jehovæ *dictum* ore Jirmejæ, donec acquievisset terra sabbathis suis : omnibus diebus desolationis quievit, complendo septuaginta annos.

22 Anno autem primo Cyri regis Persidis, ut compleretur verbum Jehovæ *dictum* ore Jirmejæ ; excitavit Jehova spiritum Cyri regis Persidis, ut promulgaret per totum regnum suum, idque etiam scripto, dicendo :

23 Sic ait Cyrus rex Persidis : Omnia regna terræ tradidit mihi Jehova Deus cœli, & ipse commisit mihi ut ædificem sibi domum Jerusalaimis quæ *sunt* in Jehuda. Quis inter vos de toto populo ejus est *ascensurus* ? Jehova Deus ejus *sit* cum eo, & ascendito.

HEZRÆ
LIBER UNUS.
CAPUT I:
Cyrus divinitus inspiratus mandat reædificationem Templi.

ANno autem primo Cyri regis Persidis ; ut compleretur verbum Jehovæ *dictum* ore Jirmejæ ; excitavit Jehova spiritum Cyri regis Persidis ; ut promulgaret per totum regnum suum, idque etiam scripto, dicendo :

2 Sic ait Cyrus rex Persidis, Omnia regna terræ tradidit mihi Jehova Deus cœli, & ipse commisit mihi ut ædificem sibi domum Jerusalaimis quæ *sunt* in Jehuda.

3 Quis inter vos de populo ejus *est* ? sit Deus ejus cum eo, & ascendito Jerusalaima qui *est* in Jehuda : & ædificato domum Jehovæ Dei Israelis, illius Dei qui *habitat* Jerusalaimis.

4 Et quisquis reliquus fuerit ex omnibus locis ubi peregrinatur ; sublevanto eum homines loci ipsius argento, & auro, & facultatibus, atque jumentis : cum voluntaria oblatione in domum Dei qui *habitat* Jerusalaimis *imponanda*.

5 Tunc surrexerunt primores patrum, familiarum Jehudæ & Binjamin, & Sacerdotum quoque & Levitarum, & cujuscumque excitavit Deus spiritum, ut ascenderent ad ædificandum domum Jehovæ qui *habitat* Jerusalaimis.

6 Quos omnes vicini eorum confirmarunt manibus suis, instrumentis argenteis, auro, facultatibus, jumentis, ac rebus pretiosis, seorsim præter id omne quod voluntarie offerebatur.

7 Etiam ipse rex Cyrus produxit instrumenta domus Jehovæ, quæ eduxerat Nebuchadnetzar Jerusalaimis, indidetque domui deorum suorum.

8 Ea prodicta ei Cyrus rex Persidis per Mithredatem præfectum ærarii : numeravit Schesch-bazzari principi Jehudæorum.

9 Quorum hic erat numerus : pelves aureæ triginta, pelves argenteæ mille, secespitæ viginti novem :

10 Crateres aurei triginta, crateres argentei secundarii quadringenti decem, instrumenta alia per millia.

11 Omnia instrumenta ex auro & ex argento, quinquies mille quadringenta ; omnia ista deportavit Schesch-bazzar quum deportati mu'titudo deduceretur e Babylone Jerusalaima.

CAPUT II.
Recensio populi reducti ex Babylone

ATque hi *sunt* homines illius provinciæ ascendentes è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebuchadnetzar rex Babyloniæ in Babyloniam ; ut reverterentur Jerusalaimis in Jehudam, quisque in civitatem suam :

2 Qui profecti sunt cum Zerubbabele, Jeschua, Nechemja, Seraja, Rehelajis, Mordecæo, Bilschane, Mispare, Bigvajo, Rechumo, Baana. numerus hominum populi eorum Israelis.

3 Posteri Parhoschii bis mille centum septuginta duo :

4 Posteri Schephatiæ, trecenti septuaginta duo :

5 Posteri Arachi, septingenti septuaginta quinque :

6 Posteri Pachath Moabi, ex posteris Jeschuæ & Joabi ; bis mille octingenti duodecim :

7 Posteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor :

8 Posteri Zaththu, nongenti quadraginta quinque :

9 Posteri Zaccai, septingenti sexaginta :

10 Posteri Bani, sexcenti quadraginta duo.
11 Posteri Bebai, sexcenti viginti tres:
12 Posteri Hazgadi, mille ducenti viginti duo:
13 Posteri Adonikami, sexcenti sexaginta sex:
14 Posteri Bigvai, bis mille quinquaginta sex:
15 Posteri Hadini, quadringenti quinquaginta quatuor:
16 Posteri Ateris ex Jechizkija nonaginta octo,
17 Posteri Bezai, trecenti viginti tres:
18 Posteri Joræ centum duodecim
19 Posteri Chaschumi, ducenti viginti tres:
20 Posteri Gibbaris, nonaginta quinque.
21 Beth-Lechemitæ, centum viginti tres.
22 Netophatæi, quinquaginta sex:
23 Hamathochani, centum viginti octo:
24 Pharmavethani, quadraginta duo:
25 Kiriath Harimani Cephirani, & Beerothani: septingenti quadraginta tres:
26 Ramani, & Gebahæi, sexcenti viginti unus:
27 Michmasæi, centum viginti duo:
28 Beth-elitæ, & Hajani, ducenti viginti tres:
29 Nebuntini, quinquaginta duo:
30 Posteri Magbisch, centum quinquaginta sex:
31 Posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor:
32 Posteri Charimi, trecenti viginti:
33 Lodæi, Chatidæi & Ononti, septingenti viginti quinque:
34 Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque:
35 Senaani, ter mille sexcenti triginta.
36 Sacerdotes posteri Jedaiæ è familia Jeschuæ, nongenti septuaginta tres:
37 Posteri Immeris, mille quinquaginta duo:
38 Posteri Paschchuris, mille ducenti quadraginta septem:
39 Posteri Charimi, mille septemdecim.
40 Levitæ posteri Jeschuæ & Kadmielis è filiis Hodaviæ septuaginta quatuor.
41 Musici posteri Asaphi centum viginti octo.
42 Posteri janitorum, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai, hi omnes centum triginta novem.
43 Nethinæi: posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbaothi:
44 Posteri Keros, posteri Sihuæ, posteri Padonis:
45 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Hakkubi:
46 Posteri Chagabi, posteri Schamlai posteri Chanonis:
47 Posteri Giddelis, posteri Gacharis posteri Reajæ:
48 Posteri Retzinis, posteri Nekodæ, posteri Gazzami:
49 Posteri Huzæ, posteri Paseachi, posteri Besai.
50 Posteri Asnæ, posteri Mehunimi, posteri Nephusæi:
51 Posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris:
52 Posteri Barzluthi, posteri Mechidæ, posteri Charschæ:
53 Posteri Barkos, posteri Sisræ, posteri Themachi,
54 Posteri Netziachi, posteri Chatiphæ:
55 Posteri servorum Schelomonis: posteri Sotai, posteri Sopheretæ, posteri Peridæ:
56 Posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddelis:
57 Posteri Schephatjæ, posteri Chattilis, posteri Pocereth Hatzebajimi, posteri Ami.
58 Omnes Nethinæi & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo
59 Hi qui quæ fuerunt ex Thelmelicho, Thel-Charscha, Cerub, Addan & Immer: sed non poterant indicare famil. suæ majorum suorum & semen eorum, utrum ex Israelitis essent:
60 Posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ: sexcenti quinquaginta duo:
61 E posteris vero sacerdotum, posteri Chabajæ, posteri Kozi, posteri Barzillai, qui accepit è filiabus Barzillai Giladitæ uxore, vocatus est de nomine illorum.
62 Isti quæsiverunt scripturam suam qui inter genus præditæ & sed non inventa fuit: quapropter ut polluti abstenti sunt à sacerdotio.
63 Edixit enim legatus regis eis, ne comederent de re sancta sanctarum: donec existeret sacerdos cum Urimis & Tummimis.
64 Tota hæc congregatio universa quadraginta bis mille, trecentorum sexaginta:
65 Præter servos eorum & ancillas eorum istos, septem mille, trecentos triginta septem: & quibus erant cantores & cantrices ducentæ:
66 Equi eorum septingenti triginta sex: muli eorum ducenti quadraginta quinque:
67 Cameli eorum quadringenti triginta quinque, asini sexies mille, septingenti viginti.
68 Ex primoribus autem patrum familiarum quum pervenissent ad domum Jehovæ qui Hierosolymis, quidam sponte se obtulerunt ad domum Dei statuendam in sede ipsius:
69 Pro facultate sua dederunt in thesaurum ipsius operis, auri drachmas sex el & sexagies mille, & argenti pondo quinquies mille, & tunicas sacerdotum centum.
70 Ita habitaverunt sacerdotes ac Levitæ, ex quorum populo cum cantoribus janitores erant, & Nethinæi in civitatibus suis, similiter omnes Israelitæ in civitatibus suis.

CAPUT

CAPUT III.

Religio populi reducta in cultu Dei instaurati.

QUum autem advenisset mensis septimus, Israelitis *versantibus* in civitatibus suis; convenerunt populus unanimiter Jerusalaima.

2 Ubi surgens Jeschuah filius Jozedaki cum cognatis suis sacerdotibus, ac Zerubbabel filius Schealthielis cum cognatis suis, exstruxerunt altare Dei Israelis, ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschis viri Dei.

3 Cumque staturissent altare in sede sua, quamvis incuteretur ipsis terror à populis *aliarum* gentium, obtulerunt in eo holocausta Jehovæ, holocausta unoquoque mane & vespere.

4 Et celebrarunt festū tabernaculorum, sicut præscriptum est, cum holocausto suo in diem *quemque* pro numero, secundum ritum officii diurni die suo.

5 Et postmodum holocaustum juge & in novilunio, ac in omnibus festis sanctis Jehovæ, res sacras; denique cum is offerendis voluntariam oblationem, *obtulerunt* Jehovæ.

6 A die primo mensis septimi cœperunt offerre holocausta Jehovæ. quum templi Jehovæ non esset jactum fundamentum.

7 Dederunt itaq; pecuniam putatoribus ac lapicidis; cibumq, & potum ac oleum Tzidoniis ac Tyriis, ut advecherēt ligna cedrina ex Libano in mare Japhontis; secundū facultatem à Cyro rege Persidis ipsis datam.

8 Anno autem secundo ex quo venerant ad domum Dei Jeruschalaima, mense secundo; cœperunt Zerubbabel filius Schealthielis, & Jeschuah filius Jozedaki, cæteriq; cognati eorum sacerdotes ac Levitæ, & omnes qui venerant è captivitate Jeruschalaima, constituerunt que Levitas à nato viginti annos & deinceps, ut præessent operi domus Jehovæ.

9 Assistebatque Jeschuah, filii ejus & cognati ejus, Kadmiel & filii ejus posteri Jehudæ simul ut præessent opificibus in domo Dei: & posteri Chenadadi filii eorum & cognati eorum Levitæ.

10 Itaq; fundantibus structoribus templū Jehovæ, constituerunt sacerdotes indutos cum cubis, & Levitas posteros Asa, hi cum cymbalis ad laudandū Jehovam, cum *canticis* traditis à Davide rege Israelis.

11 Qui exclamabant laudando & celebrando Jehovam, quoniam bonus *est*, quoniam in seculum benignitas ejus erga Israelem. totus vero populus vociferabatur vociferatione magna laudando Jehovam, eo quod fundaretur domus Jehovæ.

12 Multi autem ex sacerdotibus & Levitis & principibus quæ paternarum *familiarum*, senes qui viderant domum priorem in fundatione sua hanc domo *versante* ante oculos eorum, flebant voce magna multi quoque vociferatione ex lætitia efferebant vocem.

13 Ita ut populus non internosceret sonum vociferationis ex lætitia, à voce fletus populi: quia populus vociferabatur vociferatione magna, & vox illa audiebatur inde usque à longinquo.

CAPUT IV.

Structura Templi impeditur.

AUdientes autē hostes Jehudæ & Benjaminis; istos deportatos ædificare templum Jehovæ Deo Israelis:

2 Accesserunt ad Zerubbabelem, & ad primores paternarū *familiarum*, & dixerunt eis, Ædificemus vobiscū, nam sicut vos requisituri sumus Deum vestrum: non enim *alteri* sacrificamus *inde* à diebus Esar-Chaddonis regis Assyriæ, qui deduxit nos huc.

3 Dixit vero eis Zerubbabel, & Jeschuah cum reliqui primoribus paternarum *familiarum* Israelis, Non *est* vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro: sed nos *qui* una *sumus* ædificabimus Jehovæ Deo Israelis, sicut præcepit nobis rex Cyrus, rex Persidis.

4 Attamen populus illius regionis debilitabant manus populi Jehudæ; & turbabant eos in ædificando;

5 Præterea mercede cōducebant cōsiliarios contra eos ad dissolvendū consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persidis, usque ad regnum Darii regis Persidis.

6 In regno autē Assueri, principio regni ejus; scripserunt accusationem contra habitatores Jehudæ & Jeruschalaimorum:

7 Et diebus Artaxerxis scripsit Bischlam, Mithredates, Tabeel. & reliqui collegæ ejus ad Artaxerxem regem Persidis: cum exemplari decreti scripto Syre, & exposito Syre.

8 Rechum præses concilii, & Schimschai legis peritus scripserunt literas unas contra Jeruschelemum; Artaxerxi regi in eandem sententiam.

9 Tunc Rechū præses concilii, & Schimschai legis peritus, & reliqui è collegio eorum; Dinæi, & Aparsathcæi, Tapelæi, Apharsæi, Acervæi, Babylonii Schuschanczi, Dehavæi, Helamæi:

10 Et reliquæ nationes, quas deduxit Osnappar magnus & glorious, ac collocavit in urbe Samariæ, & reliqui trans fluvialis regionis *incolæ*, & quidem eodem tempore:

11 Hoc *est* exemplum literarum quas miserunt ad ipsum, ad Artaxerxem regem: servi tui, homines trans fluviales, & tali rem pore:

12 Notum sit regi, Judæos qui ascenderunt abs te, ad nos venisse Jeruschelem; urbem ipsam rebellem & malam ædificare, muros q e perficere, ac fundamenta ipsa conjungere.

13 Jam vero notum sit regi, si urbs illa exædificetur, & muri perficiantur: ea non vectigal, & tributum non dabunt, ita thesauro regum damnum accidet.

14 Jam propterea quod salarium de Regis palatio percipimus, & spoliationem regis non est integrum nobis videre, idcirco mittimus ut notum faciamus regi.

15 Nam inquiras in libro commentariorum majorum tuorum, & invenies in libro commentariorum, & cognoscas; urbem illam, urbem fuisse rebellem & damnosam regibus provinciisque, ac conspirationem facere in medio sui inde à diebus seculi: propterea urbem istam devastatam fuisse.

16 Notum facimus regi, si urbs ista ædificabitur, & muri perficientur; propterea partem in transfluviali regione non amplius fore tuam.

17 Responsum misit rex Rechumo præfidi concilii, & Schimschaio legis-perito, ac reliquis è collegio eorum qui habitabant in Somaria: & reliquis *in* regione transfluviali, Pax, & tali tempore.

18 Decretum quod misistis ad nos; explicate lectum est coram me.

19 Et à me constituto consilio; inquisiverunt & invenerunt urbē istā inde à diebus seculi contra reges sese excitasse: rebellionemq; & conspirationē factā fuisse in ea.

20 Etiam reges potentes præfuisse Jeruschelemi & dominatos *fuisse* in tota regione transfluviali. quibus census vectigal dabatur.

21 Jam constituite consilium ad impediendū viros istos, ut urbs ista non ædificetur, donec à me consilium constitutum fuerit.

22 Et cavete errorem committere hac in re: ne crescat ruina in damnum regem.

23 Tunc ex quo exemplum decreti Artaxerxis regis lectum est coram Rechumo, & Schimschaio legis perito, ac collegio eorum: profecti sunt celeriter Jeruschelemum contra Jehudæos, quos impediverunt armata manu.

24 Tunc impeditū est opus domus Dei qui habitat Jeruschelemi: & mansit impedirum usque ad annum secundum regni Darii regis Persidis.

CAPUT V.

Chaggai & Zecharja exhortatione repetitur templi ædificatio.

QUo *anno* prophetavit Chaggai prophetæ & Zecarja filius Hiddonis prophetæ, *mandantes* Jehudæis qui erant in Jehudea & Jeruschelemi; nomine inquem Dei Jisraelis *mandantes* eis.

2 Tunc surgentes Zerubbabel filius Schealthielis, & Jeschuah filius Jozzadaki, redorsi sunt ædificare domum Dei qui *habitat* Jeruschalaimis & cum ipsis prophetæ Dei juvantes eos.

3 Eo tempore venit ad eos Thathnai princeps trans flumen, & Schethar-Bornai cum collegio suo; qui sic dixerunt eis, Quis constituit vobis jus domum istam ædificandi & murum hunc perficiendi?

4 Tunc hujusmodi respondimus eis; & quæ essent nomina virorum qui hoc ædificium ædificarent.

5 Oculus autem Dei eorum aderat reducibus Jehudæis: ita ut non impediverint eos dum causa ad Darium pervenirent: cujus tunc rescripsum decretū super hoc re.

6 Exemplum literarum quas misit Thathnai, princeps trans flumen, cum Schethar-Bosnaio & collegio suo, Perfici qui erant trans flumen, ad Darium regem.

7 Narrationem miserunt ad eum in qua sic scriptum erat, Dario regi pax omnis.

8 Notum sit regi nos profectos esse in Jehudæam provinciam, ad domum Dei magni quæ ædificatur lapidibus maximis & ligna apponuntur parietibus: denique opus illud celeriter fit, & prosperatur in manibus eorum.

9 Tunc interrogavimus reduces istos: hujusmodi dicentes eis, Quis constituit vobis jus domum istam ædificandi, & murum ejus perficiendi?

10 Atque etiam nomina eorum petivimus ab eis, ut nota faceremus tibi: ut scriberemus nomen virorum qui *sunt* inter primarios eorum.

11 Qui hujusmodi sermone responderunt nobis, dicendo: Nos sumus servi Dei cœli & terræ, & ædificamus domum quæ ædificata fuerat antehac inde à multis annis, quam rex Jisraelis magnus ædificaverat & perfecerat.

12 Sed ex quo provocarunt majores nostri Deum cœli, tradidit eos in manum Nebucadnezaris regis Babyloniæ Chaldæi; qui domum hanc destruxit, & populum deportavit in Babyloniam.

13 Verum anno primo Cyri regis Babyloniæ, Cyrus rex constituit jus domus Dei istam ædificandi:

14 Insuper etiam instrumenta domus Dei, aurea & argentea; quæ Nebucadnezar deprompserat è templo quod *erat* Jeruschelemi, & abduxerat in templum Babyloniæum: deprompsit eadem Cyrus rex è templo Babyloniæo, traditaque sunt *ei* dam Scheschbatzari nomine, quem principem constituerat.

15 Edicens ei; Instrumenta hæc suscipe, abiens deduc ea in templum quod *est* Jeruschelemi; domusque Dei ædificator in loco suo.

16 Tunc Scheschbatzar ille veniens posuit fundamenta domus Dei, qui *habita* Jeruschelemi: atque ex eo tempore hucusque ædificatur nec dum est absoluta.

17 Nunc itaque, si regi bonum videtur, perquiratur in tabulario regis illic quod *est* in Babylonia; an ita sit, quod à Cyro rege collatum sit jus ædificandi domum Dei istam Jeruschelemi: deinde voluntatem suam rex super hoc mittat ad nos.

CAPUT VI.

Auspitiis Darii Nothi absolvitur, & sanctificatur Templum.

TUnc Darius rex constituit legē quum perquisivissent in chartophylacio, ubi tabulæ repositæ fuerant de Babylonia;

2 Et inventum est Achmethæ, in regia quæ est in provincia Mediæ, volumen quoddam, in quo sic scriptum erat, Memoriale.

3 Anno primo Cyri regis, Cyrus rex constituit legem; Domus Dei Jerusalem intus ædificator, ut fit locus ubi sacrificent sacrificia, & fundamenta ejus arrodantur: altitudine sua cubitorum sexaginta, amplitudine cubitorum sexaginta.

4 Ordinibus lapidum maximorum ternis; & ordine ligaturum novarum: & impensæ è domo regia tradantur.

5 Insuper etiã instrumenta domus Dei aurea & argentea; quæ Nebucadnezzar depromserat è templo quod *erat* Jerusalem, & deduxerat in Babyloniam, restituantur: ut perveniat *unumquodque* in templum quod *erat* Jerusalem in locum suum, & collocetur in domo Dei.

6 Jam *itaque* Thathnai princeps trans flumen, Schethar-Boznai cum collegis suo, Persæ qui *erant* trans flumen, remoti estote inde.

7 Sinite opus domus Dei illius princeps Jehudæorum, & reduces Jehudæorum domum Dei hujus ædificanto in loco suo.

8 Præterea à me constituitur lex de eo quod facturi estis erga reduces Jehudæorum illos, in ædificanda domo Dei illius: ut de facultatibus regiis, de canone transfluviali illico impensa tradatur viris illis, ne impediatur.

9 Etiam quæ opus sunt, ut juvenci subrumi & arietes, & agni ad holocaustum Deo cœli, triticum, sal, vinum & oleum, prout edixerint Sacerdotes qui *sunt* Jerusalem tradendum esse sibi quotidie, error ne *committitur*:

10 Ut offerant res odoris grati Deo cœli, & orent pro vita regis & filiorum ejus.

11 Præterea à me constituitur lex; ut qui quis mutaverit rem hanc, amoveatur lignum à domo ejus, & erecto abolearur in eo domus ejus; atque quilibet unum fiat hanc ob *causam*:

12 Deus vero cujus nomen habitat illic, deiciet omnem regem & populum, qui extenderit manum suam ad mutandum, quo destruat domum Dei hujus quæ *est* Jerusalem: ego Darius constitui legem, illico efficitor.

13 Tunc Thathnai princeps trans flumen, Schethar-Boznai, & collegii eorum; propterea quod mandaverat Darius rex hujusmodi, illico effecerunt.

14 Reduces vero Jehudæorum ædificantes prosperabantur ex prophetia Chaggai prophetæ, & Zechariæ filii Hiddonis: donec ædificantes perfecissent de sententia Dei Israelis, & de sententia Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persidis.

15 Finita autem domo ista ad diem tertium mensis Adar; quum esset annus sexto Darii regis:

16 Celebrarunt Israelitæ, Sacerdotes ac Levitæ & reliqui reduces deportationis, dedicationem domus Dei hujus cum gaudio

17 Obtulerunt atque in dedicatione domus Dei hujus; juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos: & hircos Israelitæ in peccata pro toto Israele duodecim, pro numero tribuum Israelis.

18 Ubi constituissent Sacerdotes ex partitione eorum, & Levitæ ex distributione eorum in ministerio Dei qui *habitat* Jerusalem, sicut in libro Moschis.

19 Deinde celebrarunt reduces deportationis Paschæ, *die* quarto decimo mensis primi.

20 Nam mundaverant se Sacerdotes ac Levitæ pariter, omnes mundi erant: ideo jugulârunt Pascha pro omnibus reducibus deportationis, & pro cognatis suis Sacerdotibus, ac pro se ipsis.

21 Quod comederunt Israelitæ qui reduces erant ex deportatione, & quisquis separatus ab immunditia gentium regionis adjunxerat se illis: quærendo Jehovam Deum Israelis.

22 Denique celebrarunt festum azymorum septem diebus cum lætitia: quoniam exhilaraverat eos Jehova, & converterat animum regis Assyriæ erga eos, ad confirmandum manus eorum in opere domus Dei, Dei Israelis.

CAPUT VII.

Hezra venit Jerusalaima populum instructurus.

DEinde his rebus gestis, regnante Artaxerxe rege Persidis: Hezra filius Serajæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ.

2 Filii Schallumi, filii Tzadoki, filii Achi ubi,

3 Filii Amarjæ, filii Hazarjæ, filii Merajoth ubi,

4 Filii Zerachjæ, filii Hurzi, filii Bokki,

5 Filii Abischuahæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis primarii:

6 Hic *inquam* Hezra ascendit è Babylonia (erat autem legis-peritus promptus in lege Moschis, quam dederat Jehova Deus Israelis) quum detisset ei rex, prout manus Jehovæ Dei ejus aderat ei, omnem petitionem ejus.

7 Ascenderunt ex Israelitis, & è Sacerdotibus ac Levitis, tam musicis quam janitoribus Nethinæisque Jerusalaimam: anno septimo Artaxerxis regis.

8 Pervenit vero Jerusalaimam mense illius quinto, qui annus septimus erat regi.

9 Siquidem primo *die* mensis primi ipse *fuit* auctor ascendendi è Babylonia: primo autem *die* mensis quinti pervenit Jerusalaimam, prout manus Dei ejus optima adfuerat ei.

10 Nam Hezra comparaverat animum suum ad quærendum legem Jehovæ, & ad præstandum eam; & ad docendum Israelem statuta ac judicia.

11 Hoc autem *est* exemplũ decreti quod dedit rex Artaxerxes Hezræ Sacerdoti le-

ti-perito; perito rerum quas præcepit Jehova, & statutorum ejus in Israele.

12 Artaxerxes rex regum; Hezræ Sacerdoti perito legis Dei cœlestis, incolumitatem, & tali tempore.

13 A me constituitur lex; ut quicunq; sponte se obtulerit in regno meo è populo Israelis, Sacerdotibusque eius ac Levitis ad proficiscendum Jeruschelemum, tecum proficiscatur.

14 Quandoquidē à rege & septem consiliariis ejus mitteris ad quæstionem habendam in Jehudæa & Jeruschelemi, de lege Dei tui, quæ *est* tibi ad manum:

15 Et ad deferendum argentum & aurum; & quod rex & consiliarii ejus sponte offerunt Deo Israelis, cujus Jeruschelemi *est* habitaculum;

16 Cum toto argento & auro quod inveneris in tota provincia Babylonia, cum voluntaria oblatione populi & Sacerdotum sponte offerentium pro domo Dei sui, quæ *est* Jeruschelemi.

17 Ut illico emas pecunia ista, juvencos, arietes, agnos cum munere eorum & libaminibus eorum: & offeras ea in altari domus Dei vestri, quæ *est* Jeruschelemi.

18 Quod autem tibi & cognatis tuis bonum videbitur reliquo argento & auro facere; pro voluntate Dei vestri facitote:

19 Et instrumenta quæ traduntur tibi ad ministerium domus Dei tui; reddito coram Deo Jeruschelemi.

20 Reliqua vero necessaria domui Dei tui, quæ acciderint tibi tradenda; tradito ex ærario regis.

21 Præterea à me, me Artaxerxe rege, constituitur lex omnibus quæstoribus qui *estis* trans flumen: ut quicquid postulaverit à vobis Hezra Sacerdos peritus legis Dei cœlestis, illico efficiatur:

22 Usque ad argenti talenta centum; & ad tritici coros centum; & ad vini bathos centum, ac usque ad bathos olei centum, sal vero quantum non oporteat præscribi.

23 Quicquid *est* ex sententia Dei cœli, perficito diligenter in domo Dei cœli: ut non sit se vens ira contra regnum, regem, aut filios ejus.

24 Item notum vobis facimus, ullis Sacerdotibus aut Levitis, muficis, janitoribus, Nethinæis & ministris domus Dei istius, canonem veterem aut vectigal non licere imponere.

25 Tu autem Hezra, pro sapientia Dei tui quæ tibi ad manum *est*, constitue judices & causarū cognitores, qui causas cognoscant in toto populo qui *est* trans flumen, ex omnibus scientibus legis Dei tui: & qui nesciverit, eum docetote.

26 Quicunq; vero non fecerit legē Dei tui, & legem regis, illi eo judicatum fiat de eo, sive morti, sive exsilio, sive mulctæ facultatum, sive vinculis *adjudicetur*.

27 Benedictus *sit* Jehova Deus majorum nostrorum; qui indidit rem talem animo regis, ad ornandum domum Jehovæ quæ *est* Jeruschalaimis;

28 Et erga me advertit benignitatem coram rege consiliariisq; ejus, ac omnibus principibus regis potentibus: ego itaque confirmans me, prout manus Jehovæ Dei mei aderat mihi, congregavi ex Israele primarios qui ascenderent mecum.

CAPUT VIII.

Comites Hezra & dona quæ asportarunt Jeruschalaimæ.

1 Hi autem *sunt* primores paterni familiarum & genus eorum, qui ascenderunt mecum, regnante Artaxerxe rege, ex Babylonia.

2 E posteris Piachasi, Gerschon: è posteris Ithamaris, Daniel: è posteris Davidis, Chattusch.

3 E posteris Schecanjæ, è natis Parhoschi, Zecarja: & cum eo *viri* generis recensione per mares centū quinquaginta *erant*

4 E posteris Pachar-Moabi, Elschoheni filius Zerachjæ; & cum eo ducenti mares.

5 E posteris Shecanjæ filii Jachaziel; cum quo trecenti mares.

6 Et è posteris Hadinis, Hebed filius Jonathanis: & cum eo quinquaginta mares.

7 Item è posteris Helami, Jeschaja filius Hathaljæ: & cum eo septuaginta mares.

8 Item è posteris Schephatjæ, Zebadja filius Micaelis: & cum eo octoginta mares.

9 E posteris Joabi, Hobadja filius Jechielis: & cum eo ducenti octodecim mares.

10 Item è posteris Schelomithi, filius Josiphjæ: & cum eo centum sexaginta mares.

11 Item è posteris Bebai, Zecaria filius Bebai; & cum eo viginti octo mares.

12 Item è posteris Hazgadis Jochanā filius Karanis: & cum eo centū decē mares.

13 Item è posteris Adonikami posterioribus: quorum hæc *sunt* nomina, Eliphelet, Jeiel, & Schemahja: & cum eis sexaginta mares.

14 Denique è posteris Bigvai, Huthai & Zabbud: & cum eis septuaginta mares.

15 Quum autem congregassem eos ad flumen quod alluit Ahavam, & castra haberemus ibi diebus tribus, animum adverti ad populum & ad sacerdotes, at è Levitis neminem inveni ibi.

16 Quapropter amandavi Eliezerem, Arielem, Schemahjam, cum Elnathane, & Jaribo, ac Elnathane, atq; Nathane & Zecarjam, ac Meschullamum primores; Joiaribum quoque & Elnathanem doctores:

17 Et dimisi eos, ad Iddonem primarium in Casiphia loco: indens ori eorum verba quibus alloquerentur Iddonem, Ahivam, & Nethinæos in Casiphia loco, ut adduceret ad nos ministros pro domo Dei nostri.

18 Qui adduxerunt ad nos, prout manus Dei nostri optima aderat: obis virum intelligentem è posteris Machli, filii Levi filii Israelis: nempe Scherebjam cum filiis ejus & cognatis ejus octodecim.

19 Item

19 Item Chasabiam, & cum eo Jeschaiam è posteris Merarij cognatos illius & filios eorum viginti.

20 Ex Nethinæis autem, quos dediderat David ac principes ministerio Levitarum, Nethinæos ducentos viginti: omnes exprimebantur nominibus.

21 Tum proclamavi ibi jejunium ad flumen Ahavæ, quo affligeremus nos coram Deo nostro; quærente ab eo viam rectam pro nobis ac parvulis nostris, omnibusque facultatibus nostris.

22 Nam puduerat me petere à rege copias aut equites, ut auxilio essent nobis ab hostibus in hoc itinere: quia alloquuti fueramus regē dicendo, Manus Dei nostri omnibus quærentibus ipsum adest ad bonum, robur vero ejus & *quidem* ira ejus contra omnes derelinquentes eum.

23 Quam itaq; jejunantes quæsiverimus à Deo nostro hanc rē, exoratus est nobis.

24 Tunc disjunxi è principibus Sacerdotum duodecim, cum Scherebja, Chasabja, & cum eis ex cognatis eorum decem:

25 Quibus appendi argentum illud, & aurum, & instrumenta oblationē domus Dei nostri, quam obtulerant rex & consiliarij ejus ac principes ejus, & omnes Israelitæ qui præsto fuerant:

26 Appendi, inquam, ad manum eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta & instrumenta argentea centum talentorum, auri centum talenta:

27 Item crateras aureos viginti, drachmarum millenum; & instrumenta ex oricalco præstante duo, pretiosa ut aurum.

28 Et dixi illi, Vos *estis* sancti Jehovæ, hæc quoq; instrumenta *sunt* sancta: argentum etiam ac aurum *sunt* voluntaria oblatio Jehovæ Deo majorum vestrorum.

29 Sedulo observate & custodite appendita coram principibus Sacerdotum ac Levitarum, principibus cū, patrum *familiarum* Israelis Jerusalaimis, *in* cellis in domo Jehovæ *reponenda*.

30 Ita receperunt Sacerdotes ac Levitæ pondus illud argenti & auri ac instrumento rum: deferendum Jerusalaimam in domum Dei nostri.

31 Tunc profecti sumus à flumine Ahavæ duodecimo *die* mensis primi ad eundum Jerusalaimam: & manus Dei nostri adfuit nobis quia liberavit nos è manu hostis, & insidiantis in hoc itinere.

32 Deniq; postquam pervenimus Jerusalaimam, & cōsedimus ibi diebus tribus:

33 Die quarto exspensum est illud argentum, & aurum, ac instrumenta in domo Dei nostri, ad manum Meremothi filii Uriæ Sacerdotis, & collegæ ejus Eltazaris filii Pinehasi, quibus cum *erat* Jozabad filius Jeschuhæ, & Nohadja filius Binnui Levitæ.

34 Ex numero, ex pondere cuique *attributo*: inscriptumque est totum illud pondus tempore eodem.

35 Qui venerant à captivitate reducti deportationis obtulerunt holocausta Deo Israelis, juvencos duodecim pro toto Israele, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos peccati duodecim: hæc omnia *in* holocaustum Jehovæ.

36 Postea tradiderunt edicta regis satrapis regis & præpositis trans flumen: qui sublevarunt populum & domum Dei.

CAPUT IX.

Horrenda leges peccata Judæorum, quæ illi confitentur.

HIs autem completis, accesserunt ad me principes dicendo, Non separaverunt se hic populus Israelitæ & Sacerdotes ac Levitæ à populis aliarum regionum secundum abominationes illorum Cenaanæorum, Chittæorum, Perizzæorum, Jebusæorum, Hammonitarum, Moabitarū, Ægyptiorum, & Emoræorum *fecerunt*.

2 Nam assumserunt de filiabus illorum sibi & filiis suis, ita ut cōmisceverint se semen sanctū cum populis illarū regionum: etiam manus ipsorum principum & antistitum prima fuit in prævaricatione ista.

3 Itaque audiens rem hanc laceravi vestem meam & pallium meum; & vellens de capillis capitis mei, & barbæ meæ sedebam desolatus.

4 Tunc ad me congregaverunt se quāquis trepidabant ad verba Dei Israelis, propter prævaricationem deportatæ multitudinis; dum ego sedebam desolatus, usq; ad *tempus* muneris vespertini.

5 *Tempore* autem muneris vespertini surrexi ab afflictione mei, idque lacerata habens vestem meam & pallium meum, & flectens in genua mea, expandi manus meas ad Jehovam Deum meum:

6 Ac dixi, Deus mi, pudet me & erubescō attollere, Deus mi, faciem meā ad te: quia iniquitates nostræ creverunt supra caput, & reatus noster magnus est in cœlis usque.

7 Inde à diebus majorum nostrorum fumus in reatu magno usque in diem hunc, adeo ut propter iniquitates nostras traditi fuerimus nos, reges nostri, & Sacerdotes nostri in manum regum alterum regionum gladio, captivitati, & præda, ac pudori vultus, ficut *est* hodierno die.

8 At nunc quum ex minimo momento facta est gratia à Jehova Deo nostro, relinquēdo nobis residuū, & ponēdo nobis clavum in loco sancto ejus: quō illustrā oculos nostros Deus noster detulit nobis restitutiorē, & aliquantulū in servitute nostra:

9 Quum essemus servi, tamē in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster: sed advertit erga nos benignitatē coram regibus Persidis, dādo nobis restitutionē, ut extollamus domū Dei nostri, & restituamus vastitates ejus, deniq; dando nobis maceriā in Jehuda & Jerusalaim.

10 Nunc, inquam, quid dicemus, Deus noster, post hoc, quum dereliquerimus præcepta tua?

11 Quæ præcepisti per servos tuos prophetas, dicendo; Terra illa quam ingrederis ut ejus ad hereditario jure possidendam eam, terra impura est ab immunditie populorum regionum ejus; propter abominationes eorum, quibus impleverunt eam contentum & pallim immunditia sua.

12 Nunc ergo filias vestras ne tradito filiis illorum, & filias illorum ne assumito filiis vestris, nec quæritote pacem illorum & bonum eorum usq; in seculum: ut confirmemini, & comedatis præstantiã terræ illius, & hæreditario jure possidendã tradatis filiis vestris usq; in seculum.

13 Etiam post omnia id quod evenit nobis propter facta nostra pessima, & propter reatum nostrum maximum: quum tu, Deus noster, cohibuisti infra peccata nostra: & dedisti nobis residuũ hujusmodi.

14 An rursus irrita faciemus præcepta tua, & quidem affinitatem jungemus cum populis abominandis istis? an non percelleteris ira contra nos, donec consumeres, ut non esset superstes aut residuum?

15 Jehova Deus Israelis justus es, quod facti sumus residui sicut est hodierno die: ecce nos coram te in reatibus nostris, quamvis non sit constendum coram te cum hoc.

CAPUT X.

Ad expiationem delicti repudiantur uxores alienigenæ, ejusque facti auctores recensentur.

QUum autem oraret Hezra & confiteretur flens ac se prosternens ante domum Dei; congregati sunt ad eum ex Israele congregatio ingens multa valde viri mulieresque, & pueri, quum flerent populus ille permulto fletu:

2 Respondens autem Schecenja filius Iechielis è posteris Helami, dixit Hezræ; Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, quod consociavimus domo uxores alienigenas è populis terræ: sed nunc est quod Israel speret hac in re.

3 Nunc ergo pangamus fœdus cum Deo nostro, ejiciendo omnes uxores & natos ex eis, ex consilio domini & eorum qui trepidant ad præceptum Dei nostri: denique secundum legem efficitor.

4 Surge, nam tibi incumbit hæc res, & nos adsumus tibi: confirmare & efficere.

5 Itaq; surgens Hezra adjuravit principes Sacerdotum, Levitas, & totum Israelem, ut facerent secundũ rẽ hanc; & juraverunt.

6 Postea surrexit Hezra ab anteriore parte domus Dei ut abiret in cellam Jehochananis filii Eljaschibi: & abivit illic, cibum nondum comederat, nec aquam biberat, quia lugebat propter prævaricationem deportatæ multitudinis.

7 Ita promulgarunt per Jehudam & Jerusalaima, omnibus reducibus deportationis, ut congregarent se Jerusalaima:

8 Et qui quis non venturus esset intra triduum ex consilio principum ac seniorum, anathema fore omnes facultates ejus, ipsum vero separatum irã à congregatione deportatæ multitudinis.

9 Quam ob rem congregati omnes homines Jehudæ & Binjaminis Jerusalaima tertio die ipsius mensis noni, *hoc* vigesimo mensis: considebant totus ille populus in platea domus Dei; tremebant propter hanc rem, & ex pluvia.

10 Tunc surgens Hezra Sacerdos edixit eis, Vos prævaricati estis quod consociastis domo uxores alienigenas, superadditores reatui Israelis:

11 Nunc ergo edite confessionem Jehovæ Deo majorum vestrorum, & facite voluntatem ejus: & separate vos à populis istis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12 Cui respondentes tota illa congregatio, dixerunt voce magna; Secundum verbum tuum, sic nostrum est facere.

13 Verum populus multus est, & tempus hoc pluviosum est, nec est vis consistendi foris: hoc autem opus non est diei unius neque duorum; quia plurimi defecimus in hac re.

14 Consistant, qui summi principes nostri totius hujus congregationis; & quisquis est in civitatibus nostris, qui consociaverit domo uxores alienigenas, veniat temporibus designatis, & cum ipsis seniores cujusque civitatis, ac judices ejus: usquedum averterimus ultionem iram Dei nostri, usquedum hæc res *confecta sit*.

15 Tantum Jonathan filius Hasaelis, & Jachzeja filius Thikvæ constiterunt ad istud: Meschullam vero & Schabbethai Levitæ adjuverunt eos:

16 Facientibus itaque sic reducibus ex deportatione; separati sunt Hezra Sacerdos, homines primarii paternarum *familiarum* pro familiis paternis suis, & hi omnes nominibus expressi: sederunt que die primo mensis decimi, ad quæsitionem habendam ejus rei:

17 Perfecerunq; cum omnibus illis hominibus qui consociaverant domo uxores alienigenas; usque ad diem primum mensis primi.

18 Deprehensi autem sunt è filiis Sacerdotum, qui consociaverant domo uxores alienigenas; è filiis Jeschuæ filii Jozadaki & cognatis ejus, Mahaseja, & Eliezer, & Jarib, & Gedalja:

19 Qui adhibuerunt manum suam ad ejiciendum uxores suas: & reatum constitentes, arietem ex grege pro reatu suo *obtulerunt*.

20 Item è posteris Immeris, Chanani, & Zebadja:

21 Item è posteris Charimi; Mahaseja, & Elija, & Schemahja, & Jechiel, & Huzzia.

22 Item è posteris Paschchuris, Eljoenai, Mahaseja, Jischmahel, Nethaneel, Jozabad, & Elhasa.

23 Ex Levitis autem; Jozabad, & Schimbi, et Kelaja, item Kelita, Petachja, Jehuda, et Eliezer.

24 Item

24 Item è muficis Eliaſchib: et ex janitoribus, Schallum, et Telem, et Uri.
25 De Iſraelitis vero; è poſteris Parhoſchi, Ramia, et Jizzija et Malcija, et Minjamin, et Eluzar, et Malcija, et Benaja.
26 Item è poſteris Helami: Matthanja, Zecarja, et Jechiel, et Habdi, et Jeremoth, et Elija.
27 Item è poſteris Zatthu; Eljohenai, Eliaſchib, Matthanja, et Jeremoth, et Zabad, et Haziza.
28 Item è poſteris Bebai; Jehohanan, Chananja, Zabbai, Hathlai.
29 Item è poſteris Bani; Meſchullam, Malluc, et Hadaja, Jaſchub, Scheal, et Ramoth.
30 Itē è poſteris Pachath-Moabi *ex* Hadna et Celale: Benaja, Maaſeja, Matthanja, Bezaleel, et Binnui, ac Menaſche.
31 Item è poſteris Charimi; Eliezer, Jiſchija, Malcija, Schemahja, Schimhon:
32 Binjamin, Malluc, Schemarja.
33 E poſteris Chaſchumi Matthenai, Matthatha, Zebad, Eliphelet, Jeremai, Menaſche, Schimſhi.
34 E poſteris Bani, Mahadai, Hamram, et Vēl:
35 Benaja, Bedeja, Ce'uhu:
36 Vanja, Meremoth, Eljaſchib:
37 Matthanja, Matthenai, et Jahaſau:
38 Et Bani. et Binnui, Schimhi:
39 Et Schelemja et Nathan, et Hadaja:
40 Mahnadbai, Schaſchai, Scharai:
41 Hazareel, et Schelemja, Schemarja:
42 Schallum, Amaria, Joſeph.
43 E Nebo minis: Jehiel, Matthithja, Zabad, Zebina, Jaddiau, et Joel, Benaja.
44 Omnes iſti duxerant uxores alienigenas: et erant *quibuſdam* ex iſtis uxores unde ſuſceperant liberos.

NECHEMJÆ LIBER UNUS.

CAPUT I.

Preces & Jejunium Nechemjæ.

VErba Nechemjæ filii Chachalja: Fuit autem menſe Cislevo anno vigeſimo, quum eſſem Schuſchane in regia:
2 Ut, veniente Chanani uno è cognatis meis, ipſo cum viris quibuſdam è Jehudæa; interrogarem eo de Jehudæis, de reſiduo illorum qui relicti fuerant ex captivitate, & è Jeruſchalaimis.
3 Qui dixerunt mihi; Reliqui illorum qui relicti fuerant ex captivitate ibi in ea provincia, in malo magnoque in opprobrio *ſunt*; et murus Jeruſchalaimorū diroptus, et portæ eorum manent ſuccenſæ igne.
4 Fuit vero quum audirem verba iſta, ut ſederas flerem ac lugerem *aliquot* dies; quibus jejunavi et oravi coram Deo cœli:
5 Ac dixi, obſecro, Jehova Deus cœli, Deus fortiſſime, maxime, & ſumme reverende; obſervans fœdus & benignitatem diligentibus ſe, et obſervantibus præcepta ſua:
6 Sit, quæſo, auris tua intenta, et oculi tui aperti ad auſcultandam orationi ſervi tui, qua oro coram te hoc tempore interdiu ac noctu, pro Iſraelitis ſervis tuis; & confiteor peccata Iſraelitarum quibus peccavimus tibi, ego quoque & familia patris mei peccavimus.
7 Nexu obſtrictiſſimus nos ipſos tibi qui non obſervavimus præcepta, ſtatuta, ac judicia illa quæ præcepiſti per Moſchen ſervum tuum,
8 Recordare, quæſo, verbi quod præcepiſti Moſchi ſervo tuo, ut diceret: Vos prævaricaturi eſtis, ego diſpergam vos in populos:
9 Quum autem converſi ad me obſervabitis præcepta mea: & facietis ea; ſi fuerint depulſi ex vobis ad extremitatem cœli, inde colligam eos, et reducam eos in locum quem elegi ad collocandum nomen meum ibi.
10 At hi *ſunt* ſervi tui et populus tuus quem redemiſti virtute tua maxima, et manu tua validiſſima.
11 Obſecro, Domine, ſit jam auris tua intenta in orationem ſervi tui, & in orationem ſervorum tuorum, qui ſtudent reverēri nomen tuum; & fecunda, quæſo, ſervum tuum hodie, dans ei miſericordiam *conſequi* coram viro iſto: ego enim eram à poculis regi.

CAPUT II.

Nechemja, accepta à rege literis, venit Jeruſchalaima.

FIlii vero menſe Niſane, anno vigeſimo Artaxerxis regis quum *aſſervandum eſſet* vinum in conſpectum ejus: ut afferens, vinum porrigerem regi, qui *ante* non fueram triſtis in conſpectu ejus.
2 Quapropter dixit mihi rex, quare vultus tuus afflictus eſt, quum non ſis ægrotus? non eſt hæc niſi afflictio animi: nam, timebam quam plurimum.
3 Itaque dixi regi Rex in ſeculum vivat: quare non eſſet afflictus vultus meus quum civimus ipſa, locus ſepulcrorum patrum meorum, vallata, & portæ ejus maneant conſumtæ igne?
4 Tum dixerat mihi rex. Quid illud *eſt* ſuper quo ſequiris? ſupplex oravi Deum cœli:
5 Et dixi regi, Si regi bonum viderur, & ſi gratus *eſt* ſervus tuus coram te, ut mittas me in Jehudæam, in civitatem ſepulcrorum patrum meorum, & ædificē eam.
6 Dixit vero mihi rex, & concubinus ſedens ei, Quouſq; erit *duratura* profectio tua? & quando revertereris? Itaque bonum visum eſt coram rege ut dimitteret me, quum exposuiſſem ei tempus.
7 Deinde dixi regi; Si regi bonum videtur, literæ tradantur mihi ad præfectos trans flumen: ut transmittant me usque dum venero in Jehudæam;

8 Litera quoque ad Asaphum custodem saltus qui est regi, ut det mihi ligna ad compingendum portas castri adjuncti ædi, & ad murum civitatis, & ad domũ qui ingrediturus sum: quas dedit mihi rex, prout manus Dei mei optima aderat mihi.

9 Veni itaq; ad principes trans flumen, & tradidi eis literas regis: miserat autem rex mecum præfectos copiarũ & equites.

10 Quod quum audirent Sanballat Choronites & Tobija servus Hammonites, displicuit eis maxime; advenisse hominem ad procurandum bonum Israelitis.

11 Denique perveni Jerosolymam: ubi quum fuissem diebus tribus;

12 Surrexi noctu, ego & homines pauci mecum, neq; indicavi cuiquam quid Deus meus inderet animo meo faciendum Jerusalæmis: & jumentum non erat mecum præter jumentum illud cui insidebam.

13 Et egressus sum per portã vallis noctu, eam versus fontẽ serpentis, tum ad portã sterquilinium: ubi considerabam dissipata Jerusalæmorum qui fuerant parvuli, & portæ eorum absumptæ igne.

14 Inde transivi ad portam fontis & ad piscinam regis: sed non erat locus jumento quo transveherer me.

15 Quare ob rem ascendi secundum torrentem noctu, quum explorassem de muro: & reversus veni ad portam vallis: ita reversus sum.

16 Ædiles vero ne sciebant quo rem me quid facerem: nam Iehudæis aut Sacerdotibus, aut clarissimis, aut ædilibus, aut reliquis curatoribus operis, adhuc non indicaveram.

17 Dixi itaque eis, Videtis malum in quo versamur, Jerusalæma vastata esse, & portas eorum succensas igne: agite, ædificemus murum Jerusalæmorum, ut non simus amplius opprobrio.

18 Et ubi indicavi eis manum Dei mei quæ est optima, adhuc mihi, & etiam verba regis quæ dixerat mihi; dixerunt, Surgamus ut ædificemus, confirmarunt quisq; manus suas ad hoc bonum.

19 Audiens vero Sanballat Choronites, & Tobias servus Hammonites, & Geschem Arabs, subsannabant nos & spernebant nos: dicentes, Quæ est res ista quam facitis? an contra regem rebellatis?

20 Quibus respondi: rem, ac dixi eis, Deus cœli secundabitur nos, & nos servi ejus surgentes ædificabimus: portio vero nulla est pars, aut jus, aut monumentum Jerusalæmis.

CAPUT III.

Muri & portæ urbis instauratio.

Surgens igitur Eliasibus sacerdos summus, & cognati ejus Sacerdotes, ædificarunt portam gregis, ipsi sanctificaverunt eam statuentes valvas ejus: inde usque ad turrim centenarium sanctificaverunt eam, usque ad turrim Chananeelis.

2 Et ad latus ejus ædificarunt Jerechontini: & ad *alterum* latus ejus ædificavit Zaccur filius Imri.

3 Portam autem piscium ædificarunt Senaani: ipsi conjunxerunt eam, & statuerunt valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus.

4 Ad quorum latus instauravit Meremoth filius Uriæ filii Kotzi, & ad horum latus instauravit Meschullã filius Berechiæ filii Meschezabeelis: & ad horum latus instauravit Tzadok filius Baheanæ:

5 Et ad latus horum instaurarunt Tekohi: sed magnifici eorum non submiserũt collum suum ad opus domini ipsorum.

6 Portam autem veterem instauraverunt Jojadah filius Paseachi, & Meschullam filius Besodejæ: ipsi conjunxerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras ejus, ac vectes ejus.

7 Et ad latus horum instauravit Melatja Gibbonites, & Jadon Meronothanus, Gibbonites, & Mitzpani; usque ad solium principis eis flumen.

8 Ad cujus latus instauravit Huzziel filius Charhojæ cum aurifabris, & ad latus ejus instauravit Chanãja filius *unius* è pigmentariis: reliquerunt autem Jerusalæmo, quoqua versum murus latus *erat*.

9 Postea ad latus horum instauravit Rephaja filius Churis, præfectus dimidio tractui Jerusalæmorum.

10 Et ad latus horum instauravit Jedaja filius Charumaphi, atque è regione domus suæ: ad cujus latus instauravit Catthusch filius Chaschabnejæ.

11 Mensura altera instauravit Malchija filius Charimi, & Chasschub filius Pachath-Moabi: una cum turri fornacum.

12 Et ad hujus latus instauravit Schallũ filius Lochefchi, præfectus dimidio tractui Jerusalæmorum; ipse & filiæ ejus.

13 Portam vallis instauravit Chanun cum habitatoribus Zanoachi: ipsi ædificaverunt eam, statueruntq; valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus: ac mille cubitos in muro usque ad portam sterquilinium.

14 Portam vero sterquilinium instauravit Malchija filius Rechabi, præfectus tractui, Beth-Ceremi: ipse ædificavit eam, statuitque valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus.

15 Item portã fontis instauravit Schallum filius Col-Chozæ, præfectus tractui Mitzpæ, ipse ædificavit eam & contexit eam, statueruntq; valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus: murũ quoq; piscinæ Schelachi hode ab horto regis usque ad gradus descendentes è civitate Davidis.

16 Post eum instauravit Nechemja filius Hazbuki præfectus dimidio tractui Beth-Tzuris: usque ex adverso sepulcrorum Davidis, & usque ad piscinam factam, & ad locum potentiorum usque.

17 Post eum instauraverunt Levitæ, Rechum filius Bani: ad cujus latus instauravit Chaschabja præfectus dimidio tractui Kehilæ, cum tractu suo.

18 Post

18 Post eum instauraverunt cognati eorum : Barvai filius Chenadadi ; præfectus dimidio tractui Kehilæ.

19 Instauravit vero ad latus ejus Heser filius Jeschuæ præfectus Mitzpæ mensuram alteram ; è regione ascensus *ad* armamentarium Miktzohum.

20 Post eum fragrante animo instauravit Baruc filius Zabbai mensuram alteram : *inde* à Miktzohio usque ad portam domus Eljaschibi Sacerdotis summi.

21 Post eum instauravit Meremoth filius Uriæ filii Kotzi mensuram alteram ; *inde* à porta domus Eljaschibi usque ad finem domus Eljaschibi.

22 Post hunc vero instauraverunt Sacerdotes viri planitiei.

23 Post eo instauravit Binjamin & Chaschub è regione domus suæ : post quem instauravit Azarja filius Maaseja filii Hananiæ juxta domum suam.

24 Post hunc instauravit Binnui filius Chenadadi mensuram alteram : inde à domo Azarjæ usque ad Miktzohum & angulum usque.

25 Palal filius Uzai *instauravit* è regione Miktzohi, & turris prominentis, à domo regis superiore quæ adjacet atrio custodiæ : post hunc Pedaja filius Parhoschi.

26 Nethinæi autem habitabant in clivo usque ex adverso portæ aquarum ad orientem, & turris prominentis.

27 Post hoc instauraverunt Tekoheni mensuram alteram ; ex adverso turris magnæ prominentis usque ad murum clivi.

28 Supra portam equorum instauraverunt Sacerdotes quisq; è regione domus suæ.

29 Post illud instauravit Tzadok filius Immeris è regione domus suæ : post quem instauravit Schemahja filius Schecanjæ custos portæ orientalis.

30 Post me instauravit Chananja filius Schelemjæ, & Chanun filius Tzalaphi sextus mensuram alteram : post eum instauravit Meschullam filius Berechjæ è regione cubiculi sui.

31 Post me instauravit Malchija filius aurifabri usque ad locum Nethinæorum & aromatariorum, è regione portæ mandati, usque ad ascensum anguli.

32 Inter ascensum autem anguli & portam gregis, instauraverunt aurifabri & aromatarii.

CAPUT IV.

Jehudæi altera manu ædificantes, & altera gladii tenentes pergunt in ædificando.

ET erat autem, quum audivisset Sanballat nos ædificare murum istum, ut ascensus ira indignaretur plurimum : & subsannaret Jehudæos.

2 Loquebatur enim coram cognatis suis & copiis Samariæ & dicebat, Quid isti Jehudæi languidi facturi essent ? an sinerent eos ? an sacrificaturi essent ? an absolverent hoc tempore ? an redivivos statuerent lapides è ruderibus, postquam exusti sunt ?

3 Tobija vero Hammonita assidens ei, dixit : Etiam ædificent, si ascendat vulpes utiq; perrumpet murum lapideum eorum.

4 Audi, ô Deus noster, nos esse contemptui, & converte probrum eorum in caput eorum ; & expone eos prædæ in terra captivitatis :

5 Neque obtegas iniquitatem eorum, & peccatum eorum à facie tua ne deleatur : quia irritaverunt te respectu ædificantis.

6 Ita ædificavimus murum istum, adeo ut constructus fuerit totus murus usque ad dimidium ipsius : nam populo erat animus ad agendum.

7 Fuit vero quum audiret Sanballat, & Tobija, Arabesque, & Hammonitæ, atque Asdhodæi assurrexisse ad justam constitutionem muros Jeruschalaimorum, & cæpisse *loca* perrupta cecludi : accensa est ira eorum valde.

8 Quare conspiraverunt omnes simul, ut venirent & oppugnarent Jeruschalaimam ; aut facerent ei impedimentum.

9 Quapropter oravimus Deum nostrum, & constituimus custodiam adversus eos interdiu & noctu mera eorum.

10 Dicebant autem Jehudæi, Debilitata est vis bajulorum, & pulveris multum *superest* : nos autem non prævalemus ædificando murum :

11 Et dixerant hostes nostri, Ne animadvertant, neque videant, donec pervadamus medium eorum interficiamusq; eos : aut cessationem afferamus isti operi.

12 Fuit vero quum advenissent Jehudæi habitantes apud illos : & dixerunt nobis decies, *Cavete vobis* ab omnibus locis per quæ redire potestis ad nos :

13 Ut constituerem ab imis partibus cujusque loci *aliquos* à posterioribus partibus muri in locis arduis ; constituiq; etiam populum per familias cum gladiis suis, spiculis suis, & arcubus suis.

14 Quumque postrema surgens, dixi clarissimis, & antistitibus, & residuo populi, Ne timeatote ab istis : Dominum maximum & summe reverendum recordamini ; & pugnatote pro fratribus vestris, filiis vestris & filiabus vestris, uxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Deinde fuit quum audivissent inimici nostri innotuisse nobis, & irritum fecisse Deus consilium eorum : ut revertaremur omnes ad murum, quisque ad opus suum.

16 Erat tamen inde ab eo die pars puerorum meorum agens in opere ; pars vero eorum tenens cum spiculis scuta, & arcus, & loricas : principes autem sequebantur quamque familiam Jehudæorum.

17 Eorum qui ædificabant, & qui ferebant onus *cum* onerantibus unusquisque manu sua *quisque* agebat in opere, altera teneret missile.

18 Structores autem isti, quisq; gladio suo accincti erant ad lumbos suos, quum ædificarent : tubicen vero erat apud me :

19 Dixi enim clarissimis, & antistitibus, residuoque populi, Opus hoc multum & amplum

amphim *est*: ideoque nos disparati in muro, longinqui sumus alter ab altero.

20 In locum ubi audieris sonum tubæ, illuc congregamini ad nos: Deus noster pugnaturus est pro nobis.

21 Sic faciebamus opus; dum eorum pars tenebant spicula ab ascensu auroræ, usque ad exortum stellarum.

22 Etiam tempore illo edixi populo, Quisque cum puero suo pernoctando intra Jeruschalaima; ut sint nobis nocte *ad* custodiam, & interdiu *ad* opus.

23 Ne ego quidem, & cognati mei, & pueri mei, deniq; custodes qui sequuntur me exuturi sumus vestes nostras: cuique gladius suus & aqua *esto*.

CAPUT V.

Nechemja in, magna fame, divinum avaritiam & usuras increpat; sua indigentibus sponte elargiens.

ERat autem clamor populi cum uxoribus suis magnus; contra cognatos suos Jehudæos.

2 Nam erant qui dicerent, Filii nostri & filiabus nostris sumus numerosi; ut *eorum pretio* accipiamus frumentum, & comedentes vivamus.

3 *Alii* erant qui dicerent, Agros nostros, vineasque nostras & domos nostras oppigneramus; ut accipiamus frumentum in ipsa fame.

4 Denique erant qui dicerent, Mutuamur pecuniam pro canone regis: *oppignerando* agris nostris & vineis nostris.

5 Jam vero ut caro cognatorum nostrorum caro nostra est, sicut filii eorum filii nostri *sunt*: ecce autem nos subjicimus filios nostros & filias nostras in servos, sunteque de filiabus nostris *quadam* subjectæ: quarum *redemptio* non *est* in facultate manuum nostrarum, quum agri nostri & vineæ nostræ penes alios *sint*.

6 Itaque displicuit mihi valde; quum audirem clamorem eorum & verba ista.

7 Quumque consilium iniisset animus meus apud me, cœrcendi cum clarissimis & antistitibus, dixiq; eis, Onus uniuscujusq; impositum alteri vos exigetis: & indixi illorum causa congregationem magnam.

8 Ubi dixi eis, Nos comparamus fratres nostros Jehudæos, qui venditi sunt gentibus, prout est in nobis; & etiam vos venderetis fratres vestros, aut venderentur nobis? qui filuerunt, nec invenerunt quod responderent.

9 Tum dixi, Non *est* bona hæc res quam faciris: an non in timore Dei nostri ambulaturi estis, potius quam *in* probro inimicarum gentium inimicarum nobis?

10 At etiã ego, cognati mei, & pueri mei exsaturi essemus ab eis pecuniam aut frumentum; remittamus quæso, onus istud.

11 Restituite quæso, eis hoc ipso die agros eorum, vineas eorum, olivera eorum, ac domos eorum, præterea centesimã pecuniæ, aut frumenti, mustique, aut olei, quam exigituri estis ab eis.

12 Qui dixerunt, Restituemus, & ab eis non repetemus, sic facturi sumus quemadmodum dicis: tum convocavi sacerdotes, *per quos* adjuravi illos ut facerent secundum verbum istud.

13 Etiam lacertum meum excussi, dicens, Sic excutiat Deus omnem virum qui non præstiterit verbum hoc, à domo ejus, & à labore ejus, & ita sit excussus ac vacuus: dixerunque tota congregatio, Amen, laudantes Jehovam, fecitque populus secundum verbum istud.

14 Etiam ex quo tempore præceperat mihi ut essem princeps in terra Jehuda; ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxersis regis, duodecim annis: ego cum cognatis meis cibarium principis non comedi.

15 Nam principes priores qui antecesserant me prægravabant populum, accipientes ab eis de pane & vino, præter argenti siclos quadrigenos etiam pueri eorum dominabantur in populo: ego vero non feci ita propter reverentiam Dei.

16 Etiamque in opere muri istius instauravi, & agrum non comparavimus: omnesque pueri mei congregati erant ibi ad opus.

17 Quin ipsi Jehudæi & antistites centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos ex gentibus quæ *erant* circa nos 5 mensis mecum assidebant:

18 Ita ut quod parabatur unoquoque die, bos unus, pecudes sanæ selectæ cum avibus parabantur mihi, & intra d'enarium ex quovis vino plurimum: nihilominus tamen cibarium principis non petebam, eo quod gravis fuisset servitus illa imposita ipsi populo:

19 Recordare mei, Deus mi, in bonum, quicquid fecerim erga populum istum.

CAPUT VI.

Impedimenta objecta ab hostibus pseudoprophetis, & falsis fratribus.

FActum autem quum audirem esset à Sanballato, & Tobija, & Geschemo Arabe; resideoque inimicorum nostrorum, me exædificasse murum, neq; esse residuum in eo rupturam: etiam ad hoc usque tempus valvas me non statuisse in portis:

2 Ut mitteret Sanballat cum Geschemo ad me, dicendo; Age, ineamus cor filii pariter in *aliquo* vicorũ in valle Onuntis: illi autem cogitabant afficere me malo.

3 Sed misi ad eos nuncios qui dicerent, Opus magnum facio, ideoque non possum descendere: quum ob rem cessaret hoc opus, quum desisterem *ab eo* descendens ad vos?

4 Et remittebantur ad me in eandem sententiam quater; respondi eis in eandem sententiam.

5 Tandem misit ad me Sanballat in hanc sententiam quinto per puerum suum; cum literis in manu ejus apertis.

6 Scriptum erat in eis, Per gentes audi-

tum,

tur, ut Gaschmu ait, te & Jehudæos cogitare rebellionem, idcirco te ædificare ipsum murum: eroque fore illis regem, prout res ista *sunt*.

7 Insuper etiam prophetas te constituisse, qui prædicent de te Jerusalaimis, dicendo, Rex *est* in Jehuda, adeo ut mox fama perferenda sit ad regem hujusmodi rerum: quare nunc age, ineamus consilium pariter.

8 Tum misi ad eum dicendo, non *est* factum hujusmodi rerum *quicquam* quas tu dicis: sed ex animo tuo comminiscéris eas.

9 Nam omnes isti rimorem studebant injicere nobis, dicendo, Remissæ erunt manus eorum ab isto opere, ita ut non perficiatur: nunc itaque ô *Deus* confirma manus meas.

10 Præterea quum ego venissem in domum Schemahjæ orti Delaja filio Mehetabeelis, qui detentus erat: dixit, Conveniamus in domum Dei intra ipsum templum, & occludamus valvas templi, venturi enim sunt ad interficiendū te; noctu, inquam, venturi sunt ad interficiendū te.

11 Cui dixi; An vir qualis *sum* ego fugeret? aut quis *est* qualis ego, qui ingrediatur in templum ut vivat? non ingrediar.

12 Tunc agnovi quod ecce nequaquam miserat eum Deus: sed istam prophetiam indixerat mihi, quia Tobija & Sanballat mercede conduxerant eum;

13 Ut conductitius esset, ut timens & ita faciens peccarem; quod fuisset illis argumentum infamiæ, ut probro exponerent me.

14 Recordare, Deus mi, Tobiæ & Sanballati secundum opera eius ista: atque etiam Nehadjæ prophetissæ & reliqui illorum propheturum, qui rimorem studebant injicere mihi.

15 Tandem perfectus est murus vigesimoquinto *die* Elulis: ad quinquagesimum secundum diem.

16 Fuit itaq; quum audirent omnes inimici nostri, & viderent omnes gentes quæ *erā ut* circa nos, ut concidérent valde in oculis suis: quia agnoscebant à Deo nostro confectum fuisse opus istud.

17 Etiam diebus illis frequentarunt clarissimi Jehudæ literas suas missas ad Tobiam: & quæ *erant* Tobiæ, afferebantur ad ipsos.

18 Nam multi in Jehuda conjurati erant ei, quia gener erat Schecanjæ filio Arachi: & Jehochanan filius eius duxerat filiam Meschullami filii Berechjæ.

19 Etiam beneficia eius prædicabant coram me, & res meas prodebant ei: literas vero mittebat Tobija ad injiciendum mihi timorem.

CAPUT VII.

Politia instauratur & reduces restituuntur.

DEinde fuit, quum ex ædificato muro institissem valvas ejus; & recensi fuerint janitores, musicique, & reliqui Levitæ:

2 Ut mandaris instruerem Chananiæ fratrē meum, & Chananjam præfectum castro super Jerusalaimam: erat enim vir planè fidus, & timebat Deum præ multis.

3 Itaque edixi eis, Ne aperiuntur portæ Jerusalaimorum usquedum incalescat sol, & quum ipsi adstantes occludent valvas, etiam tractate: idq; constituris custodiis habitantium Jerusalaimis, unoquoque in custodia sua, & unoquoque ex adverso loci sui.

4 Urbs autem ipsa amp'a *erat* spatiis & magna, populus vero paucus intra eam: nec erant domus ædificatæ.

5 Quapropter indeuce Deo meo in animum meum, congregavi clarissimos, antistitesque, & populum, ut fieret generis recensio: & inveni libellum recensionis eorum qui ascenderant primum, in quo inveni scriptum.

6 Hi *sunt* homines illius provinciæ qui ascenderunt è captivitate illius deportationis quam deportaverat Nebucadnetzar rex Babylonia: qui reversi sunt Jerusalaima & in Jehudæam, quisque in civitatem suam.

7 Qui venerūt cum Zerubbabele, Jeschua, Nechemia, Hazarja, Rahamia, Nachamani, Mordecaio, Bilschane, Misperecho, Bigvaio, Nechumo, Bahana, numerus hominum populi illius Israelis.

8 Posteri Parhoschi, bis mille centum septuaginta duo.

9 Posteri Schephatjæ, trecenti septuaginta duo.

10 Posteri Arachi, sexcenti quinquaginta duo.

11 Posteri Pachath-Moabi, ex posteris Jeschuhæ & Joabi; bis mille octingenti octodecim.

12 Posteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor.

13 Posteri Zatthu, octingenti quadraginta quinque.

14 Posteri Zaccai, septingenti sexaginta.

15 Posteri Binnui, sexcenti quadraginta octo.

16 Posteri Bebai, sexcenti viginti octo.

17 Posteri Hazgadis, bis mille trecenti viginti duo.

18 Posteri Adonikami, sexcenti sexaginta septem.

19 Posteri Bigvai, bis mille sexaginta septem.

20 Posteri Hadinis, sexcenti quinquaginta quinque.

21 Posteri Ateris, ex Chizkija nonaginta octo.

22 Posteri Chaschumi, trecenti viginti octo.

23 Posteri Bezai, trecenti viginti quatuor.

24 Posteri Chariphi, centum duodecim.

25 Gibbonitæ nonaginta quinque.

26 Beth-Lechemitæ & Netophathæi centum octoginta octo.

27 Hasmathothæi

37 Hamathothani centum viginti octo.
38 Pazzuy ethani quadraginta duo.
39 Kirjath-jearimani, Cephirani, & Beerothani, septingenti quadraginta tres.
30 Ramani & Gebahæi sexcenti viginti unus.
31 Michmasi, centum viginti duo.
32 Bethelitæ & Hajani centum viginti tres.
33 Nebontini alteri, quinquaginta duo.
34 Posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.
35 Posteri Charimi trecenti viginti.
36 Jerechuntini trecenti quadraginta quinque.
37 Lodæi, Chadidæi & Onontini septingenti viginti unus.
38 Senaæi ter mille nongenti triginta.
39 Sacerdotes: posteri Jedajæ è familia Jeschuæ, nongenti septuaginta tres.
40 Posteri Immeris, mille quinquaginta duo.
41 Posteri Paschchuris, mille ducenti quadraginta septem.
42 Posteri Charimi mille septemdecim.
43 Levitæ: posteri Jeschuæ cum Kadmiele è filiis Hodevæ septuaginta quatuor.
44 Musici: posteri Asaphi, centum quadraginta octo.
45 Janitores: posteri Schallumi, posteri Atteris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai: centum triginta octo.
46 Nethinæi: posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbahothi,
47 Posteri Kerosi, posteri Sihæ, posteri Padonis.
48 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Schalmai.
49 Posteri Chananis, posteri Giddeli, posteri Gachadis,
50 Posteri Reajæ, posteri Rezinis, posteri Nekodæ,
51 Posteri Gazami, posteri Huzzæ, posteri Paseachi.
52 Posteri Besai, posteri Mehunimi, posteri Nephisschesimi,
53 Posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris,
54 Posteri Barzelithi, posteri Mechidæ posteri Charschæ.
55 Posteri Bukosi, posteri Siseræ, posteri Thamachi,
56 Posteri Nerziachi, posteri Chariphæ,
57 Posteri servorum Schelomonis: posteri Sotai, posteri Sopheretthi, posteri Peridæ,
58 Posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddeli.
59 Posteri Schephatiæ, posteri Chatilis, posteri Pocereth Hatzebajimi, posteri Amonis:
60 Omnes Nethinæi, & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.
61 Hi quoq; *fuerunt* qui ascenderunt è Thel-Melacho & Thel-Charscha, Cerub, Addon, & Immer: sed non potuerunt indicare familiam majorum suorum, & semen eorum, utrum ex Israelitis essent.
62 Posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ; sexcenti quadraginta duo.
63 E Sacerdotibus vero, posteri Chabajæ, posteri Kozi, posteri Barzillai, qui accepit è filiabus Barzillai Gilhaditæ uxore, vocatus est de nomine illorum.
64 Isti quæsiverunt quisq; scripturam suum, qui suum genus præclarabant, sed non inventa est: quapropter ut pollutis abstenti sunt à Sacerdotio.
65 Edixit enim Regis Jegarus eis, ut non comederent de re sancta sanctiorú; donec existeret Sacerdos cū Urimis & Tummis.
66 Tota hæc congregatio universa: quadragies bis mille trecentorum sexaginta:
67 Præter servos eorum & ancillas eorum istos, septies mille trecento triginta septem: quibuscum erant cantores & cantatrices, ducentæ quadraginta quinque.
68 Equi eorum, septingenti triginta sex: muli eorum ducenti quadraginta quinque:
69 Cameli quadringenti triginta quinque: asini, sexies mille septingenti viginti.
70 Tum pars primorum patrum ú *familiarum* contulerunt ad ipsū opus, regis legato conferente in thesaurū auri drachmas mille, crateras quinquaginta, tunicas Sacerdotum quingentas triginta.
71 E primoribus, inquam, patrum *familiarum* contulerunt in thesaurum ipsius operis auri drachmas viginti mille; & argenti pondo bis mille ducenta.
72 Quod vero contulerunt reliqui populi, *suis* auri drachmæ viginti mille, & argenti pondo bis mille, ac tunicæ Sacerdotum sexaginta septem.

CAPUT VIII.

Liber legis prælegitur populo ab Hezra: populus plorat, sed jubetur festū agere.

NAm habitaverant Sacerdotes & Levitæ janitores, & musici, & populares, ac Nethinæi, denique; omnes Israelitæ in civitatibus suis: advenisse autem mense septimo, dum Israelitæ *inhabitarent* civitates suas;
2 Congregati sunt cœtus populus unanimis in plateam quæ *est* ante portam aquarum; dicentes Hezræ legis-perito, ut afferret librum legis Moschis, quam præceperat Jehova Israeli.
3 Adferens itaq; Hezra Sacerdos legem coram cōgregatione tam virorū, quā mulierum, & omnibus aptorum ad intelligendum audiendum, die primo mensis septimi.
4 Legit in illo ante plateam illam quæ *est* ante portam aquarum, à luce usque ad meridiem, coram viris mulieribus que ac intelligentibus: auribus totius populi *attentis* ad librum legis.
5 Stabat autē Hezra legis-perito in suggestu ligneo quē fecerāt ad hanc rem; adstitēre ei Matthithia, & Schemaho, & Hanaja, & Urija, & Chilkija, & Maaseja ad dexteram ejus: à sinistra vero ejus, Pedaja, & Mischael,

Misaheele, & Malchia, & Chashumo, & Chashbaddana, Zecarja, Meshullamo :

6 Quum aperuit Hezra librum ante oculos totius populi (nam superior toto populo erat) & dum aperuum habuit eum, consistebant omnes populus.

7 Deinde benedixit Hezra Jehovæ Deo maximo : cui respondentes totus populus Amen, Amen, cum elatione manuum suarum, verticem inclinarunt & incurvarunt se *honorem exhibentes* Jehovæ facie *demissa* terram versus.

8 Similiter Jeshuah & Bani, & Sherebja, Jamin, Hakkub, Shabbethai, Hodija, Mahaseja, Kelita, Hazarja, Jozabad, Chanan, Pe'aja, & alii Levitæ docebant populum legem, populo *manente* in statione sua.

9 Legebant enim librum illum, legem Dei explanate : & exponendo sensum, dabant intelligentiam per scripturam ipsam.

10 Deinde dixit Nechemja, is *est* Tirsatha regis, & Hezra sacerdos legis peritus, ac Levitæ docentes populum, toti populo, hic dies sanctus *est* Jehovæ Deo vestro ; ne lugete neque flete : flebant enim totus populus quum audirent verba legis.

11 Sed inquit eis, Abite, comedite pinguia, & bibite dulcia, ac mittite portiones cuicunque nihil *est* paratum, nam sanctus *est* hic dies domino nostro : & ne dolore afficiamini, quum gaudium Jehovæ sit robori vobis.

12 Quum itaq; Levitæ repressissent totum populum, dicendo, Silete, quia hic dies sanctus est : & ne dolore afficiamini :

13 Abiverunt totus populus ad comedendum & ad bibendum, & mittendum portiones, & ad agirandum lætitiam magnam : quod intellexissent verba illa, quæ nota fecerant ipsis.

14 Postridie vero, congregati sunt primores paternarum *familiarum* totius populi, Sacerdotes ac Levitæ ad Hezram legis peritum ; idque ad intellectum habendum in verbis legis.

15 Quumq; invenissent scriptum in lege ; præcepisse Jehovam per Moschen, ut considerent Jisraelitæ in tabernaculis, in festo eorum mense septimo :

16 Et ut promulgarent ac proclamarent in omnibus civitatibus suis & Jerusalaimis, dicendo, Exite *in* montana, & afferte ramos olivarum & ramos arborum oleastrum, ramosq; myrti, & spathas palmarum, cum ramis arborum densarum : ad faciendum tabernacula, prout scriptum est :

17 Egressi populus attulerunt ; & fecerunt sibi tabernacula quisque in tecto suo aut in atriis suis, ac in atriis domus Dei : etiam in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephrajimi.

18 Sic quum fecissent tota congregatio illa reduces à captivitate, tabernacula, & considerent in ipsis tabernaculis ; erâ non fecerant inde à temporibus Jeshuhæ filii Nunis ita filii Jisraelis usq; in diem istum, efferque lætitia magna valde :

19 Legebat *Hezra* in libro legis Dei quotidie, inde à die primo usque ad diem ultimum : celebrarunq; festum septem diebus, die vero octavo diem interdicti pro ritu.

CAPUT IX.

Jehudai Speculum pœnitentiæ.

Postea die vigesimoquarto mensis ejusdem, congregatis Jisraelitis in jejunio & cilicijs & terra ipsis impositis :

2 Disparati sunt nati Jisraele ab omnibus alienigenis : & cõfitentes cõfessi sunt peccata sua, & iniquitates majorum suorum.

3 Nam illis erectis in statione sua legerunt *Levita* in libro legis Jehovæ Dei sui per quadrantē diei : & per quadrantē confitentes incurvaverunt se Jehovæ Deo suo.

4 Consensuq; suggestu Levitarum, Jeshuah, & Bani, Kadmiel, Schebanja, Bunnai, Schererebja, Bani, Cenani ; inclamaverūt voce magna Jehovam Deum suum.

5 Dixerunt enim Levitæ Jeshuah, & Kadmiel, Bani, Chashabneja, Schererebja, Hodija, Schebanja, Perachja, Surgite, benedicite Jehovæ Deo vestro à seculo usque in seculum : & benedicunto nomini glorioso tuo, atque exaltator supra omnem benedictionem ac laudem.

6 Tu ille Jehova solus es tu fecisti cœlos, cœlos cœlorum, & omnem exercitum eorum, terram & quicquid *est* in ea, maria & quicquid *est* in eis, & tu conservas hæc omnia : etiam exercitus cœlorum tibi se incurvant *honorem exhibentes*.

7 Tu es Jehova Deus qui eligens Abramum eduxisti eum ure Chaldæorum, & imposuisti ei nomen Abrahām :

8 Et inveniens animum ejus fidelem coram te ; etiam pepigisti cum eo fœdus, ut daturum terram Cenahanæi, Chitthæi, Emorræi, Perizzæique, ac Jebusæi, & Girgaschæi, daturum, *inquam*, semini ejus : & præstitisti verba tua, quia justus es.

9 Nam aspiciens afflictio eam majorum nostrorum in Ægypto ; & clamorem eorum exaudiens ad mare algosum :

10 Edidisti signa & prodigia cõtra Pharaonem, & cõtra omnes servos ejus, & contra totum populum terræ ejus : noverasti enim hos superbivisse in illos, & comparasti tibi nomen sicut *est* hodierno die.

11 Et mare dissidisti coram illis, ita ut pertransierint mare per aridam : persequentes vero eos projecisti in profunda, tanquam lapidem in aquas valentes.

12 Præterea columna nubis duxisti eos interdiu ; & columna ignis nocte, illustrando eis viam qua iturī erant.

13 Deinde super montem Sinai ita descendisti ut alloqueris eos è cœlis : & dedisti eis judicia recta & leges veras, statuta ac præcepta bona.

14 Sabbathum quoque sanctum eorum notum fecisti eis : quum præcepta statuta & legem præcepisses eis per Moschen servum tuum,

15 Panem

15 Item panem è cœlo dedisti eis ad famem eorum, & aquam è petra eduxisti eis ad sitim eorum : & edixisti eis ut venirent ad hæreditario jure possidendum terram, quam sublata manu tua *juraveras* te daturum eis.

16 Ipsi vero & patres nostri superbe egerunt : & obdurantes cervicem suam, non auscultaverunt præceptis tuis :

17 Renuerunt, inquam, auscultare, immemores mirabilium eorum quæ exercueras erga ipsos, & obdurata cervice sua constituebant ducem, ut redirent ad servitutem suam rebellione sua : attamen tu Deus condonationum es, gratiosus & misericors, longanimis & multus benignitate, qui non dereliqueris eos.

18 Etiam quum fecissent sibi vitulum fusilem, & dicerent, Hic *est* Deus tuus, qui eduxit te ex Ægypto ; denique afficerent *te* contumeliis magnis :

19 Tamen tu miserationibus tuis maximis non dereliquisti eos in ipso deserto : columna nubis non recessit ab eis interdiu, ut deduceret eos per viam; aut columna ignis nocturno, ut illustraret eos, & viam per quam ituri erant.

20 Spiritum etiam tuum optimum dedisti ad intelligentiam tribuendum eis ; & Man tuum non cohibuisti ab ore eorum, & aquas dedisti eis ad sitim eorum.

21 Ita quadraginta annis sustentasti eos in deserto, non egerunt : vestimenta eorum non veterarunt, & pedes eorum non intumuerunt.

22 Et dedisti eis regna & populos quos dispertiti es angulatim : nam hæreditario jure possederunt regionem Sichonis cum regione regis Cheschbonis, & regionem Hogi regis Bascha nis.

23 Quumq; filios eorum multiplicasses sicut stellas cœli, & introduceres eos in terram illam, quo edixeras patribus eorum, ut venirent ad hæreditario jure possidendum eam :

24 Ingressi illorum filii hæreditario jure possederunt terram illam, quum deprimeres coram eis habitatores ipsius terræ, Cenahanæos, & hos traderes in manus eorum : nempe reges horum & populos regionis, ut facerent eis pro voluntate sua.

25 Itaq; ceperunt civitates munitas & solum pingue, possederuntque hæreditario jure domos plenas omni bono, cisternas effossas, vineas & olivera, & arbores esculenti fructus plurimas : quibus comedentes saturi & saginati sunt, oblectatuntque se bonitate tua maxima.

26 Quum vero mutantes se rebellarunt contra te, rejecistes legem tuam post tergum suum, & prophetas tuos interficientes, qui contestabantur ipsos ut reducerent ipsos ad te : denique afficerent *te* contumeliis magnis :

27 Tradedas eos in manum hostium ipsorum, qui angerent eos ; quum autem tempore angustiæ suæ inclamarent te, tu è cœlis exaudiebas, & pro miserationibus tuis maximis dabas eis servatores, qui servabant eos è manu hostium ipsorum.

28 Sed simulac quies erat eis, rursus faciebant malum coram te : quapropter relinquebas eos in manu inimicorum eis, qui dominarentur in eos, quumque conversi inclamarent te, tu è cœlis auscultans eripiebas eos pro miserationibus tuis, multis temporibus.

29 Contestabaris quidem eos, revocando eos ad legem tuam, sed ipsi superbe agebant, neque auscultabant præceptis tuis, & in ipsa judicia tua peccabat, in quibus, si ea faceret homo, vivebatur esset : exhibebant armum refractarium, cervicemque suam obdurabant, neque auscultabant.

30 Quumque protrahens ergo eos annos multos, contestatus esses eos spiritu tuo per prophetas tuos, neque præbuissent aurem : tandem tradidisti eos in manum populorum regionum.

31 Sed propter miserationes tuas magnas non fecisti eorum consumtionem, neque dereliquisti eos : quia *Deus* fortis, gratiosus & misericors es.

32 Nunc ergo Deus noster, *Deus* fortis, maxime, potentissime, & summe reverende, servans fœdus & benignitatem ; ne parum esto coram te obvenisse nobis coram hanc molestiam, regibus nostris, principibus nostris & sacerdotibus nostris, prophetisque nostris ac majoribus nostris, totique populo tuo : inde à diebus regum Assyriæ usque in diem hunc.

33 Quamvis tu justus *sis* in omnibus quæ obvenium nobis : nam veritatem exercuisti, quia improbe egimus :

34 Et cum regibus nostris principes nostri ac majores nostri non fecerũt legem tuam : neq; attenderũt ad præcepta tua & ad testimonia tua, quibus contestatus es eos.

35 Nam ipsi in regno suo, & in beneficio tuo plurimo quod conferas eis, & in regione amplissima & pinguissima quam exposueras eis, non coluerunt te : neque reversi sunt à factis suis pessimis.

36 Ecce nos hodie servos : & in terra hac ipsa quam tradideras majoribus nostris, ut fruerentur fructu ejus & bonitate ejus, ecce nos servos in ea.

37 Num provenum suum esset regibus, quos præposuisti nobis propter peccata nostra ? etiam in corpora nostra dominantur & in jumenta nostra pro voluntate sua, adeo ut in angustia magna simus.

CAPUT X.

Obligatio fœderis & obligatio populi ad cultum Dei.

PRO hoc autem toto, pepigimus constitutionem *fœderis* et scripsimus, idque cum oblignatione principum nostrorum, Levitarum nostrorum, sacerdotum nostrorum. *Caput* 10.

2 Fuerunque in iis obsignationibus : Nechemia

Nechemja legatus regis filius Chacaljæ, et Tzidkija,
3 Seraja, Hazarja, Tzidkija,
4 Paschur, Amarja, Malchija,
5 Chattusch, Schebanja, Malluc,
6 Charim, Meremoth, Hobadja,
7 Daniel, Ginnethon, Baruc,
8 Meschullam, Abija. Mijamin,
9 Mahazja, Bilgai, Schemahja: isti Sacerdotes:
10 Levitæ autem; Jeschuah filius Azanja, Binnui è posteris Chenadadi. Kadmiel:
11 Et cognati eorum; Schebanja, Hodija, Kelita, Pelaja, Chanan,
12 Mica, Rechob, Chaschabja,
13 Zaccur, Scherebia, Schebanja,
14 Hodija, Bani, Beninu:
15 Primores populi; Pathosch, Pachath, Moab, Elam, Zatthu, Bani.
16 Bunni, Hazgad, Bebai,
17 Adonija, Bigvai, Hadin,
18 Ater, Ghizkija, Hazzur,
19 Hodija, Chaschum, Bezza,
20 Chariph, Hanathoth, Nebai,
21 Magpiaschi, Meschullam, Chezir,
22 Meschezabeel, Tzadok, Jaddnah,
23 Pelatja, Chanan, Hanaja,
24 Hoschchah. Chananja, Chaschub,
25 Lochesch, Pilcha, Schobek,
26 Rechum, Chaschabna, Maha'ejas:
27 Item Achija, Chanan, Hanan,
28 Malluc, Charim, Baanna.
29 *Reliqui vero nos* & reliquus populi, Sacerdotes, Levitæ, Janitores, Muſici, Nethinæi, & quiſquis diſparatus fuit à populis regionum in legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum quiſque notitia prædictus & intelligentia:
30 Firme adjungentes ſe fratribus ſuis, magnificis eorum, & ineuntes exſecrationem & juramentum, nos ambulaturos in lege Dei, quæ tradita fuit per Moſchen ſervum Dei: nempe obſervaturos & facturos omnia præcepta Jehovæ Domini noſtri, judiciaque ejus & ſtatuta ejus:
31 Et non daturos filias noſtras populis regionis: & filias eorum non aſſumturos pro filiis noſtris:
32 Et à populis regionis afferentibus mercem, & quamlibet annonam die ſabbathi ad vendendum, nos non acceptaturos ullo ſabbatho aut die ſacro: & nos deſerturos *cultum* anni ſeptimi, & omne jus vendicandi manu:
33 Ii ſtatuerunt nobis præcepta, imponentes nobis trientem ſicli quotannis; ad cultum domus Dei noſtri:
34 Ad panes diſpoſitionis, munus q; jugem, & holocauſtum juge ſabbathorum, noviluniorum, ad ſolennitates & ad res ſacras, atque ad peccata ut expietur Iſrael: denique *ad* totum opus Domus Dei noſtri.
35 Item ſortes conjecimus Sacerdotes, Levitarũ, & populi pro ligni oblatione, ut afferrent in domũ Dei pro familiis paternis noſtris, ex temporibus conſtitutis de anno in annum ad accendendũ ſuper altare Jehovæ Dei noſtri, ſicut ſcriptũ eſt in lege.
36 Item *primitias* noſtras allaturos primitias terræ noſtræ, & primitias omnis fructus cujuſque arboris de anno in annum; ad domum Jehovæ:
37 Primogenita quoq; filiorum noſtrorum & jumentorũ noſtrorum, ſicut ſcriptum *eſt* in lege; & primogenita boum noſtrorum, & pecudum noſtrarum allaturos in domum Dei noſtri ad Sacerdotes, miniſtrantes in domo Dei noſtri:
38 Primitias cujuſq; maſſæ noſtræ, & oblationes noſtras, & fructum cujuſq; arboris, muſtum & oleum nos allaturos ſacerdotibus in cubicula domus Dei noſtri decimas vero terræ noſtræ *daturos* Levitis: qui ipſi Levitæ decimaturi ſint in quibuſcũq; civitatibus *fuerit* cultura noſtra.
39 Et adfore Sacerdotem filium Aharonis Leviris, quando datur decimas Levitæ: ipſoque Levitas adducturos decimas ſuarum decimarum ad domum Dei noſtri, in cubicula, in theſaurum ejus.
40 Nam ad illa cubicula afferre debent Iſraelitæ & Levitæ oblationem frumenti, muſti & olei; ubi *ſunt* inſtrumenta ſanctuarii, & Sacerdotes & miniſtri, janitore que & muſici: ut non derelinquamus domum Dei noſtri.

CAPUT XI.

Geodaſia & habitatio terra ſanctæ.

CConſederunt autem principes iſti populi Jeruſchalaimis: quum reliquus populus conjecciſſent ſortes, ut educerent unum è denis qui inhabitaret Jeruſchalaima, civitatem ſanctam; novem autem reliquæ partes, civitates ſuas:
2 Et benedixerunt populus omnibus hominibus illis, qui ſponte ſe obtulerunt ad inhabitandum Jeruſchalaima.
3 Iſti, inquam, *ſunt* primarii provinciæ qui inhabitarunt Jeruſchalaima: alias civitates Jehudæ inhabitantibus quibuſque in poſſeſſione ſua per civitates ſuas, Iſraelitis, Sacerdotibus, & Levitis, Nethinæiſque, ac poſteris ſervorum Schelomonis.
4 Jeruſchalaima itaque habitarunt è Jehudath, & è Binjomimitis: è Jehudzis, Hataja, filius Huzziæ, filii Zecarjæ, filii Amarjæ, filii Schephatjæ, filii Mahalaleelis; è poſteris Pereezi:
5 Item Maaſeja filius Baruci, filii Colchozæ, filii Chazajæ, filii Hadajæ, filii Joiaribi, filii Zecarjæ, filii Schiloni:
6 Omnes poſteri Pereezi inhabitanteſ Jeruſchalaima: quadringenti ſexaginta octo viri ſtrenui.
7 Hi vero poſteri Binjaminis: Sallu filius Meſchullami, filii Jobedi, filii Pedajæ, filii Kolnjæ, filii Maaſejæ, filii Ithielis, filii Jeſchajæ:
8 Et poſt eum Gabbai, Sallai: nongenti viginti octo.
9 Joel autem filius Zicri præfectus erat illis: & Jehuda filius Senuæ ſecundarius in civitate.

10 Ex-

10 E sacerdotibus: Jedahja filius Jojaribi, Jachin.

11 Seraja filius Chilkijæ, filii Meschullami, filii Tsadoki, filii Merajothi, filii Achitubi, ductoris in domo Dei:

12 Et cognati eorū facientes opus in ipsa domo, octingenti viginiduo: & Hadaja filio Jerochami, filii Pelaljæ, filii Amazi, filii Zecarjæ, filii Pascheari, filii Malchijæ.

13 Item fratres istius primores in paternis familiis, ducenti quadraginta duo: & Hamaschsajæ filio Hazareelis, filii Achzaj nepotis Meschillemothi, filii Immeris:

14 Et cognati eorum valentes robore, centum viginti octo, quibus præfectus Zabdiel filius Gedolimi.

15 E Levitis quoque: Schemajahu filius Chaschubi, filii Hazrikami, filii Chaschabjæ, filii Bunni.

16 Item Schabbethai & Jozabad, præfecti operi externo pro domo Dei è primoribus Levitarum.

17 Item Mattanja filius Micæ, filii Zabdi, filii Asaf, hi primarius primum celebrabat in ipsa oratione, aut Bakbukja, secundarius è cognatis ejus: & Hatda filius Schammuæ filii Galali, filii Geduthunis:

18 Omnes Levitæ in civitate sancta, ducenti octoginta quatuor.

19 Janitores vero, Hakkub, Talmon & cognati eorum observantes in portis, centum septuaginta duo.

20 Reliquum autem Israëlitarum, Sacerdotum, Levitarum in omnibus civitatibus Jehudæ quisque possessionem suam.

21 Nethinæi vero inhabitabant clivum, & Tsicha ac Gischpa præerāt Nethinæis.

22 Præfectus autem Levitarū Jerusalemis, Uzzi filius Bani, filii Chaschubjæ, filii Mattanjæ, filii Micæ è posteris Asaphi musicis, è regione operis domus Dei.

23 Nam præceptum regis *danum fuerat* de eis; & constitutio pro musicis, de mensium cujusque die quotidie.

24 Petachja vero filius Meschezabeelis è posteris Zerachi filii Jehudæ, erat administrator regis in omni negotio erga populum.

25 In villis autem cum agris earū: è posteris Jehudæ inhabitabant Kirjath-Arbam cum pagis ejus, & Dibonem cum pagis ejus, & Jekabtzeelem cum villis ejus:

26 Item Jeschuham, & Moladam, & Beth-Pelethum:

27 Et Chazar-Schualem, & Beerschebam cum pagis ejus:

28 Et Tsiklagum, Meconamque cum pagis ejus:

29 Et Hen-Rimmonem, Tzorhamque & Jarmuthum:

30 Zanoachum, Hadullamum cum villis eorū, Lachisch cum agris ejus, Hazekam cum pagis ejus: ita commorabantur à Beerschebaho ad vallem Hinnomi usque.

31 Posteri vero Binjaminis, à Gebaho: Michmaschum, & Hajam, & Beth-Elem cum pagis ejus:

32 Hanathothem, Nobum, Hananjam:

33 Catzorem, Ramam, Gittaimam:

34 Chadidam, Tzeboimum, Nebal-lātū:

35 Lodum, & Onum: & vallis fabrorū:

36 De Levitis autem distributiones Jehudæ & Binjaminis *inhabitabant*.

CAPUT XII.

Excursio urbis.

Hæc isti *sunt primores* Sacerdotum & Levitarum, qui ascenderant cum Zerubbabele filio Schealthielis, & Jeschua: Seraja, Jirmeja, Hezra:

2 Amarja, Malluc, Chattusch:

3 Schecanja, Rechum, Meremoth:

4 Hiddo, Ginnetho, Abija:

5 Mjamin, Maadja, Bilga:

6 Schemahja, Jojarib, Jedahja:

7 Sallu, Hamok, Chilkijæ, Jedahjæ: hi primores Sacerdotum & cognatorum suorum temporibus Jeschuæ.

8 Levitæ vero: Jeschuah, Binnui, Kadmiel, Scherebja, Jehudæ, Mattanjæ: præfectus celebrationibus, ipse cum cognatis suis.

9 Deinde Bakbukja, & Hunni cognati illorū, è regione illorū per observatio es.

10 Jeschuah autem genuit Jojakimum: & Jojakim genuit Eljaschibum, & Eljaschib genuit Jojadahum.

11 Jojadah vero genuit Jonathanem, & Jonathan genuit Jaddohum.

12 Temporibus autem Jojakimi erant Sacerdotes primarii paternarū *familiarū*: ex Seraja Meraja, ex Jirmeja Chananja:

13 Ex Hezra Meschullam: ex Amarja Jehochanan:

14 Ex Melicu Jonathan: ex Schebanja Joseph.

15 Ex Charimo Hadna: ex Merajotho Chelkai:

16 Ex Hiddone Zecarja: ex Ginnethone Meschullam:

17 Ex Abija, Zicri: ex Minjamine ex Moadja, Piltai:

18 Ex Bilga Schammuah: ex Schemaja Jehonathan:

19 Ex Jojaribo autem, Matthenai: ex Jedahja Huzzi:

20 Ex Sallaio Kellai ex Hamoko, Heber.

21 Ex Chilkija, Chaschabja: ex Jedahja, Nethaneel.

22 Levitarum, temporibus Eljaschibi, Jojadahi, Jochananisque & Jaddohæ, conscripti sunt primores paternarum *familiarum*: itemque Sacerdotum, usq; ad regnum Darii Persæ.

23 Levitarum primores paternarum *familiarum*, conscripti in libro Chronicorum, usque ad tempora Jochananis nepotis Eljaschibi:

24 Primores, inquam, Levitarum *sunt* Chaschabja, Scherebja, & Jeschuah filius Kadmielis, & cognati eorum è regione eorum ad laudandum, ad celebrandum ex præcepto Davidis viri Dei: obtemperatio ex adverso observationis:

25 Matthanja & Bakbukja, Hobadia Meschullam,

ſchullam, Talmon, Hakkub, cuſtodientes Janitorum cuſtodiam, in atriis portarū.

26 Iſti *fuerunt* temporibus Joiakimi filii Ieſchuæ filii Jozadaki temporibus quoque Nechemiæ principis, ac Hezræ Sacerdotis legis periti.

27 Ad dedicationem autem muri Jeruſchalaimorum requiſiti ſunt Levitæ ex omnibus locis eorum, qui reducerentur Jeruſchalaimam, ad celebrandum dedicationem & lætitiam, idq; gratiarum actionibus & muſica, cymbalis, nablijs, & citharis.

28 Itaque congregati ſunt poſteri muſicorum; tum ex planitie circum Jeruſchalaima; & ex villis Netophathi:

29 Tum ex loco Gilgalis, & ex campis Gebahi, & Hazmaveth: nam villas ædificabant ſibi muſici circum Jeruſchalaima.

30 Quumque mundarent ſe Sacerdotes & Levitæ; mundaverunt populum, portaſque & murum.

31 Deinde jubens aſcendere principes Jehudæ verſus ſuperiorem partē muri, conſtituit duas claſſes celebrantium magna, quarum prægreſſiones *erant*, *unius* ad dexteram à ſuperiore parte muri ad portam ſterquilinicrum.

32 (Sequebatur autem iſtos Hoſchaja, & dimidium principum Jehudæ:

33 Nempe Hazarja, Hezra, & Meſchullã,

34 Jehuda, & Binjamin, & Schemaja,: ac Jirmeja:

35 Et præter Sacerdotes cum tubis Zecarja, filius Jonathanis, filii Schemahajæ, filii Matthanjæ, filii Micajæ, filii Zaccuris, filii Aſaphi:

36 Et cognati ejus, Schemahja; & Hazareel; Milalai, Gilalai, Mahai Nethancel, Jehuda quoque, & Chanani cum inſtrumentis muſicis Davidis viri Dei: & Hezra legis peritus antecedebat illos.)

37 Deinde ad portam fontis, & *ſtadium* ex adverſo ipſorum aſcenderunt per gradus civitatis Davidis in aſcenſum muri: inde à *muro qui eſt* ſupra domū Davidis uſq; ad portam aquarū orientem *verſus*.

38 Claſſis vero celebrantium altera procedebat ex adverſo, quam ego ſequebar: dimidiumque populi, à ſuperiore parte ejuſdem muri ab *ea que eſt* ſupra turrim furnorum ad murum latum uſque.

39 Deinde à *parte qua eſt* ſupra portã Ephrajimi, & ſupra portam veterem, & ſupra portam piſcium turrimq; Chananeelis & turrim centenariam ad portam gregis: & ſubſtiterunt in porta cuſtodiæ.

40 Deinde ſubſtiterunt duæ illæ laudantium claſſes in domo Dei, ego quoque, & dimidium antiſtitum mecum.

41 Sacerdotes quoque, Eljakim, Mahaſeja, Minjamin, Micaja, Eljobenai, Zecarja, Chananja cum tubis:

42 Item Mahaſeja & Schemahja, & Eleazar, & Huzzi, & Jehochanan, & Malchija, Helamque, & Hezer; reſonabant etiam muſici cum Jizrachja præfecto ſuo.

43 Et ſacrificarunt die illo ſacrificia magna atque lætati ſunt: nam Deus affecerat eos lætitia magna, etiam fœminæ & pueri lætati ſunt: adeo ut auditerur lætitia Jeruſchalaimorum uſque è longinquo.

44 Præfecti ſunt etiam eo die homines cubiculi ad thezauros, ad oblationes, ad primitias, & ad decimas; ut colligerent in ea ex agris civitatum portiones legales pro Sacerdotibus & pro Levitis: nam lætitia Jehudæorum *erat* de Sacerdotibus & de Levitis conſtitentibus.

45 Qui obſervaturi erant obſervationem Dei ſui, & obſervationem mundicici, muſicorumque, & janitorum; ſecundum præceptum Davidis & Schelomonis filii ejus.

46 Nam temporibus Davidis & Aſaphi à priſcis temporibus; primores muſicorum, cum muſica laudationis & celebrationum, Deo *aſſiſtebant*.

47 Quare omnes Iſraelitæ temporibus Zerubbabelis & temporibus Nechemiæ, dabant portiones muſicorum & janitorū dierum ſum cujuſque diei quotidiæ: & conſecrabant Leviticum, Leviticæ vero conſecrabant poſteris Aharonis.

CAPUT XIII.

Reformatio in Idolatria, ecclesia, & œconomia per Nechemiam.

TEmpore illo lectum eſt in libro Moſchis, audiente populo: in quo inventum eſt ſcriptum, ut non veniat Hammonites aut Moabita in congregationem Dei uſque in ſeculum:

2 Propterea quod non occurrerant Iſraelitis cum pane & aqua ſed conduxerant contra eos Bilhamum ad maledicendum eis, quamquam convertit Deus noſter maledictionem illam in benedictionem.

3 Iraque fuit quum audirent iſtam legem; ut diſpararent omnem miſcellaneam turbam à Iſraele.

4 Antea autem Eljaſchib Sacerdos præpoſitus cubiculo domus Dei noſtri; affinis *factus fuerat* Tobijæ:

5 Paraverarque ei cubiculum magnum ubi prius reponebant munus, thus, inſtrumentaq; & decimas frumenti, muſti & olei præcepta pro Levitis, muſicis, ac janitoribus; & oblationem Sacerdotum.

6 Sed quum totum hoc fieret, non eram Jeruſchalaimis: nam anno trigeſimo ſecundo Artaxerxis regis Babyloniæ redieram ad regem, tantum exactis *aliquot* annis exorata eſt mihi venia à rege.

7 Quumq; veniſſem Jeruſchalaimam, intellexi malum illud quod fecerat Eljaſchib pro Tobija, parando ei cubiculum in atriis domus Dei.

8 Malum autem viſum eſt mihi valde: quam ob rem ejeci omnia inſtrumenta domeſtica Tobijæ foras extra illud cubiculum.

9 Quumque edicerem ne mundarentur illa cubicula, reduli illuc in ſtrumenta domus Dei munus, & thus.

10 Deinde

10 Deinde cognoscens portionum Leviticarum nihil fuisse datum; ideoque dissugisse quemque in agrum suum, Levitas & musicos curatores operis.

11 Contendi cum magistratibus, ac dixi, Quam ob rem derelicta fuit domus Dei? & congregans illos, restitui illos in stationem suu:

12 Omnes; Iehudæi attulerunt decimas frumenti, mustique, & olei in thesauros.

13 Et quæstores dedi super thesauros, Schelemiam Sacerdotem, & Tzadokum scribam & Pedaiam ex Levitis, atque ad manum eorum Chananem filium Zaccuri filii Matthaniæ; quia fidi reputabantur, quorum erat distribuere cognatis suis.

14 Recordare mei, Deus mi, in hac re: & ne finito deleri benignitates meas, quas exercui erga domum Dei mei, & erga observationes ejus.

15 Temporibus iisdem videns in Jehudea calcantes torcularia ipso sabbatho, & asserentes manipulos quibus onerabant asinos, etiamque vinum, uvas & ficus, ac quodvis onus, & adducentes die sabbathi Jerusalaima: contestatus sum, quo die vendebant commeatum.

16 Tyrii quoque habitabant in ipsa urbe, asserentes pisces, & omnes res venales: quas vendebant ipso sabbatho Jehudæis, & quidem Jeruschalaimis.

17 Quapropter contendi cum clarissimis Jehudæorum: & dixi eis, Quæ est res pessima hæc quam facitis, quod profanatis diem sabbathi?

18 An non quum ita fecissent majores vestri, induxit Deus noster super nos totum malum istud, & super civitatem hanc? & vos augere estis iram contra Israelem profanando sabbathum?

19 Fuit itaque, ubi obumbrarentur portæ Jeruschalaimorum ante Sabbathum, ut edicerem ne clauderentur fores, quas edixi ne aperirent usque postridie sabbathi: præterea ex pueris meis constitui in portis, ne ingrederetur onus die sabbathi.

20 Sed quum pernoctassent aromatarii & propolæ omnium rerum venalium extra Jeruschalaimam semel ac iterum.

21 Contestatus sum eos, dicens eis; Cur estis pernoctes è regione muri? si iterabitis, manum immittam in vos: ex tempore illo non venierunt sabbatho.

22 Edixi vero Levitis, ut mundarent se, & venientes observarent portas, sanctificando diem sabbathi; etiam hoc recordare mei, Deus mi, & parce mihi pro multitudine benignitatis tuæ.

23 Etiam diebus illis vidi Jehudæos habitatione consociasse sibi fœminas Aschdodæas, Hammonitidas, Moabitidas:

24 Et filios eorum ex parte loqui Aschdodæe, neque scientes loqui Jehudaice; sed ex lingua cujusque populi sui.

25 Ideo contendi eum eis maledicens eis: & percutiens ex eis aliquos glabrari eos: & jurejurando obstrinxi eos per Deum *dicens, Dira imprecamini vobis* si dederitis filias vestras filiis illorum, aut si assumseritis filiis vestris aut vobis de filiabus illorum.

26 An non eum istis peccavit Schelomo rex Israelis, quamvis in gentibus multis non fuerit rex par ei, & dilectus Deo suo esset, adeo ut constituerit eum Deus regē super totum Israelē? etiam ipsum ad peccandum induxerunt fœminæ alienigenæ.

27 Et vobis an auscultabimus, faciendo rorum malum maximum istud, prævaricando contra Deum nostrum: ut habitatione consocietis fœminas alienigenas?

28 Etiam è posteris Jojadahi filii Eliaschibi Sacerdotis summi, gener erat Sanballat Choronita; quem fugavi à me.

29 Recordare horum, Deus mi; secundum pollutiones Sacerdotii, & fœderis Sacerdotalis, atque Leviticis.

30 Itaq; mundavi illos ab omni extero, & restitui observationes Sacerdotibus & Levitis, quemque in opere suo;

31 Tum ad ligna oblationis temporibus condictis, tum ad primitias: Recordare mei, Deus mi, in bonum.

ESTHERÆ, LIBER UNUS.

CAPUT I.

Vaschthi speculum uxoris superbæ.

FUit autem temporibus Assueri (is est Assuerus qui regnum obtinebat ab India usq; ad Æthiopiam; centum viginti septem provinciarum)

2 Temporibus illis; quum sederet rex Assuerus in solio regni sui, quod *erat* Susis in urbe regia:

3 Ut anno tertio regni sui faceret convivium omnibus principibus suis ac servis suis; *principibus* copiarum Persiæ & Mediæ, regulis & præfectis provinciarum coram se.

4 Ostendendo divitias, gloriam regni sui, et honorem, decorem magnitudinis suæ; diebus multis *nempe* centum octoginta diebus:

5 Compleris autem diebus istis, fecit rex toti populo qui præsto erant Susis in urbe regia à maximo usque ad minimum, convivium septem diebus, in atrio horti palatii regii.

6 *Aulæa* alba, viridia, et hyacinthina *erant* appensa funiculis byssinis & purpureis, ad annulos argenteos & columnas murmoreas; lectos aureos & argenteos super pavimentum è porphyrite & marmore, cum *in* solo *tum in* ambitu.

7 Et potum præbebant *ministri* in vasis aureis, & vasis inter se variis; vinumque regium plurimum; pro facultate regis.

8 Potus autem ex jure nemo exigebat: sic

sic enim constituerat rex uniculque magistro domus suæ, ut facerent pro voluntate uniuscujusque.

9 Vasthi quoque regina fecit convivium fœminarum, *in* domo regia quæ *erat* regi Assuero.

10 Die illorum septimo, quum hilaris esset animus regis vino; edixit Mehumani, Bizthæ, Charbonæ, Bigthæ & Abagthæ, Zethari, & Carcasso, septem aulicis ministrantibus coram rege Assuero:

11 Ut adducerent reginam Vasthi in conspectum regis, cum corona regia; ad ostendandum populis & principibus pulchritudinem ejus, quod bona specie esset.

12 Sed quum renuisset regina Vasthi venire ad verbum regis, quod per aulicos illos *afferebatur*; efferbuit rex valde, & excandescentia ejus exarsit in eo.

13 Quapropter dicente rege sapientibus noscentibus tempora (nam sic negotium regis exponebatur omnibus noscentibus jus & judicia)

14 Et propinquo sibi Charsthenæ, Sethari, Admathæ, Tharsthisetho, Meresio, Narsenæ, Memucani, septem principibus Persidis & Mediæ, videntibus faciem regis, sedentibus primis in regno:

15 Ex jure quid faciendum regina Vasthi; eo quod non fecit edictum regis Assueri per aulicos *imperatum*?

16 Dixit Memucan coram rege & principibus, Non contra regē solum perverse egit Vasthi regina: sed contra omnes principes & contra omnes populos, qui *sunt* in omnibus provinciis regis Assueri.

17 Nam prodibit factum reginæ ad omnes fœminas, ut spernant maritos suos in oculis suis dicendo, Ipse rex Assuerus edixerat adduci Vasthi reginam in conspectum suum, tamen non advenit.

18 Et hoc ipso die dicturæ sunt principes *famina* Persidis & Mediæ, quæ audiverint factum reginæ, omnibus principibus regis: ita plus satis contemtus & excandescentia *nobis erit*.

19 Si regi bonum videtur, prodeat edictum regis à conspectu ejus, & scribatur inter jura Persidis & Mediæ, ut non pereat: quia non venit Vasthi in conspectum regis Assueri, ideo regnum ejus tradet rex proximæ ejus, quæ melior *erit*.

20 Ita audito edicto regis quod promulgabit in toto regno suo, ut ut magnū est; omnes fœminæ tribuent honorē maritis suis, à maximo usque ad minimum.

21 Quumq; bona videretur hæc res in oculis regis & principum; fecit rex secundum sententiam Memucani:

22 Nam misit literas ad omnes provincias regis, ad unamquamq; provinciā secundum scripturam ejus, & ad unumquēque populum secundum linguā ejus: ut esset quisq; vir dominator domui suæ, quod edixit *quisque* linguæ populi sui.

CAPUT II.

Æthera spectulum humilitatis gloriosæ.

His rebus gestis; quum sedatus esset animus regis Assueri; mentionem fecit Vasthi, & ejus quod fecerat, quodque decretum fuerat in eam.

2 Quapropter dixerunt pueri regis, ministri ejus: Quærant *aliqui* regi puellas virgines bona specie:

3 Et constituat rex procuratores in omnibus provinciis regni sui qui congregent quamque puellam virginem bona specie, Susa in urbem regiam, in gynæceum, ad manum Hegæ aulici regis custodis fœminarum: qui adhibeat mundum earum.

4 Deniq; puella quæ bona videbitur in oculis regis, regnet loco Vasthi: quumq; bona visa esset hæc res in oculis regis, sic fecit.

5 Vir Jehudæus erat Susis in urbe regia: cujus nomen Mordecai filius Jairis, filii Schimhi, filii Kischi Benjaminite,

6 Qui deportatus fuerat Jerusthalaimis cum deportatione quæ deportata fuit cum Jeconia rege Jehudæ, quem deportavit Neb. cadnetzar rex Babyloniæ.

7 Is nutriebat Hadassam (ea *est* Esther filia patrui ejus) eo quod non *esset* illi pater aut mater: *eratque* puella illa pulcra forma & bona specie; quam moriente patre ejus & matre ejus assumserat Mordecai sibi in filiam.

8 Fuit itaq; quum audito verbo regis & decreto ejus congregarentur puellæ multæ Susa in urbē regiā ad manum Hegai; ut assumeretur Esther in domum regis ad manum Hegai custodis gynæcei.

9 In cujus oculis quū bona videretur puella & obtineret benignitatē ab eo; celeriter dedit ei mundū ejus, et portiones ejus, septemq; puellas quas visū fuerat dare ei è domo regis: deniq; dedit ei puellisq; ejus conditionem optimam in gynæceo.

10 Non indicaverat Esther populum suum aut genus suum: nam Mordecai interdixerat ei ut non indicaret.

11 Sed quolibet die Mordecai obambulabat ante atrii gynæcei ut cognosceret de prosperitate Estheræ & quid fieret ei.

12 Quum autem perveniret terminus cujusq; puellæ ut ingrederetur ad regem Assuerum postquam fuerat ipsi *factum* pro jure fœminarum duodecim menses (sic enim complebantur dies mundi earum: sex menses oleo myrrhino, & sex menses aromatibus mundoque muliebri.)

13 Tunc cum eo puella veniebat ad regem, quicquid indicebat dabatur ei, ut procederet cum ea, à gynæceo usque ad domum regis.

14 Vespere ingrediebatur illa, & mane revertebatur in gynæceum alte um ad manum Schabaschgazi aulici regis custodis concubinarum: non rediibat amplius ad regem, sed si delectabatur ea rex, vocabatur nominatim,

15 Quum

15 Quum itaq; pervenisset terminus Esthere filie Abichaili filii patrui Mordecaii, quem assumserat sibi in filiã, ingrediendi ad regem, non quæsivit quicquam, nisi quod dicturus esset Hegai aulicus regis custos gynæcei: obtinebatq; Esther gratiã in oculis omnium videntium eam.

16 Ita assumpta Esther ad regem Assuerum, *addubia est* in domum regiam ejus, mense decimo, *is est* mensis Tebeth, anno septimo regni ejus.

17 Dilexit enim rex Estheram præ omnibus aliis mulieribus, & obtinuit gratiã & benig̃itatem coram eo præ omnibus aliis virginibus, adeo ut imponeret coronam regiam capiti ejus, & reginam constitueret eam loco Vasthi.

18 Postea fecit rex convivium magnum omnibus Principibus suis, & servis suis, convivium Esther: & immunitatem provinciis concessit, deditq; munus secundum facultatem regium.

19 Dum autem essent aggregatæ virgines secundo; & Mordecai consideret ad portam regis:

20 Non indicabat Esther genus suum aut populum suum, quemadmodum ingerebat ei Mordecai: sed sermonem Mordecaii Esther faciebat, ut quum esset alumna apud eum.

21 Diebus illis, quum Mordecai consideret ad portam regis: efferveſcens Bigthan & Theresh; duo aulici regis ex custodibus liminis, quæsiverunt immittere manum in regem Assuerum.

22 Et innotuit res ista Mordecaio; quã indicavit Esther reginæ: Esther vero dixit regi, nomine Mordecaii.

23 Quumq; de re quæstione habita deprehenderetur, suspensi sunt illi ambo de ligno: & scriptum est in libro Chronicorum coram rege.

CAPUT III.

Haman speculum aulici superbi et sanguinarii.

1 His rebus gestis magnificavit rex Assuerus Hamanem filium Hammedatha Agagæum, & exaltavit eum: adeo ut poneret solium ejus super *solium* omnium principum q̃ *erant* apud ipsum.

2 Et omnes servi regis qui ingrediebantur portam regis, flectentes incurvaverunt se Hamani, quia sic præceperat de eo rex: sed Mordecai non flectebat, neq; incurvabat se *honorem exhibens.*

3 Quum ob rem dicebant servi regis qui ingrediebantur portã regis, Mordecaio, Quare transgrederis præceptũ regis?

4 Fuit itaq; quum dixissent ei quotidie, & non audiret eos, ut indicarent Hamani, ad videndum an constituta essent verba Mordecaii: nam indicaverat eis se esse Jehudæum.

5 Vidit ergo Haman Mordecaium non genuflectẽtẽ se, aut incurvare ipsi: & implevit se Hamã æstu.

6 Sed quum sperneret in oculis suis mittere manum in Mordecaium solum: (nam indicaverant ipsi populum Mordecaii) quæsivit Haman perdere omnes Jehudæos qui *erant* in toto regno Assueri, populum Mordecaii.

7 Mense primo, is *est* mensis Nisan, anno duodecimo regis Aduerí, jussit conjici pur, id est, sortem coram se, de die in diem & de mense *in mensem*, usq; ad mensem duodecimum, is *est* mensis Adar.

8 Dixerat enim Haman regi Assuero, Est populus quidẽ dispersus ac dissipatus inter populos in omnibus provinciis regni tui, quorũ jura diversa sunt *à jure* omnium populorũ, jura autẽ regis non exequuntur, adeoq; regi non est utile sinere eos.

9 Si apud regem bonum videtur, scribatur ut perdant eos & decies mille talenta argenti pendam ad manus præfectorum hujus operi, ut inferant in thesauros regis.

10 Tum amovens rex annulũ suum è manu sua, tradidit illum Hamani filio Hammedathæ Agagæo, oppressuro Jehudæos.

11 Et dixit rex Hamani. Istud argentum traditum esto tibi: & ut facias in istũ populum, sicut bonũ *videtur* in oculis tuis.

12 Itaq; vocatis scribis regis, mense ipso primo, tertii decimo die illius, scriptum est omnino prout præceperat Hamã ad satrapas regis, & ad ducẽs qui *erant* in unaquaq; provincia; & ad principes singulorũ populorum, cuique Provinciæ secundũ scripturam ejus, & cuiq; populo secundũ linguã ejus, nomine regis Assueri scriptum, & obsignatum annulo regio.

13 Missæ autem sunt literæ per cursores in omnes provincias regis, ad perimendũ, ad interficiendum, & ad perdendum omnes Jehudæos, tam pueros quam senes, parvulos & familias uno die, decimotertio mensis duodecimi, is mensis *est* Adar: & ad prædandum spolia eorum.

14 Exẽplo istius scripti, ut constitueretur jus in unaquaq; provincia, patẽs omnibus populis; ut essent parati in diẽ istũ.

15 Cursores exierunt citati, cum verbo regis: postquã jus datũ est in urbe regia: rex vero & Haman sedebãt ad bibendum, quum cives Susorũ perplexi essent.

CAPUT IV.

Miserabilis Jehudæorum status. Esthera indicatur, & jejunium indicitur.

1 Ubi itaq; Mordecai cognovit quicquid factum erat, lacerans Mordecai vestimenta sua induit cilicium cum cinere: & exiens per civitatem clamabat clamore magno & amaro.

2 Ita venit usq; ante portam regis: non enim erat ingrediendum in portam regis cum indumento cilicii.

3 Et in qualibet provincia, in quemcunque locum verbum regis & edictum ejus pervenerat, luctus magnus erat Jehudæis, jejunium, & fletus, ac planctus: cilicium cum cinere stratum, erat multis.

4 Quum

4 Quam ob rem venientes puellæ Estheris, & nutrici ejus quum indicarent ei, dolens exhorruit regina valde: & misit vestimenta ad induendū Mordecaiū & ad auferendū cilicīū ejus ab eo: quæ non admisit.

5 Deinde advocans Esther Hathacum ex eunuchis regis, quem constituerat administrum ipsi, mandavit dedit ei de Mordecaio, ut sciret quid & quare hoc esset.

6 Egressō itaque Hathaco ad Mordecaium; in plateam civitatis quæ est ante portam regis:

7 Indicavit ei Mordecai quicquid obtigerat sibi: & præstitutam pecuniæ summam, quam diserat Haman ie pensurum in thesauros regis contra Jehudæos ad perdendum eos.

8 Præterea exemplum scripti juris quod positum fuerat Susis ad perimendos ipsos dedit ei, ut ostenderet Estheræ & indicaret ei: atq; præceptum daret ei ventendi ad regem ad deprecandum eum & ad rogandū in conspectu ejus pro populo suo.

9 Audiens itaque Hathac, indicavit Estheræ verba Mordecaii.

10 Dixit vero Esther Hathaco, & mandavit ei, referre ad Mordecaium.

11 Omnes servi regis, etiā populus provinciarum regis sciunt, quicunque vir aut mulier ingressus fuerit ad regem in atrium interius qui non fuerit vocatus, unum esse jus de eo morte afficiendo, præterquā cui extenderit rex sceptrum aureum, eum vivere: ego vero non sui vocata ut ingrederer ad regem, hic est triginta dies.

12 Sed quum indicassent Mordecaio verba Estheræ:

13 Dixit Mordecai, referendum ad Estheram: Ne putes apud animum tuum te eripiun iri in domo regis, ex omnibus Jehudæis,

14 Nam si omnino silueris tempore isto; respiratio & liberatio constabit Jehudæis aliunde, tu vero & domus patris tui peribitis: & quis novit an propter tempus ejusmodi perveneris ad illud regnum?

15 Tum edixit Esther, referri ad Mordecaium:

16 I, congrega omnes Jehudæos qui reperiuntur Susis & jejunate pro me, & ne comedatis, neq; bibatis tribus diebus nocte & interdiu, similiter ego quoque cum puellis meis jejunabo: ita de num ingrediar ad regem, quod non est secundum jus; & quum perierim perierō.

17 Abiit igitur Mordecaius & fecit omnino prout præceperat ei Esther.

CAPUT V.

Esthera intercessio pro Jehudæis apud Regem.

DEinde fuit completo die tertio ut induta Esther *ornamentis* regiis constitueret in atrio domus regis interiore ex adverso domus regis; rex autem residebat solio regni sui in domo regia, ex adverso portæ domus.

2 Fuit vero quum videret rex Estheram reginam consistentem in eo atrio (obtinebat gratiā in oculis ejus) ut extenderet rex ad Estheram sceptrum aureum quod *erat* in manu ipsius, & accedens Esther tangeret summitatem sceptri.

3 Tum dixit ei rex, Quid tibi Esther regina est? aut quæ est petitio tua? etiam usq; ad dimidium regni dabitur tibi.

4 Dixit Esther, Si apud regem bonum videtur; veniat rex cum Haman hodie ad convivium quod paravi ei.

5 Quum iraq; edixisset rex, Accelerate Hamanem ad faciendum verbum Estheræ: venit rex cum Hamane ad convivium quod paraverat Esther.

6 Dixit autem rex Esther quum biberet vinum, Quod est postulatum tuum? & dabitur tibi: aut quæ est petitio tua? etiam usque ad dimidium regni fiet.

7 Cui respondens Esther dixit; Hoc postulatum meum & petitio mea:

8 Si inveni gratiam in oculis regis, & si apud regem bonum *videtur* concedere postulatum meum & facere petitionem meam: veniat rex & Haman ad convivium quod paravero eis, & cras faciam sum secundum verbum regis.

9 Iraq; egressus est Haman die illo lætus & hilari animo; sed quum videret Haman Mordecaium in porta regis, ut neq; assurgebat neq; movebat se propter ipsum, implevit eum Haman contra Mordecaium æstu.

10 Continuit tamen se Haman, dum rediret domum suam: deinde mittens accersivit amicos suos, cum Zereschа uxore sua.

11 Quibus enarravit Haman gloriam divitiarum suarum, & amplitudinem filiorum suorum & quibuscunq; rebus magnificaverat ipsum rex, & quibus exaltarat eū super principes & servos regis:

12 Dicebat Haman; Etiam non introduxit Esther regina cum rege ad convivium quod fecit, nisi me: quin etiam in crastinum invitatus sum apud eā cum rege.

13 Sed tamen hoc non prodest mihi; quocunque tempore video Mordecaium Iudæum considentem in porta regis.

14 Cui dixit Zeresch uxor ejus, & omnes amici ejus, Parentur patibulum altum quinquaginta cubitos; & mane dic regi, ut suspendatur Mordecai ex eo, & ingredere cum rege ad convivium lætus: res quum bona videretur coram Hamane, paravit illud patibulum.

CAPUT VI.

Haman coactus honorare inimicum suum Mordecaium honorare, confitetur.

NOcte illa fugientem somno regis edixit afferri librum commentariorum, Chronica quæ fuerunt lecta coram eo.

2 Quumque inventi essent scripta indicasse Mordecaium de Bigthana & Thereth,

re cho dotum milicis regis ex custodibus
liminis, quod quæsierint mittere ma-
num in regem Assuerum:

3 Dixit rex: Quid honoris aut magnificen-
tiæ collatum est in Mordecæum pro-
pter hoc? dixerunt autē pueri regis mi-
nistri ejus, Non est collatum ei quicquā.

4 Tum dixit rex, Quis est in atrio? Ha-
man autem venerat in atrium domus re-
gis exterius, ut diceret regi suspendendum esse Mordecæum de patibulo quod
paraverat illi.

5 Dicentibus vero pueris regis ei, Ecce
Hamān stat in atrio: ait rex, ingrediatur.

6 Deinde, ingressus Haman, dixit rex ei,
Quid faciendum viro illo cujus honore
rex delectatur? (dicebat vero Haman
cum animo suo, Quem magis delectaretur rex afficere honore quam me?)

7 Tum dixit Haman regi; Vtro cujus
rex delectatur honore,

8 Adferant indumentum regium quali
induitur rex & equo cui rex insidet ad-
ibidio, quam impositum fuerit diadema
regium capiti ejus;

9 Tradantque indumentum & equum in
manum alicujus é principibus regis qui
regulī sunt, induanto virum illum, cujus
honore delectatur rex & transvehanto e-
um equo illo per plateam civitatis, pro-
clamantes coram eo, Ita faciendum est
viro illo cujus honore delectatur rex.

10 Edixit itaq; rex Hamani, Festina sū-
me indumentum illud & equum quemad-
modum dixisti, & fac ita Mordecæo Jehu-
daeo qui considet in porta regis: ne omit-
tito quicquā ex omnibus quæ loquutus es.

11 Quam ob rem assumens Haman indu-
mentum & equum, induit Mordecæum:
& transvexit eum per plateam civitatis,
proclamans coram eo, Ita faciendum est
viro illo cujus honore delectatur rex.

12 Postea reversus est Mordecæus ad por-
tam regis: Haman vero protinus se do-
mum suam lugens & operiens capite.

13 Illi tum enarrabat Haman Zere-
chæ uxori suæ, & omnibus amicis suis,
quicquid obtigerat sibi: dixerant ei sa-
pientes ejus & Zerech uxor ejus, Quando-
quidem è semine Jehudæorum est Mor-
decai, ante cujus conspectum cœpisti co-
cidere, non prævalebis ei, sed omnino
concides ante faciem ejus.

14 His adhuc loquentibus cum eo, eu-
nuchi regis advenerunt, celeriter abduxe-
runt Hamanum ad convivium quod pa-
rarat Esther.

CAPUT VII.

Hamanis magica sapientia.

1 Tunc venit rex & Haman, convivatū
cum Esthera regina.

2 Et dixit rex Esthera etiam die secun-
da, postquam bibissent vinum, Quod est
postulatum tuum Esther regina? & dabi-
tur tibi: aut quid est petitio tua? etiam
usque ad dimidium regni fiet.

3 Tum respondens Esther regina dixit;
Si inveni gratiam in oculis tuis, ô rex, &
si apud regem bonum videtur, concedatur mihi vita mea ad postulatū meum, & populus meus ad petitionem meam.

4 Nam venditi sumus ego & populus
meus, quos perimant, interficiant & perdant: quod si in servos & ancillas venditi essemus, siluissem; quum nihil hostis ipse proponat tibi ad damnum regis.

5 Eloquutus vero rex Assuerus dixit
Esthera reginæ; Quis ille? & ubi ille est
quem provexit ea audacia animi ejus ut faceret ita?

6 Cui dixit Esther; Vir hostis & inimicus Hamaq pessimus, iste est: quapropter Haman terrefactus est à conspectu regis & reginæ.

7 Tum rex surgens in ira sua à convivio vini, abiit in hortum palatii. Haman vero substitit ad requirendum pro vita sua ab Esthera regina, videbat enim decretum esse contra se malum à rege.

8 Rex autē rediens ex horto palatii in domum ubi biberat vinum, Haman procidente super lectum cui accumbebat Esther, dixit rex, An etiam violaturus est reginam apud me in ipsa domo? simul atque verbum hoc prodiit ex ore regis, faciem Hamanis operuerunt *satellites*.

9 Et dicente Charbona uno ex eunuchis coram rege, Etiam ecce patibulum quod paravit Haman Mordecaio, qui loquutus fuerat bonum pro rege, stat ad domum Hamanis, altum quinquaginta cubitos: dixit rex, Suspendatur illum in eo.

10 Itaq; suspenderunt Hamanem ex eo patibulo quod paraverat Mordecaio: & sedavit regis ira est.

CAPUT VIII.

Assuerus Judæis securitas, quam Esthera impetravit à rege.

1 Die illa dedit rex Assuerus Esthera re-
gine domum Hamanis hostis Jehu-
dæorum: ordinavi vero se Mardochæus in conspectu regis, quum indicasset Esther quis ei fuerit affinis.

2 Nam amovit id rex annulum suum quē transtulerat Mardochæo ab Hamane tradito eum. Mordecaio: præposuitque Esther Mordecaium domui Hamanis.

3 Deinde rursus Esther eloquuta est coram rege, procidens ad pedes ejus: & flens deprecabatur eum, ut averteret malum Hamanis Agagæi & cogitationem ejus quam cogitaverat contra Jehudæos.

4 Nam extendente rege ad Estheram sceptrum aureum, surgens Esther constituit coram rege:

5 Et dixit, Si apud regem bonum videtur & si inveni gratiam coram eo, & si inquam recta videatur res hæc coram rege, & grata videor in oculis ejus: rescribatur ad revocandum literas illas, cogitationem Hamanis filii Hammedathæ Agagæi, quas scripserat ad perdendum Jehudæos

dnos qui *sunt* in omnibus provinciis regis.

6 Nam quomodo potero aspicere illud malum quod obventurum esset populo meo? & quomodo potero aspicere perditionem cognationis meæ?

7 Dixit vero rex Assuerus Esther reginæ & Mordecæo Judæo: Ecce domui Hamanis tradidi Estheræ, quam eum suspendissent ex patibulo, propterea quod assurrexit manu sua in Judæos:

8 Vos itaque scribite pro Judæis ut bonum *videatur* in oculis vestris, nomine regis; & obsignate annulo regis: scriptura quæ rescripta fuerat nomine regis & obsignata annulo regis non est revocabilis.

9 Tum convocatis scribis regis tempore illo mense ipso tertio, is *est* mensis Sivan, vigesimotertio *die*; rescriptum est omnino prout præcepit Mordecai ad Judæos, & ad satrapas principesque ac præfectos provinciarum quæ *sunt* ab India usque ad Æthiopiam, centum viginti septem provinciæ, secundum scripturam cujusque provinciæ, & secundum linguam cujusque populi: ad Judæos autem secundum scripturam ipsorum, & secundum linguam ipsorum.

10 Quumque scripsisset nomine regis Assueri & obsignasset annulo regi; misit literas per cursores celeres, equitantes in equis angariis, regios cursores, natos angariis.

11 Concessitque regem Judæis qui sunt in unaquaque civitate ut congregati resistant pro vita sua; ut perimant, occidant, & perdant omnes copias populi aut provinciæ quæ hostiliter invadent ipsos, parvulos & fœminas: & ut prædentur spolia eorum:

12 Die eodem in omnibus provinciis regis Assueri; tertiodecimo mensis duodecimi, is *est* mensis Adar:

13 Exemplo igitur scripturæ ad constituendum jus in unaquaque provincia, patente omnibus populis; idque ut sint Judæi parati in diem illum ad ultiscendum se de inimicis suis.

14 Cursores equitantes in equis angariis, regii cursores prodierunt celere & citato cursu cum verbo regis; postquam jus datum est Susis in urbe regia.

15 Ita Mordecai egrediebatur à conspectu regis cum indumento regio, hyacinthino & albo, coronaque aurea magna, & stola byssina aut purpurea: & cives Susorum luce perfusi lætabantur:

16 Judæis erat lux, & lætitia, gaudiumque ac gloria.

17 Etiam in unaquaque provincia & in unaquaque civitate, in quemcunque locum edictum regis & jus illius perveniebat, lætitia & gaudium erat Judæis; convivium & hilaria: multique ex populis terræ Judæi fiebant; nam irruerat in eos metus Judæorum.

CAPUT IX.

Judæi passim hostes suos trucidant & suspensis decem filiis Hamanis celebrant festum Purim.

ITaque duodecimo mense, is *est* mensis Adar ipso die tertiodecimo mensis, quo prope erat ut verbum regis & ejus fieret: quo die sperabant inimici Judæorum se dominium exercituros in eos: ac potius è converso, quo domilium exercituri erant Judæi ipsi in osores suos:

2 Congregaverunt se Judæi in civitatibus suis per omnes provincias regis Assueri ad mittendum manum in quærentes malum ipsorum: & ante eos non constitit quisquam, quia irruit metus eorum in omnes populos.

3 Omnes autem præfecti provinciarum, satrapæque, & principes, & curatores operum quæ *erant* regi sublevabant Judæos, quia irruerat metus Mordecai in eos.

4 Nam magnus *erat* Mordecai in domo regis, & fama ejus obibat omnes provincias quia vir ille Mordecai pergebat magnus esse.

5 Itaque percusserunt Judæi omnes inimicos suos percussione gladii, & cæde, ac perditione: fecerunt que contra osores suos pro voluntate sua.

6 Etiam Susis in urbe regia interfecerunt Judæi, & perdiderunt quingentos viros:

7 Et Parschandatham, Dalphonemque;

8 Aspatham;

8 Et Poratham, Adaljamque & Aridatham,

9 Et Parmaschtham, Arisaiumque, & Aridaium, & Vajezatham;

10 Decem filios Hamanis filii Hammedathæ hostis Judæorum interfecerunt: sed ad prædam non miserunt manum suam

11 Die illo quum pervenisset numerus interfectorum Susis in urbe regia, in conspectu regis:

12 Dixit rex Esthera reginæ, Susis in urbe regia interfecerunt & perdiderunt Judæi quingentos viros, ac decem filios Hamanis: in reliquis provinciis regis quid fecerint? jam quod *est* postulatum tuum? & dabitur tibi; aut quæ petitio tua amplius? & fiet.

13 Cui dixit Esther, Si apud regem bonum videtur, concedatur etiam eras Judæis qui *sunt* Susis facere secundum jus hodiernum: & decem filios Hamanis suspendant è patibulo.

14 Edicente ergo rege ut fieret ita, constitutum est jus Susis; & decem filios Hamanis suspenderunt:

15 Et congregantes se Judæi qui *erant* Susis etiam die quartodecimo mensis Adaris, interfecerunt Susis trecentos viros: sed ad prædam non miserunt manum suam.

16 Reliqui autem Judæi qui *erant* in provinciis regis congregarunt se, ut resistant

resistentes pro vita sua quiescerent ab inimicis suis, & interficerunt odorum suorum septuaginta quinque millia (sed ad prædam non miserunt manum suam.)

17 Die decimotertio mensis Adaris: & quievérunt quartodecimo ipso, & celebrarunt illum diem convivii & lætitiæ.

18 Iehudæi vero qui *erant* Susis congregarunt se ipso decimotertio & quartodecimo ipso; quievérunt autem quintodecimo ipso, celebrantes eum diem convivii & lætitiæ.

19 Idcirco Iehudæi pagani, habitantes in pagis civitatum, celebrarunt diem quartumdecimum mensis Adaris, lætitiæ & convivio ac hilaritati, & missu portionum alterius ad alterum.

20 Nam rescripsit Mordecai res istas: & misit literas ad omnes Iehudæos qui *erant* in omnibus provinciis regis Assueri, propinquis & longinquos:

21 Instituendo eis, ut celebrarent diem quartumdecimum mensis Adaris, & diem quintumdecimum in ipso quorannis:

22 Pro ratione dierũ quibus quievérunt Iehudæi ab inimicis suis, & mensis qui conversus est eis à mœrore in lætitiam, & à luctu in hilaria celebrãdo eos dies convivii & lætitiæ, cum missu portionum alterius ad alterum tum donis erga egentes.

23 Ita receperunt quique Iehudæi se facturos quod inceperant, & quod scripserat Mordecai ad ipsos,

24 Quoniam Haman filius Hammedathæi Agagæus, hostis omnium Iehudæorum, cogitationem inierat contra Iehudæos ad perdendum eos, & conjici jusserat Pur (id est, sortem) ad fundendum eos & ad perdendum eos:

25 Sed quum illa venisset coram rege; ediderat vero cum literis, Revertatur cogitatio ejus pessima quam cogitavit contra Iehudæos in caput ipsius: ideo suspenderunt eum filiosque ejus ex patibulo.

26 Propterea vocantur dies istos Purim de nomine Pur *sive sortis* illius, nempe propter omnia verba epistolæ istius: & *propter* id quod viderant hujus rei, & *propter* id quod pervenit ad ipsos:

27 Instituerunt & receperunt Iehudæi in se, & in semen suum & in omnes qui essent se adjuncturi eis, ut non pereat, sed celebraturos duos dies istos, secundum scriptum eorum, & secundum conditum tempus eorum, quotannis:

28 Et dies istos memoratos & celebrare in unaquaque urbe, familia provincia, & civitate: denique dies Purim istos non peritures à medio Iehudæorum & memoriam eorum non interituram à semine ipsorum.

29 Scripsit quoque Esther regina, filia Abichaillis, ut & Mordecai Iehudæus *scriberet*, omnem rati-habitionem: ad stabiliendum epistolam *dierum* Purim istam altera *epistola*.

30 Quas literas misit *Mordecai* ad omnes Iehudæos per centum viginti septem provincias regni Assueri, verbis prosperitatis & firmitatis *præmissis*:

31 Ut instituant dies Purim istos conditis temporibus eorum, quemadmodum stabilivit apud eos Mordecai Iehudæus, & Esther regina, & quemadmodum stabilierunt apud se ipsos & semen ipsorum: documenta jejuniorũ & clamoris sui.

32 Itaque edictum Estheræ stabilivit res istas *dierum* Purim: & perscriptum est in libro.

CAPUT X.

Eximia dignitas Mordecai.

POstea imposuit rex Assuerus tributum regioni, & insulis maris.

2 Omnia autem facta auctoritatis ejus & potentiæ ejus, & explicatio amplitudinis Mordecai, qua magnificavit eum rex, an non sunt scripta in libro Chronicorum regum Mediæ & Persidis?

3 Nam Mordecai Iehudæus secundus à rege Assuero, magnusque apud Iehudæos, & acceptus multitudini fratrum suorum *erat*: procurans bonum populo suo, & proloqueus prosperitatem toti semini suo.

IOB.

CAPUT I.

Iob vir justus ob calumniam Satanæ, facultatibus & liberorum jactura examinatur.

VIr erat in regione Hutzi, Iob nomine: eratque vir ille integer, & rectus timensque Deum, & recedens à malo.

2 Ethuic editi fuerunt septem filii & tres filiæ:

3 Eratque possessio ejus septies mille pecudes, & ter mille cameli, & quingenta juga boum, quingentæque asinæ, & familitium permultum: denique erat vir ille maximus omnium orientalium.

4 Euntes autem filii ejus faciebant convivium domi *suæ* quisque die suæ, & mittentes invitabant tres sorores suas, ad comedendum & bibendum secum.

5 Deinde erat, quum circumegissent dies convivii, ut mitteret Iob sanctificaret eos, & surgens mane offerret holocausta *de* numero illorum omnium: nam dicebat Iob, Fortasse peccaverint filii mei, aut maledixerint Deo apud animum suum: ita faciebat Iob singulis diebus illis.

6 Quum itaque esset dies hujusmodi, advenerũtibus filiis Dei ut sisterent se coram Jehova, similiter advenit etiam satan inter eos.

7 Dixerat autem Jehova Satanæ, Unde venis? respondens Satan Jehovæ dixit, à peragrando terram, & à perambulando in ea.

8 Dicente porro Jehova Satanæ, advertisti-ne animum tuum ad servũ meum Iob: quod

quod non sit par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Deum, & recedens à malo?

9 Respondens Satan Jehovæ, dixit; An gratis timet Job Deum?

10 Nonne tu obsepisti eum, domumq; ejus, & quicquid est ei circumquaque? opera manuum ejus benedixisti, ut pecus ejus *in multitudinem* eruperit in terra.

11 Emi vero mitte, quæso, manum tuam, & attinge quæcunque *sunt* ei, nisi in os tuum maledicturus sit tibi.

12 Itaq; dixit Jehova Satanæ; Ecce quæcunque *sunt* ei, in manu tua *sunto*; tantummodo in ipsum ne mittito manum tuam: & exivit Satan à conspectu Jehovæ.

13 Quum, inquam, esset dies illi similes, quo filii illius & filiæ illius comedebant & bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti:

14 Nuncius veniens ad Jobum dixit; Quum boves ararent, & asinæ pascerent secundum eos,

15 Irruens Sabæorum gens cepit ea, & pueros percusserunt acie gladii: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.

16 Adhuc isto loquente, alter adveniens dixit, Ignis Dei cecidit è cœlo, qui exardescens in pecudes & pueros consumsit eos: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.

17 Adhuc isto loquente, alius advenions dixit, Chaldæi disposuerunt tribus agminibus, irruerunt in camelos & ceperunt eos, puerosque percusserunt acie gladii: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.

18 Dum ille loquebatur, etiam alius veniens dixit; Filii tui filiæq; tuæ comedebant ac bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti:

19 Quum ecce ventus magnus venit à plaga deserti, quo impeteret quatuor angulos domus, corruit illa super pueros ita ut mortui sint: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.

20 Tunc surgens Job laceravit pallium suum, & totondit caput suum; proci densque in terram incurvavit se;

21 Dicens, Nudus exivi ex utero matris meæ, & nudus redibo illuc, Jehova dedit & Jehova recepit: Sit nomen Jehovæ benedictum.

22 In hoc toto non peccavit Job, neque attribuit insulsitatem Deo.

CAPUT II.

Iobum in iustitia perstitisse adhuc dum, Satanas calumniatur: quocirca adhuc in maius & extremum examen traditur.

ITerum fuit dies, convenientibus filiis Dei ad sistendum se Jehovæ, quum venisset etiam Satan inter eos, ad sistendum se Jehovæ.

2 Dixit autem Jehova Satanæ, Undenam venis? respondit Satan Jehovæ dicens, à peragrando terram, & à perambulando in ea.

3 Dicente vero Jehova Satanæ, Advertisti ne animum tuum ad servum meum Jobum quod non *sit* par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Deum, & recedens à malo? ut adhuc retineat integritatem suam? postquam incitasti me ad perdendum *eum* ejus frustra?

4 Respondet Satan Jehovæ, dicens; Pellem pro pelle & quicquid est viro, daturus esset pro se ipso.

5 Verum mitte, quæso manum tuam & attinge ossa ejus & carnem ejus; nisi in os tuum maledicturus sit tibi.

6 Tum Jehova Satanæ, Ecce eum, inquit, in manu tua: verumtamen vitæ ejus cave.

7 Egressus igitur Satan à conspectu Jehovæ percussit Jobum ulcere pessimo à planta pedis ejus usq; ad verticem ejus:

8 Adeo ut assumeret sibi testam ad scabendum se ea; & consideret ipse in cinere.

9 Tum dicebat ei uxor ejus, Adhuc tu retines integritatem tuam; benedicendo Deo atq; e moriendo?

10 Cui ille, Ut loqui soles, inquit, aliqua stultarum, loqueris; scilicet bonum acceperimus à Deo, & malum non acceperimus? in toto hoc non peccavit Job labiis suis.

11 Quum autem audivissent tres amici Jobi totum malum istud quod obvenerat ei, profecti sunt quisq; è loco suo, Eliphaz Themanites, & Bildad Schuchites, ac Tzophar Nahamathites: & convenerunt pariter, ut venirent ad condolendum ei & ad consolandum eum.

12 Sed ubi subtilis oculis suis è longinquo, non agnovissent eum, postea vociferantes fleverunt: & lacerantes quisque pallium suum insperserunt pulverem capitibus suis, *vociferantes* in cœlum usque.

13 Ita sedebant cum eo humi septem diebus & septem noctibus: neque *eras* qui alloqueretur eum *ullo* verbo, quia videbant magnum esse dolorem illum valde.

Caput 3.

14 Postea aperiens Job os suum, maledixit diei suo.

CAPUT III.

Iob in angustiis suis natali suo male dicit.

NAm proloquens Job dixit:

2 *Utinam* periisset dies quo nasciturus eram; & nox *qua parens* dixit, Concepta est mas:

3 Dies ille fuisset tenebricosus, ne requisivisset eum Deus superne; neque illuxisset ei splendor:

4 Vindicassent eum sibi tenebræ & umbra lethalis; incubuisset ei nubes: perturbassent eum atrore diurni:

5 Noctem illam ipsam occupasset caligo, ne fuisset gavisa in dierum anni: in numerum mensium ne venisset.

6 O illa ipsa nox fuisset solitaria: ne eventisset cantus in ea:

7 Execrati fuissent illum qui illudunt diem: qui parati sunt excitare luctum:

8 Tenebrosa sustinent stellæ diluculi
ejus: sic expectet lucem, non videat
neque videat palpebras auroræ:
9 Quoniam non claudit fores uteri mei,
nec abscondit molestiam ab oculis meis.
10 Cur non inde à vulva fui mortuus?
ex utero exiens non expiravi?
11 Quam ob rem exceperunt me genua?
& quare ubera, quæ lactem?
12 Nam nunc jacerem & quiescerem;
dormirem, tunc que quies esset mihi:
13 Cum regibus & consiliariis terræ,
qui ædificabant sibi vastitudines sibi:
14 Aut cum principibus quibus erat aurum;
qui implebant domos suas argento:
15 Aut sicut abortus abditus non subsisterem:
sicut infantes, qui non viderunt lucem.
16 Illic impii desistunt à commotione,
ac ibi quiescunt defessi viribus:
17 Pariter vincti tranquille agunt;
non audiunt vocem exactoris:
18 Parvus ac magnus illic est;
& servus liber à domino suo.
19 Quare dat Deus arumnoso lucem?
& vitam amaris animo?
20 Qui bus præstolantibus mortem non
adest illa; quamvis persequantur eam
plus quam thesauros abditissimos:
21 Qui lætantur cum exultatione;
gaudent, quum invenerint sepulcrum.
22 Viro cujus via est abdita, & quem
obtexit Deus:
23 Nam ante cibum meum gemitus
meus advenit; & effunduntur velut aquæ
rugitus mei.
24 Etenim pavor quo expaveram accessit me;
& quod formidaveram, obvenit mihi.
25 Non quiescebam, nec eram tranquillus, nec requiescebam; tamen advenit commotio.

CAPUT IV.

Eliphaz Iobum arguit impatientiæ & quod propter peccata sua flagelletur.

CUi respondens Eliphaz Themanites, dixit:
2 An proferentibus nobis verba apud te, ægre feres? sed continere sermones quis potest?
3 Ecce erudiebas multos, & manus remissas confirmabas:
4 Labantem confirmabant sermones tui, & genua flectentia fortificabas.
5 Quum autem nunc evenit hoc tibi, defecisti: quum attingit te, perturbaris?
6 An non ut religio tua, spes tua; expectatio tua, ut integritas viarum tuarum futura est?
7 Recordare, quæso, Quis unquam innocens periit: aut ubi recti exciti sunt?
8 Quemadmodum vidi arantes afflictionem, & seminantes molestiam, metunt eam.
9 Ab halitu Dei pereunt; & à flatu nasi ejus consumuntur.
10 Regitur leonis, & vox feroci leonis, dentibusque juvenum leonum commolumtur:
11 Veteris leonis periunt sine præda, & catulorum immanis leonis dentibus dissipantur.
12 Prætereà ad me verbum clanculum perlatum est, ex quo percepit auris mea pauxillum;
13 Inter cogitationes à visionibus nocturnis; quum irruit altus sopor in homines.
14 Pavor occurrit mihi, & tremor: qui plurimum ossa mea expavefecit:
15 Quum spiritus ante faciem meam transiret, horrificaret pilos carnis meæ.
16 Dum constitit, non agnovi aspectum ejus, imagine ejus oculis meis obversante: & silendo vocem istam audivi.
17 An mortalis Deo justior esset? num opifice suo mundior esset vir?
18 En servis suis non crediturus esset firmitatem; angelis, inquam, suis appositurus lucem.
19 Quanto magis habitantibus domos argillaceas? quibus in ipso pulvere est fundamentum suum qui conterantur antequam tinea;
20 Qui à mane ad vesperam contunduntur, nemine disponente in æternum pereuntes?
21 Nonne profici citur excellentia illorum, qua inerat illis? moriuntur, at non vivunt sapientia?

CAPUT V.

Eliphaz disputat de providentia Dei erga justos & injustos.

JAm advoca, estne qui attendatur tibi? ad quem vero è sanctis te converteris?
2 Si ad stultum, interficiet indignatio; & zelum morte afficiet zelus.
3 Ego vidi stultum radicatum: cujus execratus sum habitaculum repente.
4 Procul absunt filii ejus à salute, & conteruntur in porta, nec est qui eripiat:
5 Nam ejus messem famelicus comedit, quam è medio spinarum receperit: denique exhaurit horridus facultatem eorum.
6 Quum non prodeat è pulvere afflictio, & ex humo non erumpat molestia;
7 Sed homo ad molestiam editur; ut scintillæ prunarum in altum evolant:
8 Profectò ego requirerem Deum fortem: & in Deo reponerem causam meam:
9 Facientem res magnas quarum non est perventigatio, mirabiles adeo ut sint innumeræ.
10 Qui edit pluviam in superficiem terræ; & immittit aquas in superficiem agrorum:
11 Ut ponat depressos in excelso: & pullati extollantur salute.
12 Qui irritas facit cogitationes astutorum; ut non perficiant manus eorum quicquam:
13 Qui deprehendit sapientes in astu-

tis ipsorum ; adeo ut consilium reluctantium præcipiatur ;

14 Interdiu offendant tenebras ; & quasi de nocte palpent in ipso meridie.

15 Qui servat à gladio, ab ore illorum ; denique à manu fortis egentem.

16 Ira adest tenui spei, & nequitiæ obdit os suum.

17 Ecce beatus *est* mortalis quem arguit Deus : quapropter castigationem omnipotentis ne spernas.

18 Nam idem dolore afficit, & obligat ; vulnerat, & manus ejus medicantur.

19 In sex angustiis eripietur tibi ; etiam in septem non attinget te malum.

20 In fame redimet te à morte ; & in bello à manibus armatis.

21 Quum flagellar lingua absconderis ; neque timeres à vastatione ut veniat.

22 Ad vastationem & ad famem rideto ; & à bestiis terræ ne timeto :

23 Nam cum lapidibus agri *erit* fœdus tuum, & bestiæ agri erunt pacatæ tibi :

24 Et experieris pacem *inesse* tentorio tuo, revisesque habitaculum tuum, si non peccabis :

25 Experieris etiam multiplicari semen tuum, & progenitos te sicut tenerum herbam terræ *virescere*.

26 Pervenies cum ænio ad sepulcrum ; sicut abit meta frugum tempore suo.

27 Ecce hoc, perscrutavimus hoc, ita est : auscultata huic, & tu cognosce bono tuo.

CAPUT VI.

Ijob animæ suæ angores & conscientiæ suæ puritatem attestans, conatur amicos ad compassionem provocare.

RIspondens vero Ijob, dixit :

2 Utinam ponderarentur penderentur indignatio mea, & ærumnæ meæ lancibus attolleretur pariter.

3 Nam nunc *quidem* arena marina gravior est *indignatio* : idcirco verba mea deglutiuntur.

4 Sed sagittæ Omnipotentis in me *graviores sunt*, quarum virus, cui bit spiritum meum : conturbationes Dei, aciei instructa oppugnantes me.

5 An rudit onager apud tenellam herbam ? boatne bos ad farraginem suam ?

6 An comeditur insulsum, absque sale ? estne sapor in albumine vitelli ?

7 Renuit attingere animus meus : ista sunt plane languores cibi mei.

8 O si quis daret evenire petitionem meam, ut exspectationem meam daret Deus.

9 Et placeret Deo conterere me ; solveret manum suam ut conficeret me.

10 Est enim adhuc consolatio mea, dum exultuo dolore nec parcit *Deus* ; quod non celaverim sermones Sancti.

11 Quis *est* vis mea ut durem ? aut quis finis meus, ut prorogem vitam meam ?

12 An vis lapidea *est* vis mea ? an caro mea chalybea ?

13 An vero nulla *est* defensio mea penes me ? aut quod res est, depulsum est à me ?

14 Contra *eum* cujus liquefit erga amicum suum benignitas : & *qui* timorem Omnipotentis dereliquit ?

15 Fratres mei fefellerunt, sicut torrens, ut validissimi torrentes transiverunt.

16 Qui terri sunt à glacie, in quibus absconditur se nix.

17 Quo tempore æstu diffluunt *homines*, *torrentes* exscinduntur ; dum calet quisque, dispereunt è loco suo :

18 Huc illuc averruntur à semitis suis consueris ; abeunt in nihilum, & pereunt.

19 *Quod* intuenteis cœtus commeantium ex Thema turbas Sabæorum *qui* exspectationem habuerant in illis.

20 Pudet fiduciam habuisse : venientes eousque erubescunt.

21 Nunc enim *qui* fuistis non *estis*, videntes consternationem, timetis.

22 An quia dixerim, Date mihi ? aut ex facultatibus vestris munera exhibete propter me ?

23 Aut liberate me è manu hostis ? & è manu violentorum redimite me ?

24 Docete me, & ego silebo : & quid erravi intelligendum dato mihi.

25 O quam arctes sunt sermones recti : sed quid reprehendit reprehensio à vobis ?

26 An reprehendere verba cogitatis : & ventilare sermones *hominis* animo abjectissimi ?

27 Etiam in pupillum irruitis ; quum fodicis *foveam* contra amicum vestrum.

28 Sed nunc acquiescite, respicite ad me : & expositum *erit* vobis, si mentiar.

29 Revertimini, quæso, ne esto iniquitas ; revertimini in æquam iretum, justitia mea sibi *constet*.

30 An erit in lingua mea iniquitas, an palatum meum non dabit intelligendas ærumnas ?

CAPUT VII.

Contendit Ijob afflictionem esse sortem vitæ humanæ, & se Deo conqueritur.

NOnne militia *dies* mortali in terra ; & ut dies mercenarii *sunt* dies ejus ?

2 Sicut servus ad pirae ad umbram, & sicut mercenarius exspectat dum fecerit :

3 Sic effectum est mihi ut possiderem menses vanitatis, eram noctes molestiæ constitutæ sunt mihi.

4 Si quando decumbo, dico ; Et quando surgam, & *spatium suum* emensus fuerit vesper ; adeo satior jactationibus usque ad diluculum :

5 Induit caro mea vermes, & ramentum pulveris : cutis mea dissumpit se, & liquefit,

6 Dies mei velociores fuerunt radio *textoris*, & consumti sunt cum inopia spei.

7 Recordare venum esse vitam meam, oculum meum iterum non visurum bonum

8 Nec contemplaturum esse me oculum perspicacissimum, etiam oculis tuis ad me respicientibus me non *fore amplius*.

8 Ut consumatur nubes & abiit: ita qui descendit in sepulcrum, non ascensurus amplius;

10 Nec reversurus amplius domum suam; neque agniturum eum amplius locum ipsius.

11 Proinde ego non cohibeo os meum, loquor in angustia spiritus mei; queror in amaritudine animi mei.

12 An mare sum? an cete? quod disponis circa me custodiam?

13 Quum dico, Solabitur me sponda mea; levabit querelam meam cubile meum:

14 Tum consternis me somniis, & per visionibus conturbas me:

15 Adeo ut elegat strangulationem animus meus, mortem eligat ex ossibus meis.

16 Aspernor, ne in seculum vivam: desiste à me, nam vanitas sunt dies mei.

17 Quid est mortalis, ut magni facias eum? & ut apponas ad eum animum tuum?

18 Ut visites eum temporibus matutinis? momentis explores eum?

19 Quamdiu non respicis aliorsum à me? non deseris me, dum deglutiam salivam meam?

20 Peccavi, quid agerem tibi, ô custos hominum? quare proposuisti me scopum tibi? adeo ut ipse mihi sim oneri?

21 Imo quid non condonas defectionem meam, & aufers iniquitatem meam, cum jam in isto pulvere decumbam? aut quid non tempestive requisiveris me, ut non essem?

CAPUT VIII.

Bildad Iobum graviter reprehendit quasi ablequentem Justitiæ Dei: indeque ipsum terret & hortatur.

TUnc respondens Bildad Schuchites, dixit:

2 Quousque eliaberis ista? & ventus validus sermones oris tui *futuri sunt*?

3 An Deus fortis perverteret judicium? aut an Omnipotens perverteret justitiam?

4 Si filii tui peccaverunt ei; ideo dimisit eos in potestatem defectionis ipsorum.

5 Si tu sedulo requireres Deum fortem, & Omnipotentem deprecareris;

6 Modo purus & rectus sis: certe jam expergisceretur tua causa; & perficeret habitationem justitiæ tuæ.

7 Esto ut priora tua perexigua; adeo posteriora tua augeantur valde.

8 Nam consule quæso majorem priscam; & compara te ad pervestigationem majorum illorum:

9 Quandoquidem hesterni sumus, neque experti sumus; nam umbra *sunt* dies nostri super terram.

10 An non illi docturi sunt te? dicturi tibi? & ex animo suo prolaturi verba?

11 An attollit se juncus absque cœno? augetur ulva absque aquis?

12 Adhuc existens in virore suo, *quum* nondum decerpitur; tamen ante omne gramen arescit.

13 Ita sunt semitæ omnium oblivisscentium Dei fortis: nam exspectatio hypocritæ perit.

14 Quem fastidit spes sua; cujus fiducia est domus aranei.

15 Innitentis domui suæ, quæ non consistit, apprehendentis eam quæ stare non potest.

16 Succosus *fuerit* iste ante solem; & supra hortum suum tener ramus ejus prodierit:

17 In acervo radices ejus implexæ fuerint; domum lapideam inspexerit.

18 Quum perdit eum à loco ejus; adeo ut mentiatur eum *locum dicendo*, Non vidi te.

19 En illa lætitia viæ ejus: quum ex pulvere faciunt ut alter eflorescat.

20 Ecce Deus fortis non spernit rus integrum: sed non confirmat manum malefactorum;

21 Donec impleverit risu os tuum, & labia tua jubilo:

22 Osores tui induantur pudore; & tentorium improborum nusquam *sit*.

CAPUT IX.

Deo resipisci aut resistere nō potest & tacendi Iobi, tamen asserit se innocentē a stigi.

REspondens vero Iobus, dixit:

2 Verum *est*, novi ita esse: nam qui justus esset mortalis *comparatus* cum Deo forti?

3 Si velet litigare cum eo, non poterit respondere ei *ad* unum ex mille.

4 *Est* sapiens animo, & fortis viribus: quis obduram *animum* adversus eum prosperitate utitur?

5 Qui rescit montes ita ut non animadverrant *homines*: qui subvertit eos in ira sua.

6 Qui commovet terram è loco; adeo ut columnæ ejus contremiscant:

7 Quo interdicente Soli non oritur, quin astellas obsignat viam:

8 Qui extendit cœlos solus: & calcat excelsa maris:

9 Qui facit Arcturum Orionem, & Pleiadas; ac penetralium Austri *plagas*:

9 Qui facit res magnas, adeoque impervestigabiles, & mirabiles, adeoque innumeras.

11 Ecce, transiit præter me, tamen non possum videre: si transmeat, tamen non animadverto eum.

12 Ecce, rapuerit, quis cogat eum restituere? quis dicat ei, Quid facis?

13 Deo non revocante iram suam, subtus incurvantur adjutores superbiæ.

14 Quanto minus ego responsarem ei? electurus verba mea *quibus uterer* contra eum?

15 Cui si justus sim, non respondebo; *sed* judicem meum deprecabor.

16 Si invocanti exaudivit me; non crederem auribus percepturis vocem meam?

17 Qui turbine contereret me; & multiplicaret vulnera mea impune.

18 Non

18 Non fineret me revocare spiritum meum; sed saturaret me amaritudinibus.
19 Si viribus *experiretur*, fortissimum ecce: sin judicio, quis vadimonium constitueret mihi?
20 Si juxtum me assererem, os meum condemnaret me: si integrum me, perverteret me.
21 Integer sum, non habui rationem animæ meæ, sprevi vitam meam.
22 Una est, propterea dixi; integrum, ut improbum, ipse consumit.
23 Quandoquidem flagello mortem affert repente; ad probationem innocentium ridet:
24 Terra tradita est in manum improbi, faciem judicum ejus obtegit: si non *ille facit*, quisnam est?
25 Nam dies mei velociores fuerunt cursore, aufugerunt; non sunt experti bonum.
26 Transmearunt cum navibus celocibus, sicut aquila involans in escam.
27 Si dico, oblitiscar querimoniæ meæ, derelinquam iram meam, & recreabo me:
28 Formido omnes dolores meos; recognosco fore ut non purges me:
29 *Sed* me tanquam improbum fore quare jam in vanum laborarem:
30 Si lavero me aquis nivalibus; & emundavero sineguate manus meas:
31 Tum in foream demerges me, & abominabuntur me vestes meæ.
32 Quamvis non sit vir sicut ego, *ut* respondeam ei; *ut* conveniamus pariter in judicium:
33 Neque sit inter nos arbiter, interponens manum suam inter utrumque nostrum:
34 Amoveat à me virgam suam & terror ejus ne perturbet me:
35 Eloquar, quum non timebo ab eo: nam non ita sum conscius mihi.

CAPUT X.

Ijob contestatur cum Deo, quare in tam vilem humanitatem tam graviter animadvertat.

Fastidit anima mea vitam meam; dimittam in me querimoniam meam; loquar in amaritudine animæ meæ;
2 Dicam Deo, Ne condemnes me; notum fac mihi quam ob rem contendas mecum.
3 An bonum est tibi, quod opprimis? quod spernis laborem manuum earum? & consilium improborum illustras?
4 An oculi carnei sunt tibi? an, ut videt mortalis, vides?
5 An similis diebus mortalium dies tui sunt? aut anni tui similes diebus viri?
6 Ut inquiras iniquitatem meam, & de peccato meo quæras?
7 In notitia tua *est*, me non esse improbum: nec tamen est quod eripiat à manu tua.
8 Manus tuæ dolore afficiunt me, quæ fecerunt me: una circumquaque *junt* quibus exorbeas me.
9 Recordare, quæso, quod sicut argillam fecisti me: & in pulverem reducetes me?
10 Nonne sicut lac fudisti me? & tanquam caseum coagulasti me?
11 Cute & carne induisti me? ossibus, & nervis texisti me?
12 Cum vita benignitatem exercuisti erga me? & visitatio tua conservavit spiritum meum?
13 At ista recondidisti in animo tuo: novi hoc esse apud te.
14 An simulac pecco, observes me? & ab iniquitate mea non purges me?
15 Si improbus sim, hei mihi; si justus sim, non possum attollere caput meum: satiare ignominia, & respice afflictionem meam.
16 Quem attollit sese, ut ferox leo venaris me; & rursus mirificum te exhibes contra me.
17 Renovas testes tuos contra me, augens indignationem tuam adversus me: vices & exercitus sunt contra me.
18 At quare è vulva eduxisti me? *ô* si exspirassem, & oculus non vidisset me:
19 Essem ac si nunquam fuissem; ex utero in sepulcrum elatus fuissem.
20 Annon paululum dierum meis cessibit? deponet *exercitus sua* procul à me, ut recreem me paululum?
21 Quum non sum abiturus unde non sum rediturus; in terram tenebrosam & umbræ lethalis;
22 Terram obscurissimam, similem caligini, umbræ lethalis, & expertam vi ullius ordinis; quum *maxime* splendet, similem caligini.

CAPUT XI.

Tzophar suspicans occultam Ijobo inesse iniquitatem, confidentiam ejus redarguit, & ad pœnitentiam exhortatur.

Cui respondens Tzophar Nahamathites, dixit:
2 An multitudini verborum non respondebitur? aut an vir loquax justus habebitur?
3 Ad mendacia tua homines silerent? & te subsannantem nemo pudore suffunderet?
4 Dixisti enim, Pura est doctrina mea, & mundus sum ante oculos tuos.
5 At certe, *ô* quis daret Deum loqui, & si aperiret labia sua adversus te!
6 Et indicaret tibi mysteria occulta sapientiæ duplo majora esse iis quæ exstant: agnosce saltem exigere abs te Deum *aliquid* de iniquitate tua.
7 An perscrutaberis *sapientia* Dei invenies? aut ad perfectionem *sapientia* omnipotentis invenies?
8 *Altior est* altissimis cœli, quid agas? profundior sepulcro *imo* quid cognoscas?
9 Longior terra mensura ejus: & latior mari.
10 Si transmeabit ut dedat, & ut congregat; quis vero avertet eum?

21 Nam ipse novit homines vanos; & videns nequitiam, an non considerabit?
22 Ut vir vacuus fiat cordatus; & pullus onagri efficiatur homo?
23 Si tu comparas animum tuum, expansurus es ad eum manus tuas:
24 Si nequitia est in manu tua, procul amove eam; & ne finito habitare in tentoriis suis iniquitatem.
25 Tunc enim exsuleris faciem tuam à vitio: erisque validus, & non timebis.
26 Nam tu molestiæ obliviscêris: sicut aquarum quæ præterierunt recordaberis.
27 Et supra meridiem exsurget tempus; evolabis, tamquis matutino eris.
28 Confides igitur, dum est spes: si perfrueratus fueris, secure cubabis:
29 Et recubantem nemo exterrebit: imo precabuntur faciem tuam multi.
30 Oculi vero improborum deficient: perfugiumque peribit ab eis, & spes eorum exspiratione animæ.

CAPUT XII.

Ex liberrima potestate, qua facit quod vult Deus, probat Iob ipsum etiam justos affligere.

RESpondens vero Iob, dixit:
2 Scilicet vos estis populus; & vobiscum morituram sapientiam!
3 Etiam mihi est animus ut vobis; non inferior sum vobis: & apud quem non *sunt* hujusmodi?
4 Ut *qui* derisui *est* amico suo sum, qui clamantem ad *se* exaudit Deus: derisui *est* justus, integer.
5 Tuda contempta *est* ad cogitationem tranquilli, is qui constituitus est in mutationibus pedis.
6 Tranquilla sunt tentoria vastatoribus, & securitates provocantibus iram *Dei* fortis, cuicunque efficit Deus ut eveniat *optatum* ad manum.
7 Enimvero interroga, quæso, jumenta, & docebit te *illorum quodque*; aut volucrem cœli, & indicabit tibi:
8 Aut confabulare cum terra, & docebit te: etiam enarrabunt tibi pisces maris.
9 Quis non cognovit ex omnibus istis, manum Jehovæ facere illud?
10 In cujus manu *est* anima omnis viventis, & spiritus totius carnis humanæ.
11 An non auris verba probabit, ut palatum cibi gustum assumit sibi?
12 In decrepitis erit sapientia? & *in* longitudine dierum intelligentia?
13 Penes illum *est* sapientia & fortitudo: illius *est* consilium & intelligentia.
14 En *ita* destruit ut non ædificetur: secludit viro *ita* ut non aperiatur.
15 Et ita cohibet aquas ut arescant: aut ita emittit eas ut subvertant terram.
16 Apud illum *est* robur & subtilitas: ejus *est* errans & in errorem inducens.
17 Qui facit ut consiliti deveniant *in* dementiam, & judices stultos reddit:
18 Vinculum regum dissolvit; & cingulum alligat lumbis eorum:
19 Qui facit ut præsides deveniant *in* dementiam, & valentissimos pervertit:
20 Qui amovet sermonem eloquentibus; & judicium senum recipit:
21 Qui effundit contemtum super ingenuos; & zona validos destituit?
22 Qui revelat profunda è tenebris; & educit in lucem umbram lethalem:
23 Qui auget gentes & perdit eas; qui expandit gentes & abducit eas:
24 Qui amovet animum principibus populi terræ; & facit ut aberrent in loco inaniloquio,
25 Palpantes in tenebris deficiente luce, quum facit ut errent sicut *errat* ebrius.

CAPUT XIII.

Objicitur de προσωπολήψια in Dei gratiam habita; & cum Deo ipso causam agit.

EN omnia vidit oculus meus, audivit auris mea, & percepit sibi,
2 Utique quod scitis, scio ego quoque: non sum inferior vobis.
3 Profecto egó pro omnipotente loquar, & disceptare pro Deo forti volo.
4 Etenim vos conciniatores mendacii, medici nihili omnes estis.
5 O *si* quis daret ut omnino sileretis: nam esset vobis pro sapientia:
6 Audite jam disceptationem meam & ad contentiones labiorum meorum attendite.
7 An pro Deo forti loqui deberis iniquitatem? aut pro eo loqui deberis fraudem?
8 An personam ejus accipere debetis; quum pro Deo forti contenditis?
9 An bonum *futurum est* quum pervestigabit vos, fi ut illuditur mortali, illuseritis ei?
10 Omnino reprehendet vos, *etiam* si clam personam acciparit.
11 An non excellentia ejus perturbat vos, & pavor ejus irruit in vos?
12 Memoriæ vestri *sunt* similes cineri; cumulis luti a'ciora vestra.
13 Silentes desistite à me, ut eloquar egó: & obveniat mihi quidvis.
14 Quam ob rem auferrem carnem meam dentibus meis, & animam meam ponerem in manibus meis?
15 Si enecaret me, non sperarem? verumtamen vias meas ante faciem ejus probo.
16 Etiam ipse mihi *erit* salutí: quamvis in conspectum ejus hypocrita non veniat.
17 Audite indefinenter sermonem meum, & enunciationem meam auribus vestris.
18 Ecce jam dispono judicium; scio me fore justum.
19 Quis *est* qui contendat mecum? Si nunc silerem, exspirarem.
20 Tantummodo duo ne facias contra me; tunc à facie tua non abscondam me.
21 Manum tuam procul amove à me:

&

& terror tuus ne perturbet me.
22 Deinde inclama, ut ego respondeam: aut eloquar, ut reddas responsum mihi:
23 Quot mihi iniquitates & peccata *sunt*? defectionem meam & peccatum meum notum fac mihi.
24 Quare faciem tuam abscondas, & reputes me inimicum tibi?
25 An folium impulsum exagitares? aut stipulam aridam persequereris?
26 Quod rescribis contra me amaritudines, & effici's ut possideam hæreditario jure iniquitates p eritiæ meæ.
27 Ac ponis in compede pedes meos, & observans omnes semitas meas, super radices pedum meorum imprimeris?

CAPUT XIV.

Vita humana vanitas describitur.

HOmo iste velut putredo veteraſcit, ut vestis quam edit tinea, *Cap.* 14.
2 Homo natus muliere, brevis ætate, & sæturi commotione.
3 Ut flos simulac egressus est, succiditur, & fugit velut umbra, neque consistit:
4 Etiam contra istum aperias oculum tuum? & me adducas in judicium tecum?
5 Quis edat mundum ex immundo? nemo *quidem*.
6 Quandoquidem præcisi sunt dies ejus, numerus mensium ejus penes te *est*, determinationes ejus fecisti, quas non transgrediatur:
7 Respice *aliorsum* ab eo, donec desistat: usque dum exoleverit, ut mercenarius, diurnum suum.
8 Nam est de arbore spes, si excindatur, adhuc repullulaturam, & tenerum ramum ejus non destiturum.
9 Quum valde senuerit in terra radix ejus, & in pulvere jam moriturus est pes ejus *fuscisa*:
10 Ex odore aquarum regerminat: & agit ramum velut plantæ.
11 At vir moritur debilitate fractus: quumque exspiravit homo ubinam est?
12 Abeuntibus aquis de lacu, ut flumen exsiccatum exaresc:t:
13 Ita vir quum occubuit, non resurgit usquedum non *erunt* cœli non excitabuntur *viri*, neque expergiscentur à somno suo.
14 Utinam in sepulcro occultares me, absconderes me donec aversa esset ira tua: disponeres mihi determinationem, recordatus mei.
15 Quum moritur vir, an reviviscit? omnibus diebus præfiniti temporis mei sperarem, donec rediret immutatio mei:
16 Revocares, & ego responderem tibi: opus manuum tuarum expeteres.
17 An nunc gressus meos numeras; *ac* me non servas, propter peccatum meum?
18 *Et* obsignata *es* in fasciculo delictum meum, consuis *eum* ob iniquitatem meam?
19 Etiamvero mons ruens decideret, & rupes resiliret è loco suo;
20 Lapides exterunt aquæ: inundatione abripis è pulvere terræ spontè nascentia ejus: ita spem mortalis perdis.
21 Prævales ei in æternum, ita ut abeat; & mutans vultum ejus dimittis eum.
22 Si augeantur filii sui, ignorat: sin diminuantur, non animadvertit ad eos.
23 Tantummodo caro ejus dolore in ipso afficitur, & animus ejus de ipso luget.

CAPUT XV.

Eliphaz Iobum irreverentiæ in Deum redarguit; & justitia divina demonstrationem eum terrere conatur.

RUrsus respondens Eliphaz Themanites, dixit:
2 An sapiens responderet scientiam ventosam? aut implere Furo ventrem suum?
3 Disceptando verbo *quod* non prodest? & sermonibus quibus *non* proficit?
4 Etiam tu irritam facis reverentiam; & detrahis colloquium cum Deo forti.
5 Nam docet iniquitatem tuam os tuum; cum eligas *adhibere* linguam astutorum.
6 Condemnat te os tuum, non autem ego; & labia tua testantur contra te.
7 An primus hominum genitus es? aut ante colles formatus es?
8 An arcanum Dei intelligis? & contrahis ad te sapientiam?
9 Quid nosti quod nesciamus? *quid* intelligis quod non *sit* apud nos?
10 Et canus, & decrepitus *est* inter nos; grandior quam pater tuus ætate.
11 An parva *sunt* præ te consolationes *Dei* fortis? aut aliquid obvolvit *eas* apud te?
12 Quid abripit tibi animum tuum? aut quid collimant oculi tui?
13 Quod convertis contra Deum fortem spiritum tuum, quum depromis ex ore tuo sermones?
14 Quid *est* mortalis ut mundus sit? & ut justus sit, *quid* natus muliere?
15 En, sanctis suis non creditur; & cœli *non* sunt mundi in oculis ejus:
16 Quanto magis abominabilis & fœtidus, vir imbibens ut aquam iniquitatem?
17 Indicabo tibi, audi me: nam id vidi quod enarrabo.
18 Quod sapientes nunciant; & non celant *acceptum* à majoribus suis:
19 Quibus solis tradita fuit terra; ac non transibat alienum *quicquam* per medium eorum.
20 Omnibus diebus improbi, impius doloribus se conficit: & pauci anni reconditi sunt violento.
21 Sonus pavorum *est* in auribus ejus, in ipsa pace vastatorem invasurum eum.
22 Non credit se rediturum è tenebris; sed explorari se *ut exponatur* gladio.

23 Vagatur propter cibum, *dicens*, Ubinam *invenietur*? scit paratum ad manum ei esse diem tenebrarum.

24 Perturbant eum coarctatio & angustiæ: prævalent ei, ut rex paratus cum prælio acie.

25 Quia intendit adversus *Deum* fortem manum suam: & contra omnipotentem se exhibuit virum;

26 Incurrit ei in collum; in torosum *opus*, crepidines scutorum ejus.

27 Quia operuit vultum suum adipe suo; & effecit strigas ad ilia:

28 Et inhabitavit civitates excisas, domos quæ non inhabitabantur; quæ compararunt fuisse se in acervo:

29 Non dirigetur, neque stabunt opes ejus, neque extendet se in terra perfectio ipsorum:

30 Non recedet à tenebris, tenerum ramum ejus arefaciet flamma: & derelinquet spiritu oris illius.

31 Ne credat vanitati qui seducitur: nam vanitas futura est compensatio ejus.

32 Ante diem ejus complebitur: nam ramus ejus non virescet.

33 Violenter auferet *Deus* omphacem ejus ut vitis; & abjiciet sicut oleæ florem ejus.

34 Nam congregatio hypocritarum erit solitaria; & ignis absumet tentoria *corruptorum* munere.

35 Concipiendo molestiam ac pariendo laborem, dum venter eorum comparat dolum.

CAPUT XVI.

Conqueritur de amicis & doloris sui acerbitate, tamen in confidentia integritatis respirat.

RE 2 Spondens vero Ijob, dixit:

2 Audivi hujusmodi multa: consolatores molesti omnes estis.

3 An finis *est* verborum vestrorum? aut quid exacerbat, ut ita respondeas?

4 Etiamne ego sicut vos eloquerer? si esset anima vestra loco animæ meæ, accumularem contra vos verba? aut moverem contra vos caput meum?

5 Fortificarem vos ore meo: & motu labiorum meorum cohiberet *dolorem vestrum*.

6 Si loquar, non cohibetur dolor meus: si desistam, quid à me abit?

7 Tantum nunc fatigat me: desolasti me totum cœtu meo.

8 Quod rugas obduxisti mihi, pro teste est: & exurgens in me mendacium meum, in facie mea testatur.

9 Ira sua rapit quasi intestino odio prosequatur me, frendit contra me dentibus suis: *quasi* hostis meus, aciem oculorum suorum vibrat in me.

10 Dilatabunt contra me os suum, protervè percutient maxillas meas: una contra me congregabuntur.

11 Dedidit me Deus fortis in loco: & in manus impiorum inclinavit me.

12 Tranquillus eram & dissipit me, & prehendens cervicem mea dissipavit me; & erexit me sibi in scopum.

13 Circumstant adversum me jaculatores ejus, dissecat renes meos, nec parcit; effundit in terram fel meum.

14 Irrumpit in me irruptione alia ad aliam; incurrit in me ut robustus.

15 Cilicium consui ad ulceroſum cutem meam: redactus sum in pulverem cornu meo.

16 Facies mea luculenta effecta est præ fletu; & denique palpebris meis *adest* umbra lethalis.

17 Propterea quod non *est* violentia in manibus meis: ideo oratio mea pura *est hæc*.

18 O terra, ne tegas sanguinem meum, & ne fiat locus clamori meo.

19 Etiam nunc ecce in cœlis testem meum, & conscium meum in excelsis.

20 In ludibrium tradiderunt me amici mei: apud Deum stillat oculus meus.

21 Ut disceptet *causam* viri cum Deo, sicut filius hominis *causam* amici sui.

22 Nam anni pauciſſimi evenerunt, & itinere *unde* non sum reversurus abeo.

Caput 17.

23 Spiritus meus corruptus est, dies mei extinguuntur, sepulcra mea *sunt*.

CAPUT XVII.

Consolantur justi, eo quod bravi præsidebant populis, secumq; deprimi; cito enim præterire tentationis dies.

QUando quidem non sunt ludificationes apud me, sed in exacerbatione istorum pernoctat oculus meus:

2 Dispone, quæso, consponsor meus mihi tecum quis est? manui meæ plaudatur.

3 Nam a linum istorum abscondisti ab intellectu: idcirco non exaltabuntur ex.

4 Incumbere adulationi indicabit amicos: oculus vero dedi istorum ei defecturus.

5 Narrature ut instituat me ad prædendum populis, quum lis tympanotribarum mare in ante fue im.

6 Caligetque præ indignatione oculus meus, & membra mea velut umbra *sint* omnia.

7 Obstupescant recti super hac re; & innocens contra hypocritam sese excitet.

8 Et continens justus viam suam, mundus & manibus amplius fortificetur.

9 Enimvero quo quot estis revertimini, & venite quæso: nam non invenio inter vos sapientem.

10 Dies mei præterierunt: cogitationes meæ avulsæ sunt; quas possidere solebat animus meus.

11 Noctem disponunt dies, Juci propinquæ, ob tenebras.

12 Si expectem, sepulcrum domus mea *est*: in tenebris stratum meum.

13 Foveam appello, Pater meus es: matrem meam & sororem meam, vermes.

14 Et ubi jam *est* expectatio mea? aut ipsam

ipsam exspectationem meam quis contemplerur ?

11 Vetibus sepulcralibus descendent ; siquidem pariter in pulvere descensus *earum futurus est.*

CAPUT XVIII.

Bildad gravissime Ijobum arrogantiæ increpat, & allegorice improborum statum percurrit.

CUi respondens Bildad Schuchites, dixit ;

2 Quousq; imponeris finem sermonibus ? *quousque* instructis, ut postea loquamur ?

3 Quare reputamur ut jumenta ? sordemus in oculis vestris ?

4 O qui discerpit animam suam ira sua, an propter te derelinquetur terra, & refigetur rupes è loco suo ?

5 Imo lux improborum extinguitur ; neque splendet scintilla ignis ejus :

6 Lux tenebricosa fit in tentorio ejus ; & lucerna ejus in eo extinguitur.

7 Angentur gressus roboris ejus ; & dejicit eum consilium suum.

8 Nam immittitur in rete pedibus suis ; & in casum indesinenter ambulat :

9 Prehendit *eum* calcaneo laqueus ; constringens prævalet ei horridus :

10 Absconditus est in terra funiculus ejus ; & decipula ejus in semita.

11 Circumquaque perturbant eum terrores ; & dissipant eum ad pedes ejus.

12 Fit famelicum robur ejus : & calamitas comparatur ad latus ejus.

13 Comedit vestes cutis ejus, comedit vestes ejus primogenitus mortis.

14 Avulsa à tentorio ejus fiducia ejus, adigit eum *terror* ad regem terrorum :

15 Habitat in tentorio ejus ut non *sit fiducia* ei ; spargitur super habitaculum ejus sulphur.

16 Inferne radices ejus exarescunt ; & superne succiditur ramus ejus.

17 Memoria ejus perit è terra ; neque nomen *est* ei in plateis.

18 Depellitur à luce in tenebras ; & à terra habitabili deturbatur.

19 Neque filius ei, neque nepos in populo ejus ; neque superstes ullus *est* in habitationibus ejus.

20 De die ejus stupent posteri ; & præsentes apprehendunt horrorem.

21 Profecto ita sunt tabernacula iniqui ; & iste locus *viri* non agnoscentis Deum fortem.

CAPUT XIX.

Ijob amicos iterũ ad compassionẽ provocat, fidẽ & innocentiã palã facit, optat & beneficio resurrectionis se cõsola ur

REspondens vero Ijob, dixit :

2 Quousque mœrore afficietis animam meam ; & atteretis me sermonibus ?

3 Jam decies ignominia affecistis me : non erubescitis *quod* obfirmatis vos contra me.

4 Enimvero esto, erraverim ; mecum permanet error meus.

5 An vero cõtra me amplius debetis discepetare an dis eptare cõtra me probrome?

6 Agnoscite jam quod Deus subvertit me, & rete suum circumegit mihi.

7 En exclamans violentiam, non tamen exaudior : vociferanti non *adest* judicium.

8 Viam meã sepsit ut non possim transire ; & semitis meis tenebras apposuit :

9 Gloria mea me nudavit ; & amovit coronam capitis mei.

10 Demolitus est me circumquaque ut abeam ; & amovit ut quam arboris exspectationem meam.

11 Et accendens contra me iram suam, reputavit me sibi ficut hostes suos :

12 Simul ad enientes turmæ ejus, aggeraruot contra me viam suam, & castra fecerunt circa tentorium meum.

13 Fratres meos procul à me abegit ; & familiares mei rantũ abalienant se à me :

14 Desinunt propinqui mei, & noti mei obliviscuntur mei :

15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ extra eum reputant me ; alienigena sum in oculis eorum.

16 Servum meum inclamo, sed non respondet ; dum ore meo deprecor eum :

17 Spiritus meus alienus est uxori meæ, ureinq; supplicem per filios ventris mei :

18 Etiam parvi i spernunt me ; quum surgo, obloquuntur mihi :

19 Abominantur me omnes homines intimi mihi, & quos diligo aversantur me.

20 Cuti meæ ut carni meæ adhæret os meum ; & denigi ereptus sum cum cute dentium meorum.

21 Misereminimei, misereminimei, vos amici mei, quia manus Dei plagis affixit me

22 Quare persequimini me, ficut Deus fortis ? & carne mea non saturamini ?

23 O *si* quis jam daret ut scriberentur sermones mei ! *O si* quis daret ut in libro exsculperentur :

24 Scylo ferreo atque plumbo, in perpetuum in rupe inciderentur.

25 Et utidem ego novi redemtorem meum vivere ; & posteriorem super pulverem resurrecturum.

26 Et postquam *vermes* consoderint istud, evigilante me ; tum carne mea me visurum esse Deum.

27 *Idem* qui sum, ac non alienus visurus sum mihi, & oculi mei aspectui : *tamen* consumuntur renes mei in sinu meo.

28 Quia dicitis ; Quid persequimur eum ? cum radix rei inst mihi.

29 Metuite vobis à gladio : nam ipsum iræ *excitant* iniquitates cruentæ, ut cognoscatis quod ex jure *est.*

CAPUT XX.

Tzophar eandem propositionem de improborum exitio repetit ; & à justitia, exemplis & auctoritate confirmat.

CUi respondens Tzophar Nahamathites, dixit :

2 Propterea

2 Propterea cogitationes me reducunt *ex loquar* : propter *illud* inquam festinatio mea *est* in me.

3 Castigationem ignominiosam mihi audio : sed spiritus ex intelligentia mea habet me respondere.

4 An hoc notum ? ab æterno, ex quo posuit *Deus* hominem super terram.

5 Cantum improborum à propinquo, & lætitiam hypocritæ usque ad momentum *esse* ?

6 Si ascenderit in cœlis excellentia ejus; & caput ejus nubem ipsam attigerit :

7 Sicut stercus ipsius, in perpetuum peribit : qui viderant eum, dicent, Ubi est ?

8 Tanquam somnium avolat quod non invenitur ; & fugatur ut visum nocturnum.

9 Oculus qui conuebatur eum non perget ; neque amplius contemplabitur eum *in* loco ipsius.

10 Filii ejus student gratificari tenuibus ; etiam manus ipsius coguntur restituere substantiam suam.

11 Ossa ejus implentur *peccato* adolescentiæ ejus : donec cum eo in pulvere jacent.

12 Quum dulce fuerit in ore ipsius malum, celaverit illud sub lingua sua :

13 Parcens ei non dereliquerit illud ; sed cohibuerit illud intra palatum suum :

14 Cibus ejus in viscera ejus conversus, fel aspidum in ipso *fiet*.

15 Opes absorptæ & evomit illas : è ventre ejus depellit eas *Deus* fortis,

16 Venenum aspidum suxerit ; occiderit eum lingua viperæ.

17 Ne spectet rivos, flumina, torrentes mellis & butyri.

18 Reperens laborem, non absorbebit tamen ; vel compensationem opum suarum, non exsultabit tamen :

19 Quia vastavit, dereliquit tenues, domos diripuit, non extruxit eas.

20 Nam nihil experitur tranquilli in ventre suo : cum re desiderabili sua non proripit *se*.

21 Non *est* residuum cibo ejus : propterea non manet prosperitas *ejus*.

22 Quum plena est sufficientia ejus, angustia est ei ; omnis manus molesti invadit eum.

23 *Quum* est impleturus ventrem suum, immittit in eum *Deus* ardorem iræ suæ, quem depellit in eum loco cibi ejus.

24 Fugientem ab armis ferreis, transverberat eum arcus chalybeus.

25 Stringencis *gladius* exit è corpore, & coruscus è felle ejus : abeuntem invadunt terrores.

26 Omnes tenebræ reconditæ sunt in repositis ei, consumit eum ignis non accensus sua : conteritur superstes in tentorio ejus.

27 Revelabunt cœli iniquitatem ejus, & terra insurget in eum.

28 Demigrat proventus domus ejus, defluunt *omnia* in die iræ illius.

29 Hæc *est* portio hominis improbi à Deo, & possessio sermonis ejus à Deo fixi.

CAPUT XXI.

Propositionem amicorum de infelicitate improborum Iob confutat.

RESpondens vero Iob, dixit :

2 Audite indesinenter sermonem meum ; & sit istud *loco* consolationum vestrarum.

3 Ferte me dum ego eloquutus fuero, postmodum vero eloquium meum subsannate.

4 An ego apud hominem querimoniam meam *instituo* ? & si est cur *conqueras*, non angustaretur spiritus meus ?

5 Respicite ad me : & stupore corripiamini ; & apponite manum ad os.

6 Certe si recordarer, consestim conturbarer, & apprehenderetur caro mea horrore.

7 Cur improbi vivunt ? veterascunt ? etiam valent viribus ?

8 Semen eorum firmè est ante eos cum eis ; & progenies eorum in oculis eorum.

9 Domibus eorum pax à pavore *est* : neque virga Deus instar eis :

10 Bos ejus init, nec ejicit semen ; enititur vacca ejus, neque abortit.

11 Emittunt ut gregem parvulos suos ; & nati eorum saltitant :

12 Vociferantur ad tympanum & citharam, & lætantur ad sonum organi.

13 Inveterant in bono dies suos ; & deinde momento *in* sepulcrum descendunt.

14 Dicunt itaque Deo fixi, Recede à nobis : nam notitia viarum tuarum non delectamur.

15 Quid est omnipotens, ut colamus eum ? aut quid proficiemus, quum intercedemus apud eum ?

16 Ea non *est* in manu eorum bonum eorum : consilium improborum procul absit à me.

17 Quoties lucerna improborum extinguitur, & supervenit eis interitus ipsorum ? dolores impertitur *Deus* ira sua ?

18 *Quoties* sunt ut palea coram vento, & ut gluma quam surripit turbo ?

19 *Quoties* Deus reponit filiis illius iniquitatem illius ? rependit illi, & cognoscit ?

20 *Quoties* vident oculi illius perniciem suam, & de æstuante ira omnipotentis bibit ?

21 Nam quod *est* studium illius de familia sua post se, quum brevi mensis illius truncabuntur ?

22 An Deum fortem *quisquam* docebit scientiam ; qua ipse excelsos judicet ?

23 Hic moritur in robore persectionis suæ : totus tranquillissimus & quietus :

24 Cujus mulctralia plena fuerunt lacte ; & medulla ossium ejus irrigua :

25 Ille

25 Ille vero moritur animo amaro; qui non fruitus est bono:
26 Pariter in pulvere jacent; & vermis obtegit eos.
27 En novi cogitationes vestras; & commenta *quæ* de me inique comminiscimini.
28 Vos dicere, Ubi *est* domus ingenui? & ubi tentorium habitationum improborum?
29 An non interrogastis transeuntes via? & signa eorum non agnovistis?
30 Nam in die calamitatis subtrahitur malus; in die indignationum exportantur *mali*.
31 Quis indicat ei in faciem viâ ejus? quum ipse *male* fecit, quis rependit ei?
32 Tandem ipse in sepulcra effertur, & apud tumulum assiduus est.
33 Dulcescunt ei glebæ vallis; & post se omnes homines trahit, ut ante eum *fuerunt* innumeri.
34 Quo modo ergo consolaremini me vanitate; cum responsionibus vestris reliqua sit prævaricatio?

CAPUT XXIII.

Eliphaz arguit Iobum propter peccata sua puniri.

Ui respondens Eliphaz Themanites, dixit:
2 An *Deo* forti prodesse potest vir? quum prodest, ex eo prosperatur *Deus*?
3 An oblectationi *est* omnipotenti, quod justificas te? aut an lucro, quod integras asseris vias tuas?
4 An de religione tua argueret te? veniret tecum in judicium?
5 Nonne malitia tua multa *est*? neque *est* finis iniquitatibus tuis?
6 Nam pignus acceperis à fratribus tuis immerito, & nudos nudaveris vestibus suis.
7 Non aquam bibendam lasso dederis; & à famelico prohibueris panem:
8 Præterea viri lacertosi fuerit terra hæc; & acceptus persona habitaverit in ea:
9 Viduas dimiseris vacuas; & lacertus *quoque* pupillis contritus fuerit.
10 Ideoque circumstant te laquei; & perturbat te pavor repentinus:
11 Aut tenebræ, ne videas; & agmen aquarum obtegit te.
12 An non Deus *est*, *inquit*, *in* altitudine cœli? & aspice summitatem siderum, ut excelsa sunt.
13 Ideo dicis, Quid noscerat Deus fortis? an per caliginem judicaret?
14 Densæ nubes latibulum *sunt* ei, ut non aspiciat; & ambitum cœlorum obambulat.
15 An semitam priscam observasti, quam triverunt homines vani?
16 Qui corrugati sunt quum nondum *esset* tempus; fluvio effuso *in* fundamentum eorum?
17 Qui dicebant *Deo* forti, Recede à nobis: & quid faciurus fuisset omnipotens illis?
18 Horum quidem domos ipse impleverat bono; at consilium improborum procul *abesto* à me.
19 Videntes justi lætantur; & innocens subsannat eos.
20 Quum nondum excindatur subsantia nostra; & reliquum illorum absumit ignis:
21 Assuesce, quæso, cum illo, & pacem habe: in his obveniet tibi bonum:
22 Recipe, quæso, ex ore ejus legem, repone dicta ejus in animo tuo.
23 Si reverteris usque ad omnipotentem, instauraberis; procul amovebis iniquitatem à tentoriis tuis:
24 Idque ponendo pro pulvere lectissimum aurum; & pro rupe Ophirinum *aurum* fluviatile.
25 Eritque omnipotens, lectissimum aurum tuum; & argentum vires *que* tibi.
26 Nam tum in omnipotente te ipsum oblectabis; quum attolles ad Deum faciem tuam.
27 Supplex orabis eum, & exaudiet te; & vota tua persolves.
28 Quum primum decernes sermonem, præstabitur tibi; & in viis tuis resplendebit lux.
29 Quum depresserint *quemquam*, & cogitabis exaltationem *ejus*, tum demissum oculis servabit *Deus*:
30 Liberabit noxium: eritque liberatus puritate manuum tuarum.

CAPUT XXIII.

Iob amicorum persuasus, opitat cum Deo causam agere.

Ui respondens Iob, dixit:
2 Etiam hodie rebellionem *haberi* querimoniam meam? *quum* plaga mea gravis existit supra gemitum meum?
3 O *si* quis daret *ut* scirem invenire eum; pervenirem usque ad sedem ejus.
4 Disererem coram eo causam; & os meum implerem argumentis.
5 Cognoscerē *quibus* verbis responderet mihi: & intelligerem quid diceret mihi.
6 An pro amplitudine virium litigaret mecum? non; sed ipse apponeret ad me *animum*.
7 Illic rectus disceptat cum eo; & liberarem me in perpetuum à judice meo.
8 (En si antrorsum ivero, non aderit; si vero retrorsum, non animadvertis eum:
9 Quum ager ipse *ad* sinistram, non tamen videbo: operiet dexteram *plagam*, nec tamen respiciam.)
10 Quum recognovisset viam quæ *est* apud me, probavisset me, sicut aurū exirem.
11 Gressum ejus rectissime pes meus: viam ejus observavi; ut non declinarem:
12 Præceptum labiorum ejus, ut non dimitterem: supra quam penum meum recondidi sermones oris ejus.

23 Sed si ipse contra unum *agit*, quis revocet eum? quod animus ejus cupit, id efficit.

24 Nam perficit statutum de me; & hujusmodi multa sunt penes eum.

25 Propterea à facie ejus perturbor, dum considero, expavesco ab eo:

26 Quia *Deus* fortis emollit animum meum; & omnipotens perturbat me:

27 Cum nondum exciſus ſim à conſpectu tenebrarum, aut à conſpectu meo operiat caligines.

CAPUT XXIV.

Myſteria providentiæ circa improbos enarrat.

Cur ab omnipotente non eſſent abſcondita tempora? & noſcentes eum non prævident dies ab eo *præſtitutos*?

2 Terminos movent *impii*; gregem quem rapuerunt paſcunt:

3 Aſinum pupillorum abigunt; pignore capiunt bovem viduæ:

4 Avertunt egentes à via; ſimul occultantur pauperes terræ;

5 Ecce *ut* onagri in deſerto prodeunt ad opus ipſorum, inde à diluculo pervertantes prædam; in campeſtri loco panem ſibi & pueris ſuis:

6 In agro farraginem ejus demetunt, & vineam improbi vindemiant;

7 Nudum pernoctare cogunt abſque veſte; quibus non *eſt* operimentum in ipſo frigore:

8 *Qui* ab inundatione montium madent, & abſq; perfugio amplectuntur rupem:

9 Abripiunt ab uberibus pupillum: & *quo* indutus eſt pauper, pignori accipiunt.

10 Nudum ire cogunt abſque veſtitu; & famelicos *qui* portant manipulos.

11 Intra mitros ipſorum oleum exprimentes, & torcularia calcantes ſitiunt.

12 E civitate homines gemunt; & anima conſortium vociferatur: & tamen inſulſitatem non deſignat Deus.

13 Iſti *ſunt* inter rebellantes adverſum lucem, non agnoſcunt vias ejus; nec ſedent in ſemitis ejus.

14 In ipſa luce ſurgens occiſor interficit pauperem & egentem, noctu vero eſt ſicut fur.

15 Et oculus ſcortatoris obſervat crepuſculum, dicendo; Ne contempletur me oculus; & larvam faciei apponit.

16 Perfodit in tenebris domos, *quas* interdiu deſignaverant ſibi: neſciunt lucem.

17 Nam pariter mane *eſt* illis lethalis umbra: quum *quis* cognoſcit, terrores *ſunt* lethalis umbræ:

18 Levis eſt in ſuperficie aquarum, maledicta eſt pors ejus in terra; non reflectet, ſecundum conſuetudinem altaris *ruet*.

19 Ut ſiccitas, etiam æſtus arripiunt aquas nivales; *ita* ſepulcrum *eos qui* peccarunt.

20 Obliviſcetur illius vulva, ſuaviter depaſcit eum vermis, amplius non commemoratur: ita confringitur velut arbor iniquitas *deditus*.

21 Conſociat ei ſterilem, non pariturum; & viduam non afficit bono:

22 Trahitque robuſtos vi ſua: ſi conſiſtit *ullus*, diffidit vitæ ſuæ.

23 *Si* dat ei ſecuritatem qua nitatur; tamen oculi ejus intenti ſunt viis iſtorum:

24 *Si* attollunt ſe aliquantulum, *mox* nemo *ſupereſt*, adeo deprimuntur, plane omnes decurtantur; & velut friſpicæ ſuccidentur.

25 An non igitur ita *eſt*? quis ementietur me? & rediget in nihilum ſermonem meum?

CAPUT XXV.

Bildad Iobo Juſtitia conſolationem detrectat?

Tum reſpondens Bildad Schuchites, dixit:

2 Dominatus & *quidem* formidabilis *eſt* penes illum; colit pacem in excelſis ſuis.

3 An eſt numerus turmarii ejus: & ſupra quem non exſurgit lux ejus?

4 Quid ergo juſtus eſſet mortalis *comparatus* cum Deo fortè? aut quid purus eſſet natus muliere?

5 Ecce uſque ad lunam, non tamen ſplenderet; etiam ſidera non pura eſſent in oculis ejus.

6 Quanto minus mortalis, vermis? & filius hominis, lumbricus?

CAPUT XXVI.

Iobi rejectio ſermonibus Bildadi, amplius prædicat omnipotentiæ & ſapientiæ Dei.

Cui reſpondens Iobus, dixit:

2 Quam adjuviſti deficientem virtute! ſervaſti brachium deficientis robore!

3 Quam conſuluiſti inſipienti! & quod res eſt, plurimum ſecuſti eorum!

4 Apud quem enunciaſti ſermones? & cujus anima prodiit ex te?

5 Ipſi expertes vitæ reformarentur, inde ab aquis eriam habitatores earum.

6 Nudum eſt ſepulcrum coram illo: neque *eſt* tegumentum perditioni.

7 Qui extendit Aquilonem ſuper inane; ſuſpendit terram ſuper nihilum,

8 Ligat aquas in denſis nubibus ſuis; adeo ut non fiodatur nubes ſub eis.

9 Continet ſuperficiem ſuam, expandit ad illud nubem ſuam:

10 Decreto circinavit ſuperficiem aquarum, uſque ad conſummationem lucis cum tenebris;

11 *Uſquedum* columnæ cæli cœcutiantur, & obſtupeſcant ab increpatione ejus.

12 Virtute ſua diſcrupit mare; & intelligentia ſua diſcidit pelagus.

13 Spiritu ſuo cœlos ornavit: formavit manus ejus ſerpentem oblongum.

14 En iſtæ *ſunt* partes viarum ejus: ſed quantam particulam rei audimus de eo? tonitru ergo ſummæ potentiæ ejus quis intelligat?

CAPUT

CAPUT XXVII.

Perstat Ijob in assertione suæ integritatis & antithesin priorū & impiorū facit.

DEinde pergens Ijob proferre sententiam suam, dixit :

2 Ut vivit *Deus* fortis, *qui* summovit causam meam, & omnipotens, *qui* amaritudine afficit animam meam :

3 Quamdiu anima mea in me erit ; & spiritus Dei in naſo meo,

4 Non sunt loquutura labia mea iniquitatem ; neque lingua mea effabitur dolum.

5 Absit à me, ut justificem vos : quoad exspiravero, non amovebo integritatem meam à me.

6 Justitiam meam retinebo, neque deseram eam : non abjiciet *eam* animus meus unquam.

7 Erit ut improbus inimicus meus ; & insurgens in me ut iniquus.

8 Nam quæ *est* exspectatio hypocritæ, quam expleverit, quum decutit Deus desiderium ejus ?

9 An clamorem ejus exauditurum Deus fortem, quum supervenit ei angustia ?

10 An in omnipotente sese oblectat ? invocat Deum omni tempore ?

11 Docebo vos in plaga *Dei* fortis *versans* : *eam* qui *sibi consita* cum sit potente, non ementior.

12 En vos omnes videris : & quare jam vanitate vanescitis ?

13 Hæc *est* portio hominis improbi à Deo forti : & possessio violentorum, *quam* ab omnipotente accipiunt.

14 Si multiplicantur filii ejus, *multiplicantur* ad gladium : & prognati ejus non saturantur pane.

15 Superstites ejus in ipsa morte sepeliuntur : & viduæ ejus non flent.

16 Si coacervaverit ut pulverem argentū, & velut lutum comparaverit vestem ;

17 Quod comparaverit, justus induet ; & argentum innocens partietur.

18 Ut ædificaverit quasi Arcturi domū suam : *erit* velut tugurium *quod* fecit custos.

19 Dives cubat, quum nihil dum interfuum est : ubi oculos suos aperit, nihil adest.

20 Adsequitur eum, velut aquæ, terrorum *multitudo* : noctu furtim abripit eum turbo.

21 Asportat ipsum Eurus, ut abeat ; & in morem procellæ corripit eum è loco suo.

22 Ita projiciente in ipsum & non parcente Deo, ab ejus manu contentissime fugit :

23 At explodit eum manibus suis ; & exsibilat eum è loco ejus.

CAPUT XXVIII.

Discernit Ijob de arte in naturalibus Creatoris sapientia.

NAm est *quidem* argento eductio ; & locus auro *quod* liquant *metallarii* :

2 Ferrum è pulvere sumitur ; & lapide fundituri æs :

3 Terminum imposuit tenebris, & omnem perfectionem *mortalis* ipse perveſtigat ; lapidē caliginis & umbræ lethalis.

4 *Quum* erumpit torrens dimisso accolā, *aquæ* oblivioni traditæ à pede ; exhauriuntur mortalis opera, abscessunt.

5 Terræ ex qua prodit cibus ; quamvis sub ea diversum fiat, velut ignis *ardeat* ;

6 *Terræ inquam* ejus lapides loco Sapphiri ; pulveres vero aurum *sunt* illi ;

7 In semita quam non novit volucris, neque contuitus est oculus cornicis ;

8 Quam non instituerūt ad iter juvenes ferę ; neq; transivit per eam immanis leo.

9 In saxum adamantinum mittit manum suum : evertit radicitus montes :

10 In rupibus diffindendo effecit rivos ; & quicquid rarum est, videt oculus ejus.

11 A fletu flumina obligat : denique abscondirum prodit luci.

12 At illa sapientia unde inveniretur ? & ubi nam *esset* locus intelligentiæ ?

13 Non novit mortalis æstimationem ejus ; neq ; invenitur in terra viventium.

14 Abyssus dicit, Non est in me, & mare dicit, Non *est* penes me.

15 Non posset dari aurum asservandum pro ea, neque appendi argentum *in* pretium ejus.

16 Non poterit taxari insigni auro Ophirio, Sardio pretioso, aut Sapphiro.

17 Non poterit *illius* æstimare eam auro aut nitidissima gemma ; nec permutationem ejus va e auri purgatissimi.

18 Sandastri aut unionis nulla fiat mentio : nam acquisitio sapientiæ præstat carbunculis :

19 Non poterit *quisquam* æstimare eam Topazio Æthiopico : insigni auro puro taxari non poterit.

20 Illa igitur sapientia unde adveniret ? & ubinam *esset* locus intelligentiæ ?

21 Cum occulta sit ab oculis omnis viventis ; etiā à volatili cœli abscondita :

22 Perditio & mors dicant ; Auribus nostris audivimus famam ejus.

23 *Solus* Deus intelligit viam ejus ; & ipse scit locum ejus.

24 Nam ipse in extremitates terræ inspectans, sub omnibus cœlis videt.

25 Quando pondus aëri, & appendendo aquas ex mensura ;

26 Faciendo pluviæ statutum ; & viam fulgetro tonitruum ;

27 Jam tum vidēbat eam, & recensebat eam ; comparabat eam, etiamque perveſtigabat eam.

28 Dixit vero homini ; *En* reverentia domini *est* sapientia, & recedere à malo, intelligentia.

CAPUT XXIX.

Ijobi suam florem.

AMplius pertexit Ijob proferre sententiam suam dicens :

2 Os-

2 O si quis daret mihi *ut* tamquam mensibus præcedentibus, tamquam diebus *præcedentibus* Deus conservaret me :
3 Quum efficeret ut splenderet lucerna sua super caput meum ; ad cujus lumen ambulabam *per* tenebras :
4 Ut eram diebus hybernorum mecorum, arcano Dei in tentorio meo :
5 Quum adhuc omnipotens *erat* mecum : circumstantibus me pueris meis :
6 Quum lavabam vestigia mea butyro ; & rupes fundebat apud me rivos olei ;
7 Quum egrediebar *ad* portam per urbem ; in platea comparabam sedem meam
8 Videntes me pueri occultabant sese ; etiam decrepiti assurgentes stabant :
9 Principes continebant sermones ; & manum imponebant ori suo :
10 Eloquentes antecessores occultabant se ; eorumque lingua palato eorum adhærebat.
11 Nam auris audiens beatū prædicabat me ; & oculus videns testificabatur mihi.
12 Me eripere pauperem vociferantem ; pupillumque, & cui adjutor non *esset*.
13 Benedictio pereuntis veniebat super me ; & animo viduæ ad cantū excitabam.
14 Justitiam induebam ; & induebat me, velut pallium & cidaris, judicium meum.
15 *Ita* oculi eram cæco ; & *velut* pedes claudo eram.
16 Pater eram egentibus ; & litem *ejus quem* non cognoveram, ipsam perveſtigabam :
17 Perfringebamq ; molares iniqui ; & è dentibus ejus ejiciebam prædam.
18 Itaque dicebam, Apud nidum meum exspirabo ; & sicut arena, multis diebus utar :
19 Radice mea explicata ad aquas, ros pernoctabit in ramo meo :
20 Gloria mea *erit ut* novella apud me ; & arcus meus in manu mea innovabit *se*.
21 Mihi auscultantes exspectabant ; & conticescebant ad consilium meum.
22 Post verbum meum non iterabant ; ita super eos stillabat sermo meus.
23 Exspectabant enim tamquam pluvium me ; & os suum distendebant, *ut* ad pluvium serotinum,
24 *Si* jccabat cum eis, non credebant ; & lumen vultus mei non dejicichant.
25 *Si* eligebam viam eorum, sedebam primarius ; & denique habitabam ut Rex inter turmarios *suos* : quando lugentes consolatur.

CAPUT XXX.

Iobi status flaccescens.

NUnc autem rident me minores me tempore qui spreviſſem parentes eorum apponere canibus gregis mei.
2 Etiam vires manuum eorum quorsum mihi *profuissent* in illis perierat senium.
3 Qui in inopia & fame *erant* solitarii : fugiebant *per* siccaneum, hesterna nocte vastatum & pervastatum *locum* ;
4 Qui decerpebant herbas è salsilagine cum stirpibus : etiam radices juniperorum cibo *erant* illis.
5 E corpore expellebantur : vociferabatur *homines* contra eos, ut *furem* :
6 In concavitate vallium habitando, foraminibus pulveris & petrarum.
7 Inter stirpes rudebant ; sub urtica pungebantur :
8 Homines flagitiosissimi, etiam homines ignominiosissimi ; attritissimi erant ; exortes.
9 Nunc, inquam, modulario iſforum sum ; & sum eis sermonis argumentum.
10 Abominantur me, longe recedunt à me ; & à facie mea non cohibent sputum.
11 Nam chordam meam solvit, & afflixit me *Deus* : ideo habenas à præsentia mea dimiserunt.
12 Ad dexteram puberes insurgunt, pedes meos impellunt : aggerant contra me semitas exitiales suas.
13 Destruunt iter meum, ad calamitatem meam conferunt ; nemine opem ferente ipsis.
14 Quasi irruptione lata, invadunt *me* : sub vastata labe devolvunt seſe.
15 Obversa est in me *terruptio cum* terrorum multitudine, perlequitur quasi ventus ingenuitatem meam : & tanquam nubes præteriit salus mea.
16 Et jã in me seipsam effundit anima mea : obtinent me dies afflictionis meæ.
17 Nocte ossa mea perfodiuntur à *fragula* imposita mihi ; & arteriæ meæ cubantis non quiescunt.
18 Præ magna vi *morbi* mutat se vestitus meus, ut ora tunicæ meæ cingit me :
19 Projecit me in lutum ; adeo ut comparare me possim pulveri & cineri.
20 Vociferor ad te ; sed non exaudis me : consisto, sed non adverris te ad me.
21 Convertis te in crudelem contra me ; pro robore manus tuæ intestinum odium exerces adversum me.
22 Extollis me in ventum, *ei* imponis me, & efficis ut disſiluam substantia.
23 Nam experior, mors avocat me ; & domus constituta omni viventi.
24 Enimvero *an* non postulatio *fuisset quum* immitteret manum ? non vociferatio propter ista in oppressione ejus ?
25 An non flebam pro eo cui dura erant tempora ? anxia erat anima mea pro egente ?
26 Quod bonum exspectanti mihi evenit malū ; & speranti lucē evenit caligo :
27 Viscera mea efferuescida sunt, adeo ut non quiescant : prævenerant me dies afflictionis.
28 Aret ambulo non à sole ; surgens in congregatione vociferor.
29 Frater factus sum draconibus : & socius pullis ululæ.
30 Cutis mea denigrata est super me ; & ossa mea exarserunt præ siccitate.
31 Proinde

31 Proinde ad luctum redacta est cithara mea; & organum meum ad vocem flentium.

CAPUT XXXI.

Justitia bona conscientiæ in Ijobo notabilis.

FOedus pepigeram cum oculis meis: & quid advertissem animum ad virginem?

2 Nam quæ *est* portio à Deo superne? aut possessio ab omnipotente de excelsis?

3 Nonne exitium iniquo, & quidem monstrosum, operantibus iniquitatis?

4 An non ipse videt vias meas? & omnes gressus meos numerat?

5 Si ambulavi cum vanitate; aut festinavit ad dolum pes meus:

6 Examinet me lancibus justitiæ; & cognoscat Deus integritatem meam.

7 Si declinavit gressus meus à via illa; & oculos meos sequutus est animus meus, aut manibus meis adhæret quicquam:

8 Quod seminavero, alius comedat; & propagines meæ eradicentur.

9 Si pellectus fuit animus meus ad mulierem; aut ad ostium proximi mei insidiatus sum.

10 Molat alteri uxor mea; & super eam incurvent se alii.

11 Nam illud flagitium *est*, & ea *est* iniquitas à judicibus animadvertenda.

12 Ignis enim iste ad perditionem usque consumturus esset; & omnem proventum meum eradicaturus.

13 Si sprevi causam servi mei, aut ancillæ meæ, litigantium mecum:

14 (Quid enim facerem, si surgeret Deus: fortis? & si visitaret, quid responderem ei?

15 Nonne in utero, qui fecit me, fecit eum? & disposuit nos in ipsa vulva idem?)

16 Si cohibui me ab optato tenuium? aut oculos viduæ conseci;

17 Et comedi fructum cibi mei solus; ac non comedit pupillus ex eo:

18 (Nam à puerilia mea adolevit *apud* me tamquam patrem: & ab utero matris meæ ductavi illam.)

19 Si aspexi pereuntem quod non *esset* vestimentum, & non *fuit* tegumentum egenti:

20 Si non benedixerunt mihi lumbi ejus; quod de vellere agnorum meorum incalesceret.

21 Si agitavi contra pupillum manum meam; quod viderem in porta auxilium meum:

22 Humerus meus de scapula sua decidat; & brachium meum ab acetabulo defringatur.

23 Nam pavori *erat* mihi exitium à *Deo* forti; cujus excellentiæ non prævaluissem.

24 Si posui *in* auro spem meam, aut insigni auro dixi, Fiducia mea:

25 Si lætatus sum quum multæ essent opes meæ; & quum ingentes *opes* invenit manus mea:

26 Si aspiciendo lucem quum splenderet, aut lunam, præsertim ambiens:

27 Pellectus est in occulto animus meus; & osculatum est os meum, & manus mea:

28 Etiam hoc *fuisset* iniquitas à judicibus animadvertenda; nam abnegassem *Deum* fortem superne.

29 Si lætatus sum de oppressione oderis mei; & excitavi me quum obvenit ei malum:

30 (Non enim permisi peccare palatum meum; petendo exsecratione animæ ejus.)

31 Si non dixerunt contubernales mei, O si quis daret de carne illius; non saturamur:

32 *Quia* foris non pernoctabat peregrinus; fores meas viatori aperiebam.

33 Si texi more hominum defectiones meas, abdendo ex dilectione mei iniquitatem meam;

34 Quod violentia usus sim in multitudinem magnam: si contemtus familiarum exterruit me; ita ut conticescerem, non exirem porta:

35 Quis det mihi auscultantem mihi? & scopum meum Omnipotens faciet ut enunciem, si librum scripserit adversarius meus.

36 *Dispeream* si non super scapulam meam portarem eum; annecterem eum *pro* diademate mihi.

37 Numerum gressuum meorum indicarem illi, ut antecessor appropinquarem ad illum.

38 Si contra me terra mea clamaverit, & pariter porræ ejus fleverint:

39 Si vim ejus comederim absque pecunia; & animam dominorum ejus defatigaverim:

40 Loco tritici prodeat spina, & loco hordei vitium frugum: absoluta sunt verba Ijobi.

CAPUT XXXII.

Elihu offensus ea iturnitate seniorum irrupit in acrem contentionem cum Ijobo.

CEssantibus quoq; tribus illis hominibus respondere Ijobo, quod ipse justus *videretur* in oculis suis:

2 Accensa est ira Elihu filii Barachelis Buzitæ è familia Syra, in Ijobum *quidem* accensa est ira ejus; propterea quod justam assereret animam suam præ Deo:

3 In tres vero amicos illius accensa est ira ejus; eo quod non haberent præsto quod responderent, & tamen condemnabant Ijobum.

4 Elihu autem præstolatus fuerat Ijobo in verbis; quia seniores essent ipso ætate.

5 Sed videns Elihu nullum esse responsum in ore trium istorum hominum, accensa est ira ejus.

6 Itaq; respondit Elihu filius Barachelis Buzitæ, dicens: Minimus sum ætate, vos autem decrepiti; idcirco veritus sum, ac timui ostendere sententiam meam vobis.

7 Dicebam

7 Dicebam; Provecti ætate loquentur; & annosi notam facient sapientiam.

8 Profecto spiritus ille in mortali; & afflatus omnipotentis efficit eos intelligentes.

9 Non magni sapiunt; & senes intelligunt judicium.

10 Ideoque dico, Auscultа mihi: ostendam sententiam meam ego quoque.

11 En exspectavi verba vestra, autem prudens *attendi* usque ad sensa vestra; eousque *unde* pervestigatis sermones.

12 Deniq; ad vos *attendens* consideravi quod ecce nemo Iobum reprehendat, respondeat sermonibus ejus è vobis.

13 Ut non dicatis, Invenimus sapientiam; Deus fortis impellet eum, non vir.

14 Quia nec contra me direxit sermones; nec dictis vestris sum respósurus ei.

15 Consternati sunt, non respondent amplius; transtulerunt à se sermones.

16 Nam exspectavi quum loquerentur: quia desiſtunt, nec respondent amplius,

17 Respondebo ego quoq; partem meam; ostendam sententiã meã ego quoque.

18 Nam plenus sum sermonibus; coarctat me spiritus ventris mei.

19 Ecce venter meus ut vinum, *cui* non aperitur; sicut utres novi findereturr.

20 Eloquar, ut respiratio sit mihi; aperiam labia mea respondebo.

21 Ne quæso, accipiam personam ullius; & apud hominem non utar præfatione.

22 Non enim novi præfationibus uti paululum *utentem*, tolleret me qui fecit me.

CAPUT XXXIII.

Arguit confidentiam Iobi & ad resipiscentiam suadet.

VErum enimvero audi, quæso, Iob, sermones meos; & omnia verba mea auribus percipe.

2 Ecce jam aperio os meum; loquitur lingua mea cum palato meo.

3 Rectum animum meum sermones mei; & sententiam labiorum meorum clare eloquentur.

4 Spiritus Dei fortis fecit me; & afflatus omnipotentis vitam indidit mihi.

5 Si poteris respondere mihi, disserе coram me, resiſte.

6 En ego secundum sermonem tuum *ejus* pro Deo forti: è luto decisus sum etiam ego.

7 Ecce formido mei non perturbabit te; & manus mea super te non erit gravis.

8 Tantummodo dixisti me audiente; dum vocem sermonem audivi.

9 Purus sum, sine defectione; nitidus sum, nec iniquitas *est* in me.

10 In abruptiones *quas* contra me invenit; reputat me ut inimicum sibi:

11 Ponit in compede pedes meos; observat omnes semitas meas.

12 En hoc, non es justus, respondeo tibi: quia major est Deus mortali.

13 Quare adversus eum litigas; quod *de* omnibus rebus suis non respondeat?

14 Quum semel loquitur *Deus* fortis, etiam bis; non cernit illud *mortalis*.

15 Per somnium, visionem nocturnam, quum irruit altus sopor in homines: in dormitationibus super cubile:

16 Tunc revelat auri hominum; & eruditionem eorum obsignat.

17 Ut amoveat homo opus; ut superbiam à viro obtegat:

18 Cohibeat animam ejus à fovea, & vitam ejus, ne trajiciat eam missile.

19 Et corripitur dolore super cubile suum; etiam multitudo ossium ejus *dolore* fortì:

20 Adeo ut abhorreat vita ejus ipsum cibũ; & anima ejus escam desiderabilem:

21 Consumatur caro ejus à conspectu; & prominent ossa ejus quæ non videbantur:

22 Denique propinqua sit fovea animæ ejus; & vita ejus lethalibus *malis*.

23 Si adsit ei nuncius, interpres unus ex mille; qui indicet homini æquitatem illius:

24 Et de gratia eum alloquatur dicens; Redime eum, ne descendat in foveam, expiatione *quam* inveni.

25 Recreatur caro ejus plus quam *in* pueritia; revertitur ad dies adolescentiæ suæ.

26 Quum supplex oraverit Deum, benigne recipit eum, ut aspiciat faciem ejus cum jubilo; & restituit mortali justitiam ejus.

27 Contemplatur homines dicens; Peccaveram & rectum perverteram, quod non profuerat mihi.

28 Redimit animam meam ne transiret in foveam; ut vita mea lucem respiciat.

29 En omnia hæc operatur *Deus* fortis; bisque tercque cum viro.

30 Reducendo animam ejus à fovea; ut illustretur lumine vitæ.

31 Attende Iobe, auscultа mihi: sile ut ego loquar.

32 Si adsunt sermones *ad* respondendum mihi; loquere, quia desiderio teneor justificandi te.

33 Sin minus, tu auscultа mihi: sile, & docebo te sapientiam.

CAPUT XXXIV.

Elihu accusat Iobum ob confidentiam suæ integritatis.

ITerum respondens Elihu, dixit:

2 Audite, sapientes, sermones meos &, scientes autem prębete mihi.

3 Nam auris sermones probat; ut palatum gustat escam.

4 Causam *agendi* eligamus nobis: cognoscamus inter nos quid sit bonum.

5 Dixit enim Iobus, Justus sum; & *Deus* fortis summovit causam meam.

6 *An* in causam meam mentiar? mortifera *est* sagitta mea, sine defectione.

7 Quis

7 Quis vir par Iobo, imbibiturus esset sannam ut aquam ?
8 Et iter facturus esset in sodalitio cum operariis iniquitatis ; & ambulaturus cum hominibus improbis ?
9 Quod dixit, Non prodest viro ; si voluerit *ambulare* cum Deo.
10 Idcirco homines cordati, auscultate mihi : absit à Deo sorti improbitas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 Nam opus hominis rependit ei, & secundum iter cujusq; facit ut obveniat ei.
12 Etiam vere Deus fortis non damnat probum ; & omnipotens non pervertit judicium.
13 Quis commisit ei terram ? & quis disposuit orbem habitabilem universum ?
14 Si apponeret ad eum animum suum, spiritum ejus & animam ejus ad se reciperet.
15 Exspiraret omnis caro simul ; & homo in pulverem reverteretur.
16 Si itaque est intelligentia, audi hoc : aurem præbe voci sermonum meorum.
17 An etiam odio habentis judicium obligaret *vultus* ? imo an justum valdum condemnares ?
18 An dicentem regi, O nequam ; ô improbe, ingenuis, *condemnares* ?
19 Qui non accipit personâ principis, neq; agnoscitur *apud ipsum* nobilis præ tenuibus ; nã opus manuum ejus sunt omnes.
20 Momento morientur, et in media nocte, commoventur populus ac pertransibunt, & amovetur fortis sine manu :
21 Quia oculi ejus *attendunt* ad vias cujusque ; & omnes gressus ejus respicit :
22 Nullæ *sunt* tenebræ, nullaque umbra lethalis, ubi se abscondant operarii iniquitatis.
23 Nam non est dispositurus contra ullum amplius *tenebrarum*, quando ambulat contra Deum fortem in judicium.
24 Infinite conterit validos, & constituit alios in locum eorum.
25 Hoc pacto recognoscit facta eorum ; & simul atque mutavit noctem, conterruntur.
26 In loco improborum complodit eos, in ratione videntium ;
27 Quandoquidem recesserunt à sequendo eum ; & ullas vias ejus non animadverterunt.
28 Induce do super eorum quamque clamorem tenuis, quum clamorem pauperum exaudit.
29 (Nam quum ipse tranquillat, quis inquietabit ? & quum abscondit faciem, quis contemplabitur eum ?) tum super gentem, tum super homines pariter :
30 Ne regnet homo hypocrita, ne sint tendiculæ populi.
31 *An* enim apud Deum fortem ; qui dicit, Condonavi, non tum destructurus.
32 Præterquam *quod* video, tu doce me : si iniquitatem operatus sum, non pergam ;
33 An ergo *hæc oratio profecta est* à te ? reprehendet illud, si præveris, si tu eligas, profecto non ego : jam quod sentis eloquere.
34 Homines cordati dicent mecum ; & vir sapiens auscultans mihi.
35 Iobo non scite loquitur, & verba sua imprudenter.
36 Pater mi, probetur Iobo usque ad victoriam, propter responsiones *quales* hominibus iniquis insunt.
37 Nam additurus esset ad peccatum suum defectionem, inter nos complosurus esset ; & multiplicaturus sermones suos in Deum.

CAPUT XXXV.

Elihu iterum Iobum ad agnitionem sui & spem in Deum hortatur.

AMplius respondens Elihu, dixit :
2 An hoc ratiocinaberis in causam *tuam* ; quum dicetes, Justitia mea major *est* quam Dei sortis ?
3 Si roges, Quid profuturum sit tibi *dicens* ; Quid proficerem supplicio meo ?
4 Ego responsa tibi sermones, & socijs tuis tecum.
5 Intuere cælum & respice : & contemplare superiores nubes, *ut sunt* altæ supra te.
6 Si peccas, quid operaris illi ? sive multæ sunt defectiones tuæ, quid facis illi ?
7 Si justus es, quid das illi ? aut quid è manu tua accipit ?
8 Viro cujusmodi es, improbitas tua, & filio hominis justitia tua *aliquid efficiet*.
9 Preti magnitudine efficiunt ut oppressi clament ; vociferantur propter brachium magnarum.
10 Si non dicit *oppressus*, Ubi est Deus qui fecit me ? qui dat Psalmorum argumentum de nocte.
11 Qui docet nos præ bestijs terræ, & præ volatilibus cœli sapientes nos facit :
12 Ibi clamant propter superbiam malorum, sed non exaudit.
13 Meram vanitatem non exaudit Deus fortis, & omnipotens non contemplatur eam.
14 Multo minus si dicas, non contemplaris istud, *exauditurus est* ; judica coram eo, & exspecta eum.
15 Nunc enim quia nihil *istorum* est, visitat ira ejus ; quia non agnoscit Deum hac recreatione admodum :
16 Sed Iobo vanitate dilatat os suum ; absque scientia sermones multiplicat.

CAPUT XXXVI.

Elihu Iobum exhortatur ad comparandam ignorantiam & infirmitatem suam cum infinita notitia potentiaque Dei, & revocat eum ad gratiam Dei.

POstremo pergens Elihu, dixit :
2 Sustine me paululum, ut ostendam tibi : nam *sunt* adhuc pro Deo sermones.
3 Proferam sententiam meam è longinquo ; & opifici meo tribuam justitiam.
4 Nam

4 Nam revera non *erunt* mendaces sermones mei, integer sensu tuus *erit* apud te.

5 Ecce *Deus* fortis validus *est*, nec tamen spernit: validus est, virtus *est* animi:

6 Non servat vitam improbo; sed jus pauperum edit:

7 Non subtrahit à justo oculos suos; potius cum regibus solio *adsit*; ut collocet illos in æternum atque exaltentur.

8 Quod si vincti compedibus captivi detineantur funibus afflictionis,

9 Postquam indicavit eis opus eorum; & defectiones eorum invaluisse;

10 Et revelavit illis in aurem hujusmodi eruditionem; indicens ut revertantur ab iniquitate:

11 Si auscultent & colant *eum*; consumunt dies suos in bono, & annos suos in *rebus* amœnis.

12 Sin autem non auscultaverint, missili transmittentur: & exspirant in ignorantiæ.

13 Hypocritarum vero ex animo, *qui* apponunt iram, nec vociferantur quum vincivit eos:

14 Moritur cum juventa illa anima eorum: & vita eorum cum meritoriis.

15 Liberat afflictum in afflictione ejus; & revelat oppressione in aurem eis.

16 Sic etiam averterat te ab ore angustiæ, in latitudinem cui non suberat pressura: & ferculum mensæ tuæ plenum erat pinguedine:

17 Dum judicium impiorum compleres; Judicium & jus obtinerent.

18 Quum æstuans ira *obvenit*. *cave* ne averrat te explosione; & magnum pretium redemtionis ne abducat te.

19 An æstimabit nobilitatem tuam? non lectissimum aurum; nec *quidem* omnia fortificarent vires.

20 Ne aspires ad illam noctem, qua abeant populi *in* locum suum.

21 Cave tibi, ne respicito ad vanitatem; ut hoc eligas præ afflictione.

22 En Deus fortis extollit virtute sua: quis sicut ipse docet?

23 Quis commisit ei viam ejus? aut quis dicit, Operaris iniquitatem?

24 Recordare ut amplifices opus ejus? quod contemplati sunt mortales.

25 *Quod* omnes homines viderunt; mortalis intuetur è longinquo, *& dicat*;

26 En Deus fortis ita amplus *est* ut non cognoscamus; cujus annorum numero non *est* perscrutatio.

27 Nam subtrahit stillas aquarum, *quæ* fundebant pluviam ad calamitatem ejus;

28 Quum fluerent superiores nubes; stillarent super homines multos.

29 Si etiam consideret *homo* extensiones densarum nubium; fragores in tugurio illius:

30 En extendit super eum lucem suam; & radices maris tegit:

31 Quum illis judicaturus est populos: *aut* daturus cibum abunde.

32 Manibus obtegit lucem; & intercedit ipsi propter intercedentem:

33 Indicans in eum benevolentiam suam; *in* pecora, etiam in proventum *terræ*.

Caput 37.

34 Etiam ad hoc trepidat animus meus; & subsilit è loco suo.

CAPUT XXXVII.

Vide præcedens argumentum.

Audite diligenter conjunctam commotionem vocem ejus; & loquelam ex ore ejus prodeuntem.

2 Sub omnes cœlos dirigit eam, & lucem suam ad oras terræ.

3 Post eum rugit sonus, tonat voce excellentiæ suæ, neque differt illa, quum audienda est vox ejus.

4 Tonam Deus fortis voce sua *facit* mirabiliter; facit *res* adeo magnas ut non possimus cognoscere.

5 Quum nivi edicit, Esto in terra, aut imbri *ac* pluviæ: mox imber pluviæque roboris ejus *adsunt*.

6 Manum cujusque hominis obsignat; ut recognoscat omnes operarios suos.

7 Tum ingreditur bestia in latibulum; & in antris suis degit.

8 E suo penetrali prodit turbo; & à dispergentibus frigus.

9 A flatu suo *Deus* fortis edit glaciem; & latitudinem aquarum coarctat.

10 Etiam *pro* irrigatione farigat densam nubem; dispergit nubem lucis suæ.

11 Denique ipse *Deus per* vicissitudines versat secum sapientia consilia sua de opere istorum; quodcunque præ ipsi istis *faciendum* in superficie orbis, in terra:

12 Sive ad flagellum, sive ad terram suam; sive ad beneficentiam, efficit ut præsto sit.

13 Auribus percipe istud Ijob, consiste & considera mirabilia *Dei* fortis.

14 Nosti-ne quum disponit Deus de illis; ut splendeat lux nubis suæ?

15 Nosti-ne de libramentis de suæ nubis, mirabilia *Dei* perfecti scientiis?

16 Quibus vestimenta tua calent; à meridie quum tranquilla est terra?

17 *An* expanderes cum eo *cælos* junctos superioribus nubibus, firmos, ut speculum fusum.

18 Norum fac nobis quid diceremus ei? non possumus disserere *sermones* propter tenebras.

19 An in acta referetur ei, si loquar? an diceret quis? nam absorberetur.

20 Jam enim non respiciunt *homines* lucē *quum* nitida est in superioribus nubibus; quas ventus transiens purgavit;

21 Per Aquilonem aurea *lux* advenit: in Deo reverenda *est magis* gloria.

22 Omnipotens quem non assequimur, amplus *est* virtute: sed judicio & magnitudine justitiæ non affligit.

23 Idcirco reverentur eum mortales: non respectat ullos sapientes animo.

CAPUT

CAPUT XXXVIII.

Deus arbiter inter Iobum & amicos ejus.

TAndem respondit Jehova Iobo è turbine, dicens:

2 Quis *est*, qui obtenebrat consilium sermonibus inscite?

3 Accinge nunc ut vir lumbos tuos; & *quod* interrogabo te, notum fac mihi.

4 Ubinam eras quum fundarem terrâ? indica, si novisti intelligentiam.

5 Quis disposuit mensuras ejus; quando quidem nosti? aut quis extendit in ea regulam?

6 Cui rei bases ejus demersæ incubunt? aut quis jecit lapidem angularem ejus?

7 Quum canerent simul stellæ matutinæ & *essent* vociferati sunt omnes filii Dei?

8 Aut *quis* occlusit valvis mare; quum ederem ipsum *tamquam* è vulva exiens?

9 Quum ponerem nubem indumentum ejus: & caliginem cunabula ejus?

10 Quum dissregi pro eo *terram* decreto meo; & apposui vectem & valvas;

11 Dicens, Hucusq; venies, & ne proceditos: & Hic opponet se *tibi* superbus fluctuum tuorum?

12 An ut quâ præcepisti matutino tempori? notum fecisti auroræ locum suum,

13 Ut carperet oras terræ, quum excutiuntur improbi ex ea?

14 Ut ea mutata ficut argilla figillari; fisterentur *illi* velut indumento *obducto*?

15 Ut prohiberetur ab improbis lux eorum; & brachium elatum frangeretur?

16 Perveniſti-ne usque ad profunditates maris; aut in penetrali abyssi inambulasti?

17 An revelatæ sunt tibi portæ mortis? aut portas umbræ lethalis vidisti?

18 Considerasti-ne usq; ad latitudines terræ? indica, si nosti eam totam.

19 Quinam via *itur ubi* habitat lux: & tenebrarum ubi *est* locus?

20 Quum perceperis horum unumquodque *usque* ad terminum suum; & quum intellexeris semitas domus ejus:

21 Noveris te jam tum natum fuisse; & numero dies tuos esse multos.

22 Perveniſti-ne ad thesauros nivis; aut in thesauros grandinis inspectionem habes?

23 Quæ cohibeo ad tempus angustiæ; ad diem confictus & belli.

24 Quænam *est* via, *quæ* in partes dissilit lucis; dispergente Euro super terram?

25 Quis dividit inundationi aquæductum? & viam nimbo sonoro?

26 Demittendo pluviam in terram vacuam viro; *in* desertum in quo non *est* homo:

26 Ut satiet vastarum & pervastatum *locum*; efferatque productionem tenellæ herbæ?

28 Est-ne pluviæ pater? aut quis genuit guttas roris?

29 E cujus utero egressa est glacies? aut pruinam cœli quis genuit?

30 Tamquam lapide aquas absconderentes se; quum superficies abyssi coarctescit.

31 An constringes delicias Pleiadum? aut fora Orionis dissolves?

32 Educes-ne remotiora signa *quodq;* tempore suo? aut Arcturum cum filiis suis duces?

33 An cognoscis de statutis cœli? an disponere potes dominatum ejus in terra?

34 An attollere potes ad densam nubem vocem tuam, ut affluentia aquarum tegat te?

35 An emittere potes fulgura ut abeant? an dicent tibi; Ecce nos?

36 Quis indidisset præcordiis sapientiam? ut quis dedisset menti intelligentiam?

37 Quis sapphirinas efficit nubes sapientia? & utres cœli quis profternat?

38 Ut Profusio fit fermentandæ terræ; ut conglutinentur glebæ?

CAPUT XXXIX.

Adhuc magnifit unitam obstupescit Iob.

ANve vari potes immanibus leonibus Prædam? aut catervam juvenum leonum explere potes?

2 Quum incurvant se in speciis suis considunt in tugurio ad insidias?

3 Quis comparat corvis escam ipsorum quum pulli eorum ad *Deum* sortem vociferantur; aberrantibus penuria cibi?

4 Possi-ne nosse tempus quo pariunt rupicapræ? *quo* enituntur cervæ, observes?

5 Numeres menses *quos* complent? nosti tempus partus earum?

6 Ut incurvent sese, pullos suos edendo dilerent se: dolores suos emittant?

7 Revalescant nati earum; crescant per agrum egressi non revertantur ad eas?

8 Quis dimisit ferum animal liberum? & lora onagri quis solvit?

9 Cui disposui campestria pro domo ejus & *pro* habitaculis ejus salsuginosa *terram*.

10 Ridet multitudinem urbis; fragorem exactoris non exaudit.

11 Ex ploratum in montibus est pascuum ejus: & post omnem viriditatem inquirit.

12 An volet unicornis servire tibi? pernoctabit-ne ad præsepia tua?

13 An ligares unicornem ad arationem dorso sune ejus? occarenne convalles post te?

14 An fides ei, quia multa est vis ejus? aut relinques ei laborem tuum?

15 Credesne ei relaturum esse semen tuum; & in area tua colligeturus?

16 Alam-ne pavonum exultabundam; an pennam ciconiæ, aut struthiocameli *dares*?

17 Qui relinquit terræ ova sua: & in pulvere calefacit ea:

18 Obli-

18 Oblitus pedem comprefturum esse illud; & bestiam agrestem proculcaturam illud.

19 *Deus* correfaciens excludit pullos ejus aliena opera; propter vanitatem laboris ejus ex incuria:

20 Quia destituit eum Deus sapientia; neque imperterritus est ei iftam intelligentiam.

21 Quo tempore in excelsum extollit se; ridet equum & sessorem ejus.

22 Daresne equo robur? an induere collum ejus tumitu?

23 An tremefacere eum sicut locustā? gloriam nonchi ejus terrore?

24 Fodiunt *pedes* in convalle, & lætatur pro virtute, prodiens obviam armis:

25 ridet pavorem, neque consternatur; neque revertitur metu gladii.

26 Contra le sonante pharetra; splendente hasta & lancea.

27 In fremitu & commotione fodit terram; neque consistit firmus, quum sonus tubæ *editur*:

28 Ad sonum tubæ dicit, Ha ha he, quum è longinquo odoratur bellum; tonitru principum, & vociferationem.

29 An ex intelligentia tua pennis utitur accipiter? pandit alas suas versus austrum?

30 An ad præstitutum tuum altum petit aquilam? certe extollit nidum suum?

31 Rupem inhabitat & immoratur in scopulo rupis & munitione:

32 Unde perveftigat cibum; in longinquum oculis ejus intuentibus.

33 Etiam pulli ejus sorbent sanguinem; & ubi sunt confossi, ibi est.

34 Deinde respondens Jehova Ijobo; dixit:

35 Sarisne? contra omnipotentem contumacem esse *quemquam*? increpator Dei respondeat ad istud.

36 Itaque respondens Ijob Jehovæ, dixit:

37 En, vilis sum, quid respondebo tibi? manum meam oppono ad os meum.

38 Semel loquutus sum, sed non respondebo: aut iterum; sed non pergam.

CAPUT XL.

Behemoth speculum providentiæ & majestatis suæ inter bestias proponit Deus.

ITaque respondens Jehova è turbine Ijobo, dixit:

2 Accinge nunc ut vir lumbos tuos: quod interrogabo te, notum fac mihi.

3 An etiam irritum facies judicium meum? condemnabis me, ut justus sis?

4 Aut an brachium ut *Dei* fortis est tibi? & voce ut ipse intonabis?

5 Orna te jam excellentia & sublimitate, gloriaque & decore indue te.

6 Disperge indignationes iræ tuæ; & aspice quicquid est excelsum, ac dejice illud.

7 Aspice quicquid est excelsum, deprime illud; & conculca improbos loco suo.

8 Absconde eos in ipso pulvere pariter; faciem eorum obliga in fabscondito.

9 Tunc etiam ego celebrabo te; quod servet te dextera tua.

10 Jam ecce elephantem quem feci tecum: *qui* fœnum ut bos comedit:

11 Ecce jam, *inquam*, vis ejus in lumbis ejus *est*, & robur ejus in umbilico ventris ejus.

12 Arrigit caudam suam simillem cedro: nervi testium ipsius in ramos abeuntibus.

13 Ossa ejus *sunt* viribus chalybeis; artus ejus vecti ferreo similes.

14 Huic primario operi viarum Dei fortis; qui fecit ipsum, adhibuit gladium ipsius:

15 Quamvis proventum montes proferant ei, & omnes bestiæ agri ludant ibidē.

16 Sub umbrosis cubat; in occulto arundinum & cœni:

17 Tegunt eum umbrosa, *quadque* umbra sua; cingunt ipsum salices torrentis.

18 En comprimit flumen, *ut* non festiner: confiderer se editurum esse Jordanem *ingressum* in os suum.

19 *An* in oculis ejus capiet eum *quisquam*: tendiculis perforabit nasum?

CAPUT XLI.

Leviathan speculum providentiæ & majestatis suæ inter aquatilia.

ANextrahas balænam hamo, aut sune *quem* demiserit lingua ejus?

2 An appones junctum nasō ejus: aut spina perforabis maxillam ejus?

3 An multis utetur apud te deprecationibus? aut alloquetur te mollibus?

4 An panget fœdus tecum, assumes eum servum perpetuum?

5 Ludesne ea tamquam avicula? aut ligabis eam pro puellis tuis?

6 Apparabuntne convivium propter eā socii? dividentne eam inter mercatores?

7 An implebis harpagonibus cutem ejus? aut fuscina piscaria caput ejus?

8 Pone super eam manum tuam: memineris belli ne pergito.

9 En spes ejus *capienda* mendax est: an etiā ad aspectū ipsius *hominis* dejicietur?

Caput 42.

10 Non *est* ferox, qui excitet eam: quis ergo est, *qui* stitat se coram me?

11 Quis prævenit me, & rependam? *quicquid* subest toti cœlo, meum est.

12 Non silebo membra ejus; & sermonē de viribus, & gratia dispositionis ejus.

13 Quis retegit superficiem vestis ejus: cum geminis habenis ejus quis accedat?

14 Fores faciei ejus quis aperiat? circa dentes ejus *est* terror.

15 Excellentia viribus scutorum; circumclusa *est* figilo arctissimo.

16 Unum alteri tam prope sunt; ut ventus non possit intervenire illis.

17 Quodque

17 Quodque proximo suo cohærent; concinnata sunt ita ut non sejungantur.
18 Sternutationibus ejus splendet lux; & quidem oculorum ejus, velut palpebræ auroræ,
19 Ex ore ejus *velut* tædæ prodeunt, scintillæ ignis proripiunt sese;
20 E naribus ejus prodit fumus; ut aheni ferventis & cornus:
21 *Quasi* halitus ejus carbones incenderet; & flamma ex ore ejus prodiret.
22 In collo ejus commoratur robur; & ante eam exilit mœror.
23 Melandrya carnis ejus cohærent; firma *est* in se, non dimovetur.
24 Cor ejus firmum est ut lapis; & firmum, inquam, ut fragmen metæ.
25 Ab excellentia ejus timent fortes: meru confractionum se purgant.
26 Assequenti eam gladius non consistet; hasta, telum, aut lorica.
27 Reputat ut paleam ferrum; ut lignum putre chalybem.
28 Non fugat eam sagitta; in stipulam convertuntur ei lapides fundæ.
29 Ut stipula reputantur balistæ *lapides*; & ridet ad vibrationem lanceæ.
30 Subduntur ei *ut* acumina testacea; substernit excisum in luto.
31 Fervefacit cam quam ollam profundum; & more disponit ut mortarium unguentarii.
32 Post se lucidam reddit semitam; putarit *videri* abydo canitiem esse.
33 Non *sunt* in pulvere comparanda ei, quæ agant intrepide.
34 Quicquid altum est, despicit; estque regina super omnes feras.

CAPUT XLII.

Ijobi confessio & mala catastrophe: adeoque peccatoris respiscentia gloria.

RElpondens vero Ijob Jehovæ, dixit:
2 Novi te omnia posse; neque averti te posse à cogitatione *perficienda*.
3 Quis iste est, *inquis*, qui occultat consilium insciæ? ideirco indico me non intellexisse: mirabilia sunt supra me, adeo ut nequeam cognoscere.
4 Exaudi, quæso, dum ego eloquar quod rogabo te, notum fac mihi.
5 Audi ione auris audieram *de* te nunc autem oculus meus videt te.
6 Ideirco asperno *illa*, atque pœniteat me in pulvere & cinere.
7 Fuit autem postquam eloquutus esset Jehova verba ista apud Ijobum; ut ederet Jehova El Phazo Themanitæ, Accensa est ira mea in te & in duos amicos tuos, quia non estis loquuti de me recte, ut servus meus Ijob.
8 Quam ob rem nunc sumite vobis septem juvencos, septemque arietes & adite servum meum Ijobum; ut offerendum curetis holocaustum pro vobis: & servus meus Ijob oret pro vobis nam vere personam ejus accipiam; ut non afficiam vos pœna flagitii, quia non estis loquuti recte de me, ut servus meus Ijob.
9 Itaque abeuntes Eliphaz Themanites, & Bildad Schuchites, & Tzophar Nahamathites fecerunt quemadmodum ederat ipsis Jehova: accepitque Jehova personam Ijobi.
10 Deinde Jehova restituit quod captum fuerat Ijobo, quum oraret pro amicis suis, etiam auxit Jehova quicquid fuerat Ijobo duplo:
11 Et convenientes ad eum omnes cognati ejus, & omnes cognatæ ejus, & omnes familiares ejus antea, comederunt cum eo cibum in domo ejus; & condolentes ei consolati sunt eum, de toto illo malo quod induxerat Jehova supra eum: ac dederunt ei quisque numum unum, & quisque monile unum aureum.
12 Jehova ergo benedixit finali Ijobi magis quam principio ejus: nam fuerunt ei quatuordecim millia pecudum, & sex millia camelorum, & mille paria boum, mille que asinæ.
13 Fuerunt etiam ei septem filii & tres filiæ:
14 Quarum primæ indidit nomen Jemima, nomen autem secundæ Kezia, & nomen tertiæ Keren-Happuc.
15 Neque inveniebantur fœminæ pulcræ, ut filiæ Ijobi in tota illa regione; quibus dedit pater earum possessiones inter fratres earum.
16 Quumque vixisset Ijob postea centum quadraginta annis, & vidisset filios suos, & nepotes suos quatuor generationibus;
17 Mortuus est Ijob senex, & satur dierum.

PSALMORUM LIBER PRIMUS.

PSALMUS I.

Summum hominis bonum: partitio hominum in duas classes: piorum & impiorum mors & fletus.

BEATUS *est* vir ille, qui non ambulat in consilio improborum, & viæ peccatorum non insistit; ac in cœtu derisorum non desidet:
2 Sed cujus oblectatio *est* in lege Jehovæ, & *qui* de lege illius meditatur interdiu ac noctu.
3 Est enim ficut arbor plantata ad rivos aquarum, quæ fructum suum edit in tempore suo, & cujus folium non decidit: ideo quicquid faciet, prosperabitur.
4 Non ita improbi *sunt*; sed ficut pluma quam dispellit ventus.
5 Ideirco non exsurgent improbi in illo judicio, aut peccatores in cœtu justorum.
6 Nam agnoscit Jehova viam justorum: at via improborum peritura est.

PSALMUS

PSALMUS II.

Christi hostes, dignitatem, officium, & subditi.

QUare tumultuantur gentes: & populi meditantur inane?

2 Assistunt se reges terræ, & proceres consultant simul; contra Jehovam, & contra Christum ejus?

3 *Dicentes*, Disrumpamus lora istorum, & projiciamus à nobis densos funes istorum?

4 Sedens in cœlis ridet: dominus subsannat eos.

5 Tunc alloquetur eos in ira sua, & in æstu iræ suæ perturbabit eos:

6 *Dicet*, Atqui ego inunxi regem meum, præfeci Trijoni monti sanctitatis mei.

7 Decretum enarraturus sum: Jehova dixit mihi, Filius meus es, ego hodie genui te.

8 Pete à me, & donabo gentes in possessionem tuam; & fines terræ in possessionis tuæ.

9 Constringes istos virga ferrea; ut vas figulinum dissipabis eos.

10 Nunc ergo, reges, animadvertite; eruditionem percipite, ô judices terræ:

11 Colite Jehovam cum reverentia; & exultate cum tremore.

12 Osculamini filium, ut non irascatur, & pereatis in via; quum exarserit vel minimum ira ejus; beati omnes qui se recipiunt ad eum.

PSALMUS III.

Justi dormiunt secure inter media hostes.

PSalmus Davidis *quum cecinit* quum fugeret meru Abschalomi filii sui.

2 Jehova, quam multi sunt hostes mei, *quam* multi insurgunt contra me!

3 *Quam* multi dicunt de anima mea, Non *est* illa salus ipsi in Deo plane!

4 At tu Jehova clypeus es circa me; gloria mea, & exto lens caput meum.

5 Voce mea ad Jehovam clamanti, respondit mihi è monte sanctitatis suæ maxime.

6 Ego cubui & dormivi, expergefeci me, quia Jehova sustentat me.

7 Non timebo à myriadibus populi: quas circum di posuerint *mutatores* contra me.

8 Surge Jehova, fac salvum me, Deus mi, qui percussisti omnes inimicos meos in maxillâ; dentes improborum confregisti.

9 Jehovæ *est* salus: super populum tuum *sit* benedictio tua maxime.

PSALMUS IV.

Quem processum Deus servet cum suis: & sacrificia justitiæ.

MAgistro symphoniæ fidium, Psalmus Davidis.

2 Invocantem me exaudi Deus justitiæ meæ, in angusto dilatasti mihi *locum* gratiosus esto mihi, & audi orationem meam.

3 Filii virorum, quousq; gloria mea ignominia *futura est*? ô Jehovæ ejus inanitatem? procurarori mendacium summe?

4 At agnoscite separatim asseruisse Jehovam sibi eum quem benigne accipit; Jehovam exauditurum, quum inclamavero ipsum.

5 Commoveamini, & ne peccetis: cogitate cum animo vestro, in cubili vestro, & quiescite *ut qui* maxime.

6 Sacrificate sacrificia justitiæ: & fiduciam habete in Jehova.

7 Multi dicunt, *O si* quis efficiat ut fruamur bono: attolle super nos lucem faciei tuæ, Jehova.

8 Indideris lætitiam animo meo, majorem quam temporis *quo* frumentum istorum & mustum istorum percipiuntur *ab ipsis* copiosè.

9 In pace simul cubabo & dormiam: cum tu Jehova solus facias ut securè habitem.

PSALMUS V.

Precatur contra hostes justitia ad quam contendit.

MAgistro symphoniæ ad pneumatica *instrumenta*, Psalmus Davidis.

2 Dicta mea auribus percipe, Jehova; considera meditationem meam:

3 Attende voci clamoris mei, rex mi & Deus mi; nam apud te orationem habeo.

4 Jehova, mane auditurus es vocem meam: mane dicturus sum coram te, & speculaturus.

5 Nam non es Deus fortis qui delectetur improbitate: non est commoraturus *apud te* malum.

6 Non consistunt insani è regione oculorum tuorum, odisti omnes qui operam dant iniquitati.

7 Perditurus es loquentes mendacium; virum sanguinarium & dolosum abominatur Jehova.

8 Ego autem introducam propitiatione benignitatis tuæ ingrediar domum tuam: incurvabo me versus templum sanctitatis tuæ cum reverentia tui.

9 Jehova, deduc me in justitia tua propter observatores meos: complana coram me viam tuam.

10 Nam non *est* in ore illius rectum, intimum illorum *est* vanitas; sepulcrum apertum guttur illorum, lingua sua dolose blandiatur.

11 Reos fac istos, ô Deus, decidant de consiliis suis: amplitudine defectionum istorum depelle istos, quia rebellarunt in te.

12 Et lætabuntur omnes qui recipientes ad te, in sæculum canent quos protexeris: & exultabunt in te amantes nominis tui.

13 Quia tu benedicis justo, Jehova: scuto ut benevolentia, tanquam ambo ciat umgerat eum.

PSALMUS

PSALMUS VI.

Primus Psalmus Pœnitentialis.

Magistro symphoniæ fidium ad gra-
vem *symphoniam* ; Psalmus Davidis.

2 Jehova, ne in ira tua reprehendas me ;
neq; in excandescentia tua castiges me.

3 Gratiosus esto mihi Jehova, quia lan-
guefactus sum : cura me Jehova, quia con-
turbata sunt ossa mea.

4 Et anima mea conturbata est valde :
tu ergo Jehova quousque ?

5 Revertere Jehova, expedi animam
meam : salvum fac me propter benignita-
tem tuam.

6 Nam non *est* in ipsa morte recordatio
tui ; in sepulcro quis celebrabit te ?

7 Defessus sum in gemitu meo, feci
ut maneat coram nocte lectus meus : la-
crymis meis spondam meam liquefeci.

8 Depastus est ab indignatione oculus
meus ; consenuit inter omnes oppressores
meos.

9 Recedite à me omnes qui datis ope-
ram iniquitati : nam audiit Jehova vocem
fletus mei :

10 Audiit Jehova deprecationem meam :
Jehova orationem meam acceptam habet.

11 Erubescent & conturbentur valde
omnes inimici mei : revertantur, erubes-
cant momento.

PSALMUS VII.

Ab animæ inimicis ad Dei misericordiam confugit.

Ode mixta Davidis : quam fecit Je-
hovæ ad verba Cuschi Benjaminitæ.

2 Jehova Deus mi, ad te recipio me :
salvum me fac ab omnibus persequentibus
me, & libera me :

3 Ne abripiat tanquam leo animam
meam ; dilaceret, nemine liberante.

4 Jehova Deus mi, si feci istud : si est ini-
quitas *ista* in manibus meis :

5 Si intuli malum colenti pacem me-
cum, qui expedite solitus fuim *quemque* op-
primentem me immerito :

6 Persequatur inimicus animam meam
& aliquatur, conculcetq; in terra *anfe-*
ctum vitam meam : & faciat ut gloria mea
in pulvere habitet *ut quæ* maxime.

7 Surge Jehova in ira tua, extolle te gra-
vissimo furore percitus in eos qui me op-
primunt : & invigilans *attende* ad me ;
judicium præcepisti.

8 Populi cœtus nationum circumdet te,
& supra hunc in altum revertere.

9 Jehova jus dicit populis : judica me
Jehova ; secundum justitiam meam & se-
cundum integritatem meam *pronuncia*
pro me.

10 Deficiat quæso malum improborum
& stabilito justum : prout explorator es
mihique in & renum, Deus juste.

11 Clypeus meus *est* in Deo qui dat
salutem rectis corde.

12 Deo vindice justi, & Deo forti dete-
stante quotidie.

13 Si non convertatur *improbus* gladi-
um suum acuet ; arcum suum adduxit, &
jaculatus est eum :

14 Denique in eum aptavit mortifera
sagitta : sagittas suas, in fervidos occupatu-
rus est.

15 Ecce parturiet vanitatem ; ut con-
cepit laborem, ita mendacium pariet.

16 Cisternam fodit & excavavit eam :
dejecit eo se, in fovea operaturus *opus*
sum :

17 Redibit labor ejus in caput ejus :
& super verticem ejus injuria ejus de-
scensura est.

18 Celebrabo Jehovam secundum ju-
stitiam ejus ; & psallam nomini Jeho-
væ excelsi.

PSALMUS VIII.

Dei beneficia in hominum prædicantur.

Magistro symphoniæ ad *stationem*
Gittheam, Psalmus Davidis.

2 Jehova domine noster, quam magni-
ficum *est* nomen tuum in universa terra ;
cui exponis supercœlestē decorem tuum !

3 Ab ore infantium & lactentium fun-
daram disposuisti laudem ; propter hos-
tes tuos, ad compescendum inimicum &
ultorem sui.

4 Quum respicio cœlos tuos, opus di-
gitorum tuorum ; lunam & stellas quas
stauisti :

5 Quid *est* mortalis, quod memor sis e-
jus ? aut filius hominis, quod visites eum ?

6 Minorem quidem fecisti eum paulis-
per Angelis : sed gloria & majestate co-
ronasti eum.

7 Præfecisti eum operibus manuum
tuarum : omnia posuisti sub pedibus ejus :

8 Greges & armenta quotquot sunt ;
etiam quæ bestias agrestes :

9 Aves cœli & pisces maris : quicquid
permeat semitas maris.

10 Jehova Domine noster, quam magni-
ficum *est* nomen tuum in universa terra !

PSALMUS IX.

Psalmus eucharisticus pro Zione in victoria adeptiana.

Magistro symphoniæ ad me-
dianam, Psalmus Davidis.

2 Celebrabo, Jehova, ex toto animo meo ;
enarrabo omnia mirabilia tua *opera*.

3 Lætabor, & exsultabo in te ; psallam
nomini tuo excelse :

4 Revertentes inimicos meos retror-
sum, corruere & perire à facie tua.

5 Nam exercuisti jus meum & causam
meam, sedisti in solio, ô vindex justitiæ.

6 Increpasti gentes, perdidisti impro-
bum ; nomen illorum delevisti in secula
sempiterna.

7 O inimici consummatæ sunt vastitates in æternum, & civitates exstirpasti *delicet* : illorum, illorum *ingens* memoria periit.

8 At Jehova in seculum sedebit, com-
parans ad judicium solium suum :

9 Et ipse judicaturus orbem juste; jus dicturus nationibus rectissime:

10 Eritq; Jehova edita arx tenui; edita arx temporibus *quibus est* in angustia.

11 Itaq; fiduciam habebunt in te qui noverunt nomen tuum: quia non derelinquis quærentes te, Jehova:

12 Psallite Jehovæ qui sedet Tzijone: nunciate in populos res gestas ejus.

13 Eum qui reposcit sanguinem cæde fusum, horum recordari; non oblivisci clamoris pauperum afflictorum;

14 *Clamantium*, Gratiam fac mihi Jehova, respice afflictionem meam *illatam* ab osoribus meis; exaltans me è portis mortis:

15 Ut enarrem universam laudem tuam in portis filiæ Tzijonis: exsultem in salute tua, *dicens*;

16 Demersæ sunt gentes in foveam *quam* fecerant; ad rete quod absconderant captus est pes earum.

17 Notum se fecit Jehova judicio *quod* exercuit, *quum* suo ipsius facto illaqueatus est improbus: rem meditandâ summe.

18 Retrò agentur improbi ad sepulcrum usque; omnes gentes oblitæ Dei.

19 Non enim oblivioni unquam tradendus est egens; exspectatio pauperum *non* peritura est in perpetuum.

20 Surge Jehova, ne roboret se mortalis: judicium subeant gentes coram facie tua.

21 Incute Jehova timorem eis: vehementissime agnoscant gentes se mortales esse.

PSALMUS X.

Contra malitiæ fraudem & vim precatio, liberationisq; confidentia.

QUare Jehova abstitis in longinquo? *quare* te occultas temporibus *quibus fumus* in angustia?

2 Superbia sua improbus fervide persequitur pauperem afflictum: deprehendantur in cogitationibus quas cõminiscuntur.

3 Nam laudat improbus animam suam in desiderio ipsius; & quæstum facienti benedicit, irritat Jehovam.

4 Improbi in elatione vultus sui, non inquirere; Nullum *esse* Deum, hæ *sunt* omnes cogitationes ejus.

5 Munita sunt viæ ejus quocunq; tempore, altissime *absunt* judicia tua à conspectu ejus: quicunque sunt hostes ejus, in eos sævila incendium facit.

6 Dicit cum animo suo, Non dimovebor; ulla ætate se non *fore* in malo.

7 Exsecratione os eius plenum est fraudibusque & dolo; subest li gua ejus molestia & vanitas.

8 Desidet in specu villarum, in latebris, occisurus innocentem: oculi ejus contra desectum viribus delitescunt.

9 Insidiatur in latibulo sicut leo in rugurio suo, insidiatur ad rapiendum pauperem afflictum; rapturus pauperem afflictum, trahendo eum in rete suum.

10 Afterit se, incurvat se; & procidit *membris* robustis suis, *tanquam si essent* defecta viribus.

11 Dicit cum animo suo, Oblitus est Deus fortis; abscondit faciem suam, non respicit unquam.

12 Surge Jehova, Deus fortis, attolle manum tuam: ne obliviscaris pauperum afflictorum.

13 Quam ob rem irritat improbus Deum? dicit cum animo suo; Te non repositurum esse?

14 Visum est tibi, quum tu molestiam & indignationem intueris, reponere manu tua: tuæ fidei committit se desectus viribus; pupilli tu es adjutor.

15 Frange brachium improbi, & mali: inquire in impietatem ejus, *donec* non invenias amplius.

16 Jehova rex sempiternus est, perierunt gentes è terra ipsius.

17 Desiderium mansuetorum exaudivisti Jehova: confirma animum horum, adverte aurem tuam;

18 Vindicando pupillum & afflictum; ut non pergat amplius eum violenter exagitare mortalis, è terra.

PSALMUS XI.

Ad improborum consortia non exeundum, quia male pereunt.

MAgistro symphoniæ, *Ode* Davidis: Ad Jehovam me recipio, quomodo dicitis animæ meæ, Emigra è monte vestro avicula.

2 Nam ecce isti improbi adduxêre arcũ, aptant sagittã suam nervo, ad jaculandum in caligine contra *homines* rectos corde.

3 Quum fundamenta ipsa destruentur, quid fuerit operatus justus?

4 Jehova in templo sanctitatis suæ, Jehova cujus solium *est* in cœlis, cujus oculi vident, cujus palpebræ explorant filios hominum:

5 Jehova justum explorat, improbũ vero & amantẽ violentiæ odit animus ipsius.

6 Depluet super improbos prunas, ignem, & sulphur: ventusque procellosissimus portio calicis eorum *futurus est*.

7 Nam justus Jehova quæ justa sunt diligit; rectum aspicit vultus ipsius.

PSALMUS XII.

Hominum verba immunda esse, Dei vero verbum purgatissimum.

MAgistro symphoniæ ad gravem *symphoniam*, Psalmus Davidis.

2 Da salutem Jehova, nam defuit beneficus: nam defecerunt veraces ex filiis hominum.

3 Vanum loquuntur alter cum altero; labio blandiciarum *artifices*, duplice corde loquuntur.

4 Excindit Jehova omnia labia blanda; linguam grandiloquam:

5 Eos qui dicunt, Linguæ nostræ jus obtinebimus, labia nostra penes nos *sunt*: quis *esset* dominus nobis?

6 A vastatione

6 A vaſtatione pauperum afflictorum, ab exclamatione egentium jam exſurgam, dicit Jehova: locabo in ſalute *illum* in quē ſævilla incendium *improbus* fecerit:

7 Dicta Jehovæ dicta pura ſunt; argentum purgatum in cærino teſtiſſimo terræ, defæcatum ſepties.

8 Tu Jehova ſervato eos: cuſtodito eorum quemque à generatione iſta in ſeculum.

9 In *quo* circumquaq; improbi obambulant; quum exoritur res vilis inter filios hominum.

PSALMUS XIII.

Precatio hominis luctantis contra peccata.

MAgiſtro ſymphoniæ, Pſalmus Davidis.

2 Quouſq; Jehova oblivisceris mei in æternum? quouſque abſcondes faciem tuam à me?

3 Quouſq; repoſiturus ſum conſilia in animo meo, mœrorem in corde meo de die? quousque attollet ſe inimicus meus contra me?

4 Intuere, exaudi me Jehova Deus mi: illuſtra oculos meos: ut non dormiam *dormitione* mortis:

5 Ut non dicat inimicus meus Prævalui ei: hoſtes mei exſultent, quum dimotus fuero.

6 Ego enim in benignitate tua fiduciâ habeo, ex ulteriore animus meus in ſalute tua: cantabo Jehovæ, quum bono affecerit me.

PSALMUS XIII.

Gemitus Tzijonis ſuper lue ſui generis corruptionem.

MAgiſtro ſymphoniæ, *Ode* Davidis: Dicit ſtultus cum animo ſuo, Non *eſt* Deus: corrumpunt, abominandâ *quamq;* actionem perpetrant, non *eſt* qui faciat bonum:

2 Jehova è cœlis proſpectat ſuper filios hominum; ut videat an ſit *ullus* qui intelligat, qui exquirat Deum.

3 Unusquiſq; receſſit, *omnes* ſimul putidi facti ſunt; non eſt qui faciat bonum non *eſt* vel unus.

4 An non ſibi ſunt conſcii omnes qui operam dant iniquitati, quod exedentes populum meum edunt panem, Jehovam non invocarint?

5 Ibi expaveſcunt pavore: quia Deus adeſt generationi juſtæ, *dicens*;

6 Conſilium pauperis afflicti pudefacietis ſcilicet, quia Jehova *eſt* receptus ejus.

7 O *ſi* quis det è Tzijone ſalutem Iſraelis: reducente Jehova reducem turbam populi ſui; exſultabit Jahakob, lætabitur Iſrael.

PSALMUS XV.

Vera Eccleſia ſempiternæ membra deſcribuntur.

PSalmus Davidis: Jehova, quis commorabitur in tentorio tuo? quis habitabit in monte ſanctitatis tui?

2 Qui ambulat integre, exercetq; juſtitiâ: ac loquitur veritatem ex animo ſuo:

3 Non obtrectat lingua ſua, non afficit proximum ſuum malo, & opprobrium non effert in propinquum ſuum:

4 In cujus oculis contemptus *eſt* reprobus; timentes vero Jehovæ honorat: juratus in damnum ſuum, non tamen mutat.

5 Pecuniâ ſuam non exponit fœnori, & munus contra innocentem non accipit; Qui facit iſta, nunquam dimovebitur.

PSALMUS XVI.

Juſti confugii, conſortii, & portio.

INſignis *Ode* Davidis: Serva me, Deus fortis; nam me recipio ad te.

2 Dicis Jehovæ, Dominus meus es: bonum meū non es *conditurus* penes te:

3 Sanctis qui in terra ſunt & *magnificis collaturus eſſis* in *quibus* eſt tota oblectatio mea.

4 Horum multiplicant dolores, *qui* alium dotant: non ſum libaturus libamina iſtorum ex ſanguine; neq; aſſumpturus nomina eorum in labiis meis.

5 Jehova portio prædii mei, & pocali mei; tu ſuſtentas ſortem meam.

6 Funiculi acciderunt mihi in locis amœniſſimis, etiam poſſeſſio eſt elegantiſſima, *quæ* obtigit mihi.

7 Benedicam Jehovæ qui dedit conſilium mihi: *quo auctore* etiam per noctes erudiunt me renes mei.

8 Proponebam mihi Jehovam jugiter: quia à dextera mea eſt, non dimovebor.

9 Idcirco lætatur animus meus, & exſultat gloria mea: etiam caro mea habitat ſecure.

10 Quia non ex derelicturus animam meam in ſepulcro: neque expoſiturus eum quem benignitate proſequeris ut videat corruptionem.

11 Notam facis mihi ſemitam vitæ: ſaturitatem gaudiorum in conſpectu tuo: amœniſſimorum: dexteræ tuæ, in æternitatem.

PSALMUS XVII.

David imago hominis pii contendentis cū hoſtibus.

ORatio Davidis: Exaudi Jehova juſtitiam, attende ad clamorem meum; aurem præbe orationi meæ *quam habeo* abſque labiis dolofis.

2 A facie tua jus meum prodeat: oculi tui videant quæ recta ſunt.

3 Quum explotaveris animum meum, viſitaveris de nocte, probaveris me, non invenies; *quod* cogito, non tranſgreditur os meum.

4 Ad opera humana *inſtituenda*, ex verbo labiorum tuorum, ego obſervo ſemitas efractoris.

5 Contine greſſus meos in orbitis tuis, ne dimoveantur pedes mei.

6 Ego invoco te, quia exaudis me Deus fortis: inclina aurem tuam ad me, audi verba ſermonem meum:

7 Separa benignitates tuas, ô qui servas recipientes te ſit ad dexteram tuam ab inſurgentibus.

8 Serva me tanquam nigrum pupillæ oculi: umbra alarum tuarum abſconde me:

9 Propter improbos qui vaſtant me, inimicos meos capitales *qui* cingunt me.

10 Adipem ſuum obſtant; ore ſuo loquuntur ſuperbe:

11 Greſſum noſtrum nunc circumdant nobis: oculos ſuos adjiciunt declinando in terram.

12 Similitudo cujuſque *eſt* tanquam leonis appetenti rapere; & velut juvenis leonis reſidentis in latibulis.

13 Surge, Jehovæ, anticipa faciem ejus; proſterne eum, eripe animam meam gladio tuo ab improbo:

14 Ab hominibus *eripe* manu tua, Jehova, ab hominibus è mundo quorum portio *eſt* in hac vita, quorum ventrem imples recondito *theſauro* tuo: ſatiantur filii, & relinquunt excellentiam ſuam infantibus ſuis.

15 Ego in juſtitia videbo vultum tuum: ſatiabor, quum expergiſcar ſimilitudine tua.

PSALMUS XVIII.

Carmen Davidis laudativum ſub finem vitæ ejus, confirmati opinitio, ejus hæreditas, & prophetia.

MAgiſtro symphoniæ, ſervi Jehovæ, Davidis: qui eloquutus eſt Jehovæ verba cantici hujus, qua die eripuerat Jehova eum è manu omnium inimicorum ipſius, ut è manu Schaulis:

2 Et dixit; Ex intimis viſceribus diligam te, Jehova firmitas mea.

3 Jehova, petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus; Deus fortis meus, rupes mea, ad quem me recipiam; clypeus meus, & cornu ſalutis mei, editus locus meus.

4 Laudatum invoco Jehovam, & ab inimicis meis ſervor.

5 Circumdantibus me doloribus mortis, & torrentibus *hominum* nequam perterrentibus me;

6 Doloribus ſepulcri circumeuntibus me; occurrentibus mihi tendiculis mortis:

7 In ipſa angustia mea invoco Jehovam, & ad Deum meum vociferor: exaudit è templo ſuo vocem meam, & vociferatio mea coram eo pervenit ad aures ejus:

8 Et concutitur ac movetur terra, fundamentaque montium commoventur ac concutiuntur, quia ſuccenſus *eſt* furor ejus.

9 Aſcendit fumus per naſum ejus, & ignis ex ore ejus conſumens; prunæ ardentes ab eo *ſunt*:

10 Et demittens cœlum deſcendit; cum caligine ſub pedibus ſuis:

11 Et inſidens Cherubim volat, volitavitque ſuper alas venti:

12 Diſponit tenebras latibulum ſuum, circa ſe tegurium ſuum; tenebroſas aquas, denſitates ſuperiorum nubium.

13 A ſplendore *qui eſt* ante eum nubes ejus denſæ tranſeunt; grando & prunæ ignes:

14 Tonante in cœlis Jehova, & excelſo edente vocem ſuam; grando & prunæ ignes:

15 Ita emittens ſagittas ſuas, diſpergit illos; & fulgura jaculans fundit illos:

16 Conſpicientur etiam imi alvei aquarum, & revelabuntur fundamenta orbis habitabilis; increpatione tua Jehova, flatu ſpiritus naſi tui.

17 Mittens ex edito aſſumit me, extrahit me ex aquis multis:

18 Eripit me ab inimico meo valentiore, & ab oſtribus meis, quum robuſtiores ſint me.

19 *Quum* occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ; *tum eſt* Jehova pro ſcipione mihi.

20 Et educit me in latum; liberat me, quia delectatur me.

21 Tribuit mihi Jehova ſecundum juſtitiam meam; ſecundum puritatem manuum mearum reſtituit mihi.

22 Quum obſervo vias Jehovæ, neque improbe averto me à Deo meo;

23 Quum omnia judicia ejus in conſpectu meo ſunt, & ſtatuta ejus non amoveo à me.

24 Denique quum ſum integer coram eo; & caveo mihi ne inique agam;

25 Reſtituit Jehova mihi ſecundum juſtitiam meam; ſecundum puritatem manuum mearum coram oculis ſuis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cum viro integro integrum te exhibes;

27 Cum puro purum te præbes; at cum perverſo eluctaris.

28 Quia tu populum afflictum ſervas; oculos vero elatos dejicis:

29 Quia tu illuſtras lucernam meam: Jehova Deus meus ſplendentes efficit tenebras meas.

30 Per te enim tranſcurro turmam; & per Deum meum tranſilio murum.

31 Hujus *Dei* ſortis integra *eſt* via, ſermo Jehovæ purgatiſſimus *eſt*: clypeus eſt omnibus qui ſe recipiunt ad eum.

32 Nam quis *eſt* Deus præter Jehovam? & quis rupes præterquam Deus noſter.

33 Hic *Deus* fortis *eſt* qui accingit me robore, & reddit integram viam meam:

34 Diſponens pedes meos tanquam cervarum; ut in excelſis meis ſtatuat me.

35 Docens manus meas prælium; adeo ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36 Nam das mihi clypeum ſalutis tuæ, dexteraque tua ſuſtentat me; & manſuetudo tua adauget me.

37 Dilatas

37 Dilatas gressui meo locum meum; neq; vacillant malleoli pedum meorum.
38 Persequor inimicos meos, & assequor eos: neq; revertor donec consumsero eos.
39 Frango eos adeo ut non possint exsurgere: cadentes sub pedibus meis.
40 Accingis enim me robore ad bellum; prosternis insurgentes in me sub me.
41 Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; ut osores meos exscindam.
42 Vociferantur, sed non est qui servet; ad Jehovam sed non exaudit eos.
43 Itaque contundo eos tanquam pulverem coram vento; ut lutum plateæ ejicio eos.
44 Liberas me à contentionibus populi: disponis me in caput gentium, populus quem non noveram serviunt mihi.
45 Ad auditionem auris obediunt mihi; alienigenæ mendaciter se dedunt mihi:
46 Alienigenæ decidunt, & horrescunt è conclusibus suis.
47 Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus salutis mea,
48 Deus ille fortis qui præstat ultiones mihi: & adducit populos subter me.
49 Liberans me ab inimicis meis: etiam supra insurgentes in me exaltasti me; à viro violento eripuisti me.
50 Idcirco celebrabo te in gentibus, Jehova; & nomini tuo psallam:
51 Magnificam præstans salutem omnimodam regi suo: & exercens benignitatem erga unctum suum; erga Davidem & erga semen ejus usque in seculum.

PSALMUS XIX.

Schola nimia & gratia.

Magistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Cœli enarrant gloriam Dei fortis, & opus manuum ejus indicat expansum cœli.
3 Dies ad diem eructat sermonem; & nox ad noctem ostendit scientiam.
4 Non est sermo neq; verba eis; & sine his intelligitur vox eorum.
5 In totam terrā prodiens de'inatio ne eorum, simul prodierunt in extremitate orbis habitabilis sermones eorum; ex quo Soli disposuit tentorium in eis.
6 Nam est tanquam sponsus prodiens è thalamo suo; lætatur tanquā robustus decursurus viam.
7 Ab extremitate cœlorū esortus ejus, & revolutio ejus ad extremitates eorum est, nec est quod abscōdatur à calore ejus
8 Doctrina Jehovæ integra est, restituens animam: testimonium Jehovæ verax, sapientiam efferens imperito.
9 Mandata Jehovæ sunt recta, lætificantia animum: præceptum Jehovæ purum, illustrans oculos.
10 Reverentia Jehovæ munda, consistens in sempiternum; judicia Jehovæ sunt ipsa veritas, justa sunt pariter:
11 Desiderabilissima, *desuper abilliora* auro & quidem auro purgatissimo quampluri-mo; ac dulciora melle, & quidem acervo melle.
12 Tum *me* servum tuum commone factum illius; in horum observatione *esse* emolumentum magnum.
13 (*Nam* errores quis intelliget?) me *tuum*, ab occultis absolve:
14 Tum à contumeliis subtrahe servum tuum, ne dominentur in me: tunc integer & insons ero à defectione magna.
15 Sint accepti sermones oris mei, & meditatio animi mei coram te: Jehova rupes mea & redemptor mi.

PSALMUS XX.

Precatio pro rege in expeditionem profecturo.

Magistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Exaudiat te Jehova tempore angustiæ; te in edito colloces nomen Dei Jahakobi:
3 Mittat auxilium tuum è sancto, & è Tzione fulciat te.
4 Odorentur omnia munera tua, & holocaustum tuum in cinerem redigat ut quem maxime.
5 Det tibi ex animo tuo; & totum tuum consilium impleat.
6 Canamus de salute tua, & in nomine Dei nostri vexillis uramur: impleat Jehova omnes petitiones tuas.
7 Jam agnosco Jehovam servare unctum suū, exauditurum eū de cœlis sanctitatis suæ; ex summa sortitudine salutis dexteræ suæ.
8 Hi curruum, & illi equorum; nos vero nominis Jehovæ Dei nostri recordamur.
9 Illi incurvant se & cadunt: nos vero surgimus & consistimus.
10 Jehova serva; rex ipse exaudiat nos quo tempore invocabimus.

PSALMUS XXI.

Gloria Regis quam Deus conferat.

Magistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Jehova, de robore tuo lætatur rex; & de salute tua quam exultat valde!
3 Desiderium animi ejus dedisti ei; pronunciatum labiorum ejus non sustinuisti, maxime.
4 Quin prævenis eum benedictionibus boni; imponis capiti ejus coronam auri purgatissimi.
5 Vitam petiit abs te, dedisti ei; *etiam* longitudinem dierum in seculum & sempiternum.
6 Magna *est* gloria ejus per salutem tuā: decus & majestatem posuisti in eo.
7 Nam dispositi illi benedictiones in sempiternum, exhilaravisti eum lætitia à facie tua.
8 Quoniam ipse rex confidit Jehovæ, ideo per benignitatem excelsi non dimovebitur.
9 Assequeris manu tua omnes inimicos tuos, dextera tua assequetur osores tuos.
10 Dispones eos ut fornacem ignis tempo-

pore faciei iræ tuæ; Jehova ira tua abjiciabes eos, quasi consumat eos ignis.

11 Fructum eorum è terra perdis, & semen eorum è filiis hominum:

12 Quoniam intenderunt tibi malum; commenti sunt cogitationem, non possunt *perficere*.

13 Nam ponis eos *velut* tumulum; nervis tuis apparas *sagittas* jucularis contra faciem eorum.

14 Exaltare Jehova robore tuo; cantemus & psallamus fortitudinem tuam.

PSALMUS XXII.

Passionale prophetium.

MAgistro symphoniæ ad primam auroram, Psalmus Davidis.

2 Mi Deus fortis, mi *Deus* fortis, quare derelinquisti me; longinquus à salute mea, à verbis rugitus mei?

3 Deus mi, *quare* invocantem me interdiu non exaudis? & noctu *invocanti*, non *est* silentium mihi?

4 Atqui sanctus es, permanens, perfecta laus Israelis:

5 Tibi confisi sunt majores nostri: confisi sunt; & liberasti eos.

6 Ad te clamaverunt, & erepti sunt; tibi confisi sunt, nec puduit eos.

7 At ego *sum* vermis, ac non vir; opprobrium hominum, & contemptus populo.

8 Omnes videntes me subsannant me; diduxerunt labium, movent caput.

9 Devolvit se ad Jehovam (*inquiunt*,) liberet eum: eripiat eum, quandoquidem delectatur eo.

10 Cum tu *sis* qui eduxisti me ex utero: faciens ut securus agerem ad ubera matris meæ;

11 In te rejectus sim ex vulva, inde ab utero matris meæ *Deus* fortis meus sis:

12 Ne procul absis à me, dum angustia propinqua est, dum nemo *est* adjutor.

13 Circumdant me juvenci multi; robusti *juvenci* Baschanis cingunt me.

14 Dilatent contra me os suum, *tamquam* leo rapiens & rugiens.

15 Sicut aqua effundor, & disparant se omnia ossa mea: est cor meum simile ceræ, liquefit in visceribus meis.

16 Aresicit ut testa vis mea, & lingua mea adhæret faucibus meis: & in pulvere lethali collocas me.

17 Nam circumdederunt me canes, cœtus malefactorum circumvenerunt me; foderunt manus meas & pedes meos.

18 Enumerare possem omnia ossa mea: ipsi intuentur, respiciunt in me.

19 Partiuntur vestimenta mea inter se, & pro indumento meo projiciunt sortem.

20 Tu ergo, Jehova, ne procul absis: virtus mea, ad auxilium meum festina.

21 Eripe à gladio animam meam, à cane unicam meam.

22 Serva me ab ore leonis; & à cornibus unicornium, exaudiens me.

23 Enarrabo nomen tuum fratribus meis; in media congregatione laudabo te:

24 *Dicetis*. Timentes Jehova laudate eum, totum semen Jahakobi honorate eum: & timete ab eo totum semen Jisraelis.

25 Quia non spernit, neq; abominatur affligentem afflictum, neque abscondit faciem suam ab eo; sed quum vociferatur ad ipsum, exaudit.

26 De *bonis obventuris* à te *futura est* laus mea in congregatione multa: vota mea persolvam coram reverentibus eum.

27 Comedent mansueti, & saturabuntur, laudabunt Jehovam quærentes eum: vivet animus vester in sempiternum.

28 Recordabuntur & convertentur ad Jehovam omnes fines terræ; & incurvabunt se coram te *honorem exhibentes* omnes familiæ gentium.

29 Quoniam Jehovæ *est* regnum ipsum, & dominium habet in gentes.

30 Comedentes incurvabunt sese omnes pingues terræ, coram eo procumbent quicumque descendunt in pulverem; *qui* animam suam in vita non conservaverint.

31 *Horum* semen colet eum, accensebitur Domino in quamque ætate.

32 Advenientes annunciabunt justitiam ejus; populo nascituro, ipsum exercere *eam*.

PSALMUS XXIII.

Deus pastor educens oves in pascua, ibique eas custodiens & inde domum reducens.

PSalmus Davidis: Jehova pastor meus *est*, non possum egere.

2 In cauli herbidis facit me recubem, secundum aquas lenes deducit me:

3 Animam meam quietat, ducit me per orbitas justitiæ, propter nomen suum.

4 Etiam quum ambulavero per vallem lethalis umbræ, non timerem malum, quia tu mecum *es*: virga tua & pedum tuum ipsa consolantur me.

5 Instruis coram me mensam è regione hostium meorum: delibutum reddis unguento caput meum, poculum meum exuberans.

6 Nihil nisi bonum & benignitas prosequentur me omnibus diebus vitæ meæ: & quiescam ero in domo Jehovæ, quamdiu longa erunt tempora.

PSALMUS XXIV.

Incola montis Dei.

DAvidis Psalmus: Jehovæ *est* terra & quod implet eam; orbis habitabilis, & habitantes in eo.

2 Nam ipse super maria fundavit illam, & si per fluminia stabilivit illam.

3 Quis ascensurus est in montem Jehovæ, & quis staturus in loco sanctitatis ejus?

4 Innocens manibus & purus animo; cui non effert ad vanitatem animam suam neque jurat ad fraudem:

5 Is reportat benedictionem à Jehova, & justitiam à Deo salutis sua.

6 Hæc

6 Hæc *est* generatio requirentium eum: quærentium faciem tuam, *generatio* Jahakobi, summe *quærentium*.

7 Attollite portæ capita vestra, & attollite vos ostia æculi; ut ingrediatur rex gloriæ.

8 Quis *est* iste rex gloriæ? Jehova robustissimus & potentissimus; Jehova potentissimus bellator.

9 Attollite portæ capita vestra, attollite inquam ostia æculi, ut ingrediatur rex gloriæ.

10 Quis *est* iste rex gloriæ? Jehova exercituum: is *est* rex gloriæ summe.

PSALMUS XXV.

Instructio ad beatitudinem.

De Davidis; Ad te, Jehova, animam meam attollo.

2 Deus mi, in te confido, ne erubescam: ne exsultent inimici mei de me.

3 Etiam ulli exspectantes te, ne erubescant: erubescant qui perfide agunt immerito.

4 Vias tuas, Jehova, notas fac mihi; semitas tuas doce me.

5 Fac ut incedam per veritatem tuam; & doce me: nam tu *es* Deus salutis meæ: te exspecto totum diem.

6 Recordare miserationum tuarum, Jehova, & benignitatum tuarum; eas à æculo esse.

7 Peccatorum pueritiæ meæ & defectionum mearum ne recorderis: pro benignitate tua recordare mei tu, propter bonitatem tuam, Jehova.

8 Bonus & rectus Jehova *est*, idcirco docet peccatores viam.

9 Facit ut incedant mansueti ex jure, & docet mansuetos viam suam:

10 Omnes semitæ Jehovæ benignitas & fides *sunt*, custodientibus fœdus ejus & testimonia ejus.

11 Propter nomen tuum, Jehova, condonabis igitur iniquitatem meam: nam magna est.

12 Qualis futurus est vir ille qui reverer Jehovam, docentem ipsum quam viam eligat?

13 Anima ejus in bono pernoctabit, & semen ejus hæreditario jure possidebit terram:

14 Arcanum Jehovæ *adest* reverentibus ipsum, & fœdus ejus, ut experimento testetur eis.

15 Oculi mei jugiter ad Jehovam *respiciunt*, quia ipse educit è reti pedes meos.

16 Respice ad me & gratiam fac mihi; quia solitarius & pauper sum.

17 Oppressiones animi mei dilatant *se*: ab angustiis meis deduc me:

18 Aspice afflictionem meam & laborem meum: & condona omnia peccata mea.

19 Aspice inimicos meos, quia potentiores sunt, & odio violento oderunt me.

20 Serva animam meam & eripe me, ne erubescam, quia recipio me ad te.

21 Integritas & rectum custodiant me; quia ex pecto te.

22 Redime, Deus, Israelem ab omnibus oppressionibus eius.

PSALMUS XXVI.

Gloria bona Conscientiæ.

De Davidis. Judicem meam age Jehova, quoniam ego in integritate mea ambulo; & Jehovæ confido, me non vacillaturum.

2 Proba me Jehova & tenta me; examina renes meos, & animum meum:

3 Nam benignitas tua coram oculis meis *est*, & indesinenter ambulo in veritate tua:

4 Non sedeo cum hominibus vanis, & cum dissimulatis non convenio:

5 Odi congregationem malefic orum, & cum improbis non sedeo.

6 Lavo in innocentia manus meas, & circumeo altare tuum Jehova:

7 Personando voce gratiarum actionis, & enarrando omnia mirabilia tua.

8 Jehova, diligo habitaculi domus tuæ, & locum, tabernaculum gloriæ tuæ.

9 Ne aggreges penes peccatores animam meam, & penes viros sanguinarios vitam meam:

10 Quorum in manibus scelus, quorum dextera plena est corruptionis muneribus.

11 At ego in integritate mea ambulo: redime me, & gratiam fac mihi.

12 Pede meo consistente in plano, in congregationibus benedicam Jehovæ.

PSALMUS XXVII.

Studium unius necessarii proponitur imitandum.

De Davidis. Jehova lux mea & salus mea *est*, à quo timerem? Jehova robur vitæ meæ *est*, à quo expaverescerem?

2 Belligerantibus contra me malefici ad exedendum carnem meam, hostibus meis, & inimicis meis in me; ipsi corruunt & concidunt.

3 Si metarentur contra me castra, non timeret animus meus: si insurgeret contra me bellum, hac re ego securus essem.

4 Unum petii à Jehova, id ipsum requiro; ut considem in domo Jehovæ omnibus diebus vitæ meæ, ad videndum amœnitatem Jehovæ, & inquirendum in templo ejus.

5 Nam abscondit me in tugurio suo, tempore adversitatis; abdit me in abdito tentorii sui, in rupem attollit me:

6 Jam vero exsolletur caput meum supra inimicos meos, circumstantes me; ut sacrificem in tentorio ejus sacrificia clangoris, canam & psallam Jehovæ.

7 Audi Jehova *me* voce mea clamantem, gratiamque fac mihi, & exaudi me.

8 Tuum *illud*, Requirite faciem meam, cogitavit animus meus: Faciem tuam, Jehova, requiro.

9 Ne abscondas faciem tuam à me: ne a-

vertas in ira servum tuum: auxilium meum fuisti, ne deseras me, neque derelinquas me; Deus salutis meæ.

10 Nam pater meus & mater mea dereliquunt me, sed Jehova recipiet me.

11 Doce me, Jehova, viam tuam, & deduc me per semitam planam propter observantes me.

12 Ne tradas me desiderio hostium meorum, nam co fidunt contra me testes mendaces, & qui spirat violentiam:

13 *Absque dubio videbo* bonitatem Jehovæ, in terra vivorum.

14 Exspecta Jehovam; confirmare, & fortificabit animum tuum: itaque exspecta Jehovam.

PSALMUS XXVIII.

Retributionem impiorum vaticinatur.

De Davidis. Te, Jehova, inclamo, rupes mea, ne surdum agas *aversus* à me: ut non, si mutus eris *& aversus* à me, comimilis fiam descendentibus in sepulcrum.

2 Audi vocem deprecationum mearum, dum vociferor ad te; dum attollo manus meas ad adytum sanctitatis tuæ.

3 Ne trahas me penes improbos, & penes operarios iniquitatis; loquentes pacem cum proximis suis, malitia *obtinente* in animo eorum.

4 Da illis secundum opus ipsorum, & secundum malignitatem actionum ipsorum: secundum opus manuum ipsorum da eis, redde retributionem suam eis.

5 Quia non animadverunt ad opera Jehovæ, & ad factum manuum ejus: destructurus est eos, non autem exstructurus eos.

6 Benedictus *sit* Jehova, quia exaudivit vocem deprecationum mearum;

7 Jehova robur meum & scutum meum; cui confidente animo meo, adjuvor: idcirco exsultat animus meus, ut cantico meo celebrem eum.

8 Jehova robur illis, & robur maxime salutare est Christus illius.

9 Serva populum tuum, & benedic possessioni tuæ; pasceque eos ac extolle eos usque in seculum.

PSALMUS XXIX.

Vocis Dei efficacitas prædicatur.

Psalmus Davidis. Cedite Jehovæ filii sortium; cedite Jehovæ gloriam & laudem.

2 Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus, ingurvet vos honorem exhibentes Jehovæ in decoro sanctitatis.

3 Vox Jehovæ supra aquas, vox Dei fortis gloriosi intonat, vox Jehovæ supra aquas multas:

4 Vox Jehovæ potenter, vox Jehovæ decorè.

5 Vox Jehovæ confringit cedros, perfringit etiam Jehova cedros Libani:

6 Et facit ut exsiliant sicut vitulus, Libanus & Schirjon, ut pullus unicornium.

7 Vox Jehovæ cudit flammas ignis.

8 Vox Jehovæ dolore afficit desertum, dolore afficit Jehova desertum Kadeschi.

9 Vox Jehovæ facit ut pariant cervæ, & denudat Sylvas: verum in templo suo eloquitur totam gloriam suam.

10 Jehova in diluvio sedebat: & sedet Jehova rex in seculum.

11 Jehova robur populo suo dat, Jehova benedicit populo suo cum pace.

PSALMUS XXX.

Tristitiam versi in gaudium.

Psalmus Davidis, canticum dedicationis domus illius.

2 Extollam te Jehova; quoniam evexisti me, neque lætitia affecisti inimicos meos de me.

3 Jehova Deus mi, vociferantem ad te curasti me.

4 Jehova, eduxisti è sepulcro animam meam; conservans me vivum, ne descenderem in sepulcrum.

5 Psallite Jehovæ, quos ipse benignitate prosequitur; & celebrate ad memoriam sanctitatis ejus.

6 Quum momento *fuit* in ira sua, vita *adest* benevolentia ejus: vespere si diversetur fletus, mane *adest* cantus.

7 Nam ego dicebam in tranquillitate mea, Non dimovebor in seculum:

8 Jehova benevolentia tua constituveras in monte meo robur, te abscondente faciem tuam, fui conturbatus.

9 Ad te, Jehova, clamavi; & Jehovam deprecatus sum, *dicens*.

10 Quid lucri *erit* in sanguine meo, quum descendā in foveam; an celebrabit te pulvis? nunciabitne veritatem tuam?

11 Audi Jehova, & gratiam fac mihi; Jehova, esto adjutor mihi:

12 Convertisti planctum meum in choream mihi; solvisti cilicium meum, & accinxisti me lætitia:

13 Ut psallat tibi gloria, ac non conticescat: Jehova, Deus mi, in seculum celebrabo te.

PSALMUS XXXI.

Ex præsentis liberationis spem concipit afflictus futuræ redemptionis.

Magistro symphoniæ, Psalmus Davidis;

2 Ad te, Jehova, me recipio, ne erubescam in seculum: justitia tua libera me.

3 Inclina ad me aurem tuam, cito eripe me: esto mihi rupes robusta, locus munitissimus ad servandum me.

4 Nam petra mea & munitio mea es: itaque propter nomen tuum agito me & deducito me.

5 Educito me è rete quod absconderunt adversum me: quia tu robur meum es.

6 In manum tuam depono spiritum meum: redemisti me, Jehova Deus veritatis, verax.

7 Odi eos qui observant vanitates vanissimas,

nissimas: nam ego in Jehova confido,
8 Me exsultaturum & lætaturum benignitate tua; quando aspexeris afflictionem meam, agnoveris angustias animæ meæ.
9 Ac non tradideris me in manum inimici; *sed* statueris in lato pedes meos.
10 Gratiam fac mihi, Jehova, nam angustia *est* mihi; contabescit præ indignatione oculus meus, anima mea, & venter meus:
11 Nam deficit mœrore vita mea, & anni mei gemitu: labefactatur pœna iniquitatis quam patior: virtus mea & ossa mea contabescunt.
12 Apud omnes hostes meos sum probro, & apud vicinos meos valde, pavorique notis meis: aspicientes me foris, evagantur à me.
13 Oblivione sepelior ab animo, ut mortuus: sum ut *instrumentum* perditum.
14 Nam audio infamium à multis, metum circumquaque; co insultando simul adversus me, de intercipienda anima mea cogitant.
15 Ego vero in te confido, Jehova, dicens, Deus meus es.
16 In manu tua tempora mea sunt; eripe me à manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.
17 Fac ut luceat facies tua super servum tuum, serva me benignitate tua.
18 Jehova, ne erubescam, quandoquidem invoco te: erubescant impii, excindantur *defensuri* in sepulcrum.
19 Muta reddantur labia mendacia: quæ loquuntur contra justum duriter, cum elatione & contemtu.
20 Quam multa est bonitas tua, quam reconditis reverentibus te! operaris ergo eos qui se recipiunt ad te, coram filiis hominum!
21 Abdis eos in abdito præsentiæ tuæ, ab elationibus virorum: abscondis eos in tugurio à contentione linguarum.
22 Benedictus *sit* Jehova; quia mirificam reddit benignitatem suam erga me, *ut* in civitate munita *collocans me.*
23 Ego quidem dixeram in festinatione mea, Excisus sum à conspectu oculorum tuorum: Verumtamen audisti vocem deprecationum mearum, quum vociferarer ad te.
24 Diligite Jehovam omnes quos benignitate prosequitur; fideles custodiem Jehova & rependentem excellentissime, facientem res magnificas.
25 Confirmamini, & fortificabit animi vestrum; omnes qui speratis Jehovam.

PSALMUS XXXII.

Psalmus pœnitentialis secundus.

DAvidis *ode* didascalica. Beatus Jevacus à defectione, cujus tectum est peccatum:
2 Beatus homo, cui non imputat Jehova iniquitatem, & cujus spiritui non inest dolus.
3 Quum silerem, inveterascebant ossa mea; in rugitu meo toto die.
4 Nam interdiu & nocte gravis erat super me manus tua; convertebatur præstantissimus humor meus in siccitates æstivas maxime.
5 Peccatum meum notum feci tibi, & iniquitatem meam non tegam (inquiebam:) Confitebor defectiones meas Jehovæ; & tu sustulisti pœnam peccati mei maxime.
6 Propter hoc orabunt te, quotquot benignitate prosequeris quo tempore obvenerit (in inundatione aquarum multarum, ad eo non pertingent tanti) *diversi.*
7 Tu latibulum es mihi, ab angustia custodiens me: cantionibus liberationis circumdato me maxime.
8 Erudiam te & docebo te qua via ambulaturus sis, consilium dabo, *attento* in te oculo meo.
9 Ne efficiare ut equus, ut mulus, expertes intelligentiæ: cujus os fræno & habenis coërcendi *est*, ne appropinquet ad te.
10 Magni dolores *sunt* improbo: qui autem fiduciam habet in Jehova, benignitas circumdabit eum.
11 Lætamini in Jehova, & exsultate justi; & cantate omnes recti animo.

PSALMUS XXXIII.

Catalogus operum S. S. Trinitatis & Justitia spiritualis.

CAntate justi in Jehova; rectos decet laudatio.
2 Celebrate Jehovam cithara; nablo & decachordo psallite ei.
3 Canite ei canticum novum, optime pulsate cum clangore.
4 Quia rectum *est* verbum Jehovæ, & omne opus ejus constans:
5 Amat justitiam & judicium: benignitate Jehovæ plena est terra.
6 Verbo Jehovæ cœli facti sunt, & spiritu oris ejus totus exercitus eorum:
7 Congerit quasi cumulum aquas maris, disponit in thesauris abyssos.
8 Timeant à Jehova omnes *incolæ* terræ: ab ipso meruant ones habitatores orbis.
9 Nam ipso dicente est *quicquid est*: ipso præsidente exsistit.
10 Jehova irritum facit consilium gentium, infringit cogitationes populorum:
11 Consilium *vero* Jehovæ in seculum consistit; cogitationes animi ejus in omnes singulas.
12 Beata gens illa, cujus Jehova Deus *est*: Populus *quem* elegit in possessionem sibi.
13 E cœlis intuetur Jehova, videt universos filios hominis:
14 E loco habitationis suæ, prospicit in omnes habitatores terræ:
15 Formator pariter cordis eorum, animadvertit ad omnia opera eorum.
16 Non *est* rex qui servetur multitudine copiarum; potens non eripitur multitudine virium:

17 Mendax *est* quam ad salutẽ. & multitudine roboris sui non liberat *fidelem*
18 Ecce oculus Jehovæ *attendit* ad timentes eũ: ad expectantes benignitatem ipsius:
19 Ut eripiat à morte animam eorum, & vivos conservet eos in fame.
20 Anima nostra præstolatur Jehovam: auxilium nostrum & scutum nostrum est.
21 Nam in eo lætatur animus noster, quia nomini sancto ejus confidimus.
22 Sit benignitas tua, Jehova, super nos, prout expectamus te.

PSALMUS XXXIV.

Alphabetum dogmaticum ad justitia amantes.

De Davidis, quum mutasset speciem suam coram Abimeleco; eoque ipsum expellente, abiisset.

2 Benedicam Jehovæ omni tempore; jugiter laus ejus *erit* in ore meo.
3 In Jehova jactabit se anima mea; audient mansueti, & lætabuntur.
4 *Dicam*, Magnificate Jehovam mecum, & exaltemus nomen ejus pariter.
5 Quæsivi Jehovam, & exaudivit me; ac ex omnibus pavoribus meis eripuit me.
6 Qui intuentur in eum & confluunt; vultus eorum ne erubescant, *sed dicam*:
7 Ille pauper invocavit, & Jehova exaudivit; ac ab omnibus angustiis ejus servavit eum.
8 Castrametantur angeli Jehovæ circa timentes ejus; & eripit eos:
9 Gustate & videte bonum esse Jehovam: beatus vir ille, *qui* se recipit ad eum.
10 Timete Jehovam sancti ejus: quia non *est* penuria timentibus eum.
11 Juvenes leones pauperantur atque esuriunt: qui *autem* autem Jehovam, non indigent ullo bono.
12 Agite filii, auscultate mihi: reverentiam Jehovæ docebo vos.
13 Quis *est* vir ille, qui delectatur vita; amat dies, *amat* frui bono?
14 Custodi linguam tuam à malo; & labia tua ne loquantur fraudem.
15 Recede à malo, & fac bonum: requirite pacem, & sectare eam.
16 Oculi Jehovæ ad justos, & aures ejus ad vociferationem eorum *attendunt*.
17 Irata *vero* facies Jehovæ ad faciendos malum, ut excindat è terra memoriam eorum.
18 Clamantes *illi* Jehova audit, & ex omnibus angustiis ipsorum eripit illos.
19 Propinquus *est* Jehova fractis animo: & contritos spiritu servat.
20 Multæ *sunt* afflictiones justi; sed ex omnibus illis eripit eum Jehova.
21 Servans omnia ossa ejus; unum ex illis non frangitur.
22 At morte afficit improbum afflictio; & qui oderunt justum dẽ perdunt ur.
23 Redimit Jehova animam servorum suorum; neque disperdentur ulli recipientes se ad eum.

PSALMUS XXXV.

Psalmus precatorius pro imperanda à Deo ope contra hostes.

De Davidis. Contende Jehova, adversus contendentes mecum; impugna impugnantes me.
2 Prehende scutum aut clypeum; ac surge in auxilium meum.
3 Et exsere hastam, & præclude persequentibus me: dic animæ meæ, Salus tua sum.
4 Pudefiant & rubore perfundantur, quærentes animã meã: agantur retrorsũ, & erubescant machinantes malum meum.
5 Sint ticut gluma coram vento, angelo Jehovæ impellente:
6 Sit via eorum tenebrosa & lubricissima, & angelus Jehovæ persequatur eos.
7 Quandoquidem immerito absconderunt mihi *in* fovea rete suum, immerito fodiunt *foveam* contra animam meam:
8 Eveniat ei vastatio nescienti, ut rete ipsius quod abscondit, capiat eum: *ad* vastationem decidat in illam.
9 Sic anima mea exultet in Jehova; gaudeat in salute ejus.
10 Omnia ossa mea dicant; Jehova quis *est* par tibi? eripiens pauperem à valentiore eo; pauperem, inquam, & egentem à diripiente eum?
11 Insurgunt testes injurii, quorum non sum conscius *ea* reperunt à me:
12 Rependunt mihi malum pro bono, orbitatem animæ meæ:
13 Quamvis ego, ægrotantibus illis, *usus pro* veste mea cilicio, affligerem jejunio animam meam; & oratio mea in sinum meum rediret:
14 Tamquam *ad* proximum, tamquam *ad* fratrem mihi indefinenter iterum tamquam lugens matrẽ attrarus curvatè me.
15 Quum vero claudico, lætantur congregantes se: congregant se apud me loripedes ut non animadvertam; lacerant ac non silent:
16 Inter hypocritas *festivos* sannione faceti; frendentes contra me dentibus suis.
17 Domine, quamdiu aspicies? reduc animam meam à vastationibus earum, à juvenibus leonibus unicam meam:
18 Celebrabo te in congregatione multa, in populo frequenti laudabo te.
19 Ne lætentur de me, qui mihi sunt inimici falsis de causis: qui oderunt me immerito, ne nictent oculo:
20 Non enim pacem loquuntur: sed contra quietos terræ res fraudulentissimas excogitant:
21 Et dilatant contra me os suum; dicente, Euge, euge, videt oculus noster.
22 Vides Jehova, ne sileas; Domine, ne longe absis à me.
23 Evigila & expergiscere ad judicium meum: Deus mi & Domine mi, ad controversionem meam.
24 Judica me secundum justitiam tuam, Jehova,

Jehova, Deus mi; & ne lætentur de me.
25 Ne dicant cum animo suo, Euge animia nostra; ne dicant, Absorbuimus eũ.
26 Pudefiant & erubescant simul, gaudentes de malo meo: induantur pudore & ignominia, qui magnificant *se* contra me.
27 Cantabunt & lætabuntur, qui delectantur justitia mea; dicentque jugiter; Magnificetur Jehova, qui delectatur pace servi sui.
28 Et lingua mea enunciabit justitiam tuam, toto die laudem tuam.

PSALMUS XXXVII.

Quam in se homo miser sit, & quam beatus quando ad Deum se recipit.

MAgistro symphoniæ: *Ode* servi Jehovæ, Davidis.
2 Dictum defectionis ad improbum, in intimo cordis mei *est*, coram oculis ejus non *esse* pavorem Dei.
3 Blandiri eum sibi in oculis suis, quum assequitur iniquitatem suam, *quæ* odio habenda *esset*.
4 Verba oris ejus vana & dolosa *sunt*: desinit adhibere intelligentiam ad benefaciendum.
5 Vanitatem cogitat in cubili suo; fixit sese in via non bona: malè non spernit.
6 Jehova, in cœlis *est* benignitas tua, fides tua usque ad superiores nubes:
7 Justitia tua instar montium maximorum; judicia tua *instar* abyssi magnæ: homines & jumenta conservas, Jehova.
8 Quam pretiosa *est* benignitas tua, Deus; quum filii hominum ad umbram alarum tuarum sese recipiunt.
9 Uberrime explentur pinguedine domus tuæ, & de torrente deliciarum tuarum bibendum das eis:
10 Quandoquidem penes te *est* fons vitæ, in luce tua fruamur luce.
11 Protende benignitatem tuam erga cognoscentes te, & justitiam tuam erga rectos animo.
12 Ne aggrediatur me pes superbi, & manus improborum ne inducat me ad aberrandum *eo*:
13 Ubi cadunt operarii iniquitatis, ita impelluntur ut non possint surgere.

PSALMUS XXXVII.

Prosperitas impiorum cum sorte justorum confertur.

ODe Davidis. Ne accendaris ira propter maleficos; ne invideas facientibus iniquitatem:
2 Nam sicut fœnum cito succidentur, & sicut viriditas teneræ herbæ decident.
3 Confide in Jehova & fac bonum: inhabita terram, & pascere fide:
4 Et obletta te in Jehova; qui dabit tibi petitionem animi tui.
5 Devolve super Jehovam viam tuam, & confide in eo; nam ipse efficiet:
6 Proferens ramquam lucem justitiam tuam, & jus tuum tanquam meridiem.
7 Requiesce Jehovæ, & indesinenter exspecta eum: ne accendaris ira propter prosperantem via sua, propter virum efficientem cogitata.
8 Absiste ab ira, & derelinque excandescentiam; ne accendaris ira, saltem ad malefaciendum.
9 Nam malefici excindentur; exspectantes vero Jehovam, ipsi hæreditario jure possidebunt terram.
10 Et adhuc paululum plane non *erit* improbus: quod si consideraveris locum ejus, non exstabit:
11 Mansueti vero hæreditario jure possidebunt terram, & oblectabunt se in multitudine pacis.
12 Cogitat improbo contra justum, & frendente adversus eum dentibus suis.
13 Dominus ridet eum; quia videt advenire diem suum.
14 Gladium eduxerint improbi, & adduxerint arcum suum, ad dejiciendum pauperem & egentem, ad mactandum rectos via.
15 Gladius eorum intrabit in cor eorum, & arcus eorum confringentur.
16 Bonum *est* parum cuique justo, plus quam copia *sua* improbis multis.
17 Nam brachia improborum confringuntur: sustinet autem justos Jehova.
18 Agnoscit Jehova tempora integrorum; adeo ut possessio eorum in seculum futura sit.
19 Non erubescant tempore malo, sed diebus famis saturentur:
20 Dum improbi pereunt & inimici Jehovæ, ut quæ pretiosa sunt in agnis: ut hæc consumuntur in fumum *absentiæ*, consumuntur *isti*.
21 Mutuo accipit improbus, sed non potest reddere: justus vero gratiam facit & donat:
22 Quia benedicti ab illo, hæreditario jure possident terram: maledicti vero ab illo, excinduntur.
23 A Jehova gressus viri statuuntur, cujus delectatur via.
24 Quum cadit, non dejicitur; quia Jehova sustentat manum ejus.
25 Puer fui, etiam consenui; sed non vidi justum vita derelictum, ut semen ejus quæreret panem.
26 Toto die gratiam facit, & mutuat, & semen ejus in benedictione *est*.
27 Recede à malo; & fac bonum: sic habita in seculum:
28 Nam Jehova amat jus, neque derelinquit quos benevolentia prosequitur: in seculum conservatur, semen vero improborum exscinditur.
29 Justi hæreditario jure possidebunt terram, & habitabunt in æternum super eam.
30 Justi *cujus* os meditatur sapientiam, & cujus lingua loquitur jus;
31 In cujus animo *est* lex Dei sui, *pes ejus* non labascit gressibus suis.

32 Specia-

32 Speculante improbo adversùs justum, & quærente mortem illum afficere,
33 Jehova non derelinquit illum in manu ejus; neque finit eum condemnari, quum judicatur.
34 Attende ad Jehovam & observa viam ejus: tum exaltet te ad possidendum terram jure hæreditario, excidium improborum videbis.
35 Vidi improbum magna vi erumpentem; & sese explicantem, tamquam arbor indigena virens.
36 Deinde præteriit, & ecce non *erat* amplius: nam quæsivi eum, sed non inventus est.
37 Observa integrum, & aspice rectum; finem *ipsius* viri esse pacem:
38 Defectores vero perdi pariter, finem improborum excindi;
39 Nam salus justorum à Jehova *est*, robur eorum tempore angustiæ:
40 Et adjuvat eos Jehova, ac liberat eos: liberat eos ab improbis ac servat eos, quia recipiunt se ad ipsum.

PSALMUS XXXVIII.

Psalmus tertius pœnitentialis.

Psalmus Davidis ad recordandum.
2 Jehova, ne in fervente ira tua arguas me; aut in excandescentia tua castiges me.
3 Nam sagittæ tuæ *altè* infixæ sunt in me, & demisisti super me manum tuam.
4 Non *est* integritas in carne mea, propter detestationem tuam: non *est* pax in ossibus meis propter peccatum meum.
5 Nam iniquitates meæ transcendunt caput meum; ut onus grave, gravioris sunt quam perferre queam.
6 Putruerunt, contaluerunt tumores mei, propter stultitiam meam.
7 Dejicior, incurvor pervalde; tota die ærumnis pergo:
8 Quia lumbi mei pleni sunt vilitate, adeo ut non *sit* ulla integritas in carne mea.
9 Debilitatus & attritus sum pervalde, rugio præ fremitu animi mei.
10 Domine, coram te *est* omne desiderium meum; & suspirium meum à te non est absconditum.
11 Cor meum palpitat, derelinquit me virtus mea; & lux oculorum meorum, etiam ipsa non *sunt* penes me.
12 Amici mei & proximi mei è regione plagæ meæ subsistunt, & propinqui mei è longinquo substituunt:
13 Tendunt vero laqueos, qui quærunt animam meam: & qui requirunt malum meum, loquuntur ærumnas, & dolos toto die meditantur.
14 Quos ego tamquam surdus non audio, & tamquam mutus non aperiens os suum;
15 Sed sum tamquam is qui non audit, & in cujus ore non *sunt* argumenta:
16 Quia te Jehova exspectavi: tu exaudies, Domine Deus mi:
17 Quia dico, *videndum* ne non lætentur de me; durante pede meo, contra me magnifici entur;
18 Si ego ad claudicationem comparatus *fuero*; & dolor meus *fuerit* coram me jugiter.
19 Quandoquidem iniquitatem meam indico, sollicitus sum de peccato meo:
20 Inimici autem mei vivi roborantur, & multiplicantur qui oderunt me falsis de causis.
21 Et reddentes malum pro bono, adversantur mihi; eo quod sector bonum;
22 Ne derelinquas me, Jehova: Deus mi, ne longe abis à me.
23 Festina ad auxilium meum, Domine salus mea.

PSALMUS XXXIX.

Studium linguæ frænandæ adducit ad cognitionem sui ipsius, unde confessio & oratio.

Magistro symphoniæ Jeduduni; Psalmus Davidis.
2 Dixeram; Observabo vias meas, ne peccem lingua mea; servabo circa os meum cupistrum, tamdiu dum impius *erit* coram me.
3 Obmutueram taciturnus, silebam *etiam* à bono; sed dolor meus incrudescebat.
4 Incalescente vero animo meo in me, in meditatione mea exardescente igne; loquutus sum lingua mea, *dicens*;
5 Fac me experiar, Jehova, finem meum, mensuram dierum meorum, quid sit; experiar quam durabilis sum.
6 Ecce, palmares dispositisti dies meos; & tempus meum ut nihil *est* coram te; profecto omnimoda vanitas omnis homo *est*, *quamvis* constitutus maxime.
7 Profecto per imaginem præterit vir, profecto in vanum perstrepunt: congregat *quispiam*, sed nescit quis recepturus sit ea.
8 Sed jam quid exspecto Domine? spes mea in te est.
9 Ab omnibus defectionibus meis eripe me, probro stultis ne exponas me.
10 Obmutesco, non aperio os meum: quia tu fecisti.
11 Remove à me plagam tuam, à conflictu manus tuæ ego deficio.
12 Si reprehensionibus pro iniquitate castigares quempiam, dissolveres sicut tinearn quod ineptè ei desiderabile: profecto vanitas *est* omnis homo maxime.
13 Audi orationem meam, Jehova, & clamorem meum; auribus adverte ad lacrymas meas, ne surdum agas: quia peregrinus sum coram te, inquilinus ut omnes majores mei.
14 Desiste à me, ut recreem me; quum nondum abeo, ut non amplius *sim*.

PSALMUS XL.

Psalmus Prophetiæ, justitiam Christi ab illa quæ ex lege est distinguens.

Magistro symphoniæ, Davidis Psalmus,

2 Constanter

3 Constanter exspectavi Jehovam, qui inclinans ad me audivit vociferationem meam :

4 Et eduxit me è lacu tumultuoso, è luto cœnoso ; stantiæ super petram pedes meos, firmavit gressus meos :

4 Denique indidit ori meo canticum novum, laudationem Deo nostro : videntes multi revereantur, & confidant in Jehova, *dicentes* :

5 Beatus *est* vir ille, qui ponit in Jehova fiduciam suam ; neque respicit ad superbos aut declinantes *ad* mendacium.

6 Tu multa præstas Jehova, Deus mi, mirabilia tua & cogitationes tuas erga nos : nemo recensendis *iis* par tibi ; *si* indicabo & eloquar, numerosiora sunt quam ut enarremus.

7 Sacrificio, *inquis*, & munere non delectaris, aures perfodisti mihi : holocaustum & oblationem pro peccato non expetivisti.

8 Tum dixi, Ecce venio : in volumine libri scriptum est de me :

9 Facere voluntatem tuam, Deus mi, delector : & lex tua *est* in visceribus meis.

10 Prædico justitiam in congregatione multa : ecce labia mea non cohibeo ; Jehova, tu nosti.

11 Justitiam tuam non tego in animo meo, fidem tuam & salutem tuam dico : non celo benignitatem tuam & veritatem tuam congregationi multæ.

12 Tu Jehova, ne cohibeas miserationes tuas à me : benignitas tua & veritas tua jugiter custodiant me.

13 Nam circumdantia invadunt me mala innumerabilia : assequuntur me iniquitates meæ adeo ut nequeam dispicere, numerosiores sunt capillis capitis mei ; animus etiam meus derelinquit me.

14 Velis, Jehova, eripere me ; Jehova, ad auxilium meum festina.

15 Pudefiant & rubore perfundantur pariter quæ quærunt animam meam ad perdendum eam : agantur retrorsum & ignominia afficiantur, qui delectantur malo meo.

16 Desolentur pro mercede pudoris sui ; qui dicunt de me, Euge, euge.

17 Gaudeant & lætentur in te omnes quærentes te ; *ac* dicant jugiter. Magnificetur Jehova, amantes salutis tuæ.

18 Sum quidem pauper & egens, sed Dominus cogitat de me : auxilium meum & liberator meus es, Deus mi, ne tardes.

PSALMUS XLI.

Beneficus in pauperes experitur Deum benificum, & ab hostibus vindicatur.

MAgistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Beatus qui attendit ad attenuatum *dicens*, Tempore mali liberabit eum Jehova.

3 Jehova servabit eum & vitæ restituet eum, beatus reddetur in terra ; item, ne tradas eum desiderio inimicorum ejus :

4 Jehova sustenet eum, *decumbentem* in sponda languoris : totum cubile ejus es mutaveris.

5 Me dicente, Jehova, gratiam fac mihi, sana animam meam ; quia peccavi tibi :

6 Inimici mei dicebant malum de me, Quando morietur, & peribit nomen ejus?

7 Quod si quis veniebat ut inviseret, mendacium loquebatur animus ejus, congregabat iniquitatem sibi : egressus foras, eloquebatur.

8 Simul contra me murmurabant omnes osores mei ; contra me cogitabant quod *esset* malo mihi, *dicentes* :

9 Res nequissima tenaciter inhæret ei ; & quod decumbit, non amplius exsurget.

10 Etiam vir colens pacem mecum, in quo confidebam, comedens cibum meum ; sustulit adversum me calcem.

11 At tu, Jehova, gratiam fac mihi, & excita me, ut rependam illis :

12 Hac re experrus fuero quod delectaris me, quum non clanget inimicus meus de me ;

13 Sed me, me *inquam* sustentabis in integritate mea, & restitues me coram te in seculum.

14 Benedictus Jehova Deus Israelis, à seculo usque in seculum ; Amen, iterum amen.

PSALMORUM LIBER SECUNDUS.

PSALMUS XLII.

Zelus erga Deum, collatione sensus præsentis ad præteritum, effervescens.

MAgistro symphoniæ in posteros Korachi, *ode* didascalica.

2 Sicut cervus gloriatur *aspirans* ad aquarum fontes, ita anima mea gloriatur *aspirans* ad te, Deus :

3 Sitiens *est* anima mea Dei, Dei fortis viventis, *dicens* ? Quando accedam, ut apparem *in* conspectu Dei ?

4 Sunt mihi lacrymæ meæ cibo interdiu & noctu ; dum dicitur mihi quotidie, Ubi *est* Deus tuus ?

5 Hæc recordans effundo in me animam meam : me fuisse transiturum in turba, gressurum *cum* illis ad domum usque Dei cum voce cantus & laudationis, multitudine festiante.

6 Quid dejicis te, anima mea, & perturbaris in me ? spera in Deo ; nam adhuc celebraturus sum eum, & salutem omnimodam faciei ejus.

7 Deus mi, in me anima mea dejicit se, propterea recordor tui è terra Jardenis, & Chermonitarum, è monte exiguo.

8 Abyssus abyssum inclamat ad sonum emissariorum tuorum, omnes irrumpentes fluctus tui & undæ tuæ super me transierunt ;

9 Interdiu

9 Interdiu *tamen* mandabit Dominus est Jehova benignitatem suam, & nocte canticum suum ad me; oratione mea ad *Deum* fortem vitæ meæ *perstabo*:

10 Dicam Deo fortitudini meæ, Quare oblivisceris mei? quare arratus in dolore propter oppressionem inimici?

11 Sicâ invadunt ossa mea, probro afficientes me hostes mei; dum dicunt mihi quotidie, Ubi *est* Deus tuus?

12 Quid dejicis te, anima mea, & quid perstrepis in me? spera in Deo; nam adhuc celebraturus sum eum, omnimodam salutem faciei meæ, & Deum meum.

PSALMUS XLIII.

Vindex à malo, & exsultationis auctor, Deus.

VIndica me Deus, & suscipe contentionem meam, à gente non benigna, à viro doloso & iniquo libera me.

2 Nam tu *es* Deus roboris mei, quare rejiceres me? quare arratus indefinenter irem propter oppressionem inimici?

3 Mitte lucem tuam & veritatem tuam; ipsæ deducant me: adducant me in montem sanctitatis tuæ, & in tabernacula tua:

4 Ut accedam ad altare Dei, ad *Deum* fortem lætissimæ exsultationis meæ; celebrè te citharâ, ô Deus Deus mi.

5 Quid dejicis te, anima mea; & quid perstrepis in me? spera in Deo; nam adhuc celebraturus sum eum, omnimodam salutem faciei meæ, & Deum meum.

PSALMUS XLIV.

Ecclesia majorum documentis confirmata, expostulat cum Deo de præsenti statu.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi: *Ode* didascalica.

2 O Deus, auribus nostris audivimus; majores nostri narraverunt nobis *quod* opus operatus sis temporibus eorum, temporibus priscis:

3 Te manu tua gentes expulisse, & plantasse ipsos: malo affecisse nationes, & propagasse ipsos.

4 Non enim gladio suo hæreditario jure possederunt terram, & brachium eorum non dedit salutem eis; sed dextera tua, brachiumque tuum, & lux faciei tuæ; quia eras benevolus eis.

5 Tu ipse *es* rex meus ô Deus: præcipe omnimodam salutem Jabakobi.

6 Per te hostes nostros cornu feriemus: per nomen tuum conculcabimus insurgentes in nos:

7 Nam arcui meo non confido, aut gladius meus non est servaturus me.

8 Quum servaveris nos ab hostibus nostris, & odores nostros pudefeceris;

9 Deum laudantes toto die, nomen tuum in seculum celebrabimus summe.

10 Atqui rejecisti & ignominia affecisti nos, quod non processeris cum exercitibus nostris:

11 Fecisti ut retro cederemus ab hoste, & odores nostri dirripiunt sibi:

12 Tradidisti nos ut pecudes cibarias, & in gentes sparsisti nos:

13 Vendidisti populum tuum pro re vili, & non auxisti *eum* pretiis eorum.

14 Exposuisti nos probro vicinis nostris, sannæ & ludificationi circumstantibus nos.

15 Posuisti nos parabolæ argumentum in gentibus, agitationis capitis in nationibus.

16 Toto die ignominia mea obversatur mihi, & pudor faciei meæ obregit me;

17 Propter vocem probro affectantis & blasphemi; propter inimicum & ultorem sui.

18 Totum hoc evenit nobis; nec tamen obliviscimur tui, neque mendaciter agimus contra fœdus tuum.

19 Non agitur retrorsum animus noster, aut declinat gressus noster à semita tua:

20 Quamvis contriveris nos *consectos* in locum cetorum, & obtexeris nos lethali umbra.

21 Si obliti fuissemus nominis Dei nostri, aut expandissemus manus nostras ad *Deum* fortem extraneum:

22 Nonne Deus pervestigasset istud? quum ipse cognoscat abscondita animi.

23 Sed propter te occidimur quotidie; æstimamur ut pecudes macellandæ.

24 Evigila, quare dormires Domine? expergiscere, ne rejicias in æternum.

25 Quare faciem tuam absconderes? obliviscereris afflictionis nostræ, & oppressionis nostræ?

26 Nam dejecta est in pulverem vita nostra, adhæret terræ venter noster.

27 Surge ad auxilium nobis & redime nos propter benignitatem tuam.

PSALMUS XLV.

Epithalamium Christi & Sponsæ ejus.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi ad hexachorda, dida calicum canticum amicarum.

2 Ebullit animus meus verbū bonum; dicturus sum ego poëmata mea de rege; lingua mea *& stylus ut* scriba promptus.

3 Multo pulchrior effectus es filiis hominum: infusa est gratia labiis tuis; propterea benedixit tibi Deus in seculum.

4 Accinge gladium tuum super femur, ô robustissime; *gladium* gloriæ tuæ & decoris tui:

5 Et decore tuo prospere equita cum verbo veritatis, & proloquere justitiam: & edet documenta tui terribilibus *gestis* dexteræ tuæ.

6 Sagittis tuis acutis, populi sub te procident, ex animo *procidunt* inimici regis.

7 Solium tuum, ô Deus, in seculum & sempiternum; sceptrum rectum *est* sceptrum regni tui.

8 Dilexisti justitiam, & odisti improbitatem; propterea unxit te, ô Deus, Deus tuus oleo gaudii præ consortibus tuis.

9 Myrrha

9 Myrrha & stacte, casiaque omnia vestimenta tua, *prodeuntia* è templis eburneis, præ *iis* quæ lætificant te.

10 Filiæ regum inter charas tuas: collocata est coniunx ad dexteram tuam cum auro Ophirio.

11 Audi filia ac vide, & inclina aurem tuam; obliviscereque populi tui & domus patris tui:

12 Et delectabitur rex pulchritudine tua. cumque sit Dominus tuus, incurva te *habens honorem* ei.

13 Tunc filiæ Tyri cum munere faciem tuam precabuntur, divites in populo.

14 Tota honorata filia regis intro, fundis aureis vestita.

15 Cum phrygianis deportatur ad regem; virgines post eam amicæ ejus adducuntur ad te:

16 Deportantur cum summa lætitia & exultatione, intrant in palatium regis.

17 Loco parentum tuorum erunt filii tui: præpones eos principes in tota terra.

18 Memorabo nomen tuum in unaquaque state; idcirco populi celebrabunt te in seculum & sempiternum.

PSALMUS XLVI.

Deus turris fortissima & bellator optimus.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi ad acutam symphoniam, Canticum.

2 Deus nobis *est* receptus & robur; auxilium in angustiis præsentissimum.

3 Idcirco non timeremus, si commutaretur terra *locum*, aut si dimoverentur montes *depulsi* in intima maris:

4 Fremerent, lutosæ fierent aquæ cujusque illiorum; commoverentur montes elatione ejus maxime.

5 Flumen, rivi ejus lætificant civitatem Dei; sanctissimum *locum*, habitacula excelsi.

6 Deus *est* in medio illius, non dimoveatur *illa*; adjuvat illam Deus ab appetente matutino.

7 Frementibus gentibus, moventibus se regnis, edit vocem suam, liquefit terra.

8 Jehova exercituum nobiscum *est*, locus editus *est* nobis Deus Jahakobi maxime.

9 Agite, videte opera Jehovæ, ut disponat desolationes in terra,

10 Facientes ut cessent bella usq; ad extremitatem terræ, arcum perfringat, & frangat hastam, currus comburat igne.

11 *Dicens*, Desistite & agnoscite me esse Deum, me exaltandum iri in gentibus, exaltandum iri in terra.

12 Jehova exercituum nobiscum *est*, locus editus nobis Deus Jahakobi maxime.

PSALMUS XLVII.

Deus Rex Jehovah exercituum & gentium.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi, Psalmus.

2 Omnes populi plaudite manu, canite Deo voce cantus.

3 Nam Jehova excelsus reverendus, rex magnus *est* super totam terram.

4 Cogit in ciuitatem populos in locum nostrum, nationesq; in locum pedum nostrorum.

5 Seligit nobis possessionem nostram, excellentiam Jahakobi quem diligit maxime.

6 Ascendit Deus cum clangore, Jehova cum sono buccinæ.

7 Psallite Deo, psallite: psallite regi nostro, psallite.

8 Nam rex totius terræ *est* Deus: psallite *psalmo* didascalico.

9 Regnat Deus super gentes; Deus insidet solio sanctitatis suæ.

10 Voluntarii populorum congregantur, populus Dei Abrahami; quia Dei *sunt* protectiones terræ, valde excelsus est.

PSALMUS XLVIII.

Hierosolyma Ecclesiæ catholicæ typus, urbs gloriosa.

CAnticum & Psalmus posteris Korachi.

2 Magnus *est* Jehova, & laudatus valde, in civitate Dei nostri, monte sanctitatis ejus:

3 Ornamento exactus gaudio totius terræ monte Tsijonis, lateribus Aquilonis, urbe regis magni.

4 Deus in palatiis ejus agnoscitur pro loco edito.

5 Nam ecce reges convenerunt, progressi sunt pariter.

6 Ipsi viderunt, similiter admirati sunt, conturbati sunt, accelerarunt *abitum*,

7 Tremor prehendit eos illic, dolor ut parturientis.

8 Euro perfringis naves Oceani.

9 Quemadmodum audiveramus, ita vidimus in civitate Jehovæ exercituum, in civitate Dei nostri; Deus stabilit eam in seculum usque maxime.

10 Cogitamus, ô Deus, benignitatem tuam in medio templo tuo.

11 Sicut nomen tuum ô Deus, ita laudem tuam *esse* usque ad extremitates terræ: justitiæ plenam esse dexteram tuam.

12 Lætetur mons Tsijonis, exultent filiæ Jehudæ propter judicia tua.

13 Circuite Tsijonem, & cingite eam; numerate turres ejus:

14 Apponite animum vestrum ad præmunitionem; attollite *oculos* ad palatia ejus; ut enarretis generationi posteræ.

15 Nam hic Deus Deus noster *est* in seculum & sempiternum; hic nos deducturus est ad mortem usque.

PSALMUS XLIX.

Divitum & sensualis hominis vanitas.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi, Psalmus.

2 Audite hæc omnes populi: auribus percipite omnes habitatores mundi.

3 Tum nati *plebeio* homine, tum nati *præstanti* viro: simul dives & egen-

4 Os meum loquetur vanum est variam sapientiam, & meditatio animi mei multiplex erit prudentiam.

5 Et tamen ad penabolum autem meum, pendam in cithara enigma meum.

6 Cur timerem temporibus mali ut iniquitas vestigiorum meorum circumdet me?

7 Eorum qui confidunt in opulentia sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur;

8 Fratrem nullo modo redimere potest quispiam, non dare Deo redemturam ejus;

9 (Est enim ejus redemtio vitæ eorum; imo cessat in seculum.)

10 Ut vivat adhuc in æternum, non experiatur corruptionem.

11 Nam videt, sapientes mori; pariter stultum & brutum perire, ac relinquere aliis opulentiam suam.

12 Animus *suus* illis domos suas in seculum, habitacula sua in quamque generationem *suam*: quas ea vocarent de nominibus suis per terras.

13 Neque tamen homo *qui* in honore *est*, commoraturus est, similis sit jumentis *quæ* intereunt.

14 Hæc *quam sit* via illorum, exspectatio *est* eis; & posteri eorum os eorum approbant maxime.

15 Tamquam pecudes, in sepulcro dispositi *mori* depastet eos: donec dominentur eis recti illo mane, & formam eorum consumat infernus *receptam* ex habitaculo ejus.

16 Etiamvero Deus redemturus est animam meam à sepulcro, quam recepturus me sit potentissime.

17 Ne timeto, quum dives evaserit quispiam; quum aucta fuerit gloria domestica ejus.

18 Non enim in morte sua assumturus est illius quicquam, non descendet post eum gloria ejus.

19 Quum animæ suæ in vita sua benedixerit, atque celebraverint te quod benefacias tibi:

20 Ut pervenias usque ad ætatem majorum ejus, in æternum *tamen* non fruituri luce.

21 Homo *qui est* in pretio, neq; est intelligens; similis sit jumentis quæ intereunt.

PSALMUS L.

Psalmus de cultu verum religionem à simulata discernente.

1 PSalmus Asaphi. *Deus* fortis, Deus Jehova eloquitur & inclamat terram, ab ortu solis usque ad occasum ejus.

2 E Talione, perfectissima pulchritudinis *loco*, Deus illucescit.

3 (Veniat Deus noster, & ne surdum agat) ignis ante ipsum consumit; & circa ipsum procellosus valde.

4 Inclamat cœlos superne; & terram *inclamat*, jus populo suo dicturus;

5 Congregate mihi meos benigniatæ professuros sua, qui icerunt fœdus meum per sacrificium.

6 Quando indicarus cœli justitiam ejus, Deum judicem esse suum.

7 Audi populo mi, *loquar*, & eloquar, Israel, & contestabor te: Deus Deus tuus sum:

8 Non propter sacrificia tua arguam te, ut holocausta tua *sint* coram me jugiter.

9 Non accipiam è domo tua juvencum è caulis tuis hircos;

10 Quum mea sit omnis bestia silvestris, jumenta in montibus mille.

11 Agnoscam omnes volucres montis, denique animalia agrestia sint penes me.

12 Si esuirirem, non dicerem tibi: nam mea *est* terra habitabilis, & plenitudo ejus.

13 An vescor carne robustorum *juvencorum*, aut sanguinem hircorum bibo?

14 Sacrifica Deo laudem, & redde excelso vota tua:

15 Atque invoca me tempore angustiæ, eripiam te ut honore afficias me.

16 Improbo autem dicit Deus; Quid tua ut enarres decreta mea, & assumas fœdus meum in ore tuo?

17 Cum tu oderis disciplinam; & projeceris verba mea post te?

18 Simulac vides furem, acquiescis ei; & cum adulteris *est* portio tua:

19 Os tuum adhibe ad malum, & lingua tua concinnat dolum:

20 Sedens fratri tuo obloqueris: in filium matris tuæ edis infamiam.

21 Hæc te facente quia agebam surdum, cogitasti me prorsus esse similem tui: arguo te, & differo in oculis tuis.

22 Animadvertite jam hoc oblivioso Dei; ne rapiam, nec sit qui eripiat.

23 Qui sacrificat laudem, honore afficit me: & qui componit viam, faciam ut is fruatur salute Dei.

PSALMUS LI.

Psalmus quartus pœnitentiales.

1 MAgistro Symphoniæ, Psalmus Davidis:

2 Quum venisset ad eum Nathan propheta, postquam congressus fuisset cum Bath-Schebaha.

3 Gratiam fac mihi, ô Deus, secundum benigniatem tuam; secundum amplitudinem miserationum tuarum, dele defectiones meas.

4 Multum ablue me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me:

5 Nam defectiones meas ego agnosco, & peccatum meum obversatur mihi jugiter.

6 Tibi, tibi soli peccavi, & quod malum *videtur* in oculis tuis feceram: *agnosco*, ut justificeris in sermonibus tuis, purus sis quando tu judicas.

7 En, in iniquitate formatus sum, & in

in peccato fovit me mater mea.

8 En, veritate delectaris in præcordiis; & in occulto sapientiam notam feceras mihi.

9 Expiato me hyssopo, ut mundus sim; abluito me, ut præ nive albescam.

10 Facito ut audiam gaudium & lætitiam, exsultent ossa *quæ* contriveris.

11 Absconde iratam faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

12 Animum mundum crea mihi Deus, & spiritum firmum renova intra me.

13 Ne abjicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne recipias à me.

14 Redde mihi gaudium salutis tuæ, & spiritu ingenuitatis sustentato me.

15 Docebo defectores vias tuas, ut peccatores ad te convertantur.

16 Libera me à sanguine, O Deus, Deus salutis meæ: cantet lingua mea justitiam meam.

17 Domine labia mea aperias, & os meum annunciabit laudem tuam.

18 Nam non delectaris sacrificio; utdem: holocaustum non vis.

19 Sacrificia Dei *sunt* spiritus fractus; animum fractum & contritum, O Deus, non spernis.

20 Benefac pro bona voluntate tua Tsijoni, ædifica muros Jeruschalaimorum.

21 Tunc delectaberis sacrificiis justitiæ, holocausto & prorsus consumendo: tunc *pii* offerent juvencos super altare tuum.

PSALMUS LII.

Speculum vitæ aulicæ & superbæ.

MAgistro symphoniæ, *ode* didascalica Davidis:

2 Quum veniens Doeg Adomæus nunciasset Schauli, & dixisset ei; Adivit David domum Achimeleci.

3 Quid te jactas in malo, O potens? benignitas Dei fortis omni die *perdurat*.

4 Cerumnas excogitatas depromis: lingua tua similis *est* novaculæ acutæ, O artifex dolî.

5 Diligis malum potius quam bonum, mendacium quam loqui justitiam *diligis* vehementissime.

6 Dilexisti omnia verba perniciosa, lingua dolosa.

7 Etiam *Deus* fortis demolimurus est te in æternum, abripiet te, & avellet te à tentorio, eradicabitque te è terra viventium vehementissime.

8 Quod videntes justi, reverebuntur; & de isto ridebunt, *dicentes*:

9 Ecce virum illum, qui non proposuerat Deum robur suum, sed confidebat amplitudini divitiarum suarum, roborabat se in substantia sua.

10 Ego vero ut oliva virens in domo Dei, confido benignitati Dei in sæculum & sempiternum.

11 Celebrabo te in sæculum quod feceris *illa* & exspectabo nomen tuum, quia bonum *est* coram eis quos benignitate prosequeris.

PSALMUS LIII.

Speculum Epicurismi.

MAgistro symphoniæ ad neginoth cum instrumentum, *ode* didascalica Davidis.

2 Dicit stultus cum animo suo, Non est Deus: corrumpunt, & abominandam perpetrant iniquitatem, non *est* qui faciat bonum.

3 Deus è cœlis prospectat super filios hominum, ut videat an sit ullus qui intelligat, qui requirat Deum.

4 Quicunque est, retrocessit, simul putridi facti sunt: non *est* qui faciat bonum, non *est* vel unus.

5 An non sibi sunt conscii qui dant operam iniquitati, quod exedentes populum meum ederint panem; Deum non invocant?

6 Ibi expavescunt pavore, *ubi* non *est* pavor: quia Deus dissipat ossa *exsultantis* castra habentis contra te: pudefacis, quia Deus spernit eos.

7 O si quis det è Tsijone omnimodam salutem Jisraelis: reducente Jehova reducem turbam populi sui, exsultabit Jahakob, lætabitur Jisrael.

PSALMUS XLIV.

Pius afflictus experitur opem Dei.

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* didascalica Davidis.

2 Quum venientes Ziphæi dixissent Schauli, An non David latitat apud nos?

3 Deus propter nomen tuum serva me, & fortitudine tua causam meam age.

4 Deus audi orationem meam, aurem adverte ad sermones oris mei.

5 Nam exteri insurgunt in me, & violenti quærunt vitam meam: non proponunt Deum sibi maxime.

6 Ecce, Deus adjuvat me. Dominus *est* inter eos qui sustentant vitam meam.

7 Redde istud malum observatoribus meis, per veritatem tuam succide eos.

8 Liberaliter sacrificabo tibi; celebrabo nomen tuum Jehova, quia bonum est,

9 Quia ab omni angustia liberat me, & inimicos meos aspicit oculus meus.

PSALMUS LV.

Contra domesticos inimicos precatur, & se fortissimæ in Deo.

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* didascalica Davidis.

2 Auribus percipe, O Deus, orationem meam, & ne abscondas te à deprecatione mea:

3 Attende ad me, & exaudi me; plango in meditatione mea & perstrepo;

4 Propter vocem inimici, propter angorem improbi: quia averterunt in me iniquitatem, & irati intestino odio prosequuntur me.

5 Animus

5 Animus meus doler in me, & terrores mortis accidunt mihi:

6 Timor & tremor invadit me, & obtegit me horror.

7 Adeo ut dicam. *O si* quis daret mihi alam velut columbæ; evolarem ubi habitare possem.

8 Ecce, quam longissime evagarer, commorarurus in deserto, vehementissime.

9 Maturarem effugium mihi; à vento rapidissimo, à turbine.

10 Perde, Domine, divide linguam eorum; nam video violentiam & contentionem in civitate:

11 Interdiu & noctu circumdant eam *versantes* in muris ejus; iniquitas quæ & perversitas in medio ejus sunt.

12 Ærumnæ *sunt* in medio ejus, & non recedunt è platea ejus fraus & dolus.

13 Non enim inimicus probo afficit me, quod fertem; non oſor meus adversum me se attollit, à quo me absconderem.

14 Sed tu mortalis par mihi, dux meus & familiaris meus.

15 Qui pariter dulce inibamus consilia, in domum Dei ibamus cum frequentia.

16 Aget exactorem mors invadet eos, descendent *in* sepulcrum vivi: nam mala *sunt* in commorazione ipsorum, in medio ipsorum.

17 Ego Deum inclamabo, & Jehova servabit me.

18 Vespere & mane atque meridie meditabor & perstrepam, donec audiverit vocem meam.

19 Redemit animam meam ne belligerare in me, *collocans* in pace: quando *multi capitibus* bellegerabant, fuerit superne me.

20 Audiet Deus fortis, & contestabitur istos, ut permanentat in æternum, vehementissime; quitus non *sunt* mutationes, neque timent Deum:

21 *Quorum quisti* extendit manus suas in colentes pacem secum, profanat fœdus suum:

22 Cujus blanda sunt, butyrina verba, dum bellum *infidet* animo ejus: cujus mollitora *quidem* verba oleo, sed stricti gladii sunt.

23 Rejice in Jehovam *quicquid* dat tibi, & ipse sustentabit te: non permittet unquam justo ut dimoveatur.

24 Tu itaque, Deus, detrudes istos in puteum corruptionis: homines sanguinarii & dolosi non perducent ad dimidium dies suos; ego vero confidam tibi.

PSALMUS LVI.

Lachrymas piorum reservari & clamorem exaudiri.

Magistro symphoniæ, de *anima* vim patiente à manipulo longinquorum, Mitsnigmis *ode* Davidis: quum prehenderent eum Philisthæi, Gathi.

2 Gratiam fac mihi, Deus; nam anhelus persequitur me mortalis: toto die oppugnator opprimit me.

3 *Nam* anhelant observatores mei toto die; quia multi *sunt*: *ô* sublimi propugnatores *adsumto* mihi.

4 *Qua* die timebo, ego in te confidam.

5 In Deo laudabo verbum *ejus*; in Deo confidam, non timebo: quid faciat caro mihi?

6 Toto die rebus meis dolorem afferunt, contra me omnes cogitationes eorum ad malum *spectant*.

7 Convenient, delitescunt ipsi; vestigia mea observant, ut qui expectant vitam meam.

8 Pro iniquitate parito eis, in ira populos dejice, Deus.

9 Tu vagationes meas in numerato habes: pone *quamq*; lacrymam meam in utre tuo; annon *essent* in numerato tibi?

10 Tunc revertentur inimici mei retrorsum, qua die clamabo; hoc scio, Deum *affore mihi*.

11 In Deo laudabo verbum, in Jehova laudabo verbum.

12 In Deo confido, non timebo: quid faciat homo mihi?

13 Mecum *erunt*, O Deus, vota tua; persolvam gratiarum actiones tibi.

14 Nam eripis animam meam à morte, annon pedes meos à lapsu *eripuisti*? ut indefirenter ambulem coram Deo in luce hujus vitæ.

PSALMUS LVII.

Inter leones ad Deum clamatur.

Magistro symphoniæ; ne perdas, Davidis ode insignis: quum fugeret meru Schaulis in speluncam.

2 Gratiam fac mihi Deus, gratiam fac mihi, quam ad te se recepit anima mea; & ad umbram alarum tuarum me recepturus sum, donec transiverint ærumnæ.

3 Invocabo Deum excelsum, Deum fortem perficientem erga me.

4 Mittet è cœlis ut servet me, afficiens eum probro qui me anhelus persequitur vehementissime: Mittet Deus benignitatem suam, & veritatem suam.

5 Ego inter immanes leones *sum*, laceo *inter* incendiarios; *inter* homines, quorum dentes hastæ & sagittæ *sunt* & quorum lingua *est* gladius acutus.

6 Exaltare supra cœlos, O Deus, super totam terram gloria tua.

7 Rete apparaverant gressibus meis, curvaverat animam meam; *quam* fecerant ante me fossam, cadunt in eam vehementissime.

8 Erecto animo meo, O Deus; erecto animo meo, canam & psallam *dicens*:

9 Evigila gloria mea: evigila nablium & cithara; expergefaciam *indeab* aurora;

10 Celebrabo te in populis Domine, psallam te in nationibus:

11 Magnum *esse* usque ad cœlos benignitatem tuam, & ad super.ores usque nubes veritatem tuam.

12 Exaltare supra cœlos, O Deus; super totam terram gloria tua.

PSALMUS

PSALMUS LVIII.

Malitiam aspidis esse in homine, ad cujus interitum gaudebunt pii.

M Agistro symphoniæ, ne perdas; Davidis ode insignis.

2 An re vera, O manipule, justitiam loquimini? quæ recta *sunt* judicatis, filii hominis?

3 Quin etiam ex animo iniquitates operamini; in hac terra violentiam manuum vestrarum appenditis.

4 Abalienant se improbi inde à vulva, aberrant inde ab utero loquentes mendacium.

5 Venenum *est* illis simile veneno serpentis, sicuti aspidis surdæ obturantis aurem suam.

6 Quæ non auscultat voci mussitantium; utentis incantationibus perticissimi.

7 O Deus, destrue dentes eorum in ore ipsorum; molares juvenum leonum demolire Jehova.

8 Liquefiant sicut aqua, indesinenter abeant: intendantis sagittas suas, tamquam in spicas abeant *sagittæ*.

9 Sicut limax liquescens abeat *quisque*, *ut* abortus mulieris, *ut qui* non viderunt solem.

10 Quum nondum sentientur spinæ vestræ, *spinæ* cynostaci: tam redivivam, quam adultam procellet quamque.

11 Lætabitur justus, quum viderit ultionem; pedes suos lavabit in sanguine improbi.

12 Dicetq; homo, Utiq; *est* fructus justo; utique est Deus, *est* judex in terra.

PSALMUS LIX.

David in propria domo obsessus, preces & confidentia elucubrat.

M Agistro symphoniæ, ne perdas: Davidis ode insignis, quum misisset Schaul qui observarunt domum illius, ut morte afficerent illum.

2 Libera me ab inimicis meis. Deus mi, supra erigentes se contra me extolle me.

3 Libera *me* ab iis qui operam dant iniquitati, & ab hominibus sanguinariis serva me.

4 Nam ecce, insidiantur vitæ meæ, conveniunt contra me robusti; nulla defectione mea, nulloque peccato meo. Jehova.

5 Nulla iniquitate *mea* concurrunt & comparant se: evigila *venturus* obviam mihi, & respice.

6 Tu ergo Jehova, Deus exercituum, Deus Israelis, expergiscere ad visitandum omnes gentes istas: ne gratiam facias ullis perfide agentibus iniquitatem summe.

7 Revertuntur vesperi, gannunt ut canis; & circumdant civitatem.

8 Ecce, eructant ore suo, gladios *adhibent* ad labia sua; nam quis audit? *inquiunt*.

9 At tu Jehova ridebis eos; subsannabis omnes istas gentes.

10 Robur obtinebo illo, te observabo; tum Deus *est* editus locus meus.

11 Deus benignitatis meæ præveniet me: Deus faciet ut aspiciam observatores meos:

12 Ne occidas eos, ut non obliviscantur populares mei: exagita eos virtute tua, & dejice eos, clypeus noster Domine.

13 Peccatum oris sui, verbum labiorum suorum, quando fuerint deprehensi in superbia sua; tum præ exsecratione, tum præ macie enarrent.

14 Consume æstu, consume, donec non sint *amplius* ut sciant Deum summe dominari in Jahakobo usque ad fines terræ.

15 Quum revertuntur vesperi, gannient ut canis; & circumdant civitatem:

16 Seipsos exagitent ad comedendum, quum non fuerint saturati, tum cogantur pernoctare.

17 Ego vero canam robur tuum, & cantabo in matutinum quotidque benignitatem tuam; te fuisse locum editum mihi & perfugium *quo* die *fuit* angustia mihi.

18 O robur meum, tibi psallam, Deum esse locum editum meum, Deum benignitatis mea.

PSALMUS LX.

Psalmus eucharisticus post victoriam.

N Agistro symphoniæ, in hexachordis testimonii, *ode* insignis Davidis, ad docendum:

2 Quum certaret contra Syros Mesopotamienses, & contra Syros Tzobæ; & reversus Joab percussit Edomæos in valle Salis duodecies mille.

3 O Deus, rejecisti nos, dissipasti nos, iram fuisti, restitue *te* nobis.

4 Commoveras terram, dilaceraras eam; sana fragmenta ejus, nam vacillat.

5 Fecisti ut sentiret populus tuus *vim* duram, dedisti bibendum nobis *tamquam* vinum horroris.

6 Dedisti timentibus te vexillum, quo utantur propter veritatem potentissime:

7 Ut liberentur dilecti tui; serva dextera tua, & exaudi me.

8 Deus loquutus est per sanctitatem suam, exsultabo: in partem obtineo Schechemum, & convallem Succothæ metiar.

9 Meus Gilhad, & meus Menasche, Ephraimque, robur capitis mei; Jehuda legislator meus.

10 Moab pollubrum meum; supra Edomæam projiciam calcem meum: contra me, Palæstina, clangentem age.

11 Quis deduceret me in civitatem munitam? quis deduceret me Edomæa usque?

12 An non tu, Deus, rejecisti nos; ut non procederes, Deus, inter exercitus nostros?

13 Cedo nobis auxilium *tuum* ab hoste alioqui vanitas *est* auxiliatio humana.

14 In Deo faciamus fortitudinem, & ipse conculcabit hostes nostros.

PSALMUS LXI.

Experta Dei auxilium confidentiæ suæ & inquietis in sua fide.

Magistro

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* David ipsi.

2 Audi, Deus, clamorem meum; attende orationi meæ.

3 Ab extremitate terræ te inclamo, quum obruitur animus meus; in rupem *quæ* sit editior me deduces me:

4 Nam fuisti receptus mihi, turris robusta adversus inimicum.

5 Commorabor in tentorio tuo *per* secula: recipiam me in occultum alarum tuarum maxime.

6 Cum tu, Deus, auscultaveris votis meis, dederis hæreditatem *suam* reverentibus nomen tuum:

7 Dies diebus regis superadditos; anni ejus *sint* ut multarum generationum.

8 Maneat in seculum coram Deo; benignitatem & fidem præpara *quæ* custodiant eum.

9 Sic psallam nomini tuo in perpetuum, rependendo vota mea quotidie.

PSALMUS LXII.

In Deo solo quiescendum esse.

MAgistro symphoniæ in Jeduthune, Psalmus Davidis.

2 Tantummodo in Deo conquiescit anima mea: ab eo salus mea *est*.

3 Tantummodo ipse rupes mea *est* & salus mea; locus editus meus, non dimovebor *multum* magnopere.

4 Quousque machinabimini erumnas in virum? occidemini vos omnes, *eritis* similes muro pando, maceriæ impulsæ.

5 Tantummodo de excellentia ejus consilia soerunt depellendi *eum*, delectantur mendacio: ore suo benedicunt, intra se vero maledicunt vehementissime.

6 Tantummodo in Deo conquiesce anima mea: nam ab eo *est* expectatio mea.

7 Tantummodo ipse rupes mea *est* & salus mea: locus meus editus, non dimovebor.

8 In Deo *est* salus mea & gloria mea: rupes robusta mea, receptus meus *est* in Deo.

9 Confidite ei omni tempore, ô populi, effundite coram eo animum vestrum: Deus refugium nobis *est* maxime.

10 Tantummodo vanitas *sunt* nati plebeio homine, mendacium *sunt* nati primæ virorum: lancibus illi simul imponi, ascensuri *essent* supra vanitatem.

11 Ne confidatis oppressioni, & rapinæ ne evanescatis; opulentia si abundet, ne apponatis animum.

12 Semel loquutus est Deus, bis idem audivi; robur esse Dei,

13 Et tuam *esse* Domine benignitatem, te rependurum cuique secundum opus suum.

PSALMUS LXIII.

Fidens & arrectis anima pœnis fatigatur.

PSalmus Davidis, quum esset in deserto Jehudæ.

2 O Deus, *Deus* fortis meus es, tempestive requiro te, sitiens est tui anima mea, arescit ad te *spectans* caro mea, in terra sicca & lassa sine aquis:

3 Ad videndum robur tuum & gloriam tuam, sicut in loco sancto videbam te:

4 (Nam benignitas tua melior est vita) *ut* labia mea laudent te.

5 Sic benedicam tibi in vita mea, in nomine tuo arcollam manus meas:

6 Quasi adipe & pinguedine saturabitur anima mea, & labiis canoris laudabit te os meum.

7 Quum recordor tui super stratu mea, in vigiliis meditor de te:

8 Te fuisse summo auxilio mihi, in ut in umbra alarum tuarum canerem:

9 *Quum* adhæresceret anima mea sequitur te, sustentat me dextera tua.

10 Quamobrem isti *qui* vastationem quærunt animæ meæ, pervenient ad imas partes terræ.

11 Facient ut diffluat eorum quisque per gladium, portio vulpium furuli sunt.

12 Rex vero ipse lætabitur in Deo, gloriabitur quisquis jurat per eum, quum obturabuntur os loquentium mendacium.

PSALMUS LXIV.

Indoles & plaga hostium à quibus liberari petit.

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.

2 Audi, O Deus, vocem meam dum meditor; à pavore inimici custodi vitam meam.

3 Absconde me ab arcano *consilio* malefactorum, à tumultuatione operantium iniquitatem.

4 Qui exacuunt sicut gladium linguam suam; intendunt *ut* sagittam suam, verbum amaritudinum.

5 Jaculis petendo ex latebris integrum; repente jaculis petunt eum, neq; timent:

6 Confirmant sibi rem malam: narrant de abscondendis laqueis; dicunt, Quis videret illos?

7 Perscrutantur iniquitates; consumitur ita quæ callidissime sunt perscrutati: adeo intimum viri & cor profundum *est*.

8 Sed ubi jaculis petierit eos Deus, à sagitta repentina fuerint plagæ eorum.

9 Facientque ut ipsa lingua sua in semetipsos impingent: vagi & in fugam dabunt quisquis viderit eos.

10 Quicunque autem homines reverentur, nunciabunt opus Dei, & factum ejus intelligentium proponent.

11 Lætabitur justus in Jehova, & recipiet se ad eum, denique gloriabuntur omnes recti animo.

PSALMUS LXV.

Psalmus, laudis plenus, ob varia divinæ Providentiæ opera.

MAgistro symphoniæ Psalmus, Davidis canticum.

2 Tibi *debetur* cœrta laus O Deus, *qui es* in Tzijone; & tibi rependendi est votum.

3 O qui

3 O qui exaudis orationem, ad te usq; omnis caro veniet.

4 Res iniquæ prævaluerunt mihi, defectiones nostras tu expias.

5 Beatus *quem* eligis, & admovet, inhabiturum atria tua: saturamur bono domus tuæ, rebus sanctis templi tui.

6 Res reverendas in justitia proloqueris nobis, O Deus salutis nostræ, fiducia omnium extremitatum terræ & maris longinquarum.

7 Stabiliens montes virtute sua, accinctus potentia.

8 Compescens strepitum marium, strepitum fluctuum eorum, & fremitum nationum.

9 Qui facis ut canant exortus matutinos & vespertinos, incolæ extremitatum reverentes à signis tuis.

10 Visitas hanc terram & appetis eam: plurimum ditas eam: rivo Dei pleno aquæ, paras frumentum illorum, quum ita præparaveris eam.

11 Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus; imbribus dissolvis eam, germini ejus benedicis.

12 Coronas annum bonitatis tuæ, & orbitæ tuæ stillant pinguedinem:

13 Stillant *in* caulas deserti, & exsultatione colles accinguntur.

14 Vestiuntur pascuis gregibus, & convalles obtegunturtritico, clangentes agunt, *atque* etiam canunt.

PSALMUS LXVI.

Psalmus triumphalis circa opera redemptionis.

MAgistro symphoniæ, canticum & psalmus. Clangite Deo, omnes *incolæ* terræ.

2 Psallite gloriam nominis ejus, apponite gloriam laudi ejus:

3 Dicite Deo, Quam reverendus es factis tuis: propter amplitudinem roboris tui mendaciter se dedit tibi inimici tui.

4 Omnes incolæ terræ incurvent se tibi & psallant tibi; psallant nomini tuo, ut *quum* maxime.

5 Venite & videte opera Dei; reverendus *est* actione erga filios hominis.

6 Convertit mare in aridam; per flumen transiverunt pedes, illic lætati sumus in eo.

7 Dominatur potentia sua in seculum; oculi ejus gentes speculantur: qui rebelles sunt ne efferantur apud se ipsos admodum.

8 Benedicite, populi, Deo nostro; & facite ut resonet vox laudis ejus:

9 Qui restituit animam nostram in vita nec permittit dimoveri pedes nostros.

10 Posteaquam probasti nos Deus; conflasti nos ut conflatur argentum;

11 Induxisti nos in rete ipsum, imposuisti catenam *afflictionis* lumbis nostris

12 Fecisti ut insideres mortalis in curru nostrum, ingressi sumus per ignem & per aquam; tandem eduxisti nos ad hanc saturitatem.

13 Ingrediens domum tuam cum holocaustis rependam tibi vota mea,

14 Quæ *nuncupavi verbis* ap erta labia mea, & eloquutum fuerit os meum in angustia mea.

15 Holocausta pinguium arietum offeram tibi cum suffitu: parabo boves cum hircis potentissime.

16 Agite, audite, quicunque timetis Deum; ut enarrem quæ fecit animæ meæ.

17 Eum ore meo invocavi, *&* fui elatus pro *sermonibus* linguæ meæ:

18 Ad iniquitatem si spectassem animo meo, non exaudivisset Dominus.

19 At certe exaudivit Deus, attendit ad vocem orationis meæ.

20 Benedictus *sit* Deus qui non avertit orationem meam à *se*, & benignitatem suam à me.

PSALMUS LXVII.

Varietatem de vocatione Gentium.

MAgistro symphoniæ fidium, Psalmus & canticum.

2 Deus gratiam faciat nobis & benedicat nobis, illustret faciem suam erga nos maxime.

3 Ut agnoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutem tuam.

4 Celebrent te populi, Deus; celebrent te populi omnes.

5 Lætentur & cantent nationes; quum judicabis populos recte, & nationes ipsas in terra deduces potentissime.

6 Celebrent te populi, Deus; celebrent te populi omnes.

7 Terra dante proventum suum; benedicat nobis Deus, Deus noster.

8 Benedicat nobis Deus, & reverentur eum omnes fines terræ.

PSALMUS LVIII.

Canticum triumphale super victoriam regnum Christi.

MAgistro symphoniæ, Davidis Psalmus & canticum.

2 Surgente Deo dispergantur inimici ejus; & fugiunt infesti osores ejus à conspectu ejus.

3 Quasi impellas fumum, impellis eos; ut liquefit cera ab igne, pereunt improbi à conspectu Dei.

4 Justi vero lætantes exsultant coram Deo; & gaudent in lætitia.

5 Cantate Deo, psallite nomini ejus, extollite eum qui insidet æquoreis tractibus de nomine ejus Jah, ac exsultate coram eo.

6 Pater pupillorum, & defensor viduarum *est* Deus in habitaculo sanctitatis suæ.

7 Deus collocat solitarios in familia, educit vinctos compedibus: ac rebelles inhabitant locum aridissimum.

8 O Deus quum præcederes coram populo tuo; quum gradereris per solitudinem exercitissime:

9 Terra

9 Terra movebatur, etiam cœli distillabant à præsentia Dei; ipse Sinai, à præsentia Dei, Dei Israelis.

10 Pluviam liberalissimam stillabas, Deus; possessionem tuam, eamq; defessam, tu instaurabas.

11 Tui catervatim habitabant in ea: reparans per bonitatem tuam pauperi illi afflicto, Deus.

12 Dominus dabat sermonem; ex quo annunciabant, exercitu magno *discebant*,

13 Reges exercituum fugiunt, fugiunt: & quæ commoratur domi, partitur spolia.

14 Etiamsi jacueritis inter duas strues lapideas, *eritis similes* alis columbæ, tectæ argento, cujus penna *sunt* ex fulvo auro effosso.

15 Quum expanderit omniporens reges in hac *terra*, niveus eris in Tzalmone,

16 Monte maximo, monte Baschanis; monte frequente gibbis, monte Baschanis.

17 Quare dejiceretis vos, montes frequentes gibbis? hæc montana desiderat Deus ad sedem suam, etiam Jehova inhabitabit in æternum.

18 Currum Dei duæ *sunt* myriades, millia multiplicia: Dominus cum illis *est*, *Dominus* Sinai in sanctuario *habitans*.

19 Ascendens in sublime, captivam fecisti captivorum multitudinem; accipiens *dedisti* dona hominibus; etiam rebelles habitando *captivos facis*, Jah Deus.

20 Benedictus Dominus, *qui* quotidie onerat nos *donis*; Deus ille fortis salus nostra excellentissime.

21 *Deus* ille fortis nobis est *Deus* fortis, ad salutem omnimodam: & Jehovi Domino sunt exitus contra ipsam mortem.

22 Tantummodo Deus frangit caput inimicorum suorum, verticem comatum indefinenter ambulantis in rearibus suis.

23 Dixerat Dominus, Ex Baschane reduco, reduco eo ex profunditatibus maris,

24 Ut frangens *immergas* pedem tuum in sanguine; lingua canum tuorum, *sanguine fluente* ab inimici, ab unoquoque eorum.

25 *Quum* viderunt incessus tuos, ô Deus! incessus Dei fortis mei, regis mei, *qui est* in sanctuario;

26 Præcedebant cantores, post fidicinis, inter puellas tympana pulsantes.

27 In congregationibus benedicite Deo, Domino, *qui estis* è scaturigine Israelis.

28 Illic *est* Benjamin parvus & dominator eorum, principes Jehudæ & cœtus eorum; principes Zebulunis, principes Naphthali.

29 Præcepit Deus tuus robustum esse te; corobora ô Deus, quod operatus es in nobis.

30 E templo tuo propter Jeruschalaim tibi afferent reges donarium.

31 Perde catervam arundiferam, cœtum robustorum juvencorum cum vitulis populorum, fingentem subjicere se cum fragminibus argenti: dissipat populos, *qui* bellis delectantur.

32 Venient magnates ex Ægypto, Æthiopia celeriter transmittet manuum suarum *donum* ad Deum.

33 Regna terræ cantate Deo; Psallite Domino vehementissime.

34 Insidenti cœlis cœlorum antiquorum; en edit voce sua vocem robustam.

35 Tribuite robur Deo; cujus excellentia *est* super Israelem, & cujus robur in superioritate nubibus.

36 Formidabilis es, ô Deus, è sanctuariis tuis: *Deus* fortis Israelis ipse dat robur & vires huic populo: benedictus *sit* Deus.

PSALMUS LXIX.

Precatio oppressi contra oppressores, ejusque votum.

MAgistro symphoniæ ad hexachordam Davidis *ode*.

2 Serva te Deus, quia perveniunt aquæ usque ad animam:

3 Demergor in cœnum profundissimum, ubi non *est* consistendi locus: ingredior profunditates aquarum, & fluentum inundans abripit me.

4 Fatigor clamando, exficcatur guttur meum, deficiunt oculi mei sperantis in Deum meum.

5 Plures sunt quam capilli capitis mei qui oderunt me immerito; potentiores sunt qui conantur me succidere, qui mihi sunt inimici injuria; tunc quod non rapui, reprendere cogor.

6 O Deus, tu novisti stulticiam meam & reatus mei non sunt celati tibi.

7 Ne erubescant de me exspectantes te, Domine Jehova *Deus* exercituum; ne rubore suffundantur mea causa qui quærunt te, Deus Israelis.

8 Nam propter te sustineo opprobrium, operit ignominia faciem meam:

9 Extraneus effectus sum fratribus meis, & alienus filiis matris meæ:

10 Quia zelus domus tuæ exedit me, & opprobria probris afficientium te, acciderunt mihi.

11 Quum flens *affligo* jejunio animam meam, tum hoc vertitur in summum probrum mihi.

12 Quum sumo vestimentum meum cilicium, tum sum illis in parabolam.

13 Confabulantur de me sedentes in porta; & *canunt* odas lyricas bibentes potum inebriantem.

14 De me itaq; oratio mea ad te est hæc, Jehova, tempus est benevolentiæ: De-

ut, pro amplitudine benignitatis tuæ exaudi me, pro fide salutari tua.

15 Eripe me è luto, & ne immergar; eripiar ab osoribus meis, & à profunditatibus aquarum:

16 Ne inundans abripiat me fluentum aquarum, neq; absorbeat me profundum: & ne præcludat mihi puteus os suum.

17 Exaudi mi Jehova quia bona *est* benignitas tua: secundum amplitudinem miserationum tuarum respice ad me,

18 Et ne abscondas faciem tuam à servo tuo; quia *est* angustia mihi; festina, exaudi me.

19 Appropinqua ad animam meam: vindica eam, propter inimicos meos redime me.

20 Tu nosti opprobrium meum, pudoremque meum, & ignominiam meam: coram te *sunt* omnes hostes mei.

21 Opprobrium frangit animum meum adeo ut afficiar ægritudine: quumq; exspecto qui condoleat, nemo adest; aut consolatores, tamen non invenio:

22 Quin *potius* dant pro alimento meo amaritiem; & in siti mea bibendum dant mihi acetum.

23 Sit mensa eorum ante eos pro laqueo; & pro retributionibus, pro tendiculo *ipsis*.

24 Obtenebrentur oculi eorum, ut non videant: & fac ut lumbi eorum jugiter flectant.

25 Effunde super eos indignationem tuam, & æstus iræ tuæ assequatur eos.

26 Sint castella eorum desolata, in tentoriis eorum ne sit habitator:

27 Quia quem tu percussisti persequuntur, & secundum dolorem confossorum tuorum narrationes contexunt.

28 Appone pœnam ad pœnam iniquitatis eorum & ne veniant in justitiâ tuam

29 Deleantur de libro viventium, & cum justis ne conscribantur.

30 Ego vero pauper & dolens: *quum* salus tua, Deus, in edito collocaveris me,

31 Laudabo nomen Dei cantico, & magnificabo eum gratiarum actione,

32 Quæ melior videbitur Jehovæ bove juvenco, cornuto, *aut* ungulam scissam habente *quoquam*.

33 *Quod ubi* viderint mansueti, lætabuntur; & reviviscet animus vester, ô quærentes Deum,

34 Quod attendat ad egentes Jehova, & vinctos suos non spernat.

35 Laudabunt eum cœli & terræ, maria & quicquid reptat in eis:

36 Quia Deus servat Tzijonem, & instaurat civitates Jehudæ, ut habitent ibi, & hæreditario jure possideant eâ *terram*:

37 Posteri, ejus quam servorum ejus possideant eam, & amantes nominis ejus habitent in ea.

PSALMUS LXX.

Argumentum idem cum fine Ps. XL.

MAgistro symphoniæ, *ode* Davidis ad recordandum.

2 Deus ad eripiendum me; Jehova, ad auxilium meum festina.

3 Pudefiant & rubore perfundantur quærentes animam meam: agantur retrorsum & ignominia afficiantur qui delectantur malo meo.

4 Retrocedant pro mercede pudoris sui, qui dicunt; Euge, euge.

5 Gaudeant & lætentur in te omnes quærentes te; ac dicant jugiter, Magnificetur Deus, amantes salutis tuæ.

6 Ego vero sum pauper & egens, ô Deus; festina mea causa, auxilium meum & liberator meus es, Jehova, ne tardes.

PSALMUS LXXI.

Percepiam gratiam professus, ulteriorem petit & gratitudinem vovet.

AD te, Jehova, me recipio; ne erubescam unquam.

2 Justitia tua eripe me & libera me, inclina ad me aurem tuam, ac serva me.

3 Esto mihi rupes quam inhabitem, quo veniam jugiter; præceptum posuisti de servando me, quia petra mea & munitio mea es.

4 Deus mi, libera me è manu improbi, è manu iniqui & præfractè agentis.

5 Nam tu *es* exspectatio mea, Domine Jehovi; fiducia mea à puritia mea.

6 Tibi innixus inde ab utero; à visceribus matris meæ tu abripuisti me: in te *est* laus mea jugiter.

7 Tanquam ostentum fui multis; adeo es mihi receptus robustus.

8 Impleatur os meum laude tua, toto die gloria tua.

9 Ne abjicias me tempore senectutis: qui deficit virtus mea, ne derelinquas me

10 Quia loquuntur inimici mei de me, & observantes animam meam consulunt simul:

11 Dicendo, Deus derelinquit eum, persequimini & prehendite eum; quia nemo *ejus* qui eripiat.

12 Deus, ne longe abesto à me; Deus mi, ad auxilium meum festina.

13 Pudefiant, deficiant adversantes animæ meæ; operiantur opprobrio & ignominiâ quærentes malum meum.

14 Ego vero jugiter in exspectatione sum, de tota laude tua; & perficiam sum

15 Os meum narrabunt est justitiam tuam, quotidie salutem tuam: quamvis ignorem numeros *ejus*.

16 Aggrediar omnimodam fortitudinem Domine Jehovi; commemorabo justitiam tuam solius.

17 Deus docuisti me à puritia mea, & hucusque indicavi mirabilia tua.

18 Quare etiam tamdiu dum senex & canus sum, Deus, ne derelinquas me; donec indicavero brachium tuum *huic* generationi omni venturæ *generationi* fortitudinem tuam.

19 Nam

19 Nam iudicia tua; Deus in aeternum usque assurgit: quia facis res magnas; Deus, quis est par tibi?

20 Quia postquam fecisti ut experirer angustias magnas & malas; rursus vitae restituis me, & ex abyssis terrae rursus facis ut ascendam.

21 Auges magnitudinem meam, & dilectem consolaris me.

22 Etiam ego celebrarus sum te in instrumento nabli, fidemque tuam, Deus mi: psallam tibi cithara, ô sancte Israelis.

23 Cantabunt labia mea, quando psallam tibi & anima mea quam redemisti.

24 Etiam lingua mea quotidie enunciabit justitiam tuam: quod confusi erubuerint, quod pudore perfusi fuerint quaerentes malum meum.

PSALMUS LXXII.

Salomonis typus Christi.

PRo Schelomo te. O Deus, judicia tua regi da, & justitiam tuam filio regis:

2 Judicet populum tuum juste, & pauperes tuos jure.

3 Proferant montes pacem populo, & colles propter justitiam.

4 Vindicabit pauperes populi, servabit filios egenis, conteret vero oppressorem.

5 Reverebuntur te quam diu erit sol, & durante luna in generatione aeternâ.

6 Ut quam descendat pluvia super segetem herbam; quam imbres, irrigatio terrae.

7 Florebit temporibus ejus justus; & amplitudo pacis, donec non sit luna.

8 Et dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine quaqua *versus* fines terrae.

9 Coram eo honorem exhibebunt incurvabunt se barbari, & inimici ejus pulverem lingent.

10 Reges occani *aurum* & insulani munus reddent; reges Schebae & Sebae dona illius afferent:

11 Denique incurvabunt se *honorem exhibentes* ei omnes reges, omnes gentes servient ei.

12 Quoniam eripiet egenum vociferantem, & pauperem cui non fuerit adjutor;

13 Parcet attenuato & egenti, animasque egentium servabit;

14 A dolo & à violentia vindicabit animam eorum: adeo pretiosus est sanguis eorum in oculis ejus.

15 Ideo quandiu vivet, dabit ei de auro Schebae; & orabit pro eo jugiter; toto die benedicet ei.

16 *Ubi* fuerit pugillus tritici in terra, in vertice montium, commovebit se ut fructus ejus; & florebunt cives ut herba terrae.

17 Erit nomen ejus in seculum, durante sole propagabitur nomen ejus; & benedicentur in illo eo, omnes gentes beatum praedicabunt eum.

18 Benedictus *sit* Jehova Deus, Deus Israelis, qui facit mirabilia solus:

19 Et benedictum nomen gloriae ejus in seculum: impleatur que gloria ejus tota terra; Amen, iterum amen.

20 Finiuntur orationes Davidis filii Jischai.

PSALMORUM LIBER TERTIUS

PSALMUS LXXIII.

Prosperitas impiorum perpendituri. Exemplo istius in Deo solo fortitudo inveniri salutis. Asaphi. Argumentum est Israeli Deus, puris animis.

2 Et quidquod ad me, pene declinaverant pedes mei; nihil fere *aberat quin* effunderentur gressus mei:

3 Quum invidercm insipientibus, prosperitatem improborum aspicerem.

4 Nam non *sunt* metus usque ad mortem eorum; sed pingue *est* robur eorum.

5 In labore mortalium non sunt, & cum *reliquis* hominibus non afficiuntur plagis.

6 Idcirco cingit eos torquis superbiae, operit *eos* ornamentum violentiae eos.

7 Emicat pra pinguedine oculus eorum, superant cogitationes animi.

8 Tabifici sunt, & loquuntur maligne oppressionem: & è sublimi loquuntur.

9 Opponunt coelis os suum, & lingua eorum pervadit terram:

10 Idcoque redit populus ejus huc, quum aquae pleni *poculi* exprimuntur ipsi.

11 Ut dicant, Quomodo cognoscet Deus fortis? aut est notitia in excelso?

12 Ecce isti sunt impii, & tranquilli *in* seculo augent vires.

13 Utique inaniter purificavi animum meum, & lavo in mundicia manus meas:

14 Quum sim plaga affectus quotidie, & castigatio mea *prasto sit* matutinis singulis.

15 Si dixerim, Narrabo taliaejecte generationi filiorum tuorum perfidus fuero;

16 Si cogitem cognoscere hoc, laboriosum *visum* est in oculis meis:

17 Donec ingressus essem in sanctuaria Dei fortis, animadvertam finem istorum.

18 Utique in lubricis posuisti eos, dejecisti eos in vastitates.

19 Quomodo abeunt in desolationem quasi momento: desinunt, consumuntur terroribus?

20 Tanquam somnium, postquam evigilavit *quispiam*? Domine, quum expergisceris, imaginem eorum contemnis.

21 Quum exacerbaretur animus meus, & in renibus meis me ipsum exacuebam;

22 Tum eram brutus, & ignorabam: velut jumentum eram apud te.

23 Itaque ego jugiter *fuerunt* tecum: prehendisti manum dexteram meam.

24 Consilio

24 Consilio tuo dedu: me, ut postmodum in gloriam recipias me.

25 Quis *esset* mihi in cœlis *praeter te*? & præter te nullo delector in terra.

26 Deficiente carne mea & animo meo; rupes animi mei & portio mea Deus *est* in seculum.

27 Nam ecce longinqui à te pereunt, exscindis quicunq; adulterando *deficit* à te.

28 De me itaque, propinquum esse Deo mihi bonum *est*, pono in Domino Jehovi receptum meum, ut enarrem omnia opera tua.

PSALMUS LXXIV.

De desolatione Ecclesiæ conquerens. Zelotypiam Dei provocat.

O Deus cur repulisti in æternum? fumare pergit ira tua in gregem pastus tui?

2 Recordare cœtus tui *ste* acquisiviste antea, vendi: asse tribus possessionis tuæ; montem Tzionis hunc *esse* in quo habitabas.

3 Attolle pedes tuos ad vastitates æternas, *ad* omnia mala *quæ* facit inimicus in loco sancto.

4 Rugientes hostes tui in medio synagogarum tuarum, posuerunt insignia sua *pro* insignibus.

5 Nobilis habitus est *eorum qui fuit*, prout efferebat sursum contra implexa ligna secures.

6 Etiam nunc sculpturas ejus simul, vecte & rudibus rundunt.

7 Immiserunt ignem in sanctuaria tua; *dejicientes* in terram prophanarunt tabernaculum nominis tui.

8 Dixerunt cum animo suo, Vim inferamus eis pariter: locenderunt omnes synagogas *Dei* fortis *dejicientes* in terram:

9 Insignia nostra non videmus; non *est* amplius prophetæ, neque *est* apud nos qui sciat usq; ie quo.

10 Quousque ô Deus, probro afficiet hostis? irritabit inimicus nomen tuum in æternum?

11 Quare avertis manum tuam, & *quid* dexteram tuam? è medio sinus tui cohibe.

12 Atqui Deus rex meus *est* jam olim, operans salutem in medio terræ.

13 Tu dissipasti robore tuo mare, perfregisti capita cetorum in aquis.

14 Tu conquassasti capita balænæ, dedisti ejus populo per deserta *præscisentes*.

15 Tu fodisti fontē & torrentem; tu siccis fluvios validos.

16 Tuus *est* dies; etiam tua nox: tu paravisti lumen *hujus* & solem.

17 Tu stabuisti omnes terminos terræ: ipsam æstatem & hyemem tu formasti.

18 Recordare *hujus*, inimicum probro afficere ô Jehova, & populum stultum irritare nomen tuum.

19 Ne tradas *ista* cateruæ vitam turturis tuæ, catervæ pauperum tuorum afflictorum ne obliviscaris in æternum.

20 Intuere in fœdus: nam repleta sunt obscurissima loca terræ, cauis *suis* violentis.

21 Qui afflictus est, ne redeat confusus, pauper & egenus laudent nomen tuum.

22 Surge ô Deus, age causam tuam: recordare opprobrii tui *quo* afficeris à stulto quotidie.

23 Ne obliviscaris vocis hostium tuorum; strepitus insurgentium in te, augescentis jugiter.

PSALMUS LXXV.

ADeo esse quod unius cornu deprimatur & alterius exaltetur.

MAgistro symphoniæ, ne perdas; Psalmus Asaphi, & canticum.

2 Celebramus te Deus, celebramus: nam propinquum nomen tuum, enarrant mirabilia tua.

3 Quum excepero conventum, ego rectissime judicabo.

4 Solutas terræ omniumque habitatorum ejus ego aptabo columnas mas me:

5 Dicens insanientibus, Ne insanialis; & improbis, Ne attollatis cornu:

6 Ne attollatis contra excelsum cornu vestrum, *ne* loquimini collo duro.

7 Non enim ab exortu aut ab occasu, neque à deserto *est* exaltatio:

8 Sed Deus judex; hunc deprimit, & illum extollit.

9 Nam poculum in manu Jehovæ, & vinum turbidum est, plenum mixtione, ex quo fudit: verumtamen fæces ejus *quas* expresserint, bibent omnes improbi terræ.

10 Ego itaque annunciem in seculum, psallam Deo Jahakobi.

11 Et omnia cornua improborum succidam; exaltentur cornua justi.

PSALMUS LXXVI.

Deus Ecclesiæ patronus celebratur.

MAgistro symphoniæ sidum; Psalmus Asaphi & canticum.

2 Nobilis *est* in Judæa Deus, in Israele magnum nomen ejus:

3 Cujus tugurium *est* Schalemi, & habitaculum Tzionæ.

4 Ibi confregit coruscos arcus; scutum, gladiumq; e, & bellum vehementissime.

5 Illustris factus es, magnificus, ex montibus direptionis.

6 Dedidērunt se in prædam robusti animo dormitaverunt somnum suum: adeo ut non invenerint ulli viri bellatores manus suas.

7 Præ increpatione tua, ô Deus Jahakobi consopitus est & currus & eq ui.

8 Tu, tu *inquam* formidabilis es. ecq uis consisteret coram te, ex quo iraceris?

9 E cœlis facis ut audiant sententiam: terra timet, & quieta fidit;

10 Quum surgit ad judicium Deus, ad servandum omnes mansuetos terræ maxime.

11 Nam æstus hominum celebrabit te, reliquo æstuum accingis tuo.

11 Vovete & *vota* reddite Jehovæ Deo nostro; quicunque circumstant illum, afferant munus illi formidabili;

12 *Qui* vindemiat spiritum antecessorum, formidabili regibus terræ.

PSALMUS LXXVII.

Variis tentationibus fluctuans, mirabilium Dei recordatione stabilitur.

Magistro symphoniæ, præfecto *posteris* Jeduthunis; Asaphi psalmus.

2 Vox mea ad Deum *fertur*, quum exclamo: vox mea ad Deum, ut aurem advertat ad me.

3 Tempore angustiæ meæ Dominum requiro manu mea nocte perfusa; & non intermittente: renuente consolationem admittere anima mea.

4 Recordor Dei, quum fluctuando perstrepo: meditor, quum obmutuit se spiritus meus vehementissime.

5 *Quum* tenes vigiles oculos meos; concutior, ira ut non possim eloqui.

6 Reputo tempora, inde ab antiquitate, annos *superiorum* seculorum.

7 Recordor musicæ pulsationis meæ nocte: cum animo meo meditor, & perscrutatur spiritus meus *dicens*:

8 An in seculà repellet Dominus? aut non pergetet bene velle amplius?

9 An deficeret in æternum benignitas ejus? desineret sermo in quamque generationem?

10 An oblitus esset gratiam facere Deus fortis? an occluderet ira miserationes suas summe?

11 Tandem dico; infirmare me istud mutata dextera excelsi?

12 *Imo* recordator actionum Jah: quidem recordator inde ab antiquitate quòdque mirabilium tuorum:

13 Et meditabor de unoquoque opere tuo: de actionibus tuis confabulabor. *dicens*;

14 O Deus, in sanctitate via tua *est*; Quis *Deus* fortis magnus *est* ut Deus?

15 Tu, O *Deus* fortis mirifice, ostenditi in populis robur tuum.

16 Vindicasti brachio populum tuum, posteros Jahakobi, etiam Josephum nasime.

17 Videntes te aquæ, Deus, videntes te aquæ formidarunt: etiam commotæ sunt abyssi.

18 Exundarunt aquis nubes, sonum ediderunt superiores nubes: etiam pervolarunt sagittæ tuæ.

19 Sonante tonitru tuo in isto orbe, illustrarunt fulgura orbem habitabilem: commota est & tremuit terra.

20 Per mare via tua, & semita tua per aquas amplas; ubi vestigia tua non sunt cognita.

21 Duxisti ut gregem populum tuum, Moschis & Ahuronis opera.

PSALMUS LXXVIII.

Mysteria antiquitatum

O Deus discalcea, Asaphi. Auribus percipe, populo mi, doctrinam meam; inclinate autem vestra ad sermones oris mei.

2 Aperiam per parabolam os meum, eructabo occulta inde à prisco *tempore*.

3 Quæ audivimus ac novimus, ut majores nostri narraverunt nobis.

4 Non celabimus filios eorum generationem posteram; narraturos laudes Jehovæ, roburque ejus, & mirabilia ejus opera quæ fecit.

5 Nam statuit testimonium in Jahakobo, & legem posuit in Jisraele; quum præcepit majoribus nostris nota facere filiis ip orum:

6 Ut sciant generatio postera, filii nascituri; surgentesque, enarrent filiis suis:

7 Et ponant in Deo spem suam, neque obliviscantur actionum Dei fortis; sed præcepta ejus custodiant:

8 Ac non fiant ut majores eorum, generatio contumax & rebellis; generatio quæ non comparavit animum suum, & cujus spiritus non fuit constans erga *Deum* fortem.

9 *Ut* posteri Ephrajimi armati jaculantes arcu, verterentes *terga* tempore prælii;

10 *Quia* non servaverant fœdus Dei, & in lege ejus renuerant ambulare;

11 Oblii actionum ejus, & mirabilium ejus operum quæ ostenderat ipsis.

12 Coram majoribus eorum fecerat miracula; in terra Ægypti agro Tanitico.

13 Dissiderat mare ut traduceret eos; statuens aquas tam quam aggerem:

14 Deduxerarque eos nube interdiu, & totam noctem lucente igne.

15 Fiderat rupes in deserto, ut potum præberet in abyssis plurimum,

16 Educens fluenta è petra, & demittens tamquam flumina aquas.

17 Perrexerunt tamen adhuc peccare in eum, exacerbando excelsum in ipsa *terra* ficca:

18 Et tentantes *Deum* fortem cum animo suo, petiverunt cibum pro desiderio animi sui;

19 Ac obloquentes contra Deum dixerunt, An posset *Deus* fortis instruere mensam in hoc deserto?

20 En ita percussit rupem, ut fluxerint aquæ & torrentes exundaverint, an etiam cibum posset dare an parare carnem populo suo?

21 Idcirco audiens Jehova, exanduerat: & ignis succensus erat in Jahakobum ac etiam ira arserat in Jisraelem:

22 Quia non credideranr in Deum, neque confisi erant in salute ejus:

23 Quamvis præcepisset superioribus nubibus superne, & januas cœlorum aperuisset;

24 Deplaeq; super eos Man ad comedendum, frumentum cœlorum dares illis;

25 Panem robustissimorum comederet quisque; viaticum mitteret eis ad saturitatem.

26 Impulsus

26 Impellens Eurum in cœlo, & induxit robore suo Austrum.

27 Quum deplueret super eos carnem tanquam pulverem, & sicut arenam maris volucres alarum;

28 Dejiciens intra castra sua, circa tabernacula sua;

29 Et comedentes saturati essent valde, & quod concupierant illi attulisset illis:

30 Nondum alienati erant à concupiscentia sua, adhuc cibus eorum in ore eorum *erat*,

31 Quum ira Dei ardens in eos interficeret è pinguissimis eorum, & juvenes Israelis perimeret.

32 Post eorum hoc peccaverunt amplius, neque crediderunt propter mirabilia ejus opera.

33 Quamobrem consumebat vanitate dies illorum, & annos illorum terrore.

34 Quum occidebat eos, si requirebat eum, & convertebant mane quærebant *Deum* sortem,

35 Recordantes Deum fuisse rupem suam, & *Deum* sortem excelsum *fuisse* vindicem suum;

36 Quamvis conarentur eum decipere ore suo, & lingua sua mentirentur ei,

37 Et animus eorum non esset comparatus erga eum, neque constantes essent in fœdere ejus;

38 Tamen ille misericors expiabat iniquitatem, ita ut non perderet; & plurimum avertebat iram suam, neque excitabat totum æstum suum;

39 Recordans carnem eos esse, ventum abeuntem qui non revertitur.

40 Quoties exacerbaverunt eum in deserto, dolore affecerunt eum in solitudine?

41 Qui subinde tentarunt *Deum* sortem, & sanctum Israelis circumscripserunt,

42 Immemores manus ejus, diei quo redemerat ipsos ab hoste:

43 Quo disposuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in agro Taniticо:

44 Quum mutavit in sanguinem rivos eorum, fluentaque eorum ne bibere possent:

45 Immisit in eos colluvium animalium quæ consumerent eos, ac ranas quæ perderent eos:

46 Et dedit bruchо proventum eorum, ac laborem eorum locustæ:

47 Occidit grandine vites eorum, & sycomoros eorum *igni* qui quacunque insidebat consumeret:

48 Dedidit etiam cidè grandini bruta eorum, & pecora eorum pruinis ignitis:

49 Immisit in eos æstum iræ suæ, excandescentiam, indignationemque, & angustiam, mittendo nuncios malorum:

50 Libravit iter ad iram suam, non cohibuit à morte vitam illorum: & bestias eorum pesti dedidit:

51 Et percussit omne primogenitum in Ægypto, principium virium in tentoriis Chami:

52 Et transtulit tanquam pecudes populum suum, direxitque eos tanquam gregem per desertum:

53 Et deduxit eos secure ita ut non metuerent, postquam inimicos eorum operuisset mare,

54 Adduxit eos in terminum sanctitatis suæ, montem hunc *suum* acquisivit dextera ejus,

55 Expellens à facie eorum gentes, faciensque ut ace derent funiculo possessionis: & habitaverunt in tentoriis earum tribus Israelis.

56 Attamen tentarunt & exacerbarunt Deum excelsum, & testimonia ejus non observarunt:

57 Sed aversi perfide egerunt, ut majores eorum; conversi sunt, ut arcus fallax;

58 Nam provocarunt eum per excelsa sua, & per sculptilia sua ad zelotypiam concitarunt eum.

59 *Quod* audiens Deus exanduit, sprevitque valde Israelem:

60 Adeo ut deserens tabernaculum Schiluntis, tentorium *quod* collocaverat inter homines:

61 Traderet in captivitatem robur suum, & gloriam suam in manum hostis:

62 Dederetque gladio populum suum; quia in possessionem suam exanduerat:

63 Juvenes ejus absumeret ignis, & virgines ejus non laudarentur:

64 Sacerdotes ejus gladio concidrent, & viduæ ejus non flerent.

65 Deinde evigilavit Dominus *qui vitus fuerat* tanquam dormiens; sicut robustus, cantillans ex vino:

66 Et percussit hostes suos retro, opprobrium perpetuum indidit eis.

67 Tandem sprevit tentorium Josephi, & tribum Ephraimi non elegit.

68 Eligens vero tribum Jehudæ, montem Tzijonis quem diligat;

69 Ædificavit simile excelsis *palatio* sanctuarium suum; utpote *in* terra quam statuit in seculum.

70 Eligensque Davidem servum suum, & assumens eum ex caulis gregis;

71 A tergo fœtarum duxit eum; ad pascendum Jahakobum populum suum & Israelem possessionem suam:

72 Qui pavit eos pro integritate animi sui, & summa prudentia manuum suarum deduxit eos.

PSALMUS LXXIX.

Asaph pro Jerusalaimis instauratione, ut iram Dens inde in hostium capita divertat.

PSalmus Asapho. O Deus, ingressi sunt gentes in possessionem tuam, polluerunt templum sanctitatis tuæ, à dipositerunt Jerusalaim in cumulos.

2 Dederunt cadaver servorum tuorum cibo volucribus cœli, carnem fœtæ tuæ bestiæ terræ.

3 Effuderunt sanguinem eorum velut aquam

quem citra Jerusalaim, nec erat qui sepeliret.

4 Sumus opprobrio vicinis nostris, subsannatione & irrisioni circumstantibus nos.

5 Quousque Jehova? irasceris in æternum? ardebit velut ignis zelus tuus?

6 Effunde æstum tuum in eas gentes quæ non agnoscunt te; & super regna quæ nomen tuum non invocant.

7 Nam *consumtus* est Jahakobum, & habitaculum ejus desolaverunt.

8 Ne recorderis adversus nos iniquitates præcedentium *temporum*: festinantes præveniant nos miserationes tuæ, nam attenuati sumus valde.

9 Auxiliare nobis Deus salutis nostræ propter honorem nominis tui: & eripe nos, expiationemque fac de peccatis nostris propter nomen tuum.

10 Cur dicturi essent istæ gentes, Ubinam est Deus istorum? innotescat in istis gentibus ante oculos nostros, ultione sanguinis servorum tuorum effusi.

11 Perveniat ante faciem tuam gemitus vinctî; pro magnitudine brachii tui fac ut reliqui sint qui jam traduntur morti.

12 Redde ergo vicinis nostris septuplo in sinum ipsorum; opprobrium ipsorum quo affecerunt te, Domine.

13 Et nos populus tuus & grex pascuæ tuæ celebrabimus te in seculum, in quamque generationem enarrabimus laudem tuam.

PSALMUS LXXX.

Vineam devastatam Deo curæ esse.

MAgistro symphoniæ ad hexachorda; Psalmus testimonii Asaphо.

2 O pastor Israelis auribus percipe; ductor Josephi tanquam gregis, insidens Cherubini illuxisse.

3 Coram Ephraimo, Binjamineque, & Menasse excita potentiam tuam; & veni ad plenam salutem *afferendam* nobis.

4 O Deus, restitue nos, & fac ut luceat facies tua; ita servabimur.

5 Jehova Deus exercituum, quousque fumaturus es contra orationem populi tui?

6 Cibas eos pane lacrymarum, & bibendum præbes eis de lacrymis crientes.

7 Exponis nos contentioni vicinis nostris, & inimici nostri subsannant *nos*.

8 O Deus exercituum restitue nos, & fac ut luceat facies tua; ita servabimur.

9 Vitem ex Ægypto transtulisti; expulisti gentes ut plantares eam:

10 Expedivisti ante eam, fecistique ut ageret radices suas & impleverat terram.

11 Operiebantur montes umbra ejus, & palmitum ejus cedri maximæ.

12 Emittebat ramos suos usque ad mare, & ad flumen teneros ramos suos.

13 Quare permisisti macerias ejus, adeo ut carpant eam omnes viatores;

14 Suffodiat eam porcus silvestris, & bestia agreste eam pascat?

15 O Deus exercituum, revertere jam, inquam, & coelia & respice: & visita vitem hanc.

16 Et surculum quem plantaverat dextera tua; itaque propter filium *quem* sustentasti tibi.

17 Incensa igne, succisa *est* ab increpatione faciei tuæ percunt.

18 Adsit manus tua viro dexteræ tuæ; filio hominis quem fortificasti tibi:

19 Ac non retrocedemus à te: in vita conservabis nos, ut nomen tuum invocemus.

20 Jehova Deus exercituum, restitue nos, fac ut luceat facies tua; ita servabimur.

PSALMUS LXXXI.

Canticum doctrinæ, quo mala ingratitudo afferatur, & qua bona inhibeatur.

MAgistro symphoniæ ad Gittithus *instrumenta ode*, Asaphо.

2 Cantate Deo roborî nostro, vociferamini Deo Jahakobi.

3 Sumite psalmodiæ instrumenta; & apponite tympanum, citharam amœnam cum nabblo.

4 Clangite in novilunio buccina, stativis quibusque festis, diebus festis nostris.

5 Nam statutum in Israele est, ritus à Deo Jahakobi.

6 Qui testimonii in Josepho imposuit ipsum, quum procederet contra terram Ægypti, *ubi* sermonem ignotum audiebam.

7 Amovi, *inquit*, ab onere humerum ejus; manus ejus à jaculatoriis *instrumentis* abierunt.

8 Quum in angustia illa exclamares, liberavi te; exaudivi te in latebris tonitru: probavi te, *usque* ad aquas Meribah. Semme.

9 Audi populc mi, & contestabor te; ô Israel, si auscultaveris mihi,

10 *Si* non erit in te Deus fortis extraneus, neque incurvabis te Deo forti alieno. *honorem exhibens.*

11 Ego *sum* Jehova Deus tuus, qui feci ut ascenderes è terra Ægypti; dilata os tuum, & implebimus illud.

12 Sed non auscultavit populus meus voci meæ, & Israel non acquievit mihi.

13 Quapropter dimisi eos *ambulaturos* ex sententia animæ *sua*, *dicens*, Abeant cum pravis consiliis suis.

14 O si populus meus auscultasset mihi, *si* Israelitæ *gressus* meis ambulassent;

15 Vel momento inimicos eorum fuissem depressurus, quum in hostes eorum convertissem manum meam:

16 Oderes Jehova mendaciter & dedissent ei, & futurum fuisset tempus istorum in seculum:

17 Denique cibaturus fuissem eum adipe tritici, etiam ex rupe melle fuissem satiaturus te.

PSALMUS LXXXII.

Magistratus officium.

PSalmus Asaphо. Deus adest in cœtu Dei fortis, inter magistratus judicat.

2 Quousque judicabitis iniquè, & personam improborum suscipietis? Semme?

3 Judicate

3 Judicate *forendum* retuem & pupillum, afflictum & pauperem justum pronunciate:

4 Liberate tenuem & egenum, è manu improborum eripite.

5 Ignorantibus & non animadvertentibus, in tenebris indesinenter ambulantibus illis, vacillabuntur omnia fundamenta terræ.

6 Ego dixi; Dii *quidem* estis, & filii excelsi vos omnes:

7 At certe ut plebeius homo morieturi estis etiam sicut unus aliorum principum cadituri estis.

8 Surge, ô Deus, judica terram: tu enim possessionem habes *judicii rum* in omnibus gentibus.

PSALMUS LXXXIII.

Asaphus linguæ impiorii exitiū precatur

Canticum & Psalmus, Asapho.

2 O Deus, ne agas silentium; ne surdum agas, neque quiescas, ô Deus fortis.

3 Nam ecce inimici tui perstrepunt, & osores tui extollunt caput.

4 Contra populum tuum callide ineunt consilium, & consulunt contra abditos tuos.

5 Dicentes, Agite eas excindamus illos, ne sint gens; ut non memoretur nomen Israelis amplius.

6 Nam consilium inierunt animis paribus, contra te fœdus pepigerunt.

7 Tentoria Edomæorum & Ismaelitarum, Moabitæ & Hagareni,

8 Gebalitæ, Hammonitæque; & Hamalekitæ, Palestini cum habitatoribus Tyri:

9 Etiam Assyrius adjunxit se illis, sunt brachium posteris Loti maximo.

10 Fac illis ut Midianitis; ut Sisaræ, ut Jabini in torrente Kisthonis;

11 *Qui* exciti fuerunt ad Hen-dorum, facti sunt simus terræ.

12 Redige ipsos ingenuos istorum ut Horebum, & ut Zeebum; ut Zebachum, & Tsalmunnahum, omnes Toparchas istorum;

13 Qui dicunt, Hæreditario jure possideamus nobis habitacula Dei.

14 Deus mi, pone eos velut rotam; ut stipulam coram vento.

15 Ut ignis exarsit silvam, & ut flamma accendit montes.

16 Ita prosequere eos procella tua, & turbine tuo conturba eos.

17 Reple faciem eorum ignominia; ut requiratur nomen tuum, ô Jehova.

18 Pudore perfundantur, & conturbentur usque in seculum; erubescantque & pereant:

19 Ut cognoscatur, te, cui soli nomen est Jehova, excelsum esse super universam terram.

PSALMUS LXXXIV.

Domus Dei quam expetenda & qua via ad illam ducit.

Magistro symphoniæ ad Gittheæ *instrumenta* posteris Korachi, Psalmus.

2 Quam amabilia *sunt* tabernacula tua, ô Jehova exercituum!

3 Desiderio afficitur, etiamque deficit anima mea *veniendi* ad atria Jehovæ: cor meum & caro mea exclamant *veniendi* ad Deum fortem viventem *desiderio*.

4 Etiam passer invenit domum, & hirundo nidum sibi, in quo ponat pullos suos: altaria tua, ô Jehova exercituum, rex mi & Deus mi.

5 Beati qui habitant domum tuam *quæ* adhuc laudant te Sumnie.

6 Beatus homo, cui facultas *est* in te: semitas *tuas insistendi* ex animi sui *sententia*:

7 *Qui* transeuntes per vallem mori fontem constituunt eum, *quæ* etiam benedictionum operit pluvia:

8 Qui pergunt ab acie ad aciem, comparet *quisque* apud Deum Tsijone.

9 Jehova Deus Deus exercituum, audi orationem meam; auribus percipe: ô Deus Jahakobi maxime.

10 Scutum nostrum aspice, O Deus; & inquire faciem Christi tui.

11 Nam melior *est* dies *unus* in atriis tuis, quam mille *alibi*: eligo frequentare limen in domo Dei mei, magis quam habitare in tentoriis improbitatis.

12 Quia sol & scutum est Jehova Deus; gratiam & gloriam dat Jehova: non cohibet bonū *ab* ambulantibus in integritate.

13 O Jehova exercituum, beatus homo qui fiduciam habet in te.

PSALMUS LXXXV.

Restitui petens pristinitis favoris verbi, à quo magnas rerum spes promissas.

Magistro symphoniæ in posteris Korachi, Psalmus.

2 Benevolus fuerat, O Jehova, terræ tuæ: reduxeras captum captivum Jahakobi:

3 Condonaveras iniquitatem populi tui, texeras omne peccatum eorum summe:

4 Retraxeras omnem exardescentiā tuā: averteras, quo minus æstuares, iram tuam.

5 Restitue nos, O Deus salutis nostræ; & irrita fac indignationem tuā contra nos.

6 An in seculum iraberis contra nos? protrahetes iram tuam in quamque generationem?

7 An non tu reverti, vivos restituetes nos, ut populus tuus lætetur in te?

8 Ostende nobis Jehova benignitatem tuam; & salutem tuam da nobis.

9 Audiam quid loquatur Deus ille fortis Jehovanam eloquitur pacem erga populū suū & erga eos quos benignitate prosequitur: sed ne revertantur ad fatuitatem.

10 Utique propinqua est cimentibus eum salus ejus, habitatura est gloria in terra nostra.

11 Benignitas & fides occurrent inter se, justitia & pax osculabuntur se.

12 Fides è terra germinabit, & justitia è cœlis prospectabit.

13 Etiam Jehova dabit quod bonum est, ut terra nostra edat proventum suum;

ni facies in justitia proram filii, dum conferes ad inferiores fines.

PSALMUS LXXXVI.

Psalmus mere deprecatorius.

ORatio Davidis: Inclina Jehova aurem tuam, exaudi me: nam pauper & egens sum.

2 Serva animam meam; nam is sum quem benignitate prosequeris: serva tuum servum, te Deum meum fiducia habentem in te.

3 Gratiam fac mihi, Domine, quia te inclamo toto die.

4 Lætifica animam servi tui: quia ad te, Domine, animam meam attollo.

5 Tu enim Domine bonus es & condonans, multusque benignitate omnibus invocantibus te.

6 Auribus percipe, Jehova, orationem meam; & attende ad vocem deprecationum mearum.

7 Tempore angustiæ meæ invoco te, quia exaudis me.

8 Non *est* par tibi inter ullos Deos, ô Domine, neque *sunt* paria operibus tuis *opera*.

9 Omnes gentes quas *eis* affecis venient incurvant se coram te, Domine, & honorem habent nomini tuo:

10 Quia magnus es atque mirificus, tu Deus solus es.

11 Doce me, Jehova, viam tuam, pergam in veritate tua, aduna animum meum ad timendum nomen tuum.

12 Celebrabo te Domine, Deus mi, ex toto animo meo; & honore prosequar nomen tuum in seculum:

13 Quia benignitas tua magna *sit* erga me, & erepueris animam meam à sepulcro imo.

14 O Deus, superbi insurgunt contra me, & cœtus violentorum quærunt vitam meam; qui non proponunt te sibi.

15 Tu autem Domine, *Deus* fortis, misericors, & gratiosus *es*, longanimis, & multus benignitate ac fide.

16 Respice ad me, & gratiam fac mihi, da robur tuum servo tuo, & serva filium ancillæ tuæ.

17 Effice erga me signum *quod bonum sit*, ut videant o oculi mei pudore perfundantur, quum tu Jehova adjuveris me & consolatus fueris me.

PSALMUS LXXXVII.

Gloria Trijonis.

POsteris Korachi, psalmus & canticum. Fundationem suam inter montes sanctitatis.

2 Diligit Jehova portas Trijonis, supra quam ullas habitacula Jakobi.

3 Honorifica nimis *sunt* quæ unique prædicantur de te, ô civitas Dei summe *honorifica*.

4 Memoro Ægyptium, & Babylonium apud noscentes me; ecce, Palæstinum, & Tyrium cum Æthiope, hunc genitum esse ibidem.

5 Ideo de Trijone fore ut dicantur, Hic & ille vir genitus est in eo; ipsum que stabilitorum eam Excelsum.

6 Jehovam annumeraturum conscribendo populos, Hic genitus est ibidem excellentissime.

7 Quapropter canunt atq; ac exsultant, omnes fontes vitæ meæ de te.

PSALMUS LXXXVIII.

Pauperis, & moribundi oratio.

CAnticum & psalmus in posteris Korachi, magistro symphoniæ ad pneumaticum instrumentum canendum: Maskilicus Hemanis Ezrachitæ.

2 O Jehova, Deus salutis meæ; interdiu clamo, & nocte coram te.

3 Veniat in conspectu tuum oratio mea, inclina autem tuam ad clamorem meum.

4 Nam satiata est malis anima mea, & vita mea ad sepulcrum pertigit.

5 Reputor cum descendentibus in sepulcrum, sum & mihi vir quem deficit virtus.

6 *Reputor* inter mortuos semotus; atq; fossi, jacentes *in* sepulcro quorum non recordaris amplius qui manu tua excisi sunt.

7 Ponis me in sepulcro omnium infimos, in tenebrosissimis, in profundis locis.

8 Super me incumbit exsandescentia tua, adeo omnibus irruentibus tuis fluctibus affligis vehementissime.

9 Procul amoves notos meos à me, proponis me in summam abominationem eis; ita inclusum ut non possim evadere.

10 Oculus meus mœret præ afflictione; invoco te Jehova totum diem, pando ad te manus meas.

11 An mortuis efficies opus mirabile? aut exurgent potentissime?

12 An enarrabitur in sepulcro benignitas tua? fides tua in perditione?

13 An cognoscetur in tenebris mirabile *opus* tuum, & justitia tua in terra oblivionis?

14 Atqui ego ad te, Jehova, vociferor; & unoquoq; mane oratio mea prævenit te.

15 Quare, ô Jehova, abjicis me? abscondis faciem tuam à me?

16 Pauper sum & moribundus à concussione, perferens terrores tuos animi pendeo.

17 Super me transeuntibus æstibus tuis, conturbationes tuæ rescindunt me.

18 Circumdantes me ficus aquæ toto die; cingentes me pariter.

19 Procul amoves à me amicum & socium, notos meos *sum* tenebro o loco.

PSALMUS LXXXIX.

Benignitas & veritas Dei sub cruce.

DIdascalica *ode*, Ethanis Ezrachitæ.

2 Benignitates Jehovæ *in* seculum canam; in quamque generationem notam faciam fidem tuam ore meo.

3 Nam stamo fore ut in seculum benignitas ædificetur, in cœlis ipsis stabilias fidem tuam, *qua dixisti*,

4 Pepigi fœdus cum electo meo, juravi Davidi servo meo:

5 Usque

5 Usque in seculum manebit semen tuum, & ædificaturum in quamque generationem solium tuum summe.

6 Quapropter celebrant cœli mirabile opus tuum, Jehova; etiam fidem tuam in congregatione sanctorum.

7 Quis enim in superiore nube par æstimetur Jehovæ? assimiletur Jehovæ inter filios fortium?

8 Deus fortis *est* formidabilis in concilio sanctorum plurimum, & reverendus supra omnia quæ circumstant eum.

9 O Jehova, Deus exercituum, quis *est* par tibi robustus Jah? nam fides tua circumvestit te.

10 Tu dominaris in superbiam maris; quum attollunt se fluctus ejus, tu reprimis eos.

11 Tu contrivisti tamquam confossum Ægyptium; brachio roboris tui dispersisti inimicos tuos.

12 Tui *sunt* cœli, etiam tua *est* terra; orbem habitabilem & ea quæ ipsum implent, tu fundasti.

13 Aquilo & Auster quos tu creasti, Thabor & Chermon de nomine tuo exultant.

14 Tibi brachium *est* cum potentia, robusta *est* manus tua, elata dextera tua.

15 Justitia & judicium habitaculo solii tui; beneficentia & fides præeunt faciei tuæ.

16 Beatus *est* populus, qui agnoscunt clangorem, *qui* in luce faciei tuæ pergunt Jehova;

17 In nomine tuo exsultant toto die, & in justitia tua attollunt se:

18 Nam decus roboris eorum es, & propter benevolentiam tuam attollitur cornu nostrum.

19 Jehovæ enim *est* scutum nostrum, & sancti Israelis Regis nostri.

20 Tunc alloquutus per visionem eum quem benignitate prosequeberis, dixisti, Disposui auxilium contra robustum, exsului electum è populo.

21 Inveni Davidem servum meum, oleo sancto meo unxi eum;

22 Quicum manus mea sit stabilis, etiam brachium meum fortificet eum.

23 Non aget exactorem inimicus contra eum, & filius iniquitati non affliget eum:

24 Sed conterendam à facie ejus hostes ejus, & odores eius plaga afficiam.

25 Adeo fides mea & benignitas mea asservatur ei, ut in nomine meo extollatur cornu ejus.

26 Nam imponam mari manum ejus, & fluminibus dexteram ejus.

27 Ipse inclamabit me, Tu pater mi, mi *Deus* fortis, & rupes salutis meæ:

28 Etiam ego primogenitum constituam eum, excellum supra reges terræ.

29 In seculum servabo ei benignitatem meam, & fœdus meum fidum erit ei:

30 Disponamque in æternum semen ejus, & solium ejus ut *sunt* dies cœlorum.

31 Si deliquerit filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint:

32 Si statuta mea prophanaverint, & præcepta mea non observaverint;

33 Visitabo quidem virga defectionem eorum, & plagis iniquitatem eorum:

34 Sed benignitatem meam non irritam faciam ab eo, neque mentiar contra fidem meam.

35 Non prophanabo fœdus meum, & pronunciatum labiorum meorum non mutabo.

36 Semel juravi per sanctitatem meam, Davidi non mentiar:

37 Semen ejus in seculum fore, & solium ejus ut solem coram me:

38 Ut luna stabile fore in seculum: & ut testes in superiore nube fideles summe.

39 At tu abjecisti, & sprevisti; exsandisti contra unctum tuum.

40 Detestatus es fœdus servi tui, prophanasti *dejicisti* in terram coronamentum ejus.

41 Dirupisti omnes macerias ejus: exposuisti munitiones ejus contritioni.

42 Diripiuntur eum omnes viatores, est probro vicinis suis.

43 Exsultasti dexteram hostium ejus, lætificasti omnes inimicos ejus.

44 Etiam retudisti acumen gladii ejus; neque stabilivisti eum in bello.

45 Fecisti ut cesset nitor ejus, & solium ejus in terram detrusisti.

46 Contracti dies adolescentiæ ejus, operuisti eum pudore summe.

47 Quousque Jehova? abscondes te in æternum? ardebit tamquam ignis exsecrabilitas tua?

48 Recordare mei, quam temporarium sim: quorsum in vanum creasti omnes filios hominis?

49 Quis vir ita vivat ut non experiatur mortem? eripiat se ipsum à sepulcro excellentissime?

50 Ubi *sunt* benignitates illæ pristinæ, Domine, quas juraveras Davidi per fidem tuam?

51 Recordare, Domine, opprobrii servorum tuorum: me gestare in sinu meo *opprobrium* omnium maximorum populorum,

52 Quo afficerunt inimici tui, Jehova; quo afficerunt vestigia Christi tui.

53 Benedictus *sit* Jehova in seculum; Amen, iterumque amen.

PSALMORUM LIBER QUARTUS.

PSALMUS XC.

Canticum Moschis mortem meditantis.

ORatio Moschis viri Dei. O Domine, tu habitaculum fuisti nobis, in quaque generatione.

2 Quum nondum montes edjti essent, aut formasses terram, orbemque habitabilem; denique inde à seculo & usque in seculum tu *Deus* fortis es.

3 Redigis mortalem eo usque ut sit contritus dicens, Revertimini filii hominum.

4 Nam mille annos si præcereat, *sunt* in oculis tuis ut dies heſternus, vigiliaque nocturna.

5 Inundatione abripis eos, somnus sunt: ipso mane *sunt* ut fœnum transiens;

6 Ipso mane quo effloruit transiens, ipso vespere exciſus atque exarescens.

7 Quando conſumimur ira tua, & tuo afflatu conturbamur:

8 Proponis iniquitates noſtras tibi, occulta noſtra lumini faciei tuæ.

9 Nam omnes dies noſtri diverterunt exardeſcentia tua; conſumimus annos noſtros, ſimiles ſermoni *ſunt*.

10 In diebus ipſis annorum noſtrorum *ſunt* ſeptuageni anni, aut (ut *ſimus* valentiſſimi) octogeni anni; etiam excellentiſſimum eorum laboriosum *eſt* & molestum: quo feſtinè exciſo, avolamus.

11 Quis agnoſcit robur iræ tuæ, aut exardeſcentiæ tuæ ſecundùm timorē tuum?

12 Numerare dies noſtros ita doce *nos*; ut inducamus animum ſapientem.

13 Revertere Jehova, quouſque? & pœniteat te propter ſervos tuos.

14 Satia nos unoquoque mane benignitate tua, ut cantemus & lætemur omnibus diebus noſtris.

15 Lætifica nos, ut dies *multos* affixiſti nos annis *multis* experti ſumus malum.

16 Perſpicuum ſit erga ſervos tuos opus tuum, & decor tuus in filiis eorum.

17 Denique adſit amœnitas Jehovæ Dei noſtri nobis: & opus manuum noſtrarum inſtitue in nobis; ipſum, inquam, opus manuum noſtrarum inſtitue.

PSALMUS XCI.

Protectio omnipotentis præſidium Angelorum, & invocatio, ab omni malo præſervat fanctos.

QUi ſidens in latibulo excelſi, in umbra omnipotentis indefinēcer pernoctans,

2 Dico, in Jehova *eſt* receptus meus, & propugnaculum meum; Deus meus *eſt*, cui confido.

3 Quandoquidem ipſe erepturus eſt te à laqueo aucupantis, à peſte perniciosiſſima.

4 Ala ſua protecturus te, quum ſub alas ipſius te receperis; clypeus & parma *eſt* fides ipſius.

5 Ne timeto à pavore nocturno, à ſagitta volitante interdiu:

6 A peſte in caligine pervadente, à lue vaſtante in meridie.

7 Cadentibus ab *altero* latere tuo mille, & decies mille à dextera tua; ad te non accedet.

8 Tantum oculis tuis intueberis, & retributionem improborum videbis.

9 Quum tu Jehovam, Deum receptus mei; Excelſum ſtatueris habitaculum tuum;

10 Non dabitur occaſio ut attingat te malum, & plaga non appropinquabit ad tegurium tuum.

11 Nam angelis ſuis præcipiet de te, ut conſervent te in omnibus viis tuis.

12 Ambabus palmis ſuſtineant te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

13 Super ferocem leonem & aſpidem incedes, conculcabis juvenem leonem & draconem.

14 Quia in me (*inquit Deus*) amore prævenit, ideo liberabo eum; in edito collocabo eū quia agnoſcit nomen meū:

15 Simulac invocaverit me, exaudiam eum; ipſi adero in angustia: eripiam eum, & honore afficiam eum:

16 Longitudine dierum ſatiabo eum; denique efficiam ut fruatur ſalute mea.

PSALMUS XCII.

Quam differat juſtorum ab injuſtorum proſperitas.

PSalmus & canticum, in diē ſabbathi.

2 Bonum *eſt* celebrare Jehovam, & pſallere nomini tuo, ô excelſe;

3 Annunciare unoquoque mane benignitatem tuam, & fidem tuam quibuſque noctibus;

4 Ad decachordum & ad nablium; ad citharam cum meditatione.

5 Quia lætitia afficis me, Jehova, opere tuo; de factis manuum tuarum cantabo.

6 Quam magna ſunt facta tua, Jehova: valde profundæ ſunt cogitationes tuæ.

7 Vir brutus non agnoſcit, & ſtultus non animadvertit iſtud,

8 Quòd germināt improbi velut herba, florent q; omnes qui operam dant iniquitati; *ſieri* ut perdantur uſq; in æternum.

9 Te autem, ô excelſe, in ſeculum *eſſe* Jehovam.

10 Nam ecce inimici tui, Jehova, nam ecce inimici tui pereunt; diſſiliunt omnes qui operam dant iniquitati:

11 Attollis vero ut quam monoceroti cornu meum, perfundendo me oleo virente:

12 Illa intuente oculo meo in obſervatoribus meis; de inſurgentibus contra me maleficis, audientibus auribus meis.

13 Juſtus ut palma germinabit, ut cedrus in Libano creſcet.

14 Plantati in domo Jehovæ, in atriis Dei noſtri germina profundent.

15 Adhuc abundabunt in canitie pingues & virentes erunt.

16 Ad annunciandum rectum eſſe Jehovam, rupem meam; neque *eſſe* ullam iniquitatem in eo.

PSALMUS XCIII.

Regni Chriſti firmitudo.

JEhova regnat, celſitate indutus; indutus Jehova, robore ſe accingit: etiam ſtabilitur orbis habitabilis, ne dimoveatur.

2 Stabile *eſt* ſolium tuum ab illo tempore, inde à ſeculo tu *regnas*.

3 *Uruī* attollant flumina, ô Jehova, attollant flumina ſonum ſuum; attollant flumina fragorem ſuum:

4 Sonis aquarum multarum, magnificis fluctibus irrumpentibus maris; magnificentior *eſt* in alto Jehova.

5 Teſtimonia

5 Testimonia tua firma *sunt* valde; domui tuæ decora sanctitas, ô Jehova, in longitudinem dierum *est*.

PSALMUS XCIV.

Conquestus de injustis, tandem invitat eos ad Christum.

OFortis *Deus* ultionum, Jehova; ô Deus fortis ultionum, illucesce!

2 Assollere, ô judex terræ: redde retributionem superbis.

3 Quousque improbi, ô Jehova; quousque improbi exsultabunt?

4 Eructantes loquentur superbe, sese prædicabunt omnes qui operam dant iniquitati?

5 Populum tuum, Jehova, conterent, & possessionem tuam affligent?

6 Viduam & peregrinum interficient, ac pupillos occident.

7 Dicentes, Non respicit Jah; neque animadvertit Deus Jahakobi?

8 Animadvertite, ô brutissimi in populo & stultissimi, quando intelligentes eritis?

9 An plantator auris, an non audiat? aut formator oculi, an non intueatur?

10 An castigator gentium, an non reprehendat? qui docet homines scientiam, *ex non ageo servet*?

11 Jehova cognoscit cogitationes hominum, esse vanitatem ipsam.

12 Beatus ille vir quem castigas Jah, & quem ex lege tua docès.

13 Ad præstandum quietem ei à diebus adversitatis, dum foditur improbo fovea.

14 Non enim deseret Jehova populum suum, & possessionem suam non derelinquit;

15 Sed usque ad justitiam reversura est judicium, & post illud omnes recti corde.

16 Quis surrecturus fuisset pro me contra malefícos? quis seipsum stetisset pro me cõtra eos qui operam dant iniquitati?

17 Nisi Jehova pleno auxilio fuisset mihi, parum abest quin habitasset in loco silentii vita mea.

18 Quum dico, Dimoventur pes meus; benignitas tua, ô Jehova, sustentat me.

19 Quum multæ sunt cogitationes meæ apud me, consolationes tuæ oblectant animam meam.

20 An conspiciaretur tibi solium eruinarum, formantis molestiam præter statutum,

21 Turmatim convenientium contra animam justi, & sanguinem innoxium condemnantium?

22 Imo *est* Jehova mihi pro edito loco, & Deus meus pro rupe receptus mei:

23 Qui convertit contra eos iniquitatẽ ipsorum, & malitia ipsorum excindit ipsos; excindit ipsos Jehova, Deus noster.

PSALMUS XCV.

Psalmus exhortatorius, ne exemplo majorum in die tentationis decidamus.

AGite, canamus Jehovæ; clangamus Arupi salutis nostræ.

2 Eamus ante faciem ejus cum gratiarum actione, cum psalmis clangamus ei.

3 Nam Deus *fortis* magnus *est* Jehova; & rex magnus supra omnes Deos:

4 In cujus manu *sunt* imæ vestigia terræ, penes quem *sunt* vires montium:

5 Cujus est ipsum mare, ut qui fecit illud; & arida, *quam* manus ejus formarit.

6 Venite, incurvemus nos & procumbamus; flectamus genua coram Jehova qui fecit nos.

7 Cum ipse *sit* Deus noster, nos vero populus pastus ejus, & grex ductus ejus: hodie, si vocem ejus audieritis,

8 Ne obduretis animum vestrum, ut *in* tentatione, ut die tentationis in deserto.

9 Ubi tentaverunt me majores vestri; probaverunt me, etiam experti sunt opus meum.

10 Quadraginta annis fastidio habui generationem *illam*, dicens, Populus sunt errabundi animo, & sunt ignorantes viarum mearum.

11 Quibus juravi in ira mea, eos non ingressuros in requiem meam.

PSALMUS XCVI.

Exaltandum esse Jehovam ab omnibus; quia omnes sit judicaturus.

CAnite Jehovæ canticum novum; canite Jehovæ tota terra.

2 Canite Jehovæ, benedicite nomini ejus, prædicate de die in diem salutem ejus.

3 Narrate in gentibus honorem ejus, in omnibus populis mirabilia ejus opera:

4 Magnum Jehovam & laudarum valde reverendum esse supra omnes Deos.

5 Nam omnes dii populorum *sunt* idola, Jehova vero cœlos fecit.

6 Gloria & decor coram eo, robur & ornatus in sanctuario ejus *sunt*.

7 Cedite Jehovæ familiæ populorum; cedite Jehovæ honorem & laudem.

8 Cedite Jehovæ honorem nominis ejus; asserte munus, & venite ad atria ejus.

9 Incurvate vos Jehovæ *honorem exhibentes* in decore sanctitatis, formidate à conspectu ejus tota terra.

10 Dicite in gentibus, Jehova regnat; etiam stabilietur orbis habitabilis, ne dimoveatur: judicaturus est populos rectissime.

11 Lætabuntur cœli, & exsultabit terra, perstrepet mare, & quæ ipsum implent.

12 Exsultabit ager & quicquid *est* in eo; tunc canabunt omnes arbores silvæ:

13 Ante faciem Jehovæ quum venerit, nam venit ad judicandum terram: judicaturus est orbem habitabilem per justitiam, & populos per fidem suam.

PSALMUS XCVII.

Gloria regnantis Dei idololatras pudefacit & exhilarat justos.

JEhova regnat, exsultet terra; lætentur regiones plurimæ.

2 Nubes & caligo circumstant eum; justitia & judicium locum solii ejus.

3 Ignis ante eum præcedit, & inflammat circumquaque hostes ejus.

4 Perlustrant fulgura ejus orbem habitabilem, videns ferunt & mouet terra.

5 Montes ut cera liquescunt à præsentia Jehovæ, à præsentia Domini totius terræ.

6 Indicant cœli justitiam ejus, adeo ut videant omnes populi honorem ejus.

7 Pudore suffundantur omnes colentes sculptile, qui se jactant de idolis: incurvanto se *honorem exhibentes* ei omnes angeli.

8 Audiens lætatur Tsijon, exsultant; filiæ Jehudæ, propter judicia tua, ô Jehova.

9 Tu enim es Jehova excelsus supra omnem terram; valde elatus es supra omnes angelos.

10 Amantes Jehovæ, odio habete malum: servans animas suorum quos benigniter prosequitur, è manu improborum eripit eos.

11 Lux sata est justo; & rectis animo lætitia.

12 Lætamini justi in Jehova, & celebrate memoriam sanctitatis ejus.

PSALMUS XCVIII.

Tuba adventantis judicis.

PSalmus. Cantate Jehovæ canticum novum, quia opera mirabilia fecit: salutem exulit ei dextera ipsius, & brachium sanctitatis ipsius.

2 Notam fecit Jehova salutem suam, ante oculos ipsarum gentium revelavit justitiam suam.

3 Recordatus est benignitatis suæ, & suæ fidei erga domum Israelis: vident omnes fines terræ salutem Dei nostri.

4 Clangite Jehovæ tota terra; fragore edito cantate & psallite.

5 Psallite Jehovæ cithara, citharæ & psalmodiæ.

6 Tubis & sono buccinæ clangite coram rege Jehova.

7 Perstrepat mare, & quæ implent ipsum, orbis habitabilis & habitantes in eo.

8 Flumina complodant manu, pariter montes cantent,

9 Coram Jehova, quia advenit ad judicandã terram; judicaturus est orbem habitabilem juste, & populos rectissime.

PSALMUS XCIX.

Laudes magnitudinis, roboris, justitiæ & fidelitatis Dei erga servos suos.

JEhova regnat, commoveantur populi. Insidens Cherubinis *regnat*, nutet terra.

2 *Regnat* Jehova Tsijone magnus, etiam altus est supra omnes populos.

3 Celebrent nomen tuum magnum & tremendum, sanctum est.

4 Tu quoque robustissime rex judicium amans; tu *firmasti*, constituisti quod est rectissimum; judicium & justitiam in Jakobo tu perficis.

5 Exaltate Jehovam Deum nostrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad scabellum pedum ejus, *quia* sanctus est.

6 Mosches & Aharonem cum sacerdotibus ipsius, Schemuelemque cum invocantibus nomen ipsius: inclamantes Jehovam, ipse illico exaudivit eos.

7 In columna nubis alloquutus est eos: observantes testimonia ipsius, & statutum quod dederat eis.

8 Jehova Deus noster, tu exaudivisti eos: *Deus* fortis condonans fuisti eis, etiam quum ultionem sumeres de actionibus eorum.

9 Exaltate Jehovam Deum nostrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad montem sanctitatis ejus: quia sanctus *est* Jehova Deus noster.

PSALMUS C.

Psalmus eucharisticus ad omnes insulas terræ.

PSalmus pro gratiarum actione. Clangite Jehovæ omnes *insulæ* terræ.

2 Colite Jehovam cum lætitia, venite in conspectum ejus cum cantu.

3 Agnoscite Jehovam esse Deum, ipsum effecisse nos (non autem nos *ipsos*) populum suum & gregem pastus sui.

4 Ingredimini portas ejus cum gratiarum actione, atria ejus cum laude: gratias agite ei, benedicite nomini ejus.

5 Nam bonus *est* Jehova, in sæculum *est* benignitas ejus: & usque ad generationem quamque fides ejus.

PSALMUS CI.

Votum Regis.

DAvidis Psalmus. Benignitatem & judicium canam tibi, ô Jehova, psallam.

2 Animadvertã via integra, quando venturus sis ad me: indefinenter ambulabo in integritate animi mei, intra domũ meam.

3 Non proponam mihi ob oculos rem nefariam: factum declinantium odi, non adhærebit mihi.

4 Animus perversus recedet à me; malum non agnoscam.

5 Linguæ latentem *apud* me clam proximum suum ipsum exscindam: elatum oculis, & tumentem animo, ipsum non potero *ferre*.

6 Oculi mei *attendent* ad veraces terræ ut considentes mecum: ambulans via integra, is ministrabit mihi.

7 Non habitabit intra domum meam faciens dolum, & qui mendacia non stabilietur coram oculis meis.

8 Singulo matutino exscindam omnes improbos terræ, ad excidendum à civitate Jehovæ omnes qui operantur iniquitatem.

PSALMUS CII.

Psalmus quintus pœnitentialis.

ORatio pro pauperi; quum obruitur, & ante Jehovam effundit meditationem suam.

2 Jehova audi orationem meam; & vociferatio mea ad te perveniat.

3 Ne abscondas faciem tuam à me, quo die *est* angustia mihi: inclina ad me aurem tuam, quo die inclamo; festinanter exaudi me,

4 Nam.

4 Nam consumuntur ut fumus dies mei, & ossa mea ut focus exardescunt.

5 Percussum tamquam herba exaresc it cor meum, quia obliviscor comedere cibum meum.

6 Præ voce gemitus mei, adhæsit os meum carni meæ.

7 Similis sum pelicano deserti; sum tamquam bubo vastitatum.

8 Assidue sum similis passeri, solitario in tecto.

9 Toto die probro afficiunt me inimici mei, insanientes contra me, per me jurant.

10 Nam cinerem tamquã panem comedo, & potiones meas cum fletu misceo,

11 Propter indignationem tuam, & fervenrem iram tuam: quia sustulisti me, & abjecisti me.

12 Dies mei similes *sunt* umbræ inclinatæ: & ego sicut herba exaresc.

13 Tu autẽ Jehova in seculũ permanes, & recordatio tui in quamq; generationẽ.

14 Tu surgens misereberis Tzijonis: quia tempus est faciendi gratiam ei, quia advenit statutum tempus,

15 Quo delectentur servi tui lapidibus ejus, & pulveri ejus gratiam faciant.

16 Ut revereantur gentes nomẽ Jehovæ, & omnes reges terræ honorem tuum;

17 Quum ædificans Jehova Tzijonem, appareris in honore suo.

18 Respexerit ad orationem nudatissimi, & non sprevcrit orationem eorum.

19 Conscribatur hoc in generationẽ posteram, ut populus recreatus, laudet Jah:

20 Quod prospectaverit ex alto *loco* sanctitatis suæ, Jehova è cœlis in terram intuitus sit.

21 Ad exaudiendum suspirium vinctis, ad solvendũ eos qui jã traduntur morti.

22 Ut enarrent Tzijone nomen Jehovæ, & laudem ejus Jerusalhaimis:

23 Congregantibus se populis simul, & regnis ad colendum Jehovam.

24 Affligit *quidam* in hac vita vires meas, curtat dies meos:

25 *Sed* dico, Mi Deus fortis, ne auferas me mediis diebus meis; per generationem æternam *sunt* anni tui.

26 Ante *quam* terram fundasses, & opus manuum tuarum *effent* cœli.

27 Ista peritura sunt, tu autem permanes; ista, inquam, omnia ut vestimentum veterascent, ut indumentum mutabis ea atque mutabuntur:

28 Tu vero idem *es*, & anni tui non finientur.

29 Filii servorum tuorum habitabunt, & semen eorum stabilietur coram te.

PSALMUS CIII.

Anima exsultans in regno gratiæ.

(*De* D. vidis. Benedic anima mea Jehovæ, & omnia intestina mea nomini sanctitatis ejus.

2 Benedic anima mea Jehovæ, & ne obliviscaris ullius beneficiorum ejus:

3 Qui condonat omnes iniquitates tuas, qui medetur omnibus morbis tuis:

4 Qui vindicat à fovea vitam tuam; qui circumegit te benignitate & miserationibus.

5 Qui satiante bonis quibusque re tuum: servas te recentem tamquam aquila, *tamquam* puerilia tua.

6 Facit quæ justa sunt Jehovæ, & judicia omnibus oppressis.

7 Notas fecit vias suas Moschi, posteris Israelis actiones suas.

8 Misericors & gratiosus Jehova, longanimis, & multus benignitate,

9 Non in æternum litigat, neque in seculum *iram* asservat:

10 Non secundum peccata nostra fecit nobis, neq; secundum iniquitates nostras refert nobis;

11 Sed quam alti sunt cœli supra terram prævalet benignitas ejus erga timentes eum:

12 Quam longe abest oriens ab occidẽte, longe amovet à nobis defectiones nostras.

13 Ut miseretur pater filiorum, misereturJehova timentium ipsum.

14 Nam ipse novit figmentum nostrum, memor pulveremnos esse.

15 Ipsius mortalis similes sæno dies esse; sicut flos agri, sic floret *ipsum*.

16 Quum ventus pervadit ipsum, mox non esse; neque agnosci ipsum amplius à loco suo.

17 At benignitas Jehovæ inde à seculo usq; in seculum *est* erga timentes ipsum, & justitia ejus erga nepotes:

18 Erga observantes fœdus ipsius, & ergamemores mandatorũ ejus ad faciendũ ea.

19 Jehova in cœlis stabilivit solium suum, & regnũ ipsius omnibus præsidet.

20 Benedicite Jehovæ, angeli ejus; valentissimi robore, efficientes verbum ejus, auscultantes voci verbi ejus.

21 Benedicite Jehovæ omnes exercitus ejus, ministri ejus facientes placitũ ejus.

22 Benedicite Jehovæ omnia opera ejus in omnibus locis dominationis ejus; benedic anima mea Jehovæ.

PSALMUS CIV.

Scholæ natura & speculã providentiæ Dei.

BEnedic anima mea Jehovæ, Jehova Deus mi, magnus es valde; decorem & majestatem induisti:

2 Amiciens te luce tamquam pallio, extendens cœlos tamquam aulæum,

3 Qui conjungit in aquis cœnacula sua; qui disponit densas nubes in vehiculum suum, qui it as super alas venti.

4 Qui facit angelos suos ventos, ministros suos ignem flammantem.

5 Fundavit terram super bases ejus, ne dimoveretur in seculum & perpetuum.

6 Abyssus ut indumento operuerat eam, supra montes stantibus aquis:

7 Ex increpatione tua diffugerunt; à voce tonitru tui acceleraunt *fugam*.

8 Consistendesunt

8 Constenderunt *per* montes, descenderunt *per* convalles; in locum quem fundaveras ipsis.

9 Terminum opposuisti ne transeant; ne revertantur ad operiendum terram.

10 Qui emittis fontes per valles, *ut* inter montes ambulent,

11 Potum præbeant omnibus animantibus agri, frangant onagri sitim suam.

12 Juxta illos volatilia cœli habitent, è medio frondium edentia vocem.

13 Qui irrigat montes è cœnaculis suis, ut à fructu operum tuorum satietur terra.

14 Faciens ut germinet fœnum ad jumentum, & herba ad hominis usum; ut depromant cibum è terra:

15 Qui vino lætificat cor mortalis, nitidum efficit faciem oleo; & cibo cor mortalis sulcit:

16 Satiantur arbores Jehovæ, cedri Libani quas plantavit:

17 (Ubi aviculæ nidificent) abietes domicilia ciconiæ;

18 Montes excelsissimi rupicaprarum, petræ montanorum murium perfugium.

19 Statuit Lunam in stata tempora, Solem agnoscentem occasum suum.

20 Disponis tenebras, ut fit nox: qua erepunt omnia animantia silvæ;

21 Juvenes leones rugientes ad prædam, & quidem quærendo à Deo sorti escam suam.

22 Exorto sole recipiunt se, & in lustris suis recubant.

23 Prodit homo ad opus suum, & ad culturam suam usque ad vesperam.

24 Quam ampla sunt opera tua, ô Jehova! *quam* ea omnia sapienter fecisti! quam plena est terra possessione tua!

25 Ita ipso mari magno & spatioso, illic repitilia *sunt* atque innumera, animantia parva cum magnis.

26 Illic naves ambulant; balæna quam formasti, ludendo in eo.

27 Omnia ista in te exspectationē habent, ut des escam ipsorum tempore suo:

28 Te dante ipsis colligunt, aperiente manum tuam satiantur bono.

29 Abscondente faciem tuam conturbantur; recipiente spiritum eorum exspirant, & in pulverem suum revertuntur:

30 Emittente spiritum tuum recreantur: denique renovas faciem terræ.

31 Sit honor Jehovæ in seculum, lætetur Jehova in operibus suis:

32 Qui intuente in terram tremit illa; attingente ipsos montes, fumant.

33 Canam Jehovæ in vita mea, psallam Deo meo quamdiu ero.

34 Suavis erit de eo meditatio mea, ego lætabor in Jehova.

35 Deficiant peccatores à terra, & improbi amplius non sint: benedic anima mea Jehovæ, Halelu-Jah.

PSALMUS CV.

Chronicon Exodi ob recordationem mirabilium.

CElebrate Jehovam, proclamate nomen ejus; notas facite in populis actiones ejus.

2 Canite ei, psallite ei; confabulamini de omnibus mirabilibus ejus operibus.

3 Laudibus vos efferte in nomine sancto ejus, lætetur animus quærentis Jehovam.

4 Requirite Jehovam & robur ejus; quærite faciem ejus jugiter.

5 Recordamini mirabilium ejus operum quæ fecit; prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.

6 O semen Abrahami servi ejus, ô electi ejus filii Jahakobi.

7 Hic *est* Jehova Deus noster, in tota terra judicia ejus *sunt*.

8 Recordatur in seculi fœderis sui; verbi *quod* præcepit, in mille generationes.

9 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti sui *præstiti* Jitzchako.

10 Quod præstitit Jahakobo in statutum; Jisraeli *in* fœdus perpetuum:

11 Dicendo, Tibi dabsrus sum terrā Cenahanis: funiculum possessionis vestræ.

12 Quamvis essent homines pauci, plane pauci & inquilini in ea.

13 Iterentque à gente in gentem, à regno in populum alium:

14 Non permisit cuiquam opprimere eos, etiam reprehendit propter eos reges,

15 Ne attingitote (*inquiens*) unctos meos, & propheras meos ne afficitote malo.

16 Quum advocans famem super terram: omnem scipionem panis fregit;

17 Misserat ante eos virum præcursorem; *qui* ad servitutē venditus erat, Josephum:

18 Cujus pedes afflixerunt compedes, ferrum subivit ipse,

19 Usq; ad tempus quo erat adventurū verbū ipsius: sermo Jehovæ probavit eū.

20 Mittens rex expediri justit eū, & dominator populorum idem solvit eum:

21 Præposuit eum dominum familiæ suæ, & dominatorem in totam possessionem suam:

22 Ut vinciret principes ejus ex animo suo, & seniores ejus informaret.

23 Deinde venit Jisrael in Ægyptum, & Jahakob peregrinatus est in regione Chami.

24 Ubi quum fecisset *Deus* ut fœcificaret populus suus valde, & potentiorem eum effecisset hostibus suis;

25 Mutavit animum illorum ut odio haberent populum suum; ut machinarentur contra servos suos.

26 Misit Moschem servum suum, Aharonem quem elegerat:

27 *Qui* exposuerunt apud eos verba signorum ejus, & prodigiorum in regione Chami.

28 Misit tenebras, & obtenebrarunt eam, neque rebellarunt: *sigua* contra verbum ejus.

29 Mutaverat aquas illorum in sanguinem & morte affecerat pisces eorum,

30 Abunde

30 Abunde produxerat terra illorum ranas, invadèrent penetralia regis illorum.
31 Simul ac edixit, advenerat colluvies *animalium*, pediculi in totum terminum eorum.
32 Reddiderat pluvias eorum grandinem, ignem maxime flammantem in regione illorum:
33 Quibus percussit vites illorum, & ficus illorum; confregitque arbores terminii illorum.
34 Simulac edixit, advenerat locusta; & meloloncha, eaque innumera.
35 Quæ comedit omnem herbam regionis eorum, comedítque fructum terræ illorum.
36 Tandem percussit omne primogenitum in regione illorum, principium omnis potentiæ illorum.
37 Tum eduxit eos cum argento & auro, nec fuit in tribubus ejus qui labaret.
38 Lætati sunt Ægyptii quum exirent hi, quia irruerat pavor horsi super ipsos.
39 Expandit nubem pro tegumento, & ignem ad illustrandum noctem.
40 Petente *populo*, adduxit corumices; & pane cœlorum satiavit eos.
41 Aperuit rupem; & effluxerunt aquæ, ambulantes per siticulosa *loca*, *ut* fluvius.
42 Quia recordabatur verbi sanctitatis suæ, cum Abrahamo servo suo *habiti*.
43 Ideo eduxit populum suum cum gaudio, cum cantu electos suos.
44 Dedítque eis regiones gentium, & laborem nationum possident hæreditario jure:
45 Ut observent statuta ejus, & leges ejus custodiant. Halelu-Jah.

PSALMUS CVI.

Chronicon deserti ad exprobrationem defectionum populi.

HAlelu-Jah. Celebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.
2 Quis eloquatur summam potentiam Jehovæ? efferat totam laudem ejus:
3 O beatos qui observarent rationem *hanc*, qui exercerent justitiam quovis tempore.
4 Recordare mei Jehova, pro benevolentia qua profequeris populum tuum visita me salute tua:
5 Ut fruar bono electorum tuorum, ut lætet lætitia gentis tuæ; ut me laudibus efferam cum possessione tua.
6 Peccavimus cum majoribus nostris; iniquè fecimus, improbè egimus.
7 Majores nostri in Ægypto non intellexerant mirabilia tua opera, non recordati fuerant amplitudinis benignitatum tuarum, sed occasionem dederant murandi *eos* ad mare, ingressuri mare algosum.
8 Attamen servavit eos propter nomen suum, ut notam faceret potentiam suam.
9 Nam ipso increpante mare algosum, exsiccarum est; & deduxit eos per abyssos ejus, quasi *per* desertum.
10 Ita servans eos à manu osoris, vindicavit eos à manu inimici.
11 Operuerunt verò aquæ hostes eorū, unus ex illis non est relictus *superstes*.
12 Quamvis credidissent verbis ejus, decinissent laudem ejus:
13 Festinanter obliti sunt operum ejus, non duraverunt ad consilium ejus:
14 Sed ducti concupiscentia in deserto tentaverunt Deum fortem in solitudine:
15 Adeo ut eradem illis quod petebant, immitteret maciem in illos ipsos.
16 Postea invidentibus Moschi in castris, Aharoni sancto Jehovæ;
17 Aperiens se terra deglutivit Dathanem, & operuit cœtum Abirami:
18 Exardescensque ignis in cœtum illorum flamma incendit improbos.
19 Fecerunt viculum Chorebi, & incurvaverunt se *exhibentes honorem* sibi:
20 Et mutantes honorem suum, in formam bovis comedentis herbam.
21 Oblíti sunt Dei sortis servatoris ipsorū; qui fecerat *res* magnas in Ægypto,
22 Mirabilia opera in regione Chami, terribilia ad mare algosum.
23 Quamobrem dixerat, se perditurum eos: nisi Mosche electus ipsius constitisset in irruptione illa coram ipso, ad avertendā excandescentiā ipsius, ne perderet.
24 Spreverunt quoque terram desiderabilem, non credentes verbo ejus:
25 Et murmurantes in tentoriis suis, non auscultarunt voci Jehovæ.
26 Quapropter sublata manu sua *juravit* eis, se dejecturum eos in ipso deserto,
27 Etiam dejecturum semen eorum in gentibus, & dispersurum eos in regionibus.
28 Præterea copulaverunt se etiam cum idolo Pehori, & comederunt sacrificia mortuorum;
29 Adeo provocantes Deum ad indignationem factis suis, ut irrumperet in eos plaga;
30 Donec consistente Pinchaso & judicium exercente, coercita esset plaga illa;
31 Quod reputatum est ei ad justitiam, per quamque generationē usq; in seculū.
32 Item ferventem iram concitarunt ad aquas contentionis; ira ut male fuerit Moschi propter ipsos:
33 Quum exacerbatibus illis spiritum ipsius, pronunciasset labiis suis *exacerbationem suam*.
34 Non perdiderunt populos illos, de quibus edixerat Jehova ipsis:
35 Sed commiscentes se cum illis gentibus, didicerunt opera earum;
36 Coluerunteque terricula earum, quæ ipsis fuerunt in tendiculam.
37 Nam sacrificaverunt filios suos filiasque suas dæmonibus:
38 Et effuderunt sanguinem innocuum, sanguinem

sanguinem filiorum suorum, filiarumque suarum quas sacrificabant, terricolis Cananæorum; adeo ut contaminata esset terra cruentibus illorum.

39 Et polluerunt se operibus suis; adulterabant studiis suis, scortantes.

40 Quapropter accensus ira Jehova in populum suum; abominatus est possessionem suam:

41 Adeo ut traderet eos in manus gentium, ut dominarentur in eos osores eorū:

42 Et opprimentibus ipsos inimicis suis, deprimerentur se sub manu eorum.

43 Multoties eripuit eos; quamvis ipsi exacerbassent eum consilio suo, & attenuati essent propter iniquitatem suam;

44 Respiciens ad angustiam eorum, audito clamore eorum.

45 Et recordatus pro eis fœderis sui; pœnituit ipsum pro amplitudine benignitatum suarum:

46 Adeo ut conciliaret illis misericordiam, coram omnibus qui captivos detinebant eos.

47 Serva nos Jehova, Deus noster, & congrega nos ex illis gentibus; ad celebrandū nomen sanctitatis tuum, & laudationibus commendandum nos in laude tua.

48 Benedictus Jehova Deus Israelis inde à seculo usque in seculum; & dicat actus populus, Amen; Halelu-jah.

PSALMORUM LIBER QUINTUS.

PSALMUS CVII.

Formula gratiarum actionis ob omnimoda gratia divina experimenta.

CElebrate Jehovam, quoniam bonus est, quoniam in seculum benignitas ejus.

2 Prædicent redemti Jehovæ, quos redemit ab angustia;

3 *Quos* ex regionibus congregavit; ab Oriente, & ab occidente; ab aquilone, & à mari:

4 *Qui* errarunt per desertum, per solitudinem viæ; civitatem habitabilem non invenientes.

5 Famelici, etiam sitibundi; in quibus animus ipsorum sese obruebat:

6 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum; ex angustiis ipsorum eripuerit ipsos,

7 Et deduxerit ipsos per viam rectam; ut pervenirent ad civitatem habitabilem:

8 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus; & opera mirabilia ejus apud filios hominum:

9 Eum saturare animam appetentem, & animam famelicam explere bono.

10 Qui desidentes in tenebris & lethali umbra, vinci afflictione & ferro;

11 Quia dederunt occasionem mutandi sermones *Dei* fortis; & consilium excelsi spreverunt;

12 Quorum deprimit ista molestia animum; *qui* labant, nemine adjuvante:

13 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, & angustiis ipsorum servaverit ipsos,

14 Eduxerit ipsos ex tenebris & umbra lethali, vincula ipsorum diruperit:

15 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum;

16 Eum frangere valvas chalybeas, & vectes ferreos succidere.

17 Stulti *qui* propter viam defectionis sum, & propter iniquitates suas afflictantur,

18 Quorum anima omnem cibum abominatur; qui pertingunt usque ad portas mortis:

19 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ab angustiis ipsorum servaverit ipsos,

20 Mittens verbum suum curaverit ipsos, & liberaverit à foveis ipsorum:

21 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum;

22 Et sanctificantes sacrificia gratiarū actionis, enarrent opera ejus cum cantu.

23 Qui descendunt *in* mare navibus; exercentes artem in aquis amplis.

24 Ipsi *qui* vident opera Jehovæ, & mirabilia ejus in profundo:

25 Quemadmodum edicens constituat ventum procellosum, qui attollat fluctus illius:

26 *Quemadmodum* ascendant *ad* cœlos, descendant *ad* abyssos, anima ipsorum malo-seipsam dissolvat;

27 Titubent; sese moventes tamquam ebrius; & tota peritia eorū absorbeatur.

28 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ex angustiis ipsorum eduxerit ipsos.

29 Restituerit procellam malaciæ, silentibus fluctibus il arum *aquarum*,

30 Et lætantes ipsos, postquam conticuerunt *fluctus*, deduxerit ad portum optatum;

31 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum,

32 Exaltentque eum in congregatione populi, & in consessu seniores laudent eum.

33 Redigit flumina in desertum, & processus aquarum in siticulosum solum:

34 Terram fructuosam in salsuginosam, propter malitiam habitantium in ea.

35 Redigit desertum in stagnum aquarum, & terram siccaneam in processus aquarum,

36 Efficiens ut habitent ibi famelici, & constituant civitatem habitabilem;

37 Et conserint agros ac plantent vineta, comparent provenum fructuosum.

38 Qui

31 Qui iis benedicit eis, ut multiplicentur valde, & jumenta eorum non minuit.

39 Ut *contra* minuantur atq; incurvantur, præ coactatione mali & mœrore:

40 Quum effundem contemtum super ingenuos, facit ut errent per inviam & avia:

41 Collocatque in edito egentem ab afflictione, & disponit tanquam gregem familias.

42 Videant recti & lætentur; omnis vero nequitia obstet os suum.

43 Quorus quisq; sapiens est qui observet ista, ut animadvertantur benignitates Jehovæ.

PSALMUS CVIII.

Benignitatis & promissi Dei memor sirmum vendit.

CAnticum & psalmus Davidis.

2 Erecto animo meo, ô Deus; canam & psallam, etiam gloria mea.

3 Evigila nablium & cithara: expergiscar *inde ab* autora:

4 Celebrabo te in populis, Jehova, & psallam tibi in nationibus:

5 Magnam esse supra cœlos benignitatem tuam, & ad superiores usq; nubes, veritatem tuam.

6 Exaltare supra cœlos, ô Deus, & super totam terram gloria tua:

7 Ut liberentur dilecti tui, serva dextera tua, & exaudi me.

8 Deus loquitur es per sanctitatem suam exsultabo; in partem obtinco Schechemum; & convallem Succothæ metior:

9 Meus Gilead, meus Menasche; & Ephrajim robur capitis mei, Jehuda legislator meus *est*.

10 Moab pollubrum meum; supra Edomum projicium calceum meum; contra Palestinam clangcrem agam.

11 Quis dedueret me *in* civitatem munitam? quis deduceret me Edomæam usque?

12 An non tu ô Deus, rejecerat nos, ut non procederes, ô Deus, inter exercitus nostros?

13 Cedo nobis auxilium *tuum* ab hoste, alioquin vanitas *est* auxiliatio humana.

14 In Deo faciamus strenue, & ipse proculcabit hostes nostros.

PSALMUS CIX.

Pauperis & contriti animi querela, & in hostes imprecatio.

MAgistro symphoniæ, Davidis psalmus. O Deus laudis meæ, ne sirdium age.

2 Nam os improbi & os dolosum contra me aperuerunt se, obloquutæ sunt mihi lingua mendace:

3 Et verbis odiosis circumvenerunt me, oppugnantia me immerito.

4 Adversati sunt mihi loco dilectionis meæ, qua eram *in* oratione;

5 Reponentes mihi malum pro bono, & odium pro dilectione mea.

6 Præfice illi improbum, qui adversans *insistat* ad dexteram illius:

7 Quum in jus vocatus, abeat damnatus; & oratio illius illi sit crimini:

8 Sint dies illius pauci, cui animum illius accipiat alter:

9 Sint filii illius pupilli, & uxor illius vidua:

10 Et indesinenter vagantes filii illius, mendicent, quærantq; *sibem* è locis desolatis suis:

11 Illaqueet fœnerator quicquid *est* illi, & diripiant extranei laborem illius:

12 Ne sit illi qui prosendat benignitatem, neque sit qui gratiam faciat pupillis illius:

13 Sit posteritas illius excidio *addicta*, in generatione altera deleatur nomen eorum;

14 In memoria sit iniquitas majorum illius apud Jehovam, & peccatum matris illius ne deleatur:

15 Sint coram Jehova jugiter, ut excindat è terra memoriam eorum.

16 Propterea quod non est recordatus exercere benignitatem; sed persequutus est virum pauperem, egentemque, & afflictum ægritudine animi, ad afficiendum morte.

17 Et optavit ut maledictio obveniret ei, neque oblectatus est benedictione, sed *ea* procul esset ab eo.

18 Ut indueretur maledictione velut chlamyde sua; & ingrederetur velut aqua intra eum, & velut oleum in ossa ejus:

19 Adsit illi, tanquam panno amictus se; & pro zona jugiter se accingat ea.

20 Hoc *sit* præmium adversantium mihi à Jehova, & obloquentium malum contra animam meam.

21 Tu autem, ô Jehovi Domine, exerce *benignitatem* erga me propter nomen tuum: quia bona *est* benignitas tua, eripe me.

22 Nam pauper & egenus sum; & cor meum confodium est in medio mei:

23 Ut umbra quum declinat, abire cogor, exagitor ut locusta:

24 Genua mea labant præ jejunio, & caro mea emaciatur extenuata pinguedine.

25 Insuper ego probro sum illis; videntes me movent caput suum.

26 Auxiliare mihi, ô Jehova Deus mi; serva me pro benignitate tua:

27 Ut cognoscant manum tuam hanc esse, eo Jehovam fecisse hoc:

28 Illud maledicant ipsi, tu benedicito: qui insurrexerunt quum eruboerint, lætetur servus tuus.

29 Induantur adversarii mei ignominia, & amictant se, tanquam pallio, pudore suo.

30 Celebrabo Jehovam valde ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

31 Quod adsistat ad dexteram egeni; ut *ipsum* conservet ab iis qui abjudicant vitam illi.

PSAL-

PSALMUS CX.

Regnum & sacerdotium Christi.

Dixit dominus meus. Dixit Jehova Domino meo. Sede ad dexteram meam, donec disponam inimicos tuos in scabellum pedum tuorum.

2 Sceptrum robustum tuum emittet ex Sion Jehova. Tzijone, *dicens*; Dominare in medio inimicorum tuorum.

3 Populi tui oblationes voluntarie dicrepiarum tuarum in decoris *locis* sanctitatis inde ab utero, *futura sunt*; tibi aderirros juvenis tua accuratissime.

4 Juravit Jehova, & non pœnitebit eum, Tu sacerdos in seculum secundum ordinem Malcitzedeki.

5 Dominus, *fuit fidus* ad dexteram tuam; frangens die iræ *suæ* reges.

6 Judicium exercebit in gentes; complens, corporibus; frangens caput in regionibus pluribus.

7 De torrente in via bibet; ideirco attollet caput.

PSALMUS CXI.

Carmen paschale.

Halelu-Jah. Celebrabo Jehovam ex toto animo, in consilio rectorum & cœtu;

2 Magna opera Jehovæ, exposita omnibus qui delectantur illis.

3 Gloriosum & decorum opus ejus, & justitiam ejus perstantem in æternum.

4 Memoriam comparavit mirabilibus suis, gratiosus & misericors Jehova.

5 Escam dedit timentibus se, recordatus in seculum fœderis sui.

6 Vim operum suorum indicavit populo suo, dando eis possessionem gentium.

7 Opera manuum ejus *sunt* veritatis & judicii; constantia omnia mandata ejus:

8 Fulta in æternum, in seculum; facta *sunt* fideliter & recte.

9 Redemptionem misit populo suo, præcepit in seculum *sanctus* suus, *sanctum* & reverendum *habent* nomen suum.

10 Caput sapientiæ *est* reverentia Jehovæ, successus optimus omnibus facientibus ita: laus ejus perstat in æternum.

PSALMUS CXII.

Alphabetum hominis Deum timentis.

Halelu-Jah. Beatus quisquis reverentur Jehovam, in mandatis ejus delectatur valde.

2 Potens in terra futurum est semen ejus, generationi rectorum benedicitur:

3 Opes & divitiæ in domo ejus, & justitia ejus perstat in æternum.

4 Micat in tenebris lux justorum; gratiosus *est*, & misericors, & justus.

5 Bonus quisque gratiose largitur, & mutuo dat; moderatur res suas ex officio.

6 Quia in seculum non dimovetur, in memoria perpetua *est* justus.

7 A rumore malo non timet, erecto animo suo confidit Jehovæ.

8 Firmo animo suo non timet, donec videat *malum* in hostibus suis.

9 Dispergit, dat egentibus, justitia ejus perstat in æternum: cornu ejus elevatur honore.

10 Improbus autem videns indignatur, dentibus suis frendens consumitur; desiderium improborum periturum est.

PSALMUS CXIII.

Deus ut erigens humum & fœcundans sterilem celebratur.

Halelu-Jah. Laudate servi Jehovæ, laudate nomen Jehovæ.

2 Sit nomen Jehovæ benedictum, deinceps usque in seculum:

3 Ab ortu solis usque ad occasum ejus; *sit* laudatum nomen Jehovæ.

4 Elatus supra omnes gentes Jehova *est*, supra ipsos cœlos gloria illius.

5 Quis *est* par Jehovæ Deo nostro? qui altissime habitat:

6 Qui demississime perspicit, in cœlis & in terra;

7 Erigens è pulvere tenuem, è sterquiliniis elevans egenum.

8 Faciendo ut consideat cum ingenuis, cum ingenuis populi sui:

9 Faciens ut quæ sterilis erat in familia, sedeat mater liberorum læta. Halelu-Jah.

PSALMUS CXIV.

Celebratur exitus ex Ægypto.

Exiisse Israele ex Ægypto, familia Jahakobi à populo peregrini sermonis.

2 Fuit Jehuda sanctitatis illius, Israel dominatorum illius.

3 Ipsum mare videns profugit, ipse Jarden divertit retrorsum;

4 Ipsi montes subsiliebant velut arietes, colles ut subrumi pecudes.

5 Quid tibi *erat* ô mare, cur fugeres: ô Jarden, *cur* divertteres retrorsum?

6 O montes, *cur* subsiliebatis velut arietes? colles, velut subrumi pecudes?

7 A præsentia Domini intremit terra, à præsentia Dei Jahakobi:

8 Qui mutat ipsum rupem *in* stagnum aquarum, silicem admanantium in fontem aquarum.

PSALMUS CXV.

Celebratur Jehova omnipotentia & benedictio, idolorum, vanitas deplorabitur.

Non nobis Jehova, non nobis: sed nomini tuo da honorem; propter benignitatem tuam, propter fidem tuam.

2 Quare dicerent gentes, Ubi *est* nunc Deus istorum?

3 Atqui Deus noster in ipso cœlo *est*, quicquid placet facit.

4 Terrenalia illarum argentea & aurea, operi manuum hominum.

5 Os *est* eis, sed non loquuntur; oculi *sunt* eis, sed non vident;

6 Aures *sunt* eis, sed non audiunt; nasus *est* eis, sed non odorantur;

7 Manus eis, sed non palpant: pedes eis, sed non ambulant, non mussit guttur suo

8 Simi-

8 Similes istis sunt qui faciunt illa; quisquis confidit illis.

9 Israel confide Jehovæ, auxilium horum & scutum horum est.

10 *Vos* è familia Aharonis confidite Jehovæ, auxilium horum & scutum horum est.

11 Timentes Jehovam confidite Jehovæ, auxilium horum & scutum horum est.

12 Jehova recordatus nostri benedicet, benedicet familiæ Israelis, benedicet familiæ Aharonis:

13 Benedicet timentibus Jehovam, parvulis simul ac magnis.

14 Augebit Jehova vos, vos & filios vestros.

15 Benedicti eritis Jehovæ, qui fecit cœlos & terram:

16 Ipsi cœli, cœli *sunt* Jehovæ: terraque, *quam* dedit filiis hominum.

17 Non qui mortui sunt laudant Jah, neque quicunque descendunt in locum silentii:

18 Sed nos benedicemus Jah, deinceps usque in seculum Halelu-Jah.

PSALMUS CXVI.

Celebratur misericordia Jehovæ sacrificiumq; gratiarum actionis, & votum ei persolvitur.

AT habeo, quod Jehova exaudit vocem meam, deprecationes meas.

2 Quia inclinavit aurem suam mihi, idcirco diebus meis invocabo ipsum.

3 Circumdantibus me doloribus mortis, angoribusque sepulcri obvenientibus mihi; angustiam & mœrorem inveniens,

4 Si nomen Jehovæ invoco, *dicendo*; Obsecro Jehova, libera animam meam:

5 Gratiosus Jehova & justus; Deus, inquam, noster misericors.

6 Servans supplices Jehova; quum attenuatus sum, mihi confere salutem.

7 Redi anima mea in requiem tuam; quum Jehova beneficus fit erga te.

8 Quandoquidem eripuisti meipsum à morte, oculos meos à lacrymis, pedem meum à lapsu:

9 Indefinenter ambulabo coram Jehova, in regionibus viventium.

10 Credidi quô *hæc* loquuturus essem, ego fatus fueram supra modum,

11 Ego dixeram accelerando; Omnis homo *est* mendax.

12 Quid rependerem Jehovæ? omnia beneficia ejus superant me.

13 Poculum omnis salutis acceptum *exhibebo*, & nomen Jehovæ prædicabo.

14 Vota mea Jehovæ rependam, mox coram toto populo ejus, *dicendo*:

15 Pretiosa *est* in oculis Jehovæ, mors intentata iis quos ipse benignitate prosequitur.

16 Obsecro Jehova, quum ego *sim* servus tuus, sim servus tuus filius ancillæ tuæ; solveris vincula mea:

17 Tibi sacrificem sacrificium gratiarum actionis, & nomen Jehovæ prædicem:

18 Vota mea Jehovæ persolvam, mox coram toto populo ejus,

19 In atriis domus Jehovæ, in medio vestri, Jerusalem. Halelu-jah.

PSALMUS CXVII.

Vocatio gentium.

LAudate Jehovam omnes gentes, laudationibus commendate eum omnes nationes:

2 Quia invaluit erga nos benignitas ejus, & fides Jehovæ in seculum. Halelu-jah.

PSALMUS CXVIII.

Psalmus eucharisticus celebrans mirabilia benignitatis Dei.

CElebrate Jehovam, quia bonus *est*, quia in seculum benignitas ejus.

2 Dicat nunc Israel, esse in seculum benignitatem ejus.

3 Dicant nunc qui sunt ex familia Aharonis, esse in seculum benignitatem ejus.

4 Dicant nunc timentes Jehovæ, esse in seculum benignitatem ejus:

5 Ex ipso angore invocavi Jah, respondens *collocavit* me in lato Jah.

6 Jehova *adest* mihi, non timebo, quid faciat mihi homo.

7 Jehova adest mihi cum auxiliatoribus meis: ideo ego despicio odores meos.

8 Melius *est* recipere se ad Jehovam, quam fiduciam habere in ullo homine.

9 Melius *est* recipere se ad Jehovam, quam fiduciam habere in ingenuis.

10 Omnes gentes circumdederant me: sed in nomine Jehovæ enervavi eas:

11 Etiam atque etiam circumdederant me; sed in nomine Jehovæ enervavi eas.

12 Circumdederant me tamquam apes, extinctæ sunt ut ignis spinarum, nam in nomine Jehovæ enervavi eas.

13 Graviter impulerar me ut caderem, sed Jehova auxilio fuit mihi.

14 Robur meum & carmen Jah, is fuit mihi salvati.

15 Vox cantus & salutis *est* in tentoriis justorum; *dicant*, Dextera Jehovæ agit strenue.

16 Dextera Jehovæ elata, dextera Jehovæ agit strenue.

17 Non moriar, sed vivam, ut enarrem opera Jah.

18 Severe castigavit me Jah; sed morti non tradidit me.

19 Aperite mihi portas justitiæ; *ut* ingressus per eas celebrem Jah.

20 Hæc ipsa porta ad Jehovam, per quam justi intrant.

21 Celebrabo te; quia exaudiens me, fuisti mihi salvati.

22 Quem lapidem *præverant* structores, is est in caput anguli.

23 A Jehova est hic, est *res* mirabilis in oculis nostris.

24 Hæc

24 Hæc ipsa die effecit Jehova; exsultemus & lætemur in ea.

25 Obsecro, Jehova, serva nunc; obsecro, Jehova, prospera nunc.

26 Benedictus *est* qui venit in nomine Jehovæ; benedicimus vobis è domo Jehovæ.

27 *Deus* fortis Jehova, qui illustravit nos: ligate sacrificia festi funibus, usque ad cornua altaris.

28 *Deus* fortis meus es, ideo celebrabo te; Deus meus, exaltabo te.

29 Celebrate Jehovam, quia bonus *est*, quia in seculum benignitas ejus.

PSALMUS CXIX.

Alphabetum aureum.

ALEPH.

BEati integri via, qui ambulant in lege Jehovæ.

2 Beati custodientes testimonia ejus, ex toto animo quærentes eum:

3 *Qui* etiam non operantur iniquitatem *sed* in viis ejus ambulant.

4 Tu præcepisti mandata tua, observari valde:

5 Utinam comparentur viæ meæ, ad observandum statuta tua:

6 Tunc non erubescam, quum intuebor in omnia præcepta tua.

7 *Sed* celebrabo te recto animo, discendo jura justitiæ tuæ.

8 Statuta tua observabo, ne derelinquas me admodum.

BETH

9 Quomodo purificabit puer semitam suam? observando *eam* secundum verbum tuum.

10 Ex toto animo meo quæro te, ne sinas me errare à præceptis tuis.

11 In animo meo recondo sermonem tuum, ut non peccem in te.

12 Tu, benedicte Jehova, doce me statuta tua.

13 Labiis meis recenseo omnia jura oris tui.

14 De via testimoniorum tuorum gaudeo, ut superiorum omnibus opibus.

15 De mandatis tuis meditor, & intueor semitas tuas:

16 In statutis tuis me ipsum oblecto, non obliviscor verbi tui.

GIMEL.

17 Beneficium confer in servum tuum; ut, dum vivo, observem verbum tuum.

18 Retege oculos meos, ut intuear mirabilia ex lege tua.

19 Peregrinante me in hac terra, ne abscondas à me præcepta tua.

20 *Nam* comminuor ipse, ob desiderium erga jura tua omni tempore.

21 *Tu qui* perdis superbos, maledictos; qui errant à præceptis tuis.

22 Devolve à me opprobrium & contemptum, quia testimonia tua custodio:

23 Tum consedentibus principibus, de me sermones: frequentantibus, servus tuus meditatur de statutis tuis;

24 Tum testimonia tua oblectationes meæ *sunt*, consiliarii mei.

DALETH

25 Adhæret pulveri vita mea: vivum serva me secundum verbum tuum.

26 Viis meis recensensem exaudivisti me; doce me statuta tua.

27 Fac ut viam mandatorum tuorum intelligam, ut mediter de mirabilibus tuis.

28 Scillat anima mea præ mœstitia, erige me secundum verbum tuum.

29 Viam falsitatis amove à me, & legem tuam gratiose largire mihi.

30 Viam veritatis elegi, judiciorum tuorum propono *mihi*.

31 Inhæreo testimoniis tuis Jehova, ne sinas me erubescere.

32 Viam præceptorum tuorum percurram, quum dilataveris animum meum.

HE

33 Doce me, Jehova, viam statutorum tuorum; quam custodiam *in finem usque*

34 Fac ut intelligam, ut custodi à legem tuam; observemq; eam ex toto animo.

35 Fac ut incedam itinere præceptorum tuorum, nam eo delector.

36 Flecte animum meum ad statuta tua; neq; *hoc* deflectit ad quæstum.

37 Averte oculos meos, ne respiciant vanum; in viis tuis fac ut vivam.

38 Præsta servo tuo sermonem tuum, qui *addictus est* reverentiæ tui.

39 Averte opprobrium meum, quod reformido; quia jura tua bona *sunt*.

40 Ecce desidero mandata tua, in justitia tua fac ut vivam.

VAU

41 Quamq; obvenerint mihi benignitates tuæ, Jehova; salus tua secundum sermonem tuum:

42 Respondebo probro afficienti me rem; quia fiduciam habeo in verbo tuo.

43 Sed ne abripe ab ore meo verbum veram admodum: quandoquidem jura tua exspecto:

44 Et observabo legem tuam jugiter, in seculum & semplternum:

45 Indefinenterque ambulabo in ipsa latitudine, quia mandata tua quæro:

46 Et loquar de testimoniis tuis coram regibus, neque erubescam:

47 Et me oblectans in præceptis tuis, quæ diligo,

48 Attollam manus meas ad præcepta tua quæ diligo, & meditabor de statutis tuis.

ZAIIN

49 Recordare verbi tui servo tuo *habiti*, de quo spem secisti mihi.

50 Hæc *est* consolatio mea in afflictione mea, sermonem tuum vivificare me;

51 Superbis deridentibus me admodum à lege tua me non declinare:

52 Recordari

52 Recordari judicium tuorum inde à seculo Jehova, & meipsum consolari:
53 Procella prehendentes me ab improbis, desertoribus legis tuæ.
54 Psallendi argumenta esse mihi statuta tua in loco peregrinationum meæ;
55 Recordari me noctu nominis tui Jehova, & observare legem tuam.
56 Hæc *consolatio* fit mihi, me mandata tua custodire.

CHETH

57 Portio mea *es* Jehova, dico; ut observem verba tua.
58 Deprecor faciem tuam ex toto animo, gratiam fac mihi secundum sermonem tuum.
59 Reputo vias meas ut referam pedes meos ad testimonia tua.
60 Festino ac non cunctor, observare mandata tua.
61 Turbis improborum dispoliantibus me; legis tuæ non obliviscor.
62 Media nocte surgo ad celebrandum te, propter jura justitiæ tuæ.
63 Socius sum omnibus qui reverentur te, & observantibus mandata tua.
64 Benignitatis tuæ, ô Jehova, plena est terra; statuta tua doce me.

TETH

65 Bono affecisti servum tuum Jehova, secundum verbum tuum.
66 Præstantiam rationis & scientiæ doce me: nam præceptis tuis credo.
67 Quam nondum te quærerem, ego errabam: nunc autem sermonem tuum observo.
68 Bonus es & benefecus, doce me statuta tua.
69 Concinnantibus contra me falsitatem superbis, ego ex toto animo custodio mandata tua.
70 Obsaturat quasi adipe cor illorum, ego lege tua oblecto me.
71 Bono mihi fuit me affligi, ut discerem statuta tua.
72 Melior *est* mihi lex oris tui, multis millibus *numorum* aureorum & argenteorum.

JOD

73 Manus tuæ fecerunt me & apraverunt me: redde me intelligentem, ut discam præcepta tua.
74 Timentes tui videant me & lætentur, quod in verbo tuo exspectationem habeam.
75 Agnosco Jehova, justa esse judicia tua; & te in fide afflixisse me.
76 Adsit jam benignitas tua, ut consolerur me, secundum sermonem tuum *habitum* cum servo tuo.
77 Obveniant mihi misericordiæ tuæ ut vivam: quia lex tua *est* omnis oblectatio mea.
78 Erubescant superbi, quod falsis de cauſis pervertant me; meditante me de mandatis tuis.
79 Convertantur ad me timentes tui, & qui agnoscente testimonia tua.
80 Erit animus meus integer in statutis tuis, ut non erubescam.

CAPH.

81 Consumitur *desiderio* salutis tuæ anima mea, in verbo tuo exspectationem habeo.
82 Consumuntur oculi mei *desiderio* sermonis tui, dicendo, Quando consolaberis me?
83 Quamvis sim similis uri ad fumum: statutorum tuorum non obliti sum.
84 Quanti *erunt* dies servi tui? quando exercebis in persequentes me judicium?
85 Fodiunt mihi superbi fossas, qui se non consolantur legi tuæ.
86 Omnia præcepta tua *sunt ipsa* veritas: falsis de cauſis persequuntur me, auxiliare mihi.
87 Propemodum consumserunt me *defectum* in terram; ego vero non dereliqui mandata tua.
88 Pro benignitate tua vivum serva me, ut observem testimonium oris tui.

LAMED.

89 In seculum O Jehova verbum tuum consistit in cœlis.
90 In unaquaque generatione fides tua: quum statueris terram, illa consistat.
91 Ad judicia tua perstant hodie, quia illa omnia *sunt* servi tui.
92 Nisi lex tua *esset* omnis oblectatio mea, jamdiu periissem in affictione mea.
93 In seculum non obliviscar mandatorum tuorum: nam illis vivum conservas me.
94 Tuus suum, conserva me; quia mandata tua quæro.
95 Me exspectantibus improbis ad perdendum me, testimonia tua considero:
96 Omni perfectioni video esse finem: latum *vero esse* mandatum tuum valde.

MEM

97 Quam diligo legem tuam! toto die est meditatio mea;
98 Inimicis meis sapientiorem me reddit præceptis tuis: nam in seculum adest mihi.
99 Omnibus doctoribus meis intelligentior fio, quia testimonia tua meditatio mea *sunt*.
100 Senibus prudentior sum, quia mandata tua custodio.
101 Ab omni semita mali cohibeo pedes meos, ut observem verbum tuum.
102 A judiciis tuis non recedo, quia tu doces me.
103 Quam suavia sunt palato meo *judicia* sermonis tui! suaviora melle ori meo.
104 Mandatis tuis prudens sum: idcirco odi omnem semitam falsitatis.

NUN

105 Lucerna pedi meo verbum tuum *est*, & lux itineri meo.
106 Juravi quod præstabo, me observaturum jura justitiæ tuæ.

107 Affli-

107 Afflictus sum admodum; Jehova, vivum conserva me secundum verbum tuum.

108 Voluntarias oblationes oris mei accepta quæso Jehova, & jura tua doce me.

109 Anima mea in manu mea jugiter *versatur* tamen legis tuæ non obliviscor:

110 Posuerunt improbi laqueum mihi, à mandatis tuis non aberro.

111 Possideo testimonia tua in seculum: quia gaudium animi mei sunt.

112 Inclino animum meum ad faciendum statuta tua; in seculum, *in* finem *usque*.

SAMEC

113 Cogitationes *alios* odi, legem autem tuam diligo.

114 Latebra mea & scutum meum es, in verbo tuo expectationem habeo.

115 Recedite à me malefici, ut custodiam præcepta Dei mei.

116 Sustenta me secundum sermonem tuum, ut vivam; neque pudefacias me ab expectatione mea.

117 Suffulci me ut salvus sim, & respiciam ad statuta tua jugiter.

118 Conculcas omnes errantes à statutis tuis: quia falsus *est* dolus eorum.

119 *Tamquam* scoriæ, facis ut cessent omnes improbi terræ; idcirco diligo testimonia tua.

120 Horret pavore tui caro mea; adeo à judiciis tuis timeo.

HAJIN.

121 Exerceo judicium & justitiam: ne permittas me oppressoribus meis.

122 Obi vadimonium pro servo tuo in bonum: ne opprimant me superbi.

123 Oculi mei consumuntur *desiderio* salutis tuæ, & sermonis justi tui.

124 Fac erga servum tuum secundum benignitatem tuam, & statuta tua doce me.

125 Servus tuus sum, prudentem me redde; ut cognoscam testimonia tua.

126 Tempus est ut faciat Jehova; irritam faciunt legem tuam.

127 Propterea amplius diligo præcepta tua, quam aurum & *quidem* aurum purgatissimum:

128 Propterea *quod* omnia mandata de omnibus recta agnosco, omnem semitam falsitatis odi.

PE

129 Mirabilia *sunt* testimonia tua: idcirco custodit ea anima mea.

130 Aditus verborum tuorum illuminat, prudentia instruit simplices.

131 Os meum dilatendo, & anhelo; quia præceptorum tuorum cupidus sum.

132 Respice ad me, & gratiam fac mihi; prout *est* jus erga amantes nomen tuum.

133 Pedes meos institue in sermone tuo, & *ne* sinas dominari in me ullam iniquitatem.

134 Redime me ab oppressione hominum, ut observem mandata tua.

135 Fac ut pro lucerat facies tua servo tuo, & doce me statuta tua.

136 Rivi aquarum descendunt ex oculis meis propter *eos qui* non observant legem tuam.

TZADE.

137 Justus es Jehova, & rectum judicium tuum.

138 Præcepisti justa testimonia tua, & fidelia valde.

139 Conficit me zelus meus, quod obliviscuntur verbi tui hostes mei.

140 Purgatum *est* sermo tuus valde; quapropter servus tuus diligit ipsum:

141 Parvus ego & contemptus mandatorum tuorum non obliviscor;

142 Justitia tua, justitia perpetua; & legis tuæ veracis.

143 Oppressione & angustia obvenientibus mihi, præcepta tua *sunt* obleatationes meæ.

144 Justitia testimoniorum tuorum *est* in seculum: prudentem me effice ut vivam.

KOPH.

145 Invocantem ex toto animo exaudi me Jehova, *ut* statuta tua custodiam.

146 Invocantem te serva me, *ut* observem testimonia tua.

147 Veniens ante *te* in ipso crepusculo ut vociferer, in verbo tuo spem habeo.

148 Præveniunt oculi mei excubias, ad meditandum de sermone tuo.

149 Voci meæ auscultа secundum benignitatem tuam, Jehova: secundum judicia tua vivum conserva me.

150 Appropinquantibus sectatoribus sceleris, *qui* à lege tua longe absunt:

151 Propinquus es Jehova, & omnia præcepta tua *sunt* vera.

152 Pridem novi de testimoniis tuis, te in seculum fundasse ea.

RESCH

153 Respice afflictionem meam, & libera me: quia legis tuæ non obliviscor.

154 Suscipe causam meam, & vindica me; pro sermone tuo vivum conserva me.

155 *Ita ut* procul fit ab improbis salus: quia statuta tua non quærunt.

156 Miserationes tuæ amplæ *sunt* Jehova, secundum judicia tua vivum conserva me.

157 *Ita* multi sunt persequentes me & hostes mei, à testimoniis tuis non declino.

158 Simul ac video perfide agentes, fastidio meipsum torqueo, quod sermonem tuum non observent.

159 Vide me mandata tua diligere, Jehova; secundum benignitatem tuam vivum conserva me.

160 Præstantissimum verbum tuum *est* ipsa veritas: & in seculum *est* quodque judicium justum tuum.

SCHIN

SCHIN

161 Principes persequentibus me gratis; à verbo tuo pavet animus meus.

162 Gaudeo de sermone tuo, ut qui invenit praedam amplam:

163 Falsitatem odi & abominor, legem tuam diligo.

164 Septies quotidie laudo te, de judiciis justis tuis.

165 Pacem multam esse diligentibus legem tuam, neq; esse eis offendiculum.

166 Exspectio salutem tuam Jehova, & praecepta tua facio.

167 Observat anima mea testimonia tua, diligoque ea valde.

168 Observo mandata tua ac testimonia tua; quia omnes viae meae coram te sunt.

THAU

169 Appropinquet clamor meus ante faciem tuam, Jehova; secundum verbum tuum prudentem redde me.

170 Perveniat deprecatio mea ante faciem tuam: secundum sermonem tuum eripe me.

171 Eructabunt labia mea laudem; quum docueris me statuta tua.

172 Cantabit lingua mea sermonem tuum, omnia praecepta tua justissima esse.

173 Adsit manus tua ad auxiliandum mihi, quia mandata tua eligo:

174 Desidero salutem tuam Jehova, & lex tua est omnis oblectatio mea.

175 Vivat anima mea, ut laudet te: & judicia tua auxilientur mihi.

176 Erro ut pecus quae periit, require servum tuum; nam praeceptorum tuorum non obliviscor.

PSALMUS CXX.

Lingua dolosa quam rideat.

CAnticum excellentissimum. Ad Jehovam in maxima angustia mea clamavi, & exaudivit me.

2 Jehova, eripe me à labio falso, à lingua dolosa.

3 Quid datura est tibi, quidve adjectura tibi lingua dolosa?

4 *Verba similia* sagittis robusti acuis, compatanda prunis juniperorum?

5 Hei mihi, quia peregrinor tamdiu, habito ranquam tentoria Kedarena.

6 Plurimum habitasse videtur sibi anima mea, apud osorem pacis.

7 Ego pacem *diligo*: at quum loquor, ipsi ad bellum *conclamant*.

PSALMUS CXXI.

Sursù corda, ubi custos maximè idoneus & tutus.

CAnticum excellentissimum. Attollo tem oculos meos ad istos montes? unde veniet auxilium meum?

2 Auxilium meum *sit* à Jehova, qui fecit coelos & terram.

3 Ne permittat dimoveri pedem tuum, ne dormiret custos tuus,

4 Ecce non dormitat, neque dormit custos Israelis.

5 Jehova custos tuus; Jehova umbra tua *est* ad manum dexteram tuam.

6 Interdiu sol non percutiet te, aut luna noctu.

7 Jehova servabit te ab omni malo; servabit animam tuam.

8 Jehova servabit progressum tuum & reditum tuum, ex hoc tempore usq; in seculum.

PSALMUS CXXII.

Canticū super Jerusalaima.

CAnticum excellentissimum Davidis. Laetor de eo quod dicitur mihi, Dominum Jehovae adeamus:

2 *Quod* consistunt pedes nostri intra portas vestras, ô Jeruschalaima.

3 Jeruschalaima optime constructa civitas, quae plane coagmentata est inter se pariter:

4 Quo ascendunt tribus, tribus Jah, *ad* testimonium Israelitarum, ut celebrent nomen Jehovae:

5 Quia ibi consident throni juris, throni domus Davidis.

6 Expetite pacem Jeruschalaimorum, *dicentes*; Tranquilli sint amantes tui:

7 Sit pax in praemunitione tua, tranquillitas in palatiis tuis.

8 Propter fratres meos & amicos meos, eloquor nunc, Pax *sit* in te.

9 Propter domum Jehovae Dei nostri, procurabo bonum tibi.

PSALMUS CXXIII.

Sursù oculos, ubi salus nostra.

CAnticum excellentissimum. Ad te attollo oculos meos, ô tu qui sedes in coelis.

2 Ecce ut oculi servorum *spectant* ad manum dominorum suorum, ut oculi ancillae ad manum heras suae; ita oculi nostri ad Jehovam Deum nostrum, donec gratiam fecerit nobis.

3 Gratiam fac nobis Jehova, gratiam fac nobis, quia satis *est* saturi sumus contemtu.

4 Plurimum saturata est anima nostra: ista summa tranquillis ipsis, iste contemtus *obvenias* superbis.

PSALMUS CXXIV.

Impotentia ecclesiae gemuit & potentia Dei protegentis.

CAnticum excellentissimum Davidis. Nisi Jehova adfuisset nobis dicat nunc Israel;

2 Nisi Jehova adfuisset nobis, quum insurgerent contra nos homines;

3 Tunc vivos absorbuissent nos, exarde cente ira eorum in nos:

4 Tunc illae aquae inundassent nos, torrens superavisset nos:

5 Tunc superavisset nos *torrens* aquae superbissimae.

6 Benedictus Jehova, qui non exposuit nos praeda dentibus eorum.

7 Anima

7 Anima nostra ut avicula erepta est à laqueo aucupantium, laqueus contritus est, & nos erepti sumus.

8 Auxilium nostrum in nomine Jehovæ, qui fecit cœlum & terram.

PSALMUS CXXV.

Stabiles sunt qui Deo confidunt, instabiles qui iniquitati.

Canticum excellentissimum. Qui confidunt Jehovæ similes sunt monti Tzionis: *qui* non dimovetur, in seculum permanet.

2 *Ut* Jeruschalaima montes circumstant, ita Jehova circumstat populum suum; ex hoc tempore usque in seculum.

3 Nam non quiescet virga improbitatis, super sortem justorum; ut non extendant justi ad ullam iniquitatem manus suas.

4 Benefac Jehova bonis, & rectis ex animis suis:

5 Qui autem inclinant *animos suos* ad *itinera* tortuosa sua, amandet eos Jehova cum iis qui dant operam iniquitati: Pax sit super Jisraelem.

PSALMUS CXXVI.

Tristitia in gaudium vertenda.

Canticum excellentissimum. Quum reduceret Jehova multitudinem captivorum Tzionis, eramus velut qui somniant.

2 Tunc implerum est risu os nostrum, & lingua nostra cantu; tum dictum est inter gentes, Magnifici Jehova efficit *opera* erga istos.

3 Magnifica Jehova efficit erga nos, fumus læti.

4 Reduc, Jehova, captivitudinem captivorum nostrorum, tamquam validissimas *aquas reducens* in regionem siccam.

5 Qui seminarunt cum lacrymis, cum cantu metent.

6 *Qui* portans acquisitum semen, indefinenter ibat flendo, *is* omnino redeat cum cantu, reportans manipulos suos.

PSALMUS CXXVII.

Oeconomia & Politia quomodo salva.

Canticum excellentissimum pro Schelomone. Nisi Jehova ædificet domum, frustra laborent ædificatores ejus de ea: nisi Jehova custodiat civitatem, frustra sedulus sit custos:

2 Frustra *sunt* vobis qui summo diluculo surgant, qui tarde sedeant, qui vescantur cibo dolorum: ita dat dilecto suo somnum.

3 Ecce possessio Jehovæ *sunt* filii: merces *est* fructus ventris.

4 Ut sagittæ ad manum robusti, ita sunt pueri.

5 Beatus vir ille qui impleverit pharetram suam illis: non erubescent, sed periment inimicos in porta ipsorum.

PSALMUS CXXVIII.

Justi conjugium & proles benedicta.

Canticum excellentissimum. Beatus quilibet timens Jehovam, qui ambulat in viis ejus.

2 Labore enim manuum tuarum fruetis: beatus eris, & bene erit tibi.

3 Uxor tua ut vitis fructifera ad latera domus tuæ; filii tui ut plantæ olearum, circumstabunt mensam tuam.

4 Ecce quum ita benedicatur vir timens Jehovam:

5 Benedicet tibi Jehova Tzione; fruere igitur bono Jeruschalaimorum omnibus diebus vitæ tuæ.

6 Et respice natos filiis tuis, pax est super Jisraelem.

PSALMUS CXXIX.

Crux victrix.

Canticum excellentissimum. Multum afflecerunt me angustiis inde à pueritia mea, dicat nunc Jisrael;

2 Multum afflecerunt me angustiis inde à pueritia mea: etiam non prævaluerunt mihi.

3 Super tergum meum araverunt aratores, produxerunt quamque strigarum suarum.

4 Jehova justus, truncavit dentes funes improborum.

5 Erubescent & agentur retrorsum, omnes osores Tzionis.

6 Erunt tamquam fœnum tectorum, quod antequam exaretur *falx*, exaruit;

7 Quo non impleret manum suam metitor; aut lacertum suum, qui manipulos facit:

8 Neq; dicent qui transeunt, Benedictio Jehovæ adsit vobis, benedicimus vobis in nomine Jehovæ.

PSALMUS CXXX.

Psalmus sextus pœnitentialis.

Canticum excellentissimum. Ex profunditatibus inclamavi te Jehova, *dicens*,

2 Domine auscultа voci meæ: fiant aures tuæ intentæ ad vocem deprecationum mearum.

3 Si iniquitates observares Jah, Domine, quis posset consistere?

4 Nam apud te *est* condonatio, ut reverenter colaris.

5 Expectavi Jehovam, expectavit anima mea: etiam in verbo ejus expectationem habeo.

6 Anima mea erga Dominum *studiosior est*, quam excubiarum erga matutinum, excubantium ad matutinum usque.

7 Expectationem habeat Jisrael in Jehova; quia apud Jehovam est benignitas & plurimum apud eum redemptionis:

8 Et ipse redimet Jisraelem, ab omnibus iniquitatibus ejus.

PSALMUS CXXXI.

Speculum humilis & demissi animi.

Canticum excellentissimum Davidis. Jehova, non fuit altus animus meus, neq; elati oculi mei; ac non aggressus sum *res* magnas aut arduas supra quam conveniat mihi.

2 An non composui & sedavi animum meum

meum, similis depulso à lacte apud matrem suam? similis depulso à lacte, apud me *fuit* animus meus.

3 Exspectationem habeat Israel in Jehova, ex hoc tempore usque in seculum.

PSALMUS CXXXII.

Precatio pro electo Dei tabernaculo ejusque admissario.

CAnticum excellentissimum. Memor esto, Jehova, Davidis; cum tota afflictione ejus:

2 juravit Jehovæ, vovit Jehovæ amplissimo Deo Jahakobi, *dicendo*:

3 *Dispeream*, si ingrediar tentorium domus meæ, si conscendam spondam stratorum meorum;

4 Si dem somnum *suum* oculis meis; palpebris meis dormitationem:

5 Donec invenero locum pro Jehova, *locum* tabernaculorum pro amplissimo Deo Jahakobi.

6 Ecce audiveramus eam *fuisse* in Ephrathæa regione, inveneramus eam in agris Jaharis:

7 Accedimus ad tabernacula ejus; incurvamus nos *honorem exhibentes* ante scabellum pedum ejus.

8 Surge Jehova, aditurus requiem tuam; tu & arca roboris tui.

9 Sacerdotes tui induantur justitia, & quidem benigne accipiantur;

10 Propter Davidem servum tuum, ne avertas faciem uncti tui.

11 Juravit Jehova Davidi veritatem, à qua non avertet se, *dicens*; De fructu ventris tui ponam in solio tuo.

12 Si observaverint filii tui fœdus meum & testimonia mea singula quæ docebo eos, etiam filii eorum usque in sempiternum sedituri sunt in solio tuo.

13 Nam elegit Jehova Trijonem, expetivit pro habitatione sua, *dicens*:

14 Hæc *est* requies mea usq; in sempiternum; hic habitaturus sum, quia hoc expetiveram.

15 Viatico ejus affatim benedicam, egenetes ejus saturabo cibo:

16 Sacerdotes quoque ejus induam salute, & quos in ea benigne accipio, omnino cantabunt *filii*.

17 Ibi efficiam ut germinet cornu Davidis, *ubi* aperui lucernam unctо meo.

18 Inimicos ejus induam pudore; super ipsum vero florebit coronamentum ejus.

PSALMUS CXXXIII.

Concordia fraterna Deo grata, hominibus utilis.

CAnticum excellentissimum Davidis. Ecce quam bonum & quam amœnum *est* habitare fratres etiam una.

2 *Est* ut unguentum illud optimum superfusum capiti, descendens super barbam, barbam Aharonis; quod descendit usque ad oram vestium ejus.

3 Ut ros Chermonis, *ut* qui descendit super montes Trijonis: nam illic mandat Jehova benedictionem suam, vitam usque in seculum.

PSALMUS CXXXIV.

Officium Pastorum ecclesiæ.

CAnticum excellentissimum. Ecce benedicite Jehovæ omnes servi Jehovæ; qui perstatis in domo Jehovæ singulis noctibus:

2 Attollite manus vestras sancte, & benedicite Jehovæ.

3 Benedicat tibi Jehova è Trijone, qui fecit cœlos & terram.

PSALMUS CXXXV.

Officium Pastorum ex auditorio ecclesiæ; Deique cum idolis collatio.

HAleiu-Jah. Laudate nomen Jehovæ, laudate servi Jehovæ:

2 Qui statis in domo Jehovæ, in atriis domus Dei nostri.

3 Laudate Jah, quia bonus *est* Jehova, psallite nomini ejus, quia amœnum *est*:

4 Quia Jahakobum sibi elegit Jah, Israelem in peculium suum.

5 Nam ego novi magnum esse Jehovam, & Dominum nostrum superiorem omnibus diis.

6 Quicquid placet sibi Jehova facit; in cœlis ac in terra, per maria & omnes abyssos.

7 Faciem ut ascendant vapores ab extremitate terræ; fulgura cum pluvia facit, depromit venum è thesauris suis.

8 Qui percussit primogenita Ægypti, tam hominum quam jumentorum:

9 *Quæ* immisisset signa & prodigia in medium tui, Ægypte; contra Pharaonem & contra omnes servos ejus.

10 Qui percussit gentes amplas, & interfecit reges robustos:

11 Sichonem regem morræorum, & Hogum regem Basanis; omniaque regna Canaanæorum,

12 Et dedit terram eorum possessionem, possessionem Israeli populo suo.

13 O Jehova, nomen tuum *est* in seculum; Jehova, memoria tui in quamque generationem.

14 *Quod* si judicat Jehova populum suum, mox de servis suis pœnitet ipsum.

15 Terriculis gentium argenteis & aureis, operi manuum humanarum.

16 Os illis *est*, sed non loquuntur; oculi *sunt* illis, sed non vident.

17 Aures *sunt* illis, sed non audiunt; etiam nullus *est* spiritus in ore illorum.

18 Similes illis futuri sunt qui faciunt illa, quisquis confidit illis.

19 Domus Israelis, benedicite Jehovæ; domus Aharonis, benedicite Jehovæ:

20 Domus Levitica *tribus* benedicite Jehovæ, timentes Jehovæ benedicite Jehovæ, *dicendo*:

21 Benedictus *sit* Jehova è Trijone, inhabitans Jerusalaimis. Haleiu-Jah.

PSALMUS CXXXVI.

Celebratur benignitas Dei super varia sua beneficia.

1 Confitemini Jehovæ, quia bonus est: quia in seculum est benignitas ejus.

2 Celebrate Deum deorum, quia in seculum est benignitas ejus.

3 Celebrate Dominum dominorum, quia in seculum est benignitas ejus.

4 Soli qui facit miracula opera magna sibi: quia in seculum est benignitas ejus:

5 Qui fecit cœlos intelligentia, quia in seculum est benignitas ejus:

6 Qui expandit terram super aquas, quia in seculum est benignitas ejus:

7 Qui fecit lumina magna, quia in seculum est benignitas ejus:

8 Solem ad dominium *diei* regendi, quia in seculum est benignitas ejus:

9 Lunam cum stellis ad dominia *nocti* regenda, quia in seculum est benignitas ejus:

10 Qui percussit Ægyptios in primogenitis illorum, quia in seculum est benignitas ejus:

11 Et eduxit Israelem è medio illorum, quia in seculum est benignitas ejus:

12 Manu robusta & brachio extento, quia in seculum est benignitas ejus:

13 Qui secuit mare Algosum in segmenta, quia in seculum est benignitas ejus:

14 Et transmisit Israelem per medium illius, quia in seculum est benignitas ejus:

15 Excussit; Pharaonem & copias illius in mare Algosum, quia in seculum est benignitas ejus.

16 Qui duxit populum suum per desertum, quia in seculum est benignitas ejus.

17 Qui percussit reges magnos, quia in seculum est benignitas ejus.

18 Et interfecit reges magnificos quia in seculum est benignitas ejus.

19 Sichonem regem Emoræorum, quia in seculum est benignitas ejus:

20 Et Hogum regem Bachanis, quia in seculum est benignitas ejus.

21 Deditque terram illorum in possessionem, quia in seculum est benignitas ejus:

22 Possessionem Israeli servo suo, quia in seculum est benignitas ejus.

23 Qui in abjectione nostra recordatur nostri, quia in seculum est benignitas ejus.

24 Et asserit nos ab hostibus nostris, quia in seculum est benignitas ejus.

25 Qui dat cibum omni carni, quia in seculum est benignitas ejus.

26 Celebrate Deum sorjem cœlorum, quia in seculum est benignitas ejus:

PSALMUS CXXXVII.

Captivitas Babylonica.

1 AD flumina Babylonis ibi sedemus & flevimus, cum recordaremur Tui Sion.

2 Ad salices in medio ejus suspendimus citharas nostras:

3 Quandoquidem ibidem petierant à nobis cantiones harum qui captivos abduxerant nos, & qui eorum vastarant nos: *dicentes,* Cantate nobis de canticis Tui Sion.

4 Quomodo fabricemus canticum Jehovæ, in solo alienigenarum?

5 Si oblivisci tui, ô Jerusalaima; obliviscatur *sui* dextera mea.

6 Adhæreat lingua mea palato meo, si tui non recordar, si non evehar Jerusalaima super caput lætitiæ meæ.

7 Recordare Jehova, contra Edomæos diei Jerusalaimorum: qui dicebant: Nudate, nudate, quandoquidem fundamenta ejus extincta.

8 Filia Babylonica vastanda; beatus *is* qui rependet tibi malefactum tuum quo affecisti nos:

9 Beatus qui prehendet, & dissipabit parvulos tuos *ad idem* ad petram.

PSALMUS CXXXVIII.

Gratulatio populi ex exemplo.

1 De Davidis. Celebrabo te ex toto animo meo, coram potestatibus psallam tibi.

2 Incurvabo me *versus templum* sanctitatis tuæ, & celebrabo nomen tuum, propter benignitatem tuæ & propter fidem tuam: quia magnificas eum toto nomine tuo sermonem tuum.

3 Quo die exaudivi, eodem exaudivisti me; secuti sit efferre me animo meo robur.

4 Celebrabunt te Jehova, omnes reges terræ, quum audierint sermones oris tui:

5 Et canent de viis Jehovæ, magnam esse gloriam Jehovæ.

6 Quamvis elatus sit Jehova, tamen depressus aspicere; quamvis altus, è longinquo perniscere.

7 Si ambulo in media angustia, vivum conservas me: in faciem balsamicorum meorum extendis manum tuam; & servat me dextera tua.

8 Jehova perficiet pro me; Jehova, benignitas tua in seculum est: ab operibus manuum tuarum ne desistas.

PSALMUS CXXXIX.

Mirabilia providentiæ divinæ admirans, protestatur se Deum venerari velle: Deo odisse.

1 MAgistro Symphoniæ, Davidis Psalmus. Jehova, perventigas me & cognoscis.

2 Tu cognoscis sedere meum & surgere meum, intelligis cogitationem meam è longinquo.

3 Iter meum & cubitus meus circumspexeris, & omnes vias meas perlustras.

4 Quum

4 Quum nondum *est* sermo in lingua mea, ecce, ô Jehova, nosti ipsum eorum.
5 Retro & ante obsides me, & imponis mihi manum tuam.
6 Mirabilior *est* scientia *tua* quam ut fallat; edita est, non possum prævalere illi.
7 Quo irem à spiritu tuo? aut quo à facie tua fugerem?
8 Si scanderem cœlos, illic es, aut stratum ponerem in sepulcro, ecce ades.
9 Si assumerem alas auroræ, habitaturus in extremitate maris;
10 Etiam illinc manus tua deduceret me, & prehenderet me dextera tua.
11 *Sin* autem dicerem, Ut ique te tebræ velut crepusculo obvolvent me: atqui nox sux *est* circa me:
12 Ne tenebræ quidem ita obtenebrare possunt quin tu pervideas: sed nox ut dies illustrat, perinde *sunt* tenebræ atque ipsa lux.
13 Tu enim possides renes meos, *ex quo* obtegebas me in utero matris meæ.
14 Celebro te, eo quod suspiciendis *perribus ipsis* in admirationem traducor: *celebro* mirabilia opera tua, quum maxime novit animus meus.
15 Non celata *est* via mea tibi, *ex quo* factus sum in abdito, artificiose confectus, *velut* in imis partibus terræ.
16 Machina mea vident oculi tui, & in libro tuo hæc omnia scripta sunt, *ex quibus* diebus fornabantur, quum nondum ullum ex eis *existaret*.
17 Quamobrem apud me ô quam pretiosæ sunt cogitationes tuæ, ô *Deus* fortis! quam numerosæ sint summa earum!
18 Numerare illas, *sed* arena plures sunt: invigilo ut adhuc sim tecum.
19 *Quod* si interemturus es, O Deus, improbum, & viros sanguinarios *dicendo*, Recedite à me;
20 Qui obloquuntur tibi sceleratè, *qui* ex tollunt vane inimicos tuos.
21 An non odores tuos, O Jehova, odio habeo? & de insurgentibus in te fastidio me ipsum torquere?
22 Perfecto odio odi illos? inimicorum loco sunt mihi?
23 Pervestiga me, *Deus* fortis, & cognosce animum meum; proba me, & cognosce cogitationes meas.
24 Denique vide an ego ingrediar via molesta tibi: & deduc me via perpetua.

PSALMUS CXL.

A violentia & fraude petuti liberationem petit.

MAgistro symphoniæ, Psalmus Davidis.
2 Libera me, Jehova ab hominibus malis; à viris violentissimis custodi me:
3 Qui cogitant mala cum animo; quotidie conveniunt *ad* bella:
4 Exacuunt linguam suam similem serpentis, venenum pryados subest labiis eorum maxime.
5 Serva me Jehova à manibus improborum, à viris violentissimis custodi me; qui cogitant impellere pedes meos.
6 Abscondentibus superbis laqueum mihi, funesq; pandentibus rete ad ortiva, tendiculas ponentibus mihi maxime;
7 Dixi Jehovæ, *Deus* fortis meus es; auribus percipe Jehova vocem deprecationum mearum.
8 Jehovi Domine, robur salutis meæ; obtexisti caput meum tempore pugnæ.
9 Ne concedas, Jehova, quæ concupivit improbus, scelerataam cogitationem ejus ne provehas, efferrent se maxime.
10 Vecenum circumdantium me, molestia labiorum ipsorum obtegat eos.
11 Demittantur super eos prunæ: in ignem dejiciat eos, in strobes *unde* non surgant.
12 Vir maledicus ne stabiliatur in terra; viri *dediti* violentiæ malum venando in pellacem ipsum *variis* impulsionibus.
13 Novi actum esse Jehovam causam afflicti, jus egentium.
14 Utique justi celebrabunt nomen tuum; confidebunt recti in conspectu tuo.

PSALMUS CXLI.

Suffitus orationis & animi submissione Deum contra inimicos invocat.

PSalmus Davidis. O Jehova inclamo te, festina ad me; auribus percipe vocem meam, quum invoco te.
2 Stratuatur oratio mea, *ut* suffitus coram te; elatio manuum mearum, *ut* munus vespertinum.
3 Compone Jehova, observa os meum; custodiens *moderare* quicquid efferunt labia mea.
4 Ne finas inclinari animum meum ad rem malam, ad agitandum actiones per improbitatem cum itrenuis operam dantibus iniquitati: etiam ne inesser rebus amœnis eorum.
5 Rerundat me Justus, bei ignitas *erit*; & corripiat me, urguentium *erit* præstantissimum: irritum faciat caput meum: quo amplius *fecerit*, eo *amplius* oratio mea *erit* in malis eorum.
6 At dimovent se per larera petrarum judices illorum, quamvis intelligant sermones meos amœnos esse:
7 Quasi diffinderet quis & dissinderet in terra: dispergantur ossa nostra, *trudenda* in os sepulcri.
8 Quum ad te Jehovi Domine, *respiciunt* oculi mei; ad te recepi am me, ne nudes animam meam.
9 Serva me à laqueo *quem* tetenderunt mihi, & tendiculis eorum qui operam dant iniquitati.
10 Cadant in rete iaculo *quisque* suo improbi; una ego dum ut ra fugiens sum.

PSALMUS CXLII.

Ejusdem argumenti.

ODe didascalica Davidis: quum esset in spelunca, oratio.

2 Voce mea ad Jehovam clamo; voce mea apud Jehovam deprecor.

3 Effundo coram eo meditationem meam, angustiam meam coram eo indico.

4 Quum obruerer se in me spiritus meus, tuties tu agnovisti semitam meam: *quum* quocunque itinere pergerem, abdere-rent laqueum mihi.

5 Intuere *ad* dexteram & respice *ad sinistram*: ut non *est* mihi qui recognoscat *me*: periit effugium à me, non *est* qui curet vitam meam.

6 Clamo ad te Jehova, dicens; Tu *es* receptus meus, portio mea in terra viventium.

7 Attende ad clamorem meum nam attenuatus sum valde: eripe me à persequentibus me, quia fortiores sunt me.

8 Educ è claustro vitam meam ad celebrandum nomen tuum; me cingent justi, quum beneficium contuleris in me.

PSALMUS CXLIII.

Psalmus septimus pœnitentialis.

PSalmus Davidis. O Jehova, audi orationem meam, aures adhibe ad deprecationem meam; pro fide tua exaudi me, pro justitia tua.

2 Ac ne congrediaris judicio cum servo tuo, nam non esset justus coram te ullus vivens.

3 Persequitur enim inimicus animam meam: attrivit *dejiciens* in terram caterram meam facit ut residem in tenebricosis *locis summe* quasi mortui olim:

4 Adeo ut obruat se in me spiritus meus; in medio mei desolatos videatur tibi animus meus.

5 Recordans dierum priscorum, meditans totum opus tuum; factum manuum tuarum recolens,

6 Pando manus meas ad te, anima mea, ut terra sitis, *sitiens* tui maxime;

7 *Dicens*: Festina, exaudi me Jehova; consumitur spiritus meus; ne abscondas faciem tuam à me, nam consimilis fio descendentibus in sepulcrum.

8 Fac ut audiam mane benignitatem tuam, quia in te fiduciam habeo: notam fac mihi viam qua ambulaturus sum, quia ad te acto lo animum meum.

9 Eripe me ab inimicis meis, Jehova: apud te refugium contineo *illum*.

10 Doce me facere placitum tuum, quia tu Deus meus *es*: tu spiritus bono deduc me per terram planam.

11 Propter nomen tuum Jehova, vivum conserva me; propter justitiam tuam educ ex angustia animam meam:

12 Et propter benignitatem tuam excinde inimicos meos, perdens omnes affligentes animum meum, quia ego *sum* servus tuus.

PSALMUS CXLIV.

Epinicium Davidis, Benedictionis ergo positivum compositio.

DE Davidis. Benedictus *sit* Jehova rupes mea; qui docet manus meas prælium, digitos meos bellum:

2 Benignitas mea & propugnaculum meum, editus locus meus & liberator meus, *assistens* mihi; scutum meum, ad quem me recipio, qui subjicit populum meum mihi.

3 Jehova, quid *est* homo, ut agnoscas eum? filius mortalis, ut rationem habeas ejus?

4 Homo, vanitati similis *est*; dies ejus *sunt* ut umbra pertransiens.

5 Jehova, inclina cœlos tuos & descende: tange istos montes, & fument:

6 Immitte fulgur, & dispergе eos; emitte sagittas tuas, & funde eos:

7 Extende manum tuam ex alto: libera me & eripe me ex aquis multis, è manu alienigenarum,

8 Quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *est* dextera falsitatis.

9 Deus, canticum novum canam tibi; psalmo, decachordo, psallam tibi:

10 Dans salutem regibus, liberanti Davidem servum suum à gladio maleficо.

11 Libera me, & eripe me è manu alienigenarum; quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *est* dextera falsitatis:

12 Ut filii nostri tanquam plantæ bene educatæ in tenera ætate sua; filiæque nostræ ficut anguli lapides excisi, *sint* structura templi:

13 Promtuaria nostra plena proferant joge alimentum: pecudes nostræ millenis pariant, myriadibus auctæ *sint* in chortibus nostris,

14 Bovesque nostri prægnates: nulla irruptio, nullaque eruptio; denique nulla *sit* querela in plateis nostris.

15 Beatus ille populus cui ita *est*; beatus *ergo* populus cujus Jehova *est* Deus.

PSALMUS CXLV.

Alphabetum eucharisticum.

LAudatio Davidis. Exaltabo te Deus mi, Rex; & benedicam nomini tuo in seculum & sempiternum:

2 Quotidie benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum & sempiternum;

3 Magnum esse Jehovam & laudandum valde, imo magnitudini ejus non esse pervestigationem.

4 Generatio generationi laudibus commendet opera tua, prout *hæc* indicant omnino dum potentiam tuam.

5 *Et* decore gloriæque majestatis tuæ; & tres mirabiles tuas eloquaturus sum:

6 Et robur mirabilium tuorum operum prædicent; prout singula magna *gesta* tua enarraturus sum.

7 Memoriam amplæ bonitatis tuæ eructent, & justitiam tuam canent:

8 Gratiosum & misericordem Jehovam *esse*, longanimem & magnum benignitate,

9 Bonum esse Jehovam omnibus, & misericordiæ ejus in omnibus operibus ejus.

10 Celebrent te Jehova omnia opera tua, & quos benignitate prosequeris benedicant tibi:

11 Gloriam

21 Gloriam regni tui prædicent, & potentiam tuam eloquantur;
12 Ut notas faciant filiis hominum potentias ejus, & gloriam decorumque regni ejus.
13 Regnum tuum, regnum est omnium seculorum; & dominium tuum in unamquamque generationem.
14 Sustentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos.
15 Oculi omnium ad te spectant, quibus tu das escam suam tempore suo.
16 Aperis manum tuam, & saturas quicquid vivit ex beneplacito.
17 Justus Jehova in omnibus viis suis est, & benignus in omnibus operibus suis.
18 Propinquus est Jehova omnibus invocantibus ipsum, omnibus qui invocant ipsum fide.
19 Placitum timentis se efficit, & vociferationem eorū audiens salutem dat eis.
20 Servat Jehova omnes amantes ipsum, omnes vero improbos perdit.
21 Laudationem Jehovæ eloquatur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto ejus, in seculum & sempiternum.

PSALMUS CXLVI.

Non in filio Adæ, sed in Deo solo fiducia habendum.

HAlelu-Jah. Lauda anima mea Jehovam.
2 Laudabo Jehovam in vita mea, psallam Deo meo quamdiu futurus sum.
3 Ne fiduciā habetote in ingenuis: in ullo filio hominis, penes quem nulla est salus
4 Exit spiritus ejus, revertitur in terram suam: die eodem pereunt cogitationes ejus.
5 Beatus, cui auxilio est Deus fortis Jahakobi, cujus exspectatio est in Jehova Deo suo:
6 Qui fecit cœlos & terram, mare & quicquid est in eis; qui servat fidem in seculum:
7 Qui exercet judicium erga oppressos: dat cibum famelicis, Jehova solvit vinctos:
8 Jehova aperit oculos cæcorum; Jehova erigit incurvatos, Jehova amat justos:
9 Jehova servat peregrinos, pupillum & viduam sustentat; viam vero improborum subvertit.
10 Regnabit Jehova in seculum: Deus tuus, ô Tzijon, in unamquamque generationem. Halelu-Jah.

PSALMUS CXLVII.

Providentia Dei generalis & specialis.

LAudate Jah, quia bonum est psallere Deo nostro: quia amœnum est, decens est laudatio.
2 Ædificator Jeruschalaimorum Jehova, depulsos Jisraëli as congregat:
3 Qui sanat fractos animo ac vulnerat eorum ligat in doloribus eorum.
4 Supputans numerum stellarum, quotquot sunt nominibus vocans.
5 Magnus est Dominus noster, & multus viribus; cujus intelligentia est immensa.
6 Sustinens mansuetos Jehova, deprimit improbos in terram usque.
7 Acclamate Jehovæ gratiarum actione, psallite Deo nostro cithara:
8 Qui obtegit cœlum densis nubibus; qui comparat terræ pluviam, qui facit ut proferant montes fœnum:
9 Dat jumentis cibum suum, pullis corvorum qui crocitant.
10 Non potentia equi delectatur, non cruris præstantis viri accipit;
11 Sed acceptos habet Jehova timentes sui, qui exspectationem *suam* habent in benignitate ipsius.
12 Laudibus commendate Jeruschalaima, Jehovam; lauda Deum tuum, ô Tzijon;
13 Nam confirmat vectes portarum tuarum, benedicit filiis tuis in medio tui:
14 Disponens termino tuo pacem, adipe tritici satiat te:
15 Quo emittente sermonem suum in terram, quam celerrime excurrit verbum ejus:
16 Qui edit nivem sicut lanam, pruinam quasi cinerem dispergit:
17 Dejicit gelu suum tamquam frusta, coram frigore ejus quis consistat?
18 Emittens verbum suum, liquefacit ista: simulac efflat ventum suum, effluunt aquæ.
19 Indicat verba sua Jahakobo, statuta sua & jura sua Jisraëli.
20 Non fecit ita ulli genti; ideoque jura ista non noverunt. Halelu-Jah.

PSALMUS CXLVIII.

Tres chori creaturarū sp. cœlestium, elementarii & hominū, Deum laudantes.

HAlelu-Jah. Laudate Jehovam cœlites; laudate eum in excelsis.
2 Laudate eum omnes angeli ejus, laudate eum omnes exercitus ejus.
3 Laudate eum sol & luna, laudate eum omnes stellæ lucidæ.
4 Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ quæ supra hoc cœlum *sunt*;
5 Laudent nomen Jehovæ quæ ipso præcipiente illico creata sunt.
6 Quæ stabilivit in sempiternum, in seculum; *quibus* decretum dedit quod nullum transgrediatur.
7 Laudate Jehovam terrestria; cete, & omnes abyssi:
8 Ignis & grando, nix, & exhalatio; ventus turbinem efficiens vertum ejus:
9 Ipsi montes, & omnes colles, arbores fructiferæ, omnesque cedri:
10 Ipsæ bestiæ & omnia jumenta; reptilia & aves alatæ.
11 Reges terræ, omnesque nationes, principes & omnes judices terræ:
12 Juvenes, etiamque virgines: senes cum pueris.

13 Laudent nomen Jehovæ: quia celsum est nomen ejus solius, decor ejus supra terram & cœlum:

14 Et efferet cornu populi sui, laudem omnium quos benigne accipit Israelitarum, populi propinqui sibi. Halelu-Jah.

PSALMUS CXLIX.

Canticum triumphale Beatorum.

HAlelu-Jah. Cantate Jehovæ canticum novum; laudem ejus in congregatione eorum quos benigne accipit.

2 Lætetur Israel in eo qui fecit ipsum, filii Trilonis exsultent in rege suo.

3 Laudent nomen ejus tibia; tympano & cithara psallant ei:

4 Quia benevolus est Jehova erga populum suum, ornat mansuetos salute.

5 Gestiant benigne accepti præ gloria, canant in cubilibus suis;

6 Laudationes exaltantes Deum fortem in gutture suo, & gladium bipennem in manu tua habentes,

7 Ad exercendum vindictam in gentes, increpationes in nationibus:

8 Ad vinciendum reges eorum catenis, & honoratos eorum compedibus ferreis:

9 Ad exercendum in eos jus scriptum; quod decus est omnibus iis quos benigne accipit. Halelu-Jah.

PSALMUS CL.

Deum omnibus modis & tota anima laudandum.

HAlelu-Jah. Laudate Deum fortem de sanctitate ejus; laudate eum de expanso laudato ejus.

2 Laudate eum de omnimoda potentia ejus, laudate eum secundum amplitudinem maximam ejus.

3 Laudate eum clangore buccinæ, laudate eum nablio & cithara.

4 Laudate eum tympano & tibia: laudate eum hydraulis & organo:

5 Laudate eum cymbalis sonoris, laudate eum sistris.

6 Tota ipsa anima laudet Jah. Halelu-Jah.

PROVERBIA

CAPUT I.

Finis Dei A & Ω *sapientiæ.*

PRoverbia Schelomonis filii Davidis, regis Israelitarum:

2 Ad sciendum sapientiam & eruditionem, ad intelligendum dicta prudentiæ:

3 Ad percipiendum eruditionem intelligentiæ, justitiæ, judicique, & omnis recti:

4 Ad dandum stultis astutiam, puero scientiam & solertiam:

5 *Quibus* auditis sapiens adjiciat disciplinam, & intelligens industrias consilia comparet:

6 Ad docendum proverbium & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum.

7 Reverentia Jehovæ *est* caput scientiæ: sapientiam ac eruditionem stulti spernunt.

8 Audi fili mi, eruditionem patris tui; neque deseras doctrinam matris tuæ:

9 Nam selectio gratiosa erunt capiti tuo, & torques fructibus tuis.

10 Fili mi, si pellicere volent te peccatores, ne acquiescito.

11 Si dixerint, Veni nobiscum; insidiemur sanguini; abscondamus *nos* contra innocentem impune:

12 Absorbebimus eos velut sepulcrum vivos, & integros ut descendentes in fossam:

13 Omnem substantiam pretiosam consequemur, implebimus domos nostras spoliis:

14 Sortem tuam conjicies inter nos: marsupium idem esto nobis omnibus:

15 Fili mi, ne ambulato via *communi* cum illis; cohibe pedem tuum a semita illorum.

16 Quia pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad effundendum sanguinem:

17 Frustra enim panditur rete, ante oculos omnis alitis:

18 Præterea ipsi in sanguinem *suum* insidiantur; *quod* absconditos se in animas ipsorum *est*.

19 Ita *se habent* cœtus omnium dediti cœ fluti; *quæ finis* animam eorum qui dediti sunt ipsi, intercipit.

20 Summa sapientia foris recantat, in plateis edit vocem suam:

21 In summo turbarum proclamat; ad fores portarum, in civitate quoque sermones suos eloquitur, *dicens*:

22 Quousque, ô fatui, amabitis fatuitatem, & derisores desiderabunt sibi; & stolidi odio habebunt scientiam?

23 Revertimini ad correctionem meam: ecce, eructabo vobis spiritum meum, notam faciam verba mea vobis.

24 Quandoquidem invito & renuitis, extendo manum meam & nemo advertit;

25 Sed abstrahitis vos ab omni consilio meo, & correctioni meæ non acquiescitis:

26 Ego quoque in calamitate vestra ridebo, subsannabo quum advenerit id quod expavescitis?

27 Quum advenerit tanquam fremebunda vastatio id quod expavescitis & calamitas vestra tanquam turbo adveniet; quum irruerit in vos oppressio & angustia.

28 Tunc invocabunt me, sed non exaudiam; mane quærent me, sed non invenient me:

29 Propterea quod oderunt scientiam, & reverentiam Jehovæ non elegerunt;

30 Non acquieverunt consilio meo, sed contemserunt omne correctionem meam.

31 Suc

31 Sic comedent de fructu viæ suæ, & ex consiliis suis pravis saturabuntur.
32 Nam quies fatuorum interficiet eos, & tranquillitas stolidorum perdet eos.
33 Qui vero auscultat mihi habitabit secure, ut cranquillus à pavore mali.

CAPUT II.

Sapientiæ utilitas & præstantia.

FIlii mi, si acceperis dicta mea, & præcepta mea reconderis apud te,
2 Si attendendo ad sapientiam aures tuas, inclinaveris animum tuum ad intelligentiam :
3 Quineriam si prudentiam inclamaveris, ad intelligentiã ediderisvocem tuam;
4 Si quæsieris eam velut argentum & tanquam abditos thesauros scrutatus fueris eam :
5 Tunc intelliges reverentiam Jehovæ, & agnitionem Dei consequeris.
6 Nam Jehova dat sapientiam, ex ore ejus scientia & intelligentia *provenit*
7 Repositum habet pro rectis quicquid reverenter : scrutum pro ambulantibus integre.
8 Custodiendo itinera juris : & viam eorum quos benigne accepit conservat.
9 Tunc intelliges justitiam & jus ; & quicquid rectũ *est*, omnẽ orbitã bonam :
10 Quum venerit sapientia in animum tuum, & scientia menti tuæ amœna erit :
11 Solertia observabit te, intelligentia custodiet te,
12 Eripiendo te à via mali, & viris loquentibus perversitates.
13 Qui derelinquunt itinera recti, ut ambulent per vias tenebrarum,
14 Qui lætantur faciendo malum, exsultant in perversitatibus pessimis,
15 Qui itineribus suis perversi sunt, & prævaricati orbitis suis :
16 Eripiendo te à muliere extranea, ab alienigena quæ dictis suis blanditur,
17 Quæ derelinquit ducem adolescentiæ suæ, & fœderis Dei sui obliviscitur :
18 (Nam propendet ad mortem domus ejus, & ad experres vias orbitæ ejus ;
19 Quicunque adeunt eam, non revertuntur, neque assequuntur itinera vitæ)
20 Ut ambules per viam bonorum, & itinera justorum observes.
21 Nam recti inhabitabunt terram, & integri reliqui fient in ea :
22 Improbi vero è terra exscindentur, & perfide agentes avellentur ex ea.

CAPUT III.

Observantia legis Dei.

FIlii mi, doctrinæ meæ ne obliviscaris ; sed præcepta mea custodiat animus tuus :
2 Nam longitudinem dierum, annosamque vitam ; cum pace, adjicient tibi.
3 Benignitas & fides ne deserant te ; circumligа eas faucibus tuis, inscribe eas tabulæ cordis tui :
4 Ita consequere gratiam, & successum optimum, ante oculos Dei & hominum.
5 Fiduciam habe in Jehova ex toto animo tuo : intelligentiæ vero tuæ ne innitaris.
6 In omnibus viis tuis agnosce eum, & ipse diriges itinera tua.
7 Ne esto sapiens judicio tuo ; revereare Jehovam, & recede à malo.
8 Salutare *id* erit umbilico tuo, & irrigatio ossibus tuis.
9 Honora Jehovam de substantia tua, & de præcipuo totius proventu tui :
10 Ita implebuntur horrea tua saturitate, & musto lacus torcularii tui perrumpent.
11 Eruditionem Jehovæ, fili mi, ne spernito ; neque tædeat te correctionis ejus :
12 Nam quem diligit Jehova corrigit ; & quidem ut pater filium *cui* bene vult.
13 Beatus homo *qui* consequitur sapientiam, & homo *qui* provehit intelligentiam :
14 Melior enim *est* negotiatio ejus negotiatione argenti, & auro effutia proventus ejus :
15 Pretiosior *est* carbunculis & omnia obtestamenta tua non possunt æquari ei.
16 Longitudo dierum in dextera ejus *est*, in sinistra ejus divitiæ & honor :
17 Viæ ejus viæ *sunt* amœnitatis ; & omnes semitæ ejus, pacis :
18 Arbor vitæ est prehendentibus eam, denique tenentium eam beatus *quisque*.
19 Jehova sapientia fundavit terram, statuit cœlos intelligentia :
20 Scientia ejus abyssi dissiliunt, & supercires nubes distillant rorem.
21 Fili mi, ne decedant ab oculis tuis ; custodi eam quæ vere est *sapientia*, & solertiam.
22 Eruntque vitæ animæ tuæ, & gratia faucibus tuis :
23 Tunc obibis secure viam tuam, & pedem tuum non offendes.
24 Quum cubabis, non expavesces ; sed cubanti suavis erit somnus tuus.
25 Ne timeto à pavore repentino ; & à vastatione impiorum ut adveniat :
26 Nam Jehova aderit fiduciæ tuæ, & servabit pedem tuum à captura.
27 Ne cohibeto bonum ab eis qui opus habent, quum est in potestate manus tuæ efficere *illud* :
28 Ne dicito proximo tuo, Abi, deinde revertere cras enim daturus sum ; quum fuerit penes te.
29 Ne fabricator contra proximum tuum rem malã qui confidet secure tecum :
30 Ne contendito cum ullo homine immerito, si affecerit te malo.
31 Ne invideto ulli violento, neque eligito ullas vias ejus :
32 Nam abominationi est Jehovæ pravitas ; apud rectos autem arcanã ejus *sunt*.
33 Exsecratio Jehovæ incubat domui improbi ; at habitaculo justorum benedicitur.

34 Quandoquidem derisores ipse deridet, mansuetis autem dat gratiam:
35 Honorem sapientes possident; stultos vero tollit ignominia.

CAPUT IV.

Sapientia, Custodia membrorum. &c.

AUdite filii eruditionem patris, & attendite ad cognoscendū prudentiā:
2 Nam disciplinam bonam trado vobis: doctrinam meam ne derelinquite.
3 Quum filius essem apud patrem meum, tener & unicus coram matre mea,
4 Docens ille me, dicebat mihi; Retineat verba mea animus tuus; observans præcepta mea vive.
5 Acquire sapientiam, acquire prudentiam, ne obliviscitor, neque declinato à sermonibus oris mei.
6 Ne derelinquito illam, & conservabit te, dilige illam, & custodiet te.
7 Quæ caput est sapientiæ, *ejus* acquire sapientiam; & tota acquisitione tua acquire prudentiam.
8 Extolle eam, & exaltabit te; honorabit te, quum amplexaberis eam.
9 Inder capiti tuo adiectionem gratiæ, coronam ornatissimam tradet tibi.
10 Audi, fili mi, & percipe sermones meos: ita multiplicabuntur tibi anni vitæ.
11 Viam sapientiæ doceo te, deduco te per orbitas recti.
12 Quum ambulabis, nihil arctabit gressum tuum: etiamsi cucurreris, non offenderis.
13 Prehende eruditionem illius, ne desistito; custodi illam, quia est vita tua.
14 Iter improborum ne ingreditor, neque incedito per viam malorum.
15 Abstrahe te ab ea, & transito per eam; declina ab ea, & præteri.
16 Nam non dormiunt *illi* nisi malefecerint; & eripitur somnus illorum, nisi fecerint ut impingat *quispiam*:
17 Quia vescuntur cibo improbitatis, & vinum omnimodæ violentiæ bibunt.
18 Iter enim justorum simile *est* luci splendidæ, pergenti lucere; adeo ut *eorum quisque sua* stabilis die:
19 Via *vero* improborum similis *est* caligini: nesciunt in quid impacturi sint.
20 Fili mi, ad verba mea attende; ad sermones meos inclina aurem tuam.
21 Ne efficiant *illi* ut recedant ab oculis tuis, serva hæc in animo tuo:
22 Nam *verba* vitæ sunt iis qui consequuntur ipsa, & toti carni cujusque eorum salutaria.
23 Supra omnem observationem custodi cor tuum: nam ex eo prodeunt actiones vitæ.
24 Remove abs te perversitatem oris, & pravitatem labiorū procul amove abs te.
25 Oculi tui à regione intueantur, & palpebræ tuæ spectent recta coram te.
26 Expende orbitam pedis tui, ut omnes viæ tuæ stabiles sint:
27 Ne declinato dexterorsum aut sinistrorsum, amove pedem tuum à malo.

CAPUT V.

Ab extraneæ cavendum.

FIlii mi, ad sapientiam meam attende; ad intelligentiam meam inclina aurem tuam:
2 Ut observes omnimodam solertiam, & scientiam labia tua custodiant.
3 Quamvis favum stillent labia extraneæ, & mollius oleo *fallet* palatum ejus:
4 Attamen posterius ejus amarum *est* ut absinthium; acutum ut gladius bipennis:
5 Pedes ejus descendunt *ad* mortem, ad sepulcrum gressus ejus pertinent.
6 Iter vitæ ne expendas, moventur orbitæ ejus, te imprudente.
7 Nunc itaque filii auscultate mihi, & ne recedite à sermonibus oris mei.
8 Procul facito ab illa iter tuum, & ne appropinquato ad ostium domus illius:
9 Ut non cedas aliis decorem tuum, & annos tuos crudeli:
10 Ut non saticntur extranei facultatibus tuis, & labores tui *maneant* in domo alieni:
11 Gemasque tandem consumta carne tua & corpore tuo,
12 Ac dicas Quomodo odi eruditionem; & correctionem sprevit animus meus,
13 Neq; auscultavi voci doctorum meorum, & ad docentes me non inclinavi aurem meam?
14 Ferme versor in omni malo, in medio congregationis & cœtu.
15 Bibe aquam è cisterna tua, & fluenta è medio putei tui.
16 Spargant se fontes tui foras, in plateis rivi aquarum:
17 Sint tibi seorsim, ac non extraneis tecum:
18 Erit scaturigo tua benedicta, sed lætare de uxore adolescentiæ tuæ.
19 *Sit* cerva amicissima, & rupicapra gratiosa: ubera ipsius ubèrent te omni tempore, in amore ejus erraro jugiter.
20 Et quare errares fili mi cum extranea, & amplecteteris pectus alienæ;
21 Cum coram oculis Jehovæ viæ cujusque *sint*, & omnes orbitas ejus expendat?
22 Iniquitates suæ capient ipsum, improbum iniquum illum; & funibus peccati sui tenebitur:
23 Ipse morietur expers eruditionis, & in amplitudine stultitiæ suæ oberrabit.

CAPUT VI.

A sponsionibus, pigritia, & adulterio dehortatio.

FIlii mi, si spopondisti amico tuo; compactasti extraneo manum tuam:
2 Illaqueasti te sermonibus oris tui, captus es sermonibus oris tui:
3 Facitod jam, fili mi, & eripe te quandoquidem convenisti in manum proximi tui: age, subjice te, & interpella proximum tuum.

4 Ne concedito somnum oculis tuis, aut dormitationem palpebris tuis:
5 Eripe te ut caprea è manu *venatoris*, & ut avis è manu aucupis.
6 Abi ad formicam, ô piger; aspice vias ejus, & sapé.
7 Cùm non sit illi ductor, moderator aut dominator,
8 Comparat æstate cibum suum, comportat per messem escam suam.
9 Quousque piger jacebis? quando surges à somno tuo?
10 Pauculis somnis, pauculis dormitationibus, paucula complicatione manuum cubando;
11 Interea advenit tamquam viator expeditus paupertas tua, & egestas tua tamquam vir clypeatus.
12 Homo nequam, vir nihili, ambulat perverso ore.
13 Nictat oculis suis; verba facit pedibus suis, docet digitis suis:
14 Omnimoda perversitate infidente animo suo, fabricatur omne malum omni tempore; contentiones immittit.
15 Idcirco repente adveniet calamitas ejus; ita subitò diffringetur, ut non *sit* curatio.
16 Sex ista odit Jehova, imò septem abominationi *sunt* animæ ejus:
17 Oculi elati; lingua fallax; manusque effundentes sanguinem innocentem:
18 Animus qui fabricatur cogitationes iniquas: pedes festinanter currentes ad malum:
19 Conflans mendacia testis falsus, denique immittens contentiones inter fratres.
20 Custodi, fili mi, præceptum patris tui; neq; deserito documentum matris tuæ:
21 Alliga ea cordi tuo jugiter, annecte ea faucibus tuis.
22 Quocunque irabis, *illa* deducet te, quum cubabis, observabit te: quum experrectus fueris, illa confabulabitur tecum;
23 (Nam lucerna præceptum *est*, & doctrina lux; viaque vitæ correctiones eruditionis.)
24 Ad servandum te à muliere malefica, à blanditiis linguæ alienæ.
25 Ne desiderato pulchritudi. ē ejus cum animo tuo, neq; capiat te palpebris suis:
26 Nam propter mulierem meretricem *devenitur* usq; ad frustū panis: etiam uxor viro *juncta* animā pretiosam venatur.
27 An accepturus esset quispiam ignem in sinum suum, & vestes ejus non adurerentur?
28 An ambulaturus esset quispiam super prunas, & pedes ejus non cremarentur?
29 Ita *est* qui congreditur cum uxore proximi sui: non relinquetur impunis quisquis tetigerit eam.
30 Non afficitur contemtu fur; qui furatur ad explendum animum suum, quum esuriit:
31 Sed deprehensus, rependit septies: qualibe- substantia domus suæ reddit.
32 Adulterans *autem* mulierem *est* demens: perditurus seipsū, ipse faciat istud.
33 Plagam & ignominiam consequetur, probrumque ejus non delebitur:
34 Nam zelotypiæ *ineft* æstus viri, ideo non utitur clementia die ultionis:
35 Non habet rationem ullius redemtionis; neque acquiescit, quamvis multa adhibeas munera.

CAPUT VII.

Sapientiæ præcepta & præmonita de negligendis lethalibus Extraneæ blanditiis.

Fili mi, observa sermones meos; & præcepta mea reconde apud te.
2 Observans præcepta mea vive, doctrinamque meam ut pupillam oculorum tuorum.
3 Alliga ea digitis tuis: inscribe ea tabulæ cordis tui:
4 Dic sapientiæ, Soror mea es; & affinem prudentiam voca;
5 Ut servet te à muliere extera, ab aliena sermonibus suis blandiente.
6 Nam per fenestram domus meæ, ex fenestella prospectans,
7 Vidi inter fatuos, animadverti inter filios, puerum dementem:
8 *Qui* transiens per vicum *juxta* angulū illius, via ad domum illius gradiebatur.
9 Crepusculo, vespere diei, nigra nocte, & caliginosa *animadverti*.
10 Quum ecce mulier *processit* obviam ei; ornatu meretricio, & circumspecta animo.
11 (*Quæ* strepera est & contumax, in cujus domo non hærent pedes ejus:
12 Modo foris, modo in plateis; aut prope quemque angulum insidiatur.)
13 Et prehendens eum osculata est eum; obfirmansque vultum suum, dixit ei,
14 Sacrificia eucharistica apud me *fuerūt*; hodie reddidi vota mea:
15 Idcirco prodii obviā tibi studiosè, quærendo faciem tuam, commode inveni te.
16 Cadurcis instravi sponsam meam, *variam* emblematis, lineis Ægypti.
17 Suffivi cubile meum, myrrha, santalis, & cinnamomo.
18 Age, incumbamus uberrim amoribus ad matutinum usque; nos ipsos exhilaremus amatoriis.
19 Nam non *est* vir domi suæ, abiit via longinqua.
20 Loculum pecuniæ accepit in manum suam: die festo redibit domum suam.
21 Flexit eum multitudine disciplinæ suæ blandiciis labiorū suorū impulit eum.
22 Sequitur eum subitò; tamquam bos ad mactationem abit. & velut compeditus ad eruditionem stultorum,
23 Donec dissecet cultrer jecur ipsius, quemadmodum festinat avis ad laqueum, nesciens contra vitam suam illum esse.

24 Itaque nunc filii auscultate mihi, & attendite ad sermones oris mei.

25 Ne declinato ad vias illius animus tuus, ne aberrato in semitas illius:

26 Nam multos confossos dejecit, & numerosi *sunt* omnes interfecti ab illa.

27 Viæ ad sepulcrum *sunt viæ* ad domum ejus, descendentes ad penetralia mortis.

CAPUT VIII.

Sapientiæ æternæ pictura.

NOnne sapientia clamat, & intelligentia edit vocem suam,

2 In fastigio editorū locorum; per viam, in loco multarum semitarum consistens,

3 Ad latus portarum, in aditu urbis; in ingressu ostiorum recantat? dicendo,

4 Vos, ô viri præstantes, inclamo; & vox mea *plebeios* filios hominum.

5 Intelligite parvi astutiam, & stolidi animum advertite.

6 Audite, nam præstantia eloquar; & aperrura labiorum meorum *eloquar* recta.

7 Nam veritatem meditaram effert palatum meum; & abominationi labiis meis *esse efferre* improbitatem.

8 Justi *sunt* omnes sermones oris mei, nihil *est* in eis contortum aut perversum.

9 Illi omnes *sunt* obvii prudenti, & recti iis qui consequuntur scientiam.

10 Accipite eruditionem meam, ac non pecuniam; & scientiam potius quam *aurum* effossum lectissimum.

11 Nam melior *est* sapientia, corbuncu-lis, & omnia oblectamenta non possunt æquari ei.

12 Ego *sum* sapientia, cohæreo astutiæ; & scientiam summæ solertiæ præsentem habeo.

13 Reverentiam Jehovæ, odium malifactum & elationem, viamque mali, denique os perversitatibus dedirum odi.

14 Meum *est* consilium, & quicquid est; mea *est* prudentia, meum robur.

15 Per me reges regnant, & dominatores decernunt justitiam.

16 Per me principes gerunt principatum, & ingenui omnes judices terræ.

17 Ego amantes mei amo, & studiose quærentes me inveniunt me.

18 Divitiæ & honor penes me *sunt*, substantia perdurans & justitia.

19 Melior *est* fructus meus *auro* effosso, & quidem purgatissimo; & proventus meus argento lectissimo.

20 Per iter justitiæ deduco, per medias semitas juris.

21 Efficiendo ut possideant amantes mei id quod est, denique thesauros eorum impleo.

22 Jehova possidebat me principio viæ suæ ante opera sua, ante ullum tempus.

23 Ante seculum inuncta fui, ante principium, ante primordia terræ.

24 Quum nullæ essent abyssi, edita eram; quum nulli essent fontes graves aquis.

25 Quum nondum factum esset ut montes demersi incumberent *terræ*, ante colles edita eram.

26 Adhuc non fecerat terram, aut rura: imo principium, pulveres orbis habitabilis.

27 Quum aptaret cœlos, ibi eram; quum statueret ambitum in superficie abyssi,

28 Quum fortificaret superiores nubes superne, quum roborarer fontes abyssi,

29 Quum imponeret mari statutum suum, & aquis, ne transgrediantur *præstitutum* oris ipsius; quum statueret fundamenta terræ.

30 Quum itaque sim apud eum educans, & sim delicia quotidiana; lætificans coram eo omni tempore.

31 Lætificans in orbe habitabili terram ejus, arq; deliciis meis filios hominum:

32 Nunc ergo, filii auscultate mihi: beati enim *sunt qui* vias meas observant.

33 Audite eruditionem, & sapite, & ne *vos* abstrahite.

34 Beatus homo qui auscultat mihi, sedulo insistendo foribus meis quotidie; observando postes ostiorum meorum.

35 Nam qui consequitur me, consequitur vitam, ut provehit benevolentia à Jehova.

36 At qui peccat in me, vim facit animæ suæ: omnes osores mei amant mortem.

CAPUT. IX.

Sapientia invitat filios suos, & mulier fatua fatuos suos.

SUmma sapientia ædificavit domum suam, excisis columnis suis septem.

2 Mactavit animalia sua, miscuit vinum suum, etiam instruxit mensam suam:

3 Et misit puellis suis; invitat per collegia, & loca excelsa urbis.

4 Quisquis fatuus, divertito huc; *quisquis est* demens, dicit ei;

5 Venite, vescimini cibo meo, & bibite de vino *quod* misi vi.

6 Relinquite fatuos, & vivite, ac incedite per viam prudentiæ.

7 Qui erudit derisorem, recipit sibi ignominiam: & qui corripit improbum, *recipit* convicium sibi.

8 Ne corripito derisorem, ut non odio prosequatur te: corripe sapientem, & amabit te.

9 Da sapienti, ut sapiat amplius: notum fac justo, ut augeat disciplinam.

10 Principium sapientiæ reverentia Jehovæ, & agnitio sanctorū prudentiam.

11 Nam per me multiplicabuntur dies tui, & adjicientur tibi anni vitæ.

12 Si sapies, sapies tibi: sin derisor eris, solus reportabis.

13 Mulier stolida strepera *est*: fatua, etsi nescit quicquam,

14 Tamen sedet ad ostium domus suæ; super solium, in locis excelsis urbis,

15 Ad avocandum viatores, qui *etiam* recta eunt itineribus suis:

16 Et

16 Et quisquis fatuus, diverbio hoc, & *quisquis est* demens, dicit ei:
17 Aquæ furtivæ suaves *quidem* sunt, & cibus latebrarum amœnus.
18 Sed ignorat ille expertes vitæ illic esse; in profundissimo sepulcro, invitatos ab ea.

CAPUT X.

Dei cum antithesi in genere morali.

PRoverbia Schelomonis. Filius sapiens lætitia afficit patrem, filius vero stolidus mœstitiæ *est* matri suæ.
2 Non prosunt thesauri improbitatis, sed justitia eripit à morte.
3 Non finit esurire Jehova animam justi; substantiam vero improborum depellit.
4 Pauper *fit* qui agit manu dolosa: manus autem sedulorum ditat *ipsos*.
5 Comportat in æstate filius intelligens: somno sopitus *est* in messe filius pudefaciens.
6 Benedictiones *adsunt* capiti justi, at os improborum obtegit violentia.
7 Memoria justi *est* benedicta, nomen autem improborum putridum est.
8 Sapiens animo accipit præcepta; stultus vero labiis se ipsum conturbat.
9 Qui ambulat in integritate, ambulat secure; qui autem pervertit viam suam, documento erit;
10 Qui nictans oculo dat molestiam, & stultus labiis se ipsum conturbat.
11 Scaturigo vitæ *perfundit* os justi: at os improborum obtegit violentia.
12 Odium excitat contentiones: omnes vero defectiones obtegit charitas.
13 Labiis prudentis adest præsens sapientia, ut virga corpori dementis.
14 Sapientes recondunt scientiam: ori autem stulti contritio propinqua *est*.
15 Substantia divitis *est tanquam* urbs munita ejus: contritioni *est* tenuibus pauperis eorum.
16 Quod opere suo comparat justus, *comparat* in vitam: proventus improbi in peccatum.
17 Iter ad vitam *est* servantis eruditionem: derelinquentis vero correptionem *iter* errorem affert.
18 Qui tegit odium, labiis est fallacibus; & qui profert infamiam, *est* stolidus.
19 Multitudine verborum non cessabit defectio: sed cohibet labia sua intelligens.
20 *Velut* argentum lectissimum *est* lingua justi, animus improborum perparvi *est*.
21 Labia justi pascunt multos, stulti vero dementia moriuntur.
22 Benedictio Jehovæ ipsa ditat, neque addit molestiam secum.
23 Prout ludus *fuerit* stolido facere scelus; & *exercere* sapientiam, viro intelligenti:
24 Quod formidat improbus, id evenit ei; quod autem desiderant justi, dabit *Deus*:
25 Ut tanquam transeunte turbine non *extet* improbus: justo vero sit fundamentum perpetuum.
26 Ut acetum dentibus, & velut fumus oculis; ita *est* piger mittentibus ipsum.
27 Reverentia Jehovæ adjicit dies: anni vero improborum decurtantur.
28 Spes justorum *est* lætitia; expectatio vero improborum perit.
29 Robori *est* cuique integro via Jehovæ; contritioni vero operam dantibus inquirari.
30 Justus nunquam demovetur, improbi vero non habitabunt terram.
31 Os justi abunde profert sapientiam; à lingua vero perversitatum rescissa est.
32 Labia justi experiuntur benevolentiam, os vero improborum pœnam perversitatum.

CAPUT XI.

Ecconomia justitiæ & benefacentiæ collationi contrariorum illustratum.

LAnces dolosæ abominationi *sunt* Jehovæ: pondus vero integrum acceptum *est* ei.
2 Advenienti superbiæ evenit ignominia: apud modestos autem *est* sapientia.
3 Integritas rectorum deducit eos: at perversitas perfidiosorum devastat eos.
4 Non prodest substantia die furoris; justitia autem eripit à morte.
5 Justitia integri dirigit viam ejus, at improbitate sua concidit improbus.
6 Justitia justorum eripit ipsos, ac rumina *sua* perfidiosi capiuntur.
7 Quum moritur homo improbus, perit exspectatio ejus: ita spes valentissima perit.
8 Justus ex angustia liberatur, & devenit improbus in locum ejus.
9 Ore hypocrita corrumpit proximum suum: at scientia justi liberantur.
10 De bono justorum exsultat urbs; & quum pereunt improbi, canitur *exercitus*.
11 Benedictione rectorum efferetur urbs: ore autem improborum destruitur.
12 Spernente proximum suum demente, vir prudentissimus surdum agit.
13 Ambulans *cum* detractione revelat arcanum: at fidus animo tegit rem.
14 Ubi non *sunt* prudentia consilia, corruit populus; salus autem *est* in amplitudine consiliarii.
15 Omnino constringitur, qui spondet pro extraneo: qui autem odit complodere, securus *est*.
16 Mulier gratiosa continet honorem, ut potentiores continent divitias.
17 Beneficus *est* sibi ipsi vir benignus, turbat autem carnem suam crudelis.
18 Improbus comparat præmium fallax, serentis vero justitiæ merces *est* fida:
19 Probe adhærens justitiæ *ferit* ad vitam; sectans vero malum ad mortem suam.
20 Abominationi *sunt* Jehovæ perversi animo: accepti vero ei integri via.
21 Certe junctis operis non sequitur im-

punitorum malus, semen vero justorum liberat se.

22 *Velut* monile aureum in naribus porci, *est* mulier pulcra & averſa ratione.

24 Desiderio justorum tantummodo bonum, exspectatione improborum *abundat* furor.

24 Est qui dispergens, tamen augetur amplius; sed qui cohibet se à recto, tantummodo ad egestatem *cohibetur*.

25 Anima beneficus pinguis efficitur; & qui ubertim communicat, idem amplius profunder.

26 Comprimentem triticum exsecrabuntur populares: benedictio autem *instabit* capiti venum dantis.

27 Studiose quærens bonum *aliis* conquirit benevolentiam: quærenti vero malum, ipsi eventurum est.

28 Qui confidit in divitiis suis, ipse decidet: at tanquàm ramus justi efflorescent.

29 Qui conturbat domum suam possidebit ventum; & stultus, servus *efficietur* sapienti animo.

30 Fructus justi *est fructus* arboris vitæ, quem disciplina imbuit animus sapiens.

31 Ecce justum in terra hac rependitur *ei*, quanto magis improbo & peccatori?

Caput 12.

32 Qui amat eruditionem, amat scientiam, qui vero odit correptionem, brutus *est*.

CAPUT XII.

Opponuntur inter se cogitata, verba, & praxis diversa piorum & impiorum.

BOnum provehit be evolentia à Jehova: at virum scelerarum condemnat.

2 Non stabilitur homo improbitate, radix autem justorum non dimovetur.

3 Uxor strenua corona *est* mariti sui; sed exmquam putredo in ossibus ejus *est* ea ejus pudefacit.

4 Cogitationes justorum *sunt* justæ; astuta consilia improborum dolosa.

5 Verba improborum insidiantur sanguini; os autem rectorum eripit illos.

6 Everruncat se improbi ita ut non sint; familia autem justorum stabit.

7 Pro ratione intellectus sui laudabitur vir: sed perversus animo erit contemtui.

8 Melior *est* qui agnoscit se vilem & servum habet, eo qui se extollit honore & deficitur cibo.

9 Curat justus vitam jumenti sui: miserationes autem improborum sunt *miserationes* crudelis.

10 Qui colit tellurem suam, satiatur cibo; qui vero sectatur vana, *est* demens.

11 Desiderat improbus præsidium malorum, sed radix justorum dat *illud*.

12 In defectione labiorum *est* tendicula mali, at egreditur ab angustia justus.

13 Ex fluctu oris *sui* vir satiatur bonis, ei in retributionem operum suorum bono recipit sibi.

14 Via stulti recta *videtur* in oculis ipsius: at qui auscultat consilio, sapiens est.

15 Stulti ipsius indignatio eodem die manifestatur, recte vero agens callidi efficax.

16 Labium veritatem qui indicat quod justum est, recta autem falsiloquium *efficit* dolum.

17 Est qui pronunciat similia transfodienti gladio; at lingua sapientum, medicinæ.

18 Labium veræ stabilitur in æternum: donec momentum transigam, lingua falsa.

19 Dolus *recidit* in cor fabricantium malum; in consiliarios autem pacis, lætitia.

20 Non abjicietur justus in ullam molestiam, improbi autem pleni erunt malo.

21 Abominationi *sunt* Jehovæ labia fallacia; qui autem agunt fideliter, accepti sunt ei.

22 Homo callidus tegit scientiam, animus autem stolidorum prædicat stulitiam.

23 Manus sedulorum dominabitur, dolosa autem erit tributaria.

24 Sollicita anxietas in animo viri deprimit illam, res autem bona lætificat illam.

25 Excellentior *est* proximo suo justus, at via improborum seducit eos.

26 Non aliabit dolosus quod venando ceperit: substantia autem hominis pretiosa sedulus *fruitur*.

27 In scincre justitiæ *est* vita, & via semitæ ejus immortalis est.

CAPUT XIII.

Varii generis aureæ dictæ.

FIlius sapiens *auscultat* eruditioni patris; at derisor ne ulli *quidem* auscultat increpationi.

2 Fructu oris *sui* quisq; fruitur bonis, anima vero perfidiosorum *fraudi* valebunt.

3 Qui custodit os suum, conservat sepsum; qui divaricat labia sua, *contritio eveniet* ei.

4 Desiderio perverterit anima ipsius pigri, sed nihil *aderit*: anima vero sedulorum efficietur pinguis.

5 Rem falsam odit justus; improbum vero *illa* reddit fœtidum atque pudefacit.

6 Justitia custodit integrum viæ, improbitas vero pervertit peccatorem.

7 Est qui divitem se jactat, quum desint omnia; *item* qui pauperem se fingit, cui substantia *est* ampla.

8 Redemtura vitæ viri divitiæ suæ: at pauper non audit increpationem.

9 Lux justorum clara erit; at lucerna improborum exstinguetur.

10 Mera superbia *vir* edit jurgium, at penes consultos *est* sapientia.

11 Substantia ex vanitate, diminuetur: qui autem congregat manu, augebit *eam*.

12 Spes protracta ægrum efficit animum: arbor autem *est* vitæ, desiderium advenies.

13 Contemtor verbi, corrumpetur illi: qui

qui autem reverentur præceptum, ipse donatur pace.

14 Doctrina sapientis *est* scaturigo vitæ, ad recedendum à rendiculis mortis.

15 Successus bonum dat gratia, via autem perfidiosorum *est* aspera.

16 Omnis astutus agit scientia, stolidus autem pandit stultitiam.

17 Nuncius improbus incidit in malum, legatus autem optimæ fidei, medicinam facit.

18 Pauperias & ignominia *erit* abstrahenti se *ab* eruditione: qui autem servat correptionem, honorabitur.

19 Desiderium effectum suave erit animæ *hujus*; at abominationi *est* stolidis recedere à malo.

20 Qui ambulat cum sapientibus, sapientior fiet: qui vero se consociat stolidis, efficietur pejor.

21 Peccatores insectatur malum, justos autem compensat bonum.

22 Bonus possessionem cradit nepotibus, sunque recondidæ justo opes peccatoris.

23 Multus *est* cibus novellantibus pauperibus; sed est qui consumit se inertia.

24 Qui cohibet virgam suam, odit filium suum: qui autem amat eum, tempestive procurat eruditionem ei.

25 Justus comedit ad satietatem animæ suæ; venter autem improborum eget.

CAPUT XIV.

Sapientia & stultitiæ variæ conditiones, &c.

SApientum fœminarum *quæque* ædificat domum suam, stulta autem manibus suis destruit eam.

2 Qui ambulat recte, reverentur Jehovam: prastractus vero viis suis, spernit eum.

3 Ori stulti inest baculus superbiæ; labiis vero sapientum, conservatio ipsorum.

4 Quum desunt boves, præsepe mundum *est*; amplitudo autem proventuum, *est* viribus bovis.

5 Testis optimæ fidei non mentitur; effiat autem mendacia testis falsus.

6 Quærenti derisori sapientiam ea non exstat; scientia autem prudenti facilis est,

7 Abi à conspectu viri stolidi, & quem nosti non *esse prudentem* verbi scientiæ.

8 Sapientia astuti, *est* advertere ad viam suam; stultitia autem stolidorum *ad* dolum.

9 Stultos conciliat reatus; inter rectos autem, quod acceptu est *conciliationem facit*.

10 Animus agnoscit suam ipsius amaritudinem; & in lætitia ipsius non intermiscet se extraneum *quicquam*.

11 Domus improborum perdetur: tentorium autem rectorum florebit.

12 Est via *quæ* recta *videtur* in conspectu virorum, cujus finis *est* via multiplex ad mortem.

13 Etiam ex risu dolet animus & randem lætitia *fit* mœror.

14 Viis suis satiabitur *vir* aversio animo *abjicitis* ante à consortio ejus vir bonus.

15 Fatuus credit omnibus rebus, astutus autem advertit ad gressum suum.

16 Sapiens timet ac recedit à malo: stolidus vero infert se, adeo præsidens est.

17 Præceps ira efficit stultitiam, sed viro circumspectissimo est odio.

18 Possident fatui stultitiam, astuti autem coronamentum texunt scientiæ.

19 Incurvant se mali coram bonis, & improbi ad portas justi.

20 Etiam proximo ipsius odio est pauper, amici autem diviris multi *sunt*.

21 Qui contemnit proximum suum, futurus est peccator: qui autem gratiam facit pauperibus, ô beatum illum!

22 Nonne errant qui fabricant malum? benignitas vero & fides *est* fabricantium bonum.

23 In omni labore *est* emolumentum; at in verbo labiorum tantum egestas *est*.

24 Corona sapientum *sunt* divitiæ ipsorum, stultitia stolidorum stultitia *manet*.

25 Liberat animas testis verax, omittat autem mendacia dolosus.

26 In reverentia Jehovæ *est* fiducia validi, qui filiis suis esse solet receptui.

27 Reverentia Jehovæ *est* scaturigo vitæ, ad recedendum à rendiculis mortis.

28 In multitudine populi *est* decor regis; at defectu nationis contritio dominatoris *advenit*.

29 Tardus ad iram abundat intelligentia: præceps autem excitat stultitiam.

30 Vita carnium *est* animus sanus, putredo vero ossium, invidentia.

31 Qui opprimit tenuem, probro afficit opificem ejus: hunc autem honorat, qui gratiam facit egenti.

32 In malum suum impellit se improbus; se ipse se etiam in morte sua justus.

33 In animo prudentis requiescit sapientia: *quod* autem *est* in stolidis, se cognoscendum exhibet.

34 Justitia exaltat gentem, probro autem *est* nationibus peccatum.

35 Benevolentia regis erga servum intelligentem; furor autem ejus *erit* contra pudefacientem.

CAPUT XV.

Lingua sapientis, bonum correctionis, αὐτεξίας, mansuetudinis, consilii & humilitatis.

REsponsio mollis avertit excandescentiam: verbum autem molestum excitat iram.

2 Lingua sapientum bonum profert scientiam: os autem stolidorum eructat stultitiam.

3 In omni loco oculi Jehovæ *sunt*, speculantes malos & bonos.

4 Curatio linguæ, arboris vitæ *est*; perversitas autem ex ea, *velut* contractio à vento.

5 Stultus spernit eruditionem patris sui; qui

qui autem observat correptionem, valde astutus *est*.

6 In domo justi robur *est* magnum: at proventus improbi, conturbatur ex ejus.

7 Labia sapientum spargunt scientiam; animus autem stolidorum, quod absit à recto.

8 Sacrificium improborum, abominationi *est* Jehovæ: oratio autem rectorum, accepta *est* ei.

9 Abominationi *est* Jehovæ via improbi; eum autem qui sectatur justitiam, diligit.

10 Eruditio *videtur* mala derelinquenti iter; qui odit correptionem, morietur.

11 Infernus & perditio coram Jehova *sunt*, quanto magis animi hominum?

12 Non diligit derisor corripientem se, sapientes non adit.

13 Animus lætus bene afficit vultum: & dolore animi spiritus frangitur.

14 Animus prudentis quærit scientiam: os autem stolidorum pascitur stultitia.

15 Omnes dies pauperis mali *sunt*: læti autem animo, *sunt* convivium juge.

16 Melius *est* parum cum reverentia Jehovæ, quam thesaurus amplus ubi *est* ærumna.

17 Melius *est* cibarium oleris ubi *est* dilectio, quam bovis saginati ubi *est* odium.

18 Vir iracundus miscet contentionem, longanimis autem sedat litem.

19 Via pigri *est* velut sepimentum spinosum: iter autem rectorum aggestum *est*.

20 Filius sapiens lætificat patrem, stolidus autem homo spernit matrem suam.

21 Stultitia, lætitiæ *est* demens; at vir intelligens recte ambulaturus est.

22 Irrita fiunt cogitationes quum deest consilium: at in amplitudine consiliariorum assurgit *cogitatio*.

23 Lætitia huic viro *est* ex sermone oris sui: nam res tempore suo, O quam bona *est*!

24 Iter vitæ sursum *est* intelligenti, ut recedat à sepulchro deorsum.

25 Domum superborum evellit Jehova, constituit autem terminum viduæ.

26 Abominationi *sunt* Jehovæ cogitationes malæ; mundorum autem *sermones*, *sunt* sermones amœni.

27 Conturbat domum suam qui dedituſ est quæstui: qui vero odit dona, victurus est.

28 Animus justi meditatur ad loquendum: os autem improborum eructat mala.

29 Procul *abest* Jehova ab improbis, orationem autem justorum exaudit.

30 Ut lumen oculorum lætificat animum; *ita* auditio boni pinguefacit ossa.

31 Auris auscultans correptioni vitæ, inter sapientes commorabitur.

32 Qui abstrahit *se ab* eruditione, spernit animam suam; qui autem auscultat correptioni, possidet animum.

33 *Annexa* reverentiam Jehovæ eruditio sapientiæ, & ante honorem objectio.

CAPUT XVI.

Occulta providentia & benignitatis Dei opera: item sapientia, cautelæ, & longanimitatis commendatio.

PEnes hominem *sunt* acies *cogitationum* animi, sed à Jehova *est* sermo linguæ.

2 Ut omnibus viis *suis* vir purus videatur in oculis suis; ramen perpendit spiritus Jehova.

3 Devolve in Jehovam facta tua; & comparabuntur cogitationes tuæ.

4 Omnes operatus est Jehova propter se, etiamq; improbum ad diem mali.

5 Abominationi *est* Jehovæ omnis altus animo; conjunctis operis non consequitur impunitatem.

6 Benignitate & veritate expiatur iniquitas: & reverentia Jehovæ, recedituſ à malo.

7 Quum benevolentia prosequitur Jehova vias alicujus, etiam inimicos ejus pacatos reddit ei.

8 Melius *est* parum cum justitia, quam amplissimus proventus cum injuria.

9 Animus hominis excogitat viam suam; sed Jehova statuit gressum ejus.

10 Sagacitas in *ideat* labiis regis, in judicio ne prævaricetur os ejus.

11 Scapus & lances judicii Jehovæ *sunt*, opus ejus *sunt* omnia pondera loculi.

12 Abominationi *sit* regibus committere improbitatem: nam justitia stabilitur solium.

13 Accepta *sunto* regibus labia justa; & loquentem recta, *rex* diligito.

14 *Nuncii* excandescentiæ regis *sunt* nuncii mortis; sed vir sapiens expiabit eam.

15 In lucida facie regis vita *est*, ejusque benevolentia *est* velut densa nubes pluviæ serotinæ.

16 Comparare sapientiam, O quam melius *est* auro effosso; & comparare prudentiam, optatius argento!

17 Agger rectorum *est* recedere à malo; conservat se ipsum qui custodit viam suam.

18 Ante contritionem superbis, & ante lapsum alti *sunt* spiritus.

19 Melius *est* submissum esse spiritu cum mansuetis, quam partiri spolium cum superbis.

20 Qui attendit ad verbum consequitur bonum; & qui confidit Jehovæ, ô beatum illum!

21 Sapiens animo vocandus est prudens, suavitas autem labiorum addit disciplinam.

22 Scaturigo vitæ *est* intelligentia possidentis ipsam: at eruditio stultorum *scaturigo* stultitiæ.

23 Animus sapientis intelligenter moderatur

derarur os suum, & per labia sua addis disciplinam.

24 *Vt* favus mellis *sunt* sermones amœni; res dulcis animæ, & sanans ossa.

25 Est via *quæ videtur* recta in conspectu hominis, cujus finis *est* via mukiplex ad mortem.

26 Ipse molestus molestiam affert sibi; nam refertitur in ipsum os eius.

27 Vir nequam effodit malum; jesuque labiis insider, velut ignis adurens.

28 Vir perversitatibus dedirus immittit contentionem, & susurro dijungit ducem.

29 Vir violentus pellicit proximum suum, ut deducat eum via iniqua:

30 Connivens oculis suis *connivet* dum cogitat res perversas; concidens sermones suos, perficit malum.

31 Corona ornatissima *est* canities, *quæ* in via justitiæ invenitur.

32 Melior est longanimis robusto; & qui dominatur in animum suum, eo qui capit civitatem.

33 In gremium conjicitur sors: à Jehova autem *est* tota ratio ejus.

CAPUT XVII.

Aurifex est, cordis probator, corona senum, continentia lingua, &c.

MElior est buccea cibi sicci, quicum *est* tranquillitas; quam domus plena mactatis animalibus, in qua *sit* contentio.

2 Servus intelligens dominatur in filium pudefacientem, & inter fratres partitur possessionem.

3 Fusorium vas argento *adhibetur*, & catinus auro: qui autem probat corda *est* Jehova.

4 Maleficus attendit ad sermonem molestum; fallax autem advertit ad linguam strumnosam.

5 Qui subsannat pauperem, probro afficit opificem ejus; qui delectatur calamitate, non impunis erit.

6 Corona senum *sunt* nepotes, & ornamentum filiorum *sunt* patres ipsorum.

7 Ingratus *est* stulto sermo excellentis, multo magis ingenuo sermo vanus.

8 *Velut* gemma gratissima, *est* munus in oculis dediti ei; quocunque spectet, prosperatur.

9 Qui tegit defectionem, quærit dilectionem: qui vero renovat rem, disjungit ducem.

10 Urit increpatio prudentem; magis quam si percutias stolidum centies.

11 Tantum rebellionem quærit malus: tandem nuncius crudelis mittetur in eum.

12 Occurrat ursa orba in virum, ac non stolidus in stultitia sua.

13 Qui reddit malum pro bono, non removetur malum à domo illius.

14 Laxas aquas, *qui est* caput contentionis: quare antequam fiat immiscear, litem ipsam desere.

15 Qui absolvit improbum & qui condemnat justum; abominationi Jehovæ *sunt* atque ambo.

16 Ecquare pretium *est* in manu stulti? ad possidendam sapientiam? at deest animus illi.

17 Omni tempore diligit, qui amicus est; & frater in angustia enascitur.

18 Homo demens complodit manum, spondens sponsionem ante amicum suum.

19 Diligit defectionem, qui diligit jurgium: ampliat januam suam, qui quærit fracturam.

20 Perversus animo non consequetur bonum, & versutus lingua sua incidet in malum.

21 Qui gignit stolidum, *gignit* ad mœrorem sibi; neque lætatur est pater stulti.

22 Animus lætus bene medicinam facit; spiritus autem fractus exsiccat ossa.

23 Munus è sinu improbus accipit, ad pervertendum itinera juris.

24 Adest facies prudentis sapientia, oculi autem stolidi *vagantur* ad extremitatem terræ.

25 Indignationi *est* patri suo filius stolidus, & amaritudini genitrici suæ.

26 Multare etiam justum, non *est* bonum; percutere ingenuos præter rectum.

27 Cohibet sermones suos vir scitus; & frigidus *est* spiritu, vir intelligens.

28 Etiam stultus quietè consistens, sapiens reputatur; obturans labia sua, prudens.

CAPUT XVIII.

Amor proprii sensus, verba sapientis & stolidi, Jehova turris, animus elatus & contra, &c.

PRo desiderio quærit cerebrosus; omnibus quæ sunt immiscet se.

2 Non delectatur stolidus intelligentia, sed iis quæ exsistunt in animo ipsius.

3 Adveniente improbo advenit etiam contemtus, & cum ignominioso probrum.

4 *Velut* aquæ profundæ *sunt* verba oris viri prudentis *enunciata*; torrens ebullians, *est* scaturigo *prudentis* sapientia.

5 Accipere personam improbi non *est* bonum, pervertere justum in judicio.

6 Sermones stolidi ineunt contentionem, & os ejus contusiones advocat.

7 Os stolidi contritioni *est* ei, & labia ejus tendicula vitæ ejus.

8 Verba susurronis similia *sunt verbis* eorum qui sæpenumero contusi sunt: attamen ea descendunt in penetralia ventris:

9 Etiam se gerens remisse in opere suo, frater est dissperdenti.

10 Turris robusta *est* nomen Jehovæ; quo accurrens justus, in edito collocatur.

11 Substantia divitis *est* tanquam urbs munita ejus, & tanquam murus celsus in

in cogitatione ipsius.

12 Ante contritionem arrollit se animus viri : antè vero honorem abjectio.

13 Respondenti aliquid, quum nondum audierit ; *id* stultum *est* ei & ignominiosum.

14 Spiritus viri sustentat infirmitatem ipsius, spiritum autem fractum quis arrollat?

15 Animus prudentis possidet scientiam, & auris sapientum quærit scientiam.

16 Donum hominis in lato collocat eum, & ante faciem magnatū adducit eum.

17 Justus *videtur* qui primus est in lite sua; donec, advenientē proximo ejus, perveniet illum *judex*.

18 Contentiones submovet sors, & inter robustos dirimit.

19 Frater defectione provocatus *firmior est* urbe munita, & contentiones *horum sunt* ut vectis arcis.

20 Fructu oris cujusq; saturabitur venter ejus, proventu labiorum suorum *quisque* saturabitur.

21 Mors & vita *sunt* in potestate linguæ; prout *quisque* amat uti ea, comedet fructum ejus.

22 Consequitur bonum, *qui* consequitur uxorem, ut provehit benevolentia à Jehova.

23 Supplicationes eloquitur pauper, dives autem loquitur aspere.

24 Viro cui sunt amici, colenda *est* amicitia : Est enim amicus conjunctior fratre.

CAPUT XIX.

Integritatis laus, inconsiderata vita reprehensio, divitiarum paupertatis, falsitatis, elationisque assidentia, &c.

MElior *est* pauper ambulans integre, *divite* perverso labiis suis qui *quidem* est stolidus.

2 Æque cujus nō dignoscit animus quod non est bonū ac præceps pedibus peccat.

3 Stultitia hominis pervertit viam ipsius, & adversus Jehovam indignatur animus ejus.

4 Substantia addit amicos multos, remotus autem ab amico suo disjungitur.

5 Testis falsitatum non impunis erit, & confutator mendaciorum non propinquet sibi.

6 Multi precantur faciem ingenui, & quisq; amicus adhæret viro munifico.

7 Omnes fratres pauperis odio habent eum, quāto magis socii ejus procul absunt ab eo? persequente verbis, non sunt ei.

8 Possidet animum, qui diligit se ipsum ; qui observat intelligentiam est consequuturus bonum.

9 Testis falsitatum non erit impunis, & confutator mendaciorum peribit.

10 Non decet stolidum oblectatio, multo minus servum dominari in principes.

11 Intellectus hominis longanimem efficit eum ; & ornamento *est* ei, præterire delictionem.

12 Ut rugitus leonis juvenis, *est* indignatio regis; ut ros autem super herbam, benevolentia ejus.

13 Ærumnarū causa *est* patri suo filius stolidus, & stilla cōrinua jurgia mulieris.

14 Domus & substantia possessio *est* patria, à Jehova autē *est* uxor intelligens.

15 *Desidia* pigritiæ, quæ injicit altum soporem, & dolosa anima esuriet.

16 Qui observat præceptum, servat semetipsum ; qui spernit vias suas, supplicio affectus morietur.

17 Mutuat Jehovæ, qui gratiose largitur tenui ; & beneficium ipsius rependet ipsi.

18 Castiga filium tuum, dum est spes : & ad perniciem ejus ne condonato animus tuus :

19 Magnus esto excandescentia, condonans multam *dicens* te, si eripias, deinde amplius multaturum.

20 Auscultа consilio, & accipe eruditionem ; ut sapias tandem.

21 Multæ cogitationes insunt animo cujusque, sed consilium Jehovæ ipsum stabit.

22 Quod summe desideret homo, *est* benignitas ipsius : & melior est pauper viro mendace.

23 Reverentia Jehovæ vitalis est : nam satur *pruditus ea* commorabitur, nec visitabitur malo.

24 Abditam habet piger manum suam in sua mani a, etiā ad os non reducit eam.

25 Si derisorem percutias, fatuus fiet astutus : & corripiendo prudentem, intelliget scientiam.

26 Devastat patrem, fugat matrem ; filius pudefaciens, & afficiens probris.

27 Desine, fili mi, ut auscultes eruditioni, aberrare à sermonibus scientiæ.

28 Testis nequam deridet jus : adeo os improborum absorbet iniquitas :

29 Sed parata sunt in derisores istio judicia, & contusiones tergo stolidorum.

CAPUT XX.

Vini effectus, regis terror, fuga litium, pigritiæ malum, &c.

DErisor *est* vinum, tumultuosus potus inebrians : ideo quisquis oberrat in eo, non sapit.

2 Ut rugitus leonis juvenis, *est* terror regis ; in quem furore percitus fuerit, peccaverit *in* vitam suam.

3 Honorificum viro *est* supersedere à lite : quisquis autē stultus *est*, immiscebit se.

4 *Qui* propter hyemē piger, non arabit; mendicabit in æstate, quum nihil *aderit*.

5 *Ut* aqua profunda, consilium *est* in animo viri ; attamen vir intelligens hauriet illud.

6 Maxima pars hominum, prædicat quisq; benignitatem suam : virum autem usquequaque veracem quis inveniat?

7 Indesinenter ambulans in integritate sua justus, *beatus est*; beati filii ejus post eū.

8 Rex insidens solio judiciali, ventilat in oculis suis omne malum.

9 Quis

9 Quis dicere posset, Purificavi animum meum; mundus sum à peccato meo?

10 Diversa pondera diversaque mensura; ab ominationi *sunt* Jehovæ æque utraque.

11 Actionibus suis præbent se cognoscendum etiam puer, an purum & an rectum *sit* opus ejus.

12 Aurem audientem & oculum videntem, Jehova fecit æque utrumque.

13 Ne diligito somnum, ut non efficiaris pauper; aperi oculos tuos, satiare cibo.

14 Pessimum *est*, ait emtor; sed quum digressus fuerit, tum se ipsum laudat:

15 Est aurum & copia carbunculorum *pretiosa*: at instrumentum pretiosissimum *est* labiorum scientia.

16 Cape vestem ejus qui spopondit *pro* extraneo; & pro aliena *fponderatem*, pignerare eum.

17 Suavis *est* viro cibus fallitatis; sed postea implebitur os ejus scrupis.

18 Cogitationibus in consilio confirmatur, & prudentibus consiliis gere bellum.

19 Revelanti arcanum, qui ambulat cum detractione; & ei qui seducitur labiis suis, ne admiscere te.

20 Maledicenti patri suo aut matri suæ extinguetur lucerna in nigris tenebris.

21 Possessioni accelerata in principio, etiam finis illius non benedicetur.

22 Ne dicas, Reperdam malum, eispera Jehovam, & servabit te.

23 Abominationi *sunt* Jehovæ diversa pondera; & lances dolosæ non *sunt* res bona.

24 A Jehova *sunt* gressus viri: homo autem quid intelligit viæ illius?

25 Tenditula *est* homini deglutire sacrum, & post vota requirere.

26 Ventilat improbos rex sapiens, post quam convertit in eos rotam.

27 *Velut* lucerna Jehovæ *est* anima hominis, *qua* pervestigat omnia penetralia ventris.

28 Benignitas & fides custodiunt regē, & sustentat benignitate solium suum.

29 Ornamento juvenibus *sunt* vires: ipsorum; & decori senibus canities.

30 Tumices, vulneraq; strigiles *sunt* pro malo, & plagæ *pervadentes* penetralia ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis & viam rectæ in manu Dei esse, cui justitia magis quam victima placet, elatio displicet, &c.

1 Ut rivi aquarum, *sic* animus regis *est* in manu Jehovæ; quocunq; vult, inclinat eum.

2 Unaquæq; via *sua* vir rectus *videtur* in oculis suis, sed perpendit animos Jehova.

3 Exercere justitiam & jus, magis dilectum *est* Jehovæ quam sacrificium:

4 Elatio oculorum, & ampliando animi; area *denig*; improborum, peccatum *est*.

5 Cogitationes sedulī, tantum emolumento *sunt*: omnes autem præcipites, tantum ad egestatem *pertinent*.

6 Comportati thesauri lingua fallacis; vanitas impulsa *sunt bominum* quærentium mortem.

7 Violentia improborum diffugabit ipsos, quia renuunt exercere jus.

8 Quisquis via *sua* volubilis est, is alienus *est*: purus autem, cujus rectus *est* opus.

9 Melius est habitare in angulo tecti; quam *cum* muliere contentiosa, & domo communi *habitare*.

10 Animus improbi desiderat malum; non gratiosus videtur in oculis ejus proximus ipsius.

11 Quum mulctatur derisor, resipiscit fatuus; & quum intelligentia imbuitur sapiens, percipit scientiam.

12 Intelligentia intuitu justum ad domum improbi qui pervertit improbos in ipsorum malum.

13 Qui obturat aurem suam à clamore tenuis; etiam ipse clamabit, sed non exaudietur.

14 Donum in abdito, evertit iram; & munus in sinu, excandescentiā vehementem.

15 Lætitia *est* justo facere jus, conturicioni vero operam dantibus iniquitati.

16 Homo aberrans à via intelligentiæ, in cœtu virtutum expertium quiescet.

17 Vir egens *eris* qui amat lætitiam; qui amat vinum & unguentum, non erit dives.

18 Redemptio pro justo *eris* improbus, & loco rectorum perfidus.

19 Melius est habitare in terra deserta, quam *cum* muliere contentiosa & indignabunda.

20 Thesaurus desiderabilissimus & unguentum *est* in habitaculo sapientis; stolidus autem homo absorbet illud.

21 Qui sectatur justitiam & benignitatem; consequetur vitam, justitiam, & honorem.

22 Civitatem potentium conscendit sapiens, ac dejecit robur fiduciæ ejus.

23 Qui observat os suum & linguā suam, conservat ab angustiis animam suam.

24 Superbi contumacis, derisoris nomē *est* illi; qui exercet furore *suo* superbiam.

25 Desiderium pigri morte afficit eum; quia renuit manus ejus facere *quidquam*.

26 Totum diem affectat desiderio; justus vero dat, neq; cohibet *manum*.

27 Sacrificium improborum abominationi *est*; quanto magis, quum scelerate offerant illud?

28 Testis mendaciorum peribit; vir autem qui auscultat, in æternum loquetur.

29 Obfirmat vir improbus faciem suam: rectus autem, ipse aptat viam quamque suam.

30 Nulla *est* sapientia, nullaq; intelligentia, & nullum consilium; ex adverso Jehovæ.

31 Equus aptatur ad diem prælii, sed Jehovæ *est* ipsa salus.

CAPUT

CAPUT XXII.

Bonum nomen, præmium mansuetudinis, bonum disciplinæ. & Sapientia ad filios suos instructio.

1 Præcium est nomen divitiis ampliùs, argento & auro gratia melior.

2 Dives & pauper inter se occurrunt, efficietur hos omnes Jehova.

3 Astutus providens malum abscondit se, fatui autem transeuntes multantur.

4 Præmium mansuetudinis cum reverentia Jehovæ, sunt divitiæ, & honor, & vita.

5 Aculei, laquei sunt in via perversi: qui observat animam suam, procul erit ab eis.

6 Instrue puerum pro ratione viæ ipsius; etiam quum valde senueris, non recedet ab illa.

7 Dives in pauperes dominatur: & servus est qui mutuatur viro danti mutuum.

8 Qui seminat iniquitatem, metet molestiam: & virga furoris sui deficiet.

9 Benis oculus, ipse benedicitur, quum dederit de pane suo tenui.

10 Ejiciendo derisorem, simul exibit contentio; cessabitque litigium & ignominia.

11 Qui amat munditiem animi; pro gratia labiorum ejus, Rex amicus ejus fuerit.

12 Oculi Jehovæ custodiunt scientiam, perverrit autem res perfidiosi.

13 Dicit piger, Leo foris est, in medio platearum occidetur.

14 Os fossa profunda, est os extraneorum; qui detestationi est Jehovæ, corruet illuc.

15 Stultitiam alligatam animo pueri, cum virga eruditionis amovebis procul ab ipso.

16 Qui opprimit tenuem, ut amplificet rem suam: & qui dat diviti, tantum ad egestatem devenit.

17 Inclina aurem tuam, & ausculta verbis sapientum; & animum tuum adhibe ad scientiam meam:

18 Nam amœnum erit, si servaveris hæc in ventre tuo, si comparentur pariter in labiis tuis.

19 Ut fuerit in Jehova fiducia tua; & quod notum facio tibi hodie, etiam tu fueris.

20 Nonne scripsi tibi præstantissima documenta gabia in consiliis & scientia,

21 Notum faciendo tibi quod certum est, sermones veraces; ut referas sermonibus veritatem, missuris ad te?

22 Ne diripias tenuem, eo quod tenuis sit; neq; conteras pauperem in porta.

23 Nam Jehova agit causam eorum, & rapiet rapientium eos animam.

24 Ne colas amicitiam cum iracundo, & cum furibundo ne congrediaris:

25 Ut non discas semitas ejus, & assumas tendiculum tibi ipsi.

26 Ne sis ex complodentibus manu, ex spondentibus debita:

27 Si non sit tibi quod reddas, quare accipietur cubile tuum à te?

28 Ne movero terminum antiquum, quem aperuerunt majores tui.

29 Vidisti virum diligentem in opere suo? ante reges consistet, non consistet ante obscuros.

CAPUT XXIII.

Quomodo edendum cum principe; non appetendas divitias nec cibos invidorum: sed quærendam sapientiam & fugiendam ebrietatem, &c.

1 Quando sederis ad vescendum cum dominante, diligenter considera quid propositurus sis tibi:

2 Alioquin inderes cultellum faucibus tuis, si prædives appetentiæ esses.

3 Ne affectaris desiderio cupediarum ejus: est enim cibus mendax.

4 Ne fatigres te ut ditescas; à prudentia tua desiste.

5 An facies ut involent oculi tui in eas quæ non non fuerunt sunt? nam omnino comparant sibi alas; ut aquila avolat cœlum versus, avolantia.

6 Ne vescitor cibo maligni oculo, neq; affectes desiderio cupediarum ejus:

7 Nam ut æstimat se, cum animo suo, ita ille cibus est: Comede & bibe, dicet tibi; sed animus ejus non adhæret tibi:

8 Buccam tuam quam comederis, ipsam evomes; ubi corruperis tua amœnissima.

9 Audiente fatuo ne loquaris, nam spernet sermonem cum prudentia dictorum tuorum.

10 Ne moveas terminum antiquum, & agros pupillorum ne invadas:

11 Nam vindex eorum fortis, ipse agit causam illorum contra te.

12 Admove ad eruditionem animum tuum, & aures tuas ad sermones scientiæ.

13 Ne subtrahas à puero castigationem; quum percusseris eum virga, non morietur:

14 Tu virga percutito eum: & animam ejus à sepulcro eripies.

15 Fili mi, si sapit animus tuus; lætabitur animus meus, etiam ego lætabor:

16 Et exsultabunt renes mei, loquentibus labiis tuis recta.

17 Ne æmuletur animus tuus peccatores, sed reverentes Jehovam toto die:

18 Quum enim sit merces, utiq; exspectatio tua non succidetur.

19 Ausculta tu, fili mi, & sapere: & dirige in hac via animum tuum.

20 Ne sis ex ebriosis vino, & commessatoribus ingurgitantibus carne sese:

21 Nam ebriosus & commessator pauper fiet, & pannunculos induit dormitator.

22 Ausculta patri tuo qui genuit te; neque contemnas, quum senuerit, matrem tuam:

23 Veritatem compara, & ne vendito; sapientiæ

sapientiæ eruditionisque & prudentiæ.
24 Valde exultat pater justi; genitor
sapientis lætatur de eo.
25 Lætetur pater tuus & mater tua, exsul-
tetq; genitrix tua.
26 Cedo, fili mi, animum tuum mihi; & oculi tui vias meas studiose custodiant;
7 Nam fossa profunda meretrix *est*,
& puteus angustus aliena:
28 Etiam ipsa ut prædator insidiatur,
& perfidos inter homines adjicit.
29 Cui væ? cui eheu? cui contentiones? cui loquacitas? cui vulnera impune? cui rubor oculorum *est*?
30 Immorantibus apud vinum, euntibus ad investigandum *vinum* mistum.
31 Ne respicito vinum, quum rubescit:
quum exhibet in poculo colorem suum,
inde ineunter movetur rectissime:
32 Tandem velut serpens mordebit, &
ut hæmorrhois punget.
33 Oculi tui respicient alienas, & animus tuus, eloquetur perversitates,
34 Et eris ut qui jacet in medio mari,
& ut qui jacet in corona carchesii.
35 Percutientibus me, *inquies, alii*; non ægrotavi, tundentibus me non sensi:
quando expergiscar, pergam, requiram
istud amplius.

CAPUT XXIV.

Malefactorum aversatio, sapientiæ procuratio & usus, diligentia in difficultatibus alienis levandis & sapientia comparanda imperatur.

NE æmulator malignos, neque desiderato esse cum eis:
2 Nam vastationem meditatur animus eorum, & molestiam labia eorum proloquuntur,
3 Sapientia ædificator domus, & intelligentia stabilitur:
4 Et scientia penetralia implebuntur, omni substantia pretiosa & amœna.
5 Vir sapiens *est* cum robore, & vir sciens fortificat vires:
6 Nam prudentibus consiliis geres tibi bellum & salutem *comparabis* amplitudine consiliatorum.
7 Nimis altæ *sunt* stulto sapientiæ: in porta non aperit os suum,
8 Cogitans malefacere; is vocatur sceleratissimus.
9 Scelus stulti *est* damnabile: abominandum vero cuique, derisoris.
10 Si remisse te gerat, tempore angustiæ angusta *erit* virtus tua.
11 Eripe raptos ad mortem, nam à declinantibus ad necem an cohiberes te?
12 Si dicas, Ecce, ignoramus hoc: nonne expendens animos ipse intelliget, & qui custodit animâ tuam ipse cognoscet, & reddet cuique secundum opus ipsius?
13 Comede, fili mi, mel, quia bonum *est*; & favum, dulcem palato tuo.
14 Ita sapientiæ cognitio *est* animæ tuæ: si assequutus fueris, justiq; erit merces, & exspectatio tua non excindetur.
15 Ne insidiator, ô improbe, habitaculo justi; ne devastato accubitum ejus:
16 Nam ut *sapiens* cadat justus, exsurgit tamen: improbi vero corruunt malo.
17 Quum cadit inimicus tuus, ne lætator; quumque corruit, ne exsultato animus tuus:
18 Ut aspicientis Jehovæ in oculis non videatur malum, & convertat ab eo iram suam *in te*.
19 Ne accendaris ira propter malefactores, ne invideas improbis:
20 Nam non erit finis malo, *sed* lucerna improborum exstinguetur.
21 Reverere Jehovam, fili mi, & regem; cum variis ne commiscereto te:
22 Nam repente consurget calamitas eorum, & oppressionem istorum amborum quis novit?
23 Etiam hæc ad sapientes *pertinent*; agnoscere personam in judicio non *est* bonum.
24 Dicentem improbo, Justus es; execrabuntur populi, detestabuntur nationes!
25 Corripientibus vero erit amœnitas, & obveniet eis benedictio *copiosa*.
26 Labia osculabitur ejus qui respondet verba recta.
27 Apta foris opus tuum, & para illud in agro tibi: postea etiam extrues domum tuam.
28 Ne fis testis temere contra proximum tuum, aut fatuum agito labiis tuis:
29 Ne dicito, Quemadmodum fecit mihi, ita faciam ei; reddam isti viro secundum opus ipsius.
30 Juxta agrum viri pigri transivi, & juxta vineam hominis dementis:
31 Ecce autem, assurrexerant in eo toto chamæleones, tegebatur superficies ejus urticis; & macieria ejus lapidea destructa erat.
32 Quod videns ego, apposui animum meum; respiciens percepi eruditionem.
33 Pauculis somnis, pauculis dormitationibus, paucula complicatione manuum cubando,
34 Interea advenit, *ut* viator expeditus, paupertas tua; & egestas tua, tamquam vir clypeatus.

CAPUT XXV.

Officium regis in suos & horum in regem, litigiorum modus, &c.

ETiam hæc proverbia Schelomonis *sunt*, quæ contulerunt homines Chizkijæ regis Jehudæ.
2 Honor Dei *est* abscondere rem, honor autem regum pervestigare rem.
3 Ut cœlo altitudine, terræq; profunditate; ita animo regum non *est* pervestigatio.
4 Ut auferendo scoriam ab argento, prodit conflatori vas;
5 Ita auferendo improbum à conspectu regis, stabilitur justitia solium ejus.

6 Ne

6 Ne arrogato tibi decorem coram rege, & in loco magnatum ne ſtato:
7 Nam melius eſt dici tibi, Aſcende huc, quam deprimi te coram ingenuo: quod vidêre oculi tui.
8 Ne prodito ad litigandum feſtinanter: aſpice quid ſis facturus tandem, afficiente ignominia te proximo tuo.
9 Cauſam tuam age cum proximo tuo: ſed arcanum alterius ne retegito:
10 Ne probro afficiat te qui audit, & infamia tua ſit irrevocabilis.
11 *Velut* mala aurea cum figuris argenteis, *eſt* verbum dictum commode.
12 *Velut* monile aureum, & ornamentum ex inſigni auro; *eſt* reprehenſor ſapiens apud aurem auſcultantem.
13 Ut frigus nivale tempore meſſis, *eſt* legatus fidus mittentibus ipſum: nam animam dominorum ſuorum reſtituit.
14 *Velut* vapores & ventus, quibus non *adeſt* pluvia; *eſt* vir qui ſe jactat de dono falſo.
15 Longanimitate pellicitur ductor, & lingua mollis frangit oſſeum.
16 Mel inveniens comedis quod ſatis eſt tibi, ne ſaturatus illo evomas illud:
17 Studioſe contine pedem tuum à domo proximi tui, ne ſaturatus tui odio habeat te.
18 *Ut* marculus, gladiuſque, ac ſagitta acuta; *eſt* vir teſtans contra proximum ſuum teſtimonium falſum.
19 *Ut* dens fractus, & pes luxatus; *eſt* fiducia in perfidum die angustiæ.
20 *Ut* qui imponit *ſibi* veſtem tempore frigoris, aut acetum nitro; ita *eſt* qui canit cantica apud animum male affectum.
21 Si eſuriat oſor tuus, ciba eum pane; & ſi ſitiat, da ei bibendam aquam:
22 Nam *velut* prunas coacervabis ſuper caput ejus, & Jehova rependet tibi.
23 Ut cæcias gignit pluviam, ita vultum indignabundum lingua ſimulantis.
24 Melius eſt habitare in angulo tecti; quam *cum* muliere contentioſa, & domo communi *habitare*.
25 *Ut* aquæ frigidæ erga animam feſſam, ita auditio bona è terra lôginqua *eſt*.
26 *Ut* fons calcibus conturbatus, aut ſcaturigo corrupta; *eſt* juſtus qui dimoverur coram improbo.
27 Comedere mellis plurimum, non eſt bonum; ita perveſtigare honorem ſuum, inhoneſtum.
28 *Ut* civitas diſrupta abſque muro; ita *eſt* cuicumque non eſt imperium in ſpiritum ſuum.

CAPUT XXVI.

Similitudines variæ, ſpeculum pigritiæ & mala lingua, &c.

UT nix æſtati, & ut pluvia meſſi; ita non convenit ſtulto honor.
2 Ut avicula errando, ut hirundo volitando; ita maledictio immerita non adveniens eſt.
3 Ut flagellum *adhibetur* equo, frænum aſino; ita virga, tergo ſtolidorum.
4 Ne reſpondeto ſtolido ſecundum ſtultitiam ejus, ne adæqueris ei tu quoque.
5 Reſponde ſtolido ſecundum ſtultitiam ejus, ne ſit ſapiens in oculis ſuis.
6 *Ut* qui *ſibi* detruncat pedes; ita violentia pœnam ebibet, qui mittit verba per ſtolidum:
7 Tollire cothurnos à claudo, & ſententiam *qua eſt* in ore ſtolidorum.
8 Ut qui applicat lapidem bullifæ; ita qui præbet ſtolido honorem *facit*.
9 *Ut* ſpina veniens in manum ebrii, ita *eſt* ſententia in ore ſtolidorum:
10 Ut plurimum dolore afficit omnes *ebrios*; ita mercedem dans *ſibi* ſtolido, etiam mercedem dat tranſeuntibus.
11 Ut canis redit ad vomitum ſuum, ita ſtolidus iterat ſtultitiam ſuam.
12 Vidiſti virũ ſapiẽtẽ in oculis ſuis? exſpectatio *eſt* de ſtolido *meliore* quã de illo.
13 Dicit piger, Immanis leo *eſt* in via: leo *eſt* inter plateas.
14 *Ut* janua circumagitur in cardine ſuo, ita piger in lecto ſuo:
15 Abſcondit habet piger manum ſuam in ſua manica, deſetiſcitur reducendo eam ad os ſuum:
16 Sapientior *videtur* piger in oculis ſuis, quam ſeptem revocantes ad rationem *ipſum*.
17 Prehendit aures canis, qui tranſiens furentem agit in lite non ſua.
18 *Ut* inſaniens, qui jaculatur malleolos, ſagittas, & lethalia:
19 Ita *eſt* qui ſuis decipit proximum ſuum; & dicit, Nonne ridebam?
20 *Ut* deficientibus lignis exſtinguitur ignis; ita quum non *eſt* ſuſurro, ſilet contentio.
21 *Ut* carbo ad prunas, & ligna ad ignem; ita vir contentioſus *eſt* ad accendendum litem.
22 Verba ſuſurronis ſimilia ſunt *verbis* eorum qui ſæpenumero contuſi ſunt; tamen ea deſcendunt in penetralia ventris.
23 *Ut* argenti ſcoria obducta teſtæ, *ita* ſunt labia proſequentia, & animus malus.
24 Labiis ſuis alium ſe ſimulat oſor, quum in medio ſui diſponit dolum.
25 Quando gratioſam præbebit vocem ſuam, ne fidito ei: nam ſeptem abominationes inſunt animo ejus.
26 Tegit odium deceptionem; *ſed* revelabitur malitia ejus in congregatione.
27 Qui fodit foveam in eam decidet; & qui devolvit lapidem, in ipſum revertetur *lapis*.
28 *Vir* lingua fallace odit quos attriturus eſt, & ore blando perficit impulſionẽ.

CAPUT XXVII.

De ſpe vana, ſui laude, ira, correctione manifeſta, ſaturitate, &c.

NE glorieris de die craſtino, quia neſcis quid pariturus ſit dies.
2 Laudet

2 Laudet te *os* extranei, non autem os tuum; alienus, non autem labia tua.

3 Gravitas lapidi *est* & pondus arenæ; sed indignatio stulti gravior est duobus illis.

4 Crudelitas excandescentiæ *est* & exundatio iræ: at quis consistat coram invidentia?

5 Melior *est* correptio manifesta, amore occulto.

6 Fidelia *sunt* vulnera amici, deprecanda vero oscula odoris.

7 Anima saturata calcat favum; animæ vero famelicæ omne amarum dulce *est*.

8 Ut avicula *quæ* errat à nido suo; ita *est* vir qui errat à loco suo.

9 *Us* unguentum & suffitus lætificat animum: ita dulcedo amici sui *quamque* magis quam consilium proprium.

10 Amicum tuum & amicum paternum tuum ne derelinquito, domumq; fractis tui ne ingreditor tempore calamitatis tuæ: melior est vicinus propinquus fratre longinquo.

11 Sape fili mi, & lætifica animum meum: ut respondere possim ei qui exprobraturus esset mihi rem *aliquam*.

12 Astutus prævidens malum abscondit se; fatui transeuntes multantur.

13 Cape vestem ejus qui spopondit *pro* extraneo, & pro aliena sponsorem pignerare eum.

14 Ei qui benedicit amico suo voce magna mane, tempestive surgendo; maledictio imputabitur ei.

15 Stilla continua tempore imbris vehementissimi, & mulier contentiosa æquæ sunt inter se.

16 Abscondentium eam *quisq;* absconderit ventum: ut unguentum dexteræ ipsius sese prodit *illa*.

17 Ut ferrum ferro acuit *vir*, ita virum acuit facies amici sui.

18 *Ut* qui custodit ficum, comedet fructum ejus: ita qui observat dominum suum, honorabitur.

19 Ut *in* aqua facies faciei *obversatur*, ita animus hominis unius alteri.

20 *Ut* sepulcrum & perditio non satiantur; ita oculi hominis non satiantur.

21 Fu'orium vas argento, & exinum auro; demiq; *adhibetur* res quæq; ex præscripto laudationis ejus:

22 *Sed* si contunderes stultum in mortario cum mola pistillo, non recederet ab eo stultitia ejus.

23 Diligenter cognosce præsentes pecudes tuas, appone animum tuum ad greges:

24 Nam non *est* in seculum robur, & an coronamentum *futurum est* in quamque generationem?

25 Simulac prodit fœnum, & conspicua est tenera herba, colliguntur herbæ montium.

26 Agni *erunt* ad vestitum tuum, & pretium agri hirci:

27 Insuper quantum satis *erit* lactis caprini ad cibum tuum, ad cibum familiæ tuæ, & victum puellis tuis.

CAPUT XXVIII.

De terrore mala conscientia, multitudine principum, paupere calumniante, observantia legis, &c.

Fugiunt improbus *quisquis*, nemine persequente: justi autem *sunt* similes juveni leoni confidenti.

2 Ubi defectione laborat regio, multi *sunt* principes ejus: ubi autem homo *est* prudens & peritus, prorogat statum.

3 Vir pauper qui opprimit tenues, *similis est* pluviæ evertenti, adeo ut desit panis.

4 Qui derelinquunt legem, laudant improbos; at qui observant legem, miscent *prælia* cum illis.

5 Homines dediti malo non animadvertunt jus, quærentes autem Jehovam animadvertunt omnia.

6 Melior est pauper ambulans integre; quam perversus huc illuc se flectens, quamvis sit dives.

7 Qui custodit legem, filius *est* prudens, qui autem se consociat comessatoribus, ignominia afficit patrem suum.

8 Qui auget substantiam suam usura & fœnore, gratiose largituro tenuibus congregaverit eam.

9 Qui avertit auré suam ab audienda lege, etiam oratio ejus abominationi *est*.

10 Qui seducit rectos in viam malam, in foveam suam ipse decidit, integri vero possidebunt bonum.

11 Sapiens *videtur* in oculis suis vir dives; sed tenuis prudens perscrutatur eum.

12 Exultantibus justis amplus est ornatus; erectis autem improbis pervestigatur homo.

13 Qui regit defectiones suas, non prosperabitur; qui vero fatetur & derelinquit, afficietur misericordia.

14 Beatus homo, qui admodum pavet jugiter; qui autem obdurat animum suum, ruet in malum.

15 Ut leo rugiens & ursus discursans, *est* dominator improbus in populo tenuem.

16 Antecessor carens omni intelligentia, & multus oppressionibus *decurtabit*; qui *autem* odit quæstu prolongabit dies.

17 Homo oppressus propter sanguinem hominis; ad foveam usq; fugiat, ne sustentanto eum.

18 Qui ambulat integre, servabitur; qui vero perversus est altera viarum corruit in ea.

19 Qui colit restituram suam, satiatur cibo: qui vero sectatur *homines vanos*, satiatur paupertate.

20 Vir optimus fidei amplus *est* benedictionibus: at præceps ad diteſcendum non erit impunis.

21 Agnoscere personam non est bonum: nam propter buccam panis deficeret vir.

22 Accelerat ad substantiam *parandam* vir malignus oculo; sed ignorat inopiam obventuram sibi.

23 Qui

23 Qui corripit hominem ut sequatur me; gratiam consequetur potius, quam qui blanditur lingua.

24 Qui dirigens patrem suum, aut matrem suam dicit, Non est delectio; socius est viro interfectori.

25 Amplus animo suo miscet contentionem, qui autem confidit Jehovæ, pinguis efficietur.

26 Qui confidit animo suo, est stolidus; qui autem ambulat sapienter, is eripietur.

27 Ei qui dat pauperi non erit egestas; occultans vero oculos suos, amplus erit maledictionibus.

28 Erectis improbis abscondit se homo, sed pereuntibus illis augentur justi.

CAPUT XXIX.

De contemptu disciplinæ, amore sapientiæ, rege justo, homine adulatore.

VIr qui sæpius correptus obdurat cervicem, repente confringetur ita ut non sit curatio.

2 Quum augentur justi, lætatur populus: quum autem dominatur improbus, suspirat populus.

3 Vir amans sapientiam, lætificat patrem suum: qui autem consociat se meretricibus, perdit substantiam.

4 Rex judicio stabilit regionem; vir autem oblatis muneribus serviens, destruit eam.

5 Vir qui blanditur amico suo, rete pandit contra pedes ejus.

6 Delectioni viri mali inest tendicula; justus autem cantat & lætus est.

7 Cognoscit justus causam tenuium, improbus non animadvertit ut cognoscat.

8 Homines derisores inflammant urbem: at sapientes avertunt iram.

9 Vir sapiens si disceptet cum viro stulto; sive commoveatur, sive rideat, nulla tamen est quies.

10 Homines sanguinarii oderunt integrum: recti autem quærunt ipsum.

11 Totum spiritum suum profert stolidus: at sapiens prune reprimit eum.

12 Dominatoris attendentis verbo fallitaris, omnes ministri sunt improbi.

13 Rudis & indutrius inter se occurrunt, illuminat oculos amborum Jehova.

14 Regis qui judicat fideliter tenues, ipsius solium in perpetuum stabilitur.

15 Virga & correptio dat sapientiam, at puer permissus sibi pudefacit matrem suam.

16 Quum crescunt improbi, crescit delectio: justi vero casum eorum videbunt.

17 Castiga filium tuum, & quietem asferet tibi; dabit etiam delicias animæ tuæ.

18 Quum non est visio, nudatur populus, qui autem observat legem, o beatum illum!

19 Verbis non castigatur servus; quum intelligit, tamen non respondet.

20 Vidisti virum præcipitem verbi sui, exspectatio est de stolido melior quam de illo.

21 Qui delicate educat à pueritia servum suum, tandem erit orbus liberis.

22 Iracundus misset contentionem: & furibundus multus est delectione.

23 Elatio hominis deprimit eum, depressum autem spiritu sustentat honor.

24 Qui participat cum fure, odit seipsum; & qui execratio & audiens, non indicat.

25 Trepidus homo sibi ponit tendiculam: qui autem confidit Jehovæ, in edito collocatur.

26 Multi quærunt faciem dominantis: verum à Jehova est jus uniuscujusque.

27 Abominationi est justis vir iniquus, & abominationi improbo rectus via.

CAPUT XXX.

Precatio Schelomonis, item de tribus insatiabilibus, tribus occultis, tribus terram movenibus, quatuor humilibus terræ, tribus bene gradientibus

VErborum Agurii filii Jake comportatio: dictum viri de Ithiele, de Ithiele *inquam* & Ucale *sit*.

2 Nam brutus sum ego *ex quo* vir *sum*, nec *est* intelligentia hominis mihi:

3 Neque didici sapientiam, aut scientiam sanctorum novi.

4 Quis ascendat cœlos & descendat? quis colligat ventum pugillis suis? quis liget aquas sua pallio? quis stabilit ullos fines terræ? quod *est* nomen hujus, & quod nomen filii ipsius? si noveris?

5 Totus sermo Dei purgatissimus *est*, scutum est recipientibus se ad ipsum.

6 Ne adjicito ad verba ejus; ut non corripiat te, & efficiaris mendax.

7 Duo peto abs te: ne prohibeas à me, antisper dum vivo.

8 Vanitatem & rem mendacem longe amove à me: paupertatem aut divitias ne des mihi, ale me cibo dementi mei:

9 Ne saturatus evomitar ac dicam; Quis *est* Jehova? neve pauper factus furer, deniq; abutar nomine Dei mei.

10 Ne infimules servum apud dominum suum, ne maledicat tibi, & reus peragaris.

11 Generatio *est qui* vel patri suo maledicit, & matri suæ non benedicit:

12 Generatio munda in oculis suis, quamvis à sorde sua non sit ablata:

13 Generatio cujus oculi quam elati sunt! & cujus palpebræ extollunt sese:

14 Generatio cujus dentes *sunt* gladii, & cujus molares cultri; ad consumendum pauperes è terra, & egenos ab hominibus.

15 Præter hirudinem *sui* duæ sunt rami, præbe præbe; tria sunt insatiabilia, *imo* quatuor non dicentia, hæ

16 Sepulcrum, & occlusa vulva; terra non saturatur aquis, & ignis non dicit, sufficit.

17 Oculum *qui* subsannat patrem, aut spernit obedientiam matris, hunc effodiant

ent corvi vallis, aut comedent eum juvenes aquilæ.

18 Tria ista occulta à me, imo quatuor hæc non novi:

19 Viam aquilæ in cœlo, viam serpentis in rupe, viam navis in alto mari, & viam viri in virgine.

20 Ita est via mulieris fœtantis: comedit, deinde abstergit os suum; tum dicit, Non fum operata iniquitatem.

21 Sub tribus commoveatur terra; imo sub quatuor quæ non potest ferre;

22 Sub servo, quum regnat; & stulto quum satur est cibo:

23 Sub exosa, quum maritatur; denique sub ancilla quæ hæres efficitur hera sua.

24 Quatuor ista parva sunt humi ia; tamen sunt sapientia, apprime sapientia:

25 Formica, populus infirmus, quæ comparant æstate cibum suum:

26 Mures montani, populus invalidus; di sponunt in petra domum suam:

27 Rex non est locustis, tamen procedunt conferta omnes:

28 Aranea manibus prehendit: quæ est in palatiis regalibus.

29 Tria ista bene procedunt, imo quatuor bene ambulant:

30 Verus leo robustissimus inter bestias, qui non retrogreditur metu cujusquà:

31 Accinctus lumbis equus, aut caper & rex, in quem nemo insurgit.

32 Si stultus fuisti efferendo te; sive cogitasti, manum ori imponito:

33 Nam ut pressura lactis educit butyrum, & pressura nasi educit sanguinem ita pressura iræ rum educit litem.

CAPUT XXXI.

Institutio ad Regem: laus & virtus uxoris strenuæ.

VErborum Lemuelis regis comportatio, quibus eruditverat ipsum mater ipsius.

2 Quid *dicam*, fili mi? ecquid fili uteri mei? & quid fili votorum meorum?

3 Ne dederis fœminis robur tuum, & vias tuas facientibus ut deleantur reges.

4 Absit regibus, O Lemuel, absit regibus bibere vinum; & dominatoribus desiderium potus inebriantis:

5 Ut non, cum biberit, obliviscatur statuti, & mutet jus ullorum afflictorum.

6 Date potum inebriantem perituro, & vinum amaris animo:

7 Bibat ut obliviscatur pauperatis suæ; & molestiæ suæ non sit memor amplius.

8 Aperi os tuum pro muto, in causa omnium qui jam traduntur excidio.

9 Aperi os tuum, judica juste; causam age pauperis & egentis.

10 Fœminam strenuam quis inveniet quum longe superet carbunculos pretium ejus?

11 Confidit ei animus mariti ejus, & spolia non deficient.

12 Afficit eum bono, non autem malo; omnibus diebus vitæ suæ.

13 Quærit lanam aut linum, confidenti; proviscuerate manuum fuarum.

14 Est similis navibus negotiatoriis, è longinquo advehit cibum suum.

15 Et surgens dum adhuc nox est, dat escam domui suæ, & pensum puellis suis.

16 Cogitat agrum, & accipit eum; de fructu manuum suarum plantat vineam.

17 Accingit robore lumbos suos, & confirmat brachia sua.

18 Ipsius gustantis bonum esse mercimonium suum, non extinguitur nocte lucerna.

19 Manus suas immittit ad verticillum, & manus ejus tenent fusum.

20 Volam suã pandit pauperi, & manus suas extendit egenti.

21 Non timet familiæ suæ à nive: nã tota familia ipsius vestitur *penulis* duplicibus.

22 Cadurca parat sibi, xylinum & purpureum est vestimentum ipsius.

23 Notus est in portis maritus ejus, confidens cum Senioribus regionis.

24 Sindonem conficit ac vendit, & cingulum tradit negotiatori.

25 Robur & decor est vestitus ejus, & ridet ad tempora sequentia.

26 Os suum aperit sapienter, & doctrina benignitatis insidet linguæ ejus.

27 Speculatur rationes familiæ suæ, cibumque pigritiæ non comedit.

28 Assurgentes filii ejus beatam prædicant eam, maritus ejus similiter laudat eam,

29 *Dicens*: Multæ fœminæ fecerunt strenue, tu vero superas omnes illas.

30 Fallax est gratia, & vana pulchritudo; mulier reverentia Jehovæ *prædica*, ipsa laudem comparat sibi.

31 Date ei de fructu manuum ejus, & laudent eam in portis facta ejus.

ECCLESIASTES.

CAPUT I.

Vanitas studiorum & scientiarum humanarum.

VErba Ecclesiastæ filii Davidis, regis Jerusalaimi.

2 Vanitas vanissima; inquit Ecclesiastes, vanitas vanissima; ista omnia sunt vanitas.

3 Quid emolumenti *est* homini ex toto labore suo quo laborat, sub sole?

4 Generatio una abit, & altera advenit: quamvis terra in seculum permaneat.

5 Oritur Sol, & occidit Sol; iterumque ad locum suum aspirat, ubi oriatur:

6 Properat ad meridiem, & ci cumit ad Aquilonem: circumflatione sua circumiens properat aer, & secundum circuitus

circuitus suos revertitur ser :

7 Omnia flumina properant ad mare, nec tamen mare impletur; quocunq; loci flumina properant, eodem revertuntur propere.

8 Singula res istæ fatigantur, non posset quisquam eloqui: non satiaretur oculus videndo, neque impleretur auris auditu.

9 Id quod fuit, idē *est* quod futurū est? Id quod fit idem *est* quod fieri; neq; est quidquam novi sub sole.

10 Est-ne aliquid, de quo dicitur, Aspice hoc, novum est? *quod* jam fuit per secula, quod fuit ante nos.

11 Non est memoria de prioribus: etiamq; de posterioribus quæ futura sunt, non erit de ipsis memoria apud *illos* qui erunt in posterum.

12 Ego Ecclesiastes, quum essem rex super Israelem Jeruschalaimis;

1 Applicans animū meum ad disquirendum & ad explorandum sapientiam de omni eo quod fit sub cœlis (hanc occupationem malam dedit Deus filiis hominum, ut occupentur le in ea)

14 Vidi omnia facta quæ fiunt sub sole; quod ecce, ista omnia *sunt* vanitas & affrictio spiritus:

15 Perversum non posse corrigi, & defectum non posse in numerum venire.

16 Loquutus ego cum animo meo dicendo; Ecce ego amplificavi & adjeci sapientiā supra omnes qui præfuerunt ante me Jeruschalaimis, & animus meus percepit multum sapientiæ & scientiæ.

17 Adjeci quoq; animū meum ad cognoscendum sapientiā, & scientiam omnis insaniæ & stoliditatis; cognovi etiam hoc esse affrictionem spiritus.

CAPUT II.

Vanitas lætitiarum, divitiarum, ædificiorū, & omnium quæ in mundo sunt.

DEinde quia multitudini sapientiæ inest multum indignationis, & qui auget scientiam, auget dolorem :

Caput 2.

2 Dixi ego cum animo meo, Agedum, probem te lætitia, fruere igitur bono: sed ecce, etiam illud est vanitas.

3 De risu dico, insanus *es*; & de lætitia, ecquid ista facit?

4 Exploravi animo meo, continuando potationem in carne mea, idque animum meum ducens in sapientia ipsa *exploravi* amplectendo stoliditatē, usquedum viderē utrum hoc bonum sit filiis hominū, quod facturi sint sub cœlis numero dierum vitæ suæ.

5 Maxima opera feci; ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas :

6 Paravi mihi hortos & pomaria, in quibus consevi arbores quasq; fructiferas :

7 Paravi mihi piscinas aquarum, ad irrigandū illis nemus serax arborum :

8 Comparavi servos & ancillas, & verna fuerunt mihi, etiam possessio armentorū & gregū multa fuit mihi præ omnibus qui fuerūt ante me Jeruschalaimis.

9 Congessi mihi etiam argentum & aurum, & peculium regum ac provinciarum, comparavi mihi cantores & cantatrices; deniq; delicias filiorum hominis, symphoniam & quidem omnimodam;

10 Ita magnus fui & auxi ista plus quā ullus qui fuerit ante me Jeruschalaimis, etiam sapientia mea perstante mihi.

11 Quum autem quicquid expetiverant oculi mei non sepositissem ab eis, non cohibuissem animum meū ab ulla lætitia; sed animus meus lætaretur ex omni labore meo, & hoc certisset in portione meā ex omni labore meo :

12 Respexi ego ad omnia opera mea quæ fecerant manus meæ, & ad laborem quem laborioſe fecerā : ecce autem, ista omnia sunt vanitas & affrictio spiritus; ut non est emolumentum sub sole.

13 Quamobrem converti me ego ut aspicerē sapientiam, & omnem insaniam ac stoliditatē : (quid enim *facturus esset* homo qui sequeretur eū regem? id quod jam factum est)

14 Vidi quidem ego esse emolumentū sapientiæ præ stoliditate, ut *est* emolumentū lucis præ tenebris :

15 Sapiensem ipsum *ut* cui *sunt* oculi in capite: stolidū autem in tenebris ambulare: sed agnovi similiter ego eventū eundem evenire omnibus istis.

16 Propterea dixi ego cum animo meo, Secundum eventum stolidi etiam mihi, mihi eventurū est, cur ergo sapiero ego tum amplius? & dixi cum animo meo, hoc quoq; esse vanitatem.

17 Nam non erit memoria rei sapientis, cum stolidi in seculum, quandoquidem quia jam *sunt* diebus adventuris ea omnia oblivioni traduntur: ac, qui moritur sapiens ipse cum stolido?

18 Itaque odi hanc vitam: quia malū videtur mihi hoc opus quod fit sub sole: nam hæc omnia *sunt* vanitas & affrictio spiritus.

19 Odi etiam ego omnem laborem meum, quem ego laboro sub sole; quod relicturus sum eum homini qui futurus est post me.

20 Et quis scit utrum sapiens futurus sit an stolidus, qui dominaturus est in omni labore meo quem elaboravero & quem sapienter comparavero sub sole? etiam hoc vanitas *est*.

21 Quapropter ego averti me, desiruendo spe animū meum, de isto omni labore quem elaboravi sub sole :

22 Si quidem est homo cujus labor *confectus sit* sapientia, scientiaque, & æquitate: homini autē qui non laboraverit in illo, traditurum esse illū in partem ipsius; hoc quoque vanitas est & malum magnum.

23 Nam

23 Nam quid supererit illi homini ex omni labore suo & ex afflictione animi sui qua ille laboravit sub sole?

24 Quum omnibus diebus illius, dolores & indignatio occupaverint eum, ne nocte quidem quieverit animus ejus? et iam hoc vanitas est.

25 Non est bonum penes hominem jut comedat, bibat, esse atque ut animus suus fruatur bono ex labore suo; etiam hoc vidi ego à manu Dei ipsius esse.

26 (Nam quis esset fruiturus eo, & quis consectim fruiturus præterquam ego?)

27 Homini enim qui bonus *videtur* in conspectu ipsius, *Deus* dat sapientiam & scientiam cum lætitia: peccatori autem dat occupationem ad congregandum & ad congerendū, ut tradat ei qui bonus *videbitur* in conspectu suo. Etiam illud vanitas est, & afflictio spiritus.

CAPUT III.

Vanitas rerum omnium probatur ex vicissitudine, quodque in nullis his fluxis sit mentis quies, & unus sit hominis ac jumentorum interitus.

Cuique sua *est* tempestas, & tempus cuique voluntati suæ cœlis:

2 Tempus pariendi, & tempus moriendi; tempus plantandi, & tempus exstirpandi *quod fuit* plantatum:

3 Tempus occidendi, & tempus curandi; tempus rumpendi, & tempus ædificādi

4 Tempus flendi, & tempus ridendi; tempus plangendi, & tempus saltandi:

5 Tempus projiciendi lapides, & tempus congerendi lapides; tempus amplectendi, & tempus longe recedendi ab amplexu:

6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi; tempus servandi, & tempus abjiciendi:

7 Tempus lacerandi, & tempus consuendi; tempus silendi, & tempus loquendi:

8 Tempus amandi, & tempus odio habendi; tempus belli, & tempus pacis.

9 Quid emolumenti *est* ei qui facit, *in eo* in quo ipse laborat?

10 Vidi hanc *esse* occupationem, quam dedit Deus filiis hominum ut occupent se in ea:

11 *Ipsum* unumquodq; facere pulcrū suo tempore, etiam quamdiu secalum est, exponere animo illorū (excepto eo quod non assequitur homo) opus quod facit ipse Deus, à principio ad finem usque.

12 Novi non esse bonum penes illos, nisi ut lætetur *quisque*, & ut faciat bonū in vita sua.

13 Quin etiam quicunq; homo comedit, & bibit, fruitur q; bono ex toto labore suo: id donū Dei esse.

14 Novi quicquid facit Deus, id esse semper; ad illud nihil potse addi, & de illo nihil potse detrahi; Deumq; ipsum facere, ut timeant *homines* à facie ipsius.

15 Id quod fuit jam esse, & quod futurum est jam fuisse: Deum ipsum deniq; repetere inter se consequentia.

16 Nam adhuc respiciens sub sole, loco juris ibi improbitatem, loco inquam justitiæ ibi improbitatem esse:

17 Dixi ego cum animo meo, Justū & improbum ipsum judicaturus est Deus: quia tempus *quidem* est cuiq; voluntatis sed *qui* præsit toti isti facto, ibidē est.

18 Dixeram ego cū animo meo secundum rationē humanam, quū declararet eos ipse Deus, & viderem hos bestias esse illis:

19 Eventum filiorū hominis similem esse eventui ipsius bestiæ, & eventū eumdem illis esse; ut moritur hæc, ita mori illum: & spiritū eumdem omnibus ipsis esse: itaq; præstare etiam hominis præ bestiis nullam *esse*, nam omnia ista esse vanitatem:

20 Horum unumquodq; ire in locū eundem; unumquodq; esse ex pulvere, & unumquodq; redire in pulverem.

21 Quis animadverterit spiritū humanū qui ascenderit sursum: & spiritū bestiæ qui descenderit infra terram?

22 Quapropter videbatur mihi nihil esse bonum, quam ut lætaretur homo in operibus suis, eo quod ista *sit* pars ejus: quis enim adducat eum ut videat id quod futurum est post ipsum?

Caput 4.

23 Sed rursus ego quū viderem omnes oppressos qui afficiuntur sub sole: ecce quidem lacrymas eorum qui opprimuntur, sed nullus *est* consolator eis, aut *evadendi è* manu opprimentiū se virtus; denique nullus est consolator eis:

24 Laudabam primū ego mortuos ipsos qui jam sunt mortui, præ vivis qui vivunt adhuc:

25 Sed melior postea utriſq; visus est qui adhuc non sint, qui non vidit factū illud pessimum quod fit sub sole.

26 Videbam enim ego omnem laborem & omnē æquitatē factorū suorum ipsam esse invidiæ homini à proximo suo. Etiam hoc vanitas est & afflictio spiritus.

CAPUT IV.

Vanitatem hujus vitæ arguit ex innocentis oppressione, invidiæ malo, & divitiarum incertitudine: item societatem & obedientiam commendat.

Stolidus complicat manus suas, & consumit carnem suam.

2 Melior est *inquit*, plena vola quietis, plenis pugnis molestiæ & afflictionis spiritus:

3 Sed rursus ego vidi *hoc esse* vanitatem sub sole.

4 Est unus *aliquis* cui deest secundus, cui tum filius tum frater deest, nec tamen *est* finis omni labori ejus, etiam oculus ejus non satiatur divitiis; *ut dicat*, Et cui ego laboro, quod destituo animam meam bono? etiam hoc vanitas & occupatio mala *est*.

5 Meliores

5 Meliores *sunt* duo quam unus; quia
est ipsis *præmium* bonū ex labore suo:
6 Nam si ceciderint, eorum unus erigit so-
cium suum; væ autē illi, unico illi qui
ceciderit, quum non adsit secundus ad
erigendum illum.
7 Etiam si vi cubent duo concalescunt
illi; unicus autē quomodo incalescet?
8 Si vi fortior sit altero unus quispiā,
ipsi ambo obsistent ei: denique filum tri-
plicatum non cito abrumpitur.
9 Melior est puer indigus & sapiens,
rege sene & stolido, qui nescit admoneri
amplius.
10 Nam ille è vinculis prodit ad regnandum: quum *hic* etiam in regno suo
nascatur pauper.
11 Vidi omnes viventes qui ambulant
sub sole; adjungentes se puero illi se-
cundo qui staturus est loco hujus:
12 Non est finem ullī populo; de illo
qui præsit ipsis etiam posteros non
lætaturos esse: nam hoc quoq; vanitas
est & afflictio spiritus.

CAPUT V.

Remedia vanitatum præsed. capitis.

OBserva pedem utrumq; tuum, quū
adis domum ipsius Dei; *idque* para-
tus ad audiendum, potius quam ad dan-
dā stolidorum sacrificium: nam hi non
advertunt se facere malum.

Caput 5.

2 Ne accelores ore tuo, & animus tuus
ne festinet proferre quicquam coram ip-
so Deo: nam Deus ipse in cœlis *est*, tu
autē super terram, idcirco sunto verba
tua pauca:
3 Quia ut prodit somnium multa oc-
cupatione, ita vox stolidi multitudine
verborum.
4 Quū nuncupaveris vorum Deo, ne
differto persolvere illud: nam non obla-
tator stolidis: id quod voveris, persolve.
5 Melius est ut non voveas, quam ut
voveat ac non persolvas.
6 Ne permittito ori tuo, ut peccato
obstringat carnē tuā; & ne dicito coram
angelo illo errorem illud *esse*: Ecquid
efferveseret Deus ipse propter vocem
tuam, & perderet opus manuum tua-
rum?
7 Nam ut multitudini somniorum va-
nitates, ita verbis multis *instruis*: sed
Deum ipsum reverere.
8 Si oppressionem pauperis, interversio-
nemq; juris ac justitiæ videris in ipsa
provincia; ne miteris de ista voluntate:
nam altus superior alto observat, imo
altissimus superior istis.
9 Jam emolumentum terræ pro omni-
bus *est*; regi de agro serviturō.
10 Qui amat pecuniam, non saturatur
pecunia, & qui amat ullam multitudinē
non *satisabitur* proventu: etiam hoc
vanitas est.
11 Quum multum est bonum istud,
multi sunt qui comedunt; ipsum: quid er-
go commodi domino ejus advenit præter
a spectum oculorum ipsius?
12 Dulcis est somnus illius qui *servit*,
sive parum, sive multum comederit: sa-
turitas autem ipsius divitis non permit-
tit ei ut dormiat.
13 Est malum *aegritudinis quod*
vidi sub sole: divitiæ quas asservarunt
domino suo in malum ipsius,
14 Aut perierunt divitiæ illæ in occu-
patione mala: ita ut *quem* genuit filiū,
non *habeat* in manu tua quicquam.
15 Quemadmodum prodiit ex utero
matris suæ, nudus iterum abit ut vene-
rat: & quicquam non reportat labore
suo, quod deferat in manum suam.
16 Quamobrem etiam hoc malum est
afferens ægritudinem; omnino prout ve-
nit, ita abit: & quid emolumenti est
ei, quod laboraverit vento?
17 Etiamq; omnibus diebus suis in te-
nebris comederit; id est, indignatione
multa, & ægritudine sua, & fervente ira?
18 Ecce quod vidi ego, bonum pulcrū
esse comedere ac bibere, & frui bono ex
toto labore suo quo laborat sub sole nu-
mero dierū vitæ suæ, quos dat ei ipse
Deus; nam ea *est* pars ejus.
19 Etiam cuicunq; homini dedit ipse
Deus divitias & facultates, & cui copiā
fecit comedendi ex illis, & percipiendi
partem suam, ac lætandi de labore suo:
hoc donum Dei est.
20 Quod si non multum recordabitur
annos dierum vitæ suæ: nam Deus ipse
annuit lætitiæ animi ipsius.

CAPUT VI.

Vanitas divitis avari.

EST malum quod vidi sub sole, idq;
maximū super homines:
2 Viro cui dederit Deus ipse divitias
facultatesq; & honorem, & cujus anima
non destituitur ulla re qua delectetur,
quū huic non facit copiam Deus ipse
fruendi re illa; sed vir alienus fruitur il-
la: hoc vanitatem & ægritudinem pessi-
mam esse.
3 Si gignat quis centenos *liberos*, & an-
nos multos vivat, quamvis multi sint di-
es anno um ejus, si anima ejus non satie-
tur bono illo, adeoq; sepultura non sit
ei, dico, meliorē esse eo abortivum.
4 Nam in vanitate venit, & in tenebris
ambulat, ac in tenebris nomen illius ob-
tegitur.
5 *Hic* etiam solem non vidit, neq; ex-
pertus est; tolerabilius est huic quam illi.
6 Etiamsi vivat bis mille annos, & bo-
no non fruatur; nonne in locum eundē
hi omnes abeunt?
7 Ut omnis labor hominis obveniat o-
ri ipsis, etiam desiderium ejus non ex-
plerūr.
8 Nam quid amplius *est* sapienti,
quam stolido ipsi? quid adi pauperem
fruen

fruem, dum ambulant coram viventibus?
9 Melior est finis orationis quam principium illius: melior est patiens arrogante.
10 Ne velis festinus esse in loquendo, ne forte facias quod in novissimo pœnitere te cogat.
11 Quod si tu non invenis cur dies priores fuerint meliores quam isti? non enim ex sapientia hoc interrogas.
12 Bona est sapientia cum possessione, & eminentior his qui vident solem.
13 Quia sicut in umbra sapientiæ, sic in umbra pecuniæ: hoc autem habet excellentiam, quod vivificat possessorem suum.
14 Respice opus Dei: quis potest corrigere quem ille perverterit?
15 In tempore bonis ne avertaris a bono: tempore autem mali ne avertaris a malo: ecce hæc ego fecit Deus ipse, ex ratione ut nihil possit homo invenire quod antevertat ejus quempiam.
16 Hæc omnia vidi diebus vanitatis meæ: esse justum qui pereat in justitia sua, & esse improbum qui prolongat diem in malitia sua.
17 Ne impie agas nimium, neque sis stolidus: quare morieris non in tempore tuo?
18 Bonum est ut sustentes hoc, sed & ab illo ne retrahas manum tuam: qui enim ab hoc se timuerit, omnia tuta transeat: reverentiam Dei habet ex omnibus illis.
19 Hæc sapientia roborat sapientes plus quam decem principes qui sunt in eadem civitate.
20 Quia non est homo in terra justus qui faciat bonum, ac non peccet.
21 Etiam ad omnia verba quæ dicuntur ne accommodes cor tuum, ne forte audias servum tuum maledicentem tibi.
22 Nam & crebro maledixit tibi alius, cum conscientia animi tui, & quia & tu ipse crebro alios maledixisti.
23 Omnia hæc probavi in sapientia, dixi: sapiens erit, & ipse longe quam ego eram.
24 Longe quidem quod quidquid fuit, & profundissima quis inveniet?
25 Convertit me ergo animus meus ut sciam, & considerem, & quæram sapientiam & rationem rei, & cognoscam impietatem stultitiæ, & errorem imprudentiæ & insipientiæ.
26 Et invenio amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor ejus, vincula manus illius. Qui bonus est Deo placebit illi: qui autem peccator est capietur ab illa.
27 Vide hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum ut invenirem rationem,
28 quam adhuc quærit anima mea, & non invenio: virum de mille unum inveni, mulierem ex omnibus non inveni.
29 Solummodo vide, hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, ipse autem infinitas quæstiones.

CAPUT VIII.

Observantia regis & mandatorum commendatur, omniaque hominum vitia aliquot enumerantur.

1 QUis talis sapiens, & qui cognovit solutionem rei? sapientia hominis illustrat faciem ejus, & vehemens vultus ejus mutabitur.
2 Ego os regis observa, & præceptum juramenti Dei.
3 Ne festines recedere a facie ejus, & ne persistas in re mala: quia omne quod voluerit faciet.
4 Ubi enim sermo regis est, ibi potestas: & quis dicere ei, Quare ita facis?
5 Qui custodit præceptum non experietur quidquam mali: tempus & responsionem videt cor sapientis.
6 Quia omni negotio tempus est & opportunitas: & multa hominis afflictio.
7 Quia non scit quod futurum est, & quomodo futurum sit, quis indicare ei potest?
8 Non habet potestatem homo prævalere spiritui, & non habet potestatem in die mortis: & non vincitur cum prævaluerit iniquitas eum qui data est ei.
9 Omnia hæc vidi, & dedi cor meum in cuncta opera quæ fiunt sub sole: tempore quo dominatur homo homini in malum suum.
10 Et vidi impios sepultos, qui & ingrediebantur & de loco sancto recedebant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum: sed & hoc vanitas est.
11 Quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore filii hominum perpetrant mala.
12 Etenim peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam sustentatur ab eo, ego autem cognovi quia erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus.
13 Et non erit bonum impio, nec prolongabit dies, & quasi umbra transeat qui non timet faciem Dei.
14 Est vanitas quæ fit super terram, sunt justi quibus hoc evenit quasi impiorum operibus: & sunt impii quibus hoc accidit quasi justorum operibus. Dixi quod & hoc vanitas sit.
15 Et laudavi ego lætitiam, quia non est homini bonum sub sole nisi quod comedat & bibat, & hoc sibi associet de laboribus suis dies vitæ quas dedit ei Deus sub sole.
16 Et dedi cor meum ut scirem sapientiam, & considerem curas quæ fiunt super terram: sunt enim qui diebus ac noctibus somnum oculis non capiunt.
17 Et vidi universa opera Dei, quod homo ad investigandum non inveniat rationem operis quod fit sub sole: & quanto plus laborat homo quærendo, tanto minus invenit: etiam si dixerit sapiens se nosse, non potest reperire.

CAPUT IX.

1 OMnia hæc tractavi in corde meo, ut cuncta prævidens intelligam, justos & sapientes & opera eorum in manu Dei esse, & nescire hominem utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servari juxta incertum,
2 quia eadem cuncta eventura sunt justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas & sacrificia contemnenti: sicut bonus ita & peccator est: jurans sicut timens jusjurandum.
3 Hoc malum inter omnia quæ sub sole fiunt, quod eadem cuncta sortita sint omnibus: unde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptus in cordibus eorum, quamdiu vivunt: & post hæc ad inferos deducuntur.
4 Quis enim habet fiduciam omnium quæ videt? Melior est canis vivus leone mortuo.
5 Viventes enim sciunt se morituros: mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem, quia oblivioni tradita est memoria eorum.
6 Amor eorum & odium & invidia simul periit, nec habent partem in sæculo & in opere quod sub sole geritur.
7 Vade ergo, comede panem tuum cum gaudio, & bibe vinum cum bono animo: placent enim Deo opera tua.
8 Omni tempore vestimenta tua candida sint, & oleum de capite tuo non deficiat.
9 Perfruere vita cum uxore quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, & quæ data est tibi sub sole, cunctis diebus vanitatis tuæ: hæc enim pars est in vita, & in labore tuo quo laboras sub sole.
10 Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud inferos, quo tu festinas.
11 Rursum vidi sub sole nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec eruditorum divitias, nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus.
12 Nescit homo finem suum, sicut pisces qui capiuntur hamo, & sicut aves quæ laqueis comprehenduntur: ita capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit.
13 Hanc quoque sapientiam vidi sub sole, & probavi maximam:
14 civitas parva, & pauci in ea viri, venit contra eam rex magnus, & vallavit eam, exstruxitque munitiones per gyrum, & completa est obsidio:
15 inventusque est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.
16 Et dixi ego: Melior est sapientia fortitudine: sapientia autem pauperis abjecta est, & sermones ejus non audiuntur.
17 Verba sapientium audita sunt in silentio plus quam clamor principis inter stultos clamantis.
18 Melior est sapientia cunctis armis bellicis: & qui in uno offenderit multa bona perdet.

CAPUT X.

1 MUscæ morientes perdunt suavitatem unguenti: pretiosior est sapientia & gloria parva stulticia.
2 Cor sapientis ubi dextrum est, ibi sinistrum illius: & ubi cor stulti, ibi & sinistrum illius.
3 Sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.
4 Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata multa.
5 Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egressum a facie principis:
6 positum stultum in dignitate sublimi, & divites sedere deorsum.
7 Vidi servos in equis, & principes ambulantes super terram quasi servos.
8 Qui fodit foveam incidet in eam: & qui dissipat sepem mordebit eum coluber.
9 Qui transfert lapides laborabit in eis: & qui scindit ligna vulnerabitur ab eis.
10 Si retusum fuerit ferrum, & hoc non ut prius sed hebetatum fuerit, multo sudore exacuetur: sapientia autem habet ante industriam.
11 Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit.
12 Verba oris sapientis gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum.
13 Initium verborum ejus stultitia, & novissimum oris illius error pessimus.
14 Stultus verba multiplicat: nescit homo quid fuerit, & quod futurum sit post se, quis ei poterit indicare?
15 Labor stultorum affliget eos, qui nescit ire ad urbem.
16 Væ tibi terra, cujus rex puer est, & principes tui mane comedunt.
17 Beata terra, cujus rex nobilis est, & principes tui ad tempus comedunt in refectionem, & non propter luxuriam.
18 In pigritia humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.
19 In risu fiunt panes, & vinum lætificat vitam, & pecunia obedit omnibus.
20 In conscientia tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris divitibus: quia & aves cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sermonem.

CAPUT XI.

1 MIttere panem tuum super aquas: quia post multum tempus invenies illum.
2 Da partem septem necnon & octo: quia nescis quid futurum sit super terram.
3 Si plena nubes imbrem parturiunt, super terram effundent: & si ceciderit arbor ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.
4 Qui observat ventum non seminat: & qui considerat nubes nunquam metet.
5 Sicut ignoras quæ via spiritus, & quomodo compingantur ossa in ventre prægnantis: sic nescis opera Dei quæ fabricator omnium facit.
6 Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur hoc aut illud, & si utrumque simul melius erit.
7 Dulce lumen, & delectabile oculis videre solem.
8 Si annis multis vixerit homo, & in omnibus eis lætatus fuerit, memor sit dierum tenebrosorum, quia multi erunt: omnia quæ eventura sunt vanitas.
9 Lætare juvenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quod pro omnibus his adducat te Deus in judicium.
10 Aufer iram a corde tuo, & amove malitiam a carne tua: adolescentia enim & voluptas vana sunt.

CAPUT XII.

1 MEmento creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni de quibus dicas: Non mihi placent:
2 antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna, & stellæ, & revertantur nubes post pluviam:
3 in die quando commovebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortes, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina:
4 & claudent ostia in platea, in humiliatione vocis molentis, & consurget ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiæ carminis:
5 & de excelso timebunt, & formidabuntur in via: florebit amygdalus, & impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quia ibit homo in domum æternitatis suæ, & circumibunt in platea plangentes:
6 antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & confringatur hydria super fontem, & collidatur rota super cisternam,
7 & revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.
8 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.
9 Et quia sapientissimus fuit Ecclesiastes, docuit adhuc populum, & narravit quæ cogitavit, & investigans composuit parabolas multas.
10 Quæsivit verba utilia, & scripsit sermones rectissime veritatem.
11 Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore uno.
12 Ex his, fili mi, amplius ne quæras: faciendorum librorum nullus est finis, frequens meditatio carnis afflictio est.
13 Cuncta pariter audiamus: finem loquendi pro omnibus Deum time, & mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo.
14 Et cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum illud sit, sive malum.

dominatio in die mortis, nullusque militat in isto prælio: denique non liberat contumacia impium ipsum.

9 Hæc omnia hic ego vidi, quum adhiberem animum meum ad cunctum opus quod fit sub sole: *tempus quo dominatur* homo in hominem malo suo.

10 Nam ita *dominatos* animadverti improbos, sepeliri, postquam decesserunt, atque è loco sancto abierunt; & oblivioni tradi in ea civitate in qua fec erunt: etiam illud vanitatem *esse*.

11 Quia nullum efficitur decretum, commissio illius mali cito: idcirco fervet animus hominum in ipsis, ut faciant malum.

12 Quamvis peccatori fæcerit malum centies etiam prorogarit Deus *dies*, quia etiam novi ego fore bonum timentibus Deum, qui timuerint à facie eius.

13 Bonum autem non fore improbo, neq; prorogaturum esse dies, similes umbræ, illi qui non timet à facie Dei ipsius.

14 Est vanitas quæ fit super terram, quod sunt justi quibus obtingit secundum opus improborum, & sunt improbi quibus obtingit secundum opus justorum: dixeram, hoc quoque *esse* vanitatem.

15 Quapropter laudaveram ego lætitiam, nullum esse bonum homini sub sole, nisi ut comedat ac bibat, & lætetur: hoc enim adiscere ipsi ex labore suo diebus vitæ suæ, quos dat ei Deus sub sole.

CAPUT IX.

Opera Dei abyssus, & sapientia mysterium.

QUum autem adhibeo animum meum ad cognoscendam sapientiam, & ad perspiciendum ipsum negotium quod fit super terra, & etiam interdiu & nocte somnum oculis suis *capiatur* non percipiat:

2 Animadverti totum opus Dei, non posse hominem ullum illud opus quod fit sub sole; quantumlibet laboriosè homo quærat, non tamen assequutum esse: quin etiam si dicatur sapientissimus cognoscere, non tamen ipse eo queat.

Caput 9.

3 Nam sortè hoc condidi in animo meo, ideoque declaravi totum hoc, justos & sapientes, *factaque eorum* in manu Dei ipsius esse: tum res amoris, tum exosa non uti homines, *noscant* esse exposituri ipsis:

4 Illis omnibus, quemadmodum reliquis omnibus *evenire*, eventu eundem esse justo & impio, bono sive mundo & immundo, tam sacrificanti quam ei qui non sacrificat: ita bono sicut peccatori, juranti quemadmodum jurare timenti:

5 Hoc pessimum *esse* in omnibus quæ fiunt sub sole, quod eventus idem *sit* omnibus, & in etiam animum filiorum hominum *qui* explent, & furit malo, & quorum animo *insederit* cognita insania quadiu vivunt, & *deinde* se ponunt *concedere* ad mortuos.

6 Nam uter sit qui cligatur in vita hac, vira adest fiducia: quin canis vivens est melior, quam leo mortuus.

7 Viventes enim sciunt se morituros esse; mortuos autem nec scire quicquam, nec esse amplius merccdem, quia oblivioni traditus fuerit memoria eorum:

8 Tum rem amare eis, tum exosam eis; tum de detrimento eis jam periisse, & partem nullam *esse* eis amplius unquam in ulla re quæ fit sub sole.

9 Agedum, comede cum lætitia cibum tuum, & bibe animo hilari vinum tuum, quandocunq; benevole prosequitur Deus tua facta tua.

10 Omni tempore sunto vestimenta tua nitida, & unguentum intactum capiti tuo ne deficito.

11 Fruere vita cum uxore quam amas, omnibus diebus vitæ vanitatum tuæ, quam *universa* dedit tibi Deus sub sole, omnibus diebus vanitatis tuæ: quia quum hoc sit pars tua in vita hac, & in labore tuo quo laboras sub sole.

12 Quicquid adsequitur manus tua ut faciat pro facultate tua, fac: nam nullus *est* opus, aut ratiocinium, aut scientia, sapientiave in sepulcro quo iturus es.

13 Conversus ne animadverti sub sole non esse levis cursum, neq; robustorum prælium, nec etiam sapientiam cibum, neque etiam prudentis divitias, neque etiam scitorum gratiam; sed tempus & casum occidere omnibus his:

14 Etiã nescire homini è tempore suum, sicut pisces quos capiunt reti malo, & *ut passeres* aves quæ capiuntur laqueo; sicut illa irretiri filios hominum tempore malo, quòd irruit in eos repente.

15 Etiam hanc animadverti de sapientiam sub sole, quæ magna *est* apud me;

16 Civitatem quandam parvam in qua homines pauci *erant* qui venirent contra eam rex magnus circumdedit, & extruxit contra eam munitiones magnas;

17 Adfuit in ea vir indigus sapiens, qui liberavit ipse civitatem illam, & sapientia sua: nec tamen quisquam recordatus est viri indigi illius.

18 Dico autem ego, meliorem esse sapientiam robore; quamvis sapientia illius indigi despiciatur, & verba ejus non audiantur:

19 Verba sapientum submissorum audienda esse, potius quam clamorem dominantis inter stolidos sui.

20 Melior res est sapientiam armis bellicis; aberrantemque rem unum perdere bona plurimum!

Caput 10.

21 *Ut muscarum* morientium *una* efficit ut fœtor rem erucet unguentis pigmentariis; *similiter* pretiosi nomine, sapientia & gloria *verum fatidum* efficit stoliditatis parum:

22 Animus sapientis *adest* dextræ ipsius, animus vero stolidi sinistræ ipsius.

23 Nam

23 Nam etiam in ipsa via quum stolidus ambulat, animus eius *est* demens; & prædicat omnibus, stolidum se *esse*.

CAPUT X.

Modestia erga potentiores, & administrationis bona & mala eventa prædicantur: postea subditi ad sanctè cogitandum de potentioribus monentur.

QUum spiritus ejus qui dominatur se effert contra te, locum tuum ne dereliqueris: quum *vir* sanans sedat peccata magna.

2 Est malum *quod* vidi sub sole, secundùm errorem qui procedit à facie imperantis.

3 Ponitur stolliditas in *dignitatibus* celsis & amplis; divites verò in ipsa abjectione sedere.

4 Vidi servos insidentes equis, principes autem eunte tanquam servos super terram.

5 Qui fodit fossam in eam cadit; & qui perrumpit maceriâ mordet eum serpens.

6 Qui amovet lapides, dolore afficitur eis; qui findit ligna, periclitabitur eis.

7 Si obtunsum hebetaverit ferrum, is acumen non exacuat, sed vires intendat: at emolumento ad dirigendum *est* sapientia.

8 Si momorderit serpens nondum adhibita incantatione, tantum nullum est emolumentum *incantationis* tenenti verba ejus.

9 Verba oris sapientis *sunt* gratiosa, labiis vero *suis* stolidus absorbet se:

10 Initium verborum oris tui, stoliditatis *est*; & finis *verborum* oris ejus, insaniæ pessimæ.

11 Ut stolidus ipse multis utatur verbis, nescit ipse homo quid fit *quod dicas*; aut quid futurum fit postea, quis indicaret ei?

12 Labor stoliforum fatigat ipsorum *quemque* ut qui nescit ire in civitatem.

13 Hei tibi regio cujus rex puer *est*, & cujus principes mane comedunt!

14 O te beatam regionem, cujus rex natus *est* clarissimis; & cujus principes suo tempore comedunt, ad robur, non autem ad comportationem.

15 Pigritia ambarum attenuatur constructio, & demissione manuum perstillat domus;

16 Eorum qui ad lætitiam parant convivium, & vinum lætificat viventes, & quorum pecunia facit ut ista omnia respondeant.

17 Ne quidem in conscientia tua regi maledicito, & in conclavibus cubilis tui ne maledicito divitî: nam *vel* avis cœlorum perferret vocem illam, & ales indicaret verbum.

CAPUT XI.

Eleemosyna commendatur.

PROjice panem tuum secundùm aquas; nam multiplicantibus diebus inventurus es eum.

2 Da partem septi, sut etiâ octo, quum nescias quid futurum si mali super terram.

3 Quum repletæ densæ nubes pluviæ, super terrâ minutim demiserint *eam*, sive deciderit planta ad meridiem, sive ad Aquilonem; quo loco ceciderit planta, ibi futura est.

4 Qui observat ventum, non seminabit; & qui respicit ad densas nubes, non metet.

5 Quemadmodum ignoras quæ *sit* via venti, ut *ignoras quæ via* ossium in utero gravidæ: ita ignoras opus ipsius Dei, quæ *via* facit hæc omnia.

6 Mane fere semen tuum, & vespere ne remittito manû tuam: nam ignoras quidnam rectum fit, hocne, an illud, an vero ambo hæc ex æquo bona *sint*.

7 *Est* quidem dulcis hæc lux; & bonum hisce oculis aspicere hunc solem:

8 Sed si annos multos vivens homo in eis omnibus lætetur: attamen recordari eum oportet dies tenebrarum, multos eos *illos*, quicquid evenit vanitatem esse.

CAPUT XII.

Allegorica descriptio debilis senii: & summa summarum.

LÆtare juvenis in juventa tua, & exhilaret te animus tuus diebus juventutis tuæ, denique perge in vias animi tui & aspectibus oculorum tuorum: sed cognoscere fore, ut propter omnia hæc adducat te Deus ipse in judicium.

2 Amove ergo indignationem ab animo tuo, & averte malum à carne tua: nam juventa & ortus ipse, *est* vanitas.

Caput 12.

3 Et recordare Creatoris tui diebus juventutis tuæ, tantisper dum non advenient dies ipsius mali, & pertingût anni quibus dicas, Non *est* mihi in istis delectatio:

4 Tantisper dum non obtenebrescit sol, & lux, lunaque ac stellæ, neque recurrunt densæ nubes post pluviam:

5 Quo tempore commovebuntur custodes illi domus, & pervertent sese valentes robore; & intermittent molitrices illæ quum mandent, & obtenebrescent illi qui spectant per speculas:

6 Occludentur que valvæ foro, dejecta sonora molitione: & surget ad vocem avis, & deprimentur que omnia canora:

7 Etiam à re alta timebunt & contritionibus in via; & efflorescet amygdalum, & pinguescentem se lo usum, irritum faciet *animus* iste appetens: quum abit homo in locum sæculi sui, circumibunt in platea lugentibus:

8 Tantisper dum non procul amovent funis argenteus: & excurrit orbis aureus; & frangitur hydria ad scatebram, disrumpiturque rota ad cisternam,

9 Redeunte ipso pulvere in terrâ quem admodum fuerat; spiritu autem redeunte ad Deum qui dederat illum.

10 Vanitas vanissima, inquit Ecclesiastes: omnia hæc *sunt* vanitas.

11 Quam ob rem porro (eam fuerit Ecclesiastes sapiens: præterea docuerit scientiam populum, & attendens, scrutatusque ac concinnaverit sententias multas.

12 Quæ scripta sunt, recte, verba fidelia.

13 Verba sapientum similia aculeis, & similia clavis infixis, lectissima, tradita à pastore eodem.)

14 Porrò, inquam, ex istis, fili mi, admonitus esto: faciendi libros multos nullus est finis, & lectio multorum fatigatio est carnis.

15 Summa rei est, his omnibus auditis: DEUM IPSUM REVERERE, ET PRÆCEPTA EIUS OBSERVA, QUIA HOC est TOTUM HOMINIS.

16 Nam omne opus Deus ipse adducet in iudicium cum omni re occulta; sive bonum, sive malum.

CANTICI
CANTICORUM LIBER.

CAPUT I.

Canticum mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam, & vicissim sponsæ erga sponsum, capitibus octo distinctum.

1 Canticum canticorum, quod est Schelomonis.

2 Osculetur me osculis oris sui: quia *sunt* amores tui meliores vino

3 Ad odoratum unguentorum tuorum optimorum, *velut* unguentum diffunditur nomen tuum, ideirco puellæ diligunt te.

4 Trahe me; post te curremus, *quas* introduxerit me rex ipse in conclavia sua, exsultabimus & lætabimur in te, commemorabimus amores tuos meliores vino; *Equitumque* rectissime diligunt te.

5 Nigra sim, at decora *sum*, ô Jerosolymitanæ: sim ut ilis *sim* Scenitis Kedarenis, *at* simi is *sum inhabitantibus* aulæas Schelomonis.

6 Ne respiciatis ad me quod sim subnigra, quod decoloratus sit me sol: *quod* filii matris meæ accensi ira contra me dispositi me custodem vinearum *alienarum*, *quod* vineæ meæ mihi non custoditæ.

7 Indica mihi, *tu* quem diligit anima mea, ubinam pascas, ubinam cures recubare *gregem* meridie. cur enim essem quasi extorquens *tentorium* apud greges sociorum tuorum?

8 Quandoquidem ignoras, ô pulcherrima fœminarum, egredere vestigiis illius gregis, & pasce capellas tuas supra tabernacula aliorum pastorum.

9 Equitio iuncto curribus Pharaonis comparo te, amica mea.

10 Decorus sunt genæ tuæ *velut* lineis pilleorum, collū tuum *velut* torquibus.

11 Lineas aureas faciemus tibi, cum punctis argenteis.

12 Sponsa dum rex in accubitu suo *est*, nardinum meum odorem suum.

13 *Est* amicus meus mihi *ut* fasciculus myrrhinus, inter ubera mea pernoctans.

14 *Ut* botrus cypri in plantariis Hengedi, amicus meus *est* mihi.

15 Ecce pulcra es amica mea, ecce pulcra es: oculi tui *sunt* columbini.

16 Ecce te, pulcer es dilecte mi, etiam amœnus, etiam sponda nostra est virens.

17 Tigna domorum nostrarum *sunt* è cedris, ambulacra nostra è bruteis.

CAPUT II.

Ego *sum* rosa Scharonia, lilium convallium.

2 Ut lilium inter spinas, ita *est* amica mea inter filias.

3 Ut malus inter arbores silvæ, ita *est* amicus meus inter filios: in umbra ejus summe desidero ut sedeam, nam fructus ejus dulcis *est* palato meo.

4 Introduxit me in locum convivii, habens pro vexillo amorem erga me.

5 Fulcite me lagenis istis, sustentate me istis malis: nam ægra amore sum.

6 Sinistra ejus *est* subter caput meum, & dextera ejus amplexatur me.

7 Adjuro vos Jerosolymitanæ, *emanatis* cum capreis, aut cum cervis agri: ne excitetis, neque expergefaciatis hunc amorem, usque dum voluerit.

8 Vox dilecti mei *est*, ecce illum advenientem, saltantem per istos montes, subsultantem per istos colles.

9 Similis dilectus meus capreæ, aut hinnulo cervorum. ecce illum stantem post parietem nostrum, prospicientem è fenestris, emicantem ex claustris.

10 Proloquens amicus meus dixit mihi; Surge amica mea, pulcra mea, & veni.

11 Nam ecce, hyems transiit; pluvia præteriit, ablit.

12 Florentia conspiciuntur in terra; tempus minutionis advenit; & vox turturis auditur in terra nostra.

13 Ficus ipsa protulit grossulos suos, & vites ipsæ prima uva edunt odorem: surge amica mea, pulcra mea, & veni.

14 Columba mea *degens* in silebris istis petræ, in latibulo præruptorum, ostende mihi aspectus tuos, fac ut audiam vocem tuam: nam vox tua suavis est, & aspectus tuus decens.

15 Prehendite nobis vulpes, vulpeculas corrumpentes vineas; dum vineæ nostræ efflorent uvam primam.

16 Dilectus meus, meus est, & ego illius, qui pascit in liliis.

17 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint umbræ istæ: revertere, similis esto, dilecte mi, capreæ, aut hinnulo cervorum *currenti* in montibus disparati.

CAPUT III.

In cubili meo per noctes quæsivi eum quem amat anima mea: quæsivi eum, quum non invenissem eum, *dixi*:

2 Jam surgam, & obibo civitatem, per vicos & per plateas quæram eum quem diligit

diligit anima mea; sed quæsrens eum non inveni eum.

3 Invenientibus me custodibus qui obeunt civitatem *dixi*, An eum quem diligit anima mea vidistis?

4 Paululum pertransivi ab illis quum inveni eum quem diligit anima mea: prehendi eum, non dimittam eum usque dum introducam eum in domum matris meæ, & in conclave genitricis meæ.

5 Adjuro vos Jerosolymitanæ, *emanete* cum capreis aut cum cervis agri ne excitate, neque expergefacite hunc amorem, usque dum voluerit.

6 Quænam *est* illa quæ ascenderet ex deserto, velut *fumigata* excitatis fumis; fumigata myrrha & thure, *præstantiore* quam omnis pulvisculus aromatarii?

7 Ecce lectus ejus *præstantior* eo qui *est* Salomonis, quem circumstant sexaginta potentes è potentibus Israelis.

8 Omnes stringentes gladium, edocti bellum; quisq; *accinctus* gladio suo super femur suum, à pavore singulis noctibus.

9 Thronum *quem* paravit sibi rex Schelomo ex lignis Libani;

10 Cujus columnas fecit argenteas, cujus stratum aureum, cujus stragula purpurea: ejus interiora *quasi* pavimentata amore, à puellis Jerosolymitanis.

11 Prodite, & spectate puellæ Trijonis regem Schelomonem; cum corona quam curavit ei mater ejus die sponsitiorum ejus, & die lætitiæ animi ejus.

CAPUT IV.

ECce pulcra es, amica mea, ecce pulcra es; oculi tui columbini, præter id te tuo: pilus tuus, ut gregis caprarum quæ detondent de monte Galhadi.

2 Dentes tui similes gregi aquarum *pecudum*, quum ascendunt ex lavacro; quæ omnes gemelliparis *sunt*, in quibus nulla *est* orba:

3 Velut filum dibaphum labia tua; & sermo tuus decens, velut fragmen malogranati rutum, juxta temporum tuorum præcrine tuo.

4 Simile turri Davidis collum tuum ædificatum ad armaria, de qua millena scuta pendent omnes umbones potentum:

5 Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis gemellis capreæ, pascentibus inter lilia.

6 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint istæ umbræ; ibo ad montem hunc myrrhæ & ad collem thuris.

7 Tota pulcra, amica mea, & vitium nullum *existit* in te.

8 Mecum inde à Libano, O sponsa, mecum inde à Libano venies: contemplaberis à vertice Amani, à vertice Schenirii & Chermonis, è lustris leonum, è montibus pardorum.

9 Rapis animum meum, soror mea sponsa; rapis animum meum uno *aspectu* oculorum tuorum, uno torque à faucibus tuis.

10 Quam pulcri *sunt* amores tui, soror mea sponsa! quam boni sunt amores tui, *præstantiores* vino! & odor unguentorum tuorum præstantior omnibus aromatis!

11 Favum stillant labia tua, O sponsa; mel & lac subsunt linguæ tuæ, & odor vestium tuarum *est* velut odor Libani.

12 *Ut* hortus clausus *es*, soror mea sponsa: ut scaturigo clausa, fons obsignatus.

13 Propagines tuæ *sunt* mala punica *tamquam* pomarii, cum fructu rerum pretiosarum; cypri cum nardis.

14 Nardus & crocus, calamus & dorata, & cinnamomum, cum omnigenis arboribus thuriferis; myrrha & santali, cum omnibus primis antiquissimis aromatum.

15 O fons hortorum, puteus aquarum viventium, & fluentium supra quam Libani.

16 Evigila Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum; premiant *aquæ* aromata ejus

Caput 5.

Veniat amicus meus in hortum suum, ut comedat fructum rerum pretiosarum suarum.

17 Ingressus hortum meum, soror mea sponsa; decerpo myrrham meam cum aromatibus meis, comedo favum meum cum melle meo, bibo vinum meum cum lacte meo: comedite amici; bibite & inebriamini, dilecti.

CAPUT V.

EGo dormivi, licet animo meo vigilante: quum vocat dilecti mei pulsatis, Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, integra mea; nam caput meum oppletum est rore, capilli mei asperfonibus noctarnis;

2 *Respondi*, Exui tunicam meam, quomodo induerem eam? lavi pedes meos, quomodo inquinarem eos?

3 Dilectus meus demisit manum suam à foramine, quum viscera mea fremerent ibi in me.

4 Surrexi ego ad aperiendum dilecto meo, & manus meæ stillarunt myrrhinum, digitique mei myrrhinum liquidum in manubrias serræ.

5 Aperui ego dilecto meo, sed dilectus meus subducens se præterierat: evanuerat sum propter colloquium ejus; quæsivi eum, sed non inveni eum; inclamavi eum, sed non respondit mihi.

6 Invenientes me custodes qui obeunt civitatem, percusserunt me, vulneraverunt me; abstulerunt carbasum meum à me custodes murorum.

7 Adjuro vos Jerosolymitanæ; si inveniatis dilectum meum, quid indicaretis ei? ægram amore me esse.

8 Quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto O pulcerrima fœminarum? quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto, quod ita adjuras nos?

9 Dilectus meus candore, & rubore, vexillarius est è myriade.

10 Caput ejus, infigne aurum, purgatissimum; capilli ejus crispi discriminibus nigri ut corvus:

11 Oculi ejus ut columbæ fluxa aquæ, lotæ in ipso lacte, & sic insitione

12 Genæ ejus similes areolæ aromaticæ, ubi nidi plantis unguentariis ; labia ejus lilliis, stillantia myrrhinum liquidum.

13 Manibus ejus *insunt* orbes aurei infiri beryllo thalassio : *est* viscéribus ejus nitor eboris tecti sapphiris.

14 Crura ejus *sunt* columnæ marmoreæ laminæ stylobatis auri purgatissimi ; aspectus ejus ut Libanicarum, lectissimus ut cedrorum illius.

15 Palatum ejus dulcissimum *est*; denique totus *est* desiderantissimus : Hic *est* dilectus meus, & hic amicus meus, O Jerosolymitanæ.

16 Quo abiit dilectus tuus ? O pulcerrima fœminarum ? quo se vertit dilectus tuus, ut quæramus eum tecum ?

17 Dilectus meus descendens *abiit* in hortum suum, ad areolas aromaticas, ut pascat in hortis, colligatque lilia.

18 Ego sum dilecti mei, & dilectus meus meus *est*, qui pascit in liliis.

CAPUT VI.

PUlcra es amica mea, ut Thirtza ; decora, ut Jerusalaima : terrifica, ut vexillationes.

2 Adverte oculos tuos ex adverso mei, ut illi efferant me : pilus tuus *est* ut gregis caprarum, quæ decendent è Galaade.

3 Dentes tui similes gregi ovium, quum adscendunt è lavacro, quæ omnes *sunt* è gemelliparis, in quibus nulla orba *est* :

4 Velut fragmen malogranati utrumque temporum tuorum *est*, præ crine tuo.

5 Ut sexaginta *sint* reginæ & octoginta concubinæ, puellæque innumeræ :

6 Unicam illam columbam meam, integram meam, unicam illam apud matrem suam, purâ illam apud genetricem suam ; simulac viderint puellæ, beatam prædicabunt, reginæ & concubinæ laudabunt eam *dicentes* ;

7 Quæ *est* illa spectata velut aurora ? pulcra ut luna, pura ut sol, terrifica ut vexillationes ?

8 Ad hortos putatos descenderam ad inspiciendum virentes plantas vallis, ad inspiciendum an floreret vitis, germinarent mali punicæ.

9 Nondum percipientem hæc, animus meus imposuit me curribus populi mei ingenui *ut diceremi*;

10 Revertere, revertere, O Schulammitis ; revertere, revertere, ut spectemus te : Quid spectatis in illa Schulammitide ? velut chorum Machanaimorum :

Caput 7.

11 O quàm pulcri sunt pedes tui cum istis calceis, filia ingenui : ambitus fœmorum tuorum *sunt* velut monilia, opus manuum artificis :

12 Umbilicus tuus *velut* crater rotundissimus ne deficiat illius mixtio : *sed* venter tuus *sit ut* acervus tritici sepitus liliis

13 Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis, gemellis caprææ :

14 Collum tuum simile turri eburneæ : oculi tui piscinis artificiosissimis ad portam freque nti simam nasus tuus similis turri Libani, spectanti versus Damascum.

15 *Quod* in capite tuo in pectus est tibi, simile *est* coccineo : & vitta capitis tui similis *est* purpuræ : Rex alligaretur suis ambulacris.

16 Quam pulcra es & quam amœna, O amor, in deliciis istis.

17 Illa statura tua similis *est* palmæ, & ubera tua botris.

18 Dico, Conscendã palmam, prehendam palmites ejus : erunto; jam ubera tua sicut botri vitis, & odor nasi tui sicut poma ;

19 Palatumque tuũ ut vinũ *odoris* optimi, movens se amantissimæ rectissimoque, efficiens ut loquantur labia dormientiũ.

CAPUT VII.

EGo dilecti mei *sum*, quandoquidem erga me *est* appetitus ejus.

2 Age, dilecte mi, prodeamus rus ; pernoctemus ad cypros.

3 Surgentes maturino adeamus vineas, videamus an floreat vitis, an aperiat se prima uva, germinent mali punicæ : ubi datura sum amores meos tibi.

4 Amabiles istos flores edentes odorem, & secundum ostia nostra omnes pretiosos fructus, recentes simul ac veteres ; dilecte mi, reposui tibi.

Caput 8.

5 O *si* quis daret te ut fratrẽ *esse* mihi, sugentem ubera matris meæ : inveniens te foris osculari te, etiam non contemnerer ego.

6 Deducerem te, introducerem te in domum matris meæ, quæ docet me : bibendum darem tibi de vino aromatite, de succo malogranatorum.

7 Sinistra ejus sub capite meo & dextera ejus amplexante me.

8 Adjuro vos Jerosolymitanæ, quid excitaretis, aut quid expergefaceretis hunc amorem, usque dum voluerit ?

9 Quæ *est* illa quæ ascendat ex ipso deserto adjacentura se dilecto suo ? sub ipsa malo expergefacto te, ubi enixa est te mater tua, ubi enixa est *qua* peperit te.

10 Impone me ut sigillum animo tuo ; ut sigillum brachio tuo : nam fortis *est* ut mors amor, durus ut sepulcrũ zelus : prunæ ejus prunæ *sunt* ignis flammæque divinæ.

11 Aquæ multæ non potuerint exstinguere hunc amorem, ne flumina quidem inundarent eum ; si daret quis totam substantiam domus suæ pro hoc amore, plane contemneretur.

CAPUT VIII.

SOror nobis *est* parva, cui nondum *sunt* ubera : quid faciemus sorori nostræ die quo sermo fiet de ea ?

2 Quum muta fuerit *adloquendus*, dificabimus in eo palatium argenteũ : quum autem janua erit *munienda*, circumdabimus eam tabulato cedrino.

3 Me

3 Me existente *velut* muro, & uberibus meis velut turribus; tunc fuero in oculis ejus prope consequutus pacem.

4 Vinea est Schelomonis in loco ferace: locat vineam suam custodibus, qui singuli afferant pro fructu ejus millenos *sicles* argenti.

5 Vinea quæ mea *est*, apud me *germana*: milleni illi tui, Schelomo, etiam ducenti *sicli* custodientium, fructuum ejus.

6 O quæ habitas in hortis, socii attendentium ad vocem tuam prædica me.

7 Accurre, dilecte mi, & similis esto capreæ aut hinnulo cervorum, *qui versatur* in montibus aromatum.

Bibliorum pars quarta.

JESCHAHJA.

CAPUT I.

Concio pœnitentialis, complexa summam Legis & Evangelii.

VISIO Jeschahjæ filii Amotzi, quam vidit de Jehuda & Jeruschalaim; temporibus Huzziæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ, regum Jehudæ.

2 Audite cœli, & auribus pete pe terra; nam Jehova loquitur: Filios educavi & extuli, ipsi autem deficientes rebellaverunt in me.

3 Agnoscit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Jisrael non agnoscit, populus meus non animadvertit.

4 Ah, gens peccatrix, populus gravissimus iniquitate, semen malefactissimi, filii corruptores: dereliquerunt Jehovâ, contemtim irritaverunt sanctû Jisraelis, abalienantes sese averterunt retrorsum.

5 Quamobrem, *quo* percutimini amplius, augetis apostasiam? totum caput *confectum est* eadem ægritudine, & totum cor languidum.

6 A plan a pedis usque ad caput non est in isto *corpore* integritas; *sed* vulnus, & tumex, ac plaga fœtosa: neque exprimuntur neque alligantur, denique nulla emolitur unguento.

7 Regio vestra desolata *fuit*, civitates vestræ exustæ igne: terra ipsa vestra, quam coram vobis extranei consumserunt, jam ita desolata est, ut *soleat* subversione extraneorum:

8 Et rel qua filia Tzijonis, ut tugurium in vinea, ut tegillum in cucumerario, ut civitas obsessa.

9 Nisi Jehova exercituum reliquos fecisset nobis superstites, ut cunque paucos; ut Sedomum essemus, Hamoræ similes essemus.

10 Audite verbum Jehovæ, duces Sedomi: auribus percipite doctrinam Dei nostri, populi Hamoræ.

11 Quorsum mihi multitudo sacrificiorum vestrorum, dicit Jehova? Satur sum holocaustis arietum, & adipe pinguium & sanguine juvencorum, agnorumque, & hircorum non delector.

12 Quod advenitis, *an* ut comparetis in conspectu meo? quis quæsivit hoc à manu vestra, ut concutiatis atria mea?

13 Ne pergitote offerre munus vanitatis, suffitus abominationi est mihi: noviluniio, & sabbatho convocando convocationem, non podum *ferre* iniquitatem, neque interdicti die.

14 Noviluniia vestra, & festa statis vestris odit anima mea, *sunt* mihi labori: defessus sum ferendo.

15 Propterea expandentibus vobis manus vestras, occulto oculos meos à vobis; etiam quum ultimum multa oratione, non exaudio: manus vestræ cædibus plenæ sunt.

16 Lavate *vos*, purificate vos, amovete malignitatem actionum vestrarum ex adverso oculorum meorum; definite malefacere.

17 Discite benefacere, quærite jus, bene oppressum, ius dicite pupillo, suscipite causam viduæ.

18 Venite jam, & disceptemus, inquit Jehova: si fuerint peccata vestra velut dibapha, tamquam nix exalbescent; si rubra fuerint velut coccineum, similia lanæ erunt.

19 Si acquiescetis ut audiatis, bonum hujus terræ fruemini.

20 Sin autem renuatis, atque rebelletis, gladio consumemini, nam os Jehovæ loquutum est.

21 Quomodo effecta est meretrix urbs fidelis? & plenissima jure, in qua justitia pernoctabat, ea nunc homicidæ *plena est*?

22 Argentum tuum abiit in scoriam, merum tuum in purgatum est aqua.

23 Principes tui contumaces & socii furum; unus quisq; amat munus, & sectatur remunerationes; pupillo non dicunt jus, & causa viduæ non pervenit ad eos.

24 Propterea dixit dominus Jehova exercituum robusti *Dei* Jisraelis: Eheu, consolationem capiam de hostibus meis, & ultionem sumam de inimicis meis.

25 Nam referam manum meam contra te, ut defæcans scorias tuas *sufficiam* puritati rectitudinem tuæ: & amovebo totum stannum tuum:

26 Restituamque judices tuos sicut primum, & consiliarios tuos sicut principios postmodum vocaberis civitas justa, urbs fidelis.

27 Tzijon judicio redimetur, & reducta ejus justitia.

28 Fragmenta autem defectorum & peccatorum pariter, & derelinquentium Jehovam, deficient

29 Nam pudefient propter arcos quos desideraſt s, & erubescetis propter hortos quos elegistis.

...ssa Num' erida familes quercus defluent folio suo ; & familes horto cui rudis est aqua.

31 Et erit fortissimus quisq; velut stupa, & opus ejus velut scintilla: ardebuntque ambo pariter, adeo ut nullus possit extinguere.

CAPUT II.

Gloria Ecclesiæ Novi Testamenti.

VErbum quod vidit Isaias filius Amozi, de Juda & Jerusalem.

2 Erit ergo ultimis temporibus *ut* cóspicuus sorrit mons domus Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus supra colles; ut confluant ad eum omnes gentes.

3 Eantque populi multi dicentes; Venite, ut ascendamus in montem Jehovæ, in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus; nam Torione prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jerusalaimis.

4 Qui judicem agat inter gentes, & corripiat populos multos: ut tundant gladios suos in ligones & hastas suas in falces; non accollat gens una in aliquam gladium, neque discant amplius bellum.

5 Domus Jahakobi, agite ambulemus in luce Jehovæ.

6 Quandoquidem deseris populum tuum, domum Jahakobi; quia pleni sunt supra quam Orient *malis*, & præstigiatores ut Philistæi: & cum natis alienigenarum acquiescunt;

7 Et replera est terra illius argento & auro, & infinitis thesauris; repleraque est terra illius equis & infinitis curribus;

8 Rep'eta est etiam terra illius idolis; operi manuum suarum *honorem habuit quisque* incurvant se, *illi* quod fecerunt digiti ipsius;

9 Et se deprimit plebeius homo, seque demittit vir præstans; propterea ne parcito illis.

10 Ingredere in rupem, & absconde te in ipsu pulvere propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ eius:

11 Oculis altis homo demittetur, & deprimetur altitudo hominum; exaltusque erit Jehova solus die illa:

12 Quum dies erit Jehovæ exercituum contra omnem superbum & excelsum; & contra omnem elatum, ut demittatur;

13 Et contra omnes cedros Libani celsissimas, & elatissimas, & contra omnia robora Baschanis,

14 Et contra omnes montes celsissimos, & contra omnes colles elatissimos:

15 Et contra omnem turrim altam, & contra omnem murum munitum.

16 Et contra omnes naves oceani, & contra omnes imagines desiderantissimas:

17 Tunc deprimetur altus homo, & demittetur celsitudo hominum; exaltusque erit Jehova solus die illa:

18 Idolorum q; *celsitudo* penitus transmeabit;

19 Quum veniunt *homines* in foveas rupium & in hiatus pulveris; propter pavorem Jehovæ & propter decorem excellentiæ eius, quum surget ad violenter exagitandum hanc terram.

20 Tempore illo ejiciet homo idola argenteos sui, & idola aurea sua quæ fecerunt *quisque* sibi ad ineptiendum *illa*, talpi, & vespertilionibus:

21 Ingrediendo in cavernas rupium, & in scopulos petrarum; propter pavorem Jehovæ & propter decorem excellentiæ eius, quum surget ad violenter exagitandum hanc terram.

CAPUT III.

Pœna superbiæ & luxus.

ABstinere vos ab ipso homine, cui halitus *est* in naso ipsius: nam quanti æstimandus esset?

Caput 3.

2 Nam ecce Dominus ille Jehova exercituum auferunt ex Jerusalaimis & a Jehuda sciphonem & baculum; omnem sciphonem panis, & omnem sciphonem aquæ:

3 Potentem, & bellatorem; judicem & prophetam, augurumque ac senem:

4 Præfectum quinquagenis, & honorabilem consiliariumque ac peritum artificem, & intelligentem eloquentia.

5 Datumis autem sum (*inquit*) pueros principes eorum, & fatui orti dominabuntur in eos.

6 Ira opprimet in populo alter alterum, quisque proximus suum: superbiet puer in senem, & vilis in honoratum.

7 Si prehendat quis fratrem suum e domo paterna sua, *dicens*, Vestis *tibi* tibi, ductor esto nobis; ut ruina ista sub manu tua *sit*:

8 Jurabit die illo dicendo, Non essem obligaturus, etiam domi meæ non *est* panis neque vestis: ne ponaris me ductorem populi:

9 Quum corruerint Jerusalaima & Jehuda ceciderit: quia lingua eorum & actiones eorum *sunt* adversus Jehovam, ad exacerbandum oculos gloriæ illius.

10 Obstrmatio vultus eorum testatur contra ipsos, & peccatum suum ficut Sedom enunciant, non celant: væ animo ipsi rum, quia afficiunt se ipsos malo.

11 Dicite justo, bene esse; nam fructu actionum suarum fruiturus esse.

12 Va, improbo male est: nam retributio manuum ipsius conficietur ipsi.

13 Populum meum opprimentium quisque *est* parvulus, & fœmina dominium exercent in eum: Populi mi, qui docunt te, seducunt; & viam itinerum morum rerunt.

14 Sistit se ad litigandum Jehova, qui constitit ad judicandum populos:

15 Jehova ad judicium advenit contra Seniores populi sui & principes eius; at vos depavitis hanc vineam, rapina pauperis *est* in domibus vestris.

16 Quid vobis *est*, quod conteritis populum

lum meum, & faciem pauperum commoditis? dictum domini Jehovæ exercituum.

17 Præterea ait Jehova, eo quod altæ sunt filiæ Tzijonis, & ambulant extento gutture, & nutantes oculis; indefinenter mimaris passibus incedunt, pedibusque suis compeditas agunt:

18 Idcirco scabie afficiet Dominus verticem filiarum Tzijonis, & Jehova pudendum earum nudabit.

19 Tempore illo amovebit Dominus ornamentum istud perisceledium, ocellasque opera, & lunulas.

20 Myrothecidia, catellasque, & brachiolas.

21 Tiaras, & armillas, redimiculaque buccularque & amuletas.

22 Annulos, & monilia naso impendentia,

23 Syncheses vestium, & amicula, & ventralia, & aciaria,

24 Speculaque, & sindones, & mitras, & cartasa.

25 Eriq; loco aromatis *ut* exsistat tabes, & loco cinguli dissolutio, & loco operis pexi calvitium, & loco segmentatæ cycladis cinctus cilicii, usti loco pulcritudinis.

26 Homines tui gladio cadent, etiam potentes tui bello.

27 Quamobrem mœrentibus & lugentibus portis illius; quum ea purgata desidebit in terra.

Caput 4.

28 Prehendent septem mulieres virum eundem tempore illo, dicendo. Cibum nostrum comedemus, & vestimentum nostrū induemus: tantummodo vocemur de nomine tuo, aufer probrum nostrum.

CAPUT IV.

Germen Domini in magnificentia.

TEmpore illo erit germen Jehovæ gloriæ & honori; & fructus ipse terræ excellentiæ & ornamento superstitibus Israelis.

2 Erit enim *ut* qui relictus fuerit Tzijone, & residuus Jeruschalaimis, sanctus dicatur; quisquis adscriptus fuerit vitæ Jeruschalaimis:

3 Quum laverit Dominus excrementum filiarum Tzijonis, & cædes Jeruschalaimorum obluerit e medio ipsorum; spiritu judicii & spiritu sublationis.

4 Creabitq; Jehova super unumquodque habitaculū montis Tzijonis & super convocationes ejus, nubē interdiu fumumq;, & splendorem ignemque flammantē nocte; nam super totam gloriam *erit* protectio.

5 Cujus protectionis rugurium erit umbraculo interdiu ab æstu; & receptui atq; latibulo ab inundatione & à pluvia.

CAPUT V.

Carmen Esaiæ de vinea spirituali.

ACcinam nunc dilecto meo canticum dilecti mei, de vinea ipsius: Vinea est dilecto meo in clivo uberrimo;

2 Quam circummunivit, & elapidavit conservetque generosis viribus, & exstruxit turrim in ea, ac etiam torcular excidit in ea: sed quum exspectasset ut ederet uvas, edidit labruscas.

3 Nunc autem habitatores Jeruschalaimorum, imo viri Jehudæ *singuli*; judicate quæso inter me & vineam meam.

4 Quid faciendum amplius vineæ meæ, quod non fecerim in ea? Quamobrem quum exspectassem ut ederet uvas, edidit labruscas?

5 Jam itaque notum faciam quæso vobis quid facturus sim vineæ meæ; auferendo sepem ejus ut sit depastioni, diffrumpendo maceriam ejus ut sit conculcationi;

6 Exponam eam desolationi, non putabitur, neque resarietur, sed assurget sentis & vepres: insuper nubibus interdicam, ne demittant in eam pluviam.

7 Nam vinea Jehovæ exercituum domus Israelis, & viri Jehudæ *sunt* plantæ deliciarum ejus: & quamvis exspectaverit officium, ecce pertinacia; justicium *exspectaverit*, ecce autem clamor.

8 Væ conjungentibus domum domui, agrum agro adhibentibus, donec nihil *amplius sit* loci, & efficiamini habitatores vos soli in media hac terra.

9 Me audiente, Jehova exercituum *dixit*, *Ne vivam*, nisi domus multæ desolationem fiant, magnæ & præstantes; adeo ut nullus *sit futurus* habitator.

10 Nam decem jugera vinearum reddent bathum unicum, & sementis cori reddet ephamm.

11 Væ surgentibus summo mane, *ut* potum inebriantem sectentur, prorogantibus ad crepusculum usque, *ut* vinum incendat ipsos.

12 In quorum conviviis est cithara & nablium cymbalum, tibiaque, ad vinum: opus autem Jehovæ non intuentur, & factum manuum ejus non considerant.

13 Idcirco migrat populus meus, quod expers *sit* scientiæ: & honoratissimi ejus homines *sunt* famelici, ac multitudo ejus aret sitī.

14 Idcirco dilatat sepulcrum & ipsum, & distendit os suum in immensū, ut descendat decor illius & multitudo illius cum tumultuatione sua, & qui ex ultat in illa.

15 Ita deprimitur homo plebeius, & demittitur vir præstans; oculique celsorum deprimuntur:

16 Et exaltatur Jehova exercituum judicio suo, & Deus sanctissimus sanctificatur justicia:

17 Ut pascant agni pro more suo, & vastitatibus pinguium advenæ fruantur.

18 Væ trahentibus iniquitatem funibus vanitatis; & veluti densa fune plaustri, peccatum;

19 Dicentibus, Festinet, accelleret opus suū, ut videamus; & appropinquans adveniat consilium sancti Israelitarū, ut experiamur.

†20 Væ dicentibus de malo bonũ *est*, & de bono malo: statuentibus tenebras pro luce, & lucem pro tenebris, statuentibus amarum pro dulci, & dulce pro amaro.

21 Væ sapientibus judicio suo, & coram facie sua intelligentibus.

22 Væ valentibus potare vinum, & strenuis ad miscendum potum inebriantem:

23 Absolventibus improbum propter munus, & justiciam justorum abjudicantibus ab unoquoque eorum.

24 Idcirco ut absumit stipulam lingua ignis, & torridum gramen flãma deficit; radici istorum quasi tabes inerit, & flos istorum ut pulvisculus ablibit: Quia contemnunt doctrinam Jehovæ exercituum, & sermonem sancti Jisraelitarũ spernunt.

25 Propterea accensus est ira Jehovæ in populum suum, & extendens manum suam contra eum, percussit eum adeo ut commoti fuissent ipsi montes, fuitque cadaver istorum sicut sicum in mediis plateis: his omnibus non est aversa ira ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

26 Nam quum attollens vexillum ad gentes è longinquo, & sibilans advocaverit ad se ab extremo terræ; ecce citò velox adveniet *exercitus*:

27 Nullus *erit* fessus, nullusq; impingens in eo, non dormitabit neq; dormiet; erit non solvenda zona lumborum ejus, neq; usquam rupti corrigia calceamentorum ejus;

28 Cujus sagittæ *erunt* acutissimæ, & omnes arcus ejus adducti; ungulæ equorum ejus similes rupi reputabuntur, & rotæ *currûum* ejus similes turbini:

29 Rugitus ei ut immanis leonis; rugiensque ut juvenes leones fremet, & prehendet prædam, salvamque deportabit, & nemo eripiet.

30 Fremet inquam in ipsum tempore illo quasi fremitus maris: quumque intuebitur in hanc terram, ecce tenebras, *tenebras* angustiæ simulac colluctraverit, obfundentes se in ruinis ejus.

CAPUT VI.

Τριαγιον *Seraphicum.*

ANno quo mortuus est rex Huzziæ, Unum vidi Dominum insidentem solio celso & elato; cujus fimbriæ complebant templum ipsum.

2 Seraphim astantes superne *erant* ei, senæ alæ unusquisque; quarum binis tegebat faciem suam, & binis tegebat pedes suos, ac binis volabat.

3 Et clamans alter ad alterum dicebat, Sanctus sanctus, sanctus *est* Jehova exercituum: implet totam hanc terram gloria ejus.

4 Tum commoti sunt postes liminum à voce; inclinante & domus ipsa implebatur fumo.

5 Quamobrem dixi, Hei mihi, quod exstinctus; quia ut vir polluta labia habens, & in medio populi polluti labia habeo: oculos Regem ipsum Jehovam exercituum videre oculi mei.

6 Sed advolavit ad me unus ex istis Seraphim habens in manu sua prunam, *quam* forcipibus sumserat ab altari.

7 Admovitque ori meo dicens, Ecce, attigit hoc labia tua: jam amoverit iniquitas tua, & peccatum tuum expiatur.

8 Deinde audivi vocem Domini, dicentis: Quem mittam, sum? & quis iturus est nobis? cui dixi, En ego, mitte me.

9 Tum dixit, I, ut dicas populo isti: Audite indesinenter, at ne intelligatis, & videre indesinenter, neque cognoscatis.

10 Fac ut pinguescat cor populi istius, & aures ejus fac ingraveſcant, oculiq; ejus fac cõniveant: ne videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, seq; convertat, & sanitas obveniat ei.

11 Dicenti autem mihi, Quousq; Dominet dixit: Usque dum vastatis civitatibus adeo ut nullus *sit* habitator, & domibus adeo ut nullus *sit* homo, etiam ipsa regio vastata sit desolatione;

12 Et procul amovente Jehova hominem quemque, maxima sit ipsa derelictio in ista terra.

13 Sed adhuc decima in ea, quum reverterit & depastioni fuerit; ejus ergo staturnen futurum est semen sanctum, sicut in quercubus illis, & sicut in roboribus quæ *sunt* ad *portam* injectus staturnen *est*.

CAPUT VII.

Virgo parit.

FUit autem temporibus Achazi, filii Jochami filii Huzziæ regis Jehudæ, adscendente Rezine rege Syriæ, & Pekacho filio Remaliæ Rege Jisraelis Jerusalhaimã, ad oppugnandum ea; quæ tamen non potuit expugnare:

2 Ut nunciarent domui Davidis, dicendo; Acquievit Syria cum Ephraimo; & commoverentur animi illius, animusque populi illius, sicut commoventur arbores silvæ propter ventum.

3 Quapropter edixit Jehova Jeschahiæ, Prodi jam obviam Achazo, tu & Schearjaschub filius tuus: in extremum aquæductum piscinæ superioris, ad aggerem agri fullonici.

4 Ubi jodices ei, Cave tibi ut sis quietus, ne timeas, & cor tuum ne mollescat, propter duas caudas titionum fumigantium istas; propter accensam iram Rezinis cum Syria, & filii Remaliæ;

5 Propterea quod inie consilium contra te Syras malum; Ephraim & filius Remaliæ, dicendo;

6 Ascendamus contra Jehudam, ut figamus eam, & dividamus adjungamus eam nobis: aut præficiamus Regem in ea filium Tabeelis.

7 Ita ait Dominus Jehovi; Non exsistet, neque exstabit *illud*.

8 Nam caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rezin: deinde intra sexagintaquinque

quique rabon interceptus Ephraim, ut non sit populus.

9 Cum cupiat Ephraimi Schomronæ; & capite Schomronis filio Remaljæ. An non credidit? quod non confirmaminí.

10 Quamobrem pertexit Jehova edicere Achazo, dicendo:

11 Pete tibi signum à Jehova Deo tuo; & profunde pete, aut ex rebus altissimis.

12 Dicente autem Achazo, Non petam, neque tentabo Jehovam:

13 Dixit *prophetæ*, Audite jam domus Davidis: an parva res *est* præ vobis, fatigare homines, quod etiam fatigatis Deum meum?

14 Idcirco dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet & pariet filium; & vocabis, *ô virgo*, nomen ejus Immanuelem.

15 Butyrum & mel faciet comedamus, ut sciat hic *puer* spernere malum & eligere bonum.

16 Nam quum nondum noverit hic puer spernere malum & eligere bonum; relinquetur illa terra, cujus causa raderetur à duobus regibus suis.

17 Faciet Jehova ut veniant contra te, & contra populum tuum, & contra domum paternam tuam, tempora quæ non venerunt, ex qua die recessit Ephraim à Jehuda; per Regem Assyriæ.

18 Erit enim die illa, sibilante Jehova ad muscas quæ *sunt* in extremitate fluvorum Ægypti; & ad apes quæ *sunt* in regione Assyriæ.

19 Ut venientes conquiescant omnes in vallibus desertorum locorum, & in projecturis petrarum; & in omnibus virgultis, & in omnibus laudatis arboribus.

20 Tempore illo abradet Dominus novacula sita mercenaria, transfluviali, Rege Assyriæ, pilum capitis & pedum; etiamque barbam ipsam consumet.

21 Erit, tempore illo, *ut* qui asservaverit bucula armentaria, & duas pecudes,

22 Erit, inquam, *ut* præ copia prælactis comedat butyrum: nam butyrum & mel comedet quisquis reliquus fuerit in media hac terra.

23 Erit etiam tempore illo, *ut* sit omnis locus ubi *sunt* mille vites, millenum *siclorum* argenti; sit, *inquam*, in sentierum & in vepretum:

24 Sagittis & arcu *ingredietur* venturus sit eo; quum sentibus & vepribus obsita erit tota hac terra.

25 In omnes vero illos montes qui fercolo fodiendi fuissent, non adveniet eo timor sentium & vepretum: sed erit *locus* quo emittatur bos, & quem conculcet parva pecus.

CAPUT VIII.

Hic est Immanuel.

1 Dixit autem Jehova mihi, Sume tibi volumen magnum; & scribe in eo stylo humano, pro Maher-schalal-chasch-baz.

2 Quamobrem adhibui mihi testes fidos, Uriam sacerdotem, & Zecarjam filium Jeberechjæ.

3 Me enim congressum cum prophetissa, concepit *illa* peperitque filium: & dixit Jehova mihi, Voca nomen ejus Maher schalal-chasch-hazum:

4 Nam quum priusquam noverit hic puer proferre, Pater mi aut mater mea: asportabit opulentiam Damasci, & prædam Schomronis servus Regis Assyriæ.

5 Deinde perrexit Jehova alloqui me amplius dicendo:

6 Propterea quod sprevit populus iste aquas Schiloachi euntes sensim, & gaudium *est* apud Rezinem & filium Remaljæ:

7 Idcirco inquam, Ecce Dominus faciet ut ascendant contra illos aquæ illius fluminis fortissimæ & amplissimæ, rex Assyriæ, & omnis gloria ejus: qui ascendens supra omnes validas *aquas* suas, ipsaque super omnes ripas suas.

8 Et meabit Jehudam, inundabit, ac transibit usque ad collum pertinget: implebuntque pandæ alæ illius latitudinem terræ tuæ, ô Immanuel.

9 Confociamini, ô populi, & conterriminí; auremque præbete quotquot *estis* in locis longinquis terræ: accingimini & conterriminí accingimini & conterriminí.

10 Inite consilium, & irritum fiet: eloquimini verbum, & non exsistet; nam Immanuelis *exsistet verbum*.

11 Nam ita edixit Jehova mihi adhibita cõfortatione manus, qua erudiret me non eundum via populi istius, dicendo:

12 Ne dicatis, conjurationis in quibuscunque dicit populus iste conjurationis: & timore istius ne timeatis, neque exhorrescendum dicatis.

13 Jehovam exercituum ipsum sanctificate, & ipse *sit* timori vobis, ideoque *sit* pavori vobis;

14 Et erit sanctificationi *vobis*, in lapidem autem offensionis & in rupem offensionis ambabus domibus Israelis, in laqueum & in tendiculam, habitatori Jerushalaimorum:

15 In quæ offendant multi; & cadentes confringantur, aut irretiti capiantur.

16 Liga contestationem: consigna legem inter discipulos meos.

17 Præstolanti mihi ira, Jehovam, qui abscondit faciem suam à domo Jakobi; & exspectanti *spem dixit*.

18 Ecce ego & mei quos dedit mihi Jehova, in signa & in ostenta apud Israelitas *sumus*; à Jehova exercituum habitante in monte Tzijonis.

19 Quum enim edicunt vobis, Consulite Pythones aut ariolos, qui pipiant & qui murmurant: nonne populus Deum suum consulturus est? pro viventibus mortuos *consulat*?

20 Legem & contestationem *consulturo*:

ne non loquamur in fraudulentia illam cujuscunque malis est facta scientia?

21 Quapropter peregrabit illam diffusissimus pressus atque famelicus: eritque quum esurierit & efferbuerit, ut maledicat Regi suo & Diis suis, ubi aspiciet sursum:

22 Quod si in terram intueatur; ecce oppressionem & tenebras, obscurato angustia & caligine impulso.

CAPUT IX.

Puer natus est nobis.

NAm non obscurabitur quæ affecta fuerit angustia; sicut tempore hoc primo levitas affecit in terra Zebulunis & terra Naphtali, & posterius illud affecit gravius: via maris, secundum Jardenem, Galilæa populosa.

2 Populus ejus qui ambulant in tenebris, videbunt lucem magnam: super confidentes in terra umbræ lethalis lux splendebit.

3 Amplificans hanc gentem, non magnificasti lætitiam: lætati sunt coram te quasi lætitia *quæ agitatur* in messe, ut qui exultant partientes prædam;

4 Quum jugum oneris illius, & virgam humeri illius; scepturum opprimentis illum contrivisti, ut die Midianitarum.

5 Quando tota conflictatio, conligentis in concussa, & vestimentum volutarum sub in cædibus; despue abiit in exustionem, pabulum ignis.

6 Sed quum puer natus fuerit nobis, filius datus nobis; cujus humero adsit principatus ipse; cujus nomen vocat *Jehova*, Admirabilem, Consiliarum, *Deum* fortem robustissimum, Patrem æternitatis, Principem pacis;

7 Amplitudini illius principatus & pacei nullus *erit* finis, in solio Davidis & in regno ejus, stabiliendo illud & suleiendo illud jure & justitia: ab isto sempore in seculum usque zelus Jehovæ exercituum faciurus est istud.

8 Verbum misit Dominus Jahakobo, & accidit Israeli:

9 Et cognoverunt populus iste totus, Ephraim, & habitator Schomronis; *qui* elatione & insolentia animi dicunt,

10 Lateritia opera ceciderunt sed lapide cæsis exstruemus; sycomori excisæ sunt, sed cedros sufficiemus.

11 Sed quum in editum sustulerit Jehova hostes Rezinis contra ipsum, etiam inimicos hujus commiscebit;

12 Syros ab oriente, & Philischæos ab occidente, ut devorent Israelem toto ore: his omnibus non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus *erit* extenta,

13 Qua hic populus non fuerit reversus usque ad ipsum percussorem suum, & Jehovam exercituum non requisierint.

14 Excidet enim Jehova ex Israele caput & caudam; tamum, & juncum die eadem:

15 (Senex & honorabilis is est caput; propheta vero docens falsitatem est cauda).

16 Quod fuerint ductores populi hujus seductores; & qui ducuntur in eo, obsorbti.

17 Idcirco de juvenibus ejus non lætabitur Dominus, & pupillorum ejus ac viduarum ejus non miserebitur, quia totus est hypocrita & malefactor, & os omne loquitur stultitia: omnibus his non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus erit extenta.

18 Nam exardescet improbitas velut ignis *qui* sentes ac vepres absumit; & incendet perplexa *ligna* silvæ, adeo ut in minutissimi pulverem abeant cæco fumo.

19 Præ excandescentia Jehovæ exercituum obscurabitur *populus* terræ; eritque iste populus quasi pabulum ignis, nemo in fratrem suum clementia utetur.

20 Nam ut scindat ad dexteram, famen esuriet; & comedat ad sinistram, famen non satiabuntur: singuli carnem brachii sui comedent;

21 Menasche Ephraimum & Ephraim Menaschen; simul illi contra Jehudam: omnibus his non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus erit extenta.

CAPUT X.

Assyrius, virga Dei, corripitur.

VÆ decernentibus decreta mala, & scribentibus molestiam *quam* illi præscripserint;

2 Ad everterendum de causa mutes & ad rapiendi jus pauperum populi mei ut sint viduæ præda ipsis, & pupillos diripiant.

3 Ecquid facturi estetis die visitationis & vastationis è longinquo adventuræ? ad quem confugeretis pro auxilio? aut ubi relinqueretis gloriam vestram?

4 Absque me incurvaretur infra vinctum, & infra interfectos caderent: omnibus illis non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus extenta *erit*.

5 Væ Assyrio virgæ iræ meæ; quum via in manu baculus est indignationis meæ;

6 In gentem hypocritam immittam ipsum, & contra populum in quem excandui dabo mandata ipsi; ut prædetur prædam, & ut diripiant rapinam, denique ut disponat illum conculcationi, tamquam lutum plateærum.

7 Ipse vero non ita sibi proponit, & animus ejus non ita cogitat; sed perdere *est* in animo ei, & exscindere gentes non paucas:

8 Nam dicit, Nonne principes mei pariter reges *sunt*?

9 Nonne ut Carcemisch *est* Calno? nonne ut Arpad, Camath? an non ut Damascus, Schomron?

10 Quemadmodum assequuta est manus mea regna idolorum suorum; quorum sculptilia præstabant *illis* Jeruschalaimorum & Schomronis:

11 Annon quemadmodum feci Schomroni & idolis ejus; ita facturus essem Jeruschalaimis & terriculis eorum?

12 Atqui

12 Atqui futurum est, quum perfecerit Dominus totum opus suum in monte Tzijonis & Jeruschalaimis; animadvertam in fructum insolentis animi regis Assyriæ, & in ostentum elationem oculorum ejus.

13 Quia dixerit, Virtute manus meæ feci, & sapientia mea, quod prudentia instructus sum; ideo amovi terminos populorum, eaque instructissimos eorum depræsentarum sum & dejeci, ut potentissimus, habitatores:

14 Imo adsequuta est ramquam nidum manus mea *nidum* opulentiæ populorum & quasi reciperem ova derelicta, totam terram ego recepi: neque est qui agitet alam, aut aperiat os, aut pipiat.

15 An gloriabitur securis contra cædentem ipsam se magnificabit serra contra agitatorem suum? quasi *vero* agitaret virga eum qui tollit ipsam, quasi attolleret baculus, *ac* non lignum *esset*.

16 Idcirco immittet Dominus, ipse Dominus exercituum, in pingues ejus macilentem: & loco gloriæ ejus ardebit ardor similis ardori ignis.

17 Erit enim lux Jisraelis pro igne, & sanctus illius pro flamma, quæ incendet & consumet vepres ejus, & sentes ejus eodem die:

18 Gloriamque silvæ ejus, & arvorum ejus, & spiritu & carne absumet: eritque tamquam *vehens* dissolvendis signifer.

19 Sic reliqua ligni silvæ illius pauca erunt; adeo ut puer scribere possit ea.

20 Erit autem tempore illo, ut non pergat ultra reliquiæ Jisraelis, & qui evadet in domo Jahakobi, inniti percussore suo, sed inniteur Jehova sancto Jisraelis fideliter.

21 Reliquum revertetur, reliquum Jahakobi, ad *Deum* fortem robustissimum.

22 Nam si fuerit populus tuus Jisrael *numero* sicut arena maris, reliquum revertetur ex eo: consummationem præcisam *consummabit* exundans justitia.

23 Nam consummationem, & quidem præcisam, Dominus Jehovi exercituum facturus *est* in universa hac terra.

24 Idcirco ita ait Dominus Jehovi exercituum, Ne timeto, populo mi habitator Tzijonis, ab Assyrio: virga sua percutiet te, sed baculum suum efferet pro te ratione Ægypti:

25 Nam adhuc paulisper, minus pusillo *tempore*, & consummata indignatione, tum ira mea incumber consumtioni istorum.

26 Excitabit enim contra istum Jehova exercituum flagellum, percussionem simi lem Midianitarum ad rupem Horebi: & *similem* baculo suo prope mare, & rollet istum ratione Ægypti.

27 Et erit tempore illo ut amoveatur onus ejus ab humero tuo, & jugum ejus à collo tuo; imo diffurbabitur jugum propter oleum.

28 Pervenit Hajanam regionem versus, transvit Migrone; Micmaschi deposuit impedimenta sua.

29 Trajecerunt trinsitum, Gebahi *in* diversorium divertertunt; trepidavit Rama, Gibha Schaulis fugit:

30 Claram ede vocem tuam filia Gallimorum: sic ut audiatur Lajischum usque, ô paupercula Hanathoth:

31 Migravit Madmena; habitatores Gebimorum se confirmaverunt *ad migrandum*:

32 Adhuc diem Nobi constiturus est; agitavit manu suam contra montem filiæ Tzijonis, collem Jeruschalaimorum,

33 Ecce, Dominus Jehova exercituum collocaturus est ramum vio'enter; adeo ut proceri staturæ excindantur, & alti deprimantur:

34 Et circumputabit perplexa silvæ ferro suo, denique Libanus ipse per magnificum casurus est.

CAPUT XI.

Virga de radice Jesse: & septem dona Spiritus Sancti.

NAm prodibit virgula è trunco succiso Jischai, & surculus è radicibus ejus efflorescet.

2 Super quo quiescet spiritus Jehovæ; spiritus sapientiæ & intelligentiæ, spiritus consilii & potentiæ, spiritus scientiæ & reverentiæ Jehovæ:

3 Cujus odoratus *erit* conjunctus reverentiæ Jehovæ; non autem ad aspectum oculorum suorum judicabit neque ad auditum aurium suarum corripiet.

4 Sed vindicabit juste tenues, & corripiet ex æquo mansuetos terræ: percutiet vero terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum mortem afficiet improbum.

5 Erit enim justitia, cingulum lumborum ipsius; & fides ipsa, cingulum feminum ipsius.

6 Quapropter commorabitur lupus cum agno, & pardus cum hœdo recubabit; vitulusque & juvenis leo, ac *pecus* pinguium erunt, & puer parvulus dux inter eos *futurus est*.

7 Et vacca ursaque compascentibus, simul recubabunt catuli earum; & leo sicut bos comedet stramen:

8 Et oblectabit se lactens super foramen hamorrhoi; & super specum viperæ depulsus à lacte manum suam injiciet.

9 Non afficient malo, neq; corrumpent in toto monte sanctitatis meæ; quum plena erit terra hac scientia Jehovæ, velut aquis alveum maris operientibus.

10 Erit etiam tempore illo ut ad eum qui è radice Jischai stabit in signum populorum, gentes consulturæ veniant; & sit requies ejus gloriosa.

11 *Erit enim* tempore illo, ut adhibeat Dominus secundo manum suam ut acquirat reliquum populum suum; qui reliquus fuerit ab Assyria, & ab Ægypto, & à Pathrosio, & ab Æthiopia, & à Helamo, & à Schinhare, & à Chamatha, & à regionibus maritimis:

11 Et

12 Et fublatum signo gentibus recipiat dispersos Israëlitarum; & dispersi membra Judæ congregat ex quatuor orbis partibus.

13 Et amovit invidentia Ephraïmi, hostilisque Judæ excisa; Ephraïm non invidebit Judæ, & Judæ non agat hostiliter contra Ephraïmum:

14 Sed involent in humerum Philisthæorum ad Occidentem, una diripient populo Orientis: in Edomæos & Moabitas immittent manum suam, & Ammonitæ obediant eis:

15 Etiam devovebit anathemati Jehova linguam maris Ægypti, & agitabit manum suam contra ipsum flumen, ea insultare vento ipsius: percutiet quæ ipsum flumen per septem *fluenta*, efficiet ut iter habeat ea calceis *populus suus*.

16 Erit enim agger reliquo populo suo qui reliquus fuerit ex Assyria, quemadmodum fuit Israëli, quo tempore ascendit è terra Ægypti.

CAPUT XII.

Hymnus Ecclesiæ.

ITaque dices tempore illo, Celebrabo te Jehova, quia iratus fuisti mihi, *sed* averia ira tua consolaris me.

2 Ecce *Deus* in fortem salutem meam; confidam ac non expavescam: nam robur meum & carmen *est* Jah Jehova, qui fuit mihi salus.

3 Quamobrem hauseritis aquas cum gaudio, è fontibus hujus salutis;

4 Dicetis tempore illo; Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus: commemorate edictum esse nomen ejus:

5 Psallite Jehovæ, quoniam excellenter fecit: notum *fiat* istud in tota terra.

6 Clarum ede vocem, & canta qua habitas Tzione: magnum esse in medio tui sanctum Israëlis.

CAPUT XIII.

Onus Babylonis.

ONerosa prophetia in Babylonios, quam vidit Jesaiahu filius Amozi.

2 Super montem eminentem attollite vexillum, efferte vocem ad illos: agitate manum, ut ingrediantur portas ingenuorum.

3 Ego præcepi sanctificatis meis; etiam vocavi potentes meos ad iram meam *exsequendam*, exultantes *in* excellentia mea.

4 Vox multitudinis in istis montibus *auditur ad* similitudinem populi ampli: vox tumultuosa, regna gentium congregatarum, Jehova exercituum lustrat exercitum belli.

5 Veniunt è terra longinqua, ab extremitate cœlorum; Jehova & instrumenta indignationis suæ, ad corrumpendum totum istam terram.

6 Ejulate, nam propinquus *est* dies Jehovæ; quasi vastatio ab Omnipotente adventurus est.

7 Idcirco omnes manus remissæ erunt, & omne cor humanum colliquescet;

8 Et consternabuntur, tormina & dolores corripient eos, sicut parturientis indolescent; quisque de proximo suo admiratione rapietur, facies flammarum facies eorum *futura est*.

9 Ecce dies Jehovæ advenit, sævus & excandescentiæ & accensæ iræ; ad disponendum istam terram in desolationem, ut peccatores ejus perdat ex ea.

10 Nam stellæ cœlorum & sidera eorum non facient ut luceat lux sua: tenebrosus erit sol ab exortu suo, & luna splendidam non edet lucem suam.

11 Et animadvertam in orbis habitabilis malitiâ, & in improborum iniquitatem, faciamque ut cesset fastus superborum, elationemque violentorum deprimam.

12 Faciam ut pretiosior sit mortalis auro purgatissimo, & homo insigni auro Ophirino.

13 (Idcirco cœlos commovebo, & concutietur terra è loco suo, in excandescentia Jehovæ exercituum, & quo die accenditur ira ejus.)

14 Nam erit ut capreæ depulsa, & ut pecus nullo colligente: quisque ad populum suum spectabunt, & quisque in terram suam fugient:

15 Quicunque inventus fuerit transfodietur; etiam omnis decrepitus cadet gladio:

16 Et parvuli eorum illidentur ante oculos eorum: diripientur domus eorum & fœminæ eorum violabuntur.

17 Ecce ego excito contra istos Medum, qui argentum non æstimabunt, & ipso auro non delectabuntur:

18 Sed *ipsorum* arcus pueros illident; & fructus ventris non misereburtur, filiolis non parcet oculus eorum.

19 Erit; Babylon, ornamentum regnorum, ornatus excellentiæ; Chaldworum; similis subversioni, qua Deus subvertit Sedomum & Hamoram.

20 Non confidebit in æternum, neque habitabit in generationem quamque: neque figet tentorium ibi Arabs; & pastores non facient ut recubent ibi *greges*.

21 Sed recubabunt illic feræ, & implebunt domus eorum noxia an imalia; habitabunt ibi; illic ululæ, & scopes saltabunt illic.

22 Clamabitque terrificum animal in ædificiis palatiis ipsius, & serpentes in templis voluptariis, prope autem est quum adveniat tempus ejus, & dies ejus non protrahentur.

CAPUT XIV.

Misericordia Dei prope est.

NAm misereburtur Jehova Jahakobi, & eliget rursus Israëlitas quos reponet in terra ipsorum, adjungetque se advenæ ipsis, & adhærebunt se domui Jahakobi.

3 Nam

2 Nam accipient ipsos populi, adducentq; eos in locum suum; & constituent se possessores eorū Israelitæ in terra Jehovæ, ut servi sint & ancillæ; & capivos ducēt eos qui ceperūt abusi fuerint ipsis, dominabunturque in exactores suos.

3 Et erit, quo die requiem præstiterit Jehova tibi à dolore tuo & à commotione tua; ac à servitute dura illa quæ exercita fuerit in te;

4 Ut proferas parabolam hanc de rege Babyloniæ, ac dicas; Quomodo cessavit exactor, cessavit aurea?

5 Fregit Jehova baculum improborum, sceptrum dominantium.

6 Percutientis populos exeandescentis plaga est immota: dominans iracunde gentibus agitatur persequutione, quam non cohibebit:

7 Quieverit, tranquilla est tota terra; fragorem edunt cantu.

8 Etiam abietes lætantur de te, cedri Libani *dicentes*, Ex quo occubuisti, non ascendit ullus cæsor contra nos.

9 Sepulcrum inferne commotum est tua causa, ad occurrendum advenienti tibi, excitat tibi expertes vitæ, omnes duces terræ, facit ut surgant è solijs suis omnes Reges gentium;

10 Qui omnes loquentes dicant tibi, Etiam tu infirmatus es sicut nos? nobis similis factus es?

11 Deducitur in sepulcrum fastus tuus, strepitus nabliorum tuorum; substernitur tibi humbricus, & obtegit te vermis.

12 Quomodo decidisti de cœlis Lucifer, nate Aurora? succisus es usq; in terram? debilis es supra quam gentes?

13 At tu dicebas cum animo tuo. In cœlos ascendam, supra stellas Dei sortis exaltabo solium meum: & sedebo in monte conventus, in lateribus Aquilonis.

14 Ascendam supra excelsa nubis densa, *me* æquabo excelso.

15 Verumtamen in sepulcrum dejiceris, ad latera foveæ.

16 Videntes te considerabunt te, intuebuntur te advertent *dicentes*; Hiccine vir ille est qui commovebat terram, qui concutiebat regna?

17 *Qui* disponebat orbem habitabilem sicut desertum, & civitates ejus destruebat; vinctos suos non solvebat *reverfuros* domum?

18 Omnes Reges gentis, quotquot sunt, occubuerunt gloriosè quisq; domi suæ.

19 Tu vero abjiceris è sepulcro tuo, ut surculus abominandus, *ut* vestimentum interfectorum, omnitorum *crebris istibus* gladii: *ut* descendentes ad lapides foveæ, ut cadaver proculcatum.

20 Non adunaris illis in sepultura, quia terram tuam corrupisti, populum tuum interfeciti; non prædicabitur in seculum semen maleficorum.

21 Parate filijs ejus mactationem propter iniquitatem majorum ipsorum; ne surgentes hæreditario jure possideant terram, & impleant faciem orbis habitabilis civitatibus:

22 Nam insurgam contra eos, dictum Jehova exercituum; & excisurus sum Babyloniæ nomen, & residuum, filium & ac nepotem, dictum Jehovæ:

23 Et disponam eam ut sit hæreditaria possessio anatariæ, & stagna aquarum; everramq; eam everriculo perditionis, dictum Jehova exercituum.

24 Juravit Jehova exercituum dicendo: *Meritas*, nisi quemadmodū proposui *mihi* ita fuerit; & quemadmodum consilium inivi, illud exsistet:

25 Quum frangendo Assyrium in terra mea, super montes meos proculcavero eum; tum amovebitur ab illis jugum ejus, & onus ejus ab humero illius amovebitur.

26 Hoc illud consilium *est*, quod initum fuit contra totam illam terram; & hæc illa manus extensa contra omnes istas gentes.

27 Nam Jehova exercituum inivit consilium & quis irritum faciat? & manum ejus extentam, ecquis avertat?

CAPUT XV.

Onus Palæstinæ.

Quo anno mortuus est rex Achaz, fuit onerosa prophetia hæc.

2 Ne lætator, tu Palæstina tota, quod confracta fuerit virga percutientis te: nam è radice serpentis prodit basiliscus, & eriam fructus illius pretter volans.

3 Deincepsi pascent primogeniti tenuium, & egentes secure cubabunt; quum enecavero fame radicem tuam, & residuum tuum interfecerit.

4 Ejula porta, exclama civitas, diffluere Palæstinam totam: nam ab Aquilone ut fumus advenit, neq; ullus secretus prospecturus est sibi in exercitu ejus.

5 Quid ergo responsurus est legatis gentis? Jehovam fundasse Tsionem, ut in eam se recipiant pauperes populi sui. *Cap. 15.*

CAPUT XVI.

Onus Moabi.

Neropsa prophetia Moabi: Quum nocte vastata fuerit Har Moabitarum, excisa fuerit; quum nocte vastata fuerit Kir-Moabitarum, excisa fuerit:

2 Ascendet Bajithum, & Dibonem Bamothas cum fletu super Nebonte & super Medeba Moab ejulabit; in omnibus capitibus ejus calvitium *erit*, omnis barba excisa.

3 In compitis ejus accingentur cilicio: super tecta ejus & in plateis ejus quisq; ejulabit, descensurus cum fletu suo.

4 Et exclamabit Chesbhon, Eleale que; Jahazum usq; audientur voces eorum: propterea expediti Moabi vociferabuntur; vitæ suæ tremebit ipsum, *dicendo*:

5 Animus

5 Animus meus Moabum inclamabit, clausuras ejus, Tzoharem usque, quasi vitula trima: quoniam per clivum Lochith cum fletu ascendit, quoniam via Choronaimonum clamore fragoso boant.

6 Nam *ad* aquas Nimrimorum desolationes erunt: exarescet enim fœnum, deficiet tenera herba; viriditas non erit.

7 Idcirco *ut ut* residuum fecerit; at quæcunque recondiderint, in vallem Arabum exportabunt ea.

8 Nam circuibit exclamatio illa terminum Moabi; ad confunendas usq; ejulatus ejus, etiam Beer-Elima ejulatus ejus;

9 Quod aquæ Dimonis plenæ sanguine fiuere fint, quum disponam in Dimone additamenta: evadentibus *vero* Moabitis leonem, & residuo terræ. *Caput* 16.

10 Mittite agnum Dominatoris terræ, à Petra ad desertum usque; ad montem filiæ Trijonis.

11 Alioqui erit *Moab* quemadmodum avis *vaga*, nidus dimissus: erunt Moabitides *ad* vada Arnonis.

12 Ini consilium, fac judicium, dispone quasi nocte umbram tuam ipso meridie; abconde propulsos, vagantem ne prodito.

13 Commorentur apud te propulsi mei, ô Moab, esto latibulum ipsis à conspectu vastatoris: nam defiuet qui premat, deficiet vastator, consumentur calcatores simguli è terra.

14 Et stabilietur benignitate solium, cui insidebit constanter in tentorio Davidis, judex & procurans jus, & promptus ad justitiam.

15 *Verum* audivimus superbiam Moabi, fastuosi admodum: fastu ejus & superbia ejus, & furore ejus, non ita *succedent* mendacia ejus.

16 Idcirco ejulabit Moabita ad Moabitam, u sq uisque ejulabit; de fundamentis Kir-chareseths ejulabimini, verumtamen contrita *sunt*.

17 Quin etiam vites Cheschbonis elanguent, vitis Simmæ, Domini gentium rectudo t lectissimas plantas ejus, jaluerem usq; attingunt, errant per desertum: propagines ejus evelluntur, trajiciunt mare.

18 Idcirco defeci fletum Jaharetis, vitem Simmæ; irriga te lacryma mea, ô Elhe chb in & Elhale: quoniam de vitivis fructibus tuis, & de messe tua celeusma concidit.

19 Et intercepta est lætitia & exultatio ex arvis, & in vineis non cantatur, non agitatur vociferatio: vinum in lacubus non calcat calcator, celeusma facio ut cesset.

20 Idcirco viscera mea propter Moabum, tamquam cithara perstrepunt, & interanea mea propter Kir-Chereseth.

21 *Itaq;* erit quum perspicuum erit fatigari à Moabo in excelso suo, & veniet ad sanctuarium suum deprecatum, nihil tamen poterit.

22 Illud *est* verbum quo alloquutus fuerat Jehova Moabi inde ab illo tempore.

23 Nunc vero loquitur Jehova dicendo, Intra tres annos, ut *sunt* anni mercenarii, vilis redderur gloria Moabi cum tota sua multitudine maxima: ita ut residuum *sit* parvum, minus pusillo, invalidum.

CAPUT XVII.

Onus Damasci.

PRopheria onerosa Damasci. Ecce Damascus amovebitur ne sit civitas; eritque acervus ruinæ.

2 Derelictæ civitates Haroheris; pro gregibus erunt, ubi recubantes nemo exterreat:

3 Desinet enim munitio ab Ephraimo, & regnum à Damasco, ac residua Syriæ, sicut gloria Israelitarum erunt, dictum Jehovæ exercituum:

4 Erit autem tempore illo, *quo* attenuabitur gloria Jahakobi; & pingue carnis ejus emaciabitur:

5 Erit, ioquam, periode ac si colligeret messor segetem, & brachium ejus spicas demeteret: deniq; erit ac qui legit spicas in convalle Rephaimorum.

6 Tantum relinquetur in eo racematio ut quum stringitur oles, duæ tresve baccæ in vertice summi rami; quatuor *aut* quinque in ramis ipsius fructiferis, dictum Jehovæ Dei Israelis.

7 Tempore illo, respiciet homo ad opificem suum; & oculi ejus ad sanctum Israelis spectent.

8 Non autem respiciet ad ista altaria, *ad* opus manuum ipsius; & quod fecerunt digiti ipsius, non spectet, aut lucos aut subdiales statuas.

9 *Sed* tempore illo erunt civitates robustæ ejus similes derelicto virgulto summoq; ramo, quas dereliquerint *Assyrii* propter filios Israelis: denique erit desolatio!

10 Quia oblita es Dei salutis tuæ, & rupis munitionis tuæ non es recordata: idcirco *ut ut* plantaveris plantas amœnissimas, etiam palmite extraneo conseveris ipsum;

11 Quo die plantasti curaveris ut adolescat, etiam mane ipso feceris ut semen tuum efforescat: acervus messis *erit* die agritudinis & doloris mortiferi.

CAPUT XVIII.

Onus Æthiopiæ.

VÆ multitudini populorum amplorum, *qui* sicut perstrepere solent maria, perstrepunt, & tumultuantibus nationibus, *quæ* tumultuatione qualis est aquarum validarum tumultuantur.

2 *Multitudini* nationum secundum tumultuationem aquarum multarum tumultuantium: quum increpabit ipsum ut fugiat quam longissime: nam agitabuntur ut glumæ montium coram vento, & ut rota coram turbine.

3 Tempore vespertino, ecce terror: quum

quâ nondum *illuxerit* mane, nemo adeat: Hæc *est* pars proculcantium nos, & sors dirripientium nos. *Caput* 18.

4 Væ terræ umbrosæ orbis; quæ *est* secundùm flumina Æthiopiæ:

5 Mittens per mare legatos, & in fuscis navis scirpeis per superficiem aquarum *dicendo*; Ite nuncii leves ad gentem distractam & depilatam, ad populum formidabilem ex eo loco atque ulterius gentem omnibus delinearem & conculcatem, cujus terram diripiunt flumina.

6 Omnes incolæ orbis habitabilis, & habitatores terræ: quum attollam vexillum montium, videbitis; & quum clangam tuba, audietis.

7 Nam ita ait Jehova alloquutus me, Acquiesco, sed intueor in locum meum: ut æstum serenum super olus, ut densum rorem in æstu messis, *hunc esse*.

8 Nam ante messem quum perfecta gemma & omphacio educato exsiliit flos ut excindit flagella suis falcibus, & sarmenta amovet amputatq; e *vinitore*.

9 *Ita* derelinquentur pariter volucribus montium & bestiis terræ; ut æstatem tranfigant cum hoc volucres, & omnes bestiæ terræ cum hoc hyement.

10 Tempore illo to adducetur munus Jehovæ exercituum *de* populo distracto & depilato, de populo inquam formidabili ex eo *loco* ato, ulterius; gente omnibus delineante & conculcante, cujus dirripiunt flumina terram, ad locum nominis Jehovæ exercituum, *ad* montem Tzionis.

CAPUT XIX.

Onus Ægypti.

PRophetia onerosa Ægypti. Ecce Jehova insidens densæ nubi levi, ituraturus est Ægypto; adeo ut commoveantur idola Ægypti à conspectu ejus & cor Ægyptiorum, colliquescat in medio ipsorum.

2 Nam commiscebo, *inquit*, Ægyptios inter se, ut pugnent quisque contra fratrem suum, & quisque contra amicum suum, civitas contra civitatem, regnum contra regnum.

3 Et exhaustio spiritu Ægypti in medio ipsius; ubi consilium ejus absorpsero; consulent sua idola, & præstigiatores, pythonesque & ariolos:

4 Et concludam Ægyptios in manum dominorum dure dominantium eos; donec Rex rigidus dominetur in eos, dictum Domini Jehovæ exercituum.

5 Nam deperdent aquas ne insuane in mare, adeo ut fluvius siccetur & arescat:

6 Et retro abjicientes flumina exhaurient & siccabunt rivos ductos aggeribus: aruudo & uiga languebunt:

7 Papyri juxta rivos, in ora rivorum; & omnis sementis rivorum arescet, depelletur, nec *erit* amplius:

8 Et mœrebunt piscatores, lugebuntq; omnes qui projiciunt in rivos hamum; & qui expandunt rete jaculum in superficie aquarum, languebunt:

9 *Et* erubescent opifices lineorum, generosorumque, & textores albi *operis*.

10 Denig; erunt propositis ipsius contrici; omnes facientes excipulum, stagnaque voluptaria.

11 Enimvero stulti *sunt* Principes Tzohanis; sapientum & consiliariorum Pharonis consilium obbrutescet: quomodo dicitis Pharoni, Filius sapientum sum, filius regum antiquissimorum.

12 Ubi *sunt* illi? ubinam sapientes tui qui indicent jam tibi? cognoscant igitur quid consilii ceperit Jehova exercituum contra Ægyptum.

13 Stulte agent Principes Tzohanis, decipientur Principes Nophi: seducent Ægyptum *ustis ad* extremitatem tribuum illius.

14 Jehova miscente in medio ejus spiritum perturbatissimum; faciunt ut erret Ægyptus in omni opere suo, sicut oberrat ebrius in vomitu suo:

15 Neque existet in Ægypto opus; *nihil* quod faciat caput aut cauda, ramus aut juncus.

16 Tempore illo erit Ægyptus similis mulieribus: trepidabit enim & pavebit propter agitationem manus Jehovæ exercituum, quam agitabit contra ipsum.

17 Erit q; terra Jehudæ Ægypto rei gitationi; quicunq; mentionem fecerit ejus apud se, pavebit: propter consilii Jehovæ exercituū, quod capturus est contra eam.

18 Tempore illo erunt quinq; civitates in terra Ægypti loquentes sermone Cenhanæo, & juratæ Jehovæ exercituū, civitas destructionis dicetur unaquæque.

19 Tempore illo erit Jehovæ altare in media terra Ægypti; & statua juxta terminum ejus Jehovæ:

20 Eritque in signum & testimonium de Jehova exercituum in terra Ægypti: quum inclamant Jehovam propter oppressores, immittetre eis servatorem & magnatem qui eripiat eos.

21 Ita innotescet Jehova Ægyptiis, agnoscentq; Ægyptii Jehovam tempore illo: & colent sacrificio & munere, & voventes votum Jehovæ pendent.

22 Si plaga afficiet Jehova Ægyptum, plagis afficit & sanat: quum converti fuerint usque ad Jehovam; exorabitur eis, & sanabit eos.

23 Tempore illo erit agger ex Ægypto in Assyriam, qua commeent Assyrii in Ægyptum, & Ægypti in Assyriam: ut colant Ægypti cum Assyriis.

24 Tempore illo erit Israelitarum gens tertia Ægyptiis & Assyriis: *denig*; benedictio in medio *populo* terræ:

25 Cui benedicturus est Jehova exercituum, dicendo, Benedictus populus meus Ægyptius, & opus manuum mearum Assyrius, & possessio mea Israeliticus.

CAPUT

CAPUT XX.

Onus Ægypti & Æthiopiæ.

ANno quo venit Tharthan Aschdodum, mittente eum Sargone Rege Assyriæ quo oppugnavit Aschdodum, & cepit ipsum :

2 Tempore illo loquutus est Jehova per Jeschajâ filium Amozi, dicendo : Abi, & solve sinum cilicium à lumbis tuis, & calceamentum tuum extrahe de pede tuo : qui fecit ita, incedens nudus & discalceatus.

3 Tum dixit Jehova, Quemadmodum incedit servus meus Jeschajâ nudus & discalceatus tertii anni signû & ostentum contra Ægyptios & contra Æthiopas :

4 Ita abducet Rex Assyriæ captivam multitudinem Ægyptiorum, & deportandam turbam Æthiopum puerorum & senum, nudam & discalceatam, etiam denudatos nate, in probrum Ægyptiorum.

5 Ita perterrefacti erubescent ; ab Æthiopibus expectatione sua ; & ab Ægyptiis gloriatione sua.

6 Et dicet incola regionis istius tempore illo ; Ecce, ita *habet* expectatio nostra quo confugiebamus ad auxilium, ut eriperemur à conspectu regis Assyriæ : & quomodo evademus nos ?

CAPUT XXI.

Onus Babylonis, Idumæa, & Arabiæ.

(Nerosa prophetia descripti maris ; sicut turbo vehementissimus in Austrum permeando, à deserto venturus, è regione formidabili :

2 Visio dura nunciatur mihi : Perfidus ille perfide agit, & vastator ille vastat : Ascende Helam, obside Madai ; totum gemitus hujus faciam ut cesset, *dicentis* ;

3 Idcirco implentur lumbi mei ægritudine : tormina corripiunt me quasi tormina parturientis : contorqueor ex audiru, conturbor ex visu.

4 Errat animus meus, horror perterrefacit me ; crepusculum desideratissimum mihi disponit in trepidationem mihi.

5 Instrue mensam, speculetur speculator, comede, bibe : surgite, O Principes, ungite scutum.

6 Nam ita edixit Dominus mihi : Abi, constitue speculatorem, quod viderit indicet.

7 Quum itaque vidisset currus, duplices equites, currus asinorum, & currus camelorum : & attendisset attente, attentissime.

8 Clamavit, *ut* leo ; In specula, Domine, ego constitit jugiter interdiu & in observatione mea ego perstabo totis noctibus.

9 Intereà ecce jam ingressi erant currus virorum, duplices equites : tunc eloquutus est dicens, Cecidit, cecidit Babylon ; & omnes sculptiles Deos ejus perfringens *defecit* in terram.

10 O tritura mea, & edite in area mea : quod audivi ex Jehova exercituum Deo Israelis, annuncio vobis.

11 Propheria onerosa Dumæ : ad me clamat è Seïre, Vigil quid de nocte, vigil quid de nocte ?

12 Dixit vigil, Advenerat mane, sed etiam nox *advenit* : si quæsieri ; quærite, revertimini, venite.

13 Propheria onerosa in Arabiam : Per silvas ; in Arabia pernoctabitis, ô cœtus commeantes Dedanæorum.

14 Obviam ficient venientes afferant aquas ; incolæ regionis Themæ, cibo suo præveniant evagantem :

15 Nam propter gladios evagabuntur, propter gladium extensum, & propter arcum adductum, denique propter gravitatem belli.

16 Sic enim ait Dominus alloquutus me intra annum, *ut* anni mercenarii, tum deficiet tota gloria Kedaris.

17 Et reliquus numerus sagittarum, potentes Cedarenæ diminuentur : quoniam Jehova Deus Israelis loquutus est.

CAPUT XXII.

Onus vallis Visionis, hoc est, Hierosolymæ.

PRopheria onerosa vallis visionis : Quid tibi jam *est*, quod ascendis tota in tecta ?

2 *Quod* tumultuationibus plena, civitas strepera es, ô urbs *ante* exultabunda ? consossi tui non *sunt* confossi gladio, neque mortui bello ?

3 *Quod* omnes ductores tui evagantes pariter, *ita* vincti sunt ut non acuarint arcu ? quicunque præsentes sunt eorum, vincti pariter, à longinquo fugiunt ?

4 Propterea dico, Recipite *aliorsum* à me, amaritudine afficiam *me* in isto fletu : ne ingeratis in consolando me *amaritudinem* propter vastationem filiæ populi mei.

5 Quia dies *est* vexationis, conculcationisque, & perplexitatis Domino Jehovi exercituum, in valle visionis ; *dies* destructionis muri, & vociferationis ad montana.

6 Et Helamites gestat pharetram, cum curribus hominum & equitibus : & Kir expromit clypeum.

7 Evenient enim lectissimi convallibus tuis, *ut* implentur curribus, & equites ipsi continenter ponant *castra* ad portam :

8 Quia, retegente *hostis* operimentum Jehudæ, intueris quidem eo tempore in arma domus silvæ.

9 Et rimas civitatis Davidis considerantes multas esse, colligitis aquas piscinæ inferioris.

10 Domosque Jerusalemi aorum recensentes, diruitis domos quasdam ad munitionem murum.

11 Insuper concepteaculum facitis inter duos muros pro aquis piscinæ veteris ; sed non intuemini in opificem illius, & formatorem ejus è longinquo *tempore* non animadvertitis.

12 Eumque vocaverit Dominus Jehovi exercituum tempore illo, ad flerum & ad planctum,

plandum, & ad calvitium, & ad cincturam cilicij;

13 Ecce lætitiam & gaudium, occidendo boves, & jugulando pecudes, comedendo carnes, & bibendo vinum, *dicentium*: Edamus & bibamus, cras enim morituri ſumus.

14 [a] cui revelavit ſe, me audiente, Jehova exercituum; *Ne vivam*, ſi expietur iſta iniquitas vobis, donec moriamini, inquit Dominus Jehovi exercituum.

15 Ita ait Dominus Jehovi exercituum, Age, accede ad tutorem iſtum Schebnam, qui præeſt domui,

16 Quid tibi hic? & quis tibi hic *eſt*? quod exciderit tibi hic ſepulcrum: ô excidens *in* edito ſepulcrum ſuum, ô ſtatuens in petra habitaculum ſibi.

17 Ecce Jehova, qui contegit te inregumento *quantum poteſt eſſe* viri; & qui amicit te belle.

18 Egregie volutabit te volutatione, *ut* pilam in regionem amplam ſpatioſe: ibi morieris ibique *delinent* curricula gloriæ tuæ ô ignominia domus domini tui.

19 Propulſo te de ſtatu tuo, *inquiens*, de ſtatione tua deſtruet te.

20 Erit autem die illa, ut vocem ſervum meum Eljakimum filium Chilkijæ:

21 Et induam eum tunica tua, balteoque tuo confirmans eum dominationem tuam tradam in manum ejus; ut ſit loco patris habitatoribus Jeruſchalaimorum, & domui Jehodæ:

22 Et imponam clavem domus Davidis humero ejus; eo aperiente nemo claudet, & claudente nemo aperiet:

23 Et infigam eum *velut* paxillum in loco firmo; eritque ſolio honori, & domui paternæ ſuæ.

24 Nam appendent ei totam gloriam domus paternæ ipſius, proventus ejus & reditus ejus, omnia inſtrumenta *etiam* minima; cum inſtrumenta craterum, cum omnia inſtrumenta utrium.

25 Die illa, dictum Jehovæ exercituum, diſcedet paxillus iſte infixus in loco firmo: & amputatus decidet, exſcinderturque onus illud quod *erat* impoſitum ei, nam Jehova loquutus eſt.

CAPUT XXIII.

Onus Tyri.

PRopheria onerosa Tyri: Ejulate naves Oceani; vaſtatam eſſe à domeſticis, ab adventu à regione Cittheorum, revelatur in illam.

2 Silete habitatores inſulæ, tu *quam* mercatores Tzidonis pervagantes mare, implent.

3 Cujus proventus aquis multis *eſt* ſemen Schichoris, meſſis rivi Ægyptiaci & quæ es mercatus gentium.

4 Erubeſce Tzidon; quia loquitur mare, munitio maris, dicendo: Non parturio, neque pario; neque educo juvenes, *aut* collo virgines.

5 Quemadmodum rumore de Ægypto; intrement æque rumore Tyri.

6 Tranſite per Oceanum, ejulate habitatores inſulæ.

7 Hæccine vobis exſultabunda *videretur*, cujus pedes à dierum præcedentibus, à præcedente ſtatu ipſius deducunt eam ad peregrinandum procul?

8 Quis cepit conſilium hoc contra Tyrum illam coronariam? cujus mercatores *erant* principes, cujus negociatores honoratiſſimi terræ?

9 Jehova exercituum conſilium iſtud cepit; ad fœdandum ſaſtum omnis gloriæ, ad elevandum omnes honoratiſſimos terræ.

10 Remea *in* terram tuam, ſimiliter ut navis Oceani, nulla eſt zona amplius.

11 Manum ſuam extendit ſuper mare, commovet regna. Jehova præcipit contra Genahanem, perdere munitiones ejus.

12 Dicens, Non pergas amplius exſultare: ô oppreſſa virgo filia Tzidonis, *ad* Citthæos ſurge, tranſi, etiam illic non erit quies tibi.

13 En terram Chaldæorum, iſte populus non fuit, *ex quo* Aſſyrius fundavit eam pro barbaris; erexerant exploratorias ſpeculas ſuas, excitaverant palatia ejus; *Aſſyrius* diſpoſuit illam in ruinam.

14 Ejulate naves Oceani, quia vaſtatur munitio veſtra.

15 Erit autem tempore illo, quasi, oblivioni tradita fuerit Tyrus ſeptuaginta annis, ſecundum dies regni unius: ut exactis ſeptuaginta annis ſit Tyro ſimile canticum meretricio.

16 Sume citharam, circui civitatem, ô meretrix oblivioni tradita: optime pulſa, utere quam plurimo cantico, ut renoveturque memoria tui.

17 Erit enim ut exactis ſeptuaginta annis reviſet Jehova Tyrum, quæ reverſa fuerit ad quæſtum ſuum: deinde fornicabitur cum omnibus regnis regionis ſuæ in ſuperficie terræ.

18 Tandem erit merx ejus & quæſtus ejus ſanctificatus Jehovæ; non reponetur in theſaurum neque recondetur: ſed pro habitatoribus expoſita Jehovæ erit merx ejus, ad comedendum in ſaturitatem & ad tegumentum validum.

CAPUT XXIV.

Regnum Chriſti oritur in medio ruinæ Hieroſolymæ.

ECce Jehova exhauſturus eſt terram, & exinaniturus eam; & perversurus ſuperficiem ejus diſperſurusque habitatores ejus.

2 Eritque perinde populo ac præſidi, perinde ſervo ac domino ſuo, perinde ancillæ ac heræ ſuæ; perinde emtori ac venditori, perinde mutuo danti atque mutuo accipienti, perinde fœnore accipienti ac ei qui fœnerat ipſi.

3 Planè exhauretur terra, & plane diſpi-

diripietur; quia Jehova eloquutus est sermonem hunc.

4 Lugebit, concidet terra; languebit, concidet orbis habitabilis: languebunt celsi populorum terræ.

5 Etiam hæc terra contaminata est sub habitatoribus suis, quia trangrediuntur leges; mutant decretum, irritum faciunt fœdus perpetuum.

6 Idcirco exsecratio consumet terram, & desolabuntur habitatores ea: idcirco exardescent habitatores terræ, & reliqui fient mortales perpauci.

7 Lugebit mustum, languebit vitis; suspirabunt omnes læti animo.

8 Cessabit gaudium tympanorum, desinet strepitus exultantium; cessabit gaudium citharæ:

9 Cum cantico non bibent vinum, amarescet potus inebrians bibentibus ipsum:

10 Confringetur urbs inanis futura; claudetur omnis domus, ne quisquam ingrediatur.

11 Querela erit super ipso vino in plateis; advespera'scet omnis lætitia, emigrabit gaudium terræ:

12 Relinquum factum in civitate, desolatione; & vastitate atteretur porta.

13 Quando ita fuerit in medio terræ, inter populos istos, similes olivis destructæ olex, similes racemis quum finita est vindemia.

14 Hi efferentes vocem suam cantabunt; propter excellentiam Jehovæ clarum vocem edent inde à mari *dicentes*,

15 Idcirco in ipsis ignibus glorificate Jehovam; in insulis maris, nomen Jehovæ Dei Israelis.

16 Ab ora terræ psalmos audivimus, decorem *fuisse* justo, jam autem dico, Macies *est* mihi, macies *est* mihi: Hei mihi! perfidi perfide agunt, & perfidia quidem perfidissima perfide agunt.

17 Pavor, & fovea, & laqueus; imminent tibi, O habitator terræ.

18 Erit enim *ut* fugiens ab audito pavore incidat in ipsam foveam; & qui ascendet è medio ipsius foveæ, capietur laqueo: nam cataractæ ex alto aperientur, & concutientur fundamenta terræ.

19 Omnino confringet se terra, omnino distrumpet se terra, omnino mutabit terra.

20 Omnino commovebitur terra tanquam ebrius, & evagabitur ut tegillum; & ingravescente super eam defectione ipsius, ita cadet ut non surgat amplius.

21 Et erit tempore illo, animadvertente Jehova in exercitum excelsi cujusque eum ipso excelso; & in omnes reges terræ eum terra ipsorum:

22 Et colligantur collecti, vincti in foveam, & occludantur in claustro; & post multos dies desiderentur.

23 Denique pudebit ipsam lunam, & erubescet sol ipse: quum regnabit Jehova exercituum in monte Tzijonis & Jerusalaimis, & coram Senioribus suis gloriose.

CAPUT XXV.

Hymnus Esaiæ.

JEhova Deus meus es, exaltabo te, celebrabo nomen tuum, quia fecisti mirum: consilia à longinquo *tempore præditta* fides *sunt*, veritas.

2 Nam disposuisti ex civitate acervum, ex urbe munita ruinam, palatium extraneorum ex civitate, in seculum non ædificabitur.

3 Idcirco honorabunt te populus fortis, urbs gentium formidabilium reverebuntur te:

4 Quod fueris munitio renui, munitio egenti, quum aliqua angustia esset ei; receptus ab inundatione, umbra ab æstu, quam spiritus violentorum simi lis *est* inundationi labefacturæ murum:

5 Sicut æstum in siccitate, tumultuationem extraneorum depresseris; æstum, *inquam*, umbra densa, *qui* propagini violentorum respondebat.

6 Faciet autem Jehova exercituum omnibus populis in monte hoc convivium *verum* pinguium, convivium *vini* defæcati; pinguium *inquam* saginariorum, *vini* fæcibus expurgatis:

7 Et absorbebit in monte hoc speciem istius velli obvelantis omnes populos; & istius operimenti obducti super omnes gentes:

8 Absorbebit ipsam mortem in victoriam, & absterget Dominus Jehovi lacrymas ab omnibus facibus; & opprobrium populi sui amovebit à tota terra (nam Jehova loquutus est.)

9 Ut dicat tempore illo; Ecce Deus noster hic *est*, exspectamus eum, & servat nos: hic *est* Jehova quem exspectamus, exsultabimus, & lætabimur de salute ejus.

10 Nã quiescet manus Jehovæ in monte hoc: triturabitur veluti stramen in loco suo, ut triturantur palea ad stercorationem.

11 Expandet enim manus suas in medio ejus, sicut expandere solet natator ad natandum; & deprimet superbiam ejus, cataractis manuum suarum:

12 Ita munitionem edit, *atque* locum murorum tuorũ deprimet, demittet, deturbabit in terram, in pulverem usque.

CAPUT XXVI.

Canticum Sionis.

TEmpore illo cantabitur canticum hoc in regione Jehudæ; Civitas fortis *est* nobis, salutem disponit muris & propugnaculis *Dei*, *dicendo*:

2 Aperite portas, & ingrediatur gens justa conservans omnem fidem.

3 Cogitationi insistenti custodis continuam pacem, quum tibi confidit.

4 Confidite Jehovæ, usq; in sempiternũ: nam in Jah-Jehova rupes seculorum *est*:

5 Nam deprimit habitatores *loci* alti, urbem editam: dejicit eam, dejicit eam usque

usq; in terrã, deturbat eã in pulverẽ usq;:
6 Conculcat eum pes; pedes pauperis, vestigia tenuium.
7 Iter justo rebus æquissimis, recto orbitam justi librat.
8 Etiã *in* itinere judiciorum tuorum, Jehova, exspectamus te: ad nomen tuũ & ad memoriã tui *fertur* desiderii anima:
9 Animo meo desidero te per noctẽ; etiã spiritu meo *qui est* in me, tempestive quæro te: nam quum judicia tua *exstant* in terra, justitiã discunt incolæ orbis habitabilis.
10 Cum gratia fit improbo, non discit justitiã, in terra æquitatis inique agit; & non confiderat celsitudinem Jehovæ.
11 Jehova, *quum* exaltatur manus tua, non vident: videbunt erubescentes zelũ erga populum, quinetiam ignis hostes tuos consumet.
12 Jehova, dispones pacem nobis: nam etiã omnes res nostras confecisti nobis.
13 Jehova Deus noster, imperabant nobis domini præter te: tantum per te recordamur nominis tui.
14 *Hi* mortui non revivi cent; expertes vitæ non resurgent: propterea visitans perdidisti eos, & profligasti omnem memoriam eorum.
15 Adjecisti huic genti Jehova, *vitam*; adjiciens huic genti gloriticus te: *genti quam* procul amoveras ad omnes extremitates terræ.
16 Jehova in ipsa angustia visitaverunt te; fuderunt submissam orationem, castigatione tua *premente* ipsos.
17 Ut prægnans propinqua partui dolet, exclamat in doloribus suis; ita fuimus à conspectu tuo, Jehova:
18 Gravidi fuimus, dolauimus, quasi pareremus ventum; salutem ullam non fuissemus effecturi terræ, neque casuri fuissent incolæ orbis habitabilis.
19 Reviviscunt tui mortui, cadavera quæq; mea resurgunt: Expergiscimini, *vigilate*, & cantate qui inhabitatis pulverem; nam ros olerum ros tuus est, postquam in terram expertes vitæ dejecisti.

CAPUT XXVII.

Leviathan judicandus.

AGe, populi mi, intra in conclavia tua, & occlude fores tua tibi: latita quasi exiguo momento, donec præterierit indignatio.
2 Nam ecce Jehova proditurus est è loco suo, ad animadvertendum iniquitatem habitatorum terræ in eum; & retegetterra cædes suas, neq; obtegetur ultra interfectos suos. *Capus 7.*
3 Tempore illo animadvertet Jehova gladio suo durissimo, maximoq; & validissimo, in balæam serpentem oblongũ, & in balæam serpentem tortuosum; & interficiet draconem qui *est* in mari.
4 Die illa, vinearn rubentis meri, ac clamate ei.
5 Ego Jehova sum custoditurus eã, momentis irrigaturus eã; ne *quis* invisat eã, nocteq; dieq; custoditurus sum eam.
6 Æstus non est mihi; qui indurerit me sentes & vepres ad prælium, *hunc* cum ingrediens eam succendam ex ea simul.
7 Sin prehendet robur meum faciatq; pacem mecum; pacem faciet mecum.
8 Ut advenientes, Jahakobi *posteri* radicentur faciet; efflorescet, & germinabit Jisrael; vicitq; implebunt superficiem orbis habitabilis proventu.
9 An ut percussit percussorem ejus percutit eum? an ut interfecti sunt interfecti illius, interfici untur?
10 Moderate emittendo eum contendis *eum* eo; *illum* aufert spiritu suo duro, quasi tempore Euri.
11 Idcirco hac re expiatur iniquitas Jahakobi, & hic est totus fructus, ut amoveat peccatum ejus; quum disponet omnes lapides altaris ut lapides calcis dissipatos, nec cõsistent luci aut subdiales statuæ.
12 Sed *illius* civitas munita *erit* solitaria, casula disjecta, & derelicta velut desertum; ibi pascet vitulus & ibi requiescet, etiam absumet ramos ejus.
13 Arefacto ramo ejus, frangentur *ramusculi*, mulieres venientes incendent illum: quia non est populus ulla intelligentia præditus, idcirco non miserebitur ejus, qui fecit eum, & qui formavit eum, non facit gratiam ei.
14 Erit autem tempore illo, exturiet Jehova inde à fluxu illius fluminis usq; ad torrentem Ægypti, vos autem colligemini figillatim, O Israelitæ.
15 Eritq; tempore illo, *quando* clangetur buccina magna; ut veniant qui perierant in terra Assyriæ & qui depulsi fuerant in terram Ægypti; *&honorem exhibentes* incurrent se Jehovæ in monte sancto Jerusalaimis.

CAPUT XXVIII.

Deus, corona sui populi; & Christus, lapis angularis in Sion.

VÆ coronæ fastus ebriosi Ephraimi, cujus ornatus decor *est velut* flos caducus *planta*, eis qui præsunt valli pinguissimæ; obtrusi vino.
2 Ecce robustus & fortis Domino, similis inundationi grandinis, turbini exitiali, similis inundationi aquarum validarum exundantium dejiciet in terram manu.
3 Pedibus conculcabuntur; corona fastus, ebriosi Ephraimi.
4 Tum erit *velut* turba florum caduca *planta* decor ornatus illius, qui supra valli pinguissimæ; ut fructus primocox qui ut conspectum est æstas, quem ubi videt quispiam dum adhuc est in manu sua deglutit.
5 Tempore illo erit Jehova exercituum pro corona decoris & pro diademate ornatus, reliquo populo suo;
6 Et pro spiritu judicii, ei qui præsidebit,

debit judicio, & potentibus, regerentibus bellum in portam.

7 Verumtamen etiam isti vino errant, & potu inebriante obertant: præsbyter ac Propheta errant potu inebriante, absorbentur à vino; obertant præ potu inebriante, errant in functione Videntes, titubant in judicatione;

8 Nam omnes mensæ plenæ sunt vomitu, & excremento; non *superest* locus.

9 Quem doceret scientiam, & cui proponeret intelligendum documentum? depulsis à lacte, evulsis ab uberibus?

10 Cum præcepto præceptio, præcepti præceptio; delineatio delineationi, delineatio delineationi; pauculum hic, pauculum illic *fuerit additum*:

11 Cum peregrino sermone, & lingua exotica alloquutus sit populum istum *Jehova*:

12 Qui dixerit eis, Hæc *est* ipsa requies, quietem tribuit lasso, & hæc *est* respiratio, & noluerint auscultare:

13 Sed fuerit eis verbum Jehovæ, præceptum præcepto præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatio delineationi, pauculum hic pauculum illic; ut pergerent, & corruerent retrorsum confringerentur, & irretiti caperentur:

14 Idcirco audite verbum Jehovæ, viri irrisores, dominatores populi hujus qui est Jerusalaimis.

15 Quoniam dicitis; Pepigimus fœdus cum morte, & cum sepulcro egimus cautum: flagellum inundantis quum transibit, non obveniet nobis; quia disposimus fallaciam receptum nostrum, & in mendacio ab condimus nos.

16 Idcirco ita ait Dominus Jehovi, Ecce ego fundamentum posui in Tsijone lapidem lapidem probationis, angularem, pretiosum, fundationem fundatissimam; qui credit non præsentinabit.

17 Disponam enim judicium ad lineam, & justitiam ad perpendiculum: ut excernat grando receptum fallaciæ, & latibulo suo aquæ inundent.

18 Tum abolebitur fœdus vestrum cum morte, & cautio vestra cum sepulcro non stabit: flagellum inundantis quum pertransibit, tum eritis ei conculcationi.

19 Ex quo transiverit intercipiet vos; nam quolibet mane pertransibit interdiu & nocte; veritque tantummodo commotio quum proponet intelligendum documentum.

20 Nam brevius erit stratum quam ut protendat se; & stragula angusta, quum colliget se *cubans*.

21 Nam ficut in monte Perazimorum exsurget Jehova, ficut in valle ad Gibhonem irascetur: ad faciendum factum suum, extraneum factum suum; ad operandum opus suum, alienum opus suum.

22 Nunc itaque ne pergatis lusificari, ut non confirmentur vincula vestra: nam consummationem & *quidem* præcisam audivi à Domino Jehovi exercituum contra totam hanc terram.

23 Aures adhibete, & audite vocem meam; attendite & audite sermonem meum.

24 An totum diem arat arator ad seminandum? fulcat & occat terram suam?

25 At non quum æquavit superficiem ejus, aut spargit melanthii cyminum; disspergit; aut disponit triticum præstans, vel hordeum intigne, vel spelta in termino suo;

26 Dum ita colligat illud ad eam rationem, *quam* Deus ejus docet eum?

27 Nam non tribula trituratur melanthium, aut rota plaustri super cyminum versatur; sed baculo excutitur melanthium, & cyminum virga.

28 Panis *vero* comminuitur; quia non in perpetuum pergit triturare ipsum, ubi quassit rota plaustri sui, equitibus suis non comminuit ipsum.

29 Etiã hoc à Jehova exercituum prodit; qui mirificuit consilio, magnificus est ipse

CAPUT XXIX.

Væ Arieli seu excidii Hierosolymæ.

VÆ Arieli, Arieli, urbi *in qua* castra metatus est David: adjicite annum ad annum, sacrificiis festorũ capita exsecent:

2 Attamen angustabo Arielem; eritque mœror & mœstitia, quum erit mihi *urbi* ut Ariel.

3 Nam castra metabor pilata acie contra te; & obsidens te nativis, erigam contra te obsidionalia munimenta.

4 Adeo ut dejecta è terra loquaris, & è pulvere mussitet sermo tuus, sitq; quasi Pythonis è terra vox tua, & è pulvere sermo tuus pipiat;

5 Nam erit ut pulviculus tenuis multitudo extraneorum tuorum, & velut gluma transiens multitudo violentorum, adeo erit ad momentum repente.

6 A Jehova exercituum visitabitur tonitru, & terræ motu, sonoq; magno turbine, & procella flammaq; e ignis consumentis.

7 Erit enim tam quam somniaret visio nocturno multitudo omnium istarũ gentium, quæ militaturæ sunt contra Arielem; & singuli militaturi contra eam munitionemq. ejus & angustaturi eam.

8 Erit inquam, ac si somniaret famelicus quod ecce comedit, quum autem expergiscitur, vacua est anima ejus; aut quasi somniaret sitiens quod ecce bibit, expergefactus autem ecce lassus est, & anima ejus appetit: ita erit multitudo omnium istarum gentium quæ militaturæ sunt contra montem Tsijonis.

9 Cunctantur, quin admiramini; delitias agunt, quin vociferamini inebriantur, at non vino; vacillant, non autem inebriante potu.

10 Nam perfudit vos Jehova spiritu soporis alti, & obstipavit oculos vestros; cum prophetis etiam primorum vestrorum prudentissimorum *oculos* obtexit.

11 Ideo

11 Ideo est vobis visio istorum omnium similis verbis literarum obsignatarum quæ dantur scienti literas dicendo, Lege quæso hoc; dicit autem, Non possum, quia obsignatum est:

12 Sin autem dentur literæ ei qui nescit literas dicendo, Lege quæso hoc; dicit, Nescio literas.

13 Dixit enim Dominus, Propterea quod appropinquans populus iste, ore suo & labiis suis honorant me, cor autem suum procul amovet à me: estq; reverentia eorum erga me, quam præcepto hominum edocti sunt:

14 Idcirco ecce ego perrecturus sum res mirificas agere cum populo isto incessenter, & admirabiles; & peribit sapientia sapientum ejus, prudentiaq; prudentum ejus sese abdet.

15 Væ abdentibus in profundum à Jehova consilium: qui existente in tenebris opere suo quoque dicunt, Quis videt nos? & quis animadvertit nos?

16 Res inversi à vobis an sicut lutum figuli reputandum est? quum dicit opificium de opifice suo, Non fecit me: etiam figmentum de fictore suo, Non intelligit.

17 An non adhuc paulisper, tempore perpusillo, etiam convertetur Libanus in arvum? & arvum pro silva reputabitur?

18 Et audient die illa surdi verba literarum; & ex caligine atq; e tenebris oculi cæcorum videbunt:

19 Et cumulabunt mansueti in Jehova lætitiam; egeni hominum in sancto Israelis exultabunt:

20 Quod defecerit violentus, defecerit que derisor; & excisi fuerint quicunque sedulo observant vanitatem,

21 Peccati reum peragentes hominem propter verbum; & corripienti ponentes periculum in porta; deniq; prævertentes sua inanitate justum.

22 Idcirco ita sit Jehova de domo Jakobi, qui redemit Abrahamum: Non jam erubescet Jahakob, neq; jam facies ejus expalescet.

23 Nam quum videbit natos suos, opificium manuum mearum in medio sui sanctificantes nomen meum; tum sanctificabunt sanctum Jahakobi, & Deum Jisraelis expavescendum prædicabunt:

24 Ut cognoscant errabundi spiritu prudentiam, & susurrones discant doctrinam.

CAPUT XXX.

In silentio & spe.

VÆ filiis contumacibus, dicit Jehova ad agitandum consilium, at non ex me; & ad obducendum tegumentum, at non spiritus mei: ut adjiciant peccato peccatum:

2 Profecti sint ut descendant in Ægyptum, quum os meum non consuluerunt: ut roborentur robore Pharaonis, & recipiant se in umbram Ægypti.

3 Nam erit vobis robur Pharaonis pudori; & receptus iste in umbram Ægypti, ignominiæ.

4 Quum fuerint Tzohanæ principes istius, & legati istius Chanesi pervenerint:

5 Omnes pudefacient per populum, *per homines*: non profuturos illis: non adjumento, neq; emolumento, sed pudori, etiamque probro *futuri sunt*.

6 Onus jumentis australibus; in terram oppressionis & angustiæ, *ad eos* ex quibus immanis leo, juvenisq; leo, vipera & pretter volans *profecturus est*, deportabunt humero asinorum opes suas, & gibbo camelorum thesauros suos, ad populum *qui* non proderunt.

7 Nam Ægyptii in vanum & inaniter adjuvabunt: idcirco proclamo de hoc; fortitudinem ipsi *sore* ut maneant.

8 Nunc veni, inscribe hoc tabulæ apud eos, & in libro exara ipsum: ut sit temporibus sequentibus in sempiternum, usque in seculum.

9 Nam populus rebellis est, filii mendaces; filii qui nolunt audire legem Jehovæ.

10 Qui edicunt videntibus, Ne videatis; & prudentibus, Ne provideatis nobis recta; loquimini nobis blanda, providete illusiones.

11 Recedite à via, deducite ab itinere; faciat ut cesset à facie nostra sanctus Jisraelis.

12 Idcirco ita ait sanctus Jisraelis, Quandoquidem spernitis verbum hoc; confidistis autem fraudi & prostratis viæ, ac innitimini ea:

13 Idcirco erit vobis iniquitas ista similis ruptura cadentis *muri* qui ventrem faciebat in muro elato: cujus repente momento advenit fractura.

14 Frangetur autem eum quasi fractura utris figulorum concussi, non est misturus clementia: adeo ut non inveniatur in concussione ejus testa ad colligendum ignem è foco, aut ad deprompendum aquas è lacuna.

15 Ita enim dicit Dominus Jehovi sanctus Jisraelis, Reversione & desensu servabimini, in tranquillitate & fiducia erit potentia vestra: non acquieviistis autem:

16 Sed dicitis, Nequaquam: nam infidentes equo fugiemus; idcirco fugietis: at levi *jumento* vehemur; idcirco levipedes erunt qui persequentur vos.

17 Mille hominum ab increpatione unius, ab increpatione quinque fugietis *omnes*: donec reliqui facti similes cippo, in vertice huius montis, & similes vexillo in hoc colle.

18 Idcirco autem exspectabit Jehova gratiam facere nobis, & idcirco elatus erit se ad misserendum vestri; quia Deus justis est Jehova. Beati omnes qui exspectant eum.

19 Nam populus Tzionæ habitabit, Jeruschalaimis: porro non flebis omnino, gratiam faciet tibi ad vocem clamoris tui; simul ac audierit exaudiet te.

20 Dabit

28 Dabit quidem vobis Dominus panem angustiæ, & aquam oppressionis: verumtamen non loquentur amplius ultra doctores tuos, sed oculi tui videbunt doctores tuos.

21 Et aures tuæ audient verbum à tergo tuo, dicentium: Hæc via est, ambulate per eam, quando dexteram aut quando sinistram penetis.

22 Et pollues sculptilium argenti tui, & simulachra fusilia ex auro tuo separabis ea, et abjicies ea quasi menstruum. Egredere, dices eum tristitia.

24 Tum dabit pluviam semini tuo quo consueveris terram, cibo ac pane, proventus terræ sit uber & pinguis: depascetur pecora tua die illa spatiosum latum.

24 Boves etiam & aselli colonum terræ laureatum mentem comedent, quæ ventilata fuerit vanno & vento flante.

25 Et erunt super omnem montem excelsum & super omnes colles elatos canales, rivi præcelsi aquarum in die cædis multæ, quando cadent turres.

26 Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septuplo, sicut lux septem dierum: quod die colligaverit Dominus contritionem populi sui, & sanitatem plagæ illius curaverit.

27 Ecce nomen Jehovæ venit de longinquo ardens ira sua & gravitate incendii densi: labia ejus repleta indignatione, & lingua ejus quasi ignis devorans.

28 Et spiritus ejus tanquam torrens inundans usque ad guttur pertingens, ad excutiendas gentes in excussione vanitatis, & camus erroris erit in maxillis populorum.

29 Vobis canticum quemadmodum nox in qua sanctificatur festivitas, & lætitia cordis, quemadmodum ei qui venit in tibia ad montem Domini, ad fortem Israel.

30 Et faciet Jehovah audire magnificentiam vocis suæ, & demonstrationem brachii sui videre faciet, in furore, & flamma ignis consumentis, dissipationem, & imbrem, & lapidem grandinis.

31 Quoniam à voce Jehovæ contritus Assyrius, virga percutiens.

32 Et erit omnis transitus virgæ fundatæ, quam requiescere faciet Jehovah super eum, cum tympanis & cum citharis: & cum bellatore egit bellum ipsam expugnando.

33 Ecclesia namque est ab heri rex ordinata, ipsa etiam est ad cremationem ejus, ad ignem: ejus lignum & ejus ligna, ignis cinis, ignis, & flatus ejus quasi torrens accendens eam.

CAPUT XXXI.

VÆ de descendentibus in Ægyptum ad auxilium, & qui innituntur equis: qui confidunt currui quia multi sunt, & equitibus quia fortes sunt nimis: & non respexerunt ad sanctum Israelis, & Jehovah non requisierunt.

2 Atqui ipse etiam sapiens est, qui quæ infert mala, verba sua non frustra proferet, sed insurget in domum malefactorum, & in auxilium operum delinquentium.

3 Ægyptius vero homo, non Deus: & equi ejus caro, non spiritus. Et Jehovah extendet manum suam, corruet adjutor, & cadet adjutus, pariterque ipsi omnes deficient.

4 Quoniam sic dixit Jehovah mihi: Quemadmodum rugiscalo & leunculus leo in præda sua, quam vocatus contra eum multitudo pastorum, à voce eorum non perterrebit, & à strepitu eorum non demittet se: sic descendet Jehovah exercituum ad militandum pro monte Tsijonis, & pro colle ejus.

5 Sicut aves volantes sic protegat Jehovah exercituum Jerusalem: protegendo eripiet, transiendo servabit, liberabit.

6 Revertimini ad eum cujus filii profundis prævaricationes facti estis.

7 Quoniam die illa ejicient quisque idola argentea sua & idola aurea sua, quæ vobis fecerunt manus vestræ in peccatum.

8 Tunc cadet Assyrius gladio non viri, & gladius non hominis devorabit eum: & fugiet à facie gladii, & juvenes ejus tributarii erunt.

9 Petra ejus à timore transibit, & à vexillo exterrebuntur principes ejus, dicit Jehovah, cujus ignis in Tsijon, & fornax in Jerusalem.

CAPUT XXXII.

ECce in justitia regnabit rex, & principes secundum judicium imperabunt.

2 Et erit vir tanquam absconditorium à vento, & tegumentum à turbine, quasi rivi aquarum in arido, quasi umbra petræ magnæ in terra sitiente.

3 Non obstruentur oculi videntium, & auris audientium attendet.

4 Mens præcipitantium intelliget scientiam, & lingua balborum festinabit loqui recta.

5 Non vocabitur amplius stolidus liberalis, & fraudulentus non dicetur magnificus.

6 Quia stolidus stolidum loquetur, & cor ejus faciet iniquitatem, ut operetur simulationem, & loquatur contra Jehovam errorem, ut inaniat animam esurientis, & potum sitienti subducat.

7 Et vasa fraudulentia, ipsa sunt: consilia mala cogitavit, ut perdat afflictos in judicio sermonibus, & pauperem loquentem rectum.

8 Liberalis autem liberalia cogitabit, & ipse pro liberalibus stabit.

9 Mulieres quietæ, surgite, audite vocem meam: filiæ confidentes, auribus percipite sermonem meum.

10 Anno super anno conturbabimini confidentes: quia defecit vindemia, collectio non proveniet.

11 Trepidate à tranquillis, commovemini

mini ô confidentes; exuite atque nudate vos, demque accingimini lumbis.

12 Propter uberi plangent, propter agros desiderabiles, propter vitem fructiferam.

13 In terra populi mei spina sentica assurget; ultrò in omnibus domibus lætis, in urbe exsultabunda.

14 Nam palatium deseretur, strepitus civitatis derelictus queretur: clivus & exploratoria specula erit pro speluncis usq; in seculum, gaudio onagris, pascuo gregibus:

15 Donec infundatur super nos spiritus de excelso; & redigatur desertum in arvum, & arvum pro silva reputetur:

16 Habitetque in deserto illo judicium, & justicia in arvo re deat.

17 Tunc erit opus justicia pax; effectus, inquam, justitiæ tranquillitas & securitas usque in seculum:

18 Nam residebit populus meus in casula pacis; & in habitaculis securissimis, atque in locis ad quietè transeundi idissimis;

19 Ut ur grandinet ruente silva, & deprimatur depressa civitas.

20 O vos beatos, qui seritis secundum omnes aquas; qui immiseritis eo pedem bovis & asini.

CAPUT XXXIII.

Væ tyranni Assyrio.

VÆ tibi vastatori, qui ipse non vastaris; & tibi perfido, contra quem non agitur perfide: quam desieris esse vastator, vastaberis; quum absolveris perfide agere, perfide agetur contra te.

2 Jehova gratiam fac nobis, te exspectamus: esto brachium horum singulis matutinis, etiam salus nostra tempore angustiæ:

3 A sonoro strepitu pervagantur populi, ab exaltatione tua dispergentur gentes:

4 Et colligitur præda vestra colletta bruchi; discursione quadis est prædo turidum discursantium in eam.

5 Editus est Jehova, quia habitat altum, implet Tzijonem jud cio & justicia.

6 Est itaque firmitas temporis tui, robur omnis salutis, sapere te & nosse, reverentia Jehovæ est thesaurus ejus.

7 En valentissimi horum clamaverant foris; legati pacis amare fleverunt:

8 Desolati erant aggeres, cessaverat viator; irritum fecerat fœdus, spreverat civitates, non habebat rationem ullius mortalis:

9 Lugebat, languebat terra, pudebat Libanum, languebat: erat Scharon quasi solitudo, rubebatque Baschan & arvum:

10 Nunc surgam, dixit Jehova; nunc exaltabor, nunc extollar me.

11 Concipitis; torridum gramen, paries stipulam; spiritus vester ejus ignis consumetur eos.

12 Ira fuerunt populi velut sudibri sor nicibus calcatis: ut spinæ succisæ, igne succensi sunt.

13 Audite longinqui quod feci, & agnoscite propinqui potentiam meam.

14 Exspaverunt Tzijonæ peccatores, corripuerat tremor hypocritas: quis diversabitur, *aichaw*, ex nobis ignis consumente? quis diversabitur ex nobis cum ardoribus perpetuis?

15 Qui ambulat justissime, & qui loquitur rectissime: qui spernit lucrum ex fraudibus, qui excutit manus suas ne teneat munus, qui occludit aurem suam ne audiat cædes, & obstipat oculos suos ne videant malum;

16 Hic altissima loca habitabit, *erunt* propugnacula petræ; locus editus ejus, panis ejus datur, aquæ ejus stata *erunt*.

17 Regem in pulcritudine sua videbunt oculi tui, spectabunt terram longinquissimam:

18 Animus tuus meditabitur terrorem *dicens*, Ubi est legisperitus? ubi pensator? ubi censor turrium?

19 Populum robore præditum non videbis; populum profundioris seminis quam ut intelligatur, peregrina lingua, ac non intellectum.

20 Aspice Tzijonem, urbem conventuum nostrorum; oculi tui videant Jerushalaima, ejulam tranquillam, tentorium *quod* non dissipabitur, cujus paxillorum nullus revelet unquam, neque ulli funes ejus diffringentur:

21 Sed ibi magnificus Jehova *erit* nobis loco fluviorum, rivorumque ac ploratorum spatiis: non ita est in eo cum impulsa remis, neque navis magnifica pervasura eum:

22 Nam Jehova vindex noster, Jehova legislator noster; Jehova Rex noster, ipse servabit nos.

23 Deserunt rudentes ruos: nondù confirmaverint ærectum malò suum, nondum expanderint velum, tunc dividetur præda spolii permulti, claudi diripient prædam.

24 Nec; dicet habitator, Ægrotus sum: populus habitans in eo, levatus *erit* ab iniquitate.

CAPUT XXXIV.

Ira Dei super hostes Ecclesiæ.

ACcedite gentes ad audiendum, & nationes attendite; audiat terra, & quæ implent eam; orbis habitabilis, & quicumque progignuntur in eo.

2 Nam fervens ira *est* Jehovæ contra omnes gentes, & excandescentia contra omne exercitum earum: internecioni devovebit eas, tradet eas mactationi.

3 Et consosti earum projicientur cadavera; & ex montes ex sanguine eorum:

4 Etiam *conshesch* totus exercitus cœlorum convolvetur, atque ut membrana liber cœli, & totus exercitus eorum decidet ut decidit folium è vite, & ut deciduus *fructus* è ficu.

5 Nam inebriatus est in cœlis gladius

meus; ecce super Edomæos descendet in judicium, & super populum quem devovi interneccioni.

6 Gladius Jehovæ implebitur sanguine, pinguefiet adipe, sanguine agnorum & hircorum, adipe renum arietum: quum sacrificium *erit* Jehovæ Bozræ, & mactatio magna in terra Edomæorum.

7 Descendent quoque unicornes cum eis, & juvenci cum robustis *tauris*; adeo ut inebrietur terra eorum sanguine, & pulvis eorum adipe pinguefiat:

8 Quum die ultionis Jehovæ, annus retributionum ob causam Tzijonis *erit*.

9 Itaque mutabuntur torrentes ejus in picem, & pulvis ejus in sulphur; eritque terra ejus pro pice ardente.

10 Nocte & interdiu non exstinguetur, in seculum ascendet fumus ejus: à generatione in generationem vastata manebit, in sempiternum, nemo transibit per eam:

11 Sed hæreditario jure possidebunt eam platea & anataria, nocturnaque & corvus inhabitabunt eam: & extendet super eam lineam deformationis, & perpendiculum inanitatis:

12 Clarissimos ejus *ad* regnum vocabunt, sed nemo *erit* ibi; & omnes principes ejus futuri sunt nihil.

13 Et assurget in palatiis ejus spinarum *multitudo*, chamæleon, & spina in munitionibus ejus: eritque caula draconum, atrium struthionum:

14 Et concurrent fera animalia cum terrifico, & seobs proximo suo acclamabit; tantum ibi requiescet strix, invenietque sibi quietis locum:

15 Ibi nidificabit merula & ponet, quoq; eruperit colliget ad umbrã suam: tantum ibi congregabuntur milvi alter cum altero.

16 Quærite ex libro Jehovæ, & legite, unum ex his non defuturum est, unum alterum non desideraturum: nam os meum *quod* præcipit, & spiritus ejus idem congregabit ea.

17 Nam quum projecerit illis sortem, & manus sua distribuerit illis ad amussim; usque in seculum hæreditario jure possidebunt illam, per generationem quamque habitabunt in illa.

CAPUT XXXV.

Felicitas Ecclesiæ Novi Testamenti.

LÆtabuntur *ea* his desertum & solitarius locus, & exsultabit ille solitudo ac florebit tanquam rosa:

2 Magis ac magis florebit, & exsultabit etiam exultatione *sua* & cantu; gloria Libani dabitur ei, decus arvi & Scharonis: ista videbunt gloriam Jehovæ, decorem Dei nostri, *& dicunt*,

3 Confirmate manus remissas, & genua labantia fortificate:

4 Dicite iis consideratis animo, Confirmamini, ne timeatis: ecce Deus vester, ultio advenit, retributio Dei, ipse advenit servaturus vos.

5 Tunc aperient se oculi cæcorum, & aures surdorum patefient.

6 Tunc saliet claudus velut cervus, & cantabit lingua muti: erupisse in deserto aquas, & torrentes in solitudine:

7 Abisse torridum locum in stagnum, & siticulosum in scaturigines aquarum: in caula draconum, cubili cujusque, gramen *esse* cum arundine & junco.

8 Et erit illic agger & via, quæ via sanctitatis vocabitur, qua non transibit pollutus, sed erit iis torum: viator, ne stulti quidem poterunt deerrare.

9 Non erit ibi leo, & violenta ulla fera non conscendet eam, non invenietur ibi; sed ambulabunt *ea* vindicati:

10 Et redempti Jehovæ revertentur, perveniuntque Tzijonem cum cantu, & lætitia perpetua super caput suum: gaudium & lætitiam assequentur, fugientq; mœror & gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sancherib obsidet Hierosolymam.

FUerat enim decimo quarto anno regis Chizkijæ, ut ascendens Sancherib rex Assyriæ contra omnes civitates Jehudæ munitas occuparet eas.

2 Misit autem rex Assyriæ Rab-schaken Lacischo Jeruschalaimam, ad regem Chizkijam, cum copiis numerosis: qui substitit ad aquæ ductum piscinæ superioris, *qui est* in aggere agri fullonis.

3 Et egressus est ad eum Eljakim filius Chilkijæ, qui præerat domui, cum Schebna scriba, & Joacho filio Asaphi à memoria.

4 Quibus dixit Rab-schake, Dicite ja Chizkijæ; Sic ait rex maximus rex Assyriæ, Quæ *est* fiducia ista qua confidis?

5 Dixero (verumtamen verba futilia) *adesse* consilii & fortitudinem ad bellum; nunc cui cõfidis, quod rebellas cõtra me?

6 Ecce fiduciam habueris in scipione arundinis quassatæ isto, in Ægyptio, quo si quis innixus fuerit, intrans volam ejus perforabit eam: ita *est* Pharao rex Ægypti omnibus fiduciam habentibus in ipso.

7 Quod si dixeris mihi, In Jehova Deo nostro fiduciam habemus: An non is *est* cujus abstulit Chizkija excelsa & altaria, edicens Jehudæ & Jeruschalaimis, Coram altari hoc incurvate vos *adoraturi*?

8 Sed nunc misereto quæso *heri* cum domino meo Rege Assyriæ: & dabo tibi bis mille equos, si poteris suppeditare qui equitent eos pro te.

9 Quomodo ergo averteres faciem ducis unius è servis domini mei minimis? sed fiduciam tuam habes in Ægyptio, propter currus & propter equites.

10 At nunc an absque Jehova ascendi contra regionem hanc ad perdendum eam? Jehova edixit mihi, Ascende in regionem istam, & perde eam.

11 Dixit vero Eljakim, Schebna que & Joach Rab-schaki, Alloquere quæso servos

tuos

tuos Syre, intelligimus enim; neque alloquitur nos Judæe, audiente hoc populo qui est super murum.

12 Sed dixit Rab-schake. An ad dominum tuum aut ad te misit me dominus meus ut loquerer verba hæc? nonne ad homines istos qui desident super murum, ut comedant excrementa sua, & bibant lotium suum vobiscum?

13 Itaque subsistens Rab-schake exclamavit voce magna Judaice: & dixit, Audite verba Regis maximi Regis Assyriæ.

14 Ita ait Rex, Ne vos decipiat Chizkija: non enim poterit eripere vos:

15 Neque adducat vos Chizkija ut fiduciam habeatis in Jehova; dicendo, Certo eripiet nos Jehova; non tradetur civitas hæc in manum Regis Assyriæ.

16 Ne auscultetis Chizkijæ: nam sic ait Rex Assyriæ, Transigite mecum munere, & prodite ad me, sic comedite quisque *fructum* vitis suæ, & quisque *fructum* ficus suæ, ac bibite quisque aquas cisternæ suæ:

17 Usque dum veniens assumam vos *deducendos* in terram similem terræ vestræ, terram frumenti & musti *feracem*, terram *abundantem* pane & vineis.

18 *Videte* ne fedu at vos Chizkija, dicendo; Jehova eripiet nos: An eripuerunt dii gentium quisque terram suam è manu Regis Assyriæ?

19 Ubi *sunt* dii Chamathæ & Arpadi? ubi dii Tsepharvajimorum? quin etiam eripuerunt *ne* Schomronem è manu mea?

20 Qui *sunt* inter omnes deos regionum istarum, qui eripuerint regionem suam è manu mea: ut eripiat Jehova Jerschalaima è manu mea?

21 Obticuerunt autem, neq; responderunt ei quicquam: præceptum enim Regis fuerat, edicentis. Ne respondeatis ei.

22 Venit itaq; Eljakim filius Chilkijæ qui præerat domui, Schebnaque scriba, & Joach filius Asaphi à memoria, ad Chizkijam laceris vestibus: & indicaverunt ei verba Rab-schakis.

CAPUT XXXVII.

Senacherib caditur ab angelo.

Fluit autem quum audiret Rex Chizkija, ut laceraret vestimenta sua, & tegeret se cilicio ingrederetur domum Jehovæ.

2 Et misteret Eljakimum qui præerat domui, & Schebnam Scribam, ac Seniores sacerdotum, tectos cilicijs; ad Jeschajahum filium Amozi prophetam.

3 Qui dixerunt ei, Sic ait Chizkija, Dies angustiæ, & increpationis, irritationisque est dies hic; eum veperint filii usque ad os matricis, & vis non *adsit* ad parium.

4 Fortasse audiverus est Jehova Deus tuus verba Rab-schakis, quem misit Rex Assyriæ dominus ejus ad afficiendum probro Deum viventem, & arguet Deus ejus modi verba quæ audierit Jehova Deus tuus: fi extuleris precationem pro hoc residuo quod præsens est.

5 Quum itaque venissent servi Regis Chizkijæ ad Jeschajahum.

6 Dixit eis Jeschajahu, Sic dicitote domino vestro, Sic ait Jehova, Ne timeto propter verba ista quæ audivisti, quibus blasphemarunt pueri Regis Assyriæ me.

7 Ecce ego indam ei spiritum, ut audito rumore revertatur in terram suam: & deficiamque eum gladio in terra ejus.

8 Itaque reversus Rab-schake invenit Regem Assyriæ oppugnantem Libnam: audiverat enim eum profectum esse Lacischo.

9 Audiens autem de Tirhaka Rege Chusithi, dicente, Procedit ut pugnet contra te; audiens inquam, misit nuncios ad Chizkijam, edicendo:

10 Sic alloquimini Chizkijam Regem Jehudæ, dicendo, Ne decipiat te Deus tuus, in quo tu fiduciam habes, dicendo, non tradentur Jeruschalaima in manum Regis Assyriæ.

11 Ecce tu audivisti quid fecerint Reges Assyriæ omnibus aliis regionibus, interneccioni devovendo incolas earum: & tu eripieris?

12 An eripuerunt eas dii gentium, quas perdiderunt majores mei? Gozanem, & Charanem? & Retzephum, & Hedenitas qui sunt Thelassari?

13 Ubi *est* Rex Chamathæ & Rex Arpadi? & Rex civitatis illius Tzepharvajimorum? Henahi, & Hivæ?

14 Quumq; accepisset Chizkija literas è manu nunciorum, & legisset illud; ascendens *in* domum Jehovæ, explicavit illud Chizkija coram Jehova.

15 Et precatus est Chizkija Jehovam, dicendo:

16 Jehova exercituum, Deus Israël, insidens Cherubinis, tu *es* Deus ille solus, omnibus regnis terræ; tu fecisti cœlum & terram.

17 Inclina, Jehova, aurem tuam & audi; aperi, Jehova, oculos tuos & vide; audi, inquam, omnia verba Sancheribi, qui misit ad probro afficiendum Deum viventem.

18 Verum *est*, Jehova; vastaverunt Reges Assyriæ omnes gentes illas, & regionem illarum:

19 Et tradiderunt deos illarum igni, quia dii non erant, sed opus manuum hominis, lignum aut lapis, ideo perdiderunt eos.

20 Nunc itaque, eh va Deus noster, serva nos è manu illius, ut cognoscant omnia regna terræ, te Jehovam solum esse.

21 Tum misit Jesaja filius Amozi ad Chizkijam, qui diceret: Sic ait Jehova Deus Israëlis, quod precatus es me contra Sancheribum Regem Assyriæ:

22 Hoc *est* verbum quod edixit Jehova *re*sponsori ei: contemnit te, subsannat te virgo filia Tzijonis, post te caput movet filia Jeruschalaimæ.

23 Quem probro affecisti ac blasphemasti? & contra quem extulisti vocem,

utique erectis in sublime oculos tuos contra sanctum Israelis.

24 Per servos tuos probro affecisti Dominum; quum diceres, Multitudine curruum meorum ego ascendi summitatem montium latera Libani: & succidam proceras cedros ejus, lectissimas abietes ejus: ingrediar etiam celsissimam extremitatem ejus, silvas arvæ ejus.

25 Ego effodio ut bibam aquas; nam exficco planta pedum meorum omnes rivos locorum obsidionum.

26 An non audiviti inde à longinquo tempore, me id facere, & à diebus priscis formore illud? nunc adduco illud, ut fis ad deturbandum in cervos vastos civitates munitas.

27 Ideo habitatores earum contracti manu, territi fuere & erubuerunt; fuerunt ut herba agri, ut holeracea herba tenera, ut fœnum tectorum, & ager tactus priusquam antrepasam in culmum adurgat.

28 Et sessionem tuam, & profectionem tuam, & incessum tuum novi, etiam furorem tuum contra me.

29 Quoniam tu furis contra me, & tumultuat os tuum ascendit ad aures meas; idcirco ponam hamum meum in naso tuo, & frænum meum inter labia tua, ac reducam te via illa per quam venisti.

30 Illud autem esto tibi hujus *rei* signum, comedere vos anno hujus sponte natum, & anno altero sponte renatum: anno demum tertio serite & metite, ac plantate vineas, & comedite fructum earum:

31 Nam reliduum domus Jehudæ quod relictum fuerit, rursus radicabitur inferne; & proferet fructum superne;

32 Quum Jeruschalaimis prodibit reliquum, & reliduum è monte Tziioni: zelus Jehovæ exercituum facturus est istud.

33 Propterea sic ait Jehova de Rege Assyriæ, Non est ingressura in civitatem hanc, neque jaculaturus huc sagittam, neque oppositurus ei scutum, neque diffundet contra eam aggeritas moles.

34 Via qua venerit, eadem reverterur: in civitatem vero hanc non ingredietur, dictum Jehovæ.

35 Nam protegam civitatem hanc ad servandum eam, propter me & propter Davidem servum meum.

36 Itaque prodiens angelus Jehovæ percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinq; millia *hominum* quumque surrexissent mane, ecce omnia illa *erant* cadavera mortuorum.

37 Quare profectus abivit, & reversus est Sancherib Rex Assyriæ; consedítque Ninivæ.

38 Ubi fuit, ipso se incurvante in ædem Nisroci Dei sui, ut Adrammelech, & Scharetzer filii ejus percuterent eum gladio, ipsi vero prorumperent se in terram Ararati: & regnavit Esar-Chaddon filius ejus pro eo.

CAPUT XXXVIII.

Chizkija graviter infirmatur laudat Deum.

Diebus illis ægrotavit Chizkija letbaliter: ad quem venit Jesaias filius Amozæ, Propheta, dixit ei, Sic ait Jehova, da præcepta familiæ tuæ, nam tu brevi morieris, & non vives.

2 Quapropter advertens Chizkija faciem suam ad parietem, oravit Jehovam.

3 Et dixit; Obsecro Jehova recordare jam me indefinenter ambulasse coram te fideliter & animo integro, & quod bonum videtur in oculis tuis fecisse: flevitque Chizkija fletu magno.

4 Tum fuit sermo Jehovæ ad Jesaiahum, edicendo:

5 Abi, & dicito Chizkiæ, Sic ait Jehova Deus Davidis patris tui, audivi precationem tuam, vidi lacrymas tuas: ecce ego addam diebus tuis quindecim annos:

6 Et è manu Regis Assyriæ eripiam te, & civitatem hanc; protegamque civitatem hanc.

7 Atque hoc tibi *erit* signum à Jehova; factarum esse Jehovam rem istam quam loquutus est.

8 Ecce ego reducturus sum umbram graduum illorum, quæ descendit gradibus Achazi solaribus, retrorsum decem gradibus: & reversus est sol decem gradibus, iisdem gradibus quibus descenderat.

9 Scriptum Chizkiæ Regis Jehudæ; quum ægrotasset, & revaluisset ex ægritudine sua,

10 Ego dicebam, Resectis diebus meis aditurus sum portas sepulcri, privor reliduo annorum meorum.

11 Dicebam, Non sum visurus Jah, Jah in terra viventium: non incursabo hominem amplius inter habitatores mundi.

12 Habitatio mea transvolavit, & translata est à me, tanquam tentorio pastorale: ad excidium perdidi, ut textor *stamen*, vitam meam; à penitiis relecturus es me, à die usque ad noctem perenturus es me.

13 Proponebam, dum mane erat, tanquam leonem, ita fracturum esse Deum omnia ossa mea; à die usque ad noctem te perenturum esse me.

14 Ut grus *aut* hirundo, ita pipiebam; gemebam ut columba, *dicens*: Exhauriuntur oculi mei *spectantes* in sublime, Jehova oppressio *sit* mihi, pervade me.

15 Quod eloquerer, filium prædixit mihi, idemque fecit: progredior omnibus annis vitæ meæ ulcera amaritudinem animæ meæ.

16 Domine, per hæc vivitur: etiam his singulis inest vita spiritus mei. *Tu* facis ut revalescam, & vivum conservas me.

17 Ecce ad pacem *adversis* amara mihi amarissima: *sed* tu propensus amore *eduxisti* animam meam à fovea excidente, quia abjecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Non enim sepulcrum celebrat te, *aut*

ejus mors laudat: non habet exspectat ionē in fide tua qui descendunt in sepulcrū

19 Vivens, vivens, ipse celebrabit te, ut ego hodie: pater filiis notam faciet fidem tuam.

20 Jehova *prasto est* ad servandum me; ideo odas lyricas meas pulsabimus omnibus diebus vitæ nostræ in domo Jehovæ.

21 Ediderat enim Jeschahja, Sumatur pa'atha ficuum; & appingatur ulceri, & revalescet.

22 Et dixerat Chirkija, Quod *est* signū, me ascensurum esse in domum Jehovæ?

CAPUT XXXIX.

Chirkija offendit Deum, & castigatus resipiscit.

TEmpore illo misit Merodac Baladan filius Baladanis rex Babyloniæ literas cum munere ad Chirkijam; audiverat enim ægrotasse, & convalescere esse.

2 Quibuscum lætatus Chirkija, ostendit eis totum gazophylacium suum, argentum, & aurum, & aromata atque oleum præstantissimum, totamque domum vasorum suorum, deinq; quicquid inveniebantur in thesauris suis: non fuit quidquam quod non ostenderet eis Chirkija, in domo sua, & in tota ditione sua.

3 Quapropter ingressus Jeschahja Propheta ad regem Chirkijam; dixit ei, Quid dixerunt homines illi? & unde venerunt ad te? cui dixit Chirkija, E terra longinqua venerunt ad me: Babylone.

4 Iterum dixerat; Quid viderunt domi tuæ? dixit Chirkija, Quicquid *est* domi meæ viderunt; non fuit quicquam, quod non ostenderim eis in thesauris meis.

5 Tum dixit Jeschahja Chirkiæ, Audi verbum Jehovæ exercituum:

6 Ecce dies venient quibus deportabitur quicquid *est* domi tuæ, & quod recondiderunt majores tui usque in diem hunc in Babylonium: non relinquetur quidquam, ait Jehova.

7 De filiis etiam tuis qui prodibunt ex te quos genueris, assumentur; ut fiant aulici in palatio Regis Babyloniæ.

8 Dixit vero Chirkija Jeschahjæ, Bonū *est* verbum Jehovæ, quod loquutus es: præterea dixit, Quod futura *est* pax & stabilitas dierum meis, *bonum est*.

CAPUT XL.

Adventus Messiæ: & ejus prodromus Johannes Baptista.

COnsolamini, consolamini populum meum; dicit Deus vester:

2 Loquimini quæ sunt cordi *urbi* Jerusalemorū, & prædicate ei, Complerum esse tempus præfinitum ejus, expiatum esse iniquitatē ejus, cum accepisse è manu Jehovæ duplū pro omnibus peccatis suis.

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Jehovæ; adæquate in solitudine aggerem Deo nostro.

4 Omnis vallis attollatur, & omnis mons collisique deprimentur; & abibit quod curvum est in planum, & salebrosa in convallem.

5 Ut revelentur gloria Jehovæ; & videant omnis caro pariter, os Jehovæ loquutum esse.

6 Vox dicens, Prædica, eram dicit, Quid prædicaturus sim? Omnem carnem *esse* gramen; etiam omnem benignitatem ejus similem *esse* flori agri.

7 Exaresciit gramen, decidit flos quum spiritus Jehovæ perflat ipsum; utique gramen *est* populus.

8 Exaresciit gramen, decidit flos; at verbum Dei nostri permanet in seculum.

9 Montem altum conscende, ô qua evangelizas Tzijoni: attolle potenter vocem tuam quæ evangelizas Jeruschalaimis: attolle, ne timeto; dic civitatibus Jehudæ, Ecce Deus vester.

10 Ecce Dominus Jehovi contra robustum venturus est, & brachium ejus dominaturum erit in illum: ecce merces illius apud ipsum *est*, & opes illius coram ipso.

11 Velut pastor gregem suum pascet; in brachium suum congregabit agnellos, & in sinu suo portabit fœtas ducet cōmode.

12 Quis mensus est pugillo suo aquas, & cœlos spithama expendit, aut complexus est frictali pulverem terræ? & ponderavit montes, & colles scibes?

13 Quis expendit spiritum Jehovæ? aut vir à consilio ei, docuit eum?

14 Cum quo eum inivisset consilium ut instrueret se, docereteq; se iter justi: ut doceret, inquam, & scientiam, & viam summæ prudentiæ notam faceret sibi?

15 En gentes tanquam guttæ è situla, & tanquam ros subtilis in lancibus reputantur: en, insulas ut rem minimam despicatas esse.

16 Etiam Libanus non sufficeret ad cum urendum, & animalia ejus non sufficerent holocausto.

17 Omnes gentes velut nihil *sunt* coram eo, minus nihilo & inane reputatæ ei.

18 Cui ergo assimilabitis Deum vestrum, & quam imaginem comparabitis ei?

19 Sculptile regit artifex, & aurifex auro obducit illud, & catenas argenteas conflat.

20 Qui ita indigus est ut non habeat quod offerat, lignum non putrescens eligit: artificem peritum quærit sibi ad parandum sculptile, *quod* non dimoveatur.

21 An non cognoscitis an non audistis an non indicatum à priscipio vobis? an non intelligitis *inde* à fundamentis terræ?

22 Est qui habitet ambitui terræ, cui habitatores ejus *sunt* velut locustæ: qui extendit velut cortinam cœlos, & dilatavit eos sicut tentorium ad habitationem:

23 Qui disponit dominatores in nihilū, judices terræ sicut rem inanem efficit?

24 Neque plantantur, neque seruntur, neque radicatur in terra stirps eorum; quinetiam sufflante eo in illos

exsiccantur, ac turbo quasi stipulam tollit eos.

25 Cui ergo assimilaretis me, aut æqualis essem? ait sanctus.

26 Attollite *in* sublime oculos vestros, & videte quis creaverit ista, producens numero suo exercitum ipsorum: *quia* ista omnia vocet de nomine præ amplitudine virium, prout fortis *est* robore, *adeo ut* quicquam non desit.

27 Quare dicere is Jahakob, & loquereris, Israel, Abscondita est via mea à Jehova, & à Deo meo causa mea præterit?

28 An non novisti? nonne audivisti Deûs æternum Jehovam, creatorem extremitatum terræ non deficisci; neque defatigari? nulla *est* pervestigatio prudentiæ ejus.

29 Dat defesso virtutem, & defesso viribus robur copiose suppeditat.

30 Deficiscuntur quidem pueri & defatigantur, & juvenes prorsus impingunt:

31 At exspectantes Jehovam mutant vires, ascendunt pennis velut aquilæ: currunt, neque defatigantur; pergunt, nec deficiscuntur.

CAPUT XLI.

Pusillus grex Jisraelis.

Silentes accedite me insulæ, & nationes mutent vires; accedant, tunc loquentur, pariter ad judicium appropinquabimus.

2 Quem excitaverat ab oriente *Deus*; juste vocans eum ad vestigia sua, exposuit ei gentes, & fecit ut in Reges dominaretur, reddidit similes pulveri gladio ejus, similes stipulæ impulsæ arcui ejus.

3 Persequutus illos pervasit incolumis, itinere *quo* pedibus suis non venerat.

4 Quis operatus est & fecit *illud*? *quis* vocat generationes inde à principio? ego Jehova primum, etiam ultima ego idem *operor*.

5 Videntes insulæ timent, extrema terræ trepidant; appropinquant & conveniunt.

6 Quisque proximo suo auxiliantur, & fratri suo dicit, Confirmate.

7 Et confirmat faber lignarius aurifabrum, malleator eum qui tundit lacudem: dicit de sermone, Bonum est; & firmat ut illud clavis *ut* non moveatur.

8 At tu, Jisrael serve mi, tu Jahakob quem elegi; semen Abrahami amici mei:

9 Tu quem prehendi ab extremitatibus terræ, & à selectis ejus evocavi te; dicens tibi Servus meus es, elegi te, neq; spernote:

10 Ne timeto, quia tecum sum; ne stupeto, quia ego sum Deus tuus: fortifico te, etiam auxilior tibi, etiam sustento te dextera justa mea.

11 En erubescent, & ignominia perfundentur quicumque exardescunt contra te, erunt tamquam nihil, & peribunt adversarii tui.

12 Quærens eos non invenies eos qui concertant tecum; erunt tamquam nihil, & tamquam nihilum homines oppugnantes te.

13 Cum ego Jehova Deus tuus, prehendam dexteram tuam; edicens tibi, Ne timeto, ego auxilior tibi.

14 Ne timeto, vermiculè Jahakobi, Jisraelitarum: ego auxilior tibi, dictum Jehovæ, & redemtoris tui, sancti Jisraelis.

15 Ecce disponitur sum te in tribulam stylis recentibus bipennem: triturabis montes, comminuesque, & colles tamquam glumam dispones:

16 Ventilabis eos, & ventus auferet eos; ac turbo disperget eos: tu vero exsultabis in Jehova, in sancto Jisraelis gloriaberis.

17 Ipsos pauperes egentesque ipsos, qui quærunt aquas ubi nulla *adsunt*, quorum lingua siti deficit; ego Jehova exauditurus sum, Deus Jisraelis non derelicturus sum eos.

18 Aperiam in locis eminentibus flumina, & in medio convallium fontes; disponam desertum in stagnum aquarum, & terram solitariam in processus aquarum.

19 Ponam in deserto cedrum, lectissimam cedrum, myrtumque & arborem oleosum: ponam in solitudine abietem, tædam, arboresque opacas pariter:

20 Ut videant & cognoscant, & adhibeant *se* ut intelligant pariter, manum Jehovæ facere istud; & sanctum Jisraelis creare ipsum.

21 Producite causam vestram, ait Jehova; admovete firmamenta vestra, ait Rex Jahakobi.

22 Proponant & indicent nobis ea quæ obventura sunt: priora quænam sunt indicate, ut apponamus animum nostrum, & cognoscamus finem eorum; aut eventura pronunciate nobis.

23 Indicate quæ eventura sunt in posterum, ut cognoscamus vos esse Deos; etiam benefacite aut malefacite, ut obstupescamus videntes pariter.

24 En vos minus quam nihil *estis*, & opus vestrum pejus *opere* viperæ: abominabilis *qui* eligit vos.

25 Excitaturus sum ab Aquilone qui veniat, ab ortu solis *qui* vocet nomen meum, qui veniens proculcet amicitias tamquam lutum, & tamquam figulus cœnum.

26 Quis indicavit *ista* à principio, ut cognosceremus, aut *ista* ab antiquitate, ut diceremus, justus *est*? neque ullus *est* qui indicet, neq; ullus qui pronunciet, neque ullus qui audiat sermones vestros.

27 Primarium Tsijoni *in quo* ecce, ecce ista, & Jeruschalaimis evangelizantem dabo.

28 Nam *quum* respicio, nullus *est* vir, etiam ex istis nullus *est* consiliatus; ut qui interrogo eos, respondeant quidquam.

29 En hi omnes *sunt* vanitas, nihil *sunt* opera eorû, ventus & inanitas fusilia eorû.

CAPUT XLII.

Adventus Christi majestaticus.

En servus meus, quem sustento, electus meus, *quem* benigne accipit ani-

mu mea: indam spiritum meum ipsi, judicium gentibus proferet.

2 Non vociferabitur, neque attolleť, neque faciet ut audiatur foris vox sua.

3 Arundinem quassatam non frangeť, & ellychnium ipsum fumigans non extinguet: ad veritatem proferet judicium.

4 Non faciet ut fumiger, neque quassabit; donec disponat in terra judicium: & in doctrina ejus regiones exspectationem habebunt.

5 Sic ait *Deus* ille fortis Jehova, creator cœlorum, & qui extendit eos, qui expandit terram & res prognatas ex ea: qui indit animam populo agenti in ea, & spiritum ambulantibus in ea:

6 Ego Jehova vocavi te juste, ut confirmem manum tuam: & custodiens te tradã te in fœdus populi, in lucem gentium:

7 Ad aperiendum oculos cæcos, ad educendum claustro vinctum, è carcere sedentes in tenebris.

8 Ego sum Jehova, illud *est* nomen meum, & gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

9 Priora ecce evenerunt: & nova ego indico; quum nondum exoriuntur, pronuncio vobis.

10 Cantate Jehovæ canticum novum, *canticum* laudis ejus ab extremo terræ, qui descenditis in mare, & in *flumina* implentia illud, insulæ & habitatores earũ.

11 Attollant *vocem* desertum & civitates ejus, villæ *quas* inhabitat Kedar; canant habitatores petræ, è vertice montium vociferentur:

12 Tribuant Jehovæ gloriam, & laudem ejus in regionibus indicent.

13 Jehova velut robustus prodibit, ut vir bellicosissimus evigilans zelo clamget, etiam barriet, contra hostes suos potenter se geret.

14 *Dicens*, Silui jam olim, surdum egi continui me: ut parturientem viperam desolabo, exhauriamque pariter:

15 Vastabo montes & colles, omnemque herbam eorum arefaciam, & dispona flumina in regiones, & stagna arefaciam:

16 Ut deducam cæcos per viam *quam* non noverant, semitis quas ignorabunt agam eos: disponam tenebras coram eis in lucem & obliqua in planitiẽ; hæc *sunt* res *quas* faciam eis, neq; derelinquam eos.

17 Avertentur retrorsum, suffundentur pudore qui confidunt sculptili; qui dicunt fusili, Vos *estis* dii nostri.

18 O surdi, audite; & ô cæci, intuemini ad videndum.

19 Quis *est* cæcus nisi servus meus? & surdus sicut nuncius meus quem mitto? quis cæcus ut dominus pacis, cæcus, inquam, ut servus Jehovæ?

20 Videndo multa tamen non observas, aperiendo aures tamen non audit.

21 Jehova delectabatur *ipso* propter justitiam suam; magnificabat doctrina, & reddebat magnificum.

22 At ipse est populus direptus & proculcatus, illaqueant juvenes quotquot sunt, & in carceribus abduntur: sunt prædæ, nemine eripiente; conculcationi, nemine dicente, Restitue.

23 Quis inter vos auribus percipit hoc? attendit, ut auscultet in posterum?

24 Quis exponit prouocationi Jahakobum, & Jisraelem diripientibus? nonne Jehova? hic *est* cui peccavimus; non enim acquieverunt ut in viis ejus ambularent, neque auscultaverunt legi ejus.

25 Quapropter effudit super illum excandescentiam iræ suam, & robur belli: sed etsi inflammat eum circumquaque, non animadvertit; & si incendit eum, tamen non reponit in animo.

Caput 43.

26 Nunc vero sic ait Jehova creator tuus O Jahakob, & formator tuus O Jisrael: Ne time; nam vindicavi te, vocavi te nomine tuo; meus es.

27 Quum transis per aquas, tibi adsum, & per flumina, ne inunde te; quum ambules per igaem, non ureris, & flamma non incendet te.

28 Nam ego Jehova Deus tuus, sanctus Jisraelis, servator *tuus sum*: dedi in redemptionem tui Ægyptum, Æthiopiam & Sebam loco tui.

29 Ex quo pretiosus visus es in oculis meis honoratus fuisti, quia ego dilexi te: & subjecturus homines tibi, & nationes desiderio tuo.

30 Ne time; nam tibi adsum: ab oriente reducam semen tuum, & ab occidente congregabo te.

31 Edicam Aquiloni, Redde: & meridiei, Ne detinebere: reduc filios meos è longinquo, & filias meas ab extremitate terræ,

32 Omnem qui vocat se de nomine meo, quem ad gloriam meam creavi, quem formavi, etiam quæ feci:

33 Educe populum cæcum *cui* sunt oculi, & surdos quibus *sunt* aures.

34 Omnes gentes congregentur pariter & colligantur nationes; quis in illis indicaret istud? vel priora pronuncient nobis: edant testes suos ut justificentur, aut audiant & dicant, Verum *est*.

35 Vos testes mei *estis*, dicit Jehova, & servus meus quem elegi: ut sciatis & credatis mihi, intelligatisque me ipsum esse, ante me non esse formatum à Deo forti, & post me non futurum *quidquam*.

36 Ego, ego *sum* Jehova; & nullus *est* præter me servator.

37 Ego indico, & servo, & pronuncio, non autem ullus in vobis alienus *deus*; & vos testes mei *estis*, dictum Jehovæ, me *Deum* fortem esse.

38 Etiam antequam esset dies, ego *ille sum*, & nemo è manu mea eripit: quum operor, quis avertat illam?

CAPUT XLIII.

Vocatio Gentium prædicitur.

Sic ait Jehova vindex vester sanctus Jisraelis: propter vos missurus sum in Babylonem, & dejecturus vectes omnes, Chaldæosque cum navibus celeberrimis ipsorum.

2 Ego Jehova *sum* sanctus vester, creator Jisraelis Rex vester.

3 Sic ait Jehova qui edit in mari viam; & in aquis validis semitam,

4 Qui edit in curru, & equos, copias & robur; pariter jacebunt, non resurgent, exspirabunt, ut lychnitum exstinguentur.

5 Ne recordamini priorum, & antiqua ne consideretis:

6 Ecce ego facturus sum rem novam, jam exoriturus, an non noscetis illam? etiam dispositum in deserto viam, in solitudine flumina.

7 Honorabit me bestia agri, dracones, & struthiones; quum posuero in deserto aquas, & flumina in solitudine, ad præbendum potum populo meo, electo meo.

8 Populus quem formavi mihi, laudem meam enarrabunt.

9 Nam me non invocavit, Jahakob; aut laboravit apud me, Jisrael:

10 Non offers mihi parvam pecudem holocaustorum tuorum, & sacrificiis tuis non honoras me: non premo te ut servias mihi, neque fatigo te thure.

11 Non comparasti mihi peconia calamum odoratum, & adipe sacrificiorum tuorum non irrigas me: quin servitute premis me propter peccata tua, fatiga me iniquitatibus tuis.

12 Ego, ego ipse deleo defectiones tuas propter me; & peccatorum tuorum non recordor.

13 Revoca in memoriam mihi, disceptemus unà; enarra tu, ut justificeris:

14 Pater tuus primus peccaverit, & interpretes tui defecerint à me.

15 Proinde effecti prophanatores principes sacros; & exposturus anathemati Jahakobum, & Jisraelem contumelis.

Caput 44.

16 Jam vero audi Jahakob servе mi, & Jisrael quem elegi.

17 Sic ait Jehova qui fecit te, & formavit te ex utero, adjuvaturus te, Ne timeto, serve mi Jahakob, & Jeschurum quem elegi:

18 Nam effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam; effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super progenies tuos.

19 Et efflorescent velut inter gramen, velut salices *juxta* fecundum præcessus aquarum.

20 Hic dicet, Jehovæ *sum* & iste vocabit nomine Jahakobi: & hic vero scribet manu sua, Sum Jehovæ, & de nomine Jisraelis cognominabit se.

CAPUT XLIV.

Dona spiritualia.

Sic ait Jehova Rex Jisraelis & vindex ejus Jehova exercituum: Ego *sum* primus & ego ultimus, ac præter me nullus *est* Deus.

8 Quis ergo ut ego prædicat, & indicet istud, aut ordinet illud mihi ex quo dispositi populum æternum; ut futura & quæ eventura sunt indicentur illis?

3 Ne paveatis, neque timeatis; an non *inde* ab eo tempore pronunciavi tibi ac indicavi, & vos testes mei *estis*? an est Deus præter me? atque nulla *est* rupes, nullam novi.

4 Formatores sculptilis omnes sunt rei inanis *formatores*, & desiderabilia eorum non possunt prodesse: & testes istorum sunt ipsi; non vident, neque cognoscunt, ut erubescant.

5 Qui format Deum fortem, & sculptile fundit, ad nullam utilitatem *fundit*.

6 En omnes se consociantes ei erubescent, & fabri ipsi magis quam homines *ulli*: congregent se omnes, consistant; pavebunt, erubescent una.

7 Faber ferrarius *cum* norma & operatur prunis, & malleis format illud quum operatur illud brachio robusto suo, etiam esurit & nullis *est* viribus, non bibens aquam defatiscitur.

8 Faber lignarius extendit regulam; delineat ipsum amussi, aptat illud in angulos suos, aut circino formas illud; deniq; facit illud ad structuram viri, secundum ornatum humanum, ut desideret domi.

9 Cædendo sibi cedros quum sumsit cupressum & robur, aut quæ fortificat se inter arbores silvæ: ornum *quam* plantaverit, & pluvia eduxerit:

10 Tunc est homini ad comburendum, qui sumit ex eis ut calefiat, etiam accendit *furnum* ut coquat panem: etiam operatur *deum* fortem cui *honorem exhibens* incurvat se, aptat ipsum in sculptile ante quod procumbit.

11 Partem ejus exussit igni, ad partem ejus carnes comedit, saturatum, & satiatur; etiam calefit, dicitque, Euge concalui, vidi ignem:

12 Residuum autem ejus in *deum* fortē aptat ex sculpendo illud, procumbit coram eo, incurvat se, & deprecatur ipsum dicens, Eripe me, nam *Deus* fortis meus es.

13 Non norunt neque animadvertunt; *illud* obducere oculos ipsorum, ne videant, & corda ipsorum ne intelligant.

14 Neq; revocat ad animum suum, neque scientia neq; prudentia *inest* ut dicat; Partem istius exussi igne, etiamque coxi ad prunas istius panem, assavi carnem quam comedo: & reliquum istius in rem abominandam apparavero? ante id quod provenit ex arbore, procubuero?

15 Pascens cinere animum illusum avertit; adeo ut non eripiat se ipsum, neque dicat,

dicat, An non falsitas *est* ad dexteram meam?

16 Recordare horum Jahakob, & Jisrael, *es* servus meus *es*: formavi te, servus meus es, Jisrael non traderis oblivioni à me.

17 Deleo ut densa nubes defectiones tuas, & velut nubes peccata tua: revertere ad me, nam vindico te.

18 Cantate cœli, facere Jehovam *hoc*, clangite ima terræ, fragorè edite montes cantu, silva, & quæcunque arbor *est* in ea: vindicare Jehovam Jahakobum, & in Jisraele gloriari.

19 Sic ait Jehova vindex tuus, & formator tuus ex utero: ego Jehova facio omnia, extendo cœlos solus, expando terram per me ipsum:

20 *Is sum* qui irrita facturus est signa mendacium, & ex divinis vultus effecturus: reducturus sapientes retrorsum, & scientiam eorum infatuaturus:

21 Præsturus verbum servi sui, & consilium nunciorum ejus absolvturus: qui dico de Jeruschalaimis, Habitabuntur; & de civitatibus Jehudæ, Ædificabuntur; & qui vastitates ejus erecturus sum:

22 Qui edicturus sum ipsi profundo, Exsiccare; & flumina tua erefacturus:

23 Edicturus Cyro pastori meo, ut omnem delectationem *meam* perficiat; utq; edicat Jeruschalaimis, Rædificanitor; & templo, Fundator.

CAPUT XLV.

Captivitas Babylonica solvenda per Cyrum.

Sic ait Jehova unctio suo Cyro, cujus dexteram confirmaturus sum dexteram, ad sternendum coram eo gentes, ut lumbos regum dissolvam: ad aperiendum coram eo valvas, ut portæ non occludantur:

2 Ego tibi præiturus sum, & inæqualia æquaturus; valvas chalybeas fracturus, & vectes ferreos succisurus:

3 Datum que tibi thesauros abstrusissimos, & repostas opes abditissimas: ut cognoscam me Jehovam, qui vocor te nominarim, Deum Jisraelis esse.

4 Propter servum meum Jahakobum, & Jisraelem electum meum; propterea me vocasse te de nomine tuo, cognominasse te, quamvis ignores me:

5 Ego Jehova & nullus præterea, præter me nullus Deus: accingo te, quamvis ignores me:

6 Ut cognoscant *gentes* ab ortu Solis & ab occasu ejus, nullum esse præter me, me Jehovam *esse*, & nullum præterea:

7 Formantem lucem & creantem tenebras, faciè entem pacem, & creantem malum; me Jehovam facere omnia ista.

8 Destillate cœli superne, & superiores nubes fluant justitia: aperiat se terra, & *terrestria* edant fructum salutis, justitiæq; efflorescat ut simul, me Jehova patrante illud.

9 Væ litiganti cum figulo suo, testæ cum *aliis* testis terreis: an dicturus est lutum figuli suo, Q. id facturus esses, cum ad opus istud tuum nullæ *sint* manus?

10 Væ illi qui dicit patri, Quid generatus esses? & fœminæ, Quid parturiens esses?

11 Sic ait Jehova sanctus Jisraelis, & formator ejus: Quæ ventura sunt petite à me, de filiis meis & de opere manuum mearum interdicite mihi.

12 Ego feci terram, & hominem super eam creavi; ego manibus meis extendentibus cœlos, omni quoq; exercitui eorum præcepta dedi.

13 Ego excitaturus sum illum juste, & omnes vias ejus æquaturus: ipse rædificaturus est civitatem meam, & deportatos meos remissurus non pretio neque munere, ait Jehova exercituum.

14 Sic ait Jehova Labor Ægypti, & merx Æthiopiæ. Sabæorumque procerum, ad te transibunt & tui erunt, te sequentur, compediti transibunt: tibiq; incurvabunt se. te deprecabuntur *dicentes*; tantum in te *est Deus* fortis, & nullus *est* præterea, nusquam præterea Deus.

15 Utique tu *Deus* fortis abdens te, Deus Jisraelis servator ejus.

16 Erubuerunt, eriamq; ignominia affecti sunt omnes isti; pariter abierunt cum ignominia fabri imaginum.

17 Jisrael servatur per Jehovam salute æterna: non erubescetis, neque ignominiosi reddemini in sempiterna sæcula.

18 Nam sic ait Jehova creator cœlorum, ille ipse Deus, formator terræ & opifex ejus, idem stabilivit eam, *qui* non ad inanitatem creavit eam, *sed* ad inhabitandum formavit eam, *Ego sum* Jehova, & nullus præterea.

19 Non clam loquor, *non* in loco terræ tenebrosæ, non edico semini Jahakobi, frustraneum quærite me: ego Jehova eloquor justitiam, indico recta.

20 Congregamini & advenite, appropinquate una, qui evasistis ex gentibus, *qui* ignari erant gestantes lignum sculptilis sui, & deprecantes pro *Deo* forti non valentem servare:

21 Indicate, & admovete, etiam consilium ineatur una: quis pronunciavit hoc à prisci dictus, ab eo tempore indicavit istud? an non ego Jehova, nullus? amplius Deus præter me, *Deus* fortis, justus, & servator? nullus præter quam ego.

22 Respicite ad me, & servemini omnes fines terræ: nam ego *sum* Deus fortis, & nullus præterea.

23 Per me juravi, prodiit ex ore meo juste verbum, quod non revocabitur; Mihi iurabunt omne genu, juraturum omnem linguam.

24 Tantummodo in Jehova, de me inquiet, omnis justitia & robur *est*: ad ipsum venient congressurus, atq; vebescent; quicunque exardescunt co ra eum *erubescent*.

25 In Jehova justificabuntur, & gloriabuntur totum semen Jisraelis.

CAPUT XLVI.

Vanitas Idolorum.

PRocubuit Bel, reflexus est Deus varicinus, fuerunt terriculi eorum *imposturæ* bestiæ & jumento; gestamina vestra onerata, oneri sunt defessæ.

2 Reflexi sunt, procubuerunt pariter; neque potuerunt *Babylonii* eripere onus: sed ipsi mer in captivitatem abiverunt.

3 Auscultate mihi domus Jahakobi, totumq; residuum domus Jisraelis, qui bajulamini inde ab utero, qui gestamini inde à vulva:

4 Et usque ad senium ego idem, & usq; ad canitiem ego portaturus sum: ego feci & ego gestabo, ego, inquam, portaturus sum & erepturus.

5 Cui assimilaveris me & æquaveris; aut comparaveris me ut similes essemus?

6 Qui prodigunt aurum è marsupio, & argentum scapo appendunt, mercede conducunt confiatorem qui faciat *ex* eo *deum* sortem, cui procumbentes etiam incurvent sese.

7 Gestant eum, humero portant eum, deinde collocant eum in sede sua, ubi stat, è loco suo non recedit; etiam si *quis* clamet ad eum, non exaudit, ab angustia ipsius non servat ipsum.

8 Recordamini hujus, & præbete vos viros; revocate, O defectores, in animum

9 Recordamini priorum *inde* à seculo: me esse *Deum* sortem, & nullum præterea *Deum esse*, & æminem parem mihi:

10 Indicantem à principio finem, & ab ant quitate quæ nondum facta sunt; dicentem Consilium meum stabit, & omnē delectationem meam facturus sum.

11 Voco ab Oriente volucrem, è terra longinqua effectorem consilii mei: & loquutus sum, & adducam istud; formavi, & faciam istud.

12 Auscultate mihi robusti animo, qui longinqui estis à justitia.

13 Admoveo justitiam meam, non longinqua est; sed. salutem meam non retardabit; nam disponam in Tsione salutem, Jisraeli ornatum meum.

CAPUT XLVII.

Excidium Babylonis prædicitur.

DEscende, ac sede in pulvere, virgo, filia Babylonis; sede humi, defectio filia Chaldæorum; nam non perges vocari tenera & delicata.

2 Accipe molas, & mole farinam; retege crines tuos, denuda vestigium, retege crus, transi flumina.

3 Retegetur nuditas tua, etiam videbitur turpitudo tua: ultionem sumam, neque feram obstare quemquam mihi,

4 Inquit vindex noster Jehova exercituum nomine suo, sanctus Jisraelis:

5 Sede silens, & ingredere in tenebras filia Chaldæorum; nam non perges vocari domina regnorum.

6 Efferbueram contra populum meum, prophanaveram possessionem meam, & tradideram eos in manum tuam: non exhibuisti eis misericordiam, super senem aggravasti jugum tuum valde.

7 Et dixisti, In seculum ero domina: unquam non reposuisti hæc in animo tuo, non recordata es finem illius.

8 Nunc itaq; audi hoc voluptaria; desidem secure, dicens cum animo suo, Ego *sum*, & nulla præter me amplius: non sedebo vidua, neq; experiar orbitatem.

9 Imo evenient tibi duo ista momento die eodem, orbitas & viduitas: plane superpervenient tibi cum multitudine præstigiarum tuarum, cum fortitudine incantationum tuarum maxima.

10 Quia confisa es malitiæ tuæ dicens, Nullus videt me, sapientia tua & scientia tua ipsa perverti te; ut dicteres cum animo tuo, Ego *sum*, & nulla præter *me* amplius:

11 Idcirco superveniet tibi malum cujus ignoras ortum, & obruet te stramma quam non poteris expiare; deniq, superveniet tibi repente vastitas *quam* ignoras.

12 Sta jam cum incantationibus tuis & cum multitudine præstigiarum tuarū, in quibus laborasti à puericia tua, *si* forte possis proficere, *si* forte præbeas te fortē.

13 Defeceris in multitudine consiliorum tuorum: stent jam astrologi, qui contemplantur stellas, qui notas faciunt immenses *prædictiones suas*, & servent te ab iis quæ superventura sunt tibi.

14 Ecce sunt tanquam stipula, ignis coburit eos, non eripiunt se ipsos è flamma: nullus superest carbo ad calescendum, nec ignis ad sedendum ex adverso ejus.

15 Ita sunt tibi quibus cum laborasti: negotiatores tui à puericia tua, singuli in partes suas aberrant, nemo servat te.

CAPUT XLVIII.

Liberatio ex Babylone certo futura.

AUdite hoc domus Jahakobi, qui vocant se de nomine Jisraelis, & ex aquis Jehudæ prodierunt; qui jurant per nomen Jehova, & Dei Jisraelis mentionem faciunt, non fideliter neque juste.

2 Quamvis à civitate sancta se vocent, & Deo Jisraelis innitantur, cujus nomen est Jehova exercituum.

3 Priora inde ab eo tempore indicaveram, & ex ore meo prodeunta pronunciaveram; ea repente effeci, atq; evenerunt.

4 Ex præscientia mea *erat* te durum esse & nervum ferreum *esse* cervicem tuam, frontemque tuam chalybeam:

5 Quapropter indicavi tibi ex eo tempore, quum nondum evenirent pronunciavi tibi, ne diceres, Terriculum meum fecit ista, & sculptile meum aut fusile meum præcepit ista.

6 Audiveras, respice eorum hoc; & vos an non indicabitis? pronuncio tibi nova ex hoc tempore & recondita, quæ ignorasti,

7 Quæ nunc creantur, non autem ab eo tempore, etiam ante diem *quem* non audivisti,

divisti, ut non dicas, Ecce noveram eas.

8 Neq; audivisti quicquam, neq; novisti, neque ab illo tempore aperuit aurem tuam: nam novi te omnino asturum esse perfide, & defectorem ex utero vocari te:

9 Propter nomen meum longanimis ero, & laudem meam obsignatam asservabo tibi; ut non exscindam te.

10 Ecce conflabo te, non autem cum argento; selectum efficiam te carino afflictionis.

11 Propter me, propter me faciam, nam quomodo prophanaretur *illud*? & gloriam meam alteri non dabo.

12 Auscultа mihi Jahakob, & Jisrael vocate à me: Ego ipse sum primus, etiam sum ultimus.

13 Etiam manus mea fundavit terram, & dextera mea palmus expendit cœlos: me vocante ea, consistunt pariter.

14 Congregamini vos omnes, & audite, quis ex illis indicat ista? Jehova diligens hunc facturus est delectationem suam in Babylonem, & brachium ejus *in* Chaldæos.

15 Ego, ego loquutus sum, etiam vocavi eum; adduxturus sum eum, & secundabit viam suam.

16 Accedite ad me, audite istud, non à principio in occulto loquutus sum; ex quo tempore fuit hoc, ibi sum: nunc enim Dominus Jehovi mittit me, & spiritus ejus.

17 Sic ait Jehova, vindex tuus sanctus Jisraelis, Ego Jehova Deus tuus doceo te proficere, deduco te via *qua* ambules.

18 O si attendisses ad præcepta mea; ita fuisset tamquam flumen pax tua, & justitia tua ut fluctus maris:

19 Et fuisset velut arena semen tuum, & prognati è visceribus tuis ut scrupi illius; non *tamen* exscinderetur, neq; perderetur nomen ejus à conspectu meo.

20 Exite à Babylonia, fugite à Chaldæis, voce canora indicate, pronunciate hoc, proferte hoc usque ad extremitatem terræ: dicite, Vindicavit Jehova servum suum Jahakobum:

21 Neque sitiunt, *quum* per vastitates deducit eos, aquas è rupe profundit eis: quasi fidisset rupem ut fluant aquæ.

22 Nulla *est* pax, inquit Jehova, improbis.

CAPUT XLIX.

Num mater potest oblivisci filii sui?

Auscultate insulæ mihi, & attendite nationes è longinquo: Jehova inde ab utero vocaverat me, è visceribus matris meæ memoriâ constituerat nominis mei.

2 Et disposuit os meum veluti gladium acutum, in umbra manus suæ absondens me: & disposuit me in sagittam nitidam, in pharetra sua absondens me.

3 Dixerat mihi, Servus meus es; Jisrael *est* de quo per te gloriaturus sum:

4 Ego vero dixi, Frustra laboro, inaniter & vane vires meas consumo: verumtamen officium meum penes Jehovam *est*, & opus meum penes Deum meum.

5 Nunc autem dicit Jehova; qui formaverat me inde ab utero, ut serviam ipsi, ut reducam Jahakobum ad ipsum, quum Jisrael non reciperet se: quia gloriosus sum in oculis Jehovæ, & Deus meus est robur meum.

6 Dixit, inquam; Leviot *videris* quam ut sis mihi servus ad erigendū tribus Jahakobi & custoditos Jisraelitas reducendū? ergo constituo te in lucem gentium, ut sis salus mea usq; ad extremitatem terræ.

7 Sic ait Jehova vindex Jisraelis, sanctus ejus, Ei quem contemnit quisque, *quem* abominatur gens, servo dominantium Reges videntes assurgent, principes qq; *honorem habentes* incurvabunt sese: propter Jehovam qui fidelis *est*, sanctum Jisraelis qui elegit te.

8 Sic ait Jehova, Tempore accepto exaudiam te, & in die salutis auxiliabor tibi; & custodiam te, disponam te in fœdus populi, ad confirmandam terram, ad efficiendum ut possideat possessiones desolatas:

9 Dicendo vinctis, Exite: iis qui sunt in tenebris, Revelamini: per vias pascent, & in omnibus clivis pascuum eorum *erit*.

10 Non esurient neque sitient, neq; feriet eos æstus aut sol: nam qui miseretur eorum ducet eos, & secundum scaturigines aquarum deducet eos.

11 Et disponā omnes montes meos ut sint pervii, & *in* aggeribus meis eminēt.

12 Ecce isti è longinquo venient: ecce quoq; illi ab Aquilone & ab Occasu, denique isti à terra Sinæorum.

13 Cantate cœli, & ex ulta terra, & fragorem edite montes cantu: quia consolatus Jehova populum suum, & pauperum suorum misertus est.

14 Quod si dicat Tzijon, Dereliquit me Jehova, & Dominus oblitus est mei:

15 An oblivisci potest mulier fœtus sui, ut non misereatur filii uteri sui? etiam hæ oblivisci possint; tamen ego non oblivisar tui.

16 En in manibus sculpsi te: muri tui è regione mei *versantur* jugiter.

17 Festinabunt filii tui: destructores tui & vastatores tui *ex* te exibunt.

18 Attolle circumquaq; oculos tuos, & vide, isti omnes congregantes se accedunt tibi: *ut* vivo ego, dictum Jehovæ, istis omnibus tamquam ornamento vestieris, circumligabis eos *tibi* tamquam sponsa.

19 Quum vastitates *eruni* tuæ, & desolationes tuæ, & terra destructa tua; quia jam angustiaberis præ habitatoribus, procul profectis eis qui absorbebant te:

20 Adhuc dicent, te audiente, filii orbitatis tuæ: Angustus est mihi hic locus, recrosede mihi ut habitare possim:

21 Adeo ut dicas cum animo tuo, O quis genuit mihi istos, cum fuerim orbata & sterilis? hucusque migrans ac fugitiva

ua *fui*, & istos quis educavit? en ego relictus sui sola, isti ubinam fuerunt?

22 Sic ait Dominus Jehovi Ecce sustollam ad gentes manum meam, & ad populos efferam vexillum meum; ut adferant filios tuos lacerto, & filias tuas super humerum portentur.

23 Et erunt Reges nutricii tui, & fœminæ principes eorum nutrices tuæ, vultu in terram *demisso* incurvabunt *se habentes honorem* tibi, pulveremq; pedis tuorum lingent: ut experiaris me esse Jehovam, non erubescere eos qui exspectant me.

24 An auferetur à robusto captura? an etiam captiva turba justi eripietur?

25 Quin sic ait Jehova, Et turba captiva robusti auferetur, & captura violenti eripietur: nam adversus contendentes tecum ego contendam, & filios tuos ego servabo,

26 Efficiamq; ut comedant oppressores sui suum ipsorum carnem, & velut musto sanguine suo inebrientur; ut agnoscant omnis caro, me Jehovam esse Servatorem tuum; & vindicem tuum, robustum Deum Jahakobis.

CAPUT L.

Liber Repudii datus Synagogæ, id est, *Ecclesiæ Judæorum.*

SIc ait Jehova, Ubi *est* libellus repudii matris vestræ quo dimiserim eam? aut quis *est* ex creditoribus meis cui vendiderim vos? en iniquitatibus vestris venditis vos, & delictionibus vestris dimittitur mater vestra.

2 Quamobrem quum venio, nemo adest? quum voco, nemo respondet? an ullo modo brevior est manus mea quam ut redimat? & an nullæ *vires* in me vires ad eripiendum? en increpatione mea exsicco mare disponoq; flumina *in* desertum, foetet ideirco piscium eorum mortua siti, eo quod desit aqua:

3 Induo cœlos atrore, velut cilicium pono operimentum eorum.

4 Dominus Jehovi dedit mihi linguam eruditissimam, ut scirem tempestive eloqui defesso verbum; excitat mane quoquo mane, excitat mihi aurem ad audiendum ut *audiscam* eruditissimi.

5 Dominus Jehovi aperit mihi aurem, & ego nõ rebello, retrorsũ non averto me.

6 Corpus meum expono percussoribus, & malas meas depilantibus; faciem meam non abscondo à contumeliis & sputo.

7 Quia Dominus Jehovi auxiliatur mihi, ideo non afficior ignominia: *id circo* compono faciem meam tanquam silicem adamantinum, quia novi fore ut non pudefiam.

8 Propinquus *est* qui justificat me; quis contendat mecum? consistamus una: quis experiatur jus meum? accedat ad me.

9 En, Dominus Jehovi auxiliatur mihi, quis est condemnaturus me? en omnes isti ut pannus veterascent, tinea consumet eos.

10 Quis est inter vos timens Jehovam? auscultans voci servi ejus? qui ambulat in tenebris, cui nullus *est* splendor, confidat nomini Jehovæ, & innitatur Deo suo:

11 En vos omnes accendentes ignem, circumcingentes malleolis: ite in focum ignis vestri, & in malleolos *quos* succendistis; à manu mea est hoc vobis, in dolore jacebitis.

CAPUT LI.

Dominus consolator Tzijonis in perpetuũ.

AUscultate mihi sectatores justitiæ, quæritantes Jehovam; intuemini in rupem *unde* excisi estis, & in cavum fovei *unde* effossi estis.

2 Intuemini in Abrahamum patrem vestrum, & in Saram *quæ* peperit vos: cum unicum evocans eum benedixerim ei, & multiplicaverim eum.

3 Nam consolabitur Jehova Tzijonem, consolabitur omnes vastitates ejus, & disponet desertum ejus tanquam Hedenem, & solitudinem ejus tanquam hortum Jehovæ; gaudium & lætitia invenietur in illo, gratiarum actio & vox psalmodica.

4 Attendite ad me populi mei, & natio mea ad me aurem advertite: nam doctrina à me prodibit, & jus meum in lucem populorum collocabo.

5 Propinqua *est* justitia mea, prodibit salus mea, & brachia mea populos judicabunt; in me insulæ exspectationem habebunt, & brachium meum exspectabunt.

6 Attollite in cœlum oculos vestros, & intuemini in terram deorsum, cœli velut fumum evanituros esse, & terram ut pannum veteratorum, habitatores ejusdem similiter morituros: salus vero mea in seculum erit, & justitia mea non arcetur.

7 Auscultate mihi qui agnoscitis justitiam, populo in quorum animo doctrina mea *est*, ne timeatis probrum mortalis, & pro contumeliis illorum ne consternamini.

8 Nam quasi pannum edet eos tinea, & ramquam lanam exedet eos blatta: justitia autem mea in seculum erit, & salus mea in omnes generationes.

9 Evigila, evigila, induere robur, brachium Jehovæ, evigila ut diebus priscis, *in* generationes æternas: an non tu illud es quod confecit Ægyptum, *quod* dolore affecit balænam?

10 An non tu illud es quod exsiccavit mare aquas abyssi magnæ, quod disposuit profunditates maris ut *essent* via quæ transirent redempti?

11 Ita redemti Jehovæ revertentur, & ingredientur Tzijonem cum canca, lætitiæque perpetua super caput suum: gaudium & lætitiam assequentur, fugient mœror & gemitus.

12 Ego, ego ipse sum consolator vester: quæ *es* tu quod timeas à mortali *a* oriturõ & à filio hõinis *qui us* fœni reddetur?

13 Quod obliviscaris Jehovæ opificis tui, qui extendit cœlos & fundavit terrã, pave-

percutsque jugiter quotidie propter excandescentiam ejus qui angustiis afficit, quasi computet se ad perdendum? & ubi *est* excandescentia ejus qui afficit angustia?

14 Festinanter educet peregre vinctum, *qui* solvendus est: non morietur in ista fovea, neque deficietur pane suo.

15 Atqui ego sum Jehova Deus tuus, qui di turbo mare, cujus fremunt fluctus: Jehova exercituum nomen *est* ipsi.

16 Qui indidi verba mea ori tuo, umbra manus meæ regens te, ne plantaturum cœlos, & fundaturum terram, & dicturum Tzijoni, Populus meus es.

17 Expergiscere, expergiscere, surge *urbs* Jerusalaimorum, quæ bibisti à manu Jehovæ poculi excandescentiæ ejus: crassamentum, poculum horrificentissimum bibisti, exsuxisti.

18 Nemo deducebat eam ex omnibus filiis *quos* pepererat, & nemo prehendebat manum ejus ex omnibus filiis *quos* educaverat.

19 Duo ista obvenerunt tibi quis condoleret tibi? vastatio & cōtritio, fames, & gladius, *per* quem consolaretur te?

20 Filii tui defecti animo jacent in capite omnium plateārum, ut bubalus irretitus, pleni excandescentia Jehovæ, increpatione Dei tui.

21 Idcirco audi jam hoc, ô afflicta; & ebria, non autem ex vino.

22 Sic ait Dominus tuus Jehova, & Deus tuus, causam asturus populi sui. Ecce recipio de manu tua poculum horrificentissimum, crassamentum, poculum istud excandescentiæ meæ, non perges bibere amplius:

23 Sed ponam illud in manus affligentium te qui dicebant animæ tuæ, Abjice te ut transeamus: quibus exponebas tamquam humum corpus tuum & tamquam plateam transeuntibus.

CAPUT LII.

Christi humilitas & gloria.

EVigila, evigila, induc robur tuum, ô Tzijon: indue vestes ornatus tui Jerusalaimorum civitas sancta; nam non pergent invadere te amplius præputiatus & immundus.

2 Excute te ipsam è pulvere, surge, sede *urbs* Jerusalaimorum: explica te è vinculis colli tui, ô captiva filia Tzijonis.

3 Nam sic ait Jehova. Gratis vendidistis vos, & sine pecunia vindicabimini.

4 Nam sic ait Dominus Jehovi, In Ægyptum descenderat populus meus olim ad peregrinandum illic: Assyrius quoque pro nihilo oppressit eum.

5 Nunc autem, quid mihi hic *est* dictum Jehovæ, nam captus est populus meus gratis: dominatores ipsius exultant, dictum Jehovæ, & jugiter quotidie nomen meum irritatur.

6 Idcirco experietur populus meus nomen meum: idcirco, *inquam*, *experietur* illo ipso die, me eum *esse* qui proloquatur, ecce me.

7 Quam decentes sunt super istos montes pedes evangelizantis, pronunciantis pacem evangelizantis bonum, pronunciantis salutem: dicentis Tzijoni, Regnat Deus tuus!

8 Vocem speculatores tui attollunt vocem, pariter cantant: se oculis suis videre coram, quum reducit Jehova Tzijonem.

9 Fragorem edite, cantate pariter vastitates Jerusalaimorum: quia consolatur Jehova populum suum, vindicat Jerusalaimam:

10 Nudat Jehova brachium sanctitatis suæ ante oculos omnium gentium, ut videant omnes fines terræ salutem Dei nostri.

11 Discedite, discedite, exite illinc, immundū ne attingitote: exite è medio ejus, purgare vos portantes vasa Jehovæ.

12 Nam non festinatione exibitis, neq; fuga proficiscemini: quia præiturus *est* vobis Jehova, & extrema acies vestra *erit* Deus Israelis.

13 Ecce prosperabitur servus meus, extolletur, & elevabitur, & altus erit valde.

14 Quemadmodum obstupuerint de te multi, ita de corrupta supra cuemlibet specie ejus; & forma ejus pra filiis hominum:

15 Ita *inquam* perspergat *super* gentes multas, propter eum obdent Reges os suum: quando quod non narratum fuerat eis, videbunt; & quod non audierant, animadvertent.

CAPUT LIII.

Passionale Evangelium.

QUis credit prædicationi nostræ? & brachium Jehovæ in quo revelatur?

2 Assurgit quidem ut tenera planta coram illo, & tamquam radix è terra solitaria, non *est* forma ei neque decor: & quando intuemur eum, non *est* species cur desideremus eum.

3 Contemtus & abjectissimus virorum, doloribus affectus, & familiaris morbo, & velut *homo* abscondens faciem à nobis, contemtus ita ut non æstimemus illum.

4 Verumtamen mortos nostros ipse pertulit, & dolores ipsos nostros bajulavit: quamvis nos æstimemus eum plaga affectum, percussum à Deo, & afflictum.

5 Nam ipse dolore afficitur à defectionibus nostris, atteritur ob iniquitatibus nostris, castigatio pacis nostræ imposita ei, & tumore ejus sit curatio nobis.

6 Omnes nos, ut oves, erravimus; quisque in viam suam nos convertimus, & Jehova fecit ut incurtat in eum pœna omnium nostrum.

7 Exigitur *pœna*, & ipse affligitur, neq; aperit os suum; ut parvus pecus ad mactationem ducitur, & velut ovis coram tonsoribus suis obmutescens: neq; aperit os suum.

8 A constrictione & à judicio tollitur, at generationem ejus quis enarrabit? est enim

nam,

nam exscindiuntur *quidem* è terra viventiũ ex defectione populi mei plaga *est* ipsi :

9 *Populus* enim exposuit improbis se, & illorum ipsius, & divisi in mortem suam : eo *quod* non fecit violentiam ; neque *est* dolus in ore ipsius.

10 At Jehova delectatus conterere ipsũ, morbo affecit, quandoquidem exponebat se ipse sacrificiũ pro reatu, *dixerat*. Videbit semen, prolongabit dies : & delectatio Jehovæ per eum prosperabitur.

11 Exemptum molestia seipsum videns satiabitur, cognitione sui justificabit justus servus meus multos ; quorum iniquitates ipse bajulaverit.

12 Idcirco partem dabo ei pro multis, ut cum robustis partiatur prædam, pro eo quod profundit in mortem se ipsum, & cum defectoribus annumeratus est : nam ipse peccatum multorum perferens pro defectoribus intercessit.

CAPUT LIV.

Ecclesia sponsa Christi.

CAnta sterilis *quæ* non parit fragorem ede cantu, & claram ede vocem *quæ* non dolet : nam plures *futuri sunt* filii desolatæ, quam filii conjugatæ, ait Jehova.

2 Dilata locum tentorii tui, & aulæa habitaculorum tuorum extendantur, ne cohibeto : prolonga funes tuos, & clavos tuos confirma.

3 Nam dextorsum & sinistrorsum prorumpes : & semen tuum gentes hæreditario jure possidebit, ac civitates desolatas efficient habitabiles.

4 Ne timeto, quia non erubesces ; & ne ignominia confusa esto, quia non pudebit te : sed verecundiæ adolescentiæ tuæ obliviscêris, & probri viduitatis tuæ non recordaberis amplius.

5 Nam conjunx tuus *erit* opifex tuus, cujus nomen Jehova exercituum : & vindex tuus sanctus Jisraelis, Deus totius terræ vocabitur.

6 Nam ut uxorem derelictam & dolentem animo revocat te Jehova : & uxorem adolescentiæ quamvis spreta sis, appellat Deus tuus.

7 Ad momentum parvum dereliqueram te, sed miserationibus magnis congregabo te.

8 Paululo fervore absconderam faciem meam momento à te, sed benignitate sempiterna misereor tui, ait vindex tuus Jehova.

9 Nam *ut* aquæ Noachi hoc mihi *est*, qui juravi non transfuturas aquas Noachi amplius super terrã : sic juro, fore ut non efferver̃am contra te, & non increpem te.

10 Quamvis hi montes recederent, & hi colles dimoverentur : attamen benignitas mea à te non recederet, & fœdus pacis meæ non dimovebitur, ait miserator tuus Jehova.

11 O afflicta, proc l a agitata, consolatione destituta : ecce ego collocaturus sum cum ornamento lapides tuos, & fundaturus te sapphiris.

12 Et disponam pyropo specularia tua, & portas tuas lapidibus carbunculi ; denique totum terminum tuum lapidibus speciosissimis.

13 Et omnes filii tui edocti *erunt* à Jehova, amplaque pax filiorum tuorum.

14 Justitia stabilieris : procul esto ab oppressione, quia non timebis ; & à terrore, quia non appropinquabit ad te.

15 En omnino altercetur *homo* nihili *absisenatus* à me : qui altercabitur in te, *ruens* in te corruet.

16 En ego creavi fabrum sufflantem in ignem prunarum, & proferentem instrumentum ad opus suum ; similiter ego creavi interfectorem ad perdendum.

17 Nullum instrumentũ formatũ contra te prosperabitur, & omnem linguam insurgentem contra te in jus condemnabis : hæc *est* possessio servorũ Jehovæ, quorum justitia *est* ex me ; dictum Jehovæ.

CAPUT LV.

Invitatio ad magnam cænam.

HEus quisquis sitit, venite ad istas aquas, & cui nulla *est* pecunia venite, comparate & comedite : venite inquam, comparate absque pecunia & absque pretio vinum & lac.

2 Cur expenditis pecuniam pro nullo cibo, & laborem vestrum pro re minime saciatura ? auscultate indesinenter mihi, & comedite bonum, atque oblectet se hac pinguedine anima vestra.

3 Inclinate autem vestram, & venite ad me, audite ut vivat anima vestra : & pangam vobiscũ fœdus perpetuũ, benignitates Davidis certissimas *collaturus sum*.

4 En testem nationum constituo eum, antecessorem, & præceptorem nationum.

5 En gentem quam non agnoveras vocabis, & gentes quæ non agnoverant te ad te accurrent : propter Jehovam Deum tuum, & propter sanctum Jisraelis, quum ornaverit te.

6 Requirite Jehovam, quum præsto est ; invocate eum, quum est propinquus.

7 Derelinquat improbus viam suam, & vir iniquus cogitationes suas : revertatur que ad Jehovam ut misereatur ipsius ; & ad Deum nostrum, quia plurimum condonat.

8 Non enim cogitationes meæ *sunt ut* cogitationes vestræ, neque *ut* viæ vestræ, viæ meæ, dictum Jehovæ :

9 Sed *ut* alti sunt cœli supra terram ; ita altæ sunt viæ meæ supra vias vestras, & cogitationes meæ supra cogitationes vestras.

10 Nam quum descendit pluvia aut nix de cœlo, rursus illuc non revertitur, sed inebriat terram ipsam, facitque ut pariat ipsa & producat ; ut edat semen satori, & panem comedenti :

11 Sic erit verbum meum quod egressum fuerit ex ore meo, non revertetur ad

me vacuum; sed faciet id quo delector, & prosperabitur id quod emisero.

12 Nam cum lætitia egredientini. & cum pace deducemini: ipsi montes & colles fragorem edent coram vobis cantu, & omnes arbores agri complodent manum.

13 Loco virgulti assurget abies, loco paliuri assurget myrtus: ut sit Jehovæ in nomen, in signum perpetuum *quod* non excindetur.

CAPUT LVI.

Beati qui Deum colunt.

Sic ait Jehova, Observate jus, & exercete justitiam: nam proxime salus mea ventura est, & justitia mea revelanda.

2 Beatus mortalis *qui* fecerit illam, & filius hominis *qui* prehenderit illam; observans sabbathum ne prophanet illud, & observans manum suam ne faciat ullum malum.

3 Neque loquatur alienigena qui se adjungit Jehovæ, dicendo, Omnino discrevit me Jehova à populo suo: neque dicat eunuchus, En ego sum lignum aridum.

4 Nam ita ait Jehova de eunuchis, qui observaverint sabbatha mea, & elegerint id quo delector; apprehenderintque fœdus meum:

5 Etiam daturus sum eis in domo mea & intra muros meos spatium, & nomen melius quam filiorum aut filiarum; nomen perpetuum daturus sum eorum cuique, quod non excinderur.

6 Alienigenas vero qui adjunxerint se Jehovæ ad ministrandū ei, & ad diligendum nomen Jehovæ, ut sint ei servi, quisquis observaverint sabbathum ne prophanent illud, & apprehendentes fœdus meū;

7 Adducam ipsos quoque ad montem sanctitatis meæ, & lætificabo eos in domo orationis meæ; holocausta eorum & sacrificia eorum accepta *erunt* in altari meo: nam domus mea domus orationis vocabitur omnibus populis.

8 Dictum Domini Jehovi congregantis depulsos Israelis; *illos* amplius aggregaturus sum ei, ad aggregatos ejus.

CAPUT LVII.

Justus perit, & nemo est qui de ejus eventu cogitet.

Omnes bestiæ agrestes; venite ad comedendum, omnes bestiæ silvestres.

2 Speculatores istius cæci, quotquot sunt non agnoscunt, quotquot sunt canes *sunt* muti, non possunt latrare, tempori servinat, jacent, amant dormitationem.

3 Et isti canes avidissimi non norūt satiuratē, propterea ipsi pascunt se, nesciunt docere: quotquot sunt, ad viam suam se convertunt, quisque ad lucrum suum ab extremitate illius *una ad alteram*:

4 Venite, *inquiunt*, sumam vinum & ingurgitabimus nos potu inebriante: eritq; simili is huic dies crastinus, *imo* major, excellentior valde.

Capus 57.

5 Justus perit, & nemo homo reponit in animo: homines inquam benigni recipiuntur, nemine advertente, ante advenum ipsius mali recipi justum;

6 Ingredi pacem, requiescere *in* cubilibus suis; quisquis ambulat *in* equitate sua.

7 At vos appropinquate huc, filii praestigiatricis; semen adulteri, quod scortaris.

8 Contra quem oblectaris vos? contra quem dilatatis os, protrahitis linguam? an non estis nati defectione, semen falsum?

9 *Eorum* qui incaluerunt in lucis sub omni arbore virente; jugulantes natos ipsos in torrentibus, sub scopulis petrarum?

10 Inter lapillos torrentis pars tua *est*, illi ipsi sors tua *sunt*: etiam in illis fundis libamen, offers munus; an super istis consolationem caperem?

11 In monte alto & elato ponis cubile tuum; etiam illuc ascendis ad faciendum sacrificium.

12 Etiam post ostium postemque ponis monumentum tuum: quum à me recesseris te ascendis, dilatas cubile tuum, cædens tibi amplius *cubile* quam illorum sit, amas concubitum illorum, spatium *amplius* prospicis:

13 Et contemplata *mitis* ad regem eum unguentis, & auges pigmenta tua: mittis inquam legatos tuos in longinquum usque, & demittis te usque in sepulcrum.

14 Amplitudine viæ tuæ fatigata non dixisti, Animum abjicio: carervam manus tuæ inveniſti, idcirco non agrotas.

15 Et à quo solicita timuisses ut mentireris, cum me non recorderis, non reponas in animo tuo? an non me tacente quemadmodum olim, etiam me non metueres?

16 Ego indicabo justitiam tuam; & facta tua quæ non profutura sunt tibi.

17 Quum clamaveris, eripiant te congregationes tuæ; atqui eas omnes tollet ventus, intercipiet vanitas: qui vero recipit se ad me, possidebit terram, & hæreditario jure obtinebit montem sanctitatis meæ:

18 Et dicet, Aggerate, aggerate, comparate viam; tolliteoffendiculum è via populi mei.

19 Nam sic ait sublimis & elatus, cujus nomen *est* inhabitans æternitatem, & sanctus, *qui in* sublimi & sancto habito: etiam cum eo qui attritus est demissusque spiritu *habito*, ut vivum conservem spiritum demissorum, & virum conservem animum contritorum:

20 Nam in seculum non contendam, neque in æternum effervescam: nam spiritus à conspectu meo obrueretur, & animæ *quas* ego fec.

21 Propter iniquitatem quæstus ejus efferbui & percussi eum, abscondendo me, inquam, efferbui; quia ibat avertus per viam animi sui.

22 Viæ ejus video, sed curabo eum; & deducam

de domo eum, reddamque consolationes ei, & lugentibus ejus;

23 Creans proventum labiorum; summam pacem, longinquo & propinquo, inquit Jehova: ut curem eum.

24 Improbi vero *erunt* ut mare prosiliens; nam quiescere non potest; & aquæ ejus expellunt cœnum & lutum:

25 *Ita* nulla *est* pax, inquit Deus meus, improbis.

CAPUT LVIII.

Idea boni concionatoris & veri jejunii.

Exclama gutture, ne cohibeto: tamquam tubicen exalte vocem tuam: & indica populo meo defectionem ipsorum, & domui Jahakobi peccata ipsorum.

2 Illi ut me quotidie requirant & scientiam viarum mearum delectentur: velut gens quæ justitiam fecit, & jus Dei sui non derelinquit; rogent me jura justitiæ, accessu Dei delectentur.

3 Quare dum jejunamus, *dicitis*, non respicis? dum affligimus animam nostram, non agnoscis? En, quo die jejunatis, præstatis id quod delectat, ut omnes labores vestros exigatis.

4 En ad contentionem & jurgium jejunatis, *& ut* ad percutiendum pugno improbissimo; non jejunatis, (prout *sunt* hæc tempora) ut efferatis in excelsum vocem vestram.

5 Num hujusmodi esset jejunium quod eligo, dies quo affligit homo animam suam? an *ut quis* cilicium ac cinerem *sibi* sternat? an hujusmodi vocabis jejunium, & diem acceptum Jehovæ?

6 Nonne hoc *est* jejunium quod eligo, ut solvatis nexus improbitatis, dissolvatis fasces jugi *vinctas*: ac dimittatis conquassatos *ut sint* liberi, & omne jugum disrumpatis?

7 Nonne ut partiaris esurienti panem tuum, & pauperes ejectos introducas domum? quum videris nudum, ut tegas eum, & a carne tua non abscondas te?

8 Tunc erumpet velut aurora lux tua, & sanitas tua proxime efflorescet, & antecibit te justitia tua, gloria Jehovæ extremum agmen tuum aget.

9 Tunc invocantem te Jehova exaudiet, vociferanti dicet, Ecce me: si amoveris ab intimo tuo jugum, pœnitentiam digiti, & eloquentiam vanitatis?

10 Exporrexeris vero famelico animam tuam, & animam afflictam saturaveris: tum exorietur in tenebris lux tua, & in caligine sua tamquam meridiana hora:

11 Nam ducet te Jehova jugiter, & exsatiabit in siccitatibus animam tuam, ossaque tua expedita reddet: eritque; cui quam hortus irriguus, & velut scaturigo aquarum, cujus non fallunt aquæ:

12 & ædificabuntque ex te *genitæ* desolationes antiquæ, fundamenta per multas generationes *suscitabis* erigenda: dicetq; vocaberis instaurator ruinæ, restitutor semitarum in habitationem.

13 Si averteris a sabbatho pedem tuum, ne facias id quo delectaris die sacro meo, & vocaveris sabbatha, delicias sanctumque Jehovæ honorati, honoraveris ipsum non exercendo vias tuas, non prætendo id quo delectaris, aut loquendo verbum:

14 Tunc oblectabis *te* in Jehova, & vehum te supra excelsa terræ: & faciam ut fruaris possessione Jahakobi patris tui, quia os Jehovæ locutum.

CAPUT LIX.

Dei manus non est abbreviata.

En non est brevior manus Jehovæ quam ut servet, neque gravior auris ejus quam ut audiat:

2 Sed iniquitates vestræ diremerunt inter vos & Deum vestrum; & peccata vestra faciunt ut occultet faciem a vobis, ne exaudiat.

3 Nam manus vestræ contaminatæ sunt sanguine & digiti vestri iniquitate: labia vestra loquuntur falsum, lingua vestra perversitatem meditata est.

4 Nemo *est* qui clamat pro justitia, & nemo qui disceptet pro fide: *quisque* confidit rei inani, & loquitur vanum, concipit laborem, & parit mendacium.

5 Ova haemorrhoi excludunt, & telam ara ei texunt: qui comedit ex ovis eorum, morietur; etiam qui aspergitur, *quasi* irrumpat vipera.

6 Telæ illorum non erunt pro panno, neque operient se factis suis: facta illorum *sunt* facta iniqua, & opus violantiæ in manibus eorum.

7 Pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad fundendum sanguinem innoxium: cogitationes eorum *sunt* cogitationes iniquæ, vastities & contritio in aggeribus illorum *est*.

8 Viam pacis ignorant, & nullum *est* jus in orbitis illorum; semitas suas depravant sibi, qui eas incedit per aliquam earum expers est pacis.

9 Idcirco procul exsistit a nobis jus, & non assequetur nos justitia, dum exspectamus lucem, ecce tenebras, summam splendorem *exspectantes* in summa caligine ambulamus.

10 Palpamus velut cæci parietem, velut defecti oculis palpamus, inquam: offendimus ipso meridie tamquam interpesta nocte, in rebus pinguissimis similes mortuis *sumus*.

11 Frendimus sane ursi quorumvis *sumus*, & velut columbæ indefinenter gemimus: exspectamus jus, sed nullum *adest*; salutem, *sed* pro ea theca a nobis.

12 Nam multiplicatæ sunt defectiones nostræ coram te, & peccata nostra testata *sunt* contra nos: defectiones enim nostræ *sunt* penes nos, & iniquitates nostras, eas cognovimus illas:

13 *Nempe nos* defecisse, & mentiri in Jehovam,

vam, & avertere nos à sequendo Deo nostro loqui oppressionem & apostasiam concipere & meditari ex animo verba falsa.

14 Sic aversum est terrorium jus, & justitia è longinquo consistit: quia corruit in plateis veritas, & æquitas non potest incedere.

15 Immo est ipsa veritas sublata. & qui recedit à malo facit ut insanus habeatur: quod videt Jehova, & malum videtur in oculis ejus, nullum esse ejus.

16 Quum itaque vidit nullum esse virum, & obstupuit nullum esse intervenientem. salvem attulit ei brachium ipsius; & justitia ipsius, hæc fulcivit eum:

17 Nam induit justitiam quasi loricam, & galeam salutis capiti suo; induit, inquam, vestium ultionis indumentum, & amicivit se zelo quasi pallio.

18 Plane secundum facta, plane secundum *ea* rependet, excandescentiam hostibus suis, retributionem inimicis suis; insulis ipsis retributionem rependet:

19 Ut reverentur inde ab occasu nomē Jehovæ, & inde ab ortu solis gloriā ejus: quum invadente tamquam fluvio hoste, spiritus Jehovæ contra eum incurrerit.

20 Et ad eneyit Tziioni vindex, & conversis à defectione in Jahakobo, dictum Jehovæ.

21 De me autem; hoc *erit* fœdus meum cum istis, ait Jehova. Spiritus meus qui *est* in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui, aut ex ore seminis seminis tui, ait Jehova, ex hoc tempore usq; in seculum.

CAPUT LX.

Lumen Jerosolymæ, Christus.

SUrge, luce, quandoquidem advenit lux tua; & gloria Jehovæ super te orta est.

2 (Nam ecce tenebræ operiunt terram, & caligo nationes) & super te orietur Jehova & gloria ejus super te conspicua erit.

3 Ut accedant gentes ad lucem tuam, & reges ad splendorem exortum tibi.

4 Attolle circumquaq; oculos tuos & aspice, omnes isti congregantes se accedunt tibi: filii tui è longinquo advenient, & filiæ tuæ ad latus tamquam à nutricibus apportantur.

5 Tunc cimebis, deinde confluentes; expavescet quidem, sed dilatabitur cor tuum: quando mutabitur erga te tremitus maris, copiæ gentium accedent tibi.

6 Agmen camelorum operiet te, dromades Midianis & Hephæ, omnes è Scheba venient, aurum & thus afferent, laudesq; Jehovæ prædicabunt:

7 Omnes greges Kedaris congregabuntur, ad te, arietes Nebajothi ministrabunt tibi: ascendentes altare meum ac expiabuntur, quum domum ornatus mei ornabo.

8 Cujus *sunt, inquies,* isti qui ut densa nubes convolant, & velut columbæ ad fenestras suas?

9 Nam me insulæ expectabunt, & classis Occani imprimis, ut adducant filios tuos è longinquo, argentum suum & aurum suum secum, ad nomen Jehovæ Dei tui, & ad sanctum Israelis, quando ornabit te.

10 Et ædificabunt alienigenæ muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi, quia fervore meo percussi te, & benevolentia mea miserebor tui.

11 Nam apertas tenebunt portas tuas, jugiter interdiu & noctu, non occludentur: ut introducant ad te copias gentium, etiam regibus earum adductis.

12 Nam gens ipsa & regnum quæ non servient tibi peribunt; & hæ gentes penitus desolabuntur.

13 Gloria Libani ad te perveniet, abies, tæda, arbores; opacæ pariter, ad ornandum locum sanctuarii mei, ut locum pedum meorum cohonestem.

14 Et adibunt te demisse filii affligentium te, & incurrabunt se ad plantas pedum tuorum, quicunque spernebant te, atque vocabunt te civitatem Jehovæ, Tziionem sancti Israelis.

15 Pro eo quod fuisti derelicta & exosa, adeo ut nullus pertransiret, contra disponam tibi excellentiam perpetuam, gaudium cujusque generationis.

16 Nam suges lac gentium & mammas regum suges, ut experiaris me Jehovam esse servatorem tuum, & vindicem tuum Deum robustum Jahakobi.

17 Pro ære adducam aurum, & pro ferro adducam argentum, & pro lignis æs, ac pro lapidibus ferrum. & imponam tibi præfectos pacis, exactores; justitiæ tibi.

18 Non audietur amplius violentia in terra tua, vastatio aut contritio in terminis tuis, sed prædicabis salutem *in* muris tuis, & *in* portis tuis laudem.

19 Non erit tibi amplius sol *in* lucem diurnā, & quod ad splendorē *tuum* luna non illustrabit te: sed erit tibi Jehova lucis *perpetua* & Deus tuus ornamento tibi.

20 Non occidet amplius sol tuus, & luna tua non recipiet se: nam Jehova tibi erit luci perpetuæ, & complebuntur dies luctus tui:

21 Et populares tui quotquot erunt justi, in seculum hæreditario jure possidebunt terram; ut surculus plantarum ejus, opere manuum meārum gloriētur.

22 Parvus erit in millenos & exiguus in gentem robustam: ego Jehova tempore suo accelerabo istud.

CAPUT LXI.

Spiritus Domini super Christo.

SPiritus Domini Jehovæ *est* super me: eo quod unxit Jehova me ad evangelizandum mansuetis, misit me ad obligandum fracto animo, ad proclamandum captivis libertatem, & vinctis apertura ergastuli.

2 Ad proclamandum annum accepti Jehovæ, & diem ultionis Dei nostri, ad consolandum omnes lugentes;

3 Ad

3 Ad *consolationem* adhibendam lugentibus Trijonis, ad dandum eis ornatum loco cineris, unguentum gaudii loco luctus, amictum laudis loco spiritus contracti: ut vocentur illi quercus justitiæ, ut planta Jehovæ glorietur.

4 Ut ædificent desolationes antiquas, solitudines priscas restituant, renoventq; civitates desolatas, solitudines multarum generationum.

5 Nam adstantes extranei pascent greges vestros, & alienigenæ agricolæ *erunt* vestri, & vinitores vestri:

6 Vos vero sacerdotes Jehovæ vocabimini, ministri Dei nostri dicemini; opibus gentium fruemini, & gloria earum summe efferetis vos.

7 Pro *eo quod* pudorem vestrum duplū, & ignominiam cantabant horum portionem *esse*, idcirco in terra illarum duplum hæreditario jure possidebunt, lætitia perpetua his futura est.

8 Quia ego Jehova amo jus, odi rapinam conjunctam holocausto; ideo disponam opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum pangam eis.

9 Et innotescet in gentibus semen eorum, & progenies eorum inter populos; omnes videntes eos agnoscent eos, esse semen *cui* benedixit Jehova.

CAPUT LXII.

Splendor Trijonis.

OMnino gaudeo in Jehova, exsultat anima mea in Deo meo; quia induit me vestibus salutis, pallio justitiæ amicivit me: tamquam sponsum *qui* administrat ornatum, & veluti sponsam ornantem se instrumentis suis.

2 Nam ut terra profert germen suū, & sicut hortus sata sua producit; ita Dominus Jehovi producturus est justitiam, & laudem coram omnibus gentibus.

Caput 62.

3 Propter Trijonem non tacebo, & propter Jeruschalaimam non quiescam: donec prodeat ut splendor justitia ejus, & salus ejus ut lampas ardeat.

4 Videbunt enim gentes justitiam tuam, & omnes reges gloriam tuam, & indetur tibi nomen novum quod os Jehovæ præfixerit;

5 Quum eris coronata ornatu manu Jehovæ, & cidari regia manu Dei tui.

6 Non diceris amplius Derelicta, & terra tua non dicetur amplius Desolata, sed tu vocaberis delicia mea, & terra tua maritata: quia delectabitur Jehova te, & terra tua maritabitur.

7 Ut quum ducit juvenis virginem, *quam uxorem* tibi ducunt filii tui; gaudio, inquam, sponsi cum sponsa, gandebit eorum Deus tuus.

8 Super muros tuos, *urbs* Jeruschalaimorum, præficio custodes, toto die & tota nocte tacuturos non raciturros: qui commemoratis Jehovam, ne *ejus* silentium vobis;

9 Et ne permittatis silentium esse de illo; donec stabiliat, & donec disponat Jeruschalaimis laudem in terra:

10 *Sed dicite*, Juravit Jehova per dexteram suam, & per brachium roboris sui, Ne *vivam*, si dabo frumentum tuum amplius cibo inimicis tuis, & si bibent alienigenæ mustum tuum, in quo laboraveris

11 Nam colligentes illud comedent illud, ut laudent Jehovam; & congregantes hoc bibent ipsum in atriis sanctitatis meæ.

12 Transite, transite in portas, parate viam populi; aggerate, aggerate aggere, amovete lapides, attollite vexillū ad populos.

13 Ecce Jehova pronunciat ad extremū usq; terræ, dicite filiæ Trijonis, Ecce salus tua advenit: ecce merces hujus penes ipsū, & opera pretium hujus ante ipsum *est*.

14 Ut vocent hos populum sanctum, vindicatos Jehovæ; & tu voceris requisita, civitas non derelicta.

CAPUT LXIII.

Dialogus Ecclesiæ & Christi propheticus.

QUis hic *est* veniens ex Edomæa, Bozra, maculatis vestibus, iste decorus veste sua peregre agens amplitudine virium suarum? ego qui loquor juste; sufficiens ad servandum.

2 Quare rubidus *es* vestitus tui, & vestimenta tua ut calcantis in torculari lacu?

3 Torcular calcavi solus, nam ex populis nullus vir *potuit certare* mecū; sed calcavi eos ira mea, & conculcavi eos excandescentia mea: ita insperius est *sanguis* cujusq; robustissimi illorū vestimentis meis, & omnes vestes meas contaminavi;

4 Quando dies ultionis ex animo meo, & annus vindicandorum meorum venit.

5 Quū autem intuerer nullū esse adjutorē, & obstupescerem quod nemo fulciret; salutem attulit mihi brachium meum & excandescentia mea ipsa fulcivit me:

6 Ira calcavi populos ira mea, & inebriavi eos excandescentia mea: deniq; dejeci in terram robustissimum quemq; eorum.

7 Benignirates Jehovæ commemorato, laudes Jehovæ, plane pro omnibus quæ cōculit nobis Jehova: & amplitudinē bonitatis erga domū Jisraelis, quam contulit eis secundū misericordiā suā & secundū amplitudinem benignitatum suarum.

8 Nam dixit, Utiq; populus meus sunt, filii non mendaciter aduri; ideo fuit illis servator.

9 In omni angustia eorum non affecit *eos* angustia, sed Angelus faciei ejus servavit eos; dilectione sua & clementia sua ipse vindicavit eos; & imponens eos sibi bajulavit eos omnibus diebus seculi.

10 Nam ipsis rebellantibus, & dolore afficientibus spiritum sanctitatis ejus; mutabatur quidem ipsis in inimicum, ipse repugnabat eis:

11 Sed recordabatur dierum priscorū, Moschis, populi sui, *dicens*: Ubi *est* qui eduxit istos è mari cum pastore gregis sui? ubi

ubi *est* qui posuit in medio illius spiritum sanctificationis suæ ?

12 Qui deduxit *illos*, ad dexteram Mosis *in substantiæ*, brachio ornatus sui ? qui dissidit aquas propter illos, ut compararet sibi nomen perpetuum ?

13 Qui egit illos per abyssos ; tanquam equus per desertum *adeo ut* nō impegerint ?

14 Ut jumentum in convalle de cendens, spiritus Jehovæ quiete egit eum : ita duxisti populū tuum, ad comparandum tibi nomen ornatus.

CAPUT LXIV.

Psalmus eucharisticus ob magnalia Dei.

Inuere è cœlis, & vide, ex habitaculo sanctitatis tuæ, & ornatus tui : ubi *est* zelus tuus, & maxima potētia tua ? fremitusne viscerum tuorum & misericordiæ tuæ erga me continenter sese ?

2 Tu enim pater noster *es* ; quamvis Abraham nesciturus nos, & Israel non agniturus esset nos : tu Jehova pater noster *es*, vindici nostro à sæculo nomen *est* tibi.

3 Quare sinseres aberrare nos, Jehova, à viis tuis ? contrectaces obdurares animum nostrū à reverentia tui ? revertere propter servos tuos, tribus possessionis tuæ.

4 Ad minimum usque hæreditario jure possident populum sanctitatis tuæ, hostes nostri conculcant sanctuarium tuum.

5 Sumus *illi*, nunquam dominatus es istos ; neq ; invocatum est nomen tuum super istos. *Caput 63.*

Utinam lacerans cœlos descenderes, à facie tua montes diffluerent,

6 Quemadmodū conflagrante igne cremia, aquarum bullas excitat ignis, ut notum faceres nomen tuum hostibus tuis ; à facie tua gentes contremiscant.

7 Faciens terribilia *quæ* nō expectassemus, *utinam* descendas, à facie tua montes diffluant.

8 Et inde à sæculo inaudita, auribus minime percepta ; *quæ* oculus non vidit, ô Deus, præter te, *Deus* comparet præstolanti ipsum.

9 Occurris gaudenti, & exercenti justitiam, *quæ* in viis tuis memores sunt tui : ecce tu efferveſcis quum peccamus : *si* perpetuo in illis *stetissemus*, servati fuissemus.

10 Sed sumus ut immundus omnes nos, & sicut panniculus abjectissimus omnes justitiæ nostræ ; diffluimusque velut folium omnes nos, & iniquitates nostræ, ut ventus auferunt nos :

11 Nec ullus *est* qui invocet nomen tuum, excitans se ad prehendendū te ; quum abscondisti faciem tuam à nobis, & dissolvis nos per iniquitates nostras.

12 Jam vero, Jehova, pater noster es : nos *quidem* lutū sumus, tu vero figulus noster es, & opus manus tuæ sumus omnes.

13 Ne efferveſcas Jehova quamplurimum, neque in æternum recorderis iniquitatis : en intuere quæsumus, nos omnes *sumus* populus tuus.

14 Civitates sanctitatis tuæ sunt desertum : Tsijon est desertum, *est* Jerusalaimis desolatio.

15 Domus sanctitatis nostræ, & ornatus nostri, *in* qua laudarunt te majores nostri, est *expositio* conflagrationi ignis ; & unaquæque rerum desideratarum nostrarum est vastationi.

16 An propter illas cōtinere te, Jehova ? sileres, & affligeres nos quamplurimum ?

CAPUT LXIV.

Judæorum rejectio est gentium electio.

Expositus sum eis qui non interrogabant, inventus sum ab eis qui non quærebant me ; dixi, Ecce me, ecce me, genti, *quæ* non vocatur de nomine meo.

2 Expanderam manus meas toto die ad populum rebellem, qui ambulant via non bona, sequendo cogitationes suas :

3 *Ad* populum qui provocant me in os jugiter ; sacrificantes in hortis, & adolentes in lateritiis :

4 Qui sedent ad sepulcra, & apud custodita pernoctant ; qui comedunt carnes porcinas, & fragmen *carnium* abominandarum *ex* instrumentis suis :

5 Qui dicunt, Appropinqua ad nos, ne attingito me, quia sāctior sum te : istis fumus *est* in naso meo ; ignis ardēs toto die

6 Ecce scriptum *est* coram me : Non tacebo, nisi rependero ; atque rependero in sinum istorum,

7 Iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum pariter, ait Jehova : qui adoleverunt in istis montibus, & in istis collibus probo affecerunt me ; quapropter remercios opus eorum primum *retorsi* in sinum eorum.

8 Sic ait Jehova, Ut cui præsto est mustū in botro, is dicit, Ne perdito istū, quia benedictio *est* in eo : ita faciam sum propter servos meos, ne perdam istos omnes.

9 Nam excipiā è Jahakobo semen, & è Jehuda hæredem montiū meorū : & possidebunt hæreditatē istam electi mei jure hæreditario, & servi mei habitabunt istic :

10 Eriq ; Scharonitis regio cæula gregis, & convallis Hacoris cubile armenti ; pro populo meo, qui requisierint me.

11 Vos vero desertores Jehovæ, qui obliviscimini montis sanctitatis meæ ; qui instruitis turmæ illi mensam, quiq ; impleris numeris illis libamen :

12 Tradam quoq ; numeros vestros gladio, & omnes vos mactationi succumbetis, eo quod clamanti mihi non respondistis, & loquentem non audivistis ; sed fecistis quod malū videtur in oculis meis, & id quo non delector elegistis.

13 Idcirco sic *ait* Dominus Jehovi, ecce servi mei comedēt, vos autē esuriet, ecce servi mei bibēt, vos autē sitietis : ecce servi mei lætabuntur ; vos autē erubescetis.

14 Ecce servi mei canent præ hilaritate animi ; vos autē clamabitis præ dolore animi, & præ contritione spiritus ejulabitis :

25 Et dimittetis nomen vestrum *ut sit* execrationi electis meis, quum morte affecerit te Dominus Jehovi; servis vero suis indet nomen aliud.

16 Ut qui sibi benedicturus est in terra, benedicat sibi *per* Deum firmi, & juraturus in terra juret *per* Deum firmi: quum oblivioni traditæ fuerint tot angustiæ priores, & quum absconditæ fuerint ab oculis meis.

17 Nam ecce ego creaturus sum cœlos novos, & terram novam; neq; cõmemorabuntur hæc priora, neq; venient in animũ.

18 Sed gaudete, & exultate in sempiternum, quos ego recreo: nam ecce ego recreo *urbem* Jeruschalaimorum exultationẽ, & populum ejus gaudio.

19 Et exultabo in me de Jeruschalaimis, & gaudebo de populo meo: non audietur in ea amplius vox fletus, aut vox clamoris.

20 Non exstabit illinc amplius infantulus unius, aut senex cujus non impleat dies: *Dan.* 6. nam puer, annus centum annos moriens morietur; peccator autem, *etiam* annus centum annos maledictus erit.

21 Et ædificantes domos inhabitabunt eas; & plantantes vineas, comedent fructum earum.

22 Non ædificabunt & alius inhabitabit: non plantabunt & alius comedet: sed ut *sunt* dies arboris, dies *erunt* populi mei, & opus manuum suarum detenent electi mei.

23 Non laborabunt frustra, neq; gignent ad conturbationem: nam semen benedictorum à Jehova erunt, & progenies eorum cum ipsis.

24 Erit; nondum clamantibus, ac ego respondebo; adhuc ipsis loquentibus, ut ego exaudiam.

25 Lupus & agnus pascentur una, & leo ut bos comedet stramen, serpenti autem pulvis *erit* cibo: non maledicent, neque corrumpent in toto monte sanctitatis meæ, ait Jehova.

CAPUT LXVI.

Tabula vera & falsa religionis.

Sic ait Jehova, Cœlum ipsum solium Domini *est*, & terra scabellum pedum meorum: ubinam *est* domus quam ædificaveris mihi? & ubinã locus quieti meæ?

2 Atqui, omnia ista fecit manus mea, & *per eam* exstitunt omnia ista, dictum Jehovæ; sed in hunc intuebor, in pauperem & contritum spiritu, ac trepidantem ad verbum meum.

3 Qui jugulat bovem, *ac si* percuteret virum; qui mactat parvam pecudem, *ac si* decollaret canem; qui offert munus, *ac si* sanguinem porci; qui adolet thus, *ac si* muneraretur idolum: etiam isti eligunt vias suas, & abominationibus suis anima eorum delectatur.

4 Etiam ego eligam propter facinora eorum, & inducam quæ formidarent eis, eo quod mihi vocanti nemo respondebat, loquenti non auscultaverint? nam fecerunt quod malum *videtur* in oculis meis, & id quo non delector, elegerunt.

5 Audite verbum Jehovæ qui trepidatis ad verbum ejus: dicunt fratres vestri, osores vestri, proculcantes vos propter nomen meum honorator Jehova, sed videbimus lætitiam vestram, quum ipsi erubescent:

6 Vox tumultuosa è civitate, vox è templo, vox Jehovæ, reprendere retributionem inimicis suis.

7 Quum nondum parturiret, peperit; quum nondum invasit dolor eam, jam pulcherit marem.

8 Quis audivit rem hujusmodi? quis vidit talia? an efficeretur ut paries terra die unius? an gignerentur gẽs vice una? quod parturit simul & parit Tzijon filios suos.

9 An ego aperirem os matricis, & non gignerem, ait Jehova? An ego qui gigno, amplius occluderem? ait Deus tuus.

10 Lætamini cum urbe Jeruschalaimorum, & exultate in ea omnes amantes eam, gaudete cum ea gaudio, quicunque lugebatis de ea:

11 Ut lactaris & saturemini ubere consolationum ejus; ut exprimatis & delicias agatis è splendore gloriæ ejus.

12 Nam ita ait Jehova, Ecce ego extendam super eam ad eam tanquam fluvium pacem, & velut torrentem inundantem gloriã gentium, quam sugetis: ad latus portabimini, & super genua oblectabimini.

13 Ut quispiam quẽ mater sua consolatur, sic ego consolabor vos, & Jeruschalaimis consolatione perfundemini.

14 Quod quum videbitis, gaudebit animus vester, & ossa vestra ut herba tenera vegetescent, & agnoscetur manus Jehovæ erga servos suos, & indignatio contra inimicos suos.

15 Nam ecce Jehova cum igne venturus est, & curribus sicut tempestibus turbini, ad reddendum cum excandescentia iram suam, & increpationem suam cum flammis ardentibus.

16 Jehova enim igne disceptaturus est, & gladio suo contra omnem carnem; & multiplicabuntur confossi Jehovæ.

17 Qui sanctificant se, & qui mundant se in hortis, sequente; *alter* alterum palam, qui comedunt carnem porci, & rei & abominabilis, murisque: pariter consumentur, dicit Jehova.

18 De me autem, quum factorum ergà hos cogitationumq; ergà hos *quæq;* adveniet, congregando omnes gentes & linguas; quæ venientes visuræ sunt gloriam meam;

19 Ponã in his signum, & mittã ex his qui evaserint ad gentes in Occasum, Pulem, & Ludum jaculatores arcu, Thubalem & Javanem: regiones *denique* longinquissimas, quæ non audiverunt famam meam, neque viderant gloriam meam, ut indicent

eros gloriam meam in gentibus.

20 Et adducent omnes fratres veſtros ex omnibus gentibus munera Jehovæ, equis, & curribus, & pilentis, mulisque & velocariis, ad montem ſanctitatis meæ Jeruſchalaima, ait Jehova: quemadmodum offerunt Iſraelitæ munus inſtrumento mundo in domum Jehovæ.

21 Atque etiam ex illis aſſumam in Sacerdotes & Levitas, ait Jehova.

22 Nam quemadmodum cœli illi novi & terra ipſa nova quam ego facturus ſum, conſtituta ſunt coram me, dictum Jehovæ; ita conſtitutum eſt ſemen veſtrum, & nomen veſtrum.

23 Erjuq; de novilunio in novilunium alterum, & de ſabbatho in ſabbathum alterum; ut veniat omnis caro ad inclinandum ſe coram me, ait Jehova.

24 Et egreſſi videbunt cadavera hominũ illorum qui deſecerunt à me: nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, eruntq; naufeæ omni carni.

JIRMEJA.

CAPUT I.

Vocatio Jirmejæ divina: & duæ viſiones.

VErba Jirmejæ filii Chilkijæ, ex ſacerdotibus qui erant Hanathothis in terra Binjaminis.

2 Ad quem fuit verbũ Jehovæ temporibus Joſchijæ filii Amonis regis Jehudæ, decimo tertio anno quo regnabat:

3 Fuit etiam temporibus Jehojakimi filii Joſchijæ regis Jehudæ, donec abſolverentur undecimus annus Tzidkijæ filii Joſchijæ regis Jehudæ: donec deportaretur Jeruſchalaimani, menſe quinto.

4 Fuit igitur verbum Jehovæ ad me, dicendo,

5 Quum nondum formaviſſem te in utero, agnovi te; & quum nondum prodiiſſes ex vulva ſanctificavi te: Prophetam ipſis gentibus conſtitui te.

6 Me autem dicente, Ah ah Domine Jehovi, ecce neſcio loqui; nam puer ſum.

7 Edixit Jehova mihi, Ne dicito, puer ſum: ſed ad quæcunq; miſero te, ito; & quæcunq; præcepero tibi, loquitor.

8 Ne timeto ab iſtis: nam adſum tibi ad eripiendum te dictum Jehovæ.

9 Et extendens Jehova manum ſuam tetigit os meum, dixitq; Jehova mihi, Ecce indo verba mea ori tuo.

10 Vide, præficio te hodierno die gentibus ipſis & regnis, ad exſtirpandum, & ad demoliendum, & ad perdendum, & ad deſtruendum; ad ædificandũ, & ad plantandum.

11 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me dicendo: Quid vides Jirmeja? cui dixi, Baculum amygdali video.

12 Tum dixit Jehova mihi, Bene vides: ut cito amygdalus vigilet, incubaturus ſum in verbum meum ut efficiam ipſum.

13 Poſtea fuit verbum Jehovæ ad me ſecundo, dicendo: Quid vides? cui dixi, Ollam ferventem video, cujus facies verſus Aquilonem eſt.

14 Tum dixit Jehova mihi, Ab Aquilone crumpet iſtud malum ſuper omnes habitatores hujus terræ:

15 Nã ecce ego evocaturus ſum omnes familias regnæ Aquilonis, dicit Jehova; ut venientes ponant quiſq; ſolium ſuum ad oſtium portarum Jeruſchalaimorum, & contra omnes muros iſtius *urbis* circumquaq; & contra omnes civitates Jehudæ.

16 Quamobrem eloquaturus ſum judicia mea contra illos propter omne malitiam eorum quia derelinquerunt me, & adoleverunt diis alienis, & incurvaverunt ſe *honoribus exhibendis* operi manuum ſuarũ.

17 Tu itaque accinge lumbos tuos, ut ſurgens eloquaris apud eos quicquid ego præcepero tibi: ne conſternator ab illis conſpectu iſtorum, ut non conteram te in conſpectu ipſorum.

18 Ego enim ecce pono te hodie velut civitatem munitam, & velut columnam ferream, murosq; æneos contra totã hanc terram; regibus Jehudæ, principibus ejus, ſacerdotibus ejus, & populo hujus terræ:

19 Qui oppugnabunt te, ſed non prævalebunt tibi: nam adſum tibi, dictum Jehovæ, ad eripiendum te.

CAPUT II.

Ingratitudo Judæorum.

ET fuit verbũ Jehovæ ad me, edicẽdo,

2 Abi ut proclames auditionibus Jeruſchalaimanis dicendo, Sic ait Jehova, Recordor tibi benignitatis adoleſcentiæ tuæ, amoris ſponſalium tuorum: te proſequutam eſſe me per deſertum, per terram non ſeratam.

3 Sanctitatem fuiſſe Iſraelem Jehovæ primitias proventus ejus: quotquot comedebant illum, reos fuiſſe, malum evenire eis, dictum Jehovæ.

4 Audite verbum Jehovæ, domus Jahakobi & omnes familiæ domus Iſraelis.

5 Sic ait Jehova: Quid invenerunt patres veſtri in me iniquitatis, quod longe abſceſſerunt à me, & ſequuti vanitatem evanuerunt?

6 Adeo ut ne dicerent *quidem*, Ubi *eſt* Jehova, qui eduxit nos è terra Ægypti, qui fecit ut incederemus per deſertum, per terram campeſtrem & ſepulcralem, per terram ſiccam & umbra lethi, per terram quam non pertranſibat quiſquã; & ubi unus habitabat homo?

7 Quod poſtquam introduxi vos in terram arvorum ad fruendum fructu ejus & bono ejus; ingreſſi polluiſtis terram meam, & poſſeſſionem meam expoſuiſtis ad abominationi?

8 *Quod* ſacerdotes non dixerunt: Ubi eſt Jehova? & qui tractant legẽ non agnove-

runt

runt me ac pastores defecerunt à me, denique Prophetæ ipsi prophetaverunt per Babalem, & inutilia sequuti sunt?

9 Ideireo adhuc contendo vobiscum, dicit Jehova, etiam cum nepotibus vestris contendam.

10 Nam peragrate regiones Cittheorum, & videte; aut ad Kedarem mittite & animadvertite valde: videte, inquam, an factum sit quid hujusmodi:

11 An mutaverit gens deos, quamvis illi non *sint* dii: at populus meus mutavit gloriam suam in *idolum* inutile.

12 Obstupescite coeli de hac re, & horrescite, desolemini valde, dicit Jehova.

13 Nam duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt scaturiginem aquarum perennium, ut effoderent sibi cisternas, cisternas fractas, quæ non capiunt aquas.

14 An servus Israel, an verna est? quamobrem est præda?

15 Contra eum rugiunt juvenes leones, edunt vocem suam: & exponunt terram ejus desolationi, civitates ejus succenduntur, ut nullus inhabitet?

16 Etiam Noph & Daphnæ depascunt te vertice?

17 An non hoc facis tibi, dum derelinquis Jehovam Deum tuum, quo tempore ducit te via tua?

18 Nunc enim quid tibi *est* in via Ægypti bibendo aquas Schichoris; aut quid tibi in via Assyriæ, bibendo aquas fluminis *Euphratis*?

19 Erudiat te malitia tua, & aversiones tuæ corripiant te; agnosce itaque & vide malum & *quidem* amarum esse quod derelinquis Jehovam Deum tuum, non enim pavor mei inscedit te, dictum Domini Jehovæ exercituum.

20 Etenim jam olim fregeram jugum tuum; dissiperam vincula tua, ideoque dicis, Non servitura sum; quum super omnem collem alsum & super omnem arborem virentem tu peregras scortans.

21 Atqui ego te plantaveram vitem generosam, totam semen fidele: quomodo ergo mutata es mihi in degeneris palmites vitis alienæ?

22 Nam ut ablueres te nitro, & plurimâ adhibeas tibi smegmata; obduxisti se auro insigni iniquitas tua coram me, dictum Domini Jehovæ.

23 Quomodo dictura es, Non polluor me, Babalimos sequuta non sum? vide viam tuam in ista valle, agnosce quid feceris: O dromas velox, O quæ corrigia notat vias suas.

24 Onager fœmina est, assueta deserto, quæ pro desiderio animæ suæ haurit ventum, cujus occasionem quis revocet? omnes quærentes istam non fatigabuntur, mensibus ejus invenient eam.

25 Prohibe pedem tuum ne discalceatur, & guttur tuum à siti: dixit Animis abjicerentur: sequutum enim alienos deos exteros, & eos sequutura sum.

26 Tamquam pudore furis quum deprehenditur, ita pudefacient domum Israelis, ipsos, Reges ipsorum, principes ipsorum, Sacerdotes ipsorum, & Prophetas ipsorum:

27 Qui dicunt ligno, Pater meus es, & lapidi, Tu peperisti me; quia obverterunt mihi cervicem, non autem faciem: tempore vero mali sui dicunt, Surge & servanos.

28 At ubi *sunt* dii tui quos fecisti tibi? surgant, si sunt servaturi te tempore malitiæ tuæ: nam *pro* numero civitatum tuarum sunt dii tui, Jehuda.

29 Quare contenditis mecum? vos omnes deficientes rebellastis in me, dictum Jehovæ.

30 In vanum percussi filios vestros, eruditionem non acceperunt: consumsit gladius vester Prophetas vestros, tam quam leo interfector.

31 O generatio, vos animadvertite verbum Jehovæ, an ut desertum sui Israeli? an terra fructum perdens? quamobrem dicunt populus meus, Dominamur, non sumus venturi amplius ad te?

32 An obliviscitur virgo ornatus sui? sponsa eorum quæ alligat sibi? at populus meus obliti sunt mei, diebus innumeris.

33 Quid bonam prædicas viam tuam, quærendo quod amas? idcirco etiam malas ipsas docuisti vias tuas.

34 Etiam in alis vestibus tuarum invenitur sanguis animarum egentis, *sanguis* innocentium: non effossione invenio hæc sed super omnia ista *sunt*.

35 Attamen dicis, Quia innocens sum, utique aversa est ira ejus à me: ecce ego disceptaturus sum tecum, eo quod dicas, Non peccavi.

36 Quid curritas adeo, mutando viam tuam? etiam ab Ægypto erubescetis, quêadmodum erubuistis ab Assyrio.

37 Etiam ab isto prodibis manibus impositis capiti tuo: nam spernit Jehova fiducias tuas, ut non secunderis in eis.

Caput 3.

38 Dicendo, Si dimiserit quis uxorem suam, & illa profecta ab eo nupserit viro alteri, an revertetur ad eam rursus? nonne omnino contaminaretur terra illa? tu vero quamvis scortata sis cum amicis multis, tamen revertereris ad me, dictum Jehovæ.

39 Attolle oculos tuos ad eminentias hæc, & vide ubi non fuisti violata, juxta vias sedisti illis, tam quam Arabs in deserto: & contaminasti terram scortatione tua & malitia tua:

40 Et quamvis cohiberentur imbres, serotinusque pluvia non esset, fons mulieris scortantis fuit tibi, renuisti pudore suffundi.

41 An non saltem ab hoc tempore te docebo ut me voces, Pater mei, tu dux adolescentiæ meæ?

42 An

42 An affe-varurus est Deus iram in sæculum? an observaturus in æternum; ecce loqueris & perficis ista mala quantum potes.

CAPUT III.

Contio pœnitentialis ad Judæos.

DIxit autem Jehova mihi temporibus Josthiæ regis, Vidistine quid fecerit aversa Jisrael? profecta est illa super omnem montem altum, & sub omnem arborem virentem, ubi scortaris.

2 Quumq; dicerem, postquam fecit omnia hæc. Ad me reverteretur, non est reversa, videnteq; hoc perfida sorore ejus Jehuda.

3 Itaq; visum est mihi, omnibus de causa quibus adulterata est aversa Jisrael, dimittere eam, & dare ei libellum repudii: nec ramen timuit perfida Jehuda soror ejus sed abiens ipsa scortata est quoque.

4 Fuitq; præ famosa scortatione sua ut contaminaret terram: nam adulterabatur cum lapide & cum ligno.

5 Nec ramen toto hoc reversa est ad me perfida soror illius Jehuda ex toto animo suo, sed falso, dictum Jehovæ.

6 Quapropter dixit Jehova mihi, Justificat ipsam aversa Jisrael, magis quam perfida Jehuda.

7 Abi ut proclames verba hæc versus Aquilonē, dicens, Revertere aversa Jisrael, dictum Jehovæ: non faciam ut irruat facies mea irata in vos: nam benignus sum dicto Jehovæ, non asservo *iram* in sæculū.

8 Tantummodo agnosce iniquitatem tuam, te à Jehova Deo tuo defecisse: nam sparsim inivisti vias tuas ad exteros sub omni arbore virente, & voci meæ non auscultastis, dictum Jehovæ.

9 Revertimini filii aversantes, dictum Jehovæ, nā ego conjugio junctus sum vobis: & recipiā vos, unum ex civitate, & binos ex familia, ut adducam vos Tzijor:

10 ubi dabuntur sum vobis pastores ex sententia animi mei, qui pascent vos scientia & intelligentia.

11 Eritq; quum augescetis & fœcundabitis in hac terra temporibus illis, dictum Jehovæ, ut non dicant amplius, Arca fœderis Jehovæ; neque veniat in animum: neq; recordabuntur ejus, neq; recensebunt, nedum ut magnificetur amplius.

12 Tempore illo vocabunt urbē Jerusalaimorum *urbem* solii Jehovæ, & recta coibunt eo omnes gentes ad nomen Jehovæ, Jerulchalaima; neq; sequentur amplius sententiam animi sui mali.

13 Temporibus illis ambulabunt domus Jehudæ cum domo Jisraeli, veniente pariter è terra Aquilonis in terram, quam possidendam tradidi majoribus vestris.

14 Nam ego indicem quum do repositurus essem te inter filios, & daturus tibi terram desideratam, pulcherrimam decoramq; exercitum gentium dicebam, patrem mi invocaro me, & a me sequendo me aversaturum te.

15 Uticq; perfide desciit uxor ab amico suo, uticq; perfide egisti in me domus Jisrael, dictum Jehovæ.

16 Vox in locis eminentibus audiatur, fletus, deprecationes Jisraelicarum: quia pervertierunt viam suam, obliti sunt Jehovæ Dei sui, *dicentes*;

17 Revertimini filii aversantes, curabo aversiones vestras: *vox ingruam audiatur* Ecce nos accedimus ad te, quia tu es Jehova Deus noster.

18 Uticq; falso à collibus, multitudine montium *expectamus*: utique in Jehova Deo nostro *est* salus Jisraelis.

19 Nam pudendum istud consumpsit laborem patrum nostrorum à pueritia nostra; greges eorum, & armenta eorum, filios eorum & filias eorum.

20 Jacemus in pudore nostro, & operiet nos ignominia nostra, quia Jehovæ Deo nostro peccavimus nos & patres nostri à pueritia nostra, usq; in hodiernum diem: neque auscultavimus voci Jehovæ Dei nostri.

CAPUT IV.

Concionis continuatio.

SI reversurus es Jisrael, dictum Jehovæ, ad me reverteris, & si amovebis abominationes tuas à facie mea, ne ergo vageris;

2 Quin jures, Vivit Jehova, vere, rite, & juste, ut benedicant sibi in ipso gentes, & in ipso laudent sese.

3 Nam sic ait Jehova viris Jehudæ & Jerusalaimanis, novellate vobis novale, & ne seratis in spinis:

4 Circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi vestri, viri Jehudæ, & habitatores Jerusalaimorum ne prodiens tamquam ignis excandescentia mea, ita ardeat ut nullus extinguat, propter malitiam actionum vestrarum.

5 Indicate in Jehuda, & Jerusalaimis pronunciate ac dicite, clangite tuba in terris, convocate, *inquam*, rogite *multitudinem*, & dicite, Congregamini, & ingrediamur in civitates munitas:

6 Attollite vexillum Tzijonem versus, confirmate, ne consistite: nam malum ego adducturus sum ab Aquilone, & contritionem magnam.

7 Ascendit leo ex pleno *vepreto* suo, & interfector gentium profectus est; prodiit è loco suo, ut exponat terram tuam desolationi, & civitates tuæ destruantur, & nemo inhabitet.

8 Propterea accingite cilicia, plangite & ejulate: quia non est aversus ardor iræ Jehovæ à nobis.

9 Erit enim die illo, dictum Jehovæ, ut pereat animus Regis &, animus Principum, obstupescantq; Sacerdotes, & Prophetæ miserentur;

10 Et dicam, Ah Domine Jehovi, utiq; plane decepisti populum hunc & Jerusalaimam, dicendo, Pax erit vobis: cum pertigerit gladius usque ad animam.

11 Tempore

11 Tempore illo dicetur populo huic & Jeruschalaimitis; Ventus nitidus locorum eminentium in deserto, via ad filiã populi mei; non ad ventilandum neque ad purgandum,

12 Plenus ventus, fortior istis adveniet mihi: nunc etiam ego eloquar judicia eis.

13 Ecce tanquam nubes ascendit, & tanquam turbo currus ejus; velociores *sunt* equitis equi ejus: væ nobis, quia vastati sumus.

14 Ablue à malo cor tuum, Jeruschalaimitis, ut serveris: quousq; permanebit *illud* in animo tuo, cogitationes vanitatis tuæ?

15 Nam vox indicat majorem quam Dinis, & pronuncians vanitatem majorem quam montis Ephraimi.

16 Commemorate istis gentibus, ecce pronunciate contra Jeruschalaimam, custodes advenire è terra longinqua, qui edunt contra civitates Jehudæ vocem suam.

17 Ut qui observant agros, sunt contra eam circumquaque; quia mihi rebellis fuit, dictum Jehovæ.

18 Via tua & actiones tuæ faciunt ista tibi: hoc malitui *est*, quod amarus sit, quod pertingat in cor tuum.

19 Viscera mea, viscera mea, doleo, præcordia mea, fremit mihi cor meum, non possum tacere: nam sonum buccinæ audis anima mea, clangorem belli.

20 Contritionem super contritionem proclamari, quia vastanda est tota hæc terra: repente vastabuntur tentoria mea, momento aulæa mea.

21 Quousq; videbo signum vexillum? auditurus sonum buccinæ?

22 Quoad stultus erit populus meus, *quod* me non agnoscent, *quod* filii stolidi erunt, neque intelligentes erunt *quoad* sapientes erunt ad male faciendum; & benefaciendi ignorantes?

23 Quum respicio in terram, ecce res inanis *est* & vacua: sin autem cœlos, nullæ est lux eorum.

24 Si respicio istos montes, ecce commoventur: & omnes itti colles leviissime moveantur.

25 Si aspicio, ecce nullus est homo: etiam omnes aves cœlorum evagantur.

26 Si aspicio, ecce arva ipsa *sunt* deserta: & omnes civitates istius dejectæ sunt propter Jehovam, propter ardorem iræ ejus.

27 Nam sic ait Jehova, Desolata futura est tota hæc terra: sed consummationem nondum fecero.

28 Ad hæc lugebit terra, & atrati erunt cæli superne, eo quod loquutus sum, cogitavi; neque pœnitet me, neque aversam me ab eo.

29 A sono equitum & jaculantium fugient omnes oppidani, venient in ipsas nubes, & in petras ascendent: omnis civitas derelinquetur, & nemo habitator in ea erit.

30 Tu autem *vagio populi* vastandi, quid facis quod induis te dibapho, quod ornasse ornatu aureo, quod lacertas sacculos tuos? frustra vanè redditi te pulcrã: respuunt te amasii, animam tuã quærunt.

31 Nam vocem quasi parturientis audio, angustiam similem primiparæ, vocem filiæ Tsiionis satis inde anhelantis, pandentis manus suas, *dicendo*, Væ jã mihi, quoniã fessa fuerit anima mea ab interfectoribus.

CAPUT V.

Omnes ex ordine mali: Jehovæ.

PErcurrite plateas *urbis* Jeruschalaimorum, & videte jam atque cognoscite & disquirite in plateis ejus, an inveniatis virum, an sit qui exerceat jus, requirat fidem, & condonabo illi.

2 Sed quum, Vivit Jehova, dicunt; hoc pacto falsò jurant.

3 O Jehova oculi tui an non *spectarent* ad fidem? percutis eos, sed non dolent, consumis eos, renuunt accipere eruditionem; reddunt faciem suam obfirmatiorem petra, renuunt converti.

4 Quamobrem ego dicebam, Utiq; tenues *sunt* isti: stulte agunt, quia ignorant viam Jehovæ, jus Dei sui.

5 Ibo ad magnates ipsos, ut alloquar eos, nam ipsi norunt viam Jehovæ, jus Dei sui: ac ipsi pariter fregerunt jugum, diruperunt vincula.

6 Idcirco percutiet eos leo è silva, lupus vespertinus vastabit eos, pardus observabit ad civitates eorum; quisquis egrediatur ex eis, dilaceretur: quia plurima sunt defectiones eorum, numerosæ aversiones eorum.

7 Ubi est huic *urbi unde* condonem tibi? filii tui derelinquunt me, & jurant per eos qui non sunt dii: simulac fatiavi eos adulterantur, & in domum meretricis turmatim conveniunt.

8 *Ut* equi pasti sunt quum mane surgunt: quisq; ad uxorem proximi sui adhinnit.

9 An propter ista non visitabo? dictu Jehovæ: & an de gente hujusmodi non sumeret ultio ea anima mea?

10 *Dicunt*, Ascendite in muros ejus, ac perdite, & consummationem *ne* facito: amovete pinnas ejus, quia isti non sunt Jehovæ.

11 Nam omnino perfide egerunt contra me, domus Jisraelis, & domus Jehudæ, dictum Jehovæ.

12 Mentiuntur Jehovam & dicunt, Non ita est: nec; eventurum est nobis malum, & gladium & famē non experturi sumus:

13 Et isti Prophetæ abibunt in ventum, & verbum nullum est in eis; ita fiet ipsis.

14 Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, Eo quod loquimini verbum istud, ecce ego redditurus sum verba mea in ore tuo velut ignem, populũ autem hunc *ostui* lignei quos illæ consumat.

15 Ecce

15 Ecce ego adducturus sum contra vos gentem è longinquo, ô domus Israëli, dictum Jehovæ: quæ gens robusta est, gens antiquissima est, gens cujus ignorabis linguam: neq; intelliges quid loquatur:

16 Cujus pharetra velut sepulcrum apertum; omnes erunt potentes.

17 Et comedet messem tuam & cibum tuum, *quem* comedissent filii tui & filiæ tuæ: comedet greges tuos & armenta tua; comedet vites tuas & ficus tuas: deparabit civitates munitas tuas gladio, quibus tu confidis.

18 Sed ne ĕporibus quidĕ illis, dictũ Jehovæ, fecero vobiscum consummationẽ.

19 Nam erit quum dicetis, Propter quid facit Jehova Deus noster nobis omnia ista? ut dicas eis, Quemadmodum dereliquistis me, & servivistis diis alienigenarum in terra vestra, ita serviturí estis exteris in terra non vestra.

20 Indicate hoc in domo Jahakobi, & pronunciate ipsum in Jehudah dicendo,

21 Audite jam hoc, populo stolide & excors: qui oculos habent & non vident, quibus aures & non audiunt:

22 An me non reverebimini? dictum Jehovæ, an à facie mea non contremiscetis? qui disposui arenam terminum mari, statuto perpetuo, quod non transgredietur: quamvis in utrumque se, non tamen prævalent, quamvis fremunt fluctus ejus, non tamen transgrediuntur illud.

23 At populo isti est animus contumax & rebellis: ut recesserunt, pergunt:

24 Neque dicunt cum animo suo, Revereamur jam Jehovam Deum nostrum, qui dat pluviam, tempestivam & serotinam tempore suo: septimanas, statutas messis servat nobis.

25 Iniquitates vestræ avertunt ista, & peccata vestra cohibent bonũ hoc à vobis.

26 Nam prævisi sunt in populo meo improbi: *quisque* contemplantur ut tendentes aucupes, statuunt perditionis instrumenta, homines capiunt.

27 Ut cavea plena avibus; ita domus eorum plena *sunt* dolo: propterea magni & divites sunt.

28 Pingues, nitidi sunt, etiam transcendunt res malas, causam non judicant, causam pupilli, tamen prosperantur: & jus egentium non judicant.

29 An propter ista non visitarem? dictum Jehovæ: an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea?

30 Res stupenda & horrenda fit in terra hac:

31 Prophetæ ipsi prophetant falsò, & sacerdotes dominantur exercent horum opera, & populus meus ita amant: quid autem faciturí estis tandem?

CAPUT VI.

Calamitates populi adversũ Dei ingrati

COngregate vos filiæ Benjamitæ è medio Jeruschalaim: in Thekoi clangite buccina, & Beth-cerem versus extollite incendium: quia malum prospectatur ab Aquilone & contritio magna.

2 Decoræ & delicatæ assimilaveram filiam Tzijonis:

3 Ad eam venturi sunt pastores cũ gregibus suis, fixuri adversus eam tentoria circũquaque, depasturi q iq; spatiũ suum.

4 Comparate contra eam bellum, surgite & ascendamus ipso meridie: væ nobis q ia abiit dies, q ia inclinarunt umbræ vespertinæ:

5 surgite & ascendamus ipsa nocte, & perdamus palatia ejus.

6 Nam hic ait Jehova exercituum, Caedite ligna, & diffundite contra Jeruschalaim: missilia catapultaria; hæc ipsa civitas visitanda est; quanta quanta est, oppressio *est* in medio ejus.

7 Sicut manat puteus aquas suas, ita manat *illa* malitiam suam; violentia & vastatio auditur in ea, ante faciem meam jugiter agritudo & percussio *est*.

8 Erudire, ô urbs Jeruschalaim, ne non luxerit anima mea à te, ut non redigam te desolatã, terram non inhabitatam.

9 Sic ait Jehova exercituum, prorsus racemabunt, tamquam vitis, reliquias Israelis: *discutere*, Reffer manum tuam, ut vindemiator cum qualis.

10 Quos alloquar & contestabor ut audiant? ecce præputiata *est* auris eorũ, adeo ut non possint attendere: ecce verbũ Jehovæ est eis probrosum, non delectantur eo.

11 Quamobrem ego candescentia Jehovæ plenus sum, defessus sum tolerando: effusurus sum super parvulũ foris, & super cœtum juvenum pariter: quin etiam vir cum fœmina capientur, senex cum decrepito.

12 Et devolventur domus eorum ad alienos, agri & uxores pariter: quum extendam manum meam super habitatores istius terræ, dictum Jehovæ.

13 Nam à minimo eorum usque ad maximum eorum quisquis est, deditus *est* quæstui; etiam tum Propheta tum Sacerdos, quisquis est, agit falsò.

14 Nam curant contritionem filiæ populi mei secundũ curationem mali leviculi, dicendo, Pax, pax; etsi nulla *est* pax.

15 Fecerunt*ne* ut erubescerent quòd abominationẽ fecerint? neq; *illi* prorsus erubescunt, neq; ignominia afficere sciunt: *ideo* idcirco cadent cũ illis cadentibus, tempore quo visitabo illos corruent, ait Jehova.

16 Sic dicente Jehova. State secundum vias & aspicite, ac interrogate de semitis antiquis quænam sit via boni, & ambulate per eam, ita invenietis requiem animæ vestræ: dixerunt, Non ambulabimus.

17 Me constituente etiam super vos speculatores, *dicendo*. Attendite ad sonum tubæ: dixerunt, Non attendemus.

18 Idcirco audite, ô gentes, & agnoscite, ô cœtus quæ inter istis.

19 Audi ô terra, Ecce ego adducturus

sum

sum malum in populum istum: fructum cogitationū ipsorum, quia ad verba mea non attendunt, & legem meam spreverunt.

20 Quorsum mihi thus è Scheba advenit, & calamus odoratus præstantissimus è terra longinqua? holocausta vestra non *sunt* accepta, & sacrificia vestra non sunt suavia mihi.

21 Idcirco sic ait Jehova, Ecce ego dispono ruinas populo huic offendiculum, in quæ offendent patres & filii pariter, vicinus, & amicus ejus, pereantque.

22 Sic ait Jehova. Ecce populus venturus est è terra Aquilonis, & gens magna excitabitur è lateribus terræ.

23 Arcum & hastam vexillarem tenebunt, crudelis erit *quisque* neque misereburtur, vox eorum quasi mare fremet, & equis vehentur *gens* instructa ut vir ad bellum contra te, ô filia Tzijon!

24 Audientibus nobis rumorem ejus, remittentur manus nostræ; angustia prehendet nos, dolor tanquam parturientis.

25 Ne exitote in agrum, & via ipsa ne pergitote, quia gladius inimico *est*, formido circumquaque.

26 O filia populi mei, accinge cilicium, voluta te in cinere, luctum unigeniti age, planctum amarissimum, nam repente venturus est vastator contra nos.

27 *In* exploratoria specula constitui te apud populum meum, in munitione, ut cognoscas & explores viam eorum.

28 Omnes sunt contumacis contumacissimi, ambulantes *cum* detractione, chalybei & ferrei: omnes corruptores sunt.

29 Exsecta sollis, igne consumitur plumbum; in vanum pergit conflare *conflator*, nam mala avelli non possunt.

30 Argentum reprobum vocantur illi, quia reprobat Jehova illos.

CAPUT VII.

Fructus inobedientes de Templo Domini gloriantur.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, edicendo,

2 Sta in porta domus Jehovæ, ut proclames ibi verbum hoc: dices igitur, Audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi, qui intratis per portas has inclinando vos *adoraturi* Jehovam.

3 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, Bonas efficite vias vestras & actiones vestras: tum faciam ut habitetis in loco hoc.

4 Ne habetote fiduciam vestram in rebus falsis, dicendo: Templi Jehovæ, templi Jehovæ, templi Jehovæ *templi sunt*:

5 sed omnino bonas efficitote vias vestras & actiones vestras: sed omnino exercetote jus inter virum & virum & alterum.

6 Peregrinum, pupillum, & viduam ne opprimitote, & sanguinem innoxium ne effundito in loco hoc: denique Deos alienos ne prosequimini malo vestro.

7 Et faciam ut habiteris in loco hoc in terra quam tradidi majoribus vestris, inde à seculo usque in seculum.

8 Ecce vos habetis fiduciam vestram in verbis falsis, minime profuturis.

9 An furando, occidendo, & adulterando, jurandoque falsò, & adolendo Babali, denique sequendo Deos alienos quos non noviſtis,

10 Etiam venietis & stabitis coram me in domo hac quæ vocatur de nomine meo, & dicetis, Eripimur? ut perficiatis omnes abominationes istas?

11 An spelunca effractorum fuerit domus hæc in oculis vestris, quæ vocatur de nomine meo? etiam ego ecce prospexi, dictum Jehovæ.

12 Nam ite jam in locum meū qui *erat* Schilunte, ubi feceram ut habitaret nomen meum primum; & videte id quod feci ei propter malitiam populi mei Jisraelis.

13 Itaque nunc eo quod faciatis omnia opera ista, dictū Jehovæ; & dum alloquor vos inde à diluculo indesinenter, non auditis, & inclamanti vos non respondetis:

14 Ideo faciurus sum huic domui quæ vocatur de nomine meo, in qua vos confiditis, & huic loco quem dedi vobis & majoribus vestris; quemadmodum feci Schilunti:

15 Et abiiciam vos à facie mea quemadmodum abjeci omnes fratres vestros totum semen Ephrajimi.

16 Tu ergo ne orato pro populo isto, neque effertо pro istis clamorem & orationem, neque intercedito apud me: nam minime ellem exauditurus te.

17 An minime vides quid isti faciant in civitatibus Jehudæ; etiam in plateis Jeruschalaimorum?

18 Ipsi filii colligunt ligna, eorumque patres accendunt ignem, ac fœminæ depsunt massam; ad faciendum popana reginæ cœlestibus, & libandum libamina diis alienis, ut irritent me.

19 An contra me *ipsi quod* isti irritent? dictum Jehovæ; an non contra ipsos, propter pudorem faciei ipsorum?

20 Idcirco sic ait Dominus Jehovih: Ecce ira mea & excandescentia mea effunderetur in locum hunc, super homines & super jumenta, & super arbores agri, ac super fructū terræ; ardebitq; ita ut non extinguatur.

21 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis: Holocausta vestra adjicite ad sacrificia vestra, & comedite carnem *eorum*.

22 Nam non sum loquutus cum majoribus vestris, neque præcepi eis quo die eduxi eos è terra Ægypti, de rebus holocausti & sacrificii:

23 Sed rem hanc præcepi eis, edicendo, Auscultate voci meæ; & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus; & ambulate in tota via illa quam præcepi vobis, ut bene sit vobis.

24 Non tamen auscultaverunt meq; inclinarunt

parunt autem suam, sed ambulavunt in consiliis, in sententia animi sui pessimi, denique hæc *fuerunt* ipsis à tergo, non autem à fronte.

25 Inde à tempore quo exiverunt majores vestri è terra Ægypti usque ad diem hunc; cum misericm ad vos omnes servos meos Prophetas quotidie diluculo & inde inemter:

26 Non tamen auscultaverunt mihi neque inclinaverunt aurem suam, sed obdurarunt cervicem suam; pejus fecerunt quam majores ipsorum.

27 Quæ eloqueris apud istos omnia verba ista, simi iter non auscultant tibi, & quum inclamas eos, non respondent tibi.

28 Quamobrem dices eis, Hæc *est* gens qui non auscultant voci Jehovæ Dei sui, neque accipiunt eruditionem; periit fides, & excisa est ex ore ipsorum.

29 Tonde comam tuam, & abjice, & exzolle in locis eminentibus lamentationem; quia spernit Jehova & deserit generationem in quam excandescit.

30 Quia fecerunt Jehudæi quod malum *viderunt* in oculis meis, dictum Jehovæ, posuerunt abominationes suas in hac domo quæ vocatur de nomine meo ad polluendum eam.

31 Et ædificaverunt excelsa Thophethi, quod *est* in valle filii Hinnomi, ad combrendum filios suos & filias suas igne; quod non præceperam, neque subierat in animum meum.

32 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum non dicetur amplius Thophethi & vallis filii Hinnomi, sed, Vallis interfectionis: nam ita sepeliverunt in Thophetho, ut nullus *superfit* locus.

33 Itaque erunt cadavera populi istius, esca volatilibus cœli & bestiis terræ; nemine detertente.

34 Ita faciam ut cessat ex civitatibus Jehudæ, & ex plateis Jeruschalaim vox gaudii & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ: nam vastationi erit hæc terra.

CAPUT VIII.

Prophetæ mendaces & avari.

TEmpore illo, dictum Jehovæ, deprimentes ossa regum Jehudæ & ossa principum ejus, ossaque Sacerdotum, & ossa Prophetarum, denique ossa habitantium Jeruschalaimis, è sepulcris ipsorum,

2 Expandent ea soli, & lunæ, totiq; exercitui cœlorum, quæ diligunt, & quæ colunt, & quæ sequuntur, & quæ consulunt, denique quibus incurvant se *honorem exhibentes*: non colligentur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ erunt.

3 Et optatior erit mors quam vita toti residuo, iis qui residui erûnt ex familia pessima hac, residuis in omnibus locis, quo depulero illos, dictû Jehovæ exercituum.

4 Præterea dices eis, sic ait Jehova, An *ita* cadunt ut non possint resurgere? si convertetur, an non revertetur *Deus*?

5 Cur aversus est populus hic, *urbs* Jeruschalaimotû, averfione pervicaciffima? retinent dolum, renuunt converti.

6 Attendi & audivi, prava loquuntur, nullum virum pœniret malitiæ suæ, ut dicat Quid feci? qui sque eorum conversus est in cursu suo, ut equus præceps ruens in præliam.

7 Etiã ciconia in cœlo novit tempora sua, & turtur, grusque, & hirundo observant tempus adventus sui: at populus meus non noverunt jus Jehovæ.

8 Quomodo dicitis, Sapientes sumus, & lex Jehovæ per nos *est*? utique ecce ad falsitatem operatur stylus, falsitatem legis periorum *operatur*.

9 Fecerunt se sapientes ut erubescerent, consternati *sunt* & capti: ecce verbum Jehovæ sperunt, & cujus rei sapientia *inesset* eis?

10 Idcirco tradam uxores eorum aliis, agros eorum polleduris hæreditario jure, nam æque minimus ac maximus, quisquis est, dedituis est quæstui: etiam Propheta cum Sacerdote, quisquis est, agit fallo.

11 Nam curant contritionem filiæ populi mei secundum curationem *malo* leviculi, dicendo, Pax, pax: etsi nulla *est* pax.

12 Fecerunt *ne* ut erubescerent, quum abominationem fecerunt? neque *ubi* prorsus erubuerunt, neque ignominia sciunt affici, idcirco cadent cum illis cadentibus, quo tempore visitabo illos, corruent, ait Jehova.

13 Omnino exstirpabo eos, dictum Jehovæ; nulla *sunt* uvæ in ista vite, nullique fici in ista ficu, etiam ipsa folia decideruntt, & quæ cui que adhibeo eis pereunt.

14 *Dicemus*; Quorsum nos desidemus? congregamini, & ingrediamur civitates munitas ut conticamus ibi: nam Jehova Deus noster silentium indixit nobis, quum dedit bibendi m nobis fuccum cicutæ, quia peccavimus Jehovæ.

15 Exspecta pacem, sed nihil *erit* boni; tempus curationis sed ecce *aderit* terror.

16 Inde à Dane audiatur rouchus equorum illius, à sono hinnituum robustorum ejus contremiscit tota terra; qui venient ut consumant terram & quæ implent eam civitatem & qui habitant, in ea.

17 Nam ecce ego immittam in vos serpentes hæmorrhoidas, contra quas nulla prodest mussitatio; ut mordeant vos, dictum Jehovæ.

18 *Anima* mea refocillatur se, *est* in mœrore: in me animus meus languidus est.

19 Ecce sonus vociferationis filii populi mei propter *advenas* terræ longinquissimæ, *dicentis*: An Jehova minime *est* Sion? an rex ejus minime *est* in ea? cur irritaverunt me, *ait ille*, sculptilibus suis, vanitatibus alienigenarum?

20 Praeterii messis, finita est aestas; & nos non servamur.

21 Propter contritionem filiae populi mei contereor; attonitus incedo, stupor corripit me.

22 An opobalsamum nihil est in Galaad? an medicus nullus est ibi? nam cur non convalescit filia populi mei?

CAPUT IX.

Vera & falsa gloriatio.

O si quis daret caput meum esse aquas, & oculum meum scaturiginem lacrymarum; ut defleram interdiu, & noctu occisos filiae populi mei.

2 *O si* quis ponerem me in deserto, in diversorio viatorum; ut derelinquerem populum meum, & abirem ab eis: nam omnes sunt adulteri, interdictii *die* perfidi agunt:

3 Et inrendunt lingua sua arcum suum falsum, neque in fide malescuos in terra; sed de malo in malum procedunt, neque agnoscunt me, dictum Jehovæ.

4 Quisque ab amico suo cavete, & ulli fratri ne confidite: nam omnis frater omnino supplantat, & omnis amicus *suus* detractione ambulat:

5 Et quisque amicum suum illudunt, ac veritatem non loquuntur: docent linguam suam loqui falsum, perverse agendo defatigantur.

6 Tua habitatio *est* in medio doloso; pro dolo renuunt cognoscere me, dictum Jehovæ.

7 Idcirco sic ait Jehova exercituum, Ecce ego conflans eos probavi eos: nam quomodo facturus essem propter filium populi mei?

8 Calter jugulans lingua eorum *est*, dolum loquitur: ore suo cum amico suo pacem eloquitur, at in animo suo disponit insidias suas.

9 An propter ista non visitabo eos? dictum Jehovæ; an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea?

10 Propter hos montes extollam fletum & lamentum, & propter caulas deserti lamentationem; nam ac endantur adeo ut nullus transeat neque audiatur vox pecoris. tam aves cœli quam jumenta, evagabuntur, abierunt:

11 Et disponam Jerusalaima in acervos, lustrum draconum; & civitates Jehudæ disponam *in* desolationem, adeo ut nulla inhabitet.

12 Quis est vir ille sapiens qui doceat istud, & id quod edixerit os Jehovæ sibi indicet: propter quid pereat haec terra, incendatur tamquam desertum, adeo ut nullus pertranseat?

13 Dicit enim Jehova, Quia derelinquunt legem meam quam exposueram eis, neque auscultent voci meæ, neque ambulent in illa;

14 Sed sequantur sententiam animi sui, & Baha in os, quod docuerunt ipsos majores ipsorum:

15 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Israelis, Ecce ego cibaturus sum istos, populum hunc absinthio; & libendum daturus eis succum cicutæ:

16 Nam dispergam eos in gentes quas non noverunt ipsi, aut patres ipsorum: mittamque post eos gladium donec eos consumero eos.

17 Sic ait Jehova exercituum, Animadvertite, & vocate lamentatrices ut adveniant; & ad proficas mittite ut adveniant.

18 Et festinanter exaudiant de nobis lamentum; deficiendibus lacrymis ex oculis nostris, & ex palpebris nostris fluentibus aquis.

19 Nam sonorum lamentum auditur de Trijone, quomodo vastamur! erubescimus valde, quia dereliquimus terram, quia dejiciunt *nos* tabernacula nostra.

20 Nam audite feminæ verbum Jehovæ, & percipiat auris vestra verbum oris ejus; ut doceatis filias vestras lamentum, & altera alteram *doceat* lamentationem.

21 Nam ascendit mors ad fenestras nostras, ingressa est in palatia nostra, ad exscindendum parvulos è vicis, juvenes è plateis.

22 (Eloquere, sic *habes* dictum Jehovæ) & cecident cadavera humana ut fimus in superficie agri, & ut manipulus è tergo messoris, quos nullus colliget.

23 Sic ait Jehova, Ne gloriator sapiens in sapientia sua; neque gloriator potens in potentia sua; neque gloriator dives in divitiis suis:

24 Sed in hoc glorietur qui gloriatur, se intelligere & cognoscere me; me esse Jehovam exercentem benignitatem, jus, & justitiam in terra: quia iis delector, dictum Jehovæ.

25 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus animadvertam, in omnem circumcisum cum præputio.

26 In Ægyptios, & in Jehudæos, & in Edomæos, & in Hammonitas, & in Moabitas, denique in omnes amputatos latere, qui habitant in deserto: nam omnes istæ gentes præputiatæ *sunt*, etiam tota domus Israelis præputiati *sunt* corde.

CAPUT X.

Idolatria fugienda.

Audite hoc verbum quod eloquitur Jehova vobis, ô domus Israelis:

2 Sic ait Jehova, *Inedere* in viam gentium istarum ne discitote, & à signis cœlorum ne consternemini; quia consternantur Gentes ab illis:

3 Nam statuta populorum sunt vanitas: quum lignum ipsum ex silva cecidit, opus manuum artificis ad normam,

4 Argento & auro pulcrum reddit ipsum; clavis & malleis confirmant ista, ut non amittat.

5 Tamquam palma opere continente sunt, ne loquuntur quidé, omnino portandi sunt; quia non possunt incedere: ne timete ab istis; quia non affectura sunt malo

multo, utiq; benefacere non *est* penes ipsum.

6 Ex eo quod nullus *est* par tibi, ô Jehova; *quod* maximus es, & maximum nomen tuum potentia.

7 Quis non reveretur te, Rex Gentium? cum in te conquiescat *illa*; cum *maximus sis* in omnibus sapientibus Gentium & omni regno ipsarum, ex eo quod nullus *est* par tibi.

8 At una obbrutescunt & stolidi fiunt, eruditio vanitatum *eruditio* ligni est.

9 Argentum ductum ex Occano advehitur, & aurum ex Uphazo, opus artificis & manuum constabarii: hyacinthinum & purpureum vestimentum eorum, opus peritorum sunt omnia.

10 Jehova vero Deus verus *est*, Deus vivens, & Rex sempiternus: à cujus furore commovebitur terra, neque sustinere possunt Gentes indignationem ejus.

11 (Sic dicitote illis, Dii isti qui cœlos & terram non fecerunt, pereunt sunt è terra, & è *regionibus* sub cœlo ipsi)

12 Qui fecit terram virtute sua, stabilitque orbem habitabilem sapientia sua, & prudentia sua extendit cœlos;

13 Quo vocem suam edente fremitus aquarum *est* in cœlis qui efferi vapores ab extremitate terræ; fulgura cum ipsa pluvia facit, & producit ventum è thesauris suis.

14 Magis obbrutescit omnis homo, quam ut animadvertat; pudefacit omnis conflator sculptili: nam falsum *est* fusile ejus, nec spiritus *est* in illo eorum.

15 Vanitas sunt, opus aberrationis malitiæ, quo tempore visitabuntur illi, peribunt *ista*.

16 Non sicut istarum *est*, sed formator omnium *est* Jahakobi portio, vicissim Jisrael tribus possessionis ipsius: Jehova exercituum nomen *est* ei.

17 Recipe è terra mercem tuam, quæ habitas in munitione hac.

18 Nam ita ait Jehova, Ecce ego funda ejaculaturus sum habitatores hujus terræ hac ipsa vice; & angustia affecturus sum eos, ut deprehendant *ista & dicant*.

19 Heu mihi propter contritionem meam, ægerrima est plaga mea: ego autem dicebam, Utiq; hic morbus *est* quem perferam.

20 Tentorium meum vastatum est & omnes funes mei dirupti, filii mei exierunt à me adeo ut non extitent ulli, nullus extendat amplius tentorium meum & erigat sutas meas.

21 Nam obbrutuerunt ipsi pastores & Jehovam non consuluerunt: idcirco non secundabuntur, & totus grex paschalis eorum dispergetur.

22 Sonorus rumor ecce advenit & commotio magna è terra Aquilonis: ad disponendum civitates Jehudæ in desolationem, lustrum draconum.

23 Novi, Jehova, non esse penes hominem viam ipsius, non esse penes virum ambulantem vel dirigere gressum suum.

24 Castiga me Jehova, verumtamen modice; ne *castiges* in ira tua, ut non comminus me.

25 Effunde exterminium tuum in eas Gentes quæ non agnoscunt te, & super familias quæ nomen tuum non invocant: nam comederunt Jahakobum, ac ita comederunt eum ut absumant eum, & cubile ejus desolant.

CAPUT XI.

Fœdus Dei cum populo.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, edicendo,

2 Audite verba fœderis hujus quæ eloquimini viris Jehudæ & habitatoribus Jeruschalaimorum.

3 Dices ergo illis, Sic ait Jehova Deus Israelis, Maledictus vir ille qui non auscultaverit verbis fœderis hujus,

4 Quod præcepi majoribus vestris, quo tempore eduxi eos è terra Ægypti ex catino ferri, edicendo, Auscultate voci meæ, ut faciatis ista omnino prout præcipio vobis: eritisque mihi in populum, & ego ero vobis Deus:

5 Ut præstem juramentum quod juravi majoribus vestris me daturum eis terram affluentem lacte & melle, prout *est* hodie: cui respondens dixi, Amen, Jehova.

6 Deinde edixit Jehova mihi, Proclama omnia verba ista in civitatibus Jehudæ & in plateis Jeruschalaimorum, dicendo, Auscultate verba fœderis hujus ut faciatis ea.

7 Nam omnino contestatus sum majores vestros quo tempore evexi eos è terra Ægypti usque in diem hunc, inde à diluculo indesinenter dicendo, Auscultate voci meæ:

8 Non tamen auscultarunt, neque inclinarunt aurem suam, sed ambulaverunt quisq; ex sententia animi sui pessimi: idco adduxi super eos omnia verba fœderis hujus quod præceperam facere, ac non fecerunt.

9 Dixit itaque Jehova mihi, Repertus est conjuratio in viris Jehudæ & habitatoribus Jeruschalaimorum,

10 Averti sunt supra iniquitates majorum suorum priscorum, qui renuerunt auscultare verbis meis, & ipsi sequuntur Deos alienos colendo eos; iniit fœdus domus Israelis & domus Jehudæ, fœdus meum quod pepigeram cum majoribus ipsorum.

11 Idcirco sic ait Jehova, Ecce ego adducturus sum contra eos malum ex quo non poterunt exire: etiamsi inclamarint me, non exaudiam eos.

12 Tunc abeuntes civitates Jehudæ & habitatores Jeruschalaimorum incumbent Deos illos quibus ipsi fumum faciunt: sed omnino non servabunt ipsos tempore malitiæ ipsorum.

13 Nam *pro* numero civitatum tuarum sunt dii tui, ô Jehuda, & *pro* numero pla-

eorum Jeruschalaimorum dispositis altaria pudendo, altaria ad suffitum sa-
cendum Bahali.

14 Tu ergo ne ora pro populo isto, neque effero pro illis clamorem & ora-
tionem : nam minime essem exauditurus quo tempore inclamarent ipsi, propter malum ipsorum.

15 Quid est dilecto meo domi meæ, faciens ista sua gravissima scelera? *quibusque* amplissimis? nam carnes sanctæ perierunt abs te : quum *adest* malum tuum, tum demum exsultas.

16 Olivam virentem pulcram fructus specie vocaverat *te* Jehova nomine tuo : ad sonum conflictus procellarum maximi incendet ignem præterea, & frangent propagines ejus.

17 Nam Jehova exercituum qui plantaverat te, eloquutus est contra te malum, propter malitiam domus Jisraelis & domus Jehudæ quam exercuerunt inter se, ad provocandum me adolendo Bahali.

18 Ac Jehova quidem ostendit mihi ita ut agnoscerem : tum demonstravisti mihi actiones eorum ;

19 Quum essem velut agnus *aut* bos, *qui* ducitur ad mactandum : nam ignorabam eos contra me inire cogitationes, *dicendo*, Perdamus culmum cum grano ejus, & exscindamus eum è terra viventium, ut nomen ejus non commemoretur amplius.

20 At ô Jehova exercituum judex justissime, probator renum & cordis : visurus sum ultionem tuam de eis, nam tibi revelavi causam meam.

21 Idcirco sic ait Jehova de Hanathothanis qui quærentibus animam tuam dicendo, Ne vaticinator in nomine Jehovæ, & non morieris manibus nostris :

22 Idcirco *ingnam* sic ait Jehova exercituum, Ecce ego animadversurus sum in illos : ipsi juvenes morientur gladio, filii eorum, & filiæ eorum morientur fame :

23 Et reliquum non erit ipsis, quum adducam malum in Hanathothanos anno visitationis eorum.

CAPUT XII.

Discrepantia earum & sanguinis cum Deo fugat prospero statu impiorum, & aspero statu piorum.

Justus es, Jehova, si contendere velim tecum : verumtamen judicia eloquar tua. Cur via improborum succedit? cur tranquilli sunt quicunque agunt perfide?

2 *Cur* plantasti eos, etiam radicantur? pergunt, etiam edunt fructum *is*, quorum in ore propinquus es, sed longinquus à renibus ipsorum?

3 Nempe tu Jehova agnoscis me, perviides me, ideo probas animum meum, *ut* adhæreat tibi : avellendo istos ut oves *trucidendas* ad mactationem, & præparando eos ad diem interfectionis.

4 Quousque, *ais*, lugeret terra? & herba agri exaresceret? præ malitia habitantium in illa, deficiunt fœtus jumenta & volatilia, quia dicunt, Non videt finem nostri.

5 Quando cum peditibus curris, defatigant te, quomodo ergo miseres te cum equis? etiam in terra prospera cui confidis *defatigant te*, equi faceres in elatione Jordanis?

6 Q andoquidem etiam fratres tui & domestici patris tui, etiam ipsi perfide agunt in te, ipsi quoque vociferant post te multitudinem, ne credito illis, quamvis alloquantur te bonis *verbis*.

7 Dereliquerus sum domum meam, deserturus possessionem meam : tradituras eam quam diligebat anima mea in manum inimicorum ipsius.

8 Est mihi possessio mea similis leoni in silva, edit contra me vocem suam, idcirco odi eam.

9 Avis digitata *est* mea possessio mihi, aves circumquaque in eam agites, congregate omnes bestias agri, facite us veniant ad comedendum.

10 Pastores multi corruperunt vineam meam conculcaturi portionem meam : redacturi portionem mihi desideratissimam in desertum desolationis.

11 Disposituras est eam *quisque* in desolationem, lugebit per me desolata, desolabitur tota hæc terra, quia nemo *est* qui reponat in animo.

12 In omnes clivos per desertum venturi sunt vastatores, nam gladius Jehovæ consumturus est ab extremitate terræ usque ad alteram, nulla pax *erit* ulli carni.

13 Quum seminaverint triticum, spinas metent quum indolverint *laboribus* non proficient : nam erubescetis ex proventibus vestris, præ ardore iræ Jehovæ.

14 Sic ait Jehova de omnibus vicinis meis malis, qui attingunt possessionem quam possidendam tradidi populo meo Jisraeli : ecce ego convulsurus sum eos è terra sua, quum domum Jehudæ convellero è medio eorum.

15 Eritque postquam convulsero illos, ut rursus miserear me illorum, & reducam ipsorum quemque in possessionem suam, & quemque in terram suam.

16 Erit etiam si omnino didicerint vias populi mei jurando per nomen meum, Vivit Jehova, quemadmodum docuerunt populum meum jurare per Bahalem, ut ædificentur in medio populi mei :

17 Quod si non audiverint, tum convellam gentem illam indefinenter, & perdam, dictum Jehovæ.

CAPUT XIII.

Concio panitentialis ad plebem & regem.

Sic ait Jehova mihi, Abi, ut compares tibi cingulum lineum, & impones illud lumbis tuis, in aquas autem ne inferto ipsum.

2 Itaque comparavi cingulum ex verbo Jehovæ, imposui lumbis meis.

3 Deinde

3 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me iterum, edicendo;

4 Accipe istud cingulum quod comparasti, quod impositum est lumbis tuis: & surge, abi ad Euphratem, & absconde illud ibi in projectura petræ.

5 Tum abiens abscondi ipsum ad Euphratem, quemadmodum præceperat Jehova mihi.

6 Fuit autem, exactis diebus multis, ut ediceret Jehova mihi, Surge, abi ad Euphratem, & recipe inde illud cingulum quod præcepi tibi ut absconderes illic.

7 Quamobrem abiens ad Euphratem, quum effodissem recepi cingulum illud è loco ipso ubi absconderam ipsum: sed ecce corruptum erat cingulum, non erat aptum ad rem ullam.

8 Tum fuit verbum Jehovæ ad me dicendo,

9 Sic ait Jehova, Ita corrumpam fastum Jehudæ & fastum Jeruschalaimorum maximum.

10 Populi istius pessimi, qui renuunt auscultare verbis meis, qui ambulant ex sententia animi sui, & sequuntur deos alienos colendo eos, & incurvando se eis: eritque similis cingulo isti, quod non est aptum ad rem ullam.

11 Nam quemadmodum adhæret cingulum lumbis viri, ita feceram ut adhæreret mihi tota domus Jisraelis & tota domus Jehudæ, dictum Jehovæ, ut esset mihi populus, & ad nomen, & ad laudem, & ad ornatum: sed non auscultarunt.

12 Quapropter dices eis verbum hoc, sic ait Jehova Deus Jisraelis, Omnis uter implendus est vino; dicentibus autem eis tibi, An vero ignoramus utrem implendum esse vino?

13 Dices eis, sic ait Jehova, Ecce ego replebo omnes habitatores terræ hujus, etiam ipsos reges, qui insident pro Davide in solio illius, & Sacerdotes, & Prophetas, denique omnes habitatores Jeruschalaimorum, ebrietate:

14 Et dissipabo eos unum cum altero, tum patres cum filiis pariter, dictum Jehovæ: non utar clementia, neque parcam, neque misereor, quin perdam eos.

15 Audite & auribus percipite, ne exalteris vos: nam Jehova loquitur.

16 Cedite Jehovæ Deo vestro gloriam, quum nondum tenebras effecerit, & quum nondum offendantur pedes vestri in montibus caliginosis intempesta nocte: quum exspectantibus vobis lucem dispouerit eam in umbram lethalem, redegerit in caliginem.

17 Quod si non auscultabitis hoc, in latebris flebit anima mea propter superbiam: & valde lacrymabitur; descendent inquam ex oculo meo lacrymæ, quia captivus abducendus est grex Jehovæ.

18 Dic regi & Augustæ, Abjectissime considite: nam descensurus est principatus utriusque vestrum, corona ornatus vestri.

19 Civitates Australes occludentur ita ut nullus aperire possit: deportabitur Jehuda tota, deportabitur *civitas* peccatorum.

20 Sustollite oculos vestros, & respicite istos venientes ab Aquilone: ubi *est* grex ille qui traditus fuerat tibi? pecudes ornatus tui?

21 Quid dictura es, quum animadvertet in te? nam tu docuisti istos supra te, duces in capite *esse*: an non dolores corripient te, quales mulieris parturientis?

22 Quod si dicas eum animo tuo, Cur obventura sunt mihi ista; propter amplitudinem iniquitatis tuæ retegentur fimbriæ tuæ, violenter auferentur soleæ tuæ.

23 An mutare poterit Æthiops cutem suam, aut pardus livores maculas suas? etiam vos posseris benefacere, edocti malefacere.

24 Ideo dispergam eos velut stipulam prætereuntem, ad ventum deserti.

25 Hæc sors tua: portio dimensa tibi à me, dictum Jehovæ, quæ oblita es mei & fiduciam habes in falso.

26 Nam etiam ego denudabimus sum *te*, fimbrias tuas obducta faciei tuæ; ut videatur ignominia tua.

27 Adulteria tua, & hinnitus tui, scelesta scortatio tua supra colles *fuerunt* in agro, vidi abominationes tuas: væ tibi, urbs Jeruschalaimorum, num mundabitur te? post quantum adhuc temporis?

CAPUT XIV.

Penuria annona in Judea.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Jirmejam; super verbis cohibitionum.

2 Lugebit Jehuda & portæ ejus elanguescent, atrati erunt *jacentes* humi, & querela Jeruschalaimorum ascender.

3 Etiam magnifici eorum emittent minimos suos ad aquas: venientes ad fossas non invenient aquas, revertentur cis vasis vacuis, erubescent & pudore suffusi operient caput suum.

4 Propter terram arritam, eo quod non fuerit pluvia in terra; erubescentes agricolæ operient caput suum.

5 Quinetiam cerva in agro, quod pepererit derelinquet, quia non erit tenera herba:

6 Et onagri stantes in clivis, hurient ventum ut dracones; deficient oculi eorum, quia nulla *erit* herba.

7 Quandoquidem iniquitates nostræ testantur contra nos, ô Jehova, fac propter nomen tuum: nam multæ sunt aversiones nostræ, tibi peccavimus.

8 O spes Jisraelis, servator ejus tempore angustiæ: quare esses ut peregrinus in hac terra, & tanquam viator qui divertit ad pernoctandum?

9 Quare esses ut vir stupefactus, tanquam robustus non valens servare? atqui tu in medio nostri es Jehova, & de nomine tuo vocamur, ne relinquas nos.

10 Sic ait Jehova de populo hoc, Ita dilligunt evagari, pedes suos non cohibent,

ideo Jehova non accipit eos benevole; nunc recordatur iniquitatis eorum, & vindicat peccata eorum.

11 Deinde edixit Jehova mihi, Ne ora pro populo isto in bonum.

12 Quum jejunabunt, non exaudiam clamorem eorum; & quum offerent holocaustum & munus, non sum benevole acceptaturus ea; sed gladio, & fame ac peste finam consumptum eos.

13 Quamobrem dicente me, Aha, Domine Jehovi, ecce isti Prophetæ dicunt eis, Non eritis experturi gladium, & fames non erit vobis: sed pacem firmam daturus sum vobis in loco hoc.

14 Dixit Jehova mihi. Falsum Prophetæ isti prophetant in nomine meo; non misi eos, neque præcepi eis, neque alloquutus sum eos: visione falsa, & divinatione, ac re nihili, doloque animi sui isti propheta agunt bono suo.

15 Idcirco sic ait Jehova contra Prophetas istos qui prophetant in nomine meo: cum ego non miserim eos, isti dicunt, gladius aut fames non erit in terra hac: gladio & fame deficient ipsi Prophetæ isti.

16 Populus autem iste, quibus ipsi prophetant, erunt projecti in plateis Jerusalaimorum præ fame & gladio, nec ullus *erit* sepeliens eis, ipsos, uxores ipsorum, filios, ipsorum, ac filias ipsorum; adeo effundam super ipsos malitiam ipsorum.

17 Dices itaque ipsis verbum hoc, deducant ex oculis meis lacrymæ noctu & interdiu, & ne desistant; nam contritione magna frangetur virgo filia populi mei, percussione ægra valde.

18 Si exeam in agrum, ibi ecce confossi gladio; sin autem ingrediar civitatem ibi ecce ægrotantes fame: nam tum Prophetæ, tum Sacerdos nundinantur contra terram, & non agnoscunt.

19 An omnino spernis Jehudam? an Tsionem fastidit anima tua? quare percutis nos ita ut nulla *superstes* nobis curatio? *quare* exspectando pacem, nullum *adest* bonum; & *exspectando* tempus curationis, ecce terror!

20 Agnoscimus, Jehova, improbitatem nostram, iniquitatem patrum nostrorum, nos peccasse tibi.

21 Ne contemnito propter nomen tuum, ne vilipendito solium gloriæ tuæ: recordare, ne irrita facito fœdus tuum nobiscum.

22 An sunt inter vanitates gentium qui pluviam edunt? & an cœlestes *dii* edunt imbres? Nonne tu is *es* Jehova Deus noster? ideo exspectamus te, quia tu facis omnia ista.

CAPUT XV.

Deus non misereturus eorum, qui obstinate peccant.

SEd dixit Jehova mihi, Si instarent Mosche & Schemuelæorum me, minime *esset* animus meus erga populum istum: mitte à facie mea & cedant,

2 Eritque, si dicant tibi; Quo exibimus? ut dicas eis, Sic ait Jehova. qui ad mortem *exiturus est*, ad mortem *exito*. & qui ad gladium, ad gladium; & qui ad famem, ad famem; & qui ad captivitatem, ad captivitatem.

3 Præficiam enim istis quatuor genera, dictum Jehovæ, gladium ad interficiendum, & canes ad trahendum, & volatilia cœlorum, ac bestias terræ ad comedendum & ad perdendum:

4 Et tradam eos in commotionem omnibus regnis terræ propter Menaschem filium Jeschizkijæ regis Jehudæ, ob ea quæ fecit Jerusalaimis.

5 Nam quis ut ereturus clementia erga te, urbs Jerusalaimorum? aut quis condoleret tibi? aut quis accederet ad interrogandum de prosperitate tua?

6 Tu deseruisti me, dictum Jehovæ, retrorsum abivisti; ideo extendo manum meam contra te ut perdam te; defessus sum pœnitendo.

7 Itaque ventilabo eos ventilabro in portis hujus terræ; orbabo perdamque populum meum, quum à viis suis non reverterantur.

8 Numero fores mihi erunt viduæ ejus quam arena marina: adducam eis contra meridie; jacium ut irruat in eam repente, terroribus civitas abundabit.

9 Elanguescet quæ pariebat septenos, efflabit animam suam. occidet sol ejus, dum adhuc fuerunt; *esset* dies ipsorum. erubescet & pudebit eam: denique reliquum istorum gladio exponam coram inimicis ipsorum, dictum Jehovæ.

10 Hei mihi mater mea, quod peperisti me in quem intendarur lis & in quem intendatur contentio à tota hac terra: non dedi mutuum, neque mutuo dederunt mihi; unusquisque maledicit mihi.

11 Ait Jehova; An non reliquo tuo *esset* bene? an non intervenirem pro te tempore mali & tempore angustiæ apud inimicum?

12 An ferrum fracturum esset ferrum Aquilonare, & chalybem?

13 Opes tuas & thesauros tuos direptioni exponam absque pretio; idque propter omnia peccata tua, & in omnibus terminis tuis:

14 Faciamque; ut transeas penes inimicos tuos, in terram *quæ* ignoras; quia ignis accensus ira mea in vos inflammatus fuerit.

15 Tu nosti Jehova, recordare mei, & visita me, ac ultionem sume pro me de persequentibus me: pro longanimitate tua ne interripito me: agnosce me ferre propter te opprobrium.

16 Quum adfuerunt verba tua, admisi illa, fuitque verbum tuum mihi gaudio & lætitiæ animi mei: quandoquidem vocor de nomine tuo, ô Jehova Deus exercituum.

17 Non sedi in concilio irrisorum, aut exultavi propter manum tuam solitarius sedi quia indignatione repleviti me.

18 Quare *esset* dolor meus æternus? & plaga

plaga mea mortifera? si reuerterer curari, omnino esset mihi similis fallaci, aquis instabilibus.

19 Idcirco sic ait Jehova, quandoquidem converteris prout converto te, coram me stas: quandoquidem, inquam, educis rem pretiosam à vili, tanquam os meum es: reverti debuerant isti ad te, non autem tu reverti ad eos.

20 Ideo oppono te populo isti pro muro æreo munitissimo, ut oppugnantes te non prævaleant tibi: quia tecum sum ad servandum te & ad eripiendum te, dictum Jehovæ.

21 Eripiam enim te è manu malorum, & redimam te è manu violentorum.

CAPUT XVI.

Apostoli piscatores Judæorum & Gentium.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicẽdo, 2 Ne duxeris tibi uxorem; neque sunto tibi filii aut filiæ in loco isto.

3 Nam sic ait Jehova de filiis & de filiabus natis in loco isto; & de matribus ipsorũ quæ pepererint ipsos, & de patribus ipsorũ qui genuerint ipsos in terra ista.

4 Mortibus ægerrimis morituri sunt, non plangentur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ erunt: & gladio ac fame deficient, eritque cadaver eorum cibo volatilibus cœli & bestiis terræ.

5 Quin sic ait Jehova, Ne ingrediaris in domum deflagratoris, neque eas ad plangendum, neque condolebis eis: nam recepi pacem meam à populo isto, dictum Jehovæ, benignitatem & miserationes.

6 Quum mortui fuerint magni & parvi in terra ista, non sepelientur, neque plangent eos, neque casurum sibi, neque calvitium inducet sibi pro illis *quisquam*.

7 Neq; impartientur *cibum* illis in luctu ad consolandũ ullum de mortuo, neq; bibendũ dabunt eis ex poculo consolationũ de patre ullius & de matre ullius eorum.

8 Denique *in* domum convivii ne ingredieris, ut assideas eis, ad comedendum & ad bibendum:

9 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Israelis, Ecce ego facturus sum ut cesset à loco isto ante oculos vestros & diebus vestris, vox gaudii & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ.

10 Eric autem quum indicaveris populo isti omnia verba hæc: si dixerint tibi, Propter quid edixit contra nos Jehova malum maximum istud? & quæ *est* iniquitas nostra, aut quod peccatum nostrũ quod peccavimus Jehovæ Deo nostro?

11 Ut dicas eis, Eo quod dereliquerunt majores vestri me, dictum Jehovæ, & secuti Deos alienos coluerunt eos & incurvaverunt se eis, *honorem exhibentes*; me autem dereliquerunt, & legem meam non observarunt:

12 Vos vero pejus fecistis quam majores vestri, nam ecce sequimini quisque semetipsum animi sui pessimi, non auscultando mihi:

13 Propterea ejiciam vos è terra ista in terram quam ignoratis vos & majores vestri: & coletis ibi Deos alienos luce die & nocte, quandiu non dedero vobis gratiam.

14 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus non dicetur amplius, Vivit Jehova qui evexit Israelitas è terra Ægypti:

15 Sed, vivit Jehova, qui evexit Israelitas è terra Aquilonis & ex omnibus regionibus quo depulerat eos: postquam reduxero eos in terram suam quam dederam majoribus ipsorum.

16 Ecce ego missurus sum ad piscatores multos, dictum Jehovæ, ut piscentur eos: & postmodum missurus sum ad multos venatores, ut venentur eos ex omni monte, & ex omni colle, etiam ex projecturis petrarum:

17 Quia oculi mei *adverterunt* ad omnes vias eorum, non sunt absconditæ à facie mea; neque est abdita iniquitas eorum ex adverso oculorum meorum.

18 Et reddam prius duplum iniquitatis eorum & peccati eorum, eo quod prophanaverint terram meã cadaveribus rerum detestabilium suarũ, & abominationibus suis implerint possessionem meã.

19 Jehova robur meum & munitio mea, perfugiumque meum in die angustiæ: ad te gentes venient è finibus terræ & dicent, Utique falsum possidebant majores nostri, vanitatem & inutilia.

20 An facturus esset sibi homo Deos? atqui isti non *sunt* dii.

21 Idcirco ecce ego faciam ut experiantur illi vice hac; demonstrabo his manum meam & potentiam meam, ut cognoscant nomen meum esse Jehovam.

CAPUT XVII.

Maledictus, qui confidit in homine: benedictus, qui in Deo.

PEccatum Judæ scriptum est stylo ferri & scalpro lapidis perditionis: exaratum in tabula cordis eorum, ad cornua altarium vestrorum:

2 Cum recordentur filii illorum altarium suorum, & lucorum suorum, ad arbores virentes, ad colles altissimos.

3 Montem meum cum ipso agro, copias tuas, omnes thesauros tuos direptioni exponam, excelsa tua propter peccatum in omnibus terminis tuis:

4 Ita intermissionem facies tu, & *quæ sunt* apud te à possessione tua quam dederam tibi, faciamque ut servias inimicis tuis in terra quam ignoras: nam ignem accendistis in ira mea, *qui* usque in seculum inflammabitur.

5 Sic ait Jehova, Maledictus vir ille qui fiduciam habet in homine, & fraxit carnem brachium suum, à Jehova autem recedit animus ejus.

6 Erit enim similis mendicitissimæ *arbori* in loco campestri, quæ non sentit quum advenit bonum, quin sita est *in* siccitatibus *locis* in deserto, terra salsuginosa & inhabitabili.

7 Benedictus vir ille qui fiduciam habet in Jehova, & cujus confidentia *est* Jehova.

8 Nam erit similis arbori plantatæ secundùs aquas & secundùm pr. cetilum *aquæ* mittenti radices suas, quæ non sentit quu n advenit æstus, sed sunt folia ejus viventia: & anno cohibitionis non est sollicita neque definit quin faciat fructum.

9 Fraudulentum est cor ipsum supra omnia, & mortiferum est, quis cognoscet ipsum?

10 Ego Jehova scrutator cordis, probator renum: idque ut dem cuique secundùm vias suas, secundùm fructum actionum suarum.

11 *Ut* perdix colligit ova, sed non excludit: ita comparans divitias sed injuria, mediis diebus suis derelinquet eas, tandem erit stultus.

12 Solium gloriæ, *solium* excelsi inde à principio; *est* locus sanctuarii nostri.

13 O exspectatio Israelis Jehova, omnes derelinquentes te erubescent: castigationes meæ in hac terra conscribantur, quia dereliquerunt scaturiginem aquarum perennium, Jehovam.

14 Sana me Jehova & sanabor, serva me & servabor; quia laus mea es.

15 Ecce isti dicunt mihi, Ubi *est* verbum Jehovæ? eveniat jam:

16 Atqui ego non ursi ne *essem* pastor obsequens tibi, & diem mortiferum non concupivi, tu nosti: quod prodiit ex labiis meis, coram facie tua est.

17 Ne *sis* mihi terrori, receptus meus *es* in die mali.

18 Erubescant qui persequuntur me, ne autem erubescam ego; terreantur ipsi, ne autem terream ego: adduc contra eos diem mali, & duplà contritione frange eos.

19 Sic edisit Jehova mihi: Abi ut consistas in porta populorum istorum, per quà ingrediuntur reges Jehudæ, & per quam egrediuntur: atque in omnibus portis Jeruschalaimorum:

20 Et dices eis. Audite verbum Jehovæ Reges Jehudæ, cunctique Jehudæi, & omnes habitatores Jeruschalaimorum; qui ingredimini per portas istas.

21 Sic ait Jehova. Cavete vobis ipsis: & ne portetis onera die sabbathi, aut inferatis *ea* in portas Jeruschalaimorum:

22 Neque educatis onera è domibus vestris die sabbathi, neque ullum opus faciatis: sed sanctificetis diem sabbathi, quemadmodum præceperam majoribus vestris:

23 Qui non auscultarunt, neque inclinarunt aurem suam, sed obduraruut cervicem suam ut non auscultarent neque acciperent eruditionem.

24 Erit enim si omnino auscultaveritis mihi, dictum Jehovæ, non inferendo onera in portas civitatis hujus die sabbathi, & sanctificando diem sabbathi, ne faciatis in eo ullum opus:

25 Ut ingrediantur per portas civitatis hujus, Reges ac Principes sedentes super solium Davidis, vecti curribus & equis, ipsi, & Principes eorum, viri Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum: consistatque civitas hæc in seculum.

26 Et veniant ex civitatibus Jehudæ, & ex locis circum Jeruschalaimam, tum è terra Binjaminis, tum ex loco humili, & ex ipso monte, atque ex Australi portantes holocaustum & sacrificium munusque cum thure: & inducentes eucharistica *in* domum Jehovæ.

27 Quod si non auscultaveritis mihi ut sanctificetis diem sabbathi, & non portetis onus ingrediendo in portas Jeruschalaimorum die sabbathi; utique accendam ignem in portis ipsius, qui consumet palatia Jeruschalaimorum, & non exstinguetur.

CAPUT XVIII.

Homo in manu Dei est, ut lutum in manu figuli.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova dicendo,

2 Surge, ut descendas *in* domum figuli, & ibi faciam ut audias verba mea.

3 Descendit itaque *in* domum figuli, ubi ecce is faciebat opus in suis sellis.

4 Quumque corrumperetur vas illud quod ipse faciebat ex argilla, in manu figuli; iterum fecit ex ea vas alterum, quemadmodum rectum visum est in oculis ipsius figuli facere.

5 Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo;

6 An sicut figulus iste non possem facere vobis, ô domus Israelis? dictum Jehovæ. Ecce ut argilla in manu figuli, ita vos *estis* in manu mea, ô domus Israelis.

7 *Quo* momento eloquar contra gentem & contra regnum: me convulsurum & demoliturum & perditurum esse:

8 Si cõvertatur gens illa à malo suo, cõtra quam loquutus fuero, pœnitebit q oq; me ejus mali quod cogitaveram facere ei.

9 *Quo* autem momento loquar de gente & regno, me ædificaturum & plantaturum esse:

10 Si fecerit quod malum *videtur* in oculis meis non auscultando voci mea; vicissim pœnitebit me illius boni quod dixero me beneficturum ei.

11 Nunc itaque, alloquere jam viros Jehudæ & habitatores Jeruschalaimorum, dicendo, Sic ait Jehova, Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: revertimini jam quisque à via sua pessima, & bonas efficite vias vestras actionesque vestras.

12 Dicunt autem, Animum abjicimus *revertendi*; sed cogitationes nostras sequamur, & quisque ex sententia animi sui pessimi faciamus.

13 Idcirco

13 Idcirco sic ait Jehova, Interrogate jam inter gentes quis audierit talia: rem simdam valde fecit virgo Jisraelis.

14 An derelicturus esset *viator* pra rupe agros meos? *pra* nivoso Libano? an defererentur aquæ *pra* insolenter frigidis fluentes?

15 Nam obliti sunt mei populus meus, vanitati adolent: & faciunt ut impingant inter se in viis suis, à semitis perpetuis, eundo itineribus *multis*, via non aggesta:

16 Ut exponam terrã eorum desolationi, sibilis perpetuis quisquis trãsiturus est per eam obstupescat, & agiter caput suum.

17 *Velut* Euro dispergã illos coram inimico; service, non autẽ facie *obverse* respiciam eos tempore calamitatis ipsorum.

18 Præterea dicunt, Agite, cogitemus cõtra Jirmejam cogitationes; nam non est peritura lex à Sacerdote, & consilium à sapiente, & verbum à Prophera: agite, percutiamus eum propter istam linguam, & ne attendamus ad ulla verba ejus.

19 Attende Jehova ad me, & audi vocem contendentium mecum.

20 An rependendum est pro bono malum, quod fodiunt fossam mihi? recordare me stetisse coram te, ut loquerer pro eis bonum, ad avertendum excandescentiam tuam ab eis.

21 Idcirco expone filios eorum fami, & fac ut diffluant per gladium; sintque uxores eorum orbæ ac viduæ, & viri eorum interfectione moriantur: juvenes eorum percutiantur gladio in prælio.

22 Audiatur clamor è domibus eorum, quum adduxeris contra eos turmam repente: quia foderunt fossam ad capiendum me, & laqueos occultarunt pedibus meis.

23 Nam tu, Jehova, nosti totum consilium eorũ contra me ad mortem, ne expiato iniquitatem eorum, & peccatum eorum à conspectu tuo ne deleto: sed propellantur in offendiculum coram te, tempore iræ tuæ age contra eos.

CAPUT XIX.

Lutidium urbis prædicitur.

Sic ait Jehova, Abi ut compares lagenã figuli testaceã; adhibens de Senioribus populi, & de Senioribus sacerdotũ.

2 Deinde progressus in vallẽ filii Hinnomi, quæ *est* ad ostium portæ orientalis; proclamabis illic verba illa quæ edicto tibi.

3 Et dices, Audite verbum Jehovæ reges Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum; sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis. Ecce ego adducturus sum malum contra locum hunc, quod quisquis audierit, tinnient aures ejus

4 Eo quod dereliquerunt me, & alienum reddiderunt locum hunc, adolentes in eo diis alienis quos non noverunt ipsi, majoresque eorum, & Reges Jehudæ, ac implerunt locum hunc sanguine innocentum:

5 Et ædificaverunt excelsa Bahalis ad comburendum filios suos igne, holocausta Bahali quod non præceperam nec locutus fueram, neq; venerat in animum mihi

6 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum non vocabitur locus hic amplius Thopheth, aut vallis filii Hinnomi, sed, vallis interfectionis.

7 Nam exhauriam consilium Jehudæ & Jeruschalaimorum in loco hoc, faciens ut corruant gladio coram inimicis suis, & manu quærentium animam ipsorum: tradamque cadaver eorum cibo volatilibus cœli, & bestiis terræ:

8 Et exponam civitatem hanc desolationi & sibilo: quisquis transibit prope eam, stupebit, & sibilabit propter omnes plagas ejus.

9 Faciamque ut comedant carnem filiorum suorum, & carnem filiarum suarum, & quisque carnem amici sui comedant; præ oppressione & præ angustia qua angent eos inimici eorum, & quærentes animam eorum.

10 Deinde franges lagenam ipsam, ante oculos illorum hominum qui ituri sunt tecum:

11 Et dices eis; Sic ait Jehova exercituum, ita frangam populum hunc & civitatem hanc, ut qui frangit vas figuli, quod non potest curari amplius: & Thopbethi sepelientur, eo quod nullus superierit loco ad sepeliendum.

12 Ita facturus sum loco isti, dictum Jehova, & habitatoribus ejus: & redditurus civitatem istam similem Thophetho.

13 Et erunt domus Jeruschalaimorum, domusque Regum Jehudæ ut locus Thophethi, immundæ: omnes domus illæ super quarum tecta adoleverint toti exercitui cœlorum, & libaverint libamina diis alienis.

14 Deinde reversus Jirmeja Thophetho, quo miserat ipsum Jehova ad prophetandum, substitit in atrio domus Jehovæ, dixitque toti populo:

15 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, Ecce ego adducturus sum contra civitatem hanc, & contra omnes civitates ejus totum illud malum quod ei locutus sum contra eam: quia obdurarunt cervicem suã, ut non audirent verbis meis.

CAPUT XX.

Jirmejas persecutus incarceratur.

Audiens autem Paschchur filius Imeris Sacerdos, qui erat præfectus antecessor in domo Jehovæ, Jirmejam propherantem verba ista;

2 Percussit Paschchur Propheram Jirmejam: & posuit eum in cippo qui *erat* in porta Biniaminis superna, quæ *erat* ad domum Jehovæ.

3 Fuit autem postridie quum eduxisset Paschchur Jirmejam è cippo, ut diceret ei Jirmeja, Non Paschchurem vocat Jehova nomen tuum, sed Magor missabibum.

4 Nam sic ait Jehova, Ecce ego infe-

rum sum tibi formidinem, tibi, & omnibus amicis tuis, qui corruent gladio inimicorum suorum oculis tuis videntibus: quum totum Jehudam tradam in manum Regis Babyloniæ, qui deportabit eos in Babyloniam, & percutiet eos gladio:

5 Quum tradam totum robur civitatis hujus, totumq; laborem ejus, & quicquid eius est pretiosum; deniq; omnes thesauros Regum Jehudæ tradam in manum inimicorum ipsorum, ut diripiant eos & capiant eos & deducant eos in Babyloniam:

6 Tu quoq; Paschehur & omnes domestici tui obibitis in captivitatem; & Babyloniem perveniet, ibiq; morieris, & ibi sepelieris tu & omnes amantes tui, quibus prophetasti falso.

7 Pellexisti me, Jehova, quando pellectus sum; fortior fuisti me, & prævaluisti: sum derisioni toto die, totus iste *populus* subsannat me.

8 Nam ex quo proloquor, exclamo; violentiam & vastationem clamo, quia est verbum Jehovæ mihi probro & ludificationi totum diem.

9 Si dicam, Non commemorabo eum, neque loquar amplius nomine ejus, arqui est in animo meo quasi ignis ardens inclusus ossibus meis, & defectior sustinendo, nec potuim amplius.

10 Quia audivi infamem sermonem multorum, Magor-missabib, *dicentium*, Indicate quod indicemus, omnis mortalis qui pacem colere debebat mecum, observantium claudicationem meam: fortasis pellicietur & prævalebimus, aut sumemus ultionem nostram de eo.

11 Atqui Jehova *adest* mihi, similis potenti formidabili, idcirco qui persequuntur me impingent, neq; prævalebunt, erubescent valde qui non secundabuntur, ignominia perpetua non poterit eradi oblivioni.

12 Itaq; ô Jehova exercituum probans justum, inspiciens renes & cor, videam ultionem tuam de istis, quia tibi revelavi causam meam.

13 Canite Jehovæ, laudate Jehovam, quia eripuit animam egentis è manu malefactorum, *dicentis*:

14 Maledictus dies quo genitus fui, dies quo peperit me mater mea, ne sit benedictus.

15 Maledictus ille vir qui nunciavit patri meo, dicendo, Natus est tibi filius mas, valde lætificavit eum:

16 Sitque vir ille similis civitatibus quas evertit Jehova, neq; pœnituit eum; quum audiviset clamorem mane, & vociferationem tempore meridiano:

17 Quod non affecteris me morte *segrossum* ex vulva; aut fuerit mihi mater mea sepulcrum meum, & vulva ejus *ut* gravida perpetuo.

18 Quare è vulva egressus sum ut viderem molestiam ac mœrorem; & consumerentur pudore dies mei?

CAPUT XXI.

Urbs obsidetur sub Tzidkija.

1 VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, quum misisset ad ipsum Rex Tzidkija Paschehurem filium Malchiæ, & Tzephanjam filium Mahasejæ Sacerdotem, ut dicerent,

2 Consule quæso pro nobis Jehovam, quia Nebucad-netzer Rex Babyloniæ bellum gerit contra nos: forte faciat Jehova nobiscum pro omnibus mirabilibus suis, ut ascendat ille à nobis.

3 Dixit autem Jirmeja eis; sic dicitote Tzidkijæ:

4 Sic ait Jehova Deus Israelis, Ecce ego aversurus sum instrumenta bellica quæ *sunt* in manu vestra; quibus pugnatis adversus Regem Babyloniæ, & adversus Chaldæos qui obsident vos extra murum; & recepturus illos intra civitatem hanc.

5 Nam præliaturus sum ego vobiscum manu extenta & brachio forti; idq; ira & excandescentia ac furore magno,

6 Et percussurus habitatores civitatis hujus, tam homines, tum jumenta: peste magna morientur.

7 Postea autem dicit Jehova, tradam Tzidkijam Regem Jehudæ, servosq; ejus, & populum ipsum, id est, qui residui fuerint in civitate hac à peste, à gladio, & à fame; in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ, & in manum inimicorum ipsorum, ac in manum quærentium animam ipsorum: qui percutiet eos acie gladii, non parcet eis, neque clementia utetur, neq; misereberur.

8 Populo vero huic dices, Sic ait Jehova; Ecce ego propono vobis viam vitæ, & viam mortis.

9 Qui desidebit in civitate hac, morietur gladio, aut fame, aut peste: qui autem egressus defecerit ad Chaldæos qui obsident vos, utiq; vivet, eritq; ipsi anima sua loco spolii.

10 Nam opposui faciem meam civitati huic in malum, ac non in bonum, dictum Jehovæ: in manum Regis Babyloniæ tradetur, ut exuret eam igne.

11 Quod autem ad domum Regis Jehudæ, Audite verbum Jehovæ,

12 O domus Dwidis, sic ait Jehova, exercete quolibet mane jus, & eripite eum qui rapinam patitur è manu opprimentis: ne prodiens velut ignis excandescentia mea ira ardeat, ut nullus extinguat propter malitiam actionum vestrarum.

13 Ecce me contra te, ô quæ insides isticonvalli, rupes istius planitiei; dictum Jehovæ: qui dicitis, Quis descender ad nos? aut quis intrabit in habitacula nostra?

14 Nam animadvertam in vos secundum fructum actionum vestrarum, dictum Jehovæ; & succendam ignem in silva illius, qui consumet omnia quæ circumstant illam.

CAPUT

CAPUT XXII.

Concio paenitentialis ad aulicos.

1 Sic ait Iehova, Descende *in* domum Regis Iehudæ, ut eloquaris ibi verbū hoc;

2 Et dicas, Audi verbum Iehovæ, Rex Iehudæ, qui sedes in solio Davidis; tu, servique tui, & populus tuus, qui ingrediti per portas istas.

3 Sic ait Iehova, Exercete jus & justitiam, & eripite eum qui rapinam patitur è manu oppressoris: & peregrino, pupillo, ac viduæ ne vim faciatis, ne violentia uramini, & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4 Nam si omnino feceritis rem hanc, prius ingredientur per portas domus hujus; Reges sedentes pro Davide in solio ejus vecti curribus aut equis, ipse Rex cum servis suis & populo suo:

5 Sed si non auscultaveritis verbis istis: per me juro, dictum Iehovæ, in vastitatem abiturum est domum hanc.

6 Nam sic ait Iehova de domo Regis Iehudæ, *velut* Gilhad tu mihi *fueras, ut* caput Libani: *mentiar*, nisi disposuero te *ut* desertum, ut civitates non habitabiles;

7 Et præparavero contra te perditores, quemque cum instrumentis suis, qui cædent lectissimas cedros tuas, ac dejicient in ignem.

8 Itaq; transeuntibus gentibus multis prope civitatem hanc; si dixerint alter alteri, propter quid fecit Iehova ita civitati maximæ isti?

9 Tum dicent, Eo quod dereliquerunt fœdus Iehovæ Dei sui; & incurvantes se diis alienis coluerunt eos.

10 Ne fleatis pro mortuo; neq; condoleatis ei: omnino flete pro abeunte, quia non revertetur amplius ut videat solum natale suum.

11 Nam sic ait Iehova de Schallumo filio Josiahiæ Regis Iehudæ, qui regnabat loco Joschiæ patris sui, qui egressus est è loco hoc; Non est reversurus eodem amplius:

12 Sed in loco quo deportaverunt eum, illic morturus est; ita terram hanc non videbit amplius.

13 Væ ædificanti domum suam injustitia, & cœnacula sua injuria; amici sui servitutem exigenti gratis, & mercedem operis ejus non danti ei:

14 Qui dicit, Ædificabo mihi domū amplissimam, & cœnacula spatiosissima; & lacerat sibi fenestras meas & tectum cedrinum, deinde pingit Indico.

15 An regnaturus es, quia tu misces te cum ista cetiro? pater tuus an non comedit ac bibit? quum exerceret jus & justitiam, tum bene fuit ei.

16 *Quum* judicavit causam pauperis & egentis, tum bene fuit: an non illud *est* hujus rei scientia *est* apud me, dictum Iehovæ;

17 Minime *sed* oculos tuos & animum tuum, nisi ad quæstum tuum; & ad sanguinem innocentem quem effundas, & ad fraudem, & ad concussionem quam perficias.

18 Idcirco sic ait Iehova de Jehojakimo filio Josiahiæ Regis Iehudæ, Non plangent eum, Heu frater mi, aut heu soror: non plangent eum, Heu domine, aut heu decus ejus!

19 Sepultura asini sepelietur; tractus & projectus ultra portas Jeruschalaimorum.

20 Ascende Libanum & clama, actio Baschane ede vocem tuam: clama etiam trans vada, quum fracti fuerint omnes amatores tui.

21 Alloquutus sum te, in summa tranquillitate tua, dixisti, Non auscultabo: hæc via tua *est* à puericia tua; nam non auscultasti voci meæ.

22 Omnes pastores tuos depascet ventus, & amatores tibi in captivitate abibunt: tunc enim erubesces, & rubore suffunderis propter omnem malitiam tuam.

23 O quæ desides in Libano, quæ nidificas in ipsis cedris; quam gratulaberis tibi quum invadent te tormina, dolor tamquam parturientis.

24 *Ut* vivo ego, dictum Iehovæ, si etiam esset Conja filius Jehojakimi Regis Iehudæ sigillum in manu dextera mea; tamen inde evellam te:

25 Et tradam te in manum quærentium animam tuam, & in manum eorum à quibus tu formidas; nempe in manum Nebucad-nezaris Regis Babyloniæ, & in manum Cha dæorum.

26 Et ejiciam te, ac matrem tuam quæ peperit te, in terram alienam, ubi non fuistis nati: & ibi morietimini.

27 De terra vero ad quam isti elaturi sunt desiderium suum ut revertantur illuc, illuc non sunt reversuri.

28 An simulacrum contemtum, quod dispergitur, esset vir iste Conja? an instrumentum in quo nulla *est* delectatio? cur ejecti essent ipse & semen ipsius, & projecti in terram quam non norunt?

29 O terra, terra, terra; audi verbum Iehovæ.

30 Sic ait Iehova, Scribite virum istum liberis carentem *fore*, virum non prosperaturum unquam: nam non prosperabitur de semine ejus quisquam sessurus in solio Davidis, & dominaturus amplius in Iehudam.

CAPUT XXIII.

Mali pastores: Christus germ. Davidides.

Ἀγχιπόλιμον.

1 Væ pastoribus qui perdunt & dispergūt gregē pascui mei, dicit Iehova.

2 Idcirco sic ait Jehova Deus Israelis contra istos pastores qui pascunt populum meum; Vos dispergitis oves meas & dispellitis eas, non autem visitatis eas: ecce ego animadversurus sum in vos malignitatem actionū vestrarum, dictum Iehovæ.

3 Deinde

3 Deinde ego congregabo reliquias ovium mearum ex omnibus regionibus quo dispuleram eas; & reducam eas ad caulam suam, ubi fœtificabunt & augescent:

4 Constituamque super eas pastores, qui pascent eas, ita ut non timeant amplius, neque consternentur, neque desiderentur, dictum Jehovæ.

5 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus excitabo Davidi germen justum: qui regnabit rex, secundabiturque ac exercebit jus & justitiam in terra.

6 Diebus ejus servabitur Jehuda, & Jisrael habitabit secure: atque hoc nomen ejus est, quo vocabit eum *Jihvael*, ô Jehova justitia nostra.

7 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quibus non dicetur amplius, Vivit Jehova, qui exuit Jisraelitas è terra Ægypti:

8 Sed, Vivit Jehova, qui exuit & qui deduxit semē domus Jisraelis è terra Aquilonis & ex omnibus regionibus quo depulerat eos; quum residebunt in terra sua.

9 *Quod* ad Prophetas ipsos, frangitur cor meum in me, eliduntur omnia ossa mea, sum ut vir ebrius, & similis viro quem superat vinum, propter Jehovam, & propter verba sanctitatis ejus.

10 Nam adulteris plena est hæc terra, nā propter exsecrationem luget hæc terra, arescunt caulæ deserti: est quicquid iniquissimum, & potentia istorum iniquissima:

11 Quia tam Prophetæ quam Sacerdos contaminant *eam*: etiam domi meæ invenio malitiam eorum, dictum Jehovæ.

12 Idcirco erit via sua ipsis quasi lubrica, ima cum caligine, in qua impellantur & cadant: quum adduxero contra eos malum, annum visitationis ipsorum, dictum Jehovæ.

13 In Prophetis quidem Schomronis video rem insulsitatis; prophetabant per Baalē, & seducebant populum meum Jisraelem:

14 At in Prophetis Jeruschalaimorum video rem horrendam, adulterando & ambulando in falsitate, quod confirmant etiam manus maleficorum, ut non revertatur ullus à malitia sua: sunt mihi omnes isti ut Sedomæi, & habitatores istius *urbis* ut *habitatores* Hamoræ.

15 Idcirco sic ait Jehova exercituum de istis Prophetis, Ecce ego facturus sum ut comedant isti absinthium, & facturus ut bibant isti succum cicutæ: quia à Prophetis Jeruscha'aimorum prodiit contamnatio in totam hanc terram.

16 Sic ait Jehova exercituum, Ne auscultetis verbis istorum Prophetarum qui prophetant vobis; vanos efficiunt isti vos, visionem animi sui eloquuntur, non ex ore Jehovæ.

17 Dicunt indesinenter iis qui spernunt me, Locutus est Jehova, pax erit vobis: & cuique ambulanti ex sententia animi sui dicunt, Non supervenient vobis malum:

18 Nam quis steterit in consilio Jehovæ, & vidit vel audivit verbum ejus? quis attendit ad verbum ejus & audivit?

19 Ecce turbo Jehovæ excandescentis proditurus est, ac turbo permanens: super caput improborum permanebit.

20 Non avertetur ira Jehovæ donec perfecerit, & donec præstiterit cogitationes animi sui: tandem animadvertetis hoc animadversione.

21 Me non mittente Prophetas istos, ipsos cucurrisse: me non alloquente ipsos, prophetasse ipsos:

22 Quod si stetissent in consilio meo; utique pronunciaturos fuisse verba mea populo meo; & revocaturos eos à via sua mala, & à malignitate actionum suarum.

23 An Deus è propinquo *sum* ego? dictum Jehovæ; ac non Deus è longinquo?

24 An delitescere potest quisquam in latebris, ut ego non videam ipsum? dictum Jehovæ: an non cœlos & terram ego impleo? dictum Jehovæ.

25 Audio quid dicant isti Prophetæ qui prophetant nomine meo falsum, dicendo; Somniavi, somniavi.

26 Quousq; tandē an est *somnium* in animo istorum prophetarum qui prophetant falsum? imo *fuus* Prophetæ doli animi sui:

27 Qui putant se facturos ut obliviscatur populus meus nominis mei per somnia sua, quæ enarrant quisq; amico suo; quemadmodum obliti fuerant patres eorum nominis mei per Bahalem.

28 Propheta ille penes quem somnium *est*, enarret somnium, & penes quem *est* verbum meum, eloquatur verbū meum vere: quid itti paleæ cum tritico? dictum Jehovæ.

29 An non ira verbum meum *est* ut ignis? dictum Jehovæ: & sicut malleus efficiens ut dissiliat petra?

30 Idcirco ecce me contra istos Prophetas, dictum Jehovæ, qui furantur verba mea quisque ab amico suo.

31 Ecce me contra Prophetas istos, dictum Jehovæ; qui adhibent linguam suam ut dicant dictum.

32 Ecce me contra prophetantes somnia falsa, dictum Jehovæ, qui enarrantes ea seducunt populum meum falsitatibus suis, & rapiditate sua: cum ego non miserim eos, neque præceperim eis, & omnino non prosint populo huic, dictum Jehovæ.

33 Quum itaq; rogabit te populus hic, aut aliquis Propheta, aut sacerdos dicendo, Quæ *est* onerosa prophetia Jehovæ? tum dices eis id quod *est* onerosa prophetia, nempe, Deserturus sum vos dictū Jehovæ:

34 Nam *in* Propheta illum ac *in* Sacerdotem illum, & *in* ipsum populum qui dixerit onerosam prophetiam Jehovæ; utique animadvertam in virum illum & in domum illius.

35 Sic dicturi estis quisq; ad eo suo & quisq; fratri suo; Quid respondit Jehovæ? aut, quid loquutus est Jehovæ?

36 Onus

36 Onus autẽ Jehovæ ne commemoretis amplius: nam ipsum onus futurũ est cuiq; verbum suum, si perverteritis verba Dei viventis, Jehovæ exercituum Dei nostri.

37 Sic dicturus es Prophetæ ipsi; Quid respondit tibi Jehova? aut, quid loquitur Jehova?

38 Sed quandoquidem onerosam propheriam Jehovæ dicitis; idcirco sic ait Jehova. Eo quod dicitis verbum istud, onerosa propheria Jehovæ: quamvis misserim ad vos qui dicant, ne dicatis, onerosa propheria Jehovæ;

39 Idcirco ecce me, qui obliturus sum vestri indefinenter: nam desertam vos, & civitatem quam dederam vobis & majoribus vestris, *abjeciam* à conspectu meo.

40 Et imponam vobis opprobrium perpetuum; ignominiamq; perpetuam, quæ non poterit tradi oblivioni.

CAPUT XXIV.

Ficus bonas, pios; malas, impios figurant.

Visionem ostendit mihi Jehova, nempe, Ecce duo calathi ficuum compositi ante Templum Jehovæ: postquam deportasset Nebucad-retzar Rex Babyloniæ Jeconiam filium Jehojakimi Regis Jehudæ, Principesque Jehudæ, & fabros ipsos lignarios ac fabros ferrarios Jeruschalaimis, & abduxisset eos *in* Babyloniam.

2 Calathus unus, *erat* ficuum bonarum valde, quales *sunt* præcoces ficuum: & calathus alter ficuum malarum valde, quæ non possent comedi præ pravitate.

3 Dicenti autem Jehovæ mihi, Quid tu vides Jirmeja? dixi, Ficus: has bonas ficus, bonas valde; illas vero malas malas valde, quæ non possunt comedi præ pravitate.

4 Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

5 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, Ut ficus bonas istas; ita agnoscam deportatos Jehudæos, quos emisi ex loco hoc *in* terram Chaldæorum, in bonum:

6 Et adjiciens oculos meos ad illos in bonum, reducam illos in terram hanc; ubi ædificabo illos, ac non demoliar, & plantabo illos, ac non evellam.

7 Nã indituras sum illis cor ad cognoscendum me, me esse Jehovam, eruntq; mihi populus, & ego ero illis Deus; quum reverti fuerint ad me ex toto corde suo.

8 Quemadmodum vero ficus istas malas quæ non possunt comedi præ pravitate: (nam sic ait Jehova) ita exponam Tzidkijam Regem Jehudæ, & Principes ejus, ac residuum Jeruschalaimorum: qui residui sunt in terra hac, etiam qui habitaverint in terra Ægypti:

9 Exponam, inquam, eos commorioni in malum apud omnia regna terræ; opprobrio, & parabolæ, dicterio, & maledictioni in omnibus locis quo depulero eos:

10 Et mittã in eos gladium, famem, ac pestem; donec consumpti fuerint è terra quam dederã ipsis & majoribus ipsorum.

CAPUT XXV.

Captivitas Babylonica demum prædicitur.

Verbum quod fuit ad Jirmejam contra totum populum Jehudæ anno quarto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ (qui annus *est* primus Nebucad-tzaris Regis Babyloniæ)

2 Quod eloquutus est Jirmeja Propheta apud totũ populũ Jehudæ & apud omnes habitatores Jeruschalaimorum dicendo,

3 A decimotertio anno Joschijæ filii Amonis Regis Jehudæ, usque in diem hunc (hic vicesimus tertius annus *est*,) fuit verbum Jehovæ ad me; quod eloquutus sum vobis sede à diluculo indefinenter, nec tamen auscultastis.

4 Misit etiam Jehova ad vos omnes servos suos Prophetas inde à diluculo indefinẽter, quibus non auscultastis (ac ne inclinastis *quidem* aurẽ vestram ut audiretis)

5 Qui dicerent, Revertimini jam quisq; à via sua mala, & à pravitate actionum vestrarum, ita manere in ea terra quam tradidit Jehova vobis & majoribus vestris; à sæculo usque in sæculum:

6 Et ne profequamini deos alienos colendo eos & incurvando vos eis, neq; provocetis me opere manuum vestrarum, ut non malefaciam vobis.

7 Sed non auscultastis mihi; dixit Jehovæ: ut provocaretis me opere manuum vestrarum malo vestro.

8 Idcirco sic ait Jehova exercituum; Eo quod non auscultastis verbis meis:

9 Ecce ego missurus sum, ut assumam omnes nationes Aquilonis, dicit Jehovæ, *missurus* inquam ad Nebucad retzaren Regem Babyloniæ servum meum; & adducturus illas contra terram hanc & contra habitatores ejus, atque contra omnes gentes istas circumquaque: quas internecioni devovens exponam eas desolationi, & sibilo, ac vastationibus perpetuis:

10 Et faciam ut pereat ex eis vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ; sonus molarum, & lux lucernæ:

11 Eritq; tota terra ista vastationi, & desolationi: ac servient gentes istæ Regi Babyloniæ septuaginta annis.

12 Deinde erit, completis septuaginta annis, *ut* animadvertam in Regem Babyloniæ & in gentem illam; dicit Jehova, iniquitatem ipsorum, denique in terram Chaldæorum: exponamque *gentem* illam desolationibus perpetuis:

13 Et adducam contra terram illam omnia verba mea quæ locutus sum contra illam; quicquid scriptum est in libro isto, quod prophetavit Jirmeja contra omnes gentes istas.

14 Quum servitutem exegerint ab eis ipsis quoque gentibus amplis, & regibus magnis; tum rependam eis secundum opus eorum, & secundum factum manuum eorum.

15 Nam sic edixit Jehova Deus Jisraelis mihi,

missi. Sume poculum istud vini, istud poculum excandescentiæ è manu mea; & bibendum dabis istud omnibus illis gentibus ad quas ego mitto te.

16 Ut bibant & concutiantur atque insaniant, propter gladium quem ego missurus sum inter eos.

17 Itaq; sumpsi illud poculum è manu Jehovæ, ut bibendo darem omnibus illis gentibus ad quas mittebat me Jehova:

18 Jeruschalaimis, & civitatibus Judæ, regibus ej; ejus: & principibus ejus; tradendo eos vastitati, desolationi, sibilo, & maledictioni ipso hodierno die:

19 Pharoni Regi Ægypti & servis ejus, Principibusque ejus & toti populo ejus:

20 Et toti isti mixtæ turbæ: & cunctis Regibus terræ Hutzi, & omnibus regibus terræ Pelischthæorum, & Aschkeloni, & Hazzæ, Hekronique, & reliquo Aschdodi.

21 Edomuis, & Moabitis, & Hammonitis:

22 Et omnibus regibus Tyri, omnibusque Regibus Tzidonii; & omnibus Regibus regionis illius quæ est secundùm mare:

23 Item Dedani; & Themæ; Buzoque & omnibus amputatis latere;

24 Id est, omnibus Regibus Arabiæ, & omnibus Regibus miscellaneæ turbæ habitantibus in deserto:

25 Item omnibus regibus Zimri, omnibusq; Regibus Helami, & omnibus Regibus Mediæ:

26 Et omnibus Regibus Aquilonis, propinquis & remotis uni cum altero, ac omnibus regnis cujusq; regionis quæ est ex adverso hujus terræ; deniq; Rex Schesschaci biber post istos.

27 Et dices eis, Sic ait Jehova exercituum, Deus Israelis, Bibite & inebriamini, etiam vomite ac cadite ita ut non surgatis: propter gladium quem ego immissurus sum inter vos.

28 Erit autem si renuent accipere poculum è manu tua bibendum; ut dicas eis, Sic ait Jehova exercituum; omnino bibituri estis.

29 Nam ecce in ea civitate quæ de nomine meo vocatur, ego initium feci afficiendi malis, & vos omnino impunes esse eritis? non eritis impunes, nam gladium ego proclamo contra omnes habitatores istius terræ, dictum Jehovæ exercituum.

30 Tu itaq; prophetato ad illos omnia verba ista: & dicas illis, Jehova ex alto rugiet, & ex habitatione sanctitatis suæ edet vocem suam, omnino rugiet in habitaculo suo, celeusma quale est calcantium efferet contra omnes habitatores terræ.

31 Pervadet strepitus usque ad extremitatem terræ, quia contentio est Jehovæ cum gentibus istis, disceptat ipse contra omnem carnem: improbos istos exposituros est gladio, dictum Jehovæ.

32 Sic ait Jehova exercituum, Ecce afflictio procellosa est de gente in gentem; & turbo magnus excitabitur à lateribus terræ:

33 Eruntque confossi Jehovæ tempore illo ab extremitate una terræ ad alteram: non plangentur, neq; recipientur, neque sepelientur; pro fimo in superficie terræ futuri sunt.

34 Ejulate pastores, & clamate, & volutate vos magnifici pecoris, quia completi sunt dies vestri ut mactemini. dies inquam dispersionum vestrarum, quibus caderis, ut ut vas desiderabilis.

35 Peribit q; perfugium à pastoribus; & ratio evadendi à magnificis pecoris.

36 Vox clamosa pastorum, ejulatusq; magnificorum pecuariorum audietur, quia vastaturus est Jehova pascuum eorum:

37 Et succidentur cauti utentes pace propter ustum iræ Jehovæ.

38 Et sinuavit, ut juvenis leo derelinquet rugitum suum: nam erit terra istorum desolationi propter ustum gladii opprimentis, & propter ustum iræ ipsius.

CAPUT XXVI.

Jirmejas πρόφησις ad Templum exponit.

PRincipio regni Jehojakimi filii Joschijæ, Regis Judæ, fuit verbum hoc à Jehova, edicendo;

2 Sic ait Jehova, Sta in atrio domus Jehovæ; ut eloquaris apud omnes civitates Judæ venientes ad incurvandum se in domo Jehovæ, omnia verba quæ præcipio te eloqui eis: ne subtrahito verbum:

3 Si forte auscultantes revertantur quisque à via sua mala; ut pœniteat me mali quod ego cogito facere illis propter pravitatem actionum illorum.

4 Itaque dices eis, Sic ait Jehova: nisi auscultaveritis mihi, ut ambuletis in lege mea quam proposui vobis;

5 Auscultando verbis servorum meorum Prophetarum quos ego mitto ad vos, ut inde à diluculo mittendi nondum auscultastis;

6 Utiq; reddam domum hanc similem Schilunti; & civitatem hanc tradam maledictioni apud omnes gentes terræ.

7 Audiebant autem Sacerdotes, ac Prophetæ, totusq; populus, Jirmejam proloquentem verba ista in domo Jehovæ.

8 Quare fuit quum absolvisset Jirmeja proloqui quæcunq; præceperat Jehova proloqui apud totum populum, ut prehenderent eum Sacerdotes, & prophetæ, totusq; populus ille, dicendo, Omnino morieris es.

9 Cur prophetasti nomine Jehovæ, dicendo, Similis Schilunti fiatura est domus hæc, & civitas hæc ita vastabitur ut nullus sit habitator? congregabatur q; totus populus ad Jirmejam in domum Jehovæ.

10 Audientes autem principes Judææ res istas, ascenderunt è domo regis in domum Jehovæ: & consederunt ad ostium portæ Jehovæ recentioris.

11 Tum

11 Tum alloquuti sunt Sacerdotes, & Prophetæ Principes illos, & omnes *Seniores* populi, dicendo, Crimen capitale *est* in viro isto, nam prophetavit contra civitatem hanc, quemadmodum audivistis auribus vestris.

12 Tum alloquutus est Jirmeja omnes illos Principes; rorumq; populum, dicendo: Jehova misit me ad propheteandum contra domum hanc & contra civitatem, hanc omnia verba quæ audivistis.

13 Nunc ergo bonas efficite vias vestras & actiones vestras, & auscultate voci Jehovæ Dei vestri: & pœnitebit Jehovam istius mali quod eloquutus est contra vos.

14 De me autem, ecce me in manu vestra, facite mihi ut bonum & ut rectum *videtur* in oculis vestris.

15 Verumtamen omnino scitote, si morte afficitis me; sanguinem innocentem vos imponere vobis, & civitati huic, & habitatoribus ejus: nam vere misit me Jehova ad vos, ad proloquendum vobis audientibus omnia verba ista.

16 Tunc dixerunt Principes illi, omnesq; *Seniores* populi Sacerdotibus & Prophetis; Nullum *est* in viro hoc crimen capitale, quum nomine Jehovæ Dei nostri isc alloquutus nos.

17 Et surgentes quidam è Senioribus terræ, alloquuti sunt totam congregationem populi, dicendo:

18 Micæ Morasthithites prophetabat temporibus Chizkijæ regis Jehudæ; & alloquebatur totum populum Jehudæ; dicendo, Sic ait Jehova exercituum, Tzion *ut* ager arabitur, & urbs Jeruschalaim erunt *in* cumulos erit, & mons hujus domus in excelsa silvosa.

19 An omnino morte affecerunt illum Chizkija Rex Jehudæ, & totus Jehuda? an non reveritus est Jehovam? imo quum deprecatus est faciem Jehovæ, pœnituit Jehovam illius mali quod eloquutus fuerat contra eos: nos ergo facimus malum magnum contra nos ipsos.

20 Et quamvis etiam quidam prophetas nomine Jehovæ Urija filius Schemahjæ ex Kirjath-Jeharimis, prophetasset contra civitatem hanc & contra terram hanc omnino secundum verba Jirmejæ.

21 Quumq; audivisset Rex Jehojakim & omnes potentes ejus, omnesq; Principes verba ejus, & quæsivisset Rex eum afficere morte (quod audiens Urija timuit, fugiensque venit in Ægyptum:

22 Sed misit Rex Jehojakim quosdam *in* Ægyptum, Elnathanem filium Hachbotis, & alios cum eo in Ægyptum.

23 Qui educentes Uriam ex Ægypto, reduxerunt eum ad Regem Jehojakimum) & percussissent eum gladio, abjecissentque cadaver ejus in sepulcra populariorum:

24 Verumtamen manus Achikami filii Schaphanis adfuit Jirmejæ, ut non traderet eum in manum populi ad mortem afficiendum ipsum.

CAPUT XXVII.

Captivitas Babylonica iterum prædicitur.

IN principio regni Jehojakimi filii Jo-schijæ regis Jehudæ, fuit verbum hoc ad Jirmejam à Jehova, edicendo.

2 Sic edixit Jehova mihi; Compara tibi vincula & lora, quæ indes collo tuo.

3 Deinde mittes illa ad regem Edomorum, & ad Regem Moabitarum, & ad Regem Hammonitarum, & ad Regem Tyri, & ad Regem Tzidonis; per legatos qui venturi sunt Jeruschalaima ad Tzidkijam Regem Jehudæ:

4 Et mandabis illis ut dominis suis indicant, Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, sic indicetote dominis vestris:

5 Ego feci terram, homines, & jumenta quæ *sunt* in superficie terræ virtute mea maxima, & brachio meo extento, ideo trado illâ cui rectâ videtur in oculis meis.

6 Nunc iraq; ego trado omnes regiones istas in manum Nebucad-nezzaris Regis Babyloniæ servi mei: quinetiam bestias agri trado ei ut serviant ei.

7 Servient autem ei omnes istæ gentes, filioq; ejus, & nepoti ejus, donec adveniat tempus terræ ipsius etiam illud quum servitutem exigent ab eo gentes amplæ & Reges magni.

8 Erit igitur ut ingentem illam & in regnum illud quæ non serviet ipsi Nebucad-nezzari Regi Babyloniæ, & quæ non inder collum suum jugo Regis Babyloniæ; gladio & fame, ac peste animadvertam in gentem istam, dictum Jehovæ, donec consumsero eas manu illius.

9 Vos ergo ne ausculteris Prophetis vestris, aut divinis vestris, aut somniis vestris, aut planetariis vestris, aut præstigiatoribus vestris, qui alloquuntur vos dicendo, Non eritis serviturî Regi Babyloniæ.

10 Nam falsum ipsi prophetant vobis; ut longe abducam vos à terra vestra, & quum depulero vos, ut pereatis.

11 Gentem vero illam quæ inducet collum suum in jugum Regis Babyloniæ, & serviet ei; istam utique reliquam in terra sua, dictum Jehovæ, ut colat eam & habitet in ea.

12 Etiam Tzidkijam Regem Jehudæ alloquutus sum secundum omnia verba ista dicendo; Inducite colla vestra in jugum regis Babyloniæ, & servite ei, populoq; ejus; ita vivite.

13 Quare moriemini tu & populus tuus gladio, fame, & peste, quemadmodum eloquutus est Jehova de gente quæ non serviet Regi Babyloniæ?

14 Ne ergo auscultetis verbis istorum prophetarum qui alloquuntur vos, dicendo, Non eritis serviturî Regi Babyloniæ: nam falsum isti prophetant vobis.

15 (Non enim misi eos, dictum Jehovæ, sed ipsi prophetant nomine meo falso) ut depellam vos, & pereatis vos & ipsi prophetæ qui prophetant vobis.

16 Etiam

16 Eriam Sacerdotes, & totum populum ipsum alloquutus sum, dicendo, Sic ait Jehova ; Ne auscultetis verbis Prophetarum vestrorum qui prophetant vobis, dicendo, Ecce instrumenta domus Jehovæ redpcentur ex Babylonia iam mox : nam falsum ipsi prophetant vobis.

17 Ne auscultetis eis, servite regi Babyloniæ, ita vivite : quare esset civitas hæc desolationi ?

18 Quod si prophetæ sunt, & si est verbum Jehovæ cum ipsis : intercedant, quæso, apud Jehovam exercituum, ut non veniant hæc instrumenta quæ reliqua sunt in domo Jehovæ, domoque Regis Jehudæ ac Jeruschalaimis in Babyloniam.

19 Nam sic ait Jehova exercituum de istis columnis, & de isto lacu, ac de basibus, deniq; de reliquis instrumentis quæ reliqua sunt in civitate hac ;

20 Quæ non accepit Nebucad-nezzar Rex Babyloniæ, quum deportaret Jeconjam filium Jehojakimi Regis Jehudæ Jeruschalaimis in Babyloniã, & omnes claríssimos Jehudæ & Jeruschalaimorum :

21 Nam, *inquam*, sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis ; de istis instrumentis quæ reliqua sunt *in* domo Jehovæ, & in domo Regis Jehudæ, ac Jeruschalaimis :

22 In Babyloniam deferentur & illic erunt ; usq; in diem quo visitaturus sum ea, dictum Jehovæ, quo faciam ut ascendant, ut reducam illa in locum hunc.

CAPUT XXVIII.

Chananja pseudoprophetæ frustrà se opponit Prophetæ Jirmejæ.

QUum autem fuisset *illud* anno illo & principio regni Tzidkijæ regis Jehudæ, anno quarto, mense quinto : allocutus est me Chananja filius Hazzuris Propheta qui erat è Gibbone, in domo Jehovæ, ante oculos Sacerdotum & totius populi, dicendo,

2 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, dicendo, Fregi jugum Regis Babyloniæ.

3 Intra biennium justum ego reducturus sum in locum hunc omnia instrumenta domus Jehovæ ; quæ accepit Nebucadnezzar Rex Babyloniæ è loco hoc, & deduxit in Babyloniam.

4 Etiam Jeconjam filium Jehojakimi Regis Jehudæ, & omnes deportatos Jehudæ qui venerunt in Babyloniam, ego reducturus sum in locũ hunc, dictum Jehovæ : quã fregero jugũ Regis Babyloniæ.

5 Tum alloquens Jirmeja Propheta Chananjam Propheram illum ante oculos sacerdotum, & ante oculos totius populi, qui adstabant in domo Jehovæ :

6 Dixit Jirmeja Propheta, Amen, ita faciat Jehova : præstet Jehova verba tua quæ prophetasti, reducendo instrumenta domus Jehovæ, & omnes deportatos è Babylonia in locum hunc.

7 Verumtamen audi quæso verbum hoc quod ego loquor, te audiente ; & audiente toto hoc populo.

8 Prophetæ illi qui fuerunt ante me & ante te iode à seculo ; illi prophetaverunt cõtra regiones nerplas & cõtra regna magna bellum, & afflictionẽ *famis*, & pestẽ :

9 Propheta ille qui prophetat pacem ; quum evenit verbum ipsius Prophetæ, cognoscitur ille Propheta esse quem misit Jehova vere.

10 Tum capiens Chananja Propheta jorum illud à collo Jirmejæ Prophetæ ; fregit illud :

11 Et loquutus est Chananja ante oculos totius populi, dicendo, Sic ait Jehova ; Ita frangam jugum Nebucad-nezzaris Regis Babyloniæ intra biennium justum è collo omnium istarum gentium, cum abibat Jirmeja Propheta itinere suo.

12 Sed fuit verbum Jehovæ ad Jermejam ; postquam fregisset Chananja Prophera Iorum illud è collo Jirmejæ Prophetæ, edicendo,

13 Abi ut alloquaris Chananjam, dicendo, Sic ait Jehova, Iora lignea fregisti ; sed comparo loco illorum Iora ferrea.

14 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, jugum ferreum impositurus sum collo omnium gentium istarum, ut serviant Nebucad-nezzari Regi Babyloniæ, & servituræ sunt ei : quinetiam bestias agri traditurus sum ei.

15 Deinde dixit Jirmeja Propheta ad Chananjam propheram ; Audi iam Chananja, non misit te Jehova, sed tu fecisti ut fiduciam poneret populus hic in falso.

16 Idcirco sit ait Jehova, Ecce ego emissurus sum te à superficie terræ, hoc anno tu moriturus es, quia apostasiam suasisti contra Jehovam.

17 Et mortuus est Chananja Propheta, anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Epistola Jirmejæ ad captivos.

HÆc autem *sunt* verba Epistolæ quã misit Jirmeja Propheta Jeruschalaimis ad reliquos Seniores deportatos, & ad Sacerdotes, & ad Prophetas, atq; ad totum populum, quem deportaverat Nebucadnezzar Jeruschalaimis in Babyloniam :

2 Postquam egressus esset Jeconja Rex & Augusta, ac Aulici Principes Jehudæ ac Jeruschalaimorum, fabrique lignarii, & fabri ferrarii Jeruschalaimis :

3 Per El-hasam filium Schaphanis & Gemarjã filium Chilkijæ (quos miserat Tzidkija Rex Jehudæ ad Nebucad-nezzarem Regem Babyloniæ in Babyloniam) dicendo.

4 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, omnibus deportatis, quos curavi deportari Jeruschalaimis in Babyloniam :

5 Ædificate domos, & inhabitate : ac cõserite hortos, & vescimini fructu eorum.

6 Ducite uxores, & gignite filios, ac filias ;

as; accipite etiã filiis vestris uxores & filias vestras tradite viris ut pariãt filios filiasq; & augescite ibi, ac ne minuamini.

7 Deniq; quærite prosperitatem ibius civitatis quo deportavi vos, & orate pro ea Jehovam, nam in prosperitate ejus futura est vobis prosperitas.

8 Sic enim ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, Ne decipiant vos Prophetæ vestri qui *sunt* inter vos, & divini vestri; neque auscultetis somniis vestris, quæ vos ipsi curatis somniari:

9 Quia falsò illi prophetant vobis nomine meo: non misi eos, dictum Jehova.

10 Sic enim ait Jehova; nam ubi implebuntur Babyloniæ septuaginta anni, visitabo vos & præstabo erga vos verbum meum illud optimum, reducendo vos in locum hunc:

11 Quum ego agnovero *dandas vobis* cogitationes quas ego cogito de vobis, dictum Jehovæ, cogitationes prosperitatis, non autem adversitatis; dandum vobis finem, eumque exspectatissimum.

12 Quum invocaveritis me ut abeatis, & oraveritis me, tum exaudiam vos.

13 Et quæretes me invenietis, quum requisiveritis me ex toto animo vestro.

14 Præsto enim futurus sum vobis, dictum Jehovæ; & reducturos captivos vestros, congregaturusque vos ex omnibus gentibus, & ex omnibus locis quo depulso vos, dictum Jehovæ; & reducturus vos in locum hunc unde deportavi vos:

15 Quum dixeritis, Excitaverat nobis Jehova Prophetas *prophetantes*, Eundum in Babyloniam:

16 Nam sic ait Jehova de Rege qui sedet in solio Davidis; & de toto populo qui residet in civitate hac; fratribus vestris qui non egressi sunt vobiscum in illa deportatione:

17 Sic ait, *ingnam* Jehova exercituum, Ecce ego emissurus sum in hos gladium, famem, ac pestem: & expositurus sum eos tamquam ficus horrendas; quæ non possunt comedi præ pravitate.

18 Nam persequar eos gladio, fame, ac peste, & exponam eos commotioni apud omnia regna terræ, exsecrationi, & desolationi, & bilog; & opprobrio apud omnes gentes quo depulero eos.

19 Eo quod non auscultant verbis meis dictũ Jehovæ, quum mi erim ad istos servos meos Prophetas inde à diluculo inde finenter & non auscultetis, dictũ Jehovæ.

20 Vos itaque audite verbum Jehovæ, omnes deportati quos misi Jerúschalaimis in Babyloniam.

21 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis de Achabo filio Kolajæ, & de Tzidkija filio Mahasejæ, qui prophetant vobis nomine meo falsum: Ecce ego tradituros sum eos in manum Nebucad-retzaris Regis Babyloniæ, ut percutiat eos ante oculos vestros:

22 Et fumetur ab ipsis maledictionis formula apud omnes deportatos Jehudæ qui *sunt* in Babylonia dicendo: Disponat te Jehova ut Tzidkijam, & ut Echabum, quos torrefecit Rex Babyloniæ igne.

23 Eo quod commiserunt flagitium *in* Jisraele; adulterantes cum uxoribus amicorum suorum: & loquentes verbum nomine meo falsum quod non præcepi eis: ego vero *sum* istorum cognitor ac testis, dictum Jehovæ.

24 Schemahjam vero Nechelamæum alloquitor, dicendo:

25 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraelis dicendo; Eo quod tu misisti nomine tuo literas ad totum populum qui *in* Jerúschalaimis, & ad Tzephanjam filium Mahasejæ Sacerdotem, atque ad omnes Sacerdotes, dicendo,

26 Jehova disposuit te Sacerdotem in loco Jehojadahi Sacerdotis, cũ ficis præfecti *in* domo Jehovæ contra omnem virum amentem & Prophetam agentem; ut ponas eum in cippo, aut in scapha:

27 Nunc ergo quare non increpasti *saltem* Jirmejam Hamathothanum; qui Propheram agit vobis?

28 Quandoquidem misit ad nos in Babyloniam; dicendo, Longa est *captivitas* ædificate domos, & inhabitate; ac consertite hortos, & vescimini fructu eorum.

29 Legit autem Tzephanja Sacerdos literas istas, audiente Jirmeja Prophetæ:

30 Fuit igaq; verbum Jehovæ ad Jirmejam, edicendo,

31 Mitte ad omnes deportatos dicendo, sic ait Jehova de Schemahja Nechelamæo: Eo quod propheravobis Schemahja, quãvis ego non mi erim ipsum, facitque ut fiduciam ponatis in falso:

32 Idcirco, sic ait Jehova, Ecce ego animadversurus sum in Schemahjam Nechelamæum, & in semen ejus; non erit quisquam qui habiter in medio populi hujus, neque videbit bonum quod ego facturus sum populo meo, dictum Jehovæ: quia apostatham suasit contra Jehovam.

CAPUT XXX.

Liberatio populi ex Babylone prædicitur.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, dicendo,

2 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, edicendo; Scribe tibi omnia verba quibus alloquor te, in libro.

3 Quod ecce dies venturi sunt, dictũ Jehovæ, quũ reducam captivam multitudinem populi mei Jisraelis & Jehudæ, ait Jehova, & me reducẽre eos in terram quã dederã majoribus ipsorum, possidebunt eã.

4 Hæc ergo *sunt* verba quæ loquutus est Jehova de Jisraele & de Jehuda.

5 Nam sic ait Jehova, Vocem crepidationis audimus, pavoris, nullíusq; pacis.

6 Interrogate jam, & videte an pariat masculus: cur video omnemquemq; virum *suæ* manibus suis *appositas* ad lubos suos velut puerperam,

puerperam, & convertere esse omnes vultus in speciem morbi regii? *dicendo*,

7 Ehen, quia magnus *est* dies hic, adeo, ut nullus *fuerit* par ei: ut ut tempus angustiæ *est* Jahakobo, tamen ex eo servabitur.

8 Erit enim die illo, dictum Jehova exercituum, ut frangam jugum ipsius à collo tuo, & vincula tua distrumpam; neq; servitutem exigent ab ipso amplius extranei:

9 Sed servient Jehova Deo suo; & Davidi Regi suo, quem excitabo ipsis.

10 Tu ergo ne timeto, serve mi Jahakob, dictum Jehova; neq; conterreris Jisrael; nam ecce ego servaturus sum te è longinquo, & semen tuum è terra captivitatis suæ: ut reversus Jahakob quiescat ac tranquillus sit, nemine perterrefaciente.

11 Tibi enim adsum, dictum Jehova, ad servandum te: quia faciam consummationem in omnibus gentibus quo dispersero te, verumtamen in te non faciam consummationem; sed castigaturus sum te modice, non autem prorsus impunem relicturus te.

12 Nam sic ait Jehova, Mortifera *erit* contractio tua; ægerrima percussio tua.

13 Nemo adjudicabit causam tuam compressioni; curationes, emplastrum nullum *proderit* tibi.

14 Omnes amantes tui obliviscentur tui, te non requirent: quia plaga inimici percussero te, castigatione *immisi* tibi; propterea quod multa est iniquitas tua, numerosa peccata tua.

15 Quid exclamares propter contractionem tuam, mortiferâ *ea* dolorem tuum? propterea quod multa est iniquitas tua, numerosa sunt peccata tua, facio ista tibi.

16 Idcirco quicunq; consumunt te consumentur, & omnes premêtes te quocquot sunt in captivitatem abibunt: & erunt conculcantes te conculcationi, & omnes diripientes te exponam direptioni:

17 Quam faciam ut ad justam constitutionem assurgas; & à percussionibus tuis curabo te, dictum Jehova: quia depulsam vocaverunt te, *dicentes*, Tzijon ista *est*, nemo requirit eam.

18 Sic ait Jehova, Ecce ego reducam captivam turbam tentoriorum Jahakobi, & tabernaculorum ejus, misereborque: ædificabiturque civitas in aggere suo, & palatium pro ratione sua consistet.

19 Et prodibit ex eis *vox* gratiarum actionis, & vox ridentium: quum multiplicabo eos & non minuentur, amplificabuntque eos, & non exigui erunt:

20 Erunq; filii ejus ut olim, & cœtus ejus coram me stabilietur; animadvertamq; vero in omnes opprimentes eum:

21 Et erit magnificus ejus ex ipso, & dominator ejus è medio ipsius prodibit, quem jubebo accedere ut appropinquet ad me: nam quis ille est qui spondeat cum animo suo se appropinquaturum ad ad me? dictum Jehova:

22 Denique eritis mihi populus, & ego vobis Deus.

23 Ecce turbo Jehova excandescentia prodituria est, turbo indefinenter horrificus; super caput improborum pernoctabit.

24 Non avertetur furiosus Jehova, donec perfecerit, & donec præstiterit cogitationes animi sui; tandem animadvertetis illud.

CAPUT XXXI.

Populum castigationis gloriosus, secundum fadus gratiæ.

TUmpore illo, dictum Jehova, ero Deus omnibus familiis Jisrael, & ipsi erunt mihi populus.

2 Sic ait Jehova, Invenit gratiam in deserto populus eorum qui supersunt à gladio, Jisrael, me eunte ad collocandã eum.

3 A longinquo *tempore* Jehova apparebat mihi, *inquiens*, imo dilectione perpetua diligo te, idcirco extendo *ergo* te benignitatem.

4 Adhuc ædificaturus sum te, ut ædificeris, virgo Jisrael; adhuc ornatus te tympanis tuis, & procedes cum choro ludentium.

5 Adhuc conseres vineas in montibus Schomronis; plantabunt plantatores, & soluris sacris vescentur.

6 Nam dies est futurus quo clamabunt custodes in monte Ephraim, Surgite, & ascendamus Tzijonem; ad Jehovam Deum nostrum.

7 Sic enim ait Jehova; canite Jahakobo lætitiam, & clarum vocem edite pulam ante ipsas gentes: pronunciate, laudate, ac dicite, Serva Jehova populum tuum reliquum Jisraelis.

8 Ecce ego adducam eos è terra Aquilonis, & congregabo eos è lateribus terræ, inter ipsos cæcum, & claudum, gravidam, & puerperam pariter: congregatione magna revertentur huc.

9 Cum fletu venientes, & cum deprecationibus reducam eos; faciamq; ut eant secundum torrentes aquarum via recta, in qua non impingant: quia sum Jisraeli pater, & Ephraim primogenitus meus est.

10 Audite verbum Jehovæ, ô gentes, & annunciate in regionibus è longinquo *positis*; ac dicite, qui sparserat Jisraelem congregat eum, & servat eum ut pastor gregem suum:

11 Quia redimit Jehova Jahakobum; & vindicat eum è manu fortioris eo.

12 Tum venientes cantabunt in excelso Tzijonis; & confluent ad bonitatem Jehovæ, cum frumento, & cum musto, & cum oleo, & cum fœtibus gregis & armenti: eritque anima eorum similis horto irriguo, neque pergent mœrere amplius.

13 Tum lætabitur virgo in choro juvenes ac senes pariter, quia mutavero luctum eorum in gaudiũ, & consolatus fuero eos, ac lætificavero eos à mœstitia ipsorum:

14 Et irrigabo animam Sacerdotum pinguedine,

suæ dine, & populus meus bonitate mea saturabuntur, dictum Jehovæ.

15 Sic ait Jehova, Vox in Rama audita est, lamentum, & fletus multus amaritudinis, Rachel defert filios suos: renuit consolationem admittere de filiis suis, quia nullus superest.

16 Sic ait Jehova; Cohibe vocem tuam à fletu, & oculos tuos à lacrymis, quia est merces operi tuo, dictum Jehovæ, quod reversuri sunt è terra inimici:

17 Est, inquam, expectatio tandem tibi, dictum Jehovæ: fore ut revertantur filii ad terminum suum.

18 Omnino audio Ephraimum condolentem sibi *dicendo*, Castigasti me, ut castigarer, tanquam vitulus non assuetus: Converte me ut convertar, quia tu es Jehova Deus meus.

19 Nam postquam conversus fuero, pœnitebit me; & postquam ostensum fuerit mihi, applaudam semori: erubesco, etiam que sustundor rubore, quod feram opprobrium pueritiæ meæ.

20 An filius charus mihi est Ephraim? an natus summæ oblectationis? est, nam ex quo loquutus sum contra eum, omnino recordor eius adhuc: ideirco pertrepunt viscera mea propter eum, omnino miserebor eius, dictum Jehovæ.

21 Statue tibi hermas, dispone tibi pyramidas, adhibe animum tuum ad itum *eggerum quæ* via ivisti: revertere, virgo Israelis, revertere ad civitates tuas istas.

22 Quousque pergeres subducere te, O filia aversa? nam parrat Jehova *rem* novam in terra, Fœmina ambit virum.

23 Sic ait Jehova exercituum Deus Israelis, Adhuc dicturi sunt verbum hoc in terra Jehudæ & in civitatibus ejus, quum reduxero multitudinem captivam eorum; benedicat tibi Jehova, O habitaculum justitiæ, mons sanctitatis.

24 Nam habitabunt in ipsa Judæa, & omnibus civitatibus ejus pariter, agricolæ, & pecuarii:

25 Quum sariavero animam defessam, & omnem animam mœstam explevero:

26 In hoc invigilo, & inspicio; etiam somnus meus suavis est mihi.

27 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quibus conseram domum Israelis & domum Jehudæ semine hominum & semine jumentorum:

28 Et erit, quemadmodum sedulus fui contra eos extirpando, & demoliendo & destruendo, perdendo, que ac malis afficiendo; ita sedulus ero erga eos ædificando & plantando, Dictum Jehovæ.

29 Temporibus illis non dicent amplius, Patres comederunt omphacen, & dentes filiorum obstupefiunt:

30 Sed quisque propter iniquitatem suam morietur: omnis hominis qui comederit omphacen, obstupescet ei dentes ipsi.

31 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus pangam cum domo Israelis & cum domo Jehudæ fœdus novum.

32 Non secundum illud fœdus quod pepigeram cum majoribus eorum, quo die prehendi manum eorum, ut educerem eos è terra Ægypti; nam ipsi irriti fecerunt fœdus meum, & ego conjugio junctus essem eis, dictum Jehovæ.

33 Nam hoc illud est fœdus quod pangam cum domo Israelis post dies hos, dictum Jehovæ, indam legem meam mentibus eorum & cordi eorum inscribam eam; & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

34 Non autem *solum* docebunt amplius quisque amicum suum & quisque fratrem suum, dicendo; Cognoscite Jehovam: nam quotquot erunt, cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum eorum, dictum Jehovæ, me condonare iniquitatem ipsorum & peccati ipsorum non recordari amplius.

35 Sic ait Jehova, qui dispositor solem ad lucem interdiu, statuta lunæ & stellarum ad lucem noctu, qui distrumpit mare & fremunt fluctus ejus; cui nomen est Jehova exercituum:

36 Si amovebuntur statuta ista à conspectu meo, dictum Jehovæ; etiam semen Israelis cessabunt esse gens in conspectu meo omnibus diebus.

37 Sic ait Jehova, Si poterunt mensurari cœli superne, aut pervestigari fundamenta terræ inferne; etiam ego spernam totum semen Israelis propter omnia quæ fecerunt, dictum Jehovæ.

38 Ecce dies *venturi sunt*, dictum Jehovæ; quum ædificabitur Jehovæ civitas hæc à turri Chananeelis usque ad portam anguli.

39 Et proceder adhuc linea mensoria è regione illius, versus collem Scabioli; ac deflectet Goham versus:

40 Et tota convallis cadaverum ac cineris, cum omnibus agris illis, usque ad torrentem Kidronis, ad angulum usque, portæ equorum Orientem versu, erit sancta Jehovæ: non extirpabitur, neq; destruetur amplius unquam.

CAPUT XXXII.

Magnificentia fœderis Novi Testamenti.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, anno decimo Zidkijæ Regis Jehudæ: is annus est annus decimus octavus Nebucadnetzaris.

2 Tunc autem copiæ Regis Babyloniæ obsidebant Jerusalem: & Jirmeja Propheta erat inclusus area custodiæ quæ *erat* in domo Regis Jehudæ.

3 Nam incluserat illum Zidkija Rex Jehudæ dicendo: Cur prophetas dicendo, Sic ait Jehova, ecce ego trado urbem hanc civitatem manu: in manum Regis Babyloniæ ut capiat eam,

4 Etiam Zidkija Rex Jehudæ non eripiet se è manu Chaldæorum; sed omnino tradetur in manum Regis Babyloniæ; & alloquetur os illius cum ore, & oculi hujus oculos illius videbunt.

5 Denique

5 Denique in Babyloniam abducet illum, ibi futurus est donec visitem ipsum, dicit Jehova: quod pugnatis contra Chaldæos, non proficietis.

6 Dixit ergo Jirmeja; Fuit verbum Jehova ad me, dicendo:

7 Ecce Chanameel filius Schallum patrui tui venit ad te, dicturus, Compara tibi agrum meum qui est ad Hanathothas; nam tuum est jus redemtionis ut compares.

8 Quam ergo venisset ad me Chanameel filius patrui mei secundum verbum Jehovæ, in atrio custodiæ, indixitque mihi, Compara quæso agrum meum qui est ad Hanathothas, qui est in terra Binjaminis, nam tuum est jus hæreditarii, & tua redemtura, compara tibi: & agnovi illum verbum Jehovæ id esse:

9 Comparavi à Chanameele filio patrui mei agrum illum qui est ad Hanathothas, & appendi ei pecuniam, septemdecim ficles argenti:

10 Et scribens in literis obsignavi, & adhibui testes: quum appendissem pecuniam trutinæ.

11 Deinde sumens literas emtionis; tum obsignatas præcepti & statutorum, tum publicas;

12 Tradidi literas emptionis Baruco filio Nerijæ filii Machsejæ; ante oculos Chanameelis patrueli mei & ante oculos testium qui subscripserant literis emtionis: ante oculos omnium Jehudæorum qui residebant in atrio custodiæ.

13 Et præcepi Baruco ante oculos eorum, dicendo:

14 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, Sume literas has, literas emtionis has, tum obsignatas, tum literas publicas has: & pone eas in vase testaceo, ut permaneant dies multos.

15 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis; Adhuc comparabuntur domus, & agri, vineæque in terra hac.

16 Itaque oravi Jehovam; postquam dedissem literas emtionis Baruco filio Nerijæ, dicendo;

17 Eheu Domine Jehovi, ecce tu fecisti cœlos, & terram virtute tua maxima, & brachio tuo extento: non potest occultari tibi ulla res:

18 Exerces benignitatem in millesimos, & reponis iniquitatem patrum in sinum filiorum ipsorum post ipsos: Deus iste fortis, maximus, potentissimus, cujus nomen est Jehova exercituum,

19 Magnus consilio, & amplus actione: cujus oculi tui aperti sunt, & in omnes vias hominum sunt dati cuique, secundum vias ipsius & secundum fructum actionum ipsius;

20 Qui disponens signa & ostenta in terra Ægypti usque in diem hunc, tum in Jisraele, tum inter reliquos hominibus; comparasti tibi nomen, quale est hodierno die.

21 Nam eduxisti populum tuum Jisraelem è terra Ægypti, signis & ostentis, manu forti, brachioque extento, & terrore magno:

22 Et dedisti eis terram hanc quam juraveras majoribus eorum, te daturum eis; terram affluentem lacte & melle.

23 Sed quia ingressi & hæreditario jure possidentes eam, non auscultarunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt, quæcunque præceperas eis facere, non fecerunt, tacitis ut eveniret eis tota afflictio hæc.

24 Ecce aggeres molis venerunt in civitatem hanc ad capiendum eam; & civitas traditur in manum Chaldæorum qui oppugnant eam, propter gladium, & famem, ac pestem: jamque quod prolocutus es, fit, ut ecce tu videas.

25 Interea tu edicis mihi, Domine Jehovi. Compara tibi agrum istum pecunia, & adhibe testes quum civitas ista tradatur in manum Chaldæorum.

26 Fuit vero verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo;

27 Ecce ego sum Jehova Deus omnis carnis: an mihi occultari possit ulla res?

28 Idcirco sic ait Jehova; Ecce ego trado civitatem hanc in manum Chaldæorum; & in manum Nebucad-rezzaris Regis Babyloniæ, ut capiat eam.

29 Et ingressi Chaldæi qui oppugnant civitatem hanc, succendant civitatem hanc igne, & comburant eam; adeoque domos ipsas, super quarum tectis adoleverunt Bahali, & libaverunt libamina diis alienis, ut provocarent me:

30 Quia fuerunt filii Jisraelis & filii Jehudæ tantummodo facientes quod malum est in oculis meis inde à pueritia sua: quia filii Jisraelis tantummodo provocant me opere manuum suarum, dictum Jehovæ;

31 Quia in iram meam & in excandescentiam meam incumbit civitas hæc, ex quo die ædificaverunt eam usque in diem hunc; ut amoveam ipsam à facie mea:

32 Propter omnem malitiam filiorum Jisraelis & filiorum Jehudæ, quam exercuerunt ad provocandum me, ipsi, Reges eorum, Principes eorum, Sacerdotes eorum, & Prophetæ eorum; cum viris Jehudæ, cum habitatoribus Jerusalaimorum:

33 Quia obverterunt mihi cervicem, non autem faciem; & docendo eos inde à diluculo indefinenter, minime auscultarunt ad percipiendum eruditionem;

34 Sed posuerunt abominationes suas in domo quæ vocatur de nomine meo, ad polluendum eam.

35 Et ædificaverunt excelsa Babalhquæ sunt in valle filii Hinnomi, ad traducendum filios suos & filias suas Moleco; et si non præceperam eis, neque venerat in animum meum ut facerent abominationem hanc; ut ad peccandum inducerent Jehudam.

36 Nunc, inquam, idcirco sic ait Jehova Deus Jisraelis; de civitate hac quam vos dicitis tradi in manum Regis Babyloniæ gladio, & fame, ac peste;

37 Ecce ego congregaturus sum illos ex omnibus regionibus, quo depulero ipsos

ira

ira mea, & excandescentia mea ac furore magno: & reducam eos in locum hunc, faciamque eos habitare confidenter.

38 Et erunt mihi in populum, & ego ero illis Deus.

39 Dabo enim illis cor unum & viam unam ad reverendum me omnibus diebus; ut bonum ipsorum & filiorum ipsorum post ipsos.

40 Et pangam ipsis fœdus perpetuum, fore ut non avertam me à pro eundis ipsis, beneficiendo ipsis: & reverentiam mei indam animo ipsorum, ut non recedant à me.

41 Et gaudebo de ipsis benefaciendo ipsis; quam plantavero ipsos in terra hac firme, ex toto corde meo & ex tota anima mea.

42 Nam sic ait Jehova, Quemadmodum adduxero in populum hunc totum malum maximum istud; ita ego adducturus sum super eos totum hoc bonum quod ego promitto ipsis.

43 Tum comparabitur ager in terra hac; quam vos dicitis desolatam esse adeo ut nullus insit homo aut jumentum, tradita esse in manum Chaldæorum.

44 Agros pecunia comparabunt, & inscribendo literis, & obsignando, atq; adhibendo testes; in terra Binjaminis, & in circumjacentibus locis Jeruschalaimæ, ac in civitatibus Jehudæ, tum in civitatibus montanis, tum in civitatibus humilis regionis, tum in civitatibus plagæ Australis; quum reduxero captivam multitudinem illorum, dictum Jehovæ.

CAPUT XXXIII.

Regnum Christi promittitur.

Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam, secundo; quum ipse adhuc detineretur in atrio custodiæ, dicendo;

2 Sic ait Jehova faciens istud, Jehova formans istud ad stabiliendum ipsum; Jehova nomine.

3 Invoca me, & respondebo tibi; ac indicabo tibi magna & arcana, quæ non agnoscis.

4 Nam sic ait Jehova Deus Jisraelis, de familiis civitatis hujus & de familiis Regum Jehudæ demoliendis, *exponendis* in munitiones cataputarias, & in gladium,

5 Venientibus ad pugnandum contra Chaldæos, imo ad explendum ipsas cadaveribus hominum quos percussero ira mea & excandescentia mea; & propter quorum omnem malitiam abscondi faciem meam à civitate hac:

6 Ecce ego faciens ut assurgat, ad justam constitutionem & sanitatem, curabo eos; & revelabo eis abundantiam pacis; & quidem stabilissimæ.

7 Nam reducam captivam multitudinem Jehudæ, captivamque multitudinem Jisraelis, & ædificabo eos ut antea:

8 Et mundabo eos ab omni iniquitate ipsorum qua peccaverint mihi, & condonabo omnes iniquitates ipsorum quibus peccaverint mihi, quibus deficientes in me rebellaverint.

9 Quod erit mihi celebri gaudio, laudi & ornamento apud omnes gentes terræ; quæ audient totum hoc bonum quod ego facturus sum illis; & expavescentes commovebuntur ad totum illud bonum, & ad totam illam pacem quam ego affecturus sum illam.

10 Sic ait Jehova, Adhuc audietur in loco hoc quem vos dicitis vastari adeo ut nullus *insit* homo nullumque jumentum; in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum desolatis adeo ut nullus *insit* homo, nullusque habitator, & nullum jumentum;

11 *Audietur iterum*, vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi, & vox sponsæ, vox dicentium, Celebrate Jehovam exercituum, quia bonus est Jehova, quia in seculum exhibent gratias ejus, offerentium gratiarum actionem *in* domo Jehovæ: quum reduxero captivam multitudinem hujus terræ ut antea, ait Jehova.

12 Sic ait Jehova exercituum; Adhuc erit in loco hoc, vastato adeo ut nullus *insit* homo aut jumentum, & in omnibus civitatibus ejus, cauta pastorum facientium ut accubent greges.

13 In civitatibus montanis, in civitatibus humilis loci, & in civitatibus Australis plagæ, & in terra Binjaminis, ac in locis circumjacentibus Jeruschalaimæ, denique in civitatibus Jehudæ; adhuc transibunt greges opera numerandi, ait Jehova.

14 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quum præstabo verbum istud quod primum locutus sum erga domum Jisraelis, & erga domum Jehudæ.

15 Diebus illis & tempore illo faciam ut emoreat Davidi germen justum; qui exercebit jus & justitiam in terra.

16 Diebus illis servabitur Jehuda, & Jeruschalaimorum *civitas* habitabit secure: is autem qui vocabit eam, *erit* Jehova Justitia nostra.

17 Nam sic ait Jehova; Non excindetur Davidi vir sedens in solio domus Jisraelis;

18 Etiam sacerdotibus Leviticis non excindetur vir à conspectu meo offerens holocaustum, & adolens munus, ac faciens sacrificium omnibus diebus.

19 Deinde fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo;

20 Sic ait Jehova, Si irritum facere potestis fœdus meum de die & fœdus meum de nocte, ita ut non sit diurnum tempus & nocturnum, tempore suo:

21 Etiam fœdus meum cum Davide servo meo irritum erit, ne sit ei filius regnans in solio ejus; & cum Levitis sacerdotibus ministris mei.

22 Ut non possit numerari exercitus cœli, nec possit mensurari arena maris, ita augebo semen Davidis servi mei, & Levitarum ministrantium mihi.

23 Autem

23 Ruriis fuit verbum Jehova ad Jirmeiam, dicendo,

24 An non animadvertis quid populus iste loquantur dicendo, Duas istas familias quas elegerat Jehova, jam spernit ipsas: & populum meum contemnunt illi, adeo ut non *videantur esse* amplius gens in conspectu illorum.

25 Sic ait Jehova, Si non fœdus meum luscrdia & nostu, si statuta cœli & terræ non disposuero:

26 Etiam semen Jahakobi & Davidis servi mei spernam, ne sumam de semine ejus qui dominentur in semen Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi; quum reduxero multitudinem captivam eorum, misertus ipsorum.

CAPUT XXXIV.

Violatio fœderis Dei punita.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova (quum Nebucad-rezzar rex Babylonis, & omnes copiæ ejus omnisq; regna terræ in dominio ejus, omnes denique populi oppugnarent Jeruschalaimm & omnes civitates eorum) dicendo,

2 Sic ait Jehova, Deus Jisraelis, Abi, & alloq; ere Tzidkijam regem Jehudæ: ut judices ei, Sic ait Jehova, Ecce ego traditurus sum civitatem hanc in manum regis Babylonis, ut comburat eam igne:

3 Tu autem non evades te è manu ejus, sed omnino prehenderis, & in manum ejus traderis: ita oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os ejus in os te alloquetur, ac in Babyloniam pervenies:

4 Verumtamen audi verbum Jehovæ, Tzidkija rex Jehudæ: Sic ait Jehova de te, Non ex morieris gladio:

5 Cum pace morieris es & ustionibus majorum tuorum, regum præcedentium qui fuerunt ante te, similiter *ustiones odoum* combirent *populares* tibi & *dicentes* Eheu Domine pium gentem: nam verbum *hoc* ego loquutus sum, dictum Jehovæ.

6 Itaque eloquutus est Jirmeja Nephetha apud Tzidkijam Regem Jehudæ omnia verba ista Jeruschalaimis.

7 Copiis Regis Babylonis oppugnantibus Jeruschalaimm, & omnes civitates Jehudæ reliquas, Lacisum & Hazekam, nam hæ reliquæ erant è civitatibus Jehudæ, civitates munitæ.

8 Verbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova; postquam pepigisset Rex Tzidkija fœdus cum toto populo qui *erat* Jeruschalaimis, de promulganda ipsis libertate;

9 Ut dimitteret quisq; servum suum & quisq; ancillam suam, Hebræum Hebræamq; liberos, ut non exigeret servitutem ab ipsis, à Jehudæo fratre suo, quisquã.

10 Et auscultarunt omnes principes, totusq; populus qui convenerant in fœdus ut dimitteret quisq; servum suum, & quisque ancillam suam liberos, ut non exigeret servitutem ab iis amplius, auscultarunt & dimiserunt:

11 Iterum vero postea reciperunt servos illos & ancillas, quos dimiserant liberos; & subigerunt eos in servos & in ancillas.

12 Fuit ergo verbum Jehovæ ad Jirmejam à Jehova, dicendo,

13 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, Ego pepigeram fœdus cum majoribus vestris qua die eduxi eos, è terra Ægypti, è domo servorum, dicendo:

14 A fine septem annorum dimittitote quisq; fratrem suum Hebræum qui se venumdederit tibi, postquam serviverit tibi sex annis, dimittes eum liberum abs te: sed non auscultarunt mei majores, neque inclinarunt aurem suam.

15 Reversi quidem vos hodie fecistis quod rectum videretur in oculis meis, promulgando libertatem quisq; amico suo, quum pepigistis fœdus coram me in domo, quæ vocatur de nomine meo:

16 Sed rursus prophanastis nomen meum recipientes quisq; servum suum, & quisq; ancillam suam, quos dimiseratis liberos ad defiderium suum; quos subigeris ut sint vobis servi & ancillæ.

17 Idcirco sic ait Jehova; Vos non auscultastis mihi; promulgando libertatem quisq; fratri suo, & quisq; amico suo: ecce ego promulgo contra vos libertatem, dicit Jehova; gladio, pesti, & fami; & tradã vos commotioni apud omnia regna terræ.

18 Tradã enim homines istos qui transgressi sunt fœdus meã, qui non præstiterunt verba fœderis quod pepigerant coram me quũ transirent inter dimidiatas partes ejus viruli quæ discerptæ sunt in duo:

19 *Nempe* Principes Jehudæ, & Principes Jeruschalaimorum, aulicos, & Sacerdotes, totumque populum hujus terræ, qui transiverunt inter dimidiatas partes viruli illius.

20 Tradam, inquam, eos in manum inimicorum ipsorum, & in manum quærentium animam ipsorum; & erit cadaver ipsorum cibo volucribus cœlorum, & bestiis terræ.

21 Etiam Tzidkijam Regem Jehudæ & Principes ejus tradã in manum inimicorum ipsorũ, & in manum quærentium animam ipsorum: in manum, inq; copiarũ regis Babylonis, quæ abierunt à vobis.

22 Ecce ego præcepturus sum, dictum Jehovæ, & revocaturus eos contra civitatem hanc, ut oppugnent eam, & capiendo eã comburant eam igne; & civitates Jehudæ in exponam desolationi ut nullus *in ipsis* habitator.

CAPUT XXXV.

Recabita spectulum patientiæ.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova; temporibus Jehojakimi filij Joschijæ regis Jehudæ, edicendo,

2 Abi ad familiam Recabæorum; & alloquutus eos adduces eos *ad* domum Jehovæ in unum cubiculorum, ac des bibendum eis vinum.

3 Itaque

8 Itaque audivimus Jazaniam filium Recab filii Chalbonitæ & fratres ejus, omnesque filios ejus; denique totum collegium Recabitarum,

9 Additi sunt *ad* domum Jehovæ in cubiculum filiorum Chananis filii Jegdaliæ viri Dei, quod est prope cubiculum Principum, quod est super cubiculum Maaseiæ filii custodis liminis observantis limen.

5 Quamvis proposuissem coram filiis familiæ Recabitarum scyphos plenos vini, & poculis dixi eis, bibite vinum:

6 Qui dixerunt, non bibimus vinum; nam Jonadab filius Recabi pater noster præcepit nobis dicendo, ne bibatis vinum, vos, aut filii vestri usquam;

7 Et domum ne ædificaveritis, semenve ne seratis, vineamque ne conseritis, nec; ejus vobis sit, sed in tentoriis habiteris omnibus diebus vestris, ut vivatis diebus multis in superficie terræ, ubi inquilini estis.

8 Itaque auscultavimus voci Jehonadabi filii Recabi patris nostri in omnibus quæ præcepit nobis, ut non bibamus vinum omnibus diebus nostris, nos, uxores nostræ, filii nostri & filiæ nostræ,

9 Utque non ædificemus domos ad habitationem nostram, & vineæ, aut ager, aut semenis non sit vobis;

10 Sed habitemus in tentoriis, auscultaverimusque, faciamus omnino prout præcepit nobis Jonadab pater noster.

11 Fuit autem quum ascenderet Nebuchad-rezzar Rex Babyloniæ in terram hanc; ut dicebamus, agite, ingrediamur Jerusalaimam præ metu copiarum Chaldæorum, & præ copiarum Syriæ: ita considemus Jerusalaimi.

12 Tunc fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo,

13 Sic ait Jehova, exercituum Deus Jisraelis, Abi, & dicas viris Jehudæ, & habitatoribus Jeruschalaimorum; an non percipietis disciplinem, ut auscultetis verbis meis? dictum Jehovæ.

14 Præstantur *unusquisque* verborum Jehonadabi filii Recabi, qui interdixerat filiis suis ne biberent vinum, non enim bibuntur usque in diem hunc, quia auscultans præcepto patris sui; ego autem alloquor vos mane & diluculo indefinenter, nec auscultastis mihi.

15 Quamquam misi ad vos omnes servos meos Prophetas mane & diluculo indefinenter, dicendo, revertimini jam quisque a via sua pessima, & bona efficite studia vestra, neque sequamini Deos alienos colendo eos, ita manere in hac terra quam tradidi vobis & majoribus vestris: nec etiam inclinaris aurem vestram, neque auscultastis mihi.

16 Quandoquidem præstant filii Jehonadabi filii Recabi præceptum patris sui quod præcepit ipse populus vero iste non auscultavit mihi.

17 Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraelis, ecce ego adducturus sum contra Jehudam, & contra omnes habitatores Jeruschalaimorum totum illud malum quod proloquutus sum contra eos: eo quod mihi alloquenti ipsos non auscultaverunt, & revocati ipsos no responderunt.

18 Familiæ vero Recabæorum dixit Jirmeja, sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, eo quod auscultastis præcepto Jehonadabi patris vestri, & observâtes omnia præcepta ejus, faciis omnino prout præcepit vobis;

19 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis; non exciadetur vir Jonadabo filio Recabi, qui stet coram me omnibus temporibus.

CAPUT. XXXVI.

Jehojakim combusto librum Jeremiæ.

FUit autem anno quarto Jehojakimi filii Juschijæ Regis Jehudæ; fuit verbum hoc ad Jirmejam à Jehova, dicendo,

2 Sume tibi volumen libri; ut scribas in eo omnia verba quæ proloquutus sum tibi de Jisraele, & de Jehuda, ac de omnibus gentibus; ex *quo* die alloquutus sum te, à diebus Joschijæ usq; in diem hunc:

3 *Si* forte audiant domus Jehudæ malum illud malum quod ego cogito facere ipsis, ut revertantur quisque à via sua pessima, & condonem iniquitatem ipsorum & peccatum ipsorum.

4 Quamobrem vocavit Jirmeja Baruch filium Nerijæ: scripsit; Baruc ex ore Jirmejæ omnia verba Jehovæ, quæ eloquutus ipsi *Jirmeja*, in volumine libri.

5 Deinde præcepit Jirmeja Baruco, dicendo, ego detentus, non possum venire *ad* domum Jehovæ;

6 Quare ibis tu & leges in hoc volumine, quod scripsisti ex ore meo, verba Jehovæ, audiente populo *in* domo Jehovæ, die jejunii; atque etiam audientibus omnibus Jehudæis, qui exeunt ex civitatibus suis legito illa.

7 *Si* forte procidant deprecatores ipsi coram Jehova, & revertantur quisque à via sua pessima: nam magna *est* illa ira & excandescentia qua eloquutus est Jehova contra populum hunc.

8 Et fecit Baruc filius Nerijæ omnino prout præceperat ipsi Jirmeja Propheta; legendo in eo libro verba Jehovæ *in* domo Jehovæ.

9 Fuit enim anno quinto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ, mense nono, indicto jejunio coram Jehova toti populo Jeruschalaimis, quum toto populus, venientes ex civitatibus Jehudæ *ipsi* Jeruschalaimis,

10 Ut legeret Baruc in libro verba Jirmejæ *in* domo Jehovæ in cubiculo Gemarjæ filii Schaphanis scribæ, in atrio superiore, *ad* ostium portæ domus Jehovæ recentioris, audiente toto populo.

11 Quum autem audivisset Micha filius Gemarjæ filii Schaphanis, omnia verba Jehovæ ex illo libro,

12 Descendit in domum Regis ad cubiculum jurisperiti, ubi ecce omnes principes consedebant: Elischamah jurisperitus, & Delaja filius Schemahja, & Elnathan filius Hachoris, & Gemarja filius Schephanis, ac Tzidkija filius Chananja, omnes denique Principes.

13 Indicavitque ipsis Micas omnia verba quæ audiverat, quum legeret Baruc in libro audiente populo.

14 Tum miserunt omnes Principes ad Barucum Jehudin filium Nethanjæ filii Schelemjæ filii Chuschi, qui ediceret; volumen illud in quo legisti audiente populo, ipsum accipe in manum tuam, ac veni: accepitque Baruc filius Nerijæ volumen illud in manu sua venitque ad illos.

15 Qui dixerunt ei, sede jam & legat illud nobis audientibus: legitque Baruc audientibus illis:

16 Fuit autem quum audivissent omnia verba illa, ut expavescentes alloquerentur alter alterum, & dicerent Baruco, omnino indicabimus Regi omnia verba ista.

17 Barucq; autem interrogaverunt, dicendo; indica jam nobis, quomodo scripseris omnia verba ista ex ore illius?

18 Quibus dixit Baruc, ex ore suo pronunciabat mihi omnia verba ista; & ego scribebam in libro atramento.

19 Tum ediderunt Principes Baruco, abi, abscondere tu & Jirmeja, & nullus sciat ubi sitis:

20 Venerunt quoque ad Regem in atrium quum volumen illud deposuissent in cubiculo Elischamahi jurisperiti: & indicaverunt audienre Rege omnia verba ista.

21 Misit ergo Rex Jehudin ad accipiendū volumen illud, accepit illud è cubiculo Elischamahi jurisperiti: legitque ipsū Jehudi audiente Rege & audientibus omnibus Principibus qui astabāt Regi.

22 Rex autem sedebat in domo hiberna, mense nono, idque cum foco ante ipsum accenso.

23 Fuit ergo quum legisset Jehudi tria folia aut quatuor; ut laceraret illud scalpro librario, & projiceret in ignem qui erat in foco; donec consumeretur totum volumen igne illo qui erat in foco.

24 Non autem expaverunt, neq; lacerarunt vestimenta sua; Rex, & omnes servi ejus, qui audierant omnia verba illa.

25 Quin etiam Elnathane, Delajaque, & Gemarja Intercedebatibus apud Regem ne combureret volumen; non tamen auscultavit eis:

26 Imo præcepit Rex Jerachmeeli filio Regis, & Serajæ filio Hazriellis, & Schelemjæ filio Habdeelis, ut caperent Barucum scribam, & Jirmejam Propheram; sed abscondit eos Jehova.

27 Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam (postquam exussisset Rex volumen illud & verba quæ scripserat Baruc ex ore Jirmejæ) dicendo,

28 Iterum accipe tibi volumen alterum; & scribe in eo omnia verba priora, quæ erant in volumine illo primo, quod exussit Jehojakim Rex Jehudæ.

29 De Jehojakimo autem Rege Jehudæ, dicito, sic ait Jehova: tu exussisti volumen illud dicens, quare scripsisti in eo dicendo; omnino venturus est Rex Babyloniæ, & perditurus terram hanc, facturusq; ut cessent ex ea homines & jumenta?

30 Idcirco sic ait Jehova de Jehojakimo, Rege Jehudæ, non erit ei sedens in solio Davidis: & cadaver ejus erit projectum æstui diurno, & gelu nocturno.

31 Visitabo autem in eum, & in semen ejus, & in servos ejus iniquitatem ipsorum: & adducam contra eos, & contra habitatores Jeruschalaimorum, ac contra viros Jehudæ totum illud malum quod proloquebar eis, ac non auscultarunt.

32 Itaq; Jirmeja accipiens volumen alterum tradidit ipsum Baruco filio Nerijæ scribæ; qui scripsit in eo ex ore Jirmejæ omnia verba libri quem exusserat Jehojakim Rex Jehudæ igne: & adhuc additæ sunt illis verba multa ejusmodi.

CAPUT XXXVII.

Tzidkija invocatur a Nebucadnezare.

Postea regnavit Rex Tzidkija filius Joschiæ, vero Conja filio Jehojakimi, quem constituit Regem Nebuchadnezzar Rex Babyloniæ in terra Jehudæ.

2 Sed non auscultavit ipse, aut servi ejus, & populus terræ, verbis Jehovæ quæ loquebatur per Jirmejam Prophetam.

3 Misserat quidem Rex Tzidkija Jehucalem filium Schelemjæ, & Tzephanjam filium Maasejæ Sacerdotem ad Jirmejā Prophetam, qui dicerent, ora, quæso pro nobis Jehovam Deum nostrum.

4 Et Jirmeja libere versabatur in medio populi: nec dum positus erat in carcere.

5 Quum copiæ Pharaonis egredierentur ex Ægypto, & audientes Chaldæi qui obsidebant Jerusalaimam famam de illis, abirent à Jerusalaimis.

6 Fuit vero verbum Jehovæ ad Jirmejam Prophetam, ut diceret:

7 Sic ait Jehova Deus Israelis, sic dicitote Regi Jehudæ, qui misit vos ad me ad consulendos me: ecce copiæ Pharaonis quæ egressuræ sunt vobis in auxilium, revertentur in terram suam in Ægyptum:

8 Et reverti Chaldæi oppugnabūt civitatem hanc, & capientes eam comburent eam igni.

9 Sic ait Jehova, ne decipiatis vos ipsos dicendo; omnino abituri sunt à nobis isti Chaldæi: nam non sunt abituri:

10 Quin si percuteretis omnes copias Chaldæorum oppugnantium vos, & relqui essent ex eis homines transfixi; quisq; in tentorio suo existeret, & combureret civitatem hanc igne.

11 Fuit autem, quum abscederentur copiæ Chaldæorum à Jerusalaimis, propter copias Pharaonis,

12 Ut

12 Ite exiit Jirmeja Jeruschalaimis profecturus in terram Binjaminis; ad delabendum inde, in medio populi:

13 Quumq; esset in porta Binjaminis, urbi erat magister præfecturæ, nomine Jireja filius Schelemjæ filii Chananjæ; prehendit Jirmejam Propheram, dicendo, ad Chaldæos ru deficis.

14 Cui dixit Jirmeja, falsum est, minime deficio ad Chaldæos, non tamen assultavit ei: sed prehendit Jireja Jirmejam, & abduxit eum ad Principes.

15 Tum effervescentes Principes contra Jirmejam percusserunt eum, & posuerunt eum in vinculis in domo Jehonathanis scribæ: nam eam apparauerant pro carcere.

16 Quumq; venisset Jirmeja in foveam illam, & in cellulas illius; mansit ibi Jirmeja diebus multis.

17 Tandem mittens Rex Tzidkija recepit eum, & interrogavit eum Rex domi sua clam dicens, estne verbum à Jehova? cui dicens Jirmeja, est, amplius dixit, in manum Regis Babyloniæ traderis.

18 Deinde dixit Jirmeja ad Regem Tzidkijam; quid peccavi tibi aut servis tuis, aut populo istis quod posuistis me in carcere isto?

19 Et ubi sunt Prophetæ vestri, qui prophetarunt vobis, dicendo; non est venturus Rex Babyloniæ contra vos & contra terram hanc?

20 Nunc ergo audi quæso, domine mi Rex; procido jam deprecans te, ne quæso jubeas me redire in domum Jehonathanis scribæ, ut non moriar ibi.

21 Quamobrem præcepit Rex Tzidkija ut committerent Jirmejam in atrio custodiæ; & darent ei tractam panis in diem ex vico pistorum, donec consumtus est omnis panis ex civitate; ita manebat Jirmeja in atrio custodiæ.

CAPUT XXXVIII.

Jirmeja liberatur ex carcere.

AUdiens vero Schephatja filius Mathanis, & Gedalja filius Paschhuris & Jucal filius Schelemjæ & Paschhur filius Malkijæ verba quibus Jirmeja alloquebatur totum populum, dicendo,

2 Sic ait Jehova, qui manserit in civitate hac morietur gladio, fame, aut peste: qui autem exierit ad Chaldæos ut vivat, utiq; erit ipsi anima sua loco spolii, & vivet.

3 Sic ait Jehova; omnino tradetur civitas hæc in manum copiarum Regis Babyloniæ quæ capient eam.

4 Dixerunt Principes Regi, morte afficiatur quæsumus vir iste; quandoquidem iste remittit reddit manus bellatorum qui reliqui sunt in civitate hac, & manus totius populi, alloquendo eos in hanc sententiam: nam vir iste minime quærit pacem populo huic, sed malum.

5 Quibus dixit Rex Tzidkija, ecce est in manu vestra: nam minime is est Rex qui possit contra vos quicquam.

6 Accipientes itaq; Jirmejam qui erat in atrio custodiæ, conjecerunt eum in illam foveam quæ erat Malkijæ filii Regis, demittentes Jirmejam funibus: in fovea autem illa nulla erat aqua, sed lutum, adeo ut immergeretur Jirmeja luto.

7 Sed quum audivisset Hebed-melec Æthiops, vir aulicus qui erat in domo Regis, positum esse Jirmejam in illa fovea; Rege sedente in porta Benjaminis,

8 Egressus Hebed-melec è domo Regis, alloquutus est Regem, dicendo,

9 Domine mi Rex, male fecerunt homines isti in omnibus quæ fecerunt Jirmejæ Propheræ, eo quod conjecerint eum in istam foveam: qui morituras fuerat in loco suo propter famem, quia tibi est panis amplius in hac civitate.

10 Quapropter præcepit Rex Hebed-melec Æthiopi, dicendo: sume ad manum tuam hinc trigenta homines, ut educat Jirmejam Propheram ex ista fovea quum nondum moriatur.

11 Tum sumens Hebed-melec homines illos ad manum suam, venit in domum Regis, in locum subjacentem ærario, unde sumsit veteramenta abjecta, veteramenta inquam evanida; quæ demisit ad Jirmejam in foveam illam funibus.

12 Et dixit Hebed-melec Æthiops Jirmejæ, pone jam veteramenta ista abjecta evanidaq; sub axillis tuis; subtus cum funibus: & fecit Jirmeja ita.

13 Sic trahentes Jirmejam funibus eduxerunt eum ex illa fovea; & mansit Jirmeja in atrio custodiæ:

14 Deinde mittens Rex Tzidkija recepit Jirmejam Propheram ad se, ad ingressum principalem qui erat ad domum Jehovæ: & dixit Rex Jirmejæ, pero ego abs te verbum, ne celato me illud.

15 Dicente autem Jirmeja Tzidkijæ; si indicem tibi, an non certe morte afficies me? & si consulam tibi, an non assultabis mihi?

16 Juravit Rex Tzidkija Jirmejæ clam, dicendo, vivens Jehova qui fecit nobis animā hanc mihi adimat eam, si morte affecero te, aut si tradidero te in manū hominum istorū qui quærunt animā tuam.

17 Dixit itaq; Jirmeja Tzidkijæ, sic ait Jehova Deus exercituum, Deus Israelis, si omnino egressus ibieris ad Principes Regis Babyloniæ, utiq; vivet anima tua, & civitas hæc non comburetur igne; ita vives tu & familia tua:

18 Sin autem non egrediaris ad Principes Regis Babyloniæ, utiq; tradetur civitas hæc in manum Chaldæorum qui comburent eam igne; tu vero non effugies te è manu eorum.

19 Dicente vero Rege Tzidkijæ Jirmejæ; ego sollicitus propter Judæos qui defecerunt ad Chaldæos, ne tradant me in manum eorum, & indiscretum me

20 Dixit Jirmeja non sunt tradituri te.

sentra quasi voci Jehovæ quã ego eloquor tibi, ut bene sit tibi & vivat anima tua.

21 Quod si tu renuas exire; hoc est verbum illud quod ostendit mihi Jehova:

22 Quod ecce omnes mulieres quæ relictæ sunt in domo Regis Jehudæ deducentur ad principes Regis Babyloniæ; quamvis dicant illæ incitaverile te & prævaluisse tibi viros pacem colentes tecum, demersos esse in cœno pedes tuos, aversos retrorsũ;

23 Tamen & manu eorum qui omnes uxores tuas filiosq; tuos deducent ad Chaldæos, tu quoque non eripies te; sed manu Regis Babyloniæ prehenderis, & civitas hæc comburetur igne.

24 Tum edixit Tzidkija Jirmejæ; quisquam nesciat verba ista, ita non morieris.

25 Quod si audientes Principes me loquutum esse tecum; venerint ad te, edixerintq; tibi, indica jã nobis quod loquutus es apud Regem, ne celare nos, & te non afficiemus morte: quid item tibi dixit Rex;

26 Tum dices eis, prosidens ego deprecatus sum coram Rege; ut non fineret me redire in domum Jehonathanis ad moriendum ibi.

27 Venientes autem omnes Principes ad Jirmejam interrogaverunt eum, qui mandaverat eis omnino secundũ verba ista quæ præceperat Rex: fic filiores abstinuerit ab eo, quam non fuisset auditũ verbum illud.

28 Manstitque Jirmeja in atrio custodiæ usq; in diem quo capta sunt Jeruschalaimæ: tibi erat, quum caperentur Jeruschalaimæ.

CAPUT XXXIX.

Jerusalem capta devastatur.

ANno nono Tzidkijæ Regis Jehudæ, mense decimo; venit Nebucad-rezzar Rex Babyloniæ cum omnibus suis copiis ad Jeruschalaimam, & obsederunt eã.

2 Undecimo anno Tzidkijæ, mense quarto, nono *die* mensis; perrupta est civitas.

3 Et ingressi omnes Principes Regis Babyloniæ consederunt in porta mediana; Nergal-schareezzer præfectus ærario sicro, Sarsecim præfectus aulicus, Nergal-schareezzer præfectus metatum castrorum, & omnes principes reliqui Regis Babyloniæ.

4 Fuit autem quum videret eos Tzidkija Rex Jehudæ, & omnes bellatores, ut fugientes exirent nocte è civitate via horti Regis per portam *inter* duplicem murum; exivitque via campestrium.

5 Sed prosequentes copiæ Chaldæorum eos; assequutæ sunt Tzidkijam in campestribus Jerichuntis; & capientes eum deduxerunt eum ad Nebucad-rezzarem Regem Babyloniæ, Riblam in terram Chamachæ: qui tulit in eum sententiam.

6 Necavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ coram oculis eius; etiam omnes nobiles necavit Rex Babyloniæ.

7 Tzidkijæ excæcavit & vinxit eum manellis chalybeis: ut duceret eum in Babyloniam.

8 Domum vero Regis, & domus populi combusserunt Chaldæi igne, muriosque Jeruschalaimorum demolisi sunt.

9 Denique reliquum populi qui reliqui erant in civitate, & defectores qui defecerant ad ipsum, ac reliquum populi qui reliqui erant; deportavit Nebuzar-adan præfectus satellitum in Babyloniam.

10 De populo vero tenuissimos quibus nihil *erat* quicquam, reliquit Nebuzar-adan præfectus satellitũ in terra Jehudæ: quibus dedit vineas & agros die illo.

11 Præceperam autem dederat Nebucad-rezzar Rex Babyloniæ de Jirmeja: Nebuzar-adani præfecto satellitum, edicendo,

12 Accipe illum, & oculos tuos adhibe illi neq; afficito eum ullo malo, sed quemadmodum indixerit tibi, ita fac cum eo.

13 Quapropter mittens Nebuzar-adan præfectus satellitum, & Nebu-schareezzer præfectus aulicus, & Nergal-schareezzer præfectus metatum castrorum, denique omnes præfecti Regis Babyloniæ,

14 Mittentes acceperunt Jirmeiam ex atrio custodiæ, tradiderunq; eum Gedaljæ filio Achikami filii Schaphanis, ut deduceret eũ domũ: ita habitavit in medio populi.

15 Ad Jirmejam autem fuerat verbum Jehovæ, quum esset detentus in atrio custodiæ, dicendo,

16 Abi, & alloquitor Hebedmelecum Aethiopem, dicendo, fic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego effecturus sum ut eveniant verba mea contra civitatem hanc in malum, non autem in bonum: & erunt in conspectu tuo die illo.

17 Sed eripiam te die illo; dictum Jehovæ; neque traderis in manum istorum hominum à quibus formidas.

18 Nam omnino liberabo te & gladio non cades: eritque tibi vita tua spolii loco, quia fiduciam habuisti in me, dictum Jehovæ.

CAPUT XL.

Jirmejas Babylonem abducendus liberatur.

VErbum illud quod fuerat ad Jirmejam à Jehova, postquam dimisit eum Nebuzar-adan præfectus satellitum Ramam: recipiendo eum, quum *jam* esset vinctus catenis in medio cunctis multitudinis deportandæ Jeruschalaimis & è Jehudæa qui deportabantur in Babyloniam.

2 Recipit ergo præfectus satellitũ Jirmejam: dixitq; ei, Jehova Deus tuus proloquutus fuerat malũ istud contra locũ hunc:

3 Itaque adduxit & fecit Jehova quemadmodum proloquutus fuerat: quia peccastis Jehovæ, neque auscultastis voci ejus, ideo evenit vobis verbum illud.

4 Sed nunc ecce, solvo te hodie à catenis istis quæ *sunt* super manus tuas; si bonum videatur in oculis tuis venire mecum in Babyloniã, veni, & adhibebo oculos meos in te;

ioste, sin autem malum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniam, desiste: vide, tota hæc terra exposita est tibi: quo bonum rectumque *videtur* in oculis tuis abire, abi:

5 Aut quia ille nondum revertitur, diverte ad Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis, quem præfecit Rex Babyloniæ civitatibus Jehudæ, & mane cum eo in medio populi, aut quocumque rectum *videtur* in oculis tuis abire abi: dedit*q*; ei præfectus satellitum viaticum & munus, ac dimisit eum.

6 Venit itaq; Jirmeja ad Gedaljam filii Achikami Mitzpam; & mansit cum eo in medio populi qui reliqui erant in terra.

7 Audientes autem omnes Principes copiarum qui *erant* in agro, ipsi in homines ipsorum, Regem Babyloniæ præfecisse Gedaljam filium Achikami regioni ipsi; & commisisse ei viros ac mulieres, parvulosque, id*q*; è tenui populo terræ, ex iis qui non deportabantur in Babylonium;

8 Venerunt Mitzpam ad Gedaljam; & Jischmahel filius Nethanjæ; & Jochanan, ac Jonathan filii Karechi, & Seraja filius Thanchumethi, filiique Ephai Netophatitæ, ac Jezanja filius Mahacathitæ, ipsi cum hominibus suis:

9 Quibus juravit Gedalja filius Achikami filii Schaphanis, & hominibus illorum, dicendo, ne timete quin servitutis Chaldæis: manete in ista terra, & servite Regi Babyloniæ, ita bene erit vobis.

10 De me autem, ecce confito Mitzpæ, ad ministrandum Chaldæis qui veniunt ad nos: vos autem colligite vinum, æstivosque fructus, & oleum, ac reponite in vasis vestris, & manete in civitatibus vestris quas occupastis.

11 Et etiam omnes Jehudæi qui *erant* apud Moabitas, & Hammonitas, & apud Edomæos, & qui *erant* in omnibus illis regionibus, audientes dedisse Regem Babyloniæ reliquia Jehudæis, & præfecisse eis Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis:

12 Reversi sunt omnes Jehudæi isti ex omnibus locis quo depulsi fuerant; ut venirent in terram Jehudæ, ad Gedaljam, Mitzpam: & collegerunt vini & æstivorum fructuum multum valde.

13 Jochanan autem filius Karechi & omnes principes copiarum quæ *fuerant* in agro; venientes Mitzpam ad Gedaljam:

14 Dixerunt ei, an omnino nosti Babalisum Regem Hammonitarũ mittere Jischmahelem filium Nethanjæ ad percutiendum te lethaliter? sed non credidit eis Gedalja filius Achikami.

15 Quia Jochanane filio Karechi alloquente Gedaljam clam Mitzpæ, dicendo, eam quæso ut percutiam Jischmahelem filium Nethanjæ, & nemo cognoscet: quare percuteret te lethaliter, & dispergerentur omnes Jehudæi qui congregati sunt ad te, periretque reliquij Jehudæi

16 Dixit Gedalja filius Achikami Jochanani filio Karechi, ne feceris rem hanc: nam falsum loqueris contra Jischmahelem.

CAPUT XLI.

Jischmahelis conatus impeditur.

FUit ergo mense septimo, ut veniens Jischmahel filius Nethanjæ filii Elischamahi è semine regio, & præfecti regii, id est, decem viri cum ipso, ad Gedaljam filium Achikami Mitzpam; comederent ibi cibum *cum* illo Mitzpæ.

2 Deinde surgens Jischmahel filius Nethanjæ, & decem illi viri qui erant cum ipso, percusserunt Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis gladio, ita morte affecit eum, quem præfecerat Rex Babyloniæ illi regioni.

3 Etiam omnes Jehudæos qui erant cum illo, cum Gedalja, Mitzpæ, atque ipsos Chaldæos qui præsentes erant illic, bellatores percussit Jischmahel.

4 Fuit autem die secundo, ex quo morte affecerat Gedaljam, quum *adhuc* nemo cognosceret;

5 Ut venirent homines Schecemo, Schilunte, & Schomronæ, octoginta viri rasi barba, & laceri vestibus, ac incidentes se; in quorum manu *erat* munus & thus, ut afferrent *in* domum Jehovæ.

6 Et egressus est Jischmahel filius Nethanjæ obviam eis Mitzpa, indefinenter procedens & flens: fuitq; quum occurrisset eis, ut diceret eis, venite ad Gedaljam filium Achikami.

7 Sed fuit quam pervenissent in medium civitatis, ut jugularet eos Jischmahel filius Nethanjæ *prosecutus* in medium foveæ, ipse & viri qui *erant* cum ipso.

8 Decem autem homines inventi sunt inter illos, qui dixerunt Jischmahelo, ne morte afficias nos, nam sunt nobis abditi thesauri in quodam agro, tritici, & hordei, oleique, & mellis: ita destitit & non affecit eos morte inter fratres ipsorum.

9 Fovea autem quo projecit Jischmahel omnia cadavera hominum illorum quos percusserat ad latus Gedaljæ, ea *est* quam fecerat Rex Asa metu Baaschæ Regis Jisraelis; eam repleviz Jischmahel filius Nethanjæ confossis.

10 Et captivas fecit Jischmahel totas reliquias populi qui *erat* Mitzpæ, filias Regis, totumque populum qui reliqui erant Mitzpæ, quibus præfecerat Nebuzar-adan præfectus satellitum Gedaljam filium Achikami: quos captivos ducens Jischmahel filius Nethanjæ abibat transiturus ad Hammonitas.

11 Sed audiens Jochanan filius Karechi & omnes principes copiarum qui *erant* cum eo; totum illud malum quod fecerat Jischmahel filius Nethanjæ,

12 Acceptis omnibus suis hominibus abiverunt ad pugnandum contra Jischmahelem filium Nethanjæ, quem invenerunt ad aquas amplas quæ *sunt* in Gibhone.

13 Quare fuit quum vidisset totus populus qui *erat* in Jischmahele Jochananē filiū Karechi & omnes principes copiarū qui *erant* in eo ecquæ afficerētur Jætitia:
14 Et diverterentes totus ille populus quē captivum abducebat Jischmahel Mitzpā, furtus venirēt ad Jochananē filiū Karechi.
15 Jischmahel vero filius Nethanjæ evitiens se cum octo hominibus à conspectu Jochananis abiit ad Hammonitas.
16 Accipiens itaq; Jochanan filius Karechi, & omnes Principes copiarum qui *erant* cum eo totas reliquias populi quem recuperavit à Jischmahele filio Nethanjæ ex Mitzpā, postquam percussisset Gedaljam filium Achikami; deducensq; viros bellatores, fœminasq; ac parvulos, & eunuchos quos recuperavit, è Gibbone;
17 Abierunt; & consederunt in hospitio Cimhami, quod *est* juxta Bethlechemū, ut proficiscentes abirent in Ægyptum;
18 Propter Chaldæos, quia timebant ab eis: eo quod percussisset Jischmahel filius Nethanjæ Gedaljam filium Achikami, quem præfecerat Rex Babyloniæ regioni.

CAPUT XLII.

Jirmejas orat pro reliquiis populi.

DIlinde appropinquantes omnes Principes copiarum & Jochanan filius Karechi & Jezanja filius Hoschahajæ, tutusq; populus à minimo usq; ad maximū,
2 Dixerunt Jirmejæ Propheræ, precidens, quæso, depsecare nomine nostro, & ora pro nobis Jehovam Deum tuum pro omnibus his reliquiis: nam relicti sumus pauci ex multis quemadmodum oculi tui vident nos *esse*:
3 Ut indicet nobis Jehova Deus tuus viam qua ambulemus; & rem quam facturi simus.
4 Quibus dixit Jirmeja Prophera, auscultō, ecce oraturus sum Jehovam Deum vestrum secundum verba vestra, erit*que ut* quod cumq; verbum responderit Jehova vobis, indicem vobis, non cohibebo à vobis verbum.
5 Vicissim illi dixerunt Jirmejæ, sit Jehova nobis testis verus & fidus, nisi prorsus secundū verbū cujus *causa* miserit te Jehova Deus tuus ad nos, ita fecerimus.
6 Sive bonū sive malū *fuerit*, voci Jehovæ Dei nostri cujus *causa* mittimus te ad eum auscultabimus; ut bene sit nobis quū auscultaverimus voci Jehovæ Dei nostri.
7 Fuit autem exactis decem diebus; quum fuisset verbum Jehovæ ad Jirmejā,
8 Ut convocaret Jochananem filium Karechi, & omnes principes copiarum qui *erant* cum eo; tremumq; populum à minimo usque ad maximum.
9 Et dixit eis, sic ait Jehova Deus Jisraelis, ad quem misistis me ut procidens deprecarer eum nomine vestro?
10 Si reverti manseritis in terra hac, utiq; ædificabo vos ac non destruam, & plantabo vos ac non evellam: quia pœnituerit me ejus mali quo afficio vos.
11 Ne timeatis à Rege Babyloniæ, à quo vos timetis; ne timeatis ab eo dictum Jehovæ, quia vobiscum sum ut servem vos, & ut eripiam vos è manu ejus.
12 Nam præstabo vobis misericordiam, ut miseretur vestri, & restituat vos in terra vestra.
13 Sed si dixeritis, non sumus mansuri in terra hac; non auscultando voci Jehovæ Dei vestri:
14 *Et* dicendo, nequaquam, sed terram Ægypti ingrediemur, ut non experiamur bellum, & sonum buccinæ non audiamus; & cibi famem non patiamur, deniq; illic habitemus:
15 Nunc ergo idcirco audite verbum Jehovæ, reliquiæ Jehudæ: sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, si vos omnino disposueritis faciem vestram ut ingrediamini Ægyptum, & ingressi fueritis ad commorandum ibi;
16 Utiq; futurum est, *ut* gladius à quo timetis, illic assequatur vos in terra Ægypti: & fames illa de qua solliciti estis, illic persequatur vos *in* Ægypto, & ibi moriamini.
17 Ita erunt omnes homines qui disposuerint faciem suam ut ingrediantur Ægyptum ad commorandum illic; morientur gladio, fame, ac peste: neq; erit eis superstes, aut qui evadat, propter malum illud quod ego adducam contra eos.
18 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, quemadmodum effusa est ira mea & excandescentia mea super habitatores Jeruschalaimorum, ita effunderur excandescentia mea super vos quum ingressi fueritis Ægyptum: & eritis exsecrationi, & desolationi, maledictionique, & opprobrio, neq; videbitis amplius locum hunc.
19 Alloquitur Jehova vos, ô reliquiæ Jehudæ, ne ingrediamini Ægyptum: omnino scitote me contestari vos hodie.
20 Quandoquidem fefellistis animis vestris; quod misistis me ad Jehovam Deum vestrum, dicendo, ora pro nobis Jehovam Deum nostrum: & omnino prout ediserit Jehova Deus noster ita indica nobis, & facturi sumus.
21 Quum autē indico vobis hodie; non auscultastis voci Jehovæ Dei vestri, & omnibus quorum causa misit me ad vos:
22 Nunc, inquam, omnino scitote vos gladio, fame, & peste morituros; in loco quo placet vobis ire ad cōmorandum ibi.

CAPUT XLIII.

Jochanan abducit reliquias populi in Ægyptum.

FUit vero quū absolvisset Jirmeja eloqui apud totū populū ōnia verba Jehovæ Dei eorum, quorū *causa* miserat ipsū Jehova Deus eorū ad eos; omnia verba illa:
2 Ut loquerentur Hazarja filius Hoschahjæ & Jochanan filius Karechi, omnesque homines illi superbi, dicentes Jirmejæ, falsum loqueris, non misit te Jehova

Deus

Deus noster ad dicendum, ne ingrediamini Ægyptum ad commorandum illic:

3 Sed Baruc filius Neriæ incitat te contra nos: ut tradat nos in manum Chaldæorum ad mortē afficiendum nos, aut ad deportandum nos in Babyloniam.

4 Itaque non auscultans Jochanan filius Karechi, omnesque Principes copiarum, & totus populus voci Jehovæ; ut maneret in terra Jehudæ:

5 Assumsit Jochanan filius Karechi, & omnes principes copiarum; omnes reliquias Jehudæ; quæ reversa erant ab omnibus gentibus quo depulsæ fuerant, ut commorarentur in terra Jehudæ:

6 Viros & fœminas parvulosq; & filias Regis; & omnes animas quas reliquerat Nebuzar-adan præfectus satellitum cum Gedalja filio Achikami filii Schaphanis: Jirmejam quoq; Prophetam, & Barucum filium Neriæ:

7 Et profecti *in* terram Ægypti, quia non auscultarunt voci Jehovæ perveneruntq; Daphnas usque.

8 Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam Daphnis, edicendo,

9 Accipe in manum tuam lapides magnos, & abde eos in argilla lateritia illius quæ *est* ad portā domus Parhonis Daphnis; ante oculos hominum Jehudæorum:

10 Et dices eis, sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego mittens assumam Nebucad-rezzarem Regem Babyloniæ servum meum, & ponam solium ejus supra lapides istos quos abdidi; tenderq; augustale suum super eos:

11 Nam progressus percutiet terram Ægypti; *eum* qui morti *addictus est* ad mortē *tradetur*, & qui captivitati ad captivitatem, & qui gladio ad gladium:

12 Et succendam ignem in domibus Deorū Ægypti, ut comburat illas, & captivos deportet eos: & amicietterram Ægypti, quemadmodum amicit pastor vestimentum suum, & exibit inde cum pace;

13 Postquam fregerit statuas Heliopoleos, quæ *est* in terra Ægypti; & domos Deorum Ægypti combuserit igne.

CAPUT XLIV.

Concio Jirmeja ad Judæos in Ægypto.

VErbum quod fuit ad Jirmejam contra omnes Jehudæos habitantes in terra Ægypti; qui habitabant Migdoli, & Daphnis, & Nophi, atq; in terra Pathrosi, dicendo,

2 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, vos vidistis totum illud malū quod adduxi cōtra Jeruschalaima, & cōtra omnes civitates Jehudæ: ut ecce sunt vastitas hodierno die, ita ut nullus in eis habiter:

3 Propter maliciam illorum qui exercuerunt ad provocandū me, euntes ad adolendum, ad colendū Deos alienos; quos non noverunt ipsi, vos, aut majores vestri.

4 Quod quum mitterem ad vos omnes servos meos Prophetas inde à diluculo indefinenter, edicendo; ne quæso faciatis rem abominabilem istam quam odi;

5 Non tamen auscultarunt, neq; inclinarunt aurem suam ut reverterentur à malitia sua; ne adolerent: diis alienis.

6 Quapropter effusa est excandescentia mea & ira mea, exarsitque in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum, adeo ut fuerint vastatæ, ni, & desolationi, ut *sunt* hodierno die.

7 Nunc autem sic ait Jehova Deus exercituum Deus Jisraelis, quare vos faciatis malum maximum contra vos ipsos, ut excindatis vobis virum & fœminam, parvulum & lactentem è medio Jehudæ; ut non reliquias faciatis vobis reliquias;

8 Provocando me operibus manuum vestrarum, adolendo diis alienis in terra Ægypti, quo venistis ad cōmorandum; ut excindatis vobis *reliquiæ*, & ut fiatis maledictioni & opprobrio apud omnes gentes terræ?

9 An oblīti estis mala majorum vestrorum, & mala Regum Jehudæ, & mala uxorum cujusq; illorum, malaq; vestra & mala uxorū vestrarum, quæ fecerunt in terra Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum?

10 Non arriti fuerant usque in diem hunc: neq; timuerant, neq; ambulaverant in lege mea & in statutis meis; quæ præpono vobis ut majoribus vestris.

11 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego dispono faciem meam contra vos ad malum; idque ut excindam omnes Jehudæos.

12 Tollam enim reliquias Jehudæ, quæ disposuerunt facie suam ut ingrederentur terram Ægypti ad cōmorandum ibi; consumenturq; omnes, in terra Ægypti cadent, gladio, fame consumentur à minimo usq; ad maximum, gladio ac fame morientur: erunt q; exsecrationi, & desolationi, maledictionique, & opprobrio;

13 Et animadvertam in eos qui habitant in terra Ægypti, quēadmodū animadverti in Jeruschalaim, gladio, fame & peste;

14 Adeo ut non sit futurus qui evadat, & reliquus reliquiis Jehudæorum, qui venerunt ut commorarentur illic in terram Ægypti: præter eos qui attollunt animam suam ut revertantur in terrā Jehudæ, revertantur inquam ad habitandum illic, nam non sunt reversuri nisi qui evaserint.

15 Respōderunt autē Jirmejæ omnes viri illi qui sciebant uxores suas adolere diis alienis, & omnes fœminæ ipsæ quæ adstabant congregatione magna; totus denique populus habitantium in terra Ægypti, in Pathrosō, dicendo,

16 In verbo quod locuti sunt nobis nomine Jehovæ, minime sumus auscultaturi tibi:

17 Sed omnino facturi quodcunq; verbum prodierit ex ore nostro, adolendo reibus cœlestibus, & libando eis libamina; quemadmodum fecimus nos, majoresque nostri, Reges nostri, ac Principes nostri

in civitatibus Jehudæ & in plateis Jerusalaim orum: nam saciabamur cibo, & eramus hilares, ac malũ non experiebamur.

18 Ex quo vero desimus adolere rebus cœlestibus ; & libare eis libamina, equimus omnibus, & gladio, ac fame consumti sumus.

19 Quum autem nos adolemus rebus cœlestibus, & libamus eis libamina ; an absq; præstantibus viris nostris facimus illis popana, terriculorum cultum exhibendo eis, & libando eis libamina ?

20 Alloquutus vero est Jirmeja totum populum illum, viros & mulieres, totumque populum qui responderant ei verbum, dicendo,

21 An non illius suffitus quem adolevistis in civitatibus Jehudæ & in plateis Jerusalaimorum, vos, & majores vestri, Reges vestri, Principesque vestri, & populus terræ : illorum *suffituum* recordatus est Jehova, & *hoc* venit in ejus animum ?

22 Quumque non posset Jehova amplius ferre propter malignitatem actionum vestrarum propter abominationes quas fecistis ; fuit terra vestra vastitati, & desolationi, ac maledictioni, absque ullo habitatore, ut *est* hodierno die.

23 Propterea quod adolevistis & quod peccastis Jehovæ, neque auscultastis voci Jehovæ, ac in lege ejus, statutisque ejus & testimoniis ejus non ambulastis : propterea evenit vobis malũ hoc, ut est hodierno die.

24 Dixit præterea Jirmeja toti illi populo & omnibus illis mulieribus ; audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi qui *estis* in terra Aegypti :

25 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis dicendo, O vos cum fœminis vestris, & loquutæ istæ ore vestro, & manibus vestris implestis dicendo, omnino perficiemus vota nostra quæ vovimus, adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina : omnino præstant illæ vota vestra, & omnino illæ perficiunt vota vestra.

26 Idcirco audite verbum Jehovæ, omnes Jehudæi qui habitatis in terra Aegypti : ecce ego juro per nomen meũ maximum, ait Jehova, *pereat*, si fieriit amplius nomen meum prædicatum ore ullius viri Jehudæ qui dicit, vivit Dominus Jehovi, in tota terra Aegypti.

27 Ecce ego circumbinatus sum eis in malũ, non autem in bonum : ut consumantur omnes viri Jehudæ qui *sunt* in terra Aegypti gladio, ac fame, donec deficiant.

28 Qui itaq; evasuri sunt gladio, revertentur è terra Aegypti *in* terram Jehudæ, homines pauci : tum experientur omnes reliquiæ Jehudæorũ qui venerunt in terram Aegypti ut commorentur ibi, utrius verbum præstabitur, meum an ipsorum.

29 Hoc autem vobis *esto* signum, dictum Jehovæ, me animadversurum esse in vos in loco hoc ; ut sciatis omnino præstitum iri verba mea contra vos in malum :

30 Sic ait Jehova, ecce ego trado Pharaonem Chophraham Regem Aegypti in manum inimicorũ ipsius, & in manum quærentium animam ipsius : quemadmodum tradidi Tziddkijam Regem Jehudæ in manum Nebuchad-rezzaris Regis Babyloniæ inimici ejus, & quærentis animam ejus.

CAPUT XLV.

Contio Jirmejæ consolatoria ad Barucham.

VErbum quo alloquutus est Jirmeja Propheta Baruchum filium Neriæ ; quum scriberet verba ista in libro ex ore Jirmejæ, anno quarto Jehojakimi filii Jochijæ Regis Jehudæ, dicendo ;

2 Sic ait Jehova Deus Jisraelis ; de te, O Baruc ;

3 Dixisti, heu jam mihi, quia adjicit Jehova mœrorem dolori meo, laboro in gemitu meo, & quietem non invenio.

4 Sic indicturus es ei, sic ait Jehova, ecce quod ædificaveram ego destruo, & quod plantaveram ego evello, denique totam hanc terram.

5 Et tu quæreres tibi res magnas ? ne quæsiero : nam ecce ego adducturus sum malum super omnem carnem, dictum Jehovæ ; sed dabo tibi animã tuam pro spolio in omnibus locis quo ibiturus es.

CAPUT XLVI.

Omne Ægypti.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam Prophetam contra gentes ipsas.

2 De Aegyptiis. Contra copias Pharaonis Neconis Regis Aegypti, quæ fuerunt juxta flumen Euphratis ad Carcemisichum, quas percussit Nebucad-rezzar Rex Babyloniæ, anno quarto Jehojakimi filii Josichiæ Regis Jehudæ.

3 Instruite vos clypeo & furo, & appropinquate ad prælium !

4 Jungite equos & ascendite, O equites, ac sistite vos cum galeis ; tergite spicula, induite loricas.

5 Cur video istos consternatos, actos retrorsum ; & potentes eorum contusos atque ita fuga fugientes ut non obvertant faciem ? formido *est* circumquaque, dictum Jehovæ :

6 Ne effugiat qui levis est, neq; eripiat se qui potens est : versus Aquilonẽ ad ripã fluminis Euphratis impingunt & cadunt.

7 Quis hic *est qui* ut rivus ascendit, ut flumina, cujus commoventur aquæ ?

8 Aegyptius *est qui* ut rivus ascendit, & ut flumina commotis aquis : dicit enim, ascendam, operiam terram, perdam civitatem & habitantes in ea :

9 Ascendite O equi, & insano impetu agitamini O currus, & prodeant potentes ; Aethiopes & Putæi tractantes clypeum, & Ludæi tractantes & tendentes arcum.

10 Atqui dies ille Domino Jehovæ exercituum dies *erit* ultionis, quo ultionẽ sumet de hostibus suis, consumetq ; gladius, & satiabitur, etiam inebriabitur sanguine istorum. nam victima domino Jehovi exercituum

ercitum *erit* in terra Aquilonis ad flumen Euphratis.

11 Aſcende Gilhadem, & accipe opobalſamum, virgo filia Aegypti: in vanum multas adhibes curationes, emplaſtrum nullum *prodeſt* tibi.

12 Audiunt gentes ignominiam tuam, & clamore tuo plena eſt terra: potentes unum in alterum impingere, pariter cadere ambos.

13 Verbum quod eloquutus eſt Jehova Jirmejæ Prophetæ; de venturo Nebucadrezare Rege Babyloniæ ad percutiendum terram Aegypti.

14 Indicate in Aegypto, & pronulgate Migdoli, promulgate etiã Nophi, & Daphnis: dicite, conſiſte & compara te, ſed conſumturus eſt gladius te circumquaque.

15 Cur evertiem *quiſq;* robuſtorũ tuorũ non cõſiſtit quia Jehova impellit eum.

16 Facit ut impingant multi: etiam cõcidet alter cum altero, & dicent, ſurge ut reverteamur ad populum noſtrum, & ad ſolum natale noſtrum, metu gladii iſtius opprimentis:

17 Clamantes illic; Parho Rex Aegypti ſtreperus *eſt*, prætermittit conſtitutum tempus.

18 Ut vivo ego, dictum Regis, illius cujus nomen *eſt* Jehova exercituum; quamvis ut Thabor in montes & ut Carmel in mare procedat, *tamen hæc futura ſunt*.

19 Inſtrumenta deportationis para tibi, Odeſes filia Aegypti, Noph enim deſolationi erit, & ſuccedetur ita ut nemo habiter.

20 Ut vitula ſpecioſiſſima *eſt* Aegyptus *ſed* excidium ab Aquilone omnino venturum eſt.

21 Etiam mercenarii ejus in medio ejus ut vituli ſaginati, nam etiam ipſi obverterunt faciem, fugient pariter, non conſiſtent quum dies calamitatis eorum ſupervenerit eis, tempus viſitationis eorum.

22 Vox illius quaſi ſerpens ibit: quando copiis procedent, & cum ſecuribus venient ad eam, tanquam putatores arborum:

23 Cædent ſilvam ejus, dictum Jehovæ, quamvis non poſſit perveſtigari; quamvis plures ſint *arbores* locuſtis, & nullus *ſit* eis numerus.

24 Erubeſcet filia Aegypti, tradetur in manum populi Aquilonis.

25 Ait Jehova exercituum Deus Iſraelis, ecce ego animadverſurus ſum in multitudinem Nos id eſt, in Parhonem, & in Aegyptum & in deos ejus, & in omnes reges ejus: denique in Parhonem, & in eos qui confidunt ei:

26 Et tradam eos in manum quærentiũ animam ipſorum, nempe in manum Nebucad-rezaris Regis Babyloniæ & in manũ ſervorum ejus: poſtmodum autem habitabitur ut diebus priſcis, dictum Jehovæ.

27 Tu autem ne timeto, ſerve mi Jahakob, neque conſternator, O Iſrael, nam ecce ego ſervabo te è longinquo, & ſemen tuum è terra captivitatis ſuæ: reverſuſque Jahakob quieſcet, ac tranquillus erit nemine deterrente.

28 Tu *inquam* ne timeto, ſerve mi Jahakob, dictum Jehovæ, nam tibi adſum: nam faciam conſummationem in omnibus gentibus quo depulero te, tecum vero non ſum facturus conſummationem, ſed caſtigaturus te modice, non autem prorſus relicturus impunem.

CAPUT XLVII.

Onus Peliſchthæorum.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Jirmejam Prophetam contra Peliſchthæos, quam nõdum Parho percuſſiſſet Hazzam.

2 Sic ait Jehova, ecce aquæ aſcendunt ab Aquilone & evadunt in torrentem inundantem, ut inundent terram & quæ implent eam, civitatem & qui habitant in ea: itaque clamabunt homines, & ejulabit quiſquis habitat in ea terra;

3 A ſonoro plauſu ungularum fortium *equorum* ejus, à commotione curruum ejus, ſtrepitu rotarum ejus; non adverrent faciem patres ad filios, præ remiſſione manuum:

4 Propter diem illum venturum, quo vaſtaturus eſt omnes Peliſchthæos, excisurus Tyrum, & Tzidonem, eorumque reſidium auxiliare: quum vaſtaturus *eſt* Jehova Peliſchthæos, reliquias regionis Caphthoris.

5 Obveniet calvitium Hazzæ, exſcinditur Aſchkelon, & reliquiæ vallis eorum: quouſque induces tibi cæſuras?

6 *Dicens*: Ehcu gladie Jehovæ, nõ quoad non ex requierunt? recipe te in vaginam tuam, quieſce & ſubſiſte.

7 Quomodo requieſcere? atqui Jehova præcepit ei: contra Aſchkelon eam, demiq; contra portus maris, ibi conſtituit illum.

CAPUT XLVIII.

Onus Moabi.

COntra Moabum ſic ait Jehova exercituum Deus Iſraelis, væ Nebuntti, nam vaſtabitur, erubeſcet, capientur Kirjathajima: erubeſcet *civitas* ſita edito loco, & conſternabitur.

2 Nulla *erit* amplius laus Moabi; de Cheſchbona, cogitabunt contra eam malum, *dicentes*, agite exſcindamus eã ne ſit gens: etiam Madmen exſcinderis, te perſequetur gladius.

3 Vox clamoſa *inde* à Choronajimis, *dicentium*, O vaſtitatem & conteritionem magnam:

4 Confractus eſt Moab, edent clamorem parvuli ejus:

5 Nam clivum Luchithæ cõtinuus aſcendet fletus: nam in deſcenſu Choronajimorum hoſtes *fragoſi* clamorem fragoſum audient,

6 *Dicentibus*; Fugite, eripite vos ipſos, & eſtote ut madefactiſſima arbor in deſerto.

7 Nam eo quod fiduciam habes in rebus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque capie-

nis: & exibit Gemosch in deportationem, Sacerdotes ejus, & Principes ejus pariter.

8 Quum veniet vastator contra unamquamq; civitatem, non eripies te, sed peribit convallis, & perdetur planities: quia edixit Jehova:

9 Date, inquit, pennatam alam Moabo, ut ea utendo exeat: nam civitates ejus desolationi erunt, adeo ut nullus habiter in eis.

10 Maledictus qui facit opus Jehovæ fraude; & maledictus qui cohibet gladium suum à sanguine.

11 Tranquillus est Moab inde à puericia sua, & defidet super fæces suas, neque transfusus est de vase in vas, id est, in deportationé non abiit, propterea manet sapor ejus in eo & odor ejus nō est mutatus.

12 Idcirco ecce dies venturi sunt, dicit Jehovæ, quum immittam ei peregrinantes, qui peregre agunt eum; & vasa ejus depleant, ac utres eorum dissipent.

13 Tum erubescet Moab à Gemoscho; quemadmodum erubuerunt domus Jisraelis à Beth-el fiducia ipsorum.

14 Quomodo dicitis, potentes sumus, & viri fortes in bello?

15 Vastabitur Moab, & è civitatibus suis ascendet, & lectissimi juvenes ejus descendent ad mactationem: dictum Regis, cui nomen est Jehova exercituum.

16 Propinqua est calamitas Moabi evenire: & malum ejus festinat valde.

17 Condolete ei omnes circumstantes eum, & quicunque novistis nomen ejus: dicite, quomodo fractus est baculus robustissimus? virga ornatissima?

18 Descende de gloria & sede in sicco, habitatrix Dibonis: nam vastator Moabi adscendet contra te, corrumpet munitiones tuas.

19 Juxta viam consiste, & speculare habitatrix Huroberis: interroga fugientem virum, & fœminam eripientem se; dic, quid factum est?

20 Erubescit Moab, inquient, quia contritus est, ejulate & clamate: indicate ad Arnonem vastari Moabum.

21 Nam judicium advenit in terram planitiei, in Cholonem, & in Jahatzum, & in Mephaathum,

22 Item in Dibonem, & in Nebuntem, & in Bethdiblathaimam,

23 Et in Kirjathaimim, & in Beth-gamulum, & in Beth-meonem,

24 Et in Kerijothas, & in Bozram; denique in omnes civitates terræ Moabi, longinquas & propinquas.

25 Succidetur cornu Moabi, & brachia ejus frangentur, dictum Jehovæ.

26 Inebriate eum, quia contra Jehovam magnificavit se: ut plaudat Moab in vomitu suo, & sit risui ipse quoque.

27 Nam an non risui tibi fuit Jisrael? an inter fures inventus est? quod quum verba ea facis de eo, commoveris te.

28 Relinquite civitates, & habitate in petra, ô incolæ Moabi: & estote similes columbæ nidificanti in lateribus hiatus cavi.

29 Audivimus superbiam Moabi, fastuosum esse admodum: altitudinem ejus, & superbiam ejus, fastumque ejus, & elationem animi ejus.

30 Ego novi, dictum Jehovæ, excandescentia ejus tamen non ita efficiet: mendacia ejus non ita efficient.

31 Idcirco propter Moabitas ejulo, & propter Moabum totum clamo; propter homines Kir-chereš gemit animus meus.

32 Supra flesum Jahazeris defleo te, ô vitis Sibma, propagines tuæ trajicient mare, usq; ad mare Jahazeris pertingent, super autivos fructus tuos & super vindemium tuam vastator irruit:

33 Et intercipitur lætitia & exsultatio ex arvis è terra Moabi: & vinum è lacubus faciam ut cesset, non calcabit celeutes, celeusta non erit celeusma.

34 Ex clamore Cheschbonis Elhalen usque, Jahatzum usque edens vocem suam, à Tzoharre Choronaimma usq; quasi virula trima: nam etiam aquæ Nimrimorum desolatissimæ erunt.

35 Ita faciam ut cesset Moabo, dictum Jehovæ, qui offerat in excelso, & adoleat diis ipsius.

36 Idcirco animus meus propter Moabum ut tibia perstrepet, & animus meus propter homines Kir-chereš ut tibia perstrepet: idcirco quamvis residuum fecerit, peribunt nunc.

37 Nam omni capiti calvitium erit, & omnis barba exsecta; in omnibus manibus cæsura, & super lumbos cilicium:

38 Super omnia tecta Moabi, & in plateis ejus totus erit planctus, quum fregero Moabum ut instrumentum in quo nulla est delectatio, dictum Jehovæ.

39 Quomodo contrita est? Ejulate, quomodo obvertit cervicem Moab pudende? estq; Moab risui & contestationi apud omnes circumstantes ipsum?

40 Nam sic ait Jehova, ecce similis aquilæ involabit hosti, pandetque alas suas in Moabum.

41 Capientur Kerijothæ, & munitiones unaquæque occupabuntur; & erit animus potestum Moabi die illo, ut animus mulieris perpetientis terminas:

42 Et exscinderur Moab ne sit populus: quia contra Jehovam magnificavit se.

43 Pavor, & fossa, ac laqueus, imminet tibi ô incola Moabi, dictum Jehovæ.

44 Qui effugerit à pavore incidet in fossam, & qui ascenderit ex fossa capietur laqueo: quia invehā in ipsum, in Moabum, annum visitationis ipsorū, dictum Jehovæ.

45 In umbra Cheschbonis stabant qui fugiebant à vi: sed ignis egredietur Cheschbone, & flamma è medio Sichonis, qui consumet latus Moabi, & verticem eorum qui nihil nisi strepunt.

46 Væ tibi Moab, perieris est populus Gemoschi: nam rapientur filii tui in captivitatem, & filiæ tuæ in captivitatem.

47 Attamen reducam multitudinem captivam Moabi ultimis temporibus, dictum Jehovæ: hactenus judicium Moabi.

CAPUT XLIX.

Omne Hammonitarum, Idumæorum, &c.

Contra Hammonitas, Sic ait Jehova, an filii nulli *sunt* Israeli? an hæres nullus *est* ei? cur hæreditario jure possidet Rex illorum Gadem, & populus illius in civitatibus hujus habitat?

2 Idcirco ecce dies venturi *sunt*, dictum Jehovæ: quum faciam ut audiatur contra Rabbam Hammonitarum clangor belli, fitq; tumulus vastitatis, & pagi ejus igne succendantur: ita hæres erit Israel hæredum suorum, ait Jehova.

3 Ejula Chesebbon, quum vastata fuerit Hai, clamate pagi Rabbæ; accingite vos cilicijs, plagite, & curbitate per septa: nam Rex illorum in deportationem abibit, Sacerdotes ejus, & principes ejus pariter.

4 Quid gloriaris de convallibus affluente convalle tua, ô filia aversa? quæ confidit in thesauris tuis, *dicit*, quis invaderet me?

5 Ecce ego inmittam tibi timorem te pavorem, dictum Domini Jehovi exercituum, ex omnibus locis circumstantibus te; & ejus præsencia dispellemini quisque, & nullus *erit* qui congreget errantem.

6 Verumtamen postea reducam captivam multitudinem Hammonitarum: dictum Jehovæ.

7 Contra Edomæos, Sic ait Jehova exercituum; an nulla *est* amplius sapientia in Themane? periitne consilium à prudentibus; exalevit sapientia eorum?

8 Fugite, (fiet ut averterentes se petant habitationes profundas) ô habitatores Dedanitarum calamitatem Hesavi adducturus sum in eo, *quo* tempore visitabo eum.

9 Si vindemiatores advenierent tibi, nonne relinquerent racemos? si fures nocti, perderent quod satis esset ipsis?

10 Atqui ego, denudaturus sum Hesavum, reseraturus abdita ejus, adeo ut esse abscondere non possit: vastabitur semen ejus, fratres ejus, & vicini ejus, adeo ut nullus superfit, *qui dicat*,

11 Relinque pupillos nos, ego in vita conservabo; & viduæ nuæ, mihi confidito.

12 Nam sic ait Jehova, ecce, quorū nullum *erat* jus libendi hoc poculi, is omnino bibit, an aut ipse omnino effus impunitus eris impunis, sed omnino bibes.

13 Nam per me juro, dictum Jehovæ de solatione, opprobrio, vastitati, & maledictioni fore Bozcram: & omnes civitates ejus abituras in vastitates perpetuas.

14 Rumorem audivi à Jehova, & legatus ad gentes missus; *dicentes*, congregate vos, & invadite eam, ac surgite ad prælium.

15 Nam ecce parvum dispositurus sum te inter gentes, contemtum inter homines.

16 Horror tuus decipit te, superbia animi tui, ô qui habitas in fissuris petræ, qui carpis alticudinem collis: quamvis exaltares ut aquila nidum tuum, inde dejicerem te, dictum Jehovæ.

17 Fritq; Edomæa desolationi; quisquis transibit juxta eam, obstupescet & sibilabit propter omnes plagas ejus.

18 *Erit* sicut subversio Sedomi & Hamoræ ac vicinorum ejus, ait Jehova: non habitabit ibi quisquam, neq; cōmorabitur in ea filius hominis.

19 Ecce quasi leo ascendit supra altitudinem Jardenis contra habitaculum robustissimi; sed momento fugabo eum ex hac terra, & eum qui electus *est* in hac præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis contesteur mecum? denīq; quisnam *est* pastor qui obsistat mihi?

20 Idcirco audite consilium Jehovæ, quod iniit contra Edomæos, & cogitationes ejus quas cogitavit contra habitatores Themanis: *mentiar* nisi abjicient eos minimi ex ipso grege, nisi desolet cum illis habitacula illorum.

21 Præ sono casus illorum cōmovebitur ipsa terra: *præ* clamore, ad mare algosum auditur vox illorum.

22 Ecce velut aquila ascendens *hostis* involabit, & pandet alas suas contra Bozcram; eritque animus potentium Edomi die illo sicut animus mulieris perperientis parturæ.

23 Contra Damascum. Erubescet Chamath & Arpad, quum rumorem malum audierint, diffluent: in ipso mari solliciudo *erit*, quiescere non poterit.

24 Remissa erit Damascus, fiet ut convertat se ad fugiendum, & horrorem sebrilem prehendet: angustia cum doloribus corripiet eam, tamquā parturientem.

25 Quomodo non relinqueretur civitas laudatissima urbs gaudii mei? *dicebat illa*.

26 Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes bellatores ejus excidentur die illo, dictū Jehova exercituum.

27 Et succendam ignem in muro Damasci; qui consumet palatia Benhadadi.

28 Contra Kedarem, & contra regna Chatzoris, quæ percussurus est Nebucadrezzar Rex Babyloniæ; sic ait Jehova: surgite, ascendite contra Kedarem, & vastate Orientales.

29 Tentoria eorum & greges eorum capient, vastas eorum cum omnibus instrumentis ipsorum, & Camelos eorum sument ibi; & proclamabunt contra eos formidinem circumquaque.

30 Fugite, emigrate valde, petite profundas habitationes, habitatores Chatzoris, dictum Jehova: nam ink contra vos Nebucad-rezzar Rex Babyloniæ consilium, & cogitat contra vos cogitationem.

31 Surgite, ascendite ad gentem tranquillam

quillam habitante secure, dictum Jehovæ; cui *non sunt* valvæ nec vectis, soli habitat.

32 Et erunt cameli eorum prædæ: & multitudo pecorum ipsorum spolio, spargamque eos in omnem ventum *qui sunt* amputati latere: & ex omnibus partibus ejus *genin* adducam calamitatem eorum, dictum Jehovæ.

33 Ita erit Chazzor habitaculum draconum, desolatissima usque in seculum; non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

34 Verbum Jehovæ quod fuit ad Jirmejam Prophetā cōtra Helamū, in principio regni Tzidkijæ Regis Jehudæ, dicendo:

35 Sic ait Jehova exercituum, ecce ego fracturus sum arcum Helamitarum, præcipuum potentiæ ipsorum.

36 Adducam enim cōtra Helamitas quatuor ventos à quatuor extremitatibus cœlorū, spargamq; eos in omnes ventos istos; adeo ut non sit futura gens quo non perveniat *aliquis* depulsorum è Helamo:

37 Et consternatos reddam Helamitas coram inimicis suis & coram quærentibus animam ipsorum, adducens contra ipsos malum, cum æstu iræ meæ, dictum Jehovæ, & mittam post eos gladium donec consumam eos.

38 Deinde reponam solium meum in Helamo; quum perdidero inde Regem ac Principes, dictum Jehovæ.

39 Erit tandem ultimis temporibus, quum restituam multitudinem captivam Helami, dictum Jehovæ.

CAPUT L.

Onus Chaldæorum.

VErbum quod loquutus est Jehova contra Babylonem, & contra terram Chaldæorum; per Jirmejam Prophetam.

2 Indicate in gentibus, & pronunciate ac tollite vexillū, pronunciate, ne celetis: dicite, capietur Babylon, erubescet Bel, conterentur Merodac; erubescent terricula illius, conterentur stercorei dii illius.

3 Nam ascendet cōtra illam gens ab Aquilone, quæ rediget terram illius in desolationem, adeo ut non sit habitator in ea: tam homines quam jumenta emigrabunt, abibunt.

4 Diebus illis & tempore illo, dictum Jehovæ, venient filii Jisraelis, ipsi cum filiis Jehudæ una: indefinenter fiendo ent, & Jehovam Deum suum quærent:

5 De Tzijone interrogent in via, illuc facies eorum *spectent*: agedum *dicant*, & adhæreant se Jehovæ fœdere perpetuo *quod* non tradatur oblivioni.

6 Grex *ovium* perentium fuit populus meus: pastores eorum faciunt ut aberrent, per montes avertunt eos de monte in collem abeunt obliti cubilis sui.

7 Quicunq; invenit eos, comedunt eos, & hostes eorum dicunt, non erimus rei, eo quod peccant Jehovæ *in* causa justitiæ, ii quorū majoribus exspectatio *fuit* Jehovæ.

8 Migrate è media Babylonia, & è terra Chaldæorum exite, & estote velut hirci ante gregem.

9 Nam ecce ego excitaturus sum & adducturus contra Babylonem congregationem gentium magnarum è terra Aquilonis, quæ disponent *acies* contra illam inde capietur: cujus sagittarium, ut potentis inexercitientis, nulla resiliet frustra:

10 Et erit *regio* Chaldæorum prædæ: omnes prædatores ejus saturabuntur, dictum Jehovæ.

11 Quum lætati fueritis, quum exsultaveritis, O direptores possessionis meæ; quum abundaveritis ut vitula herbilis, & clarā vocem ediderit is ut robusti *juvenci*:

12 Erubescet mater vestra valde, pudebit genetricem vestram; *dicendo*, ecce postremum gentium, desertum, siticulosum & campestrem locum.

13 Præ furore Jehovæ non habitabitur, sed erit desolatissima tota: quisquis transibit juxta Babylonem, obstupescet, sibilabitque propter omnes plagas ejus.

14 Disponite contra Babylonem circumquaque omnes tendentes arcum, jaculamini contra eam, ne parcatis sagittæ; nam Jehovæ peccavit illa:

15 Vociferamini contra eam circumquaq; jamjit manum suam, cadant fundamenta ejus, destruuntur muri ejus: quam ultio Jehovæ sit, ultionem sumite de ea, quemadmodum fecit facite ei:

16 Excidite satorem è Babylonia, & quitractat falculam répore messis; metu gladii opprimentis quisquæ populum suum revertant, & quisq; ad terrā suam fugiant.

17 Parva pecus dispersa *fuit* Jisrael *quam* leones depulerunt: prior cōedit eam Rex Assyriæ, hic autem posterior ossa ejus cōminuit, Nebucad-rezzar Rex Babyloniæ.

18 Idcirco sic ait Jehova exercituū Deus Jisraelis, ecce ego animadvertā in Regem Babyloniæ & in terram ejus; quemadmodum animadverti in Regē Assyriæ:

19 Et faciam ut reverta tur Jisrael ad caulam suam, & depascar Carmelum & Baschanem; & in monte Ephrajimi atque Gilhadi saturetur anima ejus.

20 Diebus illis & tempore illo, dictum Jehovæ, si quæratur iniquitas Jisraelis, nulla exstabit, & peccata Jehudæ, nulla inveniuntur: quia condonavero *iis* quos sciam reliquos.

21 Contra terram hanc ipsam Merathaimis ascende, & per habitatores Pekodi, devasta & interneciōi devove post eos, dictum Jehovæ; denique effice omnino prout præcipio tibi.

22 Sonum belli in ista terra, & contritionem magnam.

23 Quomodo succideretur & confringeretur malleus totius terræ? quomodo esset stupori Babylonia in gentibus?

24 Laqueum tetendi tibi, & etiam capteris, O Babylon te imprudente: inveniris,

ris, etiamque deprehenderis, quia cum Jehova misceris bellum.

24 Aperuit Jehova repositorium suum, & deprompsit instrumenta indignationis suæ: quia opus hoc est Domini Jehovæ exercituum in terra Chaldæorum.

26 Convenite in eam ab extremo, aperite granaria ejus, conmunite eam quasi acervos, & anathemati devovete eam, ne superstes ei reliquiæ.

27 Gladio tollite omnes juvencos ejus, descendant ad mactationem: væ illis, quum adveniet dies illorum, tempus visitationis eorum.

28 Vox fugientium & evadentiũ è terra Babyloniæ; ut indicet Tsionæ ultionẽ Jehovæ Dei nostri, ultionem templi ejus.

29 Promulgate *convenite* in Babyloniam omnes qui tenditis arcũ, ponite castra cõtra eam circumquaq; , ne sit ei effugiũ, rependite ei secundũ opus ejus, omnino prout fecit facite ei: nam contra Jehovã superbivit, cõtra sanctũ Israelis.

30 Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes bellatores ejus exscindentur die illo, dictum Jehovæ.

31 Ecce me adversum te ô superbissime, dictum Domini Jehovi exercituum: quia advenit dies tuus, tempus quo visitem te.

32 Quo impingat superbissimus, & corruat ita, ut nemo ipsum erigat, & succendam ignem in civitatibus ejus, qui consumet omnes ambitus ejus.

33 Sic ait Jehova exercituum, opprimuntur filii Israelis & filiæ Jehudæ pariter: & quicunque captivos secerunt eos: detinent eos, renuunt eos dimittere.

34 Vindex eorum fortis, Jehova exercituum nomine, omnino aget causam eorum: ut quietam reddat hanc terram, & commoveat habitatores Babyloniæ.

35 Gladius *venit* in Chaldæos, dictum Jehovæ; & in habitatores Babyloniis, & in Principes ejus & in sapientes ejus:

36 Gladius in mendaces ejus, ut deficiantur, gladius in potentes ejus, ut conterantur:

37 Gladius in equos ejus, & in currus ejus, & in totã miscellaneam turbam quæ est in medio ejus, ut sint vehut fœminæ: gladius in thesauros ejus ut diripiantur.

38 Siccitas in aquas ejus, ut arefiant: quia terra sculptilium est, & apud terriculamentaneos agunt.

39 Idcirco habitabunt feræ cum terrificis & inhabunt in ea ululæ, non coinhabit amplius usque in æternum, neq; habitabit usque in generationem quamque.

40 Simili subversione quæ Deus subvertit Sedomium, & Hamoram, & vicinos ejus, dictum Jehovæ; non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

41 Ecce populus venturus est ab Aquilone; & gens magna ac Reges ampli excitabuntur è lateribus terræ.

42 Arcum & lanceam tenebunt, crudeles erunt *quisque*, neq; curabunt misericordia, vox eorum ut mare fremet, & cum equis vehentur: instructus *quisque* vir præliam ad bellũ cõtra te, ô filia Babyloniæ.

43 Audientes Regis Babyloniæ rumorem de eis, illico remittent se manus; angustia apprehendet eam, dolor tanquam parturientis.

44 Ecce quasi leo ascendit supra altitudinem Jordanis, contra habitaculum robustissimi, sed momento fugabo eum ex hac terra, & eum qui electus *est* in hac præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis coarctabit me cum? & denique quis nam *est* pastor qui obsistat mihi?

45 Idcirco audite consilium Jehovæ quod iniit cõtra Babyloniã, & cogitationes ejus quas cogitavit contra terram Chaldæorũ: *mentiar*, nisi abjiciant eos minimi ex ipso grege, nisi desoleat cum illis habitaculum;

46 Præ sono occupatæ Babyloniæ commovebitur ipsa terra, & clamor in gentibus audietur.

CAPUT LI.

Ossa Babyloniis.

Sic ait Jehova, ecce ego excitaturus ipsum contra Babyloniam, & contra eos qui inhabitant mediumillium insurgentium in me, ventum corrumpentem:

2 Et immissurus sunt contra Babyloniam ventilatores qui ventilabunt eam, & exhaurient terram ejus: quum fuerint contra eam circumquaque die mali.

3 Contra *eum qui* tendit tendat sagittarius arcum suum, & contra *eum qui* extollit se lorica sua, neque clementia habemini erga electos juvenes ejus, intermecionibus devovete totum exercitum ejus:

4 Ut cadant confossi in terra Chaldæorum; & transfixi in plateis ejus.

5 Quia non viduatus *est* Israel & Jehuda Deo suo, Jehova exercituum; quia terra illorum plena est reatu à sancto Israelis:

6 Fugite è medio Babyloniæ & eripite quisq; ipsi sum, ne exscindamini in iniquitate ejus: quum tempus ultionis erit Jehovæ, retributionem ipsi rependet ei.

7 Poculum aureum Babyloniæ manu Jehovæ inebriavit totam terram; de vino ejus biberunt gentes propterea insanierunt gentes.

8 Repente cadet Babylon, & perfringetur: ejulate apud eam, sumentes adhibete opobalsamum contra dolorem ejus, si forte posset curari.

9 Quamvis curaremus Babylonem, *frustra*, tamen nõ esset curata: derelinquite eam, & abeamus quisq; in terram suam: nam perrigit ad cœlos judicium ejus, & elatus est usque ad superiores nubes.

10 Protulit Jehova rectam justitiam nostram; agite, enarremus Tsionæ opus Jehovæ Dei nostri.

11 Purgate sagittas, cogite utentes umbonibus, excitat Jehova spiritum Regum Medi-

Medi-

Medis, quia contra Babyloniam cogitatio ejus est ut perdat eam: nam ultio Jehovæ est, ultio templi ejus.

12 In muris Babylonis attollite vexillum, confirmate custodiam, statuite vigiles, comparate insidiatores: nam & cogitavit Jehova, & fecturus est quod dixit contra habitatores Babylonis.

13 O quæ habitas secundum aquas multas, ô ampla thesauris; advenit finis tuus, pro mensura quæstus tui.

14 Juravit Jehova exercituum per se ipsum: *quoniam* utique implebo hominibus quasi melolonthis; qui canant de te celeusma.

15 Jehova qui fecit terram virtute sua, stabilivit orbem habitabilem sapientia sua; & prudentia sua extendit cœlos:

16 Quo vocem suam edente fremitus aquarum est in cœlis, & qui efferi vapores ab extremitate terræ; fulgura cum ipsa pluvia facit, & profert ventum è thesauris suis.

17 Magis obbrutescit omnis homo quam ut animadvertat, pudefaciatur omnis conflatorem sculptili: nam falsum est fusile ejus, nec spiritus est in *illo* eorum.

18 Vanitas sunt, opus maximæ aberrationis; *quo* tempore visitabuntur illi, peribunt *ipsa*.

19 Non sicut istarum *est*, sed formator omnium est Jahakobi portio, & ille *est* tribus possessionis ejus: Jehova exercituum nomen *est* ei.

20 Castra fuisti mihi, instrumenta bellica: ut dissiparem per te Gentes, & perderem per te regna.

21 Ut dissiparem per te equum cum sessore suo, & dissiparem per te currum cum sessore suo:

22 Ut dissiparem per te virum & mulierem, & dissiparem per te senem & puerum; dissiparemque per te juvenem & virginem:

23 Ut dissiparem per te pastorem cum grege suo, & dissiparem per te agricolam cum jumentis suis conjugatis; dissiparemque per te Principes & antistites.

24 Jam rependā Babylonii, & omnibus habitatoribus *terræ* Chaldæorum, totum malum ipsorum, quo affecerunt Tzijonē, ante oculos vestros: dictum Jehovæ.

25 Ecce me contra te, ô mons pernitior, dictum Jehovæ, qui perdis totam terram: ut extendam manum meam contra te, & devolvam te ex ipsis petris, & disponam te in montem ruderum ex incendio.

26 Neque accipient ex te lapidem ad angulum, aut lapidem ad fundamenta: nam desolati sitimum in seculum eris, dictum Jehovæ.

27 Attollite vexillum in terra, clangite buccina in gentibus, comparate contra illā gentes, promulgantes convocate contra illam regna Ararati, Minni, & Aschenazi: præscite contra illā imperatorē, adducite equos pares melolonthis hispidis.

28 Comparate contra illā gentes, regis Medis, & Prīncipes ejus, & omnes præfectos ejus, deniq; totā terram dominatus ejus:

29 Et commovebitur terra indolescet; quum præstabitur contra Babyloniam *omnia quæ* cogitat consilium Jehovæ, redigendo terram Babyloniæ in desolationem, quam nemo inhabitet.

30 Desinent potentes Babyloniæ pugnare, desidebunt in munitionibus, obliviosi erit potentia eorum, erunt velut fœminæ: accendent *hostes* habitacula ejus, confringentur vectes ejus.

31 Cursor obviam cursori current, & index obviam indici; ad indicandum Regi Babyloniæ captum esse civitatem ejus ab extremitate:

32 Et ipsos angustos aditus occupatos esse, eriam stagna *hostes* combussisse igne: viros autem bellatores perturbatos esse.

33 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Israelis, *qui* filiam ipsam Babyloniæ ficus areæm tempestive solidat: adhuc paululum, cum advenit tempus messis ei.

34 Exedit me, quatit me Nebucad-rezzar Rex Babyloniæ; statuit me *ut* vas inutile, deglutit me ut draco, implet ingluvium suum deliciis meis; dispellit me:

35 Injuria quæ fit mihi & carni meæ, in Babyloniam *recidat*, dicit habitatrix Tzijonis, & sanguis meus in habitatores *terræ* Chaldæorum, dicunt Jerusalahaima.

36 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego confecturus sum causam tuam, & ulturas tuitionem tuam; ideo exsiccabo mare illius, ranquam si arefecissem scaturiginē illius.

37 Et erabit Babylon in acervos, in habitaculum draconum, stuporem & sibilum, adeo ut nemo inhabitet.

38 Pariter ut juvenes leones rugient, vociferabuntur ut catuli leonum.

39 Incalescentibus illis disponam potiones eorum, & inebriabo eos ut exultent, sed dormiens somno perpetuo, neque expergiscentur, dictum Jehovæ.

40 Deducam eos velut agnos ad mactandum; ut arietes cum hircis.

41 Quomodo caperetur Scheschac, & occuparetur laus totius terræ? quomodo esset desolationi Babylon inter gentes?

42 *Quasi* ascendat cōtra Babylonē ipsi mare, fremitu fluctus ejus operiatur:

43 Erunt civitates ejus desolationi, terra siticulosa, & campestris: terra in cujus oppidis non habitabit ullus vir, neq; transibit per eas filius hominis.

44 Animadvertam eriā contra Belum Babylone, & extrahatam quod deglutit ex ore ejus, neque confluent ad eū amplius gentes: etiam murus Babyloniæ corruet.

45 Exite è medio ejus, populus mi, & eripite quisque animam suam; abstinete ira Jehovæ:

46 Et *videte* ne molliscat animus vester, & timeatis propter rumorem qui auditur in ea terra; quum advenerit anno uno rumor ille, & posteā anno altero ille rumor

rémor violentiaque in terram, denique dominator supra dominatorem.

47 Idcirco ecce dies venturi sunt, quum animadvertam in sculptilia Babylonis: & tota terra ejus pudefiet, omnesque confossi ejus cadent in medio ejus:

48 Et canentabunt de Babylonia cœli & terra, & quæcunque *sunt* in eis; quum ab Aquilone venerit ad eam iturum vastatorum quisque, dictum Jehovæ.

49 Et Babyloni cadendum est, ô confossi Israelis: & cum Babylone casuri sunt confossi totius terræ illius.

50 O qui evasistis à gladio, abite, ne consistatis: recordamini è longinquo Jehovæ, & Jeruschalaimæ veniant in animum vestrum, *dicendo*,

51 Erubescimus quod audiamus opprobrium, operit ignominia faciem nostram; quod ingressi sint extranei in sanctuaria domus Jehovæ.

52 Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum animadvertam in sculptilia illius, & in tota terra illius exclamabit confossus.

53 Etiamsi ascenderet Babylon in cœlum, etiamsi munieret altitudinem roboris sui, à me venturi sunt vastatores in eam, dictum Jehovæ;

54 Vox clamosa à Babylone, & contritio magna à terra Chaldæorum:

55 Nam vastaturus est Jehova Babylonem, & perditurus ex ea *robur eius* voce magna; etiamsi fremant fluctus illorum ut aquæ multæ, edatur strepitus vocis illorum:

56 Quum venerit contra eam, contra Babylonem vastator, capientur potentes ejus, conteretur quisque arcuum ejus; quia *Deus* sortis remunerationum Jehova omnino reprendet.

57 Inebriabo, *inquit*, principes ejus, & sapientes ejus, duces ejus, antistites ejus, & potentes ejus: ut dormiant somno perpetuo ac non expergiscantur; dictum Regis cui nomen *est* Jehova exercituum.

58 Sic ait Jehova exercituum, muros utriusque Babylonis latissimos plane nudabitur, & portæ ejus altissimæ igne succendentur: in laboraverint populi pro inanitate, & nationes pro igne, ac defatigatæ fuerint.

59 Verbum quod præcepit Jirmeja Propheta Serajæ filio Nerijæ, filii Machsejæ; quum iret à Tzidkija Rege Jehudæ in Babyloniam anno quarto regni ejus; *erat* autem Seraja Princeps Menuchæ:

60 Postquã descripsisset Jirmeja coram malum quod eventurum erat contra Babylonem, in libro uno; omnia verba hæc ejus sunt scripta contra Babylonem.

61 Edixit ergo Jirmeja Serajæ, quum veneris ad Babylonem, cum aspiciens leges omnia verba hæc,

62 Ac dices, ô Jehova, tu eloquutus es contra locum hunc ut excidaturum eum, adeo ut non sit in eo habitator tã ex hominibus quam ex jumentis; sed desolatissimum in seculum sore.

63 Deinde erit quum absolveris legere libellum hunc; *ut* alligans ei lapidem projicias eum in medium Euphratis:

64 Et dicas, ita submergetur Babylon, & nõ exsurget à malo quod ego inducturus sum contra eam, quamvis defatigentur: hactenus verba Jirmejæ.

CAPUT LII.

Repositio excidii urbis sub Zidkija & catalogus abductorũ in Babyloniam.

NAtus unum & viginti annos Tzidkija quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal filia Jirmejæ è Libna:

2 Qui fecit quod malum videretur in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim.

3 Quumq; secundum iram Jehovæ fieret Jeruschalaimis & in Jehuda, adeo ut abjiceret eos à facie sua; rebellante Tzidkija contra Regem Babylonis:

4 Fuit anno nono regni illius, mense decimo, decimo die mensis, ut adveniens Nebucad-rezzar Rex Babylonis, ipse & omnes copiæ ipsius contra Jeruschalaimam, castra facerent juxta ea: exstruerentq; contra ea propugnacula circumquaque.

5 Sic processit civitas in obsidionem usq; ad undecimum annum Regis Tzidkijæ.

6 Mense quarto, nono *die* mensis: quum invaluisset fames in civitate, adeo ut non esset panis populo regionis,

7 Tum perrupta civitate, omnes bellatores fugerunt & egressi sunt è civitate nocte, via portæ inter duplicem murum, quæ *erat* juxta hortum Regis, Chaldæis civitatem obsidentibus circumquaque: & abierunt via campestrium.

8 Sed persequentes copiæ Chaldæorum Regem, assequutæ sunt Tzidkijam in campestribus Jerichuntis, quum omnes copiæ ejus dispersæ essent ab eo:

9 Et prehendentes Regem deduxerunt eum ad Regem Babylonis Riblam in terram Chamathæ, ubi fulit de eo sententias.

10 Et quibus jugulavit Rex Babylonis filios Tzidkijæ ante oculos ejus; etiamq; omnes Principes Jehudæ jugulavit ad Riblam:

11 Deinde oculos Tzidkijæ exsecuit: & quum vinxisset eum nunciis chalybeis, deduxit eum Rex Babylonis in Babyloniam, & posuit eum in loco aliquo præfecturarum usque ad diem mortis ejus.

12 Deinde mense quinto, decimo die mensis, ipso decimo nono ãno Regis Nebucadrezzaris Regis Babylonis, postquã venisset Nebuzar-adan præfectus satellitii, *qui* ministrabat Regi Babyloniæ, Jeruschalaimæ,

13 Combussit domũ Jehovæ, & domum Regis, omnesque domos Jeruschalaimorum, id est, omnes domos magnatum combussit igne:

14 Et omnes muros Jeruschalaimorum circumquaque; destruxerunt omnes copiæ Chaldæorum quæ *erant* cum præfecto satellitum.

15 E remibus

15 Et residuos populi, id est, reliquum populi, eos qui relicti fuerant in civitate, & desertores qui defecerant ad Regem Babyloniæ, & reliquum vulgi; deportavit Nebuzar-adan præfectus satellitum.

16 Tantum è tenui populo terra reliquos fecit Nebuzar-adan præfectus satellitum; qui essent vinitores & qui agricolæ.

17 Præterea columnas æreas quæ *erant* domui Jehovæ, basesque, & lacum æneum qui *erat* in domo Jehovæ fregerunt Chaldæi, detulerunque æs eorum in Babyloniam:

18 Item ollas, & hamas, & instrumenta musica, craterasque & acerras, cæteraque instrumenta ærea quibus ministraverant accepérunt:

19 Etiamq; pelves, & trullas, cum cyathis, & ollis, & lychnuchis, & acerris, ac scopulis, quicunq; tales, & quicunq; argentea accepit præfectus satellitum:

20 Columnas duas, lacum unum, boves que duodecim æreos qui *erant* sub basibus, quas paraverat Rex Schelomo pro domo Jehovæ; non fuit pondus æris eorum, omnium instrumentorum istorum.

21 Columnis autem istis, octodecim cubitorum altitudo *erat* columnæ unicuique, & filum duodecim cubitorum circumdabat eam: denticis autem ejus quatuor digitorum, cava *erat*.

22 Cui impositus *erat* corona ærea, & altitudo coronæ unius quinq; cubitorum, encarpus, & malogranata ad coronam circumquaque omnia ærea; & similia *erant* columnæ secundæ; cum malogranatis.

23 Erantq; malogranata nonaginta sex ab plagam *quamque*: omnia malogranata centena in encarpo circumquaque.

24 Item cepit præfectus satellitum Seraiam Sacerdotem primarium, & Trephaniam Sacerdotem secundarium; ac tres custodes limini.

25 Et civitate vero cepit auficum unum qui fuerat præfectus bellatoribus, cum septem viris ex intimis Regis qui inventi sunt in civitate, & scribam primarium exercitus, qui exercitum conscribebat è populo terræ: ac sexaginta viros è populo terræ qui inventi sunt in civitate.

26 Hos ipsos capiens Nebuzar-adan præfectus satellitum, deduxit ad Regem Babyloniæ Riblam:

27 Quos percutiens Rex Babyloniæ, morte affecit Riblæ in terra Chamathæ: sic migravit Jehuda à terra sua.

28 Hic *est* populus quem deportavit Nebucad-rezar; anno septimo, Jehudæi mille viginti tres:

29 Anno decimo octavo Nebucad-rezaris; deportavit Jeruschalaimos animas octingentas triginta duas:

30 Anno vicesimo tertio Nebucad-rezaris; deportavit Nebuzar-adan præfectus satellitum Jehudæos, animas septingentas quadraginta quinq; omnes animæ quatuor millia sexcentæ *sunt*:

31 Postea fuit trigesimo septimo anno à deportatione Jehoiachinis Regis Jehudæ, duodecimo mense, vigesimo quinto die mensis, ut efferret Evilmerodac Rex Babyloniæ anno quo regnare cepit caput Jehoiachinis Regis Jehudæ, educens eum è carcere:

32 Cum quo loquutus est bonis *verbis*; & posuit solium ejus supra solium Regum qui *erant* secum Babyloniæ.

33 Et mutatis vestimentis carceris sui: comedebat cibum coram illo jugiter omnibus diebus vitæ suæ:

34 Nam cibarium ejus cibarium juge dispositum fuit ei à Rege Babyloniæ, dimensum diei cujusque in diem quemque, usque ad diem mortis ejus, omnibus diebus vitæ ejus.

JERMEJÆ Lamentationes.

CAPUT I.

Patientiæ describitur populi Jisraelitici status magnus, plausus & intercedendi studio coram Deo deploratur.

1 QUomodo desidet solitaria, civitas amplissima populo, similis est viduæ? amplissima inter gentes, princeps inter provincias *quomodo* est tributaria?

2 *Quomodo* plane fiet noctu, & lacrymæ ejus descendunt in maxillas ejus, nullo eam consolante ex omnibus amantibus ejus? omnes amici ejus perfide egerunt contra eam, effecti in eam inimici?

3 *Quomodo* migrat Jehuda præ afflictione & præ amplitudine servitutis, & ipsa residens in gentibus non invenit quietis locum? quicunque persequebantur eam, assequuntur eam inter angustias?

4 *Quomodo* viæ Trijonis lugent, quod nulli veniant ad solemnitatem, ées portæ ejus *sunt* desolatæ, sacerdotes ejus gementes: virgines ejus mœstæ, & ipsa amaritudini est sibi?

5 Effecti sunt hostes ejus in caput, inimici ejus tranquille agunt; quia Jehova mœstificavit eam propter amplitudinem defectionum ejus: parvuli ejus abeunt *in* captivitatem coram hoste.

6 Et excedit è filia Trijonis totus decor ejus: sunt principes ejus, ut cervi non invenientes pascuum, abeunt absque virtute coram persequente:

7 Recordatur *urbs* Jeruschalaimorum diebus afflictionis suæ & ploratus suorum, omnes res suæ desiderabiles, quæ adfuerant à diebus priscis; cadente populo suo manu hostis, & nemine auxilio ferente sibi, quæ videtes eam hostes irrident cessationes ejus.

8 Peccatum peccavit urbs Jeruschalaimorum, propterea tamquam ex immunditia separata est; omnes qui honore afficiebant eam, vilipendunt eam, quia viderunt

viderunt studiatem ejus: etiam ipsa gemit, & avertit se retrorsum.

9 Immunditiæ suæ in simbriis suis memorem esse nondum recordata, descendit mirabiliter, nemine consolante ipsum: respice Jehova afflictionem meam, quod magnificet se inimicus.

10 Manum suam pandat hostis ad omnes res desiderabiles ipsius: quod viderit gentes ingredi sanctuarium suum *ipsa*, cui præcepisti, ne adveniunto in congregationem tibi.

11 Totus populus suus gemant quærentes panem, expetunt res suas desiderabiles pro cibo, ut reficiendum se: respice Jehova & intuere, me vilipendi.

12 Nihil ad vos, ô viatores omnes: intuemini & videte an sit dolor par dolori meo, qui factus est mihi: quam afflixit Jehova mœrore die æstus iræ suæ.

13 E sublimi immittit ignem in ossa mea, cui dominatur: pandit rete pedibus meis; avertit me: terrorsum, reddit me desolatam, toto die languidam.

14 Compactum est jugum defectionum meorum manu ejus, *quibus* cõtortis & ascendentibus super collum meum, labefactat virtutē meam: tradit me Dominus in manus *eorum a quibus* non possū exsurgere.

15 Conculcat omnes robustos meos Dominus in medio mei, convocat contra me conventum ad frangendum juvenes meos: torcular calcat Dominus virgini filiæ Jehudæ.

16 Propter hæc ego fleo *ex* oculo meo, ex oculo meo descendit aqua, quia longe abest à me cõsolator qui reficiat me: sunt filii mei desolati, quia invalescit inimicus.

17 *Quamvis* pandat Tzijon manus suas, nemo consolatur eam, præcepit Jehova de Jahakobo qui circũstant ipsū hostes ipsius *esse* effecta est *urbs* Jeruschalaimorū ut separata propter immunditiam inter illos.

18 Justus est Jehova, eo quod contra præstitutum ejus rebellavi: audite quæso omnes populi, & aspicite dolorem meum, virginum mearum, & juvenum meorum ductorum in captivitatem.

19 Me inclamantem amantes meos ipsi illuserūt, Sacerdotes mei & Seniores mei in ipsa civitate exspiraverunt: quum quærerent escam sibi qui reficerent seipsos.

20 Aspice Jehova, nam angustia *est* mihi, viscera mea luculenta facta sunt, versat se cor meum in medio mei, quia omnino rebellavi: foris orbat gladius, intus *est* plane mors.

21 Audierunt me in gemitu esse nemo consolatur me, omnes inimici mei audito malo gaudent te *id* facere: adduces diē *quem* promulgasti, ut sint pares mihi.

22 Veniat tota malitia eorum in conspectum tuum, & confice eis, quemadmodum confecisti mihi propter omnes defectiones meas: nam amplissimi *sunt* gemitus mei, & cor meum languidissimum.

CAPUT II.

Filiæ Tzijonis projectio de Cælo in terram.

QUomodo densa obtegit nube iræ suæ Dominus filiā Tzijonis, dejicit è cœlis *in* terrā ornatū Jisraelis: nec recordatus est scabelli pedis suorum die iræ suæ?

2 *Quomodo* absorbet Dominus non ullam clementiæ omnia habitacula Jahakobi, destruit furore suo munitiones filiæ Jehudæ, detrahens in terram? ut profanet abjicit regnum cum principibus ipsius?

3 *Quomodo* succidit æstu iræ totū cornu Jisraelis, adducens retrorsum dexteram suam me obstitas inimico, & exardescens in Jahakobum, ut ignis inflammans consumens circumquaque?

4 *Quomodo* adducit arcum suum velut inimicus, continuans dextera sua velut hostis, ut interficiat omnes desiderabiles oculo: in tentorio filiæ Tzijonis effundit, ut ignem, exscandescentiam suam?

5 *Quomodo* est Dominus similis inimico, absorbet Jisraelem, absorbet omnia palatia ejus, perdit omnes munitiones ejus: & plurimum affert in filia Jehudæ mœroris & mœstitiæ.

6 Et vi abripit ut hortī sepem suam, perdit locum conventus sui, prorsus oblivisci fecit Jehova *habendi* Tzijone conventus, & sabbathi, ac spernit indignatione iræ suæ Regem & Sacerdotem?

7 *Quomodo* rejicit Dominus altare suum, detestatur sanctuarium suum, tradit in manum inimici muros, palatia illius: vocem edunt *jamici* in domo Jehovæ, ut die conventus?

8 *Quomodo* cogitat Jehova corrumpere muros filiæ Tzijonis, extendit regulam non retrahit manum suam quin absorbeat; & luctum affert præmunitioni & muro, pariter languescentibus?

9 *Quomodo* demerguntur in terrā portæ ejus, perdit & confringit vectes ejus: Rex ejus & Principes ejus *sunt* inter gentes sine lege, etiam Prophetæ ejus, non habent præsentem visionem à Jehova?

10 *Quomodo* sedentes humi conticescunt seniores filiæ Tzijonis, imponunt pulverem capiti suo, accinguut cilicijs, demittunt in terram caput suum virgines Jeruschalaimorum?

11 Deficiunt lacrymis oculi mei, luculenta fiunt viscera mea, effunditur in terram jecur meum, propter contritionem filiæ populi mei, dum obruitur infans & lactens in plateis urbis.

12 Matribus suis dicentes, ubi *est* frumentum & vinum? dum obruunt sese similes confosso in plateis civitatis, dum effundit sese anima eorum in sinum matrum suarum.

13 Quod testimonium afferrē tibi, quod exemplum darem tibi, ô filia Jeruschalaimorum? quid æquarem tibi ut cõsoler te, ô virgo filia Tzijonis? nã magna *est* velut maris cõtricio tua, quis curaturus esset te.

14 Prophetæ

14 Prophetæ qui vident tibi vana & insulsa, nec; retegunt iniquitatem tuam ad avertendu captivitatem tuam; sed vidêre tibi onerosas prophetias rerum vanarum & ad depulsionem spectantium.

15 Plaudent super te manus suas omnes viatores, sibilant & movent caput suum contra filiam Jerusalaimorum: hæccine, *inquiunt*, civitas illa, quam dicebant perfectam pulchritudine, gaudium tocti terræ?

16 Dilatant contra te os suum omnes inimici tui, sibilant & frendunt dentibus suis dicentes, absorbuimus: utique hic dies ille *est* quem exspectabamus, præsentem habemus, fruimur.

17 Facit Jehova quod cogitaverat, perficit sermonem suum quem præceperat à diebus priscis, destruit non utens clementia: & lætificat contra te inimicum, exsollit cornu hostium tuorum.

18 Clamat cor illorum contra Dominum: ô mœnie filiæ Trijonis, fac ut descendant tamquam torrens lacryma interdiu ac nocti, ne permittas intermissionem tibi, ne desistat pupilla oculi tui.

19 Surge, vociferare de nocte, in principio vigiliarum, effunde ut aquas cor tuum coram facie Domini: attolle ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui obtuuntur fame in capite omnium vicorum, *dicens*:

20 Respice Jehova, & intuere quibus opereris ira: comederene mulieres fructû suû, parvulos palmares? interficine in sanctuario Domini Sacerdotê & Propheram?

21 Jacent humi *in* vicis puer ac senex, virgines meæ ac juvenes mei ceciderunt gladio: interfecisti die iræ tuæ, mactasti non utens clementia.

22 Convocas quasi ad diem conventus festos undines meas circumquaque, nec; est die iræ Jehovæ qui evadat aut superstes *maneat*: quos palmis gestabam & educabam, hos inimicus meus consumit.

CAPUT III.

Calamitas publica urbis, & privata Jirmeiæ; atq; remedium utriusque.

EGo vir ille sum *qui* experitur afflictionem, virga furoris illius.

2 Me ducit & agit tenebris, nõ aute luce:

3 Tantum mihi adversatur, obvertit manum suam toto die:

4 Terit carnem meam & cutem meam, confringit ossa mea:

5 Exstruit contra me, & cingit circuitu & molestia:

6 In tenebrosis locis collocat me ut mortuos olim:

7 Sepit circuitu me ut non exeam, aggravat chalybeam pumellam meam.

8 Etiam quum clamo & vociferor, obstruit orationi meæ:

9 Sepit vias meas cæso lapide, semitas meas pervertit:

10 Ursus insidians est mihi, leo in latibulis:

11 Vias meas vagas efficit & discerpit me, redidit me desolatum.

12 Adducens arcum suum statuit me sagittæ suæ ut scopum.

13 Immittit in renes meos tela pharetræ suæ.

14 Sum risui cum toto populo meo, modulatio istorum toto die.

15 Satiat me summa amaritudine, inebriat me absinthio:

16 Et comminuit in scrupis dentes meos, deprimit me in cinere.

17 Adeo rejicis à pace animam meam, *ut* obliti sim boni,

18 Et dixerim, periit robur meum, & spes mea à Jehova,

19 Recordando afflictionis meæ & ploratus mei absinthii & cicutæ,

20 Plane, *inquam*, recordando, meditatur apud me anima mea:

21 Hoc revoco in animum meum; *ac* propterea spero;

22 Summæ benignitatis *est* Jehovæ quod non summus absumti, quod non finiuntur miserationes ejus.

23 Novæ *sunt* singulis manitinis, amplissima fides tua.

24 Pars mea Jehova *est*, inquit anima mea; propterea spero in eo.

25 Bonus *est* Jehova expectantibus ipsum, animæ requirenti ipsum.

26 Bene *est* & speranti & acquiescenti in salute Jehovæ.

27 Bene *est* viro huic, quû tulerit jugum in puericia sua;

28 Qui sedens solitarius acquiescit, quod imposuerit ipsi *Deus*;

29 Qui indit pulveri os suum *dicens*, forte est expectatio.

30 Præter percutienti se genam, satiatur opprobrio.

31 Nam non rejicit in seculû Dominus;

32 Nam quum affecit mœstitia, etiam misereatur pro amplitudine benignitatum suarum:

33 Non enim affligit ex animo suo, mœstitiaque afficit filios viri.

34 Conterere sub pedibus suis omnes vinctos terræ.

35 Detorquere jus viri coram facie superioris,

36 Perverrere hominem in causa sua, Dominus non probat.

37 Ecquo dicente existit aliquid, *si* Dominus non præceperit?

38 Ex ore Excelsi *an* nõ prodit malû, quodque & bonum?

39 Cur quiritaretur homo vivens, vir propter pœnas peccatorum suorum?

40 Perscrutemur vias nostras, & pervestigemus; atque reverteamur usque ad Jehovam.

41 Attollamus animi nostri cum manibus, ad *Deum* fortem in cœlis *dicentes*,

42 Nos defecimus & rebellavimus, tu non condonasti,

43 Obtexis

43 Obtegis ira & persequeris nos, interficis, non ulteris clementia :

44 Obtegis nube te, ne pertranseat oratio :

45 Purgamentum & rejectamentum statuis nos in medio istorum populorum :

46 Dilatant contra nos os suum omnes inimici nostri :

47 Pavor & fovea adest nobis, vastatio, & contritio :

48 Rivis aquarum perfluit oculus meus, propter contritionem filiæ populi mei :

49 Oculus meus defluit nec desistit, ex eo quod nullæ *sint* intermissiones,

50 Donec prospiciat & videat Jehova è cœlis.

51 Oculus meus afficit animam meam, propter omnes filias civitatis meæ.

52 Omnino venantur me, tanquam aviculam, inimici mei immerito :

53 Excindentes *dejiciunt* in foveâ vitam meam, & projiciunt lapides in me.

54 Exundantibus aquis supra caput meum dico, succisus sum.

55 Invoco nomen tuum Jehova, è fovea infima.

56 Vocem meam exaudivisti ; ne occultes aurem tuam, ad respirationem meam, in voci ejeratione mea.

57 Appropinquans quo die invocabam te, dicebas, ne time :

58 Agens, Domine, causas animæ meæ, vindicabas vitam meam.

59 Vides, ô Jehova, perversitatem quæ exercetur in me, judica judicium meum.

60 Vides totam ultionem istorum, omnes cogitationes istorum contra me :

61 Audis probrâ istorum, ô Jehova, omnes cogitationes istorum contra me,

62 Sermones insurgentiû in me, & meditationem istorû adversûs me toto die.

63 Sedere istorû & surgere istorum intuere, me esse modulationem istorum.

64 Redde eis retributionẽ, Jehova, secundum opus manuum ipsorum.

65 Indito illis abjectionem animi, exsecrationem tuam ipsis :

66 Persequere ira & perde eos, ne sint sub cœlis Jehovæ.

CAPUT IV.

Iniquitas filiæ Trzijonis completa.

QUomodo obscuratur aurum mutatur insigne aurum præstantissimû ; diffundantur lapides sanctitatis in capite omnium vicorum ?

2 Filii Trzijonis pretiosissimi, qui tanquam essent auro purgatissimo : quomodo reputantur pro urcibus testaceis, opere manuum figuli ?

3 Etiam phocæ præbent mammam, lactant catulos suos : *quomodo* filia populi mei propter crudelem *inimicum* est similis ululis in deserto ?

4 *Quomodo* adhæret lingua lactentis palato ipsius præ siti ; parvulis, ipsis petentibus panem qui partiatur nemo *est* ?

5 Qui comedebant in deliciis, *quomodo* desolantur per vicos ? *quomodo* qui nutriebantur in coccino amplexantur stercora ?

6 Et major est pœna filiæ populi mei supplicio Sedomi : quo everso quasi momento, non manserunt in eo manus ?

7 Puriores erant Nazirai illius nive ; nitidiores lacte : subebant corpore magis quam carbunculi, Sapphirina poliries eorum :

8 *Quomodo* obscurior est nigredine forma eorum, non agnoscuntur in viis : concreta est cutis eorum cum osse ipsorû, aret, est similis ligno ?

9 *Quomodo* melius habent confossi gladio quam confossi fame : *melius* qui perfluunt transfixi, quâ *destituti* proventibus agrorum meorum ?

10 *Quomodo* manus mulierum misericordium coquit natos ipsarum ; sunt alimento ipsis in obtritione filiæ populi mei ?

11 Consummat Jehova exscandescentiâ suam, effundit æstum iræ suæ : & accendit ignem Trzijonæ, qui exedat fundamenta ejus :

12 Non credidissent Reges terræ, & omnes habitatores orbis habitabilis, ingressurû esse hostem & inimicam in portas *urbis* Jeruschalaimorum.

13 Propter peccata Propheratum ejus, iniquitates Sacerdotum ejus ; effundentium in medio ejus sanguinem justorum :

14 *Qui* evagantibus cæcis per vicos, contaminatis sanguine ; *quem* non possunt quin tangant vestimentis suis :

15 Recedite impuris *quisque*, proclamât eis, recedite, recedite, ne attingatote, quâ avolant, etiam evagantur. dicunt in Gentibus, non amplius commorabuntur :

16 Iratu facies Jehovæ di pertier eos, non est intuitura in eos amplius, *hostes* rationem Sacerdotem non habebunt, senibus non facient gratiam.

17 *Et* adhuc nos, oculi nostri consumûntur desiderio auxilii nostri vanissimi : speculatione nostra speculamur versus Gentem non servaturam.

18 Venantur gressus nostros, ne eamus per plateas nostras appropinquat finis nostet, implentur dies nostri, imo advenit finis nostet.

19 Leviores sunt qui persequuntur nos aquilis cœli : in ipsis montibus insectantur nos, in ipso deserto insidiantur nobis.

20 Spiramentum narium nostrarû, unctus Jehovæ, capitur in foveis istorum : de quo dicebamus, in umbra ejus nos victuros inter Gentes.

21 Gaude & lætare ô filia Edomi, ô quæ habitas in terra Hutzi : etiam ad te transiturum est poculum, inebriabis te, & nudabis te.

22 Consumma iniquitatem tuam, ô filia Trzijonis, nõ perget in deportatione relinquere te : animadvertet tuam iniquitatẽ, ô filia Edomi, deportabit propter peccata tua.

CAPUT

CAPUT V.

Suppliex Firmissima precatio ad Deum.

RECordare Jehova quid sit nobis; intuere & aspice opprobrium nostrum.
2 Possessio nostra aversa est ad extraneos, domus nostræ ad alienigenas.
3 Pupilli sumus ac nullo patre, matres nostræ tanquam viduæ.
4 Aquas nostras pecunia bibimus, ligna nostra pretio obveniunt.
5 *Ab* incumbentibus collo nostro persequentibus patimur; laboramus, non permittitur quies nobis.
6 Ægyptio porrigimus manū; Assyrio, ut satiemur pane.
7 Patres nostri peccaverūt & nō superstant: nos vero pœnas eorum ferimus.
8 Servi dominantur in nos, asserente nemine è manu illorum.
9 Periculo vitæ nostræ afferimus panem nostrum, propter gladium deserti.
10 Pelles nostræ ut furnus arraræ sunt, propter procellas famis.
11 Mulieres Trijone opprimuntur, virgines in civitatibus Jehudæ.
12 Principes manu istorum suspenduntur, facies senum non afficiuntur honore.
13 Juvenes ad molendum portant, & pueri ad ligna corruunt.
14 Senes è porta cessant, juvenes à modulatione sua.
15 Cessat gaudium animi nostri, convertitur in luctum chorus noster:
16 Cadit corona capitis nostri; væ jam nobis quod peccaverimus.
17 Propter hoc est ægrūm cor nostrū, propter hæc orenebrati sunt oculi nostri:
18 Propter montem Trijonis qui desolatus est, per quem vulpes eunt liberè.
19 Tu Jehova in sæculum manes, solium tuum in unamque generationem.
20 Quare in æternum obliviscereris nostri, derelinqueres nos, quam diu longa erunt tempora?
21 Restitue nos Jehova tibi, ut revertamur, renova dies nostros, ut priscis *diebus*.
22 Nam an omnino spernetes nos, efferveseres contra nos admodum?

JECHEZKEL.

CAPUT I.

Ires visiones: quadriga Jechezkelis, typus providentia Dei.

QUum agreterur trigesimus annus quarti mensis *die* quinto, & versarer inter deportatā multitudinē ad fluvium Cebaris; aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei:
2 Quinto *die* mensis, ipso anno quinto *qui fuit* à deportatione Regis Jehojachinis,
3 Omnino fuit verbum Jehovæ ad Jechezkelem filium Buzi Sacerdotē, in terra Chaldæorum ad fluvium Cebaris: fuitque super eum manus Jehovæ illic.
4 Vidi ergo, quum ecce ventus turbinem veniret ab Aquilone, nubem magnā & ignem sese accendentem, & splendorem ejus circumfantem: è cujus medio *emicabat* tanquam color vividissimus è medio illius ignis.
5 E medio *autem* illius similitudo quatuor animalium: atque hæc illorum species, similitudo humana *erat* illis:
6 Et quaterni vultus unicuique, quaterneque alæ unicuique illorum.
7 Et pedes illorum, pes *quisque* rectus (sed pes imus ipsorum similis *erat* imo pedi vituli) scintillantesque, ut color chalybis terſi:
8 Et manus humanæ sub alis eorum in quaternis partibus ipsorum *erant* faciesque eorum, & alæ eorum in quaternis *partibus* illis.
9 Conjunctis una ad alteram alis ipsorum: nō diverterebant eundo, unumquodq; in tractum faciei suæ *objectum* ibant.
10 Ac similitudo quidem faciei ipsorum, faciei humanæ *fuit*; sed facies leonis ad dextram ipsis quatuor, & facies bovis à sinistra ipsis quatuor: itemque facies aquilæ ipsis quatuor *erat*.
11 Facies autem eorum, & alæ eorum porrectæ *erant* sursum; unicuique binæ conjunctæ *erant* cujusque, & binæ tegebant corpora ipsorum:
12 Et quisq;in tractum faciei suæ *objectum* ibant; quocunq; erat spiritus ipse iturus ibant, non diverterebant eundo.
13 Similitudo autem istorum animalium; species ipsorum velut carbonum ignis, ardentium in speciem lampadum, hæc *ergo similitudo* indesinenter ibat inter ipsa animalia: & splendor *erat* huic igni, atque ex igne prodibat fulgur.
14 Ita hæc animalia excurrebant & revertebantur, in speciem fulguris vehementissimi:
15 Ut autem vidi animalia illa; ecce, coram unam in terra secundum illa animalia in quatuor facies ipsius.
16 Species rotarum & opus earum, quasi colore beryllī chalybis, & similitudo eadē ipsis quatuor *erat*; earum species & opus earum, ac si esset, rota *una* in rota *altera*,
17 *Ita ut* in quatuor partes suas euncibus illis irent: non diverterent eundo.
18 Et apsidibus earū tanta altitudo *erat* ipsis, ut timorem injicerent: & canthi earum pleni oculis circumquaque in ipsis quatuor.
19 Euntibus autem illis animalibus, ibant hæ rotæ secundum illa; & quum attollerent se animalia sursum à terra, attollebant se rotæ.
20 Quocunque iturus erat illorum spiritus ibant, eo iturus erat spiritus illarum: & rotæ attollebant se è regione illorum, nam spiritus vitalis aderat rotis.
21 Euntibus illis ibant, & illis consistentibus consistebant: & attollentibus se

illis sursum: & terra ardebat de rore & regione illorum, nam spiritus vitalis aderat rotis.

22 Similitudo autem expansi *erat* supra capita animalium, quasi specie crystalli formidabilis extensi supra capita eorum superne:

23 Et sub isto expanso alæ illorum rectæ, *pertinentes* una ad alteram: cuique binæ tegentes hinc, & binæ tegentes inde corpora ipsorum.

24 Et audiebam sonum alarum ipsorum quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum omnipotentis cantibus illis, sonum confictius quasi sonum exercitus: quum starent illi, confistebant alæ ipsorum.

25 Sed erat superne sonus expansi illi quod *erat* supra capita illorum; quando cantibus illis confistebant alæ illorum.

26 Superne autem ad expansum illud quod *erat* supra caput illorum, quasi specie lapidis Sapphiri similitudo soÿii *erat*; & super similitudinem illius soÿii similitudo quasi species hominis superne insidentis ei.

27 Et vidi quasi colorem vividissimum, quasi speciem ignis intimi circumquaque, inde à specie lumborum illius sursum versus: à specie vero lumborum illius deorsum versus, vidi quasi speciem ignis, & splendoris circumstantis eum.

28 Qualis *est* species arcus qui existit in nube tempore pluviæ, talis species illius splendoris *erat* circumquaque; hæc visio similitudinis gloriæ Jehovæ: hæc videns procidi in faciem meam, & audivi vocem loquentis:

CAPUT II.

Vocatio & commissio divina Jechezkelis.

NAm etsi[x]it mihi, fili hominis, consiste in pedes tuos & alloquar te.

2 Tum ingressus est in me spiritus qui alloqueretur me, & statuit me in pedes meos; ut audirem eum qui sermocinantis erat mecum.

3 Dixit igitur mihi, fili hominis, mittens sum ego te ad filios Jisraelis, ad gentes rebelles quæ rebellarunt contra me; ipsi ut majores ipsorum defecerunt *rebellantes* in me ad hunc ipsum usque diem:

4 Ut ne filii isti *sint* obdurati vultu, & obstinati animo, ego te sum mittens ad eos: ut dicas eis, sic ait Dominus Jehovi.

5 Ut ipsi, sive audiant sive desistant, quia domus rebellionis sunt; ut inquam sciant Propheram fuisse in medio sui.

6 Tu ergo fili hominis, ne timeto ab illis, & à verbis istorum ne timeto quod refractarii & spinei sint in te, & apud scorpiones habites: à verbis eorum ne timeto, & à facie eorum ne consternator, quod domus rebellis sint:

7 Ut eloquaris verba mea ipsis, sive audiant, sive desistant; nam rebelles sunt.

8 Sed tu fili hominis, auscultes quod ego tam dicturus tibi, ne esto rebellis ut domus rebellis ista: aperi os tuum, & comede quod ego darturus sum tibi:

9 Quum itaque respicerem, ecce manus emissa ad me, & ecce autē in ea volumē libri:

10 Quod explicavit in conspectu meo, eratque scriptum à fronte & à tergo: & scriptura in eo *erat* lamentationum, lugubriique carminis, & væ. *Caput* 3.

1 Edixit igitur mihi, fili hominis, quod præsens est tibi comede: comede volumen hoc, deinde abi, alloquere domū Jisraelis.

2 Itaque aperui os meum, fecitque ut comederem volumen illud,

3 Edixitq; mihi, fili hominis ventrem tuum cibato, & viscera tua impleto volumine hoc quod ego do tibi: quod ubi comedi, fuit in ore meo pro melli dulcedine.

4 Deinde edixit mihi; fili hominis, abi, accede domum Jisraelis, ut alloquaris verbis meis ipsos.

5 Quia non ad populum utentē ignoto sermone & impedita lingua mitteris; ad domum Jisraelis quam mitteris:

6 Non ad populos multos utentes ignoto sermone & impedita lingua, quorum non intelligas verba (noone si ad eos mitterem te, ipsi auscultaturi essent tibi?

7 Domus vero Jisraelis nolunt auscultare tibi, cum nolint auscultare mihi: nam tota domus Jisraelis obstirnata fronte & duro corde sunt.)

8 Ecce dispono faciem tuam obstirmatam adversus faciem eorum, & frontem tuam obstirmatam adversus frontē eorum.

9 Similem lapidi perdurato, firmiorem rupe dispono frontem tuam: ne timeto illos, neque consternator à facie istorum, quod domus rebellis sint:

10 Postea edixit mihi; fili hominis, omnia verba mea quibus alloquar te excipe animo tuo, & auribus tuis audi:

11 Sic abi, proficiscere ad multitudinem istam deportatam ad populares meos, ut alloquens eos indicas eis, sic ait Dominus Jehovi, sive audiant sive desistant.

12 Tum sustulit me spiritus, & audivi post me sonum concussionis magnæ: Benedictam gloriam Jehovæ, è loco ipsius:

13 Et sonum alarum illorum animalium contingentium alteri ius alterum, sonumque rotarum è regione illorum: sonum inquam concussionis magnæ.

14 Quo auē spiritus sustulit me assumsitque me, abibā amaritudine in ardu spiritus mei, sed manus Jehovæ *fuit* superior mea.

15 Itaque veni ad multitudinem deportatam Thel-abib accolas fluvii Cebaris & Hascheri, ubi habitabant illi: & desedi illic septem dies, ægra desolatum inter illos.

CAPUT III.

Officium boni Prophetæ.

FUit autem exactis septem diebus; fuit inquā vertū Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, speculatorē dedi te domui Jisraelis; ut audias ex ore meo verbum, & admoneas eos à me.

3 Quum

3 Quum dixero improbo, utique moriturus es, tu autem non admoneris eum, neque alloquutus fueris, ut admoneas improbum *revocans* à via ejus improbissima; ne serves eum: ipse improbus in sua iniquitate morietur, sed sanguinem ejus è manu tua repositurus sum.

4 Tu vero qui admoneris improbum & non reversus fuerit ab improbitate sua, & à via illa sua pessima; iste in sua iniquitate morietur, & tu animâ tuâ eripueris.

5 Sin autem averterat justus à justitia sua, & facies iniquitatem, me disponente offendiculum coram eo morietur ille: quòd non admoneris eum, in peccato suo morietur, neque recordationi erit omnia justa ejus opera quæ fecerit, sed sanguinem ejus è manu tua repositum.

6 Tu vero qui admoneris justum ut non peccet justus, si ipse non peccet amplius: omnino vivet quia admonitus fuerit, & tu animam tuam eripueris.

7 Deinde fuit super me ibi manus Jehovæ; & dixit mihi, surge, egredere in illam convallem, & ibi alloquar te.

8 Itaque surgens exivi in illâ convallè: ubi ecce gloria Jehovæ stabat, ut gloria illa quam videram ad flumen Cebaris: & procidi in faciem meam.

9 Sed ingressus in me spiritus fecit ut consisterem in pedes meos; & alloquutus me *Jehova* edixit mihi, ingredere, include te intra domum tuam.

10 Tu autem, ô fili hominis, ecce; indiderunt tibi densos funes & vinxerunt te illis, ut non prodeas in medium ipsorum.

11 Ideoque linguam tuâ agglutinaturus sum palato tuo, ut obmutescas ac non agas reprehensorem apud illos; quia domus rebellis sunt:

12 Sed quum alloquendo te aperiam os tuum, indices eis, sic ait Dominus Jehovi: qui audituras est audiat, & qui destituras, desistat; nam domus rebellis sunt.

CAPUT IV.

Stiagraphia pœna imminentis urbi facta in latere.

TU ergo fili hominis, accipe tibi latericem quæ ponas in conspectu tuo; ut incidas in eum civitatem, Jeruschalaima:

2 Et disponens obsidionem in eam, extruensque in eam propugnacula diffundes in eam aggestas moles: & disponens in eam castra pone contra eam primores *exercitus* circumquaque.

3 Deinde tu accipe tibi sarraginè ferream, quâ ponas *pro* muro ferreo inter te & civitatem istam: ut obstruma facie tua adversùs eam, cingatur obsidione, te obsidente illâ, signum hoc in domû Israelis.

4 Tu autè incumbe lateri tuo sinistro, quum appositeris ei iniquitatem domus Israelis: numero dierum quibus incumbes ei, ferens iniquitatem illorum.

5 Ego vero do tibi annos iniquitatis illorû pro numero annorum, trecentos nonaginta dies; quibus ferès iniquitatem domus Israelis.

6 Quumq; eris absolutus eos, incumbens lateri tuo dextro secundò, ut feras iniquitatem domus Jehudæ: quadraginta dies, diem unumquemque do tibi pro unoquoque anno.

7 Ad obsidionem vero Jeruschalaimorum obstruato faciem ruam, cum brachio tuo nudato; sic prophetabis contra ea.

8 Ecce autè impono tibi densos funes ut non obvertas te à latere uno in alterû, donec absolveris dies obsidionis tuæ.

9 Tu quoque accipe tibi triticum, & hordeum, fabasque, & lentes, & millium, ac zeam, quæ indas in vas unum ut facias tibi ex eis panem: *de* numero dierû quibus incumbes lateri tuo, trecentis nonaginta diebus comedes illum.

10 Cibus autè tuus quem comedes, pondere viginti ficlorum in diem erit: de tempore in tempus *statum* comedes illum:

11 Et aquâ ad mensurâ bibito, sextam hinis: de tempore in tempus *statum* bibito.

12 Comedes autem eum *ut* Placentam hordeaceam: & ad orbes excrementi humani parabis placentam istam in oculis illorum.

13 Præterea dixit Jehova, ita comedent Israelitæ cibum suum immundum; inter gentes quo dispellam ipsos.

14 Tum dixi, Aha Domine Jehovi, ecce anima mea non *est* impurata; nam cadaver, aut discerptû non comedi à pueritia mea huc usque, neque ingravit os meum caro abominanda:

15 Et dixit mihi, vide, do tibi egesta bovum pro orbibus stercoris humani; ut pares panem tuum ad illa:

16 Nam, inquit mihi, fili hominis, ecce ego fracturus sum baculum panis Jeruschalaimis, ita ut comedant panem ponderе ac cum sollicitudine; & aquas mensura ac cum stupore bibent:

17 Ut defecti pane & aqua, obstupescât singuli atq; obtabescant in iniquitate sua.

CAPUT V.

Typus vastationis urbis in rasura capitis & barbæ Iechezkelis.

POstea tu fili hominis, accipe tibi gladium acutum, novaculam tonsorium accipito tibi, ut transferas eam *super* caput tuum & per barbâ tuum: sumensque tibi trutinam *justi* ponderis, divides *pilos* eorum.

2 Tertiam partem igne combures in civitate, quando compleri erunt dies obsidionis: & accipiens alteram tertiâ percuties gladio circa illam, reliquam vero tertiam disperges in ventum, nam gladio exterò persequar istos.

3 Attamen excipies inde paucos numero, quos ligaturus es in alis tuis:

4 Et ex istis adhuc accipies quos projicies in ignem, & combures eos igne: inde prodibit ignis in totam domum Israelis.

5 Sic

5 Sic ait Dominus Jehovi, iſtis *ſane* Jeruſchalaim, *vrbi* qui in medio Gentium poſueram, & cui circúdederam regiones.

6 Sed mutavit jura mea in improbitatem plus quam Gētes ipſæ, & ſtatuta mea plus quā regiones quæ circumſtant eam: quia jura mea ſpreverunt, & in ipſis ſtatutis meis non ambulaverunt.

7 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eo quod cumulatim plus quam gentes ipſæ quæ circumſtant vos in ſtatutis meis non ambulaſtis, & jura mea non feciſtis; ac ne quidem ſecundum jura gentium quæ circumſtant vos feciſtis:

8 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce me, irruentem in te, me quoque, ut efficiam in medio tui judicia in oculis ipſarum Gentium:

9 Faciamque enim ſū in te *judicia* cujuſmodi nō feci, & cujuſmodi nō ſum facturus amplius propter abominationes tuas.

10 Idcirco patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres ſuos; & exercens in te judicia diſpergam omnes reliquias tuas in omnem ventum.

11 Idcirco *ne* vivam ego dictū domini Jehovi, niſi eo quod ſanctuarium meum inquinaſti omnibus rebus deteſtādis tuis, & rebus omnibus abominandis tuis, ideo nam ego faciam, ut non parcat oculus meus, nam etiam ego non utar clementia.

12 Tertia tuis peſte morientur & fame conſumentur in medio tui; tertia autem altera gladio cadent circa te; reliquam vero tertiam in omnem ventum diſpergam, & exſerto gladio perſequar eos.

13 Ita conſummabitur ira mea, & collocabo excandeſcentiam meam in iſtis, ultione conſolabor me: experientiurque me Jehovam eloquutum eſſe in zelo meo, quando conſummabo excandeſcentiam meam in iſtis.

14 Et diſponam te in vaſtitatem & in opprobrium apud gentes quæ circumſtant te in oculis omnium tranſeuntium:

15 Et erit opprobrium convitiumq; eruditioni & ſtupori Gētibus quæ circumſtāt te; quū exercuero in te judicia, ira, excandeſcentiaq; & correptionibus excandeſcentiæ (ego Jehova eloquutus ſum)

16 Quum immiſero ſagittas famis peſtiferas in eos qui fuerunt ad corruptionem, quas immittam ad corrumpendum vos: & famem colligens contra vos frēgero vobis baculum panis:

17 Immiſero inquā contra vos famem, beſtiamq; peſſimam, orbabuntq; te, peſtiſque & cædes pervaſerit te: deniq; vaſtationem immiſero in te; ego Jehova eloquutus ſum.

CAPUT VI.

Idololatriæ pœna prædicitur.

ET fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, dirige faciem tuam verſus montes Iſraelis, & prophetam ege apud eos:

3 Tum dices eis, ō montes Iſraelis, audite verbum Domini Jehovi: ſic ait Dominus Jehovi montibus, & collibus, alveis aquarum, & vallibus; ecce me, me ſuper adducentem contra vos gladium, & perditurum excelſa veſtra.

4 Nam deſolabuntur altaria veſtra, & confringentur ſubdiales ſtatuæ veſtræ; proſternamque conſoſſos veſtros coram diis ſtercoreis veſtris.

5 Daſquam etiam cadavera Iſraelitarum coram diis ſtercoreis ipſorum; & diſpergam oſſa veſtra circum altaria veſtra:

6 In omnibus ſedibus veſtris ipſæ civitates vaſtabuntur & excelſa deſolabuntur: ut vaſtentur & deſolentur altaria veſtra, confringanturq; & aboleantur ſtercorei dii veſtri, & ſuccidantur ſubdiales ſtatuæ veſtræ, ac deleantur opera veſtra:

7 Et cadent conſoſſi in medio veſtri, ut experiamini me eſſe Jehovam.

8 Sed reliquos faciam, quum erunt vobis qui evaſerint gladio, in Gentibus; quum diſperſi fuerītis in regiones.

9 Et qui ex vobis evaſerint recordabuntur mei in Gentibus ubi captivi detinebuntur: me fractū fuiſſe ab animo ipſorū ſcorrante qui receſſit à me, & ab oculis ipſorum qui ſcorrantes ſequebantur ſtercoreos deos ipſorum, & faſtidio erunt ſibi ipſis, *reſpiciantes* ad mala quæ fecerint, ad omnes res abominandas ſuas.

10 Et agnoſcent me eſſe Jehovam; non fruſtra loquutum fuiſſe, me affecturum ipſos hoc malo.

11 Sic ait Dominus Jehovi, percute manū tua, & plaude pede tuo, & dic, ah, *reſpicientes* ad omnes abominationes peſſimas domus Iſraelis; quibus gladio, fame, & peſte caſuri ſunt.

12 Longinquus peſte morietur, & propinquus gladio cadet, reliquus autem & obſeſſus, fame morietur: deniq; conſummabo excandeſcentiam meam in eos:

13 Ut agnoſcatis me eſſe Jehovam, quū erunt conſoſſi eorum inter Deos ſtercoreos ipſorum, circa altaria illorū; ad omnem collem exceſſum, in omnibus cacuminibus montium, & ſub omni arbore virente, ac ſub omni quercu deuſa, ubicumque loci poſuerint odorem gratum omnibus ſtercoreis diis ipſorum:

14 Quum extendens manū meam contra eos, reddidero terram hanc deſolatiſſimam, magis deſolatam quam deſertum ad Diblam in omnibus ſedibus ipſorum; ut agnoſcant me eſſe Jehovam.

CAPUT VII.

Comminatio extrema calamitatis.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Heus tu fili hominis *dic*, ſic indicit Dominus Jehovi terræ Iſraelis finē advenit ipſe finis in quatuor oras ſuas terræ.

3 Jam finis ſuper te cibi, quum immittens iram meam in te, judicabo te, ſecundum

Jerusalem vias tuas, & repotium super te
ornatu abominationes tuas.

4 Neque parcet oculus meus tibi, neque
misebor clementiæ: sed vias tuas super te
reponã, & abominationes tuas in medio tui
erunt, ut experiamini me esse Jehovam:

5 Hæc ait Dominus Jehovi; malum, u-
nicum, malum ecce advenit.

6 Finis advenit, advenit ille finis, per-
vigil irruit in te; ecce advenit *illud*.

7 Supervenit matutinum illud tibi: ô
habitator istius terræ: advenit tempus il-
lud, propinquus est dies illæ, vexationis,
non autem echus montium.

8 Jam continuo *effundam* furiam meam
desuper te, & consummabo iram meam in te in te judicabo te secundum
vias tuas: & dabo super eam super te
omnes abominationes tuas.

9 Neque parcet oculus meus, neque mi-
sebor clementiæ; secundum vias tuas, tibi
reponam, & abominationes tuas in medio
tui erunt, ut experiamini me Jehovam
esse percussorem.

10 Ecce diem illum, ecce advenient *ma-*
tutinum: prodiit matutinum: illud effloruit
virga ista, germinavit superbiam:

11 Ipsa violentia assurrexit ad virgam
improbitatis: nemo ex eis, neque ex mul-
titudine ipsorum, neque ex Thraconibus
ipsorum, *superfuturus est*, neque lamen-
tum de ipsis *erit*.

12 Advenit illud tempus, perrigit dies
illa, emptor ne lætetur, & venditor ne lu-
gentem agat: quia æstus *ira* impendet to-
ti multitudini ejus.

13 Nam venditor ad rem venditam nõ
est reversurus, quamvis adhuc in incerto
sit catena eorũ *qui vendidit*: visio enim
toti multitudini ejus non revertetur: & ne
singuli in iniquitate sua non stare confir-
mabunt se caperva sua.

14 Clangent classico ut comparent o-
mnes, sed nullus proficiet ad bellum: quia æstus *ira* mea *est in* omni
multitudinem ejus.

15 Gladius ipse foris, pestis autem & fames intus: qui in agro *erit*, gladio mo-
rietur, qui verò in civitate, eum fames & pestis consumetur *est*.

16 Sed ex eis qui evaserit fuga evadent,
& erunt in montibus velut columbæ vallium, trepidantes omnes: quisque
propter iniquitatem suam.

17 Omnes manus debilitabuntur, & o-
mnia genua in aquas abitura sunt:

18 Et accingent cilicio, tegetes ipsos ho-
rrore deniq; in omni facie erit pudor, & in
omnibus capitibus ipsorum calvitium.

19 Argentum suum per plateas abjici-
ent, & aurum ip orũ separationi erit: ar-
gentum ipsorum & aurum ipsorum non
poterit eripere ipsos die furoris Jehovæ:
se ipsos non satiabunt, & viscera sua non
explebunt: eo quod offendiculum iniqui-
tatis ipsorum sit.

20 Quia decorem ornatus sui illum ad
excellentiam posuerunt, imagines abomina-
tionum suarum, & rerum detestabilium
suarum fecerunt in eo: ideirco illum fi-
mi ipsis in separationem.

21 Tradam enim illã in manu extra-
neorum direptioni, & improborum tuæ
terræ prædæ: qui profanabunt illum:

22 Et avertetur me faciem meam ab
ipsis ubi profanaverint arcanum meum:
invadent *civitatem* ipsum effodiores &
profanabunt ipsam.

23 Para funem: quia terra ipsa plena est
causis capitalibus, & ipsa civitas plena est
violentia.

24 Idem adducam pessimos gentium u
hæreditario jure possideant domos ipso-
rum: faciamq; ut cesset excellentia fortiũ,
& profanentur ii qui sanctificant ipsos.

25 Ira excidium devenit, & quærentibus pacem nulla erit.

26 Ærumna super ærumnã, & rumor ad rumorem erit: desiderabunque
visionem à Propheta, & lex peribit à Sacerdote; consiliumque à senibus.

27 Rex ipse conficietur mœrore, & Princeps induet vestem desolationis, & ma-
nus populi terræ conturbabuntur: pro vi
ipsorum agam cum eis, & prout jus ipso-
rum est judicabo ipsos, ut experiantur me
esse Jehovam.

CAPUT VIII.

Quatuor visiones: populus Judææ mœsti in-
versus & eversus Decalogus.

FIlii autem anno sexto mensis sexto, die
quinto illius mensis, me sedente domi
meæ, Seniores Judæ Jehovæ sedentibus co-
ram me; ut accideret mihi ibi manus
Dominî Jehovæ.

2 Et cernam *visionem* vidi, quod ecce similitudo *hominis* quasi specie ignis, à specie lumborum ejus deorsum versus, *specie* ignis: à lumbis autem ejus sursum versus quasi specie splis nitidi, similis coloris vividissimo.

3 Qui extendens formam manus assumsit me cincinno capitis mei: & attollens me Spiritus inter terram & cælum deduxit me Jerusalem in visionibus Dei ad ostium portæ interioris, quæ respicit ad Aquilonem: ubi *erat* sedes idoli zeloypiæ quod provocat ad zelotypiam.

4 Ecce autem illic gloriam Dei Israe-
lis, secundum speciem quam vidcram in ipsa convalle.

5 Tum edixit mihi, Fili hominis attolle
jam oculos tuos *ad viam* quæ *erat* Aquilo-
nem versus; cumque sustulissem oculos
meos *ad* viam Aquilonem versus, ecce ab
Aquilone ad portam ipsius altaris idolum
illud zeloypiæ in ipso ingressu.

6 Præterea dixit mihi, Fili hominis videsne
quid illi faciant abominationes *istæ* magnæ
quas domus Israelis faciunt hic, ut
longe procul à sanctuario meo sed amplius
iterũ videbis, abominationes maximas.

7 Et

7 Et dedúxit me ad portam atrii alterius: ibi quum aspicerem, ecce foramen unum in ipso pariete.

8 Iraq; edixit mihi, fili hominis, fode jam in ipso pariete; quumq; fodissem in ipso pariete, ecce portam unam.

9 Tum edixit mihi, Ingredere & aspice abominationes pessimas quas isti faciunt hic.

10 Ingressus iraq; aspexi; ecce autem omnes formas reptilium & jumentorum abrefandorum, omniumq; stercoreorum deorum domus Israelis: expressum *quod* in pariete ipso circumquaque:

11 Et septuaginta viros è Senioribus domus Israelis, cum Jazania filio Schaphanis stante in medio ipsorum, stantes coram illis, quemq; thuribulo suum *habentem* in manu sua: ita ut abundans nubes fusitus ascenderet.

12 Post dixit mihi, vidistine, fili hominis, quæ seniores domus Israelis faciant in tenebris, quisq; in conclavibus figuratis suis? quia dicunt, non *est* Jehova qui videat nos, dereliquit Jehova terrā hanc.

13 At, inquit mihi, amplius adhuc videbis abominationes maximas quas isti faciunt:

14 Et deduxit me ad ostium portæ domus Jehovæ quæ *est* ad Aquilonalem tractum: ecce autem mulieres sedebant deflentes Thammuzum

15 Postea dixit mihi, vidistine, fili hominis? amplius adhuc visuras es abominationes, *abominationes* majores istis.

16 Et deduxit me in atrio domus Jehovæ interius; ecce autem in porta templi Jehovæ inter porticum & altare quasi viginti quinq; viros: quorum posteriora *obversa erant* versus templū Jehovæ, facies autem Orientem versus, & adorabāt ipsum Orientem versus ad Solē *ferebantur*.

17 Tum dixit Deus, vidistine, fili hominis? an levius est quicquam visum domui Jehudæ quam facere abominationes istas quas faciunt hic? nam impleverunt terram hanc violentia, & aversi sunt ad provocandum me, ecce autem jam præmittunt plantarum surculos ante faciem suam:

18 Propterea etiam ego facturus sum *factum* in excandescentia, nō parcet oculus meus, neq; ullar clementia; & quamvis clament in auribus meis voce magna, non audiam eos.

CAPUT IX.

Conservatio piorum in media clade.

DEinde inclamavit me audiente voce magna, dicendo, admovete præfecturas *istius* civitatis; & instrumentum quisq; suū lethiferū *habeto* in manu sua.

2 Tum ecce lex homines venientes à via portæ superioris, quæ est obversa ad Aquilonem, quemq; cum instrumento dissipationis suo in manu sua, & virum unum inter eos indutum *vestibus* lineis cum atramentario scribæ ad lumbos suos: qui venientes cōstiterunt juxta altare æneum.

3 Gloria autem Dei Israelis exulit se à Cherubinis quibus insidebat, ad limen ipsius domus; & inclamavit virum illum indutum *vestibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium scribæ,

4 Edixitq; Jehova ei, trans per medium *urbis* Jerusalem, & insignito signo frontes illorum hominum qui suspirant & qui exclamant propter omnes abominationes istas quæ fiunt in medio illius.

5 *Reliquis* autem illis edixit me audiente, transite per hanc civitatem post eum, & percutite, ne parcito oculus vester, neq; ullamini clementia;

6 Senem, juvenem, & virginem, parvulosque, & fœminas interficite ad internecionem, sed ad ullum virum cui inerit hujus signum ne accedite ore, & à sanctuario meo incipitote (iraq; incipiebant ab hominibus illis Senioribus qui *erant* ante ipsam domum)

7 Et impurate, ait illis, domum ipsam, & implete atria ipsa confossis, exite: ut exeuntes percutiant in civitate ipsa.

8 Fuit autem percutientibus ipsis, quum reliquus essem ego; ut procidens in faciem meam clamarem, & dicerem, Aha Domine Jehovi, an perditurus es omnes reliquias Israelis, effundendo excandescentiam tuam super Jerusalēm?

9 Qui dixit mihi, iniquitas domus Israelis & Jehudæ magna est supra modum, & replera est ira terra cæditus, ipsaque civitas plena perversione: quia dixerunt dereliquit Jehova hanc terram, neq; Jehova *est* qui respiciat.

10 Quapropter etiam ego, non parcet oculus meus, neq; ullar clementia: viam eorum in caput ipsorum reponam.

11 Tum ecce vir ille indutus *vestibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium, retulit rem dicendo; feci quemadmodum præceperas mihi.

CAPUT X.

Prima de ignis visio mystica. Quadriga effunditur super civitatem.

ME autem vidente, quum ecce in illo expanso quod *erat* supra caput Cherubinorum, similem lapidi sapphirino, quasi speciem similitudinis solii, apparuit super ipsos *Jehova*.

2 Qui alloquutus virum illum indutum *vestibus* lineis, dixit, ingredere intervallum orbium in locum Cherubinorum, & imple pugnos tuos prunis ignis ex intervallo Cherubinorum, & sparge contra illam civitatem; qui ingressus est ante oculos meos.

3 Cherubini autem stabant à dextera domus quum ingrederetur vir ille, & nubes implebat atrium interius.

4 Tum excelsit se gloria Jehovæ à Cherubinis supra limen domus, etiq; implera domus nube, atrium vero impleram splendore

plendore gloriæ Jehovæ.

5 Et sonus alarum Cerubinorũ audiebatur usq; ad atrium exterius; quasi sonus *Dei* fortis omnipotentis quũ loquitur.

6 Fuit autẽ quam præcepisset viro illi induto *vestibus* lineis, dicendo, accipe ignem ex intervallo horum orbium, ex intervallo Cerubinorum, ut ingressus ille constitueret juxta rotas.

7 Et extendens Cerub unus manum suam ex intervallo Cerubinorum ad ignem illum qui *erat in* intervallo Cerubinorum, sumsit & indidit pugnis *illius* induti *vestibus* lineis: qui accipiens exivit.

8 Apparebat enim in Cerubinis, forma manus hominis sub alis ipsorum.

9 Tum vidi, quod ecce quatuor *quidẽ* rotæ juxta ipsos Cerubinos rota una quæque juxta Cerubinum unumquemque: quarum rotarum species *erat* similis colori lapidis beryllí thalassii:

10 Et species illarum quatuor *erant* similitudine una, ac si esset rota *una* in medio rotæ *alterius*:

11 Euntibus illis *Cerubinis*, in quaternas partes ipsarum ibant, non diverterant eundo, nam ad locum quo spectabat ipsum caput sequebantur ipsum, non diverterant eundo.

12 Sed totum corpus illorum, dorsaq; illorum, ac manus illorum, alæq; illorũ; etiam rotæ ipsæ plenæ oculis *erant* circumquaq; ipsorum quatuor, rotarumque ipsorum.

13 Hæ autem rotæ, ipsæ vocatæ sunt orbis me audiente:

14 Quatuor vero facies *erant animali* unicuiq; : facies unius, facies *erat* Cerubi, facies autẽ alterius facies hominis, & tertii facies leonis, & quarti facies aquilæ.

15 Ita extulerunt sese Cerubini, hoc *est* animal quod videram ad flumen Cebaris.

16 Euntibus Cerubinis autẽ iverunt rotæ ipsæ juxta illos, & attollentibus Cerubinis a las suas ad effrendũ se è terra, non diverterunt rotæ ipsæ quoq; ab illis:

17 Consistentibus illis constiterunt, & efferentibus se illis extulerunt se cum illis; quia spiritus vitalis aderat ipsis.

18 Egressa igitur gloria Jehovæ è *loco qui erat* supra limen domus, & stans super Cerubinos:

19 Quum levantes Cerubini alas suas, extulissent se è terra ante oculos meos exeũtes, & rotæ è regione illorũ; subsistit *animal ad* ostiũ portæ dõus Jehovæ primũ, & gloria Dei Israelis insidẽs illis superne.

20 Ipsum *est* animal illud quod videram subjectum Deo Israelis ad flumen Cebaris, & cognovi Cerubinos eos esse.

21 Quaternæ facies uniciuique, & quaternæ alæ unicuique; similitudoq; manuum hominis sub alis illorum *erat*.

22 De similitudine deniq; faciei ipsorum, eadem facie quam videram ad flumen Cebaris, *erant* species, ipsorum, illarumque: quisque in tractum faciei suæ *objectum* ibant.

CAPUT XI.

Cor lapideũ commutandũ cum carneo.

TUm attollens me spiritus adduxit me ad portam domus Jehovæ primam, quæ spectat Orientem versus, ubi ecce in ostio illius portæ viginti quinque viros: inter quos videbam Jaazanjam filium Hazzuriĩ, & Pelatjam filium Benajæ principes populi:

2 Dixitq; mihi, fili hominis, hi *sunt* viri isti qui cogitant vanitatem, & qui ineunt consilium malum in hac ipsa civitate:

3 Qui dicunt, non in propinquo ædificandæ *sunt* domus, hæc *urbs futura esset* olla, & nos caro illa.

4 Idcirco Propheta contra istos: propheta, ô fili hominis.

5 Et accidente mihi spiritu Jehovæ; edixit mihi, dic, sic ait Jehova, ita diciris ô domus Jisraelis; nam eorũ quæ veniunt in spiritum vestrum unumquodq; ego novi.

6 Multiplicaris confossos vestros in civitate hac: & implebis vicos ejus cõfossis;

7 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, confossi vestri quos disponidis in medio ejus, hi *sunt* illa caro, & hæc *urbs* olla ipsa *est*: vos autem educam è medio ejus.

8 Gladium timetis, & gladium adducam super vos, dictum Domini Jehovi.

9 Nam educens vos è medio ejus tradam vos in manum alienorum, & exercebo contra vos judicia.

10 Gladio caderis, in termino Jisraelis judicabo vos, ut experiamini me esse Jehovam.

11 Hæc non est futura vobis olla, aut vos futuri in medio hujus caro, *dissectos* in terminum Jisraelis judicabo vos:

12 Ita experiemini me esse Jehovã, quicumq; in meis statutis non ambulastis, & mea jura non faciris; sed secundum jura Gentium quæ circumstant vos faciris.

13 Fuit autẽ me propheţante, ut Pelatja filius Benajæ moreretur: quapropter procidens in faciem meã, & exclamans voce magna dixi, aha Domine Jehovi, tu cõsumationẽ facis cum reliquiis Jisraelis.

14 Sed fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

15 Fili hominis, *sunt* fratres tui, fratres tui, necessarii tui, & tota domus Jisraelis, quanta quanta est; quibus dicunt habitatores Jerusalahimorum, longe abeste à Jehova, nostra est, *nobis* data est hæc terra in hæreditatem.

16 Idcirco dic, hic ait Dominus Jehovi; quod procul abegerim eos in gentes, & quod dispersierim eos in regiones: attamen fuim eis sanctuarium pauliſper in ipsis regionibus quo venerunt.

17 Idcirco dic, ita ait Dominus Jehovi, & congregabo vos ex istis populis, & recipiam vos è regionibus in quas dispersi estis: & dabo vobis terram Jisraelis.

18 Quumque

18 Quumque venerint illuc, amovebunt omnia detestabilia ejus omnesq; abominationes ejus ab eis.

19 Nam indam ipsis cor unum, & spiritum novum ponam in medio vestri: amovens, inquam, cor lapideum à carne eorum indamq; eis cor carneum:

20 Ut in statutis meis ambulent, & jura mea observantes faciant illa: sintque mihi populus, & ego illis sim Deus.

21 At illis *quorum* animus obibit incinis detestabilis & abominationes istorum, viam suam in capite ipsorum reponam, dictum Domini Jehovi.

22 Deinde quū extulident Cerubini alas suas, cum rotis è regione ipsorū; quibus infidelbat gloria Dei Jisraelis superne:

23 Ascendit gloria Jehovæ è medio civitatis ipsius, substitit q; super montem qui *est* ab Oriente civitati.

24 Et spiritus attollens me reduxit me in Chaldæā, ad multitudinē deportatā hac ipsa visione *oblata* per spiritum Dei, quū ascendisset à me visio hæc quam videbā:

25 Et eloquutus sum apud multitudinem deportatam, omnia verba Jehovæ, quæ ostenderat mihi.

CAPUT XII.

Præludium calamitatis Judæorum.

ET fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, in medio domus rebellis cōsides; quibus *sunt* oculi ad videndū, nec videbūt, quibus aures ad audiēdū, nec audiverunt, quia domus rebellis sunt.

3 Tu itaq; fili hominis, para tibi instrumenta migrationis, & migra de die ante oculos eorum: quū emigraveris è loco tuo in alterum, alterum, ante oculos eorū, fortasse visuri sunt, nam domus rebellis sunt.

4 Quum autem exuleris instrumenta tua ut *efferantur* instrumēta migrationis, de die ante oculos eorum: tu egredieris vesperi ante oculos ipsorum, ut qui proceduntur in migrationem.

5 Ante oculos illorum perfode tibi in muro *foramen*, per quod educas *illos*:

6 Ante oculos illorum super humerum portans, cæca nocte educito, faciem tuam operito, ut non aspicias terram hanc: nam ostentum propono te domui Jisraelis.

7 Ita igitur faciens quemadmodū jussus fueram, instrumenta mea exuli ut *efferantur* instrumenta migrationis de die, ac vesperi perfodi mihi in muro *foramen* manu: cæca nocte educens *illa*, super humerum portavi ante oculos illorum.

8 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me mane, dicendo,

9 Fili hominis, an non dixerunt tibi domus Jisraelis, domus ista rebellis; quid facies?

10 Dic illis, sic ait Dominus Jehovi: ipsius *est* princeps oneresa hæc prophetia *qui est* Jeruschalaimis, & totius domus Jisraelis, qui sunt illic.

11 Dic, ego sum ostentū vestrū. quemadmodum feci sic fiet illis, migratione in captivitatem abibunt.

12 Nam princeps ipse qui *est* in medio illorum, super humeru portans, cæca nocte egredietur, in muro prefodient *foramen* ad educendum eo: faciem suam operiet, ut nō aspiciat ipse oculo suo terrā.

13 Sed expandam rete meum contra ipsum, & capietur sagena mea; deducamq; eum in Babylonium terram Chaldæorum, quam non videbit, & ibi morietur.

14 Et omnes circumstantes eum, auxiliares ejus, & omnia agmina ejus dispergam in omnem ventum; & gladio exserto persequar eos:

15 Ut experiantur me esse Jehovam, quum sparsero eos in gentes, & dispersero eos per regiones.

16 Reliquos autem faciam ex eis homines paucos à gladio, à fame, & à peste: ut enarrent omnes abominationes eorum in gentibus quo devenerint; deniq; ut cognoscant me esse Jehovam.

17 Iterum fuit verbum Jehovæ ad me edicendo,

18 Fili hominis, panem tuum in commotione comedito & aquas tuas cum tremore & cum sollicitudine bibito:

19 Postea indices populo hujus terræ, sic ait Dominus Jehovi in habitatores *urbis* Jeruschalaimorum, in terram Jisraelis, panem suum cum sollicitudine comedent, & aquas suas cum desolatione bibent: ut desolata terra illius despuatur iis quibus plena est, præ violentia omnium qui habitant in ea:

20 Et ipsæ civitates habitatæ devastentur, ac terra ipsa desolata sit; ita experiemini me esse Jehovam.

21 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

22 Fili hominis, quid *sibi vult* proverbium istud apud vos de terra Jisraelis, dicentium: producentur dies illi, aut peribit omnis visio?

23 Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi, facturus sum ut cessent proverbi m hoc, neq; utantur eo amplius in Jisraele: quin potius, dic eis, prope sunt dies ipsi, & res cujusque visionis:

24 Non enim erit amplius ulla visio vanitatis, aut divinatio blandientis, in medio domus Jisraelis.

25 Nam *ut* ego *sum* Jehova, eloquar quodcumq; verbum eloquutus sum & hoc, non protrahetur *tempus* amplius: quum diebus vestris, ô domus rebellis, eloquar verbum, etiam efficiam illud, dictum Domini Jehovi.

26 Deniq; fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

27 Fili hominis, ecce domus Jisraelis dicunt, visio ista quam ille videt, ad dies multos *visa est*, & in tempora longinqua propheтat iste.

28 Idcirco dic eis, sic ait Dominus

Jehovi, non procrederent amplius *tempore* omnium verborum meorum: quod eloquutus fuero verbum, exiam fiet, dictum Domini Jehovæ.

CAPUT XIII.

Pseudoprophetæ confutati.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, prophetа contra prophetas Jisraelis istos prophetantes: dices autem prophetis *prophetantibus* ex animo suo, audite verbum Jehovæ.

3 Sic ait Dominus Jehovi, væ istis prophetis fatuis istis, qui sequuntur spiritum suum, & quæ non viderunt.

4 Similes vulpibus per vastitates, prophetæ tui fuere, ô Jisrael.

5 Non ascendistis ad irruptiones, aut obducistis sepem pro domo Jisraelis, ut consistat in bello die Jehovæ.

6 Vident vanitatem & divinationem mendacii, qui dicunt, dictum Jehovæ, quum Jehova non miserit ipsos, & spem faciunt fore ut præstet verbum.

7 An non visionem vanitatis videris, & divinationem mendacii dicitis; dicentes, dictum Jehovæ, quum ego non loquutus sum?

8 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eo quod loquimini vanitatem & videtis mendacium; idcirco ecce me contra vos, dictum Domini Jehovi.

9 Erit enim manus mea contra Prophetas istos, qui vident vanitatem & qui divinant mendacium; in consilio populi mei non erunt, & in descriptione domus Jisraelis non conscribentur, neq; in terram Jisraelis venient: ita experiemini me esse Dominum Jehovam.

10 Eo quod multis modis fecerunt ut erraret populus meus, *dicentes* pacem *esse* ubi nulla *esset* pax: quumq; hic exstruit luteum parietem, ecce illi obducunt ipsum inepto *tectorio*:

11 Dic obducentibus inepcum *tectorium*, atqui casurus est: erit imber inundans, & vos ô lapides immanis grandinis casuri estis, & ventus procellosissimus dissindet eum.

12 Quum ecce ceciderit paries iste, an non dicetur vobis, ubi *est* tectorium illud quod obduxistis?

13 Idcirco sic ait Dominus Jehovi; & dissindam vento procellosissimo in excandescentia mea: & imber inundans in ira mea erit futurus est, lapidesq; immanis grandinis in excandescentia ad consumtionem:

14 Ita destruam parietem quem obduxeritis inepto *tectorio*, & proferam eum in terram, adeo ut retegatur fundamentum ejus; eaq; irruente consumemini in medio ejus, ut experiamini me esse Jehovam.

15 Sic ubi consummavero excandescentiam meam in parietem illum, & in eos qui obducunt illum inepto *tectorio*; dicam de vobis, nimirum *vos* paries ille, & amicime qui obduxerunt illum.

16 *Isti* Prophetæ Jisraelis qui prophetant pro *urbe* Jerusalem istam, & qui vident ei visionem pacis; quum nulla sit pax, dictum Domini Jehovi.

17 Tu quoque, fili hominis, oppone faciem tuam filiabus populi tui quæ prophetizant ex animo suo; & prophetа contra eas,

18 Dices, sic ait Dominus Jehovi, væ consutilibus pulvillos pro omnibus axillis brachiorum *populi mei*, & quæ ambus confubulas pro capite cujusq; staturæ ad venandum animas; animas venamini in populo meo, & animas vobis vivas conservanis:

19 Et profanaris me apud populum meum pro pugillis hordei, & fragmentis panis, ut occidendo animas quæ nō morerentur, & vivum prædicendo animas quæ non essent victuræ, mentiendo ipsi populum meum qui auscultat mendacio.

20 Idcirco sic Dominus Jehovi, ecce me contra pugillos vestros quibus vos illic venamini animas *ut deducatur* in floralia, & lacerabo illos à brachiis vestris: & dimittam animas quibus vos in floralia *ut deducatur* venamini animas *eorum*:

21 Et lacerabo consubulas vestras, ut eripiam populum meum è manu vestra, neque sint amplius in manu vestra præda: ita experiemini me esse Jehovam.

22 Eo quod mœrorem animum justi falso, quem ego non eram affecturus dolore; & confirmarunt manus impiorum, ut non reverteretur à via sua pessima ut in vita conservaretur eum:

23 Idcirco vanitatem non cernetis visuræ, & divinationem non divinabitis amplius; sed eripiam populum meum è manu vestra, & experiemini me esse Jehovam.

CAPUT XIV.

Deus spiritibus pseudoprophetis in obstinatis efficacem reddit.

DEinde quum venissent ad me quidam è Senioribus Jisraelis, sederent coram me:

2 Fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo;

3 Fili hominis, viri isti induxerunt stercoreos deos suos in animum suum, & offendiculum iniquitatis suæ positum habent è regione faciei suæ: an ullo pacto consulor ab eis?

4 Idcirco alloquere eos, dicens eis, sic ait Dominus Jehovi, qui quis è domo Jisraelis induxerit stercoreos deos suos in animum suum, offendiculum iniquitatis suæ positum habens è regione faciei suæ, & venerit ad Prophetam: *ut* ego Jehova, respondebo ei eodem *tempore* de multitudine stercoreorum deorum ipsius:

5 Ut reprehendam domum Jisraelis in animo ipsorum; quod averterint se à me, adhæserint stercoreis diis suis omnes.

6 Idcirco dic domui Jisraelis, sic ait Dominus

Dominus Jehovih, convertimini & venite ad resipiscentiam a diis vestris, universis, in quantum ab omnibus abominationibus veteris facies vestræ.

7 Nam quilibet è domo Israelis, aut ex peregrinis qui peregrinabuntur in Israele, averterit se à me & ascenderit me, indueritq; sterceria diis suis in animum suum, & offendiculum iniquitatis suæ posuerit ante faciem suæ: quum venerit ad Prophetam ut consulat per eum me, ut sum Jehova, respondebo ei per me,

8 Et opponam meam faciem meam viro isti, ponam eum in signum & in parabolas, deniq; excindam eum è medio populi mei, ut experiamini me esse Jehovam,

9 Ipse autem Propheta quum pellectus fuerit ut eloquatur verbum, ego Jehova pellexero Prophetam ipsum: & extendens manum meam contra ipsum, perdam ipsum è medio populi mei Israelis.

10 Ita ferent pœnam iniquitatis suæ; æque pœna consulentis, ac pœna Prophetæ erit,

11 Ut ne aberrent amplius domus Israelis à sequendo me, & non pollinant se amplius omnibus defectionibus suis; sed sint mihi populus, & ego sim eis Deus, dictum Domini Jehovi.

12 Iterum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

13 Fili hominis, quum regio peccaverit mihi prævaricando prævaricationes & extendam manum meam contra illam fregero illi scipionem panis: deniq; immittam in eam famem, qua excindam ex ea homines & jumenta:

14 Etiâsi essent hi tres viri in ea, Noach, Daniel, & Iob; ipsi eam justitia sua eriperent se ipsos, dictum Domini Jehovi.

15 Si bestias malas transmisero in terrâ eriumnas eam, adeo ut fit desolatissima absq; transeunte propter illas bestias;

16 Tres viri isti in ea, ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, si filios aut si filias eriperent; ipsi se solos eriperent, terra autem esset desolatissima.

17 Aut si gladium inducero in regionem illam, extenero; gladius pertranseat terrâ, quo excindam ex ea homines & jumenta,

18 Etiâsi tres viri isti essent in ea, ut vivo ego, dictum Domini Jehovi, non eriperet filios aut filias, sed ipsi se solos eriperent.

19 Aut si pestem immisero in terram illam, effundam excandefactionem meam super illam ad eandem, ad excindendum ex illa homines & jumenta:

20 Etiamsi Noach, Daniel, & Iob essent in ea ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, filium aut filiam eriperent; ipsi quæ justitia sua eriperent seipsos.

21 Nam sic ait Dominus Jehovi, etiam quanquam judicia mea hæc pessima, gladium ac famem, bestiasq; malas, & pestem immisero contra urbem Jerusalaimorum, ad excidendum ex ea homines & jumenta:

22 Si ecce reliqui fient in ea qui evadant, qui educantur, filii aut filiæ, ecce ipsi procedent ad vos, ut videntis viam ipsorum, & actiones ipsorum: & consolemini ipsos in malo quod induxero contra urbem Jerusalaimorum in omnibus quæ induxero contra eam.

23 Et consolationi erunt vobis, cum videritis viam eorum & actiones eorum: ut agnoscatis me non immerito fecisse quæcunque fecero in eam: dictum Domini Jehovi.

CAPUT XV.

Populus Dei vitis infructifera.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo;

2 Fili hominis, quid est lignum vitis præ omni ligno? quid pro putato ramo qui est in lignis silvæ?

3 An sumitur ex illo lignum ad aptandum operi? an sumitur ex illo paxillus ad appendendum ei ullum instrumentum?

4 Ecce igni traditur in escam, quum duæ extremitates ejus consumserit ignis, & medium ejus ustulatum fuerit, an proderit ad opus?

5 Ecce quum esset integer, non aptabatur operi, quanto igitur minus quum ignis consumpsit ipsum & ustulatus est, aptaretur adhuc operi?

6 Idcirco sic ait Dominus Jehovi; quemadmodum est lignum vitis inter lignum silvæ, quod tradi igni in escam: ita tradituros sum habitationes Jerusalaimorum.

7 Nam opponam faciem meam contra eos, quum ab uno igne exierint, alter ignis consumet eos: ut cognoscatis me esse Jehovam, quum objecero faciem meam contra eis:

8 Exponamq; terram ipsam desolationi; eo quod prævaricantur prævaricatione, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XVI.

Ingratitudo populi adversus Dei graphice delineata, & pœna justissima denata.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo,

2 Fili hominis, notas fac urbi Jerusalaimorum abominationes ipsius:

3 Dicens, sic ait Dominus Jehovi urbi Jerusalaimorum, commercia tua, adeoq; genituræ tuæ sunt è terra Canaanæorum; quali pater eius sit Emoræus ipse, & mater tua Chitthæa.

4 Nam ad genituras tuas, quo die genita fuisti, non fuerat præcisus umbilicus tuus, & aquis non eras loca quam aspexi te: nec; sale fueras condita, nec fasciis eras fasciata.

5 Non pepercerat tibi oculus, ut faceret tibi unum ex istis, clementia utendo erga te: sed projecta fueras in superficiem agri cum fastidio tui, quo die genita fuisti.

6 Transiens autè juxta te; quum viderem te prædentè conculcandâ te in sanguine tuo, dixi tibi, in sanguine tuo vive, iterumq; dixi tibi, in sanguine tuo vive.

7 Copiosam ut germen agri reddidi te, adeo ut creveris & adolveris pervene-

tisq; ad summū ornatum (ubera tua fo-
rmaverant, & pilus tuus germinaverat)
quamvis esses nudissima & retectissima.

8 Quapropter transiens juxta te, quum
viderem te, quod ecce tempus tuum tem-
pus amorum esset, expandens alam vestis
meæ super te operui nuditatem tuam: ju-
ravi tibi, & inivi tecum in fœdus, di-
cium Domini Jehovi, ut nuberes mihi.

9 Itaq; lavi te aqua, ut mundans eluerem
sanguinem tuum à te; & unxi te un-
guento:

10 Vestivi te versicolori opere, calceavi
te melinis, & accingens te xylino, ope-
rui te serico;

11 Et ornavi te ornatu, indens armillas
manibus tuis, & torquem collo tuo:

12 Appposui etiam monile supra nasum
tuum, & inaures auribus tuis, coronamque
ornatus capiti tuo.

13 Et ornasti te auro & argento, vesti-
mentumq; tuum fuit xylinum & sericum,
ac versicolor, similam & mel oleumque
comedisti, deniq; pulcra fuisti supra mo-
dum, & prosperata in regno:

14 Adeo ut prodiret de te fama in gen-
tes propter pulcritudinē tuam; quia perfe-
ctus erat, propterea quod majestatē meam
imposuissem tibi, dicum Domini Jehovi.

15 Tum confisa pulcritudini tuæ scor-
tata es cum nomine tuo, & prosudisti
scortationes tuas omni viatori, illi fuit
pulcritudo tua.

16 Etiam sumens de vestibus tuis, para-
sti excelsa tibi loca maculis interstincta,
ut scortareris ad ea, scortationibus non
eventuris porro, & cujusmodi non erit.

17 Et sumens instrumenta ornatus tui
ex auro meo & ex argento meo quæ dede-
ram tibi, fecisti tibi imagines masculi, ut
scortareris cum eis.

18 Capiens enim vestes versicolores tuas
operuisti illas, & unguentum meum
suffitumq; meum proposuisti illis;

19 Cibum quoq; meum quem dederam
tibi, similam & oleum ac mel quibus ci-
babam te, hoc proposuisti illis in odorem
gratum, & fuit: dictum Domini Jehovi.

20 Præterea sumens filios tuos & filias
tuas quas pepereras mihi, hos mactasti il-
lis consumendos: an minus hoc fornica-
tionibus tuis?

21 Jugulavisti inquam filios meos & ex-
posuisti eos, tradiscendo eos illis.

22 Et cum omnibus abominationibus
suis, & scortationibus tuis non es recor-
data dierum pueritiæ tuæ, quum esses nu-
dissima & retectissima, præbens te con-
culcandam in sanguine tuo:

23 Sed fuit post coram malitiam tuam
(væ væ tibi) dictum Domini Jehovi.

24 Ut exstrueres tibi fornicem, & face-
res tibi suggestum in omni platea;

25 Et in omni capite viæ extruxisti sug-
gestū tuū, abominandam redderes pulcri-
tudinē tuam, divaricans pedes tuos omni
viatori: deniq; plurimum scortata es.

26 Scortata enim es cum Ægyptiis vi-
cinis tuis corosis, & quidem plurimum
scortata es ad provocandum me.

27 Quum ecce extendens manum meam
contra te diminuerem dimensum tu-
um, & traderem te desiderio odio habē-
tium te Pelischæarum, quæ confusa e-
rant propter viam tuam sceleratam:

28 Scortata es cum Assyriis, eo quod
non satiareris: sed scortata cum eis ne sic
quidem satiata fuisti.

29 Quapropter plurimum scortata es
in Cenahanæum, in Chaldæum discurren-
sed ne hoc quidem satiatus.

30 Quam languidus est animus tuus
dicit Domini Jehovi, faciēdo omnia ista,
opus mulieris meretricis pervicacis sim?

31 In pagis tuis fornicem tuum, in ca-
pite cujusq; viæ, & suggestum tuum facis
in omni platea, nec dum es ut scortum
ludificarurum mercedem.

32 Ut mulier adultera, loco viri sui
recipiens extraneos:

33 Omnibus scortis dant stipē pretiū: tu
vero dedisti pretia tua omnibus amatori-
bus tuis, muneraq; eis ut cogrederentur
tecū circumquaq; pro scortationibus tuis.

34 Itaq; fuit in te contra quam in istis
fœminis scortationibus tuis, quum pros-
queretur te nemo ad scortandum: nam
quod das mercedem, ac merces non datur
tibi, hoc contrarium est.

35 Idcirco, ô scortum, audi verbum Je-
hovæ;

36 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod pro-
fusum est virus tuū, retectā nuditate tua,
in scortationibus tuis cum tuis amatori-
bus; etiam super omnibus idolorum dis
abominandis tuis, deniq; propter cædes
filiorum tuorum quos exposuisti eis:

37 Idcirco ecce ego congregaturus sum
omnes amatores tuos quibus luxuriter usa
es, & quoscumq; amas, cum omnibus quos
odisti: & ubi congregavero illos contra te
circumquaque, retegam nuditatem tuam
illis, ut videant eorum nuditatem tuam:

38 Et judicabo te judiciis adulteratum
& effundentium sanguinem; exponens te
cædi proficiscenti ab excandescentia &
zelorypia.

39 Nam quum tradidero te in manum
eorum, demolientur fornicem tuū, & di-
ruent suggesta tua, & exuent te vestibus
tuis sumens instrumenta ornatus tui; ac
relinquent te nudissimā & retectissimā:

40 Deinde adducentes contra te con-
gregationem, obruent te lapidibus, &
transfigent te gladiis suis:

41 Postea comburent domos tuas igne
exercentes contra te judicia ante oculos
multarum fœminarum; ita faciam ut de-
fintas esse meretrix, etiamque mercedem
non poteris dare amplius.

42 Deniq; faciam ut requiescat ex-
candescentia mea in te, donec recedat
zelorypia

zelotypia mea à te, donec quiescens non indigner amplius.

43 Eo quod non es recordata dierum pueritiæ tuæ & commovisti re contra me omnibus his: ideo etiam ego ecce viam tuam in caput repono, dictum Domini Jehovi, ut non facias istud scelus cum omnibus abominationibus tuis.

44 Ecce quisquis uritur parabola, de te parabola utetur, dicendo; qualis mater, talis filia ejus.

45 Filia matris tuæ es, fastidientis virum suum & filios suos: & soror *utriusq;* sororis tuæ es, quæ fastidiverunt viros suos, & filios suos; mater vestra Chirthæa, & pater vester Emoræus.

46 Soror autem tua major *est* Schomron, ipsa cū filiabus suis, quæ sedet ad sinistra tua; soror tua vero minor tu, sedens à dextera tua, *est* Sedom cū filiabus suis.

47 Neq; vero in viis earum ambulasti, & secundum abominationes earum fecisti: tamquam parvum fastidio fuit *hoc*; ideo corruptionem adhibuisti majorem eis in omnibus viis tuis.

48 *Ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi, si fecit Sedom soror tua ipsa & filiæ ejus, quemadmodū fecisti tu & filiæ tuæ.

49 Ecce hæc fuit iniquitas Sedomi sororis tuæ, excellentia, saturitas cibi, & tranquillitas quiera fuit ipsi & filiabus ejus, & manum pauperis & egentis non confirmavit:

50 Quum itaq; exaltantes se facerent abominationem coram me; amovi eas, prout visum est.

51 Schomron quoq; ad dimidium peccatorum tuorum non peccavit, amplificasti enim abominationes tuas præ ipsis, & justificasti sorores tuas omnibus abominationibus tuis quas fecisti.

52 Tu etiam fer ignominiam tuam, quam adjudicas *utrique* sorori tuæ, propter peccata tua quibus abominabilius egisti quam illæ, justiores sunt te: tu, igitur, etiam erubesce & fer ignominiam tuam, quum justifices sorores tuas.

53 Si reduxero reducē turbam illarum, reducem turbam Sedomi & filiarum ejus, ac reducē turbam Scomronis & filiarum ejus, etiam reducem turbam multitudinis captivorum tuorum *reducam* inter illas:

54 Ut feras ignominiam tuam, & afficiaris ignominia propter omnia quæ fecisti; consolationi existendo illis:

55 Si sorores tuæ Sedom & filiæ ejus revertentur ad pristinum statum suum, & Schomron ac filiæ ejus revertētur ad pristinum statum suum; tu quoq; & filiæ tuæ revertemini ad pristinum statum vestrum.

56 Quum non fuerit Sedom soror tua in auribus tuis in ore tuo; tempore summæ excellentiæ tuæ;

57 Nec dum revelata fuerit malitia tua, quum *esset* tempus probri à filiabus Syriæ & omnibus circumstantibus eam, filiabus Peliſchchæorum, quæ depopulatur te fuissent te circumquaq; tæ:

58 Scelus tuum & abominationes tuas tu reportas, dictum Jehovæ.

59 Nā sic ait Dominus Jehovi, vicissim facia tibi quēadmodū fecisti, quæ sprevisti exsecrationem irriti faciendo fœdus.

60 Verum tamen recordabus ego fœderis mei tecum *initi* temporibus pueritiæ tuæ, præstabo tibi fœdus perpetuum.

61 Nam recordata viarū tuarū, pudore suffunderis, assumendo sorores tuas majores te cum minoribus te: & dabo tibi eas in filias, quamvis non ex fœdere tuo.

62 Sed præstabo ego fœdus meum erga te; & agnoscēs me esse Jehovam:

63 Ut recorderis & erubescas, nec sit tibi amplius apertio oris propter ignominiam tuam; quum expiavero te ab omnibus quæ feceris, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XVII.

Parabola de duabus Aquilis proponitur & exponitur.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo,

2 Fili hominis, propone ænigma, & utere parabola; de domo Jisraelis;

3 Dicens; sic ait Dominus Jehovi, aquila quædam maxima, magnæ alis, alarissima, plena plumis, cui *est* species artificiosissima, veniens ad Libanum desumsit calamum summum cedri:

4 Summitatem renerorum ramorum ejus decerpsit, & deferens illam in terram negotiatoriam, in civitate aromatariorum posuit illam.

5 Accipiens vero è semine illius terræ, posuit ipsum in agro sativo; acceptū secundum aquas multas, circumspectissime posuit.

6 Atq; hæc quidem germinavit, abiit in vitem luxuriantem humilis statura spectantibus palmitibus hujus ad illam, & radicibus hujus subjectis illi: abiit, inquam, in vitem, edidit q; ramos, & emisit ramusculos:

7 Sed fuit aquila quædam magna, magna alis, & copiosa plumis, ad quam ecce vitis ista applicuit radices suas, & palmites suos emisit ad eam, ut irrigaret ipsam ex areolis plantationis ipsius;

8 Ista in agro bono ad aquas multas planata, editurā ramos, & latura fructum, *denique* futura vitis magnifica.

9 Dic, sic ait Dominus Jehovi, *an* prosperaturne nō radices ejus disrumpet, & fructum ejus succidet, ut fœta fiat? omnibus frondibus germinis sui exsiccabitur? & *an* non brachio magno & populo multo extirpabitur est eam radicitus.

10 Ut ecce planata *sit*, prosperabiturne? an non attingente ipsam Euro exsiccabitur prorsus? cum areolis germinationis suæ exsiccabitur?

11 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

12 Dic jam domui isti rebelli, an nescitis quid *sibi velint* hæc? dic, ecce venerat Rex Babylonis *in urbem* Jerusalaim, eorum cujus accipiens Regem & Principes abduxit eos ad se in Babyloniam;

13 Deinde accipiens de semine regio, pepigerat cum eo fœdus, & adigens eum ad exsecrationem potentes istius regionis acceperat,

14 Ut esset regnum humile, ne efferret se, ut observando fœdus suum staret.

15 Sed rebellavit contra illum, mittendo legatos suos *in Ægyptum*, ut det sibi equos populumq; multum: an prosperabitur? an eripiet se qui facit ista? qui irritum fecit fœdus, etiamne eripiet se?

16 *Ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi, nisi in loco illius regis qui regem constituerat ipsum, cujus spernit exsecrationem, & cujus irritum facit fœdus, apud illum in medio Babylonis moriatur.

17 Neq; copiis magnis aut congregatione multa faciuris *quicquam* est cum ipso Pharao in bello, quum diffundet *ille* aggeres moles, & quum exstruet propugnacula, ad exscindendas animas multas.

18 Cum spernat exsecrationem irritum faciendo fœdus; quia ecce junxit manum suam, & omnia ista facit, non eripiet se.

19 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, *ne* vivam ego: nisi exsecrationem meam quam spernit & fœdus meum quod irritum facit; hoc reponam in caput ipsius.

20 Nam exspandam super ipsum rete meum, & capietur sagena mea; deducamq; ipsum in Babyloniam, disceptabo cum ipso ibi *de* prævaricatione ipsius qua prævaricatus contra me:

21 Et omnes profugi ejus cum omnibus agminibus ejus gladio cadent, & qui reliqui erunt in omnem ventū dispadentur, ut experiamini me Jehovam loquutum esse.

22 Sic ait Dominus Jehovi, attamen accipiens ego è summo cacumine illius cedri procerę reponā: è summitate exterorū ramorum ejus tenellum decerpam, plantabo ego super montem altum & agregatum.

23 In monte celsitudinis Israelis plantabo eum, & proferens ramū faciet fructum, & abibit in cedrum magnificam: habitabunt q; sub eo omnes aves cujuscunque alæ, in umbra palmitum ejus habitabunt.

24 Ita experientur omnes arbores agri me esse Jehovam, dejicere arborē altam, exaltare arborem depressam, exsiccare arborem virentem, & facere ut floreat arbor ficus: ego Jehova dixi & faciam.

CAPUT XVIII.

Nemini alterius iniquitas apportabitur, sed quisq; ex suis ipsius operibus judicabitur.

Fuit quoque verbum Jehovæ ad me dicendo,

2 Quid vobis est, *hoc* vos qui utimini parabola hac de terra Israelis, dicendo, patres comederunt omphacem, & dentes filiorum obstupescunt?

3 *Ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi si erit vobis amplius *unde* utamini parabola hac in Israele.

4 Ecce omnes animæ meæ sunt, atque anima patris ac q; anima filii, mea sunt: anima quæ peccat ipsa morietur.

5 Nam quum quis erit justus, exercebitq; jus ac justitiam,

6 In istis montibus non comederit, & oculos suos non sustulerit ad stercoreos deos domus Israelis, uxoremq; proximi sui non polluerit, & ad mulierē ex immunditia separatam non appropinquaverit,

7 Neminemq; oppresserit, pignus suum debitori reddiderit, rapinā non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestē,

8 In usuram non dederit, & fœnus non acceperit, ab iniquitate retraxerit manum suam, jus verum exercuerit inter unum & alterum,

9 In statutis meis fideliter ambulaverit, juraq; mea observaverit colendo veritatem; justus hic omnino vivet, dictum Domini Jehovi.

10 Quod si genuerit filium exactorem, effusorem sanguinis, qui faciat fratri præter ullum istorum:

11 Qui ista omnia non faciat; quin etiam in istis montibus comedat, & uxorem proximi sui polluat,

12 Pauperem & egenum opprimat, rapinas rapiat, pignus non reddat, & ad stercoreos deos attollat oculos suos abominationem faciens,

13 In usuram det & fœnus accipiat, *hic* ne vivet? non vivet; omnes abominationes istas fecit, omnino afficietur morte; cædis ipsius caulā in ipso erit.

14 Quod si ecce genuerit filium qui animadverset omnia peccata patris sui quæ facit; & animadvertens non faciat secundum illa,

15 In istis montibus non comedat, & oculos suos non attollat ad stercoreos deos domus Israelis, uxorem proximi sui non polluat,

16 Et neminem opprimat, pignus non accipiat, & rapinam non rapiat, panē suum esurienti det, & nudum operiat veste,

17 A paupere retrahat manum suam, usurā aut fœnus non accipiat, jura mea faciat, in statutis meis ambulet; hic non morietur propter iniquitatem patris sui, omnino vivet:

18 Pater vero ipsius quia oppressit oppressione, rapuit rapinā fratris, & quod nō est bonum fecit inter populares suos; ideo ecce morietur propter iniquitatem suam.

19 Sed dicitis cur? nonne feret filius ipse propter iniquitatem patris? Quum filius jus & justitiam exercet, omnia statuta mea observat & facit ea, omnino vivet.

20 Anima quæ peccat, ipsa morietur: filius non feret propter iniquitatē patris, & pater non feret propter iniquitatem

filii.

filii justitiæ justi cum ipso erunt & improbitas improbi cum ipso erit.

21 Quum autem improbus converſus ab omnibus peccatis ſuis quæ fecit obſervaverit omnia ſtatuta mea, & exercebit jus & juſtitiam; omnino vivet, non morietur:

22 Cunctæ defectiones ejus quas commiſit non commemorabuntur ei; in ſua juſtitia quam exercet, vivet.

23 An ullo pacto delector morte impiorum? dicit Dominus Jehovi: an non quum reverterit à viis ſuis, ut vivat?

24 Sed quum averterus ſe juſtus à juſtitia ſua facit iniquitatem, ſecundum omnes abominationes quas fecerit improbus faciet, hiccine viveret? omnia juſtæ factæ ejus quæ fecerat non commemorabuntur, propter prævaricationem ipſius qua prævaricatus, & propter peccatum ipſius quo peccat, propter hæc morietur.

25 Quod autem dicitis, non eſt æqua via Domini: audite jam ô domus Iſraelis, an via mea non eſſet æqua? an non via veſtræ non ſunt æquæ?

26 Quū averſus ſe juſtus à juſtitia ſua, & faciens iniquitatem, moritur in illis, propter iniquitatē ſuā quā facit morietur.

27 Quum autē reverterus improbus ab improbitate ſua quam faciebat, exercet jus & juſticiam; hic animam ſuam vivam conſervat:

28 Quia animadvertens reverſus ab omnibus defectionibus ſuis quas commiſit, omnino vivet, non morietur.

29 Attamen dicunt domus Iſraelis, nō eſt æqua via Domini; an viæ meæ non eſſent æquæ? ô domus Iſraelis, an non viæ veſtræ non eſt æquitas?

30 Idcirco quemq; ſecundum vias ſuas judicabo vos, ô domos Iſraelis, dictum Domini Jehovi: reverteminī, & averſite vos ab omnibus defectionibus veſtris, ut non ſit vobis offendiculo iniquitas.

31 Abjicite à vobis omnes defectiones veſtras quibus delecſtis, & facite vobis cor novum & ſpiritum novum: nam quare moreremini, ô domus Iſraelis?

32 Non enim delector morte morientis, dictum Domini Jehovi; avertite igitur vos, & vivite.

CAPUT. XIX.

Cladet principum impiorum.

TU autem profer lamentationem de principibus Iſraelis,

2 Dicens, quid *erat* mater tua? leæna inter leones recubans, inter juvenes leones educans catulos ſuos.

3 Sed evehebat ipſa unū è catulis ſuis, quum juvenis leo factus eſſet, & quū didiciſſet prædari prædā, homines comēdiſſet:

4 Audientes *consurrexerunt* in eū gentes, quarum in fovea captus eſt, & deduxerunt eum vinctis in terram Ægypti.

5 Videns autem illa, quum ſpe abiiſſet ſua, periiſſe expectationem ſuam; accepit unum è catulis ſuis quem effecit juvenem leonem.

6 Hic indefinenter ambulans inter leones, juvenis leo factus, didicit prædari prædam, homines comedit:

7 Etiam cognovit de viduatis palatiis eorum, & civitates eorum vaſtavit, adeo ut deſolarentur terra & quæ implent eam, à voce rugitus ejus.

8 Quapropter diſpoſuerunt contra eum gentes circumquaq; ex provinciis; & expanderunt contra eum rete ſuum, quarum in fovea captus eſt.

9 Tum ponentes eum in claſtro vincis adhibitis, deduxerunt eum ad Regem Babyloniæ deducturi eum in munitiones, ut non exaudiretur vox ejus amplius in montibus Iſraelis.

10 In quiete tua mater tua ſimilis *erat* viri plantatæ ſecundum aquas; fructifera & frondoſa erat ab aquis multis.

11 Eraneq; ei ſcipiones robuſti cum virgis dominantium, & alta erat ſtatura ejus, ſupra intercurrentes ramos denſos; ita ut conſpicua eſſet altitudine ſua cum multitudine palmitum ſuorum.

12 Sed avulſa per excandeſcentiā in terram dejecta eſt, & Eurus arefecit fructum ejus; defregerunt ſeſe, & aruerūt ſcipiones robuſti ejus, ignis conſumpſit eos:

13 Nunc enim plantata eſt in deſerto, in terra ſicca & ſiticuloſa:

14 Et exiens ignis è ſcipione ramorum ejus, fructum ejus conſumſit, adeo ut non ſit in eo ſcipio robuſtus, virga dominatura: hæc lamentatio eſt, quæ, ſit pro lamentatione.

CAPUT XX.

Concio legalis et Evangelica.

FIlii autem anno ſeptimo, quinto menſe, die decimo illius menſis, venerunt quidam è ſenioribus Iſraelis ad conſulendum Jehovam, quū ſediſſent coram me,

2 Ut eſſet verbū Jehovæ ad me, dicendo,

3 Fili hominis, alloquere Seniores Iſraelis, dicens eis, ſic. ait Dominus Jehovih, an ad conſulendū me venitis? *as* vita ego, ſi conſulor à vobis, dictū Domini Jehovih.

4 An ejuſdem ageres iſtorum? an ejuſdem ageres, fili hominis? abominationes majorum ipſorum notas fac ipſis.

5 Indices igitur eis, ſic ait Dominus Jehovi, quo die eligens Iſraelem ſublata manu mea ſemini domus Jahakobi *juraveram*, notumq; feceram me ipſis in terra Ægypti, (*juraveram* autem ſublata manu mea ipſis, dicēs, Ego Jehova Deus veſter)

6 Die *itaq;* illo *quo* ſublata manu mea *juraveram* iſtis me deducturum illos è terra Ægypti, in terram quā exploraveram ipſis, affluentem lacte & melle, decus ipſum omnium regionum;

7 Edixerā eis, quiſq; res deteſtandas oculis ſuis abjicite, & hircoreis idis Ægypti ne polluimini vos; ego ſum Jehova Deus veſter:

8 Rebellantes contra me nolueruſ auſcultare mihi, quiſq; res deteſtandas oc-

lis suis non abjecerunt, & simulacreos deos Ægypti non dereliquerunt: quamvis dixissem me effusurum excandescentiam meam super eos, ad consummandum iram meam in eis in media terra Ægypti;

9 Attamen feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium inter quas erant, quum notum feci me ipsis ante oculos illarum, educendo ipsos è terra Ægypti;

10 Itaq; eduxi ipsos è terra Ægypti, & abduxi ipsos in desertum:

11 Ubi dedi ipsis statuta mea, & jura mea nota feci ipsis, quæ qui faceret homo, viveret per ea:

12 Ac etiam sabbatha mea dedi ipsis, ut essent signo inter me & ipsos, ut scirent me Jehovam sanctificare ipsos.

13 Sed rebellarunt contra me domus Jisraelis in ipso deserto, in statutis meis non ambularunt, & jura mea spernentes quæ qui faciebat homo viviscet per ea, & sabbatha mea prophanantes valde: quapropter dixi me effusurum excandescentiam meam super eos in ipso deserto ad consumendum eos.

14 Sed feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium in quarum oculis eduxeram eos.

15 Verumtamen etiam ego sublata manu mea *juravi* eis in deserto, me non introducturum illos in terram quam dedi affluenter lacte & melle, decus ipsum omnium regionum:

16 Eo quod jura mea spernerent, & in statutis meis non ambularent, ac sabbatha mea prophanarent: quod simulacreos deos suos cor illorum sequeretur.

17 Pepercit tamen oculus meus illis ne perderem illos, neq; feci ex eis consummationem in deserto:

18 Edixi enim filiis illorum in deserto, in statutis patrum vestrorum ne ambulaveritis, & jura illorum ne observeritis, neque simulacreis diis illorum vos polluatis:

19 Ego *sum* Jehova Deus vester, in statutis meis ambulate, & jura mea observate, ac facite ipsa:

20 Et sabbatha mea sanctificate, ut sint signo inter me & vos, ut sciatur me Jehovam esse Deum vestrum.

21 Rebellarunt autē contra me ipsi filii in statutis meis non ambulantes, & jura mea non observantes ut faceret ea; quæ qui faceret homo viveret per ea, sabbatha mea prophanantes: quapropter dixi me effusurum excandescentiam meam super eos, consummando iram meam contra eos in deserto.

22 Sed reduxi manum meam feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium in quarum oculis eduxeram eos.

23 *Nam* etiam ego sublata manu mea *juravi* eis in deserto; me dispersurum eos in gentes, & sparsurum eos in regiones:

24 Eo quod jura mea nō facerent, & statuta mea spernerent, ac sabbatha mea prophanarent: denique simulacreos deos patrum suorum sequerentur oculi ipsorum.

25 Atq; etiam ego dederā ipsis statuta non bona, & jura per quæ non viverent,

26 Imputans ipsos cum donis ipsorū, eo quod traduc erent omnem aperientem vulvam; ut desolarem eos, ut experirentur me esse Jehovam.

27 Idcirco alloquere domum Jisraelis, fili hominis, indicens eis, sic ait Dominus Jehovi: adhuc hæc *re* blasphemaverunt me patres vestri prævaricando contra me prævaricatione.

28 Quod quum introduxissem eos in terram quā sublata manu *juraveram* me daturum ipsis, aspexerunt omnem collem excelsum, & omnem arborē densis ramis, ubi sacrificarunt sacrificia sua, & ubi dederunt irritamentum oblationis suæ, & ubi disposuerunt odores gratos suos, denique ubi libarunt libamina sua;

29 Et quamvis dicerem iis ipsis qui veniebant eodem quō vos, quid *sit* ipsum excelsum? tamen vocatum est nomen illius excelsum, usq; in diem hunc.

30 Idcirco dic domui Jisraelis, sic ait Dominus Jehovi: an in via patrum vestrorum vos ipsos impuraveritis, & detestationes eorū sequendo vos scortati fueritis,

31 Et offerendo dona vestra, traducendo filios vestros per ignem, vos ipsos impuraveritis in cunctis simulacreis diis vestris in hunc usq; diem, & ego consular à vobis, ô domus Jisrael? ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, si consular à vobis.

32 Ideoque quod ascendit in spiritum vestrum minime omnium futurum est, quod vos dicitis, erimus ut istæ gentes, ut nationes istarum regionum, ministrando ligno & lapidi.

33 *Ne* vivam ego dicit Dominus Jehovi, nisi manu robusta, & brachio exerto, ac excandescentia effusa regnabo super vos,

34 Quum educam vos ex populis, & congregabo vos ex regionibus in quas dispersi fueritis, manu robusta, brachioq; exerto, & excandescentia effusa.

35 Nam deducam vos in desertum populorum, ubi disceptabo vobiscū in os:

36 Quemadmodū disceptavi cum majoribus vestris in deserto terræ Ægypti; sic disceptabo vobiscum, dictum Domini Jehovi:

37 Et transmittam vos sub virgam, ut inducam vos ad exhibitionem fœderis:

38 Segregoq; ex vobis eos qui rebellant & qui deficiunt à me, è terra peregrinationum ipsorum emittam eos, & *eorum nemo* in terram Jisraelis redibit; ita experiemini me esse Jehovam.

39 Vos itaq; ô domus Jisraelis, sic ait dominus Jehovi, quisq; simulacreos deos suos agedum colite, etiam postea, si quidem non auscultatis mihi: nomen vero sanctitatis

sanctitatis meæ ne prophanate amplius donis vestris, & sternoreis dijs vestris.

40 Nam in monte sanctitatis meæ, in monte celsitudinis Israelis, dicit Dominus Jehovi, ibi colent me tota domus Israelis, quanta quanta erit in ea terra: ibi acceptos habebo eos, ac ibi requiram oblationes vestras, & primitias munerum vestrorū cū omnibus rebus sanctis vestris:

41 Cum odore grato acceptos habebo vos, quando eduxero vos ex populis, & congregavero vos ex regionibus in quas dispersi fueritis: & sanctificabo me in vobis ante oculos ipsarum gentium.

42 Et experiemini me esse Jehovam, quum reduxero vos in terram Israelis, in terram illam quam sublata manu mea *juraveram* me daturū majoribus vestris:

43 Ubi recordari viarū vestrarū, omniumq; actionum vestrarum quibus vos ipsos inquinastis, fastidio eritis vobis ipsis propter omnia mala vestra quæ feceritis.

44 Ita agnoscetis me esse Jehovam, quū *hæc* fecero erga vos propter nomen meū, non secundum vias vestras pessimas, & secundū actiones vestras corruptissimas, ô domus Israelis, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXI.

Jeruschalaima, silva incendenda.

ET fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, dispone faciē tuam dexteram versus, & fac ut stillet versus Austrum, ac prophetaro in silvam agrestem meridiem *versus*:

3 Dicens silvæ meridianæ, audi verbum Jehovæ: sic ait Dominus Jehovi, ecce ego accensurus sum in te ignem qui cōsumat in te omnem arborem viridem, & omnem arborem aridam: nō exstinguetur flamma inflammatissima, & aduretur ea omnes facies à meridie ad Aquilonem:

4 Et experientur omnis caro me Jehovam incendere illam, non exstinguetur.

5 Me autem dicente, aha Domine Jehovi, ipsi dicunt de me, nonne arrisor *est* parabolarum iste? *Caput* 21.

6 Fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

7 Fili hominis, dispone faciem tuam versus Jeruschalaima, & fac ut stillet loca sancta versus: & prophetaro contra terram Israelis,

8 Dicens terræ Israelis, sic ait Jehova, ecce me contra te exserturum gladium meum è vagina sua, ut exscindam ex te justum & improbum:

9 Ut exscindam ex te justum & improbum; idcirco prodibit gladius meus è vagina sua contra omnem carnem à meridie *ad* Aquilonem:

10 Ut experiantur omnis caro me Jehovam exserere gladium meum è vagina sua, non reverterur amplius.

11 Tu ergo fili hominis suspira: cum fractione lumborum & amaritudine suspirato ante oculos istorum.

12 Erit autem quum dicent tibi quamobrem suspirabundus es? ut dicas propter rumor è qui advenit, quo liquescet omne cor, & remittentur omnes manus, caligabitque omnis spiritus, & omnia genua diffluent *ut* aqua, ecce advenit & fit, dictum Domini Jehovi.

13 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

14 Fili hominis, prophetaro dicens, sic ait Dominus; dic, gladius gladius exacutus, acq; etiam extersus est:

15 Ut macter macrandos exacutus est, ut fit ei coruscatio extersus est: aut gaudebimus virga filii mei spernere omne lignū?

16 Nam tradidit illum extergendum, capiendum manu: ipse exacutus est vastationi, idemque extersus, quem tradat in manum interfectoris.

17 Clama & ejula fili hominis, quia ipse est contra populum meum, idemque contra omnes principes Israelis: dentur in gladium erunt cum populo meo; idcirco applaude femori.

18 Quum *fuit* probatio, quid tandem fiet? an etiam virga spernentis non esset? dictum Domini Jehovi.

19 Tu itaque fili hominis prophetā, & complode manibus: nam iteratibitur gladius tertio, gladius consosorum, *idemq;* gladius consosorum magnarum, cubicula penetrans illorum.

20 Ut diffluente animo multiplicētur offendicula, contra omnes portas eorū dispositi mucronē gladii: ah, factus est ad coruscationem, acuminatus ad macta tionem.

21 Unis viribus dexteram pete, compositis pete finistram, quocunq; occurrent tibi res comparatæ.

22 Nam etiam ego complodā manibus meis, & faciam ut requiescat excandescentia mea: ego Jehova eloquutus sum,

23 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

24 Tu autē fili hominis, propone tibi duas vias, advenientē gladio Regis Babyloniæ, è terra unius procedentes ambas, & latus selige, in capite viæ ad civitatem *spectantis* selige.

25 Viam *inquam* proponito, qua adveniat gladius contra Rabbotham Hammonitarum, aut contra Jehudæos *versantes* in *urbe* Jeruschalaimorum munita.

26 Nā stabit Rex Babyloniæ in bivio, in capite duarum viarum, ad divinandum divinationem; terget culeros, consulet imagines, inspiciet jecur.

27 In dextra ipsius erit divinatio hæc Jeruschalaima, disponendos esse primores *exercituū*, os aperiendū in occisione, tollendam vocem cum clangore: disponendos *igitur* primores exercitus cōtra portas, effundendas aggeras molis, exstruendas munitiones.

28 Erit quidē *hoc* istis eamq; si divines vanitate in oculis ipsorū, istis juratis in juramenta multa; sed hoc revocabit in

memoriam

memoriam iniquitatis quæ captendi sunt.

29 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eo quod revocaris in memoriam iniquitatis veſtræ, dum peregunt ſe defectiones veſtræ, dum apparent peccata veſtra in omnibus actionibus veſtris: quia veniunt in memoria, manu illa capiemini.

30 Tu autem profane impurè, ô princeps Iſraelis; cujus advenit dies, *ſuo* tempore iniquitatis terminus;

31 Sic ait Dominus Jehovi, amove cidarim iſtam, & tolle coronam; hæc futura non eſt eadem qui in depreſſa *abiit* exalta, & eam qui alta eſt deprime.

32 Terverſam, perverſam, perverſi reddam illam: etiam hæc non futura eſt, donec venerit is cujus *eſt* jus ipſum, & tradidi illud.

33 Tu autem fili hominis prophetа dicens, ſic ait Dominus Jehovi de Hammonitis, & de opprobrio illorum: dices igitur, gladius gladius diſtrictus *eſt*, ad mactationem exterminandum, ad conſumendum, ex *verſus* propter conſtrictionem;

34 Dum vides tibi vanitatem, dum divinas tibi mendacium; applicando te ad cervices confoſſorum ab improbis quorum dies advenit, *ſuo* tempore iniquitatis terminus.

35 Repone *gladium* in vaginam ſuam: in loco ubi procreata fuiſti, in terra converſationum tuarum judicabo te:

36 Et effundam ſuper te indignationem meam, igne furoris mei effiam in te, & eadamq; in ære malum hominū ardentis, artificum perditionis.

37 Igni eris ad cōſumēdū, ſanguis tuus erit in terra fuſus: nō verſaberis in memoria *ullius*, nā ego Jehova eloquutus ſum.

CAPUT XXII.

Catalogus peccatorum populi Judaici.

ET fuit verbū Jehovæ ad me dicendo,

2 Tu autē fili hominis, an cauſam agetes? an cauſam agetes civitatis ſtiſtus ſanguinum? imo notas facies ipſi omnes abominationes ſuas.

3 Dicens, ſic ait Dominus Jehovi, civitatis effundentis ſanguinem in medio ſui adventurum tempus: quæ facit ſtercoreos deos apud ſe ad impurandum ſe.

4 Sanguine tuo quem effundis reā es & ſtercoreis diis tuis quos facis impura es; feciſti ut appropinquent dies tui, & pervenisti ad annos tuos: idcirco exponam te probre apud gentes, & ludificationi apud omnes regiones.

5 Quæ propinquæ ſunt & longinquæ à te ludificabuntur te, ô infamis, copioſa diversatione.

6 Ecce principes Iſraelis, pro brachio cujuſq; ſunt in te, ut effundant ſanguinē.

7 Patrem ac matrem vilipendunt in te, cum peregrino agunt fraude in medio tui; pupillo & viduæ vim faciunt in te:

8 Sanctas res meas ſpernis, & ſabbatha mea profanas.

9 Homines detractores ſunt in te ut effundant ſanguinē, & per ipſos montes cōedunt in te, ſcelus faciunt in medio tui:

10 Nuditatē patris *ſui* retegit in te; impurā ex ſeparatione comprimunt in te:

11 Et alius cum uxore proximi ſui facit abominationem, & alius nuruam ſuam impurat ſcelerate; & alius ſororem ſuam filiam patris ſui comprimit in te:

12 Munus acceperunt in te ut effundant ſanguinem: uſuram, & ſurcus accepiſti, & quæſtus facis à proximis tuis fraude, me autem obliviſceris, dicit Domini Jehovi.

13 Ideo ecce complodo manum meam propter quæſtum tuum quē facis; & propter ſanguinem tuum, quæ ſunt in medio tui.

14 An perſtabit animus tuus? an confirmabuntur manus tuæ diebus illis quibus ego acturus ſum tecum? ego Jehova dixi & faciam.

15 Diſpergam enim te in gentes, & ſpargam te in regiones, faciamq; ut abſumatur impuritas tua ex te:

16 Et profanum effectus in te ante oculos gentium experieris me eſſe Jehovam.

17 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

18 Fili hominis, effecti ſunt mihi domus Iſraelis pro ſcoria: omnes ſunt æris *ſcoria*, & ſtanni, ferrique, ac plumbi in cacino, ſcoriæ ex argento effecti ſunt.

19 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eo quod effecti eſtis vos omnes ſcoriæ, idcirco ecce ego congregabimus ſum vos intra Jeruſchalaim.

20 Ut congregatur argentum, & æs, ferrumque, ac plumbum, & ſtannum in cacinum, ſuffletur circa eum ignis ad fundendum; ita congregabo ira mea & excandeſcentia, & collocabo *illic* fundam vos:

21 Nam comportabo vos, & ſuffiabo circa vos igne furoris mei, ut fundamini in medio ipſius *urbis*.

22 Ut fundatur argentum in cacino, ita fundemini in medio illius; & experiemini me eſſe Jehovam effundentem excandeſcentiam meam ſuper vos.

23 Deniq; fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

24 Fili hominis, dic iſti, tu terra *es* quæ mundata non eſt; non perfunderis pluvia die indignationis.

25 Conjuratio prophetarum ejus in medio ejus *eſt*, ſimiles *ſunt* leoni rugienti prædanti prædam: animas comedunt, robur & res preciosas capiunt, viduas ejus multiplicant in medio ejus.

26 Sacerdotes ejus vim faciunt legi mez, & prophanāt res ſanctas meas: inter ſanctum & prophanum non diſcernunt, & inter impurum & purum *diſtinguunt* non oſtendunt; ac à ſabbathis meis occultant oculos ſuos, & deniq; prophanor inter eos.

27 Principes ejus in medio ejus *ſunt* tanqā lupi prædantes prædā effundendo ſanguinem,

sanguinem, perdendo animas ut faciant quæstum?

28 Propterea vero ejus obducunt eis inspectoribus, videntes vanitatem, & divinantes eis mendacium; dicentes, sic ait Dominus Jehovi, quum Jehova non loquutus eit.

29 Populus ipse terræ fraudans fraude, & rapiunt rapina: pauperemque & egentem opprimunt, ac peregrinum fraudant injuria.

30 Dum autem quæro ex eis aliquem qui obducat sepem, & consistat in irruptione coram me pro ipsa terra ne corrumpam eam; non invenio.

31 Quapropter effundens super eos indignationem meam, igne furoris mei consumam eos; viam suam in caput ipsorum reponam, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXIII.

Ecclesiæ Dei adulterii fabula.

ET ait quoque verbum Jehova ad me, dicendo,

2 Fili hominis, duæ fœminæ filiæ matris unius fuerunt.

3 Quæ scortantes in Ægypto in puericia sua scortabantur, ibi compressa fuerunt ubera earum, ac ibi subegerant mammas virginales earum.

4 Nomina autem earum, Aholæ majoris, & Aholibæ sororis ipsius *minoris*, quæ nupsæ mihi pepererunt filios ac filias: nomina inquam earum, Schomroniis Aholæ, Jeruschalaimorum autem Aholibæ.

5 Sed scortata est Aholæ *exteros recipiens* loco meo, egitque amasiâ cum amatoribus suis, cum Assyriis propinquis.

6 Induris hyacinthino principibus & antistitibus, juvenibus desideratissimis omnibus, equitibus, qui vehebantur equis:

7 Et exposuit scortationes suas ipsis, selectissimis Assyriorum omnibus: & quoscunque amasiam egit, ipsorum stercoreis diis omnibus impuravit se.

8 Denique scortationes suas *delatas* ab Ægypto non dereliquit, quod ei concubuissent in puericia ejus, & ipsi subegissent mammas virginales ejus: sed effuderunt scortationem suam in ea.

9 Idcireo tradidi eam in manu amatorum ipsius, in manum Assyriorum, quibuscum amasiam egerat.

10 Ipsi retexerunt nuditatem ejus; filios ejus filiasq; ejus ceperunt, & eam gladio occiderunt: ita fuit celebris reliquis fœminis, quum judicia exercuissent in eam.

11 Videns vero soror ejus Aholiba corruptius egit amasiam quam illa; & scortationes suas *corrupit* præ scortationibus fororis suæ.

12 Cum Assyriis amasiâ egit, principibus & antistitibus propinquis, indutis perfectissime, equitibus qui vehebantur equis, juvenibus desideratissimis omnibus.

13 Adeo ut viderem ipsam impurasse se, viam eandem *esse* ambabus ip.s.

14 Sed adjecit ad scortationes illius: nam videns homines expressos in pariete, imagines Chaldæorum expressas lndico,

15 Accinctos cingulo lumbis suis, redundantes coloribus ad capita sua: specie ducum omnes; similitudine Babylonicorum, Chaldæorum, *ut ex solo natali suo sese*:

16 Amasiam egit cum eis ad aspectum oculorum suorum; misitq; legatos ad ipsos in Chaldæam.

17 Congressi itaque cum ea Babylonii concubitu amatorio impuraverunt eā scortatione sua: & postquā impuravit se cum eis, lunata est anima ipsius ab eis.

18 Quam itaq; retexerat scortationes suas, retexeratque nuditatem suam, lunata est anima mea ab ea, quemadmodum lunata fuerat anima mea à sorore ejus.

19 Multiplicat enim scortationes suas; recordādo dies puericiæ suæ, quibus scortata fuerat in terra Ægyptiorum,

20 Et amasiam egit cum concubitu eorum, quod velut caro asinorum caro eorū sit, & *velut* fluxus equorum fluxus eorum.

21 Sic revisis scelus puericiæ tuæ, subigendo ab Ægyptiis mammas tuas, propter *subasta* ubera puericiæ tuæ.

22 Idcirco ô Aholiba, sic ait Dominus Jehovi; ecce ego excitabimus tuos amatores cuos in te, eos à quibus lunata est anima tua; & adducturus eos contra te circumquaque.

23 Babylonios, omnesq; Chaldæos; Pekodeos, Schuaeosque, & Koheos, cum eis Assyrios cum ipsis: juvenes desideratissimos, principes & antistites omnes, duces, & celeberrimos, vectos equis omnes:

24 Qui invadentes te falcatis curribus, plaustris, & assedis, ac cōgregatione populorum, clypeum, ac scutum, galeamq; disponent contra te circumquaque: & proponam illis jus ut judicent te judiciis suis.

25 Nam opponam zelum meum tibi, ut agant tecum in excandescentia, nasum tuum & aures tuas amoveant, & quodsi gladio concidas; ipsi filios tuos, filiasq; tuas capiant, & tu eandem consumatis igne:

26 Postquam nuda veriut te vestibus tuis, & ceperint instrumenta ornatus tui.

27 Ita faciam ut cesset scelus tuū à te, & scortatio tua *allata* è terra Ægyptiaca: ideo ut nō sis sublatura oculos tuos ad eos, & Ægyptiorū nō recordatura amplius.

28 Nam sic ait Dominus Jehovi, ecce ego trado te in manū eorū quos odisti, in manum eorū à quibus lunata est anima tua:

29 Ut agant tecum odio, & accipiant rorum laborem tuum, & derelinquant te nuditissimam & revelatissimam, revelata nuditate scortationum tuarum, & scelere tuo cum scortationibus tuis.

30 Faciendo ista tibi; eo quod scortando perlequeris gentes, eo quod impuraris te stercoreis diis earum;

31 *Quod* in via fororis tuæ ambulas; ideo trado poculum ejus in manū tuam.

32 Sic

32 Sic ait Dominus Jehovi, poculum sororis tuæ bibes profundissimum & latissimum eritq; capacissimum, ad *faciendum* risum & subsannationem.

33 Ebrietate & mœrore repleberis, poculo desolationis & quidem desolatissimæ, poculo sororis tuæ Schomronis.

34 Bibes enim illud & exsuges, & restus ejus volens comminues, portus mammas tuas avellas: nam ego eloquutus sum: dictum Domini Jehovi.

35 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, quia oblita es mei, & rejecisti me post tergum tuum; ideo etiam tu reporta scelus tuum & scortationes tuas.

36 Deinde dixit Jehova mihi, fili hominis, an causam ageres Aholæ & Aholibæ? imo indica eis abominationes ipsarum:

37 Quod adulterentur, & sanguis ineat manibus ipsarum, & cum stercoreis diis suis adulteraverint: etiamque filios suos quos pepererant mihi traduxerint illis consumendos:

38 Ad hæc istud faciunt mihi, polluunt sanctuarium meum eodem die, & sabbatha mea prophanant;

39 Nam postquam jugularunt filios suos stercoreis diis suis, veniunt ad sanctuarium meum eodem die ad prophanandū ipsum: imo ecce sic faciunt in medio domo mea:

40 Quin etiā quod mittitis ad homines vēturos è longinquo; qui legato misso ad eos, ecce venerunt, quorum causa lavas tesseras oculos tuos, & ornas te ornatu,

41 Insidesq; lecto honorato cum mensa instructa ante ipsum; cui *lecto* suffixum meum ac unguentum meum adhibes.

42 Quamq; vox multitudinis tranquilla *est* in ea; ad homines quoq; è vulgo *missis*, qui adducuntur ebrioſi ex deserto: ac ſi dicturi eſſent armillas manibus ipſarum, & coronam ornatus capitibus ipſarum,

43 Et quamvis dictum ſit eas adulteris; modo ſcortari iſtos ſcortationibus hujus, & *modo* illius:

44 Congreditur *quiſq;* cum ea, ut congreditur *quis* cum muliere ſcortante: ita congrediuntur cum Ahola & cum Aholiba, fœminis ſceleratiſſimis.

45 Quare homines juſti, ipſi juſticabunt iſtas judicio adulteraum, & judicio effundentium ſanguinem: nam adulteræ ſunt & ſanguis eſt in manibus ipſarum.

46 Nam ſictus Dominus Jehovi; faciendo ut aſcendat ſuper iſtos congregatio, & tradendo eas commotioni & direptioni,

47 Obruent eas lapidibus congregatio & putabunt eas gladiis ſuis: filios earum & filias earum interficient, & domus earum igne comburent.

48 Ita faciam ut ceſſet ſcelus ab hac terra: & erudientur omnes fœminæ, ne faciant ſecundum ſcelus veſtrum:

49 Cum regeſſerint illi ſcelus veſtrum ſu vos, & peccata ſtercoreorum deorum veſtrorum ferent: ita experiemini me eſſe Dominum Jehovim.

CAPUT XXIV.

Parabolica prædictio ca amittarum populi Judaici, eaque ultima.

1 DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, anno nono, menſe decimo, *die* decimo menſis, dicendo,

2 Fili hominis, ſcribe tibi nomen hujus diei, hunc eādem diem: incumbit rex Babyloniæ in Jeruſchalaima hoc ipſo die.

3 Et utere contra domum iſtam rebellem parabola, indicesq; eis, ſic ait Dominus Jehovi; diſpone iſtam ollam, diſpone, & etiam infunde in eam aquas.

4 Colligendo membra ejus in ipſam, omne membrum bonum, femur & armum delectu oſſium implendo.

5 Delectum gregis accipiendo, & etiam pyram oſſium ſub, ipſa; ferveſac eam quamplurimum, elixent etiam oſſa ejus in medio ipſius.

6 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, væ civitati iſti ſanguinariæ; ollæ in qua eſt ſpuma ſua, & ex qua non exivit ſpuma ipſius, membratim, membratim extrahe illam, non accidat in eam ſors.

7 Quia ſanguis ejus in medio ejus *eſt*, in loco arduo petræ poſuit eum: non effudit eum ſuper terrā ad tegendū eum pulvere:

8 Accendendo excandeſcentiam ad ſumendam ultionem, diſponam ſanguinem iſtius in arduo petræ; ut non tegatur.

9 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi væ civitati iſti ſanguinariæ: etiam ego magnam efficiam ejus pyram.

10 Multiplicando ligna, accendendo ignem, conſumendo carnem; ut conditura condiriſsima oſſaque ipſa adurantur.

11 Et ſtatuendo eam ſuper prunas ſuas vacuam; ut incaleſcat & aduratur æruago ipſius, fundaturque in medio ejus immunditia ipſius, conſumatur ſpuma ipſius.

12 Mendaciis fatigavit *me*, ideo non exibit ab ea copioſa ſpuma ejus, inderur igni ſpuma ejus.

13 Pro immūditia tua *eſt* ſcelus; eo quod mundavi te, ſed non es mūdata, ab immunditia tua nō mūdaberis amplius, donec fecero ut quieſcat excandeſcentia mea in te.

14 Ego Jehova dixi, eventurum eſt & faciam, non abſtraham me: neque parcam neque pœnitebit me: ſecundum vias tuas & ſecundum actiones tuas judicabunt te, dictum Domini Jehovi.

15 Et fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo,

16 Fili hominis, ecce ego rollo à te deſiderium oculorum tuorum plaga: ſed ne plangito, neque flето, neque prodeunto lacrymæ tuæ:

17 Clamare deſiſte, mortuorum luctum ne facito, tiaram tuam alliga tibi: & calceos tuos opponito pedibus tuis: neque obvelato myſtacem, & cibum ullorum ne comedito.

18 Quæ quum eloquutus eſſem ad populum mane, mortua eſt uxor mea veſpere: itaque feci poſtero mane, quemadmodum juſſus fueram.

19 Dixe-

19 Dicentibus autem mihi populi-
bus; an non indicaturus es nobis quid
istu ad nos *pertineant* quæ tu facis?
20 Dixi ergo; verbum Jehovæ fuit ad
me, dicendo,
21 Dic domui Jisraelis, sic ait Dominus
Jehovi; ecce ego profanaturus sum sanctuarium meum, excellentiam roboris
vestri, desiderium oculorum vestrorum, &
cui inhiasset anima vestra: etiam filii ve-
stri & filiæ vestræ quas reliquistis, gladio
concident.
22 Tum facietis quemadmodum facio:
mystacem non obvelabitis, & cibum ulio-
rum non comedetis.
23 Et ciaris vestris *indutæ* ad capita ve-
stra, calceique vestris ad pedes vestros
non plangetis, neque flebitis; sed tabe-
scetis in iniquitatibus vestris, & gemetis
alter cum altero.
24 Est enim Jechezkel vobis ostento,
omnino prout facit; facturi estis: quum
advenerit istud, utique experiemini me
esse Dominum Jehovam.
25 Tu autem fili hominis, an non qua die
tollam ab eis robur eorum, gaudium or-
natus eorum; desiderium oculorum ipso-
rum, & id ad quod attollunt animam su-
am, filios ipsorum & filias ipsorum:
26 Ea ipsa die veniet qui evaserit ad te,
ad significandum auribus?
27 Eo-ipso die aperietur os tuum apud
ipsū qui evaserit, ut eloquaris, nec obmu-
tescas amplius; interea eris iis ostento,
ut cognoscant me esse Jehovam.

CAPUT XXV.

Clades prædicitur Hammonitis, Moabitis Edomæis & Philisthæis.

ET fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, dispone faciem tu-
am versus Hammonitas ut prophetes
contra eos.
3 Dices ergo Hammonitis, audite ver-
bum Domini Jehovi; sic ait Dominus Je-
hovi, eo quod dicis, euge, de sanctuario
meo quum profanatur, & de terra Jisra-
elis quum desolatur, ac de domo Jehudæ
quum abeunt in deportationem.
4 Idcirco ecce ego traditurus sum te o-
rientalibus in hæreditatem, ut collocent
urbes suas in te, & ponant in te tabernacula sua: ipsi comedent fructus tuos, &
ipsi bibent lac tuum.
5 Redigamque Rabbam in habitaculum
camelorum, & Hammonitarum *regionem* in cubile gregis, ut experiamini me esse
Jehovam.
6 Nam sic ait Dominus Jehovi, eo quod
complodis manum, & plaudis pede, & lætaris ex animo de tota depopulatione tua
contra terram Jisraelis:
7 Idcirco ecce ego extendens manum
meam contra te, traditurus sum te in præ-
dam gentibus, & excisurus te ex populis,
ac perditurus te è regionibus: profligabo
te, ut experiaris me esse Jehovam.
8 Sic ait Dominus Jehovi eo quod dicit
Moab & Sehir, ecce ut omnes alias gentes
est domus Jehudæ;
9 Idcirco ecce ego aperturus sum latus
Moabitarum inde ab ipsis Haris, à civita-
tibus ejus *quæ sunt* ab extremitate ejus; i.
decus, terram Bethjesthimocharum, Ba-
halbechonis, & Kirjathaimorum:
10 Per Orientales, cum Hammonitarum
regione quam dedi in hæreditatē; ut non
fiat mentio Hammonitarum in gentibus.
11 Etiam in Moabum exercebo judicia,
ut experiantur me esse Jehovam.
12 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod E-
domæi sumendo ultionem fecerint contra
domum Jehudæ, & rece se fraudine inde-
finitur fumenes ultionem de eis.
13 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ex-
tendens quoq; manum meam contra Edo-
mæam exscindam ex ea homines & ju-
menta: exponamq; eam vastationi à Thæ-
man; & Dedanem usq; gladio concidam.
14 Edamq; ultionem meā in Edomæos
manu populi mei, Jisraelis, agentq; contra
Edomæos secundum iram meam & secun-
dū excandescentiam meam, ut experiantur
ultionem meam, dictum Domini Jehovi.
15 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod a-
gunt Philisthæi per ultionem, & sumunt
ultionem ex animo depopulatione, perdendo inimicitia perpetua.
16 Idcirco sic ait Dominus Jehovi; ecce
ego extendens manum meam contra Pu-
listhæos, excisurus sum Cerethæos, & e
perditurus residuum potus maris.
17 Et exercebo in eos ultiones magnas
summa increpatione excandescentiæ, experientur que me esse Jehovam, quum edidero ultionem meam in eos.

CAPUT XXVI.

Excidium Tyri prædicitur.

FIlii autem undecimo anno, primo die
mensis illius; ut esset verbum Jehovæ
ad me, dicendo,
2 Fili hominis, eo quod dicit Tyrus de
Jeru. chalaimis, euge, fracta est *urbs* po-
pulis populosissimis, avertitur ad me; rep-
lebor *ex quo* vastata est:
3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce
me contra te, ô Tyre; ut deducam contra
te gentes multas, ac si deducerem mare
cum fluctibus ipsius:
4 Quæ perdant muros Tyri, & destruant
turres ejus adeo ut abradam pulverē ejus
ab ea; redigamq; eam in arduam petram.
5 Locus expandēdis plagis erit in medio
maris; nam ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi: ideo erit direptioni gentibus.
6 Filiæ quoque ejus quæ in agro, *erunt*,
gladio interficientur; ut experiantur me
esse Jehovam.
7 Nam sic ait Dominus Jehovi, ecce ego
adducam contra Tyrum Nebucad-rezarē
regem Babyloniæ ab Aquilone, regem re-
gum; cum equis curribusque, & equitibus,
& congregatione, populoque multo.

8 Filias

8 Filios tuas per agrum gladio interficiet, & disponam contra te propugnaculo, diffunder in te aggerem molis, & stantes contra te clypeum:

9 Et helepolin dispones in muros tuos; & turres tuas demolietur cultris ejus.

10 Præ abundantia equorum ejus operiet te pulvisculus eorum; præ strepitu equitum, & rotarum, & currus, commovebuntur muri tui, cum introibit in portas tuas, ad ingressus civitatis dissipatæ *perforatæ*.

11 Ungulis equorum suorum calcabit omnes vicos tuos: populum tuum gladio interficiet, & statuam robustarum rerum *munimina* in terram defendet:

12 Et præsidium tuum opes tuas, diripient que merces tuas, ac destruent muros tuos, & domos desiderabiles tuas demolientur: & lapides tuos, lignaque tua, atque pulverem tuum in medio aquarum ponent.

13 Et faciam ut cesset strepitus cantionum tuarum, & sonus cithararum tuarum non audiatur amplius.

14 Et dedigam te in arduum petram, locus expandendis rugnis eris, non ædificaberis amplius; nam ego Jehova loquutus sum, dictum Domini Jehovi.

15 Sic ait Dominus Jehovi Tyro; nonne à sono casus tui quum clamabunt confossi, quum interficietur interfectione in medio tui, commovebuntur insulæ à

16 Nunc descendent è solio sui omnes principes maris, exuentes pallia sua, & vestimenta varicolorilibus sua nudabunt se: trepidationem induent, in terra sedebunt, & trepidabunt *singulis momentis* stupebunt de te?

17 Proferentesque de te lamentationem dicent tibi, quomodo periisti, quæ habitabaris à maritimis? civitas laudatissima, quæ *vasa* fuerit in mari ipsa cui habitatoribus suis, *custodi sui* qui inciderunt terrorem, ipsi omnibus habitatoribus ejus?

18 Nunc trepidabit reliqua insulæ *die* casus tui; & turbabuntur insulæ quæ *sunt* in mari, præ tuo exitum suum.

19 Nam sic ait Dominus Jehovi, quum reddidero te civitatem desolatam, sicut civitatibus quæ non habitantur; adducendo contra te abyssum, ut operiant te aquæ plurimæ:

20 Faciensque ut descendas cum descendentibus in foveam, ad populum antiquum, collocavero te in terra imis *partibus*, in vasticatibus priscis, cum descendentibus in foveam, ut non habiteris; ut ponam decus in terra viventium:

21 In terrorem summum exponam te; quod nusquam fueris, & quæres non invenieris unquam, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXVII.

Excidium Tyri deploratur.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Tu autem fili hominis, profer de Tyro lamentationem,

3 Dicens Tyro, *ô urbi* sitæ ad aditus maris, mercatrix populorum *quod* insularum multarum; sic ait Dominus Jehovi, ô Tyre, tu dicebas, ego sum perfecta pulchritudine.

4 In intima parte maris *erant* terminati; ædificatores tui perfecerunt pulchritudinem tuam.

5 Abiegna *à Senire* ædificabant tibi omnia tabulata; cedrum *è Libano* accipiebant ad parandum malum *navis* in te.

6 Roboreos *è Basthane* facebant remos tuos; transtra tua ædificarunt *ex* ebore tritissimo *artifices ex* insulis Cittharorum.

7 Xylinum cum Phrygiano opere ex Ægypto erat expansus tus, ut esset tibi velum; hyacinthinum, & purpureum ex insulis Elisha operiebat te.

8 Habitatores Tzidonis & Arvadi erant remiges tibi; periti tui, ô Tyre, erant in te, ipsi *erant* gubernatores tui.

9 Seniores Gebalis ac periti eius erant in te reparatores habitus tui: omnes classes maris & nautæ earum erant in te ad commercium se commercio tuo.

10 Persæ, Iudæique, & Putæi erant in copiis tuis bellatores tui; scutum & galeam suspendebant in te, ipsi præbuere decorem tibi.

11 Arvadæi cum copiis tuis super muros tuos circumquaque, & Gammadæi in turribus tuis erant: pharetras suas suspendentes ad muros tuos circumquaque ipsi perficiebant pulchritudinem tuam.

12 Tarchisch negotiatrix tua præ copiæ omnium opum; cum argento, ferro, stanno & plumbo negotiabatur in nundinis tuis.

13 Javan, Tubal, & Mesches erant mercatores tui; hominibus & vasis æreis negotiabantur *in* commercio tuo.

14 *Qui erant* è domo Thogarmæ, equis, equitibusque, ac mulis negotiabantur *in* nundinis tuis.

15 Dedanitæ mercatores tui, insulæ multæ *mercatrices* mercium manus tuæ, cornibus eboris, hebenoque reddebant pretium tuum.

16 Syria negotiatrix tua, præ multitudine operum tuorum, chrysoprasio, purpura & phrygiano opere, byssoque, & sindalitro, ac pyropo negotiabatur in nundinis tuis.

17 Et Jehudæa & regione Israelitarum, erant mercatores tui: tritico Minnithæ, & Phæniciæ, melleque, & oleo, ac opobalsamo negotiabantur *in* commercio tuo.

18 Damascus negotiabatur *ex* re multitudine operum tuorum, præ copia omnium opum, vino Chelbonis, & lana nitida:

19 Et Dan, ac Javan circumforaneus in nundinis tuis negotiabantur; ferro nitido, casia, & calamo odorato, in commercio tuo erat.

20 Dedan mercabatur tecum, pannis ingeniosum *advectis* curru.

21 Arabes, & omnes principes Kedaris erant negotiatores *mercium* manus tuæ; agnis, arietibusque, & hircis, his *erant* negotiatores tui.

22 Mercatores

22 Negotiatores Scheba & Ramma ipsi mercabantur tecum : præstantissimo quoque aromate, & omni lapide pretioso, ac auro negotiabantur in nundinis tuis.

23 Charran, & Canne, & Heden, negotiatores Scheba ; Assyrius, & Chilmadenus mercatus tecum ;

24 Hi mercatores tui *erant* rebus perfectissimis ; involucris hyacinthinis & Phrygianis, variisq; *gemmis* in superioribus *habitantium* ; quæ funibus circumligantur, & includuntur cedrinis *capsis* in mercatu tuo.

25 Classes oceani decantabant te commercio tuo ; denique plena eras & gravis valde in intima parte marium.

26 In aquas multas adduxerunt te qui remis agebant te ; Eurus confregit te in intima parte marium :

27 Opes tuæ, & nundinationes tuæ, cõmercium tuum, nautæ tui, & gubernatores tui, curatores labis tuæ, & miscentes commercium tecum, omnesque bellatores tui qui in te *erant*, cum tota congregatione tua quæ *erat* in medio tui, cecidерunt in intimum partem marium die casus tui.

28 Ad vocem clamoris gubernatorum eorum, commoti sunt fluctus jactari.

29 Descendentesq; è classibus suis omnes tractantes remum, nautæ, omnes gubernatores marini, in terram constiterunt :

30 Facientesque ut audirentur de te vox ipsorum clamaverunt amarè ; & impositio pulvere capitibus suis, in cinere voluta verunt se :

31 Induitoque propter te calvitio accinxerunt cilicia ; & defleverunt te amaritudine animi, planctu amaro :

32 Ac protulerunt propter te in lamento suo lamentationem, quam lamentaverunt de te *dicentes* : quæ *erat* pur Tyro, par ficrisse in medio mari ?

33 Procedentibus nundinationibus tuis è maribus, satiabas populos multos ; amplitudine opum tuarum, & commerciorum eorum ditabas reges terræ.

34 Quo tempore confracta es à maribus, in profunditatibus aquis ; commercium tuum & tota congregatio tua in medio tui ceciderunt :

35 Omnes habitatores insularum obstupescunt de te ; & Reges illorum horrescunt horrore, percelluntur vultu.

36 Negotiatores in populis sibilant de te : terrori factus es, quod nulla sis usq; in seculum.

CAPUT XXVIII.

Princeps Tyri perstringitur & excidium Tyridonis prædicitur.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, dic antecessori Tyri, sic ait Dominus Jehovi, eo quod elatus est animus tuus adeo ut dicas, *Deus* fortis sum, habitationem divinam inhabito in intima parte marium : quamvis sis homo, non autem *Deus* fortis : tribuis tamen animum tuum tibi parem animo Dei :

3 Ecce sapientior es Danielis, quicquid occultum non absconditur tibi :

4 Sapientia tua & prudentia tua comparasti tibi facultates ; & congessisti aurum & argentum in thesauros tuos :

5 Amplitudine sapientiæ tuæ in mercatura tua amplificasti facultates tuas ; adeo ut elatus sit animus tuus in facultatibus tuis :

6 Idcirco sic ait Dominus Jehovi ; eo quod tribuis tibi animum parem animo Dei,

7 Idcirco ecce ego adducturus sum contra te extraneos violentissimos gentium ; qui exserti gladios suos contra pulchritudinem sapientiæ tuæ confodient splendorem tuum.

8 In foveam dimittent te, morieris que mortibus confossorum in intima parte marium.

9 An perges dicere, Deus sum, coram interfectore tuo ? atqui tu homo *sum tuus es*, non autem *Deus* fortis, in manu confodientis te.

10 Mortibus præputiatorum morieris, manu alienorum ; nam ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi.

11 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

12 Fili hominis profer lamentationem de Rege Tyri : dicens ei, sic ait Dominus Jehovi, tu obsignans summam, plenus sapiencia, & perfecte pulchritudine.

13 In Hedene horto Dei eras, omnes lapides pretiosi operiebãt te, pyropus, topazius, & adamas, beryllus chalasius, sardius, & jaspis, sapphirus, chrysoprasius, smaragdusque cum auro : opus tympanorum tuorum & fistularum tuarum in te, die quo procreatus fuisti, parata erant.

14 Tu Cerub *eras* ex quo unxi te protectorem ; ex quo præpositi te, in monte sancto Dei eras, inter lapides ignitos incedi nenter ambulabas.

15 Integer eras in viis tuis inde à die quo procreatus fuisti ; donec prævto fuit iniquitatis pœna in te.

16 In amplitudine mercaturæ tuæ plenæ erant in te violencia, quæ peccabas : ideo contodiens te *dejecibam* è monte Dei perdidi te, ô Cerub protector, è medio lapidum ignitorum.

17 Elatus fuerat animus tuus propter pulchritudinem tuam, corruperas sapiencian tuam cum splendore tuo, in terram dejeci te, Regibus exposui te ut aspiciãt te :

18 Præ multitudine iniquitatum tuarum propter improbitatẽ mercaturæ tuæ prophanasti sanctuarium tuũ ; ideo eduxi ignem è medio tui, qui consumsit te, & redegi te in cinerem super terram ante oculos omnium videntium te :

19 Quicunque norunt te in populis obstupuerunt de te ; terrori factus es, quod nulla sis usque in seculum.

20 Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo,

21 Fili hominis, dispone faciem tuam Tzidonem versus, & prophetа contra eam,
22 Dicens, sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Tzidon, ut glorificer in medio tui: ut cognoscatur me esse Jehovam, quum exercuero in ea judicia, & sanctificavero me in ea.
23 Nam immittam pestem in eam, & sanguinem in vicos ejus, & judicabuntur confossi in medio ejus, gladio incumbente ei circumquaque; experientурque me esse Jehovam.
24 Ita non erit amplius domui Jisraelis spinas dolorificus, & spina dolorem afferens, præ omnibus locis circumstantibus eos, qui depopulerentur eos; experientурq; me esse Dominum Jehovim.
25 Sic ait Dominus Jehovi, quando congregabo domum Jisraelis ex populis in quibus dispersi sunt sanctificans me in eis ante oculos gentium: ut habitent in terra sua quam dederam servo meo Jahakobo.
26 Tunc habitabunt in ea securè; ædificabuntq; domos, & plantabunt vineas habitantes securè: quum exercuero judicia in omnes qui depopulabantur eos è locis circumstantibus ipsos, ut cognoscant me Jehovam esse Deum ipsorum.

CAPUT XXIX.

Regnū Ægypti in solitudinē redigendū.

ANno decimo, decimo *mense*, duodecimo *die* mensis; fuit verbum Jehovæ ad me dicendo,
2 Fili hominis, dispone faciem tuam versus Parthonem regem Ægypti; ut prophetes ôctra eum & contra Ægyptum totam.
3 Eloquere dicens, sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Patho rex Ægypti, balæna maxima quæ cubat inter rivos suos, qui dicit mihi *est* rivus meus, nam ego feci mihi.
4 Indam enim hamos maxillis tuis, faciamque ut adhæreat multitudo piscium rivorum tuorum squamis tuis; ut deducam te è medio rivorum tuorum, & totam multitudinem piscium rivorum tuorum squamis tuis adhærentem.
5 Fossea deseram te *abductum* in desertum, te & totam multitudinē pisciū rivorum tuorum, in superficie agri cades, non recipieris neq; congregaberis: bestiis terræ & avibus cœli exponam te in cibū:
6 Et experientur omnes habitatores Ægypti me esse Jehovam; eo quod sint scipio arundineus domui Jisraelis.
7 Quum prehendent illi te manu, quassaris & findis eis totum humerum: quumque innituntur tibi, confringeris, & eis soros lumbos cohibes.
8 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego adducturus sum contra te gladium; & excisurus ex te homines & jumenta:
9 Ut sit terra Ægypti desolationi & vastitati, & experiantur me esse Jehovam eo quod dixerit, rivus meus *est*, nam ego feci.
10 Idcirco ecce me contra te, & contra rivos tuos; ut tradam terram Ægypti vastitatibus, vastitati desolatissimæ, è turri Syenes usque ad terminum Cuschi.
11 Non transibit eam pes humanus, & pes jumentorum non pertransibit eam, neq; habitabitur quadraginta annis.
12 Reddam enim terram Ægypti desolatissimam inter regiones desolatas, & civitates ejus inter civitates devastatas erunt desolati annis quadraginta annis: quum dispergam Ægyptios in gentes, & spargam eos in regiones.
13 Nam sic ait Dominus Jehovi: exactis quadraginta annis congregabo Ægyptios è populis quo dispersi fuerint:
14 Et reducam captivam multitudinem Ægyptiorum, reducam inquam eos in terram Pathros, in terram conversationis eorum; ut sint ibi regnum humile.
15 Præ reliquis regnis erit humile, neq; sese ex tollet amplius supra gentes: imminuam enim eos ne dominentur in gentes.
16 Ut non sit amplius domui Jisraelis fidentiæ revocaturæ *mihi* in memoriam iniquitatē, his avertentibus se post illos: sed agnoscant me esse Dominum Jehovin.

CAPUT XXX.

Urbes Ægypti a Rege Babylonis vastandæ.

QUum esset vigesimus septimus annus, primo *mense*, primo *die* mensis; fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, Nebuchad-rezzar Rex Babyloniæ exegit à copiis suis servitutem magnam contra Tyrum, omne caput decalvatum est, & omnis humerus nudatus: merces autem non est ipsi & copiis ejus de Tyro, propter illam servitutem quam serviverunt contra eam.
3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego trado Nabucadrez-zari regi Babyloniæ terram Ægypti, ut tollat multitudinem ejus, & spolier spolium ejus, ac prædetur prædam ejus, unde sit merces copiis ipsius.
4 Operæ pretium suum cujus nomine serviverit, trado illi terram Ægypti, quia operati sunt mihi, dictum Domini Jehovi.
5 Die illa efferam cornu Domui Jisraelis, & tibi dabo aperturā oris inter illos: ut cognoscant me esse Jehovam. *Capistro.*
6 Rursus fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo.
7 Fili hominis, prophetato dicens sic ait Dominus Jehovi; ejulate, *dicentes*, Ah, de die ista.
8 Nam propinqua *est* dies, propinqua *est*, inquam dies Jehovæ: dies nubila, tempus gentium erit:
9 Quum invader gladius Ægyptum, eritque gravis dolor in Æthiopia cadentibus confossis in Ægypto: quum intercipient multitudinem ejus, & destruentur fundamenta ejus.
10 Æthiopes, Puthæi; & Ludæi, totaq; miscellanea turba, Cubæi quoque deniq; juncti fœderi; cum illis gladio cadent.
11 Sic

12 Sic ait Jehova; & cadent fustentatores Ægyptum, descenderque fastus roboris ejus: inde à cunctis Syenes gladio cadent in ea, dictum Domini Jehovæ:

13 Et desolabimus inter regiones desolatas; & civitates illius inter civitates vastatas erunt:

14 Die illo prodibunt nuncii à conspectu meo navibus, ad exterrendum Æthiopiam securam: & erit gravis dolor in eis, ut die Ægypti, quum ecce advenerit.

15 Sic ait Dominus Jehovi; & faciam ut cesset multitudo Ægyptiorum per Nebucad-rezarem Regem Babyloniæ;

16 Ipsum & populum ejus cum ipso, violentissimos gentium adductos ad perdendum istam terram, qui exerentes gladios suos contra Ægyptum implebunt eam terram confossis.

17 Et redigens rivos *in* siccitatem, vendam terram illam in manum malorum: denique desolabo terram & quæ eam implent manu, extraneorum; ego Jehova dixi.

18 Sic ait Dominus Jehovi; & perdam deos stercoreos, & faciam ut cessent idola è Nopho. & princeps è terra Ægypti non erit amplius: quum indidero timorem terræ Ægypti.

19 Nam desolabo Pathros'um, & tradam igni Tzohanē, ac exercebo judicia in No:

20 Et effundam excandescentiam meam in Sinem robur Ægypti, quum excidero multitudinem No.

21 Quum ponam ignem in Ægypto, valde dolebit Sin, & No dissumperur; & Noph, hostibus quotidianis.

22 Juvenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, ipsæ vero *puellæ* in captivitatem abibunt:

23 Et Daphnes obscurabitur dies, quum frangam ibi lora Ægypti, & cessabit in ea fastus roboris ejus: ipsam nubes operiet, & filiæ ejus in captivitatem abibunt:

24 Denique exercebo judicia in Ægypto, ut experiantur me esse Jehovam.

CAPUT XXXI.

Parbo instar Assur elatus, similiter destrubabitur.

Fuerat vero undecimo anno, primo *mensis*, septimo *die* mensis; fuerat inquam verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, brachium Parbonis regis Ægypti fregi; quod ecce non alligabitur indictis medicamentis, imposita fascia ad obligandum ipsum, ut confirmetur ad tractandum gladium.

3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra Parbonem regem Ægypti, ut confringam brachia ejus, illud quod firmum est & quod fractum fuit: ut dejiciam gladium è manu ejus.

4 Et dispergam Ægyptios in gentes, spargamque eos in regiones.

5 Ideo confirmabo brachia regis Babyloniæ tradamq; gladium meum in manum ejus, ut confringam brachia Parbonis, & gemat gemitibus confossionis coram illo.

6 Confirmabo autem brachia regis Babyloniæ, brachia vero Parbonis concident; ut cognoscatur me esse Jehovam, quum tradidero gladium meum in manum regis Babyloniæ, ut extendat illum contra terram Ægypti.

7 Similiter dispergam Ægyptios in gentes, & spargam in regiones; ut cognoscatur me esse Jehovam. *Caput* 31.

8 Deinde fuit undecimo anno, tertio *mense*, primo *die* mensis; fuit *inquam* verbum Jehovæ ad me, dicendo.

9 Fili hominis, Dic Parboni regi Ægypti, & multitudini ejus; cui similis es in magnitudine tua?

10 Ecce Assyrium, *erat* cedrus in Libano, pulcra ramis, & virgultus umbrosa, altaque statura; cujus cacumi summi erant inter densos ramos.

11 Aquæ educaverant eam, abyssus extulerat eam: fluentis suis *abyssus* obibat circumquaq; plantarium ejus, & aquæ ductus suos mittebat ad omnes arbores agri.

12 Idcirco exaltavit se statura ejus præ omnibus arboribus agri, & multiplicabantur ramusculi ejus, prolongabanturq; rami ejus, quos emittebat, aquis multis:

13 In ramusculis ejus nidificabant omnes aves cæli, & sub ramis ejus pariebant omnes bestiæ agri, ac in umbra ejus sedebant omnes gentes amplissimæ.

14 Deniq; pulcra erat magnitudine sua, & longitudine palmitum suorum; quia erat radix ejus ad aquas amplas.

15 Cedri in horto Dei non abscondebant eam, abietes non erant similes ramusculis ejus & castaneæ non erant pares ramis ejus, nulla arbor in horto Dei similis erat ei pulcritudine sua.

16 Pulcram effeceram eam cum multitudine palmitum ejus; adeo ut invidерent ei omnes arbores Hedenis quæ *erant* in horto Dei.

17 Idcirco sic ait, Dominus Jehovi, eo quod re exaltas staturā: quum edidisset *ille* summum calamum suum inter densos ramos suos, & elatus est animus illius in altitudine sua:

18 Tum tradidi eum in manum fortissimi gentium, hunc libere acturum in illum propter improbitatem illius impuli.

19 Ita cædentes eum exteri violentissimi gentiū deseruerunt eum: in montibus, & in omnibus vallibus deciderūt palmites ejus, & fracti sunt rami ejus in omnibus alveis terræ, descendentesq; ab umbra ejus omnes populi terræ deseruerūt eum:

20 Super cadivum truncum ejus habitant omnes aves cæli; & in ramis ejus sunt omnes bestiæ agri:

21 Ut non exaltent se de statura sua illæ arbores irriguæ, & non protrahant summum

eorum gloriarum suarum inter filios temporis; neque consequentur in se ipsis altitudinem suam, ullus reges: quandoquidem omnes illi traditi sunt mortui, *dejecti* in terram imam inter filios hominis, ad eos qui descendunt in foveam.

22 Sic ait Dominus Jehovi, quo die descendit in sepulcrum, luctu quem importavi obtexi pro eo abyssum, cohibens fluenta ejus, ut coercerentur aquæ multæ: & arruam reddidi pro eo Libanum, & omnibus arboribus agri propter eum fuit defectio animi.

23 Præsono casus ejus cõmovi gentes, quum deponerem eum in sepulcrum cum descendentibus in foveam: undè consolationem operarum in terra ima omnes arbores Hedenis, delectæ & præstantia Libani, omnes riguæ.

24 Etiam ipsi cum illo descenderunt in sepulcrum ad confossos gladio, qui *domini* brachio illius residerant in umbra illius inter gentes.

25 Cui ergo arboribus Hedenis tam similis et gloria & magnitudine? dejicieris ergo cum arboribus Hedenis in terram imam, in medio præputiatorum cubabis cum confossis gladio: ille *est* Patho, & tota multitudo ejus, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXII.

Lamentii funebre super Ægypti regem.

DEinde fuit duodecimo anno, duodecimo mense, primo *die* mensis; fuit, *unquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, profer lamentationem contra Pathonem regem Ægypti, dicens ei, juveni jeoni inter gentes similis es: imo es similis balænæ per maria, quum prodiens per flumina tua conturbas aquas pedibus tuis, & perturbas flumina illarũ.

3 Sic ait Dominus Jehovi, ut expandam contra te rete meum per congregationem populorum multorum, qui educent te plagis meis:

4 Et deseram te in terra, in superficie agri dejiciam te; faciamq; ut habitent super te omnes aves cœli, & saturabo ex te bestias totius terræ,

5 Exponens carnem tuam super montes, & implens valles altitudine tua,

6 Et irrigans terrã natationis tuæ sanguine tuo usque ad ipsos montes; adeo ut alvei impleantur te.

7 Et operiam, cum extinguam te; cœlos, aperiamque reddam stellas eorum: Solem nube operiam, & Luna non faciet ut lucent lux sua:

8 Omnia luminaria lucida in cœlis aperta reddam super te; & disponã tenebras super terrã tuam, dictũ Domini Jehovi:

9 Et ad indignationem provocabo animam populorum multorum; cũ ducam te ad gentes, in regiones *populorum* quos non nosti;

10 Faciamq; ut obstupescant de te populi multi, & reges eorum horrescant propter te horrore, vibrabo ante eos gladium meum ante faciem illorum; ut trepident singuli momento quisque propter se ipsum, die casus tui.

11 Nam sic ait Dominus Jehovi, gladius regis Babylonis invadet te.

12 Gladiis robustorum dejiciam multitudinẽ tuam, vio lentissimorum in gentibus omnium: qui vastabunt fastum Ægypti, ut perdatur tota multitudo ejus.

13 Perdam etiam omnia animantia ejus, ne supervenient aquis multis; ut non conturbet eas pes hominis amplius, etiam ungularis jumentorũ non conturbet eas.

14 Tunc faciam ut fiducię aquæ illarũ & flumina illarum tranquilla incedant faciam ut ambulent; dictum Domini Jehovi.

15 Quum redidero terrã Ægypti desolatissimam, terram destitutam iis quæ implebant eam, quum percussero omnes habitantes in ea; ut experiantur me esse Jehovam.

16 Lamentatio hæc *est* qua lamentabuntur illam, filiæ gentium lamentabuntur illam, de Ægypto & de tota multitudine ejus lamentabuntur illa, dictum Domini Jehovi.

17 Deinde fuit duodecimo anno, decimo quinto die ejusdem mensis; fuit, *unquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo,

18 Fili hominis, ecce lamentum de multitudine Ægypti, & effer eam; ipsam, ut filias gentium validarum, in imas terræ *partes* cum descendentibus in foveam.

19 *Dicens*, quo amænior esses? descende, ut proficiaris cum præputiatis;

20 Inter confossos gladio *qui* ceciderint: gladius positus est, trahite eam & omnes copias ejus.

21 Alloquantur illum duces potentum è medio sepulcri cum auxiliatoribus ejus; *qui* descenderint, jacuerunt præputiati *apud* confossos gladio.

22 Ibi *alloquatur* Assyrius cum tota congregatione sua, circumstantibus illum sepulcris hujus: omnes confossi qui ceciderunt gladio;

23 Cujus sepulcra disposita sunt in lateribus foveæ, ut ejus congregatio circumstet sepulcrum illius; omnes confossi qui ceciderunt gladio, qui terrorem indiderant terræ viventium.

24 Ibi *alloquatur* Elam cum tota multitudine sua circumstans sepulcrum illius; omnes confossi qui ceciderunt gladio, qui descenderunt præputiati in imas terræ *partes*, qui indiderant terrorem suum terræ viventium, & reportant ignominiam suam cum descendentibus in foveam:

25 Cui inter confossos positum est cubile cum tota multitudine ipsius, circumstantibus illum sepulcris ipsius: omnes præputiati confossi gladio, qui indito terrore suo in terra viventium, jam reportant ignominiam suam cum descendentibus in foveam, inter confossos positi:

26 Ibi

26 Ibi ille qui habet Melchec, Thubal, cum tota multitudine sua circumstantes illum sepulchris suis: omnes præputiati confossi gladio, quam indiderint terrorem suum terræ viventium.

27 Quamvis non cubent cum potentibus qui ceciderunt ex præputiatis: qui descendent in sepulcrum cum instrumentis bellicis suis, positis gladiis ipsorum sub capitibus ipsorum, quam incumbat iniquitas eorum ossibus ipsorum, quia terror potentium in terra viventium fuit.

28 Tu quoque inter præputiatos confringeris, & jacebis cum confossis gladio.

29 Ibi *aliquantus* Edom, reges ejus, & omnes principes ejus, qui cum potentia sua potentia illorum eruditi sunt, cubabunt, ipsi cum præputiatis cubabunt, & cum descendentibus in foveam.

30 Ibi *aliquantus* Toparchæ Aquilonis omnesque Sidonii omnes, Tridonii, qui descenderunt ad confossos cum terrore suo, à potentia illorum eruditi sunt, cubabuntque præputiati cum confossis gladio, & portabunt ignominiam suam apud descendentes in foveam.

31 Hos videns Pharao consolationè capiet de tota multitudine sua; confossi gladio Pharao, & omnes copiæ ejus, dictum Domini Jehovi.

32 Quam indidero terrorem meum terræ viventium; & prostratus fuerit inter præputiatos cum confossis gladio, Pharao & tota multitudo ipsius, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXIII.

Idolos malorum pastorum: Christus verus pastor.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, alloquere populares tuos indicens eis, quum adducturus fuerim contra terram aliquam gladium, si acceperint populus illius terræ unum quempiam ab extremitatibus suis, quem imponant sibi speculatorem;

3 Et videns gladium supervenientè terræ, clanxerit buccina & monuerit populum.

4 Audiens vero quisq; sonum buccinæ non acceperit monitum, & adveniens gladius sustulerit ipsum; cæsus sua *causa* in capite ipsius erit:

5 Sonum buccinæ audivit, sed monitum non accepit; cædis suæ causa in eo erit; si enim monitum accepisset, se ipsum eripuisset.

6 Ipse vero speculator quum viderit gladium advenientem, si non clanxerit buccina, populusque non fuerit monitus, & adveniens gladius sustulerit ex eis aliquem: hic propter iniquitatē suam sublatus, sanguinem verò ejus è manu speculatoris requiram.

7 Te autem, ô fili hominis, te *inquā* speculatorem dedi domui Israelis; audies ex ore meo verbum monebis eos ex me.

8 Quū dixero improbo, improbe omnino morieris: si non loqueris monendo improbum *ut desistat* à via sua: ipse improbus propter iniquitatē suā morietur, sanguine verò *ejus* è manu tua requiram.

9 Tu vero si moneris improbū de via sua, ut reverta ab ea, neq; reversus fuerit à via sua, ipse propter iniquitatē suam morietur, tu autem ex ipsum eripueris.

10 Tu ergo, fili hominis, dic domui Israelis, ita loquimini, dicendo, quia defectiones nostræ & peccata nostra incumbunt nobis, ideo in ipsis nos tabescimus, equi vivemus?

11 Dic eis, *ne* vivā ego, dictum Domini Jehovi, si delector morte improbi, sed *delector* quum revertitur improbus à via sua, ut vivat: revertimini, revertimini à viis vestris pessimis; cur enim moreremini domus Israelis?

12 Tu ergo, fili hominis, dic popularibus tuis; justitia justi non est eripiens ipsū tempore defectionis sue, & in ea improbitate improbus nō corruet quo tempore reversus fuerit ab improbitate sua: ut justus nō poterit vivere illa quo tempore peccabit.

13 Quum dixero justo, omnino vivetus es, si ipse confisus justitiæ suæ, fecerit iniquitatem, omnia juste facta ipsius non memorabuntur, sed in iniquitate ille sua quam facit morietur:

14 Et quum dixero improbo, omnino morieris es; si reversus à peccato suo exercuerit judicium & justitiam,

15 Pignus restituerit improbus, rapinā reddiderit, in statutis vitæ ambulaverit non faciendo iniquitatem, omnino vivet, non morietur:

16 Omnia peccata ejus quibus peccavit non memorabuntur ei; judicium & justitiam exercuit, omnino vivet.

17 Interea dicunt populares tui, nō est æqua via Domini, quū ipsorum, ipsorum via non sit æqua.

18 Quū avertit se justus à justitia sua, & facit iniquitatem, etiā morietur in ipsis:

19 Quum autem avertit se improbus ab improbitate sua, & exercet judicium & justitiam, in his ipse vivit.

20 Et dicitis, non est æqua via Domini; quemq; secundū vias suas judicabo vos, ô Domus Israelis.

21 Fuit autē duodecimo anno, decimo *mense*, quinto *die* mensis à deportatione nostra, ut veniēs ad me quidā qui evaserat Jerusalaimis diceret; percussa est civitas:

22 Manus autem Jehovæ adfuerat mihi vesperè, ante adventum ejus qui evaserat, ut aperiret os meum, donec is veniret ad me mane: aperueratque os meum, ut non obmutescerem amplius.

23 Fuit ergo verbum Jehovæ ad me, dicendo,

24 Fili hominis, qui habitant vastitates istas in terra Israelis, loquuntur dicendo, unicus erat Abraham qui hæreditario jure possideret hanc terrā: nos autē mul-

si *fuimus*, nobis tradita est hæc terra in hæreditatem.

25 Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi, cum sanguine ipsos comederitis, & oculos vestros attollatis ad stercoreos Deos vestros, sanguinemque effunditis: & istam terram hæreditari o jure possideretis?

26 Insistitis gladio vestro, faciti abominationem, & quisq; uxorem amici sui impuratis: & istam terram hæreditario jure possidebereris?

27 Sic dicito eis, sic ait Dominus Jehovi, *ne* vivam ego; nisi qui in vastitatibus *sunt* gladio cadant, & qui *est* in superficie agri, bestiis eum exponam quem comedant: qui vero in munitionibus & in speluncis, peste morientur.

28 Ita reddam istam terram desolatissimam, & desinet fastus roboris ejus: desolabunturque montes Jisraelis adeo ut nullus transeat:

29 Ut experiantur me esse Jehovam, quum reddidero istam terram desolatissimam propter omnes abominationes istorum quas faciunt.

30 Tu etiam, fili hominis, populares tui frequenter prædicantes de te juxta parietes & in portis domorum: quorum alloquitur alter alterum, *et* quisque fratrem suum, dicendo, venite jam, & audite quod *sit* verbum quod prodit à Jehova:

31 Venientes ad te quasi advena populi, sedenteq; coram te *quasi* populus meus; & audientes verba tua, ipsa non faciunt: quamvis suavissima ore suo ipsi faciant, quæstuq; suum animus ipsorum persequitur.

32 Nam ecce tu *es* eis quasi cantilena suavissimum pulcrum sono, & quidem optime pulsantis: sed ut audiant verba tua, minime faciunt ea.

33 Quum igitur evenerit illud (ecce advenit) tum experientur Propheram fuisse in medio sui.

CAPUT XXXIV.

Officium Pastoris Evangelici,

ET fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo.

2 Fili hominis, prophera contra pastores Jisraelis: prophem dicens istis pastoribus ipsis, sic ait Dominus Jehovi, væ pastoribus Jisraelis, qui erāt pasturi ipsos, an non grex *est quem* pascunt pastores?

3 Adipem comeditis, & lanam induiris, quod opimum est mactatis: gregem non pasciris.

4 Morbo affectas non confirmastis: ægrotamq; non curastis, & confractam non obligastis, ac depulsam non reduxistis, perieumemque non requiristis: sed vi & minamini ea eas, & per sæviciam:

5 Adeo ut dispergārur destitutæ pastore & sint cibo omnibus bestiis agri dispersæ.

6 Deerrent oves meæ, in omnibus montibus, & super omnem collem excelsum; denique in superficie orbis terræ dispersæ sint oves gregis mei nemine, reposcente & nemine requirente.

7 Idcirco ô pastores, audite verbum Jehovæ:

8 *Ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi: nisi (eo quod est grex meus direptioni, & sint *oves* gregis mei cibo omnibus bestiis agri, destitutæ pastore, & non reposcentit us pastor ibus meis gregem meum: pascunt enim pastores se ipsos, gregem autem meum non pascunt)

9 Idcirco, ô pastores, audite verbum Jehovæ:

10 Sic ait Dominus Jehovi: ecce me contra istos pastores, ut reposcam gregē meū è manu ipsorū, & faciam ut cessēt à pascēdo grege, ut non pascant amplius isti pastores ipsos: eripiam enim gregē meum ex ore ipsorum, ut non sint *oves* illis cibo.

11 Nam sic ait Dominus Jehovi; ecce me *ipsum* ut reposcam *oves* gregis mei, & anquiram eas.

12 Sicut anquirit pastor gregē suū quo tempore est in medio gregis sui, *ovium* dissipatarum, ita anquiram gregem meū: ut eripiam illas ex omnibus locis, quo dispersæ fuerint, tempore nubis & caliginis.

13 Educam eos è populis, congregabōsq; eos ex regionibus, ac reducam eos in terram suam, ut pascam eos in montibus Jisraelis ad alveos, & in omnibus locis habitabilibus hujus terræ.

14 In pascuo bono pascam eos; & in montibus excelsi Jisraelis erit cauta eorum; ibi recubabunt in cauta bona, & pascuum pingue depascent in montibus Jisraelis.

15 Ego pascam gregem meum, & ego faciam ut recubent, dictum Domini Jehovi.

16 Pereuntem requiram, & depulsam reducam, fractamq; obligabo, & ægrotam confirmabo: pinguem vero & firmam perdam; pascam unamquamque jure.

17 Vos enim, ô mi grex, sic ait Dominus Jehovi; ecce ego judicaturus sum inter parvas pecudes, arietes, & hircos.

18 An parvum *est* præ vobis vos pascuū optimum depascere, quod reliquū pascuorum vestrorum conculcatis pedibus vestris? & vos nitidam equam habere, quod reliquas pedibus vestris conturbaris?

19 Ut *oves* gregis mei conculcarum pedibus vestris depascant, & conturbatum pedibus vestris bibant?

20 Idcirco sic ait Dominus Jehovi illis: ecce me, me *ipsum*, ut judicē inter pecudem opimam, & pecudem macilentam.

21 Eo quod latere & armo impellitis, & cornibus vestris impetitis omnes morbo affectas, eousq; ut dispersericis eas foras.

22 Ideo servabo gregem meum ut non sint amplius direptioni: & judicabo inter pecudes.

23 Nam excitabo eis pastorem unum qui paicat eas, servum meum Davidem: ipse pascet eas & ipse erit eis pastor.

24 Ego vero Jehova ero eis Deus, & servus meus David princeps in medio eorum: ego Jehova eloquutus sum.

25 Et

19 Et pangens eis fœdus pacis, faciam ut cessent bestiæ malæ è terra; ut habitent in deserto secure, & dormiant in silvis:

26 Reddamq; ista & quæ sunt circa collem meum, conferta benedictione, ac demittam imbrem tempore suo, imbres benedictionis erunt:

27 Ut edat arbor agri fructum suum, & terra det proventum suum, sintque in terra sua secure: agnoscentque me esse Jehovam: quum fregero lora jugi ipsorum; & eripuero eos e manu exigentium servitutem ab ipsis.

28 Ita non erunt amplius direptioni gentibus & bestiæ terræ non comedent eos; sed habitabunt secure, nemine deterrente.

29 Denique excitabo eis plantam ad celebritatem; ut non sint amplius quos intercipiat fames in terra, neque ferant amplius ignominiam gentium:

30 Sed cognoscatur me Jehovam Deum ipsorum cum ipsis esse; & ipsos *esse* populum meum, domum Israelis, dictum Domini Jehovi.

31 Quum vos, vos *inquam*, homines grex meus eritis, grex pascui mei; ego Deus vester, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXV.

Edomi, hostes Judæorum peribunt.

Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, dispone faciē tuam cōtra montem Schiris; & prophæta contra eum,

3 Dicens ei, sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô mons Schiris; ut extendens manum meam in te reddam te desolatissimum.

4 Civitates tuas *in* vastitatem redigam, & tu desolatissimus eris; ut experiaris me esse Jehovam.

5 Eo quod est tibi inimicitia perpetua, faciēque ut diffluant Israelitæ per gladium, tempore calamitatis suæ, *quo* tempore iniquitatis *est* terminus:

6 Idcirco ut vivo ego, dictū Domini Jehovi, in cædē cōparato te, & cædes persequetur te: quandoquidem odisti vacuitatem à cæde, etiam cædes persequetur te.

7 Nam tradā montē Schiris summæ desolationi; excindēs ex eo viatorē omnem.

8 Et repleho montes ejus confossis ipsius: in ipsis collibus tuis, vallibusq; tuis, & omnibus alveis tuis confossi gladio cadent.

9 Desolationibus perpetuis tradam te, & civitates tuæ non restituentur; ut experiamini me esse Jehovam.

10 Eo quod dicis, duæ istæ gentes, & duæ regiones istæ meæ erunt, jam possessuri sumus istam hæreditario jure; ubi Jehova fuit.

11 Idcirco ut vivo ego, dictum Domini Jehovi; facturus sum secundum iram tuam, & secundum invidiam tuam quam exercuisti præ odio mo contra illos; ut agnoscar ab eis quum judicavero te.

12 Et experieris me esse Jehovam audivisse ōnes irritationes tuas quibus loquutus es de mōtibus Israelis, dicendo, desolati sunt: nobis traduntur ad consumēdū.

13 Ut magnificastis vos contra me ore vestro, feciſtisque ut abundarent contra me verba vestra; me audiviste.

14 Sic ait Dominus Jehovi; prout lætatur tota ista terra; desolationem tuam efficturus tibi.

15 Secundum lætitiam tuam, de possessione domus Israelis; eo quod desolata fuit, ita faciam tibi: desolatissimus eris; ô mons Schir, & tota Edomæa, quanta unq; est, ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAPUT XXXVI.

Liberatio ab hostibus, cor novum, et vocatio gentium promittuntur.

Tu quoque, fili hominis, prophæta de montibus Israelis; dicens, montes Israelis, audite verbum Jehovæ.

2 Sic ait Dominus Jehova; eo quod dicit iste inimicus de vobis, euge; & excelsa seculi hæreditario jure futura sunt nobis:

3 Idcirco prophæta dicens sic ait Dominus Jehovi; quia multis modis desolaverunt, & exhauserunt vos circumquaque; ut eiseris hæreditaria possessio reliquiis gentium, & tradiēti estis in labia nationum, infamiamque populorum:

4 Idcirco montes Israelis, audite verbū Domini Jehovi: sic ait Dominus Jehovi ipsis mōtibus & collibus, alveis vallibusq;, & vastitatibus desolatis, ac civitatibus derelictis, quæ sunt direptioni & subsannationi reliquis gēntis quæ circūquaq; *sunt*:

5 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, *mentiar* nisi igne zeli mei loquar contra reliquias gentium & contra Edomæam totam: quæ attribuerunt terram meam sibi in hæreditatem cum lætitia totius cordis, cum depopulatione animosa, ut sedes expulsorum ejus *sit* direptioni.

6 Idcirco prophæta de terra Israelis: & dicito ipsis montibus & collibus, alveis ac vallibus, sic ait Dominus Jehovi, ecce ego zelo meo & excandescentia mea loquor, eo quod ignominiam gentium ferris.

7 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ego sublata manu mea juro, *mentiar*, nisi gentes illæ quæ circumstant vos, ipsæ ignominiam suam reportaturæ sunt.

8 Vos vero montes Israelis ramum vestrum edituri estis, & fructum vestrum laturi populo meo Israeli; quum prope advenerint.

9 Nam ecce me apud vos; qui respiciam ad vos, ut colamini & seramini:

10 Et multiplicabo in vobis homines, totum domum Israelis quanta quanta est; ut inhabitentur civitates, & vastitates rædificentur.

11 Multiplicabo, inquā, in vobis homines & jumēta, quæ augescent & fœtificabunt: faciāq;, ut habiteris sicut priscis tēporibus vestris, beneficiēs amplius quā primordiis vestris, ut agnoscatis me esse Jehovam.

12 Adducam

20 Adducam enim ad vos homines cum populo meo Israele, qui hereditario jure possideant te, eritque eis in possessionem: neque perges amplius orbare eos.

13 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod dicunt vobis exedentem homines te esse, & orbantem gentes tuas esse te:

14 Idcirco homines non exedes amplius, & gentes tuas non orbabis amplius, dictum Domini Jehovi:

15 Neque fanum tuum audiatur in te amplius ignominiæ genitum, & opprobrium populorum non feres amplius; & gentes tuas offendere non fines amplius, dictum Domini Jehovi.

16 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo.

17 Fili hominis, domus Israelis quum habitarent in terra sua, impurarunt eam via sua & actionibus suis: tamquam impuritas separatæ ex immunditia, erat via ipsorum coram me:

18 Idcirco effudi excandescentiam meam super eos, eo quod sanguinem effuderant super terram, & stercoreis diis suis impurabant eam:

19 Et dispersi eos in gentes, sparsi sunt per regiones: secundum viam eorum & secundum actiones eorum judicavi eos.

20 Etiam quum venissent in gentes quo venerunt, similiter profanarunt nomen sanctitatis meæ; quum dicerent *illæ* de eis, populum Jehovæ ipsos esse, & è terra ejus prodiisse:

21 Sed clementia usus sum propter nomen sanctitatis meæ; quod profanant domus Israelis in gentibus quo venerunt,

22 Idcirco dic domui Israelis, sic ait Dominus Jehovi, non propter vos ego facturus sum, ô domus Israelis: sed propter nomen sanctitatis meæ quod profanastis, apud gentes quo venistis:

23 Ut sanctificem nomen meum maximum quod profanatum fuit in gentibus quod profanastis in medio earum: ut sciant gentes me esse Jehovam, dictum Domini Jehovi, quum sanctificabo me in vobis, ante oculos earum.

24 Recipiens enim vos ex ipsis gentibus, congregabo vos ex omnibus regionibus; ac reducam vos in terram vestram:

25 Et aspergens vos aquis mundis, ut mundemini; ab omnibus impuritatibus vestris & ab omnibus stercoreis diis vestris mundabo vos:

26 Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri; & amovens cor lapideum è carne vestra, indam vobis cor carneum:

27 Et spiritum meum ponam in medio vestri, quo faciam ut in statutis meis ambuletis, & jura mea observetis facientes ea.

28 Ita habitabitis in terra quam dedi eram majoribus vestris; eritisque mihi populus, & ego ero vobis Deus.

29 Nam servabo vos ab omnibus impuritatibus vestris; & advocans frumentum augebo illud, neq; imponam vobis famem.

30 Et augebo fructus arborum & proventum agri, ut non sustineatis amplius opprobrium famis in gentibus:

31 Quum recordabimini viarum vestrarum pessimarum, & actionum vestrarum quæ non *sunt* bonæ; & fastidio eritis vobis ipsis propter iniquitates vestras, & propter abominationes vestras.

32 Non propter vos ego facturus sum, dictum Domini Jehovi, notum esto vobis; erubescite, & rubore afficiamini à viis vestris, ô domus Israelis.

33 Sic ait Dominus Jehovi, quo tempore mundabo vos ab omnibus iniquitatibus vestris: faciam quoque ut habitentur civitates & ædificentur vastitates illæ?

34 Et terra desolata colanur; pro eo quod fuerat desolatissima ante oculos omnis viatoris:

35 Adeo ut dicant, terra hæc ipsa quæ desolata erat, est sicut hortus Edenis; & civitates quæ vastæ, desolatæque & destructæ erant, munitæ habitabantur:

36 Tum cognoscant gentes quæ reliquæ fuerint circa vos, me Jehovam reædificare *civitates* destructas, conserere desolatum *agrum*: ego Jehova dixi & faciam.

37 Sic ait Dominus Jehovi, præterea exponitus ero domui Israelis ut hoc faciã eis, multiplicando eos quasi gregem hominibus;

38 Quasi gregem sacrificiorum, quasi gregem *urbis* Jeruschalaimmorum in solemnitatibus ejus; ita erunt civitates quæ vastatæ sunt repletæ gregibus hominum, ut cognoscant me esse Jehovam.

CAPUT XXXVII.

Typus resurrectionis mortuorum, ejusque præludium.

SUpervenit mihi manus Jehovæ; & eduxit me in medio cujusdam convallis: quæ *erat* plena ossibus:

2 Et traduxit me per illa circumquaque; ecce autem *erant* multa valde in superficie illius convallis, & ecce arida *erant* valde.

3 Quum iterum dixisset mihi, fili hominis, an reviviscerent ossa ista? dixi, Domine Jehovi tu nosti.

4 Edixit verò mihi, prophetа de ossibus istis; indicens eis, ô ossa arida, audite verbum Jehovæ:

5 Sic ait Dominus Jehovi ossibus istis: ecce ego inducturus sum in vos spiritum, ut vivatis.

6 Nam addam vobis nervos, & obducam vobis carnem, & superindam vobis cutem, ponamque in vobis spiritum, & vivetis: ut cognoscatis me esse Jehovam.

7 Quum itaque propheraverem quemadmodum jussus fueram, fuit sonus ut propherante, & ecce concussio, appropinquantibus ossibus uno ad suum alterum.

8 Deinde quum aspicerem quod ecce super ea nervi & caro assurrexissent, & superindita

...ssitas esset eis cuncta superne ; spiritus au-
...tem meus intus in eis :

9 Fatus mihi, prophetam alloquens Spiritum ; prophetet fili hominis, dicens Spiritui, sic ait Dominus Jehovi, à quatuor ventis adveni, o spiritus, & perflato interfectos istos ut vivant.

10 Quamobrem prophetavi quemadmodum praeceperat mihi ; & ingressus est in illa spiritus & reviserunt, steteruntque super pedes suos copia magna quamplurimum.

11 Deinde dixit mihi ; fili hominis, ossa ista tota domus Jisraelis sunt : ecce dicunt, arefacta ossa nostra, & periit exspectatio nostra, succisi sumus quod ad nos.

12 Idcirco prophetа indicens eis, sic ait Dominus Jehovi, Ecce ego aperiens sepulcra vestra deducã vos è sepulcris vestris, populè mi : reducã vos in terrã Jisraelis ;

13 Ut cognoscatis me esse Jehovã ; aperiente me sepulcra vestra & deducente vos è sepulcris vestris, populè mi ;

14 Et indam spiritum meum vobis ut revivisca-tis, & collocabo vos in terrã vestrã ; ut cognoscatis me Jehovam dixisse et facere, dictum Jehovæ.

15 Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo,

16 Tu autem fili hominis, accipe tibi lignum unum, et inscribe ei, Jehudæ, et filiis Jisraelis sociis ejus ; deinde accipe lignum alterum, et inscribe ei, Josephо lignum Ephraimi, cum tota domo Jisraelis sociis ejus.

17 Tum admove ea unum ad alterum tibi in lignum unum ; ut fint adunata in manu tua.

18 Quum autem alloquentur te populares tui dicendo ; an non indicaturus es nobis quid ista *significent* tibi ?

19 Die eis, sic ait Dominus Jehovi, ecce ego accepturus sum lignum Josephi quod *fuit* in manu Ephraimi cum tribubus Jisraelis sociis ejus ; et componam has cõjunctas illi cum ligno Jehudæ, efficiamque eos lignum unum ut fint unum in manu mea.

20 Quumque fuerint ligna ista quibus inscripseris in manu tua ante oculos illorũ :

21 Die illis, sic ait Dominus Jehovi ; ecce ego recepturus sum filios Jisraelis è medio ipsarum gentium quo abierunt, et congregans eos circumquaq; reducam eos in terram suam :

22 Et efficiam eos gentem unam in illa terra in montibus Jisraelis, et Rex unus erit ipsis omnibus Rex : neq; erunt amplius duæ gentes, neq; dividentur amplius in duo regna deinceps :

23 Neq; impurabunt se amplius diis suis et detestationibus suis : sed servabo eos ex omnibus habitationibus ipsorũ in quibus peccaverint, et mundabo ipsos, ut fint mihi populus, et ego fim ipsis Deus.

24 Et servus meus David rex erit super eos, et pastor unicus erit omnibus ipsis ; et in judiciis meis ambulent, ac statuta mea observent faciendo ea.

25 Et residebunt in ea terra quã dedi-ram servo meo Jahakobõ, in qua residerunt maiores vestri : residebunt, inquam, in ea ipsi, filiique ipsorum, ac nepotes ipsorum usque in seculum, et David servus meus princeps ipsis *erit* usque in seculum :

26 Quum pepigero ipsis fœdus pacis, fœdus perpetuum futurum cum ipsis ; et disponens ipsos multiplicabo ipsos, ponamq; sanctuarium meum in medio ipsorum in seculum.

27 Ut existente tabernaculo meo apud ipsos, fim ipsis Deus ; et ipsi fint mihi populus :

28 Et cognoscant gentes me Jehovam sanctificare Jisraelem, quum erit sanctuarium meum in medio ipsorũ in seculum.

CAPUT XXXVIII.

Prophetia de Gogo & Magogo.

Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2 Fili hominis, dispone faciem tuam versus Gogum terram Magogi, principem, primatum Mesechi et Thubalis ; et prophetа contra eum,

3 Dicens, sic ait Dominus Jehovi : ecce me contra te, ô Gog, princeps, primatis Mesechi, et Thubalis :

4 Nam reducam te imponens hamos mandibulis tuis ; & educam te et omnes copias tuas, equos et equites indutos perfectissime omnes, congregationem magnam clypeatorum et scutatorum, tractantium gladios omnium.

5 Persas, Æthiopes, et Putæos cum illis ; omnes scutatos et galeatos ;

6 Gomerum cum omnibus agminibus suis, domum Thogarmæ *ad* latera Aquilonis cum omnibus agminibus suis ; populos multos tecum.

7 Comparator, et comparata te, tu, et omnes congregationes tuæ quæ congregantur ad te ; ut fis illis custodiæ.

8 Post dies multos animadvertetur in te ; *qui* consequentibus annis invasurus es terram reducem à gladio, congregatam ex populis multis, invasurus montes Jisraelis, qui fuerant vastati jugiter ; quum ipsa ex populis educta habitabunt secure omnes :

9 Et ascendens quasi fremebunda vastatio invasurus es, similis nubi operiendo illam terram futurus tu, et omnia agmina tua, populus multi tecum.

10 Sic ait Dominus Jehovi : nã erit die illa ut venientibus rebus multis in animum tuũ, cogites cogitationem malam,

11 Dicens, ascendam contra terrã pagorum, invadam ipsos tranquillos habitantes secure, qui omnes habitant absq; allomuro, et quibus nullus *est* vectis, aut valvæ :

12 Ad prædandum prædam, et ad diripiendum direptionem, reducendo manum tuam contra vastitates inhabitatas, et contra populum receptum ex gentibus, faciem pecuariam et mercatantem, habitantes in editiore loco mundi terræ.

13 Scheba, & Dedan, negotiatores{que} Oceani, & omnes juvenes leones ejus dicent tibi, an ad prædandum prædam advenis? an ad diripiendum direptionem congregasti congregationem tuam? ut deportes argentum & aurum, ut accipias pecora & merces, ut præderis prædam magnam?

14 Idcirco propheta, fili hominis, dicens Gogo: sic ait Dominus Jehovi; An non die illa, habitante populo meo Jisrael, secure, experturus es?

15 Postquam veniens è loco tuo, à lateribus Aquilonis, tu & populi multi tecum; insidentes equis omnes, congregatio magna, & copia multa;

16 Ascenderis contra populum meum Jisraelem, ut nubes ad operiendum terram; consequentibus istis temporibus erit, quum adduxero te contra terram meam, ut agnoscant gentes me, quum me sanctificabo in te ante oculos ipsarum, ô Gog.

17 Sic ait Dominus Jehovi, An tu es de quo loquutus fuero diebus priscis per servos meos Prophetas Jisraelis, qui prophetarunt diebus illis annos *multos* ; me adducturum te contra illos?

18 Atque erit die illa, qua die invaserit Gog terram Jisraelis, dictum Domini Jehovi: ascendet excandescentia mea in faciem meam:

19 Et zelocypia mea, igne furoris mei, loquar: *mentiar* nisi die illa fuerit concussio magna in terra Jisraelis:

20 Adeo ut concutiantur à facie mea pisces maris, & volucres cœli, ac bestiæ agri, & omnia reptilia reptantia super terram, omnesque homines qui *erunt* in superficie terræ: & diruantur ipsi montes; concidantque præcipitia, & omnis murus in terram corruat.

21 Advocabo enim contra illum pro omnibus montibus meis gladium, dictum Domini Jehovi; gladius cujusque contra fratrem suum erit.

22 Et disceptabo cum illo, peste, & cæde, & imbrem inundantem, lapidesq{ue}, immanis grandinis, ignem, & sulphur depluam super illum & super agmina illius, ac super populos multos qui *erunt* cum illo.

23 Ita magnificabo me, & sanctificabo me, & manifestam in oculis gentium multarum; ut cognoscant me esse Jehovam.

CAPUT XXXIX.

Gog ubi profligatus, quidem premetur.

PRæterea tu, fili hominis, propheta contra Gogum dicens: sic ait Dominus Jehovi; ecce me contra te Gog, princeps, principis Mescheci & Thubalis.

2 Et reducam te, & seducam, unco trahens te, & deducens te à lateribus Aquilonis; & adducam te in montes Jisraelis.

3 Illi percutiens arcum tuum è manu sinistra tua *dejiciebo*, & sagittas tuas è manu dextera tua dejiciam.

4 In montibus Jisraelis concides, tu & omnia agmina tua & populi qui *erunt* tecum, volucribus, avibus omnibus, alteribus, & bestiis agri tradito te comedendum.

5 In superficie agri concides; quia ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi.

6 Deinde immittam ignem in Magogum, & in habitatores insularum securos; ut experiantur me esse Jehovam:

7 Et nomen sanctitatis meæ notum faciam in medio populi Jisraelis, nec{q} profanabo nomen sanctitatis meæ amplius, sed cognoscent gentes me esse Jehovam sanctum in Jisraele.

8 Ecce advenerum est & fiet, dictum Domini Jehovi; illo ipso die quem præloquutus sum.

9 Tunc exibunt habitatores civitatum Jisraelis, & incendentes exurent arma, scutaque & clypeos, arcos & sagittas, jaculaque & spicula: & incendent ea igne septem annis.

10 Neque ferent ligna ex agro; neque cædent è silvis; nam armis accendent ignem; quum prædabuntur prædatores suos, diripientque direptores suos, dictum Domini Jehovi.

11 Et erit die illa, ut dem Gogo locum sepulcri ibi in Jisraele, vallem viatorum ad Orientem maris, ut illa obturet os viatorum, quumque sepeliverint ibi Gogum & totam multitudinem ejus, vocabunt eam vallem multitudinis Gogi.

12 Nam sepelient eos domus Jisraelis, ut mundent terram, septem mensibus.

13 Sepelient, inquam, totus populus terræ, quum fuerit ipsis *celebratum* nomen: quo die glorificabor me, dictum Domini Jehovi.

14 Homines autem assiduos separabunt transituros per regionem, transituros ut sepeliant eos qui remanserint in superficie terræ, ad mundandum ipsam, exactis septem mensibus perveltigabunt eos.

15 Atque hi transeuntes transibunt per terram, ut dispiciat *quispiam* ossa hominum; extruatq{ue} juxta illorum quodque monumentum: donec sepeliverint eos transeuntes vespillones in valle multitudinis Gogi.

16 Quin etiam nomini civitati erit multitudo ipsius; postquam mundaverint terram.

17 Tu autem fili hominis, sic ait Dominus Jehovi, die avibus omnibus alitibus, & omnibus bestiis agri, Congregamini & venite, colligite vos circumquaque ad mactationem meam quam ego mactaturus sum vobis, mactationem magnam in montibus Jisraelis; ut comedatis carnem & bibatis sanguinem;

18 Carnem potentum comedatis, & sanguinem principum terræ bibatis; arietum, agnorum, & hircorum, juvencorum pinguium Bashanis omnium.

19 Comedetis autem adipem ad saturitatem, & bibetis sanguinem ad ebrietatem, ex mactatione mea quam mactavi vobis:

20 Et

20 Et satiabimini de mensa mea equis & curribus, potentibus, & omnibus bellatoribus; dicit Dominus Jehovi.

21 Sic edam gloriam meam in gentibus: ut videant omnes gentes judicium meum quod fecero, & manum meam quam imposuero illis.

22 Et cognoscant domus Jisraelis, me Jehovam Deum ipsorum esse à die illo & deinceps:

23 Cognoscant vero gentes propter iniquitatem ipsorum deportatos fuisse domum Jisraelis, eo quod prævaricati essent contra me, & abscondissem faciem meam ab eis: ideo me tradidisse eos in manum hostium suorum ut caderent gladio omnes:

24 Secundum immunditiem eorum & secundum defectiones eorum me egisse cum eis, quum abscondissem faciem meam ab eis.

25 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, jam restituā captivum multitudinem Jahakobi & miserebor totius domus Jisraelis, & zeloyphus ero nomini sanctitatis meæ:

26 Quum tulerint ignominiam suam & totam prævaricationem suam, qua prævaricati sunt contra me; quando habitabant in terra sua securi, nemine deterrente:

27 Reducendo eos ex populis, congregabo eos è regionibus inimicorum ipsorum, ut sanctificer in ipsis ante oculos gentium multarum:

28 Ut cognoscant me Jehovam Deum ipsorum esse qui deportavi ipsos in gentes, colligam eos in terram ipsorum; neque relinquam amplius *ullum* ex eis ibi:

29 Neque abscondam amplius faciem meam ab eis; quum effudero spiritum meum super domum Jisraelis, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XL.

Usque mystica dimensionis templi Jechezkelis.

VIcesimo quinto anno à deportatione nostra, in principio anni, decimo die mensis, quartodecimo anno postquam percussa fuerat civitas, ipso eodem die fuit super me manus Jehovæ, ut deduceret me illuc.

2 Visionibus Dei duxit me *Jehova* in terram Jisraelis, & collocavit me in monte alto valde, secundum quem *erat* quasi structura civitatis à meridie.

3 Quumq; duxisset me illuc, ecce virum cujus aspectus *erat* similis aspectui chalybeo, cum funiculo lineo in manu sua, & calamo mensuræ; qui stabat in porta.

4 Edixit autem mihi vir ille, fili hominis, aspice oculis tuis, & auribus tuis audi, & adverte animum tuum ad omnia quæ ego ostensurus tibi, nam ut ostenderem tibi additus fuisti huc: indica omnia quæ tu vides domui Jisraelis.

5 Ecce autem murus *erat* à parte exteriori domus circumquaque: & in manu illius viri calamus mensuræ, sex cubitorum, cubico & palmo, quo mensus est latitudinem illius structuræ calamo uno, & altitudinem calamo uno.

6 Ventrque ad portam quæ spectabat Orientem versus, ascendens per gradus ejus, & mensus est limen portæ calamo uno latitudine, & limen alterum calamo uno latitudine:

7 Et thalamum quemque calami unius longitudine, & calami unius latitudine, inter thalamos vero quinque cubitos: limen quoque portæ juxta vestibulum portæ intrinsecus, calami unius.

8 Ita quum mensus esset vestibulum ipsius portæ intrinsecus, calami unius,

9 Mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, cum liminibus ejus binum cubitorum, nempe vestibulum portæ intrinsecus.

10 Thalami autem portæ versus Orientem tres *erant* hinc, & tres inde: mensura eadem ternis ipsis; etiam mensura eadem liminibus hinc & inde.

11 Et mensus est latitudinem ostii ipsius portæ, decem cubitorum, longitudinemque ipsius portæ, tredecim cubitorum.

12 Terminus autem ante thalamos *erat* unius cubiti *hinc*, & unius cubiti terminus inde: & quisq; thalamus senum cubitorum hinc, & senum cubitorum inde.

13 Itaque mensus est præter portam à recto thalami *uniùs* ad rectum alius, latitudinem viginticquinque cubitorum; ostium è regione ostii.

14 Ita fecit subgrundarum supercilia sexaginta cubitorum; & versus limen ipsum atrii, circumcirca portam.

15 A fronte autem hujus portæ ingressus, usque ad frontem vestibuli, portam interiorem, *erant* quinquaginta cubiti.

16 Denique fenestræ clausæ erant thalamis, & superliminaribus eorum intrinsecus circumcirca portam, ac ipsis etiam pteromatis *vestibuli*: *in* fenestris autem circumquaque intrinsecus, & in *unoquoque* limine palmæ.

17 Postea introduxit me in atrium exterius, ubi ecce *erant* cellæ & pavimentum factum itti atrio circumquaque; triginta cellæ in ipso pavimento.

18 Atq; hoc pavimentum ad latus portarum, è regione longitudinis portarum, pavimentum depressius erat.

19 Mensus etiam est latitudinem inde à fronte portæ infimæ ad frontem atrii interioris intrinsecus, centum cubitos; Orientem & Aquilonem *versus*:

20 Quum portæ spectantis versus Aquilonem in atrio exterius, metiretur longitudinem & latitudinem:

21 Ejusque thalami tres hinc & tres inde; limina quoque ejus, & vestibula ejus *erant* unum quodq; secundum mensuram portæ prioris: quinquaginta cubitorum longitudine sua, latitudine vero viginticquinque cubitorum.

22 Etiam fenestræ ejus; & vestibula ejus, & palmæ ejus *erant* secundum mensuram

tarum portæ quæ spectabat versus Orientem : quo gradibus septem ascendebatur, cum vestibulis ejus ante ipsas :

23 Ubi autem porta *erat* atrio interiori è regione portæ Aquilonem & Orientem versus, mensus est à Porta *una* ad alteram centum cubitos.

24 Postea deduxit me versus Meridiem ubi ecce porta *erat* Meridiem versus : cujus mensus est limina & vestibula secundum mensuras illas ;

25 Cui *erant* fenestræ, & vestibula sua circumquaque, similes fenestris illis : quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine vero viginticuinque cubitorū :

26 Septem quoq; gradus ascensuum ejus, ubi vestibula ejus ante ipsos *erant*, & palmæ una hinc, & altera inde ad limina ejus

27 Ad portā autē atrii interioris Meridiē versus mensus est à porta *illa* ad portam hanc versus meridiē centū cubitos.

28 Tum perduxit me in atrium alterum interius porta meridiana ; ubi mensus est portam meridianam secundum mensuras illas :

29 Et thalamos ejus, & limina ejus, vestibulaque ejus secundum mensuras illas, cum fenestris ejus & vestibulis ejus circumquaque : quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine autem viginti-quinque cubitorum.

30 Nam vestibula *erant* circumquaque ; longitudine viginticuinque cubitorum & latitudine quinq; *decadum* cubitorum ;

31 Cum vestibulis suis secundum atrium exterius, & palmis ad limina ipsius ; gradibusq; octo *in* ascensus suos.

32 Deinde abduxit me in ipso atrio interiore versus Orientem ; ubi mensus est portam secundum mensuras illas :

33 Thalamos quoque ejus, & limina ejus, vestibulaque ejus secundum mensuras illas, fenestras etiam ejus, & vestibula ejus, circumquaque : longitudine quinquaginta cubitorum, latitudine autem viginticuinque cubitorum :

34 Cum vestibulis ejus versus atrium exterius, & palmis ad limina ejus utrinque ; & octo gradibus *in* ascensus suos.

35 Similiter deducens me ad portam Aquilonalem, mensus est secundum mensuras illas :

36 Thalamos ejus, limina ejus, & vestibula ejus, fenestraq; ejus circumquaque ; longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine viginticuinque cubitorum ;

37 Cum limitibus ejus ad *partem* atrii exteriorē, & palmis ad limina ejus utrinque ; & octo gradibus *in* ascensus suos.

38 Ac cellæ quidem cum ostiis ipsarum *erant* ad limina singula portarum ; ubi abluebant holocaustā :

39 Sed in vestibulo hujus portæ binæ mensæ *erant*, utrinq; ad jugulandum in eis holocaustum & peccatum, & reatum :

40 Et ad latus fortis ascendenti ad ostium portæ Aquilonalis duæ mensæ, similiter ad latus alterum, quod *erat* vestibulo ejusdem portæ, duæ mensæ :

41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde lateribus ostiū portæ : in his octo mensis jugulabant.

42 Quatuor autem mensæ, pro holocausto *erant* è *cæsis* lapidibus, longitudine sesquicubiti, & latitudine sesquicubiti, altitudine autem cubiti unius ; in quibus etiam deponebant instrumenta quibus jugulabant holocaustum & sacrificium.

43 Et lapides focarii palmi unius dispositi erant intus circumquaque ; in mensis caro rerum oblatarum.

44 Postea ab exteriore loco portæ interioris *vidi* cellas cantorum, *unas* quæ in atrio interiore *erant* ad latus portæ Aquilonalis spectantes Meridiem versus ; alteras in latere portæ Orientalis versus Aquilonem spectantes.

45 Tum dixit mihi ; *hæ* cellæ quæ spectant versus meridiem, sacerdotum sunt observantium observationem domus :

46 Cellæ autem istæ quæ spectant versus Aquilonem, sacerdotum observantium observationem altaris : hi *sunt* filiorum Tzadoki, qui appropinquant è posteris Levi ad Jehovam, ut ministrent ei.

47 Atque hoc atrium mensus est longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum, quadratum ; cum altari ante domum.

CAPUT. XLI.

Dimensio mystica templi continuatur.

DEinde adduxens me ad vestibulum domus, mensus est limen vestibuli quinq; cubitorum hinc, & quinq; cubitorū inde latitudinem autem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

2 Longitudo vestibuli viginti cubitorum *erat*, & latitudo undecim cubitorum : idque cum gradibus quibus ascendebatur ad ipsum : & columnæ *erant* ad limina, una hinc & altera inde. *Caput* 41.

3 Postea adduxens me ad ipsum templum ; mensus est limina sex cubitorum latitudine hinc, & sex cubitorum inde latitudine, *pro* latitudine tentorii :

4 Latitudine autem ostii decem cubitorum ; & latera ostii quinq; cubitorū hinc, & quinq; cubitorum inde : mensus etiam est longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

5 Et ingressus intrin ecus, mensus est Amen ostii, duorum cubitorum, & ostium sex cubitorum ; latitudinem autem ostii septem cubitorum.

7 Tum mensus longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum, in parte interiore templi ; dixit mihi, hoc *est* Sanctum sanctorum.

7 Item mensus est parietem ipsius domus sex cubitorum ; & latitudinem substructionis quatuor cubitorum circa domum circumquaque.

8 Substructio-

8 Substructiones autem istæ, substructio una ad alteram, terræ erant, idque triginta cubitis, pervenientesque ad parietem qui erat domûs, erabes substructionum circumquaque ut haererent; sed non haerebant parietes domûs.

9 Nam dilatabatur *paries muri* in ambitum superne pro substructionibus quæ ambitum ipsius domûs efficiebant superne circum circa domum, idcirco latitudo domûs erat superne: atque ita infimæ *latitudo* excrescebat in summa *sui parte* pro mediana.

10 Similiter vidi ad domum *substructionis* supremam circumquaq; fundamenta substructionum justi cubiti, sex cubitorum ad alam usque.

11 Latitudo parietis qui erat substructioni exterioris, quinq; cubitorum erat: itemque area pura locus substructionum quæ erant domui:

12 Inter quas & cellas latitudo *intercedebat* viginti cubitorum, circa domum circumquaque,

13 Ostia autem substructionum ad aream puram, ostia una *spectabant* Aquilonem versus, & ostia altera versus Meridiem: quoque latitudo loci areæ illius puræ, quinque cubitorum circumquaque.

14 Structura vero quæ erat ante septum latere versus Occidentem, latitudine septuaginta cubitorum erat, cujus structuræ paries quinque cubitorum erat latitudine circumquaque: longitudine autem sui, nonaginta cubitorum.

15 Deinde mensus est domum illam longitudine centum cubitorum, id est, septum, structuramque; & parietes ejus longitudine centum cubitorum:

16 Similiter latitudinem partis anterioris domus cum septo Orientem versus, centum cubitorum:

17 Denique mensus est longitudinem structuræ in conspectu illius septi, quæ erat post illud, & peristylia ejus hinc & inde, centum cubitorum; comprehenso templo ipso interiore, & vestibulis atrii.

18 Limina & fenestræ clausæ & peristylia circumquaq; erant tribus istis, & regione liminis cujusq; rectorium ligneum circumquaque: à solo inquam usq; ad fenestras, etiam ipsæ fenestræ tectæ erant.

19 Ad superiorem usque partem ostii, & usq; ad domum intimam extrinsecq; domûsq; in omni pariete circumquaque interno & externo, convenienti similitudine.

20 Erat quæ fabrefactum Cerubinis & palmis; palma inter duos Cerubos, & una facies cuique Cerubo.

21 Nempe facies humana versus palmam *unam* hinc, & facies juvenis leonis versus palmam *alteram* inde; fabrefactum in tota domo circumquaque:

22 A terra usque ad superiorem partem ostii Cerubini & palmæ fabrefactæ erant; etiam *in* pariete templi.

23 Templo *erat* postis quadratus; & parti interiori loci sancti, hujus aspectus, sicut aspectus illius.

24 Altera ligneum *erat* tres cubitos altum, & longitudine duorum cubitorum, cum angulis suis ad ipsum *pertinentibus*, cujus longitudo & parietes lignei *erant*: dixitque ille mihi, Illa *est* mensa quæ *est* coram Jehova.

25 Bina autem sorte *erant* templo, & loco sancto;

26 Et bina valvæ foribus: bina versatiles valvæ, duæ foribus unis, & duæ valvæ alteris.

27 Fabrefactique *erant* in illis, in foribus templi, Cerubini & palmæ, quemadmodum fabrefacti *erant* parietibus; erat & desuper ligno in fronte vestibuli extrinsecus.

28 Et fenestris clausis quoq; palmæ hinc & inde in lateribus vestibuli; & substructionibus domus, densisq; trabibus.

CAPUT XLII.

Dimensio templi mystica absolvitur.

Deinde eduxens me ad atrium exterius ea via qua spectat Aquilonem, adduxit me ad eas cellas quæ erant è regione septi, & quæ erant è regione structuræ ad Aquilonem.

2 In conspectu longitudinis cubitorum centum, *ad* ostium Aquilonale; & latitudinis, quinquaginta cubitorum.

3 E regione viginti illorum qui erant atrio interiori: & è regione pavimenti quod erat atrio exteriori, *erat* peristylium è regione peristylii tribus *ordinibus*.

4 Ita ante cellas ambuberum erat denum cubitorum latitudine introrsum, via cubiti unius, ostiaq; eorū ad Aquilonem.

5 Cellæ autem summæ contractiores erant: quia superare debuerant peristylia ipsas, ex imis & mediais ædificium erat.

6 Nam tristega *quidam* erant, sed non erant ea columnæ similes columnis atriorum istorum: idcirco contractius erat *ædificium* præ imis & mediais *contignationibus* inde à solo ipso.

7 Maceria autem quæ extrinsecus erat ex adverso cellarum, versus atrium exterius in fronte cellarum, longitudo erat quinquaginta cubitorum.

8 Nam longitudo cellarum quæ erant atrio exteriori, quinquaginta cubitorum erat: ita ecce ante templum centum cubitorum cellæ.

9 A loco autem cellarum istarum, is qui deducebat me ab Oriente venientē ad illas de exteriore atrio,

10 Per latitudinem maceriæ atrii versus Orientem; in frontem septi, & in frontem structuræ cellarumque:

11 (Ante ista autem erat via secundum aspectum illarum cellarū quæ spectabant Aquilonē, secundum longitudinē illarum similiterq; latitudinem illarum: & omnes exitus illarum cum secundū rationes illarum, tum secundum ostia illarum erant

12 Et similiter cellis illarum cellarum quæ spectabant meridiē ostium in capite viæ, viæ iuxtam quæ erat ante macerām rectam Orientem versus, qua veniebat ad illas.)

13 Dixit ille mihi, cellæ Aquilonis, cellæque meridiei quæ *sunt* in fronte sepi, *sunt* cellæ sanctimoniæ, ubi comedent Sacerdotes, qui *sunt* propinqui Jehovæ, res sanctas sanctorum: ibi deponturi *sunt* res sanctas sanctorum, & minus, & peccatum, & reatum quia locus ille sanctus *est*.

14 Quum ingressi fuerint sacerdotes, tum non exibunt ex hoc sancto in atrium exterius, quin ibi reposuerint vestes suas in quibus ministraverint, quia sanctæ sunt; induentur vestibus aliis quum appropinquabunt ad ea quæ *sunt* populi.

15 Quum itaque ablo viisset mensuras domus interioris, deduxit me via illius portæ quæ spectat Orientem versus; & mensus est illam circumquaque.

16 Mensus est plagam Orientalem calamo mensurarum quingentorum cubitorum calamis, calamo mensuræ circumquaque.

17 Mensus est plagam Aquilonalem, quingentorum calamis, calamo mensuræ circumquaque.

18 Plagam meridianam mensus est; quingentorum calamis, calamo mensuræ.

19 Diverterat ad plagam occidentalem, mensus est quingentorum calamis, calamo mensuræ.

20 In quatuor plagas mensus est illam *structuram*, murum illius circumquaque, longitudine quingentorum & latitudine quingentorum *cubitorum*; ad distinguendum inter sanctum & prophanum.

CAPUT XLIII.

Dei præsentia in templum sanctificatur & impium.

Postea quam reduxisset me ad portam illiam; ad portam quæ spectat versus Orientem:

2 Ecce gloria Dei Israelis veniebat via Orientali, cujus sonus similis *erat* sono aquarum multarum, & à cujus gloria relucebat terra.

3 Similisque *erat* aspectus hujus visionis quam videbam, prorsus visioni illi quam videram veniens ad *prænuntiandam* perditionem civitatem, visioni*que* similes visioni illi quam videram ad fluvē Cebaris: quapropter procidi in faciem meam.

4 Gloria vero Jehovæ ingrediente domum, via portæ quæ spectat versus Orientem;

5 Tollens me spiritus deduxit me in atrium interius: ecce autem plena erat gloria Jehovæ domus:

6 Et audivi sermocinantem mecum è domo, viro *illo* adstante mihi.

7 Dicebatur autem mihi, fili hominis; *neque* locum solii mei & locum plantarum pedum meorum ubi habitaturus sum inter filios Israelis in seculum; neque nomen sanctitatis mea contaminabunt filii amplius domus Israelis, ipsi, & reges ipsorum scortatione sua, & cadaveribus regum suorum, & excelsis suis;

8 Appositio limen suum limini meo, & postem suum ad postem meum; paries*que* inter me & ipsos: nam polluerunt nomen sanctitatis meæ abominationibus suis quas faciebant, & consumi eos in ira mea.

9 Nunc longe amovebunt scortationem suam, & cadavera regum suorum à me: & habitabo inter eos in seculum.

10 Tu fili hominis, indica domui Israelis domum istam, quam pudore suffusi fuerint propter iniquitates suas; ut metiantur universe:

11 Quum, inquam, pudore suffusi fuerint propter omnia quæ fecerunt, formam domus & constitutionem ejus, exitusque ejus cum adjutibus ejus & omnibus formis ejus, omniaque statuta ejus cum omnibus formis ejus omnibusque legibus ejus notis fac eis, & describe ante oculos eorum: ut observantes totam formam ejus & omnia statuta ejus faciant ea.

12 Hæc *est* lex ipsius domus: in vertice montis totus terminus ejus circumquaque sanctus sanctorum *est*, ecce hæc *est* lex ipsius domus.

13 Hæ vero *sunt* mensuræ altaris ipsius cubitis, cubito uno quoque ex cubito & palmo, primum basis *altitudine* cubiti & cubitali latitudine, cujus crepido versus labrum ejus circumquaque spithamæ unius, ná hujusmodi est projectura altaris.

14 Tum à basi solo pauca usq; ad dizoma inferius duo cubiti, cujus latitudo cubiti unius: deinde à dizomate minore usque ad dizoma majus quatuor cubiti, cujus latitudo cubitalis, *est*.

15 Ita ipsum Harel quatuor cubitorum *est*: ab ipso denique Ariele surſum versus cornua *sunt* quatuor.

16 *Est* autē ipsum Ariel duodecim *cubitorū* longitudine, cum duodecim latitudine; quadratum, in quatuor partibus suis.

17 Dizoma vero *cubitorum* quatuordecim longitudine cum quatuordecim latitudine in quatuor partibus suis: circa quod crepido *est* dimidii cubiti, & basi ei cubitalis circumquaque, cum gradibus ejus spectantibus Orientem.

18 Tum dixit mihi, fili hominis, sic ait Dominus Jehovi, Hæc sunt statuta huius altaris; quo die factum fuerit, ut offerantur in eo holocaustum, & spargatur in eo sanguis.

19 Dabis itaque sacerdotibus Levitici qui *sunt* è semine Tzadoki, qui appropinquent ad me, dictum Domini Jehovi, ut ministrent mihi; juvencum sutrumum pro peccato:

20 Et sumens è sanguine ejus, impones quatuor cornibus illius, & quatuor angulis dizomatis, & crepidini circumquaque: ita purgabis ipsum, & expiabis ipsum.

21 Deinde

21 Deinde accipies juvencum illum pro peccato;ut cóburat ipsum *sacerdos* in loco destinato domus, extra locum sanctum.

22 Die quoq; secundo offeres hircum caprarum integrum pro peccato;ut purgent altare,quemadmodū purgaverint juvenco.

23 Quum absolveris purgare;offerto juvencum subrumum integrum, & arietem è grege integrum:

24 Quos tibi obtuleris coram Jehova; sacerdotes injicient in eos salem, & offerent eos holocaustum Jehovæ.

25 Septem diebus parabis hircum peccati quotidiet diei; prout juvencum subrumum, & arietem è grege integros parare debent.

26 Septem diebus expiabunt altare, & purgabunt ipsum; consecrabuntque ministerium *quisque* suum.

27 Quumq; se absolverint istos dies;erit die octavo & deinceps, parabunt sacerdotes illi in ipso altari holocausta vestra, & eucharistica vestra, & acceptos habebo vos, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XLIV.

In Sanctuarium qua & quibus conceditur & non conceditur, ingressus.

TUm reduxit me via portæ sanctuarii exterioris quæ spectat Orientem; eratque clausa:

2 Et dixit mihi Jehova,porta hæc clausa esto, non aperitur & qui quam non ingreditur per eam, quia Jehova Deus Israelis ingressus est ea: erit igitur clausa.

3 Pœnes principem *est*, princeps ipse assidens ei ut comedat panem coram Jehova: via vestibuli hujus portæ ingredietur, & via sua egredietur.

4 Quapropter duxit me via portæ Aquilonalis in conspectum domus; unde vidi quod ecce implebat gloria Jehovæ domū Jehovæ: & procidi in faciem meam.

5 Edixitque mihi Jehova, fili hominis, adhibe animum tuum, & vide oculis tuis, auribusque tuis audi, quæcunque ego eloquor tibi de omnibus statutis domus Jehovæ & de omnibus legibus ejus; ut adhibeas animum tuum ad *leges* aditus domus, cum omnibus *legibus* exituum è sanctuario.

6 Indices igitur rebelli domui Israelis, fecit Dominus Jehovi; satis *esto* vobis, *discedite* ab omnibus abominationibus vestris, ô domus Israelis;

7 Qui introduxistis alienigenas, præputiatos corde & præputiatos carne, ut essent in sanctuario meo, ut prophanarent ipsam domum meam,qui obtulistis cibum meum,adipem & sanguinem,quum illi irritum facerent fœdus meum, præter omnes abominationes vestras:

8 Neque observastis observationem rerum sanctarum mearum, sed substituistis observatores observationis meæ in sanctuario meo arbitratu vestro.

9 Sic ait Dominus Jehovi; ullus alienigena, præputiatus corde & præputiatus carne, non venito ad sanctuarium meum: ullus, inquam, alienigena qui *sit* inter filios Israelis.

10 Sed Levitæ isti,qui longe recesserunt à me quum errarent Israelitæ, qui errarunt à me sequuti sitercoreos deos illorum; etiam reportabunt iniquitatem suam.

11 Nam erunt in sanctuario meo ministri, præfecturarum ad portas domus, & ministrantes domui: ipsi jugulabunt holocaustum & sacrificium populo, & ipsi stabunt coram eis ad ministrandum eis:

12 Eo quod ministrarunt eis coram stercoreis diis ipsorum, & fuerunt domui Israelis offendiculo ad iniquitatem; idcirco sublata manu mea *juravi* contra eos, dictum Domini Jehovi, reportaturos ipsi iniquitatem suam:

13 Et non accessuros ad me,ut sacerdotio fungantur mihi, & accedant ad ullas res sanctas meas, ad res sanctas sanctarum; sed reportaturos ignominiam & abominationes suas quas fecerunt.

14 Itaque dispono eos observantes observationem domus; in toto ministerio ejus, & in omnibus quæ fiunt in eo.

15 Sacerdotes vero Levitici, filii Tzadoki, qui observarunt observationem sanctuarii mei, aberrantibus Israelitis à me, ipsi appropinquabunt ad me ut ministrent mihi; et stabunt coram me offerendo mihi adipem et sanguinem, dictum Domini Jehovi.

16 Ipsi accedunto sanctuarium meum, et ipsi appropinquunto ad mensam meam ministrando mihi, ut observent observationem meam.

17 Erit autem quum accedent ad portas atrii intimi,ut vestes lineas induant; neque imponitur etio ipsis *vestimentum* lineum, quum ministrabunt in portis atrii intimi et intus:

18 Tiaræ lineæ sunto in capite eorum & femoralia linea sunto ad lumbos eorum, non cinguntо se ulla re sudatoria.

19 Exiturі autem in atrium exterius; & in atrium exterium, ad populum; mutuanto se vestimentis suis quibus ministrant, deponentes illa in cellis sanctitatis; ut induant vestes alias, neque sanctificent populum vestimentis suis.

20 Caput quoque suum ne radunto, & cæsariem ne promittant habentes omnino condento capita sua:

21 Item vinum ne bibunto ullus Sacerdos; quum erunt ingressuri in atrium intimum:

22 Et viduam aut repudiatam non ducunto sibi uxores: sed virgines è semine domus Israelis, aut viduam quæ sit vidua ex Sacerdote ducent:

23 Et populum meum docento *discrimen* inter sanctum & prophanum;& inter immundum & mundum instituunto eos.

24 In lite autem ipsi insistunto juri, &

endum jura mea judicanto illam, legesq; meas, & statuta mea cum omnibus solennitatibus meis observanto, & sabbatha mea sanctificanto.

25 Et ad mortuum hominem non veniro sacerdos ad impurandum se: sed de patre, & de matre, & de filio, ac filia, de fratre ac de sorore quæ non nupserit viro, impurari poterunt.

26 Ac post tempus purificationis ipsius, septem dies numerantor ei:

27 Quo autem die venturus est in sanctum, in atrium intimum, ut ministret in sancto, offerto peccatum suum; dictum Domini Jehovi:

28 Quod erit ipsis in possessionem, ego sum possessio ipsorum; jus autem possessionis ne tradatis eis in Jisraele, ego sum jus possessionis ipsorum.

29 Ipsum munus, peccatumque, & reatum ipsi comedent, & omne anathema in Jisraele ipsorum esto.

30 Item præcipuum omnium primitiarum ex omnibus, & omnis oblationis omnium ex omnibus oblationibus vestris, sacerdotum esto; etiam principium conspersionum vestrarum dabitis sacerdoti, ut statuam benedictionem in domo tua.

31 Nullum morticinum aut discerptum, ex avibus aut jumentis; comedunto sacerdotes.

CAPUT XLV.

Generalis geodesia terræ sanctæ, & nomothesia sacra: utraque mystica.

QUlum autem sortiemini terram in possessionem, offertote oblationem Jehovæ sanctam ex ipsa terra, longam vicies quinquies mille *cubitorum* longitudine, & latitudine decies mille: hæc sancta *esto* in toto termino suo circumquaque.

2 Esto ex hac *spacio* in locum sanctum quingentorum *cubitorum* per quingentos *cubitos* quadratus *locus* circumquaque, & quinquaginta cubitorum suburbium eis circumquaque:

3 Quumq; de mensura hac mensus fueris, longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum*; in eo *spatio* sanctuarium *est* sanctum sanctorum esto.

4 Sanctum *e* terra illud *est* Sacerdotum administrorum sanctuarii esto, qui appropinquant ad ministrandum Jehovæ: ut sit eis locus pro domibus, & sanctus locus pro sanctuario.

5 Quinquies vero & vicies mille *cubitorum* longitudo & decies mille latitudo; similiter erit Levitis in jus possessionis, ipsis ministris domus *ministrantibus in* viginti cellarum ordinibus.

6 In justam autem possessionem civitatis datote quinquies mille cubitos latitudine, & longitudine vicies quinquies mille ex adverso oblationis sanctæ: pro tota domo Jisraelis esto.

7 Ipsi autem Principi ab hac & ab illa *parte* oblationis sanctæ & justæ possessionis civitatis, ante oblationem sanctam & ante justam possessionem civitatis, à latere Occidentis *portio* Occidentem versus, & à latere Orientis *portio* Orientem versus: longitudo vero ex adverso uniuscujusque istarum partium *porrigetur*, à termino Occidentis ad terminum Orientem versus;

8 Ipsi *inquam portio* hujus terræ esto in jus possessionis apud Jisraelem; ut non opprimant amplius principes mei populum meum, sed terram reddant domui Jisraelis per tribus ipsorum.

9 Sic ait Dominus Jehovi, satis *esto* vobis principes Jisraelis, violentiam & vastationem amovete, justque & justitiam exercete; tollite depulsiones vestras à populo meo, dictum Domini Jehovi.

10 Lances justæ; & Epha justum, & Bath justum esto vobis.

11 Epha & Bath summæ unius esto, ut capiat decimum Chomeris Bath; & decimum Chomeris Epha *capito*, ad ipsum Chomerem esto summa cujusque.

12 Similiter *ad* ficti viginti obolorum: vicenum ficlorum *sumi*, vicenum quinti ficlorum *sumi*, quindenum ficlorum *sumi*, ipsius minæ *summa* esto vobis.

13 Hæc oblatio *esto* quam offeretis: sextâ Ephæ è Chomere tritici, similiter sextam offeretis Ephæ è Chomere hordei:

14 Statutum autem de oleo (Bathus *enim est* mensura olei) decimam Bathi è Coro *vel* Chomere decem Bathorum: nam decem Bathorum *est* Chomer:

15 Parvam vero pecudem è grege, unam de ducentenis, ex irriguis *pascuis* Jisraelitarum in munus & in holocaustum, & in eucharisticia; ad expiationem faciendam pro ipsis, dictum Domini Jehovi.

16 Tocus populus terræ censentor in oblatione hac; cum Principe in Jisraele.

17 Nam Principi incumbet *dare* holocausta cum munere et libamine; diebus festis, novilunijsque et sabbathis, in omnibus solennitatibus domus Jisraelis: ipse pararo peccatum cum munere et holocaustum atque eucharistica, ad expiationem faciendam pro domo Jisraelis.

18 Sic ait Dominus Jehovi; primo *mense*, primo *die* mensis accipiens *offerto* juvencum subrubrum integrum; quo purges sanctuarium:

19 Accipiensque Sacerdos de sanguine catharmatis hujus, inder posti domus et quatuor angulis dixromatis, altari; atque posti, portæque atrii intimi.

20 Similiter quoque facito septimo die ejusdē mensis, nomine cujuslis errore peccantis, & nomine fatui; ut expietis domū.

21 Primo *mense*, quarto decimo *die* mensis esto vobis Pascha: festo septem dierum azymi comedantor.

22 Et parabit Princeps ipse die illo pro se et pro toto populo terræ, juvencum peccati:

23 Et

septimi dictum ipsum festi, parabit holocaustum Jehovæ septenum juvencorum, & septenum arietum integrorum in diem, septem diebus illis; hostiamque pro peccato hircum caprarum in diem:

24 Munus vero Ephæ in juvencum, & Ephæ in arietem parato, ac oleï hinem in Ephæ.

25 Septimo *mense*, decimo quinto *die* mensis in festo illius, parato hujusmodi septem illis diebus: æque peccatum, & æque holocaustum, & æque munus, ac æque oleum.

CAPUT XLVI.

Politia sacra in templo Ezechielis.

Hæc ait Dominus Jehovah; porta atrii interioris, quæ spectat Orientem, esto clausa per dies profestis; die vero sabbathi aperietur, & die novilunii aperitur:

2 Ut adveniens Princeps via vestibuli ipsius portæ foris, consistat ad postem ipsius portæ, dum parabunt Sacerdotes holocaustum ipsius, & eucharistica ipsius, & pro limine incurvaverit se in limine ipsius portæ abeat; porta vero non claudetur usq; ad vesperam:

3 Ut incurvent se populus terræ *ad* ostium portæ illius, sabbathis & novilunïis, coram Jehova.

4 Holocaustum autem quod oblaturus est Princeps Jehovæ, *esto* die sabbathi sex agnorum integrorum, & arietis integri:

5 Munus vero Ephæ in arietem, & in agnos manus prout donarum fuerit manui ipsius; & oleum hinis in Ephæ.

6 Dei autem novilunii, juvencum subramum quemq; integrum; & sex agnos & arietem, integri sunto:

7 Ephæ quoq; in juvencum, & Ephæ in arietem parato munus, & in agnos, prout assequuta fuerit manus ejus; & oleum hinis in Ephæ.

8 Veniens autē Princeps; via vestibuli ejusdē portæ veniet, & eadē via sua abibit.

9 Sed quum venient populus terræ ante Jehovā in solennitatibus; qui veneriz via portæ Aquilonalis ad incurvandū se, abito via portæ meridianæ, & qui venerit via portæ meridianæ, abito via portæ Aquilonē versus: non revertitor via portæ qui venerit, sed è regione illius abeunto.

10 At princeps inter eos quum advenient, advenito; & quum abibunt, abeat ipse cum comitatu suo.

11 Deniq; in festis & in solennitatibus erit munus Ephæ in juvencum, Ephæque in arietem, in agnos autem prout donarum fuerit manui ejus: oleumq; hinis in Ephæ.

12 Quod si parabit Princeps voluntariū, holocaustum aut eucharisticā, voluntarie Jehovæ; tum aperiet ei *Sacerdos* portam quæ spectat Orientem, ut faciat holocaustum ipsum, & eucharisticā suā, quēadmodum facit die Sabbathi: postea abibit, & claudet *Sacerdos* portā post abitum ejus.

13 Præterea agnum anniculum integrum parato holocaustum in diem, Jehovæ; unoquoque mane parato illum:

14 Et munus adhibito ipsi unoquoque mane sextam Ephæ, & olei tertiam Hinis ad conspergendum similam; munus Jehovæ statutis perpetuis jugiter.

15 Ita parabunt agnum, & munus, & oleum unoquoque mane; holocaustum juge.

16 Sic ait Dominus Jehovah. Si dederit Princeps donum alicui è filiis suis, possessio ejus est, filiorum ipsius esto: juris ipsorum est possessione.

17 Sin autē dederit donum de possessione sua ulli è servis suis, erit quidem illius usq; ad annum libertatis, quo revertetur ad ipsum Principem: verūtamen possessio ipsius est, ipsorum filiorū ejus esto:

18 Ut non accipiat Princeps de possessione populi, oppressione deturbando eos de jure possessionis ipsorum, de jure suo possessionem tradet filiis suis: ut non dissipentur populus meus, ullus de jure possessionis suæ.

19 Postea duxit me per aditum qui *est* in latere portæ; ad Sacerdotes, in cellas sanctas spectantes Aquilonem versus: ubi ecce locus *erat* in duobus lateribus ejus Occidentem versus:

20 Et dixit mihi, hic *est* locus ubi elixant Sacerdotes reatum & peccatum: ubi coquunt munus, ut non efferant in atrium exterius ad sanctificandum populum.

21 Tum educens me ad atrium exterius, fecit ut transirem in quatuor angulos atrii: ecce autem atrium unum in unoquoque angulo ipsius atrii.

22 In quatuor angulis istius atrii atria *erant* caminata; quadragenum *cubitorum* longitudine, & tricenum latitudine: mensura eadem ipsis quatuor angularibus.

23 In quibus quatuor popina *erat* circumquaque: quæ quidem focis instructa erat sub ipsis popinis circumquaque.

24 Et dixit mihi: *in* his *est* locus popinarum, ubi elixant ministri domus sacrificium populi.

CAPUT XLVII.

Amplitudo gratiæ Dei sub novo Testamento figuratur.

POstea reduxit me ad ostium domus; ubi ecce aquas exeuntes ex inferiore parte liminis domus Orientem versus, nam fons domus Orientalis *erat*: & aquæ descendebant inferne à latere domus dextero ab Australi parte altaris.

2 Inde educens me via portæ Aquilonem versus, circumduxit me via extrinseca ad portam extimam, via quæ spectat Orientem: ubi ecce aquæ manabant tamquam è phiala à latere dextro.

3 Quumque progressus esset vir ille ad Orientem cum linea in manu sua; mensus mille cubitos, traduxit me per aquas illas, aquas talares.

4 Postea mensus iterum mille, traduxit

me per aquas illas, aquas genuu pertingentes: rursus mensus mille cradavit me aquis lumbos pertingentibus.

5 Eo demique mensio mille, torrens *fuit* quem non potui transire, quia altæ erant aquæ, aquæ enatandæ, torrens qui transiri non poterat.

6 Quam ingate dixisti mihi, vidisti-ne, fili hominis? deducens me collocavit me in ripa ipsius fluminis.

7 Ide autem reverso, ecce in ripa fluminis arbores magnas valde, hinc & inde.

8 Et dixit mihi, aquas istæ procedunt in Galilæam primam, & descendunt in campestria: tum veniunt ad mare, & in ipsum mare exonerantis eis curauntur aquæ ipsius.

9 Ita fit ut omnis animans quæ repit, quocunq; pervenerint flumina, vivat, & fit multitudo piscium ampla valde: nam venientibus illuc aquis istis curantur & vivunt, quocunque pervenit hoc flumen.

10 Fiquie *ut* stent juxta illud piscatores à Hengedi usq; ad fontem Eglajimorum, locus sunt expandendis plagis: in speciem suam est multitudo piscium eorum par multitudini piscium matis magni, copiosa valde:

11 Cænosorum ejus *inquam*, & paludrum *locorum* ejus, quæ non curabantur, sali attributa erant.

12 Ad flumen autem assurgunt in ripa eius hinc & inde omnes arbores esculenti fructus, quarum folia non decidunt, & quarum fructus non consumuntur, mensibus suis præstantissimos fructus edunt, quia aquæ earum è sanctuario prodeunt: ideo sunt fructus earum cibo, & folia earum curationi.

13 Sic ait Dominus Jehovi, hic terminus, æquo possessores constituveris vos hujus terræ per duodecim tribus Jisraelis; Josepho funiculi *duobus attributis*.

14 Ut possidearis eam unus atque ac alter, quam subjecta manu mea *juravi* me daturum majoribus vestris; prout acciderit terra hæc vobis in possessionem.

15 Hic ergo terminus *est* terræ in latere Aquilonali, à mari magno via Chethlonis, Tzedadum usque:

16 Chamath, Berotha, Sibrajima, quæ *sunt* inclusa termino Damasci, & termino Chamathæ; pagi mediani qui adjacent termino Chavranis.

17 Ita est terminus à mari, Chatzarthenan terminus Damasci, & qui maxime Aquilonalis *est*, terminus Chamathæ: atque hoc latus Aquilonale.

18 Latus autem Orientis à Chavrane, & à Damasco, & à Gilhade, & a terra Jisraelis, *terra* Jardenis; à termino *hoc* ad mare Orientale meridiemi: atque hoc latus Orientem versus.

19 Latus vero Australe meridiem versus, à Thamare usque ad aquas contentionum Kadeschi *latus* possessionis ad mare magnum; atque hoc latus meridiemum Australem versus.

20 Denique latus Occidentis, mare magnum, à termino *hoc* usq; ex adverso ad introitum Chamathæ hoc latus *est* Occidentis.

21 Partiemini autem terram hanc vobis per tribus Jisraelis.

22 Erit autem, cum sortiemini eam in possessionem; vobis & peregrinis qui peregrinantur inter vos, qui genuerint filios inter vos, eum sint vobis ut indigenæ in filiis Jisraelis, vobiscum accident in possessionem inter tribus Jisraelis.

23 Quinobrem erit in ea tribu qua cum peregrinatur peregrinus, ut ibi tribuis possessionem ejus, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XLVIII.

Particularis gradatio terræ sanctæ, itaque mystica.

Hæc autem *sunt* nomina tribuum: ab extremitate versus Aquilonem, secundum viam Chethlonis, aditus Chamathæ, Chatzarthenanis terminus Damasci Aquilonem versus secundum Chamathæ (hæc enim sunt ei latus Orientale & Occidentale) Danis *tribus* una.

2 Juxta terminum autem Danis à latere Orientali usq; ad latus Occidentis, Ascheris una:

3 Et juxta terminum Ascheris à latere Orientem versus usq; ad latus Occidentis, Naphthali una:

4 Et juxta terminum Naphthali à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Menaschis una:

5 Et juxta terminum Menaschis à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Ephraimi una:

6 Et juxta terminum Ephraimi, à latere Orientis usque ad latus Occidentis, Reubenis una:

7 Et juxta terminum Reubenis, à latere Orientis usque ad latus Occidentis, Jehudæ una:

8 Juxta terminum vero Jehudæ, à latere Orientis usque ad latus Occidentis: ejus oblatio illa quam offeruri estis viies quinquies mille *cubitorum* latitudinis, longitudinis vero ut una reliquarum portionum à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis: in cujus medio *erit* locus sanctus.

9 Oblatio illa quam offeruri estis Jehovæ, longitudine vicies quinquies mille & latitudine decies mille *cubitorum*.

10 Horum autem erit hæc oblatio sanctæ, *nempe* sacerdotum; *ampla* Aquilonem versus vicies qui quies mille, & Occidentem versus latitudine decies mille *cubitorum*. & Orientem versus latitudine decies mille, versus Meridiem vero longitudine vicies quinquies mille *cubitorum*: in cujus medio erit sanctuarium Jehovæ.

11 Sacerdotum, quisquis sanctificatus fuerit è filiis Tzadoki, qui observarunt observationem meam; qui non errarunt errantibus Jisraelis, quemadmodum errarunt alii Levitæ:

12 Erit

13 Erit, inquam, istorum collativa ex oblatione terræ, res sancta sanctarum; ad jacens termino Levitarum.

14 Levitarum autem, ex adverso termini sacerdotum, vicies quinquies mille *cubiti* longitudine, & latitudine decies mille; omnis longitudo vicies quinquies mille, latitudo vero decies mille *cubitorum*.

14 Non autem vendent ex eo, neq; permutabit *quisquam*, neq; transferet primitias terræ, quia sancta *est* Jehova.

15 Quinquies vero mille *cubitorum spatium* reliquum in latitudine, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum* communæ est civitati ad habitationem & ad suburbia; in cujus medio erit ipsa civitas:

16 Cujus hæ *sunt* dimensiones; latus Aquilonis quater mille quingentorum, & latus Austri quater mille quingentorum: & à latere Orientis quater mille quingentorum, latus vero Occidentis quater mille quingentorum *cubitorum*.

17 Sic erit suburbium civitati; Aquilonem versus ducentorum quinquaginta, & Meridiem versus ducentorum quinquaginta; & Orientem versus ducentorum quinquaginta, ac Occidentem versus ducentorum quinquaginta *cubitorum*.

18 Et quod reliquum erit in longitudine ex adverso oblationis sanctæ, *id est*, decies mille *cubiti* Orientem versus, & decies mille Occidentem versus, quod erit ex adverso oblationis sanctæ; ejus provenus sit in cibum ministris civitatis:

19 Ut minister quisque civitatis, ex omnibus tribubus Jisraelis, ministrent ei.

20 Totam hanc oblationem vicies quinquies mille *cubitorum* per vicies quinquies mille *cubitos*; quadratam offeretis oblationem sanctam cum justa possessione civitatis:

21 Quod autem reliquum erit Principi ab hac & ab illa *parte* oblationis sanctæ & justæ possessionis civitatis, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum* oblationis usque ad terminum Orientem versus; & ab Occidente in fronte vicies quinquies mille secundum terminum Occidentis ex adverso *harum* portionum Principis *esto*; in eis oblatio sancta, & sanctuarium domus, in medio illius:

22 Et inde à justa possessione Levitarum, justaque possessione civitatis, interjecta *possessioni* quæ Principis erit: *id* quod inter terminum Jehudæ & terminum Benjaminis *erit*, Principis esto.

23 Reliquum vero tribuum; à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, *tribus* Binjaminis una:

24 Et juxta terminum Binjaminis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Schimbonis una:

25 Et juxta terminum Schimbonis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Jisacharis una:

26 Et juxta terminum Jisacharis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Zebulonis una:

27 Et juxta terminum Zebulonis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Gadis una:

28 Et juxta terminum Gadis, ad latus Australe meridiem versus; ibi erit terminus à Thamare, *ad* aquas contentionis Kadeschi, ad torrentem, ad mare magnum.

29 Ista *est* terra quam sortiemini inde à torrente, pro tribubus Jisraelis, & ista *sunt* distributiones earū, dicit Dominus Jehovih.

30 Hi autem *sunt* exitus civitatis; à latere Aquilonis, quater mille quingentorum *cubitorum* mensura.

31 Portæ vero civitatis de nominibus tribuum Jisraelis *erunt*, portæ tres Aquilonem versus; porta Reubenis una, porta Jehudæ una, porta Levi una;

32 Et in latere Orientis versus *cubitorum* quater mille quingentorum similiter portæ tres; nempe porta Josephi una, porta Binjaminis una, porta Danis una:

33 Et lateris Austri versus, quater mille quingentorum *cubitorum* mensura, & portæ tres; porta Schimbonis una, porta Jisacharis una, porta Zebulonis una:

34 Lateris Occidentem versus quater mille quingenti *cubiti*, quorum portæ tres: porta Gadis una, porta Ascheris una, porta Naphthali una.

35 Ambitus decies octies mille *cubitorum*: nomen vero civitatis deinceps *futurum est*, Ibi Jehova.

DANIJEL.

CAPUT I.

Educatio regia Danijelis in Babylone.

ANno tertio regni Jehojakimi Regis Jehudæ, venerat Nebucadnetzar Rex Babylonis Jerusschalaima, & obsederat eam:

2 Quumq; tradidisset Dominus in manum ejus Jehojakimum Regem Jehudæ, & partem instrumentorum domus Dei, quos deportavit in terram Schinharis in domum Dei sui: instrumenta vero illa exportavit in thesaurum Dei sui.

3 Et dixerat etiã Rex Aschpenazo præfecto aulicorũ suorũ, ut exportaret è filiis Jisraelis tũ ex semine regio, tũ ex proceribus,

4 Pueros quibus nullum inesset vitium, & elegãtes aspectu, & intelligentes omnis sapientiæ, præditosq; notitia ex instructione intelligentia, ex quibus inesset facultas, constituros in palatio Regis; ut docerent eos literas et linguam Chaldæorum;

5 Et cõstituerat Rex eis dimensum diei cujusq; in diem quemq; de portione cibi regii et ex vino potionum ejus, quo educaret eos annis tribus: ut exactis illis confisterent coram Rege.

6 Fuit autem inter hos è filiis Jehudæ Danijel, Chananja, Mischael, et Azarja:

7 Quibus

7 Quibus imposuit princeps aulicorum nomina: imposuit enim Danieli nomen Beltsazar, & Ananiæ Sidrach, & Misaëli Misach, & Azariæ Abednegonis.

8 Sed statuens Daniel cum animo suo, ne non cœnaturus se portione cibi regii & vino potionum ejus, requisivit à principe aulicorum, ut non contaminaret se:

9 Et concilivit Deus Danieli benignitatem & misericordiam, coram principe aulicorum.

10 Dixit enim princeps aulicorum Danieli, Timeo Dominum meum regem, qui constituit cibum vestrum & potiones vestras: nam quare videret facies vestras mœstiores quam puerorum qui similiter ut vos ad tempus ludendi sunt, & efficeretis me reum capitis apud Regem?

11 Dixit itaque Daniel ipsi promo, quem præfecerat princeps aulicorum Danieli, Ananiæ, Misaëli, & Azariæ;

12 Proba quæso servos tuos diebus decem; detunturque nobis de leguminibus quæ comedamus, & aquæ quas bibamus;

13 Deinde inspiciantur coram te vultus nostri, & vultus puerorum qui cómedunt portionem cibi regii; & prout videris, age cum servis tuis:

14 Qui auscultans eis in re hac, probavit eos diebus decem.

15 Exactis autem diebus decem, apparuit vultus eorum elegans, ut pinguium carne; præ omnibus pueris qui comedebant portionem cibi regii:

16 Itaque pervexit promus ipse tollere portionem cibi ipsorum, vinumq; potionum ipsorum; & dare ipsis legumina.

17 Interea pueris istis quatuor dedit Deus notitiam et intelligentiam in omnibus literis et sapientia: Daniel vero peritum reddidit in omni visione et somniis.

18 Quapropter exactis diebus illis, quibus ediverat Rex ut adduceret eos; quum adduxisset eos princeps aulicorum coram Nebucad-nezare;

19 Et alloqueretur eos Rex; non est inventus ex omnibus his par Danieli, Chananiæ, Misaëli, et Azariæ: steterunt que coram Rege.

20 Omnibusque in rebus ad peritiam intelligendi pertinentibus, quas requirebat ab eis Rex; inveniebat eos decuplo superiores omnibus Magis & Astrologis qui in toto regno ipsius erant.

21 Sic fuit Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

CAPUT II.

Quatuor monarchiæ per quinti abolitæ.

ANno autem secundo, nempe regno Nebucad-nezaris, somniavit Nebucadnezar somnia, quibus consternavit se spiritus ejus, quum adhuc somnum caperet.

2 Quapropter edixit Rex, vocari magos, astrologosque, & præstigiatores Chaldæos dicitq; ad indicandum Regi somnia ipsius; qui venientes steterunt coram Rege.

3 Et dixit eis Rex, somnium somniavi; & consternavit se spiritus meus *sollicitus* de cognoscendo somnio.

4 Dixerunt autem Chaldæi Regi Syrè: ô Rex in secula vive, dic somnium servis tuis, cum interpretationem indicabimus.

5 Respondens vero Rex dixit Chaldæis, verbum à me abiit: nisi notum feceritis mihi somnium & interpretationem ejus, in membra laniabimini, & domus vestra in sterquilinium redigentur:

6 Sin autem somnium & interpretationem ejus indicaveritis, dona cum honorario & gloriam multam recepturi estis à me: itaq; somnium & interpretationem ejus indicate mihi.

7 Respondentibus secundo ac dicentibus; Rex somnium dicat servis suis, cum interpretationem indicabimus.

8 Respondit Rex dicens, vere agnosco vos tempus redimere; quandoquidem videris abiisse à me verbum.

9 Quia si ipsum somnium notum non feceritis mihi, una hæc *est* sententia vestri: ideo verbum mendax & corruptum comparatis vos ad dicendum coram me, usquedum tempus mutetur: itaque somnium dicite mihi, ut cognoscam vos interpretationem ejus indicaturos esse mihi.

10 Responderunt Chaldæi Regi, dicentes, Non est qui quam in terra qui verbum Regis possit indicare; propterea nullus Rex, princeps, aut dominator verbum hujusmodi perit ab ullo mago, astrologove, aut Chaldæo.

11 Nam verbum quod Rex petit tam preciosum est, ut alius non sit qui indicare ipsum possit Regi: sed dii, quorum habitatio cum carne non est.

12 Propter hoc Rex in ira & furore magno, edixit perdi omnes sapientes Babyloniæ.

13 Quumq; sententia profecta sapientes interficerentur: quærebant etiam Danielem & socios ejus ut interficerentur.

14 Tunc Daniel retulit consilium & causam Arioco præfecto satellitum Regis, qui profectus erat ad interficiendum sapientes Babyloniæ:

15 Respondensque dixit Arioco dominatori regio, quare sententia ista accelleraret *exsequutionem* à rege? tunc verbum hoc notum fecit Arioc Danieli.

16 Itaque Daniel ingressus petiit à Rege, ut tempus daret sibi, & interpretationem se indicaturum *promisit* Regi.

17 Tunc Daniel domum suam profectus est; & Chananiæ, Misaëli, & Azariæ sociis suis verbum notum fecit:

18 Et misericordiam petendam esse à Deo cœli super arcano isto, ut non perirent Daniel & socii ipsius cum reliquis sapientibus Babyloniæ.

19 Tunc Daniel visione nocturna arcano revelato; tunc, *inquam*, Daniel benedixit Deo cœli.

20 Respondens

20 Respondens Daniel dixit. Sit nomen Dei benedictum à seculo usque in seculum: quia sapientia & potentia ejus est:

21 Et ipse mutat tempora & tempestates, transfert reges & constituit Reges; dat sapientiam sapientibus, & scientiam scitis et intelligentibus:

22 Ipse revelat profunda et absconditas: novit quod in tenebris est, et lux cum eo habitat.

23 Tibi, ô Deus patrum meorum, gratias ago, et laudo ego te, qui sapientiam et potentiam dedisti mihi: jam enim nota fecisti mihi quod quærebamus à te, quoniam verbum Regis notum fecisti nobis.

24 Propter hoc Daniel ingressus est ad Arioch, quem constituerat Rex ad perdendam sapientes Babyloniæ: et veniens ita dixit ei. Sapientes Babyloniæ ne perdas, introduc me coram Rege, ut interpretationem Regi indicem.

25 Tunc Arioc festinantissime introduxit Danielem coram Rege, et ita dixit ei. Invenì virũ ex deportatis Jehudæa, qui interpretationem Regi notam facturus est.

26 Respondens Rex dixit Danieli, cujus nomen erat Beltschatzar; esne præditus facultate ut notum facias mihi somnium quod vidi, et interpretationem ejus?

27 Respondens Daniel Regi dixit; Arcanum quod Rex petit non sapientes, astrologi, magi, haruspices possunt indicare Regi:

28 Sed est Deus in cœlo revelans arcana, qui notum facit Regi Nebucad-nezari id quod futurum est consequentibus temporibus: Somnium autem cum visionibus capitis tui incumbentis cubili tuo illud est.

29 Tibi, ô Rex, cogitationes tuæ incumbenti cubili tuo obvenerant quid futurum sit posthac: et revelans arcana ostendit tibi id quod futurum est.

30 De me autem, non per sapientiam quæ sit in me præ omnibus viventibus arcanum istud revelatum est mihi; sed propter causam eorum, qui interpretationem Regi notam facturi sunt; ut cogitationes cordis tui cognoscas.

31 Tu ô Rex, vidisti, quod ecce imago una magna, imago ista ampla, et splendore excellente, stabat ex adverso tui; cujus forma terribilis erat.

32 Istius imaginis caput erat ex auro præstante; pectus ejus et brachia ejus ex argento; venter ejus et latus ejus ex ære:

33 Crura ejus ex ferro; pedes ejus partim ex ferro et partim ex luto.

34 Vidisti, usq; dum excisus est lapis qui non est in ullis manibus, et percussit imaginem ad pedes ipsius ferreos et luteos; adeo ut comminueret eos.

35 Tunc comminuta sunt pariter ferrum, lutum, æs, argentum, et aurum, factaque ut gluma ex areis æstivis, ita abstulit ea ventus, et nullus locus inventus est eis: lapis autem qui percusserat imaginem effectus est Mons magnus, adeo ut impleret totam terram.

36 Hoc est somnium illud, cujus interpretationem dicemus coram Rege.

37 Tu, ô Rex, Rex Regum: cum Deus cœli regnum, potentiam, firmitatemque, et gloriam det tibi;

38 Et quibuscunq; locis habitant filii hominum, bestiæ agri, et aves cœli, ea det in manum tuam, et dominatorem constituat te in omnibus illis; tu ipsum es caput illud aureum.

39 Postea autem exsurget regnum alterum humilius tuo, et regnũ tertiũ aliud æneum, quod dominabitur in tota terra.

40 Deniq; regnum quartum erit durum ut ferrum: quandoquidem ferrum comminuit et debilitat omnia; etiam sicut ferrum quod confringit omnia ista; comminuet, et confringet.

41 Quod autem vidisti pedes et digitos partim ex luto figuli et partim ex ferro, regna diversa erunt in quibus de firmitate ferri futurum est: quandoquidem vidisti ferrum mixtum cum luto cæroso.

42 Et digiti pedum, partim fuit ex ferro, et partim ex luto: quia ex parte regnum futurum est durum, et ex parte futurum est fragile.

43 Quod vero vidisti ferrum mixtum luto cæroso, commiscebuntur quidem inter se semine humano, sed non cohærebunt aliud cum alio: perinde ac ferrum non hæret commixtum cum luto.

44 Temporibus autem Regum istorum suscitabit Deus cœli regnum, quod in sæcula non destruetur, et regnum ipsum populo alieno non relinquetur; comminuturum et consumturum omnia illa regna, ipsum autem stabunt in sæcula.

45 Quandoquidem vidisti de monte excindi lapidem qui non est in ullis manibus, et comminuere ferrum, æs, lutum, argentum, et aurum; Deus magnus notum facit Regi id quod futurum est posthac: ac verum quidem est somnium, et fidelis interpretatio ejus.

46 Tunc Rex Nebucad-nezar procidebat in faciem suam, ut Danielem adoraret: & munere ac odoribus gratis edicebat libari ei.

47 Deinde respondens Rex Danieli dixit, Ex veritate est, quod Deus vester est Deus deorum & Dominus regũ, ac revelans arcana: cum potueris revelare arcanum hoc.

48 Tunc Rex Danielem magni fecavit, & dona amplissima multa dedit ei, dominatoremq; constituit eum in tota provincia Babyloniæ; & præfectum antistitum super omnes sapientes Babyloniæ.

49 Deniq; Daniele petente à Rege constituit super negotium provinciæ Babyloniæ Schadracum, Meschacum, & Habed-negum; Daniel vero *præerat* portæ Regis.

CAPUT

CAPUT III.

Fornax Babylonica.

1 NEbucad-nezzar Rex, fecit imaginem auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex; erexit eam in campo Dura in provincia Babylonica.

2 Deinde Nebucad-nezzar Rex misit, qui congregarent satrapas, antistites, & duces, senatores, præfectos thesaurii, legisperitos, exactores, omnesque dominatores provinciarum, ut venirent ad dedicationem imaginis quã erexerat Nebucad-nezzar Rex.

3 Tunc congregati satrapæ, antistites, & duces, senatores, thesaurii præfecti, legisperiti, exactores, omnesque dominatores provinciarum ad dedicationem imaginis quam erexerat Nebucad-nezzar Rex, stabant coram imagine quam erexerat Nebucad-nezzar:

4 Et præco proclamavit fortiter: Vobis edicitur, ô populi, nationes, & linguæ.

5 Quo tempore audieritis sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalterii orum, symphoniæ, & omnium generum musices; prociditote, & adorate imaginem auream quam erexit Nebucad-nezzar Rex:

6 Nam is qui non procideri & adoraverit, eadem hora projicietur in medium fornacem ignis accensam.

7 Propterea eodem tempore quam audirent omnes populi sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalterii orum, omnium; generum musices; procidentes omnes populi, nationes, & linguæ adorarunt imaginem auream quam erexerat Nebucad-nezzar Rex.

8 Propterea eodem tempore appropinquantes viri Chaldæi, accusarunt Judæos:

9 Et proloquentes dixerunt Nebucad-nezzari Regi, ô Rex, in secula vive.

10 Tu ô Rex proposuisti edictum; ut quisquis audires sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalterii orum, & symphoniæ, omnium; generum musices; procidens adoraret imaginem auream:

11 Is autem qui non procidens adoraret, projiceretur in medium fornacem ignis accensam.

12 Sunt viri Judæi, quos præfecisti negocio provinciæ Babylonicæ, Schadrac, Mesechac, & Habed-nego; viri isti non honorarunt tui, ô Rex, rationem, deos tuos non colunt, & imaginem auream quam erexisti non adorant.

13 Tunc Nebucad-nezzar perliram & succandescentis edicente adduci Schadracum, Mesechacum, & Habed-negonem, tunc *singulos* viros istos adduxerunt coram Rege.

14 Quibus proloquutus Nebucad-nezzar dixit, An certo consilio, Schadrac, Mesechac, & Habed-nego, deos meos non colitis, & imaginem auream quam erexi non adoratis?

15 Nunc si paratæ estis ut quo tempore audieritis sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalterii orum, & symphoniæ, omnium; generum musices, procidatis & adoretis imaginem quam feci, *bene est*: sin autem non adoraveritis, eadem hora projicieminí in medium fornacem ignis accensam: quis vero est Deus, qui eruere possit vos è manibus meis?

16 Respondentes Schadrac, Mesechac, & Habed-nego, ac dixerunt Regi: Nebucad-nezzar, ut respondeamus tibi, non sumus solliciti de hoc negotio:

17 Sive futurum est *ut* Deus noster quem nos colimus, *quæ* potens est, ad eripiendum nos; à fornace ignis accensa, & à manu tua, ô Rex, eripiat nos:

18 Sive non, notum sit tibi, Rex; deos tuos nos non esse culturos, & imaginem auream quam erexisti non adoraturos.

19 Tunc Nebucad-nezzar adeo repletus fuit exandescentia, ut imago vultus ipsius immutaretur contra Schadracum, Mesechacum, & Habed-negonem; respondensque edixit ut accenderent fornacem septulo magis quam solebat accendi:

20 Et viris valentibus robore qui *erant* in copiis ipsius edixit, ut vincirent Schadracum, Mesechacum, & Habed-negonem, projiciendos in fornacem ignis accensam.

21 Tunc viros istos vinxerunt cum suis chlamydibus, subligaculis suis, paludamentis suis, & vestimentis suis; & projecerunt in mediam fornacem ignis accensam.

22 Propterea eo quod verbum regis acceleraba, & fornax accensa erat valde; viros istos qui introduebant Schadracum, Mesechacum, & Habed-negonem, interfecerunt scintillæ ignis:

23 Quum autem viri illi tres, Schadrac, Mesechac, & Habed-nego, cecidissent in mediam fornacem ignis accensam vincti:

24 Tunc Nebuchad-nezzar Rex trepidus surrexit cum perturbatione; & proloquutus dixit gubernatoribus suis, An non viros tres projecimus in medium ignis vinctos? *quibus* respondentibus & dicentibus regi, Verum *est*, Rex;

25 Respondit & dixit, ecce video viros quatuor solutos ambulantes in medio ignis, in quibus non est corruptio: forma autem quarti similis *est* filio Dei.

26 Tunc appropinquans Nebucad-nezzar ad portam fornacis ignis accensæ; proloquutus est & dixit, Schadrac, Mesechac & Habed-nego, servi Dei excelsi, egredimini & venite: tunc egressi sunt Schadrac, Mesechac, & Habed-nego è medio ignis.

27 Et congregati satrapæ, antistites, duces que, & gubernatores regis; quum inspicerent viros istos, non esse dominatum ignem in corpus eorum, & pilum capitis eorum non esse adustum, neq; eorum chlamydes mutatas, denique odorem ignis non pervasisse eos,

28 Proloquutus Nebucad-nezzar dixit, Benedictus *sit* Deus horum, Schadrac, Mesechac, & Habed-negonis; qui *misit* angelum

angelum suum eripuit servos suos qui confisi sunt in ipso; quum verbum Regis mutantes expoluerunt corpus suum, ut non colerent neque adorarent ullum Deum præterquam Deum suum.

29 Quamobrem à me proponitur edictum: ut omnis populus, natio, aut lingua, qui dictis erraverit contra Deum horum, Schadraci. Meschaci, & Habed-negonis, in membra lanietur, & domus ejus in ster quilinia rediganur; propterea quod nō est Deus alius qui possit eripere hoc modo.

30 Tunc Rex prosperari jussit Schadracum, Meschacum, & Habed negonem, in provincia Babyloniæ.

CAPUT IV.

Magistratus bonus, arbor pamula.

NEbucad-nezzar Rex, omnibus populis, nationibus, ac linguis, quæ habitāt in tota terra, pax vestra multiplicetur.

2 Signa & miracula, quæ fecit erga me Deus excelsus, decet me indicare:

3 Signa ejus quam magna *sunt* & miracula ejus quam fortia: regnum ejus regnum æternum, & dominium ejus in omnes generationes *esse*. *Capu. 4.*

4 Ego Nebucad-nezzar tranquillus eram domi meæ, & virens in palatio meo

5 *Quum* somnium vidēre quod exterruit me; jtea ut cogitationes in cubili meo, & visiones capitis mei conturbarent me.

6 Quamobrem à me propositum est edictum, ut adducerentur coram me omnes sapientes Babyloniæ, qui interpretationem somnii mihi notam facerent mihi:

7 Tunc accesserunt magi, astrologi, Chaldæi, & haruspices, quumq; somnium dixissem coram eis, interpretationem ejus mihi non faciebant mihi:

7 Tandem autem accessit coram me Daniel, cujus nomen *est* Belteschazzar secundū nomen Dei mei, in quo *est* spiritus deorū sanctorū, & somnio coram eo dixi:

9 Belteschazzar, *inquam*, præfecte magorum, quia novi spiritum deorum sanctorum inesse tibi, & ullum arcanum non premere te; visiones somnii mei quod vidi, id est, interpretationem ejus, dic.

10 Visionibus igitur capitis mei in cubili meo: videbam quum ecce arbor in medio terræ *esset* altitudine magna,

11 Crevisse arborem, & roboratam esse: & altitudine sua pervenisse ad cœlum, aspectuq; suo ad finem totius terræ:

12 Ramos ejus pulcros, & fructus ejus multos, cibumq; pro omnibus inesse ei: sub ea umbram capasse bestias agri, & in ramis ejus habitare aves cœli, deniq; ex ea cibum percipere omnem carnem.

13 Videbam in visionibus capitis mei super cubile meum, quum ecce vigil & sanctus è cœlo descenderet,

14 Clamans & crepe, & ita dicens, Rescindite istam arborem, & amputate ramos ejus, dejicite folia ejus, & spargite fructus ejus: vagentur bestiæ ne subsint ei, & aves à ramis ejus.

15 Verum stirpem radicum ejus in terra relinquite, & cum vinculo ferreo chalybeoq; apud teneram herbam agri: ut rore cœli intingatur, & cum bestiis *sit* portio ejus in herba terræ:

16 Animus ejus ab humano mutetur, & cor bestiæ detur ei, septemq; tempora præterent eum.

17 Ex decreto vigilum verbum hoc, & ex sermone sanctorum hoc postulatum *est*: usq; dum adducatur, ut agnoscant viventes, dominari excelsum in regno hominum adeo ut cui vult tradat illud, & abjectissimum hominū constituat in illo.

18 Hoc somnium vidi ego Rex Nebucad-nezzar: jam tu Belteschazzar interpretationem dic, propterea quod nulli sapientes regni mei possunt interpretationem notam facere mihi; tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum inest tibi.

19 Tunc Danijel cujus nomen *est* Belteschazzar, quum obstupuisset quasi horam unam, & cogitationes ejus conturbassent eum proloquenti Regi ac dicenti, ô Belteschazzar, somnium & interpretatio ne perturbet te, respondens Belteschazzar dixit, Domine mi, somnium hoc *eveniat* osoribus tuis, & interpretatio ejus inimicis tuis.

20 Arbor illa quam vidisti, quæ crevit & roborata est; cujus altitudo pervenit ad cœlum, & aspectus in totam terram;

21 Cujus rami pulcri & fructus multi, & cui cibus pro omnibus in sit, sub qua habitabant bestiæ agri, & in cujus ramis sedebant aves cœli:

22 Tu es, ô Rex, qui crevisti & roboratus es: nam amplitudo tua ita crevit ut pervenerit ad cœlum, ac dominium tuum ad finem terræ.

23 Quod autem vidit Rex vigilem & sanctum de cendentem è cœlo ac edicentem, excindite arborem istam ac perdite eam, verum stirpem radicum ejus in terra relinquite, et *quidem* cum vinculo ferreo chalybeoq; apud teneram herbam agri: ut rore cœli intingatur, et cum bestiis agri *sit* portio ejus, usque dum septem tempora transeant super eum;

24 Hæc interpretatio *est* Regis, et decretum excelsi est quod superventurum est Domino meo Regi.

25 Nam te depellent homines à se, et cum bestiis agri futura est habitatio tua, herbamque ut bobus tibi gustandam dabunt, et rore cœli te intingent, septemque tempora præteribunt te: usque dum noscas dominari Excelsum in regno hominum, et cui vult dare illud.

26 Quod autem dicebant relinquendam stirpem radicum illius arboris, regnum tuum tibi stabile erit, ex quo agnoveris cœlos dominari.

27 Quapr. pter ô Rex consilium meum placeat tibi, et peccata tua justitia abrumpe, et iniquitates tuas gratia erga afflictos; forte erit prorogatio tranquillitati tuæ

28 Totum

28 Totum hoc supervenit Nebucad-nezari Regi.

29 Exactis mensibus duodecim, in palatio regni Babyloniæ obambulabat.

30 Et proloquens Rex dicebat, An non hæc *est* Babylon illa magna, quam ego ædificavi, ut esset regia & ornamentum decoris mei gloriæ potentiæ meæ?

31 Adhuc sermone illo *versante* in ore Regis, vox è cœlo accidit, *dicens*, Tibi inducitur Nebucad-nezzar Rex, regnum istud discedere à te:

32 Et homines te depulsuros à se, ut cum bestiis agri *sit* habitatio tua, herbam sicut bobus gustandam tibi darutos esse, & septem tempora prætereuntia te: usque dum agnoscas dominari excelsum in regno hominum, & cui vult dare illud.

33 Eadem hora verbum illud completum est in Nebucad-nezzare; nam ab hominibus depulsus herbam ut boves comedit, & rore cœli corpus ejus irriguum est; usq; dum pili ejus ut aquilarum *plumæ* crevissent, & ungues ejus ut avium.

34 Exactis vero temporibus illis, ego Nebucad-nezzar oculos meos ad cœlum sustuli, & meante mea ad me reversa Excelso benedixi, & Viventem in perpetuum laudavi & glorificavi: quod dominatus ejus *sit* dominatus æternus, & regnum ejus in omnes generationes:

35 Omnes vero habitatores terræ ut nihili reputentur, & pro voluntate sua faciat in exercitu cœli, & habitatoribus terræ: neq; est qui prohibeat manum ejus, aut dicat ei, Quid facis?

36 Eo tempore mente mea reversa in me, & ad gloriā regni mei *capessendā* decore meo, & splendore meo reverso in me, tū me gubernatores mei & proceres mei requisiverunt: & in regno meo ita confirmatus sum ut amplitudo major addita sit mihi.

37 Nunc ego Nebucad-nezzar laudo extollo; & glorifico Regem cœli, cujus omnia opera *opera* veritatis, & cujus viæ *sunt via* judicii: qui deniq; ambulantes in superbia potest dejicere.

CAPUT V.

Belschazzar voluptarius dat pœnas.

BElschazzar Rex faciturus convivium magnum proceribus suis mille, coram mille his vinum bibiturus erat.

2 Belschazzar edixit ad gustandum vinum afferri vasa aurea & argentea, quæ exportaverat Nebucad-nezzar avus suus ex templo quod *fuerat* Jeruschalaimis: ut biberent in eis Rex ipse, proceres; ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus.

3 Tunc allata vasis aureis quæ exportaverant è templo domus Dei quæ *fuerat* Jeruschalaimis, bibebant in eis Rex ipse, proceres; ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus:

4 Bibentes vinum, etiam laudabant deos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos.

5 Eadem hora egressi digiti manus humanæ scripserunt è regione lychnuchi, in tectorio parietis palatii Regis, Rege vidente partem manus quæ scribebat.

6 Tunc toto regis splendore immutato, & cogitationibus ejus cōturbatibus ipsum, quū cingula lumborū ejus dissoluta essent, genuaq; ejus colliderent alterum alteri,

7 Ipse clamavit Rex strenue, ut adducerentur astrologi, Chaldæi, & haruspices: & proloquēs Rex dixit sapientibus Babyloniis, Quisquis legerit scripturā hanc, & interpretationē ejus indicaverit mihi, purpura induetur cū torq; aureo ad collū ipsius, ac tertius in hoc regno dominabitur.

8 Tunc accedentes omnes sapientes regis, quum non possent scripturam illam legere, & interpretationem notā facere Regi;

9 Tunc, inquam, Rege Belschazzare valde conturbato, adeo ut totus splendor ejus mutatus esset in eo, & proceribus ejus attonitis.

10 Regina propter verba Regis & procerum ejus ad domum convivii accessit; proloquutaq; Regina dixit, Rex in secula vive, ne conturbent te cogitationes tuæ, & splendores tui ne mutentur.

11 Est vir in regno tuo, cui spiritus deorū sanctorum inest, & in quo ꝛeporibus avi tui lux, intelligentia q;, ac sapientia par sapientiæ Deorū inventa est: quapropter Rex Nebucad-nezzar avus tuus præfectū magorū, astrologorū, Chaldæorū, haruspicum constituit eum, avus tuus Rex.

12 Quandoquidem spiritus excellens, ac cognitio, & intelligentia, interpretatio somniorum, & indicatio ænigmatum, ac solutio rerum implexarum inventa est in ipso Danijele, cui Rex imposuerat nomen Belschatzar; nunc Danijel vocetur, & interpretationem indicabit.

13 Tunc Danijele adducto coram Rege, proloquutus Rex dixit Danijeli, Es tu ille Danijel, ex deportatis Jehudæis quos adduxit Rex avus meus è Jehudæa?

14 Audivi enim de te, spiritum Deorum inesse tibi, & lucem, intelligentiamque, & sapientiam excellentem inveniri in te.

15 Nunc ergo adducti sunt coram me sapientes astrologi, ut scripturam istam legerent & interpretationem ejus notam facerent mihi: sed non potuit interpretationem verbi istius indicare.

16 Ego autē audivi de te, posse te interpretationes aperire, & res implexas solvere: nunc si poteris scripturā istam legere, & interpretationē ejus indicare mihi, purpura indueris cum torquareo ad collum tuū, & tertius in hoc regno dominaberis.

17 Tunc respondens Danijel dixit coram Rege, Dona tua tibi sint, & honoraria tua alii da; verum, scripturam istam legam regi, & interpretationem notam faciam ei.

18 Tu ō Rex, (Deus excelsus regnum, & amplitudinem, gloriamq; & decorem dederat Nebucad-nezzari avo tuo,

19 Et

19 Et ob magnificentiam quam dederat ei, omnes populi, nationes, & linguæ tremebant ac timebant à conspectu ejus: quem volebat occidebat, & quem volebat in vita conservabat, & quem volebat exaltabat, & quem volebat deprimebat.

20 Sed quum elatus esset animus ejus, & spiritus ipsius obduratus esset ad superbe agendum, depositus est è solio regni sui, & gloriam amoverunt ab eo.

21 Nam ab hominibus depulsus animus suum ad bestias applicuit, & cum onagris habitationem suam; herbam ut bos gustandam dederunt ei, & rore cœli corpus ejus imbutum est: donec agnovit, dominari Deū excelsum in regno hominum, & quem vult constituere in eo)

22 Tu igitur filij ejus Belschatzar, non depressisti animum tuum, quamvis eorum hoc cognosceres:

23 Imo contra Dominum cœli adeo extulisti te, ut vasa domus illius attulerint coram te; in quibus tu, procereses tui, uxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum libatis; deosq; argenteos, & aureos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos, qui non videant, neq; audiunt, neq; cognoscūt laudavisti: Deum vero in cujus manu est anima tua, & penes quem cuncti itinera tua sunt, non glorificasti.

24 Tunc à conspectu ejus missa est pars illa manus; unde scriptura ista exarata est.

25 Atq; hæc scriptura illa quæ exarata est: Mene mene, tekel, upharsin, *id est, numeravit, numeravit, appendit, dividitq;*

26 Hæc interpretatio verborum; NUMERAVIT, numeravit Deus regnum tuum, & perfectissime numeravit illud.

27 APPENDIT; appensus fuisti lancibus, & inventus es minore pondere.

28 DIVISIT; divisum est regnum tuum, traditumq; Medis ac Persis.

29 Tunc edicente Belschatzare, induerūt Danijelem purpura, cum torque aureo ad collū ejus: & proclamaverūt de eo, ipsum futurum dominatorē tertiū in eo regno.

30 Eadem nocte interfectus est Belschatzar Rex Chaldæorum.

CAPUT VI.

Danijel inter Leones.

DArius autem Medus accepit regnum ferme natus annos sexaginta duos.

2 *Et* placuit coram Dario præficere ipsū regno satrapas centum viginti, qui præessent toti regno:

3 Supra istos autem Eparchos tres, quorum Danijel primus esset: quibus essent satrapes illi reddituri rationem, ne Rex damno afficeretur.

4 Tunc Danijeli isto pergente præesse Eparchis atq; satrapis; & propterea quod spiritus excellens inesset ipsi, Rege cogitante præficere ipsum toti regno suo:

5 Tunc Eparchi & satrapæ quærebāt ut occasionē invenirēt ab administratione regni; sed nullā occasionem aut vitiū potuerunt invenire, propterea quod fidus esset, & nullus error aut vitiū inveniretur in eo.

6 Tunc viri illi dixerunt, Non simus inventuri contra Danijelem istum ullam occasionem; nisi inventamus contra eum *occasionem* de lege Dei ipsius:

7 Tunc, *inquam*, Eparchi & satrapæ illi convententes ad regem, ita dixerunt ei, Darie Rex, in secula vive:

8 Consilium inierunt omnes Eparchi regni, præsides, & satrapæ, gubernatores, ac duces, de statuendo statuto regio, & firmando interdicto: ut quisquis petierit petitionem ab ullo deo aut homine per dies triginta, præterquam à te Rege, projiciatur in foveam leonum.

9 Nunc, ô Rex, statue hoc interdictum, & exara scripturam; ut non mutetur, secundum jus Medorum & Persarum quod non intercidit:

10 Quamobrem, Rex Darius exaravit scriptum & interdictum.

11 Danijel autem quum cognovisset exaratum esse scriptū illud, ingressus est domū suā, cui fenestræ apertæ *erant* in cœnaculo ejus ex adverso Jerusalem: & temporibus tribus de die ipse procūbens in genua sua orabat & cōfitebatur coram Deo suo, quemadmodum fecerat antea.

12 Tunc viri illi convenientes, postquam invenissent Danijelem, orantem & supplicantem coram Deo suo:

13 Tunc, *inquā*, appropinquarunt & dixerunt coram Rege de interdicto Regis; Nonne interdictū exaratū ut quisquis petierit ab ullo deo aut homine per dies triginta nisi à te, ô Rex, projiciatur in foveam leonum? Respondit Rex dicens, verum *est* verbum hoc, secundum jus Medorum & Persarum quod non intercidit.

14 Tunc responderunt dicentes coram Rege; Danijel qui *est* ex deportatis Jehudææ, non habuit rei, ô Rex, rationem, aut interdicti quod exaratū: nam temporibus tribus de die petit petitionem suam.

15 Tunc Rex, simulac verbum hoc audivit, multum tristatus est apud se, & pro Danijele adhibuit cogitationem ut liberaret eum: & usque ad occasum solis conabatur eripere eum.

16 Tunc viri illi cōvenerunt ad Regem: & dixerunt Regi, Scias ô Rex, jus Medis, & Persis esse, ut ullum interdictum aut statutum quod Rex statuerit non mutetur.

17 Tunc Rege dicente adduxerunt Danijelem projeceruntq; in foveam leonum: & proloquutus Rex dixit Danijeli, Deus tuus quem tu colis jugiter, ipse liberet te.

18 Et allato lapide uno, ac imposito super os foveæ, obsignavit eum Rex annulo suo & annulo procerum suorum, ne mutaretur voluntas de Danijele:

19 Tunc profectus Rex in palatium suum & pernoctavit jejunus, & exhilarantium nihil jussit afferri coram se; somnusq; ejus recessit ab eo.

20 Tunc

20 Tunc Rex summa aurora surgens eam luce, festinantissime ad foveam leonum profectus est:

21 Et appropinquando ad foveam, Danielem voce tristi inclamavit: proloquutus Rex dixit Danieli, ô Daniel serve Dei viventis, Deus tuus quem tu colis jugiter, potuerit me liberare te à leonibus?

22 Tunc Daniel cum rege loquens, *dixit*: Rex in secula vive.

23 Deus meus misit Angelum suum, qui occluserit os leonum ut non laederent me: propterea coram eo puritas inventa est in me; etiamquidem coram te, ô Rex, maleficium non commisi te.

24 Tunc Rex multum lætatus de eo, Danielem jussit educi è fovea illa: eductoq; Daniele è fovea illa, nulla læsio inventa est in eo, quia credidérat in Deum suum.

25 Deinde, edicente Rege *satellites* adduxerunt viros illos qui accusaverant Danielem; et in foveam leonum projecerunt eos, filios eorum, et uxores eorum: nec pervenerant ad imum foveæ, quam dominium exercuerunt in ipsis leones, et omnia ossa ipsorum comminuerunt.

26 Tunc Darius Rex scripsit omnibus populis, nationibus ac linguis habitantibus in terra, pax vestra multiplicetur.

27 A me proponitur decretum; ut in toto dominatu regni mei tremant et timeant *omnes* à conspectu Dei Danielis: quia ipse *est* Deus vivens et stabilis in seculo, et regnum ejus incorruptum, ac dominatus ejus ad finem usque.

28 Liberat, et eripit, faciq; signa ac miracula in cœlo et in terra; qui liberavit Danielem à leonibus.

29 Itaq; Daniel iste prospere egit in regno Darii, et in regno Cyri Persæ.

CAPUT VII.

Quatuor Monarchiæ figurantur per totidem bestias.

ANno primo Belsscharzaris Regis Babyloniæ, Daniel somnium vidit, et visiones capitis sui incumbens cubili suo: tunc somnium scripsit, summam verborum exponens.

2 Proloquutus Daniel dixit, videbã in visione mea per noctem; quod ecce quatuor venti cœli irruebant in mari magno:

3 Et quatuor bestiæ magnæ ascendebant à mari, diversæ una ab altera.

4 Prima similis leoni, cui *erant* alæ aquilæ: *hanc* vidi, usq; dum avulsis alis ejus quibus eleverabatur è terra, in pedes velut homo stare coacta est, et cor humanum indirum est ei.

5 Deinde ecce bestia altera secunda, similis ursо, quæ dominatum unum erexit, habens tres costas in ore suo inter dentes suos: cui ita dicitur, Surge, comede carnem multam.

6 Postea vidente me, ecce alia similis pardo, cui alæ quatuor volucris *erant* in dorso ipsius: & quatuor capita bestiæ ibi cui potestas data.

7 Postea vidébam visionibus nocturnis; quod ecce bestia quarta timenda, terribilisq;, ac dura valde, cui *erant* dentes ferrei magni, comedebat & comminuebat, ac reliquium pedibus suis conculcabat: erantq; diversa ab omnibus bestiis antegressis, et *erant* cornua decem ei.

8 Animum advertebam ad cornua, quum ecce cornu ultimum parvum successeret inter illa, adeo ut tria ex cornibus illis prioribus eradicarentur à conspectu ejus: et ecce oculi similes oculis humanis *erant* in cornu isto, sed os loquebatur grandia.

9 Videbam, donec solia abjecta sunt, et Antiquus dierum sedit: cujus vestimentum ut nix album *erat*, et pili capitis ut lana munda, solium *ut* scintillæ ignis, rotæ *ut* ignis ardens.

10 A cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens, cui millies mille ministrabant, et coram quo myrias myriadum stabant: *domus* judicio considerate libri aperti sunt.

11 Videbam, tunc ex quo cepit vox verborum grandium quæ cornu illud loquebatur; videbam inquam, usq; dum occisa est bestia illa, perditumq; corpus eius, ac traditum incendio ignis:

12 Et illi residui bestiarum ablatus est dominatus; quia spatia in vita darum *fuerat* eis usq; ad tempus et constitutum tempus.

13 Videbam visionibus nocturnis, quod ecce cum nubibus cœli similis filio hominis veniebat: deinde usque ad Antiquum dierum pervenit, ut sisteretur ante eum:

14 Et huic datus *est* dominatus, gloriaq; ac regnum, ut omnes populi nationes et linguæ ei serviant; cujus dominatus dominatus *est* perpetuus qui non præterit, et regnū ejus *regnum* quod non corrumpitur.

15 Transitus est spiritus meus, mihi Danieli, intra corpus; et visiones capitis mei conturbaverunt me.

16 Appropinquavi ad unum ex adstantibus, et veritatem quæsivi ab eo de omnre hac: qui alloquens me interpretationem verborum notam fecit mihi, *dicens*,

17 Hæ bestiæ magnæ quæ sunt quatuor, quatuor *sunt* reges surrecturi è terra.

18 Qui accipient regnum hoc, regnum sanctorum excelsorum, qui possessuri sunt regnum ipsum usq; in seculum, et usq; in seculum seculorum.

19 Tunc optavi veritatem cognoscere de bestia illa quarta, quæ erat diversa ab omnibus illis, timenda valde dentibus ferreis, et unguibus chalybeis, comedente, comminuente, et reliquum pedibus suis conculcante:

20 Similiter de cornibus decem quæ *erant* in capite ejus, et ultimo quod successerit cadentibus à conspectu ejus tribus: de cornu inquā, ejusmodi cui *erant* oculi et os loquens grandia, cujus denique species major fuit quam sociorum ejus:

21 Videram cornu ejusmodi gerere bellum

bellum cum sanctis, & prævalere eis :

22 Usq; dum veniret Antiquus dierum, & judicium daretur sanctis excelsorum, & tempus perveniret quo regnum illud possiderent sancti.

23 Ita autem dixit : Bestia illa quarta regnum quartum erit in terra, quod diversum erit ab omnibus illis regnis, consumet enim totam terram, conteretque eam, & comminuet eam :

24 Et cornua decem ex illo regno, decem reges exurgent, post quos exurget posterior, qui erit diversus à prioribus, & tres reges deprimet :

25 Et verba adversus excelsum loquetur, ac sanctos excelsorum deteret : adeo ut cogitet se mutare tempora & jus, tradanturq; per manum ejus, usq; ad tempus & tempora, particulamque temporis.

26 Sed judicium consedebit, & dominatus ejus auferetur, profligando & perdendo usque in finem.

27 Regnum autem, dominatusq; & amplitudo regnorum sub toto cœlo dabitur populo sanctorum excelsorum : cujus regnum regnum *erit* perpetuum, & omnes dominatores ei servient, & auscultabunt.

28 Hucusq; finis *est* sermonis illius : ego Daniel cum valde cogitationes meæ conturbarent me, & totus splendor meus mutatus fuisset in me, verbum hoc apud animum meum servavi.

CAPUT VIII.

Vicissitudo regnorum.

ANno tertio regni Belschazzaris regis, visio apparuit mihi, mihi Danieli, post illam quæ apparuerat mihi principio.

2 Respiciens igitur ad visionem illam (erat autem quum viderem, ut essem Schusthane *in* palatio quod *est* in Helami provincia) respiciens, inquam, ad illam visionem, quum essem ad fluentum Ulai,

3 Sustuli oculos meos, & vidi quod ecce aries unus stabat ante fluentum illud, bicornis : duo autem illius cornua *erant* alta, sed unum altius altero, & quod altius erat assurrexit posterius.

4 Videbam ittu arietē cornua petentem Occidentem, Aquilonemque, & Meridiem versus, cui nullæ bestiæ obsistebant, neq; ullus eripiebat è manu ejus, sed faciebat pro voluntate sua, & quidē res magnificas.

5 Me autem considerante, ecce hircus è capris veniebat ab occasu in superficiem totius terræ, quem nemo attingebat in terra & hirco isti cornu conspicuum *erat* inter oculos ipsius.

6 Veniens itaq; ad illum usq; arietem bicornem, quem videram stantem ante ipsum fluentum, incurrit in eum excandescens viribus suis.

7 Quum autem vidissem eum pervenientem ad illum arietem, exacerbans se contra illū ferivit arietem, adeo ut frangeret ambo cornua illius, nec esset vis in ariete obsistendi ei : & dejecit illum in terram conculcavit illum, nec fuit qui eriperet arietem ex manu ipsius.

8 Hircus vero è capris, magnus evasit admodum : sed quum roboratus esset, fractum est cornu illud magnum, & assurrexerunt conspicua *cornua* quatuor loco ejus in quatuor ventos cœli :

9 Et ab uno ex ipsis prodiit cornu unum perparvum, quod magnificavit se excellenter versus Meridiem & versus Orientem, & versus decus ipsum :

10 Ubi magnificavit se cōtra exercitum cœli; adeo ut dejiciens in terram de exercitu illo & de stellis ipsis, obculcaret eas.

11 Etiam usq; ad Principem illius exercitus magnificavit se : nam ab ipso sublatus est juge *culmen*, & abjectum habitaculum sanctuarii illius,

12 Exercitusq; expositus est defectioni cōtra juge *culmen*, adeo ut dejiciens veritatem in terrā, faceret & prosperaretur.

13 Tunc audivi quemdam sanctum loquentem : dixit enim quidam sanctus illi qui occultus in numerato habet loquenti, quousq ; ista visio *erit* de jugi *culmi*, de defectione desolante *quousq;* exponetur & sanctitas, & exercitus, conculcationi ?

14 Dixitq; mihi, Usque ad vespertina matutinaq; tempora bis mille trecenta : tum juste restituetur sanctitas.

15 Fuit autem quū viderē ego Daniel istam visionē, ut requirente me intelligentiā, ecce staret coram me quasi species viri :

16 Et audirem vocem humanam inter Ulajum ; quæ inclamans dixit, Gabriel declara huic visionem istam.

17 Itaq; venit ad stationem meam, quo adveniente conturbatus procidi in faciem meam : sed dixit mihi, animadverte fili hominis, nam tempore definito hæc visio *futura est*.

18 Quum autē, loquente eo mecum, stupore obrutus jacerē pronus in terra; tangens me fecit ut starem in statione mea.

19 Et dixit, ecce ego nonnē facturus sum tibi id quod futurum est usq; ad extremitatem istius indignationis : nam constituto tempore finis *erit*.

20 Aries, quem vidisti, bicornis ; *est* regnum Mediæ & Persidis :

21 Hircus autem ille villosus, *est* regis Græciæ : cornu autem magnum inter jectum oculis ejus, est rex primus.

22 Atq; hoc effracto quod consurgent quatuor pro illo, quatuor regna ex *gente* assurrectura, sed non cum robore illius.

23 Procedente autem regno istorum, quū *defectionem* consummabunt defectores itti, exsurget Rex impudens & caurus :

24 Cujus robur ita invalescet, etsi non robore ipsius, ut mirificentissime perdat prosperetur q, & efficiat ; perdet enim validos populumque sanctorum :

25 Et incumbens intelligentiæ suæ prosperabit dolum actionum suarum, & cum animo suo magnificabit se, & in tranquillitate

Urbe perdet multos: deniq; principi principum assistet, & absq; manu frangetur.

26 Visio autem illius vespertini & matutini temporis quæ dicta fuit, verissima est: quare tu occlude hanc visionem, quia dierum multorum est.

27 Tunc ego Daniel ægrotavi, & infirmatus sum per aliquot dies, assurgens feci officium regis; quamvis obstupescerem super visione hac, nemo tamen animadverteret.

CAPUT IX.

Septuaginta Septimana prophetica.

ANno primo Darii filii Assueri ex semine Medorum, quo factus est Rex in regno Chaldæorum:

2 Anno primo regni ejus, ego Daniel cōsiderans ex libris, numerum annorum, quibus fuerat verbū Jehovæ ad Jirmejam Propheram cōpletus fore vastitates Jeruschalaimorum, septuagesimū annum esse.

3 Adhibui faciem meam ad Dominum Deum quærendo oratione & deprecationibus, cum jejunio, cilicio que, & cinere.

4 Et oravi Jehovam Deum meum confessus sum; ac dixi, obsecro, Domine, *Deus* fortissime, maxime, & summe reverende; servans fœdus & benignitatem amantibus ipsum & observantibus præcepta ipsius;

5 Peccavimus, & perverse egimus, improbeque fecimus, ac rebellavimus; & *quidem* recedendo à præceptis tuis & à judiciis tuis.

6 Non etiam audivimus servis tuis prophetis, qui alloquebantur nomine tuo reges nostros, principes nostros, & patres nostros; ac totum populum terræ.

7 Penes te, ô Domine, *est* justicia ipsa, at penes nos pudor faciei, qualis est die hoc; penes viros Jehudæ, & penes habitatores Jeruschalaimorum, & penes omnes Jisraelitas, propinquos & longinquos, in omnibus regionibus quo depulisti eos, propter prævaricationem ipsorum qua prævaricati sunt in te.

8 Domine penes nos *est* pudor vultus, penes Reges nostros, penes principes nostros, & penes patres nostros; quia peccavimus in te.

9 Penes dominum Deum nostrum *sunt* miserationes & condonationes, quia rebellavimus contra ipsum,

10 Ac non audivimus voci Jehovæ Dei nostri, ut ambularemus in legibus ejus, quas proposuerat nobis per servos suos Prophetas:

11 Sed omnes Jisraelitæ transgressi sunt legem tuam, *idque* recedendo ut non audiremus voci tuæ: quapropter effusa est super nos illa exsecratio & illa adjuratio quæ scripta *est* in lege Moschis servi Dei, quia peccavimus in eum.

12 Itaq; præstitit unumquodq; verborum suorum quæ loquutus fuerat contra nos & contra judices nostros qui judicabant nos, inducendo super nos malum magnum: non enim factum fuit *malum* sub toto cœlo, quemadmodum factum est contra Jeruschalaima.

13 Quemadmodum scriptum *est* in lege Moschis, totum hoc malum supervenit nobis, nec tamen deprecati sumus faciem iratam Jehovæ Dei nostri, reverendo ab iniquitatibus nostris, & animum advertendo ad veritatem tuam.

14 Ideo sedulus fuit Jehova in illo malo quod adduxit super nos: nam justus *est* Jehova Deus noster in omnibus factis suis quæ fecit, quum non auscultaverimus voci ipsius.

15 Nunc ergo, Domine Deus noster, qui eduxisti populum tuū è terra Ægypti manu forti; & comparasti tibi nomen quale *est* hoc die: peccavimus, improbe egimus.

16 Domine secundū tota justicia tuam quæsumū, averta se jam ira tua & exacerbescentia tua à civitate tua Jeruschalaim, monte sanctitatis tuæ: nā propter peccata nostra & propter iniquitates patrū nostrorum, Jeruschalaima populusq; tuus opprobrio *sunt* omnibus circūstantibus nos.

17 Nunc inquam auscultа, Deus noster, orationi servi tui & deprecationibus ejus, & fac ut luceat facies tua super sanctuarū tuū quod desolatū est, propter Dominum.

18 Inclina, Deus mi, aurem tuā & audi; aperi oculos tuos & vide desolationes nostras, & civitatis quæ vocata est de nomine tuo: non enim propter ullam justitiam nostram nos prosidentes deprecamur te, sed propter miserationes tuas amplissimas.

19 Domine exaudi, Domine condona, Domine attende & effice, ne cardam: propter te, Deus mi, quia de nomine tuo vocatur civitas tua & populus tuus.

20 Me autem adhuc loquente, & orante, ac confitente peccatum meum & peccatum populi mei Jisraelis; & prono deprecante iratam faciem Jehovæ Dei mei pro monte sancto Dei mei,

21 Adhuc, inquam, me loqueante in oratione; vir ille Gabriel, quem videram in illa visione principia, justus advolare contentissime, tetigit me sub tempus muneris vespertini:

22 Et informans me loquutus est mecum; ac dixit, ô Danijel, nunc prodii ut imbuam te intelligentia.

23 In principio deprecationum tuarum prodiit verbum, ad quod indicandum venio, quia desiderabilissimus es: quapropter animadverte ipsum verbum, & intelle visionem ipsam.

24 Septuaginta septenaria decisa sunt super populum tuum, & super civitatem sanctam tuam, cohibendo defectionem illam, & obsignando peccata, & expiādo iniquitatem & adducendo justitiam perpetuam: idq; obsignando visionem ac Prophetiam, & ungendo sanctum sanctorum.

25 Igitur cognoscito & intelligito ab enunciatione verbi de restituendo, & de ædificandis Jeruschalaimis usq; ad Chri-

stum antecessorem *fore* septimanas septem; deinde septimanas sexaginta duas, *quæ erit* rursus ædificata platea & fossa, idq; in angustia temporum.

26 Post septimanas autem illas sexaginta duas, occidi Christo, quum nihil *erit* ipsi; civitatem ipsam, & sanctum perdet populum antecessoris venturum, *erunq;* illius finis cum inundatione, & usq; ad finem belli præcisæ desolatio maxima.

27 Corroborabit quidem fœdus multis septimana una: sed in medio septimanæ ipsius abolebit sacrificium & munus, & per legiones detestationum desolantes, etiam usq; ad consummationem eamq; præcisam, in desolatum effundetur *desolatio*.

CAPUT X.

Danijel videt majestatem Dei.

ANno tertio Cyri Regis Persarum, verbum revelatum est Danijeli, qui vocabatur nomine suo Beltschazar, veritatis; ipsius verbi ac constituti temporis magni, & intellectus illius verbi ac intelligentia ipsi *obvenit* visione,

2 Diebus illis, ego Danijel fueram in luctu trium septimanarum diebus:

3 Cibum *verum* desiderabilis non comederam, nec caro aut vinum intraverat os meum, nec unguento unxeram me; donec complerentur trium septimanarum dies.

4 Die autem vigesimo quarto mensis primi; quum essem ad ripam fluminis magni, *qui* est Chiddekel,

5 sublatis oculis meis vidi, quod ecce vir unus indutus *vestibus* lineis *aderat*, cujus lumbi accincti erant insigni auro Uphazi:

6 Corpus ejus similе beryllo thalasso & vultus ejus similis speciei fulguris, oculique ejus similes radiis ardentibus, & brachia ejus ac pedes ejus similes colori æris tersi: sonus autem verborum ejus similis sono multitudinis.

7 Videbam vero ego Danijel solus visionem istam, homines autem qui *erant* mecum non videbant visionem ipsam, sed trepidatione magna accidente eis, fugerunt ut absconderent se.

8 Quum itaq; relictus essem solus, & viderem visionem maximam istam, non fuerunt reliquæ in me vires: sed decor meus mutatione corruptus est in me, adeo ut non obtinerem vires.

9 Tunc audivi sonum verborum illius, & quum audirem sonum verborum illius; ego sui oppressus sopore pronus, & facie mea *dejecta* in terram.

10 Ecce autem manus tetigit me; & commovit me super genua mea, & palmas manuum mearum.

11 Et dixit: mihi, Danijel, vir desideratissime, considera verba quæ ego eloquuturus sum tibi, & sta rectus, nam nunc missus sum ad te: quumq; loquutus esset mecum verbum istud, constiti tremens.

12 Quumq; dixit mihi, ne timeto Danijel; nam ab die primo quo applicuisti animum tuum ad considerandum & ad affligendum te coram Deo tuo, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter verba tua.

13 Sed Princeps regni Persici stetit contra me uno & viginti diebus, quum ecce Michael primus a principibus primariis venisset ad adjuvandum me: ego relictus sum ibi apud Reges Persiæ.

14 Jam venio ut edoceam te id quod obventurum est populo tuo consequentibus temporibus: nam adhuc visio est de illis diebus.

15 Quum autem colloquerentur mecum verbis hujusmodi, demisi faciem meam in terram obmutescens.

16 Sed ecce quasi similitudo humana tetigit labia mea: tunc aperiens os meum loquutus sum, dicens ei qui stabat à regione mei; Domine mi, hac visione irruerunt dolores mei in me, adeo ut non obtinerem vires:

17 Quomodo ergo poterit servus Domini mei hic loqui cum Domino meo illo: cum *in* me ex hoc tempore, in me, inquam, non constiterint vires, & anima non reliqua sit in me?

18 Pergens itaq; tetigit me quasi aspectus hominis, & confirmavit me:

19 Ac dixit; ne timeto, vir desideratissime, pax tibi sit: tam ardq; etiam confirmare: quumq; eo loquente mecum confirmatus essem, dixi, Loquatur Dominus meus, quia confirmasti me.

20 Qui dixit, nostine quam ob rem venerim ad te? nunc enim revertor ad pugnandum contra Principem Persiæ; donec me egresso ecce Princeps Græciæ adveniat.

21 Sed indicabo tibi id quod exaratum est in scripto veritatis: nam ne unus quidem est qui se confirmet mecum ad ista, nisi Michael princeps vester.

CAPUT XI.

Danijel videt majestatem Dei.

EGo igitur, anno primo Darii Medi, stetī, ut ei esse cōfirmationi & roborī.

2 Jam vero veritatē indicabo tibi: ecce adhuc tres reges stabunt Persidi, deinde quartus ditabitur divitiis maximis omnium, & ubi cōfirmaverit se in divitiis suis, excitabit omnes contra regnum Græciæ.

3 Sed obsistet rex potens; qui dominabitur dominatione ampla, agetq; pro voluntate sua:

4 Et quum obstiterit, frangetur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cœli: sed non posteritati ejus, neq; secundum dominatum ejus quo dominatus fuerit: nam evelletur regnum ejus, & aliis præter illos *cedet*.

5 Itaq; confirmabit se Rex Austri, & *alter* ex principibus ejus; qui confirmabit se supra illum & dominabitur: dominium amplum *erit* dominium ejus.

6 Et exactis aliquot annis consociabunt se, & filia Regis Austri veniet ad Regem Aquilonis, ad faciendum æquis conditionibus *pacem*: sed non obtinebit illa vire-

vires brachii ejus; *ipse* confidet cum brachio suo, sed tradetur ipse, & qui adducebat eam, & qui natus ejus fuerit; & qui confirmaverit eam illis temporibus.

7 Postea existet è surculo radicum ejus *in* statu illius, qui veniens cum copiis suis aggredietur munitiones regis Aquilonis, aggreque contra eas ita ut occupet.

8 Atq; etiam Deos horum cum coparchis ipsorum, cum instrumentis desiderantissimis ipsorum, argento, & auro, in captivitatem abducet *in Aegyptum*; & ipse annis *multis* stabit valentior Rege Aquilonis:

9 Ita veniet in regnum Rex Austri, ac reverterur *in* terram suam.

10 Sed filii illius misebunt bellum, & postquam collegerint multitudinem copiæ amplas, veniet subinde, exundabitque, & transibit, & reversus mittebit bellum usque ad munitionem illius.

11 Unde exacerbatus Rex Austri prodibit pugnabitq; contra illum, contra regem Aquilonis; opponetq; multitudinem magnam, adeo ut tradatur multitudo illa in manum ipsius.

12 Itaq; sublata illa multitudine exvolet animus suum; & quam dejecerit myriadas, non corroborabitur.

13 Nam reversus Rex Aquilonis constituet multitudinem majorem priore; deinde exactis illis temporibus, annis *illis*, veniet subinde cum copiis magnis & cum facultatibus amplis:

14 Quibus temporibus multi obsistent Regi Austri; filii vero effractores populi sui tollentur ad stabiliendam visionem, & corruent.

15 Etenim veniens Rex Aquilonis diffundet aggestas moles, & capiet civitates munitionum: & brachia Austri non constabunt, nec populus delectuum ejus, nullæ denique, *erunt* vires ad consistendum.

16 Quamque fecerit aggrediens eum pro voluntate sua, nullo obsistente ipsi; stabit etiam in terra decoris, quam consumet manu sua:

17 Deinde disponet faciem suam ut ingrediatur cum robore totius regni sui, & rectis adjunctis sibi, efficietque: & virginem dabit ei corrumpendo illam, sed non perstabit *illa*, neque pro eo erit.

18 Postea convertet faciem suam ad insulas, capietq; multas: sed reprimem dux opprobrium ejus commodo suo, vacuus opprobrio illius regeret in illum,

19 Ita convertet faciem suam ad munitiones terræ suæ; & impingens corruet, ac non invenietur.

20 Et stabit in statu hujus traductor exactoris, *in* decore regio; qui diebus paucis frangetur, quamvis neq; ira, neq; bello.

21 In hujus autem statu stabit despectus, quamvis non imposuerint ei decorem regium: sed veniens tranquille usurpabit regnum blandiciis;

22 Et brachiis inundantibus inundabunt à conspectu ejus, & frangetur; etiamq; antecessor fœderis.

23 Nam ex consortatione sua cum illo faciet dolum; & ascendens roborabit se cum parva gente.

24 Tranquille etiam optima loca provinciæ invadet; facietq; quod non fecerant patres ejus & majores ejus, prædam, spoliumque, & facultates illis dispergetet: & contra munitiones ejus cogitabit cogitationes suas, *usque* ad tempus usque.

25 Postea excitabit vires suas animumq; suum contra Regem Austri copiis magnis, & res austri miscebit se bello copiis magnis & validis admodum; sed non consistet, quia cogitaverint contra eum cogitationes.

26 Nam comedentes portionem cibi ejus frangent eum, quum exercitus illius exundabit; & concident confossi multi.

27 Tunc uterorumq; regum istorum animus *erit* malefaciendi, & in mensa eadem mendacium loquentur; sed non prosperabitur *illud*, quia adhuc *superstes* terminus constituto tempori.

28 Itaque redibit in terram suam cum facultatibus magnis, & animo suo contra fœdus sanctum, quumque fecerit reverenter in terram suam.

29 Constituto tempore rursus invadet Austrum: sed non erit ut prior *expeditio*, aut ut posterior.

30 Venientibus enim contra eum navibus Citthæis dolore afficietur, rursusq; indignabitur contra fœdus sanctum atque efficiet; reversus enim animum advertet ad eos qui dereliquerint fœdus sanctum:

31 Et brachia ab ipso stabunt; profanabuntque sanctuarium, & munitionem, & amovebunt jugem *cultum*, imponentq; desolationem desolantem.

32 Nam improbe agentes in fœdus contaminabit blanditiis: ut populi cognoscentium Deum suum prehendant, fortiterque faciant.

33 Ita eruditiones populum, instruentes multos; corruent gladio & flamma, captivitate, & direptione diebus *multis*:

34 Et corruendo adjuvabuntur adjumento parvo, quia adjungent se ipsis multi blanditiis.

35 Ex ipsis autem eruditionibus corruent, ad conflandum eos, & ad purificandum, & ad dealbandum, usque ad tempus determinatum, quia adhuc *superstes terminus* constituto tempori.

36 Nam faciet pro voluntate sua ille Rex, & extollet se, ac magnificabit se supra omnem Deum fortem, etiam supra Deum fortissimum omnium, loquetq; mirabilia: & pro persibitur, usq; dum consummet indignationem, dum id quod fuerat præcisum efficiatur.

37 Ne ad Deos quidem majorum suorum attendet, neq; ad desiderium fœminarum neq; ad ullum Deum attendet, sed supra omnes magnificabit se:

38 Et quod ad Deum summi roboris, in sede

fide eius honorabit; honorabit, inquam, Deum quem non agnoverint majores eius auro & argento, & lapidibus pretiosis, ac *rebus* desideratissimis.

39 Committens{q} munitiones *Dei* summi roboris Deo alieno, quos agnoverit, *hos* magnifice gloriâ: & dominatores eos faciet in multos, ac terram partiemur pretii loco.

40 Sub tempus autem finis, conseret contra eum Rex Austri, irruetq; ut turbo in illum Rex Aquilonis curribus equitibusq; & classibus amplis, & ingressus regiones inundabit & transibit.

41 Deinde segredietur in regionem decoris, quum multæ corruerint: hæ autem eripient se è manu ejus, Edomæa & Moabitis, ac præcipua Hammonitarum.

42 Quum autē extendet manum suam in regiones, etiā terra Ægypti non evadet:

43 Sed dominabitur in recondita auri, & argenti, & in omnia desideratissima Ægypti: *Libyesque* & Æthiopes comitabuntur gressus ejus.

44 Sed rumores conturbabunt eum ab Oriente, et ab Aquilone: quamobrē exibit cum excandescentia magna, ad perdendum et ad internecionē devovendum multos:

45 Et figet tentoria palatii sui inter maria in monte decoris sancti: quumq; venerit ad finem suū, nullus *erit* auxilio ei.

CAPUT XII.

Redemptio gloriosa & resurrectio justorū.

TEmpore autem illo, adstabit Michael princeps ille maximus qui stat pro populi tui filiis, quum fuerit tempus angustiæ qualis non exstiterit ex quo fuit gens usq; ad tempus illud; et tempore illo eripietur populus tuus quisquis inventus fuerit scriptus in libro illo.

2 Tunc etiamq; multi ex dormientibus in pulverulenta terra excitabuntur, hi ad vitam æternam, illi ad opprobria et contemtum æternum:

3 Et eruditentes splendebunt quasi splendore expansi: et justificantes multos, ut stellæ, in sempiterna secula.

4 Tu vero Daniel occlude hæc verba, et obsigna hunc librum ad tempus determinatum usque: percurrent multi, et augebitur cognitio.

5 Tum videbam ego Daniel, quod ecce duo alii adstabant, unus hinc ad ripam rivi, et alter inde ad ripam ejusmodi rivi.

6 Qui dixit viro illi induto vestibus linteis, qui *erat* supra aquas ipsius rivi, quousq; terminus *erit* horum mirabilium?

7 Audivi autem illum virum indutum *vestibus* lineis qui erat super aquas ipsius rivi, qui efferens dexteram suam et sinistram suam versus cælos, juravit per vivente{m} in æternum: post constitutum tempus, constituta tempora, partemq; *temporis*, et quum absolvet dissipare vires populi sancti, fore ut absolvantur omnia ista.

8 Quumq; ego audiens non intelligerem; dixi, Domine mi, quis finis *futurus* istorū?

9 Et *ille*, abi, inquit, Daniel; nam occlusi sunt et obsignati hi res usque ad tempus determinatum.

10 Purgabuntur, dealbabuntur, et conflabuntur multi, quum improbe agent improbi, nec animadvertent ulli improbi: sed eruditiones animadvertent sunt.

11 A tempore autem quo ablatus fuerit jugis *cultus*, et posita detestatio desolans, dies *erunt* mille ducenti nonaginta.

12 Beatus qui præstolabitur; et pervenet, ad dies mille trecentos triginta quinque.

13 Tu autem abi ad terminum: et quiesces ac perstabis in sorte tua ad terminum usque dierum.

HOSCHEHA.

CAPUT I.

Conjugium Prophetæ cum meretrice, typus Idololatriæ.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Hoschcham filium Beeri, temporibus Huzziæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ regum Jehudæ; et temporibus Jerobbami filii Joaschi regis Jisraelis.

2 Quum primo alloquutus est Jehova Hoschcham, edixit Jehova Hoschehæ, abi, assume tibi uxorem scortum et natos scorti, cum omnino scorterur hæc terra aversata Jehovam.

3 Abiens iraq; assumsit Gomeri Diblaimanā quæ concepit ex peperit ei filium.

4 Tunc edixit Jehova ei, voca nomen ejus Jizrehelem; nam adhuc pauliser, et animadvertam cædes Jizrehelis in domum Jehu, faciamq; ut cesset regnum *ex* domo Jisraelis,

5 Eritq; die illo; ut frangam arcum Jisraelis, propter vallem Jizrehelis.

6 Deinde concipiens iterum peperit filiam, edixitq; *Jehova* ipsi *Hoschehæ*, voca nomen ejus Lo-ruchamam: nam non pergam amplius misereri domus Jisraelis, ut ullo pacto condonem iis.

7 Domus autem Jehudæ miserebor, servaboq; eos per Jehovam Deum ipsorum: ac non servabo eos arcu gladiove, aut bello, equis, aut equitibus.

8 Quumq; à lacte depulisset Lo-ruchamam, rursus concepit peperitq; filium:

9 Et dixit *Jehova*, voca nomen ejus Lohammin: quia vos *estis* non populus meus, nec ego sum futurus vester.

10 Quamquam futurus est numerus Jisraelitarū par arenæ maris quæ neq; mensurari, neq; numerari potest: eritq; pro eo quod dicitur iis, non populus meus estis, *ut* dicatur illis, filii *Dei* fortis viventis *estis*.

11 Quando congregantur se Jehudæi et Jisraelitæ una, et præponentes sibi caput unum ascendent è terra hac: quam magnus fuerit dies Jizrehelis.

CAPUT

CAPUT II.

Conjugium Christi cum Ecclesia: & connexio causarum secundarum cum prima.

1 Dicite fratribus vestris, ô populo mi; & sororibus vestris, ô misericordiam consequuta;

2 Contendite cum matre vestra, contendite: ipsum non ego uxorem meam, & me non esse virum ipsius: ut amoveat fœtorationes suas à conspectu suo, & adulteria sua è medio uberum suorum:

3 Ne denudem eam plane, & statuam eam ut die *quo* genita fuit; disponensque eam velut *in* deserto, & redigens eam velut *in* terra siticulosa, extinguā eam siti:

4 Et filiorum ejus non miserear, eo quod filii fœtoris sint.

5 Nam fœtoratus mater ipsorum, fœtus prædendi committit genitrix ipsorum; nam dicit: prosequar amatores meos dantes cibum meū; & aquam meam, lanā meam, ac linum meum, oleum meū & potiones meas.

6 Idcirco ecce ego obsipiam viam tuam spinis; & obducam macerium, ut semitas suas non inveniat.

7 Et fœtata amatores suos non assequatur eos, et quærens eos non inveniat; tandem dicat, age, revertar ad virum meum priorem illum, nam melius mihi tum erat quam nunc.

8 Etenim ipsa non agnoscet me dare sibi frumentum, mustumque, et oleū; etiam argentum copiose suppeditare ipsi et aurum, *quo* conficiunt Babalem.

9 Idcirco revertis recipiam frumentum meum tempore suo, et mustum meum repestate sua; eripiamq; lanam meam et linum meum, tectorium nuditatem ipsius:

10 Et nunc revegam fœditatem ejus in oculis amatorum ejus, nemine eripiatq; eam è manu mea.

11 Et aboleho omne gaudium ejus, festivitatē ejus, novilunia ejus, et sabbathum ejus, denique omnem solemnitatem ejus:

12 Et desolabo vites ejus et ficus ejus *de* quibus dicit, merces hæ *sunt* mihi quas dederunt mihi amatores mei; redigamque eas in silvā, ut comedant eas bestiæ agri.

13 Ita animadvertam in illam dies Babalimorum, quibus suffitum facit eis, et ornati se iosuire sua et monili suo prosequitur amatores suos: mei vero oblivisci tur, dicit Jehova.

14 Idcirco ecce ego pellecturus eam ego eam, quam deduxero eam *in* desertum; & eloquuturus illam quæ sint ei cordi:

15 Et dabo vineas ipsius inde ab eo loco, & valem Hacoris pro fortibus spei; ut canat illic sicut diebus pueritiæ suæ, & quo die ascendit è terra Ægypti.

16 Erit, die illo, dicit Jehova, *ut* voces me, vir mi; ac non voces amplius, mi Baal:

17 Amovebo enim nomina Babalimorum ab ore ejus, ut non commemorentur amplius nomine suo:

18 Et pangam *pro* ipsis fœdus die illo cum bestiis agri, & cum avibus cœli, reptilibusq; terræ: & arcum, gladiumque, ac bellum confringens è terra, faciam ut jaceant secure:

19 Et desponsabo te mihi in seculum; desponsabo te, inquam, mihi justicia, judicioque, & benignitate, ac misericordia:

20 Et desponsabo te mihi fide, ut agnoscas Jehovam.

21 Erit etiam die illo, *ut* exaudiam, dictum Jehovæ; exaudiam cœlos, & ipsi exaudiant terram;

22 Et terra exaudiat frumentum, & mustū & oleū; & ista exaudiant Jizreelē.

23 Nam conseremeam eam mihi in terra, & misrebor Lo-ruchamæ; & dicam *ipsi* Lo-hammi, populus meus es; & ipse dicet, Deus mi.

CAPUT III.

Israelis defectio, reflectio, & collectio.

1 Deinde admit Jehova mihi, Iterum abi, ama mulierem, amatā ab amico, & adulteratam: qualis *est* amor Jehovæ erga Israelitas, quum ipsi respiciant ad Deos alienos, & ament lagenas vini.

2 Quum itaq; comparassem eam mihi quindecim *siclis* argenti, & sesquichomere hordei:

3 Edixi ei, diebus multis desidero mea causa; ne fœtoratoq; adjungito te cuiquam: vicissim etiam ego tua causa.

4 Nam diebus multis desidebunt Israelitæ, nullo rege, nullo principe, & nullo sacrificio, ac nulla statua; nullo denique amiculo, aut imaginibus:

5 Postea revertū Israelitæ quærent Jehovam Deum suum, & Davidem regem suum, & pavidi accedent ad Jehovam: & ad bonitatem ejus ultimis temporibus.

CAPUT IV.

Comminatio multiplex adversus multiplicia peccata Israelis.

1 Audite verbum Jehovæ, ô Israelitæ: nam contentio *est* Jehovæ cum habitatoribus hujus terræ, quod nulla *sit* fides, nullaq; benignitas, & nulla agnitio Dei in hac terra.

2 Fejerando, & mentiendo, & occidendo, furandoq; & adulterando, effringunt *legem*, & cædes aliæ aliis sunt contiguæ:

3 Propterea lugebit hæc terra, & languebit quicquid habitat in ea, cum bestiis agri, cum aves cœli: quinetiam pisces maris interibunt.

4 Verumtamen quisquam ne contendito, & ne increpato quemquam: nam populares tui similes *sunt* contendentibus cum sacerdote.

5 Itaque corrues luce die, corruetque etiam Propheta tecum nocte, & exscindam matrem tuam.

6 Exscindentur populus meus, eo quod vacet scientia: quia tu scientiam sprevisti, spernam quoq; te, ne sacerdotio fungaris mihi; quia oblitus es legis Dei tui, obli visear

9 bliviscar filiorum tuorum ego quoque.
7 Prout aucti sunt, ita peccant in me; gloriam eorum ignominia commutabo.
8 Peccatum populi mei comedunt, & ad iniquitatem eorum attollunt animum suum *quisque*.
9 Quapropter erit, ut populus, ita sacerdos; & animadvertens in eum vias ejus, actiones ejus retribuam ei.
10 Nam comedentes non saturabuntur: fornicantes non erumpent *in multitudinem*, quia Jehovam desierunt observare.
11 Scortatio vinumque, & mustum, inter ipsit mentem.
12 Populus meus lignum suum consulit, & baculus ejus indicet ipsi: nam spiritus fornicationum interrorem agit, ut scorterentur aversi a Deo suo.
13 In verticibus montium sacrificant, & in collibus sufhitum faciunt sub quercu, populoque & robore, eo quod bona *sit* umbra ejus, ideireo fornicantur filiæ vestræ & sponsæ vestræ adulterantur.
14 Non animadvertet in filias vestras quod scortentur, & in sponsas vestras quod adulterentur: quod ipsi cum scortis separent, quia cum meretricibus sacrificent? imo populus non intelligens conturbabitur.
15 Si scortaris tu Jisrael, ne reatum obtet Jehuda: & ne accedatis Gilgalem, neque ascendatis Beth-avenem, neque juretis, Ut vivit Jehova.
16 Nam ut juvenca refractaria, refractarius *est* Jisrael, nunc pasturus est eos Jehova tanquam agnum in loco spatioso.
17 Coniunctus est terriculis Ephraim: sine illum.
18 Retractarium est merum eorum, indefinenter fornicantur, amant, Date, cum ignominia protectores ejus.
19 Ligat ventus eam alis suis, erubescentque propter sacrificationes suas.

CAPUT V.

Jisrael, inversus decalogus.

Audite istud ô sacerdotes, & attendite domus Jisraelis, & domus Regis auribus præbete, nam ad vos judicium *pertinet*: qui *vobis* laqueus estis in Mitzpa, & rete expansum super Thabore.
2 Qui *ad* jugulationem declinantes profunda perunt, ibi ego castigationi sum omnibus.
3 Ego novi Ephraimum, & Jisrael non est celatus mihi: nunc fornicatus es, Ephraim, inquinatum est Jisraelem.
4 Non adhibent actiones suas, ut revertantur ad Deum suum: nam spiritus fornicationum in ipsis *est*, & Jehovam non agnoscunt;
5 Etiam rectificatur fastus Jisraelis in faciem ipsius: quamobrem Jisrael Ephraimque corruent in iniquitate sua, corruet etiam Jehuda cum illis.
6 Ut cum gregibus suis, & cum armentis suis eant ad quærendum Jehovam, non invenient: erunt ut ab eis.
7 In Jehovam perfide egerunt, nam filios extraneos pepererunt: nunc comedent eos menses, partes eorum.
8 Clangite buccina Gibha, tuba Ramæ, vociferamini Beth-avene, posterior te, ô Binjamin, *clangat*.
9 Ephraim desolationi futurus est die correctionis; *quo* in tribubus Jisraelis notum fecero *illam* certam *esse*.
10 Sunt Principes Jehudæ similes iis qui movent terminum, super eos effundam velut aquam furorem meum.
11 Opprimitur Ephraim, conteritur judicio; quia placet, sequitur mandatum.
12 Quapropter ego tanquam tinea *sum* Ephraimo, & quasi putredo domui Jehudæ.
13 Sed videns Ephrajim morbum suum, & Jehuda ulcus suum, abiit Ephraim ad Assyrium, mittitque; *Jehuda* ad Regem propugnatorum: sed ipse non poterit mederi vobis, neque curabit vos ab ulcere.
14 Nam ego ut ferox leo *sum* Ephraimo, & velut juvenis leo domui Jehudæ: ego, ego rapiam & abibo; deportabo, & nemo eripiet.
15 Abiens revertar in locum meum, donec reus peragam se, & quærant faciem meam; quum angustiæ fuerit ipsis, quærent me diluculo, *dicentes*:

CAPUT VI.

Concio legalis & Evangelica ad regnum Jehudæ & Jisrael.

Agite, revertamur ad Jehovam; nam ipse rapuit & curaturus est nos: percussit, & obligaturus est nos:
2 Vita restituet nos post biduum; die tertio excitabit nos & vivemus coram ipso:
3 Si cum scientia prosequamur, ad cognoscendum Jehovam, tanquam aurora comparatus est exortus ejus: advenietque ut pluvia nobis, tanquam serotina & tempestiva terræ.
4 Quid faciam tibi, Ephraim? quid faciam tibi, Jehuda? quum benignitas vestra tanquam nubes matutina, & velut ros mane stillans abeat.
5 Propterea cecidi per Prophetas, interfeci illos sermonibus oris mei; & judicium vestrum lux exorta est.
6 Me benignitate delectari, non autem sacrificio, & cognitione Dei magis quam holocaustis.
7 At isti tanquam hominis transgressi sunt fœdus, ibidem perfide egerunt contra me.
8 *In* Gilhade, urbs *erat* operæ tum iniquitatē *quæque*, vestigiis sanguinolentis.
9 Sodalitium vero sacerdotum *est* simile præstolanti cuiusquam latronis, qua via ad Schecemum *fallum est* occidunt: nam scelus faciunt.
10 In domo Jisraelis video rem horrendam; ibi scortatione Ephraimi pollutus Jisraelem:
11 Etiam, ô Jehuda, *Ephraimum* posuisse messem in te; quum reduxerim

exprivam nulticudinem populi mei.

CAPUT VII.

Populus insanabilis.

DUm curo Jisraelem, tum revelatur iniquitas Ephrajimi & malitia summa Schomronis operari eos falsitatem; nam fur ingreditur, irruit turma foras:

2 Neque dicunt cum animo suo, me omnis malitiæ ipsorum recordari: nunc circumstant eos actiones ipsorum, coram facie mea sunt.

3 Malitia sua exhilarant regem, & mendacijs suis principes.

4 Quotquot sunt adulterantur, similes fornaci ardenti à pistore, qui desinit esse vigil, ex quo subacta est massa usque dum fermentata sit.

5 Die regis nostri, in morbo afficientibus Principibus vitæ vini, extendit manum suam cum derisoribus.

6 Nam ad insidias suas applicarunt animum suum similem fornaci, *quæ*, totam noctem dormiente pistore ipsorum, ardet mane tanquam ignis flammam.

7 Quotquot sunt inca escunt ut fornax illa, & consumunt judices suos; omnes reges ipsorum cadunt, neminè ex eis clamante ad me.

8 Ephrajim cum populis ipse confunditur: Ephrajim est *ut* placenta non versa.

9 Comedunt extranei vim ipsius, nec ramen agnoscit ipse; etiam canities aspergit eum, nec tamen agnoscit ipse:

10 Et quamvis testificetur fastus Jisraelis in faciem ipsius, non revertuntur ad Jehovam Deum suum, nec quærunt eum omnibus his:

11 Sed est Ephrajim similis columbæ fatuæ, demens; Ægyptium vocant, Assyrium adeunt.

12 Quò adibunt, expandâ super eos rete meû, quasi aves cœli deducâ eos: castigabo eos, prout auditum est à cœtu ipsorum

13 Væ eis, quoniam vagantur à me; vastatio eis, quoniam deficiunt *rebellantes* in me: quum ego redemturus sum eos, tum ipsi alle quuntur me mendaciis.

14 Neque inclamant me ex animo suo, quum ejulant in cubilibus suis, *quum* propter frumentum & mustum congregantes se divertunt ad me.

15 Quum *autem* ego castigavi, confirmavi brachia eorum; tum contra me cogitant malum:

16 Revertuntur, non *ad* excelsum; sunt velut arcus fallax, concidunt gladio principes eorum ab indignatione linguæ ipsorum. hæc fanna ipsorum in terra Ægypti.

CAPUT VIII.

Concio legalis ad domũ Jehuda & Jisrael

ADhibita palato tuo buccina *dicito*, Involet milis, quasi domũ Jehovæ; eo quod transgrediuntur fœdus meum & contra doctrinam meam deficiunt;

2 Ad me clamant Jisraelitæ, Deus mi agnovimus te:

3 Deserit Jisrael bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi constituunt reges, at non ex me; præficiunt principes, quos non agnosco: argento suo & auro suo faciunt sibi terricula, ut excindantur *Jisrael*.

5 Deseret *eos* vitulus tuus, ô Schomron, exardescente ira mea in ipsos: quousque non poterunt *colere* innocentiam?

6 Nam à Jisraele ipse quoque *est*, artifex paravit illum, neque Deus est: nam in fragmenta erit vitulus Schomronis,

7 Quum vento seminaverint, etiam turbini metent: culmus nullus *erit* ei, germen non efficiet farinam, *si* forte fecerit, extranei absorbebunt ipsam.

8 Absorbebitur Jisrael: mox fuerint in gentibus similes instrumento in quo nulla *est* delectatio.

9 Quia isti ascenderunt *ad* Assyrium, onagrus solummodo studentem *sibi*; Ephrajimitæ mercede conduxerunt amores:

10 Etiam quia mercede conduxerint *alios* in gentibus, mox congregaturus sum eos: cæperunt enim paululum, propter onus Regis Principum.

11 Quia multiplicavit Ephrajim altaria ad peccandum; sunt ipsi altaria ad peccandum;

12 *Quæ* præscribo ei documentis amplissimis Legis meæ, tamquam *res* extraneæ reputantur.

13 Sacrificia ipsa donariorum meorum, sacrificantes carnem comedent (esque) Jehova non accipit: nunc recordatur iniquitatis eorum, & animadvertit peccata eorum, ipsos *in* Ægyptum reverti.

14 Denique oblitus est Jisrael Opificis sui, exstruxitque templa, & Jehuda multiplicavit civitates munitas: idco immittam ignem in civitates hujus, ubi consumserit palatia illius.

CAPUT IX.

Pœna peccati terrissima.

NE lætaris, Jisrael, ad exultationem similè *exultationi* populorum, quod scorteris à Deo tuo; diligas mercede meretriciam in omnibus areis frumenti tui.

2 Area & lacus torcularis non pascet istos, & mustum mentietur isti.

3 Non habitabunt in terra Jehovæ: sed revertetur Ephrajim *in* Ægyptum, & in Assyria polluetum *cibum* comedent.

4 Non libabunt Jehovæ vinum, neque suavia erunt ipsi *libamina*; sacrificia eorum ut cibus lugentium *futura* sunt eis, quicunque comederent ipsum polluentur se; nam cibus eorum pro mortuo ipsorum non venit *in* domum Jehovæ.

5 Quid facturi estis, die solennitatis & die festo Jehovæ?

6 Nam ecce interituri sunt à vastatione, Ægyptus eos congregabit eos; Moph sepelliet eos; desiderantissima *tentoria* ad argentum ipsorum chamæleon hæreditario jure possidebit, spina in tentoriis ipsorum *erit*.

7 Advenisse

7 Advenisse dies animadversionis, advenisse dies retributionis agnoscent Israelitæ; stultus Propheta iste, demens, vitos ventosos esse, propter amplitudinem iniquitatis tuæ & amplum intestinū odium.

8 Speculatur Ephraimum conjunctum Deo meo; *ut* laqueus pucupis in omnibus viis Prophetæ ipsius *est*, intestinum odium in domo Dei ipsius.

9 In profundissimam corruptionem conjiciunt, similem temporibus Gibhæ: recordabitur iniquitatis eorum, animadvertet peccata eorum, *dicens*;

10 Tamquam uvas in deserto inveneram Israelem, ut primum fructum in ficu principio ipsius, videram majores vestros; ipsi venerunt *ad* Bahalpehorem, & separarunt se pudendo, & fuerunt detestationes prout amaverunt.

11 Ipsorum Ephraimi tamquam volucris, evolabit gloria; inde à partu, & ab utero, & à conceptu.

12 Quod si educaverint filios suos, ita orbabo eos ut non superstes ullus: quinetiam væ eis, quum discessero ab ipsis.

13 Ephraim quemadmodum video Tyrum, plantata *est* in amœno habitaculo, sed Ephraim producturus est ad interfectorem filios suos.

14 Da eis Jehova, quod daturus es: da eis vulvā obortientem, & ubera flaccida.

15 Totum malum istorum in Gilgal *est*; nam ibi odi istos, propter malitiam actionum istorum è domo mea expellam istos; non pergam amare eos, omnes principes eorum *sunt* refractarii.

16 Percutietur Ephraim, radix ipsorum exaresset, fructum non sunt facturi: etiamsi genuerint, morte afficiam tamen *liberos* desideratissimos uteri ipsorum.

17 Spernet eos Deus meus, quia non auscultarunt ei; ideo erunt errabundi in Gentibus.

CAPUT X.

Ingratitudo populi Dei punitur.

VItis vacua *est* Israel, fructum reponit sibi; secundum multitudinem fructus sui multiplicat altaria, secundum bonum terræ suæ beneficiunt statuis.

2 Impertitur animus eorum, jam rei sunt; ille decutiet altaria istorum, vastabit statuas istorum.

3 Nunc enim dicunt, Nullus rex *est* nobis: nam non timemus Jehovam, & Rex ipse quid facturus esset nobis?

4 Loquuntur verba exsecrando falso, pangendo fœdus; & floret simile cicutæ judicium per porcos agrorum meorum.

5 Propter vitulas Beth-avenis formidabunt *quisq;* habitator Schomronis; quum lugebit de eo populus ipsius, etiam arrati ejus *qui* de eo exsultant; propterea quod gloria ejus migraverit ab eo.

6 Etiam ipse in Assyriam deportabitur, munus Regi propugnanci; pudorem Ephraim percipiet, & erubescet Israel à consilio suo.

7 Exscindetur ipsius Schomronis Rex, similis spumæ in superficie aquarum:

8 Et succidentur excelsa Avenis, peccatū Israelis, spina & tribulus assurget super altaria eorum: & dicent ipsis montibus Tegite nos; & collibus, Cadite super nos.

9 Inde à diebus Gibhæ peccatti Israel: ibi steterunt, non assequetur eos in Gibhæ bellum contra iniquos *gestum*.

10 In voluntate mea *est* & vinciam eos: congregabuntur enim contra eos populi vinciendo eos *deducendos* in duarum habitationibus ipsorum.

11 Nam Ephraim vitula *est* edocta; amans triturare, quamvis ego transivissem super præstantiam colli ejus: usurus ad equitandum fuisset Ephraimo, araturus, Jehoda, occaturus Jahakob.

12 Seminate vobis, *dicebā*, ad justitiam, metite ad benignitatem, novellate vobis novale: nam tempus est quærendi Jehovam, donec veniat, & perrundet vos pluvia justitiæ.

13 Arastis improbitatē, iniquitatē messuistis, comeditis fructū mendacii: quia cōfidis viæ tuæ, multitudini potentū tuorū.

14 Quapropter exsurgit tumultus in populis tuis, & unusquisq; munitionū tuarū vastabitur, ut vastavit Schalmam Arbelitida die belli: mater cum filiis collisa est.

15 Ita efficit vobis Beth-el propter summam malitiam vestram; in ipsa aurora plane exscinderur Rex Israelis.

CAPUT XI.

Deus nutritius populi sui, etiam ingrati.

QUia puer Israelis *est*, & diligo eum; ideo ex Ægypto vocavi filium meum.

2 *Prout* revocant eos, ita abeunt à conspectu illorum. Bahalimis sacrificant, & sculptilibus suffitum faciunt:

3 Quum ego assuefacio Ephraimum, accipit illa in brachiis suis; ac non agnoscunt me curare ipsos.

4 Funiculis humanis trahebam eos, densis funibus amoris, & fui eis ut qui levant jugum impositum maxillis eorum, ut admoveam ei cibum.

5 Non erat ipsi revertendum in terram Ægypti, nec Assyrius *erat futurus* Rex ejus; sed renuerunt converti.

6 Denique quum resident gladius in civitatibus ejus & consumat membra ejus, devoratque; propter consilia eorum;

7 Populus meus suspensi hærent aversioni à me: quamvis ad excelsum revocent eum, pariter non exaltat.

8 Quomodo exponerem te ô Ephraim? dederem te, ô Israel? quomodo disponerem te ut Admam? ponerem te ut Tzeboimam? se versat in me animus meus, simul æstuant viscera mea pœnitentiā.

9 Non perficiam æstum iræ meæ, non perdam amplius Ephraimum: quia Deus fortis sum, ac non vir; in medio tui sanctus, non autem invasurus civitatem.

10 Jehovam sequentur tamquam leonem rugientem

augientem; quum ipse rugiet, tum trepide accurrent filii inde à mari.

11 Trepidi accurrent ut avicula ex Ægypto, & ut columba è terra Assyriæ, & collocabo eos in domibus ipsorum, dicit Jehova.

CAPUT XII.

Comparatio Ephraim & Jehudæ, hujusque prærogativa.

Circumdederunt me mendacio Ephraimitæ & dolo domus Israelis; quando Jehuda adhuc dominabatur cum *Deo* forti, & cum sanctis fidelis erat. *Caput* 12.

2 Ephraim depascens ventum, & persequens Eurum, toto die mendacium & vastitatem multiplicat: nam ubi fœdus cum Assyrio pangunt, unguentum in Ægyptum deportatur.

3 Etiam disceptatio *est* Jehovæ cum Jehuda; qui animadversurus in Jakakobum secundum vias ejus, secundum actiones ejus reddet ei.

4 In ipso utero calcaneum tenuit fratris sui; & robore suo principem se gessit cum Deo:

5 Principem, inquam, se gessit cum angelo, & potentia valuit, flevit & supplex oravit eum; Bethele invenit eum, & ibi loquutus est nobiscum.

6 Atqui Jehova Deus exercituum, Jehova *est* memoriale ejus.

7 Tu ergo ad Deum tuum convertere, benignitatem & judicium observa, & exspectationem habe in Deo tuo jugiter.

8 Mercator *est*, in manu ejus *sunt* lances dolosæ; opprimere amat.

9 Ac dixit Ephraim, Utique ditatus sum, assequutus sum opes mihi; omnes labores mei non sufficient mihi, iniquitatis pœna *est illi* cui peccatum *est*.

10 Et ego Jehova Deus tuus inde à terra Ægypti; adhuc facerem ut sedeas in tentoriis ut diebus solemnitatis?

11 Et loquens per ipsos prophetas ego visionem multiplicarem; & per Prophetas ipsos proponerem similitudines?

12 An in Gilhade iniquitas, tantummodo vanitas fuerit? in Gilgale *tauri* boves immolantes? etiam altaria illorum *sunt* tanquam acervi per porcas agrorum meorum.

13 Illuc fugerat Jakakob *ex* agro Syriæ, quum serviviset Israel propter uxorem, & propter uxorem custodiviset *gregem*.

14 *Hinc* quoque per Propheram adduxit Jehova Israelem ex Ægypto, quum per Propheram servatus esset.

15 Provocavit Ephraim *indignationem* amarissimam; ideo cædes ejus in eo expandit Dominus, opprobrium ejus reddit ei Dominus ipsius.

CAPUT XIII.

Abominationes Israelis.

Quum eloqueretur Ephraim tremore *eum* excitabat ipse in Israele, sed timuit ex reatu suo in Baal, & mortuus est.

2 Nunc vero pergunt peccare, & parant sibi fusione ex argento suo pro intellectu suo terricula, opus artificum quodque: de quibus isti dicunt, Homines qui sacrificent vitulos osculantur.

3 Idcirco sunt ut nubes matutina, & veluti ros mane stillans qui abit; aut gluma turbine abrepta ex area, & velut fumus ex camino summo:

4 Atqui ego *sum* Jehova Deus tuus inde è terra Ægypti; & Deos præter me non cognoscis ex, ac servator nullus *est* præter me.

5 Ego agnovi te in ipso deserto, in terra torridissima.

6 Prout *erant* pascua eorum, saturati sunt; simulac saturati sunt, elatus est animus eorum: idcirco obliti sunt mei?

7 Et sui eis tanquam vetus ko, velut pardus in via contemplarus sum:

8 Occurri eis ut ursus orbatus, & laceravi præcordia cordis; exedique eos ibi ut immanis leo, ut bestia agrestis dissipavit eos.

9 Perdidit te, ô Israel; quum in me, in auxilio tuo futurus esses.

10 Ubi *est* Rex tuus? ubinam est? ut servet ergo te in omnibus civitatibus tuis: ubi vindices tui, de quibus dixeras, Da mihi Regem & Principes?

11 Do tibi regem in ira mea, & recipio furore meo.

12 Servatur in fasciculo iniquitas Ephraimi, reconditum *est* peccatum ejus:

13 Dolores parturientis evenient ei: ipse filius *est* insipiens, nam *tanto* tempore non maneret in ore matricis.

14 E potestate sepulcri redimam eos, à morte vindicabo eos: ubi *sunt* pestes tuæ, ô mors? ubi exitium tuum, sepulcrum? pœnitentia absconsa ab oculis meis.

15 Nam ipse inter fratres fructificabit *post vanum* veniente Euro, vento Jehovæ è deserto ascendente, exaruerit fons ejus, & exsiccatus fuerit fons ejus: illo diripiente thesaurum omnium instrumentorum desiderabilium. *Caput* 14.

16 *Postquam* desolata fuerit Schomron, quod rebellavit contra Deum suum, gladio ceciderint, parvuli eorum collisi fuerint, & prægnantes eorum diffissæ.

CAPUT XIV.

Conversi ad Deum, nunquam everti.

Convertere Israel, usque ad Jehovam Deum tuum; quando corruisti propter iniquitatem tuam,

2 Sumite vobiscum verba, & revertimini ad Jehovam; dicite ei, Omnem condona iniquitatem, & accepium confer bonum & rependemus juvencos labiis nostris.

3 Assyrius non potest servare nos, equo non vehemur, neque dicemus amplius, O Deus noster, operi manuum nostrarum; quia per te misericordiam consequitur pupillus.

4 Curabo averſionem eorum, amabo eos bona voluntate quum averſa fuerit ira mea ab eo.

5 Ero veluti ros Israeli, florebit ut lilium; & propagabit radices suas ut Libanicus *arbor*.

6 Diffundet

6 Diffundent se teneri rami ejus, eritque quasi oliva decus ejus; & odor ejus quasi Libani.

7 Revertentur sedentes in umbra ejus, in vitam producent ut frumentum, & efflorescent tamquam vitis: memoria ejus *fragrabit* ut vinum Libani.

8 Ephraim, quid mihi amplius cum idolis? ego exaudiam & contemplabor eum, ego *sum* tamquam abies virens, ex me fructus tuus præsto est.

9 Qui *est* sapiens intelligat ista, intelligens etiam agnoscat ista: nam recta *sunt* viæ Jehovæ & justi ambulabunt in eis, delictores autem impingent in eis.

JOEL.

CAPUT I.

Concio pœnitentialis.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Joelem filium Pethuelis.

2 Audite hoc, ô Seniores, & auribus percipite omnes habitatores hujus terræ. An fuit hoc in diebus vestris, aut etiam temporibus majorum vestrorum?

3 De hoc filiis vestris narrate: & filii vestri filiis suis, & filii illorum generationi posteræ.

4 Reliquum erucæ comedit locusta, & reliquum locustæ comedit melolontha, ac reliquum melolonthæ comedit bruchus.

5 Expergiscimini ebrioli ac fletе, ac ejulate omnes vini potores; propter mustum, quod excisum fit ex ore vestro.

6 Gens enim ascendit super terram meam, robusta & innumera; cujus dentes dentes *sunt* leonis, cui molares immanis leonis *sunt*.

7 Disponens vites meas in vastitatem, & ficus meas in clavum: cumino nudavit eas, ac dejecit, albi evaserunt botri illarum.

8 Ejula, ut virgo accincta cilicio propter maritum adolescentiæ suæ.

9 Factum est ut succiderentur munus & libamen à domo Jehovæ, lugent Sacerdotes ministri Jehovæ:

10 Vastatus est ager, luget terra: quia vastatur frumentum, exaruit mustum, languet oleum.

11 Frubescunt agricolæ, ejulant vinitores propter triticum & propter hordeum, quia periit messis agri;

12 *Quia* vitis exaruit, & ficus elanguit: malus punica, etiam palma & malus; omnes arbores agri arent, quia exaruit gaudium è filiis hominum.

13 Accingite vos & plangite, ô Sacerdotes, ejulate ministri altaris ingredimini, pernoctate in ciliciis, ministri Dei mei: quia cohibetur à domo Dei vestri munus & libamen.

14 Indicite jejunium, proclamate diem interdicti, congregate Seniores & omnes habitatores terræ in domum Jehovæ Dei vestri; & clamate ad Jehovam, *dicentes*:

15 Eheu dici isti: nam propinquus est dies Jehovæ, qui similis vastationi ab omnipote te advenit.

16 Nonne coram oculis nostris cibus excinditur; è domo Dei nostri lætitia, & exsultatio?

17 Mutida facta sunt fata sub glebis suis, desolata sunt horrea, destructa granaria, quoniam exaruit frumentum.

18 Quam ingemiscit jumentum! perplexa sunt armenta boum, eo quod nullum sit pascuum eorum! etiam greges ovium desolantur!

19 Ad te, O Jehova, clamo; quia ignis consumsit habitacula deserti, & flamma inflammavit omnes arbores agri:

20 Etiam bestiarum agri *quæque* glociant te versus, eo quod exaruerint aquarum, & ignis absumserit habitacula deserti.

CAPUT II.

Regnum gratiæ in Veteri & Novo Testamento.

CLangite buccina Tziyone, & vociferamini in monte sanctitatis mei, commoveantur omnes habitatores hujus terræ: nam advenit dies Jehovæ, nam propinquus *est*:

2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & obscuritatis, ut *nubes* matutina pandatur super montes, populus amplus & robustus, cui par non fuit à seculo, & post quem non amplius erit, usque ad annos mu tuum generationum.

3 Ante eum consumet ignis, & post eum inflammabit flamma: ut similis horto Hedenis sit terra ante eum, post eum desertum *erit* desolatissimum, adeoque quod evadat non est illarum ei.

4 Quasi species equorum species ejus, & ut equites, ita current:

5 Quasi strepitus currus super cacumina montium saltent, quasi si ejus flamma ignis consumeret stipulam; quasi populus robustus instructus *ad* prælium.

6 A conspectu ejus dolebunt populi, omnes facies contrahent nigrorem.

7 Sicut potentes current, ut bellatores scandent murum, & quisque per vias suas procedentes non pervertent semitas suas.

8 Et unus alterum non premet, quisque per aggerem suum procedent; etiam in ensem ruentes non sauciabuntur.

9 Civitatem percurrent, per murum discurrent, in domos ascendent; per vias fenestras ingredientur tamquam fur.

10 Ante illum movebitur terra, contremebuntur cœli: Sol & Luna obscurabuntur, & stellæ recipient splendorem suum.

11 Jehova autem edente vocem suam ante copias suas; quum ampla admodum *sint* castra ejus, quum robustus sit qui efficit verbum ejus: (magnus etiam est dies terribilis Jehovæ & timendus valde) ecquis sustinebit eum?

12 Quapropter etiam nunc, dictum Jehovæ, convertimini ad me ex toto animo

vestro, & jejunio, & fletu, & planctu.

13 Lacerate igitur corda vestra, ac non vestes vestras, & revertimini ad Jehovam Deum vestrum; quia gratiosus & misericors est, longanimis, & amplus benignitate, & quem pœnitet mali.

14 Quis scit an reversum pœniteat ipsum? & reliquam faciat post illum benedictionem *sacrum*, munus & libamen Jehovæ Deo vestro?

15 Clangite buccina Tzijone: indicite Jejunium, proclamate diem interdicti:

16 Colligite populum, indicite congregationem, congregate senes, colligite parvulos & sugentes ubera; egrediatur sponsus è cubiculo suo, & sponsa è thalamo suo:

17 Inter ipsum vestibulum & altare fleant Sacerdotes ministri Jehovæ: & dicant, Parce Jehova populo tuo, & ne exponas possessionem tuam opprobrio, ut dominentur in eos gentes. cur dicerent in populis; Ubi *est* Deus istorum?

18 Jam zelotypia affectus Jehova terræ suæ, clementia usus est erga populum suum.

19 Respondit itaque Jehova, dicens populo suo. Ecce ego mittam vobis frumentum, & mustum, & oleum. ut saturemini eo: neque exponam vos amplius opprobrio in gentibus.

20 Nam *ex eo* Aquilonalem longe amovebo à vobis, & depellam *ex eo* in terram siticulosam & desolatam; primum agmen ejus in mare Orientale, & postremum in mare posterum: adeo ut ascendat fœtor ejus & ascendat putor ejus; quia magnifice *Jehova* agit.

21 Ne timeto terra, exsulta & lætare; quia magnificentissime Jehova aget.

22 Ne timerote bestiæ agrorum meorum, nam herbescent habitacula deserti: nam arbor proferet fructum suum, ficus & vitis edent vim suam.

23 Filii quoq; Tzijonis exsultate & lætamini in Jehova Deo vestro, nam dat vobis *est* ipsum imbrem tempestivum iuste; & demittit vobis pluviam temperiem & serotinam in primo quoq; *tempore*.

24 ita implebuntur horrea frumento, plateæque perfundent torcularium lacus musto & oleo.

25 Et rependam vobis annos illos quos absumsit locusta, melolontha, bruchusque & eruca, copiosum meum maximum, quem immisi in vos.

26 Comedetisque indesinenter ac saturati laudabitis nomen Jehovæ Dei vestri, quod fecerit erga vos mirifice, neque erubescent populus meus in seculum.

27 Sed agnoscetis in medio Israelis me esse, meque esse Jehovam Deum vestrum, & nullum esse amplius: neque erubescent populus meus in seculum.

28 Eritq; postea, *ut* effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: seniores vestri somnia somniabunt, juvenes vestri visiones videbunt.

29 Quinetiam super servos, & super ancillas, diebus illis effundens spiritum meum.

30 Edam ostenta in cœlis & in terra; sanguinem, & ignem, & elationes fumi.

31 Sol ipse vertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Jehovæ magnus & reverendus.

32 Eritque *ut* quisquis invocaverit nomen Jehovæ eripiatur se: quia in monte Tzijonis & Jeruschalaimis erit liberatio, quemadmodum dixit Jehova, & in residuis quos Jehova vocaverit.

CAPUT III.

Regnum gratiæ & gloriæ simul.

NAm ecce diebus illis & tempore illo, quo reducam captivam multitudinem Jehudæ & Jeruschalaimorum,

2 Congregabo quoque omnes gentes, & deducam eas in convallem Jehoschaphati; ut disceptem cum eis ib pro populo meo & possessione mea Israele, quod dispersérint *eum* per gentes, & terram meam partitæ fuerint.

3 Et in populum meum projecerint sortem; exposuerintque puerum pro meretrice; & puellam vendiderint pro vino quod biberent.

4 Quinetiam quid vobis mecum, Tyre, & Tzidon, & omnes termini Palæstinæ? an retributionem rependitis mihi? & an retributis mihi? velocissime reddam retributionem vestram in caput vestrum:

5 Qui argentum meum & aurum meum capitis, & desiderabilia mea optima inferris in templa vestra:

6 Et filios Jehudæ, filiosque Jeruschalaimorum venditis filiis Græcorum; ut longe abigatis eos à termino suo.

7 Ecce ego excitaturus sum eos è loco ipso quo *abduxendos* vendidistis eos; ut reddam retributionem vestram in caput vestrum:

8 Vendã enim filios vestros & filias vestras *tradent* in manũ filiorũ Jehudæ qui vendent eos Sabæis *abducendos* in gentẽ longinquã quam Jehova loquutus fuerit.

9 *Quum dixeris*, Proclamate hoc in gentibus, indicite bellum; excitate potentes, appropinquent, ascendant omnes bellatores:

10 Tundite ligones vestros in gladios, & falces vestras in spicula; qui debilis est dicat, Potens sum:

11 Coite & convenite omnes gentes undique, *quum* quæ congregati fuerint: illuc fac, Jehova, ut descendant potentes tui.

12 Excitabuntur & ascendent gentes istæ in convallem Jehoschaphati: nam ibi sedebo ad judicandum omnes istas gentes undique.

13 *Date*, immittite falculam; nam matura est messis: venite, descendite, quia plenũ est torcular, plateæ perfundunt torcularis lacus, nam ampla *est* malitia istorũ.

14 Multitudines passim *erunt* in convalle concisionis: quum propinquus *fuerit* dies Jehovæ, in convalle concisionis.

15 Sol

15 Sol & luna obscurabuntur, & stellæ recipient splendorem suum.

16 Quum Jehova è Tzijone rugiet, & ex Jeruschalaimis edet vocem suam, tum commovebuntur cœli & terra: nam Jehova receptus *est* populo suo, & robur filiis Jisraelis.

17 Ita agnoscetis me Jehovam Deum vestrum esse, habitantem Tzijone monte sanctitatis meæ: eritque urbs Jeruschalaimorum sancta, & extranei non transibunt per eam amplius.

18 Erit autem die illo, stillabunt montes ipsi mustum, & colles diffluent lacte, & omnes alvei Jehudæ diffluent aquis; & fons è domo Jehovæ prodibit, qui irrigabit vallem cedrorum Schittimarum.

19 Ægyptus desolationi erit, Edom autem in desertum desolatissimum erit: propter violentiam in filios Jehudæ, in quorum terra effuderunt sanguinem innocentum:

20 Jehuda autem in seculum permanebit, & Jeruschalaim in quamq; generationem.

21 Ubi mundabo *eos* quorum sanguinem non mundabam, *ego* & Jehova habitans Tzijone.

HAMOS.

CAPUT I.

Plaga Dei incumbens quibusdam gentibus prædicitur.

Verba Hamosi qui fuit inter pecuarios, Tekoha i: quæ vidit de Jisraele temporibus Huzzijæ regis Jehudæ, & temporibus Jarobhami filii Joaschi regis Jisraelis, biennio ante motum terræ.

2 Dixit ergo, Jehova è Tzijone rugiet, & è Jeruschalaimis edet vocem suam; quandoquidem luxuriem habitacula pastorum, & aruit præstantissimum ex eorum.

3 Sic ait Jehova, Propter tres defectiones Damasci, etiam propter quatuor non avertam illud; eo quod triturraverint tribulis ferreis Gilhaadem:

4 Sed immittam ignem in domum Chazaelis, qui consumet palatia Ben-hadadi:

5 Et confringam vectem Damasci, excindamque habitatorem è convalle Aveni, & tenentem sceptrum è domo Hedenis: migrabuntque populus Syriæ in Kirum, ait Jehova.

6 Sic ait Jehova, Propter tres defectiones Hazzæ, etiam propter quatuor non avertam illud; eo quod deportaverint hos deportatione perfecta tradendos Edomæis:

7 Sed immittam ignem in domum Hazzæ, qui consumet palatia ejus:

8 Et excindam habitatorem ex Aschdodo, & tenentem sceptrum ex Aschkelone: convertamque manum meam contra Hekronem, & peribunt reliquiæ Pelischthæorum, ait Dominus Jehovi.

9 Sic ait Jehova, Propter tres defectiones Tyri, etiam propter quatuor, non avertam illud: eo quod tradiderint *hos* deportatione perfecta Edomæis, neque sine recordati fœderis fraterni:

10 Sed immittam ignem in murum Tyri, qui consumet palatia ejus.

11 Sic ait Jehova, Propter tres defectiones Edomi, etiam propter quatuor, non avertam illud; eo quod persequatur gladio fratrem suum eorumque misserationes suas, discerpatque in perpetuum ira ejus, & furor ejus observet in æternum:

12 Sed immittam ignem in Themanem, qui consumet palatia Bozræ.

13 Sic ait Jehova, Propter tres defectiones Hammonitarum, etiam propter quatuor, non avertam illud; eo quod dissiderint gravidas Gilhadis, ut dilatarent terminum suum:

14 Sed accendam ignem in murum Rabbæ qui consumet palatia ejus: cum clangore die belli, cum procella die turbinis:

15 Et abibit Rex eorum in deportationem; ipse cum principibus suis simul, ait Jehova. *Caput 2.*

16 Sic ait Jehova, Propter tres defectiones Moabi, etiam propter quatuor, non avertam illud; eo quod combusserit ossa Regis Edomæorum, ut calcem:

17 Sed immittam ignem in Moabum, qui consumet palatia Kerijothorum; & morietur in strepitu Moab, in clangore, & in sono buccinæ:

18 Excindamque judicem è medio ejus; & omnes principes ejus interficiam cum eo, ait Jehova.

CAPUT II.

Plaga Dei incumbens Moabitis, Jehudæis, & Jisraelitis prædicitur.

Sic ait Jehova, Propter tres defectiones Jehudæ etiam propter quatuor, non avertam illud: eo quod spernunt legem Jehovæ, & statuta ejus non observant, seducti quæ ipsos mendacia ipsorum, quæ sequuti sunt majores ipsorum:

2 Sed immittam ignem in Jehudam, qui consumet palatia Jeruschalaimorum.

3 Sic ait Jehova, Propter tres defectiones Jisraelis, etiam propter quatuor, non avertam illud; eo quod vendunt pe unia justum, & egenum pro pari calceorum.

4 Qui anhelant in caput terræ *dirigunt* in pulverem terræ, & viam mansuetorum pervertunt; & vir ac pater ipsius accedunt ad *eandem* puellam, ut profanent nomen sanctitatis meæ:

5 Et super vestes in pignus acceptas inclinant *se* juxta omne altare; vinumque damnatorum bibunt in domo deorum suorum:

6 Quamvis ego perdiderim Emoræum à facie ipsorum, cujus altitudo similis *erat* altitudi cedrorum, & robustus erat ut robora; perdiderimque fructum ejus superne, & radices ejus inferne:

7 Et ego eduxerim vos è terra Ægypti, deduxerimque vos per desertum quadra-

prius amori, ad possidendum hæreditario jure terram ipsius Emorræi:

8 Et excitaverim è filiis vestris Prophetas, & ex juvenibus vestris Naziræos: an vero non est ita, ô filii Israelis, dictum Jehovæ?

9 At bibendum dedistis Nazirais vinum, & Prophetis interdixistis, dicendo, Ne prophetetis.

10 Ecce ego pressurus sum locum vestrum; quemadmodum premit plaustrum quod plenum est manipulis.

11 Itaque peribit effugium à levi; & robustus non fortificabit vires suas, ac potens non liberabit semetipsum.

12 Et tenens arcum non consistet, levisque pedibus suis non liberabit; neque insidens equo liberabit semetipsum:

13 Sed fortis animo inter potentissimos, nudus fugiet die illo, dictum Jehovæ.

CAPUT III.

Protestatio Dei, quem servat in suo judicio, est, non incipere ab executione. Neque enim punit, quin premoneat.

AUdite verbum hoc quod loquitur Jehova contra vos, filii Israelis, contra totam familiam illam quam eduxeram è terra Ægypti, dicendo,

2 Solummodo vos agnoveram ex omnibus familiis terræ: idcirco animadvertam in vos omnes iniquitates vestras.

3 An ambulaturi essent duo una, nisi convenirent?

4 An rugiturus esset leo in silva, si præda nulla *adesset* ei? an editurus esset juvenis leo vocem suam è lustro suo, nisi si capturus esset?

5 An casura esset avis in laqueum humilem, si tendicula non *adesset* ei? an elaturus esset *autem* laqueum è terra, si prorsus non capturus esset?

6 Quum clanxit buccina in civitate, si populus trepide non accurrerint, an erit malum in civitate quod Jehova non efficiat?

7 Non enim facit Dominus Jehovi quicquam, nisi quum revelaverit secretum suum servis suis Prophetis.

8 Leone rugiente quis non timeat? Domino Jehovi edicente quis non propheret?

9 Promulgate in palatiis Aschdodi, & in palatiis in terra Ægypti; & dicite, Colligite vos per montes Schomroni, & videte vexationes plurimas in ea, & oppressiones in ea:

10 Ut ignorent facere rectum, dictum Jehovæ, qui thesauros faciunt violentiæ & vastationis in palatiis suis.

11 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, hostis, etiam qui circumstat hanc terram, dejicier à te robur tuum, & diripientur palatia tua.

12 Sic ait Jehova, Quemadmodum eripit pastor ex ore leonis ambo crura aut particulum auriculæ, ita eripientur Israelitæ; qui desident Schomronæ in latere lecti, & in cruce spondæ.

13 Audite & testificamini in domo Jahakobi, dictum Domini Jehovi Dei exercituum.

14 Quo die animadvertam defectiones Israelis in ipsum, me animadversurum quoq; in altaria Beth-elis, adeo ut excindantur cornua altaris, & cadat in terram.

15 Et percussurum domum hyemalem cum domo æstivali: denique periturum domos eburneas, & defecturas domos amplas, dictum Jehovæ.

CAPUT IV.

Invectiva in scelera principis & populi.

AUdite verbum istud, vaccæ Bashanis quæ *estis* in monte Samaritis Schomroni, quæ opprimitis tenues, quæ confringitis egentes, quæ dicitis dominis illorum, Asser ut bibamus.

2 Jurat Dominus Jehovi per sanctitatem suam, quod ecce dies superventuri sint vobis, quum tollet vos aculeis, & posteritatem vestram hamis piscatoriis,

3 Et *per* rupturas exibitis quæque è regione sui, ac abjicietis quæ *erunt* in palatio, dictum Jehovæ.

4 Ite Bethelem & deficite, Gilgale augete defectionem, & afferte unoquoque mane sacrificia vestra tertio quoque anno pleno decimas vestras;

5 Et adolendo è fermentum eucharisticum, etiam indicite sacrificia voluntaria, inclamate: siquidem ita amatis Israelitæ, dictum Domini Jehovi:

6 Nam etiam ego dedi vobis munditiem dentium in omnibus civitatibus vestris, & penuriâ cibi in omnibus locis vestris, nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ:

7 Etiamq; ego cohibui à vobis imbrem; quum adhuc tres menses *superessent* ad messem, & demisi pluviam super civitatem unam, super civitatem vero alteram non demisi pluviam: portio una compluta est, & portio quæ non fuit pluviam descendere super se exaruit:

8 Ita evagabantur duæ, tres civitates ad civitatem unam ut biberent aquas, neque saturabantur, tamen non estis reversi ad me, dictum Jehovæ.

9 Percussi vos uredine, & rubigine, augentibus hortis vestris & vineis vestris, bubulisq; vestris, & oleis vestris; *ea* consumsit eruca; nec tamen reversi estis ad me, dictum Jehovæ.

10 Misi in vos pestem pro ratione Ægypti, interfeci gladio juvenes vestros, adjuncta captivitate equorum vestrorum, fecique ut ascenderet fœtor castrorum vestrorum etiam in nasum vestrum, nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ.

11 Subverti ex vobis prout subvertit Deus Sedomum & Hamoram, adeo ut fueritis similes torri eripto ab incendio, nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ.

12 Idcirco sic facturus sum tibi ô Israel: propterea quod hoc facturus sum tibi, paratus ad eidum obviam Deo tuo ô Israel.

13 Nam ecce formator montium, & creator venti, & indicans homini quæ *sit* sua meditatio, efficiens auroram obscuram, & pruculcans

proculcatum excelsa terræ, Jehova Deus exercituum est nomine.

CAPUT V.

Ruina Israelis prædicta quomodo evitari possit.

Audite verbum hoc, quod ego profero contra vos lamentabile, O domus Israelis.

2 Cadit, non perget stare virgo Israelis, deserta erit in terra sua, nemo eriget eam.

3 Sic enim ait Dominus Jehovi, Civitas illa quæ procedit milleni, reliquos faciet centenos; & quæ procedit centeni, reliquos faciet denos, domui Israelis.

4 Nam sic ait Jehova domui Israelis, Quærite me, ita vivite.

5 Et ne quæratis Beth-elem, & Gilgal ne adeatis, & Beerschebahum ne transeatis: quia Gilgalita omnino migrabit, & Beth-elita abibit in nihilum.

6 Quærite Jehovam, ita vivite: ut non pervadat velut ignis domũ Josephi, & cõsumat Beth-elitas, nemine extinguente.

7 Mutantes in absinthium jus, & justitiam humi collecantes.

8 *Quærite* opificem Pleiadum & Orionis, qui & mutat in matutinum densissimam umbram, & diem nocte obtenebrat; advocans e aquis maris, & effundens eas in superficiem terræ. Jehovam nomine,

9 Qui recreat se vastatione contra fortem, ut vastatio munitioni obveniat.

10 Oderunt in porta corripientem, & loquentem integrum abominantur.

11 Propterea, eo quod calcatura agitis contra tenuem, & onus frumenti accipitis ab eo: domos cæso lapide ædificastis, sed nõ habitabitis in eis; vineas desideratissimas cõsevistis, sed non bibetis vinũ earũ.

12 Quia novi multas defectiones vestras, & ingentia peccata vestra, afflictorum justum accipientium redemptionem, & egenos in porta pervertentium:

13 Idcirco intelligens tempore illo silebit, quum tempus mali erit.

14 Quærite bonum, neque malum, ut vivatis: adsitque ita Jehova Deus exercituum vobis, ut prædicatis.

15 Odio habete malum, & amate bonum, ac constituite in porta jus; forsitan gratiam faciet Jehova Deus exercituum reliquis Josephi.

16 Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, Dominus in omnibus plateis planctus: & in omnibus vicis dicent, Heu, heu: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum cum peritis lamenti.

17 Etiã in omnibus vineis *erit* planctus, quum transibo in medio tui, ait Jehova:

18 Væ concupiscentibus diem Jehovæ: quorsum vobis diem Jehovæ? tenebrarum est, non autem lucis:

19 Tamquam si cui fugienti à conspectu leonis occurrat ursus, aut ingressus domum, & innitenti manu sua ad parietem mordeat serpens.

20 An non *esset* tenebrarum dies Jehovæ, non autem lucis? & caliginosus, cui non inesset splendor?

21 Odi, sperno dies festos vestros, neq; odoraturus sum diebus interdicti vestris.

22 Nam si obtuleritis mihi holocausta & munera vestra, non accepta habeo, & eucharisticis pinguis vestrorũ non intuebor.

23 Amovendo à me strepitum canticorum tuorum, etiam melos nabliorum tuorum non audiam.

24 Sed fluat tamquam aqua jus, & justitia ut torrens validus.

25 An sacrificia & munus obtulistis mihi in deserto quadragesta annis, domus Israelis?

26 Imo portastis tabernaculum Melechi vestri, & basin imaginum vestrarum, sidus Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27 Quapropter deportabo vos ulterius Damascenis, ait Jehova Deus exercituum nomine.

CAPUT VI.

Corrupti mores totius reipublicæ adeoq; Cyclopica vocatur.

Væ tranquillis Trijone, & fiduciam habentibus in monte Schomronis, qui *nomen* expresse nominantur præcipuum suarum gentium, ad quos conveniunt domus Israelis.

2 Transite Calnen, & aspicite, & ite illinc Chamathum maximam: tum descendite Gathum Pelischæorum. An *num* præstantiores regnis istis? an amplior *est* terminus earum termino vestro?

3 Væ longe repellentibus diem mali, qui admoveris sedem violentiæ.

4 Accumbentibus in lectis eburneis, & reclinatis super sponsas suas, & comedentibus agnos è grege, & vitulos è medio saginatis.

5 Modulantibus ad præscriptum nabli, qui sicut David excogitant sibi instrumenta musica:

6 Bibentibus in crateribus vini, & quæ præstantissimo unguent: tum ungunt *sese*, neque afficiuntur ægritudine propter contractionem Josephi.

7 Idcirco nunc migrabunt inter primos migrantes, & tunc cessabit, amovebiturque denegatio reclinatorium.

8 Jurat Dominus Jehovi per se ipsum, dictum Domini Jehovæ exercituum, detestor ego fastum Jehakobi, & palatia ejus odi; ideoque tradituras sum civitatem, & quæ implent eam.

9 Eritque si relicti fuerint decem homines in domo una, ut morientur:

10 Quumque tollet aliquem amicus ejus, aut uxor ejus educturus ossa è domo; si dicat ei qui *erit* in lateribus illius domus, an quis præterea apud te? ipse dicet: Minime: & dicet, Tace, quia non *erant* commemoraturi nomen Jehovæ:

11 Nam ecce Jehova præcepturus est; & percussurus domũ majore vehementer

sonibus; & domum minorem rupueris.

12 An cursuri essent in petra equi? an araturus eam quis bobus? nam mutastis in circuitum jus, & fructum justitiæ in absinthium.

13 O vos lætantes de nihilo! qui dicitis, Nonne robore nostro adsumsimus nobis cornua?

14 Nam ecce ego excitaturus sum contra vos, ô domus Israelis, dictum Jehovæ Dei exercituum, gentem: qui prement vos ab aditu Chamathæ usque ad torrentem campestrium.

CAPUT VII.

Tres visiones plagosæ.

Sic ostendit mihi Dominus Jehovi, quod ecce formaret præcursores locustas, quum primum succresceret cordum sœnium: quæ ecce cordum fœnô *esset*, post fœnisecia Regis.

2 Fuit autem quum absolveret comedere herbam terræ, ut dicente me, Domine Jehovi, condona obsecro: quis staret Jahakobo? nam parvus est.

3 Pœniteret Jehovam hujus rei; Non erit futurum, dixit Jehova.

4 Sic ostendit mihi Dominus Jehovi, quod ecce proclamaret se contendere igne Dominus Jehovi: qui posquam consumsisset abyssum magnam, consumsit portionem quandam.

5 Sed me dicente, Domine Jehovi, desine obsecro, quis staret Jahakobo? nam parvus est.

6 Pœnituit Jehovam hujus rei; Etiam hoc non erit futurum, dixit Dominus Jehovi.

7 Sic ostendit mihi, quod ecce Dominus stabat super murum ad libellam positum; habens in manu sua libellam.

8 Quumque dicente Jehova mihi, Quid vides Hamos? dixissem, Libellam: dixit Dominus, Ecce ego dispositurus sum libellam in medio populi mei Israelis; non pertectutus sum amplius præterire ipsi.

9 Nam desolabuntur excelsa Jischaki, & sanctuaria Israelis in solitudinem redigentur, quum insurrexero contra domum Jarobhami gladio.

10 Tunc misit Amarzja sacerdos Bethelis ad Jarobhamum Regem Israelis, dicendo, Conjuravit contra te Hamos in medio domus Israelis, non potest hæc terra sustinere omnia verba ejus:

11 Nam sic ait Hamos, Gladio morietur Jarobham; Israel autem omnino migrabit a terra sua.

12 Deinde edixit Amarzja Hamoso, videns, abi, fuge in terram Jehudæ; & comede ibi panem, & illic prophetato:

13 Beth-ele vero ne pergito amplius prophetare; nam sanctuarium Regis est, & domus regia est.

14 Respondens autem Hamos dixit Amarziæ, Non prophetæ eram, neque filius Prophetæ eram: sed tabulcus eram, & sycomora quærens:

15 Quum assumsit me Jehova a sequendo grege, & edixit mihi Jehova, Abi, prophetato apud populum meum Israelem.

16 Nunc igitur audi verbum Jehovæ, Tu edicis, ne propheto apud Israelem, neque facito ut stillet *prophetia* apud domum Jischaki.

17 Idcirco sic ait Jehova, Uxor tua in ipsa civitate scortabitur, & filii tui filiæque tuæ gladio cadent, & terra tua funiculo dividetur; tu vero in terra immunda morieris, quum Israel omnino migrabit a terra sua.

CAPUT VIII.

Fames & sitis verbi Dei prædicitur.

Sic ostendit visionem mihi Dominus Jehovi, quod ecce fiscum æstivorum fructuum.

2 Quumque dicerem, Quid vides Hamos? dixissem, fiscu æstivorum fructuum: dixit Jehova mihi, Advenit ipse finis populo meo Israeli, non pergā amplius præterire ipsi.

3 Nam ejulabunt cantica templi die illa, dictum Domini Jehovæ; plurimum erit cadaverum, *quæ* in omnem locum projecerit tacitus.

4 Audite hoc qui anhelatis *dejecturi* egenetem, & deleturi pauperes terræ,

5 Dicendo, Quando transiverit hoc novilunium, ut veridamus frumenta? & sabbathum, ut aperiamus frumenti *horrea*? minuendo Ephum, & majus faciendo pondus, ac perverrendo lancibus dolosis,

6 Comparando pecunia tenues, & egenetem pari calceorum; *ut* denique quisquilias frumenti vendamus.

7 Jurat Jehova per excellentiam Jahakobi, *ne vivam* si oblivisear in æternum ullum operum illorum.

8 An propter hoc non commoveretur hæc terra, & lugeret quisquis habitat in ea? & ascenderet velut rivus *in* totam ipsam, quo expellerentur & sub mergeretur, ut rivo Ægypti?

9 Imo erit die illo, dictum Domini Jehovi, efficiam ut sol occidat ipso meridie, & obtenebrabo terram die lucido:

10 Et commutabo dies festos vestros in luctum, & omnia cantica vestra in lamentationem, inducens super omnes lumbos cilicium, & super omne caput calvitium: disponamque illam quasi luctus unigeniti, ut finis illius *sit* tanquā dies amarissimi.

11 Ecce dies venturi sunt, dictum Domini Jehovi, quibus immittam famē in hanc terram, non famē habendi panis, neq; sitim aquarum, sed audiendi verba Jehovæ.

12 Et vagabuntur a mari uno ad alterum, & ab Aquilone ad Orientem usque: discurrentes ad pervestigandum verbum Jehovæ, non tamen invenient.

13 Die illa torquebuntur deficient animo virgines pulcræ & ipsi juvenes ea siti,

14 Qui jurant per reatum Schomronis, & dicunt *Ita* vivit Deus tuus, ô Dan, &, *Ita* vivit *Deus* viæ Beerschebahi; denique cadent, nec resurgent amplius.

CAPUT

CAPUT IX.

De Messia & ejus regno futuro.

VIdi Dominum stantem super altari, ac dicentem, Percute istud malogranatum, ut commoveantur postes ipsi, & dividе ipsis in capite ipsorum omnium, quod autem post ipsos est, gladio interficiam: non effugiet ex eis profugus, neque liberabit se ex eis qui evaserit.

2 Si foderent *latitanti* in sepulcro, inde manus mea caperet eos; & si ascenderent *in* cœlum, illinc deducerem eos:

3 Et si abderent se in vertice Carmeli, inde scrutatus caperem eos: & si occultarent se à conspectu oculorum meorum in fundo maris, inde præciperem serpenti ut mordens *tolleret* eos:

4 Quod si abirent in captivitatem coram inimicis suis, inde præciperem gladio ut interficiens *tolleret* eos: adhibebo enim oculum meum contra eos in malum, non autem in bonum.

5 Nam Domino Jehovi exercituum tangente terram, dissolvitur, & lugent quicunque habitant in ea: conscenditque quasi rivus totam ipsam, quasi rivus Ægypti, atque submergitur:

6 Qui exstruxit in cœlis cœnacula sua, & cuneum suum super terram fundat: qui evocans aquas maris effundit eas in superficiem terræ, Jehova nomine.

7 An non pares filiis Æthiopum estis mihi, ô filii Israelis? dictum Jehovæ? an non Israelitas deduxero è terra Ægypti, ut Philisthæos è Caphthore, & Syros è Kiro?

8 Ecce oculos Domini Jehovi contra hoc regnum peccans, ut perdã ipsum à superficie terræ; nisi quod non omnino perdam domum Jahakobi, dictum Jehovæ.

9 Nam ecce ego præcipiens agitabo inter omnes gentes domum Israelis, quemadmodum agitantur grana in vanno, ita ut non decidat lapillus in terram.

10 Gladio morientur omnes peccatores populi mei; qui dicunt, Non assequetur aut obveniet nobis hoc malum.

11 Tempore illo erigam tugurium Davidis quod decidit; & sepium ruptura earum, ac demolitiones ejus restituam, & reædificabo illud, sicut olim:

12 Ut hæredes sint eũ reliquis Edomi, & omnibus gentibus quæ vocantur de nomine meo; dictũ Jehovæ qui facit istud.

13 Ecce dies venturi sunt, dictũ Jehovæ, quibus attinget arator messorem, & calcator uvarum satorẽ: & stillabunt mõtes mustũ, & omnes colles colliquescent:

14 Et reducam captivam multitudinem populi mei Israelis, qui ædificabunt civitates desolatas ut inhabitent, & conserent vineas ut bibant vinum earum: facientque hortos ut comedant fructum eorum.

15 Et plantabo eos in terra ipsorum: ac non evellentur amplius à terra sua quã dedero ipsis; dicit Jehova Deus tuus.

HOBADJA.

Concio legalis, de peccato & pœna Edomitarũ: & evangelica de regno Christi.

VIsio Hobadjæ. Sic ait Dominus Jehovi de Edomæa, Rumorem audivimus à Jehova, & legatum ad gentes missum *dicentem*, Surgite, ut insurgamus adversus eam in prælium.

2 Ecce parvum dispositum sum te inter gentes; contemtus eris valde.

3 Superbia animi tui decipit te, ô qui habitas in fissuris petræ, *in* altissima habitatione sua; dicens cum animo suo, Quis dejicere me in terram?

4 Si exaltares velut aquila, & si inter stellas poneres nidum tuum; inde dejicerem te, dictum Jehovæ.

5 Quomodo excisa esses fures adveniunt tibi, si vastatores nocturni, nõne furarẽtur quod satis esset ipsis? si vindemiatores adveniũt tibi, nonne relinquerent racemos?

6 Quomodo perscrutabuntur Hesaui, perquirentur abdita ejus?

7 Usq; ad terminum deducent te omnes fœderati tui, decipient te, prævalebunt tibi qui pacem colunt tecum: convivæ tui imponent vulnus loco tuo, cujus *vulneris* nulla *erit* intelligentia.

8 Nonne die illa, dictum Jehovæ, quum perdidero sapientes ex Edomæa, & intelligentes è monte Hesaui,

9 Tũ terrebũtur potẽtes tui, ô Themã, ut exscindatur quisq; è mõte Hesaui à strage?

10 Propter violentiam in fratrem tuum Jahakobum, operiet te pudor; & exscinderis in seculum.

11 Quia eo die stas ex adverso, quo die captivas abducunt extranei copias ejus; quumq; alienigenæ ingressi portas ejus, super Jeruſ halaima projiciunt sortem, tũ quoq; sicut unus illorum es.

12 Ne ergo aspicias diem fractris tui, diem alienationis ejus, neq; lætaris de Jehudæis, quo die pereunt, neq; magnifices os tuum die angustiæ.

13 Ne ingrediaris portam populi mei die calamitatis eorum, ne aspicias tu quoque malum ejus, die calamitatis ipsius: neq; extendant *se manus* in facultates ejus die calamitatis ejus:

14 Neq; persistas in diruptione, ad exscindendum qui evadunt ex eo: neque prodas superstites ejus die angustiæ.

15 Nam propinquus *est* dies Jehovæ contra omnes istas gentes: quemadmodum feceris, fiet tibi; retributio tua reverteretur in caput tuum.

16 Nam quum bibistis in monte sanctitatis meæ, bibent omnes gentes jugiter: bibent, inquam, & absorbebunt, erunteq; ac si non fuissent:

17 In monte vero Tsijonis erit qui evadet, eritq; sanctus, & hæreditatis jure possidebunt, domus Jahakobi hæreditates possessiones suas;

18 Et ipsæ

18 Eritq; domus Jahakobi, *velut* ignis, & domus Josephi flamma, domus autem Hesaui in stipulam, ut accensa in eos consumant ipsos; neq; erit superstes domui Hesaui, quia Jehova eloquitur.

19 Ita hæreditario jure possidebunt australem regionem cum monte Hesaui, & locum humilem cum Philistæis, hæreditario ioquam jure possidebunt cum agro Ephraimi & cum agro Schomronis, Binjaminiq; cum Gilhade.

20 Et deportatæ copiæ istæ Israelitarū, quod *fuit* Cenaanæorum Tzarphathum usque, & deportati Jeruschalaimani quod est in sine dominatus, *id* hæreditario jure possidebunt cum civitatibus australibus:

21 Quumq; ascenderint servatores in monte Tzijonis, ad judicandum montem Hesaui, erit Jehovæ regnum.

JONA.

CAPUT I.

Jonas fugitivus, justo Dei judicio in mare projicitur.

QUum fuisset verbum Jehovæ, ad Jonam filiū Amitthai, et ce do,

2 Surge, adi Nineven civitatem maximam & clama contra eam; ascendisse enim malitiam eorum in conspectum meum:

3 Surrexit Jonas ut fugeret Tarsum à conspectu Jehovæ: quapropter descendens Japhantem, inventa navi quæ ibat Tarsum, dedit naulum ejus, descenditq; in eam, ut abiret cum nautis Tarsum à conspectu Jehovæ.

4 Jehova autem injecit ventū magnum in mare, fuitq; procella magna in mari, adeo ut navē illam conjungeret frangi.

5 Quare timentes nautæ inclamaverunt quisq; deum suum, projecerunq; in fluctuum mare quæ inerant navi in mare, ut levarent se illis: Jonas autem descenderat ad latera navigii, & jacebat somno sopitus.

6 Sed appropinquans ad eum nauclerus, dixit ei, Quid tibi est, somnolente? surge, inclama Deum tuum, si forte suscipiat cognitionem Deus ille de nobis, ut non pereamus.

7 Deinde dixerunt alter alteri, Agite proficiamus sortes, ut cognoscamus cujus causa malum hoc *est* nobis: & quum projecissent sortes, accidit sors Jonæ.

8 Qui dicentibus illis, Indica jam nobis cujus causa malum hoc nobis est: Quæ *est* ars tua? & unde venis? quæ, *est* regio tua? denique ex quonam populo es?

9 Dixit illis, Hebræus sum, & Jehovam Deum cœlorum ego reverear, qui fecit mare & aridam.

10 Tunc timentes homines illi timore magno, postquam dixerat ei. Et quid fecisti? quum cognovissent homines illi cum à conspectu Jehovæ fugere, quia indicasset ipse.

11 Dixerunt ei, Quid faciemus te, ut conticescat mare ab infestandis nobis? nā mare magis ac magis procellosum erat.

12 Qui dixit eis. Tollite me, & projicite me in mare, ut conticescat mare ab infestandis vobis: nam agnosco propter facta mea procellam maximam hanc infestare vos.

13 Tunc remigantes homines illi, ut reducerent navem ad aridam, quum non potuissent, quia mare magis ac magis procellosum infestabat eos;

14 Inclamaverunt Jehovam, dicentes, Obsecramus Jehova, ne jam pereamus pro anima viri istius, & ne reponas sanguinem innocuum; nam tu, Jehova, quem admodum vis, facis.

15 Deinde tollentes Jonam projecerunt eum in mare, destitit q; mare ab æstu suo.

16 Quapropter reveriti sunt homines illi reverentia magna Jehovam; & sacrificaverunt sacrificium Jehovæ, voverunt que vota. *Caput* 2.

17 Paraverat autem Jehova piscem magnum, qui absorberet Jonam; fuitque Jonas in visceribus illius piscis tribus diebus, & tribus noctibus.

CAPUT II.

Jonæ precatio in ventre ceti.

ORavit autem Jonas Jehovam Deum suum; è viscēribus illius piscis:

2 Deinde dixit, Inclamavi ex angustia mea Jehovam & exaudivit me: è ventre sepulcrali vociferatus sum, exaudivisti vocem meam.

3 Nam projecerat me *in* profundum, in intimam partem maris, & flumen circumdabat me: omnes itrempantes fluctus & undæ tuæ super me transibant:

4 Adeo ut ego dicerem, Ejectus sum à conspectu oculorū tuorū, verumtamen pergam intuēri in templum sanctitatis tuæ.

5 Circumiverant me aquæ usq; ad animam, abyssus circumdabat me, alga alligata *erat* capiti meo.

6 Ad præcisas radices montium descenderam, terra vectibus suis obstitera mihi in seculum: attamen eduxisti à corruptione vitam meam, Jehova Deus mi.

7 Quum obmereretur in me anima mea, Jehovæ recordatus sum; perveniitq; ad te oratio mea, in templum sanctitatis tuæ.

8 Qui observant vanitates mendaces, benignitatem ergā se derelinquant:

9 Ego vero cum voce gratiarum actionis sacrificabo tibi, quæ vovi, rependam: omnimoda salus *est* Jehovæ.

CAPUT III.

Ninevita ad prædicationem Jonæ resipiscit.

QUum autem edixerat Jehova piscī illi, evomuisset Jonam in aridam;

Caput 3.

2 Fuit verbum Jehovæ ad Jonam iterum, edicendo,

3 Surge, adi Nineven civitatem maximam, & proclama in eam proclamationem illam quam ego edico tibi.

4 Surgens,

4 Surgens ergo, Jona abiit Nineven secundum verbum Jehova; Nineve autem erat civitas perquàm maxima, itinere tridui:

5 Illi quum cœpisset Jonas ire per civitatem itinere diei unius; & proclamavisset dicens, Adhuc quadraginta dies, deinde Nineve subvertetur:

6 Crediderunt Ninevitæ Deo, & indixerunt jejunium induerunt cilicia *omnes* à maximo ipsorum usque ad minimum ipsorum.

7 Quum enim pervenisset hoc verbum ad Regem Nineves, surrexit è solio suo deposuit paludamentum suum à se; & operiens se cilicio sedit in cinere:

8 Et postquam convocasset *populum*, edixit Nineves ex sententia Regis & procerum ejus, dicendo; Homines & jumenta, armenta, & greges ne gustanto quidquam, ne pascuntor, & aquas ne bibunto:

9 Sed operiantur se ciliciis homines cum jumentis, & inclamanto Deum fortiter; ac revertuntor quisq; à via sua pessima & ab ipsa violentia quæ inest manibus ipsorum.

10 Quis scit *an* reversurus sit, & pœnitere Deum; ut reversò eo ab ardu iræ suæ non pereamus?

11 Quare quum vidisset Deus opera eorum, eos reversos esse à via sua pessima; pœnituit Deum ejus mali quo se dixerat affecturum eos, & non affecit.

CAPUT IV.

Jonas salutem Ninevitis agreferens, corripitur & corrigitur à Domino.

QUod quum male haberet Jonam, pessime; & accensa esset *ira* ejus:

2 Oravit Jehovam dicens; Quæso Jehova, an non erat hoc verbum meum, dùm essem adhuc in terra mea? idcirco anteveneram fugiendo Tarsum: sciebam enim te Deum fortem, gratiosum, & misericordem, longanimem, & amplum benignitate, ac pœnitentem mali esse.

3 Nunc ergo, Jehova, accipe quæso animam meam à me: nam præstat mori me quam vivere.

4 Dixit vero Jehova, an factum bene, *quod* accensa est *ira* tibi.

5 Nam egressus Jonas è civitate residebat ab Oriente civitatis: ubi fecerat sibi ruguriũ, ut resideret sub eo in umbra, usquedum videret quid futurũ esset civitate.

6 Paraverat enim Jehova Deus ricinum qui ascenderet supra Jonã ut esset umbra super caput ejus ereptura eum à malo ipsius; lætabaturque Jonas de ricino illo lætitia magna.

7 Deinde paravit Deus vermem ascendente aurora, postero mane; quo lædente ricinum, exaruit.

8 Fuit iraq; oriente sole, quum parasset Deus Eurum silentem, ut percuteret sol caput Jonæ adeo ut deficeret animo; expetieretque seipsum mori, dicens, Præstat mori me quam vivere.

9 Dixit autem Deus Jonæ; An factum bene *quod* accensa est tibi *ira* propter istum ricinũ? qui dixit, Factum bene quod accensa est mihi *ira* ad mortem usque.

10 Cui dixit Jehova, Tu parcis isti ricino, pro quo non laborasti, & quem non educavisti; qui una nocte exstitit, & una nocte periit.

11 Et ego non parcerem Nineve, civitati maximæ, in qua sunt plures duodecim myriadibus hominum: qui non norunt discrimen inter dextram suam & sinistram suam; jumentaque multa?

MICA.

CAPUT I.

Error Domini terribilis.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Micam Morasthithæum diebus Jothami, Achazi, Jechizkiæ Regum Jehudæ; quod vidit super Schomronem & Jeruschalaimem.

2 Audite populi, quotquot estis; attende terra & qui eam implent: sitque Dominus Jehovi in vobis testis, Dominus è templo sanctitatis suæ.

3 Nam ecce Jehova proditurus est è loco suo, & descendens calcabit excelsa terræ:

4 Et liquefient ipsi montes sub eo, & ipsæ convalles dissilient; tamquam cera à conspectu ignis, ut aquæ profusæ in declivem locum:

5 Propter defectionem Jahakobi totum istud, & propter peccata domus Jisraelis cujus *est* defectio Jahakobi? an non Schomronis? & cujus excelsa Jehudæ? an non Jeruschalaimorum?

6 Itaque disponam Schomronem in acervum agrestem, ad plantaria vineatica; & faciam ut diffluant in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus retegam.

7 Et omnia sculptilia ejus contundentur, ac omnia donaria ejus comburentur igne, omniaque terricola ejus disponam in vastationem; quia ex mercede meretricia collegit, & dum merces meretricia est avertuntur.

8 Propterea plangam & ejulabo, incedens spoliatus & nudus: edam planctum sicut dracones, & luctum ut pulli ululæ:

9 Quod ægra sit *Schomronis* plagis suis; quod pervenerit usque ad Jehudam, perrigerit usque ad portam populi mei, Jeruschalaima usque.

10 Gathi ne indicetis, omnino ne fletis: in domo Hophra pulvere te volutato:

11 Transi habitatrix elegantis *loci* nudata pudendis: non exibit habitatrix *loci* pecoris, planctus *eris* in locis adjacentibus, *quæ* accipiunt à vobis constitutionẽ sui.

12 Nam dolebit propter bonum habitatrix asperarum *sedium*; quia à Jehova descendit malũ ad portã Jeruschalaimorũ.

13 Junge currũ angario, habitatrix Lachischi; origo peccati ipsa est cum filia Tri-

jonis,

Jonis, quia in te inventæ sunt defectiones Israelis.

14 Idcirco dato munera cum Moresgetha Gathi: domus Achzibi *erunt* mendaces regibus Israelis.

15 Adhuc hæredem adducam tibi, ô habitatrix Maresthæ; Hadullamum usque, pervenies gloriam Israelis.

16 Glabra te & tonde propter filios deliciarum tuarum; dilata calvitium tuum, ut aquilæ, quia migrant à te.

CAPUT II.

Concio Legalis & Evangelica.

VÆ cogitantibus iniquitatem, & cantibus operantibus malo in cubilibus suis; quod illucescente mane faciant, quum est in potestate manus ipsorum:

2 Qui concupiscunt agros quos rapiant, & domos quas adimant: opprimentes virum cum domo ejus, quemque cum possessione sua.

3 Idcirco sic ait Jehova, Ecce ego cogito contra familiam istam malum, unde non amovebitis colla vestra, neq; ambulabitis elate, quum tempus mali erit.

4 Tempore illo proferet de vobis parabolam & lamentabitur lamentum summum *lamentatior* dicens, Prorsus vastati sumus, portionem populi mei commutat Deus: quo modo adimit mihi, & averrendo agros nostros partitur?

5 Idcirco *inquam*, non erit tibi projiciens funiculum ad sortem, in congregatione Jehovæ.

6 Ne stilletis, *inquiunt*, stillent *isti*: non stillant secundum istos, non hæsurum esse *populum* ignominiis.

7 O qui diceris domus Jahakobi, an angustatus esset spiritus Jehovæ? an hæ *essent* actiones illius? nonne verba mea profutura essent apud *eum* qui recte ambulat?

8 Atqui heri populus meus quasi hostis insurgebat, quum adeptæ vestis, togâ detrahitis, à prætereuntibus secure, quietis à bello.

9 Uxores populi mei expellitis, *quamq;* è domo deliciarum suarum, à parvulis ejus auferitis decorem meum in seculum.

10 Surgite & abite, quia non *est* hæc requies, propter impuritatem perditura est *vos*, & quidem perditione præcisa.

11 Si vir vêrsutus, & falsus mentiatur *dicens*, Stillabo tibi pro vino aut pro pomo inebriante, is stillator est populi hujus.

12 Omnino recipiam te, Jahakob, totum; omnino congregabo reliquias Israelis; simul disponam eum ut oves Botzræ, ut grex in medio ovilis sui, perstrepent præ *multitudine* hominum.

13 Ascendit effractor in conspectu eorum perruperunt transeuntes portam qua egrediuntur: transiit æ Rex eorum ante ipsos, & Jehova in principiis illorum.

CAPUT III.

Tyrannis rejectis, pseudoprophetis confusis, urbi desolatio prædicitur.

QUapropter dico, Audite jam principes Jahakobi & ductores domus Israelis, an non vestrum *est* scire ipsum jus?

2 Odores *sunt* boni, & amantes malis, rapientes autem istorum ab eis, & carnem eorum ab ossibus ipsorum:

3 Et quod comedunt caro *est* populi mei; & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt: dividuntq; ut quod *est* in olla, & velut carnem quæ *est* in lebete.

4 Tunc inclamabunt Jehovam, & non exaudiet eos: sed absconder faciem suam ab eis tempore illo, quemadmodum malæ instituerint actiones suas.

5 Sic ait Jehova contra illos Prophetas, qui in errorem inducunt populum meum; qui mordentes suis dentibus proclamant pacem, & in eum qui non indiderit oris ipsorum, indicunt bellum.

6 Idcirco nox *erit* vobis à visione, quæ obscuritatem afferet vobis ne divinetis, & occidet sol super istos Prophetas, atrebiturque super eos dies.

7 Ita erubescent isti videntes, & pudore suffundentur isti divinatores, obvelabuntque mystacem suum quotquot erunt: quia nulla *erit* exauditio Dei.

8 Verumtamen ego repletus sum virtute à spiritu Jehovæ judicioque, & potentia, ad indicandum Jahakobi defectionem ipsius, & Israeli peccatum ipsius.

9 Audite jam hoc primores domus Jahakobi, & ductores domus Israelis, qui abominantur jus, & quicquid est rectum pervertunt:

10 Qui ædificat Tzijonem cædibus, & Jeruschalaima iniquitate.

11 Quorum primores munere judicant, & quorum sacerdotes pretio docent, & quorum Prophetæ pecunia divinant; interea Jehova nituntur dicendo, An non Jehova in medio nostri *est*? non supervenient nobis malum.

12 Idcirco vestra causa Tzijon *ut* ager arabitur, & Jeruschalaima in acervos abibunt, & mons ipsius domus in excelsa silvosa.

CAPUT IV.

De Christo & Ecclesia.

SEd erit ultimis temporibus *ubi* constitutus fuerit mons domus Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus fuerit supra colles; ut confluant ad eum populi:

2 Eamq; gentes multæ dicentes, Venite ut ascendamus in montem Jehovæ & in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus, nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruschalaimis:

3 Qui judicem agat inter populos multos, & corripiet gentes validas in longinquum usque, ut rundant gladios suos in ligones, & hastas suas in falces, non attollant gens una in alteram gladium, neque discant amplius bellum:

4 Sed consideant quisque sub vite sua, & sub ficu sua, nemine deterrente: quia os Jehovæ exercituum loquutum est.

5 Nam

5 Nam omnes populi ambulant quisque in nomine Dei sui, nos autem ambulabimus in nomine Jehovæ Dei nostri in æternum & in æternum.

6 Tempore illo dicitur Jehovæ, recipiam claudicantem, & depulsam congregabo, & quam malis affecero:

7 Et disponam claudicantem in reliquias, & procul dispersam in gentem validam; regnabitq; Jehova super eos in monte Tzijonis ex hoc tempore usque in seculum.

8 Et tu turris gregis, clive filiæ Tzijonis, ad te usque perveniet, & advenit dominium illud primarium, regnum filiæ Jeruschalaimorum.

9 Nunc quare vociferaris indesinenter? an Rex nullus est in te? an consiliarius tuus periit, quod deprehenderit te dolor simili parturientis?

10 Parturi & ede *partum*, filia Tzijonis, tamquã puerpera, quum jam egressa ex urbe habitaveris in agro, ac perveneris Babyloniã usque, ibi liberaberis, ibi vindicabit te Jehova è manu inimicorũ tuorũ.

11 Nam quamvis jam conveniant contra te gentes multæ, quæ dicunt, Contaminetur, & videat in Tzijone oculus noster:

12 Ipsi ignorant cogitationes Jehovæ; neq; intelligunt consilium ejus, eum congregare ipsas velut manipulum in aream.

13 Surge & tritura filia Tzijonis, nam cornu tuum reddam ferreum, & ungulas tuas reddam chalybeas, ut comminuas populos multos: & anathematæ devovebo Jehovæ quæstum eorum & facultates eorum Domino totius terræ.

CAPUT V.

Prophetia de persona & officio Christi.

NUnc turmatim coito ô turmaria, obsidionẽ disponens contra nos: virga percutiant in maxilla judicem Israelis.

2 At tu Beth-lechem Ephratæ, minima ut sis in ducibus Jehudæ ex te mihi prodibit futurus dominator in Israele; cujus exortus inde à principio, à diebus seculi *sunt*.

3 Idcirco exponet *quidem* eos usque ad tempus *quo* parturiens pepererit; quum reliquum fratrum ejus revertentur cum Israelitis;

4 Et permanebit ac pascet robore Jehovæ, excellentia nominis Jehovæ Dei sui; & habitabunt, quum jam magnus erit usque ad fines terræ.

5 Eritq; ille pax; quum venerit Assyrius in terram nostram, & quũ calcaverit palatia nostra, constituemus super eum septem pastores, & octo toparchas ex hominibus.

6 Qui pascant terram Assyriorũ gladio, & terram Nimrodi in ostiis ejus: eripietq; ab Assyrio, quũ veniet in terram nostram, & quum calcabit terminum nostrum.

7 Itaq; erunt reliquiæ Jahakobi inter populos multos sicut ros à Jehova, & ut nenues pluviæ super herbã; quæ nõ exspectat virũ, neq; præstolatur filios hominis.

8 Erunt etiam reliquiæ Jahakobi inter gentibus, inter populos multos, velut leo inter bestias silvæ, ut juvenis leo inter greges ovium; qui, si quæ transiit, & calcat & rapit, nemine eripiente.

9 Elata erit manus tua supra hostes tuos, & omnes inimici tui exscindentur.

10 Nam erit die illo, dictum Jehovæ, quum exscidero equos tuos in medio tui, & perdidero currus tuos,

11 Exscindensque civitates terræ tuæ, destruxero omnes munitiones tuas,

12 Et exscidero præstigias è manu tua, adeo ut planetarii non sint tibi,

13 Exscidero que sculptilia tua, & statuas tuas è medio tui, ut nõ incurves te amplius *honori habitus* operi manuũ tuarũ,

14 Et evellero lucos tuos è medio tui; ut perdam adversarios tuos,

15 Faciamq; ira & excandescentia vindictam contra gentes, quæ non auscultaverint.

CAPUT VI.

Sacrificia quæ Deo placent.

AUdite jam quod Jehova edicit; Surge, contende cum iftis montibus, & audiant isti colles vocem tuam.

2 Audite montes contentionem Jehovæ, & robustissima fundamenta terræ: nam contentio Jehovæ *est* cum populo suo, & cum Israele disceptaturus est.

3 Populo mi quid feci tibi? & quo fatigavi te? testificare contra me.

4 Quũ educens te è terra Ægypti, è domo servorũ redemissem te; & præmisissem tibi Moschen, Aharonem, & Mirjamum:

5 Populo mi, recordare jam quid consilii inierit Balak rex Moabitarum, & quid responderit ei Bilham filius Behoris; ut agnoscens justæ factæ Jehovæ à Schittimis Gilgalem usque, *dicas*.

6 Quonam *in frustum* veniam ante Jehovam, incurvabo me *honorem habiturus* Deo excelso? veniam-ne ante eum cum holocaustis? cum vitulis anniculis?

7 An acceptabit Jehova millia arietum? myriadas torrentium olei? an dabo primogenitum meum *pro* defectione mea? fructum ventris mei *pro* peccato animæ meæ?

8 Indicavit tibi, ô homo, quid *sit* bonum: ecquid Jehova requisivit abs te, nisi ut exerceas jus, & ames benignitatem, & modeste ambules cum Deo tuo?

9 Vox Jehovæ ipsi civitati prædicat (nam quod res est videt nomen tuum) audite virgam, & quis accersat illud.

10 Adhuc ecce cuiquam domus improbi? thesauri improbitatis? & epha minorum detestabile?

11 An purum habeam *quemquam* cum lancibus improbitatis, & indiis loculo ponderibus dolosis?

12 Cujus *civitatis* divites pleni sunt violentia, & habitatores loquuntur falsũ, quorum lingua dolosa *est* in ore ipsorum?

13 Qua-

13 Quia nunc ego aggravabo jugum ejus de super te, & vincula tua disrumpam.

14 Mandavit autem Dominus de te, ut non seminetur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui conterens sculptile & conflatile: ponam sepulchrum tuum, quia gravis es.

15 Ecce super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem: celebra festivitates tuas Juda, redde vota tua: quia non adjiciet ultra ut pertranseat per te Belial, universus abscissus est.

CAPUT II.

Vastatio Ninive prædicitur.

1 Ascendit conterens in faciem tuam: munitionem custodi, contemplare viam, accinge lumbos, confortare fortitudine nimis.

2 Quia reddet Dominus superbiam Jacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores vastaverunt eos, & vites eorum putaverunt.

3 Clypeus fortium ejus rubricatus, viri virtutis ejus coccinei: in apparatu ferri & lampadum in die præparationis ejus, & abietes concutientur.

4 In impetu gradientur in plateis, collidentur in latitudine viarum: aspectus eorum quasi lampades, sicut fulgura discurrent.

5 Recordabitur fortitudinis suæ: impedient gressus suos, festinabunt ad murum ejus, & parabitur vinea.

6 Portæ fluminum aperientur, & templum tabescet.

7 Et Regina transmigrabit, ducta in captivitatem: ancillæ ejus ducentur, gementes ut columbæ, & percutientes pectora sua.

8 Ninive autem quasi piscina aquarum ejus: quæ autem fugerunt ejus, stabunt, stabunt, & non convertetur.

9 Spoliate argentum, spoliate aurum: non est finis divitiarum, cumulus omnis desiderabilis vasis ejus.

10 Vastata, & dissipata, & attrita, & dissolutum cor, & commotio genuum, & contritio in omnibus lumbis, & facies omnium eorum quasi ollæ ardentis.

11 Ubi est habitatio leonum, & pascua catulorum leonis, ubi ambulabat leo, & catulus leonis, & non erat terrens?

12 Leo rapiebat in catulis suis, & suffocabat leænis suis, & implebat præda cubile suum, & lustra sua rapina.

13 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & incendam in fumo quadrigas ejus, & gladius devorabit catulos tuos, & disperdam de terra rapinam tuam, & non audietur ultra vox nuntiorum tuorum.

CAPUT III.

Tam corrupta pagina est hominum conditio, ut nulli nisi Deo soli fidendum sit.

1 Hei mihi, quam sim tamquam intercepti æstivis fructibus, tamquam racemis vindemiæ: nullus est botrus ad comedendum, præcoquem fructum desiderat anima mea.

2 Periit benignus è terra hac, & rectus in hominibus his nullus est: quotquot sunt, ad cædes insidiantur, quique fratrem suum venantur plagis.

3 Ut malefaciant ambæ manus strenue, princeps postit, & judex pro retributione: & qui magnus est eloquitur animæ desiderationem suam: & conturbant.

4 Optimus illorum similis est spinis, rectissimus præ sepibus est: dies speculatorum tuorum, animadversio tua advenit, nunc erit perplexitas illorum.

5 Ne credideritis amico, ne confidatis duci: ab ea quæ cubat in sinu tuo observa fores oris tui.

6 Nam filius turpitudine afficit patrem; filia insurgit in matrem suam, nurus in socrum suam; inimici cujusque sunt domestici ipsius.

7 Quapropter ego Jehovam versus speculabor, præstolabor Deum salutis meæ, exaudiet me Deus meus.

8 Ne lætatur inimica mea de me; quum cecidero, surgam: quum sedero in tenebris, Jehova illucescet mihi.

9 Indignationem Jehovæ feram, quia peccavi in eum: usquedum contendat contentionem meam, & exerceat jus meum, producens me in lucem ut fruar justitia ejus.

10 Nam respiciens inimicam meam operies eam pudore, dicentem mihi: Ubi est Jehova Deus tuus? oculi mei videbunt illam, nunc futura est conculcationi ut lutum platearum.

11 Quo die ædificaturus est macerias tuas, eo die in longinquo abibit decretum.

12 Die, inquam, illo, quum ad te venturus est inde ab Assyria usque ad civitates munitas, & inde à civitate munita usque ad flumen, & ad mare unum ab altero, & à monte ejus ad alterum:

13 Postquam fuerit hæc terra desolationi propter habitatores ipsius; propter fructum actionum ipsorum.

14 Pasce populum tuum cum pedo tuo, gregem possessionis tuæ habitantem solitarie, in silva, in medio arvorum, depascat Baschanæ, & Gilbadem, ut diebus priscis.

15 Ut diebus quibus egressus es è terra Ægypti, faciam ei videat ille mirabilia.

16 Videntes Gentes erubescent præ tota potentia illorum, imponent manum ori, aures illarum obsurdescent:

17 Lingent pulverem ut anguis, & serpentes terrestres, commovebuntur è claustris suis: ad Jehovam Deum nostrum pavidi accurrent, & timebunt à te.

18 Quis est Deus fortis par tibi eradicans iniquitatem, & præterions delictum reliquiis possessionis suæ; non retinens in æternum iram suam, eo quod delectetur benignitate?

19 Convertis miserebitur nostri, subiget iniquitates nostras: imo projicietis eis in profundissimum maris omnia peccata illorum.

20 Præstabis fidem Jacob, benignitatem Abrahamo, quam juraveras majoribus nostris à diebus priscis.

NACHUM.

CAPUT I.

Vita descriptio majestatis Dei.

1 Prophetia onerosa Ninive. Liber visionis Nachumi Elkoschæi.

2 Deus fortis zelotes & ultor est Jehova, ultor est Jehova & excandescens; ultor est Jehova in hostes suos, & asservat iram in inimicos suos.

3 Jehova longanimis est, & magnus virtute, sed ullo pacto non absolvit; Jehova via cum turbine & procella est, & nubes pulvis pedum ejus est.

4 Increpans mare arefacit ipsum, & omnia flumina exsiccat; languescit Baschan & Carmel, etiam flos Libani languescit.

5 Montes commoventur ab eo, & colles sese dissolvunt; conflagratque terra à conspectu ejus, & orbis habitabilis cum omnibus habitantibus in eo.

6 Coram indignatione ejus quis subsistat? & quis consistat in ardore iræ ejus, quum excandescentia ejus fundatur velut ignis, ipsæ rupes eversantur ab eo.

7 Bonus est Jehova, robori est tempore angustiæ: & agnoscit recipientes se ad ipsum.

8 Inquinundatione pervadente, affectuosus est consumtione locum illius: & inimicos ejus persequentur tenebræ.

9 Quid cogitatis adversus Jehovam? consumtione affectuosus est, non surget bis angustia.

10 Nam usque ac spinæ perplexi, & tanquam si mero obruti essent, inebriati; consumentur, velut stipula arida, plene:

11 Ex te prodiit, cogitans contra Jehovam

vam malum; consultor nequam.

12 Sic ait Jehova. Si pacem coluissent, ita etiam amplii fuissent; aut *fuissem* ita tonsi ut transiviss: ut affligeram te, non affecturus fuissem te amplius.

13 Nunc vero fracturus sum jugum istius, ne incumbat tibi, & vincula tua dirumpam.

14 Præcipit enim Jehova contra te, O *Nineviten*, Non seretur de nomine tuo amplius: è domo deorum eorum excidam sculptile & fusile. disponam sepulcrum tuum, postquam vilueris.

15 Ecce super his montibus pedes evangelizantis, promulgantis pacem, *dicentis*, celebra Jehuda festa tua, rependo vota tua: nam non perget amplius transire in te nequam; totus excisus est.

CAPUT II.

Obsidio Nineves, ejusque à Chaldæis depopulatio.

A Sscendit dissipator contra faciem tuam, *Nineve*, custodi munitionem: speculare viam, confirma lumbos, fortifica vires valde.

2 Nam reversus est Jehova cum excellentia Jahakobi, ut *qui* sit excellentia Israelis: quia evacuarunt eos depopulatores, & palmites eorum corruperunt.

3 Clypeus potentium ejus rubricatus, bellatores coccinati, cum igne radarum *erant* currus quo die instruet *prælium*; quum abietes agitabuntur horride.

4 Per vicos insaniet currus, allidem sese per plateas; species earum tanquam radius erit, ramque fulgura perrepent.

5 Recensebit magnificos suos, *sed* corruent in ambulatione illorum, festinabunt ad murum illius. quasi parans fuisset protector.

6 Portæ fluminum aperientur, & ipsum templum dissolvetur:

7 Et statione posita deportabitur *Nineve*. deducetur cum ancillis suis comitantibus voce simili columbarum, quæ crepana pulsant ex animo suo.

8 *Fuit* quidem Nineve velut piscina aquarum, ex quo tempore est; sed ipsi profugientes, *dicent*, Consistite, consistite, nullus averter.

9 Diripite argentum, diripite aurum; & infinitum apparatum ipsum, gloriæ ex omnibus instrumentis desiderabilibus.

10 Vacuitas, & quidem vacuissima & exinanita erit: & animus liquefactus, ac collisio genuum, ac dolor in omnibus lumbis, & facies eorum omnium contrahent nigrorem, *dicentium*,

11 Ubi est pastorum leonum, & *quod* pascuum erat juvenum leonum? quo ibat leo, quo leunculus catulus leonis, nemine terrente.

12 Leo *inquam* rapiens quantum sufficiebat catulisuis, & strangulans leunculis suis; qui implebat rapina cavernas suas, & lustra sua raptu?

13 Ecce me contra te, dicit Jehova exercituum, ut comburam in fumum currus ejus, & invenes leones tuos consumat gladius; ita exscindam è terra raptum tuam, neque audietur amplius vox nunciorum tuorum.

CAPUT III.

Vivæ Descriptio peccati & pœnæ Ninevitarum.

VÆ civitati sanguinariæ; quæ tota est mendacio & lacerato plena, non amovet rapinam.

2 Sonus flagelli, & sonus commotionis rotæ; & equi plaudentis, currusque salientis *futurus est*.

3 Eques inducens & flammantem gladium, & coruscam hastam, & multitudinem confossorum, & ingentem numerum cadaverum; deniq; infinita corpora, *adeo ut* impingatur in corpora illorum:

4 Propter ampli tudinem scortationum scorti, pulcritudinis gratia, magistræ præstigiarum, quæ venumdabat gentes scortationibus suis, & familias præstigiis suis.

5 Ecce me contra te, dicit Jehova exercituum, & retegam fimbrias tuas *replicatas* in faciem tuam: ut ostendā gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam:

6 Et projiciens in te res detestandas, turpitudine afficiam te; disponamque te ut speculum.

7 Eritque ut quisque videntium te aberret à te; ac dicat, Vastata est Nineve; quis condolebit ei? unde quæremus consolatores tibi?

8 An melius esses tibi quam No Nutricis, sita inter rivos, aquis circumdata, cui præmunitio est mare, à mari est murus ejus?

9 Æthiopia roborei erat, & Ægyptus, infinitaque *gentes*: Putæi, & Libyes erant auxilio tibi.

10 Etiam hæc deportationi fuit, abivit in captivitatem, etiam parvuli ejus illisi sunt in capite omnium vicorum: & super honoratos ejus projecerunt sortem, denique omnes magnates ejus vinci sunt compedibus.

11 Tu quoque inebriaberis, eris latitans; tu quoque desiderabis robur propter inimicum.

12 Omnes munitiones tuæ *fuilles* ficubus cum primitivis fructibus; si moveantur, illico cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus, ut fœmina, in medio tuo *erit*: inimicis tuis omnino aperientur portæ terræ tuæ: absumet ignis vectes tuos.

14 Aquas obsidionis hauri tibi, firma munitiones tuas: ingredere in lutum; & calca argillam, refice fornacem lateraria.

15 Ibi consumet te ignis, exscindet te gladius, comeder te ut melolontha: numerosum effice te ut melolontha, numerosum effice te ut locusta.

16 Multipli-

16 Multiplicasti negotiatores tuos præ stellis cœli; *ut* meloiontha irruit & avolat, *avolabunt*:

17 Diadema tui similes locustæ, & imperatores tui ut præsocuris frumentum; quæ castra merantur per sepes cœpore frigoris, sed sole exorto errât, ita ut non dignoscatur locus ullius earum ubi fuerint.

18 Dormitabunt pastores tui, O Rex Assyriæ, jacebunt magnifici tui; abundabunt populus tuus super istos montes nemine congregante.

19 Nulla *est* contratio fracturæ tuæ, ægra *est* plaga tua: quicunq; audient rumorem tuû complodent manu super te, nam quem non pervasit afflictio tua jugiter?

CHABAKKUK.

CAPUT I.

Miratur propheta Deum populum suum impiis affligendum tradere: nam contra Jehudæos suscitat Chaldæos, qui victoriam non Deo, sed sibi tribuunt.

ONerosa propheta, quam vidit Chabakkuk Prophetes.

2 Quousq;, Jehova, quum vociferatus fuero, non exaudies? quû clamavero ad te violentiam, non servabis?

3 Quare facis ut videam iniquitatem, & intuear molestiam, vastitatemque ac violentiam è regione mei; & *quare est*, litem & jurgium *qui* efferat?

4 Idcirco intermittitur lex & non procedit unquam jus: quia improbus circumsidet justû, idcirco perdit jus perversum.

5 Respicite in gentibus, & intuemini, admiratione abrepti admiramini: nam opus operor diebus vestris, *quod* non creditis etsi quum narrabitur.

6 Nam ecce ego excitaturus sum Chaldæos gentem acerbissimam, & festinam, ambulaturam per latitudines terræ ad possidendum habitacula non sua jure hæreditario:

7 Formidabilem & terribilem illam, abs qua judicium ipsius & deportatio ipsius prodeant.

8 Nam leviores erunt pardis equi ejus, & acutiores lupis vespertinis, abundantesque equites ejus: & equites ejus è longinquo venientes involabunt, ut aquila celer ad escam:

9 Illa tota ad violentiam venit; hrufu facici ipsorum Orientem versus *spectante*: ut colligat tam quam arenam captivam turbam.

10 Et ipse *Rex* regibus illudet, & dominatores risui *erunt* ei; ipse omnem munitionem deridebit, & coacervato pulvere capiet eam.

11 Tunc remeante spiritu ubi transiverit, reatum obibit, *prædicans* hanc vim suam Dei sui *esse*.

12 Nonne tu ab æterno es Jehova Deus meus *est* sanctus meus, non moriemur: Jehova ad judicium disponis eum, & ô rupes ad corripiendum fundas eum.

13 Purior *es* oculis quam ut aspicias malum, & intueri molestiam non potes: quare intuereris perfidos? surdum agere, dum absorbet improbus justiorem se?

14 Et faceres homines velut pisces maris? ut reptile cui non *est* dominator.

15 Quotquot sunt hamo eduxit, congregat illos plagis suis, & recipit eos retiaculo suo; idcirco lætatur & exsultat.

16 Idcirco sacrificat plagis suis, & suffitû facit retiaculo suo; quia per hæc pinguis *est* portio ejus, & cibus ejus opimus.

17 An propter hoc educet p'agas suas, & jugiter occidendo gentes non utetur clementia?

CAPUT II.

Insolentia Regis Chaldæorû coercebitur.

IN custodia mea stanti & cõstituenti mihi in munitione, ac speculanti ad videndum quid eloquetur mihi, & quid responsurus essem post correptionem meam;

2 Respondit mihi Jehova dicens, Scribe visionem, & *quidem* perspicue in tabulis; ut percurrat lectus eam.

3 Nam adhuc visio ad constitutum tempus *reflexa est*, quam exhibitur suo termino utique faller: si cunctabitur, exspecta eam, nam omnino eventura *est*, *ac* non tardabit.

4 Ecce ebullat in quo non est rectus animus ipsius: justus autem ex fide sua vivet.

5 Quinetiam cum vino perfidiosus sit, vir arrogans, neq; maneat in habitaculo; cum dilatet velut sepulcrum animum suum, sitque velut mors quæ non saturatur; & recipiat ad se omnes gentes, congregetque ad se omnes populos:

6 An non isti omnes de eo parabolam prolaturi essent, & interpretationem ejus ænigmatis de eo? & dicturus *ille*, Væ multiplicanti non sua (quousque tandem)! & numerose aggregans pondus densissimum lutum?

7 An non repente consurgent qui mordebunt te, & expergiscentur devexaturi te, & eris continenti conculcatori eis?

8 Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes reliquiæ populorum propter cædes humanas, & violentiam terræ, urbem & omnes habitantes in ea.

9 Væ dedito quæstui malo pro domo sua; ut disponat in excelso nidum suum, quo eripiatur è potestate mali.

10 Consilium inivisti pudendum domui tuæ, scindendi populos multos; & peccasti *contra* te ipsum:

11 Nam lapis è pariete exclamat, & nodus è ligno restificatur illud:

12 Væ ædificanti civitatem cædibus & stabilienti urbem iniquitate.

13 An non ecce à Jehova exercituum *est*, ut laborent populi pro igne, & nationes pro inanitate fatigentur?

14 Nam implebitur terra, cognoscendo gloriam

gloriam Jehovæ ; ut aquæ operiunt alveum maris.

15 Væ porum præbenti proximo suo adhibenti urtem tuum, & etiam inebrianti ut intuearis nuditatem eorum.

16 Saturaris ignominia præ gloria, bibe tu quoque & retege præputium : circumdetur ad te poculum dexteræ Jehovæ, & vomitus ignominiosus ad gloriam tuam.

17 Nam violentia Libani operiet te, & vastitas bestiarum terrefaciens eas ; propter cædes humanas & violentiam terræ, urbem, & omnes habitantes in ea.

18 Quid profuerit sculptile, quod sculpserit illud formator illius, fusile & doctor falsi; quod confidat formator figmenti sui ipsi, faciendo idola muta ?

19 Væ *illi* qui dicit ligno, Expergiscere; Evigila, lapidi sileti : ipse docet, ecce ipsum contectum *quidem* auro aut argento, sed omnino spiritus nullus *est* in medio ejus.

20 Jehova vero in templo sanctitatis suæ *est*; sile à conspectu ejus, ô universa terra.

CAPUT III.

Carmen propheticum Chabakkuki.

ORatio Chabakkuki Prophetæ : secundum odas mixtas.

2 O Jehova, audiens pronunciarum tuum timeo; Jehova opus tuum interea temporis conserva, interea temporis notum fac; in commotione *ira* misereri recordare.

3 Deo à meridie veniente, & sancto è monte Paranis fumante ; operuit cœlum decor ejus, & lux ejus implevit terram:

4 Et splendor tanquam lucis affuit, cornuaque ad latus ipsius ei ; ubi absconsio erat roboris ejus.

5 Ante ivit ipsum pestis, & prævellit anthrax ad pedes ejus.

6 Ubi autem constitit, mensus est terram, vidit, & disturbavit gentes, & dissipati sunt *quorum erant* montes æterni, incurvati sunt *quorum erant* colles perpetui : cultus *fuerant* ambulationes perpetuæ.

7 Locum vanitatis vidi *esse* tentoria Æthiopidæ ; commota sunt aulæa terræ Midianis.

8 An contra flumina accensa fuit, Jehova; an contra flumina ira tua ? an contra mare furor tuus : quum insideres equis tuis, curribus tuis salutaribus ?

9 Nudus alveus factus est arcu tuo, juramentis tribuum, sermone maxime: fluminaad findisti terram.

10 Te viderunt contremuerunt montes, inundatio aquarum transivit; edens abyssus vocem suam, *in* altum lactea sua extulit.

11 Sol, Luna steterit *in* habitatione : ad jaculum sagittæ tuæ ierunt, ad splendorem coruscam hastæ tuæ.

12 Indignatione progressurus in terram, ira triturabis gentes.

13 Processisti ad salutem populi tui, ad salutem cum unctio tuo; fregisti caput è domo improbi, usque ad collum, nudando fundamentum maxime.

14 Perforasti virgis illius caput pagorum ejus, *quum* procellam excitarent ad dispergendum me; *quum* exsultatio eorum *esset* ac si comesturi fuissent pauperem *latentem* in abscondito.

15 Iter fecisti ad mare equis tuis, *ad* acervum aquarum multarum.

16 Audivi, commotus est venter meus, ad vocem palpitant labia mea, invadit putredo ossa mea, deniq; commoveor in loco meo : *audiens* quiescendum esse mihi in die angustiæ, quum ascendit contra populum *hostis* turmatim populaturus eum.

17 Quamvis ficus non efflorescerent, & nullus *esset* proventus in vitibus, mentiretur opus olivæ, & agrorum nullus ederet cibū, abscinderet *hostis* ab ovili gregem, & nullum *esset* armentum in cubilibus :

18 Ego tamen in Jehova exsultabo, gestiam in Deo salutis meæ.

19 Jehovi Dominus robur meum *est*, qui disponit pedes meos tanquam cervarum, & super excelsa mea facit ut incedam : magistro symphoniæ fidium mearum.

TZEPHANJA.

CAPUT I.

Clades imminens Judæ prædicitur.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Tzephanjam filium Cuschi, filii Gedaljæ, filii Amarjæ, filii Chizkiæ; temporibus Joschijæ, filii Amonis, Regis Jehudæ.

2 Omnino recepturus sum omnia à superficie hujus terræ, dictum Jehovæ.

3 Recepturus sum homines & jumenta, recepturus sum aves cœli, & pisces maris, & ruinas cum ipsis impiis : deinque excindam homines à superficie hujus terræ, dictum Jehovæ.

4 Extendens enim manum meam super Jehudam, & super omnes habitatores Jeruschalaimorum ; excidam è loco hoc residuum Babalis, & nomen atzarorum cum ipsis sacerdotibus :

5 Et qui incurvant se super tecta *honorem habentes* exercitui cœlorum; etiam qui incurvantes se jurant per Jehovam, & jurant per Melecum suum :

6 Tum qui retro aguntur à sequendo Jehova, cum qui non quærunt Jehovam, neque requirunt ipsum.

7 Sile à conspectu Domini Jehovi, propinqua enim *est* dies Jehovæ, nam apparavit Jehova macktandæ animalia, præparavit invitatos suos.

8 Erit autem die macktationis Jehovæ; ut animadvertam in ipsos principes, & in filios Regis, & in omnes qui induuntur indumento alienigenarum ;

9 Et animadvertam in omnem qui insilit in limen die illa; qui implent domum dominorum suorum violentia & dolo :

10 Erit quæ die illa dictum Jehovæ, vox clamoris

clamoris à porta piscium, & ululatus à parte secunda, & contractio magna ab ipsis colibus.

11 Ejulate habitatores cavi: nam siccidetur totus populus mercaturam faciens; exscindentur omnes argentarii.

12 Eritque tempore illo, scrutante me Jerusalem in lucernis; ut animadvertam in istos homines qui concreti sunt cum faecibus suis, dicentes cum animo suo, Non benefacit Jehova neque malefacit.

13 Erunt enim facultates eorum direptioni & domus eorum desolationi: ædificant quidē domos, sed non inhabitabunt; plantantque vineas, sed non bibent vinum earum.

14 Propinqua *est* dies Jehovæ maxima, propinqua & festinat valde; sonus diei Jehovæ, amare clamabit ibi robustus.

15 Dies furoris dies illa; dies angustiæ & oppressionis; dies vastitatis & quidem vastissimæ; dies tenebrarum & obscuritatis; dies nubis & caligînis:

16 Dies buccinæ & clangoris; contra civitates munitas, & contra angulos altissimos.

17 Qua angustiis afficiã homines ut cæcutient tanquam cæci; quia Jehovæ peccaverunt: & effundetur sanguis eorum velut pulvis, & caro eorum velut stercora.

18 Neque argentum eorum, neque aurum eorum poterit eripere eos die furoris Jehovæ, quum igne zeli ipsius consumetur tota hæc terra: nam consummationem utique accelerabit omnibus habitatoribus hujus terræ.

CAPUT II.

Clades imminens gentibus prædicitur

EXcutite vos, iterumque excutite; O gens vacua desiderio:

2 Quum nondum exsequatur decretum, *quum nondū* ut glume transit dies, quum nondū invadit vos actus iræ Jehovæ, quū nondum invadit vos dies iræ Jehovæ.

3 Quærite Jehovam omnes mansueti terræ, qui jus ejus operamini: quærite justitiam, quærite mansuetudinem, fortasse abscondemini die iræ Jehovæ.

4 Nam Hazza derelicta erit & Aschkelon desolationi: Aschdodum in ipso meridie depellent, & Hekron exstirpabitur.

5 Væ habitatoribus tractus maritimi, genti Cerethæorum verbum Jehovæ contra vos est, Cenahimæa terra Philisthæorum, me ita perditurum esse te ut nullus *sit* habitator.

6 Eritq; tractus maritimus *pro* caulis, foliaris pastorum, & septis gregum.

7 Et erit tractus pro residuo domus Jehudæ *ut* apud eos pascant: in domibus Aschelonis vespere accubabunt, quum reviserit eos Jehova Deus ipsorum, & reduxerit captivam turbam ipsorum.

8 Audivi opprobrium Moabitarum, & convicia Hammonitarum; quibus *probris* afficerint populum meum, ut ampliaverint *illud* per terminum illorum.

9 Idcirco ut vivo ego, dictum Jehovæ exercituum, Dei Israelis; Moab tanquam Sedom erit, & Hammonitæ ut Hamora, locus derelictus urticæ, & fodinæ salis, ut desolationis *locus* usque in seculum; reliquiæ populi mei diripient eos, & reliquum gentis meæ possidebunt eos.

10 Hoc eis *erit* pro fastu eorum; quia probris affecerunt, & ampliarunt *ea* per populum Jehovæ exercituum.

11 Terribilis *erit* Jehova in eis, quum emaciabit omnes deos terræ; & incurvabunt se *honorem habentes* ei quisque è loco suo, omnes regiones gentium:

12 Etiam vos Æthiopes confossi gladio meo itis.

13 Nam extendet manū suam versus Aquilonē, ut perdat Assyriam; disponetque Ninevem desolationi, siccam ut desertum.

14 Et accubabunt in ea greges, omnes bestiæ gentium, tum platea, tum anataria, in malogranatis ejus permorabuntur: vox cantabit in fenestra, desolatio in postē, quum opus cedrinum ejus nudaverit.

15 Hujusmodi *erit* civitas illa exultabunda, quæ residet secure, quæ dicit cum animo suo, Ego *sum*, & præter me nulla *est* amplius: quomodo est desolationi cubile bestiis? *dicam*, Quisq; in transitu per eam sibilabit, agitabit manum suam.

CAPUT III.

Corruptela urbis Jerusalemitarum describitur, & vocatio Gentilis promittitur

VÆ ingluvici, & contaminatæ; civitati huic opprimenti.

2 Non auscultat voci, non accipit disciplinam; Jehovæ non confidit, ad Deum suum non appropinquat.

3 Principes ejus in medio ejus *sunt* leones rugientes: judices ejus lupi vespertini, *qui* non rodunt ossa in mane usque.

4 Prophetæ ejus rapidi, viri perfidiosissimi; Sacerdotes ejus prophanant rem sanctam, vim faciunt legi.

5 Jehova justus in medio ejus, non facit iniquitatem; unoquoque mane jus suum edit in lucem, non deest, sed nescit iniquus erubescere.

6 Excidi gentes, desolatæ sunt extremitates earum, destruxi vicos earum adeo ut nullus transiret; ira sunt exinanitæ civitates earum, ut non *sit* quisquam, ut nullus *sit* habitator.

7 Dixeram, Utique timebis me, accipies disciplinam, ut non excinderetur habitaculum ejus, quibuscumque animadverterem in eam: verumtamen inde è diluculo corruperunt omnes actiones suas.

8 Idcirco præstolamini me, dictum Jehovæ, in diem quo surrecturus sum ad prædam; nam jus meum *est* ut recipiam gentes, ut congregem regna, ut effundam super illas indignationem meam, totum æstum iræ meæ, quum igne zeli mei absumta fuerit tota hæc terra.

9 Tunc enim mutabo in populis labium

ut

ut pura in quo invocent omnes nomen Jehovæ, colendo eum humero uno.

10 E transfluvialibus *partibus* Æthiopiæ, supplices mei, filia dispersorum meorum afferent munus meum.

11 Tempore illo non erubesces ab omnibus actionibus tuis, quibus defecisti à me: nã tunc amovebo è medio tui exsultantes de fastu tuo, ut non pergas efferre te amplius in monte sanctitatis meæ;

12 Reliquero autem in medio tui populum pauperem, tenuemque, qui se recipient ad nomen Jehovæ.

13 Reliquiæ Israelis non facient iniquitatem, neque loquentur mendacium, neque invenietur in ore earum lingua dolosa, sed ipsi pascentur & recubabunt, nemine perterrente.

14 Cane, filia Trijonis, clangite Israelitæ; lætare & exsulta ex toto animo, filia Jerusalaimorum,

15 Amovisse Jehovam judicia tua; expediviste inimicos tuos: regem Israelis Jehovam *esse* in medio tui, fore ut non timeas malum amplius.

16 Die illa dicetur urbi Jeru'chalaimorũ. Ne timeto; Trijoni, Ne remittuntor manus tuæ.

17 Jehova Deus tuus in medio tui potens servaturus est; gaviſurus de te lætitia; conquieturus in amore suo; exsultaturus de te cantu, *dicens*,

18 Mœstos propter conventum recipiam *qui* ex te sunt: *mœstos propter* onus impositum ei, *propter* opprobrium.

19 Ecce me conficiente cum omnibus afflictoribus te, tempore illo simul servabo claudicantem, & depulsam congregabo, disponamque eis laudem & nomen in tota terra, quod illos pudeat.

20 Tempore illo adducã vos, *quo* inquã te pore congregavero vos: nam dispositurus sum vobis nomẽ & laudẽ in omnibus populis terræ, me reducente captivas turbas vestras in oculis vestris, ait Jehova.

CHAGGAI

CAPUT 1.

Increpantur Judæi quod magis sua curent, quam quæ Dei sunt.

ANno secundo Darii Regis, mense sexto, die primo mensis, fuit verbum Jehovæ per Chaggaium Prophetam ad Zerubbabelem Schealthielis ducem Jehudæ & ad Jehoschuham filium Jehotzadaki Sacerdotem maximum, dicendo;

2 Sic edixit Jehova exercituum ut dicã, Populus hic dicunt non advenisse tempus, tempus quo domus Jehovæ ædificetur.

3 Fuit itaque verbum Jehovæ per Chaggaium Prophetam, dicendo,

4 An tempus est vobis, *hem* vos, desidendi in domibus vestris concabulatis; cùm domus hæc vasta *sit*?

5 Quapropter nunc sic ait Jehova exercituũ, adhibete animum vestrum ad vias vestras.

6 Seritis multum, & inferis parum: comeditis, minime vero ad saturitatem: bibitis sed minime affatim; induimini, sed nemo *sibi* ut sit calor ipsi: atqui mercedem reportat sibi, mercedem reportat in loculum pertusum.

7 Sic ait Jehova exercituũ, Adhibete animum ad vias vestras.

8 Ascendite in montẽ, & afferentes ligna ædificate domũ hanc, ut acceptã habeam illã & glorificem me, ait Jehova.

9 Spectatis ad multa, sed ecce ad pauca *pervenistis*, & *quod* inferis domũ ego illud: quamobrẽ? dictum Jehovæ exercituũ, propterea quod domus mea est vasta & vos excurritis quisq; pro domo sua.

10 Idcirco contra vos, cohibentur cœli à rore, & terra cohibetur frumento suo.

11 Me advocante siccitatem super hanc terram, & super hos montes & super frumentum, & super mustum, & super oleũ, & super id quod profert terra edit hæc terra etiam super homines, & super jumenta, denique super omnem laborem manuum:

12 Auscultavit autem Zerubbabel filius Schealthielis & Jehoschuah filius Jehotzadaki sacerdos maximus, & totæ reliquiæ populi voci Jehovæ Dei sui, & verbis Chaggii Prophetæ, quã misisset eum Jehova Deus ipsorum, timueruntq; populus à facie Jehovæ.

13 Tunc loquutus est Chaggai legatus, Jehovæ ex legatione Jehovæ populo, dicendo; Ego vobiscum *sum*, dicit Jehova

14 Concitavitq; Jehova spiritum Zerubbabelis filii Schealthielis ducis Jehudæ, & spiritum Jehoschuæ filii Jehotzadaki sacerdotis maximi, & spiritum reliquiarum totius populi, ut venientes facerent opus in domo Jehovæ exercituum Dei sui:

Caput 2.

16 Die vigesimo quarto mensis, sexto *mense*, anno secundo Darii Regis.

CAPUT II.

Magnificentia templi secundo restaurati.

ANno septimo, vigesimo primo die mensis, fuit verbum Jehovæ per Chaggaium Prophetam edicendo,

2 Alloquere jam Zerubbabelem filium Schealthielis ducem Jehudæ, & Jehoschuham filium Jehotzadaki sacerdotem maximum, & reliquias populi, dicendo.

3 Quis inter vos *sit* reliquus qui viderit domũ istam in gloria ipsius priore? etsi qualem vos videtis eam nunc, nonne ad illam tamquam nihil est in oculis vestris?

4 Attamen nunc confirmate Zerubbabel, dictum Jehovæ & confirmate Jehoschuah filii Jehotzadaki sacerdos maxime, & confirmate universe populi hujus terræ, dictum Jehovæ, & perficite: sum enim vobiscum, dictum Jehovæ exercituum.

5 Cum

5 Cum VERBO, quo pepigeram vobiscum exeuntibus vobis ex Ægypto, & spiritu meo stante in vobis: ne timeatis.

6 Sic enim ait Jehova exercituũ; Adhuc semel parũ illud est: ut ego commoturus sum cælos, & terram, & mare, & siccum:

7 Et commoturus sum omnes gentes, ut veniant desiderati omnium gentium; & impleturus domum hanc gloria, ait Jehova exercituum.

8 Meum est argentum, & meum est aurum; dictum Jehovæ exercituum.

9 Major futura est gloria domus hujus posterioris quam illius prioris, ait Jehova exercituum; nam in loco hoc disponam pacem, dictum Jehovæ exercituum.

10 Vigesimo quarto *die* noni *mensis*, anno secundo Darii, fuit verbum Jehovæ per Chaggæum Propheram, dicendo:

11 Sic ait Jehova exercituum, Interroga jam Sacerdotes de lege, dicendo;

12 En, tulerit aliquis carnem sanctã in ala vestis suæ, vel, tetigerit ala sua panem, aut pulmentũ, aut vinum, aut oleum, aut ullum cibum; an sanctificabitur? cui respondentes Sacerdotes dixerunt, non.

13 Deinde dixit Chaggai; Si tetigerit immundus ex cadavere quicquã istorum, an immundum erit? cui respondentes Sacerdotes dixerunt, Immundum erit.

14 Respondens itaque Chaggai dixit. Ita populus iste, & ita gens ista coram me fuit, dictum Jehovæ, & ita totum opus manuum istorum: imo quod obtulerunt ibi immundũ fuit.

15 Nunc enim adhibete jam animum vestrum ab hac die ad eos qui præcesserunt; ex quo nondum impositus fuit lapis lapidi in templo Jehovæ.

16 Ex quo sunt dies illi, si quis venit ad acervum viginti *modiorũ*, est denum; si venit ad lacũ ut exhauriat quinquaginta *mensuras* torcularis, vicenarum est.

17 Percussi vos uredine, & rubigine, ac grandine, totum opus manuum vestrarũ; & nullus apud vos ad me *venit*, dictum Jehovæ.

18 Adhibete jam animum vestrum à die hoc ad eos qui præcesserunt: à die vigesimo quarto *mensis* noni, inde à die quo fundatum fuerat templum Jehovæ, adhibete animum vestrum.

19 An adhuc semẽ granarii, adeoq; viti, & ficus, & malus punica, & oliva non protulit? ab hoc ipso die benedicturus sum.

20 Deinde fuit verbum Jehovæ secundo ad Chaggæum, vigesimo quarto die mensis, dicendo,

21 Alloquere Zerubbabelem ducem Jehudæ, dicendo; Ego commoturus sum cælos & terram,

22 Et subversurus sum solium regnorũ, ac perditurus firmitatẽ regnorum ipsarũ gentium; subversurus, inquam, currum & sessores ejus, ruentibus equis & sessoribus eorum unoquoq; per gladium fratris sui.

23 Die illo dictum Jehovæ exercituũ, assumam te Zerubbabel fili Schalthielis, serve mi, dictum Jehovæ: ponamq; te ut annulum signatorium; quia te elegi, dictum Jehovæ exercituum.

ZECARJA.

CAPUT I.

Zelus Christi super Jeruschalaim.

MEnse octavo, anno secundo Darii, fuit verbũ Jehovæ ad Zecarjam filiũ Berecjæ filii Hiddonis Propheram, dicendo,

2 Effebuit Jehova contra patres vestros fervente ira:

3 Quamobrem edices istis, Sic ait Jehova exercituum, revertimini ad me, dictum Jehovæ exercituũ, & revertar ad vos, ait Jehova exercituum.

4 Ne sitis similes majoribus vestris quibus proclamaverant Propheræ priores, dicendo, Sic ait Jehova exercituum, revertimini jam à viis vestris pessimis & ab actionibus vestris pessimis: non enim auscultarunt, neque attenderunt ad me, dictum Jehovæ.

5 Majores vestri ubinam sunt? & prophetæ ipsi? an in seculum vivunt?

6 Verũ tamẽ verba mea & statuta mea quæ præceperam servis meis prophetis nonne assequuta sunt majores vestros? adeo ut reversi dixerint, Quemadmodũ cogitaverat Jehova exercituum facere nobis secundum vias nostras & secundum actiones nostras, ita egit nobiscum.

7 Die vigesimo quarto undecimi mensis, is est mensis Schebat, anno secundo Darii; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam filium Berecjæ filii Hiddonis Prophetam, quod diceret:

8 Vidi nocte, quod ecce vir insidebat equo rufo, & stabat inter myrtos quæ *erant* in profundo; postea vero equos rufos, balios, & albos.

9 Quum que dicerem, Quid *sibi volunt* isti, Domine? mihi dixit mihi angelus ille qui alloquutus est me, Ego ostendam tibi quid *sibi velint* isti.

10 Tunc respondens vir ille qui stabat inter myrtos, dixit: Hi sunt quos misit Jehova ad perambulandum terram.

11 Et respondentes angelo Jehovæ stanti inter myrtos, dixerunt, Perambulavimus terram, & ecce tota terra desidet, & tranquilla est.

12 Tunc loquutus angelus Jehovæ dixit; O Jehova exercituum, quousq; tu non miserturus es Jeruschalaim urorum, & civitatẽ Jehudæ, in quas indignatus es jam septuaginta annis?

13 Respondit autem Jehova exercituũ angelo illi qui alloquebatur me, verba bona, verba consolatoria.

14 Quamobrẽ edixit mihi angelus qui alloquebatur

alloquebatur me, Proclama dicendo, Sic ait Jehova exercituũ, Zelo prosequor Jerusalaima & Tzijonem, zelo maximo.

15 Furore enim maximo ferveo contra gentes illas tranquillas: qui, me efferveſcente paululum, ipſæ adjuvêrunt in malum.

16 Idcirco ſic ait Jehova, Reverſus ſum ad urbem Jeruſchalaimorũ miſer cordia; domus mea ædificabitur in ea, dictum Jehovæ exercituum & regula extenderur ſuper Jeruſchalaima.

17 Amplius proclama dicendo, Sic ait Jehova exercituum, Adhuc diſpergentur civitates meæ præ bono, conſolante Jehova adhuc Tzijonem, & eligente adhuc Jeruſchalaimam.

CAPUT II.

Vocatio Gentium præditur.

ET ſublatis oculis meis vidi; Ecce autem quatuor cornua.

2 Dicente autem illi angelo qui alloquebatur me, Quid ſunt iſta? dixit mihi, iſta ſunt illa cornua quæ ſparſerunt Jehudam, Iſraelem, & Jeruſchalaimam.

3 Deinde oſtendit mihi Jehova quatuor fabros.

4 Et quum diceret, Quid iſti veniunt facturi? eloquutus eſt dicendo, Illa cornua quæ ſparſerant Jehudã, adeo ut quiſquã non extulerit caput ſuũ, jam venerunt iſti ad deterrendũ illa, ad dejiciendũ cornua gentiũ, quæ ſuſtulerant cornu in terram Jehudæ ad ſpargendum eã. *Caput* 2.

5 Iterum ſublatis oculis meis videns, quod ecce virum, & in manu ejus funiculus menſorius;

6 Dixi, Quo vadis? qui dixit mihi, Ad menſurandum Jeruſchalaimã; ut videam quanta *ſit futura* latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

7 Ecce autem angelo illo qui alloquebatur me procedente, angelus alter proceſſit obviam ipſi:

8 Cui edixit, Curre, alloquere puerum iſtũ, dicendo; Per pagos habitabunt cives urbis Jeruſchalaimorum præ multitudine hominum & jumentorũ *verſantium* in ea:

9 Et ego ero ei, dictum Jehovæ, murus igneus circumquaque, & gloria ero in medio ejus.

10 Heus heus, jam fugite è terra Aquilonis, dictum Jehovæ; quum expanderim vos quã bre patent quatuor venti cœlorum, dictum Jehovæ.

11 Heu Tzijon, libera te; quæ deſides apud filiam Babyloniæ.

12 Nam, ſic ait Jehova exercituum, qui poſt *illam* gloriã, miſit me contra gentes illas quæ deprædatæ ſunt vos: quia qui tangit vos, tangit pupillã oculi ipſius.

13 Nam, ecce ego agitaturus ſum manum meam contra illas, & erunt prædæ ſervis ſuis: ita agnoſcetis Jehovam exercituum miſiſſe me.

14 Cane & lætare filia Tzijonis, quia ecce venturus ſum & habiturus in medio tui, dictum Jehovæ:

15 Et adjungentes ſe gentes multæ Jehovæ die illo, erunt mihi populus: & habitante in medio tui me, agnoſces Jehovam exercituum mittere me ad te.

16 Tum poſſidebit Jehova Jehudã portionem ſuam in terra ſancta; & eliget rurſus Jeruſchalaimam.

17 Sile, univerſa caro à facie Jehovæ; quum excitatus fuerit ex habitaculo ſanctitatis ſuæ.

CAPUT III.

Juſtificatio peccatoris in perſona Jehoſchuha adumbratur.

POſtea oſtendit mihi Jehoſchuham Sacerdotem maximum ſtantem coram angelo Jehovæ: & Satanam ſtantem ad dexteram ejus, ut adverſaretur ei.

2 Dicebat autem Jehova Satanæ, Increpet Jehova te, O Satan; increpet, inquã, te Jehova, qui eligit Jeruſchalaimam: nonne hic eſt tizio ereptus ex igne?

3 Jehoſchuah autẽ *quum* eſſet iuduta veſtibus ſordidis, & ſtaret coram ipſo angelo;

4 reſpondens *angelus* alloquutus eſt eos qui ſtabant coram ſe, dicendo. Amovete veſtes illas ſordidas ab eo; & dixit ei, Vide, tranſtuli à te iniquitatem tuam, ut induam te muneris veſtibus;

5 Idcirco dico; Imponunto cidarim mundam capiti ejus: impoſuerunt itaque illi cidarim mundam capiti ejus, & induerunt eũ veſtibus, angelo Jehovæ aſtante.

6 Tum conteſtatus eſt angelus Jehovæ Jehoſchuham, dicendo,

7 Sic ait Jehova exercituum, Si in viis meis ambulabis, & ſi obſervationem meã obſervabis, & tu cum jus dices domui meæ, tum etiam obſervabis atria mea; utique diſponam tibi qui ambulent inter aſtantes iſtos.

8 Audi jam Jehoſchuah Sacerdos maxime, tu & amici tui qui ſedent coram te quandoquidem oſtenta ſunt: ecce, ego adducturus ſum ſervum meum, GERMEN.

9 Nam ecce lapis ille eſt quem pono coram Jehoſchuha, apponens lapidi unico ſeptem oculos: ecce ego ſculpturus ſum ſculpturam ejus, dictum Jehovæ exercituum, & amoturus iniquitatẽ terræ illius die uno.

10 Die illo, dictum Jehovæ exercituum, vocabitis quiſq; amicum ſuum; ſub vitem & ſub ficum.

CAPUT IV.

Zerubbabel typus Chriſti.

DEinde reverſus angelus ille qui alloquebatur me, excitavit me ut virum qui excitatur à ſomno ſuo:

2 Dixitq; mihi, Quid tu vides? cui dixi, Video quod ecce lychnuchus aureus totus, ujus lecythus ſupra ſummitatem ejus eſt & ſeptem lucernæ ejus in eo, ſeptemque infundibula ſeptem illis lucernis quæ ſunt in ſummitate illius:

3 Et

2 Et dixi ego ad illum, una à dextera lecythi, & altera ad sinistram ejus.

4 Quumq; respondissem, loquutus sum ad angelum qui alloquebatur me dicendo, Quid ista *sibi volunt*, domine mi?

5 Respondens autem angelus qui alloquebatur me, dixit mihi; An nescis quid sibi velint ista? cui dixi, Non Domine mi.

6 Respondens itaq; alloquutus est me, dicendo Hoc est verbum Jehovæ ad Zerubbabelē dicendo: Non virtute neq; vi, sed spiritu meo, ait Jehova exercituum.

7 Quis es, O mons magne coram Zerubbabele? in planitiem es: nam proferet lapidem summum, cum frugibus acclamationibus, Gratia gratia, ei.

8 Fuit enim verbum Jehovæ ad me, dicendo,

9 Manus Zerubbabelis fundaverunt domum istā, & manus ejus perficient; ut agnoscas Jehovam exercituum misisse me ad vos.

10 Nam quis sprevit diem parvorum operum? nam lætantur aspicientes ad lapidem illum perpendiculum in manu Zerubbabelis septem isti, oculi *sunt* Jehovæ ipsi peragrantes terram.

11 Amplius respondens dixi ei; Quid *sibi volunt* duæ olex istæ, ad dexteram lychnuchi, & ad sinistram ejus?

12 Et respondens denuo dixi ei; Quid duæ buccæ olivarum quæ sunt in spatio duorum tuborum auri effundentium ex se aurum liquorem?

13 Qui quum alloquutus esset me dicendo, An nescis quid *sibi velint* illa? dixi, Non Domine mi.

14 Tunq; dixit, Hæ *sunt* duæ oleosæ, quæ permanent apud Dominum totius terræ.

CAPUT V.

Imago falsæ doctrinæ.

Deinde rursus attollens oculos meos vidi quod ecce volumen volabat.

2 Quumq; dicerem ei hui, Quid tu vides? dixi, Video volumen volans, longitudine cubitorum viginti cubitorum, & latitudine decem cubitorum.

3 Tum dixit mihi; Hæc exsecratio procedens in superficiem totius terræ. quia quisquis furatur ex hoc *populo*, ut illa, se innocentem asserit; & qui quis jurat ex hoc *populo*, ut illa, se innocentem asserit.

4 Hanc protuli, dixit Jehova exercituum, ut invadat domum furis; & domum juramenti per nomen meum falso: commorans q; in domo ejus consumat eam, & ligna ejus, ac lapides ejus.

5 Postea progressus angelus qui alloquebatur me, dixit mihi. Attolle jam oculos tuos, & vide quid *sit* hoc quod procedit.

6 Dixi autem mihi, Quid est? dixit, & Epha quæ progreditur, dixitque. Hic *est* oculus ipsorum in tota hac terra.

7 Ecce autem massam plumbi allatam est ea, mulierem unam quæ sedit in medio illius Ephæ.

8 Dixitq; *ille*, Hæc est ipsa impietas quum proicitur eam in medium Ephæ projecit; massam illam plumbi in os ipsius Ephæ.

9 Tum attollens oculos meos vidi, quæ ecce duæ mulieres prodibant habentes ventum in alis suis; quibus *erant* alæ similes alis ciconiæ; efferebantque Ephæ illam inter terram & cœlum.

10 Me autem dicente illi angelo qui alloquebatur me; Quo istæ deferunt Ephæ hanc?

11 Dixit mihi, Ut ædificet sibi domum in terra Schinharis; ubi stabiliatur & collocetur in basi sua.

CAPUT VI.

Angeli boni defensores Ecclesiæ.

Deinde rursus attollens oculos meos vidi, quod ecce quatuor currus prodibant è medio duorum montium; qui montes *erant* montes chalybei.

2 In curru primo equi rufi *erant*, & in curru secundo equi nigri:

3 In curru autem tertio equi albi; & in curru quarto equi grandine guttati, confirmati.

4 Itaque proloquens dixi angelo qui alloquebatur me, Quid *sibi* hæc *volunt*, Domine mi?

5 Et respondens angelus dixit mihi, Illi quatuor sunt venti cœlorum procedentes inde ubi constiterant, apud dominatorem totius terræ.

6 Qui sunt in illo *curru*, & equi illi nigri egredientur in terram Aquilonem: & albi illi egredium ut post eos, grandine vero guttati egredientur in terram Meridianam.

7 Confirmati itaq; illi egressi quærebant eundo ut obambularent terrā hanc; quapropter edixit, &c. obambulate terram hanc: sic obambulabant eam terram.

8 Et accersens me alloquutus est me dicendo, Vide, hi qui egressi sunt in terrā Aquilonalem, tranquillarunt spiritum meum in terra Aquilonali.

9 Tum fuit verbum Jehovæ, edicendo mihi.

10 Accipe à deportatis, à Cheldaio & à Tobija, & à Jedahja; veniens tu die eodem, veniens in domum Jochiæ filii Zephaniæ, qui venerunt è Babylonia:

11 Et accipiens argentum & aurum faciesq; coronas; ac impones capiti Jehoschuæ filii Jehozadaki, Sacerdotis maximi:

12 Quem alloqueris, dicendo, Sic ait Jehova exercituum, dicendo; Ecce virum, cujus nomen est GERMEN, qui è loco suo germinabit, & ædificabit templū Jehovæ.

13 Is enim ædificaturus est templum Jehovæ, idemq; reportaturus decorem, & sessurus ac dominaturus in solio suo, eritque Sacerdos in solio suo, & consilium pacis erit inter utrosque.

14 Quamobrem

20 Quæ verbum Dñi exercituũ quæ locutus est; pro Gedalia & pro Tobia, & pro Jedaia & pro Chene filio Thebaniæ, in memoriale, in templo Jehovæ.

21 Mam longinqui advenient & ædificabunt in templo Jehovæ, ita cognoscetis Jehovam exercituum misisse me ad vos: *erit quidem* futurũ est quum omnino audieritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunium Deo acceptum.

1 Factus fuit anno quarto Darii Regis; factus fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, quarto *die* mensis novi, Casleo *mense*.

2 Quum misisset *populus ejus* domum Dei Sharezerum & Regem Melecum, & viros suos; ad deprecandum faciem Jehovæ,

3 & ut alloquerentur Sacerdotes qui sunt domui Jehovæ exercituum & Prophetas, dicendo; an flendum sum mense quinto separando me quemadmodum feci jam aliquot annis?

4 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum ad me dicendo mihi,

5 Alloquere totum populum huius terræ, & Sacerdotes, dicendo; Quum jejunatis & planxistis quinto & septimo *mensis*, et illis septuaginta annis, an ullo pacto mihi, mihi inquam jejunaris?

6 Et quum comeditis, aut quum bibitis; nonne vos comeditis & vos bibitis *vobis*?

7 Nunc *saltem si fuisset* secundum verba illa quæ proclamavit Jehova per prophetas priores, quum esset urbs Jerusalaim habitata & tranquilla, & civitates circumstantes eam; quum nutrialem locum habuisset regio *australis* inhabitata?

8 Fuitque verbum Jehovæ ad Zecarjam, dicendo:

9 Sic loquutus fuerat Jehova exercituum dicendo; Judicium veritatis judicate, benignitatemque & misericordiam exercete unusquisque erga alterum:

10 Viduamque, aut pupillum peregrinum, aut pauperem ne opprimitote & malum alter alterius ne cogitate cum animo vestro.

11 Sed renuerunt attendere, & præbuerunt humerum refractarium, aurisque suas aggravarunt ne audirent:

12 & cor suũ disposuerunt *ut lapidem* pertinacissimum, ne audirent legem ipsam & verba quæ mittebat Jehova exercituum per Spiritum suum *dicenda* per Prophetas illos priores; unde fuit servor *ira* magnus à Jehova exercituum.

13 Fuit enim, quemadmodũ clamantem ipse non audiverant; ut ita clamarent vos non audirem, ait Jehova exercituum.

14 Sed turbine dissipavi eos in omnes gentes quas non noverant. & terra hæc desolatur post eos, destituta transeunte & redeunte: ita disposuerunt terram desirabilem in desolationem.

CAPUT VIII.

Ira Dei placabilis.

1 Deinde fuit verbum Jehovæ exercituum, dicendo,

2 Sic ait Jehova exercituum, Zelotypus fui Tzijoni ze lotypia magna; & indignatione magna zelotypus fui ipsi.

3 Sic ait Jehova, Reversus sum ad Tzijonem, & habitabo in medio Jerusalaimorum; ut vocetur urbs Jerusalaim amorum Civitas veritatis, & mons Jehovæ exercituum Mons sanctitatis.

4 Sic ait Jehova exercituum Adhuc sedebunt senes & anus in plateis Jerusalaimorum, habens quisque in manu sua præ multitudine dierum.

5 Et plateæ civitatis replebuntur pueris & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Sic ait Jehova exercituum, Quia mirabile est in oculis reliquiarum populi hujus diebus his; an etiã in oculis meis mirabile esset? dictum Jehovæ exercituum.

7 Sic ait Jehova exercituum, Ecce ego servaturus sum populum meum, & terra Orientis; & è terra Occasus solis.

8 Et reducturus eos ut habitent Jerusalaimis; erunque mihi populus, & ego ero eis Deus in veritate & justitia.

9 Sic ait Jehova exercituum, Confirmantor manus vestræ, qui auditis dictus his verba ista, ex ore Prophetarum ipsorum, ex quo die fundata est domus Jehovæ exercituum, templum ædificandum fuisse.

10 Nam ante dies hos merces hominis non esset locabatur, & merces jumenti nulla erat, & exeunti ac egredienti nulla *erat* pax ab hoste, sed commiseram omnes homines unum cum altero.

11 Nunc vero non *sum* ut diebus illis prioribus ego, reliquis populi hujus, dictum Jehovæ exercituum.

12 Nam *semenris* pacis *est*, vitis edit fructum suum; & terra edit proventum suum, cœlique edunt rorem suum; denique facio ut possideant reliquiæ populi hujus omnia ista.

13 Eritque *ut* quemadmodum fuistis maledictioni in gentibus, ô domus Jehudæ, & domus Israëlis, ita servem vos & fiatis benedictioni: ne timete, confirmantor manus vestræ.

14 Sic enim ait Jehova exercituum: Quemadmodum cogitaveram malo afficere vos, quum servecirissent me patres vestri, ait Jehova exercituum; neq; pœnituit me:

15 Ita conversus cogito diebus his bono afficere Jerusalaima & domum Jehudæ; ne timeroto.

16 Hæ *sunt* res quas facturi estis: loqui mini veritatem alter cum altero, veritati & pacis jus dicite in portis vestris;

17 Et alter malum alterius ne cogitetis cum animo vestro, & juramentum falsum ne ametis: nam omnia hæc *sunt* quæ odi, dictum Jehovæ.

18 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum, dicendo mihi,

19 Sic ait Jehova exercituum, Jejunium quarti *mensis*, & jejunium quinti, & jejunium septimi, jejunium quoque decimi *mensium* erit

29 domui Iehudæ gaudio, & lætitiæ, & in solennitates hilares: sed veritatem & pacem amate.

20 Sic ait Jehova exercituum; Adhuc *erit* quum venient populi, & habitatores civitatum multarum:

21 Et adibunt habitatores unius alteram, dicendo, Eamus indefinenter ad deprecandum faciem Jehovæ, & ad quærendum Jehovam exercituum; eam ego quoque.

22 Ita venient populi multi, & gentes numerosæ, ad quærendum Jehovam exercituum Jerusalaimis; & ad deprecandum faciem Jehovæ.

23 Sic ait Jehova exercituum; *Erit* diebus illis, quum prehendent decem homines ex omnibus linguis gentium; prehendent, inquam, alam viri Jehudæi, dicendo, Iturі vobiscum, quia audimus Deum *esse* vobiscum.

CAPUT IX.

Christus rex equitans in asino.

PRopheta onerosa *est* verbi Jehovæ in terram circumstantem te, & Damascus requies *eris* illius: quia Jehovæ est oculus *spectator* hominum, ut omnium tribuum Jisraelis.

2 Quin etiam Camacham terminabit illa; Tyrum & Tzidonem, quamvis sapiens sit valde.

3 Et ædificaverit Tyrus munitionem sibi, congeraverit q; argentum quasi pulverem, & cæsum *aurum* quasi lutum plateærum.

4 Ecce Dominus expeller eam, & percutiens *deturbabit* eam mare præmunitionem ejus, & ipsa igne absumetur.

5 Videns Aschkelon timebit, & Hazza dolebit quoque valde; etiam Hekron, quod pudefecerit *ipsam* exspectatio sua: peribitque Rex è Hazza, & Aschkelon non permanebit:

6 Et habitabit nothus Aschdodi, denique excindam fastum Pelischthæorum.

7 Quumque amovero cædes cujusque ab ore ipsius, & detestationes ejus è dentibus ejus, relinquetur etiam ipse Deo nostro; ut sit tamquam dux in Jehuda, & Hekron ut Jebusæus:

8 Et castra habebo ad domum meam propter exercitum, propter transeuntes, & propter redeuntes, ut non pervadat eos amplius exactor: quia jam vidi eum mihi in oculis meis.

9 Exulta valde filia Tzijonis, clange filia Jerusalaimorum, Ecce Rex tuus adveniet tibi; justus & salute præditus est; pauper, & insidens asino; idque pullo nato asinæ.

10 Nam excindam currus ex Ephraimo, & equos è Jerusalaimis; excindentur etiam arcus belli cus, pacemque eloquetur gentibus; & dominatus ejus à mari uno ad alterum, & à flumine usque ad fines terræ *protendetur*.

11 Tu autem *in sella* sanguine fœderis tui, emisi vinctos tuos è cisterna; in qua nullus *fuit* aqua;

12 Revertimini ad munitionem vincti sperantes, tum illo die, *quod* indico duplum: restituam tibi:

13 Quum retendero mihi Jehudam, arcum impulvero Ephraimo, & excitavero filios tuos, ô Tzijon, contra filios tuos, ô Javan, disponens te tamquam gladium potentis.

14 Nam Jehova contra hos conspicuus erit, prodeuntæ velut fulgure sagitta ejus: & Dominus Jehovi buccina clanget, & progredietur procellis meridianis.

15 Jehova exercituum proteget illos; ut comedant, postquam subegerint lapides fundæ, & bibant strepentes quasi vino; impleanturque tum cratera, tum angulos altaris.

16 Den que servabit eos Jehova Deus ipsorum die illa, tamquam gregem populi sui; quum lapides coronarii pro vexillo erunt in terra illius.

17 Nam quantum *erit* bonum ejus? & quanta pulchritudo ejus! frumentum juvenes, & mustum facundas faciet virgines.

CAPUT X.

Progressus Evangelii.

PEtite à Jehova pluviam tempore serotino, Jehova efficiente nimbos, & pluviam imbriferam eis editurus eis, cuique herbam in agro suo.

2 Nam imagines loquuntur vanitatem & divini vident falsum, & somnia vana loquuntur, vanitate consolantur: idcirco proficiscentes velut grex, vexatifacti sunt nullum fuisse pastorem.

3 Contra pastores iratus accensa est ira mea, & in istos hircos animadverti: nam visitavit Jehova exercituum gregem suum, domum Jehudæ, & disposuit illos velut equum decoris sui in bello.

4 Ab ipso *fuit* angulus, ab ipso clavus, ab ipso arcus belli cus; ab ipso prodiit omnis exactor pariter.

5 Fuerunt q; fimiles potentibus conculcantibus lutum plateærum in bello quia præliabantur, quia Jehova cum ipsis *erat*, & pudefecerunt eos qui insidebant equis.

6 Corroborabo autem domum Jehudæ, & domum Josephi servabo, & tranquille collocabo eos, quia misereor eorum, eruque ac si non abjecissem eos: quia ego *sum* Jehova Deus eorum, & exaudiam eos.

7 Eruntque fimiles potenti Ephraimitæ, & lætabitur animus eorum quasi vino; & filii eorum videntes lætabuntur; exsultabit animus eorum in Jehova.

8 Sibilans ad eos congregabo eos, quia redemam eos; & multiplicabuntur sicut multiplicati fuerant:

9 Et disseminabo eos in populos, ut in longinquis locis recordentur mei; & vivent eos cum filiis suis revertentur.

10 Ita reducam eos è terra Ægypti, & ab Assyria congregabo eos; in terram Gilhadis, Libanique adducam eos, & non sufficiet eis.

11 Quamobrem

11 Quinetiam transiens per mare angustiæ percutient in mari fluctus, arescentq; omnia profunda rivi; & dejicietur fastus Assyrii, sceptrumq; Ægypti amovebitur.

12 Roborabo autem illos in Jehova, ut in nomine ejus continenter ambulent, dicit Jehova.

CAPUT XI.

Destructio templi secundi: & dispersio pastorum Ecclesiæ, imprimis Christi & Judæ Christi.

APeri, Libane, fores tuas, ut consumat ignis cedros tuas.

2 Ejula abies, quia corruit cedrus, quia magnifici vastantur: ejulate robora Basanis, quia concidit silva vindemiæ.

3 Vox ejulatus pastorum, eo quod vastetur magnificentia eorum, vox rugitus leonum, eo quod vastetur fastus Jordanis.

4 Sic ait Jehova, Deus meus; pasce oves has interfectionis,

5 Quas possessores earum interficiunt, neque habentur rei, & eorum qui vendunt ipsas quisque dicit, Benedictus Jehova, quod ditatus sim: & pascentium earum clementia uritur ergà eas.

6 Nam non ultrà clementia amplius ergà habitatores hujus terræ, dicit Jehova: sed ecce ego faciam ut prælio ruant homines alter in manu alterius & in manu regis sui: quibus conterendentibus terram hanc non eripiam è manu eorum.

7 Itaq; pavi oves interfectionis, vos, inquam, ô pauperes gregis: & accepi mihi duos baculos, quorum unum vocavi Amœnitatis, & alterum vocavi Deviationis: pavi oves illas.

8 Et excidi tres pastores mense uno: insuper animo meo pertæsi illos, quod etiam animus eorum coqueret *conflictu* in me:

9 Et dixi, Non jam pastoris vos: quæ moritura *est* moriatur, & quæ excidenda est excidatur; & reliquæ comedant singulæ carnem alterius.

10 Itaque accepi meum baculum Amœnitatis, excidi ipsum: irrito faciendo fœdus meum quod pepigi cum omnibus populis istis.

11 Ita irrito facto die illa; agnoverunt itaq; pauperes illius gregis qui observabant me, verbum Jehovæ esse.

12 Dixeram enim illis, Si bonum *videtur* in oculis vestris, date mercedem meam: minus deficitve: qui appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

13 Ædixit autem Jehova mihi, Projice eos *conflandos* in figulum, magnificè pretiò quo pretiosè æstimatus sum ab illis: & accepi illos triginta argèreos projeci eos in domum Jehovæ *conflandos* in figulum.

14 Postea excidi baculum meum secundum, *hæreditum* Deviationem, irritam faciendo fraternitatem inter Jehudam & Israelem.

15 Tandem edixit Jehova mihi, Ampliùs sume tibi instrumentum pastoris stulti.

16 Nam ecce ego suscitaturus sum pastorem in hac terra *qui* errantes non visitabit, ætate teneram non requiret, & fractam non curabit: restitutam non portabit, sed carnem pinguioris comedet, & ungulas harum perrumpet.

17 Væ pastori meo nihili, derelinquenti gregem! gladius imminet brachio ejus, & oculo dextero ejus: brachium ejus prorsus arescet, & oculus dexter ejus omninò caligabit.

CAPUT XII.

Spiritum gratiæ & precum: & Ecclesiæ sub pressuris invictæ.

ONeroma prophetia verbi Jehovæ pro Israele: dicit m Jehovæ, qui extendit cœlos & fundat terram, formatque spiritum hominis in eo.

2 Ecce ego disponturus sum Jeruschalaima, *ut* pelvem soporiferam omnibus populis circumquaque: quando cum contra Jehudam erit in obsidione, *tum* contra Jeruschalaima.

3 Quin futurus est die illo, *ut* disponam Jeruschalaima *velut* lapidem onerosissimum omnibus populis, quo quicunq; onerant se omnino cædentur: etiamsi congregentur contra illa omnes gentes terræ.

4 Dicit illo, dicit m Jehovæ, percutiam omnem equum stupore, & sessorem ejus amentia: & super domum Jehudæ aperiens oculos meos, omnes equos populorum percutiam cæcitate:

5 Adeoque dicant duces Jehudæ cum animo suo, Fortitudo *est* mihi, habitatoribus Jeruschalaimorum, in Jehova exercituum Deo ipsorum.

6 Die illo disponam duces Jehudæ tanquam foculum ignis invadentis ligna, & ut tædam ignis invadentis manipulum, qui consumant ad dexteram & ad sinistram omnes populos circumquaque: ut permaneant Jeruschalaima adhuc loco suo Jeruschalaimis.

7 Ita servans Jehova tentoria Jehudæ primum: ut non magnificet se ornatus domus Davidis, & ornatus habitantium Jeruschalaimis super Jehudam.

8 Die illo proteget Jehova habitantes Jeruschalaimis: eritque abjectissimus ex eis, die illo similis Davidi, & domus Davidis ut dii, ut angelus Jehovæ coram illis.

9 Erit enim die illo; *quum* quæram perdere omnes gentes quæ invaserint Jeruschalaima,

10 Ut effundam super domum Davidis, & super habitatores Jeruschalaimorum Spiritum gratiæ & deprecationum: respicientque ad me quem transfixerint, planxerintque super hoc, tanquam planctu de unigenito, & amare plangent de eo, ut amare quis plangit de primogenito.

11 Die illo magnus erit planctus Jeruschalaimis; ut planctus Hadadrimmonis, in convalle Megiddonis:

12 Planget enim terra, per quasque familias seorsum; familia domus David seorsum, & fœminæ eorum seorsum, familia domus Nathanis seorsum, & fœminæ eorum seorsum:

13 Familia domus Levi seorsum, & fœminæ eorum seorsum; familia Schimhitica seorsum, & fœminæ eorum seorsum:

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ singulæ seorsum, & fœminæ eorum seorsum.

CAPUT XIII.

Passio Christi futura.

1 DIe illo erit fons apertus domui David, & habitatoribus Jeruschalaim, pro peccato, & pro separatione ex immunditia.

2 Erit etiam die illo, dictum Jehova exercituum, *ut* excidendam nomina de riculorum è terra, adeo ut non commemorentur amplius: quin etiam eorum Prophetas & spiritum impuritatis amovebo à terra.

3 Et quum prophetaverit quispiam amplius; ut dicant ei pater ejus & mater ejus qui genuerint eum, Non es victurus, quia falsitatem locuutus es nomine Jehovæ: & transigent eum pater ejus & mater ejus qui genuerint eum, quum prophetaverit.

4 Ita erit die illo, ut erubescant singuli prophetæ quisque à visione sua quum prophetaverit, neque induant togam villosam ut mentiantur:

5 Sed dicat, Non sum Propheta, vir agricolæ sum, nam infitivit me aliquis à pueritia mea.

6 Quod si dixerit ei *quispiam*, quid plagæ istæ in manibus tuis? dicet, *plagæ sunt* quibus percussus fui in domo amantium me.

7 Gladie, evigila contra pastorem meum, & contra virum proximum meum, dictum Jehova exercituum; percute pastorem, & dispergentur oves, ac reducam manum meam ad parvulos.

8 Nam erit in tota terra, dictum Jehova, *ut* partibus duabus in ea excisis & exspiritantibus, tertia relicta quatur in ea:

9 Et inducam tertiam istam in ignem, conflamque eos conflavit argentum, probabo eos quemadmodum probatur aurum: hic invocabit nomen meum, & ego exaudiam eum; dicam, Populus meus est, & ipse dicet, Jehova *est* Deus meus.

CAPUT XIV.

Exitium Jeruschalaimorum & vocatio Gentium prædicitur.

1 ECce dies venturus est Jehovæ quum dividentur spolia tua in medio tui.

2 Recipiam enim omnes gentes contra Jeruschalaim ad bellum; & capietur civitas, diripientque domus, & fœminæ comprimentur; & exeunte pars civitatis in deportationem, residuum populi non exscindetur à civitate.

3 Nam pugnabit Jehova contra gentes illas; ut quo die pugnavit, die conflictus.

4 Et stabunt pedibus ejus die illo super montem olivarum, qui est in conspectu Jeruschalaim orum ab Oriente; & scindetur mons olivarum medius, Orientem & Occidentem versus: in vallem magnam valde: & recedet pars montis ad Aquilonem, & pars ejus ad Austrum.

5 Tum fugietis vallem montis, quum pertinget vallis montis, ad *montem dirutum quem* fugietis, sicut fugistis motu terræ diebus Uzziæ Regis Jehudæ: veniet Jehova Deus meus, omnibusque sanctis cum eo.

6 Et erit die illo, *ut* non sit lux pretiosa & densa:

7 Sed erit dies unus qui agnoscetur à Jehova, non ex die & nocte; nam erit ad tempore *vespertino* sit lux.

8 Erit etiam die illo, ut procedentibus aquis vivis è Jeruschalaimis, parte sui ad mare Orientale, & parte sui ad mare posterum (quod manet & hyeme fluentum est)

9 Erit inquam, Jehova Rex super omnem terram: die illo erit Jehova unus, & nomen ejus unum.

10 Redigetur tota hac terra quasi campestria, à Gebahо ad Rimmonem *in* meridiali parte Jeruschalaimorum: & exaltabitur manebit in loco suo à porta Benjamin usque ad locum portæ primæ usque ad portam angulorum, & à turri Chananeis usque ad lacus torcularium regis:

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius; quin, residebit urbs Jeruschalaimorum secure.

12 Hæc vero erit plaga qua afficiet Jehova omnes populos qui terrantur contra Jeruschalaim; putrefacient carnem cujusque ipso stante super pedes suos, & oculi cujusque putrefacient in foraminibus suis, & lingua cujusque putrefiet in ore ipso suo.

13 Erit etiam die illo, *ut* sit vexatio Jehova magna in illis; adeo ut prehendat alter manum alterius, & attendat manum unius in manum alterius.

14 Et *in* quo quoque Jehuda, pugnabit Jeruschalaim; & congregabuntur opes omnium gentium circumquaque, aurum, & argentum, vestesque multæ admodum.

15 Et similiter fuerit ea plaga equorum, mulorum, camelorum asinorumque, & omnium jumentorum quæ erunt in castris illis; similes plagæ illi.

16 Erit quoque ut quisquis residuus fuerit ex omnibus gentibus quæ venerint contra Jeruschalaim, ascendant de anno in annum ut adorent se *humiliet se coram* Rege Jehova exercituum, & ut celebrent festum tabernaculorum.

17 Et erit si qui non ascenderint ex familiis terræ Jeruschalaim; ad *in* adorandum se, *exhibituri honorem* regi Jehovæ exercituum; ut non sit super eos imber.

18 Quod si familia Ægypti non ascenderit

ſtis, neque adtendetis, ſuper quos non eſt timor, erit illa pœna quæ afflictionis eſt Jehovæ exercituum, quia non attendeſtis ad celebrandum feſtum tabernaculorum.

10 Illuc erit præcinta porta Ægypti; & gentili porta omnium gentium, quæ non accedent ad celebrandum feſtum tabernaculorum.

11 Dic illo erit *inſcriptum* cinnabulis equorum, Sanctitas Jehovæ, ut ſint olla in domo Jehovæ quaſi crateres coram altari.

12 Imo erit omnis olla Jeruſchalaimis & in Jehuda ſanctitatis Jehovæ exercituum, & venientes omnes ſacrificaturi accipient ex eis, & coquent in eis: neque erit Cenaanæus amplius in domo Jehovæ exercituum die illo.

MALEACI.

CAPUT I.

Gratia Dei malam ſuis gratiam apud populum conſeverantem.

1 Depoſitio oneroſa verbi Jehovæ, ad Iſraelem per Malachin.

2 Diligo vos, ait Jehova: & dixiſtis, in quo diligis nos? nonne frater eſt Eſau Jahakob, dictum Jehovæ: diligo autem Jahakob,

3 Eſaumum vero odio habui; ideo diſperdi montes ejus deſolationi, & poſſeſſionem ejus draconibus deſerti.

4 Quod ſi dicit Edoma, Depauperati ſumus *ſed* dit, ait ita verumtamen & ædificabimus ruinas loca: ſic ait Jehova exercituum, ipſi ædificant, at ego deſtruam: & vocabuntur termini improbitatis, & populus cui indignatus eſt Jehova uſque in ſeculum.

5 Quod oculi veſtri videbunt, & vos dicetis, Magnificat Jehova

6 Filius honorat patrem, & ſervus dominum ſuum: quod ſi pater ſum, ubi *eſt* honor meus? & ſi dominus ſum ubi reverentia mea? dixit Jehova exercituum vobis ô Sacerdotes contemptores nominis mei, qui dicitis, Quo in re contemnimus nomen tuum?

7 Qui afferentes ſuper altare meum cibum pollutum, dicitis, Quo in re polluimus te? in eo quod dicitis menſam Jehovæ contemptibilem eſſe.

8 Nam quum afferris *animal* cæcum ad ſacrificandum, nihil *ne eſt* malè? & quum offertis claudum aut ægrotum, nihil *ne eſt* malè? offer illud jam duci tuo, an acceptum habiturus ſit te, aut an ſuſcepturus vultum tuum? ait Jehova exercituum.

9 Nunc itaque deprecamini jam faciem Dei fortis, ut gratiam faciat nobis; *dum* manus veſtra eſt hoc, an ſuſceperus eſt vultum tuum vultum? ait Jehova exercituum.

10 Quis etiam inter vos *eſt* qui claudat fores *gratuitas*, nam illuſtratis altare meum gratis? nulla *eſt* mihi delectatio in vobis; ait Jehova exercituum, & munus accepturus non habeo è manu veſtra:

11 Nam ab ortu ſolis uſque ad occaſum ejus magnum *erit* nomen meum in gentibus, & in omni loco ſuffimentum afferetur nomini meo, & munus purum: quia magnum nomen meum *erit* in gentibus, ait Jehova exercituum.

12 Eremum vos profanaſtis illud; in eo quod dicitis, menſam Jehovæ pollutam eſſe, & proventus ejus contemptibilem *eſſe* cibum:

13 Et dicitis, Ecce quanguam ſatigationis, quam exſuflare poſſetis illud, ait Jehova exercituum; afferetis etiam raptum, & claudum, & ægrotum, afferentes munus: num acceptum habebo illud è manu veſtra? ait Jehova.

14 Imo maledictus *eſt* machinator, qui quum ſit in grege ipſius maſculus, vovet & ſacrificat corruptum Dominotuum rex magnus ſum, ait Jehova exercituum, & nomen meum *eſt* reverendum in gentibus.

CAPUT II.

Parcenda Sacerdotum & populi.

Nunc itaque ad vos *ſpectat* præceptum iſtud, ô Sacerdotes:

2 Niſi *auditis*, & niſi indideritis animo *ſtudium* tribuendi gloriæ nomini meo, ait Jehova exercituum, cuique immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionibus veſtris: quinetiam maledixi eorum cuique, quia minime laeditis animo.

3 Ecce ego corrupturus ſum vobis ſementem, & ſpargam ſtercus in facies veſtras ſtercus ſacrificiorum veſtrorum, adeo ut abigiar vos ad ſe.

4 Scietis enim, me miſiſſe ad vos præceptum iſtud; ut ſit fœdus meum cum *tribu* Levi, ait Jehova exercituum.

5 Fœdus meum fuiſſe cum illo vitæ & pacis, & dediſſe eas ipſi *propter* reverentiam qua reveritus eſt me; & propter nomen meum contritum fuiſſe:

6 *Quum* lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non eſt inventa in labiis ejus: in pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos averſitus ab iniquitate:

7 Quum labia Sacerdotis obſervarent ſcientiam, & lex requireretur ex ore ipſius: nam nuncius Jehovæ exercituum eſt.

8 At vos receſſiſtis ab illa via, ſeciſtis ut impingerent multi in legem; corruptiſtis fœdus Levi, ait Jehova exercituum.

9 Ideoque etiam ego reddidi vos contemptos & abjectos coram populo, prout vos minime obſervaſtis vias meas, ſed attollitis faciem contra legem, *dicendo*,

10 Nonne pater unus omnibus nobis *eſt*? nonne Deus fortis unius creavit nos? quare perfidi ſumus alter in alterum, profanando fœdus majorum noſtrorum?

11 Perfide agit Jehuda, & abominatio facta eſt in Iſraele & Jeruſchalaimis: profanavit enim

enim Jehuda sanctitatem Jehovæ quam amauerat sorror, duxitq; filium Dei alieni.

12 Excidatur Jehova virum vigilantem & respondentem qui faceris filium, & congregantis Jahakobi; etiam oblationem munus Jehovæ exercituum.

13 Atque hoc secundum fatuis, operiendo lacrymis altare Jehovæ fletu, & exclamatione; adeo ut minime amplius respiciat *Deus* ad munus: & benevolentia *ejus* recipiat oblationem è manu vestra.

14 Diciris autem, Propter quid? propterea quod Jehova testificatus est inter te & uxorem adolescentiæ tuæ, contra quam tu perfide egis cum sit sibia tua & uxor fœderis tui.

15 Nam nonne unum effecit, quamvis reliqui spiritus ipsius *esset*: quid autem unum? quæ sicut semen Dei: ideo cauete in spiritu vestro, & in uxorem adolescentiæ tuæ perfide ne *quisquam* agito.

16 Sibi odio esse dimissionem ait Jehova Deus Jisraelis, nam *eum* operire violentiam pallio ipsius ait Jehova exercituum: quare cauebitis spiritui vestro ut non perfide agatis.

17 Fatigastis Jehovam verbis vestris, & diciris, qua in re fatigamus? in eo quod diciris, Qui quis facit malum, bonus videatur in oculis Jehovæ, & ibi ipse delectatur eis; Ubi est Deus Judicii?

CAPUT III.

Adventus Christi, & ejus præcursor, Johannes Baptista.

ECce ego mittens sum angelum meum, qui expediat viam ante me: & repente veniet in templum suum Dominus quē vos quæritis, & angelus fœderis quo vos delectamini, ecce venturus est, ait Jehova exercituum.

2 Quis autem sustinet diem adventus ejus? aut quis consistet quum apparuerit? nam ipse quasi ignis conflatoris, & ut lixivium fullonum est.

3 Ut sedet conflans & purgans argentum, ita purgabit filios Levi, defricabit eos velut aurum & argentum; ut sint Jehovæ, qui offerant munus juste.

4 Et suave sit Jehovæ munus Jehudæ & Jerusalaimorum; ut diebus priscis, & ut annis auriquis.

5 Accedam autem ad vos in judicium; & eo testis festinantissimus contra præstigiatores & contra adulteros; & contra juratores falso: & contra oppressione detinentes mercedem mercenarii; viduam & pupill'm ac peregrinum pervertentes, neque timentes mei, ait Jehova exercituum.

6 Quia ego Jehova non mutor: ideo vos, filii Jahakobi, non consumti estis.

7 Inde à diebus majorum vestrorum recessistis à statutis meis, neque observastis; reverimini ad me, & revertar ad vos, ait Jehova exercituum: sed diciris, Qua in re revertemur?

8 An spoliet homo Deum, quod vos spoliaris me? & diciris, Qua in re spoliamus te? decimis & oblatione.

9 Maledictione estis maledicti, eo quod vos me spoliaris; gens ipsa tota.

10 Afferte omnes decimas in thesaurum, ut sit cibus in domo mea, & probate me jam in hoc, ait Jehova exercituum; si non aperuero vobis cataractas cœlorum, & profuderam vobis benedictionem, adeo ut non sufficiatis:

11 Et increpabo vestri causa exedentem, ut non corrumpat vobis fructum terræ, neque orbet vos vitis in agro, ait Jehova exercituum.

12 Itaque beatos prædicabunt vos omnes gentes, quia eritis terra obletationis, ait Jehova exercituum.

13 Invaluerunt contra me verba vestra, ait Jehova; sed diciris, Quid obloquimur contra te?

14 Dixistis, Vanum *est* colere Deum; & Quod lucrum *erit* quum observaverimus observationem ejus, & quum ambulaverimus atrate à facie Jehovæ exercituum?

15 Imo nunc felices prædicamus superbos: & malefacientes qui faciunt improbitatem, & qui probant Deum liberantur.

16 Tunc timentes Jehovam frequenter prædicant alter apud alterum, *dicentes*: Enim vero attendit Jehova & audit, atque conscriptum est in libro commentarii coram eo pro timentibus Jehovam & cogitantibus de nomine ejus.

17 Hi erunt mei, ait Jehova exercituum, quo die ego confecturus sum peculium: & clementia utar erga ipsos; quemadmodum quis utitur clementia erga filium suum qui colit ipsum.

18 Tunc converti videbitis, inter justum & improbum, *quid interfit*, inter colentem Deum, & eum qui non colit ipsum.

Caput 4

19 Nam ecce dies ille advenit, ardens ramquam fornax, quo erunt omnes superbi, & omnes facientes improbitatem stipula, & inflammabit eos dies ille venturus: ait Jehova exercituum, adeo ut non derelinquat eis radicem aut ramum.

20 Exoriatur autem vobis, ô timentes nomini mei, sol justitiæ cum curatione in alis ipsius; & procederis, augeberisque ut vigil saginatus.

21 Et conculcabitis improbos; nam futuri sunt cinis sub plantis pedum vestrorum; quo die ego effecturus sum, ait Jehova exercituum.

22 Recordamini legis Moschis servi mei cui præcepi in Chorebo *perferenda* ad totum Jisraelem statuta & jura.

23 Ecce ego missurus sum vobis Eliam Propheram, antequam veniat dies Jehovæ maximus & reverendus:

24 Ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipsorum, ne veniens percutiam terram anathemate.

LIBRI

LIBRI APOCRYPHI, TOBIT.

CAPUT I.

Tobit senior constans confessor.

COmmentarius Tobiti filii Tobielis filii Chananeelis, filii Hidduï, filii Gebahelis, è semine Jachtzielis de tribu Naphthali;

2 Qui captivus abductus est diebus Schalmanasaris regis Assyriorum è Thisbhe, quæ *regio* sita est ad dexteram ejus quæ propriè *dicitur* Naphthali in Galilæa, supra Ascheris *tribum*.

3 Ego Tobit fideliter ac juste ambulavi singulis diebus vitæ meæ, eleemosynas multas faciens fratribus meis ac genti meæ, & iis qui venerant mecum in regionem Assyriorum Nineven.

4 Nam quum essem in regione mea in terra Israelis juvenis adhuc, deficiente tota tribu Naphthali patris mei à domo Jerusalem montis, quæ electa fuerat ex omnibus tribubus Israelis,

5 Ut sacrificaretur *illic* omnes tribus, ubi sanctificatum fuerat templum pro tabernaculo Altissimi, ex quo exstructum fuerat in generationes omnes æternas; & omnibus tribubus, quæ una defecerant, sacrificantibus Bahali deo, cum domo Naphthali patris mei:

6 Ego tamen solus ibam sæpe Jerusalem diebus festis, quemadmodum præceptum est toti populo Israelis præceptio æterno, primitias decimasq; fœtuum, & prima vellera habens; & dabam ea Sacerdotibus posteris Aharonis ad altare *offerenda*.

7 Primas omnium fœtuum decimas dabam posteris Aharonis, qui ministrant Jerusalaimis; secundas vero decimas vendebam, & profectus expendebam eas Jerusalaimis unoquoque anno:

8 Tertias denique dabam iis quibus convenichat *dari*, quemadmodum præceperat Debora mater patris mei, quia orphanus relictus fueram à patre meo.

9 Quumque ad viri ætatem pervenissem, duxi Channam uxorem è gente nostra, genui ex ea Tobiam.

10 Sed quum captivus Nineven abductus essem,

11 Omnibus fratribus meis ac gentilibus meis vescentibus cibis gentium;

12 Ego continui meipsum, ne comederem *eos*:

13 Quia memor eram Dei ex toto animo meo.

14 Concilliavit autem Altissimus gratiam decoremque *mihi* coram Schalmanasare, ut essem opsonator ipsius.

15 Itaque profectus sum in Mediam:

16 Depositumque apud Gabahelem fratrem Gobriæ Rageliti civitate Mediæ argenti talenta decem.

17 Postquam vero mortuus est Schalmanasar, regnavit Sancherib filius ejus pro eo.

18 Cujus rationes quum incertæ essent, non potui amplius proficisci in Mediam.

19 Ac in diebus quidem Schalmanasaris eleemosynas multas faciebam fratribus meis,

20 Cibos meos dederam esurientibus, & vestimenta mea nudis; & si quem ex gente mea videram mortuum projectumque ad muros Ninivæ, eum sepeliebam.

21 Præterea si quem occiderat Sancherib rex, quum venisset fugiens ex Judæa, furtim abripiens sepeliebam eum (multos enim perdebat indignationis suæ) & requisita à rege corpora eorum non inveniebantur.

22 Profectus vero quidam Ninevitarum indicavit regi me sepelire eos; quamobrem abdidi me, & cognoscens me quæri ad mortem, ex metu me recepi alio.

23 Tum raptæ sunt omnes facultates meæ: neque relictum est mihi quicquam præter Channam uxorem meam, & Tobiam filium meum.

24 Sed non præteriverant dies quinquaginta quinque, quum occiderunt eum duo filii ipsius, fugerunique in montes Armeniæ, & regnavit Esarchaddon filius ejus pro eo, qui præfecit Achikarum filium fratris mei Chananeelis omnibus rationibus patris sui, & toti procurationi.

25 Postulante itaq; Achikaro mea causa reversus sum Ninivem: (erat enim Achikar à poculis, & ab annulo, Procuratorque & rationarius constituerat q, cum Esarchaddon secundum à se, filium fratris mei.)

26 Reversoque mihi domum, restituta est Channa uxor, & Tobija filius meus.

CAPUT II.

Tobit sit custos.

DIe festo pentecostes, qui *dies* sanctus est septimarum septem, comparatum est prandium à rum mihi: quumq; accumbens ad edendum contemplarer cibaria multa, edixi filio, abi, adduc quemcunque ex veneris fratrum nostrorum egentem, qui memor sit Domini: Ecce autem sum exspectaturus te.

2 Ille advenies dixit, pater; quidam è genere nostro projectus jacet in foro strangulatus.

3 Tum ego antequam gustarem, exsiliens tuli eum, & *exportavi* in domum quandam, donec occidisset sol.

4 Deinde reversus lavi, & comedi cibum meum tristis.

5 Recordando prophetiæ Hamosi quemadmodum dixerit,

6 Convertentur festa vestra in luctum, & omnia hilaria vestra in lamentum, ac flevi.

7 Quum autem occidisset sol, abii, & effodi, *fovea* sepelivi eum.

8 Vicini vero eius irridebant dicentes, non amplius mereris iste interfici propter factum istud, qui vivus tuis sepulturis dum erat mortuis tuis iterum sepelit?

9 Eademque nocte decubui pollutus ad muros hypothri, facie mea non obtecta; neq; animadverti passeres in eo muro esse.

10 Itaq; oculis meis apertis excreverunt passeres calidi in *fluxu* in oculos meos, undeq; albugines sunt albugines in oculis meis. Et quamvis adierim medicos, tamen non adjuverunt me. Achikar vero aluit me, donec profectus esset in Elymaida.

11 Hanna autem uxor mea lanificium exercebat in gynaceis:

12 Cui, quum remisisset *opus* suum dominis, rependerunt quoq; illi mercedem, & amplius etiam dominus hœdum.

13 Quum vero venisset ad me, balare cœpit: Quamobr & dixi ei, unde hœdulus iste? nonne furto sublatus est? Redde eum dominis; nam nefas est comedere furto ablatum *quicquam*: dicente vero illa, dono datus est mihi, præter mercedē, tamen non credidit illi, sed edixi reddi eum dominis.

14 Me itaque contra illam exardescente, respondens illa mihi dixit, ubi sunt tua eleemosynæ, & justæ factæ tuæ? Ecce spectas sunt omnia apud te.

CAPUT III.

Tobit gemens & orans.

TAque contristatus flevi; & oravi cum dolore dicendo,

2 Justus es Domine, omniaque opera tua & omnes viæ tuæ sunt misericordia & veritas: etiam judicio vero, justoque tu judicas in seculum.

3 Memento mei, & respice ad me: ne ulciscaris me pro peccatis meis, atque erroribus meis, & majorum meorum qui peccaverunt coram te.

4 Nam non obedivimus præceptis tuis. quamobrem expositi nos direptioni & captivitati mortique, & dicterio probrosi omnibus gentibus quo dispersi sumus.

5 Nunc ergo, *ut* multa judicia tua sunt & vera, ne facito propter peccata mea mihi orumque meorum, quia non fecimus præcepta tua (non enim ambulavimus fideliter coram te.)

6 Nunc, inquam, prout placuit tibi facito me, præcepto tolle spiritum meum ut dissolutus redigar in terram: quoniam utilius est mihi mori quam vivere, quandoquidem exprobrationes falsas audivi, ac tristitia multa incessit me: præcipe inquam me solutum à necessitate hac, jam *concedere* in æternum locum; ne avertas faciem tuam à me.

7 Eo ipso die accidit filiæ Rehuelis Saræ in Ecbatanis Mediæ, ut ipsi quoq; objiceretur probrum ab ancillis patris ipsius.

8 Quia tradita fuerat viris septem, sed Aschmadæus improbum illud dæmonium occiderat eos, antequam congrederentur cum ea, ut fit mulieribus.

9 Dicebant enim ipsi, an nondum intelligis te præfocare viros tuos?

10 Jam septem viros habuisti, neque vocaris de ullius eorum nomine.

11 Quid nos verberas propter illos? quidem mortui sunt? abi cum illis: ne videamus ex te filium aut filiam in seculum.

12 Hæc quum audisset, tristata est valde, adeo ut strangulatione premeretur: sed dixit, equidē unica sum patri meo, si ficcero hoc, probrosum fuerit ipsi; & senium ejus deduxero cum dolore in sepulcrum.

13 Postea oravit ad fenestram quandem, dicens,

14 Benedictus es, Domine Deus mi, & benedictum nomen gloriæ tuæ, sanctum & pretiosum in seculis; benedicant tibi omnia opera tua in seculum.

15 Nunc autem Domine, oculos meos & faciem meam converti ad te.

16 Dicens ut liberes me ab hac terra, ac non audiam amplius exprobrationem.

17 Tu nosti, Domine, me puram esse ab omni peccato viri.

18 Ac non coinquinasse nomen meum, neque nomen patris mei in terra captivitatis meæ.

19 Unica sum patri meo, neq; est ipsi alter natus qui percipiat hæreditatem ejus:

20 Neq; agnatus propinquus, neq; filius ex eo, cui me conjungam in nubam ipsi.

21 Jamq; perierunt mihi septem: quorsum me *in tempore* reliquum vivere?

22 Quod si non visum fuerit tibi occidere me;

23 Præcipe respiciens ad me, & misereri mei, ut non audiā amplius exprobrationes.

24 Exaudita autem est oratio utriusque coram gloria Dei maximi:

25 Et missus est Raphael curatum hos duos, Tobiti de quamaurus albugines, & Saram Rehuelis filiam tradituras Tobiæ Tobiti filio uxorem, ac ligaturus Aschmadæum improbum illud dæmonium, quia Tobiæ *jure* accideret, ut illam hæreditario jure duceret: eodemque momento reversus Tobit ingressus est domum suam, & Sara Rehuelis filia descendit è cœnaculo suo.

CAPUT IV.

Testamentum Tobiti.

DIe illo recordatus Tobit pecuniæ quam deposuerat apud Gebahelum Rageschi *civitate* Mediæ,

2 Dixit apud semetipsum, ego postulabam mortem: quid non advoco Tob jam filium meum, ut ipsi indicem antequam moriar? Itaque vocato illo, dixit,

3 Fili, quum mortuus fuero, sepeli me, ac ne despicias matrem tuam: honora eam omnibus diebus vitæ tuæ, & fac quod placuerit tibi, neque contristes eam.

4 Memento, fili, ipsam multa pericula expertā esse propter te *lactatum* in utero.

5 Quum mortua fuerit, sepeli eam apud me in eodem sepulcro.

6 Omnibus

4 omnibus diebus, fili, Dominum Deum nostrum recordare, neque volueris peccare, & transgredi ea mandata ejus: sed justitiam exerce omnibus diebus vitæ tuæ; & ne incedas viis injusti: nam te colente veritatem prosperi successus aderunt tuis operibus, & omnibus exercentibus justitiam.

7 De facultatibus tuis fac eleemosynam; & ne invidero oculus tuus quum facies eleemosynam; ne avertas faciem tuam ab ullo paupere, & à te minime avertetur faciem Dei.

8 Erunt tibi aderunt in multitudinem, sicuti ex eis eleemosynam:

9 Sin parum tibi fuerit, pro paucitate ne metuas facere eleemosynam:

10 Thesaurum enim bonum comparas tibi ipsi in diem necessitatis:

11 Nam eleemosyna à morte liberat, nec sinit *animam suam* ingredi in tenebras:

12 Donum enim bonum est eleemosyna omnibus facientibus eam coram Altissimo.

13 Attente cave tibi ipsi, fili, ab omni scortatione, & uxorem imprimis assume de semine majorum tuorum, ac ne assumas mulierem exteram quæ non sit de tribu patris tui, quia filii propheratum sumus: Noachum, Abrahamum, Jirzchakum & Jahakobum majores nostros olim memento, fili, omnes istos duxisse uxores è cognatis suis, & benedictos fuisse in filiis suis, ac semen ipsorum terram hæreditario jure possessurum esse.

14 Nunc etiam, fili, dilige fratres tuos, ac ne superbe sisti dias eum animo tuo de fratribus tuis, & populoribus tuis, de illis, inquam, sumere tibi ipsi uxorem: nam superbia adest perditio multa, ac non stabilitas: & arrogantia diminutio indigentiæ quamvis: arrogantia enim mater est famis.

15 Merces omnis hominis qui operam commodaverit tibi apud te ne pernoctato, sed redde ei illicò; quod si servieris Deo, redderetur tibi.

16 Attende tibi ipsi, fili, in omnibus operibus tuis, ut sis eruditus in tota conversatione tua. Iraq; quod odisti nemini feceris, vinum ad ebrietatem ne bibas, neque ambules secum ebrius in via tua.

17 De cibo tuo da esurienti, & pudis de vestibus tuis; omnium quæ abundaverint tibi fac eleemosynam; neque invideat oculus tuus quum facies eleemosynam.

18 Effunde cibos tuos in monimentum justorum, neque des peccatoribus.

19 Consilium ab omni prudente quære, neque contemnas unquam consilium utile.

20 Omni autem tempore tu benedic Dominum Deo ab eo postula ut viæ tuæ efficiantur rectæ, & omnes calles tui consiliaque tua prosperæ succedant. Nam gens ulla non habet consilium, sed ipse Dominus dat omnia quæ bona sunt, & quem vult deprimit usque ad inferos. Nunc ergo, fili, recordare mandatorum meorum, ac ne deleantur ex animo tuo.

21 Jam vero indico tibi decem talenta argenti esse, quæ deposui apud Gebahelem filium Gobriæ Regesehi Mediæ; neque propterea metuas, fili, quod pauperes facti sumus; sunt tibi multa, si timeas Deum, & desistas ab omni peccato, faceris quæ placent ipsi.

CAPUT V.

Angelus comes & ductor Tobiæ.

TUm respondens Tobias dixit, patri, faciam quæcunq; mandasti mihi.

2 Verum quomodo potero recipere pecuniã illam, q uam non cognoscam eum?

3 Itaque dedit ei *pater* chirographum, & dixit ei,

4 Cõquire tibi ipsi aliquem qui dum vivo proficiscatur tecum, & dabo ei mercedem, ita profectus pecuniã illam recipe.

5 Abiens igitur ad cognitum aliquem invenit Raphaelem, q ui

6 Erat Angelus, sed nesciebat *Tobias*:

7 Et dixit ei, an posses proficisci mecum in *civitatem* Mediæ Rageschem?

8 Et an peritus es locorum illorum?

9 Cui dixit Angelus: sum profecturus tecum, & apud Gebahelem agnatum nostrum commoratus sum.

10 Dixit vero ei Tobias, exspecta me, ut dicam patri meo: qui dixit ei, abi, ac ne tardes.

11 Ingressus itaque dixit patri, ecce inveni qui proficiscatur mecum: edicente autem patre, vocat illum ad me, ut cognoscam, ex qua tribu sit, & an certus homo sit ad proficiscendum tecum: vocavit eum:

12 Quumque venisset intro, salutarunt alter alterum:

13 Et dixit ei Tobit, frater, ex qua tribu & ex qua familia es tu? Indica mihi.

14 Quo dicente ei, nunc tribum & familiam quæris, an mercenarium, q ui proficiscatur cũ filio tuo? dixit illi Tobit, cupio, frater, cognoscere genus & nomen tuum.

15 Dixit vero ille, ego sum Hazarja *nominis*, genere vero filius Chananjæ illius magni & fratris tui.

16 Tum dixit Tobit, prospere advenisti, frater:

17 Sed ne irascaris mihi, quod quæsierim tribũ tuam, & familiam tuam cognoscere.

18 Tu vero agnatus meus es ex optimo genere: Novi enim Chananjam, & Jonathanem filios Schemahiæ filius magni:

19 Ut qui iverimus una Jeruschalaim adoraturi, afferentes primogenita *animalia* decimasque fœtuum:

20 Et ipsos *novi* non seductos esse errore fratrum nostrorum.

21 Ex stirpe magus es, mi frater, sed dic quam tibi mercedem daturus sim drachmam in diem *specimen* & quæ e unt opus, ut eriam filio meo; etsi amplius adjecturus sim tibi ad mercedem hanc, si incolumes reverti fueriris.

22 Atq; hoc modo inter ipsos convenit.

23 Tum edixit Tobias, compara te ad iter

iter istud, & itinere prospero utamini.

24 Exiuitque filius, quæ ad iter illud *pertinebant*: cui dixit pater illius, proficiscere cum homine hoc: qui autem in cœlo habitat Deus, prosperet iter vestrum, & Angelus Dei proficiscatur vobiscum.

25 Itaq; egressi sunt ambo ut proficiscerentur, & canis filii comitatus est eos. Hesiabatem Channa mater ejus, & dixit: Tobiæ quid emisisti filium nostrum? nonne sepia manus nostræ est res nostras agens, ut tractet nobis?

26 Ut autem argentum huic argento non accresceret, sed tamen nos eramus tantis filii nostri essent.

27 Nam prout datum est nobis unde vivamus: à Domino hoc sufficiens nobis est.

28 Dixit vero ei Tobit, ne curam habeas, soror; incolumis veniet, & oculi tui videbunt eum:

29 Angelus enim bonus proficiscetur cum eo, & prosperabitur iter ejus, revertetur que incolumis: ita tamen desinit.

CAPUT VI.

Tobias discit videri, dæmon Angelo.

1 Illi autem profecti eo itinere, venerunt vespere ad Tigrim fluvium, ubi commorari sunt.

2 Quumque filius lotorus descendisset, exiluit piscis ex eo fluvio,

3 Qui volebat devorare filium.

4 Dixit vero Angelus illi, prehende piscem istum.

5 itaque firme prehendens piscem illum filius p ojecit eum in terram.

6 Dixitque ei Angelus, dissecta piscem istum, & exciscens eor separque & fel, reponne ea juxta.

7 Fecit ergo filius ut dixerat ipsi Angelus: piscem vero assatum comederunt, perrexerunt que ambo, donec appropinquarent ad Ecbatanas.

8 Quumque diuisset filius Angelo, Hazarjæ fratri, quid sibi volunt cor istud, & separ, & fel istius piscis?

9 Dixit ei, cor & separ istud, si quem turbet dæmonium aut spiritus malus, ea adhibe coram viro aut muliere illa, ac minime turbabitur amplius.

10 Fellis unguæ hominem q ui habet albugines in oculis suis, ita curabitur.

11 Quum autem ad Rageschum appropinquassent,

12 Dixit Angelus ille filio, fratri, hodie commorari nos apud Reuelem, qui idem est cognatus tuus; est autem ei filia unigenita, nomine Sara: lequar de ea ut detur ejus illa in uxorem.

13 Nam tibi accidit jus hæreditaris illius, quia tu solus es ex genere illius: puella autem pulera & prudens est.

14 Nunc ergo ausculta mihi, & compellabo patrem illius, q uamque revertemur Rageico, celebrabimus nuptias: Nam scio Reuelem minime datum esse illam viro alteri, secundum legem Moschij; neque fiet comparatorum mortem: quia tibi convenit ut hæreditatem percipias, potius quam ulli homini *alteri*.

15 Tunc dixit filius Angelo, Hazarjæ fratri, audivi ego puellam septem viris fuisse traditam, & omnes in thalamo ipso periisse:

16 Nunc autem ego unicus sum patri, & metuo ne ingressus moriar, ut etiam priores illi; quia dæmonium diligit eam, ut quod nemini non injuria afficiat præter eos qui accedunt ipsam. Nunc ergo quam, metuo ne moriar, & deducam vitam patris mei, & matris meæ, ex dolore mea causa percepto, ut sepelierum ipso um. Filius autem alter non est ipsis, qui sepeliat ipsos.

17 Dixit vero ei Angelus, an non meministi sermonum quos præcepit tibi pater, ut assumeres uxorem de genere tua?

18 Nunc ergo ausculta mihi frater, nam tua erit uxor, illius vero dæmonii nullam rationem habe:

19 Nam hac ipsa nocte tradetur tibi illa in uxorem: quum autem ingressus fueris thalamum, si accipiens cinerem thymiamatum impositeris de corde istius piscis & hepate, atque adoleveris;

20 Quum odoratum fuerit Dæmonium, fugiet; neque amplius reverterur ut impetum faciat in sempiternum.

21 Sed quando eris congressurus cum ea, exsurgite ambo, & inclamate Deum misericordem, qui miserens conservabit vos.

22 Ne metuas; nam illa tibi jam olim erat præparata, & tu illam servabis, ac proficiscetur tecum: etiam præcipio *animo*, tibi fore ex ea liberos.

23 Quumque Tobija audivisset ista, dilexit eam, & animus ipsius adhæsit ei pervalde: sic venerunt Ecbatanas.

CAPUT VII.

Tobias ducit uxorem.

ADvenerunt itaque ad domum Reheelis; Sara autem obviam facta illis salutavit illos, & illi *reſaluerunt* eam.

2 Postea introduxit illos domum d'xit; Rehuel: Hedna uxori suæ, quam similis ut adolescens iste Tobiro cognato meo!

3 Rogavitque eos Rehuel, unde estis fratres?

4 Qui dixerunt ei, è filiis Naphthali qui captivi sunt Nineve.

5 Dixitque illis, nostis Tobitum cognatum meum? Qui dixerunt, novimus.

6 Dicente autem illo, valeneé? dixerunt ipsi, & vivit & valet, dixitque Tobija, pater meus est.

7 Tum exsiliens Rehuel, & osculatus eum devit, & benedixit ei, dicens ei, oprimi viri filius es. Audiens vero Tobitum amisisse oculos suos, dolore affectus est, & flevit;

8 Hedna quoque uxor ipsius & Sara filia ipsius fleverunt.

9 Postea excipientes eos suavioſe mactarunt arietem subrumum, appo uerunt que cibaria multa; dixit vero Tobija Raphaeli, Hazarja fratri, loquere de iis quæ dicta

bis in iciore, ut perficiarur negotium: ita communicavit rem cum Rehuele.

10 Tum dixit Rehuel Tobiæ: comede, & bibe, & age hilariter: tibi convenit filiam meam ducere:

11 Verumtamen indicabo tibi veritatem; dedi filiam meam septem viris, & quando congressuri erant cum ea, mortui sunt de nocte: sed in præsentia hilariter age.

12 Dixit vero Tobija, non gustabo quicquam hic donec astantes constituerit is mecum. Itaque dixit Rehuel, accipito illam tam ex jure: tu agnatus es illius, & illa *vicissim* tua.

13 Misericors autem Deus prosperet vos rebus optimis.

14 Quum autem vocasset Saram filiam suam, venit ad patrem suum:

15 Qui prehendens manum illius tradidit illam Tobiæ uxorem dicens, ecce secundum legem Moschis accipe illam, & adduc ad patrem tuum: & benedixit eis.

16 Deinde vocavit Hednam uxorem suam, & accipiens libellum scripsit instrumentum conventionis atque obsignavit.

17 Tum cœperunt edere.

18 Postea vocavit Rehuel Hednam uxorem suam, & dixit ei, soror præpara alterum cubiculum, & introduc eam.

19 Quæ fecit prout dixerat, & introcens eam illuc flevit, manavitque lacrymas accepit filiæ suæ:

20 Dixitq; ei, bono animo esto filia; Dominus cœli & terræ det tibi lætitiam pro mœstitia hac tua: Bono animo esto, ô filia.

CAPUT VIII.

Castitas Tobiti filii.

QUum autem absolvissent cœnare, introduxerunt Tobiam ad illam:

2 Qui adiens meminit verborū Rephaëlis, acceptoq; cinere thymiamatum imposuit cor illius piscis & hepar adolevit:

3 Quem odorem quando sensit dæmonium, sbitr in *partes* superiores Ægypti, & ligavit eum Angelus.

4 Conclusis autem duobus illis simul, ascendit Tobia in lectum & dixit, surge soror, precemurque, ut misericordiam faciat nobis Dominus.

5 Itaq; cœpit Tobija dicere, benedictus es ô Deus majorum nostrorum, & benedictum nomen tuum sanctum, gloriosumq; in sæcula: benedicant tibi cœli, & omnes tu creatæ tuæ.

6 Tu fecisti Adamum, & dedisti ei adjumentum Chavam, firmamentum uxorem ipsius, è quibus factum est hominū genus: tu dixisti non esse bonū ut sit homo solus, faciamus ipsi adjumentum simile ipsi.

7 Nunc autem, Domine, non ad fornicationem accipio sororem meam hanc, sed ex veritate.

8 Præcipe mi fertus mei ut cum hac consenescam: quæ dixit cum eo, Amen. Ita cubuerunt ambo ea nocte.

9 Surgens autem Rehuel abiit, effodit-que sepulcrum, dicens, nonne hic etiam mortuus fuerit?

10 Et veniens Rehuel domum suam, dixit Hednæ uxori suæ:

11 Mitte unam ancillarum quæ videat an vivit: sin minus, *renuntiet*, ut sepeliam eum, & nemo noverit.

12 Tum veniens ancilla quum aperuisset januā, invenit duos ipsos dormientes.

13 Egressq; renuntiavit eis illū vivere.

14 Itaq; benedixit Rehuel Deo, dicens, benedictus es, ô Deus, omni benedictione pura, & sancta, & benedicant tibi omnes sancti tui, omnesq; res creatæ tuæ; benedicant, inquā, tibi omnes angeli tui & electi tui in omnia sæcula: benedictus es quod exhilaraveris me, ac non fuerit factū mihi prout animo præceperam, sed prout multa misericordia tua te gesseris erga nos:

15 Benedictus es quod duorū unigenitorū misertus fis; fac eis Domine misericordiam, fac ut percurrant vitam suam incolumnes cum lætitia, & misericordia.

16 Justitiæ famulis ut obtinerent sepulcrum.

17 Postea exhibuit eis nuptiale cōvivium dicrum quatuordecim: dixitq; ei Rehuel ante quam absolverentur dies nuptiales adhibito juramento, eum non egressurum esse, donec completi essent illi quatuordecim dies nuptiales convivii:

18 Tum vero accepto dimidio facultatum ejus abiturum incolumem ad patrem: reliqua vero, *inquit*, *accipies* quum mortui fuerimus ego & uxor mea.

CAPUT IX.

Convivium nuptiale Tobiæ.

TUm vocans Tobia Rephaelem,

2 Dixit ei Hazarja frater,

3 Accipe tecum puerū & duos camelos, ac proficiscere Rageschū Mediæ ad Gebahelem, & referens ad me pecuniam illam, ipsum adhuc ad nuptias: quandoquidem juravit Rehuel, me non egressurum esse:

4 Nam pater meus numerat hos dies:

5 Quod si tardavero multum, dolebit admodum.

6 Ita profectus Rephael commoratus est apud Gebahelem, & exhibuit illi chirographum ipsum:

7 Ille vero afferens loculos ipsos cum sigillis vicissim tradidit ei.

8 Postea mane surgentes simul venerunt ad nuptias, & benedixit *Gebahel* Tobiæ & uxori ejus.

CAPUT X.

Tobiæ sandi dimittitur una cum uxore.

PAter autem illius Tobit supputabat unoquoq; die: quumq; impleti essent dies profectionis, nec veniret illi, dicebat Tobit, an forte confusus est?

2 An forte mortuus est Gebahel, ut nemo illi reddat pecuniam istam?

3 Et cōtristabatur valde: dicebat vero illa uxor, perlit puer, quandoquidē tardavit.

4 Cœpitq; *eis* lugere ipsum, dicens:

5 Ebeu,

5 Ehu, pauliter me fili, quod dimiserim te, lucem oculorum meorum.

6 Cui dixit Tobis, tace, ne curam habeas, incolumis ero.

7 Sed dicebat illa ei, tace ne fallas me, periit puer meus, & abibat quotidie in vias foras, qua discesserant.

8 Interibus autem cibum non capiebat, noctes vero totas non desinebat lamentari Tobiam filium suum.

9 Tantisper dum absoluti essent dies quatuordecim nupriarum, quos juraverat Raguel eum illic consumturum esse.

10 Dixit autem Tobias Raguheli, dimitte me, nam pater meus & mater mea non amplius speranr visuros esse me.

11 Cui dixit ipsius socer, mane apud me, & ego mittam ad patrem tuum; qui significent ipsi res tuas. Sed Tobias dixit, nequaquam; rogum dimitte me ad patrem meum: Surgens itaq; Raguel dedit ipsi Saram uxorem ipsius cum dimidio facultatum, corporibus, jumentisque, & pecunia.

12 Et benedixerunt eis dimisit eos dicendo, prosperum successum det vobis Deus, ô nati, Deus cœli, antequam moriar; dixit vero filiæ suæ, honora soceros tuos: illi nunc parentes tui sunt: studium de te sermonem bonum, & osculatum est eam.

13 Hedna autem dixit Tobiæ, frater esto, confirmet te Dominus cœli; & det mihi ut videã liberos tuos ex Sara filia mea, ut exhilarer coram Domino. Ecce autem depono apud te filiam meam in depositum: ne ergo contristes eam. Postea abiit eriam Tobias benedicens Deo, qui prosperaverat viam suam, quum benedimisset Raguheli, & Hedna uxori ejus.

CAPUT XI.

Tobias cum uxore redit ad suos.

QUum autem profectus esset, donec appropinquaret ipsi ad Nineven,

2 Dixit Raphael Tobiæ, nosti frater ut dimiseris patrem tuum:

3 Præcurramus ante uxorem tuam, ut exasperemus domum:

4 Et accipe ad manum istud fel piscis.

5 Ita proceserunt, & una abiit canis sequutus eos.

6 Channa autem sedebat circumspiciens pro filio suo in via, & animadvertens eum venientem dixit patri ejus:

7 Ecce filius tuus advenit, & vir ille qui erat profectus cum eo, & dixit Raphael, scio ego, Tobia, aperturum oculos suos patrem tuum esse:

8 Tu itaq; jungo felle hoc oculos ipsius, nam mordicatus exteret abjicietque albugines, & videbit te.

9 Accurrens vero Channa irruit in collum filii sui, & dixit ei, videam te, fili, desinque moriari: te verum quoque ambo.

10 Tobit quoque exibat ad januam; sed impegit: filius autem ejus accurrit ad eum, & prehendens patrem suum insperfit fel istud pectus patris sui, dicens, bono animo esto pater: ut autem mordicati sunt, extrivit oculos suos, & desquamata sunt de angulis oculorum ejus albugines.

11 Ita videns filium suum irruit in collum ejus & flevit:

12 Deinde dixit, Benedictus es, ô Deus,

13 Et Benedictum nomẽ tuum in secula:

14 Et benedicant tibi omnes sancti tui Angeli, quia flagellasti, & misericordiatus es:

15 Nam ecce video Tobiam filii meũ.

16 Itaq; ingressus est filius ejus gaudẽs,

17 Et renunciavit patri suo res illas magnas, quæ factæ fuerant in Media.

18 Tum egressus est Tobis obviam nuru suæ, gaudens & benedicens Deo, ad portam Nineves, & mirantibus iis qui contemplabantur ipsum in cedentem, eo quod recepisset visum, Tobit profitebatur coram omnibus misertum ipsum fuisse Deum; quumque appropinquasset Tobit ad Saram nurum suam, benedixit ei dicens, prospere adveneris filia; benedictus sit Deus qui adduxit te ad nos, & pater tuus, ac mater tua; fuitque lætitia omnibus qui erant Nineves cognatis ejus.

19 Adfuit enim Achikar, & Nimba filius fratris ejus.

20. Et agitatum sunt nuptiæ Tobiæ hilariter diebus septem.

CAPUT XII.

Tobias eundem agnoscit angelũ cuſodem

POstea advocans Tobit Tobiam filium dixit ei, vide fili ut des mercedẽ homini huic, qui profectus est tecum: etiam amplius ei oporter addere.

2 Cui dixit Tobias, pater non esset mihi grave dare ipsi dimidiũ eorũ quæ attuli,

3 Quia me reduxit ad te incolumem & uxorem meam curavit, & pecuniã meam attulit, depiq; te curavit consimiliter; dixitque senex, justè fiet si dabitur ei.

4 Et accersens Angelum dixit ei:

5 Accipe dimidiũ eorum quæ attulisti, & ito

6 Ita dic ede incolumis.

7 Tum *Angelus* vocãs duos ipsos clam, dixit eis, benedicite Deo, eumq; celebrate, & amplificandum tribuite ei celebrate, inquam, coram omnibus viventibus, proiis rebus quas fecit erga vos; bonum est benedicere Deo, & efferre nomen ejus; res à Deo gestas honorifice offerendo, ac ne pigrescamini celebrare ipsum.

8 Arcanum enim regis bonũ est occultare, opera autẽ Dei revelare gloriosũ; bonum facite & malum non assequetur vos.

9 Bona res est oratio cum jeunio, misericordiaq; & justitia: melius est parũ cum justitia, quam multum cum injustitia: melius exercere misericordiã quam auri thesauros comportare; misericordia enim ex morte liberat, & ipsa expurgat omne peccatum; qui exercent misericordiam & justitiam omnimodum implebuntur vita.

10 Qui autem peccant, hostes sunt suæ ipsorum vitæ.

11 Minime-

11 Minime occultabo a vobis ullum verbum, ut qui dixerim, arcanum regis occultare bonum esse, opera vero Dei revelare gloriosum.

12 Jam itaque quando orabas tu & sponsa tua Sara, ego afferebam monimentum orationis vestræ coram sancto;

13 Et quando sepelichas mortuos, similiter aderam una tibi; & quando non dubitabas surgere ac relinquere prandium tuum ut profectus circumtegeres mortuum, non erat ignotum mihi benefactum tuum, sed tecum eram.

14 Nunc ergo emisit me Deus ad curandum te, & sponsam tuam Saram:

15 Ego sum Raphael, unus ex septem Angelis illis sanctis qui referunt preces sanctorum, & egrediuntur coram gloria sancti.

16 Ipsis autem duobus turbatis, & procidentibus in faciem, quia meruerunt,

17 Dixit, ne meruite, pax enim vobis fortasse est:

18 Verum Deo benedicite, quia non mea ipsius gratia, sed voluntate Dei nostri veni, quamobrem benedicite ei in secula.

19 Quotidie spectabar a vobis, ac non comedebam, neque bibebam; sed visum vos contemplabamini.

20 Nunc autem celebrate Deum, quia ad tendo ad eum qui misertus me; & scribite omnia quæ confecta sunt in libro.

21 Tum surrexerunt; quumq; amplius non viderent eum, celebraverunt opera magna, adeoque mirabilia Dei.

CAPUT XIII.

Canticum Tobiæ.

Postquam ergo apparuisset ipsis Angelus Domini, Tobias scripsit orationem ad exultationem dicens,

2 Benedictus sit Deus vivus in secula, & regnum ipsius, quia ipse flagellat misereturque, deducit ad inferos & reducit, neq; est qui effugiat manum ipsius.

3 Celebrate eum filii Israelis coram gentibus, quandoquidem ipse dissemina vit nos in eis; ibi ostendite amplitudinem ejus, & exaltate ipsum coram omni vivente, quandoquidem ipse dominus noster est, & Deus ipse pater noster in omnia secula.

4 Si flagellabit nos propter injusta nostra, ac rursum misrebitur, & congregabit nos ex omnibus gentibus, in quibus nos dissemineveris: siquidem convertimini ad ipsum toto corde vestro, & toto animo vestro ad exercendam coram ipso veritatem, tunc convertetur ad vos, & minime abscondet faciem suam a vobis, sed contemplabimini quæ facturus est erga vos.

5 Celebrate igitur eum toto ore vestro, & benedicite Domino potentissimo, atque exaltate regem seculorum.

6 Ego in terra captivitatis meæ celebro eum, & indico robur ac amplitudinem ejus genti peccatrici.

7 Quis novit, utrum benevole sit accepturus nos, & facturus misericordiam nobis?

8 Deum meum exalto, & animus meus regem cœli, qui exsultabit de amplitudine ejus.

9 Dicant omnes, & celebrent eum juste.

10 Jeruschalaima civitas sancta, flagellabit *quidem* te propter opera filiorum tuorum: sed rursum misericordiam faciet filiis justorum:

11 Celebra Dominum, quoniam bonus est, & benedic regi seculorum, ut rursum tabernaculum ejus exstruatur in te cum lætitia,

12 Et exhilaret in te captivos tuos, idq; diligendo in te miseros in omnes generationes seculi.

13 Gentes multæ e longinquo venient ad nomen Domini Dei, dona in manibus habentes: dona regi cœli *offerendo*; generationes omnes laudabunt te, & dabunt exsultationis munera.

14 Maledicti omnes qui oderunt te, benedicti erunt omnes qui diligunt te in seculum.

15 Lætare & exsulta, propterea quod filii justorum congregabuntur, & benedicent Domino justorum, *dicentes*,

16 O beatos qui diligunt te, lætabuntur de tua prosperitate; beatos qui contristati sunt pro omnibus flagellis tuis; quia de te lætabuntur contemplantes omnem gloriam tuam, & gaudebunt in seculum.

17 Anima mea benedicat Deo regi magno:

18 Quia exstruentur Jeruschalaima sapphiro, & smaragdo, ac lapide precioso;

19 Muri tui, turresque, ac præmunitiones ipsæ auro puro;

20 Et plateæ Jeruschalaimorum beryllo, & carbunculo, lapillisq; instrictis optimo tessellabuntur: dicentq; omnes *novæ* vicorum *civitatis* illius, Hallelujah; & laudabunt dicentes,

21 Benedictus Deus, qui exaltavit eam in omnia secula.

CAPUT XIV.

Verba novissima Tobiæ.

Postea cessavit celebrare Tobias.

2 Erat autem annorum quinquaginta octo,

3 Quando amisit oculos; post annos vero octo recepit visum,

4 Et fecit opera misericordiæ,

5 Perrexitq; timere Dominum Deum, & celebrare ipsum.

6 Plurimum autem quum senuisset, vocavit filium suum cum septem nepotibus suis, & dixit ei, fili accipe filios meos (ecce consenui, & jam prope est ut excurram ex hac

hac vita) abi in Mediam, fili, quia persuasus sum de iis omnibus quæ dixit Jona propheta de Nineve, ipsam eversum iri (in Media vero plus erit pacis ad tempus) & fratres nostros qui in ipsa terra sunt dispersum iri ex optima illa terra, & Jerusalaima fore desertam, domumque Dei illic exustum iri, desertamque fore ad tempus usque:

7 Sed iterum misericordiam ipsorum Deum & reductarum ipsos in terram illam, ubi ædificaturi sunt domum cum priore minime comparandam, donec complerentur tempestates seculi: postea vero reversuros ex variis suæ captivitatis locis, & ædificaturos Jerusalaim honorifice, domumque ipsam Dei illic ædificandam iri, & in omnes generationes seculi ædificium gloriosum, quemadmodum loqueuti sunt de eo prophetæ:

8 Et omnes gentes conversum iri ex veritate ad timendum Dominum Deum, suffossuraque idola sua, & benedicturas omnes gentes Domino; ac populum ejus celebraturum Deum, Dominum vero exaltaturum populum suum: in lætabuntur omnes qui diligunt Dominum Deum, in veritate & justitia, exercentes misericordiam erga fratres nostros.

9 Nunc ergo, fili, abi Nineve, quia omnino futura sunt, quæ dixit prophetæ Jona; tu vero observa legem & præcepta, ethoc; studiosus misericordiæ, & justus, ut tibi bene sit; & sepeli me honeste, matremq; tuam merum, neq; amplius commoramini Nineve.

10 Fili, observa quid fecerit Haman Achikaro, qui educaverat ipsum; quemadmodum ex luce deduxerit eum in tenebras, & quantis malis compensaverit eum.

11 Ac Achikar quidem servatus est, illi vero retributio est facta, quum ille in tenebras descenderit: Nitzba in misericordia se occuparat, & servatus est à laqueo mortis quem posuerant ipsi, Haman vero incidens in laqueum periit.

12 Nunc ergo, fili, vide quid misericordia faciat, & quomodo justitia liberet.

13 Hæc autem dicente illo, exhalata est anima ejus in lecto, (erat autem annorum centum quinquaginta octo) & sepelivit eum gloriose *filius*.

14 Quumq; mortua esset Channa mater ipsius, sepelivit eam cum patre suo: ubi vero Tobija cum uxore sua liberisque Ecbatana ad Raguelem socerum suum:

15 Ubi consenuit honorate, mortuosque socerus suos sepelivit gloriose, hæreditatemq; percepit facultatum illorum, & Tobi i patris sui.

16 Obiit autē ipse quoq; annos ce ntum viginti septem natus, Ecbatanis Mediæ:

17 Et audivit ante quam moreretur perditionem Ninive, quam cepit Nebucadnezzar & Assuerus: itaque ante mortem de Nineve lætatus est.

ORATIO MENASCHIS
REGIS JEHUDÆ.

DOmine Deus omniporens majorum nostrorum, Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi ac seminis eorū,

2 Qui fecisti cœlum & terram cum toto ornatu eorum,

3 Qui obstrinxisti mare verbo præcipiente tuo, qui conclusisti abyssum obsignans terribili & glorioso nomine tuo.

4 Quem omnia horrent, & contremunt à facie potentiæ tuæ.

5 Quia perferri non potest majestas gloriæ tuæ, aut sustineri interminatio iræ tuæ contra peccatores,

6 Cujus promissionum immensa & impervestigabilis est misericordia, quoniam tu Domine altissimus, benignus, longanimis, & plurimum misericors, pœnitentia duceris erga filios hominum;

7 Tu Domine, qui pro amplitudine bonitatis tuæ promisisti pœnitentia te adductum iri, & remissurum iis qui peccaverint in te, & multitudine miserationum tuarum ex decreto tribuis respicientiam peccatoribus ad salutem:

8 Tu, inquam, Domine Deus justorum non imposuisti pœnitentiam justis Abrahamo, Jitzchako & Jahakobo, iis qui non peccaverunt contra te; sed impositi pœnitentiam mihi, qui sum peccator,

9 Quoniam plus peccavi quam numerosa sit arena maris, plurimæ sunt iniquitates meæ; Domine, plurimæ sunt iniquitates meæ; nec sum dignus qui intueri oculis contuear altum cœlum præ multitudine iniquitatum mearum:

10 Incurvatus sum graviter vinculo ferreo, adeo ut non possim efferre caput meum, sed non est relaxatio mihi, quia excitavi iram tuam, faciens quod malum videtur in oculis tuis, quum non fecerim voluntatem tuam, & mandata tua non observaverim, sed statuarum abominationes, offensas multas commiserim.

11 Nunc ergo flecto genua cordis mei, exoptans à te benignitatem tuam; peccavi Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco.

12 Quamobrem peto & oro te, remitte mihi Domine, remitte mihi, ac ne perdas me cum iniquitatibus meis, neq; in æternum iratus asservabis mala mihi, aut damnatum adjudices me locis infimis terræ, quia tu Deus es, Deus pœnitentiæ;

13 Sed ostende in me totam bonitatem tuam, indignum me servando, secundum magnam misericordiam tuam.

14 Et laudabo te semper singulis diebus vitæ meæ, quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tua est gloria in sempiterna secula, Amen.

JUDITH.

JUDITH.

CAPUT I.

Recensemento regni Nabucad-nezaris.

1 ANno duodecimo regni Nebucad-nezaris, qui regnabat Nineves in civitate magna temporibus Arpaciſchadi regnum venentis Medorum Ecbatanis,

2 (Qui extruxit Ecbatanis circũquaq; muros ex lapidibus cæſis in longitudinẽ cubitorũ ternum, in latitudinẽ cubitorũ ſenum, faciens murũ altum cubitos ſeptuaginta & latum cubitos quinquaginta,

3 Et turres ejus impoſuit portis ejus, centenum cubitorum,

4 Stetuens latitudinem fundamentorum eius in cubitos ſexaginta,

5 Fecitq; portas ejus portas exſtantes in altitudinem cubitorum ſeptuaginta, quarum latitudo cubitorum quadragenum fuit, ut procedere poſſent copiæ potentiæ ejus, & acies inſtrui peditatus ejus.)

6 Fecit ergo bellum temporibus illis rex Nebucad-nezzar contra regem Arpaciſchadum in planitie magna, quæ planities eſt in finibus Cragi, ad quem conuenerant omnes qui incolebant montana, & omnes accolentes Euphratẽ, & Tigrim, & Hydaſpen, & planitiem Arioci regis Elymæorum, & conuenerant gentes multæ admodum ex Gelodeis in aciem.

7 Miſit autem Nebucad-nezzar rex Aſſyriorum ad omnes habitatores Perſidis, & ad omnes habitantes occaſum verſus, id eſt, incolentes Ciliciam, & Damaſcum, Libanumque, & Antilibanum, omneſque accolas maris,

8 Et ad gentes Carmelum & Galhadem, ſuperioremque Galilæam & magnam planitiem Chaznar-aſſon *inolentes*,

9 Et omnes habitantes Samariam ac civitates illius, denique trans Jordanem uſque Jeruſchalaim, & Baranaam, & Aulonas, & Kadeſchum; & flumen Ægypti, & Daphnas, & Rameſſem, & totam regionem Goſhenis,

10 Uſque qua venitur ad ulteriora Taneos & Mempheos, denique omnes habitantes Ægyptum uſque qua venitur ad fines Æthiopiæ.

11 Sed nihili fecerunt omnes habitatores regionum iſtarum verbum Nebucad-nezaris regis Aſſyriorum, neque conuenerunt ad ipſum bellaturi, quia non metuebant ipſum, ſed videbatur ipſis non majoris quam aliis quilibet, & remiſerunt legatos ejus re infecta ignominioſe à conſpectu ſuo.

12 Quamobrem animatus Nebucad-nezzar contra omnes regiones iſtas valde, juravit per thronum & regnum ſuum omnino ſe ultorum eſſe omnes fines Ciliciæ, & Damaſci, Syriæque, ac ſubitorum gladio ſuo omnes habitantes in regione Mœabi, & Ammonitas, & totam Judæam, omneſque Ægyptios, uſque qua veniatur ad fines utriuſque maris.

13 Et aciem inſtruxit copiarum ſuarum contra Arpaciſchadum regem anno decimo ſeptimo, ubi confirmatus ipſe in bello ſuo cum omnibus cuiribus ipſius domitarus eſt civitatibus ejus.

14 Et perveniens Ecbatanis uſque occupavit turres, & devaſtavit plateas *civitatis* illius, & ornatum illius expoſuit opprobrio:

15 Ipſum vero Arpaciſchadam capiens in montanis Cragi confixit jaculis ipſius, atque profligavit eo ipſo die;

16 Eoque confecto rediit Nineven ipſe cum tota turba miſcella ſua, multitudine hominum bellatorum permagna; ubi ſoluto animo conviuatus eſt ipſe cum copiis ſuis per dies centum viginti.

CAPUT II.

Inſatiabilis dominandi libido Nabucad-nezaris.

1 ANno autem decimo octavo die vigeſimo ſecundo menſis primi, factus eſt ſermo in domo Nebucad-nezaris Regis Aſſyriorum de ulciſcendis omnibus illis regionibus quemadmodum dixerat.

2 Et convocatis omnibus adminiſtris eius, & omnibus magnatibus eius, propoſuit eis arcanum conſilii ſui, colligens omne malum regionum iſtarum ore ſuo,

3 Illi autem judicarunt profligandam eſſe omnem carnem eorum qui non obſequuti eſſent verbo oris ipſius.

4 Fuit itaq; quum abſolviſſet conſultationem ſuam, ut vocaret Nebucad-nezar rex Aſſyriorum Holopherem primarium ducem copiarum ſuarum, qui ſecundus erat ab ipſo, ac ediceret ei,

5 Hæc dixit rex ille magnus dominus totius terræ: ecce tu profectus à conſpectu meo, aſſumito tecum viros fretos robore ſuo, peditum ad centum viginti millia, equorum vero multitudinem cum ſeſſoribus ad duodecim millia: & procedito contra totam regionem illam quæ ab occaſu *eſt*, quia non paruerunt verbo meo; ac denunciato ipſis, ut terram & aquam comparent mihi, quia indignatione mea ſuperventurus ſum ipſis, & obtegens totam ſuperficiem terræ pedibus copiarum mearum expoſiturus ipſos direptioni eis, adeo ut ſaucii illorũ impleant valles, ac torrentes illorũ, & fluvii exundãres mortuis illorũ impleantur; deniq; raptum turbam captivã illorũ in extremitates totius terræ: tu ergo egreſſus præoccupa mihi totum terminum illorum, quumq; dederint ſe ipſos tibi, conſerva eos mihi ad diem illum quo ſum caſtigaturus eos:

6 Ergo eos autem qui erunt immorigeri ne clementia utitor oculus tuus, ut exponas eos cædi & rapinæ in tota terra tua, quia ita vivo ego & poteſtas regni mei cõſtat, ita quæcunq; loquutus ſum, ea quoq; efficiam

officium manu mea. Tu igitur ne transgrediaris quicquam verborum domini tui; sed omnino consicito prout præcepi tibi, ne me longior esto in efficiendis illis.

7 Egressus itaq; Holophernes à conspectu domini sui, vocavit ò nnes dynastas, ducesque, & præfectos copiarum Assyriæ, numeravitq; lectissimos viros in acie, quemadmodum præceperat ipsi dominus ipsius ad myriadas duodecim, & equites sagittarios duodecies mille:

8 Quorum aciem instruxit, quemadmodum militaris multitudo disponi solet, & sumsit camelos asinosque ad impedimenta ipsorum multitudine permagna, & oves bovesq; & capras, ut expeditiores essent, innumeras:

9 Item commeatum in virum quemque numerosissimum,

10 Aurumq; & argentum ex domo regis permultum.

11 Ita proceſſit ipse cum omnibus copiis ſuis in expeditionem præcurrus regi Nebucad-nezari, ut obtegeret totum superficiem terræ ad occasum ſuæ curribus & equitibus, peditibusq; electissimis ipsorum: multi etiam miscelli convenerant ad ipsos *numerosi* ut locustæ, aut ut arena terræ: innumerabiles deniq; erant præ multitudine.

12 Proceſſerunt ergo Nineve itinere trium dierum in campum Betilath; castrarq; fecit supra Betilathum prope montem illum qui à dextera est superioris Ciliciæ ubi assumens omnes copias suas, pedites, & equites, acq; currus suos diverſit inde in regionem montanam.

13 Et concidit Phudum, ac Ludum, vastavitq; omnes Tharsenſes, & Iſchmahelitas, qui ad Auſtrum *erant* in superficie deſerti Aulonum, quum trajeciſſet Euphratem & transiſſet Meſoporamiam.

14 Nam ſubruit omnes civitates excelſas impoſitas torrenti Arbonæo, donec veniatur ad mare;

15 Et occupavit terminos Ciliciæ concidit omnes qui obſtiterunt ſibi, perveniitque ad terminos usq; Japhonis meridiem verſus, & proſpectum Arabiæ.

16 Poſtea circumvenientes omnes Midjanitas incendit tabernacula eorum, & vaſtavit caulas eorum,

17 Deſcenditq; in campum Damaſci tempore meſſis triticeæ, ubi incendendo omnes agros illorum & greges armentaq; exponens deleenda, civitates eorum deprædatus eſt, & agros eorum excurſens excidit omnes adoleſcentes eorum acie gladii.

18 Itaq; accidit metus & tremor de eo omnibus habitantibus *regionem* maritimam, qui erant Tzidone, & Tyri, habitantibuſque Suri, & Hisone, omnibusq; habitantibus Jamnæ: etiamq; habitatoribus Aſchodi, & Aſchelonis timuerunt eo valde.

CAPUT III.

Holophernes tyrannus, administer Nebucad-nezaris.

QUumobrem miſerunt ad eum legatos qui verbis ad pacem ſpectantibus diſcerent,

2 Ecce nos ſervi Nebucad-nezaris regis magni exposuimus tibi:

3 Utere nobis, quemadmodum placuerit tibi:

4 Ecce prædia noſtra, & omnia loca noſtra, omnesq; agri triſici, gregeſq; & armenta, & omnes caulæ tentoriorum noſtrorum expoſitæ ſunt tibi, utere quemadmodum placuerit tibi.

5 Ecce etiam civitates noſtræ, & qui incolunt eas ſervi tui ſunt; veniens exhibe te illis, ut videtur bonum in oculis tuis.

6 Quum ergo accederent viri illi Holophernem, renunciaſſent ipſi in hanc ſententiam,

7 Deſcendit in maritimam regionem ipſe cum copiis ſuis,

8 Et cuſtodia impoſita civitatibus excelſis, acceperunt ex eis ad auxilium viros delectos.

9 Exceperunt autem eum ipſi cum tota circumjacente regione ipſorum coronis, choreiſque & tympanis.

10 Ipſe vero evertens omnes terminos eorum, lucos eorum excidit:

11 Placebat enim ipſi profligare omnes Deos terræ.

12 Ut ſolum Nebucad-nezarem illum colerent omnes gentes; & omnes linguæ, arq; nationes ipſorum, iſtum invocarent Deum.

13 Quum autem veniſſet è regione Chararallomi prope Dothaïma, qui locus eſt ex adverſo Sertæ magnæ, ut *vocant* Jehudæi,

14 Caſtra fecit inter Gebahum & Scythopolin: ubi fuit menſem integrum, ut omnia impedimenta copiarum ſuarum colligeret.

CAPUT IV.

Proceres et Jeſuniun Iſraelitarum ob insolentiam Holophernis.

AUdientes vero Iſraelitæ, qui habitabant in Jehudæa, quæcunq; fecerat gentibus Holophernes primarius dux Nebucad-nezaris regis Aſſyriorum, & quomodo ſpoliaſſet omnia loca ſacra earum, eaq; deleviſſet:

2 Meruerunt valde ab eo, & Jeruſchalaimorum causa ac templi Jehovæ Dei ipſorum conturbati ſunt, quia recens aſcendebant è captivitate, & nuper totus populus congregatus fuerat ex Judæa, vaſaque & altare ac domus ipſa à profanatione fuerant ſanctificata.

3 Itaque miſerunt in eorum terminum Samariæ & vicos illius, & Beth-choronem, & Bahal-maſiræ, & Jerichuntem, & Mecholam, & Tzorbam & convallem Schalemi, qui præoccupaverunt omnes

verticis

rudes montium exceſſorum;

4 Et muris cingentes illic communem ad aperiendum bellum, quia recens fuerant agri eorum demeſſi.

5 Scripſit etiam Joiakim Sacerdos magnus, qui erat tempore illo Jeruſchalaim, ad habitatores Beth chorfa, & Berbaſchitem, quæ ſita eſt è regione Charaz-allomi adverſus agrum propinquum Dothajim, edicens, ut obtinerent aſcenſus montanæ *regionis*,

6 Quia per ipſos ingreſſus parebat in Judæam, eratq; facile prohibere illos aggredientes, quum angultus eſſet tranſitus in viros ad ſummum binos.

7 Fecerunt ergo Iſraelitæ prout conſtituerat ipſis Joiakim Sacerdos magnus, & Senatus gentis populi Iſraelis, qui conſidebant Jeruſchalaimi.

8 Et inclamaverunt omnes Iſraelitæ Deum contentione magna, deprimentes animos ſuos contentione magna, ipſi cum uxoribus ſuis.

9 Et infantes ipſorum, ac jumenta ipſorum cum omni inquilino & mercenario, & *mancipio* ipſorum pecunia empto, impoſuerunt ciliciis lumbis ſuis.

10 Et unuſquiſq; vir, mulieresq;, & pueri, atque habitatores Jeruſchalaimorum prociderunt ante templum.

11 Et inſpergentes cinere capita ſua expanderunt cilicia ſua coram Domino,

12 Et altare ipſum cilicio circumdederunt:

13 Exclamaverunt; apud Deum Iſraelis unanimiter contentione magna, ne exponeret direptioni liberos ipſorum, & uxores prædæ, & civitates hæreditarias ipſorum delerioni, & res ſanctas profanationi & probro, unde lætarentur eſſent gentes.

14 Et exaudiens Deus deprecationem ipſorum, ex tribulatione ipſorum ſervavit eos:

15 Quum celebraret populus dies complures in tota Judæa, & Jeruſchalaimi coram loco ſancto Domini omnipotentis.

16 Et Joiakim Sacerdos magnus, omnesque qui aſtabant coram Domino Sacerdotes, & qui miniſtrabant Domino, cilicia accincti lumbos ſuos offerentes holocauſtum juge, & vota, & voluntaria dona populi,

17 Et verſante cinere ſuper cidares ipſorum inclamarent Dominum omnibus viribus ut benigne reſpiceret in totam domum Iſraelis.

CAPUT V.

Holophernes ſpiritus ſibilus, & ignes adverſus Iehudæos.

QUod quum renunciatum eſſet Holoperni primario duci copiarum Aſſyriæ Iſraelitas ſe comparaviſſe ad bellum, & acceſſus *regionis* montanæ occluſiſſe, murosque firmaſſe omnem verticem montis exceſſi, & in agris diſpoſuiſſe res ad quas impugnet:

2 Iratus & indignatus vehementer accerſivit omnes principes Moabi, omnesq; duces Hammonitarum, & omnes ſatrapas *regionis* maritimæ, & dixit eis,

3 Renunciate jam mihi, ô Cenahanæi, quis ſit populus iſte qui confidet in *regione* montana, quæ civitates quas habitant, quæ multitudo copiarum ipſorum, qua in re *poſitum ſit* robur ipſorum & potentia ipſorum, quis exiſtiterit apud eos rex aut princeps exercitus ipſorum.

4 Et quamobrem contra ſtaverint quam omnes habitantes ab occaſu, ne obviam mihi procederent.

5 Cui dixit Achior dux omnium Hammonitarum, audiat jam Dominus meus rem ex ore ſervi ſui: nam renunciabo tibi veritatem de populo iſto domicilia habente prope te, qui inhabitat montanam *regionem* iſtam, non enim prodibit mendacium ex ore ſervi tui.

6 Populus iſte à Chaldæis oriundus eſt;

7 Fuerunt autem inquilini primum in Meſopotamia, eo quod nollent obſequi Diis majorum ſuorum, qui erant in terra Chaldæorum;

8 Sed excedentes ex inſtituto gentis ſuæ adorarent Deum cœli, Deum quem agnoverant: quamobrem ejicientibus ipſos *patriibus* à conſpectu deorum ſuorum fugerunt in Meſopotamiam, ubi fuerunt inquilini diebus multis; quumq; edixiſſet Deus ipſorum, ut egreſſi ex incolatu ſuo proficiſcerentur in terram Cenahanæi, inquilini fuerunt illic, & multiplicati ſunt auro & argento, ac pecoribus multis valde.

9 Poſtea deſcenderunt in Ægyptum, obtexerat enim ſuperficiem terræ Cenahanis fames) & inquilini fuerunt illic, donec reverterentur; ubi abierant in multitudinem plurimam, adeo ut innumerum eſſet genus ipſorum.

10 Quum autem inſurrexiſſet in eos rex Ægypti, ut arturis conſiliis iis opprimeret eos, & labore ac lateritio opere deprimentes eos, efficeret eos ſervos:

11 Inclamaverunt Deum ſuum, qui percuſſit totam terram Ægypti plagis immedicabilibus, adeo ut ejicerent eos Ægyptii à conſpectu ſuo:

12 Et exaruit Deus mare rubrum coram eis:

13 Et adduxit eos in montem Sinai & Kadeſchum Barnchæ, ejecit omnes qui habitabant in deſerto.

14 Ita habitaverunt in terra Emorræorum.

15 Et omnes Chesbhonii *in olas* profligarunt potentia ſua.

16 Et poſtquam trajecerunt Jardenem,

17 Hæreditario jure poſſiderunt montanam illam *regionem* totam.

18 Ejectiſq; à conſpectu ſuo Cenahanæo,

mo, & Perizzæo, Iebusæoque, Sichemeni, & Gergesæis omnibus habitantibus
19 Deniq; tantisper dum non peccaverunt coram Deo suo, fuerunt penes ipsos bona, quia Deus oderat iniquitatis adest ipsis:
20 Quando vero discesserunt à via quam disposuerat ipsis, prostigati sunt multis bellis quam plurimum.
22 Et captivi abducti in terram alienam, & templum Dei ipsorum habitum est ut prosanum solum, & civitates ipsorum capere ab adversariis.
21 Nunc autem conversi ad Deum sum ascenderunt è dispersionis locis, in quæ dispersi fuerant, & obtinentes Jerusalaim (ubi sanctuarium ipsorum est) habitatores essecti sunt regionis istius montanæ, quod deserta esset.
23 Nunc ergo, domine Imperator, si quis est error in populo isto, & peccavit contra Deum suum, considerandum est: quia hoc ipsis offendiculo futurum est, & ascendentes debellabimus eos.
24 Sin autem non est inquitas in gente illorum, præterent quaso dominus meus, ne forte protegat Dominus ipsorum & Deus ipsorum ipsos, simulque probro coram universa terra.
25 Fuit autem quum desiviſſet Achior loqui sermones istos, ut murmuraret totus populus, qui in circuitu tentorii circum stabat,
26 Dicerentque magnates Holophernis & omnes habitatores regionis maritimæ & Moabitæ, ipsum discindendum esse; non enim metuemus, inquiebant, ab Israelitis. Nam ecce populus est cui non adsunt vires, neque robur ad aciem validam constituendam:
27 Quamobrem jam ascendemus, erunt-que tanquam esca devoranda toti exercitui tuo, domine Holophernes.

CAPUT VI.

Iehudai duces Achiore pendent à Deo contra minas Holophernis.

POstquam vero cessavit tumultus hominum qui consessum circumstabant, dixit Holophernes primarius dux copiarum Assyriæ Achiori coram toto populo alienigenarum,
2 At quisnam es? quod tu Achior coram toto populo alienigenarum & apud omnes Moabitas, & quicunq; sunt Mercenarii Ephraimi, quod tu propheravisti apud nos prout audivimus hodie, & dixisti genti Jeruschalaimorii non esse debellandâ quia Deus ipsorum sit protecturus ipsos: ac quis Deus est nisi Nebucad-nezar?
3 Hic missurus est potentiâ suam, & prostigaturus eos è superficie terræ: neq; liberabit eos Deus ipsorum, sed nos servi illius prostigabimus eos tanquam virum unum: neque sustinebunt potentiam equorum nostrorum, nam eis procul rabimus illos.
4 Imo illorum montes inebriabuntur sanguine illorum, & illorum campi complebuntur mortuis ipsorum; neq; obsistet vestigium ullum pedum ipsorum ex adverso nostri, sed peribunt plane, ait rex Nebucad-nezar, dominus totius terræ: dixit enim, non irrita sient verba mea.
5 Tu vero Achior mercenarie Hammonica, qui prolocutus es sermones istos die iniquitatis tuæ, non visurus es amplius faciem meam, inde à die hoc, donec ultus fuero genteam istorum advenarum Ægypti, ac tum pervadet ferrum exercitus mei, & greges servorum meorum latera tua & costas inser vulneratos istorum quando ibi-veritur ad te.
6 Quamobrem constituent te servi mei abducentes in regionē montanam, & collocabunt te in una ex civitatibus, ad quas ascensuri sumus; neq; peribis, donec prostigeris cum illis. Quod si speras animo tuo so e ut non prehendantur, ne concidat vultus tuus: dixi, & nullum verborum meorum excidet.
7 Præcepit itaque Holophernes servis suis, qui aderant tentorio suo, ut comprehenderentes Achiorem starentque eum ad Beth-choglam, & traderent in manus Israelitarum:
8 Et comprehendentes eum servi illius abduxerunt eum extra castra in campum, & profecti è medio campestris regionis in montanam perveneruntad fontes qui subsunt Beth-choglæ: quumque viderent eos oppidani qui erant in vertice montis, omnes fundatores obtinuerunt ascensum quo contendebant illi, & lapides in eos immiserunt.
9 Quamobrem illi subeuntes montem ligaverunt Achiorem, & dimiserunt abjectum sub radice montis: postea ad dominum suum reverterunt.
10 Descendentes vero Israelitæ è civitate sua adfuerunt ipsi, & solventes eum abduxerunt e Beth-choglam,
11 Steteruntque eum apud principes civitatis suæ, qui erant eo tempore Huzzia filius Micæ e tribu Schimbonis, & Chabri filius Hothnielis, & Carmi Malcielis,
12 Hi postquam accersiverunt omnes Seniores civitatis, concurrentibus omnibus adolescentibus eorum & mulieribus in congregationem, statuerunt Achiorem in medio totius populi sui; & interrogavit eum Huzzija, quidnam accidisset;
13 Qui respondens renunciavit eis verba consessus Holophernis, & omnia verba quæ prolocuti sunt apud principes Assyriæ, & quæcunq; magnifice jactaverat Holophernes contra domum Israelis.
14 Itaque procidentes populares adoraverunt Deum, & inclamaverunt Deum, dicentes;
15 Domine Deus cæli, respice ad immensam superbiā ipsorum, & miserere abjectionis gentis nostræ, ac inspice faciem eorum.

vitæ quæ desiderari sunt tibi hoc est pore.
16 Deinde consuluit Achiorem Iudæum, cum valde.
17 Et assumto eo Huzzijæ ex congregatione in domum suam, exhibuit convivium sanctorum
18 Qui invocaverunt Deum Jisraelis ad auxilium toto nocte illa.

CAPUT VII.

Holophernes obsidet Bethuliam.

Postridie vero denunciavit Holopher nes tori exercitui suo & tori populo suo, ut quis adveniret ad auxilium ipsius, ut conjunctis copiis ascenderet contra Beth-hoglæ ascensus regionis montanæ præoccuparent, & inferrent bellum Jisraelitis.
2 Ira conjunctis copiis eo ipso die processerunt quique viri potentes ipsorum (quorū copiis erant bellatorum pedium centum septuaginta millia, & equitum duodecim millia præter impedimenta, & viros alios qui pedibus comitabantur ipsos multitudine quam plurima)
3 Castra posuerunt in valle propinqua Beth-hoglæ, ad fontem; protenderuntque in latitudinem à Dothajimis usq; Babalsalmon, & in longitudinem à Beth-hoglæ usque ad Fabarium agrum, qui est è regione Chazar-alhomi.
4 Jisraelitæ vero ut viderunt eorū multitudinem, turbati sunt valde, dixerantque alter alteri, nunc occludent isti superficiem totius hujus terræ. & neq; montes excelsi, neque convalles, neque colles sustinebunt gravem hunc numerum istorum.
5 Et assumtis quisque armis suis bellicis, quum accendissent pyram in turribus suis, manserunt excubantes totam nostem illam.
6 Die autem postero eduxit Holophernes totum equitatum suum in os Jisraelitarum qui erant Beth-hoglæ, ut recognosceret ascensus civitatis ipsorum :
7 Et fontes aquarum ipsorum invadens ceperit eos, ac intulerit in eis præsidia bellatorum : ipse vero conjunctis copiis ad populum suum regressus est.
8 Nam accedentes eum omnes principes Edomæorum, & omnes ductores populi Moabitarum, ducesq; regionis maritimæ dixerant, audiat iam sermonem dominus noster, ne fiat labes in copiis tuis :
9 Nam populus iste Jisraelitarum non confidunt hastis suis, sed altis montibus in quibus ipsi habitant : non enim fuerit facile ipsos ascendere per vertices montium ipsorum.
10 Nunc ergo Domine, ne bellum geritō contra eos, ut sit bellum intructa acie, & non cadet ex populo tuo vel unus; permane in castris tuis præservans unumquemq; virum in copiis tuis, & obtineant servi tui fontem aquæ, qui egreditur è radice istius montis (nam illinc aquantur omnes habitatores Beth-hoglæ) ita tollet eos sitis, ait dederit civitatem suam :
nos vero & populus noster conscendemus propinquos vertices montis, & in eis castra metabimur ad præsidia, ne exeat civitate ullus; & contabescet fame ipsi, mores; ipsorum, & liberi ipsorū; deniq; antequam gladius supervenias eis, subvertentur in plateis habitationis suæ. Sic rependes ipsis malum, eo quod seditionem moveriat, neque auscultaverint tibi placide.
11 Atque horum sermones placuerant Holoperni, & omnibus ministris ejus, constituerunque facere prout loquuti fuerant.
12 Profecta igitur castra Hammonitarū, & cum eis quinq; Assyriorum millia, metata sunt in valle, & præoccuparunt equos & lontes aquarum Jisraelitarum. Ascendentes vero Edomæi, & Hammonitæ metati sunt in regione montana ex adverso Dothajimorū, ex quibus miserunt ad Notum & Subsolanum ex adverso Beth-harabā, quæ est propinqua Kerzhro ad torrentē Mochmur : reliquo Assyriorum exercitu castra metantibus in campo, adeo ut obtegerent totam superficiem terræ, quum tentoria & impedimenta ipsorum metata essent in multitudinem quam plurimam.
13 Tunc Jisraelitæ inclamarūt Dominō Deum suum minuto Spiritu ipsorum, eo quod ipsos circumdedissent omnes hostes ipsorum ; adeo ut non esset effugiendi è medio illorum via. Quum enim manifestent in circuitu ipsorum rota congregatio Assyriorum, pedites, currusq; ac equites ipsorum dies triginta quatuor, deficiebant omnes habitantes Beth-hoglæ, omnia vasa aquaria ipsorū, ac cisternæ ita exhaustæ erant, ut non haberent aquā unde biberent ad satietatē die uno, quia ex denssu dabatur bibenda ipsis, itaque objicientes animum liberi ipsorum & mulieres ac adolescentes deficiēres ex siti conciebantur in plateis civitatis, & in bivijs portarum ; nec erat virtus amplius in ipsis. Et congregati sunt totus populus ad Huzzijam, & principes civitatis cum adolescentibus mulieribusque & liberis, & exclamantes voce magna dixerunt coram omnibus senioribus, judicet Deus inter nos & vos, quādoquidē affecistis nos injuria magna, qui non loquuti estis de pace cū Assyriis.
14 Nunc autem non est adjutor noster, sed vendidit nos Deus in manus illorum, ut sternamur coram eis siti & perditione magna.
15 Nunc igitur accersite eos & tradite civitatem totam diripiendam populo Holophernis, & omnibus copiis ejus.
16 Præstat enim nos ipsis rapinæ esse, quam siti emori. Erimus enim servi; sed vivet anima nostra, neq; videbimus mortem infantium nostrorum oculis nostris, & mulieres liberosque nostros deficientes animis ipsorum.
17 Contestamur vobis cœli & terram, Deumque nostrum & Dominum majorum nostrorum,

nostrorum, qui vlciscitur nos secundum peccata nostra, & peccata majorum nostrorum; *videte* ut non faciat, quemadmodum diximus hodierno die.

18 Fuit fletus magnus omnium una simul in ecclesia, inclamantium dominum Deum voce magna.

19 Dixit vero illis Huzzias, bono animo estote, fratres: soleremus adhuc dies quinque, quibus adverset dominus Deus noster misericordiam suam in nos; non enim derelictum est nos in æternum:

20 Quod si præterlabentur illi, nec superveneris nobis auxilium, faciam secundum sermonem vestrum. Sic dissuasit populum in sessione ipsius; qui ad muros & turres civitatis suæ abeunte, in domos suas uxores liberosq; remittunt, fuerunt que plurimum abjecti in civitate illa.

CAPUT VIII.

Judith heroina consulit in vt Jehudaorii.

ALudiens vero diebus illis Judith filia Merari, filii Ach'ai, filii Joseph, filii Huzielis, filii Chilkijæ, filii Chananiæ, filii Gidhonis, filii Raphaelis, filii Achitubi, filii Elijæ, filii Elkiahi, filii Nethanelis, filii Salamielis, filii Schimhonis, filii Jisraelis.

2 Cujus vir Manasches ex tribu & familia eadem mortuus erat tempore messis hordearum.

3 (Insultabat enim *messoribus* ligantibus manipulos in campo), & supervenienæ æstu capitis ejus decubuerat in cubili suo, expleverantque eum cum mœrore ut ejus in agro inter Dothajima, & Bahalmajim *sito*.

4 Fuerat autem Judith domi suæ in viduitate annorum tres & menses quatuor,

5 Et fecerat sibi tentorium in cœnaculo domus suæ, imposito lumbis ipsius cilicio & induvia vestibus viduitatis suæ.

6 Jejunabatq; omnibus diebus viduitatis suæ præterquam pridie sabbathorum, & sabbathis, & pridie novilunionum & festis, hilarii q; domus Jisraelis.

7 Erat q; speciosa forma, & venusta aspectu valde cui reliquerat Manasches vir ipsius aurū, & argentū, famulosq; & ancillas, & pecora, & agros in quibus manebat;

8 Nec erat qui insimularet eam rei alicujus malæ quia timebat Deum valde.)

9 Audiens igitur verba populi iniqua adversus magistratum, quia minuebat erat ipsorum animus ex aquarum raritate; audiens q; omnes sermones Judithæ quibus aliquorum erat Huzzija ipsos: ut juraret eis & traderentur civitatem post dies quinq; Assyriis, missa puella honoratissima sua quæ præerat omnibus facultatibus ipsius, vocavit Huzziam & Chabrim, & Chamin Seniores civitatis suæ:

10 Qui quum venissent ad ipsam, dixit eis, audite, quæso, me, principes habitatorum Beth chogla: nam non est rectus sermo vester, quem eloquuti estis coram populo hodierno die; & juramentum juramenti illud quod locuti estis, inter Deum autem, & dicentes vos tradituros civitatem hanc hostibus nostris, nisi intra dies illos conversus Dominus auxiliatur nobis.

11 Nunc enim quinam estis vos, qui tentatis Deum hodierno die, & stetis loco Dei inter filios hominum?

12 Nunc enim dominum omnipotentem disquirite, & nihil penosetis usquam.

13 Nam profunditatem cordis humani non invenietis, & verba cogitationis ipsius non comprehendetis; & quomodo Deum qui fecit omnia hæc scrutabimini, & mentem ejus penosetis, & ratiocinationem ejus percipietis mente?

14 Nequaquam, fratres; ne provocetis ad iram Dominum Deum nostrum: nam si nolit intra hos quinque dies adjuvare nos; ipse habet potestatem, quibuscunq; vult, imo omnibus diebus protegendi nos, aut eam profligandi nos coram inimicis nostris.

15 Vos autem ne pignoremini consilia domini Dei nostri: non enim sicut Deus est hominis ad minandas ultiones, neque sicut filius hominis ad flectendas.

16 Quamobrem exspectemus salutem quæ ab ipso est, invocemusq; eum ad auxilium nostrum, & exaudiet vocem nostram, si placuerit ipsi:

17 Quandoquidem non exstitit in generationibus nostris, neq; est hodierno die neq; tribus, neque familia, neq; populus, neque civitas ex nobis qui adorent Deos manufactos.

18 Quem ob eadem fuimus est exsecutis temporibus, quorum causa traditi sunt gladio & direptioni majores nostri; concideruntque casu magno coram hostibus nostris.

19 Nos vero Deum alterum non novimus; unde speramus ipsum non despectum nos, neque alium è gente nostra.

20 Neq; *vero* si deprehendamur ita, dominabitur Judæa *amplius*; sed prædæ erit sanctuarium nostrum, & requiret profanationem ejus ex ore nostro, & mœrum qui fratres nostros invasit & captivitatem *infelicem* terræ, & vastitatem hæreditatis nostræ adversus nos profunder in capita nostra apud gentes ubi servi fuerimus, & impulsio, pudibrio dicterio & probro coram possessoribus nostris: Non enim redderur servitus nostra gratiosa, sed ignominiosam efficiet ipse Dominus Deus noster.

21 Nunc itaque fratres demonstremus fratribus nostris, quando quidem à nobis pendet animus illorum, & sanctificatum locum & domum & altare firme hærere nobis: præter omnia hæc agamus gratias domino Deo nostro, qui tentat nos ut etiam majores nostros.

22 Memento quæcunque fecit ergà Abrahamum,

23 Et quibus tentavit Jizchacum, &

quæ acciderunt habitatoribus in Mesopotamiæ Syriæ, pascenti pecudes Labani fratris matris suæ.

24 Etenim quemadmodum illos probavit ignis ad examinationem cordis ipsorum; ita etiam nos non plane ulciscitur; sed ad instructionem flagellat dominus ejus qui prope accedunt ipsum.

25 Tum dixit ei Huzzija, quæ cunque dixisti, ex optimo corde eloquuta es, neque est qui quæ retinuerunt verbis tuis: non enim hodierno primum die sapientia tua manifesta est; sed à primis diebus tuis novit totus populus animum intelligentiæ tuæ, bonam esse commentationem cordis tui: sed populus fixus valdum pavit eos, ita coegerunt nos, prout loquuti sumus, facere ipsis, & obstringere nos juramento, quod minime fumus transgressuri.

26 Nunc autem ora tu pro nobis quum valet pia tu, & homines dominus placatus ad implendam cisternas nostras, ut non deficiamus amplius.

27 Dixit vero Judith, auscultate mihi, & faciam factum quod pervenit in generationes omnes ad posteros gentis nostræ:

28 Vos stabitis ad portam hac nocte, & egrediar ego cum ancilla honoraria mea; quæ intra dies illos quibus elapsis dixistis vos tradituros esse hostibus nostris civitatem hanc, inviset Dominus Israelem manu mea.

29 Vos vero ne perscrutemini quid sit dies sim: non enim sum indicaturus vobis, donec perfecta sint, quæ ego factura sum.

30 Dixi Huzzija dixit & princeps, abi feliciter, & Dominus Deus præcat tibi ad ultionem hostium mihi rorum: cum reversi ex terrore ejus ad suos ordines abierunt.

CAPUT IX.

Judith Deo supplex.

Judith vero procidens in faciem imposuit cinerem capiti sue & cilicium, posita quam indue ut vestes, quum adhuc offerretur Jerusalaimis in domo Domini sub finis vesperæ illius, & exclamavit voce magna Judith, dicens,

2 Domine Deus patris mei Schimbonis, cui tradidisti gladium ad ulciscendum alienigenas: qui aperuerant vulvam virginis ad inquinationem, & nudaverant femur ad rem pudendam, contaminaverantque virginitatem ad probrum (nam dixerat non ita futurum esse) fecerantque res quarum nomine exposuisti principes eorum cædi, quæ cubile ipsorum fraude deprehensum irrigavit sanguine, & percussisti servos cum potentibus, ac potentiores in thronis ipsorum:

3 Qui exposuisti uxores eorum prædæ, & filias eorum captivari, omniaq; spolia eorum dividenda filiis dilectis à te, qui zelo tui fuerunt zeli mei, & abominantes inquinamentum sanguinis sui, & invocaverunt te, ut adjuvet ipsorum esset, ô Deus, Deus mi, exaudi me vid unam.

4 Tu enim fecisti res antegressa illis, & illas, & quæ sequuntur, etiamque præsentes & venturas comprehendis mente, quæ adimotum adfuerant ea quarum consilium coperas, & dixerunt ecce adsumus.

5 Etenim omnes viæ tuæ rectæ paratissimæ, judiciaque tua per providentiam.

6 Nam ecce Assyrii sua multitudini fisi sunt copiis suis, elati sunt equo & ascensore, gloriantur brachio pedituni, spem habent in clypeo sagittaque & funda, neque agnoscunt te esse Dominum conterentem bella, Jehovam esse nomen tuum.

7 Tu frange robur eorum potentia tua, & rumpe vires eorum indignatione tua:

8 Nam consilia inierunt profanandi sanctuarium tuum,

9 Inquinandi tabernaculum quietis nominis glorioli tui, & dejiciendi ferro cornua altaris tui,

10 Respice ad superbiam eorum:

11 Immitte iram tuam in capita eorum

12 Inde manui meæ quæ vidua sum, vires quas præcepi mentæ.

13 Percute servum labis fraudulentis mei cum domino, & dominum cum servo ipsius:

14 Frange eorum erectas cervices manu fœminæ.

15 Non enim vires tuæ in multitudine, neque potentia tua in valentibus fuit, sed humilium es dominus, & minimorum es adjutor, defensor infirmorum, deploratorum protector, desperatorum servator; tu tu, ô Deus pars mei, & Deus hæreditatis Israelitarum.

16 Domine cœlorum & terræ, creator aquarum, rex omnium rerum creaturarum tuarum,

17 Tu exaudi orationem meam:

18 Et præsta ut sermo meus sit fraudi, & vulneri, & cicatrici illis, qui contra fœdamentum tuum, & domum sanctificationis tuæ, verticemque Zaijonis, & d. micilium possessionis filiorum quorum consilia dura inierunt;

19 Denique adfer in omni gente notitiam tui, & totius potentiæ tua virtutisque, non esse alium qui protegat gentem Israelis, præter te.

CAPUT X.

Judith prudens in castra Holophernis.

Fuit autem, quum desiisset invocare Deum Israelis, & perfecisset omnibus verbis suis surrexit ex procubitu suo

2 Ut vocaret ancillam honorariam suam, & descenderet in domum in qua verlabatur diebus sabbathi & festis diebus sui, atque evolvens cilicium quo induta erat, exueret vestimenta viduitatis sua.

3 Deinde circumbivit os aqua, & ungens unguento optimo dispositi capillos capitis sui, & imposita sibi mitra indivit vestimenta

stimenta festiva sua, quibus ornabatur quo tempore viuebat vir ipsius Manasse.

4 Quumq; sumens sandalia adhibuisset pedibus suis, & circumposuisset brachialia & armillas, monilesq; & inaures, ac totū mundum suum, deniq; vestitu se composuisset valde ad decipiendum oculos virorum, quicunq; visuri essent ipsam;

5 Dedit ancillæ honorariū sua lagenam uteri vini, & vas olei, peramq; implerit farina, & palathis, panibusq; & caseis, quæ circumvolvens omnia vasa sua imposuit ei.

6 Ita exiverunt una ad portam civitatis Bethoglæ, & inveneruntq; adstantes ei Huzrijam & Seniores civitatis Chabrin & Carmin:

7 Qui ubi viderunt eam alteram speciem, & mutata veste, admirati pulcritudinem ejus quamplurimum,

8 Dixerunt ei, Deus Deus majorum nostrorum efficiat te gratiosam, & perficiat institutum tuū ad gloriationē Israelitarum, & exaltationem Jerusalem: adorarunt, atque adoraverunt Deum.

9 Illa vero dixit eis, Præcipite aperiri mihi portam civitatis, ut egrediar ad perficiendum sermones, quos locuti estis mecum; præceperunt Israelitæ adolescentibus, ut aperirent ei quemadmodum dixerat: qui fecerunt ita.

10 Egressa igitur Judith, ipsa & ancilla ipsius cū ea prospectabant ad eā oppidani, donec descendisset montē & transivisset vallem; neq; amplius viderent eam.

11 Abierunt autem per vallem recta, ubi occurrente sibi prima Assyriorum cuſtodia prehenderunt eam, & interrogarunt eam; ex quibus es? & unde venis?

12 Quæ dixit, Filia sum Hebræorum, & fugio à conspectu eorum, quia futurum est ut tradantur vobis devorandi.

13 Ego vero venio in conspectum Holophernis, primarii ducis copiarum vestrarum; ut renunciem res veras: nam demonstrabo ei viam per quam proficiscens, dominium totius montanæ regionis obtinebit; nec dilperibit virorum ipsius ullus, aut ullum animal.

14 Quū autem audivissent viri ipſi verba illius, & considerationibus facié ejus viderentur valde admirabilia pulcritudine,

15 Dixerunt ei, servasti te ipsam, quoc festinaveris descendere in conspectum domini nostri: nunc ergo accede ad tentorium ejus, & quidam ex nobis deducent te, donec te in manus ejus tradiderint.

16 Verum, quando stabis coram ipso, ne metuas animo tuo; sed renuncia in hanc sententiam, & benefaciet tibi: ita delegerunt ex suo numero viros centum, quos adjunxerunt ei & ancillæ honorariæ ejus, deduxerunt eq; eam ad tentorium Holophernis. Fuit autem concursus in toti castris, quum pervasisset clamor de adventu ejus: veniente eq; circumdarunt eam, quando stabat extra tentorium Holophernis, donec renunciassent ei de illa; & admirati ex pulcritudinem ejus admirabantur Israelitas.

17 Dicebat enim alter alteri, quis contemnat populum istum qui habet apud se mulieres hujusmodi: non est bonum reliquī ex iis virū unum, qui dimissi possent arte circumvenire omnes totius terræ.

18 Postea egressi qui excubabant in territorio Holophernis, omnesq; ministri ejus introduxerunt eam in tentorium.

19 Quiescebat autē Holophernes super cubili suo in conopeo, quod erat ex purpura auro & smaragdo, & lapidibus pretiosis contextum, sed quum renunciassent ipsi de ea, exiverat in proscenium cū lampadibus argenteis, præeuntibus ipsi:

20 Quumq; veniſſet Judith in conspectum ejus & omnium istorum ejus admirantibus omnibus pulcritudinem faciei ejus procidens in faciem incidavit se habet honorevi ei, sed servi illius erexerunt ei.

CAPUT XI.

Judith comitur excepta ab Holophernes.

DIxit vero Holophernes ei, bono animo esto, mulier, ne timeas apud animum tuum. Nam ego malo non affecui quē quam qui certo consilio voluerit servire Nebucad-nezari regi totius terræ:

2 Atq; etiam nunc in populares tuos habitantes montana regionem istam, nisi me lecident nihili, non tantillum sublaturus hastam meam: sed ipsi sibi consecerunt ista.

3 Nunc itaque dic mihi, cujus rei causa effugeris ab eis, & veneris ad nos: venisse enim tibi salutare futurum est. Esto bono animo; hac nocte vivitura es, & deinceps: Nam enim est qui faciat injuriam tibi sed benefacier *quisque* tibi, ut sit servis domini mei Nebucad-nezaris regis.

4 Cui dixit Judith; accipe verba ancillæ tuæ, & loquatur famula tua coram te: Non enim renunciabo mendacium domino meo nocte hac: sed si secuaris sermones ancillæ tuæ, perfecte negotium faciet tecum Deus, neque decidet dominus meus inſtituti suis.

5 Num, *as vivit* rex Nebucad-nezar totius terræ, & vivit potentia illius, qui misit te ad correctionem omnis animæ; non solum homines per te serviunt ei, verumetiam bestiæ agri, & pecudes & volucres cœli, robore tuo vivitura sunt sub Nebucad-nezare, & tota domo illius:

6 Audivimus enim sapientiam tuam & versutias animi tui, & renunciatum est toti huic terræ, te unum pe ritissimum esse in toto regno & peritissimum scientia, & admirabilem administratione bellica.

7 Jam vero *de* sermone, qué loquutus es Achior in conſeſſu tuo, audivimus verba illius: quia asciverunt eum Bethchoglani, & renunciavit eis, quæcunque eloquutus erat apud te. Propterea, domine imperator, ne omittas sermonem ejus, sed repone cum

eum in animo tuo, quia verus est:

5 Nam genus nostrum non ferit ultionem, nam non prævaler gladius eis, nisi peccaverint in Deum suum.

9 Sed nunc (ut dominus meus non dejiciatur spe, & re infecta abeat) & accidit mors in conspectum eorum, & occupavit eos peccatum, quo provocant Deum sui quandocunque fecerint rem alienam:

10 Quotiam defecerunt eos alimenta ipsorum, & rara est omnis aqua, ideoque consilium inierunt invadendi pecudes suas; & quæcunque discrevit ipsis Deus in legibus suis ne comedant, decreverunt consumere:

11 Et primitias frumenti, decimas q; vini & olei, quas sanctificatas cultodiebant sacerdotibus qui adstant Jeruschalaimis in conspectu Dei nostri, statuerunt absumere, quæ ne manibus quidem conveniebat contingere quemquam popularium.

12 Miserunt autem Jeruschalaimam quod si ii etiam qui illic habitant annuerint eis qui reportarunt his remissionem à senatu, manebunt quidem hi donec revuncietur ipsis, sed ita facient: tradentur tibi profligandi eo ipso die.

13 Itaq; ego ancilla tua cognoscens omnia hæc, fugi à conspectu illorum; & misit me Deus ad conficiendum res tecum, de quibus obstupescent in tota terra quicunque eas audiverint.

14 Nam ancilla tua pia est, & serviens nocti atq; interdiu Deo cœli. Nunc ergo, mi domine, manebam apud te, & exiens ancilla tua de nocte in vallem istam orabo Deum ut renuncier mihi quando commiserint peccata ipsorum: veniensq; referam ad te, ut progrediaris cum omnibus copiis tuis, nec erit ex eis qui obsistat tibi.

15 Et ducam te per medium Jehudææ, donec pervenias è regione Jerusalaimorum:

16 Et ponam sedem tuam in medio civitatis illius, ut agas eos tamquam pecudes quibus non est pastor:

17 Ac ne canis quidem mutiet lingua sua adversum te: hæc enim mihi dicta sunt ex prænotione mea, & renunciata mihi, quæ missa sum ut renunciem tibi.

18 Placuerunt autem sermones ejus Holophernis, & omnibus administris ipsius, qui admirantes sapientiam ejus, dixerunt,

19 Non est ab extremitate una terræ ad alteram mulier ejusmodi, pulcritudine vultus, & peritia sermonum.

20 Et dixit Holophernes ei, bene fecit Deus, qui præmisit te populo isti, ut adsit manibus nostris robur, perditio vero iis qui nihili fecerunt dominum meum. Nunc autem, as tu venusta es specie, & grata sermonibus tuis,

21 Si feceris prout loquuta es, Deus tuus erit mihi Deus, & tu in domo regis Nebuchad-nezzaris sedens eris nominatissima in tota terra.

CAPUT XII.

Judith admissa ad convivium Holophernis, qui inebriatur.

TUn justit introduci eam in loco ubi deponebatur argentea supellex ipsius, & præcepit instrui mensam ei de opsoniis ejus, & de vino suo bibendum dari:

2 Cui dixit Judith, non comedam ex eis, ne qua fiat offensa; sed de iis quæ mecum allata sunt, *victus* ministrabitur.

3 Dicente vero Holophernæ ei, at si defecerint ea quæ habes penes te, unde habituri sumus similia eis, quæ demus tibi? Non enim est hospitum quisquam è gente tua:

4 Respondit ei Judith, *ut vivit anima* tua domine mi, non consumet ancilla tua hæc quæ sunt penes me, donec faciat Dominus manu mea, quæ statuit consilio suo.

5 Quum itaq; abduxissent eam ministri Holophernis in secretorium illud, somnum cepit ad mediam usque noctem, deinde surrexit sub matutinam vigiliam,

6 Et misit ad Holophernem dicens, præcipiat quæso dominus meus, ut finatur ancilla tua ad precandum egredi: præcepitque Holophernes custodibus suis, ne prohiberent ipsam.

7 Ita permansit in castris triduo; noctu vero egrediebatur in vallem Bethchoglæ, & abluebat se ad fontem illum aquæ in castris:

8 Quumq; ascenderet, orabat Dominum Deum Jisraelis, ut dirigeret viam ipsius ad erigendum populares suos.

9 Et ingressa permanebat munda in secretorio, usque dum afferret ancilla alimentum ipsius sub vesperam.

10 Fuit autem die quarto, ut, exhibito Holophernes convivio servis suis solum, neq; vocato ad epulas ullo eorum qui negotiis præerant, diceret Bigvaio eunucho, qui præerat omnibus rebus ipsius; profectus jam persuade mulieri isti Hebrææ, quæ est apud te, ut veniat ad nos, & conviverur nobiscum:

11 Ecce enim turpe nobis est si mulierem hujusmodi omittamus, nec conversemur cum ea. Nam nisi eam pertraxerimus, derisura est nos.

12 Egressus itaque Bigvai à conspectu Holophernis accessit eam & dixit, ne pigreatur puella hæc pulcra venire ad dominum meum, ut gloriam consequatur in conspectu ejus, & bibere nobiscum hilariter vinum, ac fieri hodierno die ut aliqua filiarum Assyriarum, quæ adstant in domo Nebucad-nezzaris.

13 Cui respondit Judith, & quæ sum ego, quæ contradicam domino meo?

14 Nam quicquid placiturum est in oculis ejus, studiose factura sum: atq; hoc mihi futurum est exsultationi ad diem usque mortis meæ.

15 Ita exsurgens ornavit se veste & toto

mundo

mundo militari suo: quumque accedens ancilla ejus straviset ei coram Holoferne humi eas pelles, quas acceperat à Bigvalo ad quotidianum usum suum, ut comederet accumbens in eis, ingressa Judith accubuit.

16 Tum obstupescense corde Holoferne de ea, & commoto animo ejus, fuit sapientissimus admodum congrediendi cum ea: nam observabat deceptionem decipiendi eam ex quo die primum eam viderat.

17 Dixitque Holophernes ei, bilæ jam, & estu nobilium hilaris.

18 Cui Judith, jam bibam, inquit, domine, quia magnificentiam adepta vitæ meæ videtur in me hodie plus quam ullo die ex quo nata sum.

19 Accipiensque comedit & bibit coram eo, quæ ancilla ipsius præparaverat.

20 Quam ob rem lætatus Holophernes de ea, bibit multum vini admodum, quantum non biberat unquam die uno ex quo natus erat.

CAPUT XIII.

Holophernes truncatus à Judithæ.

UT autem advesperavit, festinantes servi ejus receperunt se; Bigvaius vero concluxit tentorium ejus foris, quum dimisset ad cubantes à conspectu domini sui, & discessisset ad cubilia sua.

2 Erant enim omnes defatigati, eo quod plurimum usi essent potu: Judith vero sola in tentorio illo relicta erat,

3 Et Holophernes, qui ante proculuerat in lecto suo, quia perfusus erat vino.

4 Judith aut m edixerat ancillæ suæ, ut stans extra cubiculum ipsum observaret egressum ipsius, prout quotidie *facerat*; nam dicebat se egressuram esse ad precationem suam: & Bigvaium alloquuta erat in eandem sententiam. Itaque abiverant omnes à conspectu ejus, & nemo relictus fuerat in eodem cubiculo, neque parvus, neque magnus.

5 Tum consistens Judith ad lectum illius, dixit apud animum suum;

6 Domine Deus omnis potentiæ, respice hora hac ad opera manuum mearum, ut exaltentur Jerusalemita: quandoquidem jam tempus *est* defendendi hæreditatem tuam, & efficiendi intricata mea ad constringendum hostes, qui insurrexerunt in nos.

7 Et accedens ad regulam lecti quæ erat ad caput Holophernis, depromsit ex eo acinacem, & approximans lecto prehendit pugione eorum capitis ejus dicendo:

8 Corrobora me, Domine Deus, hodierno die.

9 Et incussit in collum ejus duos ictus robore suo, auferensque caput ejus ab eo devolvit corpus ejus è strato.

10 Et abstulit à columnis conopeum ipsum,

11 Egressaq; paulò post tradidit ancillæ sodalitiæ suæ caput Holopherni, quæ ludidisset illud in peram cibarii sui.

12 Ita egressæ sunt ambæ simul pro suo consuetudine ad precationem, & trajicientes castra circumiverunt vallem illam, ascenderuntque montem Beth chogla venerunt ad portas illius:

13 Dixitq; Judith è longinquo custodibus qui erant ad portas, aperite, aperite modo portam hanc; nobiscum Deus Deus noster est ad faciendo adhuc res potentes in Israele, & robustas contra inimicos, quemadmodum etiã fecit hodierno die.

14 Fuit autem quum audirent viri civitatis illius vocem ejus, ut festinantes descenderent ad portam civitatis suæ, & seniores civitatis illius convocarent:

15 Concurrit itaque omnes usque parvi & magni, eo quod præter opinionem videbatur ipsis reverti illam, & aperientes portam susceperunt eas.

16 Quumque accendissent ignem lucis causa, circumstabant eas.

17 Illa vero voce magna dicebat eis,

18 Laudate Deum, laudate, laudate Deum: quia non abstinit misericordia ejus à domo Israelis, sed dissipavit inimicos nostros mea manu nocte hac:

19 Proferensque caput illud è pera sua ostendit, & dixit eis, Ecce caput Holoferni principi ducis copiarum Assyriæ: ecce quoque conopeum cui incumbebat ebrietatis, ubi percussit eum dominus per manum fœminæ.

20 Nam *ut* vivit Dominus qui conservavit me in hac via mea, qua ambulavi; decepit eum vultus meus ad perditionem ipsius; nec tamen commisit peccatum mecum impurum aut pudendum usum.

21 Tum obstupuit totus populus admodum, & inclinantes se adoraverunt Deum:

22 Dixerunteque uno animo; benedictus es Deus noster, qui in nihilum redegisti hodierno die inimicos populi tui.

23 Huzzisti vero dixit ei, tu benedicta es, ô filia, à Deo altissimo supra omnes mulieres, quæ versantur in terra,

24 Et benedictus Dominus Deus, qui creavit cœlos & terram, quod direxerit te ad diffringendum caput principis inimicorum nostrorum.

25 Nam non absistet spes tua à mente hominum recordantium robur Dei in sæculum: faciat itaque Deus hæc tibi ad exaltationem æternam, ut respiciens ad te perfundat te bonis, quandoquidem non pepercisti vitæ tuæ, propter abjectionem gentis nostræ: sed præcavisti casum nostrum recta ambulans coram Deo nostro.

26 Dixitq; totus populus, Amen, Amen.

CAPUT XIV.

Caput Holophernis de muro suspenditur.

DIxit vero Judith illis, auscultate mihi jam statres, & accipientes caput istud, suspendite ipsum in projectura summa muri nostri.

2 Erique

v Veniat: illuc festine maritimo, & exterminate hoc super terram, ut illumatis quisquis erga bellum vestrum, & procedat omnis ordo peditum extra civitatem, quem imposuimus eis dicens eis, eumquam descensuri in campum ad primam custodiam Assyriorum, quamvis minime descensuri estis.

7 Tum obtemperantes illi omnia arma sua, bina castra sua, exierunt cum ducibus exercituum Assyriæ,

8 Quumq; accurrentes ad tentoria Holofernis non invenerint ipsum, irruerunt in eos mens fugiens & confpectu nostro.

9 Tum vero insequentes vos & quicunque habitant totum terminum Israelis, prosternite eos ubicunque fuerint.

10 Verum antequam finiatis istu, arcessite mihi Achior eum Hammonitam ut videat quisnam ille sit qui ausus fuit dicere domum Israelis, & qui ipsum tradendum morti censeat ad nos. Vocaverunt itaque Achiorem è domo Huzziæ, qui quum venisset, videns caput Holofernis ad manum cujusdam eorum in congregatione populi, prosiliit in faciem, tanquam soluto spiritu sui quum sunt resumsissent eum, accidit ad pedes Judithæ, & inclinatus est coram ea dixit. Tu vero benedicta es in omni tentorio Judæ, & in omni gente: quos audito nomine tuo turbabuntur: nunc aut & reuncia mihi quæ fecisti diebus istis, renuncians omnia Judithæi in medio populi, quæcunque fecerant quo die exierat usque dum erat alloquens ipsos: quumq; desiisset loqui, voce magna jubilavit populus, exultantes voce hilarem in civitate sua.

7 Videns vero Achior quæcunque fecerat Deus Israelis, credidit Deo admodum, & circumcisa carne præputii sui adjunctus est domui Israelis usque ad diem hunc.

8 Exercitus autem lux quum afterruisset, assumserunt caput Holofernis de turre, & assumens quisque vir arma sua prosiluerunt per acies in asperitas montis, quos quum viderent Assyrii, transmiserunt ad tentoria sua.

9 Venerunt igitur illi ad duces, & chiliarchos, & ad omnem principem ipsorum ad accedentes ad tentorium Holofernis, dixerunt præfecto prætorio ejus,

10 Excita jam dominum nostrum; nam ancilla ista municipia descendere contra nos in pugnam ut prosiliendo eos prorsus.

11 Ingressus autem Bagoas pulsavit vestibulum tentorii,

12 Suspicabatur enim eum cum Judithæ dormire.

13 Sed quum nemo exaudiret; ja pericnsque erat in cubiculum,

14 Ubi invenit eum jacentem super suum mortuum, capite ejus ablato ab eo, exclamavitque voce magna cum fletu ac gemitu & clamore valido, disrumpens vestimenta sua:

15 Deinde ingressus tentorium ubi sole Judith pernoctare, non invenit eam:

quamobrem prosiliens ad populum clamavit, pervarsicati sunt servi, attulit confusionem unica mulier Hebræa domui regis Nebucadnezaris: nam ecce Holofernes humi jacet, & caput non non adest ei.

16 Hæc autem verba quum audissent principes copiarum Assyriæ, disrupserunt illatim tunicas suas, & turbatus est animus eorum valde:

17 Eorumque clamor & vociferatio magna valde in castris effecta est.

CAPUT XV.

Pandem terror & fuga Assyriorum.

SEd qui audissent ii qui erant in tentoriis, obstupefacti erant de eo quod factum fuerat, & accidit eis timor & trepidatio,

2 Adeo ut non maneret qui cum eo conspectu proximi sui amplius, sed effusi unoanimo fugerent in omnem viam planitiei & regionis montanæ, & ii quæque qui in regione montana circum Beth-choglam castra posuerant, in fugam verterentur.

3 Tum vero illi Israelis, unusquisque, inquam, bellator ex eis effusi sunt in eos:

4 Et misit Huzzias Echronensem, & Beth-birum, Chobamque, & Cholonem; deniq; in omnem terminum Israelis qui renunciarent de iis quæ confecta erant, indicerentq; ut omnes impetum facerent contra hostes ad sollendum eos,

5 Quod quum audissent Israelitæ, con uno animo irruerunt in eos Chobam usque, similiterque ii qui Jerusalem imisi advenerant, & ex tota regione montana quia renunciaverant ipsis ea quæ facta fuerant castris inimicorum suorum:

6 Et qui in Galilæa, quique in Galilæa habitabant, irruentes fuderunt eos plaga magna, donec præterissent Damascum & terminos ejus.

7 Ac habitatores quidē Beth-choglæ reliqui irruerunt in castra Assyriorum, & prædati eos divitiarū plurimum adepti sunt:

8 Israelitæ vero à cæde reversi reliquis potiti sunt, videlicet & civitates quæ in montana & campestri regione erant, obtinuerunt multa spolia erat enim multitudo eorum magna valde.

9 Joiakim vero Sacerdos ille magnus, & senatus Israelitarum habitantes Jerusalem venerunt, ut ea spectarent bona quæ fecerat Deus Israeli, & visa Judith alloquerentur eam verbis pectis.

10 Ingressi au em ad eam benedixerunt ei uno animo, dicentes ei:

11 Tu exaltatio Jerusalemorum, tu exaltatio magna Israelis, tu gloriatio magna es gentis nostræ; quod fecisti hæc omnia manu tua, & te afficiente bonis Israelem Deus prosequutus sit eos benevolentia; benedicta sis ab omnipotente Domino in æternum tempus; dixitque populus totus, Amen.

12 Spoliavit autem populus castra per dies triginta:

13 Dederunq; Judithæ tentorium Ho-

Iopherni, instrumentaque argenti omnia, & lectos, ornatusque, & omnia supellectilia ejus; quæ accipiens illa, imposuit alia multa sua, aliaque junctis plaustris suis cumulans imposuit.

14 Tum concurrens undique mulier Israelitis ad videndum eum, benedixerunt ei; & exhibuerunt ei choream ex numero suo.

15 Quæ quique illa accipiens thyrsos in manus suas dedisset quoque mulieribus, quæ comitabantur ipsam, vicit in coronam oleæ imposuerunt ipsi & ipsius comitibus: & processit cum toto populo in chorea duæ omnium mulierum, & saltarunt omnes Israelitæ armati cum coronis, & hymnis ore ipiorum *decantatis*.

CAPUT XVI.

Epinicium Judithæ.

NAm incipiente Juditha professionem hanc apud totam Israelem, totus populus post eam proloquutus est laudationem hanc.

2 Dixit ergo Judith, incipite Deo meo *canere* tympanis modulamini ei Psalmos, laudemque exaltate & invocate nomen ejus.

3 Quia Deus conterens bella, quia in castra *inserrens* in medio populi eduxit *me* è manu persequentium me.

4 Venerat Assyrius è montibus, à Borea,

5 Venerat cum myriadibus copiarum suarum, quarum multitudo obturaverat torrentes, & quarum equitatus regebat colles.

6 Dicebat se incensurum terminos meos, & adolescentes meos sublaturum gladio, lactentesque abjecturum in solum, & infantes meos expositurum depopulationi, virgines que meas prædaturum:

7 Sed Dominus omnipotens detorsit eos manu fœminæ.

8 Non enim cecidit potens ille à juvenibus, neque posteri Titanum percussissent eum, neque excelsi gigantes aggressi sunt eum; sed Judith filia Merari pulchritudine vultus sui dissolvit eum.

9 Exuerat enim stolam viduitatis suæ ad exaltandum Israelitas laborantes:

10 Unxerat faciem suam unguento, & devinxerat crines suos inserto mitræ, cepitque stolam lineam, ut deciperet eum.

11 Hujus sandalium abripuit oculum illius, & pulchritudo hujus captivam tenuit animam illius: pervasit acinaces collum illius.

12 Horruerunt Persæ audaciam illius, & Medi *ad* facinus audax illius perturbati sunt.

13 Tum jubilarunt humiles mei, & exclamarunt infirmi mei, quum *illi* perterrefacti sunt; exaltarunt vocem suam, quum retroversi sunt.

14 Filii confoderunt eos, & tanquam pueros fugitivos vulneraverunt eos, perierunt ab instructa acie, Domini Dei mei.

15 Cantabo Domino hymnum novum,

16 Domine magnus es & gloriosus, admirabilis potentia, & insuperabilis.

17 Tibi serviat omnis creatura tua; quia dixisti & facta sunt; misisti spiritum tuum qui ædificavit, nec is est qui obsistere possit voci tuæ.

18 Montes enim à fundamentis cum aquis commoverentur, & petræ à conspectu tuo, ut cera, liquescerent.

19 Erga eos autem qui timentem te sunt, tu propitius futurus es plane: Nam parva res *videtur* tibi omne sacrificium ad odorem gratum, & minima omnia adeps ad holocaustum tuum; sed qui timet Dominum omni o magnus est.

20 Væ gentibus quæ insistunt genti meum: Dominus omnipotens ulciscetur eas die judicii,

21 Inducendo ignem vermesq; carnibus earum, quorum sensu fleant in sempiternum.

22 Ingressi autem Jerusalem statim adoraverunt Dominum; & postquam fuit purificatus populus, obtulerunt holocausta sua, & voluntarias oblationes, ac donaria sua.

23 Obtulit vero Judith omnia instrumenta Holophernis, quæ dederat ipsi populus, & conopeum ipsum quod acceperat è cubiculo illius donarium sacravit Domino.

24 Populus vero hilaria egit Jerusalemi coram sanctuario per tres menses, & Judith cum ipsis mansit.

25 Quibus diebus transactis junctis *equis* reversus est quisque in hæreditatem suam, & Judith profecta Bethuliæ, mansit apud facultates suas.

26 Fuitque tempore suo gloria illustris in regione tota:

27 Et quamvis multi concupiscentes ambirent eam, non tamen cognovit eã quisquam omnibus diebus vitæ ejus, ex qua hora mortuus erat Manasthe vir ejus usque dum aggregata est ad populum suum.

28 Sed provecta est, ut *erat* magna valde, consenuitque in domo viri sui ad annos centum quinque, dimisitque ancillam honorariam suam in libertatem. Ita mortua est Bethuliæ, & sepelierunt eam *cives* in spelunca viri ipsius Manasthes, hujusque eam domus Israelis diebus septem.

29 Distribuit autem facultates suas antequam moreretur, omnibus proximis Manasthem virum suum, & proximis genus suum attingentibus:

30 Nec fuit amplius qui meum Israelitis injiceret diebus Judithæ, & diebus multis post mortem ipsius.

BARUC

CAPUT I.

Baruc prolegis librum suum Jehudis, cum fructu.

HÆc autem *sunt* verba libri quæ scripsit Baruc filius Nerijæ, filii Machsejæ filii Tzidkijæ: filii Chalchabjæ, filii Chilkijæ in Babylonia.

2 Anno

8 Anno quinto, septimo die mensis illius, eodem tempore quo coeperant Chaldæi Jerusalem obsidere, eodem incenderant igne.

9 Hoc ergo libro vertus legis Baruc ad diem Jeconiæ filio Jehoiakimi regis Judæ;

10 Et audiente populo toto conventiculum ad lectionem libri, & audientibus populis, & filiis principum, & Senioribus, denique audiente toto populo usque parvo ac magno iis omnibus qui habitabant in Babylonia ad fluvium Sudi:

11 Quam flentes jejunarunt & voverunt coram Domino.

12 Congregatuque pecuniam prout uniuscuique potuit facultas;

13 Quam miserunt Jerusalaima ad Jehoiakimum filium Chilkiæ, filii Schallum, sacerdotem, & ad sacerdotes alios, & ad populare omnes, qui præsentes erant cum eo Jerusalaimis,

14 In terram Jehudæ die decimo Sivan, ut acciperet ille restitueretque vasa domus Domini, quæ elata fuerant è templo, vasa argentea quæ curavit fieri Tzidkija filius Josiæ rex Jehudæ,

15 Postquam deportavit Nebucad-nezzar ex Babylonia Jeconiam & principes ac potentes quosque vinctos, & populum terræ Jerusalaimis abduxisset in Babylonia.

16 Et dixerunt, Ecce misimus ad vos pecuniam; ita comparate vobis pecuniæ holocausta, & oblationes pro peccatis, & thus; & confidentes munus offerte ad aram Domini Dei nostri:

17 Et orate pro vita Nebucad-nezzari regis Babylonis, & pro vita Belschatzaris filii ejus, ut sint dies illorum pares diebus cœli impendentis terræ:

18 Dabitque Dominus vires nobis, illuminans oculos nostros, ut viventes sub umbra Nebucad-nezzaris regis Babylonis & sub umbra Belschatzaris filii ejus serviamus eis diebus multis, & consequamur gratiam coram eis.

19 Item orate pro nobis Dominum Deum nostrum, quia peccavimus Domino Deo nostro; necdum averta est indignatio & ira ejus à nobis in hunc usque diem.

20 Et legite libellum hunc quem misimus vos, pronunciantes in domo Domini diebus festis; & diebus solennibus.

21 Dicentes, Domino Deo nostro justi tia; nobis vero confusio vultus, sicut proinde hodierna die, Jehudæo cuique, & habitantibus Jerusalaimorum.

22 Et regibus nostris, ac principibus nostris, & Sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, majoribusque nostris,

23 Eo quod peccavimus coram Domino

24 Et simus ei immorigeri,

25 Neque audiverimus voci Domini Dei nostri, ut ambularemus in præceptis, quæ expositerat in conspectu nostro.

26 Ita quo die eduxit Dominus majores nostros è terra Ægypti, usq; ad diem hunc

[illegible] simus immorigeri erga Dominum Deum nostrum, eumque parvi fecimus, ut non audiverimus voci illius:

27 Et quamvis adhæserint nobis mala & maledictio illa quam constituerat Dominus Mosehi servo suo, quo tempore eduxit Dominus majores nostros è terra Ægypti, ut daret nobis terram affluentem lacte & melle, ut hodierno die:

28 Non tamen audivimus voci Domini Dei nostri in omnibus verbis prophetarum quos miserat ad nos;

29 Sed ambulavimus unusquisque in cogitatione cordis sui nequam, colendo deos alios, & faciendo quæ mala videntur in oculis Domini Dei nostri.

CAPUT II.

Speculi pœnitentia in Jehudah captivo.

1 Deo præfecit Dominus verbum suum, quod proloquutus erat contra nos, & contra judices nostros, qui judicabant Israelem, & contra reges nostros, & contra principes nostros, denique contra Israelitas & contra Jehudæos,

2 Se adducturum contra nos mala magna, quæ non facta fuerint sub toto cœlo, prout factum est Jerusalaimis, secundum ea quæ scripta sunt in lege Moschis,

3 Vesciturosque nos quemque carnibus filii sui, & quemque carnibus filiæ suæ:

4 Et reddidit eos subjectos omnibus regnis circumstantibus nos probro, & desolationi invisi, omnibus populis circumstantibus nos, ubi dissemnavit eos Dominus,

5 Fuerunt que inferiores, ac non superiores: quia peccavimus Domino Deo nostro, & non audivimus voci illius.

6 Domino Deo nostro justitia; nobis vero & majoribus nostris hodie confusio vultuum, prout est hodierno die:

7 Quæ eloquutus fuerat Dominus contra nos, omnia mala illa superveneruntque nobis.

8 Non enim precati sumus faciem Domini, ut averteret unumquemque à cogitationibus cordis sui ex quam:

9 Idcirco invigilavit Dominus malis istis, quæ adduxit Dominus super nos. Nam justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis.

10 Nos vero non audivimus voci ejus, ut ambularemus in præceptis Domini, quæ exposuerat in conspectu nostro.

11 Nunc ergo, Domine Deus Israelis, qui eduxisti populum tuum è terra Ægypti manu robusta, signisq; & portentis, ac potentia magna, & brachio excelso, & comparasti tibi ipsi nomen, prout est hodie:

12 Peccavimus, impie fecimus, iniusti fuimus, Domine Deus noster, in omnibus statutis tuis.

13 Avertatur indignatio tua à nobis, quandoquidem relicti sumus pauci in gentibus, ubi dissemnavisti nos.

14 Exaudi, Domine, orationem nostram & deprecationem nostram, ac eripe nos propter te, & fac ut inde nobis gratiam in

conspectu eorum qui deportaverunt nos:
25 Ut noscat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & de nomine tuo vocati Israelem & genus illius.

26 Domine, respice è domo sanctitatis tuæ, & cogitationem advenit ad nos, inclina Domine aurem tuam & audi.

27 Aperi, Domine, oculos tuos & vide. Non enim qui mortui sunt in sepulcris, quorum recepti sunt spiritus ex visceribus ipsorum: dabunt tibi gloriam & laudem justitiæ Domine:

28 Sed anima dolens de magnitudine depressionis & infirmitatis in qua ambulat; & oculi deficientes, animaque famelica cedent tibi gloria & justitia Domine.

29 Non enim ante faciem tuam in miserationibus nostris fundimus preces nostras Domine effundimus nos qui ex ore deprecationem nostram in conspectu tuo, Domine Deus noster:

30 Noli imminuere indignationem tuam, & iram tuam in nos, quemadmodum locutus fuerat per servos tuos prophetas, dicens,

31 Sic ait Dominus, inclinate humeros vestros, & servite regi Babylonis, & habitate in terra, quam dedi majoribus vestris.

32 Quod si non auscultaveritis voci Domini serviendo regi Babylonis,

33 Faciam ut deficiat ex civitate Jehudæ, & extra Jerusalem vox lætitiæ & vox gaudii, vox sponsi & vox sponsæ, fiatque terra in vium, deserta habitatoribus.

34 Quumque non auscultaverimus voci tuæ serviendo regi Babylonis, præstitisti verba tua quæ protocquutus fueras per servos tuos prophetas, fore ut eferrentur ossa regum nostrorum, & ossa majorum nostrorum, è loco suo.

35 Nam ecce sunt projecta ad æstum diei & gelu noctis, & mortui sunt in laboribus gravissimis, fame, gladio, atque dissectione.

36 Ac præterea domum etiam quæ vocatur de nomine tuo, prout est hodie, propter improbitatem domus Israelis & domus Jehudæ.

37 Denique fecisti nobiscum, Domine Deus noster, secundum omnem æquitatem tuam, & secundum omnem tuam miserationem magnam:

38 Quemadmodum eloquutus fueras per servum tuum Moysen, quo die mandasti ei ut scriberet legem tuam coram filiis Israelis, dicens:

39 Nisi auscultaveritis voci mea, vique examen illud magnum ac multum illud convertetur in numerum parvum, in gentibus, ubi dispersabo eos.

40 Ego vero non esse auscultaturos mihi, quia populus dura cervice est:

41 Sed in terra ad seipsos in terra deportationis suæ agnoverint me esse Dominum Deum ipsorum, me indente ipsi cor & aures auscultantes,

42 Et laudaverint me in terra deportationis suæ recordatum nominis mei,

43 Et pœnitentiam egerint ab obstinatione humeri sui obdurati, & ab improbitatibus actionum suarum, eo quod recordatus fuerim vim majorum eorum qui peccarunt coram Domino:

44 Etiam reducam eos in terram, quam juravi promissi majoribus ipsorum, Abrahamo, Isaacho, & Jakobo; quæ dominabitur ei: & multiplicabo eos, ac nullo pacto minuentur:

45 Denique constituam eis fœdus æternum, me fore ipsis Deum, ac ipsi mihi in populum; neq; amovebo amplius populum meum Israelem à terra quam dedi ei.

CAPUT III.

Supplex populi ad Deum precatio.

DOmine omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis *versans* & spiritus gravi inclinavit te:

2 Exaudi, Domine, & miserere, quoniam Deus es misericors; miserere, inquam, quia peccavimus coram te:

3 Tu enim sedes in sempiternum, nos vero perituros in sempiternum?

4 Domine omnipotens Deus Israel, exaudi jam orationem mortuorum Israelitarum, id est, filiorum qui peccarunt coram te, qui non auscultaverunt voci Domini Dei sui, unde nobis adhærent hæc mala.

5 Ne recorderis iniquitates majorum nostrorum; sed recordator manus tuæ, & nominis tui hoc tempore,

6 Te Dominum Deum nostrum esse, & laudabimus te, Domine.

7 (Nam propterea indidisti cordibus nostris timorem tui ad invocandum nomen tuum) & laudabimus te in loco deportationis nostræ, quia dogmate revocavimus à cordibus nostris totam iniquitatem majorum nostrorum, qui peccaverunt coram te.

8 Ecce nos hodie in deportatione nostra ubi dispersisti nos, probro, & execratione, ac exactione inferni simus, secundum omnes iniquitates majorum nostrorum, qui defecerunt à Domino Deo nostro.

9 Audi, Israel, mandata vitæ: auribus percipe, ut cognoscatis prudentiam.

10 Quid est, Israel, cur perieris in terra inimicorum, consenueris in regione alienæ,

11 Inquinatus habearis cum mortuis, reputeris inter eos qui *sunt* in sepulcro?

12 Dereliquisti fontem sapientiæ.

13 Si via Domini ambulasses, habitasses in pace æterna.

14 Disce ubi sit prudentia, ubi sit robur, ubi sit intelligentia, ut cognoscas pariter ubi sit longævitas vitæ, ubi sit lux oculorum & pax.

15 Quis invenit locum illius? & quis ingressus est thesauros illius?

16 Ubi sunt principes gentium, & qui dominantur bestiis terræ terrestribus?

17 Qui volatilibus cœli illudunt, & argentum recondunt atque aurum in quo confidunt homines, quorum denique inauditus est potiundi?

18 Non

18 Nam qui argentum fabrefaciunt, & cunctæ sollicitæ, & quorum opera non possunt perscrutari,

19 In tenebras sunt & in sepulcrum descendentes, aliique exstiterunt pro eis.

20 Juniores viderunt lucem habitantes in terra, sed viæ scientiæ non agnoverunt,

21 Neque inteliexerunt calles ejus, neque apprehenderunt eam filii eorum, à via ejus procul abfuerunt :

22 Audita est in Canahane, neque visa in Themane :

23 Neque Agarteni exquirentes intelligentiam sapientiæ quæ in terra sunt, mercatores Meddan & Themanitæ, & Rhetores, & scrutatores intelligentiæ habentes viam sapientiæ non agnoverunt : neque recordati sunt calles ejus.

24 O Israël, quam magna est domus Dei, quam amplus locus possessionis ejus!

25 Magnus ideo ac infinita sit, alta, ac immensa :

26 Illic fuerunt Gigantes illi nominati qui principio exstiterunt pernhagni, periti ad bellandum :

27 Non hos elegit Deus, neque viam disciplinæ tradidit eis ;

28 Sed perierunt eo quod caruerint prudentia, perierunt propter vacuitatem consilii, eo quo laborabant.

29 Quis descendit in cœlum ut acceperit eam, & assumpserit eam de nubibus ?

30 Quis trajicit mare invenitque eam, & adducat eam pro auro lectissimo ?

31 Non est qui cognoscat viam ejus, nec qui inquirat semitam ejus :

32 Sed qui novit omnia cognoscit eam, invenit eam intelligentia sua : qui præparavit terram in sempiternum tempus, implevit eam pecudibus quadrupedibus :

33 Qui emittens lucem abit, revocatque illam ut tremens :

34 Quæ vocatæ stellæ splenduerunt in custodiis suis lætantes, & dixerunt, adsumus :

35 Splenduerunt cum lætitia coram Factore suo.

36 Is Deus noster est non æstimabitur alius ad ipso comparandus.

37 Invenit omnem viam scientiæ, quam dedit Jahakob filio suo, & Israël dilecto ab eo.

38 Postea in terra visa est, & inter homines conversata est.

CAPUT IV.

Adjumenti acquisitionem infertur consolatio Hierusalem.

1 Hic liber præceptorum Dei, & lex quæ sistens in sæculum, quam prehendentes omnes qui vitam servabunt : qui autem reliquerint eam, morituri sunt.

2 Convertere Jahakob, & prehende eam : perge ad splendorem coram lumine illius :

3 Ne cedas alteri gloriam tuam, & genitalia tua cum conferunt tibi.

4 Beati sumus, ô Israël, quod ea quæ placent Deo sunt nobis cognita.

5 Bono animo esto, populi mi, monimentum Israëlis.

6 Venum lati estis gentibus, non tamen ad perditionem, sed quia ad iram provocastis Deum, tradi estis adversariis :

7 Nam exacerbastis eum qui fecit vos, sacrificantes dæmonibus & non Deo :

8 Obliti autem estis Dei illius æterni qui genuit vos, & dolore affecistis urbem Jerusalaimorum, quæ educavit vos.

9 Videns enim supervenientem vobis iram à Deo dixit audite, ô vicinæ Tzionis, induxit mihi Deus luctum magnum.

10 Vidi enim captivitatem filiorum meorum, filiarumque, quam super eos adduxit æternus :

11 Nam eduxi illos cum lætitia, sed dimisi illos cum fletu & luctu.

12 Nemo lætetur de me, quod vidua sim & desolata à multis : desolata sum propter peccata filiorum meorum, eo quod declinaverunt à lege Dei :

13 Nec voluerunt justitias ejus agnoverunt, neque ambularunt viis mandatorum Dei, neque calles disciplinæ disciplinam eruditionis justitiæ ejus.

14 Accedant vicinæ Tzionis, & recordentur captivitatis filiorum meorum filiarumque, quam induxit eis æternus.

15 Induxit enim super eos è longinquo gentem impudentem, & diversa utentem lingua.

16 Cujus hominem non sunt reverita senem, neque misertæ pueri, sed abduxerunt dilectos viduæ, & solitariam filiis ipsius desolaverunt.

17 Ego vero quid possim adjumenti afferre vobis ?

18 Nam qui induxit vobis mala ista, is vos è manu inimicorum vestrorum exemturus est.

19 Abite liberi, abite. Ego vero derelicta sum, desolata.

20 Exui stolam pacis, & indui cilicium deprecationis meæ, inclamabo altum æternum diebus meis.

21 Bono animo estote liberi, inclamate Deum, & eximet vos è potestate, & manu inimicorum.

22 Ego enim spem concepi fore in æterno salutis vestræ, advenitque mihi lætitia à sancto propter misericordiam, quæ vobis eveniura est brevi ab æterno Salvatore nostro :

23 Nam emisi vos cum luctu & fletu ; sed Deus vos reddituros est mihi cum gaudio & lætitia in sæculum.

24 Quemadmodum enim modo viderunt vicinæ Tzionis captivitatem vestram, ita videbunt brevi salutem vestram à Deo, quæ advenietur eis cum gloria magna & splendore æterni Dei.

25 O liberi, patienter tolerate iram quam à Deo supervenit vobis : Nam persequutus est quidem vos inimicus vester, sed ci-

videbis ejus perditionem brevi, & eorum cervicibus superegredieris.

26 Delicia mea ambulaverunt viis asperis, sublatus sunt tamquam grex direptus ab inimicis.

27 Bono animo estote, liberi, & inclamate Deum: erit enim recordatio vestri ab eo qui induxit vos.

28 Quemadmodum enim fuit vobis animus aberrandi à Deo, sic conversi decies amplius requirite eum.

29 Nam qui induxit vobis mala ista, inducet vobis æternum gaudium cum salute vestra.

30 Bono animo esto, urbs Jerusalem: nominabit te, consolabitur te.

31 Miseri, qui te affligunt, & qui lætantur de casu tuo:

32 Miseris civitatis, quibus servierunt filii tui: misera, quæ accepit filios tuos.

33 Nam quemadmodum lætata fuerit de ruina tua, & gavisa de casu tuo: ita dolore afficietur de sua ipsius desolatione:

34 Quorum auferam ejus exultationem de frequentia multa, & gloriatio ejus vertetur in luctum.

35 Ignis enim superveniet ei ab æterno diuturnus, & habitabitur à dæmoniis per multum tempus.

36 Circumspice ad orientem, urbs Jerusalem: & vide lætitiam tibi eventuram à Deo:

37 Ecce veniunt filii tui, quos emisisti; veniunt congregati ab ortu ad occasum usque verbo sancti, & lætantes de gloria Dei.

CAPUT V.

Urbs Jerusalem horum in se gloriosa redemptionis confirmatur.

EXue, urbs Jerusalem, stolam luctus & afflictionis tuæ, ac indue decorem gloriæ à Deo *collatæ* in sæculum.

2 Amicti diploidem justitiæ donatæ à Deo, impone capiti tuo mitram gloriæ *Dei* æternæ.

3 Deus enim demonstrabit omni *genti*, quæ sub cælo est, splendorem tuum.

4 Nam vocaberis nomine tuo à Deo in sæculum, pax justitiæ & gloria pietatis.

5 Exsurge *urbs* Jerusalem sorum, & consistens in loco edito circumspice orientem versus, & vide liberos tuos congregatos à solis occasu ad ortum verbo sancti, & lætantes ad Dei recordationem.

6 Nam egressi sunt à te pedites abducti ab inimicis, adducit vero Dominus eos ad te, elatos cum gloria ut filios regni.

7 Constituit enim Deus devexum omnem montem excelsum, & rupes perennes, atque convalles implevit ad æquandum terram, ut eat Israel secure ad gloriam Dei.

8 Sanctificaverunque etiam silvæ, & omne lignum odoratum coram Israele præcepto Dei.

9 Deducetur enim populus Israelis lætus, lumine gloriæ ipsius, per misericordiam & justitiam quæ ab ipso est.

CAPUT VI.

Epistola Jeremiæ, ad eos qui ducendi sunt in captivitatem idolorum.

EXemplum Epistolæ quã misit Jeremias ad eos qui agendi erant in Babyloniã à rege Babyloniorum, renuncians eis quæ ei à Deo mandata acceperat à Deo.

PRopter peccata quibus peccastis in Deo, abducemini in Babyloniã captivi à Nebucad-nezzare, rege Babyloniorum.

2 Quum itaque venerimus in Babyloniã, eritis illic annos multos, & tempus longum usque ad generationes septem: postea vero educam vos inde cum pace.

3 Nunc autem videbitis in Babylone dëos argenteos, aureosque, & ligneos simulacros humeris qui eorum circumstant portabus.

4 Cavete igitur ne vos etiam ullo modo alienigenis conformemini, & vos occupet timor ab eis.

5 Quum videbitis turbam ante & post eos adorantium eos, sed dicite cogitationem vestram, te oportet adorare, Domine.

6 Nam Angelus meus vobiscum est, qui ipse requisiturus est animas vestras.

7 Linguæ enim illorum est expolita à fabro, ipsique idola deaurata & argentata: sed falsa sunt, quam loqui non possint.

8 Etiam tamquam virgini amanti mundum, accipientes aurum.

9 Comparant coronas, imponuntque capitibus deorum suorum: aliquando vero etiam sublaturos Sacerdotes à diis suis aurum & argentum, in usus suos consumunt:

10 Donantque ex illis etiam meretricibus quæ sub tecto ipsorum sunt, & ornant deos ipsos argenteos aureosque & ligneos; tamquam homines, vestimentis.

11 Hi autem non servant eos contaminatos à sanguine & cinere.

12 Quamvis circumamicti sint indumento purpureo, exstergentes faciem eorum propter pulverem ex ade, qui plurimus est in eis.

13 Ac habet quidem sceptrum, ut judex aliquis regionis, qui tamen illum peccantem in se non subtrahere est:

14 Habet quoque gladium in dextera & securim, seipsum vero ex bello latronibusque non eximit: unde perspectum est non esse Deos.

15 Ne igitur metuatis ab eis: nam sicut vas hominis confractum inutile est, & ejusmodi sunt illorum dii.

16 Quum illi constituti sint in suis domibus, oculi ipsorum pleni sunt pulvere à pedibus ingredientium:

17 Et sicut ajicit qui regem offenderit, circumsepta sunt atria, tamquam in vario quo modo mortem rapiendas est, domos illorũ muniunt sacerdotes, januis & claustris, & vectibus, ne à latronibus spolientur.

18 Lucernas

18 Lucernas accendant, ac plures quam
illi ipsi, quorum nullum videre possunt:
ei enim profecto nunquam trabs aliqua
eorum quæ in æde sunt.

19 Inania vero illorum aiunt elingi ter-
restribus in edis: comedentia ipsos, & in-
dormientem suum ipsorum non sentiunt:

20 Attrahitur facie sua ex fumo, qui ab
æde est:

21 Super corpus ipsorum & super caput
evolitat noctua, hirundines, & aviculæ,
simul quoque etiam felis.

22 Hinc cognoscitis non esse Deos; ne
quidem mercatis ipsos.

23 Nam ex auro quod circumjacet ad
pulcritudinem, nisi quis exterserit aru-
ginem, minime fulgebunt, neque enim
fuerunt quando fundebantur.

24 Omni pretio empta sunt ea quibus
non inest spiritus.

25 Gestantes pedibus humeris feruntur,
demonstrantes suam ipsorum ignomi-
niam hominibus.

26 Pudore vero etiam urgentur qui mi-
serunt eis: quia si quando in terram ce-
ciderit, non exsurgit per se, neq; si quis eis
erectum statuerit, movetur per se, neq; si
declinatus fuerit, unquam erigitur: sed
cunctum mortuis pulmas eis adhibent.

27 Sacrificia vero illorum vendentes Sa-
cerdotes ipsis abuuntur; similiterq; etiã
mulieres ex eis salsamenta facientes, nihil
infirmo neque impotenti impertiunt.

28 Sacrificia eorum, quæ ex menstruis fa-
ctæ & puerpera contingunt: cognoscite
igitur ex his non esse Deos; nec timeatis
illos.

29 Unde enim vocarentur dii? *fabiles*
quia mulieres offerunt diis argenteis, au-
reisque, & ligneis.

30 In domibus ipsorum Sacerdotes se-
dent, habentes tunicas dississas, & capita
barbasque rasas, quorum capita retecta
sunt.

31 Rugientque clamantes coram diis
suis, ut quidam solent in epulo ad mor-
tuum facto.

32 Ex indumento illorum ablato Sacer-
dotes vestiunt uxores suas & liberos.

33 Neque si malum perficiatur ab ullo,
neque si bonum, possunt reddere: nequ
constituere regem possunt, neq; e tollere

34 Similiter neque divitias, neque as ul-
li pacto possunt dare: si quis, ubi votum
voverit eis, non præstiterit, minime re-
poscturi sunt.

35 Ex morte quemquam minime libe-
rant; neque inferiorem à potentiore un-
quam eripiunt.

36 Hominem cæcum ad visum minime
revocant, versantem in necessitate homi-
nem minime eximunt.

37 Viduæ non miserentur, neque orpha-
no benefaciunt.

38 Etenim è monte lapidibus dii similes
sunt, idola ligneа, & deaurata, & argen-
tata: & qui ministrant eis, pudorem con-
sequentur.

39 Quomodo igitur existimandum est,
aut pronunciandum illos esse Deos?

40 Quoniam ipsi quoque Chaldæi ignomi-
niam afficiunt eis; qui quando viderunt
mutum, non valentem loqui, ad Belum
adducentes,

41 Petunt ut loquatur tanquam possit
illud esse, nec possint ipsi percipere
mente reliquere illam sensu carẽ ipsis.

42 Mulieres vero cinctæ funiculis in viis
ipsis sedent accendentes actus eorum.

43 Sed quando aliqua illarum abstracta
ab aliquo uno ex transeuntibus compres-
sa fuerit, alteram probro afficit, quod non
fuerit appetita, sicut ipsa fuit, neque funi-
culus ipsius disruptus fuerit.

44 Omnia quæ fiunt in illis falsa sunt:
quomodo igitur putandum est, aut pra-
dicandum, deos illos esse?

45 A fabris & auri fusoribus comparata
sunt, nihil aliud futura quam quod esse
voluerint ea artifices;

46 Et ipsi fabricatores eorũ minime lon-
gævi futuri sunt: & quomodo ergo ea
ab ipsis fabricata sunt, possent esse dii?

47 Reliquerunt enim mendacia & pro-
bra iis qui adsunt ad ipsa.

48 Nam quum supervenerit eis bellum &
mala, ineunt consilium de eis Sacerdotes,
ubi simul absconderintur cum eis.

49 Quomodo igitur non potest ex sensu
cognosci hos non esse Deos? qui neq; ser-
vare seipsos ex bello, neque ex malis.

50 Quia sunt ligneа & deaurata atque ar-
gentata, hæc cognoscetur postea à gentibus
omnibus esse falsa, regibus q; manifestum
erit non esse Deos; sed opera manuum
humanarum, nec ullum Dei opus inesse eis.

51 Qua igitur re cognoscendum est non
esse Deos?

52 Nam regem minime instituunt regio-
nis, neque pluviam dant hominibus,

53 Judiciumque minime faciunt illo-
rum, neque liberant ab injuria, ut qui im-
potentes sunt: *sunt* enim quasi cornicula
inter cœlum & terram.

54 Etenim quum acciderit deorum lig-
neorum ædi, aut deauratorum, aut argen-
tatorum ignis; fugiunt quidem Sacerdo-
tes illorum, & servantur, ipsi vero tam-
quam trabes mediæ comburuntur:

55 Regi autem hostibusque minime resi-
stunt; quomodo igitur existimandum, aut
accipiendum istos esse Deos?

56 Neque à furibus, neque à latronibus
plane conservari possunt dii ligneі, argen-
tarique & deaurati,

57 Quorum illi valentiores ipsis detra-
hunt aurum & argentum & indumentum
quod circumstat eos, & habentes discedit
quum illi ne se ipsos quidem adjuverint.

58 Itaque præstat esse regem, qui osten-
dat suam ipsius fortitudinem, aut instru-
mentum domui utile quo utatur possessor

quam dicta fallos esse; aut etiam jumenta domui servantem quæ in ea sunt, quam falsos deos aut ligneam columnam esse in basilicis, quam falsos deos:

59 Nam Sol quidem, & luna, & astra, quæ splendida sunt, quum mittuntur ad usum sunt, opemve auscultant.

60 Similiterque fulgur quum apparet perspicuum est, & ipse ventus regionem eorum perspirat:

61 Et quum nubibus mandatum est à Deo, ut obdant eorum orbem habitabilem, confestim fiunt quod imperatum est:

62 Et ignis demissus superne ad desolandum montes & sylvas, facit quod imperatum est.

63 Ita autem ne formis quidem facultatibus suis conformatæ sunt: quamobrem nec prædicandum, neq; prædicandum est istos esse Deos, quum non possint ipsi neq; justitiam facere, neque beneficere hominibus.

64 Scientes igitur non esse deos, ne timueris illos:

65 Nam neque regibus maledicunt sunt, neque benedicturi:

66 Signaque apud gentes in cœlo minime ostentari sunt, neque ut sol lucebunt, neque lumen præbebunt ut luna.

67 Bestiis ipsis meliores sunt eis, quæ fugientes in specu possunt sibi ipsis prodesse.

68 Igitur manifestum est nobis, nullo pacto esse deos, quapropter ne timueris eos.

69 Nam quemadmodum in cucumerario pudenda, fructu nihil observans; ita sunt dii illorum lignei, & deaurati, & argentati quemadmodum in horto Rhamnus, cuivis quasdam insidet:

70 Similiterque etiam mortuo projecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei, deauratique, & argentati:

71 Quæ non esse deos cogituri estis à pœna & splendore, qui inerat illis, putrescentes; & eo quod ipsa postea exedentur, itaque sunt probro regioni suæ.

72 Itaque melior est homo justus non habens idola. Nam procul à probro futurus est.

ADJECTIONES IN DANIJELEM.

Ad tertium caput Danielis,

Hazarja cum hymnum & tres sortii Danielis.

Ambulabant autem in medio flammæ celebrantes Deum & benedicentes Domino.

25 Nam confitebens Hazarja oravit hoc modo, & aperiens os suum in medio ignis dixit,

26 Benedictus es, Domine Deus majorum nostrorum; laudandum, & gloria ad sciendum nomen tuum in secula;

27 Quia justus es in omnibus quibus affecisti nos, & omnia opera tua veraque rectaque viæ tuæ, & omnia judicia tua vera.

28 Cum judicia vera exercueris per omnia, quæ induxisti in nos, & in civitatem sanctam majorum nostrorum Jerusalem sanctam. Nam veritatis judicio induxisti hæc omnia in nos propter peccata nostra.

29 Peccavimus enim & inique fecimus deficientes à te, & quidem supra modum peccavimus in omnibus.

30 Cum mandatis tuis non auscultaverimus, neque observaverimus, neque fecerimus prout mandaveras nobis, ut bene esset nobis.

31 Idcirco quæcunque induxisti in nos, & quæcunque fecisti nobis, verace judicio fecisti:

32 Quod tradideris nos in inhabilem iniquorum manus, defectorum inimicissimorum, & regi injusto, ac improbissimo supra omnes incolas terræ.

33 Nunc itaque non est nobis *facultas* aperiendi os: (confusioni & probro subjecti exposuit) *nobis, inquam,* servis tuis & colentibus te.

34 Ne tradas nos, quæsumus, in perpetuum propter nomen tuum, neque dirupe fœdus tuum:

35 Et ne amoveas misericordiam tuam à nobis, propterea quod Abrahamum dilecto à te & Jischako servo tuo, & Jisraël sancto tuo,

36 Eloquutus es, dicens te multiplicaturum semen ipsorum, ut *sicut* astra cœli, & ut est arena quæ circumstat littus maris.

37 Nam, Domine, diminuti sumus supra omnes gentes, & sumus abjecti in tota terra hodie propter peccata nostra.

38 Neque est hoc tempore princeps & propheta, & dux, neq; holocaustum, neq; sacrificium, neq; oblatio, neque suffitus:

39 Non locum offerendis fructibus coram te, & consequendæ misericordiæ tuæ: sed *in humo* animo contrito, & spiritu abjectissimo, accepti simus:

40 Tamquam si essent holocausta arietum, taurorumque, & tamquam myriadibus pinguium obtatis; ita fit sacrificium nostrum coram te hodie, ut lucretur à prosequentibus te. Non enim confusio evenit fiducium habentibus in te.

41 Nunc itaque prosequimur te ex toto animo, & timemus te, & faciem tuam quærimus:

42 Ne confundi exponas nos, sed secundum æquitatem tuam, & pro amplitudine misericordiæ tuæ,

43 Et exime nos secundum facta mirabilia tua, gloriamque compara nomini tuo, Domine:

44 Ita pudore afficiantur omnes qui deligunt in servos tuos mala, & confusi decidant ab omni potestate, & vires eorum conterantur,

45 Ut cognoscant te esse Dominum Deum solum

gnum & gloriosum in toto terrarum orbe.
Quatuor autem non cessarunt qui inuocarent nomen eius quotidie, & quorum preces ascendere fecerunt usque ad pacem, impietatis, & malitiæ.
Daniel. 3. Hæc sunt quæ scripta sunt in libris quadraginta nouem Esdræ, quia ipse est Malachias Angelus Domini, quod inuenit super montem Oreb cum Ioram.
30 Angelus vero Domini in fornacem illam descendit cum Azaria.
30 Et exercitum flammam ignis è fornace effecit medium feruentis camini, & exaestuauit fornax super eos quadraginta nouem cubitis, & exarsit & combussit ignis quos inuenit iuxta fornacem ex Chaldæis.
31 Et non tetigit ullo modo ignis intrinsecus, neque molestiam intulit, neque conturbauit eos.
31 Tunc tres illi, quasi ore uno laudantes, benedicebant, & glorificabant Deum in fornace dicentes,
33 Benedictus es, Domine Deus maiorum nostrorum, & laudandus ac exaltandus super omnia in secula, & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, laudandum & super omnia gloriosum & exaltandum in secula.
33 Benedictus es in templo sanctitatis tuæ, & laudandus & glorificandus super omnia in secula.
34 Benedictus es qui sedes super thronum gloriæ tuæ, & laudandus & super omnia gloriosus in secula.
35 Benedictus es qui intuetur abyssos, & sedes super Cherubim, & laudandus & super omnia gloriosus in secula.
36 Benedictus es in firmamento cœli, & laudandus & gloriosus in secula.
37 Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
38 Angeli Domini benedicite Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
39 Cœli benedicite Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
40 Benedicite aquæ omnes, quæ super cœlos estis, Domino: laudate & superexaltate eum in secula.
41 Benedicite Dominum omnes potestates Domini, laudate & superexaltate eum in secula.
42 Sol & Luna benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
43 Astra cœli benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
44 Omnis imber & ros benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
45 Omnes venti benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
46 Ignis & æstus benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
47 Frigus & calor benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
48 Rores & pruina benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
49 Noctes & dies benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
50 Lux & tenebræ benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
51 Gelu & Frigus benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
52 Glacies & nives benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
53 Fulgura & nubes benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
54 Benedicat terra Dominum, laudet & superexaltet eum in secula.
55 Montes & colles benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
56 Quæcunque nascuntur in terra, benedicite Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
57 Fontes benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
58 Maria & flumina benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
59 Cete & quæcunque moventur in aquis benedicite Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
60 Omnes volucres cœli benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
61 Bestiæ omnesque pecora benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
62 Filii hominum benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
63 Israelitæ benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
64 Sacerdotes domini benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
65 Serui domini benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
66 Spiritus & animæ iustorum benedicite Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
67 Sancti & humiles corde benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula.
68 Ananias, Azarias, & Misahel benedicite Dominum, laudate & superexaltate eum in secula: quia eruit nos à sepulchro, & seruauit nos à morte, liberans nos è medio fornacis ardentis, atque è medio ignis liberauit nos.
69 Celebrate Dominum, quoniam bonus est, quoniam in seculum misericordia eius.
70 Omnes qui colitis Dominum, benedicite

dicite Deo domestro, laudate, & celebrate in quarta feria esse nullo modo dubium ejus.

CAPUT XIII.

Castitas Susannæ descriptio ejus. Accusatores ejus ex lustrum Joiakim.

Fuit autem vir habitans Babylone, cui nomen Joiakim.

2 Qui duxit uxorem nomine Susannam filiam Chelkiæ, pulcram valde & timentem Dominum.

3 Nam parentes illius justi, docuerant filiam suam ex lege Moysi.

4 Erat autem Joiakim dives valde, habens pomerium propinquum domui suæ, & confluebant ad eum Judæi, eo quod præ cunctis esset in existimatione.

5 Fuerunt autem constituti duo Seniores ex populo judices anno illo, de quibus dixit Dominus, quia prodiit iniquitas de Babylone a Senioribus judicibus, qui videbantur gubernare populum.

6 Isti frequentabant domum Joiakim, & adibant eos quicumque judicium expectabant.

7 Erat vero, quum exercitaret populus meridie, ut ingressa Susanna ambularet in horto viri sui.

8 Videbant itaque eam duo Seniores isti singulis diebus quotidie ambulantem, unde ardebant concupiscentia ejus:

9 Et everterunt sensum ipsorum mentemque declinarunt oculos suos, ne respicerent in cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum.

10 Et quamvis essent uterque cruciati amore illius, tamen non renunciaverunt alter alteri dolorem suum:

11 (Nil pudebat eos dicere quod concupiscentia essent, se velle cum ea cœmbere.)

12 Sed observabant sollicite, quotidie, ut videretur eam.

13 Quumque dixissent alter alteri, eamus jam domum, quia hora est prandii,

14 Egressi quidem discesserunt alter ab altero, sed reflectentes venerunt eodem, & scisciantes alter ab altero causam, confessi sunt amor & concupiscentiam suam, ergo tum communi consilio constituerunt occasionem, quum eam possent invenire solam.

15 Factoque observantiæ illi diem aptissimum, ut veniens Susanna sicut antea cum duabus solum puellis desideraret lavari in horto, quia æstus erat.

16 Nemo autem erat illic præterquam illi duo Seniores abditi, & observantes eam.

17 Dixerat enim puellis suis, afferte mihi oleum & smegmata, & januas horti occludite ut lavet.

18 Quæ faciendi prout edixerat, occluserant januas horti, quum exirent per obliquum portæ, ad ferendum ea quæ fuerant imperata ipsis, neque viderant Seniores illos, eo quod essent absconditi.

19 Fuit ergo, ut egressis puellis insurgerent duo Seniores illi, & incurrentes in eam dixerunt:

20 Ecce januæ horti istius clausæ sunt, & nemo contemplatur nos, sumus autem affecti concupiscentia tui propterea assentire nobis & concumbe nobiscum:

21 Sin autem, refutabimur contra te, si ille tecum juvenem, ac propterea te emisse puellas a te.

22 Tunc ingemiscens Susanna dixit angustiæ sunt mihi undique, nam sive hoc fecero, mors mihi adest; sive non fecero, non fugiam manus vestras.

23 Malo tamen non committa offensa incidere in manus vestras, quam peccare coram Domino.

24 Itaque exclamavit voce magna Susanna, exclamaverunt quoque illi duo Seniores quoque adversus eam,

25 Et accurrens unus aperuit januas illius horti.

26 Audientes vero clamorem in horto domestici insilierunt per obliquum januam visuri quid accidisset ei:

27 Sed quum dixissent Seniores illi sermones suos, pudore affecti sunt servi valde, quia nunquam fuerat habitus de Susanna sermo ejusmodi.

28 Factumque postridie ubi convenisset populus ad virum ejus Joiakimum, ut venirent duo Seniores illi, plani iniqua cogitatione contra Susannam ad mortis afficiendum eam,

29 Dixerunt coram populo; mittite ad Susannam filiam Chelkiæ, quæ uxor est Joiakimi: & miserunt illi.

30 Venit igitur illa cum parentibus suis, & filiis suis, & omnibus cognatis suis.

31 Erat autem Susanna delicata valde, & pulcra specie.

32 Illi vero iniqui justerunt reagi ipsius (erat enim obtecta), ut explerentur pulcritudine ipsius:

33 Flebantque qui aderant ei, & omnes qui videbant eam.

34 Surgentes autem Seniores illi duo in medio populi imposuerunt manus suas capiti illius.

35 Illa vero flens respexit in cœlum, quia animus illius fiduciam habebat in Domino.

36 Dixerant enim Seniores illi, ambulantibus nobis in horto solis, ingressa ista cum duabus puellis occlusit januas horti, quum dimisisset puellas:

37 Et venierat ad istam juvenis qui erat abditus, ac cubuit cum ea.

38 Nos autem qui eramus in angulo horti, videntes iniquitatem istam incurrimus in eos, nempe videntes congressi ipsos,

39 Ac illum quidem non potuimus vi comprehensum retinere, quia valentior est nobis; sed apertis januis exiliit.

40 Istam vero quum prehendissemus, interrogabamus quis esset ille juvenis: sed noluit enunciare nobis; hæc testamur.

41 Tum credente eis congregatione, tanquam Senioribus populi judicibus qua condemnarunt

condemnarent eum ad mortem.

43 Exclamans vero magna voce Susanna dixit, ô Deus æterne abditorum cognitor, qui nosti omnia antequam fiant.

43 Tu scis istos res falsas contra me testificatos esse: ecce autem morior, quum nihil commiserim eo um quæ isti in malæ commenti sunt contra me.

44 Tunc exaudivit Deus vocem illius.

45 Quumq; abduceretur illa ad interitum, excitavit Deus spiritum sanctum pueri junioris nomine Danielis, qui clamavit voce magna.

46 Purus sum ego à sanguine hujus.

47 Conversit autem se totus populus ad illum, dixeruntque, quid *sibi vult* sermo iste, quem tu eloquutus es?

48 Ille vero stans in medio eorum dixit, sed stulti estis, ô Israelitæ, ut non habita quæstione, neque re certo cognita, condemnetis Israelitem?

49 Revertimini in judicium, nam isti res falsas contra eam testificati sunt.

50 Reversus itaque toto populo cum festinatione; dixerunt illi *puero* Seniores, adesdum; jam fide in medio nostrum, & rem in nobis, quandoquidem tibi dedit Deus Seniorum munus.

51 Edixit vero Danijel illis, separate istos alterum ab altero procul, & exquiram illos.

52 Quum autem separati essent alter ab altero, accersens unum eorum, dixit ei, ô inveterate in diebus malignis, nunc venerunt supplicia peccatorum tuorum, quæ committebas antea.

53 Judicans judicia injusta, innocentes quidem condemnans, noxios vero dimittens; cum dicat Dominus, innocentem & justum non interficies.

54 Nunc igitur hanc fiquidem vidisti, dic sub qua arbore videris eos congredientes inter se?

55 Qui dixit, sub lentisco: dixit vero ille, rectè, mentitus es in tuum ipsius caput; ecce enim nuncius Dei accepta sententia à Deo medium discindet te.

56 Postea seponens eum; fiit adducendum; cui dixit, ô semen Chanaanis ac non Judææ, pulcritudo decepit te, & concupiscentia perverit animum tuum.

57 Sic facietatis filiabus Israelis, quæ timentes cogrediebantur vobiscû; at non sustinuit filia Judææ iniquitatē vestram.

58 Nunc ergo dic mihi sub qua arbore deprehenderis eos congredientes inter se? qui dixit, sub ilice.

59 Tum dixit ei Danijel, rectè, mentitus es tu quoq; in tuum ipsius caput: Expectat enim nuncius Dei gladiū habens ut secundum te medium, ut proscindat vos.

60 Et exclamans, tota congregatio voce magna, benedixerunt Deo servanti eos, qui spem collocant in ipso.

61 Et insurrexerunt in duos Seniores ex eo quod eos convicisset eos Danijel ex ore ipsorum falsi testimonii.

62 Et fecerunt eis secundū legem Moysi; quemadmodū improbe cogitaverunt facere proximo suo; & interfecerūt eos, ita servatus est sanguis innocens die illo.

63 Chilkija vero & uxor ejus laudaverūt Deū de filia sua Susanna cum Joiakimo viro ejus, & cognatis omnibus, quod non esset deprehensum turpe factū in ipsa.

64 Danijel vero effectus est magnus coram populo à die illo in posterum.

65 Rex autem Astyages quum aggregatus esset majoribus suis, suscepit Cyrus Persa regnum illius.

CAPUT XIV.

Danijel triumphat de Belo & Draconē Babylonico.

COnversit autem Danijel huic regi, & gloria superavit omnes amicos ejus.

2 Erat vero idolum Babylonijs, cui nomen Bel, in quod consumebant unoquoq; die similæ artabas duodecim, & oves quadraginta, vinique mensuras sex.

3 Colebat autem rex illud, & abibat unoquoq; die adorabat illud: Danijel vero adorabat Deum suum, quamobrem dicebat ei rex, quare non adoras Belum?

4 Qui dixit ille, quia non adoro idola manu facta, sed viventem Deum, qui creavit cœlum & terram, & habet dominium in omnem carnem:

5 Rege autem dicente illi, an non videtur tibi Bel esse Deus vivens? an non vides, quam multa comedat unoquoq; die?

6 Dixit Danijel ridens, ne errato, ô Rex: hic enim intus quidem lutum est, at vero foris, neq; comedit, neq; bibit unquam.

7 Tum indignatus rex accersivit sacerdotes suos, & dixit eis, nisi dixeritis mihi quis edebat impensam istā, morituri estis.

8 Sin autem ostenderitis Belum comedere ista, morietur Danijel, eo quod in Belum blasphemaverit: dixitq; Danijel regi, fiat secundum verbum tuum.

9 (Erant autem sacerdotes Belis septuaginta sine uxoribus & liberis) venitque rex cum Danijele in ædem Belis.

10 Ubi dixerunt Sacerdotes, ecce nos exeuntes foras, tu autem rex appone cibaria edulia, & vinum misceto propone, & occlusam portam annulo tuo obsigna.

11 Quod si veniens mane non inveneris omnia comesta à Belo, moriamur nos: aut Danijel, qui mentitus est contra nos, *si invenerit, moriatur ipse.*

12 Ipsi autem eo contemnebant quod fecissent sub mensa occultum aditum, quo ingrediebantur semper, & edebant ea.

13 Fuit autem, quum egressi illi rex apposuisset edulia Belo, ut præciperet Danijel pueris suis, qui adferentes cinerem conturberunt eo totum ædem coram rege: postea egressi clauserunt portas, & obsignarunt annulo regi, abieruntque.

14 Sacerdotes vero ingressi nocte pro more suo, & uxores, liberique eorum comedebant.

...ruerunt cuncti, atque dilerunt.

17 Quum itaque surrexisset rex mane, & ingressus esset ei,

18 Dixit rex, integra sunt sigilla, Daniel? qui dixit, integra sunt, ô rex.

19 Sed fuit, simulac aperuisset portam, ut respiceret rex ad mensam, clamavit voce magna, magnus es, ô Bel, nec est apud te dolus vel unicus.

20 Ridens vero Daniel dixit servis suis ingrederetur intro, & dixit, aspice solum, & agnosce cujus hæc vestigia sint.

21 Tum rex, video, inquit, vestigia virorum mulierumque, & puerorum:

22 Et iratus rex comprehendit eum sacerdotes, una cum uxoribus & liberis eorum, qui demonstrarunt ipsi occulta ostia, quibus ingrediebantur, ut consumerent quæ imponebantur mensæ.

23 Quocirca eos interficiam cum rex dixit: Belum Daniel dolo, qui everti eum non est ipsum.

24 Erat quoq; Draco magnus in eo loco, quem colebant Babylonii.

25 Dixit autem rex Danieli ad eum: Ecce vivit, & comedit & bibit: non potes dicere hunc non esse viventem Deum: itaque adora eum.

26 Cui Daniel; Dominum, inquit, Deum meum adorabo: nam is Deus vivens est.

27 Tu vero rex da mihi potestatem, & interficiam draconem istum, sine gladio & fuste: est dixit rex, do tibi.

28 Itaq; Daniel accipiens picem, adipem, & pilos, quos coxit una, fecit globos: quos injecit in os draconis illius, & disrupit eum in duo. Tum dixit Daniel, ecce quos colebatis.

29 Quo audito, quum audissent Babylonii, ex indignantes sunt valde, & conversi in eorum gravitate, rex iis scelestus factus, dixit, Judæos destruxit, & draconem interfecit, qui Babylonios ipsos jugulavit.

30 Postea venientes ad regem dixerunt, trade nobis Danielem; sin minus, interficiemus te, & domum tuam.

31 Quum itaq; videret rex se abrupti, compulsus est, necessitate coactus, Danielem tradere.

32 Illi autem conjecerunt eum in foveam leonum, ubi fuit dies sex.

33 Erant vero in fovea septem leones, septem quoque dabantur in dies bina corpora, & bina oves, sed tunc non erant data, ut devorarent Danielem.

34 Erat autem propterea Habakuk in Judæa, qui quum coxisset pulmentum, & intrivisset panem in sportula, abibat in campum ad messores ferendum.

35 Dixit autem Habakuk angelus Domini ad messores, portate quod habes, Babylonem ad Danielem in foveam leonum.

36 Cui dixit Habakuk, Dominus, Babylonem non vidi, & fovea illa ubi sit nescio.

37 Tum protinus eum angelus Domini verticem, & capillis ipsius deposuit eum celerrime Babylonem supra foveam impetu spiritus ejus.

38 Et clamavit Habakuk dicens, Daniel, Daniel, accipe prandium hoc, quod tibi misit Deus.

39 Daniel vero dixit, Recordatus mei es Deus, qui non deseruisti eos qui requirunt te.

40 Ita exsurgens comedit Daniel: Angelus vero Dei restituit Habakukum confestim in loco ipsius.

41 Rex autem venerat die septimo ad lugendum Danielem, & venerat ad foveam inspecturus, quinam esset Daniel.

42 Quem ubi vidit exclamavit rex voce magna dicens, magnus es, domine Deus Danielis, neque est alius præter te; & extraxit eum.

43 Eos vero qui in causa erant perditionis ejus, conjecit in foveam illam & devorati sunt statim in conspectu ejus.

HEZRÆ APOCRYPHUS LIBER PRIOR,

Qui vulgo Tertius appellatur.

CAPUT I.

Sermo turbarum regni Judæ, inde à mense Josiæ usque ad undecimum.

Celebrarunt posthæc Jerusalemitæ Pascha Jehovæ, jugulavit Pascha quarto decimo die mensis primi:

2 Posquam instituissent Sacerdotes in custodiis suis vestibus indutos in domo Jehovæ;

3 Exhortatus est Levitas sacrorum administros pro Israële, ut sanctificantes se Jehovæ proponerent *res sanctissimas* arcæ sanctæ Jehovæ in domo quam ædificavit Schelomo filius Davidis rex:

4 Non incumbet vobis *negotium*, cum eum Sheportandi causam: sed *date* servite Jehovæ Deo vestro, & cum habete populum ejus, Israëlitas, ac præparate per familias vestras secundum distributiones vestras ex præscripto Davidis regis Israëlis, & ex descriptione Schelomonis filii ejus.

5 *Omnes* qui in templo secundum partitionem familiæ patrum fuit stantes coram Israëlitis sanctificati fratribus vestris:

6 Occidite hircum Paschæ, & sacrificate pro fratribus vestris, facientes Pascha secundum præceptum Jehovæ *datum* Moschi.

7 Dominus quoq; Josias dedit populo qui aderat agnos ex ovibus & hœdos è capris circiter millenos, armenta item trium millium; ego de facultatibus Regis ex promisso erant sunt populo, Sacerdotibus & Levitis.

8 Chelkias autem, & Zecarias, & Jehiel præfecti templo, Sacerdotibus in Pascha

ventibus ibi nullis Asiaticis, & armentalibus non amplius.

9 Canania vero cum Schemahja & Nethaneele fratribus, Schaschabja quoque & Jehiel & Jozabad Chiliarchis dederunt Levitis in Pascha pecudum quinque millia & armentalia quingenta.

10 His ergo legitime comparatis, steterunt Sacerdotes ac Levitæ per tribus suas ordine regio:

11 Et per distributiones familiarum puerorum suorum in conspectu populi obtulerunt Jehovæ, secundum ea quæ in libro Mosis prascripta sunt.

12 Nam & bovum Paschæ igni pro ritu, Holitas vero coxerunt in ollenis & in lebetibus pro arbitrario suo, quæ transmittebant ad omnes populares:

13 Postea vero paraverunt filii & Sacerdotes, fratribus suis filiis Aharonis.

14 Sacerdotes enim offerebant adipes usque dum nocte esset hora: quamobrem Levitæ illi paraverunt sibi & suis fratribus posteris Aharonis Sacerdotibus.

15 Et sacri cantores prætori Asaphi aggerant in statione sua, secundum præceptum Davidis Amnon Asaphio, Hemani, & Jedithuni videnti Regis.

16 Et janitores per singulas januas, quibus non erat recedendum à ministerio suo: his fratres ipsorum Levitæ paraverunt.

17 Ita absolutum est totius cultus Jehovæ die illi.

18 Celebravado Pascha, & offerendo holocaustæ in altari Jehovæ secundum præceptum regis Joschiæ.

19 Celebraverunt enim Israelitæ qui aderant, tempore illo, Paschæ dierique festi azymorum, diebus septem:

20 Nec celebratus est Pascha similis huic ingruente à diebus Schemuelis Prophetæ:

21 Nulli inquam Regei Israelis celebraverunt talc Pascha quale celebravit Joschia, & Sacerdotes, Levitæque, & Jehudi, omnisque Israelites, & qui ædificabant habitatores Jerusalemorum.

22 Octavodecimo anno regnante Joschiæ celebratum est Pascha istud.

23 Ac gesta quidem, fuere opera Joschiæ coram Jehova Deo ipsius, corde integro reverentiæ suæ:

24 Quæ vero à diebus veteribus evenerunt scripta sunt super illis, de illis qui peccaverunt & qui reverentiæ Domini ubicunque ipse omni gentis ac regno quicquid ipsum dolore affecerunt sententiæ: ideoque verba Dei ista prævertunt super Israelem.

25 His omnibus à Joschia gestis accidit ut Pharao rex Ægypti veniret bellum evehendum Carcemischæ versus ad Euphratem, cui processit obviam Joschias.

26 Sed misit rex Ægypti ad eum qui diceret, quid mihi tecum, Rex Jehudæ?

27 Non tu contra me, Dominus Deus ut opportunitas ut ego ad Euphratem bellum meum: ipse enim mihi Dominus mecum est, & Dominus qui mecum est qui acceleret: absiste à me, ne, adversetur Domino.

28 Non est autem aversus Joschias eum copiis: sed pugnare contra eum aggressus est, non attendens ad verba Jirmeja prophetæ ex ore Dei.

29 Sed constituto contra eum prælio in convalle Megidduncis descenderunt principes ad regem Joschiam.

30 Ethiquerunt pueri sui, amoverat me à prælio, nã infirmatus sum valde: & statim amoverunt eum pueri ipsius ab acie.

31 Tum ascendit currum secundarium suum, & pervenit Jerusalaimam vita functus est, ac sepultus in sepulcro majorum suorum:

32 Et in toto Jehudam populares luxerãt Joschiam: & lamentatus est Jirmeja propheta de Joschia, magistrique symphoniæ cum mulieribus lamentati sunt de eo in hunc usque diem: nimirum enim est factum semper in tota gente Israelis.

33 Hæc autem scripta fuere in libro historiarum Regum Jehudæ: singula inquam res gestæ Joschiæ & gloriæ ipsius, gentiaque ejus in lege Jehovæ, cum quæcunque gesta fuere ab eo antea, cum quæ nunc gerebantur, scripta fuere in libro Regum Israelis & Jehudæ.

34 Itaque assumentes qui erant è Jehudæa gente Jochanaem filiã Joschiæ, eum constituerunt regem pro Joschia patre ipsius, quem esset annorum viginti trium.

35 Quinquagenarius in Jehuda & Jerusalaimis tres menses, annovit eum rex Ægypti ne regnaret Jerusalaimis:

36 Et gravavit eum in talento argenti & talento auri.

37 Constituit quoque Rex Ægypti regem Jehoiakimum fratrem ejus regem Jehudæ & Jerusalaimorum,

38 Obligans sibi Jehoiakimum & magnates, Jochanaem vero fratrem ejus prehendens duxit in Ægyptum.

39 Annorum erat Jehoiakim viginti quinque, quum regnare cæpisset in terra Jehudæ & Jerusalaimis, & fecit malum in conspectu Domini.

40 Contra hunc autem ascendit Nebucadnetzar Rex Babylonius, & ligavit eum in duo vinculo æneo ducturus in Babylonia.

41 Et de sacris vasis Jehovæ accipiens Nebucadnetzar abstulit, apposuitque in templo sio Babylone.

42 Quæ autem narrantur de ipso & impuritate ipsius & impietate, scripta sunt in Chronicis Regum.

43 Ita regnavit Jehoiakim filius ejus pro eo, annos decem & octo natus quum Rex institueretur.

44 Regnavit autem mensibus tres & diebus decem Jerusalaimis: & fecit malum in conspectu Domini.

45 Itaq; vertente anno advenit Nebucadnetzar deportavitque eum Babylonem cum sacris vasis Domini,

46 Et designavit Teldkijam Regē Jehu
ex & Jeruschalaimorth, quā esset annorum
viginti unius: qui regnavit annis undecim.
47 Et faciens malū in cōspectu Domini
non meruit sibi à verbis quæ dicta fuerāt
per Jirmejam Propheram ex ore Domini;
48 Sed quum jurejurando obstrictus
fuisset regi Nebucad-nezari per nomen
Domini, perjurans defecit, ac obdurata
cervice sua animoque suo transgressus est
jura Jehovæ Dei Jisraelis.
49 Etiam principes populi Sacerdotumque multā inique gesserunt & impie egerunt supra omnes abominationes gentium omnium, polluentes templum Jehovæ quod sanctum erat Jeruschalaimis:
50 Quamquæ mitteret Deus majorum ipsorum per nuncii sui revocaturus ipsos, eo quod parcebat illis & habitaculo suo;
51 Ipsi subsannarunt nuncios ejus & quando loquebatur Dominus, illuserunt Prophetis ejus:
52 Adeo ut ad ultimum ira cōcitatus contra gentem suam propter impietatem ipsius, præceperit in eos ascendere Regem Chaldæorum.
53 Hi occiderunt juvenes eorum gladio in circuitu sancti templi eorum, neq; pepercerunt puero aut seni, virgini aut adolescentulo, quum omnes tradidisset in manum ipsorum:
54 Et omnia sacra instrumenta Domini magna & parva, & instrumenta arcæ Dei regalesque thesauros sumtos exportarunt in Babyloniam.
55 Et incenderunt domum Domini, ac demoliti muros Jeruschalaimorum turres eorum incenderunt igne,
56 Absumentes omnia quæ inerant desiderabilia & ad nihilum redigentes: eos vero qui reliqui fuerunt à gladio, deportarunt in Babyloniam;
57 Ubi fuerunt servi Babyloniis usque dum regnarent Persæ, ad implendum verbum Jehovæ dictum ore Jirmejæ.
58 Donec exsolvisset terra sabbatha sua, & omni tempore desolationis suæ quievisset, complendo annos septuaginta.

CAPUT II.

Cyrus levat captivitatem Babyloniam.

IN anno Cyro Regē Persarum anno primo, ad consummationem verbi Jehovæ dicti ore Jirmejæ.
2 Suscitavit Jehova spiritum Cyri regis Persarum, ut promulgaret per totum regnum suum etiam scripto,
3 Dicens, sic ait Cyrus Rex Persarum, me designavit Regem orbi terrarum Jehova Deus Jisraelis Dominus excelsus,
4 Et ædificavit mihi ut ædificem domum sibi Jeruschalaimis quæ *sunt* in Jehudæa.
5 Si quis vestrum igitur est è gente vestra *ædificaturus*, esto Jehova Dominus ejus cum eo. Et ascendens Jeruschalaimam quæ in Jehuda, ædificato domum Domini Dei Jisraelis. Is est Dominus, qui habitavit Jeruschalaimis.
6 Quotquot vero hic illic resederint, sublevanto eos homines ipsius loci auro & argento,
7 Donis, equis & jumentis, votivisque oblationibus in ædem Domini qui est Jeruschalaimis.
8 Surrexerunt itaque principes patrum familiarū ex tribu Jehudæ & Benjaminis, Sacerdotes; & Levitæ quorumcumque spiritum excitavit Deus ut ascenderent ad ædificandum domum Jehovæ quæ *est* Jeruschalaimis;
9 Et visum eorum adjuverunt eos omnibus, auro, & argento suo, jumentis, ac votivis compluribus, permulti quorum animas excitatas est.
10 Etiam Rex ipse Cyrus protulit vasa sacra Domini, quæ transtulerat Nebucadnezzar Rex Babyloniæ Jeruschalaimis & appenderat in idolio suo.
11 Eaque prolata Cyrus Rex Persarum tradidit Mithredati præfecto ærario suo,
12 Per quem tradita sunt Scheschbanzari Præsidi Jehudæ.
13 Eorum autem erat numerus: pelves aurei triginta, pelves argentei mille, secespitæ viginti novem, crateres aurei triginta, crateres argentei secundarii quadringenti decem, & alia vasa *per millia*.
14 Omnia vasa apportata sunt aurea & argentea, quinque mille quadringenta.
15 Hæc exportata sunt à Scheschbanzare cum iis *præsticiensis*, qui ex captivitate Babylonē venerunt, Jeruschalaimā.
16 Temporibus autē Artaxerxis Regis Persarum scripserunt ei contra habitatores Jehudæ & Jeruschalaimorum Bischam, Mithredates, Tabeel, Rechum præses cōcilii, & Schimschai legis perius, cæterique conjuncti istis, habitantes in Samaria & locis reliquis, epistolam sequentem Regi Artaxerxi Domino.
17 Rechum præses cōcilii & Schimschai legis perius & reliqui in cōcilio ipsorum, judicesque in Cœle Syria & Phœnicia.
18 Nunc vero notum sit domino Regi, Jehudæos qui ascenderunt à vobis ad nos venerunt Jeruschalaimā civitatem rebellem ac pessimā, ædificare fora ejus, & muros ejus curare, ejusq; templū excitare:
19 Quod si civitas illa ædificata & muri consummati fuerint, tributa non sustinebunt dare, sed resistent etiam Regibus.
20 Quia autem de templo extruendo agitur, justum fore arbitrati sumus si non despiceremus istud;
21 Sed norum faceremus domino regi ut, si visum fuerit Regi, inquiratur in Commentariis majorum vestrorum:
22 Et invenies in Commentariis de eis scriptum, cognoscesque civitatem illam fuisse rebellem, Regibusque & civitatibus adferentem turbas:
23 Et Jehudæos rebelles, cōspirationemque in ea fecisse inde à seculo, eamq; ob causam civitatem illam fuisse devastatam.

24 Nunc

12 Hinc ergo iustum faciemus tibi dominum Regi, si illius dignum existimaverit. & quod ejus gratum fuerit, fore ut accipias tibi locum in Celen-Syriam & Phœnicianam.

13 Tunc rescripsit Rex Rechumo principi consilii & Schimschaio legisperito, & reliquis collegis eorum, habitantibus que in Syria & Phœnicia, ea quæ sequuntur.

16 Legi Epistolam quam misistis mihi: itaque præcepi quæ jussionem haberi, & inventum est civitatem istam jam olim Regibus resistere.

17 Homines rebelles & conjurationum auctores esse versatos in ea; etiam Reges potentissimos & molestos Jerusalemis dominasse esse, qui tributa exegerint à Cœle-Syria atque Phœnicia.

18 Hinc ergo præcipio prohiberi viros hos ne adiscent civitatem, & providere ne quid amplius faciant.

19 Ac non procedunt graviora mala quibus rursus Regibus importentur.

20 Tunc recitatis iis quæ à Rege Artaxerxe scripta fuerant, Rechum & Schimschaius legisperitus & collega eorum jungentes festinanter venerunt Jerusalaimam cum equitatu, curru, & agmine.

21 Cœperunt; ædificantes pr. hibere: ita factum Jehudæi ab ædificatione templi Jerusalaimis ad annum usque secundum regni Darii regis Persarum.

CAPUT III.

Disputatio de re fortissima.

REx autem Darius fecit convivium magnum omnibus qui subeant ipsi; & omnibus domesticis suis, omnibusque magnatibus Mediæ & Persidis.

2 Et omnibus clarissimis, regulis, ducibusque & præfectis qui subeant ipsi ab India ad Æthiopiam usque centum viginti septem provinciis:

3 Qui quum edissent, bibissentq; & lauti redivissent *domum*, ascendit Darius in cubiculum suum, dormivit *parumper*, & expergefactus, est.

4 Tunc tres juvenes illi satellites qui custodiebãt corpus regis, dixerũt alter ad alteri,

5 Proponamus quisque dictum aliquod exactum, quandoquidem cujuscunque visus fuerit sermo præstare aliorum sermonibus sapientia, daturus est illi Darius Rex dona magna, & magna epinicia.

6 Is purpurea induatur, ex aureo poculo bibat, lauta ad cubili dormiat, curru vehatur cum equis frenatis auro, gestet circa gutturis sui & cognatus Darii vocetur.

8 Tunc scripserunt quisque dictum suum, obsignatumq; posuerunt ad cervical Darii regis.

9 Dicentes, quum surrexerit rex, dabuntur ei scripta nostra, & cujus sumq; è nobis tribus judicaverit Reges & Magnates Persidis dictum esse sapientissimum, huic dabitur victoria sicut scriptum est.

10 Unus scripserat, forte est vinum:

11 Alter scripserat, fortior est Rex.

12 Tertius scripserat, fortiores sunt mulieres, supra omnia autem vincit veritas.

13 Quum itaque surrexisset Rex, accipientes scripta dederunt illi, & legit;

14 Deinde mittens vocavit omnes magnates Persarũ Medorumq; clarissimos, regulos, & dicens, & præfectos, & consules.

15 Quibus confidentibus in concilio scripta prælecta sunt coram ipsis.

16 Postea edixit Rex, vocaret juvenes qui exponant dicta sua: quumq; vocati venissent intro,

17 Edixit illis Rex, expõite nobis ea quæ scripta sunt. Is igitur incepit primus qui prædicaverat fortitudine vini, sic dicens,

18 O viri, quomodo ni superet vinum omnes bibentes ipsum? seducit mentem,

19 Æque Regis mentẽ ac orphani efficit unam, servi, liberi, pauperis, divitis,

20 Et omni menti securitatẽ ac jucunditatem affert, ita ut nullius tristitiæ debiti-ve ullius meminerit;

21 Omnesq; animos reddit munificos, faciens ut vir porus neque Regem, neque magistratum recordetur, sed omnia talenta crepet os ipsius:

22 Aut postquam biberint, neq; amicitiæ, neq; germanitatis ullius meminerint; sed paulo momento arripiunt gladios;

23 Quum autem è vino emergentes surgunt, non meminerunt factum.

24 O viri, nonne vi superat vinum; quod ita facere cogit? atq; hoc dicto conticuit.

CAPUT IV.

Veritatis palma.

TUm cœpit secundus dicere, qui prædicaverat fortitudinem Regis,

2 O viri, nonne fortissimi sunt homines? qui terram ac mare obtinent & omnia quæ sunt in eis.

3 Rex autem est illorum omnium fortissimus, qui ita dominatur illis ut ei pareant; dominatione, ut quidquid ediderit ipsis auscultent.

4 Nam si ediderit ipsis, ut belligerent alter in alterum, faciunt: sin autem eos in hostes miserit, abeunt; montes, muros, & turres subruunt;

5 Jugul nunt & jugulantur, ut mandatum Regis non transgrediantur; quod si vincant, omnia afferunt ad regem, si prædati fuerint, & alia omnia *ga ferint*.

6 Similiterque alii omnes qui in militiam mittunt incumbunt, ac ne in aliam quidem præsum, sed colunt retrum; id quum feceriũt atque mittuerint, afferunt tributa Regi.

7 Denique solus ipse si dixerit occidite, occidunt; si dimittite, dimittunt;

8 Si percutite, percutiunt; si exterminate, exterminant; si ædificate, ædificant;

9 Si excidite, excidunt; si plantate, plantant;

10 Omnis populus ejus & copiæ ejus Regi obediunt, ita ut cibum accumbili, ce-

cedit

mulis & fidei; deinceps eis custodiendi
quæ ab Ecclesia ipsum;

11 Magna potentia Dei vnius adorandus
sus ut fiant secundum, neque iniquitatem
sunt quæ.

12 O viri, ecquid nō esset Rex fortissimus?
cui sic obedire oportet? his dictis tacuit.

13 Tertius vero qui de mulieribus &
veritate dixerat (is est Zorobabel) erupit dicere,

14 O viri, non rex maximus, nec hominum multitudo, non vinum est fortissimum: quis ergo est qui dominetur eis? nōne quis præsidet eis?

15 Mulieres sunt? mulieres peperunt Regem, omnesque populum qui dominantur mari & terræ.

16 Nec educerunt eos qui plantant vineas, & quibus fit vinum?

17 Hæ confingunt vestes hominum, hæ gloriam afferunt hominibus, ab his viri nequeunt retrahi.

18 Si congregato auro & argento aut re quilibet pretiosa viderint aliquam mulierem habitum atque speciosam,

19 Omnia illa omittentes in eam intendunt, deinde oculis inhiantes ei, & cum magis appetunt quam aurum & argentum & res quasvis pretiosas.

20 Vir patrem relinquit qui educavit ipsum, ac regionem suam, & adhæret & mulieri,

21 Et cum muliere ipsum vexatum neque patris, necessitat, neque matris, neque regionis suæ.

22 Atque hinc oportet vobis cognoscere illud, mulieres dominari vobis: nonne dolores fidelis & labores, & omnia datis ei ferentibus hominis?

23 Et accipiens homo gladium fuerit abiit per iniqua commissuras facta & latrocinia, per mare navigat & fluvios,

24 Leonem videt, & in nocte ambulat, cumque furtum fecerit, rapuerit, & rapuerit, comportat omnia ad amatam suam?

25 Quinetiā diligit à vim mulier plus quam patrem aut matrem suam.

26 Nam multi demented sibi sunt propter uxores suas, multi servi facti sunt propter illas;

27 multi perierunt & ceciderunt, quia mulieres præpedierunt eos.

28 Nec amodo credatis mihi? nonne regem amat ea quæ potestatem ei? nonne regem, humiliat eum coram facie sua? nonne coram

29 Et tacuerunt omnes & Ardanium filium Kabilitis coepit dicere Regi magnificentissimi ostendam ad dominari Regi.

30 Et si ostendero ei dominari de capite eius, invenerunt illic, & dixerunt Regem fortissimum.

31 Atque hinc quoniam fluctus, & ex quo quæ mulieres sunt, & ex ipsis quæ ipsi, ipsi dicit, & hominibus fortis, quæ omnes

32 O viri, ecquid non vincit mulieres? plurimæ, quæ terram ipsi subiecit?

33 Tunc respiciens Rex & Regis ipse eis ait, dicens, Complete de veritate dicere.

34 O viri, nonne fortes sunt mulieres magnæ vero est terra, excelsumque cœlum & velox cursus Solis, qui in orbe cœlum circuit eum, & iterum ipsum reperit unde fit.

35 Nisi vero non esset magnificus qui fecit? maledictus autem est veritas domique omnium.

36 Omnis terra veritatem invocat, & ipsum cœlum benedicit ipsi, & omnia opera commouentur & contremiscunt: & apud nos non est quidquam iniquum quicquam.

37 Vinum iniquum, iniquus Rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominis, & iniquæ omnia illorum operationes; & ipsis veritas sit pertulit in aquarum die.

38 At veritas manet, & obtinet in sæcula sæculorum vivit, & obtinet in omnia secula.

39 Apud quam neque est acceptio personarum; neque distinctio, sed justa regis omnibus justis & injustis, qui omnes quidem operibus ejus:

40 Non enim est in judicio eius ullis iniquus, sed fortitudo ipsa & regnum, potestasque & majestas omnium secularium est benedictus Deus veritatis.

41 Hoc autem dicente laudavit populus eorum exclamavit, ac cum dixit, Magna est veritas atque fortissima.

42 Rex vero dixit illi, Si quid voles superadditum scripturam est, pete, & dabimus tibi; quandoquidem inventus es sapientissimus, proximus assidebis mihi, & eris meus vocaberis.

43 Tum ille Regi, memor esto, inquit voti tui, vovisti te ædificaturum Jerusalem, quæ restituta sunt tibi a Chaldæis.

44 Omnibusque vasibus restitutis quæ exportavit Cyrus ab quod vovisti excidium Babylonii, voveras illuc remittere.

45 Vovisti ergo ædificationem templi quod incensum est Edomæi, quando Judæa vastata fuit a Chaldæis.

46 Nunc ergo hoc illud est quod postulo Domine Rex, & peto, hoc illud est de quo tuo magnificum tuum. Rogo igitur te peractus votum quod vovisti Regi cœlesti ore tuo, & perficies

47 Tunc surgens Darius Rex osculatus est illum, & propter illum rescripsit omnibus quæ rectoribus, præfectis, ducibus, atque clarissimis, ac deducerentur eum & quotquot ejus omnes ascensuros ad ædificandam Jerusalem.

48 Omnibusque præfectoribus qui erant in Cœlesyria & Phœnice, & Libano, ut curarent, ut cedri illæ adferrentur a Libano Joppen, ac juxta eum in

49 Præterea jussit ut omnibus a regno

Iehudæum aſtenſuris libertatem pronuncians ut nemini potentiori, magiſtratui, aut præfecto, aut procuratori liceret iniuriæ portas ipſorum.

70 Sed tantum regionem quam obtinebant *Iehudæi* liberam à tributis eſſe, Edomæoſque cedere vicis, quos detinebant Iehudæorum:

71 Et in ſtructura templi dari quotannis talentum vicenum donec exædificarum eſſet.

72 Ad holocauſta vero comburenda quotidie Iehudæi ſacro, quemadmodum præceptum eſt offerri ſeptenos deum, alia tauros deis offerri per annos ſingulos:

73 Denique omnibus è Babylonia profectionibus ad inſtaurandam civitatem, pronunciavit libertatem, ipſis ipſorumque ſuperis, & omnibus Sacerdotibus aſcendentibus.

74 Item deſcripſit inſtrumenta & veſtimenta ſacra numero certo dari quibus iuberet ſanctificarent;

75 Leviti quoque demenſa dari uſque dum conſummata eſſet domus, & exſtructa Ieruſchalaima,

76 Et omnibus cohortibus civitatis dari ſtipes atque ſtipendia:

77 Amandauſque omnia vaſa quæ ſeparaverat Cyrus è Babylonia, & quæcunque Cyrus ceſſerat, hîc etiam præcepit fieri & mitti Ieruſchalaimæ.

78 Egreſſus itaque adoleſcens ille, elata facie verſus Ieruſchalaimam benedixit Regi cœlorum,

79 Dicens, abs te eſt victoria, à te ſapientia & gloria tua eſt, ego vero ſervus tuus:

80 Benedictus es, à qui dedifti mihi ſapientiam; celebrabo te Domine Deus majorum noſtrorum.

81 Et acceptis literis profectus eſt Babylonem, renunciavit fratribus ſuis omnibus qui *erant Babylone*:

82 Qui benedixerunt Deo majorum ſuorum, quod dâret ipſis lætitiendum & reſtaurationem,

83 Ut aſcendentes ædificarent Ieruſchalaimam & templum in quo invocatum eſt nomen ipſius: exſultaverunt que cum ſymphonia & lætitia diebus ſeptem.

CAPUT V.

Iehudæi redeuntes inſtaurauri cultum Dei impediuntur.

POſt hæc autem electi ſunt qui aſcenderent principes patrum familiarum per tribus ipſorum cum uxoribus, filiis, filiabuſque ipſorum, ſervis, ancillisque, & pecoribus ipſorum:

2 Et miſit Rex Darius cum eis equites mille, qui dedicerent Ieruſchalaimam cum pace Iehudæos utentes inſtrumentis muſicis, cymbaliſque, & citharis.

3 Omnes enim fratres illorum ludebant eis; juſſitque illos cum eis aſcendere.

4 Hæc autem ſunt nomina virorum qui aſcenderant per familias paternas ſuas in tribus ſuas in præfecturas ſuas:

5 Sacerdotum, è filiis Pinchaſi filii Aaronis, princeps Jeſchuah filius Jehozadaki cum Jehojakimo filio, & Zerubbabel filius Schealtielis è domo Davidis ex progenie Pereæi *principe* tribus Iehudæ,

6 Qui proloquutus eſt apud Darium regem Seruoſes illos ſapientes ſecundo anno regni ejus, menſe Niſane *menſe* primo.

7 Atque hi ſunt ex Iehudæa qui aſcenderant è captivitate illius deportationis quam deportaverat Nebucad-nezzar Rex Babyloniæ in Babyloniam, qui reverſi Jeruſchalaimæ repetiverunt in patres Iehudæ unuſquiſque civitatem ſuam:

8 Qui venerunt cum Zerubbabele, Jeſchuha, Nechemja, Hazarja Rahamja, Nachamani, Mordecæo, Bilſchane, Miſperetho, Bigvai, Nechumo, Baluma, ſingulis principibus ipſorum: hic numerus populorum à principibus ipſorum.

9 Filii Parhoſchi, bis mille centum ſeptuaginta duo; filii Schephatja trecenti ſeptuaginta duo;

10 Poſteri Arachi, ſexcenti quinquaginta duo;

11 Poſteri Pachath-moabi ex poſteris Jeſchuhæ, Joabi, bis mille octingenti octodecim;

12 Poſteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor; poſteri Zatthu, octingenti quadraginta quinque; poſteri Zaccai, ſeptingenti ſexaginta; poſteri Binnui, ſexcenti quadraginta octo;

13 Poſteri Bebai ſexcenti viginti octo: poſteri Hazgadis, bis mille trecenti viginti duo;

14 Poſteri Adonikami, ſexcenti ſexaginta ſeptem; poſteri Bigvai, bis mille ſexaginta ſeptem; poſteri Haddinis, ſexcenti quinquaginta quinque;

15 Poſteri Ateris ex Chizkiæ, nonaginta octo; poſteri Chaſchumi, trecenti viginti octo; poſteri Betzai, trecenti viginti quatuor;

16 Poſteri Chariphi, centum duodecim;

17 Gibbonitæ, nonaginta quinque;

18 Bethlechemitæ & Netophatæi, centum octoginta octo; Hanathothæi centum viginti octo; Hazmavethæi quadraginta duo;

19 Kirjath-ſcharim æi, Cephiræi, & Beerothæi, ſeptingenti quadraginta tres; Ramæi & Gebahæi, ſexcenti viginti unus;

20 Micmaſæi, centum viginti duo; Bethelitæ & Haiæi, centum viginti tres;

21 Nebuntiæi alteri, quinquaginta duo; poſteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor; poſteri Magbiſchi, centum quinquaginta ſex;

22 Poſteri Chirimi, trecenti viginti; Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque;

23 Lodæi, Chadidæi, & Onuncini, ſeptingenti viginti unus; Senaæi, tres mille nongenti triginta.

24 Sacerdotes

24 Sacerdotes: posteri Jeschuhjus è familia Jeschuhæ, nongenti septuaginta tres.
posteri Immeris, mille quinquaginta duo;
25 Posteri Pischchuris, mille ducenti quadraginta septem: posteri Charimi, mille septemdecim.
26 Levitæ posteri Jeschuhæ cum Kadmiele è filiis Hodevæ, septuaginta quatuor;
27 Posteri Asaphi qui psallebant in templo, centum quadraginta octo;
28 Ostiarii vero, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai, centum triginta octo;
29 Sacerdotibus ministrantes in templo, posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbahoth, posteri Kerosi, posteri Siahæ, posteri Padonis,
30 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Schalmai posteri Chananis, posteri Giddeli, posteri Gachadis, posteri Reajæ,
posteri Rezinis, posteri Nekodæ,
31 Posteri Gazami, posteri Huzzæ, posteri Paseachi, posteri Bezai, posteri Mehunim, posteri Nephisesimi, posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charcharis.
32 Posteri Barzelithi, posteri Mechidæ, posteri Charschæ, posteri Barkos, posteri Siseræ, posteri Temachi, posteri Nezziahi, posteri Chatiphæ.
33 Schelomonis Nithinæi: posteri Sotai, posteri Sopherethi, posteri Peridæ, posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddeli.
34 Posteri Schephatiæ, posteri Charithi, posteri Pokereth-hatzebajimi, posteri Amonis,
35 Omnes Nethinæi & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.
36 Hi sunt illi qui ascenderunt è Thelmelacho & Thelcharsa, eorumque principes Cerub, Adan, & Immer;
37 Sed non poterunt indicare civitates suas & progeniem suam, quemadmodum essent ex Israele, posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ:
38 E Sacerdotibus vero sungentibus Sacerdotio qui non sunt inventi esse posteri Chabajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillai, qui accepta uxore è filiabus Barzillai vocatus est de nomine ejus.
39 Horum quæsita est scriptura generis quod prædicabant, sed non invêta est, quapropter sunt prohibiti Sacerdotio fungi:
40 Edixit enim regis Segatas eis ne participarent res sanctas, donec Sacerdos exsisteret doctus veritatem Urimis & Thummimis.
41 Omnes Israelitæ erant à nato annos duodecim & deinceps, præter pueros & puellas, quadrages bis mille trecenti sexaginta.
42 Servi & ancillæ eorum septies mille trecenti triginta septem cantores & cantatrices ducentæ quadraginta quinque.
43 Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum ducenti quadraginta quinque,
cameli quadringenti triginta quinque, asini sexies mille septingenti viginti.
44 Ex primoribus autem patrum familiarum quum pervenissent ad domum Jehovæ qui habitat Jeruschalaimis, quidam sponte se offerentes ad domum Dei stabuendam in sede ipsius,
45 Pro facultate sua dederunt in thesaurum ipsius operis auri drachmas semel sexagies mille, argentique pondo quinquies mille, & tunicas Sacerdotum centum.
46 Et habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ & qui venerant è plebe Jeruschalaim, atque in Jehudæam Nethinæi, cantores & ostiarii & omnes Israelitæ in regionibus suis.
47 Quum autem septimus adveniret mensis, versantibus Israelitis in civitatibus suis, convenerunt unanimes in atrium quod erat ante portam Orientalem:
48 Ubi stans Jehoschuah filius Jozadaki, cum fratribus suis Sacerdotibus, & Zerubbabel filius Schealthielis cum fratribus suis, exstruerunt altare Dei Israelis,
49 Ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschi viri Dei,
50 Quumque erexissent altare in sede sua, quamvis convenientibus contra ipsos populis aliarum gentium terræ, eo quod odio essent ipsis, tum confirmaverunt ea omnes gentes quæ erant super terram, & obtulerunt in eo hostias & holocausta Jehovæ mane & vesperi:
51 Et celebraverunt festum tabernaculorum sicut præceptum est, sacrificia in diem offerentes secundum ritum,
52 Itemq; holocaustum juge, & hostias sabbathorum ac neomeniarum & dierum solennium, omnesq; res sacras.
53 Quotquot voverunt Jehovæ, à die primo mensis septimi cœperunt offere holocausta Jehovæ, quum templi Jehovæ non esset jactum fundamentorum,
54 Dederuntque pecuniam puratoribus & fabris, cibumque & potum cum oleo,
55 Tzidonijs ac Tyriis, ut adveherent ipsis ligna cedrina ex Libano ratibus in portum Japhonis, secundum facultatem à Cyro Rege Persarum ipsis perscriptam.
56 Anno autem secundo ex quo venerant ad domum D. i Jeruschalaimæ, mense secundo, cœperunt Zerubbabel filius Schealthielis, & Jehoschuah filius Jozadaki cum fratribus suis Sacerdotibus & Levitis, & quicumque venerant è captivitate Jeruschalaimæ,
57 Fundare domum Dei primo die secundi mensis anno secundo, quicumque venerant in Jehudæam & Jeruschalaimæ,
58 Quumque statuissent Levitas à nato viginti annos & deinceps, ut præessent operi domus Jehovæ,
59 Assitens Jeschuah, filii ejus & cognati ejus, & Kadmiel fratres & filii ejus, filiique Jehudæ, & posteri Chenadadi, filii eorum, ac fratres eorū Levitæ simul præfuere

fierunt opificibus in domo Dei; quam ædificarent structores templum Domini.

60 Stetérunt que Sacerdotes induti cum tubis, & Levitæ posteri Asaph cum cymbalis,

65 Collaudantes Jehovam & benedicentes canticis traditis à Davide rege Israelis; exclamavérunt que hymnis benedicentes Domino, quia benignitas ejus gloriaque est in sæcula in toto Israele.

62 Totus vero populus vociferabatur vociferatione magna laudando Jehovam, quum excitaretur domus Jehovæ.

63 Venientes autem ex Sacerdotibus & Levitis, primoribusq; patrum familiarum senes qui viderant domum priorem,

64 Ad hujus ædificationem flebant voce magna, & multi vociferabantur ex lætitia magna,

65 Adeo ut populus non internosceret vociferationé ex lætitia à voce fletus populi, quia populus vociferabatur vociferatione maxima; ita ut longe audiretur.

66 Audientes vero inimici Judæ & Benjaminis, venerunt cogniturí quid *sibi* vellet ista vociferatio:

67 Et cognoscentes deportatos istos ædificare templum Jehovæ Deo Israelis,

68 Accesserunt ad Zerubbabelem, & Jesuam, & ad primores patrum familiarum, & dixerunt eis, ædificemus vobiscum;

69 Nam sicut vos auscultamus Deo vestro; ipsi pariter adolemus ipsi à diebus Esarhaddonis Regis Assyriæ qui deportavit nos huc.

70 Quibus dixit Zerubbabel & Jesuah cum primoribus patrum familiarum Israelis, non est vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro:

71 Sed nos soli ædificabimus Jehovæ Deo Israelis, ut præcepit nobis Cyrus rex Persidis.

72 Populi autem illarum regionum infantes in populum Judææ, obsidentesq; eorum habitabat opus ædificationis, & insidiis, & hominibus adductis ne ædificarent;

73 Et gradationem exercentes impediebant ne consummaretur ædificium omnibus diebus Cyri regis, protrahebantque structuram usque ad annum secundum Darii Regis.

CAPUT VI.

Templi exstruitur auspitiis Darii Nothi.

1 Nno autem secundo regni Darii Prophetavit Chaggai & Zecarja filius Iddonis Prophetæ, Judæis qui erant in Judæa & Jerusalaimis, nomine Dei Israelis.

2 Tunc surgens Zerubbabel filius Schealthiels & Jeschuah filius Jozadaki redorsi sunt ædificare domum Domini habitantis Jerusalaimis, quum adessent eis Prophetæ Domini juvantes eos.

3 Quo tempore venit ad eos Thatnai princeps trans flumen, & Schetar-bozenai cum collegio suo:

4 Et dixerunt eis, quo auctore ædificatis domum istam & rectum istud, aliaque omnia perficitis? & quinam sunt structores qui ista ædificant?

5 Sed gratiam hanc consequuti sunt respiciente Domino in reduces à captivitate Seniores Judæorum,

6 Ut non impedirentur ædificare donec significaris Dario omnibus rebus istis responsum haberetur.

7 Exemplum epistolæ quam scripsit Dario, miserunt que Thatnai princeps transflumen, & Schetar-bozenai, ac collegæ ejus qui erant trans flumen: Dario Regi salutem.

8 Omnia nota sunto Domino nostro Regi, nos profectos in regionem Jehudæ & ingressos Jerusalaimia invenisse ex captivitatis reducibus Seniores Judæorum in urbe Jerusalaimis ædificantes domum Dei magnam,

9 Templum novum ex lapidibus politis & maximis, pretiosque materia ad parietes;

10 Et opus istud celeriter fieri, & prosperari in manibus eorum, magnificeque & quam diligentissime perfici.

11 Tunc interrogavimus Seniores dicendo, quo auctore ædificatis domum istam & opera hæc fundatis?

12 Ideo autem interrogavimus eos ut notos faceremus tibi præpositos operi; & nomina eorum nobis de scripto dari postulavimus.

13 Qui respondérunt nobis dicentes, nos sumus servi Dei qui fecit cœli & terram.

14 Ædificata autem fuerat hæc domus ante multos annos, & consummata à rege Israelis magno & potentissimo, pertestaque.

15 Sed ex quo majores nostri exacerbâtes peccaverunt in Deum cœlestem Israelis, tradidit eos in manum Nebucad-nezzaris Regis Babyloniæ regis Chaldæorum,

16 Qui domum istam demolientes incenderunt, & populum captivum abduxerunt in Babylonium.

17 Verum anno primo Cyri regis Babyloniæ rescripsit Cyrus rex domum hanc ædificari,

18 Et illa sacra vasa aurea & argentea quæ exportans Nebucad-nezzar è domo quæ erat Jerusalaimis, apportaverat in templo suo, illa depromsit Cyrus rex è templo Babylonico, & tradita sunt Zerubbabeli *ac* Schesch-bozzari Præsidi:

19 Quibus mandatum est ut asferentes hæc vasa reponerent in templo quod futurum erat Jerusalaimis, & ipsum templum Dei curarent ædificari in loco suo.

20 Tunc adveniens Schesch-bazzar posuit fundamenta domus Dei quæ est Jerusalaimis, atque ex eo tempore hæc usque ædificatur, necdum est absoluta.

21 Nunc ergo si videbitur tibi, ô Rex, perquiratur in regio tabulario Cyri,

23 Ab invenimus ex auctoritate Cyri Regis eorum esse ædificandam domum Domini qui est Jerusalem: & judicibus mini nostri Regis de his scribat nobis.

24 Tunc Darius ex mandatis inquiri in chartophylacis quæ erant in Babylonia & inventum est in oppido Ecbatanis in regione Mediæ localis unus in quo scripta erant ista:

25 Anno primo Cyri Regis, Rex Cyrus mandavit domui Dei quæ est Jerusalem ædificari, ubi ignis jugis accenditur.

26 Cujus altitudo sit cubitorum sexaginta, & amplitudo cubitorum sexaginta, ordinibus lapidum maximorum ternis, & ordine lignorum novorum, & impensæ è domo Cyri regis tradi;

27 Et sacra vasa domus Domini aurea & argentea exportata per Nebucad-nezzarem è domo Domini quæ erat Jerusalem, & reducta in domum Jerusalem, ubi fuerant posita, ut ponantur illic.

28 Mandavit Darius esse Thanaëo principi cram flumen, Schetar-bozanio, & collegis, & Præfectibus qui erant cum eis, amovere abscedentes ab eo loco, sinerentque servum Domini Zerubbabelem præfectum Judææ ac Seniores Judæorum ædificare in loco domum illam Domini.

29 Mando quoque omnino ædificari, & prospici ut adjuvent reditos Judæorum, donec consummetur & templum Domini.

30 Et de censione transfluvii diligenter quantitatem dari viris illis, ut Zerubbabeli præfecto ad sacrificia Domini hi carnes arietesque & agnos.

31 Similiter frumentum, sal, vinum, & oleum indifferenter quotannis, prout Sacerdotes qui sunt Jerusalem indicarint quotidie consumendi esse, ac sine mora:

32 Ut offerant Rhamenis Deo maximo pro Rege ac filiis ejus, orantes pro ipsorum vita.

33 Præterea denuntiatur illud, quisquis transgressus fuerit aliquid eorum quæ rescripta sunt, aut infirmaverit, asseruni ari lignum à domo ipsius sit suspendatur, & bona ipsius ad fiscum Regi.

34 Propterea vero Dominus cujus nomen invocatur illic, dejiciat omnem Regem & populum qui manum suam extenderit ad impediendum aut affligendum malo domum Domini quæ est Jerusalem.

35 Ego Darius Rex decreti hæc fieri quam diligentissime.

CAPUT VII.

Exercitia seu dedicatio templi.

TUnc Thanaï princeps cram flumen Schetar-bozanï, & collegæ obtemperantes mandatis Darii Regis,

2 Amicabiliter sacris operibus diligentissime, & Seniores Judæorum curatoresque templi ædificabant:

3 Ita prosperabitur opera sacra, prophetis Chaggæo & Zecaria prophetantibus,

4 Et perfecta sunt omnia de sententia Domini Dei Israelis, & ex voluntate Cyri & Darii & Artaxerxis Regis Persarum.

5 Finita autem domo nostra ad diem tertii mensis Adarii, sexto anno Darii Regis,

6 Facientes Israelitæ, Sacerdotes ac Levitæ & reliqui reducti deportationis qui conscripti erant, secundum ea quæ prascripta sunt in libro Moschi,

7 Obtulerunt in dedicationem templi Domini, juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8 Et hircos pro peccatis totius Israelis duodecim ex numero à præfectis duodecim tribuum Israelis:

9 Præfuerunque Sacerdotes & Levitæ indari auricullis per distributiones suas omnibus operibus Domini Dei Israelis, secundum præscriptum libri Moschi, & ostiarii singulis januis.

10 Deinde celebrarunt reditum deportationis Pascha die quarto decimo mensis primi, purificatis Sacerdotibus & Levitis.

11 Nam erat omnes reductos non simul purificari sinu, eramo omnes Levitæ purificati erant.

12 Immolaverunt; Pascha pro omnibus reductibus deportationis, & pro cognatis suis Sacerdotibus, ac pro seipsis.

13 Quod comederunt Israelitæ qui reduces erant ex deportatione, quitemq; separaverunt se ab omnibus ex coinquinationibus gentium terræ quærentes Dominum.

14 Et celebraverunt festum azymorum septem diebus lætantes coram Jehova, ex plangas.

15 Quibus conversus erat cor regis Assyriæ erga ipsos ad confirmandas eorum manus eorum in opere Domini Dei Israelis.

CAPUT VIII.

Hezra redit Jerusalem.

DEinde his rebus gestis, regnante Artaxerxe Persarum Rege, ascendit Hezra filius Seraïæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ, filii Schalumi,

2 Filii Tzadoki, filii Achitubi, filii Amarjæ, filii Hazarielis, filii Bukki, filii Abischuæ, filii Pinechasi, filii Eleazarii, filii Aharonis Sacerdotis primarii.

3 Hezra ergo ascendit è Babylonia erat autè legisperitus præpotus in lege Moschis, quam dederat Deus Israelis)

4 Quum desiderasset ei Rex gloriose atq; munifice omne desiderium ejus, quod consequutus erat gratiam in conspectu ejus;

5 Et ascenderunt cum ipso ex Israelitis, Sacerdotibusque, & Levitis sacris cantoribus templi, ostiariisque & Nethinæis Jerusalem.

6 Anno septimo regni Artaxerxis, mense quinto, egressi è Babylonia primo die mensis,

7 Pervenerunt Jerusalem ipso anno, prout Dominus iter ipsorum prosperavit.

8 Nam Hezra maximo studio ardebat ac præstermittere quicquam eorum quæ sunt ex Lege Domini, docendo Israelem justitiam ac judicium omne.

9 Ascendentibus

9 Ascenderunt autē, ad urbē Artaxerxis Regis dederunt scripta ab Artaxerxe Rege concessum, Ezræ Sacerdoti legisperito, cujus exemplum subjectum est.

10 Ezræ Artaxerxes Rex Sacerdoti peritissimo legis Domini, salutem.

11 Nunciis ergo judicatis benefacere, principio eis qui sponte voluerint ex gente Jehudæorum & ex Sacerdotibus ac Levitis qui sunt in regno meo, comitari te Jerusalaimæ.

12 Si qui ergo voluerit ire tecum, ut conjecti proficiscantur ex placito meo & trium meorum septem consiliariorum meorum;

13 Ut revisentes quæ agantur in Jehuda & Jeruschalaimis observent ea ex lege Domini *quam habet ad manum.*

14 Deferantq; munera Domino Deo Israelis, quæ vovimus ego & consiliarii, Jeruschalaimis, cum omni auro & argento quod inventum fuerit in regione Babylonis esse Domini habitaris Jeruschalaimis;

15 Ut aurū & argentū quod donarum fuerit ab ipsis gente in templum Domini ipsorum quod est Jeruschalaimis, collectū expendatur in juvencos, arietes, agnos hædosque & quæ his conjuncta sunt,

16 Ut offerantur hostiæ Domino super altare Domini ipsorum Jeruschalaimis.

17 Quæcunq; autem voluerit cum fratribus suis facere auro & argento, pro voluntate tua ex præcepto Dei vestri facite.

18 Et sacrosancta vasa quæ data sunt tibi ad ministerium domus Dei tui reddes Jeruschalaimis.

19 Cætera quæ tibi obvenerint necessitatis domus Dei tui dato de ærario Regis.

20 *Quæ voluerit cum fratribus tuis facere auro & argento, fac secundum voluntatem Domini.*

21 Ego quoq; rex Artaxerxes mādo quæstoribus ærarii qui sunt trans flumen, ut quicquid rescripserit Ezra Sacerdos peritus Legis Dei altissimi, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum,

22 Et similiter ad frumenti coros centum, & vini bathos centum, *totidemq; olei, & sales quod abūdat ei sine taxatione.*

23 Atque omnia secundum legem Dei sunt Deo altissimo, ne forte efferveſcat ira in regnum Regis, & filiorum ejus.

24 Vobis autem indicitur, ut omnibus Sacerdotibus & Levitis & sacris cantoribus, Nethinæisque, & ministris templi hujus;

25 Nullum tributum neque indictio irrogetur, nec possit ullis imponere eis quicquam.

26 Tu autem Ezra pro sapientia Dei constitue judices & arbitros trans flumen omnes scientes Legi Dei, & omnes qui legem Dei tui non noverunt, doce.

27 Ut quicunq; transgressi fuerint legē diligenter plectatur, sive morte, sive cruciatu, sive pecuniæ mulctatione, sive exilio.

28 Et dixit Ezra legisperitus, Benedictus Deus solus majoris nostri qui indidit voluntatem hanc animo regis, ornandi domum Jehovæ quæ est Jeruschalaimis,

29 Et me honore affecit coram rege, consiliariisque ejus, & amicis omnibus, & principibus potentibus ejus.

30 Ego ergo confirmatus animo prout adfuit mihi Jehova Deus meus, congregavi ex Israele viros qui ascenderunt mecū.

31 Hi autem sunt primores patrum suarum familiarū, & geneis suæ, qui mecū ascenderunt regnante Artaxerxe è Babylonia.

32 E posteris Pinchasi, Gerschon; è posteris Ithamaris, Danijel; è posteris Davidis, Chattusch;

33 E posteris Schecanias, è natis Parhoschi Zecarias; & cum eo reverā sunt viri centum quinquaginta.

34 E posteris Pachath-moabi, Elioenai, & cum ipso viri ducenti:

35 E posteris Schecanias, filius Jachaziels, & cum ipso trecenti viri:

36 E posteris Hadini, Hebed filius Jonathanis; & cum ipso quinquaginta viri:

37 Et è posteris Schephatjæ, Zebadja filius Micaelis; & cum ipso octoginta viri:

38 E posteris Joabi, Obadja filius Jechielis, & cum eo ducenti octodecim viri:

39 Ex posteris Schelomithi, filius Josiphjæ; & cum eo centum sexaginta viri:

40 Ex posteris Bebai, Zecarja filius Bebai; & cum ipso viri viginti octo:

41 Ex posteris Hazgadi, Jochanan filius Katans; & cum ipso, viri centum decem:

42 Ex posteris Adonicami posteribus, quorū hæc nomina Eliphelet, Jehiel, & Schemahja, & cum eis septuaginta viri;

43 Denique è posteris Bigvai, Huthai & Zabbud, & cum eis septuaginta viri:

44 Quum autem congregassem eos ad fluvium Ahava, merati sumus illic triduo, & recognovi eos:

45 Sed ex filiis Sacerdotum; & Levitarum neminem inveni illic:

46 Quapropter amandavi Eliezerem, Arielem, Schemahjam, Eloarhanem, Jeribum, & Elnathanem, Nathanem q; & Zecarjam, ac Meschullamum primores, Joiaribum quoq; & Elnathanem doctores;

47 Et dedi mandato eis ad Iddonē qui erat in Casphja loco,

48 Jubens eos dicere Iddoni, Achivo, & Nethinæis qui erant in Casphja loco, ut mitterent nobis qui ministerio fungerentur in domo Jehovæ Dei nostri.

49 Qui adduxere nobis, prout manus Dei nostri valida adfuit nobis, viros intelligentes è posteris Machli filii Levi, filii Israelis, Scherebjam cum filiis ejus & cognatis ejus octodecim:

50 Chaschabjam & Jeschubjam è posteris Merari, cognatos ejus & filios eorū viginti;

51 Ex Nethinæis autem quos dederat David & principes ministerio Levitarum, Nethinæos ducentos viginti, quorum omnium

lium munera scripto expressa sunt.

51 Tum proclamavi illic jejunio, ut affligeremur ante conspectu Dei nostri, ab eo bonum iter pro nobis & comitibus nostris, filiisq; & pecoribus *propter substantias*:

52 Nam pudebat me petere à rege pedites & equites ad coercendum nos contra adversarios nostros:

53 Quia dixeramus Regi, virtutem Domini quærentibus ipsum ex toto animo, adfuturam ad omne opus bonum.

54 Sic igitur deprecati Dominum Deum nostrum, cum exoravimus, *& compotes facti sumus à Deo nostro.*

55 Et separavi è principibus Sacerdotum viros duodecim; Escherebiam Chischabiamque, & cum eis ex cognatis eorum viros decem;

56 Quibus appendi aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donaverat Rex & consiliarii ejus, principes quoque, & omnes Israelitæ.

57 Appensaq; tradidi eis talenta argenti sexcenta quinquaginta, vasa argentea talentorum centum & auri talenta centum,

58 Et crateras aureos viginti, & vasa ex aurichalco præstante duo speciosa ut aurum.

59 Et dixi eis, & vos sancti estis Jehovæ, & vasa hæc sancta, etiam aurum & argentum votivum est Domino Deo Patrum nostrorum:

60 Sedulo custodite donec expendatis ea principibus Sacerdotum Levitarumq; principibus paternarum familiarum Israelis Jeruschalaimis in cellis domus Dei nostri.

61 Itaq; susceperunt Sacerdotes & Levitæ aurum illud, argentum, & vasa inferenda Jeruschalaimam in templum Domini.

62 Tum promovimus à flumine Ahava die duodecimo mensis primi, venimusque Jeruschalaimam:

63 Ubi postquam consedissemus triduo die quarto expensum est aurum & argentum in domo Jehovæ Dei nostri Meremoth filio Uriæ Sacerdoti.

64 Et cum eo ipsius Eleazari filio Pinchasi, quibuscum erant Jozabad filius Jeschuæ, & Nohadia filius Binnui Levitæ; ex numero & ex ponderenuiversa.

65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.

66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt holocausta Domino Deo Israeli, juvencos duodecim pro toto Israele, arietes nonaginta sex.

67 Agnos septuaginta septem; & hircos pro peccato duodecim, omnia in sacrificium Domino:

68 Et legentia tradiderunt edicta Regis Xarxapis regiis procuratoribus, & principibus trans flumen, qui honore afficerunt gentem & templum Domini.

69 His autem consummatis accesserunt ad me principes dicendo:, non separaverunt se gens Israelitarum, & Principes & Sacerdotes, & Levitæ,

70 à b alienigenis gentibus & nationibus terræ; immunditias suas à Cenaanæis, Chethæis, Perizzæis, Jebusæis, Moabitis, Ægyptiis, & Edomæis habent.

71 Conjugati enim sunt filiabus eorum ipsi & filii ipsorum, & mistum est semen sanctum alienis gentibus: etiam participes sunt principes & antistites iniquitatis istius à principio.

72 Ut audivi ista, conscidi vestes & pallium meum, & vellens de capillis capitis mei & barbæ, sedi dolens & mœstus.

73 Et convenerunt ad me quicumque movebantur verbo Domini Dei Israelis, lugentem propter iniquitatem istam, & sedebam tristis usque ad tempus sacrificii vespertini.

74 Tunc consurgens à jejunio conscissa veste & pallio, & flectens genua extendi manus ad Dominum,

75 Dicens, Domine confusus sum & pudet me comparere ante faciem tuam.

76 Nam peccata nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ aleæ sunt in cœlum usque,

77 Quo modo à temporibus majorum nostrorum sumus in reatu magno, usque in diem hunc.

78 Itaq; propter peccata nostra majorumq; nostrorum fuimus traditi ob fratribus nostris, Regesque nostri & Sacerdotes nostri regibus terræ, gladio, captivitati, & præda, ac confusioni usque in hodiernum diem.

79 At nunc, quando contingit nobis misere ordia abs te, Domine Deus, reliquente nobis radicem & nomen in loco sanctitatis tuæ;

80 Detegente lumen nostrum in domo Domini Dei nostri, dante nobis cibum in tempore servitutis nostræ;

81 Quum serviremus, non derelinquente nos Domino Deo nostro, sed continente nos in gratia, & disponente ut nobis reges Persidis dent cibum,

82 Ut extollamus templum Domini Dei nostri, & instauremus vastitates Tribuis, denique dante nobis stabilitatem in Judæa & Jeruschalaimis:

83 Nunc inquam, quid dicemus Domine, habentes hæc? transgressi enim sumus præcepta tua quæ dederas manu servorum tuorum Prophetarum, dicens,

84 Terra quam ingrediuri estis ad possidendum hæreditatem ejus terra polluta est conquisitionibus populorum ipsius quorum immunditiis repleta est, tota immunditia sua.

85 Nunc ergo filias vestras ne jungite filiis eorum, & filias eorum ne accipite filiis vestris:

86 Nec quærite pacem habere cum illis unquam, ut invalescentes comedatis fructus optimos terræ, & hæreditatem distribuatis filiis vestris usque in sæculum

87 Postquam

87 Postquam igitur quæ contigerunt nobis, omnia fuerunt propter opera nostra pessima & maxima peccata nostra; Tu enim, Domine, allevans peccata nostra, dedisti nobis tale residuum;

88 An rursus averti transgrederemur jura tua, & commisceremur immunditiis alienigenarum & gentium terræ hujus?

89 Nonne iratus nobis perderes nos, donec non reliqueretur radix & nomen nostrum?

90 Jehova Deus Jisraelis justus es: sed derelicta est radix usq; in hodiernum diem.

91 Ecce, nunc sumus coram te in reatibus nostris, quamvis non sit standum coram te in eis.

92 Quum autem oraret Hezra, & confiteretur flens ac prostratus ante templum, congregati sunt ad eum Jeruschalaimi, turba magna valde, viri & mulieres, juvenesque & juvenculæ, & flerus erat magnus in ipsa multitudine.

93 Exclamavit itaq; Hezra dixit: Schecanja filius Jechielis è posteris Helami; Hezra, nos in Dominum peccavimus, quod duximus mulieres alienigenas ex gentibus terræ.

94 Nunc vero ipse est tori Jisraeli: hic ergo detur jusjurandum Domino nos expellsuros omnes uxores nostras quæ sunt ex alienigenis cum natis earum.

95 Sic fit tibi præceptum est à majoribus ex lege Domini, surgens explica:

96 Tibi enim hæc res incumbit; nos vero adeximus tibi: viriliter fac.

97 Itaque exsurgens Hezra adjuravit principes sacerdotum, Levitas, & totum Jisraelem, ut faterent secundum rem hanc: qui juraverunt.

CAPUT IX.

Hæc & reformationem instituit.

Postea surgens Hezra ab anteriore parte templi abiit in cellam Jochanani filii Eljaschibi:

2 Ubi diversatus non gustavit cibum, nec aquam bibit, lugens propter iniquitates magnas multitudinis.

3 Et promulgatum est in tota Jehudæa & Jeruschalaimis, omnibus qui reversi erant ex captivitate, ut congregarentur Jeruschalaimis:

4 Quicunque vero non venturus esset biduo vel triduo ex consilio principum & seniorum, ejus facultates omnes consectarium iri, ipsum vero separatum iri à congregatione deportata.

5 Ita congregati sunt omnes tribules Jehuda & Binjaminis triduo Jeruschalaimi, mense nono, die vicesimo mensis;

6 Et consedit totus populus in area templi tremendes propter præsentem hyemem.

7 Tunc exsurgens Hezra dixit illis, vos inique fecistis quod duxistis uxores alienigenas, imperaxidentes reatui Jisraelis.

8 Nam ergo cedite confessionem & manifestationi Jehovæ Dei majorum nostrorum.

9 Et perficientes voluntatem ipsius discedite à gentibus terræ & ab uxoribus alienigenis.

10 Cui exclamans omnis multitudo dixerunt voce magna, sicut dixisti faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hyberum, nec possumus sub dio stare, hoc autem opus non est unius diei nobis neque bidui, quia plurimi in hac re peccavimus:

12 Stent principes multitudinis, & omnes qui inter nos habitant quicunque habent uxores apud se alienigenas;

13 Sistant se præfinito tempore cum senioribus & judicibus uniuscujusque loci, usque dum solverint iram Domini ex negotio hoc.

14 Tantum Jonathan filius Hasaelis & Jachezja filius Thikvæ susceperunt istud: Meschullam vero & Schabbethai Levita adjuverunt illos:

15 Fecerunque secundum omnia hæc reduces ex captivitate,

16 Nam electi viri Hezra Sacerdos & primarii paternarum familiarum in familias paternas suas nominibus expressi, sederunt die primo mensis decimi, ut curarent negotium istud;

17 Et perfectum est ad finem negotii de viris habentibus uxores alienigenas usque ad diem primum mensis primi.

18 Et inventi sunt ex Sacerdotibus permisti qui habebant uxores alienigenas.

19 E filiis Jeschuha filii Jehozadaki & cognati ejus, Mahaseja, & Eliezer, & Jarib, & Gedalja.

20 Qui adhibentes manus expulerunt uxores suas litando ex grege arietem pro reatu suo:

21 Item è posteris Immeris, Chanani, & Zebadja, & è posteris Charimi, Mahaseja Elija, & Schemahja, & Jechiel, & Huzzija:

22 Et è posteris Paschehuris Eljohani, Mahaseja, Jischmahel, Nethaneel, Jozadab, & Elhasa.

23 Item ex Levitis, Jezabad, & Schimhi, & Kelaia qui idem Kelita, Pathachja, Jehuda, & Eliezer:

24 Et è municis Eljaschib;

25 Et ex ostiariis Schallum, & Telem, & Uri.

26 De Jisraelitis veris è posteris Parhochi Ramja, & Jezija, & Malkija, & Mijamin & Eleazar, & Malchija, & Benaja:

27 Item è posteris Helami, Matthanja, Zecarja, et Jechiel, et Abdi, et Jeremoth, & Elija:

28 Item è posteris Zatthu, Eljohenai, Eljaschib, Matthanja, & Jeremoth, & Zabad, & Haziza:

29 Et è posteris Bebai, Jochanan, Chananja, Zabbai, & Hath al:

30 Et è posteris Bani, Meschullam, Malluc, & Hadaja, Jaschub, Scheal, & Ramoth.

31 Item è posteris Pachath-moabi, ex Hadna & Cetale, Benaja, Mahaseja, Mathanja, Bezzaleel, & Binnui, ac Menasche:

32 Item

36 Iesua à poſtuis Chuſiæi, Eliezer, Iſichia, Melchia, Semeias, Sechenias,
37 Sechenias, Semeias, Mathanias, Iaziel, & Mathathias, Zetoel, Elighelai, Jeremai, Manaſſes, & Schemei:
38 Et à poſtuis Bani, Mahadai, Maaram, & Vel, Benaia, Badaia, Celahu, Vanuja, Maremoth, Eliaſchib, Mathanias, Mathenai, & Jahaſiau, & Bani, & Binnui, & Schimhi, & Schelemja, & Nathan, & Hadaja, Mahnadbai, Schaſchai, Sharai, Hazareel, Schelemja, Schemarja, Schallum, Amarja, & Joſeph:
39 Et à Nebuuaiuis, Jehiel, Mat. hichja, Zabad, Zebina, Jeddau, Joel, & Benaja.
40 Omnes iſti duxerunt uxores alienigenas: & dimiſerunt eas cum filiis.
41 Ita habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ & Iſraëlitæ Jeruſalemiti atque in regione tota: novilunio autem menſis ſeptimi, dum eſſent Iſraëlitæ in commorationibus ſuis,
42 Congregata eſt tota multitudo ſimul in aream quæ eſt ab Oriente portæ ſacræ.
43 Et dixerunt Hezræ legis perito ut afferret legem Moſthis traditam à Domino Deo Iſraelis.
44 Tum attulerunt Hezra Sacerdos legem coram tota multitudine eorum, cum virorum quam mulierum, & omnibus valentibus intelligere Legem, novilunio menſis ſeptimi;
45 Legit in area quæ eſt ante portam ſacram templi à primo hic e uſque ad meridiem, coram viris & mulieribus omnibus intelligentibus ad Legem.
46 Stabat autem Ezra legisperitus in ſuggeſtu ligneo qui fabricatus fuerat.
47 Aſſiſtebant ei Mathithia, & Schemaba, Hanuja, Urija, Chilkija, & Maaſeja ad dexteram:
48 Ad ſiniſtrum vero Pedaja, & Miſchaele, Malchija, Chaſchuinu, Chaſchabaddana, Zecarja, & Meſchullamo;
49 Quum ſuperaret Hezra librum coram omni multitudine, præſidens è ſuperiore loco in conſpectu omnium.
50 Deinde poſtquam abſolviſſet legem omnibus ſtantibus: benedixit Hezra Jehovæ Deo maximo, Deo exercituum omnipotenti.
51 Et reſpondit omnis populus, Amen, elatisque ſurſum manibus præcidentes in terram adoraverunt Dominum.
52 Jeſuah quoq; & Bani, & Sherebia, Jamin, Hakkub, Schabbethai, Hodija, Maaſeja, Kelita, Hezarja, Jozabad, Hanan, Pelaja, & alii Levitæ.
53 Docebant legem Domini in multitudine, legentes legem Domini, & proponebant ſingula ea quæ lecta fuerant intelligerent.
54 Dein de loquutus legatus regis cum Hezra Sacerdote legisperito ac Leviti: doctoribus populum eum, dicit hic ſanctus eſt Domino (feſtum enim erat quum audiviſſent Legem)
55 Et dixit Hezra, digreſſi ergo comedite pinguiſſima quæque, & bibite dulcia ac mittite munera his qui non habent.
56 (Sanctum enim eſt hic dies Domini) & mœſti eſſe; nam Dominus gaudio afficit vos.
57 Levitæ quoque demandarunt populo omnibus dicentes, dies hic ſanctus eſt populo mœſti eſſe:
58 Et abierunt omnes ad comedendi & bibendum epulandumque, & mittendum numera iis qui non habebant, & epularentur, & magnificè lætati ſunt in verbis quæ edocti fuerant.
59 Et congregati omnes Jeruſalemiti celebrarunt ſpiritum ſecundum diſpoſitionem Domini Dei Iſraelis.

HEZRÆ APOCRYPHUS LIBER SECUNDUS,

Qui vulgo Esdras appellatur.

CAPUT I.

Mittitur Hezra à Domino multa ingratis Judæis exhibita beneficia exprobraturus.

1 Liber Hezra prophetæ ſecundus, filii Serajæ, filii Hazaria, filii Chilkija, filii Schallumi, filii Tradoki, filii Achitobi,
2 Filii Amarja, filii Hezarja, filii Melchiæ, filii Zevachiæ, filii Shuzi, filii Bukki, filii Abiſchuhæ, filii Pinchaſi, filii Eleazaris,
3 Filii Aharonis ex tribu Levi; qui fuit deportatus in regione Medorum, regn. Artaxerxis Regis Perſarum.
4 Fuit igitur verbum Domini ad me dicendo,
5 Abiens renuntia populo meo facinora ipſorum & ipſorum filiis iniquitates, quas admiſerunt in me: ut renuncient poſtea,
6 Peccata majorum auſa in ipſis eſſe qui obliti mei ſacrificaverunt diis alienis.
7 Nonne ego eduxi eos è terra Ægypti, è domo ſervitutis? ipſi autem irritarunt me, & conſilia mea ſprevernnt.
8 Tu itaq; excute comam capitis tui, & projice omnia mala ſuper ipſos; quos ut non obedierunt legi meæ, etiamq; populus iſte diſciplinam non accipit.
9 Quousq; tandem tolerarem iſtos, quibus cauſa contigit hæc eſſe?
10 Reges multos propter eos ſubverti, Pharaonem cum ſervis ejus & omnem exercitum ejus percuſſi:
11 Omnes gentes à facie eorum perdidi in Oriente provinciarum duarum populos Tyrum & Tzidonem uſque diſſipavi, & omnes adverſarios eorum interfeci.
12 Tu vero alloquere iſtos dicens, hæc dicit Dominus,
13 Ego vos per mare traduxi, & placens vobis

...ham olim mundus effici, duce vobis ... Moseben & Aharonem Sacerdotem,
... facere vobis columnæ ignis & fabi... & nubium retraxi a facie in vobis:
... meæ oblitæ estis, ait Dominus.
... hæc ait Dominus exercituum, Co... vobis figuo fuit, castris vestris ut ... circumdedi eam, quum illic ...
... sic non triumpharetis in nomine meo ... perditione inimicorum vestrorum, sed ... ostræ eram murmurantis.
... Et ubi sunt beneficia quæ præstiti vobis? nonne in deserto sitientes inebri... in me.
... Dicendo, quare in deserto istud admisi nos? ut mortem afficeres nos? ... pisticis nos servire Ægyptiis quam ... in deserto hoc?
... Ex condolens gemitibus vestris dedi vobis man in escam, panem angelorum ... ducatis.
... Nonne quum sitieretis, petram excidi, & fluerunt aquæ ad saturitatem propter ... & fabis arborum obtexi vos?
... Dedi vobis regiones optimas; Cenaanæos, & Perizzæos, ac Philisthæos à facie vestra projeci, quid faciam vobis amplius? ait Dominus.
... Hæc ait Dominus omnipotens, in deserto quum esseris ad fontes amaros, fi... & blasphemantes nomen meum,
... Non ignem vobis immisi pro blasphemiis, sed mitteras lignum in aquam ... ris feci fontes.
... Quid tibi faciam, Jabakob? noluisti ... Jehuda: transieram me ad alias ... & exposuram eis nomen meum, ut ... custodiant statuta mea.
... Quoniam me dereliquistis, ego quoq; vos derelinquam: quando petetis a me misericordiam, non miserebor:
... Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos: maculatæ enim manus vestræ sanguine, & pedes vestri excurrunt magnæ ad committendas homicidia.
... Non me plane dereliquistis, sed vos ipsis, ait Dominus.
... Hæc dicit Dominus omnipotens, non ... ego vos rogavi, agens ut pater filios, & ... mater filias, & ut nutrix parvulos suos.
... Ut esset is mihi populus, & ego vobis ... festisque mihi filii, & ego vobis ...
... Ita vos collegi ut gallina pullos suos ... alas suas: modo autem quid facerem ... projiciam vos à facie mea.
... Oblationem quam attuleritis mihi, ... quum faciem meam à vobis: dies enim ... festos vestros, & neomenias, & circumcisi... repudiavi.
... Ego nisi servos meos Prophetas ad ... quos secepros interfecistis, & laniastis ... corpora eorum: sanguinem eorum ... vestum, ait Dominus.
... Hæc dicit Dominus omnipotens, do...

mus vestra deserta est: projiciam vos ut ventus stipulam,
34 Et filii non procreabunt, quoniam mandatum meum negleserunt, & fecerunt quod malum videtur in oculis meis.
35 Tradam domos vestras populo venturo, qui quum me non audiverint, credent; qui quum signa non ostendero ipsis, facient præcepta mea;
36 Qui quum Prophetas non viderint, recordabuntur iniquitatis suæ.
37 Testor populi veteris gratiam, cujus parvuli exsultabunt lætitia, me quidem non videntes oculis carnis, sed spiritu credentes quæ dixi.
38 Nunc vero frater aspice quæ gloria, & vide populum advenientem ab ortu;
39 (Quibus datorus sum principatum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, & Hoscheæ, & Hamosi, & Micæ, & Joelis, & Hobadjæ, & Jonæ,
40 Et Nachumi, & Chabbakuki, Tsephaniæ, Chaggai, Zecariæ & Malerci) & eum qui Angelus Domini vocatus est.

CAPUT II.

Synagoga sub figura matris revocatur à malis suis ad viam rectiorem.

HÆc dicit Dominus, Ego eduxeram populum istum de servitute, ei quæ mandata dederam per servos meos Prophetas: quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt consilia mea,
2 Mater quæ istos genuit dicit eis: abite filii, nam ego vidua & derelicta sum.
3 Educaverã vos cum lætitia, sed amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & fecistis quod malum videtur in oculis ejus.
4 Modo autem quid faciemus vobiscum? ego vidua sum & derelicta: abite filii & petite à Domino misericordiam.
5 Ego vero ero pater, testem invoco in matrem filiorum istorum qui noluerunt testamentum meum servare,
6 Ut exponas eos confusioni, matremq; eorum direptioni, ne progenies sit eis,
7 Dispergantur in gentes, nomina eorum deleantur è terra, quoniam spreverunt sacramentum jurisjurandi mei.
8 Væ tibi Aschur, qui abscondis in quos prunas ire: ô gens improba, recordare quid fecerim Sedomo & Hamoræ,
9 Quorum ager facet, piceis glebis & aggesto cinere: sic efficiam eos qui mihi non auscultarunt, inquit Dominus omnipotens.
10 Hæc edicit Dominus Hæreditandis populo huic meo ne daturũ ipsis regnum Jeruchalaimorum quod daturus fuerat Israeli,
11 Receperunt ad me gloriam istorum, & daturum his tabernacula æterna quæ præparaveram illis;
12 Lignum vitæ fore illi, unguentum odoratissimum hos, neque labori neque sitigationi infectos fore.
13 Pergite ut accepta rogue pro vobis,

bis, ut dies pascos morentur: jam parvum est regnum, vigilate.

14 Testare cælum & terram, contrivi enim malum & creavi bonum, ut vivo ego, ut Dominus.

15 Mater, amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia sicut columba, confirma pedes eorū, quoniam te elegi, dicit Dominus.

16 Et eciam mortuos de locis suis, è monumentis educam illos: quoniam agnovi nomen tuum, Israel.

17 Ne timeas, ô filiorum istorum mater, quoniam te elegi, dicit Dominus.

18 Mittam tibi adjutores servos meos Jeschahiam & Jirmejam, & quo cum cœlium sanctificavi ac paravi tibi, ut arbores duodecim gravidas variis fructibus,

19 Et rotidem fontes fluentes lacte & melle, ac mopres ingentes septem abundantes rosa & lilio; quibus gaudio exhibeo filios tuos.

20 Vidaum absolve, pupilli causam age, egeni da, orphanum nere, nudum vesti.

21 Contractum & debilē cura, claudum ne deride, defende manicum, & cœcum ad videndum claram lucem meam adhibe.

22 Senē & puerū intra muros tuos serva,

23 Mortuos ubi inveneris, involvens commenda sepulcro: & dabo tibi primam sedem in resurrectione mea.

24 Contine te & quiesce populo mi, nam requies tua advenit a est.

25 Nutrix bona, nutri filios tuos, confirma pedes eorum,

26 Puerorum quos dedi tibi nemo intereat, eos enim ego reposcam de manu tua:

27 Sed ne defatigeris: nam quum advenerit dies oppressionis & angustiæ, pro rabunt & mœrebunt alii, tu autem hilaris & gaudio copiosa eris.

28 Invidebunt gentes, sed nihil adversus te poterunt, inquit Dominus.

29 Manus meæ protegent te, ne filii tui tormenta experiantur.

30 Hilaris esto mater cum filiis tuis, nam ego eripiam te, dicit Dominus.

31 Filiorum nomen qui dormiunt recordare; quoniam ego eos eduxi tus è lacrymis terræ & miseri ordiam factus eis, quia misericors sum, ait Dominus omnipotens.

32 Con plectere natos tuos usque dum veniam & tacitam eis misericordiam nam exuberavit fontes mei, & gratia mea non deficiet meorum.

33 Ego Hezra præceptum acceperam à Domino in monte Chorebi, ut adirem Israelem. sed quum venī ad eos, reprobaverunt me, & respuerunt mandata Domini.

34 Ideoq; vobis edico gentes quæ auditis & intelligitis, exspectate Pastorem veturum requiem æternam daturum vobis: nam is proximo ille est qui temporibus ultimis erat adventurus.

35 Præparati estote ad præmia regni, quum lux perpetua lucebit vobis in æternis temporibus.

36 Fugite umbram istius sæculi, percipite indefectam gloriam vestram à vestro patrono servatorem meum.

37 Commendatum dominum percipiam hilares estote, gratias agentes ei qui vos ad regna cœlestia advocavit.

38 Age dum confitire, & respicite numerum obsignatorū ad convivium Domini.

39 Qui umbrā effugientes sæculi istius splendidas tunicas à Domino acceperūt.

40 Accipe, Tajoo, numerum vestrum: recludē tuos vestibus candidis indutos qui legi Domini plene obsequuti sunt.

41 Filiorum suorū quos optabas plenus est numerus: ruga Dominum pones quæ imperium est, ut sanctificetur populus tuus qui ab initio vocatus est.

42 Ego Hezra vidi in monte Tajoo turbam magnam quam numerare non poteram, omnium canticis collaudantium Dominum:

43 In quorum medio erat juvenis statura celsus, eminens supra omnes alios, cui singulorum capitibus imponebat coronas, & eo magis exaltabatur: ego autem tenebar miraculo.

44 Tunc interrogans Angelum, dixi, qui sunt hi, Domine?

45 Qui respondens mihi dixit, hi sunt qui mortalem tunicam deponentes immortalē induerunt, & confessi nomen Dei modo coronantur & accipiunt palmas.

45 Iterum dixi Angelo, Quis est juvenis ille qui coronas imponit eis, & palmas in manus tradit?

4 Qui respondens dixit mihi, ille est Filius Dei quem in seculo suo confessi sunt.

48 Quum itaque cœpissem magnificare eos qui fortiter pro nomine Domini perstiterunt, edixit mihi Angelus, Abi renuncia populo meo, quales res & quam mirabiles Domini Dei videris.

CAPUT III.

In omnibus Adami posteris ipse maxime in gentibus abundare malitiam.

ANno tricesimo ab urbe diruta, quum essem in Babylonia, conturbatus sū recumbens in cubili meo, & cogitationes meæ obruerunt animum meum,

2 Quo iam videbam de solationem Tajonis & multitudinem eorum qui erant in Babylonia.

3 Exagitato itaque spiritu meo valde, cœpi alloqui verbis timore conjunctis Altissimum,

4 Dicens, Domine Jehova, tu verbo tuo ab initio fundisti terram istam, & in ea parabi populum:

5 Tu dedisti Adamo corpus mortuum (nam ipsum quoq; figmentum manus tuarum est) quumque insufflasses in illud spiritum vitæ, factus est vivens coram te:

6 Tu inductus eum in Paradisum, quem dexterra tua conseverat antequ am ille veniret in terram.

7 Mandaveras illi ut diligeret viam

eam:

tatem sed transgressus est illam; ideoque dominatus fuisti in illum mortis, & in posteros illius.

5 Has enim gentibus, tribubusque, & populis, nationibusque innumeris, ambulavit enim unusquisque gens arbitratu suo, & faciente quod malum videtur in oculis tuis, præverunt præcepta tua.

6 Quapropter succedente tempore in diluvii diluvium in habitatores seculi, quos perdidisti eos:

7 & venisque singulis eorum, ut Adamos ita diluvium eis:

8 Unum vero ex eis dereliquisti, Noachum cum domo ipsius, ut de justi omnes.

9 Fuit autem quum cœpisset multiplicari habitatores terræ in filios quamplurimos, unde populi ac gentes multæ diversæ sunt, quando cœperunt iterum impietatem exercere plus quam prius es:

10 Fuit, ut quum eis inique facientibus in conspectu tuo, ut eligeres tibi virum ex eis, cui nomen Abraham,

11 Et diligens eum demonstrares ei voluntatem tuam.

12 Ac constituisti ei fœdus æternum, dicens ei, te nunquam esse derelicturum semen ipsius.

13 Isaque dedisti ei Jirechakum, Jirzdeko vero Jahakobum & Hesauum: è quibus eligens Jahakobum postquam Hesaum separavisti, abiit Jahakob in multitudinem magnam.

14 Fuisq; quum eductus semen ejus ex Ægypto adduxisses ad montem Sinai,

15 Ut inclinans cœlos quatenus terram commoveres orbem, tremefaceres abyssos, & consumeres seculum;

16 Et præeunte gloria tua in partes quatuor ignis, & terræ motu, ventoque & grandine, dares semini Jahakobi legem, & generationi Jisraelis quod diligenter observaret.

17 Sed non abstulisti cor malignum ab eis, ut fieret lex tua in eis fructum.

18 Cor enim malignum primus gestavit Adam ex quo transgressione victus est, atque etiam omnes qui nati sunt ex eo:

19 Et facta est permanens infirmitas, ita quæ lex infirmitatis haberet cordis pulli radice pestima, in qua discessisse benignitate remansit malignitas.

20 Quum autem procedentibus temporibus anni complerentur, quibus suscitasti tibi servum, nomine Davidem,

21 Indixisti ei ut extructa civitate nomini tuo offerretur tibi in ea thus & oblationes.

22 Quod ubi factum fuisset annis multis dereliquerunt te habitatores civitatis,

23 Cum hoc facientes ut fecerat Adam omnesque generationes ejus; & ipsi quoque usi sunt maligno corde.

24 Quamobrem tradidisti civitatem manus inimicorum eorum.

25 An vero melius facient habitatores Babylonis, ut pro terra domus tua Tzijoni

29 Fuit enim ex quo veni huc ut impietates innumerabiles viderim, & delinquentes multos videri anima mea his triginta annis:

30 Quapropter defecit animus meus, quoniam video ut sustines peccatores istos & parcis impiè agentibus; perdis autem populum tuum conservans inimicos tuos, quod non significaveras.

31 Nihil venit in mentem mihi cur via hæc immota reliqui debeat nam an melius sicut Babylon quam Tzijon?

32 Aut an alia gens cognovit te præterquam Jisrael, aut si quæ nationes credidere tuis fœderibus, ut fecit Jahakob?

33 At horum merces non comparet, neq; labor actui ut fructui suum quacumq; vero peragravi in gentibus, vidi eas abundantes, quamvis immemores mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo expende statera iniquitates nostras, & aliorum qui in hoc seculo habitant: non invenietur profecto nominis tui recordatio nisi in Jisraele.

35 Ecquando non peccaverunt in conspectu tuo qui habitant terram? aut quæ gens sic obtervavit præcepta tua?

36 Hos quidem nominatim comperies servasse mandata tua, gentes autem minime comperies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi servatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

RESpondens vero mihi Angelus missus ad me, cui nomen Uriel,

2 Dixit mihi, Gravissime ergo defecit animus tuus, quod in seculo hoc comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Cui dicente me, ita Domine mi, respondens ille mihi, tres vias, inquit, missus sum ut ostendam tibi & tres similitudines ut proponam eo ante te:

4 E quibus unam si exposueris mihi, ego iisdem demonstrabo tibi viam quam desideras videre: & docebo te unde tui cor malignum.

5 Quum su & dixissem eloquere Domine mi; dixit mihi, abi, pondera ignis pondus quod deseras mihi; aut mensura ventum, aut revoca mihi diem præteritum.

6 Tum respondente me & dicente, quis mortalium ea facturus esset de quibus rogas me?

7 Dixit mihi, Si rogarem te dicendo, quantæ habitationes sunt in profundo maris? aut quantus venus in abysso ima? aut quantus venus aquarum sunt in expansio? aut qui sunt exitus paradisi?

8 Diceres mihi forsitan, in abyssum non descendi, nec ne in sepulcrum quidem adhuc, neque in cœlum ascendi unquam:

9 Nunc autem non rogavi te nisi de igne, & venro, & die quem præterivisti, a quibus tamen separari non potes, & non respondes mihi de illis.

10 Deinde dixit mihi, tu quæ tua sunt, rerum verstantia, non potes cognoscere:

11 Et quomodo possit vas tuum capere viam Altissimi, etiam ex corrupto exterius seculo intelligere corruptionem quæ evidens est in conspectu meo?

12 Me autem dicere tibi, præsumeret nos non esse quam adhuc vitam trahere inter impios & patisquamobrem vero, non intelligere:

13 Respondit mihi, dicendo, Profectus sum aliquando ad silvam arborum campestrem, quæ inierant consilium dicentes,

14 Agite, eamus & bellum geramus in mare, ut recedat coram nobis & faciamus nobis silvas alias:

15 Similiter & fluctus maris: hi quoque inierunt consilium dicentes, Agite, ascendamus & debellemus silvas campi, ut ibi etiam conficiamus nobis aliam regionem.

16 Sed irritum fuit consilium silvæ: ignis enim veniens consumsit eam:

17 Et similiter consilium fluctuum maris; obsistens enim arena prohibuit eos.

18 Si ergo judex istorum esses, utrum prius absolveres? aut utrum condemnares?

19 Cui ego respondens, verique, inquam, vanum consilium inierunt: terra enim data est silvæ, & maris locus ut ferat fluctus ipsius.

20 Et ille mihi, Bene, inquit, judicasti, & quare non apud te ipsi hoc judicium sumis?

21 Quemadmodum enim silvæ data est terra, & maris locus fluctibus ipsius; sic habitatores terræ quæ sunt super terram ea solum possunt intelligere; cœlites vero, quæ sunt in cœlorum altitudine.

22 Tunc respondens dixi, oro te Domine ut mihi detur mens intelligendi capax:

23 Non enim fuit animus rogandi de rebus tuis superioribus, sed de iis quæ pervadunt nos quotidie: cur Israel expositus sit gentibus opprobrio, & populus quem dilexisti traditus nationibus impiis; cur Lex patrum nostrorum interierit, & constitutiones scriptæ nusquam habeantur,

24 Percurribus nobis e seculo tam quam locustis, vitæque nostræ superi & parvi dedina; quasi indigni essemus consequi misericordiam;

25 Quid item nomini suo de quo vocamur facturus sit: de his interrogavi.

26 Respondit autem ille mihi dicens, Quandoquidem scrutaris plurimum & sequenter admiraris, quod adeo festine seculum hoc pervasurum sit;

27 Cui non est capax ut reporter ea quæ in futura tempora justis promissa sunt, quoniam plenum injustitia est hoc seculum & infirmitatibus.

28 Ea autem de quibus rogas enarrabo, nam semini non est malum, sed nondum evenit testimonio ipsius.

29 Si ergo non everterunt quod seminatum est, & non discedit è loco ubi seminatum fuit malum; non proveniet bonum illi seminatum fuerit.

30 Etenim granum mali seminis in cordibus Adami seminatum est ab initio: & quantum impietatis generavit usque adhuc, & generabit usque dum in area deportetur!

31 Jam vero æstima apud te granum mali seminis quantam impietatis segetem generaverit:

32 Quando ergo secatæ fuerint spicæ quæ sunt innumeræ, quam magnum area acervum tum primum effectura sunt?

33 Quum autem responderem, dicens, quomodo, & quando ista? quare pauci sunt & mali anni nostri?

34 Respondens ille edixit mihi, Tu præstinans contendas ut sis superior Altissimo (festinares enim frustra superior esse ipso) nam excessus tuus est maximus.

35 Nonne de his quando interrogaveram justi ipsi in suis cellis dicendo, Quousque sic speraturus sum? ecquando adventus est fructus aræ & mercedis nostræ?

36 Respondens ad ea Jeremiel Archangelus dixit, Quando completus fuerit numerus seminum vestrorum:

37 Nam qui statera ponderavit seculum, & dimensus est mensura, numeravitque tempora accuratissime, is non movet quicquam nec præstiturus est, usque dum præfixa mensura impleatur.

38 Tunc ego respondi dicens, ô Domine Jehova, ai nos etiam omnes pleni sumus iniquitate:

39 Vide quæso ne forte propter nos non impleantur justorum aræ propter peccata habitatorum terræ.

40 Respondens autem ille, abi, inquit, interroga prægnantem an completis novem mensibus ipsius adhuc possit vulva ipsius parturire se ipsa continere:

41 Et dicenti mihi, non potest Domine, dixit ille, in sepulcro cellæ mortuorum sunt cum vulva comparandæ:

42 Quemadmodum enim festinat puerpera effugere necessitatem partus, sic etiam hæc ea quæ sibi fuerint commendata festinabunt reddere.

43 Jam tibi demonstrata sunt ea quæ ab initio cupiebas cognoscere.

44 Ego vero protoquutus dixi, Si inveni gratiam in oculis tuis, si fieri potest, si idoneus sum,

45 Demonstra mihi utrum plura eventura sint quam præterita, an vero plura præterita quam futura sint.

46 Quid præterierit scio, quid autem futurum sit ignoro.

47 Tum ille edixit mihi, Cõsiste ad dexteram, & demõstrabo tibi rem similitudine.

48 Consistens itaque vidi quod ecce furnax ardens transivit ante me; fuit autem quum transeuntem flammam vidissem, quod ecce supereffluxisset fumus:

49 Postea transiens ante me nubes plena aquæ imbrem demisit impetu; quumque tra sivisset imperus pluviæ, superfluxit ex ea pluvia:

10 Et dixit ille mihi, Cogita apud rezut
quam amplius abundavit gurtis & ignis
fornax mensura eorū quæ præterierunt
amplius abundare, quæ autē in super ven-
turæ sunt, cum gurtis & fumo comparari.
11. Quamobrem ego orans dixi, putasne
ne vixturum usque ad dies illos, ? & quid erit diebus illis ?
12 Respondens autem ille mihi dixit.
Ignorum de quibus me interrogas par-
tem plurim tibi indicare: de vita autem
tua non sum missus ut dicam tibi; nescio.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Hezra per Angelum ostenduntur pro captivorum consolatione ac spe.

DE signis igitur, ecce dies venturi
sunt, quibus deprehendentur habi-
natores terræ in censu multos; sed abscon-
dita veritatis via sterilis erit à fide regio.
2 Et multiplicabitur injustitia supra quā
nunc vides, & quam olim fuisse audiveris.
3 Erigue quam primum vestigium
properatur, ut regio quam nunc regnare
vides conspiciatur deserta.
4 Nam si vitā tibi dederit Altissimus,
videbis post tertium tubam, relucentem
subito Solē noctu, & Lunam interdiu:
5 Et cruentam ligno sanguinem stillare, & lapide edente vocem suam po-
puli commovebuntur,
6 Quem regnabit is quem non sperant
habitatores terræ, & volucres emigrabit:
7 Mare autem Sodomi pisces ejiciet, &
dabit vocē nocti quam non noverunt mul-
ti, sed ut omnes audiant vocem ejus.
8 Et solitudo fiet locis multis, velut ig-
ne frequenter immisso: etiam bestiæ agre
fera eructabunt, & mulieres ex membibus
laborantes parient monstra:
9 Tanquam si in dulcibus aquis inve-
niantur salsa ita amici omnes inter se
pugnabunt: & tunc latebit prudens, & in-
telligens separatus manebit: tanquam in
cella sua conditus,
10 Et quem ieu à multis non inveniet-
ur; sed multiplicabitur injustus & in-
continens super terram.
11 Adeo ut si rogent invicem regionis u-
nius locales alterius dicentes, Nonne apud
vos aliquis transiit justitiam colens, qui
jube fieret ? hoc negent illi.
12 Quapropter erit illo tempore, ut
quamvis sperent homines, non consequan-
tur, quamvis laborent, non dirigantur viæ
eorum.
13 Hæc signa ut indicarem tibi permis-
sum est mihi: sed si orans iterum & flens,
ut modo feci, ieiunaveris diebus sep-
tem, adhuc altis majora audies.
14 Me autem evigilante corpus meum
exhortatus vade, laborque anima mea
ut deficeret:
15 Ideo tenens me Angelus qui venerat
ad me, confirmavit me, & in pedes stantis me

16 Fuit autem secunda nocte, ut venie-
ad me Sedeathiel princeps populi dice-
ret mihi, ubinam fuisti ? & quare est vul-
tus tuus tristis ?
17 An nescis tibi creditum esse Israe-
lem in regione deportationis suæ ?
18 Exsurge ergo & gusta cibum, ac ne
derelinquas nos, ut pastor gregem suum
lupis, in manu malignorum,
19 Cui dixi, discede à me, neque pro-
pius accedito me: auscultans itaque ut
dixeram discessit à me.
20 Ego vero je unavi diebus septem;
ejulans & plorans, sicut mandaverat mihi
Uriel Angelus.
21 Fuitq; post dies septem, cogitationibus cordis mei angentibus me iterū valdē.
22 Ut reperet anima mea spiritum in-
telligentiæ, iterumque inciperem loqui
sermones coram Altissimo, dicens,
23 Domine Jehova, ex omni silva terræ
& omnibus arboribus ejus vinem uni-
cam elegisti;
24 Et ex omnibus terris orbis elegisti
tibi unam tibi, & ex omnibus flo-
ribus orbis tibi lilium unum elegisti;
25 Et ex omnibus abyssis maris plenum
rivum unum tibi elegisti; & ex omnibus
civitatibus ædificatis, tibi ipsi sanctificasti
Tzionem:
26 Et ex omnibus creatis volatilibus
nominatim elegisti tibi columbam unam;
& ex omnibus formatis pecoribus pro-
spexisti tibi de ove una;
27 Et ex omnibus multiplicatis popu-
lis unum tibi populum comparasti; & u-
nam ex omnibus probatam legem donasti
huic populo dilecto tuo.
28 Nunc autem Domine, quare u-
num hunc pluribus tradidisti? quare unum ti
super unam hanc radicem arbores alias &
dispersisti unicum tuum in multos?
29 Et concutiant eum qui contradicebat
promissis tuis, quique tuis fœderibus non
credunt?
30 Etenim si ullo pacto odisti populum
tuum, suis manibus debuit castigari.
31 Fuit vero quum ejus quinus eidem ser-
mones istos, ut emissus ad me Angelus qui
ante venerat ad me præterita illa nocte.
32 Dicetes mihi, audi me, & instituam
te, attende ad me & plura exponam tibi.
33 Me autem dicente, loquere Domine
mi; valde, inquit ille mihi, animus tuus
extra te rapitur causa Israelis: an vero
plus eum diligis quam qui fecit eum?
34 Non Domine, inquam ego, sed ex do-
lore ita loquutus sum: torqueor enim
me tenes mei omnibus horis, cupiorem
tenere vim Altissimi & investigare par-
tem judiciorum ejus.
35 Tum dixit mihi non potes: ergo quæ-
re Domine quorsū igitur natus sum: aut
cur vulva matris meæ non effecta est mihi
sepulcrum loco, ut non viderem afflictionem Jaakobi, & defatigationē gentis Israelitica?

36 Qui dixit mihi, numera mihi quæ nõdũ euenerunt, collige mihi dispersas gutt as & viriditati restitue flores aridos,

37 Et aperiens mihi clausas specus produc ventos inclusos in eis, demonstra mihi vocis imaginem & tunc ostendam tibi laboris istius causam quam regis videre.

38 Cui ego. Domine Iehova, ecquis vero est qui hæc scire possit, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?

39 Ego autem insipiens ecqui possem de his dicere de quibus interrogasti me?

40 Itaque dixit mihi, Quemadmodum non potes facere unum horum quæ dicta sunt, ita non potes pervestigare iudicium meum, aut charitatis officia quæ promisi me facturum populo in fine.

41 Cui ego, Atqui ecce, Domine, tu propinquus es iis qui in fine futuri sunt: q id ergo facturi sunt iis qui fuerunt ante me, aut nos, aut ii qui sunt sequuturi nos?

42 Et ille, Coroam, inquit, similæ effect iudicia meum: ut non est ullapostremorũ tardiras, sic nulla est primorum velocitas.

43 Tum ego respondens dixi, An non poteras facere una eos qui facti fuerunt, qui sunt, & qui futuri sunt, ut celerius iudicium tuum offenderes?

44 Respondens autem ille mihi dixit, non potest res creata festinare præ creatore, neque una sustinere seculum eos qui creandi sunt ipso.

45 Cui ego, sicut dixisti, inquam, servo tuo te auctorem vitæ indidisse vitam creaturis una creatis à te, & sustinuisse creaturam, possit etiam nunc portare præsentes una.

46 Tunc edixit mihi, interroga mulieris vulvã dicendo ei, si paris, quare per tempora? & roga eam ut edat denos una.

47 Me autem dicente, non utique potest, sed per tempora:

48 Et ego, inquit ille, sturi *quasi* vallum terræ iis qui seminati sunt in terra per tempora pariendis:

49 Quemadmodum enim ea non parit infantes qui dẽi fiunt, sic ego disposui à me creatum seculum.

50 Tum interrogavi dicens, quum jam apparueris mihi vltã, proloquar coram te: nã ecce mater nostra, quã dixisti mihi adhuc juvenem esse, jam senectuti propinqua est.

51 Respondens autem ille mihi dixit, interroga eam quæ parit ut dicat tibi,

52 Et dicito ei, quare ii quos nunc paris non sunt pares prioribus, sed minores, futura.

53 Illa enim dictura est tibi, alii sunt qui in juventutis robore nati sunt, & alii qui sub tempus senectutis deficiente matrice sunt nati.

54 Considera tu ipse quoq; minore futura vos esse, quam ii qui antecesserunt vos.

55 Et qui post vos venturi sunt minores fore vobis, q uasi jam senescentibus creaturis, & robur juventutis prætereuntibus,

56 Et ego, rogo te, inquam, Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, demonstra servo tuo per quem visites creaturas tuas

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant. & omnia creavit propter hominem, omnesque fines constituit.

TUnc ille mihi, ab initio, inquit, cæli terrarum, imo antequam starent processus seculi, & antequam spirarent ventorum cœrus.

2 Antequam personarent voces tonitruum, antequam splenderent nitores corruscationum, antequam staterentur fundamenta paradisi,

3 Antequam spectarentur decori flores, antequam staterentur ignorũ virtutes, antequam colligerentur innumerabiles exercitus Angelorum,

4 Antequam extollerentur altæ aëris spatia, & antequam nominatim definirentur mensuræ cœlorum, & antequam arderet camini Tzijone,

5 Antequam investigarentur præsentis anni, & antequam à me abalienarentur eorum qui nunc pecunt inventiones, & seorsim consignati essent qui thesaurum fidei compararunt,

6 Jam tum cogitavera, omnia facta sunt per me solum, ac non per alium jeorumque finis per me, ac non per aliũ est dispositus.

7 Quum autem proloquem dicentem, quis erit separatio temporum? aut quando erit prioris finis, & sequentis initium?

8 Dixit mihi, Ab Abrahami usque ad Jitzchaki temp us quando genitus ab eo Jahakobo & Hesuo manus Jahakobi tenebat ab initio calcaneum Hesui:

9 Ut finis hujus seculi fuit Hesui calcaneum; & ut principium sequentis, manus Jahakobi.

10 Inter calcaneum & manum aliud tibi quærere, Hezra.

11 Ego vero prok quum dixi, Domine Jehova, si inveni gratiam in oculis tuis,

12 Oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti præcedente nocte.

13 Et respondens ille dixit mihi, surge in pedes tuos & audies vocem sonitu amplissimum.

14 Et fiet quodam velut cõmotio quum is cui in quo stas non commovebitur,

15 Ideo quum loquetur, ne expaveris, quoniam verbum de fine à fundamento terræ intelligitur,

16 Et de sermonibus istis tremuit & commota est: scit enim oportere ut finis eorum commutetur.

17 Fuit autem his auditis quum surrexissem in pedes, ut audirem quod ecce vox loquebatur, cujus sonus par erat sono aquarum multarum.

18 Dicens, ecce dies veniunt, cumque quum appropinquare incipiam ut visitem habitatores terræ istius,

19 Et

29 Et quum quæstionem habere incipiebam de his quæ injuste nocuerunt injustitia, peregrinum supplens fierit humilitas tua.

30 Quoniam ergo seculum hoc reservabitur ad transire incipit, hæc signa faciam, libri aperientur coram cælo, adeo ut omnes videant simul:

31 Et infantes nonnulli edent voces suas, prægnantesque parient immaturos partus vitam & quaternum mensium, qui vivent & suscitabuntur;

32 Apparebuntque repente loca sata seminæ vacua, & plena promptuaria subito invenientur inania:

33 Et tuba clangens personabit, quam audita omnes subito expavescent.

34 Eriqs illo tempore, ut amici debelleni illi illos tamquam inimici, adeo ut expaveſcente ex his terra veos fontium consistant & non decurrant horis tribus.

35 Tunc erit ut quisquis derelictus fuerit ex omnibus istis quæ prædixi tibi servare ille & videat salutem meam finemque vestri seculi.

36 Videamque homines qui recepti fuerunt, qui mortem non gustaverint à nativitate sua, quando mutabitur cor habitatorum & convertetur in mentem aliam.

37 Delebuntur enim malum, & extinguentur dolus:

38 Florebit autem fides corruptione vita, & ostendetur veritas quæ infructuosa fuerat tamdiu.

39 Fuit autem quum alloquutus esset me, ut ego paulisper intuerer in eum ante quem stabam:

40 Quapropter dixit mihi, hæc veniens edoceam tibi tempore venturum noctis alterius.

41 Si ergo denuo ejunans diebus septem de integro rogaveris, renunciabo tibi majora his denuo qui die audivero.

42 Nam exaudita est vox tua ab Altissimo: vidit Deus fortis rectum consilium tuum, & prospexit vatitatem quam à juventute tua habuisti:

43 Propterea misit me ut his omnibus demonstratis tibi dicerem, Confide & noli timere:

44 Sed noli præstinatione, ut prioribus temporibus, cogitare res vanas, ne præfestinando aberres à cognitione venturorum temporum.

45 Itaq; e fuit postea ut fierem iterum jejunarem, diebus septem supplentes tres hebdomadas quæ fuerant inductæ mihi.

46 Fuit vero octava nocte, ut animo meo de integro turbaro in me inciperem loqui coram Altissimo,

47 (Inflammabatur enim spiritus meus valde, & angebatur anima mea.)

48 Et dicerem, Domine, tu loquutus es solummodo initio creationis die primo, dicendo, fiat cœlum & terra, & verbo tuo opus perfectum est.

49 Quumque esset Spiritus ad tenebras circumferebatur & silentium erat, sonus humanæ vocis nondum erat exauditus à te:

50 Tunc edixisti de thesauris tuis proferri lumen lucidum, quo apparent opera tua.

51 Tu die secundo creasti aeream expansi. & imperasti ei ut distingueret, divisionemq; e statueret inter aquas. ut pars earum ursum recederet, pars vero maneret deorsum.

52 Tu die tertio imperasti aquis ut congregarentur in partem septimam terræ; sex vero partes illius siccas conservasti. ut ex illarum ex iis quas administri tui seminata à Deo colerent.

53 Verbo enim procedente ex te statim fiebat opus.

54 Processit itaq; subito fructuum multitudo immensa, delicias gustus multiformes, & flores colore non imitabili, & odoramenta odore imperventigabili: hæc die tertio facta sunt.

55 Tu quoque die quarto imperasti esse splendentem Solem, lucentem Lunam, stellas dispositas,

56 Mandans eis ut servirent homini qui formandus erat.

57 Tu quinto die dixisti parti septimæ ubi erat aqua congregata ut procrearet animalia, volucres & pisces; atque ita factum est.

58 Aqua muta & inanima quæ Dei nota jubebatur animalia profundebat, ut ex eo mirabilia facta tua rationes enarrarent.

59 Tunc autem reservasti duo animantia. quorum unum vocasti Behemoth, alterum Livjathan;

60 Et separasti ea unum ab altero: non enim septima pars, ubi erat aqua congregata, poterat capere ea simul.

61 Itaque dedisti Behemothis unam partem quæ tertio die siccata fuerat ut habitaret in ea, ubi sunt montes mille.

62 Livjathani vero dedisti septimam partem humidam, & servasti ipsum ut devoret quos & quando voles.

63 Sexto autem die imperasti terræ ut procrearet coram te jumenta, bestias, & reptilia:

64 Atque insuper Adamum fecisti dicens omnibus quæ feceras, ex quo edicti sumus nos omnes & populus quem elegisti.

65 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti seculum,

66 Reliqua autem gentes ab Adamo ortas dixisti nihil esse, aut saliva similes esse, & qua fluitis vasæ decidentibus comparasti abundantiam earum.

67 At nunc ecce, Domine, gentes istæ quæ nihilo deputatæ sunt, cœperunt dominari nobis & devorare nos:

68 Et nos populus tuus, quem vocasti primogenitum, unigenitus, zelotypus, tradisti eas in manus eorum.

19 Quod ſi propter nos creatum eſt ſeculum, quare non poſſidemus hæreditatem noſtram cum ſeculo? quouſque eandem?

CAPUT VII.

Non miſi per anguſtia ad anguſta peruenturi.

Fuit autem quum finiſſet eloqui verba hæc, ut miſſus ad me Angelus qui miſſus fuerat ad me antecedentibus noctibus.

2 Ediceret mihi, ſurge Hezra & audi ſermones quos veni eloquaturus ad te.

3 Me autem dicente, loquere Deus miſi dixit mihi, mare poſitum eſt in ſpatioſo loco adeo ut ſit altum & immenſum:

4 Eſt autem ei acceſſus in anguſto portu, ubi ſimile eſt fluminibus:

5 Quis enim unquam vellit ingreſſus mare experiri ipſum aut dominari ipſi, niſi tranſeat per anguſtum in latitudinem ipſius? quomodo alioqui venire poterit?

6 Item alterum exemplum: civitas ædificata eſt & ſita in campeſtri loco, quæ plena eſt bonorum omnium:

7 Introitus ejus anguſtus & in præcipitio poſitus, verſantes à dextera quidem ignes, à ſiniſtra vero aquæ altæ.

8 Adeo ut ſemita unica ſit inter hæc poſita, puta interignes & aquas quæ ſemita non capit niſi ſolummodo veſtigium hominis.

9 Si ergo dabitur civitas hæc homini in hæreditatem; ſi nunquam ille periculum quod antepoſitum eſt tranſeat, quomodo percipiet hæreditatem ſuam?

10 Quum autem diriſſem ad hæc ita eſt Domine; dixit mihi, ſic etiam eſt pars Iſraelis:

11 Nam propter eos feci ſeculum: ſed quando tranſgreſſus eſt Adam conſtitutiones meas, tum adjudicatum eſt ei illud quod factum eſt.

12 Et facti ſunt introitus hujus ſeculi anguſti, dolore infecti, & laboriosi; pauci & quam, & mali, & periculorum pleni, & labore operoſo cincti:

13 Alterius enim ſeculi introitus ſpatioſi & ſecuri ſunt, & afferentes immortalitatis fructum.

14 Quamobrem ſi nunquam ingreſſi fuerint homines viventes anguſta hæc & vana ibra, non poterunt ea recipere quæ repoſita ſunt.

15 Nunc ergo quare contraharis quod corruptibilis es? & quid eo moveris quod mortalis es?

16 Quare non præcipis animo tuo quod futurum eſt, ſed in præſente hæres?

17 Tunc ego reſpondens dixi, Domine Jehova, ecce diſpoſuiſti Lege tua ut juſti hæc poſſideant hæreditario jure, impii autem pereant,

18 Juſti autem ferunt res anguſtas pro eo quod ſperabant ſpatioſa: qui enim impie geſſerunt? ac bi anguſtias patiuntur, nec ſpatioſa viſuri ſunt.

19 Sed dixit mihi, non eſt judex ſuperior Deo, neque intelligentior Altiſſimo,

20 Pereunt multi in præſentia quia ſpernitur Lex Dei quam propoſuit.

21 Mandavit enim Deus omnino venientibus quando venerunt; quid facerent vitam habituris, & quid obſervandum ne pœnas luerent.

22 Hi autē non perſuaſi contradixerunt ei, & propoſuerunt ſibi cogitationes vanas,

23 Et circumdantes ſibi cohortes dixerunt de Altiſſimo, non eſſe ipſum, & vias ejus non agnoverunt:

24 Et ſpernentes Legem ejus ſponſiones ei factas abnegarunt, & conſtitutionibus ejus non habentes fidem opera ejus minime perfecerunt.

25 Propterea, ô Hezra, vacua vacuis, & plena plenis.

26 Ecce tempus veniet, & erit quum venerint ſigna quæ prædixi tibi, ut appareat ſponſa; & emergens ex demorſu ubi nunc obducitur terra.

27 Et quiſquis liberatus fuerit à prædictis malis videat facta mirabilia mea.

28 Revelabitur enim filius meus Jeſus cum iis qui ſequuntur ipſum, & recreabuntur qui reliqui fuerint annis quadringentis.

29 Erit aut & his annis exactis, ut moriatur filius meus Chriſtus, & viventes omnes.

30 Et ſeculum convertetur dictum ſeptem in antiquum ſilentium, quale fuit principiis antecedentibus, ita ut nemo ſuperſtes derelinquatur.

31 Sed erit, elapſis diebus ſeptem, ut moriente corrupto ſeculo illud ſeculum quod nondum vigilat excitetur.

32 Reddente eos terra qui dormiunt in ipſa, & pulvere eos qui in illo ſilentio habitant, & cellis reddentibus cadavera quæ ſibi fuerint commendata.

33 Tunc apparebit Altiſſimus inſidens judiciali throno, & præterlapſis miſeriis recipientur illi qui patientia uſi fuerint longanima.

34 Nam judicium ſolum remanebit, veritas ſtabit, & fides revalebit,

35 Unde opera pretium ſubſequetur, & merces oſtendetur, & juſtitia erit prævigil, nec injuſtitia amplius dominabitur.

36 Dixi autem, pater Abraham pro Sodomitis oravit, & Moſche pro majoribus qui in deſerto peccaverunt,

37 Et *Jehoſchuah* ſucceſſor ejus pro Iſraele in diebus Hacanis, & Schemuel,

38 Et David pro conflictione & Schelomo pro iis qui venerunt ad ſanctū locum,

39 Et Elija pro iis qui pluviam acceperunt; & pro mortuo ut reviviſceret,

40 Et Chiskija pro populo diebus Sancheribi, multi denique pro multis.

41 Si ergo modo, quum increvit corruptio & injuſtitia multiplicata eſt, oraverint juſti pro impiis; quare nunc etiam non ſic futurum eſſet?

42 At ille mihi reſpondens dixit, præſens ſeculum non eſt finis, gloria in eo verſatur, ideo frequenter manent propterea illi pro invalidis oraverunt.

43 Di-

43 Dies enim iudicii futuris est finis temporis istius, & initium temporis futuri immortalitatis, quo perierit corruptio,
44 Soluta fuerit intemperantia, abscisa fuerit malitia, exterruerit iustitia, exorta fuerit veritas.
45 Iam tunc nemo poterit eum qui perierit seruare, nec eum qui vicit perdere.
46 Ego vero respondens dixi, hic est, inquam, seruo meo quem super te habui, meliusque fuisse non dari terram Adamo, aut ea iam data coerceri ip sum ut non peccaret.
47 Quid enim prodest hominibus hic in mundo vivere, & post mortem supplicia expectare?
48 O tu quid fecisti, Adam? quod enim te peccasti non est factus tuus solius casus, sed & noster qui ex te prouenimus.
49 Quid enim prodest nobis quod promissa est nobis immortalitas? nos vero mortis opera egimus.
50 Quod prædicta est nobis spes perennis? nos vero pessime evanuimus.
51 Quod repositæ sunt nobis habitacula lætitiæ & securitatis? nos vero male conversati sumus.
52 Quod proposita est gloria Altissimi peregeos qui confiderare incederunt? nos autem pessimis viis ambulavimus.
53 Quod ostenditur paradisus cuius fructus incorrupti perseverat, in quo est securitas atque curatio?
54 No. vero non ingrediemur, ut qui in locis ingratis conversati sumus.
55 Quod præ stellis fulgebunt facies eorum qui studuerunt se? nostræ autem facies tenebris nigriores erunt;
56 Quia viventes non cogitavimus, quando faciebamus iniquitatem, nos post mortem recepturos pari.
57 Tum ille respondens dixit, hæc cogitatio est certaminis quo certaturus est homo qui in terra nascitur.
58 Ut si victus fuerit, patiatur quod dicis; sin aute vicerit, percipiat quod dico:
59 Hæc enim vita est quam Moyses quum viveret indixit populo, dicens, elige tibi vitam ut vivas.
60 Verum non crediderunt ei, nec Prophetis post eum, ac ne mihi quidem quum ad eos sum ipsos.
61 Non fuerunt fuisse tristitiam eis perditione ipsorum, sed fururum gaudium, sicut futurum est eis quibus persuasa est salus.
62 Hic ego respondens dixi, Scio Dominæ, Altissimum vocari misericordem, eo quod misereatur eorum qui nondum venerunt in seculum,
63 Quodque misereatur eorum qui conversant se ad legem ipsius:
64 Et longanimem esse, eo quod longanimitatem exhibet peccatoribus quasi suis operibus:
65 Et munificum esse, eo quod donare velit cuique prout res exigunt:
66 Et plurimum misericordem, eo quod magis ac magis multiplicat misericordias iis qui præsentes sunt, qui præterierunt, & qui futuri sunt:
67 Multiplicat; si enim non multiplicaret misericordias suas, non servaretur hoc seculum cum iis qui obtinent ipsum hæreditario jure:
68 Et condonat, si enim pro bonitate sua non condonaret, ut qui fecerint iniquitatem ii leventur suis iniquitatibus, non posset decies millesima pars hominum conservari;
69 Et judex si non ignosceret iis qui curantur verbo ipsius, & deleret multitudinem contentionum.
70 Non plane reliqui fierent ex innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAPUT VIII.

Propheta dolens ob paucitatem salvandorum, reseruatur magnitudini & diversitati præmiorum quæ salvandis manent.

TUnc ille respondit mihi dicens, hoc seculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.
2 Proponam autem tibi, Hezra, similitudinem. Quemadmodum si rogares terram, dictura esset tibi, se plus daturam terræ unde fiat fictile, minimum autem pulveris unde fit aurum: sic etiam habet se hoc præsens seculum.
3 Multi quidem creati sunt, sed servabuntur pauci.
4 Ego autem respondens dixi, absorbe ergo anima quod sentitur, & devora quod ipsi.
5 Conveneras enim audiendi prophetandique consilio, sed non est tibi datum spatium nisi solummodo ad vivendum.
6 O Domine, si non permittas servo tuo ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, culturamque sensui unde fructus efficiatur, qui vivere possit omnis corruptus qui inter homines locum habet?
7 Tu enim solus es, & nos una figmentum tuarum manuum, prout loquutus es.
8 Nunc autem quando in vulva fingitur corpus, tu præstas membra: conservatur velut in igne & aqua creatura tua, quum novem mensibus fert opus tuum creaturam tuam creatam in ipso.
9 Ipsum inquam quod conservat & quæ conservatur in eo, utraque servantur, & servata plerumque iterum reddit vulva quæ creverunt in ipsa.
10 Imperasti etiam ex ipsis membris, præberi fructui lac mammillarum.
11 Ut nutriatur id quod formatum est ad tempus aliquod; & postea inferas eum in misericordia tua.
12 Eruditis eum justitia tua, & erudiens eum in Lege tua corripis eum intellectu tuo:
13 Et mortificas eum ut creaturam tuam, & vivificas eum ut opus tuum.
14 Si ergo perdis eum solo jussu tuo qui tanto labore fuit formatus, facile erit tuæ fabricæ ordinare ut id quod factum est serveture.

14 Nunc ergo; Domine eloquar ne de omnibus quidē hominibus tu nostis optime; verū de populo tuo propter quem doleo,

15 Et de hæreditate tua propter quam ingemo, de Israele propter quem tristis sum, & de Jahakobo propter quem dolore affectus sum.

17 De eo incipiam orare coram te, pro me & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui habitavimus terram.

18 Et audivi celeritatem judicis adventuri.

19 Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meū eloquar coram te præcipuum verborū Hezræ antequā assumatur,

20 Dicens, Domine qui permanes in æternum, cujus oculi elati in supremo sunt atque in aere;

21 Cujus throni æstimari non possunt, nec comprehendi gloria; cui adstat exercitus Angelorum tremens,

22 Quorum observatio vento & igni committitur, cujus verbum verum, & dicta perstantia, cujus sortis justa, & dispositio terribilis;

23 Cujus aspectu arefacis abyssos, & indignatio tabefacit montes, ut testificatur veritas:

24 Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe preces figmenti tui;

25 Dum enim vivo loquar ure; & dum sensum habeo, affatum te.

26 Ne respicias ad delicta populi mei, sed ad eos, qui tibi serviunt fideliter:

27 Ne attendas ad impia gentium studia, sed ad eos qui custodiverunt anxie testimonia tua:

28 Neq; repares eos qui conversati sunt falso in conspectu tuo, sed eorum recordare qui ex voluntate tua cum reverentia tui agnoverunt te:

29 Neque velis perdere eos qui pecudum more habuerunt, sed respice ad eos qui Legem tuam luculente docuerunt;

30 Nec indigneris eis qui Legis pejores judicati sunt, sed eos dilige qui semper in tua justitia & gloria fiduciā habuerunt.

31 Nos enim & majores nostri ex morbis talibus languimus: tu autem propter nos peccatores misericors appellaberis.

32 Tunc misericors appellaberis, si voles exhibere nobis misericordiam, nobis quam non habentibus opera justitiæ:

33 Justi enim, si quibus esse t opera multa repostta ex propriis operibus mercedem recipient.

34 Quid vero est homo, ut indigneris ei aut genus corruptum, ut ita acerbe agas cum ipso?

35 Etenim vere nemo notus est qui non impie gesserit, & viventium nemo qui non deliquerit:

36 Hæc autem in re annunciabitur justitia tua, & bonitas tua Domine, quod eorum miserus fueris quibus nihil est bonorum operum.

37 Tunc respondit mihi dicens, recte loquutus es quædam; ut sermones tuabili, sic etiam fiet.

38 Etenim revera non exigam rationem de factis eorum qui peccaverit ante mortem, ante judicium, ante perditionem;

39 Sed delectationem capiens ex justorum cogitationibus, recordabor earum, peregrinationis quoque, & salutis, & recipiendæ mercedis.

40 Quemodo ergo locutus fueram, sic etiam est.

41 Sicut enim agricola seritur quidem super terram semina multa, plantæque plurimas plancat; sed non omnia quæ seminata sunt præcedente tempore servantur, nec omnia quæ plantata sunt radicantur: sic etiam qui in seculo seminati sunt non omnes servabuntur.

42 Ego autem respondens dixi, Si inveni gratiam, proloquar.

43 Quemadmodū semen agricolæ quum non adjugit, sive non acceperit pluviarum tempore suo, sive eorum pu in fuerit multitudine pluviæ;

44 Sic etiam periit similiter homo qui manibus tuis formatus est, qui tua imago constitutus eo quod similis est tibi, propter quem omnia creavisti, quandoquidem compagisti eum cum semine agricolæ.

45 Ne irascaris nobis; sed parce populo tuo, & misereare hæreditatis tuæ: tu enim creaturæ tuæ misertus es.

46 Qui respondit mihi dicens, Quæ sunt præsentia, præsentibus; & quæ futura, futuris sunto.

47 Multum enim abes, ut possis amplius diligere creaturam meam quam ego: et autem ipsum frequenter accessi propius, sed injustus nunquam.

48 Hæc autem in re mirabilis videris coram Altissimo,

49 Quod abjiciens te ut decet, non judicas te dignum qui inter justos glorificeris plurimum.

50 Quapropter miseriæ multæ ac miserabiles evenient habitatoribus seculi temporibus ultimis, quia in multa superbia ambulaverint:

51 Tu autem pro te intellige, & pro similibus tui inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus est paradisus, plantata arbor vitæ præparata ara futuro tempus, comparata abundantia, ædificata civitas, probata requies perfecta bonitate, perfectaque sapientia.

53 Radix mali obsignata est ne habeat vobis, infirmitas & ti ea à vobis abscondita est, & in seque rum fugit corruptio, in oblivionis locum:

54 Transierunt dolores, & ostendunt eadem adventuris immortalitatis thesaurum.

55 Noli ergo amplius inquirere de multitudine perditorum.

56 Etenim isti assumentes licentiam spernunt

verunt Altissimum, & Legem ejus contemnentes derelinquerunt vias ejus:

17 Insuper etiam conculcaverunt Justos ejus.

18 Et dixerunt cum animo suo non esse Deum: & quidē scientes se morituros esse.

19 Sicut enim vos suscipient illa quæ prædicta sunt, sic eos invadent sitis atque cruciatus qui comparati sunt.

20 Non enim volui Deus hominem disperdi; sed ipsi qui creati sunt coinquinaverunt nomen ejus qui fecit ipsos, & ingrati fuerunt ei qui præparaverat ipsis vitam:

21 Quapropter judicium meum modo approximat.

22 Atque hæc quidē non omnibus demonstravi, sed tibi & paucis tui similibus.

23 Tunc ego proloquens dixi, Ecce mitte Domine, demonstrasti quidem mihi multa signa quæ incipis facere ultimis temporibus; sed quo tempore non demonstrasti mihi.

CAPUT IX.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera celata, procedent aliqua signa.

REspondit autem mihi, dicens, Tu si quo modo poteris metire tempus in quo venit enim quum videris partē quandam signorum quæ prædicta sunt transisse,

2 Tunc intelliges illud esse tempus quo cœperus est Altissimus visitare seculum quod ab ipso factum est:

3 Quando, inquam, videbitur in seculo surrectio gentis & populorum turbatio,

4 Tunc intelliges Altissimum de iis diebus antecedentibus locutus & principio loquutus esse,

5 Sicut enim quicquid est in seculo initium habet & consummationem habet, ut consummationem manifestam:

6 Sic etiam Altissimi tempora initia habent manifesta prodigiis & potentibus factis, & consummationes manifesta sunt & acta & signa:

7 Quisquis ut quisquis servabitur, qui poterit effugere labore suo per fidem qua credidit sibi.

8 Reliquus fiat ex prædictis periculis, videatque salutare meum in terra mea & in terminis meis, ut sanctificavi me sibi a seculo,

9 Tunc erunt in miseriis qui nunc abutuntur viis meis, & in tormentis torquebuntur qui per cogitationem ea abjecerint.

10 Qui enim non agnoverunt me quum viverent beneficia consequerentur;

11 Et qui fastidiverint Legē meam quum adhuc facultatē haberent, quumq; adhuc eis apertus esset pœnitentiæ locus, non tamen adverterunt, sed spreverunt eam,

12 Hos oportet post mortem tormenta cruciatus agnoscere.

13 Tu ergo noli amplius curiosē inquirere quomodo cruciabuntur impii, sed inquire quomodo servabuntur justi, quorum & propter quos seculum est, & quando.

14 Ego vero respondens dixi,

15 Quod ante loquutus sum nunc etiam dico & dicam in posterum, plures esse qui pereunt quam qui servantur; sicut fluctus majores sunt guttis.

16 Ille autem respondit dicens,

17 Qualis ager, talia & semina; & quales flores, tales cultores; & qualis operator, tale opus; & qualis agricola, talis cultura; quoniam tempus est seculi.

18 Tunc enim quum ego parerem ils qui nunc sunt seculum (ut nondū factum fuerat) in quo habitarent, nemo mihi contradicebat:

19 Atque ut nunc quidem, qui sque nunc etiam creatur in mundo hoc paratus, & messe indefinente, & lege imperscrutabili: sed corrupti sunt mores eorum.

20 Considerans itaq; seculum quod ecce periculum aderat ei à cogitationibus quæ advenerant in ipsum,

21 Respexi & peperci ei valde: misericordiam servavi mihi actinum è botro, & plantam è plancario multo.

22 Periret ergo multitudo quæ homerito nata est, servatum actinus meus & planta mea, quia multo cum labore perfeci.

23 Tu autem si adhuc alios septem dies remiseris (sed ne jejunato illis);

24 Ito in campū florum ubi domus non ædificata, & comedito solū de floribus ipsius campi: ne carnem gustato, vinumque ne bibito, sed flores solummodo)

25 Deprecans indefinenter Altissimum, veniam denuo & alloquar te.

26 Itaque profectus sum, sicut dixerat mihi: in campum qui vocatur Ardatha, ubi sedens inter flores comedi de herbis agri, & cibo earum saturatus sum.

27 Fuit autem post dies septem discumbente me super gramen, quum anima mea turbaretur de intrepro sicut antea,

28 Ut aperto ore meo inchoarem loqui coram Altissimo, & dicerem,

29 O Domine, tu quidem cerne videndum te exhibuisti majoribus nostris in deserto avio & infructuoso quum egrederentur ex Ægypto.

30 Et dixisti plane, Tu Israel audi me, & semē (thahabi attende ad sermones meos;

31 Ecce enim ego semino in vobis legem meā, qua effecturus in vobis fructum, gloriam reportabitis de eo in seculum.

32 Verum majores nostri acceptā legem non servaverunt, & statuta tua non custodiverunt; fructus vero Legis non periit (nec enim poterat, quoniam tua erat)

33 Nam qui acceperāt, perierūt non custodientes quod in ipsis seminatum fuerat.

34 Ecce autē cōsuetudo est, quum excepit terra semen, aut mare navē, aut vasalie quod e eam vel porum, perdito eo in quo seminatum est, vel in quod immissum est,

35 Simul id quod seminatum immissumve fuerit & quæcunq; fuerint exceptæ perdi, eaq; jam non esse penes nos: nobis vero non ita accidit.

36 Nos quidem qui Legem accepimus, peccando perimus, & cor nostrum quod acceperat eam:

37 Lex vero non periit, sed permansit in suo robore.

38 Quam ante hæc loquerer apud animam meam, respiciens oculis meis vidi mulierem ad dexteram, quæ ecce lugens ploraret cum vociferatione magna, & animo doleret valde, vestimentis suis dississis & cinere inspersò capiti ipsius.

39 Omittens itaque cogitationes meas in quibus versabar, conversa sum ad eam,

40 Et dixi ei, quare fles? & quid doles animo?

41 Illa vero mihi, Sine me, inquit, Domine mi flere, & in dolore pergere; nã valde amaro sum animo, depressa sum valde.

42 Hæc autem dicente ei, quid perpessa es? dic mihi, respondit illa mihi.

43 Sterilis fuctam ego ancilla tua, ac non peperieram triginta annis, quum haberem virum:

44 Ego vero per singulas horas & per singulos dies annosque triginta illos deprecabar Altissimum nocte ac die.

45 Fuit eandem post triginta annos ut audiverit me Deus ancillam tuam, & respexerit abjectionem meam atrendensque tribulationi meæ daret mihi filium; de quo gavisa sum valde ego & vir meus & omnes vici mei, honoremq; Deo forti plurimum tribuimus.

46 Et educavi eum labore multo.

47 Fuit autem quum crevisset perveniss-setque ad eam ætatem qua uxorem duxerat, ut diem faceret epuli.

CAPUT X.

Mulier sterilis refulgens figura Ecclesiæ.

HOc facto, iacrotens filius meus in thalamum suum, cecidit mortuus.

2 Quamobrem evertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, & continui me ad noctem usque diei alterius.

3 Fuit autem sedentibus omnibus ad consolatione mei ut quiescerem, fuit inquam ut surgem ea nocte fugerem, veniremque (ut vidi) in hunc campum.

4 Nunc autem cogito non reverti in civitatem, sed hic consistere, neque comedere neque bibere, sed sine intermissione lugendo jejunare usque diem moriar.

5 Omittens igitur sermones in quibus versabar, iratus respondi ei, dicens,

6 Tu mulierum omnium stultissima nonne vides luctum nostrum, & quæ nobis accidunt?

7 Tzijonem matrem nostram omni tristicia contristari, & deprecibone deprimi, & lugere validissime,

8 Nos nunc lugere omnes, & tristes esse quum autem nos omnes contristamur, tu an contristaberis de uno filio?

9 Interroga enim terram, & dicet tibi se eam esse quæ debeat tam multorum lugere casus qui in ea pullulant,

10 Et omnium qui ex ipsa ab initio sunt, & aliorum qui venturi sunt: nam ecce pene omnes in perditionem ambulant, & exitio traditur plurima pars eorum.

11 Ultra igitur amplius lugere debet? hæc certe quæ tantam multitudinem perdidit magis quam tu quæ pro uno dolet?

12 Quod si dixeris mihi, non est planctus meus simile placitui terræ; quoniam fructu amisi ventris mei quem cum mœrobus gestavi & cum doloribus peperi;

13 Terra autem pro modo terræ, sic ait ex ea multitudo primum ut evenit ante:

14 Ego quoq; dicturus sum tibi, Sicut ea cum labore peperisti, sic etiam terra dat fructum suum homini ab initio, ei qui infecit ipsam.

15 Nunc ergo contine apud te ipsum dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus.

16 Si enim, tanquam justi, acquieverebas à Deo determinatis, & consilium ejus percipies suo tempore, & illis in rebus laudaberis.

17 Regredere ergo in civitatem ad virum tuum.

18 Illa autem dicente mihi non faciam, neq; ingrediar civitatem, sed hic moriar:

19 Pertexi adhuc loqui ad illã, dicens,

20 Noli facere rem istam; sed attende suadenti. Quoniam sunt casus Tzijonis? accipe consolationem propter dolorem Jerusalaimorum.

21 Vides enim sanctuarium nostrum desolatum esse, & altare nostrum dejectum, templumque nostrum destructum,

22 Plateriumq; nostri humi prostratum esse, hymnum conticuisse, exultationem nostram dissolutam esse, lumen lychnuchi nostri extinctum, arcam fœderis nostri direptam, loca sancta nostra contaminata, & nomen de quo vocati sumus pene prostratum, liberos item nostros esse consumptos passos, Sacerdotes nostros succisos, Levitas nostros in captivitatem abductos, virgines nostras inquinatas, mulieres nostras vim passas, justos nostros direptos, parvulos nostros perditos, juvenes nostros in servitutem raptos, & fortes nostros infirmatos,

23 Et quod omnium est maximum, sit naculum Tzijonis, resignatam esse gloriam ipsius: nam tradita erant est in manus eorum qui odierunt nos.

24 Tu ergo excute nunc tristitiam multam, & deponе à te dolorum multitudinem, ut tibi propitius Deus fortis requiem præster tibi Altissimus, requiem à laboribus.

25 Fuit autem me adloquente eam, ut facies ejus repente fulgeret, ac specie coruscus fieret aspectus ejus adeo ut expavescens valde ab ea cogitarem id illud esset.

26 Ecce autem subito emisit sonum vocis magnum & ita formidabilem ut moveretur terra ipsa à sono mulieris.

27 Quamque

47 Quumq; respicerem, ecce mulier ambulans non comparuit mihi; sed civitas ædificabatur & locus demonstrabatur à conspectu meo: & timorem clamavi ad Dominum.

48 Et dixit, ubi est Uriel Angelus qui ab initio venit ad me? nam ipse fecit ut cogitationem hanc excelsum mentis meæ tota mea quam spectabam evanesceret oratio mea efficitur ridicula.

49 Ille autem proloquente ista, ecce venit ad me:

50 Et respiciens me quod ecce jacerem ut mortuus, & intellectus meus abalienatus esset, prehendens dextram meam confortavit me, & statuens me in pedes meos dixit mihi,

51 Quid tibi est, quod turbata est mens tua & pavidus cordis tui? quid cõturbaris?

52 Cui ego, quoniam inquam, derelinquis me, qui faciens secundum sermones tuos veni in hunc campũ: ecce autem videre mihi visus sum quæ non possum enarrare.

53 Ille autem dixit mihi; sta viriliter, & docebo te.

54 Ego vero dixi, loquere Domine mi, mihi me, ne derelinquas me, ut non frustra moriar.

55 Nam vidi quæ nesciebam, & audio quæ nescio:

56 Aut an sufferetur sensus meus, & sustinebit anima mea?

57 Nunc ergo oro te ut exponas servo tuo secundum istum. Q. I. respondens mihi dixit,

58 Audi me & docebo te exponens ea tibi à quibus metuis: nam Altissimus respexit tibi mysteria multa:

59 Vidit rectam viam tuam, te fine inquisitione fuisse contristatum pro populo suo, & valde luxisse propter Tzionẽ

60 Hæc ergo intelligentia visionis quæ tibi apparuit paulo ante.

61 Quod vidisti lugentem quam cœpisti consolari,

62 Nunc autẽ speciẽ mulieris amplius non vides, sed visa est tibi civitas ædificari:

63 Et quod illa narrabat tibi de casu filii sui, hæc solutio est:

64 Hæc mulier quam vidisti est Tzion, quam etiam modo conspicis ut civitatem ædificatam:

65 Quod dixit tibi se fuisse sterilem triginta annis, dixit propterea quod fuerint anni triginta quando non erat adhuc oblata in ea oblatio.

66 Sed fuit post annos triginta, ædificante Schelomone civitatem & oblationes offerente, tunc fuit quando peperit sterilis filium.

67 Quod dixit tibi se educasse eum cum labore, hi fuerunt habitatores Jerusalem.

68 Quod autem dixit tibi, filius meus veniens in thalamum suum mortuus est, & contigit ei casus, hæc est ruina Jerusalem.

69 Ecce autem vidisti similitudinem ipsius, & quum lugeret filium cœpisti consolari illam & iis quæ contigerant: hæc fuerunt tibi apostenda.

70 Nunc autem videns Altissimus te ex animo contristari, & ex toto corde condolere illi, ostendit tibi claritatem gloriæ illius, & pulcritudinem decoris illius:

71 Propterea enim ediseri tibi ut maneres in campo ubi domus non est ædificata.

72 Nam sciebam Altissimum cœpturum esse tibi ostendere hæc:

73 Propterea ediseram tibi ut venires in hunc agrum ubi nullum est fundamentum ædificii:

74 Nec enim poterat opus ædificii humani sustineri in eo loco, ubi incipiebatur ostendi civitas Altissimi.

75 Tu ergo noli timere, neq; expavescat cor tuum, sed ingredere, & vide spiãdorem ac magnitudinẽ ædificii, quantum potest videre aspectus oculorum tuorum:

76 Postea vero audies quantum auditus aurium tuarum audire potest.

77 Tu enim beatus es præ multis, & vocatus ab Altissimo quo alii pauci.

78 Nocte autem quæ in crastinum ventura est manebis hic,

79 Et ostendet tibi Altissimus eas visiones rerum extremarum quas efficiet Altissimus habitatoribus terræ ultimis temporibus.

80 Itaq; dormivi illic ea nocte & altera, sicut ediserat mihi.

CAPUT XI.

Aquila tricaps mystica.

TUnc vidi somnium, quod ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennatæ & capita tria.

2 Vidi autem, quum ecce expanderet alas suas in omnem terram omnibus ventis cœli effluentibus in eam ærq; collectis,

3 Vidi, inquam, è pennis ejus nasci contrarias pẽnas, quæ in pennulas minusas & modicas evadebant:

4 Et capita ejus quiescebant, quorum medium erat majus aliis capitibus: ipsaq; quiescebat cum illis.

5 Deinde vidi, quum ecce volasset aquila pennis suis, ut regnaret super terram & super habitatores ejus,

6 Vidi ei subjici omnia quæ sunt sub cœlo, & neminẽ ei contradicere, ne unã quidem è rebus creatis quæ sunt super terrã.

7 Tum vidi quod ecce surgens aquila in ungues suos alloquebat ea pennas suas, dicens,

8 Nolite omnes simul vigilare, dormite quisque loco suo, & ad tempus vigilate:

9 Capita autem ultimo loco servantur.

10 Et vidi quod ecce non prodibat vox è capitibus, sed è medio corpore ejus:

11 Et numeravi contrarias pennas ejus, quæ ecce erant octo.

12 Postea vidi quod ecce à dextera parte surgens

surgens una penna regnavit super omnem terram:

13 Fuit vero quum regnasset, ut adveniente ei fine non appareret locus ejus, & sequens exsurgens regnavit, & multum obtinuit tempus:

14 Sed fuit quum regnasset, ut adveniente fine ipsius hæc non appareret sicut etiam prior.

15 Ecce autem vox emissa est ad eam, dicens:

16 Audi tu qui tenuisti obtinuisti terram, hæc annuncio tibi antequam incipias disparere:

17 Nemo post te obtinebit tempus tuum, ac ne dimidium quidem illius.

18 Tum exsurgens vermis tenuit principatum, sicut & priores, & disparuit ipse quoque.

19 Et sic corripit omnibus aliis figuratum principatum gerere, ac deinde nusquam comparere.

20 Vidi enim quum ecce per tempus sequentes pennæ erigerentur à dextera parte, obtinere ipsas quoq; principatum, & eas quæ obtinebant non tamen comparere illico:

21 & aliquas ex eis erigere quidem se, at principatum non obtinere.

22 Sic vidi postea, quum ecce non comparerent duodecim pennæ, & duæ pennulæ:

23 Nihil superesse in corpore aquilæ, nisi duo capita quiescentia & sex pennulas.

24 Vidi autem quod ecce à sex pennulis divisæ duæ manserunt sub capite quod erat ad partem dexteram, quatuor vero manserunt in loco suo:

25 Et vidi quod ecce hæ quæ aliis subeerant cogitabant se erigere & obtinere principatus.

26 Nam vidi quod ecce una erecta est, sed statim non comparuit:

27 Et sequentes etiam velocius quam priores non comparuerunt.

28 Tum vidi quod ecce duæ quæ supererant, apud seipsas cogitabant etiam regnare:

29 Quum autem cogitarent de eo, ecce unum quiescentium capitum quod erat medium evigilavit (hoc autem erat duobus aliis capitibus majus)

30 Et vidi eo junctis duobus aliis capitibus se unum,

31 Quod ecce conversum est caput illud cum aliis prosequentibus ipsum, & comedit duas illas pennulas subjectas alis quæ cogitabant regnare.

32 Hoc autem caput perterruit omnem terram & dominatum est in ea habitatoribus ejus cum labore multo; & dominium tenuit orbis terrarum supra omnia alas quæ fuerant.

33 Postmodum autem vidi quod ecce medium caput subito disparuit, ideque fuit ala:

34 Superfuerunt autem duo capita & ipsa similiter regnaturæ super terram, & super habitatores ejus.

35 Et vidi quod ecce devoravit caput dexterum partis illius quod erat in lava.

36 Tunc audivi vocem dicentem mihi: Respice ex adverso tui, & considera quæ vides.

37 Et vidi quod ecce quidam similis leoni concitato à silva rugienti; vidi inquam, emittentem vocem humanam ad aquilam & loquentem, dicendo,

38 Audi tu, & eloquar ad te quæ dicit Altissimus tibi:

39 Nonne tu es illa quæ restas de quatuor illis animalibus quæ feci ut regnarent in seculo meo, ideque ut post eos venirent finis meo temporum istorum?

40 Nam quartum venientem devicit omnia animalia quæ præterierunt, & dominatum obtinuit seculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore gravissimo, & habitavit tandiu orbem terrarum cum dolo:

41 Tu non judicasti terram ex veritate;

42 Sed afflixisti mansuetos, & lasisti quietos, & dilexisti mendaces, & destruxisti habitationes eorum qui ferebant fructum, & muros eorum qui non nocebant tibi dejecisti,

43 Adeo ut ascenderit contumelia tua usque ad Altissimum, & superbia tua ad Deum fortem:

44 Respexit ipse Altissimus superbia tempora, quæ ecce finita sunt, & scelera ejus complera.

45 Propterea tu ne apparebis aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennulæ tuæ pessimæ, & capita tua maligna, & ungues tui pessimi, & totum corpus tuum vanum,

46 Ut refrigerentur tota terra, & liberata à vi tua conveniatur, & speret jam ac misericordiam ab eo qui fecit ipsam.

CAPUT XII.

Imperatur Ezræ mysterii particularis explicationem.

HÆc autem quum alloquutus esset leo his verbis aquilam, vidi,

2 Quod ecce supereffet caput, non autem comparerent illæ quatuor alæ quæ ad ipsum transierant: nam erecta fuerant ut regnarent, sed fuerat regnum earum exile & tumultu plenum.

3 Vidi autem quum ecce non comparerent illæ, totum corpus aquilæ incendi: unde exarsit terra valde, & ego exturbatione ac excessu mentis meritoque magno evigilavi, & dixi spiritui meo,

4 Ecce tu præstas mihi hæc, eo quod scrutaris vias Altissimi:

5 Ecce adhuc sum defessus animo, & spiritu meo infirmus valde, ne modica quidem inest mihi virtus à timore multo quo exsuvi nocte hac.

6 Nunc ergo orabo Altissimum, ut me ad finem usque confirmet.

7 Tum

7 Tunc dixi, Domine Deus vi, si inveni gratiam in oculis tuis, & si justus effectus sum apud te pro multis, & si certe ascendit oratio mea in conspectum tuum ;

8 Consimus me, & offende mihi servo tuo interpretationem divinitam visi horribilis istius, ut plenissime consoleris animam meam :

9 Nam dignum me habuisti cui temporis ultima ostenderes.

10 Ille autem mihi, hæc est, inquit, interpretatio visionis hujus :

11 Aquila quam vidisti ascendentem è mari, regnum illud est quod visione vidisti Danielis fratri tuo :

12 Sed non est illi data interpretatio, sicut autem sum interpretaturus tibi.

13 Ecce dies veniunt quum exsurget regnum super terram, à quo erit vehementior metus quam ab omnibus regnis quæ fuerint ante ipsum.

14 Regnabunt autem in eo Reges duodecim unus post alterum :

15 Qui vero secundus incipiet regnare, is plus temporis obtinebit quam ullus è duodecim.

16 Hæc est interpretatio duodecim alarum quas vidisti.

17 Quod autem vocem quæ loquuta est audisti non è capitibus ejus exeuntem, sed è medio corpore ejus,

18 Hæc est interpretatio : post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, periclitabiturq; ut cadat ; non tamen cadet tunc, sed iterum restituetur principio suo.

19 Quod vidisti pennulas octo subjectas alis cohærentes alis ejus,

20 Hæc interpretatio : exsurgent in ipso Reges octo, quorum erunt tempora brevia & citò transeunt ; ac duo quidem ex ipsis peribunt statim :

21 Appropinquante vero tempore, quando diutius servabuntur medio tempore, qui incipiet appropinquare tempus ejus ut finiatur : duo vero in finem servabuntur.

22 Et quod vidisti tria capita quiescentia,

23 Hæc interpretatio : ultimis temporibus ejus suscitabit Altissimus tria regna in quo reducturus est multa alia, & dominabuntur terræ, atque habitatoribus ejus :

24 Insectantia eos labore graviore quam præcedentia : properare vocati sunt Reges capita aquilæ.

25 Isti enim sunt qui recolligent impietates illius, & qui perficient extrema illius.

26 Quod vidisti caput maximum disparuisse, hæc interpretatio : unus ex eis super lecto suo morietur, sed tamen cum tormento.

27 Duo autem qui perstiterint gladius consumet :

28 Unius enim gladius consumet alterum sed tamen ille quoq; gladio eundem cadet.

29 Quod vidisti pennulas duas subjectas alis tralucere super caput quod erat in parte dextera,

30 Hæc est interpretatio : hi sunt quos servavit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile, & tumultu plenum.

31 Quod etiam audivisti leonem, quem videras evigilantem progressum de silva, rugientem, allocutusque aquilas, & arguentem eam factas ; injusta ejus omnibus sermonibus suis, sicut audisti :

32 Hic est spiritus quem servavit Altissimus in finem comma eos & impietates eorum, ut arguat eos, & eis objiciat in os dilaniationes eorum.

33 Sistet enim eos in judicio vivos : erit q; postquam arguerit eos, ut tunc demum corripiat eos.

34 Nam residuum populum meum liberaturus est à spiritu qui servati fuerint in finibus meis, & exhilarabit eos usque dum finis adveniat, dies judicii de quo ab initio loquutus sum tibi.

35 Hoc somnium quod vidisti, & hæ interpretationes illius.

36 Tu vero solus fuisti dignus qui hoc secretum scires Altissimi.

37 Scribe ergo omnia hæc in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito ;

38 Et docebis ea sapientes populi tui, quorum animos scis posse capere & servare secreta hæc.

39 Tu autem adhuc sustine hic alios dies : eperm, ut tibi ostendatur quicquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. Ita profectus est à me.

40 Fuit autem quum audisset omnis populus præteriti septem diebus me non fuisse reversum in civitatem, ut congregati omnes usque parvi ac magni venirent ad me, & alloquerentur me, dicentes,

41 Quid peccavimus in te ? quid injuste egimus in te, quod dereliqueris nobis sedisti in loco hoc ?

42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, ut bonum è vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus navis servata à tempestate.

43 An non sufficiunt nobis mala quæ contigerunt ?

44 Si ergo nu nos dereliqueris, quanto nobis fuisset melius succensos fuisse nos quoq; cum Tzionis incendio ?

45 Nec enim sumus meliores eis qui ibi mortui sunt : & ploraverunt voce magna.

46 Respondens autem eis dixi, confide Jisrael, & noli contristari tu domus Jakobi :

47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Deus sortis non obliviscitur vestri in retentione :

48 Ego vero non dereliqui vos, neque discessi à vobis ; sed veni in hunc locum ut deprecarer pro desolatione Tzionis, ut

ut quæ rerem misericordiam pro oppressione sanctificationis vestræ.

49 Nunc ergo abite unusquisque vestrum in domum suam: ego autem veniam ad vos post dies istos.

50 Et profectus est populus, sicut dixerat ei, in civitatem:

51 Ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandavit Deus, comedens omnimodo de floribus agri: ex herbis fuit esca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Vir ex mari ascendens vincit populos.

Et factum est post dies septem ut nocte somniarem somnium,

2 Quod ecce de mari quidam ut ventus exsurgebat, & conturbabat omnes fluctus ejus.

3 Vidi autem quod ecce invalescebat ille homo cum millibus cœlitum: & quocunque vultum suum verterat ut conspiceret, tremebant omnia quæ ab eo respiciebantur:

4 Et quocunq; exibat vox ex ore ejus, exardescebant omnes qui audiebant vocem ejus, sicut ardet terra quando sentit ignem.

5 Et vidi postea, quum ecce congregaretur multitudo hominum innumera è quatuor partibus cœli, ut debellarent hominem qui ascenderat è mari.

6 Vidi quod ecce sibi ipsi exculpsit montem magnum, & volavit super eum.

7 Ego autem quum vi regionem videre vel locum unde mons excultus esset, nec tamen potui.

8 Deinde vidi quod ecce omnes qui congregati fuerunt in eum ut expugnarent eum, timebant valde, & tamen ausi sunt pugnare.

9 Ecce autem ut vidit impetum multitudinis venientis, non extulit manum suam, neque frameam prehendit, neque aliquod instrumentum bellicum, sed solummodo, ut vidi,

10 Emisit ex ore suo ficut flatum ignis, & è labiis suis spiritum flammæ, & à lingua sua sclotillantes procellas; quæ commista sunt omnia simul, flatus ignis, spiritus flammæ, & multitudo procellarum,

11 Quæ irruit impetu super multitudinem paratam ad pugnandum, & succendit omnes adeo ut repente nihil videretur de innumera illa multitudine, nisi pulvis solum & fumus odorem mittens: atque hæc videns extimui.

12 Postea vero vidi hominem illum descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem alteram pacificam:

13 Accessitq; ad eum species hominum multorum quorundam gaudentium, & quorundam dolentium, quorū alii erant alligati, alii adducebant ex iis qui offerri solent: & confirmatus sum ex pavoris multitudine, & expergefactus dixi.

14 Tu ab initio demonstrasti servo tuo res istas mirabiles, & dignum me habuisti cujus precationem susciperes:

15 Nunc ergo demonstra mihi adhuc interpretationem somnii istius.

16 Nam sicut existimo ex sensu meo væ iis qui derelicti fuerint diebus illis, & multo amplius væ illis qui non fuerint derelicti:

17 Qui enim non fuerint derelicti, tristiores erunt.

18 Intelligo nunc quæ sint repositæ in diebus ultimis, ut his obveniant & ii qui derelicti fuerint:

19 Propterea enim venerunt in periculum magnæ & necessitates paulus, sicut ostendunt somnia hæc.

20 Attamen facilius est periclitantem venire in hunc diem, & tunc videre quæ contingent tempore ultimo, quam pertransire ficut nubem à sæculo.

21 Ille autem mihi respondens, dixit, & visionis interpretationem dicam tibi, & de quibus loquutus es hæc adaperiam tibi.

22 Quod de iis dixisti qui derelicti fuerint, hæc est interpretatio:

23 Qui pertert periculum, in illud tempus hic se custodivit; & qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera & fidem apud Altissimum.

24 Scito ergo beatiores esse qui derelicti fuerint iis qui sunt mortui.

25 Hæ interpretationes visionis: quod vidisti virum ascendentem è medio maris,

26 Is est quem conservat Altissimus multis temporibus, qui per seipsum liberaturus est creaturas suas, & ipse dispositurus iis qui derelicti sunt sedes.

27 Quod autem vidisti de ore ejus exire ficut flatum & ignem & procellam,

28 Et quod non tenebat frameam, neq; instrumentum bellicum, corrupit impetus ejus multitudinem quæ venerat ad oppugnandum eum; hæc est interpretatio:

29 Ecce dies veniunt quando incipiet Altissimus liberare eos qui sunt super terram,

30 Et venient exercitum mentis afferri iis qui inhabitant terram:

31 Et cogitabunt debellare alii alios, civitas civitatem, & locus locum: gens insurget adversus gentem, & regnum adversus regnum.

32 Erit autem quum fient hæc & contingent signa quæ ante ostendi tibi, ut tunc reveletur Filius meus quem vidisti ut virum ascendentem.

33 Erit; quando audierint omnes gentes vocem ejus, ut derelinquant unusquisque bellū suum quod habuerint inter se,

34 Et colligatur in unum multitudo innumerabilis, ut volentium venire & expugnare eum.

35 Ipse autem stabit super cacumen montis Trijonis.

34 Factio enim procedet offendentes: ipsius parata & exhibeata, ut videlicet sculpti sint mortibus.

35 Et ipse Filius meus arguet impletates eorum quas adinvenerunt, malis quæ cum proceris comparantur; & mali cogitationes eorum cruciamentis quibus incipient cruciari, assimilatis flammæ;

36 Et perdet eos sine labore per legem quæ tibi assimilata est.

37 Quod autem vidisti eum colligentem ad se alium multitudinem pacificam;

38 Hæ sunt decem tribus captivæ abductæ de terra sua diebus Holchiæ Regis, quas captivum abduxit Schalmanasar Rex Assyriorum, quæ deportatæ eis flumen pedes transfluvii sunt in terram aliam.

39 Ipsi autem sibi ceperunt hoc consilium, ut derelinquerent multitudinem gentium profecti in ulteriorem regionem ubi nunquam genus humanum habitavit.

40 Et ibi observarent legitima statuta sua, quæ non observaverant in regione sua.

41 Per introitus autem fluminis Euphratis angustos introierunt.

42 Fecit enim eis tunc Altissimus signa, donec venus fluminis usque dum transissent.

43 Et in eam regionem perventuris fuit via magna, iter anni unius & dimidii: regio autem illa vocatur Harsareth.

44 Tunc habitaverunt ibi ad tempus usque ultimum: nunc autem quum incipiunt reverti,

45 iterum Altissimus sistet venas fluminis ut possint transire: propterea vidisti multitudinem cum pace ambulantem.

46 Sed & qui derelicti fuerint è populo tuo, qui inventi sunt intra terminum meum,

47 Fiet ergo quum incipiet perdere multitudinem earum gentium quæ collecta fuerint, ut protegat eos qui è populo superstiti sunt;

48 Et tunc ostendat eis multo plura portenta.

49 Ego vero dixi, Domine Jehova, ostende mihi cur viderim virum ascendentem è medio maris.

50 Et ille mihi, sicut non potes, inquit, vel scrutari vel scire quæ sunt in profundo maris, sic non poterit quisquam super terram videre Filium meum vel eos qui cum eo sunt, nisi tempore & die illo.

51 Hæc est interpretatio somnii quod vidisti, & propter quod illuminatus hic fuisti solus.

52 Nam derelinquisti viam tuam, & incepisti incumbere legem quam vidisti eam,

53 Viam quæ nam disponens sapienter, illam ex animo tuo vocasti mariem.

54 Ac propterea ostenditur tibi merces apud Altissimum: erit enim post tres dies alios, ut apud te alia proloquar, exponamque tibi res graves & mirabiles.

55 Profectus itaque pertexi in canendo, glorificans multum & laudans Altissimum de rebus mirabilibus quas suo tempore facit,

56 Quod gubernet tempus & quæ accidunt temporibus; & relicti illic tribus tribus.

CAPUT XIV.

Deus apparet in rubo, & libri Biblici vindicantur ab interitu.

1 Factus autem die tertio quum sederem sub quercu, ut ecce vox exiens ad me è rubo diceret, Ezra Ezra;

2 Cui dixi, Ecce me Domine, & surrexi in pedes meos.

3 Tum ille mihi, plane revelatus sum super rubum, & alloquutus sum Moschen, quando populus meus serviebat in Ægypto,

4 Et misi eum eduxi populum meum ex Ægypto, & adduxi eum super montem Sinai, de quo eum apud me diebus multis,

5 Et enarrans ei res multas admirabiles, ostendi ei temporum arcana & finem.

6 Ac præcepi ei dicens, hæc palam facies verba, & hæc abscondes.

7 Nunc quoque edico tibi,

8 Signa quæ demonstravi, & somnia quæ vidisti, & interpretationes quas audisti in corde tuo repone.

9 Tu enim recipieris ne omnia videas, adduceris reliquus factus consilio meo cum similibus tui usque dum finiantur tempora:

10 Quoniam seculo periit juventus sua, & tempora prope est ut senescant.

11 Nam in duodecim partes divisum est seculum, cujus transierunt decem, & dimidium partis undecimæ:

12 Supersunt autem ei quæ subsequuntur medium partis undecimæ.

13 Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, ac consolare humiles eorum.

14 Et renuncians jam corruptelæ dimitte ab te mortales cogitationes, abjicienque à te pondera humana, exue te jam infirma natura, ac reponens gravissima molestissimum tibi cogitationes festina migrare ab his temporibus:

15 Quia enim vidisti nunc corripi mala, iteram his deteriora faciens.

16 Nam quo invalidius fiet seculum à senectute, eo multiplicabuntur amplius in habitatores mala.

17 Longius enim abibit veritas, & appropinquabit mendacium: jam autem festinat venire illa visio quam vidisti.

18 Ego vero respondens dixi, Placeant hæc coram te, Domine.

19 Ecce enim ego abiens, sicut præcepisti mihi, corripiam præsentem populum: qui autem deinceps nati fuerint quis commonebit?

20 Positum est ergo seculum in tenebris, & habitatores ejus sine luce sunt.

21 Quoniam lex tua exusta est; quam obrem nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipient fieri opera.

22 Si ergo inveni apud te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum ut scribam quicquid fuit factum in seculo ab initio, quæ fuerunt scripta in Lege tua, ut possint homines invenire semitam tuam; & qui voluerint vivere ultimis temporibus, vivant.

23 Respondens itaque mihi dixit, Abi congrega populum, & indicito eis ut non quærant te diebus quadraginta.

24 Tu autem præpara tibi libros multos; & accipies tecum Serajam, Debariam, Schelemiam, Echanum, & Ghiziellem, hos quinq; viros paratissimos ad scribendum velociter, advenito huc;

25 Et ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur donec finita sint quæ inceperis scribere.

26 Illis perfectis quædã palam facies, quædã sapientibus occulte tradens: crastinum autem hac hora incipies scribere.

27 Tunc ego profectus sicut præceperat mihi, congregavi omnem populũ, & dixi,

28 Audi Israel verba hæc.

29 Peregrinati sunt majores nostri olim in Ægypto, & liberati sunt inde,

30 Et acceperunt Legem vitæ quam non custodierunt, & quam vos sequentes eos transgressi estis.

31 Traditaque vobis terra in sortem & monte Tzijonis, & patres vestri & vos iniqué fecistis, ac non observastis vias quas præcepit vobis Altissimus:

32 Qui cum justus sit judex, ablulit vobis ad tempus quod donaverat:

33 Et nunc vos hic estis, & fratres vestri sunt ulteriùs quam vos.

34 Si ergo imperantes sensibus vestris erudieritis cor vestrum, vivi conservabimini, & post mortem misericordiam consequemini.

35 Judicium enim post mortem advenit, quando iterum reviviscemus; atque tunc justorum nomina apparebunt, & impiorum facta ostendentur.

36 Ad me vero nemo jam accedat, neq; requirat me in dies quadraginta.

37 Ita acceptis quinque viris sicut mandaverat mihi, profecti in campum manimus illic.

38 Fuit autem postridie ut ecce vox me vocaret, dicens, Hezra aperi os tuum, & bibe quod bibendum tibi dedero.

39 Me itaque aperiente os meum, ecce calix plenus porrigebatur mihi, plenus rei liquidæ sicut aqua, sed colore igneo:

40 Quem accipiens bibi; quumque bibissem ex eo, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectore meo intumescebat sapientia, quam Spiritus meus voluit conservare memoriæ.

41 Quapropter ubi apertum fuit os meum, non fuit clausum amplius;

42 Sed ut Altissimus dederat intellectum quinque illis viris, scripserunt ea quæ dictabantur excessu mentis, & quæ non intelligebant:

43 Ac nocte quidem sumebant cibum; ego vero per diem loquebar, & per noctem non tacebam.

44 Sic fuerunt scripti per quadraginta dies libri ducenti quatuor.

45 Fuit autem, completis quadraginta diebus,

45 Ut loqueretur Altissimus dicens, Quæ priora scripsisti propone palam, ut legant digni & indigni;

47 Posteriores vero septuaginta conserva, ut tradas eos sapientibus è populo tuo:

48 In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Atque ita feci.

CAPUT XV.

Prædicantur multa calamitates seculo superventuræ.

ECce eloquere in aures plebis meæ sermones Prophetiæ quos imposuero in os tuum, ait Dominus.

2 Et sic ut inscribantur chartæ; nam fideles & veri sunt.

3 Ne timeas à cogitationibus adversum te, nec conturbent te incredula verba obloquentium:

4 Quoniam omnes incredulas in sua incredulitate morientur.

5 Ecce ego induco, ait Dominus, in orbem terrarum mala, gladium, famem, mortemque & interitum.

6 Quia pollutit vehementissime omnem terram iniquitas, & completæ sunt noxæ illorum.

7 Propterea sic ait Dominus,

8 Jam non silebo de impiis factis illorum quæ irreligiosè agunt nec tolerabo in iis quæ iniquè exercent: ecce sanguis innoxius & justus inclamat me, & animæ justorum clamant indesinenter,

9 Plane sumam vindictam de illis, ait Dominus, & recipiam omnem sanguinem innoxium ab illis ad me.

10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur; jam non patiar illum habitare in terra Ægypti;

11 Sed educam eum manu forti & brachio excelso; & percutiens plaga sicut prius corrumpam omnem terram ejus.

12 Lugebit Ægyptus cum fundamentis suis, verberata plaga & castigatione quã inducet ei Deus.

13 Lugebunt agricolæ arantes terram, quoniam deficient semina ipsorũ ab uredine & grandine, & à sideratione terribili.

14 Væ huic seculo, & iis qui habitant in eo:

15 Quia appropinquavit gladius & contritio eorum: nam gens exsurget contra gentem

gustum ad prælium cum gladio in manibus suis.

16 Nec erit stabilitas inter se hominibus, nec curabunt alii invalescentes aliis Regum suorum & Principes, sed vias rerum perniciosarum statuent in potentia sua.

17 Adeo ut desideranti homo in civitate sua ire, non possit.

18 Nam propter superbiam eorum civitates turbabuntur, domus everterentur, homines metuent.

19 Non miserebitur homo proximi sui propter famem panis & tribulationem suam, addendo gladio domos eorum, & diripiendo facultates eorum.

20 Ecce ego convoco, inquit Deus, omnes Reges terræ ad reverendum me, qui sunt ab Occidente, ab Austro ab Euro, & à Libano, ut convertentes se reddant quæ adempta sunt illis :

21 Sicut faciunt adhuc electis meis, sic faciens reddam in sinum eorum, ait Dominus Jehova :

22 Non parcet dextera mea peccatoribus, nec cessabit gladius irruere in effundendes sanguinem innoxiũ super terram,

23 Et ignis ignis ab ira ejus devorabit fundamenta terræ, & peccatores ut stramen accensum.

24 Væ eis qui peccant & non observant mandata mea, ait Dominus :

25 Non parcam illis : dicedite filii à potestate illorum, nolite contaminare sanctuarium meum :

26 Quoniam novit Dominus omnes qui deliquunt in ipsum, propterea tradidit illos Deus morti & occisioni, dicens,

27 Jam ecce venerunt super orbem terrarum malæ, & manebitis in illis : non enim liberabit vos Deus, propterea quod peccastis in eum.

28 Ecce visio horribilis, cujus aspectus est ab Oriente.

29 Nam exibunt nationes deserta colentium Arabum cum multis curribus; & sicut ventus, eorum cumeri ferentur super terram, adeo ut etiam timeant trepidentque omnes qui de illis audient :

30 Carmanii quoq; insanientes ira exibunt ut apri ex silva, & advenientes cum copiis magnis consistent in bello confundendi illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.

31 Postea vero superva'escẽt incolæ deserti memores ordinis sui, & conversi consipirabunt ad persequendũ eos copiis magnis.

32 Ii autem turbati quiescent à copiis horum, & convertent se in fugam.

33 Tunc à regione Assyriorũ subsessor veniens obsidebit eos & consumet unum ex eis, erit q; timor & tremor in exercitu eorum & consentio in Reges ipsorum.

34 Ecce nubes ab Oriente & à Septentrione ad Meridiem usque, quarum aspectus horret valde, plenus iræ procellarumque :

35 Et collidentes inter se elident fidus amplum quod super terram est, fidus ipsorum ; erit que sanguis à gladio susus ad ventrem usque.

36 Et finus hominis usque ad aversam cameli : erit que timor & tremor multus super terram :

37 Et horrebunt qui iram illam viderint, & tremor occupabit illos.

38 Postmodum enim movebuntur nimbi copiosi à meridie & Septentrione, & pars alia ab Occidente.

39 Invalescent q; i super venti ab Oriente ; & nubes quas suscitabit in ira Deus recludent eos, & fidus eorum percutiens Orientis & Occidentis tradum violabitur ;

40 Et exaltabuntur nubes magnæ validæque plenæ ira, & fidus earum, exterritura omnem terram & habitatores ejus, effusuraque in omnem locum altum & eminentem fœtorationem terribilem.

41 Ignem, & grandinem, & gladios volantes, & aquas multas adeo ut etiam impleantur omnes campi, omnesque tivi plenissime, ut aquis multis.

42 Et demolientur civitates, & muros, & montes, colleſque, & ligna silvarũ, fœnumq; pratorum, & frumenta agrorum :

43 Et transibunt constanter Babyloniam usque, ac eam exterent.

44 Convenient in eam, & circumsidentes eam effundent fœtorationem omnemq; iram super eam, & subeunte pulvere ac fumo in cœlum usque omnes in circuitu lugebunt eam :

45 Qui vero sub ea manserint servient ils qui extriverint ipsam.

46 Tu autem Asia concors in spem Babyloniæ, & gloria personæ ejus,

47 Væ tibi misera, propterea quod imitata es eam ; ornans filias tuas ad scortationem, ut placerent & gloriarentur de tuis amatoribus qui tecum semper cupide scortati sunt.

48 Exosam imitata es in omnibus operibus eius, & inventionibus ejus : propterea, inquit Deus,

49 Immittam tibi mala, viduitatẽ, puppertatem, famem, gladium, & pestẽ ad devastandum domos tuas violenta morte.

50 Gloria virtutis tuæ sicut flos fœcabitur, quũ exsurget ardor emissus super te,

51 Infirmaberis ut puppercula plagis affecta & castigata à multis ut, ut non possint te amplius suscipere potentes amatores tui.

52 Numquid ego sic ductus zelotypiæ tecum agerem, inquit Dominus,

53 Nisi occidisses electos meos omni tempore ad perrutiendũ extollens manus,

54 Et dicens, in morte eorum quum inebriata esses, exorta speciem vultus tui ?

55 Merces fœtorationis tuæ in sinu tuo est, propterea accipies terributionem.

56 Sicut facis electis meis, dicit Dominus,

mitans, sic faciet tibi Deus & exponet te malo.

57 Et uxori tuæ fame interibunt, & tu gladio cades, & civitates tuæ attererentur, & homines omnes tui in campo concident gladio :

58 Et qui erunt in montibus, pereuntes fame manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent ex fame panis & siti aquæ.

59 Infœlix per maris ibis, & rursum accipies mala ;

60 Nam transeuntes allident civitatis accliue locum, & exterrentes aliquam portionem terræ tuæ partem gloriæ tuæ perdent, quam reverterentur rursum ad Babylonem eversam.

61 Destructaque illis eris pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis :

62 Absument enim te & civitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes silvas tuas, fructiferasque arbores comburent igne :

63 Filios tuos captivos ducent ; & censum tuum habentes in prædam, perdent gloriam faciei tuæ.

CAPUT XVI.

Hezrænda universo orbi desolatio in fine futura.

VÆ tibi Babylon, & Asia : væ tibi Ægypte & Syria.

2 Præcingite vos sacris & ciliciis, plangite filios vestros & dolete, quoniam appropinquavit contritio vestra.

3 Immisso vobis gladio, ecquis est qui avertat illum.

4 Immisso in vos igne, ecquis est qui extinguat illum ?

5 Immissis in vos malis, ecquis est qui repellat ea ?

6 Numquid repulsurus esset aliquis leonem esurientem in silva ? aut mox exstincturus esset ignem in stipula quum cœpit ardere ?

7 Numquid repulsurus esset aliquis sagittam immissam à forti sagittario ?

8 Dominus Deus fortis immittit mala, ecquis est qui repellat ea ?

9 Exit ignis ex ira ejus, ecquis est qui extinguat eum ?

10 Coruscat, ecquis non timebit ? tonat, ecquis non pavebit ?

11 Domino comminante, ecquis non fundibus conteratur à facie ipsius ?

12 Terra tremit & fundamenta ejus, mare fluctuat è profundo, & fluctus ejus disturbantur ac pisces ejus à facie Domini, & à gloria virtutis ejus :

13 Quoniam fortis est dextera ejus quæ arcum tendit, sagittæ ejus acutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient quum ceperint mitti in fines terræ.

14 Ecce mittuntur mala, & non avertentur donec supervenerint terræ :

15 Ignis succenditur, & non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ :

16 Quemadmodum non redit sagitta missa à valente sagittario ; sic non revertentur mala quæ missa fuerint in terram.

17 Væ mihi, væ mihi : quis me liberabit diebus illis ?

18 Initium dolorum, & multi erunt gemitus ; initium famis, & multi interimuntur initium bellorum, & fortes dabunt potestatem, initium malorum, & crebi dabunt omnes in eis.

19 Quid faciam, quum evenerint mala ista ?

20 Ecce fames, & plaga, tribulatioque & angustia, missæ sunt flagella ad emendationem :

21 Sed his omnibus non revertentur ab iniquitatibus suis, sed erunt flagellorum semper immemores.

22 Ecce ut fuerit annonæ vilitas in terra adeo ut sibi putent disposita esse pacem, tunc pullulabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio :

23 A fame enim plurimi interibunt habitatores terræ, & gladius perdet cæteros qui superfuerint à fame ;

24 Et mortui sicut stercora projicientur, & non erit qui consoletur eos : nam derelinquetur terra deserta, & civitates ejus dejicientur.

25 Non derelinquetur qui colat terram, & qui seminet in ea :

26 Arbores dabunt fructus, sed quis demetet eos ?

27 Uva matureseet, sed quis calcabit illam ? erit enim locis omnibus magna desolatio.

28 Cupiet enim homo videre hominem, & vel vocem ejus audire.

29 Nam reliqui erunt è civitate decem, & bini ex agro, qui absconderint se in densis nemoribus & scissuris petrarum :

30 Quemadmodum derelinquuntur in oliveto singulis arboribus ternæ aut quaternæ olivæ.

31 Aut sicut in vinea vindemiata reliqui fiunt racemi, ab iis qui diligenter scrutantur vineam ;

32 Sic reliqui erunt diebus illis terni aut quaterni è perscrutantibus domos ipsorum gladio,

33 Et relinquetur terra deserta, & agri ejus vetescent, & viæ ejus omnesque semitæ germinabunt spinas, eo quod non transibunt homines per eam.

34 Lugebunt virgines non habentes sponsos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ earum non habentes adjumentum.

35 Sponsi earum bello consumti, & viri earum auriti fame.

36 Audite

36 Audite vero ista, & cognoscite ista' o servi Domini.

37 Ecce verbum Domini, excipite illud ne dilo credatis, in quos, dicit Dominus,

38 Ecce appropinquant mala, & non tardant.

39 Quemadmodum pregnans quum parturit & tono mense partum suum, appropinquante hora partus ejus ante horas duas vel tres dolores circumeunt uterum ejus, & prodituro infante ex utero non tardant punctum unum :

40 Sic non morabuntur mala prodituri super terram ; sed gemet seculum & dolores comprehendent illud.

41 Audite verbum plebs mea ; parate vos ad pugnam ; & in malis sic erunt ut adversus terram :

42 Qui vendit, quasi qui fugiat ; & qui emit, quasi perditurus :

43 Qui mercatur, quasi non capturus fructum : qui ædificat, quasi non habitaturus :

44 Qui seminat, quasi non messurus : & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus :

45 Qui nubunt, quasi non geniturі liberos : & qui non nubunt, quasi viduі.

46 Propterea quod qui laborant, laborant frustra.

47 Fructus enim illorum merent alienigenæ, & substantiam illorum rapient, domos evertent, & liberos eorum captivos ducent ; quia in captivitatem & famem ejugnunt natos suos.

48 Dan qui negotiantur ex rapina, quo magis exornant civitates & domos suas, possessiones ; & seipsos ;

49 Eo magis persequar ipsos ze lorypia pro peccatis ipsorum, ait Dominus.

50 Quomodo invidet adultera mulier honesta & proba valde ;

51 Sic invidens justitia iniquitati, quod exornat se accusabit eam in os, quum advenerit is qui prohibet omne peccatum curari super terram.

52 Propterea nolite imitari illum, neq, opera illius :

53 Nam adhuc pusillum, & sublata iniquitate è terra justitia regnabit in vos

54 Ne dicat peccator, se non peccasse : quoniam carbones ignis accendet super caput suum qui dicit, non peccavi coram Domino Deo & gloria ipsius.

55 Ecce Dominus cognoscit omnia opera hominum, & inventiones, cogitationes, & corda illorum.

56 Dixit enim, fiat terra, & facta est ; fiat cælum, & factum est :

57 Et verbo illius stellæ constitutæ sunt, & novit numerum stellarum ;

58 Qui scrutatur abyssum quam quæ & thesauros illarum, qui mensus est mare & receptaculum ejus,

59 Qui conclusit mare inter aquas & suspendit terram super aquas verbo suo,

60 Qui extendit cælum ut cameram, super aquas fundavit ipsum,

61 Qui fecit in deserto fontes aquarum, & ad verticem montium lacus, emittens flumina ab eminente petra ad irrigandum terram,

62 Qui finxit hominem, & posuit corde ejus in medio corporis sui dedit ei spiritu, vitam, & intellectum,

63 Et spiritus Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutatur omnia abscondita in abditis partibus terræ ;

64 Hic novit in veritatem vestram ; & quæ cogitatis in cordibus vestris peccantes & volentes occultare peccata vestra.

65 Et propterea quod Dominus plane, scrutatus est omnia opera vestra, ideo traducet vos omnes ;

66 Et vos confusi eritis quum procedent peccata vestra coram hominibus, & ipsæ iniquitates vestræ ut accusatores fiant ex se in die illo.

67 Quid facietis aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo & Angelis ejus ?

68 Ecce judex Deus, timete eum, definite à peccatis vestris, & jam oblivisciminі in æternum committere iniquitates vestra : & Deus educet vos liberabirque ab omni tribulari one.

69 Ecce enim incenditur ardor super vos, O turbæ amplissimæ, & rapient quosdam ex vobis quos cibent idolothytis,

70 Et qui consenserint eis, erunt eis ludibrio, & probro, ac conculcationi :

71 Erit autem singulis in locis & in vicinis civitatibus insurrectio multa timentes Domini.

72 Erunt quasi insani, nemini parcentes, diripiendo & devastando adhuc timentes Domini :

73 Nam devastabunt & diripient facultates eorum, & de domibus eorum ejicient eos.

74 Tunc probatio apparebit electorum meorum, ut auri quod probatur igne.

75 Audite dilecti mei, inquit Dominus ; ecce adsunt dies tribulationis è quibus liberabo vos

76 Ne timeatis, neq; hæsiteris, quoniã Deus dux vester est :

77 Quin potius servate mandata & præcepta mea, ait Dominus Deus ; ne gravia sint in vos peccata vestra neve supra vos se efferant iniquitates vestræ.

78 Væ iis qui conspiguntur peccatis suis, & obrepuntur suis iniquitatibus :

79 Quemadmodum ager qui à silvescentibus vepribus occupatur, & cujus semita qua transit homo spinis obtecta occludituri is gradiatur consumendus igni, *sic illi futuri sunt.*

ADJECTIONES

ADJECTIONES AD LIBRUM ESTHERÆ

CAPUT X.

Interpretatio somnii Mordecai

ET dixit Mordecai, à Deo facta sunt ista:

5 Recordor enim illius somnii, quod vidi eram de rebus istis; nam non præteriit eorum quicquam.

6 Exiguus fons, qui fluvius effectus est exortus luce & sole, & aquas multas, hic inquam fluvius est Esther, quam duxit rex & reginam fecit.

7 Duo vero dracones sumus ego & Haman:

8 Atque hæ gentes, quæ præterea convenerant ad perdendum nomen Jehudæorum:

9 Gens autem mea ipsa est Israel, qui cunque inclamant Deum & servantur. nã servavit Dominus populum suum, liberavitque nos Dominus ab omnibus malis istis & præstitit Deus signa, & prodigia hæc maxima, quæ non sunt facta in gentibus.

10 Propterea effecit sortes duas, unam populo Dei, & alteram omnibus gentibus.

11 Venerantq; hæ duæ sortes in horam & momentum diei judicii coram Deo *constituti* apud omnes gentes,

12 Quem recordatus est Deus populi sui asseruitq; judicium hæreditatis suæ.

13 Quapropter agitabuntur ab his diebus in mense Adare, die decimo quarto illius mensis, cum cœtu & gaudio lætitiaque coram Deo per generationem quamque in seculum apud populum illius.

CAPUT XI.

Aliud somnium Mordecai.

ANno quarto regnante Ptolemæo & Cleopatra attulit Dositheus qui se dicebat esse Sacerdotem & Levitam, & Ptolemæus filius ejus hanc epistolam Purim, quam dicebant esse ipsam, & interpretatum Lysimachum filium Ptolemæi qui erat Jeruschalaimis.

2 Anno secundo regnante Artaxerxe Magno, primo die Nisan, somnium vidit Mordecai filius Jairi, filii Schimphi, filii Kischi ex tribu Benjaminis, homo Jehudæus habitans in urbe Susis, vir magnus, qui erat administer in aula regis.

3 Erat autem ex captiva turba quã captam Nebucad nezzar rex Babyloniæ Jeruschalaimis cum Jeconja Jehudææ rege deportaverat: atq; hoc illius somnium.

4 Ecce enim vox tumultus, tonitrua, & terræmotus, ac perturbatio super terrã & ecce dracones duo magni prodierunt præparati ambo ad concertandum, quorum fuit sonus maximus.

5 Adeo ut sono illorum comparaverunt omnes gentes ad prælium, ut pugnarent justorum gentem.

6 Ecce itaq; dies tenebrarum & caliginis, tribulatio & angustia, afflictio & conturbatio magna supervenit terræ.

7 Quia conturbatum est totum genus justum, qui timentes sua ipsorum malis comparaverunt se ad interitum.

8 Sed quum inclamavissent Deum, ad clamorem ipsorum factus est quasi ex parvo fonte fluvius magnus, aqua multa:

9 Et lux atq; sol exortus est humiles, exaltati sunt, & absumserunt gloriosos.

10 Postea expergefactus Mordecai qui viderat somnium hoc, & quid Deus consilii cœpisset facere, retinuit somnium hoc in animo suo, & omni ratione voluit cognoscere illud ad noctem usque illam.

CAPUT XII.

Mordecai detectis insidiis, ornatur honoribus.

QUiescens autem Mordecai in vestibulo cum Bigthane & Tereschо, duobus eunuchis regi, custodibus vestibuli.

2 Audit illorum cogitationes; & studia eorum perscrutatus cognovit eos se comparare, ut manus injicerent in Artaxerxem regem; & indicavit regi consilia eorum.

3 Quamobrem exquirente rege duos eunuchos suos, confessi illi fuerunt strangulati.

4 Et scripsit rex negotia hæc in commentario: & Mordecai conscripsit de iisdem rebus.

5 Deinde præcepit rex Mordecaium ministrare in aula, eiq; dedit donaria hujus rei causa.

6 Haman vero filius Hammedatæ Agagæus quum gloriosus esset apud regem, quærebat malefacere Mordecaio, & populo ejus propter duos illos eunuchos regis: Epistola autem illius exemplum est hujusmodi.

CAPUT XIII.

Artaxerxes iniquos Jehudæis & Mordecaius Deo supplex.

REx magnus Artaxerxes magistratibus & toparchis subditis provinciarum centum viginti septem ab India, Æthiopiâ usque, hæc scribit,

2 Multis imperans gentibus & universum orbe terrarum obtinens; volui non fiducia hujus potestatis elatus, sed æquus semper & cum lenitate agens subditos expectes finem unum in vita omnino efficere, & regnum tranquillè perviumq; ad terminos usq; exhibens, etiam renovare pacem omnibus hominibus exoptaram.

3 Me autem consulente consiliarios quomodo istud ad finem perduci posset, Haman qui præcedentia apud nos excellens, & benevolentia immutabili ac firma fide

dæ spectatur, qui secundum regni honorem reportavit.

4 Iodixerunt nobis fratres tribubus per totam terram permixtum esse exosum populum quendam, adversantem legibus quæ sunt apud omnes gentes, & continentem regum instituta omnitentem; ut non procellæ principatus illic qui à nobis incolitur dirigitur.

5 Quam itaque percepissemus gentem illius inimicam ex adverso semper cuivis similis obiectam, per adiectionem legum extraneis mutare & differentire à rebus nostris, ac mala pessima consummare, idq; ut regnum hoc convenientem statum minus adsequatur:

6 Mandavimus itaq; ut quicunq; fuerint, significatur vobis literis scriptis ab Hamane præfecto negotiis & secundo à nobis, cum uxoribus & liberis pereant radicitus inimicorum gladiis, sine ulla misericordia & clementia, decimo quarto die Adaris mensis duodecimi, præsentis anni:

7 Ut isti olim & nunc exosi die uno violenter in sepulcrum descendentes, in posterum tempus sinant negotia nostra bene constituta & perturbationibus vacua continenter procedere.

8 Ille autem oravit Dominum, recordatus omnium operum Domini, & dixit; Domine, Domine, rex omnipotens, quia omnia sunt in potestate tua,

9 Et non est qui resistere possit tibi volenti servare Israelem,

10 (Quia tu fecisti cœlum & terram, & quicquid mirabile est in regione, subjecta cœlo;

11 Et dominus es omnium, ac non est qui tibi Domino possit resistere)

12 Tu omnia nosti, tu scis, Domine, me non contumelia, neque superbia, neque cupiditate gloriæ fecisse istud, quod non inclinaverim me isti superbo Hamani *habenti habitaculum*:

13 Nam grato animo vellem osculari vestigia pedum ejus ad salutem Israelis;

14 Sed me fecisse illud, ne gloriam hominis supra gloriam Dei statuerem.

15 Non enim adoraturus sum quemquam præter te Domine, neque tamen superbia ejus facio istud.

16 Nunc vero Domine Deus rex, parce populo tuo, quandoquidem inventur nos ad perditionem *afferendam*, & cupiunt perdere hæreditatem, quæ tua est inde à principio:

17 Ne despicias partem tuam, quam tibi ipsi redemisti è terra Ægypti.

18 Exaudi orationem meam, & toqi propitius sorti tuæ, & converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum, Domine; neque deleto os laudantium te, Domine.

19 Omnes quoque Israelitæ clamaverunt quam maxime potuerunt, quia mors ipsorum *oversabatur* oculis ipsorum.

CAPUT XIV.

Esthera lamentatio & oratio ad Deum.

ESther regina similiter confugit ad Dominum, quum in agone mortis se deprehensam esse conspiceret:

2 Nam positis vestimentis gloriæ suæ induit vestimenta angustiæ & luctus, & pro superbis deliciis cinere sordibusque perfodit caput suum, corpus suum abjiciem valde, omnemque locum exaltationis suæ replevit contortis crinibus suis:

3 Et orans Dominū Deū Israelis dixit:

4 Domine mi, tu rex noster unus es, adjuva me solitariam, & quæ adjutorem non habeo nisi te, quia periculum meum adest manu mea.

5 Ego audivi à nutrimine meo in tribu familiari mea te, Domine, recipientem Israelem ex omnibus gentibus, & patres nostros ex omnibus majoribus ipsorum, ad hæreditatem æternam adoptasse, ac fecisse eis quæcunque dixeras,

6 Nunc autem peccavimus coram te; ideo tradidisti nos in manus inimicis nostris, eo quod gloriam tribuimus diis istorum: justus es, Domine.

7 Nunc vero non satis habent acerbitate servitutis nostræ:

8 Sed datis manibus suis in manus idolorum suorum sponderunt,

9 Se sublaturos decretum oris tui, & deleturos hæreditatem tuam, & obstructuros ora laudantium te, extinctursosque gloriam domus tuæ, & altaris tui:

10 Ora vero gentium aperturos ad virtutes vanorum *prædicandas*, & mirabilem efficiendum regem carnalem in seculum.

11 Ne tradas, Domine, sceptrum tuum iis qui nihil sunt, neque rideant de casu nostro: sed converte consilium istorum in ipsos, & eum qui princeps hujus consilii est contra nos iniit, in exemplum statue.

12 Memento Domine, innotescito tempore afflictionis nostræ & mihi audaciam adde, ô rex gentium, & omnium dominatum obtinens.

13 Inde sermonem compositum ori meo coram leone ipso, & tradue animum illius in odium ejus qui oppugnat nos, ad interitum ipsius, & eorum qui consentiunt ipsi.

14 Nos autem libera manu tua, & adjuva me solitariam, ac non habentem alterum adjutorem nisi te, Domine; jam tuum cognitionem habes.

15 Et scis me odisse gloriam iniquorum, & abominari cubile incircumcisorum, & omnis extranei.

16 Tu scis necessitatem mihi imponi, me detestari signum istud meum superbiæ, quod in capite meo gero: quibus diebus me spectandā præbeo, me detestari istud ut pannum culi ex mensibus, neque gestare istud quibus diebus conquiesco:

17 Neque comedisse ancillam tuam è mensa Hamanis, neque gloriam tribuisse convivio

consilio regis mei; libera vitam liberum.

18 Nosti iniquam esse ancillam tuam ex quo die huc translata sum usq; adhuc, nisi in te, Domine Deus Abrahami.

19 O Deus, qui robore super omnes valet, exaudi vocem desperatorum, & libera nos è manu hominum consilia improba inducentium; me denique libera à timore meo.

CAPUT XV.

Esthera ornatu ad regem & proludit in introitu.

FUit autem tertio die, quum desiisset orare, ut exuens vestimenta illa luctus, amiciret se gloriosis ornatu suo:

2 Ita quum esset insignis, ipse quoque invocato omnium spectatore & servatore, assumsit duas ancillas honorarias suas;

3 Quarum una quidem innitebatur quasi delicatam ageret;

4 Altera vero post sequebatur allevians fastidientem eius.

5 Illa autem rubore perfusa cum elegantia pulchritudinis sua, & vultu suo hilari, velut amabili, animo vero angustiato à metu.

6 Ingressa omnes januas constitit ante regem, qui insidebat throno regni sui, induerat, omnes vestes insignes suas, totus ornatus auro & lapidibus pretiosis, erat; valde formidabilis.

7 Tollens enim vultum suum cum tantem gloria, vehemente ira inuitus est, quamobrem procidens regina mutavit colorem suum defectione, & reclinavit in caput ancillæ honoraria suæ, quæ antegrediebatur.

8 Sed mutavit Deus spiritum regis in mansuetudinem, qui celeriter consurgens exiliit è throno suo, & accepit eam in ulnas suas, donec reciperata esset, consolansq; eam verbis pacificis, & dicens ei, quid est Esther? Ego sum frater tuus; bono animo esto, nequaquam morieris: nam commune præceptum nostrum est.

9 Accede, & subleuans auream virgam quam imposuit collo illius.

10 Amplexatusque eam dixit, alloquetur me.

11 Quæ dixit ei, vidi te, domine, tanquam angelum Dei, & cor tuum tuit ad animos meos mera gloria tua;

12 Quia mirabilis es, domine, & vultus tuus cum gratia plenus.

13 Et sorte loquens recidit ex defectione sua.

14 Rex vero turbatus cum toto famulitio suo consolabatur eam.

CAPUT XVI.

Artaxerxes augetur honoribus, & ditatur illis autoritatis.

REx magnus Artaxerxes satrapis & principibus centum viginti septem regionum ab India Æthiopiam usque, & nostris procuratoribus, salutem.

2 Multi plurimis eorum à quibus honoris acceperunt beneficiis frequentius honorari, plus æquo sapiunt;

3 Ac non solum subditis nostri quærunt maleficere, sed quia satietatem non possunt ferre, etiam in eos qui spiritu bene erunt aggrediuntur machinationes.

4 Et non tantum gratiarum actionem ex hominibus contra quam debent tollunt, verum etiam elati, rejectis cogitationibus hominum virtutis capacium stantium, & judicium effugiunt Dei omnia spectantis semper, quod improbi iovisum est.

5 Sæpe etiam multos eorum qui in potestatibus constituti sunt, quibus commissa sunt tractanda amicorum negotia, hortationibus efficiens participes cædis innocentum, circumsedit calamitatibus immedicabilibus.

6 Quando mendace improborum mentium circumventione abducti à ratione simplicium eorum qui amplius possunt benevolentiam.

7 Hoc in eis considerare licet, si ex antiquioribus (ut studiose sunt nobis historiis, ex his quæ à nobis exquirantur, aut pedes sunt in quæ consummata, sorte qui indigne dominatum obtinent pestilentia.

8 Proinde attendere ad ea quæ deinceps statuta sunt, ut regnum cultibus nostris omnibus hominibus exhibeamus ea pace,

9 Ut cætes mutationibus, & quæ in conspectum veniunt semper discernentes, viam eundo æquissimo.

10 Ut enim Hammedatha Bugæi filius, Macedo, revera alienus à Persarum sanguine, multumq; distans à benignitate nostra, & hospitio accepta à nobis, humanitatem qua fruimus in omnes gentes consequutus est eo usque ut diceremur pater esse,

11 Et adorari ab omnibus pergens, velut secundus à Rege sit throno;

12 Non fœrens ille tantam prudentiam, instituit dominum privare nos, ipsumque spiritu;

13 Et servatorem nostrum modis omnibus benefactorem Mardochæum, & inculpatam regni consortem Esthera cum tota illorum gente multiplicibus & artificiosis circumvenire nos insidiis experens ad interitum.

14 (His enim modis putabat se posse nos solitarios deprehendere, Persarum dominationem ad Macedonas transferre.)

15 Nos vero scrutantes ab isto consceleratissimo homine traditos ad deletionem, deprehendimus non esse malefactos, sed justissimis administrari legibus;

16 Et filios esse altissimi magni Dei viventis, qui erexit & nobis & majoribus nostris regnum in hac dispositione eleganti ssima.

17 Recte igitur feceritis, si non transmissæ literæ ab Hamane misi, filio Hammedatha.

15 Quem

SCHIMHONIS
SACERDOTIS SUMMI
LIBER UNUS,
VULGO
MACBÆORUM III
CAPUT I.

Impius conatus Ptolemæi Philopatoris.

1 TUnc autem Philopator didicit ab iis qui reverti erant, ea loca quæ obtinuerat ab Antiocho sibi adempta esse, denunciavit omnibus Judæis & equestribus copiis;

2 & adunata secum furore Arinor contendit ad loca ejus: Raphiam adjacendo, ubi castra fecerant milites Antiochi.

3 Theodorus vero quidam se perfectum virilis cogitans, optima capit ex arte Ptolemæi quæ ante sibi fuerant commissa; & inanis se nocta in centurium pedestrium, ut solus eum possideret, atque bellum dissolveret.

4 Sed abducto eo, Dositheus *filius* Drimylus (qui genere quidem erat Judæus, postea vero mutaverit cultum gentium & se à majorum placitis abstraxerit ac ignobilis quidam recumbentorio ejus, quem reportare supplicium ejus.

5 Deinde vero quum præliis vehementer urgeretur, & res valentiores essent Antiocho adnodosus, obtentoque Arimanea est copiis cum miscenda spe

cie & lacrymis, capillis sparsis, ut & ipsos & liberos suos uxoresque misereri adverterent, promittens se victoribus singulis cuique duas auri minas:

6 Itaque evenit ut adversarii eminus pugnando perderentur, & multi quoque captivi comprehenderentur.

7 Quum autem insidias illas superasset, judicavit sibi in profanum civitatis eundum esse ut adhortaretur eos: quod postquam secisset, donaque debita distribuisset, effecit ut subditi sui bono animo essent.

8 Jehudam vero mittentibus ad ipsum ex Senatu & Senioribus qui salutarent ipsum, & munera apportantes & iis quæ evenerant gratularentur ipsi, se illi ut eo esset paratiore animo ad eos quam citissime adeundos.

9 Sed ubi pervenit Jerusalem, sacrificavit Deo maximo, & gratias egit, & aliquid eorum quæ ei ordine *fieri* solita in loco fecit;

10 Quum jam ventisset ad locum ipsum, accuratione & decore obtupefactus, quumque miratus ordinem loci sancti, in animum induxit consilium ingrediendi templum.

11 Illis autem dicentibus non convenire ut fiat istud, quia ne illis quidem qui ex gente sunt licebat ingredi, neque omnibus Sacerdotibus, sed soli Sacerdoti summo qui amicit eas vestes, & is per annum semel: hic eequamquam fuit persuasus;

12 Sed quamvis lex apud ipsum legeretur, non desistit se ipsum inferre, dicens oportere ut ingrederetur: quod si illi *inquit*) honore isto privati sunt, ne non oportet; rogavitque quam ob causam ingredientem se in templum sanctum nemo ex præsentibus prohibuerit:

13 Et dicente quodam, Imprudenter *fatis* hoc ipsi male portendere, si hoc, inquit, factum est, quam ob causam non essem omnino, velint nolint, ingressurus?

14 Sacerdotibus itaq; cum toto cetu procedentibus, orantibusq; Deum maximum ut instanti necessitati sue urgenti & imperum illius nefarie invadentis averteret, & clamore cum lacrymis complentibus templum, qui in civitate relicti erant, exhibuerunt perturbati, aliquid incerti statuentes fuisse factum:

15 Et in clusis in thalamis virgines cum genetricibus cruperunt, imponentesque pulveres crinibus sparsis, gemitu lamentisque plateas impleverunt.

16 Et ubi quoq; recens emissus cum eo qui ad eundo obviam fuerant chorus ceciderunt, tum convenientem *sibi* pudorem relinquentes, cursum confusum in civitate fecisse,

17 Præterea que recens genitos liberos tum matres, tum nutrices hic illic relinquentes alias per domos, alias per plateas irrevocabili concurratione in templum septemum congregatuntur.

Ha 18 Itaque

18 Itaque varia erat hominum qui in unum collecti erant oratio de iis quæ illegitime ab illo tentabantur,

19 His *adeuntes* quoq; ejus ibus qui audiciam adhibentes non ferebant illum plane insistentem, & suum illud consilium explere cogitantem: sed exclamantes imperu capiendæ arma,& audacter pro lege patria moriendum,magnam eo in loco exasperationem concitabant:

20 Qui ægre à Senatoribus Senioribusque averti, ad idem orationis officium accesserunt.

21 Itaque populares quidem,ut ante, simul orantes convenibantur: Seniores vero, qui circumstabant Regem, multifariam tentabant si perdam ejus mentem à concepto apud se consilio dimovere.

22 At ille audaciam assumens,omnibus omissis, jam quæ adinam comparabat.se illud ad finem perducturum cen sens quod ante dixerat:

23 Quamobrem illi etiam qui circumstabant Regem videntes illa, se ad invocandum cum nostris eum qui on nem potentiam habet contulerunt,ut res præsentes deferret, neque dissimularet illegitimum istud superbumque factum.

24 Ex concur entæ autem densissima & laboriosa turba un exclamat one incomparabilis quidam assurgebat clamor:

25 Videbantur enim non homines solum,sed parietes quoque ipsi & solum totum perionare tamquam si jam tum mortem & *ruinam* subissent pro contaminatione loci.

CAPUT II.

Petens Schimhonis.

ITaque Schimhon Sacerdos summus gentibus contra sanctuarium flexis, & convenienter protentis manibus in cœlum,orationem hanc habuit,& uno animo dixerunt omnes,

2 Domine Jehova rex cœlorum, & dominator omnis creatu æ,inter sanctos sanctissime,monarche omnipotes, attende ad nos,qui ab impio ac prophano homine,ex audacia viribusq; frenebudo opprimimur.

3 Tu enim qui creasti omnia, & qui ex universa obtines dynastia justus es,ac propterea qui ex contumelia superbiaque aliquid faciunt, tu eos judicas;

4 Tu eos qui antehac injustitiam exercuerant,inter quos etiam gigantes erant robori & audaciæ confidentes perdidisti,inducta super eos æqua immensa:

5 Tu cecuparos in operibus superbiæ Sodomitas quum manifesto infinitæ malitiæ tenerentur concremasti, exemplum prubens post venturis *atatibus*:

6 Tu audacem illum Farhonem, qui tuum populum tuum Jisraelem servituti mancipaverat, variis ac multis supplicijs pychans,notam fecisti majestatem tuam;

7 Post quæ *supplicia* notã fecisti magnã potentiam tuam, quum *regem* quidẽ qui persequebatur eum cum curribus & equis multis inundasti profundo mari, at vero qui tibi omnis creaturæ imperiũ obtinenti incumbebãt fide salvos transvexisti, qui etiam agnoscentes apud se operum manus tuas,te omnipotentem laudaverunt:

8 Tu ô Rex,qui creaveras infinitam illam & immensam terram, elegisti civitatem hanc,& sanctificasti locum hunc pro nomine tuo qui tamen nullius rei omnino indiges,&apparitione gloriosa magnificata, laciens commendationem illius & gloriam magni & honorãdi nominis tui:

9 Et diligens domum Jisraelis promisisti, si quando nos aversos à te occuparet angustia & venientes in hunc locum eremus,te exauditurũ orationem nostram.

10 Jam ve.o fidelis es & verax, quandoquidem sæpe dum affligerẽtur majores nostri succurristi ipsis in abjectione sua,& liberasti ipsos è malis maximis:

11 Ecce autem nunc,ô Rex sancte,propter multa & magna peccata nostra opprimimur subjecti inimicis nostris,& diminuimur in imbecillitate summa.

12 Atque in hoc casu nostro audax & prophanus iste studet injuria afficere locum sanctum quem in terra hac designasti nomini g'oriosotuo:

13 Nam habitatio quidem tua,cœlum summum,inaccessa est hominibus: sed quandoquidem placuit tibi gloriam tuam in populo tuo Jisraele *fixuere*,& locum hunc sanctificavisti,

14 Ne ulciscaris de nobis per immundos istos, neq; per prophanos puniri nos, ut non glorientur iniqui cum animo suo neq; exultent superba lingua sua dicentes,nos proculcavimus domum illam sanctificationis sicut proculcantur domus abominationum.

15 Dele peccata nostra,& dissipa errores nostros, & misericordiã tuã ostende hoc tempore: cito præoccupent miserationes tuæ,& inde laudes in os eorũ qui prociderunt contriti animis, consecta nobis pace.

16 Hic ille inspector omnis & sanctus supra omnia Deus, in sacto loco legitimã hanc orationẽ exaudiens,illum contumelia audaciaque elatũ maxime flagellavit hinc & inde, percellens eum ut arundinẽ *agitatam* à vento; adeo ut prostratus humi,non valẽs amplius agere quicquam, sed solutus membris, ne vocem quidem posset edere, justo judicio implicatus.

17 Quamobrem cum amici rum custodes ejus ægrem videntes cæ'igationem quæ invaserat ipsum,metuentes,ne vita etiam ipsum deficeret, cito extraxerunt ipsum, percalsi metu maximo.

18 Postea vero quum seipsum recollegisset,minime ad rei p scientiam venit correptus; sed amaritudinis interminationibus usus ablit.

19 Quum autem delatus in Ægyptum augeiceret malitia, *ope* adjutorum atque sectatorum

rorum ab omni justo abhorrentiſſimos quos non ſolum innumeris ſuis ſceleribus explevit; ſed etiam eo progreſſus audaciæ, ut maledicta ſingulis locis in populum conferret; & multi amicorum ad propoſitum Regis attendentes ii quoq; imprecarentur vituperationem ejus.

3 Propoſuerat enim *ſibi* ut genti hanc publice vituperio exponeret, erectaque ad turrim aulæ junctam columna ſcripturis ſuis pleraq; ne quis eorum qui non ſacrificarent in templo ipſorum, ſed ut omnes Judæi in populi cenſum aut ſervitium ſuum cogerentur; qui vero contradicerent, vi abrepti privarentur vita:

4 Hos autem qui in cenſum referrentur habilibito etiam igne obſignari inſignia ſacrificiolio hederæ in corpus impreſſo & deinde ſeparati ad utendam quæ prius contracta fuerit libertatem.

5 Ut autem non viderentur omnibus inimici, ſubjecit ſcripturæ; Quod ſi quis ex illis roluerint certo conſilio inter illos verſari qui ſacri ſunt initiati; eos æquo jure cum Alexandrinis fore.

6 Quidam igitur in civitate habentes ſolo ſtos gradus pietati civitatis hujus imputant, facile ſeipſos dediderunt, velut cum magna aliqua communi lauri gloria ſi converſatione futura cum Rege:

7 Verumtamen plurimi in generoſo animo confirmati non deſtiterunt à pietate; ſed pecuniis pro vita commutantes iniquide, conabantur ſeipſos à recenſione illa liberare, quippe freti bona ſpe ſe deinceps conſequuturos eſſe:

8 Interea qui diſcedebant à ſe exhominabantur, & tamquam hoſtes gentis ſuæ indicabant, privabantque communi converſatione & commodo.

CAPUT III.

Inhumanis tyrannis Philopatoris.

HÆc autem impius ille percipiens adeo iratus eſt ut non ſolum Alexandrinis *manentibus* iraſceretur, ſed etiam his qui in regione *erant* adverſaretur graviſſimeq; etq; feſtinanter omneis congeri una, & peſſima nece è vita tolli.

2 Quæ dum adminiſtrabantur, evulgata eſt dirus contra gentem ſermo conſpirationis ad maleficium hominibus, qui id agebatur ad inſtituendum iſtud occaſio, quaſi ſi *Judæi* ipſos à ſuis legibus prohibituri eſſent.

3 Ac Judæi quidem benevolentiam illorum, conſtantem in reges obſervabant; qui colebant Deum & lege eius retinebant, ſeparationem inſtituebant in quibuſdam & converſiones (quam ob causam quibuſdam eſſe inimici videbantur) & ſonis rerum juſtarum factis ornantes converſationem ſuam, omnibus hominibus eſſent probatiſſimi.

4 Itaq; vitam quidem bene actam, quæ apud omnes de gente pervulgabatur, iſti benigne minime enumerabant; ſed de adorationibus & cibis differentiam pervulgabant; dicentes neque regi neque potentatibus homines iſtos conſentire, ſed diros eſſe & magnopere negotiis adverſari: denique non-vulgari perſtringebant vituperatione.

5 Græci vero qui per civitatem erant nulla affecti injuria, tumultum inopinatum contra hos homines ſpectantes & improviſas concertationes fieri, ſuccurrere quidem non poterant (nam tyranni regis erat conſtructio)

6 Sed ferentes graviter conſolabantur, & futuri præcipietes *animo* ut non ſtaret iſtam: nam enim ab eo qui nihil ignorat, talem conſtitutionem rerum ita deipectum iri.

7 Jam vero etiam vicini quidam, & amici, & qui commercium habebãt cum ipſis, clam excipientes quoſdam, dabant fidẽ ſe defenſionem communem adhibituros, & ſententiſſime ad auxilium adventuros.

8 Ille igitur præſente proſperitate elatus, ac in Dei maximi potentiam non reſpiciens; ſed ſtatuens ſe perpetuo in eodem conſilio permanſurum, contra eos reſcripſit has literas:

9 Rex Ptolemæus Philopator, ducibus militiæque per Ægyptum & *quæmque* locum *reſidentibus*, ſalutem & valetudinẽ: valeo ego ipſe quoq; & negotia mea.

10 Poſtquã militaris noſtra in Aſiã expeditio (quã novitis ipſi quoq;) inoffenſo Deorũ auxilio ad finẽ ex animo perducta eſt; non viarmorũ, ſed æquitate & humanitate multa duximus gẽtes lætãtas eſſe quæ Cœlen Syriam, Phœniciamque habitant, & beneficiis ultro proſequendas.

11 Quumq; templa cum per civitates ſunt reditus multos attribuiſſemus, advenimus etiam Jeruſchalaimam, quo aſcendentes ut templum iſtorum ſceleratorum & nunquam ab amentia ſua deſinentium honoraremus.

12 Et illi ſermone quidem advenum noſtrum *grate*, at re ipſa ſalſo accipientes; quum eſſet nobis animus ingrediendi in templum ipſorum & decentiſſimis atque pulcherrimis donariis honorandi, antiquiſſima *jura* acti ſuperbia ab ingreſſu nos prohibuerunt.

13 Ita non experti ſunt robur noſtrum propter eam humanitatem qua in omnes homines utimur, ſed ſuam contra nos dilectam effecerunt manifeſtam ut qui omnino ſoli ex gentibus cervices in reges & bene de ſe meritos attollentes nihil æquum perferre volunt.

14 Ac nos quidem quod iſtorũ amẽ iniquiſſimus, & ob victoria reverſi in Ægyptum omnibus etiam gẽtibus humanitatem exhibuimus, prout decebat confeciimus:

15 Interea vero quum apud tributeles iſtorum omnibus ſignificavimus, oblivione *tanti* mali, atque tum ſocietate, tum mille rebus quas eis primũ ſimpliciſſime volueramus cõcredidas eos magis ad mutationem

provocare, eos & consortes perpetuorum
sacerdotum voluimus constituere & dig-
nari eo: Alexandrinorum civi: ate;

16 Illi contra accipientes, ingeniaque
malitia depellentes quod bonum est &
perpetuo in malum inclinantes non so-
lum aversati sunt hoc jus civitatis insti-
tuibile, verumetiam graecos è suis qui op-
time erga nos affecti sunt abominantur
sermone atq; silentio, maxime suspicantes
nos ob illud videndi infame institutum
ciro ea quæ correximus eversuros.

17 Quapropter etiam optime persuasi
signis istos modis omnibus à nobis dis-
sentire, atque providentes ne si forte re-
pentinus in posterum tumultus instaret
impios istos à tergo proditores & barba-
ros hostes haberemus,

18 Mandavimus simul ac has literas ad
vos pervenerint, ut istos qui his literis in-
dicantur cum uxoribus liberisq; eadem
bona excepta consumelia & d vexationibus
militaris ad nos laudique vinculis fer-
reis inclusos ut immedicabili & ignomi-
niosa nece (quemadmodum homines dros
decet) afficiantur.

19 His enim supplicio simul affectis,
percepimus nobis in tempus reliquum
negotia perfecte & conveniente statu opti-
mæque dispositione constituturum iri.

20 Quisquis autem Iehudworum ali-
quem vel senem, sive puerum sive lactentem
etiam protexerit, turpissimis tormentis
cruciabitur distenta familia tota:

21 Et qui indicare illud voluerit præ-
terquam quod substantiam ejus qui rem
perabus fuerit accipiet, ac bis mille
drachmas ex pecunia regis; etiam liber-
tate coronabitur.

22 Omnis vero locus ubi omnino rebus
Iehudworum deprehenderint, inhabitabilis
efficietur & cremanti igne, ut tori natura
mortali plane appareat inutilis in sempi-
ternum tempus. Atque sic quidem habebat
literarum forma.

CAPUT IV.

Xerxodia Iehudworum, & jubila hostium

QUocirca autem mandatum illud per-
venit, populare constitutum est à gen-
tibus convivium cum exclamationibus &
gaudio, usq; audacter jam demonstrante
se inimicitia quæ ipsis olim cogitatione
callum induruta contraxerat.

2 Iehudæis vero perpetuus erat luctus,
& plane lamentabilis clamor cum lacry-
mis gemitibusque, inflammato undiq; ip-
sorum corde, quum improvisum pernicie-
m repente contra se decreta deplorarent.

3 Quæ præfectura, aut civitas aut quis
in omnes fines locus, habitabilis, aut qua
via planities celebritasque de illis non im-
pleretur?

4 Ita enim acerbo & inimici animo à
plebibus qui per civitatem erant unani-
miter ejiciebantur, ut de insontibus
supplicis etiam ex inimicis quidam ca-
pientes suos oculos eruerunt: illum mi-
serè leoninum & lacerantibus his in vita
mutationem reputantes, deplorantes fa-
cilissimam eorum defectionem.

5 Non prohibet sexum multitudo vi-
orum canitie, quorum locutus pedes
candisque à senio sine pudore ullo ad pe-
fectionem celerem abstrahebantur violen
adversionis impetu.

6 Quæ vero ad commemorem vi
mpitalem modo eborum subierant abo
ceuculæ, pro delectatione fasciculum
jubatum, & unguenta detestarum erum
conserta pulvere, ac sine velo capitis
lamentationis & pro hymenæis in exequias
unanimiter, ut vestimentis alienigis
lacerarent, quin vinctæ publice vi usq; ad lo-
cum ubi consecendebatur navis trahebantur.

7 Et harū conjuges loquelis corporum
loco cervicibus impleti in florem a ac
adolescentiæ, pro convivio juvenilia q
deliciis reliquos pueriarum dies dep
bunt in lamentationibus, cernentes jamq;
sepulcrum ad pedes positum.

8 Agebantur autē bestiarum modo m
ōi vinculorum ferreorū vi, alii e lo fi
fixi clavis ad navis transtra, alii pedes p
mi: constricti pedicis; idque erā tanto
quod superne erat frequente impetu, u
undequaq; obtegebatur oculis duū in
fidatorū in tota navigatione parcentes.

9 His ergo in navigiis illud quod d
mus actis & finita navigatione prov
cieb fuerat à rege, mandavit ut illi in fe
urbano h ppodromo metarentur (cujus ut
ingēs amœnus, & qui opportunitatis usq
traducendis *miseris* cum apud eos qui
civitatem veniebant, tum apud eos q
inde in regionē profiscisc tātur perq
ut neq; cum illius copiis communicarent,
neque universē in multos recipierentur.

10 Hoc autem confecto, ut audivit Le
gentiles Iehudworum è civitate clam fr
quentius exeuntes fugere ignominiosū be
rū miserā, iratus mandavit ut his simul
acritate eodē modo ac illis fieret, neq
ullo pacto à supplicio illorū immunes e
sent, & totam gentē nominatim deleri

11 Non enim se laboriosum illud op
ram minime, sum quod paulo ante spōl
caverat exactorum esse, sed cruciatus tor
mentis quæ denunciaverat tardem unus
diei tempore deleturum.

12 Fiebat igitur horū descriptio vehe
mente studio ambitiosaq; assiduitate d
ortu Solis ad occasum, ecq perfectū finem
minime consequuta diebus quadragint

13 Rex vero mul ōm ac perpetuo in
pietum gaudio, convivijs ad omnia idol
facienq; mente à veritate procul aberra
se & profano ore mira quidem & qua
non poterant ipsos alloqui aut adhuc
laudabat; in Deum vero maximum re
quæ non convenientant loqu rebatur.

14 Post illud autē intervallū temporis
quod modo dicebamus, remulcum spiritu

Regi

Regi se eum supplius posse Iehudæorum [illegible] facere propter immensam eorum [illegible] multitudinem, quum essent adhuc [illegible] plures, alii quidē adhuc in [illegible] confitebantur, alii vero alio loco [illegible] si fieri non potuisset illud ab [illegible] ducibus qui præerant Ægypto-

15 Quamq; interim inureretur Rex eis duo quasi iudicent corrupti, dixit ad malitiosos fugæ accidit ut de re illa mala persuaderetur, dicentibus illis ac [illegible] scripturas se charta iamq; & scripto [illegible] talamos quibus urebantur deseruit. [illegible] hinc autem factę efferatas invitus [illegible] illius qui Iehudæis è cælo [illegible]

CAPUT V.

Tyrannis Philippopolis pertinax.

Hinc advocato Chermone qui præ- [illegible] elephantorum procurationi, *Rex* [illegible] complerem ira, & ab indignatione [illegible] immoram iussit in diem posterum [illegible] thoris manipulos cum vino copio- [illegible] pane cum ibus elephantis potandos da- [illegible] qui erant numero quingenti, & effe- [illegible] profusis potus illius subministrari- [illegible] contra Iehudæos immitti ad necem [illegible]

2 At ille quidem quum mandasset ista [illegible] amicis luminis & dixerat [illegible] Iehudæos erant, ad convivia [illegible] moverit: magister vero elephan- [illegible] Chermon quod imperarum fuerat [illegible] consummavit.

3 Famulus enim administri vespere ex- [illegible] vinolentiæ miserorum immus, & re- [illegible] vinum eorum cautione mollebantur [illegible] nocte, existimantes gentem illam ſi- [illegible] mortuorum ex malitia perceptum.

4 Iehudæi vero qui gentibus ab omni [illegible] desertis esse videbantur propter [illegible] qua cum vinculis undique [illegible] circumcludebantur, omnipotentem [illegible] Dominum ac omnis potestatis habentem [illegible] imperii, Deum suum patremq; misericordiarum omnes indefinenter clamore cum [illegible] invocabant, orantes ut impium [illegible] consilium contra se *captum* muta- [illegible] significatione apparitione ipsos à nece [illegible] pedes *erat* parati liberater.

5 Horum ergo intente supplicatio in [illegible] ascendebat: Chermon vero quum [illegible] recordaret illos elephantos pote [illegible] fecisse, plenos multa illa vini submi- [illegible] nolentes lanuatos ituros, mane ad au- [illegible] adhuc ut res ista nunciaret Regi.

6 Verum *Deus* partem somni (qua res [illegible] inde à temporibus Regali bona est & [illegible]) etiam interdiu injectam ab eo [illegible] oratione tribuit omnibus quibus cum [illegible] fuit, vehementi, immisit Regi:

7 qui, dormitus suavissime & profundo [illegible] efficacitate Domini, à notario qui- [illegible] nocturno plurimum excidit, sed ab [illegible] consilio fraudatus magnifice.

8 Iehudæi verò quum horum quæ erant significata fuerat effugissent, Deum suum laudaverunt sanctum, iterumque rogarunt ut optime conciliatus cum ipsis potentissimæ manus suæ robur superbis gentibus ostenderet.

9 Media autem jam ferme decima vocatos frequentes invitatos videns accessit populi Regem, eumq; vix excitans ostendit tempus convivii jam præterfluere, sermonemque de illis habuit: quem reputans Rex & ad eo vivium versus, justit eos qui ad convivium venerant ex adverso sui accumbere.

10 Eoque facto adhortatus est, ut se in convivio occupantes præsturem convivii partem eo plus honorarent eum in lætitia consumendo.

11 Quum autem diutius processisset confabulatio, Chermonem accersitum & accumbentem sunt amici ejus, *ille* pejorem quam Thalaridis crudelitatem habens dixit, habebant illi gratiam hodierni dies sibi formo.

12 Tu vero fine cunctatione in diem crastinum similiter elephantos comparato ad selectorum Iehudæorum istorum delectionem.

13 Hæc ubi dixisset Rex, alacriter omnes qui aderant cum gaudio simul collaudarunt, & in suam quisq; domum reversus est ubi non tam ad somni (spore noctis abu[illegible] [illegible] lædicia in eos qui miseri esse videbantur.

14 Simulac autem gallus mane cecinerat, bestias stimulus in peristylio magno commovebat, & turbas quæ per civitatem *erant* congregabantur ad spectaculum imprimis miserabile, difficultum studiose exspectantes.

15 Iehudæi vero cœlestem misericordiam trahentes supplicatione multis lacrymis conjuncta cantu[illegible] misericordibus, manibus ad cœlum protentis orabant Deum maximum ut brevi iterum ipsis succurreret.

16 Nondū radii Solis dispergebantur, Rege amicos excipiente, quum accedens Chermon accessit ut prodiret, indicans illud quod tantæ Rex in animo habuerat paratum esse.

17 Quod quum ille de eperet & de hujuo illo exitu obstupefceret, ignoratione plane occupatus quæ erat quamobrem illud studiose ab eo efferri esset: erat autem illud ab efficacitate Dei dominatis omnibus, qui obliviosa rerum quas ille prius machinatus fuerat mentem illius tradiderat.

18 Jactavit Chermon & amici omnes, *dicentes*, bestiis copiosque istas, o Rex, paratas *esse* tuæ proposito contilio vehementer tuo.

19 Ille vero his dictis gravi ira plenus, eo quod tota ipsius cogitatio de his rebus

ptum providentia Dei dissipata esse, miraciter iratum dixit,

21 Quotquot parietes advenerint aut filiorum uxori, hi largam escam bestiis feris præparabunt, inculpatorii Iehudæorum loco, qui mihi meliore majoribus integram stabilemq; fidem eximie demonstrarunt; quamquā nihil animo erga te propenso essem propter communem educationem & ministeriū tuū, pro illis privaueris vita.

22 Sic Chermon in opinatam ac periculosam sustinens comminationem & aspectu & vultu coborruit: amicorum vero qui eis paulatim diffugere tristis, qui congregatos dimiserunt quemque ad occupationem suam.

23 Iehudæi autem Regis sermonibus audiris illustrem Deum, Dominum, Regem regum laudaverunt, ut qui ab ipso auxilium hic consequuti essent.

24 Deinde quum Rex constituto de integro consilio hortaretur convivas, ut se ad lætitiam conferrent, secundum leges illas Chermone accersens cum interminatione dixit ei, quoties oportet tibi de iisdem rebus mandata dari, ô infelicissime? etiam nunc eisdem elephantos arma in diem crastinū ad delectionem Iehudæorū.

25 Cognati autem simul accumbentes instabilem hanc mentem admirati protulerunt ista, ô Rex; quousq; vero nos ut experres rationis pertentaturus es, jam certo imperans deleri illos, & rursum in ipso facto dissolvens mutare consilio ea quæ placuerunt tibi?

26 Quorum gratia hæc civitas exspectatione turbatur, & multos conventus experta, jam etiam periclitatur ut diripiatur: ne,

27 Rex itaque, *alter* omnino! halaris, impletus studio rationis adversantes & mutationes animi quæ ad procurationem Iehudæorum in ipso fuerant effectus, nihili faciens,

28 Priquam impurissimum juramentum firme statuisset se cum istos fine cunctatione genibus pedibusque bestiarum sauciatos ad interna crassimisceri, tum extrib contra Iehudæum ductis *eam* celeriter aquarum solo stupam & ferro traditurum, & exemplum illorum, quod nobis (*inquit*) inaccessum fuit, ubi consummasset sacrificia, cito prostratum igne in omne tempus effecturum?

29 Tunc lati discesserint amici & cognati cum fiducia, & dispositum copias ad custodiam per opportunissima civitatis loca.

30 Magister vero elephantorum ut bestias ad furiosam (ut ita dicam) sere constituendam odoratis poculis & vino conditis thure; formidabili Orontes apparatu adduxerat, sub auroram, quum jam ipsi civitas innumerabilibus turbis hippodromum versus repleta esset, ingressus ultimo rem præsentem incivit Regem.

31 Qui ira gravi impium mentem complens, omni mole erupit eā bestiis, velut immiti animo & pupillis oculorū sicis molestum illum & miserabilem eorum aspectum ante divinum spectare existum.

32 Itaque exeuntium elephantorum aportam armatis copiis simul prosequentibus, pergentisque multitudinis pulvere videntes Iehudæi & horrisonum eundum audientes, quam illud sibi ultimum vitæ momentum esse arbitrarentur,

33 *Sub* finem miserrimum illius exspectationis ad commiserationem & eximum versi osculabantur alii alios complectentes cognati, & in colla ruentes filiorum patres & puellarum matres:

34 Alii vero infantes uberibus admota habentes, qui lac sugerent ultimum.

35 Verumtamen quum hi è converso eam considerarent defensionem ipsorum quæ ante fuerant è cœlo facta, præcognanimiter se ipsos propterneuntes, & infantes ab uberibus sepientes inclamarunt voce magna universitatis principem,

36 Supplicantes ne apparitione illusti facta miserarentur ipsos jamque ad patrum sepulcri constitutos.

CAPUT VI.

Precatio Eliazaris.

ELiazar autem quidam vir insignis de Sacerdotibus *qui erant* è regione illa, in senum numerum jam ætatem consequutus, & omni virtute ornatus quā ad vitam hanc *pertinet*, senex qui circumstabant ipsum contrahens *ad* invocandum Deum sanctum, oravit his verbis;

2 Rex magnifice, altissime, omnipotens Deus, qui rem creatam omnem semper gubernans misericorditer, respice ad semen Abrahami, ad liberos sanctificati Iakobi, *ad* populum partis quæ sanctificata est tibi, exterum in terra extera injuste pereuntem, ô pater.

3 Tu Pharaonem olim abundantem curribus, Ægypti illius principem, clarum immiti audacia & lingua magniloqua, cum superbo exercitu mari persuso perdidisti, luce misericordiæ per luctum gentis Israelis:

4 Tu Sancheribum gravem Assyriorum regem innumerabilibus copiis exultantem, qui gladio terram totam subjectam sibi jam occupaverat, & qui efferebatur contra sanctam civitatem tuam res graves fastu audaciaque prolequens, tu *impune* Domine fregisti; manifestam gentibus multis potentiam tuam ostendens:

5 Tu socios treis versatores in Babylonia, qui animā suam ultro igni tradiderant ne *rebus* vanis servirent, ignisq; caminū perfundens rore, liberasti: adeo ut ne capillo quidem tenus damnum perpessi fuerint, flammæque omnibus adversitis immissi:

6 Tu Danielem, qui fortidentes calumnias leonibus sub terram fuerat projectus *ac* esca bestiis *fuit*, incolumem in lucem revocasti; & Jonā prolixe in ventre ma-

lui

ubi certe liquescentem, illæsum omnibus
beneficiis ostendi, pater.

7 Nunc ergo, *O Deus*, ostor injuriæ, plu-
rimum misericors, universitatis protector,
cui appetit istis qui de genere *suis* ji-
nitis & ab iniquis gentibus abominan-
dique injuriam patiuntur.

8 Quod si impietatibus in peregrinatio-
ne hac constricta fuit vita nostra, libera
nos ab inimicorum manu, & tu Domine
prout voluerit nos nece perde.

9 Ne isti qui nihil nisi vanitatem sapiunt,
rebus vanis benedicant perditionis ju di-
stos nos eventuræ nomine, dicente, ne
Deus quidem ipsorum liberavit istos:

10 Sed tu, ô æterne, qui omnes vires ac
universam potestatem obtines, jam respice.

11 Miserere nostri, qui per iniquorum
injuriam rationi adversam vita destitui-
mur infidiatorum modo:

12 Gentes vero stupescentes admirentur
hostie invictam potentiam tuam, & glo-
riose *Deus* potentiaque prædite, de salute
generis Jabakobi.

13 Tibi supplicat tota infantium isto-
rum multitudo, & hi parentes istorum
cum lacrymis: demonstrentur omnibus
gentibus te nobiscum esse Domine, ne que
pœnitere faciem tuam à nobis.

14 Sed quemadmodum dixisti te ne
tum quidem quum in terra inimicorum
istorum versantur despexisse eos, ita per-
fer Domine.

15 Quum autem Eliazar ab oratione
modo desineret, Rex cum bestiis ac toto
cœtu rum horrore secundum hippodro-
mum prætervehebatur.

16 Quod contemplati Jehudæi magnum
clamorem in cœlum extulerunt, adeo ut ad-
stantes cohortes ipsæ una personantes ca-
stris totis necessarium terrorem excuterent.

17 Tunc gloriosissimus, omnipotens, &
verus Deus offendens sanctam faciem su-
am aperuit portas cœli, è quibus gloria
instructi duo formidabilesque aspectu An-
geli omnibus manifesti præter Jehudæos
descenderunt,

18 Et resistentes impleverunt adver sariorum copias perturbatione & metu, immo-
bilesque ligarunt pedicis, adeo ut ipsum re-
gis corpus horresceret, & oblivio audaci-
æ ipsius quæ tam graviter inflammata
erat occuparet:

19 Bestiæ vero conversæ in copias arma-
tas quæ subsequebantur, proculcabant & prodigabant illas.

20 Tunc Regis ira in misericordiam &
lacrymas conversa est, propter eas res
quas ante fuerat machinatus.

21 Nam quum audisset clamorem illum,
& consideraret pronos omnes ad perdi-
tionem *comparatos*, cum ira lacrymans
lacrymans exterminatus est amicis dicens:

22 Regno abutimini, qui tyrannos cru-
delitate superavistis, & me ipsum in vos
beneficum jam aggredimini cum à prin-
cipatu, tum etiam à vita amovere, clam
machinantes ea quæ non essent regno pro-
futura.

23 Quis eos *homines* qui munitiones
regionis nostræ fideliter tenuerunt, è do-
miciliis suis exportatos singulos præter
rationem huc concervavit?

24 Quis eos qui omnino indè à princi-
pio benevolentia erga nos gentes omnes
antecellunt, & qui pessimis persæpe ab ho-
minibus pericula susceperunt, ita nefariis
implicuit supplicijs?

25 Solvite, dissolvite injusta vincula, in
proprias sedes cum pace remittite ea quæ
ante fuerunt gesta deprecati. Absolvite
filios omnipotentis, cœlestis Dei viventis,
quia nostris adhuc moribus expediunt
constitutionem cum gloria præbet nostris
negotiis.

26 Atque hæc quidem dicebat iste: illi
vero momento soluti, sancto servatori suo
benedicebant, quod modo effugissent mor-
tem.

27 Postea Rex in civitatem reversus ac-
cersito eo qui rediibus præerat, jussit vi-
na cæteraque ad convivium necessaria in
septidiuum Jehudæis suppeditari, statuens
eos quo in loco de subituros exitium pu-
taverant, ibidem Soteria cum omni lætitia
celebrare.

28 Tunc illi qui ante probrosi fuerant
& sepulcro proximi, ac portus in illud
jamque descenderant, loco acerbæ necis
& lucuosissimæ, poculum salutare inter se
statuentes, eum locum qui ad ruinam ipsis
& sepulcrum paratus fuerat, pleni gaudio
in acerbitum diviserunt.

29 Et finem flebili lamentationis cantui
facientes, receperunt majorum canica,
Deum servatorem laudantes atque mirifi-
cum, seroque omni & ejulatu abjecto
choreas constituerunt *ad* lætitiæ nec
confunditæ signum.

30 Similiter autem Rex quoque de his
rebus, quum amplissimum convivarum
numerum congregasset, indefinenter in
cœlum *vestitum* vicinum celebrabat Deum magnifice, propter salutem quam ipsi
præter opinionem acciderat.

31 Qui vero ante stanterant illos in exi-
tium *vanos* avium fucuros esse, & cum
gaudio descripserant, *hi* contra gemue-
runt, quod pudore apud animum suum
amici essent, & quod audaciam suam, qua
igoem spiraverat merum, in gloriæ exsti-
tatem cognoscerent.

32 At Jehudæi constituta, ut ante dixi-
mus, chorea illa cum convivio, tempus
in celebrationibus hilaribus & Psalmis
transegerunt:

33 Et communem de his rebus ferentes
legem in toto incolatu suo generationi-
bus omnibus dies prædictos statuerunt
hilares celebrari, non comportationis aut
comessationis causa, sed propter salutem
quam ipsis Deus effecerat.

34 Deinde accesserunt regem, & ad suos
dimitti postulantes.

35 Circumeuntes describserant illos *administres Regis* à vicesimo quinto die Pachonis
ad quartum Epiphi diebus quadraginta:
confluentes vero perditionem illorum
à quinto Epiphi ad septimum diebus tribus, quos etiam magnifice illustrans mi-
sericordiam suam universitatis princeps in-
solentes eos liberavit.

36 Unquimites autem convivati sunt
omnibus suppeditatis à Rege, ad diem us-
que decimum quartum.

37 Quo etiam die quum interpellassent
Regem pro dimissione sui, collaudans eos
Rex magno animo scripsit eorum gratia
sequentes literas ad duces unicuique civi-
tati propositos, in hanc sententiam.

CAPUT VII.

*Philopatoris propensa voluntas erga Je-
hudæos.*

REx Ptolemæus Philopator ducibus
qui *sunt* per Ægyptum & omnibus
qui præfecti sunt rebus *gerendis*, salutem
& incolumitatem: valemus quoque ipsi &
liberi nostri.

2 Amici quidam, quum Deus maximus
nobis ut voluimus negotia dirigeret, im-
probo more crebrius apud nos insistentes
nobis persuaserunt ut coacervato coe-
tu Jehudæos qui sub regno sunt *nostro* afficeremus insolentibus defectorum supplicijs:

3 Præterea hunc asserentes nunquam
fore ut bene constituatur negotia nostra
propter diuturnitatem qua isti sunt in omnes
gentes, donec istud fuerit consummatum.

4 Qui etiã, quum eos vinctos & vexatos
tanquam mancipia ac portus eamquam
infidiatores adduxissent, sine ulla disquisitione & percunctatione ipsos sunt aggressi tollere, ferociore meti crudelitate
quam legis Scytharum sit.

5 Nos autem propterea interminati du-
ximus, quum pro ea æquitate quam ho-
minibus omnibus exhibemus ægre vitam
ipsimus istis gratificari; Deum vero cæle-
stem agnovimus certo Jehudæos protegere velut patrem semper illos propugnasse, atque reputavisse nostros constantem illam quam habent erga nos & majores nostros amicam benevolentiam, *hos* juste ab omni crimine qualicunque ratione *humano* absolvimus:

6 Et unicuique præcipimus ut ad res suas quisque quocunque loco *sit* revertatur, neminem eos omnino lædere, neque res istas quæ præter rationem contectæ sunt *ipsis* exprobrare.

7 Scitote enim & quas improbas tech-
nas in eos cuderimus, aut eos ullo pacto
iniquitia afficerimus; nos non homines,
sed Deum altissimum, qui potestati omni dominatur, adversarium nobis in omni re ad ultio. em factorum istorum inevitabilem semper habituros. Valete.

8 *Jehudæi* vero quum has literas accepissent non dederunt operam ut statim abscederent, sed præsentes à rege postulaverunt, ut qui ex gente Jehudæorum voluntarie Deum sanctum, & Dei legem omisissent, ii ab ipsis pœnam debitam reportarent;

9 Addentes, eos qui ventris causa præceptionem divinam omiserint, ne in præcepta quidem Regis bono animo futuros unquam.

10 Atque hic ut percepit eos verum dicere; collaudans, facultatem eis dedit ad omnia, ut eos qui essent transgressi legem Dei libere in omni loco regni sui sine ulla regia potestate aut cognitione profligarent.

11 Tunc bene precantes ei, ut decebat illorum sacerdotes cum turba tota, & acclamantes Halelu-jah, cum gaudio discesserunt.

12 Itaque pollutum ex gente sua quemque prout incidebat in itinere punierant, variisque modis trahentes *è medio* tollebant.

13 Sustulerunt autem die illo amplius trecentos viros, agitaruntque lætitiam cum gaudio, postquam prophanos illos sustulissent.

14 Illi vero qui ad mortem usque Deo adhæserant, integro salutis fructu accepto, jungentes se civitate abierunt, omnigenis floribus odoratissimis coronati, cum lætitia & acclamatione; gratias laudibus & hymnis omnimodis agentes Deo majorum suorum, sancto servatori Israelis.

15 Sed quum pervenissent Ptolemaida quæ Rhodophoros à proprietate loci nominatur, ubi de communi sententia ipsorum classis dies septem ipsos præstolabatur;

16 Illic fecerunt convivium salutare, suppeditante Rege alacriter ipsorum cuique omnia quæ erant opus ut se in suas domos singuli reciperent:

17 Atque ibidem statuerunt ut delati *ad suos* cum pace dies eosdem festos tempore incolatus sui adhibitis justis celebrationibus agitarent.

18 Quos ubi conseraverunt, columnas in convivii loco *satis* confirmarunt voto; integri liberique summo cum gaudio discesserunt terra & mari, ubique in suis *domos*, conservati præcepto regis, & majorem habentes quam ante in inimicos potestatem gloriæ & meti conjunctam.

19 Denique nullius opera à suis facultatibus concussi sunt; sed singuli res suas omnes ex descriptione receperunt. adeo ut qui habebant aliquid *de eis* maximo cum timore ipsis restituerent: ita Deus maximus res magnificentissimas perfecit faciebat ad salutem ipsorum,

20 benedictus *sit* liberator Israelis in
sempiterna tempora Amen.

MACBÆORUM

MACBÆORUM
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Regnum magnum Alexandri Magni Philippi, & Amasthes Aegyptiacus vocatus Epiphanes.

1 Factum est autem, postquam percussit Alexander Philippi filius, Macedo, qui regnabat primus in terra Cetthiim, & percussit Darium, & fugavit eum, & regnavit pro eo primus in Graecia regnabat.

2 Et fecit bella multa, & obtinuit munitiones, & interfecti sunt reges terræ.

3 Et pertransivit ad extremum usque terræ, & accepit spolia multarum gentium, & conticuit terra in conspectu ejus.

4 Et congregavit exercitum virtutis, & dominatus est regionum, & gentium, & regulorum, & fuerunt ei tributarii.

5 Et post hæc decidit in lectum, & cognovit quoniam moritur.

6 Et vocavit amicos suos gloriosos, quos secum ab adolescentia educatos habuit, & divisit illis regnum suum, cum adhuc viveret.

7 Et regnavit Alexander annis duodecim, & mortuus est.

8 Et obtinuerunt dominatum unusquisque in loco suo.

9 Et imposuerunt omnes super se diadema post mortem illius, & filii eorum post eos annis plurimis, & mala multiplicaverunt super terram.

10 Et prodiit radix peccati Antiochus Illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obses, & regnavit anno centesimo tricesimo septimo regni Graecorum.

11 In temporibus illis prodierunt ex Israel homines filii iniqui, & persuaserunt multis dicentes: eamus & disponamus testamentum cum gentibus circumstantibus nos: nam ex quo separati sumus ab illis, obvenerunt nobis mala plurima.

12 Et bonum visum est sermo coram eis.

13 Et quidam ex populo properavit ad regem, qui dedit illis potestatem faciendi secundum gentium.

14 Et ædificaverunt in Jerusalem gymnasium secundum leges gentium:

15 Et fecerunt sibi ipsis præputia, & discesserunt a testamento sancto, & conjuncti sunt gentibus, & venditi fuerunt ad faciendum malum.

16 Et paravit autem regio coram Antiocho, præcepit, qui quæ animo regnum Aegypti, ut regnaret super duo regna:

17 Et ingressus Aegyptum cum turba numerosa, curribus, elephantibus, & equitibus, & magna classe,

18 Et commisit pugnam contra Ptolemæum regem Aegypti. Et quo averterunt Ptolemæus a conspectu illius fugit, & ceciderunt quamplurimi:

19 Et cepit civitates munitas in terra Aegypti, & cepit quæ Antiochus spolia Aegypti.

20 Et reversus Antiochus, postquam percussit Aegyptum, anno centesimo quadragesimo tertio:

21 Ascendit contra Israelem & Jerusalem cum turba numerosa:

22 Et ingressus sanctuarium in superbia recepit altare aureum, & lychnuchum luminis, & omnia vasa ejus,

23 Et mensam propositionis, & libamenta, & phialas, & turibula aurea, & velum, & coronas, & ornatum aureum qui erat in conspectu templi, omnia quæ detraxit omnibus.

24 Similiter accepit argentum & aurum, & instrumenta desiderabilia: & accepit thesauros absconditos, quos invenit, & cepit omnibus abiit in terram suam.

25 Et fecit cædem hominum, loquutus superbia magna.

26 Et planctus factus est in Israel, & in omni loco eorum.

27 Nam ingemuerunt principes, seniores, virgines, & adolescentes infirmati sunt, & pulchritudo mulierum immutata est.

28 Omnis sponsus assumit lamentum, quæ sedebat in thalamo sui flet in luctu.

29 Et mota est terra propter habitatores ejus, & universa domus Jacob induta est pudoris confusionem.

30 Post duos annos integros misit rex præfectum civitatum in civitates Judæ, qui venit Jerusalem cum numerosa turba:

31 Et locutus est ipsis sermonibus pacificis in dolo, & crediderunt ei.

32 Et irruit in civitatem repente, & percussit eam plaga magna, perdidit populum multum ex Israele.

33 Et accepit spolia civitatis incendit eam igne, diruitque domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34 Abduxerunt quæ captivas mulieres, liberosque, & jumenta possederunt.

35 Postea ædificaverunt in civitate David murum magnum, & fortem, turribus magnis, qui fuit ipsis pro arce:

36 Et posuerunt illic gentem peccatrices, viros iniquos, qui confirmarunt se in ea:

37 Et comportarunt arma atque commeatum, congregaverunque spolia Jerusalem, & deposuerunt illic, fuerunque loco laquei maximi.

38 Nam fuit pro insidiis in locum sanctum, & pro diabolo infesto in Israel semper:

39 Unde effudebant sanguinem innocentem in circuitu sanctuarii, & contaminabant sanctuarium.

40 Itaque fugerunt habitatores Jerusalem

Israëlitarum propter ipsos, & fuit vera, habitatio exterorum, fuitque externa natis suis, liberis ipsius derelinquentibus ipsum.

42 Sanctuarium ejus desolatum est ut solitudo; dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbatha ejus in opprobrium, honor ejus in nihilum.

43 Secundum gloriæ ejus fuit ignominia ejus, celsitudine ejus conversa in luctum.

44 Quam autem rescripsisset rex toti regno suo, ut cogerentur omnes in populum unum, & derelinquerent unusquisque ritus suos:

45 Acceperunt omnes gentes secundum sermonem regis.

46 Et multi quoque ex Israële consenserunt cultui ejus, & sacrificantes idolis coinquinaverunt sabbathum.

47 Misit enim rex libelles per legatos Jerusalaima, & ad civitates Iehudæ, denuncians ut quendos esse ritus alienos terræ;

48 Et holocaustu, sacrificium que, & libamen è sanctuario tollenda interdicto:

49 Et profananda sabbatha dies, festos:

50 Et coinquinandum sanctuarium, & sanctos.

51 Ædificandas aras, & lucos, idolorumque delubra, & sacrificandas suillas, & immundas pecudes.

52 Dimittendosque filios ipsorum præputiatos, efficiendas animas ipsorum abominabilis ex re omni immunda, & inquinamento, ita ut obliviscerentur legis, & immutarent omnia statuta Dei.

53 Qui autem non fecerit secundum verbum regis, hunc moriturum esse.

54 In sententiam hanc omnino rescripsit rex regno suo, & præfecit inspectores toti populo,

55 Civitatibus que Iehudæ mandavit ut sacrificarentin civitate quaque.

56 Congregati sunt itaque ex populo ad eos multi, quicunque derelinquis legem, & perfecerunt mala in terra;

57 Facientes ut Israël lateret in abditis locis, in omni pertugio ipsorum.

58 Die autem decimo quinto mensis Casleu, anno centesimo quadragesimo quinto, ædificaverunt abominationem desolationis super altare, & in civitatibus Iehudæ circumquaque exstruxerunt aras;

59 Et in foribus domorum, & in plateis succendebant incensum:

60 Scrib que legis, quos habuerunt concindentes ulciscunt igne;

61 Et ubicunque inveniebatur apud aliquem liber fœderis, aut si quis acquiescebat legi, edicto regis afficiebatur morte.

62 Freti robore suo faciebant ita Israëlitæ, iis qui deprehendebantur unoquoque mense in civitatibus.

63 Et vigesimo quinto mensis sacrificantes in ara quæ erat super altare,

64 Et suspendebant infantes de collo earum, & familias earum, & eos qui circumciderant illos, crucifigebant.

65 Sed multi in Israële confirmati sunt, & roborati cum animis suis, ne res impuras comederent:

66 Susceperuntque confessionem moriendi, ut non polluerentur cibis illis, atque ut non violarent fœdus sanctum, ac mortui sunt.

67 Unde effecta est ira magna contra Israëlem valde.

CAPUT II.

Matthiæ filius Asamonæus, ejusque filiorum numero quinque.

TEmporibus autem illis surrexit Matthias filius Iochananis, filii Schimonis, sacerdos de posteris Joiaribi Jerusalaimis, & consedit Moddini.

2 Huic autem erant filii quinque, Iochanan qui nominabatur Gaddelch.

3 Schimhon, qui vocabatur Tasfi;

4 Iehuda, qui vocabatur Machæus;

5 Eliazar, qui vocabatur Habaran; & Jonathan, qui vocabatur Apfusch.

6 Videns autem blasphemias, quæ efficiebantur in Iehuda & Jerusalaimis,

7 Dixit, Hei mihi, quare jam natus sum ad videndum contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedendum illic, quando tradita est in manu inimicorum?

8 Sanctuarium in manu extraneorum est, factus est Deus in templo ejus habitans ut vir ingloria.

9 Instrumenta gloriæ in captivitatem exportata sunt, interfecti sunt infantes ejus in plateis ejus, & juvenes ejus gladio inimici.

10 Quæ gens non hæreditavit sortem ex regno, & non obtinuit spolia ejus?

11 Omnis ornatus ejus abductus est, pro libera facta est ancilla.

12 Ecce enim sanctuarium nostrum, & pulcritudo nostra, & gloria nostra deleta est, & coinquinarunt eas gentes.

13 Quorsum bonis ipsis vivere?

14 Et dissidentes Matthias filique ipsius vestimenta sua induerunt cilicia, & luxerunt valde.

15 Quum autem venerunt administri regis, qui impellebant in apostasiam, in civitatem Moddini ut sacrificarent, *venit*,

16 Multi quidem ex Israële ad ipsis accesserunt; Matthias vero, & filii ejus simul ad ducti sunt.

17 Quibus respondentes administri regis alloquuti sunt Matthiam dicentes, princeps & gloriosus es magnus es in civitate hac firmatus, filiis & fratribus:

18 Nunc accede primus, & fac mandatum regis, ut faciunt omnes gentes, & viri Iehudæ, & qui relicti sunt Jerusalaimis: tu erit ex de familia tua inter amicos regis, & tu ac filii tui honorabimini argento & auro, muneribus que multis.

19 Respondens vero Matthias dixit voce

opes magnas, si omnes gentes regni, & quæ in domo regis sunt, auscultent ipsi, deficiant quasi à cultu majorum suorum, & consentiant mandatis ejus;

20 Ego vero & filii mei ac fratres mei obtemperabimus in fœdere majorum nostrorum.

21 Propitius nobis *sit Deus*; ne derelinquamus legem & statuta ejus.

22 Sermoni regis non auscultabimus, ut transgrediamur cultum nostrum, ad dexteram aut sinistram *deflectentes*.

23 Quumq; desiniret proloqui sermonem istum, accessit quidam Jehadæus in oculis omnium sacrificaturus in ara Modin secundum præceptum regis.

24 Quod videns Matthithja, zelo affectus est, & contremiscentibus renibus suis, extulit animum suum secundum judicium *legis*, incurrensq; jugulavit illum super aram ipsam:

25 Hominem quoq; regis cogentem sacrificare occidit momento illo, & aram destruxit:

26 Et zelo affectus legis, ut fecerat Phinhas Zimri filio Schallu,

27 Exclamavit Matthithja in civitate voce magna; quisquis zelotypus est legis, & præstat fœdus, prosequatur me,

28 Fugerunt q; ipse, & filii ejus in montana, & dereliquerunt quæcumq; habebant in civitate illa.

29 Tunc descenderunt multi, qui requirebant justitiam & jus, in desertum illud,

30 Ut illic considerent ipsi cum filiis suis, & uxoribus suis jumentisq; suis, quia adhæserata erant super ipsos mala.

31 Quum autem renunciatum esset viris à rege missis, & copiis quæ erant Jerusalem in civitate Davidis, descendisse homines qui dissipaverant mandatum regis, in latebras quæ sunt in deserto ita, & fugisse multos post eos:

32 Castris occupantes eos castra fecerunt contra eos, & constituerunt in eos prælium die sabbathi, quô edixissent eis,

33 Quousq; tandem? nunc egressi facite secundum sermonem regis & vivetis.

34 Qui dixerunt, non egrediemur, neq; faciemus sermonem regis, polluendo diem sabbathi.

35 Iraq; accelerarunt in eos prælium.

36 Sed non responderunt eis, neq; lapidem inferunt in eos, neq; obsepiverunt latebras suas, dicentes,

37 Moriamur omnes in simplicitate nostra, testificabitur pro nobis cœlum & terra, quod nullo judicio habito perditis nos.

38 Ita insurgentibus illis contra hos in prælium sabbatho, mortui sunt hi cum suis uxoribus & liberis suis, ac jumentis suis ad mille animas humanas.

39 Quod cognoscens Matthithja, & amici ejus, luxerunt super eis admodum:

40 Et dixit alter alteri, si omnes fecerimus ut fratres nostri fecerunt, ac non pugnabimus contra gentes istas pro vita nostra & statutis nostris, jam celerrime nos profligabunt è terra.

41 Iraq; confilium iniverunt die illo dicentes, quisquis homo fuerit qui veniet contra nos in prælium die sabbathi, pugnabimus contra eum, ne moriamur omnes, quemadmodum mortui sunt fratres nostri in suis latebris.

42 Tunc congregati sunt ad eos congregatione sua Aschidæi valentes robore è Israelitis, quicumq; voluntarie adhærebant legi:

43 Et quicumq; fugiebant ab improbis, adjuncti illis, erat illis cõfirmationi.

44 Tum constituti copiis ceciderunt peccatores in ira sua, viros iniquos in indignatione sua; & cæteri fugerunt ad nationes *alias* ut servarentur.

45 Obiens enim Matthithja & amici ejus regionem, destruxerunt aras illorum:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos, quoscunq; invenerunt in terminis Israelis, fortiter:

47 Et persequuti sunt omnes illos superbissimos, prospere succedente hoc opere in manu illorum,

48 Ita asseruerunt legem è manu gentium & è manu ipsorum regum, ac ne illi quidem peccatori vires concesserunt.

49 Appropinquantibus autem diebus Matthithjæ, ut moreretur, dixit filiis suis; nunc firmata fuit superbia, & castigatio, & tempus indignationis, & actus tribu'ationis:

50 Jam vero, filii, zelorypi estote legis, & exponite animas vestras pro fœdere majorum vestrorum.

51 Mementote patrum nostrorum, quæ opera fecerint suis temporibus, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52 Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis? & imputatum est ei ad justitiam.

53 Joseph tempore angustiæ suæ observavit mandatum, & dominus Ægypti factus est.

54 Pinchas pater noster quum zelo afficeretur legis, accepit fœdus æterni Sacerdotii.

55 Jehoschuah complendo sermonem, factus est in Israele judex.

56 Caleb testimonium confirmando in Ecclesia *sermonem suum* percepit hæreditatem terræ.

57 David in misericordia sua hæreditario jure habuit thronum æterni regni.

58 Elias zelo affectus legis assumtus est in cœlum usque.

59 Chananja, Hazarja, & Michael credentes servati sunt è flamma.

60 Daniel in simplicitate sua liberatus est ex ore leonum.

61 Sic igi. ur cogitate in generationem quamq;e; quicumq; spem habent in illo, eos non infirmatum iri.

62 Et à sermonibus viri peccatoris ne timeatis,

gloriæ. Quia gloria ejus in stercora & in vermes abscondetur.

63 Hodie exallcetur, cras minime reperietur: quia reversus fuerit in pulverem suum, & ratiocinatio ejus perierit.

64 Vos itaq; filii confortamini, & virtuosos probate in lege: quia ea gloriam adipiscemini.

65 Ecce autem Schimhonem fratrem vestrum, scio virum consilio valentem esse: ipsi auscultate omni tempore, ipse vobis futurus est pater.

66 Iehuda vero Machabæus, qui valet potentia à juventute sua, ipse vobis futurus sit dux exercitus, ut geratis bellum in populo:

67 Ita vos adducetis ad vos eos omnes qui observant legem, & faciatis ultionem populi vestri.

68 Retribuite retributionem gentibus, & attendite ad præcepta legis.

69 Tum benedixit eis, deinde appositus est suis majoribus.

70 Quumque mortuus esset centesimo quadragesimo, sexto anno, sepeliverunt eum filii ipsius in sepulcris majorum ipsius Modchini, & luxerunt eum omnes Israelitæ luctu magno.

CAPUT III.

Iehudas Machæus succedit patri, tamquam Iudex Israelis.

1 Surrexit autem Iehuda, qui vocatus est Machabæus filius ejus pro eo:

2 Cui auxiliantes omnes fratres ipsius, & quicunque adhæserant patri ipsius, gesserunt bellum Israelis cum lætitia.

3 Et amplificavit gloriam populo suo: nam induitus thoracem ut Gigas, & accinctus armis bellicis suis, prælia constituit protegens castra suo gladio:

4 Ex similibus effectus leoni in operibus suis, & tamquam juvenis leo rugiens in venationem,

5 Persequutus est iniquos perscrutans eos, & exurentes populi sui incendit;

6 Adeo ut contraherent se iniqui extremo ejus, & omnes operam dantes iniquitati conturbarentur, prospere succedente salute per administrationem ejus.

7 Irritavit quoque reges multos, lætificavit Iakobitum operibus suis, ita ut in seculum memoria ejus sit benedictioni.

8 Et pervagatus per civitates Iudææ profligavit impios ex ea, averruncavitq; iram à Israele.

9 Fuitque celebris ad extremum usque terræ, congregavit perditos.

10 Quamobrem congregatis Apollonius gentes, & ex Schomrone copias multas, ut bellaret contra Israelem:

11 Quod cognoscens Iehuda processit ei obviam, & percutiens eum occidit, cæsisque confossis multis, & reliquis fugientibus:

12 Quorum spolia accipiens, gladium Apollonii assumsit Iehuda, cæteris bellicis etiam omnibus.

13 Audiens vero Seron princeps copiarum Syriæ collegisse Iehudam cœtum ecclesiam q; fidelium secum & procedentium in bellum, dixit,

14 Comparabo mihi nomen, & gloriabor in regno, debellans Iehudam & socios ejus, & istos nihili facientes sermonem regis.

15 Et appli avit se ad illud, ascendit; cum eo castra impiorum fortis ad juvandum eum, & exsequendum ultionem in filios Israelis.

16 Quum autem appropinquasset ad ascensum Beth-choronh usque, egressus est Iehuda obviam ei paucis comitibus:

17 Qui ut viderunt venientem exercitum obviam sibi, dixerunt Iehudæ, quid poterimus, qui pauci sumus, efficere pralisando contra tantam multitudinem as fortem, cum nos soluris viribus simus et inedia hodierna.

18 Sed dixit Iehuda, facile est concludi multos in paucorum manibus, neque est differentia coram Deo cœli ut servet, multisne an paucis:

19 Non enim in multitudine copiarum est victoria belli, sed à cœlo fortitudo est.

20 Iti veniunt contra nos cum plurima injuria, & iniquitate ad tollendum nos, & uxores nostras, liberosq; nostros, ad spoliandum nos.

21 At nos pugnamus pro animis nostris, & legibus nostris.

22 Quamobrem ille conteret istos in conspectu nostro? vos itaq; ne metuatis ab illis.

23 Quumq; desiisset loqui, invasit eh in eos repente, adeo ut consternatus est Seron & castra ipsius coram eo,

24 Et persequuti sunt eos in descensu Beth-choronis ad campum usque, ceciderunq; ex iis quasi octingenti viri, reliqui vero fugerunt in terram Philisthæorum.

25 Inde cœpit metus Iehudæ fratresq; ipsius, & consternatio irrepere in gentes circumstantes ipsos:

26 Et pervenit ad regem usque nomen ipsius, & in ore de præliis Iehudæ enarrabant omnes gentes.

27 Ut autem rex Antiochus audivit sermones istos, exarsit indignatione, & misit et congregavit copias omnes regni sui, castra potentia valde:

28 Aperiendo, et arcium suam dedit stipendia copiis suis in annum, & mandavit eis ut in annum comparati efficiet ad omnem usum.

29 Sed quum videret deficere argentum à thesauris, & collationes tributorum regionis pauciores esse propter seditionem & plagam, quam effecerat in terra, tollendo leges quæ fuerant à diebus primis;

30 Veritus quod non haberet quod semel aut bis sæpius ad sumtus & donaria, quæ dederat antea liberali manu; ut abundaverat supra reges priores liberalitate donorum:

31 Incertus

29 Iacertus cum animo suo valde, cepit consilium proficiscendi in Iersida; & accipiendi tributa regionum illarum, ac congregandi pecuniam multam.

30 Itaq; reliquit Lysias hominem gloriosum, de regali genere, præfectum negotiis regis à fluvio Euphrate usque ad terminos Ægypti.

31 Qui educaret Antiochum filium ipsius, donec reverteretur ipse:

32 Et tradidit ei dimidium copiarum atq; elephantos, addens mandata ei de rebus omnibus quas volebat, & de habitatoribus Iehudææ, ac Ieruschalaimorum,

33 Ut mitteret in eos exercitum ad atterendum & tollendum in robur Iisraelis, & reliquias Ieruschalaimorum, auferendumq; è loco illo memoriam eorum;

34 Et collocandum viros alienigenas in omnibus terminis eorum, & sorte tradendum terram eorum.

35 Rex vero ipse accipiens dimidium copiarum quod remanserat, profectus est Antiochia è civitate regni sui, anno centesimo quadragesimo septimo, & trajecto Euphrate fluvio regiones superiores peragravit.

36 Elegit autem Lysias Ptolemæum filium Dorymenis, & Nicanorem, & Gorgiam viros potentes ex amicis regis;

37 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septies mille equitum, ut venientes in terram Iehudæ devastarent eam secundum sermonem regis.

40 Atq; hi profecti cum omni exercitu suo venerunt, & castrametati sunt prope Emmaum in regione campestri:

41 Quorum famam audientes mercatores regionis, assumserunt argentum & aurum multum valde, atque admistos; & venerunt in castra, ad accipiendum Iisraelitas in servitium sibi, quibusdam additis virtutibus de copiis Syriæ, & regionis alienigenarum.

42 Videns itaque Iehuda & fratres ejus multiplicata esse mala, & copias castra metari in terminis suis; ut cognoverunt sermones regis quos mandaverat facere populo ad perditionem & consummationem, dixerunt quisque alter alteri:

43 Restituamus populum nostrum ex dissolutione hac, & pugnemus pro populo nostro, ac sanctuario.

44 Et congregatus est conventus ut parati essent ad bellum, atque orarent petere misericordiam & miserationes à Deo.

45 (Nam Ieruschalaimorum urbs erat vacua habitatoribus ut desertum; non erat qui ingrederetur aut egrederetur inter natos ejus; & sanctuarium erat conculcatum, & viri alienigenæ in arce *erant*, diversorium *erat* pro gentibus; deniq; sublata erat delectatio ex Iahakobo; tibiaque & cithara defecerat.)

46 Congregatique venerunt Mizpam è regione Ieruschalaimorum, quia locus orationis fuerat Mizpa antea Iisraeli.

47 Et jejunaverunt die illo, induerunt cilicia, & cinerem imponentes capitibus suis, & distruperunt vestimenta sua:

48 Expanderuntq; libros legis, de quibus scrutabantur gentes; ut inscriberentur eis figuras idolorum suorum:

49 Et asferentes vestimenta sacerdotii & primitias, & decimas, excitaverunt Neziræos, qui expleverant dies suos.

50 Inclamaverunt quoque voce in cœlum sublata dicentes, quid faciemus istis, & quonam istos abducemus?

51 Et sanctuarium tuum conculcatum est atque inquinatum, & sacerdotes tui *versantur* in luctu & abjectione:

52 Et ecce gentes istæ congregatæ sunt contra nos ad tollendum nos. Tu nostri quas rationes ineant contra nos.

53 Quomodo poterimus subsistere in faciem istorum, nisi tu adjuveris nos?

54 Clangeruntque tubis, & clamaverunt voce magna.

55 Posita vero constituit Iehuda duces populi, chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones:

56 Diseruntq; iis qui ædificabant domos, & desponsaverant uxores sibi, & conseverant vineas, timidisque, ut reverteretur quisque domum secundum legem.

57 Ita profecta sunt castra, & metati sunt ad Emmaum ex meridiem versus.

58 Et dixit Iehuda, accingimini, & estote strenui, ac estote parati mane ad pugnandum contra gentes istas quæ congregatæ sunt adversum nos, ad tollendum nos & sanctuarium nostrum:

59 Nã melius *est* nos mori in bello, quam videre mala gentis nostræ & sanctuarii.

60 Prout autem fuerit voluntas Dei in cœlo, ita faciat.

CAPUT IV.

Victoria exempli per Iehudam.

1 Assumsit autem Gorgias quinquies mille viros, & mille equites electos; & castra ista profecta sunt nocte,

2 Ut irruentes in castra Iehudæorum cæderent eos repente: eratque ipsis incolæ monsis duces itineris illi.

3 Quod audiens Iehuda profectus est ipse ac proceres, ili ad percutiendum exercitus regis, qui erant Emmaum.

4 Atque adhuc quidem illius copiæ erant dispersæ à castris,

5 Quum veniens Gorgias in castra Iehudæ nocte, nemine invento, quæsivit eos in montibus; nam dicebat, fugiunt isti à nobis.

6 Simulac autem illuxit dies, visus est Iehuda in campo ipso cum tribus virorum millibus: verumtamen regumenta gladiosq; non habebant pro voluntate sua.

7 Quum itaque aspicerent castra gentium fortia loricatis hominibus, & equitatum circumstantem eos, qui quidem periti erant militaris,

8 Dixit

8 Dixit Judas viris qui erant cum ipso, ne timeatis multitudinem istorum, & impetum istorum ne formideris:

9 Memento te ut servati sunt majores nostri in mari rubro, quando persequebatur eos Pharao instructus copiis.

10 Nunc ergo inclamemus Deum cœli, si miserebitur nostri, & recordatus fœderis majorum conteret castra ista hodie in conspectu nostro;

11 Ut cognoscant omnes gentes, esse qui liberet & servet Israelem.

12 Attollentes autem alienigenæ oculos suos quum vidissent illos ex adverso venientes,

13 Exiverunt è castris in prælium; & clamaverunt qui erant à Judâ.

14 Quumque fuissent congressi, gentes illæ contrita sunt, diffugeruntq; in campum:

15 Extremi vero omnes ceciderunt gladio: quos persequuti sunt ad Schedemothas usque, & usque ad campos Edomæ, Asthdodumque & Jamniam; ceciderunt-que ex eis quasi ter mille viri.

16 Reversus autem Judas & copiæ ejus à persequutione illorum,

17 Edixit populo, ne concupiscatis spolia; hostes enim sunt ex adverso nostri.

18 Gorgias, inquam, & copiæ ejus in monte isto sunt prope nos; sed state nunc contra inimicos nostros, & expugnate illos, postea vero libere spolia illorum capite.

19 Absolvente adhuc Judâ ista eloqui, apparuit pars quædam prospiciens è monte:

20 Qui vidit in fugam versos fuisse suos, & Judæos succendere castra sua: nam fumus qui spectabatur demonstrabat factum.

21 Illi autem videntes ista timore perculsi sunt valde; & simul videntes Judæ castra in campo parata ad prælium,

22 Fugerunt omnes in regionem alienigenarum:

23 Isq; Judas reverso ad spolia castrorum, acceperunt aurum multum & argentum, & hyacinthinas vestes, & infectas purpura marina, & divitias magnas:

24 Deinde reversi laudarunt & benedixerunt Deo cœlitco quod bonus sit, quod in seculum misericordia ejus:

25 Effectaque est salus magna Israeli die illo.

26 Quicunque autem alienigenarum conservati sunt, advenientes renunciarunt Lysiæ omnia quæ acciderant:

27 Et ille audiens confusus est, & abjecit animum, quod ea non essent facta Israeli quæ voluerat, neque evenissent ea quæ rex ipsi mandaverat:

28 Sequente autem anno collegit virorum lectissimorum sexaginta millia & quingentos mille virorum equitatum, ut expugnaret eos:

29 Venientesq; in Edomæam castra fecerunt Beth-zuræ, quibus occurrit Judas cum decies mille viris,

30 Et videns castra illorum fortia oravit dicens, Benedictus es servator Israelis qui contrivisti impetum potentis per servum suum Davidem, & tradidisti castra alienigenarum in manus Jonathanis filii Schaulis, & armigeri ipsius.

31 Conclude castra ista in manu populi Israelis, & confundantur in copiis & equitatu suo:

32 Inde illis merum, & liquefac audax robur illorum, commoveanturque contritione ipsorum:

33 Dejice ipsos gladio amantium te; & laudent te omnes qui cognoscunt nomen tuum, hymnis:

34 Tum congressi sunt inter se, ceciderunt-que ex castris Lysiæ ad quinquies mille viros, ceciderunt in quam ex adverso ipsorum.

35 Videns autem Lysias fugam quæ fuerat sui exercitus, & factâ audax Judæa, atque ut parati sunt vivere aut mori generose, profectus in Antiochiam exteros collegit; multiplicatoque exercitu qui fuerat confecto, cogitavit oportere ut instauratus red iret in Judæam.

36 Dixit autem Judas & fratres ejus, ecce contriti sunt inimici nostri, ascendamus ad purificandum locum sanctum, & instaurandum deneo:

37 Congregatisque castris totis ascenderunt in montem Tzionis:

38 Ubi quum viderunt sanctuarium desolatum, & altare contaminatum, portasque exustas, & in vestibulis plantas enatas tamquam in arborero, aut in aliquo montium, cellasque diruta:

39 Discregerant indumenta sua plangentes planctu magno, imposuerunt-que cinerem capiti suo.

40 Et procidentes super faciem in terram clamaverunt tubis hoc significantibus, & inclamaverunt Deum cœli.

41 Tunc mandavit Judas viris ut oppugnarent eos qui erant in arce, donec purificaret locum sanctum:

42 Et elegit sacerdotes inculpatos studiosos legis,

43 Qui purificarunt locum sanctum, & sustulerunt lapides contaminationis *exportarunt* in locum immundum.

44 Quum autem consilium inirent de altari holocausti contaminato, quid eo facturi essent,

45 Accidit eis consilium optimum: destruendi illud, ne forte esset ipsis probro, quia gentes contaminaverant illud: & destruxerunt altare.

46 Reposuerunt-q; lapides illos in monte domus ipsius commodo loco *servandos*, donec Propheta adventaret ad respondendum de illis:

47 Et acceptis lapidibus integris secundum

cundum legem ædificaverunt altare novum ad formam ejus quod fuerat prius.

48 Porticus ædificatis locis sanctis interioribusque domus partibus, atria ipsa sanctificaverunt.

49 Et fecerunt novis instrumentis sanctis lucernas lychnuchum, & altare holocaustorum, ac thymiamatum, mensamque in templum.

50 Ita suffitum fecerunt in altari, & accenderunt lucernas impositas lychnucho, ut lucerent in templo:

51 Imposueruntque mensis panes, & extenderunt stolas, perfecerunque omnia opera quæ curaverant.

52 Tum surgentes mane vigesimo quinto die mensis noni (is est mensis Cislev) anno centesimo quadragesimo octavo,

53 Obtulerunt sacrificium secundum legem in altari holocaustorum novo quod fecerant pro tempore.

54 Quo die contaminaverant illud gentes, eodem fuit denuo instauratu cum cantibus & citharis, cinyrisque & cymbalis:

55 Et procidentes omnes populares in faciem adoraverunt benedixeruntq; Deo cœli, qui prosperum successum tribuerat ipsis.

56 Celebraverunt quoque hanc instauration altaris diebus octo, offerentes holocausta cum lætitia, & sacrificantes sacrificium salutis & laudis:

57 Nam ornarunt partem anteriorem templi coronis aureis, & scutulis, renovaruntque portas, & cellas, quum januis appositis essent eis.

58 Quum iraque fuisset lætitia magna in populo valde, & aversum opprobrium gentium:

59 Statuit Jehuda cum fratribus suis, & tota ecclesia Israelis, ut agerentur dies instaurationis altaris temporibus suis quotannis diebus octo, incipientibus à vigesimo quinto mensis Cislevi, cum lætitia & gaudio:

60 Et ædificarunt eodem tempore in monte Taijonis circumquaque muros altos, & turres præpotentes, ne quando advenientes gentes proculcarent ea, ut fecerant prius:

61 Mandaverunt que exercitum qui illic esset custodiis incumbere, postquam munivisset illud: & servare Beth-zuram, ut haberet populus munitionem, ex adverso Edomæi.

CAPUT V.

Jehuda feliciter pugnat in gentes.

1 Illic autem, quum audivissent gentes in circuitu ædificatum esse altare, instauratumque denuo sanctuarium, ut prius, ut irascerentur valde:

2 Inierunt que consilium de tollendo genere Jakobitico eos qui erant in medio sui, inceperunt more afficere, & tollere aliquos è populo.

3 Quemobrem expugnavit Jehuda, bellum gerens in posteros Hesaui in Edomæa, regionem Hakrabbatenam, quia circumsedebant Israelitas, & percussit eos plaga magna, eosque in arctum compellens cepit spolia eorum.

4 Deinde recordatus malitiæ filiorū Haianis, qui fuerāt populo laqueus & offendiculum, struendo eis insidias per iteram;

5 Postquam inclusi fuissent ab eo in turres castra metante cōtra illos, internecione devovit illos, & incēdit turres illius *regionis* igne; cum omnibus qui erant in eis.

6 Inde trajecit in Hammonitas, ubi invenit manum fortem, populumq; multum cum Timotheo duce ipsorum.

7 Eo autem cum illis congresso prælio multis, contriti sunt à conspectu ejus, impercussit eos.

8 Quumque cepisset prius Jazerum & pagos illius, reversus est in Jehudæam.

9 Cōgregata sunt autē gentes quæ *erant* in regione Gilhadis cōtra Israelitas, qui erant in finibus ipsorū, ad rollendū ipsos.

10 Quamobrem fugerunt in munitionem Dathema, miserunt; literas ad Jehudam & fratres ejus, dicentes,

11 Congregata sunt contra nos gentes quæ circumstant nos ad rollendum nos atque se comparant ut venientes occupent munitionem in quam confugimus, & Timotheus dux est exercitus ipsarum.

12 Nunc igitur veniens eripe nos è manu ipsarū: nam ceciderunt è nobis multi:

13 Et omnes fratres nostri qui erant in partibus Tobi, morte affecti sunt, & captivas abduxerunt uxores ipsorum, liberosque eorum, & ipsum supellectilem, postquam peremissent illic ad mille viros.

14 Quum adhuc literæ illæ legerentur, ecce nuncii alii advenerunt ex Galilæa à fractis vestibus renunciantes in hanc sententiam,

15 Dicentesque coadunatæ contra nos de Ptolemaide, Tyro, que & Taidon, & Galilæam totam repleram esse alienigenis, ut consumant nos, *inquiebant illi.*

16 Quum autem Jehuda populusq; audivisset sermones istos congregata est ecclesia magna ad consulendum quid facturi essent fratribus suis, qui erant in afflictione, & oppugnabantur ab illis:

17 Dixitq; Jehuda Schimhoni fratri suo, eligæ tibi viros, & profectus libera fratres tuos qui *sunt* in Galilæa: ego vero & Jonathan frater meus proficiscemur in regionem Gilhadis.

18 Ita reliquit Josephum filium Zecharjæ & Hazariam duces populi, cum reliquis copiis in Jehudæa ad custodiam:

19 Quibus mandavit dicens, præeste huic populo, ac ne committite prælium in gentes donec reversi fuerimus.

20 Quum ergo distributi essent Schimhoni viri cer mille qui profecturentur in Galilæam, Jehuda vero viri octies mille *profecturi* in regionem Gilhadis:

21 Profectus

21 Profectus Schimhon in Galilæam
cæsit prælio multa cohorta gentes, & con-
tritis gentilibus à cæde ipsa fuso persequu-
tus est eos ad portas urbis Ptolemaidis;

22 Adeo ut caderent ex gentilibus ad tri-
ginta tria millia: exportavitque spolia eorum.

23 Et adiumentos alios & Galilæos cum
quibus Machabæus erat, cum uxoribus li-
berisque & quæcunque erant ipsis, abdu-
xerunt ea in Iehudam cum lætitia magna.

24 Iehuda vero Machabæus, & Ionathes
frater ejus trans Iordanem profecti sunt: iterque triduo trium dierum in deserto;

25 Ubi occurrerunt Nebathæis, qui ob-
viam venerunt illis pacifice: enarraverunt
illis omnia quæ acciderant fratribus ip-
sorum, in regione Galilææ.

26 Et multos ex eis comprehensis esse
Bosræ, & Bosor, Malim, Chasphoremque
Maketha, & Karnaimitas, quæ omnes
urbes munitæ sunt & magnæ;

27 In cæteris quoque civitatibus Gil-
hadis compræhensos esse, ac postridie fu-
turæ irruptionis facta contra munitiones
eas occupare, deinde vero tollere omnes
illo die uno.

28 Quamobrem cæverit Iehuda cum ca-
stris suis viam qui deserta in Bosoram
appetat, & capiens civitatem occidit omnem
masculum ictu gladii, & abripiens
omnia spolia eorū incendit eam igni.

29 Inde vero movens noctu, profectus
est usquequo in munitionem perveniret.

30 Sed quum illuxisset, subito oculis
ipsorum, ecce populus multus neque in-
numerus attollebant scalas & machinas
ad oppidum munitionem, & bello pe-
tebant eos.

31 Videns autem Iehuda incepisse esse
prælium, clamorem civitatis ascendere in
cælum cum tuba, atque & voce magna, dixit
viris copiarum, Dimicate hodie pro fratribus vestris.

32 Egressusque retro ceciderat à tergo
eorum cum clamoribus cohors, & insul-
tum crudelem.

33 Agminaque vero castra Timothei
Machæum esse, fugerunt à conspectu ejus.
Et percussit eos plaga magna, adeo ut ce-
ciderint ex eis die illo ad octies mille
virorum.

34 Postea deflexus Mizpam oppugna-
vit eam, & certavit eam, ac cepit, interfe-
citque omnem ejus, atque ipsa spolia ejus in-
cendit eam igne.

35 Inde moventa occupavit Chephthe-
nam, Maimasthæum, Bethoron, & urbium
plurimarum regionis Galilææ.

37 His certantibus Iehuda congregavit
Timotheus cæteros alios, & castra metatus
est ex adverso Rephaim trans torrentem.

38 Iehuda vero misit qui explorarent ve-
stra, & nuntiaverunt ei, dicentes, congre-
gatas esse ad nos omnes gentes quæ cir-
cumcirca sunt, copiam multam ad nimium.

39 Armisque aptatis conduxit ad castra
ipsorum, & castra habens trans torrentem
parari venire ad pugnandum contra eos.
Profectus est itaque Iehuda obviam ei.

40 Dixit vero Timotheus principibus
copiarum suarum, quum appropinquasset
Iehuda & castra ejus ad torrentem aquæ:
si trajecerit ad nos prior, non poterimus
sustinere eum; sed omnino poterastis ce-
cidit:

41 Sin autem formidaverit, & cas-
trametatus fuerit trans fluvium, trajicientes ad eum
eumusque poterimus eo.

42 Sed ubi appropinquavit Iehuda ad
torrentem aquæ, statim populi scribas ad
torrentem, & mandavit eis dicens, ne ul-
tantis ullum hominem castra ponere; sed
omnes omnes in prælium.

43 Ita trajecit ad illos prior, totusque
populus ipsum post ipsum, & conspi-
cientes in conspectu eius omnes gentes, quæ
abjicientes arma sua fugerunt in fanum
quod est Karnaimitis.

44 Occupantes autem civitatem succen-
derunt ipsum incendium igne, cum idolis
quæ erant in eo. Sic evertit ad urbem Kar-
naimitarum quam non possuerunt amplius
subsistere in conspectu Iehudæ.

45 Tunc abduxit Iehuda omnes Israe-
litas qui erant in regione Galilææ, usque
quam venerunt, & usque terram
Hieroschæ evenit & suppellectilem, ex-
tremi magni admodum, ut reviverent in terram
Iehudæ.

46 Quum autem venissent Hieroschæ
usque (quæ civitas est magna in spa-
tio, munita valde, non poterat declinari ab ea dextrorsum nec sinistrorsum,
sed per mediam eius eundum erat)

47 Exclamaverunt eos cives,

48 Et obstruxerunt portas lapidibus.

49 Misit vero ad eos Iehuda verba pa-
cifica, dicens,

50 Transibo per terram meam, ut abeam
ad fratres meos: nemo autem vos male
facere volet; tantummodo pedibus transi-
bimus; sed nihil aperuerunt ei.

51 Quamobrem mandavit Iehuda, ut
proclamarent in castris circumcirca eius
exercitus ab eo quo esset loco, & insurgerent
viri copiarum, oppugnaverunt; civitatem
quam ipse ille & totam noctem, donec gradus
est civitas in manus ipsorum:

52 Et perdidit omnem masculum acie
gladii. Sumtisque eorum spoliis, & cæpit spo-
lia ejus, & pervasit per civitatem super
eos qui occisi erant. Inde trajecerunt pro-
gressi in campum magnum, qui est ad-
versus Bethsamaræ.

53 Iehuda vero agens extremum aciem,
adhortabatur populum in tota via, donec
venirent in terram Iehudæ.

54 Tunc ascenderunt in montem Tzio-
nis cum lætitia & gaudio, obtulerunt que
holocausta, eo quod non occisus ex ipsis
ullus, donec reverti essent cum pace.

55 Dixitque tunc illis, quibus erat Je-
hudæ

bulo cum Ionathane in regione Galilæa, & Schimeon frater eius in Galilæa ex aduerso Ptolemaidos:

36 Audiens Ioseph filius Zacariæ & Hazarias principes copiarum reliquarum fortes facinora & res bellicas, quas effecerant, dixerunt,

37 Comparemus nos quoque nobis ipsis nomen, & proficiscamur ad oppugnandas gentes quæ circumstant nos:

38 Præceperunque dato viris copiarum quæ erant cum ipsis, profecti sunt contra Iamniam.

39 Egressus vero Gorgias è ciuitate cum suis ipsius obviam eis in prælium.

40 Et versus in fugam Iosephus & Hazarias persequentibus illis propulsari sunt ad terminos usque Iehudæ. cecideruntque die illo è populo Israelis ad bis mille viros: adeo fuit fuga magna in populo Israelis;

41 Eo quod non audiuissent Iehudæ & fratribus ejus, existimantes se facturos fortia.

42 Ibi autem non erant de semine virorum illorum, quorum opera salus data est Israel.

43 Itaque vir ille Iehuda & fratres ejus gloriam consequuti sunt valde coram omni Israele, gentibusque omnibus, ubi audiebatur nomen ipsorum:

44 Adeo ut congregatæ eos accederent, ut canerentes fausta.

45 Deinde procedens Iehuda & fratres ejus, ut pugnarent Edomæos qui erant in regione Meridiana; percussit Chebronem, & villas illius,

46 Et subuersa munitione illius, posuit turres illius incendio circumquaque, castra mouit profecturus in terram alienigenarum, transiitque Schabarjima.

47 Quo tempore occiderunt sacerdotes aduersum fines consilio, volentes ipso facinore fortiores efficere quam processit in præsium.

48 Declinauitque Iehuda in Aschdodum in terram alienigenarum, quorum altaria destruxit, & sculptiles Deos combussit igne: quumque cepisset spolia ciuitatum, reuersus est in terram Iehudæ.

CAPUT VI.

Antiochus seniori succedit iunior.

ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΔΙΗΛΘΕΝ ΤΑΣ ΑΝΩ ΧΩΡΑΣ

REx autem Antiochus pervadens superiores regiones quum audisset esse in Elymaide quæ est in Perside, ciuitatem nobilem diuitiis, argento & auro;

2 Et templum quod erat in ea, esse opulentum valde, ibique esse tegumenta aurea, & thoraces, & arma, quæ reliquerat ibi Alexander filius Philippi rex Macedo, qui regnauerat primus Græcorum illic:

3 Venit quærens occupare ciuitatem, & depredari eam; sed non potuit, quia innotuerat hic sermo ciuibus.

4 Quamobrem insurgentes in eum prælio inierunt eum, & fugiens mouit inde cum tristitia magna, reuersus Babylonem.

5 Venit autem quidam in Persida, qui nunciauit ei, in fugam versa esse castra quæ profecta erant in terram Iehudæ;

6 Et profectum Lysiam cum copiis potentibus in primis fuisse in fugam versum à conspectu eorum, eosque invaluisse armis & copiis, & spoliis multis, quæ ex illis castris ceperant quum Iehudæi concidissent eos,

7 Et diruisse abominationem quam ædificauerant in altari, quod erat Ierusalaimis, & sanctuarium sicut illud quod ante fuerat circumdedisse muris alijs, & Bethsuram ciuitatem suam.

8 Fuit vero quum audiuisset rex sermones istos, ut consternaretur & commoueretur valde, adeo ut decumbens lecto incideret in infirmitatem ex tristitia, quod actum non fuisset ipsi secundum cogitationem.

9 Itaque fuit illic diebus multis, eo quod renouata esset in ipso tristitia magna.

10 Et arbitratus se jamjam moriturum, aduocauit omnes amicos suos & ducis ejus, abscessit somnus ab oculis mei, & concidi animo ex solicitudine,

11 Dicens cum animo meo, quæ usque afflictionis deueni, & fluctus magni quo nunc jactatus sum!

12 Nam utinam bonus & dilectus fuissem in regno meo. Nunc autem recordor malorum quæ feci Ierusalaimis, accipiens omnia instrumenta aurea & argentea quæ in eis erant, & misserem qui tollerent habitatores Iehudæ sine causa.

13 Agnosco, propter ista obuersa mihi mala hæc: nam ecce pereo tristitia magna in regione aliena.

14 Tunc aduocans Philippum unum ex amicis suis præfecit eum toti regno suo:

15 Et tradidit ei diadema, & stolam suam, & annulum; ut agens Antiochum filium ipsius educaret eum ad regnandum.

16 Ita mortuus est illic Anciochus rex anno centesimo quadragesimo nono:

17 Et cognouerunt Lysias mortuum esse regem, inducit Antiochum filium illius qui regnaret pro eo, quem educauit juuenem, & imposuit ei nomen Eupatoris.

18 Qui autem ex arce erant, concludebant Israelitas circa sanctum locum, & procurantes *populo* huic mala semper, & firmamentum gentibus.

19 Quapropter rationem inijens Iehuda tollendi eos, congregauit universum populum; ut circumcideret eos.

20 Qui congregati simul, obsidionem instituerunt in eos anno centesimo quinquagesimo, fecitque contra eos Iehuda stationes pro balistariis & machinas.

21 Prodeuntes autem ex ipsis è clausura sua quidam impii ex Israele qui adhæserant ipsis, & profecti ad regem dixerunt,

22 Quousque

22 Quosque non exercebis judicium, aut ulciscēris fratres nostros?

23 Nobis placuit servire patri tuo, & ambulare in viis quæ indicebantur ab ipso & obsequi præceptis ejus, quamvis ii qui ad istum populum pertinent hujus rei causa à nobis alienarentur:

24 Quinetiam quicunque inveniebantur ex nobis morte afficiebantur, & possessiones nostræ diripiebantur:

25 Neque in nos solum injiciebant manum, sed etiam in omnes terminos suos.

26 Ecce autem castra fecerunt hodie contra arcem Jeruschalaimorum ut capiant illam; & locum sanctum, itemque Beth-zuram munierunt.

27 Quod si non anticipaveris eos celeriter, majora istis facient, neque poterīs continere eos.

28 Tunc iratus rex quum audisset congregavit omnes amicos suos principes copiarum suarum, & magistros equitum.

29 Et à regibus aliis atque ab insulis maris venerunt ad eum mercenariorū copiæ.

30 Adeo ut esset numerus copiarum ejus centies mille peditum, & vicies mille equitum, elephantorumque triginta duorum, peritorum rei bellicæ.

31 Tum venientes per Edomæam castra fecerunt contra Bethzuram, quam oppugnaverunt diebus multis, factis machinis; sed egressi oppidani incēderunt eas igne, & pugnaverunt viriliter.

32 Moveris itaque Jehuda ab arce, posuit castra ad Bethzecarjam è regione castrorum regis:

33 Rex vero mane surgens movit castra aspera contra viam Bethzecarjæ, ubi distribuit copias ad prælium clamorem cubis.

34 Quumque elephantibus ostendissent sanguinem uvæ & mororum, ut instituerent eos ad prælium;

35 Diviserunt bestias in phalanges, & constituerunt cuique elephanti mille viros loricatos annulis ferreis, cum galeis æneis in capitibus ipsorum: & quingenti equites ordinati sunt ad unamquamque bestiam lectissimi.

36 Hi opportunissime utcunque erat bestia aderant; & quocunque proficiscebatur proficiscebantur simul; non discedebant ab ea.

37 Turres quoq; l gneæ super eas firmæ; & obtegentes unamquamque bestiam erant accinctæ super ea machinis; & in unaquaque viri triginta duo pugnantes ab eis, cum Indo *magistro* bestiæ.

38 Reliqui vero exercitum hinc & inde statuerunt in duabus partibus duces agentes eum, & circumsepti phalangibus;

39 Adeo ut sole super aureos clypeos fulgente, fulgerent montes ab eis, & resplenderent ut lampades ignis.

40 Fuit autem extensa pars quædam castrorum regis ad excelsa montium, & quædam ad humilia loca; ita procedebant secure atque ordinate.

41 Commovebanturque omnes qui in diebant so um multitudinis eorum & ipse um multitudinis, & collisionem armorum; erant enim castra magna admodum atque valentia.

42 Appropinquante autem Jehuda & castris ejus in aciem, ceciderunt ex castris regis sexcenti viri.

43 Videns vero Elhazar Habaran unam ex bestiis loricatam loricis regiis, quæ erat superior omnibus aliis bestiis; & quod videbantur ipsi in ea esse rex,

44 Exposuit se ipsum ut servaret populum suum, & compararet sibi nomen æternum;

45 Incurrensque in eam audacter per medium phalangis quum morte afficeret à dextera sinistraque, adeo ut discinderentur ab eo hinc & inde,

46 Sublit sub elephantū illum, & supponens se ei occidit eum, cecidit que in terram super ipsum & illic mortuus est.

47 Quum; vidissent potentiam regis & impetum copiarum, declinaverunt ab eis.

48 Qui autem ad castra regis pertinebant ascenderunt adversus eos Jeruschalaima, ut castra poneret rex ad Jehudam & in montem Tzijonis;

49 Postquam facta pace cum Bethzuranis exissent è civitate (nam non erat ibi commeatus ipsis ut conclusi manerent in ea, quia sabbathum erat terræ.)

50 Et accepisset rex Bethzurā, & instituisset illic præsidia ad servandum eam.

51 Posuit ergo castra in locum sanctum diebus multis, & statuit illic stationes pro ballistariis machinasque, & igni & lapidibus mittendis tormenta accommoda, & scorpiones ad injiciendā tela, & fundas.

52 Fecerunt autem illi quoque machinas adversus machinas eorum, & præliati sunt diebus multis.

53 Cibaria vero non erant in vasis, quia septimus erat annus, & qui servati se receperant in Jehudæā à gentibus, comederant residuum quod fuerat reposītum.

54 Ira reliq i erant in locis sanctis viri pauci, quia prævalebat eis fames, & dispersi erant quisque in locum suum.

55 Sed quum audiret Lysias Philippum quem constituerat Rex Antiochus quum adhuc viveret educare Antiochum filium suum,

56 Revertisse à Perside & Media, ut regnaret ipse, & copias regis quæ profecta erant eum eo, & quærere ut cum negotiis *regnum* acciperet.

57 Festinaverunt & exercitati sunt ut ex arce abirent; & dixerunt regi ducibusque copiarum & viris; deficimus in diei, & alimenta nobis sunt pauca; locus vero quem obsidemus munitus *est*, & incumbant nobis negotia regni:

58 Nunc itaque jungamus dexteras viris

eis illis, & faciamus cum eis pacem, & cum tota gente ipsorum ;
50 Et constituamus eis ut ambulent ex lege sua sicut antea. Nam propter legalia statuta sua quæ expulimus, irati sunt, & cetera quæ hæc omnia.
60 Placuit hic sermo coram rege & principibus, qui misit ad eos faciendæ pacis pontifex, & acceperunt illi :
61 Quumque juramento confirmassent eos rex & principes de illis, abierunt à munitione.
62 Rex autem ingressus in montem Tzionis quum vidisset munitionem loci, abjecit juramenta quæ fecerat, dato que mandato everti murum circumquaque.
63 Deinde moveus diligenter reversus est ad Antiochiam, ubi invenit Philippum dominantem civitati, & oppugnans eum vi civitatem occupavit.

CAPUT VII.

Iehudæi vincunt Nicanorem.

ANno centesimo quinquagesimo primo regni sui D. Demetrius Seleuci filius Roma, ascendit cum viris paucis in civitatem maritimam, & regnavit illic.
2 Fuit autem quum venisset in domum regalem majorum suorum, comprehendentibus copiis ipsius Antiochum & Lysiam, quos ad ipsum adduxerunt,
3 Ut cognita re ab ipso diceret, ne mihi ostendatis facies eorum.
4 Ita quum occidissent eos copiæ, insedit D. Demetrius throno regni sui.
5 Venientes autem ad ipsum viri omnes iniqui & impii ex Israele, quorum dux erat Alcimus qui volebat sacerdotio fungi :
6 Accusaverunt populum apud regem dicentes, perdidit Iehuda cum fratribus suis omnes amicos tuos, & nos disperserunt è terra nostra.
7 Nunc itaque mitte aliquem cui habeas fidem, ut profectus videat perditionem totam quam effecit nobis, & regioni regis, punitaque eos, & omnes qui ad hanc rem sunt adjumento ipsis.
8 Eligens itaq; rex Bacchidem amicum suis dominantem in regione transfluviali, & magnū in regno, fidumq; regi, emisit eum ;
9 Et Alcimum illum impium, cui instituit sacerdotium ; mandavitque illi ut efficeret vindictam in filios Israelis.
10 Profecti autem ubi venerunt cum copiis multis in terram Iehudæ, misit legatos ad Iehudam & fratres ejus dolose verbis pacis :
11 Sed non attenderunt sermonibus eorum ; noverant enim venisse illos cum multis copiis.
12 Congregati vero sunt ad Alcimum & Bacchidem scribæ congregatione magna, requisituri quæ justa videbantur.
13 (Hi enim Aschidæi, primi fuerant in filiis Israelis) & requisiverunt ab eis pacem,
14 Dicebant enim, quidam sacerdos è semine Aharonis venit cum copiis istis, neque injuriam facier nobis.
15 Et ille eo alloquutus est verbis pacis, juravi que eis dicens, non procurabimus vobis mala, & amicis nostris.
16 Sed postquam credidissent ipsi, comprehenderunt ex eis viros sexaginta, & occidit eos die uno, secundum sermones illos, quos scripsit *Psalter* :
17 Carnes sanctorum tuorū & sanguinem eorum effuderunt circum Jeruschalaima, nec fuit eis qui sepeliret ipsos.
18 Quamobrem accidit illorum metus & terror in totum populum ; dicebant enim, non inest veritas & jus istis : transgressi sunt enim pactum constitutum, & jusjurandum quod juraverant.
19 Moveus itaque Bacchides Jeruschalaimis castra posuit Bethzetha, & misssens comprehendit multos ex hominibus transfugis qui erant cum ipso, & populares quosdam, quos mactavit projecitque in magnum foveam.
20 Dei de committens regionem Alcimo, dimisit cum eo copias auxilio futuras ei, & abiit Bacchides ad regem.
21 Contendebat autem Alcimus de principatu sacerdotii :
22 Et congregati ad ipsum omnes qui turbabant populum suum, obtinuerunt terram Iehudæ, & plaga magna affecerunt Jeruschalaimā.
23 Quamobrē videns Iehuda omne malum quo afficiebat Alcimus & qui erant cum eo filios Israelis, supra quam gentes,
24 Egressus in omnes terminos Iehudæ circumquaque fecit ultionem de viris illis qui transfugerant, & contracti sunt ne in regionem amplius proficiscerentur.
25 Ut autem vidēs Alcimus prævalere Iehudam & comites ejus agnovit se non posse sustinere eos, reversus ad regem accusavit eos pessime.
26 Quapropter misit rex Nicanorem unum nobilium suorum principum, odio habentem & insestum Israeli, dans in mandatis ei ut tolleret populum.
27 Et veniens Nicanor Jeruschalaima *instructus* copiis multis, misit ad Iehudā & fratres ipsius dolose verbis pacis dicēs,
28 Ne esto bellum inter me & vos, eniam cum viris paucis, ut videam vos in faciem cum pace.
29 Ita venit ad Iehudam, & salutarunt alter alterum pacifice : sed hostes erant parati ut obripuerent Iehudam :
30 Quæ res quum innotuisset Iehudæ, eum dolose venisse ad ipsum ; deterritus est ne amplius congrederetur cum eo, nec voluit amplius videre faciem ejus.
31 Agnoscens itaque Nicanor retectum esse consilium suum, processit obviam Iehudæ juxta Cephar-salama.
32 Ceciderunt que eorum qui erant à Nicanore quasi quingenti viri ; in fugerunt in civitatem Davidis.

31 His autem rebus gestis, & ascendente Nicanore ad montem Trifonis; procedebant è loco sancto quidam è Sacerdotibus & è Senioribus populi, salutaturi ipsum cum pace, & demonstraturi ei holocaustum quod offerebatur pro rege.

34 Verum subsannans eos indificatus est eos, & polluit eos loquutus superbe;

35 Juravitque cum furore dicens, nisi tradatur Jehuda cum castris ipsius in manus meas nunc, erit cum rediero in pace, ut incendam domum istam, exivitque actus furore magno.

36 Ingressi vero sacerdotes steterant ante aletare & templum, flevertuntque dicentes:

37 Tu elegisti domum hanc, ut voceur de nomine tuo, ut sit domus orationis & obsecrationis populo tuo.

38 Fac ulciscendo de homine isto, & de castris istius, corruantq; gladio, memento blasphemiarum istorum, ac ne finito eos consistere.

39 Egressus autem Nicanor Jerusalaim castra ponit in Beth-choron, ubi occurrerunt ei copiæ Syriæ.

40 Jehuda vero castra fecit Hadasis cum tribus virorum millibus, & orabat Jehuda dicens:

41 Quum loqui à rege missi blasphemarunt, procedens angelus tuus percussit ex eis centum octoginta quinque millia:

42 Ita contere castra ista coram nobis hodie, & agnoscat reliqui istos male obloquutos esse loco sancto tuo; & judicia istum secundum malitiam ipsius.

43 Congressi itaque castris in prælium decimo tertio Adaris mensis, contrita sunt castra Nicanoris, & ipse primus in prælio concidit.

44 Quum autem viderunt castra ejus mortuum esse Nicanorem, objectis armis fugerunt:

45 Eosque persequuti sunt Jehudæi irrisere dicti unius Hadasis usque quo veniunt Gezeram; ubi clamarunt tubis adsignificantibus post ipsos.

46 Egressi autem ex omnibus vicis Jehudæi *undo* circumquaque, ferieba nt illos; adeo ut reverentes bi ad illos caderent omnes gladio, nec reliquus fieret ex eis, vel unus.

47 Ita acceperunt spolia præsumque, caput vero Nicanoris amoverunt & dexteram ejus quam extenderat superbe detulerunt, & suspenderunt ad Jerusalaim.

48 Unde lætatus populus valde, agitaverunt diem illum diem lætitiæ magnæ:

49 Instituerunque celebrari quotannis diem illum decimo tertio Adaris.

50 Et quievit terra Jehudæ diebus paucis.

CAPUT VIII.

Jehudæ Vires sa lus cum Romanis.

Audiens vero Jehuda nomen Romanorum, eos valere robore, & eos placido animo acquiescere iis omnibus quæ proponebantur ipsis, & quicunque adipsos venirent, constituere cum eis amicitiam, denique valentes esse robore:

2 (Narratum enim fuerat ei de bellis ipsorum & rebus strenuis quas gerebant apud Galatas, eos vi superasse; & esse ipsi tibi tributarios.

3 Et quæcumque fecerant in regione Hispaniæ, ad obtinendum fodinas metallicas auri & argenti, quæ in ea sunt;

4 Ut superaverant locum illum totum consilio suo, & tolerantia, quamvis locus ille procul abesset ab ipsis valde, & reges qui invaserant ipsos ab extremitate terræ, donec contrivisset eos, postquam percussissent eos plaga magna, utque reliqui darent ipsis tributum quotannis:

5 Philippum quoque & Perseum Macedonum regem, & qui extulerant se in ipsos, ut eos contrivisset bello, & superviscent eos:

6 Item q; Antiochum magnum, regem Asiæ, qui profectus erat in eos ad bellum habens centum viginti elephantes, & equitatum, & currus, copiasque multas valde, & attritus est ab ipsis:

7 Ut cum cepissent vivi, statuerintque ut ipsis darent cum ille, cum qui regni erant post illum, tributum magnum, datis obsidibus & divisione instituta,

8 Qua regionem Indiam, Mysiam, Lydiamque & alias ex optimis regionibus illius acceptas ab illo dederant Eumeni regi:

9 Et quia Græci cogitassent insidiandi & tollendi ipsos, cognito sermone hoc ab ipsis,

10 Misserint in eos ducem unum bello, quæ afflixerint eos, adeo ut occiderint ex eis consortes mulieri, multos vero captivos abduxerint uxores eorum, liberosque eorum; & depredatis illis obtinuerint terram eorum, everfisq; munitionibus eorum, ac depredatis istis, servos effecerint eos in diem hunc usque?

11 Item ut reliqua regna & insulas, quæcunque obtiterant ipsis, perdiderint, & in servitutem compulerint:

12 Cum amicis autem suis, & iis qui acquiescunt ipsis, eum iis conservare amicitiam, & obtinere regna propinqua & longinqua; & quicunque audiverunt nomen ipsorum, vereantur sibi ab ipsis; quoscunque autem volunt adjuvare & tenere regnum, eos regnare;

13 Contra vero quos voluerunt, destituere: denique exaltatos esse valde;

14 Atque propter hæc omnia, non imposuisse quemquam eorum diadema sibi, neque indutsse purpuram, ut ea se magnifice gerat;

15 Sed senatum fecisse sibi, & quotidie concilium sibi esse trecentorum viginti, concilia ineuntium semper de republica, ut decorneus eum;

16 Tamum

16 Turpium credere ani hominí, qui dominentur ipſis in animum, & imperium habeant eorum; nam ipſorum, & omnes ita auſultare uni ac non ſit invidia, atque æmulatio inter ipſos.)

17 Fecit ergo Jehuda Eupolemi, filiúſ Jochanani, filii Hakkotzi & Jaſonem filium Elhazaris, quos miſit Romam ad conſtituendum cum ipſis amicitiam & ſocietatem

18 Et tollendi jugum ſuum à ſe; quia videbant regnum Græcorum opprimere Iſraelem ſervitute.

19 Iraq; profecti Romam (erat autem iter multum admodum) & ingreſſi in ſenatum proloquuti ſunt dicentes,

20 Jehuda Machai, & fratres ipſius, & reſpublica Jehudæorum nos miſerunt ad vos, ut conſtituamus vobiſcum ſocietatẽ & pacem, & nos inſcribamur ſociis, & amicis veſtris:

21 Qui ſermo placuit eorum ipſis.

22 Atque hoc ex templum eſt illius epiſtolæ, quam reſcripſit *Senatus* in tabulis æreis, & miſit Jeruſalaimam, ut eſſet apud eos illic monumentum pacis & ſocietatis:

23 Quod ſaultum ſelixq; ſit Romanis, & genti Jehudæorũ mari terraq; in ſeculum, gladioq; & hoſtis procul ſit ab eis.

24 Quod ſi exſtiterit bellum in Romanos prius, aut in ullum ſociorum ipſorum in tota ditione ipſorum;

25 Auxilium ferat gens Jehudæorum, prout tempus præbebit ipſis, animo ipſiuſq:

26 Neque dabunt, neque ſubminiſtrabunt hoſtibus oppugnantibus ipſos ornamenta, arma, argentum, naves, ut viſum fuerit Romanis: cuſtodient mandata hæc ægre, nihil accipientes.

27 Similiter vero ſi genti Jehudæorum evenerit prius bellum, auxilium ferent Romani ex animo, ut ipſis opportunitas præbebitur:

28 Ac oppugnantibus non dabitur commeatus, arma, argentum, naves, ut viſum fuerit Romanis, ſed cuſtodient mandata hæc idque bona fide:

29 In hanc ſententiam ſtatuerunt Romani cum populo Jehudæorum *fœdus*.

30 Quod ſi in poſterũ conſilia inierint hi aut illi, addendi aut adimendi, facient prout placuerit ipſis; & quicquid addiderint, ademerintve, id ratum futurum eſt.

31 De malis autem quæ rex Demetrius perficit in eos, ſcripſimus ei dicentes, quamobrem grave jugum imponis amicis noſtris ſocioſque Jehudæis?

32 Si ergo amplius interpellaverint nos pro auxilio contra te, faciemus eis jus, & te mari terraque oppugnabimus.

CAPUT IX.

Jehudæ cæſa fraterni. Jonathan frater.

AUditum vero Demetrius feciſſe Nicanorem & copias ejus bellum, pervexit Bachidem & Alcimum ſecundo mitteretq; terram Jehudæ, & cornu dexterum cum eis.

2 Profecti iraq; viã Gilgalem verſus caſtra metati ſunt contra Certſothas quæ ſunt in Harbaethi: quam quum occupaſſet, perdiderunt animas hum ænas multas.

3 Menſe au em primo anni ceſteſimi quinquageſimi ſecundi, caſtra metati ſunt contra Jeruſchalaima.

4 Moveſnes autem profecti ſunt Bethzethan cum viginti millibus virorum peditum, & bis mille virorum equitatu;

5 Quum Jehuda caſtra poſuiſſet Hadaſis habens ter mille viros electos ſecũ:

6 Qui videntes multitudinem copiarũ, hoſtes multos eſſe, metuerunt valde, & diffluxerunt multi è caſtris; non ſunt læti ex eis reliqui, niſi octingenti viri.

7 Videns itaque Jehuda diffluxiſſe caſtra ſua, quum prælium iſtud affligeret ipſum, adeoque animo attritus eſſet (quia non habebat tempus congregandi eos) ut diſſolveretur,

8 Dixit iis qui erant reliqui, ſurgamus & aſcendamus in adverſarios noſtros; ſi forte poterimus debellare eos.

9 Advertebant autem illum dicentes nequaquam poterimus. ſed ſervemus noſtras ipſorum animas modo; revertere, nam fratres noſtri diffluxerunt, & nos debellaremus iſtos? qui ſumus tam pauci.

10 Sed dixit Jehuda, abſit à me ut faciã facinus iſtud, & fugiam ab iſtis: nam ſi prope eſt tempus noſtrum, moriamur viriliter propter fratres noſtros, ac ne relinquamus quicquam quod gloriæ noſtræ crimini verti poſſit.

11 Tunc moverunt copiæ è ſuis caſtris, ut ſiterent ſe obviam illis, diviſo equitatu in duas partes, & funditoribus ſagittariiſq; præcedentibus ante copias, qui primi bellatores erant potentes omnes.

12 Bacchides autem erat in cornu dextero, quũ appropinquante phalange à duabus illis partibus clãgor tubis factus eſt.

13 Clanxerunt quoque milites Jehudæ ipſi tubis, & commotus eſt terra à ſonitu caſtrorum; fuitq; prælium commiſſum à mane uſque ad veſperam.

14 Vidit vero Jehuda Bacchidem & firmamentum caſtrorum ad dexteram eſſe, quapropter convenerunt ad ipſum omnes animoſi.

15 Ita contritum eſt dexterum cornu ab illis, & perſequuti ſunt à tergo eos uſque ad Azmotha montem.

16 Qui autem erant in cornu ſiniſtro, videns cornu dexterum attritum eſſe, reverſi ſunt ſecundum veſtigia Jehudæ & comitum ejus à poſteriortbus partibus;

17 Ita ingravescente prælio ceciderunt confoſſi multi ex his & ex illis:

18 Jehuda vero recidit; & fugerunt reliqui:

19 Unde tollentes Joanthan, & Schimſon Jehudam fratrẽ ſuũ, ſepeliverunt eum in monumento majorum ſuorum Modditii.

20 Et deflentes eum planxerunt de eo omnes

omnes Israelitæ planctu magno; lugentes per dies multos dixerunt,

21 Quomodo cecidit potens, qui servabat Israelem?

22 Reliqua vero res Jehudæ, & bella, & strenuæ factæ quæ fecit, & magnitudo ejus non sunt descriptæ: nam multæ erant admodum.

23 Fuit autem post mortem Jehudæ, ut emergerent iniqui in omnibus terminis Israelis, & exorirentur omnes operarii injustitiæ.

24 Diebus illis fuit fames magna valde, quapropter defecivit regio ipsa cum illis.

25 Eligens vero Bacchides impios istos viros, eos instituit dominos regionis.

26 Qui exquirentes perscrutate amicos Jehudæ adducebat eos ad Bacchidem qui ultionem sumebat de eis, illudens eis,

27 Ita fuit afflictio magna in Israelitis, cujusmodi non fuerat, ex quo dies non est visus prophetæ ipsis.

28 Quamobrem congregati omnes amici Jehudæ dixerunt Jonathani,

29 Ex quo frater tuus Jehuda mortuus est, non fuit vir par ei ad procedendum contra inimicos & Bacchidem, & invadendum adversarios gentis nostræ:

30 Nunc itaque eligimus te hodie, ut sis loco illius princeps noster, & dux ad gerendum bella nostra.

31 Accepitque Jonathan momento illo Principatum, & surrexit in locum Jehudæ fratris sui:

32 Quod ubi rescivit Bacchides quæsivit eum occidere:

33 Sed cognoscens Jonathan, & Schimhon frater ipsius, ac omnes qui erant cum ipso, fugerunt in desertum Thekoæ, & castra posuerunt ad aquas lacus Asphartis.

34 Quod ubi cognovit Bacchides, die Sabbathi venit ipse cum toto exercitu suo secundum Jardenem.

35 Miserat autem fratrem suum ducem multitudinis, ut rogaret Nabathæos amicos suos, ut apud ipsos deponerent impedimenta sua, quæ multa erant.

36 Sed exeuntes filii Amri Medeba comprehenderunt Jochananem & quæcunq; habebant; quæ habentes ablerunt.

37 Postea vero renuntiatum est Jonathani, & Schimhoni fratri ipsius: filios Amri celebrare nuptias magnas, & deducere sponsam Medeba, filiam cujusdam de magnatibus summis Cenahanis, cum pompa maxima.

38 Recordati itaque Jochananis fratris sui, ascenderunt & absconderunt se sub quadam montis umbra specu.

39 Quumq; sublatis oculis suis vidissent quod ecce turba & apparatus multus, procedente sponso cum amicis suis & fratribus suis obviam illis cum cymbalis, instrumenti q. musicis, et armis multis;

40 Exurrexerunt in eos ex insidiis, & interfecerunt eos, a loco ut caderent, corpo-

si multi, & reliqui fugerent ad montem ceperunt; omnia spolia illorum.

41 Ita conversa sunt nuptiæ in luctum & vox musicorum instrumentorum ipsius in lamentum.

42 Illi autem facta ultione sanguinis fratris sui reverti sunt ad terminum Jardenis.

43 Audiens ergo Bacchides venit die sabbathi ad ripas usque Jardenis cum copiis multis.

44 Dixit autem Jonathan suis, Surgamus jam, & pugnemus pro nobis ipsis: non enim est hodierno die, ut antehac:

45 Nam ecce bellum imminet ex adverso nostri, & a tergo nostro; aqua vero Jardenis hinc & inde, palusque, & saltus, non est declinandi locus.

46 nunc ergo inclamate Deum coelum, ut serveminii a manu inimicorum.

47 Tunc commissum est prælium, & extendit Jonathan manum suam ad percutiendum Bacchidem, sed declinavit ab eo retrorsum.

48 Postea infilit Jonathan & qui erant cum eo in Jardenem, & transnaverunt in ulteriorem ripam: illi vero non trajecerunt ea denem insequentes eos.

49 Ceciderunt autem ex castris Bacchidis quasi viri mille, die illo.

50 Reversus autem Jerusalaimæ ædificavit civitates munitas in Jehudæa, & munitionem quæ est Jerichunte, & Bethelem, & Thimnatham, & Pirhathonem, & Thuppuachum, instruentes muris altis, portisque, & vectibus;

51 Et posuerunt præsidia in eis, ut inimice agerent cum Israele.

52 Munivit quoque civitatem Bethzuranam, & Gezara, & Acram; Ponens in eis copias & apothecas commeatuum:

53 Acceptisq; filiis eorum qui duces regionis erant obsidibus, posuit eos in arce Jerusalaimis in custodia.

54 Anno autem centesimo quinquagesimo tertio, scilicet mense principiente Alcimo ut destrueretur murus atrii in loco sancto eximus, & everterunt opera prophetarum, quum jam cœpissent destruere;

55 Momento illo percussus est Alcimus, & impedita opera illius, obstrato ore illius, & paralysi affecto corpore, adeo ut non posset amplius qu cquam eloqui aut præcepta dare de domo sua;

56 Et mortuus est Alcimus tempore illo cum cruciatu magno.

57 Videns vero Bacchides mortuum esse Alcimum reversus est ad regem; & quievit terra Jehudæ duobus annis.

58 Quapropter consilium inierunt omnes iniqui dicentes, ecce Jonathan & qui cum eo sunt habitant in quiete confidenter: nunc igitur adducamus Bacchidem qui comprehendat istos omnes una nocte

59 Et profecti consilium cum muniarunt cum eo.

60 Qui

60 Qui movens ut veniret cum copiis in Antiochiam epistolas clam omnibus locorum ducibus qui erant in Jehudæa, ut comprehenderent Jonathanem & eos qui erant cum ipso; sed non potuerunt, quia innotuit illis consilium istorum.

61 Sed comprehenderunt ex hominibus regionis auctoribus illius sceleris quinquaginta viros, & interfecerunt eos.

62 Postea secedens Jonathan & Schimhon & qui erant cum eo, Beth-kezitzum, quod est in deserto, exstruxit res amotas ejus, & firmavit eam:

63 Quod Bacchides cognoscens congregavit totam suam multitudinem, & iis qui erant ex Jehudæa denunciavit.

64 Quumque veniens castra posuisset contra Beth-kezitzum, oppugnavit ipsum diebus multis, fecitque machinas:

65 Jonathan vero relinquens Schimhon frattem suum in civitate, profecit in regionem, & venit cum numeris.

66 Ita percussit præfectum viarum infidis cum sociis ipsius, & eos qui salas observabant, in territorio ipsorum.

67 Quum incepisset cædere, ascendens cum suis copiis Schimhon quoque & qui erant cum eo egressi è civitate, incenderunt machinas:

68 Ita pugnantibus illis contra Bacchidem, contritus est ab illis, & afflixerunt eum valde, eo quod consilium ipsius & expeditio ipsius inanis esset:

69 Quamobrem iratus animo in viros impios illos qui consuluerant ipsi ut veniret in regionem, occiderunt ex eis multos: etiamque inibat consilium invadendi terram eorum.

70 Hoc autem postquam cognovit Jonathan, misit ad eum legatos ad componendum cum eo pacem, & ut redderent ipsis captivorum turbam:

71 Quod accipiens ille fecit secundum sermones ejus, & juramento spopondit ei se non procuraturum ei malum, u llo diebus vitæ suæ:

72 Redditisque ei captivis, quos ceperat prius è terra Jehudæ, revertens abiit in terram suam, ac non perrexit amplius invadere terminos eorum.

73 Ita sublato ex Israele bello, habitavit Jonathan Micmalchi, & quum cœpisset Jonathan judicare populum, delevit impios ex Israele.

CAPUT X.

Judæi fiunt à partibus Alexandri.

ANno vero centesimo sexagesimo ascendit Alexander filius Antiochi illustris, & occupata Ptolemaide, quum recepissent eum, regnavit illic.

2 Quod audiens Demetrius rex congregavit copias multas valde ut procederet obviam ei in prælium:

3 Misitque Demetrius ad Jonathanem literas verbis pacificis, adeo ut magnificaret eum.

4 (Dicebat enim, anticipemus pacem contituere cum illis, antequam conflixerit iste pacem cum Alexandro contra nos:

5 Nam recordaturus esset omnium malorum quæ commisimus in ipsum, & in fratres suos, atque in gentem suam)

6 Dedit que ei potestatem congregandi copias & comparandi arma, ut esset ille socius ipsius; & obsides qui erant in arce reddi edixit ei.

7 Veniens itaque Jonathan Jeruschalaim, quum legisset epistolas audiente toto populo, & iis qui erant in arce:

8 Timuerunt timore magno, quando audiverunt regem dedisse ei facultatem congregandi copias;

9 Tradiderunt que qui erant in arce Jonathani obsides, quos reddidit parentibus ipsorum.

10 Tunc habitans Jonathan Jeruschalaim cœpit ædificare & instaurare civitatem.

11 Ediceres operis, ut exstruerent muros, & montem Tzijonis circumdarent lapidibus quadratis ad munitionem; & ita fecerunt.

12 Quamobrem fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus quas ædificaverat Bacchides:

13 Et relinquens quisque locum suum abiit in terram suam.

14 Tantum Bethura reliqui fuerint quidam ex iis qui legem & præcepta reliquerant: nam hoc erat ipsis perfugium.

15 Sed audiens Alexander rex promissa quæcumq; literis significaverat Demetrius Jonathani, quum narravissent ipsi bella & strenua facta quæ fecerat ille, & fratres illius, ac labores quos sustulerant;

16 Dixit, an non possemus invenire nos aliquê virû ejusmodi? nunc ergo constituemus eum amicum sociumq; nostrum.

17 Et scriptas literas misit ei, dicens in hanc sententiam:

18 Rex Alexander fratri Jonathani salutem.

19 Audivimus de te, virum potentem robore esse te, & commodum esse ut sis amicus nobis.

20 Nunc itaque constituimus te hodie sacerdotem summum gentis tuæ, & amicum regis vocari. Misit quoque ei purpuram & coronam auream *dicens*, ut & sentias nobiscum, & conserves amicitiam erga nos.

21 Sic induit Jonathan sanctam vestem septimo mense anni centesimi sexagesimi; festo tabernaculorum, & congregavit copias, comparavitque arma multa:

22 Quos sermones audiens Demetrius dolore affectus est;

23 Et dixit quidnâ fecimus, quod prior nobis Alexander amicitiam constituit cum Jehudæis ad firmamentum sui;

24 Scribam eis ego quoque verba cohortationis, & amplitudinem & dona *conferam*, ut sint mecum ad auxilium *meum*.

25 Et

25 Et scripsit eis in hanc sententiam, Rex Demetrius genti Iudæorum, in gaudium
26 Quod custodistis pacta nostra, et fuistis in amicitia nostra, ac non accessistis inimicis nostris, in laetitia gavisi sumus.
27 Nunc itaq; permanere adhuc ad servandum fidem erga nos, & recedemus vobis bona pro his quibus adhuc in nos:
28 Dimittemq; vobis, quæ dimisimus unum omnes, & dabimus vobis dona.
29 Nunc etiam absolvo vos resultetis vobis, omnes inquam Iudæos, à tributis & à censibus salinarum, & à coronis:
30 Et pro tertia parte seminis, & pro dimidio fructus ex arboribus quod ego accendat me percipere, dimitto ex hodierno die Iudæis; ne accipiatur à terra Iudæa, & à tribus præfecturis ex Samaritide, Galilæaque adjectis eis, ídq; ab hodierno die in tempus æternum.
31 Urbs vero Ierusalem sanctorum esto sancta, & libera cum terminis suis, & à decimis, & à vectigalibus.
32 Dimitto etiam potestatem arcis quæ est Ierusalem sanctorum, quam cedo sacerdoti summo, ut constituat in ea viros quoscunque elegerit ipse ad custodiendum eam.
33 Omnem quoque animam Iudæorum, quæ captiva abducta fuerit è terra Iudæa in totum regnum meum, dimitto liberam gratis.
34 Item omnes dimittunto tributa eorú & jumentorum ad eos pertinentiú, & omnes dies festi, sabbatha, & novilunia die sq; festi, & terni dies ante festum, terni & dies post festum omnes dies immunitatis & remissionis omnibus Iudæis qui sunt in regno meo;
35 Ut non habeatur ei potestas è quisquam vendendi aut turbandi quemquam eorum de negotio ullo.
36 Præterea inscribuntur Iudæorum in copias regis ad triginta millia virorum, quibus dabuntur munera, ut conveniunt omnibus copiis regis:
37 Et constituetur partes ex eis in munitionibus regis magnæ, & pars ex eis constituetur in curabilis negotiis regni fiduciariis quorú præfectis magistratus sunto ex ipsis; & incedunto legibus ipsorum, quemadmodum etiam præcepit rex in terra Iudæa.
38 Quod autem ad tres præfecturas illas adjectas Iudææ è regione Samariæ; hoc adjicitur Iudææ, ut reputentur subjectæ uni, nec obediant alteri potestati, nisi sacerdotis summi.
39 Ptolemaida vero & regionem adhærentem ei dono do sanctuario quod est Ierusalem, ad convenientem sumtum sanctuarii:
40 Item ego in annum do quindena millia siclorum argenti è rationibus regis ex locis ad ipsum pertinentibus;
41 Et ita; quod abúndant, quod non redditum est negotiorum ac administrationi
42 Quibus additis quinq; millia siclorum argenti, quos accipiebant de negotiis sanctuarii (ut annis præcedentibus) rationibus quoq; annis, ea quoque remittuntur, quia pertinent ipsi ad sacerdotes qui funguntur ministerio.
43 Et quicunque fugerint in templum quod est Ierusalem, & quicunq; omnibus terminis ejus debitores sunt regalium pecuniarum, aut cujus libet operis absolvantur, etiam ab omnibus quæ erant ipsis in regno meo.
44 Tum ad ædificandum & instaurandum opera loci sancti sumtus dabuntur è rationibus regis;
45 Tum ad ædificandos muros Ierusalimorum, & munitendum circumquaq; sumtus quoque dabitur è rationibus regis, & ad ædificandum muros qui sunt in Iudæa.
46 Quum autem Jonathas populus audivit sermones istos, non credebant eis neque accepernat: recordabantur enim malí maximi quo afficerat Israelem, ut afflixerat eos valde:
47 Sed acquieverunt Alexandro, eo quod ille fuisset ipsis auctor sermonis pacis; & socii præliorú fuerunt ei omnibus diebus.
48 Quum itaq; Alexander rex congregavisset copias magnas, & castra fecisset adversú Demetrii;
49 Committerunt prælium duo illi reges: sed fugit unus castra Demetrii, & persequutus est eum Alexander, quum prævaluisset eis.
50 Quoniq; obfirmasset prælium valde, usque dum occideret sol, cecidit quoque Demetrius die illo.
51 Et misit Alexander ad Ptolemæum regem Ægypti legatos, in hanc sententiam dicens;
52 Quoniá reversus in terra regni mei insideo throno majorum meorum obtinuq; dominatum, & conterens Demetrii obtinui regionem nostram:
53 (Nam commisi in eum prælium, quo conteritus est ipse ad castra ipsius à nobis, insidemusq; throno regni ejus.)
54 Nunc ergo statuamus inter nos amicitiam, & jam da mihi filiam tuam, ut sit mihi uxor, & ego gener tibi, & dabo tibi dona, illique, digna te.
55 Respondit vero Ptolomæus rex dicens, felix dies, quo revertis ea in terra majorum eorum, & insediti throno regni eorum.
56 Jam vero facturus sum tibi quæ scripsisti; sed occurre ad Ptolemaida, ut videamus alter alterum; & socer ero tibi quemadmodum dixisti.
57 Egressus itaq; Ptolemæus ex Ægypto, ipse & Cleopatra filia ejus, venerunt Ptolemaida, anno centesimo septuagesimo secundo.

58 Ubi

76 Mizpeam vero aperuerunt angelum, & dormiens est Jonathan, & resurrexit.

77 Quod audiens Apollonius, castra instituit de tribus millibus equitibus, & copiis multis; processitque Ascalonitas easquam iter faceret, eadem quoque opera processit in occursum, ut ei nocere malitiosius equitatu posset.

78 Jonathan vero videns quod venisset Apollonius cum copiis, ut cum eo committeret, castra a tergo ejus in Apollonium.

79 Reliquit Apollonius mille equites eorum post eos.

80 Cognoverunt autem Jonathanae insidias post se, circumdederunt castra illius, unde coniiciebant ea sola a populum, a mane usque ad vesperam.

81 Populus vero constiterunt, mandaverat Jonathan, quam iubere faciant eliae equites eorum.

82 Illis autem Jonathan equus fuit obtrectatio est cum phalange sua, equites debilitati sunt & coeperunt ab eo fugere.

83 Equitatus vero dissipatus est per campum, Ascalonitae & ingressi sunt ad Dagonem, templum idoli sui ut preservarent.

84 Jonathan vero Jonathe Ascalonem, & civitates circumstantes eam, accepit spolia eorum & sacrum Dagonis, cum quo confugerant in illud incendit igne.

85 Et factum, qui occiderunt gladio cum his qui perierant incendio, ad centum mille viros.

86 Et inde movens Jonathan in tendit propter contra Ascalonem, occurrerunt cives obviam ei cum gloria magna.

87 Postea reversus est Jonathan Jerusalem, & qui erant cum eo, habentes spolia multa.

88 Postquam ut audivit Alexander res sermones istos, ut ampliore gloria Jonathanem afficeret.

89 Misit ei fibulam aureum, ut mos est dari cognatis regum, & dare ei Ecteron amicitiae germanae, et hereditatis nomine.

CAPUT XI.

Ptolemaeus in Syriam expeditio.

1 Ex autem Aegypti congregavit copias multas ut est arena quae iacet ad littus maris, & naves multas; quarens obtinere Alexandri regnum dolo, & addere ipsum regno suo.

2 Et ingressus est in Syriam verbis pacis, aperiebant ei civitates occurrebant ei; quia sic datum erat Alexandri regis ut occurrerent ei, eo quod socer ipsius fuerat.

3 Ita civitates ingrediens Ptolemaeus instituebat copias praesidiarias in unaquaque civitate.

4 Quum autem venisset prope Azoti, demonstrabant ei templum Dagonis igni traditum, & Azotum suburbia; ipsius destructa, corpora projecta, & homines exustos, quos cruciaverat Jonathas in eo bello (nam fecerant tumulos eorum in via ipsius).

5 Enarra-

5 Simon autem regi quæ fecerat Jonathan ad crimandum eum; & cœlicit rex.

6 Occurrente vero Jonathane regi Joppen cum gloria, eo quum alumbrent alter alterum, & pernoctarent illic,

7 Profectus Jonathan cum rege ad flumen quod dicitur Eleutherus, reversus est Jerusalem.

8 Rex autem Demetrius dominatus civitatibus maritimis, percussit Tryphonem, qui ipsum persequebatur, & illius Antiochum, cui succedere volebat.

9 Misit legatos ad Demetrium regem, dicentes, continuandum esse ad fœdus, & dato illi filium eorum quem habet Alexander, regnaturum in regno patrio tali.

10 Pœnitet enim nos, quod dederimus illi filiam nostram quæ quum vis interficere nos.

11 Cognoscens ergo auctor esse eorum, propterea quod ipse concupiscebat regnum ejus,

12 Et suadebat ab eo filiam ejus Demetrio, & abominabatur eam ab Alexandro, ita ut manifestæ essent inimicitiæ ejus.

13 Et introivit Ptolemais civitatem, unde misit ejus dimissionem capiti suo, & sibi, & Ægypti.

14 Rex autem Alexander erat in Cilicia temporibus illis, quia defectibant locorum illorum incolæ.

15 Sed audiens Alexander, misit eum Aeclio, & producens Ptolemæus exercitu occurrit ei manu valida, atque in fugam vertit eum.

16 Et fugiens Alexander in Arabiam, ut protegeretur illic, rex Ptolemæus exaltatus est:

17 Et tollens Zabdiel Arabs caput Alexandri misit Ptolemæo.

18 Postea rex Ptolemæus obiit die tertio; & qui erant in munitionibus ejus, perierunt ab iis qui in illis erant magnidonibus versabantur.

19 Ita regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20 Dicebat illi Demetrius Jonathæ Accipio ad Antiochiam auctor quæ erant Jerusalem, dicit tantra eum machinatus est.

21 Profecti sunt quidam ex Jerusalem, viri iniqui ad Regem, quum renunciassent ei Jonathanem obsidere urcem.

22 Audiens ille iratus est, & ubi audivit, statim jungens venit Ptolemaida, & scripsit Jonathanæ ne quidem ferret, sed veniret ipse obviam sibi ad civitatem Ptolemaida, ut congrederentur.

23 Ille autem Jonathan audivit, obsidere jussit; & delecti seniorum Israelis & sacerdotum exposuit se periculo periculo:

24 Nam accipiens argentum & aurum, vestemque & alia munera plurima, profectus est ad regem Ptolemaida, & invenit gratiam coram eo:

25 Et quamvis accusarent eum quidam iniqui, ex eadem gente,

26 Sicut mater ei rex, quemadmodum faciebat ei amicosque ipsius, & honorificavit eum coram omnibus amicis suis,

27 Stabilivit ei principatum sacerdotii, & quæcunque alia erant habebat ei honores pertinentia, & ut ille ipse primorum amicorum esset.

28 Tum rogavit Jonathan regem, ut Judæam, & tres regiones cum finibus Samariæ, quæ adjungerentur Judææ, ut ad unum obedirent principi.

29 Accipiens ergo rex pertinentia Jonathæ, scripsit ei secundum omnia hæc, & testimonium perhibens.

30 Rex Demetrius Jonathæ fratri suo, & genti Judæorum.

31 Exemplum epistolæ, quam scripsit Lasthæni cognato nostro de vobis, scripsimus etiam ad eo, ut videatis.

32 Rex Demetrius Lasthæni patri suo, salutem.

33 Gens Judæorum, amici nostri, custodientes conventiones ea quæ est fides nos, non sustinentes ab eis quæ sua sunt, propter benevolentiam quam habent ad nos.

34 Confirmavimus ergo eis hereditates duas & tres regiones Aphærema, Lydda, & Ramathem, quæ adjectæ sunt Judææ, & omnes quæ adsunt ex Samaritide, & omnia quæ adsunt ipsis, omnibus qui sacrificant Jerosolymis, pro regalibus illis collectis quæ percipiebat rex ab eis annuatim ex fructibus terræ & fructuum arborum.

35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimæ & vectigalia quæ ad nos pertinebant, & salinæ, & coronæ quæ debebantur nobis, omnia remittimus eis, & non exigentur ab eis in omnibus negotiis.

36 Eligite ergo viros ex vobis, & dentur in exercitu meo, & erit stipendium omnium bellorum.

37 Nunc ergo, quoniam confirmati sumus ab eis, quæ promisimus Judæis, & positæ in monte sancto, conveniunt loco, & vectigalia.

38 Videns autem Demetrius se quietam esse terram coram ipso, & nihil sibi obsistere, dimisit omnes copias suas unumquemque in locum suum, præter exercitus copias quas congregavit ab insulis gentium: unde fiebat ut omnes ipsi essent copiæ quæ a majoribus haberentur.

39 Tryphon vero quum videret omnes copias in Demetrium murmurare, profectus est ad Malcoelem Arabem (qui alebat Antiochum pueulum Alexandri)

40 Et insistens apud eum ut traderet eum ei ut regnaret pro patre suo, renunciabat ei quæcunque constituerat Demetrius, & inimicitias quibus profligatus erat cum eo, & quæ fuerunt illic dies multos.

41 Scripsit autem Jonathan ejus ut ad eum ut regnum ejus efficeret, eos qui in arce erant Jerusalem, & qui erant in præsidiis, quæ Israelem oppugnabant.

42 Remisit vero Demetrius literas ad Jonathanem dicens, non solum hæc facturus sum tibi & genti tuæ, sed gloria ornabo te & gentem tuam, si commoditatem inveniro.

43 Nunc

61 Nunc itaque redde feceris, si miseris
ue viros, qui pugnent mecum; nam
derorum omnes copiæ meæ.

Tunc misit Jonathan viros ter mille
ortes robore ad ipsum Antiochiam:
ius advenientibus ad regem, lætatus
ve adversus ipsorum.

63 Nam congregati fuerant cives intra
ros ad viros centies vicies mille,
ebant regem è medio tollere.

64 Itaque fugiente rege in aulam, occu-
erunt cives vias civitatis, & cœperunt
lo infestare.

65 Advocante autem rege ad auxilium Je-
thæ, quum fuissent congregati ad ipsum
nes simul, statim in civitate dispersi sunt
interfecerunque in civitate die illo
ad centum millia; & incendentes civita-
sepientesque spolia multa die illo
erunt regem.

66 Videntes vero cives obtineri à Jehu-
civitatem prout volebat, & infirma-
ationibus suis, inclamaverunt re-
cum precibus, dicentes.

67 Da nobis dexteras, cessentque Jehu-
thæ & civitatem oppugnare.

68 Tum abjicientes arma fecerunt pa-
gloriam confequuti sunt Jehudæi
rente rege, & coram omnibus qui erant
ipsius; reversique sunt Jerusche-
habentes spolia multa.

69 Et sedente Demetrio rege in throno
ilii, quievit terra coram ipso.

70 Verum mendax erat, quæcumque
ebat Senatus à Jonathane non
ri et secundum benevolentiæ illius
, quæ fecerat in ipsum; sed affixit
maldo.

71 Postea autem reversus est Tryphon
Antiochus cum eo, puerulus juvenis,
que imposito diademate.

72 Et congregatæ sunt ad ipsum omnes
quas dispersérat Demetrius, pugna-
ntes in eum, ita ut fugarus fugeret.

73 Tum accepit Tryphon bestias, &
uit Antiochiam.

74 Scripsit vero Antiochus Junior Jo-
dicens: Fabillio tibi principatum
, & præficio te quatuor præfe-
volo esse te ex amicis regis:

75 Et mittens ei instrumenta aurea ad
rium, dedit ei potestatem bibendi
aureis, & purpuram induendi, & fibulam auream.

76 Simonem quoque fratrem ejus
uit ducem à tractu Tyri usque ad
Ægypti.

77 Profectus itaque Jonathan quum per-
ret trans fluvium, & in civitatibus
, & congregata essent ad ipsum
copiæ Syriæ auxiliares venit Aschalonem, ubi obviam ipsi processerunt cives honorifice:

78 Et inde abiit ad Gazam, ubi occlusi
Gazæi eum; sed edit eum, & in-
saturdia ejus igne pr. datus est ta

62 Postea rogantibus Gazæis Jonathanem dedi ei dexteram, & acceptos filios principum eorum obsides, emisit eos Jerusalaimam, pervasitque regionem Damascum usque.

63 Audiens vero Jonathan adesse principes Demetrii Kadesthum quod est in Galilæa cum copiis multis, volentes ejicere ipsum regione illa,

64 Occurrit eis; fratrem vero suum Schimhonem reliquit in regione sua.

65 Tum castra ponens Schimhon contra Bethzuram, oppugnavit eam diebus multis, & conclusam observavit eam,

66 Adeo ut rogarent eum sibi dexteras dari; quibus dum dexteram elecit eos inde, & occupata civitate posuit in ea præsidium.

67 Jonathã vero & castra ipsius mersus ad aquam Genezareth surrexerunt mane, venitque in campum Charzotis.

68 Ecce autem castra alienigenarum occurrerunt ei in ipso campo, emisitque insidiis cõtra eum in montibus; ipse vero obviam occurrerunt ex adverso castrorum.

69 Sed quum insidiæ exsurgentes è locis suis committerent prælium,

70 Fugerunt milites Jonathanis omnes, neque ullus reliquus factus est ex eis, præter Matthithiam filium Absalomi, & Jehudam filium Chalphai principes militiæ copiarum.

71 Distrupens itaq; Jonathan vestes suas imposuit terram capiti suo, & oravit.

72 Reversusque contra eos in prælium fugavit eos, ita ut fugerent.

73 Quod videntes ii qui fugerant ab ipso, reversi sunt ad eum, & persequuti sunt eum Kadesthum usque; in castra illorum usque, ubi posuerant castra.

74 Ceciderunteque ex alienigenis die illo ad viros ter mille, & reversus est Jonathan Jerusalaimam.

CAPUT XII.

Jonathan renovat fœdus cum Romanis & Spartiatis.

VIdens itaque Jonathan commoditatem hanc temporis sibi adjumento esse, elegit viros quos misit ad Romanos ad constituendum & renovandum cum eis amicitiam;

2 Itemque ad Spartiatas & loca alia misit epistolas in eam sententiam.

3 Profecti ergo Romam, & ingressi senatum dixerunt, Jonathas summus sacerdos, & gens Jehudæorum misit nos, ut renoveris amicitiam secum & societatem, sicut antea.

4 Dederuntque literas eis, scriptas ad eos pro ratione loci, ut deducerent eos in terram Jehudæ cum pace.

5 Hoc autem est exemplum literarum est, quas scripsit Jonathan Spartiatis:

6 Jonathas summus sacerdos, & senatus gens & sacerdotes populusque cæterus Jehudæorum Spartiatis fratribus salutem:

17 Jam autem missæ sunt literæ ad Oniã Sacerdotem, stemmatum ab Areo regnante apud vos, docentes vos fratres nostros esse, ut exemplum earum subjectum est.

18 Et accepit Onias virum illũ qui missus fuerat honorifice ; quum recepisset literas, quibus declarabatur negotium foederis & amicitiæ.

19 Quapropter nos etiam qui istorum non indigemus, consolationem habentes ex libris sanctis, qui versantur in manibus nostris ;

20 Tentavimus mittere qui renoverent fraternitatem & amicitiam vobiscum, ne abalienemur à vobis ; quoniã multa tempora transierunt ex quo missi fuistis ad nos.

21 Nos itaq; omni tempore indesinenter, & festis, & reliquis convenientibus diebus recordamur vestri, in sacrificiis & orationibus illis quas offerimus, ut oportet ac decet recordari fratrum ;

22 Et lætamur de gloria vestra.

23 Ac nos quidẽ circumdederunt multæ tribulationes & bella multa ; oppugnaverunt nos reges qui circumstant nos :

24 Verum nolumus interturbare vos & reliquos socios atque amicos nostros bellis istis.

25 Habemus enim auxiliũ è cœlo quod auxiliatur nobis, quo liberati sumus ab inimicis nostris, & depressi sunt hostes nostri.

26 Elegimus igitur Numeniũ filiũ Antiochi, & Antipatrum filiũ Jasonis, quos misimus ad Romanos, ut renovent amicitiam cum eis & fœderatem prædecessorum.

27 Mandavimus igitur eis, ut ad vos quoque profecti salutent vos, & reddant vobis epistolas à nobis de renovatione fraternitatis nostræ.

28 Nunc quoque recte facietis, si responsa detis ad ista nostra.

29 Hoc autem est exemplum literarum, quas miserãt Onias :

30 Areus rex Spartiatarum, Oniæ Sacerdoti magno salutem,

31 Invenitur ex in Scriptura de Spartiatis & Judæis, ipsos fratres esse, & esse ex genere Abrahami.

32 Nunc autem ex quo hoc nobis fuit, recte facietis, si scriberis nobis de pace vestra.

33 Nos autem vobis rescribimus, vobis pecora nostra & facultates nostras esse, & quæ vestra sunt nobis esse. Ergo ita præcepimus nobis renuntiare.

34 Audivimus vero Jonathan reversos esse principes Demetrii cum copiis pluribus quam antea, ad debellandum ipsum,

35 Movere Jerusalem & mandare ei ut obviam ipsi fiat in regionem Chamathi, quoniã celeriter ipse ipsorum invadendi regionem ipsius)

36 Et misit speculatores in castra illius, qui reversi renunciaverunt ipsi, illos consilia inire in eos nostri.

37 Quum itaque occidisset sol, præcepit Jonathan suis ut vigilarent, & esse in armis, comparati ad prælium toto nocte illa ; emittique præcubitores circa castra sua.

38 Quumobrẽ audissent adversarii paratum esse Jonathanem cum suis ad prælium, timuerunt, & perculsi animo suo, ignem per castra sua accensum viderunt.

39 Jonathan vero, & milites ejus non viderunt ad matutinum usque : videbant enim lumisaria ardentia.

40 Tunc persequutus est eos Jonathan & ejus, sed non comprehendit eos ; transierãt enim fluvium trajecerunt.

41 Quumobrem declinavit Jonathan ad Arabas qui vocantur Nabathæi, percussit eos, & cepit spolia eorum.

42 Postea jungens venit in Damascum, & peragravit regionem totam.

43 Schimbon vero profectus peragravit Aschelonem usque, & munitiones quæ propinquas, & declinavit Joppen versus occupavit eam :

44 Audiverat enim eos velle munitionem tradere Demetrianis) & ponit ibi præsidium, ut custodirent eam.

45 Reversus autem Jonathan congregavit seniores populi, & consilium iniit cum ipsis ædificandi munitiones in Judæa,

46 Et extollendi muros Jerusalem altorum, & extruendi murum magnum quadratum, inter arcem & civitatem ad dirimendum eam à civitate, ut ea seorsim esset ; ut neque emerent neque venderent in ea *præsidiarii illius*.

47 Quum itaq; convenissent ad ædificandam civitatem, corruit impetu quidam murorum torrentis qui versus fundamentum est, ubi comparaverunt *illud*, quod appellatur Chaphenatha.

48 Schimbon vero extruxit Chadida in humili loco, quæ munivit portis & vectibus.

49 Quærebat autem Tryphon regnum Asiæ obtinere, & imponere sibi diadema injecta manu in Antiochum regem.

50 Sed metuebat ne forte Jonathas ipsum non sineret, ac ne forte oppugnaret ipsum ; ideo quærebat rationem prehendi ipsum ut perderet, moveriq; venit Beth-Schean ut ;

51 Et procedens Jonathan in occursum ejus cum quadraginta millibus virorũ delectis ad acie, Beth-Schean quoq; venit.

52 Videns ergo Tryphon adesse ipsum cum copiis suis, & injecere manum in ipsum inconsulto,

53 Recepit eum honorifice, cõmendavit eum omnibus amicis suis, & dona ei dedit, præcepitque amicis suis, ut obedirent ipsi quemadmodum sibi :

54 Dixitque Jonathani, quorsum venisti tot in populum istum, quum bellum non sit nobis ?

6 Nunc ergo remitte eos in domos suas, & elige tibi viros paucos qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaida, quam dabo tibi, & reliquas munitiones copiasque reliquas & omnes qui præsunt negotiis, ut revertens abeam: nam propter hoc venio ad eum.

7 Tunc *Jonathan* fidem habens ei, fecit secundum dixerat: mandavit enim copias ut abirent in terram Judæ.

8 Reliquos vero detinuit secum, viros tres millia quorum bis mille dimisit in Galilæam, mille vero cum ipso profecti sunt.

9 Sed quum ingressus esset Jonathan Ptolemaida, occluserunt Ptolemaidenses portas, & comprehendentes eum atque omnes qui venerant cum eo interfecerunt gladio.

10 Tum misit Tryphon copias & equitatum in terram Galilææ, & in campum magnum ad perdendum omnes qui à Jonatha fuerant.

11 Sed ubi cognoverunt eum comprehensum esse, & periisse qui erant cum ipso exhortati inter se profecti sunt, una reversuros & comparati in prælium.

12 Videntes vero persequutores eos de vita desicaturos esse, reversi sunt.

13 Ita venerunt omnes in terrâ Judææ, & luxerunt Jonathanem ac comites ejus, timueruntque valde; luxerunt quoque omnes Israelitæ luctu magno.

14 Tum quærebant omnes gentes quæ circumstabant eos, atterere eos:

15 Dicebant enim, non habent principē & adjutorem: nunc ergo oppugnantes eos, deleamus ex hominibus memoriā eorum.

CAPUT XIII.

Simon succedit fratri Jonathanī.

1 Audiens vero Simon congregare Tryphonem copias multas ad invadendam terram Judæam, & atterendā eam,

2 Quum videret populū esse trepidum & pertæsum motu, ascendit Jerusalem, & congregavit populum.

3 Et adhortatus est eos, dicens eis, ipsi scitis, quanta ego & fratres mei ac domus patris mei fecerimus pro legibus & sanctario; & quæ prælia, angustiasque viderint fratres:

4 Propterea perierunt fratres mei omnes propter Israēlis, & ego solus reliquus factus sum.

5 Nunc autem absit à me, ut parcam animæ meæ omni tempore angustiæ: non enim melior sum fratribus meis.

6 Verum vindex ero pro gente mea, & sanctuario, & pro uxoribus liberisque nostris; quandoquidem congregatæ sunt omnes istæ gentes, ut atterant nos inimico animo.

7 Ita de integro accendit animos populi, quum audivit sermones istos, & respondentes voce magna dicentes:

8 Tu es dux noster duxque pro Judæa & Israēle, & fratribus tuis,

9 Gere bellum nostrum, & quæcunque ediderit nobis, faciemus.

10 Congregatis itaque omnibus viris bellatoribus, acceleravit perficere muros Jerusalaimorum, quibus munivit ea circumquaque;

11 Misitque Jonathanem filium Abschuæi, & copias cum eo idoneas Joppen: qui ejectis iis qui erant in ea urbe, ibidem mansit in ea.

12 Movit autem Tryphon Ptolemaide cum copiis multis, invasurus terram Judæ, habens Jonathanem secum in custodia.

13 Schimhon vero castra posuit Chadidis è regione illius campi.

14 Cognoscens vero Tryphon surrexisse Schimhonem pro Jonathane fratre ipsius, & committendum sibi fore bellum, misit ad eum legatos, dicens,

15 Pro argento illo quod debet Jonathē frater eius in ærarium regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus ipsum:

16 Nunc autem mitte talenta centum, & duos filiorum ejus obsides, ut dimissus non deficiat à nobis, sed *fecure* dimittamus ipsum.

17 Ac noverat quidem Schimhon, ipsos dolo loqui cum ipso; misit tamen argentum & duos pueros, idque ne quando inimicitiam susciperet magnam apud populum, qui fuisset dicturi,

18 Quia non misit ei argentum & pueros, idcirco periit.

19 Quum autem misisset pueros & talenta centum, mentitus est, ac non dimisit Jonathanem.

20 Sed postea venit Tryphon ad invadendum regionem, & atterendum ipsum, ambiens via Dorum versus; Schimhon vero, & castra ejus ex adverso procedebant ei, quemcumque in locum proficiscebatur ille.

21 Qui autem ex arce erant, miserunt ad Tryphonē legatos accelerature eum; ut veniret ad ipsos per desertum, & mitteret ipsis alimenta:

22 Quamobrem comparavit Tryphon totum equitatum suum, ut veniret; sed nocte illa fuit nix multa valde, adeo ut non venerit propter nivem illam: sic movens ille venit in regionem Gilhadis.

23 Quumque veniret proxime Borzeskathum, interfecit Jonathanem, qui sepultus est illic;

24 Et reversus est Tryphon castra movēs in terram suam.

25 Itaque misit Schimhon accepit ossa Jonathanis fratris sui, quem sepelierunt Modithis in civitate majorum ipsorum.

26 Et plangentes eum omnes Israelitæ planctu magno luxerūt eum diebus multis.

27 Extruens vero Schimhon monumentum super sepulcrum patris sui, & fratrum suorum, extulit illud speciosum lapide polito, ante & retro;

28 Scriniq́ue super ea septem pyramidas; unam, ex adverso alterius; patri, & matri, fratribusque quatuor.

29 Et iis adjecit machinas circumponens columnas magnas, quibus columnis imposuit omnem armaturam ad omnem æternum, & ad omnia armorum genera naves insculptas, ut spectarentur ab omnibus navigantibus mari.

30 Hoc *est* sepulcrum quod fecit Moddinis in diem usq́ue hunc.

31 Tryphon autem incedens dolo cum Antiocho rege juniore, interfecit eum.

32 Et regnavit loco ejus, imponens sibi diadema Asiæ; intulitq́ue plagam magnam terræ.

33 Quapropter Schimhon extruxit munitiones Jehudææ, circummuniens turribus altis & magnis, cum turribus & portis, ac vectibus, & posuit cibaria in munitionibus:

34 Deligensque Schimhon viros misit ad Demetrium regem ut concederet immunitatem regioni, eo quod omnes actiones Tryphonis erant rapinæ:

35 Et mittens ei Demetrius rex in eam sententiam, respondit ei, & scripsit ei epistolam ejusmodi:

36 Rex Demetrius Schimhoni sacerdoti summo, & amico regum, senioribusque & genti Jehudæorum salutem,

37 Coronam auream, vestemq; spadicem, quas misistis, accepimus. & paratí sumus aribuere vobis pacem magnam, & scribere procuratoribus negotiorum, ut dimittant ea vobis quæ dimittimus.

38 Nam quæcunque constituimus erga vos, firma sunt; & munitiones vestræ quas ædificastis, vobis sunto.

39 Dimittimus q́ue errores & peccata in hodiernum usq́ue diem committis; & coronam quam debetis: præterea si quid aliud pendebatur Jeruschalaimis tributi nomine, ne amplius penditor.

40 Quod si qui vestrum apti sunt ut conscribantur inter nostros, conscribuntor, & pax inter nos esto.

41 Anno centesimo septuagesimo sublatum est jugum gentium à Jisraele:

42 Cœpitque populus Jisraelis scribere in syngraphis & contractibus; anno primo Simhone principe sacerdotum magno, & imperatore ac duce Jehudæorum.

43 Diebus illis castra ponens contra Hazzam circumdedit eam castris, & fictam Helepolin admovens civitati, ita concussit turrem unam, ut occupaverit;

44 Exilientibusque iis qui in Helepoli erant in civitatem, fuit motus magnus in civitate illa.

45 Quamobrem asciderunt qui erant in civitate cum uxoribus & liberis in murum, & scrupentes vestimenta sua, & clamaverunt voce magna, petentes ut Schimhon dexteras ipsis daret.

46 Et dicentes, ne uaris nobis secundùm malefacta nostra, sed pro misericordia tua.

47 Tunc adductus in ipsis misericordiis Schimhon non debellavit eos; sed ejecit eos è civitate purgavit domos, in quibus idola erant, atque ita ingressus est in eam celebrans & benedicens *Deo*.

48 Quamque ejecisset ex ea omnem immunditiam, incolas, statuit illic virum qui legem observarent; & amplius munivit eam ædificavit sibi ipsi in ea habitaculum.

49 Qui autem erant in arce Jeruschalaimis prohibebantur egredi & ingredi in regionem, etiam emere & vendere, adeo ut esurirent valde, perirentque ex ea multi à fame.

50 Sed quum inclamassent Schimhonem ut dexteras jungeret, dedit eis; & ejiciens eos inde, mundavit q́ue arcem ab inquinamentis.

51 Et ingressus est eam die vigesimo tertio secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & terminibus, citharisque & cymbalis, & nabliis, & hymnis, & canticis, eo quod attritus esset hostis magnus, & ejectus ex Jisrael:

52 Constituitq́ue quotannis agitari diem illum cum lætitia:

53 Et amplius munivit montem sancti loci, qui erat secus arcem; ubi habitavit ipse & comitatus ipsius.

54 Tum videns Schimhon Jochananem filium suum virum esse, statuit eum ducem copiarum omnium, & habitavit Gazaræ.

CAPUT XIV.

Halcyonia Jehudæorum sub Schimhone.

ANno autem centesimo septuagesimo secundo, congregavit Demetrius rex copias suas, & profectus est in Mediam ad contrahendum auxilium sibi, ut Tryphonem debellaret.

2 Sed audiens Arsaces rex Persidis & Mediæ, venisse Demetrium in fines suos misit unum principum suorum ut vivum comprehenderet eum:

3 Qui profectus cecidit castra Demetrii, & comprehendens eum adduxit eum ad Arsacem, qui in custodia posuit eum.

4 Quievit autem terra omnibus diebus Schimhonis, nam procuravit bona genti suæ, adeo ut placeret ei, potentia ejus & gloria ejus omnibus diebus.

5 Cepit enim præter totam gloriam suam Joppen, ut portus *Jehudæis* esset, & comparavit aditum ad insulas maris,

6 Et dilatavit terminos gentis suæ, obtinuit regionem.

7 Congregavitq́ue multam captivorum multitudinem, consequutus dominium Gazæorum, Bethsuræque, & Acræ, ex qua sustulit immunditias; neque fuit qui resisteret ipsi.

8 Ita colebant terram suam cum pace, terraque dabat fœtus suos, & arbores agrorum fructum suum:

9 Seniores in plateis sedebant; omnes de rebus bonis communicabant, & juvenes induebant

...dam gloriosis vestes, & amictus ...

...Ordinabat super institutas cibaria, & ... instrumenta ad munitionem ...

...ro usq; ut nominaretur nomen glo... ejus, ad extremum usque terræ:

...Congregabat pacem in terra, & tabaculum Israel lætitia magna.

...Sedebat quisque sub vite sua & ficu sua, nec erat qui exterreret ipsos:

...Defecerat enim qui oppugnaverat ... terra, & reges ipsi arriti erant diebus illis.

...Confirmabatque omnes abjectos populi sui, legem exquirens, & tollebat omnem iniquum impiumque:

...Sanctuarium glorificabat, & multiplicabat vasa loci sancti.

...Ut autem Romæ auditum est, mortuum esse Jonathanem, & Spartam usque, contristati sunt valde.

...Sed ubi audiverunt Schimbonem fratrem ejus factum esse sacerdotem summum loco ejus, & obtinere regionem ac civitates quæ in ea sunt:

...Scripserunt ad eum tabulis æreis ad renovandum cum eo amicitiam ac societatem, quam constituerant cum Jehuda & Jonathane fratribus ejus:

...Quæ lectæ sunt coram ecclesia Jerusalaimis.

...Atque hoc exemplum epistolarum quas scripserunt Spartiatæ: Spartiatarum principes, & civitas, Schimboni sacerdoti magno, senioribus q..e & sacerdotibus, & reliquo Jehudæorum populo, fratribus, salutem.

...Legati missi ad populum nostrum renunciarunt nobis gloriam vestram & honorem, de quorum adventu lætati sumus.

...Ista, rescripsimus, quæ ab ipsis dicta fuere in consilio populi, hoc pacto: Numenius Antimachi, & Antipater Jasonis filius legati Jehudæorum, venerunt ad nos renovantes suam nobiscum amicitiam:

...Et placuit populo accipi viros illos gloriose, & poni exemplum sermonum ipsorum in libris qui designati sunt populo, ut memoriam haberet populus Spartiatarum. Hoc exemplum scripserunt ipsum Schimboni sacerdoti summo.

...Postea misit Schimbon Romam Numenium habentem clypeum aureum mille, minarum mille ponderis, ad stabiliendum cum eis societatem.

...Quum autem populus audivit res istas, dixerunt, quam gratiam reddemus Schimboni, & filiis ejus?

...Confirmavit enim ille *fratres* suos, & fratres illius patremque domus illius, atque expugnando inimicos Israelitarum propulserunt ab eis, ideo statuerunt ei libere administrationem, ut conscriberent in tabulis æreis, quas apposuerunt columnis in monte Tzijonis.

...Atque hoc exemplum scripturæ: Die decimo octavo Elulis, anno centesimo septuagesimo secundo, qui tertius est annus Schimbone sacerdote summo.

...In atrio municionis, congregatione magna sacerdotum, & populi, & principum gentis, seniorumque regionis. Notum se fecit nobis, quando quidem sæpe gerebantur bella in regione hac.

...Et Schimbon Matthithiæ filius è posteris Jojaribi, & fratres illius, qui exposuerunt se ipsos periculo, resistentes adversariis gentis suæ, ut staret locus sanctus ipsorum & lex, gloriamque magnam peperterunt genti suæ.

...Nam congregatum Jonathan gentem suam factus est eis sacerdos summus, postquā vero appositus est ad populares suos,

...Volentibus introitum eorum invadere regionem illorum, ut arriterendo regionem eorum extenderent manum in locum sanctum eorum:

...Tunc surgens Schimbon propugnavit gentem suam, & consumens pecunias multas de suo arma dedit viris copiarum gentis suæ, & dedit eis stipendia,

...Munivitque civitates Jehudææ, & Betzuram in finibus Jehudææ *suæ*, ubi erant arma hostium prius, & posuit in ea præsidiarios homines Jehudæos.

...Joppen quoq; maris impositā, & Gazara ad terminos Aschdodi, ubi prius hostes habitaverāt, collocans illic Jehudæos; & quæcunq; cōmoda erant ad recipiendos locorū cōstitutione, disposuit in eis.

...Quare videns populus fidem Schimboni, & gloriam quam certo cōsilio cum parraverat genti suæ, instituerunt eum ducem suum, & sacerdotem summum; videns, inquam, justitiam & fidem quam conservavit genti suæ, procurans omnibus modis exaltare populum suum:

...Adeo ut diebus ipsius res bene succederent administratione ipsius, subjugatis gentibus è regione ipsorum; & iis qui erant in civitate Davidis Jerusalaimis, qui fecerant sibi ipsis arcem, ex qua erumpentes contaminabant *omnia* in circuitu sanctuarii, & infligebant plagam magnam sanctitati;

...Collocavitque ipso in ea viros Jehudæos, & munivit eam ad securitatem regionis civitatisque, ac efferens muros Jerusalaimorum.

...Et rex quoque Demetrius stabilivit ei sacerdotium summum,

...Secundum omnia illa, & fecit eum unum ex amicis suis, ac glorificavit eum gloria magna.

...(Nam audiebatur appellari Jehudæos à Romanis amicos sociosq; & eos obvia procedisse legatis Schimbonis gloriose,

...Et visum esse Jehudæis sacerdotium sumque, ut esset ipsorum dux & sacerdos summus Schimbon in seculum, donec exsurgeret propheta certus.

42 Efferque super eos dux, nam ut cura sit templi, pro loco sancto confligendi per ipsum præsidia operibus ipsorum & regioni, armisque, & munitionibus.

43 Tum ut cura sit ipsi sanctum illi, neque patiatur ipse ab ullius & ut scribantur de nomine ejus omnes syngraphæ in regione, & ut induatur purpura, auroque gestet.

44 Ideo non licebit alli ex populo & sacerdotibus irritum facere quicquam horum, & rebus quæ ab ipso dicentur contradicere: aut convenire in regione cogere fine ipso, aut indui purpura, & ornari fibula aurea.

45 Qui autem præter hæc faciet, aut ejiciet ex erit quicquam horum, reus futurus est.

46 Nam placuit vobis populo facere, ut Schimbon faciat secundum res istas.

47 Quod ut accepit Schimbon, & placuit ipsi summo sacerdotio fungi, ac esse dux ac principem gentis Judæorum, sacerdotumque, & præsse omnibus:

48 Scripturam istam ediderunt poni in tabulis æreis,

49 figique fluvii in ambitu loci sancti, in loco celebri: eorum vero exemplo poni in gazophylacio, ut haberet Schimbon, ejusque filii.

CAPUT XV.

Demetrius mittit ad regulos faciendum sibi subditorum.

1 Tum misit Antiochus filius Demetrii regis literas ab insulis maris Schimboni sacerdoti, ac principi gentis Judæorum, & universæ genti;

2 Quæ scriptæ erant in hanc formam: Rex Antiochus Schimboni sacerdoti maximo, & genti principi, genticque Judæorum, salutem.

3 Quandoquidem viri pestilentes obtinuerunt regnum majorum nostrorum,

4 Quod regnum volens vindicare, ut illud restituam sicut erat prius, collegi multitudinem copiarum, & comparavi naves militares (volo enim procedere per regiones, ut consequar eos qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno)

5 Nunc ergo statuilio tibi omnes immunes, quas attribuerunt tibi reges qui antecesserunt mihi, & quæcunque alia dona remiserunt tibi;

6 Item quod concesserunt tibi ædere proprium nummum regionis tuæ:

7 Et Jerusalem sanctumque locum esse liberam: omnia etiam arma, quæcunque comparavisti, & munitiones, quas ædificasti, quas obtines, manendo penes te:

8 Et omne debitum regi, & quæcunque fiscalia erunt regis, ab hoc in omne tempus remitto tibi & tuis.

9 Quum autem constituerimus regnum nostrum, gloria afficiemus te, gentemque tuam, & templum magis, adeo ut manifesta fiat gloria vestra in universa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto quum processisset Antiochus in terram majorum suorum, convenerunt ad eum omnes copiæ, adeo ut paucæ Tryphonæ exierint:

11 Quo persequente Antiocho regi fugam, venit Dora in locum muri impetum faciens:

12 Videbat enim signal adduci in se ipsi mala, quum dimisissent ipsum copiæ.

13 Itaque castra posuit Antiochus contra Dor, habens secum centum viginti millia bellatorum, & octo equitum millia.

14 Et circumdans civitatem navesque à mari comportans, adsavit civitatem terra & mari, nec luit egredi aut ingredi quemquam.

15 Venit autem Numenius, & comites ejus, Roma habentes literas ad reges atque regiones, in quibus scripta erant ista:

16 Lucius consul Romanorum Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Judæorum venerunt ad nos, amici nostri sociique, renovaturi amicitiam & societatem quæ ab initio fuit, missi à Schimbone sacerdote summo, populique Judæorum:

18 Et attulerunt clypeum aureum, millium mille.

19 Placuit igitur nobis scribere regibus, &c. regionibus, ut procurent eorum malis, neque oppugnent eos & civitates eorum, regionemque eorum, & ne societatem ineant cum iis qui oppugnant eos:

20 Et visum est nobis accipere clypeum illum ab ipsis.

21 Siqui ergo pestilentes effugerunt è regione illorum ad vos, tradite eos Schimboni sacerdoti, ut ulciscatur eos secundum legem ipsorum.

22 Atque hæc eadem rescripsit Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi,

23 Et Arsaci, atque in omnes regiones, & Lampsaco, & Spartiatis, & Delo, & Myndo, & Sicyoni & Cariæ, & Samo, Pamphiliæque, & Lyciæ, & Alicarnassi, & Coo & Sidæ, & Arado, & Phaselidi, & Gortynæ, & Cnido, & Cypro, & Cyrenæ:

24 Quorum exemplum rescripserunt Schimboni sacerdoti summo.

25 Antiochus ergo rex castra fecit contra Dora, secundo die pulsabens contra illa manu, machinasque faciens; & concludebat Tryphonem, ne egrederetur aut ingrederetur quisquam.

26 Quum autem misisset ei Schimbon bis mille viros electos auxiliaturos ipsi, & argentum aurumque, & vasa multa:

27 Violavit quidem ea accipere, sed posteà irrita faciens quæcunque confecerat cum ipso prius, ut alienaret eum ab ipso.

28 Misit ad ipsum quendam amicorum suorum Athenobium, qui coram amicaret cum ipso dicens, vos detinetis vi Joppen, & Gazara, & Acram quæ est Jerusalem, civitates regni mei:

29 Termi-

68 Terminos eorum desolastis, & inflixistis plagam magnam in terra, dominastis locis multis in regno meo.

70 Nunc ergo tradite civitates quas occupastis, & tributa locorum quibus dominamini, ex terminis qui extra Judæam sunt:

71 Sin minus, date pro eis quingenta talenta argenti, & pro perditione quam induxistis, & tributis locorum quingenta alia talenta: quod si non feceritis, advenient expugnabimus vos.

72 Venerat itaque Athenobius amicus regis Jerusalem, vidit gloriam Schimonis, & repositorium cum vasis aureis & argenteis, apparatumque tam multum ut obstupesceret, & renunciavit ei verba regis.

73 Cui respondens Schimon dixit, neque terram alienam occupavimus, neque aliena detinemus; sed hæreditatem patrum nostrorum quæ ab inimicis nostris iniquè aliquo tempore occupata fuit:

74 Nos vero occasionem habentes vindicamus hæreditatem majorum nostrorum.

75 De Joppe autem Gazaraque, quæ petis (hæc infligebant populo plagam magnam, & regioni nostræ) harum causa dabimus tibi centum talenta centum: sed non respondit Athenobius ei verbum.

76 Reversus vero cum ira ad regem, renunciavit ei sermones istos, & gloriam Schimonis, & quæcumque viderat: concidit iratus est rex ira magna.

77 Tryphon vero ingressus navigium fugit Orthosiada.

78 Itaque instituens rex Cendebæum ducem in regione maritima, & copias peditum, & equestres dutis ei;

79 Mandavit ei ut castra metaretur adversus Jehudæam, ædificaret Gedorum, & munires Pylas, denique ut oppugnaret populum: Rex vero Tryphonem persequeretur.

80 Itaque adveniens Cendebæus Jamniam cœpit lacessere populum invadens Jehudam misit captivum, ducere populum atque occidere; & ædificavit Gedorum,

81 Ubi ordinavit equites copiasque, ut procedentes percurrerent itinera Jehudææ, quemadmodùm constituerat ipsi rex.

CAPUT XVI.

Schimhon occumbit dolo.

QUi propterea ascendens Jochanan Gazaris, renunciavit Schimhoni patri suo quæ conficiebat Cendebæus.

2 Schimhon vero accersens duos filios suos seniores, Jehudam & Jochananem, dixit eis: Ego & fratres mei, paternique domus mea gessimus bella Israëli à juventute ad hoc diem usque diem & prosperè successit administratione nostra ut liberaretur persæpe Israel.

3 Nunc autem consenui, vos vero ad hoc officium misericors his annis idonei estis: sitote loco meo & fratris mei, & procedentes pugnate pro gente nostra, auxilium autem à cœlo adesto vobis.

4 Deinde quum delegisset è regione viginti millia peditum bellatorum cum equitibus, proficiscentes contra Cendebæum Modddini pernoctarunt.

5 Unde exsurgentes mane profecti sunt in campum: ecce autem copiæ multæ obviam venierent eis, peditesque cum equitibus; sed torrens erat inter ipsos.

6 Habens autem castra ex adverso eorum ipse cum populo suo, ut vidit populum formidine dubitantem trajicere torrentem, trajecit primus: quam videntes viri trajecerunt post eum.

7 Tunc divisit populum, equites in medio peditum collocans (equitatus enim adversariorum multus erat valde)

8 Et clanxit tubis: ira versus in fugam Cendebæo & castris illius, ceciderunt ex illis confesti multi; reliqui vero confugerunt ad munitionem.

9 Tunc vulneratus est Jehuda frater Johananis; Jochanan vero eos persequutus est, donec venisset ad Gedorum quam ædificaverat *Cendebæus*.

10 Itaque fugerunt ad turres usque quæ *sunt* in agro Aschdodi, quum eam succendisset igne: cecideruntque ex eis ad viros bis mille; postea reversus est in terram Jehudæ cum pace.

11 Ptolemæus autem *filius* Abobi constituerat dux in campo Jericuntis, habens argenti & auri multum;

12 Erat enim gener sacerdotis sumbi.

13 Hujus ergò elatus esset animus, & vellet obtinere regnum & cogitavit dolo contra Schimhonem & filios ejus, ut tolleret eos.

14 Schimhon vero obibat civitates quæ in regione erant, & curabat quæ in eis curanda erant: ita descendit Jericuntem ipse, & Marthiahia Jehudaque filii ipsius, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo, hic est mensis Schebat.

15 Tunc excipiens eos filius Abubi in munitionem parvam quæ appellatur Dok, quam ædificaverat, dolo fecit eis convivium magnum, & abscondit illic viros.

16 Quumque aperuisset Schimhon cum filiis suis, exsurgens Ptolemæus, & qui aderant ipsi, ceperunt arma sua, introgressique Schimhonem in convivio, occiderunt eum & duos filios ejus, & quosdam ex pueris ejus:

17 Faciens scelus magnum, & rependens mala pro bonis.

18 Deinde scripsit hæc Ptolemæus, misitque ad regem ut mitteret ipsi copias ad auxilium, & se tradituras regionem ac civitates ipsi.

19 Misit quoque alios Gazara qui tollerent Jochananem, & chiliarchis misit epistolas ut venirent ad se, ut daret ipsis argentum & aurum, donaria que.

20 Alios vero misit q. i occuparent Jerusalem, & montem templi.

21 Sed præcurrens quidam renuntiavit Jochanani Gazara, perisse patrem ipsius & fratres ipsius, & misit etiam, *inquiens*, ad occidendum te.

22 Quod audiens obstupefactus est admodum, & comprehendens viros qui venerant ad perdendum ipsum, interfecit eos. Cognovit enim eos quærere ut perderent ipsum.

23 Reliqui autem sermonum Jochananis, & bella ejus & strenua facta ejus, quæ fortiter gessit, & ædificatio murorum quos ædificavit, & actiones ejus:

24 Ecce hæc scripta sunt in Chronicis summi sacerdotii ejus, ex quo factus est sacerdos summus post patrem suum.

MACBÆORUM LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Ignis in puteo servatus.

FRatribus qui *sunt* per Ægyptum Jehudæis, fratres qui *sunt* Jerusalæmis Jehudæi, & qui *sunt* in regione Jehudæa, salutem & pacem optimam:

2 Et bonis afficiat vos Deus recordatus fœderis sui, quod constituit cum Abrahamo, & Isachako, & Jahakobo servis suis fidelibus:

3 Et det vobis animum omnibus ad colendum ipsum, & faciendi ipsius voluntatem corde maximo, & animo voluntario:

4 Et aperiat mentem vestram in lege sua, finis præceptis suis, & pacem efficiat:

5 Et exaudiens vestras orationes reconcilietur vobis, neque vos deserat tempore calamitoso.

6 Prout nunc hic oramus pro vobis.

7 Regnante Demetrio anno centesimo sexagesimo nono, nos Jehudæi rescripsimus vobis de afflictione & inopia, quæ supervenerat nobis annis illis ex quo defecerat Jason & comites ejus à terra sancta & regno:

8 (Qui postquam incendissent vestibulum, & innocentem sanguinem effudissent, nos orantes Dominum ita exauditi sumus, ut obtulerimus sacrificia & similam: accenderimusque lucernas, & panes proposuerimus.)

9 Ut nunc etiam agatis dies tabernaculorum Casleu mense.

10 Anno centesimo octogesimo octavo, qui Jerusalæmitis & in Jehudæa sunt, senatus populusque Jehudæi Aristobulo magistro Ptolemæi regis (qui est de genere unctorum sacerdotum) & Jehudæis qui sunt in Ægypto, salutem & incolumitatem.

11 E magnis periculis à Deo servati maximas gratias agimus ei, ut qui in regem sustinuerit dimicaturi.

12 Is enim eduxit eos qui dimicaverant instructa acie contra civitatem sanctam.

13 Nam veniens dux in Persida, & copiæ comitantes eum quæ sustineri non posse videbantur, concisæ sunt in loco sancto Nanææ sacerdotibus qui Nanææ ministrant verbis dolosis utentibus.

14 Ut enim congressurus cum ea advenit in locum Antiochus & amici comitantes ipsum, acciperidarum pecuniarum causa dotis nomine,

15 (Quas proponebant ipsi sacerdotes Nanææ ipso accedente cum paucis in ambitum templi) concludentes illi templum,

16 Postquam introivisset Antiochus, aperuerunt abditam specus portam & jacientes lapides tamquam fulgure obruerunt ducem, eumque in membra dividentes, capita adempta iis qui foris erant, projecerunt.

17 In omnibus benedictus *sit* Deus noster, qui tradidit eos qui fecerant impia.

18 Futuri in Cislevo, vigesimo quinto die, purificationem templi, opus esse duximus, ut exponeremus vobis, ut ipsi quoque celebretis atque diem ignis illius, ac tabernaculorum: quando Nechemias qui exstruxerat templum & altare, obtulit sacrificium.

19 Etenim quum in Persidem agerentur majores nostri, sacerdotes pii, qui tum erant, accipientes de igne altaris clam, abscondierunt in cavo putei sinuosam habentis aridum in quo collocaverunt eum ita tuti, adeo ut omnibus ignotus esset locus.

20 Prætergressis autem annis multis, quando visum est Deo, misit Nechemias à rege Persidis posteros sacerdotum qui absconderant illic ad ignem illum: quumque exposuissent nobis, se non invenisse ignem, sed aquam densam.

21 Jussit eos hauritentes inde afferre & ubi oblata sunt quæ ad sacrificia pertinebant, jussit sacerdotes Nechemias inspergere aqua & ligna ipsa, & quæ incumbebant illis:

22 Quod postquam factum est, & tempus advenit quo sol resplenduit, qui prius erat nubilus, accensa est pyra magna, adeo ut admirarentur omnes.

23 Tunc orationem habebant sacerdotes quum absumeretur sacrificium, sacerdotes (inquam) & *populares* omnes incipiente Jonathane, reliquis vero acclamantibus ut Nechemias.

24 Erat autem oratio illa hujusmodi: Domine Jehova Deus omnium creator, formidabilis, & potens, justusque & misericors,

25 Solus rex & bonus, solus beneficentissimus, solus justus, & omnipotens, æternus, qui conservas Israelem ab omni malo, qui fecisti majores electos, & sanctificasti eos,

26 Accipe sacrificium hoc pro toto populo tuo Israele, & custodi partem tuam, atque sanctifica:

27 Ampliatu-

27 Amplius colligę turbam dispersam nostram; in libertatem asserę eos qui seruiunt in gentibus; qui nihili facti sunt, & abominationi fuerunt, respice; & agnoscant gentes quia tu es Deus noster.

28 Tormentis afflce eos qui potentia præeminent, & contumeliosi sunt superbe;

29 Plantę populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnis inserta.

31 Postquam vero consumpta sunt ea quæ erant sacrificii, tunc reliquam aquam Nechemias iussit lapidibus maximis capi.

32 Quod ubi factum est, flamma accensa *in eis* per reluxerat ex aduerso lumen altaris ipsis, *aqua* consumpta est.

33 Quumque manifestum fuisset hoc factum, & nunciatum Persarum regi, venientibus in locum ubi ignem absconderant sacerdotes qui abducti fuerant aquam asportasse, ex qua Nechemias res purificasset ad sacrificia pertinentes;

34 Rex circumsepivit locum re probata, & sanctum effecit;

35 Et multa accipiens munera variaq; donavit rex, quæ gratiose largiri placuit.

36 Vocavit autē Nechemias lo-ē illum Nephar, quod si interpreteris, purificationis sonat: vocatur, à vulgo Nephtar.

CAPUT II.

Annales Iehudæorum.

Inveniuntur autem in scriptis, Jirmejam propheram iussisse eis qui deportandi erant, ut ignem acciperent, prout significatum est;

2 Et mandavisse prophetam iis qui deportandi erant quum daret ipsis legem ut non obliviscerentur præceptorum Dei, ac non aberrarent cogitationibus, videntes simulacra aurea, argenteaque, & mundum circumstantem eos;

3 Et alia dicendi hujusmodi, horratum ne ne abstinerent lex ab animo ipsorum.

4 Erat quoque in eadem scriptura, ut tabernaculum & arcam iuberet idem Propheta divino responso secū ipsa secum ire facere;

5 Quumq; processisset ad montem, quem Moyses contendens speraverat hæreditatem Dei, venientem Jirmejam invenisse domicilium in spelunca fabricatum, & tentorium, & arcam, atque altare fumitus intulisse illuc, & januam obstruxisse.

6 Advenientes porrò quosdam eorum qui sua comitabantur, ut annotarent viam, non potuisse invenire eam:

7 Quod ubi cognovit Jirmeja, increpatos eos divinitus cognitum fore locum illum, donec congreget Deus venturam congregationem populi, facta misericordia;

8 Tunc autem Dominum demonstraturum illa, & appariturum gloriam Dominationem; quemadmodum etiam tempore Moschis manifesta fuerat, & Schelomone postulante ut locus sanctificaretur, magnifice fuerat patefacta,

9 Idque quum præditus sapientia obtulisset sacrificium dedicationis & consecrationis templi:

10 Quemadmodum etiam Moyses ipse Dominum orante descendit ignis de cælo, & sacrificia consumsit: sic etiam Schelomone orante descendens ignis consumsit holocausta.

11 Quum dixit Moyses, propterea quod non fuisset comestum sacrificium propeccato, fuisse consumtum.

12 Similiterque Schelomo diebus octo celebravit.

13 Enarrabantur autem & in scriptis illis, & in commentariis Nechemiæ res eædem, & quemadmodum comportans Bibliothecam accumulavit scripta de regibus, & prophetis, scriptaque Davidis, & de donariis regum epistulæ.

14 Similiter autem & Iehudas quæ interciderunt propter bellum quod accidit nobis, comportavit omnia, & sunt apud nos.

15 Horum igitur si indigebitis, qui exportent ad vos mittite.

16 Celebraturi ergo purificationem hanc, rescripsimus vobis, recte igitur facietis, si dies eosdem celebrabitis.

17 Deus autem qui servavit totum populum suum, & idem reddit hæreditatem omnibus, regnumque & sacerdotium, & sanctificationem;

18 Quemadmodum promisit in lege: speramus enim in Deo, ipsum cito misereturum nostri, & congregaturum nos è terra, quæ subest cælo, to locum sanctum:

19 Nam eximit nos è magnis malis, & locum purgavit.

20 Res autem à Iehuda Machabæo gestas, & fraternas ejus, & templi magni purificationem, & aræ dedicationem,

21 Etiamq; prælia in Antiochum Illustrem, & Eupatorem filium illius gesta,

22 Et illustria signa è cælo edita viris pro Iehudaismo certatim agentibus fuisse; adeo ut totam regionem, quum pauci essent, depopulati sint, & barbaras turbas persecuti;

23 Et celebre in toto orbe habitabili templum instaurarint, civitatemque liberaverint, & lege (quæ mox dissolvenda erant) restituerint, Domino cum omni aquitate placato in ipsos:

24 *Hæc* à Jasone Cyrenæo declarata libris quinque, tentabimus uno volumine comprehendere,

25 Nam considerantes confusionem numerorum, & difficultatem apposita iis qui volunt evolvere narrationes hujus historiæ propter materiæ multitudinem;

26 Curavimus ut volentibus legere exhiberetur delectatio, studiosis rei memoria cōplectendæ facilitas, omnibus deniq; in librum hunc incidentibus utilitas.

27 Ac nobis quidem, qui molestiam susceptimus conficiendæ Epitomes, non facile

facile sed gloriam filio suo seruorum opus, ac vigiliarum:

28 Quemadmodum ei qui parat convivium, & quærit omnes militiores, res difficilis ob. Verumtamen ad habendas gratias actiones à multis, libenter mo-lestiam hanc sustinebimus.

29 Accuratum quidem de singulis rebus tractatorem auctori opus decentem; meum vero breviorem, ac lineamenta epitomes insistimus.

30 Quemadmodum enim novæ domus architectum oportet curam totius gerere studium; qui autem emendatores & picturam agreditur, eum oportet ea ad ornatum proprias exquirere: sic etiam de nobis censeo.

31 Ambire quidem historiæ conveniat, ut penetret, & ambiendo, fabiat verborum [illegible] singulibus; [illegible] esse, ut brevitatem [illegible] sectetur, & quæ ad exornationem [illegible] operis, vereatur.

33 Hinc ergo narrationis initium faciemus, ad ea quæ præfari oportuit, hoc tantum adjungentes. Stolidum enim furtis uno libro rem mandis circumscribere; philosophi vero contrahere.

CAPUT. III.

Heliodorus templi Hierosolymis conspersus.

DUm sancta civitas cum omni pace habitaretur, & lege conservaretur optima, propter pietatem Oniæ sacerdotis, & impietatis odium;

2 Accidit ut ipsi quoque reges honorarent hunc locum, & sanctum nobilibus muneribus opponis decorarent;

3 Adeo ut Seleucus Asiæ rex Asiæ suppeditaret de suis reditibus omnes sumptus ad ministeria publicæ sacrificiorum pertinentes.

4 Sed dum nemo quidem ex Bilumanis suis, [illegible] templo constituta, quæ [illegible] sacerdotem [illegible] de [illegible] quam voluisse in [illegible] ei, commovebat;

5 Eo quod vincere Oniam non poterat, venit ad Apollonium, Thrasei filium, qui eo tempore dux erat Cœles Syriæ atque Phœniciæ:

6 Et renunciavit ei pecunias, quarum numerus dici non poterat, plenum esse gazophylacium Jerosolymitanis adeo ut multitudo earum quæ ex tributis colligebantur esset innumerabilis, & minime veniret ea ad sacrificiorum rationem: fieri autem posse, ut illa sub potestatem regis redigerentur.

7 Congressus autem Apollonius cum rege, de indicatis ipsi pecuniis exposuit ei; qui ut ante elegerat Heliodorum præfectum ærario, misit eum, & mandata dedit ut prædictarum pecuniarum exportationem faceret.

8 Iter; facim Heliodorus illa simulat pro-

fectionem, fuerit quidem, tanquam Cœles Syriæ & Phœnicis civitates obiturus; sed facto proposito regi effecturus.

9 Quum autem venisset Jerusalem, & benigne à summo sacerdote civitatis acceptus esset, exposuit de facto indicio illo, & cujus causa venisset descripsit, rogavitq; an ea revera hæc ita se haberent.

10 Cui ut sacerdos significavit, deferebat depositas esse viduarum & pupillorum.

11 Quosdam vero esse Hircani esse filii Tobiæ, virum præstantia excellentia, non ea, quæ impius Simon; eaq; omnia esse quadraginta talenta argenti, & ducenta auri,

12 Et injuria affici eos qui rem suam crediderunt sanctimoniæ illius loci, & honori in universo mundo templi majestati & inviolatæ religioni;

13 Heliodorum propter mandata quæ habebat regia, dixit ea plenaria ratione regis esse inferenda.

14 Ac dicta die ingrediebatur, ut pecuniarum illarum rationes habita die ordinaret: Itaque fuit non parva in tota civitate angustia.

15 Sacerdotes vero ante altare sacris vestibus indui, proiicientes se ipsos, & invocabant eum cujus varius cum qui legitulit depositi, ut ii qui depositarant pecunias illas integras conservaret.

16 Nemo poterat quilibet videbat summi sacerdotis vultum, quia vultus ejus mutatus erat, nam affectus, & mutatus color declarabat cogitatum quo ingressa animum ipsius:

17 Ex consilio enim erat viro illi timor quidam, horror corporis, ex quibus manifestum efficiebatur contemplantibus dolor qui inerat cordi.

18 Alii vero ex mulieribus prægrum cingebantur ad publicum supplicationem, eo quod [illegible] esset in contemptum locus:

19 Et [illegible] sub [illegible] mulieres [illegible] virgines [illegible] alias quidem ad [illegible] alias ad [illegible] alias vero per [illegible] prospectabant [illegible].

20 Et omnes protendentes manus in cælum deprecabantur.

21 Erat; misereatur prorsus multitudinis pusillanimitatis, & sacerdotis summi in angustia magna versantis in expectando.

22 Ille ergo invocabant omnipotentem Dominum, ut res creditas integras iis qui crediderant cum omni fecuritate conservaret.

23 Heliodorus vero quum illud quod decretum fuerat faceret, ipse adstat cum satellitibus ad arcarium lumque præsentes.

24 Ille spiritus & omnis potestatis princeps illustre signum effecit magnum, adeo ut omnes qui fuerant aufi convenire, obstupefacti potentia Dei in deliquium animi fuerint dilapsi cohorrentes ut

25 Apparuit

25 Apparuit enim quidam equus ipsis terribilem habens insidentem, & pulcherrimo ornatu adornatus, qui delatus impetu in Heliodoro acerrimos ungulis dabat, qui autem insidebat armaturam aurea habere videbatur.

26 Alii quoq; duo astare ipsum apparuerunt adolescentes, robore decori, eleganti gloria, & amictu speciosi; qui circa eum utrinq; astare adstantes, indesinenter eum flagellabant, multas ei infligentes plagas.

27 Quum itaq; subito in terram cecidisset, & multis tenebris circumfusus esset, rapientes simul cum & imponentes lectica sua tulerunt,

28 Eum qui modo cum multa concursione & turba satellitio in prædium ingrediebatur, gazophylacium, cum ingressi qui antea ab armis nullum cohiberi potuerat exulerunt.

29 Manifeste agnoscentes potentiam ad manifestationem Dei; atq; ille quidem divinitus efflictatus mutus, & omni privatus spe salutis jacebat:

30 Illi vero Domino benedicebant, qui supernæ gloriæ suum locum affecisset; & amplum illud quod paulo ante meum habitatione plenum fuerat, ut omnipotentissimus apparuit, gaudio lætitiaq; implevit.

31 Quidam vero ex Heliodori familiaribus citro rogaverunt Oniam ut invocaret altissimum, ut vitæ gratiosè donum largiri, qui plane jacebat animam efflaturus.

32 Tum, veritus sacerdos summus ne forte suspicionem haberet rex maleficii quod aliquod in Heliodorum à Judæis consummatum esse, sacrificium obsulit pro salute illius viri.

33 Quumq; sacerdos summus Deum exoraret, iidem adolescentes iterum apparentes Heliodoro, iisdem vestibus indutis, & stantes dixerunt, multas habe gratias Onia sacerdoti summo; nam propter eum gratiose vitam sibi donavit Deus.

34 Tu vero à cœlo flagellatus denunciato omnibus summum Dei robur, atq; ita dicta disparuerunt.

35 Heliodorus autem, quum sacrificium obsulisset Domino, & vota maxima vovisset ei qui vitam ipsi reservarat, Oniamque salutasset, castra mortis ad regem revertens est;

36 Testificans omnibus, quæ aspexerat, opera Dei maxima.

37 Interrogante autem rege Heliodorum, quinam apus esset qui adhuc simul mitteretur Jerusalema, dixit,

38 Si quem habes hostem, aut rebus tuis insidiantem, hunc mitte illuc, & flagellorum recipies ipsum; si tamen salvus evaserit: eo quod in loco revera quidam est Dei potestas.

39 Nam ille qui habitationem cœlestem obsidet inspector est & adjutor illius loci; qui venientes ad malefic[illegible]

vertebat, & perdit.

40 Atq; hæc quidem celebrant res Heliodori, & custodia gazophylacii.

CAPUT IV.

Calumniæ Judæ in ordine sacerdotali.

1 Ille autem Schimhon de quo supra diximus, qui index fuerat pecuniæ in sua patria, male loquebatur de Onia quum ipsa & Heliodorum impulisset, ille malorum artifex exsistit;

2 Virumq; Dei de civitate meritum, & curatorem gentilium suorum, legumq; studiosum, inhibitorem in negotia *Regis* audebat dicere.

3 Sed quum inimicitia eo usq; procederet ut etiam per aliquot cædes à Schimhone probabantur, cædes admirarentur:

4 Considerans Onias difficultatem contentionis, & Apollonium fuisse velut Cœles-Syriæ & Phœnices ducem adaugendo malitiam Schimhonis, ad regem ipsum consulit:

5 Non quod civium accusator esset, sed spectans illud quod publica privatosque cuncta multitudini conduceret.

6 Videbat enim sine regali providentia fieri non posse, ut res amplius sortirentur pacem, & Schimhonem non cessaturum à dementia ista.

7 Sed quum Seleucus vitam morte commutasset, & regnum Antiochus qui Illustris cognominabatur accepisset; ambivit Jason frater Onia summum sacerdotium,

8 Pollicitus regi pro confessionibus trecenta sexaginta talenta argenti, & ultieriùs cujusdã reditus talenta octoginta;

9 Præterea etiam promittebat se alia centum quinquaginta constituturum, si concederetur ipsi potestas sua gymnasium & Ephebiorum locum sibi constituere, & cives Jerusalemitorum cum Antiochenis conscribere.

10 Quum autem annuente rege principatum obtineret, statimq; Græcum ritum tribules Suos traducit;

11 Et humana regum indulta Judæis propellens per Joannem patrem Eupolemi (qui legationem pro amicitia & societate ad Romanos habuerat) nomina de jure legalesq; administrationes dissolvens illegitima novitia instituit.

12 Ultro enim sub ipsum arcem gymnasium fundavit, & potentissimos Ephebiorum subigens sub petasum duxit.

13 Atq; hoc pacto invalescebat quidem Hellenismus, & proficiebat morum alienigenarum, propter superexundantem illum impii ac non sacerdotis summi Jasonis impudentiam.

14 Adeo ut non amplius altaris sacerdotes essent ad ministeria altaris: sed templum ipsum contemnentes, & sacrificia negligentes festinabant communicare eum iniquo palæstræ spectaculo post disci provocationem.

15 Pietios quidem honores nihil fa-

cientes;

cipum ; Græcanicas vero glorias per oppressionis dilexerunt.

16 Quorum etiam causa pervasit ipsos gravis calamitas, quum quorum mores æmulabantur doctrum, & quibus omnino voluerant conformari, hos inimicos aut; ultores habuerunt.

17 Nam impie contra divinas leges venire non est facile, verumtamen hæc sequens tempus declarabit.

18 Quum autem celebraretur quinquennale certamen Tyri, cui rex aderat :

19 Misit Jason iste sceleratus spectatores tamquam Antiochenses è Jerusalaimis, exportantes argenti drachmas trecentas ad sacrificium Herculis, quas etiam ipsi qui exportabant postulaverunt non erogari ad sacrificium :

20 Sed proprer ipsos qui apportabant, erogavit ad triremes comparandas.

21 Misso autem in Ægyptum Apollonio filio Menesthei, propterea quòd ad obeundas primas à Philometore rege acceperus erat, percipiens postea Antiochus eum à rebus suis alienum factum esse, cuvit ut contra ipsum confirmaretur : quamobrem Joppen venit, ac inde profectus est Jerusalaima.

22 Ubi magnifice à Jasone & civitate ac cptus cum facibus & acclamationibus introductus est ; postea hoc modo in Phœnicia abducto exercitu conflicit.

23 Post trienium vero misit Jason Menelaum fratrem Schimbonis, cujus ante meminimus, asserentem pecunias regi, & de negotiis necessaria monita saturum.

24 Hic vero commendatus regi, quum gloriam tribuisset ei. coram potestate, ad ipsum transtulit Sacerdotium summum, eo quod Jasonem talentis argenti trecentis superaret.

25 Quum itaq; regalia mandata accepisset, advenit, nihil quidem sacerdotio summo dignum afferens ; sed animos crudelis tyranni bestinque barbarus impetus habens.

26 Ac Jason quidem, qui proprium fin rem abdicaverat, abdicatus ab altero profugus in Hammonitida regionem expulsus est :

27 Menelaus vero principatum obtinuit, sed promissarum regi pecuniarum nihil curavit, exigebat vero eas Sostratus præfectus arcı :

28 Ad hunc enim pertinebat rerum quæ ex vectigalibus colligebantur, exactio ; quamobrem hi duo à rege accersiti sunt.

29 Ac Menelaus quidem reliquit sacerdotii successorem Lysimachum fratrem suum : Sostratus vero Crateren præfectum Cyprii.

30 His autem hoc modo constitutis, accidit ut Tarsenses & Mallotæ seditionem moverent : eo quod Antiochidi pellicii regi dono dati essent.

31 Celerime itaque rex venit ad componendas res illas ; relicto qui vim faceret Andronico ex viris dignis præstantibus.

32 Ratus autem Menelaus se arripuit occasionem commodam, aurea quædam instrumenta templi subtrahens donavit Andronico, & alia vendidit Tyrum & in civitates circumjacentes exportata.

33 Quod bene cognoscens Onias redarguit, postquam secessisset in locum rutum, Daphnen quæ ad Antiochiam sita est.

34 Quare Menelaus adhuc rum sceleratum Andronicum hortatus est ut Oniam occideret ; qui veniens ad Oniam (quo persuasus esset ad dolum, dexteraq; data cum juramentis confirmatus) & dans dexteram, quamvis suspectus esset persuasit ut ex asylo procederet : itaq; cum repente circumcluisset, nulla justi reverentia ductus :

35 Quam ob causam non solum Judæi, sed etiam multi ex aliis gentibus indignati, tulerunt, ægerrimè injustam hic homo viri cædem.

36 Rege autem reverente è partibus Ciliciæ, compellaverunt eum Judæi qui in civitate erant, sufragantibus etiam odio improbitatis Oniæ, eò quod præter rationem Onias interfectus esset.

37 Itaq; Antiochus ex animo contristatus, & versus ad misericordiam etiamque lacrimam propter temperantiam defecti, summaque modestiam ;

38 Et accensus animo statim Andronici purpuram abstulit, vestes dirupit, circumduxit per civitatem in eum locum ubi impie Onias occiderat, & illic hominicidam vita privavit ; Dominoq; dignam ipsi punitionem reppendere.

39 Sed quum sacrilegia multa fierent per civitatem à Lysimacho, conscio Menelao, & fama foris pervulgata esset, congregavit se multitudo contra Lysimachum, multis jam auris instrumentis variis in partes ablatis.

40 Quumq; excitatus turba ira plena esset, armans contra Lysimachum ad ter mille viros, cœpit manus injustas inferre, duce imprimis Chavranchi quodam provecto ætate, nec vero minus amentia.

41 Illi vero simul videntes quoq; impetionem Lysimachi, arripientes alii saxa, alii fustes densos, alii vero ex adjacente cinere, quod depsebant pugillis prehendentes, projiciebant in milites Lysimachi :

42 Itaque ob causam multos quidem eorum vulneraverunt, multos vero etiam prostraverunt, multosq; ad fugam compulerunt, ipsum demq, sacrilegum propè gazophylacium interfecerunt.

43 De his autem constitutum est judicium contra Menelaum :

44 Et adveniente rege Tyrum contra ipsum accusationem fecerunt tres viri à senatu missi.

45 Menelaus vero jam deprehensus promissi pecunias multas Ptolemæo filio

filio Dorymeni, ut persuaderet regi.

20 Quamobrem accepta ea Ptolemæus adductum regem in quoddam periculosum, ut refrigeratorium se, traduxit à *sententia*

17 Qui auctorem quidem totius mali Menelaü absolvit ab accusationibus; miseros autem illos, qui si erisi apud Scythas fuissent causam, liberi à condemnatione fuissent absoluti, illos adjudicavit mortis.

18 Itaq; celeriter pœnam iniuitam subierunt, eo quod antea pro civitate, populoque, & sacris vasis dixissent causam.

19 Eamq; ob causam Tyrii quoq; ne ipsi improbitatis istius adducti, res ad sepulturam eorum pertinentes suppeditarent magnifice.

20 Menelaus vero propter summam peccatorum avaritiam magnus civium illorum insidiator effectus, manfir in principum insolentes malitia.

CAPUT V.

Antiochus spoliat templum

IN eodem vero tempore, secundam profectionem Antiochus in Ægyptum comparavit.

2 Accidit autem per totam civitatem fere ad quadraginta dies, ut apparerent in aëre currentes equites auratos amictus habentes, & lanceis turmas ritu armati, gladiisque strictis.

3 Et turmæ equitum dispositæ, congressusq; facti, & incursiones utrorumque, & clypeorū agitationes, & spiculā multa, & pelta conjecta, & aureorum ornamentorum splendores, & loricæ omnigenæ.

4 Quamobrem omnes exprecabant ut ostentum istud bene cederet.

5 Sed quum increbuisset falsus sermo, tanquam si commutasset Antiochus vitam *morte*, assumens Jason mille viros animum, repente in civitatem fecit impressionem: quibus jam supra murum convententibus, ac demq; jam occupata civitate Menelaus in arcem confugit.

6 Jason vero faciebat cædes civium suorum nemini parcens, non cogitans secum prosperitatem in cognatos infelicitatem esse maximam.

7 Quum itaq; videretur sibi hostium ac non gentilia tropæa diruere, dominatum non obtinuit, sed pro fine insidiarum percipiens pudorem, profugus iterum in regionem Hammonitarum abiit.

8 Itaq; terminum malæ conversationis sortitus est, quum inclusus apud Aretam regem Arabum, in civitatem unam ex altera fugiens, persequentibus pressus ab omnibus, exosus ut desertor legum, & execrabilis ut patriæ civiumq; carnifex, in Ægyptum ejectus est.

9 Et qui multos è patria extorres fecerat, extorris periit, delatus ad Lacedæmonios tanquam si ob cognationem fuisset *apud illos* protectionem consequuturus.

10 Et qui multitudinem insepultorum ejecerat nullo fuit comitatus luctu, neque sepulturam ullam qualemcunque, neddum patrium sepulcrum habuit.

11 Sed postquam ista innotuissent regi, concepit pro rebus factis Jehudæos delecturos esse: itaq; jungens, venit ex Ægypto, efferatus animo, & civitatem occupavit armis:

12 Ubi mandavit militibus conscindere, ac non parcere obviis quibusque, & eos qui domos conscenderent trucidare.

13 Itaq; fiebant juvenum & senum occisiones, virorumq; & mulierum ac puerorum deletio, virginumq; & infantium cædes.

14 Adeo ut octoginta millia totis diebus tribus consumti sint: quadraginta quidem trucidationibus, & *alii* non pauciores capīs vendidi.

15 Non contentus autem istis, ausus est in sanctissimum totius terræ templum ingredi, ducem habens Menelaum, qui proditor legum fuerat & patriæ:

16 Et scelleratis manibus sacra vasa capiens & quæcunque ab aliis regibus ad augmentum gloriamque loci & honorem fuerant reposita, prophanis manibus contrectans,

17 Elatus est mente Antiochus, non cognoscens propter peccata eorum qui civitatem habitaverant. Dominum ad breve *tempus* iratum fuisse, ac propterea despectum fuisse locum.

18 Quod si non evenisset, neq; in multa peccata fuissent delati, quemadmodum Heliodorus (qui missus fuerat à Seleuco rege ad inspectionem gazophylacii) hic quoq; in ipso aditu repente flagellatus aversus fuisset ab audacia sua.

19 Verum non propter locum gentem Dominus, sed propter gentem locum elegerat:

20 Ac propterea ipse locus qui una fuerat particeps adversorū casūs qui fecerunt in gente postea communicavit beneficiis; & qui relictus fuerat omnipotentis ira, iterum ex maximi Domini conciliatione cum omni gloria fuit restitutus.

21 Antiochus igitur mille octingenta talenta exportans è templo celerime in Antiochiam secessit, existimans pra superbia se cum terram navigabilem, tum mare ipsum pervium pedibus effecturum propter elationem cordis.

22 Sed reliquit etiam præfectos ut male afficerent gentem; Jerusalem istis quidem Philippum genere Phrygem, moribus magis barbarum quam qui constituerat ipsum:

23 Garizimis vero Andronicum; ac præterea Menelaum; qui pessime *aliorum* omnium supra cives efferebatur, ut adversus cives Jehudæos animum habebat inimicissimum.

24 Et misit abominationum principem Apollonium cum exercitu, circiter viginti duobus millibus, mandans ut omnes quibus

justa

justa mater eorum jugularet; mulieres vero & juniores venderet.

25 Hic autem quum verisset Jerusalem simulans se pacificum, cohibuit se usque finitum diem sabbathi; quo occupans feriatos Judæos illos miles qui parebant ipsi, mandavit armari.

26 Ita egressos omnes ad spectandum cædibus, & per civitatem cum armis discurrens multam peremit multitudinem.

27 Judas vero Machabæus novem aliis comparibus secedens, in montibus ferarum more transigebat vitam cum suis comitibus; qui gramineo alimento vescebantur perseverantissime, ne contaminationis illius essent participes.

CAPUT VI.

Antiochus savit in Judæos.

PAulo post tempore misit rex senem Antiochenum qui cogeret Judæos, ut transilientes à patriis legibus non regerentur legibus ipsis Dei:

2 Et contaminare templum quod erat Jerusalem, Jovis Olympii; illud vero quod erat Garizimis (prout erant habitatores loci) Jovis hospitalis nominaret.

3 Difficilis autem & gravis erat populo malitiæ hujus institutio:

4 Nam templum luxu & comessationibus implebatur à gentibus, molliter vitam consumentibus cum meretricibus, & in sacro ædis ambitu ad mulieres se adjungentibus, etiamq; intro feminibus quæ non conveniebant:

5 Et altaria rebus illegitimis, quas lex vetuerat implebantur.

6 Neq; vero celebrare licebat sabbatha, neq; patrias solemnitates observare, neq; simpliciter & Judaicum confiteri;

7 Sed ducebantur cum acerba necessitate die natali regis singulis mensibus ad visceronationem; & quum erat Dionysiorum festum, coguntur hederam ferentes pompam Baccho ducere.

8 Decretum quoque prodiit in vicinas civitates Græcas, suggerente Ptolemæo, ut eadem Judæos eadem ratione vitæ necessitio sterent:

9 Qui autem ad ritus Græcos transire nollent, ii jugularentur; ita; nihil nisi miseria instans videri poterat.

10 Nam duæ mulieres qui filios circumciderant abductæ sunt, ad quarum ubera suspensis natis, publice per civitatem cum inducta ea, dorsum à mammis præcipitarentur.

11 Alii vero simul & reliqui ad speluncas, ut latentes sep. timum diē celebrarent, indicati Philippo concremati sunt; quia religio fuerat ipsis, ut sibi succurrerent, propter gloriam dici religiosissimi.

12 Jam horror eos qui librum hunc legunt, ne propter calamitates istas contristentur; sed cogitent, supplicia hæc non ad interitum, sed ad eruditionem generis nostri fieri:

13 Etenim quod non diu sinuntur impune agunt impie, sed statim in supplicio habent, magnæ beneficentiæ signum est:

14 Non enim judicavit Dominus, quemadmodum etiam in aliis gentibus longanimitate potentia differt, donec ipsi ad complementum peccatorum concurrentes puniantur, ita etiam nobis faciendum esse; ut postea non ulciscatur nos, si tandem ad peccatorum summum pervenierimus.

15 Quamobrem misericordiam quidem nunquā aufert à nobis; sed eruditione cum calamitate non derelinquit populū suum.

16 Verum hæc ad commonitionem dicta à nobis sunto.

17 Nunc his paucis positis ad narrationem veniendum.

18 Eliazar quidam ex primoribus scribis, vir jam provectus ætate, & aspectu faciei pulcherrimus, cogebatur hiare ut comederet suillam carnem.

19 Hic autē conjunctam gloriæ mortem potius quā vitā cum abominatione complectens ultro ad tormenta adducebatur;

20 Ideo se infectens palam, quemadmodum oportet accedere eos qui se audent ab eis degustare quæ propter vivendi studium gustare est nefarium.

21 At illi quidem qui ad illegitimam visceronationem illam constituti erant, propter notitiam quæ ab antiquis temporibus cum viro hoc *intercesserat*, alium eum seorsum horrabantur, ut afferens carnes quas ab ipso comparatas esse, ut reciperet in quibus conveniret ipse; sed ita simularet, quasi comederet *secundum* ea quæ à rege mandata erant, de carnibus sacrificii;

22 Ut hoc facto liberaretur à morte, & propter veterem cum ipsis amicitiam humaniter consequeretur.

23 Hic autem honestam suscipiens cogitationem, & dignam ætate ac senectutis excellentia & comparata ac spectata canitie optimaq; à puero eductione, ac potius sancta & divinitus indita legis institutione, continuo respondit, edicens ut ipsum ad sepulcrum præmitterentur.

24 Non enim hic ætate nostra (*inquit*) dignum est simulare, ut multi juvenes existimentes Eliazarum nonagenarium transisse ad alienigenarum ritus:

25 Illi quoq; propter simulationis meam, & propter parvulam ista & momentaneam vitā seducantur per me, & abominandam maculam senectutis comparem.

26 Etenim si ad præsens exuarer à supplicio hujusmodi, at omnipotentis manus, neque vivus neq; mortuus effugiturus sum.

27 Quapropter nunc quidem viriliter vitam commutans *meam*, cum hac senectute dignus videbor,

28 Tum juvenibus exemplum nobile reliquero, ut alacriter & generose pro gravibus & sanctis legibus honestam mortem oppetant; atque his dictis ad tormentum confestim venit;

29 Illi

nullo à quibus discederet, minimum illorum quem paulo ante ipsi exterminio in malitiam conuertentium, pessimum omnes esse habuerat, ipse demonstrans esse confirmans.

2 Quum autem plagis moriturus esset, lugentibus dixit, Domino qui secundum copiam sit habet manifestè ostendo, quum potuerim liberari à morte, dolores perferre maiore dolores flagellatus, animo vero libenter propter reverentiā ipsius tuā patiō.

3 In hunc igitur modum emigravit ille, non tantum iuvenibus, sed etiam pluribus à genere mortem suam pro exemplo reliquit generosi & monimento virtutis relegendo.

CAPUT VII.

Confirmatio fortis fratris, & matris eorum.

A Cciderit autem etiam fratres septem cum matre prehensos cogi à rege ut officiis carnibus suillis vescerentur, flagellis cæsos & taureis.

2 Sed unus illorum, qui primus causam dixit, ita loquutus est, quid rogare vis, & discere à nobis? nam parati sumus mori potius, quam leges patrias transgredi.

3 Tum excitus furore mandavit rex, ut frigidæ & ferreæ fervefierent:

4 Quibus repente fervefactis, ejus qui primum dixerat mandavit primò linguam, & cute circum detracta, extremos artus resecari, caterisq; fratribus & matre videntibus:

5 Deinde cum omnino effectum inutilem ferè ad pyram adduci spiraret, & frigidum autem vapor è sartagine admodum ferueret, hortabantur alii alios, fratres quin & matre, ad generosè obeundam mortem, sic dicentes:

6 Dominus Deus inspicit, & revera delectabilis consolationē recepturus est, quem admodum per canticum quo in os contestatur declaravit Moyses, dicens, & in fac vis constitutionem accipiet.

7 Postquam verò primus migravit hoc modo, secundū duxerunt ad ludibrium, & capitis pellem cum capillis detrahentes interrogaverunt, an comedes priusq; am supplicijs membratim afficiatur corpus?

8 Atque hic respondens patria voce dixit, insuper.

9 Quamobrem hic quoque ut primus ille ex ordine tormentum pertulit; quumq; extremum ageret spiritum dixit, Tu quidē ô scelestē es hac præsente vita nos eximis; verum Rex mundi nos pro suis legibus moriēdo suscitabit in æternam resurrectionem vitæ.

10 Post hunc autem tertius in ludibrium traductus, quum lingua ab ipso posceretur, eam citò protulit, & manu audacter protendit, dixitque generosè;

11 Hinc à Deo cœli possedi, atq; hæc despicio propter ejus leges, ut qui hæc ab ipso spero me de integro reportaturū esse.

12 Adeo ut rex ipse & qui cum eo erant obstupescerent admirarentur adolescentis animum ut dolores istos nihili faceret;

13 Atque hoc quoque defuncto, quartum similiter cædentes cruciabant:

14 Qui quum prope esset ut moreretur, sic dixit, optabile est mortali exspectatione nos quæ sunt ab hominibus, & quæ à Deo sunt exspectare, nos iterum resurrecturos per ipsum: etenim tibi resurrectio ad vitam non erit;

15 Consequenter etiam quintum adductum cædebant, qui respiciens in illum dixit:

16 Potestatem inter homines habens quum sis corruptioni infectus, facis quod vis: verum ne putes genus nostrum à Deo derelictum esse;

17 Sed tu exspecta, & contemplare magnam eius potentiam, ut te & semen tuum cruciaturus est.

18 Post hanc adduxerunt sextum, qui quum mox iturus esset, dixit, ne erres frustra; nos enim propter nos ipsis perpetimur hæc, cum peccaverimus in Deum nostrum; atque hæc digna admiratione facta sunt:

19 Tu verò ne putes te impunitum fore, qui oppugnare Deum aggressus es.

20 Sed mater supra modum admirabilis *fuit* dignaque memoria optima, quæ (ob tempus unius diei simul videns perire septem filios, fiorei animo ferebat propter spes quas in Domino posuerat;

21 Et unumquemque eorum hortabatur voce patria generoso animo impleta; feminæque cogitationem masculo animo excitans dicebat eis,

22 Nescio quomodo in meo utero comparuerit, neque ego spiritum vitamque vobis largita sum, neque primarium cuiusque informationem ego coaptavi:

23 Igitur conditor ille mundi, qui fingit hominum ortum & omnium naturam invenit, & spiritum & vitam vobis pro misericordia iterum redditurus est; quandoquidem nunc vos ipsa despicitis propter leges ipsius:

24 Antiochus autem putans se contemni & probrosum hanc esse suspicatus vocem, quum adhuc minimus natu superesset, non tantum sermonibus adhortationem faciebat, verum etiam juramentis confirmabat se ditaturum simul & beatissimum eum futurum illum si traduceretur ab *institutis* patriis, & pro amico habiturum, & negotia concreaturum.

25 Et quia adolescens minime attendebat, rex accersitam matrem hortabatur ut pueri consultrix pro salute esset;

26 Quæ, quum ille multis hortatus esset, recepit se huiusmodi filio.

27 Tum mater se ad eum inclinans, ludificans crudelem tyrannum patria lingua sic dixit,

28 Fili, miserere mei, quæ novem mensium te in utero circumtuli, quinquennium

Ulcumque, quæ educavi te & perduxi ad
senectutem hanc usque, & quas molestias edu-
cationis perrulli; pero à resipi. ut respici-
ens in cœlum & terram, & videns omnia
quæ in eis sunt, agnoscas Deum hæc fe-
cisse ex iis quæ non erant; & humanum
genus ita factum esse.

29 Ne timeas carnificem istum; sed
esto dignus fratribus tuis, mortemque su-
scipe, ut eadem misericordia cum suis fra-
tribus excipiam te.

30 Hæc autem solum desinente dixit a-
dolescens, quæ *funtres quæ* exspectaris?
non sum obediturus præcepto regis; sed
præcepta legis audio, quæ majoribus no-
stris per Moysen data est.

31 Tu autem, qui omnis mali in He-
bræos inventor es, nequaquam effugies
manus Dei:

32 Nos enim propter nostra ipsorum
peccata patimur:

33 Quod si increpationis ac eruditionis
gratia Dominus vivens in nos paululum iratus
est, at iterum conciliabitur servis suis:

34 Sed tu, ô impie & omnium homi-
num flagitiosissime, ne frustra extollaris
fremens, & incertis exspectationibus fre-
tus in cœlestes pueros attollas manum.

35 Nondum enim omnipotentis inspe-
ctoris Dei judicium effugisti,

36 Etenim jam hi fratres nostri, qui
brevem laborem sustinuerunt, divino fœ-
dere vitæ æternæ acciderunt; tu vero ju-
dicio Dei justas pœnas iustius superbiæ
reportaturus es.

37 Ego autem, sicut fratres illi, & cor-
pus & animam trado pro legibus patriis,
invocans Deum ut brevi sit propitius
huic genti, utque tu per quæstiones & fla-
gella ad confitendum adducaris, ipsum so-
lum Deum esse:

38 In me vero & fratribus meis sistatur
omnipotentis ira, quæ in universum ge-
nus nostrum justè adducta est.

39 Tunc excitus rex furore, in hunc su-
pra alios pessime invectus est, acerbe fe-
rens, quod ita sannis exagitatus esset.

40 Hic igitur pure in gravit *è vita*,
omnino confidens in Domino.

41 Denique ultima post filios vitam fi-
nivit mater.

42 De viscerationibus igitur, & de im-
manibus cruciatibus hactenus dictū esto.

CAPUT VIII.

Gesta Iehuda Machæi.

IHuda autem Machæus, & qui erant
cum eo latenter proficiscentes in vicos
habitabantur cognatos; & eos qui perman-
serant in Judaismo assumentes, congrega-
verunt sex virorum millia:

2 Et invocarunt Dominum, ut aspice-
ret populum ab omnibus affidium, mi-
sereretur templum ab hominibus impiis
profanatum,

3 Misereusq; civitatis (quæ & perdita
erat, & æquanda solo) inclamantem se
audiret sanguinem exaudiret,

4 Ac recordatum illegitimam peccato-
rum infantium innocentium, & in blasphemias
quas prominciarat fuerant in templum ipsum,
odium impietatis ostenderet.

5 Machæus autē quum haberet aciem,
nunquæ non poterat à gentibus sustineri
ira Domini in misericordiam versa,

6 Civitatesque & vicos ex improviso
venientes occupabat, & commoda loca
occupans non paucos hostium in fugam
vertebat.

7 Maxime noctium adjumento ad in-
jusmodi insidias utebatur. adeo ut fama
quidem de fortitudine ejus ubique persi-
naret.

8 Videns vero Philippus brevi homi-
nem ad incrementum pervenisse, & fre-
quentius secundis rebus provehi, Ptolo-
mæoque Cœles Syriæ & Phœnicis duci scrip-
sit ut succurreret una negotiis regis.

9 Ipse vero cito electum Nicanorem
filium Patrocli è summis amicis missi,
subjectis ei *militibus* è gentibus omnige-
nis non pauciores viginti mille, ut uni-
versum Iehudæorum genus tolleret; &
Gorgiam quoque ducem & rerum militari-
rum peritum adjunxit ei.

10 Distulerat autem Nicanor tribu-
tum quod rex debebat Romanis, talento-
rum bis mille, ut ex captivis Iehudæorum
turba expleret illud:

11 Et statim ad maritimas civitates mi-
serat provocans ad emtionem mancipio-
rum Iehudæorum, & promittens se nonā-
gena mancipia talento additurum esse;
scilicet non exspectans consequuturam in
ipsum ultionem ab omnipotente.

12 Iehudæ vero innotuit rei de Nica-
noris invectione:

13 Qui ut communicavit cum suis co-
mitibus adventum illius exercitus, formi-
dolosi *homines* & qui justitiæ Dei dis-
fidebant diffugerūt & se à loco subtraxerūt.

14 Alii vero omnia vendebant quæ re-
licta erant, ac simul orabant Dominum ut
liberaret eos qui ab impio Nicanore, an-
tequam congrederentur, fuerant venditi:

15 Quod si non propter istos factura
esset, at *certe* propter fœdera ipsius cū ma-
joribus inita, & propterea quod de vene-
rāto & magnifico ejus nomine vocat ūur.

16 Tunc convocatos eos qui aderant
sibi ad sex mille numero Machæus hortabatur ne propter hostes pertellerentur,
neque meruerent amplum multitudinem
gentium injuste ipsos invadentium; sed
generose dimicarent, assumentes ante oculos injuriam ab hyis iniqué in locum
sanctum consummatam,

17 Et verberationem civitatis ludibrio
expositæ, etiamque dissolutionem illius
acceptam à majoribus administrationis,

18 Illi etenim armis, inquit, pariter &
audaciæ confidunt, nos vero Deo omnipo-
tenti, qui & istos procedentes in pos &
rsum dum

mundum eorum posset nutu uno dejicere, confidimus.

19 Quumque amplius collegissent coram eis & deprecationes pro majoribus factas, & nonnullos centum octoginta quinque millium Sancheribo parentium, quemadmodum perissent,

20 Et prælium in Babylonia adversus Galatas commissum, quemadmodum ipsi universi ad operam præstandam venissent octies mille cum quatuor millibus Macedonum, & Macedonibus hæsitantibus ipsi octies mille *numero*, centum viginti millia perdidissent propter auxilium ipsis è cœlo collatum, & utilitatem magnam accepissent :

21 His rebus ferit ut bono animo essent, & parati ad mortem pro legibus patriaque obeundam.

22 Ita quadripartito exercitu facto, constituit etiam fratres suos, qui duces ordinis utriusque essent, Schimhonem, & Josephum, & Jonathanem, quorum cuique mille quingentos milites subjecit, itemque Eliazarum :

23 Et postquam legisset apud illos è sacro libro, tetigeramque dedisset, DEI AUXILIO, ipse primus aciei dux congressus est cum Nicanore.

24 Pugnante vero ab ipsis Omnipotente, trucidarunt ex hostibus supra novem millia, vulneraruntque & mutilarunt membris majorem partem exercitus Nicanoris, & omnes coegerunt fugere.

25 Pecuniis denique eorum qui advenerant ad emtionem suam, acceptatis ; quumque eos multum persequuti essent ultra, receperunt se hora intercluſi :

26 Erat enim pridie sabbathi, quam ob causam non perstiterunt longius in eos incurrere.

27 Sed quum arma eorum collegissent & spolia exutissent hostium, incubuerunt in sabbathum plurimum benedicentes & celebrantes Dominum ; qui conservaverat ad diem illum usque principium misericordiæ quæ denuo stillabat in ipsos.

28 Post sabbathum autem debilitatis, viduisque, & orphanis, ubi partem è spoliis erogassent, reliquas inter se & pueros partiti sunt.

29 Atque his perfectis, & communi supplicatione facta misericordem Dominum oraverunt ut ad finem usque servis suis conciliatus permaneret.

30 Postea eorum qui Timotheo & Bachidi aderant supra viginti millia fuisse uno conjunctis viribus obnixi, & munitiones altas pervalde obtinuerunt, spoliaque plura divisserunt, æquis partibus inter ipsos, & debili atos, orphanosque & viduas, senesque effectis.

31 Quumque arma eorum collegissent, accurate omnia comportarunt in opportuna loca, reliqua vero spolia tulerunt Jerusalaima.

32 Philarchem quoque qui Timotheo aderat sustulerunt, hominem impurissimum, & qui multas molestias Jehudæis inculeraſ.

33 Similiter Epinicia in patria celebrates, Callisthenem (qui sacras portas succenderat) in domunculam quandam sibi confulentem fuga, cremaverunt : itaque dignam impietate sua mercedē reportavit.

34 Ille autem sceleratissimus Nicanor, qui mercatores mille ad venditionem Jehudæorum adduxerat,

35 Depressus ab iis qui judicio ipsius minimi esse videbatur, auxilio Domini ; gloriosa veste posita per Mediterraneum *mare* tamquā mācipiū se solitarii subeūs, venit Antiochiā, supra omnes secundis rebus usus in exercitus sui interitu,

36 Et qui receperat tributum Romanis persolvendum, ex captivitate eorum qui erant Jeruschalaimis, confessum iri, renunciavit Jehudæos habere propugnatorem Deum, atque hoc modo inviolatos à vulneribus esse Jehudæos, quia legibus ab eo mandatis obtemperant.

CAPUT IX.

Antiochi fastus deprimitur.

SUb tempus autem illud Antiochus se dignominiose è regionibus Perficis receperat.

2 Nam ingressus urbem Persepolim nomine tentavit sacrilegium committere, & civitatem obtinere, ideo irruentibus turbis ad armorum subsidium in fugam versi sunt unde evenit ut fugatus ab indigenis Antiochus turpiter referret gradum.

3 Quum autem esset ad Ecbarana, perlatæ sunt ad eum res Nicanori Timotheoque factæ.

4 Itaq; furore percitus arbitrabatur se etiam eorum à quibus fugatus fuerat malum in Jehudæos retorsurum : ac properans aurigam jussit indesinenter pergentem profectionem perficere ; ut judicium è cœlo jam instabat ipsi, sic enim superbe dicebat, cœmiterium Jehudæorum efficiam Jeruscha aimæ, quum illuc venero.

5 Omnipotens autem Dominus Deus Israelis incurabili, nec aspectabili plaga percussit eum ; utque sohummodo finiebat sermonem illum, occupavit illum immedicabilis viscerum dolor, & acerbi interaneorum tormenta :

6 Omnino juste ; qui per multas & insoleates cæmitates aliorum viscera tormentis affecerat.

7 Hic vero nequaquam à jactantia desinebat ; sed adhuc etiam implebatur superbia, ignem spirans animis contra Jehudæos, & professionem accelerari jubens ; sed contigit etiam ut ipse decideret de curru qui agebatur impetu, decidentique gravi casu omnia corporis membra ex eo torquerentur.

8 Atque hic qui modo videbatur maris fluctibus imperare, propter arrogantiam quæ-

quæ supra humanum modum agitarent & arbitrarentur statera se montes altissimos appensuros esse dum in terra eras, gestatorio portaretur, manifestum Dei potentiam in se demonstrans;

9 Adeo ut ei iam de corpore illius impii erumperent vermes vivi, & illius in doloribus angoribusque viventis carnes deciderent, & ex odore eius totus exercitus gravaretur putorem ferre.

10 Ita homini nemo qui paulo ante videbatur cœli astra contingere nemo exportare poterat; propter insolerabilem illam odoris gravitatem.

11 Hic igitur cœpit vulneratus à multitudine superbiæ desinere, & divino flagello venire ad agnitionem sui, momentis singulis gravius affectus angoribus.

12 Quumque ne suum quidem odorem pollet perferre, hæc dixit; justum est Dei subjici, eumque qui mortalis est res Deo pares minime sapere.

13 Et orabat sceleratus ille Dominum, qui jam non erat amplius misertus ipsius, sic dicens,

14 Se tum civitatem sanctam (ad quam venire festinabat ut aequasset solo & cœmeterium efficeret) liberum designaturum;

15 Tum Iehudæos omnes (quos decreverat ne sepultura quidé dignari, sed ejicere devorandos avibus cum feris parvulis) eos æquales Antiochenis effecturum;

16 Quod autem prius spoliaverat sanctum templum, elegantissimis donariis ornaturum, & sancta vasa omnia quamplurima aucta redditurum, & convenientes ad sacrificia sumtus exercitibus propriis suppeditaturum:

17 Præterea etiam se fore Iehudæum & adiuturum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei.

18 Sed quum nequaquam laboriosi doloris desineret (nam supervenerat ei justum judicium Dei) de rebus suis desperans scripsit ad Iehudæos sequentes litteras, habentes formam deprecationis, hoc modo:

19 Bonis Iehudæis civibus salutem plurimam & valetudinem ac prosperitatem per & duæ Antiochus.

20 Si valetis cum liberis vestris & rebus vestris sunt vobis ex sententia, in Deo cœli spem habens mihi honoré vestro & de benevolentiam pergratum fuerit recordari.

21 Relictis è regionibus Persidis & infelicissimi infirmitatem incidens necessarium duxi curare communem securitatem omnium;

22 Non desperans de me ipso, sed spem magnam habens fore ut infirmitatem hanc effugiam.

23 Considerans autem patrem quoque meum, quibus temporibus in has superiores partes duxit exercitus, designasse eum qui sibi succederet;

24 Ut si quid præter opinionem evenisset, aut etiam aliquid grave; resciscerent

rent. Rectores regionis locum ejus rerum summa relicta esset, non turbarentur de eo.

25 Præterea cogitans adjacentes magistratus, & vicinos regno, tempora observare, & exspectare quid eventurum sit; designavimus filium Antiochum regem, quem sæpius accurrens in has superiores Satrapias, apud plurimos vestrum deponens commendabam, & scripsi ad eum quæ huic scripto subjecta sunt.

26 Horror igitur vos & petoum memores beneficiorum publice privatimque observetis quisque benevolentiam quæ estis in me ac filium.

27 Nam confusus sum ipsum atque & humane sequentem propositum consilium meum vobis obsecundaturum.

28 Iste igitur homicida & blasphemus quum res pessimas perpessus esset, prout alios exegerat, peregrinus in montanis insertima morte vitam commutavit.

29 Exportavit vero corpus Philippus, qui fuerat cum ipso educatus; qui etiam metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometora in Ægyptum delatus est.

CAPUT X.

Iehudæ recuperat urbem sanctam.

MAchabæus autem & qui erant cum ipso, Domino duce, & templum civitatemque receperunt,

2 Et aras quas per forum ab alienigenis fuerant exstructas etiamque delubra demolirti sunt,

3 Et purgato templo alterum fecerunt altare, quoniq; lapidibus arcitis ignem ex eis acceptum, obtulerunt sacrificium post tempus biennii, & suffitum, incensaque, & panem propositionum curaverunt.

4 Quibus factis rogaverunt Dominum procidentes prosni, ne amplius in ejusmodi mala inciderent; sed si quando etiam peccarent, ex æquitate ab ipso erudirentur, ac non blasphemis barbarisque gentibus traderentur.

5 Quo autem die templum ab alienigenis fuerat pollutum, evenit eo ipso die purificationem fieri templi, die vigesimo quinto mensis Casleu;

6 Quo cum lætitia agitaverunt diebus octo formam festi tabernaculorum, recordantes ut paulo ante tempore per tabernaculorum festum in montibus & in speluncis fuerant ferarum modo solitarii.

7 Quapropter thyrsos & ramos speciosos, etiamque palmas habentes, hymnos offerebant ei qui prosperum successum tribuerat ad purificandum locum suum:

8 Decreverunque communi mandato & decreto in tota Iehudæorum gente, ut hi dies quotannis celebrarentur.

9 Ac finis quidem Antiochi, qui Epiphanes cognominabatur, ita se habuit.

10 Nunc vero res ipsius quoque tempore Eupatoris Antiochi (qui filius erat illius impii) tactas de malabanis, coarctantes

hostes eos male quæ à bellis consilia ac cideruntur.

12 Hic enim fuerat rerum regno designavit, qui negotia præesset, Lysiam quendam, & quidem non primatum Cœlæ Syriæ & Phœnicis.

13 Proinomus enim qui vocabatur Macron, pravis faciens ut erga Iehudæos jus constitutum, propter injurias quas ab his factas fuerat, res illorum consultum ob pace tractare.

14 Unde apud Eupatorem ab amicis accusatus, & frequenter proditor appellatus, eo quod Cyprum fidei suæ commissa habens à Philometore reliquisset, & ad Antiochum Epiphanem recessisset, neque rebus gestis ibi usque adeo generose administravisset, dato veneno desertus de vita.

14 Gorgias vero dux harū locorum fuit, militiam habet exercitus & quotidie contra Iehudæos fovebat bellum.

15 Et huic conjuncti etiā Edomæi opportunas munitiones obtinēres exercebat Iehudæos; profugos; Jeruschalaimis exspirantes bellum fovere aggredisbantur.

16 Quamobrem ii qui Machabæo aderant, quum factis precibus peccatum fuit à Deo ut sibi adjutor esset, in Edomæorum municipia nec fecerunt impetum:

17 In quas ubi fortiter incurrissent, compotes locorum facti sunt; & cum omnes illi sunt qui in muro pugnabant, cum occurrentes jugularunt, sustulerunq; è medio non minus viginti millibus.

18 Quum enim contigissent novē millia minimum, in duas turres potentes perualde quæ habebant omnia ad obsidio. è *firendum* necessaria:

19 Machæus ipse ad urgenda loca seorsum abiit, reliquis Schimbone, & Josepho atque eorum Zaceo, militiq; cum ipsis ad obsidionem illorum.

20 Qui autem Schimboni aderant, pecuniæ avidi, à quibusdam qui erant in turribus pecuniis corrupti sunt; dederunt argentea drachmarum millibus acceptis, iverunt quodam dissuere.

21 Quod factum ut Machæo renunciatum est, congregavit ductores populi & asservavit quod pecunia vendidissent fratres, qui hostes adversus eos dimitterant.

22 Itaque hos proditores evidos interfecit, & repente turres illas duas occupavit,

23 Armisq; quæ in manibus ipsis fuerant ures ad omnia prosbere, perdidit in duabus illis munitionibus amplius vicies mille.

24 Timotheus autem, qui prius fuerat à Iehudæis victus, congregatis exteris copiis quamplurimis, & equitatibus non paucis ex Asia collectis advenibat, tamquam armis Iehudæam recepturus.

25 Quibus ubi Machæo aderant, ipse una accedente ad supplicandum Deo,

26 Tetra aspergentes capita, & lumbos ciliciis accingentes procidentes; in solum quod est è regione aliaris, persterunt ut propitius ipsis factus exerceret inimicitias contra inimicos ipsorum, & adversantibus adversaretur, prout declarat lex.

27 Deinde oratione perfuncti, assumtis armis processerunt è civitate plurimum; quumq; ad hostes propinquassent, resederunt.

28 Simul ac autem diffusus est orus Solis, utriq; congressi sunt; hi quidem spem horum habentes prosperitatis ac victoriæ virtute conjunctā perfugium suum ad Dominum; illi vero ex adverso duram certaminum constituentes animum.

29 Dum autem vehemens committitur pugna, apparuerunt adversariis è cœlo insidentes equis aureis armis, viri quinq; illustres, & duces Iehudæorum duo.

30 Qui Machæum assumentes medium, & protegentes omni armatura, quæ sperabant erat, integrum à vulneribus conservabant: In adversarios vero tēla sū gerebant ejaculaban ur. Quamobrem confusi cæcitate concidebantur, & plena perturbatione.

31 Itaque jugulati sunt vicies mille quingenti pedites, & sexcenti equites.

32 Ipse vero Timotheus confugit Gazara, ut appellatur, ubi munitum pervalde præsidium; ubi duxerat Chæreas:

33 Machæi vero milites aderant præsidium illud obsidentes dies viginti quatuor.

34 Sed quum ii qui intus erant, confisi, munitione loci, pervalde blasphemarent, ne foris quidem sermones obliverent,

35 illucescente die vigesimo quarto, adolescentes eorum quidam, duo aderant quidā, inflammati animis propter blasphemias, accedentes murum, viriliter feroces animo ostium quemque occiderunt.

36 Alii vero similiter cum eundentes in ambitu adversus eos qui intus erant, jaciebant eorum, & pyris acervis vitos blasphemos illos eremi verunt.

37 Alii denique fregerunt portas, qui receptis intro reliquis ordinibus, occupaverunt civitatem, & Timotheum inq; alia foves abditum jugulaverunt, fratremque ejus Chæream, & Apollophanem.

38 Quæ quum perfecissent, hymnis & celebrationibus benedixerunt Dominō, magnificā benefficentia Israelem præstante, & victoriam dantem illi.

CAPUT XI.

Varia epistolæ in favorem Iehudæorum scriptæ

POst tempus autem paucissimum Lysias procurator regis & cognatus, pertristisque negotiis, valde gravitet ferens ea quæ facta fuerant;

2 Congregatis quasi octoginta millibus, & equitatu universo, adventabat contra Iehudæos, fatuens fecum civitatem habitandam Græcorum habitandam,

3 templum ad quæstum pecuniæ

cunis accommodaturum quemadmodum cætera delubra gentium; & venale quotannis redditurum sacerdotium summum:

4 Minime ad hæc considerans potentiam Dei, sed mente capax propter myriades pedituum, & millia equitum, atq; elephantes octoginta.

5 Jehudæam itaq; ingressus accessit prope Beth-zuram, quæ munito agro sita erat distans quasi stadiis quinq; Jeruschalaimis & assistit ea:

6 Sed ubi Machabæi comites perceperunt illam obsidere munitiones suas, ejulatibus & lacrymis supplicaverunt ipsi ac turbæ Dominum, ut bonus angelum mitteret ad salutem *præstandam* Israeli.

7 Ipse autem Machæus primus assumpsit armis horratus est alios, ut periculum secum perferentes, fratribus suis succurrerent:

8 Quam brevi etiam alacriter simul secuti sunt impetum. Quum autem ibidem essent ad Jeruschalaima, apparuit antecedens ipsos eques veste alba, armaturam auream commovens:

9 Et simul omnes benedixerunt Deo misericordi, animisq; confirmati sunt, adeo ut non solum homines, sed bestias etiam ferissimas murosq; ferreos parati impetere.

10 Processerunt ordinibus suis adjutorem habentes à cœlo, misericorde ipsorum Domino.

11 Ita leonum more irruentes in hostes, prostraverunt illorum undecim millia, & mille sexcentos equites.

12 Omnes vero coegerunt fugere, quorum plurimi vulnerati conservati sunt nudi; ipse vero Lysias turpiter fugiens servatus est:

13 Et prout non erat demens, reputans secum damnum quod acceperat, & cognitus invictos esse Hebræos quibus omnipotens Deus auxiliatur,

14 Misit ergo persuasit & consentire in omnes *conditiones* justas; & quia etiã ipsius erat ut persuaderet regi, ut coactorum ut ipsis amicus esset.

15 Annuit itaq; Machæus omnia ad quæ Lysias hortabatur, utilitatis curã habens: nam quæcunq; Machæus tradidit Lysiæ de scripto pro Jehudæis, ea concessit rex.

16 Fuerunt enim scripta Jehudæis literæ à Lysia quidem hoc modo: Lysias populo Jehudæorum, salutem.

17 Jochanan & Absthalom missi à vobis quæ tradidistis subscriptum responsum, negaverit pro rebus quæ fig ificatur illo.

18 Quæcunq; igitur oportuit ad regẽ perferri de latis: quæ vero fieri posse contigit, ille concessit.

19 Si igitur servaveritis illam in negotia hac benevolentiam, etiam in reliquũ tempus conabor in causa esse ut bonis afficiamini.

20 De rebus autem singularibus præcepi & illis & legatis meis, ut collo, quantur vobiscum.

21 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, die Jovis Corinthii vicesimo quarto.

22 Regis vero literæ sic habebant: Rex Antiochus Lysiæ fratri, salutem.

23 Postquam pater noster ad Deos migravit, volentes incolas regni nostri rursus vacuos incumbere in rerum suarum procurationem:

24 Quandoquidem audimus Jehudæos, qui non acquieverunt mutationi quam fecerat parer ad *ritus* Græcos, sed suam ipsorum institutionem malunt, postulare ut concedantur sibi sui ritus legitimi:

25 Volentes igitur illam quoq; gentem vacare curæ, judicavimus templum ipsis restituendum, & administrationem reliquendam secundum mores qui fuerunt majorum ipsorum tempore.

26 Itaq; benefeceris, si miseris ad eos dexteras dederis, ut nostrum consilii cognoscentes, & bono animo sint, & suavitet versentur in rerum suarum occupatione.

27 Ad gentem vero, Regis literæ erant hujusmodi: Rex Antiochus senatui Jehudæorum, Jehudæisq; aliis, salutem.

28 Si valetis, erit prout volumus; nos quoq; valemus ipsi.

29 Manifestum fecit nobis Menelaus, vos velle descendere, & rebus propriis incumbere.

30 Iis ergo qui descendunt ad vos usq; ad trigesimum mensis Xanthici, fœdera cum fide cum securitate:

31 Ut Jehudæi utantur suis ipsorum cibis & legibus qi eadmodum etiã prius; & nemo ipsorum ullo pacto afficiatur molestia rerum errore commissarũ nomine.

32 Misi autem Menelaum quoque, ut consolemur vos.

33 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, decimo quinto Xanthici.

34 Miserunt quoq; Romani ad eos literas ita habentes: Quintus Memmius, Titus Manlius, legati Romanorum, populo Jehudæorum salutem.

35 Quibus in rebus Lysias cognatus regis concessit vobis, nos etiã comprobamus:

36 Quæ autem judicavit ad regem referenda esse, mittite confestim aliquem qui de iis prospiciat, ut exponamus quemadmodum conveneriat vobis, nos enim profecturi Antiochiam.

37 Ideoq; festinate & mittite aliquos, ut nos etiam cognoscamus qua fiti; sententia.

38 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, die Xanthici decimo quinto.

CAPUT XII.

Jehudas pactis perfidiè foederatorum.

FActis autem his conventionibus, Lysias quidem ad regem abiit; Jehudæi vero in agri cultura versari sunt.

2 Sed ex illis qui in locis illis erant, Timotheus & Apollonius Gennæi filius, itemq; Hieronymus, & Demophoon, ac præterea Nicanor præfectus Cypri non patiebantur eos consistere, & negocia quiete obeunda agere.

3 Iopenses quoq; hoc tam impium fecerunt, quod hortati Iehudæos qui secum habitabant ut cum uxoribus liberis in naves se conferrent, quas nulla adhibebat causa, ac si eorum diruas.

4 Quum illi ex communi civitatis decreto acceptissent legem, ut pacem colerent, & nullam habentes suspitionem, deduxerunt eos scaphis in altum provectus, qui duecenis non erant pauciores.

5 Iopp. postquam acceptisset Iehudæos in gentiles suos crudelitatem, decreuit in illis viris qui erant secum.

6 Et invocato iusto iudice Deo adversus homicidas fratrum, ac postmodum navalis noctu, & scaphas obtenuavit, & occidit eos qui illuc confugerant.

7 Quumq; locum circumfluus esset, reseuit venturus denuo, & universa Iopp. pulum remp. eradicaturus.

8 Accipiens quoque, Jamnienses etiam velle idem pertidere in Iehudæos inquisitos,

9 Invadens Jamnienses nocte succendit portum cum classe, adeo ut splendoris lumen apparerent Jerusalemitæ usque, qui distant stadiis ducentis quadraginta.

10 Abinde proveli nouem stadia, qui iniungerent profectionem contra Timotheum, irruerunt Arabes in eum non pauciores quinquies mille *peditibus*, & quingentis equitibus.

11 Ubi commissa valida pugna, & mirabilis Iehudæ propter auxilium Dei prosperantibus, superati Arabes Nomades postulaverunt Iehudam sibi dextras dare, promittentes se & daturos pecora, & cetera in rebus fore ipsis adiumento.

12 Iehuda vero arbitratus eos revera multis in rebus futuros utiles, concessit pacem fieri cum illis; qui accepta dextra in tentoria sua discesserunt.

13 Aggressus quoq; est civitatem quandam ponte munitam, & muris circumseptam, & promiscuis gentibus habitatam, cui nomen erat Casphin.

14 Sed quum ii qui intus erant confisentes muris & munitione, & cibariorum apparatu, remissius agerent, milites Iehudæ percurrebant circuitu, præterea faciebant quæ decebat quæ usus *exigebat* ad obsidionem.

15 Milites Iehudæ postquam invocavissent magnum Numen Principem, qui sine arietibus & machinis organicis præcipitavit muros Jerichuntis temporibus Iehoschuæ, irruerunt ferociter in murum.

16 Et occupata civitate per voluntatem Dei, cædes quæ dici non possent perfecerunt, adeo ut adjacens lacus, qui in latitudinem capiebat duo stadia, pertransiri sanguine plenus videretur.

17 Inde vero profecti stadia septingenta quinquaginta, pervenerunt in Characem ad eos qui Tobiani Iehudæi dicebantur.

18 At Timotheum quidē in locis illis non comprehenderunt qui ibi se infra ab iis locis discesserat, sed præsidium in quodā loco vale firmum reliquerat.

19 Dositheus autem & Sosipater ex ducibus qui Macchabæo adierant, progressi perdiderunt eos qui à Timotheo in illa munitione relicti fuerant, plures decem mille viris.

20 Macchæus vero dissolito per cohortes exercitu præfecit eos cohortibus, & in Timotheum irruit habentem secum centum viginti millia peditum, & bis mille quingentos equites.

21 Sed cognoscens adventum Iehudæ, Timotheus ante dimiserat uxores liberosq; & apparatum reliquum in locum qui dicebatur Carnion: erat enim locus difficilis obsessu & aditu, propter locorum omnium angustias.

22 Quumq; apparuisset cohors Iehudæ prima, invadentes hostes metu, & timore ex apparitione ejus, qui omnia inspicit pervadere eos, in fugā cruperunt, alii delati alio, adeo ut sæpe inderentur à suis, & g'adiorum mucronibus configerentur.

23 Insuper persequutionis instans maxima contentione Iehuda, confodiens qq; malefactores perdidit ad triginta tyrorum millia.

24 Et ipse Timotheus in Dositheum & Sosipatrum; incidens, postulavit cum multis veteratoris artibus, ut se vivum dimitterent, eo quod multorum haberet parentes & fratres haberet, quorum alioqui futuri esset ut nulla ratio haberetur:

25 Quumq; idem decisset, ille multis se eos illis ex rebus daturum, dimiserunt eum propter salutem suorum fratrum.

26 Progressus vero Iehuda contra Carnion, & Atergation, jugulavit hominum viginti quinq; millia.

27 Post quorum fugam perditionemq; castra etiam fecit contra Hephron civitatem munitam, in qua omnium nationum turba habitabant, & adolescentes robusti ad muros constituti robuste propugnabant; ubi deniq; machinarum reliquumque multi apparatus erant.

28 Sed invocato Principe qui potenter contrit vires hostium, civitatem occupantes sub jugum miserunt eam, prostraverunt q; eorum qui intus erant viginti quinq; millia.

29 Inde moventes inde irruerunt contra Scythopolim, distans Jerusalaim stadiis sexcentis:

30 Sed Iehudæis qui considebant illic de iis testantibus qua benevolentia Scythopolitæ in eos uti essent, & quam benigna conversatione adversi temporibus.

31 Gratias agentes eis hortati sunt, ut in

ab reliquorum iniquo ausu quæ bonis ciuibus, veruntamen Jerichuntinis, quorum fuga propinquum erat fatale exitium, nunciata dies.

38 Fuit autem deuota res, peractumque facinus execrabile, præsertim fœminæ, in Gorgiæ domum ingressæ.

39 Prouidentissimus autem omnia pulsum eum multis & quotidianis optatum eo abisse.

40 Dum autem in illum properant, reuulsi ac nusci ex Idumæa occidentes.

41 Postquam vero quidam opem ei tulerunt ab exercitu, vi potens, quam ceteri Gorgiam ac cæterum chiliarchiæ fortiter eum abduxerint, volens ineuitabilem illum virum contemplandere, deinde in eum quidam Timotheæ ipsum comprehendi ; sic Gorgias effugit manibus.

42 Ut autem ii qui obsidebant Cariæ insultum paterentur fortiter, hortabantur Iehuda Dominum ac apparere adiuuare & duce uti cœpit Act[illegible].

43 Et incipiens dicendæ patrio clamore cum hymnis confidentiæ, aggressus est de improviso mulier Gorgiæ, cohortis in fugam vertit.

44 Tum Iehuda redditus exercitum, venit in ciuitatem Hadullamam, ubi septimanam die sequenti promere purificationem [illegible] ferentes.

45 Postridie vero exercitus mulier Iehudæ [illegible] quo ministerium [illegible] corpora eorum qui [illegible] efferrent & cum cognatis in patrijs sepulcris reponerent.

46 Inuenerunt autem sub pueris cujusque eorum qui erant mortui res sacratas Idolis Jamnitenibus, à quibus lex Iehudæos interdixerat, adeo ut omnibus esset manifestum, ideo propterea hanc causa occidisse.

47 Omnes igitur benedixerunt operibus Domini, justa judicia quæ occulta manifesta facit.

48 Ad hæc deprecatio cum conuersi sunt, orauerunt, ut commissum illud peccatum penitus deleretur. Et generosus Iehuda hortatus est multitudinem, ut conseruarent se ipsos integros à peccatis, cum suos oculis suis viderint ea quæ facta sunt propter illorum peccatum qui ceciderunt.

49 Deinde quam ex collatione conflatum ad duo millia drachmas argenti, misit Jerusalem, ut offerretur sacrificium pro peccato, valde bene & honeste faciens, quod de resurrectione cogitaret.

50 Nam si enim qui ante ceciderant, resurrecturos non suæ spectaret, inane & delirium videretur orare pro mortuis.

51 Deinde quod prospexit iis qui pie obierant, erat optimum repositum esse gratiam.

52 Sancta & pia cogitatio, ex qua pro mortuis expiationem facit, ut à peccato soluti sint.

CAPUT XIII.

Iehudas cruelitate Antiochi Eupatoris & Lysiæ.

ANno autem centesimo quadragesimo octauo peruenerunt ad Iehudam & socios Machabæos nunciantes, quod Antiochus Eupator cum multa contra Iudæam ad venisset.

2 Et Lysiam ac [illegible] cum [illegible] 3 Quibus se [illegible] 4 Vocatis [illegible] 5 Et [illegible] 6 Hi [illegible] 7 Hæc [illegible] 8 Quodnam [illegible] 9 Rex [illegible] 10 Sed [illegible] 11 Et populum qui [illegible] 12 Quem itaq; omnes [illegible] 13 Et [illegible] 14 Ita [illegible] 15 Deinde data [illegible]

...ludis invadens, nullo cultu ad aulam ...ctatis, quali sibi misse viros; & ...ctorem, qui primus tenebat, cum ...ndolog impietatem ipsi domum hu...; adjecit illis.

5 Denique postquam mero & pertursa...nem impietatem captus, prosperè discessit.

17 Hoc autem factum fuerat quum jam ...ilus efferesceret, propter protectionem ...manum, qui superne defendebat ipsum.

18 Rex autem ut percepit gustum Judaicorum audacia, loca tentavit artibus.

19 Quumq; ad Beth-zuram munitum ...monorum præsidium accederet, in fu...a vertebantur, offendebat, minuebatur: ...o Judæa vero ad eos qui intus erant, ...ebat res necessarias.

21 Quarum rerum artem hostibus re...ciebat Rhodocus è Judæorum exer...tu; sed quamdiu habuit præfectus ...ne stabile, congressus est cum Judæ ...ibus inferior fuit.

23 Ut autem accepit defecisse Philip...qui relictus fuerat Antiochiæ ge...endis negotiis, confusus est, Judæosque ...mus submisit & ipsum; & juravit in ...nes justas leges: reconciliatusq; sacri...obvulit, templum honoravit, & lo...modo manifeste colunt.

24 Machabæum etiam amplexus reli...que ducem à Ptolemaide usque ad Ger...nos maximum.

25 Inde veniente illo Ptolemaida, quum ...pudet ferrent Ptolemenses conventiones ...nam indignabantur eo quòd voluis...set Judæos conditiones irritas facere)

26 Venit in tribunal Lysiæ, defendit ...a commode, persuasit, sedavit, & effecit ...nsulos, deinde jungens Antiochiam ...ensis est: ita successit profectio & re...sio regis.

CAPUT XIV.

Judæa ducis uxorem, rebus cum Nicanore compositis.

POst tempus autem triennii, perbrum ...t ad Judæum Demetrium Seleuci...ius per Tripolitanos portus navigio ad...sit cum multitudine valida & classe:

2 Et occupasse regionem, postquam ...ochum & procuratorem ejus Lysiam ...disset.

3 Alcimus autem quidam (qui ante fu...m sacerdos summus, sed voluntarie in...ibatus contusionis temporibus) quum ...putaret nulla ratione sibi salutem esse, ...; amplius accessum ad sanctum altare,

4 Venit ad regem Demetrium anno ...centesimo quinquagesimo primo, afferens ...i coronâ auream, & palmam, ac præterea ...mos qui templi esse putabantur; & qui...e communis die illo.

5 Sed astutiam nactus demens sum commodum, arcessitus in consilium Demetrio, & interrogatus, quo instituto consilioque Judæi constituerent, respondit ad hæc.

6 Qui ex Judæis dicuntur Asidæi, quorum dux est Judas Machabæus, bella & seditiones fovent, nec sinentes ut regnum bonam constitutionem assequatur.

7 Quamobrem ego majorum gloria spoliatus, nempe sacerdotio summo, huc nunc adveni;

8 Primum quidem de rebus ad regem pertinentibus optime cogitans: deinde vero etiam propriis civibus dans operam. Etenim istorum quos modo dixi prævaricatione aversante universum genus nostrum non mediocres calamitates accipit.

9 Quum autem tu, ô rex, singula ista cognoveris; & regionis & obsessi generi nostro prospice pro ea tua humanitate quam omnibus exhibes.

10 Tantisper enim dum Judas superest, fieri non potest ut pacem negotia hæc consequantur.

11 Atque hæc postquam ab illo dicta sunt, confestim amici reliqui in rei Judæ infensissimi, Demetrium amplius accenderunt:

12 Qui statim accersens Nicanorem, qui magister elephantorum erat, & ducem Judææ designans eum misit;

13 Datis literis, ut & Judam tolleret, & comites ejus dispergeret, & Alcimum sacerdotem summum rem ejus maximi constitueret.

14 Gentes verò quæ ex Judæa fugerant Judam, misceantur se gregatim Nicanori, miseriis & casus Judæorum pœnantes fore sibi ipsis sat felicitatis.

15 Judæi autem audito Nicanoris adventu & accessione gentium, conspersi terra supplicaverunt ei qui in æternum constituit populi sui, & semper cum illustri apparitione defendit partem suam.

16 Postea præcipiente duce, statim movens ex *castris*, cum illis ad virum Dei, misit *pugnam*.

17 Schimhon verò Judæ frater cum Nicanore quidem congressus est, sed de repentina adversariorum dispersione brevi tempore facta, fuit consternatus.

18 Verumtamen audiens Nicanor strenuitatem quæ erat Judæ, & fortitudinem in certaminibus *susceptis* pro patria, metuebat armis experiri:

19 Quamobrem misit Possidonium & Theodotum Matthiamque, qui darent fidem atque acciperent.

20 Quibus de rebus quum plurima fuisset deliberatio, & quum turbis duæ communicavidet, visa concorde sententia annuerunt conventionibus:

21 Et præstituto die quo privatim una venturi essent, advenienti, utrique sella posita sunt:

22 (Disposuerat autem Judas armatos

hominem paratos opportunis locis, ne forte ab hostibus repente maleficium existeret) & convenientem habuerunt sermonum inter se communicationem.

23 Tum motatus Nicanor Jerusalaimis, nihil fecit absurdi, dimissis turbis gregariis quas ante coegerat:

24 Sed Jehudam semper ferebat oculis, adeo ex animo in virū hunc propendebat:

25 Eoque hortante ut ducta uxore liberos gigneret, duxit quiete usus; & communem vitam instituit.

26 Alcimus autem ut vidit unius in alterū benevolentiā, & conventiones factas, sumtis *comitibus* venit ad Demetrium, & dixit Nicanorem res alienas à negotiis *regni* cegitare: nam (*inquit*) insidiatore regni ipsius Jehudā succeſſorem de gazit.

27 Ira q; rex furore abreptus, & sceleratissimis ittius calumniis inflāmatus, scripsit Nicanori, cum se dicens de conventionibus graviter ferre, tum jubens ut citro Machæum vinctum mitteret Antiochiam.

28 Quæ quum ad Nicanorem perlata essent, confusus erat, & inique ferebat, quod res compositas irritas facturus esset, maxime quum nullam vir ille secisset injuriam,

29 Sed quando quidem non erat unde resisteret regi, opportunum tempus observabat, ut stratagemate illud periceret.

30 Machæus vero cognoscens Nicanorem austeri in semper agere erga se, & solitam conversationem agrestiorem exhibere, cogitavit austeritatem istam ex optimo *animo* minime proficisci; & coeperatis non paucis suorum consilium se à Nicanore occultavit.

31 Alter autem agnoscens se generose à viro stratagemate delusum esse adveniens ad maximum & sanctum templum, quum sacerdotes convenientia offerrent sacrificia, virum imperavit tradi:

32 Illis autem dicentibus cum juramento se nescire ubi locorum is sit qui quæritur, protendens dexteram in templum, juravit ista:

33 Nisi vinctum mihi tradaris Jehudam, istud Dei fanum complanabo, & altare suffodiam, & templum hic illustre Libero patri instituam:

34 Atque his dictis abiit; sacerdotes vero manus in cœlum protendentes eum invocabant qui semper suit propugnator gentis nostræ, dicentes ista:

35 Tu Domine universitatis, nullius rei indigens voluisti templum habitationis tuæ apud nos fieri:

36 Nunc ergo, ô sancte omnis sanctificationis Domine, conserva impolluta in secula hanc domum quæ nuper purificata est.

37 Rezajs autem quidam è senioribus Jerusalaimis, vir amans civis, & peroene pudicus, adeoq; propter benevolentiam Jehudæorum pater appellatus, ad Nicanorem delatus est.

38 Hic enim antegressis temporibus judicium continentis in Jehudaismo supportaverat, & corpus animasq; pro Jehudaismo cum omni constantia exposuerat.

39 Volens itaq; Nicanor dirimere quæ in Jehudæos vehebatur manifesto inimicam facere, milites amplius quingentos misit qui eum comprehenderent:

40 Putabat enim comprehenso illo, se Jehudæis cladem effecturum.

41 Quum autem turbæ occupassent turrim vestibuli januam pulsarent vi, & ignem afferri juberent, januasque incendi; demique quum jam pene comprehensus esset, sibi ipsi subjecit gladium,

42 Generose mori exoptans *potius*, quam sceleratis istis subiici, & indignas generosi conditione sua contumelias perpeti.

43 Sed quum plagā non inciderit ita certo, propter contentionis festinationem; turbæ autē illæ intra januas irrumpentes, incurrens in murum generose, se ipsum dedit præcipitē in turbes illas virilitter,

44 Quæ ubi cito retulissent gradum, effecto spatio processit in medium incumbens ventri;

45 Et quum adhuc spiraret animoq; inflammatus esset, surgens (quamvis serrent salientium more sanguis, & gravia essent vulnera) cursu pervasit turbas.

46 Et super quamdam petram prærupta consistens, plane jam exsanguis effectus, protulit intestina, & capiens ambabus manibus, conjecit in turbas: tandemque invocans eum qui vitæ & spiritus dominium obtinet, ut ea sibi iterum redderet, hoc pacto migravit è vita.

CAPUT XV.

Victoria Jehudæorum memorabilis.

NIcanor autem ut percepit Jehudam esse in partibus Schomronis, consilium iniit, ut die quietis cum omni cautione eos invaderet.

2 Jehudæis autem, qui ex necessitate eum prosequebantur, dicentibus, nequaquā ita horride & barbare perdas illos; sed gloriam tribue diei illi, qui olim sancte ab eo fuit honoratus qui invenit omnia:

3 Interrogavit ille sceleratissimus, an esset in cœlo princeps, qui præcepisset diem sabbathi celebrari.

4 Quibus respondentibus, Dominum viventem eum principem in cœlo esse qui jusserit diem septimum observari:

5 Ego vero, inquit, alter *sum* princeps in terra, qui præcipio capi arma & rem negotia conficī: verumtamen non obtinuit ut miserum consilium suum perficeret.

6 Ac Nicanor quidem iste cum omni jactatione cervices efferens, decreverat commune trophæum de Jehuda statuere:

7 Machæus vero indefinenter confidebat cum omni expectatione, se desiderium consequuturum à Domino:

8 Itaq; hortabatur suos ne formiderent adventum

adversum gentium; sed habentes in mente ea auxilia quæ ante fuerant ipsis è cælo facta, nunc etiam expectarent victoriam fore ab omnipotente adfuturam.

8 Et consolabatur eos ex lege & prophetis, & præterea revocans in memoriam ipsis etiam certamina quæ præcesserant, alacriores eos efficiebat, animosque eorum excitabat.

9 Atque hic denuncians ista simul confidebat irrita facta à gentibus fœdera, quæque eorumque transgressionem:

10 Deniq; eorum quemq; non tam clypeorum hastarumq; munitione armabat, quam adhortatione sermonibus optimis; et quos adjiciens somnium fide dignum omnes affecit lætitia sum opere.

12 Fuit autem illius visio hujusmodi: Onias, qui summus sacerdos fuerat; vir optimus, reverendum quidem aspectu, modestus moribus, et ser mones decentes efferentem, qui denique à puero omnem consumerat in rebus omnibus suæ virtutis sunt propriæ; hunc protendentem manus vota fecisse pro toto Judæorum cœtu,

13 Deinde eodem modo apparuisse virum canitie & gloria præstantem, cujus admirabilis quidam & decentissima erat dignitatis una excellentia.

14 Tum respondentem Onias dixisse, hic est amans ille fratrum pro; heta Dei Jeremias, qui multis oravit pro populo & tota sancta.

15 Jirmejam vero protendisse dextera sua & gladium aureum dedisse Judæ; quem que darer, pronunciasse ista;

16 Accipe sanctum gladium donum à Deo quo frangas adversarios.

17 Tum accipientes hortationem ex bonis Judæ verbis, bonis plane, quæ juvenum animos & ad virtutem incitare poterant, & viriles efficere: decreverunt non esse castra metandum, sed generose irruendum, & congressu toto animo ac viribus facto, de rerum summa decertandum, quandoquidem & civitas & locus sanctus & templum periclitabatur:

18 Nam de uxoribus liberisque, itemq; fratribus, & cognatis periculum minore non habebatur, sed maximus & primus omnium erat eis de templo sanctificato metus.

19 Illis vero qui in civitate derinebantur non mediocris erat sollicitudo, sed conclusis sub dio faciendo cogitatio eos exturbabat.

20 Ut autem omnes jam futurum certamen exspectabant, & jam miscebant prælium hostes, & acie disposita, & bestiis in opportuna parte constitutis, & equitatu ad alas disposito.

21 Conspiciens Machabæus turbarum ad se ruentium, & variam armorum apparitionem, bestiarumq; ferocitatem, protendit manus in cœlum, & mirificum Dominum invocavit, agnoscens non in armis esse; sed prout apud seipsum Dominum judicaverit, concipere dignis victoriam.

22 Invocans autem dicebat hoc modo, tu Domine misisti Angelum tuum tempore Chizkiæ regis Jehudæ, qui sustulit è castris Sancheribi regis Jehudæ, qui sustulit è castris Sancheribi ad octoginta quinque millia.

23 Nunc autem ô princeps cælorum, mitte bonum Angelum ante nos ad timorem & terrorem;

24 Magnitudine brachii tui percellantur isti, qui cum blasphemia contra sanctum populum tuum advenerunt; atque his dictis desiit.

25 Qui autem erant à Nicanore cum tubis & pœanibus invehebantur;

26 Qui vero à Jehuda, cum invocatione & votis *prælium* cum hostibus miscuerûr;

27 Ita manibus quidem pugnantes, sed cordibus orationem fundentes apud Deum, prostraverunt non minus triginta quinque millibus, maxime lætantes hac illustri Dei præsentia.

28 Ut autem ab opere cessantes cum gaudio revertebantur, agnoverunt ante occidisse Nicanorem cum tota armatura sua.

29 Ita ex lamatione turbulenta facta, benedixerunt Deo principi suo paterna lingua.

30 Præcepit autem ille primus civium suorum propugnator, qui omnino corpus & animam suam abjecerat, & erate sua benevolentiam in suos gentiles conservaverat, ut resciscum caput Nicanoris & manus eâ humero deferretur Jeruschalaima.

31 Quo postquam advenisset, & convocatis gentilibus suis ac sacerdotibus ante altare constitisset, advocavit eos qui erant in arce:

32 Et ostendens prophani Nicanoris caput manumque blasphemi, qua extenta in sanctam omnipotentis domum cervices extulerat.

33 Lingua Nicanoris impii abscissa, dixit se eam minutatim datorum avibus; præmia vero dementis ex adverso templi suspensurum.

34 Itaque omnes in cælum aspicientes benedixerunt illustri Domino, dicentes, benedictus *is* qui conservavit locum suum impollutum.

35 Tum suspendit Nicanoris caput de arce; ut manifestum esset omnibus, & evidens signum auxilii à Domino.

36 Itaque decreverunt omnes decreto communi, neq; aquam diem hunc incelebrem fuendum esse;

37 Sed habere celebritatem die decimo tertio mensis duodecimi, *qui* Adar Syrus gua dicitur, die uno ante diem festi Mordecaici.

38 Quum igitur res Nicanoris ita successerint, & ab illis temporibus civitatem Hebræi obtinuerint, hic ego quoque finem sermonis faciam.

39 Ac si quidem bene & prout compositionem

fectionē perficiendi conuenit præstitero, hoc certum ipse voluit; sin autem exiliter atque segniter, hoc eius est quod potuit assequi.

40 Nam ut vinum sterilem habet, similiter certamen aquum, utrumque varie adversum est; contra vero, ut vinum aquæ commixtum suaue & delectabilem gratiam efficit: ita etiam sermonis apparatus delectat aures legentium compositione sua: atque hic finis sapientiæ est.

LIBER SAPIENTIÆ

CAPUT I.

Exhortatio Regis.

DIligite justitiam, q̃ judices terræ, sentite de Domino bonitate, & simplicitate cordis quærite illum.

2 Nam expertus est iis qui non tentant illum, & patefit iis qui non infidi sunt ei.

3 Perversis enim ratiocinationes separant à Deo, & probata illius potentia arguit insipientes.

4 Eo quod in malitiosam animam non ingredietur sapientia, neq; habitat in corpore quod subjectum est peccato.

5 Sanctus enim spiritus disciplinæ fugit dolum, & abstrahit à tardis cogitationibus, & increpat quum advenit iniquitas.

6 Nam humanus est spiritus sapientiæ, sed non liberat blasphemum à maledicto labiorum ipsius, quia renum ipsius testis est Deus, & cordis ipsius observator verus, & auditor linguæ.

7 Cum spiritus Domini impleat orbem terrarum, & idem continens omnia cognitionem habeat vocis,

8 Propterea qui loquitur res injustum nullus occultus fugerit: & neque præterit eum ipsius injustitia illa arguens.

9 Nam consilijs impij adest quæstio, & auditio verborum ejus ad Dominum perventura est ut arguat iniquitates ejus.

10 Quia auris zelotypa audit omnia, & etiam sonus murmurationis non est abditus ei.

11 Cavete igitur à murmuratione inutili, & ab obtrectatione conterite linguam, quia sermo occultus non erit impune abiturus, & os contra illum mentiens perdit animam.

12 Ne studeatis morti errore vitæ vestræ, neque attrahatis perditionem operibus manuum vestrarum,

13 Quia Deus mortem non fecit, neque delectatur perditione viventium:

14 Nam omnia creavit ut sint, & salutares sunt ortus hujus mundi, in quibus non est pharmacum exitiale, neque lustrorum regnum super terram.

15 Justitia autem immortalis est:

16 Impii vero manibus & sermonibus accersierunt mortem, quam amicam eam, consumpserunt: pactum convenit cum ea, quia digni sunt qui ejus sint in parte illius.

CAPUT II.

Speculi vitæ & conditionem Impiorum.

DIcerunt enim apud se ipsos ratiocinantes improbe, brevis & molesta est vita nostra, neque remedium est ubi suus mortem hominis, nec cognitus est alius qui ab infera reverterit:

2 Nam casu nati sumus, & postea erimus tanquam non fuerimus: quia fumus est respiratio narium nostrarum, & sermo *prolatus* motus cordis nostri scintilla est.

3 Qua extincta in cinerem abibit corpus nostrum, & spiritus noster tanquam mollis diffundetur.

4 Quo tempore oblivioni erit nomen nostrum, & nemo recordabitur operum nostrorum: ita transibit vita nostra, ut vestigia nubis; & quasi nebula dispergetur infirmata à radijs solis, & à calore ejus gravis imputsa.

5 Nam ut umbræ transitus est tempus nostrum, nec est reditio finis nostri, quia obsignata est, & nemo revertitur.

6 Agite ergo, fruamur præsentibus bonis, & possessione hac utamur ut juventute utamur studiose.

7 Vino pretioso & unguentis impleamur, ac ne præterreat nos jucundus ver:

8 Coronemur rosarum calyculis, antequam marcescant:

9 Nemo nostrum expers sit nostræ lasciviæ, ubique relinquamus symbola lætitiæ: nam hæc est portio nostra & sors hujusmodi.

10 Necteria opprimamus pauperem justum, ne parcamus viduæ, neque senis reveremur longævos canos.

11 Sed esto robur nostrum lex justitiæ, infirmitas enim deprehenditur inutilis.

12 Insidiemur autem justo, quia incommodus est nobis & adversatur operibus nostris: exprobrat nobis peccata in legem, & infamiam irrogat nobis peccatorum vitæ institutæ nostræ:

13 Professus cognitionem se habet Dei, & filium Domini se ipsum nominat:

14 Factus est nobis ad redarguendas cogitationes nostras:

15 Gravis est nobis etiam ad aspectum, quia dissimiles est aliorum vitæ illius, & alio spectantes semitæ ejus:

16 *Argentum* reprobum æstimatur ab ipso, & abstinet à viis nostris tanquam ab immundis rectus, beatos prædicat finem justorum, & Deum patrem jactitat.

17 Videamus igitur ut sermones ejus veri, & experiamur quæ sint eventura ei:

18 Nam si justus est filius Dei, suscipiet

...cipiet eum & liberabit eum à manu ...ſuſcitabit.

...mentum & tormento quæſtionem ...mus de eo, ut cognoſcamus æquita- ...illius, & probemus quam habeat iſte ...lerantiam.

...la mortem turpem condemnemus ...bus: nam illius erit proſpicere ex ſer- ...ſuis ibidi.

...ſunt meditationes cerraverunt ...ſuas, quia eos malicia ipſorum.

...Et non agnoverunt arcana Dei, ne- ...mercedem ſperaverunt ſanctitatis, ...judicaverunt præmium eſſe animis ...nocentis.

...Deus enim creaverit hominem ad ...tatem, & imagine ...ſuæ naturæ ſuæ fecerat eum:

...ſed invidentia diaboli mors venit ...mundum, & experiuntur illum qui eum ...tinent partis illius.

CAPUT III.

...*rorum pars hæc vitam ſubſtinet.*

...rum vero animæ ſunt in manu ...& non tanget eos cruciatus.

...ſunt in oculis inſipientium mori, ...æſtimatur malum eſſe exitus ipſorum, ...et via noſtra eſt contritio, hi vero ...ſunt in pace.

...Etenim ad aſpectum hominum ſi pu- ...erint, horum *tamen* ſpes immortalitate ...plena eſt:

...Parva cæſigati plurima afficien- ...tur, quia in Deus ſe exercuit ipſos, ...invenit illos dignos ſe ipſo deprehendit eos.

...Tanquam aurum in fornace probavit ...illos, & tanquam holocauſtum ſacri- ...ficii acceperit ipſos.

...Itaque tempore viſitationis ipſorum ...rebunt, & tanquam ſcintillæ in ſtoppa ...ſtipulam percurrent: ...

...Judicabunt gentes & dominabuntur po- ...pulis, regnante Domino eorum in ſecula.

...Qui confidunt in ipſo, intelligent veritа- ...tem: & fideles in dilectione acquiescunt in ...ipſum: nam gratia & miſericordia inſita in ...ſanctis ejus, & viſitatio electis ejus.

...Impii vero prout cogitationes habu- ...erunt ſuppliciū, qui neglexerint ju- ...ſtum & à Deo diſcerſerunt.

...Nam qui nihil facit ſapientiam & ...diſciplinam miſer eſt: & etiam inanis eſt ...ſpes illorum, ...

...& labores inſructuoſi, inu- ...tiles operæ illorum.

...Uxores eorum inſipientes *ſunt*, & im- ...probi liberi illorum,

...& maledicti generatio illorum: nam ...beata eſt ſterilis quæ polluta non eſt, quæ ...non cognovit cubile in delicto: habebit fructum in viſitatione animarum.

...Similiter & eunuchus qui non opera- ...tus eſt manibus iniquitatem, neque cogitavit contra Dominum cogitavit: nam datur ei fides electa, & ſors in templo Domini animo gratiſſima.

...Bonorum enim laborum fructus cele- ...bris eſt, & non excidit radix prudentiæ.

...Liberi vero mœchorum non conſummabuntur perfecti autem, ſed ſemen ex illegitimo cubili natum delebitur:

...Etenim ſive longævi ſint, nihili æſtimabuntur, & ſine honore ad ſinem uſque ad ſenectus illorum:

...Sive celeriter morientes, non ſpem habent neque conſolationem in die cognitionis.

...Nam generis iniqui dure ſunt exitus.

CAPUT IV.

Conſolatio pietati adverſum mortis odium.

εὐθανασία καὶ ἀθανασία.

...Iustus eſt carere liberis ſervata virtute; nam immortalitas ineſt memoriæ illius, quia & à Deo & ab hominibus agnoſcitur.

...Quam præſentem imitantur, & deſiderant habentes, quia in ſeculo hoc triumphat, coronam gestantes & certamen præmiorū polluitione carentium reportaverunt.

...Illustrium vero ſobolescens ſimulorum multitudo neque utilitatem affert, neque ex adulterinis ſtolonibus radicem in profundum agit, neque ſtabilem poſitionem ponet;

...Etenim quamvis ramis ad momentum floruerit, infirme proceſſiones à vento commovebuntur, & ipſa à ventorum eradicabitur.

...Circumque atque diligentur rami imperfecti & fructus ſpurium inutilis, imaturus ad cibum, & nulli ſervatus.

...Nam ex illegitimis congreſſibus geniti liberi teſtes ſunt improbitatis adverſus parentes quum de ipſis habetur quæſtio:

...Justus vero ſi matura morte obierit, in quiete erit.

...Non enim quæ longæva eſt ſenectus honorata *eſt*, neque numero annorum *mulcorum* menſurata;

...Sed prudentia hominibus eſt canities, & vita immaculata eſt ſenilis ætas.

...Qui placens Deo diligebatur, cum viveret inter peccatores, fuit translatus;

...Rapetus eſt, ne malitia mutaret intellectum ipſius, aut dolus deciperet animum ipſius:

...Nam faſcinatio improbitatis obſcurat quæ bona ſunt, & circumagitatio concupiſcentiæ transverſit mentem carentem malitia.

...Sanctificatus, brevi implevit longa tempora:

...Grata enim Domino erat anima ipſius, propterea feſtinavit eam *educere* ex improbitatis medio.

...Populi autem videns, & non conſiderant, neque intelligentiam adverſum iſtud, gratiam & miſericordiam eſſe ſanctis ejus, & viſitationem electis ejus.

...Condemnat juſtus mortem viventes impios, & juventus conſecta celeriter senectus ſenium injuſti.

17 Vident enim mortem sapientis; nec
intelligunt quid consilii ceperit
de eo, & quotsum in tuto statuerit eum
Dominus.

18 Vident & nihil faciunt, Dominus vero
ridebit ipsos.

19 Erunt enim postea ruinæ ignominiosæ & contumelia exposita apud mortuos
in sæculum; quoniam franget ipsos præceptis
voce præcipites, & commovebit eos a
fundamentis, atque ad extremum usque
desolati, erunt in dolore, & peribit memoria eorum.

20 Inibunt rationes peccatorum suorum
pavidi, & revincent eos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Beatitudo justorum in æterna vita, & sera pœnitentia impiorum.

1 Tunc stabit constantia magna justus
in conspectu eorum qui affligerint
ipsum, & qui abjecerint labores ipsius:

2 Videntes turbabuntur timore gravi, & superbient propter salutem inopinatam
eorum:

3 Dicentesque apud se ipsos resipiscentes,
dicent (inquam) gementes propter angustiam spiritus, Hic erat quem habebamus
quondam ludibrio & communi probro.

4 Stulti vitam ejus æstimabamus furorem, & finem ejus ignominiosum.

5 Quomodo computatus est in filios Dei, & in
sanctis est sors illius?

6 Ita nos erravimus à via veritatis, justitiæ lux non lucebat nobis, & sol justitiæ non exortus nobis.

7 Inique egimus & perditionis callibus erravimus nimis, & perambulavimus deserta aviarum, viam autem Domini non cognovimus.

8 Quid juvit nos superbia? & quid divitiæ cum jactatione contulerunt nobis?

9 Præterierunt illa omnia tanquam umbra, & tanquam nuncius prætercurrens.

10 Tanquam navis pertransiens fluctuantem aquam, cujus quum transierit, non potest inveniri vestigium, neque via semitæ ejus in fluctibus:

11 Aut tanquam ave volante per aerem
nullum invenitur indicium transitus, sed
verberans ictu verberatum levem aeris & sibilum vi stridente motus alis pertransit, postea non invenitur signum progressus in eo

12 Aut tanquam sagitta in scopum missa
sectus aeris citò in se ipsum resolvitur,
adeo ut ignoretur transitus illius.

13 Ita etiam nos nati defecimus.

14 Ac virtutis quidem signum nullum
valuimus ostendere, sed in malitia nostra
plane absumti sumus.

15 Nam spes impii ut lanugo delata à
vento, & tanquam spuma tenuis à vero
procella impulsa, & tanquam fumus à vento
dissoluta est, aut etiam præterit ut diversorii in diem unum recordatio.

16 Justi vero in sæculum vivunt, quorum merces est in Domino, & quorum
cura est apud Altissimum.

17 Propterea regnum decoris accipient
suos, & diadema pulcherrimum è manu
Domini; nam dextera sua protegit eos, & brachio defendet eos:

18 Sumet *ad* zelum armaturam zelus
suum, & armabit creaturam ad ultionem
inimicorum:

19 Induet pro thorace justitiam, & imponet pro galea judicium mitissime simulatum.

20 Sumet in scutum inexpugnabile sanctitatem:

21 Acuet vero severam iram pro gladio, & belligerabit cum eo ad finem usque mundus ipse contra insipientes ictus.

22 Procedent directa telis fulgurum: & ex nubibus tanquam ex arcu bene in orbem adducto, insilient in scopum;

23 Et grandines contortæ, ab indignatione lapides jaculantur projicientur, indignabitur in eos aqua maris, fluviique simul severe exundabunt;

24 Insurget in eos spiritus potentia, & tanquam procella ventilando *ejicies* eos: desolabit enim totam terram iniquitas, & thronos potentium evertit malefactorum.

CAPUT VI.

Exhortatio ad Sapientiam sectandam, quod offerat secum tam benignas, & tam insignes beneficias.

1 Audite igitur reges, & intelligite, &
discite, ô judices extremitatis terræ.

2 Auribus percipite dominatores multitudinis, & superbientes de turbis nationum.

3 Nam data est à Domino potestas vobis, & potestas ab Altissimo; qui quæstionem habebit de operibus vestris, & consilia perscrutabitur.

4 Quandoquidem quum ministri sitis regni ipsius non judicastis recte, neque observastis legem, neque ex consilio Dei ambulastis;

5 Horribiliter & celeriter ipsabit in vos; nam judicium severum in exercentur in eos qui præsunt.

6 Minimus enim quivis condonationem habet misericordiæ; potentes vero potenter exquirentur.

7 Nam Dominus omnium non dissimulabit personam, neque verebitur magnitudinem; quoniam parvum ac magnum ipse fecit, & pariter utatur providentia in omnibus.

8 Sed potentibus vehemens instat inquisitio.

9 Ad vos itaque, ô reges, pertinent sermones mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis.

10 Nam qui sancte servant res sanctas sanctificabuntur, & qui eam edocti fuerint defensionem consequentur.

11 Expetite igitur sermones meos, & cupido animo instituimini.

12 Præclara est & nunquam marcescit sapientia: quæ facile spectatur ab iis qui diligunt ipsam, & invenitur ab eis qui quærunt ipsam:

13 Ita

14 Eam occurrit cupientibus, ut eam noscatur.
15 Qui mane surrexerit ad ipsam, non laborabit: nam assidentem foribus suis inveniet eam:
16 Nam cogitare de illa, prudentia perfectissima est; & qui vigilaverit propter eam, celeriter vacuus erit cura:
17 Quoniam illa dignos se circumeundo quærit, & in callibus quibusque apparet benevole, atque in omni cogitatione occurrit eis.
18 Nam verissimum principium illius est disciplinæ cupiditas;
19 Cura autem disciplinæ est charitas, & charitas observatio legum illius; attentio vero ad leges est incorruptæ vitæ firmamentum;
20 Vita autem incorrupta facit ut simus propinqui Deo:
21 igitur cupiditas sapientiæ perducit ad regnum ejus.
22 Si ergo delectamini thronis & sceptris reges populorum,
23 Honorate sapientiam, ut in seculum regnetis.
24 Quid autem sit sapientia, & quomodo exstiterit; renunciabo, nec celabo vos mysteria, sed à principio ortus perveltigans exponam perspicue cognitionem ejus, nec præteribo veritatem ipsam.
25 Neque ergo cum invidia rabifica ambulabo, is enim non est communionem habiturus sapientiæ.
26 Multitudo autem sapientium est salus mundi, & rex prudens stabilimentum populi:
27 Quamobrem erudimini verbis meis, & utilitatem capietis.

CAPUT VII.

Sapientia præstantia enarratur.

Cum quidem ego quoque mortalis homo, æqualis omnibus, & progenitus ab homine primo ex terra facto:
2 Et in utero matris figuratus sum caro tempore decem mensium; coagulatus sum sanguis ex semine viri, idque per voluptatem conjunctam somno:
3 Et ego quoque sortitus traxi communem nobis aerem, & in hanc terram illidem perfectionibus infectus decidi; primam vocem similem omnibus emisi flens:
4 In fasciis educatus sum & curis.
5 Nemo enim rex aliud habuit initium naturæ fuit;
6 Sed unus est omnibus ingressus in hunc vitam, & par exitus.
7 Propterea oravi, & prudentia data est mihi; invocanti mihi advenit spiritus sapientiæ.
8 Prætuli eam sceptris & thronis, & divitias nullas duxi eam ea comparandas esse:
9 Neque æquavi ei lapidem pretiosum; quia omne aurum respectu ejus arena exigua, & tanquam lutum æstimatur argentum ad eam;
10 Præ sanitate & specie dilexi eam, & proposui consilium mihi habendi eam pro luce; quia non occumbit proficiscens ea lux.
11 Advenerunt autem mihi hæc bona simul cum ea omnia, & innumera divitiæ per eam:
12 Et lætatus sum de omnibus, quod eorum dux esset sapientia, quamvis ignorarem hanc eorum genetricem esse.
13 Hanc & sine dolo didici, & sine invidia trado, divitias hujus non abscondo.
14 Thesaurus est hominibus qui nunquam deficit; quo qui utuntur, cum Deo contrahunt amicitiam donis ex eruditione professis commendati:
15 Mihi vero Deus dedit ut loquar ex sententia, & cogitem digne donatis rebus: nam ipse ad sapientiam dux est, & constans sapientum rector.
16 Etenim in manu ipsius sumus, & nos, & sermones nostri, omnisque prudentia, & opificiorum scientia.
17 Ipse enim mihi dedit eorum quæ sunt cognitionem certam, ut cognoscam constitutionem mundi & vim elementorum,
18 Principii & finis mediumque temporis,
19 Solstitiorum mutationes, & varietates tempestatum, anni circuitus, & stellarum situs,
20 Naturas animantium, & animos bestiarum, spirituum vires, & cogitationes hominum, differentias plantarum, & radicum facultates:
21 Denique quæcunque sunt occulta & manifesta novi, artifex enim omnium docuit me sapientia:
22 Nam inest ei spiritus intelligens, sanctus, simplex, multiplex, subtilis, mobilis, splendidus, impolitus, perspicuus, perpessionis expers, amans boni, acutus, expeditus, benefic.
23 Humanos, stabilis, certus, securus, omnipotens, omnia intuens, & per omnes omnes spiritus intelligentes puros & summe subtiles:
24 Nam omni motu res mobilior est sapientia, & pervadit ac permeat omnia puritate sua.
25 Nam vapor est potentiæ Dei, & syncerus fluxus à gloria omnipotentis; propterea nihil inquinatum in eam incidit:
26 Nam splendor est à luce æterna, & speculum efficacitatis Dei expers maculæ, ac imago bonitatis ejus:
27 Quumque una sit, omnia potest, & in se permanens innovat omnia, & per ætates singulas in animas sanctas transiens amicos Dei & prophetas comparat.
28 Nihil enim diligit Deus, nisi eum qui habitat cum sapientia:
29 Nam ea est speciosior sole, & superat omnem stellarum situm, cum luce comparata prior esse deprehenditur:
30 Etenim illam excipit nox: sapientiæ vero non est prævalitura malitia.

CAPUT VIII.

Sapientia, virgo amabilis, commendat hominem Deo & hominibus.

PErstringit autem à fine uno ad alterum fortiter, & disponit omnia suaviter.

2 Hanc amavi & exquisivi à juventute mea, & quæsivi ducere hanc sponsam mihi amore pulchritudinis hujus correptus sum.

3 Nobilitatem suam hæc gloria exornat, quod convictum Dei habet, Dominusque omnium amavit eam:

4 Hæc enim est quæ docet scientiam Dei, & eligit opera illius.

5 Quod si divitiarum optabilis est possessio in vita, quid sapientia ditius hac omnia operante?

6 Et si prudentia operatur, quis eorum quæ in natura sunt artifex potius est quam ipsa?

7 Et justitiam si quis diligit, elaborare ab ea res sunt virtutes: nam temperantiam & prudentiam edocet, justitiam & fortitudinem, quibus utilius nihil est in vita hominibus:

8 Si vero etiam multiplicem experientiam desiderat aliquis, hæc novit vetera & futura conjicit, scit versutias sermonum & solutiones ænigmatum, signa & portenta prænoscit eventusque temporum & tempestatum ac temporum,

9 Judicavi itaque hanc ducendam ad convictum meum, sciens futuram esse mihi consultricem bonorum, & consolationem à curis & molestia.

10 Per hanc gloriam in turbis habiturus sum; & honorem apud seniores juvenis:

11 Acutus inveniar in judicio, & in conspectu potentum admirationi ero:

12 Tacentem me exspectabunt, & loquentem vidente audient: etiam loquente amplius, manum imponent ori suo.

13 Per hanc habebo immortalitatem, & memoriam æternam venturis post me derelinquam:

14 Administrabo populos, & gentes subjicientur mihi:

15 Metuent me quum audierint tyranni horribiles, in multitudine bonus videbor, & in bello virilis, ingressus domum meam requiescam ei:

16 Non enim acerbitatem habet conversatio ejus, neque dolorem convictus ejus; sed lætitiam & gaudium.

17 Hæc meditatus mecum & cogitans cum animo meo, immortalitatem esse in cognatione sapientiæ,

18 Et in amicitia ejus delectationem bonam, & in laboribus manuum ejus divitias indefinentes, & in communi colloquii cum ea exercitatione prudentiam, & celebritatem in communicatione sermonum ejus; circumivi quærens ut assumerem eam apud me:

19 Eram autem puer bona indole, animæque bonam sortitus eram;

20 Ac potius ut bonus eram, in corpus impollutum veneram:

21 Sed quum agnoscerem me non aliter fore compotem illius nisi Deus dederit; atque hoc ipsum noviße cujus sit gratia, esse prudentiæ; accedens Dominum oravi eum, & dixi ex toto animo meo:

CAPUT IX.

Oratio pro sapientia impetranda.

O Deus majorum & Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo,

2 Et sapientia tua constituisti hominem; ut dominetur creaturis quæ à te factæ sunt,

3 Et administret mundum sanctitate & justitia recto animo judicia exerceat:

4 Da mihi sapientiam adsistricem thronis tui, ac ne reprobes me è numero filiorum tuorum,

5 Nam ego servus tuus sum & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & vitæ brevis, & remior adhuc in judicii ac legum intelligentia.

6 Etenim ut perfectus sit aliquis inter filios hominum, absente sapientia quæ à te est nihili reputandus est.

7 Tu me unxisti regem populi tui, & judicem filiorum filiarumque tuarum:

8 Dixisti ut ædificem tibi domum, in monte sancto tuo & in civitate habitationis tuæ altare, imaginem tabernaculi sancti quod ab initio præparavisti.

9 Tecum autem est sapientia quæ novit opera tua, & quæ adfuit quum faceres mundum, & quæ scit quid placent in oculis tuis, & quid rectum ex mandatis tuis.

10 Emitte illam è sanctis cœlis, & throno magnæ gloriæ tuæ mitte illam, ut præsens serviat mecum in labore, & agnoscam quid gratum sit apud te.

11 Illa enim novit omnia atque intelligit, eaque ductura me in actionibus meis moderate, & conservatura me in gloria sua;

12 Eruntque accepta opera mea quum judicavero populum tuum juste, & ero dignus throno patris mei.

13 Quis enim hominum cognoscet consilium Dei? aut quis cogitare possit quid velit Deus?

14 Nam ratiocinationes mortalium sunt timidæ, & instabiles cogitationes eorum.

15 Infectum enim corruptioni corpus aggravat animam, & deprimit terrena habitatio mentem multis curis plenam:

16 Et vix conjicimus ea quæ in terra sunt, & quæ ad manus sunt laboriosè invenimus; quæ autem in cœlis sunt quis perveſtigavit?

17 Et consilium tuum quis noverit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris sanctum spiritum tuum è locis altissimis?

18 Sic enim correcta sunt eorum qui in terra versantur semita, & ea quæ placent tibi homines edocti sunt:

19 Itaque sapientia servati

CAPUT

CAPUT X.

Sapientia justos ascita exemplis fortes facit.

1 Hæc primum formatis patribus mundi, cum solus creatus est, conservavit, & eduxit eum à delicto ipsius dedit ei potentiam dominandi omnibus rebus.

4 Discedens autem ab hac iniustus in ira, una pariter cum furoribus quibus occidit fratrem.

4 Propter quem diluvio inundatam terram iterum servavit sapientia, quas exiguo ligno justum gubernabat.

5 Hæc cum in consensu impiorum gentium confusionem agnoscens justum, servavit eum inculpatum Deo, & in summa filii sui miseratione fortem custodivit.

6 Hæc justum pereuntibus impiis liberavit fugientem ab igne in civitates quinque descendentes:

7 Cujus adhuc testimonium nequitiæ manifesta est solitudo fumo diffluens, & plantæ fructifi pullentis fructus fructum, & statua salis, constituta animæ non credentis monimentum.

8 Nam qui sapientiam præterierunt non tantum eo acceperunt damnum, quod ne bona non obtinent; sed etiam reliquerunt suis ipsorum insipientiæ monimentum huic vitæ, ut ne iis quidem in rebus latere in quibus lapsi sunt:

9 Sapientia vero cultores suos è laboribus liberavit.

10 Hæc fugientem ab ira fratris justum deduxit callibus rectis, demonstravit ei regnum Dei, & dedit ei cognitionem sanctorum; locupletavit eum in arumnis, eumque multiplicavit labores ejus:

11 Quum avaritia dominatum exercerent in ipsum, hanc adhuc & ditavit ipsum:

12 Conservavit ipsum ab inimici, & ab insidiantibus tutam est, certaminis que validi præmium dedit ei, ut cognosceret omni re potentiorem esse pietatem.

13 Hæc vendirum justum non dereliquit, sed ex peccato liberavit eum: una cum ipso descendit in foveam,

14 Neque in vinculis dimisit eum; *sed conflantes adjutiones* contulit ipsi sceptrum regni, & potestatem in eos qui tyrannice vexarant eum, mendaces que demonstrans illos qui vituperaverant eum dedit gloriam æternam ei.

15 Hæc populum sanctum & semen inculpatum liberavit à gente affligentium.

16 Ingressa est in animam administri domini, & formidabilibus regibus obstitit portentis & signis:

17 Reddens justis mercedem laborum suorum deduxit eos via mirabili, & fuit eis tegumentum interdiu, & lux stellaris nocte.

18 Traduxit eos trans mare rubrum, & transiuxit eos trans aquas multas;

19 Hostes vero eorum inundatione perdidit, quum ex profundissimo abyssi educeret eos.

20 Propterea justi spoliavit impios exterminavit, Domine, nomen sanctum tuum, & animo una laudaverunt manum quæ protexerat ipsos.

21 Nam sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium disertas reddit.

CAPUT XI.

Sapientia per deserta duxit, ubique auxilio hominem & ejus inimicos devincit.

FEcit ut succederent opera eorum administrationi Prophetæ sancti.

2 Permearunt desertum inhabitabile, & in locis aviis impegerunt tentoria:

3 Restiterunt hostibus, & inimicos ipsi fuit.

4 Sitientes invocaverunt te, & data est ipsis aqua è petra abrupta, & è pelde duro remedium sitis.

5 Per quæ enim supplicio affecti sunt inimici ipsorum,

6 Per eadem ipsi in difficultatibus versantes sunt affecti beneficio.

7 Nam loco fontis perennis fluvii quisanguine fœnioso turbatus fuerat ad redargutionem mandati de cædendis infantibus;

8 Dedisti ipsis aquæ ex insperato largam,

9 Quo demonstrasti per sitim qua tu fuerat quomodo adversarios punisses.

10 Quum enim tentati fuerunt, quamvis misericordia eruditentur; agnoverunt quomodo ira judicati impii sint tormenta passi.

11 Etenim hos tanquam pater admoneas probavisti, illos vero tanquam rex severus condemnans in quæstione addixisti.

12 Qui & absentes & præsentes pariter cruciati sunt.

13 Nam duplex eos occepavit dolor & gemitus, rerum præteritarum recordantes:

14 Quum enim audivissent ipsi ipsorum supplicium illos bono affectos esse persensserunt Dominum.

15 Nam quem exposirum olim abjectumque pro deplorato ludificantes haberant eum posterioribus eventis mirati sunt, quando sibi fuerunt affecti à justorum sibi distare.

16 Pro insipientibus autem ratiocinationibus iniustitiæ ipsorum, quibus errantes colebant reptilia rationis expertia & bestias viles, misisti contra eos multitudinem animantium rationis expertium ad vindictam;

17 Ut cognoscerent per quæ aliquis peccat, per eadem punitri ipsum.

18 Non enim difficultatibus destituebatur omnipotens manus tua, quæ creavit mundum ex informi materia quin posset immittere ipsis multitudinem ursorum, audacesve leones,

19 Aut pleras juvenis, animi bestias incognitas, aut ignotorum efflatu halitum, ferventesve vaporatas fumi, aut instar fulguris ejaculantes ab oculis scintillas gravis;

20 Quomodo non timuisti ab eo posse fieri aliquid adversum te, sed eum aliquem perterrefactum pertimere.

21 Quicquam sine his unus alterve cadere poterunt? & justitia persequente, & ventilari à spiritu potentiæ tuæ? verum omnia mensura, numero quæ, & pondere disposuisti.

22 Nam quod multum potes hoc tibi semper adest, & robori brachii tui quis resistere esset?

23 Quandoquidem tamquam momentum æ statera est totus mundus coram te, & tamquam gutta roris descendens mane in terram;

24 Misereris autem omnium quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum ut respiscant.

25 Nam diligis omnia quæ sunt, & nihil abominaris eorum quæ fecisti; nec enim comparasti quicquam quod haberes odio.

26 Equi autem mansurum fuisset aliquid nisi tu voluisses? aut conservatum fuisset quod non accersiviste?

27 Sed parcis omnibus eo quod tua sunt, ô Domine, animarum amator:

CAPUT XII.

Dei longanimitas in corripiendis & perseverbus prædicatur.

QUam spiritus incorruptus tuus inest omnibus:

2 Ideo qui exciderunt eos paululum corripis, & revocans in memoriam quibus in rebus peccaverint admones, ut abalienati à malitia credant in te, Domine.

3 Etenim antiquos habitatores sanctæ terræ tuæ odio habens,

4 (Eo quod inimicissima facerent opera veneficiorum, & sacra impia.)

5 Et liberorum occisores immisericordes, & viscera comedentes humanarum carnium,

6 Et epulum sanguinarium de incrementis animarum ope carentium parentes è medio sacramenti tui voluisti perdere manibus majorum nostrorum.

7 Ut dignos incolas acciperet Dei filios hæc terra apud te omnium pretiosissima.

8 Sed etiam his tamquam hominibus pepercisti, & misisti præcursores tui exercitus vespas, ut illos paulatim profligarent ex eis:

9 Non quod potestia deficeret te impios in acie tradendi in potestatem justorum, aut bestiis gravibus aut verbo præciso ad nostra arreendi:

10 Sed judicium exercens paulatim dabas locum pœnitentiæ, non ignorans improbam esse naturam illorum, nativamque malitiam illorum, & neque quam mutabitil ratiocinationem illorum in seculum;

11 (Nam semen erat maledictum inde à principio) neque timens aliquem in peccatis ipsorum securitatem dabas.

12 Quis enim dixerit quid feceris? aut quis resistetur tu judicio tuo? & quis te accusaverit gentium perditorum quas tu fecisti? aut quis consistet adversum te venias vindex pro injustis hominibus?

13 Nam non est Deus præter te cui cura sunt omnia, ut ostendas te non injuste judicasse:

14 Neque rex aut tyrannus oculum obfirmare poterit in te propter eos quos pœna affecisti;

15 Sed ut justus es, juste omnia disponis, alienum ducens à potentia tua, ut condemnes eum qui pœna non debet affici.

16 Nam potentia tua justitiæ principium est, & quod omnibus dominaris hoc facit ut parcas omnibus.

17 Quum enim non credatur pro perfectione potentiæ robur demonstrare, eam in iis qui ignoscunt, audaciam illos redarguis.

18 Tu autem dominium habens roboris ex æquitate judicas, & cum summa indulgentia administras nos: adest enim tibi quando vis potentia.

19 Docuisti autem populum operibus hujusmodi oportere ut justus humanus sit & bonâ spe affecisti in filiis suis; quandoquidem tribuis in peccatis respiscentias.

20 Si enim filiorum tuorum inimicos & reos mortis cum tanta attentione punivisti, tribuens tempus & modum quibus abalienarentur à malitia sua:

21 Quanta cum accuratione judicasti filios tuos, quorum majoribus juramenta & conventiones tradidisti bonarum promissionum?

22 Nos itaque eruditens inimicos nostros infinite castigas ut cum bonitate nos curemus judicantes de eis, judicati vero exspectemus misericordiam.

23 Unde etiam eos qui imprudente vita injuste viserunt propriis cruciavisti abominationibus.

24 Etenim per vias erroris erraverunt longius, deos existimantes esse etiam inhonora inimicorum suorum animalia; decepti tamquam infantes vacui prudentia.

25 Propterea tamquam pueris rationis expertibus judicium ad ludificandum eos immisisti.

26 Qui autem ludibrii incorporationis non commonefiunt, justum Dei judicium expertes sunt:

27 Nam de quibus ille, quum perpetrarentur mala, cum indignatione erant solliciti, de iis iniquam quos putabant Deos; quum se iisdem puniri viderunt, verum agnoverunt Deum quem olim noviſſe negaverant: ideoque extrema illa condemnatio supervenit illis.

CAPUT XIII.

Vanitas eſt creaturas majoris facere quam creatorem.

EStenim vani sunt omnes homines à natura, quibus inest Dei ignoratio, nec ex iis quæ videntur bonis non potuerunt

alios enim noviſſe qui eſt; neque ad operis
intendentes agnoverint artificem;

2 Sed aut ignem aut ventum, aut citum
aerem, aut orbem ſtellarum, aut violen-
tum aquam, aut luminaria cœli Deos re-
ctores mundi eſſe putaverint.

3 Quorum ſi delectati ſpecie iſta deos
eſſe ſtatuerunt, agnoſcant quanto iſtis
melior eſt Dominus: nam ille naturali-
auctor pulcritudinis creavit illa.

4 Quod ſi potentia ac efficacitate in ad-
miratione tranſiti, intelligant ex iſtis
quanto *fit* poſterior is qui coparavit iſta:

5 Nam ex magnitudine & ſpecie ac
creatis rebus, conveniente naturæ ra-
tum opifex ſpectatus eſt.

6 Verumtamen in rebus iſtis crimina-
tio eſt parva: etenim ipſi forſaſſe errant
quærentes Deum & volentes invenire:

7 Nam in operibus illius converſantes
perſcrutantur, & perſuadentur viſu, quia
res quæ videntur pulcræ ſunt.

8 Verum è diverſo nec iſti quidem ſunt
digni venia:

9 Nam ſi tantum valuerunt cognoſcere
ut poſſerint coniecturis aſſequi ſeculum,
iſtarum rerum dominum quomodo non
invenerunt citius?

10 Miſeri vero *ſunt*, & mortuis incum-
bunt ſpes eorum qui appellant deos ope-
ra manuum hominum, aurum & argen-
tum arte elaboratum, & figurationes ani-
malium, aut lapidem inutilem, opus angi-
quæ manus.

11 Sin autem etiam aliquis faber mate-
riarius aptam operi arborem ſuccidens
ſerra circumraſerit ſcite omnem corticem
illius, & artem convenienter adhibens
comparaverit utile inſtrumentum ad mi-
niſterium vitæ,

12 Et reſeminibus operis ad compa
rationē alimēti cōſumtis ſeſe expleverit;

13 Quod autem ex iſtis rejectum fuerit
nullam ad rem utile, lignum tortuoſum,
& ramis adnatis plenum ſumens ſculpſe-
rit accurato otio ſuo, & peritia intelli-
gencia formaverit illud, aſſimilaverit il
lud imagini humanæ,

14 Aut animanti alicui vili illud fece-
ris ſimile, inunxerit rubrica & fuco, ru-
befecerit colorem ejus, & omnem macu-
lam quæ in eo *eſt*, obliverit,

15 Et faciens ei domunculum dignam
eo in muro poſuerit illud, & ferro con-
firmaverit:

16 Hic igitur proviſerit quidem illi
ne non decidat, ſciens illud non poſſe ſi-
bi ipſi adjumentum afferre: etenim ima
go eſt, & opus habet adjumento.

17 Sed quum de poſſeſſionibus, & nup
tiis ſuis, & liberis orat;

18 Non pudet ipſum alloqui rem inanimam: ſed de ſanitate quidem invocat id quod nullis eſt viribus, pro vita vero quod mortuum eſt rogat, & pro auxilio quod nullam plane ſui experientiam exhibuit ſupplicat,

19 Et de profectione ab eo quod ne
gressu quidem uti poteſt, & de quæſtu &
opere ac manuum conſequutione ab eo
quod ignaviſſimum eſt manibus, commo-
dam effectionem petit.

CAPUT XIV.

Vanitas idololatriæ, ejuſque exordium, progreſſus & effecta.

1 Diverſo aliquis ſe ad navigandum
comparans & fretos permeaturus flu-
ctus, lignum putridius inclamat eo quod
fert ipſum:

2 Hoc enim cupiditas quæſtuum excō-
gitavit, & artifex peritia comparavit,

3 Tuaque, ô pater, gubernat providen-
tia: nam propoſuiſti etiam in mari viam,
& in fluctibus ſecurum callem,

4 Demonſtrans te poſſe ab omni re ſer-
vare, ut etiam ſine arte aliquis poſſit ſu-
pergredi.

5 Neque vis otioſa eſſe operi ſapientiæ
tuæ: propterea etiam minimo ligno cre-
dunt homines ſeipſos, & pervadentes flu-
ctum rate conſervantur.

6 Nam etiam principio pereuntibus
superbis gigantibus, ſpes mundi ad ra-
tem confugiens reliquum fecit ſeculo ſe-
men naturæ *noſtræ* gubernata manu tua.

7 Benedictum enim lignum fuit per
quod eſt juſtitia.

8 Illud vero manu factum maledictum
eſt, ipſum, & qui fecit illud: quoniam
hic quidem elaboravit, illud vero corrup-
tum nominatur Deus.

9 Ex æquo *ſunt* eroſa Deo, & qui fecit
impie & impietas ipſius.

10 Etenim quod factum eſt cum eo qui
fecit punietur.

11 Propterea etiam in idola gentium
animadverſio futura eſt, quia inter crea-
turas Dei ad rem abominandam facta
ſunt; ut quæ ſint offendicula animis ho-
minū & laqueus pedibus inſipientium:

12 Principium enim ſcortationis eſt
idolorum excogitatio, & illorum inventio
corruptela vitæ:

13 Nam neq; à principio erant, neque
in ſeculum futura ſunt.

14 Sed vana opinatione hominum
venerint in mundum, ac propterea pru-
ciſus illorum finis excogitatus ſit.

15 Acerbo enim luctu vexatus pater
quum filii cito ſublati imaginem feciſſet,
hominem tunc quidem mortuum, nunc
vero ut Deum affecit honoribus, & ſtudi-
tis myſteria ſacrificiaque tradidit.

16 Deinde procedente tempore invale-
ſcen hac impia conſuetudo tanquam
lex cuſtodita eſt, & tyrannorum præcep-
tis cultus ſculptilibus aſcribitur eſt;

17 Quos quum ſi os non poſſent hono-
ribus proſequi homines, eo quod longe
habitarent; de regionum eorum faciem
effigurantes, conſpicuam imaginem regis
quem honorabant fecerunt, ut abſenti ſu-
dioſe tanquam præſenti adulterentur.

19 Ad hæc vehementem autem calles ignorantes etiã provocavit ambitio artificis.

19 Etenim hic forsitan dominatori voluit placere deformitæ arte similitudinem ad aliquid pulcrius:

20 Multitudo vero pertractum optimæ operis gratia hominem, qui paulo ante honorabatur, jam numen esse duxerint.

21 Atq; hæ fuerunt in vitam hanc insidiæ, quod aut calamitati, aut tyrannidi servientes homines nomen illud lapidibus & lignis imposuerint quod communicari cum illis non posset.

22 Deinde non satis fuit errare in Dei cognitione; sed etiam in magno viventes bello ignorantiæ, tanta mala appellant pacem;

23 Nam aut sacrificia ex cæde filiorum, aut occulta mysteria, aut furiosas ex alienis legibus comessationes agentes,

24 Neq; instituta vitæ, neque nuptias amplius puras custodiunt, sed alter alterum aut insidiatus tollit, aut adulterans dolore afficit:

25 Omnia denique se promiscue habent sanguis, & cædes, furtum & dolus, corruptela, perfidia, tumultus, perjurium, perturbatio bonorum,

26 Gratiæ oblivio, animarum inquinatio, nativa immutatio, nuptiarum confusio, adulterium, & impudicitia.

27 Nam idolorum quæ ne nominanda quidem est, culeus principium omnis mali, causaq; & finis est:

28 Aut enim lætantes furunt, aut prophetant res falsas, aut vivunt injuste, aut pejerant citò:

29 Nam qui inanimis idolis confidunt, quando juraverunt improbe, non exspectant se injustitiæ arguantur.

30 Duplici vero subsequentur ipsos ex quæ justa sunt, eo quod male senserint de Deo attendendo idolis, & injuste juraverint dolo contemnentes sanctimonium

31 Non enim eorum per quos juratur potentia, sed jus peccantibus semper injusto vindicta hominum tarditatem supervenit.

CAPUT XV.

Fidelium & infidelium fatum disparatum.

TU autem, ô Deus noster, bonus es, & verax, longanimis, & misericordia universa moderans omnia:

2 Etenim si peccaverimus, tui sumus qui scimus tuam potestatem: non autem peccaturi, sciemus nos in tuis reputatos esse.

3 Nam cognoscere te absolutum est justitia, & nosse potentiam tuam radix immortalitatis.

4 Neq; enim sedavit nos improbus artis humanæ cogitatio, neq; umbra pictura rum, *qui* labor inutilium *est*, species maculata coloribus diversis,

5 Quam ut aspectus insipientibus appetentiam excitat, quæ concupiscit mortuæ imagini spectem exercetur, fabricatorem

6 Rerum malarum amatores, dignique talibus exspectationibus *sunt* & qui faciunt, & qui concupiscunt, & qui colunt eas:

7 Etenim figulus tenerum terram premens laboriosè quidem fingit ad unumquodq; nostrûm usum; sed ex eodem luto fingit cum vasa operibus mundi servientia, contrariaq; omnia similiter, quorum uerius; quis *sit* cujusque usus indicat figulus:

8 Tum improbe laborans deum vanum ex eodem fingit luto, *illius imaginem* qui paulo ante è terra natus, paulo post proficiscetur in eum ex qua desumptus est, quum repetitâ fuerit debitum præsentis vitæ.

9 Enimverò curæ est ei non quod laboraturus sit, neq; quod brevem vitam habeat; sed concertat cum aurificibus, & argentariis, & fabros æruleos imitatur, & gloriæ ducit quod res adulterinas fingit:

10 Cinis *est* cor illius, & terra vilior *est* spes illorum, & vita illius luto inhonoratior:

11 Quia ignoravit eum qui finxit se, & qui inspiravit ipsi animam efficacem, & insufflavit in ipsum vitalem spiritum.

12 Verum ratiocinati sunt rem ludicram esse vitam nostram, & vitam hanc publicum mercatum esse quæstuosum: nam oportere dicunt undecunque etiam ex malo acquirere:

13 Hic enim supra omnes novit se peccare, qui materiæ terreæ fragilia vasa sculptaq; fabricatur.

14 Omnes vero insipientissimi sunt miseri, inquam, insipientiores animis infantium inimici populi tui, qui potentia in ipsum abusuntur:

15 Quando quidem omnia idola gentium Deos esse reputant, quibus neq; oculorum usus ad aspectum est, neq; nares ad contrahendum aëris, neq; aures ad audiendum, neque digitorum manuum ad contractionem, & quorum pedes inanes sunt ad gressum.

16 Homo enim fecit illa, & spiritus mutuatus efflavit illa: nam nemo homo similem illis poterit deum fingere.

17 Sed quum sit mortalis, rem mortuam operatur manibus iniquis: melior enim est suis nam ipse quidem vivat, illa vero nunquam.

18 Quinetiam animalia colunt inimicissima: nam etiamsi deformia inter se comparentur, aliis deteriora sunt;

19 Neque ira pulcra sunt ad aspectum inter animantia, ut desiderentur ea; sed fugerunt & Dei laudem & benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Deus quibus erga pios & impios, & quo discrimine erga illos fuse habeat.

QUapropter à similibus puniti sunt merito, & à multitudine bestiarum crudeli.

1 Quia punitionis loco beneficii posuerunt no, quibus concupiscentes apperentibus inopinatum prosperitati novi gustus erroribus;

2 Ut illi quidem concupiscentes ab aliorum averterentur propter demonstrationem istam appetentiam eorum qui essent: hunc vero necessarium, hi vero punitis per indignationes effecti etiam novum partiri gustum.

4 Oportebat enim illis quidem qui tyrannidem exercebant indigentiam superuenire inevitabilem, his vero solum ostendi quomodo hostes ipsorum cruciarentur.

5 Etenim quando illis terus superveniebat bestiarum furor, morsibusque tortuosorum singulum corrupti sunt;

6 Non ad extremum usque manit ira tua: sed ut admonerentur ad breve temporis sui conturbati, symbolum habentes salutis ad recordationem mandati legis tuæ.

7 Nam qui advertebat ad illud, non per illud servatus est quod videbatur ab ipso: sed per te servatorem omnium:

8 Atque hoc passis persuasisti hostibus nostris te esse qui liberas ab omni malo.

9 Hos enim locustarum & muscarum occiderunt morsus, neque inventum est remedium animæ ipsorum; quia digni erant qui ab hujusmodi rebus punirentur:

10 Filios vero tuos ne venenatorum quidem draconum superarunt dentes, quoniam misericordia tua ex adverso veniens sanavit illos.

11 Nam ad recordationem sermonum tuorum velociter conservati sunt quando arctis confixi fuerant, ne in profundam oblivionem decidentes abalienarentur à beneficio tuo.

12 Etenim neque herba, neq; malagma curavit eos; sed tua, Domine, sermo qui sanat omnia:

13 Tu enim vitæ ac mortis potestatem habes, & deducis ad portas inferni reducisque.

14 Homo quidem occidit malitia sua: sed egressum spiritum non reducet, neque animam assumptam liberabit.

15 Tuam vero manum nihil potest effugere.

16 Nam impii qui negabat te à se cognosci, flagellati sunt robore brachii tui, novis pluviis, grandinibusque, & imbribus exagitati quæ non poterant effugere, & igne consumi.

17 Quod enim mirabile supra omnia est, in aqua extinguente omnia plus efficaciam habebat ignis; quia hic mundus ministrorum propugnator est:

18 Nam modo quidem mitescebat flamma ne combureret animalia quæ contra impios immissa erant, sed ipsi intuentes agnoscerent se exagitari judicio Dei;

19 Modò vero etiam inter aquam supra ignem faculatem ardebat, ut terras injustas fœtus corrumperet.

20 Quorum loco alimentum Angelorum cibasti populum tuum, & compositum panem sine labore è cœlo misisti illis, qui ad omnem voluptatem & omnem convenientem gustum posset temperari.

21 Substantia enim tua patrificabat nam erga liberos suavitatem, quam occurrentis cujusque subserviens desiderio temperabatur secundum illud quod volebat quisque.

22 Nix autem & glacies sustinens ignem non tamen liquescebat, ut agnoscerent ignem ardentem in nive & in pluviis consumentem fructus hostium consumsisse.

23 Hic vero è contrario, ut aliquis esset justi, etiam propria faculacia oblitus est.

24 Nam creatura tibi qui fecisti omnia subserviens ad punitionem, contra injustos incenditur, & remittitur ad beneficium pro iis qui confidunt in te.

25 Propterea etiã in omnia tunc transformata, gratiæ tuæ omnium altrici subserviebat ad voluntatem gentium;

26 Ut discerent filii tui quos dilexisti, Domine, naturas fructuum non alere hominem; sed verbum tuum eos qui tibi credunt, conservare.

27 Illud enim quod ab igne non consumebatur, simpliciter à radio solis calefactum breviliquescebat:

28 Ut notum esset oportere ut anteverramus solem ad gratias agendas tibi, & ad exortum solis orremus te.

29 Nam spes ingrati tamquam hyberna glacies liquescet, diffluentque ut aquæ inutilis.

CAPUT XVII.

Impii non participant de lumine, quod animabus piis illucet.

MAgna magna sunt tua judicia & inenarrabilia; quapropter inerudiræ animæ erraverunt.

2 Iniqui enim qui se dominari abusuros in gentem sanctam præsumebant, detenti vinculis tenebrarum & compedibus inclusi longis noctis imaginibus, perstigabant à providentia æterna jacentes.

3 Nam quum latgerentur se in occultis peccatis obscuro oblivionis velamento latitaturos esse, dispersi sunt expavescentes graviter & simulacris perterriti.

4 Neque enim spelunca quæ continebat ipsos vacuos metu conservavit; sed soni contorbatum ipsos circumstrepebant, & visa asperis horribilibus formis apparebant.

5 Ac ignis quidem nulla vis poterat illustrare, neque lucidæ astrorum flammæ sustinebant illuminare atram illam noctem;

6 Sed apparebat ipsi solum pyra timore plena

ultima ultro, exterriticque à visione illi quæ non erat objectabilis, ea quæ videbant decebant pessima:

7 Illi latebant magicæ artis ludibria, & contumeliosum indicium arrogantium prudentiæ suæ incumbentium.

8 Nam qui promittebat timores & perturbationes à laborante animo depellere, hi ridiculo ex timore laborabant.

9 Etenim si nihil ipsos turbulentum conterruerat;

10 Bestiarum transfectionibus & reptilium sibilis abacti peribant tremebundi, & recusantes aërem intueri quem nullis ex partis poterant effugere:

11 Nam res timidæ est improbitas reste proprio condemnata, & semper res graves præsumit dum constringitur conscientia:

12 Nihil enim est metus nisi objectio eorum adjumentorum quæ à ratiocinatione sunt.

13 Quum autem intrinsecus minor est ista objectio, eo majorem ratiocinantur esse ignorantiam illius causæ quæ tormentum præbet.

14 Ii vero qui nostem illam revera intolerabilem, & ex inferni intolerabilis spelunois supervenientem eundem somnum dormiebant,

15 Modo portentis agitabantur phantasmatum, modo abiectione animi sui deficiebant, quum repentinus ipsis & non exspectatus timor superveniret:

16 Deinde hoc pacto quicumque tandem illuc inciderat custodiebantur conclusi carcere carentes ferro.

17 Nam sive agricola quis esset, sive pastor, sive laborum qui in deserto occupantur operarius, prævocatus istam inevitabilem necessitatem sustinebat:

18 Una enim tenebrarum catena omnes constricti erant.

19 Sive sibilans ventus, sive commoda vox avium inter densos ramos, sive nomerus aquæ cunctis violentia, sive fragor immanis dejectarum petrarum, sive lasciviantium animalium cursus inviisus, sive rugientium immanissimorum animalium vox, sive reflexa è cavitate montium echo, hos illos exterrentia dissolvebant.

20 Totus enim mundus lucido perlustrabatur lumine, & in expeditis occupabatur operibus:

21 Solis autem illis superne protensa erat nox gravis, imago tenebrarum quæ ipsos erant suscepturæ; sed ipsi sibi graviores erant tenebræ.

CAPUT XVIII.

Recensetur specialis Dei œconomia in liberatione populi ex Ægypto, ejusdemque in deserto conservatione.

AT sanctis tuis maxima erat lux; quorum vocem quidem audientes, sed non videntes, formam,

2 Prædicabant beatos illos quod non paterentur eadem: etiam quæ ipsi, & gratias agebant quod non eo errore quamque ante injuria affecti essent, & quod dispositione ab illis venium precabantur.

3 Quorum loco igne flagrantem columnam, quæ & dux esset profectionis ignotæ & sol innocuus magnificæ peregrinationis præbuisti.

4 Etenim illi digni *erant* qui privarentur luce & custodirentur in tenebris, qui inclusos custodiverant filios tuos, per quos incorrupta legis lux seculo data erat.

5 Quumque consilia inivissent illi occidendi infantes sanctorum, & exposito & servato uno filio ad redargutionem abstulisti illis multitudinem filiorum, quos uno animo insequentes perdidisti in aqua vehementi.

6 Illa nos prius immoneratæ majoribus nostris, ut secure cognoscentes quibus credidissent juramentis; freti illis bono essent animo.

7 Sic accepta est à populo tuo tum salus justorum, tum inimicorum perditio.

8 Ut enim puniveras adversarios, sic etiam nos accersendo glorificabas.

9 Nam occulte sacrificaverant sancti bonorum pueri, & divinam legem concordia disposuerant, eorundem pariter & bonorum & periculorum participes sanctæ, jam majorum laudes animo præcepta concinentes.

10 Resonabat vero absonus inimicorum clamor, & miserabilis huc illuc ferebatur vox lamentantium puerorum,

11 Cum servi pari jure cum domino puniti, cum popularis eadem perpetiendis cum rege.

12 Unoque animo omnes mortem unam nominantes mortuos habebant innumerabiles: neque enim ad sepiendum sufficiebant vivi, quum momento uno honoratissima ipsorum generatio corrupta esset.

13 Nam qui nihil credideranr propter veneficia, in primagenitorum interitu confessi sunt populum filium esse Dei.

14 Quum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo veloce cursu media esset,

15 Omnipotens tuus sermo è cœlis è throno regali præcipitus bellator in medium interitui adjudicatus illius terræ desiliit,

16 Ut gladium acutum, ferens mandatum tuum non simulatum, qui consistens implevit omnia morte; cœlum quidem pertingens, sed etiam in terra ambulans.

17 Tunc repente & visa somniorum gravium exturbarunt eos, & insticrunt timores incipiati:

18 Et alius alibi prostratus semimortuus patefaciebat quam ob causam moreretur.

19 Nam somnia quæ turbaverant eos hoc ante indicaverant, ne ignorantes cur male afficiebantur perirent.

20 Contigit

...do. Consilio quidem aliquando justo ...entaris contra mortis, & fracto multi... ...tuis: & in desertis; sed non diu ...manebis.

2 Petentibus enim vt insulparis propitiatus, erant tui ministerii orationem, & sumptus placationem afferens obstitit ira, & finem imposuit calamitati, ostendens se tuum servum esse.

3 Vicit enim vastatorem illum non robore corporis, non armorum efficacitate, sed verbo subjecit ultorem, juramenta majorum fœderaque recordatus.

4 Nam quum jam quæ acervatim occidissent alii super alios mortui, intermediusstans rescidit iram, & divisit viam quæ ad vivos *spectabat*.

5 Quoniam tuleri vestimento impositus erat totus ornatus, & majorum gloria incrant sculpturæ lapidum ordinibus quatuor dispositæ, & majestas tua super diadema capitis illius.

6 His cessit vastator, & hæc timuit: nam sola illa sufficiebat ira tentatio.

CAPUT XIX.

Continuatur Dei œconomia erga populum ejusque ab inimicis vindicatio.

1 Mpios vero ad finem usque animus indicii immisericors:

2 Præsciverat enim res etiam futuras illorum fore, ut quum ipsi permisissent discedere & studiose deduxissent illos, pœnitentia ducti persequerentur.

3 Nam quum adhuc haberent pra manibus luctus, ejularentque ad sepulcra mortuorum; alteram adhibuerunt cogitationem amentiæ, & quos emiserant supplicantes eos ut fugitivos persequuti sunt:

4 Trahebat enim ipsos ad finem istum digna ipsis necessitas; quæ eorum quæ acciderant oblivionem injecerat, ut plene perferrent punitionem tormenti illis deficientem;

5 Ac populus quidem tuus iter opinionem superans transiret; illi vero novam consequerentur mortem.

6 Tota enim creatura in suo genere de integro superne reformabatur, ut deservi ret propriis mandatis, ut tui pueri custodirentur illæsi.

7 Castra inumbrans nubes, & ex aqua quæ ante illic fuerat fundus aridæ terræ fuit conspicuus, ex rubro inquam mari via expedita, & viridans campus è fluctu violento,

8 Per quem tota gens qui protegebantur manu tua transiverunt, spectantes portenta admirabilia.

9 Nam velut equi pasti sunt, & velut agni exsultaverunt laudantes te, Domine, liberatorem suum.

10 Memores enim adhuc erant eorum quæ evenerant in terra peregrinationis suæ; quomodo pro generatione animalis terra eduxisset muscas, & pro aquatilibus exultasset fluvius ranarum multitudinem.

11 Postea vero ipsi quoque viderunt novam progeniem avium, quum abducti cupidi cenia peterent escas delicatas.

12 Nam ad consolationem ipsorum ascenderunt è mari coturnices,

13 Atque ha quidem parum supervenerunt peccatoribus, non sine antegressis signis, vi fulgurum: juste enim patiebantur à suis ipsorum improbitatibus: crenim gravissimum peregrinorum odium exercebant;

14 Quum illi quidem ignoro hominesadvenientes non acciperent; hi vero beneficos peregrinos servituti mancipavere:

15 Neque solum illud, sed quæstu eque randem de horum consideratio; quum illi inimice alienos excepissent, hi vero postquam festive acceperant homines, jamque juris ejusdem participes laboribus gravibus afflixerint.

16 Itaque percussi sunt etiam cæcitate, sicut illi ad fores illius justi quum vastis circumamicti tenebris quisque suarum forium viam perquirerent.

17 Elementa enim per se commutata sunt, quemadmodum in Psalterio sonitonomen numerosum mutant, etsi voces ubique permanent: quod quidem ex accurato rerum quæ facta sunt aspectu licet conjicere.

18 Nam terrestria in aquatica mutabantur, & natatilia transibant super terram.

19 Ignis valebat in aqua propriæ facultatis oblitus, & aqua naturam extinguendi non recordabatur.

20 Flamma è diverso carnes animantium corruptioni infestarum non tabefaciebat, quum hic ambularent, neque liquabile, *man*, glaciali specie, genus ad liquescendum commodum alimenti supra quam humani.

21 Nam in omnibus, Domine, magnificasti populum tuum, & afficisti gloria, neque despexisti quin omni tempore & loco adstiteres.

ECCLESIASTICUS, SIVE SAPIENTIA JESU FILII SIRACHI.

Interpretis auctoris præfatio.

HIc Jesus, Strachi erat filius, nepos Jesu ejusdem nominis.

2 Hic ergo temporibus inferioribus vixit post captivitatem & revocationem *populi*, & post Prophetas omnes ferme.

3 Avus autem ipsius Jesu, quemadmodum hic quoq; testatur, vir fuit inter Hebræos laboris studiosus ac prudentissimus:

9 Qui cum filium alterum bonorum
gradientem inuenerit, qui quasi ipsum
eruens lucernam diffundat, ut quasi
ex fonte fluminum irrigatorum ipse
quoque haurire possit, & impleatur gloria.

9 Quem laudem habemus hanc primus Jo-
sias ferre: bona ex parte collectum reliquiis
quibus à vitijs excessit. Siracb. ille post
eum iterum affumens propria filio Jesu
reliquit illam.

6 Atque sic etiam de cæteris contingit
vniuersis, quos in unum volumen com-
peruimus, & sapientiam de suo, paræmiæ
salomonis de ejus nomine appellauit; ex ip-
so nomine sapientiæ allicimur, ut unus-
quisque studio eorum ad hunc librum medi-
tandum accedere.

7 Itaque sermones prudentiæ, assiduæ
utique, & parabolas continet, & cum sin-
gulares quasdam veteres. Denique grata
historias de viris qui bene placuerunt
Deo, tum orationem & hymnum illius:
præterea etiam quibus beneficiis digna-
tus sit Deus populum suum profugum, &
quibus expleverit malis inimicos ipsius.

8 Sectator Scholasmonis sic Jesus fuit,
nihil minus quam ille incumbens pro-
bandæ sapientiæ & eruditioni: qui vere
& multiplex fuit scientia, & appellatus
est.

Prologus authoris in Sapientiam Jesu filii Sirachi.

CUm multa & magna nobis per legem
& Prophetas aliosq; qui hos, sequuti
sunt tradita fuerint, quorum causa lau-
dandus est Israel eruditionis nomine & sa-
pientiæ:

2 Neque ipse non solum ipsos quum le-
gent sapientiores fieri opus sit, sed etiam
oportuit ut qui diligendi erant studiosi ex-
teris utiles esse possent tum discendo, tum
etiam scribendo:

3 Avus meus Jesus, postquam se plurimum in lectionem dedisset eam legis prophetarumque, quam aliorum librorum quos à patribus accepimus; atque in eis aptam facultatem consequutus esset:

4 Adductus est ipse quoque ut aliquid scriberet earum rerum quæ ad eruditionem & sapientiam pertinent.

5 Ut discipuli & studiosi & qui horum fuit sunt participes amplius adhuc augeant legitima institutione vitæ.

6 Itaque monui etiam ut lectioni huic cum benevolentia & attentione incumberetis; nobisq; dein veniam si facultate vo-cum quarundam destituti videbimur quibusdam in locis in quibus laborandum studiose laborauimus:

7 Non enim æque valent eadem per se, quam dicuntur Hebraice, & quum in linguam alteram transferuntur:

8 Neque solum ipsa, sed & lex alia, & libri ipsi, & prophetia, & libri reliqui non mediocriter ex ipsis dicuntur.

9 Quum igitur ad hunc annum & regis, quum venissem in Ægyptum & quæsissem, & ipse aliquod studium laborque conferrem ad intelligendum hunc librum, omnia vigilia, ac scientiam hanc adhibuisse filio compositionis necessario:

11 Ut ad finem librum perducam eti-
amnum, atque hoc quidem eos qui, in pe-
regrinatione volunt se studio disciplinæ in-
dumbere, ante informatos esse in mandatis quibus ex lege Moses præcepit nobis.

CAPUT. I.

Sapientia domini à Deo.

OMnis sapientia à Domino, atque a-
pud ipsum est in æternum.

2 Arenam maris, & guttas pluviæ, & dies seculi quis enumeret?

3 Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, abyssumque, & sapientiam quis perviget?

4 Prior omnibus creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æternitate.

5 Fons sapientiæ, verbum Dei versum in altissimis, & vias ejus mandata æterna.

6 Radix sapientiæ cui revelata est? & callida ejus facta quis novit?

7 Unus est sapiens, reverendus valde, Insidens throno suo.

8 Dominus ipse creavit eam, & novit & recensuit eam,

9 Et effudit eam in omnia opera sua, ad omnem carnem pro donatione sua, & ap-
peditavit eam diligentibus ipsum.

10 Reverentia Domini est gloria, & præsidatio, lætitiaque, & corona exultationis.

11 Reverentia Domini delectabit cor, & indituta lætitiam, gaudiumque, & longævitatem.

12 Timenti Dominum bene futurum est ad finem usque, & die mortis ejus benedicetur illi.

13 Principium sapientiæ est reverori Dominum: hæc adest fidelibus, in utero cum ipsis creata est.

14 Cum hominibus fundamentum æternitatis ædificavit, & cum semine eorum *quibus* credita est.

15 Plenitudo sapientiæ est reverori Dominum: satis inebriat eos suis fructibus.

16 Omnem domum eorum implet desiderabilis rebus suis, & cellis horreis suis.

17 Utraque autem sunt dona Dei ad pacem.

18 Corona sapientiæ est reverori Dominum, progerminans pacem & incolumitatem salutarem: unam gloriationem amplificat diligentibus eum.

19 Scientiam & cognitionem intelligentiæ refert, imbecillitatem prudentiæ, & gloriæ exaltat eorum qui obtinent ipsam.

20 Radix

20 Radix sapientiæ est revereri Dominum, & ramuli ejus sunt longævitatis.

21 Reverentia Domini depellit peccata, & permanens avertit iram.

22 Non potest iracundus quispiam justificari; nam momentum iracundiæ ejus est ruina ipsi.

23 Ad tempus sustinet longanimus, & postea editura est ei lætitia ipsi:

24 Ad tempus occultaturus est sermones suos, & labia multorum enarrabunt intellectum ejus.

25 In thesauris sapientiæ *suæ* parabola sunt; sed abominationi est peccatori pietas.

26 Si cupis sapientiam, observa mandata, & Dominus eam suppeditabit tibi.

27 Sapientia enim ac eruditio est reverentia Domini, & perplacet ei fides ac mansuetudo.

28 Ne diffidas reverentiæ Domini quum ejus, neque accedas eum duplice animo.

29 Ne simulatus esto ut si ora humana habeas, & labiis tuis ne adhære.

30 Ne exaltes te ipsum, ut cadens non inducas animæ tuæ ignominiam.

31 Nam revelaturus est Dominus omnia occulta tua, & in medio congregationis dejecturus te.

32 Quandam non accesseris ea veritate ut reverentiam Domini, sed animus tuus *fuerit* dolo plenus.

CAPUT II.

Ejus doctrina cum, qui vult Deo placere.

1 Fili, si ad serviendum Domino accesseris, compara te ipsum ad tentationem.

2 Dirige cor tuum & perdura, neque præcipites rempus quo inducetur illa.

3 Agglutinator ei acriter adhæsito, ut augeris ad finem usque tuum.

4 Quicquid inductum fuerit tibi, accipe libenter; & ad commutationem dejectionis tuæ *perandam* esto longanimus:

5 Nam ut igne probatur aurum, sic homines accepti camino dejectionis.

6 Crede ipsi, & suscipiet te; & dirige vias tuas, spemque colloca in illo.

7 Qui reverentini Dominum, credite ipsi; ac non decidet merces vestra.

8 Qui reverentini Dominum, spem habeate de bonis, & de lætitia æternitatis ac misericordiæ:

9 Qui reverentini Dominum, exspectate misericordiam ejus, neque declinate ut non decidatis:

10 Aspicite ad antiquas ætates, & videte, 11 Quis fiduciam habens in Domino pudefactus est?

12 Aut quis manens in reverentia ejus derelictus est? aut quis invocavit eum & despectus est ab eo?

13 Quoniam pius & misericors Dominus, longanimus, ac plurimus misericordiæ & remittit peccata, & servat afflictionis tempore.

14 Væ cordibus timidis, & manibus remissis, & peccatori ingredienti calles duos.

15 Væ cordi remisso; quia non credit, propterea non protegetur.

16 Væ vobis qui perdidistis patientiam: 17 Ecquid facturi estis quum animadvertit Dominus?

18 Qui reverentur Dominum, non diffidens verbis ejus; & qui diligunt eum, conservabunt vias ejus.

19 Qui reverentur Dominum, quærent ut placeant ei:

20 Et qui diligunt eum explebuntur lege.

21 Qui reverentur Dominum, præparabunt corda sua, & coram eo abjicient ipsos.

22 *Dicentes*; incidamus in manus Dei, ac non in manus hominum.

23 Nam ut majestas ejus, ita etiam est ejus misericordia.

CAPUT III.

Honor erga parentes & in paupere benefacientia commendatur.

1 Me patrem audite filii, & ita facite ut salvi sitis.

2 Nam Dominus gloriam attribuit patri ut superior sit liberis, & judicium matris firmavit in filiis.

3 Qui honorat patrem, expiatur à peccato:

4 Et qui glorium tribuit matri ipsi, similis est ei qui thesaurum colligit.

5 Qui honorat patrem, de filiis lætabitur, & die orationis suæ exaudietur.

6 Qui gloriam tribuit patri, longævus erit:

7 Et qui auscultat Domino, quietem afferet matri suæ.

8 Qui reverentur Dominum, honorabuntes est patrem, & tam quam dominis servicturus iis qui genuerunt ipsum.

9 Opere & sermone honora patrem tuum matremque, ut superveniat tibi ab hominibus benedictio:

10 Nam patris benedictio firmabit domos liberorum, maledictio vero matris eradicat fundamenta.

11 Ne glorieris de ignominia patris tui; nam non est tibi gloria patris ignominia.

12 Gloria enim hominis *accedit* ex honore patris ipsius, & probro est liberis mater ignominiosa.

13 Fili, suscipe in senectute patrem tuum, neque dolore afficias eum in vita sua:

14 Et si quando deficiatur intellectu da veniam, ac ne dedecore afficias illum, *sed honorem habe* omnibus viribus tuis.

15 Misericordia etiam erga patrem tuum non tradetur oblivioni, sed contra peccata firmamen domus erit adstructum tibi:

16 Die afflictionis tuæ memento tui, velut serenitate glaciei supervenient ita dissolventur peccata tua.

17 Tamquam

17 Tamquam blasphemus est qui derelinquit partem suum, & exsecratione perfusus à Domino qui ad iram provocat matrem suam.

18 Fili, opera tua mansuete ad finem perduc, & ab homine accepto diligeris.

19 Quo maior es, eo magis te ipsum abjice; & coram Domino consequeris gratiam.

20 Multi sunt excelsi & gloriosi supra modum; sed mansuetis revelantur arcana: nam magna est potestas Domini, sed ab humilibus gloriam adipiscitur.

21 Difficiliora caput tuo ne quæras temere, & valentiore viribus tuis ne exquiras inspicienter; quæ mandata sunt tibi, hæc sancte cogita:

22 Non enim opus est tibi ut occulta intueris oculis.

23 Ut redundantes sint sermones cui ne curiose laboraso,

24 Nam plura quam intellectus humanus capiat demonstrata sunt tibi.

25 Multos seduxit præsumptio ipsorum vana, & suspicio prava labefactavit cogitationem eorum: pupillus non habens indigebis luce; sed si cognitionis es expers, ne annunciato.

26 Cor durum affligetur tandem; & qui amat periculum, in illo peritturus est.

27 Cor duri gravabitur rebus laboriosis, & peccator peccata addet peccato.

28 Quum lachrymæ (superbo affligio, non est curatio: inhæret enim radicitus convellentur, quia planta improbitatis radicata est in eo.

29 Cor intelligentis cogitabit de parabola, & auris hujusmodi auditoris à sapiente exoptatur.

30 Ignem flammantem extinguet aqua, & misericors beneficentia expiabitur à peccato:

31 Nam Dominus qui reddit gratiose facta, in posterum recordaturus est; adeo ut quo tempore ceciderit ille, stantem confequaturus sit.

CAPUT IV.

Ad opera misericordiæ & sapientiam sit exhortatio.

1 Fili, vitam pauperis ne destituito, neque oculis indigentibus protrahas *beneficentiam*.

2 Animã esurientẽ ne afficias molestia, neq; protrahas viro quum in egestate est.

3 Cor exacerbatum ne amplius turbes, neque protrahas donum *ab* indigente:

4 Supplicem afflictum ne abjicias, neque avertas faciem tuam à paupere:

5 Ab egente ne avertas oculum, neque des locum homini maledicenti tibi:

6 Maledicentis enim tibi ex acerbitate animi tui orationem exaudiet qui fecit ipsum,

7 Amicum te ipsum exhibe congregationi, & coram magnate demitte caput tuum,

8 Inclina aurem tuam ad pauperem libenter, & responde ei mansuete verbis pacis.

9 Eximе eum qui fit injuria è manu injurii; neque sis minuto animo quum judicas.

10 Esto orphano tamquam pater, & pro viro matri orphanorum:

11 Ita futurus es tamquam filius Altissimi, & diliget te magis quam mater tua,

12 Sapientia exaltat filios suos, & prehendit manu eos qui quærunt ipsam,

13 Qui diligit eam, diligit vitam, & qui mane incumbunt in eam, lætitia explebuntur.

14 Qui obtinet eam, hæreditatem percipiet gloriæ; & quocunque ingreditur ea, *illis* benedicet Dominus.

15 Qui serviunt illi, sunt ministrauri sancto: nam diligentes illam diligit Dominus.

16 Qui obedit illi, judicaturus est gentes; & qui attendit ad illam, confidenter habitabit.

17 Si crediderit, hæreditatem percipiet illius; & in possessione erunt horum posteri.

18 Nam dissolute *quidem* ambulaturus est eum eo primum,

19 Timorem & metum adducturus super eum, & cruciatura eum eruditione sua donec crediderit anima ipsius & tentaverit ipsum in staturis suis.

20 Sed rursum rediibit ad ipsum recta & justificabit ipsum.

21 Detegens ipsi occultas res suas.

22 Si seductus fuerit, deseret ipsum, & tradet ipsum potestati casus ipsius.

23 Custodia occasionis & cave à malo.

24 Ac ne pudefias pretio animæ tuæ.

25 Nam est pudor adducens peccatum, & pudor est gloriosus & gratus.

26 Ne suscipias personam damno animæ tuæ, ac ne revertaris ad ruinam tuam.

27 Ne prohibeas sermonem tempore saluti,

28 Ac ne occultes sapientiam tuam ut bellus videaris.

29 Nam sermone cognoscitur sapientia, & eruditio ex verbis linguæ.

30 Ne contradicas veritati ullo modo, sed verecundia cohibetor ne mentiaris in copia eruditionis tuæ.

31 Ne verecunderis confiteri peccata tua, neque vim affer defluxioni fluminis.

32 Ne substernas te ipsum cuiquã fatuo, ac ne suscipias personam potentis.

33 Ad mortem usque certa pro veritate, & Dominus Deus pugnabit pro te,

34 Ne sis audax lingua tua, inera vero ac remissus in tuis operibus.

35 Ne sis tamquam leo domi tuæ, & tamquam ex visu prochyis ad percutiendum inter famulos tuos.

36 Ne esto manus tua extensa ad accipiendum, ad reddendum vero contracta.

CAPUT

CAPUT V.

Non differendam conversionem, nec fraudulenter ambulandum coram Deo.

1 Ne innitaris pecuniis tuis, ac ne dixeris, sufficientes mihi sunt ad vitam.

2 Ne persequaris animam tuam & robur tuum, ambulando in viis cordis tui.

3 Ne dixeris, quis in me judicem agere propter opera mea? nam Dominus omnino injuriam tuam ulturus esset.

4 Ne dixeris, peccaveram; ecquid mihi adfuit molestum? nam Dominus est longanimus, nequaquam vero dimissurus te.

5 De expiatione ne securus esto quum abundaveris, addendo peccata peccatis;

6 Ac ne dixeris, miseratio illius multa est, multitudinem peccatorum meorum expiabit.

7 Nam misericordia & ira apud ipsum citò sunt; sed super peccatores incubabit ejus indignatio.

8 Ne differas te ad Dominum convertere, neque deficias de die in diem:

9 Subito enim prodibit ira Domini, qua auferetis quando curam abjeceris ejus, & tempore ultionis disperderis.

10 Ne innitaris pecuniis injuste partis: nam nihil adjuvatura sunt quo die ultio adducetur.

11 Ne ventilas ad omnem ventum, neque pergas in omnem viam: ita *est* peccator bilinguis;

12 Esto stabilis certa tua intelligentia, & unius esto sermo tuus.

13 Esto celer ad bene audiendum, & quæ ex veritate vitæ tuæ, & cum tolerantia responsionem rectam eloquere.

14 Si tibi est intelligentia, respondeto proximo; sin minus, manus tua super os tuum esto.

15 Gloria & ignominia in loquutione *est*, & lingua hominis *est* ruina ipsi.

16 Ne voceris susurro, ac lingua tua ne insidiator:

17 Nam furi quidem ineat laboriosa turpitudo, sed bilinguis pessima condemnatio.

18 In re magna neque ac parva ne ullam quidem rem ignorato.

CAPUT VI.

Amicitia fucata & fucata quid differant.

1 Nutrimi pro eo quod amicus tibi ne efficiaris inimicus; nam malum hoc nomen hæreditatem percipiet pudoris & probri: ita peccator bilinguis ignominiam habiturus est.

2 Ne efferas te ipsum in consilio animæ tuæ, ut non hoc illius rapiatur, velut taurus, anima tua.

3 Folia tua comedes, sed perdes fructus tuos, ac te ipsum relinques ut lignum aridum.

4 Anima prava perdit possessorem suum, qui ludibrium inimicorum ipsum efficiturus est.

5 Gutur suave multiplicat amicos suos: & lingua bene loquens multiplicat quæ bonis verbis compellent ipsum.

6 Qui pacem colant tecum, multi sunto; consiliarii vero tui unus è millenis.

7 Si comparaturus es amicum, in afflictione compara eum; ne que cito credas, te ipsum ei:

8 Nam est amicus tempore suo, qui non permanet die afflictionis tuæ.

9 Est item amicus qui ad inimicitiam traducitur, & certamen probrosum tibi revelaturus est:

10 Item amicus est mensarum particeps, qui non permanebit die afflictionis tuæ;

11 Sed rebus secundis tuis erit tamquam tu, & in familiares tuos utetur libertate:

12 Sin deprimeris, contra te stabit, & à facie tua occultabitur.

13 Ab inimicis tuis separator, & ab amicis tuis tibi attende.

14 Amicus fidus valida *est* protectio: quem qui adeptus est, thesaurū adeptus est

15 Amici nihil non est pretium quo permutentur; & nullum est ponderis æquans pulchritudinem ejus.

16 Amicus fidus medicamentum *est* vitæ; quem, qui timent Dominum, consequentur.

17 Qui timet Dominum, dirigit amicitiam suam; quia prout ipse *est*, sic etiam proximus ipsius futuri *sunt*.

18 Fili à juventute tua elige eruditionem, & ad canos usque consequeris sapientiam.

19 Cujus bonos fructus exspectaro.

20 Nam in elaboratione ejus paululum fatigaberis, sed cito comedes de fœtibus ejus.

21 Quam aspera est valde rudibus! quum in ea non permanet excors.

22 Tamquam lapis indicaturæ fortis apud illum futura est, nec tardabit abjicere eam:

23 Nam sapientia secundum nomen suum est, neque est multis manifesta.

24 Audi, fili & elige sententiam meam, neque abjice consilium meum; sed infer pedes tuos in pedicas ejus, & in collare ejus collum tuum.

25 Subde humerum tuum, & bajula eam, neque inimice feras vincula ejus.

26 Ex toto animo tuo accede eam, & totis viribus tuis conserva vias ejus:

27 Investiga, & quære, & innotescet tibi; deinde compos factus, eam ne dimittito:

28 Tandem enim consequeris requiem ejus, & vertetur tibi in lætitiam:

29 Erunto tibi pedica illius pro tegimento roboris, & collaria ejus pro stola gloriæ:

30 Nam ornamentum aureum est in illo, & vincula ejus *funis* hyacinthinus.

31 Ma-

32 Ne fictum gloriæ inimicæ eum, & confusionem exultationis tibi ipsi circumdabis.

33 Si cupieris, fili, eruditi; & si dederis animum tuum, eris solers:

33 Si dilexeris audire, recipies intelligentiam, & si inclinaveris aurem tuam, sapiens eris.

34 In multitudine seniorum consiste, & qui sapiens est huic aggluti nare; omnem narrationem divinam cupio audire, & parœmias intelligentiæ ne effugiant te.

35 Si rivum in te ligneum videris, mane adito eum; & gradus januarum eius deterito pedibus tuis.

36 Cogitationem habe in mandatis Domini perfecte, & præcepta ejus meditare semper: ipse stabilitet cor tuum, & concupita sapientia tradetur tibi.

CAPUT VII.

Oeconomia & finis qui habenda ratio.

NE facias malum, & mala non deprehendent te.

2 Abstine ab injusto, & peccatum declinabit à te.

3 Fili, ne seratio in sulcis injustitiæ, & in animæ septuplum eorum messes.

4 Ne requiras à Domino principatum, neque à rege cathedram gloriæ.

5 Ne justificari cupias coram Domino, neque coram rege sapientiam.

6 Ne quæras fieri judex, ne non valens potenter fidas tollere; ne quando metuas à facie potentis, & ponas offendiculum in recto intuitu tuo.

7 Ne pecces in multitudinem civitatis, & ne te misceas in populo.

8 Ne aligeris bis peccato: nam uno non eris innocens.

9 Ne dixeris, ad multitudinem donorum meorum respiciet, & quum obtulero Deo altissimo accipiet: ne parvo animo sis in oratione tua, & ne despicias exercere misericordiam beneficentiam.

10 Ne derideas hominem cujus animus in acerbitate versatur: est enim qui deprimat & qui exaltet.

11 Ne excites mendacium in fratrem tuum, neque amico facias similiter.

12 Ne velis mentiri ullo mendacio: nam assiduitas ejus non est futura bona.

13 Ne verbosus sis in multitudine senioum, neque repetas sermonem in oratione tua.

14 Ne oderis laboriosum opus, & agriculturam creatam ab Altissimo.

15 Ne referas te ipsum in multitudinem peccatorum:

16 Memento iram non tardaturi esse.

17 Deprime valde animam tuam, cum ultio impii ignis & vermis *funera* sit.

18 Ne commutes amicum ullo re quo sit indifferens, neque fratrem germanum auro ophirio.

19 Ne aberres ab uxore sapiente & bona; nam gratia ejus est superior auro.

20 Ne affliga famulum operi fidelem, neque mercenarium qui vult se ipsum.

21 Famulum intelligentem dilige a anima tua, ne prives eum libertate.

22 Si pecora tibi sunt, inspice illa; quod si utilia sunt tibi, permanent tibi.

23 Si liberi sunt tibi, erudi eos; & flecte à juventute colla eorum.

24 Filias sunt tibi? attende ad corpus earum; neque hilarem præbeas ergà illas vultum tuum.

25 Eloca filiam, & confeceris opus magnum; sed viro intelligenti trade illam.

26 Uxor est tibi ex animo? ne ejicias eam; quod si vero te ipsum ne addicito.

27 Ex toto corde gloria affice patrem tuum, & matris dolores ne obliviscaris;

28 Memento te per illos fuisse genitum: quid enim redditurus es eis, quemadmodum illi *tibi* ?

29 Ex toto animo tuo reverere Dominum, & sacerdotes ipsius admirare; ex toto viribus dilige eum qui fecit te, & ne derelinquas ministros ejus.

30 Time Dominum, gloriaque affice sacerdotem:

31 Et da ei partem prout mandatum est tibi,

32 Primitias, & *sacrificium* pro reatu,

33 Et donum armorum, & sacrificium sanctificationis, primitias quæ sanctorum:

34 Et manibus pauperi tendito manum tuam, ut consecrata tua benedictio tua.

35 Gratia dati cujusvis omni viventi *confundit*, etiam super mortuo gratiam ne negato.

36 Ne recedas à flentibus, sed cum flentibus lugeto.

37 Ne pigeat te infirmum invisere: nam ex hujusmodi *rebus* amabitis.

38 In omnibus tuis operibus tuis memento finis tui, & in æternum non peccaveris.

CAPUT VIII.

Lites, sponsio, & conversatio temeraria, vitanda.

NE contendas cum homine principium obtinente, ne quando incidas in manus ipsius:

2 Ne rixeris cum homine divite, ne quando flamma ejus non est futura tibi:

3 Multos enim perdidit aurum, etiam regum animos inclinavit.

4 Ne contendas cum homine verboso, neque aggeras ad ignem illius ligna.

5 Ne indifferens cum rudi, ne non afficiantur ignominiis progenitores tui.

6 Ne probro afficias hominem revertentem à peccato; memento, quia omnes effimus in increpationibus.

7 Ne ignominia afficias ullum de senectute ipsius, etenim ex numero nostro senescunt *quidam*.

8 Ne lætaris de mortuo tibi inimicissimo, memento non omnes mori.

9 Ne despicias narrationem sapientum; sed in proverbiis illorum conversare:

10 Nam

10 Nam ab illis disces eruditionem, & ad ministrandū rectè magnatibus.

11 Ne discernas à narratione senum: ex ipsis enim discēs intellectum, & ad dandum tempore necessitatis responsum.

12 Ne incendas carbones peccatoris, ne comburaris igne flammæ ipsius.

13 Ne resistas à conspectu contumelioſi, ne non lasidcat vetus insidias ori tuo.

14 Ne mutuum des homini potentiori quàm ſi dederis mutuum, ita eſto quaſi perdideris.

15 Ne ſpondeas ſupra vires tuas: quod ſi ſponderis, ita curam habe quaſi ſolutus.

16 Ne judicio experiaris contra judicem, nam ſecundum opinionem illius judicabitur.

17 Cum audace ne facias iter, ne non ſit gravis in te: hic enim pro voluntate ſua factus eſt, & una peribis hujus inſipientia.

18 Cum iracundo ne ineas certamen, & ne facias cum eo iter ſolitarium: ita enim vigetur ſanguis in oculis illius, quaſi nihil eſset; & ubi non eſt auxilium, ibi deficiet te.

19 Cum ſtulto conſilium ne ineas, nā non poſſet celare verbum.

20 Coram alieno rem occultandam ne facias: neſcis enim quid pariturus ſit.

21 Cūm homini ne exponas animum tuum, & ne referat tibi gratiam falſam illius.

CAPUT IX.

Non famam, gloriam, aut opes conſpiciendas; nec cum potentibus ſed cum ſapientibus converſandum.

NE ſis meretrypis uxoris verſandis in ſinu tuo, neque doceas eam contra te diſciplinam malam.

2 Ne dedas mulieri te ipſum ut illa ſupra te ipſum aſcendat.

3 Ne occurras mulieri meretricis, ne quando incidas in laqueos ejus.

4 Cum pſaltria ne ſis aſſiduus, ne quando capiaris inſtitutis illius.

5 Virginem ne ſtudeas habere notam, ne quando offenſionem ſubeas increpationibus illius.

6 Ne des te ipſum meretricibus, ut non perdas hæreditatem tuam.

7 Ne circumſpicias eam per vicos civitatis, etiā in ſolitariis illius viis ne erres.

8 Averte oculum à muliere formoſa, neque ſtudeas habere notam pulchritudinis alterius.

9 Nam pulchritudine mulieris multi deducti ſunt, & ab ea tanquam ignis amor accenditur: ne ergo accumbas in ulnis complectens eam.

10 Cum muliere nupta ne ſedeas planè, neque ſymbolum cum illa conferas ad vinum:

11 Ne quando declinet anima tua ad illā, & quoq; ſpiritu in perditionē delabaris.

12 Ne relinquas amicum veterem, novus enim non eſt æqualis illi.

13 Ut vinum novum, ſic amicus novus: ſi inveteraverit, tum ſuaviter comprehende ipſum.

14 Ne invideas gloriæ peccatoris, neſcis enim quis ſit illius ſubverſio.

15 Ne placeant tibi impiorum placita: memento eos ad inferos uſque minimè juſtos fore.

16 Longe abſiſte ab homine qui poteſtatem habet occidendi, ut minimè ſuſpiceris timorem mortis:

17 Quodſi accedas, ne derelinquas; ne non eripiat ſtatim vitam tuam.

18 Cognoſce te medios laqueos pervadere, & in projecturis murorum civitatis ambulare.

19 Pro viribus tuis conjecturam fac de altero, & cum ſapientibus ini conſilia; cū intelligentibus ſit conſabulatio tua, & recta narratio tua de lege Altiſſimi.

20 Viri juſti ſint tibi convictores tui, & in reverentia Domini eſto gloriatio tua.

21 Opera artificum laudatur opus, & dux populi ſapiens ſermone ſuo.

22 Formidabilis eſt in civitate ſua vir verboſus, & qui præceps eſt in ſermone ſuo, odio futurus eſt.

CAPUT X.

Idea Judicis & Magiſtratus boni.

JUdex ſapiens erudit populum ſuum, & principatus intelligentis *ex ordine* inſtituetur eſt.

2 Qualis eſt judex populi, tales etiam *ſunt* miniſtri ejus; & qualis eſt dux civitatis, tales omnes habitatores ejus.

3 Rex rudis perdit populum ſuum, civitas vero intelligentiæ potentium habitabitur.

4 In manu Domini eſt poteſtas hujus terræ, & cum qui utilis eſt in ea ſuſcitabit ſuo tempore.

5 In manu Domini eſt proſper ſuccеſſus viri qui facti literati gloriam ſuam appoſitorius eſt.

6 De ulla injuria ne irascaris proximo & ne agas quicquā contumelioſis factis.

7 Odioſa eſt cuiam Domino & hominibus ſuperbia, & ab utriſque ejicitur delictum & injuſtum.

8 Regnum à gente una ad alteram tranſducitur propter injuſtæ facta, & contumelias pecuniaſq; dono partas: Quamobrem ſuperbit terra & cinis?

9 Avaro etenim nihil eſt iniquius:

10 Nam hic etiam ſuam ipſius animam venalem efficit, quia dum vivit abjicuit eam inter intranea ipſius.

11 Longam infirmitatem reſecat medicus; & qui rex eſt hodie, cras etiam moriturus eſt.

12 Mortuo enim homine, hæres ſerpentum et beſtiarum ac vermium futurus eſt.

13 Principium

13 Principium superbiæ est quum homo abstitit à Domino, quum ab opifice suo abstitit animus ipsius:

14 Nam principium peccati est superbia; & qui tenet eam contumeliis quibusdam abominandis afficit, sed subvertetur tandem.

15 Propteres admirabiles inducit castigationes Dominus, & tandem subvertit eos:

16 Thronos magistratuum tollit Dominus, & collocat mites in loco illorum intus:

17 Radices gentium superbarum evellit Dominus, & plantat in gloria humiles earum loco:

18 Regiones gentium subvertit Dominus, perdens eas usque ad fundamenta terræ.

19 Sustulit ex eis, eosque perdidit;

20 Et amovit è terra memoriam eorū.

21 Non est à creatione indita hominibus superbia, neque ira animi mris mulierum.

22 Semen securum est eorum qui reverentur Dominum, & preciosa planta eorum qui diligunt ipsum: semen ignominiosum est eorum qui non attendunt legi, semen errabundum est eorum qui mandata transiliunt.

23 Inter fratres qui dux ipsorum est honoratus est; sed qui reverentur Dominum in oculis illius *sunt honorati.*

24 Ante sortem principatus est reverentia Domini, duritas vero superbiæque amissio est principatus.

25 Divitis & gloriosi, ac pauperis, horum gloriatio est reverentia Domini.

26 Non est justum ut pauper intelligens afficiatur ignominia, neque convenit gloria affici virum peccatorem.

27 Magnates quidem, judicesque, & potentes afficiuntur gloria, sed non est eorum qui quam major eo qui reveretur Dominum.

28 Famulo intelligenti ministrabunt liberi; & vir scientia præditus quum eruditur, non obmurmurabit.

29 Ne sapientem age in opere tuo faciendo, neque gloriosum age tempore angustiæ tuæ.

30 Nam melius est ei qui operatur & abundat omnibus, quam qui gloriosum agit et indiget pane.

31 Fili, mansuetudine gloriam compara animæ tuæ, & da honorem ei prout dignus est.

32 Eum qui peccat in animam suā quis justum pronunciet? & eum qui vitam suā afficit ignominia quis ornet gloria?

33 Pauper afficitur gloria propter scientiam suam, dives vero afficitur propter divitias suas:

34 Is autem qui in pauperrate afficitur gloria, quanto magis etiam afficeretur in divitiis?

CAPUT XI.

Humilitatis laudes & præcepta; omnia à Deo esse, & peccati mercedem.

1 SApientia humilis viri exaltabit caput ipsius, & inter magnates faciet ut consideat.

2 Ne laudes quemquam de pulchritudine ipsius, neque abomineris ullum ex aspectu ipsius.

3 Parva est inter volucres apis, sed principatus est condimentorum dulcium fructus illius.

4 De amictu vestimentorum ne gloriari, & die honoris ne extollaris; nam admirabilia sunt opera Domini, occultaque opera ejus hominibus.

5 Tyranni multi residerunt humi, & is de quo nulla fuerat suspicio, gestavit diadema.

6 Multi potentes ignominia valde affecti sunt, & gloriosi traditi in eorum manus.

7 Priusquam perquisiveris, ne crimineris: cognosce primum, atque tum increpa.

8 Priusquam audiveris, ne responderis; & in medio sermonis ne immittas verba.

9 De re quæ non attinet te, ne litiges, & in judicio peccatorum ne consideta.

10 Fili, ne in multis occupentur actiones tuæ; nam si multis incubueris, non eris innocens: & si persequeris *multa* minime consequeris, & si aufugeris, minime effugies.

11 Est qui defatigatur laborans & festinans, atque eo magis deficitur.

12 Est ignavus indigens subleva tione, deficient robore & abundans paupertate, quem oculus Domini benevolentissime intuetur, & quē erigit ex abjectione ipsius,

13 Cujus exaltavit caput è contritione, & de quo multi contemplantes admirati sunt.

14 Bona & mala, vita & mors, paupertas divitiæque sunt à Domino.

15 Sapientia, scientiaque, & cognitio legis à Domino; charitas & viæ bonorum operum ab eo sunt.

16 Error & tenebræ creatæ sunt cum peccatoribus; sed qui exsultant in malis, cum eis malum consenescit.

17 Donum Domini permanet piis, & benevolentia ejus successum bonum confert in seculum.

18 Est qui ditescit attentione & parsimonia sua: atque hæc portio ipsius est è mercede ipsius,

19 Quodquum dicit ille, inveni requiē & jam comedā bona mea; & nescit quod bona mea, nescit tamen quale tempus præteribit ipsum, ut ea relinquat aliis moriens.

20 Consiste in fœdere tuo, & versare in illo, atque in opere tuo veterasce.

21 Ne admireris opera peccatoris, sed crede Domino, & permane in labore tuo.

22 Nam levè est *facta* in oculis Domini, ut quam citissime ditet pauperem.

23 Benedictio

23 Benedictio Domini est in mercede iusti: qui hora cita progerminat benedictionem ipsius.

24 Ne dicas, quæ est utilitas mihi ab officio & quæ deinceps mihi futura sunt bona?

25 Ne dicas, sufficiunt mihi, & satis multa sunt mihi quæ habeo, quid ergo deinceps affligam me in vita mea?

26 Tempore bonorum est malorum oblivio, & tempore malorum non est bonorum recordatio:

27 Nam facile est coram Domino, ut die mortis reddat homini secundum opera ipsius.

28 Afflictio horæ oblivionem deficiarti efficit, hominis vero consummationem revelatio operum ipsius.

29 Ante mortem beatum ne prædices quemquam; etiam de liberis suis vir agnoscitur.

30 Ne quemvis hominem inducas in domum tuam: nam multa sunt insidiæ diaboli.

31 Ut perdix venatrix in cavea, ita est cor superbi, & velut speculator invadens ad ruinam:

32 Nam bona in mala convertens insidiatur, etiam iis qui stant à suis partibus imponit maculam.

33 De parva scintilla multæ conficiuntur prunæ, & homo peccator in sanguinem insidiatur *multum*.

34 Attende cave à malefico: nam res pravas fabricatur, ne quando indat tibi maculam in seculo *duraturam*.

35 In domû recipe alienum, & te perverteus conturbatione ab alienabit te à rebus quæ tibi propriæ sunt.

CAPUT XII.

In quos beneficia collocanda.

QUando benefacis cognosce cui facias, & referetur gratia tuis beneficiis.

2 Bene fac pio, & retributionem consequeris; quod si non ab ipso, at ab Altissimo.

3 Non eruor bona ei qui assidue incumbit in mala, & qui misereordæ beneficentia non gratificatur; da pio, ac ne peccatorem suscipias.

4 Benefac humili ac ne des impio, impedito panes tuos, ac ne des ei, ut non illis potestatem in te comparet, nã duplicia mala comperies *obvenire* tibi pro bonis omnibus quibus eum afficeris.

5 Nam etiã Altissimus peccatores odit, & piorum gratia redditurus est ultionem sed custodit eos ad diem illum validum ultionis eorum; da viro bono ac ne suscipias peccatorem.

6 Non ejicitur secundis rebus amicus iste, sed non occultes erit in adversis inimicus.

7 Secundis rebus alicujus tristis sunt inimici ejus, adversis autem illius etiam amicus separatur.

8 Ne credas inimico tuo in seculum.

9 Nam sicut æs affert æruginem, sic etiam pravitas illius.

10 Etiam si abjiciat se & inflexus ambulet, insiste animæ tuæ & custodi ab illo *ipsam*; sic eris erga ipsum tanquam qui abstergit speculum, & cognosces non intulisse æruginem ad extremum usque.

11 Ne statues eum apud te ipsum, ne quando quum subverterit consistat in loco tuo, ne collinces eum ad dexteram tuã ne quando sedem tuam quærat occupare, & tandem cognosces sermones meos & pungaris verbis meis.

12 Quis misereatur incantatoris à serpente morsi, aut omnium accidentium bestiis? sic hominis peccatorem accedentis & se admiscenti peccatis ejus *nemo misereatur ast*.

13 Horum *unam* tecum permanebit in statione justa; sed si declinaveris, nequaquam perdurabit.

14 Ac labris quidem suis agat suavem inimicus, sed in animo suo versabit consilia te in foveam evertendi.

15 Oculis suis lacrymabitur, sed si occasionem invenerit non poterit impleri sanguine, mala si obvenient tibi, ibidé priorê quam te invenies illo, & quasi velit succurrere supplantabit calcem tuum.

16 Caput suum movebit, & applaudet manibus, & hic illic susurrabit multa, ac vultum suum commutabit.

CAPUT XIII.

Divitum & potentiũ adversis fugienda.

QUi attrectat picem, inquinabitur ea; & qui communicat cum superbo, similis fiet ei.

2 Pondus superans vires tuas ne tollas in vita tua; & cum eo qui robustior est te aut ditior te, ne communices.

3 Q. id communicatura esset olla cum lebete? illa si allidet, eadem conteretur.

4 Dives quum injuriam fecit, rogarut ramen; pauper quum injuriam fecit, hic etiam minatur amplius.

5 Si utilis fueris, opera tua utentur; quod si deficiaris, attenturus est te.

6 Et si habueris, convictor erit tuus; quumque exhauseris te, tum non laborabit ipse.

7 Si opus te habuerit, & seducet te arridens tibi, & faciet tibi spê alicquem te bonis verbis & dicês, quid opus *est* tibi?

8 Sed pudore affici ter te cibis suis bis aut ter *oblatis* donec exhauserit te & tãdem deridebit te ac postea videns te derelinquet te, & caput suũ movebit adversũ te.

9 Attende cave ne seducaris mente, & humilieris in stultitia tua.

10 Et ne abjiciaris hac lætitia cordis tui.

11 Ac ersente potentiore te, esto ut qui subducat se; & eo magis te perget accersere.

12 Ne irruas, ut non denudaris nul'o judicio habito, & ne longe abjiciaris, ut non tradaris oblivioni.

13 Ne des

15 Ne des operam ut ex vano divites fias, & ne credas plurimum esse in te: nam melius loquitur, qui indiget, ei, qui abundat: ille enim videt, & ille, qui non videt, pro occasione tibi.

14 Immoderatio est qui nimis custodit sermones: non affluenter tuæ te viscera sunt, sed cautissimus esto.

15 Cautelam tu adverte vitæ: ut audiens, dum cum cæco eas non obmutescas.

16 Audiens filii, & ne spernas me, puto vigila, 17 Tene pedes tuos in foramine, & in omnes vias ad te ipsum erunt.

18 Quæ odisti tibi fieri, facile tibi: vanus homo dilatus proximum sibi.

19 Quando cæco conjungeris cum suo genere, & ad fundum fovei ruet simul ille.

20 Quid communicabit vas cretæ? quum ungui fuerit, percutet cum pio?

21 Quis pax cum hyæna? cum cane? & quam pax divitis cum paupere?

22 Ille venationes leonum silvæ onagri in deserto, ita pascua divitum sunt pauperes.

23 Ne abominationi sit superbis objectio, ita est abominationi opulenti pauper.

24 Divites infirmantur ab amicis, pauper vero cadens amplius ab amicis depellitur.

25 Divitis collapsi multi sunt defensores; quum res taccadas eloquentes est, tamen [illum ipsum] prædicabunt:

26 Si humilis lapsus est, iterabunt ipse si mansuescaverit verbum intelligentia, non tamen tribuitur ipsi locus.

27 Divite loquente omnes silent, etiam sermonem ejus cum levarint ad nubes ipsæ.

28 Pauper loquente dicebant, quis ille? & si offenderit, amplius, subvertere dicitur ipsum.

29 Bonum est divitiæ quibus non inest peccatum, & mala pauperies in ore impii.

30 Cor hominis mutat vultum ejus, sive ad bona præsentia, sive ad mala: nam animum in delectatione vitæ eorum bonum vultum efficit.

31 Vestigium cordis in bonis verbis est: virtus virum, invento autem parabolarum est laboriosa cogitatio.

CAPUT XIV.

Infelicitas avari.

BEatus est vir qui non lapsit ore suo nec pungitur peccatorum multitudine:

2 Beatus qui non condemnat animam ejus, & qui non decidit de spe sua in Dominum.

3 Viro fordido non sunt bona divitiæ & viro invido quarum gratia?

4 Qui colligit substantiam animæ suæ, colligit sibi, & de bonis illius faciet delicias sibi.

5 Qui sibi ipsi malus est, cui bonus erit? nam nullus bonorum de peculio ejus.

6 Nihil est pejus eo qui sibi ipsi invidet: [quæ reddibilis illi malitiæ illius.

7 Nam si benefecerit, sibi invitus facit, & malum declarabit malitiam suam.

8 Infelix ad aspectum oculi malus est, averterit faciem, & despiciens animas.

9 Avari oculus non implebitur portio, & injustitiæ impietas exsiccat animam ejus.

10 Oculus malus invidet panis, & indigus est in mensa sua.

11 Fili, prout habueris, tibi ipsi bene facito, & oblationem digne offerto Domino.

12 Memento mortem non tardare, & pactum cum sepulcro non fuisse demonstratum tibi.

13 Antequam morieris benefac amico, & pro facultate tua extende manum, & dato ei.

14 Ne defraudetur die bono, & pars expetibilis boni ne præterent te.

15 Nonne alteri relinquetis esse labores tuos, & defatigationes tuas divisuris hæreditatem?

16 Da & accipe, & sanctifica animam tuam:

17 Nam non est in sepulcro cur alimentum quæras.

18 Omnis caro tanquam vestimentum veterascit: nam hæc constitutio est ab æterno, omnino morieris, &c.

19 Quemadmodum folium virens in densa arbore illud abscindens hoc prædicerent, ita enim *se habet* generatio carnis & sanguinis: illa nascitur, hæc vero finitur.

20 Omne opus putrescens deficit, & ei qui abscondit ea operis illius.

21 Beatus vir qui cum sapientia rem honestam meditatur, & qui intelligentia sua res sanctas differit.

22 Qui considerat vias suas cum corde suo, etiam res occultas illius percipiet mente: prosequere illam ut vestigator, & vestor insidiatrix vias illius explora.

23 Qui flexus inspicit per fenestras illius, & ad januas illius sollicitat.

24 Qui versatur prope domum illius & pangit ad muros illius palum, fixurus cenaculum suum ad mansiones illius;

25 Hic diversabitur in diversorio bonorum, ponet liberos suos sub umbraculo illius, & sub ramis illius acquiescet.

26 Protegetur ab illa adversus æstum, & in gloria illius diversabitur.

CAPUT XV.

Timor Dei utilis.

QUi reverentur Dominum faciens ea ista, & potitus cognitione legis adipiscetur illam:

2 Quæ tanquam mater occurret ipsi, & tanquam virgo ita conjux excipiet ipsum:

3 Cibabit

habebit ipsum pane intelligentiæ, & aquam sapientiæ potabit illum.

8 Firmabitur super illum ne moveatur, & innitetur illi, ne incumbat illi, & non confundetur.

9 Exaltabit illum super proximos ipsius, & in medio Ecclesiæ aperiet os ejus.

10 Gaudium & coronam exultationis & nomen æternum eritei hæreditate.

11 Neq; quam vero homines insipientes consequentur illi, & viri peccatores videbunt illam,

12 procul abest à superbia, & viri mendacii non facient mentionem illius.

13 Non est speciosa laus in ore peccatoris, quia à Domino non est immissa ei.

14 Nam per sapientiam prædicanda est laus, & Dominus prosperum ei successum dabit est:

15 Ne dicas; per Dominum stetit quod odiebam, ea enim facere non debuerat.

16 Ne dicas, ipse fecit me; nam non habet opus vivo peccatore.

17 Omnem rem abominandam odit Dominus: itaque non amatur illa ab iis qui timent eum.

18 Ipse à principio quum fecit hominem, permisit ipsum consilio ipsius, dicens, Si vis, tu ea custodies mandata & fidem, faciendo quod placet.

19 Apposuit tibi ignem & aquam, ad quem volueris, extende manum tuam.

20 Coram hominibus est vita & mors: 21 Et utrumcunque placuerit ei dabitur illi.

22 Nam multa est sapientia Domini, & fortis potentia & videns omnia.

23 Et oculi ejus immensæ eos qui reverentiam ipsam, & ipse cognoscit omne opus hominis.

24 Non præcepit cuiquam ut faciat impie, nec dedit cuiquam peccandi licentiam.

CAPUT XVI.

Causa fidei Politia.

1 NE expetas inutilem filiorum multitudinem, neque lætaris de filiis impiis, si multi fuerint: ne lætaris de ipsis, si adsit ipsis reverentia Domini.

2 Ne fidenter incumbas vitæ illorum, atque innitaris illorum multitudine:

3 Præstat enim justus unus *aliis* mille, & mori sine liberis quam impios habere liberos.

4 Nam ab uno intelligente instruitur civitas habitatoribus potens, impiorum vero ortus cito desolabitur.

5 Multa hujusmodi vidit oculus meus, & potentiora his audivit auris mea.

6 In congregationem peccatorum accendetur ignis, & in gentem contumacem exardescet ira.

7 Non fuit placatus in omnes illos veteres gigantes, qui defecerant robore insipientiæ suæ:

8 Non pepercit vicinitati Loti, quem abominatus est propter superbiam ipsorum:

9 Non misertus est gentis perditæ eorum qui præcedebant cum peccatis suis quos perpetraverant:

10 Atque ita sexcentis millibus peditum quæ collecta fuerant, in duritia cordis ipsorum flagellatis, miserata, veri eram, curassetque Dominus misericordia & eruditione conservavit; nam si quis fuerit dura cervice in populo, mirandum est illud si impune tulerit:

11 Misericordia enim & ira sunt apud illum.

12 Celeriter princeps est placidissimus aut effundens iram: prout est multa misericordia ejus, ita etiam reprehensio ejus; quemque secundum opera ipsius judicaturus est.

13 Non effugiet cum rapina peccator; ac minime deficiet pii tolerantia.

14 Omni misericordi beneficentia dat locum: nam quisque secundum opera sua inventurus est. Dominus indurayerat Pharaonem ne cognosceret ipsum, ut agnoscerentur efficaciares ipsius *rebus creatis* sub cœlo: omni creaturæ misericordia ejus manifesta est, nam lucem suam ac tenebras adamante di spescuit.

15 Ne dicas, à Domino abscondar & apud excelsi quis mei memor futurus est?

16 In populo quamplurimo nequaquam erit recordatio mei: nam quæ *est* anima mea inter res creatas immensas?

17 Ecce cœlum & cœlum cœli sinus, abyssus & terra, & quæ in eis sunt ad aspectum ejus cómoventur; corda mortalium qui factus fuit & qui est ad voluntatem ejus.

18 Una montes ipsi & fundamenta terræ, respiciente ad ea Domino, concutiuntur tremore.

19 Neque condigne cor de istis cogitare potest: nam vias illius quis percipiat animo?

20 Est procella quam nemo videre potest, verum plurima ipsius opera sunt in abditis.

21 Opera justitiæ ejus quis annunciare, aut qui sustinere possit? nam longe est fœdus ipsum & exquisitio rerum omnium in morte.

22 Qui submittit se cogitat ita; sed vir insipiens res frustas seductus cogitat.

23 Audi me, fili, & disce scientiam, atque ad sermones meos attende animo tuo.

24 Ostendam pensate eruditionem & accurate enunciabo scientiam ejus.

25 Nam ex judicio Domini sunt opera ejus inde à principio; & ex quo facta sunt, disposita partes eorum.

26 Ornavit in seculum opera sua principia in manu eius sunt, principia illius in generationem quamque; neq; laborant ne-

que fariam sunt in opificiis ejus, neque discernere ab operibus ejus.

28 Alterum non fuerit alteri angustiæ,

29 Et in seculum usque non sunt immorigera sermoni ejus:

30 Nam postea in terram respiciens Dominus impleviteam bonis suis.

31 Cadaver omnis animatis tegit superficies illius, & in illam revertuntur ipsa.

CAPUT XVII.

Prærogativa hominis protoplasti, & Israelis à Deo electi.

1 DOminus creavit è terra hominem,

2 Et rursus in eam convertit ipsum.

3 Dies numeratos & præfinitum tempus dedit ipsis, quum dat ei ipsis protestatem in ea quæ super terram sunt:

4 Et induens eos robore pro conditione ipsorum, secundum imaginem suam fecit ipsos:

5 Imposuit timorem ejus cuilibet carni, ut bestiis & volucribus dominaretur.

6 Sed partem tribuens in *sua* similitudine sexto loco dedit ipsis mentem, sepiroque sermonem ad interpretationem efficacitatem ejus.

7 Consilium, & linguam, oculosque, aures & cor dedit ad cogitandum illis; scientia intelligente implevit eos, bonaque & mala demonstravit eis:

8 Adhibuit oculum suum ad corda eorum, dedit ut per secula gloriari possint de *factis* mirabilibus ipsius; ut intelligerent enarrent opera ipsius,

9 Et nominatissimam sanctificationem ipsius celebrent laudent:

10 Adjecit eis scientiam, & legem vitæ hæreditariam dedit eis, ut percipiant animo se nunc mortales esse:

11 Fœdus sempiternum statuit cum eis, & judicia sua demonstravit eis.

12 Magnificam gloriam viderunt oculi eorum, & gloriosam vocem ejus audivit auris eorum, quum diceret eis;

13 Attendite cavete ab omni injustitia, & mandata eis singulis de proximo quo daret.

14 Non sunt absconditæ ab oculis ejus viæ illorum, perpetuo sunt ei expositæ; sed omni homo à juventute ad res malas *spectat*: itaque non possunt corda sua pro lapideis facere carnea.

15 Nam quum dividerentur gentes totius terræ, unicuique genti constituit ducem, sed ahum sit Israelem pro parte sua;

16 Quem ut primogenitus est nutrit eruditione, & in partem communicans lucem doctrinæ non dimittit eum.

17 Quapropter omnia opera ipsorum sunt tamquam sol coram illo, & oculi illius assidue intuentur vias ipsorum.

18 Non sunt occulta ab eo injustitiæ ipsorum ulla, sed omnia peccata ipsorum expensa fuerunt Domino, Dominus vero qui bonus est & agnoscit figmentum suum, neque dimittit eos, neque reliquit quin parcerent iis, &c.

18 Nam misericordia hominis *est* tamquam figillum penes ipsum, & gratiam erga hominem velut pupillam conservat, imperiens filiis suis filiabusque resipiscentiam; postea vero exsurgens retribuet ipsis retributionem in quam ipsorum retribuet in caput ipsorum.

19 Verumtamen resipiscentibus conversionem dedit, & revocavit eos qui tolerantiam deserebant.

20 Revertere igitur ad Dominum, & relinque peccata: precare in os, & minus offende.

21 Redue *te ipsum* ad Altissimum, & converte ab injustitia: nam ipse dux futurus est è tenebris ad illustrationem salutarem:

22 Et valde odio habe rem abominandam.

23 Altissimum quis laudet in sepulcro, loco viventium & edentium celebrationem?

24 A mortuo, tamquam si non esset, perit celebratio.

25 Vivens & incolumis corde laudat Dominum,

26 Magnam esse misericordiam Domini Dei nostri, & placationem reverentibus ad ipsum sancte:

27 Non enim posse omnia inesse hominibus, cum non sit immortalis filius hominis.

28 Quid lucidius solet ac hic tamen deficit: item vir qui cogitat carnem & sanguinem.

29 Potentiam quidem altissimi cœli ille considerat, sed homines omnes, sunt terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Opera Dei imperscrutabilia.

QUi vivit in seculum, is creavit omnia communi lege.

2 Dominus, solus justus, cum non sit præter eum alter; qui fecit habitabilem mundum palmo manus suæ, cujus voluntati obediunt omnia: nam ipse rex omnium est, distinguens in ea potentia sua à prophanis res sanctas.

3 Cuinam contulit ut enuncient opera ipsius? aut quis perveltigavit magna ipsius facta?

4 Robur majestatis ipsius quis enumerer? & quis propositurus sit enarrationem miserationum ejus?

5 Non possunt minuere aut addere, neque perveltigare possunt *homines* mirabilia *opera* Domini.

6 Quum absolverit homo, tum principium est; quumque defecerit, tum dubitaturus est *unde incipias*.

7 Nam quid *est* homo? & quis usus illius? quodnam *est* bonum illius? & quod malum illius;

8 Numerus dierum hominis, ut sint plurimi *est* annorum centum sed cuiq; præfinitum objectorum tempus omnium ratione cinio

cipiendi non poterit comparari: tamquam gutta humoris è mari, & tamquam calculus exiguus, ita sunt mille anni inter dies seculi.

9 Propterea longanimis est Dominus super illos, & diffundit misericordiam suam in eos.

10 Vidit, & agnovit exitum eorum malum, quia durum erit?

11 Propitiatio copiosum adhibuit placationem suam.

12 Misericordia hominis est erga proximum suum:

13 Misericordia vero Domini erga omnem carnem.

14 Arguens, erudiensque, docens, & convertens, ut pastor gregem suum.

15 Excipientium eruditionem miserebitur, & sententiarum ad judicia ejus.

16 Fili, secundis rebus utens ne prabe temetipsum insipientem, neque in alla oratione molestum sermonis improbi.

17 Nonne usum sedat ros? sic melior est sermo donatione.

18 Ecce nonne sermo superat donationem bonam? at utrumque est penes hominem gratia præditum.

19 Stultus ingrate exprobrat, & donum indidi rabefacit oculos.

20 Priusquam loquaris disce, & ante infirmitatem cura.

21 Ante judicium compara te ipsum ut benefacias, & hora animadversionis placationem consequeris.

22 Antequam infirmeris abjice te continentia, & tempore peccatorum demonstra conversionem.

23 Ne impedias quin reddatur tempestive votum, neque differas ad mortem usque ut justè facias.

24 Antequam voveas, cõpara te ipsum; & ne esto tamquis viro tentanti Dominum:

25 Recordare indignationis *ventura* diebus mortis, & tempus vindictæ *ventura* quum faciem avertet Deus.

26 Recordare tempus famis tempore abundantiæ, pauperta tem & indigentiam quando eris dives.

27 A matutino ad vespertinũ usq; commutatur tempus, & omnia ista sunt cita coram Domino: homo sapiens in re qualibet religiosè metuit, & diebus peccatorum attente cavebit à delicto; insipiens vero non observat tempus.

28 Omnis *vir* intelligens sapientiam & eruditionem agnovit,

29 Et ei qui adeptus est illam celebrationem tribuit.

30 Qui intelligentes sunt ii quoque sermonibus sapientiam testantur, & dictis parœmias accuratas in vitam: optima *est* fiducia in Dominum solum, quamdoquidem mortuum cor adhæret rei mortuæ.

31 Ne sequa ds concupiscentias tuas, sed prohibe te à tuis appetitionibus.

32 Si suppeditaveris animo tuo rem quam concupiscit, quæ lubet ipsi; facies ut gaudeant inimici tui de eo, qui invident tibi.

33 Næ luxeris de multis deliciis tuis, neque requiras consortium illarum *adipiscendarum*.

34 Ne fias pauper convivia ex fœneratione sic quæ rens exhibendo, quum nihil est in marsupio tibi: nam famosus esses infidiator tuæ ipsius vitæ.

CAPUT XIX.

Concupiscentia & luxuria fugienda.

OPerarius ebriosus non solet ditescere; & qui nihili facit res parvas, paulatim ruit.

2 Vinũ & mulieres seducunt intelligentes; & qui agglutinatur scortis, est audax:

3 Tinea & vermes hæreditario jure possidebunt illum, & arripiet trajectus in exemplum infamiæ maximæ.

4 Qui vero credit *se illis*, levis *est* animo; & qui peccat, in se ipsum delinquit.

5 Qui lætatur de contristatione prava, condemnabitur; qui vero oculum continet voluptates intentum habet, coronam parat vitæ suæ.

6 Qui compos est linguæ suæ, cum altero sine pugnis traducet vitam; & qui odit loquacitatem, minime afficietur malo.

7 Nunquam reperas sermonem, & nihil tibi detrimento erit.

8 Ne enarra apud amicum aut inimicum rationem vitæ tuæ; & nisi in te reducturum esset crimen peccati, ne revelaveris.

9 Nam qui audiverit te, & observaverit te, is suo tempore odio habiturus est te.

10 Audivisti sermonem? moriatur apud te, & bono animo esto: non enim rumpet te.

11 A sermone stultus cruciatur doloribus, ut à fœtu parturiens.

12 Ut sagitta fixa in femore hominis, ita est sermo in ventre stulti.

13 Argue amicum, ne quando fecerit; & si fecerit, ne quando pergat:

14 Argue proximum, ne quando dixerit; & si dixerit, ut non repetat:

15 Argue amicum; nam sæpe exstitit vana calumnia, & ne cuivis sermoni credito animus tuus.

16 Est qui labitur sermone, sed non ex animo; & quis autem est qui non sit lapsus lingua sua?

17 Argue proximum antequam minearis, & cede locum legi Altissimi quum ira vacat.

18 Reverentia Domini principium est quo ad accipiendum *proximum* adduceris, & sapientia ab eo dilectionem comparat: cognitio mandatorum Domini *est* eruditio vitæ, & qui faciunt res placentes, percipient immortalitatis fructum: reverentia à Domino est tota sapientia, & omni sapientiæ adest effectus legis & cognitio omnipotentiæ ejus;

servus qui dicit Domino, ut placet tibi non faciam; & si posita faciet, arritat laborem suum.

19 Improbitatis scientia non est sapientia, neque est prudentia, ubi consilium peccatorum est.

20 Sit improbitas quæ eadem abominanda est, sed est insipiens qui parum valet sapientia.

21 Præstat timidus qui trepidat in intelligentia, eo qui abundat prudentia & transgreditur legem Altissimi.

22 Est astutia accurata quæ ipsa injusta est, & est qui pervertit gratiam in proferendo judicio; sed qui juste judicia pronunciat, hic sapiens est.

23 Est qui prave agens flexus ambulat pullatusque; sed apud se plenus est iquito dolo.

24 Una quidem deflexit vultum & surdum voluntarie agit, sed ubi non cognoscitur prius te afficiet malo.

25 Etiamsi præ tenuitate roboris impeditus fuerit à peccando, si occasionem invenerit afficiet malo.

26 Ex aspectu cognoscitur vir, & ex obvia personæ specie cognoscitur qui valet mente.

27 Ornatus viri, & risus dentium, gressusque hominis enunciant constitutionem eius.

28 Est redarguitio quæ intempestiva est, & qui tacet eam, is quoque prudens est.

CAPUT XX.

Ars loquendi & tacendi,

QUemadmodum melius est redarguere, quam occulte indignari: sic qui redarguendi confitetur, à detrimento prohibebitur.

2 Ut concupiscentia eunuchi de vitianda puella, ita *est* qui quis vi exercet judicia.

3 Est tacens qui sapiens deprehenditur, & est aliquis odiosus præ multa loquacitate sua.

4 Est tacens eo quod non habet responsionem, & est tacens qui opportunitatem novit.

5 Vir sapiens taciturus est ad opportunitatem usque; procax vero & insipiens opportunitatem transilit.

6 Qui abundat sermone, abominationi est; & qui potentiam sibi arrogat, odio est.

7 Quam pulcrum *est* hominem reprehensum declarare resipiscentiam! sic enim voluntarium peccatum fugiturus es.

8 Placent quidem mala viro peccatori, sed inventum est ad detrimentum ipsius.

9 Est donatio quæ tibi non profutura est, & donatio est cujus dupla futura est gerributio.

10 Accidit diminutio propter gloriationem, sed est qui per humilitatem extulit caput.

11 Est qui parvo emit multa, sed illi persolvit septuplo.

12 Sapiens se ipsum reddit sermonibus amabilem, stultorum vero gratiæ effundentur.

13 Donatio insipientis non est tibi è accepetis profutura, similiterque eorum invidentis; propter necessitatem ab eo impositam: nam oculi ejus *spectant* ut pro uno accipiant multa.

14 Pauca dabit; sed exprobrabit multa, & aperiet os suum tanquam præco.

15 Hodie mutuo dabit, & cras repetet; odiosus Domino & hominibus vir hujusmodi.

16 Stultus dicet; non est amicus mihi, non est gratia beneficiorum meorum,

17 Qui comedunt cibum meum sunt vani linguæ.

18 O quoties & quam multi istum derisuri sunt! nam neque illud quod habuit, accepturn recto sensu dedit; neque similiter quod non habet ipsi perinde est.

19 Lapsus à pavimento tolerabilior *est* quam lapsus à lingua: ita ruina malorum studiose advenit.

20 Homo ingratus, sermo intempestivus in ore rudium assidue futurus est.

21 Ab ore stulti *prolata* reprobatur parabola; nequaquam enim dicit eam tempore suo.

22 Est qui veratur peccare præ indigentia, ac ne in sua quidem quiete compungitur.

23 Est qui perdit se ipsum pudore: & quidem personæ observatione seipsum perdit.

24 Est qui gratiam ex verecundia promittit amico, deinde gratis eum inimicum parat.

25 Labes mala *est* in homine mendacium, & in rudium ore assidue versatur.

26 Optabilior *est* fur quam mendax assiduus; utrique vero perditionis hæreditatem consequentur.

27 Mores hominis mendacis sunt ignominiosi; & pudor ejus comitatur ipsum assidue.

28 Sapiens provecturus est se ipsum sermonibus, & vir prudens magnatibus placiturus.

29 Qui colit agrum suum, altiorem faciet acervum suum; & qui magnatibus placet, veniam exorabit injustitiæ suæ.

30 Xenia & dona excæcant oculos sapientum, & velut pastomis ori indita avertunt reprehensiones.

31 In sapientia occulta, & thesauro abdito, quæ nam *est* utrobique utilitas?

32 Præstat homo occultans stultitiam suam homini occultanti sapientiam suam.

33 Præstat tolerantia infracta in quærendo Domino, homini suam ipsius vitam sine Domino agitanti.

CAPUT

CAPUT XXI.

Desperare est odisse & fugere malum.

Fili quum peccasti, ne pergas amplius; sed priorum culpa deprecare.

2 Tamquam à serpente fuge à peccato: nam si accesseris ipsum, mordebit te.

3 Dentes leonis *sunt* dentes ejus, tollentes animas hominum.

4 Similis gladio sunt accipiti *est* omnis iniquitas, plagæ illius non est curatio.

5 Insultatio & contumelia desolant divitias superborum: domus desolabitur.

6 Precatio pauperis ab ore *ipsius* ad aures *ejus* illius, sed judicium illius festinat advenire.

7 Qui odit reprehensiones, vestigio in viæ peccatorum: sed qui reverentiæ Dominum, convertetur ex animo suo.

8 Norus è longinquo est, qui valet linguæ; sed considerabilis novit, quum ille labitur.

9 Qui ædificat domum suam pecuniis alienis, *est* qui colligit sibi ipsi lapides ad tumulum sepulturæ suæ.

10 Stuppa congesta *est* iniquorum congregatio, & consumit eos flamma ignis ad perditionem.

11 Via peccatorum lapidibus quidem complanata est; sed in extremo ejus *est* aperta foveæ.

12 Qui custodit legem Domini, tenet intelligentiam ejus.

13 Assumptio autem sapientiæ *est* consummatio reverentiæ Domini.

14 Non erudietur is qui non est solers.

15 Solertia enim est quæ multiplicat *sibi* acerbitatem.

16 Cognitio sapientis velut inundatio multiplicari solet, & consilium ejus ut fons vitæ.

17 Intestina stulti similia sunt confracto vili: nulla scientia non tenent in vita sua.

18 Sermonem sapientem quum audierit scitus, laudat eum & adhibet sibi, sin autem audivit qui caret intelligentia, & displicet ipsi & avertit eum post tergum suum.

19 Narratio stulti *est* tamquam onus in via: in labiis vero intelligentis invenitur gratia.

20 Os prudentis in Ecclesia requiritur sibi.

21 Tamquam domus deleta, ita *est* stulto sapientia: cujus sermones ei cum animo sepulentur, cognitioni hominis vacantis sinet intelligentia sermones insunt quos nequeat perspicere.

22 Pro pedicis *est* in pedibus dementium eruditio, & velut manica ad manum dexteram.

23 Stultus in risu extollit vocem suam: vir autem solers vix placide arrisurus est.

24 Tamquam mundus aureus *est* prudenti eruditio: & tamquam armilla imposita brachio dextero.

25 Pes stulti celeriter introrsum in domum *alterius*; sed homo peritus multarum rerum pudore ab ea continebit se.

26 Imprudens è foribus stultus in domum introspicit, sed vir eruditus constitit foris.

27 Ruditas est hominis quum auscultat ad fores, prudens vero ignominiam istam gravabitur.

28 Multiloquorum labia *ea* narrant quæ non attinent ipsos, prudentium vero sermones statera ponderantur.

29 In ore stultorum *est* cor ipsorum; in corde autem sapientum est os ipsorum.

30 Quum execratur impius satanam, is suam ipsius animam execratur.

31 Inquinat suam ipsius animam susurro; & ubicunque inquilinus fuerit, odio futurus est.

CAPUT XXII.

Candide agendum cum proximo.

Lapidi conspurcato comparatur piger, & quisque exsibilat ignominiam ejus.

2 Stercori bubulo è perquilinio comparatur piger, quem quisquis tollit, manum solet excutere.

3 Pudor patri est in genitura filii cavendis eruditione, & filia *talis* ad detrimentum gignitur.

4 Filia prudens hæres viri sui futura est; quæ autem pudore afficit *eum*, ad mœstitiam genitoris *affert*.

5 Petrem virumque pudore afficit audax, sed apud utrosque ignominiosa futura est.

6 Musicorum *sonorum* in luctu narratio intempestiva *est*, flagelli vero & correctio tempore sapientia.

7 Liberi qui cum vita bona educantur, suorum genitorum abscondunt ignobilitatem; liberi qui in contemtu & ruditate exsultant, inquinant nobilitatem cognationis suæ.

8 Conglutinat testam qui docet stultum, & excitat dormientes è profundo somno; narrat dormitanti qui narrat stulto: nam consummata narratione dicet, quid est?

9 Mortuum desse, quia defecit *eum* lux; & stultum desse, quia defecit eum intelligentia.

10 Suavius desse mortuum, quia requievit.

11 Nam stulti vita gravior est morte.

12 Luctus mortui septemdialis *est*, sed stulti ac impii *luctus perduravit* omnibus diebus vitæ ejus.

13 Cum insipiente ne habeas sermonem multum, neque ambules cum eo qui caret intelligentia: nam, ut nullo sensu est, omnia tua nihili facturus est.

14 Cave ab illo ut non offendam non habeas, & quisquilias ejus minime inquineris.

15 Declina ab illo & requiem consequeris, & nequaquam fœtus esto in dementia ejus.

16 Plumbo futurum esse aliquid gravius, & si quod aliud nomen est *res aliqua graviori* plumbo.

17 Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem sine intelligentia.

18 Compago ligna devincta ad ædificium concussione non dissolvitur: ita cor firmum firmatum, super consilio cogitatione nullo tempore timore perterrebitur.

19 Cor fundatum super intelligente cogitatione, *est* velut ornatus arenati in pariete nitidi.

20 Valli in alto siti ex adverso venti, nequaquam manent.

21 Ita cor meticulosum in cogitatione stulti, ex adverso cujuscunque timoris minime permanebunt est.

22 Qui pungit oculum, elicit lacrymas; & qui pungit cor provocat sensum.

23 Qui mittit lapidem in volucres abigit illas, & qui probris afficit amicum, dissolvit amicitiam.

24 Si in amicum strinxeris gladium, ne desperes: est enim reconciliationis via.

25 In amicum si aperueris os, ne verearis; est enim compunctio ratio, præterquam ex probro, superbiaque, & arcani revelatione, & dolosa ictu: ex his enim omnis amicus fugiet.

26 *Fide* uere erga proximum in paupertate *illius*, ut lætaris rebus secundis illius.

27 Tempore afflictionis permane apud illum, ut eo hæres fis hæreditatis illius: neq; enim semper circumhabentem constitutionem oportet contemnere, neq; admirabilis *est* dives qui non habet mentem.

28 Ante ignem *præit* vapor caminis & fumus, sic ante cædes convicia.

29 Amicum protegere non erubescam, & à conspectu ejus nequaquam abscondam me:

30 Quod si mala mihi per ipsum evenerint, qui quis audiverit cavebit ab illo.

31 O *si* quis ponderet mihi ad os meum custodiam, & ad labia mea signaculum solers; ut non corruerem repente ab illa, & non perderet lingua mea.

CAPUT XXIII.

Regula quotidiana.

Domine pater & dominator totius vitæ, ne derelinquas me in consiliis illorum, neque sinas me inter illos cadere.

2 (Quis instituerit in cogitationem meam flagella, & in corde meo eruditionem sapientiæ?) ut in peccatis errore commissis ea mihi parcas Domine, & non sinas eorum commeatus qui ex professo peccatores sunt:

3 Ut non multiplicentur errores mei, & abundent peccata mea ad contritionem; itaq; corruam coram adversariis, & gaudeat de me inimicus meus, ti quorum spes præcul est à misericordia tua.

4 Domine Pater & Deus vitæ meæ, elationem oculorum ne tribuas mihi. & gloriosum animum semper amove à servis tuis.

5 Spes inanes & cupiditatem avertat à me, & continue semper cum qui cupit servire tibi: ventris appetentia ne comedentem me occupens me, & animo impudenti ne tradas me stimulum tuum.

6 Audite, filii, eruditionem oris mei, & custodite; quam qui servabit, minime deprehendetur labia ipsius.

7 In sua imprudentia intercipietur peccator. & convitiator superbusque offendent in his.

8 Juramento ne assuefaciat os tuum, & nominare sanctum assuetus.

9 Nam quemadmodum famulus non paucis vibicibus plectetur, de quo assidue habetur quotidie; ita qui jurat & Deum semper nominat, à peccato minime mundus erit.

10 Vir qui multum jurat plenus est iniquitate, & non abscedet à domo ejus flagellum.

11 Quum abundabit peccatum ejus in ipso, etiamsi desperaverit, peccat dupliciter.

12 Quod si jusserit juravit, justus non habebitur: *nam* implebitur domus ejus indictis flagellis.

13 Est sermo circumvallatus morte, ne deprehendatur iste in hæreditate Jehakobi.

14 Nam à pijs omnia hæc abstinuerit sunt, qui in peccatis non involvebuntur.

15 Intemperanti juramento ne assuefacias os tuum: huic enim culpa inest peccati.

16 Recordare patris & matris tui, cum inter magnates consedebis,

17 Ne forte oblivioni tradaris coram illis, & consuetudine tua ipsius marcescas, velles enim te non natum esse, & diem execraveris partus tui.

18 Homo consuescens sermonibus probosis, omnibus diebus suis nequaquam emendabitur.

19 Duo genera multum peccant, & tertium adducit iram:

20 Animus fervidus ut ignis ardens, qui non extinguitur donec consumatur sit:

21 Homo fornicator peccans in suo ipsius corpore, qui non desinit donec ignem accenderit.

22 Fornicatori homini quilibet cibus suavis *est*, nequaquam cessaturus est donec moriatur.

23 Homo degrediens è cubili suo, dicens cum animo suo, quis videt me?

24 Tenebræ circumstant me, & parietes tegunt me, & nemo videt me, quid vereor? peccata mea minime recordabitur Altissimus:

25 Cui timori *sunt* oculi hominum, quia non novetit oculos Domini altissimi millies sole lucidiores esse,

26 Qui respiciens omnes vias hominum, & contiderans in partes occultas abyssi,

27 Cui antequam hæc omnia crearentur nota erant omnia, sic postquam consummata sunt perviæ omnes.

28 Hic in plateis civitatis vindicabitur, & ubi non suspicatus fuerit deprehendetur.

29 Similiter etiam mulier relinquens virum suum, & hæredes ex alio parans.

30 Nonne primum non paruit legi Altissimi, ac secundo in virum suum delinquit, tertio vero scortatione adulteravit, & ex alio viro præbuit liberos.

31 Hæc in ecclesia producetur, & in liberos hujus animadversio erit.

32 Non mittent in diversum filii istorum radices, & rami istius non ferent fructum:

33 Relinquet ad execrationem memoriam sui, & probrum istius non delebitur.

34 Et cognoscent qui reliqui facti fuerint, nihil esse melius reverentia Domini, & nihil suavius eo qui attendit mandatis Dei.

35 Gloria magna *est* sequi Deum, & longitudo vitæ *eo* *suscipitur*, ut accipiatis ab illo.

CAPUT XXIV.

Encomium Sapientiæ.

SApientia laudat semetipsam, & in medio populi sui gloriatur

2 In Ecclesia Altissimi os suum aperit, & coram potentia ejus gloriatur, *dicens*,

3 Ego ex ore Altissimi proveni, & tanquam nebula operui terram.

4 Ego in excelsis *locis* tentorium habui, & *meus* thronus meus in columna nubis.

5 Rotunditatem cœli circuivi sola, & in profunditate abyssorum ambulavi.

6 In fluctu maris, & in tota terra, atque in omni populo & gente acquisivi:

7 Et apud hæc omnia quæsivi requiem, ut in hæreditate alicujus commorarer.

8 Tunc mandavit mihi creator omnium, & qui creavit me fecit ut requiesceret tentorium meum, dicens,

9 In Jakobo tentorium pone, & hæreditato Israhelitatis.

10 Ante seculum a principio creavit me, & in seculo minime deficiam; & in tentorio sancto coram illo ministravi.

11 Atque ita Sionе stabilita sum, in civitate sanctificata similiter fecit me quiescere, & Jeruschalaimis *est* potestas mea.

12 Iraq; radicata sum in populo affecto gloria, in parte Domini, hæreditatis ipsius.

13 Tamquam cedrus in Libano exaltata sum, & tamquam cupressus in montibus Hermonis:

14 Tamquam palma Hengedi exaltata sum, & tamquam plantatio rosæ Jerichuntinæ:

15 Tamquam oliva decora in speciosо campo, & tam juxta platanus ex aquis exaltata sum:

16 Tam juxta cinnamomum & tamquam pila aromatica, & tamquam myrrha electa emisi odorem bonum:

17 Tamquam galbanum, & onyx, stacte, & tamquam thuris vapor in tabernaculo.

18 Ego velut terebinthus extendi ramos meos, ramique glorioſi & gratioſi rami mei.

19 Ego tamquam vitis germinavi pomum odorem bonum, & flores mei afferunt fructum glorioſum & divitem.

20 Ego mater *sum* dilectionis optimæ, reverentiæque, & cognitionis, & spei sanctæ,

21 Quæ communico cum liberis meis omnibus, semper futuris iis qui indicuntur ab ipso.

22 Accedite ad me qui cupitis me, & fructibus meis quos gigno implemini:

23 Nam memoria mei dulcior *est* melle, & hæreditas mea favo melliſ,

24 Qui comedunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc erunt sitientes mei.

25 Qui auscultat mihi, pudore non afficietur unquam, & qui colunt me, non aberrabunt.

26 Hæc omnia *dicit* liber fœderis Dei Altissimi.

27 Lex quam mandavit nobis Moses hæreditariam in congregationibus Jakobi: ne deficiatis, quin robore valeatis in Domino: ut confirmet ipse vos, agglutinamini ipsi: Dominus omnipotens Deus solus est, neque est amplius præter ipsum servator:

28 Qui implet omnia tamquam Pischon sapientia sua, & tamquam Tigris diebus novorum *fructuum*:

29 Qui replet tamquam Euphrates intelligentia, & tamquam Jarden diebus messis:

30 Qui demonstrat tamquam lucem eruditionem scitam, & tamquam Gichon diebus flavescentis segetis.

31 Non agnovit primus perfecte illam, similiterque ultimus non perscrutabit illam:

32 Nam ex mari plurimæ emergunt cogitationes illius, & consilium illius ex abysso magna.

33 Ego sapientia tamquam fossa ducta a flumine,

34 Et tamquam aquæ ductus, processi in paradisum:

35 Dixi, irrigabo optimum hortum meum, & inebriabo areolam justam meam:

36 Ecce autem factus est mihi ex fossa fluvius, & ex fluvio meo factum est mare:

37 Quia eruditionem tamquam matutinum tempus illustrabo, & demonstrabo eam in longinquum usque.

38 Quia doctrinam ad prophetiam effundo, quam relicturus sum in generationes æternas.

39 Videris me non mihi soli laborasse, sed omnibus qui exquirunt illam.

CAPUT XXV.

Arithmetica ethica: ubi tria quæ placent: tria, quæ displicent: decem quæ magni sunt.

TRibus rebus speciosa effecta sum & surrexi speciosa coram Domino, coram Domino & hominibus;

2 Concordia fratrum, & amicitia proximi qui; & viro ac muliere quibus inter ipsos convenit.

3 Tria vero genera odit anima mea, & insensus sum valde vitæ illorum:

4 Pauperem superbum, & divitem mendacem, senemque mœchum minima præditum intelligentia.

5 In juventute tua si nihil coegeris, quomodo poteris in senectute tua confequi?

6 Quam speciosum est canitiei judicium, & senioribus cognitio consilii!

7 Quam speciosa est senum sapientia, & gloria præditis decora cogitatio atque consilium!

8 Corona senû est experiêcia multiplex, eorumque gloriatio reverentia Domini.

9 Novem cogitata prædicavi beata esse ex animo meo, & decimum proloquar lingua mea.

10 Homo de liberis lætans beatus est, & qui vivens videt ruinam inimicorum:

11 Beatus qui habitat cum uxore intelligente, & qui lingua non labitur, & qui non servit homini indigno sibi:

12 Beatus qui adeptus est prudentiam, & qui eam narrat ad aures audientium.

13 Quam magnus est qui adeptus est sapientiam! sed nemo est qui superet reverentem Domini.

14 Dilectio autem Domini supra omnia excellit ad illustrationem.

15 Qui tenet eam, cui comparari possit?

16 Reverentia Domini principium est dilectionis ejus, fides vero principium agglutinationis ad illum.

17 Omnem plagam, modo ne plagam cordis; & omnem improbitatem, modo ne improbitatem mulieris;

18 Omnem invasionem, modo ne invasionem odorum; & omnem ultionem, modo ne ultionem inimicorum:

19 (Non est caput valentius capite serpentis, neque est animus valentior animo inimici.)

20 Habitare cum leone & dracone malim, quam habitare cum in proba muliere.

21 Improbitas mulieris mutat faciem illius, & faciem illius offundit tenebris ut sit tamquam ursa.

22 Inter propinquos suos accumbens vir illius etiam invitus propter illam ingemiscet.

23 Exigua est omnis improbitas ad improbitatem mulieris, sorte peccator accidat illi.

24 Ut ascensus arenosus ad pedes senis, ita est mulier garrula quieto viro.

25 Ne accidas ad pulcritudinem mulieris, & mulierem ne concupiscas delicitum causa.

26 Ira, & imprudentia, ac turpitudo magna inest mulieri, si suppeditaverit quæ opus sunt viro suo.

27 Cor humile, faciemque mœstam, & plagam cordis effecit mulier improba;

28 Manus remissæ, & genua soluta quæ non consolatur virum suum in angustia.

29 A muliere principium est peccati, & per eam nos omnes morimur.

30 Ne des aquæ effluendi locum; neque mulieri improbæ licentiam exeundi.

31 Si non ambulat ad manum tuam,

32 A carne tua reseca illam, da libellum & dimitte illam.

CAPUT XXVI.

A quatuor rebus cavendum.

MUlieris bonæ beatus est vir, & numerus dierum ejus duplex.

2 Mulier fortis lætitiam affert viro suo, & annos vitæ illius implet prosperitate.

3 Bona mulier bona portio est, in parte reverentibus Dominum dabitur:

4 Divitis enim ac pauperis animus bonus est erga Dominum, omni tempore vultum habentes hilarem exsultant.

5 A tribus formidat cor meum, & à quarto conspectu meæo.

6 Calumnia civitatis, & concio populi,

7 Et obtrectatio; ista omnia supra mortem laboriosa sunt:

8 Sed onerosa cordi & lustifica est mulier æmulans zelotypia mulieris alterum:

9 Et flagellum est linguæ cum omnibus de re communicans.

10 Jugum boum exagitatum facit mulier improba: qui habet eam ita est ut qui prehendit sco pium.

11 Iram magnam efficit mulier ebriosa, & verriginosa, quæ inhonestam constituet onem suam minime contegit.

12 Scortatio mulieris in elatis oculis atque in palpebris ejus cognoscitur.

13 In filiam invercecundam confirma custodiam, ut quum invenerit sibi licentiam esse non utatur ea.

14 Impudentem oculum à tergo observa, ac ne mireris si delinquat in te.

15 Quemadmodum viator sitiens os aperit invento fonte, & de omni aqua propinqua bibit; ita adversum omnem palum sessura erit, & adversus telum apertura phareträm.

16 Gratia mulieris delectat virum ipsius, ossaque illius pinguefacit scientia illius.

17 Donario Domini est mulier taciturna atque benevola, neque est quicquam quo erudita illius anima commutari possit.

18 Gratia suprema est pudica & fidelis mulier;

19 Neque est pretium ullum atque pendendum ac temperans anima illius.

20 Ut sol Domini oriens in altissimis; ita pulcritudo bonæ mulieris est in ornamento domus ipsius.

21 Ut lucerna lucens in lychnucho sancto; ita est pulcritudo vultus illius in ætate stata.

22 Ut columnæ aureæ impositæ basibus argenteis,

gressus, ita & pedes suos figat in pectoribus firmis & sanis.

23 Fili, florem ætatis tuæ conserva spatium, & ne des alienis robur tuum.

24 Quum requisieris in omni acto secundum fortem, sere propria semina frugum boni generis quo.

25 Sic fortasse superabis, & audientes quorum animum pertentes augebere.

26 Mulier meretrix æqualis sui reputabitur, quæ autem subdit virum, tanquam desiderans à morte reputabitur amentibus.

27 Mulier impia in partem iniqua cadet, pia vero dat se reverenti Dominum.

28 Mulier inhonesta quomodo non in via excitabit, filia vero honesta etiam virum verebitur.

29 Mulier inverecunda ut canis reputabitur, quæ autem verecundiam habet, reverenti Dominum.

30 Mulier honorans virum suum, omnibus apparebit sapientissima autem non honorans eum, super se insipiens ab omnibus æstimabitur.

31 Bono in mulieris vir beatus, numerus annorum ejus duplex erit.

32 Mulier clamosa & loquax spectatus est, ardendo inimicos *ejus*.

33 Et hominis, cujus os in amicos quos similiter arcetur ille, in bellicis tentationibus qui ipsi degendum cohibet.

34 Duo vas *humilitatis* afficitur crimen meum, & de tertio advenit mihi indignatio.

35 Vir sobrius longo vivet, & vitæ diligentes illi custodiunt.

36 Qui timet Dominum, justitia ad peccatum suum comparabit, Dominus ut gladium.

37 Vir exercitatus mercator à delictum: quæ justus est à peccato campo.

CAPUT XXVIII.

Ignoscentia, virtus magna.

1 Ultori obvenient ultio à Domino, qui peccata ejus constanter servaturus est.

2 Dimitte iniuriam proximo, & tum deprecanti tibi solventur peccata tua.

3 Homo in hominem conservat iram, & Domino curationem petat?

10 Leo insidiatur venationi, sic iniquæ peccatum in qui operantur malum.

4 Narratio pii semper *est* cum sapientia, imprudens vero mutatur ut luna.

12 Inter eos qui carent intelligentia observa tempus; inter, considerato vero assidue versare.

13 Narratio stultorum offensio est, & illis eorum hæret deliciis peccatis.

14 Sermo illius qui plurimum furis expellos angelis, & certamen illorum facit ut obstruamus aures.

15 Effusionem sanguinis *fieri* superborum pugna, & convitiatio illorum gravis auditu *est*.

16 Qui revelat arcana, amittit fidem, & nequaquam amicum inventurus est ex animo suo.

17 Benevolentia prosequere amicum, & fidus esto cum eo.

18 Quod si revelaveris arcana ejus, ne quaquam persequeris eum.

19 Quemadmodum enim perdit homo inimicum suum, ita perdis proximum tuum.

20 Et quemadmodo si volucrem è manu tua dimiseris, ita proximum dimisisti, & minime revocabis eum.

21 Ne prosequaris ipsum, nam abstitit procul enim; ipse ut dorcas è laqueo!

22 Nam vinculo obligari potest, & de convitio est reconciliatio:

23 Sed qui revelavit arcana, amisit fidem.

24 Qui autem oculo, fabricatur malum, & quovis eum, obsistet ab eo.

25 E regione *quidem* oculorum custos suave efficiet os suum, & sermones eos mirabitur, sed postea pervertet os suum, & ruit ad lapidem offensionis addet.

26 Permistum odi, neq; est quem ei obparem, & Dominus odio habiturus est.

27 Qui lapidem in altum mittit, super caput suum mittit ictu plagæ dolosa dicit vulnus.

28 Qui fodit foveam, in ipsum incidet:

29 Et qui statuit laqueum, capietur ipse.

30 Malefico mala superveniet, nec nominatur apud ipsum, quamvis minime cognoscat unde adveniat ipsi.

31 Illusio & probrum superborum *est*, vindicta vero & leo insidiatur illis.

32 Laqueo capientur qui lætantur de ruina piorum, & dolor consumet eos ante mortem: eum iplorum similia, & ira, & quæcunque sunt rerum inimicarum: hujusmodi vir iuquam peccator possiderunt ipsum.

4 Et in hominem similem sibi non habent misericordiam, & pro peccatis suis deprecantur?

5 Quum ipse qui caro est conservet iracundiam, & quis expiet peccata illius?

6 Memento finis, & desine inimicitias agere;

7 Ac ne simulatum exerceas in proximum ad corruptionem: de mortuo sed in mandatis persta, &c.

8 Memento mandatorum, & noli simulatum exercere in proximum.

9 Et memento foederis altissimi, & despicias ignorationem communis.

10 Abstine à lite & minues peccata: nam homo iracundus incendit pugnas.

11 Vir peccator amicos turbat, & inter eos qui pacem habent immittit calumnias.

12 Prout est misericordia ignis, ita accenditur: prout est confirmatio pugnæ, ita augetur ignis: prout est robur hominis, ita fit ira ejus; & prout sua divitiæ ita exardescit ira illius: & prout quis dissidium facit, ita illum excolit ira ejus.

13 Concitatio accelerata accendit ignem: festina sedetur, celeriter sanguinem.

14 Si fluxeris in Gentilium accendisti: si conjuxeris in illum, exhalabitur; aspice vero ea quæ cupo essemus.

15 Imprecationes, ac blasphemiam exsecrationes; multos enim habentes pacem perdiderunt.

16 Lingua duplex maledicti diversorum, & eos qui non sunt gentes ad alienam.

17 Et civitates penitus habitas, destruxit, & domos magnas in subjectis.

18 Lingua duplex mulieres fortes ejecit, & privavit eas laboribus ipsarum.

19 Qui attendit ei, non requiescet, neque habitabit cum tranquillitate.

20 Plaga flagelli effert vibices: sed plaga linguæ conterit ossa.

21 Multi ceciderunt ore gladii: sed non tot quanti qui propter linguam ceciderunt.

22 Beatus est qui protectus est à lingua, qui non pertransiit per iracundiam illius.

23 Qui enim trahit jugum illius, & vinculis illius non alligatus est.

24 Jugum enim illius jugum ferreum, & vincula illius vincula ærea.

25 Imperfectum est quod adoptat ab illo, & finis illius mors mala.

26 Et qui dominatur ei, & qui subjicitur ei, in semetipsis corruent.

27 Quia ad exercendum Dominatum, incidens in illum: vagus in eo accedet, ac non cognoscet unde veniat, irruitque in ipsum, & capietur: & tanquam per desertum pergens per viam.

28 Hæc dicuntur sepi possessionem cum spinis: ne sic lenam & verbera.

29 Et quantum cum & earum cum colligas, non frumentum, nisi cruciatum consecta: & qui eo sit ignarus & verbera.

30 Et misericordiæ, quousque habeat illum non concidat coram illo dolore.

CAPUT XXIX.

Opera misericordiæ.

QUi exercet misericordiam, fœneratur proximo: & qui se pro illo confirmat fecultare sua servat mandata.

2 Mutuum da propinquo tempore quo opus habet: iterumque redde propinquo tempore tuo.

3 Firma, & exhibe fœneratorem tuum, & vides ello erga illum: & omni tempore quod opus erit tibi conquerito.

4 Multi quasquam non levatam exhibuerunt, misereque fœnus: & laborem exhibuerunt illi, qui ipsos adjuverunt.

5 Usque dum acceperit, osculatur manus illius: & pro pecunia ejus pinguis submittit vocem.

6 Tempore autem prolongationis peccabit tempore, & affert exultationem fœneratori, ac cumulat tempus.

7 Quando si potuerit dare, vix reportabit alterum, & reputabit illud tanquam non invenerit.

8 Et inopem, quem exhaurivit eum pecunia, fuit, & immerito locupletem cum conservavit.

9 Et exactiones despondit te, & pro gloria amittes: & tradet ei.

10 Multi [illegible] & privati [illegible]

11 [illegible] & pro propinquo [illegible] misericordiæ [illegible]

12 Evelle [illegible] & pauperem, & in egestate ipsius ne [illegible] eum.

13 Perde argentum propter amicum & fratrem, ac ne abscondas illud sub [illegible]

14 [illegible] secundum [illegible] exi tibi [illegible]

15 [illegible] & [illegible] illum.

16 [illegible] & [illegible] visus [illegible]

17 [illegible] & [illegible] pro [illegible]

18 [illegible] & [illegible] quasi [illegible]

19 [illegible] & [illegible] quasi [illegible]

20 Sponsio multos [illegible] pervertit: [illegible] & [illegible]

21 Vitium percutiet [illegible] qui [illegible] per [illegible]

22 Vir [illegible] & [illegible]

23 Peccatores [illegible] & [illegible] Domini in [illegible] & [illegible] qui pertulerit [illegible] & [illegible]

24 Suscipe,

24 Suscipe propinquum pro facultate tua, & attente cavè tibi ipsi ne incidas.

25 Principua vitæ humanæ *sunt*, aqua & panis, vestitusque & domus tegens imbecillam conditionem.

26 Melior *est* vita pauperis sub regmine tecti, quam epulæ splendidæ ex alienis rebus.

27 Æque parvis ac magnis rebus acquiesce, ne audias probrum domus tuæ.

28 Male est vita *migrantis* de domo in domum: nam ubi inquilinus es, non audes aperire os.

29 Hospites accipies, & porum præbebis ingratis, & adhuc præterea res acerbas audies:

30 Advena, inquiline, instrue mensam, & si quid est penes te, parce me;

31 Abi, inquiline, à conspectu gloriæ; ejus est domus, hic frater mihi in hospitium advenit.

32 Gravia *sunt* ista prudenti, increpatio de domicilio, & contemptoris probrum.

CAPUT XXX.

Liberorum & sanitatis varia habenda.

QUi amat filium suum, assidue flagella ei adhibiturus est, ut lætetur de eo tandem.

2 Qui erudit filium suum, lætabitur de eo, & inter spectatos de eo gloriabitur.

3 Qui docet filium, invidentiam acuit inimici, & coram amicis de eo exsultaturus est.

4 Defuncto illius patre ita *est* tamen quasi non esset mortuus, nam similem sibi reliquit post se.

5 *Quem* in vita sua videns lætatus est de eo, neq; in obitu suo afficietur tristitia;

6 *Quia* contra hostes reliquit vindicem, & qui amicis referat gratiam.

7 Qui strigilem adhibet filio, colligat vincra illius, quamvis ad omnem clamorem turbentur viscera ipsius.

8 Equus indomitus evadit molestus, & filius sibi permissus evadit præceps.

9 Blande educa filium, & terrorē incutiet tibi; collude ipsi, & tristitia afficiet te.

10 Ne rideas cum ipso, ut non afficiaris dolore, & randem collidas dentes.

11 Ne des ei licentiam in juventute, ac ne despicias errata ejus.

12 Flecte collum ejus in juventute, & frange latera ejus dum est infans; ne forte indurescat sit tibi inobsequens, & dolori sit animæ tuæ.

13 Erudi filium tuum & operam da ei, ne non offendas turpi conditione ejus.

14 Præstat pauper sanus & constitutione sua valens, diviti flagellis affecto in corpore suo.

15 Sanitas & bona constitutio quolibet auro melior *est*, & corpus validum immensis opibus.

16 Non sunt divitiæ quæ meliores sint sanitate corporis, neque est lætitia superans gaudium cordis.

17 Potior *est* mors quam vita acerba, aut invaletudo permanens.

18 Res bonæ inclusæ ad os clausum *sunt velut* fercula citorum ad sepulcrum sita.

19 Quid prodest hostiæ ad idola? nam neque edit, neque odoratur: ita est is quem persequitur Dominus:

20 Qui videt oculis, & gemit, tanquam eunuchus amplectens virginem, atque ingemiscens.

21 Ne tradas tristitiæ animum tuum, neque angas te ipsum consilio tuo:

22 Lætitia cordis *est* vita ipsi hominis, & exsultatio producit dies viri.

23 Dilige animum tuum & consolare cor tuum, tristitiamque procul à te pelle:

24 Multos enim perdidit occiditque tristitia.

25 Invidia & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectutem adducit sollicitudo.

26 Cor splendidum & bene affectum in epulis citorum tuorum curam habet.

CAPUT XXXI.

Regula convivales.

VIgilia divitiarum *causa* tabefaciunt carnes, & cura earum amovet somnum.

2 Solicitudo pervigil postulat dormitationem, & infirmitatem gravem eluit somnus.

3 Defatigatur dives in cogendis pecuniis, & in quiete implentur delicijs suis.

4 Defatigatur pauper penuria victus, sed in quiete sua efficitur egentior.

5 Qui amat aurum, non erit justus; & qui persequitur corruptionem, hic implebitur ea.

6 Multi fuerunt victi propter aurum; & perditio eorum occurrit eis.

7 Ligatum offensionis *est* iis qui sacrificant ipsi, & omnis imprudens capietur eo.

8 Beatus *est* dives qui inculpatus deprehenditur, & qui non sectatur aurum.

9 Quis est ille, ut beatum prædicemus eum? fecerit enim in populo suo res admirabiles.

10 Quis probatus eo perfecte versatus est ut exsultatur gloria? quis quum posset transgredi non transgressus est? & quum *posset* malum facere non fecit?

11 Propterea confirmabuntur bona ejus, & beneficia misericordiæ ejus enarrabit Ecclesia.

12 Ad mensam magnificam assidens ne aperias faucem tuam in ea:

13 Neque dicas, multa certe sunt imposita ei.

14 Memento malam rem esse oculum nequam.

15 Quid oculo nequius creatum est? propterea de omni affectu lacrymatur.

16 Quocumque insperexit, ne extendas manum tuam:

17 Ac ne cum eo in patina colliqua.

18 Intellige res propinqui ex re ipsa, & de vinis

de omni verbo cogita : comede ut homo quæ apposita sunt tibi, neque devora, ne odio habearis.

19 Cessa primum eruditionis gratia, neque esto inamabilis, ne sorte offendas :

20 Quod si inter plures consederis, ne primus eorum extendas manum tuam.

21 Quam sufficit homini erudito res modica ? nam in cubili suo non anhelat ; somnus illius *est*, cum intestino mediocri surgit mane, compos animæ suæ.

22 Laboriosa vigilia, & cholera, torminaque adsunt viro insaturabili :

23 Quod si coactus fueris in epulis, exsurge, deambulans vome ; & quiesces.

24 Audi me, fili, ac ne contemnas me, & tandem comperies sermones meos.

25 In omnibus operibus tuis esto promptus, & ulla infirmitas minime obveniet tibi.

26 Splendidum in civitate benedicunt labia, testimonium *est* fidele bonitatis illius :

27 Improbos propter cibum obmurmurat civitas, & accuratum *est* testimonium improbitatis illius.

28 In vino ne agas virum : nam vinum multos perdidit.

29 Fornax probat id quo duratur acies ex immersione ; ita vinum in corde superborum ex ebrietate *facit*.

30 Tamquam vita *est* vinum hominibus, si moderate illud biberis.

31 Quænam vita est *homini* qui destituitur vino ? hoc enim creatum *est* ad lætitiam hominibus.

32 Exsultationem cordis, lætitiamque animi *efficit* vinum potum tempestive, quod satis est.

33 Acerbam animam *facit* vinum multum potum, irritatione & adverso casu.

34 Auget animum ebrietas imprudentis ad offensionem : minuit robur, & acquirit vulnera.

35 In convivio vinoso ne redarguas proximum, neque facias eum nihili in lætitia ejus :

36 Sermonem probrosum ne dixeris ei, neque angas eum obversantem tibi.

CAPUT XXXII.

Regula cibi & potus.

Duces convivii ne constituerunt *homines*, ne extollitor ; esto eis tamquam unus ex ipsis :

2 Curam eorum habe, atque ita sede.

3 Et omnem rei copiam facito, quumque perlaveris te, requiescito. ne per illos abscisseris lætitiæ, & ornamenti causa coronam adipiscaris.

4 Alloquere seniorem hoc enim decet te :

5 Sed quam accurate scientia agitur, musicos etiam modulos impedi.

6 Ubi est concentus, ne effundas eloquium ; neque intempestive agas sapientem.

7 Sigillum carbunculi impositum ornamento aureo, *est* concentus musicorum in convivio.

8 Sigillum smaragdi in aureo instrumento *est* musicorum melos ad vinum suave.

9 Loquere adolescens vix, si opus erit tibi, si bis interrogatus fueris :

10 Summatim sermonem contrahe : paucis multa.

11 Esto tamquam is qui novit, & sileat tamen.

12 Inter magnates æqualem ne præbeas te, & ubi seniores *sunt* ne multa effutias.

13 Ante tonitrum celer præibit fulgur, & ante verecundum procedit gratia.

14 Tempestive expergiscere, ac ne ædem extremam agito ; excurre domum, ac ne desides.

15 Ibi lude & fac quæ cogitaveris ; sed sine peccatis, & sermone superbo :

16 Atque his fruens benedic ei qui fecit te, & qui inebriat te bonis suis.

17 Qui revereatur Dominum, excipiet eruditionem ejus ; & qui mane incumbit, adipiscentur benevolentiam.

18 Qui quærit legem, explebitur ea ; simulator vero offender in eam.

19 Qui reverentur Dominum, consequentur judicium, & jura accendent & lucem.

20 Homo peccator declinat redargutionem, & pro voluntate sua invenit judicia sibi convenientia.

21 Vir consultus minime cogitationem negligit : inconsultus vero & superbus non pertimescit metum :

22 Sed postquam fecit, apud se fine consilio *est*.

23 Sine consilio ne facias quidquam, & quum feceris ne pœnitear te.

24 Via in qua adversus casus est ne ambules, & ne offendas in lapidosa *loca*.

25 Ne credas viæ quæ sine offendiculo est, sed à filiis tuis cave :

26 In omni bono opere crede tibi ipsi : hæc enim est mandatorum observatio.

27 Qui credit Domino attendit mandato, & qui fidē habet in eo non minuetur.

CAPUT XXXIII.

Opera Dei quomodo considerando.

Reverenti Dominum non obveniet malum ; sed in tentatione etiam iterum eripiet ipsum *Deus*.

2 Vir sapiens non odit legem, hypocrita vero in ea *versatur* ut in procella multorum *fluctuum*.

3 Homo intelligentiæ prudens se credit legi, & lex ei fidelis futura est.

4 Utcunque interrogatio manifesta *sit*, præpara sermonem, atque ita audieris ; colligato eruditionem, & hanc responde.

5 Rota plaustri *sunt* viscera stulti, & cogitatio ipsius *est* velut axis qui vertitur.

6 Equus admissarius est tamquam amicus irrisor : sub omni fœdere hinnit.

7 Quamobrem dies superat diem, & omnis lux diei per annum à sole data ?

8 Cognitione Domini disparata sunt,

9 Quæ mutavit tempora & festa :

10 Nam

10 Nam ex illis alios exaltavit & sanctificavit, alios ex illis reposuit in dierum numero.

11 Homines quoque omnes *qui* è solo *sunt*, prout è terra creatus est Adam.

12 Plurima scientia Dominus disparavit ipsos, & mutavit vias ipsorum.

13 Ex ipsis aliis benedixit, exaltansque ex ipsis sanctificavit & admovit sibi : ex *ipsis vero alias* exsecratus est, & abjecit, evertitque eos è sedibus ipsorum.

14 Velut figuli lutu in manu ejus *sunt*.

15 Omnes viæ ejus ex placito ipsius *sunt*; ita est homo in manu illius qui fecit ipsi redditurus ipsius secundu judicium suum.

16 Ex adverso mali bonum *est*, & ex adverso mortis vita, similiter ex adverso peccatoris pius est, similiterq; ex adverso viri pii peccator : deniq; similiter (intuere in omnia opera Altissimi) bina *bina sunt*, unum ex adverso alterius.

17 Ego vero ultimus evigilavi, tamquã is qui spicas legit post metentes, profeci benedictione Domini, & tamquam vindemiator implevi torcularia lacum.

18 Considerate me mihi non soli laborasse, sed omnibus quærentibus eruditionẽ.

19 Audite magnates, & ductores Ecclesiæ auribus accipite.

20 Filio & uxori, fratri, aut amico ne des potestatem in te ipsum, dum vivis ; neque des alteri pecunias tuas, ut non de illis roges quum pœnitebit te.

21 Dum adhuc vivis & spiritus est in te, ne alienaveris te *manipani* ulli carni :

22 Melius enim est ut liberi precẽtur te, quam ut tu respicias ad manus filiorum tuorum.

23 In omnibus tuis operibus superiorem adm nistrationem obtine, neq; afficias labe gloriam tuam.

24 Quo die consummabuntur dies vitæ tuæ, & tempore mortis, divide hæreditatem.

25 Pabula, virgaq; & onera *sunt opus* asino cibus & castigatio operaq; famulo.

26 Utere opera ejus cum castigatione, & quæret requiem : sine remissus illi manus, & quæret libertatem.

27 Jugum & lorum curvant cervicem ejus ; famulo vero malefico tormenta & cruciatus.

28 Immitte eum ad opus, ut non otietur : nam multum malum docuit otium.

29 Ad opera constitue eum, quemadmodum decet eum :

30 Quod si non obsequatur, fac compedes habeat graviores ; sed ne esto nimius in ullam rem, & sine judicio ne facias quidquam.

31 Si est tibi famulus, esto tibi tamquam tu ipse, quia sanguine paratus ipsum : si est tibi famulus, age eum ut fratrem, quia est tamquam tu ipse.

32 Indigebis eo si affligeris eum injustis & movens fugerit, qua via requiretes ipsum ?

CAPUT XXXIV.

Spes impiorum fallit, piorum alit.

VAnæ *sunt* expectationes & mendaces viro carenti intelligentia : somniaq; addunt alas insipientibus.

2 Ut qui captat umbram & persequitur ventos, ita est qui se adhibet somniis.

3 Rem hanc secundum illam *exhibet* somniorum visio, *ut* ex adverso facies *exhibetur* similitudo facici.

4 De te immunda quid mundari potest ? & de mendace quid verum esse ?

5 Divinatio, augurium; & somnia vana sunt, & tamquam puerperæ visa habet cor ruum.

6 Nisi ab Altissimo demittantur qui invisat te, ne adhibeas ad illa cor tuum :

7 Multos enim seduxerunt somnia, & exciderunt qui spem in eis habuerant.

8 Sine mendacio perficitur lex, & sapientia in ore fideli *est* consummatio.

9 Vir qui erravit, novit multa ; & qui multa expertus est, enarrat sermones intelligentes :

10 Qui non est tentatus, novit pauca ;

11 Qui vero erravit, multam calliditatem habet.

12 Multa vidi in errore meo : itaq; intelligentiæ *meæ sunt* quæ sermonibus meis informantur.

13 Sæpe ad mortem usque periclitatus sum, & conservatus sum :

14 Propterea spiritus vivet reverentium Dominum,

15 Quum spes eorum incumbat ei qui servat ipsos.

16 Qui reveretur Dominum nihil exhorrescit, neque expavescit ; quia ille spes ipsius est.

17 Reverentis Domini anima beata est,

18 Cui adhibet se, & quod *est* firmamen illius ?

19 Oculi Domini intenti amantibus ipsum : protectio potentissima, & firmamen valentissimum, tegmen ab æstu, tegmen inquam à meridiano, custodia ab offensione, & adjumentum in casum.

20 Exaltans animam, & illuminans oculos, curationem afferens, vitam, ac benedictionem.

21 Sacrificantis ex injusto oblatio ridicula *est*, neque placitura sunt iniquorum dona.

22 Non placent Altissimo oblationes impiorum, neque multitudine sacrificiorum placatur peccati *nomine*.

23 Macte filium coram patre ipse qui offert sacrificium de pecuniis pauperum.

24 Panis vita *est* pauperum indigentium ; quem qui adimit, homo sanguinarius *est*.

25 Occidit proximum qui auferet communem victum :

26 Et undiq; sanguinem qui fundat, mercede mercenarium.

27 Uno ædificante & altero destruente

quid

quid amplius proficiunt alteri labore suo utroque?

28 Unus orante & altero exsecrante, cujus vocem exaudituros est Dominus?

29 Qui lavatur ex mortuo tacto & iterum tangit eum, *hujus* quæ utilitas *est* ex lotione ipsius?

30 Sic homo *est* qui jejunat de peccatis suis, rursumque abiens eadem facit: quis exauditurus *esset* orationem ejus? & quid profecerit humiliter afflictando se?

CAPUT XXXV.

Vitiosus Deo gratus.

QUi observat legem, abunde oblationem facit:

2 Sacrificat *hostiam* salutarem, qui attendit mandatis:

3 Et qui refert gratiam, *ita facit* quasi offerat similam; & qui exercet misericordiam, quasi offerat *sacrificium* laudis.

4 Quod placet Domino est ut desistatur ab improbitate, & fugatio est desistere ab iniquitate.

5 Ne appareas coram Domino vacuus:

6 Nam hæc omnia propter mandatum *faciendo sunt.*

7 Oblatio justi quam pinguefacit aram, gratus odor illius *est* coram Domino.

8 Sacrificium viri justi acceptum *est*, & memoria ejus non excidet oblivione.

9 Oculo bono glorifica Dominum, & ne minimas primitias manuum tuarum.

10 In donatione qualibet hilarem præbe vultum tuum, & cum lætitia decimas sanctas confer.

11 Da Altissimo prout dedit ipse, & bono oculo, prout adest manui tuæ:

12 Nam Dominus *est* qui reddit, & reddituris septuplum: ne refœcato de donis:

13 Non enim accepturus esses: ne ergo arrendas injusto sacrificio.

14 Nam judex est Dominus, apud quem non est personæ *ullius* gloria.

15 Non est acceptaturus Dominus personam quis invadat pauperem; sed orationem hujus injuria affecti exauditurus.

16 Nequaquam despecturus est supplicationem orphani; & viduam quum effuderit eloquationem *suam*.

17 Nonne lacryma viduæ in maxillam descendit? eriam illius exclamatio in eum qui eduxit illam.

18 Qui colit bono animo, acceptus erit; & precatio ejus ad nubes usq. contiget.

19 Oratio humilis *viri* transit nubes; & donec propinquaverit, minime; desistet, donec inspexerit altissimus, *quæ* jus dicet justis, judicium que exsequetur.

20 Nam Dominus nequaquam tardaturus est, neque longanimis in eorum causa fiaturus ille fortis: donec contriverit lumbos immisericordium:

21 Sed gentibus retribuet ultionem, donec auferat multitudinem cornuto[rum] & injustorum sceptra contriverit.

22 Donec reddiderit homini secundum actiones ejus, mercedes inquam hominum secundum cogitationes ejus.

23 Donec consenserit judicium populi sui, lætitiamque illis attulerit misericordia ejus.

24 Quam tempestiva misericordia *est* tempore afflictionis! quasi nubes *est* pluviæ siccitatis tempore.

CAPUT XXXVI.

Precationis ardentis formula.

MIserere nostri, Domine Deus omnium, & respice:

2 Ac immitte timorem tuum in omnes gentes quæ non exquirunt te.

3 Attolle manum tuam in gentes alienas, videant potestatem tuam.

4 Quemadmodu coram ipsis sanctificatus es in nobis, ita magnificeris ante nos in ipsis:

5 Et agnoscat te, prout et nos te agnovimus; non esse Deum præter te, Domine.

6 Ede nova signa, & fac rei alias mirabiles.

7 Gloriam compara manui & brachio dextero, ut enarrent mirabilia tua:

8 Excita furorem, & effunde iram:

9 Tolle adversarium, & inimicum exterre:

10 Accelera tempus recordatus iræ, & enarrent te mirabilia tua.

11 Ira ignita devoretur qui servatus est, & qui malis afficiunt populum tuum perditionem consequantur.

12 Contere capita principū in gentibus dicentium, nemo est præter nos *principes*.

13 Congrega omnes tribus Jakakobi, & tribue hæreditatem ipsis, sicut principio.

14 Miserere populi qui de nomine tuo vocatur, Domine, & Israelis quem primogenitum nominavisti.

15 Miserere civitatem sanctificationis tuæ, Jerusalaima, locum quietis tuæ.

16 Comple Tsionem extollēdo sermones tuos, & gloria tua populum tuum.

17 Da testimonium rebus quas creavisti in principio, & prophetas excita in nomine tuo.

18 Da mercedem expectantibus te, & Prophetæ tui fideles demonstrentur.

19 Exaudi Domine, orationem famulorum eorum *habitam* pro populo tuo, secundum benedictionem Aharonis, ut agnoscant omnes qui in terra sunt te Dominum seculorum esse.

20 Omnem cibum comedit venter; sed cibus cibo melior est.

21 Fauces guttur cibos venaticos, ira cor intelligens in præditi fœminæ mendacem.

22 Cor distortum tristitiam affert, vir autem multorum peritus repensit illi.

23 Quemliber mareum accipit mulier? sed est puella una elegantior altera, & *magis accepta viro.*

24 Species mulieris exhilarat faciem, & superatum omnem concupiscentiam hominis abducit.

...ne ...ne ...ne

22 Deinde magno eo locum tenuit ipsum creavit Dominus; neque abstinuit ab eo, cernium opus est eo.

23 Est interdum tempus, quum manibus eorum prosper successus *advenit*;

24 Secretis ipsi Dominum orasuri sunt ut det eis quietem fruiturosque ad vitam.

25 Qui peccat adversus opificem suum, Incidat in manus medici.

26 Fili, de mortuo lacrymas effunde, & tanquam res graves patitur ejulae lamentare: sed pro ratione ejus elocutionique corpus ejus, neq; despicias sepulturam ejus.

27 Flens acerbo utere & caste planctu;

28 Et sic luctum pro dignitate ejus aliquem unum aut duos, propter calumniam; & consolationem accipe tristitiae causae:

29 Nam a tristitia oritur mors, & tristitia robur cordis resolvit.

30 Quum inducitur *vastum*, tum maneriem tristitia: sed vita pauperis est malitioso cordis.

31 Ne dedas tristitiae cor tuum, abjicito eo recordatione finem.

32 Ne obliviscaris: non enim est reversio, & illum non juvaturus es, & ipse illum affecturus male.

33 Memento judicii mei; hoc quoq; tuum esse: mihi heri, & tibi hodie.

34 Requiescente mortuo fac ut quiescat memoria ejus, & consolationem de eo percipe egressu spiritu ejus.

35 Sapientia jurisperiti opportunitatem comparatur: sed qui parum occupatur, sapiens fiet.

36 Qui manu sua efficiuntur sapientes, qui timet aspera, & gloriatur de hastili: hominibus agit, & autoritas inter opera eorum, & cujus narratio est de taurorum cornibus.

37 Hic animum suum adjicit ad edendos sulcos, & vigilat ejus *exemplaria* in pabulis juvencarum.

38 Similiter omnis faber & architectus qui noctem ut diem transigit, qui sculpunt sigilla sculptoris, & ejus studium vicissitudo *formae* in varietate commutandae: animum adhibet ad effigiandum picturam, & ejus vigilia in opere consummando.

39 Sic faber ferrarius sedens ad incudem, & adspectus in operibus ferri, cujus carnes tabescunt vapor ignis, & qui adversus caminum pugnatur:

40 Cujus strepitus nove percutiunt auditu, & incudis sonum, & ejus oculi spectant adverso modo mentem absolvunt.

41 Animo suo adhibet ad operum consummationem, & vigilat ejus *exemplaria* in ornatu ad consummandum opus.

42 Similiter fictilis sedens super opus, & rotat rotam pedibus suis semper, qui solicitus incumbit semper operi sui: & numero ejus fit omnis elaboratio sua.

43 Brachio suo figurat lutum, & ex quadrante pedes ad flectendum suum.

44 Cor adhibet ad obliviscendi perfectionem, & vigilia *sua* ejus ad consummandum caminum.

45 Omnes illi manibus suis fidei habent, & quisq; prudens est in opere suo.

46 Sine istis non aedificatur civitas, atque *cives* incolunt, non ambulant in ea, in consilio vero populi non desiderantur, neq; in concione transcendunt.

47 In sede judicum non sedent, & dispositionem judicii non differunt, neque eruditionem judicii aequi ponunt, &

48 Nec instructi sunt fidei gravitas inventitur: sed postulationes fortis confirmat & opera eorum est de elaboratione artis.

49 Nisi qui adhaeserit animae suae & cogitet de lege Altissimi, *quae adhibetur sapienti.*

CAPUT XXXIX.

Instructio ad laudandum Deum.

HIc sapientiam antiquorum omnium exquiriturque in prophetiis occupatur:

2 Narrationem virorum nominatorum conservat, & instructus variis parabolis quae eis annexae:

3 Deum in *sensu* proventionum exquirit & instructus antiquorum parabolis, conversatur:

4 Illum magnorum admiratur, & coram ducibus spectatur:

5 In terra alienarum gentium peregrinatus; quia bona & mala super homines expertus est:

6 Cor suum adhibet ad Dominum matutinum accedentem illum, qui fecit eum, & precatur coram Altissimo,

7 Et aperiens os suum in oratione de peccatis suis deprecatur.

8 Quum Dominus ille magnus voluerit, implebit illum spiritu prudentiae:

9 Is profundentia verba sapientiae sua & eum in oratione celebrat Dominum.

10 Is dirigit consilium suum atque scientiam, & de occultis suis meditat cogitat:

11 Ille exponit eruditionem disciplinae suae & de lege foederis Domini gloriatur.

12 Laudant intelligentiam ejus multi, quae [illegible]

13 [illegible]

14 [illegible]

15 Sive [illegible] quam millies tot [illegible]

16 Quod cogitavi amplum est, & quod tamquam rosa plantata ad fluminis [illegible]

17 Audiet me sanctus, & germinabit tamquam rosa plantata ad fluminis [illegible]

18 [illegible]

19 [illegible]

20 Opera Domini [illegible] de eis omnia [illegible] suo [illegible] sua [illegible] ejus [illegible]

21 Sermone ipsius [illegible] servavit singulos, & verbo oris ejus aequum [illegible]

22 Praecepto

22 Præcepto ejus *existit* quicquid placet, neque est qui possit minuere quod servaturus est.

23 Opera cujusque carnis *sunt* exposita ei, neque est unde abscondantur ab oculis ejus.

24 Ex quo seculum est, in seculum inspicit, & nihil est coram ipso mirabile.

25 Non est unde dicas, quid istud est? omnia enim ad ministerium suum creata sunt.

26 Benedictio ejus, ut fluvius operuit, atque ut inundatio inebriavit aridam.

27 Ita iram ejus gentes hæreditarie nomine percepturæ sunt, ut convertit aquas in salsuginem.

28 Viæ ejus *sunt* rectæ sanctis, similiterque iniquis *sunt* offendiculo.

29 Bona bonis creata sunt ab initio, sic similiter peccatoribus mala.

30 Præcipuum omnis usus ad vitam hominis *est* aqua, & ignis, ferrumque, & sal, & similago tritici, & lac, & mel, sanguis uvæ, o'cumque & vestimentum.

31 Omnia hæc piis bona *sunt*, ita peccatoribus convertuntur ad mala.

32 Sunt spiritus qui ad ultionem creati sunt, & quorum furore flagella eorum confirmavit: tempore consummationis effundunt robur, & furorem ejus qui fecit illum sedant:

33 Ignis, & mare, & fames, atque mors, omnia ista ad ultionem creata sunt.

34 Bestiarum dentes, & scorpii, viperæque, & gladius ultricis ad internecionem impios.

35 Lætantur quum oritur ipse:

36 Et in terra ad ministeria comparata sunt, suisque temporibus sermonem non sunt transgressura.

37 Propterea à principio confirmatus ubi cogitavi, commisi scripto.

38 Opera Domini *sunt* omnia quæ bona *sunt*, & omne ministerium suppeditat suo tempore.

39 Nec est unde dicas, hoc illo pejus *est*: nam omnia tempore *suo* probata erunt.

40 Nunc ergo ex toto corde & ore laudate nomen Domini, & benedicite.

CAPUT XL.

In quas miserias homo prolapsus est.

Occupatio magna homini cuique creata est, & jugum grave filiis Adami impositum, ex quo die egressi sunt ex utero matris suæ ad diem usque quo ad matrem omnium revertuntur:

2 Cogitationibus eorum & timori cordis sollicita exspectatio *nempe* dies mortis *impositus*.

3 A jue sedenti in throno gloriæ, atque humiliter abjecto in terra & cinere,

4 Æque serenti hyacinthinum & coronam, atque amicienti linum cu dum.

5 Indignatio, invidiaque, perturbatio, & fluctuatio, & metus mortis, & æmulandi studium, atq; contentio, etiam tempore quietis de nocte somnus ejus *retumbantis* in cubili notitiam mutat.

6 Parvum, quasi nihil quietem capit; & ex eo in somno, *varietur* tamquam in diebus speculationis,

7 Conturbatus visu mentis sum ut qui effugit à bello tempore salutis suæ.

8 Expergefactus vero miratur timorem de nihilo communem omni carni & homini & pecudi; sed peccatores septuplo graviora supra hæc invadunt *mala*:

9 Mors, & contentio, gladiusque, & sanguis, adductiones famis, & contritionis, ac flagelli; contra iniquos ista omnia creata sunt, etiam propter eos diluvium factum est.

10 Quæcumque è terra sunt, in terram revertuntur, & *quæ* ab aquis, in mare reflectunt.

11 Omne donum injustitiaq; delebitur.

12 Fides vero consistet in seculum.

13 Pecuniæ injustorum tamquam fluvius exarescent, & tamquam magnum tonitru cum imbribus *in eos* intonabit *Deus*.

14 Quum aperit ille manus, afficiuntur lætitia: ita qui transgrediuntur ad consummationem usque deficient.

15 Impiorum propago non edet ramos multos, & radices impuræ *sunt* in præcipite rupe.

16 *Sunt velut* summa imposita cuivis aquæ & ripæ fluminis, ante omne gramen evelluntur.

17 Gratia *est* velut viridarium benedictionibus consertissimum, & in seculum permanet misericors beneficentia.

18 Vita hominis sua sorte contenti & operarii, suavis est; sed superat utraque qui thesaurum illum adipiscitur.

19 Liberi & ædificatio civitatis stabiliunt nomen:

20 Vinum & musica lætitiam afferunt cordi; sed supra utraque amor sapientiæ.

21 Tibia & psalterium suaves efficiunt modulos, sed supra utraque suavis lingua.

22 Gratiam & pulchritudinem concupiscit oculus, sed supra utraque herbem satam.

23 Amicus & socius tempestive occurrunt, sed supra utraque uxor cum viro.

24 Fratres & auxilium in tempore afflictionis, sed supra utraque misericors beneficentia liberat.

25 Aurum & argentum constabiliunt pedem, sed supra utraque consilium probatum est.

26 Pecunia & robur exaltant animum, sed supra utraque Domini reverentia.

27 Non est in reverente Dominum diminutio, neque est cur sibi ipsi quærat auxilium.

28 Reverentia Domini *est* tamquam viridarium benedictum, quam supra omnem gloriam obtegit *Deus*.

29 Fili, vitam mendicam ne vivas: præstat mori quam mendicare.

30 Vir respiciens ad alienam mensam non

non habet vicam quæ reputanda sit vita; sed ut animam suam escis alienis:

31 Vir autem sciens & eruditus cavet.

32 In ore impudentis suavis est mendicitas, sed ignis ardet in ventre ejus.

CAPUT XLI.

Mors tui amara & tui grata.

O Mors, quam acerbo *est* tui memoria homini utenti pace in facultatibus suis,

2 Viro minime distracto *curis* sed secundum prospero utenti in omnibus, & adhuc valenti cibum capere!

3 O mors, *quam* bonum *est* judicium tuum homini indigenti & minuto viribus,

4 Extremam senectam agenti, & distracto ad omnia, atque diffidenti, & qui iram fit patienciam!

5 Ne timeas jus mortis: recordare eorum qui præcesserunt te, & qui sequuntur, hoc enim jus est *judicium* carni tuæ a Domino.

6 Sequid recuses quod placet Altissimo? sive decem, sive centum, sive mille annos *natus*.

7 Non est in sepulcro incusatio vitæ.

8 Quum liberi abominandi fuerunt, filii peccatorum, qui conversantur impiorum vicinitatibus.

9 Filiorum peccatorum periet hæreditas, & cum semine eorum assiduum est probrum.

10 Patri impio succensent liberi, eo quod per ipsum probro sint.

11 Væ vobis viri impii, qui quidem dereliquistis legem Altissimi; nam sive multi fitis, ad perditionem *estis*;

12 Et sive nascamini, ad maledictionem nascimini: sive moriamini, maledictioni in partem adjudicamini.

13 Quæcunque è terra *sunt*, in terram revertuntur, sic impii in perditionem.

14 Luctus hominum de corporibus ipsorum *est*: sed nomen hominum qui non fuerunt boni de'ebitur,

15 Curam habe de nomine: hoc enim tibi permanet *magis* quam mille thesauri ingentes auri.

16 Vita bonæ numerantur quidē dies, sed bonum nomen in sæcula permanet.

17 Eruditionē in pace conservate liberi.

18 Sapientiæ absconditæ & thesauro non manifesto, quæ *est* utriusque utilitas?

19 Præstat homo abscondens stultitiam suam homini abscondenti sapientiam suam.

20 Itaque verecundia commoveatur hoc verbo meo: non enim bonum est omnem pudorem conservare, neque omnia omnibus probantur *fuisse facta* a sitel ter.

21 In patrem & matrem pudeat vos scortationis; & in ducem potentiorem, que, mendacii;

22 Et in judicem magistratumque, delicti; in cœtum & populum, iniquitatis;

23 In socium & amicum, injustitiæ; & in loco ubi incola es, furti;

24 In veritatem Dei, *fraudi* sacteris; & in eum qui impingit cubitum, ciborum; in exagitatione, mundinationis;

25 Et apud fœnerantem fœneris, *pudeat* aspectus in mulierem meretricem, & aversationis ab homine nobili,

26 Ablatæ portionis & doni, & adhibit ad mulierem conjugatam animi,

27 Curiositatis, & ancillæ; nam ne insistito in cubile ejus.

28 *Pudeat* apud amicos sermonum probri, & postquam dederis ne exprobraro:

29 Pudeat etiā repetitionis, & sermonis ex auditu, & retectionis in occultis rebus.

30 Sic eris veraciter pudens, & gratiam coram omni homine consequeris.

CAPUT XLII.

Inordinatum vanis floccuti.

NE de rebus istis pudeat te, neque suscipias personam ad peccandum;

2 De lege Altissimi, & fœdere, & de judicio ut impium justifices,

3 De re sociali atque viatorum, & de traditione hæreditatis sodalium,

4 Et accuratione eruditæ pōderumq; de aequisitione mularū & paucarum rerum,

5 De varia mercatorum venditione,

6 Et de multa liberorum eruditione, & de contrahendo latere famuli nequam.

7 In mulierem improbam bona *est* obsignatio; & ubi manus multæ sunt, conclude *res tuas*.

8 Quū trades, *trade* numero & pōdere, & datū & acceptū omnia de scripto *habe*

9 *Ne pudeat* de eruditione amentis, & stulti, & decrepiti cum juvenibus litigantis: erisque eruditus certo, & coram omni vivente probaberis.

10 Filia patri occultas vigilias affert, & sollicitudo de ea abducit somnum; tum in juvenitate ejus, ne forte maritī flos prætereat; tum eloeata, ne forte odio sit.

11 In virginitate, ne forte polluatur, & in paterna *adibus* suis gravida fiat; cum viro autem versata, ne forte transgrediatur; & elocata ne forte sit sterilis.

12 In filiam invrecundam firma utere custodia, ne forte efficiat ut tu sis gaudio inimicis, sermoni in civitate, & famo'us in populo, denique pudore illa affi iat te in turba multorum.

13 In tillū hominem ne intuere ob pulchritudinem, & inter mulieres ne co isi;e;

14 Nam ex vestimentis egreditur tinea, & ex muliere mulieris improbitas.

15 Melior *est* improbitas viri, quam mulier benefica, mulier pudore afficiens ad probrum.

16 Memorabo jam opera Domini & quæ vidi enarrabo verbis Domini, opera ipsius

17 Et sol perlustrans in omnia inspicit, & gloria Domini plenum *est* opus ipsius.

18 Non indidit sanctis Dominus ut enarrent omnia mirabilia ipsius, quæ firmavit Dominus omnipotens staturninando gloria sua universitatem.

19 Abyſſ= m

30 *Abyssum* & cor perveſtigat, & de
ſolidioribus illorum cogitat:
30 Novit enim Altiſſimus notitiam
omnem, & intuetur ſignum æternum, nun-
cians ea, quæ præcedunt & futura, & occul-
tarum vestigia retegens.
31 Non præterit ipſum ulla cogitatio,
non abſcondetur ab eo ne unus quidem
ſermo.
32 Res magnificas ornavit ſapientia ſua,
qui ante ſæculum & in ſæculum eſt:
33 Neque augetur, neque minuitur, ne-
que indiget ullo conſiliario.
34 Quam deſiderabilia *ſunt* omnia opera
ipſius, etiam ad ſcintillam uſque, facile eſt
ſpectare.
35 *Hæc* omnia vivunt manentque in ſæ-
culum omnibus in miniſteriis, omniaque
obediunt.
36 Omnia duplicia, unum è regione al-
terius; neque fecit quicquam deficiens.
37 Alterum alterius confirmat bona; de-
inde, quis explebitur videndo gloriâ Dei?

CAPUT XLIII.

Quique creaturæ Deum laudandi materiam ſuppeditant.

1 Superba altitudo expanſum purum *eſt*:
Species cœli cum aſpectu glorioſo e-
jus.
2 Sol ad aſpectum nuncians de glorioſo
Deo *quod* inſtrumentum *eſt* admirabile,
opus Altiſſimi.
3 Quum in meridiano eſt areſcit regio-
nem, & ex adverſo æſtus illius quis ſub-
ſiſtat? *quaſi* in caminum ſuffles operibus
æſtus *ſui*.
4 Triplicitèr ſol exurit montes, vapo-
res igneos effiat, & refulgens radiis hebe-
tat oculos.
5 Magnus *eſt* Dominus qui fecit illum,
& ſermonibus ſuis ſedavit ſeer *illius*.
6 Idem lunam fecit ad conſtitutionem
tempore ſuo *faciendam*, demonſtrationem
temporum, & ſignum ſæculi.
7 Eâ à luna ſignum *habetur* die feſti.
8 Luminare *ubi* minuitur eſt ad conſum-
mationem, menſi de nomine illius; auctu
vero res mirabiles facit mutatione:
9 Inſtrumentum caſtra habens in alto,
in expanſo cœli relucens.
10 Pulcritudo cœli *eſt* gloria aſtrorum,
ornatus lucem, præbens in *cacle* Domini
Altiſſimi.
11 Ad ſermones ſancti exhibent con-
demnationem, neque exardeſcunt in cu-
ſtodia ſua.
12 Vide arcum, & benedic eî qui fecit
ipſum, valde ſpecioſum ſplendore ſuo.
13 Curavit cœlum in circulum glorio-
ſum, manus Altiſſimi extenderunt illud.
14 Præcepto ſuo ſiſtit nivem, & celeri-
ter incitat fulgura judicii ſui.
15 Propterea aperti theſauri evolant
nubes, ut volucres,
16 Magnificentia ſua confirmat nubes,
& diſfringuntur lapides grandinis.
17 Sonus tonitru ipſius facit ut indo-
leſcat terra, & aſpectu ipſius commoven-
tur montes.
18 Voluntate ipſius ſpirat Notus, &
procelloſus Boreas, & Circius.
19 Tanquam volucres decorſum volan-
tes ſpargit nivem, cujus deſcenſus *eſt* tan-
quam locuſtæ divertenti.
20 Pulcritudinem albedinis ejus admi-
ratur oculus, & ad imbrem illius extra ſe
rapitur cor.
21 Et pruinam tanquam ſalem in ter-
ram profundit, quæ congelata efficit pa-
lorum ſummitatem.
22 Frigido vento Boreæ efflante compin-
gitur ex aqua gelu, in omni congregatio-
ne aquarum diverſatur, & aquam velut
loricam induit.
23 Exedit montes, & deſertum exurit,
herbamque exſtinguit tanquam ignis.
24 *Qua* omnia curans feſtinanter ne-
bula, ros occurrens ab æſtu exhilarat.
25 Sermocinatione ejus quieſcit abyſ-
ſus, & in ea inſulas plantavit.
26 Qui navigant mare, narrant pericu-
lum ejus: quod audientes auribus noſtris
admiramur.
27 Ibidem *ſunt* incredibilia & mirifica
opera, varietas omnium animantium, di-
ſcrimen ceterorum.
28 Denique per ipſum proſpera via ubi-
tur Angelus ipſius, & ſermone ipſius con-
ſtituunt omnia.
29 *Ut* dicamus multa, haud quaquam
tamen aſſequemur; & ut ſummatim dica-
mus, is eſt univerſum ipſum.
30 Gloria afficere eum ubi valeremus?
nam ipſe *eſt* magnus præter omnia opera
ſua.
31 Terribilis Dominus & magnus val-
de & admirabilis potentia ejus.
32 Glorificantes Dominum exaltate
quantum poteſtis; nam adhuc etiam ſu-
perabit *exaltationem veſtram*.
33 Et exaltantes eum plurimas vires
conferte:
34 Ne defatigemini, non enim unquam
aſſequemini: quis vidit ipſum ut enarret?
& quis magnificet ipſum prout eſt?
35 Multa abſcondita ſunt majora iſtis,
pauca vidimus ex operibus illius:
36 Nam omnia fecit Dominus, & pîis
indit ſapientiam.

CAPUT XLIV.

Laudantur patriarcha Henoc, Noach, Abraham, Iſaac, & Jakobus.

1 Am laudemus viros glorioſos, & majo-
res noſtros genere:
2 Multam gloriam comparavit Domi-
nus per illos majeſtati ſuæ inde à ſæculo.
3 Dominantes in regnis ſuis, & viri ce-
lebres potentia conſilio ineuntes cum in-
telligentia ſua, qui renunciaverunt de
prophetiis.
4 Ducentes populum conſentaneis con-
ſiliis, & intelligentia juris populi in
5 Quorum

5 Quorū eruditione sapientes sermones
in erant, qui exquisitenant modulationes
musicorū, & carmina scripta enarrabant.
6 Viri divites, instructi robore, colentes
pacem in suis habitationibus:
7 Hi omnes per generationes adepti sunt
gloriam: qua gloriati sunt in diebus suis.
8 Sunt ex iis qui reliquerunt nomen,
cujus enarrentur laudes;
9 Sunt etiam quorum non est recordatio, qui perierunt quasi non extitissent, & fuerunt quasi non fuissent, liberique ipsorum post ipsos.
10 Verum quam fuerunt misericorditer accepti viri illi quorum justa facta non sunt obliviōni tradita?
11 Cum semine illorū permanet bona hereditas, posteri illorum in fœderibus sunt
12 In fœderibus est semen eorum, & liberi eorum post eos.
13 In seculum manet eorum semen, neque delebitur eorum gloria.
14 Sunt *quidem* eorum corpora sepulta in pace; sed nomen eorum vivit in generationem quamque,
15 Sapientiam eorum narrant populi, & laudem eorum enunciat Ecclesia.
16 Chanoc placuit Domino Deo, & translatus est, exemplum resipiscentiæ his generationibus *propositum*.
17 Noach deprehensus est integer, justus, cujus fuit reconciliatio quo tempore destruebatur *Deus*.
18 Properera, quum diluvium fieret,
19 Etiam fœdera perpetua cum eo constituta sunt, ut non deleretur diluvio omnis caro.
20 Abraham magnus pater multarum gentium *fuit*, cui non est inventus par in gloria illius, qui conservavit legem Altissimi, & fuit fœdere junctus illi.
21 In carne illius instituit fœdus, & in tentatione fidelis comperta est:
22 Propterea juramento constituit ei se benedicturum gentibus in semine ejus.
23 Multiplicaturū eum ramquam pulverem terræ, & illos hæreditarem posse-suros à mari uno ad alterum, & à fluvio usque ad extremitatem terræ.
24 Similiterque in Jitzchako statui propter Abrahamum patrem ipsius,
25 Benedictionem omnium hominum & fœdus, quod incubuit capiti Jahakobi.
26 Agnovit eum in benedictionibus illius, quamque dedisset ei hæreditatem, divisit partem ejus in tribus duodecim quas dispertivit est:
27 Eduxitque ex eo virum misericordiæ, qui consequutus est gratiam coram omni carne.

CAPUT XLV.

Triga virorū heroica pietate insignium, Moschis, Aharonis, Pinehæ.

Dilectum Deo & hominibus Moschen, cujus memoria benedictionibus consuncta est;

2 Parem effecit eum gloriæ sanctorum, & magnificavit eum hostium timoribus, sermonibus ejus signa compescuit, & gloria effecit eum in conspectu regum.
3 Dedit ei mandata ad populum suum, & demonstravit ei gloriam suam.
4 In fide & mansuetudine ejus sanctificavit eum, quum elegisset eū ex omni carne.
5 Fecit ut audiret vocem suam, & introduxit eum in caliginem:
6 Et tradens ei coram mandata, legem vitæ atque scientiæ; docuit Jahakobum fœdus, & jura sua Jisraelem.
7 Aharonem exaltavit sanctum, similem illi, fratrem illius, è tribu Levi:
8 Instituens ei fœdus perpetuum dedit ei sacerdotium populi, & ornavit apto beavit eum.
9 Nam circumcinxit eum amictu gloriæ, & induens eum consummatione gloriæ, & confirmavit eum instrumentis roboris:
10 Femoralibus, & tulari vestē, atque humerali:
11 Et circumdedit eum parvulis malogranatis, auratis, tintinnabulis plurimis in circuitu, ut sonaret vox ad gressus ejus, ut sonum ederet qui in templo exaudiretur, & memoriale esset populorum ejus;
12 Stola sancta ex auro & hyacintho purpuraque opere plumario, rationali judicii mysteriis veritatis *signato*.
13 *Ex* retorto coccineo opere artificis, lapidibus pretiosis, sculpturis figilli, cum vinculis aureis, opere gemmario, ad monimentum; scripturæ culta de numero filiorum Jisraelis.
14 Coronam auream imposuit cidari, cum effypo signo sanctificationis *opere* sigilli, *instrumentum* glorificationis honoratū, opera strenue fabrefacta, quæ adornata specioseque ab oculis conspiciebantur.
15 Ante eum res non fuerunt ejusmodi, neque in seculum indutit alienigena;
16 Præter filiis ejus solum, & posteros ejus perpetuō:
17 Quorum sacrificia in holocaustum offerantur assidue bis in diem.
18 Implevit Moschē manus ejus, eumque oleo sancto unxit;
19 *Quod* fuit ei in fœdus perpetuum & semini ejus, ramquam dum fuerunt cœlum; ut ministrarent ei simul fungantur sacerdotio, & benedicant populo in nomine ipsius.
20 Elegit eum ex omnibus viventibus ut adduceret holocaustum Domino, suffitum, odoremque gratum ad monimentum, litando pro populo:
21 Dedit ei mandata sua, potestatem; judiciorum de fœderibus *suis*; ut doceret Jahakobum testimonia, & in lege ipsius illuminaret Jisraelem.
22 Quum simul insticissent in eum alieni, invidentes ei in deserto quidam, Dathan & Abiram & congregatio Korachi irato animo;

23 Videns Dominus improbavit, sed
non damnati fuerunt in furore iræ:
24 Fecit in eos potentia consumendo
eos igne flammante.
25 Ac adjiciens Aharoni gloriam, dedit illi hæreditatem: primitias primorum
frugum impertitus illi.
26 Cibum imprimis abunde comparavit; etenim sacrificia Domini comedunt,
quæ dedit ei & semini ejus.
27 Verum in terra populi hæreditatem
non percipit, neq; inter populum est portio ei; nam ipse pars est hæreditatis ejus.
28 Pinchas vero filius Eleazaris tertius
est gloria, eo quod zelo ductus ipse, cum
reverentia Domini,
29 Steterit in aversione populi optimo
promptoque animo suo, & pro Israele
Deum placaverit.
30 Propterea instituit ei fœdus pacis &
populo ipsius, ut antistes rerum sanctarum
esset, ut magnificentia sacerdotii esset ipsi
& semini ipsius in seculum.
31 Ac ex fœdere quidem facto cum David
nato ex tribu Iehudæ hæreditas regia filio adfilium unicum pervenit, hæreditas vero Aharonis *debetur* etiam semini ipsius.
32 Indat vobis sapientiam, ordi *inquam* vestro ad judicandum populum suum justa, ut non deficiantur bona illorum, & gloria ejus *constet*, per generationes illorum.

CAPUT XLVI.

Iehoschuah, judicex, & in vis Schemuel

IOsue in bello Jehoschuah filius Nunis & successor fuit Moschis in prophetis:
2 Qui fuit magnus secundum nomen suum ad salutem electorum ejus, vindicando inimicos qui insurgebant, ut hæreditate traderet Israeli.
3 Quam gloriosus factus est, quum extolleret manus suas, extenderetque in civitates gladium:
4 Quis ante eum sic steterit? nam bella Domini ipse induxit illis.
5 Nonne ad manum illius retrogressus est sol, & unus dies fuit ut biduum?
6 Invocavit Altissimum principem qui affligeret inimicos circumquaq;, & magnus Dominus exaudivit eum in missis lapidibus grandinis potentia vehemente.
7 Erupit in gentes bello, & descendens perdidit eos qui resistebant:
8 Ut agnoscerent gentes armaturam ipsorum, Domino *esse curæ* bellum ipsius: etenim persequebatur eos præeunte principe
9 Etiam tempore Moschis fecit misericordiæ, ipse & Caleb filius Jephunnæ resistendo coram Ecclesia, prohibendo populum à peccato, & murmuratorem improbam sedando.
10 Atque hi cum duo fuerint, è sexcentis millibus peditum conservati sunt, ut adduceret ipsos *Deus* in hæreditatem, in regionem affluentem lacte & melle:
11 Dedit q; Dominus Calebo robur quod ad senectutem usque permansit ei, adeo ut ascenderit ipse supra celsas civitates terræ; & semen ipsius hæreditatem obtinuerit:
12 Ut viderent omnes filii Israelis bonum esse obsequi Domino.
13 Similiter judices singuli de nomine suo,
14 Omnes quorum cor non est scortatione aversum à Deo, & quicunque non fuerunt aversi à Domino, horum etiam memoria est benedictionibus conjuncta.
15 O ia eorum revirescant in loco suo & nomen eorum quasi permutatione renovetur, in filiis eorum qui gloriâ adepti sunt.
16 Dilectus à Domino suo Schemuel Prophetæ Domini constituit regna, & unxit principes præsicientis populo ipsius.
17 Ex lege Domini judicavit congregationem, & invisit Jahakobum Dominum.
18 In sua fide accuratus prophetæ comperrus est, & agnitus in verbo suo:
19 Num invocavit Dominum principem affligentibus eum inimicis ejus circumquaque, cum oblatione lactentis mariti;
20 Et intonuit è cælo Dominus, adeo ut sono magno conitrui faceret ut exaudiretur vox sua.
21 Attrivitque duces Tyriorum, & omnes principes Philisthæorum.
22 Deinde antequam indormi ceret à seculo contestatus est coram Domino & uncto ipsius, *dicens*; pecuniis, ac ne calceamenta quidem ab ullo homine accepit; nec i cu avit eum ny squam.
23 Postea quam vero obdormivisset, prophetavit demonstrans regi mortem ipsius, & extulit è terra vocem suam prophetæ *indicans* deletum iri iniquitatem populi.

CAPUT XLVII.

Duo viri illustres virtute Davidis & helamo, & totidem illustres malitia Rechabhamus & Jarobham.

POstea vero exstitit Nathan Prophetæ, Davidis temporibus:
2 Tamquã adeps separatus ab *hostia* salutari, ita *est* David *eximius* è Israelitis.
3 Inter leones peregrinus conversatus est sicut inter hœdos, & inter ursos sicut inter lactentes agnos.
4 In juventute sua occidit gigantem, & sustulit probrum è populo.
5 Quum attolleret manum, lapide fundæ dejecturus gloriabundum Goljathum.
6 Nam invocavit Dominum altissimum, qui dedit dexteræ ipsius robur tollendi hominem potentem bello ad exaltandum cornu populi sui.
7 Sic inter myriadas gloriam tribuit ei & laudavit eũ benedictionibus Domini.
8 Quum altarium fuisset ipsi diadema gloriæ, attrivit inimicos circumquaque, & prædegit in nihilum Philisthæos adversarios in diem hodiernum usq; ac attrivit illorum cornua.

9 In

9 In omni opere suo tribuit celebrationem sancto Altissimo verbis gloriosis,
10 Et toto corde suo decantavit et amavit opificem suum:
11 Instituitq; cantores ante altare, ut voce suaves canerentur moduli ipsius, & in dies laudarent Deum suum.
12 Tradidit ad dies festos res decoras, & temperatas quamvis absolutissime, laudantibus illis sanctum nomen ejus, & inde a mane illos personare sanctuarium ejus.
13 Dominus abstulit peccata ipsius, & cornu ipsius in secula exaltavit, tradens ei fœdus regni & thronum gloriæ in Israele.
14 Post eum exstitit filius sapiens, per quem in loco habitavit *Deus*.
15 Schelomo regnavit temporibus pacis & gloriam adeptus est, quum Deus sedavisset *regiones* circumstantes eum, ut ædificaret domum ad nomen ejus, & pararet sanctuarium in seculum:
16 Qui sapiens factus est in juventute sua, & implevit, ut aqua fluvius, intelligentia:
17 Terram obtexit anima tua totam, & implevit parabolis ænigmaticis:
18 Ad insulas procul pervenit nomen tuum, & dilectus es in prosperitate tua.
19 De odis, & parœmiis, parabolisq; & interpretationibus admirata sunt regiones.
20 In nomine Domini Dei rotius terræ qui tuus vocatus est, Deus Israelis.
21 Congregasti quasi stannum aurum, & quasi plumbum collegisti multum argenti.
22 Inclinasti viscera tua ad mulieres, & in potestate aliena fuisti corpore tuo.
23 Indidisti maculam gloriæ tuæ, & prophanum effecisti semen tuum ad inducendam iram in filios tuos, & ut compungeretur de imprudentia tua, quum dividerentur reges, & ex Ephrajimo regnum inobsequens inciperet.
24 Dominus vero nequaquam fuit derelicturus misericordiam suam, neque factorum, ut abrumperetur cursus operum ipsius.
25 Ac minime deleturus posteros electi sui, & semen ejus qui dilexit eum minime subtraturus.
26 Sed Jahakobo dispositi reliquias, & Davidi radicem ex ipso.
27 Nam quum requieseret Schelomo cum suis majoribus,
28 Reliquit post ipsum de semine ipsius insipientissimum e populo, minimaque intelligentia, Rechabhamum; qui averit populum consilio suo.
29 Et Jarobham filius Nebati, qui ad peccandum induxit Israelem, quumque prodidisset Ephrajimo viam peccati, multiplicata sunt peccata illorum valde,
30 Ut amoverent ipsos è terra deos.
31 Donec ira & vindicta supervenisset ipsis.

CAPUT XLVIII.

Iniqua virorum piorum; Elija, Chizkija, & Jeschahja.

SUrrexit vero Elija Propheta tanquam ignis, cujus sermo tanquam fax ardebat:
2 Qui induxit in eos famem validam, & zelo suo paucos effecit eos:
3 Sermone Domini cohibuit cœlum, & deduxit ignem ter è cœlo.
4 Quam gloriosus effectus es, Elija, in mirabilibus factis tuis: & quis par tibi est unde glorietur?
5 Qui mortuum excitasti è morte, & è sepulcro animam sermone Altissimi:
6 Qui deduxisti reges in perditionem, & gloriam adeptos è cubili ipsorum:
7 Qui audivisti in Sinai redargutionem Domini, & in Chorebo judicia ultionis:
8 Qui unxisti reges ut territuerent, & Prophetas successores post se:
9 Qui assumptus es igneo turbine, curru equis igneis vecto.
10 Qui conscriptus es ore redargutionis in *suis* temporibus, ut sedares iracundiam judicium Domini furore consumendi, ut convertere cor patris ad filium, & constituere tribus Jahakobi.
11 Beati qui viderunt te, & qui obdormierunt cum dilectione *tua*.
12 Etenim nos plane victuri sumus.
13 Elija ut ecclus fuit turbine, similiter Elischab impletus fuit spiritu sancto, adeo ut diebus suis non fuerit commotus à principibus, neque dominio abusus sit in eum quisquam:
14 Ulla res non superavit illum, sed qui obdormivisset, prophetavit corpus illius:
15 Et in vita sua fecit portenta, & in morte sua mirabilia opera sua.
16 Ad ista omnia non resipuit populus, neque abstiterunt à peccatis suis, donec cum depopulatione adducti sunt è terra sua, & dispersi in tota terra.
17 Ita relictus est populus perpaucus, & princeps in domo Davidis:
18 *Quorum* quidem fecerunt alii quod placet *Deo*, alii vero peccaverunt plurimum.
19 Chizkija munivit civitatem suam, & introduxit in medium illius aquam: fodit ferro præcipitè *rupem*, & lo ites extruxit ad commoditatem aquarum.
20 Temporibus ejus ascendens Sancherib, misit Rabschakem à Lacischo; & movens manum suam contra Taijonem cervicis extulit superbia sua:
21 Tunc commota sunt corda, & manus illorum, indoluerunt; ut parturientes:
22 Et invocaverunt Dominum misericordem, extendentes manus suas ad ipsum:
23 Et sanctus è cœlo exaudiens eos, liberavit eos *manu* per Jeschahjam.
24 Cecidit castra Assyriorum, & contrivit eos angelus ipsius.
25 Fecerat enim Chizkija quod placet Domino, & confirmaverat se in viis Davidis

vidit portis sui, prout mãdaverat Jeschabiæ Prophetæ ille magnus & fidelis in visione sua.

26 Temporibus ejus retrogressus est sol, & addidit vitam regi Deus.

27 Spiritu magno vidit res ultimas, & consolatus est lugentes Tzijone:

28 Res in seculum usque futuras ostendit, & res absconditas antequam advenirent illis.

CAPUT XLIX.

Viginti duo viri illustres.

MEmoria Josiahiæ *similis* composito ad compositionem suffitus operi unguentarii,

2 in omni ore tamquam mel suavis est, & tamquam *instrumenta* musica in convivio luxto:

3 Is ad rectum adductus quando conversus est populus, sattu lit res abominandas, & iniquissimas:

4 Direxit ad Dominũ cor suum, temporibus iniquorum corroboravit pietatem.

5 Præter Davidem, & Chizkijam, ac Jeschiam omnes delictum commiserunt:

6 Relinquentes enim legem Altissimi reges Jehudæ, dereliquerunt eum.

7 Dedit cornu illorum aliis, & gloriã illorum genti alienæ:

8 Incendit electam civitatem sanctificationis, & desolavit vias illius ad manum Jirmejæ:

9 Nam affixit ipsum, quamvis in ute o ipse sanctificatus esset Prophera ad eradicandum, affligendumque & perdendum, sed ut ædificandum, & plantandum.

10 Jechezkelis, qui vidit visionem gloriæ quam ostendit ipsi insidentem currui Cerubinorum,

11 (Etenim meminit inimicorum per fidorum imbre & correxit eos qui spectabant vias rectas)

12 Et duodecim Propheratum sit memoria conjuncta benedictionibus.

13 Quomodo magnificè extollemus Zerubbabelem? qui *quidem est* tamquam fgil um ad manum dexteram:

14 Similiterq; Jehoschuah filius Jehozadaki, qui temporibus suis ædificaverit ædificium, & extulerunt templum sanctũ Domino, paratum ad gloriam perpetuam.

15 Inter electos, quoque fuit Nehemja cujus plurimum *extat* memoria: qui excitavit nobis muros collapsos, restituitq; portas & vectes, & instauravit areas ædiũ nostrarum.

16 Nemo creatus est ejusmodi in terra, qualis fuit Chanoc: etenim assumptus est è terra:

17 Neque par Josepho fuit vir dux fratrum suorum,

18 Statumen populi cujus ossa curata sunt à Domino.

19 Schem & Scheth inter homines gloriam adepti sunt, & supra universum in creatione. Aa 20

CAPUT L.

Encomium Sehimhonis: duæ gentes odio habitæ. Tertia stulta. Epilogus auctoris.

SChimhon filius Chonijæ sacerdos magnus, qui in vita tua sirtam rectam eidem præfixit, etiam diebus suis populũ confirmavit:

2 Et ipso auctore fundata est altitudo duplicis loricationis, altæ lorica exempli.

3 Temporibus ejus mirora fuerunt concepracula aquæ, aneum tamquam lacus tripli *capax confectum est.*

4 Qui curavit populum suum à casu:

5 Qui corroboram civitatem & circummunitam, gloriam adeptus es in conversatione populi:

6 Exeundo ex ede cui velum obductum est tamquam aurora matutinum inter nubes, tamquam Luna plena temporibus suis *exististi:*

7 Et tamquam arcus perlustrans nebulas gloriæ,

8 Tamquam Sol refulgens in templo Altissimi, tamquam flos rosarum quo tempore exitus novi, tamquam lilia ad ripam aquæ, tamquam germen Libani diebus æstivis,

9 Tamquam ignis & thus in acerra:

10 Tamquam instrumentum ex auro solide malleatum, quovis lapide pretioso ornatum:

11 Tamquam olea decora progerminans fructus, & tamquam cupressus exaltata ad nubes; quum assumeret ipse stolã gloriæ, indueretque consummatæ gloriationis ornamenta;

12 In ascensu altaris sancti glorificavit amictum sanctificationis.

13 Quum autem acciperet membra è manu sacerdotum, ipse quoque stans ad focum altaris,

14 (Circa eũ corona fratrum *versante* tamquam germine cedrorum in Libano, qui circumdabant eum tamquam stipites palmarum, omnibus inquam filiis Aharonis indutis gloria sua.

15 Quorum in manibus erat oblatio Domini coram tota Ecclesia Jisraelis) deniq; ministrans super altare ad ornandum oblationem omnipotentis Altissimi,

16 Extendit ad craterem manum suã, & libavit de sanguine uvæ.

17 Effudit *supra* fundamenta altaris odorem suavẽ Altissimo regi omnium.

18 Tunc exclamantes filii Aharonis insonuerunt tubis ductilibus, facientes ut audiretur vox magna ad monimentum coram Altissimo.

19 Tunc universus populus promiscue festinans procederunt super faciem in terram, ut adorarent Dominũ suũ omnipotentem, Deum Altissimum;

20 Suavesque cantores vocibus suis; ch suo plurimo uve effectũ est melos:

21 Et oravit populus Domini Altissimi orationẽ coram Deo misericorde, donec consum

consummatus esset operatus Dominus; semi-
miserium illius absolvisset.

2 Tunc descendens exaltit manus suas
super totam Ecclesiam Israelitarum, ut
daret benedictionem Domini labiis suis,
& in nomine illius gloriaretur.

23 Quamobrem repetiverunt adoratio-
nem, ut acciperent benedictionem ab Al-
tissimo.

24 Nunc ergo benedicite Deo omnium
qui res magnas solus absque fine facit, qui al-
te evehit dies nostros à nobis ab utero, & a-
git robustum pro misericordia sua:

25 Et det nobis ut sit pax temporibus nostris
in Israele quamdiu futura sunt dies secu-
lorum, fidem apud nos confirmet misericor-
diæ suæ, & diebus nostris liberet nos.

26 Duabus gentibus offenditur anima
mea, etiam tertia non est gens:

27 Qui residente in monte Schomronis, &
viri habitantes Philisthæam, & populus
stultus Schecemi habitans:

28 Eruditionem intellectus & scien-
tiam exaravi in libro hoc, Jesus filius Sira-
ci Hierosolymitanus, qui profudit im-
brem sapientiæ ex animo.

29 Beatus qui versatur in istis, & qui
indit ista cordi suo, efficietur sapiens:

30 Si enim fecerit ista, valens erit ad om-
nia; quia lux Domini adorit vestigia ejus
qui piis tradit sapientiam:

31 Benedictus Dominus in seculum:
Amen, amen.

CAPUT LI.

Oratio Jesu filii Sirach.

CElebrabo te, Domine rex, & laudabo
te Deum servatorem meum:

2 Celebrabo nomen tuum, quoniam pro-
tector & adjutor fuisti mihi, & libera-
visti corpus meum è perditione,

3 Et è laqueo calumniantis linguæ, à la-
biis operantium mendacium, & adversus
eos qui obstiterunt mihi fuisti adjutor.

4 Liberavisti itaque me pro multitu-
dine misericordiæ nominis tui, è ritibus
paratis ad devorationem,

5 E manu quærentium animam meam
è complutibus afflictionibus quas habui,
6 E suffocante igne circumquaque, è me-
dio igne, ita ut non fuerim exustus,

7 Et è profundi ventre, atque è lingua
immunda, & à sermone mendace, à calum-
nia apud regem per linguam injustam.

8 Appropinquaverat ad mortem usque
anima mea,

9 Et vita mea erat propinqua sepulcro
infimo:

10 Circumdederant me undique, nec e-
rat qui adjuvaret: aspexeram ad defen-
sionem hominum, sed non erat.

11 Tunc recordatus sum misericordiæ
tuæ, Domine, & operationis tuæ à seculo
12 Te eximere eos qui patienter sustinent: & servare eos è manu inimicorum.

13 Et exuli abita alta supplicationis
meam, & à morte liberationem rogavi.

14 Grans Dominus pater Domini mei, ne
dereliqueret me die afflictionis, tempore
superborum, quo deficiebat auxilio.

15 Laudabo nomen tuum assidue, & de-
cantabo te celebrationem, quod exaudita
fuit oratio mea.

16 Nam servasti nos è perditione, & e-
emisti me è tempore mali.

17 Propterea celebrabo atque laudabo
te & benedicam nomini tuo, Domine.

18 Quum adhuc junior essem, antequa
oberrarem, quæsivi sapientiam manifes-
oratione mea:

19 Coram templo oravi pro illa; & ad
extremum usque requisitum fuit illam.

20 Tanquam de flore dematuriscente
uva, lætatum est cor meum de illa: in-
gressus est pes meus rectæ, à juventute
mea investigavi illam.

21 Inclinavi aurem meam parumper, & accepi.

22 Multamque adeptus sum mihi eruditionem: progressus à me facta est in illa.

23 Ei qui tribuit mihi sapientiam, po-
tentiam tribuam.

24 Cogitavi enim de exercenda illa, & æmulando bono, & haud quaquam pudore afficiar.

25 Decertavit anima mea de illa, & af-
fecta fame accurate incubui;

26 Manus meæ extendi in sublime, quæ ignorationes de illa animadverti:

27 Animam meam direxi ad illam, & purificatus inveni illam.

28 Cor posiedi conjunctum illi inde è principio.

29 Propterea nequaquam derelinquar.

30 Et cor meum turbatum est in quæ-
renda illa, propterea comparavi possessio-
nem bonam.

31 Dedit Dominus linguam ut sit mer-
ces à me, itaque ea laudabo ipsum.

32 Appropinquate ad me, O inerudi-
& commorantes in eruditionis domo.

33 Quare cunctamini? aut quid dicitis
interea? quin vestræ animæ sitiant valde.

34 Aperto ore meo loquutus sum, com-
parate vobis, sine argento sapientiam.

35 Collum vestrum supponite jugo, & susci-
pisito anima vestra eruditionem: prope
est ut inveniatis eam.

35 Aspicite oculis vestris me laborasse, & mihi ipsi requiem multum invenisse.

37 Participes estote eruditionis cum
magno numero pecuniæ, & multum auri
po fidere cum ea.

38 Lætetur anima vestra de misericor-
illius, & ne pudeat vos laudationis illius.

39 Operamini opus vestrum ante tem-
pus illud, & dabit mercedem vestram suo
tempore.

FINIS.

EVAN-

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Christi.

Liber generationis Jesu Christi, filii Davidis, filii Abrahæ.

2 Abrahamus genuit Isaacum. Isaacus autem genuit Jacobum. Jacobus autem genuit Judam, & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Phares & Zaram ex Thamara. Phares autem genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram.

4 Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson verò genuit Salmonem.

5 Salmo verò genuit Boozum ex Rachab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Jessen.

6 Jesse verò genuit Davidem regem. David autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuerat uxor Uriæ.

7 Salomon verò genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asam.

8 Asa autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit Joram. Joram autem genuit Oziam.

9 Ozias autem genuit Joatham. Joatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam.

10 Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Josiam.

11 Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus, in transportatione Babylonis.

12 Post transportationem autem Babylonis Jechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel.

13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.

14 Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.

15 Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autem genuit Jacobum.

16 Jacob autem genuit Joseph, virum Mariæ, ex qua natus est Jesus ille qui dicitur Christus.

17 Universa igitur progenies ab Abrahamo usque ad Davidem, progenies quatuordecim: & à Davide usque ad transportationem Babylonis, progenies quatuordecim: & à transportatione Babylonica usque ad Christum, progenies quatuordecim.

18 Jesu verò Christi nativitas sic fuit: Quum enim mater ejus Maria desponsata esset Joseph, priusquam ipsi convenirent, comperta est prægnas esse ex Spiritu sancto.

19 Porrò Joseph vir ejus, quum esset justus, & nol. et eam ignominiæ exponere, voluit clam eam dimittere.

20 Hæc autem quū in animo induisset, ecce angelus Domini in somnio apparuit ei, dicens, Joseph fili David, ne metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam quod in ea genitum est, ex Spiritu sancto est.

21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim liberabit populum suum ex peccatis ipsius.

22 (Totum hoc autem factū est, ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem,

23 Ecce virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscum Deus.)

24 Expergefactus autem Joseph ex somno, fecit ut ei imperavit angelus Domini, & accepit uxorem suam.

25 Sed non cognovit eam, quoadusq; peperisset filium illum suum primogenitum, vocavitque nomen ejus Jesum.

CAPUT II.

Magi Christū adorant. Joseph in Ægyptū fugit cum Jesu & matre ab Ægypto. Infantes interficiuntur.

Quum ergo natus esset Jesus in ea Bethleema *quæ est* Judææ, (oppidum Herodis regis,) ecce magi ab Oriente advenerunt Hierosolymam,

2 Dicentes, Ubi est ille rex Judæorum qui natus est? vidimus enim ejus stellam in Oriente, & venimus ut adoremus eum.

3 His autem auditis Herodes rex turbatus est, & tota Hierosolyma cum eo.

4 Et congregatis omnibus primariis sacerdotibus, & scribis populi, percontatus est ab eis ubi Christus ille nasciturus esset.

5 At illi dixerunt ei, In ea Bethleema, *quæ est* Judææ. Sic enim scriptum est per Propheram,

6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minima es inter duces Judæ: ex te enim exibit dux qui pascet populum meum Israelem.

7 Tum Herodes clam vocatis magis ex-

vidit ab eis quo tempore stella appa-
ruisset.

8 Et eis Bethleemum dimisit, dixit,
Profecti, perscrutamini de puerulo
illo: postquam autem illum invenerit, re-
nunciate mihi, ut & ego veniam & ad-
orem eum.

9 Ipsi vero audito rege, profecti sunt: & ecce stella quam viderant in Oriente, præ-
ibat eis, donec veniens staret supra lo-
cum in quo erat puerulus ille.

10 Visa autem stella gavisi sunt gaudio magno valde:

11 Et ingressi domum, invenerunt puerulum cum Maria matre ipsius: & prostrati adoraverunt eum: aperuitque thesauros suos, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

12 Et divinitus admoniti in somnio ne revertarentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam.

13 Ipsis autem regressis, ecce, angelus Domini apparet in somnio Josepho, dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & esto illic usquedum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.

14 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum.

15 Et fuit illic usque ad obitum Herodis: ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocavi Filium meum.

16 Tum Herodes, quum videret se illusum esse à Magis, excanduit valde, & missis carnificibus, interemit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omni confinio ejus, à bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat ex Magis.

17 Tunc impletum fuit quod ait Dominus per Hieremiam Prophetam, dicentem,

18 Vox in Rhama audita est, lamentatio, & fletus, & ejulatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere de eo quod non sint.

19 Quum autem obiisset Herodes, ecce, angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto,

20 Dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & proficiscere in regionem Israelis: mortui sunt enim qui petebant animam pueruli.

21 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrem ipsius, & venit in regionem Israelis.

22 Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæa pro Herode patre suo, timuit illuc abire: verum divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Ga-
lilææ.

23 Et quum eo venisset, habitavit in urbe dicta Nazareth: ut impleretur quod dictum est per Prophetas, Fore ut Nazarenus vocaretur.

CAPUT III.

Doctrina & vita Johannis, à quo Christus baptizatur.

1 In temporibus autem illis adfuit Johannes Baptista, prædicans in deserto Judææ,

2 Dicens, Resipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic est ille de quo dictum est per Esaiam Prophetam, dicentem, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse vero Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos suos; alimentum autem ejus erat locustæ & mel agreste.

5 Tunc exibat ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio circumjacens Jordanis:

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Pharisæis & Sadducæis venientes ad Baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarum, quis vobis præmonstravit ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ:

9 Et ne putate vobis dicendum apud vosipsos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam vero etiam securis ad radicem arboris posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum, exciditur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aqua ad resipiscentiam: is vero qui post me venit, validior me est, cujus non sum dignus qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igne.

12 Cujus ventilabrum est in manu sua, & qui perpurgabit aream suam: & coget triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inextincto.

13 Tunc advenit Jesus à Galilæa ad Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixe prohibebat eum, dicens, Mihi opus est ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus dixit ad eum, Omitte nunc; ita enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc omisit eum.

16 Et baptizatus Jesus ascendit statim ex aqua: & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem quasi columbam, & venientem super ipsum.

17 Et ecce, vox *adfuit* è cœlis, dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

CAPUT IV.

Christus Johannis tentatur à Diabolo, quo victo, inchoat suum ministerium.

Tunc

TUnc Jesus ductus fuit in desertum
a Spiritu, ut tentaretur à diabolo.
2 Et quum jejunasset dies quadraginta
& noctes quadraginta, postea esuriit.
3 Et quum venisset ad eum tentator, dixit, Si Filius es Dei, dic ut isti lapides panis fiant.
4 At ille respondens dixit, Scriptū est, Non solo pane vivet homo, sed ex quovis verbo prodeunte per os Dei.
5 Tunc assumit eum diabolus in sanctum urbem, & statuit eum super pinnas templi:
6 Dixitq; ei, Si Filius es Dei, dejice te hinc deorsum: nam scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & *ipsi* attollent te in manus, nequando offendas ad lapidem pedem tuum.
7 Dixit ei Jesus, Vicissim scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.
8 Rursum assumit eum diabolus in montem sublimem valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum:
9 Dixitque ei, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me.
10 Tunc dicit ei Jesus, Abi Satana; scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.
11 Tunc omittit eum diabolus, & ecce, angeli accesserunt, & ministrabant ei.
12 Quum audisset autem Jesus, Johannem traditum esse *in custodiam*, rediit in Galilæam.
13 Et relicta Nazareth, venit & habitavit in Capernaumo *urbe* maritima, in finibus Zabulon & Nephthalim:
14 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam Propheram, dicentem,
15 Terra Zabulon, & terra Nephthalim, *ad* viam maris secus Jordanem, Galilæa Gentium:
16 Populus positus in tenebris vidit lucem magnam; & positis in regione & umbra mortis, lux exorta est.
17 Ex eo tempore cœpit Jesus prædicare, & dicere, Resipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.
18 Ambulans autem Jesus ad mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui dictus est Petrus, & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare: (erant enim piscatores)
19 Et dicit eis, Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum.
20 Illi vero statim omissis retibus sequuti sunt eum.
21 Tunc progressus illinc, vidit alios duos fratres, Jacobum filium Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, in navigio cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua: & vocavit eos.
22 Illi autem statim omisso navigio & patre suo, sequuti sunt eum.
23 Et obivit totam Galilæam Jesus, docens in synagogis ipsorum, & prædicans Evangelium regni, & sanans quemvis morbum & quemvis languorem in populo.
24 Tunc emanavit fama ipsius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes male affectos, variis morbis & cruciatibus detentos, & dæmoniacos, & lunaticos & paralyticos: sanavitque eos.
25 Et sequuta est eum turba multa à Galilæa, ac Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa & *regionibus* trans Jordanem *sitis*.

CAPUT V.

Concio Christi in monte, complexa octo beatitudines, & explicationem Legis.

QUum vidisset autem turbam, ascendit in montem: & quum consedisset, adierunt eum discipuli ejus.
2 Tunc aperto ore suo docebat eos, dicens,
3 Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
4 Beati qui lugent: quoniam ipsi solamen recipient.
5 Beati qui sunt mites: quoniā ipsi terram hæreditario jure obtinebunt.
6 Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.
7 Beati qui sunt misericordes: quoniam ipsis misericordia tribuetur.
8 Beati qui sunt mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.
9 Beati qui sunt pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.
10 Beati quos persequuntur *homines* justitiæ causa: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
11 Beati eritis quum vos convicijs affecerint, & persequuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali adversus vos, propter me.
12 Gaudete & exsultate; quoniam merces vestra multa est in cœlis: ita enim persequuti fuerunt Prophetas qui *fuerunt* ante vos.
13 Vos estis sal terræ: quod si sal insipiens fuerit, quo salietur? ad nihil valet amplius nisi ut abjiciamur foras, & conculcemur à quibusvis.
14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs occultari supra montem posita.
15 Neque accendunt lucernā, & ponunt eam subter modium, sed in candelabrum: & splendet omnibus qui sunt in domo.
16 Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui *est* in cœlis.
17 Ne existimate me venisse ut dissolvam Legem, aut Prophetas: non veni ut *eam* dissolvam, sed ut *eam* impleam.
18 Amen quippe dico vobis, Usquedum præterierit cœlum & terra, iota unum aut unus apex nequaquā præteriet ex Lege, usquedum omnia facta fuerint.
19 Quisquis igitur solverit unum ex mādatis istce minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum:

rum: quisquis autem fecerit & docuerit, ipse magnus vocabitur in regno cælorum.

20 Dico enim vobis, Nisi abundaverit vestra justitia plus quàm illa Scribarum & Pharisæorum, vos nequaquam ingredietis in regnum cælorum.

21 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non occides: quisquis autem occiderit, tenebitur judicio.

22 Ego verò dico vobis, Quicunq; irascitur fratri suo temere, tenebitur judicio: quicunq; verò dixerit fratri suo, Raca, tenebitur concilio: quisquis autem dixerit, Fatue, tenebitur gehennæ ignis.

23 Igitur si munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris fratrem tuum habere aliquid contra te;

24 Omitte illic munus tuum coram altari, & abi: primum reconciliator fratri tuo: & tunc ubi veneris offer munus tuum.

25 Esto amicus adversario tuo citò, dum es in via cum eo: ne quando te tradat adversarius judici, & judex te tradat ministro, & in custodiam conjiciaris:

26 Amen dico tibi, Nequaquam exibis illinc usquedum reddideris ultimum quadrantem.

27 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non mœchaberis.

28 Ego verò dico vobis, Quicunq; aspicit mulierem ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo.

29 Quòd si oculus tuus dexter facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

30 Et si dextera tua manus facit ut tu offendas, excinde eam, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

31 Dictum est autem, Quisquis dimiserit uxorem suam, det ei libellum absessionis.

32 Ego verò dico vobis, Quisquis dimiserit uxorem suam, extra rationem scortationis, facit ut ea mœchetur; & quisquis dimissam duxerit mœchatur.

33 Rursùm audistis dictum fuisse veteribus, Non pejerabis, sed reddes Domino quæ tu juraveris.

34 Ego verò dico vobis, Ne jurate omnino, neq; per cælum, quia thronus Dei est:

35 Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neq; per Hierosolymam, quia urbs est magni regis.

36 Neq; per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album aut nigrum facere.

37 Esto autem sermo vester, etiam etiam, non non: quod autem supra hæc redundat, à malo est.

38 Audistis dictum fuisse, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego verò dico vobis, Ne opponatis improbo: sed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram:

40 Et ei qui velit tecum contendere, & tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium:

41 Et quisquis te angariabit ad millare unum, abi cum eo duo.

42 Petenti abs te dato: & volentem mutuari abs te, ne averseris.

43 Audistis dictum fuisse, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego verò dico vobis, Diligite inimicos vestros, benedicite eis qui devovent vos, benefacite iis qui oderunt vos, & precamini pro iis qui vobis infesti sunt, & persequuntur vos:

45 Ut sitis filii Patris illius vestri qui est in cælis; facit enim ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.

46 Nam si dilexeritis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? nonne & publicani idem faciunt?

47 Et si complexi fueritis fratres vestros solum, quid amplius facitis? nonne & publicani ita faciunt?

48 Estote igitur vos perfecti, ut Pater vester, qui est in cælis, perfectus est.

CAPUT VI.

De eleemosyna, oratione Dominica, jejunio, mammona, & regno Dei.

ATtendite ne justitiam vestram exerceatis coram hominibus, ut spectemini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui est in cælis.

2 Itaque quum præstabis eleemosynam, ne curato buccina cani coram te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in plateis, ut gloriam consequantur ab hominibus: amen dico vobis, Retulerunt mercedem suam.

3 Quin vero tu das eleemosynam, ne noverit sinistra tua quid facit dextera tua:

4 Ut sit tua eleemosyna in occulto: Pater autem tuus qui *te* aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

5 Et quum precaberis, ne esto ut hypocritæ; amant enim in conventibus, & in angulis platearum stantes precari, ut appareant hominibus: amen dico vobis, Retulerunt mercedem suam.

6 Tu vero quum precaris, introito in conclave tuum, & clauso ostio tuo precare Patrem tuum in occulto: & Pater tuus qui *te* aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

7 Precantes autem ne eadem blaterate ut Ethnici: putant enim fore ut sua illa loquacitate exaudiantur.

8 Ne igitur ipsis assimilamini: novit enim Pater ille vester quibus sit vobis opus, antequam vos petatis ab eo.

9 Vos igitur ita precamini, PATER noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum.

10 Veniat

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, *ita* etiam in terra.
11 Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.
12 Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.
13 Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos ab illo malo. Quia tuũ eſt regnum, & potentia, & gloria in ſecula, Amen.
14 Nam ſi remiſeritis hominibus ſuos lapſus, remittet etiam vobis Pater ille veſter cœleſtis:
15 Sin autem non remiſeritis hominibus ipſorum lapſus, nec Pater veſter remittet vobis offenſas veſtras.
16 Quum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare: amen dico vobis, Retulerunt mercedem ſuam.
17 Tu vero quum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:
18 Ut ne appareas hominibus jejunare, ſed Patri tuo qui *eſt* in occulto; & Pater tuus qui aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.
19 Ne theſauros recondite in terra, ubi tinea & eroſio corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur.
20 Sed recondite vobis theſauros in cœlo, ubi neque tinea neque eroſio corrumpit, & ubi fures non perfodiunt neq; furantur.
21 Nam ubi eſt theſaurus veſter, illic erit etiam cor veſtrum.
22 Lucerna corporis eſt oculus: itaque ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:
23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. Ergo ſi lumen quod eſt in te, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ?
24 Nemo poteſt duobus dominis ſervire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget; aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ.
25 Propterea dico vobis, Ne eſtote ſolliciti de anima veſtra, quid eſuri ſitis, aut quid bibituri; neque de corpore veſtro, quia re ſitis induendi: nonne anima plus eſt quam alimentum, & corpus quam veſtitus?
26 Intuemini in volucres cœli: non enim ſerunt, neq; metunt, neque cogunt in horrea, ſed Pater ille veſter cœleſtis alit eas: nonne vos multo præſtatis eis?
27 Quis autem ex vobis ſollicite cogitando poteſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?
28 Ac de veſtitu quid ſolliciti eſtis? diſcite quomodo lilia agrorum augeſcant: non ſtigrantur, neque nent:
29 Sed dico vobis, Ne Solomonem quidem cum univerſa gloria ſua, ſic amictum fuiſſe ut unum ex iſtis.
30 Quod ſi herbam agri, quæ hodie exſtat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ita circumveſtit; nonne vos multo magis, ô exigua fide præditi?
31 Ne igitur eſtote ſolliciti, dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?
32 (Nam omnia iſta gentes requirunt:) novit enim Pater ille veſter cœleſtis vos indigere his omnibus.
33 Sed quærite primo regnum Dei, & juſtitiam ejus, & iſta omnia adjicientur vobis.
34 Ne igitur eſtote ſolliciti de craſtino; nam craſtinus *dies* ſolliciti erit de *rebus* ſuis: ſufficit diei ſua vexatio.

CAPUT VII.

Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandũ. Via lata et arcta. Prophetæ ex fructu diſcernendi. Domus qua bene et qua male fundata.

NE judicate, ut ne judicemini.
2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini: & qua menſura metimini, *eadem* contra metietur vobis.
3 Quid autem ſpectas feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui, trabem vero quæ eſt in oculo tuo non animadverris?
4 Aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam feſtucam ex oculo tuo; & ecce trabes in oculo tuo?
5 Hypocrita, ejice primum trabẽ illam ex oculo tuo, & tum diſpicies ut ejicias feſtucam ex oculo fratris tui.
6 Ne date *quod* ſanctũ *eſt* canibus, nec projicite margaritas veſtras coram porcis; ne quando conculcent eas pedibus ſuis, & converſi lacerent vos.
7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis.
8 Quiſquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & ei qui pulſat, aperietur.
9 Nam quis eſt ex vobis homo, qui ſi filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?
10 Et ſi piſtem petierit, num ſerpentem dabit ei?
11 Si vos igitur qui mali eſtis, noſtis dona bona dare liberis veſtris, quanto magis Pater ille veſter qui eſt in cœlis, dabit bona iis qui petierint ab ipſo?
12 Quæcunq; igitur volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis; iſta enim eſt Lex & Prophetæ.
13 Introite per anguſtam portam: quoniam lata eſt porta, & ſpatioſa via quæ abducit in exitium, multique ſunt qui introeunt per eam:
14 Quia anguſta eſt porta, & ſtricta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniunt eam.
15 Cavete vero vobis à pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos cum veſtimentis ovium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autē arbor fert fructus putres.

18 Nō potest arbor bona fructus malos ferre, neq; arbor mala fructus bonos ferre.

19 Quæcunq; arbor non fert fructum bonum, excidītur, & in ignem conjicitur.

20 Nempe igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.

21 Non quisquis dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnū cælorū, sed qui facit quod vult Pater meus qui in cælis est.

22 Multi dicent mihi die illo, Domine, Domine, nonne *per* nomen tuū prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas virtutes edidimus?

23 Tunc autē profitebor eis, Certe nunquam novi vos: discedite à me qui operā datis transgressioni Legis.

24 Quisquis igitur audit ex me sermones istos, & eos præstat, assimilabo eū viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram:

25 Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi, sed non cecidit; fundata enim fuerat super petram.

26 Et quisquis audit ex me hos sermones, & eos nō præstat, assimilabitur viro fatuo, qui ædificavit domū suam super arenam:

27 Descendit autem pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & impegerunt in domum illam; & cecidit, & fuit casus ejus magnus.

28 Factum est autem quum finisset Jesus sermones istos, ut percellerentur turba super doctrina ipsius.

29 Docebat enim eos ut habens auctoritatem, non autem ut Scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosus, Centurionis puer, & Socrus Petri sanantur. Sedatur tempestas à Christo, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos ruunt.

DEscendentem autem eum è monte sequuta est turba multa.

2 Et ecce, leprosus quum venisset adoravit eum, dicens, Domine, si velis, potes me purgare.

3 Extensāque manu tetigit eum Jesus, dicens, Volo, purgator. Statim igitur purgata fuit ejus lepra.

4 Tunc dicit ei Jesus, Vide *ut* nulli dicas: sed abi, ostende te Sacerdoti, & offer donum illud quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

5 Ingressum autē Jesum Capernaumum adiit Centurio, precans eum,

6 Et dicens, Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

7 Tunc dicit ei Jesus, Ego, quum venero, sanabo eum.

8 Et respondens Centurio, dixit, Domine, non sum dignus ut sub tectum meum ingrediaris: sed solum loquere, & sanabitur puer meus.

9 Etenim ego sum homo sub potestate *constitutus*, habens sub me, milites: & dico huic, Proficiscere, & proficiscitur: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.

10 *Hæc* autem quum audisset Jesus, miratus est: & dixit iis qui sequebantur, Amen dico vobis, Ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

11 Dico autem vobis, Multos ab Oriente & Occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo, & Isaaco, & Jacobo in regno cælorum:

12 Filios vero regni ejectū iri in tenebras illas exteras; illic erit fletus & stridor dentium.

13 Et dixit Jesus Centurioni, Abi, & ut credidisti fiat tibi. Sanatusque est puer ejus eo ipso momento.

14 Et quum venisset Jesus domū Petri, vidit socrum ejus in lecto projectam, & febricitantem:

15 Tetigitque manum ejus; & dimisit eā febris: & surrexit, ac ministravit eis.

16 Quum autem serum *diei* esset, obtulerunt ei dæmoniacos multos: & ejecit spiritus verbo, omnesque male habentes sanavit.

17 Ut implereretur quod dictū est per Esaiam Prophetā, dicentem, Ipse invaletudines nostras accepit, & morbos portavit.

18 Quum vidisset autem Jesus turbam multam circum sese, jussit ut abiretur in ulteriorem *ripam*.

19 Et quum accessisset quidam Scriba, dixit ei, Magister, sequar te quocunque abieris.

20 Tunc dicit ei Jesus, Vulpes habent fustra, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis nō habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem ex discipulis ejus dixit ei, Domine, permitte mihi primum abire, & sepelire patrem meum.

22 Jesus autem dixit ei, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos.

23 Ipsum autem ingressum in navigium, sequuti sunt eum discipuli ejus.

24 Et ecce, concussio magna facta est in mari, adeo ut navis operiretur fluctibus: ipse vero dormiebat.

25 Et accedentes discipuli excitaverunt eum, dicentes, Domine, serva nos, perimus.

26 *Ipse* vero dixit eis, Quid timidi estis, ō exigua fide prædīti? Tunc experrectus objurgavit ventos & mare: & facta est tranquillitas magna.

27 Homines autem illi mirati sunt, dicentes, Qualis est iste, quod venti quoque & mare auscultant ei!

28 Et quum venisset ipse ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorū, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis prodeuntes,

dinem, sævi valde, adeo ut non valeret quisquam prætereunte per viam illam.

29 Et ecce, clamarunt, dicentes, Quid nobis rei, Jesu Fili Dei? venisti huc vexatum nos ante constitutum tempus?

30 Erat autem longe ab eis grex porcorum multorum pascens.

31 Dæmones vero precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis, Abite. Illi vero egressi abierunt in illū gregem porcorum: & ecce, tuit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & quum abissent in urbem, renunciarunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.

34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu: & quum vidissent eum, rogarunt ut digrederetur è finibus suis.

CAPUT IX.

Christus peccata & paralysin solvit. Matthæum vocat, quinq; edit miracula, & in multa messe operarios jubet petere.

INgressus igitur navigiū, trajecit, & venit in suam urbem.

2 Et ecce, obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum: quumque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua.

3 Et ecce, quidam è Scribis dicebant apud se, Iste blasphemat.

4 Et quum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit, Quid cogitatis male in cordibus vestris?

5 Utrum enim est facilius, dicere, Remissa sunt tibi peccata: an dicere, Surge & ambula?

6 Ut autem sciatis potestatē habere Filium hominis in terra remittendi peccata (tunc dixit paralytico,) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Tunc *ille* surrexit, abiitque domum suam.

8 Turba vero quum *hoc* vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9 Et quum digrederetur Jesus illinc, vidit quendam sedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & dixit ei, Sequere me. Atque *ille* surgens sequutus est eum.

10 Et ecce, factum est quum Jesus accūberet domi *illius*, ecce, ut multi publicani & peccatores qui venerant, simul accubuerint cum Jesu & discipulis ejus.

11 Quum autem *id* vidissent Pharisæi, dixerunt discipulis ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus edit doctor ille vester?

12 Jesus autem quum *hoc* audisset, dixit eis, Iis qui valent non est opus medico, sed iis qui male *se* habent.

13 Ite vero, & discite quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium: non enim veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

14 Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes, Quare nos & Pharisæi multum jejunamus, discipuli vero tui non jejunant?

15 Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lugere quamdiu cum eis est sponsus? Aderunt autē dies quū tolletur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16 Nullus autem indit panniculum novum in vestimentum vetus: illud enim ipsius supplementum tollit *aliquid* ex illo vestimento, & fit pejor fissura.

17 Neque injiciunt vinum novū in utres veteres: alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur, tum utres pereunt: sed injiciunt vinum novum in utres recentes, & utraque conservantur.

18 Hæc eo loquente ipsis, ecce, quidam præfectus *synagoga* venit, & adoravit eū, dicens, Filia mea modo defuncta est: sed veni & impone manum tuam super eam, & vivet.

19 Tunc surgens Jesus sequutus est eum, & discipuli ejus.

20 Et ecce, mulier sanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.

21 Dicebat enim apud se, Si solum tetigero vestimentum ejus, liberabor.

22 Jesus vero conversus & intuitus eam, dixit, Confide filia: fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.

23 Et quum venisset Jesus domum præfecti *synagoga*, vidissetq; tibicines & turbam tumultuantem,

24 Dixit eis, Recedite: non enim mortua est puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Quum autem fuisset ejecta turba, ingressus prehendit manum ejus: & surrexit adolescentula.

26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.

27 Quumq; digrederetur illinc Jesus, sequuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes, Miserere nostri, Fili David.

28 Quum autem venisset domum, adierunt eum cæci illi; & dicit eis Jesus, Creditis me hoc posse facere? Dicunt ei, Etiam, Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundum fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum: & graviter interminatus est eis Jesus, dicens, Videre nemo sciat.

31 At illi egressi sparserunt ejus famam in tota illa regione.

32 Ipsis autem egredientibus, ecce, obtulerunt ei hominē mutum, dæmoniacum.

33 Et ejecto dæmonio loquutus est mutus: & mirata est turba, dicens, Nunquam apparuit tale quidpiam in Israele.

34 Pharisæi vero dicebant, Per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

35 Et obibat Jesus urbes omnes ac vicos, docens in synagogis eorum, & prædicans

Evangelij regni, & sanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.

36 Quū vidisset autem turbam, commiseratione intima commotus est super eis, quod essent dissipati & disjecti quasi oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis multa, operarii autē pauci:

38 Rogate igitur Dominum messis, ut emittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

Vocatio 12. Apostolorum, illorumq; persecutio, consolatio, et summaria instructio.

Tunc advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem adversus spiritus impuros, ut ejicerent eos, & sanarent omnem morbum, & omnem languorem.

2 Porro duodecim Apostolorū nomina sunt hæc: Primus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus: Jacobus *filius* Zebedæi, & Johannes frater ejus:

3 Philippus, & Bartholomæus: Thomas, & Matthæus ille publicanus: Jacobus *filius* Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus:

4 Simon Cananites, & Judas Iscariotes, qui etiam prodidit eum.

5 Hos duodecim misit Jesus, & addidit eis mandata, dicens, In viam Gentium ne abieritis, & in urbem Samaritanorum ne ingrediamini:

6 Sed proficiscimini potius ad oves perditas domus Israelis.

7 Iter facientes vero proclamate, dicentes, Appropinquavit regnum cœlorum.

8 Ægrotos sanate, leprosos purgate, mortuos suscitate, dæmonia ejicite: dono accepistis, dono date.

9 Ne comparate aurum, neq; argentum, neque æs in zonis vestris,

10 Neque peram ad iter, neq; binas tunicas, neque soleas, neque baculum: nam dignus est operarius alimento suo.

11 In quamcunq; vero urbē aut vicum introieritis, exquirite quis in ea sit dignus: & illic manete usquedum exeatis.

12 Introeuntes autem domum, salutate eam.

13 Et si quidē fuerit domus digna, veniat pax vestra super eam: sin autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertitor.

14 Et quicunq; non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes domo aut ex urbe illa, excutite pulverem pedum vestrorum.

15 Amen dico vobis, Tolerabilior erit condicio terræ Sodomorū & Gomorrhæorum in die judicii, quam urbis illius.

16 Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum: estote igitur prudentes ut serpentes, & simplices ut columbæ.

17 Cavete vero ab hominibus: tradent enim vos in consessus, & in conventibus suis flagellabunt vos.

18 Sed & ad præsides ac reges ducemini mei causā, *ut hoc sit* eis, & Gentibus testimonium:

19 Sed quum tradent vos, ne estote solliciti quomodo aut quid loquamini: datur enim vobis illo momento quod loquamini.

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri *is est* qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium; & insurgent liberi in parentes, & morte multandos eos curabunt.

22 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verum qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

23 Quum autem persequentur vos in ea urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, Nequaquam obieritis urbes Israelis quin venerit Filius hominis.

24 Non est discipulus supra doctorem, neque servus super dominum suum.

25 Sufficiat discipulo ut sit sicut doctor ipsius, & *ut* servus *sit* sicut dominus ipsius. Si ipsum Patremfamilias Beelzebulē vocarunt quanto magis domesticos ejus?

26 Itaque ne eos timete: nihil enim est operrum quod non sit retegendum, & nihil occultum quod non sit cognoscendum.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in solariis.

28 Et ne timete *vobis* ab iis qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare: sed timete potius eū qui potest & animam & corpus perdere in gehenna.

29 Nonne duo passerculi assario veneunt, & unus ex eis non cadet in terram sine Patre vestro?

30 Vestri vero etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne igitur timete: vos multis passerculis præstatis.

32 Quisquis igitur agnoscet me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo qui est in cœlis.

33 Quisquis autem abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo qui est in cœlis.

34 Ne existimate me venisse immissurū pacem in terram: non veni immissurus pacem, sed gladium.

35 Nam veni facturus ut dissidear filius à patre suo, & filia à matre sua, & nurus à socru sua.

36 Et inimici hominis *erunt qui sunt* domestici ipsius.

37 Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amat filiū aut filiam supra me, non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, ac pone me sequitur, non est me dignus.

39 Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam mea causā, inveniet eam.

40 Qui

49 Qui recipit vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum qui misit me.

41 Qui recipit Propheram nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet; & qui recipit justum nomine justi, mercedem justi accipiet.

42 Et quicunque potum dederit uni ex his parvis poculum frigidæ solum, nomine discipuli, Amen dico vobis, non perdiderit mercedem suam.

CAPUT XI.

Legatio Johannis ad Christum, Christique contio legalis & evangelica.

ET factum est, quum finem fecisset Jesus præcipiendi duodecim discipulis suis, ut digressus illinc doceret & prædicaret in urbibus eorum.

2 Johannes autem quum audisset in vinculis opera Christi, missis duobus ex discipulis suis,

3 Dixit ei, Tune is es qui venturus erat, an alium expectabimus?

4 Et respondens Jesus dixit ei, Ite & renunciate Johanni quæ auditis & videtis:

5 Cæci visum recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui resuscitantur, & pauperibus evangelizatur.

6 Et beatus est qui non fuerit offensus in me.

7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere turbæ de Johanne, Quid existis in desertum spectaturi? arundinem quæ agitetur à vento?

8 Sed quid existis visuri? homine mollibus vestibus amictum? ecce, qui gerunt molles vestes, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis visuri? Propheram? certe dico vobis etiam amplius quã Prophetam.

10 Iste enim est de quo scriptum est, Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.

11 Amen dico vobis, Non est suscitatus inter geniros è mulieribus quisquã major Johanne Baptista: sed qui est minimus in regno cœlorum, major eo est.

12 Porro à diebus Johannis Baptistæ usque nunc regno cœlorum vis afferrur, & violenti rapiunt illud.

13 Nam omnes Prophetæ & ipsi Lex usque ad Johannem prophetarunt.

14 Et si vultis *hoc* recipere, ipse est Elias ille qui venturus erat.

15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

16 Sed cui assimilabo genrem istam? Similis est pueruli qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis,

17 Ac dicunt, Tibiis cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non planxistis.

18 Venit enim Johannes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet.

19 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicunt, Ecce homo edax & vinipotor, publicanorũ amicus & peccatorum. Sed justificata est Sapientia à filiis suis.

20 Tunc cœpit cum probris increpare civitates in quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipsius, quod non resipuissent, *dicens*,

21 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: nam si Tyri & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere *sedentes* resipuissent.

22 Quinetiam dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilior erit conditio in die judicii quam vestra.

23 Et tu Capernaum, quæ es usque ad cælum sublata, usq; ad inferos deprimeris: nam si Sodomis editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud te, mansissent usque ad hodiernum diem.

24 Quinetiam dico vobis, Terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicii quam tua.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater, Domine cœli & terræ, quod hæc occultaveris à sapientibus & intelligentibus, & ea retexeris infantibus.

26 Etiam Pater, quia ita placuit tibi.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit Filium nisi Pater; neque Patrem quisquam novit nisi Filius, & cuicunq; voluerit Filius retegere.

28 Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requiescatis.

29 Atrollite jugum meum in vos, & discite à me, quod mitis sim & humilis corde; & invenietis requiẽ animabus vestris.

30 Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

CAPUT XII.

Quid Sabbatho & Sacrificio præstantius. Diabolum non posse ejici nisi digito Dei, & bonum esse debere qui bene agat. Jonas typus Christi.

IN illo tempore ibat Jesus sabbatho per sata: discipuli vero ipsius esuriebant, cœperuntque vellere spicas, & edere.

2 Pharisæi vero quũ *hoc* vidissent, dixerunt ei, Ecce, discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatho.

3 Ipse autem dixit eis, Non legistis quid fecerit David, quum esuriret ipse, & qui erant cum eo?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis ederit, quibus vesci non erat ipsi licitum, neq; iis qui cum eo erant, sed Sacerdotibus solis?

5 Aut non legistis in Lege, Sabbathis Sacerdotes in templo sabbathum prophanare, & inculpabiles esse?

6 Dico autem vobis, *quendam* templo majorem hic esse.

7 Quod si noderis quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnasseris [illegible]

8 Nam Dominus est etiam sabbati Filius hominis.

9 Et digressus illinc, venit in synagogam eorum.

10 Et ecce, quidā *ibi* erat manum habens aridam: & interrogarunt eum, dicentes, Licene sabbatis *quempiam* sanare? ut accusarent eum.

11 Ipse vero dixit eis, Quis erit ex vobis qui habeat ovem unam, &, si ea inciderit sabbato in foveam, non apprehendat eam & erigat?

12 Quantum autem homo præstat ovi? Itaque licet sabbatis benefacere.

13 Tunc dixit homini illi, Protende manum tuam. Et *is* extendit: estque restituta sana ut altera.

14 Pharisæi vero egressi ceperunt consilium adversus eum, ut eum perderent.

15 Jesus autem quum *hoc* nosset, secessit illinc, sequutaque est eum turba multa, sanavitque eos omnes.

16 Et interminatus est eis ne se manifestum facerent.

17 Ut impleretur quod dictū erat per Esaiam Propheram, dicentem,

18 Ecce servus ille meus, quem elegi; dilectus ille meus, in quo acquievit anima mea: ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus annunciabit.

19 Non litigabit neq; clamitabit, neq; audiet quispiam in plateis vocem ejus.

20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, usq; dum protulerit ad victoriam judicium.

21 Et in ejus nomine Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmoniacus cæcus & mutus: & sanavit eum, adeo ut qui cæcus ac mutus *fuerat*, & loquereretur & videret.

23 Et obstupuit tota turba, dicebatque, Nonne iste est filius ille Davidis?

24 Pharisæi vero quum hæc audissent, dicebant, Iste non ejicit dæmonia nisi per Beelzebulem principem dæmoniorum.

25 Jesus autem, quum sciret cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnū divisum adversus seipsum vastatur: & omnis urbs aut domus divisa adversus seipsam, non stabit.

26 Sed, si Satanas Satanā ejicit, adversus seipsum divisus est: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27 Et si ego per Beelzebulē ejicio dæmonia, filii vestri per quem *ea* ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

28 Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio dæmonia, nempe pervenit ad vos regnum Dei.

29 Nam quomodo poterit aliquis ingredi domū potentis *alicujus*, & vasa ejus diripere, nisi primo vinxerit potentem illum, & tunc domum illius diripiet?

30 Qui non est mecū, adversum me est: & qui non colligit mecum, *is* spargit.

31 Propterea dico vobis, Quodvis peccatum & blasphemia remittetur hominibus: blasphemia vero in Spiritum non remittetur in hominibus.

32 Et quisquis loquutus fuerit adversus Filiū hominis, remittetur ei: quisquis autem fuerit loquutus adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonā, & fructum ejus bonum; aut facite arborē putrem, & fructum ejus putrem: nam ē fructu arbor cognoscitur.

34 Progenies viperarū, quomodo possitis bona loqui, quū vitis mali? nam ex redundantia cordis os loquitur.

35 Bonus homo ē bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36 Sed dico vobis, Quodcunq; verbum otiosum loquuti fuerint homines, de eo reddirunt rationem in die judicii.

37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt quidā ē Scribis ac Pharisæis, dicentes, Præceptor, velimus ex te signum videre.

39 Ipse vero respondens, dixit eis, Gens mala & adulterina signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes, ita erit Filius hominis in corde terræ tres dies & tres noctes.

41 Ninevitæ resurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eā; quod ipsi resipuerint ad prædicationem Jonæ: & ecce, plus quam Jonas *est* in hoc loco.

42 Regina Austri surget in judicio cum gente ista, & condemnabit eam; quod venerit a terminis terræ ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quam Solomon *est* in hoc loco.

43 Cæterum quū impurus spiritus exierit à quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit, Revertar domū meam, unde exivi. Et quum venit, invenit *eam* vacantem, versam & ornatam.

45 Tunc abit & accipit secum septem alios spiritus pejores quam ipse *sit*: & ingressi habitant illic; fitq; ultima conditio hominis illius deterior priore: ita etiam erit genti isti malæ.

46 Quum autem adhuc loquereretur turbæ, ecce, mater & fratres ejus adstiterunt foris, quærentes ejus colloquium.

47 Dixit autem ei quidam, Ecce, mater tua & fratres tui foris adstant, quærentes tuum colloquium.

48 Ipse vero respondens, dixit illi qui *hoc* ei dixerat, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et protensa manu sua in discipulos suos, dixit, Ecce, mater mea & fratres mei.

50 Quis-

30 Quisquis enim fecerit quod vult Pater ille meus qui est in cœlis, is est meus frater, & soror, & mater.

CAPUT XIII.

Concio Christi complexa parabolam de Semine, & septem alias. Despicitur Jesus à cognatis.

1 ILlo vero die egressus Jesus domo, sedit apud mare.

2 Et coacta est ad eum turba multa, adeo ut navigium ingressus sederet; tota autem turba in littore adstabat.

3 Et loquutus est eis multa per parabolas, dicens, Ecce, *quidam* sator exiit ad seminandum.

4 Et quum is seminaret, alia quidē ceciderunt secundum viam: & venerunt volucres, & devoraverunt ea.

5 Alia vero ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & statim exorta sunt, propterea quod non habebant profundam terram:

6 Sole autem exorto ardore tacta sunt, & propterea quod non habebant radicem, exaruerunt.

7 Alia vero ceciderunt in spinas; & ascenderunt spinæ, & suffocarunt ea.

8 Alia vero ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena, aliud vero sexagena, aliud vero tricena.

9 Qui habet aures ad audiendū, audiat.

10 Tunc accedentes discipuli, dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipse vero respondens, dixit eis, Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum.

12 Quisquis enim habet, dabitur ei, & applius habebit: quisquis autem non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis; quia videntes nō vident, & audientes non audiunt nec intelligunt.

14 Itaque complenur in ipsis prophetia Esaiæ, quæ dicit, Audiū audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Crassum factum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis connivérunt; nequando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & se convertant, & sanem eos.

16 Vestri vero beati sunt oculi, quod videant; & aures vestræ, quod audiant.

17 Amen enim dico vobis, Multi Prophetæ & justi desideraverunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam ejus qui seminat.

19 Quoties quispiam audit sermonē de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod satū est in corde ipsius: is est qui secundum viam semen excepit.

20 Qui vero in petrosa semen excepit, is est qui sermonem audit, & eum statim cum gaudio excipit:

21 Non habet autem radicem in se, sed temporarius est: ortaq; compressione vel persecutione propter sermonē, statim offenditur.

22 Qui vero in spinas semen excepit, is est qui sermonem audit: sed solicitudo seculi hujus, & fallacia divitiarum suffocat sermonem, qui sit fructus expers.

23 Qui vero in terram bonam excepit semen, is est qui sermonē audit & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius sexagena, alius vero tricena.

24 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum homini serenti bonum semen in agro suo.

25 Quum autē dormirent homines, venit ejus inimicus, & sevit zizania inter triticum: & abiit.

26 Quum vero germinasset herba, & fructum edidisset, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei, Domine, nonne bonū semen seviisti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28 Ille vero dixit eis, Inimicus quispiam hoc fecit. Servi autē dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?

29 At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis simul cum eis triticum.

30 Sinite utraq; simul crescere usque ad messem: & tempore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos, ad exurendum ea; triticum vero cogite in horreum meum.

31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum quispiam sevit in agro suo:

32 Quod minimum quidem est omnium seminum: quum autem excreverit, maximum est olerum, & arboretit; adeo ut veniant volucres cœli, & nidulentur in ramis ipsius.

33 Aliam parabolam loquutus est eis, *dicens*, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.

34 Hæc omnia loquutus est Jesus per parabolas ad turbam: & absque parabola nihil loquutus est eis.

35 Ut compleretur quod dictum fuit per Propheram, dicentem, Aperiam per parabolas os meum: eructabo occultata à jacto mundi fundamento.

36 Tunc dimissa turba venit domū Jesus, & adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Edissere nobis parabolam zizaniorum agri illius.

37 Ipse vero respondens, dixit eis, Qui seminat bonum semen est Filius hominis:

38 Ager autem est mundus: bonum vero semen, hi sunt filii regni; zizania vero

vero, sunt filii illius Mali.

39 Inimicus autem qui seminavit eas, est diabolus: messis vero, consummatio seculi est: messores autem, Angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni exuruntur; ita erit in consummatione seculi hujus.

41 Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam transgressioni legis:

42 Projicientq; eos in fornacem ignis: illic erit fletus, & stridor que dentium.

43 Tunc justi effulgebunt ut sol, in regno Patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Rursus simile est regnum cœlorum thesauro occultato in agro, quem metus quispiam occultit, & præ gaudio quod accipit ex eo, subducit *se*, & omnia quæ habet vendit, emitque agrum illum.

45 Rursus simile est regnum cœlorum cuipiam negotiatori quærenti pulchras margaritas.

46 Qui nactus quandam magni pretii margaritam, abiit & venundedit omnia quæ habebat, & emit eam.

47 Rursum simile est regnum cœlorum sagenæ jactæ in mare, & quæ res cujusvis generis coëgit:

48 Quam impletam *piscatores* subduxerunt in litus; & sedentes, quæ bona erant in vasa collegerunt, quæ vero putria extra ajecerunt.

49 Ita erit in consummatione seculi: prodibunt Angeli, & segregabunt malos è medio justorum:

50 Projicientque eos in caminum ignis: illic erit fletus & stridor dentium.

51 Dicit eis Jesus, Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam, Domine.

52 Ipse vero dixit eis Propterea omnis scriba edoctus in regno cœlorum, similis est cuipiam patrifamilias qui profert è thesauro suo nova & vetera.

53 Et factum est quum finisset Jesus parabolas istas, ut solveret illinc.

54 Et quum venisset in patriam suam, docuit eos in synagoga eorum: *adeo* ut percellerentur, ac dicerent, Unde huic sapientia ista & virtutes?

55 Nonne iste est ille fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joses, & Simon, & Judas?

56 Et sorores ejus nonne omnes apud nos sunt? unde igitur isti hæc omnia?

57 Et offendebantur in eo. Jesus autem dixit eis, Non est Prophera inhonoratus nisi in patria sua & domo sua.

58 Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAPUT XIV.

Herodis de Jesu judicium: quare Johannes vinctus & decollatus fuit: miraculum 5. Panum: fide firmantur discipuli.

1 In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam *de* Jesu.

2 Et dixit pueris suis, Iste est Johannes ille Baptista: ipse suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

3 Nam Herodes prehenderat Johannem vinxerat, & conjecerat in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.

4 Dicebat enim ei Johannes, Non licet tibi eam habere.

5 Et quum cuperet eum occidere, timuerat turbam, quod eum haberent ut Propheram.

6 Quum autem agerentur natalicia Herodis, saltaverat filia Herodiadis in medio: & placuerat Herodi.

7 Unde cum jurejurando sponderat *se* daturum ei quicquid petiisset.

8 Illa vero prædocta à matre sua, Da mihi, inquit, hic in patina caput Johannis Baptistæ.

9 Et contristatus fuerat rex, sed propter jusjurandum, & eos qui simul accumbebant, jusserat dari.

10 Et misso *carnifice* decollaverat Johannem in carcere.

11 Et allatum fuerat caput ejus in patina, datumq; puellæ: & *ipsa* obtulerat illud matri suæ.

12 Et quum accessissent discipuli ejus, sustulerant corpus illius, illudque sepelierant: venerantque & renunciaverant Jesu.

13 *Hæc* igitur qui audiisset Jesus, secessit illinc è navigio in desertum locii privatim: & quum *hoc* audisset turba, pedibus sequuta est eum ab urbibus.

14 Et egressus Jesus vidit multam turbam: & commiseratione intima cómotus est erga eos, sanavitq; eorum ægrotos.

15 Quum autem serum diei esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus, & tempus jam præterlit, dimitte turbam, ut abeuntes in vicos emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis, Non habent necesse abire: date eis vos quo vescantur.

17 Ipsi vero dicunt ei, Non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces.

18 Ipse autem dixit, Adferte mihi eos huc.

19 Et jussa turba per herbas discumbere, acceptis quinque illis panibus ac duobus piscibus, suspiciens in cœlum benedixit: & quum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli vero turbæ.

20 Et comederunt omnes, & saturati sunt, sustulerunq; quod superfuerat fragmentorum duodecim cophinos plenos.

21 Qui autem ederant, fuere viri quasi quinquies mille, absq; mulieribus ac pueris.

22 Et statim adegit Jesus discipulos suos insendere in navigium, & præire sibi in ripam alteram, dum dimitteret turbam.

23 Dimissa igitur turba ascendit in mon-

tem

tem privatim ad orandum. Quum autem serum diei esset, solus erat illic.

24 Navigium vero jam in medio maris erat, tormentum à fluctibus. Nam ventus erat contrarius.

25 Quarta autem noctis vigilia abiit ad eos Jesus, ambulans super mare.

26 Et eo viso super mare ambulante, discipuli turbati sunt, dicentes, Spectrum est: & præ metu clamarunt.

27 Sed statim loquutus est eis Jesus, dicens, Confidite; ego sum, ne timete.

28 Respondens autem ei Petrus dixit: Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29 Ipse vero dixit, Veni. Et quum descendisset è navigio Petrus, ambulavit super aquas ut veniret ad Jesum.

30 Videns autem ventum validum, timuit: & quum cœpisset demergi, clamavit, dicens, Domine, serva me.

31 Statim vero Jesus, extendâ manu, apprehendit eum, dicitque ei, Exigua fide prædite, quid dubitasti?

32 Et quum ipsi essent ingressi navigium, pacatus fuit ventus.

33 Qui autem erant in navigio, venientes adoraverunt eum, dicentes, Vere Dei Filius es.

34 Et quum trajecissent, venerunt in terram Genesaret.

35 Et quum agnovissent eum viri loci illius, miserunt in totam circumjacentem illam regionem: & obtulerunt ei omnes male affectos.

36 Et precabantur eum ut solum tangerent fimbriam pallii ipsius: & quotquot attigerunt, liberati sunt.

CAPUT XV.

Incusantur Apostoli de non lavatis manibus. Quid polluat hominem. Historia Chananæa, et 7. panum cum piscibus.

TUnc quidam *qui* Hierosolymis *advenerant* Scribæ & Pharisæi, adierunt Jesum, dicentes,

2 Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus suas quum edunt panem.

3 At ille respondens dixit eis, Quare & vos transgredimini mandatum Dei per traditionem vestram?

4 Nam Deus mandavit, dicens, Honora patrem tuum & matrem: &, Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.

5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri, Donum *est* quocunque à me juvari posses, *insons erit*: & nequaquam honoraverit patrem suum aut matrem suam.

6 Et irritum feci*s* mandatum Dei per traditionem vestram.

7 Hypocritæ, bene de vobis prophetavit Esaias, dicens,

8 Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis me honorat: cor autem eorum procul abest à me.

9 Sed frustra me colunt, docentes doctrinas *quæ sunt* mandata hominum.

10 Et advocata turba dixit eis, Audite, & intelligite.

11 Non quod ingreditur in os, hoc polluit hominem; sed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei, Nosti Pharisæos audito illo sermone offensos fuisse?

13 Ipse vero respondens dixit, Omnis plantra quam non plantavit Pater ille meus cœlestis, eradicabitur.

14 Omittite illos: duces sunt cæci cæcorum: quod si cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.

15 Respondens autem Petrus dixit ei, Edissere nobis parabolam istam.

16 Jesus autem dixit, Adhuc & vos intelligentia caretis?

17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?

18 Quæ autem proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, scortationes, furta, falsa testimonia, maledicta.

20 Hæc sunt quæ polluunt hominem: illotis autem manibus vesci, non polluit hominem.

21 Et egressus illinc Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce, mulier Chananæa à finibus illis egressa clamitavit, dicens ei, Miserere mei Domine, fili David; Filia mea male à dæmonio vexatur.

23 Ille vero non respondit ei quicquam. Tunc accedentes discipuli ejus rogarunt eum, dicentes, Dimitte eam, nam clamat post nos.

24 Ipse vero respondens dixit, Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israelis.

25 Illa autem venit & adoravit eum, dicens, Domine, succurre mihi.

26 Ipse vero respondens dixit, Non est bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27 Ipsa autem dixit, Etiam, Domine: etenim catelli vescuntur micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus dixit ei, O mulier, magna *est* fides tua: fiat tibi ut vis. Et sanata fuit filia ejus ab eo momento.

29 Et digressus illinc Jesus venit juxta mare Galilææ: & quum ascendisset in montem, sedit illic.

30 Tunc adiit eum turba multa habens secum claudos, cæcos, muros, mancos, & alios multos; & abjecerunt eos ad pedes Jesu; & sanavit eos:

31 *Adeo* ut turba mirata sit, quòd videret

ntes mutos loquentes, mancos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes: & glorificarunt Deum Israëlis.

32 Jesus autem advocatis discipulis suis, dixit, Commoveor misericordia ergà turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent quo vescantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.

33 Et dicunt ei discipuli ejus, Unde nobis in deserto tot panes ut saturemus turbam tantam?

34 Dicit iginur eis Jesus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & paucos pisciculos.

35 Tunc jussit turbam discumbere humi.

36 Et acceptis septem istis panibus ac piscibus, quum gratias egisset, fregit, dedit que discipulis suis, discipuli vero turbæ.

37 Comederuntque omnes, & saturati sunt: & sustulerunt quod superfuerat fragmentorum, septem sportas plenas.

38 Erant autem qui comederant, quatuor millia virì, absque mulieribus & pueruli.

39 Tunc dimissa turba ascendit in navigium: venitque in fines Magdala.

CAPUT XVI.

Cavendi à fermento Pharisæorum. Confessio Petri. Petra & Claves Ecclesiæ. Annuntio sui & crucis quæ necessaria.

ET quum accessissent Pharisæi & Sadducæi, tentantes rogarunt eum ut signum è cœlo sibi ostenderet.

2 Ipse vero respondens, dixit eis, Quando serum est dici, dicitis, Serenitas erit: ruber enim cœlum.

3 Et mane, Hodie erit tempestas: ruber enim cœlum triste. Hypocritæ, faciem quidem cœli nostis discernere, signa vero temporum illorum non potestis?

4 Gens mala & adulterina signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis ipsis abiit.

5 Et quum venissent discipuli ejus in ulteriorem ripam, obliti fuerant sumere panes.

6 Jesus autem dixit eis, Videte & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.

7 Ipsi vero disceptabant inter se, dicentes, Panes non sumpsimus.

8 Id autem quum nosset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis inter vos, exigua fide prædicti, quod panes non sumpsistis?

9 Non animadvertitis, neq; meministis quinque illos panes *hominum* quinquies mille & quot cophinos accepistis?

10 Neque septem illos panes quatuor millæ *hominum*, & quot sportas acceperitis?

11 Quomodo non animadvertitis me non dixisse vobis de pane, ut caveretis à fermento Pharisæorum & Sadducæorum?

12 Tunc intelleverunt eum non dixisse ut caverent à fermento panis, sed à fermento doctrinæ Pharisæorum & Sadducæorum.

13 Quum venisset autem Jesus in partes Cæsareæ *quæ dicitur* Philippi, interrogavit discipulos suos dicens, Quemnam esse me dicunt homines, Filium hominis?

14 Illi vero dixerunt, Alii quidem Johannem Baptistam, alii vero Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex Prophetis.

15 Dicit eis, Vos autem quem me dicitis esse?

16 Respondens vero Simon Petrus, dixit, Tu es Christus, Filius ille Dei viventis.

17 Tunc respondens Jesus, dixit ei, Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro & sanguis *hoc* non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in cœlis.

18 Sed & ego tibi dico, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo meam Ecclesiam: & portæ inferorum non superabunt eam.

19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris *in* terra, erit ligatum in cœlis, & quicquid solveris in terra, erit solutum in cœlis.

20 Tunc interdixit discipulis suis ut nemini dicerent, se esse Jesum illum Christum.

21 Ex eo tempore cœpit Jesus indicare discipulis suis, oportere se abire Hierosolymam, & multa pati à Senioribus & primariis Sacerdotibus & Scribis, & occidi, & tertio die suscitari.

22 Et prehensum eum Petrus cœpit objurgare, dicens, Propitius tibi esto, Domine; nequaquam erit tibi hoc.

23 At ille sese convertens, dixit Petro, Abscede à me Satana, offendiculo es mihi: nam non sapis quæ *sunt* Dei, sed quæ *sunt* hominum.

24 Tunc Jesus dixit discipulis suis, Si quis vult post me venire, abdicet semetipsum, & arripiat crucem suam, ac sequatur me.

25 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam mea causa, inveniet eam.

26 Quid enim prodest cuipiam si totum mundum lucratus fuerit, anima vero suæ mulctetur? aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

27 Futurum est enim ut Filius hominis veniat cum gloria Patris sui cum angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum facta ipsius.

28 Amen dico vobis, Sunt quidam ex his qui hic adstant, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint Filium hominis venientem in regnum suum.

CAPUT XVII.

Transformatio Christi. Elias quis. Quæ vis fidei. Christus prædicit passionem suam, & tributum solvit.

ET ecce post die assumit Jesus Petrum ac Jacobum, & Johannem fratrem ejus,

ejus, & subducit eos privatim in montem sublimem.

2 Transformatusque est coram eis, & fulsit facies ejus ut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba ut lux.

3 Et ecce, conspecti sunt eis Moses & Elias, cum eo colloquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit Jesu, Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbravit eos: & ecce vox è nube, dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco: ipsum audite.

6 Et quum *hæc* audissent discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt vehementer.

7 Tunc accedens Jesus tetigit eos, dixitque, Surgite, & ne timete.

8 Sublatis autem oculis suis, neminem viderunt, nisi Jesum solum.

9 Et quum descenderent de monte, mandavit eis Jesus, dicens, Nemini dixeritis quod vidistis, usquequo Filius hominis à mortuis resurgat.

10 Tunc interrogaverunt eum discipuli sui, dicentes, Quid igitur Scribæ dicunt, Oportere ut Elias primum veniat?

11 Jesus autem respondens dixit eis, Elias quidem veniet primum & restituet omnia:

12 Sed dico vobis, Eliam jam venisse, quem non agnoverunt, sed fecerunt ei quæcunque voluerunt: ita futurum est ut & Filius hominis patiatur ab eis.

13 Tunc intellexerunt discipuli *eum* de Johanne Baptista *hæc* ipsis dixisse.

14 Et quum venissent ad turbam, adiit eum quidam, procidens ei ad genua,

15 Et dicens, Domine, miserere filii mei, quoniam lunaticus est, & male afficitur: nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam.

16 Et obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare.

17 Respondens autem Jesus dixit, O natio incredula & perversa, quousque tandem ero vobiscum? quousque tandem tolerabo vos? adducite mihi eum huc.

18 Et increpavit dæmonium Jesus, exitque illud ab eo: & sanatus est puer ab illo momento.

19 Tunc adeuntes discipuli Jesum privatim, dixerunt, Quare nos non potuimus illud ejicere?

20 Jesus autem dixit eis, Propter incredulitatem vestram: Amen quippe dico vobis, Si habueritis fidem quantulum est granum sinapis, dicetis huic monti, Transgreditor hinc illuc, & demigrabit: & nihil impossibile vobis erit.

21 Hoc vero genus *dæmoniorum* non egreditur nisi per precationem & jejunium.

22 Versantibus autem ipsis in Galilæa, dixit eis Jesus, Futurum est ut Filius hominis tradatur in manus hominum:

23 Et crucifigabunt eum, sed tertio die suscitabitur: & contristati sunt vehementer.

24 Quum autem venissent Capernaum, venerunt ad Petrum qui didrachma accipiunt, dixeruntque, Præceptor vester non solvit didrachma?

25 Dicit, Etiam. Et quum ingressus fuisset domum, prævenit eum Jesus, dicens, Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa? five censum? à filiis suis, an ab alienis?

26 Dicit ei Petrus, Ab alienis. Ait ei Jesus, Nempe igitur liberi sunt filii.

27 Sed ne offendiculo simus eis, profectus ad mare, mitte hamum, & eum piscem qui ascenderit primus, tolle; & aperto ore ejus invenies staterem: accepto illum da eis pro me & pro te.

CAPUT XVIII.

Pueruli imitandi proponuntur. Institutur disciplina Ecclesiastica.

EO ipso tempore adierunt Jesum discipuli, dicentes, Quisnam maximus est in regno cœlorum?

2 Et quum advocasset puerulum Jesus, statuit eum in medio eorum,

3 Et dixit, Amen dico vobis, Nisi vos convertamini, & fiatis ut pueruli, nequaquam ingredietis in regnum cœlorum.

4 Quisquis igitur summiserit sese sicut est puerulus iste, is est maximus ille in regno cœlorum.

5 Et quisquis exceperit aliquem puerulum talem nomine meo, me excipit.

6 Quisquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.

7 Væ mundo ab offendiculis: necesse est enim ut eveniant offendicula: verumtamen væ homini illi per quem offendiculum evenit.

8 Si vero manus tua, vel pes tuus sicut ut tu offendas, excinde eos & abjice abs te: bonum est tibi ad vitam ingredi claudum aut manicum, *potius* quam duas manus vel duos pedes habentem conjici in ignem illum æternum.

9 Et si oculus tuus sicut ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: bonum est tibi luscum ingredi in vitam, *potius* quam duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis aliquem ex parvis istis: dico enim, vobis, Angelos eorum in cœlis per omne *tempus* intueri faciem Patris mei qui in cœlis est.

11 Venit enim Filius hominis ut servet quod perierat.

12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oves, & erraverit una ex eis, nonne relictis ipsis nonaginta novem,

profectus in montes, quærat eam quæ aberraverat?

13 Quod si acciderit ut inveniat eam, Amen dico vobis, gaudet super eo magis quam super illis nonaginta novem quæ non aberrant?

14 Ita non vult Pater vester qui in cœlis est, ut pereat unus ex parvis istis.

15 Si vero peccaverit in te frater tuus, vade, & argue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin vero te non audierit, assume tecum adhuc unum aut duos: ut ex ore duorum aut trium testium confirmetur omne verbum.

17 Quod si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ: quod si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi velut Ethnicus & publicanus qui piam.

18 Amen dico vobis, Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo; & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo.

19 Rursum dico vobis, Si duo ex vobis consenserint in terra de omni re quam petierint, fiet eis a Patre meo qui in cœlis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum.

21 Tunc accedens eum Petrus dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? *an* usq; septies?

22 Dicit ei Jesus, Non dico tibi, Usque septies, sed usque septuagies septies.

23 Propterea simile est regnum cœlorum regi, qui voluit conferre rationem cum servis suis.

24 Et quum cœpisset conferre, oblatus est ei quidam debitor decies mille talentorum.

25 Quum autem is non posset *hæc* reddere, jussit eum dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ habebat, & reddi *debitum*.

26 Procidens ergo servus ille adorabat eum, dicens, Domine, cohibe iram adversum me, & omnia tibi reddam.

27 Commotus autem intima commiseratione dominus servi illius, dimisit eum, & mutuum remisit ei.

28 Egressus vero servus ille invenit unum ex conservis suis, qui debebat ei denarios: & prehensum eum suffocabat, dicens, Redde quod debes.

29 Procidens ergo conservus ejus ad pedes, precabatur eum, dicens, Cohibe iram adversum me, & omnia reddã tibi.

30 Ille vero noluit: sed abiens conjecit eum in carcerem, quousque redderet debitum.

31 Quum autem vidissent conservi ejus quæ facta fuerant, doluerunt vehementer: & quum venissent: declararunt domino suo omnia quæ facta fuerant.

32 Tunc eo advocato dominus ipsius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remisi tibi quia precatus es me:

33 Nonne oportuit & te misereri conservi tui, & ut ego tui misertus sum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, usquequo redderet id omne quod sibi debebatur.

35 Ita & Pater ille meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris lapsus eorum.

CAPUT XIX.

Jus divortii: distinguuntur Eunuchi: acceptantur pueruli: quid ad vitam promoveat, et quid impediat.

ET factum est, quum finissset Jesus sermones istos, ut solveret e Galilæa, & venit in fines Judææ, secus Jordanem.

2 Et sequuta est eum turba multa, sanavitque eos illic.

3 Tunc adierunt eum Pharisæi, tentantes eum, & dicentes ei, Licetne homini dimittere uxorem suam quavis ex causa?

4 Ille vero respondens dixit eis, Non legistis opificem ab initio fecisse masculum & fœminam?

5 Et dixisse, Propterea deseret homo patrem & matrem, & agglutinabitur uxori suæ, & qui duo *fuerant*, erunt una caro?

6 Itaque non amplius sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.

7 Dicunt ei, Cur ergo Moses mandavit dare libellum dissessionis, & eam dimittere?

8 Dicit eis, Moses pro duritia cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: cæterum a principio non fuit ita.

9 Dico autem vobis, Quicunq; dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus, Si tale est negotium hominis cum uxore, non expedit uxorem ducere.

11 Ipse vero dixit eis, Non omnes sunt capaces hujus sermonis, sed *is* quibus datum.

12 Sunt enim eunuchi qui ex matris utero nati sunt ita, & sunt eunuchi qui castrati sunt ab hominibus; & sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorũ. Qui potest capax esse *hujus rei*, capiat.

13 Tunc oblati sunt ei pueruli, ut manus eis imponeret, & precaretur: discipuli autem objurgarunt eos.

14 Jesus autem ait, Omittite istos pueruli, & ne prohibete eos ad me venire: talium est enim regnum cœlorum.

15 Et quum imposuisset eis manus, profectus est illinc.

16 Et ecce, quidam accedens dixit ei, Doctor bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?

17 Ipse vero dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus.

dem. Si vis autem ad vitam ingredi, ser-
va mandata.

18 Dicit ei, Quæ? Jesus autem dixit, Non occides. Non mœchaberis. Non fu-
raberis. Non dices falsum testimonium.

19 Honora patrem & matrem. Et, Dili-
ges proximum tuum ut teipsum.

20 Dicit ei adolescens ille, Omnia hæc
observavi à juventute mea: quo adhuc
deficior?

21 Ait ei Jesus, Si vis perfectus esse,
abi, vende quæ tibi sapperant, & da pau-
peribus; & habebis thesaurum in cælo:
& adesdum, sequere me.

22 Quum audisset autem adolescens ille
hunc sermonem, abiit tristitia affectus; ha-
bebat enim bona multa.

23 Jesus autem dixit discipulis suis, A-
men dico vobis, Dives difficulter introi-
bit in regnum cælorum.

24 Rursum vero dico vobis, Facilius est
camelum per foramen acus transire, quam
divitem in regnum Dei introire.

25 His autem audiris discipuli ejus per-
culsi sunt valde, dicentes, Quis ergo po-
test servari?

26 Intuitus autem eos Jesus dixit eis,
Apud homines hoc impossibile est; apud
Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus dixit ei, Ec-
ce nos reliquimus omnia, & sequuti su-
mus te: quid ergo erit nobis?

28 Jesus autem dixit eis, Amen dico
vobis, vos qui sequuti estis me, in rege-
neratione, quum sederit Filius hominis
in throno gloriæ suæ, sedebitis vos eri-
am; inquam, in thronis duodecim, judi-
cantes duodecim tribus Israel.

29 Et quisquis reliquerit domos, aut
fratres, aut sorores, aut patrem, aut ma-
trem, aut uxorem, aut liberos, aut a-
gros, causa nominis mei, centuplicia ac-
cipiet, & vitam æternam hæreditatis jure
possidebit.

30 Multi autem primi erunt ultimi, &
ultimi primi.

CAPUT XX.

*Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio
enodatur, & cæci duo sanantur.*

Simile enim est regnum cælorum patri-
familias, qui exit cum prima luce ad
conducendos operarios *quos mitteret* in
vineam suam.

2 Pactus autem cum operariis denario
in diem, misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit
alios stantes in foro otiosos:

4 Et illis dixit, Abite & vos in vineam,
& quodcunque justum fuerit dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Rursum egressus
circa sextam & nonam horâ, fecit itidem.

6 Circa horam autem undecimam egres-
sus, invenit alios stantes otiosos, ac dicit
eis, Cur hic statis totum diem otiosi?

7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit.
Dicit eis, Abite & vos in vineam: & quicquid fuerit justum accipietis.

8 Quum autem serum diei esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis, usque ad primos.

9 Et quum venissent qui circa undecimam horam *conducti fuerant*, acceperunt singuli denarium.

10 Quum venissent autem primi, existimarunt se plus esse accepturos: sed acceperunt ipsi quoque singuli denarium.

11 Sed quum accepissent, murmurabant adversus patremfamilias,

12 Dicentes, Isti ultimi unam horam *operis* fecerunt, & eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstum.

13 Ipse vero respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam: nonne denario pactus es mecum?

14 Tolle quod tuum est, & abi: volo autem huic ultimo dare ut & tibi.

15 An non licet mihi quod volo facere in meis *rebus*? an oculus tuus malus est, quia ego bonus sum?

16 Sic ultimi erunt primi, & primi ultimi: multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

17 Et ascendens Jesus Hierosolyma, assumpsit duodecim discipulos suos privatim in via, & dixit eis,

18 Ecce, ascendimus Hierosolyma, & Filius hominis traderur primariis Sacerdotibus ac Scribis, & condemnabunt eum morte:

19 Tradentque eum gentibus, ut illudant, & flagellent, & crucifigant: & tertia die reiurget.

20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21 Ipse vero dixit ei, Quid vis? Ait ei, Dic ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram, in regno tuo.

22 Respondens autem Jesus dixit, Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum, & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei, Possumus.

23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam & sinistram meam, non est meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est à Patre meo.

24 Et quum *hæc* audissent *alii* decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25 Jesus autem quum eos advocasset, ait, Scitis principes Gentium in eis dominari, & magnates potestatem exercere in eis.

26 Verum non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, esto vester minister.

27 Et quicunque voluerit inter vos primus

primus esse, sit vester servus.

28 Sicut Filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret, derque animam suam in redemptionis pretium pro multis.

29 Egredientibus autem ipsis *urbe* Jericho, secuta est eum turba multa.

30 Et ecce, duo cæci sedentes apud viam, quum audivissent Jesum prætereare, clamarunt, dicentes, Miserere nostri Domine, Fili David.

31 Turba autem objurgabat eos ut tacerent: illi vero magis clamabant, dicentes, Miserere nostri Domine, Fili David.

32 Et quum substitisset Jesus, vocavit eos, & ait, Quid vultis faciam vobis?

33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34 Commiseratione autem intima commotus Jesus tetigit oculos eorum: & statim visum receperunt oculi eorum: & ipsi secuti sunt eum.

CAPUT XXI.

Christus asina insidens ingreditur Jerusalem. Baptisma Johannis. Qui voluntatem Dei faciant. Filius ultimus ab agricolis.

ET quum appropinquassent Hierosolymis, & venissent Beth-phagen ad montem olearum; tunc Jesus misit duos discipulos,

2 Dicens eis, Ite in vicum qui vobis est ex adverso, & statim invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea: solventes eos adducite mihi.

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, Domino his opus est: statim autem mittet eos.

4 Hoc autem totum factum est ut impleretur quod dictum est per Propheram, dicentem,

5 Dicite filiæ Sion, Ecce, Rex tuus venit tibi mitis, & insidens asinæ, ac pullo fœtui subjugis *asinæ*.

6 Profecti autem sunt discipuli, fecerunteque sicut imperarat eis Jesus.

7 Et adduxerunt asinam & pullum, & eis imposuerunt vestimenta sua, & collocarunt ipsum *super* ea.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii vero cædebant ramos ex arboribus, & sternebant in via.

9 Porro turba, quæ præibat & quæ sequebatur, clamabat, dicens, Hosanna Filio David: benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna *O tu qui es in excelsis*.

10 Et quum introisset Hierosolymam, commota est universa urbs, dicens, Quis est hic?

11 Turba autem dicebat, Hic est Jesus Ille Propheta ortus Nazaretha *urbe* Galilææ.

12 Et introivit Jesus in templum Dei, & ejecit omnes qui vendebat & qui emebat in templo: mensas nummulariorum & cathedras vendentium [illegible] subvertit.

13 Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea domus precationis vocabitur: at vos fecistis eam spelunam latronum.

14 Tunc venerunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanavit eos.

15 Quum vidissent autem primarii Sacerdotes & Scribæ mirandæ ista quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna Filio David, indignati sunt.

16 Et dixerunt ei, Audis quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam, nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

17 Et eis relictis, abiit Bethaniam extra urbem, & diversatus est illic.

18 Mane autem rediens in urbem, esuriit.

19 Et quum vidisset ficum quandam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea nisi folia solum: tunc dixit ei, Ne amplius ex te fructus nascitur in æternum. Et exaruit illico ficus.

20 Quum igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes, Quomodo illico exaruit ficus?

21 Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, Si habueritis fidem, neq; addubitaveritis, non solum hoc *quod factum est* ficui facietis, verumetiam si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, fiet:

22 Et quæcunque peccando petieritis, si credideritis, accipietis.

23 Quum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes ad [illegible] um docentem adierunt, [illegible] auctoritate facis ista? & [illegible] istam auctoritatem?

24 Respondens vero Jesus dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quamdam; quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis qua auctoritate ista faciam:

25 Baptisma Johannis unde erat, è cælo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes, Si dixerimus, E cælo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei?

26 Sin autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent Johannem ut Propheram.

27 Et respondentes Jesu dixerunt, Nescimus. Ait eis & ipse, Nec ego vobis dicam qua auctoritate ista faciam.

28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat duos filios: & accedens ad priorem, dixit, Fili, abi, hodie operare in vinea mea.

29 Ille vero respondens ait, Nolo: sed postea quam respuisset abiit.

30 Et accedens ille ad secundum, dixit iisdem. Is vero respondens ait, Ego *abeo* domine: sed non abiit.

31 Uter è duobus fecit quod voluit *ejus* pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen

dico vobis, Publicani & meretrices præcedunt vobis in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes via justitiæ, & non credidistis ei: publicani vero & meretrices crediderunt ei. Vos autem qui hoc vidistis, non resipuistis postea, ut ei credaretis.

33 Aliam parabolam audite. Fuit quidam paterfamilias qui plantavit vineam, & sepem circumposuit ei, fodiitque in ea torcular, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregre profectus est.

34 Quum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut ejus fructus perciperent.

35 Agricolæ vero, captis ejus servis, alium quidem cæciderunt, alium vero occiderunt, alium autem lapidarunt.

36 Rursum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt eis itidem.

37 Postremo autem misit ad eos filium suum, dicens, Reverebuntur filium meum.

38 Agricolæ vero viso filio dixerunt inter se, Iste est hæres, adeste, trucidemus eum, & obtinebimus hæreditatē ejus.

39 Et captum eum ejecerunt extra vineam, & trucidarunt.

40 Quum igitur venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Dicunt ei, Malos ipsos male perdet: & vineam suam elocabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

42 Dicit eis Jesus, Nunquam legistis in Scripturis, Quem lapidem reprobarunt ædificantes, is factus est caput anguli; A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

43 Propterea dico vobis, Tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti quæ ferat ejus fructus.

44 Porro qui ceciderit ad lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, dissipabit eum.

45 Et quum audissent primarii Sacerdotes ac Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt hæ de se dici.

46 Et quum studerent eum prehendere, timuerunt turbam, quoniam ut Prophetam eum habebat.

CAPUT XXII.

Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quæstiones de censu Cæsaris, de resurrectione, & mandato maximo. Messias quis.

TUnc respondens Jesus, rursum loquutus est eis per parabolas, dicens,

2 Simile est regnum cœlorum cuidam regi qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit servos suos qui vocarent vocatos ad nuptias: sed noluerunt venire.

4 Rursus misit alios servos, dicens, Dicite vocatis, Ecce, prandium meum paravi, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata: adeste ad nuptias.

5 Illi autem quum hoc negligissent, abierunt; alius quidem in agrum suum, alius vero ad mercaturam suam.

6 Reliqui vero prehensos servos ejus contumelis affecerunt & trucidarunt.

7 Rex autem quum hoc audisset, iratus est, & misis copiis suis, perdidit homicidas illos, & urbem eorum incendit.

8 Tunc dicit servis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed qui vocati fuerant, non erant digni.

9 Ite ergo ad compita viarum: & quotcumque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi illi in vias, congregarunt omnes quos invenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ sunt nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ut spectaret convivas, vidit illic quemdam non indutum veste nuptiali.

12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introisti non habens vestem nuptialem? At illi os occlusum est.

13 Tunc dicit rex ministris, Ligatis pedibus & manibus ejus, tollite eum & ejicite in tenebras extimas: illic erit fletus & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

15 Tunc profecti Pharisæi consilium ceperunt ut illaquearent eum in sermone.

16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quemquam curare: non enim respicis ad personam hominum.

17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Jesus malitia eorum, ait, Quid me tentatis, hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma census. Ipsi vero obtulerunt ei denarium.

20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio?

21 Dicunt ei, Cæsaris: Tunc dicit eis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

22 Quum igitur hoc audissent, mirati sunt: & omisso eo abierunt.

23 In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem; & interrogarunt eum,

24 Dicentes, Præceptor, Moses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filios, ejus frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, & suscitabit sobolem fratri suo.

25 Fuerunt autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta obiit: & quum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter etiam secundus & tertius, usque ad illos septem.

27 Post omnes autem mortua est & mulier.

28 In resurrectione ergo cujus ex illis septem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens

29 Reſpondens autem Jeſus dixit eis, Erratis, neſcientes Scripturas, neque potentiam Dei.

30 Nam in reſurrectione neque uxores ducunt, neque nuptum dantur, ſed ſunt ut angeli Dei in cœlo.

31 De reſurrectione vero mortuorum non legiſtis quod vobis dictum eſt a Deo, dicente,

32 Ego ſum Deus Abrahami, & Deus Iſaaci, & Deus Jacobi? Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.

33 Et cum hoc audiſſet turba, perculſa eſt ſuper doctrina ipſius.

34 Phariſæi vero, quum *eum* audiſſent os occluſiſſe Sadducæis, coacti ſunt in unum.

35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipſis Legis interpres, tentans eum, & dicens,

36 Præceptor, quod eſt mandatum magnum in Lege?

37 Jeſus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua.

38 Iſtud eſt primum & magnum mandatum.

39 Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ut teipſum.

40 At iſtis duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent.

41 Coactis autem Phariſæis, interrogavit eos Jeſus,

42 Dicens, Quid vobis videtur de Chriſto illo? cujus filius eſt? Dicunt ei, Davidis.

43 Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens,

44 Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, uſquedum poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt?

46 Et nemo poterat ei reſpondere quicquam: neque auſus fuit quiſquam ab illo die amplius illum interrogare.

CAPUT XXIII.

Doctrina & vita Phariſæorum graphice à Chriſto depicta.

1 Tunc Jeſus loquutus eſt turbæ & diſcipulis ſuis,

2 Dicens, In cathedra Moſis ſedent Scribæ & Phariſæi.

3 Omnia ergo quæ dixerint vobis ut ſerveris, ſervate & facite: ſed ſecundum opera eorum ne facite; dicunt enim, & non faciunt.

4 Ligant enim onera gravia difficiliaq; portatu, & impoſunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere.

5 Omnia vero opera ſua faciunt ut ſpectentur ab hominibus: dilatant enim phylacteria ſua, & producunt fimbrias palliorum ſuorum.

6 Amantque primos accubitus in cœnis, & primos conſeſſus in conventibus;

7 Et in foris ſalutationes, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi.

8 Vos autem ne vocamini Rabbi; unus eſt enim doctor veſter, *nempe* Chriſtus, omnes autem vos fratres eſtis.

9 Et patrem veſtrum ne *quemquam* vocate in terra: unus eſt enim Pater veſter qui in cœlis eſt.

10 Nec vocemini doctores: unus enim veſter eſt doctor, *nempe* Chriſtus.

11 Sed qui maximus eſt veſtrum, ſit miniſter veſter.

12 Porro qui ſeſe extollet, deprimetur: & qui ſeſe deprimet, extolletur.

13 Sed væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam præcluditis regnum cœlorum hominibus: vos enim non introiris, nec introeuntes ſinitis introire.

14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum, idque in ſpeciem utentes longis precibus; propterea anfereris graviorem condemnationem.

15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam circumitis mare & terram, ut faciatis unum proſelytum: & quum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis quam vos *ſitis*.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quiſquis juraverit per templum, nihil eſt: quicunque autem juraverit per aurum templi, reus eſt.

17 Stulti & cæci, utrum enim majus eſt, aurum, an templum quod ſanctificat aurum?

18 Et, Quiſquis juraverit per altare, nihil eſt: quicunque autem juraverit per donum quod eſt ſuper ipſum, reus eſt.

19 Fatui ac cæci, utrum enim majus eſt, munus, an altare quod ſanctificat munus?

20 Qui ergo juraverit per altare, jurat per ipſum, & per omnia quæ ſuper illud ſunt.

21 Et qui juraverit per templum, jurat per ipſum, & per eum qui habitat in eo.

22 Et qui juraverit per cœlum, jurat per thronum Dei, & per eum qui ſedet ſuper ipſum.

23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum & cuminum, & omittitis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, ac fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces cæci, qui percolatis culicem, camelum autem deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæque partem, intus autem *illa* plena ſunt rapina & intemperantia.

26 Phariſæe cæce, purga primum quod eſt intra poculum & patinam, ut id quoque quod extra eſt, purum ſias.

27 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ extra quidem apparent ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum,

norum, omnique immunditia.

28 Ita & vos extra quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum;

30 Et dicitis, si fuissemus temporibus patrum nostrorum, non fuissemus eorum socii in cæde Prophetarum.

31 Itaque testamini adversus vosmetipsos, vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt.

32 Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34 Propterea ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas: & ex ipsis *nonnullos* trucidabitis & crucifigetis; & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris, & persequemini oppidatim.

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus, effusus super terram à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

36 Amen dico vobis, Venient hæc omnia super ætatem istam.

37 Jerusalem, Jerusalem, trucidatrix Prophetarum, lapidatrix eorũ qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

38 Ecce reliquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, Nequaquã me videbitis ab hoc tempore, usquedũ dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Signa excidii Hierosolymorum pariter & finis hujus seculi.

ET egressus Jesus è templo, abibat: & accesserunt discipuli ejus ut ostenderent ei ædificia templi.

2 Jesus autem dixit eis, Nonne videtis hæc omnia? amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem qui non dissolvatur.

3 Sedente autem eo in monte Olearum, adierunt eum discipuli privatim, dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt, & quod *erit* signum adventus tui, & consummationis seculi?

4 Et respondens Jesus dixit eis, Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus ille; multosq; seducent.

6 Futurum est autem ut audiatis bella, & rumores bellorum: videte ne turbemini; oportet enim omnia *hæc* fieri, sed nondum erit finis.

7 Insurget enim gens in gentem, & regnum in regnum; & erunt fames, & pestilentiæ, & terræ motus singulis locis.

8 Hæc autem omnia principium *erunt* dolorum *partus*.

9 Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos: & eritis exosi omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc offendentur multi; & alius alium prodet, & odio habebit alius alium.

11 Et multi pseudoprophetæ exorientur, ac seducent multos.

12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

13 Sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14 Et prædicabitur istud Evangelium regni in toto terrarum orbe, ut sit testimonio omnibus gentibus: & tunc veniet finis.

15 Quum ergo videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est per Danielem Propheram, positam in loco sancto; (qui legit, animadvertat)

16 Tunc qui in Judæa *fuerint*, fugiunt in montes.

17 Qui in solario, non descendat ut sumat quicquam è domo sua.

18 Et qui in agro, non revertatur retro, ut sumat vestimenta sua.

19 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

20 Orate vero ne fiat fuga vestra hyeme, neque Sabbatho.

21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non fuit à principio mundi ad hoc usque tempus, neque unquam fiet.

22 Et nisi decurtati fuissent dies illi, periret omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi.

23 Tunc si quis vobis dixerit, Ecce, hic Christus, aut hic: ne credite.

24 Excitabuntur enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edent signa magna & miracula: ita ut seducant (si fieri possit) etiam electos.

25 Ecce, prædixi vobis.

26 Itaque si dixerint vobis, Ecce, in deserto est; ne egredimini: Ecce, in conclavibus; ne credite.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & apparet usque in Occidentem; ita erit adventus Filii hominis.

28 Ubicunque enim fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilæ.

29 Statim autẽ post compressionẽ dierum illorum sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum, & stellæ cadent è cœlo, & potestates cœlorũ concutientur.

30 Tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo, & tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentia & gloria multa.

31 *Et* vero mittet Angelos suos cum tuba voce magna, & congent electos ejus à quatuor

quatuor ventis, à cœlorum extremo ad eorum extremum.

32 A ficu autem discite parabolam: quum jam ramus ejus tener fit, & folia germinant, nostis prope esse æstatem:

33 Ita & vos, quum videritis hæc omnia, scitote illum prope esse & ad fores.

34 Amen dico vobis, Nequaquam præterierit ætas hæc usquedum omnia ista facta sint.

35 Cœlum & terra præteribunt: sermones autem mei nequaquam præterient.

36 De die autem illo & hora nemo scit, ne Angeli quidem cœlorum: sed Pater meus solus.

37 Sicut autem erant dies Noe, ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim diebus qui præcesserunt diluvium edebant & bibebant, uxores ducebant, & nuptum dabant, ad eum usq; diem quo ingressus est Noë in arcam;

39 Nec agnoverunt diluvium usq; dum venisset, & sustulisset omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

41 Duæ molentes in pistrino: una accipietur, & altera relinquetur.

42 Vigilate ergo, nescitis enim qua hora Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias qua vigilia fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.

44 Propterea & vos estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis venturus est.

45 Quis igitur est fidelis servus & prudens, quem præfecit dominus familitio suo, ut det illis alimentum in tempore?

46 Beatus servus ille, quem quum venerit dominus ejus, invenerit ita facientem.

47 Amen dico vobis, Omnibus quæ sibi supperunt præficiet eum.

48 Quod si dixerit servus ille malus in corde suo, Differt dominus meus adventum,

49 Cœperitque verberare conservos, quinetiam edere & bibere cum ebriis:

50 Veniet dominus servi illius die quo non expectat, & qua hora non novit.

51 Et separabit eum, ac partem ei assignabit cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium.

CAPUT XXV.

Decem Virgines, talenta, & postremum ultimi judicii.

1 Tunc erit simile regnum cœlorum decem virginibus, quæ sumptis lampadibus suis exierunt in occursum sponsi.

2 Quinq; autem ex eis erant prudentes, & quinq; fatuæ.

3 Quæ erant fatuæ, sumptis lampadibus suis, non ceperant oleum secum:

4 Prudentes vero ceperunt oleum in vasis suis una cum suis lampadibus.

5 Morante autem sponso nidarunt omnes, ac dormierunt.

6 Media vero nocte clamor ortus est *dicentium*, Ecce, sponsus venit, exite in occursum ejus.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adornarunt lampades suas.

8 Fatuæ vero prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Respondentes autem prudentes illæ, dicentes, *Nequaquam*, ne non sufficiat nobis & vobis: ite vero potius ad eos qui vendunt, & ipsæ vobis emite.

10 Quum autem abirent emptum, venit sponsus: & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias: & clausa est janua.

11 Postea vero veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis.

12 Ipse vero respondens ait, Amen dico vobis, Non novi vos.

13 Vigilate itaque, quia neque illum diem, neque illam horam scitis, qua Filius hominis venit.

14 *Ita* enim *est* ut quum quispiam peregre proficiscens vocavit servos suos, & tradidit eis quæ sibi supperebant,

15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum; unicuique secundum ipsius facultatem: & peregre profectus est statim.

16 Profectus autem qui quinq; talenta acceperat, negotiatus est ex iis: & fecit altera quinq; talenta.

17 Itidem & qui duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiit & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam domini sui.

19 Post multum vero tempus venit dominus servorum illorum, & conferet rationem cum eis.

20 Tunc accedens is qui quinq; talenta acceperat, & attulit altera quinq; talenta, dicens, Domine, quinq; talenta tradidisti mihi; ecce, altera quinq; talenta lucratus sum ex iis.

21 Dixit autem ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.

22 Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi; ecce, alia duo lucratus sum ex iis.

23 Ait ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum esse, qui meteris ubi non sevisti, & inde cogas ubi non sparsisti:

25 Itaq; timens abii & occultavi talentum

...eum in terra: ecce, habes quod tuum est.

26 Respondens autem dominus ejus dixit illi: Serve male & ignave, sciebas me metere ubi non sevi, & inde cogere ubi non sparsi?

27 Oportuit ergo te tradere pecuniam meam nummariis: & ego quum venissem recepissem meum cum fenore.

28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

29 (omni enim qui habet, dabitur, & abundabit: qui vero non habet, etiam quod habet auferetur ab eo)

30 Et inutilem servum ejicite in tenebras illas exteriores: illic erit fletus & stridor dentium.

31 Quum autem venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes S. Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ.

32 Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos alteros ab alteris, ut pastor separat oves ab hœdis.

33 Et statuet oves quidem ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram.

34 Tunc dicet Rex iis qui ad dexteram ipsius erunt, Adeste benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à justo mundi fundamento.

35 Esurivi enim, & dedistis mihi quo vescerer: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me:

36 Nudus, & amicivistis me: ægrotavi, & invisistis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & alimus? aut sitientem, & dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & amicivimus?

39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens Rex dicet eis, Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41 Tunc dicet etiam iis qui ad sinistram erunt, Exercrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dedistis mihi quo vescerer: sitivi, & non dedistis mihi potū:

43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non amicivistis me: ægrotus & in carcere eram, & non invisistis me.

44 Tunc ipsi quoq; respondebunt ei, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45 Tunc respondebit eis dicens, Amen dico vobis, quatenus id non fecistis uni ex istis minimis, nec mihi fecistis.

46 Et abibunt isti ad supplicium æternum: justi vero ad vitam æternam.

CAPUT XXVI.

Παράθεσις Christi, & institutio sanctæ Cœnæ.

ET factum est quum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis suis,

2 Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis prodetur ut crucifigatur.

3 Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes & Scribæ & Seniores populi in aulâ Pontificis maximi qui dicebatur Caiaphas.

4 Et simul consultarunt ut Jesum dolo prehenderent, & crucidarent.

5 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fiat in populo.

6 Quum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Venerat ad eum mulier habens alabastrum unguenti gravis pretii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.

8 Hoc autē videntes discipuli ejus indignati sunt, dicentes, Quorsū perditio hæc?

9 Potuit enim istud unguentum venire magno, & dari pauperibus.

10 Quum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiā exhibetis isti mulieri? opus enim bonū operata est erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum: me vero non semper habebitis.

12 Quod enim hæc unguentum hoc injecit corpori meo, ad funerandū me fecit.

13 Amen dico vobis, Ubicunq; prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etiam quod hæc fecit dicetur ad memoriam ipsius.

14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes Sacerdotes:

15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? ipsi vero appenderunt ei triginta argenteos nummos.

16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.

17 Primo autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes ei, Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha?

18 Ipse vero dixit, Abite in urbem ad quendam, & dicite ei, Præceptor dicit, Tempus meum prope est, apud te faciam Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.

20 Quum autem serum diei esset, discubuit cum duodecim.

21 Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, Unus vestrum me prodet.

22 Tunc contristati vehementer cœperunt singuli eorum ipsi dicere, Num ego sum, Domine?

23 Ipse vero respondens ait, Qui intingit mecū manum in catino, is me prodet.

24 Filius quidem hominis abit, sicut scriptum est de eo; væ autem homini illi per quem Filius hominis prodetur: bonum esset homini illi si natus non fuisset.

25 Respondens

25 Respondens autem Judas qui prodidit eum, dixit, Num ἀ ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.

26 Edentibus autem eis, Jesus quum accepisset panem, & benedixisset, fregit eum, deditque discipulis, & ait, Accipite, comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accepto poculo, ac gratias actis, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes.

28 Hoc est enim sanguis meus Novi fœderis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum quum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et quum hymnum decinissent, exierunt in montem Olearum.

31 Tunc dicit eis Jesus, Omnes vos ista nocte offendemini in me; scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

33 Respondens vero Petrus dixit ei, Etiamsi omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.

34 Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, ista nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.

35 Dicit ei Petrus, Etiamsi oporteret me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum eis in locum qui dicitur Gethsemane: & dicit discipulis, Sedete hic usquequo profectus precatus fuero illic.

37 Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari, & gravissime angi.

38 Tunc dicit eis Jesus, Undiquaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate mecum.

39 Et progressus paululum, procidit in faciem suam precans, & dicens, Pater mi, si possibile est, abeat à me poculum istud: veruntamen non ut ego volo, sed ut tu.

40 Tunc venit ad discipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro, Itane non potuistis unam horam vigilare mecum?

41 Vigilate & orate, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem est promptus, sed caro infirma.

42 Rursum secundo abiit, & precatus est, dicens, Pater mi, si non potest hoc poculum abire à me, quin bibam ipsum fiat voluntas tua.

43 Et quum veniset reperit eos rursum dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis eis, rursus abiit & precatus est tertio, eundem sermonem loquutus.

45 Tunc venit ad discipulos suos & dicit eis, Dormite quod superest, & requiescite: ecce, appropinquavit hora illa, Filius hominis proditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me prodit.

47 Et adhuc eo loquente, ecce, Judas unus ex duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, à primariis Sacerdotibus & Senioribus populi.

48 Is vero qui prodebat eum, dederat eis signum, dicens, Quem osculatus fuero is est, prehendite eum.

49 Itaque statim quum venisset ad Jesum, dixit, Ave Rabbi. Et deosculatus est eum.

50 At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehenderunt eum.

51 Et ecce, unus ex iis qui erant cum Jesu, extensa manu distrinxit gladium suum: & percusso servo Pontificis maximi, abstulit auriculam ejus.

52 Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in locum suum; quicunque enim acceperint gladium, gladio peribunt.

53 Aut putas me non posse nunc precari Patrem meum, qui hic sistat mihi plures quam duodecim legiones Angelorum?

54 Quomodo ergo impleverunt Scripturæ *quæ dicunt* sic oportere fieri?

55 In illa hora dixit Jesus turbæ, Ut adversus latronem existis cum gladiis & fustibus, ut comprehendatis me? quotidie apud vos sedebam docens in templo, nec prehendistis me.

56 Hoc autem totum factum est, ut implerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.

57 Illi vero prehensum Jesum adduxerunt ad Caiphum Pontificem maximum, ubi Scribæ & Seniores congregati erant.

58 Petrus autem sequebatur eum à longinquo usque in aulam Pontificis maximi: & ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Primarii vero sacerdotes & Seniores, & totus consessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morte afficerent:

60 Et non invenerunt: etiam quum multi falsi testes accessissent, non invenerunt. Postremo vero advenientes duo falsi testes,

61 Dixerunt, Iste dixit, Possum destruere templum Dei, & triduo ipsum ædificare.

62 Et quum exsurrexisset Pontifex maximus dixit ei, Nihil respondes? quid est *quod* isti adversum te testificantur?

63 Jesus autem silebat. Et respondens Pontifex maximus dixit ei, Adjuro te per Deum viventem, ut dicas nobis an tu sis Christus ille Filius Dei.

64 Dicit ei Jesus, Tu dixisti: quinetiam dico vobis, Ab hac tempore videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ

Dicit venientem in nubibus cæli.

65 Tunc Pontifex sciscindens vestimenta sua, dicens, Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam ejus.

66 Quid vobis videtur? Ipsi vero respondentes dixerunt, Tenetur mortis pœna.

67 Tunc insuerunt in faciem ejus, & colaphis eum infixerunt: alii vero bacillis eum cæciderunt,

68 Dicentes, Vaticinare nobis, Christe, quis est qui te percussit.

69 Petrus autem sedebat extra in aula: & accessit ad eum quædam ancillula, dicens, Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 Ipse vero negavit coram omnibus, dicens, Nescio quid dicas.

71 Cum autem egredientem in vestibulum vidit alia *ancilla*: & dixit iis qui erant illic, Et iste erat cum Jesu Nazareno.

72 Tunc rursus negavit cum juramento, *dicens*, Non novi hominem.

73 Paulo post autem accesserunt qui astabant, & dixerunt Petro, Vere & tu ex illis es: nam & loquutio tua te manifestum facit.

74 Tunc cœpit seipsum devovere & jurare, *dicens*, Non novi hominem: Et statim gallus misit vocem.

75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu qui dixerat ei, Priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egressus extra, flevit amare.

CAPUT XXVII.

Historia passionis, mortis, & sepulturæ Christi.

MAne autem quum esset, consilium ceperunt omnes primarii Sacerdotii & Seniores populi adversus Jesum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum videret eum damnatum esse, pœnitens, retulit triginta argenteos *nummos* ad Primarios Sacerdotes & Seniores,

4 Dicens, Peccavi, prodito sanguine innocuo. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.

5 Ipse vero projectis *illis nummis* argenteis in templum secessit: & profectus strangulavit *se*.

6 Primarii autem Sacerdotes acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt, Non licet eos immittere in corbanan, quoniam pretium sanguinis est.

7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum.

8 Quapropter vocatus est ager ille, Ager sanguinis, usq; in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem, Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit à filiis Israel;

10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi Dominus.)

11 Jesus autem stetit coram præside: & interrogavit eum præses, dicens, Tune es rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis.

12 Et quum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus & Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dixit ei Pilatus, Non audis quam multa adversum te testificentur?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum: ita ut miraretur præses valde.

15 Præses autem singulis festis consueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant vero tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis dimittam vobis? Barabbam, an Jesum qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens, Nihil tibi *rei sit* cum justo illo: multa enim passa sum hodie in somnio propter eum.

20 Primarii vero Sacerdotes & Seniores persuaserunt turbæ ut peteret Barabbam, Jesum vero perderet.

21 Respondens autem præses dixit eis, Utrum è duobus illis vultis ut vobis dimittam? Ipsi vero dixerunt Barabbam.

22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu qui dicitur Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præses autem ait, At enim quid mali fecit? At illi amplius clamabant, dicentes, Crucifigatur.

24 Videns autē Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, accepta aqua abluit manus coram turba, dicens, Innoxius ego sum à sanguine hujus justi: vos videritis.

25 Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos & super filios nostros.

26 Tunc dimisit eis Barabbam: Jesum autem quum flagellasset, tradidit ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis, quum abduxissent Jesum in prætorium, coegerunt ad eum universam cohortem.

28 Et quum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam:

29 Et coronam è spinis contexerunt, imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dextram ejus: & gem ante eum genuflexo, illudebant ei, dicentes, Ave rex Judæorum.

30 Et quum insuissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus.

31 Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, induerunt eum vestimentis suis: & abduxerunt eum ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invenerunt quendam Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.

33 Et quum venissent in locum qui dicitur Golgatha, quod est Calvariæ locus,

34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum: & quum gustasset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, sortem jacientes, ut impleretur quod dictum est à Prophera, Partiti sunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam jecerunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum illic.

37 Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST JESUS REX ILLE JUDÆORUM.

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus ad dexteram & alter ad sinistram.

39 Qui vero prætereibant conviciabantur ei, moventes capita sua,

40 Et dicentes, Tu qui destruis templum, & triduo ædificas, serva temetipsum: Si Filius Dei es, descendito è cruce.

41 Similiter autem etiam primarii Sacerdotes illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebant,

42 Alios servavit, seipsum non potest servare: si rex Israelis est, descendat nunc è cruce, & credemus ei.

43 Confidit in Deo, erunt ipsum nunc, si placet ei: dixit enim, Filius Dei sum.

44 Id ipsum autem etiam latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.

45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universum regionem, usq; ad horam nonam:

46 Circiter vero horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens, Eli, Eli, lama sabachthani? Hoc est, Deus me, Deus me, cur deseruisti me?

47 Quidam autem illic stantium quum hoc audissent, dicebant, Eliam vocat iste.

48 Et statim currens quidam ex eis, quum acceptam spongiam implevisset ac cto, & circumposuisset calamo, dedit ei ut biberet.

49 Reliqui vero dicebant, Sine, videamus an veniat Elias servaturus eum.

50 Jesus autem quum rursum clamasset voce magna, emisit spiritum.

51 Et ecce, velum templi scissum est in duas partes à summo usq; ad imum: & terra mota est, & petræ fissæ sunt.

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt.

53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis.

54 Centurio vero, & qui cum eo servabant Jesum, viso terræmotu & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes, Vere Filius Dei erat iste.

55 Erant autem illic mulieres multæ à longinquo spectantes, quæ secutæ fuerant Jesum à Galilæa, ministrantes ei.

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria mater Jacobi & Joseph, & mater filiorum Zebedæi.

57 Quum autem serum diei esset, venit homo dives Arimathæensis, nomine Josephus, qui & ipse discipulus fuerat Jesu:

58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59 Et Josephus quum accepisset corpus, involvit illud sindone pura:

60 Posuitq; in monumento suo novo quod excidérat in petra: & advoluto saxo magno ad ostium monumenti, abiit.

61 Erat autem illic Maria Magdalene & altera illa Maria, sedentes contra sepulcrum.

62 Postero autem die, qui est post Parasceven, coacti sunt primarii Sacerdotes & Pharisæi ad Pilatum,

63 Dicentes, Domine, meminimus planum illum dixisse quum adhuc viveret, Tertio post die suscitabor.

64 Jube ergo muniri sepulcrum usque in diem tertium: nequando veniant discipuli ejus nocte, & furentur eum, dicantq; populo, Suscitatus est è mortuis: & erit ultimus error pejor priore.

65 Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: abite, munite sicut scitis.

66 Ipsi autem profecti munierunt sepulcrum, obsignato lapide, cum custodia.

CAPUT XXVIII.

Christi resurrectio, apparitio, baptismi catholici institutio, & Apostolatus inauguratio.

EXtremo autem Sabbatho, quum lucesceret in primum *diem* hebdomadis, venit Maria Magdalene, & altera illa Maria, ut spectarent sepulchrum.

2 Et ecce, terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini quum descendisset è cœlo, accessit, & avolvit saxum ab ostio, sedebatq; super illud.

3 Erat autem visus ejus ut fulgur, & vestimentum ejus album sicut nix.

4 Custodes autem perculsi sunt præ ipsius timore, & facti sunt sicut mortui.

5 Respondens autem Angelus dixit mulieribus, Vos vero ne timete. Scio enim vos Jesum crucifixum quærere.

6 Non est hic: resurrexit enim prout dixit. Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus.

7 Et cito profectæ dicite discipulis ejus eum resurrexisse à mortuis. Et ecce, præit vobis in Galilæam: illic eum videbitis: ecce, dixi vobis.

8 Tunc egressæ cito à monumento cum timore

timore & gaudio magno, currebant ut renunciarent discipulis ejus.

9 Ut autem proficiscebantur ut *hoc* renunciarent discipulis ejus, ecce, Jesus occurrit eis, dicens, Avete. Illæ vero accesserunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait eis Jesus, Ne timete: abite, renunciate fratribus meis ut abeant in Galilæam, illic me videbunt.

11 Euntibus autem ipsis, ecce, quidam ex custodia venerunt in urbem, & renunciarunt principiis Sacerdotibus omnia quæ facta fuerant.

12 Ipsi vero congregati cum Senioribus, consilioque capto, numos multos dederunt militibus,

13 Dicentes, Dicite, Discipuli ejus nocte venerunt, & eum furati sunt, nobis dormientibus.

14 Quod si hoc auditum fuerit apud præsidem, nos persuadebimus ei, & securos vos præstabimus.

15 Ipsi vero accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti: & divulgatus est ille sermo apud Judæos usque ad hodiernum diem.

16 Undecim autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam in montem ubi constituerat eis Jesus.

17 Et quum vidissent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt.

18 Et quum accessisset *ad eos* Jesus, loquutus est eis, dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti:

20 Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis: & ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

Johannis ministerium, victus & vestitus. Christi investitura per Baptismum, & probatio per tentationem. Evangelii prædicatio. Discipulorum vocatio & miracula.

1 PRincipium Evangelii Jesu Christi Filii Dei:

2 Ut scriptum est in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam coram te.

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in deserto, & prædicabat baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum.

5 Et exibat ad eum omnis Judæa regio ac Jerosolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordane flumine, confitentes peccata sua.

6 Indutus autem erat Johannes pilis camelorum, & zona coriacea circa lumbos suos: & edebat locustas & mel sylvestre.

7 Et prædicabat, dicens, Venit post me qui validior me est, cujus non sum dignus qui incurvatus solvam corrigiam solearum.

8 Ego quidem baptizavi vos aqua: ipse vero baptizabit vos spiritu sancto.

9 Et factum est diebus illis, ut Jesus, quum venisset Nazaretha *urbe* Galilææ, baptizatus fit in Jordane à Johanne.

10 Et *is* statim ascendens ex aqua vidit findi cœlos, & Spiritum quasi columbam descendere super eum:

11 Et vox extitit è cœlis, Tu es Filius ille meus dilectus, in quo acquiesco.

12 Statimque Spiritus eum expellit in desertum.

13 Et fuit illic in deserto dies quadraginta, tentante eum Satana: eratque cum feris: & Angeli ministrabant ei.

14 Postquam autem traditus fuit Johannes in custodiam, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei,

15 Et dicens, Expletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: resipiscite, & credite Evangelio.

16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem ejus, jacentes rete in mare (erant enim piscatores.)

17 Et dixit eis Jesus, Sequimini me, & faciam ut fitis piscatores hominum.

18 Et *ipsi* statim omissis retibus suis, sequuti sunt eum.

19 Tunc progressus illinc paululum, vidit Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, qui & ipsi in navigio sarciebant retia:

20 Statimque vocavit eos: & *ipsi* omisso patre suo Zebedæo in navigio cum mercenariis, sequuti sunt eum.

21 Et ingrediuntur Capernaumum: statimque sabbatho ingressus Jesus in synagogam, docebat.

22 Et percellebantur super doctrina ejus: docebat enim eos ut auctoritatem habens, & non ut Scribæ.

23 Fuit autem in synagoga eorum quidam in quo erat spiritus impurus: qui exclamavit,

24 Dicens, Ah, quid nobis tecum, Jesu Nazarene? venisti ut perderes nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

25 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutesce, & exi ex eo.

26 Tunc, quum discerpsisset eum spiritus impurus, & clamasset voce magna, exiit ex eo.

27 Et expaverunt omnes, ita ut mutuo quærerent inter se, dicentes, Quid est hoc? Quæ doctrina nova hæc, quod per potestatem imperat etiam spiritibus impuris, & auscultant ei?

28 Emanavit autem fama ipsius statim in totam regionem circumjacentem Galilææ.

29 Et statim è synagoga egressi, venerunt domum Simonis & Andreæ cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Tunc accedens erexit eam, prehensa manu ejus: & dimisit eam febris statim; & ministravit eis.

32 Quum autem serum diei esset, occidente sole, adducebant ad eum omnes male affectos & dæmoniacos.

33 Et civitas tota coacta erat ad ostium.

34 Et sanavit multos male affectos variis morbis: & dæmonia multa ejecit, & non finebat dicere dæmonia quod ipsum nossent.

35 Et mane, valde multa nocte quum surrexisset, exiit, & abiit in desertum locum, & illic precabatur.

36 Et prosequuti sunt eum Simon & qui cum ipso erant.

37 Et quum invenissent eum, dicunt ei, Omnes te quærunt.

38 Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem: ad hoc enim sum egressus.

39 Et prædicabat in synagogis eorum in tota Galilæa, & dæmonia ejiciebat.

40 Venitq; ad eum leprosus precans eum, eiq; ad genua procidens, ac dicens ei, Si velis, potes me purgare.

41 Jesus autem commiseratione intima commotus, extensa manu, tetigit eum, & dixit ei, Volo: purgator.

42 Et quum *hoc* dixisset, statim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43 Et graviter interminatus ei *Jesus*, statim ablegavit eum:

44 Dixitq; ei, Vide *ut* nemini quicquam dicas; sed abi, ostende teipsum Sacerdoti, & offer pro purgatione tui quæ imperavit Moses, ut hoc sit eis testimonio.

45 Ille vero egressus cœpit prædicare multa, & rem divulgare, ita ut jam non posset Jesus manifeste introire in civitatem: sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Christus simul paralysin & peccata solvit. Matthæi vocat, discipulosq; excusat. negletti jejunii & Sabbathi.

Et cursus iteravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum est eum domi esse.

2 Statimq; coacti sunt multi, *adeo* ut jam non caperent *eos*, ne ea quidem *loca* quæ *erant* ad ostium: & loquebatur eis sermonem *Evangelii*.

3 Tunc venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

4 Et quum non possent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *loci* in quo erat, eoq; perfosso, *funibus* demiserunt grabbatum in quo paralyticus jacebat.

5 Quum autem vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Fili, remissa sunt tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam ex Scribis sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis,

7 Quid iste ita loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

8 Et quum statim cognovisset Jesus spiritu suo, eos ita ratiocinari apud se, dixit eis, Quid ista ratiocinamini in cordibus vestris?

9 Utrum est facilius, dicere paralytico, Remissa sunt tibi peccata; an dicere, Surge, & attolle grabbatū tuū, & ambula?

10 Ut autem sciatis Filium hominis habere potestatem remittendi peccata in terra (ait paralytico,)

11 Tibi dico, Surge, & attolle grabbatum tuum, & abi domum tuum.

12 Tunc *ille* statim surrexit, sublatoque in humeros grabbato, egressus est coram omnibus: adeo ut obstupescerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes, Nunquam tale quicquam vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: totaq; turba veniebat ad eū, ac docebat eos.

14 Et quum prætergrederetur, vidit Levin Alphæi *filium* sedentem ad telonium; dixitq; ei, Sequere me. Et *is* surgens sequutus est eum.

15 Et factum est ut quum Jesus accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discubuerunt cum Jesu & discipulis ejus: erant enim multi, & sequuti fuerunt eum.

16 Quumque Scribæ ac Pharisæi vidissent eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis ejus, Quid *est* quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

17 Et quum *hoc* audisset Jesus, dicit eis, Iis qui valent non opus est medico, sed iis qui male *se* habent: non veni ut vocarē justos, sed peccatores ad resipiscentiā.

18 Discipuli autem Johannis ac Pharisæorum jejunabant: veniunt igitur & dicunt ei, Quare discipuli Johannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19 Tunc ait eis Jesus, Num possunt filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunare? quamdiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Venient autem dies quum sublatus erit ab eis sponsus, & tunc jejunabunt illis diebus.

21 Sed

21 Sed nemo panniculum impexum infert vestimento veteri: alioquin, illud ipsum supplementum novum tollit *aliquid* de vetere *vestimento*, & fit pejor fissura.

22 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui vinum effunditur, & utres pereunt: sed vinum novum in utres recentes injiciendum est.

23 Factum est autem ut ipse præteriret Sabbatho per sata, & cœperunt discipuli ejus iter faciendo vellere spicas.

24 Tunc Pharisæi dixerunt ei, Ecce, cur faciunt Sabbatho quod non licet?

25 Et ipse dixit eis, Numquam legistis quid fecerit David quum egeret, & esuriret ipse, & qui cum eo *erant*?

26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathar Pontifice maximo, & panes propositicios ederit, quos non licet edere nisi Sacerdotibus, & dederit etiam iis qui secum erant?

27 Dixit etiam eis, Sabbathum propter hominem factum est, non homo propter Sabbathum.

28 Itaq; Filius hominis est etiam Sabbathi dominus.

CAPUT III.

Jus Sabbathi. Investitura Apostolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia. Quis mater aut frater Christi.

ET introivit rursus in synagogam: erat q; illic quidam aresactam manum habens.

2 Et observabant an Sabbatho sanaturus esset eum: ut ipsum accusarent.

3 Tunc ait homini habenti manum aresactam, Surge in medium.

4 Eis autem dixit, Licet Sabbatho benefacere, an malefacere *cuipiam*? hominem servare aut trucidare? Ipsi vero silebant.

5 Et quum circumspexisset eos cum ira, simul dolens quod occaluisset cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: restituta q; est manus ejus sana ut altera.

6 Tunc egressi Pharisæi, statim cum Herodianis consilium inierunt adversus eum, ut eum perderent.

7 Sed Jesus cum discipulis suis secessit ad mare: & magna multitudo sequuta est eum à Galilæa, & à Judæa,

8 Et Hierosolymis, & ab Idumæa, & *regione qua est* trans Jordanem: & qui circa Tyrum ac Sidonē *habitabant*, magna multitudine, quum audissent quanta faceret, venerunt ad eum.

9 Ipse autem dixit discipulis suis ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum opprimerent.

10 Multos enim sanaverat, adeo ut incidерent in eum, ut ipsum tangerent quotquot tenebantur flagellis.

11 Et spiritus impuri quum eum conspexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant, dicentes, Tu es Filius ille Dei.

12 Ipse vero multum interminabatur eis, ne ipsum manifestum facerent.

13 Tunc ascendit in montem, & advocavit ad se quos ipse voluit: & venerunt ad eum.

14 Et constituit duodecim ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum *Evangelium*:

15 Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia.

16 Primum Simonem, (cui imposuit nomen Petrum)

17 Et Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filii tonitrui.)

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi *filium*, & Thaddæum, & Simonem Cananitem,

19 Et Judam Iscarioten, qui & prodidit eum: venerunt q; domum.

20 Convenit autem rursum turba, adeo ut ne capere quidem cibum possent.

21 Et quum *hæc* audissent ipsius propinqui, venerunt ut prehenderent eum: dicebant enim, Eum apud se non esse.

22 Scribæ vero qui Hierosolymis descendebant, dicebant, Certe habet Beelzebulem, & certe per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

23 Quum autem eos advocasset, dixit eis per parabolas, Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24 Neq; si regnum adversus sese dissideat, potest stare regnum illud:

25 Neq; si domus contra semetipsam dissideat, potest stare domus illa:

26 *Sic* quoq; si Satanas insurrexit & dissidet adversus semetipsum, stare non potest, sed finem habet.

27 Non potest quisquam potentis *alicujus* vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primo validum illum vinxerit: & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis, Quævis peccata remittentur filiis hominum, & blasphemiæ quibuscumq; blasphemarint:

29 Sed quicumq; blasphemarit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur æterno judicio.

30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31 Veniunt igitur fratres & mater ejus: & foris stantes, miserunt ad eum, & eum vocarunt.

32 Sedebat autem circa eum turba: *illi* vero dixerunt ei, Ecce, mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Tunc respondit eis, dicens, Quæ est mater mea, aut fratres mei?

34 Et quum circumspexisset in circuitu eos qui circumsedebant, ait, Ecce mater mea, & fratres mei.

35 Quicumq; enim fecerit quod Deus vult, is est frater meus, & soror mea, & mater.

CAPUT IV.

Parabola seminantis, ejusdemque expositio, & navigatio periculosa.

ET rursus cœpit docere apud mare: & congregata est ad eum turba multa, adeo ut ipse navigium ingressus sederet in mari: tota autem turba apud mare in terra erat.

2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebatque eis in doctrina sua,

3 Audite, Ecce, *quidam* sator exiit seminare:

4 Et factum est inter serendum, aliud quidem cecidit secundum viam: venerunt que volucres cœli, & devoraverunt illud.

5 Aliud vero cecidit in petrosa, ubi non habebat terram multam: & statim exortum est, propterea quod non habebat profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tactum est, & propterea quod non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, ac suffocarunt illud, & fructum non edidit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam, ediditque fructum assurgentem ac crescentem; & tulit aliud tricenu, & aliud sexagenu, & aliud centenu.

9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Quum autem esset solus, interrogarunt eum qui circum eum erant cum duodecim, de parabola.

11 Et dixit eis, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: iis autem qui foris sunt, per parabolas omnia *ista* fiunt:

12 Ut videntes videant & non cernant, & audientes audiant & non intelligant: nequando se convertant, & remittantur eis peccata.

13 Præterea dixit eis, Nesciris parabolam istam? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Sator ille, sermonem serit.

15 Isti autem sunt qui juxta viam *semen excipiunt*, in quibus *videlicet* seminatur sermo: sed postquam audierunt, statim venit Satanas, & tollit sermonem qui seminatus fuerat in cordibus eorum.

16 Et isti sunt similiter qui in petrosa semen excipiunt: qui *videlicet* quum audirent sermonem, statim cum gaudio excipiunt eum:

17 Et non habent radicem in sese, sed temporari i sunt: deinde orta afflictione aut persequutione propter sermonem, statim offenduntur.

18 Hi sunt autem qui in spinas semen excipiunt, hi sunt, *inquam*, qui sermonem audiunt:

19 Sed solicitudines seculi hujus, & fallacia divitiarum, & cupiditates quæ in cæteris rebus *versantur*, introeuntes suffocant sermonem, isque redditur fructus expers.

20 Hi sunt vero qui in terram bonam semen exceperunt, qui *videlicet* audiunt sermonem, & excipiunt: & fructum ferunt, aliud tricenu, aliud sexagenu, aliud centenu *grana*.

21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit ut subter modium ponatur, aut subter lectum? nonne ut candelabro imponatur?

22 Non est enim quicquam occultum quod non sit manifestum futurum, neque *quod* abscondatur, sed *oportet* ut in apertum veniat.

23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

24 Præterea dixit eis, Videte quid audiatis: qua mensura mensi mini, vobis metietur, & adjicietur vobis qui auditis.

25 Qui enim habet, dabitur ei: & qui non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

26 Item dicebat, Ita est regnum Dei ut si quispiam jaciat semen in terram,

27 Et dormiat, & exsurgat nocte ac die: & semen germinet, & assurgat quomodo ipse nescit.

28 Sponte enim terra fructum fert, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29 Quum autem prodiderit *se* fructus, statim mittit messores, quoniam adest messis.

30 Dicebat etiam, Cui *rei* assimilaverimus regnum Dei? aut qua collatione contulerimus illud?

31 Velut grano sinapis; quod quum seritur in terra, minimum est omnium seminum quæ in terra sunt:

32 Sed quum satum fuerit, assurgit, & fit maximum omnium olerum: editque ramos magnos, ita ut possint sub ejus umbra volucres cœli nidulari.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem *Evangelii* prout poterant audire.

34 Absque parabola vero non loquebatur eis: privatim autem discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis die illo, quum serum *diei* esset, Transeamus in ulteriorem *ripam*.

36 Dimissa igitur turba acceperunt eum ut erat in navigio: sed & alia navigiola erant cum eo.

37 Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus irrumpebant in navigium, ita ut jam impleretur.

38 Erat autem ipse in puppi, cervicali indormiens: nunc expergefaciunt eum, dicuntque ei, Magister, non est tibi cura quod perimus?

39 Experrectus igitur objurgavit ventum, dixitque mari, Sile, obmutesce. Tum quievit ventus, factaque est tranquillitas magna.

40 Dixit autem eis, Quid ita timidi estis?

dit? quomodo fidem non habetis?

41 Et timuerunt timore magno, dicebantque alius ad alium, Quisnam iste est, quod etiam ventus & mare auscultent ei?

CAPUT V.

Miraculo erga Dæmoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxione laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regionem Gadarenorum.

2 Egresso autem ipso è navigio, statim occurrit è monumentis quidam in quo erat spiritus impurus:

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & ne catenis quidem quisquam poterat eum vincire:

4 Propterea quod sæpe pedicis & catenis vinctus fuerat, sed discerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ: neque quisquam poterat eum domare.

5 Et per omne *tempus* erat die ac nocte in monumentis & in montanis clamans, & concidens seipsum lapidibus.

6 Quum vidisset autem Jesum procul, cucurrit & adoravit eum:

7 Et clamans voce magna dixit, Quid mihi tecum, Jesu Fili Dei altissimi? adjuro te *per* Deum ne me torquens.

8 (Dicebat enim ei *Jesus*, Exi, spiritus impure, ex isto homine.)

9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi nomen *est*? Et respondit dicens, Legio mihi nomen *est*: quia multi sumus.

10 Et multum precabatur eum ne ipsos mitteret extra illam regionem.

11 Erat autem illic apud montes grex porcorum magnus pascens.

12 Et precati sunt eum omnes *illi* dæmones, dicentes, Mitte nos ad porcos, ut in eos introeamus.

13 Et permisit eis statim Jesus. Egressi vero spiritus illi impuri introierunt porcos: & ruit ille grex è præcipitio in mare, (erant autem quasi bis mille) & suffocati sunt in mari.

14 Qui vero pascebant porcos, fugerunt, & renunciarunt in urbem & in agros. Et *illi* egressi sunt ut viderent quid illud esset quod factum fuerat.

15 Veniunt igitur ad Jesum, & conspiciunt eum qui fuerat dæmoniacus sedentem ac vestitu & sanæ mentis, eum *inquit* qui habuerat legionem: & timuerunt.

16 Et qui *id* viderant, narraverunt eis quomodo actum esset cum dæmoniaco, & de porcis.

17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare ut abiret ex finibus ipsorum.

18 Ipso vero ingresso in navigium, rogabat eum ille qui fuerat dæmoniacus ut esset cum ipso.

19 Jesus autem non permisit ei, sed ei dixit, Abi domum tuam ad tuos: & eis renuncia quanta tibi Dominus præstiterit, & quod misertus sit tui.

20 Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare in Decapoli quanta ipsi fecisset Jesus: & omnes mirabantur.

21 Et quum Jesus rursum trajecisset navigio in ulteriorem *ripam*, coacta est turba multa ad eum: eratque apud mare.

22 Et ecce, venit unus ex præfectis synagogæ, nomine Jairus: & quum vidisset eum, accidit ad pedes ejus,

23 Et multum precabatur eum, dicens, Filiola mea in extremum addicta est: *rogo* ut venias, & imponas ei manus, ut servetur: & vivet.

24 Abiit igitur *Jesus* cum eo: & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 (Tunc mulier quædam quæ erat in fluxione sanguinis *ab* annis duodecim,

26 Fueratque multa perpessa à multis medicis, & impenderat omnia sua, & nihil adjuta fuerat, sed potius in deterius venerat;

27 Quum audisset de Jesu, venit in turba à tergo, & tetigit vestimentum ejus.

28 Dicebat enim, Si vel vestimenta ejus tetigero, servabor.

29 Et statim exaruit fons sanguinis ejus: & sensit corpore se sanatam esse ex eo flagello.

30 Statim autem Jesus quum apud se cognovisset vim illam quæ ex seipso prodierat, conversus in turba, dixit, Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dixerunt ei discipuli ipsius, Vides turbam te comprimentem, & dicis, Quis me tetigit?

32 *Ipse* vero circumspiciebat ut videret eam quæ hoc fecerat.

33 Mulier autem timens & tremens, quum sciret quod in se factum fuerat, venit, & accidit ei *ad pedes*, dixitque ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te servavit: abi cum pace, & esto sana ex flagello tuo.)

35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto synagogæ, dicentes, Filia tua mortua est: quid amplius vexas magistrum?

36 Jesus autem, statim ut audiit hunc sermonem qui dicebatur, dicit præfecto synagogæ, Ne metue, solummodo crede.

37 Neque permisit ut se quisquam una sequeretur nisi Petrus, & Jacobus, & Johannes frater Jacobi.

38 Venit igitur domum præfecti synagogæ, & tumultum conspicit, flentes & ejulantes multum.

39 Et ingressus dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non est mortua, sed dormit.

40 Et deridebant eum. Ipse vero, ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & eos qui secum erant, & ingreditur eo ubi erat puella jacens.

41 Prehensiq; manu puellæ, dicit ei, Talitha cumi: quod est, si interpretetur, Puella (tibi dico) surge.

42 Et statim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim. & obstupuerunt stupore magno.

43 *Ipse* vero multum imperavit eis ne quis id resciret: dixitq; ut daretur puellæ quo vesceretur.

CAPUT VI.

Prædicans Christus in patria contemnitur. Mittuntur Apostoli. Johannes ab Herode decollatur. Quinq; panibus saturatur ingens populus.

Et egressus est illinc, venitq; in patriam suam: & sequuti sunt eum discipuli ejus.

2 Quumq; advenisset Sabbathum, cœpit in synagoga docere: multiq; audientes percellebantur, dicentes, Unde huic ista? & quæ est hæc sapientia quæ data est ei, quod etiam virtutes tales per manus ejus edantur?

3 Nonne iste est faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nonne & sorores ejus hic sunt apud nos? Et offendebantur in ipso.

4 Dicebat autem eis Jesus, Non est Propheta inhonoratus nisi in patria sua, & inter cognatos, & domi suæ.

5 Neq; potuit illic virtutem ullam edere, nisi *quod* quum paucis ægrotis imposuisset manus, sanavit *eos*.

6 Mirabaturq; propter incredulitatem eorum, & circuibat vicos in orbem, docens.

7 Tunc advocavit duodecim illos, cœpitq; eos mittere binos: dedit q; eis potestatem *adversus* spiritus impuros.

8 Et præcepit eis ut nihil sumerent ad iter, nisi virgam tantum, non peram, non panem, non æs in zona:

9 Sed *ut* calcearentur sandaliis; & ne induerentur binis tunicis.

10 Et dicebat eis, Ubicumq; introieritis domum, illic manete, usquedum exeatis illinc.

11 Et quicunq; non exceperint vos, neque audierint vos, egressi illinc, excutite pulverem qui subest pedibus vestris, ut hoc sit testimonium adversus eos. Amen dico vobis, Tolerabilior erit Sodomorum *condition* aut Gomorrhorum in die Judicii, quam urbis illius.

12 Egressi igitur *illi* prædicabant ut resipiscerent *homines*.

13 Et dæmonia multa ejiciebant, ungebantq; olio multos ægrotos, & sanabant *eos*.

14 Audivit autem *hæc* rex Herodes (clarum enim factum erat nomen ejus) dixitque, Johannes ille qui baptizabat suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15 Alii dicebant, Elias est: alii vero dicebant, Propheta est, vel unus ex prophetis illis.

16 Quum igitur *hæc* audisset Herodes ait, Iste est Johannes quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.

17 Ipse enim Herodes missis *satellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui; quia duxerat eam uxorem.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare: nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Johannem, sciens eum *esse* virum justum ac sanctum; & observabat eum, auditoque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Quum igitur dies opportunus adesset, quo tempore Herodes in natalitiis suis cœnam faciebat proceribus suis, ac chiliarchis, & primariis Galilææ,

22 Et introisset filia ipsius Herodiadis, ac saltasset, placuisseque Herodi, & simul accumbentibus, rex ait puellæ, Pete à me quodcumq; volueris, & dabo tibi.

23 Juravitq; ei, Quodcumq; à me petieris dabo, usq; ad dimidium regni mei.

24 At illa egressa dixit matri suæ, Quid petam? Illa vero dixit, Caput Johannis Baptistæ.

25 *Puella* igitur cum festinatione statim ad regem ingressa, *id* petiit, dicens, Velim ut jam nunc des mihi in patina caput Johannis Baptistæ.

26 Rex autem valde tristis factus, noluit *tamen* propter jusjurandum & eos qui simul accumbebant eam aspernari.

27 Et statim rex misso spiculatore, imperavit ut afferretur caput ejus.

28 Ille vero abiit, ac decollavit eum in carcere: attulitq; caput ejus in patina, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29 Quumq; *hoc* audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30 Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & annunciaverunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ docuerant.

31 Et dixit eis, Venite vos seorsim in desertum locum, & requiescite paululum. Erant enim multi venientes & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32 Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsim.

33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc, prævenerunt que eos, & convenerunt ad eum.

34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intima commotus est super eis, quoniam erant ut oves non habentes pastorem: cœpitq; eos docere multa,

35 Quum

35 Quum autem jam multus dies ...adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus iste, & jam multus dies est;

36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicos emant sibi panes: nam quo vescantur non habent.

37 At ille respondens, dixit eis, Date vos ipsis quo vescantur. Tunc dicunt ei, Num profecti emerimus ducentis denariis panes, & dederimus eis quo vescantur?

38 Ipse vero dixit eis, Quot panes habetis? abite & videte. Et *illi* re cognita, dixerunt, Quinque, & duos pisces.

39 Tunc imperavit eis ut facerent discumbere omnes per convivia super viridi gramine.

40 Discubuerunt igitur sigillatim per areolas, *partim* centeni, & *partim* quinquageni.

41 Et acceptis quinq; illis panibus, ac duobus illis piscibus, quum suspexisset in cœlum, benedixit, ac fregit panes; deditque discipulis suis ut illis apponerent: & duos pisces partitus est omnibus.

42 Comederunt q; omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & ex piscibus.

44 Erat autem qui comederant quasi quinquies mille viri.

45 Et statim coegit discipulos suos ...scendere navigium, & præire in ulteriorem *ripam* Bethsaidæ oppositam, dum ipse dimitteret turbam.

46 Et quum amandasset eos, abiit in montem ad precandum.

47 Quum autem serum *diei* adesset, erat navigium in medio mari, & ipse solus in terra.

48 Viditque eos vexatos in *navigio* provehendo: (erat enim ventus eis contrarius) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare: volebatque eos præterire.

49 Illi vero viso eo ambulante super mare, putarunt spectrum esse, & exclamaverunt.

50 (Omnes enim videbant eum, & turbati sunt) Sed statim loquutus est cum eis, & dixit, Confidite, ego sum, ne timete.

51 Tunc ascendit ad eos in navigium; quievitq; ventus: & *ipsi* multo magis apud sese obstupefiebant, & mirabantur.

52 Non enim intellexerant *quod factum fuerat* illis panibus: quoniam cor eorum stupidum erat.

53 Et quum trajecissent venerunt in terram Genezaret, & appulerunt.

54 Tunc ipsis egressis e navigio, statim agnito eo,

55 Percusa tota illa circumjacente regione, *homines loci illius* ceperunt in grabatis male affectos circumferre ubi audiebant eum esse,

56 Et quocumq; introisset in vicos, aut urbes, aut agros, in foris ponebant ægrotos; & precabantur eum ut vel fimbriam pallii ipsius tangerent: & quotquot tangebant eum, servabantur.

CAPUT VII.

Propositæ Pharisæorum religio. Chananæa fides. Surdus mutus sanatur.

1 TUnc coguntur ad eum Pharisæi, & quidam ex Scribis, qui venerant Hierosolymis.

2 Et quum vidissent quosdam ex discipulis ejus pollucis manibus (id est, illotis) edere panem, conquesti sunt.

3 Nam Pharisæi & omnes Judæi, nisi pugno laverint manus, non edunt, tenentes traditionem Seniorum.

4 Et à foro *venientes*, nisi lori fuerint, non edunt. Et alia multa sunt quæ acceperunt tenenda; *nempe*, lotiones poculorum, & sextariorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde interrogarunt eum Pharisæi & Scribæ, Quare discipuli tui non ambulant secundum traditionem Seniorum, sed illotis manibus edunt panem?

6 Ille vero respondens dixit eis, Bene certe prophetavit Esaias de vobis hypocritis: ut scriptum est, Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum procul abest à me.

7 Frustra vero me colunt, docentes doctrinas, *quæ sunt* mandata hominum.

8 Nam omisso mandato Dei, tenetis traditionem hominum, lotiones sextariorum & poculorum; aliaq; similia hujusmodi multa facitis.

9 Præterea dixit eis, *Sane* belle abolectis mandatum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10 Moses enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.

11 Vos autem dicitis, Si dixerit quispiam patri vel matri, Corban (id est, donum) *est* quocumq; à me juvari potes, *insons erit.*

12 Nec permittitis amplius eum quicquam præstare patri suo, aut matri suæ.

13 Irritum facientes sermonem Dei traditione vestra quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14 Advocata etiam tota turba, dixit eis, Audite me omnes, & attendite.

15 Nihil est extra hominem, quod ingrediens in eum possit eum polluere: sed quæ egrediuntur ex eo, illa sunt quæ polluunt hominem.

16 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

17 Et quum introisset domum *digressus* à turba interrogarunt eum discipuli ejus de parabola.

18 Tunc dicit eis, Itane & vos intelligentia caretis? non intelligitis quicquid

exterius in ingreditur in hominem, non
posse eum polluere?
19 Non enim ingreditur in cor eius,
sed in ventrem: & in latrinam abit, pur-
gans omnes escas.
20 Dicebat autem, Quod ex homine e-
greditur, illud polluit hominem.
21 Intus enim, ex corde hominum ma-
læ cogitationes egrediuntur, adulteria,
fornicationes, cædes,
22 Furta, augendæ rei artes, scelera,
dolus, petulantia, oculus malus, obtrecta-
tio, superbia, amentia.
23 Omnia hæc scelera intus exeunt, &
polluunt hominem.
24 Et illinc surgens abiit in confinia
Tyri ac Sidonis: & ingressus domum,
neminem voluit hoc scire: sed non po-
tuit latere.
25 Quum enim de eo audisset mulier
cujus filiola habebat spiritum impurum,
venit, & accidit ad pedes ejus:
26 (Erat autem mulier Græca, Syro-
phœnissa gente) & rogavit eum ut dæ-
monium ejiceret ex filia sua.
27 Jesus autem dixit ei, Sine prius sa-
turari liberos: non est enim bonum accipere panem liberorum, & objicere ca-
tellis.
28 Ipsa vero respondit, & dixit ei, Etiam Domine: sed enim catelli edunt sub mensa ex micis puerorum.
29 Tunc dixit ei, Propter istum ser-
monem abi, exiit dæmonium ex filia tua.
30 Quum autem illa abiisset domum suam, invenit dæmonium exiisse, & filiam projectam super lectum.
31 Tunc egressus è finibus Tyri ac Si-
donis venit ad mare Galilææ, per me-
dios fines Decapolis.
32 Et offerunt ei surdum difficulter lo-
quentem: & precantur eum ut imponat ei manum.
33 *Ipse* vero quum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus: & quum spuisset, tetigit linguam ejus.
34 Et quum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod est, Adaperitor.
35 Et statim adaperta sunt ejus aures: & solutum est vinculum linguæ ipsius, & loquebatur recte.
36 Et interdixit eis ne cui dicerent: sed quantumcumque ipse eis interdixisset, multo magis *hoc* prædicabant.
37 Et supra modum percellebantur, dicentes, Bene omnia fecit: facit ut & surdi audiant, & muti loquantur.

CAPUT VIII.

Miraculum 7. panum. Cæci sanatio. Apostolorum de Christo confessio. Satanam esse qui animam servare suadet.

DIebus illis, quum multa omnino turba esset, nec haberent quo vescerentur, advocatis Jesus discipulis suis, dixit
2 Intima misericordia commoveor er-
ga turbam: quia jam triduum manet
apud me, nec habent quo vescantur.
3 Quod si dimisero eos jejunos domum
suam, deficient in via: quidam enim ex
eis procul venerunt.
4 Responderunt autem ei discipuli e-
jus, Unde istos quisquam possit hic satiare
panibus in deserto?
5 Interrogavit autem eos, Quot pa-
nes habetis? Ipsi vero dixerunt, Septem.
6 Tunc denunciavit turbæ ut discum-
beret humi: & acceptis septem illis pa-
nibus, quum gratias egisset, fregit, de-
ditque discipulis suis ut *eos* apponerent: & apposuerunt turbæ.
7 Habebant autem pisciculos paucos:
& quum benedixisset, dixit ut hos etiam apponerent.
8 Comederunt autem, & saturati sunt:
& sustulerunt fragmentorum quæ super-
fuerant, septem sportas.
9 Erant autem qui comederunt, quasi
quatuor millia: dimisitque eos.
10 Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.
11 Prodierunt autem Pharisæi, cœpe-
runtque altercari cum eo, quærentes ab eo signum è cœlo, ipsum tentando.
12 Ipse vero quum altè ingemuisset
spiritu suo, dixit, Cur gens ista signum requirit? Amen dico vobis, Si dabitur isti genti signum.
13 Et eis relictis ingressus rursus navigium, abiit in ulteriorem ripam.
14 Fuerant autem obliti discipuli su-
mere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio.
15 Tunc edixit eis, dicens, Videte, ca-
vete à fermento Pharisæorum & fermento Herodis.
16 Disceptabant igitur alii adversus alios, dicentes, Panes non habemus.
17 *Id* autem quum noscet Jesus, dixit eis, Quid disceptatis quod panes non habetis? nondum animum advertitis, nec intelligentia prædita estis? adhuc stupidum habetis cor vestrum?
18 Quum oculos habeatis, non cerni-
tis? & quum aures habeatis, non auditis neque memores estis?
19 Quum quinque illos panes fregi il-
lis quinquies mille, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.
20 Quum autem septem illos *panes* illis quater mille, quot sportas fragmentis plenas sustulistis? Illi vero dixerunt, Septem.
21 Tunc dixit eis, Quomodo *hæc* non intelligitis?
22 Venit autem Bethsaidam: & obtu-
lerunt ei cæcum, & precati sunt eum ut ipsum tangeret.
23 Tunc prehensa manu cæci, eduxit
eum extra vicum: & quum inspuisset in
oculos

oculos ejus, imposuisseque ei manus, interrogavit eum ecquid videret.

24 Qui cum suspexisset, dixit, Video homines tanquam arborum ambulantes.

25 Deinde rursum imposuit manus oculis ejus, fecitq; ut *denuo* oculos attolleret: & restitutus fuit, viditque procul & dilucide omnes.

26 Tunc *Jesus* misit eum domũ suam, dicens, Neque in vicum illum ingredimini, neque *huic* dicito cuiquam in vico.

27 Egressus est autem Jesus ac discipuli ejus in vicos Cæsareæ *quæ cognominatur* Philippi: & in via interrogavit discipulos suos, dicens eis, Quemnam esse me dicunt homines?

28 Illi vero responderunt, Johannem Baptistam: & alii Eliam: alii vero unum ex Prophetis.

29 Tunc ipse dixit eis, Vos autem quem me dicitis esse? Respondens vero Petrus, dicit ei, Tu es ille Christus.

30 Tunc interminatus est ut nulli *id* dicerent de se.

31 Et cœpit eos docere, quod oporteret Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & primariis Sacerdotibus, ac Scribis, & trucidari: & tribus post diebus resurgere.

32 Et aperte eum sermonem loquebatur. Tunc prehensum eum Petrus cœpit objurgare.

33 Ipse vero conversus, & intuitus discipulos suos, objurgavit Petrum, dicens, Abscede à me Satana: nam non sapis quæ Dei *sunt*, sed quæ *sunt* hominum.

34 Et quum advocasset turbã cum discipulis suis, dixit eis, Quicumque vult pone me venire, abdicet semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me.

35 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam causa mei & Evangelii, is servabit eam.

36 Quid enim profuerit cuipiam si lucratus fuerit mundum totum, & anima sua mulctetur?

37 Aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

38 Nam quemcunque puduerit mei ac meorum sermonum in gente ista adultera & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria Patris sui cum Angelis illis sanctis.

CAPUT IX.

Transfiguratio Christi. Quòd Elias sit. Spiritus mutus ejicitur. Discipuli exemplo pueruli de prioritate instruuntur.

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, sunt quidam ex iis qui hic astant, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint regnũ Dei venisse cum potentia.

2 Sexto vero post die assumit Jesus Petrum, & Jacobũ, & Johannem, & subducit eos in montem sublimem seorsim solos: & transformatus fuit coram eis.

3 Et vestimenta ejus facta sunt corusantia, candida valde ut nix, qualia non potest fullo in terra dealbare.

4 Et visus est eis Elias cum Mose, qui colloquebantur cum Jesu.

5 Tunc respondens Petrus, dixit Jesu, Rabbi, bonum est nos hic esse: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim sciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7 Et extitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

8 Et repente quum circumspexissent, non amplius viderunt quemquam, nisi solum Jesum secum.

9 Quum vero descenderent è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant, nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuo quærentes, quid illud esset, A mortuis resurgere.

11 Et interrogaverunt eum, dicentes, Cur Scribæ dicunt oportere ut Elias prius veniat?

12 Ipse vero respondens dixit eis, Elias quidem postquam prius venerit, restituet omnia: sed ut scriptum est de Filio hominis, *oportet* ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *ipsos* ei fecisse quæcunque voluerunt, sicut scriptum est de eo.

14 Et quum venisset ad discipulos *suos*, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.

15 Et statim tota turba viso eo expavit: & accurrentes salutaverunt eum.

16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini inter vos?

17 Et respondens quidam è turba dixit, Magister, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum.

18 Qui ubicumque eum corripuerit, lacerat eum, *ipse* vero spumat, & stridet dentibus suis, & exsiccatur. Et dixi discipulis tuis ut eum ejicerent, sed non potuerunt.

19 Ipse vero respondens ei dixit, O natio incredula, quousque apud vos ero? quousque tolerabo vos? adducite eum ad me.

20 Illum igitur adduxerunt ad eum. Et eo conspecto, statim spiritus discerpsit eum: & *ille* quum cecidisset in terram, volutabat sese spumans.

21 Tunc interrogavit *Jesus* patrem ejus, Quantum temporis est quod hoc accidit ei? Ipse vero ait, Ab infante.

22 Et sæpe eum eum in ignem abjecit, eum in aquas, ut perderet eum. Sed si quid potes, succurre nobis, intima misericordia commotus erga nos.

23 Jesus autem dixit ei, Si pores hoc credere,

credere, omnia fieri possunt credenti.

24 Pater vero pueri statim clamans cum lacrymis, dixit, Credo, Domine: succurre incredulitati meæ.

25 Quum videret autem Jesus turbam simul occurrere, objurgavit spiritum illum immundum, dicens ei, *Tu* spiritus mute & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne amplius ingrediaris in eum.

26 Et quum clamasset *spiritus*, multumque discerpisset eum, exivit: & *ille* factus est quasi mortuus, adeo ut multi dicerent, Certe mortuus est.

27 Jesus vero prehensa manu ejus, erexit eum: & *ille* surrexit.

28 Quum autem esset ingressus domum, discipuli ejus interrogarunt eum privatim, Cur nos non potuimus *spiritum* illum ejicere?

29 *Ipse* vero dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nulla re potest exire nisi precatione & jejunio.

30 Et illinc egressi, una iter faciebant per Galilæam: nec volebat ut quisquam id sciret.

31 Docebat enim discipulos suos, & dicebat eis, Filius hominis traderur in manus hominum, qui trucidabunt eum: sed trucidatus, tertio die resurget.

32 Ipsi vero ignorabant hoc dictum, & timebant eum interrogare.

33 Venit igitur Capernaumum, & quum veniset domum, interrogavit eos, Quid in via inter vos disceptabatis?

34 Ipsi vero siluerunt: nam alii adversus alios disseruerant in via, quis *esset futurus ipsorum* maximus.

35 Et quum consedisset, vocavit duodecim illos, & dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium ultimus, & omnium minister.

36 Et accepto puerulum statuit in medio eorum: eoq; in ulnas recepto dixit eis,

37 Quisquis unum ex talibus puerulis exceperit meo nomine me excipit; & quicunq; me exceperit, non me excipit, sed eum qui misit me.

38 Respondit autem ei Johannes, dicens, Præceptor, vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia non sequitur nos.

39 Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus enim est qui edat virtutem per nomen meum, & posse cito male loqui de me.

40 Nam qui non est contra nos, pro nobis est.

41 Quisquis enim potum dederit vobis poculum aquæ in nomine meo, *id est*, quod sitis Christi, amen dico vobis, Nequaquam perdiderit mercedem suam.

42 Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui credunt in me, bonum esset ei potius si circumponeretur saxum molare circa collum ejus, & projiceretur in mare.

43 Quod si manus tua facit ut te offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum, *potius* quam duas manus habentem abire in gehennam, *id est*, in ignem illum inextinctum:

44 Ubi vermis eorum non interit & ignis non extinguitur.

45 Et si pes tuus facit ut te offendas, abscinde eum: bonum est tibi ingredi in vitam claudum, *potius* quam duos pedes habentem projici in gehennam, *id est*, in ignem inextinctum:

46 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

47 Et si oculus tuus facit ut te offendas, erue eum: bonum est tibi introire in regnum Dei luscum, *potius* quam duos oculos habentem projici in gehennam ignis:

48 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

49 Nam omnis homo igne salietur: & omnis oblatio sale salietur.

50 Bonum est sal: si vero sal insulsus fuerit, quonam ipsum condietis? habete in vobis ipsis salem, & pacem habete alii cum aliis.

CAPUT X.

Jus repudii. Parvulorum prærogativa. Difficultas divitum salvandorum. Petitio filiorum Zebedæi.

ET illinc digressus, venit in fines Judææ per oram Jordanis, & convenit rursum turba ad eum: & *ut* consueverat, rursum docebat eos.

2 Tunc accedentes Pharisæi, interrogarunt eum, an liceret viro uxorem dimittere: tentantes eum.

3 Ipse vero respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?

4 Ipsi autem dixerunt, Moses permisit libellum absessionis scribere, & dimittere *uxorem*.

5 Tunc respondens Jesus, dixit eis; Pro duricia cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.

6 A principio vero creationis masculum & fœminam fecit Deus.

7 Propterea relinquet homo patrem suum & matrem; & agglutinabitur uxori suæ.

8 Et qui duo *fuerant*, erunt caro una: itaq; non sunt amplius duo, sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.

10 Et domi rursum discipuli ejus eadem de re interrogarunt eum.

11 *Ipse* vero dixit eis, Quicunq; dimiserit uxorem suam & duxerit aliam, mœchatur adversus eam.

12 Et si mulier dimiserit virum suum, & nupserit alteri, mœchatur.

13 Tunc obtulerunt ei puerulos ut tangeret

garet eos : discipuli vero objurgabant eos qui offerebant.

14 Quod quum vidisset Jesus, indignatus est, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibete eos : talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis, Quicumque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingredietur.

16 Et quum accepisset eos in ulnas, impositis in eos manibus, benedixit eis.

17 Egredienti autem eum ipso *ut ipse daret* in viam, quidam, quum accurrisset, & accidisset ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam ut vitam æternam possideam ?

18 Jesus autem dixit ei, Cur me dicis bonum ? nullus est bonus, nisi unus, *nempe*, Deus.

19 Mandata nosti : Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator, Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito *quemquam*, Honora patrem tuum & matrem.

20 Ille vero respondens dixit ei, Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.

21 Jesus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit : abi, quæcumque habes vende, & da pauperibus ; & habebis thesaurum in cœlo : & veni, sequere me, sublata *in humeros* cruce.

22 Ille vero mœstus factus propter hunc sermonem, abiit contristatus : habebat enim possessiones multas.

23 Et quum circumspexisset Jesus, dicit discipulis suis, Quam difficulter qui opes habent in regnum Dei introibunt !

24 Discipuli vero expaverunt ad hos sermones ipsius : Jesus autem rursum respondens, dixit eis, Filii, quam difficile est eos qui confidunt opibus in regnum Dei introire !

25 Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum Dei introire.

26 Illi vero amplius percellebantur, dicentes inter se, Et quis potest servari ?

27 Intuitus autem eos Jesus dicit, Apud homines hoc fieri non potest, sed non apud Deum : nam omnia fieri possunt apud Deum.

28 Tunc Petrus cœpit dicere, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Respondens autem Jesus ait, Amen dico vobis, Nullus est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mea causa & Evangelii,

30 Quin accipiat centuplicia nunc isto tempore, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi erunt ultimi : & ultimi primi.

32 Erant autem in via ascendentes Hierosolyma : & præibat eis Jesus, & expavescebant, & *eum* sequendo terrebantur. Ipse vero assumptis rursum duodecim, illis cœpit dicere quæ sibi erant eventura,

33 *Dicens*, Ecce, ascendimus Hierosolyma, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum & Scribis : & condemnabunt eum morte, tradentque eum Gentibus :

34 Et *ipse* illudent ei, & flagellabunt eum, & inspuent in eum, & crucidabunt eum : sed tertia die resurget.

35 Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes filii Zebedæi, dicentes, Magister, welimus ut quicquid petierimus, præstes nobis.

36 Ipse vero dixit eis, Quid me vultis vobis præstare ?

37 Illi autem dixerunt ei, Da nobis ut unus ad dexteram tuam & alter ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38 Jesus autem dixit eis, Nescitis quid petatis : potestis bibere poculum quod ego bibo, & baptismo quo ego baptizor, baptizari ?

39 Ipsi vero dixerunt ei, Possumus. Jesus autem dixit eis, Poculum quidé quod ego bibo, biberis : & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini :

40 Sed sedere ad dexteram meam & ad sinistram meam, non est meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est.

41 Et quum *hæc* audissent *alii* decem, cœperunt indignari de Jacobo & Johanne.

42 Jesus autem quum eos advocasset, dixit eis, Scitis eos qui censentur imperare Gentibus, dominari in eas : & earum magnates potestatem habere in eas.

43 Verum non ita erit inter vos : sed quicumque voluerit fieri magnus inter vos, sit minister vester.

44 Et quicumque voluerit ex vobis fieri primus, sit omnium servus.

45 Nam & Filius hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionis pretium pro multis.

46 Tunc veniunt Hiericho : eoque egrediente ab Hiericho, ac discipulis ejus, & turba multa, filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat apud viam mendicans.

47 Et quum audisset ipsum esse Jesum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis Jesu, miserere mei.

48 Objurgabant autem eum multi ut sileret : ille vero multo magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

49 Tunc Jesus quum substitisset, jussit eum vocari : vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confide, surge ; vocat te.

50 Ipse vero abjecto pallio suo quum surrexisset, venit ad Jesum.

51 Et respondens dixit ei Jesus, Quid vis tibi faciam ? Cæcus autem ait ei, Rabboni, ut visum recipiam.

52 Jesus autem dixit ei, Abi, fides tua

ut servavit. Statim igitur recepit visum, & sequebatur Jesum in illo itinere.

CAPUT XI.

Christus ingreditur Hierosolymam. Ejicit templo vendentes & ementes. Vim fidei praedicat, & quaestione de Baptismo Johannis Sacerdotum os obturat.

QUum autem appropinquarent Hierosolymis ad Bethphage & Bethaniam apud montem Oliarum, misit duos è discipulis suis,

2 Et dixit eis, Abite in vicum qui vobis est ex adverso: & statim ut ingrediemini in eum, invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum sedit. solvite eum & adducite.

3 Quod si quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, Quoniam eo opus est Domino: & eum statim huc mittet.

4 Abierunt igitur & invenerunt pullum ligatum ad ostium foris in bivio: & solverunt eum.

5 Tunc quidam eorum qui illic adstabant dixerunt ei, Quid facitis qui solvitis pullum?

6 Ipsi vero dixerunt eis prout mandarat Jesus: & *illi* dimiserunt eos.

7 Adduxerunt igitur pullum ad Jesum, & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei.

8 Multi vero pallia sua straverunt per viam: alii autem frondes cædebant ex arboribus, & sternebant in viam.

9 Et qui praibant, quiq. sequebantur, clamabant, dicentes, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini.

10 Benedictum regnum patris nostri David, quod venit in nomine Domini: Hosanna *O qui es* in *cælis* altissimis.

11 Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & in templum: quumque circumspexisset omnia, & vespera jam hora esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.

12 Et postero die quum exissent Bethania, esuriit.

13 Quumque procul vidisset ficum habentem folia, venit *visurus*, videlicet, num inveniret aliquid in ea: & quum venisset ad eam, nihil invenit, nisi folia, non enim erat tempus ficuum.

14 Tunc respondens Jesus dixit ficui, Ne amplius ex te in sæculum quisquam fructum comedat. Et *hoc* audierunt discipuli ejus.

15 Veniunt igitur Hierosolymam. Et ingressus Jesus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant & emebant in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

16 Nec sinebat ut quisquam deportaret vas per templum.

17 Et docebat, dicens eis, Nonne scriptum est, Domus mea domus precationis vocabitur ab omnibus Gentibus? vos autem eam fecistis spelunca latronum.

18 Et *hoc* audierunt Scribæ & primarii Sacerdotes, & quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quia tota turba percellebatur super doctrina ipsius.

19 Quum vero vespera advenisset, egressus est Jesus extra urbem.

20 Et mane iter facientes prope ficum, viderunt eam exaruisse radicitus.

21 Tunc recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce, ficus illa cui imprecatus es, exaruit.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Habete fidem Dei.

23 Amen enim dico vobis, quicumque dixerit monti huic, Tolle te, & projice te in mare; nec addubitaverit in corde suo, sed crediderit futura quæ dicit, fiet ei quicquid dixerit.

24 Propterea dico vobis, Quæcumque precantes petitis, credite vos accepturos, & erunt vobis.

25 Et quum adstiteritis precantes, remittite si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater ille vester qui in cœlis *est* remittat vobis offensas vestras.

26 Nam si vos non remiseritis, nec Pater ille vester qui in cœlis *est* remittet offensas vestras.

27 Tunc veniunt rursus Hierosolymam: & quum ipse ambularet in templo, veniunt ad eum primarii Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores:

28 Et dicunt ei, Qua auctoritate ista facis? & quis tibi dedit auctoritatem istam, ut hæc facias?

29 Jesus autem respondens dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quamdam. Respondete igitur mihi, & dicam vobis qua auctoritate hæc faciam.

30 Baptisma Johannis è cœlo erat, an ex hominibus? respondete mihi.

31 Ratiocinabantur autem apud se, dicentes, Si dixerimus, E cœlo; dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32 Sed si dicamus, Ex hominibus; timemus populum: omnes enim sentiebant de Johanne, eum vere Propheram fuisse.

33 Tunc respondentes dicunt Jesu, Nescimus. Et Jesus respondens dicit eis, Nec ego dicam vobis qua auctoritate hæc faciam.

CAPUT XII.

De lapide ab ædificatoribus reprobato similitudine vineæ. de tributo. de resurrectione mortuorum. de legis summa, filio Davidis, & Vidua pauperecula.

ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineam plantavit quidam, & circumposuit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregre profectus est.

2 Misit quo servum ad agricolas *suo tempore*, ut ab agricolis acciperet ex fructu vineæ.

3 Illi vero captum eum cæciderunt, ac remiserunt inanem.

4 Et rursum misit ad eos alium servum: & illi huic quoque lapidato caput cõminuerunt, & remiserunt dedecoratum.

5 Et rursum alium misit: & illum trucidarunt: multosque alios, hos quidem cædentes, illos vero trucidantes.

6 Quum ergo unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ultimum ad eos, dicens, Reverebuntur filium meum.

7 Illi vero agricolæ dixerunt inter se, Iste est hæres, venite, trucidemus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Et captum eum trucidarunt, & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo facier Dominus vineæ? Veniet & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.

10 Ne hanc quidem Scripturã legistis, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus caput est anguli:

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12 Studebant igitur eum prehendere, sed timuerunt turbam: norant enim eum adversus ipsos illam parabolam dixisse: itaque omisso eo abierunt.

13 Et miserunt ad eum quosdam è Pharisæis & Herodianis, ut eum irretirent captum sermone.

14 Illi vero quum venissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quemquam: non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus?

15 Ipse vero, quum sciret eorum hypocrisin, dixit eis, Quid me tentatis? proferte mihi denarium, ut videam.

16 Illi vero protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio? Illi vero dixerunt ei, Cæsaris.

17 Et respondens Jesus dixit eis, Reddite quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei *sunt*, Deo. Et admirati sunt super eo.

18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogarunt eum, dicentes,

19 Præceptor, Moses scripsit nobis, ut si cujus frater mortuus fit, ac reliquerit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat ipsius frater uxorem ejus, & excitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres fuerunt: ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit semen.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est, & ne ipse quidem reliquit semen: & tertius itidem.

22 Et acceperunt eam septem illi, neque reliquerunt semen: ultima omnium mortua est & mulier.

23 In resurrectione ergo, postquam resurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam septem habuerunt eam uxorem.

24 Tunc respondens Jesus dixit eis, Nonne propterea erratis quod non sciatis Scripturas, neque potentiam Dei?

25 Postquam enim à mortuis resurrexerint, neque uxores ducunt, neq; nuptum dantur: sed sunt ut Angeli qui in cœlis *sunt*.

26 De mortuis vero, quod suscitandi sint, non legistis in libro Mosis, quomodo in rubo loquutus sit ei Deus, dicens, Ego *sum* Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi?

27 Non est Deus *Deus* mortuorũ, sed Deus viventium: vos ergo multum erratis.

28 Et quum accessisset quidam è Scribis qui audierat eos disceptantes, & sciebat eum bene illis respondisse, interrogavit eum, *dicens*, Quod est primum omnium mandatum?

29 Jesus autem respondit ei, Primum omnium mandatum *est*, Audi, Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

30 Diliges igitur Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis viribus tuis: hoc est primum mandatum.

31 Et secundum *illi* simile, hoc *est*, Diliges proximum tuum ut teipsum. Majus istis aliud mandatum non est.

32 Tunc dixit ei Scriba ille, Bene, Præceptor, in veritate dixisti, nam unus est Deus, nec alius est præter eum:

33 Et diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis viribus, ac diligere proximum ut seipsum, plus est quam omnia holocaustomata & sacrificia.

34 Tum Jesus quum vidisset eum corditate respondisse, dixit ei, Non longe es à regno Dei. Et nemo amplius audebat eum interrogare.

35 Et respondens Jesus dicebat, docens in templo, Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium Davidis?

36 Nam ipse David dixit per Spiritum sanctum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, usquedũ ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum: unde igitur filius ejus est? Et multa turba audiebat eum libenter.

38 *Ipse* autem dicebat eis in doctrina sua, Cavete à Scribis, qui amant stolati ambulare, & salutationes in foris,

39 Primosque consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis:

40 Qui devorant domos viduarum, & in speciem utuntur longis precibus: isti auferent gravius judicium.

41 Et quum sedisset Jesus ex adverso gazophylacii, spectabat quomodo turba immitteret æs in gazophylacium: multi igitur divites injiciebant multa.

42 Et quum venisset quædam vidua pauper, injecit minuta *æreola* duo, quod est quadrans.

43 Tunc

43 Tunc *ille*, quum advocasset discipulos suos, dixit eis, Amen dico vobis, vidua hæc pauper plus immisit quam omnes *alii* qui miserunt *pecuniam* in gazophylacium.

44 Nam omnes ex eo quod ipsis redundat immiserunt: hæc vero è penuria sua immisit omnia quæ habebat, totum, *nempe*, victum suum.

CAPUT XIII.

Consummatio hujus sæculi figuratur per excidium Hierosolymorum.

QUidam autem egrederetur è templo, dixit ei quidam è discipulis ejus, Præceptor, vide quales lapides, & qualia *ista sint* ædificia.

2 Tunc Jesus respondens dixit ei, Vides ista magna ædificia? non relinquentur lapis super lapidem, qui non dissolvatur.

3 Et quum sederet in monte Olearum ex adverso templi, interrogarunt eum privatim Petrus, & Jacobus, & Johannes, & Andreas,

4 Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum *erit* quando futurum est ut hæc omnia finem habeant?

5 Jesus autem eis respondens cœpit dicere, Videte ne quis vos seducat.

6 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum *Christus*: multosque seducent.

7 Quum autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbamini; oportet enim *ista* fieri: at nondum *erit* finis.

8 Surget enim gens in gentem, & regnū in regnum; erunt que terræmotus singulis locis, & erunt fames ac turbæ.

9 Principia *erunt* dolorū *partus* ista: sed cavete vos vobismetipsis: tradent enim vos in cōsessus & conventus; cædemini, & coram præsidibus ac regibus sistemini propter me, *ut hoc sit* testimonio adversus eos.

10 Et apud omnes gentes oportet primum prædicari Evangelium.

11 Quum autem vos tradendo duxerint, ne ante soliciti estote quid dicturi sitis neque meditamini: sed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini: non enim estis vos qui loquimini, sed Spiritus sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & insurgent liberi adversus parentes, & eos curabunt morte multandos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14 Quum autem videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est à Daniele Prophera, positam ubi non oportet, (qui legit animadvertat) tunc qui *fuerint* in Judæa, fugiant in montes.

15 Qui vero *fuerit* in solario, ne descendat domum, nec ingrediatur ut quicquam sumat è domo sua.

16 Et qui fuerit in agro, ne revertatur retro, ut sumat pallium suum.

17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

18 Orate vero ne fiat fuga vestra hyeme:

19 Erunt enim dies illi *talis* afflictio, qualis ea non fuit à principio rerum conditarum quas condidit Deus, usque ad hoc tempus, neque fiet.

20 Et nisi Dominus decurtasset dies illos, omnis caro periret: sed propter electos quos elegit, decurtavit dies illos.

21 Tunc autem si quis dixerit, Ecce hic Christus, vel, ecce illic, ne credite.

22 Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & edent signa ac miracula ad seducendū, si fieri possit, etiam electos.

23 Vos autem cavete: Ecce, prædixi vobis omnia.

24 Cæterum per illos dies, post afflictionem illam, sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum.

25 Et stellæ cœli excident, & potestates quæ in cœlis *sunt* concutientur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentia multa & gloria.

27 *Ipse* vero tunc mittet Angelos suos, & suos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ usque ad extremum cœli.

28 A ficu vero discite parabolam, Quū ramus ejus jam tener sit, & germinat folia, nostis prope esse æstatem:

29 Ita & vos, quum hæc videritis fieri, scitote *illum* prope esse & ad fores.

30 Amen dico vobis, Nequaquā præteribit hæc ætas usquedum facta sint hæc omnia.

31 Cœlum & terra præteribunt, sermones autem mei nequaquam præteribunt.

32 Sed de die illo ac hora nemo scit, ne Angeli quidem qui in cœlo sunt, neque Filius, sed Pater.

33 Cavete, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus illud sit futurum.

34 *Nam Filius hominis ita est* ut quispiam qui peregre abiens relicta domo sua, daraq; servis suis potestate, ac suo cuique opere, janitori mandavit ut vigilaret.

35 Vigilate igitur: (nescitis enim quando dominus domus veniet, vespere, an media nocte, an in gallicinio, an mane)

36 Ne quum repente venerit, inveniat vos dormientes.

37 Quæ autem dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

CAPUT XIV.

Christi proditio.

ERat autem Pascha, & Azyma duobus post diebus, & quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quo modo eum dolo prehensum trucidarent.

2 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fit populi.

3 Quū esset *Jesus* apud Bethaniam in domo Simonis Leprosi, accumbente

eo venerat mulier habens alabastrum unguenti nardi liquidæ multi pretii: & confracto alabastro, effuderat ei in caput.

4 Quidam autem indignabantur apud semetipsos, & dicebant, Quorsum perditio ista unguenti facta est?

5 Nam poterat hoc venire amplius quam trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Jesus autem ait, Omittite eam: quid illi molestiam exhibetis? bonum opus operata est erga me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum, & quandocunq; volueritis potestis eis benefacere: me vero non semper habebitis.

8 Hæc quod potuit fecit: occupavit enim ungere meum corpus ad funerationem.

9 Amen dico vobis, Ubicunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, etiam id quod ista fecit dicetur in memoriam ipsius.

10 Tunc Judas Iscariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios Sacerdotes, ut eum ipsis proderet.

11 Illi vero *eo* audito gavisi sunt: & polliciti sunt se pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportune eum proderet.

12 Primo autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius, Ubi vis ut profecti paremus ut edas Pascha?

13 Tunc mittit duos è discipulis suis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret vobis bajulans amphoram aquæ: sequimini eum.

14 Et quocunque introierit, dicite patrifamilias, Præceptor dicit, Ubi est diversorium ubi Pascha cum discipulis meis edam?

15 Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum stratum, paratum: illic parate nobis *Pascha*.

16 Abierunt igitur discipuli ejus, venerunt; in civitatem, & invenerunt *omnia* prout dixerat eis: & paraverunt Pascha.

17 Et quum serum *diei* esset, venit cum duodecim.

18 Quumque discubuissent, & ederent, ait Jesus, Amen dico vobis, Unus ex vobis prodet me, qui edit mecum.

19 Ipsi vero cæperunt contristari, & ei dicere figillatim, Num ego? Et alius, Num ego?

20 Ipse autem respondens dixit eis, Unus ex duodecim qui *manum* intingit mecum in catinum, *me prodet*.

21 Filius quidem hominis abit, prout scriptum est de eo: sed væ homini illi per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.

22 Et edentibus ipsis, quum accepisset Jesus panem, & benedixisset, fregit, dedicque eis, & ait, Accipite, edite: hoc est corpus meum.

23 Et accepto poculo, quū gratias egisset, dedit eis: & biberunt ex eo omnes.

24 Et dixit eis, Hoc est sanguis meus Novi illius fœderis, qui pro multis effunditur.

25 Amen dico vobis, Non bibā amplius ex fructu viris usque ad diem illum quum ipsum bibam novum in regno.

26 Et quum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

27 Tunc dicit eis Jesus, Omnes offendemini in me nocte ista: nam scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

29 Petrus autem dixit ei, Etiamsi omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, Hodie nocte ista, priusquam bis gallus vocem miserit, ter abnegabis me.

31 At ille multo magis dicebat, Si me oporuerit commori tibi, haudquaquam te abnegabo. Ididem autem etiam omnes dicebant.

32 Veniunt igitur in locum cujus nomen *est* Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usquedum precatus fuero.

33 Et assumit Petrum, & Jacobum, & Johannem secum: cœpitque expavescere, & gravissime angi.

34 Et dixit eis, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate.

35 Progressusque paululum, procidit in terram: & oravit ut, si fieri posset, abiret ab ipso hora illa.

36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te possunt: transfer à me istud poculum: verum non quid ego velim, sed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixitq; Petro, Simon, dormis? non potuisti unam horam vigilare?

38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem promptus *est*, sed caro infirma.

39 Et quum rursum abiisset precatus est, eundem sermonem loquutus.

40 Reversus autem invenit eos rursum dormientes; (erant enim oculi eorū gravati) neq; sciebant quid ei responderent.

41 Et venit tertio, dicitq; eis, Dormite quod supersit, & requiescite: sufficit, venit hora: ecce, traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43 Et statim, adhuc eo loquente, adest Judas qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, à primariis Sacerdotibus, & Scribis, & Senioribus.

44 Dederat autem eis iste, qui eum tradebat, commune inter ipsos signum, dicens, Quemcunq; osculatus fuero, is est: pre-

prehendite

prehendite eum, & abducite cuto.

45 Quum igitur venisset, statim accedens ad eum, dixit ei, Rabbi, Rabbi: ac deosculatus est eum.

46 Illi vero injectis in eum manibus prehenderunt eum.

47 Quidam autem ex iis qui adstabant stricto gladio percussit servum Pontificis maximi, & abstulit ejus auriculam.

48 Respondens autem Jesus dixit eis, Ut adversus latronem existis cum gladiis & fustibus ad comprehendendum me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, nec prehendistis me. Sed *oportet* ut impleantur Scripturæ.

50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.

51 Quidam autem juvenis sequebatur eum, amictus sindone super nudum *corpus:* & prehenderunt eum juvenes.

52 Ipse vero derelicta sindone, nudus effugit ab illis.

53 Tunc *abduxerunt* Jesum ad Pontificem maximum: cum quo convenerunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores, & Scribæ.

54 Petrus autem è longinquo sequutus est eum intro usque in aulam Pontificis maximi: & considebat cum ministris, & calefaciebat *se* ad ignem.

55 Primarii vero Sacerdotes & totus consessus quærebant testimonium adversus Jesum ut eum morte multarent: nec invenichant.

56 Nam multi falsum testimonium dicebant adversus eum: sed non erant paria ipsorum testimonia.

57 Tunc quidam surrexerunt, & falsa testati sunt adversus eum, dicentes,

58 Nos audivimus eum dicentem, Ego destruam templum hoc quod est manibus factum, & intra triduum absque manibus factum aliud ædificabo.

59 Sed ne sic quidem par erat testimonium eorum.

60 Tunc Pontifex maximus quum assurrexisset in medium, interrogavit Jesum, dicens, Non respondes quicquam? quid *illud est quod* isti adversum te testificantur?

61 Ipse vero silebat, & nihil respondit. Rursum Pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei, *Tune es* ille Christus filius Benedicti?

62 Jesus autem dixit, Ego sum: & videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem cum nubibus cœli.

63 Pontifex maximus vero discissis vestibus suis, dixit, Quid adhuc nobis opus est testibus?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Illi vero omnes contra eum judicarunt, ipsum teneri mortis pœna.

65 Et cœperunt quidam insputre in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei, Vaticinare: ministri vero bacillorum ictibus eum cædebant.

66 Quum vero Petrus esset in aula inferius, venit quædam ex ancillis Pontificis maximi:

67 Et quum vidisset Petrum se calefacientem, intuita in eum dixit, Et tu cum Nazareno Jesu eras.

68 Ipse vero negavit, dicens, Non novi *illum*, neque scio quid tu dicas. Et exivit extra in vestibulum: & gallus vocem emisit.

69 Tunc ancilla quum rursus vidisset eum, cœpit dicere iis qui adstabant, Hic est *unus* ex ipsis.

70 Ipse vero rursum negavit. Et rursus paulo post qui adstabant dixerunt Petro, Vere ex ipsis es: etenim Galilæus es, & loquutio tua similis est.

71 Ipse autem cœpit exsecrari & jurare, *dicens*, Non novi hominem istum quem dicitis.

72 Tunc secundo gallus vocem emisit: & recordatus est Petrus verborum quæ dixerat ei Jesus, Priusquam gallus vocem bis mittat, ter me abnegabis. Et quum se prorripuisset, flevit.

CAPUT XV.

Christi passio, mors, & sepultura.

STatim autem, mane consilio inito, summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis totusque consessus vinctum Jesum abduxerunt, tradideruntque Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus, Tune es ille rex Judæorum? Ipse vero respondens dixit ei, Tu dicis.

3 Et accusabant eum primarii Sacerdotes de multis.

4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens, Non respondes quicquam? ecce, quam multa adversus te testificantur.

5 Jesus autem nihil amplius respondit, adeo ut miraretur Pilatus.

6 Cæterum singulis festis dimittebat eis unum ex vinctis, quemcunque postulassent.

7 Erat vero quidam qui dicebatur Barabbas, vinctus cum seditionis sociis, qui cædem per seditionem fecerant.

8 Et vociferans turba cœpit petere *ut faceret* prout semper ipsis fecerat.

9 Pilatus autem respondit eis, dicens, Vultis dimittam vobis regem illum Judæorum?

10 (Noverat enim eum per invidiam tradidum fuisse à primariis Sacerdotibus)

11 Primarii vero Sacerdotes concitarunt turbam ut potius Barabbam ipsis dimitteret.

12 Tunc Pilatus respondens, rursum dixit eis, Quid ergo vultis faciam isto quem dicitis regem Judæorum?

13 Ipsi vero rursus clamaverunt, Crucifige eum.

14 Pilatus autem dicebat eis, Enimvero quid mali fecit? illi autem amplius clamave-

dimiserunt. Crucifige eum.

15 Pilatus igitur volens turbæ satisfacere, dimisit eis Barabbam, & Jesum flagellium tradidit ut crucifigeretur.

16 Milites vero abduxerunt eum intra aulam, id est, prætorium, & convocaverunt totam cohortem:

17 Et induerunt eum purpura, & circumposuerunt ei plexam coronam spineam:

18 Et cœperunt eum salutare, *dicentes*, Ave rex Judæorum.

19 Et verberabant ejus caput calamo, & insputabant in eum, ac summissis genibus adorabant eum.

20 Quum autem illusissent ei, exuerunt eum purpura, & induerunt eum suis ipsius vestimentis: eduxerunt que ut crucifigerent eum.

21 Præterea angariarunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum (venientem rure, patrem Alexandri & Rufi) ut attolleret crucem ejus.

22 Duxerunt que eum in locum Golgotha: quod est, si interpreteris, Calvariæ locus.

23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum: ipse vero non sumpsit.

24 Quumq; crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta ejus, jacta sorte super ea, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia quando crucifixerunt eum.

26 Eratque inscriptio criminis ipsius inscripta *hic verbis*, REX ILLE JUDÆORUM.

27 Crucifixerunt etiam cum eo duos latrones, unum ad dexteram, & alterum ad sinistram ejus.

28 Et impleta est Scriptura quæ dicit, Et cum sceleratis numeratus est.

29 Qui vero prætereibant, convitiabantur ei, moventes capita sua, & dicentes, Vah, Tu qui destruis templum, & triduo ædificas,

30 Serva teipsum, & descende è cruce.

31 Similiter autem & primarii Sacerdotes illudentes, dicebant alii ad alios cum Scribis, Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille rex Israelis descendat nunc è cruce, ut videamus & credamus. Et qui crucifixi erant cum eo, probris afficiebant eum.

33 Quum vero advenisset hora sexta, tenebræ factæ sunt super totam regionem usque ad horam nonam.

34 Et hora nona clamavit Jesus voce magna, dicens, Eloi, Eloi, lāma sabachthani? quod est, si quis interpretetur, Deus mi, Deus mi, cur me desemisti?

35 Et quidam adstantium quum audissent, dicebant, Ecce, Eliam vocat.

36 Cucurrit autem quidam, & impleta spongia aceto, & arundini circumposita, dedit ei potum, dicens, Sinite: videamus an veniat Elias ad eum detrahendum.

37 Jesus vero emissa voce magna, exspiravit.

38 Et antrum templi fissum est in duas partes, à summo usque ad imum.

39 Quum vidisset autem Centurio qui adstabat ipsi ex adverso, eum ita emisso clamore expirasse, dixit, Vere homo ille Filius erat Dei.

40 Erant autem etiam & mulieres è longinquo spectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Joseph mater, & Salome:

41 Quæ, etiam quum esset in Galilæa, sequutæ fuerant eum, & ministravera nt ei: aliæque multæ quæ simul cum eo ascenderant Hierosolyma.

42 Quum autem serum *diei* jam esset, (quoniam erat Parasceve, hoc est, antesabbathum)

43 Veniens Josephus Arimathæa enfis, honoratus Senator, qui & ipse expectabat regnum Dei, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44 Pilatus autem miratus est si jam mortuus esset; & advocato Centurione, interrogavit eum, an jamdudum mortuus fuisset.

45 Et *re* cognita ex Centurione, donavit corpus Josepho.

46 Is autem emit sindonem, & detractum eum involvit sindone, depositoq; in monumento quod erat excisum è petra: & advolvit saxum ad ostium monumenti.

47 Maria Magdalene vero & Maria *mater* Joseph spectabant ubi ponerentur.

CAPUT XVI.

Christi resurrectio, apparitio, baptismi institutio, & ascensio in cælum.

ET exacto intercedente Sabbatho Maria Magdalene & Maria Jacobi *mater* & Salome emerant aromata, ut venientes ungerent eum.

2 Et valde mane, primo die hebdomadis, veniunt ad monumentum exorto sole.

3 Dicebantque inter sese, Quis avolvet nobis saxum ab ostio monumenti?

4 Intuitæ vero conspiciunt saxum esse avolutum: nam erat magnum valde.

5 Ingressæ igitur in monumentum, viderunt juvenem sedentem ad dexteram, amictum stola candida: & expaverunt.

6 Ipse vero dixit eis, Ne expavescite: Jesum quæritis Nazarenum illum qui fuit crucifixus: suscitatus est, non est hic: ecce locus ubi posuerant eum.

7 Sed abite, dicite discipulis ejus & Petro, *ipsum* præire vobis in Galilæam; illic eum videbitis, prout dixit vobis.

8 Tunc digressæ citò, fugerunt à monumento: tenebat enim eas tremor & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant: timebant enim.

9 Quū autem resurrexisset Jesus mane, primo die hebdomadis, apparuit primum Mariæ

Maria Magdalena, ex qua ejecerat septem dæmonia.

10 Illa profecta annunciavit iis qui cū ipso fuerant, lugentibus ac flentibus.

11 Illi vero quum audissent eum vivere, & conspectum fuisse ab ea, non crediderunt.

12 Postea autem duobus ex ipsis ambulantibus apparuit alia forma, quum rus proficiscerentur.

13 Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis: qui ne illis quidem crediderunt.

14 Postremo vero ma sedentibus ipsis undecim conspicuum sese præbuit, & exprobravit incredulitatē eorum, & cordis duritiem: eo quod iis qui ipsum conspexerant suscitatum non credidissent.

15 Et dixit eis, Profecti in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur; qui vero non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autē eos qui crediderint hæc consequentur, Per nomen meum dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & si quid lethale biberint, nequaquā nocebit eis: ægrotis manus imponent, & bene habebunt.

19 Dominus igitur postquam loquutus fuisset eis, sursum receptus est in cœlum, & sedit ad dexteram Dei.

20 Illi vero profecti prædicarunt ubique, Domino cooperante, & sermonem eorum confirmante per signa subsequentia.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAPUT I.

Historia parentū Johannis, ejusq; nativitatis & functionis. Annunciatur conceptio Christi. Magnificat Deū Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.

QUoniam multi aggressi sunt componere narrationem earum rerum, quarum plena fides nobis facta est;

2 Prout tradiderunt nobis qui à principio spectatores ipsi & ministri fuerunt sermonis:

3 Visum est etiam mihi, omnia alte *repetita* penitus assequuto, ordine *illa* ad te scribere, præstantissime Theophile:

4 Ut agnoscas earum rerum veritatem quas audistione accepisti.

5 FUit diebus Herodis illius regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, ex classe Abiæ: uxor vero ipsius *erat* ex filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeta.

6 Erant autem justi ambo in conspectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & constitutionibus Domini inculpate.

7 Nec erat eis proles, eo quod esset Elisabeta sterilis, & ambo provecti jam essent ætate.

8 Factum est autem ut quum is sacerdotio fungeretur in ordine suæ classis ante Deum,

9 Secundum ritum functionis sacerdotalis, sortitus sit *mos* suffitus faciendi, ingrediendo in templum Domini.

10 Tota vero multitudo populi foris precabatur tempore suffitus.

11 Visus autem est ei Angelus Domini, stans ad dexteram altaris suffitus.

12 Et Zacharias eo viso turbatus est, & timor incidit in eum.

13 Dixit autem ei Angelus, Ne time, Zacharia; nam exaudita est deprecatio tua: uxorq; tua Elisabeta gignet tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.

14 Et *is* erit tibi gaudio & exsultationi, multique super ejus nativitate gaudebunt.

15 Erit enim magnus in conspectu Domini, & vinum siceramque non bibet: & Spiritu sancto implebitur etiam à ventre matris suæ:

16 Multosq; filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.

17 Nam ipse præcedet in conspectu ejus, cum spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam justorum: ut paret Domino populum instructum.

18 Tunc dixit Zacharias Angelo, Quo *argumento* istud noscam? ego enim sum senex, & uxor mea provecta est ætate.

19 Et respondens Angelus dixit ei, Ego sum Gabriel qui adsto in conspectu Dei: missusque sum ut te alloquar, & hæc tibi lætā nunciem.

20 Et ecce, silebis, nec loqui poteris *ad eum* usque diem quo hæc fiant: eo quod non credidisti sermonibus meis, qui implebuntur tempore suo.

21 Erat autem populus expectans Zachariam: & mirabantur quod is tardaret in templo.

22 *Ille* vero egressus non poterat eis loqui: & agnoverunt eum visionem vidisse in templo. Nam ipse innuebat eis: permansitque mutus.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies ministerii ipsius, abiit domum suam.

24 Post illos autem dies concepit Elisabeta uxor ejus: & occultavit se menses quinque, dicens,

25 Nempe, ita mihi fecit Dominus diebus quibus *me* inspexit, *ut* auferret probrum illud meum inter homines.

26 Mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in urbem Galilææ cui nomen Nazaretha,

27 Ad virginē desponsum viro cui nomen erat Josephus, ex domo Davidis: nomen

ibus autem virginis *erat* Maria.

28 Ingressus igitur Angelus ad eam, dixit, Ave gratia dilecta: Dominus tecum 29 benedicta tu inter mulieres.

29 Illa vero quum *eum* vidisset, perturbata est super ejus sermone: & cogitabat qualis esset salutatio ista.

30 Tunc dixit ei Angelus, Ne time, Maria: es enim in gratia apud Deum.

31 Et ecce, concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen ejus Jesum.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, dabitque ei Dominus Deus sedem Davidis patris ipsius.

33 Regnabitque in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud, quandoquidem virum non novi?

35 Et respondens Angelus dixit ei, Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi inumbrabit te. propterea *id* etiam quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce, Elisabeta cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus ipsi quæ vocabatur sterilis.

37 Quia apud Deum non erit ullum verbum quod fieri non possit.

38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini. fiat mihi secundum verbum tuum. Et abiit ab ea Angelus.

39 Surgens vero Maria per eos dies profecta est in montanam *regionem* cum festinatione in urbem Juda.

40 Et ingressa est domum Zachariæ, & salutavit Elisabetam.

41 Et factum est, ut audivit Elisabeta salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & replem est Spiritu sancto Elisabeta;

42 Exclamavitq; voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.

43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim, ut extirit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliit fœtus exsultans in utero meo.

45 Et beata *est* quæ credidit: nam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.

46 Tunc ait Maria, Magnificat anima mea Dominum.

47 Et exsultat spiritus meus super Deo Servatore meo.

48 Quia respexit humilem ancillam suam: ecce enim ex hoc *tempore* beatam me prædicabunt omnes ætates:

49 Quia magnifice mecum egit Potens ille cujus sanctum *est* nomen,

50 Et cujus misericordia in omnes ætates *parata est* timentibus ipsum.

51 Forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum.

52 Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.

53 Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes.

54 Suscepit Israelem puerum suum, ut memor esset misericordiæ

55 (Prout loquutus est patribus nostris, *nimirum* Abrahamo, & semini ejus) in æternum.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi menses tres: & *postea* revertit domum suam.

57 Elisabetæ vero completum est tempus ad pariendum: & peperit filium.

58 Et audierunt accolæ & cognati ejus, Dominum magnifice misericordia sua usum esse erga eam: & ei gratulabantur.

59 Et factum est ut die octavo venerint ad circumcidendum puerulum. Vocabant autem eum ex nomine patris ipsius, Zachariam.

60 Sed respondens mater ejus ait, Nequaquam: sed vocabitur Johannes.

61 Et dixerunt ad eam, Nemo est in cognatione tua qui vocetur isto nomine.

62 Innuebant autem patri ejus quid vellet eum vocari.

63 Ille; postulata tabella scripsit, dicens, Johannes est nomen ejus. Et mirati sunt omnes.

64 Apertum est autem os ejus illico, & lingua ejus: & loquebatur benedicens Deo.

65 Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum: & in tota montana regione Judææ divulgata sunt omnia verba ista.

66 Et omnes qui audierunt, reposuerunt *ea* in corde suo, dicentes, Quisnam puerulus hic erit? Manus autem Domini erat cum eo.

67 Et Zacharias pater ejus replenus est Spiritu sancto: propheravitque, dicens,

68 Benedictus Dominus Deus Israelis, quod invisserit & redemerit populum suum,

69 Et erexerit cornu salutis nobis in domo Davidis pueri sui:

70 Prout loquutus est per os sanctorum, qui à seculo fuerunt, Propheratum suorum;

71 *Fore ut nos* servaret ex inimicis nostris, & è manu omnium qui oderunt nos:

72 Ut ostenderet misericordiam erga patres nostros, ac memor esset fœderis sui sancti,

73 Et jurisjurandi quod juravit Abrahamo patri nostro, *nimirum se* daturum nobis,

74 Ut sine metu, è manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus ipsi

75 Cum sanctitate & justitia, in ipsius conspectu, cunctis vitæ nostræ diebus.

76 Tu vero puerule, Prophera Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini, ut pares vias ejus.

77 Et

77 Et des cognitionem salutis populo ejus, per remissionem peccatorum ipsorum;
78 Ex intima misericordia Dei nostri, qui invisit nos is qui prodit ex alto:
79 Ut appareat iis qui in tenebris & umbra mortis positi sunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.
80 Ipse autem puerulus crescebat & corroborabatur Spiritu: fuitque in desertis ad eum usque diem quo se ostenderet apud Israelem.

CAPUT II.

Nativitas Christi quomodo facta & prædicta, ejusque circumcisio. Purificatio Mariæ. Canticum Simeonis. Confessio Annæ. Christi pueri cum Doctoribus colloquium.

1 FActum est autem diebus illis, ut prodiret edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur totus terrarum orbis.
2 (Hæc descriptio prima facta est præsidente Syriæ Cyrenio.)
3 Ibant igitur omnes ut describerentur, in suam quisque urbem.
4 Ascendit autem etiam Joseph à Galilæa, ex urbe Nazareth, in Judæam, in urbem Davidis quæ vocatur Bethlehem, propterea quod erat ex domo & familia Davidis;
5 Ut describeretur cum Maria desponsata sibi uxore, quæ erat prægnans.
6 Factum est autem quum essent illic, ut explerentur dies ad pariendum.
7 Peperit igitur filium suum primogenitum, & fasciis eum involvit, reclinavitque eum in præsepi, eo quod non esset eis locus in diversorio.
8 Erant autem pastores in eadem regione excubantes, & agentes vigilias nocte super gregem suum.
9 Et ecce, Angelus Domini supervenit ipsis, & gloria Domini circumfulsit eos: & timuerunt timore magno.
10 Tunc dixit eis Angelus, Ne timete: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum quod erit toti populo:
11 *Nempe*, natum esse vobis hodie Servatorem, qui est Christus Dominus, in urbe Davidis.
12 Hoc autem vobis signum *erit*, Invenieris infantem fasciis involutum, jacentem in præsepi.
13 Et repente adfuit cum Angelo multitudo exercituum cœlestium, laudantium Deum, & dicentium,
14 Gloria in *excelsis* altissimis Deo, & in terra pax, in homines benevolentia.
15 Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cœlum, tunc pastores illi dicerent alii ad alios, Eamus sane Bethlehemam usque, & videamus factum istud quod Dominus nobis fecit.
16 Venerunt igitur festinantes, & invenerunt Mariam & Josephum, & infantem jacentem in præsepi.
17 *Eo autem* viso, divulgaverunt *id* quod dictum fuerat ipsis de puerulo illo.
18 Et omnes qui audierunt, mirati sunt ea quæ ipsis dicta fuerant à pastoribus illis.
19 Maria vero ista omnia conservabat, conferens *ea* in corde suo.
20 Reversi sunt autem pastores, glorificantes & laudantes Deum super omnibus quæ audierant & viderant, prout ipsis dictum fuerat.
21 Et quum advenisset dies octavus ad circumcidendum puerulum, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat ab Angelo priusquam ipse in utero conciperetur.
22 Et quum impleti fuissent dies purgationis Mariæ, secundum legem Mosis, adduxerunt eum Hierosolymam, ut sisterent eum Domino,
23 (Prout scriptum est in Lege Domini, Omnis masculus primogenitus sanctus Domino erit.)
24 Et ut darent oblationem, secundum *id* quod dictum est in Lege Domini, Par turturum, aut duos pullos columbarum.
25 Et ecce, quidam erat Hierosolymis cui nomen Simeon: *erat*que homo iste justus ac religiosus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat super eum.
26 Fuerat*que* ipsi divinitus nunciatum à Spiritu sancto, *ipsum* non visurum mortem, priusquam vidisset Christum illum Domini.
27 Is igitur venit impulsore Spiritu in templum. Et quum introducerent puerulum Jesum parentes, ut ejus causa faceret quod ex Lege consuerum erat:
28 Tunc ipse recepit eum in ulnas suas, & benedixit Deo, & dixit,
29 Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, cum pace:
30 Quia viderunt oculi mei salutem tuam,
31 Quam parasti in oculis omnium populorum:
32 Lumen deregendum Gentibus, & gloriam populi tui Israelis.
33 Josephus autem & mater ejus mirabantur super iis quæ dicebantur de eo.
34 Et benedixit eis Simeon, dixitque Mariæ matri ejus, Ecce, positus est iste casui & resurrectioni multorum in Israel, & in signum cui contradicatur:
35 (Quin & tuam ipsius animam trajicet gladius) ut *e* dereganter ex multis cordibus cogitationes.
36 Erat etiam *quædam* Anna Prophetissa, filia Phanuelis, ex tribu Aseris, provecta in multam ætatem, postquam vixisset cum viro annos septem à virginitate sua:
37 Et *quum esset* vidua quasi annorum octoginta quatuor, non abscedebat à templo, jejuniis ac deprecationibus colens

Deum noctem ac diem.

38 Hæc igitur eo ipso momento quum superveniret, vicissim palam agnoscebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus qui redemptionem expectabant Hierosolymis.

39 At *illi* ut perfecerunt omnia secundum Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in urbem suam Nazaretam.

40 Puerulus autem crescebat, & corroborabatur Spiritu, implebaturque sapientia: & Dei gratia erat super eum.

41 Ibant vero parentes ejus quotannis Hierosolymam in festo Paschæ.

42 Quum igitur factus esset annorum duodecim, ipsique ascendissent Hierosolymam secundum morem illius festi,

43 Et peregissent illius dies, revertentibus ipsis, subsistebat puer Jesus Hierosolymis: & hoc nescivit Josephus, nec mater ejus.

44 Existimantes autem eum esse in comitatu, ierunt viam *unius* diei: & requirebant eum inter cognatos & inter notos.

45 Et quū eum non invenissent, reversi sunt Hierosolymam quærentes eum.

46 Et factum est triduo post, ut invenirent eum in templo, sedentem in medio Magistrorum, & audientem eos, & eos interrogantem.

47 Percellebantur autem omnes qui eum audiebant, super intelligentia & responsis ejus.

48 Et eo viso facti fuerunt *parentes* ejus attoniti: & dixit ad eum mater ipsius, Fili, cur ita fecisti nobis? ecce pater tuus & ego anxii quærebamus te.

49 Tunc dixit ad eos, Quid est quod quærebatis me? *an* nesciebatis oportere me in iis esse quæ Patris mei sunt?

50 Sed ipsi non intellexerunt verba quæ ipsis fuerat loquutus.

51 Descendat autem cum eis venitque Nazaretam: & erat eis subjectus. Et mater ejus conservabat verba hæc omnia in corde suo.

52 Jesus vero proficiebat sapientia, & statura, ac gratia apud Deū & homines.

CAPUT III.

Ministerium Johannis, ejusq; de Christo testimonium; ejus incarceratio & mors: necnon baptismus & genealogia Christi.

ANno autem decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarcha Galilææ Herode, Philippo autē ipsius fratre tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha,

2 Sub Pontificibus maximis Anna & Caiapha, factum est verbum Domini ad Johannem Zachariæ filium in deserto.

3 Venit igitur in omnē regionem circumjacentem Jordani, prædicans Baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum:

4 Ut scriptum est in libro sermonum Esaiæ Prophetæ, dicentis, Vox vociferantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur: & quæ curva sunt, fient *via* recta, & asperæ viæ *fient* planæ.

6 Videbitq; omnis caro salutem Dei.

7 Dicebat igitur turbæ venienti ut baptizaretur ab ipso, Progenies viperarum, quis prænonstravit vobis ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ, & ne cœperitis dicere apud vosipsos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, Posse Deum etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

9 Jam vero etiam securis ad radicem arborum posita est: omnis ergo arbor non ferens fructum bonum, excidituf, & in ignem abjicitur.

10 Et interrogavit eum turba, dicens, Quid igitur faciemus?

11 Respondens autem dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur: & dixerunt ei, Magister, quid faciemus?

13 Ipse vero dixit eis, Nihil amplius quam quod constitutum est vobis exigite.

14 Interrogarunt autem eum etiam milites, dicentes, Et nos quid faciemus? Et ait ei, Neminem concutite, neque dolo opprimite: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne, numnam ipse esset Christus ille;

16 Respondit Johannes, dicens omnibus, Ego quidem baptizo vos aqua: sed venit qui validior me est, cujus non sum dignus qui solvam corrigiam solearum: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni.

17 Cujus ventilabrum in manu ipsius, & qui perpurgabit aream suam: & congregabit triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

18 Multa igitur etiam alia exhortans evangelizabat populo.

19 Herodes autem tetrarcha quum argueretur ab eo de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus sceleribus quæ ipse patrarat,

20 Adjecit & hoc supra omnia, quod incluſit Johannem in carcere.

21 Factum est autem quum baptizaretur omnis populus, & Jesus baptizatus esset & oraret, ut aperiretur cœlum:

22 Et descenderet Spiritus sanctus corporea specie, tanquam columba, supra eum: & vox de cœlo existeret, dicens, Tu

es

ti Filius ille meus, dilectus ille, in te acquiesco.

23 Ipse autem Jesus incipiebat esse quasi annorum triginta, filius (ut existimabatur) Joseph, *filii* Heli,

24 *Filii* Matthat, *filii* Levi, *filii* Melchi, *filii* Jannæ, *filii* Joseph,

25 *Filii* Mattathiæ, *filii* Amos, *filii* Naum, *filii* Esli, *filii* Naggæ,

26 *Filii* Maath, *filii* Mattathiæ, *filii* Semei, *filii* Joseph, *filii* Judæ,

27 *Filii* Joannæ, *filii* Rhesæ, *filii* Zorobabelis, *filii* Salathiels, *filii* Neri,

28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Cosam, *filii* Elmodam, *filii* Er,

29 *Filii* Josue, *filii* Eliezeris, *filii* Jorim, *filii* Matthat, *filii* Levi,

30 *Filii* Simeonis *filii* Judæ, *filii* Joseph, *filii* Jonam, *filii* Eliacim,

31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Mattathæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis,

32 *Filii* Jesse, *filii* Obedis, *filii* Booſi, *filii* Salmonis, *filii* Naasſonis,

33 *Filii* Aminadabi, *filii* Aram, *filii* Esromi, *filii* Phares, *filii* Judæ,

34 *Filii* Jacobi, *filii* Isaac, *filii* Abrahami, *filii* Thare, *filii* Nachoris,

35 *Filii* Saruch, *filii* Ragau, *filii* Phaleci, *filii* Heberis, *filii* Sale,

36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Sem, *filii* Noe, *filii* Lamechi,

37 *Filii* Mathusalæ, *filii* Henochi, *filii* Jaredis, *filii* Mahalaleelis, *filii* Cainani,

38 *Filii* Henos, *filii* Sethi, *filii* Adami, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Jejunium Christi quadragesimale. Monomachia felix cum diabolo. Concio inter populares, & miraculæ.

JEsus autem plenus Spiritu sancto revertit à Jordane: & actus est ab eodem Spiritu in desertum,

2 Dies quadraginta tentante eum diabolo. Nec edit quicquam per illos dies, sed iis finitis postea esuriit.

3 Tunc dixit ei diabolus, Si Filius es Dei, dic isti lapidi ut fiat panis.

4 Et respondit ei Jesus, dicens, Scriptum est, Non pane solo vivet homo, sed quovis verbo Dei.

5 Tunc quum subduxisset eum diabolus in montem sublimem, ostendit ei omnia regna terræ puncto temporis.

6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum *regnorum*: nam mihi tradita est, & cuicunque voluero do eam.

7 Itaque si tu adoraveris me, erunt tua omnia.

8 Respondens autem Jesus dixit ei, Abscede à me Satana: scriptum est enim, Adorabis Dominum Deum tuum, & eum solum coles.

9 Tum duxit eum Hierosolymam, & eum statuit supra pinnam templi: & dixit ei, Si tu Filius Dei es, dejice tesipsum hinc deorsum.

10 Scriptum est enim, Angelis suis præcipiet de te, ut custodiant te:

11 Et in manibus attollent te, ne quando impingas ad lapidem pedem tuum.

12 Respondens autem Jesus dixit ei, Dictum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et finita omni tentatione, diabolus abscessit ab eo ad tempus.

14 Reversus est autem Jesus cum virtute Spiritus in Galilæam: & fama de eo exiit in totam circumjacentem regionem.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum omnibus ipsum glorificantibus.

16 Venit igitur Nazaretam, ubi fuerat nutritus: & ingressus est, ut consueverat, die Sabbathi, in synagogam, & surrexit ut legeret.

17 Tunc datus est ei liber Eliæ Prophetæ: quumque expliciuisset librum, invenit locum in quo scriptum erat,

18 Spiritus Domini super me, propterea quod unxit me, ut evangelizarem pauperibus misit me, ut medear contritis corde, ut prædicem captivis dimissionem, & cæcis visus recuperationem, ut confractos emittam in libertatem,

19 Ut prædicem annum Domini acceptum.

20 Et complicatum librum quum reddidisset ministro, sedit: & omnium in synagoga oculi erant intenti in eum.

21 Cœpit autem eis dicere, Certe hodie impleta est hæc Scriptura audientibus vobis.

22 Et omnes testimonium ei dabant, & mirabantur super sermonibus *plenis* gratiæ procedentibus ex ore ipsius, dicebantque, Nonne iste est filius ille Josephi?

23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc proverbium, Medice, cura tetipsum: quæcunque audivimus facta fuisse in urbe Capernaumo, fac etiam hic in patria tua.

24 Dixit autem, Amen dico vobis, Nemo Propheta acceptus est in patria sua.

25 Sed in veritate dico vobis, Multæ viduæ erant diebus Eliæ in Israele, quando clausum fuit cœlum ad tres annos & sex menses, *adeo* ut fuerit fames magna per totam regionem:

26 Et ad nullam illarum missus est Elias, sed Sareptam *urbem* Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 Et multi leprosi erant in Israele sub Eliæo Propheta: & nullus eorum purificatus est, sed Naamanus Syrus.

28 Tum repleti sunt omnes excandescentia in synagoga, hæc audientes.

29 Et quum surrexissent, ejecerunt eum extra urbem: & duxerunt eum usque ad supercilium montis super quem urbs ipsorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

Ipse vero quum transisset per mediterraneos, profectus est.

1 Et descendit Capernaumum urbem Galilææ, ibique docebat eos sabbathis.

2 Et perstupebant super doctrina ejus. Erat enim sermo ipsius cum authoritate.

3 Erat autem in synagoga quidam homo spiritum dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magna,

4 Dicens, Ah, quid nobis rerum, Jesu Nazarene? venisti ut perderes nos? novi te quis sis: *nimirum* Sanctus ille Dei.

5 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutesce; & exi ab eo. Tunc dæmonium, projecto illo in medium, exiit ex eo, nihilque ei nocuit.

6 Et obortus est pavor in omnibus: & colloquebantur alii cum aliis, dicentes, Quid hoc rei est, quod cum authoritate & potestate imperat impuris spiritibus, & exeunt?

7 Et dimanavit rumor de eo in omnes locos circumjacentis regionis.

8 Egressus autem Jesus è synagoga, introivit domum Simonis: socrus vero Simonis detinebatur febri magna: & rogaverunt eum pro illa.

9 Tunc *ipse* adstans super eam, objurgavit febrim; & *febris* ea dimisit: *illa* vero illico surrexisset, ministravit eis.

10 Occidente autem sole, omnes qui habebant infirmos morbis variis, ducebant ipsos ad eum: ille vero unicuique ipsorum impositis manibus, sanavit eos.

11 Exibant autem etiam dæmonia ex multis, clamantia ac dicentia, Certe tu es Filius ille, Filius ille Dei. Sed *ipse* objurgans non sinebat ea loqui, quod scirent ipsum esse Christum illum.

12 Orto autem die egressus profectus est in desertum locum, & turba quærebat eum, venerunt usque ad ipsum, & retinebant eum ne ab ipsis discederet.

13 Ille vero dixit eis, Certe etiam aliis urbibus oportet me evangelizare regnum Dei: nam ad hoc missus sum.

14 Et prædicabat in synagogis Galilææ.

CAPUT V.

Christum docet è navigio, & per capturam piscis attrahit Petrum, Jacobum, & Johannem: simul paralysin & peccata solvit: vocat Levi publicanum: excusat suos discipulos à jejunio.

FActum est autem quum turba incumberet ei, audiendi verbi Dei causa, ipse stabat apud lacum Genezaret.

2 Vidirque duo navigia quæ ad lacum erant: piscatores vero quum ex iis descendissent, ablueraant retia.

3 Ingressus autem in unum istorum navigiorum, quod erat Simonis, rogavit eum ut à terra provehteret paululum: quumque consedisset, docebat turbam ex navigio.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem, Provehito in altum, & demittite retia vestra ad capturam.

5 Tum respondens Simon ait ei, Magister, quum per totam noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus, tamen ex tuo jussu demittam rete.

6 Et quum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem magnam: dirumpebatur autem rete eorum.

7 Et innuerunt consortibus qui *erant* in altero navigio ut venirent, & sibi opitularentur. Venerunt igitur, & impleverunt ambas naves, ita ut pene mergerentur.

8 Quum autem *hoc* vidisset Simon Petrus, accidit ad genua Jesu, dicens, Discede à me: nam homo peccator sum, Domine.

9 Pavor enim occuparat eum & omnes qui cum eo *erant*, super captura piscium quam comprehenderant:

10 Similiter autem & Jacobi & Johannem filii Zebedæi, qui erant socii Simonis. Tunc ait ad Simonem Jesus, Ne metue: ab hoc *tempore* vivos capies homines.

11 *Illi* autem quum subduxissent in terram navigia, relictis omnibus, secuti sunt eum.

12 Et ecce factum est, ut quum esset in quadam urbe, tum *adveniret* quidâ plenus lepra: ac viso Jesu procidens in faciem deprecaretur eum, dicens, Domine, si velis, potes me purificare.

13 *Jesus* autem extensa manu tetigit eum, dicens, Volo, purificator. Et statim lepra abiit ab eo.

14 Ipse vero mandavit ei ut nulli *hoc* diceret: sed profectus, *inquit*, ostende te ipsum sacerdoti, & offer pro purificatione tui, prout imperavit Moses, *ut hoc sit* ei testimonio.

15 Dimanabat autem eo magis sermones de eo: & conveniebat turba multa ut audirent, & per eum sanarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedens, erat in desertis, & orabat.

17 Et factum est quodam die, quû ipse doceret, sederentque Pharisæi ac Legis Doctores, qui venerant ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hierosolymis; & virtus Domini adesset *ei* ad sanandum illos.

18 Tunc ecce *advenerunt* quidâ ferentes in lecto hominem qui erat paralyticus: & studebant eum inferre, & ponere in ipsius conspectu.

19 Et quum non invenissent qua ipsum inferrent propter turbam, ascenderunt in solarium, & per foso tecto per pavimento, demiserunt eum cum lectulo in medium, ante Jesum.

20 Qui fide eorum visa, dixit, Heus tu, remissa sunt tibi peccata tua.

21 Tunc cœperunt ratiocinari Scribæ & Pharisæi dicentes, Quis est iste qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

22 Jesus autem agnitis eorum cogitationibus, respondens dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus vestris?

23 Utrum est facilius? dicere, Remissi sunt tibi peccata, aut dicere, Surge & ambula?

24 Ut autem sciatis Filium hominis auctoritatem habere in terra remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, Surge, & sublato *in humeros* lectulo tuo, abi domum tuam.

25 Et autè illico surgens in eorum conspectu, sublato *in humeros eo* in quo jacuerat, abiit domū suam, glorificans Deum.

26 Et stupor cepit omnes, & glorificabant Deum, & repleti sunt metu, dicentes, Certe vidimus inopinata hodie.

27 Posthæc vero exiit, & conspexit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, & dixit ei, Sequere me.

28 Et *ille* derelictis omnibus surrexit, & sequutus est eum.

29 Et fecit ei Levi epulum magnū domi suæ: erat autem turba multa publicanorum, & aliorum qui cum ipsis accumbebant.

30 Obmurmurabant autem eis Scribæ & Pharisæi, dicentes ad discipulos ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?

31 Et respondens Jesus dixit eis, Non opus est iis qui sani sunt, medico, sed iis qui male *se* habent.

32 Non veni vocatum justos, sed peccatores, ad resipiscentiam.

33 Ipsi vero dixerunt ei, Quare discipuli Johannis jejunant crebro, & deprecationes faciunt, similiter & *discipuli* Pharisæorum; tui vero edunt & bibunt?

34 Ipse autem dixit eis, Num potestis facere ut filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunent?

35 Venient autē dies quum tolletur ab eis sponsus, tunc jejunabunt illis diebus.

36 Dicebat autē eis etiam paraboläm, Nemo panniculum novi vestimenti incidit in vestimentum vetus: alioqui & illud novum findit *vetus*, & veteri non convenit panniculus *sumptus* ex novo.

37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui disrumpet vinum novum utres, & ipsum effunditur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres recentes injiciendum est: & utraq; conservantur.

39 Et nemo qui biberit verus, statim vult novum: dicit enim, Veras utilius est.

CAPUT VI.

Συνοψις de sabbatho. Electio & recensio Apostolorum. Concio de beatitudine, & contra de inimicorum dilectione, & de fugiendo judicium temeritate & hypocrisi.

FActum est vero ut sabbatho altero primo pertransiret per sata. Vellebant autem discipuli spicas, edebantque, confricantes manibus.

2 Quidā autē Pharisæorū dixerunt eis, Quur facitis quod nō licet facere sabbathis?

3 Tunc respondens Jesus dixit eis, Ne hoc quidem legistis quod fecit David quum esuriret ipse, & qui cum eo erant?

4 Quomodo introierit domum Dei, panes propositionis sumpserit, ederitque ac dederit etiā iis qui secum erant: quos *paucibus* non licet vesci nisi solis sacerdotibus?

5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus est etiam sabbathi.

6 Factum est vero et iam alio sabbatho ut ipse ingrederetur in synagogam, ac docēret. Erat autem ibi quidam cujus manus dextera erat arida.

7 Observabant autem eum Scribæ & Pharisæi an sabbatho sanaturus esset illū, ut invenirent accusationē *adversus* eum.

8 At ipse norat cogitationes eorum: & dixit homini illi qui habebat manum aridam, Surge, & adsta in medio. Ille vero surgens adstitit.

9 Dixit igitur eis Jesus, Interrogo vos quidḋam, Licet sabbathis benefacere, an malefacere *cuipiam*? hominem servare, an perdere?

10 Et quum eos omnes circumspexisset, ait homini, Extende manum tuam. Ille autem ita fecit: & restituta est manus ejus sana sicut altera.

11 Ipsi autem repleti sunt amentia: & colloquebantur alii cum aliis, quidnam facerent Jesu.

12 Factum est autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit *illic* in precatione Dei.

13 Et quum dies ortus esset, advocavit discipulos suos, & quum ex ipsis elegisset duodecim, quos & Apostolos nominavit,

14 (*Nempe* Simonem, quem etiam nominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum & Johannem, Philippum & Bartholomæum,

15 Matthæum & Thomam, Jacobum Alphæi *filium*, & Simonem qui vocatur Zeloles,

16 Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Iscariotem, qui etiam fuit proditor:)

17 Et descendisset cum eis, substitit in loco campestri, turbaq; discipulorū eius, & multitudo magna plebis ex tota Judæa & Hierusalem, & à maritima *regione* Tyri & Sidonis, qui venerant ut audirent eum, & sanarentur ab infirmitatibus suis:

18 Et qui vexabantur à spiritibus impuris: & sanabantur.

19 Et tota turba studebat eum tangere: quia vis ab eo prodibat, & sanabat omnes.

20 Ipse vero sublatis oculis suis in discipulos, dicebat, Beati *estis* pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

21 Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.

22 Beati eritis quum vos oderint homines, & separaverint vos, & convicia fecerint vos, & nomen vestrum ut improbum abjecerint, propter Filium hominis.

23 Gaudete illo die, & salite: ecce enim merces vestra multa *est* in cœlis: nam iuxta eadem faciebant Prophetis patres eorum.

24 Sed væ vobis diuitibus: nam percepistis habetis solatium vestrum.

25 Væ vobis qui impleti estis: nam esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebitis.

26 Væ vobis quum bene vobis dixerint omnes homines: nam iuxta eadem faciebant pseudoprophetis patres eorum.

27 Sed vobis dico qui audiris, Diligite inimicos vestros: benefacite iis qui vos oderunt.

28 Benedicite iis qui execrantur vos, & orate pro infestantibus vos.

29 Et qui tibi cæciderit maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui tollit tibi pallium, etiam tunicam ne prohibeto.

30 Cuivis autem petenti abs te da: & ab eo qui tollit *res* tuas, ne repetito.

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, vos etiam facite eis similiter.

32 Quod si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos à quibus diliguntur.

33 Et si benefeceritis iis qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.

34 Et si mutuum dederitis iis à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria.

35 Immo diligite inimicos vestros, & *in* benefacite, & mutui date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, ac filii eritis illius Altissimi: nam ipse benignus est erga ingratos & malos.

36 Estote ergo misericordes, prout & Pater vester misericors est.

37 Ne judicate, & non judicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini: absolvite, & absolvemini:

38 Date, & dabitur vobis: mensuram *iustam* bonam, prestam, agitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem enim mensura qua metiemini, contrametientur vobis.

39 Dicebat autem eis parabolam, Num potest cæcus cæco viæ dux esse? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: sed quisquis *erit* perfectus *discipulus*, erit ut magister.

41 Quid autem aspicis festucam quæ *est* in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo non consideras?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam quæ in oculo tuo est: quum ipse trabem quæ est in oculo tuo non respicias? Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo tuo: & tum despicies ut ejicias festucam quæ est in oculo fratris tui.

43 Non est arbor bona quæ ferat fructum malum, neque arbor mala quæ ferat fructum bonum.

44 Unaquæq; enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neq; enim è spinis colligunt ficus, neque è rubo vindemiant uvam.

45 Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum: ex exundantia enim cordis loquitur os ejus.

46 Quid autē vocatis me, Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

47 Quisquis venit ad me, & audit sermones meos, & eos præstat, præmonstrabo vobis cui similis sit.

48 Similis est cuipiam ædificanti domum, qui fodit & excavavit, fatuitq; fundamenta super petram. Ubi autem venit inundatio, illisum est flumen domui illi, sed nequivit eam quatere: fundata enim erat super petram.

49 Qui autem *meos sermones* audivit, nec præstitit, similis est cuipiam qui ædificavit domum suam super solum absque fundamento: cui illisum est flumen: itaque statim cecidit, fuitque ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Christus servum Centurionis sanat, & filium viduæ resuscitat. Legatos Johannis excipit. Edit miracula, & peccata remittit.

QUum autem finivisset omnia verba sua audiente populo, ingressus est Capernaumum.

2 Centurionis vero cujusdam servus male affectus moribundus erat, qui erat ipsi pretiosus.

3 *Is* vero quum audivisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & servaret servum suum.

4 Isti autem quum venissent ad Jesum, precati sunt eum studiose, dicentes, Certe dignus est cui hoc præbeas.

5 Diligit enim gentem nostram, & synagogam ædificavit nobis.

6 Jesus ergo ibat cum eis. Et quū jam non longe abesset ab illa domo, misit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei, Domine, ne vexaris: nec enim sum dignus ut tectum meum subeas.

7 Ideo ne meipsum quidē sum dignum arbitratus qui venirem ad te: sed loquere, & sanabitur puer meus.

8 Etenim ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, ac facit.

9 Auditis autem his, Jesus admiratus est eum: & conversus dixit turbæ quæ ipsum sequebatur, Dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

10 Et domum reversi qui missi fuerant, sanum invenerunt servum qui infirmus fuerat.

11 Et factum est *die* sequenti ut proficisceretur in civitatem quæ vocatur Nain: Proficiscebantur autem cum eo discipuli

ejus multâ, turbaque multa.

12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri suæ, & ipsa *quidem* vidua: turbaque civitatis multa erat cum ea.

13 Dominus vero ipsam intuitus, intima misericordia commotus est super ea, & dixit, Ne fleas.

14 Quumque accessisset tetigit locutum: (qui vero portabant, substiterunt) & dixit, Adolescens, tibi dico, Surge.

15 Tunc resedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri suæ.

16 Cœpit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes, Certe Propheta magnus suscitatus est inter nos, &, Certe Deus respexit populum suum.

17 Fervenitque iste de eo sermo in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.

18 Et annunciarunt Johanni discipuli ipsius de his omnibus, qui advocatos duos quosdam è discipulis suis,

19 Misit ad Jesum, dicens, Tune is es qui venturus erat, an alium expectabimus?

20 Quum igitur venissent ad eum viri illi, dixerunt, Johannes Baptista misit nos ad te, dicens, Tune is es qui venturus erat, an alium expectabimus?

21 Eadem autem hora multos sanavit à morbis, & flagellis, & spiritibus improbis: & cæcis multis visum gratificatus est.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Profecti annunciate Johanni quæ vidistis & audistis: cæcos visum recipere, claudos ambulare, leprosos purificari, surdos audire, mortuos suscitari, pauperibus evangelizari.

23 Beatus est autem quicumque non fuerit offensus in me.

24 Et quum abiissent nuncii Johannis, cœpit de Johanne dicere ad turbam, Quid existis in desertum spectaturi? arundinem à vento agitatam?

25 Sed quid existis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui vestitu magnifico ornantur, & in luxu versantur, sunt in palatiis regiis.

26 Sed quid existis visuri? Prophetam? Certe dico vobis, etiam amplius quam Prophetam.

27 Hic est de quo scriptum est, Ecce, mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te.

28 Nam dico vobis, Inter genitos ex mulieribus, nullus est major Propheta Johanne Baptista: sed qui minimus est in regno Dei, major est eo.

29 Et eo audito, totus populus & publicani justificarunt Deum, baptizati baptismo Johannis.

30 Pharisæi vero & Legis interpretes consilium Dei aspernati sunt adversus semetipsos, non baptizati ab eo.

31 Dixit præterea Dominus, Cui ergo assimilabo homines gentis istius? & cui rei similes sunt?

32 Similes sunt pueruli sedentibus in foro, & qui acclamant alii aliis, & dicunt, Cecinimus vobis tibiis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non flevistis.

33 Venit enim Johannes Baptista, neque edens panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet.

34 Venit Filius hominis edens ac bibens: & dicitis, Ecce homo edax & vini potor, amicus publicanorum & peccatorum.

35 Sed justificata est sapientia à filiis suis omnibus.

36 Rogavit autem eum quidam ex Pharisæis ut secum ederet: itaque ingressus domum Pharisæi, discubuit.

37 Et ecce, mulier quæ fuerat in urbe peccatrix, quum cognovisset eum accumbere in domo Pharisæi, allato alabastro unguenti,

38 Et stans apud pedes ejus retro, flens cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.

39 Quum autem id vidisset Pharisæus qui vocaverat eum, dixit apud se, Hic si esset Propheta, noisset utique quæ & qualis sit ea mulier quæ tangit ipsum: quod *videlicet* sit peccatrix.

40 Tunc respondens Jesus, dixit ei, Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magister, dic.

41 Duo debitores, *inquit Jesus*, erant cuidam credisori: unus debebat denarios quingentos, alter vero quinquaginta.

42 Quum autem illi non essent solvendo, gratificatus est *debitum* utrisque. Horum igitur dic uter eum plus diliget?

43 Respondens vero Simon dixit, *Ut*, præsumo, cui plus gratificatus est. At ille dixit ei, Recte judicasti.

44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingressus sum domum tuam, aquâ pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis sui extersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo ingressa est, non intermisit deosculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Cujus rei gratia dico tibi, remissa esse multa illa ipsius peccata; nam dilexit multum: cui autem paululum remittitur, paululum diligit.

48 Dixit autem ei, Remissa sunt tibi peccata.

49 Et cœperunt qui simul accumbebant dicere apud se, Quis est hic qui etiam peccata remittit?

50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te servavit: vade cum pace.

CAPUT V, III.

Mulieres Christo ministrant. Parabola de semine, & de lucerna. Lib. 4. citatula.

Et

ET factum est deinceps, ut ipse iter faceret oppidatim & vicatim, prædicans & evangelizans regnum Dei, & duodecim illi *erant* cum eo :

2 Et quædam mulieres quæ sanaverat à spiritibus immundis & morbis, *nempe* Maria quæ vocabatur Magdalene, ex qua septem dæmonia exierant,

3 Et Johanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei ex iis quæ sibi supperebant.

4 Quum autem multa turba convenirent, & qui in singulis urbibus erant proficiscerentur ad eum, dixit per parabolam,

5 Quidam sator exiit ut sereret semen suum, & inter serendum aliud cecidit secundum viam, & conculcatum est, & volucres cœli exederunt illud :

6 Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem :

7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul enatæ spinæ suffocarunt illud :

8 Et aliud cecidit in terram bonam, & quum enatum esset, edidit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicentes, Quæ esset ista parabola ?

10 Ipse vero dixit *eis*, Vobis datum est nosse mysteria regni Dei, reliquis autem per parabolas *loquor*, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola : Semen illud est sermo Dei.

12 Qui autem secundùm viam *semen excipiunt*, ii sunt qui audiunt : deinde venit diabolus, & tollit sermonem è corde eorum, ne postquam crediderint, serventur.

13 Qui vero in petram, *ii sunt* qui quum audierunt, cum gaudio excipiunt sermonem : sed isti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis abscedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt qui audierunt : sed profecti à sollicitudinibus, & divitiis, ac voluptatibus vitæ suffocantur, *nec* fructus proferunt.

15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii sunt qui in corde honesto ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam.

16 Nemo porro, qui lucernam accenderit, operit eam vase, aut subter lectum ponit, sed candelabro imponit, ut qui ingrediuntur cernant lumen.

17 Non est enim *quicquam* occultum quod non sit futurum manifestum : nec celatum, quod non sit futurum ut innotescat, & veniat in apertum.

18 Videte ergo quomodo audiatis : quisquis enim habet, dabitur ei ; & quicumque non habet, etiam quod videtur habere tolletur ab eo.

19 Venerunt autem ad eum mater & fratres ejus, & non poterant eum convenire propter turbam.

20 Et annunciarunt est ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua & fratres tui adstant foris, cupientes te videre.

21 Ipse vero respondens dixit, Mater mea, & fratres mei, ii sunt qui sermonem Dei audiunt, & eum præstant.

22 Factum est autem quodam die, ut ipse ingrederetur in navigium, ac discipuli ejus : & diceret eis, Transeamus in ulteriorem ripam lacus. Profecti sunt igitur.

23 Navigantibus autem eis sopitus est : & descendit turbo venti in lacum : & complebantur ac periclitabantur.

24 Accedentes autem expergefecerunt eum, dicentes, Præceptor, præceptor, perimus. Ipse vero experrectus objurgavit ventum ac fluctuationem aquæ : & cessaverunt, factaque est tranquillitas.

25 Dixit autem eis, Ubi est fides vestra ? Metuentes autè mirati sunt, dicentes alii ad alios, Quisnam iste est, ut ventis quoq; & aquæ imperet, & auscultent ei ?

26 Et navigarunt in regionè Gadarenorum, quæ est in opposita ripa Galilææ.

27 Ipsi autem egresso in terram occurrit ex urbe vir quidam qui habebat dæmonia à temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in *ulla* domo manebat, sed in monumentis.

28 *Is* ergo quum vidisset Jesum, & exclamasset, accidit ei *ad pedes*, & voce magna dixit, Quid mihi tecum, Jesu Fili Dei altissimi ? rogo te ne me torqueas.

29 Mandavit enim illi spiritui impuro ut exiret ab eo homine : nam à multo tempore corripuerat eum : itaque vinctus *ille* catenis & pedicis, custodiebatur ; sed diruptis vinculis agitabatur à dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem eum Jesus, dicens, Quod tibi nomen est ? Ipse vero dixit, Legio. Nam dæmonia multa ingressa erant in eum.

31 Et rogabant eum ne imperaret sibi ut abirent in abyssum.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte : & rogabant eum *dæmonia* ut sibi permitteret in illos ingredi. Et permisit eis.

33 Egressi autem dæmonia ex eo homine, ingressa sunt in porcos : & grex ille ruit è præcipitio in lacum & suffocatus est.

34 Quum autè pastores vidissent quod factum fuerat, fugerunt : & profecti annunciarunt in urbem & in agros.

35 Exierunt igitur ut viderent quod factum erat : venerunt que ad Jesum, & invenerunt hominem illum à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sanæ mentis, ad pedes Jesu : & metuerunt.

36 Annunciaverunt autem ipsis etiam il qui viderant, quomodo liberatus fuisset qui fuerat dæmoniacus.

37 Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorū ut discederet ab ipsis, quia magno metu tenebantur :

bantur: post autem ingressus navigium reversus est.

38 Deprecatus est autem eum vir ille à quo dæmonia exierant, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, dicens,

39 Revertere domum tuam, & narra quanta tibi præstiterit Deus. Abiit igitur prædicans per totam urbem quanta sibi præstitisset Jesus.

40 Factum est autem ut quum revertisset Jesus, exceperit eum turba: nam omnes exspectabant eum.

41 Et ecce, venit quidam cui nomen Jairus, qui erat præfectus synagogæ: & accidens ad pedes Jesu, rogabat eum ut ingrederetur domum suam,

42 Quoniam erat ei unigenita filia quasi annorum duodecim, eaque moriebatur. Inter eundum vero turba coarctabat eum.

43 Mulier autem quæ erat in fluxione sanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potuerat curari,

44 Quum accessisset à tergo, tetigit fimbriam pallii ipsius: & illico fluxerit fluxio sanguinis ejus.

45 Tunc ait Jesus, Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum eo erant, Magister, turba te constringit & opprimit, & dicis, Quis est qui me tetigit?

46 Jesus autem ait, Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodisse.

47 Videns autem mulier illa se non latuisse, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conspectu totius populi, quam ob causam tetigisset eum, & quomodo sanata fuerat illico.

48 Ipse vero dixit ei, Confide filia, fides tua te servavit: vade cum pace.

49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto synagogæ, dicens ei, Mortua est filia tua, ne vexa magistrum.

50 Jesus autem *hoc* audito, respondit ei, Ne metue: crede solummodo, & servabitur.

51 Ingressus vero domum, non permisit ingredi quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & patrem ac matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipse vero dixit, Ne flete: non est mortua, sed dormit.

53 Et deridebant eum, quod scirent esse mortuam.

54 Ipse vero ejectis foras omnibus, & prehensa manu ejus, clamavit, dicens, Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, ac surrexit illico: & *ipse* imperavit ut ei daretur quod ederet.

56 Et perculsi fuerunt parentes ejus: Ipse vero mandavit eis ut nulli dicerent quod factum fuerat.

CAPUT IX.

Commissio & missio 12 Apostolorum. Miraculum 5 panis, & 2 piscium. Quid vulgus, & quid Apostoli de Christo senserint. Præmonet Christus de morte & resurrectione sua. Transfiguratur. Dæmoniacum sanat. Contentionem de primatu reprimit. Zelum inconsiderati redarguit. Sequi se volentes instruit.

CONvocatis autem *Jesus* duodecim discipulis suis, dedit eis vim & potestatem in omnia dæmonia, & morbos sanandi.

2 Misitque eos ut prædicarent regnum Dei, & sanarent infirmos.

3 Et dixit eis, Nihil sumite ad iter, neque virgas, neq; peram, neq; panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habere.

4 Et in quamcunque domum intraveritis, illic manete, & illinc exite.

5 Et quicunque non receperint vos, exeuntes ex urbe illa, etiam pulverem à pedibus vestris excutite, *ut hoc sit* testimonium adversus eos.

6 Exeuntes igitur obibant singulos vicos, evangelizantes, & sanantes *morbos* ubique.

7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæsitabat, propterea quod dicebatur à quibusdam, Johannem suscitatum esse è mortuis:

8 A quibusdam vero, Eliam apparuisse: ab aliis autem, Propheram quempiam ex antiquis surrexisse.

9 Tunc ait Herodes, Johannem ego decollavi: quis est autem iste de quo ego talia audio? Et studebat eum videre.

10 Reversi autem Apostoli narraverunt ei quæcunque fecerant. Et *ipse* assumptis illis, secessit privatim in locum desertum urbis quæ vocatur Bethsaida.

11 Quod cum cognovisset turba, sequuta est eum: *ipse* autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei: & eos quibus sanatione opus erat, sanabat.

12 Dies autem cœperat inclinare: & accedentes duodecim illi dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, *illuc* diverrant & inveniant cibaria: nam hic in loco deserto sumus.

13 *Ipse* vero dixit eis, Date ipsis vos quod edant. Ipsi vero dixerunt, Non sunt nobis plus quam quinque panes & duo pisces, nisi nos profecti emamus tori huic populo escas.

14 Aderant enim quasi viri quinquies mille. Ait autem discipulis suis, Facite ut discumbant per singulos quosque discubitus quinquageni.

15 *Ipsi* igitur ita fecerunt, & discubuerunt omnes.

16 *Ipse* vero acceptis quinque illis panibus & duobus piscibus, suspiciens in cœlum, benedixit eis: & fregit, deditque discipulis ut apponerent turbæ.

17 Ederunt igitur omnes illi, & saturati sunt;

sunt: & sublatum est quod superfuit ipsis duodecim cophini duodecim.

18 Et factum est ut, quum ipse seorsim oraret, essent una cum eo discipuli: quos interrogavit, dicens, Quemnam esse me dicit turba?

19 Ipsi autem respondentes dixerunt, Johannem Baptistam: alii autem, Eliam: alii vero, Propheram quempiam ex antiquis esse surrexisse.

20 Dixit autem eis, Vos vero quem me esse dicitis? Respondens autem Petrus dixit, Christum illum Dei.

21 Ipse vero interminatus eis, mandavit ut nulli hoc dicerent:

22 Dicens, Oportet Filii hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & principibus Sacerdotum, & Scribis, & interimi, & tertia die suscitari.

23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult me sequi, abdicet seipsum, & attollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

24 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis vero perdiderit animam suam mea causa, is servabit eam.

25 Quid enim prodest cuipiam si lucretur universum mundum, seipsum autem perdat, sive subipsius exitio multetur?

26 Quem enim puduerit mei ac meorum sermonum, ejus pudebit Filium hominis, quando venerit cum gloria sua & Patris, sanctorumque Angelorum.

27 Dico autem vobis vere, sunt quidam ex iis qui hic adstant qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint regnum Dei.

28 Factum est autem, quum post hæc verba quasi dies octo *intercessissent*, ut assumpsit Petro, & Johanne, & Jacobo, ascenderet in montem ad orandum.

29 Facta est autem inter orandum species faciei ejus alia, & vestitus ejus albus ac refulgens.

30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum eo, qui erant Moses & Elias;

31 Qui visi cum gloria, dicebant ipsius excitum, quo fuerum erat ut defungeretur in Hierusalem.

32 Petrus vero & qui cum ipso erant gravati erant somno: quum autem evigilassent, viderunt gloriam ejus, & duos illos viros stantes cum eo.

33 Et factis est qui illi discederent ab eo, ut diceret Petrus ad Jesum, Magister, bonum est nos hic esse: atq; *adeo* faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Mosi, & unum Eliæ; nesciens quid diceret.

34 Hæc autem ipso dicente, extitit nubes quæ inumbravit illos: metuerunt autem dum illi ingrederentur in nubem.

35 Et vox exstitit è nube dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

36 Et postquam vox illa exstitisset, inventus est Jesus solus: ipsi autem siluerunt, & nulli annunciarunt per id tempus quicquam eorum quæ viderant.

37 Factum est autem sequente die, ut quum ipsi descendissent è monte, occurreret ei turba multa.

38 Et ecce, quidam è turba vociferatus est dicens, Magister, deprecor te, respice ad filium meum: nam unigenitus est mihi.

39 Et ecce, spiritus apprehendit eum, & *ipse* repente clamat, & *spiritus* discerpit eum spumantem, & vix abscedit ab eo, conterens eum.

40 Et deprecatus sum discipulos tuos ut ipsum ejicerent: sed non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus ait, O gens incredula & perversa, quousque tandem ero apud vos, & sufferam vos? Adduc filium tuum huc.

42 Quum autem adhuc accederet, allisit eum dæmonium, & discerpsit: objurgavit autem Jesus spiritum impurum, & sanavit puerum, & reddidit eum patri suo.

43 Percellebantur igitur omnes super magnifica Dei virtute: omnibus vero mirantibus super omnibus quæ faciebat, dixit discipulis suis,

44 Reponite vos in aures vestras sermones istos: futurum est enim ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

45 Ipsi vero ignorabant dictum istud, erarque ipsis occultum, adeo ut illud non sentirent: & metuebant eum interrogare de hoc dicto.

46 Incidit autem cogitatio inter eos, quis esset eorum maximus.

47 Jesus vero visa cogitatione cordis ipsorum, accepto puerulo statuit apud se:

48 Et dixit eis, Quicumque exceperit puerulum hunc nomine meo, me excipit: & quicumque me exceperit, excipit eum qui me misit: nam qui minimus est inter vos, is erit magnus.

49 Respondens autem Johannes, ait, Magister, vidimus quemdam sub nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia *te* non sequitur nobiscum.

50 Et dixit ei Jesus, Ne prohibete *illum*: qui enim non est adversum nos, pro nobis est.

51 Factum est autē, interim dum complerentur tempus quo sursum reciperetur, tum ipse faciem suam direxit ad eundum Hierosolymam.

52 Missisque nuncios ante faciem suam: qui profecti ingressi sunt in vicum Samaritanorum, ut pararent ei *hospitium*.

53 Sed *illi* non receperunt eum, quod facies ejus esset proficiscentis Hierosolymam.

54 Quum autē hoc vidissent ejus discipuli Jacobus & Johannes, dixerunt, Domine, vis dicamus ut ignis descendat è cælo, & consumat eos, ut etiam Elias fecit?

55 Sed conversus Jesus objurgavit eos, dicens, Nescitis qualis spiritus vos sitis.

56 Filius enim hominis non venit ut perderet animas hominū, sed ut servaret.

Abierunt igitur in alium vicum.

57 Factum est autem ut proficiscentibus ipsis, quidam in via dixerit ei, Sequar te quocumque ieris, Domine.

58 Dixit autem ei Jesus, Vulpes habent foveas, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Dixit vero ad alium *quemdam*, Sequere me. At ille dixit, Domine, permitte mihi ut prius abeam, ac sepeliam patrem meum.

60 Dixit autem ei Jesus, Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: Tu vero profectus annuncia regnum Dei.

61 Dixit autem & alius, Sequar te, Domine: sed permitte mihi prius ut valedicam iis qui sunt domi meæ.

62 Ait autem ei Jesus, Nemo qui manum admota aratro, respexerit ad ea quæ retro *sunt*, apposítus est ad regnum Dei.

CAPUT X.

70 Discipuli adjunguntur 12 Apostolis, & ea urbibus infidelibus denunciatur. Quis proximus, & qua diversa studia Martha & Maria.

POst hæc autem designavit Dominus & alios *discipulos* septuaginta, misítque eos binos ante faciem suam in omnem urbem & locum quo futurum erat ut ipse veniret.

2 Dicebat igitur eis, Messis quidem multa, sed operarii pauci: deprecamini ergo dominum messis ut emittat operarios in messem suam.

3 Abite, ecce ego mitto vos ut agnos in medium luporum.

4 Ne portate crumenam, neq; peram, neque soleas: & neminẽ in via salutaveritis.

5 In quamcumq; domum ingrediemini, primum dicite, Pax *esto* huic domui.

6 Quod si fuerit ibi filius pacis, requiescet super eum pax vestra: sin minus, ad vos revertetur.

7 Manete autem in ea ipsa domo, edentes & bibentes quæ ab ipsis *apposita fuerint*: dignus enim est operarius mercede sua. Ne egrediminí è domo in domum.

8 Sed & in quamcumque urbem ingressi fueritis, & exceperint vos, edite quæ apponuntur vobis.

9 Et sanate infirmos qui in ea fuerint, & dicite eis, Appropinquavit ad vos regnum Dei.

10 In quamcumq; autem urbem ingressi fueritis, & non exceperint vos, egressi in plateas ejus, dicite,

11 Etiam pulverẽ qui adhæsit nobis ex urbe vestra, vobis abstergimus: tamen hoc scitote, appropinquasse ad vos regnũ Dei.

12 Dico autem vobis, Sodomorum conditionem die illo tolerabiliorem fore quam urbis illius.

13 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: nam si in Tyro & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere sedentes respuissent.

14 Ideo Tyri & Sidonis tolerabilior erit condítio in judicio quam vestra.

15 Et tu Capernaum quæ usque ad cœlum elata es, usq; ad inferos deprimeris.

16 Qui vos audit, me audit; & qui vos aspernatur, me aspernatur: qui vero me aspernatur, aspernatur eum qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum.

18 *Ipse* autem dixit eis, Spectabam Satanam ut fulgur è cœlo cadentem.

19 Ecce, do vobis potestatem calcandi serpentes & scorpiones, & supra omnem vim inimici: & nihil vos lædet.

20 Sed de eo ne gaudete quod spiritus vobis subjiciantur: gaudete vero potius quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21 Eo ipso momento exultavit Jesus in spiritu, & dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater, Domine cœli & terræ, quod hæc occultaveris sapientibus & intelligentibus, & detexeris ea infantibus: etiam, Pater, quia ita libuit tibi.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit quis sit Filius, nisi Pater, & quis sit Pater, nisi Filius, & cuicumque voluerit Filius *eum* revelare.

23 Et conversus ad discipulos, privatim dixit *eis*, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, Multos prophetas & reges cupivisse videre quæ vos videtis, nec vidisse: & audire quæ auditis, nec audisse.

25 Tum ecce, quidam Legis interpres surrexit, tentans eum, & dixit, Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ei, In Lege quid scriptum est? quomodo legis?

27 Ille vero respondens dixit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota cogitatione tua: & proximum tuum ut teipsum.

28 Tum *ipse* dixit ei, Recte respondisti: hoc fac, & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit Jesu, Et quis est meus proximus?

30 Excipiens autem *ejus sermonem* Jesus dixit, Quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui expoliato eo, & plagis impositis abierunt, *eo* seminece relicto.

31 Casu autem sacerdos quidam descendit per eandem viam: qui viso eo, ex adverso prætriit.

32 Similiter & Levita, quum venisset eo, & illum vidisset, prætriit ex adverso.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens venit eo, & ipso conspecto, misericordia intima commotus est.

34 Et accedens obligavit ejus vulnera, infundens oleum ac vinum: & ipsum imposítum suo jumento, duxit in diversorium, & ejus curam egit.

35 Postero autem die abiens, protulit duos denarios dedit hospiti, & dixit ei,

Curam

Eorum ipsius age: & quodcumque præterea insumpseris, ego quum redibo, reddam tibi.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones?

37 Ille autem dixit, Is qui usus est misericordia erga eum. Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu fac similiter.

38 Factum est vero inter eundum, ut ipse ingrederetur in quemdam vicum: mulier autem quædam Martha nomine excepit eum domum suam.

39 Et huic erat soror quæ vocabatur Maria, quæ etiam assidens ad pedes Jesu, audiebat ipsius sermonem.

40 Martha vero distrahebatur circa frequens ministerium: superveniens igitur ait, Domine, non est tibi curæ quod soror mea dereliquit me ut sola ministrem? dic ergo ei ut me vicissim adjuvet.

41 Respondens autem dixit ei Jesus, Martha, Martha, solicita es, & satagis de multis:

42 Atqui uno opus est. Maria vero bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Christus docet orare. Dæmonium mutum ejicit. Docet qui sint beati. Quæ signa improbis data. Et quomodo lucidus sit corpus: à Pharisæo invitatus, externâ sanctimonia larvam increpat.

FACTUM est, ut quum ipse oraret quodam in loco, postquam cessasset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine, doce nos orare, prout & Johannes docuit discipulos suos.

2 Dixit autem eis, Quum oratis, dicite, PATER noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in terra.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis in diem.

4 Et remitte nobis peccata nostra: nam & ipsi remittimus cuivis nobis aliquid debenti. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo improbo.

5 Dixit etiam eis. Quis vestrum habebit amicum, & proficiscetur ad eum media nocte, & dicat ei, Amice, da mihi mumo tres panes;

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod apponam ei:

7 Et ille intus respondens dicat, Ne mihi molestias præbe: jam ostium clausum est, & pueruli mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi?

8 Dico vobis, Etiamsi non dederit ei exercretus eo quod amicus ejus sit: at certe propter importunitatem ejus experrectus dabit ei quotquot sunt ei opus.

9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

10 Quisquis enim petit, accipit; & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

11 Ecquis autem ex vobis patrem, si filius *ab eo* petierit panem, lapidem ei dabit? aut si piscem, num pro pisce dabit ei serpentem?

12 Aut si petierit ovum, num dabit ei scorpium?

13 Si vos igitur qui mali estis, nostis bona dona dare liberis vestris, quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus ab ipso?

14 Ejecit etiam dæmonium quod erat mutum: factum est autem, egresso dæmonio, loquutus est ille mutus, & mirata est turba.

15 Quidam vero ex eis dixerunt, Per Beelzebulem principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alii *eum* tentarent, signum è cœlo perebant ab eo.

17 Ipse vero quum noscet cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus sese vastatur: & domus adversus sese *dissidens* cadit.

18 Quod si etiam Satanas adversus seipsum dissidet, quomodo stabit regnum ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem ejicere me dæmonia.

19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempe, anteverterens pervenit ad vos regnum Dei.

21 Quum validus quispiam armatus custodit aulam suam, in pace sunt quæ ipsi suppetunt:

22 Postquam vero quispiam eo validior superveniens vicerit eum, totam armaturam eius tollit qua confidebat, & spolia ejus distribuit.

23 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non congregat mecum, spargit.

24 Quum impurus spiritus exierit è quopiam, transit per arida loca, quærens requiem: & non inveniens, dicit, Revertar domum meam unde exivi.

25 Veniens igitur invenit eam verrsam & ornatam.

26 Tunc proficiscitur & assumit septem alios spiritus improbiores quam sit ipse, & ingressi habitant illic: itque ultima conditio hominis illius deterior priore.

27 Factum est autem quum hæc diceret, attollens vocem quædam mulier è turba, dixit ei, Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 Ipse autem dixit, Imo vero beati qui audiunt sermonem Dei, & eum observant.

29 Quum autem turba aggregarentur apud eum, cœpit dicere, Gens ista improba est: signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ.

30 Nam prout fuit Jonas signum Ninivitis, ita etiam erit Filius hominis isti

31 Regina Auſtri ſurget in judicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos: quod venerit ab ultimis terris ut audiret ſapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon eſt hoc in loco.

32 Viri Ninivitæ exſurgent in judicio cum gente iſta, & condemnabunt eam: quod ad prædicationem Jonæ reſipuerint: & ecce plus quam Jonas eſt hoc in loco.

33 Nullus vero ſi lucernam accenderit in occulto *luco* ponit *eam*, neque ſubter modium, ſed in candelabrum, ut qui ingrediuntur, ſplendorem cernant.

34 Lucerna corporis eſt oculus: quum igitur oculus tuus fuerit ſimplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quum vero malus fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit.

35 Conſidera ergo num lumen quod in te eſt, tenebræ ſint.

36 Itaque ſi corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non habens aliquam partem tenebroſam, erit lucidum totum, ut quum lucerna fulgore te illuſtrat.

37 Quum autem *hæc* loquutus eſſet, rogavit eum quidam Phariſæus ut prandere apud ſe. Ingreſſus igitur recubuit.

38 Phariſæus vero quum *hoc* vidiſſet, admiratus eſt eum non prius abluiſſe ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Phariſæi exteriorem poculi patinæque partem purificatis: ſed quod intra vos eſt, plenum eſt rapina & improbitate.

40 Deſipientes, nonne qui fecit quod foris eſt, etiam id quod intus eſt fecit?

41 Immo ea quæ penes vos ſunt date in eleemoſynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42 Sed væ vobis Phariſæis, qui decimatis mentham & rutam, & quodvis olus, ſed prætereritis judicium & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 Væ vobis Phariſæis, qui diligitis primum conſeſſum in conventibus, & ſalutationes in foris.

44 Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia eſtis ut monumenta, quæ non apparent, & *quæ* neſciunt ii qui ſuper *ea* ambulant.

45 Reſpondens autem quidam ex Legis interpretibus, ait ei, Magiſter, quum hæc dicis, etiam nos afficis injuria.

46 Ipſe autem ait, Væ vobis quoque Legis interpretibus, quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, ſed ipſi uno ex digitis veſtris non attingitis onera.

47 Væ vobis, quoniam ædificatis monumenta Prophetarum, patres autem veſtri interemerunt eos.

48 Nempe teſtimonio veſtro ultro conſentitis factis patrum veſtrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam ad eos Prophetas & Apoſtolos, & ex ipſis *quoſdam* interiment, & *quoſdam* expellent:

50 Ut à gente iſta requiratur ſanguis omnium Prophetarum effuſus à jacto mundi fundamento;

51 A ſanguine Abel uſque ad ſanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem: profecto, dico vobis, requirem ab hac gente.

52 Væ vobis Legis interpretibus, quoniam ſuſtuliſtis clavem cognitionis: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis.

53 Quum autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ & Phariſæi vehementer *ei* imminere, & cum allicere ad loquendum de multis,

54 Inſidiantes ei, & cupidè venantes aliquid ex ipſius ore, ut eum accuſarent.

CAPUT XII.

Chriſtus à fermento Phariſæorum, à timore hominum, ab avaritia, & ſolicitudine terrenorum dehortatur, ſubeuntque ad regni ſui præcurſoria attendere.

INterea quum aggregata eſſet permulta turba, adeo ut alii alios conculcarent, cœpit dicere diſcipulis ſuis, Imprimis cavete vobis à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.

2 Nihil enim operrum eſt, quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innoteſcat.

3 Propterea quæ in tenebris dixiſtis, in luce audientur: & quod in aurem loquuti eſtis in conclavibus, prædicabitur in ſolariis.

4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis* ab iis qui interimunt corpus, & poſtea non habent quod amplius faciant.

5 Præmonſtrabo autem vobis quem metuatis: metuite eum qui poſtquâ interemit, auctoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique, dico vobis, hunc metuite.

6 Nonne quinque paſſerculi veneunt aſſariis duobus, & *tamen* unus ex iis non eſt in oblivione in conſpectu Dei?

7 Quinetiam capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt: ne igitur metuite: multis paſſerculis præſtatis.

8 Dico autem vobis, Quiſquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoq; hominis agnoſcet eum coram Angelis Dei:

9 Qui vero me abnegaverit in conſpectu hominum, abnegabitur in conſpectu Angelorum Dei.

10 Et quiſquis loquutus fuerit adverſus Filium hominis, ei remittetur; ei vero qui adverſus Spiritum ſanctum blaſphemaverit, non remittetur ei.

11 Quum autem adduxerint vos ad ſynagogas, & ad magiſtratus ac potentates, ne ſolliciti eſtote quomodo aut quid pro defenſione allaturi, aut quid dicturi ſitis:

12 Spiritus

12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa momento, quæ oporteat dicere.

13 Dixit autem ei quidam è turba, Magister, dic fratri meo ut partiatur mecum hereditatem.

14 Ipse vero dixit ei, Heus tu, quis me vobis judicem aut partitorem præfecit?

15 Dixit igitur eis, Videte, & cavete ab avaritia: nec enim cujusquam vita ex iis quæ ipsi supperunt, in eo sita est ut redundet.

16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Hominis cujusdam divitis exuberarat regio:

17 Itaq; ratiocinabatur apud se, dicens, Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.

18 Et dixit, Hoc faciam: destruã horrea mea, & majora ædificabo; & illic cogam omnes proventus meos, & bona mea:

19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, ede, bibe, oblectare.

20 Dixit autem ei Deus, Despiens, hac nocte animam tuam repetunt abs te: quæ vero parasti cujus erunt?

21 Ita est qui thesaurum recondit sibi, nec est in Deo dives.

22 Dixit autem discipulis suis, Propterea dico vobis, ne solliciti estote de anima vestra, quid esuri sitis, neque de corpore, qua re sitis induendi.

23 Anima plus est quam alimentum, & corpus quam indumentum.

24 Considerate corvos neque serere neque metere, quibus non est cella neq; horreum, & tamen Deus alit eos: quanto vos præstatis volucribus?

25 Quis autem ex vobis solicite cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

26 Itaque si ne rem quidem minimam *præstare* potestis, quid de reliquis illis estis soliciti?

27 Considerate lilia, quomodo crescant: non fatigantur, neq; nent: dico autem vobis, ne Solomonem quidem in omni gloria sua amictum fuisse ut unum illorum.

28 Quod si herbam quæ hodie est in agro, & cras in clibanum immittitur, Deus ita circumvestit, quanto magis vos, exigua fide præditi?

29 Vos igitur ne quærite quid esuri sitis, & quid bibituri: & ne suspenso animo estote.

30 Hæc enim omnia gentes mundi requirunt: Pater autem vester novit vos istis indigere.

31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Ne metue, parve grex iste, nam libuit Patri vestro dare vobis regnum illud.

33 Vendite quæ habetis, & date eleemosynam. Parate vobis crumenas quæ non veterascunt, thesaurum in cœlis qui nunquam deficiat, quo fur non appropinquet, & *ubi* tinea non corrumpit.

34 Ubi enim thesaurus vester est, illic & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri succincti, & *vestræ* lucernæ ardentes:

36 Et similes *estote* vos iis qui expectant quando dominus suus regressurus sit à nuptiis, ut quum venerit, ac pulsaverit, statim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos, quum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, præcinget se, & faciet ut discumbant, & accedens ministrabit eis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, atque ita invenerit, beati sunt servi illi.

39 Hoc autem scitote, si sciret paterfamilias qua hora fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.

40 Et vos igitur estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.

41 Dixit autem ei Petrus, Domine, nobis dicis istam parabolam, an etiam omnibus?

42 Dixit autem Dominus, Quisnam est fidus dispensator ac prudens, quem dominus constituet supra familiam suam, ut tempore præstituto det demensum?

43 Beatus servus ille, quem, qui venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Vere dico vobis, supra omnia quæ sibi supperunt præficiet eum.

45 Quod si dixerit servus ille in corde suo, Tardat dominus meus adventum; cœperitq; cædere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus servi illius eo die quo *ipsum* non exspectat, & ea hora quam non novit; & separabit eum, partemq; cum incredulis ei statuet.

47 Ille autem servus qui novit voluntatem domini sui, & neq; *se* comparavit, neq; fecit ex ejus voluntate, cædetur multis *plagis*.

48 Qui vero non novit, & fecit digna plagis, cædetur *plagis* paucis. Porro cuicunq; multum datum fuerit, multum reperetur ab eo: & apud quem deposuerit fuerit multum, amplius reposcetur ab eo.

49 Ignem veni misurus in terram, & quid volo si jam accensus est?

50 Sed baptismo oportet me baptizari, & quomodo constringor, usquequo *hoc* perficiatur?

51 Putatis me advenisse pacem daturum in terra? Non, dico vobis, immo dissidium.

52 Erunt enim ex hoc *tempore* quinq; in una domo dissidentes, tres adversus duos, & duo adversus tres.

53 Dissidebit pater adversus filium, & filius adversus patrem: mater adversus filiam, & filia adversus matrem: socrus adversus nurum suam, & nurus adversus socrum suam.

54 Dicebat autem etiam turbæ, Quando videritis nubem, exoriretem ab Occasu, statim

starim dicitis, Imber venit : & ita fit.
55 Et quum Austrum flantem, dicitis, Æstus erit : & fit *æstus*.
56 Hypocritæ, faciem terræ & cœli nostis explorare : hoc autem *præsentium* tempus qui fit ut non exploretis ?
57 Cur autem & per vos ipsos non discernitis quod justum est ?
58 Enimvero dum abis cum adversario tuo ad magistratum, da operam in via ut liberaris ab eo : ne pertrahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor conjiciat te in carcerem.
59 Dico tibi, Non exibis illinc usquequo ultimum etiam minutum reddideris.

CAPUT XIII.

Exempli, & similitudine ad resipiscentiam exhortatio. Mulier Sabbatho sanatur. Parabola grani sinapis & fermenti. Salvandi difficultas, & luctus Christi super Hierusalem.

A Dhærunt autem eo ipso tempore quidam annunciantes ei de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificiis.
2 Et respondens Jesus dixit eis, Putatis hos Galilæos præ omnibus Galilæis peccatores fuisse, quod talia passi sint ?
3 Nequaquam, dico vobis : imo nisi resipiscatis, omnes itidem peribitis.
4 Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloam, & quos interemit, putatis debitores fuisse præ omnibus hominibus qui habitant Hierosolymis ?
5 Nequaquam, dico vobis : imo nisi resipiscatis, omnes similiter peribitis.
6 Dixit autem hanc parabolam, Ficum habebat quidam plantatam in vinea sua : & venit quærens fructum in ea, neque invenit.
7 Dixit autem vinitori, Ecce, anni tres sunt *ex quo* venio quærens fructum in ficu ista : & non invenio : excinde eam ; quorsum etiam terram inutilem reddit ?
8 Ille vero respondens dixit ei, Domine, sine eam etiam hoc anno, usquequo fodere circum eam, & mittere stercus :
9 Et si quidem tulerit fructum, *sin* : sin minus, postea excindes eam.
10 Docebat autem in quadam synagoga Sabbatho.
11 Et ecce, mulier adsuit habens spiritum infirmitatis *ab* annis decem & octo : erat que incurvata, nec prorsus *sese* poterat surrigere.
12 Ipsam autem Jesus visam advocavit, & dixit ei, Mulier, soluta es ab infirmitate tua.
13 Et imposuit ei manus : & illico surrecta est, & glorificabat Deum.
14 Respondens autem præfectus synagogæ, indignans quod Sabbatho sanasset Jesus, dixit turbæ, Sex dies sunt quibus oportet operari : his ergo *diebus* venite & curamini, & non die Sabbathi.
15 Respondit ergo ei Dominus, & dixit, Hypocrita, unusquisque vestrum Sabbatho nonne solvit bovem suum aut asinum à præsepi, & abducit aquatum ?
16 Hanc autem filiam Abrahami, cum vinxerat Satanas, ecce decem & octo annos non oportuit à vinculo isto solvi die Sabbathi ?
17 Et quum hæc diceret, pudefiebant omnes qui se opponebant ei : tota vero turba gaudebat super omnibus illis præclaris quæ fiebant ab eo.
18 Dixit autem *Jesus*, Cui rei simile est regnum Dei, & cui illud assimilabo ?
19 Simile est grano sinapis, quod acceptum quisplam misit in hortum suum : & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in ejus ramis.
20 Et rursum dixit, Cui *rei* assimilabo regnum Dei ?
21 Simile est fermento quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.
22 Peragrabat igitur singulas urbes & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam.
23 Dixit autem ei quidam, Domine, num pauci sunt qui serventur ? Ipse vero dixit eis,
24 Contendite intrare per angustam portam : quia multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterunt :
25 Ex quo *videlicet* surrexerit paterfamilias, & occluserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis : qui respondens dicet vobis, Nescio vos unde sitis.
26 Tunc incipietis dicere, Edimus in tui conspectu & bibimus, & in plateis nostris docuisti.
27 Et dicet, Dico vobis, nescio unde vos sitis : abscedite à me omnes qui datis operam injustitiæ.
28 Illic erit fletus & stridor dentium, quum videritis Abrahamum & Isaacum & Jacobum & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras.
29 Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro : & discumbent in regno Dei.
30 Et ecce, sunt ultimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt ultimi.
31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes, Exi & abi hinc : nam Herodes vult te interimere.
32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi isti, Ecce, ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie & cras : tertia autem die consummabor.
33 Verumtamen oportet me hodie & cras & perendie iter facere : quia non conringit ut Prophetæ pereat extra Hierusalem.
34 Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pullicidem suam sub alas, & noluisti ?

35 Ecce, relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis, non videbitis me, usquedum veneritis *tempus* quum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

Sanatio Hydropici Sabbatho. Sermones convivales Christi, ejusque præmonitio ad sui imitatores.

ET factum est, ut quum veniſſet domum cujuſdam ex primoribus Phariſæis Sabbatho ad edendum panem, ipſi observarent eum.

2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.

3 Tum respondens Jesus dixit Legis interpretibus & Phariſæis in hæc verba, Liceme curare Sabbatho?

4 Ipſi vero tacuerunt. Tum ipſe prehenſum eum sanavit, & dimiſit.

5 Respondens eis, dixit, Quis vestrum, *si ipsius* asinus aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die Sabbathi?

6 Et non poterant ei ex adverſo ad ista respondere.

7 Dixit autem parabolam iis qui vocati fuerant, attendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens eis,

8 Quum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne diſcumbito primo loco; ne forte honoratior te ſit vocatus ab eo:

9 Et is qui te & illum vocavit veniens, dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias cum ignominia ultimum locum tenere.

10 Sed quum vocatus fueris, vade diſcubinum in ultimum locum; ut quum venerit qui te vocavit, dicat tibi, Amice, ascende altius: tunc erit tibi gloria in conſpectu eorum qui tecum diſcumbunt.

11 Nam quiſquis ſe exaltat, deprimetur: & qui ſe depreſſerit, exaltetur.

12 Dicebat autem etiam ei à quo fuerat ipſe vocatus, Quum feceris prandium aut cœnam, ne vocato amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos divites: nequando & ipſi te viciſſim vocent, ac retribuatur tibi gratia.

13 Sed quum facis epulum, voca mendicos, mancos, claudos, cæcos:

14 Et beatus eris, quia non poſſunt *gratiam* retribuere tibi; retribuetur enim tibi in reſurrectione juſtorum.

15 Hæc autem quum audiſſet quidam ex iis qui ſimul diſcumbebant, dixit ei, Beatus qui edit panem in regno Dei.

16 Ipſe autem dixit ei, Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos:

17 Miſitque ſervum ſuum hora cœnæ, ut diceret vocatis, Venite, quia jam parata ſunt omnia.

18 Et omnes cœperunt uno *ſe ore* excuſare. Primus dixit ei, Agrum emi, & neceſſe habeo exire, & eum inſpicere: rogo te, habe me excuſatum.

19 Et alter dixit, Juga boum emi quinque, & proficiſcor ad probandum ea: rogo te, habe me excuſatum.

20 Et alius dixit, Uxorem duxi, & propterea non poſſum venire.

21 Quum igitur ſervus ille advenisset, annunciavit iſta Domino ſuo. Tunc iratus paterfamilias dixit ſervo ſuo, Exi cito in plateas & vicos urbis, & mendicos ac mancos, claudoſque & cæcos huc introduc ito.

22 Et ait ſervus, Domine, factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt.

23 Tunc ait Dominus ſervo, Abi ad vias & ſepes, & coge ingredi, ut impleatur domus mea.

24 Dico enim vobis, neminem virorum illorum qui vocati fuerant, guſtaturum cœnam meam.

25 Ibat autem turba multa cum eo: & converſus dixit eis,

26 Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, & uxorem & liberos, & fratres & ſorores, atque adeo etiam animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

27 Et quiſquis non portat crucem ſuam, & ſequitur me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

28 Quis enim ex vobis, ſi velit turrim ædificare, non prius conſidens computat ſumptum, an habeat quæ ad *ejus* perfectionem *requiruntur*?

29 Ut ne poſtquam ſtatuerit fundamentum, & nequiverit eam perficere, omnes qui ſpectarint, incipiant illi illudere,

30 Dicentes, Homo iſte cœpit ædificare, & nequivit *ædificium* perficere.

31 Aut quis rex proficiſcens ut committat prælium adverſus alterum regem, non prius conſultat conſidens, an poſſit cum decem millibus occurrere illi qui cum viginti millibus venit adverſus ipſum?

32 Alioquin, quum adhuc ille procul eſt, legatione miſſa rogat ea quæ ad pacem ſpectant.

33 Sic ergo quiſquis veſtrum non valedicit omnibus bonis ſuis, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

34 Bonus eſt ſal: ſi vero ſal infatuatus fuerit, quo condietur?

35 Neque ad terram neque ad ſterquilinium appoſitus eſt: foras eum abjicient. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

CAPUT XV.

Tres parabolæ, de ove & drachma perditis, filioque prodigo.

ACcedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores ut eum audirent.

2 Et murmurabant Phariſæi & Scribæ, dicentes, Iſte peccatores recipit, & edit cum eis.

3 Ipſe vero loquutus eſt ad eos hanc parabolam, dicens,

4 Quis ex vobis, ſi habeat centum oves & perdiderit unam ex illis, non derelinquit illas nonaginta novem in deſerto, & abit ad eam quæ perit, usquedum eam inveniat?

5 Et

5 Et eum multis imponit in humeros suos gaudens:

6 Veniensque domum convocat amicos & vicinos, dicens eis, Gratulamini mihi: nam inveni ovem meam quæ perierat.

7 Dico vobis, ita fore gaudium in cœlo super uno peccatore resipiscente, magis quam super nonaginta novem justis, quibus non opus est resipiscentia.

8 Aut quæ mulier, si habeat drachmas decem, & perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam, & verrit domum, quæritque accurate, usquequo eam invenerit?

9 Et eam nacta, convocat amicas ac vicinas, dicens, Gratulamini mihi: nam inveni drachmam quam perdideram.

10 Ita, dico vobis, gaudium est in conspectu Angelorum Dei super uno peccatore resipiscente.

11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:

12 Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi partem substantiæ *ad me* attinentem. *Ille* igitur divisit eis facultates.

13 Post autem dies non multos, congregatis omnibus, junior ille filius peregre profectus est in regionem longinquã, & illic dissipavit substantiam suam, profuse vivendo.

14 Quum autem omnia ipse consumpsisset, orta est fames valida in regione illa: & ipse cœpit *victu* defici.

15 Abiit igitur & adhæsit uni ex civibus regionis illius: qui misit eum in agros suos ut pasceret porcos.

16 Et desiderabat implere ventrem suum siliquis quas edebant porci: & nemo ei dabat.

17 Quum autem ad se rediisset, dixit, Quot mercenarii patris mei redundant panibus, ego vero fame pereo!

18 Surgens proficiscar ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu:

19 Neque amplius sum dignus vocari filius tuus: fac me ut unum ex mercenariis tuis.

20 Surgens igitur contendit ad patrem suum. Quum autem adhuc longe abesset, vidit eum pater ipsius, & intima misericordia motus est: & accurrens incidit in collum ejus, & deosculatus est eum.

21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu, neq; dignus sum amplius vocari filius tuus.

22 Dixit vero pater ad servos suos, Proferte stolam illam præcipuam, & induite eum, & indite annulum in manum ejus, & soleas in pedes:

23 Et adducitum vitulum illum saginatum macta te, & edentes oblectemur.

24 Quia filius iste meus mortuus erat, & revixit: perierat que, & inventus est. Cœperunt igitur se oblectare.

25 Erat autem filius ille ipsius senior natu, qui ut vicinus appropinquavit domui, audivit concentum & choros.

26 Et vocatum unum ex pueris, percontatus est quid istud esset.

27 Is vero dixit ei, Frater tuus venit: & mactavit pater tuus vitulum illum saginatum, quod valentem illum receperit.

28 Indignatus est autem *ille*, nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus, advocabat eum.

29 Ipse vero respondens dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum fui transgressus, nec unquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis oblectarer:

30 Sed quum filius iste tuus, qui abligurivit victũ tuum cum meretricibus, venit, mactasti ei vitulum illum saginatum.

31 Ipse vero dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32 Exhilarari vero & gaudere oportebat, quod frater tuus hic mortuus erat & revixit: perierat que, & inventus est.

CAPUT XVI.

Parabola dispensatoris iniqui. Divortium. Divus epulo & Lazarus.

DIxit autem etiam discipulis suis, Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delatus est apud eum, ut qui dissiparet quæ ipsi supperebant.

2 Vocavit eum igitur, & dixit ei, Qui istud audio de te? redde rationem dispensationis tuæ: non enim poteris amplius esse dispensator.

3 Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, quum Dominus meus auferat à me dispensationem? fodere nequeo, mendicare pudet.

4 Novi quid sim facturus, ut quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me *aliqui* domum suam.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dixit primo, Quantum debes domino meo?

6 Is autem ait, Centum batos olei. Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede cito, & scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit, Tu vero quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit dominus ille dispensatorem injustum, quod prudenter fecisset. Certe filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.

9 *Sic* etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamona injusto: ut quum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula.

10 Qui fidelis est in pauco, etiam in multo fidelis est: & qui in pauco injustus est, etiam in multo injustus est.

11 Itaque si in fallaci mamona fideles non fuistis, verum *mamonam* quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?

13 Nullus

13 Nullus servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget; aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non potestis Deo servire & mamonæ.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avari: & sannis eum eripiebant.

15 Tunc dixit eis, Vos estis qui justificatis vosipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda vestra: quia quod apud homines sublime est, abominatio est in conspectu Dei.

16 Lex & Prophetæ usque ad Joannem: ab eo tempore regnum Dei evangelizatur, & quivis in illud vi perrumpit.

17 Facilius est autem cœlum & terram præterire, quam Legis unum apicem excidere.

18 Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & quisquis à viro dimissam ducit, mœchatur.

19 Cæterum quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso, & sese oblectabat quotidie splendide.

20 Erat vero quidam mendicus nomine Lazarus, qui projectus erat ad vestibulum ejus, ulcerosus,

21 Et desiderans saturari micis quæ cadebant è mensa divitis: sed & canes veniebant ac lingebant ejus ulcera.

22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & asportaretur ab Angelis in sinum Abrahami: mortuus est vero etiam dives, ac sepultus est:

23 Et apud inferos sublatis oculis suis, quum esset in tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum in sinu ejus.

24 Tum ipse clamans dixit, Pater Abrahame, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam: quoniam crucior ista flamma.

25 Dixit autem Abrahamus, Fili, memento te bona tua recepisse in vita tua, & Lazarum similiter mala: nunc autem hic solamen recipit, tu vero cruciaris.

26 Et ad hæc omnia, inter nos & vos hiatus ingens constitutus est, ut ii qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque istinc huc transire.

27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur, pater, ut eum mittas domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut *hos* attesterur eis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormenti.

29 Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen & Prophetas: audiant eos.

30 Ille vero dixit, Non, pater Abrahame: sed si quis è mortuis abierit ad eos, resipiscent.

31 Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen & Prophetas non audiunt, nec si quidem quispiam ex mortuis resurgat, persuadebit.

CAPUT XVII.

Scandalū vitandū. Ignoscentia commendata. Decem leprosi sanati. Regnum Dei quomodo veniet: Et quo modo statu apparebit Filius hominis.

1 Ait autem discipulis, Contingere non potest ut non eveniant offendicula: sed væ illi per quem eveniunt.

2 Expedit ei si mola asinaria circumponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potius* quam ut sit offendiculo uni ex parvis istis.

3 Cavete vobis. Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.

4 Et si septies in die peccaverit in te, & septies *in* die revertatur ad te, dicens, Resipui: remittes ei.

5 Tunc dixerunt Apostoli Domino, Adde nobis fidem.

6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum *est* granum sinapis, diceretis huic sycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.

7 Quis autem vestrum habet servum arantem, aut pascentem, qui regresso abagro dicat statim, Accede, & recumbe?

8 Immo nonne dicit ei, Para quod cœnem, & præcinctus ministra mihi usquedum edero ac bibero, & postea edito tu & bibito?

9 Num gratiam habet servo illi quia fecit quæ ipsi edicta fuerant? non puto.

10 Ita & vos quum feceritis omnia quæ edicta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus: nam quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, inter eundum Hierosolymam, ut ipse transiret per mediam Samariam & Galilæam.

12 Quum autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt procul:

13 Et sustulerunt vocem, dicentes, Jesu magister, miserere nostri.

14 Qui quum *eos* vidisset, dixit eis, Profecti ostendite vos sacerdotibus. Et factum est ut inter eundum purificati sint.

15 Unus autem ex ipsis ut vidit se sanatum esse, revertit, glorificans Deum voce magna.

16 Et procidit in faciem ad pedes ejus, gratias ei agens: eratq; iste Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus dixit, Nonne decem illi purificati sunt? novem autem illi ubi *sunt*?

18 Non sunt reperti qui redierint ut retribuerent gloriā Deo nisi alienigena iste.

19 Et dixit ei, Surge, & abi: fides tua te servavit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis quando venturum esset regnum Dei, respondit eis, & dixit, Non venit regnum Dei ita ut observari possit:

21 Neq; dicent, Ecce hic, aut ecce illic. ecce enim, regnum Dei intus habetis.

22 Dixit autem discipulis, Venient tempo-

pus quum desiderabitis videre unum ex diebus Filii hominis : nec videbitis.

23 Et dicent vobis, Ecce hic, aut ecce illic : *sed* ne abiite, neque prosequimini.

24 Nam sicut fulgur coruscans ex una regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est splendet : ita erit & Filius hominis die suo.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & reprobari à gente ista.

26 Et prout factum est in diebus Noe, ita erit etiam diebus Filii hominis.

27 Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum, ad eum usque diem quo introiit Noë in arcam : venitq; diluvium, & perdidit omnes.

28 Similiter etiam ut accidit in diebus Lot : edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant :

29 Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit igni & sulphure è cœlo, & omnes perdidit.

30 Secundum hæc erit dies quo Filius hominis detegetur.

31 In illo die qui fuerit in solario, & vasa ejus in ipsa domo, ne descendat ad ea tollenda : & qui in agro, similiter non revertatur retrorsum.

32 Memineritis uxoris Lot.

33 Quicumque studuerit animam suam servare, perdet eam : & quicumque eam perdiderit, vivificabit eam.

34 Dico vobis, Illa nocte erunt duo in lecto uno : unus accipietur, & alter relinquetur.

35 Duæ erunt molentes simul : una accipietur, & altera relinquetur.

36 Duo erunt in agro : unus accipietur, & alter relinquetur.

37 Tunc respondentes dicunt ei, Ubi, Domine ? Ipse vero dixit eis, Ubi corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

CAPUT XVIII.

Exemplo viduæ & publicani commendantur assiduitas & humilitas orationis. Pueruli à Christo amplectuntur. Terrentur qui pecunias possident, & consolantur qui omnia reliquerunt.

Dixit autem eis etiam parabolam *hoc spectantem*, quod oporteret ipsos semper orare, nec segnes esse,

2 Dicens, Judex quidam erat in quadam urbe qui Deum non timebat, nec quemquam reverebatur.

3 Erat autem in illa urbe quædam vidua, quæ venit ad eum, dicens, Vindica me ab adversario meo.

4 Ille autem noluit per *multum* tempus : postea vero dixit apud se, Etsi Deum non timeo, nec quemquam revereor :

5 Tamen quia molestiam mihi præbet vidua ista, vindicabo eam, ne tandem veniens obtundat me.

6 Ait autem Dominus, Audite quid judex ille injustus dicat :

7 Deus autem non vindicabit electos suos, vociferantes ad ipsum die ac nocte, etiamsi iram cohibeat super ipsis ?

8 Dico vobis, vindicabit eos cito. Verumtamen Filius hominis quum venerit, num reperturus est fidem in terra ?

9 Dixit autem etiam quibusdam qui sibi persuaserant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, parabolam istam :

10 Homines duo ascenderunt in templum ad orandum : unus Pharisæus, & alter Publicanus.

11 Pharisæus consistens seorsim hæc orabat ; Deus gratias ago tibi quod non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, mœchi : vel etiam ut iste Publicanus.

12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæcumque possideo.

13 Publicanus autem procul stans nolebat vel oculos in cœlum attollere : sed cædebat pectus suum, dicens, Deus, placator mihi peccatori.

14 Dico vobis, Descendit iste justificatus domum suam *potius* quam ille : quia quicumque se extollit, deprimetur, & qui sese deprimit, extolletur.

15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret : quum autem hoc vidissent discipuli, objurgarunt eos.

16 Jesus vero quum pueruios advocasset, dixit, Sinite pueruios venire ad me, & eos non prohibere : talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis, Quicumque non exceperit regnum Dei tanquam puerulus, nequaquam introibit in illud.

18 Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus, dicens, Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo ?

19 Dixit autē ei Jesus, Cur me dicis bonum ? nemo bonus nisi unus, *nempe* Deus.

20 Præcepta nosti, Ne mœchare, Ne occidito, Ne furare, Ne falsum testimonium dicito, Honora patrem tuum & matrem tuam.

21 Ille autem dixit, Hæc omnia observavi à juventute mea.

22 Jesus vero his auditis, dixit ei, Adhuc unum tibi deest : omnia quæ habes vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo : & adesdū sequere me.

23 At ille his auditis, valde tristis factus est : nam dives erat valde.

24 Quum autem vidisset Jesus eum valde tristem factum, dixit, Quam difficile qui pecunias habent introibunt in regnum Dei !

25 Facilius est enim camelum per foramen acus intrare, quam divitem in regnum Dei intrare.

26 Qui vero *istud* audierant, dixerunt, Et quis poterit servari ?

27 Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

29 Ipse

29 Ipſe vero dixit eis, Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos regni Dei cauſa,

30 Qui non receperurus ſit multiplicia in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.

31 Jeſus autem aſſumptis illis duodecim, dixit eis, Ecce, aſcendimus Hieroſolymam, & perficientur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & conſumeliis afficietur, & cõſpuetur.

33 Et poſtquam eum flagellaverint, interficient: ſed die tertia reſurget.

34 Ipſi vero nihil horum intellexerunt: etenim iſta verba ipſis occulta, nec cognoverunt quæ dicebantur.

35 Factum eſt autem ut dum ipſe appropinquaret Jericho, cæcus quidam ſederet apud viam mendicans.

36 Quum igitur *is* audiſſet turbam præterantem, percontabatur quid hoc eſſet.

37 Annunciaverunt autem ei Jeſum Nazarenum tranſire.

38 Tunc vociferatus eſt, dicens, Jeſu fili Davidis, miſerere mei.

39 Et qui præibant, objurgabant eum ut taceret: ipſe vero multo magis clamabat, Fili Davidis, miſerere mei.

40 Jeſus autem quum ſubſtitiſſet, juſſit eum adduci ad ſe: & quum is appropinquaſſet, interrogavit eum,

41 Dicens, Quid tibi vis faciam? Ille vero dixit, Domine, ut viſum recipiam.

42 Et Jeſus dixit ei, Recipito viſum: fides tua te ſervavit.

43 Illico igitur viſum recepit, ac ſequebatur eum glorificans Deum: & totus populus, quum *hoc* vidiſſet, tribuit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Zacchæus vocatur. Parabola de 10. minis. Chriſti ingreſſus in urbem, uſque lacrymæ, & zelus erga domum Dei.

1 Jeſus autem ingreſſus Jericho, tranſibat.

2 Et ecce quidam nomine vocatus Zacchæus, & qui magiſter erat publicanorum, & is dives erat:

3 Studebatque videre quis eſſet Jeſus: nec poterat præ turba, quod ſtatura parvus eſſet.

4 Præcurrens igitur aſcendit in ſycomorum, ut eum videret: quoniam futurum erat ut illac tranſiret.

5 Ut autem venit ad eum locum, ſuſpiciens Jeſus vidit eum, & dixit ei, Zacchæe, feſtinans deſcende, hodie enim domi tuæ oportet me manere.

6 Tum is feſtinans deſcendit, & excepit eum gaudens.

7 Et omnes quum hoc vidiſſent murmurabant, dicentes eum ingreſſum eſſe ad hominem peccatorem ut *ibi* diverſaretur.

8 Adſtans autem Zacchæus, dixit Domino, Ecce, dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & ſi quid cuipiã per calumniam eripui, reddo quadruplũ.

9 Dixit autem ei Jeſus, Hodie ſalus huic domui contigit, eo quod ipſe quoq; eſt filius Abrahami.

10 Venit enim Filius hominis ut quæreret & ſervet quod perierat.

11 Hæc autem ipſis audientibus, pergens dixit parabolam, eo quod eſſet prope Hieroſolymam, & quod putarent fore ut illico regnum Dei appareret.

12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis profectus eſt in regionem longinquam, ut acciperet ſibi regnum ac reverteretur.

13 Vocatis autem decem ſervis ſuis, dedit eis decem minas, & dixit eis, Negotiamini donec veniam.

14 Cives autem ejus oderant eum, miſerũtque legationem poſt eum, dicentes, Nolumus hunc regnare ſuper nos.

15 Et factum eſt quum is rediiſſet, accepto regno, juſſit vocari ſervos illos ad ſe, quibus dederat pecuniam; ut cognoſceret quis quid negotiando conſeciſſet.

16 Adfuit autem primus, dicens, Domine, mina tua decem lucrifecit.

17 *Ille* autem ait ei, Bene *eſt*, ſerve bone: quia in minimo fuiſti fidelis, habeto poteſtatem in decem urbes.

18 Et alter venit, dicens, Domine, mina tua confecit quinque minas.

19 *Ille* vero & iſti dixit, Tu quoque præſto quinque urbibus.

20 Et alius venit, dicens, Domine, ecce mina tua quã habui ſepoſitam in ſudario.

21 Metui enim te, quod homo ſis auſterus: & auferis quod non depoſuiſti, & tollis quod non ſeminaſti.

22 Tum *ille* dixit ei, Ex ore tuo te judicabo, ſerve male: ſciebas me hominem auſterum eſſe, qui tollam quod non depoſui, & meram quod non ſeminavi:

23 Quare igitur non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego veniens, cum fœnore ipſam exegiſſem?

24 Et adſtantibus dixit, Tollite ab eo minam, & date ei qui decem minas habet.

25 *Illi* vero dixerunt ei, Domine, habet decem minas.

26 *At ille*, Nam, *inquit*, dico vobis, Omni habenti dabitur: ei vero qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

27 Quin etiam meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare ſupra ſe, adducite huc, & jugulate coram me.

28 Et his dictis, antegrediebatur aſcendens Hieroſolymam.

29 Et factum eſt quum appropinquaſſet Bethphagæ & Bethaniæ, ad montem qui vocatur Oleærum, miſit duos è diſcipulis ſuis,

30 Dicens, Abite in vicum qui eſt ex adverſo: in quo introeuntes invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum inſedit: ſolutum eum adducite.

31 Et ſi quis vos interrogaverit, Quare ſol-

vestris? sic dicetis ei, Quoniam eo opus est Dominus.

32 Profecti autem qui missi erant, invenerunt prout eis dixerat.

33 Solventibus autem ipsis pullum, dixerunt eis domini ejus, Quare solvitis pullum?

34 Ipsi vero dixerunt, Quoniam eo opus est Dominus.

35 Duxerunt igitur eum ad Jesum: & pallium suum pullo injectis, imposuerunt Jesum.

36 Eunte autem ipso, substernebant pallia sua in via.

37 Et quum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis multitudo discipulorum gaudentium laudare Deum voce magna de omnibus quas viderant virtutibus,

38 Dicentes, Benedictus rex ille qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *locis* altissimis.

39 Et aliqui Pharisæorum è turba dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.

40 Ipse vero respondens dixit eis, Dico vobis, si siluerint isti, mox lapides clamaturos.

41 Et ut appropinquavit, visa urbe, flevit super *ea*,

42 Dicens, Si vel tu nosses hoc saltem tuo die quæ ad pacem tuam *pertinent*. Sed *ea* nunc occulta sunt oculis tuis.

43 Nam veniet tempus adversum te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcingent te, & constringent undique:

44 Teque solo æquabunt, & filios tuos intus, neq; relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non noveris prætiturum hoc tempus visitationis tuæ.

45 Et ingressus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant in eo & emebant:

46 Dicens eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis est: vos autem fecistis eam speluncam latronum.

47 Et docebat quotidie in templo. Primarii vero sacerdotes & Scribæ, & primores plebis studebant eum perdere:

48 Nec inveniebant quid facerent: populus enim populus pendebat ab ipso, quum eum audiebat.

CAPUT XX.

De baptismo Johannis. De operariis in vineam missis. De tributo. De resurrectione, & filio Davidis.

FIT factum est quodam dierum illorum, ut quum ipse doceret populū in templo, & evangelizaret, supervenerint primarii sacerdotes & Scribæ cū senioribus,

2 Et alloquuti sint eum dicentes, Dic nobis qua auctoritate ista facias, aut quis ille sit qui dedit tibi istam auctoritatem.

3 Respondens autem dixit eis, Interrogabo vos & ego quiddam: Dicite igitur mihi,

4 Baptismus Johannis è cœlo erat, an ex hominibus?

5 At illi ratiocinati sunt apud se, dicentes, Si dixerimus, E cœlo, dicet, Quare ergo non credidistis ei?

6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus, tota plebs lapidabit nos: persuasa enim est, Johannem Prophetam fuisse.

7 Responderunt igitur se nescire unde *esset*.

8 Tunc Jesus dixit eis, Nec ego dicam vobis qua auctoritate hæc faciam.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc, Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis: & peregre abfuit multum temporis.

10 Sed prætituto tempore misit servum ad agricolas illos, ut sibi darent ex fructu vineæ. Agricolæ autem illi cæsum illum ablegaverunt inanem.

11 *Ille* vero perrexit, & alterum servum misit: at ipsi hunc quoque cæsum & contumeliis affectum ablegaverunt inanem.

12 Et perrexit mittere tertium: at illi & istum vulneratum ejecerunt.

13 Dixit igitur dominus vineæ, Quid faciam? mittam filium illum meum dilectum: utique quum hunc viderint, revereburtur.

14 Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se, dicentes, Iste est hæres: venite, interimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Et ejecerunt eum extra vineam, interemerunt. Quid ergo faciet eis dominus vineæ?

16 Veniet & perdet agricolas illos: & dabit vineam aliis. *Hoc* autem quum audissent, dixerunt, Absit.

17 Ille vero intuitus eos ait, Quid illud est ergo quod scriptum est, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli?

18 Quisquis ceciderit super illum lapidem, confringetur: super quem autem ceciderit, dissipabit eum.

19 Et studuerunt primarii sacerdotes & Scribæ injicere in eum manus ea ipsa hora; sed metuerunt plebem: cognoverunt enim *eum* adversos ipsos dixisse similitudinem istam.

20 Itaque observantes *eum*, miserunt insidiatores, qui se justos esse simularent: ut carperent ejus sermonem, traderentq; eum imperio & potestati Prædis.

21 Qui interrogaverunt eum, dicentes, Præceptor, scimus te recte dicere & docere, nec accipere personam, sed viam Dei in veritate docere:

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23 Animadversa autem eorum calliditate, dixit eis, Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium: Cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes autem dixerunt, Cæsaris.

25 Tum dixit eis, Reddite igitur quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari, & quæ *sunt* Dei, Deo.

26 Itaque

26 Itaque non quiverunt ejus verba carpere coram plebe: & mirati super ejus responso, siluerunt.

27 Accedentes autem quidam Sadducæorum, (qui contendunt non esse resurrectionem) interrogarunt eum,

28 Dicentes, Magister, Moses scripsit nobis, Si cujus frater mortuus fuerit habens uxorem, & sine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet semen fratri suo.

29 Septem ergo fratres fuerunt, quorum primus accepta uxore mortuus est sine liberis.

30 Accepit igitur eam secundus, *qui &* ipse mortuus est sine liberis.

31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi septem: nec reliquerunt liberos, & mortui sunt.

32 Post omnes autem mortua est mulier.

33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi septem habuerunt eam uxorem.

34 Tunc respondens dixit eis Jesus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur.

35 Qui vero digni habiti fuerint qui ævum illud consequantur, & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:

36 Nec enim mori possunt amplius, pares enim Angelis sunt: & filii sunt Dei, quum sint filii resurrectionis.

37 Mortuos autem suscitatum Iri, etiam Moses indicavit in rubo, quum dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Isaaci, & Deum Jacobi.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum *Deus*: omnes enim vivunt ei.

39 Respondens autem ei quidam ex Scribis dixerunt, Magister, bene dixisti.

40 Nec amplius audebant eum quicquam interrogare.

41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt Christum filium esse Davidis:

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam,

43 Usquedum ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

44 David ergo Dominum eum vocat, & quomodo filius ejus est?

45 Audiente vero toto populo dixit discipulis suis,

46 Cavete à Scribis, qui volunt ambulare stolati, & amant salutationes in foris, ac primos consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis;

47 Qui exedunt domos viduarum, & in speciem precitus longis utuntur: isti recipient gravius judicium.

CAPUT XXI.

Vidua super omnes liberalitas. Excidium Jerusalem, & finis seculi.

RElpiciens vero vidit divites immittentes dona sua in gazophylacium.

2 Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam immittentem illuc minuta *æreola* duo:

3 Et dixit. Vere dico vobis, vidua hæc pauper immisit amplius quam omnes.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi redundat, immiserunt quæ donarent Deo: hæc autem immisit ex penuria sua totum victum quem habebat.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod pulcris lapidibus ac donariis ornatum esset, dixit,

6 Hæccine spectatis? venient dies quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.

7 Interrogaverunt autem eum, dicentes, Magister, quando hæc erunt? & quod *erit* signum quando futura sint ista?

8 Ipse vero dixit, Videte ne seducamini: multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum *Christus*: & tempus illud præstitutum appropinquat. Ne igitur sequimini eos.

9 Quum vero audieritis bella & exagitationes, ne consternamini: oportet enim ista primùm fieri, sed non statim *erit* finis.

10 Tunc dixit eis, Insurget gens in gentem, & regnum in regnum:

11 Et magni terræmotus erunt singulis locis, & fames ac pestilentiæ, & terriculamenta, & signa è cœlo magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus, & *vos* persequentur, tradentes in conventus & carceres, adductos ad reges ac præsides, propter nomen meum.

13 *Hæc* autem cedent vobis testimonio.

14 Habete igitur *hoc* repositũ in cordibus vestris, non præmeditari defensionẽ.

15 Ego enim dabo vobis os, & sapientiam cui non poterunt contradicere neque obsistere omnes qui se vobis opponent.

16 Prodemini autẽ etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis: & morte mulctandos curabunt *aliquot* ex vobis:

17 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum.

18 Sed pilus capitis vestri non peribit.

19 Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.

20 Quum autem videritis Hierosolymam cingi ab exercitibus, tunc agnoscite appropinquare vastationem ejus.

21 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes: & qui intra eam, excedant: & qui in agris, non ingrediantur in eam.

22 Nam hi sunt dies ultionis, ut implentur omnia quæ scripta sunt.

23 Væ autem gravidis & lactantibus in illis diebus: erit enim necessitas magna in hac regione, & ira in populo isto.

24 Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes: & Hierosolyma calcabitur à Gentibus, usquequo implentur præstituta illa tempora Gentium.

25 Tunc erunt signa in sole, & luna, & stellis: & in terra angustiæ Gentium in consilii

consilii inopia, resonante mari & salo:
26 Exanimaris hominibus præ metu & expectatione *malorum* eorum superuenientium in orbem terrarum: nam potestates cælorum concutientur.
27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentia & gloria multa.
28 Quum autem hæc fieri incipient, surgum aspicite & tollite capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestri.
29 Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*, Videte ficum & omnes arbores:
30 Quum jam emiserint *folia*, *vos ea* cernentes, per vos ipsos agnoscitis jam prope esse æstatem.
31 Ita & vos quum videritis hæc fieri, agnoscite prope esse regnum Dei.
32 Amen, dico vobis, nequaquam præterierit hæc ætas quousque *hæc* omnia facta fuerint.
33 Cælum & terra præteribunt, verba autem mea nequaquam præteribunt.
34 Cavete autem vobis nequando graventur corda vestra crapula & ebrietate, & solicitudinibus hujus vitæ; & repente vobis superveniat dies ille.
35 Nam ut laqueus, invader in omnes qui habitant in superficie totius terræ.
36 Excubate igitur, omni tempore deprecantes ut digni habeamini qui effugiatis ista omnia quæ futura sunt, & consistatis ante Filium hominis.
37 Docebat autem interdiu in templo: nocte vero exiens, pernoctabat in monte qui vocatur Olearum.
38 Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut eum audiret in templo.

CAPUT XXII.

Proditio Juda. Institutio cœnæ. Professio Christi. Petri zelus, lapsus & respicientia. Christi de se confessio.

APropinquabat autem festum azymorum, quod dicitur Pascha:
2 Et quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum interimerent: metuebant enim plebem.
3 Introiit autem Satanas in Judam cognominatum Iscariotem, qui erat è numero *illorum* duodecim.
4 Abiens igitur colloquutus est cum primariis Sacerdotibus ac præfectis *templo*, quomodo ipsis eum proderet.
5 Qui gavisi sunt, & pacti sunt *se* daturos ei pecuniam.
6 *Ipse* vero spopondit: quærebatque opportunitatem eum ipsis tradendi absq; turba.
7 Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari pascha.
8 Misit igitur Petrum & Johannem, dicens, Profecti parate nobis Pascha ut edamus.
9 Ipsi vero dixerunt ei, Ubi vis paremus *illud*?
10 At ille dixit eis, Ecce, postquam introieritis in urbem, occurret vobis quidam aquæ amphoram bajulans: sequimini eum domum illam in quam ingredietur.
11 Et dicite patrifamilias illius domus, Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis edam?
12 Tunc ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum: illic parate *Pascha*.
13 Profecti vero invenerunt omnia prout dixerat eis: & paraverunt Pascha.
14 Quum autem adesset *constitutus* illud tempus, recubuit, & duodecim Apostoli cum eo.
15 Et dixit eis, Desiderio desideravi hoc Pascha edere vobiscum antequam ego patiar.
16 Dico enim vobis, Me non amplius esurum ex eo, usquequo complerum fuerit in regno Dei.
17 Et accepto poculo, quum gratias egisset, dixit, Accipite hoc, & partimini vobis ipsis.
18 Dico enim vobis, Me non bibiturum ex fructu vitis, usquequo regnum Dei venerit.
19 Et acceptum panem, quum gratias egisset, fregit: & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur; hoc facite ad mei commemorationem.
20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, postquam cœnasset, dicens, Hoc poculum *est* Novum illud pactum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.
21 Cæterum ecce manus ejus qui me prodit, mecum *est* in mensa.
22 Et Filius quidem hominis, prout definitum est, abit: verumtamen væ homini illi per quem pr. ditur.
23 Tunc ipsi cœperunt mutuo quærere inter se de hac re: ecquis nimirum ex ipsis esset hoc facturus.
24 Orta est autem etiam de hoc contentio inter eos, quis eorum videretur esse maximus.
25 Ipse vero dixit eis, Reges gentium dominantur eis, & qui auctoritatem habent in eas, benefici vocantur.
26 Vos autem non ita *estote*: sed qui maximus est inter vos, esto ficut qui minimus est: & qui ductor est, ficut qui ministrat.
27 Nam uter major est, qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui discumbit? At ego sum inter vos ut qui ministrat.
28 Vos autem ii estis qui permansistis mecum in tentationibus meis.
29 Ego vero paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus regnum.
30 Ut edatis & bibatis in mensa mea in regno meo, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.
31 Dixit etiam Dominus, Simon, Simon, ecce, Satanas apperit vos quos ventilaret ficut triticum:
32 Sed ego deprecatus sum pro te, ne deficiat fides tua: tu igitur aliquando quum

dum te converteris, fabilli fratres tuos.

33 Ipse vero dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem & ad mortem proficisci.

34 At ille dixit ei, Dico tibi, Petre, nequaquam emittet vocem hodie gallus priusquam ter neges quod tu me noveris.

35 Dixit etiam eis, Quando misi vos absq; crumena & pera & soleis, numquid defuit vobis? Ipsi vero dixerunt, Nihil.

36 Dixit ergo eis, At nunc, qui crumenam habet, tollat *eam*, similiter & peram: & qui non habet, vendat pallium suum, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, adhuc oportere scriptum istud in me perfici: istud, *inquam*, Et cū sceleratis numeratus est. Nā ea quæ *scripta sunt* de me, finem habent.

38 At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladii hic. Ipse vero dixit eis, Satis est.

39 Et egressus, profectus est ex more in montem Olearum: secuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.

40 Quum vero pervenisset ad eum locū, dixit eis, Orate ne introeatis in tētationē.

41 Tum ipse abscessit ab eis, quasi ad jactum lapidis, positisque genibus oravit,

42 Dicens, Pater, si velles transferre poculum hoc à me! veruntamen non mea voluntas sed tua fiat.

43 Conspectus est autem ei Angelus è cœlo corroborans eum.

44 Et *ipse* constitutus in angore, intentius orabat. Erat autem sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentes in terram.

45 Et quum surrexisset à precatione, venisseque ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.

46 Et dixit eis, Quid dormitis? surgite, & orate, ne introeatis in tentationem.

47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, præibat eis, & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit ei, Juda, osculo Filium illum hominis prodis?

49 Videntes autem ii qui circa ipsum *erant* quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemusne gladio?

50 Et quidam ex ipsis percussit servum Pontificis maximi, & abstulit aurem ejus dexteram.

51 Respondens autem Jesus dixit, Sinite huc usque. Et tacta illius auricula, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus iis qui adversus ipsum venerant, *nempe* primariis Sacerdotibus, & præfectis templo, & senioribus, *Sicccine* ut adversus latronem exiistis cum gladiis ac fustibus?

53 Quum quotidie vobiscum essem in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.

54 Prehensum autem eum duxerunt, & introduxerunt domum Pontificis maximi. Petrus vero sequebatur è longinquo.

55 Quumque accendissent ignem in medio aulæ, atque una consedissent, sedit & Petrus inter eos.

56 Quum autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste cum eo erat.

57 Ipse vero abnegavit eum, dicens, Mulier, non novi eum.

58 Et paulo post alius videns eum, dixit, Et tu ex ipsis es. Petrus vero ait, Heus tu, non sum.

59 Et interposita quasi hora una, alius quidam *id* asseverabat, dicens, Vere & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.

60 Ait autem Petrus, Heus tu, nescio quid dicas. Et illico, adhuc ipso loquente, vocem emisit gallus.

61 Tunc conversus Dominus intuitus est Petrum; & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *nimirum* dixerat ipsi, Priusquam gallus vocem emiserit, ter me abnegabis.

62 Et egressus foras Petrus flevit amare.

63 Ii vero qui una tenebant Jesum, illudebant ei, cædentes *eum*.

64 Et eo obvelato, cædebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes, Vaticinare quis sit qui te percussit.

65 Et alia multa conviciantes dicebant in eum.

66 Et ut ortus est dies, congregatum fuit presbyterium populi, & primarii Sacerdotes & Scribæ, & adduxerunt eum in suum consessum,

67 Dicentes, Num tu es ille Christus? dic nobis. Dixit autem eis, Si vobis dixero, nequaquam credetis.

68 Quod si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque me absolveris.

69 Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dexteram potentiæ Dei.

70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius ille Dei? Ipse vero dixit eis, Vos dicitis: nam *ita* ego sum.

71 At illi dixerunt, Quid amplius egemus testimonio? ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

CAPUT XXIII.

Christus ab Herode illusus, & à Pilato damnatus, crucifigitur. crucifixus deridetur, & moritur: mortuus sepelitur.

TUnc surgens universa multitudo eorum, duxit eum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem eum accusare, dicentes, Comperimus istum pervertere gentem, & vetare tributa dare Cæsari, dicendo se Christum, *Id est*, regem esse.

3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens, *Tune* es Rex ille Judæorum? Ipse vero respondens ei dixit, Tu dicis.

4 Ait vero Pilatus ad primarios Sacerdotes & turbam, Nullam invenio noxam in hoc homine.

5 At illi invalescebant, dicentes, Concitat

tur populum, docens per universum Judæam, exorsus à Galilæa huc usque.

6 Pilatus vero, audita Galilæa, interrogavit num homo iste Galilæus esset.

7 Et quum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.

8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde: nam à multo *tempore* cupiebat eum videre, eo quod audivisset multa de eo; & sperabat se signum aliquod visurum ab eo fieri.

9 Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.

10 Astabant autem primarii sacerdotes & Scribæ, magna contentione eum accusantes.

11 Herodes autem cum militibus suis, quum eum pro nihilo habuisset, & illusisset *ei*, amictum veste splendida remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inimici erant inter sese.

13 Pilatus vero, convocatis primariis sacerdotibus, & primoribus, ac populo,

14 Dixit eis, Obtulistis mihi hunc hominem, tanquam avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habita, nullam noxam inveni in homine isto, ex iis de quibus accusatis eum.

15 Sed ne Herodes quidem: nam remisi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte factum est ab eo.

16 Castigatum ergo eum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis singulis festis unum *quempiam*.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens, Tolle illum, dimitte vero nobis Barabbam:

19 Qui erat propter seditionem quandam & cædem factam in urbe, conjectus in carcerem.

20 Rursus ergo Pilatus alloquutus est *eos*, volens dimittere Jesum.

21 Ipsi vero exclamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertio dixit eis, Quid enim iste mali fecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: castigatum ergo eum dimittam.

23 At illi instabant vocibus magnis, petentes ut ipse crucifigeretur: & invalescebant voces eorum ac principiorum sacerdotum.

24 Tum Pilatus secundum eos judicavit ut fieret quod ipsi petebant.

25 Dimisit autem eis illum qui propter seditionem & cædem conjectus fuerat in carcerem, quem petierant: Jesum vero tradidit illis eorum voluntati.

26 Quum igitur abduxerunt eum, prehenso Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, imposuerunt ei crucem ferendam post Jesum.

27 Sequebatur autem eum magna multitudo populi & mulierum: quæ plangebant & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad eas Jesus dixit, Filiæ Hierusalem, ne flete de me, verum de vobis ipsis flete, & de liberis vestris.

29 Nam ecce venient dies quibus dicent, Beatæ steriles, & uteri qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt.

30 Tum incipient dicere montibus, Cadite in nos; & collibus, Operite nos.

31 Nam si in virente ligno ista faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo, *itque* facinorosi, cum eo interimendi.

33 Quum igitur venissent in locum qui vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, & facinorosos illos: unum ad dexteram, alterum ad sinistram.

34 Jesus autè dicebat, Pater, remitte *hos* ipsis: nesciunt enim quid faciunt. Partientes vero vestimenta ejus, fecerunt sortem.

35 Et stabat populus spectans: sanis autem accipiebant eum etiam primores cæi eis, dicentes, Alios servavit, server sepsum, si hic est ille Christus electus ille Dei.

36 Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes,

37 Dicentesque, Si tu es Rex ille Judæorum, serva temetipsum.

38 Erat autem etiam inscriptio scripta supra eum literis Græcis, & Romanis, & Hebraicis, HIC EST REX ILLE JUDÆORUM.

39 Unus autem ex facinorosis illis suspensis, conviciabatur ei, dicens, Si tu es Christus ille, & temetipsum & nos serva.

40 Respondens autem alter objurgavit eum, dicens, Ne Deum quidem tu times quum in eadem sis damnatione?

41 Et nos quidè juste: (nã digna factis recipimus) iste vero nihil indecens fecit.

42 Dixitque Jesu, Domine, memento mei quum veneris in regnum tuum.

43 Tum dixit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.

44 Erat autem quasi hora sexta, & tenebræ factæ sunt in tota regione ad horam nonam.

45 Et obtenebratus est sol, & aulæum templi fissum est medium.

46 Quumq; clamasset voce magna Jesus, ait, Pater, in manus tuas depono spiritum meum. Et quum hæc dixisset, expiravit.

47 Quum vidisset autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens, Vere hic homo justus erat.

48 Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum accesserat, spectans quæ facta fuerant, cædens pectora sua revertebatur.

49 Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres quæ erant cum ea sequutæ à Galilæa, videntes ista.

50 Tunc ecce quidam nomine Josephus, senator, vir bonus ac justus,

51 Qui non assensus fuerat consilio ac fa-

filio eorum, ortus Arimathæa civitate Judæorum, qui & ipse expectabat regnum Dei,

52 Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit corpus Jesu.

53 Et detractum illud involvit sindone, posuitque illud in monumento quod erat in saxo excisum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Erat autem dies erat Parasceves, & Sabbatum succedebat.

55 Subsequutæ etiam mulieres, quæ cum eo venerant ex Galilæa, speculatæ sunt monumentum, & quomodo positum esset corpus ejus.

56 Reversæ vero paraverunt aromata & unguenta: ac Sabbatho quidem quieverunt, secundum præceptum.

CAPUT XXIV.

Angeli evangelizant mulieribus. Colloquium Emmaunticum. Christi assumptio in cœlum.

PRimo autem *die* hebdomadis, profundo diluculo iverunt ad monumentum, ferentes quæ paraverant aromata: & nonnullæ cum ipsis.

2 Invenerunt autem saxum avolutum à monumento.

3 Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu.

4 Et factum est ut dum in ea re hæsitarent, tum ecce, duo viri supervenerint eis, induti vestibus fulgurantibus.

5 Quum autem expavefactæ inclinarent faciem in terram, dixerunt eis, Quid inter mortuos quæritis eum qui vivit?

6 Non est hic, sed suscitatus est: mementote ut eloquutus sit vobis quum adhuc in Galilæa esset,

7 Dicens, Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio resurgere.

8 Recordatæ sunt igitur verborum illius.

9 Et reversæ à monumento annunciaverunt hæc omnia illis undecim, & reliquis omnibus.

10 Erant autem Maria Magdalene, & Johanna, & Maria Jacobi *mater*, & reliquæ cum ipsis, quæ hæc dicebant Apostolis.

11 Sed visa sunt apud eos quasi deliramentum verba ipsarum, neque crediderunt eis.

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum; & quum se inclinasset, cernit lintea sola *illic* incentia: abiitque apud semetipsum mirans factum.

13 Et ecce, duo ex iis ibant eo ipso die in vicum distantem stadiis sexaginta ab Hierusalem, cui *vico* nomen *est* Emmaus:

14 Et colloquebantur inter se de istis omnibus quæ evenerant.

15 Et factum est ut dum colloquerentur, & *se* mutuo rogitarent, ipse Jesus accederet, & una iter faceret cum ipsis.

16 Oculi autem eorum retinebantur ne ipsum agnoscerent.

17 Dixit autem eis, Qui sunt hi sermones quos conferris inter vos ambulantes? & *quid* estis tetrico vultu?

18 Respondens autem alter, cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu solus commoraris Hierosolymæ, & non nosti quæ in ea facta sunt his diebus?

19 Ipse vero dixit eis, Quæ? At illi dixerunt ei, Quæ *facta sunt* Jesu Nazareno, qui fuit Propheta, potens reipsa & verbis coram Deo & toto populo.

20 Quomodo eum tradiderunt principes sacerdotum & primores nostri ut morte damnaretur, & crucifixerunt eum.

21 Nos autem sperabamus illum esse qui redempturus esset Israelem: atqui præter hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie ex quo hæc facta sunt.

22 Sed & mulieres quædam ex nobis perculerunt nos, quæ diluculo venerunt ad monumentum:

23 Et non invento ejus corpore venerunt, dicentes, se etiam apparitionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam eorum qui erant nobiscum ad monumentum; & ita invenerunt prout mulieres dixerant, ipsum vero non viderunt.

25 Tum ipse dixit eis, O amentes & tardi corde ad credendum omnibus quæ loquuti sunt Prophetæ!

26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & introire in gloriam suam?

27 Et exorsus à Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de *se scripta erant*.

28 Appropinquarunt igitur vico in quem proficiscebantur, & ipse finsulabat se longius ire.

29 Sed *ipsi* adegerunt eum, dicentes, Mane nobiscum: quoniam advesperascit, & inclinavit dies. Ingressus est igitur ut maneret cum eis.

30 Et factum est quum discubuisset cum eis, sumpto pane benedixit, & fractum dedit eis.

31 Adaperti sunt autem oculi eorum, & agnoverunt eum: sed ipse ablatus est ex eorum conspectu.

32 Tum alter ad alterum dixerunt, Nonne cor nostrum ardebat in nobis dum loqueretur nobis in via, & dum adaperiret nobis Scripturas?

33 Et surgentes eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, & invenerunt congregatos illos undecim, & eos qui cum ipsis erant,

34 *Et* qui dicebant, Suscitatus est Dominus vere, & conspectus est Simoni.

35 Tum ipsi exposuerunt *ea* quæ *gesta erant* in via, & ut fuerat à se agnitus in fractione panis.

36 Hæc autem ipsis loquentibus, stetit ipse Jesus in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis.

37 Conterriti vero &, expavefacti putabant

tibunt & spiritum conspicere.

38 Tunc dixit eis, Quid turbati estis, & quare discepationes subeunt corda vestra?

39 Videte manus meas & pedes meos: nam ego ipse sum. Contrectate me, & videte: nam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me conspicitis habere.

40 Et quum hoc dixisset, ostendit eis manus ac pedes.

41 Adhuc autem ipsis non credentibus præ gaudio, & mirantibus, dixit eis, Habetis hic esculentum aliquid?

42 Tum ipsi dederunt ei partem piscis assi, & aliquid ex favo apiario.

43 Quæ ille accepit, & edit in eorum conspectu:

44 Dixitq; eis, Hi sunt sermones quos loquutus sum vobis quū adhuc essem vobiscum, oportere impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas.

46 Et dixit eis, Ita scriptum est, & ita oportuit Christum pati, & resurgere ex mortuis tertio die:

47 Et prædicari ejus nomine resipiscentiam & remissionem peccatorum apud omnes Gentes, incipiendo ab urbe Hierosolymorum.

48 Vos autem estis horum testes.

49 Et ecce, ego emittam promissum Patris mei in vos: vos autem residete Hierosolymis usquequo induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foras ad Bethaniam usque: & sublatis manibus suis, benedixit eis.

51 Et factū est, ut dum ipse benediceret eis, disjunctus ab eis sursum ferretur in cœlum.

52 Ipsi autem adorato eo reversi sunt Hierosolymam cum gaudio magno.

53 Erantque omni *tempore* in templo, laudantes & benedicentes Deo, Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM JOHANNEM.

CAPUT I.

Verbum caro factum. Testimonium Johannis de Christo. Vocatio quatuor discipulorum. Scala cæli.

1 In principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud Deum, eratque ille Sermo Deus.

2 Hic *Sermo* erat in principio apud Deum.

3 Omnia per hunc *Sermonem* facta sunt, & absq; eo factum est nihil quod factū fit.

4 *In ipso vita erat*, & vita erat Lux illa hominum.

5 Et Lux illa in tenebris lucet, sed tenebræ eam non comprehenderunt.

6 Exstitit homo missus à Deo, cui nomen Johannes.

7 Is venit ad *dandum* testimonium, ut *ille*, ut testaretur de illa Luce, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille Lux illa, sed *missus fuit* ut testaretur de illa Luce.

9 *Hic* erat Lux illa vera quæ illuminat omnem hominem venientē in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus est, sed mundus eum non agnovit.

11 Ad sua venit, & sui eum non exceperunt.

12 Quotquot autem eum excepérunt, dedit eis hoc jus ut filii Dei fierent, *nempe* iis qui credunt in nomen ejus:

13 Qui non ex sanguine, neq; ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.

14 Et Sermo ille factus est caro, & commoratus est inter nos, (& spectavimus gloriam ejus, gloriam, *inquam*, ut unigeniti *egressi* à Patre) plenus gratiæ ac veritatis.

15 Johannes testatus est de eo, & clamavit, dicens, Hic est de quo dicebam, *Is* qui *post* me venit, antepositus est mihi: quia prior me erat.

16 Et ex plenitudine ipsius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17 Nam Lex illa per Mosen data est: gratia & veritas per Jesum Christum *præstita* est.

18 Deum nemo vidit unquā: unigenitus ille Filius qui est in sinu Patris, ille *nobis* exposuit.

19 Hoc etiam est testimonium Johannis, quando miserunt Judæi Hierosolymis Sacerdotes & Levitas, ut interrogarent eum quisnam ipse esset.

20 Et professus est, neq; negavit: professus est, *inquam*, se non esse Christum illum.

21 Tunc interrogaverunt eum, Quid ergo es? Tūne es Elias? *Ipse vero* dixit, Non sum. *Et illi*, Es tu Propheta ille? Qui respondit, Non.

22 Dixerunt ergo ei, Quis es? ut responsum demus iis qui miserunt nos: quid dicis de teipso?

23 Ait, Ego *sum* vox vociferantis in deserto, Complanate viam Domini, prout dixit Esaias Propheta.

24 Qui vero missi fuerant, erant ex Pharisæis.

25 Et interrogaverunt eum ac dixerunt ei, Cur ergo baptizas, si tu non es Christus ille, neque Elias, neque Propheta ille?

26 Respondit eis Johannes, dicens, Ego baptizo aqua: sed in medio vestrum stat quem vos non nostis.

27 Hic ille est qui post me venit, qui mihi antepositus est: cui ego solearum ego non sum dignus qui solvam corrigiam.

28 Hæc

28 Hæc Bethabaræ facta sunt trans Jordanem, ubi Johannes baptizabat.

29 Postero die cernit Johannes Jesum venientem ad se, & ait, Ecce Agnus Dei qui tollit peccatum mundi.

30 Hic est de quo dixeram, Post me venit vir qui antepositus est mihi, quia prior me erat.

31 Et ego non noveram eum: sed ut manifestus fiat Israeli, propterea veni ego baptizans aqua.

32 Tum, *inquam*, testatus est Johannes dicens, Conspexi Spiritum descendentem quasi columbam è cœlo, qui etiam mansit super eum.

33 Et ego non noveram eum: sed qui misit me ut baptizarem aqua, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum descendentem, ac manentem super eum, hic est qui baptizat Spiritu sancto.

34 Ego igitur vidi, & testor hunc esse Filium illum Dei.

35 Postero die iterum stabat Johannes, & ex discipulis ejus duo,

36 Et intuitus Jesum ambulantem, dixit, Ecce Agnus ille Dei.

37 Audierunt autem eum duo illi discipuli loquentem, & sequuti sunt Jesum.

38 Conversus vero Jesus, & conspicatus eos sequentes *se*, dixit eis,

Quid quæritis? Illi vero dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur, si interpreteris, Magister) ubi moraris?

39 Dixit eis, Venite & videte. Venerunt viderunteque ubi moraretur: & apud eum manserunt diem illum: hora enim erat quasi decima.

40 Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant *illa* ex Johanne, & sequuti fuerant eum.

41 Invenit hic prior fratrem suum Simonem, & dixit ei, Invenimus Messiam illum, quod est, si interpreteris, Christus ille.

42 Et addixit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus dixit, Tu es Simon filius Jonæ: tu vocaberis Cephas, quod *est*, si interpreteris, Petra.

43 Postero die voluit Jesus abire in Galilæam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

44 Erat vero Philippus ex Bethsaida, civitate Andreæ & Petri.

45 Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, Invenimus *illum* de quo scripsit Moses in Lege, & Prophetæ, *nempe*, Jesum filium illum Josephi, illum ex *urbe* Nazaretha.

46 Tum dixit ei Nathanael, Ex *urbe* Nazaretha potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus, Veni & vide.

47 Vidit Jesus Nathanaelem venientem ad se, & dixit de eo, Ecce vere Israelita in quo dolus non est.

48 Dixit ei Nathanael, Unde me nosti? Respondit Jesus, & dixit ei, Priusquam te Philippus vocaret, quum esses sub ficu, videbam te.

49 Respondit Nathanael, & dixit ei, Rabbi, tu es ille Filius Dei, tu es ille Rex Israel.

50 Respondit Jesus, & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, credis? majora istis videbis.

51 Propterea dixit ei, Amen, amen dico vobis, ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes ac descendentes super Filium hominis.

CAPUT II.

Nuptiæ in Cana Galilææ. Reformatio templi. Corpus Christi templi mystici.

1 Die autem tertio nuptiæ factæ sunt in Cana *oppido* Galilææ: eratque mater Jesu illic.

2 Vocatus est autem etiam Jesus ac discipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et quum defecisset vinum, mater Jesu dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jesus, Quid mihi tecum *est*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ejus mater ministris, Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ (ex positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Jesus, Implete has hydrias aqua. Impleverunt eas igitur usque ad summum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & offerte archimagirino. Obtulerunt igitur.

9 Ut autem gustavit archimagirinus aquam illam quæ facta fuerat vinum, (nesciebat autem unde esset: sed ministri sciebant qui hauserant aquam) vocat sponsum archimagirinus,

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & posteaquam *vino* affatim biberunt, tunc ei quod minus bonum est: tu vero servasti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc initium signorum fecit Jesus in Cana *oppido* Galilææ, & manifestum fecit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli ejus.

12 Postea descendit Capernaumum ipse, & mater, & fratres, & discipuli ejus: manseruntque illic non multos dies.

13 Nam prope erat Pascha Judæorum. Ascendit igitur Jesus Hierosolymam.

14 Et invenit in templo venditores boum, & ovium, & columbarum, & nummularios sedentes.

15 Factoque flagello è funiculis omnes ejecit è templo, & oves & boves, & argentariorum nummos effudit, mensasque subvertit:

16 Et columbarum venditoribus dixit, Tollite hinc ista: ne facite domum Patris mei, domum mercatus.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli scripti esse, Zelus domus tuæ exedit me.

18 Respondérunt ergo Judæi, & dixérunt ei: Quod signum ostendis nobis quod ista facis?

19 Respondit Jesus & dixit eis, Destruite templum hoc, & intra triduum excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu intra triduum illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo corporis sui.

22 Postquam ergo surrexit fuit ex mortuis, recordati sunt ejus discipuli quod hoc sibi dixisset, & credidérunt Scripturæ, & sermoni quem Jesus dixerat.

23 Quum autem esset Hierosolymis in Pascha in festo, multi credidérunt in nomen ejus, spectantes signa quæ edebat.

24 Ipse autem Jesus non credebat eis semetipsum, eo quod noscet omnes:

25 Nec opus esset ut quisquam ei testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAPUT III.

Dialogus inter Nicodemum & Christum. Compendium evangelii propositum, expositum & obsignatum.

ERat autem quidam ex Phariseis, cui nomen *erat* Nicodemo, ex primoribus Judæorum.

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus te à Deo venisse magistrum: nemo enim potest hæc signa edere quæ tu edis, nisi Deus sit cum eo.

3 Respondit Jesus & dixit ei, Amen amen dico tibi, nisi quis genitus fit iterum, non potest videre regnum Dei.

4 Dixit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam nasci qui sit senex? num potest in uterum matris suæ secundo introire & nasci?

5 Respondit Jesus, Amen amen dico tibi, nisi quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod genitum est ex carne, caro est; & quod genitus est ex Spiritu, spiritus est.

7 Ne mireris me dixisse tibi, Oportet vos iterum gigni.

8 Ventus quo vult spirat, & sonum ejus audis, sed nescis unde veniat & quo vadat: ita est quisquis genitus est è Spiritu.

9 Respondit Nicodemus & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus & dixit ei, Tu es magister Israelis, & hæc non nosti?

11 Amen amen dico tibi, Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur: sed testimonium nostrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis?

13 Nullus enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, *nempe* Filius hominis qui est in cœlo.

14 Sicut enim Moses exaltit serpentem in deserto ita exaltari oportet Filium hominis

15 Ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum illum unigenitum dederit ut quisquis credit in eum, non pereat sed habeat vitam æternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut damnet mundum, sed ut serveretur mundus per eum.

18 Qui credit in eum, non condemnatur: qui vero non credit, jam condemnatus est, quia nō credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19 Hæc est autem condemnatio, quod Lux venit in mundum, sed dilexerunt homines potius tenebras quam Lucem: quia sunt eorum mala opera.

20 Quisquis enim quæ mala sunt agit odit lucem, nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius.

21 Qui vero dat operam veritati, venit ad lucem; ut manifesta fiant opera ipsius, quod secundum Deum facta fuerint.

22 Postea venit Jesus & discipuli ejus in Judææ territorium: & illic educabatur cum eis, & baptizabat.

23 Baptizabat autem etiam Johannes in Ænon prope Salim, quoniam aquæ multæ erant illic: & veniebant ac baptizabantur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Johannes in carcerem.

25 Orta est igitur quæstio *quibusdam* ex discipulis Johannis cum Judæis de purificatione.

26 Venérunt ergo ad Johannem & dixerunt ei, Rabbi, is qui tecum erat apud trajectū Jordanis, cui tu testimonium dedisti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27 Respondit Johannes & dixit, Homo non potest recipere quicquam, nisi fuerit ei datum è cœlo.

28 Vos ipsi mihi testes estis me dixisse, Non sum ego Christus, sed missus sum *qui apparerem* coram eo.

29 Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi: hoc ergo gaudium meum amplerum est.

30 Illi oportet crescere, me vero minui.

31 Qui superne venit, supra omnes est: qui è terra est, terrenus est, & terrena loquitur: qui è cœlo venit, supra omnes est.

32 Et quod vidit & audivit, hoc testatur: sed testimonium ejus nemo recipit.

33 Qui recipit ejus testimonium, is obsignavit Deum veracem esse.

34 Nam *is* demum quem misit Deus, verba Dei loquitur: non enim *huic* adnititur Deus spiritum.

35 Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filium, habet vitā æternam: qui vero non assentitur Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAPUT IV.

Colloquium Christi cum Samaritana, ejusque fructus. Regii filius sanatur.

UT ergo cognovit Dominus Pharisæos audisse ipsum plures discipulos facere

& baptizare quam Johannem,
2 (Quamvis Jesus ipse non baptizaret discipuli ejus)
3 Reliquit Judæam, & abiit rursum in
4 Oportebat autem eum transire per
5 Venit ergo in urbem Samariæ quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacobus Joseph filio suo.
6 Erat autem ibi fons Jacobi. Jesus ergo fatigatus ex itinere, sic sedebat ad fontem: hora autem erat quasi sexta.
7 Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: dicit ei Jesus, Da mihi potum.
8 Nam discipuli ejus abierant in urbem in cibos emendos.
9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Judæus cum sis, potum a me petis quæ sum mulier Samaritana? (non enim utuntur Judæi Samaritanis.)
10 Respondit Jesus & dixit ei, Si noveris donum Dei, & quis sit ille qui dicit tibi, Da mihi potum: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.
11 Dicit ei mulier, Domine, neque quo hauris habes, & puteus profundus est: unde ergo habes aquam illam vivam?
12 Num tu major es patre nostro Jacobo, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo & ipse bibit, & filii ejus, & ejus pecora?
13 Respondit Jesus & dixit ei, Quisquis bibit ex aqua ista sitiet rursus.
14 Quisquis autem biberit ex aqua illa quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.
15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam istam, ut non sitiam, neq; veniam huc ad hauriendum.
16 Dicit ei Jesus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.
17 Respondit mulier, & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Jesus, Bene dixisti, Non habeo virum.
18 Quinq; enim viros habuisti: & hunc qui habes, nō est tuus vir: hoc vere dixisti.
19 Dicit ei mulier, Domine, video te prophetam esse.
20 Patres nostri in hoc monte adorarunt: & vos dicitis Hierosolymis esse locum ubi oporteat adorare.
21 Dicit ei Jesus, Mulier, crede mihi, venit tempus quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis Patrem.
22 Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est.
23 Sed venit tempus, & nunc est, quum veri adoratores adorabunt Patrem spiritu ac veritate: etenim Pater tales quærit qui ipsum adorent.
24 Deus est Spiritus: & qui adorant eum, oportet ut spiritu ac veritate adorent.
25 Dicit ei mulier, Scio Messiam venturum (qui dicitur Christus:) quum venerit ille, nobis annunciabit omnia.
26 Dicit ei Jesus, Ego sum, qui loquor tibi.
27 Interea vero venerunt ejus discipuli, & mirati sunt quod cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum ea?
28 Reliquit ergo hydriā suam mulier, & abiit in urbem dixitq; ejus loci hominibus,
29 Venite, videte hominē qui dixit mihi quæcunq; fecerā: num ille est Christus ille?
30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.
31 Interim autem rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, ede.
32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo quem edam, quem vos non nostis.
33 Dicebant ergo discipuli alii ad alios, Num quis attulit ei quod ederet?
34 Dicit eis Jesus, Esca mea est exequi voluntatem ejus qui misit me, & consummare ipsius opus.
35 Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimestre *spatium* superest, & messis erit? Ecce, dico vobis, attollite oculos vestros, & spectate regiones: nam albæ jam sunt ad messem.
36 Qui autem metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.
37 Nam in hoc dictum illud verum est, Alius est qui seminat, & alius qui metit.
38 Ego misi vos ad id metendum in quo vos non laborastis: alii laborarunt, & vos in labores eorum introistis.
39 Ex urbe autem illa multi Samaritanorum crediderunt in eum propter testimonium mulieris ipsius, testantis, *ac dicentis*, Certe dixit mihi omnia quæ feci.
40 Quum ergo venissent ad eum Samaritani, rogarunt eum ut apud ipsos maneret: & mansit ibi duos dies.
41 Ac multo plures crediderunt propter sermonem ipsius.
42 Et illi mulieri dicebant, Non amplius propter tuos sermones credimus: ipsi enim audivimus, & scimus hunc esse vere Servatorem totius mundi, Christum.
43 Duobus autem post dies exiit hinc, & abiit in Galilæam.
44 Ipse enim Jesus testatus fuerat, Prophetam in sua patria honore non haberi.
45 Quum ergo venisset in Galilæam, excepterunt eum Galilæi, quum omnia vidissent quæ fecerat Hierosolymis in festo: nam & ipsi venerant ad festum.
46 Venit igitur Jesus rursum Cana *Galilææ*, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem in *urbe* Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.
47 Is quum audivisset Jesum venisse ex Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogavit ut descenderet ac sanaret filium ejus: erat enim mortis ictus.
48 Dixit ergo Jesus ei, Nisi signa & prodigia videritis, non credetis.

19 Dicit ei regulus ille, Domine, descende priusquam moriatur puerulus meus.

50 Dicit ei Jesus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixerat ei Jesus: & profectus est.

51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nunciaverunt, dicentes, Filius tuus vivit.

52 Percontatus est ergo horam ab eis in qua melius habuerat. & dixerunt ei, Heri *circa* horam septimam dimisit eum febris.

53 Agnovit ergo pater *id ipsum esse* illa ipsa hora qua dixerat ei Jesus, Filius tuus vivit: & credidit ipse, ac domus ejus tota.

54 Hoc rursus, *id est*, secundum signum edidit Jesus, quum venisset ex Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Paralyticus ad piscinam. Audientia & officium Christi. Resurrectio mortuorum. Servatorium Scripturarum.

POst hæc erat festum Judæorum, & ascendit Jesus Hierosolymam.

2 Est autem Hierosolymis ad *portam* pecuariam, piscina quæ nominatur Hebraice Bethsaida, quinq; porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, exspectantium aquæ motum.

4 Angelus enim descendebat præstato tempore in piscinam, & turbabatur aqua: itaque qui primus ingrediebatur erat sanè aquæ turbationem, sanus fiebat, à quocunque detinebatur morbo.

5 Erat autem quidam ibi, annos triginta octavum morbum gerens in infirmitate.

6 Hunc quum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset eum jam multum temporis egisse *in morbo*, dicit ei, Cupis sanus fieri?

7 Respondit ei infirmus ille, Domine, non habeo qui, quum turbata fuerit aqua, immittat me in piscinam: sed interdùm dum ego venio, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Jesus, Surge, attolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat: erat autem sabbathum die illo.

10 Judæi ergo dicebant ei qui curatus fuerat, Sabbathum est, non licet tibi asportare grabatum.

11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est qui dixit tibi, Attolle grabatum tuum, & ambula?

13 Is autem qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset: Jesus enim evaserat è turba quæ erat in illo loco.

14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit ei, Ecce, sanus factus es: ne pecca amplius, ut ne quid deterius tibi fiat.

15 Abiit homo ille, & nunciavit Judæis Jesum esse à quo sanatus fuerat.

16 Ac propterea persequebantur Jesum, & molliebantur eum interficere, quòd ista fecisset Sabbatho.

17 Jesus autem respondit eis, Pater meus adhuc operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis studebant eum Judæi interficere, quòd non solum solvisset Sabbathum, sed & Deum dixisset patrem suum, æquans se Deo.

19 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Amen, amen dico vobis, Non potest Filius à semetipso operari, *id est*, nisi videat Patrem operantem: quæcunque enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.

20 Pater enim amat Filium, & omnia ostendit ei quæ ipse facit: & opera illis majora ostendet ei, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater suscitat mortuos & vivificat, ita & Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio:

23 Ut omnes honorent Filium, prout honorant Patrem. qui non honorat Filium, non honorat Patrem qui misit eum.

24 Amen, amen dico vobis, Audiens sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non venit: sed transivit à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, Advenit tempus, & nunc est, quum mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso.

27 Et auctoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus Filius hominis est.

28 Ne hoc miremini: nam venient hora qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem ejus:

29 Et prodibunt qui bona fecerint in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerint, in resurrectionem condemnationis.

30 Non possum ego à meipso facere quicquam: prout audio, judico: & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me, id est, Patris.

31 Si ego testor de meipso, testimonium meum non est firmum.

32 Alius est qui testatur de me, & scio firmum esse testimonium quod testatur de me.

33 Vos misistis ad Johannem, & is testimonium dedit veritati.

34 Ego autem ab homine testimonium non capio: sed hæc dico ut vos serventur.

35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autem voluistis ad momentum exsultare ejus luce.

36 At ego testimonium habeo majus *Johannis* Johannis: opera enim quæ dedit mihi Pater ut ea consummem, *ipsa*, *inquam*, opera quæ ego facio, testantur de me quòd Pater miserit me.

37 Et qui misit me Pater, ipse testatur de me. Neq; vocem ejus unquam audistis,

signa, quæ fecit super eos, videbant.

27 Operamini non cibum qui perit, sed cibum qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater signavit Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus, ut operemur opera Dei?

29 Respondit Jesus, et dixit eis: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem ille misit.

30 Dixerunt ergo ei: Quid ergo tu facis signum, ut videamus, et credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de cœlo dedit eis ad manducandum.

32 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum.

33 Panis enim Dei est, qui descendit de cœlo, et dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

35 Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis vitæ: qui venit ad me, non esuriet, et

esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, Cerne & vidistis me, & non credistis.

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, neguaquam ejecerim foras:

38 Quia descendi è cœlo ut exequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illud in ultimo illo die.

40 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de eo, quia dixerat, Ego sum panis ille qui è cœlo descendit.

42 Et dicebant, Nonne iste est ille Jesus, filius ille Josephi, cujus nos novimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit iste, E cœlo descendi?

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.

44 Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.

45 Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre & didicit, venit ad me.

46 Non quod Patrem viderit quisquam, nisi is qui est à Deo: hic vidit Patrem.

47 Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis ille vitæ.

49 Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.

50 Hic est panis ille qui è cœlo descendit, ut qui edit ex eo, non moriatur.

51 Ego sum panis ille vivus qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.

52 Pugnabant ergo Judæi alii adversus alios, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem *suam* dare quam edamus?

53 Dixit ergo eis Jesus, Amen amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

54 Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo ipsum ultimo illo die.

55 Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.

56 Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

57 Sicut misit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem: *sic* etiam qui edet me, vivet ipse quoque per me.

58 Hic est panis ille qui de cœlo descendit: non prout ederunt patres vestri manna, & mortui sunt: qui ederit hunc panem, vivet in æternum.

59 Hæc dixit in synagoga, quum doceret in urbe Capernaumo.

60 Multi ergo ex discipulis ejus hæ audientes dixerunt, Durus est hic sermo: quis potest eum audire?

61 Sciens autem Jesus apud se discipulos suos de hoc murmurare, dixit eis, Hoccine vos offendit?

62 Quid si videritis filium hominis ascendentem eò ubi erat prius?

63 Spiritus est id quod vivificat, caro non prodest quicquam: verba quæ ego loquor vobis, spiritus sunt & vita sunt.

64 Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt: sciebat enim à principio Jesus quinam essent qui non crederent, & quis eum proditurus esset.

65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem posse venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo.

66 Ex eo tempore multi discipulorum ejus petiere retrorsum, nec amplius cum eo versabantur.

67 Dixit ergo Jesus duodecim illis, Num & vos vultis abire?

68 Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:

69 Et nos credidimus, & cognovimus te esse Christum illum Filium Dei viventis.

70 Respondit ei Jesus, Nonne ego vos duodecim elegi? & tamen unus ex vobis est diabolus.

71 Loquebatur autem de Juda Simonis filio Iscariota: futurum enim erat ut hic proderet eum, quum esset unus ex illis duodecim.

CAPUT VII.

Christus non cum affectibus, sed cùm professum ad festum, docet in templo. Varia fermuntur de eo judicia: & discidium qui eò comprehendere volebant.

VErsabatur autem Jesus post hæc in Galilæa; nolebat enim in Judæa versari, quia studebant eum Judæi interimere.

2 Prope autem erat festum Judæorum Scenopegia.

3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque discipuli spectent opera tua quæ facis.

4 Nemo enim occulte facit aliquid, & quærit ipse celebris esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.

6 Dixit ergo eis Jesus, Præstitutum illud tempus meum nondum adest: præstitutum autem illud tempus vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus vos odisse: me autem odit, quoniam ego testor de eo, opera ejus mala esse.

8 Vos

8 Vos ascendite ad hos dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia prædictum illud meum tempus nondum expletum est.

9 Hæc autem quum eis dixisset, mansit in Galilæa.

10 Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed velut occulte.

11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille?

12 Et murmuratio multa erat in turba de eo: alii quidē dicebant, Vir bonus est; alii vero dicebant, Non, sed turbam seducit.

13 Nullus tamen libere loquebatur de eo, propter metum Judæorum.

14 Festo autem illo jam medio ascendit Jesus in templum, & docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes, Quomodo iste literas novit, quum *eas* non didicerit?

16 Respondit eis Jesus, & dixit, Mea doctrina non est mea: sed ejus qui misit me.

17 Si quis voluerit quod ille vult facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.

19 Nonne Moses dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?

20 Respondit turba & dixit, Dæmonium habes: quis te studet interimere?

21 Respondit Jesus & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.

22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quod ex Mose sit, sed *quia* ex Patribus) & Sabbatho circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo Sabbatho, ut non solvatur Lex Mosis, mihi indignamini quod totum hominem sanum fecerim Sabbatho?

24 Ne judicate secundum vultum, sed justum illud judicium ferte.

25 Dicebat ergo quidam ex Hierosolymitanis, Nonne hic est quem student interimere?

26 At ecce, libere loquitur, & nihil ei dicunt: numnam vero cognoverunt primores hunc vere esse Christum illum?

27 Sed novimus unde hic sit: quum autem venerit ille Christus, nemo cognituras est unde sit.

28 Clamabat ergo Jesus in templo, docens & dicens, Et me nostis, & unde sim nostis: & à meipso non veni, sed est verax qui misit me, quem vos non nostis.

29 Ego vero novi eum, quia ab ipso sum, & ille me misit.

30 Studebant ergo eum prehendere: sed nemo injecit in eum manum, quia nondum venerat hora illa ipsius.

31 Multi vero ex turba crediderunt in eum, & dicebant, Christus quum venerit, num signa plura edet iis quæ iste edidit?

32 Audierunt Pharisæi turbam ista murmurantem de eo, & miserunt Pharisæi ac primarii sacerdotes ministros ut eum prehenderent.

33 Dixit ergo eis Jesus, Adhuc paululum ero vobiscum, deinde abibo ad eum qui me misit.

34 Quæretis me, nec invenietis: & ubi ego ero, eo vos non poteritis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi inter sese, Quonam est iste profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos qui dispersi sunt inter Græcos profecturus est, & Græcos docturus?

36 Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis me: & ubi ego ero, vos non poteritis venire?

37 Ultimo autem die illo magno festi steterit Jesus, & clamavit dicens, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, fluminа aquæ vivæ ex ventre ipsius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus sanctus, quia Jesus nondum erat glorificatus.)

40 Multi ergo è turba quum audissent hunc sermonem, dicebant, Vere hic est Propheta ille.

41 Alii dicebant, Hic est Christus ille. Quidam autem dicebant, Num enim è Galilæa veniet ille Christus?

42 Nonne Scriptura dicit, ex semine Davidis, & *vico* Beth-lehemi ubi erat David, venturum illum Christum?

43 Dissidium ergo ortum est in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipsis volebant eum prehendere, sed nemo injecit in eum manus.

45 Venerunt ergo ministri ad primarios sacerdotes & Pharisæos: qui dixerunt eis, Quare non adduxistis eum?

46 Responderunt ministri, Nunquam ita loquutus est homo ut homo iste.

47 Responderunt ergo eis Pharisæi, Num & vos seducti estis?

48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Pharisæis?

49 Sed turba hæc quæ non novit Legem, execrabilis est.

50 Dicit eis Nicodemus, is qui venerat ad eum nocte, quum unus esset ex illis,

51 Num Lex nostra condemnat quempiam, nisi prius ex ipso audierit, & cognoverit quid faciat?

52 Responderunt & dixerunt ei, Num & tu Galilæus es? scrutare, & scito ex Galilæa Prophetam non fuisse suscitatum.

53 Et profectus est unusquisque domum suam.

CAPUT VIII.

Christus adulteræ peccata remittit. Testatur de seipso & de Patre. Et quis semen Abrahæ, & quis liber dicendus.

JEsus autem profectus est in montem Oliarum.

2 Et diluculo rursus adfuit in templo, & cunctus populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: & quum statuissent eam in medio,

4 Dicunt ei, Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facto, quum mœcharetur.

5 In Lege vero Moses præcepit nobis ut tales lapidentur: tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent eum accusare. Jesus autem incurvatus deorsum, digito scribebat in terra.

7 Quum autem perseverarent eum interrogare, sese surrigens dixit ad eos, Qui vestrum immunis est à peccato, primus in eam jaciat lapidem.

8 Et rursum incurvatus deorsum, scribebat in terra.

9 Ipsi vero quum *hæc* audivissent, & à conscientia redarguerentur, singulatim alius post alium exierant, initio facto à senioribus usq; ad ultimos: & derelictus est solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Jesus autem sese surrigens, & nemine conspecto præter mulierem, dixit ei, Mulier, ubi sunt illi qui accusatores? nemo te condemnavit?

11 Ipsa vero dixit, Nemo, Domine. Dixit autem ei Jesus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.

12 Rursum ergo Jesus eis loquutus est dicens, Ego sum lux illa mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

13 Pharisæi autem dixerunt ei, Tu de seipso testaris, testimonium tuum non est firmum.

14 Respondit Jesus & dixit eis, Etiamsi ego testor de meipso, firmum est testimonium meum: quia scio unde venerim, & quo vadam: vos autem nescitis unde veneritis, & quo vadam.

15 Vos secundum carnem judicatis, ego non judico quemquam.

16 Quod si etiam judicarem ego, judicium meum firmum esset: quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater.

17 Sed & in Lege vestra scriptum est, Duorum hominum testimonium firmum esse.

18 Ego *& sum* qui testor de meipso, & testatur de me qui misit me Pater.

19 Dicebant ergo ei, Ubi est tuus ille Pater? Respondit Jesus, Neque me nostis, neque Patrem meum: si me nosseris, Patrem quoque meum noseris.

20 Hæc verba loquutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo prehendit eum, quia nondum venerat illa ipsius hora.

21 Dixit ergo iterum eis Jesus, Ego vado, & quæretis me, & in hoc peccato vestro moriemini: quo ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Judæi, Num interimet seipsum, qui dicat, Quo ego vado, vos non potestis venire?

23 Tunc dixit eis, Vos inferne estis, ego sum superne: vos ex hoc mundo estis, ego non sum ex hoc mundo.

24 Ideo vobis dixi, Vos morituros in peccatis vestris. Nam nisi credideritis me *eum* esse, moriemini in peccatis vestris.

25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis Jesus, *Id* quod à principio dico, vobis.

26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac judicem: sed qui me misit, verax est: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor mundo.

27 Non cognoverunt se de Patre *hæc* ipsis dicere.

28 Dixit ergo eis Jesus, Quum sustuleritis Filium hominis, tunc agnoscetis me eum esse, & à meipso nihil facere, sed prout docuit me Pater hæc loqui.

29 Nam qui me misit, mecum est: non reliquit me solum Pater, quia ego quæ placent ipsi facio semper.

30 Hæc illo loquente multi crediderunt in eum.

31 Dicebat ergo Jesus iis Judæis qui credidierant ipsi, Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis,

32 Et cognoscetis Veritatem, & Veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Responderunt ei, Semen Abrahami sumus, neque cuiquam servivimus unquam: quomodo tu dicis, Vos in libertatem vindicabimini?

34 Respondit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, quisquis operam dat peccato, servus est peccati.

35 Servus autem non manet in domo perpetuo: filius manet perpetuo.

36 Itaque si vos Filius in libertatem vindicarit, vere liberi eritis.

37 Scio vos semen Abrahami esse, sed studetis me interimere, quia sermo ille meus non habet locum apud vos.

38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum, & vos facitis quod vidistis apud Patrem vestrum.

39 Responderunt & dixerunt ei, Pater noster Abrahamus est. Dixit eis Jesus, Si filii Abrahami esseris, opera Abrahami faceretis.

40 Nunc autem studetis me interimere, hominem qui veritatem vobis loquutus sum, quam audivi à Deo: hoc Abrahamus non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Itaq; dixerunt ei, Nos ex scortatione non sumus geniti: unum Patrem habemus, *nempe* Deum.

41 Dixit

42 Dixit ergo eis Jesus, Si Deus pater vester esset, diligeretis me: ego enim à Deo prodii & adsum: nec enim à meipso venio, sed ille me misit.

43 Quare loquelam istam meam non agnoscitis? *nempe* quoniam non potestis audire sermonem meum.

44 Vos ex Patre diabolo estis, & cupiditates patris vestri vultis exsequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perstitit: non est enim veritas in eo. Quoticscunque loquitur mendacium, de suo loquitur, quia mendax est, & pater ille mendacii.

45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguit me de peccato? si veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47 Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48 Responderunt ergo Judæi & dixerunt ei, Nonne bene dicimus nos Samaritanum esse, & dæmonium habere?

49 Respondit Jesus, Ego dæmonium non habeo, sed honoro Patrem meum, & vos contumelia afficitis me.

50 Ego vero non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet.

51 Amen, amen dico vobis, Si quis sermonem meum observaverit, mortem non conspiciet in æternum.

52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæmonium habere. Abrahamus mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53 Num tu major es patre nostro Abrahamo, qui mortuus est? Et Prophetæ mortui sunt: quem tu teipsum facis?

54 Respondit Jesus, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: Pater ille meus, is est qui glorificat me, quem vos dicitis Deum vestrum esse.

55 Sed non nostis eum: ego vero ipsum novi, & si dixero ipsum mihi non esse notum, ero similis vestri, *id est*, mendax: sed eum novi, & sermonem ejus observo.

56 Abrahamus pater ille vester gestivit videre diem istum meum, & vidit, ac gavisus est.

57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti?

58 Dixit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, priusquam Abrahamus existeret ego sum.

59 Sustulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Jesus autem occultavit se, & exivit è templo, quum transiisset per medios ipsos: & ita præterit.

CAPUT IX.

Cæci à Christo sanati historia.

PRætergrediens autem vidit quemdam cæcum à nativitate.

2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus, dicentes, Rabbi, quis peccavit, ille, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur?

3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit, neque parentes ejus, *ut cæcus nasceretur*: sed *cæcus natus est* ut opera Dei manifesta fierent in eo.

4 Op orter me vacare operibus ejus qui misit me, donec dies est: venit nox quum nemo potest operari.

5 Quamdiu fuero in mundo, Lux sum mundi.

6 Hoc quum dixisset, spuit humi, & fecit lutum ex sputo, & illevit lutum oculis cæci illius:

7 Dixitque ei, Vade, ablue *oculos* in piscina Siloam, quod est, si interpreteris, Missus. Abiit ergo, & abluit *oculos*, redieruntque videns.

8 Vicini ergo, & qui prius conspexerant eum cæcum esse, dicebant, Nonne hic est qui sedebat & mendicabat?

9 Alii dicebant, Certe hic est: alii vero, Certe similis est ei. Ille *vero* dicebat, Certe ego *is* sum.

10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Respondit ille, & dixit, Quidam qui dicitur Jesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piscinam Siloam, & ablue *oculos*. Ille autem abii, & ablui *oculos*, vidi.

12 Dixerunt ergo ei, Ubi est ille? Ait, Nescio.

13 Adducunt eum ad Pharisæos, eum *inquam* qui olim cæcus fuerat.

14 Erat autem Sabbathum quum lutum faceret Jesus, & aperiret oculos ejus.

15 Rursus ergo interrogarunt eum etiam Pharisæi quomodo videndi facultatem esset adeptus. Ille vero dixit eis, Lutum imposuit oculis meis, & ablui *oculos*, & video.

16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam, Homo iste non est à Deo, quum Sabbathum non observet. Alii dicebant, Quomodo potest quispiam peccator talia signa edere? Et dissidium erat inter eos.

17 Rursus dicunt cæco, Tu quid dicis de ipso, quod aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Certe Propheta est.

18 Non credidérunt ergo Judæi de eo quod cæcus fuisset, & videndi facultatem esset adeptus, usquequo vocarunt ejus parentes, ejus *inquam* qui videndi facultatem fuerat adeptus.

19 Et interrogaverunt eos, dicentes, Hicine est filius ille vester, quem vos dicitis cæcum natum esse? quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt, Scimus hunc esse filium illum nostrum, & cæcum natum esse.

21 Quomodo vero nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos nos pe cimus: ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur.

22 Hæc dixerunt parentes ejus, quod meruerent Judæos: iam enim constituerant Judæi, ut siquis eum profiteretur esse Christum, synagoga moveretur.

23 Propterea parentes ejus dixerunt, Ætatem habet, ipsum interrogate.

24 Secundo ergo vocarunt hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Tribue gloriam Deo: nos hunc hominem scimus peccatorem esse.

25 Respondit igitur ille & dixit, An peccator sit, nescio: unum scio, meoquum cæcus fuerim, nunc videre.

26 Dixerunt autem ei rursus, Quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos?

27 Respondit eis, Iam vobis dixi, & non audivistis: cur iterum vultis audire? num & vos fieri vultis ipsius discipuli?

28 Iraq; conviciati sunt ei, & dixerunt, Tu discipulus illius es: nos autem Mosis discipuli sumus.

29 Nos scimus Deum esse loquutum Mosi: hic autem unde sit nescimus.

30 Respondit ille, & dixit eis, At enim istud mirum est, quod vos nesciatis unde sit, & *tamen* aperuit meos oculos.

31 Scimus autem quod Deus peccatores non audiat: sed si quis Dei cultor est, & facit quod illi vule, *ille* hunc audit.

32 Ab seculo non est auditum aliquem aperuisse oculos ejus qui cæcus natus fuerit.

33 Nisi esset hic à Deo, non posset *tale* quicquam facere.

34 Responderunt & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35 Audivit Jesus eum ejectum foras: & cum nactus, dixit ei, Tune credis in Filium Dei?

36 Respondit ille & dixit, Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Dixit autem ei Jesus, Et vidisti eum, & is est qui loquitur tecum.

38 At ille ait, Credo, Domine. Et adoravit eum.

39 Et dixit Jesus, Ad judicium *exercendum* ego in hunc mundū veni: ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.

40 Audierunt autem hæc quidam ex Phariſæis qui cum ipso erant, & dixerunt ei, Num & nos cæci sumus?

41 Dixit eis Jesus, Si cæci essetis, non haberetis peccatum: nunc vero dicitis, Videmus; itaque peccatum vestrum manet.

CAPUT X.

Christus distinguens verum Pastorem à mercenario, & ovium naturam describens, conciliat sibi à Judæis odium & calumniam.

AMen amen dico vobis, Qui non ingreditur per ostium in caulam ovili, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

2 Qui vero ingreditur per ostium, pastor est ovium.

3 Huic aperit Janitor, & oves vocem ejus audiunt: & suas oves vocat nominatim, & educit eas.

4 Quumque suas oves emiserit, antegreditur eas: & oves eum sequuntur, quia norunt vocem ejus.

5 Alienum autem nequaquam sequentur, sed fugient ab eo: quia non norunt vocem alienorum.

6 Hanc similitudinem dixit eis Jesus. Illi vero non cognoverunt quznam illa essent quæ loquebatur eis.

7 Jesus ergo rursū dixit eis, Amen amen dico vobis, ego sum ostium illud ovium.

8 Quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones: sed oves non auscultarunt eos.

9 Ego sum illud ostium: per me siquis introierit, servabitur; & ingredietur & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, & macter ac perdat *oves*: ego veni ut vitam habeant, & abundent.

11 Ego sum Pastor ille bonus: bonus pastor animam suam deponit pro ovibus.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, spectans lupum venientem, relinquit oves, & fugit: lupus autem eas rapit, & dispergit ovile.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est illi cura ovium.

14 Ego sum Pastor ille bonus, & agnosco meas, & agnoscor à meis.

15 Prout novit me Pater, *ita* & ego novi Patrem, & animam meam depono pro ovibus.

16 Alias etiam oves habeo quæ non sunt ex hac caula: illas quoque oportet me adducere; nam vocem meam audient: fietque unus grex, & unus pastor.

17 Propterea Pater me diligit, quia ego depono animam meam ut eam rursus assumam.

18 Nemo rollit eam à me, sed ego depono eam per meipsum: authoritatem habeo deponendi eam, & authoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Dissidium igitur rursum ortum est inter Judæos propter illos sermones.

20 Dicebant autem multi eorum, Dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant, Hæc verba non sunt dæmoniaci: num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 Facta sunt autem Encænia Hierosolymis, & hyems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solomonis.

24 Circumstant igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quousque animam nostram suspendis? si tu es Christus ille, dic nobis aperte.

25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec credidistis: opera quæ ego facio in nomine Patris

Patris mei, hæc testantur de me.
26 Sed vos non creditis: non enim estis
ex ovibus illis meis, sicut dixi vobis.
27 Oves illæ meæ vocem meam audi-
unt, & ego eas agnosco, & sequuntur me:
28 Et ego vitam æternam do eis, nec
peribunt in æternum, neque rapiet eas
quisquam è manu mea.
29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas,
major omnibus est: neque quisquam po-
test eas eripere è manu Patris mei.
30 Ego & Pater unum sumus.
31 Sustulerunt ergo rursum lapides Ju-
dæi ut eum lapidarent.
32 Respondit eis Jesus, multa bona ope-
ra ostendi vobis ex Patre meo: propter
quod illorum operum me lapidatis?
33 Responderunt ei Judæi, dicentes, Ob
bonum opus non lapidamus te: sed ob
blasphemiam, id est, quia tu, homo quum
sis, facis teipsum Deum.
34 Respondit eis Jesus, Nonne scriptum
est in Lege vestra, Ego dixi, Dii estis?
35 Si illos dixit deos ad quos sermo Dei
factus est, & non potest solvi Scriptura,
36 *Me*ne, quem Pater sanctificavit & mi-
sit in mundum, vos dicitis blasphe-
mare, quia dixi, Filius Dei sum?
37 Si non facio opera Patris mei, nolite
credere mihi.
38 Sin vero *illa* facio, etiamsi mihi
non credaris, operibus *tamen* credite: ut
cognoscatis & credatis Patrem in me esse,
& me in eo.
39 Rursus ergo studebant eum prehen-
dere: sed exivit ex eorum manu.
40 Abiitque rursus ad trajectum Jorda-
nis, in eum locum ubi primum fuerat Jo-
hannes quum baptizaret, mansitque illic.
41 Multi autem veniebant ad eum, &
dicebant, Johannes quidem signum nullum
edidit: quæcumque autem de isto dixit,
vera erant.
42 Et multi illic crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Lazarus mortuus resuscitatur. Christus concionatur. Caiaphas insciens vaticinatur.

ERat autem infirmus quidam *nomine* Lazarus à Bethania, ex vico Mariæ & Marthæ sororis ipsius.
2 (Maria autem ea erat quæ unxit Do-
minum unguento, & exterit pedes ejus
capillis suis: cujus frater Lazarus infir-
mus erat.)
3 Miserunt ergo sorores ejus ad ipsum,
dicentes, Domine, ecce *is* quem amas est
infirmus.
4 Jesus autem *hoc* audito, dixit, Hæc
infirmitas non est *immissa* ad mortem, sed
pro Dei gloria, ut per eum *morbum* glo-
rificetur Filius Dei.
5 Diligebat autem Jesus Martham, &
sororem ejus, & Lazarum.
6 Ut ergo audivit *illum* ægrotare, tum
quidem mansit duos dies in eo loco ubi
erat:
7 Deinde postea dixit discipulis, Eamus
in Judæam rursus.
8 Dicunt ei discipuli, Rabbi, modo stu-
debant te Judæi lapidare, & rursum illuc
abis?
9 Respondit Jesus, Nonne duodecim
sunt horæ diei? si quis ambulet interdiu,
non impingit: quia lucem hujus
mundi cernit.
10 Si quis autem ambulet nocte, im-
pingit: quia lux ei non adest.
11 Hæc ait: & postea dixit eis, Laza-
rus amicus ille noster dormit, sed proficiscor ut à somno excitem eum.
12 Dixerunt ergo discipuli ejus, Domine, si dormit, servabitur.
13 Hoc autem dixerat Jesus de ipsius
morte: at illi putarunt eum de dormitione somni dicere.
14 Tunc ergo Jesus dixit eis aperte, Laza-
rus mortuus est.
15 Et gaudeo propter vos (ut credatis)
me illic non fuisse: sed eamus ad eum.
16 Dixit autem Thomas, qui dicitur
Didymus, condiscipulis, Eamus & nos, ut
moriamur cum eo.
17 Venit ergo Jesus, & invenit eum
quartum jam diem in monumento agere.
18 Erat autem Bethania prope Hieroso-
lymum fere stadiis quindecim.
19 Multique ex Judæis venerant ad
Martham & Mariam, & eas quæ cum ipsis
erant, ut consolarentur eas de fratre suo.
20 Martha ergo ut audivit Jesum veni-
re, occurrit ei: Maria vero domi sedebat.
21 Dixit autem Martha Jesu, Domine,
si fuisses hic, frater meus non fuisset mor-
tuus.
22 Sed & nunc scio fore ut quæcunque
petieris à Deo, det tibi.
23 Dicit ei Jesus, Resurget frater tuus.
24 Dicit ei Martha, Scio resurrecturum
in resurrectione ultimo illo die.
25 Dixit ei Jesus, Ego sum resurrectio
& vita: qui credit in me, etiamsi mor-
tuus fuerit, vivet:
26 Et quisquis vivit, & credit in me,
non morietur in æternum. Credis hoc?
27 Ait illi, Etiam, Domine, ego credo
te esse Christum illum Filium illum Dei,
qui in mundum venturus erat.
28 Et quum hæc dixisset, abiit, & clam
vocavit Mariam sororem suam, dicens,
Magister adest, & te vocat.
29 Illa ut audivit, surgit cito, & venit
ad eum.
30 (Nondum autem venerat Jesus in
vicum: sed erat in eo loco ubi occurre-
rat ei Martha)
31 Judæi ergo qui domi erant cum ea,
& consolabantur eam, quum vidissent
Mariam cito surrexisse, & exisse, sequuti
sunt eam, dicentes, Certe abit ad monumentum ut illic fleat.
32 Maria vero quum venisset eo ubi erat
Jesus, viso eo, accidit ad ejus pedes, dicens
ei:

ei, Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Jesus autem ut vidit eam flentem, & Judæos, qui una venerant cum ea, flentes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum,

34 Et dixit, Ubi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, veni & vide.

35 Lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi, Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt, Non potérat hic qui aperuit oculos cæci, facere ut & iste non moreretur?

38 Jesus ergo rursus fremens apud semetipsum, venit ad monumentum: erat autem spelunca, & lapis erat ei impositus.

39 Ait Jesus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat, Domine, jam fœtet: quatuor enim dies sunt.

40 Dicit ei Jesus, Nonne dixi tibi, si credideris, ut videas gloriam Dei?

41 Sustulerunt ergo lapidem *è loco* ubi mortuus ille fuerat positus. Jesus autem sustulit sursum oculos, & dixit, Pater, gratias ago tibi quod me audieris.

42 Ego vero sciebam me semper à te audiri: sed propter turbam circumstantem dixi, ut credant me à te missum esse.

43 Et quum hæc dixisset, clamavit voce magna, Lazare, adesdum foras.

44 Tum qui fuerat mortuus, prodiit pedes & manus vinctus fasciis, vultus autem ejus sudario erat obvinctus. Dicit eis Jesus, Solvite eum, & sinite abire.

45 Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam, & spectarunt quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex eis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecerat Jesus.

47 Congregunt ergo primarii sacerdotes & Pharisæi concilium, & dicebant, Quid agimus? nam hic homo multa signa edit.

48 Si omittamus eum ita, omnes ei credent: venientque Romani, & delebunt eum locum nostrum, tum gentem.

49 Unus autem ex ipsis, Caiaphas, Pontifex maximus anni illius, dixit eis, Vos nihil scitis,

50 Nec cogitatis conducere nobis ut unus homo moriatur pro populo, & tota gens non pereat.

51 Hinc autem ex semetipso non dixit: sed quum esset Pontifex maximus anni illius, prophetavit fore ut Jesus pro gente moreretur:

52 Nec tantum pro ea gente, sed ut etiã filios Dei dispersos congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die consultabant una ut interimerent eum.

54 Jesus ergo palam amplius non ambulabat inter Judæos: sed abiit illinc in regionem quæ est prope desertum, in urbem quæ dicitur Ephraim, & illic commorabatur cum discipulis suis.

55 Prope autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Hierosolymam ex illa regione ante Pascha, ut purificarent se.

56 Quærebant ergo Jesum, & loquebantur alii cum aliis in templo stantes, Quid videtur vobis? an venturus non est ad festum?

57 Dederant autem primarii sacerdotes & Pharisæi præceptum, ut si quis nosset ubi esset, indicaret, ut prehenderent eum.

CAPUT XII.

Christus à Maria ungitur. Hierosolymam ingreditur & triumphat.

1 Jesus ergo sex ante Pascha diebus venit in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille qui fuerat mortuus, quem suscitaverat ex mortuis.

2 Fecerunt igitur ei cœnam illic, & Martha ministrabat: Lazarus autem unus erat ex iis qui simul discumbebant cum eo.

3 Maria vero accepta libra unguenti nardi liquidæ multi pretii, unxit pedes Jesu, & exterfit pedes ejus capillis suis: domus autem impleta est odore unguenti.

4 Dixit ergo quidam ex discipulis ejus, *nempe* Judas Simonis *filius*, Iscarioteus, qui erat eum proditurus,

5 Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis, & datum est pauperibus?

6 Dixit autem hoc, non quod pauperum ipsi cura esset, sed quia fur erat, & marsupium habebat, & ea quæ immittebantur portabat.

7 Dixit ergo Jesus, Omitte eam, in diem funerationis meæ asservavit illud.

8 Pauperes enim semper habetis vobiscum, me vero non semper habebitis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic esse: & venerunt non propter Jesum tantum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem excitarat à mortuis.

10 Consultarunt autem primarii sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent:

11 Quia multi ex Judæis propter eum abibant, & credebant in Jesum.

12 Postero die turba multa quæ venerat ad diem festum, quum audisset Jesum venire Hierosolymam,

13 Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei obviam, & clamabant, Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex ille Israelis.

14 Nactus autem Jesus asellum, insedit ei, sicut scriptum est,

15 Ne metue, filia Sionis: ecce Rex ille tuus venit, insidens pullo asinæ.

16 Hæc autem non cognoverunt discipuli ejus primo: sed quum glorificatus esset Jesus tum recordati sunt hæc esse scripta de eo, & sese hæc illi præstitisse.

17 Testabatur vero turba quæ erat cum eo, quod Lazarum vocasset è monumento, & suscitasset eum ex mortuis.

18 Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat eum edidisse hoc signum.

19 Pharisæi ergo dixerunt inter se, Videtisne

dedisse nos nihil proficere? ecce, mundus eum sequutus est.

20 Erant autem quidam Græci ex iis qui ascenderant ut adorent in festo.

21 Isti ergo venerunt ad Philippum, qui *erat* à Bethsaida *urbe* Galilææ, & rogarunt eum, dicentes, Domine, volumus Jesum videre.

22 Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rursum & Philippus dicunt Jesu.

23 Jesus autem respondit eis, dicens, Venit hora illa ut glorificandi Filii hominis.

24 Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cecidérit in terram, & mortuum fuerit, ipsum solum manet: si vero mortuum fuerit, multum fructum adfert.

25 Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur; & ubi ego fuero, illic & minister meus erit: & si quis mihi ministraverit, honorabit eum Pater.

27 Nunc anima mea turbata est: & quid dicam? Pater, libera me ab hac hora: sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, glorifica nomen tuum. Venit ergo vox è cœlo, *dicens*, Et glorificavi, & rursus glorificabo.

29 Turba ergo quæ adstabat & audierat, dicebat tonitru esse factum. Alii dicebant, Angelus ei loquutus est.

30 Respondit Jesus & dixit, Non propter me hæc vox extitit, sed propter vos.

31 Nunc judicium adest mundi hujus: nunc princeps ille mundi hujus ejicietur foras.

32 Et ego, si sublatus fuero è terra, omnes trahum ad meipsum.

33 (Hoc autem dicebat, significans qua morte futurum erat ut morerentur.)

34 Respondit ei turba, Nos audivimus ex Lege, Christum manere in æternum: quomodo igitur tu dicis, Oportere tolli Filium hominis? quis est iste Filius hominis?

35 Dixit igitur eis Jesus, Adhuc parvo tempore lux vobiscum est: ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ deprehendant; nam qui ambulat in tenebris nescit quo vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis fiatis. Hæc loquutus est Jesus; & quum abiisset, occultavit se ab eis.

37 Quum autem tot signa coram eis edidisset, non credebant in eum

38 Ut sermo Esaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium Domini cui detectum est?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias,

40 Excæcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum: ne videant oculis, & sint intelligentes corde, & sese convertant, & sanem eos.

41 Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam ejus, & loquutus est de eo.

42 Verumtamen etiam ex primoribus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos *hoc* non profitebantur, ne synagoga mo erentur.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum potius quam gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me.

45 Et qui conspicit me, conspicit eum qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in me, in tenebris nè maneat.

47 Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non damno ipsum. Non enim veni ut damnem mundum: sed ut servem mundum.

48 Qui aspernatur me, nec recipit verba mea, habet qui condemnet ipsum: sermo quem loquutus sum, ille damnabit eum ultimo illo die.

49 Quia ego ex meipso non sum loquutus: sed qui misit me Pater, ipse mihi præcepit quid dicam, & quid loquar.

50 Et scio præceptum ejus vitam æternam esse. Quæ igitur ego loquor, prout dixit mihi Pater, ita loquor.

CAPUT XIII.

Christus lavat pedes Apostolorum. Notas proditoris. Prædicit lapsum Petri.

ANte festum autem diem Paschæ, sciens Jesus venisse horam illam ut migraret ex hoc mundo ad Patrem, quum dilexisset suos illos qui erant in mundo, usque ad finem dilexit eos.

2 Et cœna peracta (quum diabolus jam immisisset in cor Judæ *filii* Simonis, Iscariotæ, ut proderet eum)

3 Sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus, & se à Deo prodiisse, & ad Deum abire;

4 Surgit à cœna, & deponit pallium: acceptoque linteo, præcinxit se.

5 Deinde immisit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus & dixit ei, Quod ego facio, tu nescis nunc, cognosces autem postea.

8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in æternum. Respondit ei Jesus, Nisi lavero te, nihil mecum habebis commune.

9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non solum pedes meos, sed etiam manus & caput.

10 Dicit ei Jesus, Et qui lotus est, non opus est nisi ut pedes lavet, sed est mun-

mundus estis: & vos mundi estis, sed non omnes.

11 Noverat enim eum à quo prodebatur: propterea dixit, Non omnes estis mundi.

12 Postquam ergo lavisset pedes eorum, & pallium suum recepisset, rursum recubuit, & dixit eis, Nosne quid fecerim vobis?

13 Vos me vocatis, *dicitis*, Magister ac dómine, & bene dicitis: sum enim.

14 Itaque si ego lavi pedes vestros Dominus & præceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, *ita* & vos faciatis.

16 Amen amen dico vobis, Servus non est major Domino suo, neque legatus major eo à quo missus est.

17 Si hæc noveritis, beati eritis si ea feceritis.

18 Non de omnibus vobis loquor: ego scio quos elegerim: sed *oportet* impleatur Scriptura, Qui edit mecum panem, sustulit adversum me calcem suam.

19 Jam nunc dico vobis priusquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis me *eum* esse.

20 Amen amen dico vobis, quando aliquem misero, quisquis *eum* recipit, me recipit: qui vero me recipit, recipit eum qui me misit.

21 Quum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & testatus est, dixitque, Amen amen dico vobis, unus ex vobis prodet me.

22 Discipuli ergo aspiciebant alii ad alios, incerti de quo diceret.

23 Erat autem quidam ex discipulis Jesu recumbens in sinu ipsius, *nimirum* is quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus *ut* percontaretur quisnam esset de quo diceret.

25 Ille vero quum sese inclinasset in pectus Jesu, dicit ei, Domine, quis est?

26 Respondit Jesus, Ille est cui ego intinctam offulam dedero. Et quum intinxisset offulam, dedit Judæ *filio* Simonis Iscariotæ.

27 Et post *sumptam* offulam, tunc ingressus est in illum Satanas. Dicit igitur ei Jesus, Quod facis mox facito.

28 Hoc autem nemo accumbentium intelligebat quorsum ei dixisset.

29 Quidam enim putabant, quoniam marsupium habebat Judas, Jesum ei dixisse, Eme quibus opus est nobis ad festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Ille igitur accepta offula, statim exivit: erat autem nox.

31 Quum ergo exivisset, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo.

32 *Quod* si Deus glorificatus est in eo, Deus quoque glorificabit eum in sese, & statim glorificabit eum.

33 Filioli, adhuc paullisper vobiscum sum. Quæretis me; sed sicut dixi Judæis, Quo ego vado, vos non potestis venire; *ita* & vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut alii alios diligatis: sicut, *inquam*, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alii alios.

35 Ex hoc omnes cognoscent vos esse discipulos meos, si charitatem habueritis alii in alios.

36 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quo abis? Respondit ei Jesus, Quo abeo, non potes me nunc sequi: postea vero sequeris me.

37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non possum te sequi nunc? animam meam pro te deponam.

38 Respondit ei Jesus, Animam tuam pro me depones? Amen amen dico tibi, non emittet vocem gallus donec ter me abnegaveris.

CAPUT XIV.

Christus via, vita, veritas: promittit Spiritum S. ejusque officium describit.

NE turbetur cor vestrum: creditis in Deum? etiam in me credite.

2 In domo Patris mei habitationes multæ sunt: alioqui dixissem vobis.

3 Proficiscor paraturus vobis locum: & quum profectus fuero, & paravero vobis locum, rursum veniam, & assumam vos ad meipsum: ut ubi ero ego, & vos sitis.

4 Et quo ego abeam scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quo abeas: quomodo igitur possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus, Ego sum via illa, & illa veritas, & vita illa: nemo venit ad Patrem nisi per me.

7 Si noscetis me, Patrem etiam meum noscetis: & jam nunc nostis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Jesus, Tantum temporis vobiscum sum, & non nostis me, Philippe? qui vidit me, vidit Patrem: quomodo igitur tu dicis, Ostende nobis Patrem?

10 Non credis me in Patre, & Patrem in me esse? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor: sed Pater qui in me manet, ipse facit opera.

11 Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me *esse*: sin minus, propter ipsa opera credite mihi.

12 Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & majora istis faciet: nam ego ad Patrem meum proficiscor.

13 Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.

15 Si diligitis me, præcepta mea servate.

16 Ego vero rogabo Patrem, & alium advocatum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum:

17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non potest recipere, quia non conspicit eum, nec novit eum: vos autem nostis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orbos: redeo ad vos.

19 Adhuc paululum, & mundus me non amplius conspicier, vos autem conspicietis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.

21 Qui tenet præcepta mea, & observat illa, is est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & ei conspiciendum exhibebo meipsum.

22 Dicit ei Judas, non *ille* Iscariotes, Domine, quid est cur te sis nobis conspiciendum exhibiturus, & non mundo?

23 Respondit Jesus & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum observabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.

24 Qui non diligit me, sermones meos non observat: & sermo quem auditis, non est meus, sed ejus qui misit me, *nempe* Patris.

25 Hæc loquutus sum vobis, apud vos manens.

26 Advocatus autem ille, *id est*, Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæ dixi vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do vobis: non prout mundus dat, ego do vobis. Ne turbator cor vestrum, neque formidato.

28 Audivistis me dixisse vobis, Abeo, & redeo ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique quod dixerim, Proficiscor ad Patrem: nam Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis.

30 Non loquar amplius multa vobiscum: venit enim princeps mundi hujus; sed in me non habet quicquam.

31 Sed ut norit mundus Patrem à me diligi, & prout præcepit mihi Pater, ita facium: surgite, abeamus hinc.

CAPUT XV.

Christus vitis & palmitum similitudine ostendit quomodo discipuli fructi ferre possint, & ad dilectionem, & patientiam suo exemplo eos hortatur.

EGo sum vitis illa vera, & Pater meus est agricola ille.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit: & omnem qui fert fructum purgat, ut plus fructus afferat.

3 Jam vos puri estis propter sermonem quem loquutus sum vobis.

4 Manete in me, & ego in vobis *manebo*. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, *id est*, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites: is qui manet in me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum multum: nam seorsim à me nihil potestis facere.

6 Nisi quis in me manserit, abjectus extra *vineam*, statim ut palmes arescet: deinde congregantur isti *palmites*, & in ignem abjiciuntur, & ardent.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quicquid volueritis, petite, & fiet vobis.

8 In hac re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei discipuli.

9 Prout dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos: manete in illa mea charitate.

10 Si præcepta mea observaveritis, manebitis in charitate mea: sicut ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus charitate.

11 Hæc loquutus sum vobis, ut gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi vos.

13 Majorem charitatem nullus habet quam istam, ut quispiam animam suam deponat pro amicis suis.

14 Vos amici mei eritis, si feceritis quæcumque ego præcipio vobis.

15 Non amplius dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ipsius: vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & constitui vos ut abeuntes fructum feratis, & fructus vester maneat: ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo, det vobis.

17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios.

18 Si mundus vos odit, sciris me prius quam vos, illos odio habuisse.

19 Si ex mundo esletis, mundus quod suum est amaret: quia vero ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20 Memento tui sermonis illius quem ego dixi vobis, Non est servus major domino suo: si me persequuti sunt & vos persequentur: si sermonem meum observaverunt, & vestrum observabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non noverunt eum qui misit me.

22 Si non venissem & loquutus essem eis, peccatum non haberent: nunc autem non habent quod prætexant peccato suo.

23 Qui me odit, *is* etiã Patre meo odit.

24 Si opera non fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt tum me tum Patrem meum.

25 Sed *oportet* ut impleatur sermo qui in Lege ipsorum scriptus est, Oderunt me immerito.

26 Quum

26 Quum autem venerit Advocatus ille quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus, *inquam*, ille veritatis, qui à Patre exeunt, ille testabitur de me.

27 Sed & vos testabimini, quoniam à principio mecum estis.

CAPUT XVI.

Christus discipulis crucem proditii, Consolatorem promittens, ejusque officium describens: angustias suorum mulieri parturienti comparat.

HÆc loquutus sum vobis, ut ne offendamini.

2 Movebunt vos synagogis: imo veniet tempus quum quisquis vos interemerit, putet se cultum præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc loquutus sum vobis, ut ubi venerit hora illa, memineritis eorum, nempe quòd ego *hæc* dixerim vobis: hæc autem vobis à principio non dixi, quia vobiscum eram.

5 Nunc autem abeo ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, *dicens*, Quo abis?

6 Sed quia hæc loquutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed eg veritatem dico vobis, conducit vobis ut ego abeam. Nisi enim abiero, Advocatus ille non veniet ad vos: sin autem profectus fuero, mittam eum ad vos.

8 Et qui venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato quidem, eo quod non credunt in me:

10 De justitia vero, eo quod ad Patrem abeam, & amplius non conspicieris me:

11 De judicio autem, eo quod princeps hujus mundi condemnatus sit.

12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.

13 Quum autem venerit ille, *id est*, Spiritus ille veritatis, dux viæ vobis erit in omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audierit loquetur, & quæ ventura sunt, renunciabit vobis.

14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis.

15 Omnia quæ habet Pater, mea sunt: propterea dixi illum de meo accepturum, & renunciaturum vobis.

16 Paulisper, & non conspicietis me: & rursum paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus alii ad alios, Quid est hoc quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me, & rursus paulisper, & videbitis me: & Quia ego vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo, Quid illud est quod dicit, Paulisper? nescimus quid loquatur.

19 Cognovit autem Jesus eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, De hoc quæritis inter vos, quod dixi, Paulisper, & non conspicietis me: & iterum paulisper, & videbitis me?

20 Amen amen dico vobis, flebitis vos & lamentabimini, mundus autem gaudebit: vos vero tristes eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21 Mulier quum parit, dolorem habet quoniam advenit hora ejus: postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis, propter gaudium quod homo sit natus in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam tenemini: sed rursum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen, amen dico vobis, quæcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.

24 Usq; adhuc non petistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc loquutus sum vobis per similitudines: venit tempus quum non amplius per similitudines loquar vobis, sed aperte de Patre meo nuncium afferam vobis.

26 Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis me roganturum Patrem pro vobis.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis me à Deo prodiisse.

28 Prodii à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus, Ecce, nunc aperte loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30 Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodiisse.

31 Respondit eis Jesus, Nunc creditis?

32 Ecce venit tempus, & jam venit, quum dispergemini unusquisque ad sua, meque solum relinqueris: sed non sum solus; nam Pater mecum est.

33 Hæc loquutus sum vobis ut in me pacem habeatis: in mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Christi ad Patrem precatio.

HÆc loquutus est Jesus, & sustulit oculos suos in cœlum, dixitque, Pater, venit hora illa: glorifica Filium tuum, ut & te Filius tuus glorificet:

2 Sicut dedisti ei auctoritatem *in* omnem carnem, ut quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant *esse* Unum solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te glorificavi in terra, opus consummavi quod dedisti mihi ut facerem:

5 Nunc igitur glorifica me tu, Pater, apud temetipsum ea gloria quam habui apud

apud te prius quam mundus esset.

6 Manifestum feci nomen tuum hominibus quos dedisti mihi *seclestos* è mundo: tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servarunt.

7 Nunc noverunt omnia quæ dedisti mihi à te esse.

8 Quia verba quæ tradidisti mihi tradidi eis: & ipsi receperunt, & vere noverunt me à te prodiisse, & crediderunt me à te misssum esse.

9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro *iis* quos dedisti mihi, quia tui sunt.

10 Et mea omnia, tua sunt; & tua, mea sunt: & glorificatus sum in eis.

11 Et non sum amplius in mundo, sed isti sunt in mundo, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos per nomen tuum, quos dedisti mihi, ut sint unum, prout & nos.

12 Quum essem cum eis in mundo, ego custodiebam eos per nomen tuum: quos dedisti mihi, ego custodivi, & nemo ex eis periit, nisi filius ille perditionis: ut Scriptura impleretur.

13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum plenum apud se.

14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego non sum ex mundo.

15 Non rogo ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab impio illo conserves.

16 Ex mundo non sunt, prout ego non sum ex mundo.

17 Sanctifica eos tua veritate: sermo ille tuus veritas est.

18 Sicut me misisti in mundum, *ita* & ego misi eos in mundum.

19 Et eorum causa ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non tantum autem pro istis rogo, sed & pro iis qui per sermonem eorum credituri sunt in me:

21 Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te; ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus me à te misssum esse.

22 Et ego gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

23 Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus quod tu me miseris, & eos diligas, prout me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut spectent gloriam illam meam quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante jactum mundi fundamentum.

25 Pater juste, mundus te non novit: ego autem te novi, & hi noverunt me à te missum esse.

26 Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum faciam: ut charitas, qua dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.

CAPUT XVIII.

Christus in horto capitur, à Petro abnegatur, & Pilato traditur.

HÆc quum dixisset Jesus *egressus* abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introvit ipse & discipuli ejus.

2 Noverat autem eum locum etiam Judas qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illuc convenerat.

3 Judas ergo quum accepisset cohortem, & à primariis sacerdotibus ac Pharisæis ministros, venit illuc cum lucernis & facibus & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia quæ ventura erant in se, prodiens dixit eis, Quem quæritis?

5 Responderunt ei, Jesum Nazarenum. Dicit ei Jesus, Ego *is* sum. Stabat autem cum eis etiam Judas qui prodebat eum.

6 Ut ergo dixit eis, Ego *is* sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt humi.

7 Iterum igitur rogavit eos, Quem quæritis? illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus, Dixi vobis me eum esse: ergo si me quæritis, sinite hos abire.

9 Ut impleretur sermo quem dixerat, Ex iis quos dedisti mihi, non perdidi quemquam.

10 Simon autem Petrus quum gladium haberet, eduxit eum, & percussit servum Pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen servo Malchus.

11 Dixit ergo Jesus Petro, Recondegladium tuum in vaginam. Annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Cohors igitur & tribunus & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & vinxerunt eum:

13 Et abduxerunt primum ad Annam, erat enim socer Caiaphæ, qui erat Pontifex maximus anni illius: is vero misit eum vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.

14 Erat autem Caiaphas is qui consilium dederat Judæis expedire ut unus homo moreretur pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus vero ille notus erat Pontifici maximo, & simul introiit cum Jesu in aulam Pontificis maximi.

16 Petrus autem stabat extra ad ostium: exivit ergo discipulus ille alter qui erat notus Pontifici maximo, & loquutus est ostiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla ostiaria, Nonne & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille, Non sum.

18 Astabant autem servi & ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat, & sese calefaciebant: erat vero cum eis etiam

ipsum Petrus adstans, & sese calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, & de doctrina ipsius.

20 Respondit ei Jesus, Ego palam loquutus sum mundo: ego semper docui in synagoga & in templo, quo undique Judæi conveniunt; & in occulto loquutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid sim ipsis loquutus: ecce, hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem quum ipse dixisset, unus ex ministris qui astabat bacillo cæcidit Jesum, dicens, Ita-ne respondes Pontifici maximo?

23 Respondit ei Jesus, Si male loquutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat igitur eum Annas vinctum ad Caiaphan Pontificem maximum.

25 Stabat autem Simon Petrus, & *sese* calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit, Non sum.

26 Dicit ei quidam ex servis Pontificis maximi, cognatus ejus cujus abciderat Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 Rursus ergo negavit Petrus, & statim gallus vocem emisit.

28 Ducunt ergo Jesum à Caiapha in Prætorium: erat autem mane: & ipsi non introierunt in Prætorium, ne pollluerentur, sed ut ederent Pascha.

29 Prodiit ergo Pilatus ad eos, & dixit, Quam accusationem adfertis adversus hominem istum?

30 Respondérunt & dixerunt ei, Nisi hic esset facinorosus, non tradidissemus eum tibi.

31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & secundum legem vestram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei, Nobis non licet interimere quemquam.

32 Ut sermo Jesu implerentur, quem dixerat, significans qua morte futurum erat ut moreretur.

33 Regressus est ergo in Prætorium Pilatus, & vocavit Jesum, dixitque ei, Tu-ne es rex ille Judæorum?

34 Respondit ei Jesus, A te ipso ne tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus, Num quid ego Judæus sum? gens tua & primarii sacerdotes tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus, Regnum meum non est ex hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei certassent ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit ergo ei Pilatus, Ergo rex es tu? Respondit Jesus, Tu dicis me regem esse: ego ad hoc genitus sum, & ad hoc veni in mundum, ut dem testimonium veritati. Quisquis est ex veritate, audit vocē meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? Et quum hoc dixisset, rursum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo.

39 Est autē vobis consuetudo ut unum dimittam vobis in Pascha: vultisne ergo dimittam vobis regem illum Judæorum?

40 Clamitarunt autem rursum omnes dicentes, Nequaquam istum, sed Barabbam: erat autem ille Barabbas latro.

CAPUT XIX.

Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.

TUnc ergo assumpsit Jesum Pilatus & flagellavit.

2 Et milites contexuerunt coronam è spinis, & imposuerunt ipsius capiti, & pallio purpureo induerunt eum.

3 Et dicebant, Ave rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.

4 Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5 Prodit ergo Jesus foras, gerens spineam illam coronam, & purpureā illud pallium. Et dixit eis *Pilatus*, Ecce homo.

6 Quum autem intuiti essent eum primarii sacerdotes & *eorum* ministri, clamitarunt, dicentes, Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite, ego enim non invenio in eo crimen.

7 Respondérunt ei Judæi, Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, quia Filium Dei se fecit.

8 Quum ergo audivisset Pilatus hunc sermonem, magis meruit.

9 Et rursus ingressus est in Prætorium, & dixit Jesu, Unde es tu? Jesus autem responsum ei non dedit.

10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere crucifigendi te, & potestatem habere te dimittendi?

11 Respondit Jesus, Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi *hoc* tibi datum esset superne: propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Ex eo *tempore* studebat Pilatus eum dimittere: Judæi vero clamabant, dicentes, Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris: quicumque se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus ergo quum audisset hunc sermonem, eduxit foras Jesum, conseditque in tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha.

14 Erat autem parasceve Paschæ, hora vero quasi sexta: tum dicit Judæis, Ecce, rex vester.

15 Illi vero clamitarunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Respondérunt primarii sacerdotes, Non habemus regem nisi Cæsarem.

16 Tunc ergo tradidit eum ipsis ut crucifigerent. Assumpserunt autem Jesum, & abduxerunt.

17 Et *ipse* portans crucem suam prodiit in eum locum qui dicitur Calvariæ, Hebraice autem Golgotha.

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medio autem Jesum.

19 Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat vero scriptum, IESUS NAZARENUS REX ILLE JUDÆORUM.

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraice, Græce, & Romane.

21 Dixerunt igitur Pilato principali sacerdotes Judæorum, Ne scribito, Rex ille Judæorum: sed illum dixisse, Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo quum crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta, (& fecerunt quatuor partes, uniculque militi partem) & tunicam: erat autem tunica insutilis, à summo contexta tota.

24 Dixerunt ergo inter se, Ne findamus eam, sed sortiamur de illa cujus futura sit: ut Scriptura impleretur, dicens, Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super vestē mea jecerunt sortem. Milites igitur hæc fecerunt.

25 Stabant autem juxta crucem Jesu, mater ejus & soror matris ejus, Maria Cleopæ *uxor*, & Maria Magdalene.

26 Quum vidisset ergo Jesus matrem & discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri sua, Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora recepit eam discipulus ille domum suam.

28 Postea, quum sciret Jesus *reliqua* omnia jam esse peracta, ut consummaretur Scriptura, dixit, Sitio.

29 Vas igitur *illic* erat positum aceto plenum. Illi vero impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circumdatam admoverunt ori ejus.

30 Quum autem accepisset Jesus acetum, dixit, Consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo ut non manerent in cruce corpora Sabbatho, quoniam erat Parasceve, (erat enim magnus dies illius Sabbathi) rogaverunt Pilatum ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.

32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius qui crucifixus fuerat cum eo.

33 Ad Jesum autem quum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:

34 Sed quidam ex militibus lancea latus ejus fodit, & statim exivit sanguis & aqua.

35 Et qui vidit, testatur, & verum est testimonium ejus: Ille, *inquam*, scit se vera dicere, ut & vos credatis.

36 Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur, *dicens*, Non contorquebis *illius* os ipsius.

37 Et rursus alia Scriptura dicit, Intuebuntur quem transfixerunt.

38 Post hæc autem rogavit Pilatum Josephus Arimathæensis (ut qui esset discipulus Jesu, sed occultus propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu: quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.

39 Venit autem & Nicodemus, (is qui venerat ad Jesum nocte primum) ferens misturam myrrhæ & aloes libras quasi centum.

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare.

41 In eo autem loco ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

42 Ibi ergo, propter Parasceven Judæorum, quod monumentum illud prope esset, posuerunt Jesum.

CAPUT XX.

Resurrectio Christi quomodo facta & patefacta.

PRimo vero die hebdomadis Maria Magdalene venit mane, quum adhuc tenebræ essent, ad monumentum: cernitque lapidem illum sublatum à monumento.

2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulum quem amabat Jesus, & dicit eis, Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus ubi posuerint eum.

3 Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul: sed alter ille discipulus præcurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum.

5 Et quum se incurvasset, cernit posita linteа: non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit linteа *ibi* posita:

7 Et sudarium quod fuerat super caput ejus, non cum linteis positum, sed seorsum involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit etiam alter ille discipulus, qui venerat prior ad monumentum, vidique & credidit.

9 Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quod oporteret eum ex mortuis resurgere.

10 Redierunt ergo illi discipuli ad suos.

11 Maria vero foris stabat ad monumentum, foris. Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum.

12 Et conspexit duos Angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum ad

ad Jesum, dicit ubi posuerat corpus Jesu:
15 Dicit ei Jesus, Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quod hortulanus esset, dicit ei, Domine, si tu sustulisti eum, dic mihi ubi posueris eum, & ego eum tollam.
16 Dicit ei Jesus, Maria. Illa conversa dicit ei, Rabboni, quod dicitur, Magister.
17 Dicit ei Jesus, Ne me tangito, nondum enim ascendi ad Patrem meum: sed vade ad fratres meos, & dic eis, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, & Deum meum, & Deum vestrum.
18 Venit Maria Magdalene annuncians discipulis quod vidisset Dominum, & quod ea sibi dixisset.
19 Cum ergo vespera esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum venit Jesus, steritque in medio *ipsorum*, & dixit eis, Pax vobis.
20 Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.
21 Dixit autem eis iterum, Pax vobis: sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.
22 Et cum hæc dixisset, insufflavit, & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum.
23 Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt.
24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venerat Jesus.
25 Dixerunt igitur ei alii discipuli, Vidimus Dominum. Ille vero dixit eis, Nisi videro in manibus ejus vestigium clavorum, & immisero digitum meum in vestigium clavorum, & immisero manum meam in latus ejus, nequaquam credam.
26 Octo vero post diebus rursus erant discipuli ejus intus, & Thomas cum iis: venit Jesus foribus clausis, & steritit in medio *ipsorum*, & dixit, Pax vobis.
27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum, & ne esto incredulus, sed credens.
28 Respondit autem Thomas, & dixit, Domine mi, & Deus mi.
29 Dicit ei Jesus, Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.
30 Multa vero etiam alia signa edidit Jesus in discipulorum suorum conspectu, quæ non sunt scripta in hoc libro.
31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum illum Filium Dei, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus.

CAPUT XXI.

Apparitio Christi, & sermo ad Petrum.

Postea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis apud mare Tiberiadis: hic autem sese conspiciendum præbuit:
2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat ex Cana urbe Galilææ, & filii Zebedæi, aliique ex discipulis ejus duo.
3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piscatum. Dicunt ei, Imus & nos tecum. Exierunt, & ascenderunt in navigium statim: & illa nocte nihil ceperunt.
4 Mane vero jam exorto, steritit Jesus ad littus: nesciebant tamen discipuli Jesum esse.
5 Dicit igitur eis Jesus, Pueri, num quid obsonii habetis? Responderunt ei, Non.
6 At ille dixit eis, Conjicite rete in dextram navigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, & nequibant amplius illud trahere præ multitudine piscium.
7 Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Jesus, Petro, Dominus est. Simon ergo Petrus quum audisset Dominum esse, amiculum præcinxit, (erat enim nudus) & abjecit se in mare.
8 Alii vero discipuli navigio venerunt, (non enim longe aberant a terra, sed circiter cubitis ducentis) trahentes rete plenum piscium.
9 Ut autem descenderunt in terram, cernunt prunas positas, & piscem impositum, & panem.
10 Dicit eis Jesus, Afferte ex piscibus quos modo cepistis.
11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus: & quum tot essent, non est fissum rete.
12 Dicit eis Jesus, Venite, prandete. Nullus autem discipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es? quum scirent Dominum esse.
13 Venit ergo Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.
14 Ista jam tertia vice conspicium sese præbuit Jesus discipulis suis, postquam suscitatus fuerat ex mortuis.
15 Quum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus, Simon *filii* Jonæ, diligis me plus quam hi? Dicit ei, Certe, Domine, tu nosti quod amem te. Dicit ei, Pasce agnos meos.
16 Dicit ei rursum secundo, Simon *filii* Jonæ, diligis me? Ait illi, Certe, Domine, tu nosti quod amem te. Dicit ei, Pasce oves meas.
17 Dicit ei tertio, Simon *filii* Jonæ, amas me? Tristitia fuit affectus Petrus quod tertio dixisset ipsi, Amas me? dixitque ei, Domine, tu omnia nosti: tu

nosti

nisi quod amem te. Dicit ei Jesus, Pasce oves meas.

18 Amen, amen dico tibi, quum esses junior, cingebas te, & ambulabas quo volebas: quum autem senueris, extendes manus tuas & alius te cinget, & transferet quo non les.

19 Hoc autem dixit, significans qua morte glorificaturus esset Deum. Et quum hæc dixisset, dicit ei, Sequere me.

20 Conversus Petrus cernit illum discipulum quem diligebat Jesus sequentem, qui & recubuerat in cœna illa super pectus ejus, & dixerat, Domine, Quis est ille qui te prodit?

21 Hunc ergo quum vidisset Petrus, dicit Jesu, Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus, Si velim eum manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, discipulum illum non moriturum: sed non dixerat ei Jesus, Non morietur: sed, Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille qui de his testatur, & hæc scripsit: & scimus firmum esse testimonium ejus.

25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur figillatim, ne mundum quidem ipsum opinor capturum eos qui scriberentur libros. Amen.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Ascensio Christi in cœlum. Devotio Apostolorum. Electio Matthiæ in locum Judæ.

PRimum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus quæ cœpit Jesus & facere, & docere;

2 Ad eum usq; diem quo, quum præcepta dedisset Apostolis quos per Spiritum sanctum elegerat, sursum receptus est.

3 Quibus etiam sese post quum passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis, per dies quadraginta conspectus ab eis, & dicens quæ ad regnum Dei *spectant*.

4 Et cum illis conveniens mandavit eis ne abscederent Hierosolymis, sed ut exspectarent promissionem Patris, Quam, inquit, audistis ex me.

5 Nam Johannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto illis non multis post diebus.

6 Quum igitur illi convenissent, interrogarunt eum dicentes, Domine, num hoc tempore restitues regnum Israeli?

7 Dixit autem ad illos, Non est vestrum nosse tempora sive opportunitates quas pater in sua ipsius auctoritate statuit.

8 Sed recipietis virtutem Spiritus sancti, postquam supervenerit in vos, eritisque mihi testes & Hierosolymis, & in tota Judæa & Samaria, & usque ad ultimas terras.

9 Et quum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est: & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum.

10 Et quum essent intenti in cœlum oculis, eo proficiscente, ecce, viri duo adstiterunt illis albo vestitu;

11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? hic Jesus qui sursum receptus est *discedens* a vobis in cœlum, ita veniet quemadmodum spectastis eum proficiscentem in cœlum.

12 Tunc reversi sunt Hierosolymam a monte qui vocatur Oliveti, qui est prope Hierosolymam distans itinere Sabbathi.

13 Et quum ingressi essent ascenderunt in cœnaculum ubi commorabantur & Petrus & Jacobus, & Johannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus *filius* Alphæi & Simon Zelotes, & Judas Jacobi *frater*.

14 Hi omnes perdurabant concorditer *in* precibus & supplicationibus cum uxoribus & Maria matre Jesu, & cum ipsius fratribus.

15 Et per eos dies quum assurrexisset Petrus in medio discipulorum, dixit, (erat autem turba capitum eodem *loco* quasi centum viginti.)

16 Viri fratres, oportuit impleri Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus sanctus per os Davidis de Juda, qui fuit vir dux iis qui comprehenderunt Jesum:

17 Annumeratus erat enim nobiscum, & sortitus erat sortem ministerii hujus.

18 Is igitur acquisivit agrum ex mercede injustitiæ: & præcipitatus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus.

19 Innotuitque omnibus habitantibus Hierosolymis: adeo ut vocetur ager ille propria ipsorum lingua, Aceldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat commoratio ejus deserta, & non sit qui habitet in ea: &, Episcoparum ejus accipiat alius.

21 Oportet igitur ex iis viris qui nobiscum convenerunt toto tempore quo Dominus Jesus versatus est inter nos,

22 Exorsus a Baptismo Johannis, ad eum usque diem quo sursum receptus est a nobis, unum fieri nobiscum testem resurrectionis ejus.

23 Statuerunt igitur duos, Josephum vocatum Barsabam, qui cognominabatur Justus, & Matthiam.

24 Et orantes dixerunt, Tu, Domine, qui corda omnium nosti, ostende utrum elegeris ex his duobus:

25 Ut accipiat sortem ministerii hujus & Apostolatus, a quo aberravit Judas,

Judas, ut abiret in locum suum.

26 Jecerunt igitur sortes eorum, & cecidit sors super Matthiam, qui communibus calculis allectus est cum undecim Apostolis.

CAPUT II.

Solennitas primæ Pentecostes N.T. in effusione Spiritus Sancti, in concione Apostolorum, nominatim Petri, conversione auditorum, & communione fidelium.

QUum autem advenisset dies Pentecostes, erant omnes concorditer eodem *loci*.

2 Tum exstitit repente sonitus è cœlo tanquam ruentis flatus violenti, qui replevit totam domum ubi erant considentes:

3 Et visæ sunt eis dispertitæ linguæ instar ignis, qui etiam sedit super unumquemque eorum.

4 Repleti sunt autem omnes Spiritu Sancto, cœperuntque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat eis effari.

5 Erant vero Hierosolymis habitantes Judæi viri religiosi, ex omni natione eorum qui sub cœlo *sunt*.

6 Orto autem hoc rumore, convenit multitudo, & conturbata fuit quod audiret unusquisque *sua* propria lingua ipsos loquentes.

7 Obstupescebant autem omnes ac mirabantur, dicentes alii ad alios, Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt?

8 Quomodo igitur nos audimus eos sua quisque lingua in qua nati sumus?

9 Parthi & Medi & Elamitæ, & qui incolimus Mesopotamiam, Judæamque & Cappadociam, Pontum & Asiam,

10 Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ quæ est secundum Cyrenen, & advenæ Romani, cum Judæi tum Proselyti,

11 Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica Dei *facta*.

12 Obstupescebant igitur omnes, & hæsitabant, dicentes alius ad alium, Quid hoc sibi vellet?

13 Alii vero irrisis *eos* exequentes dicebant, Vino dulci pleni sunt.

14 Consistens autem Petrus cum undecim, extulit vocem suam & affatus est eos, dicens, Viri Judæi, *vosque* omnes qui habitatis Hierosolymis, hoc vobis notum esto, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ut vos præsumitis, isti ebrii sunt, quum sit hora diei tertia:

16 Sed hoc illud est quod dictum est per Prophetam Joelem,

17 Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effundam de Spiritu meo in quamvis carnem: & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & senes vestri somnia somniabunt.

18 Et quidem in servos meos & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophetabunt.

19 Et edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem & ignem & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, priusquam veniat dies ille Domini magnus & illustris.

21 Et futurum est ut quicunque invocaverit nomen Domini servetur.

22 Viri Israelitæ, audite sermones istos: Jesum illum Nazarænum, virum à Deo approbatum apud vos præstantibus factis & prodigiis & signis quæ edidit per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi nostis;

23 Hunc *ipsum*, definito illo consilio & præcognitione Dei destinatum quum accepistis, manibus sceleratis *eum* affixum interemistis.

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mortis, eo quod fieri non poterat ut ipse ab ea retineretur.

25 David enim dicit de eo, Prospiciebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam est mihi ad dexteram, ne concutiar.

26 Propterea oblectatum est cor meum, & exsultavit lingua mea: atque adeo caro mea commorabitur cum spe:

27 Quoniam non deseres animam meam apud infernos, nec sines Sanctum illum tuum sentire corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ, replebis me jucunditate in tuo conspectu.

29 Viri fratres, licet libere dicere apud vos de patriarcha Davide, eum & obiisse & sepultum esse, & monumentum ejus esse apud nos ad hunc usque diem.

30 Propheta igitur quum esset, & sciret Deum jurejurando sibi juratum, fore ut ex fructu lumbi ipsius, quod ad carnem attinet, Christum illum susciteret, *quem* collocaret super ejus thronos;

31 Prævisus loquutus est de resurrectione Christi, non derelictum esse apud inferos animam ejus, neque carnem ejus sensisse corruptionem.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus: cujus rei omnes nos sumus testes.

33 Itaque dextra Dei sursum sublatus, & promissum Spiritum sanctum adeptus à Patre, effudit hoc quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Nec enim David ascendit in cœlos: sed dicit ipse, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam,

35 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certo sciat ergo tota domus Israelis quod Deus hunc fecerit Dominum & Christum, hunc ipsum, *inquam*, Jesum quem vos crucifixistis.

37 Qui vero hæc audierunt compuncti sunt

sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos Apostolos, Quid faciemus viri fratres?

38 Petrus autem ait ad eos, Resipiscite & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim *facta* est promissio, & liberis vestris, & omnibus longe post *futuris*, quoscunque videlicet advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliisque sermonibus plurimis obtestabatur, & exhortabatur *eos*, dicens, Servamini ex gente ista prava.

41 Qui ergo libenter receperunt sermones ejus, baptizati sunt: & additæ sunt *Ecclesiæ* die illo animæ quasi ter mille.

42 Perdurabant autem in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus.

43 Obortus est autem omnibus metus: multaque prodigia & signa per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem qui credebant, erant eodē *loci*, & habebant omnia communia.

45 Et possessiones ac facultates vendebant, & dispertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat.

46 Et quotidie perdurantes concorditer in templo, ac frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exsultatione & simplicitate cordis:

47 Laudantes Deum & habentes gratiam apud totum populum. Dominus autem addebat quotidie Ecclesiæ qui salvi fierent.

CAPUT III.

Petri miraculum, & concio pœnitentialis & Evangelica.

CÆterum Petrus & Johannes simul ascendebant in templum sub horam precationis, *nempe* nonam.

2 Quidam autem vir claudus ab utero matris suæ, portabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab ingredientibus in templum.

3 Is quum vidisset Petrum ac Johannem ingressuros in templum, rogavit ut eleemosynam acciperet.

4 Intentis autem in eum oculis Petrus cum Johanne, dixit, Aspice ad nos.

5 Ille igitur attendebat eos, sperans se aliquid ab eis accepturum.

6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazarei surge & ambula.

7 Et prehensa manu ejus dextera, erexit *eum*: illico vero solidatæ sunt plantæ ipsius ac malleoli.

8 Et exsiliens stetit, & ambulavit: & ingressus est cum eis in templum, ambulans & saliens, & laudans Deum.

9 Viditque eum totus populus ambulantem & laudantem Deum.

10 Et eum agnoverunt illum esse qui ad *petendam* eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt pavore & stupore super eo quod ei contigerat.

11 Quum autem claudus ille qui sanatus fuerat teneret Petrum & Johannem, cucurrit totus populus ad eos in porticū quæ appellatur Solomonis, expaventibus.

12 Quo viso Petrus respondit populo, Viri Israelitæ, quid miramini de hac re? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi propria potestate aut pietate effecerimus ut hic ambulet?

13 Deus ille Abrahami & Isaaci & Jacobi, Deus, *inquam*, Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos tradidistis & abnegastis in conspectu Pilati, quum ille judicasset esse dimittendum.

14 Vos autem Sanctum illum & justum abnegastis, & postulastis homicidam condonari vobis:

15 Principem autem vitæ interemistis, quem Deus suscitavit à mortuis: cujus *rei* nos testes sumus.

16 Et per fidem in nomine ipsius, hunc quem conspicitis ac nostis, confirmavit nomen ipsius: fides (inquam) quæ per ipsum *est*, dedit isti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17 Sed nunc, fratres, scio vos per ignorantiam *ista* fecisse, sicut & primores vestros.

18 Deus autem quæ præmunciaverat per os omnium Propheratum suorum, Christum suū perpessurum, ita implevit.

19 Resipiscite igitur, & convertimini vos, ut deleantur peccata vestra: postquam venerint tempora refrigerationis à conspectu Domini,

20 Et miserit prius prædicatum vobis Jesum Christum:

21 Quem oportet quidem cœli capiant, usque ad tempora restitutionis omnium, de quibus loquutus est Deus à seculo per os omnium sanctorum suorum Propheratum.

22 Moses etenim ad Patres dixit, Propheram suscitabit vobis Dominus Deus vester ex fratribus vestris, sicut me: audietis eum in omnibus quæ loquutus fuerit vobis.

23 Futurum est autem ut quisquis non auscultaverit Propheram illum, disperdatur è populo.

24 Sed & omnes Prophetæ à Samuele & deinceps iis qui fuerunt, quotquot loquuti sunt, etiam prænunciarunt dies istos.

25 Vos estis filii Propheratum & pacti quod pepigit Deus erga patres nostros, dicens ad Abrahamum, Et in semine tuo benedictionem consequentur omnes familiæ terræ.

26 Vobis primum Deus suscitatum Filium

Filium suum Jesum misit, qui benediceret vobis, unoquoque *sese* avertente à pravitatibus vestris.

CAPUT IV.

Petrus & Johannes intrepide coram Senioribus populi causa Christi agunt; interea discipuli precibus invigilant, & communione bonorum coalescunt.

1 Loquentibus autem ipsis ad populum, supervenerunt sacerdotes & præfectus templo & Sadducæi,

2 Molesté ferentes quod docerent populum, & annunciarent in nomine Jesu resurrectionem ex mortuis.

3 Et injecerunt eis manus, posueruntque eos in custodia in posterum diem. Nam erat jam vesperа.

4 Multi vero eorum qui audierant hunc sermonem, credidérunt: & factus est numerus virorum quasi quinquies mille.

5 Factum est autem postero die ut congregarentur primores eorum & Seniores & Scribæ Hierosolymis,

6 Et Annas Pontifex maximus, & Caiaphas, & Johannes, & Alexander, & quotquot erant ex genere Pontificio.

7 Quum igitur statuissent eos in medio, percontati sunt, Qua potestate aut quo nomine vos hoc fecistis?

8 Tunc Petrus repletus Spiritu sancto dixit eis, Primores populi, & Seniores Israelis;

9 Quandoquidem de nobis hodie quæritis beneficio in hominem infirmum collato, quomodo *videlicet* ille servatus sit;

10 Notum sit omnibus vobis, & toti populo Israelitico, per nomen Jesu Christi Nazaræi, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*, istum adstare sanum in vestro conspectu.

11 Hic est lapis ille pro nihilo habitus à vobis ædificantibus, qui factus est caput anguli.

12 Nec est in alio quoquam salus: nec enim aliud nomen est sub cælo quod datum sit inter homines, per quod oporteat nos servari.

13 Conspecta vero Petri in dicendo libertate & Johannis, compertoque homines esse illiteratos & idiotas, admirabantur, & agnoscebant eos cum Jesu fuisse.

14 Et hominem illum qui sanatus fuerat, cernentes stantem cum eis, nihil poterant contradicere.

15 Jussis autem ipsis extra concilium abire, conferebant inter se,

16 Dicentes, Quid faciemus hominibus istis? conspicuum enim signum editum esse per eos, manifestum est omnibus habitantibus Hierosolymis, nec id possumus negare.

17 Sed ne *id* amplius serpat in populum, minemur eis, ne posthac ulli hominum loquantur in nomine isto.

18 Itaque vocatis ipsis denunciarunt ne omnino loquerentur, neve docerent in nomine Jesu.

19 Petrus autem & Johannes respondentes, dixerunt eis, An justum sit in conspectu Dei vobis potius auscultare quam Deo, judicate.

20 Non enim possumus non quæ vidimus & audivimus, non loqui.

21 Illi vero non invenientes quomodo punirent eos, additis minis eos dimiserunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum super eo quod factum fuerat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo ille in quem editum fuerat signum istud sanationis.

23 Dimissi autem *illi* venerunt ad suos, & annunciaverunt quæ primarii sacerdotes & seniores *ipsis* dixerant.

24 Qui quum *hæc* audissent, concorditer sustulerunt vocem ad Deum, dixeruntque, Domine, tu es Deus ille qui fecisti cœlum ac terram, mare, & omnia quæ in eis sunt:

25 Qui Spiritu sancto per os Davidis pueri tui dixisti, Cur fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

26 Adstiterunt reges terræ, & principes congregati sunt simul adversus Dominum, & Christum ejus.

27 Congregati sunt enim in hac civitate vere adversus sanctum Filium tuum Jesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israelis,

28 Ut facerent quæcunque manus tua & consilium tuum prius prædestinavit ut fierent.

29 Nunc igitur, Domine, dispice in minas eorum, & da servis tuis ut cum omni libertate loquantur sermonem tuum,

30 Manu tua à te extensâ ad sanandum, signisque & prodigiis edi*tis* per nomen sancti Filii tui Jesu.

31 Quum autem precati essent, succussus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquuti sunt sermonem Dei cum libertate.

32 Multitudinis autem eorum qui crediderant erat cor & anima una: nec quisquam aliquid eorum quæ habebat, suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

33 Et Apostoli magna vi reddebant testimonium resurrectionis Domini Jesu: & gratia magna erat super eos omnes.

34 Nullus enim erat egenus inter eos: quotquot erant enim possessores agrorum aut domorum, vendentes adferebant pretia eorum quæ vendita fuerant,

35 Et deponebant ad pedes Apostolorum: distribuebatur autem *hoc* singulis prout cuique opus erat.

36 Joseph ergo, qui, cognominatus est Barna-

Barnabas ab Apostolis (quod est, si interpreteris, Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Quum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pecuniam, depositque ad pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananias cum uxore historia. Apostoli tandem dimittuntur Concilio & Gamalielis consilio mortis eximuntur; caduntur tamen & gaudent.

VIr autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira uxore sua vendidit possessionem:

2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, conscia etiam uxore sua: allatamque partem aliquam ad pedes Apostolorum deposuit.

3 Dixit autem Petrus, Ananiæ, cur implevit Satanas cor tuum ut mentireris *in* Spiritum sanctum & interverteres ex pretio istius prædii?

4 Nonne si servasses manebat tibi, & venundatum in tua erat potestate? quid *erat* cur induceres in animum rem istam? non es mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audiens autem Ananias hos sermones, concidit, & exanimatus est. Et exstitit metus magnus super omnes audientes ista.

6 Surgentes vero juvenes subtraxerunt eum, elatumque sepelierunt.

7 Intercessit autem ferme horarum trium intervallum, quum uxor quoque ipsius nesciens quod factum fuerat, ingressa est.

8 Dixit autem ei Petrus, Dic mihi, num tanti prædium vendidistis? Ipsa vero dixit, Etiam, tanti.

9 Petrus autem dixit ei, Quid *est* cur convenerit inter vos ut tentaretis Spiritum Domini? ecce, pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium *adsunt*, & efferent te.

10 Illico vero cecidit ad pedes ejus, & exanimata est: ingressi autem juvenes invenerunt eam mortuam, & elatam sepelierunt juxta virum suum.

11 Et obortus est metus magnus toti Ecclesiæ, & omnibus qui hæc audiebant.

12 Per manus autem Apostolorum edebantur signa & prodigia multa in populo: & erant concorditer omnes in porticu Solomonis.

13 Reliquorum autem nemo audebat ipsis adhærere: sed magnificabat eos populus.

14 Imo vero adjiciebantur qui credebant Domino, multitudo *videlicet* virorum simul ac mulierum:

15 Adeo ut in plateas efferrent infirmos, & ponerent in lectis ac grabatis; ut veniente Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum.

16 Convehebat autem etiam vulgus vicinarum urbium Hierosolymam, adferentes infirmos ac vexatos à spiritibus impuris: qui sanabantur omnes.

17 Consurgens autem Pontifex maximus, & omnes qui cum eo erant, quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt invidia.

18 Et injecerunt manus in Apostolos, posuerunt que eos in custodia publica.

19 Sed Angelus Domini per noctem aperuit fores carceris, eductisque illis dixit,

20 Ite, & *vos* sistentes loquimini populo in templo omnia verba vitæ hujus.

21 *Illi* vero quum *hæc* audissent introierunt sub diluculum in templum, & docebant. Adveniens autem Pontifex maximus & qui cum eo erant, convocaverunt concilium & universum senatum filiorum Israel: miseruntque in carcerem ut illi adducerentur.

22 Quum autem venissent ministri, non invenerunt eos in carcere: *quod* reversi annunciaverunt,

23 Dicentes, Carcerem quidem invenimus clausum quam tutissime, & custodes extra stantes ante fores: quum aperuissemus autem, neminem intus invenimus.

24 Ut vero audierunt hos sermones, & Pontifex, & præfectus templo, & primarii sacerdotes, hæsitabant super eis, quonam hoc evasurum esset.

25 Adveniens autem quidam nunciavit eis, Ecce, viri quos posuistis in carcere, stant in templo, & docent populum.

26 Tunc præfectus abiens cum ministris, adduxit eos, non *tamen* per vim: (metuebant enim populum ne lapidarentur.)

27 Adductos igitur eos stanerunt in concilio: & interrogavit eos Pontifex maximus,

28 Dicens, Nonne etiam atque etiam demandavimus vobis ne docerestis nomine isto? & ecce, replevistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos inducere sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt, Obedire oportet Deo potius quam hominibus.

30 Deus ille Patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interfecistis, suspensum in ligno.

31 Hunc, *inquam*, Deus dextera sua sursum sublatum *constituit* principem ac servatorem, ut det resipiscentiam Israeli & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus ei testes horum quæ dicimus: atque etiam Spiritus ille sanctus, quem dedit Deus iis qui dicto sunt audientes ipsi.

33 At illi *hæc* auditis frendebant, & consultabant de iis interficiendis.

34 Surgens autem in concilio quidam Pharisæus, nomine Gamaliel, Legis doctor, quem totus populus in pretio habebat, jussit ut pauliſper abducerens foras Apostolos.

35 Et dixit illis, Viri Israelitæ, attendite

rendite animum vobis ipsis quod ad istos homines *attinet*, quid facturi sitis.

36 Nam ante hæc tempora exortus est Theudas, dicens se aliquem esse: cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemptus est, & omnes qui assensi sunt ei, dissoluti sunt, & ad nihilum redacti.

37 Post hunc exortus est Judas ille Galilæus temporibus descriptionis, & avertit populum multum post se: perijt & ille, & omnes qui assensi fuerant ei, dispersi sunt.

38 Nunc itaque dico vobis, abscedite ab hominibus istis, & mittite ipsos facite: quoniam si est ex hominibus consilium hoc sive opus istud, dissolvetur:

39 Sin ex Deo est, non potestis illud dissolvere: *& videte*, ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.

40 Assensi sunt autem ei: & quum advocassent Apostolos, cæsis mandarunt ne loquerentur in nomine Jesu: & dimiserunt eos.

41 Ipsi vero gaudentes profecti sunt à conspectu concilii, quod digni habiti essent qui pro nomine Jesu contumelia afficerentur.

42 Et quotidie in templo & domatim non cessabant docere & evangelizare Jesum Christum.

CAPUT VI.

Septem Diaconi eliguntur, ex quibus Stephanus capitur & accusatur.

CÆterum per eos dies quum multiplicarentur discipuli, ortum est murmur Græcorum adversus Hebræos, quod ipsorum viduæ despicerentur in ministerio quotidiano.

2 Itaque duodecim illi, advocata multitudine discipulorum, dixerunt, Non est æquum nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.

3 Deligite ergo, O fratres, ex vobis viros septem, testimonio ornatos, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos huic usui præficiamus.

4 Nos vero in precibus & administratione sermonis perdurabimus.

5 Placuit autem hic sermo toti præsenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide ac Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum proselytum Antiochensem:

6 Quos statuerunt in conspectu Apostolorum, qui precati imposuerunt eis manus.

7 Itaque sermo Dei crescebat, & valde multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multaque turba Sacerdotum auscultabat fidei.

8 Stephanus vero plenus fide ac potentia, edebat prodigia & signa magna in populo.

9 Exorti sunt autem è synagoga quæ dicitur Libertinorum quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui sunt ex Cilicia & Asia, altercantes cum Stephano.

10 Sed nequiverunt obsistere sapientiæ & spiritui per quem loquebatur.

11 Tunc subjecerunt quosdam qui dicerent se audivisse eum loquentem verba blasphema in Mosen & Deum.

12 Commoverunque plebem & Seniores & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium.

13 Steteruntque falsos testes qui dicerent, Homo iste non cessat loqui verba blasphema adversus locum hunc sanctum & Legem.

14 Audivimus enim eum quum diceret, Jesum istum Nazarænum destructurum hunc locum, & mutaturum ritus quos tradidit nobis Moses.

15 Tunc intentis in eum oculis omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus quasi faciem Angeli.

CAPUT VII.

Concio Stephani apologetica, explicans nucleum Pentateuchi sejusq; lapidatio.

DIxit autem Pontifex maximus, Num igitur hæc ita habent?

2 Ipse vero dixit, Viri fratres & patres, audite; Deus illæ gloriæ visus est patri nostro Abrahamo quum esset in Mesopotamia, priusquam habitaret Charris:

3 Et dixit ei, Exi è terra tua, & ex cognatione tua, & veni in terram quamcunque ostendam tibi.

4 Tunc exiit è terra Chaldæorum, & habitavit Charris. Et illinc postquam pater ejus mortuus est, transtulit eum *Deus* in terram hanc in qua nunc vos habitatis.

5 Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne vestigium quidem pedis, quamvis pollicitus esset se illam daturum ei obtinendam & semini ejus post eum, quum non haberet prolem.

6 Loquutus autem est ita Deus, Erit, *inquit*, semen tuum inquilinum in terra aliena, ubi serviturii subjicietur, & male accipietur annis quadringentis.

7 Sed gentem cui servierint puniam ego, dicit Deus: & post hæc exibunt, & *ipsi* colent me in loco isto.

8 Dedit que ei pactum Circumcisionis: & ita *Abrahamus* genuit Isaacum, & circumcidit eum die octavo: Isaacus autem *genuit* Jacobum, & Jacobus duodecim illos patriarchas.

9 Patriarchæ vero invidia moti, Josephum vendiderunt *abducendum* in Ægyptum: sed erat Deus cum eo.

10 Et eruit eum ex omnibus ipsius afflictionibus, deditque ei gratiam & sapientiam coram Pharaone Rege Ægypti, qui constituit eum ductorem Ægypto, & toti domui suæ.

11 Venit autem fames in universam terram

terram Ægypti & Chanaan, & afflictio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.

12 Quum audivisset autem Jacobus esse triticum in Ægypto, misit patres nostros primum.

13 Et in secunda *profectione* agnitus est Joseph à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Josephi.

14 Missis autem *nuncijs*, Josephus accersivit patrem suum Jacobum, omnemq; cognationem suam, capitum septuaginta quinque.

15 Descendit ergo Jacobus in Ægyptum, obiitque ipse & patres nostri.

16 Et transiti sunt Sichemam, & positi in monumento quod emerat Abraham pretio argenti à filiis Emmoris *patris* Sichemi.

17 Quum autem appropinquaret tempus promissionis quam Deus juravit Abrahamo, crevit populus & multiplicatus est in Ægypto,

18 Usquequo exortus est alius rex, qui non noverat Josephum.

19 Hic adversus genus nostrum ingeniosus, male accepit patres nostros, *adeo* ut exponerent infantes suos ne sobolescerent.

20 Quo tempore natus est Moses, qui fuit divinitus venustus, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui.

21 Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi pro filio.

22 Et eruditus fuit Moses omni sapientia Ægyptiorum: erantque potens dictis & factis.

23 Ut vero explerum est ei quadragintæ annorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos filios Israelis.

24 Et quum vidisset quemdam *ex illis* afflci injuria, rutatus est *eum*, percusso Ægyptio, & laboranem illum vindicavit.

25 Existimabat autem fratres suos intelligere Deum per manum ipsius dare ipsis salutem: at illi non intellexerunt.

26 Subsequente vero die visus est ipsis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens, Viri, fratres estis vos: cur alii alios injuria afficitis?

27 Is autem qui injuria afficiebat proximum, repulit eum, dicens, Quis te nobis constituit principem & judicem?

28 Num tu me vis interimere, quemadmodum interemisti heri Ægyptium illum?

29 Ad hunc autem sermonem Moses fugit, & factus est advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.

30 Expletis vero annis quadraginta, visus est ei in deserto montis Sina Angelus Domini in flammeo igne rubi.

31 Moses autem ut *hoc* conspexit, admiratus est visum: & quum accederet ad hoc considerandum, exitijt ad eum vox Domini, *dicentis*,

32 Ego *sum* Deus ille patrum tuorum, Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus autem Moses non audebat *illud* considerare.

33 Dixit autem ei Dominus, Solve soleas pedum tuorum: locus enim in quo stas terra sancta est.

34 Vidi, vidi vexationem populi mei qui *est* in Ægypto, & suspiria ipsorum audivi, & descendi ut eruam eos: nunc ergo adesdum, mittam te in Ægyptum.

35 Hunc ergo Moſen quem abnegaverant, dicentes, Quis te constituit principem & judicem? hunc, *inquam*, Deus misit principem & liberatorem *futurum*, cuctu Angeli qui visus fuerat ei in rubo.

36 Hic eduxit illos editis prodigiis & signis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.

37 Hic est Moses ille qui dixit filiis Israel, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester è fratribus vestris sicut me: ipsum audietis.

38 Hic ille est qui convenienter *populo* in deserto, fuit cum Angelo ipsum alloquente in monte Sina, & cum patribus nostris, quique excepit viva eloquia quæ nobis traderet.

39 Cui noluerunt auscultare patres nostri, sed repulerunt *eum*, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum,

40 Dicentes Aaroni, Fac nobis Deos qui præeant nobis: Mosi enim isti qui eduxit nos ex regione Ægypti, nescimus quid contigerit.

41 Et vitulum fecerunt per illos dies, obtulerunque sacrificium idolo, & oblectarunt sese operibus manuum suarum.

42 Vertit autem *sese* Deus, & eradidit eos ad colendum exercitum cœli: sicut scriptum est in libro Prophetarum, Num victimas & oblationes obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43 Imo bajulastis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Remphanis, quas figuras fecistis ut eas adoraretis: itaque transferam vos ad Babylonis fines.

44 Tabernaculum testimonii fuit patribus nostris in deserto, prout edixerat is qui dixerat Mosi ut faceret illud secundum exemplar quod viderat.

45 Quod etiam excepium introduxerunt patres nostri cum Jesu in ipsa occupatione Gentium, quas expulit Deus à conspectu patrum nostrorum, usque ad dies Davidis.

46 Qui invenit gratiam in conspectu Dei, petiitque ut nanciscereetur tabernaculum Deo Jacobi.

47 Solomon autem ædificavit ei ædem.

48 Sed Excelsissimus ille in manufactis templis non habitat, sicut Propheta dicit,

49 Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam ædi-

dem ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis est locus requietis meæ?

50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51 Duri cervice & incircumcisi corde & auribus, vos semper Spiritui illi sancto obnitimini: quales *fuerunt* patres vestri, tales & vos *estis*.

52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? trucidarunt, inquam, eos qui prænunciarunt adventum Justi illius, cujus nunc vos proditores & interfectores facti estis.

53 Qui accepistis legem per dispositionem Angelorum, & non observastis.

54 Audientes autem hæc findebantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

55 Quum autem esset plenus Spiritu sancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jesum adstantem ad dexteram Dei,

56 Et ait, Ecce, conspicio cœlos apertos, & Filium illum hominis adstantem ad dexteram Dei.

57 Exclamantes autem *illi* voce magna, continuerunt aures suas, & irruerunt concorditer in eum.

58 Et ejectum eum extra urbem lapidarunt: testes autem deposuerunt pallia sua ad pedes adolescentis qui vocabatur Saulus.

59 Lapidarunt igitur Stephanum, invocantem & dicentem, Domine Jesu, recipe spiritum meum.

60 Positis autem genibus, clamavit voce magna, Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et quum hoc dixisset, obdormivit.

CAPUT VIII.

Saulus Ecclesiam persequitur. Samaria Dei verbum recipit. Philippus Simonem Magum & Æthiopem Eunuchum baptizat.

SAulus autem ultro consenserat ipsius cædi. Orta est vero illo die persecutio magna adversus Ecclesiam quæ *erat* Hierosolymis: & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.

2 Exulerunt autem una Stephanum viri religiosi, & plangorem magnum ediderunt super eo.

3 Saulus vero vastabat Ecclesiam, ingens domatim: & tractos viros ac mulieres tradebat in custodiam *conjiciendos*.

4 At qui dispersi fuerant peragrabant *regionem* evangelizantes sermonem *Dei*.

5 Philippus vero quum devenisset in urbem Samariæ, prædicabat eis Christum.

6 Attendebat autem turba concorditer iis quæ à Philippo dicebantur, audiendo & cernendo signa quæ edebat.

7 Spiritus enim impuri ex multis qui *eis* tenebantur, exibant, vociferantes voce magna: multique paralytici & claudi sanati sunt.

8 Et gaudium magnum exstitit in illa urbe.

9 Vir autem quidam nomine Simon, antea in urbe illa exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obstupefecerat, dicens se esse quempiam magnum:

10 Cui attendebant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes, Iste est potentia illa Dei magna.

11 Attendebant autem ei propterea quod à multo tempore magicis artibus eos dementarat.

12 Quum vero credidissent Philippo evangelizanti quæ ad regnum Dei & nomen Jesu Christi *pertinent*, baptizabantur tum viri tum mulieres.

13 Simon vero & ipse credidit, & baptizatus perdurabat apud Philippum: & conspiciens signa & virtutes magnas edi, obstupefiebat.

14 Quum autem audissent Apostoli qui erant Hierosolymis, Samariam recepisse sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum ac Johannem.

15 Qui quum descendissent, oraverunt pro eis ut acciperent Spiritum sanctum.

16 (Nondum enim in quemquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantum fuerant in nomen Jesu)

17 Deinde imposuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum sanctum.

18 Quum autem cospexisset Simon per impositionem manuum Apostolorum dari Spiritum sanctum, obtulit eis pecunias,

19 Dicens, Date etiam mihi potestatem istam, ut cuicumque imposuero manus, recipiat Spiritum sanctum.

20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua tecum pereat, qui donum Dei existimaris pecuniis acquiri.

21 Non est tibi pars neque sors in hoc negocio: cor enim tuum non est rectum in Dei conspectu.

22 Resipisce igitur ab ista malitia tua, & deprecare Deum, si forte remittetur tibi machinatio cordis tui.

23 Video enim te in felle amaritudinis & connexu injustitiæ positum.

24 Respondens autem Simon dixit, Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid superveniat mihi *istorum* quæ dixistis.

25 Illi igitur attestati sermonem Dei, reversi sunt Hierosolymam, & multis vicis Samaritanorum evangelizarunt.

26 Angelus autem Domini loquutus est Philippo, dicens, Surge, & vade meridiem versus, ad viam quæ Hierosolymis descendit Gazam: & quæ est deserta.

27 Is igitur surgens profectus est: & ecce quidam Æthiops Eunuchus, Dynastes Candaces reginæ Æthiopum, qui præerat universæ illius gazæ, venerat Hierosolymam adoraturus:

28 Et revertebatur sedens in curru suo, legebatque Esaiam Prophetam.

29 Dixit

29 Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & proxime adhære to currui isti.

30 Accurrens igitur Philippus audivit eum legentem Eliæum prophetam, & dixit, Nempe intelligis quæ legis?

31 At ille ait, Quinam enim possim, nisi mihi quispiam dux viæ fuerit? Et precatus est Philippum ut ascenderet, sederetque secum.

32 Locus autem Scripturæ quem legebat hic erat, Ut ovis ad mactationem ductus est: & ut agnus coram eo tonsore mutus, ita non aperuit os suum.

33 In ipsius depressione judicium ejus sublatum est: sæculum autem ejus quis enarrabit? quoniã tollitur è terra vita ejus.

34 Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit, Oro te, de quo dicit istud prophetã de seipso, an de alio quopiam?

35 Tunc Philippus aperuit os suum, & exorsus ab hac Scriptura, evangelizavit ei Jesum.

36 Quum vero pergerent in viam, venerunt ad quamdam aquam: cum ait ei Eunuchus, En aquam: quid prohibet me baptizari?

37 Dixit vero Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Respondens autem *ille* dixit, Credo Jesum Christum esse Filium illum Dei.

38 Jussitque fisti currum: ac descenderunt ambo in illam aquam, Philippus simul & Eunuchus: & *ille* baptizavit eum.

39 Quum autem ascendissent ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum; nec amplius vidit eum Eunuchus. Perrexit igitur in via sua, gaudens.

40 Philippus autem inventus est Azoti: & peragrans *regionem* evangelizavit omnibus urbibus, usquedum veniret Cæsaream.

CAPUT IX.

Sauli adversio, baptizatio & evasio Damasco. Sanatio Æneæ paralytici, & Tabitha defuncta per Petrũ resuscitatio.

SAulus autem adhuc spirans minas ac cædem adversus discipulos Domini, adiit Pontificem maximum.

2 Et petiit ab eo epistolas *perferendas* Damascum ad synagogas: ut siquos invenisset hujus sectæ, tum viros, tum mulieres, vinctos abduceret Hierosolymam.

3 Quum autem iter faceret, factum est ut appropinquaret Damasco: & repente circumfudit eum ut fulgur lux è cœlo.

4 Et quum cecidisset in terram, audivit vocem dicentem sibi, Saul, Saul, quid me persequeris?

5 Dixit autem, Quis es, Domine? Dominus autem dixit, Ego sum Jesus quem tu persequeris: durum *fuerit* tibi contra stimulos calcitrare.

6 *Saul vero* tremens & pavens dixit, Domine, quid me vis facere? Tum Dominus ad eum, Surge, & ingredere urbem, & dicetur tibi quid te oporteat facere.

7 Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant, constiterunt muti, audientes quidem *ejus* vocem, neminem autem conspicientes.

8 Surrexit autem Saulus è terra, apertisque oculis suis, neminem videbat: manu vero ductum eum introduxerunt Damascum.

9 Fuitque tribus diebus non videns, & non edit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, ad quem dixit per visionem Dominus, Anania. Et ille ait, Ecce, ego *adsum*, Domine.

11 Tum Dominus ad eum, Surge & proficiscere in vicum qui vocatur Rectus, & quære in domo Judæ Saulum *quendam* nomine, Tarsensem, ecce enim orat.

12 (Et vidit per visionem virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.)

13 Respondit autem Ananias, Domine, audivi ex multis de viro isto, quot malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis.

14 Quinetiam hoc loco habet potestatem à principibus Sacerdotum, vinciendi omnes qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere: nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & regum filiorum Israel.

16 Ego enim ei præmonstrabo quam multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.

17 Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus dixit, Saul frater, Dominus misit me, (Jesus *inquam* qui visus est tibi in via qua veniebas) ut visum recipias, & implearis Spiritu sancto.

18 Statim autem decciderunt ab oculis ejus quasi squamæ, & visum recepit illico: ac surgens baptizatus est.

19 Quumque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse filium illum Dei.

21 Obstupescebant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant, Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud: & huc idcirco venit ut vinctos eos adduceret ad primarios Sacerdotes?

22 Saulus autem magis sese corroborabat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.

23 Expletis autem multis diebus ceperunt simul Judæi consilium illum interimendi.

24 Sed intellecta sunt Saulo insidiæ eorum: adservabant autem portas die ac nocte, ut eum interimerent.

23 Acceptum igitur eum discipuli nocte, per murum dimiserunt sine submissum in sporta.

26 Quum vero Saulus advenisset Hierosolymam, tentabat se propius adjungere discipulis: sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.

27 Barnabas autem acceptum eum duxit ad Apostolos, & narravit eis quomodo in via vidisset Dominum, & quod loquutus esset ei, & quomodo Damasci libere loquutus esset in nomine Jesu.

28 Versabatur ergo cum eis Hierosolymis.

29 Et libere in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversus Græcos: illi vero conabantur eum interimere.

30 Quod quum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.

31 Ecclesiæ igitur per totam Judæam & Galilæam & Samariam habentes pacem, ædificabantur: & pergentes in timore Domini & consolatione sancti Spiritus, multiplicabantur.

32 Factum est autem ut Petrus, per omnes pertransiens, deveniret etiam ad sanctos qui habitabant Lyddæ.

33 Reperit autem illic quendam nomine Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et dixit ei Petrus, Ænea, sanat te Jesus Christus: surge & sterne tibi ipsi. Et *autem statim surrexit.*

35 Et viderunt eum omnes qui incolebant Lyddam & Saronam, qui converterunt *se* ad Dominum.

36 Joppæ vero fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ, si interpreteris, dicitur Capreæ. Hæc erat dives operum bonorum & eleemosynarum quas præstabat.

37 Factum est autem per illos dies ut illa ex infirmitate moreretur: quam quum lavissent, posuerunt in cœnaculo.

38 Quum autem Lydda esset prope Joppen, discipuli audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39 Exsurgens igitur Petrus venit cum eis: quem quum advenisset, adduxerunt in cœnaculum: & astiterunt ei omnes viduæ, flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta quæ Dorcas faciebat quum una cum ipsis esset.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus oravit: & conversus ad corpus, dixit, Tabitha, surge. Illa vero aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.

41 Data autem ei manu *Petrus* erexit eam: & vocatis sanctis ac viduis eam vivam repræsentavit.

42 Id autem innotuit per totam Joppen, & multi crediderunt in Dominum.

43 Factumque est ut dies multos maneret *Petrus* Joppæ *a*. apud Simonem quendam coriarium.

CAPUT X.

Cornelius angeli monitu Petrum accersi, & Petrus Dei jussu adit Cornelium: illoque ei concionante, venit Spiritus Dei super eum & suos.

PORro quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, Centurio ex legione quæ vocatur Italica,

2 Pius ac timens Deum cum tota domo sua, & præstans eleemosynas multis populo.

3 Qui quum assidue precaretur Deum, vidit per visionem manifeste quasi horadiei nona, Angelum Dei introeuntem & dicentem ipsi, Corneli.

4 At ille intentis oculis in eum & expavefactus dixit, Quid est, Domine? Dixit autem ei, Preces tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in Dei conspectu.

5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

6 Is diversatur apud Simonem quendam coriarium, cui est domus apud mare: is dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Ut autem discesserit Angelus qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis suis & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui:

8 Et quum eis exposuisset omnia, misit eos Joppen.

9 Postridie vero illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium ut oraret, circa horam sextam.

10 Factum est autem ut valde esuriret, voluitque capere cibum. Parantibus igitur illis *cibum*, incidit in eum mentis excessus.

11 Conspexitque cœlum apertum, ac descendens ad se vas quoddam ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram:

12 In quo erant quævis quadrupedia terræ, & fera, & reptilia, & volucres cœli.

13 Et exstitit vox ad eum, Surge, Petre, macta & ede.

14 Ait autem Petrus, Nequaquam, Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum vel impurum.

15 Tum vox rursus ad eum secundo, Quæ Deus purificavit, tu ne pollue.

16 Hoc autem factum est ter: & rursum receptum est vas in cœlum.

17 Quum autem apud se Petrus hæsitaret, *cogitans* quidnam esset visum illud quod viderat, rum ecce, viri qui missi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt ad vestibulum;

18 Et evocato *quopiam*, percontati sunt an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diverteretur.

19 Petro vero cogitante de visione, dixit ei Spiritus, Ecce, tres viri quærunt te,

20 Sur-

20 Surgens ergo descende, & nihil dubitans proficiscere cum eis: nam ego eos misi.

21 Descendens ergo Petrus ad viros illos qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit, Ecce, ego *is* sum quem quæritis: quæ causa est propter quam adestis?

22 Ipsi vero dixerunt, Cornelius Centurio, vir justus & timens Deum, & ornatus testimonio totius gentis Judæorum, divinitus admonitus est ab Angelo sancto ut accerseret te domum suam, & audire quædam.

23 Intro vocatos igitur eos accepit hospitio. Postridie vero Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppensibus comitati sunt eum.

24 Et altero post die introierunt Cæsaream. Cornelius autem expectabat eos, convocatis cognatis suis & necessariis amicis.

25 Ut autem factum est ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad pedes, adoravit.

26 Petrus vero erexit eum, dicens, Surge, & ego ipse homo sum.

27 Et colloquens cum eo, ingressus est, invenitque multos qui convenerant.

28 Dixitque eis. Vos scitis Judæo nefas esse propius adjungere se aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus neminem pollutum vel impurum hominem dicere.

29 Quapropter etiam nihil obloquutus veni accersitus. Percontor igitur qua ratione me accersiveritis.

30 Tum Cornelius ait, Nudiustertius usque ad hanc horam eram jejunus, & hora nona orabam domi meæ: & ecce, quidam stetit ob oculos meos, veste splendida,

31 Dixitque, Cornelii, exaudita sunt preces tuæ, & eleemosynæ tuæ in memoriam venerunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo Joppen, & accersi Simonem qui cognominatur Petrus: hic diversatur in ædibus Simonis coriarii apud mare: qui quum advenerit, loquetur tibi.

33 Eodem igitur *momento* missi ad te: & tu bene fecisti qui adveneris. Nunc ergo omnes nos in conspectu Dei adsumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata sunt à Deo.

34 Petrus autem ore aperto dixit, Vere deprehendo Deum non respicere ad personam:

35 Sed in quavis gente acceptum ei esse quemvis qui eum timeat, & operam det justitiæ.

36 Quem sermonem significavit filiis Israelis, evangelizans pacem per Jesum Christum, qui est omnium Dominus.

37 Vos nostis quod gestum est in tota Judæa, initio facto à Galilæa, post baptisma quod prædicavit Johannes:

38 Ut Jesum illum à Nazareta unxerit Deus Spiritu sancto & potentia, qui obambulavit, beneficiis afficiens & sanans omnes sub diaboli potestatem redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos sumus testes omnium quæ & in regione Judæorum & Hierosolymis fecit, quem interemerunt suspensum in ligno.

40 Hunc *autem* Deus suscitavit tertio die, fecitque ut is conspicuus fieret:

41 Non toti populo, sed testibus quos ipse prius designaverat, *nimirum* nobis qui comedimus ac bibimus una cum eo, postequam resurrexit à mortuis.

42 Mandavit autem nobis ut prædicemus populo, & cum testificatione denunciemus eum esse qui definitus sit à Deo judex vivorum ac mortuorum.

43 Huic etiam omnes Prophetæ testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis qui crediderit in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba ista, illapsus est Spiritus sanctus in omnes qui audiebant hunc sermonem.

45 Et fideles qui *erant* ex circumcisione, & venerant cum Petro, obstupuerunt, quod etiam in Gentes effusum esset donum Spiritus sancti:

46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus,

47 Num quis aquam prohibere potest, quominus *videlicet* baptizentur isti qui spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et præcepit eos baptizari in nomen Domini. Tunc rogaverunt eum ut sibi permaneret ad dies aliquot.

CAPUT XI.

Apologia Petri. Nomenclatura Christi. anorum. Agabi prophetia.

AUdierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Judæa, Gentes etiam, recepisse sermonem Dei.

2 Quum igitur ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptarunt adversus eum qui *erant* ex circumcisione,

3 Dicentes, Ad viros præputium habentes ingressus & una edisti cum eis.

4 Exorsus autem Petrus, *omnia* exposuit eis ordine, dicens,

5 Ego eram in civitate Joppe orans: & visum in mentis excessu vidi, *nempe* descendens vas quoddam, seu linteum magnum, quod quatuor extremis demittebatur è cælo, & ad me usque venit.

6 In quod quum intendissem oculos, consideravi, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cæli.

7 Audivi autem vocem dicentem mihi, Surge, Petre, macta & ede.

8 Dixi vero, Nequaquam, Domine: nam nihil commune aut impurum unquam introivit in os meum.

9 Respondit autem mihi vox secundo è cælo, Quæ Deus purificavit, tu ne pollue.

10 Idque per sextum est, & rursus omnia sursum retracta sunt in cœlum.

11 Tum ecce, eodem momento tres viri supervenerunt in ædes in quibus eram, Cæsarea missi ad me.

12 Dixit vero mihi spiritus ut irem cum eis, nihil addubitans. Venerunt autem mecum etiam sex isti fratres, & ingressi sumus domum viri illius,

13 Qui nunciavit nobis quomodo vidisset Angelum domi suæ, qui adstitisset ac dixisset ipsi, Mitte aliquos Joppen, & a cerse Simonem qui cognominatur Petrus :

14 Qui tibi ea dicturus est per quæ salveris & tota domus tua.

15 Quum autem cœpissem loqui, illapsus est Spiritus sanctus in eos, quemadmodum & in nos in principio.

16 Recordatus sum vero illius dicti Domini, quum diceret, Johannes quidem baptizavit aqua, vos vero baptizabimini Spiritu sancto.

17 Postquam igitur par illud donum dedit eis Deus ut & nobis, quum credidissemus in Dominum Jesum Christum, quis eram ego qui Deum possem inhibere ?

18 His autem auditis quieverunt, & glorificaverunt Deum, dicentes, Nempe etiam Gentibus Deus resipiscentiam dedit ad vitam.

19 Cæterum qui dispersi fuerant ex afflictione orta ob Stephanum, transierunt usque in Phœniciam, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes sermonem *Dei* nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam Cyprii & Cyrenenses, qui ingressi Antiochiam, loquuti sunt Græcis, evangelizantes Dominum Jesum.

21 Fuit autem manus Domini cum eis: multusque numerus fide ipsis habita conversus est ad Dominum.

22 Pervenit autem hic rumor ad aures Ecclesiæ quæ erat Hierosolymis. Emiserunt igitur Barnabam ut pergeret Antiochiam usque.

23 Qui quum advenisset & vidisset gratiam Dei, gavisus est, & hortatus est omnes ut proposito cordis permanerent cum Domino.

24 Nam erat vir bonus & plenus Spiritu sancto & fide : & adjuncta est multa turba Domino.

25 Abiit autem Barnabas Tarsum, ut requireret Saulum : & eum inventum duxit Antiochiam.

26 Factumq; est ut annum totum congregarentur in Ecclesia, docerentque turbam multam : & discipuli nominarentur primum Antiochiæ Christiani.

27 Per id tempus autem descenderunt Hierosolymis Prophetæ Antiochiam.

28 Et unus eorum surgens nomine Agabus, significavit per spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe : quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.

29 Singuli vero discipulorum, prout cuique supperebat, decreverunt subministrationis causa mittere *aliquid* fratribus habitantibus in Judæa.

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ & Sauli.

CAPUT XII.

Herodes Agrippa persecutor Jacobi & Petri perit phthiriasi.

CÆterum per id tempus injectis rex Herodes manibus, male accepit nonnullos ex Ecclesia.

2 Interemit autem Jacobum fratrem Johannis gladio.

3 Et quum vidisset *hoc* placere Judæis, perrexit comprehendere etiam Petrum : (erant autem dies Azymorum.)

4 Quem etiam prehensum conjecit in carcerem, traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent : volens eum post Pascha producere populo.

5 Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesia pro ipso.

6 Quum vero producturus esset eum Herodes, nocte illa dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostium observabant carcerem.

7 Et ecce, Angelus Domini supervenit, & lux splenduit in carcere : & pulsato latere Petri excitavit eum, dicens, Surge cito. Et exciderunt ei catenæ ex manibus.

8 Dixitque ei Angelus, Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem ita. Tum *ille* dixit ei, Amictor pallio tuo, & sequere me.

9 Itaque egressus *Petrus* sequebatur eum, nec sciebat verum esse quod fiebat per Angelum, sed putabat *se* visum *aliquod* cernere.

10 Quum autem pertransivissent primam ac secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit in civitatem, quæ sua sponte aperta est eis : & egressi progressi sunt per vicum unum : & statim abscessit Angelus ab eo.

11 Tum Petrus ad se reversus dixit, Nunc vere scio Dominum emisisse Angelum suum, & eripuisse me e manu Herodis, & ex omni expectatione populi Judæorum.

12 Et re apud se animadversa, venit domum Mariæ matris Johannis, qui cognominabatur Marcus, ubi erant multi congregati & orantes.

13 Quum pulsasset autem Petrus ostium vestibuli, prodiit puella ut subauscultaret, nomine Rhode.

14 Quæ agnita voce Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, sed intro currens annuntiavit adstare Petrum ante vestibulum.

15 Illi vero dixerunt ei, Insanis. Illa autem asseverabat ita se *rem* habere. At illi dicebant, Angelus ejus est.

16 Petrus

16 Petrus vero *ibi* perseverabat pulsans: quum autem aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.

17 Ipse vero manu postulato ab ipsis silentio, narravit eis quomodo Dominus se eduxisset è carcere: dixitque, Annunciate his Jacobo & fratribus. Et egressus, profectus est in alium locum.

18 Orto autem die fuit tumultus non parvus inter milites quidnam factum esset Petro.

19 Herodes vero quum eum requisivisset, & non invenisset, quæstione de custodibus habita, jussit *eos* ad supplicium rapi, & quum descendisset à Judæa Cæsaream, *ibi* commoratus est.

20 Herodes autem infenso animo erat in Tyrios & Sidonios: at illi concorditer venerunt ad eum, & persuaso Blasto qui præerat cubiculo regis, petebant pacem: eo quod alererur regio ipsorum ex regis agro.

21 Statuto autem die, Herodes indutus veste regia, & confidens pro tribunali, concionabatur ad eos.

22 Populus vero acclamabat, Vox Dei, & non hominis.

23 Illico vero percussit eum Angelus Domini, eo quod non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus, exanimatus est.

24 Sermo vero Domini crescebat ac multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio, simul assumpto etiam Johanne qui cognominabatur Marcus.

CAPUT XIII.

Paulus & Barnabas segregati Christum prædicant Judæis & Gentibus. Elymas Paulo resistens excæcatione punitur.

ERant autem Antiochiæ in Ecclesia quæ *ibi* erat, quidam prophetæ & doctores, Barnabas, & Simeon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen qui fuerat una cum Herode tetrarcha educatus, & Saulus.

2 Illis autem suum ministerium obeuntibus Domino & jejunantibus, dixit Spiritus sanctus, Separate mihi Barnabam & Saulem ad opus ad quod eos advocavi.

3 Quum *ergo* jejunassent, & precati impositissent eis manus, dimiserunt *eos*.

4 Ipsi igitur emissi à Spiritu sancto, descenderunt Seleuciam: & illinc abnavigaverunt Cyprum.

5 Quumque pervenissent Salamina, annunciarunt sermonem Dei in synagogis Judæorum: habebant autem etiam Johannem *sibi* subservientem.

6 Peragrata vero insula Paphum usque, invenerunt quendam magum pseudoprophetam Judæum, cui nomen *erat* Bar-Jesu,

7 Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo, viro intelligente. Hic advocatis Barnaba & Saulo, expetivit audire sermonem Dei.

8 Obsistebat autem eis Elymas, *id est*, magus, (ita enim explicatur nomen ejus) studens avertere Proprætorem à fide.

9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus Spiritu sancto, intentis in eum oculis,

10 Dixit, O plene omni dolo & ad quodvis scelus facilitate, fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non cessabis pervertere vias Domini rectas?

11 Nunc igitur ecce, manus Domini adversum te: erisque cæcus, non cernens solem ad certum tempus. Illico vero incidit in eum caligo ac tenebræ: & circumiens, quærebat qui sese manu prehensum ducerent.

12 Tunc Proprætor quum vidisset quod factum fuerat, credidit, perculsus super doctrina Domini.

13 Profecti vero Papho Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ *urbem*. Johannes vero abscedens ab eis, reversus est Hierosolymam.

14 At ipsi progressi Pergæ, venerunt Antiochiam *urbem* Pisidiæ, & ingressi synagogam die Sabbathi consederunt.

15 Post lectionem autem Legis & Prophetarum, miserunt præfecti synagogæ ad eos, dicentes, Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad populum, dicite.

16 Assurgens igitur Paulus, manu silentio postulato, dixit, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite.

17 Deus ille populi hujus Israelis elegit Patres nostros, & populum sursum evexit quum commoraretur in terra Ægypti, & ex ea eduxit elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19 Et quum deleviset septem gentes in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram earum.

20 Et postea annis circiter quadringentis quinquaginta dedit Judices usque ad Samuelem propheram.

21 Et exinde petierunt regem, deditque eis Deus Saulem filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, excitavit eis Davidem in regem, cui etiam testimonio dato dixit, Inveni Davidem *filium* Jesse, virum secundum cor meum, qui exsequetur omnes voluntates meas.

23 Hujus è semine Deus secundum promissionem excitavit Israeli Servatorem Jesum.

24 Quum ante prædicasset Johannes coram eo jam adventante, Baptismum resipiscentiæ toti populo Israelis.

25 Quum autem expleret Johannes cursum, dixit, Quem me suspicamini esse? non ego sum, sed ecce, venit post me, cujus pedum solearum non sum dignus quod solvam.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis

sermo salutis hujus missus est.

27 Qui enim habitabant Hierosolymis, & principes eorum, quum hunc ignorarent, tum voces Prophetarum quæ per omne Sabbathum leguntur, eo damnato, impleverunt.

28 Tum nulla causa mortis inventa, petierunt à Pilato ut interficeretur.

29 Quum vero perfecissent omnia quæ de eo scripta sunt, detractum è ligno posuerunt in monimento.

30 Deus autem suscitavit eum ex mortuis.

31 Qui conspectus est per dies multos iis qui simul ascenderant cum eo à Galilæa Hierosolymam, sunuque testes ejus apud populum.

32 Et nos vobis evangelizamus eam promissionem quæ patribus facta est, Deum exhibere eam impleviſſe filiis illorum, id est, nobis, suscitato Jesu:

33 Ut etiam in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quod autem suscitaverit eum ex mortuis, non amplius reversurum in sepulchrum, ita dixit, Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35 Ideo & alibi dicit, Non fines sanctum illum tuum sentire corruptionem.

36 Nam David quidem postquam ætate sua inservivit Dei consilio, obdormivit, & appositus est patribus suis, sensitque corruptionem:

37 At is quem Deus excitavit non sensit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per illum.

39 Et ab omnibus à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40 Videte ergo ne vobis superveniat quod dictum est in Prophetis.

41 Videte ô contemptores, & admiramini, & disparete: quia opus operor ego diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Egressis autem eis è synagoga Judæorum, rogarunt gentes ut intra proximum sequens Sabbathum exponerentur sibi hæc verba.

43 Solutoque conventu, sequuti sunt multi ex Judæis & religiosis Proselytis Paulum ac Barnabam: qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequente vero Sabbatho urbs propemodum congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45 Visa autem turba, Judæi repleti sunt invidia, & contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, contradicentes ac blasphemantes.

46 Tunc loquendi liberrime usi Paulus ac Barnabas, dixerunt, Vobis necesse fuit primum exponi sermonem Dei: postquam autem illum repellitis, & indignos vos ipsos decernitis æterna vita, ecce convertimur nos ad Gentes.

47 Ita enim nobis præcepit Dominus, *dicens*, Constitui te ut sis lux Gentium, ut sis saluti usque ad ultimas terras.

48 Gentes autem hæc audientes, gavisæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini: & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi vero excitabant mulieres religiosas & honoratas, & primos urbis, & excitarunt persequutionem in Paulum ac Barnabam, ejecerunteque eos è finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli vero replebantur gaudio & Spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejecti. Paulus Lystræ claudum sanat, & sibi sacrificaturos prohibet: ibidem lapidatus se recolligit, & Ecclesias multas colligit.

FActum est autem Iconii ut simul introirent synagogam Judæorum, & ita loquerentur, ut crederet Judæorum simul & Græcorum magna multitudo.

2 Judæi vero, qui assensi non fuerunt *sermoni*, incitarunt & male affectos reddiderunt animos Gentium adversus fratres.

3 Multum igitur tempus ibi commorati sunt libere loquentes, freti Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabatque ut signa & prodigia ederentur per manus eorum.

4 Fissa est autem multitudo urbis: & alii quidem erant à Judæis, alii vero ab Apostolis.

5 Quum autem factus esset impetus Gentium ac Judæorum una cum suis primoribus, ad eos contumeliis afficiendos & lapidandos,

6 Re inter se animadversa perfugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & circumjacentem regionem:

7 Et illic evangelizaverunt.

8 Quidam autem vir Lystris captus pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

9 Hic audivit Paulum loquentem: qui quum intendisset in eum oculos, & vidisset quod fidem haberet se liberatum iri,

10 Dixit voce magna, Surge in pedes tuos rectus. At *ille* exiliit & ambulavit.

11 Turba vero quum vidisset quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam, Lycaonice dicentes, Dii assimilati hominibus descenderunt ad nos.

12 Vocabantque Barnabam, Jovem: Paulum vero Mercurium; quoniam is præbat se loquendo.

13 Sacer-

13 Sacerdos autem Jovis collocati ante illorum urbem, quum tauros vittatos ad vestibula adduxissent, volebat cum turba sacrificare.

14 Quod quum audissent Apostoli Barnabas & Paulus, diruptis pallijs suis inciderunt in turbam, clamantes,

15 Ac dicentes, Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines iisdem quibus vos affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis istis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt;

16 Quique præteritis ætatibus sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere.

17 Quamquam non passus est se *esse* expertem testimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitus pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo & delectatione corda nostra.

18 Et hæc dicentes, vix compescuerunt turbam ne ipsis sacrificarent.

19 Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochia & Iconio, qui persuasa turba, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem, existimantes eum mortuum esse.

20 Quum autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem, & postridie egressus venit Derben cum Barnaba.

21 Quumque evangelizassent urbi illi, & discipulos multos adjunxissent, reversi sunt Lystra & Iconium & Antiochiam:

22 Confirmantes animos discipulorum, hortantes ut permanerent in fide, & *dicentes*, Oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23 Quumque ipsis per suffragia creassent per singulas Ecclesias Presbyteros, precatique essent cum jejuniis, commendarunt eos Domino in quem crediderant.

24 Peragrataque Pisidia, venerunt in Pamphyliam.

25 Ac Pergæ loquuti *Domini* sermonem, descenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigarunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.

27 Quum autem venissent & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta Deus per ipsos effecisset, eumque aperuisse Gentibus ostium fidei.

28 Et commorati sunt illic non parvum tempus cum discipulis.

CAPUT XV.

Synodus Hierosolymitana, & Pauli à Barnaba separatio, & in Asia ablegatio.

PORro quidam qui descenderant è Judæa, docebant fratres, *& dicebant*, Nisi circumcidamini ritu Mosis, non potestis servari.

2 Orta igitur repugnantia & disceptatione non parva Paulo ac Barnabæ adversus illos, constitutum fuit ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis, ad Apostolos ac Presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, peragrarunt Phœnicem & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & gaudio magno afficerunt omnes fratres.

4 Quum autem pervenissent Hierosolymam, excepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis ac Presbyteris, & retulerunt quanta Deus per ipsos effecerat.

5 Sed (*asebeæ*) quidam surrexerunt ex hæreti Pharisæorum qui crediderant, dicentes, Oportere ipsos circumcidere & demandare ut observent Legem Mosis.

6 Congregati sunt igitur Apostoli & Presbyteri ut dispicerent de hac re.

7 Quum autem multa disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit eis, Viri fratres, vos scitis Deum jampridem inter nos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes sermonem Evangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato ipsis Spiritu sancto sicut & nobis:

9 Nihilque discrevit inter nos & illos, fide ab *ipso* purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, ad imponendum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?

11 Imo per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum exponentes quanta Deus ediderit signa & prodigia per ipsos inter Gentes.

13 Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus dicens, Viri fratres, audite me:

14 Simeon exposuit quomodo primum Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomini suo.

15 Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est,

16 Post hæc revertar, & reædificabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus reædificabo, & rursus erigam illud:

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes super quas invocatum fuerit nomen meum, dicit Dominus qui facit hæc omnia.

18 Nota sunt Deo ab *æterno* xvu omnia opera sua.

19 Quamobrem ego censeo non esse obturbandos eos qui ex Gentibus ad Deum se convertunt:

20 Sed ad eos scribendum ut abstineant se pollutis per simulacra & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.

21 Mōses enim ab *æternis* antiquis oppidatim habet qui ipsum prædicent, quum in synagogis per singula sabbata legatur.

22 Tunc visum est Apostolis & presbyteris cum tota Ecclesia, delectos ex iis

viros

viros mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba: *nempe* Judam qui cognominabatur Barsabas, & Silam; viros primarios inter fratres:

23 Iltis per eorum manum scriptis; Apostoli & Presbyteri & fratres, iis qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus, qui *sunt* ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam quosdam è nobis egressos audivimus vos turbasse verbis, labefactantes animas vestras, dicentes *oportere vos* circumcidi, & observare Legem, quibus non edixeramus:

25 Visum est nobis concorditer coactis delectos viros mittere ad vos cum dilectis nostris Barnaba & Paulo,

26 Hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi *vobis* eadem verbis referent.

28 Visum est enim Spiritui sancto ac nobis, ne quod amplius imponeremus vobis onus præter necessaria istu:

29 *Videlicet*, ut abstineatis ab iis quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione: à quibus si vobis caveritis, bene agetis. Valete.

30 Illi igitur dimissi venerunt Antiochiam, & congregata multitudine reddiderunt epistolam.

31 Quam quum legissent, gavisi sunt super ea exhortatione.

32 Judas quoque & Silas, quum essent & ipsi prophetæ, multo sermone adhortati sunt, & confirmarunt fratres.

33 Quum autem egissent *illic* aliquamdiu, dimissi sunt cum pace à fratribus ad Apostolos.

34 Silæ tamen visum est ibi manere.

35 Paulus autem & Barnabas commorati sunt Antiochiæ, docentes & evangelizantes, cum aliis etiam multis, sermonem Domini.

36 Post aliquot autem dies dixit Barnabæ Paulus, Reverti invisamus fratres nostros oppidatim in quibus annunciavimus sermonem Domini, *cognituri* quomodo habeant.

37 Barnabas vero consilii erat assumere secum Johannem qui vocabatur Marcus.

38 Paulus autem æquum censebat, eum non simul assumere qui abscessisset ab iis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo opere fuisset.

39 Orta igitur inter eos exacerbatio, ut alter ab altero abscederet; & Barnabas assumpto Marco navigaverit in Cyprum:

40 Paulus vero allecto Sila abiit, commendatus gratiæ Dei à fratribus.

41 Perambulavit Syriam ac Ciliciam confirmans Ecclesias.

CAP. XVI.

Successus prædicationis Pauli multiplex.

Venit autem Derben & Lystram: & ecce, discipulus quidam erat illic nomine Timotheus, filius mulieris cujusdam Judææ fidelis, patris autem Græci.

2 Huic dabant testimonium fratres qui Lystris erant & Iconii.

3 Eum *itaque* voluit Paulus secum proficisci: & assumptum eum circumcidit, propter Judæos qui in illis locis erant: sciebant enim omnes patrem ejus Græcum esse.

4 Prout autem pertransibant urbes, tradebant eis observanda placita illa quæ decreta fuerant ab Apostolis & Presbyteris qui Hierosolymis erant.

5 Itaque Ecclesiæ confirmabantur fide, & exuberabant numero quotidie.

6 Phrygia autem peragrata & Galatica regione, prohibiti *à* Spiritu sancto loqui sermonem *Dei* in Asia;

7 Quum venissent in Mysiam, tentabant versus Bithyniam: sed non sivit eos *ire* Spiritus Jesu.

8 Prætertta igitur Mysia, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem conspectum est Paulo: Vir Macedo quidam adstabat precans eum, & dicens, Transiens in Macedoniam succurre nobis.

10 Ut autem hoc visum vidit, statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes quod advocasset nos Dominus ut eis evangelizaremus.

11 Provecti igitur Troade, rectum cursum tenuimus Samothracem, & sequente die Neapolin:

12 Et illinc Philippos, quæ est prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia. Commorati sumus autem in ea urbe aliquot dies.

13 Et die sabbathi egressi sumus ex urbe ad flumen, ubi solebat esse precatio: & quum consedissemus, alloquuti sumus mulieres quæ convenerant.

14 Quædam autem mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, *vas* audivit: cujus Dominus adaperuit cor ut attenderet iis quæ dicebantur à Paulo.

15 Quum igitur baptizata esset, & domus ejus, rogavit *nos*, dicens, Si judicastis me fidelem esse Domino, ingressi domum meam, manete. Et adegit nos.

16 Factum est autem proficiscentibus nobis ad precationem, ut ancillula quædam, habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præbebat dominis suis vaticinando.

17 Hæc subsequuta Paulum ac nos, clamabat, dicens, Isti homines servi sunt Dei illius altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies: sed molestè ferens Paulus, & sese convertens, spiritui illi dixit, Mando tibi per nomen Jesu Christi ut exeas ab ea. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Videntes illius *ancillulæ* domini abla-

ille spem quæstus sui, prehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad magistratus.

20 Et quum perttaxissent eos ad prætores, dixerunt, Homines isti conturbant civitatem nostram, quum sint Judæi;

21 Et annunciant ritus quos non licet nobis accipere, neque usurpare, quum simus Romani.

22 Una vero insurrexit turba adversus eos: & prætores diruptis eorum vestibus jusserunt *eos* virgis cædi.

23 Et quum multas plagas eis imposuissent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentariensi ut taro eos asservaret.

24 Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adstrinxit nimella.

25 Media autem nocte orantes Paulus & Silas hymnos canebant Deo: & qui vincti erant exaudiebant eos.

26 Repente vero terræ motus magnus exstitit, ita ut quaterentur fundamenta carceris: & illico apertæ sunt omnes fores, & omnium vincula laxata.

27 Expergefactus autem commentariensis, quum videret fores carceris apertas, stricto gladio erat seipsum interempturus, existimans vinctos effugisse.

28 Clamavit vero Paulus voce magna, dicens, Ne quid feceris tibi ipsi mali: omnes enim hic sumus.

29 Is autē petito lumine irrupit, & tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*.

30 Et productis ipsis foras, ait, Domini, quid me oportet facere ut salver?

31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Jesum Christum, & servaberis tu ac domus tua.

32 Et loquuti sunt ei sermonem Domini, & omnibus qui erant domi ipsius.

33 *Ipse* vero illis assumptis ea ipsa hora noctis, lavit *eorum* plagas: & baptizatus est ipse & omnes *domestici* illius illico.

34 Et ipsis deductis domum suam, apposuit mensam: & exsultavit quod cum universa domo sua credidisset Deo.

35 Die autem exorto, prætores miserunt viatores qui dicerent, Dimitte homines illos.

36 Annunciavit autem commentariensis hos sermones Paulo: Miserunt, *inquit*, præfecti ut dimittamini: nunc igitur egressi, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis, Cæsos nos publice, indicta causa, quum simus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clam nos ejiciunt? non profecto, sed veniant ipsi, & nos educant.

38 Renunciarunt autem prætoribus viatores verba ista: metueruntque audito eos Romanos esse.

39 Et venientes precati sunt eos, & eductos rogarunt ut egrederentur ex urbe.

40 Egressi autem e carcere introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & egressi sunt *ex urbe*.

CAPUT XVII.

Paulus prædicat Thessalonicæ & Athenis.

1 Tinere autem facto per Amphipolim & Apollonium, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga quædam Judæorum.

2 Paulus vero sicut consueverat introivit ad eos, & per Sabbatha tria disseruit *eum* eis ex Scripturis

3 Explicans & ob oculos ponens oportuisse Christum pati, & resurgere ex mortuis: & hunc Jesum, quem ego, *inquit*, annuncio vobis, esse Christum illum.

4 Nonnulli igitur eorum assensi sunt, & consociati sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed invidia commoti Judæi qui *fermenti* non assentiebantur, assumptis quibusdam circumstantibus viris improbis, ac turba coacta, fecerunt ut civitas tumultuaretur, & adorti domum Jasonis, studebant eos adducere ad populum.

6 Et quum non invenissent eos, traxerunt Jasonem & quosdam fratres ad civitatis magistratus vociferando, Isti qui orbis terrarum statum subverterunt, etiam hic adsunt.

7 Quos accepit Jason: qui omnes contra edicta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, *nempe* Jesum.

8 Commoverunt autem turbam & civitatis magistratus hæc audientes.

9 *Qui* tamen quum satis accepissent ab Jasone & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres vero statim per noctem Paulum simul & Silam emiserunt Beream: qui quum advenissent, ierunt in synagogam Judæorum.

11 Iis autem *Judæis* qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ut qui receperint sermonem cum omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas an hæc ita se haberent.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Berææ quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt illic.

15 Qui vero Paulum susceperant tuto loco constituendum, deduxerunt eum Athenas usque: & accepto præcepto ad Silam ac Timotheum, ut quam celerime ad ipsum venirent, abierunt.

16 Paulo vero Athenis illos exspectante, irritabatur spiritus ejus in ipso, quum conspiceret urbem idolis refertam.

17 Disserebat igitur in Synagoga cum Judæis & religiosis: & in foro quotidie cum quibuscunq; obviis.

18 Quidam

18 Quidam autem ex Epicureis & Stoicis philosophis conferebantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iste dicere? Alii vero, Peregrinorum deorum videtur annunciator esse: quoniam Jesum & resurrectionem ipsis annunciabat.

19 Et prehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Possumusne scire quæ sit ista nova, de qua tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers auribus nostris: volumus ergo scire quidnam ista sibi velint.

21 (Cæterum Athenienses omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant, nisi ad dicendum aut audiendum aliquid nov.)

22 Quum autem constitisset Paulus in medio Areopago, dixit, Viri Athenienses, omnino conspicio vos quasi religiosiores.

23 Perlustrantibus enim & contemplantibus sacra vestra, inveni etiam aram cui inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio.

24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, quum sit cæli & terræ Dominus, in manufactis templis non habitat:

25 Nec manibus hominum colitur, alicujus rei egens, quum ipse det omnibus vitam, & halitum, & omnia:

26 Fecitque ex uno sanguine totam gentem hominum, ut habitaret super universæ superficie terræ, definitis præstitutis temporibus, & positis terminis habitationis eorum:

27 Ut quærerent dominum, si forte palpando eum invenirent: quamquam profecto non longe abest ab unoquoque nostrum.

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestratium poetarum dixerunt, Nam hujus progenies etiam sumus.

29 Progenies ergo Dei quum simus, non debemus existimare auro & argento, aut lapidi, sculpturæ artificii & excogitationi hominum, numen esse simile.

30 Deus igitur temporibus istius ignorantiæ connivendo dissimularis, nunc mandat omnibus ubique hominibus ut resipiscant;

31 Eo quod statuit diem quo juste judicaturus est orbem terrarum, per eum virum quem definit, fide ejus rei potam facta omnibus illo ex mortuis suscitato.

32 Quum audissent autem resurrectionem mortuorum, alii quidem sannis eum excipiebant, alii vero dicebant, Audiemus te rursus de hac re.

33 Et ita Paulus exivit è medio eorum.

34 Quidam vero ei fide adjunxerunt & credidérunt: in quibus fuit & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus visitat multas Ecclesias. Apollos penitius informatur in fide Christi,

POstea Paulus quum discessisset Athenis, venit Corinthum.

2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquila, Ponti co natione, qui nuper venerat ex Italia, & Priscilla uxore ejus (eo quod edixisset Claudius ut omnes Judæi Roma excederent) venit ad eos:

3 Et quia ejusdem erat artificii, manit apud eos, & operabatur: erat enim ars illorum conficere tabernacula.

4 Disserebat autem in synagoga omnibus Sabbathis, & in (tum) sententiam adducebat tum Judæos, tum Græcos.

5 Ut autem advenerunt è Macedonia Silas & Timotheus, constringebatur spiritu Paulus, attestans Judæis Jesum esse Christum illum.

6 Ipsis autem obstitentibus ac blasphemantibus, excussis vestibus dixit eis, Sanguis vester esto super caput vestrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gentes proficiscar.

7 Et digressus illinc introiit domum cujusdam nomine Justi, colentis Deum, cujus domus erat confinis synagogæ.

8 Crispus autem præfectus synagogæ credidit Domino cum tota domo sua: multique Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Ne metue, sed loquere, & ne taceris.

10 Nam ego sum tecum, & nemo te invadet ut male te accipiat: quoniam populus est mihi multus in hac urbe.

11 Commoratus est itaque *illic* annum & sex menses, docens apud eos sermonem Dei.

12 Quum autem Gallio esset Proconsul Achaiæ, insurrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes, Iste persuadet hominibus colere Deum contra Legem.

14 Paulo vero ea aperturo dixit Gallio Judæis, Si quid injusti factum esset, aut facinus malum, ô Judæi, quatenus ferret ratio vos susciperem.

15 Sin vero quæstio est de sermone & nominibus, & lege vestra, ipsi videritis: judex enim ego istarum rerum esse nolo.

16 Et abegit eos à tribunali.

17 Prehensum autem omnes Græci Sosthenem præfectum synagogæ cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus vero quum adhuc *illic* permansisset dies multos, valedicto fratribus, enavigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, quum tondisset caput Cenchreis: habebat enim votum.

19 Devenit autem Ephesum, & eos ibi dereliquit: ipse vero ingressus synagogam, disserebat cum Judæis.

20 Rogantibus autem ipsis, ut diutius apud ipsos maneret, non annuit:

21 Sed valedixit eis dicens, Oportet omnino

omnino me dié festo qui instat agere Hierosolymis: sed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et proficiscitur, est Epheso.

22 Quumque descendisset Cæsaream, ascendissetque *Hierosolymam*, & salutasset Ecclesiam, descendit Antiochiam.

23 Et quum egisset *ibi* aliquamdiu, abiit, pertransiens ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum, potens Scripturis.

25 Hic erat initiatus via Domini, & fervens spiritu, loquebatur: & docebat diligenter ea quæ sunt Domini, sciens tantum Baptismum Johannis.

26 Cœpitque libere loqui in synagoga: quem audiens Aquila & Priscilla assumpserunt, & penitius ei exposuerunt viam Dei.

27 Quum autem vellet transire in Achaiam, fratres *eum* adhortati, scripserunt discipulis ut exciperent eum: qui quum advenisset, multum contulit iis qui crediderunt per gratiam:

28 Magna enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publice, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum illum.

CAPUT XIX.

Libri magici Ephesi combusti, & Idololatria reprehensa, excitantur turbæ, quæ tamen sedantur.

FActum est autem interim dum Apollos esset Corinthi, ut Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum: ubi quum discipulos quosdam invenisset,

2 Dixit eis, Num Spiritum sanctum accepistis postequam credidistis? Illi vero dixerunt ei, Imo sane Spiritus sanctus ne audivimus quidem.

3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptizati estis? Ipsi vero dixerunt, In Johannis baptismum.

4 Dixit autem Paulus, Johannes quidem baptizavit baptismo resipiscentiæ, dicens populo ut in eum, qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est in Christum Jesum.

5 Qui vero *illum* audierunt baptizati sunt in nomen Domini Jesu.

6 Et quum imposuisset eis manus Paulus, venit Spiritus sanctus in eos, & loquebantur linguis & prophetabant.

7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.

8 *Ipse* porro ingressus synagogam, libere loquebatur, ad tres menses disserens & suadens quæ ad regnum Dei *pertinent*.

9 Quum autem quidam indurarentur, & non assentirentur *sermoni*, male loquentes de via illa *Dei* in conspectu multitudinis, abscedens ab illis, separavit discipulos, quotidie disserens in schola Tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium: *ita* ut omnes qui habitabant in Asia, tum Judæi tum Græci, audirent sermonem Domini Jesu.

11 Virtutesque non vulgares edebat Deus per manus Pauli;

12 *Ita* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus sudaria seu semicinctia, & discederent ab eis morbi, & spiritus improbi ab eis exirent.

13 Aggressi sunt vero quidam ex circumforaneis Judæis exorcistis nominare super eos qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes, Adjuramus vos per Jesum quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam filii Scevæ Judæi primarii sacerdotis septem qui hoc faciebant.

15 Respondens vero spiritus improbus, dixit, Jesum novi & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliit in eos homo in quo erat spiritus ille improbus, & superatis illis, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent ex domo illa.

17 Id vero innotuit omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi: & incidit metus in omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes facta sua.

19 Multi vero ex iis qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis repererunt denariorum quinquaginta millia.

20 Ita fortiter crescebat sermo Domini, & invalescebat.

21 His autem impletis, induxit in animum Paulus peragrata Macedonia & Achaia proficisci Hierosolymam: dicens, Postquam illic fuero, oportet me Romam et iam videre.

22 Missis vero in Macedoniam duobus ex iis qui ministrabant ei, *videlicet* Timotheo & Erasto, ipse substitit ad tempus in Asia.

23 Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super via *Dei*.

24 Nam quidam nomine Demetrius, fusor argenti, qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat artificibus non parvum quæstum.

25 Quibus ille congregatis, & ejusmodi rerum opificibus, dixit, Viri, scitis ex hoc quæstu nostras esse copias.

26 Et spectatis & auditis Paulum istum non solum Ephesinam, sed prope totius Asiæ multam turbam persuadendo avertisse, dicentem deos illos non esse qui manibus fiant.

27 Non solum autem periculum est ut istud quod nobis est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reputetur, sanctumque; sic ut etiam destruatur majestas

eius

ens, quæ Asia tota & orbis terrarum colit.

28 *His* autem auditis, pleni excandescentia clamaverunt, dicentes, Magna *est* Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt concorditer in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.

30 Paulo vero volente prodire ad populum, non siverunt eum *prodire* discipuli.

31 Sed & quidam ex Asiarchis quum essent ei amici, *nuncio* ad eum misso, rogarunt ne se daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio conturbata, & plerique nesciebant cujus *rei* causa convenissent.

33 Ex turba vero *quidam* produxerunt Alexandrum propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34 Quem ut agnoverunt Judæum esse, vox exiit una ab omnibus *prolata*, quasi ad horas duas clamantibus, Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba quum sedasset turbam, dixit, Viri Ephesi, quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem ædituam esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi *simulacri*?

36 Quum igitur istis non possit contradici, oportet vos sedatos esse, nec quicquam præceps facere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque contumeliosos in deam vestram.

38 Quod si Demetrius & qui cum eo sunt artifices, negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconsules adsunt, alii apud postulanto.

39 Siquid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum est ne postulemur seditionis propter *diem* hodiernum, quum nulla subsit causa ob quam possimus reddere rationem concursus istius. Et quum hæc dixisset, dimisit concionem.

CAPUT XX.

Paulus exit ad Eutychum. Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, ibique habet concionem valedictoriam.

POstquam vero cessavit tumultus, quem advocavit Paulus discipulos, & complexus esset, abiit profecturus in Macedoniam.

2 Quum autem illas partes peragrasset, & hortatus illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.

3 Et *ibi* peractis mensibus tribus, quum ei in Syriam navigaturo fuisset insidiæ à Judæis insidiis, constitit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum usq; in Asiam Sopater Berœensis: ex Thessalonicensibus vero, Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus, & Timotheus:

5 Asiani vero, Tychicus, & Trophimus, quum prævissent, exspectarunt nos Troade.

6 Nos vero navigavimus Philippis post dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati sumus dies septem.

7 Primo autem die hebdomadis congregatis discipulis ad frangendum panem, Paulus disserebat cum eis abiturus postridie, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant vero lucernæ multæ in cœnaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus in senestra, obrutus somno profundo, quum diutius disseret Paulus, præ somno detorbatus, decidit ex tertia contignatione deorsum: & sublatus est mortuus.

10 Quum descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum: & simul eum complexus dixit, Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.

11 Quum igitur ascendisset, fregisset q; panem, & cibum sumpsisset, diu colloquutus usque ad diluculum, ita demum profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum vivere, & solamen acceperunt non mediocre.

13 Nos vero progressi ad navem, provecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim ediderat, pedibus ipse iter facturus.

14 Ut autem conjunxit *se* nobiscum apud Assum, recepto eo devenimus Mytilenen.

15 Et quum illinc enavigassemus, sequenti die pervenimus è regione Chii, postridie vero appulimus Samum: & quum diversati essemus apud Trogylium, sequenti die venimus Miletum.

16 Decreverat enim Paulus præternavigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim, ut si fieri posset, die Pentecostes esset Hierosolymis.

17 Mittis autem Mileto *nuncio* Ephesum, accersivit Presbyteros Ecclesiæ.

18 Qui cum ad ipsum venissent, dixit eis, Vos scitis quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim,

19 Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis lacrymis ac tentationibus, quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:

20 Ut nihil subterfugerim eorum quæ *vobis* conducerent, quo minus *ea* vobis annunciarem, & docerem vos publice & domatim,

21 Attestans Judæis simul & Græcis conversionem ad Deum, & fidem quæ est in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu, proficiscor Hierosolymam, ignorans quæ in ea mihi occurrent:

23 Nisi

23 Nisi quod Spiritus sanctus oppidatim eriam atque eriam attestatur, dicens vincula & afflictiones me manere.

24 Sed nullius rei habeo rationem, neq; vita mea mihi ipsi cura est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à Domino Jesu, ad attestandum Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce, ego scio non amplius visuros faciem meam ullos ex vobis omnibus, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Ideo testor vobis hodierno die me purum esse à sanguine omnium:

27 Non enim subterfugi quominus annunciarem vobis omne Dei consilium.

28 Attendite igitur *animum* ad vosipsos & totum gregem in quo vos Spiritus ille sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei, quam suo illo proprio sanguine acquisivit.

29 Ego enim illud scio, lupos graves, non parcentes gregi, ingressuros esse in vos post discessum meum:

30 Et ex vobismetipsis exorituros qui loquantur perversa, ut discipulos post se abstrahant.

31 Ideo vigilate, memores me per triennium nocte & die non cessasse cum lacrymis admonere unumquemque.

32 Et nunc quoque, fratres, commendo vos Deo & sermoni gratiæ ipsius, qui *quidem Deus potest vos* superstruere, & dare vobis quod hæreditatem jure possideatis cum sanctificatis omnibus.

33 Argentum vel aurum aut vestem nullius concupivi.

34 Imo ipsi nostis, usibus meis, & iis qui mecum sunt, manus istas ministrasse.

35 In omnibus ostendi vobis oportere sic laborando suscipere infirmos, & meminisse verborum Domini Jesu, ipsum *dolcet* dixisse, Beatum esse dare potius quam accipere.

36 Et quum hæc dixisset, positis genibus suis, oravit cum illis omnibus.

37 Magnus autem fletus omnium ortus est: & ruentes in collum Pauli, deosculabantur eum;

38 Cruciati maxime ob sermonem quem dixerat, ipsos non esse amplius faciem ejus conspecturos: & deduxerunt eum ad navim.

CAPUT XXI.

Agabus prophetat. Et Paulus Hierosolymis capitur.

UT autem provecti sumus, avulsi ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & illinc Patara.

2 Et nacti navem trajicientem in Phœniciam, *ea* conscensa, provecti sumus.

3 Quum autem cepisset nobis apparere Cyprus, & eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syriam, & devecti sumus Tyrum: illic enim navis erat suum onus exposituri.

4 Fermansimus autē ibidem dies septē, inventis discipulis, qui Paulo dicebāt per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.

5 Sed peractis illis diebus, abiimus, omnibus deducentibus nos cum uxoribus & liberis, extra urbem usque: & positis genibus in littore, oravimus.

6 Et alii alios complexi, conscendimus navim: illi autem reversi sunt domum suam.

7 Nos vero navigatione perfecta, devenimus Tyro Ptolemaida: & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.

8 Postridie vero egressi Paulus & nos qui cum eo eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Philippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10 Et quum *illic* permansissemus dies complures, descendit ex Judæa quidam propheta, nomine Agabus.

11 Qui quum venisset ad nos, & sumpsisset zonam Pauli, vinctis sibi manibus ac pedibus, dixit, Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cujus est hæc zona, ita vincient Hierosolymis Judæi, tradentque in manus Gentium.

12 Ut vero ista audivimus, rogabamus & nos & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.

13 Sed respondit Paulus, Quid facitis, flentes & emollientes cor meum? Nam ego non solum vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Jesu.

14 Quum igitur non assentiretur, acquievimus, dicentes, Fiat Domini voluntas.

15 Porro post dies istos collectis sarcinis ascendimus Hierosolymam.

16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsarea nobiscum, adducentes apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Quum igitur pervenissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti vero die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes Presbyteri adfuerunt.

19 Quos complexus, exposuit ordine singula quæ Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.

20 At illi *hic* auditis, glorificaverunt Dominum, & dixerunt ei, Vides, frater, quot sint millia Judæorum qui crediderunt: suntque omnes, accensi zelo Legis.

21 Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes qui inter Gentes sunt Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios, neque *secundum* ritus ambulare.

22 Quid est ergo? omnino oportet convenire multitudinē: audient enim te venisse.

23 Hoc igitur fac, quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor qui voto *sese* obstrinxerunt.

24 Hos

24 Iussit assumpti, sanctificatos cum eis, & adde ad eorum sumptus, ut radant capita, & norint omnes nihil esse eorum quæ de te auditione acceperunt, sed te quoque ita incedere ut Legem observes.

25 De iis autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus & decrevimus nequid hujusmodi observent, nisi ut caveant ab iis quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & rebus suffocatis, & scortatione.

26 Tum Paulus assumptis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus ingressus est in templum, denuncians expletionem dierum sanctificationis, usquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Quum autem septeni illi dies iam essent finiendi, qui ex Asia *advenerant* Judæi ipsum conspicati in templo, concitarunt totam turbam, & injecerunt manus in eum,

28 Clamantes, Viri Israelitæ, succurrite: hic ille homo est qui adversus populu, & Legem, & locum hunc omnes ubique docet: atqjadeo Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Ephesiũ in urbe cum eo, quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum.)

30 Commota est igitur urbs tota, & factus est concursus populi: & prehensum Paulum trahebant è templo, statimque clausæ sunt fores.

31 Studentibus autem ipsis eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hierosolymam conturbatam esse.

32 Qui eo ipso *momento* acceptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi quum vidissent Tribunum & milites, cessarunt cædere Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus prehendit eum, & jussit vinciri catenis duabus: & percontatus est quisnam esset, & quid fecisset?

34 Alii autem aliud vociferabantur in turba: & quum non posset certum rescire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35 Quum igitur pervenisset ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle ipsum.

37 Et quum futurum esset, ut introduceretur in castra Paulus, dicit Tribuno. Licetne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit, Græce nosti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies commovisti & eduxisti in desertum quatuor millia sicariorum?

39 Dixit autem Paulus. Ego quidem sum Judæus Tarsensis, urbis in Cilicia non obscuræ civis: cæterum rogo te, permitte mihi ut alloquar populum.

40 Quum igitur ille permisisset, Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit à plebe: & magno silentio facto, loquutus est lingua Hebræa, dicens.

CAPUT XXII.

Apologia Pauli, ejusque fructus.

Viri fratres & patres, audite meam, qua nunc apud vos utor, defensionem.

2 Quum audissent autem eum Hebræa lingua ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos; *ipse* vero dixit *eis*,

3 Ego quidem sum Judæus, natus Tarsi, *quæ urbs est* Ciliciæ, nutritus vero in hac ipsa urbe apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquisitam formam patriæ legis, zelo Dei accensus, sicut & vos omnes estis hodie;

4 Qui hanc sectam sum persequutus usque ad mortem, vinciens ac tradens in carceres tum viros tum mulieres:

5 Ut & Pontifex maximus mihi testis est, & totus seniorum ordo; à quibus etiam acceptis ad fratres epistolis, Damascum proficiscebar, adducturus etiam eos qui illic essent vinctos Hierosolymam ut punirentur.

6 Evenit autem mihi iter facienti & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repente è cœlo circumfuderit me lux multa cinquam fulgur.

7 Cecidique in solum, & audivi vocem dicentem mihi, Saul, Saul, quid me persequeris?

8 Ego vero respondi, Quis es, Domine? Dixitque mihi, Ego sum Jesus Nazaræus quem tu persequeris.

9 Porro qui mecum erant, lucem quidem conspexerunt, & expavefacti sunt: vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.

10 Dixi vero, Quid faciam Domine? Dominus autem dixit mihi, Surge, ac proficiscere Damascum: & illic tibi dicetur de omnibus quæ constitutum est tibi ut facias.

11 Quum vero non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir pius secundum Legem, testimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum,

13 Veniens ad me, & adstans dixit mihi, Saul frater, recipe visum. Et ego eodem illo momento visu recepto illum vidi.

14 Ipse autem dixit, Deus patrum nostrorum designavit te qui cognosceres ipsius voluntatem, & videres justum illum, & audires vocem ex ore ipsius.

15 Nam eris ei testis apud omnes homines, *eorum* quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid cunctaris? surgens, baptizator, & abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, quum orarem in templo, ut raperer extra me,

18 Et viderem eum dicentem mihi, Festina,

stina, & exi cito Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi, Domine, ipsi sciunt me verberasse in carcerem, & verberibus affecisse per singulas synagogas eos qui credebant in te.

20 Et quũ effunderentur sanguis Stephani martyris tui, ego quoque adstabam, & una assentiebar cædi ipsius; & custodiebam pallia eorum qui interimebant eum.

21 Tum *is* dixit mihi, Proficiscere, nam ego te longe ad gentes emittam.

22 Audiebant autem eum ad hunc usq; sermonẽ: tum *vero* sustulerunt vocem suam, dicentes, Tolle è terra *hominem* ĩstiusmodi: non enim convenit eum vivere.

23 Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia, & pulverem jactantibus in aerem,

24 Jussit Tribunus eum duci in castra, dixitque ut in eum flagris inquirerentur: ut resciret propter quod crimen sic clamarent adversus eum.

25 Quum autem eum distendissent loris *tædendum*, dixit adstanti Centurioni Paulus, Num hominem Romanum & *quidem* indicta causa licet vobis flagellare?

26 *Hoc* autem quum audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei, dicens, Vide quid facturus sis: homo enim ille Romanus est.

27 Accedens autem Tribunus, dixit ei, Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam.

28 Et respondit Tribunus, Ego multa summa civitatem istam acquisivi. Paulus autẽ ait, Ego vero etiam natus sum *civis*.

29 Statim igitur absceserunt ab eo qui erant in eum inquisituri: sed & Tribunus quoque meruit cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30 Postridie vero volens certum rescire, nempe cujus *rei* accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis, & jussit primarios Sacerdotes venire, totumq; ipsorũ consessũ: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAPUT XXIII.

Paulus jussu Ananiæ percutitur, consolatur è Deo, & è conjuratorum manu Cæsaream mittitur.

INtentis autem in consessũ oculis Paulus, ait, Viri fratres, ego omni conscientia bona servivi Deo ad hunc usque diem.

2 Ananias autem Pontifex maximus imperavit iis qui ipsi adstabant, ut os ejus cæderent.

3 Tum Paulus dixit ei, Futurum est ut percutiat te Deus, paries dealbate: & tu sedes judicans me secundum Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?

4 Tum qui adstabant, dixerunt, Pontificẽ illi Dei maximo conviciaris?

5 Dixit autem Paulus, Nesciebam, fratres, Pontificem esse maximum. Scriptũ est enim, Principi populi tui non maledices.

6 Quum vero noster Paulus unam quidem partem esse Sadducæorum, alteram vero Pharisæorum, clamavit in consessu, Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæi: de spe & resurrectione mortuorum ego in judicium vocor.

7 Quum autem hoc esset loquutus, orta est seditio inter Pharisæos ac Sadducæos: & scissa est multitudo.

8 Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neq; spiritum: Pharisæi autem utrumque profitentur.

9 Ortus est igitur clamor magnus: & quum surrexissent Scribæ ex partibus Pharisæorum, depugnabant, dicentes, Nihil mali invenimus in homine isto: quod si spiritus loquutus est ei, seu Angelus, ne repugnemus Deo.

10 Magna autem orta, seditione, veritus Tribunus ne Paulus ab ipsis discerperetur, jussit militum manum descendere, & eum raptum è medio ipsorum, ducere in castra.

11 Sequente vero nocte superveniens ei Dominus, dixit, Confide, Paule: ut enim constanter attestatus es de me Hierosolymis, sic te oportet eriam Romæ testari.

12 Orto autem die quidam ex Judæis facta coitione devoverunt sese, dicentes, neque esuros se, neque bibituros, usquequo interemisissent Paulum.

13 Erant vero plures quam quadraginta *viri* qui hanc conjurationem fecerant.

14 Qui adierunt primarios Sacerdotes & Seniores, & dixerunt, Devotione devovimus nosipsos, nihil gustaturos usquequo interemerimus Paulum.

15 Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex consessu voluntate ut eum cras ad vos deducat, velluti exquisitius percognituros de iis quæ ad eum *spectant*: nos vero, priusquam appropinquet, parati sumus ipsum interimere.

16 Quum autem filius sororis Pauli audisset insidias, venit, & ingressus in castra annunciavit *eas* Paulo.

17 Paulus autem advocato quodam ex Centurionibus, ait, Adolescentem hunc adduc ad Tribunum: habet enim quod annunciet ei.

18 Ille igitur assumptum eum duxit ad Tribunum, & dixit, Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit ut hunc adolescentem ducerem ad te, qui aliquid habeat quod tibi loquatur.

19 Tribunus vero, prehensa ejus manu, quum secessisset seorsum, percontatus est, Quid est quod habes mihi annunciandum?

20 *Ille* autem dixit, Judæi constituerunt te rogare ut cras Paulum deducas in consessum, quasi aliquid exquisitius percontaturi sint de eo.

21 Tu vero ne ipsis assentitor: insidiantur enim ei ex ĩstis viri plures quadraginta, qui seipsos devoverunt, neq; esuros, neque bibituros usquequo interemerint eum:

cum: & nunc parati sunt, expectantes quid à te renuncietur.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, quum ei mandasset *ut* nulli effutiret quod hæc ipsi indicasset.

23 Et advocatis duobus quibusdam ex Centurionibus, dixit *eis*, Parate milites ducentos, qui proficiscantur Cæsaream usque, & equites septuaginta, & stipatores ducentos, à tertia hora noctis.

24 Et ut jumenta præberent, ut impositum Paulum salvum perducerent ad Felicem Præsidem:

25 Scripta epistola quæ hanc summam contineret:

26 Claudius Lysias præstantissimo Præsidi Felici salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, quum jam futurum esset ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.

28 Et volens rescire crimen, cujus eum postularent, deduxi eum in ipsorum consilium.

29 Quem comperi accusari de quæstionibus Legis ipsorũ, nullius vero criminis reum quod sit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi insidiis adversus hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi *eum* ad te & mandavi quoque accusatoribus ut quæ habent adversus eum dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, sicut ipsis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.

32 Postero autem die, reversi sunt in castra, relictis equitibus qui cum eo proficiscerentur.

33 Qui quum venissent Cæsaream, & reddidissent epistolam Præsidi, steterunt coram eo etiam Paulum.

34 Quum legisset autem *literas* Præses, & interrogasset ex qua provincia esset, ac cognovisset esse ex Cilicia,

35 Audiam te, inquit, quum accusatores quoque tui adfuerint. Jussitque in prætorio Herodis ipsum custodiri.

CAPUT XXIV.

Paulus agit causam suam, & concionatur coram Felice.

QUinque autem post diebus descendit Pontifex maximus Ananias cum senioribus, & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præside contra Paulum.

2 Citato igitur eo, cœpit accusare Tertullus, dicens,

3 Multa *nos* pace potiri per te, & ea quæ recte ac feliciter in hac gente providentia tua gesta sunt, prorsus & ubique agnoscimus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne vero te diutius interpellem, precor te ut audias nos paucis pro tua æquitate.

5 Comperimus enim virum hunc *esse* pestem, & qui movet seditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæresis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit profanare: in quem etiam prehensum voluimus secundum Legem nostram judicium ferre.

7 Sed interveniens Tribunus Lysias cum magna vi abduxit eum é manibus nostris:

8 Jussis ipsius accusatoribus ad te venire: ex quo poteris ipse, inquisitione habita, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos eum accusamus.

9 Consenserunt autem etiam Judæi, aientes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, quum innuisset ei præses ut loqueretur: Quia te à multis annis huic genti præfuisse scio, eo alacriore animo quæ ad me attinent pro mei defensione dicam.

11 Quum tu possis cerior fieri non plures *exactos* esse dies quam duodecim, ex quo ascendi Hierosolymam adoraturus.

12 Neqi vero me in templo invenerunt cum aliquo disserentem, aut coitionem turbæ facientem, neque in synagogis, neque in urbe:

13 Neque probare possunt ea de quibus nunc me accusant.

14 Hoc vero tibi fateor, me secundum viam illam, quã hæresin dicunt, ita colere patrium Deum, ut qui credam omnibus quæ in Lege & in Propheris scripta sunt:

15 *Et* spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipsi exspectant, resurrectionem mortuorum, *tum* justorum, *tum* iniustorũ.

16 Interea vero ipse *me* exerceo, ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum & apud homines semper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes.

18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cũ turba neq; cum tumultu, quidam ex Asia Judæi.

19 Quos oportuit apud te adesse, & accusare si quid haberent adversum me.

20 Aut hi ipsi dicant si quod comperierunt in me injuste factum, quum ego starem in consessu.

21 Nisi de hac una voce qua clamavi quum inter eos starem. De resurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix ampliavit eos; Postquam exquisitius pernovero quæ ad viam istam pertinent, inquiens, quum Tribunus Lysias descenderit, pernoctam vestrum negotium.

23 Edicens etiam Centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & nequis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem post diebus quum advenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, accersivit Paulum: & audivit eum de fide quæ est in Christum.

25 Disserente autem ipso de justitia, & continentia,

continentia, & judicio futuro, expaveſcitus Felix reſpondit, Ut nunc ſe res habent, abi: opportunitatem autem poſt nactus accerſam te.

26 Simul & illud ſperans, fore ut pecunia ipſi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exſolveret: quamobrem etiam crebrius eum accerſens, colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem complero accepit ſucceſſorem Felix Porcium Feſtum: & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Paulus agit cauſam ſuam coram Feſto.

FEſtus ergo ingreſſus provinciã, triduo poſt aſcendit Cæſarea Hieroſolymam.

2 Comparaverunt autem coram eo Pontifex maximus & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precati ſunt,

3 Petentes gratiam adverſus eum, ut accerſeret eum Hieroſolymam: factis inſidiis ut *eum* in via interimerent.

4 Feſtus autem reſpondit ut aſſervaretur Paulus Cæſareæ, ſe vero cito *illuc* profecturum.

5 Qui ergo inter vos, inquit, *iſtud* poterunt, una deſcendant, & ſiquid eſt in hoc viro improbum, accuſent eum.

6 Commoratus autem apud eos dies non plures quam decem, quum deſcendiſſet Cæſaream, poſtero die ſedit in tribunali, juſſitque Paulum adduci.

7 Qui quum adſuiſſet, circumſteterunt *eum* qui Hieroſolymis deſcenderant Judæi, multas & graves criminationes adferentes adverſus Paulum, quas nequibant demonſtrare.

8 Quum ipſe pro ſui defenſione diceret, Neque in Legem Judæorum, neq; in Templum, neq; in Cæſarem quicquam peccavi.

9 Sed Feſtus volens gratiam inire à Judæis, reſpondens Paulo, dixit, Vis Hieroſolymam aſcendere, & illic de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſto, ubi me oportet judicari. Judæos nulla in re injuria affeci, ſicut & tu pulchre agnoſcis.

11 Nam ſi injuria quemquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuſo mori: ſin vero nihil eſt *ex iis* de quibus iſti me accuſant, nullus me poteſt eis donare. Cæſarem appello.

12 Tunc Feſtus cum concilio colloquutus, reſpondit, Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem proficiſceris.

13 Diebus autem aliquot exactis, Agrippa rex & Bernice venerunt Cæſaream, ſaluraturi Feſtum.

14 Et quum dies complures illic eſſent commorati, Feſtus regi expoſuit quæ ad Paulum *ſpectabant*, dicens, Vir quidam eſt relictus à Felice in vinculis.

15 De quo quum eſſem Hieroſolymis, comparuerunt principes Sacerdotum & ſenices Judæorum, petentes damnationem adverſus eum.

16 Quibus reſpondi, non eſſe Romanis morem quempiam ad exitium concedere, priuſquam is qui accuſatur in conſpectu habeat accuſatores, & locum defenſionis accipiat ſuper criminationem.

17 Quum ergo huc convenſſent abſque ulla dilatione, conſequente die ſedens in tribunali, juſſi adduci hominem.

18 Cujus accuſatores quum adſtarent, nullum crimen objiciebant eorum quæ ego ſuſpicabar.

19 Sed quæſtiones quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant adverſus eum, & de quodam Jeſu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20 Incertus autem ego ſuper ejuſmodi inquiſitione, dixi num vellet proficiſci Hieroſolymã, & illic judicari ſuper iſtis.

21 Quum vero Paulus appellaſſet ut aſſervaretur Auguſti cognitioni, juſſi eum aſſervari quousque mitterem eum ad Cæſarem.

22 Agrippa vero dixit Feſto, Velim & ipſe hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.

23 Poſtero igitur die quum veniſſet Agrippa & Bernice cum multa oſtentatione, & introiſſent in auditorium cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Feſto adductus eſt Paulus.

24 Tum Feſtus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui ſimul adeſtis nobiſcum, videtis iſtum de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me & Hieroſolymis & hic, vociferando non oportere ipſum vivere amplius.

25 Ego vero quum comperiſſem eum nihil dignum morte feciſſe, & is ipſe appellaſſet Auguſtum, decrevi eum mittere.

26 De quo quid certi ſcribam domino, non habeo: quapropter eum ad vos produxi, & maxime ad te, rex Agrippa, ut habita quæſtione, habeam quod ſcribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur, quum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* ſignificare.

CAPUT XXVI.

Paulus differit pathetice coram Agrippa, & innocens judicatur.

AGrippa vero Paulo dixit, Permittitur tibi pro teipſo dicere. Tunc Paulus extenta manu, hac defenſione uſus eſt.

2 Super omnibus de quibus poſtulor à Judæis, rex Agrippa, beatã me duco quod ſim hodie defenſione apud te uſurus:

3 Maxime quod te gnarum eſſe ſciam omnium qui apud Judæos ſunt rituum & quæſtionum. Ideo rogo te ut me patienter animo audias.

4 Vitam igitur meam actam à juventute, quæque à principio fuit in gente mea Hieroſolymis, ſciunt omnes Judæi:

5 Ut qui antea noverint, me jam inde à majoribus (ſi velint teſtari) ſecundum exquiſitiſſimam illam hæreſim noſtri religioſi cultus vixiſſe Phariſæum.

6 Nunc

6 Nunc vero ob spem promissionis factæ patribus nostris à Deo, sto in judicium vocatus:

7 Ad quam *promissionem* duodecim tribus nostræ, *Deum* nocte & die assidue colentes, sperant se deventuras: de qua spe accusor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? incredibile judicatur apud vos quod Deus mortuos suscitet?

9 Equidem statueram apud me adversus nomen illius Jesu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere.

10 Quod etiam feci Hierosolymis: & multos sanctorum ego carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta, & quum *ab eis* interimerentur, tuli suffragium.

11 Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, coegi ad blasphemandum: & supra modum furens adversus eos, persequutus sum *ipsos* etiam in exteras usq; civitates.

12 Inter quæ etiam proficiscens Damascum cum auctoritate & procuratione à principibus sacerdotum,

13 Die medio, rex, in via vidi cœlitus lucem, quæ splendorem solis superans, circumfudit me suo fulgore, & eos qui mecum iter faciebant.

14 Quum autem omnes nos decidissemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraica lingua, Saul, Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulos calcitrare.

15 Ego autem dixi, Quis es, Domine? At ille dixit, Ego sum Jesus ille quem tu persequeris.

16 Sed exsurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi ut designarem te ministrum ac testem tum eorū quæ vidisti, tum eorum *in* quibus apparebo tibi:

17 Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc *te* mitto,

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem quæ est in me.

19 Unde, rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi apparitioni.

20 Sed iis qui sunt Damasci primum, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & Gentibus annunciavi ut resipiscerent, & converterent se ad Deum, opera facientes convenientia resipiscentiæ.

21 Horum causa Judæi me in templo comprehensum tentarunt manibus *suis* interficere.

22 Sed auxilium, quod *est* à Deo, nactus, perstiti in hunc usq; diem, testificans *ista* tum parvis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac Moses futura prædixerunt:

23 *Nempe* Christum fuisse passurum, ac primū ex resurrectione mortuorum, lucē annunciaturum huic populo & gentibus.

24 Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente, Festus magna voce ait, Insanis Paule, multæ literæ te ad insaniā adigunt.

25 Tum ille, Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera ac sanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim ista rex, apud quem etiam libere loquor: nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo: neque enim id in angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, Propheris? scio te credere.

28 Agrippa vero dixit Paulo, Propemodum persuades mihi ut fiam Christianus.

29 Paulus autem dixit, Optarim à Deo, ut & propemodum & admodum non tu modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodie, facti eſſetis tales qualis ego sum, exceptis istis vinculis.

30 Et quum hæc dixisset, surrexit rex ac Præses, & Bernice, & qui consederant cum eis.

31 Et quum secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes, Certe nihil morte aut vinculis dignum facit homo iste.

32 Agrippa vero Festo dixit, Dimitti poterat homo iste, nisi appellasset Cæsarem.

CAPUT XXVII.

Pauli navigatio, naufragium, & incolumitas.

UT autem decretum fuit ut nos enavigaremus in Italiam, tradiderunt cum Paulum tum quosdam alios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Augustæ.

2 Conscenso igitur navigio Adramyttreno, nav igarari secudum Asiæ regiones, provecti sumus, & nobiscum erat Aristarchus Macedo Thessalonicensis.

3 Altera autem die devecti sumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus ab illis curaretur.

4 Illinc vero provecti sublegimus Cyprum, quod venti essent adversi.

5 Et pelagus quod est secundum Ciliciam & Pamphyliam emensi, devenimus Myra *urbem* Lyciæ.

6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7 Quumque multis diebus tarde navigaremus, visque pervenissemus secundum Gnidum, non permittente nobis vento, sublegimus Cretam secundum Salmonem:

8 Et illam vix præterlegentes pervenimus in locū quendā qui vocant Pulcros portus, cui propinqua erat civitas Lasæa.

9 Multo autem tempore peracto, & quum jam esset periculosa navigatio, quod jam etiam jejunium præteriisset, admonebat *eos* Paulus,

10 Dicens eis, Viri, video cum injuria multoque damno non solum oneris & navis, sed etiam capitum nostrorum, futuram navigationem.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius assentiebatur, quam iis quæ

quæ à Paulo dicebantur.

12 Et quum appositus portus non esset ad hybernandum, plerique ceperunt consilium solvendi etiam illinc, *experturi* si quo modo posset Phœnica devenire & illic hyberuare: qui portus est Cretæ, spectans ad Africum & Chorum.

13 Quum autem aspirasset Notus, visi quod sibi proposuerant obtinuisse, quum solvissent, propius præterlegerunt Cretã.

14 Verum haud multo post impegit in eum ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon.

15 Quumque abreptum esset navigium, nec posset obnitivento, dato *venti navigio*, ferebamur.

16 Et quum infra parvã quamdã insulã quæ Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scaphæ compotes fieri.

17 Qua subducta, adjumentis utebantur, succincta navi: metuentesq; ne in Syrtin exciderent, demissis velis ita ferebantur.

18 Quum autem vehementi tempestate jactaremur, sequente *die* jactură fecerunt:

19 Ac tertio die ipsi nostris manibus armamenta navis abjecimus.

20 Quum autem neque sol neque sidera apparerent ad complures dies, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat saluris nostræ.

21 Et quum multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum, dixit, Oportebat quidem, ô viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos ut bono animo sitis: amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis sed tantum navis.

23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio,

24 Dicens, Ne metue, Paule, oportet te Cæsari sisti: & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum navigant.

25 Propterea bono animo estote, viri: credo enim Deo, ita fore quemadmodum loquutus est mihi.

26 In insulam autem quandam excidere nos oportet.

27 Cæterum quum quartadecima nox adveniset, & jactaremur in Adria, nauæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem.

28 Et demissa bolide inveuerunt passus viginti: & paululum inde progressi, rursum demissa bolide inveuerunt passus quindecim.

29 Et metuentes ne quo modo in aspera loca excideremt, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30 Quum vero nauæ studerent fugere è navi, & demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora anchoras extensuri,

31 Dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi isti in navi manserint, vos servari non poteritis.

32 Tunc abscideruut milites funes scaphæ, & siverunt eam excidere.

33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes ut caperent cibum, dicens, Dies hic est decimus quartus, ex quo expectantes jejuni permanetis, nullo *cibo* sumpto.

34 Ideo vos hortor ut sumatis cibũ: hoc enim ad salutem vestram spectat: nullius enim vestrum capillus ex capite cadet.

35 Et quum hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & quum fregisset, cœpit edere.

36 Omnes vero quum jam animum recepissent, sumpserunt & ipsi cibum.

37 Eramus autem universi capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38 Cæterum satiati cibo, allevabant navim, projicientes frumentum in mare.

39 Quum autem dies ortus esset, terram illam non agnoscebant: sinum vero quemdam animadverterunt habentem litus, in quem decreverant, si posseu extrudere navim.

40 Anchoris igitur undique præcisis permiserunt *eam* mari, simul lavatis vinculis gubernaculorum: & sublato artemone ad venti flatum, tendebant ad litus.

41 Sed quum incidissent in locum bimarem, impegerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis vero solvebatur præ undarum violentia.

42 Militum autem consilium erat ut vinctos interimerent, ne quis quum enatasset, effugeret.

43 Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: jussitque ut qui possent natare, abjicerent *se* primos, & in terram evaderent:

44 Reliqui vero partim in tabulis, partim quibusdã navis *fragmentis*: & ita factũ est ut omnes salvi evaderẽt in terrã.

CAPUT XXVIII.

Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.

ET quum salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2 Barbari vero præstabant nobis non vulgarem humanitatem, accensa enim pyra acceperunt nos omnes, propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3 Quum autem convertisset Paulus nonnihil sarmentorum, & imposuisset in pyram, vipera è calore prodiens arripuit ejus manum.

4 Ut vero barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant, Omnino homicida est homo iste, quem postquam salvus evasit è mari ultio non sivit vivere.

5 At ille excussa bestia in ignem, nihil mali passus est.

6 Illi vero exspectabant dum inflammesceret, aut concideret repente mortuus: sed quum multum *tempus* exspectassent, & videreut

viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum esse Deum.

7 Cæterum circa locum illum erant prædia primatio insulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo perámice hospitio excepit.

8 Factum est autem ut pater Publii febribus ac dysenteria detentus, decumberet: ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus, sanavit eum.

9 Hoc igitur facto, reliqui etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur.

10 Qui etiam multis honoribus nos honorarunt, & quum proficiscerémur imposuerunt quæ usui *nobis* erant.

11 Tribus itaque post mensibus profecti sumus navi Alexandrina, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux.

12 Et devecti Syracusas, *illic* mansimus triduum.

13 Unde circúlegentes devenimus Rhegium: & altero post die quum supervenisset Auster, secundo die venimus Puteolos.

14 Ubi repertis fratribus, rogati sumus ut permanerémus apud eos diebus septem: & ita contendimus Romam.

15 Unde quum audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum & tres tabernas: quos cum vidisset Paulus, gratias actis Deo, sumpsit fiduciam.

16 Quum vero venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercitum: sed permissum est Paulo ut habitaret seorsum, cum milite qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi convenissent, dixit eis, Ego, viri fratres, quum nihil fecerim adversus populum aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum.

18 Qui quæstione de me habita, volebant me dimittere, quod nulla sit in me causa mortis.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem: non *tamen* quasi habeam de quo gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi, quos viderem & alloquerer: nam propter spem Israelis circumdatus sum hac catena.

21 Illi vero dixerunt ei, Nos neque literas accepimus de te ex Judæa: neque adveniens quispiam fratrum annunciavit aut loquutus est aliquid de te mali.

22 Æquum autem censemus ex te audire quæ sentias: nam de ista hæresi notum est nobis ubique ei contradici.

23 Quum igitur constituissent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum attestatione exponebat regnum Dei, suadens eis quæ de Jesu Christo sunt, ex Lege Mosis & Prophetis, à mane usque ad vesperam.

24 Et alii quidem assentiebantur iis quæ dicebantur, quidam vero non credebant.

25 Quum autem inter se discordes essent, digressi sunt, postquam Paulus hoc verbum dixisset, Bene sane Spiritus sanctus loquutus est per Esaiam prophetam patribus nostris,

26 Dicens, Vade ad populum istum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

27 Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis connivérunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant sese, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missum esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Quum ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30 Mansit autem Paulus biennium totum in proprio conducto: & excipiebat omnes qui ad ipsum ingrediebantur,

31 Irrádicata regnum Dei, ac docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

Pauli Apostoli Epistola ad ROMANOS.

CAPUT I.

Apostolatus sui munus profitetur, caussi describit oppressa & inhibita veritate.

1 PAulus servus Jesu Christi, ex Dei vocatione Apostolus, separatus ad *prædicandum* Evangelium Dei,

2 (Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis)

3 De Filio suo (facto ex semine Davidis secundum carnem)

4 Declarato Filio Dei potenter secundum Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis) *nempe* Jesu Christo Domino nostro;

5 (Per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei, inter omnes Gentes, pro ipsius nomine:

6 Inter quas estis etiam vos, vocati à Jesu Christo)

7 Omnibus qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis: Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum, super omnibus vobis, quod fides vestra annunciatur in toto mundo.

9 Testis enim mihi est Deus, quem colo spiritu meo in Evangelio Filii ipsius, me perpetuo mentionem facere vestri:

10 Semper in precibus meis rogans ut, si quo modo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expero enim videre vos, ut aliquid imperiar

...ceritur vobis donum spirituale, ut vos ...ficiamini:

12 Hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, vestram simul & meam.

13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos, (sed prohibitus fui usque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas Gentes.

14 Et Græcis & barbaris, tum sapientibus tum insipientibus, debitor sum.

15 Itaque quicquid in me situm est, promptum est ad vobis quoque qui Romæ estis evangelizandum.

16 Non enim me pudet Evangelii Christi: potentia siquidem est Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo primum, tum etiam Græco.

17 Justitia enim Dei per illud revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est, Justus autem ex fide vivet.

18 Patet enim ira Dei è cœlo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem injuste detinent:

19 Quoniam id quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis: Deus enim eis manifestum fecit.

20 Ipsius enim invisibilia, jam inde à condito mundo ex iis quæ facta sunt mente perpensa pervidentur, æterna *videlicet* ejus cum potentia tum divinitas: ad hoc ut sint inexcusabiles.

21 Propterea quod quum Deum norint, tamen ut Deum non glorificaverunt, neq; gratias ei egerunt: sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est eor eorum intelligentia carens.

22 Quum se dicitarent sapientes, stulti facti sunt.

23 Mutarunt enim gloriam incorruptibilis Dei in effigiatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.

24 Quamobrē etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœderarent corpora sua inter se:

25 Ut qui Dei veritatem transmutarunt in falsitatem, & coluerint res conditas, ac servierint *eis*, præterito Conditore, qui est benedictus in secula. Amen.

26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affectionibus: nam & fœminæ illorum transmutarunt naturalem usum in eum qui est præter naturam.

27 Similiterq; etiam masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt sua libidine alius in alios, masculi in masculis fœda perpetrantes, & compensationem (quam oportuit) erroris sui in sese recipientes.

28 Et sicut non visum est eis Deum in notitia retinere: *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii experem, ut facerent quæ minime conveniunt,

29 Oppleti omni injustitia, malitia, scortatione, improbitate, avaritia: plenī invidia, cæde, contentione, dolo, malignitate:

30 Susurrones, obloquutores, Dei osores, injuriosi, superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus non obedientes;

31 Desipientes, fœdifragi, charitatis experres, implacabiles, immisericordes:

32 Qui Dei jure agnito (*nempe* eos qui talia faciunt dignos esse morte) *tamen* non solum ea faciunt, sed etiam facientibus consentiunt ultro.

CAPUT II.

Judæos & gentes ex æquo sui condemnationem peccati concludit.

QUapropter inexcusabilis es, ô homo, quisquis *alium* damnas: nam hoc ipso quod damnas alterum, reipsum condemnas eadem enim facis *ea* qui *alium* damnas.

2 Scimus vero judicium Dei esse secundum veritatem adversus eos qui talia faciunt.

3 Cogitas autem hoc, ô homo, qui damnas eos qui talia faciunt, & facis ea, fore ut effugias judicium Dei?

4 An divitias benignitatis ejus & tolerantiæ ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad resipiscentiam te deducere?

5 Sed pro duritia tua & corde quod resipiscere nescit, ipse tibi thesaurum recondis, iram in diem iræ & revelationis justi judicii Dei:

6 Qui reddet unicuique secundum opera ipsius.

7 Iis quidem qui per tolerandum quærunt boni operis gloriam, & honorem, & incorruptibilitatem, vitam æternam:

8 Risosis vero & veritati quidem non assentientibus, obsequentibus autem injustitiæ, *erit* excandescentia & ira.

9 Afflictio, *inquam*, *erit* & angustia in omnē animā hominis perperām agentis, tum Judæi imprimis, tum etiam Græci:

10 Gloria vero & honor & pax *erit* cuivis recte facienti bonum, tum Judæo in primis, tum & Græco:

11 Non enim est personarum acceptio apud Deum.

12 Quicunque enim sine Lege peccaverunt, sine Lege quoque peribunt: & quicunque in Lege peccaverunt, per Legem damnabuntur.

13 (Non enim qui audiunt Legem, justi sunt apud Deum, sed qui Legem præstant justificabuntur.

14 Nam quum Gentes quæ Legem non habent, natura quæ Legis sunt faciunt, illi Legem non habentes, sibi ipsis sunt Lex:

15 Ut qui ostendant opus Legis scriptum in cordibus suis, una testimonium reddente ipsorum conscientia, & cogitationibus sese mutuo accusantibus, aut etiam defendentibus)

16 In die quo judicabit Deus de rebus occultis hominum ex Evan-

gelio meo, per Jesum Christum.

17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in Lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti *ejus* voluntatem & exploras quæ discrepant, instructus ex Legis auditu,

19 Confidisque te viæ ducem esse cæcis, lucem eorum qui *sunt* in tenebris,

20 Eruditorem desipientium, magistrum infantium, quod habeas informationem cognitionis ac veritatis in Lege.

21 Qui igitur doces alium, teipsum non doces? qui prædicas, non furandum, furaris?

22 Qui dicis, non mœchandum, mœcharis? qui abominaris idola, sacrilegium admittis?

23 Qui de Lege gloriaris, per Legis transgressionem Deum affici contumelia?

24 Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.

25 Nam circumcisio quidem prodest si Legem exsequaris: quod si transgressor Legis fueris, circumcisio tua facta est præputium.

26 Itaque si præputium jus Legis observaverit, nonne præputium illius pro circumcisione reputabitur?

27 Et quod est ex natura præputium, Legē præstans, damnabit te qui per literā & circumcisionem transgressor es Legis?

28 Non enim qui *est* in propatulo *Judæus*, Judæus est: nec ea quæ *est* in propatulo *circumcisio*, *id est*, in carne, circumcisio *est*:

29 Sed qui in occulto Judæus *est*, & circumcisio cordis, *id est*, in spiritu, non litera: cujus *Judæi* laus non *est* ex hominibus, sed ex Deo.

CAPUT III.

Prærogativam Judæorum concedens, probat tamen eos inde non justificari; sed tantū ex fide, quemadmodū & gentes.

Quia est igitur præstantia Judæi? aut quæ utilitas circumcisionis?

2 Multa per omnem modum. Primarium enim *illud est*, quod eis credita sunt eloquia Dei.

3 Quid tum enim, si infidi fuerunt quidam? num ipsorum infidelitas fidem Dei inanem reddet?

4 Absit: imo esto Deus verax, omnis autem homo mendax: sicut scriptum est, Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas quando tu judicas.

5 Quod si injustitia nostra Dei justitiam commendat, quid dicemus? num injustus Deus qui inferat pœnam? (humano more loquor)

6 Absit: alioquin quomodo judex erit Deus mundi?

7 Etenim si veritas Dei per meum mendacium exundavit in gloriam ipsius, cur amplius ego ut peccator condemnor?

8 An non (sicut de nobis male loquuntur, & sicut quidam aiunt nos dicere) faciamus mala ut veniant bona? quorum damnatio justa est.

9 Quid igitur? præcellimus? Nullo modo: nā ante criminati sumus & Judæos & Græcos omnes esse sub peccato.

10 Sicut scriptum est, Non est justus, ne unus quidem.

11 Non est qui intelligat, non est qui exquirat Deum.

12 Omnes defecerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat quod bonum est, non est usque ad unum.

13 Sepulcrum patens guttur eorum, linguis suis ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labiis eorum.

14 Quorum os diris & amaruleutia plenum est.

15 Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

16 Contritio & miseria in viis eorum.

17 Et viam pacis non cognoverunt.

18 Non est timor Dei coram oculis eorum.

19 Scimus autem, quæcunque Lex dicit, iis qui in Lege sunt dicere, ut omne os obstruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.

20 Propterea ex operibus Legis nulla caro justificabitur in conspectu ejus; per Legem enim *est* cognitio peccati.

21 Nunc vero absque Lege justitia Dei manifesta facta est, comprobata testimonio Legis ac Prophetarum.

22 Justitia, inquam, Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt: non enim est distinctio.

23 Omnes enim peccaverunt, ac destituuntur gloria Dei.

24 Ut qui justificentur gratis, *id est*, ejus gratia, per redemptionem factam in Jesu Christo.

25 Quem præstituit Deus *ut esset* placamentum per fidem in sanguine ipsius, ad demonstrationem justitiæ suæ, propter dissimulationem peccatorum quæ antecesserunt, Deo *illa* tolerante:

26 Ad demonstrationem justitiæ suæ præsenti tempore, ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu.

27 Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam legem? operum? non: sed per legem fidei.

28 Colligimus igitur, fide justificari hominem absque operibus Legis.

29 An Judæorum Deus solum? annon & Gentium? certe & Gentium.

30 Siquidem Deus unus *est* qui justificabit circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Absit: imo Legem stabilimus.

CAPUT IV.

Justificatio per fidem exemplis & dicto Scripturæ confirmatur.

Quid igitur dicemus, Abrahamum patrem illum nostrum nactum esse secundum carnem?

2 Nam si Abrahamus ex operibus justificatus

ficatus fuit, habet quod glorietur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

4 Atqui ei qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed *est* ex debito:

5 Et vero qui non operatur, sed credit in eum qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam.

6 Sicut etiam David declarat beatum, cum hominem cui Deus imputat justitiam absque operibus: dicens,

7 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata.

8 Beatus vir cui non imputarit Dominus peccatum.

9 Ista igitur beatitatis declaratio, in circumcisionem *solum* an & in præputium *cadit*? Dicimus enim imputatum fuisse Abrahamo fidem ad justitiam.

10 Quomodo ergo imputata est? quum esset in circumcisione, an *quum esset* in præputio? non in circumcisione, sed in præputio.

11 Et signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei receptæ in præputio, ut esset pater omnium credentium in præputio, imputata etiam ipsis justitia:

12 Et pater circumcisionis, iis *videlicet* qui non solum sunt ex circumcisione, sed qui etiam incedûnt per vestigia fidei patris nostri Abrahami, quæ fuit in præputio.

13 Non enim per legē promissio *exstitit* Abrahamo, aut semini ejus, ut hæres esset mundi, sed per justitiam fidei.

14 Etenim si ii qui ex lege *sunt*, hæredes sunt, vana facta est fides, & inanis reddita est illa promissio.

15 Nam lex iram efficit: ubi enim non est lex, ibi nec transgressio est.

16 Propterea ex fide *est hereditas*, ut *sit* per gratiam, ut firma sit promissio toti semini: *id est*, non solum ei quod *est* ex lege, verum etiam ei quod *est* ex fide Abrahami, qui est pater omnium nostrum,

17 (Sicut scriptum est, Patrem multarum gentium constitui te) coram eo cui credidit, Deo *videlicet* vivificāte mortuos, & vocante quæ non sunt tanquā sint.

18 Qui *Abrahamus* contra spem sub spe credidit, sore ut ipse fieret pater multarum gentium, secundum id quod *ei* dictum fuerat, Ita erit semen tuum.

19 Ac minime infirmus fide non consideravit suum ipsius corpus jam emortuum, quum centum circiter natus esset annos, nec emortuum uterum Sarræ.

20 Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributa gloria Deo:

21 Ac plene persuasum habens, *eum* quod promiserat, posse etiam efficere.

22 Quapropter etiam *hoc* imputatum est ei ad justitiam.

23 Non scriptum est autem propter eum solum, quod *hoc* imputatum fuerat ei:

24 Sed etiam propter nos, quibus futurum est ut imputetur, iis *nimirum* qui credunt in eum qui suscitavit Jesum Dominum nostrum à mortuis,

25 Traditum *morti* propter offensas nostras, & suscitatū ad nostri justificationē.

CAPUT V.

Fructus justificationis: & collatio Adami primi & secundi.

1 Justificati igitur ex fide, pacem habemus erga Deum apud Dominum nostrum Jesum Christum:

2 Per quem etiam fide adducti sumus in hanc gratiam per quam stamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3 Neque *id* solum, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes quod afflictio tolerantiam efficiat,

4 Tolerantia vero experientiam, experientia autem spem.

5 Porro spes non pudefacit, eo quod charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

6 Christus enim, cum nullis adhuc viribus essemus, præstituto tempore pro impiis mortuus est.

7 Enimvero vix pro justo quisquam moriatur: (nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori sustineat)

8 Commendat autem suam erga nos charitatem Deus, eo quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9 Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur multo magis per eum ab ira illa.

10 Nam si, quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11 Neque id solum, verum etiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pervasit, in quo omnes peccarunt.

13 Nam usque ad Legem peccatum erat in mundo: peccatum vero *est* non putatur, non existente Lege.

14 Regnavit autē mors ab Adamo usq; ad Mosen, in eos etiam qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adāi, qui *est* typus illius qui erat futurus.

15 At non ut offensa, ita etiam *est* quod *Deus* gratificatur: nam si illius unius offensa multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donatio per gratiam, quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.

16 Neq; ut *illud quod introiit* per unū qui peccavit, *ita est* beneficium: nam reatus quidem *est* ex una *offensa* ad condemnationem; quod autem gratificatur *Deus*,

est ex multis *offensis* ad justificationem.

17 Etenim si per unam offensam mors regnavit per unũ, multo magis *ii* qui exuudantiam illam gratiæ & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Nempe igitur sicut per unam offensam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem, ita per unam justificationem *beneficium redundavit* in omnes homines ad justificationem vitæ.

19 Sicut enim per contumaciam unius hominis, peccatores constituti sunt multi; ita per unius obedientiam justi constituentur multi.

20 Lex vero præterea introiit ut amplificaretur offensa illa: sed ubi amplificatum est peccatum, *ibi* superabundavit gratia.

21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ita etiam gratia regnaret per justitiam ad vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

Qualis redditur qui coaluit cum secundo Adamo, & in ejus mortem implantatus est.

QUid igitur dicemus? permanebimus in peccato ut gratia auctior fiat?

2 Absit: qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?

3 An ignoratis, nos quotquot baptizati sumus in Christum Jesum, in mortem ejus esse baptizatos?

4 Consepulti sumus igitur ei per Baptismum in mortem: ut sicut suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos nova vita ambulemus.

5 Nam si cum eo plantati coaluimus assimilatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis *assimilatione cum eo* coalescemus:

6 Illud scientes, veterem illum nostrum hominem cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, ne nos amplius serviamus peccato.

7 Etenim qui mortuus est, liberatus est à peccato.

8 Quod si commortui sumus Christo, credimus fore ut etiam ipsi convivamus.

9 Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis, non amplius mori: mortem, *inquam*, ei non amplius dominari.

10 Nam quod mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita etiam vos colligite, vos rum mortuos esse peccato, tum vero vivere Deo per Christum Jesum Dominum nostrum.

12 Ne regnato igitur peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis:

13 Neque fistite membra vestra arma injustitiæ peccato: sed fistite vos Deo, ut ex mortuis vivos, & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim estis sub Lege, sed sub Gratia.

15 Quid igitur? peccabimus, quod non simus sub Lege, sed sub Gratia? Absit.

16 An nescitis quod cui fistitis vos servos ad obediendum, ejus servi estis cui auscultatis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

17 Gratia autem *habetur* Deo, quod fuistis *quidem* servi peccati, sed ex corde auscultastis ei formæ doctrinæ in quam estis traditi.

18 Et liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Hominum more loquor, propter infirmitatem carnis vestræ. Nempe sicut fististis membra vestra serva impuritati & iniquitati, ad *patrandam* iniquitatem: ita nunc fistite membra vestra serva justitiæ ad sanctimoniam.

20 Quum enim servi eratis peccati, liberi eratis justitiæ.

21 Quem igitur fructum habebatis nunc *ex iis* de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors *est*.

22 Nunc vero liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem autem, vitam æternam.

23 Nam stipendia peccati, mors: donum autem Dei *est* vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT VII.

Exemplo monstratur quomodo à Lege liberemur. Ejus erga nos usus, & mentis repugnantia cum lege membrorum declaratur.

AN, ignoratis fratres, (peritos enim Legis alloquor) Legem *tantisper* dominari homini quoad *ipse* vixerit?

2 Nam viro subjecta mulier viventi viro devincta est per Legem: quod si mortuus fuerit vir ejus, libera est à lege illa, ut non sit mœcha, si fiat alterius viri.

3 Itaque, fratres mei, vos quoq; mortificati estis legi in corpore Christi, ut eiseris alterius, ejus *videlicet* qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Quum enim essemus in carne, affectus peccatorum per legem *existentes* vigebant in membris nostris, ad fructum ferendum morti.

6 Nunc autem liberati sumus à Lege, mortuo *eo* in quo detinebamur, ut serviamus in novitate spiritus, ac non *in* vetustate literæ.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *est*? Absit. Imo peccatum non cognovi nisi per Legem: nam ipsam quoque cupiditatem non nossem *esse peccatum*, nisi Lex dixisset, Non concupisces.

8 Sed peccatũ, occasione per illud præceptũ sumpta, effecit in me totam cupiditatẽ

9 Nam

9 Nam absque Lege peccatum *quidem erat* mortuum: ego vero vivus eram absq; Lege quondam: præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego vero mortuus sum.

10 Et inventum est illud præceptū quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11 Nam peccatum occasionē per illud præceptum sumpta seduxit me, & per illud occidit.

12 Itaque Lex ipsa quidem sancta: & præceptum illud sanctum, ac justum, & bonum.

13 Ergo quod bonum *est*, mihi factum est mors? Absit: imo peccatum *mihi factum est mors*, ut manifestum fiat quod peccatum mihi per id quod bonum est efficiat mortem: *id est*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14 Scimus enim Legem esse spiritualem: at ego carnalis sum, venditus ut subjicerer peccato.

15 Quod enim perpetro, non agnosco: non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio.

16 Quod si id facio quod nolo, consentio Legi quod bona *sit*.

17 Nunc itaque non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

18 Novi enim non habitare in me (id est, in carne mea) bonum: nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est efficiam, non assequor.

19 Non enim facio bonum quod volo: sed malum quod nolo, hoc ago.

20 Quod si id facio ego quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc Legem *impositam esse*, quod mihi malum adjaceat.

22 Delector enim Lege Dei quod ad interiorem hominem:

23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adversus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.

24 Ærumnosus ego homo: quis me eripiet ex tito corpore mortis?

25 Gratias ago Deo per Jesum Christum Dominum nostrum. Nempe igitur ipse ego mente quidem servio Legi Dei, carne vero legi peccati.

CAPUT VIII.

Immunitas, spes, & confidentia eorum qui à lege membrorum liberati, secundū legem mentis & spiritū vivunt.

NUlla igitur nunc *est* condemnatio iis qui *sunt* in Christo Jesu, *qui* non secundum carnem ambulant, sed secundum Spiritum.

2 Nam Lex Spiritus vitæ *qui est* in Christo Jesu, liberavit me à lege peccati & mortis.

3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, quòd viribus esset destituta in carne, Deus suo ipsius Filio misso in forma consimili carni peccatrici obnoxiæ, idque pro peccato, condemnavit peccatum in carne:

4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum.

5 Nam qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: qui vero *sunt* secundum Spiritum, quæ Spiritus sunt.

6 Nam quod sapit caro, mors est: quod autem sapit Spiritus, vita & pax.

7 Quoniam quod sapit caro, inimicitia *est* adversus Deum. Legi enim Dei non subjicitur: nam ne potest quidem.

8 Ergo qui in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu: siquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quod si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.

10 Porro si Christus in vobis *est*, corpus quidē mortuum *est* propter peccatū; Spiritus autem vita *est* propter justitiam.

11 Sed si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis habitat in vobis, is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra per inhabitantem ipsius Spiritum in vobis.

12 Nempe igitur, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus, *sed Spiritui*.

13 Nam si secundum carnem vixeritis, futurum est ut moriamini: sed si Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.

14 Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15 Non enim accepistis spiritum servitutis rursum ad metum, sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, *id est*, Pater.

16 *Et* ipse Spiritus testatur una cum Spiritu nostro, nos esse filios Dei.

17 Quod si filii, etiam hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si modo cum *eo* patimur, ut & cum *eo* glorificemur.

18 Reor enim minime pares *esse* præsentis temporis perpessiones gloriæ in nobis revelandæ.

19 Etenim mundus hic conditus *quasi* exserto capite observans exspectat revelationem filiorum Dei.

20 Nam vanitati mundus hic conditus subjectus est, non sua sponte, sed propter eum qui subjecit *eum ipsi vanitati*:

21 Sub spe quod & ipse conditus mundus liberabitur ex servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim totum mundum condītum una suspirare, & una parturire ad hoc usque tempus.

23 Neque vero *ille* solū, sed & ipsi qui primitias Spiritus habemus nosp^s, inquā, apud nosipsos suspiramus, adoptionē exspectantes, *id est*, redēptionē corporis nostri.

24 Nam spe servati sumus. Spes autem si cernatur, non est spes: quod enim quis cernit, cur speret?

25 Si vero quod non cernimus speramus, *nempe* per tolerantiam exspectamus.

26 Itidem autem & Spiritus una sublevat infirmitates nostras: quid enim oremus ut oportet, non novimus; sed ipse Spiritus intercedit pro nobis suspiriis inenarrabilibus.

27 Qui vero scrutatur corda, novit quid sapiat Spiritus: quia secundum Deum intercedit pro sanctis.

28 Novimus autem, iis qui diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum: iis *videlicet* qui ex præstituto *ipsius* vocati sunt.

29 Nam quos præscivit, etiam prædestinavit conformandos imagini Filii sui: ut is sit primogenitus inter multos fratres:

30 Quos vero prædestinavit, eos etiam vocavit: & quos vocavit, eos etiam justificavit: quos autem justificavit, eos etiam glorificavit.

31 Quid igitur dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Is quidem qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur?

33 Quis intentabit crimina adversus electos Dei? Deus *is est* qui justificat.

34 Quis est qui condemnet? Christus *is est* qui mortuus est, imo vero qui etiam suscitatus est: qui etiam est ad dexteram Dei: qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis nos separabit à charitate Christi? *num* afflictio, num angustia, num persequutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius?

36 (Sicut scriptum est, Tui causa occidimur totum diem: reputati sumus velut oves destinatæ mactationi)

37 Imo in his omnibus amplius quam victores sumus per eum qui dilexit nos.

38 Nam mihi persuasum est neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura,

39 Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur, & promissionis fundamentum unde petendum, docetur.

VEritatem dico per Christum, non mentior, attestante mihi simul conscientia mea per Spiritum sanctum:

2 Magnam mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo.

3 Optarim enim ego ipse anathema esse *separatum* à Christo pro fratribus meis, cognatis *inquam* meis secundum carnem:

4 Qui sunt Israelitæ: quorum *est* adoptio & gloria, & pacta, & Legis constitutio, & cultus, & promissiones:

5 Quorum *sunt* Patres; & ex quibus *est* Christus quod ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in secula. Amen.

6 Fieri vero non potest ut excideret sermo Dei: non enim omnes qui *sunt* ex *patre* Israel, *sunt* Israel:

7 Neque, quia *sunt* semen Abrahami, *ideo* omnes *sunt* filii: sed in Isaaco vocabitur tibi semen.

8 Hoc est, non qui filii carnis, ii filii Dei: sed qui *sunt* filii promissionis, reputantur in semine.

9 Promissionis enim sermo hic est, Hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.

10 Neque *hic* solum, sed & Rebecca, quum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaco patre nostro, *hac experta est*.

11 Nondum enim nati *pueri*, quum nihil fecissent boni vel mali, ut præstitutum Dei quod *est* secundum *ipsius* electionem, *id est*, non ex operibus, sed ex vocante, *firmum* maneret:

12 Dictum est ei, Major servier minori.

13 Sicut scriptum est, Jacobum dilexi, Esavum autem odio habui.

14 Quid igitur dicemus? Num injustitia *est* apud Deum? absit.

15 Nam Mosi dicit, Miserebor cujus misertus fuero: & commiserabor quem commiseratus fuero.

16 Nempe igitur *electio* non est ejus qui velit, neque ejus qui currat, sed ejus qui miseretur, *nempe* Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque cujus vult miseretur, quem autem vult, indurat.

19 Dices ergo mihi, Quid adhuc succenset? nam ejus voluntati quis obstitit?

20 Imo vero, ô homo, tu quis es qui ex adverso respondeas Deo? num dicet figmentum fictori, Cur me tale fecisti?

21 Annon habet potestatem figulus in lutum, ut ex eadē massa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud vero ad dedecus?

22 *Quid* si vero volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, perulit multa cum iræ cohibitione vasa iræ, compacta ad interitum:

23 Et ut notas faceret divitias gloriæ suæ erga vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam?

24 Quos etiam vocavit *nimirum* nos, non solum ex Judæis, verum etiam ex Gentibus.

25 Ut etiam apud Oseen dicit, Vocabo populū qui meus non *erat*, populū meum: & eam quæ dilecta non *erat*, dilectam.

26 Et erit, in loco ubi dictum fuerat eis, Non populus meus vos, illic vocabuntur Filii viventis Dei.

27 Esaias

27 Esaias autem clamat super Israel, Etiam si fuerit numerus filiorum Israelis ut arena maris, reliquiæ servabuntur.

28 Rem enim consiciet & concidet cum justitia: quoniam rem consisam peraget Dominus in terra.

29 Et sicut prius dixit Esaias, Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, facti fuissemus ut Sodoma, & Gomorrhæ similes facti fuissemus.

30 Quid igitur dicemus? nempe Gentes quæ non sectabantur justitiam apprehendisse justitiam, justitiam autem eam quæ est ex fide:

31 Israelem vero consectando Legem justitiæ, ad Legem justitiæ non pervenisse.

32 Quare? Quia non ex fide, sed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad lapidem ad quem impingitur.

33 Quemadmodum scriptum est, Ecce, ponam in Sion lapidem ad quem impingetur & petram offendiculi: & quisquis credet in eum, non pudefiet.

CAPUT X.

Justitia fidei cum justitia legis conferuntur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.

FRatres, propensa quidem est voluntas cordis mei & deprecatio ad Deum super Israel ad salutem.

2 Testor enim *de* ipsis, eos zelum Dei habere, sed non ex notitia.

3 Nam ignorantes Dei justitiam, & propriam justitiam studentes constituere, justitiæ Dei non fuerunt subjecti.

4 Nam finis Legis est Christus, ad justitiam cuivis credenti.

5 Moses enim describit justitiam quæ est ex Lege, *his verbis*, Quod qui præstiterit ea, vivet per illa.

6 At quæ ex fide est justitia, ita dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cœlum? hoc est Christum ex alto reducere.

7 Aut, Quis descendet in abyssum? hoc est Christum ex mortuis reducere.

8 Sed quid dicit? Prope te verbum est in ore tuo & in corde tuo. Hoc est verbum illud fidei quod prædicamus.

9 *Nempe*, Si professus fueris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo quod Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis.

10 Nam corde creditur ad justitiam, fit autem ore professio ad salutem.

11 Dicit enim Scriptura, Quisquis credit in eum, non pudefiet.

12 Non enim est distinctio vel Judæi vel Græci; nam idem *est* Dominus omnium, dives in quosvis à quibus invocatur.

13 Quisquis enim invocaverit nomen Domini servabitur.

14 Quomodo igitur invocabunt eum in quem non crediderint? quomodo autē credent *ei* de quo non audierint? quomodo autem audient absque prædicante?

15 Quomodo autem prædicabunt nisi missi fuerint? sicut scriptum est, Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!

16 Sed non omnes auscultarunt Evangelio. Esaias enim dicit, Domine, quis credidit sermoni nostro?

17 Ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.

18 Sed (inquam *ego*) an non audierunt? Imo vero in omnem terram exivit sonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19 Sed (inquit *ego*,) num Israel non cognovit *Deum*? Primus Moses dicit, Ego ad æmulationem provocabo vos per gentem quæ non est gens: per gentem intelligentiæ experrem ad iram vos provocabo.

20 Esaias autem utitur audacia, dicitque, Inventus sum ab iis qui me non quærebant: manifestus factus sum iis qui de me non interrogabant.

21 Adversus Israelem autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum contumacem & contradicentem.

CAPUT XI.

Judæorū rejectio quomodo intelligenda, & quem usum erga nos habere debeat.

NUm igitur (inquam *ego*) abjecit Deus populum illum suum? Absit: nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahami, tribus Benjaminis.

2 Non abjecit Deus populum illum suum quem præcognovit. An nescitis de Elia quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adversus Israelem, dicens,

3 Domine, Prophetas tuos occiderunt, & altaria tua suffoderunt; & ego relictus sum solus, & petunt animam meam?

4 Sed quid dicit ei divinum responsum? Feci ut remanserint mihi septem millia virorum qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 *Ita* igitur & hoc tempore reservatio secundum electionem gratuitam facta est.

6 Quod si per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non est gratia: alioquin opus jam non est opus.

7 Quid igitur? Quod requirit Israel, hoc non est adeptus: sed electi assequuti sunt, reliqui vero occalluerunt,

8 Sicut scriptum est, Dedit eis Deus spiritum soporis: oculos ut non cernant, & aures ut non audiant usque ad hodiernum diem.

9 Et David dicit, Fiat mensa eorum in laqueum, & tendiculam, & offendiculum, & ultionem ipsis.

10 Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & pergum eorum semper incurva.

11 *Num* igitur (inquam *ego*) impegerunt ut caderent? Absit: sed per eorum offensam salus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quodsi ex eorum offensa est opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia

Gentium quanto magis plenitudo ipsorum?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem sum Apostolus Gentium) ministerium meum illustro.

14 Ut *experiar* si quo modo ad æmulationem provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.

15 Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si primitiæ sanctæ *sancta* etiã massa: & si radix sancta *est*, etiam rami.

17 Quod si nonnulli rami defracti sunt, tu vero quum esses oleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es,

18 Ne gloriare adversus ramos: quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices igitur, Defracti sunt rami ut ego insererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti *sunt*, tu vero per fidem stas: ne effertor animo, sed metue.

21 Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide* ne tibi quoq; non parcat.

22 Vide igitur benignitatem ac præcisam severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, præcisam severitatem; in te vero benignitatem, si permanseris in benignitate: alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, inserentur: potens enim est Deus rursum eos inserere.

24 Etenim si tu ex naturali excisus es oleastro, & præter naturam insitus es in veram oleam: quanto magis ii qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ?

25 Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, (ut ne sitis apud vosmetipsos sapientes) obdurationem ex parte Israeli evenisse, tantisper dum plenitudo Gentium introierit.

26 Et ita totus Israel servabitur: sicut scriptum est, Veniet ex Sion ille liberator, & averret impietates à Jacob.

27 Et hoc *est* illis à me pactum, quum abstulero peccata ipsorum.

28 Itaque quod ad Evangelium *attinet*, sunt inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.

29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.

30 Sicut enim & vos quondam inobedientes fuistis Deo, nunc autem estis misericordiam consequuti per istorum contumaciam:

31 Sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per vestram misericordiam & ipsi misericordiam consequantur.

32 Conclusit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum misereretur.

33 O profundas divitias tum sapientiæ tum cognitionis Dei! quam inscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus viæ impervestigabiles!

34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio?

35 Aut quis prior dedit ei, & redderetur ei?

36 Nam ex eo, & per eum, & in ipsum *sunt* omnia: ipsi *sit* gloria in secula, Amen.

CAPUT XII.

Parænesis ad cultum Dei gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.

ADhortor igitur vos, fratres, per miserationes Dei, ut sistatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum vestrum:

2 Et ne vos configuretis seculo isti, sed transformate vos per renovationem mentis vestræ, ad hoc ut proberis quæ sit voluntas Dei, bona illa, placens ac perfecta.

3 Enimvero per gratiam quæ mihi data est, edico cuivis versanti inter vos ne supra modum sapiat ultra quam oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra vero omnia eandem non habent actionem:

5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singulatim autem alii alterius membra.

6 Habentes autem diversa dona pro gratia quæ nobis data est, sive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7 Sive ministerium, *versemur* in ministrando: rum is qui docet, in docendo:

8 Tum qui exhortatur, in exhortatione: qui distribuit, cum simplicitate: qui præest, cum diligentia: qui misereatur, cum hilaritate.

9 Charitas *esto* minime simulata. *Estote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10 Fraterna charitate alii ad alios amãdos propensi. Honore alii alios præeuntes.

11 Studio minime ignavi. Spiritu ferventes. Domino servientes.

12 Spe gaudentes. In afflictione subsistentes. In oratione perdurantes.

13 Usibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite iis qui vos insectantur, benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

16 Itidem alii in alios affecti. Non elate *de vobismetipsis* sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudentes apud vosmetipsos.

17 Nemini malum pro malo vicissim reddentes. Procurantes honesta in omnium hominum conspectu.

18 Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19 Non ipsi vosmet ulciscentes, dilecti; sed date locum iræ: scriptum est enim, *Meum* est ulcisci: ego rependam, dicit Dominus.

20 Itaque

20 Itaque si esurit inimicus tuus, ciba eŭ; si sitit, da ei potum: hoc enim si fecerris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

CAPUT XIII.

Magistratui obedientiam, & omni homini officia dilectionis exhibenda.

OMnis anima potestatibus superemi-nentibus subjecta esto: non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit: qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem asciscent.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis. Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudem ab ipsa obtinebis.

4 Dei enim minister est tuo bono. Quod si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.

5 Quapropter necesse est subjici, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.

7 Reddite igitur omnibus quod debetis: cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.

8 Nemini quicquam debete, nisi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.

9 Siquidem illud, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces; & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur, nempe, Diliges proximum tuum ficut teipsum.

10 Charitas proximum non afficit malo: itaque Charitas est complexio Legis.

11 Idque perspecta opportunitate, quod *videlicet* tempus jam *sit* nostri à somno expergefiendi. Nunc enim propius nos est salus, quam cum credidimus.

12 Nox processit, dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarŭ, & induamur habitu qui luci conveniat.

13 Ut interdiu, compositè ambulemus: non *in* comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciviis, non lite & invidia.

14 Sed induimini Domino Jesu Christo, & carnis curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAPUT XIV.

Infirmos non offendendos, sed libertatem nostram ad ædificationem esse dirigendam.

ILlum vero qui fide est infirmus, assumite, non *tamen* ad altercationes disceptationum.

2 Alius quidem credit edi licere quidvis: alius autem *fide* infirmus edit olera.

3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto: & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumpsit.

4 Tu quis es qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat aut cadit: stabilietur autem; potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius quidem æstimat diem præ die, alius autĕ *peraque* æstimat quemvis diem. Unusquisque in animo suo plene certus esto.

6 Qui curat diem, Domino curat: & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit; gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo.

7 Nullus enim nostrum sibiipsi vivit, & nullus sibiipsi moritur.

8 Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus.

9 Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.

10 Tu vero cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim sistemur apud tribunal Christi.

11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, certe mihi *sese* flectet omne genu, & omnis lingua palam agnoscet Deŭ.

12 Nempe ergo unusquisque nostrum de seipso rationem reddet Deo.

13 Ne amplius igitur alii alios judicemus: sed hic potius adhibete judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi & persuasum habeo per Dominum Jesum, nihil esse impurum per se, sed ei qui reputat aliquid esse impurum, *id* ei impurum *esse*.

15 Verum si propter escam frater tuus tristitia afficitur, non jam secundum charitatem ambulas. Ne esca tua illum perdito pro quo Christus mortuus est.

16 Ne vestrum igitur bonum blasphemator.

17 Non enim est regnum Dei, esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.

18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20 Ne cibi causa destrue opus Dei: omnia quidem munda; sed malum *est* homini qui edens impingit.

21 Bonum *est* non edere carnes, neque bibere vinum, neque *quicquam facere* in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus est.

22 Tu fidem habes: apud temetipsum habe in conspectu Dei. Beatus qui non condemnat seipsum in eo quod approbat.

23 Qui vero dubitat, si ederit, condemnatus

us est, quoniam non *ædit* ex fide : quicquid vero ex fide non est, peccatum est.

CAPUT XV.

Exemplo Christi jubetur fortiores robur suũ conferre ad confirmãdos infirmos.

DEbemus autem nos, qui firmi *sumus* infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobismetipsis.

2 *Unusquisque* nostrum proximo placeat in bonum, *ad ædificationem.*

3 Etenim Christus non placuit sibimetipsi, sed sicut scriptum est, Convicia eorum qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæcunque ante scripta sunt, ad nostram doctrinam ante scripta sunt : ut per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

5 Deus autem *auctor* tolerantiæ & consolationis det vobis ut idipsũ alii in alios affecti sitis, secundum Christum Jesum.

6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propterea assumite alii alios, sicut & Christus assumpsit nos in gloriam Dei.

8 *Illud* autem dico, Jesum Christũ ministrum fuisse circumcisionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones patrũ :

9 Et ut gentes pro misericordia glorificent Deum : sicut scriptum est, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo psallam.

10 Et rursum dicit, Hilares estote Gentes cum populo ejus.

11 Et rursum, Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eũ omnes populi.

12 Et rursum Esaias dicit, Erit radix Jesse, & qui exsurgat ad imperandum Gentibus, in ipso Gentes sperabunt.

13 Ut autem vero Deus spei impleat vos omni gaudio & pace, credendo, ut spe exuberetis per virtutem Spiritus sancti.

14 Persuasum autem habeo & ipse ego de vobis, fratres mei, quod ipsi per vos pleni sitis bonitate, impleti omni cognitione, & qui possitis etiam vos mutuo admonere.

15 Audaculè vero scripsi vobis, fratres, aliquantenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam quæ data est mihi à Deo,

16 Ad hoc ut sim minister Jesu Christi apud Gentes ; operans Evangelio Dei, ut oblatio Gentium fiat accepta, sanctificata per Spiritum sanctum.

17 Habeo igitur quod glorier per Christũ Jesum, in his quæ ad Deum *pertinent.*

18 Non enim sustinuerim quicquam loqui quod non effecerit Christus per me, *ad obtemperandũ* ad obedientiam Gentibus, verbo & factis,

19 Virtute signorum ac prodigiorum, virtute Spiritus Dei : adeo ut ab Hierosolymis & circumjacentibus *regionibus* usque ad Illyricum, impleverim prædicandi Evangelii Christi munus.

20 Ita porro contendens evangelizare, non ubi nominatus esset Christus, ut ne super alienum fundamentum ædificarem :

21 Sed sicut scriptum est, Quibus non est annunciatum de eo, videbunt : & qui non audierunt, intelligent.

22 Quapropter etiam sæpe inhibitus sum venire ad vos.

23 Nunc vero quum non amplius habeam locum in his regionibus, simmum autem desiderium habeam veniendi ad vos à multis annis :

24 Quando proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore ut *itus* præterriens conspiciam vos, & à vobis deducar illuc : si tamen vestra consuetudine prius ex parte expleras fuero.

25 Nunc autem proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis.

26 Libuit enim Macedoniæ & Achaiæ conferre aliquid in pauperes sanctos qui sunt Hierosolymis.

27 Libuit enim *eis inquam*, & debitores eorum sunt : nam si spiritualia ipsorum *bona* Gentibus communicata sunt, debent etiam *ipsa* in carnalibus eis ministerio suo adelle.

28 Hoc igitur ubi perfecero, & eis consignavero hunc fructum, abibo illac in Hispaniam.

29 Scio vero me, quum veniam ad vos, cum plena benedictione Evangelii Christi venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritus, ut mecum certetis *vestris* pro me apud Deum precibus :

31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque ministerium hoc meum erga Hierusalem acceptum fit sanctis :

32 Ut cum gaudio veniã ad vos per voluntatem Dei, unaq; vobiscum refocillet.

33 Deus autem pacis *sit* cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Salutat complures, & movet ut caveant sibi à dissidiorum auctoribus.

COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est ministra Ecclesiæ Cenchreensis :

2 Ut eam excipiatis in Domino convenienter sanctis, & adsitis ei quæcunque in re *ipsa* opus fuerit vobis : nam hæc tum multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3 Salutate Priscillam & Aquilam, adjutores meos in Christo Jesu :

4 Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supposuerunt : quibus non ego solus gratias ago, sed etiam omnes Ecclesiæ Gentium.

5 Item Ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achaiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit erga nos.

7 Salutate

7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos meos, & concaptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliam dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn mihi dilectum.

10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11 Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, eos *inquam* qui *sunt* in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam quæ laborant in Domino. Salutate Persida *mihi* dilectam, quæ multum laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum selectum in Domino, & matrem ejus ac meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum iis sunt fratres.

15 Salutate Philologum & Julian, Nereum & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum & offendiculorum auctores contra doctrinam quam vos didicistis: & declinetis ab eis.

18 Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda *hominum* minime malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*: sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices vero in malis.

20 Porro Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros citò. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21 Salutant vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Gaius hospes meus & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus procurator urbis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei vero qui potest vos stabilire, secundum evangelium meum & prædicationem Jesu Christi, ex revelatione mysterii quod à temporibus sæculoribus tacitum fuit:

26 Nunc vero factum est manifestum, & per Scripturas Prophetarum ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum;

27 Soli *inquam* sapienti Deo gloria per Jesum Christum in sæcula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho per Phœben Ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

Pauli Apostoli Epistola ad CORINTHIOS prima.

CAPUT I.

Ad dissidia reprimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.

1 PAulus vocatione Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam*, tum ipsorum tum nostri:

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei quæ data est vobis in Christo Jesu;

5 Quod in omnibus ditati fuistis in ipso omni loquendi facultate, omnique cognitione:

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis.

7 Adeo ut nullo dono deficiamini, exspectantes dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis *est* Deus per quem vocati estis in communionem Filii ipsius Jesu Christi Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis impleti eadem mente & eadem sapientia.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloës, quod lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrum dicere, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, at ego Christi.

13 *Num* dispertitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomen Pauli baptizati fuistis?

14 Gratias ago Deo meo, quod neminem vestrum baptizaverim, nisi Crispum & Gaium.

15 Ut nequis dicat me in meum nomen baptizasse.

16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: cæterum haud scio num quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus ut baptizarem, sed ut evangelizarem: non *tamen* cum dicendi peritia, ne lateat redatur crux Christi.

18 Nam sermo ille de crucis quidem qui pereunt, stultitia est: iis autem qui servantur *id est*, nobis, potentia Dei est.

19 Scriptum

19 Scriptum est enim, Aboleboſapientiam ſapientium, & intelligentiam intelligentium vollam è medio.

20 Ubi ſapiens? ubi ſcriba? ubi diſquiſitor ſeculi iſtius? nonne infatuavit Deus ſapientiam mundi hujus?

21 Nam poſtquam in Dei ſapientia mundus non cognovit Deum per *iſtam* ſapientiam, libuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſervare credentes.

22 Quandoquidem & Judæi ſignum petunt, & Græci ſapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis vero ſtultitiam:

24 Ipſis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Chriſtum Dei potentiam ac Dei ſapientiam.

25 Nam ſtultitia Dei ſapientior eſt quam homines: & infirmitas Dei validior eſt quam homines.

26 Cernitis enim vocationem veſtram, fratres: *vos videlicet* non eſſe multos ſapientes ſecundum carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27 Verum quæ ſtulta *ſunt* mundi, elegit Deus ut pudefaciat ſapientes: & quæ *ſunt* infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida;

28 Et quæ ignobilia ſunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt aboleret:

29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus conſpectu.

30 Sed ex ipſo vos eſtis in Chriſto Jeſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, juſtitiaque, & ſanctificatio, & redemptio.

31 Ut *fiat* ſicut ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Myſteria Chriſti crucifixi non ſermonis elegantia, ſed Spiritus evidentia prædicari, quia non animalibus, ſed ſpiritualibus ſuſceptibilia.

EGo igitur quum venirem ad vos, fratres, veni non cum eminentia oratioſ. 2 nis aut ſapientiæ, annuncians vobis teſtimonium Dei.

2 Non enim ſtatui quicquam ſcire inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, eumq; crucifixum.

3 Sed fui ego cum infirmitate & timore, ac tremore multo apud vos.

4 Neque oratio mea & prædicatio mea verſibus *ejus* in perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in demonſtratione ſpiritus & potentiæ.

5 Ne fides veſtra conſiſtat in ſapientia hominum, ſed in potentia Dei.

6 Sapientiam vero loquimur inter perfectos: ſapientiam autem non ſeculi hujus, neque principum ſeculi hujus qui abolentur.

7 Sed loquimur ſapientiam Dei *latentem* in myſterio, *id eſt*, occultam illam quam præſtituerat Deus ante ſecula ad noſtram gloriam.

8 Quam nemo principum ſeculi hujus cognovit: nam ſi cognoviſſent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

9 Sed *prædicamus*, ſicut ſcriptum eſt, Quæ oculis non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis à quibus ipſe diligitur.

10 Nobis autem Deus *ea* retexit per Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunditates Dei.

11 Quis enim hominum novit ea quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui eſt in eo? ita etiam ea quæ ſunt Dei nemo novit niſi Spiritus Dei.

12 Nos vero non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum qui *eſt* ex Deo: ut ſciamus quæ Deus eſt nobis gratificatus.

13 Quæ etiam loquimur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet Spiritus ſanctus, ſpiritualia cum iis quæ ſpiritualia ſunt conferentes.

14 Animalis autem homo non eſt capax eorum quæ ſunt Spiritus Dei: ſunt enim ei ſtultitia, nec poteſt *ea* cognoſcere, quia ſpiritualiter dijudicantur.

15 At ſpiritualis dijudicat quidem omnia, ipſe vero à nemine dijudicatur.

16 Quis enim novit mentem Domini, qui inſtructumus ſit eum? nos autem mentem Chriſti habemus.

CAPUT III.

Gloriantes in miniſtris remittuntur ad Chriſtum, totius ædificii fundamentum; Cui ſuperædificanda non humana & carnalia, ſed quæ probam ſuſtinere poſſint.

EGo porro, fratres, non potui loqui vobis ut ſpiritualibus, ſed *loquutus ſum* ut carnalibus, *id eſt*, ut infantibus in Chriſto.

2 Lactis potui vos alui, & non eſca: nondum enim poteratis *id ferre*: imo ne nunc quidem adhuc poteſtis.

3 Nam adhuc carnales eſtis: quum enim inter vos *ſint* invidia & contentio & diviſidia, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?

4 Etenim quum dicit aliquis, Ego quidem ſum Pauli; alter vero, Ego *ſum* Apolli: nonne carnales eſtis?

5 Quis igitur eſt Paulus, quis autem Apollos, niſi miniſtri per quos credidiſtis, & ut cuique Dominus dedit?

6 Ego plantavi, Apollos rigavit: ſed Deus dedit crescendi vim.

7 Itaque neque is qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed Deus, qui dat crescendi vim.

8 Is vero qui plantat, & is qui rigat, unum ſunt: unuſquiſq; vero ſuam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.

9 Etenim Dei ſumus adminiſtri: Dei arvum, Dei ædificium eſtis.

10 Secundum gratiam Dei quæ data eſt mihi, ut peritus architectus fundamentum jecit; alius autem ſuperædificat. Porro

quiſque

quisque videat quomodo superædificet.
11 Nam fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Jesus Christus.
12 Quod si quis superædificet super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,
13 Cujusque opus manifestum fiet: dies enim *id* declarabit: nam per ignem revelabitur; & cujusque opus quale sit, ignis probabit.
14 Si cujus opus manserit quod superædificaverit, mercedem accipiet.
15 Si cujus opus exustum fuerit, damnum faciet: ipse vero servabitur: ita tamen ut per ignem.
16 An nescitis vos esse templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?
17 Si quis templum Dei violat, hunc perdet Deus: nam templum Dei sanctum est, quod estis vos.
18 Nullus seipsum seducat: si quis *sibi* videtur esse sapiens inter vos in hoc sæculo, stultus fiat ut fiat sapiens.
19 Sapientia enim mundi hujus, stultitia *est* apud Deum. Scriptum est enim, Carpit sapientes in versutia ipsorum.
20 Et rursum, Dominus novit discreptationes sapientum esse vanas.
21 Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia namque vestra sunt:
22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præsentia, & futura, omnia, *inquam*, vestra sunt:
23 Vos autem Christi; Christus vero Dei.

CAPUT IV.

Imago fidelis dispensatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

Sic de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei.
2 Quod reliquum est autem, *illud* requiritur in dispensatoribus, ut quis fidus inveniatur.
3 Mihi vero pro minimo est quod a vobis dijudicer, aut ab humano judicio: imo nec me ipse dijudico.
4 Nullius enim rei mihi conscius sum: sed non per hoc justificatus sum. Dominus autem is est qui me dijudicat.
5 Proinde ne ante præstitutum tempus quicquam judicate, *id est*, usquedum venerit Dominus, qui & illustraturus est res tenebris occultatas, & manifesta faciet consilia cordium: ac tunc laus erit unicuique a Deo.
6 Hæc autem, fratres, figura quadam transtuli ad meipsum & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, supra id quod scriptum est non sapere: ut ne alius pro alio inflemini adversus alium.
7 Quis enim te *ab aliis* discernit? quid autem habes quod non receperis? quod si etiam accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?
8 Jam saturati estis, jam ditati estis, absque nobis regnum adepti estis: atque utinam sane regnum adepti fuitis, ut & nos vobis conregnemus.
9 Deus enim, puto, nos ultimos Apostolos spectandos proposuit, ut morti addictos. Nam spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.
10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem validi: vos gloriosi, nos ignominiosi.
11 Ad hoc usque tempus & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & incertis sedibus erramus,
12 Et laboramus, operantes propriis manibus: conviciis affecti, bene precamur: si qui nos persequantur, sufferimus:
13 Infamati, precamur: tamquam purgamenta mundi facti sumus, & *tanquam* omnium ramentum nunc usque.
14 Non ut vos pudore suffundam, hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo.
15 Nam etsi decem millia pædagogorum habeatis in Christo, at non multos patres *habetis*: in Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.
16 Precor vos igitur, imitatores mei estote.
17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ sint viæ meæ in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis doceo.
18 Cæterum periode quasi ego non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam.
19 Sed veniam cito ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum inflatorum, sed *spirimalem* potentiam.
20 Non enim in verbis *sum est* regnum Dei, sed in *spiritus* potentia.
21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate & spiritu lenitatis?

CAPUT V.

Incestuosum jubet excommunicari, & sine fermento vitiorum Pascha celebrari.

Omnino auditur *esse* inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.
2 Et vos inflati estis, ac non potius luxistis, ut tolleretur e medio vestri qui facinus hoc patravit?
3 Enimvero ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, jam ut præsens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit,
4 Vobis & meo spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi,
5 Ejusmodi *inquam*, *homo* tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.
6 Non est bona gloriatio vestra. An nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis fermenti expertes. Etenim Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, *nempe* Christus.

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ: sed non fermentata: is *panibus* sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini cum scortatoribus.

10 At non omnino cum scortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis sitilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi vobis ne commisceamini: *id est*, si quis quum frater nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax; cum ejusmodi *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim mea *interest* etiam de extraneis judicare? nonne de iis qui intus sunt vos judicatis?

13 De extraneis vero Deus judicat: pollicet igitur istum improbum ex vobis ipsis.

CAPUT VI.

Contentiones forenses, & templi spiritualis profanationes, redarguuntur.

Ustinet aliquis vestrum, negotium habens adversus alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum judicaturos? quod si per vos judicabitur mundus, indigni estis minimis judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos judicemus, nedum *ut* quæ ad hujus vitæ usum pertinent, *non judicemus*?

4 Itaque si judicia habueritis de iis quæ ad hujus vitæ usum pertinent, eos qui in nullo loco habentur in Ecclesia, eos, *inquam*, in subselliis collocate.

5 Ad pudorem vobis *inuestiendum* loquor. Itane non est inter vos sapiens, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?

6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque sub infidelibus.

7 Jam igitur omnino defectus in vobis est, quod judicia habeatis inter vosmetipsos: quare non potius injurias patiamini? cur non potius damnum accipiatis?

8 At vos injuria afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis injustos non esse Dei hæreditatem possessuros? Ne errate: neque scortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis,

10 Neque fures, neque avari, neque ebrioli, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæredes unquam possidebunt.

11 Et hæc eratis quidam: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini Jesu, & per spiritum Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, ut licet, sed non omnia

condecent: omnia mihi licent, sed ego non redigar sub ullius rei potestatem.

13 Esca ventri *destinata sunt*, & venter escis: Deus autem & hunc & eas abolebit: corpus vero non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentia sua.

15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur sublata membra Christi, faciam scorti membra? Absit.

16 An ignoratis eum qui agglutinatur scorto, unum esse corpus *cum scorto*? Erunt enim, inquit, qui duo *erunt*, caro una.

17 Qui vero agglutinatur Domino, unus cum eo Spiritus est.

18 Fugite scortationem: omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, in propriis corpus peccat.

19 An ignoratis corpus vestrum esse templum Spiritus sancti, *qui est* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos esse vestri juris?

20 Nam empti estis pretio: glorificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

CAPUT VII.

Quæstio Corinthiorum de conjugio, de vocatione temporali, & virginitate, respondetur.

Æterum de quibus mihi scripsistis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.

2 Sed propter scortationes suam quisque uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito: similiter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in potestate, sed vir: similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate, sed uxor.

5 Ne fraudare alter alterum, nisi forte quid ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio & precibus: & rursum simul conveniatis, ne sentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio.

7 Nam velim omnes homines esse ut & ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem cœlibibus & viduis, Bonum eis est si *sic* maneant ut & ego *manso*.

9 Quod si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere, quam uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt, mando non ego, sed Dominus, uxorem a viro ne se ipsa separato.

11 Quod si se separarit, maneat cœlebs, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si quis frater habet infidelem,

qui

quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certe liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti sunt.

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non est servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi *rebus*: sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nosti, uxor, an virum tis servatura? aut ecquid nosti, vir, an uxorem tis servaturus?

17 Sed ut unicuique *donum* partitus est Deus, ut unumquemque vocavit Dominus, ita ambuler, & ita in Ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præputium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio præceptorū Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21 Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiam liber fieri, potius *eo* utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus est servus, libertus Domini est: similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 Pretio empti estis, ne estote servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem imperium Domini non habeo: sed sententiam *in hac re meam* dico, ut cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem, bonum *inquam* esse homini ita esse.

27 Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem: solutus es ab uxore? ne quære uxorem.

28 Quod si etiam duxeris uxorem, non peccasti: & si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in carne habituri sunt *qui sunt* hujusmodi. Ego vero vobis parco.

29 Hoc autem aio, fratres, quoniam opportunum tempus est angustum in posterum, ut & qui habent uxores, sint ut non habentes:

30 Et qui flent, ut non flentes: & qui gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, ut non abutentes: præterit enim habitus hujus mundi.

32 Velim autem vos absque solicitudine esse. Qui cælebs est, solicitus est de iis quæ *sunt* Domini, quomodo placiturus sit Domino:

33 At qui duxit uxorem, solicitus est de iis quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori.

34 Discretæ sunt, ea quæ est uxor & ea quæ *est* virgo: quæ *est* cælebs, solicita est de iis quæ sunt Domini, ut sit sancta cum corpore tum spiritu: quæ vero nupta est, solicita est de iis quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.

35 Hoc autem dico vestro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter & apte adhæretis Domino, absque ulla distractione.

36 Cæterum si quis *sese* existimat indecorum in virginem suam committere, si florem ætatis excedat, & ita debet fieri; quod vult faciat, non peccat: jungantur matrimonio.

37 Qui vero stabilis perstat in corde, nec adigitur necessitate, sed in potestate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam virginem, bene facit.

38 Itaq; qui dat nuptum, bene facit: qui vero non dat nuptum, melius facit.

39 Uxor alligata est lege quamdiu vivit vir ipsius: quod si obdormierit vir ipsius, libera est ad cui velit nubendum: tantum in Domino.

40 Sed beatior est si ita maneat, secundum meam sententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAPUT VIII.

Cognitionē charitate frangendā docetur.

Cæterum de iis quæ idolis immolantur, scimus nos omnes cognitione esse præditos. Cognitio inflat, charitas vero ædificat.

2 Quod si quis *sibi* videtur aliquid scire, nondum quicquam novit sicut oportet noſſe.

3 Sed si quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.

4 De esu igitur eorum quæ idolis immolantur, scimus idolū nihil *esse* in mundo, & nullum *esse* Deum alium nisi unum.

5 Nam etiamsi sint qui dicantur dii, & in cælo & in terra: (sicut sunt dii multi, & domini multi)

6 Nobis tamen unus *est* Deus, Pater ille à quo omnia, & nos in ipso; & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

7 Sed non in omnibus *est* ea cognitio, nonnulli enim *eam* conscientia idoli usq; ad hoc tempus, ut idolis immolatum edunt: & conscientia eorum, infirma quum sit, inquinatur.

8 Cæterum esca nos non commendat Deo: neque enim si edamus, amplius habemus; neque si non edamus, minus habemus.

9 Sed videte ne quo modo facultas illa vestra impingendi causa sit infirmis.

10 Etenim si quis videris te illa cognitione præditum, in idolio accumbere, nonne conscientia ipsius qui infirmus est instructus ad edendum ea quæ sunt idolis mactata?

11 Et

11 Et tua ista cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit?

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.

13 Quapropter si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo.

CAPUT IX.

Apostoli exemplū quomodo libertas per charitatem sit coercenda, & corpus domandū ad cursum rectum absolvendū.

NOnne sum Apostolus? nonne sum liber? nonne Jesum Christum Dominum illum nostrum vidi? nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certe vobis sum: nam sigillum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos qui in me inquirunt, hæc est,

4 Annon habemus potestatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 An solus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat propriis stipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Num secundum hominem hæc dico? nonne etiam Lex hæc dicit?

9 Nam in Mosis lege scriptum est, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?

10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* scriptum est. Nam fas ipse debet is qui arat, arare; & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.

11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia meteremus?

12 Si alii *sui* in vos juris participes sunt, ex non potius nos? atqui non uti sumus jure isto: sed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.

13 An nescitis eos qui sacris operantur, ex *quæ* ex sacratio *sunt* edere? & qui altari assident, cum altari participare?

14 Ita etiam Dominus constituit iis qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

15 Ego tamen nullo istorum sum usus. Neque vero hæc scripsi ut ita fiat in me: nam bonum est mihi mori potius, quam ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16 Etenim si evangelizem, non est quod glorier: necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est nisi evangelizem.

17 Nam si volens hoc facio, mercedem habeo: sin invitus, dispensatio credita est mihi.

18 Quæ igitur mihi est merces? ut quum evangelizem, gratuitum constituam evangelium Christi, ut ne abutar facultate mea in Evangelio.

19 Nam quamvis liber sim ab omnibus, omnibus meipsum servum feci, ut plures lucrifacerem.

20 Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qui sub Lege sunt, ut si *essem* sub Lege, ut eos qui sub Lege sunt lucrifacerem.

21 Exlegibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.

22 Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem.

23 Hoc autem facio propter Evangelium, ut una particeps ejus fiam.

24 An ignoratis, eos qui in stadio currunt, omnes quidem currere, sed unum accipere præmium? Sic currite ut comprehendatis.

25 Porro quisquis certat, in omnibus est continens. Illi quidem itaque ut corruptibilem coronam accipiant: *nos continentes*: nos autem *ut* incorruptam.

26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum: ita pugilem ago, ut non aerem cædens.

27 Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo: ne quo modo, quum aliis prædicarim, ipse rejectaneus fiam.

CAPUT X.

Historia sacra mysterium explicans, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.

NOlim autem vos ignorare, fratres, Patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transivisse:

2 Et omnes in Mosen baptizatos esse nube & mari;

3 Et omnes eamdem escam spiritualem edisse;

4 Et omnes eumdem potum spiritualem bibisse. Bibebant enim ex sequente spirituali petra: Petra vero illa erat Christus.

5 Sed plerosque illorum non habuit gratos Deus, prostrati sunt enim in deserto.

6 Hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupierunt.

7 Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum, ut scriptum est, sedit populus ad edendum ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.

8 Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentarunt, & à serpentibus perierunt.

10 Neque murmurate, sicut quidam eorum murmurarunt, & perierunt à dispersore.

11 Hæc

11 Hæc autem omnia typice eveniebant illis: scripta vero sunt ad nostri admonitionem, in quos fines sæculorum devenerunt.

12 Itaque qui *sibi* videtur stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non cepit, nisi humana: fidelis autem *est* Deus qui non sinet vos tentari supra *id* quod potestis, sed una cum tentatione præstabit etiam exitum, ut possitis *eam* sustinere.

14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idolatria.

15 Ut intelligentibus loquor: judicate vos quod aio.

16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est?

17 Quoniam unus *est* panis, unum corpus *nos* illi multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18 Cernite Israelem *qui est* secundum carnem: nonne qui edunt victimas, consortes sunt altaris?

19 Quid ergo dico? idolum aliquid esse, aut quod idolis immolatum est, aliquid esse?

20 Imo *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.

21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?

23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24 Nemo quod suum est quærat, sed quisque quod alterius *est*.

25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.

26 Domini enim est terra & plenitudo ejus.

27 Quod si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis edite, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 At si quis vobis dixerit, Hoc idolis sacratum est, ne edite, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: Domini enim est terra & plenitudo ejus.

29 Conscientiam autem dico, non tuam, sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?

30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?

31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.

32 Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.

33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens mea ipsius utilitatem, sed multorum, ut salventur.

CAPUT XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta cœna proxime ad primam institutionem reformatur.

1 Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo vero vos, fratres, quod omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.

3 Velim autem vos nosse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput vero Christi, Deum.

4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.

5 Omnis vero mulier Orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est ac si rasa esset.

6 Nam si non operitur mulier, etiam condeatur; quod si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.

7 Vir enim non debet operire caput, quum *is* imago sit & gloria Dei: at mulier gloria viri est.

8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.

9 Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite propter Angelos.

11 Attamen neque vir ab sque muliere, neque mulier absque viro, in Domino.

12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem: omnia vero ex Deo.

13 Apud vosipsos judicate, num decorum sit mulierem non operam Deum orare?

14 An ne natura quidem ipsa hoc vos docet, quod viro quidem comatum esse dedecori sit:

15 Contra, mulieri comatæ esse decori sit? nam coma pro velamine data est ei.

16 Quod si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.

17 Hoc vero *ita* mando ut vos non laudem, quod *videlicet* non cum emolumento sed cum detrimento conveniatis.

18 Primum enim quum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse; & aliquam partem credo.

19 Oportet enim hæreses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20 Quum igitur conveniatis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.

21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidem esurit, ille vero ebrius est.

22 Enimvero num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos?

vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, Dominus Jesus *videlicet* in nocte qua proditus est, accepit panē:

24 Et gratiis actis fregit, ac dixit, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25 Itidem & poculum, postquam cœnasset, dicendo, Hoc poculum est Novum illud pactum, per meum sanguinem: hoc facite quoties cumque biberitis, ad mei commemorationem.

26 Quotiescumque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis, usquequo venerit.

27 Itaque quisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indigne, damnas erit corporis & sanguinis Domini.

28 Exploret autem quisq; seipsum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit & bibit indigne, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.

30 Propterea inter vos multi *sunt* infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.

31 Etenim si nosipsos dijudicaremus, non judicaremur.

32 Sed dum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33 Itaque, fratres mei, quum conveniris ad edendum, alius alium exspectate.

34 Quod si quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua vero, quum venero, ordinabo.

CAPUT XII.

Dona Dei varia, & ipsorum usus.

PORRO de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.

2 Scitis *vos* Gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuisse abrepros.

3 Quapropter notū vobis facio, nullum per Spiritum Dei loquentē, dicere Jesum anathema; & neminem posse dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum sanctum.

4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus:

5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus:

6 Et distinctiones actionum sunt, sed Idē est Deus agens ea omnia in omnibus.

7 Unicuique vero datur declaratio Spiritus ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii vero sermo cognitionis per eundem Spiritum:

9 Alteri vero fides per eundem Spiritum: alii vero donum sanationum per eundem Spiritum: alii vero operatio virtutum, alii vero propheria, alii vero discretio Spirituum:

10 Alteri vero genera linguarum, alii vero interpretatio linguarum.

11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, dispertiens privatim *illa* singulis sicut vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia vero illa membra corporis quod unicum est, multa sunt. *Sed* unum sunt corpus: ita & Christus.

13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dicat pes, Quia non sum manus, non sum ex corpore: num propterea non est ex corpore?

16 Et si dicat auris, Quia non sum oculus, non sum ex corpore: num propterea non est ex corpore?

17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum audiens, ubi odoratus?

18 Nunc autē Deus constituit membra, singula figillatim in corpore, sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc vero multa quidem membra sunt, unum vero corpus.

21 Non potest autē oculus dicere manui, Te mihi non opus est: aut rursum caput pedibus, Non est mihi vobis opus.

22 Imo multo potius, quæ videntur membra corporis infirmissima esse, necessaria sunt:

23 Et quæ putamus *membra* corporis minime esse honesta, iis honorē ampliorē circumponimus: & quæ sunt in nobis indecora, copiosiorem decorem habent.

24 Nam quæ sunt in nobis decora, *ea decore* non est opus: sed Deus contemperavit corpus, ei cui deerat ampliore tributo honore:

25 Ut ne fit dissidium in corpore, sed membra itidem solicita sint alia pro aliis

26 Itaq; sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.

28 Et alios quidem constituit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deinde Propheras, tertio Doctores: deinde *constituit* potestates, deinde dona sanationū, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.

29 Num omnes Apostoli? num omnes Propheræ? num omnes Doctores?

30 Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent sanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?

31 Sed affectate dona potiora. Et porro iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAPUT XIII.

Prærogativa & speculum charitatis.

SI linguis hominū loquar & Angelorū, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habeam prophetiam, & novérim mysteria omnia, omnemq; cognitionem; & si habeam totam fidem, adeo ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.

3 Et si insumam alendis egenis omnia quæ mihi supperunt, & si tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam, *hoc* nihil *mihi* prodest.

4 Charitas iram cohibet, benigna est charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur:

5 Non agit indecore, non quærit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat malum:

6 Non gaudet injustitia, gratulatur autem veritati:

7 Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam excidit: sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt, & cognitio evanescet.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Postquam autem advenerit quod perfectum est, tunc quod est aliquatenus, ut inutile tolletur.

11 Quum essem infans, ut infans loquebar, ut infans sapiebam, ut infans ratiocinabar: postquam autem factus sum vir, ut inutilia sustuli quæ infantis erant.

12 Cernimus enim nunc per speculum & per ænigma, tunc autem coram *cernemus*: nunc novi aliquatenus, tunc vero amplius cognoscam prout amplius edoctus fuero.

13 Nunc vero manent fides, spes, charitas, tria hæc: maxima autem harum, charitas.

CAPUT XIIII.

Politia Ecclesiæ.

Affectate charitatem, ambite spiritualia: magis tamen ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nullus enim audit, spiritu vero loquitur mysteria.

3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: qui vero prophetat, Ecclesiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut prophetetis: major enim *est* qui prophetat, quam qui loquitur linguis, excepto si interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6 Quod si nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, nisi vobis loquor aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ expertia quæ sonum edunt, & tibia, & cithara, nisi distinctionem soni dederint, quomodo cognoscetur quod tibia canitur aut cithara?

8 Etenim si incertum sonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

9 Ita & vos nisi per linguam edideritis bene-significantem sermonem, quomodo cognoscetur quod dicitur? eritis enim in aerem loquentes.

10 Tot, si casus tulerit, genera vocum sunt in mundo, & nihil *est* mutum.

11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero ei qui loquitur, barbarus: & qui loquitur, apud me barbarus *fuerit*.

12 Ita & vos, quandoquidem Spiritus affectatis, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut excindetis.

13 Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat: sed intelligentia mea est infructuosa.

15 Quid est igitur? orabo spiritu, sed orabo etiam intelligentia: psallam spiritu, sed psallam etiam intelligentia.

16 Quandoquidem si benedixeris spiritu, is qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo quod magis quam vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Ecclesia malim quinq; verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce instituam, quam decem millia verborum lingua.

20 Fratres, ne estote pueri prudentia: sed malitia infantes, prudentia vero adulti estote.

21 In Lege scriptum est, Propterea per diversæ linguæ *homines* & alia labra loquar populo huic: & ita quoque me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum, non iis qui credunt, sed infidelibus: prophetia vero non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaq; si eodem loci convenerit tota Ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quispiam aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25 Et ita quæ occulta sunt in ejus corde, manifesta fiant: atque ita procidens in faciem adorabit Deum, annuncians Deum vere in vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres? quoties convenitis quisque vestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet? omnia ad ædificationem fiant.

27 Et lingua quis loquitur, *sat* per binos, aut *ad* plurimum ternos, & vicissim: unus autem interpretetur.

28 Quod si non sit interpres, taceat in Ecclesia, *qui loquitur lingua*, sibiipsi vero loquatur & Deo.

29 Pro-

29 Propheræ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod *siquid* alii revelatum fuerit assidenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes sigillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus Propherarum Prophetis subjiciuntur.

33 Non enim est exagitationis *auctor* Deus sed pacis, ut in omnibus Ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestræ in conventibus sileant: nec enim permissum est eis ut loquantur, sed *oportet* ut subditæ sint, sicut & Lex dicit.

35 Quod si quid discere volunt, domi suos viros interrogent: nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.

36 An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videtur Prophetæ esse, aut spiritualis, agnoscat, quæ scribo vobis, esse Domini præcepta.

38 Qui vero ignarus est, ignarus esto.

39 Itaque, fratres, æmulate prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAPUT XV.

Confirmatio resurrectionis, & quonam corpore futura sit.

CErtorum notum facio vobis, fratres, Evangelium quod evangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis:

2 Per quod etiam, si retinetis quo sermone vobis evangelizaverim, servamini: nisi si frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundum Scripturas:

4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundum Scripturas:

5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.

6 Postea visus est amplius quam quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.

8 Ultimo vero omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quod persequutus sum Ecclesiam Dei.

10 Sed gratia Dei sum id quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis, sed amplius quam illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum *est*.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.

12 Quod si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14 Quod si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.

15 Invenimur autem etiam falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitasse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur.

16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.

17 Quod si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.

18 Nempe & qui obdormierunt in Christo, perierant.

19 Si in hac solum vita speramus in Christum, miserrimi omnium hominum sumus.

20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis: & primitiæ eorum qui obdormierunt factus est.

21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque resurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, postea qui sunt Christi, in adventu ipsius:

24 Deinde *erit* finis, quum tradiderit regnum Deo ac Patri: quum ut inane suscuterit omne imperium, & omnem auctoritatem & potestatem.

25 Nam oportet eum regnare usque quo omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.

26 Ultimus *autem* hostis abolebitur mors.

27 Nam omnia subjecit sub pedes ejus. Quum autem dicit omnia esse *ei* subjecta, palam est *hoc dici*, excepto eo qui subjecit ei omnia.

28 Postquam vero subjecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjicietur ei qui subjecit ipsi omnia, ut Deus sit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui ablutione utuntur super mortuis? Si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?

31 Diebus singulis morior per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si secundum hominem adversus bestias pugnavi Ephesi, quæ mihi utilitas? Si mortui non suscitantur, edamus & bibamus, cras enim morimur.

33 Ne errate, Mores bonos commercia corrumpunt mala.

34 Evigilate juste, & ne peccate: quidam enim Deum non norunt: ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.

35 At dicet aliquis, Quomodo suscitantur mortui? quali autè corpore prodeunt?

36 De-

36 Desipiens, quod tu seris, non vivificat, nisi mortuum fuerit.

37 Et quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *seminibus*:

38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro; sed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem pisciũ, alia vero volucrium.

40 Et *sunt* corpora cœlestia, & *sunt* corpora terrestria; sed alius quidem cœlestium decor, alius vero terrestrium.

41 Alius decor Solis, & alius decor Lunæ, & alius decor stellarum, stella enim stellæ præstat decore.

42 Ita *erit* & resurrectio mortuorum, seritur *corpus* cum corruptione, suscitatur cum incorruptione.

43 Seritur fœdum, suscitatur cum gloria: seritur omnium virium expers, suscitatur potens: seritur corpus animale, suscitatur corpus spirituale.

44 Est corpus animale, & est corpus spirituale.

45 Ita etiam scriptum est, Factus est prior homo Adamus anima vivens: posterior *autem* Adamus *factus est* spiritus vivificus.

46 At spirituale non est prius, sed animale, deinde spirituale.

47 Primus homo è terra, pulvereus: secundus homo, ipse Dominus è cælo.

48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei sunt: & qualis ille cœlestis, tales & qui cœlestes erunt.

49 Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem cœlestis.

50 Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis non possunt regni Dei hæreditatem consequi: neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis consequetur.

51 Ecce, mysterium vobis dico, Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur, momento, & ictu oculi, ad ultimam tubam.

52 Canet enim tuba, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem.

54 Postquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale istud induerit immortalitatem, tunc fiet illud quod scriptum est, Absorpta est mors ad victoriam.

55 Ubi tua, ô mors, victoria? ubi tuus, ô sepulchrum, aculeus?

56 Aculeus vero mortis *est* peccatum: vis autem peccati, Lex.

57 Deo autem *habetur* gratia, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, immoti, eminentes in opere Domini semper, quum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino.

CAPUT XVI.

Facta exhortatione ad Eleemosynam, epistola commendatione Timothei & salutationibus claudiur.

1 Porro de collecta in sanctos, quemadmodum ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Primo quoque *die* hebdomadis unusquisque vestrum apud se seponat, reponendens ut thesaurum quod pro Dei benignitate licuerit: ne, quum venero, tunc collectæ fiant.

3 Postquam autem accessero, quoscumque probaveritis, hos mittam cum epistolis ut perferant Hierosolymam beneficentiam vestram.

4 Quod si res digna fuerit ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur.

5 Veniam autem ad vos quum Macedoniam transiero (Macedoniam enim pertransibo.)

6 Apud vos autem forsitan permanebo, aut etiam hybernabo: ut vos me prosequamini quocumque proficiscar.

7 Nolo enim vos nunc in transcursu videre: sed spero temporis aliquantum manssurum *me* apud vos, si Dominus permiserit.

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9 Nam ostium mihi apertum est magnum & operosum, & adversarii multi.

10 Quod si venerit Timotheus, videte ut sine metu fit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.

11 Nequis igitur illum pro nihilo habeat: sed prosequimini eum cum pace, ut veniat ad me: expecto enim eum cum fratribus.

12 Porro de Apollo fratre, multum precatus sum eum ut iret ad vos cum fratribus: sed omnino non fuit ei voluntas nunc eundi: veniturus est autem quum tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perstate in fide, viriliter agite, estote fortes.

14 Omnia vestra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos, fratres, nostis familiam Stephanæ esse primitias Achaiæ, & sese in ministerium sanctis addixisse:

16 Ut & vos subjiciamini talibus, & omnibus operam suam conferentibus & laborantibus.

17 Gaudeo vero de adventu Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam isti defectum vestri supplevernnt.

18 Refo illarunt enim spiritum meum ac vestrum. Agnoscite igitur eos qui tales sunt.

19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum Aquila & Priscilla, cum Ecclesia quæ est domi ipsorum.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios osculo sancto.

21 Salutatio manu mea Pauli.

22 Si-

22 Si quis non amat Dominum Jesum Christum, sit anathema, maran-atha.

23 Gratia Domini Jesu Christi *sit* vobiscum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Ad Corinthios prior, missa fuit Philippis per Stephanum & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

Pauli Apostoli Epistola ad CORINTHIOS secunda.

CAPUT I.

Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam, in afflictos refundere; & excusat se quod ad Corinth. non venerit.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, una cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia:

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus *esto* Deus ac Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater, *inquam*, illæ misericordiarum, & Deus omnis consolationis,

4 Consolans nos in omni afflictione nostra: ut possimus in quavis afflictione *positos* consolari, ea ipsa consolatione qua nosipsos consolatur Deus.

5 Nam sicut exundant perpessiones Christi in nobis, ita per Christum exundat etiam consolatio nostra.

6 Sive autem affligimur, pro vestra consolatione ac salute *affligimur*: sive consolationem percipimus, *consolationem percipimus* pro vestra consolatione, quæ agit *in vobis* per toleranciam earundem perpessionum quas & nos perpetimur. & spes nostra firma est de vobis,

7 Ut qui sciamus vos, sicut consortes estis perpessionum, ita etiam consortes *fore* consolationum.

8 Non enim volumus vos ignorare fratres, de afflictione nostra quæ nobis evenit in Asia, nos supra modum gravatos fuisse supra vires, adeo ut prorsus animi penderemus, etiam quod ad vitam.

9 Sed ipsi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobismetipsis, sed in Deo suscitante mortuos:

10 Quique ex tanta morte nos eripuit & eripit: in quo speramus nos adhuc etiam ereptum iri:

11 Unà conferentibus subsidiarium operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis personis in nos *collatum* per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.

12 Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium *videlicet* conscientiæ nostræ, quod cum simplicitate & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei, versati sumus in mundo, plurimum autem apud vos.

13 Non enim alia scribimus vobis quam quæ legitis aut etiam agnoscitis: spero autem vos etiam ad extremum agnituros.

14 Sicut & aliquatenus agnovistis, nos gloriationem vestra esse, quemadmodum & vos nostra *estis*, in diem Domini Jesu.

15 Itaq; hac fiducia prius volui ad vos venire, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & rursum è Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Hoc igitur quum deliberarem, numquam levitate sum usus? aut quæ delibero, secundum carnem delibero, ut sit apud me Etiam & Non?

18 Imo fidelis Deus *novit* sermonē nostrum apud vos non fuisse Etiam & Non.

19 Nam Dei Filius Jesus Christus, qui inter vos per nos prædicatus est, *id est* per me & Sylvanum ac Timotheum, non fuit Etiam & Non, sed Etiam fuit in ipso.

20 Quotquot enim *sunt* promissiones Dei, in ipso *sunt* Etiam, & in ipso *sunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.

21 Porrò, qui nos confirmat vobiscum in Christum, & qui unxit nos, Deus *est*.

22 Qui etiam obsignavit nos, indiditq; arrhabonem Spiritus cordibus nostris.

23 Ego vero testem Deum invoco in meam animam, me *idcirco* nondum venisse Corinthum, quod vobis parcam.

24 Non quod dominemur vestræ fidei, sed *quod* adminiſtri sumus gaudii vestri: nam fide staris.

CAPUT II.

Priorem scripti apologia. Respicit eum qui incestuoso jubet veniam dari.

HOc autem apud me statui, rursus cum tristitia non venire ad vos.

2 Nam si ego contristo vos, quis est igitur qui exhilaret me, nisi is ipse qui contristatus fuerit ex me?

3 Et hoc ipsum vobis scripsi, ne quum venero, tristitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confisus de vobis omnibus, meum gaudium, omnium vestrum *gaudium* esse.

4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi vobis, per multas lacrymas: non ut tristitia afficeremini, sed ut cognosceretis charitatem quam habeo summam erga vos.

5 Quod siquis tristitiam attulit, non mihi tristitiam attulit, sed quadamtenus, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit istiusmodi *homini* ista increpatio à pluribus illis *profecta*.

7 Ut è contrario potius vos *ei* condonetis, *eumq;* consolemini, nequo modo redundare tristitia absorbeatur *vir* hujusmodi

8 Quapropter

8 Quapropter preor vos ut rarum faciatis in illum charitatem.

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.

10 Cui vero quidpiam condonatis, & ego *condono*: nã & ego si quid cõdonavi, cui condonavi, propter vos *id feci* in cõspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porro quum venissem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eo quod non invenissem Titum fratrem meum:

13 Sed quum illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habetor* autem gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo: & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis qui servantur, & in iis qui pereunt.

16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis vero, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim, ut plerique, cauponamur sermonem Dei: sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAPUT III.

Commendatur minister Spiritus pra ministro literæ, cum illi aperte pronuncient, quod hi sub velo tradebant.

INcipimus rursus nosipsos commendare? nisi num egemus, ut nonnulli, commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus;

3 Dum manifestum sit vos esse epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum.

5 Non quod idonei sumus per nosipsos ad cogitandum quicquã, velut ex nobis ipsis: sed quod idonei sumus, *id* ex Deo est.

6 Qui etiam fecit ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritus: nam litera occidit, Spiritus autẽ vivificat.

7 Quod si mortis ministerium in literis *passum*, & informatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeo ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in faciem Mosis propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur:

8 Qui non potius ministerium Spiritus erit gloriosum?

9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multo magis ministerium justitiæ exundat gloria.

10 Etenim quod glorificatum fuit, non glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, super eminentis illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multo magis est gloriosum id quod manet.

12 Itaque quum ejusmodi spem habeamus, multa in loquẽdo evidentia utimur.

13 Nec *sumus* sicut Moses, *qui* imponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Israelis ad finem ejus quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaq; occalluerunt mentes illorum. Nam usque ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Christo inutile factum tollitur.

15 Sed ad hunc usque diem quum legitur Moses, velamen cordi eorum impositum est.

16 Quando vero sese converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.

17 Dominus vero Spiritus ille est: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.

18 Nos autem omnes retecta facie gloriam Domini quasi in speculo intuentes, in eamdem imaginem transformamur, ex gloria in gloriã, sicut à Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Veritatem omnibus conscientiis non indurati per Apostolos illuxisse. Confessores ejus subjectos cruci, majori tamẽ consolatione quam cruce fruiuntur.

PRopterea quum ministerium hoc habeamus, prout misericordiam consequuti sumus, ægnes non sumus.

2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falsantes sermonem Dei, sed declaratione veritatis commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei.

3 Quod si operrum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt operrum est;

4 In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes, *nempe* in infidelibus, ne irradiet eos illustratio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Jesum *esse* Dominum: nos autem, servos vestros propter Jesum.

6 Quoniã Deus, qui dixit ut è tenebris lux splendesceret, *is est* qui splenduit in cordibus nostris, ad *præbendum* lucẽ notitiæ gloriæ Dei in facie Jesu Christi.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc hujus potentiæ supereminentia sit Dei, & non ex nobis:

8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur: hæsitamus, at non prorsus hæremus:

9 Persequuntur patimur, sed in ea non deserimur: dejicimur, at non perimus:

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu in corpore circumferentes,

ut

ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat.

11 Semper enim nos qui vivimus, mortí tradimur propter Jesum, ut etiã vita Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita vero in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei, secundum illud quod scriptum est, Credidi, & ideo loquutus sum: nos quoq; credimus, quamobrẽ etiã loquimur.

14 Scientes fore ut qui suscitavit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitet, & sistat vobiscum.

15 Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus, exunder in gloriam Dei.

16 Propterea non segnescimus: sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur indies.

17 Illico enim præterieus levitas afflictionis nostræ excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:

18 Dum non spectamus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt; at quæ non cernuntur, æterna.

CAPUT V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis, abesse à Christo: per Apostolos autem vocari ad Christum, qui in Spiritu & novitate vita cognoscendum est.

SCimus enim nos, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui.

3 Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.

4 Etenim qui sumus in hoc tabernaculo suspiramus gravati, in quo *constituti* non cupimus *eo* exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vita.

5 Porro Deus *is est* qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.

6 Confidenti igitur animo sumus semper, & scimus nos dum adsumus in corpore, peregre abesse à Domino;

7 (Per fidem enim ambulamus, non per aspectum.

8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum.)

9 Quapropter etiã contendimus ut hic præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.

10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse.

12 Non enim iterum nosipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis *quid dicatis* adversus eos qui in facie gloriam capiunt, ac non in corde.

13 Nam sive *insanimus*, Deo *insanimus*: sive sana mente sumus, vobis *sana mente sumus*.

14 Charitas enim illa Christi constrigit nos:

15 Ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempe ipsos omnes fuisse mortuos, & illum pro omnibus mortuum esse, ut qui vivant, posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.

16 Itaque nos posthac neminem novimus secundum carnem: quod si etiam novimus Christum secundum carnem, nunc tamen non amplius novimus.

17 Siquis igitur *est* in Christo, nova res condita *est*: vetera præterierunt; ecce nova facta sunt omnia.

18 Hæc autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis.

19 Nempe, quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum: posuitque in nobis sermonem illum reconciliationis.

20 Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine reconciliamini Deo.

21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos efficeremur justitia Dei in eo.

CAPUT VI.

Ministerium crucis & virtutes insignes commendatur: & ab infidelium commercio dissuadetur.

SEd & ut operam nostram ei accommodantes, hortamur ne frustra gratiam Dei receperitis,

2 (Dicit enim *Deus*, Præstituto tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi: ecce nunc *est* præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis.)

3 Nullam ulla in re præbentes impingendi causã, ne vituperetur ministerium:

4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri; tolerantia multa in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In verberibus, in carceribus, in exaggerationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 Cum castitate, cum notitia, cum ira cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu sancto, cum charitate minime fucata,

7 Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma justitiæ à dextris ac sinistris,

8 Per gloriam & dedecus, per convicia & laudes: ut impostores, & *tamen* veraces;

9 Ut

9 Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vivimus: ut qui castigamur, nec *tamen* morte afficiamur:

10 Tristitia, semper tamen gaudentes: ut egentes, sed multos ditantes: ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.

11 Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non habitatis angustè in nobis: sed angusti estis in visceribus vestris.

13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione. Dilatamini & vos.

14 Ne imperi jugo copulamini cum infidelibus: quod enim consortium justitiæ cum Legis transgressione? & quæ communio lucis cum tenebris?

15 Et quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ portio fideli cum infideli?

16 Et quæ consensio templo Dei cum idolis? nam vos templum estis Dei viventis: sicut dixit Deus, Habitabo in eis & inambulabo: & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 Quapropter exite è medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne attigeritis, cum ego excipiam vos:

18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis ac filiabus: dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Se ex amore Titi esse quod contristaris ipsum, non pœnitet; quoniam tristitia vestra secundùm Deum fuit, & in bonum exiit.

1 Has igitur promissiones quum habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus, ad finem perducentes sanctimoniam in timore Dei.

2 Recipite nos: neminem injuria affecimus, neminem corrupimus, neminem quæstui habuimus.

3 Ad condemnationem *vestri hoc* non dico: nam ante dixi, vos in cordibus nostris esse, ad commoriendum & convivendum.

4 Multa est mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis: impletus sum consolatione: vehementer superabundo gaudio in omni afflictione nostra.

5 Etenim quum venissemus in Macedoniam, nullam habuit remissionem caro nostra, sed in omnibus fuimus afflicti: foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.

6 Sed qui consolantur abjectos, consolatus est nos, *nempe* Deus, adventu Titi.

7 Non solum autem adventu illius, sed etiam consolatione quam ille accepit ex vobis, quum renunciaret nobis vestrum vehemens desiderium, vestrum luctum, vestrum super me ardorem: adeo ut magis gavisus fuerim.

8 Nam etiam si vos contristavi per epistolam, non me pœnitet, etiam si pœnituerit, (video enim epistolam illam, tametsi ad tempus, vos contristasse,)

9 Nunc gaudeo, non quod contristati fueritis, sed quod contristati fueritis ad resipiscentiam: nam contristati estis secundum Deum, ut nulla in re damno affecti fueritis ex nobis.

10 Nam quæ secundum Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam pœnitet: at mundi tristitia mortem efficit.

11 Ecce enim ipsum, quod secundum Deum contristati fuistis, quantum in vobis effecit studium? imo defensionem, imo indignationem, imo timorem, imo vehementem desiderium, imo zelum, imo vindicationem? per omnia vestrum fecistis vos esse puros in hoc negotio.

12 Itaque etsi scripsi vobis, non *scripsi propter* ejus respectu qui injuriam fecerat, nec ejus respectu qui injuria affectus fuerat: sed ut apud vos manifestum fieret studium illud nostrum pro vobis, in conspectu Dei.

13 Propterea consolationem accepimus ex consolatione vestri: sed quamplurimum gavisi sumus ob gaudium Titi, quod recreatum sit spiritus ejus ab omnibus vobis;

14 Et quod si quid apud eum de vobis gloriatus sum, non sui pudefactus, sed ut omnia vere loquuti sumus vobis, ita & gloriatio nostra quæ usu erat apud Titum, vera comperta sit;

15 Et viscera ejus eo amplius erga vos *affecta* sint, memoria repercutis omnium vestrum obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipsum exceperitis.

16 Gaudeo igitur quod penitus confidam de vobis.

CAPUT VIII.

Macedonum & Christi exemplo ad eleemosynas exhortatio.

1 Porro notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præstitam Ecclesiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipsorum, & profundam eorum paupertatem exundasse in copiosam benignitatem ipsorum.

3 Nam pro viribus (testor) atque supra vires voluntarii *fuerunt*:

4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hanc beneficentiam & societatem hujus ministerii sanctorum causa *subeundi*, in nos reciperemus.

5 Et non prout sperabamus, *ita fecerunt*, sed semetipsos dederunt primùm Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem;

6 Ut adhortaremur Titum ut sicut ante cœpit, ita etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaq; sicut omnibus abundatis, *nempe* fide & sermone, & cognitione, & omni studio, & vestra in nos charitate, *videte* ut hac quoque gratia abundetis.

8 Non ex imperio dico, sed aliorum studio, vestra quoque dilectionis sinceritatem reddens exploratam.

9 Nostis enim beneficentiam Domini nostri Jesu Christi, cum *pro dilectus* propter vos pauperem factum esse, quum esset dives, ut vos illius paupertate diuites essetis.

10 Et sententiam in ea re *meam* dico: nam hoc vobis conducit, qui non solum facere, sed etiam velle ante cœpistis anno superiore.

11 At nunc etiam illud ipsum facere absolvite: ut sicut *adfuit* promptum illud velle, ita etiam *adsit* ipsum perficere ex eo quod habetis.

12 Etenim si prius adfit promptus animus, aliquis acceptus *est* pro eo quod habet, non pro eo quod non habet.

13 Non enim *dico* ut aliis sit relaxatio, vobis autem afflictio: sed *ut* pari conditione, quod vobis superest *suppleat* hoc tempore quod illis deest.

14 Ut & quod illis superest suppleat quod vobis deest, ut fiat æqualitas.

15 Sicut scriptum est, Qui multum *collegit*, plus non habuit: & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia vero *habetur* Deo qui cordi Titi indidit idem studium pro vobis:

17 Quod cum exhortationem illam gratam habuit, tum vero quod majore studio ultro ad vos iter susceperit.

18 Misimus autem una cum eo fratrem illum cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias.

19 (Nec *id* solum, sed etiam suffragiis delectus est ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ, cum hac beneficentia quæ administratur à nobis ad ipsius Domini gloriam, & *comprobandum* promptum animum vestrum)

20 Vitantes hoc, nequis nos vituperet in hac uberitate quæ administratur à nobis.

21 Ut qui procuremus honesta non solum in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.

22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem sæpe in multis probavimus studiosum, nunc autem multo studiosiorem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.

23 Sive de Tito *quæritur*, socius meus *est*, & apud vos adjutor: sive de fratribus nostris, legati *sunt* Ecclesiarum, & gloria Christi.

24 Itaque demonstrationem charitatis vestræ, & nostræ de vobis gloriationis, edite in eos, in conspectu Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem erga sanctos.

1 NAm de ministerio quod sanctis exhibetis, supervacaneum est mihi scribere vobis.

2 Novi enim promptum animum vestrum, quem de vobis jacto apud Macedones, Achaiam videlicet paratam esse ab anno superiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Misi autem hos fratres, ne gloriatio nostra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (sicut dicebam) parati sitis:

4 Ne quo modo si mecum venerint Macedones, & invenerint vos imparatos, nos pudeamus (ut ne vos dicam) in prædicta ista gloriatione.

5 Itaq; necessarium duxi adhortari hos fratres, ut priores veniant ad vos, & prius absolverent antea denuntiatam benedictionem vestram, ut ea sit parata ita ut beneficentia, & non ut extorta aliquid.

6 Hoc autem *dico*, Qui seritе parce, parce etiam metet: & qui seritе benigne, benigne etiam metet.

7 Unusquisque sicut præoptat corde, *ita* agat: non ex tristitia aut ex necessitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens *est* autem Deus efficere ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod sufficiat habentes, exundetis ad omne opus bonum:

9 Sicut scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus: *Justitia* ejus manet in seculum.

10 Qui autem suppeditat semen serenti, & panem ad escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat fructus justitiæ vestræ,

11 *Vobis* omni modo ditati ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam ministerium functionis istius non solum supplebit quæ sanctis desunt, sed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem istius ministerii,

13 (Deum glorificando de vestra testata submissione Evangelio Christi, deque benigna in se & in omnes communicatione)

14 Et per ipsorum deprecationem pro vobis propensio vos amore diligentium propter excellentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem *habetur* Deo super inenarrabili suo dono.

CAPUT X.

Arma & armatura Christianorum.

1 CÆterum precor vos per lenitatem illam & æquitatem Christi, ego ipse Paulus qui coram quidem summisso animo sum inter vos; absens vero, sum erga vos confidens.

2 *Hoc* autem deprecor, ne præsens confidenter agam fiducia qua existimor audax fuisse in quosdam qui de nobis existimant quasi secundum carnem ambulemus.

3 Nam in carne, non *tamen* secundum carnem ambulantes militamus:

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divinitus valida ad destructionem munitionum,

5 Ratiocinationes everrendo omnemq; sublimitatem quæ sese extollit adversus cognitionem Dei, & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Christo,

6 Et paratum habendo quo vindicetur omnem contumaciam, postquam impleta

ctera fuerit vestra obedientia.

7 Quæ ob oculos sunt aspicitis: si quis apud se confidit se Christi esse, hoc vicissim reputet ex sese, quemadmodum ipse Christi *est*, ita & nos Christi *esse*.

8 Nam si amplius etiam quippiam glorier de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad destructionem vestri, non pudefiam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas.

10 Nam epistolæ quidem (inquiunt) graves sunt & validæ: sed præsentia corporis infirma *est*, & sermo *est* nihili.

11 Hoc reputet *qui* ejusmodi *est*, quales sumus sermone per epistolas quum absumus, tales etiam *nos fore* reipsa quum aderimus.

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibusdam qui seipsos commendant: sed non intelligunt quod ipsi sese metiantur seipsis, & sibipsis sese comparant.

13 At nos non gloriabimur de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt, sed secundum modum nobis ad regulam admensum, *id est*, ejus quam distribuit nobis Deus mensuræ, *gloriabimur* nos pervenisse ad vos etiam usque.

14 Non enim quasi non pervenerimus usque ad vos, extendimus nosipsos ultra quam deceat: nam usque ad vos etiam pervenimus in Evangelio Christi.

15 Nequaquam de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt gloriantes, *id est*, de alienis laboribus: sed sperantes, *fore ut* augescente fide vestra in vobis amplificemur in attributa nobis nostra mensura ad exundantiam usque.

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *sunt*, evangelizem: non ut in alteri attributa mensura, de præparatis gloriemur.

17 Cæterum qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, is probandus est, sed is quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Instituit suum cum pseudo-apostolis comparationem, & excusat se illius.

UTinam sufferretis paulisper insipientiam *meam*: imo etiam sufferte me.

2 Æmulor enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, *quos* uni viro, *ut* virginem puram sistam, *nempe* Christo.

3 Sed metuo ne quo modo, sicut serpens Hevam seduxit calliditate sua, ita corrupta cogitationes vestræ *degenerent* à simplicitate quæ est in Christo.

4 Enimvero si veniens quispiam alium Jesum prædicet quem non prædicavimus, aut *si* Spiritû alterum accipiatis quê non acceperatis, aut Evangelium aliud quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo inferiorem fuisse summis Apostolis.

6 Quod si rudis *sum* sermone, non tamen *sum rudis* cognitione: sed omnino manifesti facti sumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi quum ipse me submitterê ut vos exalterem mihi? *id est*, quod gratuito Evangelii Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Ecclesias spoliavi, accepto *ab eis* stipendio, ut vobis inservirem: & quum apud vos esiem & egerem, non obtorpui cum cujusquam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat supplevêrunt fratres quum venissent è Macedonia, & in omnibus me conservari vobis minime onerosum, & præstabo.

10 Est veritas Christi in me, quod hæc gloriatio non obstruetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quapropter? *an* quod non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occasionem iis qui exoptant occasionem, ut in *eo de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam ejusmodi pseudo-apostoli, operarii dolosi sunt, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Neque id mirum: ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum est igitur si etiam ejus ministri transfigurant se tamquam *sui* ministri justitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Rursum dico, nequis me putet desipientem esse: alioquin vel ut desipientem recipite me, ut paululum quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico secundum Dominum, sed ut desipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim sufferris desipientes, quod sitis sapientes.

20 Sufferris enim si quis vos in servitutem adigit, si quis exedit, si quis *stipendium* accipit, si quis attollit sese, si quis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ respectu dico: sicuti quod nos infirmi fuimus. Imo in quocunque audacia uti velit aliquis, (ut desipiens loquor) audacia & ego uti velim.

22 Hebræi sunt? *sum* & ego: Israëlitæ sunt? *sum* & ego: semen Abrahami sunt? *sum* & ego:

23 Ministri Christi sunt? (desipiens loquor) superior *sum* ego: in laboribus amplius: in plagis supra illos: in carceribus amplius: in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas*, una minus.

25 Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi:

26 *In* itineribus sæpe *fui*, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis *à meis* gentilibus, periculis à Gentibus,

periculis in civicatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter falsos fratres;

27 In labore & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in jejuniis sæpe, in frigore & nuditate.

28 Absque iis quæ extrinsecus *evenient*, *urget* agmen illud in me quotidie conjungens, *id est*, sollicitudo de omnibus Ecclesiis.

29 Quis infirmus est, quin ego sim infirmus? quis offenditculo afficitur, quin ego urar?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ *sunt* gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictus in sæcula, novit me non mentiri.

32 Damasci, Ethnarcha nomine Aretæ regis, præsidio tenebat Damascenorum urbem, cupiens me prehendere.

33 Sed per fenestram in corbe sum demissus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Raptus Pauli: stimulus carnis: gloriatio in infirmitatibus & passionibus.

GLoriari sane non convenit mihi: veniam enim ad apparitiones & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim, (an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio: Deus novit) raptum in tertium usque cœlum.

3 Et novi hujusmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio: Deus novit)

4 Raptum fuisse in Paradisum, & audisse ineffabilia verba, quæ non licetat homini loqui.

5 Super ejusmodi homine gloriabor: de meipso vero non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si enim voluero gloriari, non ero despiens: veritatem enim dicam: sed parco loquor, nequis de me reputet supra *id* quod cernit *esse* me, aut *quod* audit ex me

7 Et ne supereminentia revelationum supra modum efferrer, datus est mihi surculus infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferar.

8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut abscederet à me.

9 Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissime igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis: ut ramquam in tabernaculo, inhabitet in me potentia Christi.

10 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: quia cum infirmus sum, tunc potens sum.

11 Fui despiens in gloriando: vos me coegistis: cum ego deberem à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui summis Apostolis, etiamsi nihil sum.

12 Indicia quidem Apostoli edita sunt apud vos cum omni tolerantia, per signa, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid est in quo fueritis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quod ego ipse non obtorpui cum vestro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertio paratus sum venire ad vos, nec cum vestro incommodo obtorpescam: non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos: non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.

15 Ego vero libentissime sumptum impendam, & expendar pro animabus vestris: etiamsi plurimum vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed, quod sim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quemquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui?

18 Precatus sum Titum, & cum eo misi fratrem: num aliquo in re vos quæstui habuit Titus? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

19 Rursum putatis quod nos vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro vestri ædificatione.

20 Nam metuo ne quo modo, quum venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem noluris: ne quo modo *sint* lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, obtrectationes, susurri, rumores, tumultuationes.

21 Ne me, postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccarunt, nec resipuerunt super impuritate, & scortatione, & lascivia quam patrarunt.

CAPUT XIII.

A sui ipsorum examine probat Apostolatus sui ἀυθεντίαν & auctoritatem, qua posset uti.

TErtio jam venio ad vos. Ex ore duorum testium aut trium, firmum erit omne verbum.

2 Prædixi, & secundo prædico ut præsem, & absens nunc scribo iis qui ante peccarunt, & reliquis omnibus, fore, ut si denuo venero, non parcam.

3 Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed potens est in vobis.

4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi sumus in eo, sed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.

5 Vosipsos tentate an sitis in fide, vosipsos explorate: annon agnoscitis vosmetipsos, *videlicet* Jesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.

6 At spero fore ut cognoscatis nos non esse rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, nequid mali faciatis:

clavis: non ut nos probi appareamus, sed ut quod bonum est faciatis, nos vero velut reiectanei simus.

8 Non enim possumus quicquam adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim quum nos infirmi simus, vos autem validi estis: hoc autem etiã optamus, vestri *videlicet* consecutionem.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsens præcisa severitate utar ex auctoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad destructionem.

11 Quod reliquum est, fratres, gaudete compingimini, consolatione fruimini, idem sapite, in pace agite: & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum.

12 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios secunda fuit scripta Philippis *urbe* Macedoniæ, per Titum & Lucam.

Pauli Apostoli Epistola ad GALATAS.

CAPUT I.

Galata mutabiles. Evangelii auctoritas. Chronicum Pauli.

PAulus Apostolus (non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Jesum Christum ac Deum Patrem qui suscitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ;

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre & Domino nostro Jesu Christo:

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex præsenti seculo malo, secundum voluntatem Dei, & Patris nostri:

5 Cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

6 Miror vos ita cito, deserto eo qui vocavit vos in gratiam Christi, transferri in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud: sed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Christi.

8 Sed etiam si nos, aut Angelus è cœlo evangelizet vobis præter *id* quod vobis evangelizavimus, anathema esto.

9 Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico, Si quis vobis evangelizaverit præter *id* quod accepistis, anathema esto.

10 Nunc enim *utrum* homines an Deum *audiendum* suadeo? aut quæro hominibus placere? Enimvero si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud quod est à me evangelizatum, non esse secundum hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus sum: sed *illud* per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim quomodo versatus sim olim in Judaismo, me *videlicet* supra modum persequutum esse Ecclesiam Dei, & eam vastasse:

14 Et proficisse in Judaismo supra multos coævos meos in gente mea, summe affectans traditiones à patribus meis prosectas.

15 Quando vero libuit Deo, qui separaverat me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Revelare Filium suũ in me, ut evangelizarem ipsum inter Gentes, non statim præterea contuli cum carne & sanguine:

17 Neq; redii Hierosolymam ad eos qui ante me *fuerunt* Apostoli: sed abii in Arabiam, ac denuo reversus sum Damascum.

18 Deinde tribus post annis rediì Hierosolymam, ut viserem Petrum: & permansi apud eum dies quindecim.

19 Alium autem ex Apostolis non vidi quemquam, nisi Jacobum fratrẽ Domini.

20 *In* iis porro quæ scribo vobis, ecce in conspectu Dei *testor* me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ quæ *erant* in Christo.

23 Sed sõlum audierant *qui dicerent*, Qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam olim vastabat:

24 Et glorificabant Deum de me.

CAPUT II.

Chronicum Pauli continuatur, & Justificatio evangelica asseritur. Paulus Apostolus Gentiũ, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim, rursum ascendi Hierosolymam una cum Barnaba, assumpto Tmul & Tito.

2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis Evangelium quod prædico inter Gentes: sed privatim iis qui sunt in pretio, ne quo modo frustra currerem aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quamvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi:

4 Nempe propter irrepticios falsos fratres qui fuerant clam ingressi ad explorandum libertatem nostram quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem adigerent.

5 Quibus ne ad momentum quidem *nos* subjiciendo cessimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos.

6 Ab iis autem qui existimantur esse aliquid, (quales olim fuerint nihil mea refert: personam hominis Deus non accipit.) Nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.

7 Imo è contrario, quum vidissent mihi concreditum fuisse Evangelium præpu-

eis, sicut Petro circumcisionis ;

8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerat etiam per me apud Gentes)

9 Quumque cognovissent gratiam mihi datam, Jacobus, & Cephas, & Johannes qui existimantur esse columnæ, dexteras societatis dederunt mihi ac Barnabæ : ut nos apud Gentes, ipsi vero apud circumcisos, *Apostolatus fungeremur.*

10 Solum *memores* ut pauperum meminissemus : quod & ipsum studui facere.

11 Quum autem venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti, eo quod condemnandus esset.

12 Nam antequam venissent quidam à Jacobo, una cum Gentibus edebat : quum autem venissent, subterfugiebat ac separabat se, ab eis, metuens eos qui erant ex circumcisione.

13 Ac simulabant una cum eo reliqui etiam Judæi : adeo ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum simulatione.

14 Sed quum vidissem eos non recto pede incedere, ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, Si tu, quum sis Judæus, Gentiliter vivis, ac non Judaice, cur Gentes cogis Judaizare ?

15 Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores :

16 Scientes non justificari hominem ex operibus Legis, sed per fidem Jesu Christi ; etiam nos in Christum Jesum credidimus, ut justificaremur ex fide Christi, & non ex operibus Legis : propterea quod non justificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17 Quod si, dum quærimus justificari per Christum, invenimur & ipsi peccatores, num Christus peccati minister est ? Absit.

18 Nam si quæ destruxi, ea rursus ædifico, transgressorem meipsum constituo.

19 Ego enim per Legem Legi mortuus sum, ut Deo viverem.

20 Una cum Christo crucifixus sum. Vivo autem, non amplius ego : sed vivit in me Christus : & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei : nam si per Legem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est.

CAPUT III.

Doctrina de justificatione gratuita continuatur : Et usus Legis ostenditur.

O Amentes Galatæ, quis vos fascinavit ne obsequeremini veritati, quibus ob oculos Jesus Christus prius fuerat depictus inter vos crucifixus ?

2 Hoc solum velim discere ex vobis, Ex operibus Legis Spiritum accepistis, an ex fide per auditum percepta ?

3 Adeo amentes estis ? quum Spiritu inceperitis, nunc carne perficimini ?

4 Tam multa passi estis frustra ? si modo etiam frustra.

5 Qui igitur subministrat vobis Spiritum, & efficit virtutes in vobis, ex operibus Legis, an ex fide per auditum percepta *subministrat* ?

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

7 *Ita* nostis, nempe eos qui ex fide sunt, esse filios Abrahami.

8 Quum prævidisset autem Scriptura Deum ex fide justificaturum Gentes, *id* ante evangelizavit Abrahamo, Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gentes.

9 Itaque qui ex fide *sunt*, benedicuntur cum fideli illo Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus Legis sunt, sub exsecratione sunt. Scriptum est enim, Exsecrabilis *est* quisquis non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, ut faciat ea.

11 Nullum autem per Legem justificari apud Deum, manifestum *est* : quoniam justus ex fide vivet.

12 Lex autem non est ex fide : sed qui suis ea fecerit, vivet per ea.

13 *At* Christus nos redemit ab exsecratione Legis, dum pro nobis factus est exsecratio : scriptum est enim, Exsecrabilis *est* quisquis pendet in ligno.

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami esset in Christo Jesu, & ut promissum illum Spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor ; pactionem ratam factam, humanam licet, nullus irritam facit, aut *aliquid ei* superaddit.

16 Abrahamo vero dictæ sunt promissiones & semini ejus. Non dicit, Et seminibus, ut de multis : sed ut de uno, Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, pactionem à Deo, prius ratam habitam, *respicientem* in Christo, Lex, quæ post annos quadringentos & triginta exiit, non reddit inutilem, ad abolendam promissionem.

18 Nam si ex Lege est hæreditas, non jam *est* ex promissione : Atqui Abrahamo per promissionem gratificatus est Deus *hæreditatem*.

19 Quid igitur Lex ? transgressionum gratia adjecta est, usquedo veniret Semen illud cui facta est promissio : *Lex, inquam*, ordinata per Angelos, per manum internuncii.

20 Internuncius autem, unius non est : Deus vero unus est.

21 *Num* igitur Lex *addita est* adversus promissiones Dei ? Absit : nam si data fuisset Lex quæ posset vivificare, vere ex Lege esset justitia.

22 Sed concluxit illa Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Antequam autem veniret fides, sub Legis præsidio custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ futurum erat ut revelaretur.

24 Itaque Lex pædagogus noster *fuit* in Christum

Christum, reficiens, ut ex fide justificaremur.

25 At postquam venit fides, non amplius sub pædagogo sumus.

26 Omnes enim filii Dei estis, per fidem in Christo Jesu.

27 Nam quicumque in Christum baptizati fuistis, Christo fuistis induti.

28 Non est Judæus neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus ac fœmina: omnes enim vos unus estis in Christo Jesu.

29 Quod si vos estis Christi, nempe Abrahami semen estis, & secundum promissionem hæredes.

CAPUT IV.

Status hominis sub Lege & Evangelio, sive sub peccato & gratia.

HOc autem dico, Quamdiu hæres infans est, nihil differt à servo, quamvis sit dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus & curatoribus est usque ad tempus quod pater præfinierit.

3 Ita & nos, quum essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti:

4 At postquam venit plenum tempus, emisit Deus Filium suum factum ex muliere, factum Legi subjectum;

5 Ut eos qui Legi erant subjecti redimeret, ut adoptionem acciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, emisit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, id est, Pater.

7 Itaque non amplius es servus, sed filius: quod si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8 Imo tum quidem ignorantes Deum, serviebatis iis qui natura non sunt dii.

9 At nunc, quum cognoscatis Deum, imo potius cogniti sitis à Deo, quomodo convertitis vos rursum ad infirma & egena elementa, quibus ad superiora regressi servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & præstituta tempora, & annos.

11 Metuo de vobis, ne frustra fatigatus sim apud vos.

12 Estote quasi ego, nam & ego sum quasi vos: fratres, deprecor vos, nullo in re me affecistis injuria.

13 Nostis autem me per infirmitatem carnis vobis prius evangelizasse:

14 Et exploratione mei quæ fiebat in carne mea, non pro nihilo habuistis, neque respuistis: sed me ut Angelum Dei, ut Christum Jesum, excepistis.

15 Quæ igitur erat beatitudo vestra prædicatio? testimonium enim reddo vobis, vos, si fieri potuisset, oculos vestros effossos daturos mihi fuisse.

16 Itaque num inimicus factus sum vobis, dum vobis vera loquor?

17 Ambiunt vos non bene, imo excludere nos volunt, ut se ambiatis.

18 Præclarum est autem vehementer amare in re bona semper, & non solum dum præsens sim apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, usquequo formetur Christus in vobis.

20 Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæsito in vobis.

21 Dicite mihi qui sub Lege vultis esse, Legem non auditis?

22 Scriptum est enim, Abrahamum duos filios habuisse: unum ex ancilla, & unum ex libera.

23 Sed is qui ex ancilla natus est, secundum carnem natus est: qui vero ex libera, per promissionem.

24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæ sunt duo illa Pacta: unum quidem quod est Agar ex monte Sina, genera[n]s *proles* ad servitutem.

25 Istud enim Agar est Sina, mons in Arabia: eadem autem serie respondet ei Hierosolyma quæ nunc est servitque cum filiis suis.

26 Illa vero quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum.

27 Scriptum est enim, Lætare sterilis quæ non paris; erumpe & clama quæ non parturis: quoniam plures sunt liberi desertæ, quam ejus quæ habet virum.

28 Nos igitur, fratres, secundum Isaacum promissionis filii sumus.

29 Sed quemadmodum tunc is qui secundum carnem genitus fuerat, persequebatur eum qui natus erat secundum Spiritum: ita & nunc *fit*.

30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus. Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Nempe, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

CAPUT V.

Libertas Christiana. Lucta carnis & spiritus, & utriusque fructus.

IN libertate igitur qua Christus nos liberavit, perstate, & ne regredientes implicamini servitutis jugo.

2 Ecce, ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturum.

3 Testor enim rursum omni homini qui circumcidit[ur], eum esse debitorem totius Legis servandæ.

4 Inanes facti estis *separati* à Christo, quicumque per Legem justificamini: & à gratia excidistis.

5 Nos enim Spiritu ex fide spem justitiæ expectamus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium; sed fides per charitatem efficax.

7 Currebatis bene, quis vos interrupit ut non obsequeremini veritati?

8 Hæc persuasio non *est profecta* ex eo qui vocat vos.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud esse sensuros: sed qui turbat vos, auferet condemnationem, quisquis fuerit.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam prædico, quid adhuc persequutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12 Utinam etiam abscindantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: tantum ne libertatem *arripite ut detur* carni occasionem, sed ex charitate servite alii aliis.

14 Nam tota Lex uno dicto completur, isto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut ipsum.

15 Quod si alii alios mordetis & exeditis, videte ne vicissim alii ab aliis consumamini.

16 *Hoc* autem dico, Spiritu ambulate, & quod concupiscit caro, ne perficite.

17 Nam caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcumq; volueritis, eadem faciatis.

18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub Lege.

19 Porro manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, adulterium, scortatio, impuritas, lascivia,

20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, dissidia, hæreses,

21 Invidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia; quæ prædico vobis, prout etiam prædixi: eos *videlicet* qui talia agunt, regni Dei non fore hæredes.

22 At fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.

23 Adversus ejusmodi non est Lex.

24 Qui enim *sunt* Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

25 Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.

26 Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

CAPUT VI.

Dilectionis mutuæ, erutæ Christi, & novæ creaturæ fecerni filios Dei.

FRatres, etiam si præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconcinnate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans *unusquisque* temetipsum, & ne tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Christi.

3 Nam si quis sibi videtur aliquid, quum nihil sit, hanc suus ipsius animus seducit.

4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unusquisque suum onus portabit.

6 Communicet autem qui instituitur in sermone, cum eo qui se instituit, omnia bona.

7 Ne erretis: Deus nō irridetur: quicquid enim seminaverit homo, hoc & metet.

8 Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui vero seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.

9 Porro ne beneficiendo segnes simus. Præstituto enim tempore suo metemus, si non frangamur animo.

10 Nempe igitur, dum tempus opportunum habemus, simus benefici erga omnes, maxime vero erga domesticos fidei.

11 Videtis quam longis literis vobis scripserim mea manu.

12 Quicumq; volunt speciosi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantum ne ob crucem Christi persequutionem patiantur.

13 Nam ne ipsi quidem qui circumciduntur, Legem servant: sed volunt vos circumcidi, ut de vestra carne glorientur.

14 A me vero absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quē mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque secundum hanc regulam incedent, pax *esto* super eos & misericordia, & super Israelem Dei.

17 De cætero, ne quis mihi molestias præbeto: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro, fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit Roma.

Pauli Apostoli Epistola ad EPHESIOS.

CAPUT I.

De electionis & adoptionis mysterio differens, à Deo eorum revelationem Ephesiis comprecatur.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatē Dei, sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu:

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus esto Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis omni benedictione spirituali in cœlis in Christo.

4 Sicut elegit nos in ipso ante jactum mundi fundamentum, ut essemus sancti & inculpati in conspectu ejus cum charitate;

5 Qui prædestinavit nos quos adoptaret in filios per Jesum Christum in se, pro benevolo affectu voluntatis suæ,

6 Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, qua nos gratis sibi acceptos effecit in illo dilecto.

7 In

7 In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſſionem, *inquam*, lapſuum ex divitiis ipſius gratiæ,

8 Quæ exundavit in nos omni ſapientia & prudentia:

9 Poſtquam notum fecit nobis myſterium voluntatis ſuæ, ſecundùm gratiam ſuam benevolentiam quam præſtituerat in ſeſe,

10 *Nempe* ut in plena temporum illorum præſtituторũ diſpenſatione ſummatim recolligeret *omnia* illa in Chriſto, tum quæ in cœlis ſunt, tum quæ in terra:

11 In ipſo, *inquam*, in quo etiam in ſortem adſciti ſumus, quum eſſemus prædeſtinati ſecundum præſtituторum ejus qui agit omnia ex conſilio voluntatis ſuæ.

12 Ut nos ſimus laudi gloriæ ipſius, qui priores ſperavimus in Chriſto.

13 In quo *ſperaſtis* & vos, audito ſermone illo veritatis illius, *id eſt*, Evangelio ſalutis veſtræ: per quod etiam poſtea quam credidiſtis, obſignati eſtis Spiritu illo promiſſionis ſancto,

14 Qui eſt arrhabo hæreditatis noſtræ, ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipſius.

15 Propterea etiam ego, audita ea quæ in vobis eſt fide in Dominum Jeſum, & charitate in omnes ſanctos,

16 Non ceſſo gratias agere pro vobis, mentionẽ veſtri faciens in precibus meis.

17 Ut Deus Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater illæ gloriæ, det vobis Spiritum ſapientiæ & revelationis, per agnitionem ipſius:

18 Illuminatis oculis mentis veſtræ ad ſciendum quæ ſit ſpes illa vocationis ipſius, & quæ opes gloriæ hæreditatis ipſius in ſanctis:

19 Et quæ ſit ſupereminens illa magnitudo potentiæ ipſius in nobis qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipſius,

20 Quod exeruit in Chriſto quum ſuſcitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dextram ſuam in cœlis.

21 Longe ſupra omne imperium ac poteſtatem, & potentiam, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, verumetiam in futuro.

22 Et omnia ſubjecit ejus pedibus, eumque conſtituit caput ſuper omnia *ipſi* Eccleſiæ,

23 Quæ eſt corpus ipſius, & complementũ ejus qui omnia implet in omnibus.

CAPUT II.

Status hominis extra Chriſtum & in Chriſto.

ET vos *una vivificavit*, quum eſſetis mortui in lapſibus & peccatis:

2 In quibus olim ambulaſtis ut eſt vias mundi hujus, ſecundum principem cui poteſtas eſt aeris, & ſpiritus nunc agentis in hominibus contumacibus.

3 Inter quos & nos omnes converſati ſumus olim in cupiditatibus carnis noſtræ, facientes quæ cum ac cogitationibus ſibebant: eramuſque natura filii iræ, ut etiam reliqui.

4 Sed Deus, ut qui dives ſit miſericordia, propter multam charitatem ſuam qua dilexit nos,

5 Etiam nos, quum in offenſis mortui eſſemus, una vivificavit cum Chriſto, *cujus* gratia eſtis ſervati:

6 Unaque ſuſcitavit, unaque collocavit in cœlis in Chriſto Jeſu:

7 Ut oſtenderet in ſeculis ſuperventicibus, ſupereminentes illas opes ſuæ gratiæ, pro *ſua* erga nos benignitate in Chriſto Jeſu.

8 Gratia enim eſtis ſervati per fidẽ: (& hoc non *eſt* ex vobis: *ſed* Dei donum *eſt*)

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Nam ipſius ſumus opus, conditi in Chriſto Jeſu ad opera bona, quæ præparavit Deus ut in eis ambulemus.

11 Propterea memenetote vos quondam Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea quæ vocatur Circumciſio manibus in carne facta:

12 Vos, *inquam*, illo tempore fuiſſe abſque Chriſto, abalienatos à civili ſtatu Iſraelis, & extraneos quod ad pactorum promiſſiones *attinet*, ſpem non habentes, & abſque Deo in mundo.

13 At nunc in Chriſto Jeſu, vos qui olim eratis longinqui, propinqui facti eſtis per ſanguinem Chriſti.

14 Ipſe enim eſt pax noſtra, qui utraque fecit unum, & intergerjni parietis ſeptum ſolvit.

15 Inimicitias, *id eſt*, lege præceptorum *quæ* in ritibus *poſita eſt*, per carnem ſuam abolitis: ut ex duobus illis conderet in ſemetipſo unum novum hominem, faciens pacem,

16 Et utroſque in uno corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis inimicitiis per eam.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, *tum* qui longe, tum qui prope eratis:

18 Quoniam utriq; per ipſum habemus aditum per unum Spiritum ad Patrem.

19 Nempe igitur non amplius eſtis peregrini & inquilini, ſed concives ſanctorum, ac domeſtici Dei:

20 Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum ac Prophetarum, exiſtente ipſo angulari lapide ipſo Jeſu Chriſto;

21 In quo totum ædificium congruenter coagmentatum, creſcit ut ſit templum ſanctum Domino:

22 In quo & vos una ædificamini, ut ſitis domicilium Dei per Spiritum.

CAPUT III.

Ex ſuo inter Gentes miniſterio, vim potentiæ Chriſti in ſe operantem vult obſervari, eamque Epheſios quoque comprecatur.

HUjus rei gratia ego Paulus *ſum* vinctus ille Chriſti Jeſu pro vobis Gentibus:

3 Si modo audistis dispensationem gratiæ Dei datæ mihi erga vos:

3 *Deum videlicet* per revelationem notum mihi fecisse mysterium illud, (sicut ante scripsi paucis:

4 Ex quo perlecto potestis perpendere quæ sit mea intelligentia in mysterio Christi)

5 Quod aliis ætatibus nō innotuit filiis hominum, ut nunc revelati fuit sanctis ejus Apostolis & Prophetis per Spiritum:

6 Gentes *videlicet* esse cohæredes & concorpores, consortesq; promissionis ejus in Christo per Evangelium.

7 Cujus factus sum minister ex dono gratiæ Dei, quod datū est mihi secundum efficacem illam vim potentiæ ipsius.

8 Mihi, *inquam*, longe minimo omnium sanctorum, data est hæc gratia, evangelizandi inter Gentes impervestigabiles illas opes Christi,

9 Et ut lucem proferendi omnibus quæ *sit* communio mysterii quod erat absconditum à seculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jesum Christum.

10 Ut nota nunc fiat per Ecclesiam imperiis ac potestatibus *quæ* in cœlis *sunt*, multiformis illa sapientia Dei,

11 Secundum præfinitam æternum, quod constituit in Christo Jesu Domino nostro:

12 In quo habemus *loquendi* libertatē, & aditum cum fiducia, per fidem ipsius.

13 Quapropter peto ne segnes fiatis ob afflictiones meas pro vobis, quæ est gloria vestra.

14 Hujus rei gratia, flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 Ex quo tota familia in cœlis & in terra nominatur,

16 Ut det vobis, pro divite sua gloria, ut fortiter corroboremini per Spiritum suum in interiore homine,

17 Et inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris:

18 Ut in charitate radicati & fundati, valeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ *sit* illa latitudo & longitudo, & profunditas & sublimitas:

19 Et noscere charitatem illam Christi *quæ* notitia supereminentiorem: ut impleamini ad omnem usque plenitudinem illam Dei.

20 Ei vero qui summa cum exsuperantia potest omnia facere supra ea quæ petimus aut cogitamus, pro illa vi agente in nobis,

21 Ei *sit*, *inquam* gloria in Ecclesia per Christum Jesum, in omnes ætates seculi seculorum. Amen.

CAPUT IV.

Unio communis, & hierarchia Ecclesiæ unius: & præcepta ad sanctimoniam spectantia.

1 Obsecro itaque vos ego vinctus ille in Domino, ut ambuletis ita ut conveniat vocationi qua vocati estis:

2 Cum omni animi submissione & lenitate, cum ira cohibitione, sufferentes alii alios per charitatem:

3 Studentes conservare unitatem Spiritus per connexum pacis.

4 Unum *est* corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestræ.

5 Unus Dominus, una fides, unum Baptisma:

6 Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnes, & in omnibus vobis.

7 Sed unicuique nostrum data est gratia pro mensura doni Christi.

8 Quapropter dicit, Quum ascendisset in sublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus.

9 Cæterum illud Ascendit, quid est nisi quod etiam descenderat prius in infimas partes terræ?

10 Qui descenderat, ipse est qui etiam ascendit longe supra omnes cœlos, ut impleret omnia.

11 Is igitur dedit alios quidem, Apostolos; alios vero, Prophetas; alios autem, Evangelistas; alios autem, Pastores & Doctores:

12 Ad compactionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi.

13 Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum adultum, ad mensuram plenæ staturæ Christi:

14 Ut ne simus amplius pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea, per veteratoriam ad artificiose fallendum versutiam:

15 Sed sincere nos gerentes in charitate, prorsus adolescamus in eum qui est caput, *nempe* Christus:

16 Ex quo totum corpus congruenter coagmentatum, & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi juxta agente pro mensura uniuscujusque membri, incrementum capit corpori conveniens ad sui ipsius extructionem per charitatem.

17 Hoc itaque dico, & obtestor per Dominum, ne amplius ambuletis, sicut reliquæ Gentes ambulant, in vanitate mentis suæ,

18 Tenebris obscuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei propter ignorantiam quæ est in ipsis, per obdurationem cordis ipsorum.

19 Qui postquam dedoluerunt, sese dediderunt lasciviæ ad cerratim patrandam impuritatem omnem.

20 Vos autem non ita didicistis Christum:

21 Si modo de eo audivistis, & per eum edocti estis, (sicut est veritas in Jesu,)

22 Deponere quod ad priſtinam conversationem

versationem attinet, vererem illum hominem qui de seductricibus cupiditatibus sese corrumpit:

23 Renovari vero spiritu mentis vestræ;

24 Et induere novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est ad justitiam & sanctimoniam veram.

25 Quapropter deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo: nam sumus alii aliorum membra.

26 Irascimini, & ne peccate: sol ne occidat super exacerbatione vestra.

27 Neque date locum diabolo.

28 Qui furabatur, non amplius furetur: sed potius laboret, operando manibus quod bonum sit, ut habeat quod impertiat cui opus fuerit.

29 Nullus sermo putris ex ore vestro egrediatur: sed siquis est commodus ad ædificationis usum, ut gratiam auditoribus adferat.

30 Et ne tristate Spiritum illum sanctum Dei, per quem obsignati estis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & excandescentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis, cum omni malitia.

32 Sed estote alii in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutuo *offensas*, sicut & Deus in Christo condonavit vobis.

CAPUT V.

Imitandus Deus in charitate & virtutum œconomicarum praxi: conjugium Christo et Ecclesiæ appropriatum.

ESTOTE igitur imitatores Dei, ut filii dilecti:

2 Et ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantiæ.

3 Scortatio vero & omnis impuritas aut avaritia ne nominator quidem inter vos, sicut decet sanctos:

4 Et obscœnitas, & stultiloquium, & scurrilitas, quæ non conveniunt: sed potius gratiarum actio.

5 Nam hoc nostis, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum, qui est idolotra, habere hæreditatem in regno Christi & Dei.

6 Nemo vos seducat inanibus sermonibus: propter hæc venit ira Dei in homines contumaces.

7 Ne igitur estote consortes eorum.

8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis incedite,

9 (Nam fructus Spiritus *sunt* in omni bonitate, & justitia, & veritate)

10 Explorantes quid placeat Domino.

11 Et ne participate operis illis infructiferis tenebrarum, sed potius etiam arguite.

12 Nam quæ occulte fiunt ab illis, turpe est vel dicere.

13 Sed omnia illa dum à luce arguuntur, manifesta fiunt: lux enim illud est

14 Quapropter dicit, Excitare qui dormis, & resurge è mortuis, & illucescet tibi Christus.

15 Videte igitur quomodo accurate ambuletis, nō ut insipientes, sed ut sapientes:

16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali sunt.

17 Propterea ne estote desipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini.

18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus est, sed implemini Spiritu.

19 Loquentes inter vos mutuo psalmis, & hymnis, & cantionibus spiritualibus, canentes ac psallentes in corde vestro Domino.

20 Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.

21 Subjicientes vos alii alis cum timore Dei.

22 Uxores, propriis viris subjicite vos, ut Domino:

23 Quoniam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput Ecclesiæ: & is est qui salutem dat corpori.

24 Itaque sicut Ecclesia sese subjicit Christo, ita & uxores suis viris sese subjiciunto in omnibus.

25 Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum expositit pro ea:

26 Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum:

27 Ut sisteret eam sibi gloriosam, *id est*, Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.

28 Ita debent viri diligere suas uxores ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, seipsum diligit.

29 Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: imo enutrit ac fovet eam, sicut & Dominus Ecclesiam.

30 Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus.

31 Propterea derelinquet homo patrem suum, ac matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo erant, fient una caro.

32 Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo & Ecclesia.

33 Itaque & vos singuli, suum quisque uxorem ita diligito ut seipsum: uxor autem *videto* ut timeat virum.

CAPUT VI.

Præcepta œconomica continuantur. Et panoplia sacra graphice describitur.

LIberi, auscultate in Domino parentibus vestris; id enim est justum.

2 Honora patrem tuum & matrem: quod est præceptum primum cum promissione

3 Ut bene tibi sit, & sis longævus in terra.

4 Et *vos* patres, ne provocate ad iram liberos vestros, sed enutrite eos in disciplina & admonitione Domini.

5 Ser-

5 Servi, auscultate dominis secundum carnem, cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ut Christo.

6 Non ad oculum servientes, ut qui hominibus placere studeut: sed ut servi Christi, facientes ex animo quæ vult Deus.

7 Cum benevolentia servientes, ut Domino, & non hominibus:

8 Scientes, singulos quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, sive servus fuerit, sive liber.

9 Et vos, domini, eadem facite erga illos, remissis minis: scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse in cœlis, nec personæ acceptionem esse apud eum.

10 Quod reliquum est, fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipsius.

11 Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversus artes Diaboli.

12 Quoniam non est nobis luctæ adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia, adversus potestates, adversus mundi principes, *id est*, tenebrarum seculi hujus, adversus spirituales improbitates *quæ sunt* in sublimi.

13 Propterea assumite universam illam armaturam Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.

14 State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace justitiæ:

15 Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis.

16 Super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia jacula Mali illius ignita extinguere.

17 Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritus, hoc est verbum Dei:

18 Omni prece & deprecatione, orantes omni tempore per Spiritum, & illi ipsi rei excubantes cum omni perseverantia, & supplicatione pro omnibus sanctis:

19 Et pro me, ut mihi detur sermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium Evangelii.

20 Cujus causa legatione fungor catenatus, *ut*, *inquam*, de eo libere loquar, ut oportet me loqui.

21 Ut autem sciatis & vos res meas, & quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fidus minister in Domino:

22 Quem misi ad vos ob id ipsum ut cognoscatis res nostras, & consoletur corda vestra.

23 Pax *& vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24 Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem. Amen.

Scripta fuit Roma ad Ephesios per Tychicum.

Pauli Apostoli Epistola ad PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Philippensium progressum charitate & cognitione prætatur. Fructum vinculorum suorum & dissolutionis sua desiderium notat; adque unitatem & patientiam hortatur.

PAulus & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, una cum episcopis ac diaconis:

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria vestri,

4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans,

5 Super vestri in Evangelio communione, à primo die usque ad hoc tempus;

6 Persuasum habens hoc ipsum, fore ut qui incepit in vobis opus bonum, perficiat usque ad diem Jesu Christi:

7 Sicut justum est ut ego id sentiam de omnibus vobis, propterea quod animo teneam, vos & in vinculis meis, & in defensione & confirmatione Evangelii, vos, *inquam*, omnes una mecum fuisse gratiæ participes.

8 Testis enim mihi est Deus quamopere experam vos omnes in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro, ut charitas vestra adhuc magis ac magis exunder in cognitione & omni sensu:

10 Ut exploreris quæ discrepant, ut sitis sinceri, & inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi,

11 Repleti fructibus justitiæ, qui *sunt* per Jesum Christum ad gloriam & laudem Dei.

12 Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Evangelii evenisse,

13 *Adeo* ut vincula mea in Christo celebria sint in toto prætorio, ac reliquis omnibus.

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, amplius audeant sine metu sermonem loqui.

15 Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem, nonnulli vero etiam bono affectu Christum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Christum non caste nunciant, quod existiment sese afflictionem adjicere vinculis meis.

17 Alii vero ex charitate, scientes me ad defensionem Evangelii constitutum esse.

18 Quid igitur? tamen quovis modo, sive in specie, sive sincere, Christus nunciatur:

Pauli.

la

& &

Jesu risto cum

Deo

ne-

ata re-

lo-

ut

le

a.

Punciatur: & de hoc gaudeo, atque etiam gaudebo.

19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat in salutem per vestram deprecationem, & suppeditationem spiritus Jesu Christi;

20 Secundum intentam expectationem & spem meã, quod nulla in re pudefiam, sed cum omni diendi libertate, ut semper, *ita* nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam seu per mortem.

21 Mihi enim *est* Christus & *in* vita & in morte lucrum.

22 An vero vivere in carne mihi operæ prætium *sit*, & quid eligam, ignoro.

23 Constrictus enim utrinque teneor, desiderio tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim. Est enim *id* valde multo melius.

24 Sed permanere in carne, magis necessarium *est* propter vos.

25 Et hoc confisus novi me mansurum esse & permansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum & gaudium fidei:

26 Ut exunder gloriatio vestra in Christo Jesu de me, mea rursus apud vos præsentia.

27 Tantum ut convenit Evangelio Christi vos gerite, ut, sive postquam veniro & videro vos, sive absens, audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno Spiritu, uno animo concertantes per fidem Evangelii.

28 Nec ulla in re terriros ab iis qui se opponunt: quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, idque à Deo.

29 Quia gratis datum est vobis in Christi negotio, non solum in eum credere, sed etiam pro eo pati:

30 Idem certamen sustinendo quale audistis in me, & nunc auditis de me.

CAPUT II.

Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & morem Epaphroditi excusat.

SI qua igitur consolatio *est* in Christo, Si quod solatium charitatis, si qua communio spiritus, si quæ viscera ac miserationes,

2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes & sententiis uni.

3 Nihil *gerentes* per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existimantes sibi præcellere.

4 Ne sua quisque spectare, sed unusquisque etiam quæ sunt aliorum.

5 Atque is sit affectus in vobis qui fuit & in Christo Jesu:

6 Qui quum esset in forma Dei, non duxit *esse* rapinam, parem esse cum Deo:

7 Sed ipse seipsum inanivit, forma servi accepta, similis hominibus factus:

8 Et habitu inventus ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

9 Quapropter etiam Deus ipsum in summum exaltit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen:

10 Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat, cœlestium ac terrestrium & subterraneorum;

11 Omnisque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei Patris.

12 Proinde dilecti mihi, prout semper auscultastis, non ut in præsentia mea solum, sed nunc multo magis in absentia mea, cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem conficite.

13 Deus enim is est qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.

14 Omnia facite absque murmurationibus ac disceptationibus:

15 Ut sitis inculpati & simplices, Dei, *inquam*, filii inculpati in medio gentis pravæ ac perversæ: inter quos *homines* splenderis ut faces in mundo,

16 Sermonem vitæ præsentes: ut gloriari possim in die Christi me non frustra cucurrisse, nec frustra laborasse.

17 Quinetiam si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ, gaudeo & gratulor omnibus vobis.

18 Idem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, me Timotheum cito missurum vobis, ut & ego bono sim animo, cognito statu vestro.

20 Neminem enim habeo pari animo præditum, qui sincere de rebus vestris futurus sit solicitus.

21 Nam omnes quæ sua ipsorum sunt quærunt, non quæ Christi Jesu.

22 Experimentum autem ejus nostis, quod *videlicet* tanquam cum patre filius mecum servierit *Deo* in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me missurum, simulatque videro rerum mearum statum.

24 Confido autem in Domino, me quoque cito venturum ad vos.

25 Sed necessarium duxi Epaphroditum fratrem & adjutorem ac commilitonem meum, vestrum autem legatum, quique mihi subministravit quibus mihi opus erat, ad vos mittere.

26 Quoniam experebat omnes vos, & gravissime ægrotare propterea quod audisteis eum infirmum fuisse.

27 Et certe infirmus fuit prope ad mortem: sed Deus misertus est ejus; nec ejus solum sed & mei, ne tristitiam haberem super tristitiam.

28 *Eo* studiosius itaque ipsum misi, ut eo rursus viso, gaudeatis & ego eo minus doleam.

29 Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio: & tales in honore habete:

30 Nam propter opus Christi necesse ad mortem

morum usū, non habita vitæ ratione, uti supplerent defectū vestri erga me ministerii.

CAPUT III.

Pro notitia Christi omnia contemnit: ad sui imitationem hortatur, & detestatur inimicos crucis.

Quod reliquum est, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem scribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum est.

2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu colimus Deum, & gloriamur in Christo Jesu, nec confidimus in carne:

4 Quamquam ego habeo etiam in carne de quo confidam. Si quisquam alius videtur habere in carne de quo confidat, ego maxime *habeo*:

5 Circumcisus octavo die, ex genere Israelis, tribus Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Pharisæus.

6 Quod ad æmulationem *attinet*, persequens Ecclesiam: quod ad justitiam quæ est in Lege, irreprehensus:

7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Christum damnum *esse*.

8 Quinetiam certe duco omnia damnum esse propter eminentiam notitiæ Christi Jesu Domini mei: propter quem omnibus illis meipsum mulcavi, *atque* duco pro stercoribus, ut Christum lucrifaciam,

9 Et comperiar in eo, non habens meam justitiam, *nempe*, quæ est ex Lege, sed eam quæ est per fidem Christi, *id est*, justitiam *quæ est* ex Deo per fidem:

10 Ut cognoscam eum, & vim resurrectionis ejus, & communionem perpessionum ejus, dum conformis fio morti ejus:

11 *Experiens* eodem modo deveniam ad resurrectionem mortuorum.

12 Non quod jam *meam* apprehenderim, aut jam sim consummatus: sed persequor *experiens* an quoque apprehendam, cujus etiam rei causa apprehensus fui à Christo Jesu.

13 Fratres, ego meipsum non reor *meam* apprehendisse.

14 Unum autem *ago*: ex quidem quæ à tergo sunt oblivisceris, ad ea vero quæ à fronte sunt contendens,

15 Scopum versus feror, ad præmium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.

15 Quotquot itaque adulti sumus, hoc sentiamus: quod si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.

16 Attamen *in eo* ad quod usque pervenimus, eadem incedamus regula, & idem sapiamus.

17 Estote simul mei imitatores, fratres, & eos considerate qui ita ambulant sicut habetis nos pro exemplari.

18 Multi enim incedunt, quos sæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hostes *esse* crucis Christi:

19 Quorum finis *erit* interitus, quorum Deus *est* venter, & gloria ad ignominiam ipsorum, qui terrestria curant.

20 Nos autem ut municipes cœlorum nos gerimus: unde etiam Servatorem exspectamus Dominum Jesum Christum;

21 Qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso, pro vi illa efficace qua potest etiam subjicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Jubet gaudere in Domino, sine solicitudine esse, suam conversationem imitari: & quamvis indigentiam tolerare posse, subventionis tamen gratiam agnoscit.

ITaque, fratres mei dilecti & expetiti, gaudium & corona mea, ita perstate in Domino, dilecti.

2 Euodiam precor & Syntychen precor ut idem sapiant in Domino.

3 Et rogo te quoque, socie germane, adjuva illas, ut quæ in Evangelio concertarunt mihi, una cum Clemente quoq; & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina *sunt* in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: rursum inquam, gaudete.

5 Æquitas vestra innotescat omnibus hominibus. Dominus prope est.

6 De nulla re soliciti estote: sed omni re precibus & deprecatione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7 Et pax illa Dei quæ exsuperat omnem mentem, præsidio custodiet corda vestra & mentes vestras in Christo Jesu.

8 Quod reliquum est, fratres, quæcumq; sunt vera, quæcumq; veneranda, quæcumque justa, quæcumque pura, quæcumque amabilia, quæcumq; boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, hæc reputate.

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc, *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavisus sum autem in Domino magnopere, quod jam tandem reviruistis in vestra pro me cura: qua de re tamē solicita eratis, sed destituebamini opportunitate

11 Non quod penuria laborem *hoc* dico: nam ego didici in quibus sum, iis ipsis contentus esse.

12 Novi autē deprimi, novi etiam abundare: ubiq; & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem & ad esuritionem, *id est*, tum ad exundantiā, tum ad penuriā.

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe* Christum.

14 Attamen bene fecistis quod una participes fuistis meæ afflictionis.

15 Nostis autem & vos Philippenses, quum initio Evangelii proficiscerer è Macedonia, nullam mihi Ecclesiam communicasse in ratione dati & accepti, nisi vos solos:

16 Nam etiam Thessalonicæ *quum esem*, semel & iterum quod mihi opus erat submisistis.

17 Non

17 Non quod requiram donum: sed requiro fructum illum exuberantem, *qui* rationes vestras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus sum, *inquam*, accepto ab Epaphrodito quæ à vobis *missa sunt*, odorem bonæ fragrantiæ, hostiam Deo acceptam *ac* placentem.

19 Deus autem meus supplebit quicquid opus fuerit vobis, secundum divitias suas, gloriosè, in Christo Jesu.

20 Deo autem & Patri nostro *sit* gloria in sæcula sæculorum. Amen.

21 Salutate omnes sanctos in Christo Jesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, maximè vero qui sunt ex Cæsaris domo.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta est Roma per Epaphroditum.

Pauli Apostoli Epistola ad COLOSSENSES.

CAPUT I.

Colossensibus bene precatur, iisq; prædicat Christum, imaginem Dei, caput Ecclesiæ, & abscondità olim mysterii.

PAulus Apostolus Jesu Christi per Dei voluntatem, & Timotheus frater,

2 Iis qui sunt Colossis sanctis ac fidelibus fratribus in Christo Jesu. Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:

4 Audita fide vestra in Christo Jesu, & charitate in omnes sanctos,

5 Propter spem sepositam vobis in cœlis: quam prius audistis per sermonem veritatis, *id est*, Evangelii,

6 Quod pervenit ad vos, sicut & in totum mundum, & fructum profert, sicut apud vos quoque: ex quo die vere audivistis & cognovistis Dei gratiam.

7 Sicut & didicistis ex Epaphrâ dilecto conservo nostro, qui est fidus pro vobis minister Christi:

8 Qui & declaravit nobis vestram per Spiritum charitatem.

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non desinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni sapientia & intelligentia spirituali:

10 Ut ambuleris sicut Domino conveniat, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & crescentes in agnitione Dei,

11 Omni potentia potentes facti secundum gloriosum robur ipsius, ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio:

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam sortem sanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum Filii sui dilecti.

14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, *id est*, remissionem peccatorum.

15 Qui est imago Dei invisibilis, & primogenitus omnis rei conditæ.

16 Nam per eum condita sunt omnia quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominia, sive imperia, sive potestates, omnia, *inquam*, per eum, & ejus respectu condita sunt.

17 Estque ipse ante omnia, & omnia per eum consistunt.

18 Estque caput corporis, *id est*, Ecclesiæ: estque *etiam* principium & primogenitus ex mortuis, ut inter omnes primas teneat.

19 Quoniam libuit *Patri* ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20 Et ut pace per sanguinem crucis ejus facta per eum reconciliaret omnia sibi: per eum, *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaque vos quum esseris quondam abalienati, & hostes, mente operibus malis *intenta*, nunc sanè reconciliavit,

22 In corpore illo carnis suæ, per mortem: ut sistat vos sanctos, & inculpatos, & irreprehensos in conspectu suo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati & stabiles, nec dimovemini à spe Evangelii quod audistis, *Evangelii inquam* prædicati omni creaturæ quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Christi vicissim expleo in carne mea, pro corpore ipsius, quod est Ecclesia:

25 Cujus *Ecclesiæ* factus sum minister ex dispensatione Dei, quæ data est mihi erga vos, ad implendum Dei sermonem:

26 *Nempe* mysterium illud quod absconditum fuit à seculis & ætatibus, nunc autem factum est manifestum sanctis ejus;

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ sint illæ divitiæ gloriosi hujus mysterii inter Gentes, qui est Christus in vos, spes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quoslibet, & quoslibet eruditentes omni sapientia, ut quoslibet sistamus perfectos in Christo Jesu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans secundum vim illam efficacem ipsius, agentem in me potenter.

CAPUT

CAPUT II.

Vanitate damnat quicquid extra Christum est: nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia, & Angelorum cultu loquitur, unde constituit libertatem eorum qui cum Christo mortui sunt.

VElim enim vos scire quantum certamen sustineam pro vobis & iis qui *sunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne:

2 Ut consolationem accipiant eorum corda, ipsis charitate compactis & omni opulentia plenæ certiorum intelligentiæ, ad cognitionem mysterii Dei ac Patris & Christi:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac notitiæ absconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falso ratiocinando fallat, sermonis probabilitate.

5 Etsi enim corpore absum, spiritu tamen sum vobiscum, gaudens & cernens vestrum ordinem, & soliditatem vestræ in Christum fidei.

6 Sicut igitur accepistis Christum Jesum Dominum, *ita* in eo ambulate;

7 Radicati & superstructi in eo, ac confirmati fide, sicut edocti estis, exundantes ea cum gratiarum actione.

8 Videte ne quis sit qui vos deprædetur per Philosophiam & inanem seductionem secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.

10 Et estis in eo completi qui est caput omnis imperii ac potestatis:

11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione quæ fit sine manibus, corpore peccatorum carnis exuto per circumcisionem Christi:

12 Et consepulti per Baptismum, per quem etiam cum eo suscitati estis per fidem efficacis illius virtutis Dei qui suscitavit eum ex mortuis.

13 Vosque mortuos in offensis & præputio carnis vestræ, cum eo vivificavit, vobis condonatis omnibus offensis,

14 *Ac* deleto quod adversum nos *erat* trinum chirographo: quod *inquam*, erat nobis subcontrarium, *ipse* vero cruci affixum è medio sustulit.

15 *Et* exspoliatus imperia ac potestates traduxit palam, triumphatis illis per eum.

16 Nequis igitur vos damnet ob cibum vel potum, aut respectu festi, aut novilunii, aut Sabbathorum:

17 Quæ sunt umbra rerum futurarum, at corpus *est* Christi.

18 Nemo adversum vos rectoris partes sibi ultro sumat, in submissione animi, & religioso cultu Angelorum: pedem inferens in ea quæ non vidit, & temere inflatus carnis suæ intelligentia.

19 Neque retinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & connexus suppeditatum & compactum, augescit Dei augmento.

20 Itaque si, mortui cum Christo, *liberi* estis ab elementis mundi: quid, ut viventes in mundo, ritibus oneramini?

21 Ne ederis, *aiunt isti*, neque gustaris, neque attigeris:

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, *præscripta* ex præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, & submissione animi, & in eo quod corpori non parcant: nec *tamen* ullius sunt pretii *quum* ad ea *spectent* quibus farcitur caro.

CAPUT III.

Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, & novum induere cum suis virtutibus: institutique ut omniam Christianam.

ITaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate, non terrestria.

3 Nam mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo:

4 Postquam autem Christus, vita *illa* nostra, manifestus factus fuerit, tum & vos cum eo parebitis glorioso.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria, scortationem, impuritatem, molitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idololatria;

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces:

7 Quibus in *vitiis* & vos ambulastis quondam, quum in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obscenitatem ab ore vestro.

9 Ne mentimini alius adversus alium, quum exuti sitis illo vetere homine cum factis ipsius:

10 Et induti sitis novo illo, qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipsum condidit.

11 Ubi non est Græcus & Judæus, Circumcisio & Præputium, Barbarus & Scytha, servus & liber: sed omnia & in omnibus *est* Christus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, sancti & dilecti, visceribus misericordiarum, benignitate, animi submissione, lenitate, ira cohibitione;

13 Sufferentes alii alios & condonantes vobis mutuo, si quis adversus aliquem habuerit querelam: sicut & Christus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ est connexus perfectionis.

15 Et pax Dei sit gubernatrix in cordibus vestris, ad quam etiam vocati estis in unum corpus: & grati estote.

16 Sermo

16 Sermo Christi inhabitet in vobis copiose cum omni sapientia, docendo & admonendo vos mutuo Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cum gratia cantando in vestro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis, sermone aut facto, in nomine Domini Jesu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri per eum.

18 Uxores, subjicite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19 Viri, diligite uxores, & ne estote adversus eas amarulenti.

20 Filii, auscultate parentibus in omnibus: hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos vestros: ne despondeant animum.

22 Servi, auscultate per omnia dominis secundum carnem, non obsequiis ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere student, sed cum simplicitate cordis, timentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex animo praestate, tanquam Domino, & non hominibus:

24 Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis: Nam Domino Christo servitis.

25 Qui vero injuriam intulerit, referet injuriam quam intulerit, nec est personarum acceptio.

CAPUT IV.

Ad generales exhortationes redit, commendationes, & salutationes subjungit.

DOmini, jus & æquum servis praestate: ut qui sciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2 In precibus perdurate, invigilantes in eis cum gratiarum actione.

3 Orantes simul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod etiam sum vinctus.

4 Ut, *inquam*, illud manifestum faciam, sicut oporteat me loqui.

5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6 Sermo vester semper cum gratia *sit* sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus minister, ac conservus in Domino:

8 Quem misi ad vos ob hoc ipsum, ut cognoscat res vestras, & corda vestra consoletur;

9 Cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hic aguntur.

10 Salutat vos Aristarchus meus in captivitate socius, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis præcepta: si venerit ad vos, excipite eum.

11 Et Jesus qui vocatur Justus; qui sunt ex circumcisione: hi soli *sunt* mihi adjutores in regno Dei, & fuere mihi solatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi, semper precibus certans pro vobis, ut stetis perfecti & completi in omni voluntate Dei.

13 Hoc enim de eo testor, eum multo vestri studio ardere, & eorum qui sunt Laodiceæ, & eorum qui Hierapoli.

14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus & Demas.

15 Salutate fratres qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & Ecclesiam quæ in domo illius est.

16 Et quum perlecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium Ecclesia recitetur: & ut scripeam Laodicea vos quoque legatis.

17 Et dicite Archippo, Vide ut ministerium quod accepisti in Domino, impleas.

18 Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est ad Colossenses Roma, per Tychicum & Onesimum.

Pauli Apostoli Epistola ad THESSALONICENSES prior.

CAPUT I.

Thessalonicenses Pauli, imo Domini ipsius, imitatores effecti, idea sunt bonorum Christianorum.

PAulus & Sylvanus & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre, & Domino Jesu Christo. Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis, mentionem vestri facientes in precibus nostris:

3 Indefinenter commemorantes efficacem vestram fidem, & laborio'am charitatem, & patientem illam expectationem in Domino nostro Jesu Christo coram Deo & Patre nostro:

4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram.

5 Quoniam Evangelium nostrum constitit apud vos non in sermone solum, sed etiam potentia, & Spiritu sancto, & certioratione: sicut nostis quales fuerimus inter vos, vestri causa.

6 Et vos imitatores nostri facti fuistis & Domini, recepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritus sancti:

7 Adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.

8 A vobis enim non solum personuit sermo Domini in Macedonia & Achaia, verumetiam in omnem locum fides vestra quæ est in Deum dimanavit, ut necesse non habeamus quicquam loqui.

9 Siquidem

9 Siquidem ipſi de nobis annunciant qualem ingreſſum habuerimus ad vos, & quomodo converteriſtis vos ad Deum à idolis, ut ſervireris Deo vivo & vero:

10 Et expectareris Filium ejus è cœlis quem ſuſcitavit à mortuis, *nempe* Jeſum nos eruentem ab ira illa ventura.

CAPUT II.

Speculum boni paſtoris & auditoris.

IPſi enim noſtis, fratres, ingreſſum noſtrum ad vos non fuiſſe vanum:

2 Immo etiam *multa* prius paſſi & contumeliis affecti Philippis ſicut noſtis, libertate loquendi uſi ſumus in Deo noſtro, ad annunciandum apud vos Evangelium Dei cum multo certamine.

3 Exhortatio enim noſtra non fuit ex impoſtura, neque ex impuritate, neque cum dolo:

4 Sed ſicut probati fuimus à Deo *quibus* crederetur Evangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes, ſed Deo exploranti corda noſtra.

5 Nec enim unquam ſermone aſſentatorio uſi ſumus, ſicut noſtis, nec avaritiæ cauſa quicquam prætenuimus: Deus teſtis eſt:

6 Neq; ex hominibus quærentes gloriã, nec à vobis, nec ab aliis, quum poſſemus *vobis* oneri eſſe, ut Apoſtoli Chriſti.

7 Sed fuimus manſueti in medio veſtri, ut ſi nutrix foveret liberos ſuos.

8 Et ita cupidi veſtri, gratum nobis erat impertiri vobis non ſolum Evangelium Dei, ſed etiam noſtras ipſorum animas, quod chari nobis eſſetis.

9 Meminiſtis enim, fratres, laboris noſtri ac ærumnæ: nocte enim ac die operando, ne cui veſtrum oneri eſſemus, prædicavimus apud vos Evangelium Dei.

10 Vos teſtes *eſtis* & Deus, quomodo ſancte & juſte & inculpate vobis, qui creditis, nos geſſerimus.

11 Sicut noſtis quomodo unumquemq; veſtrum, tanquam pater liberos ſuos, hortabamur & conſolabamur,

12 Et obteſtabamur ut ambularetis ſicut convenit Deo, vocante vos ad ſuum regnum ac gloriam.

13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quod acceptum de Deo ſermonem quem audiſtis ex nobis, excepiſtis non *ut* ſermonem hominum, ſed (ſicut eſt vere) *ut* Dei ſermonem, qui etiam agit in vobis qui creditis.

14 Vos enim, fratres, imitatores facti eſtis Eccleſiarum Dei quæ ſunt in Judæa, in Chriſto Jeſu, quippe qui eadem paſſi eſtis & vos à propriis tribulibus, prout & ipſe à Judæis:

15 Qui etiam Dominum Jeſum & proprios Propheras occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus hominibus adverſantur;

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut ſerventur, ut ſemper compleant peccata ſua: occupavit enim eos ira ad extremi uſq;.

17 Nos vero, fratres, orbati vobis ad temporis momentum, conſpectu, non animo, eo amplius ſtuduimus videre faciem veſtram, cum multo deſiderio.

18 Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) ſemel atque iterum, ſed impedivit nos Satanas.

19 Nam, quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona de qua glorier? annon & vos in conſpectu Domini noſtri Jeſu Chriſti in ejus adventu?

20 Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

CAPUT III.

Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, deſiderat ipſos videre, & precatur ipſis progreſſum.

QUamobrem nos non amplius continentes, libuit nobis ut ſoli Athenis derelinqueremur.

2 Miſimuſque Timotheum fratrem noſtrum, ac miniſtrum Dei & adjutorem noſtrum in Evangelio Chriſti, ad vos ſtabiliendos & exhortãdos ſuper fide veſtra:

3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones iſtas: ipſi enim noſtis ad id nos eſſe conſtitutos.

4 Etenim quum apud vos eſſemus prædicabamus vobis fore ut affligeremur: quod & evenit, & noſtis.

5 Quamobrem & ego non amplius *me* continens, miſi *eum* ut cognoſcerem fidem veſtram: *veritus* ne quo modo tentaſſet vos tentator ille, & inanis redditus eſſet labor noſter.

6 Nuper autem quum veniſſet Timotheus ad nos à vobis, & bonum nuncium attuliſſet de fide & charitate veſtra, & quod bonam noſtri memoriam retineatis, ſemper expetentes nos videre, ſicut nos quoque vos:

7 Propterea conſolationem accepimus, fratres, ex vobis, in omni afflictione & neceſſitate noſtra, per veſtram fidem.

8 Nunc enim vivimus, ſi vos perſtatis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo rependere de vobis, ſuper omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo noſtro,

10 Nocte ac die, magis ac magis rogantes ut videamus veſtram faciem, & quæ deſunt fidei veſtræ ſuppleamus?

11 Ipſe vero Deus & Pater noſter, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

12 Faxit autem Dominus ut auctiores ſitis & exundetis mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:

13 Ut corda veſtra inculpata ſtabiliat in ſanctimonia coram Deo, & Patre noſtro, in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus ſanctis ſuis.

CAPUT

CAPUT IV.

Castimonium & amorem fraternum servandum, propriis manibus operandum, resurrectionem justorum solatio habendum.

QUod reliquum est igitur fratres, rogamus vos & precamur per Dominum Jesum, ut sicut accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, magis excellatis.

2 Nostis enim quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jesum.

3 Nam hæc est voluntas Dei, *utique* sanctificatio vestri, *id est*, ut abstineatis à fornicatione:

4 Ut sciat vestrum unusquisque suum vas possidere in sanctificatione & honore;

5 Non in morbo cupiditatis, sicut Gentes quæ non noverunt Deum.

6 Et ut ne *quis* opprimat & habeat quæstui in negotio fratrem suum: nam ultor est Dominus omnium istorum, sicut & ante diximus vobis, & asseveranter testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad immunditiam, sed ad sanctificationem.

8 Proinde qui *hæc* aspernatur, non aspernatur hominem, sed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum suum sanctum.

9 Cæterùm de fraterno amore non necesse habetis ut scribam vobis: ipsi namque divinitus docti estis ut diligatis alii alios.

10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui sunt in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut potius excellatis;

11 Et ambitiose contendatis quieti esse, & res vestras agere, ac operari propriis manibus vestris, sicut vobis mandavimus:

12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.

13 Nolim autem vos in ignorantia versari, fratres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne contristemini, sicut & reliqui qui spem non habent.

14 Nam si credimus Jesum mortuum esse & resurrexisse; ita etiam Deus eos qui obdormierint in Jesu adducet cum eo.

15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut nos vivi, qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui obdormierint.

16 Nam ipse Dominus cum hortationis clamore, cum voce Archangeli, & cum Dei tuba, descendet è cælo: & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primum.

17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aëra: & ita semper cum Domino erimus.

18 Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

CAPUT V.

Modus legitima præparationis ad novissimum diem.

DOrro de temporibus & opportunitatibus, fratres, non est necesse ut vobis scribatur.

2 Ipsi enim penitus scitis diem illum Domini, ut fur nocte *venit*, ita venturum esse.

3 Quum enim dicent, Pax *est* & securitas, tunc repentinum eis instat exitium, sicuti dolor partus mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.

4 At vos, fratres, non estis in tenebris, ut dies ille vos, tanquâ fur, deprehendat.

5 Omnes vos filii lucis estis, ac filii diei: non sumus *filii* noctis, neq; tenebrarum.

6 Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, sed vigilemus & sobrii simus.

7 Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, nocte sunt ebrii.

8 At nos qui sumus diei, sobrii simus, induti thorace fidei & charitatis: & pro galea, spe salutis.

9 Nam non constituit nos Deus ad iram, sed ad salutem obtinendam per Dominum nostrum Jesum Christum:

10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum eo vivamus.

11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate singuli singulos, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos:

13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum: pacem colite inter vos mutuo.

14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos: consolamini eos qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos: iram cohibete erga omnes.

15 Videte nequis malum pro malo cuipiam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuo, tum erga omnes.

16 Semper gaudete.

17 Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.

19 Spiritum ne extinguite:

20 Prophetias ne pro nihilo habete.

21 Omnia explorate: quod bonum fuerit retinete.

22 Ab omni specie mali abstinete.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus, & anima, & corpus inculpate in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Fidelis *est* qui vocavit vos, qui etiam *id* efficiet.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit Athenis.

PAULI

Pauli Apostoli Epistola ad THESSALONICENSES posterior.

CAPUT I.

Afflictiones piorum in adventu Christi compensandæ.

PAulus & Sylvanus & Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ut par est, quod vehementer augescat fides vestra, & abundet mutua unius cujusque omnium vestrum charitas:

4 Adeo ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Ecclesias Dei, *id est*, super tolerantia vestra & fide in omnibus persecutionibus vestris & afflictionibus quas sustinetis:

5 *Quæ est* indicium est justi judicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam *ista* patimini.

6 Siquidem justum est apud Deum, vicissim reddere iis qui affligunt vos, afflictionem:

7 Vobis vero qui affligimini, relaxationem nobiscum, in revelatione Domini Jesu de cœlo cum Angelis suis potentibus,

8 Cum igne flammante, inferens ultionem iis qui Deum nesciunt, neq; auscultant Evangelio Domini nostri Jesu Christi:

9 Qui pœnam pendent æterni exitii, *expulsi* à facie Domini & gloria virium ipius,

10 Quum venerit ut glorificetur in sanctis suis, & admirandus fiat in credentibus omnibus (quod fides habita fuerit testimonio nostro apud vos) in die illo.

11 Cujus etiam rei gratia oramus semper pro vobis, ut vos dignetur ista vocatione Deus noster, & compleat omnem *suæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter.

12 Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in eo, & gratia Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

Vaticinium de Antichristi natali, progressu, revelatione, & abolitione.

ROgamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem;

2 Ne cito à mente dimoveamini, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos *scriptam*, quasi instet dies ille Christi.

3 Ne quis vos seducat ullo modo. *Non enim advenit dies Christi*, quin venerit defectio prius, & revelatus fuerit homo ille peccati, filius *inquam*, ille perditionis,

4 Sese opponens illi & efferens supra quicquid dicitur Deus, aut numen: adeo ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, præ se ferens se esse Deum.

5 Annon meministis me, quum adhuc essem apud vos, hoc dixisse vobis?

6 Nunc vero quid *eum* retineat nostis, ut is suo prætiruto tempore reveletur.

7 Jam enim peragitur mysterium impietatis hujus: tantùm qui nunc obstat, *stabit* usquedum è medio sublatus fuerit.

8 Et tunc revelabitur sceleratus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit:

9 *Illum*, *inquam*, cujus adventus est ex illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigiis mendacibus,

10 Et cum omni seductione injustitiæ, in iis qui pereunt; propterea quod amorem veritatis non receperunt, ut salvi fierent.

11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio.

12 Ut damnentur omnes qui non crediderint veritati, sed acquieverint in injustitia.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quod elegerit vos Deus ab initio ad salutem per sanctificationem Spiritus, & fidem habitam veritati:

14 Quo vocavit vos per Evangelium nostrum, ad acquirendam gloriam Domini nostri Jesu Christi.

15 Nempe igitur, fratres, perstate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti estis & per sermonem, & per epistolam nostram.

16 Ipse vero Dominus noster Jesus Christus, & Deus ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam & spem bonam per gratiam,

17 Consoletur vestra corda, & stabiliat vos in omni sermone & opere bono.

CAPUT III.

Precandum esse, & à vita inordinata & otiosa cavendum.

QUod reliquum est, orate, fratres, pro nobis, ut sermo Domini currat & glorificetur sicut & apud vos:

2 Et ut eripiamur à protervis ac sceleratis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Sed fidelis est Dominus, qui stabiliet vos & custodiet ab illo improbo.

4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos, quæ mandamus vobis, & facere & facturos esse.

5 Dominus vero dirigat vestra corda ad Dei charitatem, & Christi patientem expectationem.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subducatis vos ab omni fratre qui inordinate

nere ambulat, & non ex tradita doctrina quam accepit à nobis.

7 Nam ipsi scitis quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinate nos gessimus inter vos;

8 Neque gratis panem edimus *alterius* à quoquam: sed cum labore & ærumna nocte dieque operantes; ne cui vestrum oneri esse mus.

9 Non quod nobis *id* non liceat: sed ut nosmetipsos pro exemplari præberemus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim quum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quod si quis nolit operari, etiam non edito.

11 Audivimus enim quosdam ambulare inter vos inordinate, nihil agentes, sed inaniter satagentes.

12 Iis autem qui sunt ejusmodi, mandamus, & precamur per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum quiete operantes, suo pane vescantur.

13 Vos autem, fratres, ne segnescite in benefaciendo.

14 Quod si quis non auscultat nostro per epistolam sermoni, hunc notate: & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.

15 Neque ut inimicum ducite, sed admonete ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis semper det vobis pacem omni modo. Dominus *sit* cum omnibus vobis.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola: ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Thessalonicenses secunda missa fuit Athenis.

Pauli Apostoli Epistola ad TIMOTHEUM prior.

CAPUT I.

Ad quid præcipue Doctori attendendum: quibus pugnatur lex: ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.

PAulus Apostolus Jesu Christi ex imperio Dei Servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo germano filio in fide: Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Sicut te rogavi ut permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, *vide*, ut denuncies quibusdam ne diversam doctrinam doceant:

4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ potius quæstiones præbent quam ædificationem Dei quæ est *per* fidem.

5 Porro finis mandati est charitas ex mundo corde, & conscientia bona, & fide minime simulata.

6 A quibus nonnulli ut à scopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam;

7 Volentes esse Legis doctores, quum non intelligant quæ loquuntur, nec ea de quibus asseverent.

8 Scimus autem bonam esse Legem, si quis ea legitime utatur.

9 Hoc sciens, *nempe* Legem justo positam non esse, sed sceleratis & subjici nescii, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, patricidis & matricidis, homicidis,

10 Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud est quod sanæ doctrinæ sit oppositum,

11 *Quæ est* secundum gloriosum Evangelium beati Dei, quod concreditum est mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboravit me, *id est*, Christo Jesu Domino nostro; quod me fidum duxerit, ut qui *me* in ministerio constituerit:

13 Qui prius eram blasphemus & persequutor & contumeliosus: sed mei misertus est. Nam ignorans *id* faciebam; *nempe* fidei expers.

14 Superabundavit autem gratia illa Domini nostri cum fide & dilectione in Christo Jesu.

15 Certus *est hic* sermo, & dignus modis omnibus qui recipiatur: Christum Jesum venisse in mundum ut peccatores servaret, quorum primus sum ego.

16 Verum ideo misertus est mei, ut in me primo ostenderet Jesus Christus omnem clementiam, ut esset exemplar credituris in eum ad vitam æternam.

17 Regi autem æterno, incorruptibili, invisibili, soli sapienti Deo, honor *sit* & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut, secundum prægressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam:

19 Retinens fidem & bonam conscientiam: qua expulsa, nonnulli naufragium fidei fecerunt.

CAPUT II.

Cur pro omnibus, & quomodo precandum. Ad mulieres institutio.

ADhortor igitur ante omnia ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro quibuslibet hominibus:

2 Pro regibus & quibuslibet in eminentia constitutis: ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & veneratione.

3 Nam hoc bonum est & acceptum in conspectu

conſpectu Servatoris noſtri Dei,

4 Qui quoſvis homines vult ſervari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim eſt Deus, unus etiam mediator Dei & hominũ, homo Chriſtus Jeſus,

6 Qui ſeſe ipſe dedit redemptionis pretium pro quibuſvis, *Chriſtus inquam*, teſtimonium illud præteritis ſuis temporibus *deſtinatum*:

7 Cujus conſtituta ſum ego præco & Apoſtolus (veritatem dico per Chriſtum, non mentior,) doctor, *inquam*, Gentium cum fide ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in quovis loco, puras manus attollentes abſque ira & diſceptatione.

9 Itidem & mulieres amictu honeſto, cum verecundia & modeſtia ornare ſeſe, non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioſo veſtitu:

10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum ſpondentes) operibus bonis.

11 Mulier cum ſilentio diſcito cum omni ſubmiſſione.

12 Mulieri enim docere non permitto, neque auctoritatem uſurpare in virum, ſed *mando* ut ſit in ſilentio.

13 Adamus enim prior formatus eſt: deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit ſeductus; ſed mulier ſeducta, cauſa tranſgreſſionis fuit.

15 Servabitur tamen liberos gignendo, ſi manſerit in fide ac charitate, & ſanctificatione cum modeſtia.

CAPUT III.

Idea Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi; & quid Eccleſia, quæve myſteria pietatis.

CErtus *eſt hic* ſermo, Siquis epiſcopatum deſiderat, præclarum opus deſiderat.

2 Oportet igitur Epiſcopum irreprehenſum eſſe, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compoſitum, hoſpitalem, aptum ad docendum:

3 Non vinoſum, non percuſſorem, non turpem quæſtum facientem; ſed æquum, alienum à pugnis, alienum ab avaritia:

4 *Qui* ſuæ domui bene præſit, qui liberos habeat ſubditos cum omni honeſtate.

5 (Nam ſi quis propriæ domui præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in crimen incidat diaboli.

7 Oportet autem eum etiam bonum habere teſtimonium ab extraneis: ne in probrum incidat & laqueum diaboli.

8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæſtum facientes:

9 Tenentes myſterium fidei in munda conſcientia.

10 Atque hi etiam explorentur prius, deinde miniſtrent, ſi ſint inculpati.

11 Uxores itidem *eorum oportet eſſe* venerandas, non calumniatrices, ſobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi ſint unius uxoris mariti, qui liberis bene præſint, & propriis domibus.

13 Nam qui bene miniſtraverint, gradum ſibi bonum acquirunt, & multam loquendi libertatem per fidem, quæ *eſt* in Chriſto Jeſu.

14 Hæc tibi ſcribo, ſperans fore ut mox ad te veniam:

15 Quod ſi tardavero, ut noris quomodo oporteat in domo Dei verſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & ſtabilimentum veritatis.

16 Et ſine dubio magnum eſt pietatis myſterium: Deus conſpicuus factus eſt in carne, juſtificatus eſt in Spiritu, conſpectus eſt ab Angelis, prædicatus eſt Gentibus, fides illi habita eſt in mundo, ſurſum receptus eſt in gloriam.

CAPUT IV.

Prædicit ultimorum temporum hypocriſin & hæterodoxiam; ſuadetque ſtudium pietatis & S. Literarum.

SPiritus autem diſerte dicit, fore ut poſterioribus præſtitutis temporibus deſciſcant quidam à fide, attenti ſpiritibus deceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum,

2 Per hypocriſin falſiloquorum, quorum conſcientia cauterio reſecta eſt,

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abſtinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, & iis qui norunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus bonum *eſt*: nec quicquam rejiciendum *eſt*, ſi cum gratiarum actione ſumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & preces.

6 Hoc ſi ſubjeceris fratribus, bonus eris miniſter Jeſu Chriſti, innutritus in ſermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, quam aſſectatus es.

7 Cæterum profanas & aniles fabulas averſare: ſed exerce teipſum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis eſt: at pietas ad omnia utilis eſt, ut quæ promiſſionem habeat vitæ præſentis ac futuræ.

9 Certus *eſt* hic ſermo, & omnibus modis dignus qui recipiatur.

10 Nam idcirco etiam fatigamur, & conviciis afficimur, quod ſperemus in Deo vivo, qui eſt conſervator omnium hominum, maxime *vero* fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, ſed eſto exemplar fidelium in ſermone, in converſatione, in charitate, in ſpiritu, in fide, in caſtitate.

13 Interim dum venio intentus eſto lectioni, exhortationi doctrinæ.

14 Ne negligito donum quod in te eſt, quod datum eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare, in his eſto: ut tuus profectus manifeſtus ſit inter omnes.

16 Intentus eſto tibiipſi & doctrinæ; & perman

permane in iſtis : id enim ſi feceris, & te ipſum ſervabis, & eos qui te audierint.

CAPUT V.

De modo quemque decenter exhortandi; de viduis, de presbyteris, & impoſitione manuum.

1 Seniorem ne increpato, ſed hortare ut patrem ; juniores, ut fratres ;

2 Mulieres natu grandiores, ut matres ; juniores, ut ſorores, cum omni caſtitate.

3 Viduas honora quæ vere viduæ ſunt.

4 Quod ſi qua vidua liberos aut nepotes habet, diſcant prius *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus : hoc enim eſt honeſtum & acceptum in conſpectu Dei.

5 Porro quæ vere vidua eſt ac ſola relicta, ſperet in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.

6 At quæ laſciviit, *ea* vivens mortua eſt.

7 Hæc igitur denuncia, ut ſint irreprehenſæ.

8 Quod ſi quis ſuis & maxime domeſticis non provider, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior.

9 Vidua allegator non minor annis ſexaginta, quæ fuerit unius viri uxor :

10 in operibus bonis bono teſtimonio ornata : ſi liberos educavit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi afflictis ſubvenit, ſi ômne bonum opus eſt aſſidue ſectata.

11 Porro juniores viduas rejice : poſtquam enim laſcivierunt adverſus Chriſtum, nubere volunt :

12 Damnandæ, quod primam fidem irritam fecerint.

13 Simul autem etiam otioſæ *eſſe* diſcunt circumeuntes domos : imo non ſolum otioſæ, ſed etiam nugaces, & curioſæ, garrientes quæ non oportet.

14 Velim igitur juniores nubere, liberos pignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare adverſario ad conviciandum.

15 Jam enim nonnullæ deflexerunt, ſequutæ Satanam.

16 Quod ſi quis fidelis aut ſi qua fidelis habet viduas, ei ſuppeditato quantum ſufficit, & non onerator Eccleſia, ut iis quæ vere viduæ ſunt ſubveniat.

17 Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantor : maxime qui laborant in ſermone & doctrina.

18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obligabis os : & Dignus eſt operarius mercede ſua.

19 Adverſus presbyterum accuſationem ne recipito, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.

20 Eos qui peccant, in conſpectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21 Obteſtor in conſpectu Dei, & Domini Jeſu Chriſti, & electorum Angelorum, ut hæc obſerves ſine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Manus cito ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis, temetipſum caſtum cuſtodi.

23 Ne amplius eſto abſtemius : ſed vino pauculo utere, propter ſtomachum tuum, & crebras tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata ante manifeſta ſunt, præcurrunt damnationi : quoſdam vero ſubſequuntur.

25 Itidem & bona opera ante manifeſta ſunt : & ea quæ ſecus habent, occultari non poſſunt.

CAPUT VI.

Officium ſervi, pietatis & lucri, & avaritiæ mala indicantur.

1 Quicumque ſub jugo ſunt ſervi, ſuos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen & doctrina blaſphemetur.

2 Qui vero fideles habent dominos ; ne *eos* contemnant quod fratres ſint : ſed eo magis inſerviant, quod fideles ſint ac dilecti, qui beneficentiam illam itidem capeſſunt. Hæc doce & exhortare.

3 Siquis diverſam docet doctrinam, neque accedit ſanis ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ,

4 *Is* inflatus eſt, nihil ſciens, ſed inſaniens circa quæſtiones ac pugnas de verbis : ex quibus naſcitur invidia, lis, maledicentiæ, ſuſpiciones malæ,

5 Perverſæ exercitationes hominum mente corruptorum, & qui privati ſunt veritate, & quæſtui habent pietatem : abſcede ab eis qui ejuſmodi ſunt.

6 Eſt autem quæſtus magnus pietas cum animo ſua ſorte contento.

7 Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam poſſumus.

8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis ſatis erunt.

9 Qui vero volunt diteſcere, incidunt in tentationem & laqueum, & cupiditates multas amentes & damnoſas, quæ demergunt homines in exitium & perniciem.

10 Siquidem radix omnium malorum eſt amor pecuniæ : quam quidam dum appetunt, aberrarunt à fide, & ſeipſos undiquaq; transfixerunt doloribus multis.

11 Tu vero, ô homo Dei, iſta fuge : ſectare autem juſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei : apprehende viram æternam ad quam & vocatus es, & profeſſus præclaram illam profeſſionem in conſpectu multorum teſtium.

13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Jeſu Chriſto, qui teſtatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam profeſſionem,

14 Ut obſerves hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehenſus, uſque ad illuſtrem illum adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti :

15 Quem præſtituris temporibus ſuis oſtendet ille beatus & ſolus Princeps, Rex ille regum, & Dominus dominorum,

16 qui

16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robur æternum. Amen.

17 Iis qui divites sunt in hoc sæculo, denuncia ne efferantur animo, neq; spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiose ad fruendum.

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, facilis communicare;

19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depositum custodi, & averſare profanos illos de rebus inanibus clamores, & oppoſitiones falsi nominis scientiæ:

21 Quam nonnulli præ ſe ferentes, circa fidem aberrarunt à ſcopo. Gratia ſit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima miſſa fuit Laodicea, quæ eſt metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad TIMOTHEUM poſterior.

CAPUT I.

Donum exſuſcitandum. Hypotypoſis ſanorum verborum ſervanda, & ſtrenuitas in officio adhibenda.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei ſecundum promiſſionem vitæ quæ eſt in Chriſto Jeſu,

2 Timotheo dilecto filio *ſit* gratia, miſericordia, pax à Deo Patre & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conſcientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudio replear:

5 Memoria repetens eam quæ in te eſt minime ſimulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunice: perſuaſum ſum autem quod in te quoque.

6 Quam ob cauſam in memoriâ revoco tibi, ut exſuſcites donum Dei quod eſt in te per impoſitionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus ſpiritum formidinis, ſed roboris, & charitatis, & ſanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat teſtimonii Domini noſtri, neque te pudeat mei, qui ſum vinctus ipſius: ſed eſto particeps laborum Evangelii ex potentia Dei,

9 Qui ſervavit nos, & vocavit vocatione ſancta; non ex operibus noſtris, ſed ex ſuo proposito, & gratia quæ data quidem eſt nobis in Chriſto Jeſu ante tempora ſeculorum:

10 Sed facta nunc eſt manifeſta per illuſtrem illam adventum Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per Evangelium.

11 Cujus cauſâ conſtitutus ſum ego præco & Apoſtolus ac Doctor Gentium.

12 Quam ob cauſam & hæc patior; ſed non pudefio: novi enim cui crediderim, & mihi perſuaſum eſt eum poſſe depoſitum meum in illum diem cuſtodire.

13 Expreſſam formam tracto ſanorum ſermonum, quos à me audiſti cum fide & charitate quæ eſt in Chriſto Jeſu.

14 Præclarum illud depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum qui inhabitat in nobis.

15 Noſti hoc, quod ſe averterint à me omnes qui ſunt in Aſia: ex quibus eſt Phygellus & Hermogenes.

16 Præſtet miſericordiam Dominus Onesiphori familiæ: quoniam ſæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17 Imo quum eſſet Romæ, ſtudioſiſſime quæſivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat miſericordiam apud Dominum in die illo: quam multa etiam Epheſi ſubminiſtravit, tu optime noſti.

CAPUT II.

Sumpta à militibus & agricola ſimilitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timotheum ut poſthabitis clamoribus leviter & manſuete agat.

TU igitur, fili mi, corroborator per gratiam quæ eſt in Chriſto Jeſu:

2 Et quæ audiſti à me inter multos teſtes, hæc commitre fidis hominibus, qui ſint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolera, ſicuti athleta bonus miles Jeſu Chriſti.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo delectus eſt miles.

5 Quod ſi certet etiam aliquis, non coronatur niſi legitime certaverit.

6 Agricolam oportet prius laborando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jeſum Chriſtum ſuſcitatum fuiſſe ex mortuis, *factum* ex ſemine Davidis, ſecundum Evangelium meum:

9 In quo vexor uſq; ad vincula ut facinoroſus: ſed ſermo Dei non eſt vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipſi ſalutem conſequantur quæ eſt in Chriſto Jeſu, cum gloria æterna.

11 Certus *eſt hic* ſermo: nam ſi cum eo mortui ſumus, cum eo etiam vivemus:

12 Si tolerabimus, etiam cum eo regnabimus:

mus: si abnegamus, & ille abnegabit nos.

13 Si infideles sumus, ille tamen fidus manet: negare seipsum non potest.

14 Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini ne de verbis pugnent, quod nullam adferat utilitatem, imo auditores subvertit.

15 Stude seipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, et qui recte sermonem veritatis secet.

16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.

17 Et sermo eorum depascet ut gangræna: ex quibus est Hymenæus & Philetus,

18 Qui circa veritatem aberrarunt à scopo, dicentes resurrectionem jam esse factam: & subverunt quorundam fidem.

19 Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus eos qui sunt sui: & discedat ab injustitia quicunque nominat nomen Christi.

20 Caterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea & fictilia: & alia quidem ad decus, alia vero ad dedecus.

21 Siquis igitur sese ab his expurgarit, erit vas ad decus, sanctificatum, & accommodum usibus Domini, et ad omnem opus bonum comparatum.

22 Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem cum iis qui invocant Christum ex mundo corde.

23 Stultas autem & inerudiras illas quæstiones aversare, sciens eas gignere pugnas.

24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos,

25 Cum lenitate erudientem eos qui contrario animo sunt affecti: expertus num aliquando darurus sit eis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis:

26 Et sanitate mentis recepta evadant de diaboli laqueo, ab eo captivi facti ad ipsius libitum.

CAPUT III.

Prophetia de novissimo tempore: auctor, ususque S. Literarum.

ILlud autem scito, fore ut extremis diebus instent tempora molesta.

2 Erunt enim homines sui amantes, avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes, ingrati, prophani,

3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, inmites, minime amantes bonorum,

4 Proditores, præcipites, insani, voluptatum amantes potius quam amantes Dei,

5 Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegarint: istos igitur averture.

6 Ex his enim sunt illi qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, onustas peccatis, actas cupiditatibus variis:

7 Semper discentes, sed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possunt.

8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obstiterunt Mosi, ita & hi obstiunt veritati, homines, mente corrupti, reprobati circa fidem.

9 Sed non proceder amplius: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.

10 Tu vero assequutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propositum, fidem, iræ cohibitionem, charitatem, solertiam,

11 Persecutiones, perpessiones quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quas persecutiones sustinueris; sed ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Sed & omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13 Improbi autem homines & impostores proceders in pejus, cum seducentes, tum seducti.

14 At tu manere in iis quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt, scies à quo didiceris:

15 Teq; à puero sacras literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem quæ est in Christo Jesu.

16 Tota Scriptura divinitus *est* inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia:

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfecte instructus.

CAPUT IV.

Officium pastoris Ecclesiæ: exemplo Pauli exigunt: multa passus ex divelitur ab omnibus liberatur à Domino.

OBtestor te igitur ego in conspectu Dei & Domini Jesu Christi, qui judicaturus est vivos & mortuos in illustri illo suo adventu & regno suo:

2 Prædica sermonem illum, insta tempestive, intempestive; argue, objurga, exhortare cum omni lenitate & doctrina.

3 Nam erit tempus quum sanam doctrinam non sustinerent: sed auribus pruritentes, ipsi sibi secundum suas illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores;

4 Et à veritate quidem aures averterent, ad fabulas vero divertent.

5 At tu vigila in omnibus, tolerans esto afflictionum, opus perage Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem facito.

6 Nam ego jam libor, & præsticurum tempus meæ dimissionis instat.

7 Certamen illud præclarum decertavi, cursum peregi, fidem servavi:

8 Quod reliquum est, reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille judex: non solum autem mihi, sed & omnibus qui expetiverint illustrem illum ipsius adventum.

9 Stude mox ad me venire.

10 Nã Demas me destruit, amore inductus præsentis seculi, & profectus est

Thessalonicam: Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 Lucas mecum est solus. Marcum assumptum adduc tecum: est enim mihi pertinis ad ministerium.

12 Tychicum misi Ephesum.

13 Tenulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies; & libros, maxime membranas.

14 Alexander faber aeratius multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus secundum facta ipsius.

15 Quem & tu cave: vehementer enim obtitit sermonibus nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certioraretur prædicatio quod audirent omnes Gentes: & eruptus sui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, servabitque regno suo cœlesti: cui gloria in secula seculorum. Amen.

19 Saluta Priscam & Aquilam, & Onesphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi. Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus *sit* cum spiritu tuo. Gratia *tua* vobiscum. Amen.

Scripta est Roma secunda ad Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus, quum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

Pauli Apostoli Epistola ad TITUM.

CAPUT I.

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenses moneadi.

PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ est secundum pietatem;

2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum, manifestam autem fecit prædicatis temporibus suis:

3 *Videlicet* sermonem illum suum per prædicatum quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei: Tito germano filio in communi fide;

4 Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax a Deo Patre, & Domino Jesu Christo Servatore nostro.

5 Hujus rei gratia reliqui te in Creta, ut quæ desunt corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi,

6 Siquis est incultus, unius uxor vir, liberos habens fideles, qui non sit obnoxii criminis luxus, aut subjici nesciis.

7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tanquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem:

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem,

9 Tenacem fidelis illius sermonis qui est doctrinam sacræ, ut possit & exhortari doctrina sana, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maxime qui sunt ex circumcisione.

11 Quibus oportet os obturare: qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex ipsis proprius ipsorum prophetes, Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum: quam ob causam eos redarguito præcise, ut sani sint in fide:

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum aversantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, quum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus boni rejectanei.

CAPUT II.

Jubetur Titus verbis & exemplo adhortari ad obedientiam gratia quæ illuxit omnibus, omnes & singulos exhortari.

AT tu loquere quæ decent sanam doctrinam.

2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantia.

3 Anus itidem, ut *sint* habitu qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestarum magistræ:

4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes,

5 Temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.

6 Adolescentulos itidem adhortare, ut sint temperantes:

7 Per omnia teipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui *se* ex adverso *opponit*, erubescat, nihil habens quod de vobis dicat malli.

9 Servos *hortare* ut suis dominis sese subjiciant, in omnibus ut *eis* placeant, non responsatores,

10 Nihil intervertentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Illuxit

11 Illaque enim gratia illa Dei salutifera quibuslibet hominibus,

12 Erudiens nos, ut, abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & juste & pie vivamus in præsenti sæculo ;

13 Expectantes beatam illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ magni Dei ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi. :.

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, æmulum studio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio : nemo te despiciat.

CAPUT III.

Benignitati Dominicæ & bonis operibus, non quæstionibus aut λογομαχίαις studendum.

1 Pius suggere ut sese subjiciant principaribus ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati:

2 Ne cui maledicant ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quoslibi homines.

3 Nam etamus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes :

4 Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit servatoris nostri Dei,

5 Non ex operibus justis quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti :

6 Quem effudit super nos copiose per Jesum Christum servatorem nostrum,

7 Ut justificati illius gratia, hæredes efficeremur secundum spem vitæ æternæ.

8 Certus *est* hic sermo, & hæc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire.

9 Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia : stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales evita : sunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæretícum hominem post unam & alteram admonitionem repelle :

11 Ut qui noris eversum esse eum qui sit ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.

12 Quum misero Artemam ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolin : nam illic decrevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem & Apollo studiose deducendos curato, nequid illis desit.

14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructus experres.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Salutа eos qui diligunt nos in fide. Gratia *Dei* ✠ cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinarius fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

Pauli Apostoli Epistola ad PHILEMONEM.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

1 PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori nostro,

2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est :

3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis;

5 Quod audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jesum & erga omnes sanctos :

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.

7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quod viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.

8 Quapropter quamvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi quod convenit :

9 *Tamen* propter charitatem potius precor, quum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.

10 Precor autem pro filio meo, quem genui in vinculis meis, Onesimo :

11 Quondam tibi inutili, nunc vero tibi & mihi perutili.

12 Quem remisi: tu autem eum, id est viscera mea excipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in vinculis Evangelii.

14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit beneficium tuum, sed sponte collatum.

15 Utique enim propterea separatus fuit *ab te* ad tempus, ut eum à te perpetuum recipias :

16 Non jam ut servum, sed amplius quam servum, fratrem *videlicet* dilectum, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino ?

17 Itaque si me socium habes, excipe eum tanquam me.

18 Quod si qua te injuria afficit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.

19 Ego Paulus scripsi mea manu, ego dependam : ut ne dicam tibi quod tu ipsum etiam mihi insuper debeas.

20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum ab te consequar in Domino: reficilla mea viscera in Domino.

21 Scripsi tibi, confidens forte ut tu *me* audias, ut qui norim te supra id etiam quod dico facturum esse.

22 Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim me per preces vestras donatum iri vobis.

23 Salutant te Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius,)

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Româ per Onesimum servum.

Pauli Apostoli Epistola ad HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ab doctrinam Christi commendat, probat eam supra prophetas & supra angelos esse.

MUltifariam multisque modis olim Deus loquutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce loquutus est nobis in Filio,

2 Quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3 Qui cum sit effulgentia gloriæ, & character personæ illius, sustinéque omnia verbo illo suo potente, purificatione peccatorum nostrorum per seipsum facta, sedit ad dextram majestatis illius in *loco* excelsissimo.

4 Tanto præstantior factus Angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen.

5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum, Ego ero ei Pater, & ipse erit mihi Filius?

6 Rursum autem quum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes angeli Dei.

7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos suos facit ventos; & administros suos, ignis flammam.

8 Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus, in seculum seculi: virga recta virga regni tui.

9 Dilexisti justitiam, & odisti transgressionem: propterea unxit te, ô Deus, Deus tuus oleo exultationis, ultra consortes tuos.

10 Et, Tu in initio, Domine, terrâ fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli.

11 Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes ut vestimentum veterascent,

12 ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede ad dextram meam usque dum ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes sunt ministerii munere fungentes Spiritus, qui ministerii causâ emittuntur propter hæredes salutis futuros?

CAPUT II.

Concludit Christi doctrinæ obedientiam deberi, eumque nobis fratrem factum, ut nostrum misereretur.

PRopterea oportet nos eo amplius attendere ea quæ audivimus, ne quando perfluamus.

2 Etenim si per Angelos dictus sermo fuit firmus, omnisque transgressio & contumacia justam mercedis retributionem retulit;

3 Quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? quæ quum primùm enarrari cœpit per ipsum Dominum, ab iis qui ipsum audierant fuit nobis confirmata:

4 Testimonium illis præbente Deo & signis & prodigiis, variisque virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus pro sua voluntate.

5 Non enim Angelis subjecit mundum illum futurum, de quo loquimur.

6 Testatus est autem quidam alicubi, dicens, Quid est homo, ut memor sis ejus: aut filius hominis, ut eum respicias?

7 Fecisti eum paullisper inferiorem Angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum supra opera manuum tuarum.

8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Etenim vero per hoc quod ei subjecit omnia, nihil omisit quod non sit ei subjectum. At nunc nondum videmus ei omnia esse subjecta.

9 Sed Jesum illum cernimus gloria & honore coronatum, qui paullisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpessionem: ut beneficio Dei pro omnibus mortem gustaret.

10 Decebat enim, ut ipse, propter quem sunt hæc omnia, & per quem sunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per perpessiones consummaret.

11 Nam & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes. Quam ob causam non erubescit eos vocare fratres:

12 Dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ tibi hymnos canam.

13 Et rursus, Ego fretus ero ipso. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniâ igitur pueri participes sunt carnis & sanguinis, ipse quoq; consimiliter particeps factus est eorundem, ut per mortem

aboleret eum qui habebat mortis robur, hoc est, diabolum:

15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per omnem vitam damnates erant servitutis.

16 Non enim utique Angelos assumsit, sed semen Abrahæ assumsit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similes fieri, ut misericors esset & fidelis Pontifex in iis quæ apud Deum *agenda forent*, ad explandum peccata populi.

18 Nam ex eo quod perpessus fuit ipsum tentatus est, potest & iis qui tentantur succurrere.

CAPUT III.

Collatio Mosis et Christi. Inde exhortatio ex Davidis testimonio, et de ornatio ab exemplo indurantorū in deserto.

UNde, fratres sancti, vocationis cœlestis consortes, considerate Apostolum & Pontificem professionis nostræ Christum Jesum:

2 Fidelem ei qui ipsum constituit: ut & Moses *fidelis fuit* in tota domo ipsius.

3 *Tanto* namque ampliore gloria præ Mose hic dignus est habitus, quanto majorem habet honorem is qui construxit domum quam domus ipsa.

4 Omnis enim domus apparatur à quopiam, qui vero construxit hæc omnia *est* Deus.

5 Et Moses quidem fidus *fuit* in tota domo ipsius, ut famulus, ad testificanda quæ post erant dicenda:

6 At Christus ut filius domui suæ præest: cujus domus sumus nos, si modo loquendi liberrimam & ipsam illam de qua gloriamur, ad finem usq; firmam retinuerimus.

7 Quapropter, sicut dicit Spiritus sanctus, Hodie si vocem ejus audieritis,

8 Ne obdurate corda vestra, sicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deserto:

9 Ubi tentaverunt me patres vestri, explloraverunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta.

10 Quapropter infensus fui isti genti: & dixi, Semper errant corde, nec cognoverunt vias meas.

11 Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam,

12 Videte, fratres, nequando sit in ullo vestrum cor malum incredulum, deficiendo à Deo vivo:

13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quoad appellatur dies hodiernus: nequis ex vobis indueretur seductione peccati.

14 Christi enim consortes facti sumus, si modo principium illud quo sustentabamur firmum retinuerimus ad finem usque:

15 *Inserius* dum dicitur, Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra, ut in illa exacerbatione.

16 Nam quidam qui audiissent, exacerbarunt *Dominum*: non omnes tamen ii qui exierant ex Ægypto per Mosen.

17 Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? nonne iis qui peccaverant, quorum artus conciderunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non ingressuros in requiem suam, nisi iis qui non obedierunt?

19 Et videmus non potuisse ingredi propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Collatio sabbathi ceremonialis & spiritualis, et vis verbi Dei penetratissimæ.

MEtuamus igitur ne quando derelicta promissione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis illa fuisse per tarditatem exclusus.

2 Etenim nobis evangelizatum est, sicut & illis: at non profuit illis auditus sermo, ut qui fide conjuncti non fuerit apud illos qui audierant.

3 Introimus enim in requiem nos qui credidimus, sicut dixit, Itaque juravi in ira mea, si ingressuri sint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.

4 Ita enim dixit quodam in loco de septimo die, Et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.

5 Et hic rursum, Si introibunt in requiem meam.

6 Quia igitur reliquum est ut aliqui introeant in eam, & quibus prius evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam.

7 Rursum quemdam præfinit diem, Hodie, apud Davidem dicens tanto post tempore, (prout dictum est) Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra.

8 Nam si Jesus eos in requie collocasset, nequaquam de alio posthac die loquutus fuisset.

9 Itaque reliquus est aliquis sabbatismus populo Dei.

10 Nam qui ingressus est in requiem ipsius, requievit & ipse ab operibus suis, quemadmodum à suis Deus.

11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in idem incidat contumaciæ exemplum.

12 Vivus enim *est* sermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti; & pertingit usq; ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagumq; & medullarum: & diiudicat cogitationes & conceptus cordis.

13 Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imo omnia *sunt* nuda & intime patentia oculis ejus quidem cum nobis est negotium.

14 Habentes igitur Pontificem magnum qui transivit cœlos, Jesum Filium Dei, retineamus *hanc* professionem.

15 Non enim habemus Pontificem qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum in omnibus similiter, absque *tamen* peccato.

16 Accedā-

16 Accedamus igitur cum loquendi ut-
beruse ad thronum gratiæ; ut consequa-
mur misericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Collatio Sacerdotii Christi cum Levitico & Melchisedechano.

NAm omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ apud Deum *agenda sunt*: ut offerat dona & victimas pro peccatis.

2 Qui quamvum facis est possit misereri vicem ignorantium & aberrantium, quod & ipse circumdatus sit infirmitate:

3 Et propter hanc debeat, sicut pro populo, ita & pro ipsis offerre *victimam* pro peccatis.

4 Neque sibi ipsi quisquam sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron.

5 Ita & Christus non ipse sibi hunc honorem tribuit ut fieret Pontifex, sed is qui dixit ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *Psalmo* dicit, Tu *es* Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

7 Qui in diebus carnis suæ deprecationibus & supplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis apud eum qui poterat ipsum servare à morte, & exauditis precibus, *liberatus* ex metu,

8 Quamvis filius esset, *tamen* ex iis quæ passus est didicit obedientiam:

9 Et consummatus factus est autor salutis æternæ omnibus ei auscultantibus,

10 Cognominatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedech.

11 De quo multus nobis sunt dicenda, eaque difficilia explicatu: quandoquidem segnes facti estis auribus.

12 Vos enim, quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est docori quæ sint elementa initii eloquiorum Dei: factique estis ii quibus lacte sit opus, & non solido cibo.

13 Enimvero cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ: (infans enim est:)

14 Sed adulterum est solidus cibus, eorum *videlicet* qui, propter habitum, sensus habens exercitatos ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Præcessisse rudimenta fidei, ad ipsam perfectionem tendendum esse: ubi desistentium miseria, & persistentium fruenda spei certitudo asseritur.

QUapropter, omisso qui in Christo rudes inchoat sermone, ad perfectionem feramur: non jacientes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis, & fidei in Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3 Atque id faciemus, siquidem permiserit Deus.

4 Nam fieri non potest ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritus sancti,

5 Gustaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi,

6 Si prolabantur, denuo renovenur ad resipiscentiam, ut qui rursum crucifigant sibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

7 Nam terra quæ imbrem (sæpius in se venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodatam iis per quos excolitur, participes fit benedictionis à Deo.

8 At quæ profert spinas & tribulos, rejectanea *est*, & maledictioni proxima: cujus exitus *tendit* ad exustionem.

9 Sed nobis persuasimus de vobis, dilecti, quæ meliora sunt & saluti adhærentia, etsi tanti ita loquamur.

10 Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis quam ostendistis erga ipsius nomen: ut qui ministraveritis sanctis & ministretis.

11 Cupimus autem ut unusquisque vestrum idem studium ad finem usq; ostendat, ad certam spei persuasionem:

12 Ut ne fitis segnes, sed imitatores eorum qui per fidem & patientem animum hæreditario jure obtinent promissionem.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, quum non posset per quemquam majorem jurare, juravit per seipsum,

14 Dicens, Certe benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15 Atque ita patiente animo exspectans, nactus est promissum.

16 Nam homines quidem per eum jurant qui sit major: atque iisdem omnis controversiæ terminus est jusjurandum ad confirmationem *adhibitum*.

17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promissionis ostendere immutabilitatem consilii sui, fidejussit jurejurando:

18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest ut mentiatur Deus, validam consolationem habeamus *nos* qui cursum *eo* corripuimus ut spem propositam retineamus:

19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem usque in ea quæ sunt intra velum:

20 Quo præcursor pro nobis ingressus est Jesus, factus secundum ordinem Melchisedec Pontifex in æternum.

CAPUT VII.

Melchisedechi historia & allegoria typica.

NAm hic Melchisedechus rex *erat* Salem, Sacerdos Dei altissimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum, & benedixit ei:

2 (Cui & decimas ex omnibus impartivit Abrahamus:) qui primum quidem

es interpretatione dicitur Rex Justitiæ, deinde vero etiam Rex Salem, quod est Rex pacis:

3 Sine patre, sine matre, sine genere: nec initium dierum, neque vitæ finem habens; sed assimilatus Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.

4 Spectate vero quantus hic *fuerit*, cui Abrahamus etiam ille patriarcha decimas spoliorum dederit.

5 Et ii quidem qui sunt ex filiis Levi, Sacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo secundum Legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahami.

6 Is vero cujus genus ad illos non refertur, decimas accepit ab Abrahamo, & habenti promissiones benedixit.

7 Porro sine ulla controversia, id quod minus est, ab eo quod majus est benedicitur.

8 Atque hic quidem homines qui moriuntur decimas accipiunt: illic autem is de quo testatum est quod vivat.

9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus est etiam ipse Levi, qui decimas solet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis patris erat quùm occurreret Abrahamo Melchisedecus.

11 Porro si consummatio per Leviticum Sacerdotium erat, (nam sub hoc sancita Lex est populo) quid amplius erat opus alium exoriri Sacerdotem secundum ordinem Melchisedeci, nec secundum ordinem Aaronis dici?

12 Mutato enim hoc Sacerdotio, necessario quoque Legis mutatio fit.

13 Nam *is* de quo hæc dicuntur, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus attendit altari.

14 Palam est enim è Juda exortum esse Dominum nostrum, cui tribui nihil de Sacerdotio loquutus est Moses.

15 *Idque* eo amplius manifestum est, quod ad similitudinem Melchisedeci exoritur Sacerdos alius,

16 Qui non ex Lege, cujus præceptum fit carnale, factus est *sacerdos*, sed ex vi indissolubilis vitæ.

17 Testificatur enim ad hunc modum, Tu *es* Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedeci.

18 Fit enim irritum præcedens præceptum, propter ipsius infirmitatem & inutilitatem.

19 Nihil enim consummavit Lex, sed superintroducta spes potior, per quam appropinquamus Deo.

20 Etiam quatenus non absque jurejurando *superintroducta est*.

21 Nam illi quidem absque jurejurando Sacerdotes facti sunt: hic vero cum jurejurando, per eum qui dixit ei, Juravit Dominus & non pœnitebit eum, Tu *es* Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.

22 Tanto melioris pacti sponsor factus est Jesus.

23 Et illi quidem plures facti sunt Sacerdotes, quòd mors prohiberet eos permanere:

24 At iste, propterea quod in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.

25 Unde & servare perfecte potest eos qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpellet pro eis.

26 Talis enim nos decebat Pontifex, sanctus, ab omni malo alienus, sine labe, separatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus:

27 Cui non sit quotidie necesse, quemadmodum illis Pontificibus, prius pro peccatis propriis victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi. Hoc enim fecit semel quum semetipsum obtulit.

28 Lex enim homines constituit Pontifices infirmitate laborantes: at sermo jurisjurandi post Legem *concepti*, Filium *constituit* in æternum consummatum.

CAPUT VIII.

Recapitulatio doctrina de sacerdotio Christi.

1 Æterum eorum quæ dicimus *hæc* summa *est*, Talem *nos* habere Pontificem, qui consedit ad dexteram throni majestatis illius in cœlis,

2 Sanctuarii ministrum, ac veri illius tabernaculi quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona & victimas constituitur: unde necesse fuit hunc quoque habere quod offerret.

4 Nam si esset in terra, ne Sacerdos quidem esset, manentibus illis Sacerdotibus qui secundum Legem offerunt dona:

5 Ut qui exemplari & umbræ deserviant rerum cœlestium, sicut divinitus dictum est Mosi, quum esset absoluturus tabernaculum, Vide enim, inquit, ut facias omnia ad exemplar quod ostensum est tibi in monte.

6 At nunc *noster ille Pontifex* eo præstantius ministerium sortitus est, quo eriam præstantioris est pacti mediator, quod præstantioribus promissis sanctum est.

7 Nam si prius illud tale fuisset ut nihil in eo posset requiri, haudquaquam fuisset secundo quæsitus locus.

8 Nam increpans eos inquit, Ecce, dies venient, dicit Dominus, quum perficiam cum domo Israelis & cum domo Judæ pactum novum.

9 Non secundum pactum quod feci cum Patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum ut educerem eos ex Ægypto: nam ipsi non perstiterunt in illo meo pacto: & ego despexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc est pactum quod paciscar domui Israelis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam: & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

11 Neque docebunt singuli proximum suum, & singuli fratrem suum, dicentes, Co-

testamentum: nam omnes cognoscent me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos, ad eum usq; qui magnus fuerit inter eos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipsorum & cranſgreſſionum ipſorum nō recordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit priu: porrō quod antiquatur ac ſeneſcit, prope eſt ut exaneſcat.

CAPUT IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris, & novi.

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus cultus, & ſanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem* in quo *erat* candelabrum, & menſa, & propoſiti panes, quod Sancta vocant.

3 Poſt ſecundum autem velum, *erat* Tabernaculum quod vocant Sancta ſanctorum,

4 Aureum habens thuribulum, & Arcam pacti undique circumtectam auro: in qua, urna aurea habens Manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & Tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim gloriosi obumbrantes propitiatorium: de quibus non eſt nunc dicendum ſingulatim.

6 His vero ſic conſtructis, in prius quidem Tabernaculum quovis *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cultus obeuntes:

7 In ſecundum autem, ſemel quotannis ſolus Pontifex non abſque ſanguine, quem offert pro ſeipſo, & *pro* populi erraris:

8 Hoc declarante Spiritu ſancto, nondum factam ſuiſſe manifeſtam ad Sacrarium viam, priore Tabernaculo adhuc conſiſtente:

9 Quod *erat* exemplar pro tempore illo nunc præſente, quo dona ſacrificiaque offeruntur, quæ non poſſunt in conſcientia conſummare cultorem.

10 In cibis duntaxat & potionibus, & diverſis ablutionibus ac ritibus carnalibus, uſque ad *præſentem* tempus directionis impoſita.

11 Adveniens autem Chriſtus Pontifex futurorum bonorum, per majus & perfectius Tabernaculum non manu-factum, id eſt, non hujus conditionis,

12 Neque per ſanguinem hircorum & vitulorum, ſed per proprium ſanguinem, ingreſſus eſt ſemel in Sacrarium, æternam redemptionem nactus.

13 Nam ſi ſanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencæ aſpergens inquinatos, ſanctificat ad carnis puritatem:

14 Quanto magis ſanguis Chriſti qui per Spiritum æternum ſeipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam veſtram à mortuis operibus ad colendum Deum vivum?

15 Itaque ob id novi pacti mediator eſt, ut morte ad redemptionem earum tranſgreſſionum intercedente quæ ſub priore pacto, qui vocati erant promiſſum æternum hæreditatem acciperent.

16 Nam ubi teſtamentum eſt, mori intercedat neceſſe eſt teſtatoris.

17 Teſtamentum enim in mortuis ratum eſt: quandoquidem nondum valet quum vivit teſtator.

18 Unde ne prius quidem illud abſque ſanguine dedicatum fuit.

19 Quum enim Moſes omnia mandata ſecundum Legem recitaſſet toti populo, ſumpto ſanguine vitulorum & hircorum, cum aqua & lana, coccino & hyſſopo, ſimul & ipſum librum & totum populum aſperſit,

20 Dicens, Hic *eſt* ſanguis ille hujus pacti quod mandavit vobis Deus.

21 Inſuper autem & Tabernaculum, & omnia vaſa illius miniſterii ſanguine ſimiliter aſperſit.

22 Et omnia fere ſecundum Legem ſanguine purificantur: & abſque ſanguinis effuſione non fit remiſſio.

23 Itaque neceſſe *fuit* exemplaria quidem eorum quæ ſunt in cœlis, hiſce rebus purificari: ipſa vero cœleſtia potioribus quam hæ ſunt victimis.

24 Non enim in manu-factum Sacrarium ingreſſus eſt Chriſtus, quod ſit exemplar vero *Sacrario* reſpondens: ſed in ipſum cœlum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25 Neque ut ſæpe offerat ſemetipſum, ſicut Pontifex ingreditur in Sacrarium quotannis cum ſanguine alieno:

26 (Alioquin oportuiſſet eum ſæpe paſſum fuiſſe à facto mundi fundamento) ſed nunc ſemel in conſummatione ſeculorum ad peccatum per immolationem ſuiipſius è medio tollendum, factus eſt manifeſtus.

27 Et ſicut illud ſtatutum eſt hominibus ut ſemel moriantur, poſtea vero judicium:

28 Ita & Chriſtus ſemel oblatus ut *in ſeipſo* attolleret multorum peccata, ſecundo abſque peccato conſpicietur iis qui ipſum expectant ad ſalutem.

CAPUT X.

Collatio ſacrificiorum ad hoſtiam Chriſti, indeque exhortatio ad gratiam Chriſti in ſanctificatione, fide, & ſolevantia amplectendam.

LEx enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipſam expreſſam formam rerum, iis hoſtiis quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, nunquam poteſt accedentes confirmare:

2 Alioqui deſiſſent offerri, propterea quod cultores ſemel purificati, nullorum peccatorum amplius eſſent ſibi conſcii.

3 At in iſtis *ſit* repetita mentio peccatorum quotannis.

4 Non enim poteſt ſanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum dicit, Sacrificium

sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi:

6 Holocaustomata & hostiam pro peccato non approbasti.

7 Tunc dixi, Ecce adsum (in capite libri scriptum est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Quum superius dixisset, Sacrificium, & oblationem, & holocaustomata, & hostiam pro peccato noluisti, neque approbasti: (quæ juxta Legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce, adsum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: Aufert prius, ut posterius statuat.

10 Qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Jesu Christi semel *factam*.

11 Omnis igitur Sacerdos adstat quotidie sacro ministerio deserviens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata:

12 Hic vero una pro peccatis oblata in perpetuum victima, consedit ad dextram Dei:

13 Quod reliquum est expectans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus.

14 Unica enim oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur.

15 Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus sanctus: nam postquam prius dixit,

16 Hoc est pactum quod pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam:

17 Et peccatorum atq; transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

18 Porro ubi *est* horum remissio, non *est* amplius oblatio pro peccato.

19 Quum igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi Sacrarium per sanguinem Jesu,

20 Ea via quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum, hoc est, per carnem suam:

21 *Quumque habeamus* Sacerdotem magnum, præfectum Domui Dei:

22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, aspersione purgatis cordibus à conscientia mala:

23 Et abluto corpore aqua munda, retineamus professionem spei non vacillantem: (fidelis enim *est* qui promisit)

24 Et observemus alii alios, ut nos excitemus ad charitatem & bona opera:

25 Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos *est* quibusdã, sed adhortantes *alii alios*: idq; eo magis, quod videtis illum diem appropinquare.

26 Nam si ultro peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua est hostia;

27 Sed horrenda quædam expectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus *est* adversarios.

28 Qui aspernatus fuerit Mosis Legem, absque misericordia ex duorum aut trium testimonio moritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur qui Filium Dei conculcarit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & Spiritum gratiæ contumelia affecerit?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea est vindicatio, ego rependam, dicit Dominus. Et rursum, Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate vero in memoriam superiores dies, quibus, postquam illuminati fuistis, ingenti certamen afflictionum sustinuistis.

33 Partim quidem dum & cum convitiis & cum afflictionibus in theatrum estis producti: partim vero dum socii facti estis eorum qui sic agitantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum doluistis, & direptionem eorum quæ vobis supperebant cum gaudio excepistis, ut qui sciretis *vos* habere apud vos potiora substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantia vobis est opus, ut voluntati Dei obsequuti reportetis promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantulumcunque, & qui venturus est, veniet, nec que tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet: at si *quis se* subduxerit, non probat eum anima mea.

39 At nos non ii sumus qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

CAPUT XI.

Fides quid, & ejus energia variis exemplis firmata.

Est autem fides, illud quo subsistunt quæ sperantur, & quæ demonstrant quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus fiant ex non apparentibus factis.

4 Abel per fidem majoris præbuit sacrificium obtulit Deo quam Cain: per quam testimonio fuit ornatus, quod esset justus, testimonium perhibente Deo de donis ejus; & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quod translulerat eum Deus: priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quod gratus fuisset Deo.

6 Atque fieri non potest, ut absq; fide quispiam *Deo* sit gratus: nam qui accedit

ad Deum, hunc credere oportet esse Deum, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitus admonitus Noë de iis quæ nondum cernebantur, veritus construxit arcam ad servandam domum suam: per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus quæ ex fide est justitiæ factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit Deo, abeundo in locum quem acceperurus erat in hæreditatem, & exivit, nesciens quo esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa ut aliena, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Jacob cohæredibus ejusdem promissionis.

10 Expectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor est Deus.

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, ac præter præfinitum tempus ætatis peperit, quod fidelem *esse* duxerit eum qui promiserat.

12 Quapropter & ex uno, eoque jam emortuo, nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumerabilis quæ est ad oram maris.

13 Secundum fidem mortui sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminus ea conspicati potiquam *ipsis* fuissent persuasa, & *ea* amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos & advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patriam requirere.

15 Quod si illius memores fuissent ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum.

16 Atqui potiorem experunt, hoc est cœlestem: quapropter Deum non pudet eorum, *id est*, cognominari Deus eorum: paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus quum tentaretur, obtulit Isaacum per fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit is qui promissiones excepe-rat;

18 Ad quem dictum fuerat, In Isaaco vocabitur tibi semen:

19 Ratiocinatus Deum potentia præditum esse etiã suscitandi ex mortuis: unde etiam illum similitudine quadam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Isaacus Jacobo & Esavo.

21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit: & adoravit super extremo baculo suo.

22 Per fidem Joseph⁹ obiens de egressione filiorum Israelis meminit: deq; ossibus suis præcepit.

23 Per fidem Moses, quum natus esset, occultatus est menses tres à parentibus suis, quod viderent, venustum esse puerum: & non meruerunt edictum regis.

24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis:

25 Potius eligens simul malis vexari cum populo Dei, quam temporariam re-[illegible] habere.

26 Majores ducens divitias probrum Christi quam Ægyptiorum thesauros: inspiciebat enim in præmii remunerationem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis: nam ut qui videret eum qui est invisibilis, *ita* fortis animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha & effusionem illam sanguinis: ne qui perimebat primogenita, ipsos tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram: cujus *periculi* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho ceciderunt, circumdata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non-perisit una cum iis qui non obedierunt, quum pacifice excepisset hospitio explo-ratores.

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus narrantem de Gedeone, de Barace, & Samsone, & Jephthe, & Davide, & Samuele, ac Prophetis:

33 Qui per fidem debellarunt regna, operam dederunt justitiæ, assequuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt aciem gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos: alii vero distenti sunt, non acceptata liberatione, ut potiorem resurrectionem consequerentur:

36 Alii rursus ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem.

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæsi mortui sunt, oberrave-runt cum ovillis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, male habiti:

38 Quibus indignus erat mundus: in desertis errantes, & montibus ac spelunciis, & cavernis terræ.

39 Atqui omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud:

40 Quoniam Deus de nobis potius quiddam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAPUT XII.

A Sanctorum & Christi exemplo inducit ad tolerandas virilitersaflictiones, revocat à peccatis, & ex N. Testamenti super Vetus excellentia deterret ab inobedientia.

PRoinde nos quoque, quum tanta nos circumsistat testium nube, abjecto omni pondere & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam proponamus nobis stadium de quo certamus:

2 Intuentes in fidei ducem ac consummatorem Jesum; qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem, ignominia contemta, & ad dexteram throni Dei consedit.

3 Etenim reputate quis ille sit qui talem sustinuit

sustinuit à peccatoribus adversùs sese contradictionem, ne vestris animabus fracti, fatiscatis.

4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversùs peccatum decertando.

5 Et obliti estis adhortationis quæ vobis tamquam filiis loquitur: Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor, quum ab eo argueris.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem quemcunque filium agnoscit.

7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ut filiis: quis enim est filius quem non castiget pater?

8 Quod si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempe suppositicii estis, non filii.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reverìti sumus: annon multo magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus?

10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.

11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: ac postea fructum tranquillum justitiæ reddit, iis qui per eam fuerint exercitati.

12 Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite:

13 Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne quod claudum est defleatur de via, sed ut sanetur potius.

14 Pacem sectamini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum:

15 Prospicientes ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amaræ suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.

16 Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17 Scitis enim eum etiam postea, quum vellet hæreditario jure benedictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim reperit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis *benedictionem* illam exquisisset.

18 Non enim accessistis ad contrectabilem montem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam,

19 Tubæque sonitum, & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt ne amplius sibi fieret sermo:

20 (Non enim ferebant quod interdicebatur, Si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur, aut jaculo configetur.

21 Et Moses adeo horrendum erat visum quod apparebat, dixit, Expavefactus sum ac tremebundus)

22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum,

23 Convenum universalem & concionem primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis, & judicem universorum Deum, & spiritus justorum consummatorum,

24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem aspersionis, postora loquentem quam loquatur Abel.

25 Videte ne aversemini eum qui loquitur. Nam si illi non effugerunt qui recusarunt divinitus loquentem in terra, multo magis nos qui eum qui de cœlis est aversaremur:

26 Cujus vox nunc concussit terram: nunc autem denunciavit, dicens, Adhuc semel ego concutiam non solum terram, sed etiam cœlum.

27 Porro illud, Adhuc semel, declarat instabilium rerum, utputa fictitiarum, amotionem, ut maneant quæ sunt stabilia.

28 Quapropter regnum assumentes quod concuti non potest teneamus gratiam, per quam ita colamus Deum ut ei grati simus, cum verecundia & reverentia.

29 Etenim Deus noster consumens ignis est.

CAPUT XIII.

Præcepta pietatis varia continuantur.

FRaternus amor manero.

2 Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc enim quidam insciì exceperunt Angelos hospitio.

3 Memores estote vinctorum, tamquam una cum illis vincti: eorum qui malis premuntur, ac ſi ipſi quoque corpore *affligi* esteris.

4 Honorabile est inter quoslvis conjugium & cubile impollutum: scortatores autem & adulteros damnabit Deus.

5 Sint mores *vestri* alieni ab avaritia: *esto'e* contenti præsentibus: dixit enim ipſe, Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram:

6 Adeo ut confidenti animo dicamus, Dominus *est* mihi auxiliator; nec metuam quid faciat mihi homo.

7 Memores estote ductorum vestrorum, qui loquuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes quis fuerit exitus conversationis ipsiorum.

8 Jesus Christus heri, & hodie idem *est*, & in seculo.

9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimini: bonum enim est gratia confirmari cor, non cibis, unde nullam percepérant utilitatem qui in ipsis ambularunt.

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in Sacrarium per Pontificem, eorum corpora exuruntur extra castra.

12 Quapropter & Jesus, ut sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, opprobrium ejus portantes.

14 Non

14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.

15 Per ipsum igitur assidue offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum celebrantium nomen ejus.

16 Beneficentiæ vero & communicationis ne obliviscimini; talibus enim victimis delectatur Deus.

17 Obedite doctoribus vestris & obsecundate: excubant enim ipsi pro animabus vestris tanquam rationem reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.

18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus bene versari.

19 Amplius autem precor vos ut id faciatis, ut eo citius restituar vobis.

20 Deus vero pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, Pastorem, Dominum nostrum Jesum, ex mortuis reduxit,

21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum: cui *sit* gloria in sæcula sæculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus: nam paucis *de hoc* scripsi vobis.

23 Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse, cum quo (si mox venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes doctores vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.

25 Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia, per Timotheum.

Jacobi Apostoli Epistola

CATHOLICA.

CAPUT I.

De exploratione & oratione fidei: de tentationis origine: ac infinitio Verbo, & vero ejus auditore.

JAcobus, Dei ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis, salutem.

2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias inciderit:

3 *Illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam.

4 Cæterum tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo deficientes.

5 Quod si cui vestrum deest sapientia, petito à Deo qui dat *eam* omnibus benigne, nec exprobrat: & dabitur ei.

6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens: nam qui ambigit, similis est fluctui maris qui ventis agitatur, & jactatur.

7 Non enim existimet homo ille, se quidquam acceperum à Domino:

8 Ut *qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.

9 Porro, frater qui est humilis conditionis, glorietur in sublimitate sua.

10 Qui vero dives est, in submissione sui: quoniã veluti flos herbæ præteribit.

11 Nam ut exortus est sol cum æstu, arescit herbam, & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.

12 Beatus *est* vir qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis à quibus ipse diligitur.

13 Nemo quum tentatur dicat, A Deo tentor: nam Deus tentari malis non potest, nec quemquam tentat.

14 Sed unusquisq; tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur.

15 Deinde cupiditas, posteaquam concepit, parit peccatum: peccatum vero peractum gignit mortem.

16 Ne errate, fratres mei dilecti.

17 Omnis donatio bona, & omne integrum donum est superne, descendens à Patre luminum, apud quem non inest transmutatio, aut conversionis obumbratio.

18 *Is* quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.

19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.

20 Nam ira viri justitiam Dei non exsequitur.

21 Quapropter abjectis omnibus sordibus & excremento malitiæ, cum lenitate excipite insitum illum sermonem, qui potest servare animas vestras.

22 Effectores vero estote sermonis, nec auditores solum, falso ratiocinando fallentes vosmetipsos.

23 Nam si quis est auditor sermonis, & non effector, is similis est viro considerranti faciem suam nativam in speculo:

24 Nam simulatq; consideravit seipsum, abiit, & statim oblitus est qualis esset.

25 At is qui introspexerit in perfectam illam Legem libertatis, & permanserit *in ea*, quia non fuerit auditor obliviosus, sed actor operis, is, *inquam*, beatior erit in opere suo.

26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non frenans linguam suam, sed suum ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.

27 Religiosus autem cultus mundus & incontaminatus apud Deum & Patrem, hic est, invisere orphanos & viduas in afflictione ipsorum, & immaculatum sese conservare à mundo.

CAPUT

CAPUT II.

Prosopolepsia damnatur. Lex regia commendatur. Fides historica rejicitur, et operosa commendatur.

FRatres mei, ne cum acceptione personarum habete fidem Domini nostri Jesu Christi gloriosi.

2 Nam siquis in cœtum vestrum ingrediatur, aureum gestans annulum, veste splendida; ingrediatur autem & pauper cum sordida veste:

3 Et respexeritis ad eum qui vestem gerit splendidam, & dixeritis ei, Tu sede hic pulchre: pauperi vero dicatis, Tu sta illic, aut sede hic subter scabellum meum:

4 Nonne discrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices male disceptantes?

5 Audite, fratres mei dilecti, Nonne Deus elegit pauperes mundi hujus *ut fierent* divites fide, & hæredes regni quod promisit iis qui ipsum diligent?

6 At vos contumelia affecistis pauperem. Nonne divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia?

7 Nonne blasphemant præclarum illud nomen à quo estis cognominati?

8 Quod si legem regiam præstatis secundum scripturam, Diliges proximum tuum ut teipsum, bene facitis:

9 Sin vero personam respiciatis, peccatum committitis, & redarguimini à Lege veluti transgressores.

10 Quisquis enim totam Legem servaverit, impegerit autem in uno, damnas factus est omnium.

11 Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas. Quod si non fueris mœchatus, occideris autem; factus es transgressor Legis.

12 Ita loquimini & ita facite, ut per legem libertatis judicandi.

13 Nam damnatio absque misericordia *erit* ei qui non præstiterit misericordiam: & gloriatur misericordia adversus damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, opera vero non habeat? num potest fides illa eum servare?

15 Quod si frater aut soror nudi fuerint, & destituti quotidiano victu;

16 Dicat autem eis aliquis vestrum, Abite cum pace, calescite & saturamini; non tamen dederitis eis quæ sunt apta corpori, quæ *eris* utilitas?

17 Ita quoque fides, si opera non habeat, mortua est per se.

18 Quinimo dicit aliquis, Tu fidem habes, & ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam absque operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum esse; bene facis: dæmonia quoque *istud* credunt, & horrescunt.

20 Vis vero noscere, homo vane, fidem *quæ est* absque operibus mortuam esse?

21 Abrahamus pater ille noster nonne ex operibus justificatus est, quum obtulisset Isaacum filium suum super altare?

22 Vides fidem administram fuisse operum ipsius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuisse?

23 Itaque impleta est Scriptura, quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam, & amicus Dei vocatus est.

24 Videris igitur ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantum?

25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix, annon ex operibus justificata est, quum accepisset nuncios illos, & alia via emisisset?

26 Nam sicut corpus absque spiritu mortuum est, ita & fides illa *quæ est* absque operibus, mortua est.

CAPUT III.

Commoda et incommoda linguæ, illiusque usus et abusus. Jam sapientia terrena et cælestis.

NE estote multi doctores, fratres mei, scientes fore ut gravius judicium suscipiamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ut qui possit frano moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis frana in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus:

4 Ecce, naves quoque, quum tantæ sint, & à ventis sævis agitentur, circumagantur à minimo gubernaculo quocunque impulsus gubernatoris voluerit:

5 Ita & lingua pusillum membrum est, & sese effert magnifice. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit!

6 Et lingua flamma *est*, *est* mundus iniquitatis: ita, *inquam*, lingua constituta est inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans totam genituram nostram, & inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura, & ferarum, & volucrum, serpentiumque, & marinorum, domatur & domita est à natura humana.

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: malum *est* quod coerceri non possis: plena *est* veneno mortifero.

9 Per ipsam benedicimus Deo & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem & amaram *aquam*?

12 Num potest, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ita neque sal-

si dulcem aquam potest efferre.

13 Quis sapiens & scientia præditus est inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua, cum lenitate sapientiæ.

14 Quod si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendaces estote adversus veritatem.

15 Non est enim ista sapientia superne descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & rixa, ibi inquieta vita & omne opus pravum.

17 Quæ autem superne est sapientia, primum quidem casta est, deinde pacifica, æquа, obsequens, plena misericordiæ & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minime simulata.

18 Fructus autem justitiæ seritur cum pace iis qui dant operam paci.

CAPUT IV.

Origo litium et pugnarum unde. Exhortatio ad animi submissionem, et purificationem, et sui ipsius cognitionem.

UNde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, *nimirum* ex voluptatibus vestris, quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: invidetis & æmulamini, nec potestis nancisci: pugnatis & bellatis, nec obtinetis, propterea quod non petitis.

3 Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, ut in voluptates vestras insumatis.

4 Adulteri & adulteræ, nescitis amicitiam mundi inimicitiam esse adversus Deum? Quicumque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis Scripturam inaniter dicere, Ad invidiam fertur spiritus qui sedem posuit in nobis?

6 Sed majorem offert gratiam quia dicit, Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo: obsistite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: purificate manus, *vos* peccatores; & expiate corda, duplices animo.

9 Sensis ærumnæ tangimini, & lugete, & flete: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submittite vos in conspectu Domini, & extollet vos.

11 Ne alii aliis obloquimini, fratres: qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem suum, obloquitur Legi, & damnat Legem: quod si damnas Legem, non es observator Legis, sed judex.

12 Unus est Legislator qui potest servare & perdere: tu quis es qui damnas alium?

13 Age nunc qui dicis, Hodie vel cras proficiscemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur:

14 Qui ignoratis quid *futurum sit* postero die: quæ est enim vita vestra? vapor enim est ad exiguum *tempus* apparens, & deinde disparens.

15 Pro eo quod dicere debuistis, Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de jactantiis vestris. Omnis ejusmodi gloriatio mala est.

17 Igitur qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAPUT V.

Terret divites. Hortatur ad patientiam, sermonis simplicitatem, orationis vehementiam, et peccatorum confessionem.

AGe nunc divites, flete, ejulantes super ærumnis vestris superventuris.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra sunt à tineis vorata:

3 Aurum & argentum vestrum æruginе vitiatum est, & ærugo eorum testabitur adversùm vos; & exedet carnes vestras velut ignis: thesaurum recondidistis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, per vos interversa, clamat: & vociferationes eorum qui messuerunt in aures Domini Sabaoth introierunt.

5 In luxum vixistis super terram, & lasciviistis: enutristis corda vestra ut in die epuli.

6 Condemnastis, occidistis justum: non obsistit vobis.

7 Patiente igitur animo estote, fratres, usque ad Domini adventum. Ecce, agricola exspectat preciosum fructum terræ, patienter animo eum exspectans, donec accipiat pluviam matutinam & serotinam.

8 Patiente animo estote & vos, *et* stabilite corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquat.

9 Ne suspiremini alius adversùs alium, fratres, ut ne condemnemini: ecce, judex ante fores adstat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplari vexationis ac patientiæ animi, Prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce, beatos prædicamus eos qui *adversa* sustinent: tolerantiam Job audistis, & finem Domini vidistis: nam abundat suis misericordia Dominus, & est miserator.

12 Ante omnia vero, fratres mei, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum jusjurandum: sit autem vestrum, Est, est, & Non, non; ne in condemnationem incidatis.

13 Æger est animo aliquis inter vos? oret: bono animo est aliquis? psallat.

14 Infirmatur aliquis inter vos? accersat presbyteros Ecclesiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in nomine Domini.

15 Et

15 Et oratio fidei salvabit laborantem, & alleviabit eum Dominus: quod si peccata fuerint ei, remittentur ei.

16 Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, ut saneminí: multum enim valet deprecatio justi efficax.

17 Elias homo erat similis nobis passionibus obnoxius, & ardentissime oravit ne pluteret: & non pluit super terram annos tres & sex menses.

18 Et rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum.

19 Fratres, si quis inter vos aberrarit à veritate, & converterit eum quispiam,

20 Sciat eum qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturum animam à morte, & operturum multitudinem peccatorum.

9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, & quam scrutati sunt Prophetæ, qui de ventura in vos gratia prophetarunt:

11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum præsignificaret ille qui in ipsis erat Spiritus Christi, declararet eventuras Christo perpessiones, & gloriam illas consequuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis evangelizarunt per emissum è cœlo Spiritu sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobrii, ad finem usque sperate in eam quæ vobis deferetur gratiam, quum revelabitur Jesus Christus.

14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis priscis quæ in ignorantia vestra *viguerunt* cupiditatibus:

15 Sed sicut is qui vos vocavit sanctus est, ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini;

16 Propterea quod scriptum est, Sancti estote: nam ego sanctus sum.

17 Et, si Patrem cognominatis eum qui citra personarum respectum judicat ex cujusque opere, cum timore versamini commorationis vestræ tempore.

18 Ut qui sciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento vel auro, fuisse redemptos ex vana illa vestra conversatione, à patribus tradita:

19 Sed pretioso sanguine, utpote agni inculpati & incontaminati, *nempe* Christi:

20 Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifesti autem facti ultimis temporibus propter vos,

21 Per eum credentes in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes vestra in Deo esset.

22 Quâ *igitur* animas vestras purificastis, auscultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minime simulatum, ex mundo corde: alii alios diligite intense:

23 Regeniti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, *id est*, per sermonem Dei vivi, & manentis in æternum.

24 Nam omnis caro *est* ut gramen, & omnis gloria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:

25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem est verbum illud quod evangelizatum est vobis.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAPUT I.

Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam objectum, & mercedē indicat, de qua Prophetæ vaticinati sunt. Exhortatur ut renunciantes mundo, & priori vitæ, se Deo conformant.

PEtrus Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam,

2 Electis ex præcognitione Dei Patris, ad sanctificationem spiritus, per obedientiam & aspersionem sanguinis Jesu Christi: gratia vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus *esto* Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

4 *Id est*, ad hæreditatem quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam,

5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem, ad salutem paratam revelari præstituto tempore ultimo.

6 Qua in re exsultatis, ad exiguum *tempus* nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitia affecti:

7 Ut exploratio fidei vestræ multo pretiosior *exploratione* auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi, & honori, & gloriæ, quum revelabitur Jesus Christus.

8 Quem quum non videritis, diligitis: in quem nunc *eum* non videntes, tamen credentes, exsultatis gaudio ineffabili & glorioso:

CAPUT II.

Exhortatur ad fuerescentiā in Christo, & superædificandi lapidi angulari: sibi ut à cæteris mundi abstinuerint, superioribus obediverint, & affectiones ad imitationem Christi fortiter

DEroinde depositâ omni malitia, & omni dolo, & simulationibus, & invidentiis, & omnibus obtrectationibus,

2 Ut modo geniti infantes, lac illud sermonis sincerum expetite, ut per illud augescatis.

3 Siquidem gustastis quod bonus sit Dominus:

4 Ad quem accedentes, qui est lapis vivus ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum vero electus *et* pretiosus,

5 Ipsi quoque, veluti viri lapides, ædificati, fiatis domus spiritualis, sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias, acceptas Deo per Jesum Christum.

6 Quapropter etiam continetur in Scriptura. Ecce ponuo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretiosum: in quem qui credit, nequaquam pudefiet.

7 Vobis igitur est honori qui creditis: non credentibus autem *sermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi:

8 *Nempe* iis qui impingunt ad sermonem, non credentes, ad quod etiam constituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem *sibi Deus* ut proprium vendicat: ut virtutes prædiceretis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem.

10 Qui quondam *eratis* non populus, nunc *estis* populus Dei: qui non consequuti misericordiam, nunc estis misericordiam consequuti.

11 Dilecti, precor ut tamquam inquilini & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes:

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus *quæ* spectatæ, glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum: sive regi, ut superminenti:

14 Sive præsidibus, ut qui per eum missi sunt, ad ultionem facinorosorum, ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruatis despientium hominum ignorantiæ:

16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorate.

18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non solum bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim *est* gratiæ, si quis propter conscientiam Dei, sustinet molestias injuste afflictus.

20 Quæ enim est gloria si peccantes & colaphis cæsi subsistatis? sed si bene agentes, & tamen afflicti subsistatis, hoc est gratia apud Deum:

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur; quum malis afficeretur, non minabatur: sed committebat *causam suam* ei qui juste judicat.

24 Qui peccata nostra ipsemet sursum tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus: cujus vibicibus sanati estis.

25 Nam eratis velut oves errantes: sed nunc conversi estis vos ad pastorem & curatorem animarum vestrarum.

CAPUT III.

Institutio ad mulieres, ut in genere ad omnes de colenda charitate & patienter tolerandis in carne afflictionibus, ut spiritus salvetur.

1 Similiter uxores sese subjiciant suis viris: ut etiam si qui non obtemperant sermoni, per uxorum conversationem absque sermone lucrifiant,

2 Ubi spectarint cum timore *conjugalem* castam conversationem vestram.

3 Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumpositio auri, vel palliorum amictu:

4 Sed occultus ille cordis homo, *situs* in incorruptione lenis ac quieti spiritus, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris:

6 Sicut Sara obediebat Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ulla terremini consternatione.

7 Viri similiter simul habitent, secundum *Dei* notitiam, vasi muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, utpote quum una etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sen u affecti, fraternæ prædicti charitate, ad intimam misericordiam pronis comes:

9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra, benedicentes; ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:

11 Declinet à malo, & faciat quod bonum est: quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus vero Domini adversus eos qui faciunt mala.

13 Et quis est qui male accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?
14 Sed & si *quid* perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterum metum eorum ne metuite, neque turbemini:
15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est, cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes:
16 Ut, pro eo quod obloquuntur vobis tanquam facinorosis, pudeant qui infectant vestræ bonæ in Christo conversationi.
17 Melius enim *est* ut bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quam male agentes:
18 Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.
19 Per quem etiam spiritibus qui *sunt* in carcere profectus prædicavit:
20 Qui olim non obedierunt, quum semel exspectabat Dei patientia animus in diebus Noë quum construeretur Arca, in qua paucæ (id est, octo) animæ servatæ sunt in aqua.
21 Cui rei nunc respondens exemplar Baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi,
22 Qui est ad dexteram Dei profectus in cœlum, subjectis ipsi Angelis & potestatibus ac virtutibus.

CAPUT IV.

Cum Christo mortuos hortatur, ut prætervita devitent peccata, &, in novitate vita ambulantes, gaudeant se consortes afflictionis Christi factos, eamque qui gloria ipsius consortes etiam sient.

QUum igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eadem cogitatione armamini, *nempe*, quod qui passus est in carne, desierit a peccato,
2 Ut non amplius cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis vivat.
3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore, quæ libent Gentibus perpetrasse, incedendo in lasciviis, cupiditatibus, vinolentiis, comessationibus, comportationibus, & nefariis simulacrorum cultibus.
4 Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis ad eandem luxus profusionem, peregrinari sibi videntur, blasphemantes:
5 Qui reddituri sunt rationem ei qui paratus est ad judicandum vivos & mortuos.
6 Nam idcirco mortuis quoque evangelizatum fuit, ut damnarentur quidem secundum homines, *id est*, carne; viverent autem secundum Deum, *id est*, spiritu.
7 Omnium autem finis imminet. Estote igitur temperantes & sobrii ad preces.
8 Ante omnia vero charitatem alii in alios intensam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.
9 Hospitales *estote* alii erga alios, absque murmurationibus.
10 Ut quisque accepit donum, *ita* alius in alium illud subministrantes, ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.
11 Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: si quis ministrat, *ministret* tanquam ex viribus quas suppeditat Deus; ut in omnibus glorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria & robur in secula seculorum. Amen.
12 Dilecti, ne ramquâ peregrini exploratione illa per ignem quæ fit in vobis ad vestri experimentum, percellimini, ut si peregrinum aliquid vobis accideret.
13 Imo in eo quod consortes estis afflictionum Christi, gaudete: ut & quum revelabitur gloria ipsius, gaudeatis exsultantes.
14 Si conviciis afficimini in nomine Christi, beati *estis*: quoniam & ille gloriæ, & ille Dei Spiritus super vos requiescit: *qui* quod ad illos quidem attinet, blasphematur, quod ad vos autem, glorificatur.
15 Ne enim quispiam vestrum malo afficiatur ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inspector:
16 Sed si ut Christianus, ne pudefiat, imo glorificet Deum hoc respectu.
17 Nam tempus *est* ut incipiat judicium à domo Dei: quod si primum *incipit* à nobis, quis erit finis eorum qui non assentiuntur Evangelio Dei?
18 Et, si justus vix servatur, impius & peccator ubi comparebit?
19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tanquam fideli conditori commendent animas suas bene agendo.

CAPUT V.

Officia pastorum et auditorum in Ecclesia.

PResbyteros qui inter vos sunt, precor ego una presbyter, ac testis afflictionum Christi, atque idem gloriæ consors quæ futurum est ut reveleur:
2 Pascite Dei gregem qui penes vos est, illius inspectioni vacantes non coacte sed libenter; non turpiter affectantes lucrum, sed prompto animo;
3 Neque ut dominantes cleris, sed ut qui sitis exemplaria gregis.
4 Et quum manifestus factus fuerit ille pastorum princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.
5 Similiter juniores, subjecti estote senioribus, & omnes vicissim subjiciminî. Submissione animi estote intus ornati: nam Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.
6 Submittite vos igitur robustæ manui Dei, ut vos opportuno tempore exaltet:
7 Omni

7 Omni sollicitudine vestra in eum conjecta: nam illi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester Diabolus, ut Leo rugiens, obambulat, quærens quem absorbeat.

9 Cui obsistite firmi per fidem, ut qui noveritis easdem afflictiones à vestra quæ in mundo est fraternitate peragi.

10 Cæterum Deus, omnis gratiæ *autor*, qui vocavit vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu, paulisper afflictos, is, *in quam*, perficiat vos, stabiliat, roboret, fundet.

11 Ipsi gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem paucis, ut puto, scripsi, adhortans *vos*, & testificans hanc esse veram gratiam Dei in qua statis.

13 Salutat vos ea quæ est in Babylone vobiscum electa *Ecclesia*, & Marcus filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis omnibus qui estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAPUT I.

Propositæ spei excellentia ad introitum in regnum Dei hortatur, & brevi morituræ, doctrinæ Christi ex voce Patris & Prophetarum scriptis confirmat.

SImeon Petrus, servus & Apostolus Jesu Christi, æque preciosam fidem nobiscum sortitis per justitiam Dei nostri & Servatoris Jesu Christi:

2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jesu Domini nostri:

3 Prout divina vis ipsius omnia nobis donavit quæ ad vitam & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem.

4 Ex eo quod maxima illa nobis ac preciosa promissa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes naturæ, elapsi ex corruptione quæ est in mundo per cupiditatem.

5 Ad hoc ipsum vero *vos*, omni præterea collato studio, adjicite fidei vestræ virtutem, virtuti vero notitiam,

6 Scientiæ vero continentiâ, continentiæ vero tolerantiâ, tolerantiæ pietatem,

7 Pietati vero fraternum amorem, fraterno vero amori charitatem.

8 Hæc enim si vobis adsint, & abundent, non ineres vos nec infructuosos efficient in Domini nostri Jesu Christi agnitione.

9 Nam cui hæc non adsunt, is cæcus est, nihil procul cernens, oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse purificatum.

10 Quapropter, fratres, potius studete vocationem & electionem vestram firmam efficere: hæc enim si feceritis, nunquam impingetis.

11 Ita enim ample subministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Servatoris Jesu Christi.

12 Quapropter non negligam vos de istis semper commonefacere, quamvis peritos & stabilitos in præsente veritate,

13 Justum autem duco, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per submonitionem:

14 Quum sciam cito futurum ut deponam tabernaculum meum: sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi.

15 Sed & studebo ut subinde vos post istis post exitum meum horum mentionem facere.

16 Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam vobis fecimus Domini nostri Jesu Christi potentiam & adventum: sed ut qui oculis nostris aspeximus illius majestatem.

17 Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delata hujusmodi à magnifica illa gloria, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

18 Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, quum essemus una cum eo in monte illo sancto.

19 Et habemus firmissimum illum sermonem propheticum: quem bene facitis quod attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro loco, usquedum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.

20 Si illud primum noveritis, nullam propheriam Scripturæ esse propriæ explicationis.

21 Non enim libitu hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancto loquuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Vaticinium de falsorum doctorum multitudine, indole, artibus, & pœna.

FUerunt autem etiam pseudoprophetæ in populo: ut etiam inter vos erunt falsi doctores, qui subintroducent hæreses exitiales, etiam Dominum qui illos mercatus est abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem perniciem.

2 Et multi sequentur eorum exitia: per quos via veritatis blasphemabitur.

3 Et per avaritiam fictis sermonibus vos negotiabuntur: quibus damnatio jam olim non otiatur, & quorum exitium non dormitat.

4 Nam si Deus Angelis qui peccaverunt non pepercit, sed in tartarum detrusos catenis caliginis tradidit, damnationi servatos:

5 Et prisco mundo non pepercit, sed octavum Noë, justitiæ præconem, custodivit, diluvio in mundum impiorum inducto :

6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit, constituitque ut essent exemplar impie victuris :

7 Et justum Lot lascivia nefariorum conversatione fatigatum eripuit :

8 (Justus enim ille, quum habitaret inter eos, audiendo enim & videndo justus erat illorum factis, & videndo & audiendo excruciabat) 9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem judicii pœnas dantes servare :

10 Maxime vero eos qui carnem sequuntur, in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, *qui ingnavi, ut sunt* audaces, & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris incessere :

11 Quum ipsi Angeli, qui sunt viribus ac potentia majores, non ferant adversus eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem ut capta intereant, ea viruperantes quæ ignorant, sua ipsorum corruptela interibunt :

13 Reportaturi mercedem injustitiæ, ut qui voluptatem ducunt diurnum luxum; labes ac maculæ, seductionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando ;

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, exsecrandi homines :

15 Qui derelicta recta via aberrarunt, sequuti viam Balaam *filii* Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit :

16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit : *nam* subjugis asina muta, humana voce loquuta, inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Isti sunt fontes aqua carentes, nebulæ à turbine agitatæ : quibus caligo tenebarum in æternum asservata est.

18 Nam quæ præumida vanitas ipsis dictavit loquendo, eos inescant per carnis cupiditates lascivas, qui vere effugerant ab iis qui in errore versantur :

19 Libertatem eis polliciendo, quum ipsi servi sint corruptelæ : cujusdem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20 Nam si, postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursum implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuisset eis non cognovisse viam justitiæ, quam, cognita *illa*, retrodi à sancto præcepto sibi tradito.

22 Sed accidit eis quod vero proverbio dici solet, Canis reversus est ad suum ipsius vomitum : &, Sus lota, ad volutabrum cœni.

CAPUT III.

Adventus Christi ad judicium. Mundi παλιγγενεσία. Judicium Epicureorum hac de re. Præparatio ad illum diem.

1 HAste jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus sinceram mentem vestram per submonitionem expergefacio :

2 Ut memores sitis verborum quæ prædicta sunt à sanctis Prophetis, & præcepti illius nostri qui sumus Apostoli Domini & Servatoris.

3 Illud primum scientes, venturos extremis diebus irrisores, in suis ipsorum cupiditatibus incedentes,

4 Et dicentes, Ubi est pollicitatio adventus ejus ? nam ex quo *die* patres obdormierunt, omnia ita permanent ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipsos fugit, cœlos jam olim exstitisse per Dei sermonem, & terram ex aqua & in aqua consistentem.

6 Quamobrem is qui tum erat mundus, aqua inundatus periit.

7 Qui vero nunc *sunt* cœli ac terra, eodem sermone recondita, asservantur igni in diem damnationis & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum *pro die esse* ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9 Non tardat Dominus promissionem, (ut nonnulli tarditatem *hanc esse* ducunt) sed patienti est animo erga nos, nolens ullos perire, sed omnes ad resipiscentiam tendere.

10 Veniet autem sicut fur in nocte dies ille Domini, quo cœli cum stridore præteribunt, elementa vero æstuantia solventur, terraque & quæ in ea sunt opera exurentur.

11 Quum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet esse vos in sanctis conversationibus & pietatis officiis,

12 Exspectantes & properantes *ad* adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes solventur, & elementa æstuantia liquescent ?

13 Sed cœlos novos ac terram novam secundum promissum ejus exspectamus, in quibus justitia inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, quum hæc expectetis, studete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace :

15 Dominique nostri tarditatem ad vitam, salutem ducite, sicut & dilectus frater noster Paulus pro sibi data sapientia scripsit vobis :

16 Ut in omnibus fere epistolis, loquens de istis, in quibus sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumque stabiles detorquent,

detorquent, ut & reliquas Scripturas, suo ipsorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, *ipsorum* præscii quum sitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria stabilitate.

18 Sed crescite in gratia & notitia Domini nostri & Servatoris Jesu Christi: cui gloria & nunc & ad tempus sempiternum. Amen.

Johannis Apostoli Epistola CATHOLICA prima.

CAPUT I.

Verbi annunciatio apostolica. Communio cum Christo. Sanguis Christi. ΛΥΤΡΟΥ *καὶ* ΛΥΤΡΩΤΗΣ. *Confessio peccatorum.*

QUod erat à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod speculati sumus, & manus nostræ contrectarunt de Sermone illo vitæ,

2 (Nam vita illa conspicua facta est: & illam vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem, & conspicua facta est nobis)

3 Quod, *inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum: & communio nostra *sit* cum Patre & cum Filio ejus Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis ut gaudium vestrum sit plenum.

5 Hic est igitur nuncius ille quem audivimus ex ipso, & renunciamus vobis. Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, nec sincere agimus.

7 Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguis Jesu Christi Filii ejus purificat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus nos peccatum non habere, nosmetipsos fallimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata, & munder nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus nos non peccasse, mendacem facimus eum, & sermo ejus non est in nobis.

CAPUT II.

Christi meritum catholicum. Vita Christiana. Unctio Spiritus. Doctrina Antichristi.

FIlioli mei, hæc scribo vobis ut ne peccetis. Quod si quis peccarit, advocatum apud Patrem habemus, Jesu Christum justum,

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nec pro nostris solum, sed etiam pro totius mundi *peccatis*.

3 Et per hoc scimus quod ipsum novimus, si præcepta ipsius observemus.

4 Qui dicit, Novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est:

5 Qui autem observat sermonem ejus, vere in hoc charitas Dei adimpleta est; per hoc scimus nos in ipso esse.

6 Qui dicit se in eo habitare debere, prout ille ambulavit, ita & ipse ambulare.

7 Fratres, non scribo vobis novum præceptum, sed præceptum vetus, quod *videlicet* habuistis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum sermo ille est quem audivistis *jam inde* à principio.

8 E contrario, præceptum novum scribo vobis, id quod verum est in ipso, & in vobis: quia tenebræ præterierunt, & vera illa lux jam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 Qui diligit fratrem suum, in luce manet, & offendiculum in eo non est:

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat, quia tenebræ oculos ipsius obcæcarunt.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remissa sunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis, patres, quoniam nostis eum qui à principio est. Scribo vobis, adolescentes, quoniam Improbum illum vicistis.

14 Scribo vobis, pueruli, quoniam nostis Patrem. Scripsi vobis, patres, quoniam nostis eum qui *est* à principio. Scripsi vobis, adolescentes, quia validi estis, & verbum Dei habitat in vobis, & Improbum illum vicistis.

15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo sunt: si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Porro mundus præterit, & cupiditas ipsius: qui vero præstat voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Pueruli, ultimum tempus adest: & sicut audivistis antichristum venturum, etiam nunc antichristi multi exorti sunt: unde scimus ultimum tempus adesse.

19 E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum: sed *egressi sunt ex nobis*, ut manifestum fieret, non omnes esse ex nobis.

20 At vos unctionem habetis à Sancto illo *profectam*, & nostis omnia.

21 Non scripsi vobis *ideireo* quod veritatem nesciatis, sed quoniam eam scitis, & nullum mendacium esse ex veritate.

22 Quis

22 Quis est mendax, nisi qui negat Jesum esse Christum illum? hic est antichristus, qui negat Patrem & Filium.

23 Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoscit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur audivistis à principio, in vobis maneat; si in vobis manserit quod audivistis à principio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa est promissio quam ipse pollicitus est nobis, *nempe*, vita illa æterna.

26 Hæc scripsi vobis de iis qui seducunt vos.

27 Sed unctio quam vos accepistis ab eo manet in vobis: nec necesse habetis ut quisquam doceat vos: verum sicut eadem unctio docet vos de omnibus, *quæ* & verax est, & non mendax, & sicut docuit vos, manebitis in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut quum manifestus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudefiamus coram eo in ipsius adventu.

29 Si scitis eum justum esse, noscitis quicumque exercet justitiam, ex ipso natum esse.

CAPUT III.

Gratia adoptionis. Charitas filiorum Dei symbolum. Christi dilectio erga nos. Preces conscientia indemnis placent.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater *nempe*, ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit vos, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est quod erimus: scimus autem fore ut quum *ipse* factus fuerit manifestus, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et quisquis habet hanc spem in eo *suam*, castum se conservat, sicuti & ille castus est.

4 Quisquis dat operam peccato, etiam Legem transgreditur: nam peccatum est Legis transgressio.

5 Et scitis illum manifestum esse ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non esse.

6 Quisquis in eo manet, non peccat: quisquis peccat, non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat: qui exercet justitiam, justus est, sicut ille justus est.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo est: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus factus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Quisquis natus est ex Deo, peccato non dat operam; quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, eo quod ex Deo natus est.

10 Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli: quisquis non dat operam justitiæ, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11 Quoniam hæc est denunciatio quam audivistis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non sicut Cain, *qui* ex illo Improbo erat, & mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratia occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.

13 Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14 Nos scimus nos transtos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quisquis odit fratrem suum, homicida est: & nostis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quod ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animas deponere.

17 Qui vero habuerit mundum victum, & viderit fratrem suum cui aliquo sit opus, & claustrit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei maneat in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo neq; lingua *solum*, sed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddemus corda nostra.

20 Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus observamus, & quæ in ipsius conspectu placent facimus.

23 Hoc est igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus alii alios, sicut præcepit nobis.

24 Nam qui observat ejus præcepta, in eo habitat, & ipse in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe*, ex Spiritu quem nobis dedit.

CAPUT IV.

Spiritus sunt probandi. Nota vera & falsa doctrina. Character piorum & impiorum.

DIlecti, ne cuivis spiritui credite, sed probate spiritus an ex Deo sint: nam multi pseudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoscite Dei Spiritum: quicumq; spiritus profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo est.

3 At quicumque spiritus non confitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille *spiritus* Antichristi, quem audistis venturum fuisse, & *qui* jam nunc in mundo est.

4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eos: quoniam potentior est qui est in vobis, quam qui in mundo est.

5 Ipsi è mundo sunt, ideo mundum loquuntur,

quaerur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus: qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo est: quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus est charitas.

9 Per hoc manifesta facta est charitas Dei in nos, quod Filium illum suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus Deum, sed quod ipse dilexerit nos, & miserit Filium suum ut esset propitiatio pro peccatis nostris.

11 Dilecti, si Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conspexit unquam: si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.

13 Per hoc cognoscimus nos in eo habitare, & ipsum in nobis, quod de Spiritu suo dedit nobis.

14 Nos vero spectavimus & testamur Patrem misisse Filium qui esset Servator mundi.

15 Quisquis professus fuerit Jesum esse Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo maner, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiscum ut fiduciam habeamus in die judicii, quod qualis ille est, *talis* & nos sumus in hoc mundo.

18 Metus non est in charitate: interna charitas foras ejicit metum; quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non est consummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem vidit, Deum quem non vidit, quomodo potest diligere?

21 Et hoc praeceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat etiam fratrem suum.

CAPUT V.

Charos Deo regenitorum. Ires testes in cœlo, totidem in terra. Peccatum irremissibile & remissibile.

QUisquis credit Jesum esse Christum illum, ex Deo genitus est: & quisquis diligit eum qui genuit, diligit eriam eum qui ex eo genitus est.

2 Per hoc cognoscimus nos diligere filios Dei, quum Deum diligimus, & praecepta ejus observamus.

3 Haec est enim charitas Dei, ut praecepta ejus observemus: & praecepta ejus gravia non sunt.

4 Quoniam quicquid natum est ex Deo vincit mundum: & haec est victoria quae vicit mundum, *scilicet* fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Filium Dei?

6 Hic ille est qui venit per aquam & sanguinem, *scilicet* Jesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem: & Spiritus is est qui testificatur Spiritum veritatem esse.

7 Nam tres sunt qui testificantur in coelo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: nam hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in seipso: qui non credit Deo, mendacem eum fecit, quia non credidit testimonio quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, *scilicet*, quod vitam aeternam dedit nobis Deus: & haec vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Haec scripsi vobis qui creditis in nomen Filii Dei: ut sciatis vos vitam aeternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et haec est fiducia quam apud Deum habemus, ipsum, si quid petierimus secundum voluntatem ejus, nos audire.

15 Quod si scimus eum audire nos, quicquid petierimus, scimus nos habere petitiones quas ab eo petimus.

16 Si quis viderit fratrem suum peccare peccatum *quod* non *est* ad mortem, petet, & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget.

17 Omnis injustitia peccatum est: sed est peccatum *quod* non *est* ad mortem.

18 Scimus quod quisquis natus est ex Deo, non peccat: sed *quod* qui genitus est ex Deo, conservat seipsum, & improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo esse, & mundum totum in illo improbo jacere.

20 Sed scimus Filium Dei venisse, & dedisse nobis mentem ut cognoscamus verum illum: & nos sumus in vero illo, *id est*, in ejus Filio Jesu Christo. Hic est verus ille Deus, & vita illa aeterna.

21 Filioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

Johannis

Johannis Apoſtoli Epiſtola Catholica ſecunda.

Charitati in vita & ſinceritati in doctrina ſtudendum.

1 PResbyter electæ dominæ, & liberis ejus, quos ego vere diligo, nec ego ſolus, ſed & omnes qui norunt veritatem:

2 Propter veritatem quæ manet in nobis, & nobiſcum erit in æternum:

3 Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jeſu Chriſto Filio Patris, cum veritate & charitate.

4 Gaviſus ſum valde quod invenerim ex filiis tuis qui ſincere ambulent, ſicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum ſcribens tibi, ſed quod habuimus à principio, ut diligamus alii alios.

6 Hæc autem eſt charitas, ut ambulemus ſecundum præcepta ipſius. Hoc eſt præceptum illud ſicut audiſtis à principio, ut in eo ambuleris.

7 Nam multi impoſtores ingreſſi ſunt in mundum, qui non profitentur Jeſum Chriſtum veniſſe in carne. Hic ille eſt impoſtor & Antichriſtus.

8 Reſpicite voſipſos, ne perdamus quæ egimus, ſed ut mercedem plenam recipiamus.

9 Quiſquis tranſgreditur, nec permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui manet in doctrina Chriſti, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec Ave ei dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.

12 Quum multa haberem vobis ſcribenda, noluì per chartam & atramentum: ſed ſpero me venturum ad vos, & præſentem præſentibus loquuturum, ut gaudium noſtrum ſit completum.

13 Salutant te filii ſororis tuæ electæ. Amen.

Johannis Apoſtoli Epiſtola Catholica tertia.

Gaius hoſpitalitatis ſpeculum. Diotrephes imago falſorum Doctorum.

1 PResbyter Gaio dilecto, quem ego vere diligo.

2 Dilecte, imprimis opto ut proſpere agas & valeas, ſicut proſpere agit anima tua.

3 Gaviſus ſum enim valde quum venirent fratres, & teſtimonio ſuo commenda-rent ſinceritatem tuam, prout tu ſincere ambulas.

4 Majus iſtis gaudium non habeo, quam *vidaliceet* audio filios meos ſincere ambulare.

5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos,

6 Qui teſtimonio ſuo commenderunt charitatem tuam in conſpectu Eccleſiæ: quos recte facies ſi proſequeris ſuetis ac Deo convenit.

7 Nam pro nomine ejus exceſſerunt ex Gentibus, nihil accipientes.

8 Nos ergo debemus recipere hujuſmodi, ut una operam impendamus veritati.

9 Scripſi Eccleſiæ: ſed qui primatum inter eos ambit Diotrephes, non recipit nos.

10 Propterea, ſi venero, memoriam renovabo ipſius facinorum quæ facit, ſermonibus malis garriens in nos: quaſi non contentus, neque ipſe recipit fratres, & qui volunt *recipere* prohibet, & ex Eccleſia ejicit.

11 Dilecte, ne imitare quod malum eſt, ſed quod bonum eſt. Qui bene agit, ex Deo eſt: qui autem male agit, non vidit Deum.

12 Demetrio teſtimonium redditum eſt ab omnibus, & ab ipſa veritate: ſed & nos teſtimonium perhibemus: & noſtis teſtimonium noſtrum firmum eſſe.

13 Multa poſtem ſcribere, ſed nolo per atramentum & calamum tibi ſcribere.

14 Spero autem fore ut ſtatim te videã, & *tunc* præſens præſenti loquamur.

15 Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

Judæ Apoſtoli Epiſtola Catholica.

Exhortatur Apoſtolos ad perſeverantiam fidei, contraque pſeudo-prophetas præmonet, eorum doctrinam, converſationem & exitium indicans.

1 JUdas Jeſu Chriſti ſervus, frater autem Jacobi, vocatis, à Deo Patre ſanctificatis, & Jeſu Chriſto aſervatis:

2 Miſericordia vobis & pax & charitas multiplicetur.

3 Dilecti, quum omne ſtudium adhiberem ut ſcribam ad vos de communi ſalute, neceſſe habui vobis ſcribere, ad vos hortandos ut decertetis pro fide quæ ſemel tradita eſt ſanctis.

4 Nam ſubrepſerunt quidam homines jam olim præſcripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei noſtri gratiam transferunt ad laſciviam, & ſolum illum herum Deum ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negant.

5 Volo autem vobis in memoriam revo-

care

cans *Dñm*; ex qui semel hoc sciaris, Dominum, quum populum ex Ægypto liberasset, rursus eos qui non credebant perdidisse;

6 Et angelos qui non conservarunt suum originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservasse.

7 Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ civitates simili modo atque illæ scortatæ, & carnem alteram sectatæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes.

8 Similiter tamen & isti sopiti carnem quidem polluunt, dominatum vero aspernantur, & dignitates vituperant.

9 At Michael Archangelus ille, quum adversus diabolum altercans, disceptaret de corpore Mosis, non ausus est *illi* impingere notam maledicti, sed dixit, Increpet te Dominus.

10 At isti, quæcumque non noverunt, vituperant: quæcumque vero naturaliter, ut animantia rationis expertia, sciunt, in iis seipsi corrumpunt.

11 Væ ipsis: nam viam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis quæ decepta fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.

12 Hi sunt in agapis vestris maculæ, dum vobiscum convivantur, secure seipsos pascentes; nubes aqua carentes, ventis circumactæ; arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ;

13 fluctus maris efferatæ, despumantes suæ ipsorum dedecora; stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est.

14 Prophetavit autem etiam de istis septimus ab Adamo Enochus, dicens; Ecce, venit Dominus cum sanctis millibus suis,

15 Ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat quicumque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus quæ impie patrarunt, deque omnibus duris quæ loquuti fuerint adversus ipsum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus suis incedentes: & quorum os loquitur prærumida, admirantes personas utilitatis gratia.

17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum illorum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

18 Quod *videlicet* dixerint vobis, In extremo tempore futuros irrisores qui in desideriis suis impiis incederent.

19 Hi sunt qui seipsos segregant, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstructores vosipsos, per Spiritum sanctum orantes,

21 Vosipsos in charitate Dei conservate, exspectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et illos quidem habito delectu, con-

23 Alios vero metu servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel etiam maculam quæ à carnis contactu sit vestitum.

24 Cæterum ei qui potest vos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exsultatione,

25 *Id est*, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria *esto* & magnificentia, robur & auctoritas, & nunc & in omnia sæcula. Amen.

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI.

CAPUT I.

Prologus hujus libri, in quo intimatio Johannis, et prima visio.

APocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi Deus, ut indicaret servis suis quæ oportet fieri cito: *& vero* mittens per Angelum suum, servo suo Johanni significavit:

2 Qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, & quæcumque vidit.

3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba prophetiæ hujus, & observant ea quæ in ea scripta sunt: præstitutum enim tempus illud prope est.

4 Johannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia: Gratia *sit* vobis & pax à Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est; & à septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt;

5 Et à Jesu Christo, *qui est* fidus ille testis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum:

6 Et *qui* fecit nos reges & sacerdotes Deo & Patri suo: ei *sit* gloria & robur in sæcula sæculorum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam. Amen.

8 Ego sum Alpha & Omega, *id est*, principium & finis, dicit Dominus; *id est*, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, ille, *inquam*, omnipotens.

9 Ego Johannes, *qui* & frater vester *sum*, & socius in afflictione, & in regno & patiente expectatione Jesu Christi, eram in insula quæ vocatur Patmos, propter sermonem Dei & testimonium Jesu Christi.

10 Fui *autem* Spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam tanquam tubæ,

11 Dicentis

8 Dicentis, Ego sum Alpha & Omega, primus ille & ultimus: &, Quod cernis, scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Ephesio, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ loquutus erat mecum. Conversus autem vidi septem candelabra aurea,

13 Et in medio septem candelabrorum unum eorum, *quemdam* similem Filio hominis, indutum talari *veste*, & præcinctum ad mamillas zona aurea.

14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut lana alba, tamquam nix: & oculi ejus ut flamma ignis.

15 Pedes autem ejus similes chalcolibano, velut in fornace ardentes: & vox illius tamquam vox aquarum multarum.

16 Habebat autem in dextra sua stellas septem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies ejus qualis sol in suo vigore lucet.

17 Quum autem vidissem eum, cecidi ad pedes ejus velut mortuus: tum imposuit mihi dextram suam, dicens mihi, Ne mete: ego sum primus ille & ultimus ille;

18 Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in sæcula sæculorum, Amen: Et habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribe quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ posthac sunt futura.

20 Mysterium septem stellarum quas vidisti in dextra mea, & septem candelabra aurea: septem illæ stellæ Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra illa septem quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

Prophetiæ hujus libri incipit: & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

A Ngelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septem illas stellas in dextra sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea:

2 Novi opera tua, & laborem tuum, & toleratiam tuam, & quod non possis ferre malos: & exploratis eos qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt, & comperisti eos *esse* mendaces.

3 Et onere pressus fuisti, & toleras: & propter nomen meum laboratti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adversum te, quod charitatem tuam primam omiseris.

5 Memor esto itaque unde excideris, & resipisce, & prora opera facito: sin minus, veniam adversum te cito, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.

6 Sed hoc habes, quod odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Victori dabo edere ex arbore illa vitæ quæ est in medio paradisi Dei.

8 Angelo vero Smyrnæorum Ecclesiæ scribe, Hæc dicit primus ille & ultimus ille, qui fuit mortuus & vivit:

9 Novi opera tua, & afflictionem, & paupertatem, (sed dives es); & blasphemiam eorum qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed Synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue quæ passurus es: ecce, futurum est ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini: & habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte secunda.

12 Angelo vero Pergamenæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui habet gladium illum anceps, acutum illum:

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus est Satanæ, & *quod* retines nomen meum, neque negasti fidem meam, etiam iis diebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adversum te pauca: quod habeas istic qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Israelis, ut ederent ex iis quæ simulacris erant immolata, & *ut* scortarentur.

15 Ita habes etiam tu qui retinent doctrinam Nicolaitarum: quod odi.

16 Resipisce: sin minus, veniam adversum te cito: & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Et qui vicerit, tribuam ut edat ex Manna illo occulto: & dabo illi calculum album, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo novit nisi qui accipit.

18 Angelo vero Thyatirensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & cujus pedes *sunt* similes chalcolibano:

19 Novi opera tua, & charitatem, & subministrationem, & fidem, & toleratiam tuam, & opera tua, & ultima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te pauca: quod permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, docere & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis quæ simulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus ut resipisceret à scortatione sua: sed non resipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum: & eos qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, nisi resipuerint ab operibus suis.

23 Et filios ejus occidam morte: & cognoscent omnes Ecclesiæ me esse scrutatorem renum & cordium: & dabo unicuique vestrum secundum opera vestra.

24 Vobis autem dico & reliquis Thyatirenibus, quicunque non tenent doctrinam hanc & qui non cognoverunt profun-

dimites Satanæ, ut aiunt; non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id quod habetis, retinete quousque veniam.

26 Nam si quis vicerit, & observaverit ad finem usque opera mea, dabo ei potestatem in Gentes.

27 Et reget eas virga ferrea: & tanquam vasa figulina comminuentur, sicut & ego accepi à Patre meo.

28 Et dabo ei stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Tres epistolæ exaranture ad totidem Episcopos.

A Angelo autem Ecclesiæ quæ est Sardibus scribe, Hæc dicit qui habet septem illas Spiritus Dei, & septem illas stellas: Novi opera tua, *nempe*, quod dicaris vivere, sed mortuus es.

2 Esto vigilans, & stabilli reliqua moribunda: non enim invenì opera tua plena in conspectu Dei.

3 Memento igitur quo acceperis & audieris: & observa *illa*, & resipisce. Quod si non vigilaveris, veniam adversum te tanquam fur, neque intelliges qua hora veniam adversum te.

4 Habes *tamen* aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinarunt vestimenta sua, ideoque ambulabunt mecum albati: digni enim sunt.

5 Qui vicerit, amicietur vestimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, sed agnoscam nomen ejus in conspectu Patris mei, & in conspectu Angelorum ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Angelo vero Philadelphiensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit:

8 Novi opera tua: ecce, proposui in tuo conspectu ostium apertum, nec quisquam potest illud claudere: quia nonnullam habes virtutem, & observasti sermonem meum, neque abnegasti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos qui sunt ex synagoga Satanæ, *id est*, eorum qui dicunt se Judæos esse, nec sunt, sed mentiuntur; ecce, *inquam* faciam ut ipsi veniant & adorent ante pedes tuos, & sciant quod ego dilexi te.

10 Quoniam observasti sermonem tolerantiæ meæ, ego quoque te servabo ex tempore tentationis, quod venturum est in orbem universum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio cito, tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam ut is sit columna in templo Dei mei: nec foras egredietur amplius: & inscribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id est*, novæ Hierusalem, quæ descendit è cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Angelo vero Laodicensium Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis ille fidelis & verax, principium opificii Dei:

15 Novi opera tua, *nempe*, te neque frigidum esse, neque fervidum: utinam frigidus esses aut fervidus.

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus, nec fervidus, futurum est ut te evomam ex ore meo.

17 Nam dicis, Dives sum, & ditatus sum, & nulla re mihi est opus: Neque noris te esse ærumnosum, & miserabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Consilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & vestimenta alba, ut induaris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inunge oculos tuos, ut videas:

19 Ego, quoscumque amo, arguo & castigo: Ferve igitur & resipisce.

20 Ecce, sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit ostium, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut sedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & sedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Rex, caput, & ἀρχιποίμην Ecclesiæ describitur à palatio, throno, assessoribus, &c.

POstea vidi, & ecce, ostium *erat* apertum in cœlo: & vox prima quam audiveram tanquam tubæ loquentis mecum, dicebat, Ascende huc, & ostendam tibi quæ oporteat fieri posthac.

2 Statim igitur fui correptus spiritu: & ecce thronus positus erat in cœlo: & *quidam* thronо insidebat.

3 Is autem qui sedebat, aspectu similis erat lapidi jaspidi & sardio: & in circuitu throni erat iris aspectu similis smaragdo.

4 Et in circuitu throni, erant throni viginti quatuor, & super eos thronos vidi viginti quatuor Seniores sedentes amictos vestibus albis, & habentes impositas capitibus suis coronas aureas.

5 Prodibant autem ex illo throno fulgura, & tonitrua, & voces: & septem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ sunt septem Spiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum simile crystallo: & inter thronum, & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis ante & retro.

7 Animal autem primum erat simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciē velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia, singula per se habebant

habebant alas senas in circuitu, & intus plenæ erant oculis, die ac nocte sine intermissione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens, qui erat, & Est, & Venturus est.

9 Et quum tribuebant illa animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem ei qui throno insidebat, illi, *inquam*, viventi in secula seculorum,

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conspectu illius insidentis throno, & adorabant illum viventem in secula seculorum, & abjiciebant coronas suas ante thronum, dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui accipias gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

CAPUT V.

Liber regiminis & providentiæ Christi claudus.

DEinde vidi ad dextram ejus qui insidebat throno librum scriptum intus & à tergo, obsignatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magna, Quis est dignus qui aperiat librum, & solvat ejus sigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subter terram aperire librum, neque eum inspicere.

4 Flebam igitur ego multum, quod nemo dignus inventus esset qui aperiret & legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5 Tunc unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne flero: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, & solvat septem ejus sigilla.

6 Aspexi igitur, & ecce inter thronum & quatuor illa animalia, & inter Seniores illos, Agnus stans tamquam mactatus, habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem illi Spiritus Dei emissi in omnem terram.

7 Is venit & accepit librum ex dextra illius throno insidentis.

8 Quumque accepisset librum, quatuor illa animalia, & viginti quatuor illi seniores prociderunt in conspectu Agni, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas suffimum, quæ sunt preces sanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Dignus es qui accipias librum, & aperias ejus sigilla: quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro reges & sacerdotes: & regnabimus in terra.

11 Tum aspexi, & audivi in circuitu throni, & animalium, & Seniorum illorum vocem Angelorum multorum: & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia:

12 Dicentes voce magna, Dignus est Agnus ille mactatus qui accipiat potestatem, & divitias, & sapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13 Sed & res omnes conditæ, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audivi dicentes, Ei qui insidet throno & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen: & viginti quatuor illi Seniores procidentes in facies suas, & adorarunt eum qui vivit in secula seculorum.

CAPUT VI.

Liber claususaperitur ab Agno. Sex sigilli ordine aperti: judicia Dei executioni mandantur.

POstea vidi, quum aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus dicens, tamquam voce tonitrui, Veni, & aspice.

2 Aspexi igitur, & ecce *aderat* equus albus: & qui insidebat ei habebat arcum: & data est ei corona, & prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Quumque aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens, Veni, & aspice.

4 Et prodiit alius equus rufus: & sedenti in eo datum est ut tollat pacem è terra, ut alii alios macterent: daruique est ei gladius magnus.

5 Et quum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal dicens, Veni, & aspice. Aspexi igitur, & ecce equus niger *aderat*: & qui insidebat ei habebat trutinam in manu sua.

6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem, Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario: & vinum & oleum ne lædas.

7 Quumque aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis, Veni, & aspice.

8 Tum vidi, & ecce *aderat* equus pallidus, & ejus qui insidebat ei nomen erat Mors: & Infernus sequebatur eum: dataque est eis in quadrantem terræ potestas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terrestres feras.

9 Quum vero aperuisset sigillum quintum, vidi sub altari animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant.

10 Clamabant autem voce magna dicentes, Usquequo, Domine, qui sanctus es & verax, non judicas, & sanguinem nostrum vindicas, *cum exposcendo* ab iis qui habitant in terra?

11 Tum datæ sunt singulis stolæ albæ, & dictum est eis ut requiescerent adhuc paululum temporis, usquequo complerentur etiam conservi eorum & fratres eorum, qui occidendi sunt sicut & ipsi.

12 Deinde aspexi qui aperuisset sigillum sextum, & ecce terræmotus magnus factus est: & sol factus est niger ut saccus cilicinus, & luna tota facta est ut sanguis:

13 Et stellæ cœli ceciderunt in terram, sicut ficus abjicit grossos suos quum venta magno concutitur.

14 Et cœlum abscessit sicut liber qui convolvitur : & omnes montes & insulæ è suis locis emotæ sunt :

15 Et reges terræ, & optimates, & divites, & tribuni, & potentes, omnisque tum servi tum ingenui occultarunt se in speluncis & in petris montium :

16 Et dixerunt montibus & petris, Cadite in nos, occultate nos à conspectu ejus qui insidet throno, & ab ira Agni :

17 Nam venit dies ille magnus iræ illius : & quis potenter stare ?

CAPUT VII.

Quatuor Angeli, qui præsunt 4 cardinibus mundi. Angelus cultus magni spiritus qui obsignabat tantos electi hominis. Multitudo & hymnus sanctorum in cœlo.

Postea vidi quatuor Angelos insistentes quatuor angulis terræ retinentes quatuor ventos terræ, ne flarent ventus super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi alium Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signillum Dei vivi, qui acclamavit voce magna quatuor illis angelis quibus datum est lædere terram & mare,

3 Dicens, Ne lædite terram, neq; mare, neque arbores, quousque obsignaverimus servos Dei nostri in frontibus suis.

4 Et audivi numerum obsignatorum : centiquadraginta quatuor millia *erant* obsignata ex omnibus tribubus filiorum Israel.

5 Ex tribu Juda, duodecies mille obsignata : ex tribu Reuben, duodecies mille obsignata : ex tribu Gad, duodecies mille obsignata :

6 Ex tribu Aseris, duodecies mille obsignata : ex tribu Nephthali, duodecies mille obsignata : ex tribu Manasis, duodecies mille obsignata :

7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille obsignata : ex tribu Levi, duodecies mille obsignata : ex tribu Isacharis, duodecies mille obsignata.

8 Ex tribu Zabulonis, duodecies mille obsignata : ex tribu Josephi, duodecies mille obsignata : ex tribu Benjamitis, duodecies mille obsignata :

9 Postea vidi, & ecce, *aderat* turba multa, quam numerare nemo posset, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis : stabantque ante thronum & in conspectu Agni, amicti stolis albis : & palmæ in manibus eorum.

10 Et clamabant voce magna, dicentes, Salus à Deo nostro *est*, insidenti throno, & Agno.

11 Omnes autem Angeli stabant in circuitu throni, & Seniorii, & quatuor animalis illorū, & procubuerunt ante thronum in facies suas, & adorarunt Deum,

12 Dicentes, Amen : benedictio, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honor, & potestas, & vires Deo nostro in seculā seculorum. Amen.

13 Tum me compellavit unus ex illis Senioribus dicens mihi, Isti qui amicti sunt stolis albis, quinam sunt, & unde venerunt ?

14 Et dixi ei, Domine, tu nosti. Et dixit mihi, Hi sunt qui venerunt ex afflictione magna : & lavarunt stolas suas, ac dealbarunt in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante throni Dei, & colunt eum die ac nocte in templo ejus : & qui insidet throno, proteget eos tabernaculo.

16 Non esurient amplius, neq; sitient amplius, nec in eos cadet sol, neq; ullus æstus.

17 Quoniam Agnus qui in medio throni est, pascet eos, & vivas duxit ipsis ad vivos fontes aquarum : & abstergetur Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Epitasis hujus libri hic incipit. Nam aperto septimo sigillo sepit Angeli cum tubis procedunt : &, primis quatuor classitibus, magna oritur confusio.

Porro quum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cœlo ferme per semihoram.

2 Et vidi septem illos Angelos qui adstant in conspectu Dei, quibus datæ sunt septem tubæ.

3 Tum alius Angelus venit & stetit apud aram habens thuribulum aureum : & dati sunt ei suffitus multi, ut offerret cum precibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum.

4 Ascendit autem fumus suffituum cum precibus Sanctorum, è manu Angeli ad conspectum Dei.

5 Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud ex igne altaris, dejecitque in terram : & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus.

6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se ut clangerent.

7 Primus igitur Angelus clangit, & facta est grando & ignis, mista sanguine, projectaque sunt in terram : & tertia pars arborum exusta est, & omne gramen viride exustum.

8 Deinde secundus Angelus clangit, & quasi mons magnus igne ardens projectus est in mare : factaque est tertia pars maris, sanguis :

9 Et mortua est tertia pars creaturarum quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.

10 Tum Angelus tertius clangit, & cecidit è cœlo stella magna, ardens velut lampas, cecidit que in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum.

11 Nomen autem stellæ dicitur Absinthii : versa est igitur tertia pars aquarum in Absinthium : & multi homines mortui sunt ex aquis, quod amaræ factæ essent.

12 Deinde

12 Deinde quartus Angelus clamit, & ecce sol facta est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non lucerent pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magna, Væ, væ, væ incolis terræ, à reliquis vocibus tubæ trium illorum Angelorum qui clangent.

CAPUT IX.

Quinto & sexto Angelis clangentibus, alia subeunt calamitates.

1 Tum quintus Angelus clamit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram: & data est ei *Angelo* clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteum abyssi: & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aër à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: dataque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpii.

4 Sed ipsis est dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque illam arborem: sed tantum homines qui non haberent signũ Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *cujus* tormentum eorum ut tormentum scorpii quum percusserit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ vero locustarum similes *erant* equis paratis ad prælium: *erantq;* impositis capitibus earum tamquã coronæ similes auro, & facies earũ ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant.

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus currurum, equis multis currentibus ad bellum.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erantque aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem, Angelum abyssi: cui nomen Hebraïce Abaddon, Græce vero Apollyon, *id est, perdens.*

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ postea.

13 Tum sextus Angelus clamit, & audivi vocem quamdam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est in conspectu Dei,

14 Dicentem sexto Angelo qui habebat tubam: Solve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti sunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horam, & diem, & mensem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.

16 Eratq; numerus equestris exercitus bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum.

17 Ita quoque vidi equos per visionem, & qui ipsis insidebant, habentes thoraces igneos, & hyacinthinos, & sulphureos: erant autem capita equorum ut capita leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab his tribus occisa est tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & sulphure, quæ prodibant ex ore ipsorum.

19 Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam eorum caudæ similes sunt serpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porro reliqui homines qui occisi non sunt his plagis, non respuerunt ab operibus manuum suarum, ut ne adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque cernere possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque respuerunt ab cædibus suis, neque à veneficiis suis, neque à scortatione sua, neque à furtis suis.

CAPUT X.

Mirus apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Johanni devorandum tradit.

1 Tum vidi alium Angelum validum descendentem de cœlo, amictum nube, supra cujus caput erat iris: facies autem ejus *erat* ut sol, & pedes ejus ut columnæ ignez.

2 Habebatque in manu sua libellum apertum: & imposuit pedẽ suum dextrum mari; sinistrum autem super terram.

3 Clamavitq; voce magna, sicut leo rugit: & quum clamasset, loquuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 Et quum loquuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: sed audivi vocem de cœlo dicentem mihi, Obsigna quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.

5 Et Angelus quem vidi stantem super mare & super terram, sustulit manum suam ad cœlum,

6 Et juravit per eum qui vivit in secula seculorum, qui condidit cœlum, & ea quæ sunt in eo, & terram, & ea quæ in ea sunt, & mare, & ea quæ in eo sunt, tempus non fore amplius.

7 Sed diebus vocis septimi Angeli quum clangeret, consummatum iri mysterium Dei, sicut annunciavit servis suis prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo, rursum loquuta est mecum, & dixit, Abi, & accipe libellum illum apertum *qui est* in manu Angeli stantis super mare & super terram.

9 Abii igitur ad Angelũ, dicens ei, Da mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe & devora eum: & amaritudinem adferet ventri tuo, sed in ore tuo erit dulcis tamquam mel.

10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum: eratq; in ore meo dulcis tamquam mel: sed quum devorassem eum, amaruit venter meus.

11 Tum dixit mihi, Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Duo testes calitus missi devorantur à bestia, quorum tamen cadavera postea vitam recipiunt. Subsequitur clangor septimi Angeli.

DAtus est autem mihi calamus similis virgæ, adstititque Angelus, dicens, surge, & metire templum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.

2 Sed atrium quod extra templum est exclude, & ne metiaris illud: nam datum est Gentibus: & Urbem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.

3 Sed dabo illam duobus illis testibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti sacco.

4 Hi sunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in conspectu Dei terræ posita.

5 Quod si quis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipsorum, & devorat inimicos eorum: nam si quis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.

6 Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas, convertendi eas in sanguinem: & percutiendi terram omni plaga quotiescumq; voluerint.

7 Porro postquam peregerint suum testimonium, bestia illa ascendens ex abysso geret adversus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.

8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noster crucifixus est.

9 Et cernent *homines* ex tribubus, & populis, & linguis, & gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium, & cadavera eorum non sinent poni in monumentis.

10 Et incolæ terræ gaudebunt super illis, & hilares erunt: & munera mittent sibi alius, quoniam hi duo Prophetæ torserint terræ incolas.

11 Sed post dies tres & dimidii spiritus vitæ à Deo *prodiens* ingressi sunt in illos: stabuntque *erecti* in pedes suos, & metus magnus cadet in eos qui ipsos spectarint.

12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo dicentem ipsis, Ascendite huc. Ascenderuntque in cœlum per nubem; & contemplati sunt illos inimici eorum.

13 Factusq; est in illa hora terræmotus magnus: & decima pars Urbis cecidit, & occisa sunt in terræmotu capita hominum septem mille, & reliqui territi sunt, & dederunt gloriam Deo cœli.

14 Væ secundum abiit; & ecce væ tertium venit cito.

15 Septimus igitur Angelus clangit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes, Facta sunt regna mundi Domini nostri, & Christi ejus, qui regnabit in sæcula sæculorum.

16 Tum viginti quatuor illi Seniores qui in conspectu Dei sedent in thronis suis, procidérunt in facies suas, & adorarunt Deum,

17 Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus es, quod adeptus sis potentiam tuam magnam, & regnum inieris.

18 Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & præfinitum tempus mortuorum, ut judicentur, & dei mercedem servis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis; & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertum est templum Dei in cœlo, & visa est Arca pacti ipsius in ejus templo: & facta sunt fulgura, & voces, & contritus, & terræmotus, & grandis magna.

CAPUT XII.

Mulieris, parturientis signum apparet, cujus partum invidetur Draco; qui & Michaele devictus, & in terram dejectus, adhuc insequitur mulierem.

VIsum est autem signum magnum in cœlo: mulier amicta sole, sub cujus pedibus erat luna, & in capite corona stellarum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens, & distorquebatur ad pariendum.

3 Et visum est aliud signum in cœlo: nam ecce, *adfuit* Draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis diadematis septem:

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem stellarum cœli, quas abjecit in terram: stetit autem is Draco ante mulierem parturiram, ut quum peperisset, filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filium masculum rectum omnes Gentes virga ferrea: & raptus est Filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier vero fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum à Deo: ut illic alerent eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est prælium in cœlo: Michael & Angeli ejus prælium sunt cum Draconc, & Draco pugnabat & Angeli ejus:

8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum amplius inventus est in cœlo.

9 Et projectus est Draco ille magnus, Serpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui seducit totum terrarum orbem: projectus *in quam*, est in terram, & angeli ejus cum eo projecti sunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo, Nunc facta est salus, & potentia, & regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus: quia dejectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat eos in conspectu Dei nostri, die ac nocte.

11 Sed ipsi vicerunt eum per sanguinem Agni, et per sermonem testimonii sui: et animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.

12 Propterea hilares estote cœli, et qui habitatis in eis. Væ incolis terræ et maris:

nam

nus descendit Diabolus ad vos, excandescentia magna plenus, ut qui sciat se exiguum tempus habere.

13 Quum igitur vidisset Draco se prolapsum esse in terram, persequutus est mulierem quæ pepererat masculum.

14 Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conspectu Serpentis in desertum, in locum suum, ubi aleretur per tempus, & tempora, & dimidium temporis.

15 Ejecit autem Serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine.

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitq; terra os suum, & absorpsit flumen quod ejecerat Draco ex ore suo.

17 Irarus est igitur Draco adversus mulierem: & abiit ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium Jesu Christi.

18 Stetitque super arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seduxit, & ab alia confirmatur.

VIdi vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem: & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.

2 Eratque hæc bestia quam vidi similis pardo, & pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis: dedit autem ei Draco virtutem suam, & thronum suum, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter casum: sed ipsius plaga lethalis curata est: & admirans universa terra, sequuta est bestiam.

4 Et adoraverunt Draconem qui dedit potestatem bestiæ: & adoraverunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5 Datumque est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas agendi menses quadraginta duos.

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversus Deum, ut convicijs afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribum, & linguam, & gentem.

8 Itaque adorabunt eam omnes incolæ terræ; quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni illius occisi *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abit: si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic est tolerantia & fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra, habentem cornua duo similia Agni, sed loquebatur ut Draco.

12 Et vero potestatē prioris bestiæ omnem exercet in conspectu ejus, & facit ut terra & ipsius incolæ adorent bestiā illam primam cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Edit quoque signa magna, ad o ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terræ, propter signa quæ datum est ei ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ ut faciant imaginem bestiæ quæ gladio vulnerata fuit, sed revixit.

15 Datumq; est ei ut animaret imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicunque non adorarint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Sed & facit ut omnes, parvi & magni, divites & pauperes, liberi & servi, accipiant characterem in manu sua dextra, aut in frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui intelligentia prædītus est, computet numerum bestiæ: numerus enim hominis est: & numerus ejus, sexcenta sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Hic incipit luta catastrophe hujus libri. Nam Agnus tandem prodit in actum. Canticum novum auditum & quinq; Angeli suo officio non desunt.

TUnc vidi, & ecce *aderat* Agnus stans super montem Sion, & cum eo centū quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus scriptū in frontibus suis.

2 Et audivi vocem è cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam sonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum pulsantium citharas suas;

3 Et qui canebant quasi canticum novū ante thronū, & in conspectu quatuor illorum animalium, & illorum Seniorum: neq; quisquam poterat discere canticum illud nisi illa centū quadraginta quatuor millia, *ii videlicet* qui ēpti sunt è terra:

4 Hi sunt qui cum mulieribus non sunt inquinati, virgines enim sunt: hi sequuntur Agnum quocunq; ierit: hi empti sunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno sacræ,

5 Et in quorū ore non est inventus dolus: sunt enim inculpati ante thronū Dei.

6 Deinde vidi alium Angelum volantē per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:

7 Dicentem magna voce, Timete Deum, & ei tribuite gloriā: nam venit hora judicii ejus: & adorate eum qui fecit cœlum & terrā, & mare, & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus sequutus est, dicens, Cecidit Babylon urbs illa magna, quia vinum excandescentiæ fornicationis suæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9 Et

9 Et tertius Angelus sequutus est illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua,

10 bibet hic quoque ex vino exandescentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuso in poculo exandescentiæ ipsius, & torquebitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die ac nocte qui adorant bestiam & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic tolerantia sanctorum est: hic qui observant præcepta Dei, & fidem Jesu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui il qui Domini causa moriuntur. Etiam dicit Spiritus ut requiescant à laboribus suis: & opera eorum sequuntur eos.

14 Aspexi autem, & ecce *aderat* nubes candida: & nubi insidebat *quidam* filius hominis, habens impositâ capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magna ad eum qui insidebat nubi: Mitte falcem tuam, & mete: quia venit tibi tempus metendi: nam aruit messis terræ.

16 Misit igitur is qui insidebat nubi falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Tum alius Angelus prodiit è templo quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens potestatem in ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: nam maturæ sunt ejus uvæ.

19 Misit igitur Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in magnum illum lacum exandescentiæ Dei.

20 Et calcatus est lacus extra civitatem: exivitque sanguis è lacu usque ad frænos equorum, per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Calix iræ Dei excipitur septem phialis à totidem Angelis.

DEinde vidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile: Angelos Hlos septem, habentes plagas septem ultimas, quoniam per illas erit exandescentia Dei consummata.

2 Et vidi tanquam mare vitreum mistum igni: & eos qui victoriam reportabant ex bestia illa & imagine ejus & character ejus, ex numero nominis ejus, stantes apud mare vitreum, & habentes cithara Dei:

3 Qui etiam canebant canticum Mosis servi Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: Justæ & veræ sunt viæ tuæ, rex sanctorum.

4 Quis non timebit te, Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam solus sanctus es. Nam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo: nam juda tua manifesta facta sunt.

5 Et post hæc aspexi, & ecce apertum est templum Tabernaculi testimonii in cœlo.

6 Et prodierunt è templo septem illi Angeli habentes septem plagas, induti lino mundo & splendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem Angelis phialas aureas, plenas exandescentiæ Dei viventis in secula seculorum.

8 Et implerum est templum fumo *procedente* à majestate Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat ingredi in templum, donec consummatæ essent septem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Septem phialæ unius Dei effunduntur.

TUnc audivi vocem magnam è templo, dicentem septem illis Angelis, Ite effundite septem phialas exandescentiæ Dei in terram.

2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam suam in terram: factumque est ulcus malum ac noxium adversus homines qui habebant characterem bestiæ, & eos qui adorabant imaginem ejus.

3 Deinde secundus Angelus effudit phialam suam in mare, factumque est *illud* quasi cruor cadaveris: & quodcunque animal vivebat in mari, mortuum est.

4 Tum tertius Angelus effudit phialam suam in flumina, & in fontes aquarum: & facta sunt sanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem, Justus es, Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quod hæc judicaris.

6 Quoniam sanguinem sanctorum & Propherarum effuderunt, & sanguinem eis dediti ad bibendum: digni enim sunt.

7 Et audivi alium è sanctuario dicentem, Etiam, Domine Deus omnipotens, vera *sunt* & justa judicia tua.

8 Postea quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est ei ustu affligere homines per ignem.

9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemarunt nomen Dei habentis potestatem in has plagas; neque resipuerunt ut tribuerent ei gloriam.

10 Tum quintus Angelus effudit phialam suam super thronum bestiæ illius, & factum est regnum ejus tenebrosum: & mandebant linguas suas præ dolore:

11 Et blasphemarunt Deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis.

12 Tum sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum, *nempe*, Euphratem: & exsiccata est aqua ejus ut parraretur via regibus ab ortu solis *adpatentis*.

13 Et vidi ex ore Draconis & ex ore illius

bus bestiæ, & ex ore Pseudoprophetæ illius, tres impuros spiritus similes ranis *prodeuntes*.

14 Sunt enim spiritus dæmoniorum edentes signa, quæ eant ad reges terræ & totius mundi, ut congregét eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.

15 (Ecce venio ut fur. Beatus qui vigilat & servat vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.)

16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraice Armageddon.

17 Tum septimus Angelus effudit phialam suam in aërem: & prodiit vox magna è templo cœli à throno, dicens, Fuit.

18 Factiq; sunt fonitus, & fulgura, & tonitrua: & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, terræmotus, *inquam*, adeo magnus.

19 Et dirupta est urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conspectum, ut præberet ei poculum excandescentiæ iræ suæ.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna, quasi talenti pondo, descendit è cœlo in homines: & blasphemarunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAPUT XVII.

Judicium magnæ meretricis; cujus ornatus, calix, & anatome describitur.

TUm venit unus ex septem Angeli qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens mihi, Heus tu, ostendam tibi damnationē meretricis illius magnæ, sedentis super aquas multas:

2 Cum qua fornicati sunt reges terræ, & cujus fornicationis vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Quumque me per spiritum in desertum abstulisset, vidi mulierem insidentem bestiæ coccineæ, plenæ nominibus blasphemiæ, habenti capita septem, & cornua decem.

4 Erat autē mulier illa amicta purpura & cocco, & inaurata auro & lapidibus pretiosis & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus & immunditia fornicationis suæ.

5 Et in fronte ejus nomen scriptum, Mysterium, Babylon illa magna, mater illa fornicationum & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam sanguine sanctorum & sanguine martyrum Jesu: & miratus sum, quum viderem illam, admiratione magna.

7 Tunc dixit mihi Angelus, Quare miraris? ego dicam tibi mysterium mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem.

8 Bestia quam vidisti, fuit, & non est: & adscensura est ex abyssо, & in exitium abitura: & mirabitur incolæ terræ, (quorū nomina scripta non sunt in libro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes bestiam quæ erat, & non est, & tamen est.

9 Hic est mens quæ habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet.

10 Et reges septem sunt: quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & quum venerit, oportet illum ad exiguum *tempus* manere.

11 Bestia autem quæ erat, & non est, is octavus est, & è septem illis est: & in exitium abit.

12 Decem autem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed auctoritatem tanquam reges ad unam horam accipient cū bestia.

13 Hi sunt unius sententiæ, & vires ac auctoritatem suam bestiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum eo sunt, vocati, & electi, & fideles.

15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & turbæ, & gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua quæ vidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desertam reddent illam & nudam, & carnes ejus edent, & ipsam igne exurent.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut exsequantur quod ipsi visum est, & ut consentiant, dentque regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier quam vidisti, est urbs illa magna quæ habet regnū super reges terræ.

CAPUT XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

ET post hæc vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem auctoritatem magnam: & terra illuminata fuit ipsius gloria.

2 Exclamavit autē vehementer voce magna, dicens, Cecidit, cecidit, Babylon illa magna, & facta est domicilium dæmoniorū, & custodia omnis spiritus impuri, & custodia ōnis volucris immundæ & exosæ:

3 Quia ex vino excandescentiæ scortationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea scortati sunt, & mercatores terræ opibus luxus ejus ditati sunt.

4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicentem, Exite ex ea, populc mi, ne participes sitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt usque in cœlum, & recordatus est Deus scelerum ejus.

6 Reddite ei sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplum secundum opera ejus; in poculo quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantū sibi gloriæ attribuit, & luxuriata est, tantum date ei tormentū & luctum;

sum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo una die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fames: & igne exurentur, quia validus est Dominus Deus, qui judicabit eam.

9 Tunc flebunt eam, & plangent super eam reges terræ, qui cum illa fornicati & luxuriati sunt, quis viderint fumum incendii ejus:

10 Procul stantes propter timorem tormenti ipsius, & dicentes, Vah, vah, Magna illa urbs Babylon, urbs illa valida, una hora venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt super eam: quoniam merces eorum nemo emit amplius:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & coccí, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & æris, & ferro, & marmore,

13 Et cinamomum, & suffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, & rhedas, & mancipia, & animas hominum.

14 Et fructus desiderati ab anima tua abierunt à te: & omnia pinguia & præclara abierunt à te: nec amplius ea invenies.

15 Hæc, inquam, rerum mercatores ab ea divites facti, procul stabunt, propter terrorem tormenti ipsius, flentes ac lugentes,

16 Et dicentes, Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat byssо, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapidibus pretiosis, & margaritis! quinam una hora vastata sunt tantæ divitiæ?

17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus versantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari quæstum faciunt, procul stabunt,

18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, & dicent, Quæ similis erat urbi isti magnæ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt flentes ac lugentes, & dicentes, Vah, vah, quod urbs illa magna, in qua omnes qui habebant naves in mari, divites facti sunt ex ipsius copiis, una hora desolata est.

20 Exulta super ea cœlum, & sancti Apostoli, & Prophetæ, quoniam vestras ac illa pœnas Deus sumpsit.

21 Tum sustulit quidam Angelus validus lapidem instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens, Ita cum impetu projicietur Babylon urbs illa magna: nec amplius invenietur.

22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibiæ ac tubæ canentium non audietur in te amplius: nec ullus artifex cujuscumq; artis invenietur in te amplius: & sonitus molæ non audietur in te amplius

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur amplius in te; nam mercatores tui erant optimates terræ, & veneficiis tuis seductæ sunt omnes gentes.

24 Sed in ea sanguis Prophetarum & sanctorum inventus est, & omnium qui mactati sunt in terra.

CAPUT XIX.

Calites exsultant ob judicium Babylonis meretricis, & canitur epithalamium Agni.

Post hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo, dicentis, Halleluja: salus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo nostro.

2 Quia vera & justa *sunt* judicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corrupit terram fornicatione sua, damnavit; & vindicavit sanguinem servorum suorum ex manu ejus.

3 Deinde, secundo dixerunt, Halleluja: & fumus ejus ascendit in secula seculorum.

4 Et prociderunt viginti quatuor illi Seniores, & quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum insidentem throno, dicentes, Amen. Hallelujah.

5 Tum vox è throno prodiit, dicens, Laudate Deum nostrum omnes servi ejus, & qui timetis eum parvi & magni.

6 Et audivi tamquam sonitum turbæ multæ, & tamquam sonitum aquarum multarum, & tamquam sonitum tonitruorum vehementium, dicentium, Halleluja: quoniam regnum inijt Dominus Deus ille noster omnipotens.

7 Gaudeamus, & exsultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit se.

8 Et datum est ei ut amictaretur byssо munda & splendida: byssus enim justificationes sunt Sanctorum.

9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et procidi ante pedes ejus ut adorarem eum: sed dixit mihi, Vide ne *feceris*: conservus tuus sum & fratrum tuorum qui habent testimonium Jesu. Deum adora: testimonium enim Jesu est spiritus Prophetiæ.

11 Deinde vidi cœlum apertum, & ecce *adfuit* equus albus: & qui insidebat, ei, vocabatur Fidelis & Verax, & qui juste judicat & pugnat.

12 Oculi autem ejus *erant* tamquam flamma ignis: & in capite ejus diademata multa: habebatque nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse.

13 Et amictus erat veste tincta sanguine: vocatur q; nomen ejus, Sermo ille Dei.

14 Exercitus autem qui sunt in cœlo, sequebantur eum equis albis, vestiti byssо alba & munda.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipse enim reget eas virga ferrea: & is est qui calcabit lacum vini excandescentiæ & iræ Dei omnipotentis.

16 Habebat q; in vestimento & in femore

more suo nomen scriptum, Rex regum, & Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quemdam Angelum stantem in sole, qui clamavit voce magna, dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cœli: Adeste & congregamini ad cœnam magni Dei;

18 Ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes potentum, & carnes equorum, & eorum qui ipsis insident, & carnes omnium liberorum ac servorum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi bestiam illam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo qui insidebat equo, & cum ipsius exercitu.

20 Et comprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta ille qui ed literat signa in eius conspectu quibus seduxit eos qui acceperãt characterem bestiæ, & qui adoraverunt imaginem ejus: & vivi conjecti sunt ambo in stagnũ ignis ardens sulphure.

21 Et reliqui occisi sunt gladio ejus qui insidebat equo, prodeunte ex ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorũ.

CAPUT XX.

Felicitas Ecclesiæ in his terris per mille annos.

DEinde vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua:

2 Qui apprehendit draconem, serpentẽ, *iniquum* illum antiquum, qui est diabolus & Satanas, & vinxit eum *ad* annos mille.

3 Conjecitq; eum in abyssum, quam occlusit & obsignavit super eum, ut non seduceret amplius gentes, donec consummarentur anni mille: nam postea oportet eum solvi *ad* exiguum tempus.

4 Deinde vidi thronos, & sederunt super eos, & judicium datum est eis: & animas eorum qui securi percussi sunt propter testimonium Jesu. & propter sermonem Dei, quiq; non adoraverunt bestiã, neq; imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus suis, aut in manibus suis: vixerunt; & regnabunt cum Christo mille illos annos.

5 Reliqui vero ex mortuis non revivi scent, donec consummati fuerint illi anni mille. Hæc est resurrectio prima.

6 Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima: in hos *enim* secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum eo mille annis.

7 Postquam vero consummati fuerint anni mille, solvetur Satanas è carcere suo

8 Et exibit ut seducat gentes quæ sunt in quatuor angulis terræ, Gogum & Magogum, ut congreget eos ad prælium: quorum numerus est sicut arena maris.

9 Ascenderunt igitur super latitudinem terræ, & circumiverunt castra sanctorũ, & urbem illam dilectam: sed descendit ignis à Deo è cœlo qui devoravit eos.

10 Et diabolus qui seducebat eos, conjectus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi *erat* & bestia illa & ille pseudopropheta, & torquebantur die ac nocte in secula seculorum.

11 Tum vidi thronum magnum candidum, & quemdam ei insidentem, à cujus conspectu fugit terra & cœlum, quorum locus non est inventus.

12 Et vidi mortuos parvos & magnos stantes in conspectu Dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est *liber vitæ*: judicatiq; sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.

13 Et reddidit mare mortuos quos habebat: Mors quoq; & Infernus reddiderũt mortuos quos habebant: & judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

14 Infernus autem ac Mors conjecti sunt in stagnum ignis: quæ est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, conjectus est in stagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cælum novum, & terra nova.

DEinde vidi cœlum novum & terram novam: primum enim cœlum & prima terra abierat: & mare non amplius exstabat.

2 Et ego Johannes vidi sanctam illam civitatem Hierusalem novam descendentem à Deo è cœlo, paratam ut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audivi vocem magnam è cœlo dicentem, Ecce tabernaculum Dei *est* cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi, populi ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit, Deus ipsorum.

4 Et absterſurus est Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors amplius non exstabit; neq; luctus, neq; clamor, neque labor exstabit amplius: quia præcedentia abierunt.

5 Et dixit is qui insidebat throno, Ecce, nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe: nam hæc verba vera sunt & fidelia.

6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego sum Alpha & Omega, initium & finis. Ego sitienti dabo ex fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor hæreditario jure obtinebit omnia: & ero ei Deus, & ipse erit mihi filius.

8 Formidolosis autem, & incredulis, & execrabilibus, & homicidis, & scortatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus portio *assignata* est in stagno ubi ardet ignis & sulphur; quod est mors secunda.

9 Tum venit ad me unus ex septem illis Angelis, qui habuerant septem illas phialas plenas septem plagis ultimis: & locutus est mecum, dicens, Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni.

10 Et asportavit me per spiritum in montem magnum & sublimem, & ostendit mihi civitatem illam magnam, sanctam, *ipsam*, illam Hierusalem

cæle-

gelo descendentem à Deo:

11 Habentē gloriā Dei: & cujus lumē erat simile lapidi pretiosissimo, tamquam lapidi jaspidi instar crystalli splendenti

12 Habebat præterea murum magnum & sublimem, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13 Ab Oriente erant portæ tres: ab Aquilone, portæ tres: ab Austro, portæ tres: ab Occasu, portæ tres.

14 Et murus urbis habebat fundamenta duodecim, in quibus erant duodecim nomina Apostolorum Agni.

15 Porro is qui loquebatur mecum habebat calamum aureum, ut mensuraret civitatem, & portas ejus, & murum ejus.

16 Urbs ipsa vero quadrangularis sita est, cujus longitudo tanta est quanta & latitudo: mensus quoq; est civitatem illo calamo, ad stadiorū duodecim millia: suorq; longitudo & latitudo & altitudo ejus æquales

17 Et mensus est murum ejus: centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est Angeli.

18 Erat autem structura muri ejus ex jaspide: ipsa vero civitas aurum purum, & simile vitro puro.

19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioso ornata: fundamentum primum erat jaspis: secundū, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartū, smaragdus:

20 Quintum, sardonyx: sextū, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasius: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ sunt, & singulæ portæ ex singulis margaritis sunt: & platea civitatis, aurū purum tamquam vitrū perlucidum.

22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus.

23 Neque civitas ista eget sole vel luna, ut luceant in ea: nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et gentes quæ servatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam suam & honorē ad eam adferent

25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic.

26 Et adferetur gloria et honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit in eam quicquā quod foedum sit, aut abominandum quippiam faciat, vel mendacium loquatur: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Paradisi salutis descriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tamquam crystallum, procedentem ex throno Dei & Agni.

2 In media vero platea ipsius, et utrinque parte fluminis erat arbor vitæ ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, et folia sua ad sanationem Gentium.

3 Nec ullum adversus quemquam anathema erit amplius: sed sedes Dei et Agni in ea erit, et servi ejus colent eum.

4 Et videbunt faciem ejus: et nomen ejus in frontibus ipsorum erit.

5 Et nox illic non erit, neque opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam Dominus Deus illustrat eos: et regnabunt in secula seculorum.

6 Tum dixit mihi, Hæc verba fida sunt et vera: et Dominus Deus illæ sanctorū Prophetarum misit Angelum suum ut indicet servis suis quæ oportet fieri cito.

7 Ecce, venio cito. Beatus qui observat verba prophetiæ libri hujus.

8 Ego vero Johannes *& sum* qui hæc audivi et vidi. Et quum audissem et vidissem, procidi ut adorarem ante pedes Angeli qui mihi hæc ostendebat.

9 *Is* vero dixit mihi, Vide ne *feceris*: conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum Prophetarum, et eorum qui observant verba libri hujus. Deum adora.

10 Deinde dixit mihi, Ne obsignaveris verba prophetiæ libri hujus: præsertim enim illud tempus prope est.

11 Qui injuste agit, injuste agat adhuc: et qui sordidus est, sordescat adhuc: et qui justus est, justificetur adhuc: et sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Et ecce, venio cito: et merces mea mecum *est*, ut reddam unicuiq; prout opus ipsius erit.

13 Ego sum Alpha et Omega, principium et finis, primus et ultimus.

14 Beati qui præstant ejus præcepta: ut sit eis jus in arborem vitæ, et per portas ingrediantur in civitatem.

15 Foris autē *erunt* canes, et venefici, et scortatores, et homicidæ, et idololatræ, et quisquis amat ac commentitia mendacia.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, ut hæc vobis testificaretur *in Ecclesiis*. Ego sum stirps et progenies illa Davidia, stella illa splendida et matutina.

17 Et Spiritus et sponsa dicunt, Veni: et qui audit, dicat, Veni: et qui sitit, veniat: et qui vult, accipiat aquā vitæ gratis.

18 Enimvero una testor cuivis audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas scriptas in libro isto:

19 Et si quis abstulerit *aliquid* ex verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partē ejus è libro vitæ, et ex urbe illa sancta, et ex iis quæ scripta sūt in libro isto.

20 Dicit qui testatur ista, Etiam venio cito. Amen. Veni igitur, Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.